Digitized by Google

BIBLIOTECA NAZIONALE VITTORIO EMANUELE
8
8 K
41

C
1
0
1
N
7

Digitized by Google

R. P. DIDACI
DE BAEZA
PONFERRADIENSIS,
SOCIETATIS IESV THEOLOGI,
Commentariorum Moralium in Euangelicam historiam.

Tomus Quartus.

COMPLECTENS PARABOLAS, ET HISTORIAS adductas à Iesu, & eius disputationes cum varijs.

Admodum Reu. Patri D. Ascanio Tamburino Congregat. Vallisumbrosæ Generali Procuratori.

SVPERIORVM PERMISSV, ET PRIVILEGIO.

VENETIIS, M DC XXXII.

Apud Guerilios.

Digitized by Google

Digitized by Google

2

Admodum Reu. Patri

D. ASCANIO

TAMBVRINO

CONGREGAT. VALLISVMBRORVM

GENERALI PROCVRATORI.

Paulus Guerilius P. F.

NOn tuæ Congregationis Vallisumbrorum dignitas, quæ claris referta viris, nulli inferior multas alias, institutis, pietate, religione, ac virtutum omnium exemplo post se relinquit; non muneris tui titulus, à te ita incontaminatè gesti, vt venientibus posteris fidum in eo administrando sidus semper affulgeat, fertur istius meæ dedicationis occasio: Sed hæc verbi Dei, & Euangeliorum congeries causa est, quæ me vrget, suadetque, vt hoc qualecumque sit munus, nomini tuo dedicatum, tuoque numini

a 2 *consecra-*

conſecratam libenter tranſmittam. Qualem hic te geſſeris in Eccleſia Sanctorum Apoſtolorum frangendo Chriſti fidelibus Euangelicum panem, & Veronæ in Cœnobio Sancti Zenonis (te operante) Religioni tuæ donato, fama loquitur; Vnde ne ſuperuacaneis immorer, quæ tibi ſincero corde, menteque ſunt oblata, ſerena fronte, vultuque placido accipere digneris: Dum ego vt diù feliciterque viuas tibi, Congregationi tuæ, ac Reipublicæ litterariæ, de qua per tua ſcripta benemereris. Deum Opt. Max. precor quam humillimè: Vale.

Digitized by Google

LICENTIA PROVINCIALIS.

EGO Gaspar de Vegas Societatis Iesu in Prouincia Castellæ, Præpositus Prouincialis; potestate ad id mihi facta à Reuerendo admodum Patre nostro Mucio Vitelleschi Præposito Generali, facultatem facio, vt Tomus Quartus inscriptus, *Commentaria moralia in Euangelicam historiam*, Auctore Patre Didaco de Baeza Ponferradiensi, nostræ Societatis Theologo, & eiusdem Societatis grauium, doctorumque hominum iudicio approbatus; typis mandetur. In quorum fidem has litteras manu nostra subscriptas, & sigillo nostro munitas dedimus. Vallisoleti, in nostro D. Ignatij Collegio, Die 13. Ianuarij. Anno. 1630.

Gaspar de Vegas Prouincialis.

Digitized by Google

APPROBATIO.

TOmus iſte Quartus , cuius titulus eſt , *Commentaria moralia in Euangelicam hiſtoriam* , Auctore Reuerendo Patre Didaco de Baeza , Societatis Ieſu , de mandato ſupremi Senatus à me recognitus, nihil continet (quantum inuenire potui) Fidei Catholicæ, aut bonis moribus aduerſum ; quin potiùs ſicut , & reliqua eiuſdem auctoris ſcripta , ſpirat pietatem non modicam , ſapientiam , & eruditionem maximam . Vndè meritò in publicam vtilitatem lucem aſpiciet. Matriti in Conuentu S. Philippi , Die 4. Martij . 1630.

Fr. Luiſius Cabreras .

APPRO-

APPROBATIO.

EX commissione Domini Licenciati Petri Ruiz del Moral, maximi Collegij S. Crucis purpurati, & apud Pintianos iuris Pontificij antecessoris primarij, totius Diæcesis vallisoletanæ Vicarij Generalis, Commentariorum moralium in Euangelia *Tomum Quartum elaboratum à magno concionatore, imò concionatorum magistro Patre Didaco de Baeza Societatis Iesu, summa cum voluptate vidi, & perlegi; ea verò huiusmodi sunt, vt reliquis eiusdem auctoris commentationibus in lucem summa omnium gratulatione, & plausu editis consonent mentis acumine, solida doctrina, graui stilo, mira eruditione: in quibus quidquid vbique veteribus monumentis doctum serio studio percurrit; nec vllum indiscussum transit, nec res tantùm in indicem refert, sed & sententias, quidquid in figuris grande, & vrbanum, quod pondus in sensibus, metaphoras nobiliores, verba denique singula illustriora alta mente perpendit. Calamo autem, & sapienti eloquentiæ mores, ac religio respondent, vt verè de auctore pronuntiandum:* Beati, quibus concessum est scribere legenda; magis fauore scribenda; beatissimi, quibus vtrumque; vt tibi

sermone pulchro vita sit pulchrior. *Dignum igitur arbitror opus, quod in publicam totius Ecclesiæ vtilitatem excudatur. In hoc maximo S. Crucis Cardinalis Hispaniæ æternaturi fœliciter Domini, ac semper Domini mei Collegio, die decima octaua mensis Decembris, Anno à Partu Sacro. 1629.*

Licenciatus Ioannes Perez Delgado.

INDEX

Digitized by Google

INDEX.

AD CONCIONATORVM VSVM. PER TOTVM ANNVM.

Dom. 1. Aduentus. Luc. 21.

ERVNT *ſigna in Sole, & Luna, & ſtellis*, &c. Maturant lucidiſſima mundi idola abſcondi, vbi incipit Dei glorioſus aduentus reuelari; quia mundanæ omnes glorioſæ ad glorioſi Dei præſentiam prorſus euanent, lib. 18. c. 6. §. 9. Item expende, quod cœli lumina tibi deficiât eunti ad iudicium, nulla enim eſt ſtabilitas, nulla firmitas in creaturarum affectu, lib. 18. c. 6. § 3. Rurſus meritò in Sole, & Luna, & ſtellis, dantur mundialis ruinæ, ſigna; quia ſalutis ſigna non ab altis fulgurant, ſed ab humilitatis imo, libr. 18. cap. 5. §. 1.

Virtutes cælorum mouebuntur. Dum præcellentes cœleſtium virtutes metu turbari video, auguror venientem iudicem eſſe diuinum; quando apud mundiales iudices non præclari, & potentes viri, ſed viles, & abiecti diſcrimen incurrunt, lib. 18. c. 2. §. 4.

Et tunc videbunt filium hominis venientem in nube cum poteſtate magna, & maieſtate. Non eſt maieſtas diuina, in qua non eſt ſeueritas erga malitiam, lib. 18. c. 2. §. 6.

Habes de hoc Euangelio tom 3. lib. 13. cap. 1.

Domin. 2. Aduentus Matth. 11.

Cum audiſſet Ioannes, in vinculis, opera Chriſti, mittens duos ex diſcipulis ſuis, ait illi. Tu es, qui venturus es? Non de propria libertate agit Ioannes cum diſcipulis, ſed de agnoſcendo auctore ſalutis, huius enim ſcientia debet æſtimari præ omnibus bonis mundi, lib. 18. c. 1. §. 11. Rurſus mittit diſcipulos ad Ieſum, in cuius conſpectu putat magna illis futura augmenta ſalutis, lib. 18. c. 1. §. 18.

Cæci vident, claudi ambulant, &c. In malorum abolitione, vt claret diuinitas, lib. 18. cap. 1. §. 3.

Qui mollibus veſtiuntur, &c. Regales cultus nociuiſſimi Chriſti præconibus, lib. 17. c. 3. §. 2. Item illi ſunt fortiſſimi virtutum propugnatores, qui neceſſitati temporali indulgent, non voluptati, ibi. §. 3.

De hoc Euangelio habes tom. 3. libr. 14. cap. 1.

Dom 3. Aduentus. Ioann. 1.

Miserunt Iudæi ab Ierosolymis sacerdotes, & leuitas ad Ioannem, vt interrogarent eum: Tu quis es? Prætermittentes Iesum verum Messiam; ad Ioannem, qui verus Messias non erat, sed esse videbatur, mittunt; semper enim mundiales mouentur magis ad falsa, lib. 17. cap. 1. §. 14 lib. 18. cap. vlt. §. 7.

Quia non sum ego Christus. Nemo Christo propinquior, quã qui se exinanit, & obtenebrat propter Christum, lib. 16. c. 23. §. 20.

Ego baptizo in aqua; medius autẽ vestrum stetit, quem vos nescitis. Ipse est, &c. Vides Ioannem totum esse in Iesu splendore ostendendo: & meritò, inde enim pereunt plurimi, quod non tam diuinũ, quam proprium splendorem quærunt, lib. 16 cap. 23. §. 12.

Quem vos nescitis, &c. Non prophetias, nec miracula attendebãt Pharisæi, sed sensuum suorum ductu mouebantur, & sic in Deo agnoscendo errabant turpiter, lib. 16. cap. 23. §. 11.

Domin 4. Aduentus. Luc. 3.

Procurante Pontio Pilato, &c. Omnes hi dicuntur reges, gubernatores, nullus dicitur homo: hæc enim est communis principum calamitas, quod vix aliquis eorum hominem referat in vita, libr. 16. cap. 22 §. 2.

Factum est verbum Domini super Ioannem, &c. Nunquam cum Dei verbo audito non stat aliquod signum salutis, lib. 16. c. 23. §. 21. Et à Dei verbo præstantissimum ornamentum excipimus. Ibid §. 22.

Prædicans baptismum pœnitentiæ. Pœnitentiæ ros adeò efficax, vt emortuas plantas, & siccas in vitã valeat exsuscitare, lib. 16. cap. 15. §. 20. Non prædicat flagellum pœnitentiæ, sed baptismum; infirmis enim peccatoribus prius proponenda faciliora, lib. 16. cap. 16. §. 11.

Domin. infra oct. Epiphan. Luc. 2.

Ascendentibus illis Ierosolymam, &c. In nullo lassantur Dei serui mandato, sed omnia obeunt, & noua adimplent, libr. 16. cap. 17. §. 3.

Remansit puer in Ierusalem, &c. Dum externis festis dant operam parentes religionis ergo, puer diuinus illis absconditur; vix enim externa negotia, quamuis pia exerceri solent sine damno, libr. 16. cap. 15 §. 34.

Venerunt iter diei, &c. Non sine magno laboris pretio salus est cõparanda, lib 16. cap. 9 § 10.

De hoc Euangelio habes tom. 1. lib. 2. cap. 11.

Dom. 2 post Epiphan. Ioann. 2.

Erat mater Iesu ibi. Vocatus est autem, & Iesus. De Mariæ matris consortio, non potest Iesus non esse salutaris, lib. 16. c. 23 § 8.

Et deficiente vino, dicit mater Iesu ad eum. Vinum non habent. Vera liberalitas non diuitibus, sed egentibus tribuit, lib. 18. cap. 2. §. 8.

Implete hydrias aqua, &c. Solus Iesus est, cui media suppetunt salutis humanæ, etiam in summa egestate, lib. 17. c. 9. §. 4.

Hoc Euangelium require ex tomo. 2. lib. 11. cap. 1.

Domin. 3 post Epiph. Matth 8.

Si vis potest me mundare. Dei dona precibus extorquenda, libr. 17. cap. 2 §. 9. Qui de Deo, & virtute magna credit, & præsumit, non indonatus abibit, ibid. §. 8.

Et offer munus. Sanitatē ex Deo accipiens iubetur munus offerre, quia donum Dei non est, de quo nullus extenditur ad proximos fructus, lib. 16. cap. 24. §. 11. Expende etiam illud, *offer,* de præsenti: securior enim illius salus est, qui præsentibus operibus nititur. Ibid. §. 8.

De hoc Euangelio habes, tom. 2. lib. 9. cap. 4. & cap. 3.

Domin. 4. post Epiphan. Matth. 8.

Ecce motus magnus factus est in mari. Nulla est creatura, quæ Deo non militet, ad perterrefaciendos peccatores, lib. 16. cap. 22. § 9.

Domine salua nos, &c. Fœlices, qui in angustijs, non ad creaturas, sed ad Deum habent posse respicere, lib. 16. cap. 23. § 29.

Imperauit ventis, &c. Amicitia mundialis in pressura deficit, non sic Christiana amicitia, lib. 16. capit. 9. §. 11.

Est Euangelium hoc, tom. 2. lib. 11. cap. 5.

Domin. 5. post Epiph. Matth. 13.

Habes in præsenti lib. 16. cap. 2. per totum.

Domin. 6. post Epiph. Matth. 13.

Habes etiam in præsenti, lib. 16. cap. 4. per totum.

Domin. Septuag. Matth. 20.

Est Euangelium in præsenti, lib. 16. cap. 19. per totum.

Domin. Sexagess. Luc 8.

Similiter est Euangelium in præsenti libr. 16. capit. 1. per totum.

Domin. Quinquag. Luc. 18.

Ecce ascendimus Ierosolymam, & consummabuntur, &c. Tunc passio reuelatur discipulis, cum ipsi ascendunt Ierosolymam, quia mysteria crucis eis sunt fructuosa, qui calcatis terrenis ad cœlestem Ierosolymam tendunt, lib. 16. cap. 21. §. 9.

Ipsi nihil horum intellexerunt. Adhuc seruitutis iugo premebantur, adhuc spiritum seruitutis habebant, ideo verbum crucis non intelligunt, quod vix capitur à seruilibus mentibus, lib. 16. cap. 22. §. 10.

Multo magis clamabat. Oratio perseuerans obtinet, lib. 17. cap. 1. §. 18.

Vt videam. Hoc est præsentissimum hominis remedium, si videat, lib. 17. cap. 1. §. 10.

Fer. 4 Cinerum. Matth. 6.

Vt appareant hominibus ieiunantes. Perditionis est filius, qui in virtutum possessione ad laudes humanas expiscandas componit vitam, lib. 16. cap. 23. §. 25.

Sicut hypocritæ tristes. Qui non gaudenter, & alacriter virtutem arripit, iam displicet, lib. 16. cap. 23. §. 14.

Nolite thesaurizare vobis thesauros in terra. Rationalis naturæ fructus, quò remotior à terra, eò securior, lib. 16. cap. 23. §. 5.

Hoc Euangelium habes, tom. 5. lib. 14. cap. 9.

Memento homo, quia puluis es, &c. Vicinitas mortis efficax, vt nos ad Deum trahat, lib. 16. cap. 23. § 11. Vt hominem continet, lib. 16. cap. 8. § 11. Diabolus memoriam mortis abolere curat, lib. 18. cap. 8. § 41.

Fer. 5. Cinerum, Matth. 8.

Accessit centurio, rogans eum, & dicens, Domine puer meus iacet. Infelix ingenium, quod sola vexatione trahitur, lib. 18. cap. 6. §. 5.

Puer meus iacet, &c. Crudelitas erga infirmos, & egenos cognatos perditioni obnoxia, &c. lib. 18. cap. 4. § 7.

Ego veniam, & curabo eum, &c. Quæ per multorum manus tribuuntur munera, vix procedunt, sine accipientis iniuria, lib. 18. cap. 2. §. 9.

Ego veniam, & curabo eum. Spiritus diuinus eo tendit, vt facili diligentia possimus comparare salutem, lib. 18. cap. 1. §. 19.

De hoc Euangelio tom. 2. lib. 9. capit. 5.

Feria. 6. Cinerum. Matth. 5.

Ego autem dico vobis diligite inimicos vestros. A Iesu non potest non venire beneficentia in hostes suos, lib. 16. cap. 21. §. 21. libr. 16. cap. 15 §. 19.

Orate pro persequentibus, &c. Iesu virtus præstantissima est, quod scias cedere hostilibus iris, lib. 18. cap. 6. § 1.

Qui solem suum facit oriri, &c. Auxilium, & præsidiũ Dei habet, qui vel inter calumniantium iniurias seruat mansuetudinem, lib. 18. cap. 4. §. 5.

Est hoc Euangelium tom. 3. lib. 14. capit. 7. per totum.

Sabbathum post cineres, Marc. 6.

Circa quartam vigiliam noctis venit ad eos. Vt vidit discipulos suos Iesus non in terra, sed in aquis esse, venit ad eos: diuinum enim spiritum ille percipit, qui à terris abscedit, lib. 18. cap. 1. §. 6.

Confidite. Ego sum, nolite timere. De Iesu manu nihil non salutare sperandum, libr. 18. cap. 2. §. 7. In eius præsentia omne bonum, libr. 16. cap 15. §. 38.

Non intellexerũt de panibus, &c. Non sine damno à memoria elabitur beneficium cœlestis panis, lib. 16. cap. 16. §. 10.

Dominica 1. Quadrag. Matth. 4.

Ductus est Iesus in desertum, &c. Quo te magis ab hominum consortio remoueris, eò minus negotij Deo in tui protectione dabis, lib. 16. cap. 13. §. 2.

Non in solo pane viuit homo, &c. Vbi temporalibus niteris, non effugies penuriam, famemque: omnium copiam habebis, si Iesu niteris, lib. 16. cap. 10. § 3.

Mitte te deorsum, scriptum est enim, quia Angelis suis mandauit de te. Non solum alienis, sed magis suis nitatur homo virtutibus, si amat, prolapsis satisfacere Deo, lib. 16. cap. 4. §. 5.

Ostendit ei omnia regna mundi. Non refugit Dominus mundialiũ gloriarum præsentiam; viri enim spiritualis perfectio in eo est sita; non solum, quod fugiat prorsus mundiales res, sed quod & taliter illas habeat, vt facile ab illis se expediat, lib. 16. cap. 10. §. 7.

Hæc omnia tibi dabo. Infelicissimus homo est, quem ditant solæ creaturæ, & non Deus, libr. 16. cap. 10. §. 1.

De hoc Euangelio habes tom. 1. lib. 3. cap. 2. per totum.

Fer. 2 à Domin. 1. Matth. 25.

Et omnes Angeli eius cum eo. Creaturæ citius adducuntur in damnationem hominum, libr. 16. cap. 12. §. 10.

Separabit eos ab inuicem. In iudicio se-

cio se-

cio separantur impij à pijs: quia vbi Deus vindex ostenditur, solus ab omni fulcro relinquitur impius, lib.16.cap.16 §.7.lib.16.cap.8. §.8.

Esuriui enim, & dedistis mihi manducare. De eleemosine bono, l.16. c.2.§.2. Et sæpe alias, vt videre est in indice.

De hoc Euangelio vide tom. 3. libr. 14.cap.3.per totum.

Fer. 3 à Dom.1. Matth.21.

Eijciebat omnes vendentes, &c. Quantulum malum hoc? Sane maximum erat, quando homo extra Dei Ecclesiam nihil boni potest habere, lib.16.cap.4.§ 7.

Cathedras vendentium columbas euertit. Summa perfectio Republicæ, quod nocentes puniantur, lib.16.cap.7.§ 3. Non parua gratia peccatori fit, cuius supplicium non differtur, lib 16 cap.8. §.4.

Et accesserunt ad eum caeci, &c. Inter ipsas iras accessibilis est Deus, vt bona faciat, libr. 16.cap 12. §.23.& cap.24 §. 13.

De hoc Euangelio vide tom. 2. lib.11.cap.7.per totum.

Feria. 4. à Dom.1.Matth.12.

Generatio praua, & adultera signũ quærit, & signum non dabitur ei. Negatur signum generationi adulteræ, quia Deus legitima sua opera reparare sola gaudet, libr. 16. cap.13.§ 10.

Nisi signum Ionæ. Nimirum signum Iesu à morte deuorati, quia ex quo Iesus suo sanguine rubuit, ipse nobis omnis felicitatis signũ, lib.18.cap.5.§.2.

Nisi signum Ionæ. Christi humilia manifestissima erant signa diuinitatis, lib.18.cap.5.§.3.

Regina Austri surget in iudicio, &c. Viri Niniuitæ surgent in iudicio. De illis, qui in iudicio possent surgere loquutus, dicit viros Niniuitas plures, & Reginam Austri vnam; quia de Principibus mundi aut nullus, aut rarus est, qui non male prorsus iaceat in iudicio, lib. 16.cap.20.§. 2.

De hoc Euangelio in 2.tom. lib. 12.cap.9.per totum.

Feria.5 à Domin.1.Matth.15.

Miserere mei Domini fili David: filia mea male, &c. Filiæ suæ procurat salutem, & merito, quia propinquioribus prius est misericordia impendenda, libr. 16. cap. 20. §. 3.

Mulier Chananæa à finibus illis egressa. Vt a suis finibus egreditur Iesu adhæsura, sic Iesus ad illam extendit salutem destinatam Israelitis, quia à Deo nobis indebita donantur, cum nos indebitum operamur pro illo, libr. 16. capit. 17. §. 5.

Dimitte illam, quia clamat post nos. Sanctorum patrocinia tunc maxime prosunt, cum nostra illis solicitudo coniungitur, lib.16. capit. 16.§.17.

Nam, & catelli, &c. Mulieris humilitas obtinuit incolumitatẽ filiæ: & quidem humilitas homines ditat filijs, lib.16.cap 22.§. 5.

Habes de hoc Euangel. tom. 2. lib. 6.cap.7.per totum.

Fer. 6. à Dom. 1. Ioan.5.

Expectantiam aquæ motum, &c. Infirmorum est mobiles res spectare; qui enim sapit, non credit bonis, quæ nouit posse deficere, libr. 16.cap.10.§.8.

Hominem non habeo, &c. Vna Dei prouidentia est, quæ omnia necessaria, prompta, & parata habet, lib.16.cap.10 §. 2.

Tolle grabatum tuum, & ambula.

Cur

Cur ambulare iubetur, cum grabato, nisi vt eius sanitas alijs proficeret? Felices equidem sunt, qui non in se stagnant bona, sed ea alijs communicant, libr. 16 cap. 10. §. 6.

Quis est ille, qui dixit tibi, tolle grabatum? Non attendunt sanatorem, sed Sabbathi violatorem, & prorsus iniuste, nunquam enim proximi mala consideranda sunt solitarie, sed iuncta cum bonis, libr. 16. cap. 9 §. 5.

Habes de hoc Euang. in 2. tom. lib. 9. cap. 2. per totum.

Sabbatum à Dom. 1. Matth. 17.

Assumpsit Iesus Petrum, & Iacobum, &c. Non grauatur Iesus discipulorum sarcina, dum illos ad altum tollit gloriæ: quia onus cum eis ad gloriam non grauat, sed lætificat portitorem, lib. 16. c. 13. §. 6. Væ, qui refugit tale onus. Ibidem. §. 7.

Transfiguratus est ante eos. Vel vnus iustus Deo est pro ingenti multitudine, lib. 16. cap. 14. §. 5.

Resplenduit facies eius sicut sol; vestimenta autem eius facta sunt alba sicut nix. Tota hæc gloria, vel elementaris niuis, vel materialis lucis mensuram pertingit, vt ostēdatur, quàm parua sint, quæ hic ex Deo habemus, respectu illorum, quæ manent in cœlis, lib. 18. cap. 1. §. 13.

Bonum est nos hic esse. Totum quod homo potest requirere, id habet in Iesu, lib. 18. cap. 7. §. 11. libr. 16. cap. 21. §. 17.

Ceciderunt in faciem suam, & timuerunt valde. Modo bonum putant ibi esse, modo vehementer timent, sic quæ carnali affectu petuntur, cito, & contemptum generant, & fastidium, lib. 16. capit. 13. § 11.

Nemini dixeritis visionem, &c. Dei dona, dum euulgantur, perduntur.

Habes de hoc Euangelio, in 1. tom. lib. 3. cap. 4. per totum.

Dominica 2. Quadrag.

Repete Euangelium præcedentis Sabbathi.

Fer. 2. à Dom. 2. Ioan. 8.

Ego vado, & quæretis me, & in peccato vestro moriemini. Habes de hoc in præsenti tomo, libr. 18. cap. 8. §. 22.

Fer. 3. à Dom. 2. Matth. 23.

Super Cathedram Moysi sederunt Scribæ, & Pharisæi. Nullus est locus adeò sanctus, in quo reprobi non possint inueniri, lib. 16. capit. 21. §. 12.

Super Cathedram Moysi sederunt. Super Christi crucem non solum sedent, sed exaltantur, lib. 18. cap. 1. §. 14. lib. 17. cap. 3. § 11.

Dicunt, & non faciunt. Summa prædicatoris, magistrive vanitas solis verbis nititur, lib. 16. cap. 19. §. 7 Christianismi apex, non solum verbis, sed operibus agit, libr. 16. cap. 22. §. 7.

Vt videantur ab hominibus. Summa gloria viri, quod non ipse, sed Deus in operibus eius videatur, lib. 16. cap. 20. §. 7.

De hoc Euangelio habes, tom. 3. lib. 14. cap. 16. per totum.

Fer. 4. à Dom. 2. Matth. 20.

Ecce ascendimus Hierosolimam, et filius hominis tradetur, &c. Passio Christi ob oculos posita validissima est, vt sufficiat virtutum vijs insistere, libr. 16. c. 21. §. 5.

Ad illudendum, & flagellandū, &c. Decuit Deum nihil patientiæ præ-

tiæ prætermittere. ibi,cap 9.§.9.

Tunc accessit mater filiorum, &c. Cum de cruce, & passione agebat Iesus,accessit illa petens, & merito. quia qui vulneribus Iesu adhæret, ad omnia eius bona introibit,lib.16.cap.13.§.9.

Et vnum ad sinistram. Vel ad Dei sinistram inclinat ambitio. Principatus enim amor,animarum carnifex est,lib.18.cap.1.§.3.

De hoc Euangelio habes, tom. 2.lib.12.cap.8.per totum.

Fer.5.à Dom.2. Luca.16.

Homo quidam erat diues. De quo in præsenti tomo l.17.c.1. per totum.

Fer.6 à Dom.2. Matt 21.

Qui plantauit vineam. De hoc in præsenti tom.l.16.c.11.per totum.

Sabbatum à Dom. 2. Luc. 15.

Homo quidam habuit duos filios. Habetur in præsenti tomo, lib.16. c.15.per totum.

Dominica 3 Quadrag. Luc.11.

Erat Iesus eijciens dæmonium Expende illud, *erat*, quo ostenditur non rapidus zelus, sed longanimis Saluatoris expectatio,qua tractat Dæmonis egressum. Patientiæ enim expectantis dat fratres posse lucrari,lib.16.cap.8.§.13.

Illud erat mutum. Tota hominis perditio,quod peccatis plenus prorsus obmutescat, ne confiteatur,lib.16 cap.12.§.17.

Et cum exiuisset Dæmonium. Nō potest, non Deo esse seueritas in malos, quæ eos eijciat, & feriat, lib.18.cap.2.§.6.

Loquutus est mutus. Vbi intima cordis vitia expurgantur, facili negotio externi actus fiunt conspicui,lib.18.cap.1.§.10.

De hoc habes tom.2. lib.7.c.3. per totum.

Fer.2 à Dom.3. Luc.4.

Nemo propheta acceptus est in patria sua Habetur in præsenti tomo,lib.17.c.2.per totum.

Fer 3.à Dom 3. Matt.18.

Si peccauerit in te frater tuus,corripe. Deus citius peccata plectit, quæ aduersus alios sunt, libr. 16. cap.11.§.2.

Corripe eum inter te, & ipsum solum. Præmittenda est aliqualis benignitas, vbi in bonam frugem reducendus est peccator, lib.16.cap. 13.§.5.

Si te audierit, lucratus es fratrem tuum. Ecce quale præmium officij exhibiti proponitur, nimirum, nō alia palma, sed quod lucratus est fratrem. Et quidem omnium laborum compensationem habet bonus pastor in salute sibi creditæ animæ,lib.16.cap.3.§.4.

Si Ecclesiam non audierit, sit tibi sicut ethnicus. Non ante ad hanc seueritatem permitteris accedere, quam semel, & bis, & ter alia suauiora tentaueris.Semper enim plura debent esse remedia mitia, quàm austera in trahendo fratre. lib.16.cap.9.§ 8.

De hoc habes in tom. 3.libr. 14. cap.13.per totum.

Fer.4.à Dom.3. Matt.15.

Quare discipuli tui transgrediuntur traditiones seniorū? Habetur in præsenti to.lib.18.c.4. per totum.

Fer. 5. à Dom. 3 Luc. 4.

Socrus autē Simonis tenebatur magnis febribus Febribus tenebatur, ne in perditionē iret;veniūt enim

tempo-

temporalia mala, non in malum, sed in bonum, lib. 16. cap. 1. §. 6.

Tenebatur magnis febribus. Et quidem magnis ardentibus opus erat, vt fœmina posset teneri, quãdo muliebre ingenium promius est discessioni, lib. 16. c. 13. §. 3.

Continuo surgens ministrabat. De Petro dicebatur, *continuo relictis retibus secutus est eum*, de eius totu dicitur, *continuo surgens ministrabat*. Pertinet enim ad verum virtutũ amatorem, sibi in virtutibus reddere similes omnes familiares suos, lib. 16. cap 5. §. 6.

De hac habes in 2. tom. libr. 10. cap. 6 per totum.

Fer. 6 à Dom. 3. Ioan. 4.

Da mihi bibere. Iudæi Samaritanorum errores persequentes, ab illorum abstinebant conuictu: Iesus, nec Samaritanam peccatricẽ persequitur, sed blandum, cum illa colloquium init, vt qui illam trahere cupit ad virtutem. Nõ enim sic rigor, vt suauitas virtutes elicit, lib. 16. cap. 8 §. 4.

Dedisset tibi aquam viuam. Iudæorum erat arcere à se Samaritanorum conuictum: Deus autem nõ in arcendo, & excludẽdo aliquem noscitur, sed in trahẽdo ad vitam, lib. 16. cap. 7. §. 2.

Fiet in eo fons. Qui vel guttam aquæ exceperit, & fontem integrũ accipiet; sic vel ex paruo Dei dono, ad totum Deum habendam potes venire, lib. 16. cap. 6 §. 13.

Fiet in eo fons. Nescit Deus sistere in donis exhibendis, ibidem. §. 14.

Non est tuus vir, &c. Religio, & castitas simul solent esse, vt perfidia, & lasciuia, lib 16. cap. 23. §. 2.

Item castitatis doctrina aptatur hæc fœmina ad fidem, ibidem. §. 5.

De hoc Euangelio habes in tomo 2. lib. 6. cap. 3. per totum.

Sabbathum à Dom. 3. Ioan. 8.

Adducunt Scribæ, & Pharisæi mulierem deprehensam in adulterio. Habetur in præsenti tomo, libr. 18. cap. 8. per totum.

Dominica 4. Quadrag. Ioan. 6.

Vidisset, quia multitudo magna venit, &c. Ille felicius studet lucris, qui nõ in vnum, sed in plures sua mittit beneficia, l. 16. c. 1. §. 5.

Vt manducent hi? Diminutissimum est nulli suam opem, auxiliumque negare, lib. 16 cap. 1. §. 6.

Distribuite discumbentibus. Diuinæ mentis natura in præstãdis beneficijs clarescit, lib. 16. cap. 1 §. 3. Tantum Deitatis habes, quantum liberalitatis, & beneficentiæ, libr. 16. cap. 2. §. 1.

Habes de hoc Euangelio, in tomo 2. lib 11. cap. 2. per totum.

Fer. 2. à Dom. 4. Ioan. 2.

Et cum fecisset quasi flagellũ. Præclarus mundi iudex, a facto flagello commendatur: quando nimia mollitudo, funditus perdit iudicẽ, lib. 16. cap. 18. §. 2.

Effudit æs, & mensas subuertit: Pecuniarum mensas prorsus euertit; quia affectus ad pecuniam omnium est nocentissimus homini Christiano, libr. 16 cap. 20. §. 6. Et lib. 16. cap. 2 §. 3.

Nolite facere domum patris mei domum negotiationis. Auaritia Ecclesiasticorũ totum perdit animarum lucrum, lib. 16. cap. 23. §. 30.

De hoc item habes in tomo 2. lib. 11. cap. 7. per totum.

Fer. 3. à Dom. 4. Ioan. 7.

Die festo mediante ascendit Iesus. Habetur in præsenti tomo, lib. 18. cap. 7. per totum.

Fer. 4. à Dom. 4. Ioan. 9.

Liniuit lutum super oculos eius. Nil prius intendit dominus curare, quam hominis oculos, vt qui si vigilent, hostes permant, si dormiant, magnam incurrant offensam, lib. 16. cap. 2. § 4.

Abijt ergo, & lauit, & venit videns: Lutum temporalitatis tollat ab oculis, qui sub luce Dei cupit illuminari, qui enim luteam mentem habet, magis obcæcatur, & induratur inter Dei lumina, libr. 16. cap. 1. § 17.

Abij, laui, & vidi. Sapiens homo non tribuit lotioni visum, nec ait; *laui, & ideo vidi*, quasi sciret ortum diuini luminis in anima labori coniungi humano, sed non tam ab illo, quam a Deo venire, lib. 16. cap. 3. § 1.

Lutum posuit super oculos, & laui, & video. Non ipse ad lutum ait, sed a lauacro, ad visum: vt damnet eorum turpitudinem, qui abeunt quide in lutu, & damna sua, lib. 16. cap. 3. § 3.

Habes de hoc Euangelio, in tomo 2. lib. 10. cap. 3. per totum.

Fer. 5. à Dom. 4. Luc. 7.

Defunctus efferebatur, filius vnicus matri suæ, & hac vidua erat. Dilecto filio emortuo amatrix mater ostenditur tota funus: qualis enim est ille, quem adoras, talis es ipse, lib. 18. cap. 11. § 4.

Tetigit loculum ... & ait: Adolescens tibi dico surge. Non voce contentus, sed manum adhibet loculum attingens: quod enim adolescens reddat ... in viam potentissimum ... est manus diuinæ, lib. 16. cap. 19. § 4.

Misericordia motus super eam. Prima, & præstantior virtus in principe misericordia est, & suauitas, libr. 18. cap. 2. § 1.

De hoc habes in tom. 2. libr. 8. cap. 2. per totum.

Fer. 6. à Dom. 4. Ioann. 11.

Ecce quem amas infirmatur. Dilectrices Dei hoc curant, vt Deum reddant propitium infirmis peccatoribus, lib. 16. c. 2. § 16.

Lazarus, amicus noster, dormit, &c. Is erat Lazarus, qui dum morti appropinquat, nihil aliud ostendit, quam ea opera, quibus posset vocare Dei amicos. Sic in fine cuiusque vitæ præcipuæ virtutū opera eluceant, lib. 16. cap. 12. § 10.

Vt audiuit, quia infirmabatur, tūc quidem mansit, &c. Dissimulare & differre curationem, permittens Lazarum mori, & eius morte sorores affligi, vt per resurrectionē gaudium cumulet. Sic semper sunt sustinenda damna, ex quibus maius percipiendum est lucrum, lib. 16. cap. 16. § 13.

Martha, vt audiuit, quia Iesus venit, accurrit. Martha virginali pudore efflorebat, nec vnquam alias dicitur foras exisse, etiam vt Iesum exciperet. Nunc autem non veretur exire, nec virginum curat clausuram, sed egreditur; quia vt in prosperitate modestia, sic in angustia animositas magis placet, lib. 16. cap. 4. § 5.

Statim prodijt, qui fuerat mortuus ligatus, &c. In virtutis curriculo suam quisque infantiam seruet, libr. 16. cap. 3. § 4.

De hoc Euangelio habes in tomo 2. lib. 8. cap. 3. per totum.

Sabbatum à Dom. 4. Ioann. 8.

Qui sequitur me, non ambulat in tenebris. Habetur in præsenti tomo lib. 18. c. 8. § 12.

Dom. 5. Quadrag. Ioan. 8.

Quis ex vobis arguet me de peccato? Ha-

re? Habetur in præsenti tom.l 18. cap.8. à §.31.

Feria 2. à Dom. 5. Ioann. 7.

Miserunt Principes, & Pharisæi ministros, &c. Habetur in præsenti tom.lib.18.cap.7.à §.16.

Fer. 3. à Dom. 5. Ioann. 7.

Ambulabat Iesus in Galilæam. Habetur in præsenti tom. libr. 18. cap.6.§ 1.

Fer. 4. à Dom. 5. Ioann. 10.

Facta sunt Encænia. Habetur in præsenti to.l 18. c.9. per totum.

Fer. 5 à Domin. 5. Luc. 9.

Ecce mulier in ciuitate peccatrix, vt cognouit, quia Iesus, &c. Præstantissimus meritorum triumphus, quod ardentes voluptates superaueris, lib. 16. cap. 19 §.18.

Capillis capitis sui tergebat, &c. Capillis, osculis, vnguentis trahit sibi Deum Magdalena; quibus alii trahunt diabolum. Et sanè inexcusabilis est, qui illis rebus mauult habere diabolum, quibus potest habere Deum, lib. 16. cap. 12. §. 8.

Hic si esset propheta, sciret vtiq; quæ, & qualis esset mulier, &c. Pessimi accusatores, solum quod reprehendi potest, attendunt, quod excusat, prætereunt, lib. 17. ca. 3. § 5.

Non cessauit osculari. Nouitius feruor semper in virtutibus seruandus, lib. 16. cap 8 §. 8.

De hoc Euangelio habes in tomo. 2. lib. 6. cap. 6. per totum.

Fer. 6. à Domin. 5 Ioann. 11.

Collegerunt Pontifices, & Pharisæi concilium. Habetur in præsenti tom. lib. 18. cap. 12. per totum.

Sabbatum à Domin. 5. Ioan. 12.

Vt Lazarum interficerent, quia multi propter illum, &c. Vbi Lazarus, & fructuosior, & Iesu charior apparuit, maiores ille inimicitias concitauit: Sic quo maiores virtutes in nobis apparent, maiores insurgunt contrarietates, libr. 16. cap. 1. §. 9.

Acceperunt ramos palmarū, &c. Triumphatori Deo, non aureis tapetibus viæ sternuntur; sed ramis scilicet illi acclamatur. Et quidem naturalis simplicitas maximè Deum tenet, lib. 16. cap. 6. § 5.

Et inuenit Iesus asellum, & sedit, &c. Quo præstantior quis est, eo magis reijcit superflua, contentus necessarijs, lib. 14. cap. 6 §. 6.

Videtis, quia nihil proficimus? Nulla creata potestas aditum potest nobis ad Deum impedire, libr. 16. cap. 6. § 16.

Domin. in Ramis. Matth. 21.

Inuenietis asinam alligatam; soluite, & adducite mihi. Dei gratiæ minimè obest humanæ fortunæ vilitas, lib. 16. cap. 12 §. 1 5.

Soluite, & adducite. Vt adducantur belluæ magis solent ligari, cur hic petit, quod soluatur asina, & adducantur? Sanè peccatorum experta vincula, & pœnæ ipsæ sufficiunt, vt expeditum iam hominem currere faciant ad salutem, lib. 16. cap. 13. § 18.

Rex tuus venit tibi. Regalissimum est, plus subditorum, quam diuitiarum quærere augmenta, libr. 16. cap. 16 § 14.

Sedens super asinam, & pullum filium subiugalis. Bonus Rex circa se non patitur esse, nisi per quos vtilia seruitia peragantur, vt ostendat, quam sit regibus perniciosa cōptulorum familia, l. 16. c. 17. §. 1.

Fer. 2.

Fer. 2. Hebdomadæ maioris, Ioan. 12.

Lazarus fuerat mortuus, quem suscitauit Iesus. Quatriduani suscitati iterum hic mentio, quia primum Iesu opus est abolitio inueterati criminis, lib. 16. cap. 19. §. 12.

Accepit libram vnguenti, &c. Vnguentis, & capillis captans iuuenes, vnguentis, & capillis Iesum captat. Qualis in vitijs, talis in virtute, lib. 16. cap. 10. §. 11.

Dixit ergo vnus ex discipulis eius Iudas, &c. Quid non murmuret, quid non perdat homo temporalis? Sane, vbi terrenis immersus homo est, instrumentum habet Sathanas ad quascumque perditiones moliendas, libr. 16. cap. 11. §. 14.

De hoc habes in 2. tom. libr. 12. cap. 2. per totum.

Fer. 5. in Cœnam Domini Ioan. 13.

Sciens Iesus, quia venit hora eius. Vni sibi taxat glorificationis tempus apud patrem; hominibus autẽ sine vlla temporis taxatione honorem præscribit, lib. 18. c. 6. §. 8.

Cum dilexisset suos in finem dilexit eos. Amor erga creaturas, nunquam non laboriosus, & in aliquo damnosus, lib. 18. cap. 1. § 17. & capit. vlt. §. vlt.

Item, *in finem dilexit*. Deus est, qui in finem potest diligere, in creaturarum enim affectu nulla stabilitas est, lib. 18. c. 6. §. 3.

Sciens, quia à Deo exiuit, & ad Deum vadit, surgit, &c. De Patre Deo venit, quod hominum saluti consulatur, lib. 16. cap. 15. §. 29.

Ponit vestimenta sua. Equidem vestimenta sua ponit, vt operiat nostra peccata; neque id faceret, nisi esset filius Dei, l. 16. c. 15. §. 30.

De hoc, vide tom. 1. lib. 13. ca. 7. per totum.

Fer. 6 in Parasceue.

Plura inuenies in indice, verbo, *Passio* & verbo, *Crux*.

Dominica Resurrectionis.

Vide in indice, verbo, Resurrectio; & habentur plurima, 1. tomo. lib. 5. per totum.

NONNVLLÆ DOMINICAE post Pentecostem.

Domin 2. Post Pentecost. Luc. 14.

Fecit cœnam magnam. Habetur in præsenti tom. lib. 16. cap. 12. per totum.

Domin. 3. post Pentec. Luc. 15.

Si perdiderit vnam ouem. Habetur in præsenti l. 16. cap. 13 per totum.

Domin. 8 post Pentec Luc 16.

Habebat villicum. Habetur in præsenti lib. 16. c. 16. per totum.

Dom 17 post Pentec Matth. 22.

Vnus ex eis legis doctor. Habetur in præsenti lib 18. cap. vlt. à §. 17. per totum.

Dom. 19 post Pentec Matth. 22.

Fecit nuptias filio suo. Habetur in præsenti to. l. 16. c. 22. per totum.

Dom. 21 post Pentec. Matth. 18.

Voluit rationem ponere, &c. Habetur in præsenti tom. lib. 16. c. 8. per totum.

Domin. 22.

Dom. 22. post Pentec. Matth. 22.

Consilium inierunt, vt caperent Iesum. Habetur in præsenti tom. libr. 18. cap. vlt.

FESTIVITATVM EVANGELIA

quæ in hoc tomo continentur.

In festo S. Nicolai.

Homo quidam peregre proficiscēs, vocauit seruos suos, &c. Ex Matth. 25. Et habetur in præsenti libr. 16. cap. 24. per totum.

In Conuersione S. Pauli.

Ecce nos reliquimus omnia Matth. 19. Habetur in præsenti, lib. 18. cap. 11. per totum.

In festo S. Agathæ.

Si licet homini dimittere vxorem. Matth. 19 Habetur in præsenti tomo. lib. 18. cap. 10. per totum.

In festo S. Matthiæ.

Confiteor tibi Pater Domine cæli, & terra. Matth. 11 Habetur in præsenti tomo, lib. 18. c. 2. per totum.

In festo inuentionis S. Crucis.

Homo ex Pharisæis Nicodemus nomine. Ioan. 3. Habetur in præsenti tom. lib. 18. c. 1. per totum.

In festo Assumptionis B. Mariæ.

Intrauit Iesus in quoddam castellum. Luc 10 Habetur in præsenti, lib. 18. cap 5. per totum.

In festo S. Ludouici Regis.

Homo quidā nobilis abijt in regionem, &c. Luc. 19. c. 20. per totum.

In festo S. Francisci.

Confiteor tibi Pater, &c. Matth. 11. Habetur in præsenti, libr. 18. cap. 2. per totum.

In festo S. Theresiæ.

Simile est regnum cælorum thesauro abscondito. Matth. 13. Habetur in præsenti lib. 16. cap. 26. per totum.

In festo S. Catherinæ.

Simile est regnum cælorum decem virginibus. Matth. 25. Habetur in præsenti lib. 16. c 23. per totum.

In communi Confess. Pontif.

De talentis, lib. 16. cap. 24.

In communi Abbatum.

Ecce nos reliquimus omnia, libr. 18. cap. 11.

In communi Virginum.

De decem virginibus, lib. 16. cap. 23

De thesauro abscondito, lib. 16. cap. 6.

F I N I S.

INDEX RERVM.

Prior numerus paginæ, posterior Paragraphi indicina est.

A.

ABIECTA mundi elegit Deus ad magnorum instrumenta. fol. 428. §. 27.

Absentia.

Absentiam Dei, qui non sentit, periculosè viuit. 353. 5. Frequentissima est in hac vita. ibid.

Abundantia.

Rerum temporalium egestatē parit. 177. 4. In illa nulla Dei memoria Abundantia virtutum in mortis tempore maximè lucere debet. 195. 1. Abundantia nimia rerum plùs solet obesse virtuti, quàm omnia mala 536. 4. Abundantia omnis in Iesu pane viuo, & vero. 263. 17. Abundantia summa omnium bonorum in B. Trinitatis notitia. 281. 21.

Acceptatio personarum.

Acceptatio personarum propria hominum. 89 2.

Acus.

Acus perforatus Christus est in passione. 228. 9.

Accusatio.

Accusationes nō facilè, aut sine exploratione admittēdæ. 49. 8. Accusatio ex carnali prætextu facta nūquam non mēdax. 749. 20.

Accusatio.

Accusatores ampullatis verbis crimina tollentes, veritatem obnubilant. 60. 15. Illis non credendum. 58. 13. 299. 5. Accusatores pessimi reprehensibile attendūt non quod excusat factum. 583. 5. Accusatores iustorum diabolici sunt. 651. 1. Accusatores ex temporali prætextu mendaces sunt. 749. 20.

Acumen.

Acumen in sermonibus circa turpia periculosissimum. 257. 13.

Adamus.

Adamus præstātissimus hominum quia nudus. 104. 6. Vnde impudens, & rusticus in Deum fuerit. 209. 13.

Adamas.

Adamas durissimus simul, & mollissimus, 162. 6. Illi comparantur Sacerdotes iniqui. ibid.

Administratio.

Administratio recta est, quæ etiā sine dignitate desēdi potest. 342. 9

Admonitio.

Admonitio sācta malè audit apud mundiales homines. 412. 13.

Adolescens, Adolescentia.

Adolescens, qui bona sua meretricibus impendisse gloriatur, tintinnabulo similis. 114. 12. Illius viæ ignotæ. 246. 4. Illi difficillimum in Dei seruitio perseuerare. 298. 4. Omnipotentis virtute opus habet. ibid. Adolescentia ad virtutes capessendas apta. 370. 17.

INDEX

Adulator.
Adulatores cauendi. 497. 26.
Aduersa.
Aduersa non debent prosternere animum. 305. 5.
Aedificium.
Aedificium bonis operibus cõstructum inexpugnabile. 161. 5.
Aeternitas.
Aeternitatem non anni faciunt, sed virtus. 274. 17.
Aetas.
Aetas tenera aptissima ad virtutũ. ibid.
Affectus.
Affectus, qui cum cibis ingeritur, raro, aut nunquam tollitur. 389. 8. Affectus æternorum longè excedit carnalem mortificationẽ. 206. 10. Carnalis, homines facit procaces, & rusticos. 209. 13. Fastidium generat quæsitarum rerum. 230. 10. Totum hominem rapit. 244. 3. Puerilis est. 380. 1. Circa pecunias, caueatur ab eo qui quærit regnum Dei. 387. 6. Cœlestis lætitiam generat. 231. 11. Regius est. 380. 1. Iuxta cuiusque affectum res colorem induunt. 274. 25. Ex affectu circa quærendam animarum salutem spirituale apparet augmentum. 399. 5. Terrenis affectibus liber fructum passionis Christi experitur. 407. 9. Ab affectibus internis venit pretium operibus externis. 102. 4. Affectuum humanorum intima penetrat Christi passio. 405. 8. Affectus creaturarum non habet stabilitatem. 680. 3. Affectus carnales impellunt ad difficiliora. 601. 4. Affectus ad creaturas nunquam sine damno. 854. 22.
Afflictio.
Afflictio, quia cogitur homo conuerti ad creaturas, & non ad Deum dolenda. 502. 29.
Agricultura.
Agriculturæ diuitiæ non sic nocent. 43. 3.
Agnus.
Agnus cur Deo charus? 217. 1.
Alacritas.
Alacritas in virtute. 480. 14.
Altus.
Alta Dei prospicere, non verò humilia, periculosum. 205. 9.
Amaritudo.
Amaritudo virtutis Christi passione dulcescit. 81. 4.
Ambitiosi, Ambitio.
Ambitiosi ebrio vomenti similes. 4. 2. Stultissimi, ibid. Ambitio carnifex animarum. 591. 1. Aulicorum quæ. 595. 2.
Amator.
Amator virtutis sibi similes familiares facit. 95. 6. Meretricius infamis bellua. 114. 12. Amator virtutis fiat omnia. 429. 28. Amicitiæ iura ebrij nõ seruant. 411. 12. Mundanæ deficiunt. 170. 11.
Amicus.
Amicus Christi nescit in illo considerare ignominiam carnis sine diuinitate. 161. 5. Amicorum errores quàm aliter colorantur, ac alij. 585. 6.
Amor.
Amor omnia rapit. 244. 3. Omnia superat. 553. 17. Carnalis morte crudelior. 244. 3. Homines longissimè facit distare à Deo, & illos facit rusticos. 246. 4. Amor seruilis Deũ alijs seuerum amat; filialis verò Deum propitium cunctis exoptat. 61. 26. Amor auri insatiabilis. 45. 3. Diuitiarum, naturæ leges rumpit, & ipsa tartara sollicitat. 233. 1. Verbum Dei in corde obruit. 19. 11. Creaturarum etiam in Christo laboriosus. 55. 21. 613. 17. Temporalitatum comitatur gemitus. 55. 21. Subditorum amorem quærit verus Dominus. 657. 6. Amor Dei benignitatem in subditos parit. 61. 16. Eius incendio castitas custoditur. 109. 9. Vincit affectus hominum, etiam vehementissi-

mentissimos. 233. 1. Vel leniter gustatus nos maximè accendit. 84. 6. Ammor Dei Reges facit homines, amor temporalium adulterinos. 386. 1. Amor supernorum nostram famem ad virtutem acuit. 77. 2. In fine vitæ opulentissimus in nobis ardeat. 195. 1. Amor principatus rabidissimus carnifex. 591. 1. Amor castè homines in vnum iungens à Deo omnipotenti venit. 790. 3. Amor castus coniugij fundamẽtum stabile 803. 5. Dei amor facit nos in Crucifixum respicere, & pro illo difficultates subire. 754. 24. Amor cum timore venit à Dei spiritu. 630. 6.

Angeli.

In homines efficacissimi. 128. 5 Terribiles vultu in peccatores ibid. Ministeriũ suũ erga homines implent. 126. 3. Eorum gloria punire nocentes ibid. Eos sibi infensos dolebunt reprobi. 31. 19. Illorum præstantia vnde. 399. 3.

Angustia. Vide Labor.

Angustiæ lucem afferunt. 569. 5.

Anima.

Animæ decor in occultandi virtutibus. 12. 7. Animarum saluti omni cura studendum. 2. 1. Ea ab opportunitate medicinæ pẽdet, 63. 17. Et est diuitiæ Dei. 222. 4. Animarum perditio est Ecclesiasticorum auaritia. 503. 30. De animarum salute non desperandum. 396. 1. Illarũ mortem inducunt verba blãdientia. 497. 26. In Christi vulneribus omnia bona habent. 228. 9. Animæ spirituales sunt, quæ facilè carnalia relinquunt. 182. 7. Qui perfectioni student, non deterreantur ab animarum negotio, securitatis propriæ prætextu. 690. 11. Felicis hominis anima est, quæ omnia mundialia supergreditur, & vni Deo nititur. 795. 10.

Animus.

Animus patiens egestatem nescit. 38. 24. Carnalibus inhærẽs brutescit. 182. 7. Ingenuus grauissimũ habet confusionis nota perfundi. 303. 8. Quò magis seruilis, eò ineptior ferendæ cruci. 448. 10.

Animositas.

Animositas in virtute quærenda. 512. 3.

Antiquitas.

Ab illa sola qui gloriantur stulti. 370. 17. Non illa veram excellentiam præstat, sed merita virtutum. 369. 16. Antiquitati doctrinæ non nimis deferendum, vt nouis suus honor negetur. 60. 15. Antiquos vel in sapientia, vel in virtute æquare, summa laus. 369. 16.

Appetitus.

Appetitus carnales faciliùs superantur, vbi est resurrectionis meditatio. 481. 15.

Apostoli.

Sub veteri lege steriles, sub cruce Christi fertiles. 189. 3. Non ad vnum populum, sed ad totum orbem mittebantur. 9. 5. Eorum cultura aliquibus in ruinã fuit. 189. 3. Apostolicæ paupertatis præmium supra homines. 37. 23.

Aqua.

Auspicacissima hominibus. 122. 1. Cur ante omnes creaturas benedicatur. ibid. Eius excellentia. ibid. Bona in homines. ibid. Aquarum obsequia vt Deus gratificat. 515. 11.

Arcanum.

Arcanum nullum in terris. 237. 3. Arcanum seruare, generosi pectoris est. ibid.

Ardor.

Ardor maximus rerum spiritualiũ. Christianorum gloria est. 206. 10. Ardores voluptatum superare, præstantissimæ virtutis est. 370. 17. Ardor sciendi eo tẽdat, vt capiatur Deus. 785. 3.

Argutia.
Argutiæ lasciuorum, audientium aures incestant. 257.13.
Argumentum.
Argumentum diuinæ potestatis conuersio peccatoris. 192.5.
Arma.
Arma efficacissima contra diabolum, oculi vigilantes. 45.4.
Aspectus.
Aspectus Dei procliuis est in nostra bona opera. 272.24.
Asperitas.
Virtutem firmat. 33.20. Immatura nocet. 67.65. Diuina non ruinam, sed salutẽ in supplicijs intendit. 193.6. Nulla in mensa Eucharistiæ. 392.10. Asperitas sola infelices excitat. 675.5.
Attalus.
Attalus Rex potẽtissimus Carthagine occiditur. 501.7.
Assiduitas.
Assiduitas virtutis ne fastidium generet, petendum à Deo. 77.2.
Auctoritas.
Auctoritas multorũ iudicũ nõ æstimãda, vbi solitus apparet rigor in proximi damnatione. 817.3.
Auaritia.
Auaritia Iudæorum vnde proueniat. 200.5. Muliebris maxima, 243.1. Eius affectus vehementissimus. ibid.
Auiditas.
Auiditas immedicabile malum. 23.14. Naturas rerum immutat. 28.17.
Augmentum.
Augmentũ vitæ spiritualis, qui intendunt, illustriora virtutũ opera exerceant. 514.4. Augmẽta donorũ Dei transfert Deus ad feruentes. 369.1. Maxima in Eucharistia. ib. Augmenta salutis multa in Iesu conspectu. 611.16.
Aula, Aulici.
Aulicis nulla quies in adeptis dignitatibus, semper ad nouas enituntur. 4.2. Illorum ambitio, vt omnia regalia secreta se nosse fingant. 593.2. Aulici id solùm æstimãt, quod Regi placet. 708.13. Eo spectant, vt auscultent, quæ deferant, delationibus, susurrisque viuentes. 829.1.
Aurum.
Homines à cœlesti regno excludit. 43.3. Ad fouendam auaritiam aptissimum. ibid.
Austeritas.
Austeritas in pœnitentes solet esse intolerabilis. 207.11.
Authoribus virtutum Deus maximè fauet. 281.31.
Auxilium.
Efficax sibi semper paratum qui putat, fallitur. 353.5. Auxilium sanctorũ obsequijs cõparandũ. 499.27. Nõ iuuat, vbi deficit misericordia in egenos. 500.28.

B.

BAlam auri cupidine captus Deo resistit. 23.14.
Baptismus.
Baptismus lasciuię opponitur. 217.1. Eius fons intrinsecus manet in animo. ibid.
Barbaries.
Barbaries maxima reũ inauditum damnare. 58.13.
Benedictio.
Benedictione Dei adimplebitur, qui profectus suos non sibi, sed Deo adscribit. 389.8.
Beneficium.
Beneficium ingens est filio, quòd parentes sanctos habeat. 186.1. Beneficia proprium Dei semen. 6.3. Regium animum indicant. ibid. Dei naturam à seruili distinguunt. ibid. Vel parua ingentem messem reddunt. 7.4. Amittuntur, dum euulgantur. 36.22. In plures, non in vnam effundenda. 7.4. Vni collata pereunt. ibid. Deum illustrant. 9.5. Diuina, etsi parua certissimam faciunt spem magnorum. 116.13. Non inordinate donanda, sed pro me-

pro meritis. 121. 17. Filij Dei propriè vbique quærunt egentes. 164. 7. Communicat beant hominem, 180. 6. Principalius in propinquos egentes conferenda. 383. 9. Plurima conferuntur in Eucharistia. 393. 11. A Deo accepta firmissima. 396. 1. Conferuntur à Deo media cruce Christi. 404. 7. Magna conferuntur ijs, qui de Deo magna credunt. 573. 8. Frequentibus petitionibus sunt extorquēda. 574. 9. Collata indignis, spem excitare dignis debent. 575. 10. Diuina malis mortem, bonis vitam afferre solēt. 191. 4. Plurima præcedunt Deum in nos venientem. 102. 7. Inter ipsas cōtumelias magis elucent. 266. 19 Magnū Dei beneficium est, videre in alieno capite, quid caueas. 431. 30. Et quòd vnus è multis, Dei amore dignus habearis 473 10. Beneficium Dei pignus est ad aliud. 276 27. Quòd voceris, quando in te habes sopitos humanos affectus 486. 19. Quòd filiali ducatis ad Deum affectu, 425. 25. Quòd Deum præ oculis semper habeas. 409. 11. Beneficiorum diuinorum proprium est, quòd ad proximos se extendant. 523. 11. Sub beneficiorum titulis maiora odia nutriunt ferales homines. 678. 2. Beneficijs Deus hominum vota præuenit. 202 7. Beneficijs aliquem ad vitam trahere, diuinum est. 223. 5. Beneficia spiritualia eò magis crescūt in vnoquoque, quò ipse citius illa alijs communicat. 722. 23.

Beneficus, Beneficentia.

Benefici Dei filij. 40. 1. Deo pleni. 10 6. Illis debentur imperia. 6. 3. Beneficos qui persequuntur, plectentur. 427. 26.

Beneficentiæ Dei maxima gloria, omnibus opitulari. 11 6. Beneficentiæ opera plena lucris. 6. 3.

Illius quantum habes, tantum deitatis. 38. 24. Per illam facilè omnes homines trahūtur ad salutem. 223, 5. Per illam Deus de nobis triumphat. 225. 6. Maximè relucet ī Eucharistia. 392 10.

Benignitas.

Benignitatem nulli negare, proprium veri Dei, 10. 6. Benignitas, & beneuolentia in proximos, proprium filij Dei. 61. 16. Priùs adhibenda peccatori reducendo, quàm rigor. 223. 5. Omnia veluti emit. ibid. Benignitatis diuinæ fines latiores sunt, quàm dominij. 625. 2.

Bonitas.

Bonitatis diuinæ imber posterioribus bonis obscurat priora. 170. 11. Bonitas Dei suauissima in Eucharistia. 392 10.

Bona.

Bona non duratura malis contingunt. 21. 12. Nulla sine examine accipienda. 33. 10. Erogata magnos faciunt, 412. 13. Meretricibus data seruos faciunt. 114. 12. Et duplicem mortem accipiunt, ibid. Quæ à Deo non veniunt, indigna homine, 172. 13. Quæ à peccato summam afferunt cladem, 175. 2. Omnia creata mille defectus patiuntur. ibid. Sponte Deo offerenda, vt qui ab inuitis auferre potest, 185. 9. Ex affectu carnali parta fastidium pariunt, 230. 10. Ex affectu cœlesti quæsita, gaudijs plena, 231. 11. Rapinis habita non satiant, ibid. Lasciuia obtenta infamem desinunt, 252. 8. Terrena nihil omninò sunt, 362 11. A Deo accepta stapilia, 396. 1. Omnia in vno Iesu, 417. 17. Cum Maria, & Iesu omnia simul, 471. 8. Quò magis propria, eò citiùs despiciuntur ab hominibus, 566. 3. Bona naturæ rationalis eò securiora, quò remotiora à terris, 516. 5.

Illa tibi propria solùm habes, quib. vteris in Dei obsequium, 391. 9. Fœlicissimè habes, quæ vides multis proficere, 453. 13. Bonis deficientibus credere, stultitia est, 185. 9 Bonis alienis carere, vera fœlicitas, 104. 6. Bonorum causam esse alijs vera fœlicitas. 186. 6. Bona funditus perdita non gloriam, sed calamitatem notant, 817. 3. Bonorum omnium plenitudo in Christo habetur. 758. 27.

Bona æterna, & cœlestia.

Bona cœlestia nobiles faciũt, 386. 1. Illorum lucrum in prosecutione illustrium operum. 514. 4. Illorum spes reddit animos à molestia liberos. 577. 15. Sola possunt humana corda implere. 569. 5. Cœlestium comparatione vilia sunt terrena omnia. 608. 1. 3.

Bona temporalia, & terrena.

Penuriam alunt. 176. 3. Ablegant Deum ab humana mente. 177. 4. Orationi nocent. ibid. Obliuionem æternorum fadiunt. ibi. Suos amatores obdurant. 28. 17. Sunt vmbræ. 36. 22. Quò magis verisimilia, eò citiùs veritatem occulunt. 94. 5. Sunt solùm figurata. ibid. & 837. 7. Facilè relinquenda. 164. 7. Animalibus propria. ibid. Impendenda sunt saluti animarum. 222. 4. Deum faciunt amitti. 285. 94. Vt transmitti debeant in vitam. 316. 18. Implicant nos. 381. 2. Relicta fructiferam tibi faciunt crucẽ, 407. 9 A Deo benefico veniũt, vbi proximis communicantur. 523. 11. Impios non tam ornãt, quàm designant perditioni. 534. 3. Plus obsunt virtuti, quàm omnia mala 536. 4. Illis qui immergitur, nec requiescit in sepulchro. 545. 9.

Bonorum temporalium amorem infestant gemitus, & dolor. 558. 21. Illorum fœlicitati assueti difficilè non labuntur. 36. 22. Illorum vmbra diabolus hominibus imponit. 37. 23. Illorum amatores, mendaces. 208. 12. Eorum asseclæ vanitas. ibid. Illorum iacturam facere ob maiora lucra comparanda, prudentia. 310. 13.

Bonis temporalibus nimium fidẽtes sub ipso Dei lumine magis cæcutiunt, 28. 17. Illis non excusamur, quominus Deum vocantem sequamur. 204. 8. Cum his seruire diabolo, cum quibus possemus æternitatem comparare, inexcusabile malum est. ibid. Bonis terrenis inhærens sapientia suspecta sit saluti. 820. 5.

Bonus.

Bona opera certissimum virtutis testimonium. 25. 15. Bonorum consortio peccatoribus vtilissimum. 63. 17

Brutum.

Brutis similes sunt, qui terrenis immorantur. 358. 8.

C.

Calamitas.

CAlamitates non frangant vires animi. 385. 5.

Caliginem erroris qui recipiet sub Iesu, deploratus est. 745. 17.

Cantus.

Cantus, & symphonia auspicium regni. 381. 2. Cantibus impudicis gaudere, quasi stercore saturari. 257. 13.

Caro, carnalis.

Caro Christi pignus certissimum possidendi totum Spiritum sanctum. 116. 13. Carnis voluptates faciliùs relinquuntur, vbi corporũ resurrectio persuadetur. 401. 15. Carnalium voluptatum ardorem qui vincunt, gloriosissimè triumphant. 371. 18. Carnali affectu quæsita mox fastidium pariunt. 231. 11. Carnalia bona pecudibus propria. 182. 7. Ab spiritua-

ritualibus facilè relinquuntur. ibid. Carnales veritatis luce carent. 177 4. Audaces, & nullius reuerentes 209 13. Carnales affectus impellunt ad difficiliora. 681. 4 Carnalis concupiscentia à Iesu solo vincitur. 733 7. Carnalia deserat, qui angelicam vitam ducere velit. 844. 12.

Castigatio.

Castigatio in alios sit moderata. 190. 37.

Castitas.

Castitas non nisi de magna pugna coalescit. 804. 6. Ipsa sibi & alijs tutum asylum. 846 14. Promptissima ad omnia Dei obsequia percurrenda. 845. 13.

Castitas exterior sine interiori nullius apud Deum preti j. 102. 4. Rara virtus. 108 8. Vera, quæ ob cœlestem amorem cõseruatur. 109 9. Conseruatur charitate. ibid. Sine charitate vilis est. ibi. Illa pretiosa, quæ nihil præter Deum admittit. 111. 10. Nundinatiua est, quæ impudicis oculis patet. ibid. Vbi castitas in amore est, vix est fames. 254. 10. Cœlestis gloriæ imago. 462. 1. Comes constantissimæ fidei. 463. 2. Regna magnificat. 465. 3. Proximos cœlo designat. 466. 4. Disponit ad Eucharistiã. 467. 5. Illustrissimum est humanæ naturæ decus. 489 21. Facit hominem totum spiritualem. 601. 9

Causa.

Causam inauditæ partis iudicare, barbarum est. 299. 703. 9.

Censor.

Censores nimij errorum proximorum in grauiora finuntur ruere. 290. 37. Censores aliorum careant culpa in se. 701 8.

Cham.

Cham impudentissimus, & rusticus. 209. 13

Charitas.

Charitas ad victorias armat. 88. 1. Virginitatis est ornamentum. 108 8. Christiana vberibus comparatur. 170. 11. Omnia fit, vt omnia factum Deum inueniat. 429. 28. Illi nullum est impedimentum distantiæ. 533. 17. Charitatem proximorum, qui diuidit, similis inferno est. 552. 16. Charitas proximos in vnum trahens, de Dei potestate venit. 799. 2. Charitas facit nos in Crucifixum respicere, & pro illo pati. 714. 24. Charitate in proximos fulgeat quisquis ad Eucharistiam accedit. 456. 15.

Christus.

Christus prima hominis perfectio. 760. 28. Inde probatur Deus, quòd nulli non auxiliatur. 10 6. Egregia opera humilitate obducit. 14. 8. Vbi pertingatur, omnis ab illo diuinitatis suauitas hauritur. 29 18. Quia creaturas amauit, doloribus afficitur. 35. 21. Dum Stephano subuenit, Patri se ostendit æqualem. 63. 17. Filius Dei ostenditur in hominum subuentione. ibid. Contritus in cruce gustum ad labores excitat. 79. 3. Ab vtero affectum nostrum prædatur. 88. Nunquam maior, quàm vbi minimus. 99. 2. Hominem facit sua præsentia supra cœlum præstantem, 135. 1. Nullum prætermisit locum, quo non penetraret, vt egentibus benefaceret. 164. 7. Sicut in magnitudine, ita & in humilitatis vilitate omnes superat. 167. 9. Mundi Dominus antè per pœnam, quàm per gloriam cognitus. ibid. Per passionem infinitudinem suæ sapientiæ ostendit. ibidem. Nescit finem in benefaciendo. 168. Per Eucharistiam omnes mortis dolores oppressit. 156 2. Christus aecus est, vulnera foramina, per quæ ad bona ingredimur. 228. 9 Suas dumtaxat oues curat. 229.

Nil nō aggressus pro nobis. 233. Quasi æmulatione vincit hominum auaritiam in quærendis animabus. 234. Omnia facit vnum. 242.2. Inde Dei Filius declaratur. ibid. Panis viuus omnibus abundans. 263. 17. Scit vel inter iniurias ignoscere, & benefacere. 266. 19. Absolutissimè expleuit personam serui. 321.2. Sua morte pulchram Prophetarum mortibus inuexit coronidem. 415. 16. Efficacissimus est pro hominibus. 322. 3. suauissimus erga pudicos. 467. Haberi nō potest sine Ecclesia. 469. 7. Salutaris hominibus de Mariæ consortio. 471. 8. Eò manifestior homini, quo homo magis se abscondit propter illum. 421. 20. Maius est, quòd trahat homines in salutem animæ, quàm in vitam corporis gloriosi abeat ipse, 43. 29. Solus valet ad salutem. 825. 10. Per mortem sibi omnes vniuit. ibid.

Christi patientia certissimum signum diuinitatis. 339. 6. Eius triumphum salus peccatoris inueterati potissimè illustrat. 380. 12. Eius discipuli discant neminem iudicare. 52.10. Eius vulnera famem ad virtutem excitant. 82. Eius crux virtutes firmat. 86. 8. Eius humanitas est fons. 97. 1. Diuinitatis thesauros & occultat, & manifestat, ibid. Eius opera diuinitatem halabant. 100. Eius diuinitas non turpatur sub carnis ignominijs. 160. 4. Eius diuitijs potiturus, omnia relinquat. 177. 4. In eius genealogia non numerantur ex malis parentibus mali filij. 186. 1. Eius vulnera fossam offerunt, in qua à Dei irâ abscondamur. 189. 3. Eius crux animæ fructus facit, & maturat. ibid. & seq. Eius œconomia quæ? 193. Christi dies est, vbi gladius, qui affligat, sed non mactet. 194. Eius vulnera nobis omnia porrigunt bona. 28. 9. Eius erga homines amor, maior quàm auaritiæ humanæ ardor. 233. 1. Eius laus non ab extrinseco ornatu, sed ab ipsa nuditate maior. 275.26. Eius præsentia vt fugat dæmones. 292. 38. Eius liberalitas, & suauitas simul in Eucharistia. 392. 10. Eius mortis memoria suauissima. ibid. Eius proprijssimum est, benefacere hostibus suis. 421. 21. Eius innocentia innotuit mundo, à modo, quo in illam lata est sententia mortis. 422. 22. Eius seruos, qui offendit celerem ex Deo trahit ruinam. 446. 8. Ad eius corpus sumendum virtutum ornatus præcedat. 454. 14. Eius nomen, qui non exaltare curat, inglorius erit. 476. 12. Christi humilia manifesta erant signa diuinitatis. 672. 3. Christi virtus est, quòd sciamus cedere hostilibus iris. 677. 1. Christi sequela in cœlis parit curules. 845. 5. Christo Domino gratiùs videtur esse inter suos homines, quàm sine illis in cœlo, 569. 1. Ei qui adhæret, amat ardentissimè, quod alijs communicetur. 469. 6. Ei, vnde veniat necessitas omnia subeundi. 322. 3. Ei soli, qui nititur, omnibus abundat. 175. 2.

Christum quisquis habes, nil timeas, omnibus abundas. 255. 11. Eum, quis amat, nescit sola in eo ignominias considerare. 160. 4. Eum cogitanti nihil insuaue est in mundo. 77. 2. Eum decuit omnia infamia subire. 167. 9. Vltra Christum nil est, quod requiras. 417. 17. In Christo plurima elucent suauitatis argumenta. 167. 9. In Christo crucifixo omnium bonorum fontes aperiūtur, 719. 21. Christum nescit, qui nescit pauperum misereri.

fereri. 780. 43. In Christo Iesu omnium bonorum plenitudo. 758.27.

Christianus.

Christianus sæpe vincitur ab Ethnicis in carnis maceratione. 206. 10. Peccans est pirata. 311. Celerius supplicio mulctatur. 297. 3. Christianæ disciplinæ culmen nõ tam in verbis, quam in operibus consistit. Christiani vita designat, qualis erit mors, 715. 18. Salutem non gustare sub Christo infelicissimum est. 746. 18.

Cibus.

Cibus cœlestis ignitus carbo. 305. 10. Per cibos mala firmantur. 200. 5. Cibus quamuis dulcis, & spiritualis suis fastidium assiduitate generat. 75. Cibus Eucharisticus nutrit omnes spes salutis. 262. 16. Cibus, potusve cœlestis nos quasi cogit ad gratias Deo habẽdas. 305. 10. Aut extorquet gratitudinem aut infert exitũ. ibid. Cæcitas mentis vbi expellitur, panis celestis odorat. 260. 15.

Cœlum, cœlestia.

Cœlum petentibus quævis onera leuissima, 225. 6. Extra cœlum, qui aliquid suum esse putat, diabolus est. 507 32. Cælũ vbi clauditur, statim in terra calamitates apparent. 567. 4. Ad cęli viã amissam difficilis recursus. 157. 2. Cœlestia sunt homini quasi propria, cætera vt aliena. 375. 21. Cęlestis via paucos habet nobiles. 381. 2. Cœlestia qui cogitas, Deum in te sublimiorem facis. 283. 32. Cœlestis est, qui dẽ proximorum profectu gaudet. 238. 4. Cælestis viæ desertores in mundiali latitudine pereunt. 157. 2. Cœlestium bonorum fastidium cauendum. 75. 1. Cœlestium memoria pellit virtutum fastidia. ibid. Imò nos accendit ad virtutem. 77. 2. Cœlestia bona vere bona. 94. 5. Cælestia dona, quamuis minima homines ad maxima quæq. muniunt. 88. 1. Cœlestibus adhærentes syderibus comparantur. 101. 2. Cœlestia, & sublimia aspiciat, qui Deum quærit habere. 757. 16.

Cogitatio.

Cogitatio in Deum eleuata securitatis plena, ad terram abiecta ruinæ proxima est. 155. 1. Cogitatio rerum cœlestium virtutis fastidia discutit. 75. 1.

Cognatus.

Cognati despiciendi pro Deo. 563. 2. Eorum miseria subleuãda potiùs, quàm aliorum. 383. 5.

Cognitio.

Cognitio magna Dei, & confessio hominẽ reformat, & infirmam salutem euehit. 614. 18. Cognitio Dei secum trahit omnes operationes virtutum. 741. 14

Comitas.

Comitas nulla in lasciuis. 209. 13.

Communicatio.

Communicatio bonorum propria discipuli Christi. 180 6.

Compunctio.

Compunctionem cordis sequitur auidissima virtutis fames. 79. 3. Conatus ad virtutem nunquam languescant. 235. 1.

Concio, concionator.

Conciones audire nunquã non salutare. 429 21. Concionator laudes quærens humanas periclitatur. 496. 25. Vrbanè eloquẽs fructũ impedit, 356. 7. Obscure loquitur, vt fallat. ibid. Forẽsis eloquentiæ studens pernitiosius. ib.

Concordia.

Concordia maxima patrantur. 51. 9. Eam qui turbat, totus fit inconstans 158. 3. Dum malorum concordia, & aduuatio viget, non potest viuere iustus. 816. 1. Vbi multi mali in vnum concordant, solus Deus potest eorum malitiam noscere. 814. 1.

Concupi-

Concupiscentia.

Cócupiscentia carnalis hominem totum rapit. 244. A Deo distare hominem sic facit, vt penitus ignoretur, vbi sit. 246. 4. Carnalis non tam ab alio, quam à Iesu vincitur. 733. 7.

Conditio.

Conditio humana est, vt illa magis despiciatur, quæ magis sunt propria. 566. 3. Conditio suauissima Dei in Eucharistia. 592. 10.

Confessio, confessarius.

Confessio peccatorum vbi deficit, ineuitabile suppliciū timēdum. 459. 17. Confessarius non sit nimis rigidus in imponendis pęnitentijs. 207. 11. Confessio de lapidibus facit Dei filios. 728. 4

Congregatio.

Nulla est adeo sancta, quæ reprobos non admittat. 452. 12

Coniux, coniugium.

Coniugatorum solicitudines crescunt in mortis articulo. 456. 15. Coniugatis fęminis vt Deus cōsulit. 802. 4. Coniugij fundamentum firmum castus amor est. 803. 5. Secundum coniugium durum. 841. 10.

Conscientia.

Conscientia mala mortem citissimam putat. 383. 3. Conscientia proprij sceleris deuincit hominē qui brutus non est ne similia in alijs puniat. 731. 6.

Consideratio.

Consideratio humanarum rerum efficax ad fugiendum peccatū. 546. 10. Consideratio iudicij diuini à nocendo retrahit. 148. 11. Mortis consideratio aufert omnem vindictæ memoriam. ibid.

Consortium.

Consortio iustorum plurimū peccator proficit. 63. 17.

Consuetudo.

Consuetudo inueterata in vitio trahit hominē in perditionem. 505. 31.

Consultatio.

Ad virtutem capessendam necessaria. 33. 20.

Contemplatio.

Contemplatio vulnerum Christi Domini certissima solet esse salus animæ. 189. 3.

Contentio.

Contentiosi homines Euriporum mutabilitati similes, 158. 3. Contentiones internæ fidelibus omni bello atrociores. 242. 2

Continens.

Continentiam status singularis ornatus est multitudo filiorum spiritualium. 494. 24.

Contritio, contritus.

Contritionis vis eximia. 267. 20. Gustum excitat ad virtutes capessendas. 72. 4. Contritus virtutum operibus satiari nequit. 79. 3.

Contumelia.

Contumeliæ non parua fuerunt passionis Christi pars. 770. 36.

Conuiuia.

Cōuiuia lauta malitiā diuitiarum excedunt. 533. 2. In quibus adest Deus, nō patiuntur pauperem iacere. 538. 5. Conuiuia lauta aptiora persequendo, quam sequendo Christo. 579. 1. Suspecta sint euangelicis ministris. 607. 2.

Conuersatio.

Conuersatio cum hominib. Christo Domino charissima. 509. 1. Sæcularis contagiosa. 219. 2

Conuersio.

Conuersio peccatoris omnes Dei labores pro illo exactos compēsat Deo. 192. 5. Argumentum diuinæ potentiæ æquè, ac resurrectio mortuorum. ibid. Superat omnem philosophiæ cognitionem. ibid. Ad illam verbum Dei validissimum est. 558. 21

Cor.

Amore diuitiarū vacuum męroris nihil patitur. 22. 13. A diuitijs possessum non sinit sentiri verbum

bum

bum Dei.23.14. Iniquum virtutem vulgat.12.7. Lapideū est per sacrilegos iocos vana loquentibus. 257.13. Terrenis irretitum non admittit sermonē cœlestiū. 411.12. Castum nullius in se admittit effigiem nisi Christi. 111. 10. Sola excelsa meditans peribit. 205.9. Cordis affectus bonos Deus præ omnibus æstimat. 66. 19. Cordis vitia vbi expugnantur, externi actus boni faciles. 603.10. A corde exeunt quæ hominem inficiunt. 667.12.

Corona.

Eò pretiosior, quò non vltra coalescit, sed meritis acquiritur. 122 1

Correctio.

Correctio māsueta correctionem parit. 165.8. immatura nociua ægro. 65 18.

Creatura, Creator.

Creatoris sola manus producit cūcta perfecta. 74.5. Nescit malis tradere suas creaturas, ipsæ per se ruunt. Suum opus reparare gaudet. 230.10. Creaturas sibi similes efficit. 95.6. Creaturarum amor etiam in Christo pœnas luit. 35. Infringit homines ibid. Creaturarum opus ab initio nō potest esse perfectum. 74.5. Creaturæ omnes suam gloriam homini deferunt. 135.1. Qui à creaturis solis ditatur infelicissimus. 173.1. Illis aliquid deberi miseria est. ibid. Earum conatus plerumque irriti. ibid. A creaturis damnabiliter emēdicas Dei dona. 557.20. Creata omnis prouidentia defectuosa. 175 2. Creaturarum affectus nō habet stabilitatem 680 3. Creaturæ ad amorem non excitantur, nisi ex prægustato amoris lucro. 741. 14. Creaturæ vniuersæ deficiūt, solus Iesus indeficiens est. 743. 16. Creaturas tales tibi inuenies, qualis tu alijs es 821.6. Creaturæ ad supplicium hominibus inferendum valent, Iesus ad salutem. 825.10.

Crimen.

Crimina licèt sint clara, authoris tamē iudicium Deo tribuamus. 52.10. Crimina exaggerantes mendaces. 59. Aliquando dissimulāda. ibid. Ibi periculosissimè patiantur, vbi alij virtuti studēt 241.1. Crimina dum puniunt iudices, humanitatis verbis vtantur. 456.

Criminator.

Teterrima Reipublicæ pestis. 47. 6. Pigmentarijs similes. 51. Aliorum culpas verbis extollunt. 58. Componunt mendacia veritatibus. 51.

Crudelitas.

Vno augetur. 411.12. Crudelitas mali Sacerdotis eximia. 257.6. Struthioni similis. ibid. Crudelitas in proximos misericordia compensatur. 308.12. In egentes cognatos causa est perditionis. 659.7.

Crux.

Vt valet animos regales cohibere. 873.8. Crux Christi nobiles animos requirit. 447. ob oculos posita valet ad capessendam virtutem 189.3. In sterili anima fructus maturat ibid. Animæ robur est, & perseuerantia. ibid. securam virtutibus præbet sedem. 85 8 Rapuit sibi hominum corda. 405.8. Figenda intimo corde, vt salutaris sit. ibid. Ad se trahit corda humana. 407.9. Tunc fructuosa cum corda terrenis vacua intrat. ibi. Valet homines ad gloriam perducere. 408. 10. securissima sanctorum munitio. 403 6. A cruce Domini exempla virtutum, & miracula. ibid. In cruce Christi decet gloriari. 385.5. Ab illa malorum abolitio. 459.16 Crucis opprobrium thronum exaltat. 473. Dei filios signat, ibid. In ea omnium bonorum

rum

Concupiscentia.

Cōcupiſcentia carnalis hominem totum rapit. 244. A Deo diſtare hominem ſic facit, vt penitus ignoretur, vbi ſit. 246. 4. Carnalis non tam ab alio, quam à Ieſu vincitur. 733. 7.

Conditio.

Conditio humana eſt, vt illa magis deſpiciātur, quæ magis ſunt propria. 566. 3. Conditio ſuauiſſima Dei in Euchariſtia. 592. 10.

Confeſſio, confeſſarius.

Confeſſio peccatorum vbi deficit, ineuitabile ſuppliciū timēdum. 459. 17. Confeſſarius non ſit nimis rigidus in imponendis pęnitentijs. 207. 11. Confeſſio de lapidibus facit Dei filios. 728. 4.

Congregatio.

Nulla eſt adeo ſancta, quæ reprobos non admittat. 452. 12.

Coniux, coniugium.

Coniugatorum ſolicitudines creſcunt in mortis articulo. 456. 15. Coniugatis fęminis vt Deus cōſulit. 802. 4. Coniugij fundamentum firmum caſtus amor eſt. 803. 5. Secundum coniugium durum. 841. 10.

Conſcientia.

Conſcientia mala mortem citiſſimam putat. 383. 3. Conſcientia proprij ſceleris deuincit hominē qui brutus non eſt ne ſimilia in alijs puniat. 731. 6.

Conſideratio.

Conſideratio humanarum rerum efficax ad fugiendum peccatū. 546. 10. Conſideratio iudicij diuini à nocendo retrahit. 148. 11. Mortis conſideratio aufert omnem vindictæ memoriam. ibid.

Conſortium.

Conſortio iuſtorum plurimū peccator proficit. 63. 17.

Conſuetudo.

Conſuetudo inueterata in vitio trahit hominē in perditionem. 505. 31.

Conſultatio.

Ad virtutem capeſſendam neceſſaria. 33. 20.

Contemplatio.

Contemplatio vulnerum Chriſti Domini certiſſima ſolet eſſe ſalus animæ. 189. 3.

Contentio.

Contentioſi homines Euriporum mutabilitati ſimiles, 158. 3. Contentiones internæ fidelibus omni bello atrociores. 242. 2.

Continens.

Continentiam ſtatui ſingularis ornatus eſt multitudo filiorum ſpiritualium. 494. 24.

Contritio, contritus.

Contritionis vis eximia. 267. 20. Guſtum excitat ad virtutes capeſſendas. 72. 4. Contritus virtutum operibus ſatiari nequit. 79. 3.

Contumelia.

Contumeliæ non parua fuerunt paſſionis Chriſti pars. 770. 36.

Conuiuia.

Cōuiuia lauta malitiā diuitiarum excedunt. 533. 2. In quibus adeſt Deus, nō patiuntur pauperem iacere. 538. 5. Conuiuia lauta aptiora perſequendo, quam ſequendo Chriſto. 579. 1. Suſpecta ſint euangelicis miniſtris. 607. 2.

Conuerſatio.

Conuerſatio cum hominib. Chriſto Domino chariſſima. 509. 1. Sæcularis contagioſa. 219. 2.

Conuerſio.

Conuerſio peccatoris omnes Dei labores pro illo exactos compēſat Deo. 192. 5. Argumentum diuinæ potentiæ æquè, ac reſurrectio mortuorum. ibid. Superat omnem philoſophiæ cognitionem. ibid. Ad illam verbum Dei validiſſimum eſt. 558. 21.

Cor.

Amore diuitiarū vacuum męroris nihil patitur. 22. 13. A diuitijs poſſeſſum non ſinit ſentiri verbum

bum Dei.23.14. Iniquum virtutem vulgat.12.7. Lapideũ est per sacrilegos iocos vana loquentibus. 257.13. Terrenis irretitum non admittit sermonẽ cœlestiũ. 411.12. Castum nullius in se admittit effigiem nisi Christi. 111. 10. Sola excelsa meditans peribit.205.9. Cordis affectus bonos Deus præ omnibus æstimat. 66. 19. Cordis vitia vbi expugnantur, externi actus boni faciles. 603.10. A corde exeunt quæ hominem inficiunt. 667.12.

Corona.

Eò pretiosior, quò non vltra coalescit, sed meritis acquiritur. 122 1

Correctio.

Correctio mãsueta correctionem parit. 165. 8. immatura nociua ægro. 65 18.

Creatura, Creator.

Creatoris sola manus producit cũcta perfecta. 74.5. Nescit malis tradere suas creaturas, ipsæ per se ruunt. Suum opus reparare gaudet. 230.10. Creaturas sibi similes efficit. 95.6. Creaturarum amor etiam in Christo pœnas luit. 35. Infringit homines ibid. Creaturarum opus ab initio nõ potest esse perfectum. 74.5. Creaturæ omnes suam gloriam homini deferunt. 135.1. Qui à creaturis solis ditatur infelicissimus. 173.1. Illis aliquid deberi miseria est. ibid. Earum conatus plerumque irriti. ibid. A creaturis damnabiliter emẽdicas Dei dona. 557. 20. Creata omnis prouidentia defectuosa. 175 2. Creaturarum affectus nõ habet stabilitatem 680 3. Creaturæ ad amorem non excitantur, nisi ex prægustato amoris lucro. 741. 14. Creaturæ vniuersæ deficiũt, solus Iesus indeficiens est. 743. 16. Creaturas tales tibi inuenies, qualis tu alijs es 821.6. Creaturæ ad supplicium hominibus inferendum valent, Iesus ad salutem. 815.10.

Crimen.

Crimina licèt sint clara, authoris tamẽ iudicium Deo tribuamus. 52. 10. Crimina exaggerantes mendaces. 59. Aliquando dissimulãda. ibid. Ibi periculosissimè patiantur, vbi alij virtuti studẽt 241.1. Crimina dum puniunt iudices, humanitatis verbis vtantur. 456.

Criminator.

Teterrima Reipublicæ pestis. 47. 6. Pigmentarijs similes. 51. Aliorum culpas verbis extollunt. 58. Componunt mendacia veritatibus. 51.

Crudelitas.

Vno augetur. 411. 12. Crudelitas mali Sacerdotis eximia. 257. 6. Struthioni similis. ibid. Crudelitas in proximos misericordia compensatur. 308.12. In egentes cognatos causa est perditionis. 659.7.

Crux.

Vt valet animos regales cohibere. 873.8. Crux Christi nobiles animos requirit. 447. ob oculos posita valet ad capessendam virtutem. 189. 3. In sterili anima fructus maturat ibid. Animæ robur est, & perseuerantia. ibid. securam virtutibus præbet sedem. 85 8 Rapuit sibi hominum corda. 405. 8. Figenda intimo corde, vt salutaris sit. ibid. Ad se trahit corda humana. 407. 9. Tunc fructuosa cum corda terrenis vacua intrat. ibi. Valet homines ad gloriam perducere. 408. 10. securissima sanctorum munitio. 403 6. A cruce Domini exempla virtutum, & miracula. ibid. In cruce Christi decet gloriari. 385.5. Ab illa malorum abolitio. 459.16 Crucis opprobrium thronum exaltat. 473. Dei filios signat. ibid. In ea omnium bono-

rum

rum fontes. 719. 21. Ab illa Romana Ecclesia. 825. 8.

Cultura.

Cultura fidei hominem auget. 346. Culturæ fidei incumbunt Hispanorum arma. 346.

Cupiditas.

Cupiditas diuitiarum verbum Dei suffocat. 22. 13. Facit homines arescere. 28. 17. Stultissima sitis, 5. Eius adimpletio pro supplicio peccatoribus est. 315.

Cura.

Cura de bona fama habenda diligentissimè. 294. 1. Cura animarũ virtutis mensura est. 399. 3.

Curiales.

Curiales gestatoriæ in cœlis obueniunt perfectis asseclis Christi. 812. 5.

D.

DAmnati eisdem rebus punientur, quibus delectabuntur. 66. 19. Rabidissimo desiderio videndi Deũ cruciabuntur. 507. 33

Damnum, damnare.

Damna sua peccatores diligunt. 71. 3. Alijs illata in auctores deuoluuntur, 67. 20. Propria damna Deus dissimulat, aliena seuerissimè punit. 188. 2. Damna maiora patitur regnum pace longa, quam bello. 384. 4. Semel illata nescit corrigere diabolus. 414. 15. Ineuitabilia sunt quando deficit confessio. 459. 17. In damnando aliquem semper est periculum in condonando rarò. 300. 6. Damnari reum inauditum tyrãnis barbarissimæ est. 58. 13 299. 5. & 701.

Decus.

Decus magnum humanæ naturæ est virginitas. 492. 23.

Defectus.

Defectus proximorum non amplificandi. 59. 14. Non soli spectandi. 161. 5. Vt medendi. 280. 30. Illos non curat occupatus in se. 288. 36. eorum censor nimius maioribus irretitur. 290. 37. Et superbit. 377. 22.

Deliciæ.

Fugiendæ à bono Principe, dum tempus est restaurandæ Reipu. 439. Mundanæ non valent saturare humana corda. 569. 5. Inter delicias virtuti proxima ruina. 36. 22. Delictis in puniendis abstineant iudices à contumeliæ verbis. 458. 16.

Deipara.

Mater est. prædestinatorum. 495. De eius consortio apparet Christus hominibus salutaris. 471. 8. De illa prosiliunt virginum agmina. 472. 9. Vnica post Christum homines regenerat. 642. 5. Sic Deo placuit præ omnibus, vt illam Deus habens, non mirum, si cæteras derelinqueret. 643. 6.

Dæmon.

Illius incursus non superatur, vbi non adest animositas. 512. 3. Vt nobis malefaciat, vel immundissima loca intrat. 164. 7. Dæmonium est, qui sic superbit, vt virtutum honorem sibi præripiat. 766. 38.

Deploratus.

Deploratus est, qui in dilicijs habet duricies sæculares. 216. Qui absque vllo laboris pretio Deũ vellent. 790. 7. Deploratus est, qui sub Iesu maiores sentit errorum caligines. 746. 18.

Desidia.

Desidia contemptum, & dedecus parit. 14. 8 Desidia in puniendis delictis perniciosa iudicibus. 332. 2.

Desiderium.

Desiderium vehemens spiritualiũ vincit omnes passiones carnis. 206. 10. Carnale in bonis adeptis illico fastidit. 231. 11. Desiderium animarum salutis magnũ est argumẽtum virtutis. 399. 3.

Desertum.

Deserti auræ salutares. 219. 2.

Despicio.

Despicio.

Despici Deum vocantem ab alijs non ferunt sancti. 454.

Detractor.

Detractores indigni sũt, qui accedant ad Eucharistiæ mẽsã. 456. 15

Deus, vide Christus.

Deus, & mundus non possunt haberi simul. 807. 2. Deus à seruo per beneficia distinguitur. 6. 3. Vel parua cumulatissimè remunerat. 8. Et munificus, & munificos facit. 11. Abest à corde diuite. 23. 14. Quærentibus manifestus. 28. Neminẽ vltra vires tentari permittit. 56. 12. In tentationibus iudex, hostium arma temperat. ibid. Talione torquet peccatores. 99. Magna per nos operatur. 70. Non agnoscit dies impiorum. 70. Irascitur virtutẽ fastidientibus. 75. 1. Mortuus vita mortaliũ est. 81 Quo minor nobis, eò gratior. 84. 6. Vel leuiter gustatus in sui amorem nos accendit. ibid. Factus homo nostrorum affectuum deprædator. ibid. Nõ aliquibus, sed omnibus sua bona largitur. 89. 2. Nunquã maior, quam in humanitate. 101. Visibilia bona inuisibilibus stipat. 97. 3. Non extrinseca, sed intrinseca, æstimat. 102. 4. Nescit parua donare. ibid. Nequit in benefaciendo sistere. 117 177. Neminem à suis bonis excludit. 170. 2. Tunc misericors, cùm irascitur in hac vita. 145. 9. Electos corripit ne pereãt. ibid. Prõptissimè miseretur illius, qui aliquando fuit iustus. ibid. Patiẽtia lucratur peccatores. 150 13. Deus nos esurit. 157. Punit iniuriatores hominũ. 154. Curat dilectionem inter homines. ibid. Nescit nisi pluribus benefacere. 179. In puniendis peccatis aliorum dãna potissimè respicit. 188 Aptissima medicamina hominũ saluti aptauit. 194. Curat ne sibi, quàm diabolo minus seruiamus 208. Vel inter iram ad benefaciendum promptus. 211. Nescit irasci, quin simul benefaciat. ib. Viles personas non excludit à sua gratia. 212. 15. Vel in plateis illustris apparet. 214. Nulli labori parcet, vt vel minimum peccatorem saluet, 217 Totam familiam illius amat, qui à primis annis illi seruit. 218. Misericordiam præmittit rigori. 223. Deus non aliena, sed sua opera fouere gaudet. 230. 10. Vincit amore nostri vehemẽtissimos hominum erga lucra affectus. 233. 1. Quasi æmulatione vincit hominum auaritiam in quærendis animabus. 234. Vnùm virtutis studiosum pro ingenti multitudine habet. 239 5. Iudicat de operib. nudè sumptis. 272. In benefaciendo sistere nescit, donec se totum dedat. 276. 27. Non solùm sanat vulnera, sed & tegit, ne videantur. 280. 30. Præcipuè fauet primoribus in aliqua virtute. 281. 31. In nobis vt crescet. 282. 32. Sinet in maiora cadere eos, qui carpunt nimis proximi delicta. 288. 36. Offenditur in suorum donorum publicatione. 295. 2. Erga misericordes, vt totus occupatur. 308. Fauet operantibus supra debitum. 325. 5. Ex quo iudex seuerus. 334. 3. Gloriam secundùm merita tribuit. 322. 2. Tolerabilius pondus nobis imponet, quàm mundus. 350. Raró sui copiam facit, 353. 5. Obseruandus in occasu, vel in recessu. 355. 6. Possessio nostra, 375. Accumulat dona illis, qui eius gloriam quærunt. 388. 7. Tãtam habet potestatẽ, quanta est benefaciendi facultas, 389. 8. Deus, quæ confert, firma sunt. 396. 1. Deus dum se eripit hominis oculis, eum in magno sinit discrimine. 409. 11. De reiectaneis

iectaneis nobiles gloriæ titulos facit. 428. 27. Inuidos vt flagellat. 432. 31. Eò magis exaltat hominem, quò ille sese magis humiliat propter Deum. 488. 20. Honoribus afficit, quos filios experitur. 521. 9. Vel inter seueritates in malos tenerescit in bonos. 527. 13. Miseretur misericordium. 539. 6. Solus potest saturare humana corda, ne famescant. 569. 5. Fauet illis, qui de ipso magna credunt. 573 8. Deus ipse putatur mentiri a mendacibus hominibus. 747. 19. Deus à raris negatur esse. 756. 22. In tantum censetur esse, in quãtum suos aspicit. 756. Per multas virtutes exprimendus. 754. Deus à vita. 882. 16. Non vmbris, sed veris, & solidis gaudet. 738. 6. Deus, & veritas simul. 766. 33. Dei natura benefacere. 6. 3. & 40 1. Dei gratia fultus omnem dæmonis rabiem vincit. 56. 12. Dei spiritu aguntur, qui misericorditer magis, quam seuerè tractant subditos. 61. Dei est, quòd in nobis gratia eius oriatur. 69. 1. Eius opera ab initio perfecta. 74. 5. Eius studium alios sibi similes reddere, 95 6. Eius, vel vmbra in nobis existens ipsum obligat, vt se totum nobis dedat. 116. 13. Eius diuitiæ patientia. 150. Dei patientia grauissimã minatur hominibus pernitiem, nisi resipiscant. ibid. Dei prouidentia sola perfecta est. 175. Eius seueritas in præsenti non perdit. 193. 6. Sola Dei sublimia non scrutanda. 205. 9. Dei marsupium, peccatoris pœnitentia. 23. Eius fortitudo benignitas. 223. 5. Dei oculi fauent operam saluti dantibus. 272. 24. Eius præsentia omnia bona secum affert. 292. 58. abscessus, vel accessus periculosè ignoratur. 355. 1. Eius nominis cultus nostra est protectio. 400. 4. Dei misericordia est, quòd vel vnus properet ad salutem. 466. Dei donum est, quòd tunc voceris, quando sopita est carnalis vita. 486. 19. Dei laus quòd ab ipsis peccatorum morbis messem faciat salutis 525. 12. Dei ignoratio in crimen vocatur. 711. 15. Deo reseruandum iudicium de proximi crimine etiam manifesto. 51. Illi offerenda libenter, quæ inuitis auferre potest. 185. 9. Et aliquid desideranti, qui nõ statim illud offert, excusationẽ caret. 205. 9. Illi quisquis adhæret, nullius eget. 266. 21. Illi vocanti statim assurgendum. 353. 5. Illi vindicanti in peccatores creatura militat. 45. Deo vni qui nititur, ille firmus, & stabilis. 665 11. Deo probantur simplices 850. 18 Ad Deum qui vel paululum accedit, omnem deitatis suauitatem præsentit. 21. 19. Deum proprijs placa. 82. Deum decuit omnia perpeti. 167. 9. Illum eadem via quæramus, qua fugimus. 207. Apud Deum omnia eueniunt contraria ijs, quæ apud mundiales censentur. 543 8. Deum ibi ostendere, vbi ab alijs colitur, periculosum est. 241. 1. Deum qui fugiunt otij ergo, in maiores labores incidunt. 3 ,0. 3. De Deo licèt parum percipiamus, id totam deitatis efficaciam potest monstrare. 31. 19 Sub irato Deo omnia deserunt hominem. 301. 7. Aduersus Deum immediatum scelus cætera omnia quasi catenatã trahere solet. 752. 23. Qualem Deum colis, talis ipse sis. 811. 4.

Diabolus.

Diabolus præcipitat homines ad iudicandas proximorum causas 143 8. Rabidissimus contra homines. 164. 7. Duriora præcipit, quam

quam Deus. 206. Superbit de obsequio sibi ab homine præstito. 208. 12. Diabolo aptissima instrumenta sunt peccatores. 413. 14. Diabolicæ nequitiæ est, mala semel illata non corrigere, 414. 15. Laborat, ne Dei Verbum animo concipiatur. 29. Oculos vigilantes pertimescit. 45. 4. Per sectiores infestat. 51. Vitia virtutum specie transfigurat. ibid. Est infirmus in Dei gratia munitos. 54. Priùs exarmat hominem virtutibus, quam feriat. 58. Eius potentia aduersus hominem exigua. 56. Diaboli, vitijque nil habens solet ab impijs inutilis æstimari. 774. 39. Diaboli est mortis memoriam abigere. 776. 41. Diabolo peius est peccatum. 771. 37.

Dies.

Dies iudicij Principibus terribilior. 143. Eius seueritas est, quod nullum refugium permittat. ib. Qui eum semper ob oculos habet beatus. 141. In illo reprobi maxime torquebuntur vidẽtes, sibi Angelos infestos. 128. In eo omnia hominib. contraria fiũt. 143. Dies peccatorum non existunt. 70. 2. Dies Christi in quo peccatores curantur. 193.

Difficultas.

Difficultates omnes contemplatio Christi crucis tollit. 191.

Dignitas.

In nulla sistere dignitate intolerabile. 5. Dignitas regia benefico debetur. 6. Dignitates meritis acquirendæ, non temere donandæ. 120. In dignitatibus onera, non honores quærendi. 226.

Dilatio.

Dilationes causarum, & litium venatoriæ sunt. 341. 8.

Dilectio.

Dilectio filialis Deum cupit omnibus propitiũ. 61. 16. Dilectioni stabiliẽdæ accingitur Deus. 154.

Diligentia.

Diligentia in eo, quòd te ad Deum conuertas, compensat omnem temporis tarditatem. 378. 23. Per facilem diligentiam salutẽ comparari è nobis facit Diuinus spiritus. 615. 19.

Disciplina.

Disciplinæ scholasticæ magna Ecclesiæ defensio. 402. 5.

Discordia.

Discordiarum seminatores absolutè peccatores vocantur. 47. 6. Sæuissima omnium pestis. ibid. Discordiarum seminator inconstans est. 157. Discordia super mundi terribilia timenda. 242. 2. Discordiæ seminator inferno assimilatur. 552. 16. Disputationes scholasticæ vtilissimæ. 402. 5.

Dissimulatio.

Dissimulanda interdum proximorum vitia. 60. 15.

Diuinitas, diuinus.

Diuinitas nunquam nisi à sublimi affulget. 757. 16. Diuinitas Iesu probatur, quòd immeritis benefaciat. 11. Diuinitas humanitati gratissima, quasi confusione miscetur. 99. 2. Eius thesaurus in Christi carne, & absconditus, & patentissimus. 97. 1. Diuinitatis notio inde sumitur, quòd abscondita sit. 710. 14. Diuinissimum est inter iniurias benignum inueniri, & haberi. 265. Et velle vltrò aliorum errores obtegere. 280. 30. Et nulli suam opem negare. 11. 6. Diuinæ potestatis argumentum peccatoris salus. 192. 5.

Diuisio.

Diuisio inter fratres non paternũ, sed ominosum quid est. 242. 2. Nihil egregium facit. ibid.

Diuitiæ.

Diuitiæ nisi nimis amentur, non obsunt, sed prosunt. 23. 13. In Iobo clarissimarum erant materia virtutum. ibid. Suis amatoribus,

toribus, spem eripiunt salutis. 24. 14. & 28. 17. Eneruant animum. 36. 22. Ex agricultura non illaudabiles. 43. 3. Diuitiæ sæculi figurata tantum bona. 95 Verè tenebras amant. 105. Dum memoriam iudicij auferunt, irremediabile malum est. 223. 5. A creaturis ortę infelicitate plenæ. 173. 1. Impediunt homines ne magna faciant. 214. 16. Rapinis aggestæ non possidenter. 259 14. Sunt Dei beneficia, quando ex illis participant proximi. 524. Non tam ornant quã designant perditioni hominem impium. 534. 3. Plus solent obesse virtuti, quam omnia mala. ibid. Diuitiæ lasciuorum egestatem, & famẽ pariunt. 252. 8. Peccatis acquisitæ infelicissimæ. 173. Memoriã Dei auferunt. 177. Diuturnitas vitæ temporalis inferno non absimilis. 361.

Doctor, doctrina.

Doctores Christiani varijs doctrinis orbem facundant. 131. 7. Vitijs dediti crudeliores in proximos. 163. Doctorum discordia, & Christum diuidit, & se mendacijs lacessunt. 130. 6. Doctrina proximos odio habentis, improbabilitatis suspecta. ibid. Doctrinæ antiquæ, nouæque mutuo, se honorent. 131. 7. Nouæ irrationabiliter damnãtur, quia nouæ. ibid. Nouæ aliquando præstantiores antiquis. ibid. Doctrina neutiquam ob vtilitatem, vel affectum demutanda. 159. Doctrinam virtutum in domesticis qui habet, gloriosus. 697. 4. Veram Dei doctrinam percipit, qui benè operatur. 699. 6.

Dolor.

Dolor, qui iniustè infertur, vel fortissimos homines perdit. 340. 7. dolor, & gemitus tẽporaliũ bonorum affeclę. 35. 21. Dolor peccatorũ virtutis famẽ accẽdit. 79. 3.

Dolus.

Dolus à Dei spiritu alienus. 849. 17. Nequit abscondi. 851. 19.

Dominus.

Ille solus Deo notus est, qui curam habet seruorum. 324. 4. Omnia consequitur hic à Deo. ibid. nominorum diuitiæ serui diligentes. 319. 1. Vnus Dominus Deus familiarum subit discrimen. 713. 16. Amorem subditi quærit verus. 853. 20. In domesticis habere virtutum doctrinam gloriosum est. 697. 4.

Dona.

Quæ in terris dantur parua sunt ad æterna comparata. 608. 13. Per multorum manus exhibita minuuntur. 633. 8. A Deo acceptum stabile, & firmum est. 396. 1. Quod pluribus donatur, nunquam perit. 9. Vni collata inefficacia, ibid. A donorum largitione magnitudo Dei. 40. 1. Dona Dei licet parua spem faciunt ipsum Deum possidendi. 116. 13. Dona sua Deus reparare maximè curat. 230. 10. Dona Dei, ipsum Deum nobis donant. 276. 27. Dum publicantur, perduntur. 295. 2. Damnabiliter à creaturis emendicantur. 557. 10. Assiduis orationibus extorquenda. 574. 9 Solùm apparent in eo, qui cum illis proximorum saluti incumbit. 523. 11. Qui illis vtitur in Dei obsequium propria facit. 384. 4.

Dulcedo.

Dulcedinem Dei gustantibus nihil est horribilius mundialium sapore. 304. 9.

Duellum.

Duellum diabolicum homine æquale. 56. 12.

Durities.

Durities sæculares vbi in delicijs sunt, deploratum designant. 622. 23.

E.

Ebrius.

EBrij crudeles etiam in suos. 29 18. Frangunt iura amicitię. ib.

Ecclesia, Ecclesiasticus.

Ecclesia Dei digna hominis habitatio. 85.7. Extra illam nihil est homine dignum. ibid. Nullum extabit imperium. ibid. In ea viuere non sufficit, nisi sanctè viuatur. 127. In illa vtilissimi literarij congressus. 402.5. Sine illa non potest haberi Christus. 469. 7. Ecclesia Romana à Cruce Christi. 823. 8. Ecclesiastici viri pascendo gregi suo vacent. 2. Periculosè aulicis rebus immiscentur. 3. Lectioni sacræ insistant. 46.5. Et scientiæ scripturarum diuinarum. ibid. Vitiosi crudelissimi in proximos. 162.6. Illorum auaritia est perditio animarum. 503.30.

Egestas.

Egestas luxuriã comitatur. 253 9.

Elatio.

Elatio propria inspicientium defectus alienos. 377.22

Electi.

Electi temporalia in morte nihil curant. 199. Electorum ad dignitatem nobilitas animi inspicienda. 212

Eleemosynam.

Sine Eleemosyna nõ sentietur sanctorum patrocinium. 500.28. Per illam misericordia obtinetur. 541 7. Est sacrificium. 587. 7. Sine illa non est liberalitas, 633. 8. Facit fratres, & propinquos. 637.1. Facit domos, & æternat. 638 2. Facit, quod videamus Iesum, qui fine illa nescitur. 780.43.

Efficax.

Efficacia salutis media à Iesu veniunt. 582.4

Eloquentia.

Eloquentiæ ostentandæ studentes concionatores crucem Christi euacuant. 356.7. Eloquentia forensis longè à vera sapientia distat. ibid.

Emendatio.

Emendatio in posterum procuranda. 735 9.

Emissarij.

Emissarij equi sunt homines luxuriosi. 257.13

Emolumentum.

Emolumentum maximum ex consortio iustorum. 63.17

Episcopus.

Episcopus non desperet de ouium suarum salute. 398.2. Illum decet à primis humanitas. 435.1.

Epula.

Epulæ, in quibus Deus non adest, non admittunt pauperem. 538 5. Illis deditus non est vir nominis. 531.1. Deum à se reijcit. ibid. Suspectæ sunt Euangelicis ministris. 580.2.

Error.

Aliorum errores simplicibus verbis deferendi sunt. 59.14. & aliquando dissimulandi. 60. 15. Aliorum erroribus medetur, qui non eos publicat. 280. 30. Qui illos carpit ignoratione sui laborat. 288.36. Et in peiores cadit. ibid. Et superbire solet. 377. 22. Illos obtegere diuinum. 280.30. Errores, quàm aliter apparent in amicis, ac in alijs. 585.6. Errorum caligines qui recipit sub Iesu deploratus est. 746.18

Erubescentia.

Plus torquet ingenuum malum, quàm omnia mala. 303.8. Erubescentia peccati non parua pœna. 738.11.

Esuries.

Esuries maxima vbi non est Christus. 263.17 Comes luxurię 252.8

Euangelium, Euangelizans.

Euangelium docet benefaciendum inimicis. 421.21. Euangelizantis pes quò peruenit, & manus perueniunt auari. 682.5.

Eucharistia.

Eucharistia instituta ad mortem leniendam. 196. 2. Omnem benedictionem firmat. 201. 6. Est viaticum ad vitam alteram. ibid. Acuit mentis perspicaciam. 262. 16. Nutrit, vel exiguos cogitatus salutis. ibid. Et paruulis, & infirmis prodest. ib. Continet omnium abundantiã. ibid Corda saginat. 263. Extorquet gratias ab hominibus 305 10. Fonti similis. ibid. Deũ præbet suauẽ, & magnificum. 392. 10. Magna lucra exhibet homini. 393. 11. Non admittit detractores. 456. 15. Ad Eucharistiam aptamur castitate. 466. 4. Ad illam accedere debemus ornatu virtutum. 454. 14. Eo quasi subinde morituri. 201. 6. Miser, qui post illam, mortem sentit. ibid. In Eucharistia Christus mortẽ nos admonet. 201. 6.

Examen.

Ante omnem sententiam examen adhibendum est. 299. 5

Exaltatio.

Exaltationem à Deo habet, qui se illi præbet filium. 521. 9 Quò minus exaltationem tuã quæris, eò nobilior ostenderis. 778. 42.

Excelsus, excellentia.

Excelsa ne nimium mediteris, sed humilia. 205. 9. Excellentia vera non antiquitati, sed operibus nititur. 369. 16.

Excessus.

Excessus in misericordia erga pœnitentes veniabilis est, in seueritate minime. 304. 9.

Exemplum.

Exemplum clarissimorum spectanda. 588 8.

Exercitium.

Assidua virtutum exercitia illas suaues faciunt. 478. 17. Exercitia externa facere solent homines aliorum despectores. 507. 32. Spiritualia ne fastidio sint petendum à Deo. 750. 21

Experientia.

Experiẽtia terrenorum bonorum docet nihil esse. 362. 11.

Exteriora.

Exteriora nimia plurimum nocẽt viro religioso. 285. 34.

F.

Facetia.

FAcetiæ quibus nobiles inhiant periculosissimæ. 257. 13.

Factum.

Facta nomini non respondere turpissimum est. 15. Facta cuiusq; nude inspicienda, vt rectè de illis iudicetur. 274. 25. Egregia facta, vel nude sumpta lucent. 275. 26.

Facinora.

Facinora sanctorum non permittunt contemni Deum ab alijs sine supplicio. 443. 6. Facinora de vili materia educta propria sunt Patris diuini. 626. 3.

Falsitas.

Falsitas veritatis vel obducta nocentior proximo. 49. 8.

Fallacia.

Fallaciæ cur frequentissimæ in hominum iudicijs. 274

Fama.

Fama bona diligentissimè procuranda. 394. 1. Vestimentũ gloriæ est iusto. ib. Fama in virtute languẽtium, minuitur ad aspectum gratia Dei vigentium. 395. 12.

Fames.

Fame veluti canina ferũtur in virtutes, qui verè de peccatis conteruntur. 79. 3. Fames ingẽs virtutum Christum crucifixum cõsiderantibus. 80. Fames temporalium bonorum in moribundis pessimum iudicium. 199. 4. Fames nulla premit Christo adhęrentes. 229. 14. Fame, & inopia conuertit Deus homines ad se. 265. Fames maxima comitatur lasciuiam. 252. 8. Nulla tamen

fames, & inopia nos ad eam cogit, ibid. Quos fames, & ærumnæ non excitant excitabit æternus carnifex. 265

Familia.

Familia illa beata in qua aliquis ab infantia Deo se consecrat. 217. Nulla est in terris à Deo sancta familia, vbi non inueniantur reprobandi. 452.12.

Famulus.

Famulorum ingēs multitudo Deo displicet. 321.2. Solùm vanitati, & superbiæ deseruit. 347 Famulorum multitudine qui eget longè à præstantissima Angelorum familia distat 226.7 Famulorum suorum curam gerentes Domini, Deo sunt grati. ibidem. Nihil eis Deus denegat, ibid. Famulorum discrimina qui subeat, vnus est Dominus Deus. 713.16.

Fastidia.

Fastidia ab assiduitate virtutis omnino pullanda. 75.1. Ad fastidia in virtute tollenda efficacissimum condimentum loqui de Deo, ibid. Si fastidio virtutis afficeris, cogita de cælestibus, 77.2. Fastidium pariunt res carnaliter quæsitæ, 231.11.

Fauor.

Fauores maiores à Deo experiuntur, qui virtutem aliquam priores exercuere, 281.31. Fauores Dei ne euulgaueris, si protinus eos amittere nolis, 295. Singularis Dei fauor, quòd vocet homines quando in illis mortua est carnalis vita, 486.19. Primos in fauoribus, primos etiam fieri in seueritate, æquissimi iudicis est, 627.4.

Fœlicitas.

Fœlicitas assidua virtutem corrūpit, 36.22. Fœlicitas peccatorum saginatio ad mortem, 144. Fœlicitas rerum temporalium obliuionem Dei in nobis generat, 160. Fœlicitas vera alijs largiri, 180.6. Humanæ fœlicitates plurimum obsunt virtuti, 534.3 Fœlicitatis signum Iesus, 670.2.

Fœlix.

Fœlix qui in morte temporalia nō cupiat, 195.1. Fœlix qui hac vita commeatum ad futuram comparat, 182.7. Fœlix ille qui in operibus Dei manifestationem quærit, nō suam. Fœlicissimum est videre hominem fortunas suas multis prodesse, 453.13

Fœmina.

Fœmina imago Dei ob beneficentiam. 40. Fœminæ auarissimæ, 233.1. Fœminæ ingenium mobilissimum. 22?.3. Fœminis coniugatis, vt fauet Dominus, 802.4.

Feruor.

Feruor primus semper in virtute continuandus, 133.8. Feruore spiritus nè in alios immaturè sæuiamus, 66

Festinatio.

Festinatio in proximorum causis iudicandis periculosa, 148.12

Fides.

Fidei cultura maximè hominem auget, 211. Fidei vbique seminandæ laborant Hispaniæ arma 819.1. Ad fidei mensuram erga Deum accipies ab eo beneficia, 571. Constans animus fidei seruandæ comes solet esse castitati, 463.2. Fides mundiales homines in cælestes agit, 608.12. Fides resurrectionis coniugijs ponit modum, & virginitatem persuadet, 840.9. Fides vera, & diuina non parit defectiones à Principibus, 822.7.

Filius.

Filius Dei, qui alijs opitulatur, 61. Filialis in Deum affectus proximos benignè habet, 61.16. Filiorum virtus parentum laudibus fidem adquirit, 90.3. Filiorum Dei spiritus est, vel remotissima loca peragrare, vt egenis bene-

benefaciant, 164.7. Filius Dei nescit non ibi esse, vbi fuerit aliquis egens, ibid. Filius Dei tunc se similis Patri ostendit, quando omnia loca penetrauit, vbi posset auxiliari, ibid. Filius Dei factus homo omnia patientiæ genera exhibere debuit, 167. Filios sanctorum Deus beneficijs implet, 186.1. Filij sanctorum, filij Dei vocãtur, ibid. Filij à parentibus vitia, vel virtutes sortiuntur, ibid. Filij parentum impiorum in genealogia Christi non numerantur, ibid. Filij præcoces qua ratione maturentur, 189. Filius ab infantia Deo sacratus æterno splendore suam gentem illustrat, 122. Filius Dei plura propter homines, quàm homines propter auaritiam fecit, 233.1. Filius Dei quasi auaritiæ ardore nostram salutem procurauit. ibidem. Maximum filijs cõfertur beneficium, qui à sanctis parentibus oriuntur, 186.1. Filiorum spiritualium fœcunditatem largitur Deus continentium statui. 494.24. Filiorũ successionẽ habet ex Deo humilitas Principum, 440.4. Boni filij parentũ necessitatẽ considerant non diuitias, 205. Filiorũ virtus parẽtum laudibus fidẽ adquirit, 90. Qui erga Deum filium se exhibet, à Deo honoratur, 521.9.

Finis.

Finem quidquid habet non pluris æstimandum, 184 8. Vbi finem rerum homo contemplatur, facilè tunc in Deum conuertitur, 486.19. In fine vitæ magis virtutum opibus abundare debemus, 599. Finis respõdet initijs, 596.5. Vnus virtutis finis fit tibi ad aliam initium. 761.29.

Fons.

Fontis magnitudo Oceano maior quia hic accipit aquas, ille donat, 41.2.

Fortitudo.

Fortitudo animæ, virtutes celare, 14. Fortitudinis diuæ argumẽtũ irasci simul, & pauere, 281.14. Fortitudinẽ dat hominib. Dei cõspectus, 408. Fortitudo Dei benignitas, & misericordia, 220.3.

Forum.

Forum Religionis periculosissimum. 157.2

Fortuna.

Fortunæ humilis abiectio non obstat, quò minus Deus in sua grãtia sibi placeat, tãquam in margarito, despecto corpore abstruso, 212.15. In magna fortuna ac in parua æquè se gerere maxima laus, 208. Fortuna blandiente seruare modestiam laude dignissimum, 386

Frater.

Qui diuisionem facit inter fratres Inferno assimilatur, 504. Qui vitas fratrum arrodunt, non merentur ad Eucharistiæ mensam accedere, 456.15. Fratrẽ inauditũ damnare diabolicũ est. 703.9.

Fragilitas.

Fragilitati hominũ interdũ ignoscendum, 66. Magna fragilitas, vbi Christi crux reijcitur, 404

Frequentia.

In frequentia hominũ maxima difficultas est, vt illęsꝰ serueris, 219.2

Fructus.

Fructus naturæ rationalis quò remotior à terra, eò securior terræ, proximus vicinus est perditioni, 516.5. Fructus plurimi à Christi cruce proueniunt, 404. Fructus Passionis Christi sentit, qui à terrenis affectibus nõ possidetur, 407.9. Fructus virtutis Christi crux maturat, 189.3

Fur.

Furis bona euanescunt, 247.5

Furor.

Furoris diabolici est damna semel inflicta non corrigere. 414. 15. Et de magnis euidentibúsque pro-

proximi virtutibus parum, aut nihil videre, 796. 11.

G.

Gaudium.

GAudium vnde captanimus, inde quoque tormenta patiemur, 68. Gaudium nullum ex rebus affectu carnali partis, 232. 11. Gaudium de salute fratris dignum cælo, & Angelis, 238. 4. Qui cum gaudio virtutem non arripiunt, vix sciunt placere Deo, 480. 14. Gaudia Peccatorũ nõ minori supplicio puniũtur, 548. 12. Gaudiũ ingens est portantibus ad cęlum onera, 225. 6. Gaudiorum mundialium in occasu apparet Iesus, 693. 1.

Gemitus.

Gemitus pauperum omnipotentiam Dei in suam defensionem armant, 346.

Gentilis.

Gentilium opera bona efficacissima ad exercēdam Christianam imitationem, 172. 13. In genealogia Christi non numerantur, qui ex malis parentibds nati, mali quoque fuere, 206. Gentilium operá asperiora, quám Christianorum, ibid. Generosi animi est seruare secretũ, 237. 3.

Gloria.

Gloria Dei omnibus opem ferre, meritis, ac immeritis, 11. Gloriam suam Deus imminui censet, siquis etiam reluctans eius donis careat. ibid. Gloriæ cælestis imago in virginitate relucet, 462. 1. Gloriam Dei quærentes, fœlicitatem sequuntur, 388. 7. In gloriam Dei quærentes eius spiritus effunditur. ibidem. Qui vanã sui nominis, & diuinã gloriã quærit, iacebit in tenebris, 563. 1. Propter gloriam Dei contemnendi sunt etiã propinquiores, 476. 12. Gloria mũdi figura, 94. Gloria mũdi disparet ad præsentiã diuinæ, 687. 9. Deus, dum ad cœlestia tendimus, 283. 12.

Gratia.

Gratia quo maior fuerit in nobis, cò sæuior erit hostiũ in nos pugna. 51. 9. Gratia Dei homines potentissimos contra diabolum reddit, 56. 12. Gratia Dei munitum non tota inferni rabies deuicerit, 56. 12. Gratia diuina nõ tam nostro labore, quám Dei beneficio adquiritur, 69. 1. Dei gratia munitus ante pugnã victorijs nos ornat, 88. 1. Gratiæ Dei nihil obest personæ nobilitas, & abiectio, 282. 15. Gratia Dei nihil in homine quærit, nisi indolem aptã sibi, ibid. Gratiam præsemina, vt fructum á peccatore decerpas, 223. Prima gratia facilè deperditur, nisi virtutibus muniatur, 249. 6. Gratia baptismalis vitrea, ibid. Gratiarum actiones extorquet ab hominibus cibus cœlestis, 365. 10. Gratijs & fauoribus Deus implet, etiam in præsenti homines aliquid supra debitum operantes, 325. 5. Gratiarum loco iniurias accipere intolerabilis est dolor, 340. 7. Gratia Dei vigētes vicinis languentibus eripiunt virtutũ augmēta. 395. 12. Singularis Dei gratiã est, quod in hominũ multitudine aliqui inueniantur, qui curã habēt de sua salute, 488. 10.

Grex.

Totus Grex Deo placet ab vno agno oblato, 217. In grege pascēdo non tã propria emolumēta, quã gregis salus ambienda. 226. 7.

Gubernator.

Gubernatoris eximia laus punire nocētes, 126. 3 væ gubernatori, non onera, sed honores á dignitate sua quærenti, 226. 7. Gubernatores ne vaticinijs particularibus credãt ouium salutem, 227. 8. Gubernatoris maxima gloria inter omnes curarũ solicitudines, cuicumque misero prospicere,

cere, 235. 2. Bonus gubernator nemine inauditū, inexaminatū, & non conuictum punire potest. 299. 5. Gubernator ille optimus, qui non eget dignitatis auctoritate ad sui defensionem, 294. Gubernatori fœdissimum est ea facere, quæ posito munere defendere nequeat, ibid.

Gula, vide Epula.

Gulæ deditus nequit esse vir nominis. 531. 1.

Gustus, Gustare.

qui Gustauit cœlestia omnia terrena vtcumque insipida facilè deuorat, 77. 2. Gustus diuinarum voluptatum horret ad saporem terrenarum, 304. 9. Gustum salutis qui non habet sub Iesu, deploratus est, 746. 18.

H.

Hispania, Hispani.

Hispania olim celeberrima otio metuet corripi, 15. 8 Hispani proceres otio marcentes nihil egregium molientur, ibid. Hispanorum auaritia omnia penetrauit, 231. Hispano populo vnde tam ampla gloria veniat, 346. Hispania olim perexigua familia nunc totum orbem occupat, 347. Hispania non tam armis, quàm fidei suæ debet latissimum suum orbis imperium. ibid. Hispanorum arma felicissimè victricia, quia fidei culturæ vbique pugnant, ibid. Hispanorum gladij, non tam gladij sunt, quàm aratra quibus vbique fidei seminandæ laborant, 349. Hispanorum Regum sumptibus regijs classibus Catholica fides vbique terrarum regnat, ibid.

Homo

Hominis prima perfectio in Iesu, 658. 27. Homines in sua damna citatissimi, 71. 3 Homo à sui nominis etymologia beneficia dicat largiri 6 3. Præstantior est cunctis animantibus, quia hæc sibi, suisque, homo verò omnibus, 11. 6. Hominum conatus occulta Dei virtus fortunat, 69. 1. Homines vitiorum acerbitatē experti, stultissimè ad ea redeunt, 71. 3. Homo quia Dei opus, perfectus creatus est, 74. 5. Homines humilitate Dei maximè ad ipsius amorem accenduntur, 83. 5. Homines se suosque duntaxat promouere curant, 89. 2. Hominum leges vtilitatibus solùm proprijs consulunt, ibid. Homo cur cœlo comparetur, imò homini cœlum, 135. 1. Hominis summa dignitas esse proprium Dei opus, ibid. In homine est omnis rerum creatarum gloria, ibidem. Hominis suprema gloria Christus factus homo, ibid. Hominem nimis se efferentem Deus absorbet, 136. 2. Homo sibi benignus, alijs seuerissimus est, ibid. Hominis summa fœlicitas de Deo cogitare, 155. 1. Homo in omni actione sua vel minima Deum ob oculos habet, ibid. Homo terrenis rebus intentus naui submersæ comparatur, ibid. Hominis fœlicitas, quòd plures propter illum bona possideant. 180. 6. Homo propria tantùm damna punit, Deus potissimum aliena, 192. 5. Homo talis exhibendus est in quærendo Deum, qualis in fugiendo, 207. 11 Homines temporales mendaces, 208. 12. Homines luxuriosi maximè agrestes, & rustici, 209. 13. Homines ita occupat ira, vt tunc benefacere nesciant, 211. 14. In hominū frequentia difficillimè Deus aliquem seruat, 219. 2. Hominum affectus ad diuitias vehementissimus, 233. 1. Homines secretum aliquod auditum in terris custodire nequeunt. 237. 3. Homines ab extrinseco petunt meritis valorem. 272. Non est ho-

eſt hominis, ſed omnino Dei defectus aliorum tegere, 280. 30. Homines dum de ſe loquuntur, à veritate aberrant, 329. 7. Homo in cœleſtibus eſt quaſi in ſuis, in alijs quaſi in alienis, 375. 21. Hominis propria poſſeſſio cœlum, cætera Diaboli, ibid. Homines non tam inficiatur bellū, quàm pacifica proſperitas diu prolongata, 383. 3. Homines in Euchariſtia magnis cumulātur beneficijs, 393. 11. Homines perditi inſtruendi à ſanctis in virtutis operibus, 399. 3. Præſtantiſſima hominum protectio eſt nomen Dei veneratum, illorū perditio ſi contemnatur, ibidē. Corda hominum rapit Deus cruci affixus. 405. 8. Vt eis ſit ſalutare, figendus in corde, ibid. Homini terrenis affectibus vacuo ſalutaria ſunt crucis myſteria, 407. 9. Magnum homini periculum imminet, ſi Deus auertatur àb eius conſpectu, 409. 11. Homines vino traditi crudelitatē induunt, 411. 12. Homines flagitioſi inſtrumenta ſunt Sathanæ ad perditiones moliendas, 413. 14. Homines apud mundiale tribunal ſæpè triumphant, 425. 25. In hominum ſalute mirabilior apparet Chriſtus, quàm in ſua reſurrectione, 430. 29. Peſſimi hominum eſſe ſolent, qui diuinum à ſe, humanùmque timorem excludunt, 434. 32. Ad magnam hominis fœlicitatem ſpectat, videre ſua bona multis proficere, 453. 13. Homo luxurioſus metuat accedere ad Euchariſtię cōniuium, 467. 5. Vbi finem mundialium cōtemplatur, facilè ad Deum conuertitur, 486. 19. Quò homo ſeſe magis obſcurat propter Chriſtum, eò ſe magis manifeſtat Chriſtus homini, ibidē. Facilè trahitur homo ad perditionem ab inueterata conſuetudine in aliquo vitio, 505. 31. Hominibus impijs inter maiores fœlicitates adeſt perditio, 507. 32. Homo ſceleratus metu ſupplicij mortem citò aduenire putat, 518. 6. Magna ipſius perditio eſt, non retrahi à peccatis terrore iudicij futuri, 522. 10. In homine impio cœleſtium virtutum ſolùm apparentiæ, & vmbræ reperiuntur. 528. 14. Deum à ſe omninò reijcit homo gulæ deditus, 531. 1. Temporalia bona non tam ornant, quàm deſignant perditioni hominem impium, 534. 3. Homines aliter iudicant, ac Deus, 543. 8. Hominū conditio ea eſt, quæ propria deſpiciat, aliena æſtimet, 566. 3. Eorum affectus ad diuitias vehementiſſimus, 233. 1. Sentiunt homines ſuauem Deum, & magnificum in Euchariſtia, 392. 10 Hominum bona omnia in vno Ieſu, 706. 11. Homines nec ad modicum poſſunt eſſe, niſi cum eo, qui ſciat peccata dimittere, 707. Humana conditio conſiderata veniam trahit delictis, 734. 8. Miſer homo, qui etiam ſub vitijs laborat, 789. 6. Maximè confirmatur homo exemplo paternarum virtutum, 792. 5. Homines ſolùm amant ſibi proficuos, 740. 13. Homo ex Ieſu habet, quòd à tenebris abeat in lumen, 742. 15. Homo ſpe præmij, & ſupplicij metu continetur, 839. 8. Hominis miſeria ſumma, quòd ſub vitijs laboret, 789. 6.

Honor.

Honores ambientes veluti vertigine aguntur, 4. 2. Honores honoribus trudere continuò Principes laborant, ibid. Honores indignitatibus nequaquam ambiendi, 226. 7. Honori proximi detrahentes indigni ſunt accedere ad Euchariſtiæ cōuiuium, 456. 15. Ingentem caueat ruinam,

nam, qui in religiosæ vitæ professione ad mercandos honores ex hominibus vitam componit, 496.25. Qui ad Dei honores euehi cupit, filium induat, & exuat seruum, 521.9. Dei honor præferendus est carnali cognationi atque bono, 566. 3. Verus honor præstitus in vera munerum exhibitione consistit, 661.8. Honoris tempus sibi taxans Dominus, nobis illud sine mensura donat, 686. 8. Honores diuinos tibi pariet locus, in quo Deo obsequium præstitisti, 784 1.

Hostia.

Hostia Deo acceptissima, quæ à primis annis ei offertur, 217.

Hostis.

Hostium iris quod sciamus cedere, Iesu virtus est, 677.1.

Humanitas, humanus.

Humanitas Christi diuinitatis thesaurus, 97. 1. Ea est in ea excellentia, vt eadem humanitas, & diuinitas censeatur ab hominibus, 98. 2. Nos ab ira Dei defendit, 186. 1. Humanitas Principibus conuenientissima est, 435. 1. Humana omnis prouidentia defectuosa. 175.2. Humanitas Christi humilis manifestat signa diuinitatis, 672.3.

Humilitas, humilis.

Humilitas Principū remuneratur à Deo fœcūditatis præmio, 441. 5. Qui eam amplectuntur propter Christum, ab ipso exaltantur, 488. 20. Qui humiliter Deo cuncta adscribit, illius donis cumulabitur, 388.7. Humilia Dei cum ipsius sublimibus respice, 205. 9. Humilitas dat signum salutis, 669.1.

I.

Iacob.

IAcob typus spiritualium virorum: Esaù carnalium, 181.

Iactura.

Iacturam facere bonorum temporalium pro futuris lucris maxima gloria est, 310.13.

Idololatria.

Idololatriæ affectus Iudæis infusus extingui nequit, 201.

Iesus.

Iesus adhuc duodenis omnia prædicationi postponenda docet, 2. 1. Iesus meruit regalem suam dignitatem, hominibus benefaciendo, 6. 3. Iesum noscendi studio non affici deploratæ salutis signum. 128.16. Iesus vbi est, omnes misericordes, 33. Iesus à dormiētibus amittitur, 46. Iesum in cruce considerās omnia difficillima libētissimè aggreditur, 81. 4. Iesus tūc maximè Patri æqualis, quando seruili habitu hominibus apparet, 99. Iesus adhuc infans lacrymas suas Aegyptiorum saluti dedicauit, 122. Nomē Iesu recenter Iosue inditum mirabilia facit, 135. Iesus, vt egentibus benefaceret, omnia loca adiuit, 164.7. Iesus tunc Patri simillimus, cùm vbiq; auxiliatur egentibus, ibid. Beneficētia Iesu superat maleficentiā diaboli, ib. Iesus gemino quasi fonte è pectore suo dulcedinē suauitatis ostēdit, 165. 8. In Iesu argumēta māsuetudinis multò plura, quā argumenta vindictæ, ibid. Iesus omnia mala præter peccatū sustinuit, 167. 9. Iesus infinitā suā sapientiam per tolerantiā manifestauit, ibid. Iesus absoluit omnem patientiæ cursum, ibid. In medio suæ vitæ machinas erigebat, sed in vltimo per Eucharistiam culmina posuit, 196. 2. Iesus mansuetissimus, nihil habet rigidum in homines, 148. 11. In eius præsentia nullū nobis deficit bonū Dei. Apud Iesum plurimùm valet patrociniū D. Pauli, 313. 16. Iesus efficacissimus est pro hominū salute, 418. 18. Qui Iesu adhæret, hoc ardēter optat, vt plu-

vt pluribus communicetur, 469. 6. Ieſus non poteſt haberi ſine Eccleſia, 470. 7. Vbi Ieſus apparet ſimul cum Maria, omnia bona ſimul apparent, 471. 8. Ieſu nominis celebritate prouenit hominibus ſplẽdor, 476. 12. Poſt ipſius mortẽ, mors habetur pro ſomno, etiã à teneris virginibus, 483. 16. Ieſus putat ſe eſſe peregrinum, etiam in cœlis, dum inter homines non agit, 509. 1. Ieſus ſuauis eſt erga pudicos, 467. Terribilis erga impudicos, ibid. Si aliquid à Ieſu habes, totũ Ieſum habebis, 276. 27. Ieſus ſolus poteſt nos eò deducere, vbi efficacia æternæ ſalutis media in prõptu habeamus, 582. 4. In Ieſu conſpectu magna augmenta ſalutis, 611. 16. Per Ieſu manus omnia ſalutaria redduntur, 631. 7. Ex quo Ieſus in paſſione rubuit, ille pro ſigno fęlicitatis eſt. 670. 2. A Ieſu venit, quòd ſcias iris hoſtilibus cedere, 677. 1. Ieſus vel manifeſtus, vel latens, ſalutaris eſt, 683. 6. Propior apparet in mundialiũ occaſu, 693. 1. In Ieſu habet omnia homo. 706. 11. Nullis iniurijs mouetur, vt ab hominibus diſcedat, 714. 17. Poſt mortis pelagus fidelib. patentior, 718. 20. In eo mortuo, & crucifixo omnium bonorum fontes aperiuntur, 719. 21. A Ieſu venit, quòd homo in perfectionẽ abeat, 742. 15. Vnus Ieſus indeficiens lumen eſt, 443. 16. Adeſt, vbi peccata abſunt. 445. 17. Præcipuus illex ad trahẽdum Ieſus eſt moriens, 817. 4.

Ignatius.

Beati Ignatij Societatis Ieſu Fundatoris præſtãtia, 106. 7. Ignis diuini amoris magno lacrymarũ sũptu ſuſcitatur, 169. Ex ignorãtia ſui venit aliena vitia carpere 288. 36.

Imperia.

Imperia benefico debentur, 6. 3. Ita malis durare neſciunt, 30. 12. Imperia nulla duratura, niſi ſub vmbra Eccleſiæ, 85. 7. Imperium ſpirituale, propria vtilitate neglecta, aliorum commodis ſtudere, 222. 4. Imperijs damnoſior eſt pacifica proſperitas diu prolongata, quàm bella, 459. 17. Imperia tradit Deus præſtantibus beneficia, 389. 8. Imperia quæuis, licèt populentiſſima, poſſunt à caſtitate decorem accipere, 495. 3. Sine illa vileſcunt. ibid. Imperia creſcunt ſubditorum leuamine, 313. 15.

Impetus.

Impetus in iudicandis proximorum cauſis vitandus, 149. 12.

Impius.

Impiorum caſtigata ſcelera, laus gubernatoris, 126. 3. Impij ſolẽt eligi ab humanis Principibus in præmiũ, 425. 25. Impijs inter maiores glorias adeſt ruina, 507. 32. Ipſis vitæ tempus citò tranſire videtur, 519. 7. In impijs virtutes cœleſtes, & ipſa hominum ratio, phãtaſticè apparent, 528. 14. Impios non tam ornant bona temporalia, quàm deſignant perditioni, 534. 3. Impiorum gaudia non minoribus ſoluentur clamoribus, 548. 12. Impij iuſtorum extrema deſiderant, ibid. Impius peccandi conſuetudine labores delicias reputat, 72. Impii in aliorum lapſibus maximè gaudent, 232. 4. Timeat impius ſupplicium, cùm videat in alijs exerceri propter delicta, quę ipſe commiſit, 459. 17. Impij eos putant inanes, & vacuos, in quibus nihil diabolicum, & vitioſum vident, 774. 39. Impij abſque vllo labore volunt Deum, 790. 7.

Impudẽtia Impudicus.

Impudicus ſemper impudens, 209. 13. Nobilium impudentia eò peruenit, vt in ea maximè glorientur,

rientur, 276. 12. Impudentia semper comitatur potentiam, 331. 1.

Increpatio.

Increpatio impetuosa maximè vitanda, 149. 12. Increpante nos Deo, omnem soporem excutiamus, 271. Increpatio mordax rarò adhibenda, 765. 8.

Inconstantia.

Inconstãtia mulieris ingenij rara, 220. 3. Inconstantes homines Deus maximè abhorret, 158. 3.

Incommodum.

Incommoda propria homo punit, cætera nihil curat, 188. 2.

Incuria.

Incuria pastoris in gubernando maximum peccatum, 226. 7.

Industria.

Industria hominum defectibus plena, 176. 3.

Infantia.

Ab infantia qui Deo sacrantur, toti Reipublicæ vtilissimi, 217. 1. Qui ab infantia Deo se sacrat, toti suæ familiæ Deum debitorem constituit, ibid. Ab infantia qui virtutem capessunt, perseueratiores in ea sunt, 349. 2.

Infernus.

Infernus est quisquis firmatam diuisionem facit inter fratres, & proximos, 552. 16.

Infideles.

Infideles sæpissimè vincunt Religiosos in maceratione carnis, 206. 10. Infidelibus duriora Dij, quam Deus Christianis præcipiebant, ibid.

Infirmitas.

Infirmitas virtutis custos, 13.

Ingenium, ingenuus.

Ingenui hominis nomen perdit, qui bona sua meretricibus insumit, 114. 12. Ingenuum hominem dedecet accipere dona nisi à Deo, 173. 1. Ingenuo homini grauissimum malum est confusionis nota persundi, 303. 8. Ingenium illud infœlix, quod non dulcedine, sed asperitatibus excitatur, 665. 11.

Ingratitudo.

Ingratitudo summam calamitatem affert ingratis, 305. 10.

Iniustitia.

Iniustitia Principum meritò ipsorũ populis culpę vertitur, 337. 5.

Inimicus.

Inimicis facilè parcet, qui mortis meminerit, 148. 11. Inimicum qui strictè iudicat, strictiùs in Dei iudicio punietur, 154. 16. Inimicis cedere nos facit Iesus, 677. 1. Inimicis qui mansuetè respondit, pro se habet totum cœleste auxilium, ibid.

Initium.

Initia bona non continũare maximæ duritiæ signum, 17. 10.

Iniquitas.

Iniquitatis signum publicatio virtutis. 11. 7. Iudæorum, quàm sodomitarũ iniquitas cur maior? Ad Iudæorum consummatam iniquitatem templi sacra patuere scisso velo, 11. 7.

Inopes, inopia.

Inops est omnis lasciuus, 253. 9. Nulla inopia cogit homines ad lasciuiam; inopia nulla est vbi Christus adest, 292. 38.

Iniuria.

Iniurias proprias Deus dissimulat, alienas non suffert, 188. 2. Iniuriæ ab alijs iniustè illatę, vel fortissimos homines ad vindictam excitant, 340. 7. Iniuriarum acceptarum dolor maior est in innocẽtibus, ibid. Iniurias pro gratijs accipere intolerabilē affert dolorem, ibid. Iniurias suas vlciscẽtes maledicti sunt, 153. 15. Iniurias hominibus illatas seuerissimè Deus vlciscitur, ibid. Inter iniurias, & contumelias misericordem se gerere, & beneficum, omnino diuinũ quid est, 266. 19. Iniurias suas qui in fratre vlciscitur,

scitur, summum Dei iudicium subit, 153.5.

Incrementum.

Magnum virtutis incrementum in Eucharistiæ mensa, 393.11.

Instrumentum.

Instrumenta diaboli sunt flagitiosi homines, 413.14.

Intercessio.

Intercessio sanctorum plurimum nobis confert. 315. 17. Efficax plerumque est nostris virtutum operibus adiuncta, ibid.

Inuidia, inuidus

Inuidiæ peccatum grauissimè punitur à Deo. 432. 31. Iudæorum maxima in Christum inuidia, ibid. 35. Inuidi non sustinent videre fratrem, vel in honoris vmbra, ibid.

Ioannes.

Ioãni cur beata Virgo in matrem detur, 351. 4. Ioannes Baptista constantissimus à Christo laudatur, 158. 3. Ioannes cur in custodiam Virginis Mariæ offeratur, 111. 10.

Iocus.

Ioci lasciuientium Principum nocentissimi, 257. 13.

Iosue, Ioseph.

Iosue typus Christi, 26. 16. Ioseph in sua sponsa nihil nisi bonum iudicabat, 54. 11. Ioseph cur à pulchritudine laudetur, 371. 18.

Ira.

Ira Dei erga homines in hac vita coronas parit, 145. Beneficia erga nos non impedit, 186. Diuinæ iræ vniuersa deseruit creatura aduersus peccatores, 432. 31. Ira Dei eò maior, quò tardior, 139 4. Ira Dei dialis tantùm; mansuetudo verò per annum durat, 166. Ira Dei in præsenti contempta ingentem pariet furorem in futuro. 832. 4.

Iracundus.

Iracundi homines inaccessibiles, 211. 14. Irasci simul, & benefacere argumentum fortitudinis Dei, ibid.

Israel.

Israeliticus populus qua ratione in immensum creuerit, 348.

Iudex.

Iudex ne facilè criminationibus fidem adhibeat. 48. 7. Iudex nullum inauditum damnet, 258. 13. Iudex caueat audire accusatores crimina exaggerãtes, 60. 15. Iudex qui inexaminata causa ex sola fama condemnat, Tyrãnus est, 299. 5. Iudices periculosiùs damnant, quàm absoluunt, ibidem. Iudex non est, qui delicta seuerè non punit, 332. 2. Optimus iudex est, qui nihil facit vndè possit timere, 334. 3. Iudices suo munere tanquam vestibus vtantur, ibidem. Iudici æquitas pro thorace sit, 335. Iudex bonus ad se ipsum, tanquam ad arcem confugiat, ibid. Iudex innatam impeccabilitatẽ habeat, ibidem. Iudices iniquissimi sũt, qui lites longè protrahunt, 341. 8 Iudices lites differentes lupi sunt vespertini, prædones sunt, ibidem. Iudici serissimum est ea facere, quæ functus munere defendere non possit. ibidem. Iudices mali acriùs ferunt sententiã in plebeios, quàm in optimates, 423. 23. Iudicis præstantia non tam in vilium, quàm in potentium hominum damnationem, 424. 24. Apud humanos iudices multoties triumphant mali, ibidem. Iudices dum reos puniunt, humanitatem in verbis debent ostendere, 458. Iudex bonus, tamquàm priuatus in dignitate se gerat, 343. 10. Iudices ne velut impetu feruidam sentẽtiam ferant, 149. 12. Ipsos nihil sic perdit, ac mollities, & desidia in puniendis vitijs, 332. 2. Iudici turpissimum est, posse timere subditum. 208. Iudex æquus primos

in fa-

in fauoribus, etiam facit primos in feueritate, 627. 4. Vbi perfonas intuetur, femper errat, 707. Si iudex non fis, laudabilius viues, 775 40. Iudicum multorum anctoritas non magna habenda eft, vbi nihil non rigidum apparet in fententia, 817. 3.

Iudæus.

dæi temporalia folùm æftimant, Iu380. Iudæi cur adulterini vocentur, ibidem. Iudæi carnaliffimi, & æternæ vitæ prorfus immemores, 118. Iudæi poft Chrifti aduentum meliores fuere, quàm antea, 177. Iudæi quia carnales Chriftum non nouerant, ibid. Iudæorum auaritia vnde veniat, 200. Iudæi mortuum Deum afpernati, viuum in fuam perniciem fenfere, 82.

Iudicium, iudicare.

Iudicare alios proprium Dei, 52. 10. Iudicium temerarium auctori fuo parat ruinam, ibidem. Iudicium in criminibus præcipuè libidinofis vitare prudentis eft, imprudentiffimi temerè iudicare, 54. 11. Iudicium hominis in alios crudele, in fe leue. 136. 2. Iudicij futuri obliuio grauiffimum homini malum, 140. 5. Illius, frequens memoria, maxima fœlicitas, ibidem Iudicium Dei ideò terribilius homini quia vnicum], 141. Illius memoria continet homines, ne alijs noceant, 148. 111. In iudicio Dei fi vis abfolui, mifericordiæ operã da, 308. 12. Iudicium Dei fpem affert, miferi cordibus, non timorem, ibidem. Iudicium prolatũ iudicè, vix credi poteft iniuftũ, 422 22. Iudicium humanum feuerius ferri folet in plebeios, quàm in viros potẽtes, ibidem. In die iudicij maximus auget dolor reprobos, quòd Angelos fibi contrarios videant, 128. 5. In Dei iudicio aliter contingit, atque in hominum, 528. 14. Summa homini perditio eft, qui futuri iudicij terrore ab iniquitatibus non retrahitur, 332. 2. Iudicium religiofi viri paffione aliqua infecti perniciofiffimum, & fufpectiffimum habeatur, 652 2. Iudicia damnãtia inauditum diabolica, 58. 13. 299. 5. & 703. 9. Iudicium refpiciens perfonas erroneum, 707. 12.

Iugum.

Iugum Dei tolerabilius, quàm mundi, 351.

Ius, iuftitia.

Iuftitia nimia maximè nociua, 58. 13. Iuftitia, quæ mifericordia nõ admifcetur, inhumana eft, ibid. Iuftitiæ fitis per lachrymas excitatur, 79 3. Iuftitia in impios ad perfectionem Reipublicæ pertinet, 126. 3. Iuftitiam non in fe, fed in alijs feruari volunt homines, 136. 2. Iuftitia Dei in hac vita in peccatores, non ira, fed mifericordia eft, 145. 9 Iuftitia, & æquitas veritate nutritur, 700. 7. Ius qui nemini dicit, laudabiliùs viuit, 775. 40.

Iuftus.

Iuftorum conforti um peccatoribus maximè proficuum, 63. 17. Iuftum tota rabies inferni non fuperabit, 59. 12. Iuftorum opera vincula funt, quæ impios in officio teneant. 63. 17. Iuftorũ dies pleni, 70. 2. Iufti enixè à Deo petant, ne ad virtutis faftidium affiduitate veniunt, 75. 1. Quifquis iuftus amicos fuos fibi fimiles reddere cupit, 95. 6. Iuftus vnus Deo pro innumerabili vulgo eft, 239. Iuftis in morte plerumque pax fumma, 198 Iuftorum propriiffimum eft incumbere faluti proximorum. 400. 4. Iuftorũ munitio non nifi à Chrifti cruce, ibidem. Ipforum fpes in cruce Chrifti fita eft, 404. 7. Iufti inimicis conferunt beneficia, 421.

cia. 422. 21. Qui offendit iustos, statim punitur, 446. 8. Iustorum facinora non permittunt contemni Deum ab alijs, sine supplicio, 443. 6. Iustus non tam curet de verbis, quàm de operibus, 445. 7. Iustis in morte nuptiæ celebrantur, 485. 18. Iusti à mundo tormenta accipiunt pro dote, ibidem. Iustorum ornamentum in Dei verbo est, 491. 22. Iusti spe bonorum cœlestium redduntur ab omni molestia liberi, 551. 15. Deus erga iustos māsuetum se præbet, dum in peccatores se uerissimum, 527. 13. Iustorum oratio pro exercitu est, 344. 11. Iustum qui iniuria afficit, statim pœnas luit, ibid. Iustus non curat nuditatem, quæ bonis operibus operitur, 177. 28. Iustorum impugnatio à diabolo venit, quando impij prætermittuntur, 651. 1. Iustus non potest viuere inter malorum cōcordias, 816. 2. Iustificatio peccatoris difficilior, quā resurrectio mortuorum, 192. 5.

Iuuamen.

Iuuamen sanctorum comparandū obsequijs, 499. 27. Sanctorum iuuamen non experitur, qui durus est in pauperes, 500. 28.

Iuuentus.

In iuuentute edomanda maximè elucet Dei potentia, 351. 4. Qui virtutem à iuuētute capessunt, fortiores in ea sunt, 370. 17.

L.

Labor, laborare.

LAbores vtilissimi hominibus, 384. 4. Eos accipiunt iusti in morte à mundo pro dote, 485. 18. Laborare in salutem proximorum magna commendatio, 399. 3. Labores afferunt lucem hominibus, qua sibi necessaria clariùs videant, 569. Labor, & suspiria bonorum temporalium comites, 35. 21. Laboribus emitur margarita cœlestis, 121. 17. Labores gloriosiorem faciunt coronam per illos adeptam, ibid. Boni pastoris labores in salute ouis compensantur, 222. 4. Labores argumentum sapientiæ cuiusque, 168. 10. Laboribus comparanda salus, ibidem. Laboribus vita sternitur ad cælestem ciuitatem, 169. Labore gratia conseruatur, 249. 6. Labores vbique te inuenient, 353. 5. Laborare sine salutis æternæ fructu miserrimum est, 360. 9. Labor stultorum nihil proficit, ibidem. Asinus est qui sic laborat, ibidem. Laboremus nos etiam in Dei vinea, nec omnia Deo relinquamus, 799. 2. Labores omnino tollit vicinitas præmij cœlestis, 233. 1. Labores non reputantur metentium, sed seminantium, 367. Laboribus externis, qui multum se dedunt, alios despicere solent, 372. 19. Laboribus exercita virtus tentationes vincit, 32. Ingens dolor homini est, quòd tempore laborum cogatur respicere ad creaturas, & non ad Deum, 502. 29. Qui laboribus, & plagis non resipiscunt ad saluationem, proculdubio peribunt, 264.

Lachryma.

Lachrymæ de peccatis nostram sitim ad virtutes excitant, 80. 3. Lachrymarum efficacia eximia, 93. Lachrymæ pueri Iesu salutem Aegypto annunciabāt, 122. Lachrymæ pretium salutis, 169.

Lamia.

Lamiarum crudelitas ab im piorū Sacerdotum crudelitate vincitur, 163.

Largiri.

Largiri alijs vera hominis fœlicitas, 180. 6.

Lasciua, lasciui, vide Luxuria, libido.
Lasciui longissimè à sapientia distant, 246.4. Lasciuus omnis ingratus, & rusticissimus, ibid. Ex lasciuis hominibus semper nascūtur filij imprudentes, 247. 5. Lasciui Christū negant, 249. 6. Lasciui in voluptatum instabilitate fluitantes naufragātur, 250 7. Lasciuorum hominū diuitiæ in famē desinunt, 252. 8. Lasciui vltrò in voluptates eunt nulla eos cogente egestate, ibid. Lasciui primi omnium incipiūt pati famem, & egestatem, 254. 10. Lasciuia nobilium impudentissima, 256. Lasciui omnia bona sua effundunt, 244. 3. Lasciuia quidquid attingere potest, à nobis abijciamus, 112. 11. Lasciuiæ quidquid patet, nostrum nō est, alienum est, vendibile est, ibid. Lasciui homines timeant accedere ad Eucharistiæ mensam, 467. 5. Lasciui solent prælibare grauissima supplicia, 725. 2. In ipso sceleris puncto frequentiùs capiuntur à iustitia diuina, 76. Omnia confundit, homines facit fœminas lasciuia, 799.2.

Laus.
Laus propria mendacium est, 329. 7. Extremam caueat ruinā qui in virtutis professione laudem ex hominibus quærit, 496. 25. Magna diuinæ sapientiæ laus est, quod ab ipsis iniquitatum morbis messem faciat humanæ salutis, 525. 12. Magna Angelorū laus tueri homines, 399. 3. Qui Dei laudem quærit, gloriosus erit in terris, 477.

Lectio.
Lectio sacra Scripturarum dæmonibus fugandis vtilissima, 46. 5. Lectioni sacræ assiduè studendum, ibid.

Lex.
Leges humanæ semper partiales, secus diuinæ, 89. Lex originali peccato dicta in Maria dispensatur, 93. 4. Leges Magistratibus præeunt in fœlici republica, non è contra, 335. 4. Legislator humanam naturam exuat, ibidem. Leges is ferre potest, cuius liberalitas ciuibus innotescit, 256. Legum obseruantia stabilit Respublicas, 199. Lex durissima esset, si cogeret in secundas nuptias, 841. 10. Leges facilè frangentur, vbi Dei amor nō intercedit. 853. 21.

Lætitia.
Qui lætatur de salute fratris, cœlestis, & Angelicus est, 248. 4. Lætitia de salute proximi homines beat, 258. 4. Lætitia replentur homines in Eucharistiæ conuiuio, 392. 10.

Leuitas.
Leuitas in iudicando proximos indigna Dei seruis, 51. 10.

Liberalitas.
Liberalitas Principem constituit, & Regem, 6. Liberalitas Dei naturam explicat, ibid. In plures effundatur, ne fructu careat, 9. Tantum habes Deitatis, quantum liberalitatis, 39. 1. Liberalitas Dei in paruis experta totum Deum possidendi spem nobis facit, 116. Liberalitas Dei nescit in vno beneficio sistere, sed semper maioribus elargiendis studet, ibidem. Liberalitas Christi maximè ostenditur in Eucharistia, 392. 10. Vix est liberalitas, nisi quæ bona sua egentibus tribuit, 766.

Libido, vide Luxuria.
Libido triumphum agit de homine, 244. 3. Morte crudelior, ibid. Libidinosi rusticissimi, 209. 13. Libido omnem modū abiurat, 798. 1. Omnia confundit, ibid.

Lignum.
Lignum aridū penitentia virebit, 267. 20.

Lingua.
Linguæ malitia potens est homines in-

nes inficere omnes, 664.10.

Lis.

Lites citò à iudicibus dirimantur, 339. Lites, qui protrahit, prædo est, 341.8.

Lucrum.

Lucra plurima ab Eucharistia proueniunt, 393.11. Lucra dum homo temporalis nō amittat, mallet Deum amittere, 419.20. Lucra in dignitatibus quærentes mors opprimet, 266.7.

Liuor.

Liuoris scelus seuerè punit Deus, 432.31.

Locus.

Locus, in quo obsequium Deo præstitisti, honores tibi pariet diuinos, 784.2.

Luxuria. Vide Liuido, Lasciuia.

Luxuria semper est egestas, 252. 8. Luxuriam comitatur rusticitas, 247.5. Deturpat quodcumque regnum, 465. 3. Designat homines damnandos, ibidem. Luxuriæ appetitus meliùs vincitur, vbi adest Iesus, 731. 6. Vbi luxuria abest, fit totus homo spiritus, 601.9.

Luxuriosus.

Luxuriosi duplicem sibi mortem acquirunt, 116. Luxuriosi infames, stulti, ridiculi, 114.

M.

Mandatum.

MAndatum assiduum executione redditur suauissimū, remisso tamen exercitio durissimum fit, 477. Mandatorum obseruantiæ si nō addideris, etiam aliquid supererogationis, periclitaberis in salute, 218.

Magistri.

Magistrorum facilè mutātium indoles adulterina, 158.3.

Magistratus. Vide Iudices.

Magistratus legibus pareant, vel non stabit Respublica, 335.4. Fœdissimum est magistratui ea facere, quæ postea defendere nequeat, 341. 9. Magistratus optimè se gerit, qui ad sui defensionem non eget auctoritatis dignitate, 208.

Magnitudo.

Magnitudo vera abscondi nō metuit, 106.7.

Malum, Malitia.

Mala, quæ per cibos ingenerantur, inextinguibilia, 200. 5. Si mala fratrem minuunt, cur non potiùs bona commendent, 161. 5. Mala proximorum non sine bonis consideranda, ibid. Malorum abolitio Dei signum est, 592. Malitia nunquam penitus extermi natur per supplicij seueritatem, 617. 20. Malitia non potest abesse à pœnis, 620. Ex malitia peccata timenda, 737.10. Occultissimam quamque malitiam manifestari facit diuinus spiritus, 739. 12. Malitia multorum adunata à solo Deo deprehendi potest, 814.1.

Manus.

Manus Dei nescit non dare rebus esse simul, & perfectionem. 74. 5. Manus Dei facinus proprium est, quòd adolescentes à seruitio eius non declinent, 351. Manus virtutum operibus intenta victoriam ab hostibus reportabit. 160.4. Per multorum manus transeuntia dona minuuntur, 634. 9. Manus hominis temporalis euangelizantium pedes æmulatur in cursu, 692.5.

Mansuetudo.

Māsuetudo in proximos iram Dei flectit in benedictiones, 153. 15. Mansuetudo non corrigendis alijs efficacior rigore, 165.8. Mansuetudine pluries, quàm rigore corripiendi delinquentes, ibidē. Mansuetudo præstantes elicit, & alit virtutes, 137. 3. Mansuetudine, quàm rigore faciliùs domantur animi, ibidem. Mansuetudini

tudini

tudini cœlestia horrea patent, 284.33. Mansuetudo magis, quã rigor homines fructificare facit, ibidem. Nescit Deus non ostentare mãsuetudinem in bonos, dum in alijs rigorem exercet, 527.13. Mansuetudinem cogitantibus etiam inter ipsas iniurias, paratum est cœleste præsidium, 656.5.

Margarita.

Margarita cœlestis non sine magnis laborum impensis acquiritur, 121.17.

B. Maria Virgo.

Maria Virgo virginalis iustitiæ testis, 90.3. Si in Maria non durauisset originalis iustitia, facilè de illo statu dubitaret humana ratio, ibid. Virgo Maria omnem originalis status fœlicitatẽ credibilem facit, ibidem. Quia Mater Dei, originariæ legis dispensationem habuit, ibidem. Maria ibi exaltatur, vbi cæteri cadunt, ibidem. Qui in Maria maculæ originalis labem opinantur, nullum progressum facient, donec eam opinionem abiurẽt, ididem. Maria Virgo Mater simul, & Pater Christi, ibid. Mariæ orationis efficacia filium Dei generauit, 93. 4. Naturam humanam assumpsit Deus Mariæ Virginis pulchritudine captus, ibidem. Mariæ famam maluit Deus integram seruare, etsi de sui ex ea ortu dubitaretur, 295. De Mariæ consortio apparet Iesus benefaciens hominibus, 471. 8. Maria Virgo mater est prædestinatorum omnium. 495. Mater est Virginum, 472. 9 Omnes suæ gentis virtutes in se habet, 639.3. Vixit mortuæ similis, 670. 2. Vnica post Christum in hominibus regenerandis, 642. 5. Mariam vnam habens Deus, non mirarer, si contemneret cæteras omnes creaturas pro illa, 644.6. Mariæ splendidissimus comitatus, 610.15. Singularem gloriam in cœlis habet, quam non potest habere, nisi Dei mater, 646. 8. A quibus videtur asseri, quòd Maria resurrexit in cœlis, ibidem.

Martyr.

Martyres cur cantibus, & lætitia celebrentur, Innocentes verò lachrymis, & tristitia. 378.

Maturitas.

Maturitas virtutum in cruce Christi, 189.3.

Meditatio.

Meditatio rerum cœlestium pellit ab anima omne virtutis tædium, 8.

Medicus.

Medici cœlestis medendi ratio aptissima, 180 Medicus animarũ earum ægritudinibus non medetur præmaturo medicamine, imò maximè nocet, 65.18.

Medicina.

Quod sit aspertimum medicamentum hominibus à Deo exhibitũ? 194. Medicamina Dei salutem operantur, non mortem, ibid. Medicina non statim difficillima vulneribus admouenda. 65. 18. Medicina mitis plùs peccatoribus prodest, quam austera. 165.8. Medicina, quæ à Deo, venit, vrit, sed non consumit, 193. 6. Quæ extra opportunitatem exhibetur, inutilis est, 65.18.

Memoria.

Memoria beneficiorum Dei tollit ab anima virtutis tædium, 77. 2. Memoria Regni cœlestis nostrã famem ad virtutem excitat, ibidem. Memoriam futuri iudicij vtilissima homini, 141. 6. Continet homines, ne velinimicis noceant, 109. 9. Mortis memoria vindictæ amorem aufert, ibid. Memoria de Deo nos infœlicissimãm celsitudinem euehit, 157. Memoria suauitatis diuini obsequij

quij à mundi voluptatibus homines auertit, 304. 9. Memoria mortis Christi suauissima, 391. 10. Memoria passionis Christi accendit corda hominũ, 405. 8.

Mendacium, mendax.

Mendacia annexa tẽporalibus hominibus, 208. 12. Mendaciũ quò verosimilius, eò nocentius, 49. 8. Mendacijs nititur partialitas, 700. 7. Mendaces, quicomque Principibus adulantur, 77. 2. Mendaces eò temeritatis veniunt, vt Deum mendacem putent, 747. 19.

Meretrix.

Meretricia voluptas hominibus infamis, 114. 12. Ridiculus, qui meretricibus sua bona impendit, ibid. Qui bona meretricib. impendisse gloriatur, suam stoliditatem velut tintinnabulum publicat, ibid. Meretricius iuuenis duplicem sibi mortem adquirit, ibid. Meretricios choros frequentant potentes, 381 2.

Merces.

Mercedis vicinitas tollit labores, aut minuit, 367. 14.

Meritum.

Merita præstantissima illa sunt, quæ ardorem voluptatum extinguunt, 371. Merita quæ nudè sumpta nihil habent deforme, præstantissima sunt, 274. 25. Merita non ex vestibus externoque ornatu pensanda, ibidem. Meritis fabricata fortuna preciosior est, quàm quæ sponte sua coalescit, 122.

Metus.

Vbi Dei, & hominum metus non est, ibi flagitia, 433. 32 Metus supplicij, & spes præmij continet homines, 839. 8.

Minister.

Ministri otiosi, & comptuli vacuant merita Principum, 325. Laboriosi augent rem familiarem dominorum, 319. Multitudo ministrorum iners Deo displicet, ibid. Minister Dei quæcumque laboriosa aggreditur in eius defensione, 324. 4. Ministri humiles paruisque contenti cordi sint Principibus, 628. 5.

Misericordia, Misericors.

Misericordia in pauperes vbi deficit patrocinium sanctorum, nihil iuuat, 500. 28. In conuiuijs vbi adest Deus, ibi exercetur misericordia in pauperes, 538. 9. Misericordiam à Deo accipit ille qui eam erga pauperes exercet, 540. 6. Misericordes filij Dei, 61. 16. Misericordia Dei maxima est homines hic punire, 139. 4. Misericordia Gentiliũ efficacissimè mouet fideles, 172. 13. Excessus in misericordia tolerabilis est, secus in rigore. 307. 11. Misericordiæ operam det, quisquis in proximum iniquè egit. 308. 12. Ipsi studeat qui vult in iudicio Dei liberari, ibid. Misericordibus iudiciũ Dei non ad timorem, sed ad spem est, ibidem. Cum illis Deus occupatur, ne ad rigorem vacet, ibid. Misericordia quam Deus exercet erga alienos, in suis debet spem excitare, 575. 10. Misericordiæ opera plena lucris, 8. Misericordia in proximos est præstantissimum sacrificium, 587. 7. Est prima in Principe viro virtus, 624. 1. Facit domos, & æternat, 638. 2. Qui nescit misericordiam, nescit Christum, 780. 43. Misericordi viro nunquam deficiunt clarissimi fratres, & propinqui, 637. 1.

Miseria.

Miseria cognatorum leuanda potius quàm aliorum, 249. Miseria hominis est, quòd sub vitijs laboret, 789. 6.

Moderatio.

Moderatio in castigandis aliorũ defectib. maximè necessaria, 291.

Modestia.

Modestia in prosperitate seruanda, 385.5.

Moyses.

Moyses dum in se dona continet, nihil proficit populo, cùm ea partitur alijs, populũ in officio cõtinet, 9. Moyses rigidissimus, & Iesus mansuetissimus, 284.33

Mollities.

Mollities, & crudelitas inseparabiles in Sacerdote, 163.

Mora.

Mora omnis ad pœnitentiam, & salutem nocentissima est, 196 2

Mors.

Mors Christi ob oculos proposita efficacissima est ad edendos in hominibus virtutum fructus, 189.3. In morte maximè virtutibus abundare debemus, 195.1. In hora mortis omnes virtutum diuitias explicat sapientia Christiana, 197.2. Mors somniata egregium quemdam virum in innumeris virtutibus exercebat, ibid. Mortis horrorem Eucharistiæ dulcedo peruertit, ibidem. Tranquilla mors iustis ab Eucharistiæ sumptione, ibidem. In morte solet Deus exsatiare famem plurium annorum, 198.3. Fœlix qui in morte temporalia non cupit, ibidem. Miser qui vel tunc ea procurat, ibidem. Mors iustorũ satura, impiorum famelica, 199.4. Mors per cibum in mundo regnans debellari nequit, 200.5. Mortis Christi memoria suauissima, 492 12. Vbi mors adest, multi ad Deum sine resistentia trahuntur, 450 11. post Christi mortem etiam à teneris virginibus mors tanquam somnus reputatur, 484. 17. In morte celebrantur nuptiæ viris iustis, ibidem. Mortem sanctorum reprobi concupiscunt, 549. 13. Corporum mortuorum responsis non debet fidere homo viuens in Christo, quia nociua sunt, 560. 22. Mortes, & miseriæ statim apparent in terra, vbi cælum clauditur, ne gratiæ rorem mittat, 567.4. peccatori, timore supplicij mortem citissimè aduenire videtur, 519.7. Mors vitæ respondebit, 580.2. Mors Christi illum potentiorem exhibuit, ibidem. Mortis memoriam maximè abigit dæmon, 642.

Mos.

Mores hominum barbarissimi apud quos ideò vilescunt bona, quia propria, ad aliena efficacissimi, 566.3.

Mulier.

Mulier corpore, & oculis vaga quietem nescit, 220.3. Mulieres auarissimæ, ibid. Muliebre ingeniũ inconstantissimum, ibi.

Mundus, Mundialis.

Mundus veritatem verosimilibus occultat, 94.5. Mundi bona verosimilia tantùm, ibid. Mundialia bona somnium, & laruæ, ibidem. Mundani sua bona per vitri oculorum ludibria multiplicantis respiciunt, ibid. Mundi latitudo periculosa est descentibus angustam viam perfectionis, 157. 2. Mundiales aliquando religiosos in perfectione vincunt, 214. Quæ mundus reijcit, Deus ad gloriam eligere solet, 428.27. Mundana gloria ad diuinam comparata disparet, 687 9. Facilè despicitur ab eo, qui cælestia spectat, 756. In mundialium bonorum occasu propior apparet Iesus, 693. 1. Mundiales principes Iesu dissimiles, apud quos soli brachiati valent, 720 22. Mundus, & Deus nequeunt haberi simul, 807.2. Mundialia bona non solida, 837.7.

Munificentia.

Munificẽtia Dei in vno beneficio sistere

fistere nescit, 117. 14. & 217. Munificentia Principibus propria, 6. 3. Munifici ditiores fiunt, ibid.

Munus.

Munera omnibus largienda, nec in vno coarctanda, 11. 6. Munera Dei licèt parua totum Deũ trahunt, 171. Munera non antè donãda, quàm promereantur, 120.

Mutabilis.

Mutabilis sicut Luna, omnis pacẽ disturbans, 158. 3. Mutabilis vel vmbra Deo exosa, ibid.

Mysterium.

Mysteriorum salutis scientia, præ omnibus æstimanda, 605. 21.

N.

Nabal.

NAbal cur stultissimus à muliere reputatur, 185

Natiuitas.

Vtbina, aut terna quis debeat florere natiuitate, 595. 4.

Natura.

Natura abhorret aliquem inauditum, seu absentem damnari, 58. Natura nihil subitò perfectum producit, 73. Tota naturæ pulchritudo cedit hominis dignitati, 135. Naturæ humanæ fructus, quò remotior à terra, eò securior, quò vicinior illi, eo periculosior est, 516. 5. Splendidissimũ naturæ humanæ ornamentum est castitas, 492. 23. Naturalis simplicitas aptissima ad diuina mysteria captãda. 103. 5. Naturę humanæ pfectio prima in Iesu, 183. 27.

Necessitas.

Necessitati, non voluptati seruiẽdum, 581. 3. Necessariora curanda sunt in re virtutis, 655. 4.

Negotium.

Negotia Dei exequere, si laborare nolis, 216. Negotia sæculi laboribus suos asseclas cruciant, 350. Totum negotium Christiani sit in attendẽdo, quando Deus adsit, vel absit, 220. Negotia sæcularia hominẽ in æternã damnationẽ submergunt, 157. Negotia externa vtcũque pia semper religioso nocent, 285. 34. Negotia Regum, quies, & augmentũ subditorum esse debent, 313. 15. Negotia salutis nostræ quàm primùm peragenda, 271. 23. Sæcularibus negotijs impediti, verbo Dei seminando inepti, 2. Negotia sæcularia crebrò hominem inficiunt, 653. 3.

Negotiator.

Negotiator peccatorum proximi, alienissimus à Regno Dei, 118. 15. Negotiator prudens nulli iacturę parcit, vt maiora lucra faciat, 309. Negotiatores cælestiũ sciant nulla lucra fieri sine iactura temporalium, 310. 13.

Negotiatio.

Negotiatio infœlicissima qua quis malitiæ suæ sectatores quærit, 119. Negotiationes temporaliũ bonorum semper comitantur falsitas, & periurium, 208.

Nobilitas.

Vera nobilitas in rebus à sensibus remotis consistit, 380. 1

Nobiles.

Nobilium impudẽtia eò peruenit vt non tã in voluptate capiẽda, quàm in ostendendo fœminarũ dominatu glorientur, 256. 12. Nobiles lasciui de multitudine muliercularum gloriantur, ibid. Nobiles his facetijs inhiant, qui bus extremè periclitantur, ibid. Nobilium mensas comptuli, & otiosi serui consumunt, 319. 1. Seduli, & laboriosi augent, ibid. Nobiles huius temporis, vt plurimum inhonestè viuunt, 436. 2. Parũ æstimant cælestia. ib. Nulla commiseratio erga seruos, ibid. Gloriantur de peccatis commissis. ibid. E nobilibus mundi pauci per viã salutis ambulant, 381. 2. Ad nullas Dei minas, vel tonitrua soporem suum excutiunt, ibid. Nobiliores & potentiores

Modestia.
Modestia in prosperitate seruanda, 385.5.
Moyses.
Moyses dum in se dona continet, nihil proficit populo, cùm ea partitur alijs, populũ in officio cõtinet, 9. Moyses rigidissimus, & Iesus mansuetissimus, 284.33
Mollities.
Mollities, & crudelitas inseparabiles in Sacerdote, 163.
Mora.
Mora omnis ad pœnitentiam, & salutem nocentissima est, 196 2
Mors.
Mors Christi ob oculos proposita efficacissima est ad edendos in hominibus virtutum fructus, 189.3. In morte maximè virtutibus abundare debemus, 195.1. In hora mortis omnes virtutum diuitias explicat sapientia Christiana, 197.2. Mors somniata egregium quemdam virum in innumeris virtutibus exercebat, ibid. Mortis horrorem Eucharistiæ dulcedo peruertit, ibidem. Tranquilla mors iustis ab Eucharistiæ sumptione, ibidem. In morte solet Deus exsatiare famem plurium annorum, 198.3. Fœlix qui in morte temporalia non cupit, ibidem. Miser qui vel tunc ea procurat, ibidem. Mors iustorũ satura, impiorum famelica, 199.4. Mors per cibum in mundo regnans debellari nequit, 200.5. Mortis Christi memoria suauissima, 392 12. Vbi mors adest, multi ad Deum sine resistentia trahuntur, 450 11. post Christi mortem etiam à teneris virginibus mors tanquam somnus reputatur, 484. 17. In morte celebrantur nuptiæ viris iustis, ibidem. Mortem sanctorum reprobi concupiscunt, 549. 13. Corporum mortuorum responsis non debet fidere homo viuens in Christo, quia nociua sunt, 560. 22. Mortes, & miseriæ statim apparent in terra, vbi cælum clauditur, ne gratiæ rorem mittat, 567.4. peccatori, timore supplicij mortem citissimè aduenire videtur, 519.7. Mors vitæ respondebit, 580.2. Mors Christi illum potentiorem exhibuit, ibidem. Mortis memoriam maximè abigit dæmon, 642.
Mos.
Mores hominum barbarissimi apud quos ideò vilescunt bona, quia propria, ad aliena efficacissimi, 566.3.
Mulier.
Mulier corpore, & oculis vaga quietem nescit, 220.3. Mulieres auarissimæ, ibid. Muliebre ingeniũ inconstantissimum, ibi.
Mundus, Mundialis.
Mundus veritatem verosimilibus occultat, 94.5. Mundi bona verosimilia tantùm, ibid. Mundialia bona somnium, & laruæ, ibidem. Mundani sua bona per vitri oculorum ludibria multiplicantis respiciunt, ibid. Mundi latitudo periculosa est deserentibus angustam viam perfectionis, 157. 2. Mundiales aliquando religiosos in perfectione vincunt, 214. Quæ mundus reijcit, Deus ad gloriam eligere solet, 428.27. Mundana gloria ad diuinam comparata disparet, 687 9. Facilè despicitur ab eo, qui cælestia spectat, 756. In mundialium bonorum occasu propior apparet Iesus, 693. 1. Mundiales principes Iesu dissimiles, apud quos soli brachiati valent, 720. 22. Mundus, & Deus nequeunt haberi simul, 807.2. Mundialia bona non solida, 837.7.
Munificentia.
Munificẽtia Dei in vno beneficio sistere

sistere nescit, 127.14.& 217. Munificentia Principibus propria, 6.3. Munifici ditiores fiunt, ibid.

Munus.

Munera omnibus largienda, nec in vno coarctanda, 11.6. Munera Dei licèt parua totum Deũ trahunt, 171. Munera non antè donãda, quàm promereantur, 120.

Mutabilis.

Mutabilis sicut Luna, omnis pacẽ disturbans, 158.3. Mutabilis vel vmbra Deo exosa, ibid.

Mysterium.

Mysteriorum salutis scientia, præ omnibus æstimanda, 605.21.

N.

Nabal.

NAbal cur stultissimus à muliere reputatur, 185

Natiuitas.

Vt bina, aut terna quis debeat florere natiuitate, 595.4.

Natura.

Natura abhorret aliquem inauditum, seu absentem damnari, 58. Natura nihil subitò perfectum producit, 73. Tota naturæ pulchritudo cedit hominis dignitati, 135. Naturæ humanæ fructus, quò remotior à terra, eò securior, quò vicinior illi, eò periculosior est, 516.5. Splendidissimũ naturæ humanæ ornamentum est castitas, 492.23. Naturalis simplicitas aptissima ad diuina mysteria captãda. 103.5. Naturę humanæ pfectio prima in Iesu, 183.27.

Necessitas.

Necessitati, non voluptati seruiẽdum, 581.3. Necessariora curanda sunt in re virtutis, 655.4.

Negotium.

Negotia Dei exequere, si laborare nolis, 216. Negotia sæculi laboribus suos asseclas cruciant, 350. Totum negotium Christiani sit in attendẽdo, quando Deus adsit, vel absit, 220. Negotia sæcularia hominẽ in æternã damnationẽ submergunt, 157. Negotia externa vtcũque pia semper religioso nocent, 285.34. Negotia Regum, quies, & augmentũ subditorum esse debent, 313.15. Negotia salutis nostræ quàm primùm peragenda, 271.23. Sæcularibus negotijs impediti, verbo Dei seminando inepti, 2. Negotia sæcularia crebrò hominem inficiunt. 653.3.

Negotiator.

Negotiator peccatorum proximi, alienissimus à Regno Dei, 118.15. Negotiator prudens nulli iacturę parcit, vt maiora lucra faciat, 309. Negotiatores cælestiũ sciant nulla lucra fieri sine iactura temporalium, 310.13.

Negotiatio.

Negotiatio infœlicissima qua quis malitiæ suæ sectatores quærit, 119. Negotiationes temporaliũ bonorum semper comitantur falsitas, & periurium, 208.

Nobilitas.

Vera nobilitas in rebus à sensibus remotis consistit, 380.1

Nobiles.

Nobilium impudẽtia eò peruenit vt non tã in voluptate capiẽda, quàm in ostendendo fœminarũ dominatu glorientur, 256.12. Nobiles lasciui de multitudine mulierculatum gloriantur, ibid. Nobiles his facetijs inhiant, quibus extremè periclitantur, ibid. Nobilium mensas comptuli, & otiosi serui consumunt, 319.1. Seduli, & laboriosi augent, ibid. Nobiles huius temporis, vt plurimum inhonestè viuunt, 436.2. Parũ æstimant cælestia. ib. Nulla commiseratio erga seruos, ibid. Gloriantur de peccatis commissis. ibid. E nobilibus mundi pauci per viã salutis ambulant, 381.2. Ad nullas Dei minas, vel tonitrua soporem suum excutiunt, ibid. Nobiliores, & potentiores

corrigendi sunt ab eo, qui velit sanctam seruare Rempublicam 724. 1. Quò quis nobilior, eò minus suam exaltationem in præsenti quærit, 778.

Nocumentum.

Nocumentum alijs illatum auctorem suum acerbissimè affligit, 67.20.

Nomen.

Indignissimum est, quòd nomini facta non respondeant, 270.22. Gloriosa nomina iactare, & opera turpia patrare, insanientium est, ibid. Nomen Dei veneratū magna est hominum protectio, 400.4. Ipsum contemnere perditio hominis est, ibid. Qui nomen Dei veneratur, signū habet seruari in æternam fœlicitatem ibid. Qui nominis splendorem quærit, & non Dei, inglorius manebit, 476.12. Gulæ deditus nequit vir nominis esse. 531 1.

Notitia.

Notitia Regni cœlestis pellit virtutis fastidia, 77.2. Nostram famē ad virtutes accendit. ib. Omnia aspera dulcedine perfundit, ibid.

Nouitas.

Nouitas opinionū laudabilis, 131.

Nuditas.

Nuditas Christiana aptior ad magnalia patranda, 214.16. Nuditas donum est munúsque imperatorium, ibid. Nuditas nulla est, vbi dantur virtutum opera, ibid.

Nuptiæ.

Nuptiæ celebrantur viris iustis in morte, 485. 18. Nuptiæ secundæ a durissima lege veniunt, 841.10.

O.

Obduratio.

OBdurationis summum malum timeat, qui virtutem alacriter susceptā deserit, 18.10.

Obliuio.

Obliuio futuri iudicij, maximum hominis malum, 140.5

Obsequium.

Obsequia propria efficacissima ad veniam obtinendam, 82. Obsequia nostra erga Deum talia sint, qualia diabolo præstitimus, 207.11. Obsequia spontanea magis Deo placent, 799.19. Quidquid in Dei obsequium impendimus, nostrum est, 391.9. Obsequijs comparandum sanctorum patrocinium, 499.27. In obsequio Dei qui minor est vbi potior esse debebat, periculosè agit, 571.7. Obsequium Deo exhibitum, vel loca sanctificat, 784.2

Obseruantia.

Obseruantia præceptorum suauissima fit continua exercitatione virtutum, 477. Obseruantia præceptorum vix datur sine obseruantia consiliorum, 228.6.

Obscuritas.

Obscuritas in loquendo perniciosa concionatori, 356.7.

Occupatio.

Occupationes exteriores nocent animo religioso, 285.34. Occupatus in se ipso nihil curat de aliorum vitijs, 288.

Occasio.

Occasiones peccandi omnino fugiendæ, 17.9.

Oculi.

Oculi vigilantes diabolum fugant, 45.4. Oculi in corpore cæteris membris præstant, 104. Oculi crucem intuentes non absterrentur à virtute, 189.3. Ob oculos proposita Christi passio virtutum vbertatem generat, ibid. Oculi Dei salutares sunt illis, qui salutis operibus incumbunt, 272.24. Oculos à terrenis in cœlestia, qui non extollunt, bruta sunt, 359. Oculi præcipuè à Christo Domino arguuntur, 377.22. Oculi defectus aliorum inspicientes plerumque superbiunt, ibid. oculos habens inquisitores trabem habet, vt in ea suspendatur, 578. oculos alios iudicās suo lumine priuatur, ib.

Odium.

Odium.
Odia disseminata inter fratres inferno assimilāt seminatorē, 551.
Odor.
Odor Christianus malis nocet, bonos nutrit, 191. 4.
Offensa.
Offensa Dei periculosior vbi ab alijs colitur, 246. 4.
Offero.
Quisquis se Deo offert à primis annis, omnem suam familiā Deo sponte, quæ vel inuitis auferre poterit, 184. 9.
Onera.
Onera in cælum gradientis leuissima, 225. 6.
Opes.
Opes impediunt homines ad magna patranda, 214. 16.
Opinio.
Opinionibus antiquis nō ita hærēdum, vt probas despiciamus, 130 Opiniones nouas, qui tanquam nouas cæci impugnant, inuidiæ liuore id faciunt, 132. Opinionum varietas vtilissima orbi, ibid. Opiniones antiquæ aliquādo auctoritatem suam nouarum præstantiæ submittunt, ibid.
Opportunitas.
Opportunitas in corrigendis alijs maximè procuranda, 66.
Opus.
Opera Dei in ipsa sui productione sunt perfecta. 74 5. Operib. proprijs Deum nobis conciliemus, 82. Opera externa vacua nisi internis affectibus ditescant. 100. 3. Opera bona etiā transacta plurimùm prosunt peccatorib. ad mouendum Deū ad misericordiā, 145. 10. Opera virtutum tentationes excludunt 160 4. Opera bona murus inexpugnabilis, ibidem. Opera mala non sine bonis ponderanda, 161. 5. Opera bona per se imitanda, nec consideranda à quo fiant, 171. 12. Opera misericordiæ Gentilium efficacissima sunt ad mouēdum Christianos ad sui imitationem, 172. 13. Operibus virtutū ni foueatur gratia, facilè perditur, 249. 6. Opera ab spiritu Dei profecta Deus maximè curat, 140. 10. Opera pœnitentiæ sterilē hominem fructificare faciūt, 267. 20 Opera nomini correspondeant, 269. 12. Salutis opera operantes amœnissimo vultu Deus respicit, 252. Opera cuiusque nudè inspiciēda, vt rectè de illis iudicetur, ibid. Inter virtutum opera nihil nudum, & inornatum potest apparere, 277. 28. Opera virtutum iustum vestiunt, ibid. Operibus misericordiæ stude, si vis in Dei iudicio liberari. 308. 12. operibus misericordiæ Deū occupamus, ne ad rigorem vacet. 309. operibus virtutum adiuncta Sanctorum patrocinia efficacissima sunt apud Deū, 315. 17 De operibus supererogationis peculiare correspondet præmium, 320. 1. opera supererogationis plurimis gratijs, & fauoribus cumulat Deus, etiam in hac vita, 459. Opera supererogationis Abrahamo meruere apud Deum diuinam protectionem, 325. operibus supererogationis non solùm correspondet merces debita, sed & beneficiū, & gratia, etiam indebita, ibidē. Opera supererogationis mādatorum obseruātiæ si non addideris, maximè periclitaberis, 327. 6 Egregia opera præstant veram gloriam, non antiquitas, 29 18. opera de præsenti securiorem reddunt animæ salutem, quàm de futuris promissio. 520. 8. Assiduis virtutum operibus, illarum exercitium redditur suauissimum, remissione verò fit intolerabile, 478. 13. Quo magis homo opera sua occultat propter Deum, eò magis exaltatur

tatur ab ipso, 788. 20. Operibus honor exhibitus apud Deū æstimatur, 660. Fœlix ille, cuius vel occulta opera possunt manifestari, 684.7

Operarius.

Operarij illi in vinea Dei maximè proficiunt, qui lucri spe maximè laborant, 799.13

Opulentia.

Opulentia virtutum in fine vitæ maximè eluceat, 195.1.

Oratio.

In oratione qui aliquid de Deo gustauit, maiora, imò ipsum Deum sibi speret, 116. Orationes Sanctorum vtilissimæ sunt in tempore necessitatis, 313.16. Tunc maximè prosunt, cùm pijs nostris operibus sollicitantur, 315.17. Orationes Sanctorum sine bonis operibus plerumque inefficaces sunt, ibid. Orationes Sanctorum vel pro defensione sua audiuntur à Deo, 344. Orationes iustorū pro exercitibus sunt apud Deum, ibid. Oratio peccatorum vt inconstans est, ibid. Solet esse infructifera. 554.18. Oratio fructuosa nihil prius requirat, quàm id, quod magis vrget, ibid. Orationibus assiduis obtinenda sunt dona Dei, 574.9.

Ordinatio.

Ordinatio in donando propria Dei, 120

Originalis.

Originalis iustitię testimonium in sola Maria conseruatum, 90.3. Originalis iustitiæ fœlicitatem sola Maria fecit hominibus credibilem, ibid. Originale peccatum ne Mariam afflaret, suam Deus antiquauit legem, ibid.

Ornamentum iustorum.

Ornamentum iustorum in verbo Dei est, 491.22. Illustrissimū naturæ humanæ ornamentum est castitas, ib. Ornamentū singulare est continentium statui, multitudo filiorū spiritualiū. 492.23

Ornatus.

Ornatus superfluus potiùs deseruit ad perditionem, quàm ad splendorem, 496.25. De ornatu externo iudicare alios, vitium stoicum est, 274.25.

Ortus.

Oriri à sanctis parentibus ingens filijs collatum beneficium. 186.1

Otium.

Otium res est contumelijs plenissima, 15. 8. Otium Hispaniam vastat, ibid.

Otiosus.

Otiosos etiam labores comprehēdunt, 215. Otiosus est, & inutilis, qui rebus præsentibus immoratur, 358.8. Otiosus non viuit, qui cœlestia cogitat, ibid.

Ouis.

Ouium nomen cur Christo charum. 251. Per ouem errantem mulier denotatur, 220.3. Ouiū salus non per reuelationes, sed per labores procuranda, 227.8. Oues suas Deus, non alienas fouere gaudet, ibid.

P.

Panis.

Panis cœlestis valdè acuit mentis perspicaciam, 263.15. Nec parua spes salutis nutritur, quæ cœlestē panem nō respiciat, 262

Parens.

Parentum laudes posterorum virtus confirmat, 90.3. Parentibus, & propinquis præterēdus est honor Dei, 503.2. Parentum sanctitas ingens filijs beneficium, 211 Parentes boni filijs suis quasi Deus, 186.1. A parentibus malis filij quoque mali, ibid.

Passio.

Passio Christi validissimus illex ad virtutem capessendam, 190.3. Passio Christi causa est perseuerantiæ in virtutibus, ibid. Passio Christi propria Filij Dei, 167. Passio Dominica rapit sibi hominū corda, 405.8. Plurimos traxit

xit in vltam, ibid. Paſſione Chriſti omnis amaritudo dulceſcit, 81.4. Vbi in paſſione rubuit Dominus, nobis fit ſignum ſalutis, 641.2. Paſſio Chriſti vt diſcernit veros diuinitatis adoratores, 762.30. Paſſio Chriſti non parua à verbis contumelioſis, 770.36.

Paſtor.

Paſtoris boni diuitiæ, ſalus ouis, 212.4 Paſtor bonus nihil omnes labores, & detrimenta reputat, dum ouem perditam inueniat, ibid. Paſtoris boni merces, ſalus ouis, ibid. Væ paſtori onera ſugienti, & honorem in dignitate quærenti, 226.7. Paſtoris incuria in paſcendo gregem, maximum malum, ibid. Paſtores ſui gregi ſaluti non per vaticinia, ſed per labores conſulant, 227.8 Paſtores animarum non debent deſperare de earum ſalute, 398.21

Pater.

Pater, nomen naturale, Deo cæteris gratius, 104. De Patre Deo venit, quòd hominum ſaluti conſulatur, 277.29. Cum notitia Patris cœleſtis venit cura animarum, ibid. Patris diuini proprium, quòd de viliori materia facinora ſua educat, 626.3

Patientia.

Patientia munitus abundat fructibus, 38.24. Patientia ſibi conciliat inimicos, ib. Patiẽtia lucratur fratrem, 150.13. Illa potiùs quàm rigore plures acquirit Deus, ibid. Patientia diuitiæ Dei eſt, ibid. Patientia Dei impœnitentibus detrimẽtoſa, 152.14. Eò terribilior, quò longior, 162.6. Patientia Dei illa eſt, quę omniũ tormentorũ genera patitur, 167 Per illam Chriſtus infinitudinẽ ſuæ ſapientiæ oſtendit, ibid.

Patrocinium.

Patrocinia Sanctorum non iuuãt, vbi non regnat in pauperes miſericordia, 500.18. Patrocinijs Sanctorum ne fidamus, ſi à virtutis operibus vacamus, 315.17 Patrocinia Sanctorũ permanentem fœlicitatẽ hominibus afferunt, 316.18. Patrocinia Sanctorũ vtiliſſima in tẽpore anguſtiæ, 313.16. Maximè proſunt, cùm pijs operibus ſollicitantur, 315.

Paupertas.

Paupertas Dei eſt, non plurimas habere animas, 151. Paupertas Chriſtiana aptior ad magnalia patranda, 214. 16. Paupertas ſumma à laſciuia, 252.8. Nulla eſt tanta, vt homines ad libidinem cogat, 253.9. Paupertas propinquorũ principaliùs ſubleuanda, 383.3.

Pauper.

Pauperum arma validiſſima, gemitus, 345. Pauperem quiſquis iniuria afficis, eum time, ibid. Pauperes ſeueriùs puniuntur, quàm potentes ab humano iudicio, 423.23. Chriſti pauperibus ſolum licet deſiderare quæ vilia ſunt, & neceſſaria ad vitam, 541 7. Pauperes propter Chriſtum liberaliſſimis eleemoſynarũ largitoribus non ſunt in præmio inæquales, 547.11. Dei miſericordiam ſentiet ille, qui erga pauperes exercet, 540.6. Pauperum ſpiritu ingens præmium, 805.

Pax.

Pace longa effœminati homines fiunt, 384.4. Pacem proximorum, qui turbat, totus fit inconſtans, & mutabilis, 158.3. Pacem cogitantibus inter iniurias cœleſte paratur præſidiũ, 656.5.

Peccator.

Fœlix, cui in hac vita iraſcitur Deus, 145.9. Qui aliquando iuſtus fuit, faciliùs à Deo miſericordiam conſequitur, 146.10. Ipſe ſibi ſupplicium infert, dum cupiditatibus fruitur, 179.5. Sæpiſſimè vincit Religioſos in aſperitate, & maceratione, 206.

10. Obedit Diabolo duriora præcipiēti, quàm Deus, ibid. Vtinā tantum Deo offerat, quantum Diabolo, 211. Ad iuſtorum lapſus ridet, 223. 5. Conuerſus vel vnus, Deo pro ingenti multitudine eſt, 239. 5. Ibi eſt maiori cū diſcrimine, vbi Deus ab alijs colitur, 241. 1. Sub Dei flagello dormiens, deploratæ ſalutis eſt, 265. & 272. Edocendus de cœleſtibus ab hominibus ſanctis, 399. 3. Inſtrumentum eſt aptiſſimum Diabolo ad perditiones moliendas, 413. Non æſtimat Dei honorem, dum terrena non perdit. 420. Sæpe triūphat apud humanos Principes, 425. 25. Dū viderit alios puniri, idē timeat ſupplicium, 460. 18. Inter clariores fœlicitatum progreſſus habet perditionem, 453. 13. Breuiſſimum iudicat tempus vitæ timore ſupplicij. 518. 6. Cœleſtes virtutes, & ipſam naturam hominis vmbraticè in ſe oſtendit, 528 14. Non tam ornatur bonis temporalibus, quàm deſignatur perditioni. 534. Sola extrema iuſtorum exoptat, 549. 13 Plus mouetur ad apparentes repræſentationes, quàm ad ſolida, & vera, 550. 14. Peccatorū preces ideò vanæ, quia inconſtantes, 554. 18. Illorum gaudia non minori ſoluentur pœna, 548. 12. Illorum vocationes præſtantiſſimæ, ſi vocentur, quando emortuos habent appetitus carnales 486. 19. Illorum punitioni deſeruiunt vniuerſæ creaturæ, 447. 9. Illorum conuerſio potiſſima eſt triumphi Chriſti gloria, 364. 12. Illis faciliora pœnitentiæ in primis proponēda, 307, 11. Et prior illis benignitas exhibenda, 223. 5. Illorum conuerſio Dei diuitiæ, 222. 4. Illorum præſens fœlicitas, ſaginatio eſt ad æternam victimam, 146. 10. Peccatores labores ipſos ſtultiſſimè amant, 70. & ſeq. Illos cruciabunt ea, quæ modò delectant, 66 19. Illis nocebunt ea, in quibus alijs nocuere, ibid. Tūc illorum vita, quando vitia excludunt, 69. Illis iuſtorum conſortium vtile, 62. Illorum tortor, peccatum, 179. 5. In vnum peccatorem ſententia lata vniuerſos ferit, 619. 21. Peccatoribus cautela in poſterum procuranda, 735. 9. parua ira Dei in præſenti peccatoribus exhibetur, quæ in magnam conuertetur, 832. 4.

Peccatum.

peccatum præ omnibus cauendū, 763. 31. Illius vindex eſſe non poteſt, qui eiuſdem ſibi eſt conſcius, 765. 32. Peccatum omni dæmone horribilius, 771. 37. Cæcitatem facit, 824. 9. Peccatum vbi non eſt, ibi Ieſus eſt, 745. 17. Peccatum aduerſùs Deū immediatè cætera poſt ſe trahit, 752. 23. Peccatorum venia proprijs acquirenda operibus, 82. Peccata qui proximo perſuadet, alieniſſimus eſt à regno cœlorum, 118. 15. Peccata publica Deus ſtrictiſſimè punit, ibid. In peccata aliorum ſtrictè ſæuimus, in noſtra mollius decernimus, 136. 2. Principum peccata, licèt minima appareant, maxima eſſe ſolent, 140. 5. principum peccata, etſi parua appareāt ſeueriſſimè à Deo puniuntur, ibid. peccata prælatorum grauiſſima, ib. peccata nō adeò deſtruunt priſtinas virtutes, vt Deus illarum memor nō facilè peccatoribus miſereatur, 146. 5. peccati amaritudo homines ad virtutem propellit, 215 18. peccata, aliorum ne nimium ſtrictè iudices, ſi in eadem, vel maiora cadere nolis, 290. 37. peccata Chriſtianorum celeriùs puniuntur, 260. peccatum, quod viri ſpiri-

ſpiri-

spirituales committunt, deseruit illis ad virtutis augmentum, 267.20. peccata proximorum non verbis exaggeranda, sed minuenda. 59.14. peccatum maximè grauat, 633.10. Nisi peccata scias dimittere, non poterũt tecum homines esse, 715.18. peccata ex fragilitate non tã timenda, quàm quę ex malitia, 737.10. peccati publicati verecundia tolerata non parua pœna, ibid.

Pecunia.

Pecuniæ affectus abijciendus à quærenti cœleste regnum, 397.6. pecuniarum possessio semper sollicita, & timoris plena, ibid. Illarum abiectio securitatem affert. ibid.

Pœna.

pœna talionis hominibus grauissima. pœna in vitijs inuentæ homines in salutem impellunt, 215.18. pœna semper contermina malitiæ est, 621.22.

Pœnitentia, Pœnitens.

Pœnitentia gustum excitat ad virtutes, 79.3. pœnitentiam agentes ad virtutem fame veluti canina aguntur, ibid. pœnitens verè vel mortem ipsam libentissimè exhaurit, ib. Pœnitentia nõ per alios, sed per nosmetipsos adimplenda, 83.5. pœnitentia nostra Dei marsupium, 222. pœnitentia vel aridum lignum florebit, 267.20. pœnitentia vera cœlesti innititur patri, ib. pœnitentia viti similis, 268.21. pœnitentia vera diuinæ misericordię innitatur, ibid. pœnitentia non statim grauissima peccatoribus proponẽda est, sed paulatim ad eam ducẽdi, 207.11. Vera peccatoris pœnitẽtia eleuat homines ad sublimiorẽ gratiam, 266.19.

Perditio.

Perditio hominum est, cõtemnere nomen Dei, 400.4. Perditio hominum prouenit ex eo, quòd Deus sese ab illorum eripiat conspectu, 409.11. Superflua potiùs deseruiunt ad perditionem, quàm ad ornatum, 510. Magna hominis perditio est, quod iudicis seueritate à peccatis non arceatur, 522.10. Ecclesiasticorum auaritia est perditio animarum, 503.

Perfectio.

ad Perfectionem non subitò, sed per suos gradus, 72.4. Perfectionis viam deserentium irremediabilis egressio, 158. Perfecti vehementiùs à Diabolo exercentur, 476.

Periculum.

Pericula difficiliora amplectitur carnalis affectus, 491 8.

Persecutor.

Persecutores beneficorum sibi hominum, singulari clade confici solent, 425.25.

Perseuerantia.

Perseuerare in virtute si vis, crucem Christi contemplare, 189.3. perseuerantia adolescentium in Dei seruitio, potentius Dei facinus est, 351.4. perseuerantia obtinentur Dei beneficia, 574.9. Qui à pueritia virtuti vacat, magis in ea perseuerant, 349.2. perseuerantia annexa est infantili virtuti, 353.5.

Persona.

personæ vilitas, vel abiectio nihil obest, vt Dei gratia in ea resideat, 212.15. persona non respiciatur in iudicio, ab eo, qui nolit errare, 707.12.

Pestis.

pestis ouium grauissima, discordiarum seminator, 47.6.

Peto.

petenda sunt priùs à Deo, quæ magis vrgent, 556.19. petat maiora, qui aliquid à Deo accepit, 122.24.

Pharao.

pharao lucro deditus luteo, luti more sub maiore miraculorum lumine

lumine magis induruit, 28. 17.

Phœnix.

Phœnix virginitatis typus ob singularitatem, 108. 8.

Pietas. V. Misericordia.

Pietas erga cognatos pauperes inter præcipuas causas salutis est, 659. 7.

Populares.

Populares exemplo, & precib. Principes suos in bonam frugem cogere debent, 337. 5.

Portenta.

Portenta operantur Sācti per Christi crucem, 404.

Possessio.

In possessione rerum affectu carnali quæsitarum, illicò fastidium generatur, 231. 11. Possessio auri solùm interdicta, 42. 3. Possessio propria hominis cęlū, 375. 21.

Potentia.

Potentia crucis magna ad ferēdos homines ad gloriā, 408. 10. Potētiæ assecla est impudētia, 331. 1.

Potestas.

Potestas, quæ à Deo venit, mensuratur benefaciēdi facultate, 389 8. Potestas passionis ad rapienda sibi corda hominum maxima, 405. 8.

Potentes.

Potentes huius sæculi belluis comparantur, 303. Potentes vt plurimùm turpiter viuunt, ibidem. Potentium humilitatem præmiat Deus filiorum successione, 441. 5.

Preces.

Precibus assiduis extorquēda sunt dona Dei, 574. 9. Precib. assiduis vel obduratissimi homines emolliuntur. 329. Preces Sanctorum non frustrantur pro defensione sua, 344. 11. Pro exercitibus valent, ibid. Preces adhibendæ pro his, quæ magis vnicuique oportet assequi, 556. 19.

Prædestinatus.

Prædestinati multo sudore consequuntur gloriam, 169. Prædestinatorū omnium mater est sanctissima Virgo, 492. 24.

Prædicator.

Nullis negotijs implicetur, sed verbo diuino seminando solùm incumbat, 2. Prædicator scientiā, doctrinamque suam ne malè ad Principum gustū detorqueat, 3.

Prædicatio.

Prædicationis munus otium requirit. 2. Prædicationis munus prætulere misericordiæ Apostoli, 3. Prædicatione Christi crucifixi ad virtutem efficacissimè accendimur, 81. 4.

Prælatus.

Prælatis imperatur, quòd sint zizaniorum seminatores, 48. 7. Prælati ne facilè, & sine exploratione credāt delationibus, ibidem. Prælatorum peccata licèt minima appareant, maxima esse solent. 139. 4. Prælatis, quàm subditis terribilius iudicium, 145. Prælatus sæpiùs lenitate, quàm rigore corripiat subditos, 165. 8. Prælati Deum imitentur in medendo subditis, 193. 6. Prælati subditorum vulneribus ita medeantur; vt ab alijs nesciantur, 280. Prælati mansuetudine subditos regant, si fructificare velint, 284. 33. Ne nimio rigore eos obruant, 291. Prælati inter omnes gubernandi curas calamitoso cuique prospiciant, 235. 2. Prælati ne reuelationibus fidant, vt subditos gubernent, 217. 8. Prælatus per seipsum inquirat subditorum actiones, 518.

Præmium.

Pro pręmio dat Deus filios Principibus, qui humilitatem sectantur, 441. 5. Præmij vicinitas vel tollit, vel saltem minuit labores, 367 14. Pręmium gloriosius, quod meritorum pretio adquiritur, 116. 13. Præmia magnarū virtutum in futuris bonis sunt

posita.

poſita, 809. 3.

Præſentia.

Præſentia Saluatoris omnibus nos donis cumulat, 292. 38. Præſentia Dei periculoſiſſimè ignoratur. 355. 6.

Præſul. Vide, Prælatus.

Pręſul à Deo electus gregem ſuum non tam iudicat, quàm paſcit, 61. 16. Præſul non adeò fidat miniſtris, vt per ſe ſubditorum actiones non veſtiget, 518. 6.

Primus.

Primis in aliqua virtute fauet Deus, 281. 31. Primi in aliqua virtute, primi in Eccleſia cenſentur, ibid.

Princeps.

Principum cupiditas infinita, 5. Principes, & munificus idem, 6. 3. Princeps ne ſolis auribus credat, ſed exploret ſubditorum negotia, 48. 7. Principes vtcunque florentes, vel minimo ſubdito periclitanti remedium adhibeant, 235. 2. Princeps bonus etiam poſt mortem ſuum regnũ poſſidebit, 297. Miniſtrorum crimina examinet, nec accuſatoribus iraſcatur, 300. 6. Principes diſcant nihil nimium robori ſuo fidere, 301. 7. Principum fortitudo nulla eſt, vbi Deus illis iraſcitur, ibid. Princeps ex ſubditorum leuamine augmentum ſui quærat, 313. 15. Principum menſas conſumunt ſerui otioſi, 319. 1. Principes viri ſine pudore, aut fræno rapiantur à concupiſcentijs ſuis, 332. 2. Principum iniuſtitia meritò popularibus ſubditis imputatur, 337. 5. Princeps quis nobilis, quiſve ignobilis, 381. Principes pauci viam ſalutis gradiuntur, 380. 2. Principes altiſſimo ſopore immerſi ad nullam Dei vocem excitantur, ibidem. Principis præſtantia reſplēdet magis in potentium, quàm in vilium hominum damnatione, 424. 24. Principes huius ſæculi, vt plurimùm turpiter viuũt, 436. 2. Nihil curæ illis de æternitate, ibid. Nulla in proximos commiſeratio, ibid. Gloriantur de peccatis commiſſis. ibid. Nulla fides in illorum promiſſis, ibidem. Humanitas Principũ propria, ididem. Princeps, qui iuxta Dei pręcepta mores componit, regnum ſtabilit, 439. 3. Bonus Princeps tempore reſtaurandæ reipublicæ nihil delicioſum debet præmeditari ſibi, ibid. Princeps non adeo credat miniſtris negotia, vt per ſe actiones ſubditorum non inquirat, 518. 6. Veri Principes à Deo habere ſolēt ſpiritum ad annuntiandum bonum, quo videantur Prophetæ, 562. 1. Principes terreni perſonarum acceptatores, 89. 2. Principibus nulla dignior habitatio, quàm Eccleſia. 85. 7. Principes gloriantur mulierculis ſeruire, 256. 12. Caueant à vino, ne ſint crudeles in ſuos, 411. 12. Principum aulicorum vaniſſima ambitio, qua ſimulant ſe omnia callere ſecreta regalia, 593. 2. Principum prima virtus eſt miſericordia, 624. 1. Principes mundiales, vt in famulos reijciunt diſcrimina, 710. 14. Principes mundi, vt diſſimiles à Ieſu, 720. 22. A Principibus defectio non paritur à vera fide, 825.

Principatus.

Principatus amor rabidiſſimus animarum carnifex, 605. 11.

Productio.

Productio rerum ab initio perfecta propria, & diuinæ virtutis, 75. 5.

Proſperitas.

In proſperitate plauditur modeſtia, ſicut in calamitate animoſitas, 385.

Protectio.

Protectio Sanctorum non niſi à Chriſti

Chriſti cruce, 402. 5. Protectio præſtantiſſima eſt homini, colere nomen Dei, 399. 3.

Proximus.

Proximos iudicare periculoſum, 54. 11. Proximorum vitia virtutum contemplatione obumbranda. ibid. Proximorum errores ſimpliciter deferendi, nec ampliandi, 58. 13. Proximos premere, ſeruilis eſt vtilitatis affectus, 61. 16. Proximis adeſſe, efficaciſſimum filialis erga Deum amoris argumentum, 63 Proximo qui ſubuenit, quaſi æqualis eſt Deo, ibid. Proximorum errores non facilè credendi, 52. 10. Proximis qui ignoſcere neſcit, indignus diuina clementia, 134. Proximorum errores ſtrictè caſtigamur, in noſtros leuiter aſſicimus, 136. 2. Proximorum cauſa, quia feſtinatò damnata, Diabolo agitur, 149. 12. Proximo qui ſubuenit, à Deo Patre ad id impellitur, 141. Proximorum errores ſubtegere, diuinum quid eſt, non humanum 180 30. Proximorum vitia carpunt, qui ſe ipſos ignorant, 288. 36 Proximorum errores, qui nimium carpunt, in peiores incidunt, 290. 37. Proximorum ſalus non eſt deſperanda, 398. 2. Proximos adiuuare, laude dignum, 400. 4. Vix donum Dei apparet in illo eſſe, in quo nullus extenditur ad proximos fructus, 523. 11. Cœleſte conuiuium non admittit proximorum detractores, 456.

Pudicitia. Vide Caſtitas.

Pudicitiæ nemo iudex eſſe poteſt, 54. 11. Pudicitia rara virtus in terris, 108. 8. Pudicitia cœleſtibus flammis cuſtodienda, 109. 9. Nulla pudicitia ſine charitate, ibid. Pudicitia Deo pretioſa, nihil præter Deum in ſe admittit, 111. 10. Pudicitia vēdibilis, quæ laſciuos oculos non vitat, ibid. Corporis pudicitia, cœleſtis gloriæ eſt imago, 462. 1. Deſignat homines ad cœleſte regnum, 466. 4. Pudicitiæ amatores aptiſſimi ſunt ad Euchariſtiam ſumēdam, 467. 5. Pudicitia magnum humanæ naturæ decus, 492. 23.

Pudor.

Pudor ingenuo animo grauiſſimū malum eſt, 303. 8. Pudoris affectus ſignum eſt conſequendæ ſalutis, 419. 29.

Pueritia.

A pueritia virtutem capeſſentes, fortiores in ea ſunt, quàm ſenes, 370. 17.

Pulchritudo.

Pulchritudo laſciuis oculis patens nundinatitia eſt, 111. 10.

R.

Rapina.

Rapinis acquiſita bona ſatisfactionem non afferunt, ſed famem, 259. 14.

Rebecca.

Rebecca Deo plena, quia benefica, 11. 6.

Recordatio.

Recordatio futuri iudicij maximam homini fœlicitatem affert, 139. 4.

Regius.

Regius affectus eſt cœleſtibus ſolùm inhærere, 380. Regius animus benefacere, 6. & 14. Regiū eſt, beneficia non in vnum, ſed in plures effundere, 8. 4. Regij animi virtus, imò diuiniſſimi eſt, plùs ſubditorum, quàm diuitiarum probare augmentum, 311. 14. Regia meſſis ſubditi sūt, ibidem. Regius animus eſt, vel minimorum remedium procurare, 235. 2. Regiæ dignitatis digna ſedes Eccleſia, 85. 5.

Regnum.

Regnis periculoſior eſt pacifica proſperitas diu prolongata, quā bella, 249. Regno Chriſtiano ſuſpectus debet eſſe affectus ad pecuniam,

cuniam, 387.6. Regna traduntur his, qui sunt liberales erga ciues, 389.8. Regnum sibi stabilit ille solus, qui viuit secundùm legem Dei, 419.3. Regnum nullum adeò est magnificum, quod non possit à castitate decorem accipere, 465.3. Regni cælestis notitia virtutis pulsat fastidiū, 76. Nostra studia ad virtutem accendit. 77.2. Regnum cæleste cur fermento simile, 88. Regna, quæ ab hominibus reguntur, partialitatibus constant, 89.2. A regno cælorum alienissimus, qui aliorum peccata negotiatur, 12.4. Regnum cæleste magnis laboribus acquiritur, 121. 17. Regnandi ars nobilissima, calamitoso cuicumque remedium adhibere, 135. Regnum boni Principis longæuum est, 297. Regnorum interitus, legum violatio, 335.4. Regnum sine castitate vilescit, 466.4.

Religio, Religiosus.

Religio officina virtutis, 127.4. in Religione omnes viuunt; nemo mortuus in ea durabit, ibid. qui in Religione decesserit, non confundetur in resurrectione iustorum, ibid. Religionem deserentes in mundo peribunt, 155.1. Ad Religionē, qui è mundo migrat, fœlix, 192.6. Religiosi ordines neutiquam impediunt regnorum augmentum, 313. 15. Religioso animo semper nocent quæcumque negotia, 285.34. Religiosi viri possunt in deuotione à mundanis superari, 214.17. Religiosi nisi ardenter spiritualibus inhiant, superantur à peccatoribus, & infidelibus in asperitate, 206. 10. Religioso Deum deserente nihil crudelius, 188. 2. Religiosorum in forum egressiones omninò vitandæ, 157.2. Religiosum malum pes superbiæ extrahit à religione, 127.4. Religiosi status summa perfectio, qui diu non patitur peccatores, ibid. Religiosi voluntaria paupertate minimè impares sunt liberalissimis eleemosynarū largitoribus, 547. 11. Religiosis solùm licet concupiscere, quæ necessaria sunt ad vitam sustentandam. 541.7. Viliora debent optare, ibid. Religiosam vitam importabilem reddunt, dum bona sæcularia desiderant, ibid. Religiosa disciplina suauissima redditur assiduo virtutum exercitio, 478.13. Fit incomportabilis, quando adest remissio, ibid. Religiosi homines, vbi passione inficiuntur, vt pessimi sunt, 653. 2. Religio vera sola trahit studium circa licitas actiones noscendas, 653.3.

Reliquia.

Reliquiæ Sanctorum permanentem fœlicitatem hominibus acquirunt, 516.18.

Remedium.

Remedia non statim difficillima peccatoribus proponenda, sed per leuiora ad pœnitentiam ducendi, 107.11. Remedia suauia priùs adhibenda, quàm austera, 123.5. Remedia morbis non nisi opportunè applicanda: 65. Remedia mitia austeris efficaciora, 165 8. Remedia mitia sæpiùs ante rigorem adhibenda, ibid. Rerum humanarum consideratio præsentissimum hominis remedium est, 546.10.

Remissio.

Remissio in virtute, illius disciplinam intolerabilem reddit, 478. 13. Qui remissione virtutem intendunt, non assequentur illam, 512.3.

Reprobus.

Reprobi rabidissima concupiscentia visionis Dei cruciabuntur, 507. 33. Reprobi sola extrema

iustorum desiderant, 549. 13. Reprobi plerimùm dolebunt videre Angelos sibi infensos in die iudicij, 128. 5. Reprobi vel sub ipsa morte, temporalium fame premuntur, 199. 4.

Requies.

Requies virginum in extremo vitæ, cõiugatorum non itẽ, 483. 16

Res.

Abiectas res mundi ad ingẽtes glorias scit Deus eligere, 428. 27. Rerum humanarum considera-tio præsentissimum hominis remedium est, 546. 10. Rebus terrenis solùm immorantes, bruta sunt animalia, 358. 8. Rebus finẽ habituris fidere, stultitia, 185. 9. Res affectu carnali partæ sui despectũ subinde generant, 231. 11.

Responsum

Caueat Christianus homo fidere corporum responsis, ne in errorem Gentilium incidat, 560. 22.

Respublica.

Dum restauranda respublica, fugiendæ deliciæ à bono principe, 439. 3. perfectissima respublica est, in qua nocentibus supplicia, iustisque præmia decernuntur, 126. 3. Maxima reipublicæ laus, puniti nocentes, ibid. Rempublicam præclarè gerentes, nõ vel à morte eo munere priuabuntur, 298. 4. Respublica non diu stabit, in qua magistratus legibus non parent, 335. 4.

Resurrectio.

Vbi corporum resurrectio suadetur, gratiùs in virginitatem curritur, 481. 15. Resurrectionis fides coniugijs proponit modum 840. 9.

Reus.

Reum inauditum, inexaminatũque damnare, paganorum, Barbarorumque feritas est, 56. 299. & 301.

Reuelatio.

per reuelationes gregem velle gubernare, periculosum, 145.

Rex.

Rex optimus tempore recuperandæ reipublicæ nihil deliciosum debet meditari sibi, 440. 4. Reges timeant pacem, quæ diu perseuerat, 384. 4. Reges liberales futuri erga seruos, 387. 6. Reges tantam accipiunt potestatem à Deo, quantam in ciues liberalitatem exercent, 389. 8. Reges pessimi eligunt sceleratos homines in præmium, 425. 15. Nihil decet Regem priùs quàm humanitas, 435. 1. Reges qui bene viuunt, regnum sibi stabiliũt, 439. 3. Regnum humilitatẽ præmiat Deus fœcunditate filiorum, 441. 5. Reges non adeò fidant ministris, vt per se non inquirant subditorum actiones, 518. 6. Reges veri à Deo habere solent eum spiritum ad bonum annunciandum, quo videantur prophetæ, 562. 1. Reges, qui dicũtur pueri, 381. Regibus nihil est grauius, & fœdius, quàm subditos timere, vel ab eis misericordiam expectare, 343. 10 Reges terreni aliquibus tantùm benefaciunt, sed cœlestis omnibus, 89. 2. Regum peccata licèt parua videãtur, tamen acerbissima Deo sũt, 140. 5. Regibus aureus animus, 212. Regis cœlestis thesaurus, & diuitiæ, non ciuitates, & bona temporalia, sed peccatoris pœnitentia, 222. Reges boni post mortem suam coronam non amittunt, 299. 5. Reges mundi facilè prætereũt crimina suorũm familiarium, & in accusatores sæuiunt, ibid. regum negotia ad subditorum augmẽtum spectẽt, 313. 15. reges augmentum suum ex subditorum leuamine quærant, ibid. regum annuorum pulcherrima historia, 316. 18 reges etiam legibus pareant, si duraturo regno florere velint, 335.

4. Regum

Regum vitia ſubditis populis imputantur, 337. 5.

Rigor, Rigidus.

Rigor nullus in Euchariſtiæ Sacramento, 392 10. Rigor nimius lenitate temperandus, 137. 3. Rigor Dei in præſenti vita caſtigat homines, ſed non conſumit, 193. 6. Non rigore, ſed manſuetudine fructificabis in proximis ad cœleſtia horrea complenda, 298. Rigore nimio qui caſtigat peccata, in eadem, vel maiora ruit, 291. Ante rigorem præmittenda lenis caſtigatio, ibid. Nimis rigidi in proximos operibus miſericordiæ ſuos errores redimãt, 328. 12.

Robur.

Sanctorum Robur totum eſt à cruce Chriſtiana, 403. 6. Robur, & perſeuerantia in virtute à Chriſti cruce proueniunt, 191.

Romani.

Romani corporum ſuorum vmbra hoſtes debellant, 38. Romana Eccleſia à cruce Chriſti, 823. 8.

Ruben.

Ruben à patre maledictus, cur à Moyſe benedicatur, 154.

Ruina.

Ruinæ proximus, qui ſolum excelſa proſpicit, 205. 9. Quod ſuperfluum eſt, non tam ad ſplendorem, quàm ad ruinam deſeruit, 510. 2. Eccleſiaſticorum auaritia eſt animarum ruina, 503. 30. Inueterata in aliquo vitio conſuetudo facilè trahit hominem ad ruinam, 505. 31. Sceleratis hominib. adeſt ruina inter maiores fœlicitatum progreſſus. 507. 32. Extremam timeat ruinam, qui in religioſæ vitæ profeſſione ſuis operibus vanam quærit ex hominibus laudem, 496 25. Vbi confeſſio non adeſt, ibi ineuitabilis ruina timenda eſt, 459. 17.

Ruſticitas.

Ruſticitas, & impudentia propria libidinoſorum, 209. 13.

Ruth.

Ruth caſtitatis amantiſſima, 254. 10.

S.

Sabbathum.

SAbbathum prædicationi dicat Chriſtus, vt doceat, Prædicatori vacandum eſſe à reliquis negotijs, 2.

Sacerdos.

Sacerdote vitioſo nihil crudelius in proximos, 162. 6. Sacerdotes molles adamãte duriores in proximos, ibi. Sacerdotum auaritia eſt perditio animarum, 422. 22.

Saluator. Vide Chriſtus.

Saluatorem videre, qui non curat, deploratæ ſalutis eſt, 26. 16. Saluator ab eum quærentibus facillimè inuenitur, 14.

Salus.

Salus animarum ab importunitate medicinæ perit, 66. Saluti peccatorum facilibus primùm remedijs conſulatur, ibid. Salus hominum per aquas denunciatur, 122. Salus magnis laboribus comparanda, 168. 10. Salutis flammæ ſuſcitandæ multæ ſunt impendendæ lacrymæ, ibid. Salus animæ vulnera Chriſti, 189. 3. Salus animæ præmium boni paſtoris, 212. 4. Salus vnius animæ, etiam à detrimento ſubſtantiæ procuranda, ibid. Saluti aliorũ non per vaticinia, ſed per labores conſulendum, 227. 8. Salutis opera qui exercent, ſalutares Dei oculos ſentiunt, 272. 24. Salutis negotia quamprimùm peragenda, 271. 23. Saluti proximorum qui incumbunt, ſpiritu cœleſtis Patris aguntur, 279. 29. Salus proximorum non eſt deſperanda, 398. 2. Salutem habent in paſſione Dominica, qui eam in intimo cordis figunt, 405 8. Tota ſalus in Ieſu inuenitur, 437. 17. Salutis augmenta maxima in Ieſu, 611.

ſu,611.16. In ſalutis negotio non finiendum,512.3. Salutis æternæ theſaurus non eripitur voluntarijs, 793.9.

Sanctitas.

Sanctitati contrarius pecuniæ affectus,387.6. Sanctitatis augmentum tribuendum Deo, vt illius benedictione impleamur,388 7. Sanctitas non penſanda antiquitate temporis,415.16. Nulla ſanctitas æſtimatur ab aulicis, niſi quæ Regi placet, 708.13.

Sancti.

Sãctorum patrocinia vtiliſſima in tempore anguſtiæ,313.16. Tunc maximè proſunt, cùm pijs noſtris operibus ſollicitantur, 315.17. In Sanctorum ſuorum gratiã multa Deus diſſimulat, 313.16. Sanctorũ orationes parùm proſunt peccatis vacantibus, 315.17. permanentem fœlicitatẽ hominibus afferunt, 316. 18. Sanctorum munitio non niſi à Chriſti cruce, 403. 6. Sancti inimicis conferunt beneficia, 421.21. Sanctorum facinora non permittũt contemni Deũ ab alijs ſine ſupplicio, 443. 6. Qui Sanctos Dei offendit, ſtatim punitur, 446. 8. Sanctis hominibus in morte celebrantur nuptiæ, 485.18. Sancti in Dei verbo habent quidquid deſiderant,491.22. Sancti ſpes æternorum redduntur pleni ſolatio,551.15. Sanctorum verba efficaciſſima ſunt ad ſalutem,558. 21. Sanctorum patrocinium nõ iuuat, vbi deficit miſericordia in pauperes, 500. 28.

Sapientia, Sapiens.

Sapientia mari ſimilis,131.7. Sapiẽtiam cuiuſque labores oſtendũt, 168.10. Sapiens deficientibus bonis non credit, 184. 8. Sapientia Chriſtiana in hora mortis omnes virtutum diuitias explicat, 395. Sapientis eſt, neminem iudicare velle,131.7. Sapientia ſine charitate vana eſt, ibidem. Singulare Dei beneficium eſt, quòd in multitudine hominum ſapientes aliqui inueniantur,473.10. A ſapientia longiſſimè abſunt luxurioſi,147.5. Sapientiam nulli acceptam referre, diabolicum eſt, 695 3. In re ſapientiæ vt periculoſum eſt proprijs niti, ſic glorioſum de alienis ſplendeſcere, 697.4. Sapientia terrenis inhęres ſuſpecta ſit ſaluti æternæ, 820.5. Non tam ſapientes, quàm ſimplices Deo probantur, 850.18.

Satisfactio.

Satisfactio peccatorum noſtris operibus adimplenda, ſi facilè veniam exorare velimus, 83. 5.

Scientia.

Sciẽtia de myſterijs Ieſu ſupra omnia, 605.11.

Securitas.

Securitas rerum rationali naturæ conſiſtit in eo, quòd non ſint vicinæ terrę, 516 5. Securitas apud Deum maior eſt in illo, qui fidit operibus de præſenti, non de futuro, 520.8. Securitatis propriæ prætextus non deterreat hominem ab animarum cura,690.11.

Secretum.

Secretum nihil in terris,257. 5. Secretum quàm difficulter homines cuſtodiũt, ibid. Secretũ alteri ſeruare generoſi animi eſt, ibi.

Sæculum. Sæcularis.

In ſæculo poſſunt inueniri ſanctiores Religioſis, 214. 17. Sæcularium rerum frequentia omnino vitanda,158. Sæcularia bona nihil præter figuram habent, 95. Sæculares illecebras qui ſequitur, peribit, 219.2.

Sententia.

Sententia non priùs ferenda, quàm accuſatus audiatur, 58.13. Vana ſententia, quæ euidenti probatione non innititur, ibid. Sententia, quæ profertur iuridicè, vix creditur iniuſta, 422.22. Humana

mana sententia seueriùs exardescit in pauperes, quàm in diuites, ibid. Sententia præceps raró non iusta, 149. 12. Sententia in vnum peccatorem lata similes omnes fecit, 619. 21.

Senectus.

In senectute maxima virtutum copia apparere debet, 195. 1. Periculosissima est perseuerantia in virtute ad senectutem capessita, 370. 17. Senectus non tam apta est ad perseuerandum in virtute, quàm iuuetus, ibidem. Senes consuetudo peccandi instabiles facit, 370. 17.

Sensus.

Qui ad sensuum externorum viuit conditionem, semper aberrabit à vera sapientia, 474. 11.

Sermo.

Sermones facti circa turpia periculosissimi, 256. Sermo Dei facilè respuitur à terrenis cordibus, 412. 13. Sermones adulatores lethales, 497. 26.

Seruus. Seruitus.

Dei seruus vel à manifestis criminibus nullum iudicat, 52. 10. Seruus Dei nõ respicit proximorum vitia, nisi virtutibus obumbrata, 54. 11. Serui nequam nihil in alijs præter vitia vident, ibid. Seruili Deum amore colũt, qui non eum misericordem, sed strictè iustum in proximos cupiũt, 61. 16. Seruorum proprium seueritatem in alios exercere, ibidem. Seruitus vitiorum, & crudelitas inseparabiles in Ecclesiastico, 162. 6. Seruus Dei aliquid supererogationis addat supra præcepta, 318. Serui otiosi consumunt mensas dominorũ, 319. 1. Serui seduli omnia angent, ibidem. Seruorum multitudo iners Deo displicet, 321. 2. Seruorum turba vanitati deseruit, ibidem, Seruis qui non eget, Angelus est, ibidem. Serui Dei omnia mandata diligentissimè debent exequi, ibidem. Seruitus est, adhærere rebus temporalibus, 378. 23.

Seueritas.

Seueritatem non sibi, sed alijs cupiunt homines, 139. 2. Seueritas in proximos maledicta, 154. 16. Seueritas in puniendis delictis maximè necessaria iudicibus, 332. 2. Seueritas, & iustitia constituunt iudicem, ibidem. Seueritas Dei nescit homines consumere, sed medicinam extrinsecùs applicat, 172. Seueritas in malos non potest diuino spiritui non esse, 630. 6.

Simplicitas.

Simplicitas naturalis Deum maximè tenet, 104. 6.

Simplex.

Simplices Deus maximis benedictionibus implet, 103. 5. Simplices, quã docti, aptiores sũt ad diuina mysteria credenda, ibid.

Sitis.

Sitis auidissima virtutis suboritur homini verè contrito, 79. 3.

Societas.

Societas hominum fuit Christo amabilis præ omnibus rebus, 375. 21. Societas iustorum peccatoribus vtilissima, 64. 17. Societatẽ hominum te subtrahe, si salutaribus auris frui velis, 219. 2. Nulla est in terris adeò sancta societas, vbi non inueniantur reprobandi, 452. 12. In societate iustorum peccare periculosissimũ est, 238. 4.

Sollicitudo.

Sollicitudo, & cura dominorũ erga seruos gratissima Deo, 324. 4. Sollicitudo animarum salutis ingens argumentũ virtutis 399. Sollicitudines coniugatorũ plurimæ sunt in morte, 483. 16.

Sopor.

Sopor omnis ad virtutem citissimè excutiendus, 271. 23.

Spes.

Spes bonorum temporalium præſcindēda, vt Dei verbum corda hominum moueat, 24. 14. Spes Sanctorum Christi in cruce ſita eſt, 403. 6. In ſuis ſpē debet excitare, quòd Deus alienis, & indignis videatur fauere, 575. 10. Spes præmij, & ſupplicij metus continent homines, 839. 8.

Spiritus.

Spiritus Dei omnibus benefacere docet, 11. 6. Spiritus Dei eſt, non hominis, aliorū defectus regere, 280. 30. Spiritus ſanctus de ſua diuinitate ſecurus, tertius in Trinitate appellari facilè patitur, 105. Spiritus diuinus eò tēdit, vt facili, leuique diligētia poſſimus comparare ſalutē, 615. 19. Spiritus Dei illum æſtimat honorē, qui operib. exhibetur, 661. 8. Spiritus Christi facit occultiſſimā etiam malitiā cognoſci, 739. 18.

Spiritualis.

Spiritualis eſt, qui carnalia facilè deſpicit, 182. 7. Spiritualia faciunt hominem nobilem. 380. Spiritualium filiornm multitudo ornamentum eſt cōtinentium ſtatui, 494. 24.

Statutum.

Statutum humanum numquā non defenditur ab hominibus, ſine magna ſegete criminum, 657. 6.

Status Religionis.

Status religioſus perfectiſſimus, qui diu non patitur peccatores, 127. 4 Timeat perditionem, qui in perfectionis ſtatu vitam componit, vt ex hominibus plauſus accipiat, 496. 25. Qui ſtatum religioſum profitentur, viliora, & ſolùm neceſſaria ad vitam ſuſtentandam debent concupiſcere, 541. 7 Nullus ſtatus hominū adeò perfectus, qui malos non contineat, 452. 12.

Sterilitas. Sterilis.

Sterilitas virtutum ſiccitatem in anima parit aptam igni, 160. Sterilitas in lege antiqua, ſub Christi cruce fertilitas, 189. 3. Sterile beneficium, quod vni duntaxat confertur, 9. Sterilitas terræ quæ le venturum iudicium Dei deſignat, 729. 5.

Studioſus.

Studioſus virtutis vel vnicus Deo pro mille eſt, 239. 5.

Stultitia.

Stultitia maxima bona ſua cū meretricib. inſumere, 114. 12. Stultitia maxima cupiditatibus non ponere finē, 5. Stultitia eſt, poſt ſemel libatam vitiorum acerbitatem, ad eam deguſtandam iterum proſilire, 71. 3. Stultitia eſt, caducis rebus fidere, 185. 9. Stultitia eſt, libenter non offerre Deo, quæ inuitè poteſt auferre, ibid. Stultitia maxima, ab antiquitate ſolùm temporis gloriari, 235. 2. Stultus, qui nō ex Deo bona quærit, 231. 11.

Subditus.

Subditorum remedium qualiter à Principibus procurandum, 235. 2. Subditi amorem potiùs impendant, 853. 20.

Sublimitas.

Sublimitatis appetitus non dat ſignum ſalutis, 669. 1.

Superbia.

Superbia exturbat malos Religioſos a Religione, 127. 4. Superbia cauēda in proſperitate, 386. Superbia dæmoniacū quid, 772. 38.

Supplicium.

Singulari ſupplicio puniūtur, qui beneficos ſibi homines perſequūtur, 427. 26. Supplicia ſceleratorum reipublicæ laus, 126. 3. Supplicia malis in bona republica infligantur, ibidem. Supplicia in proximorum errores moderata eſſe debēt, 250. 37. Vt Deus ſupplicia in peccatores exerceat, omnes deſeruiūt creaturæ, 447. 9. Vbi deficit confeſſio, ibi timeri debet

ri debet ineuitabile supplicium, 459. 17. Supplicium vni exhibitum peccatori plures alios expectat, 460. 18. Supplicium de reis sumptum nunquam penitus malitiam exterminat, 617. 20. Supplicium meretur, qui Deum ignorat, 711.15.

Superior.

Superiores si fructificare velint, subditos mansuetudine regant, 284. 33. A superiore non est desperandum de salute inferiorũ, 398. Superior non adeò fidat ministris, vt per se subditorũ actiones non inquirat, 518.6.

Susurro.

Susurrones Deo maximè odibiles 47. 6. Susurrium efficax malum ad nocẽdum, 48. 7. Susurronum mos, proximorum defectus amplificare, 59.14.

Suspicio.

Suspiciones de proximis omninò vitandæ, 53.

T.

Talio.

TAlione Deus homines punit, 66.19.

Templum.

Templorum reuerentia quanta, 694. 2. Irreuerentia cauenda, 786. 4. Miserum est, quòd vel sub templi maiestate non abscedas à vitio, ibid.

Temporalis.

Temporalia bona pauperiem secũ afferunt, 176. 3. Omnẽ Dei memoriam in hominibus delent, 177.4. Temporalia bona qui facilè despicit, spiritualis est, 182. 7. Temporalibus bonis inhærere, vt Deum non sequamur, inexcusabile malum, 205. 9. Temporalibus hominib. annexa semper mendacia, 208. 12. Temporalia omnia aliena sunt, non hominis, 375. Temporalibus adhærere seruitus est, 380. Temporalibus adhærentes viam cœlestem fastidiunt, 382.9. Temporalia bona non tam ornant, quã designãt perditioni homines impios, 514.4. Dum sibi temporalia seruet peccator, mallet Deũ perire, 419. 30. Temporalia bona pro cœlestibus amittere, summa prudentia, 300. 13. Temporalis hominis manus remotissima loca pertingit, 682.5.

Tempus.

Tempore mortis omnis virtutum abundantia ostendenda, 195. 1. Temporis damna facilè recuperat virtus, 370.17. Temporis tarditas nihil obest, si adsit diligentia. 378.23. Tẽpore aduerso animositas laudabilis, 385.5. Quoduis tempus breuissimũ reputat impius timore supplicij, 519.7.

Tentatio.

Tentatio æmulatione quadã gratiæ se opponit, 51. Tentatio nũquam hominis vires excedit, 56. 12. Tentationes non superantur, nisi adsit confidentia, & alacritas, 512.3. Tentatio ferire nequit hominem virtutum operibus intentum, 160.4. Tentationes in virtutum initijs salutares, 704.10.

Theresia.

Beatæ Theresiæ præstantia, 106.7.

Terra. Terrenus.

in Terris nullum secretum, 237 3. Terrena quisquis despicis, Deũ extollis, 283.32 Terrenæ voluptates horrori sunt diuinam suauitatẽ expertis, 304 9. Terræ supplicium est stabilitas sua, 361. 10. Terrena omnia nihil omninò sunt. 362.11. Qui terrenis incumbunt, tantò miserabiliores sunt, quantò diutius viuant, 361. 10. Terrenis bonis deseruienti sepulturæ requies negatur, 345 9. A terrenis abscedat, qui vitalissimi Dei spiritus vult in se sentire virtutem. 598.6. Terræ sterilitas triste Dei iudiciũ annũtiat, 729.5.

Thesaurus.

Thesaurus Dei in humanitate absconditus omnibus patet, 97. 1. Thesaurũ diuini amoris mors in nobis demetat in mortalia horrea, 99. Thesaurus salutis æternæ nõ eripitur nisi volũtarijs, 793. 9

Timor.

Timor futuri iudicij maximum animæ supplicium, 139. 4. Timor mortis ipsa morte peior, ibid. Timoris plenus, pecuniæ affectus, 385. 5. Qui omnem timorẽ excludũt à se, pessimi solẽt esse, 434. 32. Timor, & amor militant spiritui diuino, 630. 6. Timor supplicij, & spes præmij cõtinent homines, 839. 8.

Tolerantiæ.

Tolerantiæ tenor exprimebat in Christo paternæ patientiæ infinitudinem, 167.

Torpor.

Torpor nullus ad virtutem, vbi cælestia gustauerimus, 77.

Tribunal.

Tribunalia prædones implent, 341. 8. Humanum tribunal seueriùs exardescit in pauperes, quàm in diuites, 423. 23. In humano tribunali sępè mali triũphãt, 425. 25.

Tribulatio.

Tribulationes lucem afferunt hominibus, qua sibi necessaria clariùs videant, 570. 6.

Tributum.

Tributa moderata regium splendorem ornant, 834. 5.

Trinitas.

In Trinitatis beatissima notitia omniũ rerũ abundantia, 670. 27.

Turtur.

Turturem imitetur preciosa Deo castitas, 111. 10.

Tyrannus.

Tyrannus est, quisquis inauditum reum damnat, 299. 5 703. 9.

V.

Vacca.

Vacca lascinum animal, 252. 8. Nõ vaticinijs, sed laborib. gubernandæ animæ, 227. 8.

Valentinus.

Valẽtini sæculo barbaro Christiani inauditi plectebantur, 58. & seq.

Vanitas.

Vanitas, & mendacium asseclæ bonorum temporalium, 208.

Velamen.

Velamen pulchritudinis obijciatur, 112. 11.

Velocitas.

Velocitas in conuertendo ad Deum, primas apud ipsum promeretur, 378. 23.

Venia.

Venia peccatorum facillimè proprijs meritis conceditur, alienis difficilè, 83. 5.

Verbum.

Verbi diuini seminator nihil aliud curet, 2. omnium mundialium curarum sollicitudinem deponat, ibid. Caueat aliò diuerti, aut alibi, quàm inter sata reperiri, ibid. Verbi diuini excellentia, ibid. Verbo Dei seminando omnis doctrinæ, scientiæque talentum insumator, ibid. Verbi Dei efficacia, 10. 11. Verbum Dei fluuio Indo simile, ibid. Vel lapides in riuos aquarum conuertit, ibid. Verbum Dei in corde admissum otia nescit, 21. 12. Verbum Dei nequit intrare corda diuitiarum cupiditatibus possessa, 24. 14. Verbum Dei efficax monstrare præstantiam Dei, 29. 18. Verbis simplicibus referendi proximorum errores, 59. 14. Verba aucta, & iocosa circa res turpes cor obdurant, 257. 13. Verbo hominis de se loquentis mendacia, 329. 7. Verba vrbana, & examinata in concionatoribus repugnant cruci Christi, 356. 7. Verbum Dei difficillimè amplectuntur mundani homines, 412. 13. Verba adulatoria perditionem inducunt, 497. 26. Dei verbum validissi-

lidissimum ad conuertendas animas,558.21. A verbo Dei præstātissimum ornatum excipimus, 491. 22. Semper cum verbo Dei audito fiat aliquod signum salutis,489.21. Verbum Dei fructuosum est in ijs,qui Dei ductum sequuntur,749. 34. Verba contumeliosa non parua pars Christi passionis, 770.36.

Verecundia.

Verecundiæ affectus vbi est, ibi & sanitas est, 419. 19. Verecundia ingenuo animo maximum supplicium, 303.8.

Verax, verus.

Verax est, qui solum Deum respicit, 830. 2. Verum, & solidum non est in mundialibus, 837. 7.

Veritas.

Veritatis vis validissima, vt homines trahat, 767. 34. Veritatem inter verisimilia inuenire difficillimum, 94. 5. Veritas mundi larua, vel somnium, ibid. Veritatis iacturam faciūt, qui ex instituto doctrinas aliorū iniquo lacessunt odio, 130. 6. Veritas in temporalium hominum ore obumbrata, 208. 12. Veritas in hominibus de se loquentibus contraria est verbis, 331. Veritate nutritur iustitia, caret partialitate, 700.7. Veritas, & Deus inseparabiles, 94. 32.

Vetustas.

Vetustati nō nimis adhærēdū, 673. 4.

Via.

Viæ adolescentum omninò ignorātur, 146.4. Vias cæli angustas deserentes in mundi latitudine peribunt, 157.2. Per viam mandatorum paucissimi nobilium gradiuntur, Viam salutis ingredientes amœnissimo vultu Deus respicit, 272.24.

Victoria.

Ad consequendam tentationem victoriam pugnandum est cum animositate, 312. 3. Victoriæ carnis voluntatibus reportatæ maximè viros cōmendant, 275. 18. Victoria inueterati criminis primas tenet in triumpho de peccatis, 364.12.

Victima.

Victima præcox Deo acceptissima. 217. 1.

Vigilans. Vigilantia.

Vigilans nunquam vllus læsus est, 45. 4. Vigilantes oculos fugit inimicus, ibid. Vigilantia efficax armatura contrà Diabolum, ibid.

Vilitas.

Vilitas personæ nihil obest gratiæ Dei, quominùs magna operetur in ea, 212. 15. Vilissimus est, qui terrenis adhæret, 381. 2.

Villicus.

Villicus iniquitatis imitandus peccatoribus proponitur, 294.

Vindicans. Vindicta.

Vindicta præceps iustitiæ leges calcat, 149. 12. Vindicta iniuriarū maledicta, 154. 16. Vindicans iniurias suas, iniurius est in Deū, ibid. In vindicta peccatorū propria incommoda respicere, proprium est hominis, nō Dei, 188. 2. Ad vindictam Dei in peccatores vniuersæ militant creaturæ, 447.9. Lenta vindicta correctionem parit, 151. 13.

Vinum.

Vino dediti crudeles sunt, 411. 12.

Vir.

Vir perfectus nō tam curet de verbis, quàm de operibus, 444. 7. Viris iustis in morte nuptiæ celebrantur, 485. 18. Viri spirituales instruere debent peccatores in via virtutum, 399. 3. Viri spirituales resurgūt validiores à peccato, 398. 2. Spirituales viri hostibus benefaciunt, 421. 21.

Virgo. Virginitas.

Virgo Maria originalis iustitiæ refecta, 90. 3. Virginitas exterior sine interna nihil apud Deum valet,

valet. 102.4. Virginitas rara virtus in terra, rariſque conceſſa, 108.8. Virginitatis ſingularis excellentia, ibid. Virginitatis typus phœnix ob ſingularitatem, ibid. Virginitas cœleſtibus flammis cuſtodienda, ibid. Virginitas nulla eſt, quàm charitas nō incingit, 109. 9. Virginitas Deo pretioſa nihil prętєr Deum in ſe admittit, 111. 10. Omnia mūdialia abijcit, ibid. Virginitas gloriæ cæleſtis imago eſt. 462. 1. Virginitatis comes eſſe ſolet conſtans animus fidei ſeruandæ, 463 2. A virginitate ſplendorem accipit regnum, licèt magnificū, 465. 3. Virginitas deſignat homines ad cæleſtem gloriam approximari, 466. 4. Qui in virginitatate conformis eſt Chriſto, hic aptus eſt ad ſumendam Euchariſtiam, 467. 5. Secùs laſciui, ibi. De Virginis Mariæ cōſortio apparet Ieſus beneficus hominib., 471. 8. De Virgine Maria, vt de Matre proſiliunt virginū chori, 472 9. Gratiùs in virginitatē curritur, vbi corporum reſurrectio ſuadetur, 481. 15. Virginū requies in morte plurima eſt, 483. 16. Virginitas magnū ornamētum eſt humanæ naturæ. 492. 23. Virgo Maria mater eſt prædeſtinatorum, 465. Virginū ſtatui ſplendidiſſimus ornatus eſt multitudo filiorum ſpiritualium, 594. 24. Virgineus venter ſpeculo comparatur, 85. Virginitas quæ non venditur, velet pulchritudinem ſuam, 112. 11. Promptiſſima eſt ad omnia Dei obſequia percurrenda, 845. 13. Ipſa ſibi, & alijs tutela eſt, 846. 14.

Virtus.

Virtus multiplex exprimit Deum, 842. 11. Virtutes occultādæ, 12. 7. Virtus vulgata perit, ibid. Vitia virtutem produnt, ibid. Vitioſitas cordis à virtutis maniſeſtatione publicatur, ibid. Virtus occultata decor, & fortitudo animæ, ibid. Quiſquis virtutem amas, vel communes mundi vias fuge, 16. 9. Virtutem deſerere, extremæ obſtinationis ſignum, 17. 10. Virtutis præmia perpetua, 21. 12. Virtutis opera miraculis præſtantiora, 25. 15. Virtus nō alicet clariùs emicat, quàm præſentaneo bonorū operum fructu, ibid. Virtus laboribus firmata tentationum impetum facilè ſuſtinet, 31. 19. Virtus florido ſplendori innixa facilè corruit, ibid. Durioribus aſſueta virtus victorias adipiſcitur, ibid. Virtus duratura multo animi conſilio, & examine ſumenda, 33. 20. Virtus quò maior, eò validiùs ab hoſte impugnatur, 51. 9. Vitia virtutibus callidè admixta, nocentiſſima, 51. 9. Vitia aliorum nō reſpicienda, ſed virtutes, 54. 11. Virtutes ſociorum impios velut vincula ligant, 63. Virtutis viā quiſquis ingreditur, infantiæ ſuæ meminerit, 72. 4. Virtus non ſubitò perficitur; ſed ſuā quoque habet infantiā, ibid. In virtute aſſiduè creſcamus, ibid, Virtutis faſtidia mortem generant, 75. 1. Deū ad iras concitant. ibid Virtutis faſtidia pellit rerum cœleſtium notitia, ibid. Virtutis inſuauitatem ſi lenire velis, cœleſtia contemplare, ibid. Virtutis famem excitat Chriſtus in cruce contritus. 81. 4. Virtutibus proprijs Deum promereamus nobis. ibidem. Vulnera Chriſti incitamētum ad virtutem, ibid. Virtus duratura in Chriſti cruce ſibi ſedē ſtatuat, 86. 8. Virtutis amator familiares ſuos ſibi ſimiles reddere cupit, ibid. Quidquid libidini ſubijcere poteſt, ſubijciat, 112. 11 Nouitius virtutum ſplendor perpetuò ſeruandus, 133. 8. In

virtute

virtute viriditas seruanda, vetustas fugienda, ibid. Virtus olim exercita peccatorem iuuat ad mouendum Deū ad misericordiā, 145. 10. Virtutem semel amplexam qui deserit, timeat sibi, 157. Virtus hominum contra hostiū iacula munit, 160. 4. Virtus in quocunque imitanda est, 171. 12. Virtus Gentiliū efficacissima est ad excitandum ad eam Christianos, ibid. Virtus parentum in filios transmittitur, 186. Virtutis fructus Christi crux maturat, 189. 3. Virtutibus in tēpore mortis maximè abūdandum, 195. 1. Virtus nō solùm in claustro, sed etiam in ipso mundo elucet, 214. 17. In virtutis negotio nunquam finias, 761. 29. & 782. 1. Virtutes paternæ præ oculis habendæ, 792. 8. Virtutibus solis nititur Dei spiritus, 825. Virtutis opera faciunt gratiam nostram perpetuam, 249. 6. Inter virtutum opera nulla nuditas erubescenda, 141. Virtus primaria præcipuis fauorib. à Deo amatur, 281. 31. Virtutem serò capessentes difficillimè salutem consequuntur, 362. Ad perseuerantiam in virtute senectus inutilis est, 277. Ab adolescentia virtus capessenda, ibidem. Virtutis præstantissimæ argumētum est ardores voluptatum superare, ibid. In futura vita id solùm inueniemus, quod in hac virtutū operibus emerimus, 374. 20. Virtutis sectatoribus suspectus esse debet pecuniæ affectus, 387. 6. Virtutis augmentum in Eucharistia, 393. 11. Virtutis amatores vicinorum languentium fugiunt augmentum, ibid. Virtutis augmentum solet prouenire à peccato spiritualibus viris, 398. 2. Virtutis facinora in nobis exprimit crux Christi, 404. 7. Virtus Christi crucis ad ferendos homines in salutem ingens est, 400. 10. Virtus non pensanda vetustate temporum, 415. Operibus virtutum, illarum exercitiū redditur facilius, 478. 13. Fit intolerabilis remissione, ibid. Qui non alacriter virtutē amplectuntur, vix sciunt placere Deo, 480. 14. Quæ ad virtutē spectant, suscipiēda sunt alacritate, vt prodesse possint, 512. 3. Virtuti plurimùm obest abundantia rerum, 536. 4. Virtus apparenter solum reperitur in peccatore, 528. 24. Ad virtutis augmentū assequendum oportet aggredi illustriora virtutum opera. 514. 4. Vnus virtutis studiosus Deo est pro ingēti multitudine, 239. 5. Inter virtutis amatores peccare periculosissimum, ibid. Virtutum propugnatores fortissimi sunt, qui necessitati, non voluptati indulgent, 581. 3. In re virtutis necessariora curanda, 655. 4. Virtutes internæ æstimādæ præ alijs, 662. 9. Virtutis doctrinam fugi per domesticos gloriosum. 699. 6. Euidentes proximi virtutes qui non videt, hostis est, 796.

Visio. Visibile.

Visibilia Dei dona pretiosioribus internis abundant, 100. 5. Damnati rabidissima cōcupiscentia visionis Dei cruciabuntur, 507. 33.

Vita.

Vita hominum illa solùm numeratur, quàm sub gratia viuimus, 70. 2. Vita peccatorum non existit, ibid. Vita peccatorum argumentū diuinæ potentiæ nō minùs quàm vita mortuorum, 192. 5. In vltima vita diuini amoris præcipuæ diuitiæ ostendendæ, 195. 1. In vita latiore aliquando Deus magis quàm in stricta colitur, 214. 17. In præsēti vita prouideamus abundantiæ in alia futura, 317. 19. Vitæ præsenti qui

solùm student; immemores futuræ, inutiles omninò sunt, imò bruta sunt, 360. 9. Vita terrenis curis immersa eò miserabilior, quò longior, 361. 10. Vitæ diuturnitas pro supplicio datur terrenis hominibus, ibid. Vita longæua inferno similis est, ibid. In futura vita id solū inueniemus, quod in hac virtutum operibus emerimus, 374. 20. In hac vita non nisi in tua ibis, ibid. Migraturus ex hac vita, ne in alia dona, seu beneficia expectes, sed solùm tibi debita, ibid. In futura vita homo est quasi in proprijs, in hac quasi in alienis, 375. 21. Spiritualis hominum vita de lethali vulnere fructuosior solet resurgere, 398. 2. In vitam æternam ingentem multitudinem traxit passio Dominicæ, 408. 10. Vita est, & sanitas hominum Christus, 418. 18. Vitæ finis efficax est ad trahendos homines ad Deū, 450. 11. Vitæ tempus breuissimū reputant impij metu supplicij, 518. 6. Qui paupertatem vouerunt, viliora solùm, necessariaque ad vitam sustentandam debent optare, 550. 3. Vita Christiani mortem qualem venturā designat, 216. Suauior vita, quæ à terrenis separatur, 844. 12.

Vitium.

Vitia virtutem produnt, 12. 7. Vitia qui fugit, omnes occasiones vitet, 16. 9. Vitia virtutibus callidè admixta nocentissima, 51. 9. Vitia aliorum non respicienda, sed virtutes, 54. 11. Vitia in proximis aliquando dissimulanda, 60. 15. Vitia non semper ad exactam legum seueritatem punienda, ibid. In vitia vltrò proruere turpissimum, 71. 3. Vitia fratrum non nisi cum ipsorum virtutibus consideranda, 161. 5. Vitia nequeunt suis sectatoribus nisi mortem præstare, 179. 5. Vitia deserere, quàm sepulchrum, difficilius est, 192. 5. Vitia spinis suis homines ad virtutes compellunt, 214. Vitia inueterata vincere propriū est omnipotentiæ Dei, 364. 12. Vitia augeri solēt pace diuturna, 422. Inueterata in aliquo vitio consuetudo facilè trahit hominem in perditionem, 505. 31. Vitijs seruire, & laboribus angi miserrimum, 789. 6.

Vitrum.

Vitrum flexibile sub Tyberio factum, 250. Vitro ludibria oculorum multiplicanti similia bona terrena, 231.

Vltor.

Vltor iniuriarū nostrarum Deus, 154. 16.

Vnitas.

Vni collata beneficia pereunt, pluribus congesta coalescunt, 9. 5. Vnitas quidquid vult, assequitur, 242. 2.

Vocatio.

Vocationi propulsanti illicò assurgamus, neque enim semper adest, 353. 5. Vocationes Dei momento præeunt, ibidem. Vocem Dei diligentissimè audi, ibid.

Voluptas.

In quibus voluptatē capiebamus, in eisdem torquebimur, 66. Voluptatum amor Iouem indigna subire coegit, 114. 12. Voluptas carnalis omnem pudorem ab animo excludit, 209. 13. Voluptas nulla in rebus carnali affectu partis, 231. 11. Voluptas ex rebus cœlestibus diutissimè durat, ibid. Voluptates mundi laboriosæ sunt diuinam suauitatem expertis, 304. 9. Voluptatum victores gloriosissimū triūphum agunt, 371. 18. Voluptates carnis faciliùs superātur, vbi corporum resurrectio memoriæ commendatur, 480. 14. Voluptates peccatorum non minori

nori

noti pœnâ punientur, 548. Voluptates humanæ non valent implere humana corda, 569.5. Virtutis præstantissimæ augmẽtum, ardores voluptatum superare, 371. 18. Voluptati non seruiendum, sed necessitati, 582.3.

Votum.

Vota hominum ipsa adimpletione puniuntur. 175.

Vox.

Vox sine operibus proxima occasui. 160.

Vtilitas.

Vtilitas summa homini, de Deó cogitare, 155. 1. Magna vtilitas hominum est, Deum præ oculis habere. 409.11

Vulnera.

vulnera Christi fossa, in qua à Dei ira abscondimur, 189.3. Per vulnera Christi ad omnia eius bona introducimur, 228.9. Qui vulneribus Christi adhæret, nullius eget, ibid. Vulnera Christi foramina, per quæ in cœlum ingredimur, ibid.

Vxor.

Vxoris bona ab omni spoliatione leges liberant. 145.

FINIS.

INDEX

LOCORVM SCRIPTVRÆ

EX VETERI TESTAMENTO.

Ex Genesi.

Cap. 1. IN Principio creauit Deus cœlum, & terram. fol. 568. 654. 625 397. 135. 568.

Terra autem erat inanis, & vacua. 569.

Spiritus Domini ferebatur super aquas. 146. 654.

Protulit terra herbam virentem, & facientem semen iuxta genus suum. 6.

Germinet terra herbam virētem. 597 64. 96.

Producāt aquæ reptile animæ viuentis, & volatile, &c. 122.

Formatis igitur Dominus Deus de humo cunctis animantibus terræ, & vniuersis volatilib. 124.

Faciamus hominem ad imaginem & similitudinem nostram. 41. 686. 1. 74. 85. 105. 117.

Præsit piscibus maris, & volatilibus, 413.

2. Creauit hominem Deus ad imaginem, & similitudinem sua, masculum, & fœminam, &c. 102.

Formauit igitur Dominus Deus hominem de limo terræ, & inspirauit, &c. 86. 626.

Inspirauit in faciem eius spiraculum vitæ. 87. 269. 804.

Plantauerat Dominus paradisum voluptatis à principio, in quo posuit hominem. 117.

Fluuius egrediebatur de loco voluptatis ad irrigādum paradisum. 232.

Nomen vni Phison, ipse est, qui cuit omnem terram Euilat, vbi nascitur aurum. 235.

Et tulit Deus eum, & posuit eū in paradiso voluptatis. 666.

Immisit Dominus soporem in Adam, cumque obdormisset, tulit vnam costam, &c. 220. 245.

Ædificauit Dominus Deus costā, quam tulerat de Adam in mulierem. 182.

Hoc nunc os ex ossibus meis, & caro de carne mea, hæc vocabitur virago, &c. 221. 566.

De ligno scientiæ boni, & mali, ne comedas. 807. 696 697. 753.

Quacumque die comederis ex ea, morte morieris. 189. 200 216.

Erat autem vterque nudus, Adam scilicet, & vxor eius. 105.

3. Quocumque die comederitis ex eo, aperientur oculi vestri, & eritis sicut Dij, scientes bonum, & malum. 557. 275. & 216.

Cum audissent vocem Domini deambulantis in paradiso ad auram post meridiem. 490 487.

Abscondit se Adam, & vxor eius à facie Domini Dei in medio ligni. 209. 621. 490.

Vocauit Adam nomen vxoris suæ Euam, eo quòd esset mater cunctorum viuentium. 418.

Puluis es, & in puluerem reuerteris, & vocauit Adam nomen

vxoris

vxoris suæ Euam. 270.
Maledicta terra in opere tuo; in laboribus comedes. 631.
Nunc ne fortè mittat manum suã & sumat de ligno vitæ, & comedat. 124.
Tu insidiaberis calcaneo eius. 820.
In laboribus comedes ex terra cũctis diebus. 821.
4. Fuit autem Abel pastor ouium, Cain agricola. Factum est autẽ post multos dies, vt offerret Cain, &c. 848. 217. 215. 134.
Abel obtulit de primogenitis gregis sui. 217.
Possedi hominem per Deum. 571.
Sed & Seth natus est filius, quem vocauit Enos; isto cœpit inuocare nomen Domini. 70.
Ero vagus, & profugus, &c. 772.
Nonne si bene egeris, recipies; si autem malè, statim in foribus peccatum tuum aderit? Sed sub te erit appetitus eius, tu dominaberis. 737.
Videntes filij Dei filias hominum. 134.
Gigantes erant super terram in diebus illis, postquam enim ingressi sunt filij Dei, &c. 187.
Finis vniuersæ carnis venit coram me, repleta est terra iniquitate à facie eorum, & disperdam eos cum terra. 189.
Non permanebit spiritus meus in homine in æternum, quia caro est. 735.
7. Ex omnibus animalibus mundis tolles septena, & septena. 90.
In articulo diei illius ingressus est Noe, & Sem, &c. 551.
Multiplicatæ sunt aquæ, & eleuauerunt arcam. 598.
8. Egrediebatur, & non reuertebatur. 64.
Venit ad eum ad vesperam portãs ramum oliuæ, &c. 793.
Aedificauit altare Domino, & tollens de cunctis pecoribus, & volucribus mundis obtulit holocaustum super altare. 264. & 668.
Nequaquam maledicã terræ propter homines sensus enim, & cogitatio, &c. 617.
9. Dixit Dominus ad Noe, & ad filios eius cum eo: Ecce ego statuam peccatum meum. 148.
Ecce ego statuam pactum meum vobiscum, & cũ semine vestro post vos, & ad omnem animam viuẽtem, quæ est vobiscum tam in volucribus, &c. 180.
Quod cum vidisset Cham pater Chanaã, verecunda scilicet patris sui esse nudata, nuntiauit duobus fratrib. 210. 238. & 301.
At Sem, & Iaphet palliũ imposuerunt humeris suis, & incedentes retrorsum, operuerunt verenda patris sui. 280.
Dixitque, Benedictus Dominus Deus Sem. 388.
Terror vester, & tremor sit super cuncta animãtia terræ, & super omnes volucres cœli, cum vniuersis, quæ mouentur super terram, &c. 462.
12. Egredere de terra tua, & de cognatione tua, & de domo patris tui. 32. 24.
Egressus itaque Abraham, sicut præcepit ei Dominus. 327.
13. Dixitque Dominus ad Abrahã, postquam diuisus est ab eo Loth. 239.
Erat autẽ Abraham diues valdè in possessione auri, & argenti. 255.
Ascendit ergo Abraham de Aegypto, ipse & vxor eius, & omnia, quæ habebat, & Loth cum eo ad australem plagam: Erat autem diues valdè Abraham in possessione auri. 720.
14. A filio subtegminis vsq; ad corrigiam caligæ non accipiam ex omnibus, quę tua sunt, ne dicas, ego ditaui Abraham. 174.
Cum audisset Abraham captũ videlicet Loth fratrem suum, numerauit.

meratuit, &c. 83. & 320.
Leuo manus meas ad Dominum meum excelsum possessoré. 326.
15. Generatione autem quarta reuertentur huc. 357.
Credidit Abraham Deo, & reputatum est illi ad iustitiam. 842.
17. Circumcidetur ex vobis omne masculinum. 842.
18. Quia semel cœpi, loquar ad Dominum meũ, quid si ibi fuerint viginti? 118.
Afferam pusillum aquæ, & lauẽtur pedes vestri, &c. 780.
Festinauit in tabernaculum ad Sarã, dixitque ei: accelera, tria sata similę commisce. 320.
Tulit quoque butyrum, & lac, & vitulum. 441.
Apparuit autem ei Dominus in conualle Mambre sedenti in ostio. 358. 355. 260.
Cum ergo surrexissent inde viri, direxerunt oculos contra Sodomam. 443. 241.
Clamor Sodomorũ, & Gomorrhęorum multiplicatus est, &c. 297. & 850.
19. Recordatus est Deus Abrahã, & emisit Loth è media subuersione. 315.
Igitur Dominus pluit super Sodomam, & Gomorrham sulphur. 599. 464. & 726. 822.
Respiciensque vxor eius post se, cõuersa est in statuam salis. 506.
20. Vbi ille argenteos dedit fratribus, hoc erit in velamen, &c. 113
21. Abraham autem plantauit nemus in Bersabeth, & inuocauit ibi nomen Dei sui. 389.
Cumque consumpta esset aqua in vtre, abiecit puerum. 405.
22. Tolle filium tuum vnigenitũ, qui diligis, &c. 327. & 854.
De nocte consurgens strauit asinũ 185.
Cum alligasset Isaac filium suum, posuit eum in altare super struẽ lignorum. 398.
Dixit ad pueros suos, expectate hic cum asino, &c. 449
23. Det mihi speluncam duplicem, quam habet, &c. 374.
Dabo pecuniam pro agro, suscipe eam, & sic sepeliam mortuum meum. 387.
Princeps Dei es apud nos. 853.
24. Puella, cui ego dixero, inclina hydriam tuam, & bibam; & illa responderit, bibe, quin & camelis tuis, &c. 21.
Igitur Rebecca, & puellæ ipsi⁹ ascẽsis camelis secutæ sunt virũ. 34.
Pone manum tuam super fœmur meum, vt adiurem te, &c. 486.
25. Et vendidit primogenita sua, & sic accepto pane, & edulio, comedit, & bibit, & abijt parui pendens, &c. 179.
Quibus adultis factus est Esau gnarus venãdi, & vir agricola, &c. 286
Cum adoraret eum fratres sui. 287
26. Et venerunt pueri Isaac, & nũtiauerunt ei de puteo, quem foderunt, & dixerunt, &c. 401.
Orta autẽ fame post terram, abiit Isaac ad Abimelech Regem Palæstinorum in Gerara, apparuitque ei Dominus. 256.
Profectusque Israel, cum omnibus quæ habebat, venit ad puteum iuramenti. 737.
27. Ecce odor filij mei, sicut odor agri pleni. 103.
Nunc ergo fili mi, acquiesce consilijs meis, & perges ad gregem, affer, &c. 819.
Frumento, & vino stabiliui eum, & tibi post hęc, fili mi, vltra quid faciam. 255.
Sume arma tua, pharetrã, & arcũ, & egredere foras, cũque venatu aliquid apprehenderis, fac mihi inde pulmentum. 286. 699.
28. Dormuit in eodem loco, viditque in somnijs scalam stantem, &c. 677.
Angelos ascendentes, & descẽdentes. 785.
Iacob profectus venit in Mesopotomiam. 247.

Erexit

Erexit lapidem, fundens oleum de per. 176.
29. Non est in loco nostro consuetudinis. 658.
30. Rursus Lia concipiens peperit sextum filium, & ait: Dotauit me Deus dote bona. 494.
31. Die, noctuque æstu vrgebar, & gelu, fugiebatque somnus. 127.
Leua oculos tuos, & vide vniuersos masculos ascendentes super fœminas, varios, maculosos, &c. 657.
32. Ecce vir luctabatur cum eo vsque mane, & cum præualuisset Iacob dixit ei Angelus. 266.
Ecce vir luctabatur cum eo. 678.
Iacob quoque abijt itinere, quo cœperat; fueruntque ei obuiam Angeli Dei quos cum vidisset, ait: Castra Dei, sunt hęc. 656. 677
34. Augete dotem, & munera postulate, & libenter tribuam. 244. 855.
35. Et completi sunt dies Isaac cẽtum octoginta annorum, consumptusque est ætate. 199.
Consumptus ętate mortuus est, & appositus est ad genus suum, 589
Dederuntque ei omnes Deos alienos, quos habebant. 604.
37. Ioseph cum sedecim esset annorum, pascebat gregem cum fratribus suis. 425.
Miseruntque eum in cisternam veterem. 730.
Extrahentes eum de cisterna, vendiderunt eum Ismaelitis. 287.
Triginta argenteis. 715.
Increpauit eũ pater suus, & dixit: Nunc ego, & mater tua, & fratres tui adorabimus te. 567.
38. Non fuit in loco isto meretrix. 599.
39. Relicto in manu eius pallio, fugit, & egressus est foras. 113. 275.
41. Vidit Pharao somnium. Putabat se stare super fluuium, de quo ascendebant septem boues pulchrę. 252.
Erat ibi puer Hebræus eiusdẽ ducis militum famulus: cui narrantes somnia. 721.
Cõfiteor peccatum meum; iratus Rex, &c. 708.
42. Ioseph erat Princeps in terra Aegypti, atque ad eius nutum, &c. 314. 255.
Merito hæc patimur, quia peccauimus in fratrem, &c. 660.
43. Ingressusque est Ioseph in domũ suam, obtuleruntque ei munera. 314.
Maior pars venit Beniamin, ita vt quinque partibus excederet. 805
Et mirabantur nimis sumptis partibus, quas ab illo acceperunt. 372.
Sederunt coram eo primogeniti iuxta primogenita sua. 628.
44. Egressus continuit se, & ait, ponite panes. 440.
Quos scrutatus incipiens à maiori vsque ad minimum. 628.
Scyphus, quem furati estis, ipse est in quo bibit Dominus meus. 671.
47. Et nos, & terra: nostra tui erimus eme nos in seruitutem regiam. 224.
Si inueni gratiam in cõspectu tuo, pone manum in fœmore meo, & facies mihi misericordiam, &c. 486.
48. Extendens manum dexteram posuit super caput Ephraim minoris fratris, &c. 369.
Do tibi partem vnam extra fratres meos, &c. 600.
49. Filius accrescens Ioseph, filius accrescens, decorus aspectu, filiæ discurrerunt super murum 371.
Non auferetur sceptrum de Iuda, & dux de fœmore eius, donec veniat, qui mittendus est 432.
Effusus sicut aqua non crescas, quia ascendisti cubile patris tui. 153.

Ex Exodo.

1. Erant igitur omnes animæ eorũ, qui ingressi sunt de fœmore Iacob. 183.
Filij Israel creuerunt, & quasi germinantes multiplicati sunt, &c. 313.
Quia timuerunt obstetrices Deũ, ædificauit eis domos. 638.
2. Ingemiscentes filij Israel propter opera vociferati sunt. 622.
Quare dimisistis hominem? Vocate eum, vt comedat panem. 637
3. Solue calceamentum pedũ tuorum; locus enim, in quo stas, terra sancta est. 128 & 845.
Vidi afflictionem populi mei in Aegypto, & clamorem eius. 273
Apparuit Dominus in flamma ignis de medio rubi, & videbat, quòd rebus arderet, & non comburebatur. 193 212. 627. & 739.
Ego sum Deus patris tui, Deus Abraham, Deus Isaac, Deus Iacob. 847.
4. Cum esset in itinere in diuersorio, occurrit ei Dominus, & volebat occidere eum. 140. & 572.
Quam cum misisset in sinum, protulit leprosam instar niuis. 743.
7. Tulitque Aaron virgam coram Pharaone, & seruis eius, quæ versa est in colubrum. 833.
Cum dixerit vobis Pharao, attendite, signa dices, tolle virgam, 404.
Vocauit Pharao sapientes, & maleficos. 414.
Ecce constitui te Deum Pharaonis. 843.
Immittamque manum meam super Aegyptum, & ducam exercitum, & populum meum Israel de terra Aegypti per iudicia maxima. 526.
9. Videns autem Pharao, quòd cessasset pluuia, & grando, & tonitrua auxit peccatum. 28.
12. Decima autem die mẽsis huius tollat vnusquisque agnum. 455.
Sic autem comedetis illam, renes vestros accingetis, &c. 202. & 702.
Ego Dominus Deus tuus, fortis, zelotes, visitans iniquitatem. 186.
Factum est in noctis medio, percussit Deus omne primogenitum. 67. 185.
Tollat vnusquisque agnum per familias, & domos suas. 99. & 566.
Vrgebántque Aegyptij populum de terra exire velociter. 357.
13. Cùm introduxerit te Dominus in terram Chananæi, sicut iurauit tibi, & patribus tuis, & dederit tibi eam, separabis omne, quod aperit vuluam, &c. 515.
14. Liberauitque Dominus in die illa Israelem de manu Aegyptiorum. 184.
Reuersæ sunt aquæ, & operuerunt currus, & equites cuncti exercitus Pharaonis. 306. 211 & 191.
Diuisa est aqua, ingressi sunt filij Israel per medium maris. 241.
15. Ibi constituit ei præcepta, atq. iudicia, & ibi territauit eum. 52. 6 8.
16. Sedebamus super ollas carniũ, 183.
Dimiserunt quædam ex eis vsque manè, & scatere cœpit vermibus. 260.
Nomen eius Man, quod erat quasi semen coriandri. 263.
17. Cùmq; leuaret Moyses manus, vincebat Israel. 69. & 414.
18. Venit ad me populus quærens sententiam Dei. 703.
20. Omne opus tuum non facies in ea. 690.
22. Captum à bestia non comedent. 342.
Si pecuniam mutuam dederis populo meo pauperi. 239.
23. Non suscipies vocem mendacij. 58.
24. Ascendit in montem; & fuit ibi quadraginta diebus, &c. 334.
25. Inspice, & fac secundum exemplar,

plar, quod tibi monstratum est. 589.
31. Custodiam filij Israel pactum. 693.
32. Proiecit de manu tabulas, & confregit. 403.
Cerno, quòd populus iste duræ ceruicis sit; dimitte me, vt irascatur, &c. 390 & 714.
Arripiénsque vitulum, quem fecerant, combussit, & contriuit vsque ad puluerem. 200.
Peccastis peccatũ maximum: ascẽdam ad Dominum, si quomodo quiuero eum deprecari. 315.
Est locus apud me, & stabis supra petram. Cùmque transibit gloria mea, &c. 672.
33 Non indicas mihi, quem missurus es mecum, præsertim cùm dixeris, noui te ex nomine. 401.
34. Cùm descenderet Moyses de mõte Sinai, tenebat duas tabulas testimonij, & ignorabat, quòd cornuta esset facies. 707.284.

Ex Leuitico.

1. Si autem de auibus holocausti oblatio fuerit Domino, de turturibus, & pullis columbæ offeret eam Sacerdos ad altare: & retorto ad collum capite, ac rupto, &c. 827.
10. Arreptisque Nadab, & Abiu filijs Aaron thuribulis, posuerunt ignem, & incensum desuper offerentes coram Domino ignem alienum, &c. 456.725.727.
16. Postquam emũdauerit sanctuarium, & tabernaculum, &c. 65.
20. Non eris criminator, neque susurro. 48. & 749.
21. Sex annis feres agrum tuum, & sex annis expectabis vineam. 321.
22 Qui comederit de sanctificatis per ignorãtiam, addet quintam partem, &c. 207.
26. Daboque vobis cœlum desuper sicut ferrum, & terram æneam. 528.

Ex Numeris.

3. Ex quo percussi primogenitos in terra Aegypti, sanctificaui mihi, quidquid primò nascitur. 745.
10. Nubes quoque Domini super eos erat per diem, cùm incederent. 488.
11. In mentem nobis veniunt cucumeres, & pepones, porrique, & cepæ. 350.
Descenditque Dominus per nubẽ, & locutus est. 227.
Sedens, & flens iuncti sibi pariter filij Israel, ait, quis dabit nobis ad vescendum carnes? 76.
Domine mi, prohibe eos. 489.
Numquid manus Domini inualida est? 74.
Vulgus quippe promiscuum, quod ascenderat cum eis, flagrauit desiderio carnium. 505. & 531.
Congrega mihi septuaginta viros de senibus Israel, quos tu nosti, quia senes sunt, &c. 723. & 9.
12. Ecce Maria apparuit candens lepra sicut nix. 738.
14. Dimisi iuxta verbum tuum: viuo ego, & implebitur gloria Domini vniuersa terra. 11.
Omnes qui numerati estis à viginti annis, & suprà, & murmurastis contra me, non intrabitis terram, &c. 474.
20. Audite rebelles, & incredeli, nũ de petra vobis aquam poterimus eijcere? 120. & 779.
21. Fecit ergo Moyses serpentem æneum, & posuit eum pro signo, &c. 527 546.
Et tædere cœpit populum itineris, & laboris, locutúsque est contra Dominum, &c. 456.
22. Dixitque Deus ad Balaam, noli ire cum eis. 446.
Veni igitur, & maledic populo huic, quia fortior me est. 57.
Ne cuncteris venire ad me: paratus sum honorare te. 662.
23. Dominus autem posuit verbũ in ore

in ore eius. 24.
Qui iratus iurauit, dicens, si videbunt homines isti, qui ascenderunt ex Aegypto. 17.
Orietur stella ex Iacob, & consurget virga de Israel, & percutiet ducem Moab. 98.
Moriatur anima mea morte iustorum. 549. & 484.
24. Surrexitque Balaã, & reuersus est in locum suum. Balac quoque via, qua venerat. 335.
25. Erat autem nomen viri Israelitæ, qui occisus est cum Madianitide, &c. 425.
Quod cùm vidisset Phinees filius Eleazari, &c. 731.
Fornicatus est populus cum filiabus Moab, quæ vocauerunt eos ad sacrificia. 248.
27. Pater noster mortuus est in deserto, nec fuit in seditione, &c. 208.
Tolle Iosue filium Num, virum, in quo est spiritus, &c. 213.
33 Profecti igitur de Ramasse mẽse primo, quinta decima die mẽsis primi. 148.
Profectique de mari rubro, castrametati sunt in deserto Sin. 51.
Transierũt ad campestria Moab supra Iordanem contra Ierico. 471

Ex Deuteronomio.

1. Quod iustum est, iudicate, sine ciuis sit ille, siue peregrinus. 423.
4. Non est alia natio tam grandis, quæ habeat Deos appropinquãtes, &c. 370.
8. Ne postquam comederis, & saturatus fueris, domos pulchras ædificaueris, & habitaueris in eis, &c. 533.
10. Et nunc Israel, quid Dominus Deus tuus petit a te, nisi vt timeas Dominum Deum tuum, &c. 630.
17 Nec eleuetur cor eius in superbiam super fratres suos, nec declinet in partem dexteram, vel sinistram, vt longo tempore regnet. 298.
Non habebit vxores plurimas, quæ alliciant animum eius. 798.
19. Reddent ei, sicut fratri suo facere cogitauit, & auferes malum de medio tui, vt audientes cæteri timorem habeant. 68.
21. Si videris in numero captiuorũ mulierem pulchram, & adamaueris eam: radet cesariem, & circumcidet vngues. 785.
23 Non ingrediens manzer, id est, de scorto natus. 159.
Sicut æquila prouocat ad volandũ pullos suos. 366.
27. Si audieris vocem Dei tui, vt facias, atque custodias. 156.
Maledictus homo, qui facit sculptile, & conflatile abominationem Domini, &c. 604.
28. Et erit pendens vita tua. 406.
32. Concrescat in pluuiam doctrina mea, fluat vt ros eloquium meum. 19. & 705.
Impinguatus est, incrassatus est dilectus, & recalcitrauit. 539.
33. Lætare, Zabulon, in exitu tuo, & Isachar in tabernaculis tuis. Populos vocabunt, &c. 495.
Apparuit de monte Pharan, & cũ eo Sanctorum millia. 605.
34. Mortuusque est ibi Moyses seruus Domini in terra Moab. 397.
Fleuerunt ei filij Israel. 484.
Et non cognouit homo sepulchrũ eius vsque in præsentem diem. 717.

Ex Iosue.

2. Fateor, venerunt ad me; sed nesciebam, vnde essent, cum porta clauderetur. 50.
Deus vester in cœlo, & in terra. 464.
Tollensque mulier viros, abscondit. 641.
3. Steterunt aquæ descendentes in locum vnum, ad instar montis intumescentis, &c. 567.
4. Præcipe eis, vt tollant de medio Iordanis alueo, &c. 729.

5. Post-

5. Postquam autem omnes circum cisi sunt, manserunt in eodem castrorum loco. 784.
9. Susceperũt igitur de cibarijs eorum, & os Domini non interrogauerunt. 436.
10. Stetit itaque Sol in medio cœli, & non festinauit occũbere. 410
Steterunt Sol, & Luna, donec vlcisceretur se gens de inimicis. 133.

Ex libro Iudicum.

1. Surrexerunt alij, qui non nouerunt Dominũ, & opera &c. 815
2. Ascenditque Angelus Domini de Galgalis. 784
3. Extendit Aod sinistram manum, & tulit siccam de dextro fœmore; infixitque eam in ventre eius. 847.
4. Si veneris mecum, vadam; si nolueris venire, non pergam. 399.
6. Ponam hoc vellus lanæ in area, si ros in solo vellere fuerit, &c. 629.
7. Dedit tubas in manibus eorum, lagenasque vacuas. 702.
8. Dixitque ad Zebee, & Salmana; quales fuerunt viri, quos occidistis in Thabor? 90
9. Erat autem turris excelsa in media ciuitate, ad quam confugerant simul viri, ac mulieres, &c. 468.
Conduxit sibi viros inopes, & vagos. 721.
11. Qua visa scidit vestimenta sua, & ait: Heu me, filia mi, decepisti me. 480.
Mitte me, vt duobus mensibus circumeam montes, & plangam, &c. 481.
Quicumque primus fuerit egressus, &c. 802.
13. Concipies, & paries filiũ, cuius non tanget caput nouacula, erit enim Nazaræus. 218 & 349.
Quidquid ex vinea nascitur, non comedat; vinum, & siceram nõ bibat. 411.
Caue ergo, ne bibas vinum, ac siceram, nec immundum quidquam comedas, quia concipies, &c. 25. & 532.
16. Ferrum nunquam ascendit caput meũ, quia Nazaræus, id est, consecratus Deo sum de vtero matris meæ. 398.
Rupit vincula, quomodo si rumpat quis filum de stupa tortum sputamine. 736.
Qui adductus è carcere ludebat ante eos, feceruntque eum stare ante duas columnas. 770.
18. In diebus illis non erat Rex in Israel. 332.

Ex Ruth.

1. Egressa sum plena, & vacuam reduxit me Dominus. 744.
Quę eleuata voce flere cœperunt, & dicere: tecum pergemus ad populum tuum. 249.
Facta est fames in terra, abijtque homo de Bethleem Iuda, vt peregrinaretur, &c. 254.
Ne vocetis me Noemi, id est, pulchram, &c. 270.
Ipse vocabatur Elimelech, &c. 645.
4. Moabitidem vxorem Mahalon coniugium sumo, vt suscitem nomen defuncti, &c. 442.

Ex I. Regum.

1. Vsquequo ebria eris; digere paulisper vinum, quo mades. 294.
Vinum, & omne, quod inebriare potest, non bibi, sed effudi animam. 602.
Egò commodaui eum Domino. 349.
Pro puero isto oraui, & dedit mihi Dominus petitionem meam. 391.
Dedit illi Deus, vt conciperet. 428
Deus Israel det tibi petitionem tuam. 219.
Vade in pace, & Deus Israel det tibi petitionem tuam. 93.
2. Et abijt Elcana in Ramatha in domum suam: puer autem erat minister, &c. 553.

4. Cumque ille nominasset arcam Dei, cecidit de sella retrorsum, &c. 299.
5. Dagon solus truncus remansit. 688.
Flebat pauor mortis in singulis vrbibus. 776.
6. Facite plaustrum nouum, &c. 351. Porrò Bethsamitæ metebât triticum in valle, & eleuantes oculos suos, viderunt arcam, & gauisi sunt, &c. 216.
9. Ego sum videns, ascende ante me in excelsum, vt comedas. 394.
10. Et applicuit tribum Beniamin, & cognationes eius, & cecidit cognatio, &c. 432.
14. Dixitque populus ad Saul: Ergone Ionathas moriturus? 338.
Hæc faciat mihi Deus, & hæc addat, quia morieris Ionatha. 149.
Gustans gustaui in summitate virgæ in manu mea paululum mellis. 147.
Ascendit autem Ionathas manibus, & pedibus reptans, & armiger eius post eum. 582.
15. Conuersus est Samuel, vt abiret, Saul autẽ apprehendit summitatem, &c. 86.
Sine me, & indicabo tibi, quæ locutus sit ad me Dominus nocte. 709.
Peccaui, quia præuaricatus sum sermonem Domini, & verba tua timens populum. 83.
Stultè egisti, nec custodisti mandata Domini Dei tui. 336.
Pro eo, quòd abiecisti sermonem Domini. 333.
Melior est obedientia, quàm victima, & auscultare, magis quàm offerre adipem. 336.
Siccine separat amara mors? 483.
17. Pascebat seruus tuus patris sui gregem, & veniebat leo, &c. 213.
19. Fixum est, quod locutus sum; tu, & Siba diuidite possessiones. 426.
20. Pepigit ergò Ionathas fœdus cum domo Dauid. 444.
Si custoditi sunt pueri à muliere, manducabunt. 468.
23. Filius vnius anni erat Saul, cùm regnare cœpisset. 346.
24. Cùm præscinderem summitatem chlamydis tuæ, nolui extendere manum. 340.
Saul exurgens de spelunca, pergebat cœpto itinere, &c. 685.
Vox ista tua, fili Dauid? 39.
Erat ibi spelunca, ad quam ingressus Saul, vt purgaret ventrem, &c. 677.
25. Ipse est filius Belial, ita vt nemo posset ei loqui. 211.
Ne ponat Dominus meus Rex cor suum super virum istum iniquum Nabal, &c. 185.
26. Et dixit Dauid ad Abisai, ne interficias eum. 149.
28. Cras autem tu, & filij tui mecũ eritis. 561.
Nosti quanta fecerit Saul, & quomodo eraserit Magos, & Ariolos. 854.
29. Scio, quia bonus es in oculis meis, sicut Angelus Dei. 322.
30. Potes me ducere ad cuneum istum. 428.

Ex 2. Regum.

3. Noluit bibere, sed libauit eam Domino. 415.
Hæ sunt nomina fortium Dauid. Sedens in cathedra sapientissimus, &c. 476.
6. Dauid percutiebat in organis armigatis, & saltabat totis viribus. 471.
7. Quis ego sum, Domine Deus, & quæ domus mea, quia adduxisti me huc vsque? 89.
12. Iratus enim indignatione Dauid aduersus hominem illum, dixit ad Natham, &c. 136.
Peccaui Domino; dixitque Nathan ad Dauid: Dominus quoque transtulit peccatum. 83.
13. Noluit contristare spiritum

Amon

Amon filij sui, &c. 585.
Fama peruenit ad Dauid, dicens: Percussit Absalon filios Regis. 830.
14. Quærũt extinguere scintillam meam, quæ relicta est, vt non superſit viro nomen. 494.
Quare cogitastis huiuſcemodi rẽ contra populum Dei, & locutus est Rex verbum istud, vt peccet, & non reducat eiectum suum? 732.
16. Dimitte eum, vt maledicat; Dominus enim præcepit. 339.
Egredere, egredere vir sanguinũ. 344.
Tenderunt ergo Absalon tabernaculum in solario. 331.
17. Placuit sermo eius Absalon, & cunctis maioribus natu. 818.
Non est bonũ consilium, quod dedit Achitophel hac vice. ibid.
18. Fuit autem ibi prælium disperſum super faciem omnis terræ. 427.
Desiderauit autem Dauid, & ait: O si quis mihi daret, &c. 681.
22. Ascẽde, & dabit eam Dominus in manu Regis. 709.
23. Noluit bibere, sed liberauit eam Domino. 415. 663. & 733.

Ex 3. Regum.

3. Mortuus est autem filius mulieris huius nocte, dormiens quippe oppreſſit eum. 46.
Quia postulasti verbum hoc, & non petisti tibi dies multos, nec diuitias, &c. 606.
4. Habitabatque Iuda ex Israel absque timore. 375.
6. Aedificauit parietes domus intrinsecus tabulatis cedrinis, &c. 403.
10. Beati viri tui, & beati serui tui, ij, qui stant coram te. 380.
13. Cumque planxiſſent eum, dixit ad filios suos, cum mortuus fuero, sepelite me in sepulchro, in quo vir Dei, &c. 549.
17. Surge, & vada in Sarepta Sidoniorum, & manebis ibi; præcepi enim mulieri viduæ, &c. 172.
Viuit Dominus, non erit per hos annos, &c. 82.
Viuit Dominus Deus tuus, quia non habeo panem, nisi quãtum pugillus capere potest farinæ, &c. 254. & 201.
Hydria farinæ non deficit. 579. & 581.
19. Dereliquerunt pactum Domini filij Israel, altaria tua destruxerunt. 377.
Cumque veniſſet, & sederet subter vnam Iuniperum, petiuit animæ suæ, vt moreretur, &c. 359.
Timuit Elias, & surgens abijt, quocumque eum ferebat voluntas. 14.
Ambulauit in fortitudine cibi illius quadraginta diebus, &c. 219.
21. Da mihi vineam tuam accepta pecunia. 567. & 570.

Ex 4. Regum.

1. Obsecro, vt fiat spiritus tuus duplex in me. 722.
2. Ecce currus igneus, & equus igneus, & ascendit Elias, &c. 371. 602. & 611.
Si videris me, quando tollar à te, erit tibi. 78.
Obsecro, vt fiat in me duplex spiritus tuus. 523.
4. Cumque veniſſet ad virum Dei in montem apprehendit pedes eius. 386.
Ascẽdit autem, & collocauit eum super lectum hominis Dei. 639.
6. Et aperuit Dominus oculos pueri, & vidit, & ecce mons plenus equorum. 515.
Orauit Elisæus ad Dominum, & dixit, percute iam gentem hanc cæcitate. 344.
Apertis oculis vidit puer currus, & equos. 684.
Protegam vrbem hanc, & saluabo eam propter me, & propter Dauid. 316.

13. Mortuus est ergo Elisæus, & sepelierunt eum: latrunculi autẽ de Moab venerunt, &c. 63.
19. Factum est in nocte illa, venit Angelus Domini, & percussit, &c. 302. 316.
21. Et obseruabat auguria. 829.
25. Et clausa est ciuitas, atque vallata vsque ad vndecimum annum Regis Sedeciæ, &c. 316.

Ex 1. Paralip.

4. Omnia vasa fecit Salomoni Hiram pater eius in domo Domini. 347.
22. Non poteris ædificare domum nomini meo. 702.
29. Scio Deus meus, quòd probes corda, & simplicitatem diligas, vnde & ego in simplicitate, &c. 103. 104. 850.

Ex 2. Paralip.

Misit ergo tibi virum prudentem, & scientissimum Hiram patrem meum. 347.
21. Et fecit malum coram Domino, & noluit Dominus perdere domum Dauid propter testamẽtum, &c. 314.

Ex 2. Esdra.

4. Et reuersi sumus omnes ad muros, vnusquisque ad opus suum. Et factum est in die illa media pars iuuenũ faciebat opus. 160

Ex lib. 3. Esdra.

1. Misit Rex Aegypti ad Iosiam, dicens: Quid mihi, & tibi est Rex Iudę? &c. 562.
4. Et non meminerunt, cum elaborassent amicitiam. 411.
Et accipit homo gladium suum, & vadit in viam facere furta, homicidia, &c. 246.

Ex 4. Esdra.

2. Ideoque vobis dico, gentes, quæ auditis, & intelligitis, expectate pastorem vestrum. 38
Væ tibi Assur, qui abscondis iniquos penes te. Gens mala, memorare, quid fecerim Sodomæ, &c. 620
3. Nunquid meliora fecit Babylon, quàm Sion, aut alia gens cognouit te, præter Israel? 400.
8. O Domine, si non permittis seruo tuo, vt oremus coram te; & des nobis semen cordi, &c. 476
11. Vidi hominem, & ecce ascendebat de mari aquila, &c. 683.
18. Hoc pascha Saluator noster est, & refugium nostrum; cogitate, &c. 404.

Ex Tobia.

1. Contingit autem, vt quadam die fatigatus à sepultura veniens in domum suam, &c. 325.
5. Cordis eius particulam si super carbones ponas. 45.
12. Me duxit, & reduxit sanum pecuniam a Gabelo ipse recepit: vxorem ipse me habere fecit: & bonis omnibus per eum repleti sumus. 744.

Ex Iudith.

3. Factum est verbum in domo Nabucodonosor Regis Aegyptiorũ vt defenderet se. 383.
16. Erat autem populus iucundus secundum faciem Sanctorum, &c. 238.

Ex Esther.

3. Solus Mardochæus non flectebat genua. 659.
7. Suspensus est itaque Aman in patibulo. 564.
8. Iudæis autem noua lex oriri visa est, gaudium, honor, & tripudiũ, &c. 239
10. Fons paruus creuit in fluuium maximum, & in aquas plurimas, &c. 97.
Paruus fons, qui creuit in fluuium Esther est. 42.

Ex Iob.

1. Erant pecora eius ouium septẽ millia, &c. 318 44.
Et fuit possessio eius septem millia ouium, & tria millia camelorũ. 44 & 320.
Et opera magna illi erant in terra. 43.

Ne fortè peccauerint filij mei, & benedixerint Deo. 580.
Extende paululum manum tuam, tange cuncta, quæ possidet, 23.
Numquid Iob frustra timet Deum? 796.
Sit nomen Domini benedictum. 401.
Irruerunt Sabæi, tuleruntque omnia, & pueros percusserant gladio. 174.
Numquid cõsiderasti seruũ meum Iob, quod non sit ei similis, &c. 282. 796.
2. Nudus egressus sum de vtero matris meæ. 214. 278.
Cumque eleuassent procul oculos suos, non cognouerũt eum. 799.
3. Quare non in vulua mortuus sũ, & egressus ex vtero, &c. 302. 483
Pereat dies, in qua natus sum, & nox, in qua dictum est, &c. 178.
5. Ingredieris in abundantia sepulchrum, sicut infertur aceruus. 196.
6. Quæ prius nolebat tangere anima mea, tunc præ angustia cibi mei sunt. 79.
7. Dies mei velocius transierunt, quam à texente tela succiditur, & consumpti sunt absque vlla spe. 196.
8. Super aceruum petrarum radices eius densabuntur. 366.
10 Memento, quòd sicut lutum feceris me, & in puluerem reduces me. Nonne sicut lac mulsisti me, & sicut caseum me coagulasti? Vitam & misericordiam tribuisti. 654.
13. Numquid Deus indiget vestro mendacio, vt pro illo loquamini dolos? Numquid faciem eius accipitis? 707.
14. Homo natus de muliere breui viuens tempore. 362.
15. Congregatio hypocritæ sterilis, & ignis deuorabit tabernacula eius. 443.
18. Tenebitur planta illius laqueo, & exardescet contra eum sitis. 508.
19. Vsquequo affligitis animam meam, & atteritis me sermonibus? 770.
Nempe etsi ignoraui, mecum erit ignorantia mea, &c. 459.
20. Ossa eius implebuntur vitijs adolescentiæ. 717.
21. Neque enim quis existimet, quòd dilatio suspiratis. 297.
28. Sapientia verò vbi inuenitur, & quis est locus intelligẽtiæ? Nescit homo pretium eius. 125.
Tempus posuit tenebris, & vniuersorum fines ipse considerat, lapidem quoque caliginis, & vmbram mortis, &c. 234.
29. Causam, quam nesciebam, inuestigabam. 518.
Dicebam, in nidulo meo moriar, & sicut palma multiplicabo dies. 109. 363.
Iustitia indutus sum, & vestiui me sicut vestimento, & diademate, iudicio meo. 334.
Quando erat omnipotens mecũ, & in circuitu meo pueri mei, &c. 236.
30. Comparatus sum luto, & assimilatus sum fauillæ, & cineri, &c. 354.
31. Si contempsi subire iudicium cum seruo meo, & ancilla mea. 347. 354.
Si abscondi quasi homo peccatum meum. 439.
33. Abominabilis fit ei in vita sua panis, & animæ illius cibus ante desiderabilis. 77. 80.
Respiciet homines, & dicet; peccaui. 525. & 529.
35 Propter multitudinem calumniatorum clamabunt; & eiulabunt propter vim brachij tyrannorum. Et non dixit, &c. 752.
36. In manibus abscondit lucem. 699.
37. Tu forsitan cum eo fabricatus es

coelos, qui solidissime, quasi ex aere. 136.
38. Mittes fulgura, & ibunt, & reuertentia dicent tibi, adsumus. 323.
39. Numquid per sapiẽtiam suam plumescit accipiter, expandens alas suas ad Austrum. 78.
41. Halitus eius prunas ardere facit. 777.
42. Sumite ergo vobis septem tauros, & septem arietes, & ite ad seruum meum Iob, &c. 314.

Ex Psalmis.

1. In cathedra pestilentiae non sedit. 775. & 664.
2. Erit tanquam lignum, quod plantatum est secus decursus aquarum. 268. 376. & 407.
3. Dormiui, & soporatus sum, & exurrexi. 481.
4. Signatum est lumen vultus tui super nos. 111.
A fructu frumenti & vini, & olei, &c. 313.
Quoniam tu, Domine, singulariter in spe constituisti me. 198.
Vsquequo diligitis vanitatem, & quaeritis mendacium. 209. 258.
Multi dicunt, quis ostendit nobis bona? 616.
6. Erubescant, & conturbentur omnes inimici mei; conuertantur, & erubescant. 419.
7. Deus iudex iustus, fortis, & patiens, numquid irascitur per singulos dies? 152.
9. Non est Deus in conspectu eius, polluuntur viae eius omni tempore. 141.
Parauit in iudicio thronum suum. 342.
10. Quomodo dicitis animae meae, transmigra in montem. 47.
11. Propter misericordiam inopũ, & gemitum pauperũ non exurgam, &c. 345.
13. Dixit insipiens in corde suo, nõ est Deus. 751.
17. Ascendit fumus in ira eius, & ignis a facie eius exarsit. 859.
18. Coeli enarrant gloriam Dei, & opera manuum eius annuntiat firmamentum. 740.
23. Posuisti nos in opprobrium vicinis nostris, subsannationem, & derisum his. 60.
26. Vnam petij à Domino, hanc requiram, vt inhabitem in domo Domini, &c. 557.
28. Afferte Domino filij Dei: afferte Domino filios arietum. 661.
30. Quam magna multitudo dulcedinis tuae Domine, quam abscõdisti, &c. 316.
Deus meus es tu, in manibus tuis sortes meae. 70.
Abscondes eos in abscõdito faciei tuae. 684.
33. Accedite ad eum, & illuminamini. 141.
Gustate, & videte, quoniam suauis est Dominus. 84. 29.
Quaerite Dominum, & confirmamini, quaerite faciem eius. 27.
35. Homines, & iumenta saluabis, Domine, quemadmodum multiplicasti misericordiam tuam, Deus. 521.
36. Nouit Dominus dies immaculatorum. 70. & 745.
Spera in Domino, & fac bonitatem, & inhabita terram, & pasceris in diuitijs eius. 162.
38. Notum fac mihi, Domine, finẽ meum. 70. 838.
Et peregrinus sicut omnes patres mei. 793.
39. Multiplicati sunt super numerum. 452.
Non respexit in vanitates, & insanias falsas. 467.
43. Tota die verecundia mea contra me est, & confusio faciei meae, &c. 304.
44 Accingere gladio tuo super foemur tuum. 492.
Adducentur Regi virgines post eã proximae eius afferentur tibi. 35. 470. 819. & 844.

Omnis

Omnis gloria eius filiæ Regis ab intus in fimbrijs aureis. 195.
50. Quoniam iniquitatem meam ego cognosco. 739.
51. Quid gloriaris in malitia, qui potens es in iniquitate. 153.
52. Dixit insipiens in corde suo, nõ est Deus. 756.
54. Ecce elongaui fugiens, & mansi in solitudine. 16.
58. Conuertẽtur ad vesperã; famẽ patientur, vt canes. 81.79.& 508
60. Vt reddam vota mea de die in diem. 271.
61. Diuitiæ si affluant, nolite cor apponere. 22.
62. In terra deserta, inuia, & inaquosa sic in sancto, &c. 16.
64. Benedices coronę anni benignitatis tuæ. 100.& 416.
In stillicidijs eius lætabitur germinans. 480.
67. Domini, Domini exitus mortis. 451.
Qui ascendit super cœlum cœli ad Orientem. 610.
Si dormiatis inter medios cleros. 46 688.
68. Pauper, & dolens ego sum. 151.
Extraneus factus sum fratribus meis, & peregrinus filijs matris meæ. 412.
Manè floreat, & transeat, &c. 18.
Infixus sum in limo profundi, &c. 251.
70. Non cognoui litteraturam. 109.775.& 786.
72. Deus, iudicium tuum Regi da. 632.
Et dixerunt, quomodo scit Deus, & si est scientia in excelso? 756.
73. Vt quid auertis manum tuam, & dexteram tuam de medio sinu tuo vsque in finem. 157.
74. Calix in manu Domini, vini meri, plenus mixto, &c. 855.
75. Ab increpatione tua, Deus dormitauerunt omnes. 383. 265. 272.& 523.
76. Dedit ærugini fructus eorum, & labores eorum locustæ, &c. 665.
79. Excita potentiam tuam, & veni. 757.
85. Eripuisti animam meam ex inferno inferiori. 361.
89. Sæculum nostrum illuminatione vultus tui. 717
91. Iustus vt palma florebit. 595. 109 481. & 516.
92. Dominus regnauit, decorem indutus est, &c. 492.& 295.
93. Et dixerunt, non videbit Dominus, nec intelliget Deus Iacob. 756.
99. Honor Regis iudicium diligit. 142.
Deus tu propitius fuisti eis, & vlciscens in omnes. 145.
103. Hoc mare magnum & spatiosum manibus. 682.
105. Stetit Phinees, & placauit, & cessauit quassatio. 624.
106. Omnem escam abominata est anima eorum. 76.
Numquid Sion dicet homo. 95.
Fiat habitatio eorum deserta, &c. 461.
Qui descendunt mare, in nauibus facientes, &c. 691.
109. De torrente in via bibet, propterea exaltabit caput. 532.
115. Ego dixi in excessu meo, omnis homo mendax. 289
118. Iudica, Domine, iudicium meum & libera me. 153.
Aspice in me, & miserere mei, secundum iudicium diligentium nomen tuum. 61.
Dormitauit pre tædio anima mea cõfirma me in verbis tuis. 76.77
In quo corrigit adolescẽtior viam suam. 350.& 352.
Secundum verbum tuum, Domine, mihi tribue intellectum. 491
119. Quomodo cantabimus in terra aliena. 376.
Hei mihi, quia incolatus meus prolongatus est. 519.
121. Lætatus sum in ijs, quæ dicta

sunt mihi. 552.
127. Filij tui sicut nouellæ oliuarum, &c. 455.
130. Posuisti tenebras, & facta est nox, in ipsa pertransibunt. 293.
131. Ego autem quasi oliua fructifera in domo. 395.
136. Si oblitus fuero tui Hierusalē, obliuioni detur dextera mea. 544
138. Qui a facie tua fugiam? Si ascēdero in cœlum, tu illic es, &c. 189. & 701.
Non est occultatum os meum à te, &c. 685.
140. Oleum autem peccatoris non impinguet caput meum. 498.
141. Libera me de persequentibus me, quia confortati sunt super me. 416.
144. Aperis tu manū tuā, & imples omne animal benedictione. 74.
147. Qui posuit fines tuos pacem, & adipe frumenti satiat te. 232. & 263.

Ex Prouerbijs.

3. Lignum vitæ est ijs, qui apprehēdunt eam. 46.
5. Non dixeris peccaui, & quid accidit mihi triste, altissimus enim est patiens redditor. 152.
Ceruachrissima gratissimus hinnulus, &c. 706.
Cur detestatus sum disciplinam & increpationibus non acquieuit cor meum. 24.
Iniquitates suæ capiēt impium, & funibus peccatorum suorum constringetur. 506.
6. Laqueus enim fortis viro propria labia, & capitur verbis oris sui. 439.
Paululum dormiens; paululum dormitabis, &c. 255.
Vsquequo piger dormies? Quādo cōsurges de somno tuo, &c. 513
7. Statim eā sequitur, quasi bos ductus ad victimam. 727. & 115.
9. Mulier clamosa, plenaque illecebris, & nihil omnino sciens. 210.
10. Stultus per risum operatur scelus. 258.
Fons vitæ in manu iusti, &c. 454.
Desideriū suū iustis dabitur. Quasi tempestas transiens, &c. 555.
11. Alij diuidunt propria, & ditiores fiunt. 9.
Salus autem, vbi multa consilia, 240.
Impius facit opus instabile, seminanti autem iustitiam merces fidelis. 836.
12. Non inueniet fraudulentus lucrum. 260.
14. In multitudine populi dignitas Regis, in paucitate plebis ignominia. 312.
Misericordia, & veritas præparauit bonum. 638.
Vbi plurimæ segetes, manifesta est fortitudo bonis. 284.
Filio doloso nihil erit boni. 850.
16. Vir impius fodit malum, & in labijs illius ignis ardescit. 553.
17. Animus gaudens ætatem floridam facit; spiritus tristis exsiccat ossa. 480.
18. Impius cum in profundum venerit peccatorū, cōtemnit. 434.
19. Multi colunt personam potentis, & amici sunt bona tribuentis, &c. 426.
20. Ei, qui reuelat mysteria, & qui ambulat fraudulenter, & dilatat labia. 59.
24. Per agrum hominis pigri transiui, & per viam viri stulti, &c. 244.
25. Gloria Regum, inuestigare sermonem. 519.
26. Princeps qui libenter audit verba mendacij, omnes ministros habet impios. 49.
29. Qui delicate a pueritia nutrit seruum suum, postea sentiet eū contumacem. 32
30. Verba congregantis filij vomētis. Visio, quam locutus est vir, cum quo est Deus. 5.
Tria sunt insaturabilia, & quartū, quod nunquam dicit sufficit. Infernus,

seruus, & asvulus, & terra, 798.
Tria sunt difficilia mihi, & quartū penitùs ignoro, viam aquilæ, &c. 54.& 246.
Stellio manibus nititur, & moratur in domibus Regum. 722.
21. Non timebit domui suæ à frigoribus niuis, omnes enim domestici eius vestiti sunt duplicibus. 334.
Gustauit, & vidit, quia bona est negotiatio eius, non extinguetur in nocte lucerna eius, &c. 315.

Ex Ecclesiaste.

1. Vanitas vanitatum, & omnia vanitas. 837
Ad locum, vnde flumina exeunt, reuertentur, 132.
Stultorum infinitus est numerus, 473.
Vbi multæ sunt opes, multi & comedunt eas. 813.
Non est priorum memoriæ, sed neque eorum quidem, quæ postea futura sunt, erit recordatio, &c. 612.
Quid habet amplius homo de vniuerso labore suo, quo laborat sub Sole. 480.362.359.
Generatio præterit, generatio aduenit; terra autem in perpetuū stat. 561.
Vniuersa vanitas, & afflictio spiritus. 773.
2. Multum habui familiam, armenta quoque, &c. 43.
Sapientis oculi in capite. 820.
3. Vidi sub sole in loco iudicij impietatem. 426.
Cuncta fecit Dominus bona in tēpore suo, & mundum tradidit disputationi eorum, 274.
4. Stultus complicat manus suas, & comedit carnes suas. 15.
Considerans reperi aliam vanitatē sub Sole. Vnus est, & secundum non habet, non filium, non fratrem, &c. 524.615.& 637.
5. Est & illa infirmitas pessima, quā vidi sub Sole, diuitiæ conseruatæ in malum. 23.& 141
Vbi multæ sunt opes, multi comedunt eas. 453.
Et omnis homo, cui dedit Deus diuitias potestatemque. 523.
6. Omnis labor hominis in manu eius, sed anima illius non implebitur. 47.
8. Quasi vmbra transeant, qui non timent Dominum. 539.
9. Nec velocium esse cursum, nec fortium bella, &c. 175
10. Qui transfert lapides, affligetur in eis. 351.
Pretiosior est sapientia, & gloria, parua & ad tempus stultitia. 698.
Væ tibi, terra, cuius Rex puer est, & cuius Principes manè comedunt, &c. 381
Nihil est iniquius, quàm amare pecuniam, hic enim animam suā venalem habet. 22.
Aues cœli portabunt vocem tuā. 237.829.
Si spiritus potestatē habentis ascēderit super te, locum tuum ne admiseris. 141.& 592.
Labor stultorum affliget eos, quia sciunt in vrbem pergere. 360.
11. Manè semina semen tuum, & vespere, &c. 687.
12. Ibit homo in domum æternitatis suæ. 438
Verba sapientum, quasi stimuli, & quasi claui in altum defixi. 492.

Ex Cantici Canticorum.

1. Osculetur me osculo oris sui, quia meliora sunt vbera tua vino. 16.165.170.& 277
Oleum effusum nomen tuum. 73. 476.683.906.& 783.
Adolescentulæ dilexerunt te. 783.
Si ignoras te, ò pulcherrima mulierum, egredere, & abi, &c. 304.
Indica mihi, vbi pascas, vbi cubes. 221.353.589.& 694.
Ego flos campi, & lilium conuallium.

lium. 850.
Equitatui meo in curribus Pharaonis assimilaui te. 429.
Nolite me considerare, quòd fusca sim; quoniam decolorauit me Sol. 31.
Trahe me post te, & curremus in odorem vnguentorum. 513.
Pulchræ sunt genæ tuæ sicut turturis. 734.
Filij matris meæ pugnauerunt cōtra me. 740.
2. Sub vmbra illius, quem desiderqueram, sedi, & fructus eius dulcis. 30 82. 746.
Dilectus meus mihi, & ego illi, &c. 798. 741. 670. & 467. 647.
Donec adspiret dies, & inclinentur vmbræ. 746.
Vox dilecti mei pulsantis, aperi mihi soror mea, &c. 325.
Ascendam in palmam, & apprehendam fructus. 673.
Oculi tui sicut columbæ. 683.
Sicut malus inter ligna syluarum, sic dilectus meus. 819. 406.
Ego flos campi. 716. 675.
Surge amica mea, soror mea, & veni; columba mea in foraminibus. 229.
Surge propera, amica mea. 467.
3. In lectulo meo per noctes quæsiui, quem diligit anima mea. 354. & 685.
Per vicos, & plateas quæram, &c. 214.
Inuenerunt me vigiles, qui custodiunt ciuitatem. Numquid, quem diligit anima mea vidistis. 30.
Surgam, circuibo ciuitatem per vicos, & plateas, &c. 469.
Ferculum sibi fecit Rex Salomon de lignis Libani, &c. 707. & 110.
Quæ est ista, quæ ascendit per desertum, sicut virgula fumi ex aromatibus. 641. 268. & 269.
En lectulum Salomonis sexaginta fortes ambiunt ex fortissimis Israel, omnes tenentes, &c. 847.
Vniuscuiusque ensis super femur, &c. 851.
4. Surge Aquilo, & veni Auster. 518. 78.
Sicut vitta coccinea labia tua. 457.
Venter tuus sicut crater tornatilis non indigens poculis. 84.
Fons hortorum, puteus aquarum viuentium. 596.
Vulnerasti cor meum, soror mea sponsa. 93.
Veni de Libano, sponsa mea, veni de Libano. 846.
Hortus conclusus es, soror mea sponsa, hortus conclusus, fons signatus. 110. & 846.
Sicut fragmen mali punici ita genæ tuæ. 465.
Emissiones tuæ paradisus malorū punicorum. 478.
Odor vestimentorum tuorum super omnia aromata. 804.
5. Inuenerunt me custodes, qui circumierunt ciuitatem, percusserunt me, &c. 17. 413.
Vox dilecti mei pulsantis. 490.
Crura illius columnæ marmoreæ. 44.
Bibite, & inebriamini charissimi. 29.
Surrexi, vt aperirem dilecto meo, manus meæ distillauerunt, &c. 203.
Veni in hortum meum, soror mea sponsa. 583.
Dilectus meus candidus, & rubicundus. 670. & 844.
Aperi mihi, soror mea, propinqua mea, perfecta, &c. 769.
6. Sicut cortex mali punici genæ tuæ, absque eo, quod intrinsecus latet. 102.
Viderunt eam filię, & beatissimam prædicauerunt, &c. 646.
Sexaginta sunt Reginæ, & octoginta concubinæ, & adolescentularum, &c. 109. 257. & 623.
Egredimini, & videte, filiæ Sion, Regem Salomonem in diademate, &c. 486.

Quæ

Quæ est ista quæ progreditur quasi aurora consurgens, &c. 640.
Auerte à me oculos tuos, quia ipsi me auolare fecerunt. 643.
7. Quàm pulchri gressus tui in calceamentis, 9. & 104.
Veni, dilecti mi, egrediamur in agrum. 104.
Surgam, & circuibo ciuitatem per vicos, & plateas. 57.
Ego dilecto meo, & ad me conuersio eius, &c. 34.
Nasus tuus sicut turris Libani, quæ respicit cōtra Damascum. 671.
Venter tuus aceruus tritici, vallatus lilijs. 102.
Oculi tui sicut piscinæ, &c. 454.
Ascendam in palmam, apprehendam fructus eius. 827 & 577. 405
8. Quæ est ista, quæ ascendit de deserto? 466.
Fortis est, vt mors dilectio, dura sicut infernus æmulatio, &c. 554.

Ex Sapientia.

1. Spiritus sanctus disciplinæ effugiet fictum. 849.
Deus mortem non fecit, nec lætatur in perditione viuorum, &c. 194.
Manibus, & verbis accersunt illa. 622.
2. Venite ergo, & fruamur bonis, quæ sunt, & vtamur creatura tanquam in iuuētute celeriter, vino pretioso, &c. 727. 532.
Circumueniamus iustū, quoniam inutilis. 774.
4. Consummatus in breui expleuit tempora multa. 364.
Ætas senectutis vita immaculata. 71.
Quam pulchra est casta generatio cum claritate. 110.
5. Induet pro thorace iustitiam, & accipiet pro galea iudicium. 826. 534.
6. Horrende, & citò apparebit vobis, quoniam iudicium durissimum in ijs, qui præsunt. 142.
Clara est semper, & nunquam marcescet sapientia, & facile videtur, &c. 743.
9. Corpus, quod corrumpitur, aggrauant animam; & terrena inhabitatio deprimit. 156.
12. Misisti antecessores exercitus tui vespas, &c. 291.
O quam bonus, & quam suauis est, Domine, spiritus tuus in omnibus. 756.
16. Angelorum esca nutriuisti populum tuum. 6.

Ex Ecclesiastico.

1. Plenitudo sapientiæ est timore Deum, & plenitudo a fructibus illius omnem domum illius impleuit, &c. 524.
2. Væ duplici corde, & labijs scelestis, & manibus malè facientibus, & peccatori terram ingredienti duabus. 850.
Qui timent Dominum, inquirent, quæ beneplacita sunt ei, qui diligunt eum, replebuntur, &c. 607.
18. Miseratio Domini circa proximum suum. 438.
Memento paupertatis in tempore abundantiæ, &c. 318.
24. Quasi balsamum non mixtum odor meus. 808. 50.
Transite ad me omnes, qui concupiscitis me, & a generationibus meis implemini. 84.
Ego quasi vitis fructificaui suauitatem odoris. 473.
Quasi palma exaltata sum in Cades. 96.
Species mulieris exhilarat faciem viri sui, & super omnem concupiscentiam, &c. 95.
Penetrabo omnes inferiores partes terræ, & inspiciam omnes dormientes, &c 233.
Qui implet quasi Phison sapientiam, & sicut Tigris in diebus nouorum. 141.
27. Homo sanctus in sapientia manet sicut Sol, nam stultus sicut

Luna

Luna mutatur. 820.

42. Melior est iniquitas viri, quam mulier benefaciens. 398.

49. Et Ioseph, qui natus est homo, Princeps fratrum, &c. 439.

Isaias.

1. Audite cœli, & auribus percipe terra, quoniam Dominus locutus est. Filios nutrini, &c. 303.

Restituam iudices tuos, vt fuerũt prius. 130.

Nisi Dominus exercituũ reliquisset nobis semen, &c. 418.

Cognouit bos possessorem suum, &c. 261. & 711.

Super quo pecuniam vos vltra addentes præuaricationẽ. Omne caput languidum. 66.

Si volueritis, & audieritis me, bona terræ comedetis. 101.

Ecce Dominus ascendet super nubem leuem, & ingredietur in Aegyptum. 123.

Væ Assur, virga furoris mei, & baculus, ipse est, in manu eorum indignatio mea. 850.

2. Et iudicabit gentes, & arguet populos multos, & conflabunt gladios suos in vomeres. 347. 39.

Dies Domini exercituũ super omnem superbum, & super omnes naues. 773. 691.

Et super omnes cedros Libani. 773.

Princeps vero ea, quæ sunt digna Principe cogitabit, & ipse super Duces. 7.

4. Lignum fumigans non extinguet. 168.

Qui sperant in Domino, mutabũt fortitudinem. 342.

5. Vinea facta est dilecto meo in cornu filij olei, &c. 404.

Væ, qui trahitis iniquitatem in funiculis, &c. 506.

Væ, qui consurgitis manè ad ebrietatem sectandam, &c. 252.

Et eleuabit signum in nationibus, & sibilabit eum. 450.

6. In anno, quo mortuus est Rex Ozias, vidi Dominum sedẽtem super solium excelsum, 337. & 283. 537.

Quæ sub ipso erant, replebant templum. 779.

In manu eius calculus, quem forcipe tulerat de altari. 787.

9. Ecce virgo concipiet: & pariet filium, & vocabitur nomen eius Emanuel. 402.

8. Antequam sciat puer vocare patrem, aut matrem, auferetur fortitudo Damasci. 346.

9. Quoniam omnem stolam cogregatam dolo, & vestimentum, &c. 303.

Primo tempore alleuiata est terra Zabulon, & Nephtalim, &c. 378.

Delectabitur infans ab vbere, super foramine aspidum, &c. 234.

Paruulus natus est nobis, filius datus est nobis. 93 & 609.

10. Computrescit iugum à facie olei. 477.

Visitabo super fructum magnifici cordis Regis, &c. 525.

Suscitauit super eum Dominus exercituum flagellum, iuxta plagam Madiam. 819.

11. Requiescet super eum spiritus Domini spiritus sapientiæ, &c. 166.

Vitulus, & leo, & ouis simul morabuntur, & puer paruulus minabit eos. 342.

In die malorum ne immemor sis bonorum, quoniam facile est coram Deo in die obitus, &c. 198.

12. Haurietis aquas in gaudio de fontibus Saluatoris. 638.

13. Vlulate, quia propè est dies Domini: quasi vastitas à Domino veniet. Propterhoc omnes manus dissoluentur, &c. 128.

Ego mandaui sanctificatis meis, & vocaui fortes meos in ira mea. 145.

Super montem caliginosum leuate signum. 763. 594. & 577.

14. Om-

14. Omnes Reges gentium vniuersi in gloria, &c. 438.
De radice colubri egredietur regulus. 45.
Qui dicebas in corde tuo, in cœlũ conscendam, super astra Dei exaltabo solium meum, &c. 216 855.
19. Dominus misit in medio eius spiritum vertiginis, &c. 5.
Ecce Dominus ascendet super nubem leuẽ, & ingredietur Aegyptum. 123. 845.
21. Babylon dilecta mea posita est mihi in miraculum, &c. 441
Ad me clamat ex Seir. Custos quid de nocte? 27.
22. Figam illum paxillum in loco fideli, &c. 492.
Et vocauit Dominus Deus exercituum in die illa ad fletum, & ad planctum, ad caluitium, &c. 534.
24. Calamum quassatum non confringet. 147.
26. A finibus terræ laudes audiuimus, gloriam iusti; secretum meum mihi, &c. 237
Concepimus, & quasi parturiuimus spiritum salutis, 601.
28. Ponam iudicium in spem; at misericordia mea in stateris. 309.
Manda, remanda; expecta, re expecta, modicum ibi, &c. 363
Hi quoque præ vino nescierunt, præ ebrietate errauerunt. 412.
31. Et cadet Assur in gladio non viri, & gladius non hominis vulnerabit eum. 438
33. Dissipatæ sunt viæ; cessauit, trãsiens per semitas; irritum factũ est pactum. 439.
36. Numquid ad Dominum tuum, & ad te misit me Dominus meus, vt loquerer omnia verba ista, &c. 258.
41. Consurge sicut in diebus antiquis, in generationibus populorum. 224.
44. Effundam spiritũ meum super semen tuum, & benedictionem meam per stirpem. 389.
45. Rorate cœli desuper, & nubes pluant iustum. Aperiatur terra, &c. 669.
Verè tu es Deus absconditus. 683.
46. Posuit me sicut sagittam electam. 406.
48. Scio enim quia preuaricãs præuaricaberis, & transgressorem ex vtero vocaui te. 11
49. Leua in circuitu oculos tuos, & vide, omnes isti congregati sunt, &c. 494
In manibus meis descripsi te; muri tui coram oculis meis. 699
50. Corpus meum dedi percutientibus, & genas meas vellẽtibus, faciẽ meam non auerti, &c. 322
Ecce vos omnes accendentes ignẽ accincti flammis, &c. 523.
52. Quàm pulchri super mõtes pedes annuntiantis, & prędicantis pacem. 225 417
Solue vincula colli tui, captiua filia Sion. 668.
54. Et in iustitia fundaberis. 21
Ego sternam per ordinem lapides tuos, & fundabo te in saphiris, &c. 20.
55. Derelinquat impius viam suã, & vir iniquus cogitationes suas. 6.
Quare appenditis argentum, & nõ in panibus, &c. 360.
57. Hæc dixit excelsus, & sublimis, habitans æternitatem: & sanctum nomen eius in excelsum. 230.
58. Et vocaberis ędificator sepium. 402.
Frange esurienti panem tuum, egenos, vagosque induc in domum tuam, &c. 540.
60. Aperientur portæ tuæ iugiter die, ac nocte, &c. 86.
Surge, illuminare Hierusalem, quia venit lumen tuum, & gloria Domini, &c. 646.
Et venient ad te curui filij eorum,

qu

qui humiliauerunt te, & adorabunt vestigia pedum. 788.
61. Spiritus Domini super me, eo quod vnxit, &c. 166.
62. Habitabit iuuenis cum virgine, & habitabunt in te filij tui, &c. 494.
63. Torcular calcaui solus. 825.
64. Allisisti nos in manu iniquitatis nostræ, & peccata nostra abstulerunt nos. 612.
65. Ecce serui mei comedent, &c. 264. & 393.
Hieremias.
1. Priusquam te formarem in vtero, noui te, & antequam exires, &c. 462.
2. Super eum rugierunt leones, & dederunt vocem suam. 157.
Adamaui quippè alienos, & post eos ambulabo. 567.
11. Oliuam vberem pulchram vocauit Dominus nomen tuum, ad vocem loquela grandis, &c. 498.
Mittamus lignum in panem eius. 759. 770.
15. Si separaueris pretiosum à vili, quasi os meum eris. 690.
22. Terra, terra, audi sermonē Domini: hæc ait Dominus, scribe, &c. 731. & 442.
Hæc dicit Dominus ad Ioachim filium Iosiæ, Regem Iuda: Non planget eum, &c. 545.
23. Nolite audire verba Prophetarum, qui decipiunt vos, visiones cordis sui loquuntur. 697.
31. Vox in Roma audita est, ploratus, & vlulatus multus, &c. 366.
Ecce dies veniunt, dicit Dominus, & seminabo domum Israel, & domum Iuda semine hominum, & semine iumentorum. 521.
48. Date florem Moab. 507 & 534.
Threni.
2. Matribus suis dixerunt, Vbi est triticum, & vinum? Cum deficerent quasi vulnerati in via. 16. & 157. 199.
Cui comparabo te, vel cui assimilabo te, filia Hierusalem. 42.
Repulit Dominus altare suum; maledixit sanctificationi suæ; tradidit in manus inimici, &c. 548.
3. Bonum est viro, cum portauerit iugum ab adolescentia sua. 669. & 370.
4. Paruuli petierunt panem, & non erat, &c. 79 & 262.
Maior effecta est iniquitas populi mei peccato Sodomorum. 18.
Filia populi mei crudelis, quasi struthio in deserto. Adhæsit lingua, &c. 163.
Ezechiel.
2. Et vidi, & cecidi in faciem meā, & audiui vocem loquentium, & dixit ad me: Fili hominis, sta super pedes tuos, &c. 20.
3. Dixit ad me: Fili hominis, vade ad domum Israel, & loqueris verba mea ad eos, &c. 10.
9. Non parcat oculus vester, neque misereamini. 298.
10. Et vidi, & ecce quatuor rotæ iuxta Cherubim. 606.
14. Si autem & pestilentiam misero super terram illam, & effudero indignationem meam, &c. 502.
16. Ecce hæc fuit iniquitas Sodomæ, sororis tuæ superbia, & saturitas. 37.
23. Insaniuit super eos concupiscē tia oculorum suorum, & misit nuntios ad eos. 257.
24. Mortua est vxor mea ad vesperam, & feci manè sicut præceptum, &c. 466.
28. Tu Cherub extensus, & protegens posui te in mente sancto Dei, &c. 119.
Leua planctum super Regem Tyri, & dices ei: Hæc dicit Dominus Deus. Tu signaculum similitudinis, &c. 848.
34. Væ pastoribus Israel, quia pascebant

scebant semetipsos, nõ gregem. &c. 226.
37. Dimisit me in medio campi, qui erat plenus ossibus. 676.

Daniel.

1. Et constituit Rex annorum per singulos dies de cibis suis, & de vino vnde bibebat ipse. 36. 541. 455.
2. Tibiæ autem ferrea pedum, quædam pars ferrea, quædam autem fictilis. 384.
3. Effundebatur flamma super fornacem cubitis quadraginta nouem, &c. 289.
Ecce ego video quatuor viros solutos, & ambulantes in medio ignis, &c. 563.
Angelus autem Domini descendit cum Azaria, & socijs eius. 598.
A me ergo positum est hoc decretum, vt omnis populus tribus, & lingua, quacumque locuta fuerit, &c. 610.
4. Quamobrem Rex, consilium meum placeat tibi, & peccata tua eleemosynis redime, &c. 308.
Tu es Rex, qui magnificatus es, & inualuisti, & magnitudo tua creuit. 529.
Post finem dierum ego Nabuchodonosor oculos meos ad cœlum leuaui. 192. 614. & 779.
Magna arbor, & fortis, & proceritas eius contingens cœlum: folia eius pulcherrima, & fructus nimius. 834.
Ego Nabuchodonosor quietus eram in domo mea, & florens, &c. 507
Ex hominibus abiectus est, & fœnum, vt bos comedis. 370.
In ramis eius conuersabantur volucres cœli. 829.
7. Prima quædam leæna, & alas habebat aquilæ; aspiciebam, donec euulsæ, &c. 56. 360.
Aspiciebam, donec throni positi sunt, & antiquus dierum sedit, & libri aperti sunt. 812.
10. Noli metuere, Daniel, quia ex die primo, quo posuisti cor tuũ ad intelligendum, &c. 501.
23. Postquam senes locuti sunt, erubuerunt serui vehementer. 586.
Angustiæ sunt mihi vndique. 682.

Osee.

11. Circumdedit me Ephraim negotiatione sua, & in dolo domus Israel. 786.
12. Chanaam in manu eius statera dolosa calumniam dilexit. 737.
Pascit ventum, sequitur ostium, &c. 789.
13. Loquente Ephraim, horror inuasit Israel, & deliquit in Baal. 110.
Adducet Dominus ventum vrentem de deserto ascendentem, & siccabit venas eius. 219.
Consolatio abscondita est ab oculis meis, quia ipse inter fratres, &c. 553.
24. Israel germinabit sicut lilium, & erumpat radix eius, vt libani, ibunt rami. 839.

Ioel.

1. Computruerunt iumẽta in stercore suo, demolita sunt horrea, &c. 358.
Gens enim ascendens super terram meam fortis, & innumerabilis, &c. 12.
2. Mittam vobis frumentum, & vinum, & replebimini. 264.
Reddam vobis annos, quos comedit locusta, bruchus, & rubigo, & eruca, fortitudo mea magna, &c. 265.
Sanctificate ieiunium, vocate cœtum. 802.
Scindite corda vestra, & non vestimenta. 268.

Amos.

6. Væ, qui opulenti estis in Sion, & confiditis in monte Samariæ; optimates, capita populorum, &c. 535. & 659.

Nibil

Nihil patiebantur super contritione Ioseph. 657.
Væ, qui comeditis agnum de grege, & vitulos de medio armenti. Qui canitis ad vocem psalterij, sicut Dauid, putauerunt se habere vasa cantici, &c. 539.

Ionas.

2. Et peruenit verbum ad Regem Niniuę, & surrexit de solio. 24. & 308.
Præparauit Dominus piscem grandem, &c. 193.
Pelagus operuit caput meum. Ad extrema montium descendi. 233.
3. Et cæpit Ionas introire ciuitatem itinere diei vnius, & clamauit, & dixit: Adhuc quadraginta dies, &c. 24 & 216.
Et vidit Deus opera eorum, quia conuersi sunt de via sua mala, &c. 273.
Peruenit verbum ad Regem Niniue, & surrexit. 830.

Naum.

1. Deus æmulator, & vlciscens Dominus, & habens furorem. 151.
Dominus patiens, & magnus fortitudine, & mundans non faciet innocentem. 274.
Sicut spinæ se inuicem complectuntur, sic conuiuium eorum, &c. 579.
3. Custodes tui quasi locustæ. 320.

Abacuc.

1. Facies hominis, quasi pisces maris. 837.
Ego suscitabo Chaldæos, gentem amaram, & velocem, ambulantem super latitudinem, &c. 667.
2. Vsquequo aggrauat contra se densum lutum? 835.
3. Ficus enim non florebit, & non erit germen in vineis, mentietur opus oliuæ. 130.
Domine, audiui auditionem tuã, & timui; Domine, opus tuum in medio annorum. 231.
Custodiui, & expauit venter meus à voce orationis labiorum meorum. 298.
Deus ab Austro veniet, & sanctus de monte Pharam, &c. 778.

Sophonias.

1. Iuxta est dies Domini magnus, iuxta est, & velox nimis, &c. 519.
4. Iudices eius lupi vesperi. 348.

Zacharias.

4. Et educent lapidem primarium, & exequabit gratiam. 326.
Isti duo filij olei, splendoris, qui assistunt dominatori. 637.
5. Ecce talentum plumbi portabatur, & ecce mulier vna sedens in medio amphoræ. 140.
7. Factum est verbum Domini ad me, dicens: Loquere ad omnem populum, & Sacerdotes. 163.
9. Tu quoque in sanguine testamẽti tui emisisti vinctos tuos de lacu, &c. 551.
11. Benedictus Dominus Deus, quia diuites facti sumus. 226.
Vlula abies, quia cecidit cedrus. 286.
In illa die erit, quod supra frænum equi est sanctum Domino 824.

Malachias.

1. Iacob dilexi, Esau autem odio habui. 473.
2. Dominus testificatus est inter te, & vxorem pubertatis tuæ, &c. 566.
3. Et accedam ad vos in iudicio, & ero testis velox maleficis. 920.

Ex 1. Machabæorum.

5. Faciamus & ipsi nobis nomen, & eamus pugnare aduersus gentes. 476.
Cum appropinquauerit Iudas, & exercitus eius ad torrentem aquæ si transierit ad nos prior, non poterimus sustinere, &c. 512.
6. Et vidit Eleazar filius Saura vnã de bestijs loricatam loricis Regis, &c. 681.

Ex 2.

Ex 2. Machabæorum.

2. Ambierat Iason frater Oniæ summum sacerdotium, adito Rege, promittens ei argenti talenta trecenta sexaginta, &c. 592.

Ex nouo Testamento.

Matthæus.

1. Iudas autem genuit Phares, & Zaram de Thamar. 383.

Antequam conuenirent, inuenta est in vtero habens de Spiritu sancto. 54. 53.

Ioseph autẽ cum esset iustus, & nollet ea traducere, &c. 421. & 749.

Booz autem genuit Obed ex Ruth. 248

2. Apertis thesauris suis, obtulerũt ei aurum, thus, & myrrham. 542.

Inuenerunt puerum cum Maria. 790.

Occidit multos pueros. 666

Fuge in Aegyptum, & esto ibi. 724.

3. Baptizatus autẽ Iesus confestim ascendit de aqua, & ecce aperti sunt ei cœli. 146. 568. 284. & 293.

Dic, vt lapides isti panes fiant. 479.

Ipse autem Ioannes habebat vestimentum de pilis camelorum. 580. & 662.

4. Relictis retibus, & patre, secuti sunt eum. 112.

Venite, faciam vos fieri piscatores hominum. 32.

Mitte te deorsum. 794.

5. Beati qui lugent, quoniam consolabuntur. 79.

Pater noster, qui es in cœlis. 88. & 104.

Estote perfecti, sicut & Pater vester cœlestis. 99.

Panem nostrum quotidianum. 202. 376. & 392.

Lex, & Prophetæ vsque ad Ioannem. 417.

Ne iustitiam vestram faciatis coram hominibus. 780.

Audistis, quia dictum est: Diliges proximum, & odio habebis inimicum tuum? Ego autem, &c. 421.

Si oculus tuus dexter scãdalizat te erue eum, & proijce abs te. 544.

6. Ego autem dico vobis, diligite inimicos vestros. 421. & 154.

Si quis vult venire post me, abneget, &c. 404.

Considerate lilia agri, quomodo crescant. 492.

Non potestis Deo seruire, & mammonæ. 533.

8. Dico autem vobis, quòd multi ab Oriente, & Occidente venient, & recumbent, &c. 444.

Ibi erit fletus, & stridor dentium. 460.

Vespere autem facto, obtulerunt ei multos, &c. 694.

Et cum venisset transfretum in regionem Gerasenorũ, occurrunt ei duo habentes dæmonia. 165. 180. & 778.

Venisti ante tempus torquere nos 593. 675. & 777.

Cum introisset Capharnaum Iesus, accessit ad eum Centurio, rogas eum, & dicens: Domine, puer meus iacet, &c. 236. & 324.

Non inueni tãtam fidem in Israel 574.

9. Accessit retro, & tetigit fimbriã, &c. 500.

Nemo mittit commissuram panni, &c. 674.

10. Nolite possidere aurum, neque argentum. 97.

11. Cum audisset Ioannes in vinculis opera Christi, mittẽs duos, &c. 159. & 350.

Tu es, qui venturus es? 161.

Inter natos mulierum non surrexit maior Ioanne Baptista. 368. & 596.

Venite ad me omnes, qui onerati estis, & reficiam vos. 713.

12. Abijt Iesus per sata Sabbatho, &c. 3. & 292.

Nunquam ex te fructus nascatur. 147.
Quicumque dixerit verbum contra filium hominis, remittetur ei; qui autem dixerit contra Spiritum sanctum, &c. 433. & 753.
Quæ est mater mea, & qui sunt fratres mei? 571.
Ita erit filius hominis in corde terræ. 680.
Non legistis, quid fecerit Dauid? 793.
13. Alia ceciderant in petrosa, vbi non habebant terram multã. 31.
Simile est regnum cœlorum homini negotiatori, quærenti bonas margaritas, &c. 310. & 514.
Simile est regnum cœlorum thesauro abscondito. 296.
Grano sinapis. 819.
Sinite vtraque crescere vsque ad messem, & in tempore messis dicam, &c. 241.
Simile est regnum cœlorum sagenæ, &c. 487. & 839.
Superseminauit zizania in medio. 511.
14. Descendens Petrus de nauicula, ambulabat super aquas. 417.
Ablegauit eum, & posuit in carcerem. 799. 965. & 422.
Volo, vt det mihi in disco caput Ioannis. 579.
15. Non est bonum sumere panem filiorum, & dare canibus. 147. 778.
Miserere mei, Domine, fili Dauid filia mea malè à dæmonio vexatur. 771.
Misereor turbæ, quia iam triduo sustinent me. 292.
Non enim manus lauant, cum manducant. 251.
Fiat tibi sicut vis. 556.
O mulier, magna est fides tua, fiat tibi, &c. 574. & 607.
16. Sunt quidam de his stantibus, qui non gustabunt mortem, donec videant. 78.
Et portæ inferi non præualebũt aduersus eam. 316. & 794.
Tu es Christus, Filius Dei viui, &c. 178. 489. 614. 755. 491.
Ego dico tibi, quia tu es Petrus, & super hanc petram ædificabo Ecclesiam, &c. 405.
Tu es Christus, Filius Dei viui. Respondens autem Iesus, dixit ei, &c. 279.
Beatus es, Simon Bariona. 794.
17. Ascendit Iesus in montem, & transfiguratus est. 33.
Assumpsit Iesus Petrum, & Iacobum, &c. 281.
Et resplenduit facies eius sicut Sol; vestimenta autem eius facta sunt alba sicut nix. 343.
Bonum est, nos hic esse. Faciamus &c. 33. 164. 243.
Neminem viderunt, nisi solum Iesum. 243.
Ecce vox de nube, dicens: Hic est Filius meus dilectus. 568.
18. Egressus autem seruus ille, inuenit vnũ de conseruis suis, &c. 62.
Vbi sunt duo congregati in nomine meo, ibi sum. 240.
Necesse est, vt veniant scandala. 384.
Da eis pro me, & pro te. 489.
Expedit ei, vt suspendatur mola asinaria. 360.
Iudex quidam erat in quadam ciuitate, qui nec Deum timebat, &c. 653
Vespere autem facto, obtulere Iesu multos. 719.
19. Facilius est, camelum per foramen acus transire, quam diuitem intrare in regno cœlorum. 43. & 228.
Sedebitis, & vos super sedes duodecim, iudicãtes duodecim tribus Israel. 61. 595. & 826.
Si vis ad vitam ingredi, serua mandata. 328.
20 Non est mecum dare vobis. 121. & 687.
Vidit alios stantes in foro otiosos. 319.

Tertia die resurget. 769.
Ecce ascendimus Hierosolymam, & Filius hominis tradetur Principibus, &c. 169.
Dic, vt sedeant duo filij mei, vnus ad dexteram, alius ad sinistram. 207.
Qui portauimus pondus diei, & æstus. 479.
Accessit ad Iesum mater filiorum Zebedæi, adorans, &c. 500.
Domine, vt aperiantur oculi nostri. 556.
21. Intrauit Iesus in templum Dei, & eijciebat omnes ementes, & vendentes, &c. 420.
Generatio mala, & adultera. 498.
22. Intrauit autem Rex, vt videret discumbentes, & vidit ibi hominem. 814. 667.
23. Væ vobis, Scribæ, & Pharisæi hypocritæ, qui ædificatis sepulchra Prophetarum, & ornatis monumenta, &c. 370.
24. Cum videritis abominationem stantem in loco sancto, &c. 615.
Sicut enim fulgur exit ab Oriente, & paret vsque in occidentem, &c. 471.
Duo erant in agro, vnus assumetur. 474.
Vsque ad diē, in quo intrauit Noe in arcam, & non cognouerunt. 536.
Duæ molentes in mola vna, vna assumetur. 5,6.
Ligatis manibus, & pedibus mittite eum in tenebras, &c. 67.
Super pauca fuisti fidelis, super multa te constituam. 608.
Venite benedicti Patris mei, possidete paratū vobis regnum à constitutione mundi. Discedite à me maledicti, &c. 547. 327. 375.
Et separabit eos ab inuicem, sicut pastor segregat oues ab hœdis. 466.
Media nocte clamor factus est, ecce sponsus venit. 570.
Timens abij, & abscondi talentum tuum in terra. 795.
Quid vultis mihi dare, & ego eum vobis tradam. 18.
Constituerunt ei triginta argenteos. 715.
Spiritus quidem promptus est, caro autem infirma. 183.
Cōuerte gladium tuum in locum suum, omnes enim, qui acceperint gladium, &c. 62.
Nō bibam de hoc genimine vitis, donec bibam illud nouum, &c. 841.
Etiamsi omnes scandalizati fuerint in te, ego numquam scandalizabor. 373.
Potuit vnguentum istud venundari multo, & dari pauperibus. 616.
Hymno dicto, exierunt in mōtem Oliueti. 306.
At ille negauit coram omnibus. 830.
Accepit Iesus panem, & benedixit ac fregit, deditque discipulis, &c. 408.
Tristis est anima mea vsq; ad mortem. 197.
Si filius Dei es, descende de cruce. 610.
Abiens laqueo se suspendit. 427. & 772.
27. Tunc videns Iudas, qui eum tradidit, quod damnatus esset, pœnitentia motus, &c. 18. & 270.
Velum templi scissum est, &c. 671. & 730.
Iesus autem iterum clamans voce magna emisit spiritum, &c. 12. & 716.
Postquam autem crucifixerunt eum, diuiserunt vestimenta, &c. 276.
Prætereuntes autem blasphemabant eum: similiter & Principes Sacerdotum illudentes, &c. 267 795.
Sanguis eius super nos. 718.
Cum gustasset, noluit bibere. 452.
Plectentes coronam de spinis posue-

fuerunt super caput eius. 621.

A sexta autem hora tenebræ factæ sunt,&c. 670

Marcus.

1. Venit fortior me post me, cuius nō sum dignus procumbens soluere calceamenta, &c. 488

4. Num lucerna accenditur, vt sub modium ponatur? 531.

5. Quid mihi, & tibi, Iesu fili Dei altissimi? 230.

Neque catenis iam quisquam poterat eum domare,&c. 778.

6. Et pręcepit eis, ne quid tollerent in via, nisi virgam,&c. 177.

Etiamsi dimidium regni petieris. 467.

7. Inde exurgēs Iesus, abijt in fines Tyri,& Sidonis: & ingressus domum. 121.

8. Dęmones autem rogabant eum, dicentes: Si eijcis nos, mitte vos in gregem. 56.

9. Non enim sciebat, quid diceret. 33.

Et quidam surgentes, testimoniū ferebant aduersus eum, dicentes. 50.

10. Cœpit Iesus ostendere discipulis suis, quia oportet eum ire Hierosolymam, &c. 55.

14. Poterat vnguentum istud venundari plus quam trecentis denarijs. 616.

15. Erat autem hora tertia, cum crucifixerunt eum. 422.

Venit Ioseph ab Arimathia, nobilis Decurio, qui & ipse erat expectans regnum Dei, &c. 449. & 754.

Et angariauerunt quemdam Simonem, &c. 614.

Lucas.

1. Exit edictum à Cæsare Augusto, vt describeretur vniuersus orbis,&c. 823.

Post hos dies concepit Elizabeth. 442.

Vt facta est vox salutationis tuæ, &c. 684.

Elizabeth impletum est tempus pariendi, &c. 71.

Et celebat se mēsibus quinque. 232.

Missus est Gabriel à Deo in ciuitatem,&c. 463.

Spiritus sanctus superueniet in te, &c. 626.

Aue gratia plena. 666.

2. Nesciebatis, quia in his, quæ Patris mei sunt, oportet me esse. 2.

Gloria in excelsis Deo, & in terra pax. 801.

Missus est Angelus Gabriel à Deo in ciuitatem Galileæ, cui nomē Nazareth. 295.

Homo iste iustus, & timoratus, expectans consolationem. 791.

Et venit in templum. Et cum inducerent,&c. ibid.

Nunc dimittis seruum tuum, Domine, secundum verbum tuum in pace, quia viderunt oculi mei salutare tuum. 612. 781. 362. 652 673. & 741.

Magnificat anima mea Dominū. 283.

Et pastores erāt in regione eadem vigilantes, & custodientes vigilias noctis, super gregem suum. Et ecce Angelus Domini stetit, &c. 786.

Pastores loquebantur ad inuicem; transeamus vsque Bethleem. 851.

3. Paleas autem comburet igne. 66

Contenti estote stipendijs vestris. 619.

Venit in omnem regionem Iordanis, prędicans baptismum pœnitentiæ in remissionem peccatorum. 662.

4. Hæc omnia tibi dabo, si procidēs adoraueris me. 121.

Multæ viduæ erant in diebus Eliæ quando clausum est cœlum. 743.

Ostendit Iesu omnia regna orbis terrarum in momento, &c. 440.

Cum autem Sol occidisset, omnes, qui habebant infirmos, &c. 684.
5. Exi à me, Domine, quia homo peccator sum. 690.
6. Exiit Iesus in montem orare, & erat pernoctans in oratione Dei, &c. 517.
Si licet Sabbatis benefacere, an malè? 831.
Eleuatis oculis in discipulos suos, dicebat: Beati pauperes, &c. 806
7. Misit ad eum seniores Iudæorũ, rogans eum, vt veniret, &c. 171.
Vt cognouit, quòd accubuisset Iesus in domo Pharisæi, &c. 576.
Fides tua te saluam fecit. 392
Adolescens, tibi dico, surge, &c. 490.
Intraui in domum tuam, aquam pedibus meis nõ dedisti; hæc autem lacrymis, &c. 572
Tunc confitebor illis, quia numquam noui vos. 747.
8. Tetigit fimbriam vestimẽti eius. 30.
Cum gaudio suscipiunt verbum, &c. 31.
Quod tibi nomen? Et ille dixit, Legio. 57.
Occurrit Iesu vir quidam, qui habebat dæmonium, &c. 621 & 849.
Et cum egressus esset Iesus ad terram, occurrit illi vir quidam, qui habebat dæmonium. 120.
Rogabant Iesum, ne imperaret illis, vt in abyssum irent. 125
At ille surgẽs increpuit ventũ. 137
Iesus autem tenens manum eius, clamauit. 262.
Sine mortuos sepelire mortuos suos. 664.
Qui habebat dæmonium iam tẽporibus multis, & vestimento non induebatur, nec in domo manebat, sed in monumentis. 789.
Præceptor, bonum est nos hic esse, faciamus hic tria tabernacula, &c. 408.
Erat mulier in ciuitate peccatrix. 464.
Sine, vt mortui sepeliant mortuos suos. 664.
Factum est, dum oraret, species vultus Iesu altera, & vestitus eius albus, &c. 742.
Vulpes foueas habent, & volucres cæli nidos. 849
10. Martha, Martha sollicita es, & turbaris erga plurima. 95. & 655.
Maria optimam partem elegit, quæ non, &c. 514.
Magister, quid faciendo, vitam æternam possidebo. 118
Plagis impositis abierunt semiuiuo relicto. 772.
Si quid amplius erogaueris, cum rediero, reddam tibi. 329.
Martha autem satagebat circa frequens ministerium, quæ stetit, & ait, &c. 373
Samaritanus autem quidam iter faciens venit secus eum, & vidẽs eum, misericordia motus. 275.
Protulit duos denarios, & dedit stabulario, & ait, curam illius habe. 279.
Et alligauit vulnera eius, & infundens, &c. 281.
11. Regina Austri surget in iudicio cum viris generationis huius, & condemnabit eos, &c. 380.
Quis vestrum habebit amicum, & ibit ad illum media nocte, & dicet illi: Amice, commoda mihi tres panes, quoniam amicus venit de via ad me, &c. 555. & 750.
Cum immundus spiritus exierit, perambulat, &c. 736.
Turbaris erga plurima. Porrò vnũ est necessarium. 801.
Sint lumbi vestri præcincti, &c. 804.
12. Destruam horrea mea, & maiora faciam, &c. 386.
Anima, habes multa bona posita in annos plurimos. 777 519.

Quid faciam, quia non habeo, quò congregem fructus meos ? 22. & 310.
Hominis cuiusdam diuitis vberes fructus attulit, &c. 35.
Nolite timere pusillus grex, quia complacuit Patri vestro, &c. 79 73 41.
Ignem veni mittere in terram, quid volo, nisi vt accendatur. 777.
13 Domine, dimitte illam & hoc anno, vsque dum fodiam circa illam. 292. & 594.
Ite, ostendite vos Sacerdotibus. 470.
Quòd si dicat seruus ille in corde suo, moram facit Dominus meus venire, & cœperit percutere, &c. 411.
Quoties volui congregare filios tuos, quemadmodum auis, &c. 431.
Habebat spiritum infirmitatis annis decem, & octo; & erat inclinata. 636.
14. Iuga boum emi quinque, & eo probare illa. 72.
Exi cito in plateas, & vicos ciuitatis, & pauperes, ac debiles, &c. 203.
Cœperunt simul excusare. Primus dixit, villam emi, &c. 247.
Cum facis prandium, aut cœnam, noli vocare amicos tuos, &c. 634. 680.
15. Omnia consumpsit viuendo luxuriosè. 170.
Dissipauit substantiam suam, &c. 569.
Adolescentior filius peregrè profectus est in regionem longinquam. 352.
Congregatis omnibus adolescentior. 409.
Quanti mercenarij in domo patris mei abundant panibus, &c. 305 & 307
Surgam, & ibo ad patrem meum, & dicam ei: Pater, peccaui in cœlum, &c. 366. & 719.
Adducite vitulum saginatum, & manducemus, & epulemur, &c. 366 449.
Indignatus nolebat introire. 382.
Pater da mihi portionem substantiæ, quæ me contingit. 105. & 420.
Cum autem adhuc longè esset, vidit illum pater ipsius, & misericordia motus, &c. 121.
Accurrens cecidit super faciem eius. 223.
Quis ex vobis homo, qui habet centum oues, &c. 510.
16. Et si in alieno fideles non fuistis, quod vestrum est, quis dabit vobis ? 376.
Vocauit illum, & ait illi: Quid hoc audio de te? Redde rationem, &c. 416.
Accipe cautionem tuam, & sede cito, scribe, &c. 736.
Sed & canes veniebant, & lambebant vlcera eius. 82.
Factum est autem, vt moreretur mendicus, & portaretur ab Angelis. 813 125.
Pater Abraham, miserere mei. 500.
Facite vobis amicos de mammona iniquitatis. 501.
17. Et sicut factum est in diebus Noe, ita erit & in diebus filij hominis. 619.
18. Ecce ascendimus Hierosolymam, & consummabuntur omnia, quæ dicta sunt, &c. 167.
Pharisæus stans hæc apud se orabat: Domine, gratias ago tibi, quia non sum sicut cæteris, &c. 178. & 289.
Publicanus à longe stans nolebat oculos leuare, &c. 289.
Dixit autem Iesus ad quosdam, qui in se confidebant, &c. 329.
Iudex quidam erat in quadam ciuitate, qui Deum non timebat, &c. 653. 434.
19. Quærebat videre Iesum, quis esset,

esset; & non poterat. 203. 41. & 611.
Ingressus Iesus perambulabat Iericho, & ecce vir nomine Zachaus, &c. 86.
Cœpit eijcere ementes, & vendentes. 503.
Homo quidam nobilis abijt in regionem longinquam accipere sibi regnum. 312.
Domine, ecce mna tua, quam habui repositam in sudario. 350.
21. His autem fieri incipientibus, respicite, & leuate capita. 387.
22. Qui potestatem habent, benefici vocantur, &c. 837.
Ecce introeuntibus vobis in ciuitatem occurret homo amphoram aquæ portans. 229.
Et tecum paratus sum in carcere, & in mortem ire. 520.
Et ipsi cœperunt quærere inter se, quis esset ex eis qui hoc facturus esset. Facta est autem contentio inter eos, quis eorum videretur, &c. 377.
Quando misi vos sine sacculo, & sine pera, & sine calceamentis, numquid aliquid defuit? 376.
Desiderio desideraui hoc pascha, &c. 196. 197.
Egressus foras fleuit amare. 554.
23. Domine memento mei, dum veneris in regnum tuum, &c. 367.
Hodie mecum eris in paradiso. 428.
Spreuit autem Iesum Herodes cũ exercitibus suis, &c. 231. & 317.
Apprehenderũt Simonem quemdam Cyrenensem venientem de villa, &c. 407.
Pater, dimitte illis, non enim sciunt, &c. 269.
24. Accepit panem, & benedixit, ac fregit, ac porrigebat illis, & aperti sunt oculi eorum. 261. 540.

Ioannes.

1. In propria venit, & sui eum non receperunt. 95.
Illuminat omnem hominem venientem in hunc mundum, 758.
Vidimus gloriam eius, gloriam quasi vnigeniti à Patre. 94. & 831.
De plenitudine eius omnes accepimus. 723.
Non est potestates nisi à Deo. 121.
Verbo caro factum est, & habitauit in nobis. 612.
Miserunt Iudæi ab Hierosolymis Sacerdotes, & Leuitas ad Ioannem. 27. 33.
Tu quis es? Ego vox clamantis in deserto. 161.
Ipse est, qui post me venturus est. 488.
Stabat Ioannes, & discipuli eius duo, & aspiciens Iesum, &c. ibid.
Lex per Moysem data est, gratia, & veritas per Iesum Christum. 743.
2. Quid mihi, & tibi est mulier? 14. & 280.
3. Illum oportet crescere, me autem minui. 161.
Spiritus vbi vult spirat, & vocem eius audis, & nescis, vnde veniat, aut quo vadat. 355.
Sic Deus dilexit mũdum, vt filium suum vnigenitum daret, 510. 625. & 855.
Qui habet sponsam, sponsus est; amicus autem sponsi stat, & audit eum. 522.
Sic Deus dilexit mundum, vt Filium suum vnigenitum daret. 689.
4. Cibus meus, vt faciam voluntatem Patris mei. 774.
Omnis, qui biberit ex aqua, hic sitiet iterum. 798.
Aqua, quam ego dabo ei, fit in eo fons aquæ salientis in vitam æternam. 306. & 600.
Domine, da mihi hanc aquam, vt non sitiam. 605.

Ego misi vos metere, quod vos nō laboratis, alij laborauerunt, &c. 368.
Videte regiones, quid albæ sunt ad messem. 466.
Si scires donum Dei, & quis est, qui dicit tibi, Da mihi bibere: tu forsitan petijsses ab eo, &c. 762. 558. & 575.
5. Quis est ille homo, qui dixit tibi, Tolle grabatum. 796. 55.
6. Nonne ego vos duodecim elegi, & vnus è vobis diabolus est? 376.
7. Manifesta te ipsum mundo. 689.
Ecce non ascendam ad diem festū hunc, &c. 695.
Numquid verè cognouerunt Principes, quia hic est verè Christus? Sed hunc scimus, &c. 822.
8. Abraham pater vester exultauit, vt videret diem meum. 194. & 256.
Ego dæmonium non habeo. 498.
Qui sequitur me, non ambulat in tenebris, sed habebit lumen vitæ. 521.
Iesus autem inclinans se deorsum, digito scribebat in terra. 618.
Ego sum ostium; per me si quis introierit, saluabitur, & ingredietur, & egredietur, &c. 583.
Remansit solus Iesus, & mulier, &c. 826.
11. Abraham exultauit, vt videret diem meum. 27.
Infremuit spiritu, & turbauit se, &c. 13.
Statim prodijt, qui fuerat mortuus. 72.
Lazare veni foras, & statim prodijt, qui fuerat mortuus. 431.
Vbi posuistis eum. 445.
Martha ergo, vt audiuit, quia Iesus venit, occurrit, &c. 181.
Lachrymatus est. 679.
12. Nunc iudicium est mundi, nūc princeps huius mundi, &c. 143. & 447.
Ego si, exaltatus fuero, omnia traham. 408.
Cum intinxisset panem, dedit Iudæ Simoni Iscariotæ. 306.
14. Aspiciebant ergo ad inuicem discipuli hæsitantes de quo diceret. 53.
Cum accepisset ille bucellam, cō tinuo exiuit; erat autem nox. 747.
Cum dilexisset suos, in finem dilexit eos. 196. 680.
Qui lotus est, non indiget, nisi vt pedes lauet, sed est mundus totus. 654.
14. Princeps huius mundi, & in me non habet quidquam. 774.
16. Modicum, & iam non videbitis me, & iterum modicum, &c. 165.
17. Pater, venit hora, clarifica filiū tuum, vt filius tuus clarificet te. 632.
18. Sinite hos abire, vt compleretur sermo, quem dixit, &c. 64. & 191.
Regnum meum non est de hoc mundo; si ex hoc mundo esset, &c. 106
Simon ergo Petrus habens gladiū, eduxit eum, & percussit Pontificis seruum. 19.
Qui est ex veritate, audit vocem meam; dicit ei Pilatus; Quid est veritas? 559. 555.
Percussit Pontificis seruum, & abscidit auriculam eius. 588.
19. Ecce Rex vester, illi autem clamabant; Tolle, crucifige. 592.
Et ex illa hora suscepit eam discipulus in sua. 552. 111.
Mulier, ecce filius tuus. 503. 644. 813. 112. & 472.
Stabat iuxta crucem Iesu mater eius, & soror matris, &c. 409.
Quid est veritas? 831
Exit ergo Iesus portans coronam spi-

spineam, & purpureum vestimentum, & dixit eis Pilatus: Ecce homo. 287.
Dicebant ergo Pilato Pontifices Iudæorum: Noli scribere, Rex Iudæorum. 288.
Exiuit iterum Pilatus foras, & dicit eis: Ecce adduco vobis eum foras. 331.
Nos legem habemus, & secundum hanc legem debet mori. 384.
Et cùm accepisset acetum, dixit, consummatum est. 720.
20. Infer digitum tuum huc, & vide manus meas: & affer manum tuam, & mitte in latus meum, &c. 229.
Mulier, quid ploras? 464.
Nisi videre fixuras clauorum, &c. 670.
21. Dixit Iesus Simoni Petro: Simō Ioannis diligis me plus his? Etiā Domine tu scis. 62. & 373.
Simon Petrus cū audisset quia Iesus est tunica succinxit se. 220.
Domine, tu omnia scis, tu scis, quia amo te. 520.

Acta Apostolorum.

1. Et conuescens præcepit eis ab Hierosolymis, ne discederent, sed expectarent promissionem, &c. 116.
Nubes suscepit eum ab oculis eorum. 611.
Hic Iesus, qui assumptus est à vobis in cœlum, sic veniet, quemadmodum vidistis eum euntem in cœlum. 386.
Viri fratres, oportet impleri scripturam, quam prædixit Spiritus sanctus. 461.
Præuaricatus est Iudas, vt abiret in locum suum. 376.
2. Possessiones, & substantiam vendebant, & diuidebant illa omnibus, prout cuique opus erat, &c. 541.
4. Quotquot enim possessores agrorum, aut domorum erant, vendētes afferebant pretia. 543.
5. Cur tentauit Sathanas cor tuū, mentiri te Spiritui sancto? 298. & 459.
Quid vtique conuenit vobis tentare spiritum Domini? Ecce pedes eorum, qui sepelierunt virum. 128.
Audiens autem Ananias hæc verba, cecidit, & expirauit. 242. 459
6. Non est æquum, nos derelinquere verbū Dei, & ministrare mensis. 444.
7. Lapidabant Stephanum inuocātem, & dicentem, &c. 374.
Video cœlos apertos, & Iesum stātem à dextris, &c. 98.
8. Tunc Simon & ipse credidit: & cum baptizatus esset, adhærebant, &c. 453. & 496.
Pecunia tua tecum sit in perditionem. 504.
9. Vt portet nomen meum coram Regibus. 678. 467.
10. Iesum à Nazareth quomodo vnxit eum Deus Spiritu sancto, & virtute, &c. 7.
Corneli, mitte viros in Ioppen, & accersi Simonem, &c. 228.
Vidit cœlum apertum, & descendens vas quoddam velut linteū, &c. 460.
13. Tunc constanter Paulus, & Barnabas dixerunt: Vobis oportebat primum loqui, &c. 477.
17. Prætetiens vidi simulachra vestra, inueni & aram, in qua scriptum erat, *Ignoto Deo*, 710.
25. Vis Hierosolymam ascendere, & ibi de his iudicari? 652.
26. Opto apud Deum, vt in modico, & in magno, non tantum te, sed & omnes, &c. 96.
28. Et ille quidem excutiens bestiā in igne, nihil mali passus est. 345.

Epistola Pauli ad Romanos.

1. Inuisibilia Dei à creatura mundi per ea, quæ facta sunt, intellecta conspi-

conspiciuntur. 105.
Euanuerũt in cogitationibus suis, &c. 697.
2. Qui reddet vnicuique secundum opera eius; ijs quidem, qui secundum patientiam, &c. 114.
An diuitias bonitatis eius, & patientiæ, & longanimitatis contemnis. 151.
Non enim qui in manifesto Iudæus est, neque quæ in manifesto in carne est circumcisio. 102.
5. Spes autem non confundit, quia charitas Dei diffusa est in cordibus nostris, &c. 680.
6. Si enim complantati, facti sumus similitudini mortis eius, &c. 611.
8. Quos præsciuit, & prædestinauit conformes fieri imagin. filij sui, &c. 169.
Diligentibus Deum omnia cooperantur in bonum. 527.
Vanitati enim creatura subiecta est, non volens, sed propter eum, &c. 380.
Quod impossibile erat legi, in quo infirmabatur per carnem: Deus Filium suum mittens, &c. 525.
Scimus enim, quòd omnis creatura ingemiscit, & parturit, &c. 391.
Angustia? An fames? An nuditas, &c. 794. 828.
9. Optabam ego ipse anathema esse. 222. & 748.
10. Idem Deus omnium diues in omnes, qui inuocant illum. 11.
Ego ad æmulationem vos adducã in non gentem, &c. 576.
11. Iudæorum delicto, salus est gentibus, vt illos æmularentur. ibid.
12. Si esurierit inimicus tuus, ciba illum, si sitit, potum da illi, &c. 39. & 106.
Spiritus feruentes, Domino seruientes. 66.

1. Ad Corinth.

1. Non misit me Christus baptizare, sed euangelizare. 4.
Nos autem prædicamus Christum crucifixum, Iudæis quidem scandalum, &c. 719.
2. In fame, & sui frigore, & nuditate, &c. 176.
Dei sumus adiutores, Dei agricultura estis. 285.
3. Qui autem cum vxore est sollicitus est. 483.
Sapientia huius mundi stultitia est. 852.
4. Nolite ante tempus iudicare, quoad vsque veniat. 59. 52.
Laboramus operantes manibus nostris. 176.
Nam si decẽ millia pedagogorũ habeatis in Christo, sed nõ multos patres. 642.
7. Circumcisio nihil est, & præputium nil est, sed obseruantia, &c. 206.
Fortis gladius, intùs timor. 243.
Si dormierit vir eius, cui vult, nubat, tantùm in Domino. 803.
Nam si euangelizauero, non est mihi gloria. 519.
10. Calix benedictionis, cui benedicimus, nonne communicatio sanguinis Christi est? 392.
Tentatio non vos apprehendat, nisi humana, fidelis autem Deus. 56.
11. Quotiescumque manducabitis panem hunc, & calicem bibetis, mortem Domini annuntiabitis. 393. 205.
12. Scio huiuscemodi hominem (siue intra corpus, siue extra corpus nescio) quoniam raptus, &c. 237.
Vnicuique datur manifestatio spiritus, &c. 174.
13. Charitas nunquam excidit. 171.
Audio scissuras esse inter vos, nam oportet & hæreses esse. 53.
Et resurrexit tertia die, & visus est

est Iacobo, deinde plusquam quinquies mille fratribus. 485.
Primus homo de terra terrenus, &c. 598.

2. Ad Corinth.

1. Despondi enim vos vni viro, &c. 733.
3. Nec glorificatum est, quod claruit in hac parte, propter excellentem gloriam, &c. 608.
4. In virga veniam ad vos, an in charitate, & spiritu mansuetudinis. 165.
6. Qui parcè seminat, parcè & metet; qui seminat in benedictionibus, &c. 8.
Ait enim Isaias: Tempore accepto exaudiui te, & in die salutis audiui te: Ecce nunc tempus acceptabile, &c. 355.
8. Altissima paupertas eorum abundauit in delicijs, &c. 548.
10 In carne enim ambulantes, non secundum carnem militemus. 400.
11. Ministri Christi sunt? Et ego, vt minus sapiens dico, plùs ego, &c. 324.
13. An experimentùm quæritis eius, qui in me loquitur Christus. 135.
15. Nouissima autem inimica destruetur mors. 200.

Ad Galatas.

2. Qui dilexit me, & tradidit semetipsum pro me. 613.
4. Vbi venit plenitudo temporis, misit Deus filium suum. 178. & 418.
5. Fructus autem spiritus est; Charitas, gaudium, pax, patientia, benignitas, bonitas, longanimitas, mansuetudo, fides, modestia, continentia, castitas. 846.
6. Si præoccupatus fuerit homo in aliquo delicto, vos, qui spirituales estis, &c. 399.
Mihi absit gloriari, nisi in cruce Domini. 386.

Ad Ephesios.

1. Non cesso gratias agens pro vobis, memoriam vestri faciens in orationibus meis. 430.
4. Hoc igitur dico, & testificor in Domino, vt iam non ambuletis, sicut & gentes ambulant in vanitate sensus sui. 550.
5. Propter hoc relinquet homo patrem, & matrem, &c. 800.
6. Honora patrē tuum & matrem, quod est præceptum primum, &c. 469.

Ad Philippenses.

2. Semetipsum exinaniuit, formam serui accipiens, in similitudinem hominum factus. 167.
Propter quod & Deus exaltauit illum, & dedit illi nomen, quod est, &c. 155.
Hoc enim sentite in vobis, quod in Christo Iesu, qui cùm in forma Dei esset. 322.
4. Pax Dei, quæ exsuperat omnem sensum, custodiat corda vestra. 663.

Ad Colossenses.

2. Donans nobis omnia delicta, delens, quòd aduersus nos erat chirographum. 620.
3. Induite vos ergo, sicut electi Dei sancti, & dilecti viscera misericordiæ. 62.

1. Ad Thessalonicenses.

4. Ita, & Deus eos, qui dormierunt, &c. 485.
5. Ad omni specie mala abstinete vos. 294.
Eis repentinus superueniet interitus. 534.

2. Ad Thessalonicenses.

3. Quoniam si quis non vult operari, non manducet. 359.
4. Et nos, qui viuimus, qui residui sumus, non præueniemus eos, &c. 364.

1. Ad Timotheum.

3. Oportet Episcopum irreprehensibilem esse, filios habentem subditos cū omni castitate. 701.

Non

Non neophytum, &c. 773.
5. Aduersus Presbyterum accusationem recipere. 300.
Si quis autem suorum maximè domesticorum curam non habet, fidem negauit. 383.
Qui benè præsunt Presbyteri, duplici honore digni habentur. 661.
6. Qui volunt diuites fieri, incidũt in tentationem, & in laqueum diaboli. 22.
Est autem quæstus magnus pietas cum sufficientia: nihil enim intulimus in hũc mundum, haud dubium, &c. 582.
Vlt. Diuitibus huius sæculi præcipe. 635.

2. Ad Timotheum.

1. Scio, cui credidi, & certus sum, quia potẽs est Deus depositum meum seruare. 375.
3. Semper discentes, & nunquam ad scientiam veritatis peruenientes. 675.
4. Cursum consummaui, fidem seruaui, in reliquo reposita est mihi corona iustitiæ. 374.

Ad Titum.

2. Argue cum omni imperio. 138.

Ad Hebræos.

4. Non enim habemus Pontificem, qui non possit compati infirmitatibus nostris. 168.
1. Propter quod & ab vno orti sũt, & hoc emortuo tanquam sydera cœli in multitudine, &c. 380.
Fide Moyses grandis factus, negauit, se esse filium filiæ Regis Pharaonis, &c. 603 & 609.
Fide Raab meretrix nõ perijt cum incredulis. 641.
13. Beneficentiæ autem, & communionis nolite obliuisci. 588.

Ex Epist. Iacobi.

1. Patientia opus perfectum habet. 481.
3. Quæ autem desursum est sapientia, primum quidem pudica est, deinde pacifica, &c. 357.
Lingua constituitur in membris nostris, & inflammat rotam natiuitatis, &c. 457. & 584.

1. Petri.

1. Benedictus Deus, & Pater Domini nostri Iesu Christi, qui secundum misericordiam suam magnam regenerauit nos in spem viuam per resurrectionem, &c. 840.
Animas nostras castificantes in obedientia, &c. ibid.
4. Tempus est, vt incipiat iudicium à domo Dei. 143. 298.

2. Petri.

2. Canis reuersus ad vomitum. 437.
Ciuitates Sodomorum, & Gomorrhæorum in cinerem redigens euersione damnauit. 619.
Quibus iudicium iam olim non cessat, & perditio eorum non dormitat. 726.

Ex 1. Ioannis.

1. Quod fuit ab initio, quod vidimus oculis nostris, quod perspeximus, & manus nostræ contrectauerunt de verbo vitæ. 293.
Si dixerimus, quoniam peccatum non habemus, mendacem facimus Deum. 748.
3. Qui facit iustitiam, iustus est. 320.
Omnis, qui habet hanc spem in eo, sanctificat se. 840.
5. Qui scit fratrem suum peccare peccatum, non ad mortem, petat, & dabitur ei vita. 433.
Omne, quod natum est ex Deo, vincit mundum: & hæc est victoria, &c. 607.

Iudæ Epistola.

1. Subintroierunt quidam homines, qui olim præscripti sunt in hoc iudicium, impij, &c. 250.

Apocalypsis.

1. Ecce venit cum nubibus, & videbit eum omnis homo, &c. 448.

Ego

Ego Ioannes frater vester, & particeps in tribulatione, & regno, &c. 449.

Qui dilexit nos, & lauit nos à peccatis nostris in sanguine suo. 35.440.718.& 855.

Alpha, & Omega. 451.

2. Hæc dicit, qui habet rompheam. 728.

3. Angelo Ecclesiæ Sardis scribe. 271.

Habes pauca nomina in Sardis, qui non inquinauerunt. 495.

Sto ad ostium, & pulso. 540.

4. In conspectu sedis, tanquam mare vitreum simile crystallo. 249.

Ecce ostium apertum in cœlo, & vox prima, quam audiui. 282.

Nemo poterat in cœlo, neque in terra, neque subtus terram aperire librum. 816.

5. Et vidi, & ecce in medio throni, & quatuor animalium, & seniorum agnum stantem, &c. 606.

10. Et vidi alium Angelum descendentem de cœlo, amictum nube, & iris in capite. 682.

16. Et vidi tāquam mare vitreum mixtum igne, & eos, qui vicerunt, &c. 250. 844.

14. Hi sequuntur agnum, quocumque ierit. 282.

18. Reddite illi, sicut & illa reddidit vobis; & duplicate duplicia, secundùm opera eius. 68.

20. Et descendit ignis à cœlo, & deuorauit eos, & diabolus, qui seducebat eos, missus est, &c. 139.

21. Vidi ciuitatem Hierusalem nouam, descendentem de cœlo, à Deo paratam, &c. 495.

Ostendit mihi ciuitatem Hierusalem descendentem de cœlo, & habentem claritatem Dei. 610.

FINIS.

Digitized by Google

LIBER DECIMVS SEXTVS.

DE CHRISTI DOMINI PARABOLIS.

NON solùm claris, & patentibus similitudinibus sermones suos exornauit Dominus, sed & obscurioribus alijs (quas pressiùs parabolas voco) frequenter etiam vsus est. Ad has dum accedo explicandas, abstineo à longa explicatione vocabuli, cùm sciam sæpè in sacra pagina parabolæ vocem latissimè vsurpari; siue pro qualibet similitudine, vt Matth. 24. *Ab arbore fici discite parabolam*: siue pro signo castigationis, & cautionis, vt Psalm. 68. *Factus sum illis in parabolam*: siue pro qualibet narratione obscura, vt Numer. 23. *Quater assumpta parabola locutus est, &c.* Ab his communibus acceptionibus distinguo parabolas euangelicas in præsenti tractandas, quia in Euangelio nunquam sumuntur parabolæ nisi inducendo personam aliquam rationalem, vel verum, vel verisimile aliquid tractantem, ex quo subobscurè, ne prophanis pateat, aliquod significetur secretum cęleste. Quapropter similitudines claras, & ab irrationalibus petitas, a parabolis meritò segregamus; item & quæ non verisimilibus, sed solùm veris vt historia, vel solùm falsis & impossibilibus vt apologus, consuescunt inniti.

CAPVT I.

De seminante, & semine.

POST accuratam agricolæ diligentiam, post cęli perfectã temperiem, adhuc seminibus ab ipsis aruis triplex obijcitur ruinæ causa; nimirum, si secus viam cadant, si in petrosa, si inter spinas. Secùs viam, vt est conculcatum solum prætereuntiũ pedibus, non amplectitur gra-

granum, non operit, sed apertum relinquit, & expositum auibus: petrosa terra vt humore carens sic nequit germinum virorem cõseruare: inter spinas vniuersa gramina suffocantur. Quid plura? Hæc tria incommoda à nobis orta, totum nostræ salutis negotium solent frustrare. In primis socordia, & desidia nostra repræsentatur in terra secùs viam seminata, quam conculcant viatores, & volucres semina deuorant; ab hac desidia venit, quod nullam curam, nec diligentiam saluti nauantes, nec vllum gradum in tanto negotio faciamus. Quod si aliqui, negligētia exclusa, aliqualem operam Deo habendo nauent, hi vel laboris, afflictionisq; obortæ duriti: agitati non permanent, vt petrosa arua, quæ nequeunt in virore durare; vel fœlicitatum mundi alium bonis aucti hærent follicitudinũ mole, instar spinarum suffocati. Illorum sors melior, qui & diligētiam adhibent, & sciunt inter prospera, & aduersa mundi à quanimiter Deum expectare: hos terra bona, & optima designat, quæ vt bona est, vel melior, sic magnos, vel maiores fructus parit. De hac parabola agit Matth. cap. 13. Marc. cap. 4. Luc. 8.

Luc. cap. 8. Cùm turba plurima conueniret, & de ciuitatibus properarēt ad eum, dixit per similitudinem: Exijt, qui seminat, seminare semen suum.

§. I.

Verbi diuini seminator caueat aliò diuerti.

PRæclarissimo Verbi diuini satori hãc tribuit Dominus conditionem, nimirum, quòd exeat seminare; hoc est, quòd caueat aliò diuerti, sed in omnib. vijs suis hoc vnum intēdat, vt Verbi diuini iaciat semina. Quod notans Theophilactus in præsenti ait: *Sæpè egreditur agricola, & propter alia non solùm, vt seminet, sed exijt, qui seminat, vt seminet semen suum.* Quando agricolis liceat propter alia exire, alia negotiari: hoc cautum sit diuini Verbi seminatori, ne extra satorum negotia inueniatur. *Theop.* Duodenis Iesus inscijs parentibus, Hierosolyma mansit, & disputans inter Doctores inuētus, sic requirentes, & dolentes parētes arguit, Luc. 2. *Nesciebatis, quia in his, quæ Patris mei sunt, oportet me esse?* Sanè multis, & varijs rebus ex Patre suo poterat vacare, quando, vt ait Ioan. 14. *Pater meus agricola est*: & agricola multa tractat, per varia, & multiplicia culturę negotia discurrit: ex quo Mater Iesu posset meritò ignorare, in quib. tũc temporis occuparetur Filius. Cur ergo sic eius ignorantia cantatur in quærendo Iesu? Vel vndè non posset etiam sapientissima, nescire in quibus esset Filius, quando ipse posset esse in varijs, & multiplicibus? Notabat id textus, cùm pueri requisiti, ætatem notat, aiēs: *Et cum factus esset annorum duodecim:* in duodecimo numero Verbi diuini seminatores selecti à Domino, Matth. 10. exprimuntur: vbi autem Iesus seminatorum. Verbi attigit numerum, nollet putari pro alijs à paternis exijsse liminibus, quàm pro iacendis Verbi diuini seminibus. *Luc. 2.*

Ambr. bus. Quò pulchrè respiciēs D. Ambros. lib. 2. in Lucam, ait: *A duodecimo anno, vt legimus dominica sumitur disputationis exordiū. Hic enim prædicandæ fidei euangelizātium numerus debebatur*. Non potuit hominum sator Iesus seminatorum Verbi diuini vel numerum repræsentare, & in alijs esse, quàm in iaciēdis seminibus: sui muneris maculam reputans, quòd non sciatur pro nullo alio exijsse in repræsentatione numeri debiti euāgelicis seminibus. Quò respiciat bonus diuini Verbi sator, & in quib. alijs inueniatur, nisi in iaciendis seminibus? Notabat Matth. 12. *quòd abijt Iesus per sata Sabbatho; discipuli eius esurientes cœperunt vellere spicas, &c.* Per sata ducit Dominus seminatores suos die Sabbathi, nec id facit semel tantū, sed sæpè vt ponderat Diu. Paschas. in Pharisæorum querela dicentium: *Quare discipuli tui faciunt, quod non licet eis facere Sabbathis?* Non vno, sed pluribus Sabbathis consueuit Dominus cum Discipulis esuriētibus transire per sata. Et cur non alijs diebus, sed solis Sabbathis ad sata ducit Dominus suos Discipulos. In Sabbathis otium erat, & cessatio ab omni opere mundiali non pertinēte ad salutem animarum; ideò solis Sabbathis ad sata ducit Dominus, vt doceat suos, quàm debeant ab omni mundiali negotio, & sollicitudine vacare illi, qui satorum culturæ operam nauant; Ad hæc Diu. Paschas. libr. 6. in Mat. fatur: *Sabbatho verò quia viando esuriunt, & vellunt spicas, otium est, & requies ab omni opere præsentis sæculi. Non torquentes ignauia Iudæorum, sed viantes ad patriam, esurientesque salutem animarum, & euellentes eas à terrenis actibus, quarum se salute Discipuli festināt satiare.* Nihil non spirituale, & ad salutem animarum pertinens debet inueniri in diuini verbi satoribus, ideoque dùm ducuntur ad sata, Sabbathum est, cuius diei otio ipsi docentur, nō torporem, & ignauiam Iudaicam, sed animarum negotiū, & æternam salutem, quam solam debeant spectare, vbi inueniatur bonus diuini Verbi seminator, nisi inter sata? Quæ alia tractet, nisi negotia satorū, ab omni alio mundi negotio vacās? Liceat alijs alia tractare, & propter alia exire; at ille, cui diuini Verbi semina credita sūt, caueat alio diuerti, caueat reperiri, nisi inter sata, ab omni alio negotio feriatus. Aiebat Oseas cap. 2. de malis Verbi diuini ministris: *Nesciuit, quia ego dedi ei frumentum, & vinum, & oleum, & argentum multiplicaui ei, & aurū, quæ fecerunt Baal. Idcircò conuertar, & sumam frumentum meum, &c.* Meritum ex Dei nomine minatur bonorum spoliationem, non omnibus, sed illis, quib. credita sunt Verbi diuini semina, frumētum, argentum, & aurum, nimirū & scientia, & sapientia, & pulchra eloquia, vt ait Hier. Qui enim acceptis his, aliò diuertunt, mundialibusq; idolis obsequūtur, abdubium, quin & Dei iram, & offensionē incurrant. Ex quibus verbis pulchrè curiales, & palatinos Ecclesiasticos monet Petrus Blesensis, epist. 16. inquiēs: *Simpliciores equidem, & qui minus in diuina pagina sunt eruditi, si in obsequio regiæ maiestatis militare proponunt, non arbitror hoc absurdum. Verùm in sacris ordinibus constitutus, & sacro eloquio pollens, qui iam tenetur fontes suos deriuare foras, talentumq; sibi à Domino creditū cum lucro ad Dominum reportare, omninò inexcusabilis est, si curialibus vinculis se innectit. Audito quid de talibus dicat Dominus: Dedi eis frumētum, argentum, & aurum meum ipsi verò de argento, & auro meo fabricauerunt Baal. Nonne fabricant Baal*

Mat. 12.

Oseæ. 2.

Pasch.

Blesens.

de auro, & argento Domini, quibus sapientiam, & eloquentiã dedit Deus ad dandam scientiam saluti plebis eius; ipsi verò talentum Domini terræ infodiunt, atque Baal construunt, dum pro temporalium rerum quæstu, quasi sub iactu aleæ vitam, & animam ponunt? Isti constituunt arcam Domini in Azoto, quod interpretatur, ignis concupiscentiæ: quia per ambitiosam cõcupiscentiam, gloriam nostræ professionis euacuant. Conuertit Dominus flumina eorum in sanguinem, ne bibant: terrãque ferream, & cælum æneum dat eis, & pluuiæ cælestis expertes fructum vitæ non faciant, scienter equidem, & prudenter pereunt, quia immiscuit eis Dominus spiritum vertiginis, eisque rotam malorum Rex sapiẽs impiorum ventilator immittit. Perdita vita homines, se laboribus torquent, cruciant curis, expensis euiscerant. Quid pulchrius? Quid grauius, & religiosius dictum? Piaculum duxissem, vel verbulũ præterijsse, vt videant quantis se malis exponant, qui semina diuini Verbi habentes, nimitum sapientiam, & eloquentiam cum sacræ paginæ notitia, non per sata discurrunt, vt diuites messes diuinis horreis recludendas efficiant: sed vel Principum fauoribus, vel mundialibus gloriolis, vel ditioribus præbendis aucupandis insudant. Hæc perditissimi hominis vita est; at qui salutem obtinere curat, vbi diuini Verbi seminator constituitur, in hoc vnum inuigilet, vt nihil aliud faciat, quo possit impediri à iaciendis seminibus. Sanè Paulus etiam à præstando baptismo abstinebat, ne aliud videretur facere, quàm prædicationis semina emittere, ait enim. 1. ad Corinth. 1. *Non misit me Christus baptizare, sed euangelizare.* Vbi D. Ansel. *Qui igitur & minores possunt baptizare, qui sapientiam, & virtutem prædicandi non habent; ideo non baptizare missus est Paulus, ne retardaretur à prædicatione, sed euangelica semina spargeret.* Neç non & Apostoli à cantatissimo misericordiæ opere, quo paŭperculis viduis pabula ministrabant, abstinuerunt; ait enim Petrus, Act. 6. *Non est æquum nos derelinquere verbum Dei, & ministrare mensis.* Quocirca D. Hieron. in cap. 2. Malach. ait: *Sanctum vtique est, & apostolicum ministerium viduis, & pauperibus ministrare. Et non oportet, inquiunt, dimisso Verbo Dei, ministrare nos mensis.* Quando ergo diuini Verbi seminator vix permittitur baptizare, aut eleemosinas erogare, vt vni prædicationi insistat, nec aliò diuertat, quanto cum piaculo temporalibus alijs, & mundialibus negotijs cum iactura diuini Verbi instabit?

1. Cor. 1

Ansel.

Act. 6.

§. II.

Væ qui in nullo sistunt dignitatis gradu, sed longis semper expensis procurant ab hoc in altiorem euolare.

BOnus Verbi diuini seminator exire solum noscitur, vt seminet semen suum; at malus, & reprobus seminator non exit, vt seminet; sed seminat, vt exeat ab hoc gradu, & transeat ad prę̃stãtiorem alium. Proh Deus immortalis, quot sunt in Curijs Regum seminatores verbi, imò seminatores auri, seminatores argẽti, seminatores obsequij, vt exeant à suscepto ordine, à suscepto gradu, & dignitate, & præstantiorẽ capiant? Hi numquã quiescunt, sed in perpetuo fluxu, & refluxu versantur, in ipsa primi laboris messe, iã incipiunt seminare, vt ab hac exeant, & ad aliam transeant, v. g. seminãt pro dignitate acquirẽda: acquirunt

quirit dignitatem: quid tunc? iam seminant, & impendunt omnia, vt ab hac exeuntes, aliam præstantiorem capiant. Hos pulchrè taxat Isai. c. 19. *Dominus misit in medio eius spiritum vertiginis: & errare fecerunt Aegyptum in omni opere suo, sicut errat ebrius, & vomens.* Expendenda sunt duo illa, *spiritus vertiginis, & ebrius vomens*, quibus explicatur & fœda, & miserabilis hominum conditio, quæ nullibi gradum figit, sed quasi vertiginem patiẽs omnia circum agi putat, & sic ab vna dignitate confestim ad aliam festinat. Sic etiam nimio vino deditus homo, quod hausit merũ, simul curat vomere, ad aliud hauriendum se disponens. Talis est vita ambientiũ, & ementiũ dignitates: omnia effundunt, vt dignitatem capiant, qua capta, nihil non faciunt, vt illam relinquãt, vt exeant ab illa, & aliam acquirant. Infœlix est, qui eiusmodi seminatoribus commendare præsumit arua Christi. Aiebat D. Petr. Dam. lib. 2. epist. 3. *Quis ferat illi ecclesiastica iura committi, qui vt Ecclesiam nanciscatur, Ecclesiam deserit; & dedignatur obsequium dependere propria, vt sibi regimen arroget aliena?* Sanè amouẽdus est à Christi aruis, qui & verba, & aurum, & obsequia seminat, effundit semper, vt à suscepto gradu, ordine, dignitate, Ecclesia exeat, & ad aliam festinet; is à vertigine laborante, & ebrio vomente, & bibente non absimilis. Qua similitudine suam stultissimam cupiditatem pũgit Salomon iam melior factus, & à siliquis ad Patrẽ Deum reductus, Prou. 30. aiens: *Verba congregantis filij vomentis. Visio quam locutus est vir, cum quo est Deus, & qui Deo secum morante confortatus, ait: stultissimus sum virorum, &c.* Duobus in statibus vitæ se considerat nobilissimus Princeps, in altero, quando à Deo separatus, s ui desiderijs relinquebatur: in altero quando ad Deum reductus, eiu sq; assistentia confortatus, illuminatus, priorem suam stultitiam, & miseriam castigat, lachrymatur. In hoc audet vocari vir, cum quo est Deus, & qui Deo confortatus pristinam vitam stultitię damnat: in illo pulchrè totam suam stultitiam prodit, dum se vocat *congregantem filium vomentis*, hoc est, vt placet Caietano, *abundantem vomitu*. Totus equidem erat in coaceruandis, & congregandis diuitijs, & fomentis voluptatum, sed vt totus erat in congregando, sic totus etiam erat in despiciendo, & effundendo congregatas, & in procurando alias, quibus impleretur. Simul congregans, & vomẽs, instar ebrij, cui post ingentia hausta pocula nil magis curat, quam vomere, vt possit accipere maiora. Huiusmodi est omnium curialium, & aulicorum vita, nimirum *congregans, & vomens*, instar stultissimorum ebriorum. Quibus appositum supplicium minatur Dominus, Oseæ cap. 5. *Facti sunt Principes Iuda quasi assumentes terminum, super eos effundam quasi aquam iram meam.* Grecè legitur. *Facti sunt Principes Iuda transponentes terminos*, quo reprenditur in Principibus, iuxta Theophilactũ, cupiditas plura habendi, quæ nullos sibi præfigit terminos, sed quos semel ponit, facilè trãsponit, & trãsfert, & sic in perpetuo versatur labore. Et expende quale suppliciũ his paretur, nimirum ait Dominus: *super eos effundã quasi aquam irãm meam:* Et cur freques terminorum transpositio à Domino immissis aquis castigatur? Sanè quia huiusmodi homines plura habẽdi cupidi, transponẽtes terminos possessionum, similes ebrijs sunt, in cõgregãdo, & vomendo, vt iterum congregent, sic

Isai. 19

Pe. Da.

Pro. 30.

Osea. 5.

sic in minis aquæ eorum turpissima notatur ebrietas, & infamantur mores. Horum erat illa vox apud Luc. cap. 12. *Destruam horrea mea, & maiora faciam, & illuc congregabo omnia, &c.* Hæc cura, hæc cogitatio mundanorum diffundere, destruere habita, vt maiora capiant: quos sapienter arguit D. Basil. hom. 6. aiens: *Destruam horrea mea, & maiora faciam, ais. Vbi vero frumento adimpleueris, quid quæso amplius cogitabis? An rursus destrues, & rursus ædificabis? Quid stultius, quam laboribus numquam finiendis se conficere, ac summo cum studio ædificare, nec minori cura eadem demoliri?* Stultissimũ est summis impensis ædificare, quod eisdem destruas, ne in hoc finem aliquem statuere, sed infinitis te laboribus committere. Meritò D. Bernard. epist. 42. exclamat: *O infinita semper ambitio, & insatiabilis auaritia: cum primus gradus inuenerint in Ecclesia, non ideo cordis quiescunt; duplici semper æstuantia desiderio, quo vtique magis, ac magis & dilatentur in plura, & ad celsiora sublimentur. Factus Episcopus, Archiepiscopus esse desiderat. Quo fortè adepto, rursus nescio quid altius somnians, laboriosis itineribus, & sumptuosis familiaritatibus statuit frequentare palatium, quæstuosas sibi quasdam exinde comparans amicitias.* Sic semper multi hominum consumũtur in demoliendo ædificata; in vomendo hausta: & seminatoris expensas, & effusiones perpetuò accipiunt, vt ab adeptis iam dignitatibus ad alias prosiliant.

Luc. 12.
Basil.
Bernar.
[illegible]

§. III.

Ingenuæ, imò diuinæ mentis natura in præstandis beneficijs clarescit.

Expende ad quid exeat diuinissimus Patris Filius, nimirum *exiit seminare semen suum*; meritò non dixit exijsse seminare semen, & tacuit; sed insuper addidit illud *semen suum*, vt qualitatem seminis ostenderet, quæ benefica prorsus erat, vt quæ diuinam in se exprimebat naturam. Gen. 1. dicitur: *Protulit terra herbam virentem, & facientem semen, iuxta genus suum*: se enim quæcumq; natura exprimit in semine suo, vt cum auditur Dei filius seminare semẽ suum, iam omnia beneficiorum genera intelligantur ibi: quando ingenua, & regalis, imò diuina natura nullo magis clarescit, quam præstitis beneficijs. Aiebat Agapetus Diaconus in lib. de officio Regis: *Vnum Regis, & agricolæ studiũ, vna cura est, congregare: hic quidem serit frumentum, & frumenta congregat: ille verò beneficia serit, & ciues conducit.* Et meritò regio animo pro seminibus serendis dantur beneficia; hæc enim passim sparsa regale genus, & genium, & naturam significant. Et quidem de clarissimis beneficijs à Deo profectis locutus Sapiens, c. 16 in Græca, & optima lectione fatur: *Angelorum esca nutriuisti populum tuum; & paratum panem de cælo præstitisti illis sine labore, omne delectamentum in se habentem, & omnis saporis suauitatem. Substantia enim tua, dulcedinem tuam, quam in filios habes, ostendebat.* Expende quæ vocetur Dei substantia, nimirum, dulcissimus ille panis per Israelitica castra deseminatus, vt placet Hugoni, Iansenio, & Vatablo; & meritò, quãdo nullum semen sic sui generis substantiam refert, vt beneficia exhibita referunt, & regalem, & diuinam substantiam. Pro quo aiebat Isaias cap. 55. *Derelinquat impius viam suam, & vir iniquus cogitationes suas: & reuertatur ad Dominum, & miserebitur eius, & ad Deum nostrum, quoniam multus est*

Gen. 1.
Diacon.
Sap. 16
Isa. 55.

ad

ad ignoſcendum. Non enim cogitationes meæ cogitationes veſtræ, neq; viæ meæ, viæ veſtræ: quia ſicut exaltantur cæli à terra, exaltatæ ſunt viæ meæ à vijs veſtris, &c. Expende, vnde naturam ſuam diuerſam à ſeruorum natura demonſtret; & probet ſe prorſus alium à ſeruis, nimirum ab eo quòd multus ſit ad ignoſcendum. Id quod notans

Theod.

Theod. ſic prędicta explicat verba: *Multum ab inuicem diſtamus, toto cælo, inquit Deus, vos enim odiſtis me, & ego amo vos; vos fugitis, ego voco: vos bellatis aduerſum me, ego nil aliud, quam beneficijs vos proſequor.* Quid magis regium, & diuinum, quam benefacere? Cant. 7. ait: *Quam pulchri greſſus tui in calceamentis filia Principis.* In Gręcis ſcholijs legitur: *filia munifici, & ſpōte dantis*, quaſi neſciat regale genium aliter quam per beneficentiam explicari. Vnde Iſai. c. 3. aiebat: *Princeps verò ea quę ſunt digna Pricipe cogitabit, & ipſe ſuper duces ſtabit.* Quæ verba ſic vetus tranſlatio apud Vatab. ponit: *Liberalis autem liberalia conſultat: per quæ liberalia facta clarus ſurgit.* Idem ſemper eſt & Princeps, & liberalis, & munificus, nec aliter ingenua, & nobilis, & diuina natura clareſcit, niſi per opera beneficentiæ, & liberalitatis. Quò ſpectans ait D. Petr. Act. 10. de Ieſu: *Ieſum Nazareth quomodo vnxit eum Deus Spiritu ſancto, & virtute: qui pertranſijt benefaciendo, & ſanando omnes oppreſſos à diabolo, quoniam Deus erat cum illo.* Componite modò & ſeminatoris, & Ieſu ingreſſus: perſtranſit ſeminator, arua ſpargendo ſeminat: pertranſit Ieſus oppida, ciuitates bene faciendo: ille frumenti iacit grana pertranſiēs arua: hic beneficia confert, pertranſiens ciuitates. Quid tunc? Meritò ex hoc Petrus duo in Ieſu concludit, nimirum, & regalem vnctionem, & diuinitatem: quippe ait: *quomodo vnxit eum Deus*, & ſimiliter, *Deus erat in illo*: diuinæ enim, regiæq; naturæ eſt, non niſi beneficia ſeruiſſe. Ex quo Arnob. lib. 1. aduerſ. Gent. pro Ieſu diuinitate ſtat, aiens: *Et quod proprium, conſentaneum, dignumq; Deo fuerat vero, nihil nocens, aut noxium, ſed opiferum, ſed ſalutare, ſed auxiliaribus plenum, nobis poteſtatis munifica liberalitate donauit.* Non poteſt ſe occultare & nobilis, & diuina natura in pręſtandis beneficijs. Vnde imperaturæ in mundo creaturæ beneficentiam vel in homine, Dominus præfixit, dicens, *faciamus hominem: & præſit, &c.* Cur regnantem in mundo videas hominem: pulchrè D. Amb. lib. 3. de offic. c. 3. *Cōſidera, ô homo, vnde nomen ſumpſeris: ab humo vtiq; quæ nil cuiquam eripit, ſed omnia largitur, & diuerſos in vnum omnium animantium fructus miniſtrat.* Et meritò imperaturum animal ex humo accipit nomen, vt diſcat inde quam abūdè debeat fructus, donaq; largiri.

Cant. 7.

Iſai. 3.

Act. 10.

Arnob.

Ambr.

§. IV.

Beneficentia opera plena lucris.

BEneficia ſua pulchrè Dominus ſemen vocat, neſciunt enim beneficentiæ opera largas lucrorum ſegetes non parturire. Vndè notabat Oſeas, cap. 10. *Seminate vobis in iuſtitia, & metite in ore miſericordiæ.* Et ſeminare, & metere iubemur, ſed vbi meſſis deſignatur, eius augmentum ex ſolo miſericordiæ deſignatur ore. Miſericordia enim & beneficētia numquam non meſſes meditatur copioſiſſimas. Quippè Diu. Amb. lib. de Nabuth, cap. 7. ait: *Bonorum fructus munerum in eos ipſos, qui contulerint, reuertuntur, & gratia liberalitatis in auctorem boni operis redit.*

Oſeæ.

Ambr.

dit. Denique scriptum est: seminate vobis ad iustitiam. Esto spiritualis agricola, sere, quod tibi prosit. Bona satio in corde viduarum. Si terra tibi reddit fructus vberiores, quàm acceperit, quantò magis misericordiæ remuneratio reddit multipliciora, quæ dederis? Nil à misericordia, & beneficentia seritur, quod multiplicatũ non reddatur. Et si minimum sit, quod dederis, nec paruum seminis excedat granum, vsque in copiosissimas messes multiplicatur. Accipe primum illum hominem Paradisi cultorem: hic ne aliquid dedit Deo? Sanè dedit Adam Deo minimum, quod solet dari; dedit, inquam, Deo primus homo nudum os: quod tamen ingentia & delitiarũ, & diuitiarum lucra multiplicauit. Dicit enim

Gen. 2. Gen. 2. *Immisit ergo Dominus soporem in Adam: cumque obdormisset, tulit vnam de costis eius, & repleuit carnem pro ea. Et ædificauit Dominus Deus costam, quam tulerat de Adam, in mulierem: & adduxit eam ad Adam, &c.* Expende modò, quanto cum lucro redit ad Adam, quidquid ab illo Dominus accepit: vna sola costa, vnum os ab Adam accipitur, & quanto cum lucro ad ipsum redit? Redit sanè os ad Adamum ædificatum in pulcherrimam sponsam cum orbis vniuersi dote. Pulchrè accinebat Dracontius in Examer.

Dracon.

Tunc Deus, & Princeps ambos coniunxit in vnum.
Et remeat sua costa viro, sua membra recepit:
Accipit et fenus, cũ nõ sit debitor vllus.
His datur omnis humus, & quidquid iussa creauit,
Aeris, & pelagi fœtus, &c.

Tantum equidem solet fœnerare beneficentia, vt vel exhibitum os in tot, tantasque mundi diuitias multiplicetur; & cùm adeò ingenti lucro ad suum dominum redeat. Quò respiciens Paul. 2. ad Cor. 6. ait: *Qui parcè seminat, parcè & metet. Qui seminat in benedictionibus, de benedictionibus & metet.* 2. Cor. 9.

Parco seminatori opponit seminatorem benedictionum, quasi in eo, qui seminat in benedictionibus, nulla parcitas possit esse, nec in semine, nec in messe; sed quodcumque in benedictionibus seminetur, fœcundissimum appareat, & causa magnarum messium. Ad hæc D. Chrysost. ait: *Qui seminat in benedictionibus, de benedictionibus & metet. Non dixit, tenuiter: & rem semen vocauit, vt statim ad retributionem spectes, messisque recorderis, & discas, quòd plura accipies, quam das.* Cùm communem frugum seminatorem meminit, ait, qui parcè seminat, &c. Cùm antè seminatoris benedictiones proponit, non dixit tenuiter seminare, contentus benedictiones, hoc est, beneficentia dona semen vocare, vt in qualibet benedictione copiosissimas spectes messes. Chrys.

Luc. 8. Et dum seminat, aliud cecidit secus viã, & conculcatum est, & volucres cæli comederunt illud. Et aliud cecidit supra petram: & natum aruit, quia non habebat humorem. Et aliud cecidit inter spinas: & simul exortæ spinæ suffocauerũt illud. Et aliud cecidit in terram bonam, & ortum fecit fructũ cẽtuplum.

§. V.

§. V.

Nemo melius suis vtilitatibus, & lucris consulit, quam ille, qui non in vnum, sed in plures sua seu officia congerit, seu beneficia.

Consultissimus hic seminator, dum per plures terræ partes sua semina spargit, tandē inuenit, vnde cētesimum capiat fructum; qui nullus prorsus esset, si in sola prima, aut secūda terrę parte quęreretur congestis ibi seminibus. Aemulētur ergo seminum sortem à nobis profecta beneficia, & non in vnum conferantur, sed in plures, quando in vnum collata facilè possunt pati iacturam: per plures diuisa, nequeunt non inuenire, vnde vberrimos percipiant fructus. Eò spectabat Cassiod. 3. var. 29. aiens: *Hæc sunt regia dona, quòd semina sparsa in segetem coalescunt, in vnum coacta depereant. Optamus ergo munera multis collata diuidere, vt possint vbique nostra beneficia pullulare.* Nūquam nō capitur fructus ex beneficijs per plurimos diuisis, quę tunc solū meritò possunt timere iacturā, cùm in vnū coguntur, faciliùs enim in vno, quam in pluribus omnimoda potest inueniri sterilitas, & perditio. Iunior quidam filius importunè requirebat à patre partem substātiæ suæ, quid pater ad hæc habens & alium filium? Sapientissimū huius patris consilium notās D. Luc. c. 15. ait: *Et dimisit illis substantiā.* Duo erāt patri filij, quorum alter solus sibi substātiam dari contēdit, alter nec obolum requirit, nilominus pater ab altero sollicitatus dònat suam partē vtrisque. Cur non potiùs soli petenti donat? Sanè consultissimus pater vtrisq; donat, & cauet donare vni soli cupiens, ne substantia perdatur, sed maneat, & seruetur integra; nequit enim perdi donū, quod per plures diuiditur. Huc refero Chrysologum serm. 1. *Petente vno, ambobus totam substantiam mox diuisit; tenebat pater seruare substantiam filijs, non negare; & manere eam pignoribus cupiens, non perire.* Qui perditionem donorum cauet, & caueat illa in vnum solum conferre, sed ad plures diuidat: bonus enim hic pater cupiēs sua bona manere, & non perire, non vni dedit, sed ambobus filijs diuisit. Et quæ substantia nō dissiparetur vni data? Huc spectabat Prouerb. capit. 11. vbi sic: *Alij diuidāt propria, & ditiores fiunt:* vel iuxta lectionē Caietani: *Est sparsor, & addetur etiam:* nunquam equidem dona, & beneficia sparsa, non in segetem coalescunt. Quod sterile est, & ruinæ proximum, id non per plures, sed in vnum cogitur. Maximus ille Dominus omnipotēs per se cupiens regere populū Israeliticum, sibique illum acquirere, excitauit famulum suum Moysem, cuius ope vteretur, huic innumeras dedit gratias, soli secreta sua reuelat, tradit mysteria, quid tunc? Vix se continet populus, quin à Deo deficiat, & post idola gentium abeat; semel relicto Deo, sese vitulo prosternit; non semel murmurat, fastidit diuina munera, & nauseabūdas ipsas Angelorum despicit escas. His fractus Moyses quasi desperaret populo satisfacere se posse, cupit occidi à Deo, & saltem à munere flagitat remoueri, & alios fortiores & præstantiores eligi, qui tāto sint oneri sufficiētes. Cui Dominus assentiens respondit, Num. 11. *Cōgrega mihi septuaginta viros de senibus Israel, quos tu nosti, qui senes populi sint, ac magistri: & duces eos ad ostium tabernaculi fœderis, faciesq; ibi stare tecum, vt descendam, & loquar tibi: & auferā de spiritu tuo, tradāq; eis, &c.* De spiritu tuo auferā, ait Au. q. 18. in Nu. hoc est,

Cassiod. Chrys. Pro. 11. Nu. 11.

est, de eodem spiritu gratiæ, vel de eisdem tuis gratijs, & donis cómmunicabo illis. Et cur Domine nō promittis te daturum illis de superioribus & efficacioribus alijs gratijs? Sanè Moyses cum omnibus acceptis gratijs, & donis se reputabat insufficientem, & euentus monstrabant, quod omnes illæ gratię Moysi parum, aut nihil profuissent, vt populus in Dei seruitio contineretur. Cur ergo de illis solum gratijs, quæ in Moyse videbātur inefficaces, promittit Deus se oblaturum septuaginta illis electis, vt hi possint efficaciter populum continere? Vel vnde sperat Dominus, quod gratiæ in Moyse inefficaces, diuisæ in plures efficaces erunt? Id meritò potuit expectari ex ipsa gratiarum diuisione, dū enim omnes vni soli Moysi, & nulli alij conferebātur, inefficaces erant, & parùm, aut nihil proficiebant, imò non tam in lucra, quam in ruinam impellebant (si sic fas est loqui) at illæ ipsæ per plures alios diuisæ efficacissimæ erant, vt populum ad Deum allicerent, & in Dei seruitio cōtinerent. Ex quo

Theod. aiebāt Theod. q. 18. in præsenti: *Ex his verbis didicit legislator se gratiā administrationi sufficientem accepisse, propterea dixit: Auferam de spiritu tuo.* Non quando in te solo recipiebat, & habebat, sed quando suam gratiam alijs etiam communicari vidit, tunc didicit ex euentu illam administrationi fuisse sufficientem, quando quæ in vnum coacta, sterilescebat, ī plures sparsa, in segetes coaluit plurimas. Et quando quod per plures spargitur, non fructificat?

Ezech. 3. Ezec. c. 3. *Et dixit ad me: Fili hominis vade ad domum Israel, & loqueris verba mea ad eos: non enim ad populum profundi sermonis, & ignotæ linguæ, tu mitteris ād domū Israel, neq; ad populos multos profundi sermonis, & ignotæ linguæ, quorum non possis audire sermones. Et si ad illos mittereris, audirent te, domus autem Israel nolunt audire.* In his proponitur differentia Prophetarum, & Apostolorum, quòd Prophetæ non mittebāntur, nisi ad vnum populum, Apostoli ad vniuersas nationes, & quanta cum fructuum differentia? Pulchrè Theod. hic. *Quibus multæ gentes, diuersæ linguæ, varij mores, omnis generis leges creditæ fuerunt, orbem terrarum ad præstantiora instituta traduxerunt. Quibus verò effrænatus ille populus commissus est, ij multas sustinuerunt labores, non dignos laborum fructus tulere.* Securiùs semper beneficia per plures sparguntur, quàm in omnium coacta tenentur. Theod.

§. VI.

Diuinissimum est, nulli suam opem, auxiliumque negare.

MAnifestè suam diuinitatem prodit bonus hic seminator vel ex iactis seminibus, quādo quidem nulla terra est adeò spinosa, adeò inculta, & cōculcationi proxima, quæ nō gaudeat de accepto semine à manibus illius. Quid diuinius, quam nulli etsi abiecto, etsi immerenti, imò & repugnanti negare beneficium? Ex hoc grauissimè probat Arnobius diuinitatem Iesu apud homines degentis, ait enim lib. 1. contra Gent. *Atqui Christus æqualiter bonis, malisq; subuenit: nec repulsus ad hoc quisquam est, qui rebus auxilium duris contra impetum postulabat, iniuriasq; fortunæ. Hoc est enim proprium Dei veri, potentiaq; regalis, benignitatem suam negare nulli, nec reputare, quis mereatur, aut minimè.* Quid gloriæ Deo, si solis exigentibus meritis sua dona tribuerit? Sanè ea est propria Dei gloria, quæ benignitatē suam Arnob.

suam negat nulli, nec immeritissimo. Ait ipse Isaias. 48. *Scio enim quia præuaricans præuaricaberis, & transgressorem ex vtero vocaui te.* Et cur tam largus, tam magnificus, etiam in nondum natos, & iam præuaricatores? Iam inquit: *Propter me, propter me faciam, vt non blasphemer, & gloriam meam alteri non dabo.* Ne gloriam sibi propriam alteri cedat, etiã immerentem beneficijs Deus afficit. Sed esto, quòd Deus immerentem aliquem prorsus contemneret, obliuisceretur, nullo illum afficeret beneficio. Quid inde? An ideo inglorius Deus? An ideo gloriam suam proderet? Profectò is est Deus, cæ sunt diuitiæ bonitatis illius, vt putet gloriæ suæ officere, si quis etsi immerens, etsi reluctans diuinis beneficijs carere inueniatur; quando propria Dei gloria in beneficentia ad omnes collocatur. Id quod notans D. Cyrill. lib. 4. in Isaiam, orat. 3. ait: *Dabit enim gloriam suam nulli alteri: gloria autem Dei est, seruare, & misereri, & posse omnibus dominari.* Sic integram, & perfectam gloriam suam Deus putat, quando nulli etsi immerenti, etsi repugnanti eius dona & beneficia negantur. Vt dicat Paul. ad Ro. 10. *Idem Deus omnium, diues in omnes, qui inuocant illum*: siue vt legit Chrysost. in psal. 43. *Diues est in omnes, & super omnes inuocantes eum.* Non solùm in suos inuocatores Deus est diues, sed & in omnes alios, vt nemo sit, qui in acceptis donis non possit in se effusas ostendere diuitias diuinas. Pulchrè ipse Chrysostom. ad locum Pauli aiebat: *Istæ sunt Dei diuitiæ, quòd donũ suum in omnes effundit.* Quapropter rogatus Dominus pro dimittendis culpis rebellibus, & contumacibus hominibus, Num. 14. ait: *Dimisi iuxta verbum tuum. Viuo ego; & implebitur gloria Domini vniuersa terra.* Vbi eleganter notat Oleaster: *Audi quæso, qui gloria vult Dominus omnem terram implere, non gloria potentiæ suæ, qua cuncta creauit; non sapientiæ, qua cuncta gubernat; sed misericordiæ.* Ab hac nulla terra immunis, sed quantũuis remota sit, quantumuis aspera, saxea, spinosa, in se tamen diuinæ misericordiæ dona ostẽdet perfecta. Non enim gloriosa Deo censetur misericordia, quæ aliquẽ donis vacuum abire permittit. Vt exploraret sponsam Isaaci à Deo præparatam, aiebat seruus ille, Gen. 24. *Puella, cui ego dixero, inclina hydriam tuam, vt bibam; & illa responderit, bibe, quin & camelis tuis dabo potum: ipsa est, quam præparasti seruo tuo Isaac.* Quid tunc? Adest pulcerrima Rebecca hydriam portans, ab illa potum petit Abrahæ seruus. *Quæ respondit, bibe domine mi, celeriterque deposuit hydriam super vlnam suam, & dedit ei potum. Cumque ille bibisset, adiecit, quin & camelis tuis hauriam aquam, donec cuncti bibant. Effundensq; hydriam in canalibus, recurrit ad puteum, vt hauriret aquam, & haustam omnibus camelis dedit. Ipse autem contemplabatur tacitus, scire volens, vtrum prosperum iter fecisset Dominus.* Omnia quæ requisierat, in primis vidit, & adhuc hæsitat, & tacitus meditatur. Nonne ille solùm petierat, quod ipsa diceret, *bibe, quin & camelis tuis dabo potum*? Sed ecce Rebecca non solùm ait, quin & celeriter & illi, & camelis parat potum; quid ergò adhuc tacitus expectas? Vides iam beneficam puellam in tuo, & camelorum potu, quid adhuc requiris, vt noscas illam Deo plenam, & à Deo paratam Isaaco? Pulchrè Theodor. quæst. 37. ait: *Cumq; illa hausisset aquam, & camelis præbuisset fluentũ, expectabat ille, vt videret, an omnibus præberet, quantum opus erat.* Et quidem

Isai. 48
Cyril.
Rom. 10
Chrys.
Chrys.
Nu. 14.
Oleast.
Gen. 24
Theod.

quidem meritò non certus sit de Dei assistentia in puella, donec ab eius benefica manu videt, nullũ camelorum manere vacuum, sed omnes suscipere necessaria. Deo namque digna beneficentia tunc ostenditur clarum, cùm sua dona negat nulli, nec reputat, quis mereatur. Ex quo Psalm. 36. Dei spiritu imbutus sic designat: *Iustus autem miseretur, & tribuit*: non explicat, cui tribuat iustus, vt nullum secludat, qui non accipere debeat à iusti manu. Quò respiciens D. Ambros. lib. 3. offic. cap. 3. fatur: *Hic præstamus cæteris animantibus, quòd alia genera animantium conferre aliquid nesciunt? Feræ autem eripiunt, homines tribuũt. Vnde & Psalmista ait: Iustus miseretur, & tribuit. Sunt tamen, quibus & feræ conferãt: siquidem collatione sobolem suam nutriunt, & aues pullos suos cibo satiãt suo; homini autem soli tributum est, vt omnes tanquam suos pascat*. Hoc sit imaginis Dei perspicuum indicium, quòd cùm cętera animalia benefica sint in suos, homo Dei nulli sciat negare beneficium. *Ambr.*

Text. Aliud cecidit secus viam, & conculcatum est, volucres cęli comederunt illud.

§. VII.

Nil prius vitiositas cordis humani parit, quàm publicationem virtutum, quæ pereant.

Ecce tibi vnde primùm se se prodit vitiositas cordis humani, nimirum ex eo, quod secus viã habeat semina diuina; hoc est, quod nuda & discooperta exponat viatoribus grana virtutum. Meditatus Matt. Iudæorum facinus in Iesum, ait cap. 27. *Iesus autem iterum clamans voce magna emisit spiritum. Et ecce velum templi scissum est in duas partes à summo vsque ad deorsum, & terra mota est, & petræ scissæ sunt, & monumenta aperta sunt.* Propiùs circa morientem Dominum erãt & petræ scissæ, & monumenta aperta, & terra mota, quàm velum templi; cur ergo non priùs meminit Euangelista petras scissas, quàm scissum velum? Cur prius posuit veli scissionem, & deinde scissas petras, & motam terram, & aperta se pulchra meminit? Sanè post Iudæorum malitiam completam, nihil priùs apparuit, quam nudatio & apertio sacrorum, inde in ruinam vergentium. Hoc enim in primis facit malitia, & humani cordis vitiositas, nimirum sacra virtutum semina discooperire, & ruinæ exponere. Quò spectans D. Chrysol. serm. 4. de Passione, ait: *Rumpuntur sanctuarij scissa velamina, & sacrarij facies sacrilegio spoliante detegitur.* Expende quo auctore sacrarij facies tot annis ab oculis populariũ obseruata, tandem nudentur, exponantur, nimirum, *sacrilegio spoliante*. Quę sacra trans velamen habebantur, accedens Iudæorum sacrilegium, & illa in primis detegit, & ruinæ exponit. Sic vbi malitia accedit, nihil prius efficit, quàm virtutum grana detegere, & detecta voracibus alitibus proponere. Huc refertur lamentatio illa Domini apud Ioel, cap. 1. *Gens enim ascendet super terram meam fortis, & innumerabilis. Dentes eius, vt dentes leonis, & molares eius vt catuli leonis. Posuit vineam meam in desertum, & decorticauit ficum meã; nudans spoliauit eam, albi facti sunt rami eius.* Tum ficus malum, si noretur, inde incipit apparere, non quòd ficus eradicetur, non quòd rami *Matt. 27.* *Chrysol.* *Ioel 1.*

rami eius succidãtur; sed quòd turpi ablato cortice, qui sub illo operiebatur niueus splẽdor, oculis popularium incipiat patere; *albi facti sunt rami eius*. Et hoc primum, & totum malum vastatæ ficus? Cur non magis numerantur eius mala ab sterilitate, ab ariditate, à succisione? Quãdo ficulneç ab hostili exercitu inuentæ non magis confringuntur, vel flammis dãtur, quàm decorticantur? Aut quæ gẽs crudelis, & terribilis gaudet priùs decorticare inuentas contrariorũ ficulneas, quàm eradicare, comburere, perdere? Non sanè illud humani furoris est circa terrena bona; sed diabolici furoris est aduersus animæ bona. Ascẽdit quippe gens principum mundi huius, vt ait D. Hieron. ascendit gens tenebrarum, & spiritualia nequitiæ super nos, quæ vbi humani cordis limina terit, nihil priùs facit, quàm velamina rumpere, & cãdidissimas quasque virtutes ad perditionem ostensare, publicare. Vnde eleganter D. Gregor. lib. 8. Moral. cap. 30. ait: *Ficum Dei gens ista decorticat, quia seductam mentem in fauoris appetitum rapiens, tegmen ei humilitatis tollit, eamq; nudans spoliat: & albi facti sunt rami eius, quia ostensa humanis oculis eius opera candescunt, de sanctitate nomen sumitur, cum recta actio diuulgatur. Sed quoniam subducto cortice rami fici arescunt, solerter intendendum est, quia facta humanis oculis ostensa vnde placere appetunt, inde siccantur.* Hoc primum facit ĩ animis nostris tenebrarum principis gens, nimirum quòd opercula humilitatis tollantur, quòd candidissimæ virtutes omnium oculis pateant, vt citius inde disparеant. Væ tibi ficulnea, cum ablato rustico operimento corticis rami tui albicant, niueus ramorum candor apparet, heu quàm tunc approximas sicci-

Gregor.

tati. Vę tibi anima cum tenebrarũ gens in te ingressa candidissimas animæ virtutes in lucem prosilire faciunt; nullum enim prius deplorati cordis indicium datur. Lachrimabundus Hierem. Thren. 4. ait; *Quomodo obscuratum est aurum, immutatus est color optimus? Dispersi sunt lapides sanctuarij in capite omnium platearum?* Expende mali ordinem; vix aureus color accedẽte infirmitate depascitur, & statim sanctuarij lapides vsque tunc asseruatissimi disperguntur in capite platearum. Quippe hoc est primũ malitiæ dẽpascentis animam testimonium, quòd interna bona virtutum foras appareant, & platearum conuentibus popularium auribus pateãt. Accinit ibi D. Paschas. lib. 4. aiẽs: *Sãctuarium quidem erat anima fidelis Deo, dum aurum, scilicet Verbum diuinum in ea fulgebat ignitum. Sed mox obscurari cępit in perfidia & caligine debitorum; immutatur etiam color optimus, fitq; fœda, quę pulchra erat: & disperguntur omnia intrinsecus; ita vt nulla remaneant vitæ ornamenta, dum cũcta pelluntur foras bona.* Quis credat nõ defunctum, cuius intima bona foras in capite platearum publicantur? Satis ingressus hostis, imò & mors animæ apparet, cùm vendibilia omnia in platearum cõuentibus percensentur, ponderantur. Ille solus se inuulnerabilem reputet, cui cura est, & labor in operiẽdis virtutibus, adeò vt pro quauis virtutum scintillula, mille cinerum, lutive operimẽta adsint præ manibus. Huius scholæ Magister Dominus dum gloriam suam manifestaturus in Lazari suscitatione, Ioan. 11. *Infremuit spiritu, & turbauit se ipsum, & dixit, vbi posuistis eum?* Ecce tibi gloriosissimo faciendo operi & turbationem, & quasi ignorantiã pręmittit, dũ turbatus, quasi ignorans interrogat. Et

Hiere. 4

Pasch.

Ioan. 11

Et cur insigni virtutis operi turbationem apponit? Pulchrè D. Hiero. de vera Circuncisione ait:

Hieron. *Et hic turbatus Iudæis deitatem calat in homine, & splendori diuinitatis in tanta operationis coruscatione ignorantiam mortalitatis obducit, vt cum possit in suscitando Lazaro Deus adorari; homo in sepulchri eius ignoratione vilescat.* Sic bonus mundi Magister, prodituræ virtuti velamen vilitatis apponit, vt operta virtus luto infirmitatis; doceat quo possimus effugere aerearum potestatum ora. Nouisti magnũ illum Eliam sese intrepidè Regibus opponere; imò regias armatas phalanges igne de cælo allato consumere, quid plura? Is ad vocem fœminæ totus pauidus fugit, & fugitiuus errat per montes. Habes. 3. Regum, cap. 19. *Timuit ergo Elias, & surgens abijt, quocumque eum ferebat voluntas.* Cur Domine permittis tantam infirmitatem in Elia, in quo tot clarebant virtutum opera? Eucherius lib. 4. in Reg. ait:

Reg. 19.

Eucher. *Illa potentia virtus fuit, ista infirmitas custos virtutis. In illis virtutibus ostendebat, quid acceperat, infirmitatibus hoc, quod acceperat, custodiebat. In miraculis monstrabatur Elias, in infirmitatibus seruabatur.* Nullam habent virtutem, qui solo Deo viuunt, pro qua cælanda, non etiam habent mille infirmitatum operimenta. Vnde dicebat, Prou. 31 de muliere forti: *Fortitudo, & decor indumentum eius, & ridebit in die nouissimo.* Totus decor, & fortitudo animę in indumento consistit, quo operiuntur virtutes; quæ vt in presenti opertę sunt, sic manifestissimę erunt in die nouissimo. Ait Gillibert. Abb. serm. 34. in Cant. *Tunc nulla ex parte quasi sub lingua premetur silentio, sed pressum diu prorrumpet gaudium, & implebitur os eius risu. Os, inquam, mulieris, cuius fortitudo & decor indumẽtum eius.*

Gillib.

Vide quomodo non oportet nudum inueniri, quæ promissa sibi ex pelle gaudia reddi. Non quæ nudæ, & apertæ, sed quę in presenti coopertæ, & velatæ sunt virtutes, gloriosum præconium in die nouissimo obtinebunt. Vt sunt cælandæ virtutes, vide in 1. tom. lib. 1. cap. 7. §. 43. & lib. 3. cap. 4. §. 1. tom. 2. lib. 9. cap. 1. §. 11. & lib. 10. cap. 1. §. 7. & cap. 2. §. 8. tom. 3. lib. 15. cap. 7. §. 5. & cap. 10. §. 3. & alibi.

§. VIII.

Desidia & inactuositas dedecus, & contemptum trahit.

Meritò cadentia secus viam semina cõculcatio premit, vt enim via nullam culturam, nullum laborem præsefert, nec nouit aratrum, nec agricolæ manus, sed solis patet prætereuntium calcibus; sic piger, & inactuosus animus, totius præstantis laboris expers, & dedecus, & contemptum, & cõtumeliosam vitam sibi parit. De ipso Rege gloriæ Iesu locutus Lucas, cap. 2. dum eius pueritiam, & adolescentiam proponit, solùm ait: *Descenditque cum eis, & venit Nazareth & erat subditus illis.* Erat, inquam, subditus fabro, & vix noto homini. Quid vilius de summo Rege glorię dici potuit? Qualiter ò Angelorum Rex, à summi parentis gloria potuisti venire in tantam vilitatem, vt pauperi homũtioni subdaris? Sanè dum in nuptijs esses, Ioan. 2. Matri vini signũ postulanti imperiosè respondes: *Quid mihi, & tibi, mulier?* Et quam nunc vel æqualẽ agnoscere detrectas, per triginta annos antea pateris superiorem? Cur cuius in Cana Galileæ vel preces ostẽdis quasi fastidere; eiusdem in Nazareth subis imperia? Cur & in Cana regiè te geris, & in Nazareth cõtemptã Ioan. 2.

profite-

profiteris seruitatem! Erat in Cana diuina exhibiturus facinora, qui in Nazareth delitescens nihil videbatur operari, nec mirũ quòd aggressio operum regium ostẽdat illum ipsum, quem vel simulata inactuositas vilem & cõtemptum seruum præsentabat. Pulchrè huc respiciens Tertull. lib. de Patient. cap. 3. ait: *Natus Iesus adolescere sustinet, & adultus non gestit agnosci, sed cõtumeliosus insuper sibi est*. Dũ adolescit Dominus, nullo virtutũ opere exhibito, sed potiùs præstantis operis cuiuscumq; quasi expertem exhibens, nihil magis sibi acquirere videtur, quàm contemptum, & contumeliam. Quid inde habeant homines desides, & ignaui, qui non simulatè, sed verè ab omni prẽstanti opere vacant? Fallor, nisi hi funditùs abeant in conculcationem, & contumelias. Ecclesiast. cap. 4. ait: *Stultus complicat manus suas, & comedit carnes suas*, Vbi Græcus in caten. *Otiosus fame perit: quinetiã actiones infames suas amplexatur, & deglutit*. Eò enim necessum est, vt deueniat vir otiosus, & inactuosus, quod, vt Hispani dicunt, *Trague mil infamias, passe por mil vilezas*. Quòd, si qui alijs, euidentissimè ipsi Hispani viri in se ipsis ostendũt; ex quo apud Hispanos otium, & ignauia est in honore, erubesco recordari quàm infames actiones, & contumeliosas sibi amplexantur, deglutiunt. Fuit olim Hispanicus ager, quasi quidam & maximus, & cruentissimus ager, in quo nemini licebat vacare, nec manus ibi vel gladio, vel hasta securè vacuabantur. Cũ labore, & opere in gente crescebat gloriæ ardor, & quotidie ampliores facinorum campos quęritabant, videres & barbaram, & penè ignotam gentem triumphorũ claritudine extemplò nobilitari, & hostilibus spolijs congestis inter cantatissimas nationes decantari. Qui pelles rudes pro calceis adnectebant, iam lunatis calceis supra sydera efferebantur, adeò vt pro stemmatum flexuris, & sydera, & soles, & diademata, & gloriosa alia passim eorum domos superbire facerent. Quid plura? Arenã exuit ager Hispanus, posuit Hispana nobilitas arma, cæpit Hispanos nobiles militare fastidium, cæperunt feriæ in honoratorum, inactuositas desidiosorum, & dum honori ducunt nihil agere, ab omniq; facinore complicant manus, mille actiones infames amplexantur, deglutiunt. Heu quot principibus, & nobilissimis viris totius Hispaniæ aptari posset, quod Dijs Gentium Baruch decantabat. Ait enim cap. 7. *Constitutis illis in domo, oculi eorum pleni sunt puluere à pedibus introeuntium. Sunt autem sicut trabes in domo Corda verò eorum dicunt elingere serpentes, qui de terra sunt: dum comedunt eos, & vestimentum ipsorum, & non sentiunt. Nigra sunt facies eorum à fumo, quæ in domo fit supra corpus eorum, & supra caput eorum volant noctuæ*. Quid aliud diceres nouellis istis hæredibus Hispanicæ nobilitatis? Successerunt isti domorum nobiliũ fundatoribus, & in domo proauorum facinoribus illustri constituti, nihil aliud efficiunt, quàm puluere glutire, *pleni sunt puluere à pedibus introeuntium*. Sunt equidem in domo sicut trabes, nõ qui facinoribus facinora addant, nec actuosas prætendant manus ruituræ; sed quasi trabes prorsus inactuosæ aliquo modo sustentant decoloratum tectorum aurum. Magnum hoc otiosorum dedecus, sed aliud addam maius. *Corda eorũ elingunt serpentes, qui de terra sunt*, vilissima, & humi reptãtia carnis, ventrisque mãcipia eorum corda elingunt; quæ fœminę inter prostibulorum

Tertull. | Eccl. 4. | Baruc. 7

bulorum stercora nascuntur, post mille nebulorũ fastidia, principibus cordi sunt, eorumque viscera pascuntur, à quibus ingentia munera, aurea ornaméta accipiunt, & regia vestimenta consumunt, & non sentiunt. *Nigra sunt facies eorum à fumo, qui in domo fit:* vtinã nõ tam verè istis viuis domorũ trabibus hoc possit aptari, etenim pro stemmatum splendore, pro hostium signis, quibus nobilium domorum facies antiquitùs radiabat, in hac perniciosa otiositate successit fumus, & horror, quando nobilis domus facies nil priùs prætendit, quàm fumo cerearum fascium conscriptas infames voluptates. Denique *supra corpus eorũ, & supra caput eorum volant noctuæ,* quando ad hoc viuunt multi viri principes, vt nocturnos ambulones ad se trahant, pernoctesque aleas subministrent. Omnes has cõtumelias parit otiũ, fœlix qui pulchris facinoribus instans illas non experitur.

§. IX.

Vitiorum fugitiuus vel communes negotiorum vias suspectas habeat.

QVis fugitiuus cõmunes vias non metuit? In vanum enim arripitur fuga, nisi communis via deseratur, quando fugientibus deserta, & inuia solent præbere securitatem. Sanè numquam non capietur fugitiuus, qui à communibus vijs non longè deflectit: qui secus tritas, & frequentes vias versatur. Quod sapienter cauens David, psalm. 62. ait: *In terra deserta, inuia, & inaquosa, sic in sancto apparui tibi, vt viderẽ gloriam tuam, &c.* Expende illud, *sic in sancto apparui,* hoc est, iuxta Euthimium, sic dispositus, vt essem in terra prorsus deserta, & inuia: nisi enim omnes effugeret vias, non putaret se posse tutè, & securè in sancto apparere. Innumeri equidem mortales peccata effugiunt, cùm sæpius illa per pœnitentiam fatentur; sed cõtinuò in illis ipsis relapsi deprehẽduntur; quia etsi à peccatis fugerint, tamen in communibus negotiorum vijs manserunt. Dum eisdem veteris familiaribus, eosdem conuentus frequẽtas, eisdem gaudes & ludis, & dicterijs, nec à primis viuendi curriculis deflectis, etsi à peccatis fugias, à peccatis proculdubio capieris. Ille solus effugit peccatum, qui longè à communibus vijs discedit. Aiebat David psal. 54. *Ecce elongaui fugiens, & mansi in solitudine.* Non solùm fugit, sed ita fugit, vt ab omni communi via separatus sic maneat, quasi in terra deserta, & inuia, & vastissima solitudine. Pro quo D. Bernar. serm. 52. in Cant. *Non fuit contentus exire, nisi & longè se faceret, vt posset quiescere. Transilisti carnis oblectamenta, vt minimè iam obedias cõcupiscentijs eius, nec tenearis illecebris: separasti te, sed nondum elongasti, nisi & irruentia vndique phãtasmata corporearum similitudinum trãsuolare mentis puritate praualeas.* Non sufficit ad quietem, & securitatem à peccatis exire, sceleribus renũtiare, nisi etiam quàm lõgissimè te facias a communibus rerum corporearũ curriculis, quibus tibi frequentia sunt scandala. Si te idem ludus, idem sodalis, eadẽ gradiendi consuetudo, eadem cõuersatio, ijdem conuentus expectant, fieri nequit, vt non incurras easdem animi labes. Infœlices illi, Thren. 2. notantur, dum dicitur: *Matribus suis dixerunt, vbi est triticum, & vinum, cùm deficerent quasi vulnerati in plateis ciuitatis, cùm exhalarent animas suas in sinum matrum suarum?* Sapienter ad cælestem

Margin notes: Psal 92; Psal. 54; Bernar.; Thre. 2.

stem panem, & vinum confugiũt, quo amant refici, & saturari, & nihilominus pereunt. Cur pereãt homines, qui nouerunt cælesti cibo ali? Nota vbi pereant, *in plateis ciuitatis, in sinu matrum*. Ad medelam diuini cibi currunt, sed adhuc illos plateæ tenent, adhuc sub eadem latitudine, sub eadem cõuersatione viuunt, nihil de plateis, nihil de sinu matrum, hoc est, de molli viuendi modo relinquunt, cur inde non animas agant? Diu. Paschas. ibi, lib. 2. *Hoc vinum, & hũc panem à matribus requirũt, sed quia in plateis non inuenitur, exhalant animas suas in sinu matrum, quæ illos malè aluerant, & in sinu oblectationis pessimè illexerant*. Linque sinus, linque plateas, linque vias tritas, longe te fac à curriculis illis viuẽdi pristinis, transmigra in mõtem sicut passer, quisquis cupis à pristinis lapsibus habere securitatẽ. Introducturus Dominus populũ Israeliticum in terram fluentẽ melle, & lacte, in qua quisque posset sub vite sua, & sub ficu sua quietè agere, nil prius curauit, quàm vniuersos, qui Ægyptum viderant, sepultos in deserto relinquere. Nu. 32. *Qui iratus iurauit dicẽs: si videbũt homines isti, qui ascẽderũt ex Aegypto à viginti annis, & supra, terram, quam sub iuramento pollicitus sum, &c.* Et cur ascendentibus ex Aegypto negatur aditus in terrã promissam? Vt intraturi in requiẽ Domini, non solùm Aegyptum relinquerent, sed nec vlla Aegypti memoria, nec vlla consuetudo cũ his, qui Aegyptum viderunt, posset manere in illis. Ait Chrysosto. in psalm. 43. *Cur non meminit eorũ, qui excesserunt ex Aegypto? Cur omnes perierunt? Vt qui Palestinã erant occupaturi, mala quæ erant in Aegypto non vidissent, omnem nempe superstitionem, & omnem impietatem, & vt tantæ improbitatis nullum magistrum haberent*. Non solùm Aegypti iugum excutiendum, sed & conuersatio cum illis, qui in Aegypto fuerunt, & omnigena Aegypti memoria cauetur prudentissimè ab his, qui securi, & quieti cupiunt degere in terra promissa. Nullus enim prætextus te incolumem seruauit, dum nihil de prophanorum vijs amas relinquere. Aiebat Dei Amatrix, Cant. 7. *Surgam, & circuibo ciuitatem: per vicos, & plateas quæram, quem diligit anima mea*. Quo saniori proposito potuit sponsa & plateas, & vicos ciuitatis deambulare, ita vt nullum relinqueret viculum? Sed accipite Cant. 5. *Inuenerunt me custodes, qui circumeunt ciuitatem; percusserunt me, & vulnerauerunt me: tulerunt pallium meum, &c.* Et meritò dum mundiales vias minimè fugit, etsi eas prætextu Dei quærendi inambulet, tot vulnera, & spoliationem sustinet. Diu. Pasch. lib. 2 in Thren. ait: *Quia latiores vitæ vias expetit, & longius plateas huius sæculi requirit, vniuersis spoliatur bonis, & fame pereunt*. Nil aliud sibi expectet à communibus mundialis conuersationis vijs, qui neutiquam illas relinquit, sed etiam ad Deum conuersus manet in eisdem. Quàm sint occasiones peccatorum fugiendæ, vide tom. 1. lib. 2. cap. 10. §. 12. & lib. 4 cap. 2. §. 25.

Pasch. | Nu. 23. | Chryso. | Cant. 7 | Cant. 5. | Pasch.

Luc. 8. Et aliud cecidit supra petram: & natum aruit, quia non habebat humorem.

§. X.

Summum obdurationis malum timeat in ſe, qui virtut. malaci iter ſuſceptam deſerit.

OBdurati, lapideiq; cordis illud maxime proprium, quod nimirum illa in ſe oſtendat germina virtutũ, quę citò decidant, areant. Virtutis opus inceptum, & protinùs relictum nonnumquam à lapideo corde venit, vel lapideam, obduratamq; malitiam cordi affert. Videres virtutis opus denuò arripi, & ſtatim dimitti; quia ſiccato cæleſti humore, totus hominis animus tranſiuit in lapidem. Quò pulchrè ſpectabat Pſ. 89. inquiens: *Manè floreat, & tranſeat, veſpere decidat, induret, & areſcat.* Quid aliud reſtat videndum in flore, qui ſola diei initia nouit, qui ſciuit diẽ initiare, ſed nondum diei initium tranſiuit, & ipſe tranſijt? Sanè de hoc meritò additur, *Veſpere decidat, induret, & areſcat.* Qui ſola initia diei nouit, & ſtatim tranſijt, in terram decidet, & in duritiem, & ariditatem tranſibit lapidis. Tantùm id non dixit Euthym. fatus. *Qui manè quidem diei florebat, & pertranſiuit à flore, & veſpere decidet; hoc eſt, cadet in terram, atque ita conſumpto eo humore, quem antea habebat, obdureſcet, atque exſiccabitur.* Solet equidem extremam duritiẽ comitari floridus virtutum, & ſtatim interceptus conatus. Hinc Hieremias notans Iudæorum malitiam & grauiorem, & obduratiorem malitiã Sodomorum, ait Thr. 4. *Et maior effecta eſt iniquitas filiæ populi mei peccato Sodomorum, quæ ſubuerſa eſt in momento, & non ceperunt in ea manus.* Expende, vndè minuat & grauitatem, & duritiẽ Sodomę, nimirum ex eo, quòd momento ſubuerſa eſt, non multùm perſeuerauit; & etiam, quòd *non ceperunt in ea manus*; hoc eſt, quòd Sodomitarum manus nullũ opus bonum inceperunt. Iudæi autem multa bona opera inceperũt, multa virtutum facinora initiarunt, cur ergo dicatur malitia Iudaica maior, & grauior? An maius malum eſt virtutes initiare, & dimittere, quàm nullam vmquam virtutem initiaſſe? Equidem virtutis inceptæ viam dimittere, extremã ſolet duritiem & mentis ariditatẽ denotare. Diu. Paſchaſ. ibi, lib. 4. *Nec dimidium ſcelerum Iudæa Sodoma peccauit quæ vacabat otio: atq; egeno, & pauperi manum non porrigebat: neque ut præſens verſus inſinuat, ceperant manus eius in ea, antequam ſubuerteretur, boni aliquid agere. Hieruſalem verò, cum & notitiam Dei haberet, & mandata vitæ percepiſſet, manus miſit ad omnia, quamuis ad vltimum, authorem vitæ peremerit.* Quæ ſic virtutibus floruit, quas tandem reiecit, perditiſſimos quoſque in grauitate, & obduratione malitiæ longè ſuperauit. Vix enim in alio ſic oſtẽditur extrema malitiæ obfirmatio, quàm in eo, quòd virtutes inceptæ dimittantur. Proponite vobis ob oculos Iudã poſt viſa Chriſti miracula ad Iudęorum balbas clamantem, Matth. 26 *Quid mihi vultis dare, & ego eum vobis tradam?* Sed & de eodem locutus Matt. 27. ait: *Tunc videns Iudas, qui eum tradidit, quòd damnatus eſſet pœnitentia ductus retulit triginta argenteos Principibus Sacerdotum, & ſenioribus, dicens: Peccaui tradens ſanguinem iuſtum.* Dum vidit Ieſum miracula operantem, milites ad terram vſque deijcientem, eoſdẽque penè exanimes leuantẽ, Malchi auriculæ medentem, nihil inde compunctionis educit, ſed adhuc

Pſal. 68.
Euth.
Thren. 4.
P. § h.
Mat. 26. & 27.

huc traditioni operam nauat: vbi autem vidit Iesum vinctum catenis, & à Iudæis damnatum, tunc pœnitentia ducitur, tunc clamat, Peccaui. Cur compunctio hæc non antea pullulauit? Fuit hoc, fateor, in Iuda quoddam virtutis, & veræ compunctionis initium, sed à quo statim cessauit currens ad laqueum; vndè hoc initium veræ compunctionis imperfectum merito non apparuit, nisi vbi per extremam scelerum consumationem prorsus in malo erat Iudas obduratus, & totus lapideus factus. Tantum hoc non dixit Chrysost. hom. de prodit. Iudæ, aiens: *Quid est, quando ab eo mirabilia gerebantur, & rebus ostenditur, non dixisti, peccaui tradens sanguinem; sed, quid vultis mihi dare, & ego vobis tradam eum? Et post factum scelus, post completam proditionem, post perfectum peccatum, cognouisti peccatum.* Debuit equidem compunctio illa incepta, & turpiter dimissa non nisi extremã scelerum completionem, & confirmationem comitari, quãdo obduratum animum in malis comitari solent virtutes, quæ simul vt exortæ sunt, ob defectum humoris arent.

Chryso.

§. XI.

Verbum Dei, dum intima cordis penetret, potens est vel lapides conuertere in riuos aquarum, & obduratissimos peccatores in sanctos.

MIraris Verbi Dei semen supra petram cadens natum aruisse ob defectum humoris? Et qui fieri potest, quòd Verbi Dei semini deficiat in petris humor? Ait Moyses, Deutheronom. 32. *Concrescat in pluuiam doctrina mea, fluat vt ros eloquium meum, quasi imber super herbam, & quasi stillæ super gramina, quia nomen Domini inuocabo:* Deum ferens Verbum, eo ipso & imbres, & pluuias omnes secum habeat. Imò de quodam Indorum flumine ait Minutius Fœlix in Octauio: *Indus flumen & serere Orientem dicitur, & rigare:* quod veriùs de diuinis verbis dici potest, quæ & semina sunt, & flumina, vt & animos serant, & indefectibiliter rigent. Cur ergo Verbum diuinum, quando quidem flumen est, & semen, decidens supra petram natum aruit, quia non habebat humorem? An non habebat humorem, vbi flumen erat? Cur ergo aruit? Rationem notat textus, dum ait: *Aliud cecidit supra petram*; non equidem cecidit Verbum Dei intra petram, sed solùm supra illam exteriùs cecidit, si enim intra petram receptum fuisset, valuisset facere petras lacte, & melle manare. Cantatissimi artificis Myronis arte ex ære fuit buccula fabricata, adeò viuis similis, vt iuuencos falleret, qui quasi ad maternas, sic ad æreas bucculæ mammas conuolabant. Quibus in æreæ bucculæ nomine sic affatur Magnus Ausonius epigram. 62.

Deu. 32

Auson.

Vbera quid pulsas frigentia matris ahenæ,
O vitule, & succum lactis habere petis?
Nunc quoque prostarem, si me pro parte parasset
Exteriora Myron, interiora Deus.

Sapienter de ære ipso & succus, & humor indefectibilis lactis posset sperari, si Deus pro parte interiore æra parasset. Vbi enim

Deus intrinsecùs habetur, lapidea, siue ærea corda salientibus in vitam æquis exundarent. Nulla lapidis durities, nulla ariditas, nulla insensibilitas obest Dei Verbo intrinsecùs loquenti. De se aiebat Ezech. cap. 2. *Et vidi, & cecidi*

Ezec. 2.

in faciem meam, & audiui vocem loquentis. Et dixit ad me. Fili hominis, sta super pedes tuos, & loquar tecum. Et ingressus est in me spiritus postquam locutus est mihi, & statuit me supra pedes meos. Expende, ex quo firmatus steterit vates supra pedes suos, non equidem ex quo extrinsecùs sonantibus verbis pulsabatur, tunc enim pronus iacebat in terra nihil potens, nihil efficiens. Quid tunc? Et ingressus est, inquit, in me spiritus, & statuit me, &c. Dum eius intima penetrat spiritus, vt in corde ponat sermones suos, statim conualescit de infirmitate, adeò vt possit aggredi opus diuinum.

Isai. 54.

Hinc Isaias cap. 54. ad Hierusalem ait: *Ecce ego sternam per ordinem lapides tuos, & fundabo te in sapphyris, & ponam iaspidem propugnacula tua, & portas tuas in lapides sculptos, & omnes terminos tuos in lapides desiderabiles: vniuersos filios tuos doctos à Domino* Miraris, quod Dominus Hierosolimæ rem sic ad lapides referat; quasi tota Hierosolymorũ sapientia, & virtus suggenda sit de lapidibus illis. Et quid poterunt boni educere à lapide? Nonne quæ in tabulis lapidibus scripta fuit lex, passim contemnebatur, adeò vt ipsi confringerentur lapides? Cur iterum, Domine, recurris ad lapides? Cur non magis lapides caues? Rationem ad-

Hieron.

ducit Hieronymus ex Hierem. 31. vbi sic: *Erit pactum quod feriam in domo Israel post dies illos, dicit Dominus: Dabo legem meam in visceribus eorum, & in corde eorum scribam eam, & ero eis in Deum, & ipsi erunt mihi in populum.* Et lex, & lapides frangebantur, vbi lex solùm super lapidem extrinsecùs exarabatur; at vbi Deus non super lapides scribebat, sed intrinsecùs in ipsis cordis medullis legis verba intonabat, tunc vel lapides ipsi in filios Abrahæ conuertebantur. Quid non consequatur ille, cuius in corde verba Dei sonant? Aiebat Oseas, cap. 2.

Oseas. 2.

Loquar ad cor eius, & dabo ei vinitores eius ex eodem loco. Aliter apud Græcos. *Loquar etiam in cor eius, daboque ipsi facultates suas inde.* Vbi eleganter Theophylactus expendit particulam illam, *inde*, inquiens: *Quid verò sibi vult, quòd ait, inde? Hoc est ab eo, quod loquitur in cor ipsorum. Inde enim talibus, tantisque bonis ditati sumus.* Numquid Verbum Dei cordis intima penetrat, quin ingentes inde facinorum fructus faciat pullulare, quibus æternùm ditescamus.

Deu. 30.

Deuteronom. 30. aiebat Moyses, iuxta Septuag. *Iuxta te est sermo valdè: in honore tuo, & in corde tuo, & in manibus tuis, vt facias illud.* Ad quæ verba alludens Paulus ad Roman. 10. ait:

Rom. 10.

Propè est verbum in ore tuo, & in corde tuo, hoc est, verbum fidei, &c. Pro quo sapienter inquirit Diu. August. lib. 5 quæstionum, quæstion. 59. cur Paulus non dixerit, verbum in manibus esse, iuxta Septuaginta, sed solùm dixerit, verbum & in ore, & in corde esse? Et quidem dum dictum fuit, verbum Dei in corde esse, superfluum potuit videri addere, & esse in manibus, quando Verbum diuinum nescit esse in corde, quin inde ingentia virtutum facinora prosilire faciat. Huc reuoco dicta tom. 3. lib. 14. capit. 18. §. 3. & 5. & tom. 2. libr. 6. cap. 2. §. 1. & tom. 1. lib. cap. 1. §. 3. & lib. 4. cap. 1. §. 19. & alibi.

§. XII.

Potest etiam nequissimus bonorum præmia obtinere, sed in illis durare vix potest.

MIraris in durissimis petris, aridissimisque potuisse virtutis semen viridantibus folijs exoriri; fateor, exortum fuit semen Dei etiam in aridissimis petris, sed natum aruit, quia nõ habebat humorem. Nullus equidem adeò lapideus, adeò nequam homo est, qui aliquando bonorum præmijs non possit fulgere; sed diù in illis nullo modo persistet. Pulchrè ad hæc de nefarijssimo Vitellio vsque ad imperium sublimato aiebat Magnus Ausonius. Auson.

Vita fors, mors fœda tibi, nec digne Vitelli,
Qui fieres Cæsar: sic tibi fata placent.
Vmbra tamen breuis imperij: quia præmia regni
Sæpè indignus adit, non nisi dignus habet.

Bona mundi sæpè sibi indigui, & lapidei homines præripiunt; qui tamen illa diutius habere secum minimè possũt, in his enim vel ab ipso exortu solent bona vniuersa decrescere, quãdo sola Dei virtus stabilitatem, & firmitudinem præbet rebus. Sic Isaias, cap. 54. vt nouæ Hierosolimæ durationem promitteret æternam, solùm ait: *Et in iustitia fundaberis*, quasi sola Dei virtus durationum fulcra parturiat, & stabilia fundamenta concinnet. Ecclesiastes. 1. *Generatio præterit, generatio aduenit, terra autem in perpetuum stat.* Et quo fulcro ni- Isai. 54.

Ansaldi Ansaldi? — *Baxza in Euang. Tom. IV.*

xa potest terram perpetuum stare, quando tot florentissimarum generationum cursus labuntur? Difficile equidem fuit antiquis Philosophis inuestigare hoc terrenæ stabilitatis fulcrum, & varijs varia dicentibus, vnus D. Ambros. ex ipso stabilitatis conceptu argumentatur, non alio, quàm Deo terram debere inniti. Sic enim lib. 1 Exam. cap. 16. ex Ecclesiaste dicente, prætereuntibus cunctis terram in perpetuum stare concludit: *Ergo fundamentis suis nixa subsistit, nec fulcris suis stabilis perseuerat, sed Dominus fundauit eam.* Vbi inter tot labentium cursus terram stabilem perseuerare videmus, & eodem modo gratiosam permanere nouiter aduenientibus, ac fuerat pertranseuntibus, vanum est tantæ stabilitatis fulcrum ab alijs petere, quàm à Deo, quando sola Dei virtus sic nouit res fundare, stabilire. Hunc eumdem locum respiciebat Nazianzenus dum prædicans fratris sui Cæsarij virtutes, inde illas extollit, quod fecerint illum durare, & permanere eumdem inter crebras succedentium Imperatorum vices. Quippe ait orat. 10. *Tempus quidem Imperatores subinde commutauit; Cæsarij autem gloria, & authoritatis apud eos principatus haud quaquam consumptus, ac dissolutus est, quin potius de eo inter Imperatores certamen erat, quisnam Cæsarium magis sibi adiungeret, & cuiusnam ille magis amicus, & familiaris diceretur. Talis Cæsarij pietas, talia pietatis præmia, studeant iuuenes, audiant viri, ac per eamdem virtutem, ad eumdem splendorem contendant.* Hæc quidem est virtutis, & pietatis constantia, quòd labentibus, & percuntibus Imperatoribus, suum faciat perseuerare alumnum omnibus æqualiter gratum. Huc reuoca dicta. Eccl. 16 Naziã.

cta.1.tom.lib.1.cap.9.§.12.& tom. 2.lib.11.cap.6.§.7.

Luc.8. Et aliud cecidit inter ſpinas: & ſimul exortæ ſpinæ ſuffocauerunt illud.

§. XIII.

Non quæ extrinſecus ſunt diuitiæ ſed quæ earum cupiditas intra cordis aream naſcitur, nociua eſt.

EXpende, quæ ſpinę ſementem ſuffocent, nimirum ſpinę, quę ſimul cum ſemente intra ipſam aream naſcuntur, non quæ forinſecùs aream, & ſementem ſæpiunt, hæ potiùs pro vallo, & defenſione ſementis ſunt. Nec aliter diuitiæ forinſecùs poſitæ maximam afferunt vtilitatem; verùm quæ ſimul intra cordis aream naſcitur diuitiarum cupiditas, hæc prorſus nociua, & peſtifera eſt. Quò ſpectans Dauid monebat Pſalm. 61. *Diuitiæ ſi affluant, nolite cor apponere*: hoc dixit, & tacuit, nec ampliùs nos monuit de diuitijs, dum enim diuitiarum affectus non recipiatur in corde, ſed extra cor ſit, non tam nocent diuitię, quàm proſunt. Ait Caſſiod hic. *Si cor eis non apponitur; vt in ipſis ſingularis fœlicitas iudicetur: profectò neceſſaria ſunt. Inde enim egentibus ſubuenitur: inde plures ad cælorum regna perueniũt.* Non malæ ſunt diuitiæ, ſed mala eſt, & peſtifera earum cupiditas exorta in medio cordis: de hac dicitur, quòd ſuffocat Dei ſemẽtem, iuxta illud Pauli 1. ad Timoth. 6. *Qui volunt diuites fieri, incidunt in tentationem, & in laqueũ diaboli, & deſideria multa inutilia, & nociua, quæ mergunt homines in interitum.* Vbi Anſel. Chryſoſtom. & Diu. Thom. expendunt, quòd non comprehẽdantur his verbis diuites, ſed qui volunt diuites fieri, hoc eſt, qui in corde habent præfixum amorem diuitiarum. De quibus etiam Eccleſiaſtic. cap 10. ait: *Nihil eſt iniquius, quam amare pecuniã: hic enim & animã ſuam venalem habet, quoniam in vita ſua proiecit intima ſua.* Caue tibi, ne intima tua poſſideat diuitiarum cupiditas; dum enim hæc tenet intima cordis tui, nil bonum inde non proijcit, nil malum ibi non parturit. Verum vbi cordis intima non cupiditati, ſed Deo ſerues integra: extrinſecùs poſitæ diuitiæ multas vtilitates afferent. Eccleſiaſtes c. 5. ait: *Et omni homini, cui dedit Deus diuitias, atque ſubſtantiam, poteſtatemque ei tribuit, vt comedat ex eis. & fruatur parte ſua, & lætetur de labore ſuo, hoc eſt donũ Dei. Non enim ſatis recordabitur dierum vitæ ſuæ, eo quod Deus occupet delitijs cor eius.* Ecce tibi hominem diuitẽ multis opibus à Deo refertum, qui tamen nulla ſollicitæ, & ærumnoſæ vitæ ſpicula ſentiat; qui nullam mœſtitudinẽ vnquam meminerit. Hoc eſt illud: *Non recordabitur dierum vitæ ſuæ*, in contrapoſitionem illius diuitis, qui inſomnem ducens noctem aiebat, Luc. cap. 12. *Quid faciam, quia nõ habeo, quò congregẽ fructus meos? Et dixit; hoc faciam, deſtruam horrea mea, & maiora faciam; & illuc congregabo omnia, quæ nata ſunt mihi, & bona mea, & dicã animæ meæ: Anima, habes multa bona poſita in annos plurimos, &c.* Con pone modò diuitem, & diuitem, vtrumque opibus plenum; hic ſollicitus, & de numero annorum vitę ſuę, quibus poſſint ſufficere bona ſua; ſollicitus de horreis deſtruendis, & reædifican-

Pſal.61 · Caſſiod. · 1.Thi.6 · Eccl.10 · Eccle.5. · Luc.12.

dificandis; ille nullam sollicitudinem habet, nec recordatur annos vitæ, nec destructionis mœstitudines sentit. Sed quando alter sic curis angitur, vt inter illas pereat: cur hic diues nulla diuitiarum spicula pertimescit? Ait Ecclesiastes: *Eò quod Deus occupet delitijs cor eius.* Non diuitiæ, sed Deus cor eius occupatũ habebat, & inde nihil sollicitum, nihil mœstum, nihil nociuum, sed omnia læta, & iucunda etiam inter diuitias habebat. Pulchrè Caiet. ait ibi: *Ratio non recolendi huiusmodi mæsta subiungitur, quia Deus testificatio est in lætitia cordis eius, Qui Deus dando in corde diuitis ingem lætitiam, est tanquam præbens testimoniũ fœlicitatis ipsius diuitis.* Fœlix ille, cuius præcordia Deus occupat; huic diuitię immẽsæ, auri summa copia ad fœlicitatem, ad gaudia ingẽtia prouenient; & de diuitijs non perditio, sed insignia virtutum facinora nascẽtur. Vndè Diabolus cupiens Iob peruertere, nihil priùs petit, cap. 1. quàm. *Extende paululum manum tuam, tange cuncta, quæ possidet, &c.* Cur non magis optas diuitias subuertendo homini? Cur diuitem de paupertate sic cupis? Attigit rationem Chrysost. hom. 2. de Iob. *Diabolus quandoquidem eum ditescentem eisdem temporalibus diuitijs vidit, atque ex eisdẽ æternas sibi thesaurizare diuitias putauit, quoniam eo ditescente, ditescebat iustitia. Tentat eum igitur pecunijs nudare, quò claris eumdem facinoribus nudet.* Erant equidem in Iobo diuitiæ virtutum fomenta, erant facinorum clarissimorum materia, erant salutis vallum, quę extra cordis arcã positæ vtilitatem, non damnum operabantur. Ex quo vniuersos diuites monebat Chrysost. ibi: *Fias iuxta Iob diues, atque ego tibi maiores diuitias expectabo: fias iuxta Abraham, atque omnis terra diuitias coaptabit. Dic & tu, sicut ille dicebat: Ianua aperiebatur omni tribulato: dic, humeros pauperum calefeci: dic, os viduæ benedixit mihi, atq; diuitijs quibusuis ditesce.* Hoc tantùm seruetur in diuitijs, vt cor relinquãt liberum, & integrum Deo; & nullum erit inconueniens, quòd crescãt, imò ex illis insignia virtutum opera crescent.

Caieta.

Iob. 1.

Chryso.

Chryso.

§. XIV.

Cor possessum à diuitiarum cupiditate, verbi Dei virtutem nescit sentire.

VBi diuitiarum cupiditas intra cordis arcam exoritur, non miror, quòd virtutum germina suffocentur; nequit enim cor sic affectum virtutem sentire diuini verbi. Ecclesiast. cap. 5. *Est & alia infirmitas pessima, quã vidi sub sole, diuitiæ conseruatæ in malum domini sui.* Et ne dubitaretur, qualis esset infirmitas hæc, vel an præcordia teneret, explicatè legit Arabica lectio: *Est auiditas*; & Chaldæus Costi posuit: *Est perniciosum malũ, cui medicina non est.* Tanta quippè infirmitas est auiditas cordialis diuitiarum, vt nullam medicinam recipiat, nec vllum vmquam verbi diuini medicamen sustineat. Id quod notãter ponderat Chaldæus Complutensis, inquiens: *Malitiæ quidẽ multitudo significatur in præsens per diuitias; vt proinde, qui eiusmodi diuitias apud se conseruant, hoc ipso, nec Dei sapiẽtiam, quæ sit, agnoscant, nec se se ad intelligendum comparent, nec dum in animum inducant suum, filios erudire suos, ijsq; exemplo esse, ac disciplinæ. Nec mirum sanè, cum nec verba quidem mandatorum ipsius Dei recipere, nec in cordis thesauro recondere studuerint.* Proh diuitiarum concupitarum perniciosum malum! Vbi hęc cupiditas

Eccles. 5

Chald. Compl.

præcordia possidet, omnem medicinam virtutum excludit, nec verbum Dei in cordis thesauro adolescere patitur. Notissimus est in diuinis litteris Vates ille Balaam, qui muneribus Madianitarum inescatus desiderio afficiebatur male dicendi populo Israel, sed Deum, & euaginatum Angeli gladiũ verebatur. Auri cupidine possessus Madianitis morem gerebat, colloquio Dei veri à maledictis frænabatur. Quid tunc? Ait textus, Num. 23. *Dominus autem posuit verbum in ore eius.* In ore eius posuit Dominus verbum, cur non magis in corde posuit? Nonne de abundantia cordis os loquitur? Cur nõ magis in Balaami corde dãtur Dei verba, quæ illũ à maledictis reuocare possint? Madianitarum auri cupiditas tenebat miseri hominis præcordia, ideò minimè potuit verbũ Dei capi in eius corde. Notanter Origen. hom. 15 super Numer. ait: *Iniecit verbum Dominus in os eius, quamuis nondum cor eius capere posset verbum Dei: Adhuc enim erat in corde eius mercedis cupiditas, propter quod etiam post verbum Dei, quod habuit in ore suo, dicebat ad Balach: Veni, & do tibi consilium, & docebat eum, quomodo mitteret scandalum in cõspectu filiorum Israel.* Diuitiarum mole occupatum cor nescit verborum Dei virtutẽ sentire; forsan in ore permanebit verbum Dei, at in diuite corde vix fieri potest, vt adolescat, vt viuat. Hierem. 12. *Quare via impiorum prosperatur, benè est omnibus, qui præuaricantur? Plantasti eos, & radicem miserunt: proficiunt, & faciunt fructum: propè es tu ori eorum, & longè à renibus eorum.* Equidem vbi diuitijs implentur, possunt verbũ Dei in ore habere, in corde autem, & animo id habere minimè volunt, sed à se quidquid Dei est, projiciunt longè. Non multum viuit diuini verbi virtus in diuite corde. Vbi Ionas prædicauit in Niniue, ait textus, cap. 2 *Et peruenit verbũ ad Regem Niniue, & surrexit de solio, &c.* Miraris, quòd verbum Dei sic immutet Regem Niniuæ? Cui temporales diuitiæ magis sunt cordi, quàm Regi, & Regi Ethnico? Vndè ergo valuit Dei verbum, sic in diuitis Regis corde adolescere? Nota Ionæ vocem, nimirùm: *Adhuc quadraginta dies, & Niniue subuertetur:* priùs tota regni spes, tota diuitiarum fiducia tollebatur ex corde, qua sublata, potuit verbũ Dei tanta efficere in eius corde, alioquin vix posset. D. Ephrem. serm. in Ionam: *Flexit, atque infregit sua voce corda Regum, quia illorum vi bem super ipsos euertebat, vna voce omnium eorum spem præcindens.* Expende, vndè corda Regum dicuntur commota voce Prophetæ, nimirùm, ex quo illis bonorum temporalium spes præcisa est; nisi enim hæc bonorum spes præcinderetur, minimè Dei verbum in corde diuitis adolesceret. Dicebat ille, Prouerb. 5 *Cur detestatus sum disciplinam, & increpationibus non acquieuit cor meum, nec audiui vocem docentium me, & magistris non inclinaui aurem meam?* Cui quasi responderet D. Ambros. serm. 81. ait: *Communis hominum natura non meminit diues, scriptum non legit, nec recordatur præceptum esse, vt fides, & misericordia non deserant te; & confringe esurienti panem tuum. Et quæcumque vel à cæteris Prophetis, & Doctoribus quotidie prædicantur, diues non audit, videt, nec intelligit.* Verè in diuite corde nescit verbum Dei adolescere.

Nu. 23. Origen. Hier. 12. Ionas. 2. Ephr. Prou. 5. Ambr.

Ios.

Luc.8. Et aliud cecidit in terram bonam, & ortum fecit fructum centuplum.

§. XV.

Interna virtutis præstantia nullo magis claret, quam præsentaneo bonorum operum fructu.

BOnitatem terræ meritò Dominus exprimit ex centumplicato fructu statim ortu; nullo enim magis virtutis apparet præstantia, quàm in præsentaneo exhibito fructu bonorum operũ. Accipite pulchrum præstantis virtutis, & bonitatis exemplum in Anna Sansonis matre: huic adest Angelus, Iud. 13. illamque monet de
Iud.13. filio habendo, & statim subdit: *Caue ergo, ne bibas vinum, ac siceram, nec immundum quidquam comedas, quia concipies, & paries filium, cuius non tanget caput nouacula: erit enim Nazaræus Dei ab infantia sua, & ex matris vtero, & ipse incipiet liberare Israel de manu Philisthinorum.* Dum hic dicit Angelus bonæ fœminæ, & quòd caueat vinum, iam consecrans Deo filium; & quòd filius magna patraturus erat aduersus populum Philisthinorum. Quid tunc mulier? Angeli, imò Dei verbum narrat marito, inquiens? *Quo nomine vocaretur, noluit mihi dicere, sed hoc respondit: Ecce concipies, & paries filium: caue, ne vinum bibas, nec siceram, & ne aliquo vescaris immundo: erit enim puer Nazaræus Dei ab infantia sua, & ex vtero matris suæ, vsque in diem mortis suæ.* Hæc dixit, & cætera tacuit: id quod notat D. August. quæst. 52. August.
dicens; *Et quod legitur dictum: ipse incipiet saluum facere Israel, non est à muliere memoratum.* Et cur bona fœmina, quæ multa fuit in explicanda abstinentia à vino sibi indicta, & consecratione pueri nascituri: pueri etiam facinora, & victorias de Philisthinis sibi reuelatas nec dixit, nec illarum videtur meminisse? Sanè bona terra nil aliud curauit, quàm ad bonorum operum fructum præsentaneum currere; cæteras autem victoriarum Sansonis, & facinorum eius, & populi liberandi prædictiones nil curat. Huc conueniant fœminæ virtutum studiosæ, & condiscant, vndè veræ bonitatis, & sanctitatis specimen emulgent, si ex Angelorum colloquijs id dissimulent, & quasi obliuiscantur, quod ad meras futurorũ prædictiones attinet; id arripiant toto animo, quod præsentaneum bonorum operum petit exercitium. Hoc, etsi linguæ cessabunt, etsi miracula non fiant, etsi prophetiæ euacuentur, erit tamẽ intimæ bonitatis, & præstantis virtutis indicium clarissimum. Notissima est Iosephi Patriarchæ historia, quando ex somnio Pharaonis imminentem famem prophetauit, illique congestis frumenti copijs occurrendum consuluit. Eius prophetiã miratus Rex, Genes.4. ait: *Quia ostendit te Deus omnia, quæ locutus es, numquid sapientiorem, & consimilem tui inuenire potero? Tu eris super domum meam, &c.* Gen.4.
Circa quæ verba, illud venit ponderandum, nimirum, an Rex sapienter coniecerit ex prophetia Iosephi, illum tantum esse virum, cui parem, & similem alium inuenire, ad subueniẽdum tẽpore difficili famelicis, impossibile esset?

ſet? Poterit ne fieri, quòd par Ioſepho inueniatur virtus, quãdo ipſe ſic intelligit ſuper egenum, & pauperem, vt tempora famelica diuinet? Pulchrè hanc quæſtionem diſſoluit Sidonius Apollinar. libr. 6. epiſt. 12. quæ eſt de Patientis Epiſcopi virtutibus, vbi ſic habet: *Ioſeph contra ſterilitatem ſeptem obeſes annos inſecuturam, facilè prouidit remedium, quòd prauidit: ſecundum tamen moralem ſententiam, nihil minor eſt, qui in ſuperueniente ſimili neceſſitate, non diuinat, & ſubuenit.* Inde ſapientiſſimè cenſetur præſtantia virtutis, quòd etiam ſi non diuinet, in opus tamen proſiliat. Te operantem videam, te beneficum noſcam, & operibus pietatis plenũ, & nullas alias gratias gratis datas requiro, non varias linguas, nõ miracula, non prophetias, vt tuam ingentem prædicem virtutem; imò inde te multis prophetantibus antepono, quòd non prophetes, & ſubuenias, & operibus charitatis incũbas. Nihil enim ſic intimam animi virtutẽ oſtendit, vt illam oſtendit exhibiti virtutis operis fructus. Cùm Petri ſocrus ægrotaret, Ieſus, Marc. 1. *Accedens eleuauit eam apprehenſa manu.* Quid medico, & infirmæ manui? Medici ſolent vel frontẽ, vel linguam attrectare, vel ſaltẽ pulſum in extrema brachij parte notare, vt occultam infirmi qualitatẽ noſcant. Cur Ieſus non pulſum, non frontem, non linguam, ſed ſolam tenet infirmæ manũ? An, quia index clarior virtutis ſuæ infirmitatis, ſiue valentis ab operibus exhibetur? Ait Diu. Chryſoſt. homil. 6. in Marc. *Non tangit frontem, non tangit aliam partem corporis, ſed manum tangit: propterea enim febricitabat, quia bona opera non habebat.* Neſcit occultari virtus in manibus, ſi in animo adſit, ſtatim ſeſe operibus prodit; ſi non ſe prodit operibus, inde eſt, quia non adeſt. Huc reuoco dicta in præſenti, lib. III. cap. 2. §. 19. & cap. 20. & cap. 4. §. 17. & cap. 20. §. 20. & tom. 2. lib. 10. cap. 1. §. 5. & alibi.

Sid. ap.

Marc. 1.

Chryſo.

Luc. 8. Hæc dicens clamabat, qui habet aures audiendi, audiat. Interrogabãt autem eum diſcipuli eius, quæ eſſet hæc parabola. Quibus ipſe dixit, vobis datum eſt noſſe myſterium regni Dei; cæteris autem in parabolis, vt videntes non videant, & audientes non intelligant.

§. XVI.

Deplorata eſt ſalus illius, qui Saluatoris noſcendi ſtudio nullo afficitur, quando qui illum inquirit, inuenit.

MEritò diſcipulis datur, quòd noſcant diuina humanæ ſalutis ſacramenta, vtpotè, qui interrogant, qui inquirũt; cęteri autem à ſalute excluſi penitùs relinquũtur, vt qui Saluatoris noſcendi nullo ſtudio afficiuntur. Quam perditionis notam pulchrè Iudæis inuſit D. Iuſtin. in orat. aduerſus illos, inquiens: *Cur vnum A priori Abrahami nomini additum ſit, diſſeris: itemq; qua de cauſa vnum R. additum ſit Sarræ nomini, compta orationе diſputas. Cur autem Auſe nomen, quod à patre habuit Naue filius, totum in Ieſu nomen mutatum ſit,* *Iuſtin.*

non

non quæris? Item, cum in Moyſis locum ſucceſſiſſet, cur ſolus eorum, qui ex Ægypto, id ætatis, quæ erat, exierant, in terram ſanctam populum deduxerit. Atq; vt idem hæreditario iure eam inter eos, qui ſecum introierant, diuiſit. Sic perditiſſimi Iudæi circa parentem carnalem Abrahamum adeò curioſi indagatores, vt nec ſinerent vnam nominis litteram mutari, quin mille quæſtiones excitarent, quibus mutationis myſterium anxiè perquirerêt. At de duce ſuo Ioſue, in quo tot noua, & inuſitata concurrerunt, nimirum & totius nominis mutatio, & introductio populi in terrã promiſſam, & terræ acquiſitæ partiti, nil prorſus inquirunt. Et cur tam curioſi circa parua Abrahami, tam deſides, & tardi extiterunt circa Ioſue? In Abrahamo promiſſam temporalitatem videbãt; Ioſue totus halabat Ieſum æternæ authorem ſalutis, ſicq; perditiſſimi prorſus tẽporalitati adhærentes, nihil æſtimant veræ ſalutis authorem inquirere. Verè in hoc deploratã ſuam oſtẽdebant ſalutem, quòd ſolliciti de minimis, de Saluatoris magnalijs perquirendis curã habebant nullam. Sed iam & Ieſus erat in mundo, verus Sol iuſtitiæ, explicans plenas ſanitatum pẽnas ſuas: ſimul & Baptiſta Ioannes voce ſonabat ad Iordanis ripas. Quid tunc Iudæi? Ioan. 1. *Miſerunt Iudæi ab Hieroſolymis Sacerdotes, & Leuitas ad Ioannem, vt interrogarent eũ: Tu quis es?* Id quod notans Orig. hom. 6. in Ioan. ait: *Ioannem quidem cum tanto honore interrogant:*

Ioan. 1.

Chriſto autem nihil tale à Iudæis factum, litteris diuinis mandatum eſt. Proh miſerã obdurati cordis perditionem! Nulli ſtudio, nulli labori parcitur, vt leuid ẽſia & minima ſciantur, cognoſcantur: vt autem veræ ſalutis author notus ſit, nec minimum adhibetur ſtudium. Meritò de his Hierem. 10. ait: *Quia ſtultè egerunt paſtores, & Dominum non quæſierunt; propterea non intellexerunt, & omnis grex eorum diſperſus eſt.* Cur cæcus, & obduratus non relinquatur, qui nullum ſtudium, nullam operã nauat, vt ſuæ percipiat authorem ſalutis? Sapienter monebat. Pſalt. 104. *Quærite Dominum, & confirmamini, quærite faciem eius ſemper.* Imò ſe teſtem adducens, ait pſal. 33. *Exquiſiui Dominum, & exaudiuit me, & ex omnibus tribulationibus meis eripuit me. Accedite ad eum, & illuminami.* Non ſe negat Dominus inquirenti; hoc vnum expectat, vt ſit, qui quærat, qui pulſet, & ſtatim ſeſe manifeſtat, ſuamque prætendit claritatem. Iſai. 21. *Ad me clamat ex Seir: Cuſtos quid de nocte? Cuſtos quid de nocte? Dixit cuſtos: Venit manè, & nox, ſi quæritis, quærite.* Expende illud, *venit manè*, de nocte quærebat, & reſponſum accipit, quòd venit manè. Cur Domino quærenti de nocte, obijcis ſtatim manè? Equidem, qui ſub vmbris latentem Deum quærit, non poteſt eius claritate non illuminari; vix tenebras latibuli inquiris, & ecce tibi lucidiſſima eius frons, inſtar diei orientis apparet. Quò reſpiciẽs Richar. Victor. lib. de incarn. Verb. part 1. cap. 13. ait: *Dicit itaque venit manè. Manè deſideratis, manè habebitis. In aduentu filij mei ſuſpiratis. Citò veniet, quẽ quæritis. Et ecce anxiè deſiderantibus, humiliterq; ſupplicantibus aduentus Redemptoris reuelatur, à quibus prius ſitiebatur.* Qui non inquirunt, hi ſub cæcitate, & tenebris manent, qui autem ardenter Deũ quærunt, illumq; auidè requirunt, non diu morãtur, ſed quamprimũ Dei lucidiſſimum exortum fruuntur. De Abrahamo ait Dominus, Ioan. 8. *Abraham exultauit, vt videret diem meum; vidit, & gauiſus eſt.*

Hiere.

Pſal. 33

Iſai. 21.

Ricard.

Ioan. 8

eſt. Itaque Abrahamo exultanti, vt diem Saluatoris videret, hoc præmium datum fuit, vt videret illum. Sed quando vidit? Ait D.

Chryſo. Chryſol. ſer. 131. *Si Moyſes, & Elias in monte occurrerunt, vt promiſſum conſpicerent Chriſtum, quomodo non Abraham occurrit ad portam virginis, vt promiſſam benedictionem in gentibus, id eſt, in ſemine tuo patientiſſimus expectator intenderet?* Suſpicatur vir diuinus Abrahamo datum, vt dominicæ natiuitati præſens eſſet, vtpote qui ſummo ſtudio illius diem requiſierat. Solet enim Deus ſe ſe requirentibus oſtendere, & propalare.

§. XVII.

Temporalibus bonis nimis ſtudentes, ſub ipſo Dei lumine magis à propria malitia obcæcantur, & obdurantur.

ECce ruinam eorum, qui nihil ſpiritnale requirunt, ſed totos ſeſe his tẽporalibus bonis tradunt; hi quidem, videntes non vident, & audientes nõ intelligunt. Et vndè prouenit, quòd ſub eadẽ viſione, & luce cæci adhuc maneant? Sanè ea eſt malitia temporalium hominũ, qui ſic affectu temporalitatis implentur, vt inde magis obturentur, ne videant, quãdo illis maiora dantur æternitatis lumina. Accipite Pharaonem inter miracula clariſſima, inter fulgentiſſimos mirabiliũ diuinorum radios; Exod. 9. vbi ſic: *Videns autem*

Exod. 9 *Pharao, quòd ceſſaſſet pluuia, & grando, & tonitrua, auxit peccatum. Et ingrauatum eſt cor eius, & ſeruorum illius, & induratum nimis.* Diuinæ poteſtatis erat hoc facinus octauum, quo & iræ ſuæ fulmina in grãdines, & pluuia cohibuit, & ſub tanto diuinitatis teſtimonio, dicitur Pharao induruiſſe nimis. Cur cum creuerant miracula, creuit, & Pharaonis durities? Vt totus erat Pharao in acquirẽdo lucro ex luteis lateribus ab Iſraelita factis; ſic ex luteis lucris, quæ tractabat, totus ipſe factus eſt luteus. vndè, de luti more, ſub maiori lumine magis induruit. Aiebat Orig. hom. 2. in Cant. *Talis fuerat ma-* Origen.
teria cordis Pharaonis, quæ præſentiam ſolis iuſtitiæ, non ea parte, quæ illuminat, ſed ea, quæ adurit, & indurat, exceperit, propter hoc ſine dubio, quòd & ipſe affligebat Hebræorum vitam in operibus duris, & quòd luto, & latere conficiebat eos. Et erat vtique cor eius ſecundùm ea, quæ cogitabat, luteum & limoſum. Et ſicut materiam luti ſolis ſtè viſibilis ſtringit, & indurat, ita ſol iuſtitiæ ijs eiſdem radijs, quibus illuminat populum Iſrael, Pharaonis cor, cuius erant luteæ cogitationes, pro ipſis motuũ ſuorum qualitatibus indurabat. Propone tibi Iſraelitam populum, & Aegyptium Pharaonem ſub eiſdem luminibus miraculorum: Iſraelita in Dei cognitionẽ, & adorationem excitabatur, illuminabatur, Pharao magis ac magis indurabatur, obcæcabatur. Et cur quando Dei magnalia vtriſque monſtrabãtur, illi illuminabantur, hic obdurabatur? Sanè id proueniebat ex malignitate cordis Pharaonis, qui vt totus erat in acquirendis luteis lateribus, ſecũdum ea, quæ amabat, luteum cor habebat, quod ſub diuinorũ miraculorum lumine non poterat moraliter non indurari. O temporaliũ bonorum malignitatem, quia ipſa lutea ſunt, luteos reddunt amatores ſuos, & eo ipſo, quòd lutei ſunt, luteumq; cor habeant, vix fieri poteſt, quòd ad diuinitatis radios maiorem obdurationem non capiant. Hos figurabat Iob 41. in illo vaſtiſſimo Leuia- Iob. 41.
than, de quo ait: *Sub ipſo erunt radij ſolis, ſternet ſibi aurum quaſi lutum.*

tum. Expende quid immanis bellua sub radijs solis faciat, nimirum, *sternet aurum sibi, quasi lutum*. Sub solaribus radijs naturalius est, quod lutum, & terra concoquatur, & purificetur in aurum, cur modò è contra fit? Et radij solis sunt, & aurum quasi lutum fit sub solis radijs, vndè tam peruersa nascitur conditio? Est aurum subter Leuiatham, hoc est, sub possessione hominis belluini, & temporalis, in quo aurum, & diuitiæ luti naturam induunt sub solis radijs, vt vndè crescunt cælestia lumina, inde indurationem capiant, & ariditatem. Quò forsan respexit Ecclef. cap. 14. aiens: *Insatiabilis oculus cupidi in parte*
Eccl. 14 *iniquitatis non satiabitur, donec consumat arefaciens animam suam*. Non equidem contingit, quòd cupidus, & temporalis homo in parte iniquitatis satietur, etiam si lucidissima cælitùs lumina illi affulgeât, quin potiùs inter lumina, tantum aberit, quòd desistat, quòd *arefaciet animam suam*, hoc est, omni humore gratię repulso, magis arescet vt lutum, & indurabitur. Vbi
Carth. Carthus. ait: *Per diuitiarum cupiditatem ab omni spirituali humore gratiæ, ac salutaris sapientiæ, cor suum desiccat, & efficit alienum*. Hoc temporalis homo accipit ex cælesti lumine, quòd illi resistens, instar luti densi, humorem gratiæ penitùs expellat, & se desiccet, & abeat in lapidis duritiem.

Luc. 8. Est autem hæc parabola: Semen est verbum Dei: qui autem secùs viã, hi sunt, qui audiunt, deinde venit diabolus, & tollit verbum de corde eorum, ne credentes salui fiant.

§. XVIII.

Quantumuis paruum sit, quod de Deo percipimus, potens est nobis totam Deitatis præstantiam demonstrare.

Miraris diaboli sollicitudinẽ in tollẽdo Dei verbo de corde hominis, vix cadit verbum Dei in nobis, & ecce venit diabolus, & tollit; venit, inquam, diabolus perniciosissimus instar volucris, sic enim aiebant parabolæ verba, veniunt volucres cæli, & comederũt illud. Et cur adeò festinus, adeò pennatus aduolat diabolus, vt tollat verbum Dei? Quid si paulisper moretur verbum Dei in corde? An paruus verbi gustus posset aliquid efficere magnum? Equidem quidquid vel parum de Deo percipiat homo, potens est illud ingentem Dei præstantiam, & excellentiam demõstrare. Solùm aiebat Dauid,
Psal. 33. *Gustate, & videte, quia suauis est Dominus*. Cur solùm ait, gustate? Cur non magis ait, implemini? Aiebat illa, Cant. 5. *Bibite, & inebriamini charissimi, &c.* Et Dauid solùm ait, gustate, nimirum sciens, quòd vel paruus Dei gustus posset totam ostendere Dei præstantiam. Pulchrè D. Cyril. Alex. lib. 4. in Ioan. fatur, cap. 38. *Quemadmodum, qui gustu præcipuam mellis qualitatem probant, ex minima, quam gustauerunt, particula totum cognouerunt; sic qui vel parum Saluatoris verba intellexerunt, bonũ esse ipsum cognoscent, & cognoscentes admirabuntur*. Non eget Deus multis, vt suã imensę virtutis pręstãtiã exerat, si vel minimus eius accipiatur gustus, si vel tantisper etiã minima, & extrema Dei pertingãtur, tota sũmitas virtutũ diuinarũ sentie-

Psal. 33 · Cant. 5. · Cyril.

ſērietur. Prudēs illa fœmina, Mat. 9. aiebat intra ſe: *Si tetigero tātùm veſtimentum eius ſalua ero;* hoc vnum putabat ſibi neceſſarium, vt ſalutis fontem ad ſe traheret, quòd vel paulìſper aliquid veſtimenti eius haberet in manibus. Quid tunc? Ait Luc. cap. 8 *Tetigit fimbriam veſtimenti eius, & confeſtim ſtetit fluxus ſanguinis.* In minima, & extrema parte veſtimenti accepta, nihil ſummæ virtutis deſiderauit, ex quo haurir et ſanitatem. Id quod eleganter notat Chryſol. ſerm. 35. aiens: *Quia in Christo nihil poſtremū credidit, nihil iudicauit extremum, quia nec minoratur Deus in homine, nec virtus attenuatur in fimbria: hinc eſt, quòd mulier per dorſum peruenit ad faciem, per veſtimentum penetrauit interna, & per fimbriam capitis tetigit ſummitatem.* Vel vltimum fimbriæ filum manu tenuit, & ecce totam virtutis diuinæ ſummitatem in propria ſalute experitur. Non equidem expectandæ ſunt lōgæ moræ, nec magnū aliquid prendere neceſſarium eſt, vt Dei magnalia ſentiātur: ſed ſi vel eius minimum tetigeris, totam ſummitatem virtutis experieris. Cant. 2. *Sub vmbra illius, quem deſideraueram, ſedi, & fructus eius dulcis gutturi meo.* Paulò aliter Theod. legit: *In vmbra illius deſideraui, & ſedi, & fructus eius dulcis gutturi meo.* Expende, qualis ſit viuifica, & diuina arbor, nōdum eius poma viſebantur, non diuites rami apparebant, ſola quidem eius vmbra verſabatur oculos, & dum ad vmbram curritur, dum vmbra prēditur, totius fructus guſtu palatum impletur. Pro quo Theod. ait: *In vmbra eius, inquit, cupiui, & ſedi, & fructus eius dulcis in gutture meo. Etenim ſub vmbra ſedens, fructum decerpo, & comprehendo.* Vel ſi Dei vmbra paulìſper prendatur, ſummam faciet ſentiri, & prægustari ſuauitatē eius. Fœlix es, quiſquis ad Deum toto corde intendis, non lōgo eges tempore, nec neceſſum habes eius ſtatim magnalia videre, ad vmbram, ad minimum eius ſi pertingas, tibi aderit tota virtus eius. Sic illa, Cant. 3. quærens Deū, ait: *Inuenerunt me vigiles, qui cuſtodiunt ciuitatem. Num quem diligit anima mea, vidiſtis? Paululum cum pertranſiſſem eos, inueni quem diligit anima mea, tenui eum, &c.* Poſt paululum ſtatim totum tenet dilectum: pro quo & dulciter, & eleganter abdubitat Gillib. Abb. ſer. 8. in Cant. fatus. *Quomodo expectabimus illud, quod ponitur, ſcilicet, paululum? Ineſtimabiliter prærogat omni creaturæ diuina maieſtas, & quaſi vicina, & familiaris ſit, dicis: Cum pertranſiſſem illos paululum, inueni quem diligit anima mea? Deniq; Chaos magnum firmatum eſt inter noſtram, & ipſius naturam: omnes gentes quaſi non ſint, ſic ſunt coram eo, & quaſi nihil, & inane reputatæ ſunt ei. Quæ ergo poterit aſſignari vicinitas, & conuenientia inanis cum ſolido, nihil cum immenſo? Qua ergo ratione dicit; Paululum cùm pertranſiſſem illos, inueni, quem diligit anima mea?* Sanè qui a creaturis excedens, vel paululum ad Deum accedit, eo ipſo, quòd Dei vel paululùm pertingat, totam diuinæ virtutis ſummitatem præſentit.

Luc. 8. Nam qui ſupra petrā, qui cùm audierint, cum gaudio ſuſcipiunt verbum: & hi radices non habent, quia ad tēpus credunt, & in tempore tentationis recedunt.

§. XIX.

Luc. 8. *Chryſo.* *Cant. 2* *Theod.* *Cant. 3.* *Gillib.*

§. XIX.

Non qui florido externarum virtutum splendori, sed qui amaricantibus laborum radicibus increuerunt, hi tentationum repellunt incursus.

SVnt, qui virtutum suauia, virtutum splendorem, floridúq; illarum cultum facilè arripiant, nihil sentientes amaritudinis, nihil durum, & acerbum gustantes, sed omnia læta, omnia splendida præseferentes, hi ad primum tentationis impetum miserè perduntur. Aiebat Matt. 13. *Alia ceciderũt in petrosa, vbi non habebant terram multam: & continuò exorta sunt, quia non habebant altitudinem terræ, sole autem orto, æstuauerunt.* Cur non magis sustinent solem? Cur sub solaribus radijs perimuntur? Rationem pulchram reddit Dominus apud Lucã, cap. 8. inquiens: *Cum gaudio suscipiunt verbum, & hi radices non habent, &c.* Non radices amaricantes verbi, non dura, & aspera virtutum vorarunt, sola dulcia, & gaudio plena senserunt, & dum solis lætantibus virtutum splendoribus tenentur, vix sustinent primũ vel leuissimæ tentationis impetũ. Huc traxit Nissenus illud Cant. 1. *Nolite me considerare, quòd fusca sim, quia decolorauit me sol: filij matris meæ pugnauerunt contra me.* Siuè vt, Grecè legitur: *Ne me aspiciatis quia fumni grefacta, quoniam sol me aspexit. Filij matris meæ pugnauerunt in me.* Ecce vobis, pulcherrima sponsa bello cadit, vim pugnæ non sustinet, sed nigrefacta, & tenebrosa decidit. Et cur talis decidit? Ipsa ait: *quia sol me aspexit.* Deus bone, solis aspectum sponsa tua non sustinet? Cur non magis patitur aduri? Ea erat tunc sponsa, quæ amaricantes virtutũ radices non sumpserat, sed sola virtutum decora, solos virtutis lætos splendores coluerat, quæ nil mirum si à sole vincatur, quando sol ille externũ virtutum splendorem, lætumque earum cultum adurit. Ait Nissen. homil 2. in Cant. *Hic est sol lædens, quando eius æstus non arcetur a nube spiritus. Hic est sol, qui nitidam corporis superficiem accendit insultu tẽtationum.* Expende, delicati, & in croceis nutriti virtutum milites, quã parte feriantur: ait enim: *Hic est sol, qui nitidam corporis superficiem accendit:* nõ si præcordia trãsuerberata sentiant, sed si nitidum illum splendorem virtutum nigricari videant, & malè haberi, Christianis castris renunciant. Lucem huic Nisseni excogitationi afferã ex Plutarcho in Pompeium; vt Cæsarum percuteret Pompeius, ingentem militum exercitum cõparauit, aulicos omnes viros, crinitos, cincinnatos, non tàm lancea, quàm calamistro assuetos, nõ sic à puluere bellico gloriosos, quã à pigmentis splendidos. E contrà Cæsaris milites erãt à rupibus nati, inter Sirtes innutriti, nihil sic scientes, quàm famem, quàm penuriam pati. His ferebatur aduersus Pompeium Cæsar: de quo inquit Plutarchus: *Animaduertens Cæsar tanto septum equitatu sinistrũ hostium cornu metuensque armorum splendorem, sex cohortes ex secunda acie detraxit, ac pene decimanos collocauit: præcepitque, vt quieti consisterent, ne perciperet eos hostis; vbi inueherent equites, per principia procurrerent, nec pila emitterent, vt solent fortissimi ad gladios stringendos properantes: verùm superiora peterent, hostiumque oculos, & faciem ferirent cõuulnerarentque haud sustituros cum fuco suo pulcellos istos, & floridos*

Mat. 13
Luc. 8.
Cant. 1.
Nissen.
Plutar.

floridos saltatores,&c Nouit sapiẽtissimus vir coratulorum omnium ingenium, qui mallent capi, quàm fœdari, qui nitoris faciei damna minimè sustinerent, quapropter totum belli insultum ad nitidam faciei superficiem cõuertit. Quid tandem factum est? *Ibi signo à Cæsare dato recepit se equitatus, & cohortes subsidiariæ hostiles occurrerunt, obijcientesque se equis, vti præceptum erat, erectis pilis, ora eorum foderunt. Illi, vt omnis pugnæ rudes, & qui tale neque expectauerãt, neque præmeditati fuerant, abiecto animo non sustinuerunt oculos suos, & ora cædi sed versi, oculosque manibus integentes, turpiter se in fugam effuderẽ*. Siccine nitiduli illi milites perierunt, & qui nihil didicerant aliud, quàm nitorẽ cutis fouere, & inter suauia splendescere pigmenta, ad prima splendoris, nitorisque damna turpi se se fugæ dederunt. Quid plura? Sunt & nitiduli fideles, & comptuli, qui de virtutum via, quod suaue est, quod floridum, quod splendescens auidè arripiunt; de quibus ait Isaias, cap.
Isai.66. 66. *Adducet omnes fratres vestros de cunctis gentibus donum Domino in equis, & in quadrigis, & in lecticis, & in mulis, & in carrucis ad montem sanctum meum Ierusalem*. Hi dum splendent, dum puluereum nõ terũt solum, sed lecticarum vmbraculis delicatè feruntur, alacres in virtute videntur. At si illos sol aspiciat, si sol ardẽs nitidam corporis superficiem accendat insultu tentationum, vt qui tale non præmeditati fuerant, abiecto animo nulla sustinent splendoris, nitorisque damna, sed vt temporalem seruẽt nitorem, hostiũ manibus sese turpiter dedunt. In his videtur adimpletũ, quod de seruo dicitur, Prou.
Prou.29. 29. *Qui delicatè à pueritia nutrit seruum suum, postea sentiet eum contumacem*. Explicatius legit Diu. Pa-
Pasch. schas. lib. 1. in Thren. *Qui seruum suum à pueritia nutrit in delitijs, postea sentiet eum cõtumacẽ.* Equidem non securus, & firmus est in Dei seruitio, qui à principio sola nouit virtutum suauia, quæ vbi perdiderit, Dominum abiurabit. Meliori consilio Dominus perpetuos sibi comites adsciscens, nõ suauia, floridaq; virtutũ, sed amarissimas laborum radices propinabat. Ait enim, Matth. 4. *Venite, faciam vos*
Matt.4. *fieri piscatores hominum*. Quid ais Domine, piscaturæ labores adhuc proponis illis, quos ad te vocas? Magis dic, quòd illos Reges facies; cur fractis labore piscandi, adhuc laboriosioris piscaturæ seruitium mandas? Pulchrè Chrysolog. serm.
Chrysol. 28. fatur: *Ipse antè illis vsum laboris indulsit, qui postea eis tolerantiã dedit virtutis. Hinc est, quod regna, gẽtes, carceres, vincula, tormenta, mortes, sæuientes homines terris omnibus sic vicerunt*. Merito vt ad virtutem traheret perseuerantem, quæ posset de omnibus malis triumphare, antè illis laboris vsum indulsit; vnde, quia nihil priùs, quàm amaricantes laborum radices sumpserunt, in virtute obfirmati de tentationum insultibus triumpharũt. Non aliter initiabatur Abraham, cui, Gen. 12. ait Dominus: *Egredere*
Gen.12. *de terra tua, & de cognatione tua, & de domo patris tui, & veni in terrã, quam monstrauero tibi*. Cuius imperij duritiẽ multis ponderat D. August. serm. 68. Nec parua est admi-
Augus. ratione dignum, quòd Deus tãta, & tam dura, & aspera hominibus petat ex Abrahamo, cum primùm sibi hominẽ ascisit. Cur Deus tantam amaritudinem ab initio seruo tuo propinas? An vt iactis laborum radicibus, eius fides robur accipiat? Ita D. Paul. ad Rom. cap. 4. de Abrahamo locutus: *In repromissione etiam Dei, non hæsitauit diffidentia, sed confortatus est fide, &c.*

Vbi

Vbi Theodolus ait: *Dum dicit, confirmatus est, monstrat multo labore, & virili animi fatigatione quæ fide rectè firmari.* Quot assumis pro virtute labores, tot addis radices, quibus firmetur fides, ne tentationum assultu minetur ruinam.

§. XX.

Duratura virtus multo animi consilio, & pondere sumenda est.

NOta impudentium hominum ingenium, nimirum, quod ad quodlibet bonum verbum auditû, statim occurrunt. *Cùm audierint*, ait, *cum gaudio suscipiunt*, nihil amplius examinant, sed quod bonum apparet, sine alia consideratione suscipiunt. Hi meritò ruinæ proximi, & stulti, & imprudentes habentur.

Mat. 17 Matt 17. ascendit Iesus in montem, & transfiguratus est, & dum gloriosus apparet, simul secù ostendit in gloria Moysem, & Eliã. Horum spectaculo attractus Petrus, ait: *Bonum est, nos hic esse:* quod Petri assertum notans Marc. cap.

Marc. 9. 9. ait: *Non enim sciebat quid diceret.* Sed cur inscitiæ accusatur Petrus? Sanè sapientissimus quisque homo, rationis ductum sequens, iudicaret bonum esse, frui tanta illa gloria, à qua Iesus, & Moyses, & Elias ostendebantur, immò frui tãtorum virorum societate gloriosâ. Cur ergo Petrus inscitiæ accusatur? Meritò accusatur Petrus, vt qui ad primum splendentium hominum aspectũ sic afficeretur, vt absque alia consideratione illos in societatem admitteret. Vndè sapien-

Proclus ter S. Proclus serm. de Transfigur. ait: *At Petrus more suo semper præceps, quòd mentis oculis nunquam antè vsurpasset, conspicatus colloquentes cum ipso, magnitudine miraculi haud perpendens, neque considerans* divini splendoris insolentiam, & novitatem, locum istum desertum bonum vocat. Sanè stultitia est proxima ruinis ad primum aspectum sic moueri, vt quod numquam anteà noueras, statim absque aliqua consideratione bonum reputes, & suscipias. Ioannes apud Iordanem baptizabat, ad quem penè tota Hierosolyma confluebat, vt eius baptisma susciperet, sic enim habes Matth. 3. *Exibat ad eum Hierosolyma, & omnis Iudæa, & omnis regio circa Iordanem, & baptizabantur ab eo in Iordane, confitentes peccata sua. Videns autem multos Pharisæorum, & Saducæorum venientes ad baptismum suum, dixit eis: Progenies viperarum, &c.* Itaque & Hierosolymitani Principes, & plebeij ad Ioannis baptisma currebant, quorum Principes malè accipiebantur à Ioanne. Quid tunc? Post hunc concursum talem, & tantum, accipite quid dicat Ioan. 1. *Miserunt Iudæi ab* *Ioan.* 1.

Hierosolymis Sacerdotes, & Leuitas ad eum, vt interrogarent eum: Tu quis es? Et confessus est, & non negauit, quia non sum ego Christus, &c. Modò Ioannes cum mansuetudine respondit, nullis verbis percutit Pharisæos, paulò antè illos mirum in modum feriebat, genimina viperarum vocans eos coram vniuerso populo. Et cur tunc sic illos percutit, suum baptisma accipientes, & peccata confitentes, & modò nec vllum illis malum minatur? Sanè meritò illos percutit, quando ad baptisma concurrebant, nulla consideratione, nullo præmisso examine; stultissimum enim est, & dignum quàm ruina, quod viri sapientes inconsideratè, & sine rationis ponderatione ad quoduis bonum apparens ferantur. Dum rem examinant, eiusque difficultates ponderant prudentes homi-

nes, omni sunt digni comitate, humanitate: verùm ante vllam considerationem præcipites ferri, nihil ferè stultius, dignumque quauis ruina, potest excogitari. Aiebat D. Chrysost. hom. 15. in Ioan. (*Chryso.*) satus: *Qui ex ciuitatibus ad Ioannem confluxerant, qui propria damnarant peccata, qui baptizati erant, post baptismum mittunt, qui Ioannem interrogent: Tu quis es? Certè genimina viperarum, & serpentes: vel si quid his grauius, generatio mala, adultera, peruersa, post baptisma Baptistam interrogas, percontaris? Quid hac stultitia stultius? Quomodo ad baptisma concurristis? Hæc omnia à vobis temere, & sine ratione facta sunt, cum neque principium, neque fundamentum intelligatis.* Temerariorum, & stultorum est, imò & peruersorum, imò & obduratorum ad primam apparentis boni scintillulam euolare, illamque absque vlla consideratione, & ponderatione suscipere. Quod ne fieret ab Abrahamo, cautus Dominus ait illi, Gen. 12. (*Gen. 12.*) *Egredere de terra tua, & de cognatione tua, & de domo patris tui.* Cur sic particulatim difficultates proponit Dominus? Cur non contentus fuit dicere, *Egredere de terra tua?* Quid necessum fuit cætera addi? Vt bonus Dei assecla nec pedem moueret, quin omnes difficultates in vocatione latentes, explicitè pôderatas & trutinatas habeat. D. Ambros. lib. 1. de Abrah. cap. 2. (*Ambr.*) *Satis fuerat dixisse; Egredere de terra tua, ibi enim erat, exire de cognatione, & exire de paterna domo. Sed ideo addidit singula, vt eius affectum probaret ne forte aut impudenter cepisse videretur, aut fraus aliqua mādatis cælestibus pararetur.* Impudentiæ notam cauet, qui nihil aggreditur, quin omnes rei difficultates consideratas habet: qui enim inconsideratè fertur, & impudēs est, & stultus, & valdè proximus mandatorum diuinorum contēptui. Huc voco sapientissimam Sponsæ vocem, Cant. 7. (*Cant. 7.*) *Ego dilecto meo, & ad me conuersio eius. Veni dilecte mi, egrediamur in agrum, commoremur in villis. Mane surgamus ad vineas, videamus, si floruerit vinea, si flores fructus parturiunt, &c.* Dum hæc noto, simul feror in alium locum Gen. 24. vbi dicitur: (*Gen. 24.*) *Igitur Rebecca, & puellæ illius, ascensis camelis, secutæ sunt virum, qui festinus reuertebatur ad Dominum suum. Eo autem tempore deambulabat Isaac per viam, quæ ducit ad puteum, cuius nomen est viuentis, & videntis: habitabat enim in terra Australi. Et egressus fuerat ad meditandum in agro, &c.* Compone modò Sponsam, & Isaacum: illa in agrum exit, tota intenta in floribus, & fructibus metēdis: Isaac in agrum exit soli meditationi intentus. Cur Christi Sponsa nihil de meditatione, sed de fructibus capiendis in agro sollicita est, & Isaac nihil de fructibus sollicitus, sed totus meditationi apparet intentus? Sponsa iam secum Sponsum habebat, dicēs: *Ego dilecto meo, & ad me conuersio eius*, ideo nihil tā curat, quam suscepti status fructus metere: verū Isaac adhuc spōsam sperabat, vnde meritò totus meditabundus censetur: & vt imprudens est, & temerarius, qui post susceptum munus, eius indagationem, & notitiam aggreditur; sic prudentissimus, qui ante omnia considerat, & perpendit. Ex his monebat Diu. Bernardus Eugeniū (*Bernar.*) Pontificem Maximū, post munus pontificale susceptū, lib. 2. de considerat. inquiens: *In hunc quondam agrū Isaac Patriarcha exierat, cum sponsam Rebeccam occurrisset; & ut scriptura habet, exierat ad meditandum. Ille ad meditandum, tu ad extirpandum egrediaris, necesse est, Tibi iam præcessisse meditatio debet tepus*

faciem-

faciendi præmuniās. Si nunc basiare incipias; idquidem serò. Antè, iuxta consilium Saluatoris sedisse debueras, ante æstimasse opus, metiri vires, ponderasse sapientiam, merita comparasse: sumptus computasse virtutum. Hæc ille & sapienter, & pulchrè; nunquam enim periculosa non est sera consideratio, & meditatio muneris iam suscepti.

Luc. 8. Quod autem in spinas cecidit Hi sunt, qui audierunt, & à sollicitudinibus, & diuitijs, & voluptatibus vitæ euntes suffocantur, & non referunt fructum.

§. XXI.

In quo amor rerum temporalium est, & dolor erit, & gemitus, & suspirium.

PRæclarè temporalium rerum amor spinis comparatur, quia vbi ille est, & pungens dolor, & vehemens gemitus erit. Fuit equidē creaturarum amor etiam in Christo Domino, sed sanctissimus, sed rectissimus; in quo tamen vacare ab omni imperfectione potuit, at à dolore immunis esse vix potuit.
Apoc. 1 De Iesu Filio Dei, Apoc. 1. dicit: *Dilexit nos, & lauit nos à peccatis nostris in sanguine suo*. Expende duo illa, *dilexit, & lauit in sanguine*. Si res amoris agebatur, ad quid sanguis? Vbi quidquid cogitabatur, amor erat, cur tormēta, cur mors, cur claui, cur spinæ parabantur? Res erat amoris, fateor; sed quia res erat amoris creaturarum, non illum voluit Deus habere sine dolore, sine spinis, sine sanguine.
Chrysostom. serm. 6. de Passione, ait: *Christus intrat carnis iniuriam, subit contumelias passionum, pœnarum genera percurrit, mortem suscipit peramaram quia damnari voluit, qui quod fecerat, sic amauit*. Etiam sanctissimus in Deo creaturarum amor, non fuit sine ingenti dolore, sine millibus spinarum fascibus. *Chrysost.*
Quis iam putet amare creaturas, amare bona temporalia, & omni dolore manere vacuum? Ait Lucas, cap. 12. *Hominis cuiusdam diuitis vberes fructus ager attulit, & cogitabat intra se, dicens: Quid faciam, quia non habeo, quò congregem fructus meos?* Expende modo, quid fructus vberes ex agro percepti causent in domini sui animo; sanè vt erat fructibus abundans, sic etiā erat anxius, & nihil aliud agebat, quàm dolens, & egens clamare: *Quid faciam, quia non habeo?* *Luc.* 12.
Vndè eleganter Diu. Ambros. ait serm. 81. *Angustatur hic ex abundantia, constringitur, & coarctatur ex opulentia Infœlix in præsentibus bonis, infœlicior in futuris; & vt uideo, ageri non tam redditus largiores, quam gemitus attulit grauiores*. *Ambr.*
Nesciunt temporalia bona aliud priùs parare, quàm gemitus, quàm dolores, quam spinas, & tribulos, qui amatores suos discerpant, & penè mactent. Quis non sub amore creaturarum penè laboribus confractus, & enectus? Psalm. 44. *Adducentur Regi virgines post eam: proximæ eius afferentur tibi*. *Psal.* 44
Virgines vocat illas, quæ ab omni amore temporali feriatæ, vni Deo vacant, his proximas vocat viduas, quæ aliquandò temporalium amorem sustinuere, eorum tamen iugum à se modò excutiunt. Sed nota discrimen: virgines dicuntur adduci, vt quæ solum ducatum expectantes, ipsæ per se possunt virtutis viam currere: viduæ dicuntur afferri, quasi

ijs non sufficiat ducatus, sed insuper humeros requirant, quibus ferantur innixæ. Et cur hæ requirunt sic afferri, nisi ex eo, quod à temporalium amore, & laboribus cõfractæ, & penè enectæ inueniũtur? Ita Diu. Paschal. ibi inquit: *Virgines dicuntur adduci, quæ corporis integritate robustiores sunt: vt duæ vero afferri, quæ plerumq; fractæ diuersis, multisq; molestijs, multa iam corporis imbecillitate fatigantur.* Quid aliud à creturarum amore poterant bona hæc conseruasse, quàm molestiarum cumulum, quã confractionem membrorum, quàm mille animi angustias? Huc reuocare potes dicta. 1. tom. lib. 5. cap. 2. §. 2.

Pasch.

§. XXII.

Qui temporalibus bonis assuescit, agrè, & difficulter non labitur.

CVm diuitijs, & voluptatibus euntes suffocantur, ait Dominus, & notanter nõ dixit de omnibus, qui diuitijs, & bonis fruuntur, sed de illis, qui eunt cum bonis, hoc est, qui in illis durant, & assuescunt; hi enim, mirum erit, si non perdantur. Cantatissimi sunt tres illi pueri Hæbræi, qui pro Dei fide fornacis flammas non timuerunt; horum fortitudinem mille machinis intendit diabolus expugnare; eos in captiuitatem adducit, captiuorum pœnis affligit, & cùm ita nihil profecisset, aliud excogitat periculosius certamen. Iubet Babylonius tyrannus è pueris Hæbreis nobiliores, & prestantiores seligi, selectos in aulam habitare. Quid plura? Ait Dan. 1. *Et constituit Rex annonam per singulos dies de cibis suis, & de vino, vnde bibebat ipse, vt enutriti tribus annis, postea starent in conspectu Regis.* Et

Dan. 1.

quis nouit tyrannum Regem, vt tam larga magnificẽtia captiuos pueros ditaret? Quis fecit, vt per tres integros annos captiui pueruli sic beneuolum Regem experirentur, vt de eius regia mensa cibos abundanter caperent? Non id permitteret ex se hostilis tyranni animus, sed diabolus illi hanc mẽtem ingessit, credens vni delitiarum diuturnitati, & assiduitati tãtorum puerorum damna. Id ponderat D. Ephrem. serm. in Danielẽ fatus: *In cor impij Regis sese diabolus immittit, suadetque, vt per singulos dies, Rex constituat eis annonam de cibis suis, & de vino, vnde bibat ipse: sicque eos nutriat annis tribus, vt scilicet & per tyrannidem illos compelleret vesci cibis illicitis. Et vide malignitatem draconis: quandoquidem non ad diem vnum, nec ad mensem dierum constituit præfinitum tempus, verum ad tres vsque annos prorogauit certamen, vt temporis diuturnitate tandem substerneret amatores diuini cultus.* Quem nõ emollirent tàm longæ diuitiæ? Quis tamdiu cum voluptatibus gradiẽs non induet infirmitatem? Si gutta cauat lapidem assiduitate, cur delitiarum fontes, & voluptatũ flumina non excauent cor carneum, & in ruinam trahant? Quantum enim liceat delitijs in hominum animis, clarissimè ostẽdit Adamus in paradiso constitutus à Deo, sed quàm primùm inde eiectus à proprijs tractus cupiditatibus. De illo aiebat Eucherius de laud. Eremi fatus: *Possessor ille Paradisi cùm locum voluptatis habitaret, fixã sibi à Deo legem seruare non potuit. Quãtò enim iucundior illex ille amœnitatis locus, tantò huic in lapsum pronior fuit.* Expende illud, *Fixam sibi à Deo legem seruare non potuit.* nulla virtutis lex firma, & fixa inter diutinas delicias stare potest, quando diuitiarum, & vo-

Ephrẽ.

Eucher.

& voluptatum assiduus impetus & aeneas rupes emollire posset. Hinc Ezech. 16. ait: *Ecce haec fuit*
Ezec.16 *iniquitas Sodomae sororis tuae, superbia, & saturitas panis, & abundantia, &c.* Quę verba sic vertit Syrus: *Haec est iniquitas Sodomae sororis tuae superba gloriose, quae saturabatur pane, & sedebat in quiete.* Non semel ad delicias accedebat Sodoma, sed inter illas sedens, & aduiuēs, in foedissimas decidit turpitudines. Ex quo aiebat D. Fulgent. ep. ad Prob.
Fulgen. 3. cap. 12. *In saturitate cibi viuens Sodoma, cibus ignis effici meruit.* Nullum alium fructum parient bona temporalia, quàm perditionem, quàm ruinam. Quod ponderans Abul. iudic. 16. quaest. 35. dum Sansonis ruinam meditatur, ait: *Nec huic dissimilis caeteris infelicitas, nā & caeteros, quos aut maxima potētia, aut excellentissima pulchritudo, aut admiranda totius corporis agilitas, aut pecuniarum numerosa possessio, aut sapientia nimia celsissime claros effecit, durae excidia consecerunt.* Et sanè ratus est, qui sub temporaliū bonorum assiduitate, in plura non rapiatur mala. Huc reuoca dicta. 1. tom. lib. 3. cap. 2. §. 12. & 2. tom. lib. 9. cap. 2. §. 10. & lib. 11. cap. 4. §. 9. & 3. tom. lib. 13. cap. 2. § 10. & lib. 14. cap. 3. §. 12. & 3. & lib. 15. cap. 10. §. 9. & alibi.

Matth. 13. Qui autem seminatus est in spinis, hic est, qui verbum audit, & intelligit, & sollicitudo saeculi istius, & fallacia diuitiarum suffocat verbum.

§. XXIII.

Diaboli victoria per diuitiarum fallaciam, vt venit.

NOn diuitię dicuntur verbum Dei suffocare, sed quę vnà cū diuitijs venit, nimirum fallacia; haec est, quae de humanis cordibus crebras victorias tradit diabolo. Id forsan ostendebat Iob, cap. 40. aiens de immani diaboli fortitudine aduersus homines: *Protegunt vmbrae vmbram eius.* Vocātur vmbrae à Dionisio Carthusiano in pręsenti bona vniuersa temporalia, quę velut vmbra transeunt in hoc saeculo, in quibus penè tota diaboli fors aduersus homines consistit. Sed quomodo diaboli tyrannis protegitur ab vmbris? Nonne dū immanissimus hostis noster in arenā descendit, vt protegeretur, & armaretur, aptiora haberet arma, nimirum ignea tela, ardentia spicula? Cur telis, cur spiculis dimissis, vmbras temporalium bonorū magis praetēdit? Equidem nihil sic diabolum victorem facit, vt vmbrae fallacissimae bonorum praetensae. Rem explico exemplo petito ex Plutarcho in Pompeij vita, vbi dicitur de Romanorum exercitu, dum media nocte aduersus barbaros hostes insurgit: *Luna autem in Occasum decliuis, vmbras longè corporum praecurrētes incumbebant hostibus, qui non valebant interuallum exactè cognoscere, sed vt si ad manus ventū esset, hastis in casum emissis, neminem attigere. Quo animaduerso, Romani cum clamores inuehuntur, hostesque cadunt.* Non appropinquabant Romani adhuc hostibus, vt manus conferere possent, sed à tergo Romanorum vergente luna, eorum vmbrae adeò longissimae

protendebantur, vt quàm proximæ hostibus fierent, qui cùm vmbras proximas cernunt, nec interuallum distinguunt, putantes habere Romanos præ manibus, cum vmbris confligunt, aduersus illas omnia iaciunt tela, quæ in vmbris exhaurita, Romanos armatos, & valentes relinquunt, qui bella instaurant, & vincunt. Quid in rem præsentem pulchrius? Immanis equidem hostis diabolus aduersus nos insurgit, quem protegunt vmbræ, à quo longissimæ bonorum temporalium vmbræ protenduntur. Proh miseri homines vmbrarum interuallum exactè non valentes cognoscere, putantes res præ manibus esse, ad vmbras inhiant, pro illisque habendis insudant, & emissis in casum curis, nihil attingunt, nihil inueniunt in manibus suis, sed sese inueniunt in manibus inimici. Huiusmodi erat ille apud Luc. 12. *Dixit: hoc faciam, destruam horrea mea, & maiora faciam, & dicam animæ meæ: Anima, habes multa bona posita in annos plurimos:* (ecce quàm non cognoscat vmbrarũ interuallum, sed ac si ad manus haberet res, sic in casum curas omittit) *requiesce, comede, bibe, epulare. Dixit autem illi Deus: Stulte, hac nocte animam tuam repetet à te, quæ autem parasti, cuius erunt?* Vbi sunt illæ mensæ, dapes illæ, vina illa animæ propinata? Vbi sunt seruata illa bona in annos plurimos? Sanè non erant bona, sed vmbræ bonorum, & sicut vmbræ præterierunt, miserum hominẽ relinquentes in manus inimici. Hæc pulchrè respiciens Esdras, ait lib. 4. cap. 2. *Ideoque vobis dico, gentes, quæ auditis, & intelligitis, expectate pastorem vestrum, requiem æternitatis dabit vobis, quoniam in proximo est ille, qui in fine sæculi adueniet. Parati estote ad præmia regni, quia lux perpetua lucebit vobis per æternitatem temporis. Fugite vmbram sæculi huius.* Nihil magis iubemur cauere, quã sæcularium bonorum vmbras, bona enim æterna, vt lucida sunt, sic non fallunt, sed & verè in proximo sunt, & in proximo esse apparent, adeò vt secure ad illa possis extendere manum. Vndè meritò ait: *Parati estote ad præmia regni, quia lux perpetua lucebit*: & item, *quoniam in proximo est ille, qui in fine adueniet.* In his lucidissimis bonis nulla fallacia, nullum periculum in proximo videntur, & sunt. At bona temporalia videntur in proximo res esse, & nõ sunt res, sed vmbra; quare prorsus fugiendæ, ne dum putes aliquid manibus capere, capias vmbras; & per vmbras inimico tradaris miserè delusus. Vndè sapienter monet: *Fugite vmbram sæculi huius.*

Luc. 12. (margin)

Esdr. 4. (margin)

Luc. 8. Quod autem in bonam terram, hi sunt, qui in corde bono, & optimo audientes verbum retinent, & fructum afferunt in patientia.

S. XXIV.

Animus patientiæ aduersus hostiles insultus munitus, nulla sterilitate premitur, sed diuitiæ abundat fructu.

TErram bonam, & fructiferam meritò vocat illam, in qua patientia est, fructus enim tunc certissimus, quando à patientia affertur. Quis sub patientia in iniurijs vixit, & diuite non abundaut

diuite fructu. Paulus ad Rom. 12. aiebat: *Si esurierit inimicus tuus, ciba illum.* Meritò vir christianissimus curam habet de cibando inimico, ne fortè qui inimicitias habet, vitæ sustentaculis indigeat. Sed cur Paulus similes curas non habet de cibādis amicis, de sustentandis illis, qui nullo vnquam odio feruntur, qui nesciunt odisse, qui ad iniurias illatas patientissimo, & amico sunt spiritu? An apud Paulum pluris habetur inimicus, quàm amicus; iniuriatum illator, quàm condonator iniuriæ? Absit, sed inimicis curat cibū prouidere, vt quibus etiam cibus potest deficere; de amicis nihil curat, quia scit illum, qui amico animo omnia sustinet, non egere, sed diuite abundare fructu. Ait Diu. Valerianus, homil. 12. de Pace: *Numquid dixit, si esurierit amicus tuus, ciba illum? Tu inimicum tuum pasce, nam amicus ipse sibi præstat, vt non esuriat.* Qui patienti animo est, vberes semper habet patientiæ fructus, egestatem nescit, nescit penuriam; imò de quouis contrario telo, de quouis mortis vase faciet abundātissimos sibi fructus parturiri. De illis Isaias, capit. 2. inquit: *Conflabunt gladios suos in vomeres, & lanceas suas in falces.* Expende, quid eueniat pacificis, nimirùm, quòd vasa mortis, & sterilitatis, illis fiant instrumenta metendarum frugum. Id ponderans Tertullianus, libro aduersus Gnosticos, cap. 13. rem in Paulo demonstrans, sic ait: *Paulus Apostolus de persecutore, qui priùs Ecclesiæ sanguinem fudit postea gladium stylo mutans, & conuertens macharam in aratrum, lupus rapax Beniamin, deinde afferens ipse etiam escam.* Vbi persecutorem exuit Paulus, vbi odia deposuit, iam è lupo agnus factus, quis fructus eius enarret? Plenus fuit, & superplenus, adeò vt de abundantia alijs escas salutis ministraret. Sanè qui patientia instruitur, nescit solum sterile pulsare, omnia illi fœcundissima sunt. Id quod videre licet in Dauide, dum Saulem insensissimum hostē patitur; non semel illum habuit in manibus, & tamen patientissimus, & mansuetissimus homo, nullum voluit illi inferre malum. Quid plura? Egressus ab spelunca Saul, & agnoscens vocem Dauidis, è cuius manibus liber euaserat, totus mutatus ait. 1. Regum, 24. *Vox ista tua, fili Dauid?* Quem hostem habebat, modò filium vocat. Vnde tanta mutatio? Quis sterilem hostem mutauit tam cito in beneficum patrem? Patientia Dauidis id effecit, quæ malens sustinere hostē, quàm occidere, nequiuit non experiri fœcundi patris affectum, etiam in hostili animo. Ex quo Diuus Chrysostomus, homilia de Dauid, & Saule fatur: *Quid igitur Dauide fœlicius, qui ex homicida fecit patrem?* Tanta est patientiæ virtus, vt nec steriles, sed patres, & patres sibi proficuos reddat ipsos inimicos.

Rom. 12 · Valer. 3 · Isai. 2. · Tertuli. · 1. Re. 24

CAPVT II.

De zizanijs.

Accedimus ad secundam parabolam de zizanijs à Domino propositam, in qua dominicus ager in præsenti ostenditur non ab omni malo purus, sed potiùs mixtus bonis, & malis. Petit id fatorum hominum conditio mutabilis; facillimo enim negotio omnia permutantur humana. Nullum stabile in hominibus bonum, sicut

nullum etiam fixum malum; singulis momentis vides inter perpetes aquilas ad astra ferri, quos videras inter sues cupiditatum cæno volutari; & qui modò de celsitudine contendebant cum astris, iam apparent humi reptantes. Hinc fit, quòd Dominus has humanas vices prænoscens, non statim aduersus peruersos feratur; sed conuersionem expectet longanimis. Nec vsque ad extremum examen locum negat mutationi, quæ cælestia solet lucidissimis implere partubus, dum quę videbantur zizania, ditissimas frugum segetes germinarunt. Huc spectat tota mens præsentis parabolæ.

Matth. 13. Simile factum est regnum cælorū homini, qui seminauit bonum semē in agro suo; cùm autem dormirent homines, venit inimicus eius, & super seminauit zizania in medio tritici, & abijt.

§. I.

Tantum deitatis habes, quantum liberalitatis, & beneficentiæ.

SImilitudinem cælestiū regnorum meritò ille præsefert homo, qui seminat bonum semen, tantum namque deitatis quis habet, quantum habet beneficentię, qua sua in egentes proximos disse-
Luc. 19. minet. Apud Luc. cap. 19. voluit Iesus tantisper in domo Zachæi manere, & Zachæus *festinans descendit, & excepit illum gaudens. stans autem Zachæus dixit ad Iesum: Ecce dimidium bonorum meorum do pauperibus, & si quid aliquem defraudaui reddo quatruplum.* Expende verba illa, *do pauperibus*; publicanis solemne erat bona pauperibus eripere, iniustis lucris inhiare, quomodo iste publicanorum Princeps, ait: *do pauperibus?* Heri, & nudius tertius non dabas, ô bone, sed eripiebas, ex quo tibi nunc in mentem venit pauperibus dare? In domo sua Iesum habebat, quem cùm primùm secū habuit, & simul viscera misericordiæ habuit in pauperes. S. Titus Bostremus ibi ait: *Vt primùm Christum* Tit. Bos.
Dominum non citra gaudium in domum excepit, statim effectus est misericors, statim studiosus pauperum curator. Et simul Iesum excepit, & beneficentiam induit, non potuit Filius Dei statim non sentiri, & ostendi in eo, quod egentibus dona exhiberētur. Deitas semper adeò prona in beneficentiam, vt hæc ipsissima illius, & quasi inseparabilis videatur proprietas. Id nouerat magnus Patriarcha Ioseph, quem vt traherent fratres post parētis mortem ad hoc, vt beneficia continuaret, dicunt ei, Genes. 50. Gen. 50.
Pater tuus præcepit, nobis antequam moreretur, vt hæc tibi verbis illius diceremus, obsecro vt obliuiscaris sceleris fratrum tuorum, &c. Hanc fratrum precationem excepit Ioseph, quibus statim respondit: *Nolite timere, num Dei possumus, resistere voluntati? Nolite timere, ego pascam vos, & paruulos vestros.* Fratres obijciunt patrem exorātem, Ioseph minimè patrem memorās proponit Deum. Et cur non patrem defunctum, sed Deum solùm meminit dicens: *Num Dei possumus resistere voluntati?* Res agebatur de beneficentia præstanda fratribus egentibus in famis tempore; beneficentia autem in egen-

tes, non tam sapit terrenam generationem, quàm diuinam, & cęlestem; ideò Ioseph præteriens terrestrem patrem, solum Deum meminit, ostendens, non hominem ex homine, sed Deum ex Deo ostẽdi in beneficentia. Ad hanc mentem trahit Iosephi verba Philo Iudæus. lib. de Ioseph, vbi sic proponit Iosephum fratribus respondẽtem: *Cur autem geniti patris tantùm meministis? Habemus alium ingenitum, immortalem, æternum, cum ego testem inuoco meæ conscientiæ, quòd bona fide vobiscum in gratiam redij. Nam ego Dei sum, Deponite metum, posthac meliore conditione apud me futuri.* Vanè fidit in terrenis parentibus, qui beneficium à filio sperat; non gentilitijs terrenis adscribitur beneficentia, sed cælestibus. In quantum est quis diuinus, Deiq; sapit progeniem, in tãtum est beneficus, & bonorum seminator inter egenos. Quid plura? Deitatis imaginem etiam stitisse in muliere, vna probat beneficentia Nissenus Creaturus enim Dominus Adamum, ait Gen. 1. *Faciamus hominem ad imaginem, & similitudinem nostram.* Quod minimè dixit creaturus mulierem: vnde orta fuit apud antiquos quæstio, an in muliere fuerit etiam imago, & similitudo Dei. Rem tractãs Nissen orat. 1. in illa verba fatur: *Vidi ego fœminam clam honestissimo utentem furandi genere, Hæc inscio marito de re familiari pauperibus largiebatur: pro viri fœlicitate, pro familia prosperitate, pro incolumitate filiorum impertiebat, celans virum, sed pro ipso viro. Pro ipso donabat, qui factum nesciebat. Id enim præstabat in gratiam illius, qui vidit in abscondito, nec benefacta sua diuulgabat. Et mulier igitur habet, ut ad imaginem Dei sit.* Non potest non çapere etiam infirmum vasculum totam deitatis imaginem, quando capit in pauperes beneficẽtiã; sunt enim res mutò se comitãtes, & diuinitas, & beneficentia.

Phi. Iu.

Gen. 1.

Nissen.

§. II.

Vbi bonorum erogatio est, nulla est paruitas, quæ non superet maiora quæque.

Miraris, quòd regnum cæleste totum homini cõparatur, ait enim psal. 8. *Quid est homo, quòd memor es eius, aut filius hominis, quia reputas eum?* Sanè vtilissimum, & in infirmissimũ quid est homo; cur ergo adeò pusillæ rei totum regnum cęleste comparatur? Comparatur equidem regnum cęleste non homini solitariè sũpto, sed homini seminãti, homini spargenti bona sua: vbi autem bonorũ erogatio, nulla est pusillitas, quæ non excedat maxima. Luc. 19. de Zachæo dicitur: *Quærebat videre Iesum, quis esset, & non poterat præ turba, quia statura pusillus erat.* Vbi autem Iesu in domo sua excepit, itẽ de illo dicitur: *Stans autem Zachæus dixit ad Iesum: Ecce dimidium bonorum meorũ, Domine, do pauperibus.* Hic nihil de eius pusilla statura; etiam si referatur stetisse in Domini conspectu, nõ dicitur stetisse pusillus; cur antea maturauit scriptor eius narrare pusillitatẽ, quã in præsenti prætermittit? Quam do coram Iesu describitur, simul describitur bona sua pauperibus spargens, dum ait dimidium bonorum do pauperibus, ideò tunc non potuit pusillus notari; notatur autem pusillus esse, antequam promitteret sua bona pauperibus eroganda. Ex quo sapienter D. Ambros. ibi fatur: *Quid sibi vult, quòd nullius alterius staturam scriptura, nisi huius expressit?* Luc. 19.

Ambr.

Quia

Quia ſtatura puſillus erat. Vide, ne forte malitia puſillus, aut adhuc puſillus, aut adhuc puſillus fide. Nondum enim promiſerat, cùm aſcenderet. Puſillus vocatur, quandiu ſuorum bonorum erogationes nondũ promiſerat; vbi autem illam emiſit vocem cęlis intonaturam, *mirum, dope peribus*, minimè puſillus, ſed maior maximis viſus eſt. De benefactrice iſta eliciti populi Eſther locutus Mardochęus, cap. 10. ait: *Paruus fons, qui creuit in fluuium, Eſther eſt.* Non contentus tã parua fontis menſura Hier. Thre. 2. deploratam ſalutem Hieroſolymorum ſic proponit: *Cui comparabo te? vel cui aſſimilabo te, filia Hieruſalem: cui exæquabo te, & conſolabor te, virgo filia Sion? Magna eſt enim velut mare contritio tua: quis medebitur tui?* Non fonti, ſed mari comparat Hieroſolymitanorum perditionem, vt eius expendat magnitudinem: & cur ſimiliter Mardochæus, vt regalem magnitudinem Eſtheris extolleret, nõ illam toti comparauit Occeano? Cur maluit comparare illam parui fontis fluuio? Hieremias vt magnitudinem quærat Hieroſolymæ contritæ, prætermittit fontes, & flumiua, nec quieſcit, donec ad maris ingentem vaſtitatem perueniat. Mardochæus vt Eſtheris magnitudinem, & eiuſdẽ in Iſraelitas profuſiſſimam beneficentiam declaret, maris vaſtitatem prætermittit, & ad parui fontis confugit profluuium. An quia fons poteſt eſſe ipſo Occeano maior? Equidem fons, vt totus eſt in emittendis aquis, quibus rigentur vicina arua, nec vmquam ceſſat ab hac emiſſione, ſiue erogatione aquarum, neſcit inde non ſeſe efferre, & exaltare ſupra quæuis maxima, ſupra etiam vaſtiſſima Occeani maria. Et quando à bonorum erogatione quis non ſe ſuper maximos exaltat? Rem pulchrè verſibus definit Claudius Marius, lib. 1. in Gen. vbi Paradaſi fontem extollit ſupra ipſum mare.

Eſth.10

Thren.2

Claud.

Ad gremium ſacri nemoris, quod ſylua coronat,
Fons ſcatet & diti prolem virtute maritat;
Quadrifido tumidum latus caput omne reſoluens,
Ditior Occeano; iugi nam gurgite pronus
Ille ſuos donat latices, iſte accipit omnes,
Nec turget tamen: at minor eſt, qui creſcere tantis
Fluctibus infuſis, quàm qui decreſcere neſcit
Amnibus effuſis.

Meritò fons Occeani vincit magnitudinem, quandoquidem Occeanus omnia ebibit flumina, nec inde vllum in ſe oſtendit augmentum: fons autem dũ ſuos ſemper donat latices, dum totus eſt in donandis aquis, neſcit vmquam decreſcere, imò inde ſeſe ſupra vaſtiſſimum Occeanum extollit, & effert, reputaturque fons paruus inter maxima, & Occeanus inter parua. Sic prorſus apud Deum nũquam puſillus eſt, ſed magnus, ſed excelſus, qui nouit ſua bona inceſſanter erogare pauperibus. Vnde Luc. cap. 12. aiebat: *Nolite timere, puſillus grex, quia complacuit patri veſtro dare vobis regnum: Vendite, quæ poſſidetis, & date eleemoſinam.* Puſillum gregem non dubitat Dominus inter magnates conſtituere regni ſui, vbi illum iubet ſub beneficentię ſtola refulgere, eleemoſinaſque diſtribuere pauperibus. Sis quantumuis puſillus, vel cenſu, vel nobilitate, vel ſcientia, ſi de bonis habitis erga proximos tuos exerces beneficentiam, non inter puſillos, ſed inter magnates conſtitueris

Luc.12.

stitueris regni cæleftis. De Iobo dicitur, capit. 1. iuxta lectionem Græcam: *Et opera magna illi erant in terra.* (*Iob. 1.*) Quæ magna opera? An ædificiorum regalium cõſtructiones? An claſſium aſportando auro paratarum cuſtodiæ? Abſit, non in his erat apud Deum magnitudo, ſed in beneficentia erga egenos. Chryſoſtom. homil. 3. in Iob. (*Chryſo.*) ait: *Erant autem ei opera magna ſuper terram. Quanam? Hoſpitalitatis amor!* Ab iis rebus vera hominis magnitudo decernitur: Ille ſolus apud Deum puſillus, qui in omni bonorum magnitudine neſcit conſulere neceſſitati egentium. Vt dicat de iſto Sidonius Apollinaris, lib. 8. epiſt. 7. *Iuſtè ſub iuſto Principe iacet, qui per ſe minimus, & tantùm per ſua maximus; animò exiguus viuit, & patrimonio plurimus.* Hic & à cæleſti Rege, & à terrenis Principibus meritò vt minimus, & reiectiuus habetur.

§. III.

Terreni agri prouentus, dum aurum abſit, non ſic hominem à regno cælorum excludunt.

QVi ſeminandis agris inſtat homo, vt laboris ſui vberes percipiat fructus; is à Domino aſſumitur in regni cælorum ſimilitudinem: nec obeſt bonorum temporalium cura, quominùs homo ad regnũ cælorum pertineat; dùm enim aurum abſit, cætera bona nõ ſunt adeò nociua. Aiebat Dominus, Matth. 19. (*Mat. 19.*) *Facilius eſt, camelum per foramen acus trãſire, quàm diuitem intrare in regna cælorum.* Atqui Abraham ditiſſimus fuit, & Iob diuitem ſubſtantiam poſſedit, de illo enim dicitur, capit. 1. *Et fuit poſſeſſio eius ſeptem millia ouium, & tria millia camelorũ, quingenta quoque iugaboum, & quingenta aſina, ac familia multa nimis.* Ecce tibi, & Abraham, & Iob habuere diuitias, & nilominùs minimè à regno cælorum ſunt excluſi. Cur ergo apud Dominum malè audiũt diuitiæ? Habebat, fateor, Iob diuitias, ſed non dicitur habuiſſe aurum. Vbi autem aurum abſuit, cæteræ diuitiæ nihil nocuerunt illis. Chryſoſt. hom. 12. in epiſt. ad Timot. ait: (*Chryſo.*) *Quid ergo dicemus de Abraham? Quid item de Iob, qui innocens, qui iuſtus, qui verax, qui Dei cultor, qui à malis omnibus abſtinens prædicatur? Opes illis non in auri, argentique talentis, ſed in pecoribus erant. Quæ profectò diuitiæ, & innocua, & diuinitus permiſſa ſunt.* Non terræ prouentus multiplices ſic impediunt homines, & arcent à cæli ingreſſu, vt aurum impedit; abſit aurum, & in cæteris bonis vix inuenis occaſionem ruinæ. Eccleſ. cap. 2. ait: (*Eccl. 2.*) *Multam habui familiam, armenta quoque, & magnos ouium greges, vltra omnes, qui fuerunt ante me in Hieruſalem: Coaceruaui mihi argentum, & aurum.* Huc perueniens Nyſſenus, hom. 4 in Eccleſiaſt. ſapienter põderat, totam hominis ruinã à nullo ſic venire, vt à coaceruatione auri, argentiue. Quippè ait: *Ad maiora peccata progreditur eius enumeratio, & ſibi ineſſe vociferatur omnium malorum radicem auaritiã. Sic enim dicit: Collegi mihi & argentum, & aurum. Quid enim nocuit aurum terra immiſſum, & in illis effuſum locis, in quibus à Creatore poſitum fuit? Quidnam tibi plus vtilitatis afferre fecit rerum opifex, quàm fructus terræ? Num tibi ſolos arborum fructus, & ſemina tribuit ad detrimentum? Cur datæ poteſtatis terminos tranſgrederis? Aut oſtendẽ hæc quoq; tibi cõceſſa à Creatore, vt fodias, & metalla ſcruteris, & ea igne fundas, & congreges, quæ non ſparſiſti. An hæc fortaſſè nulli*

eſſe criminis affinia exiſtimaueris, ſic tibi pecuniam congregare ex metallis terræ? Non ſic fructus terræ, licèt vberrimi, trahunt homines ad peccata, vt trahit aurum; ideò Dominus, qui omnes terræ prouentus permiſit homini, aurum ab eius oculis abſcondit, & latere fecit in terrarum intimis. Homo quidam poteſt ſine piaculo dare operam conceſſis terræ fructibus acquirendis; in ſolius auri inueſtigatione, & acquiſitione maius, & euidentius inuenitur ſalutis periculum. *Iob. 1.* De Iobo dicitur, capit. 1. iuxta lectionem Græcam: *Et erant pecora eius ouium ſeptem millia; camelorum tria millia; iuga boum quingenta; & miniſterium multum valde, & opera magna erant in terra.* Opera magna, ait, id eſt, opera magnarũ virtutum, opera ingentia pietatis erant in Iobo ſuper terram, vt author eſt Olympiodorus. Sed quomodo tot diuitiarum cumuli non impediebant virum iuſtum, retardabantque ab inſigni virtutem opere, niſi quia inter illas diuitias nullum aurum, argentumve ponitur? *Chryſo.* Ad hæc Chryſoſt. in Caten. Græc ibi, ait: *Vide hominem agreſtibus diuitijs affluentem, neque enim rationes, ac fœnora numerauit, neq; aureatis laquearibus ornatas domus; ita nihil ei deerat ad benemerendi facultatem. Oues, & boues, & quæ ex anni temporibus, & agricultura percipiuntur, recenſuit. Non in pretioſa materia gloriabatur, ſed in his rebus, quæ indigentia modicè ſubuenirent, contentus erat. Hunc nobis Regem ſcriptura proponit, non equorum mentionem facit, non auro conglutinatorum curruum non argenti, atque auri theſauros meminit, non lapidum pretioſorum, non cæterarum rerum, quibus hominum diuitijs inhiantium morbus inflammatur: ſed illa enumerat, quæ ad vitæ neceſſitatem ſunt accommodata.* Semper hoc cauet diuina ſcriptura in diuitibus iuſtis, ne inter poſſeſſiones eorum ſit aurum, quod ſolum plus quàm cæteris omnibus nociuum eſt, quòd ad fouendã auaritiam ſit aptum. Cætera enim terræ bona profluis augmentis dum ſatiant animos, non ſic offendunt, nec ſic impediunt, & à ſalute arcent, quin ipſa ſua abundãtia cogũt auariſſimos quoſque ad donandum. Solum aurum non ſatiat, ſed ſitim habendi adauget, famamq; rapidiſſimam generat, qua in perditionem trahat. De Iudæis ſatut Iſajas, cap. 2. *Repleti ſunt, vt olim, & augures habuerunt, & Philiſthijm, & pueris alienis adheſerunt. Repleta eſt terra argento, & auro.* Vbi ad aurum venitur, non dicuntur ipſi repleti, ſed terra repleta, quia aurum poteſt terram, & orbem replere; ſed replere non poteſt hominum animos, imò neſcit aliud, quàm ſitim, & famē, & perditionem hominibus cauſare. Inſœlix eſt profectò, qui cum tam duro vult confligere tyranno; ne ab illo in perditionem, aut miſeram ſeruitutem rapiatur, ſub multis armorum ponderibus ſudabit. De amatore iuſto ait Cant. 5. *Cant. 5.* *Crura illius columnæ marmoreæ, quæ fundata ſunt ſuper baſes aureas.* Et cur in delicato, floridoque iuueno crura affinguntur marmorea? Cur marmorum pondera circa delicati iuuenis crura, & non potiùs in ſolarum formas millia efficta tenuiſſima carbaſa? Sunt iuueni crura premētia aurũ, quippè ait: *Fundata ſuper baſes aureas,* nec vllus pes, niſi ſub ingentibus preſſus ponderibus, aurum poteſt premere. *Sid. Ap.* De amico ſuo aiebat Sidonius Apollinaris, lib 2. epiſt. 13. *Reductus ad deſideria mediocrium, timore ſummorum, & ſatis cauens, nec beatũ vltra diceret, duceretque eum, qui ſeptus armis, ac ſatellitibus, ferro preſſus premeret aurum.* Heu quam

ta ferris

ta ferri pondera sustinenda sunt illi, qui aurum premere velit! Nullibi est aurum, vbi non sint necessaria millia ferri pondera, vt illud possit sustineri. Vide in illa Danielis statua; caput illi aureum erat, & pectus argenteum; quæ vt sustentarentur, & æs, & calybs, & ferrum in ventre, & cruribus apparebant.

§. IV.

Vigilantes oculos fugit inimicus.

SOmnium expectat hominum hostis, vt accedat, & nociua semina iaciat; cùm enim *dormirent homines*, tunc accessit fugiturus, si videret vigilantes. Aiebat sapienter Chrysost. hom. 22. ad popul. *Nullus vigilans vnquam læsus est.* Vigilantes oculos habeamus, & læsionem minimè sentiemus; imò læsurus hostis nos maximè reuerebitur. Numquam enim malus vigilantes non veretur. Matt. 8. Rapidissimi maris fluctus nauim inuadût, in qua Iesus dormiebat; Discipuli autem timore concussi dormientem excitant: *Domine, salua nos, perimus.* Cur non magis quiescere sinitis dormientem? Cur non magis ad nauis gubernatorem curritis, ad plicanda vela? Cur & gubernatore, & velis prætermissis, ad vnum curritis excitandum dormientem? Pulchre D. Basil. Seleuc. orat. 22. illorum ad Dominum ponit verba aientium: *Ostende te vigilantem, & pelagus reuerebitur.* Nulla res citiùs malis incursantibus occurrit, quàm vigilans oculus: nec gladiũ exeras, nec tela iacias, nec ignes præpares aduersus hostiles incursus, sed te vigilantem ostende, & omnis maligni incursus reuerebitur. Iustorum vigilans oculus à dæmone habetur, vt pestileus; ex quo lucem capit aliqualem Ariasmontani mens ad Christi Domini generationẽ, eiusdemq; spiritualem progeniem referens illud Isaiæ, cap. 14. *De radice colubri egredietur regulus. Et semen eius absorbens volucrem.* Vbi Chaldæus Ionathas explicat: *De filijs filiorum Iesse, egredietur Christus, & erunt opera eius in vobis, quasi serpens.* Quo posito, accedit Syriacus interpres in rem nostram, fatus: *De radice serpentis egredietur serpens biceps, & fructus eius regulus.* In serpente bicipite rectè adũbratur Christus; at Christi Domini filij, & discipuli, cur in regulo? Profectò vniuersa arma sunt regulo in oculis, hi si vigilent, accedentes perimunt; sic bonis Christi Domini affectis oculi sunt pro armis aduersus dæmones, dum seruus Christi vigilet, nõ audet malus accedere, sed miserè perditur. Quod pulchra etiã imagine persuadebat Angelus Tobiæ iuniori, cap. 6. inquiens: *Cordis eius particulam si super carbonem ponas, fumus eius extricet omne genus dæmoniorum.* Et qui fumus potest aduersus spiritualia nequitia tantum valere? Non igni, neque fumo materiali tanta inerat virtus, sed inerat rei per ignẽ, & fumum significatæ, nimirùm, excubatrici, & vigilanti orationis virtuti: ignis enim, & fumus vigilias ostẽdunt excubantium in castris. Merito Angelus in ignis, & fumi imagine vigilantiam suggerit, quæ hostiles diaboli incursus longiùs amandat. Quod benè calẽs Tobias post ignẽ positũ, & fumũ excitauit, c. 8. *Tunc hortatus est virginẽ Tobias, dixitq; ei: Sara, exurge, & deprecemur Deũ hodie & cras & secundum (cras), quia his tribus noctibus Deo iũgimur, &c.* Et cùm igne, & fumo depellũt somnũ, à lecto surgũt, & vt strenui aduersus diabolũ milites excubias agunt,

Chryso. · Matt. 8. · Basil. · Isai. 14. · Tob. 5.

agunt, in statione stant, & sic totus diabolicus impetus fugatur. Dum excubes, & vigiles, non multùm hostes timeas, tunc time, quando, dimissis excubijs, te somno tradis. Aiebant illi. Matth. 28. *Dicite, quia discipuli eius nocte venerunt, & furati sunt eum nobis dormientibus.* Vbi Drogo Hostiensis, lib. de sacr. Passionis ait: *O mendaces, verum dixistis! Sed mentita est iniquitas sibi. Dormientes enim Christum custodire non possunt.* Imo dormiens non solùm non potest custodire Christum à latronibus, quin potiùs etiamsi latro desit, si hostis non sit, ipse dormiens Christum conficit. 3. Reg. 3. Sic mulier mulierem accusabat: *Mortuus est autem filius mulieris huius nocte; dormiens quippe oppressit eum.* Quam accusationem notans Guarricus Abbas serm. 3. in Natiuit. Domini, sic monet Ecclesiam Christianam *Vigila super curam recens nati, memor quoniam æmula tua dormiens oppressit filium, qui datus erat ei.* Equidem Synagoga dormiens, ipsa per se oppressit filium Iesum; caueat Christianus à somno, vigilet, exulet, ni velit Iesum perdere.

Mat. 28

Host. e.

3. Re. 3.

Guarr.

§. V.

Studia diuinarum Scripturarum longè amandant hostes.

IN hoc hominum somno, cuius occasione inimicus zizania superseminat, benè intelligit Christianus Druthmarus desidiam Præpositorum in sacrarū litterarum studijs. Quippè ait: *Dormierunt homines, cum magistri Ecclesiarum non essent studiosi ad meditandum diuina eloquia.* Et cur in tanta penuria sacræ lectionis non auderent accedere hostes? Mihi crede, non tibi iacet liber cadat è manibus, & eris penè inaccessibilis hostibus. Ait Petrus Damian. lib. 6. epist. 19. *Mens tua diuinis se voluminibus occupet, his intenta, peruigili semper instantia perseueret. His antiquus insidiator cùm te videt intentum, velut hostem fugit armatum, & timet cominus aggredi, dum te conspicit his telis, & impenetrabili, vt ita dicam, lorica muniri.* Non sic splendens gladius hostibus est formidabilis, vt sacra lectio est formidabilis diabolo; qui sub sacri libri folijs cubat, inaccessum se præbet hosti, & penè inuulnerabilis. Vndè de sacra Sapientia aiebat Prouer. 3. *Lignum vitæ est ijs, qui apprehendunt eam.* Sed & psal. 67. *Si dormiatis inter medios cleros, erunt pennæ columbæ deargentatæ, &c.* Hoc est, si duobus incubes testamentis, vt cum August. alij Patres interpretantur, exurgent in te columbæ pennæ. Illic lignum tibi fiet vitæ sapientia; hic duorum testamentorum studiū pennas columbæ dabit. Quorsum & lignum vitæ, & pennæ columbæ promittuntur in studio sacrarū litterarum? An vt securitatem inde habeas ab hoste, vt habet columba protecta salutiferis altissimæ folijs arboris? Rē pulchrè tractat Petrus Dam. lib. 2. epist. 18. fatur: *Est in Indiæ finibus arbor, quæ Græcè Peredixion vocatur, cuius fructus nimis est dulcis valdèque suauis. In huius igitur arboris gratia columbæ maximè delectantur, cuius nimirum eas, & fructus reficit, & vmbra defendit. Teterrimus enim draco ferali eas immanitate persequitur, & tracenti gutturis barathro inhiantes absorbere molitur. Sed sicut columba draconem, ita draco formidat eam, quam diximus arborem; sed præcipuè timet vmbram. Donec ergo columbæ sub arboris illius vmbraculo fuerint commoratæ, nullis eas crudelis illa bestia valet insidijs lædere: alioquin si procul*

Dam.

Prou. 3.

Dam.

eas

tas inuenerit, sine vllo contradictionis obstaculo repentinus inuadit. Nos plane, quibus simplicitas columbina praecipitur, necesse est ad sacrarum Scripturarum arborem confugere, si cruentam draconis intimi rabiem volumus euitare. Quid in rem praesentem pulchrius posset excogitari? Habemus in sacra lectione lignum vitae, habemus arborem, cuius vmbra dracones abigat; & ne quis dicat arborem esse excelsam, & inde penè nobis inaccessibilem, simul & ipsa lectio sacra nos in columbas efformat, perpetesque pēnas columbae nobis indit, quibus euolemus ad alta, & cacumen arboris teneamus. Quisquis effugere cupit impetus hostis, hanc teneat arborem, ab illa minimè discedat, praecipuè si sit Praelatus, cuius est numquam ab studijs litterarum sacrarum vacare. Eccles. cap. 6. ait: *Omnis labor hominis in ore eius, sed anima illius non implebitur.* Numquam anima debet impleri ab his, quae ore incessanter effundat. Et quae sunt haec? Rem ponderat Salonius ibi: *Quomodo fieri potest, ut omnia, quae laborat homo, sint in ore illius? Vir ecclesiasticus sapiens & doctus omnem laborem suum habet in ore suo, quia omnia, quae in scripturis sacris discit, quotidie meditatur, praedicat, & docet; & anima illius non implebitur, quia non sufficit sibi quod didicit sed magis, ac magis semper discere cupit, & studet.* Conueniant huc nuperi ecclesiastici, & nouerint, vbi debeat esse omnis labor eorum, non equidem in alio, quàm in ore, dū hausta sacra eloquia tenentur dicere populis: nec contenti sint studuisse semel, vt ecclesiasticos redditus acquirerēt; sed semper studere debent, ne si longè ab arbore librorū sacrorum inueniantur, draconis praedia fiant. De his dicebat Oseas, cap. 4. *Conticuit populus meus, eo quòd non habuerit scientiam: quia tu scientiam repulisti, repellam te, ne sacerdotio fungaris mihi.* Adeò nociuum est viris ecclesiasticis, quòd studia sacrarum litterarum dimittunt. De lectionis sacrae bono, habes 1. tom. lib. 7. cap. 4. §. 20. & 3. tom. lib. 14. cap. 16. §. 33. Et de sapientia Praelatorum, ibi, libr. 14. cap. 3. §. 1 & cap. 13. §. 9.

Eccl. 6.

Oseas. 4.

§. VI.

Omnium saeuissima pestis est ab illo, qui iurgia seminat inter fratres.

NOlo in praesenti cōmunem, & vulgarē zizaniorum acceptionem à concionatoribus assumptam praetermittere, quòd nimirùm sit seminator zizaniorum, seminator iurgiorum, & discordiorum inter fratres. De his ait Dominus in explicatione parabolae: *Zizania sunt filij nequam*: nec voluit eorum nequitiam notare in particulari, vt qui famosissima omnium, & pestilentissima nequitia inficiantur. Hos maximè verebatur David, psalmi 10. aiens: *Quomodo dicitis animae meae: Transmigra in montem, sicut passer? Quoniam ecce peccatores intenderunt arcum, parauerunt sagittas suas in pharetra, vt sagittent in obscuro rectos corde.* Expende illud, *ecce peccatores*, non ait, ecce latrones, ecce homicidae, nec ecce incestuosi, siue stupratores, maluit illos sub vocabulo notare cōmuni, vt tu quoscumque videris seminantes discordijs fratrum corda pulsare, hos nequitiarū summo infectos clames. Diu. Synesius epist. 44. reddens rationem, cur hi fraternae pacis turbatores, absolutè peccatores dicantur, ait: *Quoniam nulli aequè mores Deo execrabiles sunt, ac famigeratoris, qui ex obscuro vultus infligit;*

Psal. 10

Synes.

git; igna-

git; ignauissimus enim cum sit, maxima infert mala, & quoddam his inesse fatum dicitur, vt in Cynædorum gregem ascribantur, idque ipsum inter cætera eius artis esse præcipuum. Quare si quis rumores falsis de rebus spargere deprehendatur, hos ipsum neque rogaueris, neque dubitaueris; sed quamlibet firmus, & constans esse videatur, audacter hominem pronuntia seminatorem, purum, putum Cocytonis asseclam. Ecce tibi qualiter prudentissimus vir, & Episcopus iubeat sine dubio nequitiæ summo corruptos famigatores, & discordiarum seminatores denotari; sed etiam expendendum est adhuc, quod à Dauide hi *peccatores* dicantur, quando & Lucas de impudenti fœmina, septem que dæmonibus tradita locutus, cap. 9. dicat: *Mulier in ciuitate peccatrix*. Et in hac, & in illis non explicatur particulare peccatũ; sed vt illi peccatores, hæc vocatur peccatrix. Et cur hæc, & illi simili appellatione explicantur, nisi quia in vtrisque eadē malitiæ summitas, & enormitas peccati? Tota enim lasciuiæ impudentia, & ciuitatis pestis, & corruptela, vt ait Synesius, de quouis famigeratore, & zizaniorum sparsore potest meritò cogitari. Hinc meritò has nocētissimas pestes eliminare cupiens Dominus à populo suo, ait Leuit. 19. *Non eris criminator, nec*
Leu. 19. *susurro in populo. Non stabis contra sanguinem populi tui*, vbi noster posuit, *Non eris criminator in populo*, alij ex Chaldæo posuere: *Non comedes placentas in populo*, notantes naturam susurronum, & criminatorum, qui ventris causa rumores hinc illinc colligunt, deinde spargunt, vt placeant hospitibus suis, narrantes, quæ de illis audierunt mala, vt sic inextinguibilia excitent inter fratres odia. Sed & de Hæbræis verbis, pro illo, *non eris criminator*, legerunt alij, *non eris pigmentarius*, siue, *non eris negotiator*. Et quid pigmentarius, siue negotiator cum criminatore, susurrone? Sanè sicut pigmentarius totus est in miscendis varijs pigmentorum pulueribus; & sicut negotiator nundinis vniuersis adest, vt inde colligat, quæ composita iterum ad vendendum promat. Sic criminatores, & zizaniorum seminatores toti sunt in cōgerendis, & cōmiscendis hinc inde pulueribus, in colligendis, & componendis rumoribus, quos vendere possint. Quorum nequissimum officium, & pernitiosissimum populis eleganter pōderat Dauid Cammius apud Delrionem fatus: *Vt* Camm.
pigmentarius varias commiscet species, & negotiator ventris causa huc illuc discursat: ita parasiti, & criminatores vltro, citroque commeant, vt habeant, quod in aures auditorum infundant, & ita spargentes litium semina, vnanimitatem soluant, & amicos inter se committant. En tibi pestem acerrimam, molle lita placentula. Dirissima quidem pestis est, vt populos perdat fidelium hæc zizaniorum seminatio.

§. VII.

Prælatorum vitio tribuendum, quòd sint zizaniorum seminatores, vbi quàm multi agant Prælati, qui susurronibus præbent aures. Dan. 1.

MEritò dicuntur dormisse homines, cùm zizania seminatur, numquā enim sine somno, & culpa Prælatorũ tam nociuum crescere malum. Vigilassent Prælati, clarisque oculis criminatorũ explorassent dicta, explorassent geniũ, explorassent animos, & fraterna subditorum charitas penè inexpugnabilis staret. De Prælatorum

totū virtutibus fuit quæstio apud D. Athanasium præstantissimum Prælatum: ea est. 119. vbi sic: *Quænam virtutes maximè decent, & ornant magistratum?* Respondit statim: *Principaliter ornant mutuus affectus, & amor erga homines, quia & Deo insunt. Deinde obliuisci offensionem, & sedatus animus. Et præ omnibus, non facilè, neque sine exploratione credere delationibus.* Et vt maximè ornatur Prælatus nulli credens accusationi subditorum, præcipuè cùm clandestina est, sed rem claris explorat oculis: ita maximè turpatur, innumeraque causat mala, dum facilitatem habet credulitatis. Sic monebat D. Bernard. Eugenium suum, lib. 2. de cōsiderat. circa finem: *Est item vitiū, cuius si te immunem sentis, inter omnes; quos noui ex his, qui cathedras ascēderunt, sed. bis solitarius quia vt veraciter, singulariterque leuasti te, supra te. Facilitas credulitatis ista est, cuius callidissimæ vulpeculæ magnorum neminem comperi satis cauisse versutias. Inde eis ipsis pro nihilo iræ multæ; inde innocentium frequens addictio.* Et quando susurria hæc, & clandestinæ accusationes innocētibus non fuerunt nociuæ? Quando iniusta odia, ardentissimas iras non pepererunt? Quando ob illas non dilapsus est Prælatus in euidentissimas iniustitias? Semel Dauid accepit susurrium Sibæ aduersus Miphiboseph Ionatæ filium, & inde ad innocentis damnationem processit. 2. Reg. 19. dicēs: *Tu & Siba diuidite possessiones:* ex quo prudentissimum Prelatum Hildeprandum monet Petrus Damianus libro. 2. epist. 9. *Quid mirum, si te licet prudentem, & sanctum virum potuit artificum seruitus, & versuta decipere, cum & prophetico plenum spiritu Dauid, Siba seruus callidè mentiens compulit à iustitia declinare? Tu, inquit, & Siba diuidite possessiones. Ille siquidem innocentem Miphiboseth mentitus est contra regiam agere maiestatem.* Non prophetiæ, nec aliæ innumeræ virtutes te ab iniustitia, & oppressione innocentum liberabit, si in te sit facilitas credulitatis. Impudentissimè, & audacissimè mentiuntur homines, vbi grata, & accepta putant fore mendacia; quisquis hoc non cauet, miserè labitur. Prouerb. 26. *Princeps, qui libenter audit verba mendacij, omnes ministros habet impios.* Verba mendacij vocantur susurrationes, & occultæ delationes. Vnde Philo Iudæus, lib. de iudice, hoc primum præceptum ponit optimo Principi, ne solis auribus credat subditorum negotia, quippè ait: *Aures, sicut rectè dixit quidam è veteribus, minus fidei habent, quàm oculi, vt quibus, non cum rebus ipsis sit commercium sed cum sermonibus rerum interpretibus, non semper veritatem sequentibus.* Imo ferè numquam mendacium abest à sermonibus, qui occultè Principum aures palpant. Meritò dicebat D. Valerianus, homil. 1. de bono disciplinæ: *Quem amor tenet seruandæ integritatis, antè omnia falsi ad se famam non admittat erroris. Magnum est quidem, & gloriosum, & vsque ad cælum omnium ore perferendum, numquam malis actibus locum dedisse; sed multò fortius est, numquam falsis suspicionibus laborasse.* Hanc videant virtutem Prælati, qui & iniustitias, & innocentium oppressiones à se penitùs eliminare amant.

Bernar. | 2. Re. 19 | Dam. | Pro. 26. | Valer.

§. VIII.

Quò falsitas minus à veritate distat, eò nocentior solet esse proximo.

ZIzania misit in medium agri nocentissimus inimicus; & qui-

git; ignauissimus enim cum sit, maxima infert mala, & quoddam his inesse fatum dicitur, vt in Cynædorum gregem ascribantur, idque ipsum inter cætera eius artis esse præcipuum. Quare si quis rumores falsis de rebus spargere deprehendatur, hos ipsum neque rogaueris, neque dubitaueris; sed quamlibet firmus, & constans esse videatur, audacter hominem pronuntia seminatorem purum, putum Cocytonis asseclam. Ecce tibi qualiter prudentissimus vir, & Episcopus iubeat sine dubio nequitiæ summo corruptos famigatores, & discordiarum seminatores denotari; sed etiam expendendum est adhuc, quòd à Danide hi *peccatores* dicantur, quando & Lucas de impudenti fœmina, septem que dæmonibus tradita locutus, cap. 9 dicat: *Mulier in ciuitate peccatrix*. Et in hac, & in illis non explicatur particulare peccatū; sed vt illi peccatores, hæc vocatur peccatrix. Et cur hæc, & illi simili appellatione explicantur, nisi quia in vtrisque eadē malitiæ summitas, & enormitas peccati? Tota enim lasciuiæ impudentia, & ciuitatis pestis, & corruptela, vt ait Synesius, de quouis famigeratore, & zizaniorum sparsore potest meritò cogitari. Hinc meritò has nocētissimas pestes eliminare cupiens Dominus à populo suo, ait Leuit. 19. *Non eris criminator, nec*
Leu.19. *susurro in populo. Non stabis contra sanguinem populi tui*, vbi noster posuit, *Non eris criminator in populo*, alij ex Chaldæo posuere: *Non comedas placentas in populo*, notantes naturam susurronum, & criminatorum, qui ventris causa rumores hinc illinc colligunt, deinde spargunt, vt placeant hospitibus suis, narrantes, quæ de illis audierunt mala, vt sic inextinguibilia excitent inter fratres odia. Sed & de Hæbræis verbis, pro illo, *non eris criminator*, legerunt alij, *non eris pigmentarius*, siue, *non eris negotiator*. Et quid pigmentarius, siue negotiator cum criminatore, susurrone? Sanè sicut pigmentarius totus est in miscendis varijs pigmentorum pulueribus; & sicut negotiator nundinis vniuersis adest, vt inde colligat, quæ composita rerum ad vendendum promat. Sic criminatores, & zizaniorum seminatores toti sunt in cōgerendis, & cōmiscendis hinc inde pulueribus, in colligendis, & componendis rumoribus, quos vendere possint. Quorum nequissimum officium, & perniciosissimum populis eleganter pōderat Dauid Cam- Camm.
mus apud Delrionem fatus: *Vt pigmentarius varias commiscet species, & negotiator venttis causa huc illuc discursat: ita parasiti & criminatores vltro, citroque commeant, vt habeant, quod in aures auditorum infundant, & ita spargentes litium semina, vnanimitatem soluant; & amicos inter se committant: En tibi pestem nocentissimam, molte lita placentule.* Dirissima quidem pestis est, vt populos perdat fidelium hæc zizaniorum seminatio.

§. VII.

Prælatorum vitio tribuendum, quòd sint zizaniorum seminatores: Dan.1.
vbi quàm male agant Prælati, qui susurronibus præbent aures.

MEritò dicuntur dormisse homines, cùm zizania seminantur, numquā enim sine somno, & culpa Prælatorū tam nociuum cresceret malum. Vigilassent Prælati, clarisque oculis criminatorū explorassent dicta, explorassent geniū, explorassent animos, & fraterna subditorum charitas penè inexpugnabilis staret. De Prælatorum

totū virtutibus fuit quæstio apud D. Athanasium præstantissimum Prælatum: ea est. 119. vbi sic: *Quænam virtutes maximè decent, & ornant magistratum?* Respondit statim: *Principaliter ornant mutuus affectus, & amor erga homines: quæ & Deo insunt. Deinde obliuisci offensionem, & sedatus animus. Et præ omnibus, non facilè, neque sine exploratione credere delationibus.* Et vt maximè ornatur Prælatus nulli credens accusationi subditorum, præcipuè cùm clandestina est, sed rem claris explorat oculis: ita maximè turpatur, innumeraque causat mala, dum facilitatem habet credulitatis. Sic monebat D. Bernard. Eugenium suum, lib. 2. de cōsiderat. circa finem: *Est item vitiū, cuius si te immunem sentis, inter omnes, quos noui, ex his, qui cathedras ascēderunt, sedebis solitarius: quia veraciter, singulariterque leuasti te, supra te. Facilitas credulitatis ista est; cuius callidissimæ vulpeculæ magnorum neminem comperi satis cauisse versutias. Inde eis ipsis pro nihilo iræ multæ; inde innocentium frequens additio.* Et quando susurria hæc, & clandestinæ accusationes innocētibus non fuerunt nociuæ? Quando iniusta odia, ardentissimas iras non pepererunt? Quando ob illas non dilapsus est Prælatus in euidentissimas iniustitias? Semel Dauid accepit susurrium Sibæ aduersus Miphiboseph Ionatæ filium, & inde ad innocentis damnationem processit. 2. Reg. 19. dicēs: *Tu & Siba diuidite possessiones:* ex quo prudentissimum Prelatum Hildeprandum monet Petrus Damianus libro. 2. epist. 9. *Quid mirum, si te licet prudentem, & sanctum virum potuit artificum seruitus, & versuta decipere, cùm & prophetico plenum spiritu Dauid, Siba seruus callidè mentiens compulit a iustitia declinare? Tu, inquit, & Siba diuidite possessiones. Ille siquidem innocentem Miphiboseth mentitus est contra regiam agere maiestatem.* Non prophetiæ, nec aliæ innumeræ virtutes te ab iniustitia, & oppressione innocentum liberabit, si in te sit facilitas credulitatis. Impudentissimè, & audacissimè mentiuntur homines, vbi grata, & accepta putant fore mendacia; quisquis hoc non cauet, miserè labitur. Prouerb. 26. *Princeps, qui libenter audit verba mendacij, omnes ministros habet impios.* Verba mendacij vocantur susurrationes, & occultæ delationes. Vnde Philo Iudæus, lib. de iudice, hoc primum preceptum ponit optimo Principi, ne solis auribus credat subditorum negotia, quippè ait: *Aures, sicut rectè dixit quidam è veteribus, minus fidei habent, quàm oculi, vt quibus, non cum rebus ipsis sit commercium sed cum sermonibus rerum interpretibus, non semper veritatem sectantibus.* Imò ferè numquam mendacium abest à sermonibus, qui occultè Principum aures palpant. Meritò dicebat D. Valerianus, homil. 1. de bono disciplinæ: *Quem amor tenet seruandæ integritatis, antè omnia falsi ad se famam non admittat erroris. Magnum est quidem, & gloriosum, & vsque ad cælum omnium ore perferendum, numquam malis actibus locum dedisse; sed multò fortius est, numquam falsis suspicionibus laborasse.* Hanc videant virtutem Prælati, qui & iniustitias, & innocentium oppressiones à se penitùs eliminare amant.

Bernar. — 2. Re. 19 — Dam. — Pro. 26. — Valer.

§. VIII.

Quò falsitas minus à veritate distat, eò nocentior solet esse proximo.

Zizania misit in medium acri nocentissimus inimicus; & qui-

quidem zizania lolium significãt, quòd dum adolescit in folijs, & cespite, parum, aut nihil differt à tritico. Et notanda hostilis malitia, dum lolium inter triticum iacit; nouit enim, quòd nequitiæ semina eò sunt nocentiora, quò minùs à veritate apparent distare. *Ioan. 2.* Dixerat Dominus, Ioan. 2. *Soluite templum hoc, & in tribus diebus excitabo illud.* Post multa ventum est ad calumnies, quibus Iesum opprimere Iudęi tentabant, & ait Marc. *Marc. 4.* cap. 14. *Et quidam surgentes testimonium ferebant aduersus eum, dicentes: Quoniam nos audiuimus eum dicentem: Ego dissoluam templum hoc manu factum, & per triduum aliud non manu factum ædificabo.* Ecce tibi quàm paucæ litteræ immutatæ sunt in accusatione; ille dixerat, *soluite*: falsi testes referunt dixisse, *soluo*: idem verbum fuerat, paucarum litterarum apparet immutatio, an ideò minùs nocentes, quòd vel paucis litteris distãt à veritate? Imò inde nocentiores probantur. *August.* Pulchrè Diu. August. homil. 9. de Festo S. Stephani, fatur: *Falsi testes, pro eo, quod dictum est, soluite, dixerunt soluo. Modicum in syllabis mutauerunt; sed tanto falsi testes peiores fuerunt, quantò propinquare veritati per calumniam voluere.* Nullus mihi credite, sic fallit, sic nocet, quàm ille, qui mendacio multum veritatis adiungit.

Prudentissima illa Raab requisita de exploratoribus domi suæ manentibus, ait Iosue 2. *Iosue. 2.* *Fateor, venerunt ad me, sed nesciebam vnde essent, cùmq; porta clauderetur, in tenebris illi pariter exierunt.* Et cur, cùm vellet exploratorum consulere saluti, maluit fateri apud se stetisse? Cur non potiùs mordicùs negauit à se visos viros illos? Regis ministros fallere volebat, & ideò veritatem præmisit, optimè sciens, quod quantum veritatis additur mendacio, tanta etiam vis additur fallendi, Chrysost. homil. *Chryso.* 5. de Pœnit. *Prius veritatem ædificat, atque ita mendacium inducit.* Tunc mendacium vires sumit nocendi, quando minùs mendacij ostendit; sed clariorem veritatem prætendit, adeò vt propè nihil ponatur à veritate alienum. Sub veritate abscondit mendacium prudens fœmina, & Regis ministros fefellit, & totam ciuitatem perdidit. Hoc prætentissimum virus cauebat Dominus, Leuit. 19. vbi ait: *Leuit. 19* *Non eris criminator in populo*, quæ verba alij legerunt ex Hebręis vocibus: *Non eris pigmentarius*; vt enim pigmentarij puris, & veris aromatibus aliqua falsa admiscent, quę dum minùs percipiuntur multitudine verorum, magis fallunt ementes. Sic criminatores, dum multa vera exaggerantes, aliquod penè imperceptibile falsum supponunt, quod maiores vires habet fallendi, cùm minùs sentitur. Aquo piaculo se diuina sapientia liberat, dicens, Ecclesiast. 24. *Eccl. 25* *Et quasi balsamum non mixtum odor meus.* Vel minimam mixturam cauet, sciens malum vitium tunc magis nociuum, cùm sub virtutum mixtione latet abscõditum. Vndè dicebat Gillib. Abb. serm. 32. in Cant. *Periculosa, & pessima cuiuslibet mixtura est, quando vitium quodlibet virtutis mentitur speciem, & Angelus Sathanæ in Angelum lucis se transfigurat, & quasi venenum facit balsamum spirare. Vnguentarius est Sathanas.* Nil magis nociuum, quàm vbi venenum spirat balsamum, & balsamum vnde quaque videtur: diabolus pigmentarius, siue vnguentarius est; qui in vitijs tradendis virtutum mentitur speciem, & de veritatis adiunctæ credito mendacij vires augmentat.

Matth. 13.

Matth. 13. Cùm autem creuisset herba, & fructum fecisset, tunc apparuerunt & zizania.

§. IX.

Quo virtutes in nobis magis crescunt, eò apertiores, & manifestiores sustinent hostium contrarietates.

EQuidem tunc manifesta iam apparent zizania, cum Dei semina incipiunt augmentum capere; semper enim diaboli contrarietates aduersus virtutes sunt; sed cùm hæ crescunt, tunc illæ, & maiores, & vehementiores apparent. Dicebat Balac ad Balaam, Num. 23. *Veni, & maledic Iacob, propera, & detestare Israel.* Quæ ad verbum sic ex Græco transfert Origenes: *Veni, & maledic mihi Iacob, & veni, & supermaledic mihi Israel.* Itaque aduersus Iacob maledictionem tantùm petit malus; verùm aduersus Israel non solùm maledictiones, sed & supermaledictiones desiderat iaculare. Et cur magis furit sub nomine Israelis, quàm sub nomine Iacob? Sub Israele iam percipit virum perfectum, qui in tantum creuit, vt vsque ad Dei conspectum intraret: quò autem perfectior, & auctior putatur Israel, & necessum est, vt aduersus illum aptiores, & vehementiores excitentur hostiles rabies. Ait Origen. hom. 15. in Num. *Donec enim quis tantùm Iacob est, hoc est, in actibus solùm, & operibus positus inferioribus, maledictionibus impugnatur. Vbi autem profecerit, & interiorem hominem ad videndum Deum reuelato mentis oculo, exacuere, & prouocare iam cœperis, tunc non solùm maledictis ab inimico, sed & super maledictis, hoc est, vehementioribus maledictorum iaculis impugnabitur.* Semper crescunt cum virtutibus zizania, & vbi virtus altior apparet, similiter & impugnationes diaboli crescunt, & contrarietates. Habes in Num. 33. de filijs Israel dictum: *Profectique de mari rubro castrametati sunt in deserto Sin.* Et quidem Sin duplicem habet significationem, & significat rubum, & significat odium. Et quid rubus ad odium? Multùm sanè habet hęc conuenientię; vbi enim montis Sinai rubus apparet, ex quo homo visionem Dei magnam percipiat, & loquentem secum experiatur Dominum, grandia, necessum est, vt sustineat inimicorum odia. Id quod sapienter notabat D. Hieron. epist. ad Fabiolam, inquiens: *Sin autem interpretatur rubus, vel odium; quid, postquā venerimus ad eum locum, de quo sit nobis Dominus locuturus, grande odium mereamur inimici.* Quò quis acceptior, & familiarior fit Domino, eò grandius in illū apparet inimicorum odiū: semper enim & cū virtutibus crescētibus crescūt hostilia odia, crescunt virtutum inimicorū contradictiones. Aiebat Cant. 4. *Surge Aquilo, veni Auster, perfla hortum meum.* Sto à sententia illorum, qui vtriusque venti aduentum his verbis putant sollicitari: petitur enim & Aquilonē, & Austrum simul surgere, simul in hortūm Domini venire. Et cur non magis sollicitatur solus Auster? Ab Aquilone, iuxta Prophetam, panditur omne malum, cum Austro accedit omne augmētum gratiarum. Cur ergo non magis petitur hic solus, vt veniat? Non equidem est huius temporis inueniri augmēta gratiarum sine augmento contrarietatū; sed quò sese

Origen. | Nu. 33. | Hieron. | Cant. 4.

magis extollunt in fidelium mentibus australes gratiæ, eò vehemētiores insurgunt aquilonares persecutionum flatus. Pulchrè Gillib. Abb. serm. 38. in Cant. rem ponderat in Aduentu Spiritus sancti, aiens: *Ipso die Penthecostes, quando factus est spiritus vehemens in cænaculo, vbi erant Apostoli, soluta est omnis congelata mentis frigiditas, sicut torrens in Austro: & deinceps verbi virtutumque fluxerunt aromata. Sed numquid idcircò Aquilo quieuit? Nonne multò vehementius persecutorum insurrexit procella, & impetus hereticę tempestatis? Numquid non æmulatione quadam tentationis Aquilo Austro se, opposuit gratiæ?* Numquam non æmulantur tentationes gratiarum, & virtutum cumulos, quantum accrescit virtus, tantum exurgit inimicorum acrior impugnatio. Dum in Iesu schola fuere Apostoli adhuc rudes, aliqualem Pharisæorum sustinebant accusationem, sed leuidēsem, nimirum, de manducatis spicis, de non lotis manibus. Vbi autem apparuerūt pleni Spiritu sancto; Deus bone, vt creuere Aquilonis flatus, vt creuere inimicorum odia, & tentationes, & tempestates: simul enim Deus & suis maiora dona largitur, & maiores consueuit permittere tētationes suscitari. Exod. 15. *Ibi constituit ei præcepta, atque iudicia, & ibi tentauit eum.* Magnum fuit amoris diuini incrementum, vbi populo suo Deus legem dedit; sed multo cum tentationis discrimine fuerunt hę leges populo datæ. D. Hieron. epist. ad Fabiolam, ait: *Vbi magnitudo gratiæ, ibi magnitudo discriminis.* Magnitudinem gratiæ numquam non ęmulatur magnitudo discriminis, & tempestatis. Huc refero dicta tom. 3. lib. 14. cap. 9. §. 27.

Gillib.

Exo. 15

Matth. 13. Accedentes autem serui patris familias, dixerunt ei: Domine, nonne bonum semē seminasti in agro tuo? Vndè ergo habet zizania? Et ait illis: Inimicus homo hoc fecit.

§. X.

Verus Dei seruus etiam in manifestis criminibus, non audet de illorum authoribus iudicare, sed Deo iudicium tale reseruat.

BOni, & fideles serui zizania vident in dominico agro, & adhuc de zizanię authores non iudicant, sed totum iudicium permittunt Deo, dum aiunt: seminasti bonum semen in agro tuo. *Vnde ergo habet Zizania?* Quàm multi non Deo permittunt iudicium de zizaniorum authoribus, sed ipsi, visis zizanijs, statim iudicant ab hoc, siue ab illo habuisse ortum, & multis damnant authores. Hi non boni, & fideles Dei serui sunt, sed mali, & pessimi: vndè bonos Dei seruos monebat Paul. 1. ad Corinth. 4. *Itaque nolite ante tempus iudicare, quoad usque veniat Dominus, qui & illuminabit abscondita tenebrarum; & manifestabit consilia cordium: & tunc laus erit vnicuique à Deo.* Præclarus euangelij Magister omne iudicium de occultis aufert Dei seruis, ne quis proximum iudicet, quando omnes iudicandi sumus à vero iudice Domi-

1. Cor 4.

Domino, qui solus manifestare poterit, quid quisque fuerit. Ibi D. Ambros. Ambr. *Monet illos Paulus, ne iudicent, cùm iudicandi sint sicut aut Dominus: Nolite iudicare, vt non iudicemini; sed expectate diem iudicij Dei; ac si fideles & boni sint. Iniuria enim iudicis est, si ante cognitionem eius à seruo procedat iudicium.* Boni serui omne iudicium à se repellunt, suoque domino integrum reseruant, nolentes ex se, sed ex ore domini scelerum authores publicari, damnari. Hunc ebiberunt spiritum Apostoli in Iesu schola educati, qui audiunt, & credunt illorum vnum diabolum & nefandissimæ proditionis authorem esse. Et quid post tantum nefas auditum? Ait Ioan. 13.

Ioã. 13. *Aspiciebant ergo ad inuicem discipuli, hæsitantes de quo diceret. Erat ergo recumbens vnus ex discipulis eius in sinu Iesu, quem diligebat Iesus. Innuit ergo huic Petrus, & dixit, quis est de quo dicit? Itaque cùm recubuisset ille supra pectus Iesu, dicit ei: Domine, quis est?* Sese ad inuicem respiciunt, & inspiciunt boni discipuli, & nihil malum alter de altero suspicatur; nec est in illis, qui alteri, nec Iudæ ipsi tantum nefas attribuat, sed rem summo inspectori Iesu committunt, ex cuius solo ore, & sententia pendent; nihil alioquin ipsi iudicaturi de proximo. Ait

Cyril. Cyrill. Alexand. lib. 9. cap. 15. *Admirari etiam in his oportet religionem discipulorum. Nam cùm neque conscij sibi essent, nec coniecturis dare se vellent, interrogare maluerunt, &c.* Hæc Christianis discipulis & optimis seruis Christi sit religio, nec vllis coniecturis credant, vt de proximo aliquod malum iudicent, sed tale iudicium Deo omnia apertè videnti committant. His non absimilis Pauli 1. ad Corinth. 13.

1. Co. 13 *Audio scissuras esse inter vos, & ex parte credo: nam oportet, & hæreses esse.* Expende, quòd auditis scissuris, & contentionibus Corinthiorum dicat solùm, se ex parte credere, quòd illæ sint. Et ex qua parte id credis Apostole? An ex parte alicuius personæ, de cuius mala indole id potest præsumi? Absit hoc ab Apostolo Christi; imò ipse notat partem, ex qua credat, nimirùm, *Nam oportet hæreses esse:* qua solùm parte scit necessum esse, vt veniant scandala, & hæreses sint, credit Corinthi esse scandala; vt qua parte hæc scandala dicuntur venire ab hac, vel ab illa persona in particulari, id minimè credit verus discipulus Christi, sed mauult tale iudicium Deo remittere. Inter hos omnes Dei seruos maximè splendet maximus ille Ioseph, de quo Mat. 1. Matt. 1.

Antequā conuenirent, inuenta est in vtero habēs de Spiritu sancto. Ioseph autē vir eius cum esset iustus, & nollet eā traducere, &c. Bonus Christi seruus electus e millibus, vt suum deferat Iesu seruitiū, ea sanctitate, & iustitia pollebat, quà vidēs vxorē prægnantē se inscio prægnatus, tamē non vult eā traducere, hoc est, iuxta Caiet. non vult illam vituperare, nec accusare, sed mauult illam declinare, ne rei euidentissimæ cōspectu frequenti cogatur aliquid malum suspicari. Ex quo D. Pasch. Pasch.

lib. 2. in Matth. ait: *Hæc velim audiant temerarij, & discant inter causarū incerta, [illegible] magis Dei deliberare negotia, ne discrimine leuitatis pressi in deterius cadant. Et nos, fratres, quoties turbat nos dubietatis caligo, fallit rerū species, fugit superficies causarum interdū interiora veritatis nescire, declinemus, ad præsens iudiciū subtrahamus sententiam, fugiamus discrimen; dicamus totū Deo, ne dum temerè gestimus definire sententiā, nobis paremus ex discrimine alienorum nā[illegible].* Dei seruus fugiat iudicare, quod prorsus co-

eorum fugit iudiciũ, & ſolum paret diuino? Quod circa errorum authores cõgruentijs credant homines, ſine coniecturis, periculoſum eſt in omnibus ſceleribus: at in laſciuię lapſibus, ipſum eſt periculum. Horum iudicium prorſus fugiat, qui bonus, & iuſtus, & ſapiens eſt. Ex quo lucem capit locus Prouerb. 30. vbi ſic Sapiens loquitur: *Tria ſunt difficilia mihi, & quatuor penitus ignoro. Viam aquilæ in cælo; viam colubri ſuper terram, viam nauis in medio mari, & viam viri in adoleſcentia. Talis eſt & via mulieris adulteræ, quæ comedit, & tergens os ſuum dicit: Non ſum operata malum.* Immeritò noſter Delrius in adagijs non adducitur, vt credat his verbis libidinis æſtus ſignificari, quando ſingula verba illo reſpiciunt; ſiue in aquila aſcendente in cælum, rapto ſcilicet Ganimede, ſiue in colubro concubẽte cum Alexãdri matre, ſiue in naui Carthaginem ad Didonem appellente, ſiue in adoleſcentis circumitione. In his omnibus, & libidines, & celeberrima adulteria, & cantatiſſimi notantur amores; & nihilominùs ſapientiſſimus vir ab eorum indagatione, imò à iudicio eorum, vt à rebus prorſus extra hominum oculos poſitis, abſtinet, & præterit illa, vt penitùs ſibi inexplorata, & ignota. Sed cur cantatas toties libidines, ignotas tibi penitùs dicis eſſe, o ſapientiſſime hominum? Sapiens eſt, & quia ſapiẽs meritò à iudicio cauet libidinoſorum, vt quod excedat prorſus iudicium hominis. Quocirca dicebat D. Hieron. epiſt. ad Fabiolam, de veſte ſacerdotali. *De cæteris virtutibus, ſapientia, fortitudine, iuſtitia, temperantia, humilitate, manſuetudine, liberalitate, poſſunt & alij iudicare: pudicitiam ſola nouit conſcientia, & humani oculi huius virtutis iudices eſſe non poſſunt, abſque his, qui paſſim in morem brutorum, libidini expoſiti ſunt. O quantæ virgines, & quantorum ſpectata pudicitia in die iudicij dehoneſtabitur; quantorum infamata pudicitia à Deo iudice coronabitur.* Sanè & celebriores, & magis decantatæ libidines ſi inſpiciantur, fugiunt hominum oculos, vt fugit via aquilæ in cælum, via colubri in petra, via adoleſcentis in adoleſcentia, quę nullum iudicium ſui, nullamque coniecturã relinquunt iudicanti.

Pro. 30.

Hieron.

Ambr.

§. XI.

Verus Dei ſeruus non reſpicit proximorum vitia, niſi cum virtutibus temperata, vel penitus obumbrata.

Zizania vt meminerint Dei ſerui, priùs in memoriam reuocant bonum ſemen à Deo in agro cordis humani ſeminatum. Quippè aiunt: *Nonne bonum ſemen ſeminaſti in agro tuo? Vnde ergo habet zizania?* Non de zizanijs queruntur, quin ſimul recolant bonum ſemen agri: zizania habet Chriſtianus ager; ſed & optima, & præclara ſemina virtutum habet. Bonus ſeruus non reſpicit zizania ſine bonis ſeminibus; malus ſeruus reſpiceret ſola zizania. De S. Ioſepho dicitur, Matth. 1. *Antequam conuenirent, inuenta eſt in vtero habens de Spiritu ſancto. Ioſeph autem cum eſſet iuſtus, & nollet eam traducere, voluit occultè dimittere illam.* Miraris, quod iuſtus vir ſponſæ vterum tumentem ſe inſcio videat, & tamen illam nolit traducere. Quomodo id fieri potuit? Quomodo iuſtus talia videt, & prætermittit? Vidit equidem iuſtus tumentem ſponſæ vterum, ſed & ſimul oculos coniecit in eiuſdem ſponſæ & ingentes, & notiſſimas ſibi virtutes, ſub quarum

Matt. 1.

rum radijs ſic temperabatur ap- parens dedecus vteri; vt meritò caueret iuſtus de illo iudicare. Imperfectus homil. 1. in Matt. fatur: *Imperf.* *Cui inuenta eſt in vtero habens de Spiritu ſancto? Sine dubio à ſponſo ſuo Ioſeph, qui zeloſo amore ſemper ſe admonente, vitam eius circumſpiciebat Mariæ. Forſitan autem cum eſſet iuſtus, cœpit ſic cogitare de illa: Comeſſatrix, aut vinolenta numquam fuit; non leuis, non iocoſa, non cantatrix, non turpium verborũ amatrix. Hæc, & alia ſimilia tractans, nil horum inueniebat in ea, ſed è diuerſo omnia laudabilia, omnia admiranda, quæ ſine Spiritu S. poſſibile non erat eſſe in natura humana.* Iuſtiſſimus vir non in vteri tumore ſiſtebat, ſed ſimul ſplendidam Mariæ vitam rimabatur; apparens vteri dedecus non ſolùm inſpiciebat, ſed illi apponebat experta, & ſibi ſæpiùs explorata virtutum miracula, quæ nulli malę ſuſpicioni locum dabat. Vtinam ſic vniuerſi ad proximi errores afficiamur, ne tantum velimus notare, quæ apparent mala; ſed viſo malo proximi, ſtatim ad eius facinora euoluemus præclara. Aſt ea eſt hominum malitia, vt in proximis nulla ſemper ſcrutemur mala; ex quo non miror, quòd Dei indignationem incurramus. Mat. 16. *Mat. 16.* *Cœpit Ieſus oſtendere diſcipulis ſuis, quia oportet eum ire Hieroſolymam, & multa pati à Senioribus, & Scribis, & Principibus Sacerdotum, & occidi, & tertia die reſurgere. Et aſſumens eum Petrus, cœpit increpare illum dicens: Abſit à te Domine, non erit tibi hoc. Qui conuerſus dixit Petro: Vade poſt me, Sathana, ſcandalũ es mihi: quia non ſapis ea, quæ Dei ſunt, ſed hominum.* Et cur Petrus ſic meruit repelli? Cur meruit Sathanas vocari? Cur humani erroris reus haberi meruit? Meritò vocatur Sathanas, & habetur humani erroris reus, qui dum audit Ieſum, & moriturum, & reſurrecturum, totus hæſit in mortis infirmitate, minimè reſurrectionis recordatus. Quod indecorum erat mortis, illud tantùm reſpexit, quod erat virtutis, & gloriæ in reſurrectione, illud nec attendit, nec reſpexit D. Hiero. in epiſt. ad Algaſiam, quæſt. 3. fatus: *Hieron.* *Humano quippè timore perterritus, paſſionem Domini formidabat. Et quomodo audiens multa eum pati, & occidi, timebat ſic audiens, & tertia die reſurget, gaudere debuerat, & triſtitiam paſſionis reſurrectionis gloria mitigare.* Debuerat bonus ſeruus nõ ſolùm hærere in infirmitate, ſed & proſpicere ſimul virtutem: at vbi prætermiſſa reſurrectionis virtute, tantum reſpicit mortis infirmitatem, & Sathanas à Domino habetur, & reus tenetur erroris humani. Ioan. cap. 5. dialogus proponitur inter Phariſæos, & paraliticũ à Ieſu ſanatum. Reſpondit eis: *Ioan. 5.* *Qui me ſanum fecit, ille mihi dixit: Tolle grabatum tuum, & ambula. Interrogauerunt ergo eum: Quis eſt ille homo, qui dixit tibi, tolle grabatũ tuum, & ambula?* Bonus ſeruus Chriſti, dum meminit onus ſibi à Ieſu impoſitum, & ſimul meminit Ieſu virtutes, & miracula; ait enim: *Qui me ſanum fecit, ille mihi dixit, tolle grabatum, &c.* Vt ſub tanta virtute, & miraculo Sabbathi violatio minimè appareat. At ſerui nequam virtutis opere prætermiſſo, nil aliud attẽdunt, quàm onus impoſitum Sabbatho. Quò refero alibi datum D. Gaudẽtium, ſerm. 12. ad Neoph. aientem: *Gaudẽt.* *In cathalogo magno virtutum adhuc vnam fecerat opus Ieſus: quòd frementi contra ſe imperito populo Iudæorum, quaſi veriſimilem ſæuiendi additum dediſſe videbatur; quòd ſcilicet paralyticum in Sabbato curaſſet. Itaque tanquam violati Sabbathi reus inſectationem patitur Iudæorum.*

Quid turpius, quàm prætermiſſis tot virtutibus, vnam attendere violationem Sabbathi? quæ tamen non erat violatio, ſed fingebatur eſſe.

§. XII.

Tota inferni rabies non ſuperat menſuram virium vnius hominis, vt homini noceat Dei gratia munito.

INtroducitur diabolus ſeminator zizaniorum, & vocatur à Deo inimicus homo; ait enim Dominus: *Inimicus homo hoc fecit*. Et cur rabidiſſimus hoſtis vocatur homo? Nonne ſatiùs vocatur à Petro Leo rugiens? Nonne ſatiùs vocatur fulmen? Cur mavult Dominus illum vocare hominem? Homo infirmitatem ſonat; diabolus fortiſſimus eſt, & validiſſimus hoſtis ad perdendum: dicatur ergo hoſtilis rabies, immaniſſima bellua, leo, vrſus, tygris, & non dicatur homo. Aſt ſapientiſſimè à Deo relictis furiarum nominibus, nomen hominis aſſumitur, & homo vocatur duriſſimus hominum inimicus, vt pateat, quòd licèt validiſſimus ſit diabolus ad perdendum, tamen reſpectu hominis diuina gratia protecti, non excedit vires hominis vnius. Notiſſimi ſunt duo illi homines dæmonia habentes. Matth. 8. de illis dicitur, *Dæmones autem rogabāt eũ, dicentes: Si eijcis nos, mitte nos in gregē porcorũ. Et ait illis: Ite. At illi exeuntes abierunt in porcos, & ecce impetu abijt totus grex per præceps in mare, & mortui ſunt in aquis*. In duobus erant hominibus dæmones illi, & petunt mitti in totum porcorum gregem, in quē facilè à Domino intrare permittuntur. Nonne ſufficeret, quod vel in duos alios porcos intrarēt? Siquidem à duobus ſolis hominibus eijciuntur. Cur pluſquam duo porci dantur eorum poteſtati? Vt pateat, quàm alius eſt dæmon reſpectu hominis, & reſpectu cæterorum: qui enim hominem aggreſſus hominis vnius vires non ſuperabat, copioſiſſimum aggreſſus gregem ſic ſuperabat, vt omnes illæ belluæ nec primum eius impetum valerent ſuſtentare. Id quod miratus Diu. Chryſolog. ſer. 16. ait: *Grex in gregem mittitur, vt prodatur dæmonum multitudo, vt appareat hoc duos portaſſe homines, quod numeroſitas non valuit ſufferre porcorum*. Numeroſa animalium cohors diaboli impetum ſuſtinere non valet, quem duo, aut vnus ſuſtinet homo, quando quidem in humanis duellis diaboli tota poteſtas ad menſuram hominis temperatur. De feris terram exterminantibus locutus Daniel, cap. 7. ait: *Prima quaſi leæna, & alas habebat aquilæ: aſpiciebam donec euulſæ ſunt alæ eius, & ſublata eſt de terra, & ſuper pedes quaſi homo ſtetit, & cor hominis datum eſt ei*. Quæ leoninam referebat crudelitatem, & aquilinam velocitatem, ſubitò immutatur, & quaſi homo apparet: ne iam timeas primos diaboli exterminatoris impetus, leo procul dio rugiens apparet, & aquilis velocior ad perdendum, ſed in cōgreſſu, ſic Deo diſponente, temperatur, vt vnius hominis nō ſuperet feritatem. Quò ſpectans D. Paul. 1. ad Corinth. 10. ait: *Tentatio vos non apprehendit, niſi humana. Fidelis autem Deus eſt, qui non patietur vos tentari ſupra id, quod poteſtis*. Quantumcumque hoſtis furiat, etſi leonis edat rugitus, ferarumque omnium præſeferat rabiem, & crudelitatem, vbi in arenam deſcendit, vbi cum homine conſerit manus, ſubito vt homo apparet, nullo modo excedens vi-

Matt. 8. Chryſo. Dan. 7. 1. Cor. 10.

res humanas. Vnde hoc? *Fidelis eſt Deus, qui non patietur, &c.* Adeſt certaminibus noſtris Deus fideliſſimus iudex, & arbiter certaminum, qui nullam patitur in conflictu inæqualitatem. Hoc primum eſt in omni duello, quod athletæ ſeſe iudici, & magiſtro ſiſtant, à quo cauetur, ne aliqua ſit inter illos armorum inæqualitas. Similiter in duellis Chriſtianis Deus adeſt, vt iudex, & arbiter fideliſſimus, qui dæmonis arma ſic temperat, vt minimè excedant hominis arma. Ait enim Anſelm.

Anſel.

ibi: *Non permittet Deus vltra menſuram veſtrarum virium excreſcere pondus alicuius tentationis. Niſi enim Deus cum viribus tentamenta modificaret, nullus profectò eſt, qui malignorum ſpirituum tentationes corruens portet. Quia ſi menſuram iudex tẽtationibus non prabet, eo ipſo ſtantem deijcit, quo vltra vires onera imponit: & idcirco hoſtem noſtrum pia diſpenſatione permittit, & retinet, relaxat, & refrænat.* Expende illud, *ſi menſuram iudex, &c.* quippè in ſingulis conflictibus æquiſſimum, & fideliſſimum agit Deus iudicem, qui confligentium arma menſurat, nec permittit truculentum hominum hoſtem accedere, niſi priùs attemperatus fuerit ad menſuram hominis. Id vt oſtenderet Dominus Luc. 8 quærit à dæmoniaco:

Luc. 8.

Quod tibi nomen? At ille dixit, Legio quia intrauerant dæmonia multa in eum. Et cur Dominus voluit patefacere, dæmoniorum multitudinem tantam incurriſſe in hominem vnum, niſi vt oſtenderet, quam veniant à Deo temperati omnes impetus dæmonis? Licèt enim tota infernalis multitudo proſiliat in certamen, numquam tamen vnius hominis vires excedit. Ait ibi D. Baſil.

Baſ. Sel.

Seleuc. orat. 23. *Edocuit Dominus quàm multis humanum corpus traditum carnificibus dæmonibus non periret; quandoquidem dæmonum multitudo in vnum armata tollere eum non eualuerit.* Ex quo ſapienter educit Chryſol. ſerm. 17.

Chryſo.

Euidens eſt deſidia militis, ſi deſerat aciem, ſi greſſum retrahat ſi confligere pertimeſcat, vbi vnum numeroſo hoſte fortiorem prouidet eſſe captiuum. Et ſanè contemnenda eſt diaboli fortitudo, quando tota inferni potentia vnius hominis non ſuperat vires. Parùm illi credebat Rex Balac, qui conuocans diuinum Balaam, vt aduerſus Iſrael veniret cum dęmonum poteſtate, ait Numer. 22.

Nu. 22.

Veni igitur, & maledic populo huic, quia fortior me eſt: ſi quomodo poſſum percutere, & ejicere eum de terra. Quæ verba ſic legit Orig. hom. 13. in Num.

Origen.

Veni nunc, & maledic mihi populum hunc, quia fortior eſt hic, quàm nos, ſi fortè poſſimus percutere aliquos ex eis. Magum vocat Balaamum, vt veniat inuocatis diabolis ad maledicendum populo Dei, & nilominùs dicit, *ſi fortè poſſimus percutere aliquos;* non enim tantum fidit in dęmonum potentia, vt de eorum auxilio certam ſibi victoriã promittat; ſed adhuc illis venientibus, vt acutè notat ibi Orig. dubitat, an poſſint vniuerſi aliquem ex Iſraelitis perdere: quippè ait Orig. *Videtur mihi Rex hic non ex integro confidere in Balaam diuino, ingenti de virtutibus, quæ in populo Dei facta ſunt, auditione perterritus, & ideò dicit, ſi fortè præualeant maledictiones Balaam, vt aliquos ex ipſis poſſit percutere.* Et quidem omnes dæmonum maledictiones non valent aduerſus hominem minimum dum ille velit reſiſtere.

Matt. 13.

Matth. 13. Serui autem dixerunt ei; Vis, imus, & colligimus ea? Et ait; Non, ne forte colligentes zizania, eradicetis ſimul cum eis, & triticum.

§. XVII.

Illicitum ſemper eſt, & maximè barbarum, ex ſola audita accuſatione proximum inauditum, & prorſus inſcium pœna aliqua multare.

SAnè boni ſerui nimio virtutis zelo feruentes, dum ex herbis creſcentibus lolium, & zizania ſuſpicantur eſſe in agro Christiano rem ſummo iudici deferunt, de cuius ſententia contendunt ſtatim mala illa eradicare, & prorſus ab agro exterminare. A iuſto tamen iudice patre familias impediuntur, ne & abſenti, & inaudito reo, tanquam præſenti, & conuicto inferant damnum. Vt enim præclarè notat noſter Salmeron, loliũ cùm adhuc in herba eſt, tritico maximè aſſimilatur, & vix ab illo diſcernitur, adeò vt circa illud etiam oculatiſſimus poſſet falli. Quis ergo vel iudex, vel pater familias, quando mille poſſunt eſſe fallaciæ, ex ſola accuſatione audita, inauditũ reum percutit gladio? Accipite Chryſoſt. epiſt. 1. de iudicio circa ſe facto expoſtulantem. Si autem aduerſarij noſtri, qui ita impiè egerunt, adhuc fingunt crimina quædam, propter quæ nos iniuſtè eiecerunt, non datis nobis, neq; commentarijs, neque libellis, neque manifeſtatis accuſatoribus, agemus, & tuebimur etiam nos libenter cauſam, monſtrabimuſque illos ipſos, non nos reos eſſe eorum, quæ nobis impingunt, ſicut & planè innoxij ſumus. Et contra, *quæ ab ipſis facta contra omnem ſunt honeſtatem, contra omnes leges, contra omnes eccleſiaſticos canones. Et quid dico canones eccleſiaſticos? Neque in Gentilium iudicio, neque in Barbarorum tribunalibus talia attentata ſunt vmquam. Neque Scitæ, neque Sauromatæ vmquam iudicarunt, iudicium dandum vni parti, abſente ea, quæ accuſatur, & vitante non iudicem, ſed inimicitias, & inuocante multa millia iudicum, & proteſtante coram toto orbe declaraturam ſe non eſſe ream, depulſuramque crimina, & oſtenſuram ſuam innocentiam.* Quid ſapientius? Quid iuſtius? Quid conſultius proximorum honori, & famæ? Ex ſolo accuſatore audito, qui vel falli poteſt, vel poteſt fallere, inauditum proximum caſtigare, natura abhorret, nulla lex permittit, nec Barbarus vllus, nec Scitha, nec Sauromata fuit auſus, nec pater patitur, nec iudex, nec carnifex. Hanc tyrannidem maximè in orthodoxos exercuit exlex illa Valentis Arriani perſecutio, de qua D. Baſil. epiſt. 70. *Cùm nemo ſceleratus ſine certis indicijs condemnetur, Epiſcopi ſola intercedenti calumnia dãnantur, & nulla euidenti probatione aſſertis, ac roboratis criminationibus, ſupplicijs tradantur. Nonnulli nec nouerunt quidẽ accuſatores ſuos, neque tribunalia viderunt: neque delati ſunt primùm, ſed noctè intempeſta arrepti in exilium fugati ſunt.* Hæc ſolùm apud exleges homines fiunt, quòd nimirùm proximi ſubitò nullum ante iudicium, nec tribunal, nec accuſatorem, nec patronum experti, ſe iam in ſupplicio, & pœna videant. Id cauens Paulus in Chriſtianis 1. ad Co-

Chryſo.

Baſil.

rinth. 4. ait: *Itaque nolite ante tempus iudicare.* (1.Cor.4.) Iudicium fidelibus vetat, à quo damnationis sententia in proximo procedat: quid ergo nemini licet damnare fratrem, nec iudici, nec parenti, nec magistro? Nemini prorsus, nisi priùs euidenti probatione cogatur reus conuinci, & confiteri. (Chryso.) Ait Chrysost. ibi, homil. 11. *Quid igitur, nonne magistras hoc facere, nempè iudicare, oportet? Oportet quidem, veriùm in manifestis criminibus, & confessis, & hoc si temporis commoditas expostulabit.* Dum delicta, & errores proximi non sunt prorsus manifesti, & euidenti probatione conuicti, & quos reus interrogatus confessus fuerit, nec iudici, nec patri, nec magistro licet de illis iudicare. Quod suis fidelibus cupiens esse cautum Dominus, ait Exod. 23. (Exo.23.) *Non suscipies vocem mendacij:* vbi Septuag. habent: *Non suscipies auditionem vanam.* Quod si quæras, quæ sit vana auditio? Illa proculdubio vana putatur, quæ nulla euidenti probatione nititur, nec habet plus substantiæ, quàm verba, & sermones prolatos, quibus semper potest subesse falsum. Ex quo aiebat Philo, lib. de iudice: (Philo.) *Hoc legis caput mihi videntur quidã e Græcis legislatoribus desumpsisse è sacratissimis Moysis tabulis, inter dixisseque, ne ex auditu feratur testimoniũ, quòd quæ quis vidit, certa iudicanda sunt, quæ verò audit, non perinde firma.* Quod si audita solùm, non debent à iusto viro vt firma iudicari, quanto periculo iudicantur vt firma, quæ vna sola aure percipiũtur, altera prorsus proximo negata, ne possit, si quam habet innocentiam, facere testatam. Qui sic in proximos suos, & Scithis, & Sauromatis sunt barbariores, illud proculdubio merentur, vt sine illorum conscientia durissimis supplicijs castigetur, propter aliquos de illis etiam sermones vanè iactatos, quando nullus est, qui accusatorum linguas possit euadere.

§. XIV.

Proximorum errores simplicioribus verbis deferendi sunt, ne grauiores appareant.

BOni Dei serui in præsenti notandi sunt, vt deferant summo iudici orta in Christiano agro zizania, nimirùm aiunt: *Vis imus, & colligimus ea?* Expende illud, *colligimus ea:* quid simplicius dictum? Non agnominum, & verborum grandium sonitu malum aggrauant, nec exaggerant; sed simpliciter, & sincere nominant proximi mala. Diuinum optimè nouerunt adimplere præceptũ, quod Prouer. 20. sic cauet: (Pro.20.) *Ei, qui reuelat mysteria, & qui ambulat fraudulenter, & dilatat labia sua, ne commiscearis.* Expende illud, *dilatat labia sua:* sunt enim susurrones, & criminatores homines à natura, qui nullum proximi defectum simpliciter, & sincerè nouerunt narrare; sed ampullatis verbis illum amplificant, & dilatant. Nullus error proximi in horum labijs apparet, nisi sub grandiorum facinorum vocabulis dilatatus, amplificatus; vt vel parua scintillula nequeat aliter quàm flammiuomus Aethna vocitari. Ab his hominibus longè absint Dei serui, qui potiùs proximi errores debent minuere, quàm ampliare: imò ab his quàm longissimè absit, quisquis velit rectum iudicium, & innocuum præstare. Monebat Dominus, Exod. 23. (Exo.23.) *Non suscipies vocem mendacij,* alij cum Septuag. legunt: *Non suscipies auditionem vanam:* quod si quæras, quæ sit auditio vana? Ea est ampullata de proximi

defecti-

defectibus locutio; quæ grādia præferens vocabula, parùm, aut nihil veritatis habet, sed instar ampullarum turgentium, si vel leniter tangatur; euanet. Pulchrè ad hæc aiebat Philo, lib. de iudice: *Ergo ante omnia præcipit lex iudici, caueat, ne vulgarem narrationem auribus accipiat; sed excludat vanas vulgo protritas, damnatasque fabulas figmentorum poeticorum, res nihil multis verbis exaggerantium.* Hoc equidem maximè cauendum iudici est, ne præbeantur aures illis, qui nunquā non poeticè loquuntur, res nihili multis verbis exaggerantes, vt quæ in se nullum habent momentum, de asfictis vocabulis pompam accipiant, qua traducantur. Quo se malo affectum lugebat Psaltes. 23. *Posuisti nos in opprobrium vicinis nostris, subsannationem, & derisum iis, qui in circuitu nostro sunt.* Chrysost. ibi legit hanc secundam partem, *Pompam iis; qui in circuitu nostro sunt.* Quid subsanatio, & derisio cum pompa? Sanè nulla trucior subsanatio, & derisio est, quam vbi defectus aliquis excipitur pomposis, & ampullatis vocabulis, vt vel in minimis defectibus grandè intonet sophos. Sed dum notatus error paruus sit, quid tua, quòd criminator proijciat circa illum ampullas, & sexquipedalia verba? Misera sanè est hominis conditio, qui nō re vera, sed oris criminantis pompa traducitur, & in pœnam vocatur. Nec vir sanctus adeò sentiret suos defectus pomposis traduci vocabulis, nisi maxima esset vis atti huic ad perdēdas proximorum causas. Ait enim Minutius Felix in Octauio: *Plerumque de proditis ferantium viribus, & eloquentiæ potestate, etiam perspicuæ veritatis conditio mutatur. Id accidere pernotum est auditorum facilitate qui dum verborum lenocinio à rerum intentionibus auocantur, sine delectu assentiuntur dictis omnibus; nec à rectis falsa secernunt; nescientes inesse & incredibili verum, & verisimili mendacium.* Expendendum est illud: *Verborum lenocinio à rerum intentionibus auocantur:* quippè natū est verborū pompa vis, vt auditores auocet à rerum intentione, adeò vt minimè attendentes rei paruitati, de magnitudine verborum nil suspicentur, nisi magnum, quo ebibunt nocentissima proximis mendacia.

Philo.

Psal. 23

Minut.

§. XV.

Maximè iniustus est, qui nihil vitij in fratre nouit dissimulare.

MEritò boni serui prohibentur statim eradicare zizania, sed illa præterire, & dissimulare parumper iubentur; non enim iustus est zelus, qui nihil nouit cōcedere fragilitati, nihil nouit dissimulare. Hunc monebat Ecclesiast. cap. 7. *Noli esse iustus multum.* Vt in omnibus moralibus virtutibus, sic & in affectu iustitiæ excessus est, & excessus maximè nocuus; sæpè enim, vt vulgò aiūt, summum ius, summa iniuria est. Ergo iustus sciat fragilitati humanę aliquid concedere in proximo, ne ex iusto fiat iniustus, inhumanus, & bonis iniurius. In præsenti ait D. Hieron. *Si quem rigidum, & trucem ad omnia fratrum peccata conspexeris, vt nec in sermone peccanti, neque propter naturalem interdum pigritiam moranti det veniam: hunc scito plus iustum esse, quam iustum est, nam inhumana iustitia est fragilitati hominum non ignoscens.* Semper quæ vera iustitia est, se intra misericordiæ carceres custodiat, ne si misericordiam exeat, & omnia punire velit, non iam iustitia sit, sed inhumanitas, sed iniuria, sed

Eccle. 7.

Hieron.

ria, sed

ria, sed crudelitas. Huc inter alios pulcherrimè spectabat Ferrandus Carthaginensis Diaconus in Parænetico ad Reginum Ducem, regula. 6. aiens: *O quanta dissimulanda sunt, quanta toleranda, quanta leuiter attingenda, quanta Sacerdotumque intercessionibus concedenda ab illo, qui sapienter audit: Noli esse multum iustus*. Multa dissimulet, multa patienter sustineat, quisquis à vero iustitię tramite nolit discedere; semper enim correctioni instare, & vel ad minimum errorem cæcutire nolle, crudelissimum est, & valde nociuum. Quippè ait Tertullian. in carm. ad Senatorem: *Semper nocet vtile longũ*, & quidem prudentissimè; licet enim esca vtilis sit, sed si ab escis non abscedimus, potiùs mortem inde, quàm vtilitatem oriri nouimus. Suos etiam habeat fines iustitia, imò semper viuat in confinio misericordiæ, vt inde seruet iustitiæ nomen, quod sic nouerit errores corrigere, vt & parcens in aliquo saluti proximi consulat, & honori. Deuteronom. 25. feriebat lex nocentes quadraginta plagis; at iudices numquam plagarũ numerum implere permittebant. Et cur non permittebant? Pulchrè Theod. quæst. 30. ait: *Quia maior numerus vapulantẽ infamat; si enim ceciderint eum pluribus, deformis abibit frater suus in conspectu tuo. In extransgredi legem permittunt, ne exactum obseruãtes numerum, etiam nolentes vapulantem infament, plurimis plagis illatis*. Sic iusti viri cauent semper exactum iustitiæ rigorem in correctione fratrum, ne iustitiam conuertant in crudelitatem. De hoc latiùs 1. com. lib. 1. cap. 2. §. 3. & 4. & alibi.

Ferran.

Tertul.

Deut. 25

Theod.

§. XVI.

Qui filiali in Deum dilectione sunt affecti, Deum cupiunt in proximos misericordem.

QVàm promptos se ostendũt serui hi ad eradicanda zizania, ad peccatores puniendos; aiũt enim, *Vis imus, & colligimus ea?* Nil nisi iudicium, & seueritatem circa malos cupientes: ex quo meritò vocantur à Domino serui, dum ait: *Serui autem dixerunt, vis imus, & colligimus ea?* Serui sunt, & sterili spiritu laborant, qui seueritatem extorquent: si enim non seruili spiritu, sed filiali Dei amore vigerent, nil magis cuperent, quàm Deum misericordem, & proximis parcentem exhibere. Psalm. 118. ait Dauid ad Dominum: *Aspice in me, & miserere mei secundum iudicium diligentium nomen tuum*. Miraris, quod Dauid petat respici à Deo secundum iudicium, quando aliàs clamaret: *Non intres in iudicio cum seruo suo, Domine*: hic iudicium deprecatur, illic secundum iudicium petit respici, sed secundùm iudicium diligentium Deum. Dilectores autem Dei eo ipso, quòd diuini amoris flammis sunt incensi, nec in iudicio Deum seuerum, sed pium, & misericordem proximis vellet, Pro quo D. Bernard. serm. 2. in vigil. Natiuit. ait: *Non sicut ego merui, sed sicut illi decreuerint, miserere*. Securè Dei dilectoribus remittitur de salute humana iudicium; notum enim est, quod Dei dilector Deum erga homines misericordem vellet, iudicis rigorem à Deo ablegabit. Dixit Dominus semel Petro, Matth. 19. *Sedebitis & vos super sedes duodecim, indicantes duodecĩ tribus Israel*. Hoc Petro dictũ accipe, sed & Ioan. 21. ait Domi-

Ps. 118

Bernar.

Mat. 19

Ioan

Dominus: *Simon Ioannis diligis me plus his? Dicit ei: etiam Domine, tu scis, quia amo te. Dicit ei: Pasce agnos meos.* Antea iudicium hominum Petro datur, modò nihil de hominum iudicio, sed hominum pascendorum cura mădatur! Cur Domine, dum præficis Petrum orbi, nō magis iubes, vt regat virga, vt iudicet, sed solùm petis, vt pascat? Præmiserat Dominus amoris examen, & vbi Petrum Dei dilectorem inuenit, satis scit nullam in eo seueritatem iudicij, sed plenam misericordiam, & fratrum pascuam requirendă. Ex quo monebat Paul. ad Coloss. 3. *Induite vos ergo sicut electi Dei, sancti, & dilecti viscera misericordiæ benignitatem, &c.* Vbi dilectio antecedit, & Dei charitas in cordibus humanis diffunditur, nil priùs inde prosilit, quàm misericordia, & benignitas, vt dicat Chrysost. hom. 14. ad Rom. *Est sanctorum genus omne beneuolum, propensoque erga alios affectu: propterea & Paulus dicebat: Induamini igitur tanquam electi Dei sancti, & dilecti viscera misericordiæ.* Et adhuc pendendum est illud, *viscera misericordiæ.* Quid est, induite viscera misericordię? S. Remigius quid filiale ibi significari putat, quo quis vt filius ad Dei viscera refertur; nec absre monebat Paulus, quòd viscera misericordiæ induamus, antiquitùs enim filiorum adoptionem recipientes, sub exteriori matris familias veste recipiebatur, & inde quasi parturiebatur. Monemur ergo visceribus Dei Patris adhærere, non tanquam principio coniuncto, vt filij naturales, sed tanquàm vesti, & indumento, vt filij adoptiui. Nec prætermittendum est, quòd Paulo idem sit spiritus adoptionis, & spiritus misericordiæ, idem manere in visceribus Dei, vt filius, & misericordiam, & benignitatem ad omnes præseferre. Quò enim plus filialis dilectionis habes, quò magis intra Dei viscera, vt filius manes, eò maiorem exundare ad omnes cupis misericordiam. Vnde Matth. 18. dicitur: *Egressus autem seruus ille, inuenit vnum de conseruis suis, qui debebat ei centum denarios, & tenens suffocabat eum.* Cur tam durus in fratres? Seruus erat, ab omni filiali amore prorsus alienus, insuper non manebat in Deo vt filius, sed vt seruus à Deo erat egressus; si enim vt filius in Patre mansisset, non potuisset non cupere proximo misericordiă, & beneuolentiam. Ait Theophil. ibi: *Egressus seruus, qui veniam obtinuerat, strangulat, ac premit conseruum. Nullus enim, qui in Deo manet, compassionis expers est: sed ille egressus erat, & à Deo nunc alienus erat; magna autem erat incredulitatis.* Seruilem, & à Deo alienam conditionem comitatur crudelitas: ingenuus, & filialis affectus, quo quis vt filius adhæret Deo, nullo magis ostenditur, quam in eo, quòd semper cupiat proximis adesse, & prodesse. Quid plura? Quantus apparet affectus ad subueniendũ, tantus apparet filialis respectus ad Deum. Dum staret Stephanus coram Principibus Sacerdotum subiturus sententiam, subitò clamăs ait: *Ecce video cælos apertos, & Iesum stantem à dextris virtutis Dei.* Cur non magis ostenditur Iesus sedens à dextris Dei? Nonne ostenderetur magis tunc Patri æqualis, si ostenderetur sedens, & ad eius dexteram? Sic dicitur communiter sedere ad dexteră Dei Patris, vt Patri æqualem Filium ostēdat. Cur ergo modò non sedens, sed stans ostenditur? Equidem vbi Stephani causa in iudicio agebatur, & ipse Stephanus stabat, vt reus, nullo magis ostenderetur Dei Filius, & Patri æqualis, quàm si in habitu

Coloss. 3. Chryso. Mat. 18. Theoph.

habitu opitulantis, & subuenientis ostenderetur, stans cum stante, & patiens cum patiente. Pulchrè ad hæc D. Petrus Dam. sermon. de S. Stephano, ait: *Aperiuntur ergo cæli, & puto, quòd omnes cæli, eorumque apertionem sequitur visio Dei, & videtur Iesus stans à dextris virtutis Dei. Ne Patre minor esse putetur, stat cum stante, cum bellatore bellatur, quia lapidatur cum lapidato.* Expende ab illis: *Ne Patre minor esse putetur, stat cum stante, &c.* Equidem sedentibus iudicibus aduersus Stephanum, & Iesus ad dexteram sedens ostenderetur, vix credi posset Filius Dei, & Patri æqualis, quādo huius proprium est subuenire etiam veris reis. Ideò tunc minimè sedet, sed stat cum stante, fauens, & opitulans homini suo, in quo sese ostendit Filium Dei, Patris æqualem, cuius est, misericordiam omnibus ostendere, neminem perdere. Inde est, quòd dum Petrus zelo plenus Sacerdotis serui auriculā gladio percutit, dixit illi Dominus, Matth. 26. *Conuerte gladium tuum in locum suum; omnes enim, qui acceperint gladium, gladio peribunt. An putas, quia non possum rogare Patrem meum, & exhibebit mihi modò plusquam duodecim legiones Angelorum?* Expende quid dicat Dominus, se posse habere ex Patre ad illum conflictum, nimirum ait, se posse habere ex Patre plusquā duodecim legiones Angelorum. Cur non magis dicit, se posse habere duodecim millia fulmina, quæ regionem illam in cinerem reducāt, vt reduxere Sodomam; vel se posse habere ex Patre serpentes ignitos, qui, vt quondam Israelitas, sic modo vniuersos Hierosolymitanos tradant internecioni? Cur his prætermissis, maluit Angelos meminisse, genus & salutare, & amicum omnibus? Pulchrè Euthim. ibi: *Non dixit, possum eos perdere; maluit scilicet imbecillus videri, quā perdendi potentiam ostentare.* Non est filius Dei, qui ostēditur in perdendi potestate, sed in studio subueniendi, & defendendi genus humanum: vt discas, in quo possis cognoscere filialem affectum erga Deum habitum. Hunc qui habet, nihil magis in optatis, quam omnia, & Deum ipsum reddere homini placatum.

Dam.

Mat. 26

Euth.

§. XVII.

Peccator ex consortio iustorum magnum emolumentum capit.

Sapienter mauult Dominus zizania inter triticum manere, vt qui nouit quātum emolumentum ex consortio, & conuictu iustorum impij capiant. Notissima est historia 4 Reg. 13. vbi sic: *Mortuus est ergo Elisæus, & sepelierunt eum. Latrunculi autem de Moab venerunt in terrā in ipso anno; quidam autem sepelientes hominem, viderunt latrunculos & proiecerunt cadauer in sepulchro Elisæi. Quod cum tetigisset ossa Elisæi, reuixit homo, & stetit super pedes suos.* Vbi notandum, quantùm lucrum percepit homo ille, vel ex momentaneo cōsortio cū Elisæo, mortuus ipse erat, nec vllus sperabat posse fieri, quod reuocaretur in vitam, sed & nulla ad id fiebat diligentia. Interea sepulto Elisæo parumper adhæsit; & ecce tibi morte depulsa, apparuit sanus, & viuus. Quis iam peccator, etsi in delictis mortuus, & prorsus frigidus contemnat iustorum consortium, quando hoc illi potest totam gratiæ vitam restituere? Pulchrè ex hoc monebat Bachiur. epist. de recipiendis lapsis, inquiēs: *Et tu ergo si mortuum dicis, vel iuxta Elisæi, illum, ossa constitue. Nolo, vt eum longè segreges à Christi membris.*

4. Re. 13

Bachi.

bris; quia ipse consortio meliorum erubescet, & resurget in vitam. Nonne emendationis partum putas esse momentum si peccator asciscitur in consortium beatorum, quia illorum præmia, sua sentit esse tormenta? Si quis laudatur, erubescit; si quis vituperatur, agnoscit. Inter hæc flagella verborum constitutus satisfactioni, emendationiq; semper approximat. Nunquam non salutaris est peccatoribus iustorũ hominum vicinitas, quorum virtutum exemplis ob oculos concurrentibus, vel frenantur à malis, vel resurgũt in vitam. Stimulus est iusti vita, quæ vicinos sibi peccatores agat in meliorem frugem, siue quòd erubescãt, steriles manere inter fœcundissima vitæ ligna, siue quòd exemplis accensi, ad diuites cõtendant quadã æmulatione partus virtutum. Propone tibi ob oculos mundi cunabula prima; qualiter cælum, & terra à Dei manibus ortũ ducant: vix terra apparet creata, & audit diuinum præceptum, Gen. 1. *Germinet terra herbam virentem,* & Gen. 1. præcepto obediens fecundissimos statim in partus prosiliuit. Non sic cælum; nec audit præceptũ de parturiendo, nec aliquid parturit, contentum luminibus ornari, & vestiri, quo finitur quarta die. Necdum incipit quinta dies, & ecce tibi aliud Dei præceptum intonat: *Producant aquæ reptile animæ viuentis:* & statim aquæ mille animalia producunt. Fœcunditatem producendi dederat Dominus primò terræ; illam deinde cælis non dedit; rursus eamdem aquis largitur. Et cur, quæ negatur cælis, aquis conceditur? Cur necessũ fuit, quòd aquæ haberent fœcunditatem, immediatè ante negatam cæli? Parturienti iam terræ de præcepto diuino, proximæ, & vicinæ, & coniunctæ erant aquæ; ab vtrisque cælum longè erat distãs: quare quæ parturienti terræ proxima erat aqua, & simul iuncta, non potuit de terræ vicinitate in idẽ præceptum non surgere, & eamdem fœcunditatem inducere. Ait D. Basil. Seleuc. orat. 1. *Cùm aridam mari coronasset Deus, non visibus ineptum ostendit mare, ne quidem genituræ. Oportebat id siquidem vicinæ terræ ad partus edendos non inferiùs videri.* Bas. Sel. Non potuit aqua vicini elementi non induere virtutem; nec præceptum diuinum de producendo terræ datum, & in terra obseruatum, nõ potuit non obseruari etiam in aquis, quæ erant vicinæ. Quid plura? Vix fieri nequit, quod peccator dũ iustis adiunet, nõ similes induat virtutes, & non cogatur seruare rectitudinem. Sunt equidem iustorum virtutes instar laqueorum, qui vicinos peccatores in iustitia vel cogant viuere. Vnde de coruo ab arca Noe emisso dicit Gen. 8. *Egrediebatur, & non reuertebatur.* Id Gen. 8. quod ponderans D. Ambros. lib. de Ambr. Noe, cap. 17. ait: *Egressus coruus non reuertitur ad iustum: quia euasisse se credit iniustus tanquam de vinculis, cùm iustus ab eius se consortio separauerit.* Quot enim erãt in iusto opera virtutum, tot sunt vincula, quæ impium in iustitia vel inuitum contineant. Huc refero dicta tom. 3. lib. 14. cap. 4. §. 3. & lib. 14. cap. 12. §. 7.

Matth. 13. Sinite vtraque crescere vsque ad messem; & in tempore messis, dicam messoribus; Colligite primùm zizania, & alligate ea in fasciculis ad comburendum.

dum, triticum autem cōgregate in horreum meum.

§. XVIII.

Sectionis aſperitas tunc ſolum non damnoſa, cùm maturo, & opportuno tempore exhibetur.

NOn prorſus impediuntur ſerui iſti ab euulſione, & ſciſſione zizaniorũ in agro Chriſtiano, ſed iubentur expectare meſſis tẽpus; vbi enim ſeges matura ſit ad meſſem, nullum illi malum timetur, licèt tunc accedat aſperitas falcis, ſola immatura aſperitas nociua eſt; quę autem tempore maturo exhibetur, ſemper inuenitur ſalutaris. Iam ſæuientibus hoſtibus ſeſe tradebat Ieſus, & dum ſe hoſtili tradit phalangi, ſic de ſuis
Ioan. 18 diſcipulis cauet. Ioan. 18. *Sinite hos abire, vt compleretur ſermo, quem dixit: Quos dediſti mihi, non perdidi ex eis quemquam.* Merito cauet Dominus, ne diſcipuli comprehendantur, vt porè qui de illis nullum erat perditurus: ex eo autẽ quod nullum perditurus erat, oportuit, vt illos à comprehenſione liberaret. Et quid, ſi comprehenderentur diſcipuli, an ideò neceſſum erat, quòd perderentur? Sanè & poſtea comprehenſi ſunt à tyrannis, & carceres, & verbera, & ludibria experti, ſecti ſunt, truncati ſunt, milleq; mortis generibus conſumpti, & nihilominùs nullus ex eis perditus eſt. Cur ergo quando hi erant Apoſtoli, qui inter rabidiſſimas perſecutiones, & mortes nõ erant perdendi, tàm ſtudioſè modò cauet Dominus, ne comprehendantur, vt eorum perditionem euitaret? Cur, Domine, hoſtiles perſecutiones caues tuis, qui per tot perſecutiones erant coronandi? Non timet Dominus perſecutiones ſuis, ſed perſecutiones, & duritiès immaturas maximè cauet, vt quæ ſolæ poſſint eſſe etiam fortiſſimis hominibus lethales. Aiebat S. Philippus Abbas, epiſt. 14. S. Phil.
Ex his, quos ad ſaluandum ei Pater dederat, quempiam non amiſit, quia occidi eos immaturo tempore non permiſit. Hinc tota diſcipulorum ſalus pependit, quod non permiſſi ſunt cædi immaturo tempore; quòd permiſſi ſunt viuere etiam imperfecti, & fugitiui, & negatores, donec cæleſti igne toti maturuerunt, & tempore iam maturo facto, nihil iam illis timetur à falce, à gladio, ab vniuerſa mundi tyrannide. Huc conueniant omnes animarum curatores, & ſciant medicabilem, & ſalutarem falcem mittere, non tempore immaturo, ſed tempeſtiuè, & maturè. Leuit. 16. monebat Dominus Leuit. 16
circa ſacrificium pro peccatis faciendum. *Poſtquam emundauerit ſanctuarium, & tabernaculum, & altare, tunc offerat hircum viuentem, & poſita vtraque manu ſuper caput eius, confiteatur omnes iniquitates filiorum Iſrael, & vniuerſa delicta, atque peccata eorum, imprecans capiti eius, emittet illum per hominem paratum in deſertum.* Hæc vltima verba transfert Lectio Veneta, ſic: *Emittet illum per manum viri opportuni in deſertum.* Adhuc in rem noſtram ex Vatablo Tygurina fatur:
Tygur. *Emittet illum per manum viri tempeſtiui.* Non enim fidendũ eſt alteri manui, quæ peccata è medio tollat, niſi manui tempeſtiuæ, & opportunæ, quę ſcilicet, & tẽpeſtiuitatẽ, & opportunitatẽ obſeruet, ne quid immaturo tẽpore fiat. Sanè multo ſtudio debent tempeſtiuitatem,

& op-

& opportunitatem obseruare animarum curatores, præcipuè vbi peccatum asperitate euellendum est, ne si tumenti plagæ immaturè ferrum adhibeant, totam perdant medendi disciplinam. Id obseruabat Dominus optimus animarum curator, dicens, Isai. cap. 1 *Super quo percutiam vos vltra addentes præuaricationē? Omne caput languidum, & omne cor mærens. A planta pedis vsque ad verticem capitis non est in eo sanitas, vulnus, & liuor, & plaga tumens, non est circumligata, nec curata medicamine, nec fota oleo* Expende, quid obseruet, ne percussionem inferat, nimirùm, quòd in infirmo populo plagarum sic tumor immaturus, nullo oleo fotus, nullo concoctus medicamine. Sapientes enim medici vbi tumorē morbidum curant, non statim ferrum adhibent immaturo, sed priùs olei fomenta applicant, & alia medicamina, vt concoquatur tumor, & se maturum scissioni ostendat: & vt immatura percussio lethalis, sic matura plena inuenitur salutis. Meritò ergo Dominus à percussione abstinet, dicens; *Super quod percutiam vos:* Et quare abstinet à percussione? Ipse explicat verbis illis: *Plaga tumens non est circumligata, nec curata medicamine, nec fota oleo*: hoc est, nondum plaga maturuit fomentis; quare expectandum est tempus magis tempestiuum, & opportunum, quo ferrum imprimat vulnus. Et quādo temporis non seruanda opportunitas in animarum procuranda salute? Paul. ad Rom. 12 exhortatur, quod simus inter alia multa *spiritu feruentes, Domino seruiētes:* multi legunt: *spiritu feruentes, tempori seruientes.* Et cur spiritus feruori adiungitur temporis seruitus? Sapientes quidem spiritu feruentibus hominibus mandatur, quòd tempori seruiāt, quasi in hoc feruori frænum iniiciant, ne quid immaturè faciant, sed in omnibus opportunitatem, & tempestiuitatem seruent, vt populo salutem acquirant. Ait ibi Diu. Ambros. *Quoniam dixerat, spiritu feruentes, ne hoc sic acciperent, vt passim, & importunè verba religionis ingererent tempore inimico, per quod forsan scādalum excitarent, statim subiecit; tēpori, seruientes, vt modestè, & cum honestate aptis, & locis, & personis, & apto tempore religionis fidem loquerentur.* Omnia equidem difficilia cautisper differēda sunt, vsque dum appareat tempus maturum.

Isai. 1.

Rom. 12

Ambr.

§. XIX.

Eisdem rebus puniuntur homines acerbissime, quibus vtebantur in delitijs suis.

Zizania in fine colligari iubentur, & in fasciculos effingi, vt comburenda tradantur; & cur iubentur zizania in fasciculos effingi, vt tradantur igni? Apud Luc. cap. 3. dicitur Dominus, quod purgabit aream suam, *paleas autem comburet igni*: & non iubentur paleæ priùs alligari in fasciculos, sed sic vt inueniuntur, iubentur comburi. Cur sola zizania non antea igni traduntur, quàm alligentur in fasciculos? Meritò quidem; vt enim zizaniosi homines, vt sic loquar, dum viuunt, toti sunt in colligationibus, & factionibus erigendis, quibus pax inter fratres perdatur, sic etiam in colligationes, & fasciculos efformati traduntur igni, & qui excitandis factionibus, & colligationibus viuebant, inter easdem colligationes æternùm se crucient. Sic quæ hic ad gaudia sumūtur ab hominibus, postea ad æternos cruciatus conuersa

Luc. 3.

Matt. 2. uersa inueniuntur. Matth. 2. fine veste nuptiali ausus est quis cælesti mensæ, nocturno conuiuio adesse: quem videns Dominus ait: *Ligatis manibus, & pedibus eius, mittite eū in tenebras exteriores: ibi erit fletus, & stridor dentium.* Audio hunc mitti in tenebras, non audio mitti in ignem. Cur cùm omnibus reprobis ignis sit paratus æternus, hunc non ignis, sed tenebræ excipiunt? Erat equidem iste de cincinnatis, & crinitulis adolescentibus, qui nocturnis tenebris agunt vitam; quibus vt modò tenebræ nocturnæ sunt ad delitias, sic tunc eosdem tenebræ ad æternos cruciatus excipient. D. August. ser. 1. de pluribus martyrib. *O quisquis es flagitiosus, qui soles propter tua malefacta, & propter lasciua adulteria non solum tenebras non horrere, sed quærere, qui soles plus gaudere, quando lucerna extinguitur: non tales tenebras habebis, vbi gaudeas, vbi te voluptatibus carnis oblectes: non sic erunt ipsæ tenebræ. Quomodo erunt? Ibi erit fletus, & stridor dentium. Tortor sine defectu, tortus sine defectu.* Qui in tenebris sumpserunt gaudia, tenebras inuenient, à quibus acerbissimos cruciatus accipiant: illæ ipsæ res, quæ tibi modò solatia ministrant, tunc cùm ad finem vitæ ventum fuerit, æternorum tibi gemituum materiam ministrabunt. Sic Iudic. 9. Abimelech molæ fragmine oppressus, nec interfectus, petit ab armigero suo necari: *Qui iussa perficiens, interfecit eum.* Et cur permisit Deus, quod iste non interficeretur à petra iacta, sed feriretur ab armigero, qui ei iacula solebat ministrare? In eo ostendit Dominus, quales pœnæ maneant ad torquendos miseros homines in mortis tramite: per illas enim res, inter quas læti adiuiunt, immanissimos tunc patientur cruciatus. Ad hæc D. Petrus Dam. lib. 2. epist. 10. fatur: *Quem mulier fragmine molæ percussit, armiger ense peremit, quia castitatis aduersarios, diabolus æterna mortis internecione trucidat, vt quibus fuerat minister in pugna, eorum sit postmodum tortor in cœna; quæq; illis contra pudicitiam arma suggesserat, eadem exigentibus meritis in eorum tunc iugulum vertat.* Non alia tormentorum suorum fomenta reperient iniusti, quàm ea ipsa, quæ modò sibi fuere fomenta lætitiæ. Sub eisdem æternùm cruciati peribunt, sub quibus modò delitiosè viuunt.

(margin: Augus. — beside "ciatus excipient"; Dam. — beside "tur: Quem mulier")

§. XX.

Illatum alijs damnum sentient reprobi in se ipsis amarissimum.

A Iustissimo iudice sententia venit, qua zizania colligari prius iubentur, vt tradentur igni; sic quod ex coniunctione zizaniorum damnum sentit triticea spica, idem sentient zizania colligata ex se ipsis. Et meritò colligantur zizania, vt secum ipsis confligant, & sibi solis nocumentum inferant, quod inferebant agro dominico. Me in hanc cogitationem impulit Ægyptiorum tragœdia, de quibus dicitur, Exod. 12. *Factum est autem in noctis medio, percussit Dominus omne primogenitum in terra Aegypti, &c.* Cur magis voluit primogenita Dominus percutere? Vt Aegyptij in suis filijs perciperent illam ipsam doloris immanitatem, quam Israelitis ipsi intulerant, eorum occidentes filios, & suffocantes in Nilo. Ita D. August. ser. 89. de tempore, inquit: *Percutitur Aegyptus primogenitis affectu, vt ex eo cognoscerent, quantus dolor sit filiorum, qui necauerunt filios Hebræorum.* Quam alijs potionem

(margin: Exo. 12. — beside "de quibus dicitur"; Augus. — beside "ser. 89.")

amaram propinant, eamdem cogentur bibere iniusti, & illatum alijs malū cogentur gustare, quod illis amarissimum erit. Sic Deuth. 19. cauet lex aduersus falsum testem: *Reddent ei, sicut fratri suo facere cogitauit, & auferes malum de medio tui, vt audientes cæteri timorem habeant, & nequaquam talia audeant facere. Non misereberis eius, sed animam pro anima, oculum pro oculo, dentem pro dente, manum pro manu, pedem pro pede exiges.* Non aliud ei malum intendit lex, nisi idem, quod ipse nisus est inferre, vt vel sic cæteri deterrerentur. Sed sanè magis deterrerentur homines à tam nefario malo, si pœna duplo, aut quadruplo maior constitueretur. Cur ergo maluit Deus non duplo maius, sed idem prorsus malum inferre? Sanè nil sic afficit, & conterit homines, quàm dum coguntur pati eadem ipsa mala, quæ ipsi alijs intulere. Vnde sapienter Tertull. lib. 2. in Marcionem fatur: *Facilior timor talionis per eumdem saporem passionis. Nihil amarius, quam id ipsum pati, quod feceris alijs.* Non potest non amarissimè ferri à te malum, quod tu alijs caussabas: & fallor, nisi duplo magis quis erubescat sub pœna, quam ipse alijs intulerat. Ex quo lucem capit illud Apoc. 18. vbi Dominus ait de Babylone dānata: *Reddite illi sicut & illa reddidit vobis, & duplicate duplicia: secundum opera eius: in poculo, quo miscuit, miscete illi duplū.* Et quomodo iubetur duplum misceri illi? An duplo maius debet esse supplicium merito? Absit hoc à Dei misericordia, & iustitia; sed vocat duplum, quia est idem malum, quod ipsa intulerat; quod licèt in se maius non sit, cùm sit idem, tamen idem pati malum, quod tu intulisti, duplo amarius, & acerbius videbitur tibi.

Deut 19

Tertull.

Apo. 18

CAPVT III.

De semine iacto, & crescente, dum homo nescit.

PRædicationis fructus non expectari ex prædicatoris voce, sed aliunde, nimirùm à Dei gratia humani cordis terram emolliente, pulchrè docet Dominus exemplo seminis iacti in terram. Iacitur ergo in terram semen, quid tunc? Quòd ex semine iacto, germen exeat in spicam, & frumentum crescat; venit hoc à seminatore? Minimè; sed licèt seminator dormiat, vel aliò spectet, & germen ex terra adolescit, & fructus maturescunt in messem. Sic ad prædicatorem spectat iaciendum semen; quòd autem fructus nascatur, & ad maturitatem perueniat, id aliunde venit: nunquam tamen bonus prædicator laboris sui, non habebit messem, qua in æternum ditescat. Huc respicit parabola exārata à Diu. Marc. cap. 4.

Marc. 4. Sic est regnum Dei, quemadmodum si homo iaciat sementem in terram, & dormiat, & exurgat nocte, & die, & semen germinet, & increscat, dum nescit ille.

§. I.

§. I.

Ortus diuinæ gratiæ in anima laborem petit humanum, ſed non tam ab illo, quam à Deo fit.

SEmen iacit in terram ſeminator, & operit, & inter medios cleros dormit, vt ſæpiùs nocte, & die ſatis inſtet, & ſatorũ gaudeat augmentis: hæc omnia poteſt ſeminator præſtare; at ſemen occulta virtute, ſine illius conſcientia in germen, & in augmentum ibit. A quo ſatore percipitur ſeminum germinatio? Quid plura? Quod in ſeminum ortu, idem in gratiæ ortu videtur contigiſſe: is nobis occultiſſimus eſt; noſtrum laborem, & diligentiam requirit, quam nos præſtamus; at quòd gratiæ germẽ in nobis pullulet, nõ tàm à nobis, quàm ab occulta Dei manu fiet. Nabuchodonoſor exutus iam belluinam figuram, & hominem Dei gratia indutus, ſic de ſe loquitur: Dan. 4. *Et figura mea reuerſa eſt, ad me; & optimates mei, & magiſtratus mei requiſierunt me, & in regno meo reſtitutus ſum, & magnificentia amplior addita eſt mihi.* Expende operam nauatam à magiſtratibus, vt Nabuchodoſorem requirant; ait enim *magiſtratus mei requiſierunt me.* At quia requiſierunt cum ſimul & inuenerunt, & in regnũ reſtituerunt, & magnificẽtiam maiorem addiderunt? Id de diligentia magiſtratuum in ſe requirẽdo minimè affirmat; ponit equidem eorum diligentiam manifeſtam, dum ait *requiſierunt me*: verùm vbi ad regni acceptionem, & magnificentiæ additionem ventum eſt, nulli creaturæ manui id attribuit, ſed ait: *In regno meo reſtitutus ſum, magnificẽtia amplior addita eſt mihi.*

Dan. 4.

Quod enim ſinitur gratiæ in nobis parturitur, non tàm ab humanis laboribus, quàm ab occultiori fit Dei virtute. Sapienter Richar. Victorin. lib. 2. de eruditione inter hom. [illegible] cap. 29 ait: *Notandum ſanè eſt, quòd Rex iſte à ſuis dicitur requiſitus, non autem ab eiſdem reſtitutus. Sed quis, quæſo, eum reſtituit, niſi ad quem oculos leuauit, benedixit glorificauit? Nam ſi fortè in noſtra poteſtate ſit mentis noſtræ ſtatum, qualis modò ſit, vel aliquando fuerit per deliberationem [illegible], non tamen & æquè in noſtra poteſtate eſt, virtutis noſtræ detrimenta pro arbitrio reparare.* Non tàm opus arbitrij, & diligentiæ humanæ, quam opus occultiſſimæ Dei virtutis eſt, quòd gratiæ germen in animis noſtris pullulet, & nouum augmentum acquirat. De celebri Iſraëlitarum victoria, eiuſque ingenti progreſſu ait Exod. 17. *Cumque leuaret Moyſes manus, vincebat Iſrael.* Hoc vnum requirebatur, nimirùm, quòd Moyſes manus ſuas leuaret, leuatiſque Moyſis manibus, & vires Iſraëlitis addebãtur, & victoria appropinquabat. Sed Moyſis manus leuabantur in vertice montis, inde longè aberant pugnatores, qui cõſertas cũ hoſtibus habebant manus. Quo modo ergo Moyſis manus adeò [illegible] ſtantes tàm inſignem victoriã poterant cauſare? ſanè dum Moyſis manus viſibiliter leuarentur in cælum, ſimul aliam occultam trahebant Dei manum, cuius erat & vires addere, & gloriſas victorias reportare. Ad hæc D. [illegible] næus lib. 3. cap. [illegible] fatur: [illegible] [illegible] Amalech. [illegible]

Richar.

Exo. 17

Irin.

& prorsus ab oculis remotæ manus opus erat, nõ enim nisi à Deo tanta in nobis virtus germinatur, quæ sic deuictis hostib. possit nos in æternum ditare. Et quidem vbi gratiæ, viuidæque virtutis cernitur exortus, & augmentum, non tam ab homine, quàm ab occulta, latentique mihi virtute Dei censendum est opus. Dicitur enim Gen. 4. Gen. 4. *Sed & Seth natus est filius, quem vocauit Enos; iste cœpit inuocare nomen Domini.* Alij legunt: *Hic cœpit vocari nomine Domini*, hoc est iuxta D. Cyril. expositionem, lib. 1. Glaphicorum, cæpit dici, & vocari Deus. Et cur homo in tantam laudem deuenit, quòd haberetur Deus? Id notatur in lectione, qua dicitur cæpisse inuocare nomen Domini; vbi enim in illo tanta cepit nitere gratia virtutum, per quam diuinum nomen inuocabatur, statim ipse cæpit haberi Deus ex operibus, quãdo non nisi à Deo fieri potuit illud virtutum exordium, & religionis augmentum. Quò spectabat D. Cæsarius Caesar. Nazianzeni frater dialog. 1. inquiẽs: *Deificari Sethus, & Enos cœperunt illis temporibus, quia Sethus cœpit primus inuocare Deum.* Ex quo sese Deo deuouerunt, desierunt homines videri, & cæperũt haberi Dij; tantum enim virtutis opus diuinitatem in illis latentem, & operantem ostendit.

§. II.

Tot vitæ tempora agis, quot dies te in Dei gratia contines.

NOtanter de seminatore agẽs textus dicit, quòd *dormiat, & exurgat nocte, & die*: dixit, quòd *dormiat* solùm; & vbi addidit, quòd *exurgat*, ibi statim posuit, *nocte, & die*. Non equidem iacentes, & dormientes somno vitiorum, sed surgentes à peccati somno, ij faciunt integros dies, ij vitæ peragunt tempora. Psalm. 30. ait; *Deus meus es tu, in manib. tuis sortes meæ*, Psal. 30. Ex Hæbræo legit Hieron. *In manibus tuis tempora mea.* Chaldæus posuit: *In manibus tuis dies redemptionis*: & meritò nulla alia in hominibus noscuntur tempora, nisi dies redemptionis: dies, quibus redempti à iugo, & seruitute peccati, asserimur in libertatẽ filiorum. Psal. 38. clamat: *Notum fac mihi, Domine, finem meum, & numerum dierum meorum, quis est:* Psal. 38. Acutissimè D. August. expendit, qualem diem, qualem numerum dierũ cupiat Psaltes sibi ostendi, nimirùm, numerum dierum, siue diem, *qui est.* Non quemcumque diem, non quemcumque numerum dierum exoptat, sed numerũ dierum, qui est; inueniri ergo forsan poterunt alij dies, qui non sunt? Equidem veteris hominis dies non sunt; tũc tibi puta vera adesse tempora, veros dies accrescere, cùm exutus hominem veterem, & omnes eius defectus exueris. Pulchrè D. August. August. in psalm. 89. *Vtique petitur dies, qui est, non qui non est, quia dies isti, de quibus dicit, ecce veteres posuisti dies meos, non sunt. Illi autem anni, & dies non deficiunt, in quibus nec nos deficiemus, sed sine defectu reficiemur.* Nullus profectò crescit ad numerum dies, in quo sub lapsu gemimus, & defectu, vbi sub veteris hominis, & peccati lege viuimus, nec vnum diem peragere censemur; tunc numerus incipit dierum, cùm incipit numerus dierum, qui est, qui excludit humanos defectus. Psalm. 36. *Nouit Dominus dies immaculatorum.* Psal. 36. Vbi D. August. legit: *Nouit Dominus vias immaculatorum*: & meritò immaculatæ viæ pro diebus ponuntur, quando non anteà censentur dies esse, quam ex quo viæ immaculatæ vi-

tæ videantur reperiri. Et quæstionem facit, quòd dicatur Dominus cognoscere dies immaculatorũ, quasi nouum sit, quòd Deus omnia cognoscat. Cur ergo etiam vilissimæ res cognitioni subsint diuinæ, quod singulare dicitur de diebus immaculatorum, in eo, quòd cognoscantur à Domino? Paul. 2. ad Timoth. 2. penè quæstionem dirimit, dicens: *Cognouit Dominus, qui sunt eius.* Et quidem soli, qui sunt, & verè sunt, pertinent ad partem Dei, pertinent ad Dei cognitionẽ, adeò vt ex eo, quòd dies immaculatorum cognoscantur à Deo, manifestè ostendunt, quia soli ipsi verè sunt. Vnde dicebat Origen. in hunc psalm. *Sicut ergo alibi dicitur, cognouit Dominus, qui sunt eius, sic hic non impiorũ, sed immaculatorum dies cognoscere dicitur Dominus.* Quæ non sunt, nec cognoscuntur, & quando soli dies immaculati sunt, & ad Dei pertinent partem, nil mirum, si soli dicantur cognosci à Deo. Quo posito, sic monet consequenter Origenes. *Vnusquisque suam propriam facit diem. Cum retrahimus nos ab his, qui oderunt fratrem, & in tenebris ambulant, & in dilectione fratrum permanemus, dies nobis facimus charitatis. Sed & cum iustitiam custodimus, & cum visitantes viduas, atque orphanos in tribulatione sua immaculatos nos custodimus ab hoc saeculo, immaculatorum nobis ipsis facimus dies. Et isti sunt dies, quos nosse Dominus dicitur.* Fœlix, qui hos dies peregit; sanè solùm is dies verè peregit, quãdo sola immaculata vita integros, & plenos habet annos: vt dicat Sapient. 4. *Aetas senectutis, vita immaculata*: quasi annorum spatia non ab aliò mensurãda sint, quàm à bona vita; eos enim vitæ annos habes, quos habes in gratia. Id quod notans D. Ambros. lib. 2. de Iacob, cap. 8. dum eius longæuitatem ponderat, ait: *Erat itaque huiusmodi senex Iacob, qui vix speranda iuuenibus bona, incolumi, & tuta gratia claue iam clausa, & obsignata tenebat.* Integra erant tanto seni vitæ spatia: nec hora deficiebat, quando longæuitas eius sub claue gratiæ claudebatur. Discamus & nos, quos transilimus dies, hac claue obsignare; fallar, si quis perdatur. Luc. 1. *Elizabeth impletum est tempus pariendi, & peperit filium.* De quo Origen. homil. 9. in Lucam, ait: *Vbicumque iustus nascitur, ibi complentur dies. Ortus iusti plenitudinem habet, peccatoris natiuitas vacuitatem, atque inanitatem.* Huc possunt reuocari aliqua ex dictis 2. tom. lib. 11. cap. 3. §. 4. & 3. tom. lib. 14. cap. 10. §. 27.

2. Ti. 2. | Origen. | Sap. 4. | Ambr. | Luc. 1. | Origen.

Marc. 4. Vltrò enim terra fructificat, primùm herbam, deinde spicam, deinde plenum frumentum in spica. Et cùm se produxerit fructus, statim mittit falcem, quoniam adest messis.

§. III.

Turpissimum homini est, vltrò prosilire in damna sua.

VEl terra, vel quæuis alia insensibilis creatura vltro minimè procederet, nisi in fructus; quippe ait: *Vltro terra fructificat,* & quid aliud faceret quæuis alia creatura? Nulli non turpissimum esset, vltrò procedere in rem, quæ non fructifera, & decora, sed damnosa, & indecora existeret. Rem pulchrè expendens Tertul. de ani- Tertul.

ma 6. ait: *Video heredas, quantum velis, premas, ad superpuconari, & nullo præeunte suspendi, quod malint parietibus uuntibi sextili sylua, quàm humi teri voluptaria iniuria.* Et terra, & planta ad decus aspirant, & nil magis refugiunt, quàm quod videantur vltrò, & voluntariè ad damna prosilire, & iniuriã. Quod terra, quod planta refugit, turpissimè homines amplectuntur quotidie, dum vltrò in damna, & in perditionem currunt. Quam labem Ephraimò populo tribuebat

Oseas.10 Oseas, cap. 10. inquiens: *Ephraim vitula docta diligere trituram:* non mirum, si vitula diligat, & vltrò currat ad fœnum; id sanè mirandum, quòd vltrò currat ad iugum, & totum pondus plaustri sustentare diligat: hoc vel vitulæ turpe, homini autem sine dubio est turpissimum. Quippè ait Rupert. ibi:

Rupert. *Vitulæ cum grauissimo labore fatigantur, solent prodire ab area. Iterum autem diligentes aream, eo quòd fruges in ea comedant, sponte ad aream redeunt. Sic Israel, licèt frequenter affligeretur, & multa aduersa pateretur propter idola, tamen vltro ad idola reuertebatur.* Quid stolidius? Sanè hæc boum stoliditas innumeros homines implet, qui experti vitiorum labores acerbissimos, quotidie ad labores totis votis feruntur. Adhuc elegantiùs rè-

Gregor. ponderat D. Gregor. lib. 20. in Iob, cap. 16. inquiens: *Vitula terrenis laboribus assueta, relaxata plerumque, ad eumdem laboris vsum etiam non compulsa reuertitur. Ita prauorum mens huiusmodi seruituti dedita, & rerum temporalium fatigationibus assueta, etiam si sibi vacare liceat, subesse tamen terrenis sudoribus festinat.* Miraris bouinam stoliditatem in homine, qui vltrò currat, non ad fructus, sed ad damna sua. Et adest homo omni boue stoli-

Luc.14. dior, is, Luc. cap. 14. sese à diuinarum nuptiarum cœna excusans, ait: *Iuga boum emi quinque, & eo probare illa.* Quis bos ad quinque iuga festinaret? Et hic boue stolidior, ad quinq; iuga sustinenda festinat. Id quod ponderans D. Ber-

Bernar. nard. in declam. ad illa verba: *Ecce nos reliquimus omnia,* sic loquitur: *An verò comparatum iumentis; quis dubitet hominem, qui sibi iuga emerit iumentorum: nisi quòd eo sanè ipsis quoque iumentis conuincitur stolidior, & bestialior bestiis comprobatur, quòd iugi necessitatis earum propria, ipse subeat voluntate?* Quid turpius homini, quàm voluntate sua currere ad iuga subeunda, qualia boues, necesse habent cogi, vt illa subeant? Sed eò peruenit hominum stoliditas, de qua Iob. cap.

Gregor. 30. *Esse sub sentibus delitias computabant.* Vbi S. Gregor. lib. 20. cap. 16. inquit: *Manent sub sentibus, & hoc delitias æstimant, quia & dura quidem tolerant & tamen affectu nimiæ cupiditatis obligati, laborem eiusdem tolerantiæ voluptatem putant.* Infœlicissima peccatorum conditio, quòd sic damna voluntaria sectetur. Quo reuoco dicta 1. tom. lib. 3. cap. 4. §. 24. & alibi.

§. IV.

In virtutis via suam homo in primis infantiam obseruet, qua ad perfectionem crescat.

NOn statim terra producit spicam, sed priùs herbam, ne quis in virtutis studio putet in primis culmen tenere, sed necessum est, vt priùs infantiam aliqualem obseruet, ex qua paulatim ad perfectionem crescat. Solemnissimũ est apud Patres, in Lazari resurrectione significatum fuisse hominẽ à morte peccati in gratiæ vita nascen-

ſcentem. Quid plura? Lazarus mortuus vocatur à Domino, Ioã. 11. *Statim prodijt, qui fuerat mortuus, ligatus pedes, & manus inſtitis.* Potuit & Dominus illum ruptis ligaminibus ſuſcitare, quis hoc neget? Sed cur maluit, vt ſurgeret ligatus pedes, & manus inſtitis? Nè quis renaſcens in gratia ſtatim faſtidiat infantiæ facies, & grandiora præſeferens, infantilibus ligaminibus vale dicat. Pulchrè D. Baſil. Seleuc. orat. 35. inquit: *Exiliebat quatriduanus mortuus lethi ſigna circumferens, & exuta morte ſepulchralem ornatum non exuerat, ſederat in inſtitis, velut è ſepulchro partus, & poſt partionem faſciatus.* Sub infantilibus faſcijs, & ligaminibus agat priùs, quiſquis in nouam virtutis viam parturitur. Numquam enim ſine magno periculo ſpernitur virtutis infantia, ab his, qui denuò incipiunt. Monebat D. Petrus. 1. epiſ. 2 *Quaſi modo geniti infantes, lac concupiſcite, &c.* Clemens Alexand. legit: *Verbale lac concupiſcite.* Et cur non totas infantiæ leges iubet Petrus obſeruari à renatis in Chriſto; ſunt infantibus propria ligamina, & faſciæ, & lac. Petrus obſeruationem infantiæ commendat vſque ad lac, nihil de faſcijs, nihil de ligaminibus dicit. An quia non adeò obſeruatores infantiæ nos cupit? Abſit; ſed commendans nobis verbale lac, cætera facuit, vt quæ ibi commendabantur, quando verbũ diuinum non ſolùm lac prætẽdit, ſed & faſcias, & ligamina, ne quid infantilis ſtatus recens natus requirat. Clemens Alex. lib. 1. Pedag. cap. 6. *Nouum cætum verbo nutrit Dominus, quem ipſe carnali labore peperit; quem ipſe faſcijs alligauit Dominus pretioſo ſanguine. O partum ſanctum! o ſanctas faſcias! verbum eſt omnia infanti.* Vix regeneratur homo in Chriſto, & adeſt Dominus, qui nihil infantiæ vult in ſuis nouellis germinibus deficere; non faſcias, quibus alligati rudem, & infirmum ſtatum ſuum profiteãtur; non lac, quo aliti creſcant in ſalutem. Hanc infantiam in ſuis laudabat Dominus, Luc. 12. inquiens: *Nolite timere puſillus grex, quia complacuit patri veſtro dare vobis regnum.* Reges ſupponit eſſe, & vocat gregem puſillum, quomodo puſillus, qui regni diademate viget! Non omnis puſillus vilis, quin potiùs magna quædam laus oſtenditur in nouello grege Chriſti, qui infantilis puſillitatis omnia ſeruat, non vt maneat in illa, ſed vt paulatim creſcat in ſalutẽ. Ad hæc aiebat Chryſol. ſerm. 22. *Puſillus grex eſt, qui non de magno minuitur, ſed creſcit de puſillo: puſillus grex naſcẽtis Eccleſiæ ſic deſignat infantiam, quam venire ad regni ſui inſulas incrementis cæleſtibus mox premittit.* Hinc multi miſerè periere, qui renati in Chriſto & puſillitatem, & infantilia ligamina cœperant faſtidire, ambientes primo in gradu terere virtutum culmina. Non ſic vetus Chriſti grex, ſed & infantiam, & puſillitatem nouerunt ſeruare in faſcijs, & in lacte, non vt in puſillitate manerẽt, ſed vt creſcerent de puſillo, & augmentis cæleſtibus perfecti viri inſulas cæleſtis regni acciperẽt. Hinc Cant. 1. notãs virũ Dei dilectrices, ait: *Oleum effuſum nomen tuum, adoleſcentulæ dilexerunt te.* Expende illud, *adoleſcẽtulæ,* quaſi ille ſtatus ſit Deo gratiſſimus, qui nouis augmẽtis ſtudens, ſe intra primã reputat teneritudinem. Vide de Origen. homil. 1. in Cant. ait: *Dilexerũt te, non illa vetula, ac veterẽ hominẽ induta anima, ſed adoleſcentula, in augmẽto ſcilicet ætatis, & pulchritudinis poſitæ animæ, quæ ſemper innouantur, & de die in diem renouantur, nouum ſe hominem induentes, qui ſecundum*

Deum

Ioan. 11

Baſil.

Petr. 1. ep. 2.

Clem.

Luc. 12

Chryſo.

Cant. 1.

Origen.

Deum creatus est. Hæc aptissimæ animæ ad Dei amorem, quæ insaniam virtutis sciunt obseruare, è qua nouis augmétis quotidiè crescant, & renouentur, donec in plenitudinem Christi ætatis perueniant. Ad hæc reuocari possunt dicta. 1. tom. lib. 5. cap. 1. §. 3. & 19. & lib. 1. cap 10 §. 4. tom. 2. lib. 6. capit. 1. §. 7. lib. 7. cap. 1. §. 11. & tom. 3. lib. 15. cap. 10. §. 9.

§. V.

Non creata, sed diuina manus est, quæ nouit rem à principio perfectam producere.

EXpende notionem cuiuscumque creati agentis, nimirùm, *Terra fructificat primùm herbã, deinde spicam, &c.* Ab imperfecto ad perfectum paulatim suos effectus adducit. Diuina manus est, quæ scit à primordio rem perfectissimam producere, & coronidẽ exordio coniungere. Sic iam primam manum operi humano adhibiturus Dominus deliberat Genesis. 1. Gen. 1. *Faciamus hominem ad imaginem, & similitudinem nostram, & præsit piscibus maris, &c.* Expende illud verbum, *& præsit*, satis videretur dictũ, *& præerit*, quando nondum natum hominem, sufficiens esset, quòd expectaret illum corona futura. Cur non de futuro loquitur Dominus, dicens: Faciamus hominem ad imaginem, & similitudinem nostram, & præerit? Cur maluit dicere, & præsit, de præsenti? Rationem insinuat verbum illud, *faciamus*, pro solo homine dictum: vbi enim ostenditur operãs manus diuina, rẽ à primordio perfectam nouit producere, & exordia, & coronidem simul coniungit. Ad hæc Diu. Basilius Seleu. or. 2. inquit: *Vidit hominem non egentem vtero, non in natura officina lu-* Basil. *teum embryonem, non accretionem vteri tumore designantem, non tempus manentem, quo de ventris carcere captiuus exsoluatur, neque post partionem reticulis fasciarum reformatum: sed vidit hominem immortali manu editum, & Dei digito ex tempore perfectum, absolutumque simulacrum; vidit simul fictum, simul Regem factum. Nam præsit, inquit, piscibus.* Quàm aliter homo ex naturæ visceribus, aut ex Dei manu nascitur; à natura primùm embryo fit, deinde infans, statim puer, postmodum iuuenis, &c. Vbi autem Dei manus accessit, infirmitatum moras abstulit. Simul fictum, simul perfectum, simul Regem ostendit. Hæc sola est potestas diuinæ manus, quæ simul omnem perfectionem effectibus nouit præstare. De Iesu præcursore verba facturus Ioannes, cap. 1. sic incipit: *Fuit homo missus à Deo, cui nomen erat Ioannes, &c.* Nec dum infans, nec dum puer, & iam perfectus homo introducitur; cur nõ aliquid de eius puerperijs, de eius infantia prælibatur? Rem ponderans acutissimè Diu. Ambrosius Ambr. in cap. 1. Lucæ, ait: *Tempus siletur infantiæ, eò quòd præsentia Domini matris in vtero roboratur, qui infantiæ impedimenta nesciuit. Nec enim vllam infantiæ sensit ætatem, qui supra naturam, supra ætatem in vtero situs matris à mensura perfecta cæpit ætatis plenitudinis Christi.* Vane imperfectio requiritur in illo, quem non natura, sed manus adduxit diuina: vbi enim hæc diuina manus ostenditur, perfecta sciuit opera Ps. 144. facere. Vt dicas Psalm. 144. *Aperis tu manum tuam, & imples omne animal benedictione.* Quasi nesciat diuina manus aliquid prætendere imperfectum, & vacuum; sed ex illa & esse, & plenitudinem, & perfectionem simul res capiũt. Vnde Nu. 11. illa venit vox Moysis, Numer. 11. aientis:

tientis: *Numquid manus Domini inualida est?* Siue vt ex Hæbræo legitur: *Numquid manus Domini decurtabitur?* Nihil curtum, nihil imperfectum inueniri solet, vbi se se ostendit Dei manus; quæ vel vno impetu perfectos educit partus. Ait Isaias, cap. 60 *Omnia hæc manus mea fecit, & facta sunt vniuersa ista, dicit Dominus.* Quòd si quæras, quænam sint hæc manus diuinæ opera? Post alia subijcit: *Quis audiuit umquam tale? Et quis vidit huic simile? Numquid parturiet terra in die vna? Aut parietur gens simul, quia parturiunt, & peperit Sion filios suos?* Non equidem terra, non creatura vlla, vno die, aut vno momento parturit; sed multo tempore eget, quo germinet, crescat, & fructificet. Quod autem in creaturis non inuenitur, hoc inuenitur, vbi se ostēdit manus diuina, quæ vno impetu mille partus, eosque perfectos potest efficere. Quò fortè respiciebat Virgo Maria. Luc. 1. canēs: *Quia fecit mihi magna, qui pot. ns est:* vt dum magnalia sua è Dei manu orta cognoscit, simul ostendat omnia simul recepisse in primo suæ conceptionis enixu, quando manus diuina, & simul fictam, & simul factam Reginam, & perfectam, & absolutam potuit effingere. Luc. 1.

CAPVT IV.

De grano sinapis.

QVIS cælestis œconomiæ parua contemnat initia? Sanè vt in seminibus nō despicienda est paruitas, quando vnum è paruis, & minutissimis granum sinapis, in eam altitudinem seminatum coalescit, vt instar arboris, aues cæli suis ramis valeat sustentare. Sic cęlestis œconomiæ parua initia, non contemnenda ex paruitate, sed ex virtute sunt magis ad miranda, vt quæ paruitatem euacuare soleāt, & eam magnitudinem capere, qua vniuersos crescēdi terminos valeant exsuperare.

Matth. 13. Simile est regnum cælorum grano sinapis.

§. I.

A Deo id maximè tibi petendū, quo fastidia in virtutis assiduitate pellantur, ni velis in perditionem cadere.

QVid, quòd regnum cælorum sese in varios virtutum sapores efformaret, nisi etiā descenderet vsque ad granum sinapis? Venerint à Deo in nos omniā virtutum delectamēta, venerint omnes cælestes suauitates; dum granum sinapis non venerit, metuendū magis esset, ne omne illud virtutum delectamentum nobis fastidia ingeneraret lethalia. Id præcauens Christus Dominus, dum cælestem œconomiam in varias suauitates efformat, simul & illam efformat in granum sinapis, vt sciat homo, quid sibi requirendum sit in virtutum assiduitate, ne hebescat virtutum conatus, & per longa fastidia mortem trahat. Sic monebat Diuus Paschasius, libro 7. in Matthæum, hoc modo inquiens: *Flammetur in pectore, quo ignorantia totum à nobis auferat sua degustatione fastidium, & feruentes reddat.* Hoc tibi, homo, require, quo Pasch.

fastidia

& opportunitatem obseruare animarum curatores, præcipuè vbi peccatum asperitate euellendum est, ne si tumentis plagæ immaturè ferrum adhibeant, totam perdant medendi disciplinam. Id obseruabat Dominus optimus animarum curator, dicens, Isai. cap. 1 *Super quo percutiam vos vltra addentes prævaricationẽ? Omne caput languidum, & omne cor mærens. A planta pedis vsque ad verticem capitis non est in eo sanitas, vulnus, & liuor, & plaga tumens, non est circumligata, nec curata medicamine, nec fota oleo* Expende, quid obseruet, ne percussionem inferat, nimirùm, quòd in infirmo populo plagarum sic tumor immaturus, nullo oleo fotus, nullo concoctus medicamine. Sapientes enim medici vbi tumorẽ morbidum curant, non statim ferrum adhibent immaturo, sed priùs olei fomenta applicant, & alia medicamina, vt concoquatur tumor, & se maturum scissioni ostendat: & vt immatura percussio lethalis, sic matura plena inuenitur salutis. Meritò ergo Dominus à percussione abstinet, dicens: *Super quod percutiam vos:* Et quare abstinet à percussione? Ipse explicat verbis illis: *Plaga tumens non est circumligata, nec curata medicamine, nec fota oleo:* hoc est, nondum plaga maturuit fomentis; quare expectandum est tempus magis tempestiuum, & opportunum, quo ferrum imprimat vulnus. Et quãdo temporis non seruanda opportunitas in animarum procuranda salute? Paul. ad Rom. 12. exhortatur, quod simus inter alia multa *spiritu feruentes, Domino seruiẽtes:* multi legunt: *spiritu feruentes, tempori seruientes.* Et cur spiritus feruenti adiungitur temporis seruitus? Sapienter quidem spiritu feruentibus hominibus mandatur, quòd tempori seruiãt, quasi in hoc feruori frænum iniiciant, ne quid immaturè faciant, sed in omnibus opportunitatem, & tempestiuitatem seruent, vt populo salutem acquirant. Ait ibi Diu. Ambros. *Quoniam dixerat, spiritu feruentes, ne hoc sic acciperent, vt passim, & importunè verba religionis ingererent tempore inimico, per quod forsan scãdalum excitarent, statim subiecit; tẽpori seruientes, vt modestè, & cum honestate aptis, & locis, & personis, & apto tempore religionis fidem loquerentur.* Omnia equidem difficilia cautius per differẽda sunt, vsque dum appareat tempus maturum.

Isai. 1.

Rom. 12

Ambr.

§. XIX.

Eisdem rebus punientur homines acerbissimè, quibus vtebantur in delitijs suis.

Zizania in fine colligari iubentur, & in fasciculos effingi, vt comburenda tradantur; & cur iubentur zizania in fasciculos effingi, vt tradantur igni? Apud Luc. cap. 3. dicitur Dominus, quod purgabit aream suam, *paleas autem comburet igni:* & non iubentur paleæ priùs alligari in fasciculos, sed sic vt inueniuntur, iubentur comburi. Cur sola zizania non antea igni traduntur, quàm alligentur in fasciculos? Meritò quidem; vt enim zizaniosi homines, vt sic loquar, dum viuunt, toti sunt in colligationibus, & factionibus erigendis, quibus pax inter fratres perdatur, sic etiam in colligationes, & fasciculos efformati traduntur igni, & qui excitandis factionibus, & colligationibus viuebant, inter easdem colligationes æternùm se crucient. Sic quæ hic ad gaudia sumũtur ab hominibus, postea ad æternos cruciatus conuersa.

Luc. 3.

uersa inueniuntur. Matth. 22. fine Matt. 22. ueste nuptiali ausus est quis cælesti mensæ, nocturno conuiuio adesse: quem videns Dominus ait: *Ligatis manibus, & pedibus eius mittite eum in tenebras exteriores: ibi erit fletus, & stridor dentium.* Audio hunc mitti in tenebras, non audio mitti in ignem. Cur cùm omnibus reprobis ignis sit paratus æternus, hunc non ignis, sed tenebræ excipiunt? Erat equidem iste de cincinnatis, & crinitulis adolescentibus, qui nocturnis tenebris agunt vitam; quibus vt modò tenebræ nocturnæ sunt ad delitias, sic tunc eosdem tenebræ ad æternos cruciatus excipient. August. D. August. ser. 1. de pluribus martyrib. *O quisquis es flagitiosus, qui soles propter tua malefacta, & propter lasciua adulteria non solum tenebras non horrere, sed quærere, qui soles plus gaudere, quando lucerna extinguitur: non tales tenebras habebis, vbi gaudeas, vbi te voluptatibus carnis oblectes: non sic erunt ipsæ tenebræ. Quomodo erunt? Ibi erit fletus, & stridor dentium. Tortor sine defectu, tortus sine defectu.* Qui in tenebris sumpserunt gaudia, tenebras inuenerunt, à quibus acerbissimos cruciatus accipiant: illæ ipsæ res, quæ tibi modò solatia ministrant, tunc cùm ad finem vitæ ventum fuerit, æternorum tibi gemituum materiam ministrabunt. Sic Iudic. 9. Abimelech molæ fragmine oppressus, nec interfectus, petit ab armigero suo necari: *Qui iussa perficiens, interfecit eum.* Et cur permisit Deus, quòd iste non interficeretur à petra iacta, sed feriretur ab armigero, qui ei iacula solebat ministrare? In eo ostendit Dominus, quales pœnæ maneant ad torquendos miseros homines in mortis tramite: per illas enim res, inter quas læti aduiuunt, immanissimos tunc patientur cruciatus. Ad hæc D. Petrus Dam. lib. 2. epist. 10. fatetur: *Quem mulier fragmine molæ* Dam. *percussit, armiger ense peremit, quia castitatis aduersarios, diabolus æternæ mortis internecione trucidat, vt quibus fuerat minister in pugna, eorum sit postmodum tortor in cœna; quæque illis contra pudicitiam arma suggesserat, eadem exigentibus meritis in eorum tunc iugulum vertat.* Non alia tormentorum suorum fomenta reperient iniusti, quàm ea ipsa, quæ modò sibi fuere fomenta lætitiæ. Sub eisdem æternùm cruciati peribunt, sub quibus modò delitiosi viuunt.

§. XX.

Illatum alijs damnum sentient reprobi in se ipsis amarissimum.

A Iustissimo iudice sententia venit, qua zizania colligari prius iubentur, vt tradentur igni; sic quod ex coniunctione zizaniorum damnum sentit triticea spica, idem sentient zizania colligata ex se ipsis. Et meritò colligantur zizania, vt secum ipsis confligant, & sibi solis nocumentum inferant, quod inferebant agro dominico. Me in hanc cogitationem impulit Ægyptiorum tragœdia, de quibus dicitur, Exod. 12. *Factum est autem in noctis medio, percussit* Exo. 12. *Dominus omne primogenitum in terra Aegypti, &c.* Cur magis voluit primogenita Dominus percutere? Vt Aegyptij in suis filijs perciperent illam ipsam doloris immanitatem, quam Israelitis ipsi intulerant, eorum occidentes filios, & suffocantes in Nilo. Ita D. August. ser. 89. de tempore, inquit: *Percutitur Aegyptus primogeniti affectu,* August. *vt ex eo cognoscerent, quantus dolor sit filiorum, qui necauerunt filios Hebræorum.* Quam alijs potionem

amaram propinant, eamdem cogentur bibere iniusti, & illatum alijs malũ cogentur gustare, quod illis amarissimum erit. Sic Deuth.
Deut 19 19. cauet lex aduersus falsum testem: *Reddent ei, sicut fratri suo facere cogitauit, & auferes malum de medio tui, vt audientes cæteri timorem habeant, & nequaquam talia audeant facere. Non misereberis eius, sed animam pro anima, oculum pro oculo, dentem pro dente, manum pro manu, pedem pro pede exiges*. Non aliud ei malum intendit lex, nisi idem, quod ipse nisus est inferre, vt vel sic cæteri deterrerentur. Sed sanè magis deterrerentur homines à tam nefario malo, si pœna duplo, aut quadruplo maior constitueretur. Cur ergo maluit Deus non duplo maius, sed idem prorsus malum inferre? Sanè nil sic afficit, & conterit homines, quàm dum coguntur pati eadem ipsa mala, quæ ipsi alijs intulere. Vnde sapienter Tertull.
Tertull. lib. 2. in Marcionem fatur: *Facilior timor talionis per eumdem saporem passionis. Nihil amarius, quam id ipsum pati, quod feceris alijs*. Non potest non amarissimè ferri à te malum, quod tu alijs causabas: & fallor, nisi duplo magis quis erubescat sub pœna, quam ipse alijs intulerat. Ex quo lucem capit illud Apoc. 18. vbi Dominus ait de
Apo. 18 Babylone dãnata: *Reddite illi sicut & illa reddidit vobis, & duplicate duplicia: secundum opera eius: in poculo, quo miscuit, miscete illi duplũ*. Et quomodo iubetur duplum misceri illi? An duplo maius debet esse supplicium merito? Absit hoc à Dei misericordia, & iustitia; sed vocat duplum, quia est idem malum, quod ipsa intulerat; quod licèt in se maius non sit, cùm sit idem, tamen idem pati malum, quod tu intulisti, duplo amarius, & acerbius videbitur tibi.

CAPVT III.

De semine iacto, & crescente, dum homo nescit.

PRædicationis fructus non expectari ex prædicatoris voce, sed aliunde, nimirùm à Dei gratia humani cordis terram emolliente, pulchrè docet Dominus exemplo seminis iacti in terram. Iacitur ergo in terram semen, quid tunc? Quòd ex semine iacto, germen exeat in spicam, & frumentum crescat; venit hoc à seminatore? Minimè; sed licèt seminator dormiat, vel aliò spectet, & germen ex terra adolescit, & fructus maturescunt in messem. Sic ad prædicatorem spectat iaciendum semen; quòd autem fructus nascatur, & ad maturitatem perueniat, id aliunde venit: nunquam tamen bonus prædicator laboris sui, non habebit messem, qua in æternum ditescat. Huc respicit parabola exarata à Diu. Marc. cap. 4.

Marc. 4. Sic est regnum Dei, quemadmodum si homo iaciat sementem in terram, & dormiat, & exurgat nocte, & die, & semen germinet, & increscat, dum nescit ille.

§. I.

§. I.

Ortus diuinæ gratiæ in anima laborem petit humanum, sed non tam ab illo, quam à Deo fit.

Semen iacit in terram seminator, & operit, & inter medios cleros dormit, vt sæpiùs nocte, & die satis instet, & satorũ gaudeat augmentis: hæc omnia potest seminator præstare; at semen occulta virtute, sine illius conscientia in germen, & in augmentum ibit. A quo satore percipitur seminum germinatio? Quid plura? Quod in seminum ortu, idem in gratiæ ortu videtur contigisse: is nobis occultissimus est; nostrum laborem, & diligentiam requirit, quam nos præstamus; at quòd gratiæ germẽ in nobis pullulet, nõ tàm à nobis, quàm ab occulta Dei manu fiet. Nabuchodonosor exutus iam belluinam figuram, & hominem Dei gratia indutus, sic de se loquitur. Dan. 4. *Et figura mea reuersa est ad me, & optimates mei, & magistratus mei requisierunt me, & in regno meo restitutus sum, & magnificentia amplior addita est mihi.* Expende operam nauatam à magistratibus, vt Nabuchodonosorem requirant; ait enim *magistratus mei requisierunt me.* At quia requisierunt eum, simul & inuenerunt, & in regnũ restituerunt, & magnificẽtiam maiorem addiderunt? Id de diligentia magistratuum in se requirẽdo minimè affirmat; ponit equidem eorum diligentiam manifestam, dum ait *requisierunt me:* verùm vbi ad regni acceptionem, & magnificentiæ additionem ventum est, nulli creaturæ manui id attribuit, sed ait: *In regno meo restitutus sum, magnificẽtia amplior addita est mihi.* Dan. 4.

Quod enim similiter gratiæ in nobis parturitur, non tàm ab humanis laboribus, quàm ab occultiori fit Dei virtute. Sapienter Richar. Victorin. lib. 2. de eruditione inter. hom. cap. 19. ait: *Notandum sanè est, quòd Rex iste à suis dicitur requisitus, non autem ab eisdem restitutus. Sed quis, quæso, eum restituit, nisi ad quem oculos leuauit, benedixit, glorificauit? Nam si fortè in nostra potestate sit mentis nostræ statum, qualis modò sit, vel aliquando fuerit per deliberationem quærere, non tamen & æquè in nostra potestate est, virtutis nostræ detrimenta pro arbitrio reparare.* Non tàm opus arbitrij, & diligentiæ humanæ, quam opus occultissimæ Dei virtutis est, quòd gratiæ germen in animis nostris pulluletur, & nouum augmentum acquirat. De celebri Israelitarum victoria, eiusque ingenti progressu ait Exod. 17. *Cumque leuaret Moyses manus, vincebat Israel.* Hoc vnum requirebatur, nimirùm, quod Moyses manus suas leuaret, leuatisque Moysis manibus, & vires Israelitis addebãtur, & victoria appropinquabat. Sed Moysis manus leuabantur in vertice montis, inde longè aberant pugnatores, qui cõsertas cũ hostibus habebant manus. Quomodo ergo Moysis manus adeò distantes tàm insignem victoriã poterant causare? Sanè dum Moysis manus visibiliter leuarentur in cælum, simul aliam occultam trahebant Dei manum, cuius erat & vires addere, & gloriosas victorias reportare. Ad hæc D. Irinæus, libr. 3. capit. 18. fatur: *Occultè quidem, sed potenter omnia manifestans, quoniam occulta manu expugnabat Dominus Amalech.* Tantum equidem opus, tantum victoriarum augmentum non visibilibus Moysis manibus poterat causari, alterius occultissimæ,

Ricar. Exo. 17 Irin.

& prorsus ab oculis remotæ manus opus erat, nō enim nisi à Deo tanta in nobis virtus germinatur, quæ sic deuictis hostib. possit nos in æternum ditare. Et quidem vbi gratiæ, viuidæque virtutis cernitur exortus, & augmentum, non tam ab homine, quàm ab occulta, latentique mihi virtute Dei censendum est opus. Dicitur enim Gen. 4. *Sed & Seth natus est filius, quem vocauit Enos; iste cæpit inuocare nomen Domini.* Alij legunt: *Hic cæpit vocari nomine Domini*, hoc est iuxta D. Cyril. expositionem, lib. 1. Glaphicorum, cæpit dici, & vocari Deus. Et cur homo in tantam laudem deuenit, quòd haberetur Deus? Id notatur in lectione, qua dicitur cæpisse inuocare nomen Domini; vbi enim in illo tanta cæpit nitere gratia virtutum, per quam diuinum nomen inuocabatur, statim ipse cæpit haberi Deus ex operibus, quādo non nisi à Deo fieri potuit illud virtutum exordium, & religionis augmentum. Quod spectabat D. Cæsarius Nazianzeni frater dialog. 1. inquiēs: *Deificati Sethus, & Enos cæperunt illis temporibus, quia Sethus cæpit primus inuocare Deum.* Ex quo sese Deo deuouerunt, desierunt homines videri, & cæperūt haberi Dij; tantum enim virtutis opus diuinitatem in illis latentem, & operantem ostendit.

Gen. 4.

Cæsar.

§. II.

Tot vitæ tempora agis, quot dies te in Dei gratia contines.

NOtanter de seminatore agēs textus dicit, quòd *dormiat, & exurgat nocte, & die*: dixit, quòd *dormiat* solùm; & vbi addidit, quòd *exurgat*, ibi statim posuit, *nocte, & die.* Non equidem iacentes, & dormientes somno vitiorum, sed surgentes à peccati somno, ij faciunt integros dies, ij vitæ peragunt tempora. Psalm. 30. ait; *Deus meus es tu, in manib. tuis sortes meæ.* Ex Hæbræo legit Hieron. *In manibus tuis tempora mea.* Chaldæus posuit: *In manibus tuis dies redemptionis*: & meritò nulla alia in hominibus noscuntur tempora, nisi dies redemptionis: dies, quibus redempti à iugo, & seruitute peccati, asseruntur in libertatē filiorum. Psal. 38. clamat: *Notum fac mihi, Domine, finem meum, & numerum dierum meorum, quis est:* Acutissimè D. August. expendit, qualem diem, qualem numerum dierū cupiat Psaltes sibi ostendi, nimirùm, numerum dierum, siue diem, *qui est.* Non quemcumque diem, non quemcumque numerum dierum exoptat, sed numerū dierum, qui est; inueniri ergo forsan poterunt alij dies, qui non sunt? Equidem veteris hominis dies non sunt; tūc tibi puta vera adesse tempora, veros dies accrescere, cùm exutus hominem veterem, & omnes eius defectus exueris. Pulchrè D. August. in psalm. 89. *Vtique petitur dies, qui est, non qui non est, quia dies isti, de quibus dicit, ecce veteres posuisti dies meos, non sunt. Illi autem anni, & dies non deficiunt, in quibus nec nos deficiemus, sed sine defectu reficiemur.* Nullus profectò crescit ad numerum dies, in quo sub lapsu gemimus, & defectu; vbi sub veteris hominis, & peccati lege viuimus, nec vnum diem peragere censemur; tunc numerus incipit dierum, cùm incipit numerus dierum, qui est, qui excludit humanos defectus. Psalm. 36. *Nouit Dominus dies immaculatorum.* Vbi D. August. legit: *Nouit Dominus vias immaculatorum*: & meritò immaculatæ viæ pro diebus ponuntur, quando non anteà censentur dies esse, quam ex quo viæ immaculatæ vi-

Psal. 30.

Psal. 38.

August.

Psal. 36.

tæ videantur reperiri. Et quæstionem facit, quòd dicatur Dominus cognoscere dies immaculatorũ, quasi nouum sit, quòd Deus omnia cognoscat. Cur ergo etiam vilissimæ res cognitioni subsint diuinæ, quod singulare dicitur de diebus immaculatorum, in eo, quòd cognoscantur à Domino? Paul. 2. ad Timoth. 2. penè quæstionem dirimit, dicens: *Cognouit Dominus qui sunt eius.* Et quidem soli, qui sunt, & verè sunt, pertinent ad partem Dei, pertinent ad Dei cognitionẽ, adeò vt ex eo, quòd dies immaculatorum cognoscantur à Deo, manifestè ostendunt, quia soli ipsi verè sunt. Vnde dicebat Origen. in hunc psalm. *Sicut ergo alibi dicitur, cognouit Dominus, qui sunt eius, sic hic non impiorũ, sed immaculatorum dies cognoscere dicitur Dominus.* Quæ non sunt, nec cognoscuntur, & quando soli dies immaculati sunt, & ad Dei pertinent partem, nil mirum, si soli dicantur cognosci à Deo. Quo posito, sic monet consequenter Origenes. *Vnusquisque suam propriam facit diem. Cum retrahimus nos ab his, qui oderunt fratrem, & in tenebris ambulant, & in dilectione fratrum permanemus, dies nobis facimus charitatis. Sed & cum iustitiam custodimus, & cum visitantes viduas, atque orphanos in tribulatione sua, immaculatos nos custodimus ab hoc sæculo, immaculatorum nobis ipsis facimus dies. Et isti sunt dies, quos nosse Dominus dicitur.* Fœlix, qui hos dies peregit; sanè solùm is dies verè peregit, quãdo sola immaculata vita integros, & plenos habet annos: vt dicat Sapient. 4. *Aetas senectutis, vita immaculata*: quasi annorum spatia non ab alio mensuranda sint, quàm à bona vita; eos enim vitæ annos habes, quos habes in gratia. Id quod notans D. Ambros. lib. 2. de Iacob, cap. 8. dum eius longæuitatem ponderat, ait: *Erat itaque huiusmodi senex Iacob, qui vix speranda iuuenibus bona, incolumi, & tuta gratia claue iam clausa, & obsignata tenebat.* Integra erant tanto seni vitæ spatia: nec hora deficiebat, quando longæuitas eius sub claue gratiæ claudebatur. Discamus & nos, quos transilimus dies, hac claue obsignare; fallar, si quis perdatur. Luc. 1. *Elizabeth impletum est tempus pariendi, & peperit filium.* De quo Origen. homil. 9. in Lucam, ait: *Vbicumque iustus nascitur, ibi complentur dies. Ortus iusti plenitudinem habet, peccatoris natiuitas vacuitatem, atque inanitatem.* Huc possunt reuocari aliqua ex dictis 2. tom. lib. 11. cap. 3. §. 4. & 3. tom. lib. 14. cap. 10. §. 27.

2. Ti. 2. Origen. Sap. 4. Ambr. Luc. 1. Origen.

Marc. 4. Vltrò enim terra fructificat, primùm herbam, deinde spicam, deinde plenum frumentum in spica. Et cùm se produxerit fructus, statim mittit falcem, quoniam adest messis.

§. III.

Turpissimum homini est, vltrò prosilire in damna sua.

Vel terra, vel quæuis alia insensibilis creatura vltro minimè procederet, nisi in fructus; quippe ait: *Vltrò terra fructificat,* & quid aliud faceret quæuis alia creatura? Nulli non turpissimum esset, vltrò procedere in rem, quæ non fructifera, & decora, sed damnosa, & indecora existeret. Rem pulchrè expendens Tertul. de ani- Tertul.

ma 6. ait: *Vitico heredas, quantum velis, premas, ad ſuperna conari, & nullo præeunte ſuſpendi, quòd malint parietibus humibus ſextili ſylua, quàm humi teri voluntaria iniuria.* Et terra, & planta ad decus aſpirant, & nil magis refugiunt, quàm quod videantur vltrò, & voluntarie ad damna proſilire, & iniuriā. Quod terra, quod planta refugit, turpiſſimè homines amplectuntur quotidie, dum vltrò in damna, & in perditionem currunt. Quam labem Ephraimò populo tribuebat

Oſeas.10 Oſeas, cap. 10. inquiens: *Ephraim vitula docta diligere trituram:* non mirum, ſi vitula diligat, & vltrò currat ad fœnum; id ſanè mirandum, quòd vltrò currat ad iugum, & totum pondus plauſtri ſuſtentare diligat: hoc vel vitulæ turpe, homini autem ſine dubio eſt turpiſſimum. Quippè ait Rupert. ibi:

Rupert. *Vitulæ cum grauiſſimo labore fatigantur, ſolent prodire ab area. Iterum autem diligentes artant; eo quòd fruges in ea comedant, ſponte ad aream redeunt. Sic Iſrael, licèt frequenter affligeretur, & multa aduerſa pateretur propter idola, tamen vltrò ad idola reuertebatur.* Quid ſtolidius? Sanè hæc bouina ſtoliditas innumeros homines implet, qui experti vitiorum labores acerbiſſimos, quotidie ad labores totis votis feruntur. Adhuc elegantiùs rè-

Gregor. ponderat D. Gregor. lib. 20. in Iob, cap. 16. inquiens: *Vitula triturræ laboribus aſſueta, relaxata plerumque, ad eumdem laboris vſum etiam non compulſa reuertitur. Ita prauorum mens huiuſmodi ſeruituti dedita, & rerum temporalium fatigationibus aſſueta, etiam ſi ſibi vacare liceat, ſubeſſe tamen terrenis ſudoribus feſtinat.* Miraris bouinam ſtoliditatem in homine, qui vltrò currat, non ad fructus, ſed ad damna ſua. Et adeſt homo omni boue ſtoli-

Luc.14. dior, is, Luc. cap. 14. ſeſe à diuinarum nuptiarum cœna excuſans; ait: *Iuga boum emi quinque, & eo probare illa.* Quis bos ad quinque iuga feſtinaret? Et hic boue ſtolidior, ad quinq; iuga ſuſtinenda feſtinat. Id quod ponderans D. Bern-

Bernar. nard. in declam. ad illa verba, *Ecce nos reliquimus omnia,* ſic loquitur: *An vero comparatum iumentis, quis dubitet hominem, qui ſibi iuga emerit iumentorum: niſi quod eo ſanè ipſis quoque iumentis conuincitur ſtolidior, & beſtialior beſtiis comprobatur, quòd iuga, quæ neceſſitatis earum propria, ipſe ſubeat voluntate?* Quid turpius homini, quàm voluntate ſua currere ad iuga ſubeunda, quæ alia boues, neceſſe habent cogi, vt illa ſubeant? Sed eò peruenit hominum ſtoliditas, de qua Iob, cap. 30. *Eſſe ſub ſentibus delitias computabant.* Vbi S. Gregor. lib. 20 cap.

Gregor. 16. inquit: *Manent ſub ſentibus, & hoc delitias æſtimant, quia & dura quidem tolerant & tamen affectu nimiæ cupiditatis obligati, laborē eiuſdem tolerantia voluptatem putant.* Infœliciſſima peccatorum conditio, quòd ſic damna voluntaria ſectetur. Quo reuoco dicta 1. tom. lib. 3. cap. 4. §. 24. & alibi.

§. IV.

In virtutis via ſuam homo in primis infantiam obſeruet, qua ad perfectionem creſcat.

NOn ſtatim terra producit ſpicam, ſed priùs herbam, ne quis in virtutis ſtudio putet in primis culmen tenere, ſed neceſſum eſt, vt priùs infantiam aliqualem obſeruet, ex qua paulatim ad perfectionem creſcat. Solemniſſimū eſt apud Patres, in Lazari reſurrectione ſignificatum fuiſſe hominē à morte peccati in gratiæ vita naſcen-

secutem. Quid plura? Lazarus mortuus vocatur à Domino, Ioã. 11. *Statim prodijt, qui fuerat mortuus, ligatus pedes, & manus institis.* Potuit & Dominus illum ruptis ligaminibus suscitare, quis hoc neget? Sed cur maluit, vt surgeret ligatus pedes, & manus institis? Nè quis renascens in gratia statim fastidiat infantiæ facies, & grandiora præseferens, infantilibus ligaminibus vale dicat. Pulchrè D. Basil. Seleuc. orat. 35. inquit: *Exiliebat quatriduanus mortuus lethi signa circumferens, & extra morte sepulchralem ornatum non exuerat, sederat in institis, velut è sepulchro partus, & post partionem fasciatus.* Sub infantilibus fascijs, & ligaminibus agat priùs, quisquis in nouam virtutis viam parturitur. Numquam enim sine magno periculo spernitur virtutis infantia, ab his, qui denuò incipiunt. Monebat D. Petrus. 1. epis. 2 *Quasi modo geniti infantes, lac concupiscite, &c.* Clemens Alexand. legit: *Verbale lac concupiscite.* Et cur non totas infantiæ leges iubet Petrus obseruari à renatis in Christo; sunt infantibus propria ligamina, & fasciæ, & lac. Petrus obseruationem infantiæ commendat vsque ad lac, nihil de fascijs, nihil de ligaminibus dicit. An quia non adeò obseruatores infantiæ nos cupit? Absit: sed commendans nobis verbale lac, cætera facuit, vt quæ ibi commendabantur, quando verbũ diuinum non solùm lac prætedit, sed & fascias, & ligamina, ne quid infantilis status recens natus requirat. Clemens Alex. lib. 1. Pedag. cap. 6. *Nouum cætum verbo nutrit Dominus, quem ipse carnali labore peperit; quem ipse fascijs alligauit Dominus pretioso sanguine. O partum sanctum! o sanctas fascias! verbum est omnia infanti.* Vix regeneratur homo in Christo, & adest Dominus, qui nihil infantiæ vult in suis nouellis germinibus deficere; non fascias, quibus alligati rudem, & infirmum statum suum profiteãtur; non lac, quo aliti crescant in salutem. Hanc infantiam in suis laudabat Dominus, Luc. 12. inquiens: *Nolite timere pusillus grex, quia complacuit patri vestro dare vobis regnum.* Reges supponit esse, & vocat gregem pusillum, quomodo pusillus, qui regni diademate viget! Non omnis pusillus vilis, quin potiùs magna quædam laus ostenditur in nouello grege Christi, qui infantilis pusillitatis omnia seruat, non vt maneat in illa, sed vt paulatim crescat in salutẽ. Ad hæc aiebat Chrysol. serm. 22. *Pusillus grex est, qui non de magno minuitur, sed crescit de pusillo: pusillus grex nascẽtis Ecclesiæ sic designat infantiam, quam tamen regni sui infulis incrementis cælestibus mox promittit.* Hinc multi misere periere, qui renati in Christo & pusillitatem, & infantilia ligamina cœperant fastidire, ambientes primo in gradu tenere virtutum culmina. Non sic vetus Christi grex, sed & infantiam, & pusillitatem nouerunt seruare in fascijs, & institis, non vt in pusillitate manerẽt, sed vt crescerent de pusillo & augmentis cælestibus perfecti viri infulas celestis regni acciperẽt. Hinc Cant. 1. notãs verè Dei dilectrices, ait: *Oleum effusum nomen tuum, adolescentulæ dilexerunt te.* Expende illud, *adolescẽtulæ*, quasi ille status sit Deo gratissimus, qui nouis augmẽtis studens, se intra primã reputat teneritudinem. Vide Origen. homil. 1. in Cant. ait: *Dilexerũt te, non illæ vetulæ, ac veterẽ hominẽ induta anima, sed adolescentulæ, in augmẽto scilicet gratiæ, & pulchritudinis positæ anima, quæ semper innouantur, & de die in diem renouantur, & novum se hominem induentes, qui secundum*

Ioan. 11

Basil.

Petr. 1. ep. 2.

Clem.

Luc. 12

Chryso.

Cant. 1.

Origen.

Deum creatus est. Hæc aptissimæ animæ ad Dei amorem, quæ infantiam virtutis sciunt obseruare, è qua nouis augmẽtis quotidiè crescant, & renouentur, donec in plenitudinem Christi ætatis perueniant. Ad hæc reuocari possunt dicta. 1. tom. lib. 5. cap. 1. §. 3. & 19. & lib. 1. cap 10 §. 4. tom. 2. lib. 6. capit. 1. §. 7. lib. 7. cap. 1. §. 11. & tom. 3. lib. 15. cap. 10. §. 9.

§. V.

Non creata, sed diuina manus est, quæ nouit rem à principio perfectam producere.

EXpende notionem cuiuscumque creati agentis, nimirùm, *Terra fructificat primùm herbã, deinde spicam, &c.* Ab imperfecto ad perfectum paulatim suos effectus adducit. Diuina manus est, quæ scit à primordio rem perfectissimam producere, & coronidẽ exordio coniungere. Sic iam primam manum operi humano adhibiturus Dominus deliberat, Genesis. 1. Gen. 1. *Faciamus hominem ad imaginem, & similitudinem nostram, & præsit piscibus maris, &c.* Expende illud verbum, *& præsit*, satis videretur dictũ, *& præerit*, quando nondum natum hominem, sufficiens esset, quòd expectaret illum corona futura. Cur non de futuro loquitur Dominus, dicens: Faciamus hominem ad imaginem, & similitudinem nostram, & præerit? Cur maluit dicere, & præsit, de præsenti? Rationem insinuat verbum illud, *faciamus*, pro solo homine dictum: vbi enim ostenditur operãs manus diuina, rẽ à primordio perfectam nouit producere, & exordia, & coronidem simul coniungit. Ad hæc Diu. Basilius Seleu. or. 2. inquit: *Vidit hominem non egentem vtero, non in natura officina lu-* Basil.

teum embryonem, non accretionem vteri tumore designantem, non tempus manentem, quo de ventris carcere captiuus exsoluatur, neque post partionem reticulis fasciarum reformatum: sed vidit hominem immortali manu editum, & Dei digito ex tempore perfectum, absolutumque simulacbrum; vidit simul fictum, simul Regem factum. Nam præsit, inquit, piscibus. Quàm aliter homo ex naturæ visceribus, aut ex Dei manu nascitur; à natura primùm embryo fit, deinde infans, statim puer, postmodum iuuenis, &c. Vbi autem Dei manus accessit, infirmitatum moras abstulit. Simul fictum, simul perfectum, simul Regem ostendit. Hæc sola est potestas diuinæ manus, quæ simul omnem perfectionem effectibus nouit præstare. De Iesu præcursore verba facturus Ioannes, cap. 1. sic incipit: *Fuit homo missus à Deo, cui nomen erat Ioannes, &c.* Nec dum infans, nec dum puer, & iam perfectus homo introducitur; cur nõ aliquid de eius puerperijs, de eius infantia prælibatur? Rem ponderans acutissimè Diu. Ambrosius Ambr. in cap. 1. Lucæ, ait: *Tempus siletur infantiæ, eò quòd præsentia Domini matris in vtero roboratur, qui infantiæ impedimenta nesciuit. Nec enim vllam infantiæ sensit ætatem, qui supra naturam, supra ætatem in vtero situs matris à mensura perfectæ capit ætatis plenitudinis Christi.* Vane imperfectio requiritur in illo, quem non natura, sed manus adduxit diuina: vbi enim hæc diuina manus ostenditur, perfecta sciuit opera Ps. 144. facere. Vt dicas Psalm. 144. *Aperis tu manum tuam, & imples omne animal benedictione.* Quasi nesciat diuina manus aliquid prætendere imperfectum, & vacuum; sed ex illa & esse, & plenitudinem, & perfectionem simul res capiũt. Vnde Nu. 11. illa venit vox Moysis, Numer. 11. aientis:

sientia: *Numquid manus Domini inualida est?* Siue vt ex Hæbræo legitur: *Numquid manus Domini decurtabitur?* Nihil curtum, nihil imperfectum inueniri solet, vbi se se ostendit Dei manus; quæ vel vno impetu perfectos educit partus. Ait Isaias, cap. 60 *Omnia hæc manus mea fecit, & facta sunt vniuersa ista, dicit Dominus.* Quòd si quæras, quænam sint hæc manus diuinæ opera? Post alia subijcit: *Quis audiuit vmquam tale? Et quis vidit huic simile? Numquid parturiet terra in die vna? Aut parietur gens simul, quia parturiunt, & peperit Sion filios suos?* Non equidem terra, non creatura vlla, vno die, aut vno momento parturit; sed multo tempore eget, quo germinet, crescat, & fructificet. Quod autem in creaturis non inuenitur, hoc inuenitur, vbi se ostēdit manus diuina, quæ vno impetu mille partus, eosque perfectos potest efficere. Quò fortè respiciebat Virgo Maria. Luc. 1. canēs: *Quia fecit mihi magna, qui potens est:* vt dum magnalia sua è Dei manu orta cognoscit, simul ostendat omnia simul recepisse in primo suæ conceptionis enixu, quando manus diuina, & simul fictam, & simul factam Reginam, & perfectam, & absolutam potuit effingere.

Luc. 1.

CAPVT IV.

De grano sinapis.

QVIS cælestis œconomię parua contemnat initia? Sanè vt in seminibus nō despicienda est paruitas, quando vnum è paruis, & minutissimis granum sinapis, in eam altitudinem seminatum coalescit, vt instar arboris, aues cæli suis ramis valeat sustentare. Sic cęlestis œconomiæ parua initia, non contemnenda ex paruitate, sed ex virtute sunt magis ad miranda, vt quæ paruitatem euacuare soleāt, & eam magnitudinem capere, qua vniuersos crescēdi terminos valeant exsuperare.

Matth. 13. Simile est regnum cælorum grano sinapis.

§. I.

A Deo id maximè tibi petendū, quo fastidia in virtutis assiduitate pellantur, ni velis in perditionem cadere.

QVid, quòd regnum cælorum sese in varios virtutum sapores efformaret, nisi etiā descenderet vsque ad granum sinapis? Venerint à Deo in nos omnia virtutum delectamēta, venerint omnes cælestes suauitates; dum granum sinapis non venerit, metuendū magis esset, ne omne illud virtutum delectamentum nobis fastidia ingeneraret lethalia. Id præcauens Christus Dominus, dum cælestem œconomiam in varias suauitates efformat, simul & illam efformat in granum sinapis, vt sciat homo, quid sibi requirendum sit in virtutum assiduitate, ne hebescat virtutum conatus, & per longa fastidia mortem trahat. Sic monebat Diuus Paschasius, libro 7. in Matthæum, hoc modo inquiens: *Flammetur in pectore, quo ignorantia totum à nobis auferat sua degustatione fastidium, & feruentes reddat.* Hoc tibi, homo, require, quo Pasch.

fastidia

fastidia pellantur, quo virtutis conatus magis, ac magis in dies acuãtur, ne ab assiduitate in lethalia fastidia cadas. Nonne & pretiosissimis, & delitiosissimis fuit Israelitis cælestis panis? Accipe tamẽ, quid de populo Israelitico cœnanti cibo dicatur.
Nu. 11. Num. 11. *Sedens & flens, iunctis sibi pariter filijs Israel, ait: Quis dabit nobis ad vescendum carnes? Recordamur piscium, quos comedebamus in Ægypto gratis, in mentem nobis veniunt cucumeres & pepones, porrique, & cepe, & alia. Anima nostra arida est, nihil aliud respiciunt oculi nostri, nisi manna.* Quid tunc? *Iratusque est furor Domini valde, &c.* Ecce tibi, & mãna fastiditur, & fastiditus iram Dei vehementer accendit, & populo durissimam mortem tradit. Sed cur Dominus sic irascitur in populos fastidientes manna? Sanè naturalissimum est, quòd dulcis cibus, si frequenter apponatur, fastidium generet; nec in potestate hominis est, non fastidire cibos assiduos. Cur ergo Deus sic percutit miseros hos, eo quòd manna fastidierint? Non Deus ferit Israelitas, quòd fastidia ex mãna capiãt; quæ vel assiduitas cibi potuit naturaliter causare. Sed ideò hoc meruerunt castigari, quòd inter manna assiduitatem non meminerunt à Deo contendere, quo illa tollerent fastidia, & magis acuerẽt mãnæ famem. Sapienter Diu. Augu-
August. stinus tractatu 73. in Ioannem fatur: *Concupierant carnibus vesci, quibus pluebatur manna de cælo: fastidiebant quippè, quod habebant: & quod non habebant, impudenter petebant: quasi non melius peterent, non vt cibus qui deerat, indecenti desiderio præstaretur, sed vt illo, qui aderat, sanato fastidio sumeretur.* Hæc debebat esse frequens petitio illorum, qui manna vescebantur; nimirum, quòd fastidia inde nata tollerentur à Deo; quòd Deus, qui manna in omne delectamentũ suauitatum efformabat, simul in granum etiam sinapis efformaret, vt de Dei sinapi tolleretur inde nausea fastidium, acueretur magis fames illius. Id fecerant illi, de quibus psal.
106. *Omnem escam abominata est anima eorum, & appropinquauerunt ad portas mortis. Et clamauerunt ad Dominum, cum tribularentur, & de necessitatibus eorum liberauit eos. Misit Verbum suum, & sanauit eos.* Ps. 106 Omnem escam vocat, vt fatetur Lorin. omne spirituale exercitium, & sacramentorum vsus, & Verbi diuini studium. Et miraris, quòd corpus Christi, quòd diuini Verbi studium, quòd spiritualia exercitia in tantum fastidium impellere possint homines, vt in portas mortis abeant. Qualiter tam pretiosæ dapes possunt occasionem tãto fastidio, & tam lethali præstare? Equidem dum hic summa, & præstantissimarum virtutum assiduitas fastidijs lethalibus occasionẽ dabunt, nisi ad Deum clamores renoues, vt tibi nouum suggerat cõdimentum, quo fastidia ableges,
Monebat Bernard. ser. 33. in Cant. Bernar. *Me oportet interim sacramenti cortice esse contentum, carnis furfure, volumine fidei. Et hæc talia sunt, quæ gustata afferunt mortem, si non de primitijs spiritus quantulumcumque cocipiant condimentum.* Caue tibi, quisquis diuinam frequentas mẽsam, diuinas virtutum gustas dapes, nisi de Dei sinapi noua tibi suppetant condimenta, quibus fames acuatur, in lethale fastidium cades. Ea sunt virtutum omnium exercitia, *quæ gustata afferunt mortem*; hoc est, quibus si te inerter assuescas, lethalia inde fastidia nasciscaris, nisi de primitijs spiritus de Dei sinapi cõdimenta flagites.
Accinit psalm. 118. *Dormitauit præ tædio anima mea, confirma me in verbis* Ps. 118.

tuis: Hęc via omniũ iustorum ad Deum vox, pro tollendo tędio, pro fastidio ablegando, quod necessum est, vt ex assiduitate virtutum nascatur, nisi Deus verbum suum instar sinapis in noua condimenta efformet, quibus per acediam hebes gustus acuatur. Et qui gustus non acuitur, iuuenilesque suscipit acies ad vorandos etiam lapides, vbi verba de cælestibus incipiunt intonare? Iob. 33. *Abominabilis fit ei in vita sua panis, & anima illius cibus ante desiderabilis; Appropinquauit corruptum anima eius, & vita eius mortiferis. Si fuerit pro eo Angelus loquens, miserebitur eius Deus, & dicet: Reuertatur ad dies adolescentiæ suæ.* Ecce tibi, qui præ fastidio cibum anteà desiderabilem abominabatur, adeò vt mallet mori, quàm edere, vbi Angeli verba excepit, misericordiam consecutus, ad iuueniles acies rediit. Quæ verba tantum fastidium substulere, & tàm viuidam iuuentutem causarunt? Ait Vatablus: *Si fuerit tunc Angelus bonus, qui ponat ante oculos hominis millesimã partem beneficiorum Dei, & annuntiet homini ipsi Deum omnia iustè facientem, & homo acquiescat: tunc miserebitur eius Deus, & reuertetur ad dies adolescentiæ suæ.* Verba enim de Deo, & eius beneficiis possunt medio in fastidio viuidissimæ ingerere acies iuuentutis.

Iob. 33.

Vatabl.

§. II.

Regni cælestis notitia nullum patitur esse virtutum fastidium.

MEritò sinapis grano regnum cælorum comparatur, sicut enim sinapis condimentum gustum acuit, & tædium, & fastidiumque escarum tollit: sic regni cælorum notitia nullum in virtutum assiduitate fastidium esse patitur. Vnde Psal. 118. *Dormitauit præ tædio anima mea, confirma me in verbis tuis.* Et quæ verba possint tædenti, & fastidienti animæ robur, & alacritatem præstare? Verba aliquid de regno cælesti suggerentia validissima sunt, pro vniuerso tædio, & fastidio ablegando. Diu. Bernard. serm. 32. in Cant. *Sunt, qui in studiis spiritualibus fatigati, & versi in teporem, corde arente, & tædentes accedunt ad quæcumque in iuncta; ergo vbi contingit tale aliquid pati si misertus Dominus appropiet nobis in via, qua ambulamus, & incipiat loqui de cælo, necnon fauorabile quippiam, cantare nobis de canticis Sion, narrare etiam de ciuitate Dei; dico vobis, erit pro vehiculo animæ pigritantis læta narratio, ita vt pellat omne fastidium ab animo audientis. An tibi aliud petere videtur ille, qui ait: Dormitauit anima mea, confirma me in verbis tuis?* Et quod fastidium non pellat cælestium bonorum propinatio? Hoc curet homo, vt verba excipiat de cælesti regno, de cælestibus delitiis, & habet illic, vnde omne tollat tædium, imò vnde ablato fastidio, insipidiora etiam virtutum auidè arripiant. Aiebat Dominus discipulis suis. Luc. cap. 22. *Ego dispono vobis, sicut desposuit mihi Pater meus, regnum, vt edatis, & bibatis.* Expende, ad quid disponatur regnum cæleste, nimirùm ad hoc, vt edamus, & bibamus; & quidem scio per esum, & potum gloriæ cælestis significari immensas voluptates, sed & virtutum exercitia per esum, & potum significãtur, iuxta illud Ioan. 4. *Cibus meus est, vt faciam voluntatem Patris mei.* Quid ergo consequentiæ habet celestis regni dispositio, & ordinatio ostensa; ad hoc, vt virtutes edantur, & bibantur?

Ps. 118.

Bernar.

Luc. 22.

Ioan. 4.

An re-

An regnum vllũ ad hoc vmquam dispositum inuentum est, vt edatur, & bibatur? Cur ergo hoc de cælesti regno dicitur? Sanè magna vis est consequentiæ, ex eo enim quod nobis ob oculos regnũ cæleste ad sit, ea iustitiæ, & virtutum fames generatur, vt ablato omni fastidio, auidè virtutes arripiantur. Ad hæc dicebat D. Pasch. lib. 3. in Matt. *Succensus cælestis patria amore, non potest iam non esurire iustitiam, & sitire.* Sic omne tædium pellitur, omne fastidium eliminatur, vbi adest cælestis regni ardor, vt ex tunc famescentes curramus ad virtutum fames. Quæ res adeò insipida, adeò amara inueniri poterit, quæ auidè non arripiatur ab ijs, qui cælestia regna ob oculos habent? Ait Dominus, Matth. 16. *Sunt quidam de his stantibus, qui non gustabunt mortem, donec videant filium hominis venientem in regno suo.* Expende terminum præfixum, nimirùm *donec videant &c.* quasi post visa cælestia regna, & ipsa mors suauis gustu redderetur. Vnde D. Pasch. lib 8. in Matth. ait: *Ea viderunt Apostoli, & perfecti quiq; in vita, vt non dubitarent deinceps pro his gustare mortem.* Quæ insipida erat antea, & amara, adeò vt ab eius gustu omnes deterrerentur, post visa regna cælestia, sic appetibilis apparuit, vt plures illam suauissimam habeant, gustumq; delectabilem. Hinc Sponsa sub Aquilonis flabris in quodam torpore, & tędio constituta clamabat, Cant. 4. *Surge Aquilo, & veni Auster, perfla hortum meum:* vt surgat, & abeat Aquilo, à quo torpor, & tædium, & inertia veniebat; petit, vt veniat Auster: & cur ad Aquilonis torporem excludendum petitur Auster? Iob cap. 39. dicit de accipitre: *Numquid per sapientiam tuam plumescit accipiter, expandens alas suas ad Austrum.* De Austri beneficio habet accipiter eas plumas, quibus in sublimia feratur; vnde Sponsa hoc vnum optat, vt veniat aura, qua eas induat alas, quibus ad sublimia cælorum possit euolare; dum enim sublimia cælorum ob oculos habet, nullũ torporem, nullum tædium timet ab Aquilone natum. Ait Gillib. Abb. ser. 38. in Cant. *Festina priùs gaudia vertuntur in fastidium, & hilarem mentis faciem tristitia commutat. Fælix, cui non est hæc commutatio. Sed quis tamen est? Quis enim est, quem non aliquoties, & tædium conficiat, & exuat tristitia? Non subest tibi, dum in lateribus Aquilonis situs es, eius viciniam fugere; eius tamen violentiam euadere potes si lenis Auster vocatus adueniat, & sic expendas ad Austrum alas tuas, vt in cælestem plumescas volatum.* Cælorum sublimia perpeti percurre volatu, & totum Aquilonis fastidium, & tædium, & torporem missum facies, inueniens insipida, & aspera virtutum facta suauia. Elias discipulo postulanti duplicem spiritum, quo semper alacris virtutibus acquirendis operam nauaret, hoc remedium prouidit. 4. Reg 2. *Si videris me, quando tollar à te, erit tibi, quod petijsti.* Quale hoc remediũ, vt & duplex, & alacris spiritus habeatur? Sanè visio abeuntis in cælum potentissima erat ad virtutum alacritatem caussandam, quando sic cælestia spectabantur, vt in illis totus videretur claudi hominis thesaurus, extra illa solùm exiliũ, & orbitas, & planctus. Pro quo D. Bernar. serm. 3. de Ascens. ait: *Quidam ad omnia exercitia huius vitæ spiritualis, non solùm ambulant, sed currunt, imò potius volant, vt eis & vigiliæ breues, & cibi dulces, & panes suaues: labores non solùm tolerabiles, sed & appetibiles videantur. Alij autem non sic, sed corde arido, & affe-*

Marginalia: Pasch. — Mat. 16 — Pasch. — Cant. 4. — Iob. 39. — Gillib. — 4. Reg. 2 — Bernar.

& affectione recalcitrante vix trahuntur ad hæc. Quid ergo in causa est? Illud omnino, quia non vident Christum, cùm tollitur ab eis, id est, non cogitant, quomodo eos orphanos reliquerit, quòd peregrini, & aduenæ sint super terram, quòd tamdiu fæculenti corporis horrido carcere teneantur, & non sint cum Christo. Hoc maximè curandum nobis est, vt Christum in sublimia abeuntē sequamur, vt infra cæleste regnum solam orbitatem, & exiliū, & carcerem videamus, qua cogitatione fallar, nisi amaritudines reddantur suaues. Vix parua nobis erit notitia de cælestibus, & ablato fastidio, famescimus virtutum panem. Threnor. 4. *Paruuli petierunt panem, &c.* Paruuli vberibus inhiassent, magis gauderent lactari: Cur iam non pro lacte, sed pro pane suspirant? D. u. Paschasius, lib. 4. in Thren. inquit: *Scilicet, paruuli cogitatus, cùm de Christo, & sempiterna vita concipiuntur, mox requirunt panem illum, qui de cælo descendit.* Vel paruula lux, quæ in nobis sit, de regali, & æterna vita, nullam duritiem timemus, nullum fastidimus cibum, sed ad omnes virtutum escas famescimus. Luc. 12. *Nolite timere, pusillus grex, quia cōplacuit patri vestro dare vobis regnum. Vendite, quæ possidetis, &c.* Quid durius homini, quàm plena omnium bonorum abnegatio? Et hæc durissima mandatur pusillis? Petrus ait: *Quasi modò geniti infantes lac concupiscite.* Et benè infantes ad lac inuitat. Cur Dominus non ad lac, sed ad durissima virtutum? Proponit ob oculos cæleste regnum, quod sufficit, vt appetantur durissima. Chrysolog. serm. 25. *Aufert spes anxias, omnem excludit timorem, quando in exordio ipso regnum nascentibus pollicetur.*

Thre. 4.

Pasch.

Luc. 12.

Chrysol.

§. III.

Contritio, & pœnitentia gustum excitant ad virtutes capessendas.

SInapis granum cùm conteritur, condimentum fit ad gustum excitandum in escas; sic vbi in cælesti œconomia virtutū contritio, & pœnitentia adest, maximè excitatur fames, maximè excitatur sitis aquarum, quas de fontibus Saluatoris haurias. Aiebat Dominus, Matth. 5. *Beati, qui lugent; quoniam consolabuntur. Beati, qui esuriunt, & sitiunt iustitiā, quoniam saturabuntur.* Expende ordinem: priùs luctus mandatur, & statim fames, & sitis apponitur iustitiæ; vbi enim verus luctus de peccatis, & vera adest contritio, nō ampliùs fastidium, sed fames inuenitur iustitiæ. Id quod notans D. Ambros. lib. 5. in Lucam, ait: *Ordinem prosequamur. Peccatum deposui, temperaui mores, delicta defleui, esurire incipio, & sitire iustitiam.* Vbi enim verus dolor de peccatis pungit nos, nescio quomodo possit manere virtutum fastidium; imò necessarium puto, quòd inde excitetur fames iustitiæ, cui dulcia, & appetibilia videantur etiam, quæ fuerant amarissima. Huc spectabat illud Iob. 6. *Quæ prius nolebat tangere anima mea, nunc præ angustia, cibi mei sunt.* Expende, quid faciat angustia, nimirùm facit, quòd instar ciborum appetantur illæ ipsæ res, quæ anteà homini erant amarissimæ. Adsit nobis pro peccatis communis angustia, adsit vera pœnitentia, & fastidia vniuersa exulabunt; quinimò vt famelici ad cibos suauissimos, sic ad studia virtutum euolabimus. De Iudæis compunctis, & verè pœnitentibus ait psalm. 58. *Conuertentur ad ve-*

Matt. 5.

Ambr.

Iob. 6.

Psal. 58.

ad vesperam, famem patientur, vt canes. Et simul conuersio, & compunctio, & fames illis accidit, eo ipso, quòd ad Deum se conuerterunt, & compuncti corde fuerũt, vt habes Actor. 2. compũctionem suam ostenderunt in iustitiæ auidissima fame; quippè ait: *famem patientur, vt canes*; hoc est, iuxta Cassiod. *Fides auidissima desideria patientur*. Vnà nascitur cum vera compunctione, & cõtritione, per virtutum opera satisfaciendi fames. Quo libenter refero illud Oseæ 14. vbi de contritis, & pœnitentibus Israelitis ait Dominus: *Sanabo contritiones eorum: Conuertentur sedentes in vmbra eius, viuent tritico*. Septuag. *Conuertentur, & sedebunt sub vmbra eius, bibent, & inebriabuntur frumento*. Vbi enim conuersi à vijs suis pessimis spiritum compunctionis, salutemque halantes contritiones exhibent; hæc illos fames, & sitis virtutum vrget, vt instar ebriosi hominis, nullum bibendo sciant ponere finem. Ad hæc Rupert. lib. 6. in Oseam, ait: *Sanabo, inquit, contritiones eorum, id est, in gaudium conuertam tristitiam illorum, qui ad pœnitentiam contristati sunt, habentes cor contritum, & humiliatum Conuertentur sedentes in vmbra eius; hoc est, conuersi sedebunt, & taliter sedentibus vitalis alimonia cælitus ministratur, & de bono semper proficiunt in melius*. Nullo bono satiantur, qui veram contritionem habent, sed ex quo verè pœnitẽt, de bono ad melius incredibili currũt auiditate. Profectò nequit vllum fastidium aut tædium virtutum manere in eo qui verè conteritur pœnitentia. Quid plura? Habes in Iob, cap. 33. *Abominabilis ei fit in vita sua panis, & animæ illius cibus ante desiderabilis tabescet caro eius, & ossa, quæ tecta fuerant, nudabuntur. Appropinquauit corruptioni anima eius; & vita eius mortiferis, Si fuerit pro eo Angelus loquens, vnus de millibus, vt annuntiet hominis æquitatem. Miserebitur eius, & dicet: Libera eum, vt non descendat in corruptionem. Consumpta est caro eius à supplicijs: reuertatur ad dies adolescentiæ suæ*. Vidisti summum in homine fastidium, quo vniuersos cibos abominabatur, adeò vt penè enectus inedia animam halaret. Simul & vidisti Dei in illum misericordiam, qua à tanto inediæ periculo liberatur, in floridamque iuuentutem, & feruidam reuirescit. Sed quo medio, tam fastidioso homini, iuuenum vires donãtur à Deo, imò iuuenum fames parantur inter adeò lethalis tædia? Ibi explicatur remedium, *Si fuerit pro eo Angelus loquens, &c.* Nimirùm, si ex angelico impulsu pœnitentiæ verba assumat in ore, quibus pristina vitia detestetur: vbi enim pœnitentia vera adest, nullus panis non dulcescit, etiam panis lachrimarum auidè editur, totumque lethale fastidium aboletur. Ait ibi Nicetas: *Si perpessionis suæ causam in peccato consistere intellexerit, atque ad Deum de errato suo confessus, se conuerterit, impendentem mortem inhibebit, etiam si sexcenta sint, quæ mortem lacessant, & accersant*. Omne lethale arcetur per pœnitẽtiam, & fastidium, & tædium mortem afferens tollitur, multaq; apparent incitamenta, quæ appetitum humanum moueant, vt vitæ aspera auidè capessat. Vnde dicebat Cellensis Abb. lib. 12. de panibus: *Lachrima aut facit, aut inuenit paradisum: cum enim profusione lachrymarum tota irrigatur conscientia, ligna producuntur fructum vitæ facientia*. Ecce à lachrimis contritionis tibi paradisi ligna parantur, quibus exciteris ad vescendum, & veriùs, & securiùs eorum esca promouearis in Deum,

Margin notes: Rupert. — Iob. 33. — Nicet. — Cellens.

in Deum, & viuas in æternum. O quantùm distat verus de peccatis dolor ab alijs doloribus! Pergit Cellensis: *Sterilis est omnis effusio lachrimarum, quæ non effunditur propter regnum cælorum. Inanes sunt lachrimæ quas damnum, vel incommodum extorquet temporale. Non igitur aqua Ierico huius mundi, sed de paradiso sit tibi panis, & refectio.* Solæ contritionis lachrimæ fastidium tollunt, & escas vitę nobis parant.

§. IV.

Christus Dominus passus, & in cruce contritus, auidissimam famem in hominibus suscitat, durissima quæque vorandi.

STo à sententia D. Hilarij, qui in regno cælorum comparato sinapi, intelligit Christum Dominū sub humilitate carnis passum, & contritum in cruce. Nec sic granum sinapis cōtritum fastidia tollit, & gustum irritat, vt fastiditæ alioquin dapes comedantur: vt Christus Dominus in passione cōtritus, incendit in hominibus famen durissima quæque vorandi.
Pasch. Aiebat D. Paschat. hic. *Quantò plus Dominus attritus est passione, tantò amplius fructus sui in mundo effudit saporem.* Mors Iesu etiam saporauit amaritudines, & ad illas capiēdas humanos gustus irritauit.
Psa. 58. Ps. 58. *Conuertentur ad vesperam, famem patientur vt canes.* Quid est ad vesperam? Augustinus putat, ibi intelligi prædicationem Christi crucifixi, & sepulti, qua percepta, ingens hominum multitudo auidè currebat ad baptismi aquas. Quis nesciat famem salutis, famem amplexandæ fidei in hominibus excitatam, vbi Christus Dominus passus, & crucifixus cæpit prædicari? Aethyopem Principem Eunuchum Reginę Candacis habes Actor. 8. redeuntem ab Hierosolymis in patriam: huius currui adhæret Philippus ab Spiritu sancto adductus, qui vbi hominem legentem in Isaia videt, de materia lectionis interrogat. Quid plura? Ait textus notanter: *Locus scripturæ, quem legebat, erat hic: Tanquam ouis ad occisionem ductus est, & sicut agnus coram tondente se sine voce, sic non aperuit os suum, &c.* Hunc locum legit Eunuchus, hūc illi locum explicat Philippus, & hoc loco de Iesu explicato, dum fluenti approximant aquarum, Eunuchus clamat: *Ecce aqua, quis prohibet me baptizari?* Alij legunt: *Quid prohibet me baptizari?* Quasi cum Paulo diceret: neque mors, neque vita, neque instantia, neque futura mę impedíre, & prohibere possunt, quominùs fidem accipiam. Vnde tantus fidei ardor in homine Gentili? Vnde tanta salutis sitis? Sanè ipse inerat Hierosolymam, Deum verum adoraturus, viderat ibi salutem halantes religionis cultus, nec tamen adeò inflammatur salutis siti, vt idololatriam relinquat: modo, audito Philippo, eā sitim concipit salutis, vt nec gradum facere velit, quin voratis omnibus impedimentis, ad aquas currat baptismi. Vnde hæc illi sitis? Ex diuinissimæ ouis mactatione, & immaculati agni detōsione percepta non potuit nō caninam salutis famem incurrere. Pulchrè Nyssen lib. de baptism. inquit: *Gustauit interpretationem, tanquam bonus catulus, sanguinis, & agni occisi, vehementer adlatrauit Philippum, donec eum deduxit ad perfectam venationem prophetiæ, & minimè operosum à se petitum baptisma accepit.* Vbi bonus hic catulus profusum Christi sanguinem gustat, rapido cursu, & penè impatienti festinatione Nyssen.

fertur ad susceptionem salutis, omnia mundi impedimenta ridens. Ea sunt Christi Domini obiecta vulnera, quæ caninam virtutum famem hominum animis inferant. De Lazaro illo apud epulonem diuitem sedente, ait Luc. cap. 16 *Sed & canes veniebant, & lambebant vlcera eius.* Miraris pauperis vlcera canibus obiecta lambentibus, quid hoc magnum? Equidem in paupere Iesu fuerunt vulnera, quæ obiecta fidelibus, illos trahebant ad virtutum famem caninam. Quippè ait Ambros. lib. 8. in Lucam: *Lazaro similem illum puto, qui casus sæpius à Iudæis, ad patientiam credentium, & vocationem gentium, vlcera sui corporis lambenda quibusdam velut canibus afferebat, quia scriptum est: Conuertentur ad vesperam, famem patientur vt canes.* Et meritò vulneribus Christi obiectis tribuit famem illam caninam, qua innumeri fideles auidè durissima quæque arripiunt pro obtinenda virtute, & salute. Aiebat Sponsa, Cant. 2. *Sub vmbra eius, quem desideraueram, sedi, & fructus eius dulcis gutturi meo.* Quæ verba ponderans Diu. Ambros. psalm 118. ser. 5. fatur: *Quis fructus eius dulcis, nisi prædicatio dominicæ passionis? Ergo vbi gustant fructum suauitatis, impatiens ad perfectiora festinat, dicens: Introducite me in domum vini: constituite me in dilectionem: confirmate me in vnguentis: stipate me in malis.* Passionis Christi fructus nescit non impellerere homines ad salutem: nescit non inferre salutiferam auiditatem salutis. Ex quo anima Iesum in cruce videt, omnia vorat difficilia, vt salutem adimpleat; non possunt inde non illi suppetere & vinum, & vnguenta, & poma, quibus sanetur, & viuat. Vnde iratus Elias in Israelitas, vt ab illorum oculis tollat vniuersos cibos, ait 3. Reg. 17. *Viuit Dominus, non erit per eos annos ros, &c.* Ecce tibi cibos vniuersos perdendos ex defectu roris cælestis aununtiat; sed vnde confirmat tantæ perditionis certitudinem? Sanè vt annuntiatæ perditionis certitudinē stabiliat, præmisit verba illa, *Viuit Dominus*, vbi Deus viuus, & non magis mortuus, & attritus in cruce objcitur: fallar, si erit homo, qui cibum salutis percipiat. Pulchrè D. Basil. Seleuc. orat. 11. inde Iudæorum concludens perniciem, inquit: *Quod Iudæi in idolorum venerationem inclinarunt, quòd authore vitæ relicto, dæmonibus se dediderunt; proprijs edocti calamitatibus viuentem Deum agnoscant, & condiscant, per quæ mortem appetant.* Benè in Iudæorum perniciē viuens Deus agnoscitur, non mortuus, non attritus; ex eo enim quòd mortuum Deum abominabantur, & solum viuum suspiciebant, & cibos perdiderunt salutis, & in vltimam deuenerunt perniciem. Adsit nobis Deus mortuus, & in cruce attritus, & fallar, nisi suppetant vitam halantes cibi. Vnde mirari solebam latronem illum simul cum Domino crucifixum, tam auidum extitisse salutis, vt sui oblitus, Iesum à socij contumelijs defenderet, Iesuque innocentiam publicaret, & ab illo regnum requireret. Ex quo hæc in latrone? S. Maxim. ibi homil. 7. inquit: *Sciuit, quòd illa in corpore Christi vulnera, non essent Christi vulnera, sed latronis atque ideò plus amare capit, postquam in corpore eius, sua vulnera recognouit.* Hæc ille.

Luc. 16. Ambr. Cant. 2. 3. Re. 17 Basil. Max.

Matt. 13 Quod accipiens homo seminauit in agro suo, quod minimū quidē est omnibus seminibus.

§. V.

§. V.

Non solum alienis, sed magis suis nitatur homo virtutibus, si amat satisfacere Deo.

BEnè homo dicitur seminare granum sinapis in agro suo; is enim apud Deum valet, qui magis de suis, quàm de alienis cupit obsequia exhibere Deo. Saul conuictus à Samuele de peccato, 1. Reg. 15. ait: *Peccaui, quia praeuaricatus sum sermonem Domini, & verba tua, timens populum, & obediens voci eorum. Sed nunc porta, quaeso, peccatum meum, & reuertere mecũ, vt adorem Dominum.* Sic Saul: postquam Dauid similiter conuictus à Nathan de peccato. 2. Reg. 12. ait: *Peccaui Domino. Dixitque Nathan ad Dauid: Dominus quoque transtulit peccatum tuum, non morieris.* Nil moratus Dominus statim veniã largitur Dauidi, quam omninò negauit Sauli. Et cur Saul non obtinet veniam, quae tàm gratiose offertur Dauidi? Vterque dicit, peccaui, & agnoscit peccatum suum: cur sub eadem confessione non venit à Deo eadem venia? Saul etsi agnouit suum peccatum, illud alienae credebat diligentię, dum ait Samueli: *Nunc porta, quaeso, peccatũ meum, &c.* Dauid autem non de alienis, sed de suis fructus poenitentiae promittit, vnde citissimam misericordiam obtinuit. August. ex veteri testamento, quaest. 18. ait: *Quare Saul peccans petit orare pro se, vt ignosceretur sibi, & impetrare non potuit: Dauid autem peccans postulauit, & veniam consecutus est? Dauid non alium pro se voluit humiliari, sicut Saul, sed ipse supplex tribulato corde veniam precabatur.* Non de alienis tantùm, sed de suis poenitentię emittebat fructus Dauid, ob quod fuit misericordiam consecutus: & meritò perijt Saul, quia peccatũ suum alienis committebat portandum humeris. Vnde monebat Hierem. cap. 31. *Statue tibi speculã, pone tibi amaritudines, dirige cor tuum in uiam rectam, &c.* Haec vltima verba pulchrè in rem praesentem transtulit Theodoret. aiens: *Da cor tuum in humeros tuos.* Fallitur enim quisquis poenitentiae onus alienis humeris portari cupit, non suis. Captis Sodomis, in captiuitatem fuit ductus & Loth Gen. 24. Quid tunc? Ait textus: *Cum audisset Abram, captum uidelicet Loth fratrem suum, numerauit expeditos uernaculos suos trecentos decem & octo, & persecutus est eos usque Dan, &c.* Vbi expendendum est, quam paucis militibus ausus sit Abrahã aduersus quinque Reges victores insurgere: Rex Sodomę, & Rex Gomorrhae non potuerunt sustinere illorum impetum, & Abraham audet cum solis domesticis suis illos inuadere. Cur non plures copias colligit? Cur non vicinorum auxilia perquirit? Cur mauult cum adeò paucis exire in certamen? Exprimebatur ibi poenitentię aduersus peccata certamen, in quo, eò certiùs triumphat homo, quò magis curat non alienis, sed suis concertare virtutibus. Ex quo monebat Bachiar. epist. ad Ianuarium, de lapsis, aiens: *Captum ab hostili legione filium fratris assumpta uernaculorum turba eripuit Abraham. Et tu assume uernaculorum turbam, id est, opere tuo, non alieno, animo auxilium praesta captiuo.* Sic semper curandum nobis est, de nostris, non de alienis poenitentiae fructus efficere. Huc spectant dicta lib. 5. cap. 2. §. 5 & lib. 8. cap. 3. §. 27. & lib. 10. cap. 3. §. 13. & lib. 14. cap. 11. §. 1.

1. Re. 15

2. Re. 12

Augus.

Hiere.

Gen. 24.

Bach.

§. VI.

Quò se Deus minorem ostendit, eò hominibus acceptior, & gratior redditur.

VBi homo dicitur accepisse cæleste granum, & in agro suo seminasse, non otiosè additur de illo ipso accepto grano, quod *minimum quidem est, &c.* tunc enim acceptior, & gratior homini redditur Deus, cùm sese magis exinanit, & sub forma minori ostẽditur. Totus exultabundus, & mirabundus de Deo aiebat Psaltes. Psal. 22 22. *Calix tuus inebrians quàm præclarus est.* Non vastissimum diuinarum delitiarum mare, non cellam vinariam omni suauitate repletam miratur, sed calicem videt & ad calicem sic totus rapitur. Cur sic ad calicem afficitur, nisi quia vt sese magis Deus exinanit, sic magis homines ad se allicit, in ò rapit? Ait Gillibert. Abb. in Gillib. Cant. sermon. 21. *O calix inebrians quàm præclarus es, & ideò charitate inebrians. Liquor æternus nouo huic infusus calici, maiore cum charitate hauritur, quamuis cum claritate temperata: idcircò amor debet esse intemperatus. Quis enim se ab amando temperet, quando nostra capacitati se contemperauit immensa maiestas?* Eò magis crescat hominum ad Deum amor, necessum est, quò Deum ad maiorem exinanitionem deuolutum conspiciat. Non equidem minima, & humilia Dei ea sunt, quæ contemptum Dei in hominibus pariant, sed quæ amorem accendant, quæ corda humana magis alliciant. Hinc est, quòd Psalm. 33. clamat: *Gustate,* Psa. 33 *& videte, quoniam suauis est Dus.* Expende illud, *gustate*, quippè sapientia diuina monebat, Eccl. 24 Ecclesiast. 24. *Transite ad me omnes, qui concupiscitis me, & à generationibus meis implemini.* Psaltes autem minimè iubet, vt Deo impleamur, nec vt in illo vastissimo dulcedinum mari immergamur, sed quòd vel summis labijs minimum gustemus. Et cur non magis ad immersionem, quàm ad gustum vocat? Habent hoc Dei minima, quòd vehementiùs homines alliciant, in illisque Dei ardentiorem sitim excitent. Quò spectans D. Hilar. serm. 2. de Nuptijs Can. fatur: Hilar. *Ideò dixit, gustate, quia amor Dei quantalibet fide, quantolibet ardore quæsitus, reficere animum potest, sed magis, ac magis sitim, velut summis labijs prægustatus inflammat.* Is est Dei amor erga homines, qui si vel in minimis ostendatur, vt generosum vinum in gutta labijs summis prælibata percipitur, magis homines accendat, magis alliciat, & inflammet. Numquã Deus minor, quàm vbi paruulus apparuit in vtero matris; sed & nunquã potentior ad rapiendos affectus humanos. De Maria prægnante dicitur Cant. 4. *Venter tuus sicut crater non tornatilis non indigens poculis:* Cant. 4. pro quibus verbis notissima est, & vulgò valdè trita versio; quæ dicit: *Vẽter tuus sicut speculum rotundum.* Sic diuinus Spiritus vẽtrem Iesu plenum comparat speculo rotundo, aliter Isaias, cap. 8. *Sume tibi librum grandem, & scribe in eo stilo hominis, velociter spolia, detrahe, citò prædare.* Vbi D. Epiph. Epiph. per librum hunc intelligit virginalẽ Mariæ vẽtrem, in quo Verbum diuinum exaratum fuit; hoc est, homo factus, qui deprædetur humanos affectus. Compone modò locum Canticorum, cum Isaiæ loco: ibi virgineus venter rotũdum speculum prætendit: hic, hominẽ spoliatorem, & deprædatorem humanorum affectuum. Quid deprædatio, & spoliatio cũ speculo? Acci-

Accipite Petrum Dam. lib. 2. epistol. 18. vbi astum ponit, quo venatores tygridis pignora rapere solcant; quippè ait, quòd dum tygris absentiam pignorum experitur, ventis ocior venatorem persequitur: quid tunc venator? *Ubi feram sibi contiguam deprehendit, globosam de vitro sphæram ante illius oculos proijcit; at illa respiciens velut è speculo proprij corporis imagine luditur, & sobolem suspicatur. Retentat igitur cursum, dum amplecti desiderat fœtum. Hoc itaque modo & tygris orbatur*. Quid pulchrius in rem præsentem? Rotundum speculum tygridi furenti paruam refert in se tygridē, ad quam illa currens, vt ad propriū fœtum, securitatē prædatori præstat, qua illius rapiantur fœtus. Equidem dum immensitatem suam Dominus in cælorum globis ostentat, raros ad se allicit homines: quid tūc? Rotum dum speculum exhibet, ab vtero virginali, quod hominibus similitudinem hominis in paruam pueri mensuram exhibet, & homines respicientes, velut ab speculo, in suis ipsorum minimis Deum, tota auiditate ad illum currunt, imò & euolant. *Hoc itaque modo, & tygris orbatur*, & vel feralissimus homo se omni affectu spoliari patietur.

Matth. 13. Cùm autem creuerit, maius fit omnibus oleribus, & fit arbor, ita vt volucres cæli veniant, & habitent in ramis eius.

§. VII.

Etiam si totum possideat orbem homo, non habet dignam habitationem, nisi intra Ecclesiam sit.

AVgmentum crescentis Ecclesiæ per quàm optimè comparatum fuit grano sinapis coalescentis in arborem, adeò proceram, & altam, vt ad illam possint cælestes alites euolare. Et qui alites ad Ecclesiam confugiunt, vt ibi sibi habitationem parent, nisi magni Principes, & Reges, & orbis domitores, qui sese super omnes extollunt potestate? Sic sapientissimè noster Maldonatus in præsenti docet cælestes alites esse Reges, & dominos mundi, qui ad Ecclesiam venerunt, vt habitent in ramis eius, quasi extra Ecclesiam etiam in totius orbis dominio sibi dignam habitationem nō possent parare. In primi hominis conditione ait Dominus, Gen. 1. *Faciamus hominem ad imaginem, & similitudinem nostram, & præsit piscibus maris, & volatilibus cæli, & bestijs, vniuersæque terræ*. Quod vnquam imperium amplius? Nullum sanè, & tamen post tantum imperium homini concessum, ait Genes. 2. *Formauit igitur Dominus Deus hominem de limo terræ, & inspirauit in faciem eius spiraculum vitæ, & factus est homo in animam viuentem. Plantauerat autem Dominus Deus paradisum voluptatis à principio, in quo posuit hominem, &c.* itaque post concessum homini maris, terræque, & vniuersi orbis principatum, adhuc plantat Dominus paradisum, in quo homini præparet habitaculum. Et quid necessum erat plantare paradisum ad hominis habitationem? Nonne homo totius orbis

Gen. 1.

Gen. 2.

imperium habebat? Nonne homini omnia subiecta erant? Nonne in omnibus posset habitationem habere, quando omnium dominabatur? Figurabatur jam-tunc in paradiso Christi Ecclesia, intra quam nisi esset homo, dignam habitationem non haberet, etiam in dominio orbis terrarum. Pulchrè ad hæc ait Tertull. lib. 2. in Marc. (Tertull.) *Bonitas præfecit hominem vniuersis fruendis, atque regnandis, etiam cognominandis. Bonitas amplius delitias adiecit homini; vt quamquam totius orbis possidens in amœnioribus moraretur, translatus in paradisum, iam tunc de mundo in Ecclesiam.* Nil valerent vniuersa mundi imperia ad præstandam habitationem homini, nisi accederet Ecclesia, in qua illi habitatio pararetur. Accinebat Isaias, cap. 60. fatus: (Isai. 60.) *Aperientur portæ tuæ iugiter: die, ac nocte non claudentur, vt afferatur ad te fortitudo gentium, & Reges earum adducantur. Gens enim, & regnum, quod non seruierit tibi, peribit, & Gentes solitudine vastabuntur.* Stabilem, & firmam, & dignam homini habitationem nulla mundi præstabunt imperia, nisi sub vmbra vixerint Principes Christianæ Ecclesiæ, Romæ fundatæ à Petro; solet enim vt plurimùm cum scissione Regnum à Romana Ecclesia, coniungi statim scissio, & perditio regni. Dicitur. 1. Reg. 15. (1. Re. 15) *Conuersus est Samuel, vt abiret; Saul autem apprehendit summitatem pallij eius, quæ & scissa est. Et ait ad eum Samuel: Scidit Deus regnum Israel à te hodie, &c.* Quod ponderans in rem præsentem Petrus Damian. lib. 7. (Dam.) epist. 3. inquit: *Pallium Samuelis Saul abrupit, & regnum perdidit. Cum ergo vestis Christi sancta dicatur Ecclesia, scissio vestis, diuisionem minatur regni apostatis.* Necessum est, quod cadat regia potestas, quæ ab Ecclesia scissa, & separata est, vt quæ nullibi extra Ecclesiam sedem inueniat fixam.

§. VIII.

Crux Christi firmam, & penè inamissibilem habitationem cælestibus virtutibus facit.

DVm granum sinapis adolescit in arborem, tam firmos exhibet ramos, vt in illis volucres cæli inhabitent; sic vbi crescente Dei regno crucis arboris rami exhibentur, eam habitationem præbent cælestibus virtutibus, à qua non facilè possint deturbari. Quippè ait: *Volucres cæli veniunt, & inhabitant in ramis eius;* hoc est, securè, & firmiter nituntur ramis eius. Et quàdo à ramis crucis firmam, & securam habitationem cælestibus non paratur? Apud Luc. cap. 19 habes: (Luc. 19.) *Ingressus Iesus perambulabat Iericho, & ecce vir nomine Zachæus, & hic Princeps erat Publicanorum, & ipse diues: Et quærebat videre Iesum, quis esset; & non poterat præ turba, quia statura pusillus erat. Et præcurrens ascendit in arborem sycomorum, vt videret eum, quia inde erat transiturus. Et cum venisset ad locum, suspiciens Iesus vidit illum, & dixit ad eum: Zachæe, festinans descende, quia hodie in domo tua oportet me manere.* Expendenda sunt illa duo, *& perambulabat Iericho;* item & alterum, *in domo tua oportet me manere.* In Iericho perambulabat, in Zachæi domo manet: illic transitum, hic permanētiam ostendit. Et cur Iesus ad Iericho transeunte, ad Zachæum permanenter accedit? Zachæus in arbore elatus crucis ramos prætendebat, cuius erat virtus permanentem habitationem cęlestibus exhibere. Id quod insinuans Beda, (Beda.) ait: *Venit Iesus ad Zachæum, venit ad pe-*

ad populum nationum, qui passionis eius fides iam sublimis erat. Vbi crucis virtus in Zachæo, in populo Gentili apparuit, non potuit non esse ibi Iesus, & cælestium omnium ferè inamissibilis permanentia. Sic cælestium mansionem crux æternat. De homine recenter condito dicit Genes. 2. *Gen. 2.* quòd Deus *inspirauit in faciem eius spiraculum vitæ*: quibus verbis communiter à Patribus intelligitur infusio animæ iustitia originali, multisque virtutibus adornatæ, ex quo homo constitit iustus, & Rex omnium animantium, habens illa sibi subdita. Tunc à terra, in qua fuerat conditus, translatus est homo in paradisum, proximus ligno vitæ, & alijs pretiosis, & salutiferis lignis. Intereà? *Formatis Dominus Deus de humo cunctis animantibus terræ, & vniuersis volatilibus cæli, adduxit ea ad Adam, vt videret, quid vocaret ea; Omne enim, quod vocauit Adam animæ viuentis, ipsum est nomen eius.* Expende, quòd maneat vsque in præsens ex his, quæ sub Adamo fuerunt, nimirùm, *omne, quod vocauit Adam, ipsum est nomen eius:* quidquid habuit Adam virtutis, quidquid iustitiæ, quidquid imperij super animantia perijt, à quo peccato expulsa sunt omnia. Nomina illa sola ab Adamo imposita perseuerant; & cur, quando omnia bona Adamo eripiuntur, solum parcitur nominibus ab illo positis? Cætera data sunt Adamo extra paradisum posito, in terra illa, qua condebatur: at nominum impositio ab illo peragebatur, cum in paradiso esset inter tot ligna vitam halantia, & meritò quæ sub vmbraculis ligni crucis obtingunt, firmam, & permanentem mansionem habent, vt de ijs dicat Diu. Basil. Seleuc. orat. 2. *Basil.* *Non potuit vel ipsa transgressio nomina labefactare, neque legis violatio appellationes alienare.* Potuerunt peccata hominis illum bonis omnibus spoliare, tamen aduersus nomina, quæ sub vmbraculis crucis, quæ sub tot vitæ lignis venerunt, nil potuerunt peccata. Sic quæ in ramis crucis fundantur, nouerunt æternari. Quod firmat illud Pauli, ad Philipp. 2. de Filio Dei: *Factus obediens vsque ad mortem, mortem autem crucis, propter quod & Deus dedit illi nomen, quod est super omne nomen, vt in nomine Iesu omne genu flectatur, cælestium, terrestrium, & infernorum.* Quod enim nomen sub vmbra crucis obtentum fuit, prorsus est malis insuperabile.

CAPVT V.

De Fermento.

PARVVM debet esse fermentum, sed quòd magnæ massæ immixtum totam peruadat, & condiat; ne in cælestis œconomiæ minimis, paruitatem contemnamus, scientes in illa paruitate eam latere virtutem, quæ immissa orbi, totum orbem terrarum ad se reducat.

Matth. 13. Simile est regnum cælorum fermento.

§. I.

Cælestes, & supernaturales virtutes numquam non validæ sunt ad expugnanda vitia.

NOn terrenum, sed cæleste regnum fermento, vt opponitur simile; est enim sua rebus infantia, sua pusillitas, sub qua dum sunt affectus naturales, infirmi sunt, & inualidi, nec dum virtutis speciem habere censentur: non sic cælestes, & supernaturales virtutes, sed velut fermentum, cùm sit in minima quantitate, ingentem massam peruadit, sic illæ sub quauis paruitate constitutæ, validæ sunt, vt vitia expugnent, & prorsus detriumphent. Hanc equidem vim fermenti non æmulatur terrenum regnum, sed cæleste; non æmulantur naturales affectus, sed supernaturales, & diuini. Oseas, cap. 7. miratur Iacob nouam, & insitatam virtutem, inquiēs: *In vtero supplantauit fratrem.* Nota fuit ex Gen. Iacob virtus, adhuc pusillus, adhuc in vtero existit, & sese accingit in pugnam, & aduersarium detriumphat. Vnde hæc alacritas in puero? Vnde infanti tanta virtus? D. Paschas. lib. 1. in Matth. ibi putat cælestis, & supernaturalis charitatis adumbrari virtutem, quæ vel in minimis agens nesciat non conserere manus cum hostibus, & gloriosos reportare triumphos. Ex quo ait: *Et inde est, quòd charitas procreata iugiter inardescit, & contra omnia carnalia dimicans vitia supplantat.* Non spectat charitas grandescere, vt sese accingat in bellum, sed in ipsa infantia, imò quasi in vtero adhuc propter paruitatem existens aciē parat, hostes debellat. Recens natis per baptismi sacramentum dicebat Petrus. 1. epist. 2. *Deponentes igitur omnem malitiam, & omnem dolum, & simulationes, & inuidias, & omnes detractiones, sicut modò geniti infantes lac concupiscite.* Aduersus malitias, & inuidias, & dolos, & detractiones petit accingi eos, qui simul, vt modò geniti infantes lac appetere dicūtur. Quid lac cum potentia expugnandi tot vitia? Lac ostendit infantes, recens natos, infirmos, meticulosos ad vmbram, adhuc sine manuum, & pedum, imò sine vocis vsu, nisi ad luctum. Si ergo lac sumi à tuis infantibus iubes, cur simul eos ad insignes vitiorum triumphos accingis? Erat lac illud de supernis, non de infimis, erat lac, quod non à mammis naturę, sed ab adoptione supernaturali Spiritus sancti recipitur, quod vel à primis vnguiculis tenatorum, ad triūphos audet, & victorias reportat de vitijs. Hinc est, quòd gustato semel adoptionis supernaturalis lacte, non ad nutricis mammas iungimur, sed ad Patris æmulationem contendimus ire, dum iubemur clamare. Matth. 5. *Pater noster, qui es in cælis, &c.* Quod ponderans Diu. Chrysolog. serm. 68. inquit: *Intelligite filioli, quanta perfectorum, quanta fortium gloria sit, & potestas, quando tanta virtus in ipso conceptu, tanta maiestas aperitur in partu. Nondum natus patrem vocat, sanctitatem postulat, regnum petit, dat iura terris, terrenas cælestibus exæquat voluntates, & laboribus profuturis exigit iam deuotus annonam. Panem nostrum, ait, quotidianum, da nobis hodie. Beati estis, qui capistis iam ante pugnam vincere, antè triūphare, quàm viuere; antè ad patris promptuaria, quàm matris ad gremium peruenire: toto ante victoriam sonare iubilo, quàm vagitu respondere cunarum. Verè, vt dixit Apostolus, infirmum Dei fortius est hominibus.*

Marginalia: Oseas. 7. — 1. Pet. 2 — Matt. 5

bus. Et quidem quid à cælestibus, & supernaturalibus venit, etsi infirmum videatur, etsi paruum, etsi minimum, potentissimam habet virtutem ad prosternēdos hostes, ad obtinendos triumphos.

Matth. 13. Quod acceptum mulier abscondit in farinæ satis tribus, donec fermentatum est totum.

§. II.

Quod à supremo creaturarum Domino venit, omnes æqualiter respicit, partialitatem abiurat.

VEl hinc patent cælestis Regis decreta, quòd omni partialitate abiurata, omnes æqualiter respiciant: & virorum labores spectent, vt granum sinapis: & fœminarum manus, vt fermentum requirant. Aequalis semper est ad omnes, quę à Deo summo Rege venit occasio salutis. Hic colligit Diu. Iustin. Mar. mandatum Circumcisionis non fuisse datum pro opere iustitiæ, sed pro mero signo, vt potè quod non fœminis, sed tantum conueniebat viris. Ait enim dialogo aduersus Iudæos: *Quin etiam ex eo, quòd non possunt fœminæ corporis circumcisionē, percipere, intelligitur signi causa datam esse, non pro opere iustitia. Fecit enim Deus, vt ea, quæ iusta sunt, virtutique consentanea, omnia æquè mulieres seruare possent*. Non est Deus acceptor personarum, omnes æqualiter respicit, & siue fœmina, siue vir, eaidem habet virtutis negotiandæ vias, & apertas, & omnibus communes. In hoc maximè differt & regnum terrenum, & regnum cęleste, quòd illud vt ab hominibus regitur, sic mille personarum acceptiones, mille partialitates habet: hoc autem vt per Deum statuitur, sic omni partialitate abiurata, omnibus ęqualitior est commune. Ad hæc pręclarè philosophatur Nazianzen. ora. 13. inquiens: *Cur mulier aliquando plectitur, sed viro parcitur? Et mulier malè mariti thalamo consulens mœchatur; & hinc amara legum pœna. Vir autem obscortationē, vxori haud quaquam est obnoxius. Non suscipio legislatorem talem, non laudo consuetudinem: uiri erant, qui legem tulere, ac ideò contra mulieres lex hæc est lata. Quin etiam patribus super filios potestatem dederunt, at quod debilius erat, incuratum reliquerunt. Deus verò non sic, sed hac lex: Honora patrem, & matrem, prima est.* Nulla lex ab hominibus fertur, quæ partialitatem non sonet: nullum iudicium humanum, in quo non inueniatur partialitas, & acceptio personarum. Eò enim tendunt semper humana iudicia, vt se, suosque promoueant, alios non adeò curent. Ex quo lucem capit locus. 2. Reg. 7. vbi Dauid accipiēs à Deo regnum æternandum in cognatione sua, sic gratus exclamat: *Quis ego sum, Domine Deus, & quæ domus mea, qui adduxisti me huc usque! sed & hoc parum visum est in conspectu tuo, Domine Deus, nisi loquereris etiam de domo serui tui in longinquum: ista est enim lex Adam, Domine Deus*. Quæ est ista lex Adam? Nimirùm, quòd regij homines, & principes suos in regnum vocent, & eò tendāt, vt bona, & promotiones quærant suis, & sibi similes. Nil aliud inueniendum est in hominū lege, in humanis iudicijs, quā quòd suorū rebus singulariter prospiciant.

Iustin. Naziā. Iud. 8.

Can-

Cantatissimus iudex Gedeon, vbi pro salute populi aduersus infensissimos hostes Madianitas insurgit, fugato hostili exercitu, captisque duobus Regibus, sic ab illis inquirit. Iud. 8. *Dixitque ad Zebee, & Salmana: Quales fuerunt viri, quos occidistis in Thabor? Qui responderunt, similes tui, & vnus ex eis, quasi filius Regis. Quibus ille respondit: Fratres mei fuerunt, filij matris meæ. Viuit Dominus, quia si seruassetis eos, non vos occiderem, &c.* Ecce tibi in nece infensissimorū hostium, quid obseruet præstantissimus Princeps, nimirùm, quòd de morte fratrum sumatur vindicta, alioquin liberos dimissurus Israelitarum homicidas. Hæc est semper lex Adam, hoc est humanum iudicium, in quo ægrè, & difficulter partialis affectus ad suos non inuenitur.

Iud 8.

§. III.

Virgo Maria, vt testis originalis iustitiæ, quasi floruit.

NOn otiosè introducitur mulier, quæ regni cælestis fermentum abscondit sub farinæ satis tribus, sed quia in solo sexu fœmineo testatos habes tres hominū status à Deo summo omnium Rege, & Imperatore constitutos. Primus hominum status fuit in originali iustitia ante omnem culpam: secundus status fuit post culpam in gratia reparationis: tertius status est in gloria cælesti. Reparationis, & gloriæ status etiam in viris clarent; at hi cum statu originalis iustitiæ in solo sexu fœmineo inueniuntur, quando sola Maria Virgo est, quæ inter conceptos virili semine fulgeat iustitia originali. Et quidem maximè decuit Deum conditorem, & inuētorem illorum statuum, saltim in vna Maria primi illius status monumentum seruare, ne incredibilis appareret rationi humanæ. Sic delecturus homines, & vniuersa animalia, immisso diluuio, iubet parari arcam, & in ea familiam Noemi, & multa de mundis animalibus seruari. Ait enim ad Noe, Genes. 27. *Ex omnibus animantibus mundis tolles septena, & septena, &c.* Et cur iubet seruari animantia munda? Nonne facilè posset ipse vel verbo innumera alia post diluuium producere? Cur mauult seruari de antiquis, quàm noua creare? Pulchrè D. Basil. Seleuc. orat. 6. insinuat causam, aiens: *At noua non facit, sapienter admodum. Fortè creator alter mendaciter obtrusus fuisset hominum generi amicitior, quàm prior: & esset artifex dubitabilis, si nullum eius antiquatum extaret monimentum. Idcirco creationis antiquæ symbola retinet. Generis radix seruatur, vt prisci operis prima iura cum dignitate retineantur.* Sanè esset humanæ menti artifex primus dubitabilis, si nullum operum eius monimentum extaret; nec mirarer, quòd dignari aliqui mendaciter distinguerent inter creatorem nouorum, & antiquū: quare sapienter promisum est, vt de primis animantibus seruarentur multa, quæ prisci operis prima iura cum dignitate retineant. Quid plura? Eàdem prorsus ratione decuit, vt primi illius iustitiæ status monimentum aliquod seruaretur saltem in vna Maria, ne humanæ infirmitati & status, & artifex illius esset dubitabilis, sed potiùs tāti status symbola retinerētur, quæ assererent veritatem illius, & primi operis prima iura oculis humanis obijcerent in Maria. Fuisset equidem infirmis hominibus totus ille iustitiæ originalis status, forsitan dubitabilis, si nullum eius monumentum extaret. Nec crederetur

Gen. 27.

Basil.

retur primus parens potuisse luce re tot in ipsa origine virtutibus, nisi videantur in Maria similia. Aiebat Cassiod. 3. variar. 6. *Sicut indigna posteritas laudes antiqui generis abnegat, ita praeclara de patribus egregiè dicta confirmat. Creditum est de ijs omne, quod legitur, dum praeconia veterum praesens docuit vena virtutum.* Fuisse primorum parentum ortus purissimos, lucidissimos, penè abnegat eorum posteritas immunda, & obscura. Vbi Maria assulsit, numquam non lucens creditur de illis omne, quod legitur, & praeconia veteris status originalis iustitiae praesens in Maria docuit vena virtutum. Haec praeter alia facit statum illum credibilem. Nonne ille Deus condidit statum illum, qui tot facinoribus condidit populum Israelitam? Et nullum facinus peregit in condendo populo Israelita, pro quo non iuberet, vel erigi cippum, vel symbolum, vel memoriale aliquod aeternum sacrari sibi: minimè ergo credendum est, quòd primi operis, nempè illius ingentis facinoris, quo hominem luteum condidit ad imaginē, & similitudinem suam, iustitia originali vestitum, nullum relinqueret symbolū; imò reliquit in matre sua Maria, in qua primi illius operis prima iura cum majori dignitate seruantur; seruantur enim cū dignitate maternitatis diuinae. Diu. Dionys. Areopag. cap. 7. de caelesti hierarch. vbi caelestes thronos praedicat, de quibus dicit, quòd in se habeant Iesum, sic concludit. *Iesu foelicissima societate dignatas intelligendū; communicantque, quantum par est, in primae conditionis suae potestate deificis ipsius, benignissimisque virtutibus.* Ex quo thronorum virtutes dignè habentur, quòd Iesus foelicissima societate fruantur: expende, quid inde educat vir sanctissimus, nimirùm, quòd in primae conditionis suae potestate communicent deificis illis virtutibus. Hoc ex Iesu vicinio habent throni, hoc ex Iesu vicinio habet Maria, quòd communicet in primae conditionis suae potestate deificis virtutibus illius. Id quod insinuabat Diu. Epiphan. sermon. de laudibus Mariae, sic inquiens: *Anna, quae gratia interpretatur, grauida effecta, caelum, & thronum Cherubicū peperit sanctam Mariam: illa enim reperitur esse caelum, & templum, & thronus.* Vt iam quantum par est, communicet in primae conditionis suae potestate deificis Iesu virtutibus; adeò vt illi dicat Iesus illud Canticorum, cap. 1. ex versione Graeca: *Ecce tu pulchra es propinqua mea.* Ad quae optimè Nissenus respondit: *Propterea dicit ei verbum, pulchra facta es, quae meae luci appropinquasti, per appropinquationem trahens dispensationem pulchritudinis.* Expende verbum illud, *dispensationem*: quippè dispensatio tantummodo videtur conuenire pulchritudini originali; quandoquidē de hac sola erat lex posita, vt illa carerent omnes filij Adami: vnde, dum ex vicinio Iesu Virgo Maria dicitur per dispensationem venisse in pulchritudinem, id fuit ex eo, quòd rigidissimae legis dispensationē habuit, & per illam etiam habuit iustitiam originalem. Metuat quisquis nimis litterae legis adhaerens hanc dispensationem Mariae vertit in dubium; littera enim occidit, & si sub rigida acie litterae appareat Maria occisa cum originali culpa, quis non metuat detrimenta innumera? Ait ipsa, Eccles. 24. *Quasi palma exaltata sum in Cades.* Meritò in Cades, hoc est in sanctitate (Cades enim sanctitatem significat) sibi egregios triumphos, & victorias promittit. Sed & Numer. 33. de filijs Israel proficiscentibus

Cassiod. Dion. Areop. Epiph. Eccl. 24

ribus dicit: *Castrametati sunt in deserto Zin, hoc est, Cades*: ibique narratur statim mors Mariæ sororis Moysis; item murmuratio totius populi in Moysem; item Moysis aliqualis culpa, & eius supplicium; item negatio transitus ad terram promissam: omnia hæc mala in Cades accidere post mortuam Mariam. Et cur non accidant maiora mala, quādo Cades electa ad ostentandas & palmas, & victorias Mariæ, illam ostendit defunctam? Meritò ait Hieron. epist. ad Fabiol. *In hac mansione moritur Maria, & sepelitur, & propter aquas contradictionis Moyses, & Aaron offendunt Dominum, & prohibentur transire Iordanem, missisque nūtijs ad Edon, transitus petitur, nec impetratur. Quis timeret post tantos profectus murmur populi, & offensam magistrorum, & viæ transitus denegatos?* Nullus proculdubio ea timeret, nisi qui videret inibi mortuā Mariam. Nulla antiquata gloria, nulli profectus, nulli pristini triumphi valent, vbi ostenditur mortua Maria inter cæteros Adami filios; quisquis ita litterali nimis rigida falcē ostendit cum zizanijs demessam Mariam, nullis fidat acclamationibus, sed caueat murmura: nullis credat studijs, magistri etiā maximi se munerib defraudabunt multis. Caueat hoc maximè familia, quæ præcipuè erecta fuerit pro exaltanda in orbe Maria, si illam vlla culpa etiam originali e. mortuam ostendant, & gaudeant se in ijs esse temporibus, in quibus licet pleno ore publicare Mariam ab omni originali etiam labe immunem. Dum Maria Moysis soror putabatur leprosa, nullum progressum fecerunt Israelitæ, postquam habita illa fuit prorsus munda, Num. 33. iuxta lectionem Origenis. *Et post hac promouit populus ex Asseroth, & consederunt in deserto Pharan.* Vide post Mariæ mundiciei opinionem cōtrariam dimissam, vnde proficiscatur populus, & vbi tentoria figat. Rem explicat Origen. hom. 7 in Num. *Asseroth interpretatur domus perfecta. Proficiscitur ergo populus posteaquam Maria purgata est, a domibus perfectis, & venit in Pharam, quod interpretatur os visibile.* Non eguit nostra Maria purgatione vlla in se, at eguit purgatione in opinione plurimorum, qui conceptionem eius clamabāt infectam. Idne in pulpitis diceretur, cautū est lege pontificia, ex quo olim à perfecta Mariæ mūdicie venimus in Pharan, hoc est, os visibile; quādo soli, qui illam prædicant, apertum, & manifestum possint habere sermonem de illa.

Hieron.

Origen.

§. IV.

Maria Virgo & matrem agit terrenam, & patrem diuinum in generatione Saluatoris.

DVm meditatur Bernardus, serm. de tribus mixturis fermentum mundi, nempè Saluatorem Iesum, quo tota hominū massa virtutis recipit, & calorem, & saporem, meritò ad fœminarum præstantissimam Mariam confugit. Quæ nobis tantùm effecit fermentum facta eius mater, & sub satis tribus abscondit, quatenus Trinitatis personas idem sollicitauit ad opus. Quid plura? Simul & matrem terrenam, &, vt sic dicam, patrem diuinum Saluatoris nostri peregit. In ea sunt communiter sententia prēstātissimi Theologi, cum Diu. Thom. 3. part. quæstion. 2. artic. 11. qua dicunt antiquos Patres, imò beatā Mariam precibus obtinuisse à cælesti Patre Filij diuini incarnationem: dum ergo

ergo Maria, & Patrem diuinum traxit in hoc, vt daret vnigenitum suum, deinde ipsa illum conceperit, & pepererit, præclarè dici potest, quòd matris terrenæ, & patris cælestis munus in Iesu generando peregerit. Simile habes, 1. Regum. 1. vbi Anna orans petebat, vt ex marito Elcana filium conciperet: cui respondit Sacerdos: *Vade in pace, & Deus Israel det tibi petitionem tuam, quam rogasti eum.* Et post pauca: *Cognouit autem Elcana Annam uxorem suam, & recordatus est eius Dominus. Et factum est post circulum dierum, concepit Anna, & peperit filium, & vocauit nomen eius Samuel, eò quòd à Domino postulasset eum.* Sterilem sibi maritum experiebatur Anna, precibus tamen sterilitatem omnem fugat, filium concipit, & parit, ex quo illam non solùm matrem sed & patrem pueri egisse putat Chrysost. quippè ait homil. 1. de fide Annæ: *Omnes audistis, quomodo fleuerit, quomodo precata sit, quomodo orarit, & exorarit. Concepit peperit, educauit, & consecrauit templo Samuelem. Itaque nequaquam aberrarit, qui hanc mulierem pueri simul, & matrem, & patrem appellarit. Quamquam enim, & vir addiderat semen, huius tamen deprecatio vim, efficaciamque semini præbuit, effecitque, vt Samuel auspicatioribus exordijs nasceretur.* Itaque vbi precibus Anna maritum sibi fœcundum obtinet, ex illoque concipit, & parit filium, & mater, & pater pueri à Chrysostomo censetur. Similiter & matris terrenæ, & patris diuini munera ad generandum Iesum in vna Maria possunt haberi, quando ipsa precibus traxit summum parentem ad filij incarnationem, huncque concepit, & peperit. Miraris hoc? Accipe & in eodem genere quid maius; quòd tanta erat vis orationis Marianæ, vt si per impossibile (vt aiunt logici) non genuisset Pater diuinus Filium, & esset illi libera talis generatio, posset adduci ad eius generationem precibus Mariæ. Efficaciã lachrimarum sic exaggerat Cellens. Ab. lib. de panib. 12. inquiens: *Aqua hæc aut facit, aut inuenit paradisum.* Et quomodo lachrima faceret paradisum? Equidem tanta ibi lachrimarum efficacia ostenditur, vt si Deus nullum paradisum, nullã cælestem patriam condidisset, posset vel lachrimis pœnitentiæ adduci, vt cælestem patriam construeret. Simili modo de Mariæ precibus dicendum puto, quòd nisi Pater genuisset Filium, illis posset adduci ad illum generandum, & generandum ex Maria. Quò forsan respexit Dominus, Cant. 4. vbi ait: *Vulnerasti cor meum, soror mea sponsa:* siue vt legit Symachus apud Theodoretum: *Excitasti cor meum:* vbi nõ contẽnendus author, per illud verbum, *cor*, putat intelligenda Dei Patris viscera, quæ Mariæ precibus excitata fuere, vt filium daret mundo, & daret ex illa. Hinc Ecclesiast. cap. 24. ait: *Species mulieris exhilarat faciem viri sui, & super omnem concupiscentiam hominis superducit desiderium.* Quæ verba Mariæ aptat Cardinalis Hailgrinus apud Martinum del Rio, Cantic. 4. inquiens: *Huius mulieris speciem sic concupiuit Dominus, & ipsa eius desiderium in tantum superduxit, hoc est, ad tãtum excessum perduxit, vt ad nostram infirmitatẽ humiliatus sit omnipotens.* Ecce tibi qualiter Maria excitauit Deũ, & traxit illum ad hoc, vt filium suum daret, vt dicat Isaias, cap. 9. *Paruulus natus est nobis, filius datus est nobis:* datus est, inquã, filius, ad cuiusgenerationẽ Patrẽ æternũ excitauit, & traxit Maria, ne aberret, qui illã & matrẽ, & patrem appellarit tãti filij.

Margin notes: 1. Reg. 1 — Chryso. — Cellens. — Cant. 4. — Eccl. 24 — Hailgr. — Isai. 9.

filij, in cuius generationem Patrem inclinauit diuinum, & ipsa illum parturiuit.

§. V.

Quò sunt plura vero similia, eò magis abscondita est veritas, ne capiatur ab hominibus. Vbi quàm fugienda mundi figura.

FErmentum abscondit fœmina sub farinæ satis tribus; cùm enim fermentum à farina fiat, illique simile sit, quot sata accedunt farinæ, tot nebulæ veniunt, quibus sublateat fermentum; numquam enim sic veritas abscõditur, quam vbi illi circumponuntur multa vero similia. Cantatissima est illa Romanorum historia, in qua profertur scutum cælo dilapsum ea sorte Romanis obtigisse, quòd tamdiu duraret vrbs, quamdiu scutum illud non raperetur ex illa. Quid tunc? Quæ diligentia adhibita est, ne posset ab externis inueniri scutum? Multa alia similia elaborata sunt, inter quæ sic mansit illud occultum, & absconditum, vt nullo planè modo timerēt, ab aliquo posse inueniri. Rem acutissimè ponderans Ouidius 3. Fastorum, inquit; Ouid.

Tunc memor imperij sortem consistere in illo,
Consilium multa calliditatis init.
Plura iubet fieri simili colata figura,
Error vt ante oculos insidiantis eat.

Sanè quot similia scuta addidit, tot nebulas, tot densissimas nubes adhibuit, ne posset internosci verum scutum. Proh dolor, quis verum bonum inueniet? Sunt plures boni similitudines, sunt innumeræ res in mundo, quæ solam boni, & veri speciem habent, caue homo ab illis, ne te fallant, & verum bonum occultantes eripiant. Ad Rom. 12. monebat Paulus: *Nolite conformari huic*: alij legunt, *Nolite configurari huic sæculo, sed reformamini in nouitate sensus vestri*. Expende, quòd moneat, ne figuris sæculi inhæreamus. Cur non figuris inhærendum? An non per figuras, & similitudines ad verum bonum faciliùs perueniemus? Absit, imò figurarum multitudine sic obtenebrescit verum bonum, vt inueniatur à nemine. Chrysostom. homil. 20. ibi: *Si rectà incedere voles, ne te adaptes ad præsentis vitæ figuras. Nam etiam si diuitias obieceris, si gloriam, si delitias, siue aliud quodcumque ex ijs, quæ magna esse videntur, figura tantummodo sunt, non ipsius, quæ in rebus est, veritatis demonstratio, persona quædam scenica, non consistens rerum substantia. Sed tu vide ne illi configureris, &c.* Nil magis cauendum homini, qui verum quærit bonum, quàm multitudo similium, vt quibus subest falsitas, & sub quibus verum absconditur. Ait Ecclesiast. 24. *Hoc secundum hoc visio somniorum: ante faciem hominis similitudo alterius hominis.* Non verum attingentis, sed somniantis est ad plura, quæ boni similia ducit, currere, iã hoc, iam simile aliud captans; est enim in somnis hoc secundum hoc, nempè rei similitudo multiplex, sub qua dormiens fallitur. At de vero bono locutus Ioannes, cap. 1. ait: *Vidimus gloriam eius, gloriam quasi vnigeniti à Patre, plenum gratiæ, & veritatis.* Non vidimus hoc secundum hoc, sed vidimus vnigenitum, substantiale Patris germen. Et nota discrimen: vbi vnigenitum vidimus, vidimus plenum gratiæ, & veritatis; vbi autem hoc secundum hoc, & multiplex

Ro. 12. Chryso. Eccl. 24. Ioan. 1.

apparuit

apparuit similitudo, ibi non veritas, sed visio somniorum fuit. Aiebat Heruetus Aurelianus Scholiastes Clem. Alexand. lib. 2. stromat. *Est una quidem veritas, permulta autem verisimilia: si quis autem in multis verisimilibus verum persequitur, perinde facit, atque si quis sub multis laruis verum vultum quarit, qui non potest inueniri.* Et quomodo inuenitur verus vultus inter multitudinem laruarum similium? Rem explicat exemplum ductum ab his, qui aliquid conspicere, & inuenire quærunt, appositis ob oculos chrystalinis lunis in octo quadratos angulos elaboratis. Vix additur chrystallum oculis, & quot sunt in illo angulorum flexuræ, in tot similia apparet quodlibet obiectum multiplicatum. Dicas dragma vnum sub illis lunis sobolescere, & sex, aut octo, aut amplius alia oculis ostentare. At si tunc verum apprehendere cures, Deus bone, quàm falleris! manum ad illum porrigis, & larua est: ad aliud accedis, & etiã est larua, si sub tot laruis manet verum dragma prorsus absconditum, & incomparabile similium multitudinem caueat, quisquis verum bonum amat sibi comparare. De veritatis optima indagatrice, & speculatrice ait Psal. 106. *Numquid Sion dicet, Homo, & homo natus est in ea?* Optima speculatrix veritatis, nempè Sion, non per vitreos sexsangulos respicit, vt quærens verũ vultum pro vno, multos clamet; non videt vt somniator, qui videt hoc secundũ hoc, & fallitur figuris; sed vnam respicit defœcatam veritatem. Illud non inuenitur in optima veritatis speculatrice, sed in seductrice. Vnde monet Dominus, Matth. 24. *Tunc si quis vobis dixerit: Ecce hic est Christus, aut illic, nolite credere, surgent enim Pseudo Christi, & Pseudo propheta, & dabunt signa magna, ita vt in errorem inducantur (si fieri pot est) etiam electi. Ecce prædixi vobis: si ergo dixerint vobis, ecce in deserto est, nolite exire; ecce in penetralibus, nolite credere.* Ecce verum discrimen inter seductores, & veros veritatis magistros; hi non multiplicãt verum, sed vnum defœcatum ostendunt, illi instar christalinæ lunæ in sexsangulos elaboratæ nesciunt, nisi similiũ multitudinem ostendere, vt si vel huc, vel illuc abeas, verum quæsiturus, fallaris laruis. Ad hæc Dominus, Luc. 10. *Martha, Martha solicita es, & turbaris erga plurima: porrò vnum est necessarium.* Quid est, vnum est necessarium? Propositionis necessariæ vocantur a dialecticis propositiones sempiternæ veritatis: & quidem veritas vna est, qui illam quærit, caueat verisimilium multitudines, ne delassus laruis sibi turbationem, atque hostibus risum faciat.

Marginalia: *Herv.* — *Ps. 106.* — *Mat. 24.* — *Luc. 10.*

§. VI.

Ad verum virtutis amatorem pertinet, quoscumque familiares habet, sibi in virtutibus reddere similes.

Ecce fermenti vis: absconditur in farinæ satis tribus, donec fermentatum est totum; nescit fermentum in massæ transire insipiditatem, quin potiùs omnem massam trahit ad æmulationem saporis sui. Hoc notet quisquis cælesti agitur spiritu, quisquis verus est amator virtutis, & in mundialibus conuentibus, non ipse aliquid mũdanum recipiat, sed vniuersos trahat in æmulationem suarum virtutum, reddatque sibi similes. De Filio Dei veniente in mundum aiebat Ioannes, cap. 1. *Ioan. 1.*

In pro-

In propria venit, & sui eum non receperunt; quotquot autem receperunt eum, dedit eis potestatem filios Dei fieri. Quid magis decuit Dei filium, quam quòd in mundum veniens, vniuersos familiares suos faciat esse Dei filios, similes sibi? Ad hæc Diu. Ambrosius, serm. de fermento, inquit: *Rectè ergo fermento Dominus comparatur, qui cùm esset specie homo, humilitate paruus, imbecillitate deiectus, tanta intrinsecùs sapientia virtute pollebat, vt doctrina ipsius mundum ipse vix caperet: qui cùm se caperit, per totum orbem diffundere vigore diuinitatis: statim hominum genus omne in substantiam suam sui potestate protraxit, vt & iugum Spiritus sancti sui infunderet omnibus: hoc est, Christianos cunctos faceret esse, quod Christus est*. Hæc est virtus cælestium animarũ, quòd omnes suos familiares faciant esse in virtutibus amandis, quod ipsi sunt. Hoc ardebat Paulus desiderio, Act. 26. inquiens ad Proconsulem: *Opto apud Deum, & in modico, & in magno, non tantum te, sed etiam omnes, qui audiunt, hodie fieri tales, qualis & ego sum*. Huc debet spectare conatus omnium illorum, qui spiritu aguntur diuino. Sanè Creator vbi orbem condebat, Genesis. 1. ait: *Germinet terra herbam virentem, & facientem semen, & lignum pomiferum faciens fructum iuxta genus suum*. Cur necessum fuit addere illud, iuxta genus suũ? An ligna aliter possent fructificare, quàm iuxta suum genus? Si ergo necessitate naturæ cogebãtur ligna ad edendos fructus respondentes generi suo, quid necessum fuit illud Dei imperiũ, quòd producant fructus iuxta genus suum? Sanè in illo imperio ostendit diuinus artifex quòd sibi maximè conducebat, nimirùm, quòd suas creaturas faceret esse, quod ipse est. Et cùm ipse in necessaria productione producat filium sibi omnino correspondentem; sic studet, vt creaturæ suæ similiter producant fructus iuxta genus suum. Sapienter, & acutè D. Augustinus, quæstion. 9. ex vtroque mixtim ait. *Qui habuit ergo filium totis sibi similitudinis partibus congruentem; hoc est, vnus vnicum, probus probum, benus benignum, beatus beatum, maximus maximũ, sempiternus æternum, habuit vtique ante mundum creata sobolis principatũ, de quo rebus oriundis impertiebat exẽplum, vt gignentium germina suis respondere seminibus cogerentur*. Hoc erat studium maximum Creatori, vt innotesceret mundo, quàm cogeret vniuersas creaturas in sui similitudinem: vt qui ab æterno sibi simile producebat, sic omnes productrices creaturas traheret in productionem suis generibus respondentium effectuum. Diuinus est, quisquis in sibi similes virtutes cogit venire cæteros; at qui potiùs in aliorum pergit errores, huic periculi, & ruinæ certæ res est plena. Lugebat Origenes de se in planctu suo: *Ego verò infœlix ante diluculum de stratu exiliens, nec orationem quidem consuetam implere potui; sed desiderans omnes homines saluos fieri, & in cognitionem veritatis venire, me ipsum in diaboli laqueis implicaui*. Expende casus miserandi inceptionem: equidem de Christi spiritu habebat omnes cupere sibi similes in virtute facere, hoc, vt par est Christiano, & Iesu ministro, ardebat desiderio, sed intereà orationem non implet consuetam, in hoc iam periculosius agit; qui enim ad suas virtutes debebat trahere cæteros, potiùs in se admittit cæterorum teporem, dum ab oratione cessat, vnde lucratus est, quòd pereat. Vnde Dominus missurus Apostolos in ani-

Ambr.

Act. 26.

Gen. 1.

August.

Origen.

in animarum capturam monet, Matt. 10. *Nolite possidere aurum, neque argentum, &c.* Et post pauca: *Ecce ego mitto vos, sicut oues in medio luporum.* Oues mittuntur ad lupos, & nilominùs oues non pereunt, sed magis conuertunt in oues lupos. Et quare oues non pereunt inter lupos? Ex eo solùm; quia studuerunt mundialia omnia, sic à se depellere, vt nihil ipsæ in se luporum reciperent. Ait enim Isaias Abbas orat. 16. *Præcepit Dominus eis, vt nihil acciperent in via: cùm enim nihil luporum haberent, non poterant eos lupi deuorare.* Vorabitur ille, qui aliquid mundialium in se recepit, & non magis satagit omnibus suas communicare virtutes, quibus sibi similes fiant.

Mat. 10

Isa. Ab.

CAPVT VI.

De thesauro abscondito, & negotiatore.

NE Cælestis œconomia sinapi, & fermento comparata vilesceret, iam eius pretium Dominus alijs duabus parabolis extollit, dum illam & thesauro abscondito, & margaritæ pretiosæ à negotiatore inuentæ comparat. Et forsan pro thesauro mundiali habendo, siue pretiosa margarita, non multi venderent omnia sua: at cælestis thesaurus, & margarita tanti pretij sunt, & valoris, vt pro habendis illis, nullis parcendum sit bonis, vendenda, imò dilapidanda sint omnia alia bona.

Matth. 13. Simile est regnum cælorum thesauro abscondito in agro.

§. I.

Diuinitatis thesaurus sub passibili Christi carne absconditus, simul & patentissimus est.

NVmquam diuinitas magis abscondita, quàm in carne passibili; dum frigus patitur puer, flet, riuos lachrymarum totus tremens emittit: dum adolescens nostram negotiatur salutem, mille sudoribus perfunditur, in cruce, & sanguine madet, & pallorem mortis incurrit; fletus, sudor, sanguis, mors, quid cum diuinitate? Quæ densiores noctes possent inueniri, vt diuinitatis thesauro tenebras obducent? Sed inter tot noctes thesaurus inuenitur, & à non quærente inuenitur; nec solent à non quærente inueniri, nisi patentissima. Et quidem illæ ipsæ vmbræ, illæ ipsæ carnis exinanitiones, & simul diuinitatem abscondunt, & dum abscondunt, simul illam publicant, & faciunt patentissimam. Esther cap. 11. ait: *Fons paruus creuit in fluuium maximum, & in aquas plurimas redundauit. Lux, & sol ortus est, & humiles exaltati sunt.* Quem fontem, & solem ad exaltandos humiles Christo Domino attribuit Rupert. lib. 8. de vict. cap. 16. At vbi sol lucidissimus pro Iesu ponitur, cur necessum fuit, & fontem paruum dici à Nomine, & figura solis contentus Sophonias ait, cap. 3. *Orietur vobis timentibus nomen meum, sol iustitiæ, & sanitas in pennis eius.* Esth. 11

Sophon.

Solus ibi sol dicitur, & vel de solius solis gloria, & virtute dignitas extollitur Saluatoris Christi; cur insuper additur paruus fons? Est prę terea in fonte aliquid, in quo excellentia Christi clarius effulgeat solis luce. Dum enim sereni fontis fluctus agitantur ventis, & simul splendentes intus lapillos oculis offerunt, & eripiunt. Quò sesluctus extolluut, visum arcent, ne pateant lapilli, quò se dimittunt, & minutissimas arenas reddunt patentissimas. Pulchrè enim ait magnus Ausonius in Aedilio. Auson.

Secretum nil amnis habet,
Sic demersa procul durante per intima visu
Cernimus, arcanique patet penetrale fluenti.
Vtque sub ingenuis agitata fontibus herba
Vibrantes patiuntur aquas, lucetque, latetque
Calculus, &c.

Eædem ipsæ aquæ fontis vibratæ faciunt intimum calculum, & lucere, & latere simul; faciunt latere, dum tumentes arcent visum; dum se dimittunt, in lucem, solemq; & calculum, & omnia intima abijciunt. Fons est Christi caro passibilis, fontes sunt eius ocelli proflui lachrymarum riuulis; fontes sunt ipsæ venæ sanguineos voluentes fluctus, & lachrimæ, & sudores, & fragilitas, & sanguis, & mors ipsa secundùm se considerata prorsus abscondunt, & latere faciunt diuinitatem; verùm & lachrimæ, & sanguis, & mors dum inuentæ noscuntur ad exaltandos humiles manifestissimè ostendūt quid diuinum. Numquam enim Deus & maior, & patentior ostenditur, quàm vbi ob salutem hominis homini exhibetur pusillus, & penè exinanitus. Hinc Balaam, Num. 23. ait de filio Dei venturo in mundum. *Orietur stella ex Iacob,* Nu. 23.
& consurget virga de Israel, & percutiet duces Moab, &c. Non dixit, orietur sol, vt supra dixit Sophonias, sed omisso sole, maluit recurrere ad stellas, inquiens: *orietur stella*; stella enim quò minor apparet humanis oculis, eò celsior, & maior esse demonstratur ab Astrologis; & terra, & luna, & errantia astra longè superantur magnitudine ab stellulis, quæ minimæ visuntur in cælis. Simili modo diuinitas in carne pass[illegible] quò minor ostenditur, & fragi[illegible] eò in demonstratione sapientum amplior, & excelsior est. Ad hæc aiebat Tertull. lib. 2. in Mar. *Deus tunc maximè magnus, cùm homini pusillus.* Pusillitas, & infirmitas Dei homini apparens, maximè ipsius Dei commendat, & prædicat magnitudinem, quando illa pusillitas sumpta est ad humanam salutem. Hinc Actor. 7. Stephanus de Iesu clamat: *Video cælos apertos, & Iesum stantem à dextris virtutis Dei.* Ecclesia prędicat Iesum sedentem ad dexteram Patris, vt cum eo prædicet æqualitatem: Stephanus non sedentem videt, sed stantem, quando stantis habitus seruorum est. Cur non magis per sessionem eius cum Patre prædicat æqualitatem? Sanè numquam Iesus cum Patre ęqualitas magis homini claret, quàm vbi in habitu seruili Iesus apparet. Petrus Dam. ibi ait: *Ne Patre minor esse putetur, stat cum stante, cum bellatore bellatur, quia lapidatur cum lapidato.* Tutus ille seruilis habitus assumitur, ne minor Patre Iesus putetur, sed æqualem cum eo diuinitatem publicet, & ostendat serui habitus assumptus ob salutem humanam. Tertul. Act. 7. Dam.

§. II.

§. II.

Ea est humanitatis Christi praestantia, & similitudo cum Deo, vt & humanitas possit censeri diuinitas; & diuinitas possit censeri humanitas ab oculis humanis.

STo adhuc à sententia Hilarij intelligentis in thesauro abscondito diuinitatem filij Dei absconditam in humanitate. Sed quomodo absconditur diuinitas sub humanitate? An sicut sol absconditur sub noctis tenebris? Vel sicut lux tota latet sub opaco, & terrestri corpore? Crediderim magis diuinitatem abscondi sub humanitate, velut vnus sol absconditur sub similibus alijs. Vide cap. praecedenti. §. 5. historiam Romanam de scuto caelitùs dilapso, & absconso sub similium multitudine. Sic enim inter plures similes quaeuis res latet, & absconsa manet, vt à nemine internosci valeat. Et quidem tanta est similitudinis praestantia inter Iesus humanitatem, & diuinitatem, vt meritò absconditum maneat oculis creatis, vtra earum sit diuinitas, quando & diuinitas humanitas, & humanitas diuinitas apparet. Facit in rem praesentem encomium, quod praestat Tertull. carni humanae, lib. de Resurr. carnis, fatus: *Non es tu diligentior Deo, vti tu quidem Scyticas, & Indicas gemmas, rubentis maris grana candentia, non plumbo, non aere, non ferro, nec argento quoque oblaqueas, sed electissimo, & insuper operosissimo describes auro. Deus verò anima sua vmbrã, spiritus sui auram, oris sui operam vilissimo alicui commiserit capulo, & indignè collocando vtique damnauerit? Collocauit autem, an potius inseruit, & immiscuit carni, tanta quidem concretione, vt incertum haberi possit, vtrùm ne caro animam, an carnẽ anima circumferat: vtrùm ne anima caro, an anima pareat carni:* vel vt in margine, *an anima appareat carni*. Quid maius dici potuit ad praestantiam carnis commendandam? Ea est caro nostra, quae vnita animę, incertum sit Tertulliano, vtrùm animae caro, an caro appareat animae: vtrum caro animam, an carnem circumferat anima. Tanta est vnitas, & similitudinis praestantia inter carnem humanam, & animam, vt inter vtramque discernere, etiam sapientissimi difficile habeant. Quid plura? Sicut anima rationalis, & caro vnus est homo; ita Deus, & homo vnus est Christus, ait Athanas. in symbolo: quod de carnis, & animae vnitate, & similitudinis praestantia, idem dixerim de humanitate, & Deo vnitis. Non sanè diuinitas vilissimo alicui commissa est capulo, cui indignè vnita, appareret damnata. Commissa est, imò inserta, & vnita humanitati, tanta inter vtramque similitudine, & vnitate prouisa, vt incertum haberi possit oculis humanis, vtrùm ne humanitas pareat diuinitati, an diuinitas pareat humanitati; vtrùm ne humanitas diuina sit, an diuinitas humana. Quò respiciens lex, sic cauebat Exod. 12. *Tollat vnusquisque agnum per familias, & domos suas: Erit autem agnus absque macula, masculus, anniculus, &c.* Hebraeus apud Caietan. legit: *Erit autem agnus perfectus*. Et qualis perfectio in agniculo pro peccatis, & libertate humani generis offerendo? Ipse verus agnus monebat caeteros, Matt. 5. *Estote vos perfecti, sicut & pater vester caelestis perfectus est*. Nec dubito quin verus agnus Dei, hoc est, sanctissima illa humanitas immolanda praeberet in se perfectionem, quam ab alijs re-

Tertull. — Exo. 12 — Matt. 5.

quirebat, existens adeò similis Patri cælesti, vt oculis nostris indistinguibilis à diuino parente appareret. Ad hæc ait præstantissimus Theologus Nazianzen. orat. 42. inquiens: *Perfectus autem agniculus, non modò propter diuinitatem, qua nihil perfectius; sed etiam propter humanitatem diuinitate delibutam, idemque effectum, quòd id à quo vncta est, atque vt audacter loquar, simul Deum*. Pulchrè sapientissimus Theologus humanitatis pro mundi libertate immolandæ præstantiam eò perfectionis extollit, vnde videatur idem effecta, quòd Deus, imò appareat oculis humanis simul Deus, & quasi haberi possit incerta inter Deum, & ipsam distinctio. Accinit Psal. 64. fatus: *Benedicts corona anni benignitatis tuæ*. Quem lex vocabat agnum anniculum, Dauid vocat coronam omni paterna benedictione confertam. Et cur Iesus meus coronam exprimit? An quia ipse Rex, & Dominus omnium? An quia finis omnium operum Dei? An quia ab illo vniuersæ triumphantium, & regnantium coronæ? Aliam prætereà insinuat Nazianzen. rationem, & acutiorem, & rei præsenti præstantiorem. Quippè ait vbi supra: *Anniculus porrò dicitur vt sol iustitiæ; atque item vt benignitatis corona benedicta, omnique ex parte sibi similis, & æqualis*. In corona nulla inęqualitas apparet, nulla dignioris, & indignioris loci differentia: vnde Romanus ille, ne quem Deorum inæqualitate aliqua offenderet, Pantheon construxit, rotundum templum, quod in coronæ formam impleuit aris, quarum loca ex quacumq; parte respicerentur, singula apparebant primaria. Idem in templo mystico Dei, nempè in Iesu contemplatur Nazianzen. dum à Dauide corona vocatur; nimirùm, quòd ex quacumque parte consideretur, & similis appareat, & æqualis: vel si consideretur ex qua parte Deus, vel ex qua parte homo; & homo apparet effectus idem quod Deus, & simul Deus. Quo etiam sensu dicebat ipse Iesus, Ioan. 10. *Philippe, qui videt me, videt & Patrē meum*. Vbi putatus Diu. Augustinus, de Incarnatione, libro. 1. sic inquit: *Filius Dei benignissimè insertus humani corporis formæ, ex operū virtutisque similitudine Dei Patris in se immensam, atq; inuisibilem magnitudinem designabat, dicens: Quia qui videt me, videt Patrem*. Quoad enim humani oculi possent percipere, minimè distinguerent inter humanitatem illam operantem, & Patrem.

Naziā. — Psal. 64 — August.

§. III.

Visibilia Dei munera, & externa secum pretiosiora alia, ab oculis remota, & intrinsecùs abscondita afferunt.

QVæ ex Deo nascuntur munera, minimè solis externis signis censeri debent, maiora enim, & pretiosiora intrinsecùs abscondita supponere solent. Ager est, quod à Deo venit munus, & ager externis fructibus diues; sed qui simul thesaurum in se absconditum intimis visceribus habeat. Hinc Genes. 2. ait: *Tulit Deus hominem, & posuit eum in paradisum voluptatis, vt operaretur, & custodiret illud*. Et mirabar, quòd homini tanto, ad imaginem Dei effecto, Iustitia originali condecorato, Dei amicissimo solius paradisi exterior quidā ager colēdus tribueretur. Sic bone Deus, ager vnus exterior erit tota occupatio amici tui, homi-

Gen. 2.

hominis præstantissimi? Sic in tanto homine vna exterioris agelli cultura requiritur? Absit: non vnus exterior ager à Deo prouidetur homini suo, quin potiùs ex eo, quòd à Deo venit ager ille exterior, secum necesse est, vt trahat præstantiorem alium ab oculis remotum, & intimiùs absconditum paradisum, qui humana præcordia, & impleat, & ditet. Accipite Damascenum, lib. 2. Orthodoxæ, cap 11. vbi inquit: *Nonnulli porrò sensibilem fuisse paradisum animo sibi finxerunt: alij contrà spiritualem, & qui intelligentia sola perciperetur. Mea autem hac est sententia, quòd quemadmodum homo ita constructus fuerat, vt simul & sensus, & rationis particeps esset, sic etiam sanctissimum ipsius templum tale erat, vt & insensum caderet, & animo, ac ratione cerneretur, ac duplicem rationem haberet. Corpore namque in diuinissima, ac pulcherrima regione degebat: animo autem in sublimiori, ac pulchriori, atque omni comparatione præstantiori loco commorabatur, Deum simul, & pro domo, & pro illustri indumento habens, &c.* Non equidem Dei munus homini exhibitum claudi decebat in solo illo visibili vitalium lignorum agro, sed & sub illo visibili, & externo sublimior alter, & pulchrior, & præstantior abscondebatur, & vt illo ad externas, ita hic ad internas pertinebat delitias, & diuitias animi. Apud Isaiam, cap. 1. aiebat Dominus: *Si volueritis, & audieritis me, bona terræ comedetis.* Et hæc sunt præmia à Deo suis dilectoribus prouisa, nimirùm bona terræ? Quid Epicurus suis alumnis minùs prouideret, quàm bona terræ? An in hoc sese extollunt bona terræ à Deo exhibita, quòd hæc simul præstantissima alia bona ab omni sensu remota, & abscondita contineant. Ait Tertul. lib. de Resurr. carn. apud Isai: *Bona terræ comedetis, bona carnis intelligentur, quæ illam manent in Regno Dei reformatam, & angelificatam; & consecuturam, quæ nec oculus vidit, nec auris audiuit, nec in cor hominis ascenderunt. Alioquin satis vanum, si ad obsequium Deus fructibus agri, & cibarijs vitæ huius inuitet.* Absit à Deo tale inquinamentũ, vt suis dilectoribus visibiles, & materiales fructus agri tantùm exhibeat, exhibentur quidem à Deo visibiles fructus agri, sed agri habentis thesaurum absconditum; hoc est, afferentis bona illa superna, quæ ab oculis, & aure, & omni humano sensu remota existũt. Hinc post numeratos Abelum, Noemũ, Abrahamum, Saram ait Paulus ad Hæbræos. 11. *Iuxta fidem defuncti sunt omnes isti, non acceptis repromissionibus, sed à longè eas aspicientes, & salutantes, & confitentes, quia peregrini, & hospites sunt super terrã. Qui enim hæc dicunt, significãt se patriam inquirere: nunc autem meliorẽ appetunt, id est, cælestem, &c.* In quibus verbis illud maximam quæstionem fecit D. Thom. quòd dicãtur Sancti isti defuncti fuisse, non acceptis repromissionibus. Et quidẽ de Abrahamo paulò antè dicebat ipse Apostolus: *Fide demoratus est in terra repromissionis.* Si ergo Abrahamus tenuit aliquando repromissionis terram, quomodo dicitur defunctus, non acceptis repromissionibus? Meritò & acceptis terrenis bonis dicitur Abrahamus diem obijsse, non acceptis repromissionibus; promissio enim, & dona, quæ à Deo, etsi circa terrena bona viderentur esse, nõ poterant solùm cõpleri in illis; nescit enim Deus exhibere dilectorib. suis agrũ abscondito aliquo vacuatũ thesauro excellentiori, & præstãtiori terrenis bonis. Tenuerũt igitur Sãcti illi terrã, sed dũ non tenuerũt Christum,

Damas. Isai. 1. Tertul. Heb. 11.

dum non tenuerunt cæleste regnum, nondũ acceperunt donum Deo dignum. Nec est donum sensibile à Deo, quod quantum est ex se, ad inuisibilis, & cælestia bona non inducat.

§. IV.

Vbi intrinseci, & occulti affectus in pretio Deo non sint, nihili æstimatur opus externum.

OB thesaurum ibi absconditum venit, & ager in cælestis regni comparationem; qui enim pretiosi Deo affectus intrinsecùs latent, commendabilia reddunt opera externa, alioquin nihil apud Deum valitura. Cant. 6. cõmendans Dominus sponsæ pulchritudinem, ait: *Sicut cortex mali punici genæ tuæ, absque eo, quod intrinsecus latet.* Splendorem exteriorem genarum laudat, sed magis afficitur ad id, quod latet intrinsecùs. Et cur habens, quod amet ingens, & quod miretur, ibi, latentis, & intrinseci meminit? Solent equidem fœminarum genæ splendere de extrinsecùs adueniente fuco, id quod cauens sponsus meritò signat, qui sibi placeat splendor, & rubor genarum, nimirùm solus ille, qui de intrinsecis habet, quod in genis splendeat, & rubeat. Ait Paschas. in psal 44. reddens rationem, cur sponsus laudaturus genas, confugerit ad id, quod latet in animo intrinsecùs: *Quia in genis, quod exterius rubet, ab intùs nascitur, vt rubeat, ex eo, quòd interiùs viuet & viget: & quod exteriùs decidit, ab eo, quod intrinsecus est, viuat pulcherrimè, & reparetur.* Non is est Deus, qui extrinsecùs aduenientibus gaudeat fucis; nisi exter nus operum splendor, ab intùs habeat, quo fulgeat, quasi nihil reputatur apud Deum, imò quasi paries dealbatus contemnitur. Vnde clamabat Paul. ad Rom. 2. *Non enim qui in manifesto Iudæus est, neque quæ in manifesto in carne, est circumcisio: sed qui in abscondito Iudæus est, & circumcisio cordis in spiritu.* Quæ de cordis abscondito externa oritur pulchritudo, illa æstimatur apud Deum. Hinc laudans textus sacer primos homines recens à Deo conditos, ait Gen. 2. *Creauit hominem Deus ad imaginem, & similitudinem suam, masculum, & fœminam creauit illos.* Meritò extollit homines recens creatos de imagine, & similitudine diuina: at Diu. Bernard. serm 66. in Cant. valde notat, quòd non extollatur ibi hominũm virginitas, quando illa tunc maximè florebat: quippè ait: *Neque hoc quidem nominatim dictum reperies quòd virgines essent, quam vis essent, sexuum sanè expressa diuersitas est, non virginitas, cum dictum est: Masculum, & fœminam creauit illos. Meritò quidem.* Et cur meritò tacetur virginitas, quæ virtùs est adeò prædicabilis, adeò Deo amica, quæ ad terras è cælo traxit Deum? Erat illa virginitas cum animis coniugia, amplexusque maritales cogitantibus, & quæ à corde coniugato procedebat virginitas, vix virginitas æstimatur apud Deum. Quando omnis gloria eius filiæ Regis ab intùs, & pretium, & commendationem habet. Cant. 7. *Venter tuus aceruus tritici vallatus liliis.* Fœcunditas per triticum, & simul per lilia virginitas commendatur. Sed cur vt fœcunditatem commendet, singulari numero vsus est, dicens, *aceruus tritici*; at vbi ad virginitatem accedit, plurali vtitur, aiens, vallatus liliis? Pulchrè Guilhel. apud Delrium ait: *Non dicit, vallatus lilio, sed liliis, propter duo lilia virginitatis, vnum intùs in quinis*

Rom. 2.
Gen. 2.
Bernar.
Cant. 6.
Pasch.
Cant. 7.
Guilhel.

animi proposito, alterum foris in corpore incorrupto. Porro sine lilio interiori lilium exterius nihil est, quoniã sine proposito animi, carnis incorruptio inanis est. Et quidem de intimis animi externa opera preciũ capiunt. Lex cauebat, Num. 28
Nu. 28. iuxta lectionem Origenis: *De donis, & datis meis obseruabitis offerre mihi in diebus festis meis.* Non quaslibet oblationes petit Dominus, sed eas, quę possint ad diem festum Deo seruire. Et quæ oblatio seruit Deo ad festum? Psalm. 73. ait: *Reliquiæ cogitationis diem festum agent tibi.* Illa oblatio, illud virtutis opus, quod ab animo interno Deũ cogitante oritur, censetur inter festos, & acceptabiles Deo dies. Pro quo aiebat Diu. Ambros. lib. 2.
Ambr. de Abel, cap. 2. *Festus dies Domini est, vbi perfectarum virtutum gratia est. Quæ tunc perfectæ sunt, si victor animus delinimenta voluptatis excludat, liber à sæculo, Deo deditus, nihilque de tramite rectæ intentionis imminuens, nec affectus sui tempora, nunc luxuria diu dens, nunc labori.* Itaque non tàm externum opus, quàm animus virtutibus æstimationem confert, vt illa habeatur absolutè virtus, quæ ab intùs aurea prosilit. Propterea Salomon 1.
Paral. 1 Paralipomen. 29. post pretiosissima sacrificia oblata Deo, subdit: *Domine Deus noster, omnis copia hæc, quam parauimus ad ædificandũ tibi domum nomini sancto tuo, de manu tua est, & tua sunt omnia. Scio Deus meus, quòd probes corda, & simplicitatem diligas, &c.* Ex Hæbræo sic: *Et noui Deus, quòd tu discernens cor, & rectitudines voles.* Et meritò prætermittens tot aurea, & pretiosa munera ad cordis rectitudinem vni Deo notam confugit, quando ea est, quæ placeat oculis
Caieta. diuinis. Caiet. in præsenti ait: *Parui pendens vniuersas res oblatas, aurum, argentum, &c. manifestat se nosse, quòd Deus ponderat non externas res, sed corda offerẽtium, & quod placet ei interna rectitudo cordis.* Et quidem parui pendenda sunt externa omnia, nisi ab intima rectitudine prosiliant cordis.

§. V.

Naturalis simplicitas maximè Deum tenet.

Expende, quò absconditur cęlestis thesaurus, nimirùm in agro. Cur non potiùs in hortis? Cur non magis in muro domus? Fateor crebriùs reponi, & abscondi thesauros in hortis, aut in ipsis parietibus, & muris domorum; at cælestem thesaurum nec hortus, nec murus, sed magis decet ager, vt qui à nemine sic capiatur, quã à naturali quadam simplicitate prorsus aliena ab arte, & fuco omni. Huc voco benedictionem illam Iacob datam à parente Isaaco, Gen. 27 *Ecce odor filij mei, sicut odor agri pleni, cui benedixit Dominus.* Non thuris Sabæi, non Indicorum aromatum, sed agri odorẽ in filio laudat: & quidem Iacob nõ homo agrestis erat, vt Esau; sed domesticus, & ideò matris satis familiarior, cur ergò in illo pater agri pleni odorem inuenit? Sanè inde iam eliciebat benedictionum cælestium fundamina, quæ in naturali quadam inueniuntur simplicitate. Ait enim D. Ambros. lib. 3. Exam. cap. 17. *Odor Iacob, odor agri pleni, id est, naturalis odor. Quid enim pleno rure suauius? Et ego odorem ipsum terræ simplicem, atque sincerum pro gratia benedictionis accipiam, quem fraus nulla composuit, sed veritas indulgentia cælestis infudit.* Vbi simplicitas, & sinceritas naturalis apparet, ablato fuco, ablata artis compositione, ibi & benedictio

Gen. 27. (margin)
Ambr. (margin)

cæleſtis apparet, & ad maiores benedictiones capiendas maximum ſtabilitur fundamen. Hinc ad Dei aures capiendas, ad eius ingentia beneficia ſollicitanda ſic iubemur clamare, Matt. 5. *Pater noſter, qui es in cælis.* Patrem oraturi vocamus; non Deum optimum maximum, non Dominum exercituum, non Regem Regum, nec aliud Dei grandius, & honorificentius vocabulum, ſiue proprium, ſiue appellatiuum permittimur ſumere in oratione Dominica, ſed ſolùm Patrē. Et cur relictis alijs nominibus, ad ſolum nomen patris iubemur confugere? Solum nomen patris eſt nomen naturale, in ſimplicitate naturæ fundatum, nec vmquam Deo gratiores, & acceptiores reddimur, quàm vbi erga illum quamdam naturalem ſimplicitatem ſeruamus. Ad hæc aiebat Philo, lib. de vita Moyſis: *Ne mortalium quidem parentum nomina proferunt ij, quibus cordi eſt pietas, ſed omiſſis proprijs, honoris gratia, vtuntur naturalibus, patrem appellantes, matremque: atque ita profitentur immenſa accepta beneficia.* Et apud homines, & apud Deum validiſſima eſt quędam naturalis profeſſio ſimplicitatis. Non ſic homines, aut Deum ornant appellationes, quas inuenit ars, & compoſuit placendi cupiditas, quàm ornant illæ, quas ſimplicitas naturæ profert. Sanè cui cordi eſt pietas erga Deum; naturæ in omnibus ſeruet ſimplicitatem. Et quid non conficiat naturæ ſimplicitas? Deus vt abſtruſiſſimum myſterium reſurrectionis perſuaderet mundo, illud tradidit naturæ prædicandum: ex quo ſapienter dicebat Tertull. lib. de reſurr. carn. *Totus hic ordo reuolubilis rerum, teſtatio eſt reſurrectionis mortuorum. Operibus eam præſcripſit Deus, priuſquam litteris: viribus prædicauit, antequam vocibus. Præmiſit ſibi naturam magiſtram, præmiſſurus & prophetiam, quò facilius credas prophetiæ diſcipulus naturæ.* Non ſic aptantur ad percipienda diuina diſcipuli Rethorū, vt diſcipuli naturæ; qui enim naturæ ſequitur diſciplinas, & fucos, & ambages, & captiones abijgens, ſimplicitatem, & ſinceritatem amans, fallar, niſi Dei percipiat magnalia, & Deo maximè placeat. Ad hanc confugiens Salom. 1. Paralip. 29. ſic Deum precatur: *Scio Deus meus, quòd probes corda, & ſimplicitatem diligas, vnde & ego in ſimplicitate cordis mei lætus obtuli vniuerſa hæc.* Numquam enim ſic ad diuina captanda valent Rethorum fuci, Dialecticorum fallaciæ, vt naturalis quędam ſimplicitas.

Matt. 5. | Philo. | Tertull. | Par. 29

§. VI.

Quò præſtantior quis eſt, eò magis ſuperflua reſpuit, contentus ſolis neceſſarijs.

Reponendus ſub cuſtodia theſaurus non nemora pulchris arboribus conſita; non hortos olentibus floribus ornatos, non ſuperba ædificia quærit; ſimplici, & rudi gaudet agro. Cur non magis amœniora feſtinat tantus theſaurus, ſub quo & cæleſtis tota amplitudo clauditur? Vt theſaurus hic præſtantior eſt, & pretioſior, ſic ſolis gaudet neceſſarijs, & cætera vt ſuperflua abominatur. Nullo enim, mihi credite, magis oſtentatur rei præſtantia, quam ex eo, quòd minimè admittat in ſe alia, quæ non ſint neceſſaria. Et ſanè in corpore humano nemo oculis potiorem dignitatem, & pręſtantiam negabit? At oculi ex omnibus corporis partibus ſoli ſunt, qui minimis, & rudioribus naturæ bonis gaudeant. Cantic. 7. Cant. 7.

Quàm

Quàm pulchri sunt gressus tui in calceamentis, filia Principis? Iunctura fœminum tuorum sicut monilia, quæ fabricata sunt manu artificis. Vmbilicus tuus crater tornatilis, non indigens poculis. Venter tuus sicut aceruus tritici, vallatus lilijs. Duo vbera tua, sicut duo hinnuli gemelli capreæ. Collum tuum sicut turris eburnea. Oculi tui sicut piscinæ in Esebon, &c. De ebore, de purpura, de auro, de margaritis, de lilijs, de animantibus sumunt cæteræ partes ornatum; oculi de sola aqua piscinæ, & quid vilius aqua? Et quando cæteræ partes de pretiosis, & pulcherrimis mundi bonis se ornant, cur oculi, cæteris præstantiores, vilissimo elemento gaudent? Inde magis eorum elucet præstantia, quòd sola sustinent necessaria. Huc accedit Plato dialog. 4. de repub. monens præstantissimos ad sola capessenda necessaria: *Si quis nos hominis imaginem pingentes accederet, & vituperaret, quòd non pulcherrimis animantis partibus pulcherrima pigmenta apponeremus. Oculi enim pulcherrima pars, non purpureo colore, sed atramento induti essent: moderatè sanè ipsi respondere videbimur, si diceremus: O admirande, ne putes nos oportere ita pulchros oculos pingere, vt nec oculi esse videantur, nec reliquæ partes.* Et sanè non inde potior, & præstantior ostenditur pars, quòd sibi semper potiora omnia coaceruet, sed quòd necessaria tantùm habeat. Attramento compingendis oculis adhibito, sic illo oculi efformantur, venustantur, vt purpuram, & coccum, & minium prorsus respuant, vt superflua, & sub quibus deformati appareant. Splendeant pedes in auro, pectus in purpura, collum in gemmis, manus in hyacinthis, aures in vnionibus, omnia hæc etsi pulcherrima, etsi præstantissima, etsi deformes, & ignobiles partes venustantia ab oculis reijciuntur, qui de simplici attramento sese extollunt, & radiant. Quis neget primæ creationis humanæ præstãtiam? Ait Dominus, Genesis. 1. *Faciamus hominem ad imaginem, & similitudinem nostram, & præsit piscibus maris, & volatilibus cæli, & bestijs terræ, vniuersæq; terræ, omniq; reptili, quod mouetur in terra. Et creauit Deus hominem ad imaginem, & similitudinem suam, ad imaginem Dei creauit illum, masculum, & fœminam creauit eos.* Et inter tot hominis imperia, inter adeò gloriosas primi coniugij dotes, accipe quid notet textus, Genes. 2. *Erat autem vterque nudus, Adam scilicet, & vxor eius.* Quis Regum Adamo præstantior? Equidem Adamus vniuersos mundi Reges longè superauit imperij latitudine, subditorum obedientia, vitæ fœlicitate, sapientia, innocentia, & virtutibus animæ; & inter hæc nudus agit, nec erubescit. Et cur à nuditate minimè ruborem capit præstantissimus Regum? Quia præstantissimus est, non ruborem, sed laudem accipit à nuditate. Pulchrè aiebat author habitus August. quæst. 81. ex nouo testam. fatus: *Hæc enim vera laus est, si sic illi proficiat quæsita dignitas, vt nullius egeat: dum hoc natura eius præstatur, vt per se ipsa viuat, & bene viuat, nullo requisito suffragio; hoc est, verè diuitem fieri, & gloriosum.* Tantum abfuit, vt nuditas gloriam Adami fœdaret, quòd inde maximum sumeretur argumentum eiusdem præstantiæ, quando is erat, qui solis necessarijs ad naturæ integræ constitutionem sese super omnia efferret corporalia, aduentitiosque alios ornatus, vt superfluos repudiaret. Ex quo prudẽter Ruper. ibi elicit: *Benè igitur nudus erat vterque, & non erubescebant, quia quod erubescerent, non habebant. Illa*

Plato.

Gen. 1.

Gen. 2.

August.

Rupert.

Illa nuditatis securitate perdita, nos ingemiscimus, eò quòd gloria, & honore spoliati, & panniculis obuoluti simus. Nam ita vestiti, verè incedimus nudi, etiam si vestiamur, sicut vestiuntur lilia agri. Exteriorum enim bonorum coaceruatio, quò maior est, maiorem semper ostendit habentis infirmitatem. Vnde
Ioã. 18. Dominus, Ioan. 18. sui regni præstantiam superiorem regnis mundialibus probans, ait: *Regnum meum non est de hoc mundo: si ex hoc mundo esset regnum meum, ministri mei vtiq; decertarent, vt non traderer Iudæis.* Quid tunc? Ideò queritur suum regnum infirmius esse mundanis regnis, quòd mundano in procinctu essent ministri ad defundendum Regem suum? Absit; imò inde regnum suum extollit, eiusque præstantiam commẽdat, ostendens regni infirmitatem tot ministrorum egentem. Id quod
Theoph. ponderans ibi Theophilactus, ait: *Præsentis regni infirmitatem significat, eò quòd à ministris habet robur: supernum autem sufficiens est, nullo indigens.* Fœlices, qui nullo indigere procurant, contenti solis necessarijs ad vitam, ij gloriosi sunt, regnoque cælesti ditati iam fulgent.

§. VII.

Vera præstantia non metuit abscondi. Vbi de B. Ignatio, & de B. Theresia.

ETiam sub terræ visceribus absconditus, nigra depressus caligine, adhuc thesaurus est, adhuc pretiosus: numquam enim quæ verè pretiosa sunt, tenebras metuunt. De Filio Dei Paulus inquit
Phil. 2. ad Philip. 2. *Qui cùm in forma Dei esset, non rapinam arbitratus est, esse se æqualem Deo, sed semetipsum exinaniuit, formam serui accipiens, &c.* Ad exinanitionem, & seruitutis formam alacer venit, & eò alacrior, quò se natura Deum, & omnium Regem sciebat, nihil sibi à seruitutis latebris metuens. Chrysostom. ibi, homil. 7. *Non enim rapinam arbitratus est diuinitatem, nõ timuit, ne quis naturam, aut dignitatem Dei sibi auferret: propterea & deposuit eam, dissimulauitque eam, nihilque ex eo imminuendum ratus.* *Chryso.* Si qui veram habent aliquam præstantiam, nihil illi timent à tenebris, à dissimulatione, à latebris, imò & facili negotio sciunt illam dissimulare. *Basil.* Quis nesciat summam illam æqualitatem diuinarum personarum? Sed hoc mirandum de Spiritu sancto, quòd cùm sit Patri, & Filio summè æqualis, non tamen refugit tertius prædicari in Trinitate, præcipuè cùm ex illa voce Hæretici homines malum omen acceperint contra eius æqualitatem. Cur contra hos errores non magis cauet Spiritus sanctus tertius in Trinitate vocari? Præclarè author dictus August. quæst. ex nouo testam. 97. ait: *August.* *Solent iterùm præiudicare Spiritui sancto, quòd ideò degener intelligatur, quia in ordine tertius ponitur, cùm tanta simplicitas sit in scripturis diuinis, vt aliquando inuenias tertium primum positum: vt enim causa se tulerit, sic ponuntur; nullis enim iniuria est, quia vna eorum diuinitas est.* Non sunt eæ diuinæ personæ, quæ curent semper rigorosissimam vocabulorum æqualitatem seruare, vt se occasio tulerit, iam primo, iam secundo, iam tertio loco illarum quæuis nominari patitur. Alienum enim est à tam vera maiestate studium, quo curaret fugere vel ab iniqua suspicione inæqualitatis; hoc habent, qui aduentitiã, imò extraneam dignitatem occupant: quibus autem dignitas propria est, & innata, nihil sibi timẽt,

sed

sed norunt & dissimulare, & occultare illam. Huc veniant, qui sese supra omnes amant extollere, & discant hoc veræ, & propriæ præstantiæ euidentissimum iudicium; quæ enim vera est, nihil sibi vmquam timet, nec refugit se occultare, & exinanire, vt alijs prosit. Notissima sunt omnibus quatuor illa flumina, quæ à fonte paradisi oriuntur. Gen. 2. nimirùm, Phison, Gehon, Tigris, Euphrates. Inter hæc facta comparatione, Euphrates asseritur præstantior à Claudio Mario, lib. 1. in Genes. Sed cur Euphrates præstantior? De singulis ait textus: *Nomen vni Phison: ipse est, qui circuit omnem terram Heuilach, vbi nascitur aurum. Et aurum terræ illius optimum est, ibique inuenitur bdellium, & lapis onychinus. Et nomen fluuij secundi Gehon: ipse est, qui circuit omnem terram Aethiopiæ. Nomen verò fluminis tertij, Tigris; ipse vadit contra Assyrios. Fluuius autem quartus, ipse est Euphrates.* De tribus primis & circuitus notat textus, & simul diuitias illorum; at de quarto Euphrate, nihil prorsus dicit. Vnde ergo hic fluuius potuit apparere præstantior? Hoc dicitur Euphrates habere singulare, quòd vt suis aquis terræ prosit, non dubitat sese in terra sepelire; nec expectat commune omnium fluuiorum sepulcrorum, nempè mare; sed anteà quam ad mare perueniat, iam prorsus apparet à terra voratum. Id quod pulchrè celebrat Claudius Marius, aiens:

Claud. Mar.

Iustior Euphrates, diti qui gurgite largus
Irrigat arentes subiecta Persidis agros,
Mollibus elicitus riuis, atque omnibus aquè
Seruit, & humanos totum se præbet in vsus.
Donec siccus aquis, nomen quoque prodigus ipsum
Consummat terris, pelagi quod debuit vndis.

Quid pulchrius? Quid de fluuij præstantia excellentius? Sic totum sese præbet in vsus humanos, sic cupit omnibus prodesse, vt nō timeat à terra absorberi, & ante tempus nomē amittere, nimirùm ante maris ingressum. Dum huc peruenio, non possum non mirari aliquorum virorum præstantiam, qui se, nomenq; suum perdiderūt; vel ante tempus, vt pleniùs se præberent totos humanis vsibus. Et sanè vt fluminibus omnibus hoc factum est, quòd intrantes mare, ibi & aquas, & nomen amittant; sic hoc est statutum omnibus iustis, vt intrātes cælestem patriam, ibi proprium nomen amittant, & de Iesu nomine appellationem accipiant. Id docet Hugo Garin. capit. 2. Apoc. à nobis allatus. 1. tom. lib. 2. cap. 5. §. 4. Quid plura? Inde incipit radiare gloria S. Theresiæ Carmelitarū discalciatorum fundatricis; hæc qua erat præstantia, non expectauit patriæ ingressum, sed & in terris consummat nomen suum sub nomine Iesu. Et vel ex hoc capite iustior, & præstantior multis. Sed huc ades, ô Parens amantissime Ignati, Societatis Iesu fundator notissimus, fluuius proculdubio egressus à paradiso ad irrigādam terram: tu verè omnibus æquè seruis; tu totū te præbuisti in humanos vsus.

--- Nomen quoque prodigus ipsum
Consummat terris, pelagi quod debuit vndis.

Debuisti saltem sub nomine Iesu nomen amittere, saltem cùm intrares profundum cælestis gloriæ abyssum;

abyssum; at tua præstantia nihil sibi timuit in occultatione, imò in perditione nominis, sed magis ante gloriæ ingressum amauit sic absorberi, sic abscondi, vt nihil nominis sui appareret, sed vna Iesu nominis gloria salutiferos expanderet radios suos. Sciebat equidem vir diuinus tunc præstantius appariturum nomen suum, cùm sciuerit in terris abscondi ob nomen diuinum. Nec illum fefellit sua opinio, imò quòd ab illo abscõditum fuit nomen suũ, mandatum postea litteris, miracula facit innumera. Quid hoc præstantius? Vt Stephanum à Iesu discernat D. August. serm. 3. de illo ait: *Hoc enim salubriter scitis, sanctum Stephanum fecisse mirabilia in nomine Christi, nullum autem miraculum fecisse Dominum Christum in nomine Stephani, vt discernatis seruum à Domino*. Quòd si in hoc discernitur Stephanus à Domino, quòd Dominus nullum fecit signum in nomine Stephani, non adeò facilè discerni poterit meus parens Ignatius à Iesu, quando Iesus medio Ignatij nomine, vt suæ virtutis instrumento, in dies efficit miracula innumera. *Aug.*

Matth. 13. Quem qui inuenit homo, abscondit, & præ gaudio illius vadit, & vendit vniuersa, quæ habet, & emit agrum illum.

§. VIII.

Virginitas in terra virtus rara est, & à raris inuenta.

Ager emitur, & possidetur; de thesauro solum dicitur, quòd ab homine inuentus fuit; est enim inter cælestes virtutes aliqua virtus, nempè virginitas, quæ vt pretiosa, sic rara est: non emitur, nec venditur in terris, sed à raris inuenitur. De Israelitis dona Deo offerentibus, ait Exod. 35. *Si quis habebat hyacinthum, & purpuram, coccumq; bis tinctum, byssum, & pilos caprarum, pelles arietum rubricatas, & hyacinthinas, argenti, ærisque metalla obtulerunt Domino, lignaque Setim in varios vsus*, Vbi ponitur ligna Setim, sic ex Hæbræo, & apud Septuag. legimus: *Apud quem inuenta sunt ligna imputribilia, obtulit Deo*. De auro, de argento, de purpura, & similibus locutus, solum ait, si quis hæc habebat, obtulit; nec refugit existimare, quòd illa à multis haberi possent: vbi autem ad ligna imputribilia accedit, non dicit, quòd haberentur, sed quasi de raris ait, *apud quẽ inuenta sunt*. Non quidem ea est incorruptionis, & virginitatis virtus, quæ facilè habeatur, sed quæ raro, & non nisi per diuinam sortem inueniri possit. Orig. hom. 13. in Exod. ait: *Benè valde dixit, apud quem inuenta sunt ligna imputribilia; non enim apud omnes inueniuntur ligna imputribilia. De auro non dixit, neque de argento, apud quem inuentum est: potest enim apud omnes inueniri sensus, & sermo. Ligna autem imputribilia, id est, incorruptionis, & virginitatis gratia, apud rarum quemque inueniri potest*. Non est laboris humani, sed muneris est diuini, quòd possit in carne corruptioni obnoxia, incorruptionis, & integritatis vena inueniri, hæc est sancta, & immaculata virginitas. Quod miraculum pulchro naturæ exemplo extollit. Nazian. in carmine, vbi ponit præcepta ad virgines inquiens: *Exo. 35* *Origen.* *Naziã.*

Et tamen est fluuius, qui salsas permeet vndas.

Nec

Nec quicquam miscetur aquis, aqua dulcis amaris.
At licet è pelago nautis haurire fluenta
Dulcia, si vestimenta adnectuntur ad undam.

Quid rarius? Quid singularius? Millia sunt fluminum, quæ ingrediuntur mare quotidie, imò quæ absorbentur ab aquis marinis, & marinæ salsedini permixtæ, in salsedinem abeūt, & amaritudinem. Nec Ganges, nec Nilus, nec alius ingens fluuius est, qui inter marinos non amarescat fluctus; quod tamen tot fluminibus negatur clarissimis, id teste Nazianz. conceditur fluuio cuidam penè ignoto, cuius vena dulcis hauritur inter ipsas ponti amaritudines. Et dedit quidem Deus hoc miraculū in mari, vt in terrenæ substantia ostenderetur posse simile inueniri, quando in carnis corruptione, è qua tot manant corruptionum scaturigines, vna tamen prosilit vena incorruptionis, & integritatis virgineæ. Non multorum fluuiorum illud est, nec nautis licet passim è quo libet flumine mare ingrediente, aquas dulces haurire; sed ab vno tantum, eoq; singulari, & miraculo naturæ. Sic virginitatis gratia non passim cernitur, sed rara est, & ab vno, aut altero eoq; præstantissimo potest inueniri. Cui apto illud Cant. 6. *Sexaginta sunt Reginæ, & octoginta concubinæ, & adolescentularum non est numerus. Vna est columba mea, perfecta mea: vna est matri suæ, electa genitrici suæ.* Possunt aliarum virtutū coronæ inueniri in pluribus; innumeri enim sunt, qui iugum Christi subeant, eiusq; penè inseparabiles laterones, per obedientiam, per præceptorum obseruationes, per eleemosinas, & alia opera misericordiæ. At qui virginea perfectione floreant, non multi sunt,

Cant. 6.

rari sūt, vnus est, & sigularis. Ps. 91 *Iustus, vt palma florebit, & sicut cedrus Libani multiplicabitur.* Legit Tert. li. de car. resu. *Iustus florebit, vt phœnix, & sicut cedrus Libani multiplicabitur.* Cur nō magis dixit, & florebit, vt phœnix, & simul vt phœnix multiplicabitur? Sic Iob, c. 29. *In nidulo meo moriar, & sicut palma;* vel, vt alij legunt, *& sicut phœnix multiplicabo dies meos.* Cur Dauid similiter non dixit: & iustus sicut phœnix multiplicabitur, sed vbi de multiplicatione iustorum agēdum erat, cauit nominare phœnicem, & ad cedros Libanicos fugit? In phœnicis progenie agnouit virginitatis almæ candidatos, quæ virginitas, vt rara auis est in mundo, sic contētus eius ostentare flores, de illa tacuit, vbi multitudinē Sanctorū incedit ponderare. Phœnicis pudicitiam virgineam sic extollit Ambr. in psal. 118. ser. 19. aiēs: *Phœnix coitus corporeos ignorat, libidinis nescit illecebras, sed de suo surgit rogo sibi auis superstes.* Et meritò, quæ de raritate commendatur auis, inde etiam commendatur, quòd sit virgo. Quod enim phœnix inter aues, hoc est virginitas inter virtutes.

Psal. 91

Iob. 29.

Ambr.

§. IX.

Illa vera castitas, & pudicitia, quæ ob cælestium amorem conseruatur.

QVi absconditum in agro thesaurum inuenit homo, non statim illud rapit, sed magis abscondit; ait enim: *Quem qui inuenit homo, abscondit.* Non enim assumenda est vera, & perfecta pudicitia, nisi magis, ac magis abscondatur, nō solùm sub terrenæ fragilitatis abdito, sed & magis sub cælestis amoris flammis. Tunc equidē

verè

abyssum; at tua præstantia nihil sibi timuit in occultatione, imò in perditione nominis, sed magis ante gloriæ ingressum amauit sic absorberi, sic abscondi, vt nihil nominis sui appareret, sed vna Iesu nominis gloria salutiferos expanderet radios suos. Sciebat equidem vir diuinus tunc præstantius appariturum nomen suum, cùm sciuerit in terris abscondi ob nomen diuinum. Nec illum fefellit sua opinio, imò quòd ab illo abscōditum fuit nomen suū, mandatum postea litteris, miracula facit innumera. Quid hoc præstantius? Vt Stephanum à Iesu discernat D. August. serm. 3. de illo ait: *Hoc enim salubriter scitis, sanctum Stephanum fecisse mirabilia in nomine Christi, nullum autem miraculum fecisse Dominum Christum in nomine Stephani, vt discernatis seruum à Domino*. Quòd si in hoc discernitur Stephanus à Domino, quòd Dominus nullum fecit signum in nomine Stephani, non adeò facilè discerni poterit meus parens Ignatius à Iesu, quando Iesus medio Ignatij nomine, vt suæ virtutis instrumento, in dies efficit miracula innumera. *Augus.*

Matth. 13. Quem qui inuenit homo, abscondit, & præ gaudio illius vadit, & vendit vniuersa, quæ habet, & emit agrum illum.

§. VIII.

Virginitas in terra virtus rara est, & à raris inuenta.

Ager emitur, & possidetur; de thesauro solum dicitur, quòd ab homine inuentus fuit; est enim inter cælestes virtutes aliqua virtus, nempè virginitas, quæ vt pretiosa, sic rara est: non emitur, nec venditur in terris, sed à raris inuenitur. De Israelitis dona Deo offerentibus, ait Exod. 35. *Si quis habebat hyacinthum, & purpuram, coccumq; bis tinctum, byssum, & pilos caprarum, pelles arietum rubricatas, & hyacinthinas, argenti, æris que metalla obtulerunt Domino, lignaque Setim in varios vsus*, Vbi ponitur ligna Setim, sic ex Hæbræo, & apud Septuag. legimus: *Apud quem inuenta sunt ligna imputribilia, obtulit Deo.* De auro, de argento, de purpura, & similibus locutus, solum ait, si quis hæc habebat, obtulit; nec refugit existimare, quòd illa à multis haberi possent: vbi autem ad ligna imputribilia accedit, non dicit, quòd haberentur, sed quasi de raris ait, *apud quē inuenta sunt*. Non quidem ea est incorruptionis, & virginitatis virtus, quæ facilè habeatur, sed quæ rarò, & non nisi per diuinam sortem inueniri possit. Orig. hom. 13. in Exod. ait: *Benè valde dixit, apud quem inuenta sunt ligna imputribilia; non enim apud omnes inueniuntur ligna imputribilia. De auro non dixit, neque de argento, apud quem inuentum est: potest enim apud omnes inueniri sensus, & sermo. Ligna autem imputribilia, id est, incorruptionis, & virginitatis gratia, apud rarum quemque inueniri potest.* Non est laboris humani, sed muneris est diuini, quòd possit in carne corruptioni obnoxia, incorruptionis, & integritatis vena inueniri, hæc est sancta, & immaculata virginitas. Quod miraculum pulchro naturæ exemplo extollit. Nazian. in carmine, vbi ponit præcepta ad virgines inquiens: *Exo. 35* *Origen.* *Nazia.*

Et tamen est fluuius, qui saltas permeet vndas.

Nec

Nec quicquam miscetur aquis, aqua dulcis amaris.

At licet è pelago mediis haurire fluenta

Dulcia, si vestissimum ratis admoveatur ad amnem.

Quid rarius? Quid singularius? Millia sunt fluminum, quæ ingrediuntur mare quotidie, imò quæ absorbentur ab aquis marinis, & marinæ salsedini permixtæ, in salsedinem abeũt, & amaritudinem. Nec Ganges, nec Nilus, nec alius ingens fluuius est, qui inter marinos non amarescat fluctus; quod tamen tot fluminibus negatur celeberrimis, id teste Nazianz. conceditur fluuio cuidam penè ignoto, cuius vena dulcis hauritur inter ipsas ponti amaritudines. Et dedit quidem Deus hoc miraculũ in mari, vt in terrenæ substantia ostenderetur posse simile inueniri, quando in carnis corruptione, è qua tot manant corruptionum scaturigines, vna tamen prosilit vena incorruptionis, & integritatis virgineæ. Non multorum fluuiorum illud est, nec nautis licet passim è quolibet flumine mare ingredientes, aquas dulces haurire; sed ab vno tantum, eoq; singulari, & miraculo naturæ. Sic virginitatis gratia non passim cernitur, sed rara est, & ab vno, aut altero eoq; præstantissimo potest inueniri. Cui apto illud Cant. 6. *Sexaginta*
Cant. 6. *sunt Reginæ, & octoginta concubinæ, & adolescentularum non est numerus. Vna est columba mea, perfecta mea: vna est matri suæ, electa genetrici suæ.* Possunt aliarum virtutũ coronæ inueniri in pluribus; innumeri enim sunt, qui iugum Christi subeant, eiusq; penè inseparabiles latrones, per obedientiam, per præceptorum obseruationem, per eleemosinas, & alia opera misericordiæ. At qui virginea perfectione floreant, non multi sunt, rari sũt, vnus est & singularis. Ps. 91
Iustus, vt palma, florebit, & sicut cedrus Libani multiplicabitur. Legit Psal. 91
Tert. li. de car. resu. *Iustus florebit, vt phœnix, & sicut cedrus Libani multiplicabitur.* Cur nõ magis dixit, & florebit, vt phœnix, & simul vt phœnix multiplicabitur? Sic Iob. c. 29. Iob. 29.
In nidulo meo moriar, & sicut palma: vel, vt alij legunt, *& sicut phœnix multiplicabo dies meos.* Cur Dauid similiter non dixit: & iustus sicut phœnix multiplicabitur, sed vbi de multiplicatione iustorum agẽdum erat, cauit nominare phœnicem, & ad cedros Libanicos fugit? In phœnicis progenie agnouit virginitatis almæ candidatos, quæ virginitas, vt rara auis est in mundo, sic contẽtus eius ostentare flores, de illa tacuit, vbi multitudinẽ Sanctorũ incedit ponderare. Phœnicis pudicitiam virgineam sic extollit Ambr. in psal. 118. ser. 19. aiẽs: Ambr.
Phœnix coitus corporeos ignorat, libidinis nescit illecebras, sed de suo surgit rogo sibi auis superstes. Et merito, quæ de raritate commendatur auis, inde etiam commendatur, quòd sit virgo. Quod enim phœnix inter aues, hoc est virginitas inter virtutes.

§. IX.

Illa vera castitas, & pudicitia, quæ ob cælestium amorem conseruatur.

QVi absconditum in agro thesaurum inuenit homo, non statim illud rapit, sed magis abscondit; ait enim: *Quem qui inuenit homo, abscondit.* Non enim assumenda est vera, & perfecta pudicitia, nisi magis, ac magis abscondatur, nõ solum sub terrenæ fragilitatis abdito, sed & magis sub cælestis amoris flammis. Tunc equidẽ verè

verè ostenditur cultæ virginitatis valor, cùm illam cælestis amoris prætextu magis obducis, eiusque flammis cingis vndequaque: vt enim mundialibus thesauris, non solùm terrę abscondita parabãtur, quibus laterent, sed insuper flammantes dracones inibi accubãtes, prorsus inaccessibiles reddebant thesauros, adeò vt non censeretur thesaurus, cui non flammans draco incubaret. Sic Christianæ pudicitiæ valor tunc apparet, cùm ad eius custodiam adduntur cælestium amoris flammæ. Id notat Nazianz. in præceptis ad virgines, fatus:

Náziã.

Sponte domant alij carnem, non cælite flamma
Incensi; quare nec virginitatis honore,
Nec titulo digna est talis compressio carnis.

Nõ putes esse pudicitiæ valorem, vbi cælestium amor nõ flammat; de cælesti incendio virum cingente, & obducente, mirus nascitur pudicitiæ Christianæ valor. Sap. 4. *Quàm pulchra est casta generatio cũ charitate.* Expende illud, *cum charitate*: & puta illam censeri apud Deum castitatem, quam clarissimæ cingunt, & obducunt cælestis amoris flammæ. Id quod insinuans D. Bernar. epist. 42. legit ibi: *Quàm pulchra est casta generatio cum charitate.* Et quidem cęlestis charitatis flammę & pretium, & valorem præbent generationi castę thesauro virginitatis. Ad hæc Bernar. ibi: *Quamtalibet venustate sui castitas eminere appareat, sine charitate tamen nec pretium habet, nec meritum. Castitas sine charitate, lampas est sine oleo. Subtrahe oleum, lampas non lucet. Tolle charitatem, castitas non placet.* Tolle cęlestia incendia, quibus hominis animus rapitur, vt

Sap. 4.

Bernar.

ad sublimia aspiret, & sine his nec virginitas honore, nec titulo digna est cõpressio carnis. Ait Cant. 3. *Ferculum sibi fecit Rex Salamon de lignis Libani, columnas eius fecit argenteas, reclinatorium aureũ, ascensum purpureum, media charitate constrauit.* Cum Libanus idem sit, quod dealbatio, insuper & incorruptionẽ in lignis præseferat, nullus est, qui per Libani ligna nõ intelligat castę mentis puritatem; imò D. Nissen. hom. 7. in Cant. ait: *Per has voces, quatũque ad opificium ferculi pertinent, Sacerdotes, & Doctores intelligantur, & venerandam virginitatem esse statuamus, quæ in ferculo, virtutum puritate, tãquam radijs, quibus pretiosorum lapidum fulgeat.* Semper in ferculi diuini opificio, veneranda debet intelligi virginitas, quæ mirè fulgens Deum excipit, & ornat decore suo. Quid tunc? *Media charitate constrauit*, & vt alij legunt: *Mediũ eius combustum, & ardens charitate.* Et meritò vbi virginitatis candor in opificium diuini ferculi assumitur, statim inibi charitatis flammę adduntur, quasi nequeat pretium habere virginitas, nisi sub his custodita flammis. Gillib. Abb. ser. 19. in Cant. fatur: *Media, inquit, charitate. Benè media, quæ sic intima est. Vitalis quædam legis vena est, & reliquarum charitas virtutum. Cæteræ quasi in partem se contrahunt, illa omni communis est gradui, siue mente excedas, siue sobrius sis, vbique charitatis, & necessarius, & iucundus est vsus.* Parum, aut nihil æstimationis habent mundissimæ virginitatis ligna incorruptibilia, nisi abscõdantur sub charitatis flãmis. Hinc Cant. 4. de sponsa sua Virgine, ait Dominus: *Hortus conclusus, soror mea sponsa; hortus conclusus, fons signatus.* Non cuiuis horto, aut fonti illam comparat, sed notanter in eius comparatione ponit hortum

Cant. 3.

Nyssen.

Gillib.

Cant. 4.

tum illum, & fontem à Deo in primis conditũ; nec hunc ponit, cum omnibus patebat animalibus, sed cùm per rompheam flammeam, & clausus, & custoditus est. Et cur flammanti custodia horti conclusi meminit in commẽdatione virginitatis, nisi vt ostendat, quòd virginitas tũc honorem suum habet, cum clauditur sub flãmis charitatis. Ex quo Gillib. *Hortus conclusus soror mea sponsa. Malè hortum, in quo positus erat, custodiuit Adam contra lubricum fraudulenti serpentis ingressum. Porta paradisi tui semper clausa sit, soli Principi pateat. Vnus sit aditus, & is commissus Cherubin.* Nil *admittatur non examinatum prius gladio flammeo, quod non approbet charitas. Hæc sit tibi custodia flammea.* Nullo magis illustratur virgineus hortus, ac pretium accipit, quam vbi clauditur sub flammanti cælestium amore, & charitate.

Gillib.

§. X.

Virginitas Deo pretiosa nihil præter Deum in se admittit.

VT virgineus habeatur thesaurus, meritò terrena omnia bona venduntur; ait enim: *Vendidit omnia sua, & comparauit agrum illum.* Quæ vera, & pretiosa Deo virginitas est, mundialia omnia abijcit, & vendit, vt vnum in se Deum possideat. Vox est illa animæ verè desponsatæ Deo, Psal. 4. *Signatum est lumen vultus tui super nos, Domine:* quasi non alius, sed vnus lucidissimus Dei vultus in virginea anima appareat sculptus; imò quæ verè virgo est, abiectis omnibus alijs, de hoc glorietur, quo vnum Dei præseferat vultum. Vnde Diu. Prosper. epist. ad Demetriadem, ait: *Dignum quippè est, vt imago Dei, Deo splendeat, & inde pulchra, inde sit compta, dicens: Signatum est super nos lumen vultus tui, Domine. Alioquin adultera est, & à diuino aliena coniugio, si alterius cuiusquam decorem in speculo sui cordis ostentat, aut vllis alijs monilibus acquiescit ornari, nisi illis, quæ de thesauris sponsi per sancti Spiritus pignus accepit.* In quo alius, præter Christum, apparet, nõ glorietur se castum habere cor; turpatur equidem virgineæ perfectionis puritas, vbi in te aliquid, quod à Christo alienum, & separatum sit; recipias: quisquis enim virgineum decorem obseruat, hoc curet, ne in se aliud ostendat, præter Christum. Ioannes ille & Christi fauore, & virginitate conspicuus, dum iuxta crucem staret, audit sibi commendatam Mariam. Quid tunc? Ioan. 19. *Et ex illa hora suscepit eam discipulus in sua.* Miraris, quòd Ioannes dicatur Mariam accepisse in sua; imò magis miraris, quòd Maria velit abire in bona Ioannis. Qualiter virgo Ioannes habebat adhuc bona sua? Et qualiter Virgo Maria amabat coniungi bonis Ioannis? Nonne qui virgineum thesaurum inuenit, omnia sua debebat vendere? Cur ergo virgo Ioannes habet adhuc bona sua? Sanè hæc bona Ioannis, in quæ intrat, & Maria, non sunt alia, quàm bona Iesu; tantæ enim virgines non cum alijs, sed solum cum Iesu bonis manere valent. Id quod ponderans Diu. Ambr. in exhort. ad virg. ait: *Quid est, accepit in sua, cùm reliquerit patrem, & matrem, & Christum secutus sit? Quæ sua habebat Ioannes, qui mundana, & sæcularia non habebat, quia de mũdo non erat? Quæ ergo habebat sua, nisi quæ à Christo acceperat? Neque enim Mater Iesu, nisi ad possessorem gratia demigraret, vbi Christus habebat habitaculum.* Nullo modo quiesceret virginitas, nisi vbi solus Christus.

Psal. 4. — Prosp. — Ioã 19. — Ambr.

Christus apparebat; qui Deo pretiosam virginitatem colit, hoc sibi persuasum habeat, quòd nihil in se mundialium debet retinere; quòd in bonis suis vnum, & solum Iesum debet numerare. Quam virgineam perfectionem in sua sponsa miratus Dominus, ait Cant. 1. *Pulchræ sunt genæ tuæ, sicut turturis.* Ad quæ verba fatur D. Bern. serm. 40. in Cant. *Cur verò sicut turturis? Pudica auicula est, & conuersatio eius non cum multis, sed solo degere fertur contenta compare: ita vt si illum amiserit, alterum non requirat, sed sola deinceps conuersetur. Tu, inquã, si inardescis dare operam, quomodo animam tuam facias sponsam Dei, stude, vt imitator castissimæ volucris sedeas solitarius, quoniã leuasti te supra te. Sede itaq; solitarius, sicut turtur, nihil tibi, & turbis, nihil cũ multitudine cæterorũ, etiã ipsum obliuiscere populum tuum, & domum patris tui, & concupiscet Rex decorem tuum. O sancta anima, sola esto, vt soli omniũ serues te ipsam, quem ex omnibus tibi elegisti.* Hæc sint notissima perfectæ virginitatis signa, quòd mundialia omnia abijciat, quòd vnum in se curet habere Christum, adeò vt cum mundialium bonorum abiectione non inueniatur vera, & perfecta virginitas. Stans Dominus in cruce. Ioan. 19. dicit matri suæ: *Mulier, ecce filius tuus; deinde discipulo, ecce mater tua.* Et cur discipulus hic tantæ fit custos virginitatis? Cur tutelæ Ioannis creditur tanta Virgo? An quia & ipse virgo? An quia & ipse fugientibus cęteris, iuxta crucem perseuerabat? Longiùs repetendę sunt virtutes Ioãnis, quibus meruit, quòd fieret custos tantę Virginis, & secum haberet tam pretiosum thesaurum. Et in primis notanda in illo expressior illa sanguinis, & carnis abrenũtiatio, qua incepit Christum sequi, de qua Matth. 4. *Relictis retibus, & patre, secuti sunt eum.* De nullis expressum est in euangelio, quòd cum bonis mundi, insuper reliquerint patrem, nisi de filijs Zebedæi, vt inde clareat virtus Ioãnis, qua electus fuit custos virginei thesauri. Sic Ambr. loc. cit. *Ideò illam Dominus de cruce discipulo suo dilectissimo sibi tradidit sancto Ioanni, qui dixit patri, & matri suæ, non noui vos. Denique vocatus à Christo, reliquit patrem, Verbum secutus. Huic traditur Virgo, qui suos nesciat: huic traditur Virgo, qui suos non cognouit, & filios suos non sciuit.* Ille solus asseritur custos purissimę Virginis, diuinissimi huius thesauri, qui nihil suum habet, sed omnia vendidit, & patrẽ, & matrem, & vni Christo eius viscera pateãt. De virginibus asserebat. Apoc. 14. *Hi sequuntur agnum, quocumque ierit.* Sed quò ibit agnus, vt sequatur virgines? Pulchrè D. August. lib. de sancta virginitate, ait: *Quo, inquam, eũ putamus ire, nisi de Christo in Christum, cũ Christo post Christum, per Christũ, propter Christum?* Sic nullus virginum gressus alio diuertit, quàm ad Christum.

Bernar. Ioã. 19. Matt. 4. Ambr. August.

§. XI.

Alienum debet esse à vero virtutis amatore, quidquid potest libidini subiacere.

VBi sapiens homo virgineum inuenit thesaurum, eiusque nouit pretium, nihil priùs facit, quàm omnia, quæ habet, vendere, & à se alienare. Sed cur necessum fuit omnia vendi, & alienari, vt habeatur ille thesaurus? Sanè quę ante pudicitiæ thesaurũ habebat habebat homo, omnia poterant subiacere libidini, & seruiebant voluptati: quare non mirum est, quòd hæc omnia vendantur, quando verus virtutis studiosus prorsus à se

alienum

alienum debet facere, quid libidini subiacet. Cantatissimus ille virtutum exemplar Ioseph, Gen. 39. dum pallij laciniã à libidinosa fœminæ manu apprehẽsam vidit, pallium à se dimittit; ait enim textus: *Relicto in manu eius pallio, fugit, & egressus est foras.* Facilè poterat nobilis adolescẽs pallium à fœminea manu liberare, & secum ferre; cur maluit palliũ relinquere? D. Aug. serm. 83. de temp. *Reliquit tanquam non sua, quæ adultera manibus detinebat: & aliena iudicauit, quæ tactu impudico potuerunt comprehendi.* Meritò virtutis studiosus cauet inter sua reputare illa, quæ à lasciua manu tangi potuerunt; ex quo nouit aliquod suũ potuisse patere insultibus lasciuiæ, illud minimè suum censet, sed quasi & venditum, & à se alienatum despicit. Huc spectabat Tertul. lib. de veland. virg. aiẽs: *Propter huiusmodi capita nundinatitia trahantur virgines sanctæ in Ecclesiam erubescentes, quòd cognoscantur in medio, pauentes, quòd detegantur accersita quasi ad stuprum.* Eo ipso, quod virgines suam pulchritudinem lasciuis oculis aperiant, capita nundinatitia vocantur à Tertulliano; vt enim res nundinis expositæ proximæ sunt venditioni & alienationi, sic quidquid lasciuię expositũ est, eo ipso à proprio domino & venditum, & alienatũ reputatur; quando ea sola sua recognoscit pudicus, quæ minimè lasciuiæ patent. Ex quo lucem capit obscurus valde locus Genes. 2. vbi Abimelech Rex intactã honestissimam Saram restituẽs marito, ait: *Ecce mille argenteos dedi fratri tuo, hoc erit tibi in velamen oculorum ad omnes, qui tecum sunt, &c.* Cur sapiens Rex sic prouidit velamen, quo Saræ pulchritudo veletur, & obumbretur etiam dum est inter famulos? Illam à latere mariti in aulam adduxit, in domoque regia manere fecit, & coram se stare; nihil tunc cogitans de velamine, de operimento tantæ pulchritudinis; postea verò cùm illam marito restituit, statim prouidit velamen. Cur quod anteà non prouidit, modò tàm solicitè prouidit? Cùm primùm in domum suam adduxit fœminam, eius pulchritudine captus, non velat pulchritudinem, quam à se posse coemi sperabat: at vbi nouit inexpugnabilem mulieris pulchritudinem, meritò iubet illam velari, vt quæ minimè venditioni, & alienationi pateat, sed inter Saræ bona æternùm habeatur. Non longè absuit ab hac cogitatione Diu. Isidor. Hispalens. quæst. in Gen. lib. 16. aiens: *Munera Saræ obtulit Rex Abimelech, plus in ea mirans formæ decus, quod amare potuit, & violare non potuit.* Et meritò nec vendenda, nec alienanda à tanta fœmina pulchritudo apparuit, quæ nullo impudico potuit pertingere conatu. Illa enim corporalia bona, vt propria habentur, & possidentur ab homine, quæ minimè lasciuiæ patent. Paul. 1. ad Thessalon. 4. ait: *Hæc est enim voluntas Dei, sanctificatio vestra, vt abstineatis vos à fornicatione, vt sciat vnusquisq; vas suum possidere in sanctificatione, & honore.* Expende, ad quid iubeat Apostolus fornicationem vitari, nimirũ, *vt sciat vnusquisq; vas suum possidere, &c.* Quidquid enim lasciuiæ manet expositũ, minimè possidetur ab homine, sed quasi venditũ, & alienatum apparet. Ait D. Ansel. ibi: *Ille possidere suũ vas dicitur, qui in potestate sua suum corpus tenet, vt non seruiat meus desiderijs carnis.* Et quidẽ vt homo fręno, & lupatis dominatur equorũ, sic etiam dominatur omnium bonorũ corporaliũ castitate. Cant. 1. sic ad sponsam Dominus fatus: *Equitatui meo in curribus Pharaonis assimilaui te, à*

Gen. 39. Tertul. Gen. 2. Isidor.

amica mea Pulchræ sunt genæ tuæ, sicut turris. Quid equus cum turre? Equo in primis assimilatur tota sponsa; deinde eius genę turturis, nec dum equum audis, rebelles aliquos appetitus intelligas, quando Propheta de rebellibus appetitibus locutus, Hierem. 5. ait: *Equi in fœminas currentes facti*; addidit ingenis similitudinem turturis, nimirùm symbolum castitatis; vt enim frænum in maxillis positum equum reddit sub potestate, & arbitrio equitis, sic castitas est pro fræno, quæ belluinos appetitus in nostram redigit potestatem. Ad hæc Nissen homil. 8. in Cant. *Non sunt maxillæ tuæ eiusmodi, vt sicut equus chamo, & fræno opus habeas, vt constringaris; sed per puritatem turturum tibi ornatur gena, quod pro fræno fuerit diuini equi maxillę turturis assimilatio.* Est equidem turturi similis castitatis pro fræno, quo sub nostra potestate belluinos motus habeamus.

Nissen.

§. XII.

Ingenui hominis nomen non habet, qui bona sua cum meretricibus consumit.

QVàm verè homo dicitur, & homo sapiens, & ingenuus ille, qui nouit omnia sua vendere pro pudicitiæ agro emendo: qui nulli rei parcit, vt castitatem contineat pectore, hic homo verus, & ingenuus est. At qui non pro hoc cęlesti pudicitiæ thesauro, sed voluptate habenda, omnia dissipat sua, vt meretricibus præbeat, hic non ingenuus, sed infamis, & stultissimus hominum est. Sapiēter Chrysost. hom. 36. in Ioan. ait: *Qui meretricibus dat, ridiculus, & infamis est, & multos sibi inimicos parat, & breuem voluptatem, vel nullam potius. Quæcumq. dat alienis mulieribus ex his nulla gratia habebitur. Muliebre genus temerarium est, & inferno eius similatur cupiditas; tunc cessat, cùm omnibus rebus spoliauit amantem: imò nec tunc quidem, sed magis conuitiatur, & insultat iacenti.* Expende agnomina illa, quibus notatur iuuenis cum meretricibus prodigus, nimirum, *ridiculus, & infamis est.* Vis nosse, quàm sit infamis? Propone tibi ob oculos cantatissimos Imperatores, & Duces ex omni natione, & infideli, & barbara; in his dum laudantur ab Oratoribus facinora, & sumptus facti liberalissimè pro republica, pro ciuibus: æterno teguntur silentio sumptus facti pro meretricibus. Quis Imperator, vel Deus effictus fuit à nationibus, qui ob meretritios sumptus laudes sibi conquireret, & non magis ęternam infamiam, vt non magis ingenuus homo, sed & de ridiculis belluis nomen capiat? Effingebatur maximus Deorum à nationibus Iupiter, & simul lascinus adeò dicebatur, vt donis, & muneribus puellarum amores sollicitaret. Quid tunc? Ecce maximus Deus vacuatis thesauris, ipse se in aurum conuertens, non de nubibus tonat, sed de puluere, & tegularum fragminum pluuias effingit aureas; iam taurus effectus prosilit in arenam, iam cignus factus morti sanè vicinum assumit cantum. Hęc sunt meritricia fœdera, quę nec Deum nec hominem ostendunt, sed infamem fœrem, sed ridiculas belluas faciant. Sapienter de hoc Arnobius aiebat contra Gentes, lib. 4. *Potest vlla grauior cōtumelia Ioui vestro infligi, aut quidquam est aliud, quod labefactet, ac destruat Deorum Principis auctoritatem, quàm quod eum creditis voluptatibus aliquādo libidinosis vinctum, & in fœmineos appetitus inflammati pectoris incaluisse feruore?* Qegre-

Chryso.

Arnob.

O egregia merces culpæ, ò digna, & pretiosa dulcedo, propter quam Iupiter maximus cignus fieret & taurus. Quid magis infame Imperatori, & Deo, & homini? Quid magis ridiculum, quàm regiam imò diuinam magnificentiam ostentare in ditandis meretricibus, ob quas cogaris mugire vt taurus, vel vt cignus mortis socium edere cantũ? Hæc libentior adduxi, vt apertiùs tradam sensum Spiritus sancti in Prouerb. cap. 7. Ait ibi de adolescenti meretricum amore capto. *Statim eam sequitur, quasi bos ductus ad victimam, & quasi agnus lasciuiens, & ignorans, quod ad vincula stultus trahatur, velut si auis festinet ad laqueum &c.* Quæ verba sic profero ex lectione Caietani: *Statim eam sequitur, quasi bos ductus ad victimam, & tanquam tintinabulum ad castigationem stulti, velut si auis festinet ad laqueum.* Ecce tibi, qualis erat adolescens, dum patrimonium dissipat cum meretricibus, quasi bos, quasi tintinabulum stultorum, quasi auis, &c. Sed cui boui assimilatur? Ait: *quasi bos ductus ad victimam:* ducebatur equidem bos ad victimam auratis cornibus, in illisque mille coronæ flori læ, mille munera alia posita, quæ simul cum occiso boue cadebant ante aras. Sic miser adolescens dum munera aurea portat meretrici, bouinam æmulatur stoliditatem, simul enim & munera perdit, & vitam corporis, & animæ. Nec male in laniena tanti bouis additur tintinabulum, quod lugubrem exitum publicet miserabilis, sed ait, *quasi tintinabulum in castigationem stulti;* quod potius refero ad stolidi cuiusdam malefactoris suppliciũ: solemne enim iudicibus est, vbi aliquis stolidus, & penè amens homuntio scelus aliquod perpetrauit, vt in illo simile nefas caueatur, ex ferreo collari erigere supra caput ferream virgam, à qua pendeat tintinabulum. Quid tunc? Ad tintinabuli sonitum sese puerorum effundũt turbæ, inter quas dum ipse lætans caput mouet, simul edito sono, & castigationem, & delictum suum publicat. Sic stolidissimus iuuenum meretricius totus factus, in conuentu similium, dum munera exhibita ostentat, dũ suam magnificentiam, vel prodigalitatẽ garrit, nil aliud est, quàm tintinabulum suæ castigationis, & stultitiæ. Miser bos victimæ est, dum offert tintinabulum, dum ostentat oblata, & *velut auis festinat ad laqueum*. Miraris, quod aui comparetur bouina tarditas lasciuientium iuuenum? Sed comparatur aui capiendæ iam iam; imò vt expressius quid dicam, comparatur aui cigno, qui cùm dulce canit, se vicinum morti protestatur. Sic omnes lasciui luxus, & cantus mortem iamiam instantẽ halant. Liceat modò cum Arnobio exclamare: O pretiosa dulcedo, propter quam Iupiter maximus, imo nobilis quisquis iuuenis cignus fit, & taurus! Sed cur vni sapienti iuueni tot proponuntur mortes? Mors illi proponitur, vt boui cadenti in victimam; insuper & alia mors proponitur, vt aui ad laqueum festinanti, vel vt canenti cigno: quid necessum fuit illi sic mortes duplicari? Cur non sufficit mors bouis, sed insuper additur mors auis? An quia domis meretricibus implens, duplicem sibi & animæ, & corporis mortem acquirit? Ait D. Chrysostom. homil. 18. in Matth. inquiens: *Audiant illi, qui propria meretricibus largiuntur, duplicem sibi accendent ignem, & de iniquissimè fructibus, & de perniciosis sumptibus puniendi.* Heu miser bos, heu hominũ stultissimus, infamissimus! & non homo, sed cignus, sed taurus, qui dum bona sua dissi-

Pron. 7.

Chryso.

dissipas cū meretricibus, duplicē mortem asciscis, duplicem incendis rogū, quo æternos torrearis in dies. Quid hac stultitia miserius? Quid hac miseria infœlicius? De meretricibus adhuc facundè satis Chrysost. homil. 14. ad populum: *Hæc omnia faciunt, & negotiātur ad hoc, vt spectantes & ignominia, & paupertatis extremis malis incidant. Et quemadmodum venatores, retibus extensis, syluestria animalia immittere dicuntur, vt ipsa iugulent, ita & hæ postquam lasciuia alas vndique extēderint per oculos, & habitus, & verba, postea suos iniiciunt amatores, & alligant, non priùs abstinentes, quam & ipsorum cruorem ebiberint, insultantes postmodum, & ipsorum stultitiam carpentes, & multum de ipsis risum fundentes: neque enim iam misericordia dignus est huiusmodi, sed derideri, & morderi.* Hæc ille.

§. XIII.

Qui aliquid ex Deo meretur accipere, teneat illud, quasi certus, quòd inde perueniat ad totum Deum habendum.

THesaurum in agro inuenit, & quasi oblitus thesauri, hoc curat homo prudens, vt emat omnibus suis bonis datum agrum illū: cur non magis venditis omnibus, thesaurum vocat in nūdinas? Cur solum agrum inquirit? Certus est homo prudens, quòd si vel agrum semel ex Deo accipiat, statim & cælestem thesaurum, imò & totū Deum accipiet. Psal. 30 *Quàm magna multitudo dulcedinis tuæ, Domine, quam abscondisti timentibus te; Perfecisti eis, qui sperant in te in conspectu filiorum hominum. Abscondes eos in abscondito faciei tuæ à conturbatione hominum.* Expende ascēsum: perfecit Dominus dulcedinē timentibus se in conspectu hominum: quid tunc? An accepta illa dulcedine timentes Dominum quieuerunt? An illa sola donati permāserunt? Absit; imò ex quo in conspectu hominum Dei dulcedinem gustauerant, non quieuerūt, vsque ad ipsum Deū accederent, in eiusque facie inuenirent locū Ait Augusti. *Qualis est locus iste? Non dixit, abscondes eos in paradiso: non dixit, abscondes eos in sinu Abraha. Multis enim fidelibus loca futura, in scripturis sanctis posita sunt. Vilescat totum, quidquid præter Deū est: qui nos tuetur in loco vitæ huius, ipse post istā vitam fit locus noster.* Ex quo Deus tutelam nobis præstitit in hac vita iam non sufficit, quòd alia sua præstet bona, nisi & se ipsum totū præstiterit. Vilescit quicquid præter Deum est, apud illum, qui aliquid semel ex Deo accepit; qui ex accepto Dei bono, iam quasi securus est, quòd Deum ipsum habebit. Hinc sponsa, Cant. 1 *Osculetur me osculo oris sui, quia meliora sunt vbera tua vino, fragrātia unguentis optimis.* Vel Dei labra amat pertingere bona Dei amatrix: & causam desiderij sui ostendit esse, quod mille bonis manent sponsi vbera. Sed quid interest, ò bona, quòd sponsi pectus plenum sit bonis, si tu sola labra petis, & sola labra permitteris attingere? Nouit sanè, quòd si vel parū aliquid ex Deo accipiat, & totum Deum statim accipiet; is enim est Deus, qui vbi aliquid sui dat, statim tradit totū se ipsum. Ad hæc Diu. Ambros. lib. de Isaac, & anima, cap. 3. inquit: *Illa osculum poscit, Deus Verbum se ei totum infundit, & nudauit ei vbera sua.* Nullo creato termino claudi possunt munera diuina; vbi aliquod munus præstat Deus, nescit ibi sistere, sed statim festinat totum se infundere, & præstare se ipsum. Actor. 1. dicitur: *Et conuescens præcepit eis, ab Hierosolymis*

Psal. 30
August.
Cant. 1.
Ambr.
Act. 1.

lymis ne discederent, sed expectarent promissionem Patris, quam audistis, inquit, per os meum: quia Ioannes quidem baptizauit aqua; vos autem baptizamini Spiritu sancto, non post multos hos dies. Et conuescitur, & plenitudinem Spiritus sancti post modum immittendam promittit. Et quid conuiuium illud habebat connexum cum tanta Dei plenitudine? Exhibebatur equidem in illo conuiuio Christi caro, & ex quo fideles habuerunt aliquid Christi, vix poterant non accipere totam
Guillel. Dei plenitudinem. Aiebat Guillelmus apud Tilmannum in allegor. *Effudit enim de spiritu suo super omnem carnem, postquam remeauit ad Patrem, nescio an carne, an spiritu magis prodigus, vt quos caro saturauerat, spiritus inebriaret.* Iam caro Christi accepta in conuiuio, pignus erat totius effundendi Spiritus diuini. Nescit enim nec vmbra Dei ad nos venire, quin consequenter totum Deum venturum inferat. Gen. 1. *Faciamus hominem ad imaginem, & similitudinem nostram.* Vel vt aliqui ex Hæbræo legunt: *ad vmbram nostram.* Ex quo sapienter D. Ambros. aduen-
Ambr. tum Dei in carnem educit: quippè ait lib. 3. in Luc. *Creatus præcessit in figura, vt natus in veritate præcederet, ad imaginem Dei factus præiuit, propter quam Dei imago descenderet.* Quasi teneretur iam Deus venire ad eum, cui vel suam vmbram commisit. Huc refero dicta tom. 3. lib. 14. cap. 10. §. 31. & infra, cap. 15. §. 27.

Matt. 13. Iterùm simile est regnum cælorũ homini negotiatori, quærenti bonas margaritas. Inuenta autẽ vna pretiosa margarita, abijt, & vẽdidit omnia, quę habuit, & emit eã.

§. XIV.

Nescit Deus sistere in donis exhibendis, sed semper de præstantiori alio exhibenda cogitat.

AGrum thesauro abscondito diuitem parauerat Dominus homini suo; & quidẽ ibi sistere posset, videns tantum agrũ emptum ab homine, ad eius peruenisse possessionem. Sed nescit quiescere diuina munificentia, nec contenta est, quòd ditissimũ illum agrum dederit homini, aliud quid denuò excogitat, & summum margaritarum pretium præparat eidẽ homini. Nonne homo agrum emisti thesauro diuitem: cur in tanto agro non quiescis? Quis te facit denuò margaritarum negotiatorem? Non implet donatoris Dei desiderium totus ille ager, sed insuper dilecto suo inæstimabiles margaritas possidendas proponit. Vide diuinam munificentiã erga hominem. Gen. 1. ait Dominus; *Fa-* *Gen.* 1.
ciamus hominem ad imaginem, & similitudinẽ nostram, & præsit piscibus maris, & volatilibus cæli, & bestijs vniuersæ terræ, omnique reptili, quod mouetur in terra. Sic homini conceditur dominium vniuersi orbis, & post tam magnificã Dei erga hominem largitatem, insuper addit,
cap. 2. *Plantauerat autem Dominus* *Gen.* 2.
paradisum voluptatis à principio, in quo posuit hominem. Proh Dei immensam largitatem! post concessum vniuersum orbẽ homini suo, adhuc cogitat nouum paradisum, deliciarum hortum, quem insuper tradat homini. Pulchrè ad hæc ait
D. Basil. Seleuc. orat. 2. *Non est con-* *Basil.*
tentus prioribus, neque rebus dilargitatis suæ dona circumscribit, neque amatoris desiderium vniuersa

terra, nec concessum mare satiauit, sed extructum manu sua paradisum delitiosam sedem dilecto concessit. Nō potuit diuinum largiendi desiderium concesso toto orbe satiari, & ideò nouam aliquam, & prestantissimam paradisi sedem excogitauit, ad quam etiam hominem suum perduceret. Hæc est profectò Dei natura, quæ semper præstantius aliud cogitat, vt præstet creaturis suis. Hinc iurisperitus Luc. 10. accedens ad Iesum, ait: *Magister, quid faciendo, vitam æternam possidebo?* Nec facile est inuenire, vnde hic incidit in cogitationem æternæ vitæ: carnalissimi tunc Iudæi erant, & nisi carnalia bona, & temporalia vix alia esse credebant, totos se addicentes huius vitæ bonis, parum, aut nihil curantes de illis, quæ post mortem futura sunt. Vnde ergo opinionē concepit, æternā vitam posse post mortē obuenire hominibus? Nouerat iam mortuus aliquos à Iesu suscitatus; & vbi notum fuit illi, quòd Deus etiam post mortem redonabat hanc vitam hominibus, statim sibi persuasit fore, vt Deus prouideret homini suo æternam vitam, quando is est Deus, qui nesciat sistere in vno, aut alio dono, sed semper de præstando alio sublimiori apparet sollicitus. Ait Tertull. lib. 4. in Mar. inquiens: *Quia mortui iam suscitabuntur à Christo, exsuscitatur ad spem æternæ vitæ per exempla recidiuæ, sublimior spe, idcirco consuluit de æterna vita consecutione.* Nouerat legis peritus eā esse Dei naturam, quæ nesciat satiari semel datis beneficijs, sed ad maiora, & præstantiora festinet; ideò ex data à Deo mortuis temporali vita, sublimior spes audet sperare à Deo omnium præstantissimam, nempè æternā vitam. Notissima est Abrahami cū Deo pro Sodomis expostulatio, Genes. 18. qui timidus illorum impunitatem propter quinquaginta iustos petebat; hanc acceptam gratiā ex Deo expertus iam audet, & ait: *Quia semel capi, loquar ad Dominum meum. Quid si ibi fuerint viginti?* Acceperat cōdonationē Sodomorum, dummodo in illis essent quinquaginta iusti; imò dū essent quadraginta; imò triginta; imò viginti quinque: & adhuc aliquid maius petere audet. Cur post tantas concessiones, ad maiora audes, ò bone? Ipse ait, nimirum, *quia semel capi*; ex quo à Deo cæpit petere, & accipere, sapienter nequit in nullo accepto dono quiescere; sed ad maiora pergit postulāda: vt enim Deus post data dona, numquam cessare solet maiora cogitare, sic gaudet illis postulatis, quę semper sperant maxima. Ait Lippom. *Patitur Deus humano more secum loquētes, dum sibi tamen omnium maximè, & de maximis confidamus.* Numquam est Deo molestus ille, qui nō quiescit in acceptis donis, dummodo postulet maxima, quandoquidem Deus ipse vbi aliquod dat donum, sese ad maiora accingit præstanda. Ait Ricard. Victor. lib. 1. de incarnat. part. 1. cap. 12. *Beneficentia inchoata parat nobis fiduciam præsumendi maiora. Salutem inchoatam speramus perficiendam.* Huc traho dicta tom. 2. lib. 6. cap. 3. §. 16. & 25.

Luc. 10. — Tertull. — Gen. 18. — Lippo. — Ric. Vi.

§. XV.

A regno cælorum ille omnium alienissimus est, qui aliorum offensam, & peccata negotiatur.

NEgotiatori homini assimilatur regnum cælorum; sed illi negotiatori, qui bonas margaritas negotiatur; qui enim non bonas margaritas, sed pessimas aliorum

rūm actiones negotiatur, is vel à regni cælorum vmbra omnium alienissimus est. Ezech. 28. dicit
Eze.28. Dominus præstantissimo Angelorum: *Tu Cherub extensus, & protegens, posui te in monte sancto Dei, in medio lapidum ignitorum ambulasti. Perfectus in vijs tuis, donec inuenta est iniquitas in te. In multitudine negotiationis tuæ repleta sunt interiora tua iniquitate, & peccasti; ieci te de mõte sancto Dei & perdidi te, &c.* Quæ verba (prætermissis primis) sic leguntur apud Tertullianum: *Fuisti inuituperabilis in diebus tuis, ex qua die conditus es, donec inuenta sunt læsuræ tua, de multitudine negotiationis tuæ: promas tuas deplesti, & deliquisti, ieci te, &c.* Expende, ex quo die cælestia non sustinuerunt Angelum præstãtissimum, sed à se expulere; nimirùm, ex quo negotiationis eius læsuræ apparuerunt; hoc est, ex quo cœpit nõ virtutum ornatum, sed læsuras, sed peccata,
Tertul. & in Angelis, & in hominibus negotiari. Quippè ait Tertull. lib. 2. in Mar. *Ex quo apparuerunt læsuræ tuæ; quibus scilicet læsit hominem electum à Dei obsequio; & ex illo deliquit, ex quo delictum seminauit; atque ita exinde negotiationis malitia sua multitudinem exercuit delictorũ scilicet, & censum.* Duo tempora sunt consideranda in illo Angelorum maximo: primò, ipse elatus in superbiam labitur, deinde malitiam suam & Angelis, & hominibus decernit persuadere, illosque omnes in sui sequelam trahere. Dum autem ipse in se solum superbiens consideratur, minimè in illo priori intelligitur à cælo eiectus; vbi autem cõsideratur & Angelorum, & hominum voluntates negotians, vniuersos vendens sub peccato, statim negotiationis nefariæ censum capit, nimirum, exturbationem à cælestibus. Ex quo seminauit delicta simul, & malitiæ negotiationem exercuit, & negationis cœpit censum a cælestibus funditùs eiectus. Heu quàm longè amandabitur à cælo, qui hanc nefariam negotiationẽ exercet; multos noui ego similes negotiatores, impudentissimos iuuenes, qui instar mercatorum, societates erigant, non quidẽ vt aliæ merces tractentur, quàm peccata, turpitudines, delictorum relationes, & de horum facinorum credito; multos in societatem alliciunt, & sui sequelã. Hi plus distant, quàm terra à cælo? Faciliùs credam reptantes vermiculos cum stellis posse comparari, quàm illos posse videri inter cælestia. Ad perditissimam vrbem Niniue ait Naum; capit. 3. *Ibi comedet te ignis, peribis gladio, deuorabit te bruchus. Congregare vt bruchus. Multiplicare, vt locusta. Plures fecisti negotiationes tuas, quam stellæ sunt cæli.* Expende miseræ vrbis ruinam ab igne, à gladio, à brucho; non solùm à flãma consumetur, vt Sodoma; nec solùm à gladio, vt Iericho; nec solùm à brucho, vt aliæ multæ prouintiæ; sed & flamma, & gladius, & bruchus simul in illam insurgẽt. Et quæ tantæ ruinæ causa? Iam explicat sic ciuitatis conuentus ironicè conuocans: *Congregare, vt bruchus; multiplicare, vt locusta. Plures fecisti negotiationes tuas, quã stellæ sunt cæli.* Vt bruchus, & locustæ turmatim insurgunt, omnia vorant, omnia vastant, nihil viride, nihil floridũ, nihil fructuosum non perdunt; sic in misera ciuitate colligationes perditorũ iuuenum erant, omnia perdentes, & vastantes; eò respicientes, vt virtutum perditionem, & vitiorum sectatores negotiarentur, quo à cælestibus, plus quàm vermis à stellis, elongarentur. Rupert. ibi ait: *Verè plures fecisti negotiationes tuas, negotiationes carnis, negotiando negotia-* Rupert.

Nah. 3.

tione in fœlici; unde congregareris, ut bruchus, multiplicareris, ut locustæ, cuius videlicet bruchi siue locustæ exiguitas non minimum à stellarum cæli dignitate distat. Infœlix sanè negotiatio ista, qua malitiæ tuæ sectatores quæris, vt facta multorum colligatione, velut bruchus, aut locusta, perdatis cuncta, & non minùs à cælo disteris, quam distat ab stellis bruchus. Numquã, mihi crede, effugiet supplicium, qui in alijs negotiatur, vt se dedãt vitijs. Daturus Moyses aquam ex petra, ait Num. 20. *Audite rebelles, & increduli, num de petra hac uobis aquam poterimus eijcere?* Quid tunc? *Dixit Dominus ad Moysen, & Aaron: Quia non credidistis mihi, vt sanctificaretis me coram filijs Israel, non introducetis hos populos in terram, &c.* Ecce prorsus excludũtur Moyses, & Aaron ab ingressu terræ promissæ: & cur modò sic excluduntur? Nõne & aliàs peccauerant sine tanto supplicio? Cur modò irreuocabiliter excludũtur? Modò non solùm ipsi peccant, sed publicãtes delictum suum coram toto populo, populum accipiunt in societatem criminis, & incredulitatis suę, quo non permittuntur in terram promissam introire. Sapienter D. Chrysost. serm. contra concubinarios ait: *Nihil aliud potuit Moysem propositis premijs priuare, quàm solum illud, quod apud aquas contigit: quod natura quidem minus erat, sed quia cum damno aliorum fiebat, maius iudicatum est. Et reprehendens Deus hoc insinuabat, dicens: Quia non sanctificastis me coram filijs Israel, peccati eorum naturam detegens, & inde factum, quòd veniam non mereatur, declarans. Si autem talem virum hoc fecit impingere, nos vermiculos quomodo non destruet, & perdet?* Sanè ab ingressu cæli longissimè abest, qui peccatorum suorum socios negotiatur, & citissimam sibi perditionem affert. Oseas cap. 13. *Loquente Ephraim, horror inuasit Israel, & deliquit in Baal, & mortuus est.* Locutus fuit Ephraim de idolis adorandis, quãdo Ieroboam vitulos aureos extulit, & Israel timore, & horrore ductus sese iunxit Ieroboamo: quid tunc? Qualem censum, quale lucrum de tãta negotiatione reportauit? *Et mortuus est.* Diu. Hieron. ibi: *Morietur cum populo, quem seduxit.* Hinc est census illorum, qui defectionem à Deo negotiantur.

Nu. 20.

Chryso.

Oseas 13.

Hieron.

§. XVI.

Nulla est contraria potestas, nulla latebra, quæ impossibilem faciant Dei inuentionem.

INuenitur tandem à negotiatore vna pretiosa margarita; nulla enim vis contraria facere potest, quòd à quærente non inueniatur Dominus. Nil magis curauit dæmon, quam omnem additum occludere hominibus, ne possint vmquam inuenire Iesum: inde est, quòd hominem aliquando nactus, illum & viuum sepellit, vt dum in regione vmbræ mortis degit, nullus appareat aditus inueniendi vitam. Quid tunc? Accipe Lucam cap. 8. sancte m: *Et cum egressus esset Iesus ad terram, occurrit illi vir quidam, qui habebat dæmonium, iam temporibus multis, & vestimento non induebatur, neque in domo manebat, sed in monumentis, &c.* Miserum hominem tenebat dæmon extra domum, & nudum, & in monumentis inclusum; & tamen è monumentis egreditur, vt Iesu occurrat. Quid agis, dæmon, cur sic permittis captiuum tuum liberatori occurrere? Cur non magis abscondis, imò sepelis illum? Cur nõ catenas adhibes fortiores, quibus

Luc. 8.

hereat

hereat in monumentis cõstrictus, nec exiens inde liberatorem suum inueniat? Sanè ea erat cura diaboli, huc spectabat totum eius studium, vt sic homo clauderetur mortis tenebris, ne vmquam posset inuenire Dei lucem. Sed non potest id dæmon efficere; nulla enim est contraria potestas, quæ sic valeat hominem impedire, ne inueniat suæ authorem salutis. Ait Diu. Basil. Seleuc. orat. 23.

Basil. *Tantis enim malis dæmon cùm à se obsessum implicuisset, Domini congressu prohibere non valuit. Atque hæc prima ipsi prouidentiæ ratio.* Hoc equidem maximè curant dæmones, sic homines implicare malis, & opprimere tenebris, vt minimè possint ad Deum accedere; sed vanum, & inane dæmonum studium istud est, quando nequit fieri, quòd Deus prorsus abscondatur homini suo, præcipuè quærenti. Huc refero etiam illud Marci,

Marc. 7. cap. 7. aientis: *Inde surgens Iesus abijt in fines Tyri, & Sidonis: & ingressus domum, neminem voluit sciri, & non potuit latere.* Si Iesus voluit non sciri, quomodo non potuit latere? Nonne omnia, quæ voluit, fecit, & in cælo, & in terra? Sanè cùm nesciri volebat, id volebat, non applicando omnem suam absolutam potentiam, sed solum applicando quædam impedimenta, nimirùm secretum domus, discipulorum suorum silentium, domesticorum dissimulationem; sed per vim humanorum impedimentorum non potuit occultari, non potuit non inueniri virtus illa diuina à se quærentibus. D. August.

August. quæst. 77. ex nouo testam. ait: *Noluit se prodi, quid esset in domo; inquiri autem se non noluit. Sic factum est, vt cum Saluator à discipulis proditus non esset, ab ijs tamen proditus est; & cœpit sciri, quòd esset in domo, vt intrarent ad illum, qui vellent consequi beneficia.* Et quidem quæcumque impedimenta adhiberet, ne proderetur, dum non vetabat sui inquisitionem, sed permittebat inquiri, non poterat non inueniri Dominus, quando ipse clamabat: *Quærite, & inuenietis: pulsate, & aperietur vobis.* Matth. 7.

§. XVII.

Non habetur margarita cælestis sine magnis laborum impensis.

Emit bonus negotiator margaritam, non accipit; nec enim cælestis margarita datur, sed venditur; & venditur, non paruis laborum impensis. Nequissimus ille tentator omnia mundi regna, & gloriam eorum ostendens Iesu, Luc. 4 ait illi: *Hæc omnia tibi dabo, si procidens adoraueris me.* Expende promissum, *tibi dabo*, ait: sed quomodo promittit, quod non potest? Ait Ioan. 1. epist. 5. *Non est potestas nisi à Deo.* Si Deus est, qui dat potestates, quomodo malus audet dicere: *Hæc omnia tibi dabo?* Aut si malus potestates dat, quomodo dicitur, *non est potestas, nisi à Deo?* In quo different & Deus, & diabolus in potestatibus dandis? Præclaram differentiam assignat D. Ambr. lib. 4. in Lucam, fatus: *A Deo potestatũ ordinatio est, à malo ãbitio potestatis. Non est, inquit, potestas, nisi à Deo. Quæ autẽ sunt à Deo, ordinata sunt; non datæ, sed ordinatæ.* Dei dona hoc habent singulare, quòd non prorsus data sunt, sed ordinem, & respectum habent ad operum, & laborum impensas, adeò vt nullus sit, qui non debeat multa impendere, vt cælestem margaritam vel cõseruet, vel habeat. Vnde petentibus Apostolis primas sedes in regno Christi, ipse respondit, Matt. 20 *Non est meum dare vobis:* quasi à se prorsus alienum putans morem, & con-

Luc. 4.
Ioan. 1.
Ambr.
Matt. 20

consuetudinem dandi: sed quis credat à Deo alienum morem dandi beneficia, nisi qui sciuerit dona diuina multas semper operarum, & laborum impensas postulare? Sapienter ad hæc Cæsarius Nazianzeni frater, dialog. 3. ait: *Non est meum dare: at neque Patrismei simpliciter petentibus; siquidem obscuri, & adulteri, & quiuis flagitiosus, & intemperans si petant, mecum sessuri essent. Non est nostrum dare temerè, & deprauare, quod iustum est, iusti enim iudicis est, vnicuique pro dignitate meritis tribuere; non negligere laborantes, ac ignauis aliquid largiri. Proinde, si thronos amatis, nolite ignorare certamina, &c.* Non sic expectare debemus, quòd Deus det regnum suum nobis nihil facientibus; hic enim modus dandi regnum prorsus à Deo alienus est, & nobis minùs gloriosus; quandoquidem pretium, & æstimatio coronæ maximè crescit, & certaminibus, & laboribus, quibus comparatur. Ait enim D. Irinęus, lib. 4. cap. 72. *Pretiosam coronam arbitremur, quæ per agonem nobis acquiritur, sed non vltrò coalitam. Et quantò per agonem nobis aduenit, tantò est pretiosior.* Hæc ille.

Nazian.

Irin.

CAPVT VII.

De sagena missa in mare.

QVIS non metuat, dum hâc sagenæ examinat parabolam? Non equidē sufficit intra Christi Ecclesiam contineri, nisi ibi sobriè, & castè viuamus, quando sub eadem sagena à sapientissimis piscatoribus, & pisces trahuntur, qui minimè sint reponendi in vasa. Non equidem sagena, non Ecclesia, non fides, sed vltima morum qualitas in vltimo examine apparens aut reiectiuos, aut electos homines designabit.

Matth. 13. Iterùm simile est regnum cælorum sagenæ missæ in mare, & ex omni genere piscium congreganti.

§. I.

Ab aquis quid faustum nascitur hominibus.

REgnum cælorum sagenę missæ in mare assimilatur, vt aliquid ex aquis salutare præsagiat hominibus, quando aquæ quid faustum soleant semper hominum generi ominari. Genesis. 1. *Dixit autem Deus: Producant aquæ reptile animæ viuentis, & volatile super terram, sub firmamento cæli. Creauitque Deus cete grandia, & omnem animam viuentem, atque motabilem, quam produxerant aquæ in species suas, & omne volatile secundum genus suum. Et vidit Deus, quòd esset bonum. Benedixitque eis, &c.* Nondum auditum fuerat verbum benedictionis diuinę vsque nunc: radiarat iam cęlum luminibus, terra floribus, & fructibus apparuerat ornata: sed nec cęlum, nec terra benedictionem diuinam in se ostendunt. Ventum est aquas, & vix apparet fœcunditas aquarum, & ecce ait, *Benedixitque eis*; ostendentibus iam aquis benedictionē in primis venturam illis, qui ex aquis erant regenerandi. Id quod notans Diu. Anastas. Sinaita, lib. 7. Exam.

Gen. 1.

Anast.

Exam. ait: Videas, quæ ex aquis orta sunt animalia præripuisse eam, quæ à Deo datur, benedictionem. Fœlices vos, qui regeneramini ex aquis, proculdubio cælestem præripitis benedictionem, qua in salutē crescatis; nullum enim minus ab aquis potestis educere præsagium. Notissima est Esau; & Iacob historia; imò & illorum contentio pro obtinēda benedictione patris; promittitur benedictio Esau, cui ordine natiuitatis debebatur; sed nihilominùs de matris astu Iacob præripit benedictionem fratri, & primò de cælesti rore; terræque prouentu benedictus apparuit. Cur Iacob primus benedictionem inuenit? Rem pulchrè tractat D. Anastasius Sinaiti lib. 7. Exam. fatus: *Quomodo Iacob præripuit benedictionem Esau? Quoniam alter quidem erat venator, & tanquam è terra ortum habebat, & generationem, & vitam, quam degebat simul cum feris in agro, & cum reptilibus, vnde etiā Edem hoc est, rufus, fuit Esau cognominatus: Iacob autem, qui simul cum benedictione eius rapuit primogenituram, euolauit in aquarum Messopotamiam, vnde etiam accepit Rachel; Rachel autem etiam dicitur domus Dei, &c.* Quando Iacob de fontibus Messopotamię, de Sichem fonte pulcherrimam Rachel spectabat, nil mirum, quod primùs ad benedictionem patris properaret; nihil enim priùs quàm cælestem benedictionem propinant hominibus fontes aquarum. Hinc est, quòd Deus adhuc puer, adhuc sub primis vagitibus, sub primis lachrimis infantiæ in Aegyptum cōtendit: quò spectans Isaias, ca. 19. ait: *Ecce Dominus ascendet super nubem leuem, & ingredietur in Aegyptum.* In nube irroratio, & pluuia aquarum cernitur: & cur Dominus festinat ostendere Aegyptijs virgineæ nubis primum illum

Isa. 19.

infantiæ rorem, primam pluuiam lachrimarum? Vt dum aquas propinat, simul vitale illis ostendat præsagium, qui in rubro mari extremam passi fuerant tēpestatem. Imperfect. hom. 2. in Matth. ait: *Vt iam nō irent ad mare rubrum demergendi, sed vocarētur ad aquas baptismatis viuificandi. Vt impleatur, quod dictum est: Ecce Dominus descendit in Aegyptum, sedens super nubem leuem, &c.* Aegrè tulerat Dominus, quòd aquæ essent vlli hominum generi infaustæ, & quando Aegyptij luctus fuerat ex aquis, festinat primas suæ infantiæ lachrymulas Aegyptijs dedicare, vt iam non mortem, sed vitam discant ab aquis sperare. Discipulis etiam postremam cænam paraturis sic ait Dominus, Luc. 22. *Ecce introeuntibus vobis in ciuitatem occurret homo amphoram aquæ portās, sequimini eum, &c.* Non otiosè pro tantæ cenæ mysterijs præmisit signum in aqua amphoræ, sed vt inde immensa iam bona hominū generi venientia indigitaret. Multus est D. Ambros. lib. 10. in Luc. in extollendo hoc signo aquę, ait enim: *De aqua quid loquar? Super aquam ante ipsos mundi natales sanctus Spiritus ferebatur. O aqua, quæ humano aspersum sanguine, vt præsentium lauacrorum figura præcederet, orbem terrarum lauisti. O aqua, quæ sacramentum Christi esse meruisti, quæ lauas omnia, nec lauaris. Tu incipis primum, tu comples perfecta mysteria. A te principium, & finis, vel potius tu facis, vt finem nesciamus. Per te fœtor tabidæ carnis abolentur, & pereuntia suis viscera asperso sale in multam seruantur ætatem. Per te arentibus æstu corporibus dulcis ad gratiam, salutaris ad vitam, suauis ad voluptatem potus infunditur. Tu nomen Prophetis & Apostolis, tu nomen Saluatori dedisti. Illi nubes cæli, illi sal mūdi, iste fons vitæ. Te prophetico per-*

Imperf.

Luc. 22.

Ambr.

cusso

cussa tactu, ut sitientia rigaret corda populorum vomuit petra; te, cùm de latere Saluatoris erumperas, percussores viderunt, & crediderunt; & ideò regenerationis nostra es tribus vna es testis. Hæc ille.

§. II.

Is est Deus, qui omnes ad bona trahat, excludat neminem.

Qvàm meritò Dominus morem suum in trahendis hominibus assimilat sagenæ, & sagenæ congreganti de omni genere piscium; sicut enim sagena mare verrit, vt nullus prætermittatur pisciculus, sic Deus omnes ad bona trahẽs homines, vel minimum excludere nescit. Gen. 1 dicit: *Formatis igitur Dominus Deus de humo cunctis animantibus terræ, & vniuersis volatilibus cæli, adduxit ea ad Adam, vt videret, qui vocaret ea.* Ecce tibi omnia animalia adducta à Deo in paradisum ad Adamum; nec vsquam leges, quòd semel adducta, fuerint aliquando à Deo extracta à paradiso. Sed & capit. 7. dixit Dominus ad Noe: *Ingredere tu, & omnis domus tua in arcam, te enim vidi iustum coram me in generatione hac. Ex omnibus animantibus mundis tolles septena, &c.* Rursus cap. 8. ait Dominus ad ipsum: *Egredere de arca tu, & vxor tua, filij tui, & vxores filiorum tuorum tecum: Cuncta animantia, &c.* Simul & ingressus in arcam, & egressus ab ea mandatur: cur ergo qui curat, vt homines, & iumenta ingressa in arcam, egrediantur; minimè curat, vt animalia adducta in paradisum, à paradiso egrediantur? Arca vt carcer habebatur; paradisus locus erat voluptatis; mille refertus bonis, & sciuit Deus quos in arctum trahit, in latitudinem reducere; quos autem ad bona adduxit, ab illis ejcere nunquam nouit. Quò spectabat Diu. Anast. Sinait. lib. 9 in Exam. inquiens: *Deus illic præcipit. Nec etiam ingressum bestiarum, & iumẽtorum, & volucrum in arcam. Similiter rursus post diluuium dicit etiam earum egressum ex arca; & hic Deus cum in paradiso fecerit per se ingressum harum bestiarum, & fuerit earum veluti dux, & bubulcus, non amplius eas eduxit, sed intus reliquit.* Eduxit animantia Dominus ab arcto arcæ, sed à latitudine paradisi nullũ eduxit; vt qui norit omnes ad bona adducere, & neminẽ excludere. At Gen. 3. de Adamo ejciendo à paradiso, ait: *Nunc ergo ne fortè mittat manum suam, & sumat de ligno vitæ, & comedat, & viuat in æternum, emisit eum Deus de paradiso.* Ergo & de bonis nouit ejcere Deus? Absit: ex quo enim peccauit Adamus, miseramq; vitam incurrit, iã cæpit esse illi nociua paradisi habitatio, cuius ligni esus æternas faceret mortalis vitę ærumnas: vnde misericors Deus non dedignatur ejcere hominem tunc à paradiso; quippè ait Eucher. in cat. Lyppom. *Verè vt clementissimus Dominus eisdem dignatus est consulere ad salutem, ne fortè per transgressionem indigni iam facti, de ligno vitæ præsumerent edere, & ad perpetuum viuerent cruciatũ.* Non falsè à bonis, sed ab æternis illos eiecit ęrumnis; amat enim Deus ducẽ fieri, imò deductorem ingredientium ad bona: at quòd à bonis exulent creaturæ, id minimè est operis diuini. Paul. 2. ad Roman. aiebat, de Deo locutus: *Qui reddet vnicuique secundùm opera eius: ijs quidem, qui secundùm patientiam boni operis, gloriam, & honorem, & incorruptionem quærunt, vitam æternam; ijs autem, qui ex contentione, & qui non acquiescunt veritati, credunt autem iniquitati, ira*

Gen. 1. Anast. Gen. 3. Euch. Rom. 2.

& indignatio, &c. In quibus verbis acutè, & sapienter illud notat Phocius, quòd non simili phrasi vtatur Apostolus, vt ostendat Deū inter munera iustorum agētem, aut inter supplicia peccatorum. Vbi autē de iustis agit, dicit, quòd ijs reddet Dominus vitam æternam: verùm vbi de impijs loquitur, solum dicit, *ijs ira, & indignatio*: cauens sicut vitam æternam, sic iram, & indignationē redditam à Deo dicere, vt potè qui sciret ad bona per Deum duci homines, non ad pœnam, nec ad dolorem. Ibi equidem Deum solùm senties, vbi largitiones inueniuntur bonorū. Ait enim

Iob. 28. Iob cap. 28 *Sapientia verò vbi inuenitur, & quis est locus intelligentia? Nescit homo pretium eius, nec inuenitur in terra suauiter viuētiū. Abyssus dicit: non est in me: & mare loquitur, non est mecū, &c.* Quæ verba sic tractat D. Ambr. in exhor. ad virg.

Ambr. *Mare quoque; hoc est, sæculum dicit, mundus hic dicit non est mecum, quia supra mundum est, quē vita humana lapsus, nec illecebra non immutauit; quia peccatum non fecit, nec est inuentus dolus in ore eius. Abyssus ergo dicit, non est in me: mare dicit, non est mecum. Sed cælum non dixit, quia nō est apud se, quem receperat resurgentem. Paradisus non dixit, nō est in me, quem regnare in se absoluto quoque latrone cognouerat.* In cælo, in paradiso, vbi sunt tot bonorum fontes, non potest negari ibi esse Deū hominum deductorem, & introductorem: at vbi extra cælum, extra paradisum, & fortè ad abyssum, & tenebras exteriores eundum est, ibi iam cauet sentiri, & agnosci Dominus. Vbi dæmonum legio ad

Luc. 8. abyssum mittenda erat. Luc. 8. *Rogabant Iesum, ne imperaret illis, vt in abyssum irent. Erat autem ibi grex porcorum multorum pascentium in monte: & rogabant eum: vt permitteret eis in illos ingredi. Et permisit illis. Exierunt ergo dæmonia ab homine, & intrauerunt in porcos, & impetu abijt grex per præceps in stagnum, & suffocatus est.* Nullum verbum fecerat Iesus de eiectione in abyssū, & iam dæmones quasi certam suam eiectionem clamant, eijci in porcos amant, & ex illis sese committunt abyssui. Et cur, cùm peterent non eijci in abyssum, ipsi sese abyssui committunt, cùm porcos optatos fuerint nacti? Sanè vt clareret Dei bonitas, quę ex se nesciat creaturas suas tradere malis, in quæ ipsæ solę se iactant. Id quod notans D. Ambr. ait lib. 6. in Lucā: *Primùm clementiā Domini debemus aduertere, quòd nullum prius ipse condemnat; sed vnusquisque sibi author est pœna. Non mittuntur in porcos dæmones, sed ipsi petunt, quia cælestis luminis claritatem sustinere non poterant.* Non à Iesu venit, quòd dæmones crudelissimi nec in porcos, nec in abyssum eijcerētur, sed ipsi sibi petierunt eiectiones, & tanti mali sibi fuerūt authores, & causę. *Ambr.*

Matth. 13. Quam, cùm impleta esset, educentes, & secùs littus sedentes, elegerunt bonos in vasa, malos autem foras miserunt. Sic erit in consummatione, exibunt Angeli, & separabunt malos de medio iustorum, & mittent eos in caminum ignis, ibi erit fletus, & stridor dentium.

§. III.

§. III.

Summa perfectio reipublicæ, quòd nocentes puniantur, & iusti coronentur.

CVm audis in præsenti consummationem sæculi; dicit enim: *Sic erit in consummatione*, non intelligas sæculi ruinam, sed perfectionem, sed coronidem, non enim perit sæculum, sed perficitur, sed consummatur, vbi nocentes sub supplicijs, iustos sub coronis ostendit. Hæc est tota perfectissimæ, & absolutissimę reipublicæ consummatio, & exaltatio, quòd in illa nocentes puniantur. Ad hæc dicebat D. Paschas. lib 7. in Matth. *Qui praordinati sunt ad vitam, ipsi in fine sæculi colligentur in vasis, id est, in mansionibus æternis, & mali ab eo regno, & à claritate æternæ vitæ foras mittentur. Et hæc est consummatio sæculi. Non quòd elementa mundi peribunt, quia erit cælum nouum, & terra noua, sed consummatio sæculi perfectionis intelligitur plenitudo.* Non equidem in eo posita est reipublicę, siue familiæ, siue mundi perfectio, & consummatio, quòd in ea peccatores non sint, alioquin nec cęlum, nec Apostolorum collegiũ perfectionem habuit, vtque peccatores habuerunt. Sed perfectio, & consummatio reipublicę tunc ostenditur, quando in ea & iusti coronantur, & peccatores supplicio afficiuntur. Nihil enim sic extollit, & commendat rempublicam, quam reorum supplicium. Marc. 1. dæmoniacus quidam à Iesu inuisibiliter tortus clamabat: *Quid nobis, & tibi, Iesu Nazarene? Venisti perdere nos, scio, quòd sis sanctus Dei.* Et dum sic laudat miser, sic extollit, & prædicat Iesum, ad illum iratus Iesus loquitur, dicens: *Obmutesce.* Et cur, bone Iesu, laudatorẽ tuũ, prædicatorem tuum tanto silẽtio premis? Non poterat esse laus Iesu, quæ veniebat ab ore peccatoris, & dæmonij; sed magna erat laus eius, quæ à peccatoris supplicio veniebat. Hinc D. Chrysost. ho. 5. in Mat. *Obmutesce. Laus mea sit silentium tuum. Nolo me laudet vox tua, sed tormenta tua, pœna tua laus mea est.* Et quidem perfectissimi gubernatoris laus, non tàm ab alio, quàm à nocentium supplicio sumenda est. Tunc perfectissimi, & absolutissimi gubernatoris laus in tota sua ostenditur plenitudine, quando castigantur nocentes. Hinc monebat Paul. 2. ad Timot. 4. *Prædica verbum, insta opportunè, importunè: argue, obsecra, increpa in omni patientia, & doctrina. Erit enim tempus, cùm sanam doctrinam non sustinebunt, sed ad sua desideria coacervabunt sibi magistros prurientes auribus, & à veritate quidem auditum auertent, ad fabulas autem conuertentur. Tu verò vigila, in omnibus labora, opus fac Euangelistæ, ministerium tuum imple.* Non commendat Paulus Timothęi prelaturam, ex eo, quòd nulli in illa peccatores sint futuri, quin potiùs asserit in illa multos insurrecturos cõtra veritatem. Quid tunc? Iam inde totus episcopatus dãnandus? Absit; hoc vnum restat, vt insistet correctioni Episcopus, vt arguat, vt increpat, vt feriat nocentes, vt obscuret, & suspiciat iustos, & sic totam perfectionem, & vltimã consummationem gubernationis implet. Quippè ait: *ministerium tuum imple:* non enim plenitudo perfectionis humanæ gubernationis ostenditur, per hoc, quòd non habeat nocentes, sed per hoc, quòd illos supplicijs afficiat. Aiebat Psalm. *Angelis suis mandauit de te, vt custodiant te in omnibus vijs tuis, &c.* Ex quo patet, quòd Angeli

Marginalia: *Pasch.* — *Marc. 1.* — *Chrysost.* — *2. Ti. 4.*

geli præpositi sint à Deo, in custodiam hominum, ne in mala incidant: sed & Matt. 13. *Tunc exibunt Angeli, & separabunt malos de medio iustorum, & mittent eos in caminum ignis.* Et cur qui dati sunt ad custodiam hominum Angeli, postea tam seueri in homines esse permittentur? Nonne aptiùs dæmones eligerentur, vt malos separarēt, & in ignem mitterent? Cur hoc seuerissimum officium Angelis mandatur? Sanè hoc pertinebat ad plenitudinem, & consummationem Angelicæ administrationis; qui enim regimen hominū susceperant, & tot peccatores sustinuerant; plurimùm viderentur distare à perfectione, nisi aliquando viderentur & nocētes punire.

Pasch. Quò spectabat D. Paschas. lib. 7. in Mat. inquiens: *Nec dubium, quin Angelos suos, per quos nunc regitur Ecclesia, tunc implebit benignus Saluator, vt tollantur impij de medio iustorum, ut videant gloriam Dei, & foras mittentur in tenebras exteriores.* Expende illud, *tunc implebit*: Angelorum enim regentium Ecclesiam summa plenitudo, & perfectio in gubernādo, modò quasi nubila, & imperfecta est; quando tot peccata hominum dissimulāt: sed tunc in omni gloria, & plenitudine sua splendescent, quando appareant castigātes tot turbas nocentum. Hinc Iud. 4 cum Debora iuberet, vt Barach pergeret oppressurus Iabim hostem Israelitarum, ait Barach, ex lectione Septuag.

Augus. apud August. lib. 7 quæstion. super Iud. quæst 26. *Si ibis, ibo, & si non ieris mecum, non ibo: quoniam nescio diem, in qua prosperat Angelum Dominus mecum.* Et meritò quæstionem facit August. quid sit, *prosperat Angelum Dominus mecum?* An quò Barach victoriā reportaret, & quod Sisara Israelitarum hostis tunc occumberet, & occideretur, id ad prosperitatem Angelorū potiùs pertinere? Et qualem prosperitatem acquirent Angeli ex morte hominum? Angeli rectores, & gubernatores mundi tunc in omni prosperitatis, & perfectionis apparent gloria, cùm & coronas iustis tribuunt, & simul inferunt iniustis supplicium, & mortem. Meritò ergo Barach Angeli prosperitatem illam nominabat, qua iusti Israelitæ coronas, & iniusti hostes illorum incurrent damnationem.

§. IV.

Religiosi status perfectio summa, qui diu non patitur peccatores.

VSque dum perueniat ad littus sagena; hoc est, vsque ad finem mundi perueniat Ecclesia, mille peccatores, mille dæmonū mancipia includit, nec euomit illos; & licèt sāctissima sit, & immaculata, non detrectat secum habere homines corruptissimos. Hos equidem patitur sagena Ecclesiæ vsque in finem; at in hac Ecclesiæ sagena selectior quædam pars inuenitur, nimirùm status religiosus, qui vt subtilioribus cæli auris fruitur, sic delicatioris est ventriculi, nec diu potest retinere corruptum. Quò spectans ait D. Bernard. ad fratres de Monte Dei: *Vix vnquam aliquis, nisi cælo prædestinatus, in cella religionis vsque ad mortem persistit. Alienum, qui non est filius, citiùs à se proijcit, quasi abortiuum, euomit tanquam inutilem, ac noxium cibum, nec diu talem pars potest in visceribus suis officina pietatis; venitque pes superbiæ, & asportat eum, & manus peccatoris, & mouet eum.* Et quoties vanitate ductus, aut cupiditate religiosus religionē deserit, & putatur ipse deserere religionem; & non ipse deserit, sed potius. Bernar.

tiùs deseritur, & à religione euomitur. Cùm enim morticinus sit, vel potiùs mortuus, non diu potest ibi durare, sed statim permittitur in illo intrare pes superbię, quę illum inde asportat, imò & effert. Fallar, nisi his verbis Bernardus alluserit ad locum Actor. 5. vbi Saphiræ neganti votum Domino, & & furanti de oblatis, ait Petrus: *Quid vtique conuenit vobis tentare spiritum Domini? Ecce pedes eorum, qui sepelierunt virum tuū ad ostium, & efferente. Confestim cecidit ante pedes eius, & expirauit. Intrantes autem iuuenes, inuenerunt illam mortuam, & extulerunt, &c.* Expende verba illa: *Ecce pedes, & efferent te*, & compone illa cum verbis Bernardi, nimirùm, *venitque pes superbia, & asportat eum*. Vt enim Saphiræ peccanti adfuerunt statim pedes eorum, qui illam efferrent; sic pro foribus religiosorum est pes superbiæ pro foribus, quæ vbi mortuum aliquem intrinsecùs sentit, statim illum inuadit, & effert, nec quòd ibi putrescat patitur. Exod. 3. ait Dominus ad Moysem cupientem videre visionem magnam: *Solue calceamenta pedum tuorum, locus enim, in quo stas, terra sancta est*. Et meritò calceamenta mortuorum pellibus facta iubentur deponi, non enim terra sancta, in qua Deus videtur, in se mortuos patitur: Vnde D. Bernard. vbi supra: *Cella terra sancta, & locus sanctus est, morticinum mortuarum affectionum, vel hominem mortuum à corde locus sanctus, vel terra sancta nequaquam dici patitur.* Potest aliquis in religione sceleribus corrumpi, sed statim efferentium pedes videbuntur pro foribus, statim terra sancta à se expellet mortuum, vt rarus sit, qui in religione maneat, quid debeat expelli à Dei regno in morte. Antequam perueniatur ad littus, iam religiosa sagena euomuit malos pisces, & foras misit, vt qui in littore de religionis aluo exierint, omnes recipiantur à Christo. Dicebat enim D. Ephrē in vita S. Iuliani: *Beatus ideò ille, qui abdicata vita sæculari, in cœtu virorum sanctorum conuersatur, & sub obedientia spiritualium Patrū, suamque in conscientia pura vitam traducit; quoniam non confundetur in resurrectione iustorum.* Dummodo in religionis sagena perueniatur, fallar, nisi rarus fuerit, qui in fine confusionem incurrat. Quod refero dicta tom. 3. lib. 15. cap. 10. §. 8.

Act. 5.

Exod. 3.

Bernar.

Ephr.

§. V.

Summum reproborum malum in iudicio, quòd Angelos sibi infensos videant.

EXibunt Angeli, vt malos in ignem mittant, nec tanti supplicij executio Angelis mandaretur, nisi inde in immensum cresceret malorum dolor, & infœlicitas, dum sibi infensos, & contrarios videant Angelos ipsos. Huc referrem illud Isaiæ, capit. 13. *Vlulate, quia propè est dies Domini: quasi vastitas à Domino veniet. Propter hoc omnes manus dissoluentur, & omne cor hominis contabescet, & conteretur. Torsiones, & dolores tenebunt, quasi parturiens dolebunt: vnusquisque ad proximum suum stupebit, facies combusta vultus eorum.* Expende, vnde stupor, & maximus dolor erit in reprobis, nimirùm ait, *vnusquisque ad proximum suum stupebit, &c.* à flammantibus proximorum faciebus magnus erit, & stupor, & dolor reproborum. Et quis magis pronus hominibus, quā Angelus bonus? Sanè homo vulneratus à latronibus, dū esset in via, ab Angelis curatus est, ab Angelis misericordiæ oleo proposito confotus, ab Angelis ductus ad stabularium,

Isai. 13.

sarium, ductus ad pœnitentiæ, & Eucharistiæ domum; quæ omnia officia præstita ab Angelis, officia sunt viri proximi, vt habes Luc. 10. Quantus ergo erit reproborum stupor, quantus dolor, in iudicio ad faciem horum proximorum? Tunc proximi, tunc Angeli non oleum misericordiæ porrigent, sed ignem, sed flammas emittent: *Facies combusta, facies eorum*; siue iuxta Hebræum, *facies flammarum vultus eorum*. Proh dolor! Quis ferat Angelos quondam oleum porrigentes, iam non oleum, sed æternum ignem, flammamque immortalem clamantes? Dan. 5. Balthasar conuiuium celebrabat cum optimatibus suis: *Et eadem hora apparuerunt digiti, quasi manus hominis scribentis contra candelabrum in superficie parietis aulæ regiæ: & Rex aspiciebat articulos manus scribentis. Tunc facies Regis commutata est & cogitationes eius conturbabant eum: & compago renum eius soluebatur, & genua eius ad se inuicem collidebatur. Et clamauit itaque Rex fortiter, &c.* Expende metum, & dolorem, & clamores in potentissimo Rege; & simul expende illorum causam; hæc nempè fuit visio digitorum scribentium sentẽtiam mortis. Et ex hac visione sola tantus tremor, tantus dolor, tantus clamor? Pulchrè Theodoretus hic fatur: *Si digitorum scribentium species ita perterruit eum, qui maximum administrabat regnum, vt etiam articulorum compages præ metu dissoluerentur, & artus tremore occupati concuterentur; quid non sustinuisset Deo infestus, si fulminis genus, aut fulmina conspexisset, aut Angelos torue intuentes, quorum conspectu, nec magnus quidem Daniel æquè metu ferre potuit?* Equidem ad Angelorum facies flammantes, fulminantes nullus erit reus, qui immensum penè dolorem, & tremorem non concipiat. Angelus fuit, qui Danieli apparuit, cuius facies, velut species fulguris, & oculi eius, vt lampas ardens. Et quid Daniel ad huius conspectum Angeli? Ipse ait cap. 10: *Vidi visionem grandem hanc, & non remansit in me fortitudo, sed & species mea immutata est in me, & emarcui, nec habui quidquam virium, &c.* Pro quo Dionysius Carthusan. sermon. de iudicio finali ait: *Tunc quoq; omnes angelici spiritus aderunt, & visibiliter apparebunt, in forma vtique reprobis valde terrifica. Cur ergo vnius Angeli apparitio sit fragilitati humanæ tàm intolerabilis, quàm intolerandum erit, & horrendum iniquis, videre tàm innumerabilia Angelorum spirituum millia in sensibili forma, instar iudicis, reprobis metuenda?* Non dubito, quin & horrenda, & intolerabilis fiat hæc Angelorum apparitio.

Dan. 5. *Theod.* *Dan. 10* *Carth.*

Matth. 13. Intellexistis hæc omnia? Dicunt ei: Etiam. Ait illis: Ideò omnis scriba doctus in regno cælorum, similis est homini patri familias, qui profert de thesauro suo noua, & vetera.

§. VI.

Doctrina eius, qui odio afficitur in proximos, improbilitatis suspecta est.

DOctorem Christianum non otiosè comparauit Dominus homini patri familias, sed vt doceat, quale sit fundamentũ doctrinæ ab improbabilitatis suspicione alienæ; is enim est paternus affectus, quo Doctor Christianus debet moueri ad omnes homines diligendos. In quo autem non hic paternus est affectus, sed intimum odium proximi alicuius docti viri nutritur, raro, aut numquam eius doctrina improbabilitatis non est suspecta. Hoc præcipuum doctrinę minimè solidæ apponit fundamentũ disertissimus ille Claudius Mamertus presbyter Viennensis, lib. 1. de statu animæ, cap. 1. dicens: *Accedit ad hoc etiam accescentis semper liuoris intentio, inuidentis anima crimen & pœna. Nam si quid ad his, quos iniquo lacessunt odio, ad vtilitatem publicã veri prodatur, diuersum protinus astruunt & si idem sentiant. At sic inexhausto, firmatoque odio, cũ his, quos sibi odisse institutum est, nequaquam metuunt veritatis fecisse iacturam.* Vanè de veritate doctrinæ sibi blanditur, qui charitate abiurata, odio mouetur; is enim, dũ odiosis nocere liceat, minimè metuit veritatẽ perdere. Vnde Moyses Doctoribus sacris imaginẽ pręferens, duos Cherubinos super arcam posuit; vt enim in Cherubini nomine plenitudo scientiæ significabatur, sic in duobus Cherubinis vnio, & charitatis amor, qui fundamentum sit soliditatis scientificæ. Ait August. q. 105. in Exod. *Creatura rationalis in multitudine scientia (quoniam hanc interpretationem habet Cherubim) duobus ipsis animalibus significatur: ideò duo sunt, ut societatem charitatis commendent.* Tolle charitatem à Doctore Christiano, qua vel, vt filios, vel, vt fratres habeat omnes, etiam sibi contrarios, & tota eius sapientia, & doctrina manet suspecta falsitatis. Abacuch cap. 3. recensens creaturas vindicantes, & irascentes in peccatores, sic ait: *Ficus enim non florebit, & nõ erit germen in vineis: mentietur opus oliuæ, & arua non afferent cibum: abscindetur de ouili pecus, & non erit armentum in præsepi.* Expende illud, *mentietur opus oliuæ*: & cur oliuæ defectibus suis castiganti peccantes attribuitur mẽdacium? Quòd oliua suos fructus neget rebelli, & aduersario peccatori, ideò dicenda est in mendaciũ ire? Equidem non potest non subesse falsitati, & mendacio creatura illa, quæ nouit odisse, & ferire aduersarios: illa enim amicior est veritati, quæ omnes ex æquo amat. Hinc Tertul. lib. ad Scapul. de Deo ait. *Deniq; qui est verus, omnia sua ex æquo & prophanis, & suis præstat.* Et adeò mihi persuadeo, quòd æqualis charitatis affectus ad omnes sit fundamentum ostendendæ, & amplectendæ veritatis, vt ab odio, & cupiditate vindictę credam ortas esse, aut omnes, aut plures falsitates. Huc traho Naz. orat. 12. vbi lugens sui temporis discordãtium incõmoda, ait: *Hinc ego lugẽs, & contristatus ingrediebar, quoniam dilecti recalcitrarunt, & verterunt ad me terga, & non facies: quoniam vinea illa à bono agricola perpurgata, & quæ pulchram segetem in diuina horrea metere solebat, in amaritudinem versa est: quoniam amici mei, & proximi mei aduersum me appropinquauerunt, & steterunt: quoniam qui Deum, & Christum maiorẽ in modum amabamus, Christum diuisimus, ob veritatem mendacijs nos ipsos mutuò incessiuimus, &c.* Expende,

Mam. | August. | Abac. 3 | Tertull.

de, quid ex contentione, ex amaritudine, & discordia religiosissimorum virorum in primis ortum sit, nimirùm: *Christum diuisimus ob veritatem, mendacijs nos ipsos incessimimus*: id parit discordia, & animorum amaritudo, quod & Christus diuidatur, & veritatem mendacia obnubilent. Vbi Sacerdotis summi vestes ordinabatur, ait Dominus,
Exo. 39 Exod. 39. *Deorsum autem ad pedes mala punica ex hyacintho, purpura, vermiculo, ac bysso retorta: & tintinnabula de auro purissimo, quæ posuerunt inter malogranata in extrema parte tunicæ per gyrum*. Nemo nescit in malogranatis & concordiam, & vnionem, & charitatem repræsentari. Sic D. Isidorus relatus à Lyppomano in caten. sic ferè vniuersi Patres. Cur ergo inter tot charitatis symbola, & vnionis fraternæ tintinabula aurea ponũtur? An vt ostendatur, vnde puritatem sumat aureus sapientiæ sonus, nimirùm de charitate, & vnione fraterna comite? Tantùm non
Hieron. aiebat id Diu. Hieron. epist. ad Fabiol. docens: *Tanta debet esse scientia, & eruditio Pontificis Dei, vt & egressus eius, & motus, vniuersa vocalia sint; veritatem mente concipiat, & toto eam habitu resonet, & ornatu.* Pulchrè sapientissimus Doctor ibi reddit rationem, cur in extrema parte tunicæ inter malogranata, tintinnabula aurea iuberentur poni, nimirùm, vt præconceptas sapientiæ, & scientiarum veritates toto externo habitu resonaret. Quasi non sufficeret, quòd scentificæ veritates in Pontificis animo essent, vt eas purè, & defœcatè resonaret foris, nisi illarum sonitus inter malogranata audiretur, hoc est, de charitate fraterna prodiret comite. Huc trahe dicta. 3. tom. lib. 14. cap. 20. §. 8.

§. VII.

Vetera sapientiæ inuenta, etsi grauiora, suum habeant honorem nouis, & veteribus similiter noua, etsi præstantiora.

QVàm facilè absoluit simultates scholarum Christianus Doctor, nec fastidiens vetera sapientiæ inuenta, nec contemnẽs noua, sed suum cuique seruat honorem, in thesauris habens noua, & vetera, & de thesauris promẽs. Numquam non peccauit consiliũ illud, quod vel veteribus nimis adhærens noua despicit, vel nimis inhians nouis, fastidit vetera omnia. Ad veterum nimios sectatores sapienter loquitur Arnobius, lib. 1. *Neque enim cælo Deus aliquis lapsus est, aut suis res vestras commentatus est manibus aut ratione consimili nostris rebus & religionibus derogauit. Ab hominibus hæc scripta, & illa sunt ab hominibus scripta, mortalibus edisserta sermonibus: & quidquid dicere de nostris conscriptoribus intenderitis, & de vestris hæc dicta paribus sumite, atque hab tote momentis. Vultis vera esse, quæ in vestris comprehensa sunt scriptis: & quæ in nostris consignata sunt litteris, confiteamini necesse est esse vera. Falsitatis arguitis res nostras, & nos vestras arguimus falsitatis. Sed antiquiora, inquitis, nostra sunt, ac per hoc fides, & veritatis plenissima: quasi verò errorum non antiquitas plenissima mater sit. Ante millia enim annorum decẽ non poterũt falsa & audiri, & credi?* Arnob. Præclarè vir sapientissimus demõstrat, quàm irrationabiliter noua sapientiæ inuenta contemnantur, corrodantur à veterum sectatoribus, eò solùm, quod hæc noua sint, & sua vetera. Quibus & Horatius aiebat epist. 1. ad August.

Horat.

Indignor quidquam reprehendi, non quia crassè
Compositum, illepidève putetur, sed quia nuper.
Nec veniam antiquis, sed honorem, & præmia posci
Ingenijs non ille fauet, plauditque sepultis.
Nostra sed impugnat, nos, nostraque liuidus odit.
Quòd si tàm Græcis nouitas inuisa fuisset,
Quàm nobis, quid nunc esset vetus, aut quid haberet,
Quod legeret, tereretque viritim publicus vsus,

Ille equidem verè Christianus Doctor est, qui vtrisque suum honorē habet, & neutris nescit detrahere, sciens plurimam veteribus obtigisse authoritatem, & iunioribus maiorem posse obuenire præstantiam. Sic enim Deus creata omnia solet moderari. Consule cap. 1. Geneseos, & in primis videbis cælum, & terram facta rudia, & informia vtraque: & post quartum diem incipiunt fieri luminaria, lucidissimus sol, candidissima Luna, & astra. Cur hæc postremò? Ne prima nimis de quantitate se iactent, cùm videant se vinci posteriorum pręstantia: nec hęc postrema immensè extollantur, quando minora se vidēt ætate, sed vtraque suum cuique honorem habeant. Ita Diu. August. quæst. 3. ex veteri testamento fatur: *Dū minora prius facta memorat, deinde maiora, nihil horum infectum habetur: quia quæ tēpore minora sunt, & virtute maiora sunt, vt si illa præscribere de tempore se putent, ipsa infirmitate qua posterioribus subiecta sunt, conuincantur: aut si hæc de virtute præsumendo primatum sibi vendicent, posterioritate ipsa humilientur.* Noua posteritatis conscia suæ veterum authoritatem revereantur, & vetera conscia nouorum splendoris, & præstantiæ, non aspernentur nouitatem, sed magis laudent præstantiam, & sic perfectè constituetur Doctor Christianus. Id quod spectat Ecclesiast. cap. 24. vbi sapientiam solidam, & veram assimilat mari, aiens: *A mari enim abundabit cogitatio eius, & consilium eius in abysso magna. Ego sapientia effudi flumina, &c.* Ecce tibi sapientia velut vastissimum mare plenum fluctibus scientiarum, à quo effunduntur flumina, nimirùm, Doctores particulares, qui de sapientiæ aluo scaturiunt, vt terram fœcundent. Sed hæc flumina vbi per terrarum spatia cælestibus pluuijs grandescunt, contemnunt illum suum originem, nempè mare? Absit: imò, vt ait Ecclesiast. cap. 1. *Ad locum vnde exeunt flumina, reuertuntur*: & sapientes viri nouis inuentis aucti, numquam non suspiciunt illum vetustissimum suū originem, quem venerantur. Quid pulchrius in mari? Accipite Diu. Cæsarium Nazianzeni fratrem dialog. 1. *Pulchrum quoque, quòd cùm fluminum sit mater, ipsum eadem rursus suscipit; hinc quidem quasi in lucem proferens, illinc verò recipiens quasi hospite.* Pulchrum sanè in mari, quòd emittēs à se flumina, illa nouis limphis aucta reuertentia honorabili admittat hospitio, & quòd flumina post largissimos profectus nouarum aquarum non dedignentur vetustū illud principium reuertētia venerari. Sed tota hæc pulchritudo maximè ornat magistros Christianos; fuit equidem sapientia veterū magna velut mare, ab illa tot flumina manarūt, quot Doctores iuniores, ij per longos studiorum, & vigiliarum tractus multa noua inuenerunt, quibus mirifice aucti orbem

Gen. 1. — August. — Eccl. 1. — Cæsar.

orbem implent; Quid tunc? Sanè quos vt filios è misit sapientia vetus, reuertentes locupletissimos, vt hospites suscipit, & veneratur; & ij cum omni suo augmento nō dedignantur vetustum illum originem, sed magis colunt, & nouis suis augmentis nituntur locupletare. Quid pulchrius in Doctore Christiano, quàm quòd noua veteribus sistantur, & vetera nouis honorem habeant? Fallor, nisi huc respexit etiam Ecclesiast. cap. 24.
Eccl.24. aiens: *Qui implet, quasi Phison, sapientiam, & sicut Tigris in diebus nouorum.* Ecce Tigris in diebus nouorum, nouis ipse auctus aquis, nō dedignatur recurrere ad vetustū originem maris, à quo gratanter excipitur; sic Doctor Christianus in diebus nouorum, quando magis noua placēt, nouis ipse plenus inuentis, adhuc veteres sapientes venerationi habet, multùmque credit eorum auctoritati, quæ valdè nouis augmentis illustratur.

§. VIII.

Nouitiusin virtutibus splendor, & feruor semper seruandus.

MIraris, quòd de thesauro suo noua proferat bonus familias pater: thesaurus enim de antiquitate, & vetustate vocatur; antiquitate diuitiæ supra memoriam, & notitiā hominū communiter faciunt thesauros. Si ergo thesaurus à vetustate fit, qualiter fieri potest, vt noua ab illo proferantur? Proferuntur ex thesauro noua, non quod ibi nouiter, & recenter fuerint reposita, sed quòd etiā in multa temporis vetustate, eum splendorem, & perfectionem præseferant, vt videātur noua, nullamque vnquam cognouisse vetustatem. Felix, qui in virtutibus sic nouiter viuit, sic omnem abiurat vetustatem, nec nouum illum primi feruoris virorem à se abijcit, is Deo gratus, & præ manibus erit cælesti Patri, vt dignus cælesti thesauro. Id in iusto homine cupiebat psalm. 91. *Iustus vt palma florebit.* Cur in palma? Pulchre Diu. Ambros. lib. 3. Exam. cap. 17. *Ser-* Ambr.
uat indumentum suum semper olea, vel pinus, sed tamen folia sua sæpe cōmutant, atque nec ea quasi diurna, sed quasi succedanea prætendunt sua arboris pulchritudini perpetui integritate vestitus, vocem muneris obumbrātes. Palma autem virens semper manet, conseruatione, & diuturnitate, non immutatione foliorum. Nam quæ primò germinauerit folia, ea sine vlla substitutionis successione conseruat. Imitare ergo eam, ò homo; serua viriditatem pueritiæ tuæ, & illius innocentiæ naturalis, quam à primordio recepisti, vt folium tuum non defluat. Huc tendant omnes hominis conatus, vt in prima nouitate spiritus semper ambulet, vt omnē vetustatem nesciat, sed primū illud virtutum studium quasi nouum, & recens semper possideat. Quo fallar, nisi hostes debellet, nisi ingentes victorias obtineat. De illo duce Israelitarum Iesu Noue dicitur Iosue. 10. quod hostes penè in- Ios.10.
numeros perdidit, quòd Soli, & astris imperauit, & quòd *steterunt Sol, & Luna, donec vlcisceretur gens de inimicis suis.* Et vnde tanta potentia in viro isto? An quia fortis? Sed fortior fuit Sanson, nec talia fecit, vt Solē sisteret. An quia Iesus vocabatur? Sed & alij tunc fuerant hoc efficacissimo nomine insigniti. Vnde ergo huic tanta virtus? Ait D. Iustin. Mar. relatus in Iustin.
glos. *Ac postis terram Chananæ, tantæ virtute fusis, fugatisque hostibus, vt Sol ipse cursum sisteret, spectando magis mente vestrum Ducem Iesum, etiam cognominatum.* Expēde, quod vocantur in tāto Duce creaturæ

reuerentur enim Iesum non vtcúque, sed recens cognominatum, quia in illo Iesu nomen, quasi nouum, & recens ostendebatur, nulla vetustate obscuratum, ideò & in cælestes creatura obtinet principatum. Huc accedant viri Iesuitæ, & discant, vnde possint astris dominari, nimirùm, si in illis Iesu nomen non veterascat, sed quasi recens primum suum splendorem nouum habeat. Quisquis sic prima virtutum conamina, & virentia, & noua conseruat, nō est mirandum, quòd mundo dominetur, & astris, nec quòd in Deum euadat. Sethus ille tertius Adami filius Deus fuit communiter vocatus, vt innuit Gen. 6. *Videntes filij Dei filias hominum*; hoc est, filij Sethi filias Caini. Quòd si quæras, vnde sibi tantum nomen comparauit Seth? Ait textus, cap. 5. *Vixit autem Adam centum triginta annis, & genuit filium ad imaginem, & similitudinem suam, vocauitque nomen eius Seth.* Fuerat quondam in Adamo imago, & similitudo Dei, quæ per peccatum absoleuerat; neque amplius visa fuit hæc imago, & similitudo, nec in Caino apparuit, nec in Abele adeò perfecta fuit: hanc autem absoletam, & in veteri homine corruptam imaginem in se ostendit Seth adeò viuidā & nouam, quasi tunc recens impressa fuerit humanæ animæ, quo Dei nomen sibi comparauit. Ita aiebat D. Cæsar. Nazianzeni frater, dialog. 1. fatus: *Adamus genuit filium ad similitudinem suam & secundum imaginem suam; hoc est qualem habuit abinitio, quando factus est à Deo, imaginē & splendorem in facie, & vocauit nomē eius Sethum; hoc est resuscitatio. Quoniam videbat in illo pristinā, & admirandam illam formam, & gratiam renouatam, & splendorem sacrosancti Spiritus; quem videntes illius temporis homines, Deum appellauerunt.* Nec miror, quod Deus haberetur, qui primam Dei imaginem in homine expressam, nulla vetustate corruptam, sed nouam, sed sub primo lucentem splendore in se demonstrabat. Semper enim qui à parte Dei est, abiurat vetustatem, noua cura ostendere virtutum conamina. De primis Adami filijs ait Genes. 4. *Fuit autē Abel pastor ouium, & Cain agricola.* Nullus ante Abel pastor, ante Cain agricola fuit, & Adam terrenis culturis dānatus; quo enim iustior Abel, & Deo gratior, eò veteri abiurata seruitute, noua, & pulchriora obsequia nititur demonstrare. Vt dicat Diu. Amb. lib. 1. de Abel, & Cain, cap. 3. *Operari terram vsu prius est. Merito senior à vetustioribus inchoauit, iunior recentiora prætulit, quæ nullas spinas, nullos tribulos germinarent, nulli sententiæ essent obnoxia.* Sic noua studia ab omni vetustatis dāno aliena sanctissimus, & Deo gratissimus Abel tractauit, vt cuiusq; sanctitas, imò (si sic fas est loqui) cuiusq; diuinitas ex nouitate splēdenti in operibus virtutum demōstraretur. Huc reuoca aliqua ex dictis tom. 3. lib. 15. cap. 10. & 11. & 12. & alibi.

Gen. 6. Cæsar. Gen. 4. Amb.

CAPVT VIII.

De Rege ponente rationem cum seruis.

MERITO diuinæ indulgētiæ fit indignus, qui nescit aliquid fratri suo indulgere: quod præsenti parabola Dominus ostendit in Rege durissimè puniente seruum

seruum nescientem præstare proxima vel minimam debiti remissionem, quando ingentem ipse ab vtriusque Domino receperat. Sub hoc scopo tota voluitur parabola præsens.

Matt. 18. Assimilatum est regnum cęlorum homini Regi, qui voluit rationem ponere cum seruis suis.

§. I.

Summa dignitas hominis expenditur.

Regnum cælorum homini assimilatum dum cerno, non possum non mirari dignitatem hominis, quando nil cælo, aut terræ collatum video, quod similiter nõ conferat Dominus suo homini. Creauit Deus cælum, creauit terram, creauit luminaria mundi, creauit lucem, creauit fructus, & animantia omnia. At animantia, & fructus, & plus creata sunt solo imperio Dei. *Dixit enim, fiat lux, & facta est lux: germinet terra herbã virentem, & facientem semen; & lignum pomiferum faciens fructum, &c. Et factum est ita.* De cælo autem, de terra, de luminaribus mũdi aliter loquitur in Gen. 1. *Creauit Deus cælum, & terram:* & paulò post: *fecitque Deus duo luminaria,* quasi non solum imperium, sed & manus proprias adhibuerit ad opus. Post hæc ad creationem hominis accedens, similiter ait: *Et creauit Deus hominem, &c.* Id quod animaduertens Origen. relatus à Lyppom. in caten. ait: *Videamus, quæ sunt, quæ ipse Deus fecit; & perhæc, quæ magnitudo hominis sit, aduertamus. In principio fecit Deus cælũ, & terram: similiter ait, fecit Deus duo luminaria magna: & nunc iterum: faciamus hominem. In iis solis factura Dei adscribitur, in aliis verò nusquam, sed tantummodo cælum, & terra, Sol & Luna, ac stellæ, & nũc homo à Deo factus est, omnia verò reliqua iussione eius facta esse dicuntur. Ex hoc ergo considera, quanta sit magnitudo hominis, qui tam magnis elementis, tamq; præcipuis adæquetur; qui habet honorem cæli, propter quod & cælorum ei promittitur regnum. Habet, & terræ honorem, quoniam quidem in terram bonam, & terram viuorum fluentem lac, & mel, ingredi sperat. Habet honorem Solis, & Lunæ, habens repromissionem fulgere sicut Sol in regno Dei.* Quid pulchrum, quid diues in cælo inuenitur, cuius in se honorem homo nõ transferat? Totius cælestis machinæ decus, & ornamentum hominis ostendunt magnitudinem. Quid magnum homini, quod externorum cælorum splendorem induat, quãdo & ipsis cælis excelsior factus potentissimum cæli Regem in se suscipit? Aiebat Paul. 2. ad Cor. 13. *An experimentum quæritis eius, qui in me loquitur Christus?* Quod ponderans D. Chrysost. hom. 9. in epist. ad Rom. inquit: *Si Christus per nos resonuerit; tunc certè & spiritus omninò præstò aderit, erimusq; cælo meliores, non Solem habentes, ac Lunam corpori impressam, sed Solis, & Lunæ, & Angelorum Dominum inhabitantem, & inambulantem in nobis.* Tota pulchritudo cælestis cedit homini, intra cuius pectus Christus fuerit, & per cuius os resonuerit. De Christi enim præsentia obumbrat homo cælum, & cuncta cælestia, & super omnia apparet excelsus. At si vltrà fuerit progressus, & non cælis, sed Deo assimilari voluerit, tunc totus homo eua-

Gen. 1.

Origen.

2. Co. 13

Chryso.

net, & quasi nihil videtur. Iob cap. 37. *Tu forsitan cum eo fabricatus es caelos, qui solidissimi quasi aere fusi sunt. Ostende nobis, quid dicamus illi, nos quippe inuoluimur tenebris. Quis narrabit ei, quae loquor? Etiam si locutus fuerit homo, deuorabitur.* Solent homines, cùm magna quaedam coguntur exprimere, salituam glutire, & verba mandere. At hoc, qui Deum loquitur, qui magnalia diuina cogitur explicare, non solùm saliuam glutit, aut verba mandit, sed totus ipse voratur, & penitùs euanet. Ad haec D. Gregor. lib. 27. Moral. cap. 25. *Homo cùm de Deo tacet, per rationem in qua conditus est, esse aliquid videtur. At si loqui de Deo ceperit, illicò quàm sit, nihil ostenditur, quia magnitudinis illius immensitate deuoratur, & quasi in profundum raptus absconditur, quia fari ineffabilem cupiens, ipsa sua ignorantiae angustia deglutitur.* Qui supra caelestia omnia se extollit homo, vbi Deo comparandus se sistit, penitùs manet absortus, & reputatur quasi nihil.

Iob. 37.

Gregor.

§. II.

Nil magis homini proprium, quàm rigorem iustitiae, seueritatemque alijs velle, non sibi.

PVlchrè dum Rex homo exhibetur, cùm seruis vult ponere rationem, non secum; ad alios enim, non ad se cupiunt homines seueritatem regiam. Audita Dauid parabola de peregrino rapiente ouiculam pauperis, vehementer exasperatur; quippè ait text. 2. Reg. 12. *Iratus enim indignatione Dauid aduersus hominem illum, dixit ad Nathan: Vidit Dominus, quoniam filius mortis est vir, qui fecit hoc. Ouem reddet in quadruplum, eò quòd fecerit verbum istud, & non pepercerit.* At posquàm post Nathan sciuit parabolae explicationem, & se tanti facinoris agnouit authorem, lenior iam factus ait: *Peccaui Domino.* Supra culpam exaggerat, crimen morte plectendũ pronuntiat, legem de restituendo quadruplo pro furto adducit, nũc solùm ait: *Peccaui Domino.* Cur nõ magis ait. Filius sum mortis, quadruplum reddam, sed illis omissis, ad simplicem sui peccati cõfugit confessionem? Equidem erat Rex homo, & ideò non sibi, sed alijs volebat regium vigorem. Pulchrè D. Basil Seleuc. orat. 17. inquit: *Ob peccata sua sic afficitur, at ob aliena regiè discernit.* Proh quàm seueros iudices agimus omnes homines erga alienos errores! quàm exactè põderamus eorum grauitatem! quã applicamus illis totum legum rigorem! At erga nostros quàm blãdè, quàm leniter, quot scaturiunt hinc inde excusationes, quot humanae fragilitatis memoriae, quot prosiliũt rationes miserationum! A Saulis ira seruauit Dauidem Michol Saulis filia. 1. Reg. 19. Sed & eidem Dauidi fugienti dedit Abimelech Sacerdos Dei panes, dedit & gladium. Vtriusque facinus fuit Sauli reuelatum, & quod filia liberaret infensissimum sibi hostem, & quòd eumdem Sacerdos Dei cibaret. Quid tunc Saul? Ad filiam ait, cap. 19. *Quare sic illusisti mihi, & dimisisti inimicum meum?* Ad Sacerdotem autem, cap. 22. *Morte morieris, Abimelech, tu, & omnis domus patris tui. Et ait Rex emissarijs, qui circumstabant eum: Conuertimini, & interficite Sacerdotes Domini.* Quid seuerius? Sic nullam admittit excusationem à Sacerdotibus, nullum eorum auscultat verbum, sed omnes suspicatur reos mortis, & omnes iubet interfici. At erga filiam lenissimus, nullum illi verbum asperum dicit, & rem, quam vocat

2. Re. 12

Basil.

1 Re. 19

vocat in Sacerdotibus rebellionē, in filia vocat lusum. Nihil hoc miraculum, erat Saul homo, qui ad propria non poterat non emolliri, etiam quando seuerissimè castigabat aliena. Chrysostom. homil. 1. Co. 13 33. in 1. ad Corinth. 13. inquit: *Saul equid erat agrestie, furiosum ve magis? Et tamen cùm hostem filia liberasset, ne vocem ille quidem acerbiorem emisit: & propter quem Sacerdotes ille mactarat, filiam cùm eumdem suis ex ædibus dimisisset, ne verbo quidem interpellauit tanta fraude commissa, sine dubio, quòd validiori fræno, charitatis scilicet, teneretur.* Nescit pene ab hominibus aliter exerceri iudicium; omnia affectus iudicat, quos fratres, quos amicos, quos filios habemus, Deus bone, quàm sicut nosmet ipsos amamus, eorum etiam turpissima facinora putamus lusum, nihilque in eis inuenimus examinationis dignum. At erga alienos, à nobisque diuitos districtissimè agimus, omnia illorum sunt apud nos facinora, & crimina, vehementissimèque zelamus Dei, virtutisque honorem in illis. Pro quo sapienter D. Bernar. Bernard. serm. 4 de Aduentu, ait: *Alij tàm vehementer contra aliorum debita zelantur, vt videri possent esurire, & sitire iustitiam, si esset apud illos de suis quoque peccatis idem iudicium: sed nunc pondus, & pondus, vtrumque abominatio est apud Deum.* Fœlix ille esset vir, qui non solùm seruos ad rationem reddēdam vocaret, sed simul & se, & filios, & amicos adduceret in idem periculum, vt quod de suis faceret iudicium, illud idem, & minimè aliud faceret de alienis delictis. Imò aliena sic suis permisceret, vt minimè inter vtraque distingueret, sed eisdem trutinis aliena pensaret, quibus sua.

§. III.

Mansuetudo, & suauitas, non strictus rigor, præstantes elicit, & alit virtutes.

FLoridissimum cæli regnum, in quo virtutum præstantissimarum segetes metuntur, meritò dicitur comparari homini Regi, nō leoni Regi; nō enim strictus rigor, & feralis laniena valet ad eliciendas, fouendasque præstantes virtutes, sed id præstant hominis suauitas, & mansuetudo. Quis nesciat nauiculam illam, in qua ibat Saluator, penè ventorum quassatam turbinibus, fluctuū assultibus verberatam, æstus inundationis superfluam, & penè obrutam, iam iam titubantem? Tunc ait Lucas cap. 8. *At ille surgens increpuit ventum, & tempestatem aquæ; & cessauit, & facta est tranquillitas.* Non solùm Luc. 8. cessat tempestas, sed noua, & inusitata exoritur tranquillitas. Sed mirandùm, quòd adeò turbatum mare increpationem perhorrescat, & sese contineat intra carceres, quando vel infirmi seruuli dominorum increpationibus magis solent irritari, & vehementioribus irisrapi. Qui ergo fieri potuit, quòd increpatio sola Domini tam efferū, & violētum seruum in tam bonam frugē subitò trāsmutaret? Non equidē sola increpatio id effecit, sed benignitas, & suauitas increpātis ab initio conditionis nota, & manifestata in congregandis aquis. Aiebat acutè D. Basi. Seleu. Basil. orat. 22. *Verbo minaci mare continet Deus, & modica voce ingens elementum frænabatur. Recognoscebat enim veterem vocem, recordabatur antiqui præcepti: Congregentur aquæ in vnum locum, &c.* Suauitas, & benignitas Creatoris,

qua

qua ab initio locum, & ſedem aptam prouidebat aquis: ea inter minas, & increpationes recognita valuit turbulentiſſimos fluctus frænare, & reducere in tranquillitatem. Non tàm ſtrictus rigor, quàm ſuauitas poteſt rebelles mẽtes reducere in mores placidos. De ſummo omnium moderatore locutus Dominus ait. Ioan. 15. *Pater meus agricola eſt*. Quid agricola ad regnum? Agricola ad ſtirpandas ſpinas, eradicandaſque, ad vineas colendas, ad nemora plantanda, exigendaq; aptatur: verùm ad mores hominum componendos, quid poteſt agricola præſtare? Sapienter D. Amb. rem tractat, lib. 3. de virg. fatus: *Sepoſitiam relictis aratris ipſe validus agricola digito ſolum ſcalpit, vt florum deponat radices, & aſperis manibus, quibus luctantes inter vincta flectit iuuencos, molliter ouium preſſat vbera*: Expende, quæſo, pulcherrima verba, & pulchriorem mentem Ambroſij: duo officia exercet agricola, circa quæ etiam dupliciter ſe habet: proſcindenda illi terra eſt, ferique iuuenci domandi; tunc flores colendi illi ſunt, lacteæque diuitiæ ſugendæ. Ad proſcindendam terram dura ferri adhibet aratra: ad iuuencos domandos lacertoſis, duritiemque, habentibus vtitur brachijs, aſperrimiſque manibus. Verùm vbi ad flores nutriẽdos ventum eſt, ad lacteas diuitias ſugenda, non ibi aratri ferrea cuſpis, ſed digitus ſolùm ſcalpit; non lacertoſa brachia, rigenteſque manus, ſed manus in mollitudinem efformatæ ouium vbera nouerunt preſſare. Poteſt equidem ferrea cuſpis ſpinas proſcindere; poteſt lacertorum duritíes iuuencos luctãtes comprimere: at flores educere; lacteos ſuccos ab vberibus exprimere nec potuit aratrum; nec lacertorum duritíes, ſed ſuauitas, & manuum mollitudo. Quid pulchrius? Strictus rigor, & ſeueritas poteſt forſan ſceleratos comprimere: at floridas virtutes, dulciſſimos morum fructus educere omnino non poteſt: vt iuuencæ ferocia comprimatur; opus eſt violentiæ, & aſperitatis, vt eiuſdem vbera dulces ſuccos emittant, non eſt opus lacertorum, ſed manus molliter, ſuauiterque ductæ. Quiſquis ergo effrænatos velit comprimere mores, regiam induat ſeueritatem, & agricolæ vtatur ferro; at qui velit præſtantes virtutes producere, addat lenitudinem, & ſuauitatem hominis. Titum dum admonebat Paulus, cap. 2 ait, *Argue cum omni imperio*; at verò admonens Timotheum, capit. 7. faiur: *Argue, obſecra, &c.* In Tito ſolam regiam ſeueritatem requirebat: in Timotheo, & lenitudinem amabat hominis, dum ait, *obſecra*, Quocirca D. Anſelm. ait: *Quid eſt, quod vni imperium, alij patientiam præcipit, niſi quòd vnum lenioris, alterum feruentioris ſpiritus eſſe conſpexit? Leni per authoritatẽ imperij iungenda erat ſeueritas verbi: is autem qui ſpiritu feruebat, per patientiam temperandus fuerat, ne plus iuſtò inferueſcens, non ad ſalutem vulnerata reduceret, ſed ſanum vulneraret*. Sanè vt aliquando ſtringendum eſt ferrum ad proſcindendas ſpinas, ſic etiam cohibenda eſt, & diſſimulanda auſteritas, & rigor, vt ſpes ſalutis ad calorem charitatis oriatur.

Ambr.

Ad Tit. 2

Ad Timot. 7.

Anſel.

Matth. 18. Et cùm cœpiſſet rationem ponere, oblatus eſt ei vnus, qui debebat ei decem millia talenta.

§. IV.

§. IV.

Non statim Dei misericordia fit illi, cui iudicij seueritas diuini non differtur.

VBi incipit Dominus iudiciũ facere, & ecce iudici sistitur decem millium talentorum debitor. Cur tanto debitori non largius spatium datur, vt sua componat? In iudicijs humanis solent in primis res minoris momenti discuti; quæ grauiores sunt, reseruãtur in posterum, & præcipuè maioris summæ debitoribus longiores dantur induciæ. Cur non sic in diuinis, sed tot millium talentorum debitor, recens sedenti iudicio iam sistitur? Non tribuas hoc crudelitati Regis suos debitores augentis ante sententiam, sed potiùs misericordiæ, eò citiùs vocanti ad iudicium, quem debitorem magis diligit. Apud Ezech. capit. 9. missurus
Ezec. 9. suos ministros Dominus, qui rationes peccatorum sumerent, & inferrent supplicium, hoc illis mãdat in primis: *A sanctuario meo incipite.* Septuaginta: *A sanctis meis*
LXX. *incipite.* Et quomodo iuberet sanctos suos in primis sub gladio poni, nisi hoc pertineret ad misericordiam diuinam? Ait Diu. Am-
Ambr. brosius in Psal. 118. serm. 20. *Quos miseretur enim, citò castigat, vt non diutinæ afficiantur futuri expectatione iudicij, ne prolixius miseria rectius forte infirmentur.* Quid induciæ largiores efficiant, nisi angustiam, & prolixum dolorẽ in his, qui habent, vnde timeant iudicium? Grauior ipsa morte censetur à plurimis mortis timor; & sanè suppliciorũ expectatio vehementer an-
Di. Petr. git impios. Vnde D. Petrus locutus de Angelorum rebellium supplicio, ait. 2. epist. 2. *Angelis peccantibus non pepercit, sed rudentibus inferni detractos in Tartarum tradidit cruciandos, in iudicium reseruari.* Non statim totum cum illis iudicium peregit, sed data ex tunc pœna grauissima damni, & ignis, adhuc iubet eos expectare damnationem æternæ reclusionis, quam post hominum omnium iudicium ipsi postremi capiant. Sic Apocal. 20. de impijs hominibus inquit: Apo. 20.
Et descendit ignis à Deo cælo, & deuorauit eos; & diabolus, qui seducebat eos, missus est in stagnum ignis, &c. Prius impij vorabuntur ab ignita Dei sententia, deinde illorũ seductor diabolus. Et cur hæc diaboli damnatio sic in posterum reseruatur, nisi in maiorẽ dolorem, & tormentũ diaboli, qui illius expectatione vehementissimè cruciatur? D. Ambr. serm. 20. in Psal. Ambr.
118. *Differtur diaboli iudicium, vt sit semper impœnis reus, semper improbitatis suæ innexus catena, conscientiæque sua: vt in perpetuum sustineat ipse iudicium.* Dolor ille, quem auditio sententiæ causabit, etsi maximus, tamen breuiter finietur: hinc est, quod vt Dominus aduersus nocentiores illũ dolorem extendat, illum plus faciat ab impijs expectari, vt per expectationem non instantaneam, sed quasi æternam, sustineant illam vocem damnationis suæ, & habeãt iudicium, non vt cæteri in ictu oculi, sed in perpetuum. Quò spectant illa: *Differtur diaboli iudicium, vt in perpetuum sustineat ipse iudicium.* Nouit hoc, qui clamabat, Psalm. 118. *Iudica iudicium meum, & libera me: propter nomen tuum viuifica me. Longè est à peccatoribus salus, quoniam iustitias tuas non exquisierunt.* In eo ponit salutem suam, quod citiùs iudicetur; & in eo à peccatoribus longè facit salutem, quod eis iudicium differatur. Ait enim ibi Diu. Ambros. vbi supra: *Quorũ serum est iudicium, eorum salus longè est.*

Quomodo enim salutis habebit proxima gaudia, qui non cessat iudicij seuerissimi expectatione vexari? Sanè hæc vna expectatio longè facit omnem salutis gustum ab anima. Huc traho dicta 3. tom. lib. 13. cap. 11. §. 3.

§. V.

Principum, & Prælatorum peccata, etiam quæ minima apparent, grauissima solent esse; grauissimamque Dei sententiam sustinent.

NOn immeritò, ex eo, quòd hic homo primus trahitur in iudicium, colligit Origen. per illum debere intelligi Prælatos, quando solemne est Deo iudicium incipere à Sanctis suis; hoc est, à Prælatis, & Principibus populi. Ezec. 9. Sed notandum, quòd hic Prælatus dicatur debere decem millia talenta; quod enim minimum forsan appareret in Prælatis erratum, id talentum est; hoc est, maximum peccatum, & grauissimum. Orig. hom. 7. in Mat. ait: *Nihil modicũ, sed omnia maxima, & pessima peccauit iste, qui oblatus est Regi.* Quantùm à denarijs talentũ distat, tantũ distant à subditorum peccatis, etiam quæ in Prælatis apparent minima. Moyses de mandato Dei descendebat in Aegyptum, Israeliticum populum inde deducturus, Exo. 4. *Cum esset in itinere in diuersoria occurrit ei Dominus, & volebat occidere eum.* Quanta hæc mortis pœna? Quale peccatum habebat Moyses, per quod fieret tanti supplicij dignus? Sanè qualecumque esset illud peccatum, nõ magnum apparet; incredibile est enim, quod vir paulò antè ad visionem rubi ardentis admissus, colloquio Dei nobilitatus, populi sceptro insignitus, tàm citò crimen aliquod magnum commisisset; quòd si propter humanam infirmitatẽ id commisisset, etiam videtur incredibile, quòd vir Dei colloquijs illustratus magnum aliquod crimen non recognosceret, non aduerteret. Ergo quando non aduertebatur quodcumque illud esset, non magnum apparebat, sed minimum. Cur ergo Deus vel ad minimum peccati Moysis sic scãdet? Cur tantam in illum mortis pœnã comminiscitur? An quia in Prælatis, & Principibus etiam, quæ apparẽt minima, magna sunt, & grauissima? Ait Author quæst. veteris testam. apud August. q. 16. *Ideò ergo sic infestum Angelum in se vidit Moyses, & paratum ad vindictã, quia viri sublimis culpa, graue peccatum est: quantò enim persona sublimior est, tantò magis leue delictum eius. Quod verò à summo viro, vtpotè à ductore populi sit, acerbissimum est peccatum.* Acerbissimum est peccatum, quod à ductore populi fit; quasi putet Author in peccatis Prælatorum non posse esse mediocre; & quidem quod alias censeretur minimum, in ijs longè maius suscipit incrementum. Propone tibi modò ob oculos præsentẽ huius parabolæ ministrũ, scilicet hominem, qui debebat domino suo decem millia talenta, & simul ex Zachar. 5. fœminam super talẽtum plumbi sedentem. Ait enim cap. 5. *Ecce talentum plumbi portabatur, & ecce mulier vna sedens in medio amphoræ. Et dixit: Hæc est impietas.* Ecce totam fœminæ huius impietatem, imò absolutam impietatẽ, & pijssimam in vno talento plũbi expressum: & in homine illo decẽ millib. talentis vix exprimitur iniquitas. Cur ad expressissimam impietatis imaginem sufficit in Zacharia vnum plumbi talentum, & in Euangelio decem millia talentorum assumuntur? Rationem videtur

Origen.
Exod. 4.
August.
Zach. 5.

Interl. videtur insinuasse Interlinealis, aiens: *Per hanc ampho ram ostendo tibi peccata populi*. Ostendebantur peccata populi in amphora Zachariæ, ad quorum ostendendam grauitatem satis plumbi talētum videbatur; at in Euangelio ostenduntur Prælati peccata, quæ vt maiora popularibus, sic non vnico, sed decenis millenis talentis exprimebantur. Quò refero illud
Eccl. 10 ecclesiast. cap. 10. *Si spiritus potestatem habentis ascenderit super te, locum tuum non dimiseris, quia curatio facit cessare peccata maxima*. Et quæ curatio facit cessare peccata maxima? Illa, quæ facit hominem in subditi statu manere, ne ad dignitatum principatus prosiliat.
Camp. Sic Campensis paraphrasis ait: *Si dominandi cupiditas animum tuum inuaserit, locum priorem ne facilè deserueris; qui enim compescit in huiusmodi cupiditatibus animum suum, multa vitabit, & grauia peccata*. Hæc ille ait, quasi putans principatibus, & prælaturis assuta, non qualiacumque peccata, sed grauissima, sed maxima.

§. VI.

Grauissimum hominis malum est, quòd ipse ex se nullam memoriam habeat futuri iudicij: vbi & fælicitas illius, qui sese iudicio frequenter sistit.

EXpende, vnde incipiat ostendi miserrimus hominis status; dicitur enī, quòd allatus est vnus, nō quòd ipse venit, nō quòd ipse iudicij locum voluit videre; sed quòd repētè, & coactè, & prorsùs ignorās ipse allatus est. Quid in homine peius, quàm quòd ipse ex se totam iudicijs curam abijciat? Quàm, quòd iudicium nesciat, nisi vbi velit, nolit, sistetur illi? Fallar, nisi hoc grauissimum sit malum in hominibus. Psalm. 9. de homine iam deplorato ait: *Non est Deus in conspectu eius, polluuntur viæ eius in omni tempore, auferuntur iudicia tua à facie eius*. Quid periculosius in homine, quàm faciem à iudicio Dei auertere? D. August. serm. 120. de Tempore: *Irremediabile periculum est, sic aliquem vitijs, & cupiditatibus fræna laxare, vt se rationem Deo non meminerit redditurū Puto, quia magna sit iam peccati pœna, metum, ac memoriam futuri perdidisse iudicij*. Et meritò iudicij obliuio, irremediabile periculum vocatur; vix enim apparet, vnde homini medicina veniat, si iudicij vltimi diem prorsus à memoria sua segregat. Ad hæc Ecclesiastes cap. 5. *Est & alia infirmitas, quam vidi sub Sole, diuitiæ conseruatæ in malum Domini sui*. Et quæ diuitiæ in malum Domini conseruantur? Diuitiæ, quæ tollūt iudicij memoriam, ea sunt, quę penè irremediabile malū causent. Sic Chaldæus Castr: *Est autem pernitiosum malum, quod vidi sub Sole cui medicina non est: homo, qui diuitias congregat, neque eas ad pietatē confert, parùm sanè prauidens dierum finem Hec enim substantia illi in pernitiem venturo sæculo seruatur*. Ecce tibi pernitiosum malum, cui medicina non est, quod irremediabile vocatur à Diu. Augustino, nimirùm malū, quo inter accepta mundi bona, minimè finis, & reddēda ratio videatur. Heu miser homo, qui illius diei lucē abnegat, qui refugit tanti examinis claritatem! Clamat Dauid Psal. 33. *Accedite ad eum, & illuminamini, & facies vestræ non confundentur*. Quì fieri potest, quòd peccatorū facies non cōfundantur, vbi sub luce Dei omnia opera sua appareant? Modū ostendit Psaltes illis verbi: *Accedite ad eum*, nimirùm, ne expectetis, vt vi, & coactè trahamini, vos

Psal. 9. Eccl. 5. Psal. 33

vos ipsi accedite, & sæpè accedite ad tanti diei lucem, & nullũ damnum, sed magnam vtilitatem capietis; ille solùm accipit dãnum, qui nec amat iudicij recordari. Ad hæc D. Basil. ibi: *Omnis, qui malè agit, odit lucem, & non venit ad lucem, vt eius opera non manifestentur. Accedite igitur ad ipsum, & illuminamini, & facies vestra non confundentur. Beatus, qui in die iusti iudicij, quando venerit Dominus ad illuminandum abscondita tenebrarum, & manifestandum consilia cordium, ausus erit sub luce illa redargutionem consistere.* Vt irremediabile penè malum est, vel à memoria iudicij abstinere, & fugere, & indicium nequissimæ animæ, deploratæque salutis: sic frequenter accedere ad iudicium, cordis scrutinium, & reuelationem sustinere, iudici sese in die sistere, indiciũ est hominis electi ad beatitudinẽ. Miser, qui affertur, qui trahitur inuitus ad illustrationem iudicij: fœlix, qui per se ipsum accedit, & examen sustinet. Quippè ait Psal. 98. *Honor Regis iudicium diligit.* Et quale iudiciũ bonus Rex diligit? Qui natus est Rex Iudæorum, qui crucem ascendẽs, titulum ibi Regis ostendit scriptum, quale iudicium diligit? An iudiciũ, ad quod miseri trahentur inuiti? Absit; minimè natus, & crucifixus Rex illud iudicium diligit; sed iudicium diligit, ad quod volentes accedamus, vt dum nos ipsos dijudicamus, liberemur à seueritate iudicij. Ait D. Bernard. serm. 3. in Aduentu: *Diligit enim animam, quæ in conspectu eius, & sine intermissione considerat, & sine simulatione dijudicat se ipsam. Idque iudicium non nisi propter nos à nobis exigit, quia si nosmetipsos iudicauerimus, non vtique iudicabimur.* Hæc ille.

Basil.

Psal. 98

Bernar.

§. VII.

Summum hominis discrimen est, quòd vnicum sustineat iudicium diuinum.

TAntorum talẽtorum debitor nullũ aliud dicitur sustinuisse iudicium, sed nunc primò, & vltimò se sistit iudici requirenti rationem muneris. Quid periculosius homini? Nescio an tanti discriminis sit tantum talentorum debitum, quanti discriminis est, vnico semel tantùm Dei sisti iudicio. Sanè Sap. cap. 6 loquens cũ Principibus mundi, & cum Prælatis, ait: *Horrendè, & citò apparebit vobis, quoniam iudicium durissimum in his, qui præsunt, fiet.* Sed scire cupis, ex qua parte erit durius, & horribilius iudicium faciendum cum præsulibus, quàm iudicium faciendum cum popularibus? An quia peccata Principum maiori examine discutientur, vel maiori castigatione mulctabuntur? Minimè gentium; omnium enim peccata pari discussione proponentur, & sub debita pœna plectentur, siue sint peccata popularis, siue Principis. Vnde ergo durius erit iudicium principum? Ex eo, quòd Principes, & Prælati nullum aliud vmquàm subierint iudicium, sed tunc primò, & vltimò aderint iudicio. Sic Galfridus apud Tilmãnum in Allegorijs: *Iudicant quotidiè in Ecclesia Dei prælati subditos: semel veniet Dominus iudicare Prælatos. Quotidianum monachis suis Abbates videntur exhibere iudicium. Sed numquid melior est Abbatum conditio, qui videntur expectare nouissimum? Et quàm miseri sunt, qui gloriantur, quòd videantur humanũ euasisse; quàm tripidi venient ad diuinum? Quàm terribile illud capitulum*

Sap. 6.

Galfri.

tulum erit, quòd semel, & nihil deinceps susceperint corrigendum? Sapienter equidem est dictum, quòd durissimũ sit, & horribilissimum, quòd homines ad rem necessariã, & plenam periculi, & discriminis cogantur tantùm semel venire. Fœlix, qui non semel, nec tunc primùm sese iudici sistit, sed frequenter tribunal intrat, examen sustinet, sententiam subit, & pœna afficitur, hic nõ habet, quod timeat in supremo iudicio. Aiebat Dominus. Ioann. 12. *Nunc iudicium est mundi, nunc princeps huius mundi eycietur foras.* Et cur princeps mundi perijt tunc, & eiectus fuit foras? Inter alia plurima hæc causa insinuatur etiam ibi: *nunc iudicium est*, nimirùm, nunc primò in Dei iudicium venit, nullũ anteà passus examen à se ipso, nec ab alia creatura passus iudicium. Ex quo monebat Diu. Bernard. serm. ad milites templi, cap. 8. *Nunc iudicium est mundi, nunc princeps huius mundi eycietur foras. Erit iudicium cæli, quando ipsum vocabitur cælum desursum, & terra discernere populum suum; in quo sanè timendum, ne proyciaris tu cum ipso, & Angelis eius, si tamen inuentus fueris iniudicatus.* Expende, qualem causam apponat timoris, nimirùm, si ad iudicium veneris iniudicatus; hoc est, nullum anteà expertus iudicium. Plena equidem timoris res est, si nullum expertus iudicium, diuino te sistas iudici, quando mũdi princeps nec à se, nec ab alio dijudicatus, in iudicio Dei causa cecidit. Vnde Petrus. 1. epist. 4. exhortans primitiuos Christianos, dum ad tribunalia traherẽtur, ait: *Tempus est incipere iudicium à domo Dei*, Et cur Dei domestici sic anticipata tribunalia, & iudicia sustinerent? Ait Diu. Bernardus, vbi supra: *Propter hoc ergo iudicium incipit à domo Dei, vt suos, quos nouit*

Ioã. 12.

Bernar.

Pet. 1.

Bernar.

Iudex, cùm venerit, inueniat iudicatos; & iam nihil de eis habeat iudicare. Qui enim alia nouit subire iudicia, cùm ad diuinum venerit, vix inuenit, quid timeat.

Matth. 18. Cùm autem nõ haberet, vndè redderet, iussit eum dominus eius venundari, & vxorem eius, & filios, & omnia, quæ habebat, & reddi. Procidẽs autem seruus ille orabat eum, dicẽs: Patiẽtiam habe in me, & omnia reddam tibi.

§. VIII.

Inde claret seueritas diuini iudicij, quòd nullum ibi manebit bonorum suffugium debitori.

Miserrimum est, quòd debitor Dei iudicio sistaris, nullum tibi manebit bonorum suffugium, de quo viuas; quando iudicante Deo, debitoris omnia vendũtur, & vxor. Cur & venditur vxor? Nonne vxoris pars libera est, in quaris spoliatione, quæ iure propter mariti debita fiat? Hoc iubẽt Senatus consulta, hoc iustitiæ leges mandant, quòd vxorum dotes integræ sint, & intactæ, adeò vt in iudicijs debitor quisquis ad vxoris dotem respiciat, de qua postmodùm viuat. Sunt, fateor, vxorum dotes solatium, & suffugium debitorum in iudicijs humanis; at iudicante Deo, nullum suffugium manet improbis, & omnia bona, &

filij, &

filij, & vxoris dotes, & ipsa vxor perduntur. Propone tibi ob oculos primũ illum Dei debitorem, nimirùm, Adamum, ex nomine vocatum ad Dei iudicium, Genesis. 3. non solùm paradisi hæreditate spoliatur, sed & ipse, & vxor venũdantur sub peccato, & eorum possessio, terra subditur & maledictis, & spinis. Hoc cine est Dei iudicium, in quo omnia debitoris bona pereunt cum ipsa vxoris dote, imò cum vxore ipsa, ne quid remaneat, vnde viuat. Ex quo lucem capit Tertullianus, libro de pœnitentia, capit. 1. inquiens: *Deus, post tot, ac tanta delicta humanæ temeritatis à Principe generis Adam auspicata: post condemnatũ hominem cum sæculi dote post eiectum paradiso, &c.* Expenda verba illa, *post condemnatum hominem cum sæculi dote*: quippe Adam acceperat à Deo Euam in vxorem, simulque orbem vniuersum in dotem tanti matrimonij, qua coniuges viuerent, & in filios diuiderẽt, & nepotes. Verùm vbi miser Adam debitor apparuit in Dei iudicio, omnibus bonis spoliatus est, ad eò vt nulli rei parceretur, nec etiam sæculi doti, nec remaneret misero, vnde lætus viueret. De hac seuerissima die meritò ait Ioel, cap. 1. *Propè est dies Domini, & quasi vastitas à potente veniet.* Vbi D. Aelredus in cap. 13. Isai. ait: *Hæc vtique dies tanquam vastitas à Domino veniet. Quid enim dies illa non deuastat? Nudus egressus sum de vtero matris meæ, ait quidem sanctus, & nudus reuertar illuc. Vbi ergo diuitiæ, vbi lætitia, vbi pulchritudo corporis, vbi fortitudo? Omnia certè morientis vastantur.* Vbi ad Dei iudicium venitur, sic omnia debitoris bona vastantur, vt nullum videat, à quo valeat aliquam spem consolationis accipere. Vide apud Lucam Dominum petentem rationem à villico; ait enim: *Redde rationem villicationis tuæ; iam enim non poteris villicare. Ait autem villicus intra se: Quid faciam?* Expende illa verba, *ait intra se, &c.* Non cum alio aliquo loquitur, non consulit amicum, non vxorem, non filium. Et quis credat, quòd famosissimus villicus non multos haberet amicos, non multos seruos, non vxorem haberet, aut fratrem? Cur ergo non magis ad hos accedit? Cur solùm intra se loquitur? Habuisset amicos, & fratres, & vxorem villicus iste; at vbi ad reddẽdam rationem Deo Iudici sistitur, omnes illi euanent, & tolluntur, nec vllus remanet, à quo consolationem accipiat. Pulchrè Chrysol. serm. 125. inquit: *Quærit, inquit, intra se consilium qui foris, vnde sibi iam succurreret, non habebat.* Is est rigor diuini iudicij, qui nulli externo bono parcat, qui nil patiatur subsistere, vnde debitores solatiũ possint habere; quinimò omnia illis conuertuntur in asperitatẽ, & duritiem, vt dicat Tertul. lib. de idololatria: *Nec illæ litteræ negatrices, vicariæ oris nostri in die iudicij aduersus nos proferantur signatæ signis, non iam aduocatorum, sed Angelorum.* Expẽde illud, *non iam aduocatorum*; aderunt Angeli Dei iudicio, sed non qui aduocati sint, sed qui sint accusatores: proferentur nostrorũ debitorum chartæ, & schedulæ; sed in quibus nulla subscriptio, nullũ signum appareat aduocati defendentis, sed sola ibi debita appareant, & accusatio.

Tertul. — *Aelr.* — *Luc. 16.* — *Chrysol.* — *Tertul.*

Huc reuoca
dicta
tom. 3. libr. 13.
cap. 1. §. 1.
& alibi.

§. IX.

§. IX.

Felix, qui in hac vita Deum iratum experitur; non enim ea ira, sed misericordia est.

MIrabar iudicem iubentem omnia bona debitoris, & filios, & vxorem venundari, & nihilominus non dici tunc iratum iudicem. Paulò inferius dicitur, *Et iratus Dominus tradidit eum tortoribus*, modò dicitur iussisse omnia eius venundari, & iratus non dicitur. Nonne ira est, sic perdere omnia debitoris? Ira est, sed ira, quæ misericordiam oleat, quę non perdat, sed faciat fœlicem; quæ non in gehennam abijciat, sed ad pœnitẽtiam adducat; quippè post illam iram ait: *Procidens autem seruus ille, orabat eum, dicens, &c.* O quàm fœlix peccator, cui irascitur Dominus in hac vita, qui Deum irascentem experitur, hic non diu sub ira manebit, sed ocissimè ad gratiã
Bern. ibit. Mellifluus totus factus est Bernard. serm. 42. in Cantic. inquiens: *Misereamur impio, dicit, & non discet facere iustitiam. Misericordiam hanc ego nolo. Super omnem iram miseratio ista, sapiens mihi vias iustitiæ. Satis profectò mihi, apprehendere disciplinam, ne quando irascatur Dominus, & peream de via iusta. Volo irascaris mihi, Pater misericordiarum; sed illa ira, qua corrigis deuium, non qua extendis devia. Illud tua nobis animaduersio parit, hoc formidolosa nutrit dissimulatio.* Nescio, an homini in hac vita quid magis periculosum accidat, quàm quòd dũ peccat, nihil à Deo recipiat mali, sed potiùs omnia benè habeat. Formidolosa est hæc dissimulatio, quæ homini damnationem prænuntiat maximam, & ostendit salutem penè deploratam. Satius,

quòd irascatur Deus in erroribus nostris, & castiget in præsenti peccata nostra. De Deo charissimis locutus Psalm. 98. ait: *Deus, tu propitius fuisti eis, & vlciscens in omnes* Psal. 98.
ad inuentiones eorum. Quomodo propitius, si vlciscens? Ideò propitius, quia nullum peccatum dissimulabat, sed peccatis singulis vltio aderat, ex qua ratione reddebantur in mentem sanam. De quo
Diuus Bernardus, vbi suprà: *Hoc* Bern.
vocat propitiationem, quòd eorum Deus non pepercit excessibus. Numquam Deus peccatori magis propitiatur, quàm vbi nullũ eius peccatum inultum patitur. Vltio hęc, ira hæc Dei non perdit, sed coronat amicos. Per Isaiam, cap. 13. Isai. 13.
Ego mandaui sanctificatis meis, & vocaui fortes meos in ira mea, exultantes in gloria. Expende, qualiter trahat fortes suos Dominus ad gloriosam exultationem, nimirum, *in ira mea.* Ira enim Dei, quæ in hac vita exercetur circa hominũ peccata, non perditionem, sed coronas parit. D. Aelred. apud Tilmannum in allegor. ait: *Hic vocatur ira* Aelr.
Dei, qua electi puniti sunt, vt coronarentur. Qui frequenter iram Dei sentit in erroribus suis, is se intra Dei domesticos, intra reseruatos ad vitam, & coronam annumeret. Ille metuat, qui dum totus est in peccatis, nihil à Deo experitur, non blandum; non beneuolum, non amicum. Quis magis in peccatis, quàm Iudas? Et tamen qui Petrum increpuit Dominus, & Sathanam vocauit, Iudæ nullum verbum asperum dixit, sed amicum se illi exhibuit; sed & buccella panis, & sacramento sui corporis honorauit. Et cur non magis fulmen contorsit in Iudam, sed corpus suum illi præbere maluit? Hildebertus Episcop. Hildeb.
epistol. 64. ait: *Iudas prius ad mortem saginatus est corpore, quod*

erat tradituris. Et quidem cum vitulus ad mortem destinatur, tota pastoris cura circa illum inuenitur, & cum cęteros stimulis petat, cauet, ne hic malum incurrat, sed lautissimam pascuam accipiat, qua totus abeat in saginam. Sic Dominus, qui dilectos corripit, multa indulgebat illi, qui in diaboli macellum abibat. Quod spectabat Minutius Fœlix in Octauio, cum impijs ditescentibus locutus: *Nisi forte vos decipit, quod Deum nescientes diuitijs affluant: honoribus floreant: polleant potestatibus. Miseri in hoc altius tolluntur, vt decidant altius. Hi enim vt victimæ ad supplicium saginantur, vt hostiæ ad pœnam coronantur.* Vt moris erat hostias coronari, & coronatas ad mortem duci; sic impios prosperitatibus coronatos designat iam mors futura. Hinc voca dicta 1. tom. lib. 3. cap. 7. §. 9. & tom. 2. lib. 12. cap. 5. §. 1.

Matth. 18. Misertus autem Dominus serui illius, dimisit eum, & debitum dimisit ei.

§. X.

Qui à primordio iustus fuit, etiam post ingentia peccata, si conuertatur, promptiorem, & faciliorem Dei misericordiam inuenit.

DEcem millia talenta qui debebat, iam iam puniendus humili corde procidens, vnũ verbum pœnitentiæ dixit, & ecce tibi absque mora, *misertus dominus serui illius, dimisit eum, &c.* Et cur tam facilè, tam promptè misertus est dominus? Rationem inuenio in verbis illis, *misertus dominus serui illius:* fuerat equidem hic debitor vnus è seruis, & domesticis Dei, & dignus habitus apud illum, cui tot crederentur talenta, & negotia virtutum: quæ etsi dissipauit, etsi perdidit omnia, tamen cõpunctus facilem, & promptum ad miserandũ Deum inuenit. Is enim est Deus, qui facili negotio, & absque mora currat ad illos, quos à primordio charos habuit, si vel post ingentia peccata conuersi veniam requirant. Matth. 3. venit Iesus ad Ioannem, vt baptizaretur ab illo: *Baptizatus autem Iesus confestim ascendit de aqua, & ecce aperti sunt ei cæli: & vidit spiritũ Dei descendentem sicut columbam, & venientem super se.* Triginta annos vixerat Iesus in mundo, nec vnquam ostendit hominibus cælum adeo facile, & promptum ad se aperiendum, nec Spiritum sanctum sic de cælis ad nos volantem, vt ostendit modo, cum aquas tangit vmbratilis baptismi. Et cur ad has aquas sic omnia cælestia, & facilia, & prompta ostenduntur? Sanè aquę à primordio Deo se subiecerunt, ait enim Genesis. *Spiritus Domini ferebatur super aquas:* & quæ à primordio Deo seruierat, vel post longissima tempora, si ad idem reuertantur seruitium, & promptas, & facilia cælestia omnia, & Dei aduolantem inueniunt spiritum. Pulchrè aiebat Tertul. lib. de baptism. *Tunc ille sanctissimus Spiritus super emundata, & benedicta corpora libens à Patre descendit super baptismi aquas, tanquam pristinam sedem recognoscens conquiescit.* Expende illa verba, *pristinam sedem recognoscens:* non longinquitas temporis, non interpositæ tantorum annorum noctes, non homicidia in aquis perpetrata, non latronum, seu pyratarum classes currentes

Margin notes (left): Minuto; (right): Matt. 3. · Gen. 1. · Tertull.

per

pei vidas; potuerunt obliterare pristina aquarum seruitia, vbi aquæ sese Iesu submittunt: sed absq; mora in illis diuinus Spiritus recognoscit pristinam suam sedem, & aduolat requieturus in illa. Fœlix quicumq; à primordio sedem fecit Deo in animo suo; vel post turpissima facinora, & antiquata scelera, si conuertatur, si pœnités sese Deo sistat, omnia cælestia prompta, & aperta inueniet, & Dei spiritus recognoscens pristinam suã sedem, ocissimè volabit ad illam. Notissimum fuit Ionathæ facinus, quo abiuratum à patre ieiunium violauit: imò & Dei offensio propter illud facinus est notissima, quam vt tolleret Saul sententiam mortis tulit aduersus peccatorē designatū à Domino; designauit Dominus Ionathã, qui de peccato accusatus ait: 1. Reg. 14. *Gustans gustaui in summitate virgæ, quæ erat in manu mea paululum mellis, & ecce ego morior*. Vix hæc confessionis, & compunctionis verba fecerat, & à Deo motus clamat populus: *Ergone Ionathas morietur, qui fecit salutem hanc magnam in Israel? Hoc nefas est, viuit Dominus, si ceciderit capillus de capite eius in terram; quia cum Deo operatus est hodie*. Nemo non sciebat præclara facta Ionathæ, & quòd secum habuisset in illis Deum; sed hæc facta per peccatum abolita erant; & Deus adeò offensus, vt auerius à Ionatha, vt illum iudicio sistaret ad mortem. Cur ergo post Ionathæ confessionem, & compunctionem, sic Deus inspirat populo, vt pristinas Ionathæ virtutes proponat, eundemque cum Deo recolat familiaritate; nisi quia in compunctis peccatoribus plurimum valet pristina seruitia, vt facilem, & promptum Deum faciat supplicionum remissionem? Ait enim ibi Glossa: *Multum prosunt transactæ bonæ; nisi enim Ionathan præterita bona iuuissent, imminentia mala non euasisset: non enim iniustus Deus, vt obliuiscatur bonorum*. Nec scelera, nec peccata adeò obliterant pristinas virtutes, quòd vbi compunctio venerit, non meminerit illorum Dominus: quin potiùs pristina bona multùm conducunt, vt de pœnitentia comite Deum alliciant, & peccatorum nexus absoluant. Chananea fœmina multùm ad Dominũ clamat, nec clamanti Deus respondit, sed tacitur, quasi cõtemnit voces; at vix filius ille prodigus in se reuersus ad patrem pergit, & ait Lucas cap. 15. *Cum adhuc longe esset, vidit illum pater ipsius, & misericordia motus est; & accurrens, &c.* Nondum clamanti prodigo accurrit Dominus, & totam profundit misericordiam; exclamanti Chananeæ obdurat aures, prætendit moras. Vnde hæc differentia oritur? Ipse ait Matth. 15. *Non est bonum sumere panem filiorum, & mittere canibus*. Chananæa numquã inter Dei filios, nec inter Dei domesticos fuerat numerata; prodigus autem etsi nunc alienus, & adulterinus videbatur, tamẽ vnus è filijs, fuerat in domo Patris Dei natus, altus, & educatus; qui vel post tantam perditionem in se reuersus, de pristinarum virtutũ cõmendatione, & facilem, & promptum, imò & sibi accurentē inuenit patrem. Multùm equidem valent pristinæ virtutes, vt vel post peccata humiliato clementiam veniam trahant. De Iesu humilibus, & cõtritis veniã daturo ait Isaias, cap. 42. *Calamum quassatum non confringet*, & merito attritum, & humile post peccata intelligit. Redemptor ibi calamum quassatum: Et erit Iesus adeò facilis, adeò bonus exhibendus humiliato post peccata? Rem insinuat Hieronymus ex illo verbo, *calamum quassatum*.

1. Reg. 14

Mat. 14

Isai. 42.

Glossa.

Hieron.

Quippè ait epistol. ad Algasiam, quæst. 2. *Calamum fractum non conteret. Calamus fractus, qui fuit anteà vocalis, & in laudes Domini concinebat*. Sic post peccata humilitas pristina virtutibus commendata Deum nanciscitur, & benignum, & facilem.

Matth. 18. Egressus autem seruus ille inuenit vnũ de conseruis suis, qui debebat ei centum denarios: & tenens suffocabat eum, dicens. Redde quod debes. Et procidens conseruus eius, rogabat eum, dicens: Patiẽtiam habe in me, & omnia reddam tibi. Ille autem noluit, sed abijt, & misit eum in carcerem, donec redderet debitum.

§. XI.

Mortis, iudicijque memoria sic continet hominem, vt minime illum sinat vel inimicis nocere.

EGressus autem seruus ille inuenit debitorem suum, quem apprehendens suffocabat pro debito, nec vllis precibus illi parcere volebat. Et vnde egressus ad talia venit? Equidem egressus à conflictu iudicij sui, egressus à iudicis diuini conspectu, in suum debitorem exardescit; numquam enim talia auderet, si à conspectu iudicis non fuisset egressus. Quisquis illam postremam horam mente versat; quisquis nescit egredi à consideratione vltimi illius conflictus, sed totus in illo est, fallar, nisi amet parcere etiam hostibus vniuersis. Vidisti aliquando Deum ipsum iratum in homines rebelles, homines sibi inimicos, quos diluuio perdidit, & post perditos infensissimos hostes illos, prænoscens alios nascituros in terra. Gen. 9. *Dixit Dominus ad Noe, & ad filios eius cum eo: Ecce ego statuam pactum meum vobiscum: nec erit deinceps diluuium dissipans terram, &c.* Cur sic mansuescit Dominus in homines futuros? Nonne & ipsi futuri erãt etiam hostes, & rebelles? Quòd si rebelles, & hostes futuri erant, cur promittit Deus se non vindicaturum de illis? Rem insinuat lectio Græca apud Diu Chrysost. vbi habet: *Ecce statuo testamentum meum vobiscum: nec erit deinceps diluuiũ.* Et quidem vbi testamentum meminit, & mortem meminit subeundam, quam semper designat testamentum; nec potuit cum memoria mortalis illius conflictus, non aboleri totum vindictæ desiderium. Vtinam homines sic se cõsiderarent, quasi iam accendentes ad testamentum condendum, nũquam sanè meminissent vindictæ etiam de infensissimis hostibus sumendæ. Barbarissimi Aegyptij barbarissimè tractabant Israelitas; propter quos durissimas plagas sustinebant à Deo, imò dilectissimos filios mortuos videbant. At inter hæc tantum ab fuit, vt Aegyptij insurgerent in Israelitas; quos malorum tantorum causas sciebant, quòd potiùs illos ad fugam, & profectionem hortarentur. Dicit Num. 33. *Profe-*

Gen. 9.

5. 2

Chrys.

Num. 33.

tibi igitur de Ramasse mense primo, quinta decima die mensis primi, altera die Phasse, filij Israel in manu excelsa, videntibus cunctis Aegyptijs, & sepelientibus primogenitos, &c. Quid miraculosius? Israelitæ post consternatam Aegyptum, post spoliatos singulos Aegyptiorum, aureis spolijs onusti egrediebantur videntibus Aegyptijs, nec reclamantibus, nec persequentibus, sed ad profectionem hortantibus. Vnde tàm sedatus animus, & amicus ortus fuit in barbarissima natione erga suorum causas malorum? Nonne illos egredi videbant, cur non magis in illos insurgebant? Videbant illos egredi, sed & eisdẽ oculis simul videbant sepulturas suas adapertas, dum primogenitos sepeliebant; ait enim textus: *Videntibus Aegyptijs, & sepelientibus primogenitos*: mors autem ob oculos posita, non ad vindicandum, sed ad dimittendum illos promptos reddebat. Procopius ibi ait: *Plaga imminens eorum refrenabat audaciam, promptosque ad dimittendos eos fecit.* Nequit equidem simul stare memoria mortis cum vindictæ desiderio, quin potiùs vbi illa est; statim inuenitur iniuriarum obliuio, & indulgentia. Nullus duriorem hostem passus fuit, quàm patiebatur Dauid Saulem, inter eius hostiles incursus, occasionem se vindicandi nactus, ingreditur Dauid hostis tentorium intempesta nocte, hominem dormientem inuenit, & lanceam ad eius caput. Quid tunc Dauid? An arrepta lancea confodit hostem, suosque finiuit labores? Absit; imò socium cupientem percutere cohibuit. 1. Regum. 26. *Et dixit Dauid ad Abisai, ne interficias eum*: & simul ait: *Propitius sit mihi Dominus, ne extendã manum meam in Christum Domini.* Quis in Dauide tam instam vindictam de infestissimo hoste cohibere potuit? Pulchrè aliò datus Chrysost. homil. de Dauide, & Saule, ait: *Dauid intuitus inimici dormientis faciem, hinc maximè sumpsit animum philosophicum. Conspiciebat illum dormientem, & de morte omnibus communi philosophabatur.* Non potuit vel à somno vmbra mortis eam non ebibere philosophiam, qua indemnem, & prorsus liberum dimitteret etiam hostem. Ideò monebat Ecclesiasticus, cap. 28. *Memento nouissimorum, & desine inimicari.* Huc traho dicta tom 3. lib. 14. cap. 7. §. 10.

1. Re. 29

Chryso.

§. XII.

Nimia festinatio in proximorum causis damnandis, & à malo venit, & nimio periculosa est.

EXpende notam damnosissimi exactoris in debitis fratrum, nimirum, *Tenens suffocabat eum, dicens, redde quod debes*, nullas suppetias, inducias nullas misero debitori præstabat, nec manum paulisper ab illo retrahebat, sed magis augebat, suffocabat, omnia spatia præcidens respirandi. Sic damnosissimi homines sunt in causas fratrum; sic multos agit diabolus in fratres; numquam enim à Deo, sed à diabolo venit, hæc nimia, & præceps festinatio in debitis exigendis à fratribus. Nouit aliquando Saul filium suum Ionatham reum sacramenti violati, & clamans ait 1. Reg. 14. *Hæc faciat mihi Deus, & hæc addat, quia morte morieris, Ionatha.* Græcus addit apud Chrysost. *quia morte morieris hodie.* Quis nõ miretur religiosissimum Saulem, qui pro sacramẽto violato, nec proprio filio parcit? Nõne hæc erat Saulis religio, quæ illum impellebat ad tantam vindictã de Dei offensa sumendam? Ab- 1. Re. 14

sit; non enim religio, nec virtus, sed diabolus mouebat hominem; quod vt pateat, expende illa verba, *morieris hodie*: nunquam equidem vera virtus iam præceps est, & festina in exigendis debitis proximorum, quod omnes inducias amputet. Id solùm potest venire de furore diaboli. Chrysost. homil. 14. ad popul. ait: *Non simpliciter dixit, non morieris, sed hodie. Festinabat enim diabolus ipsum in hanc impiam agere cædem, & impellere: Propterea nec sententiæ studium adhibere permittit, ne qua ex mora mali fiat correctio.* Omnes induciæ, omnia defensionis, siue emendationis spatia tolluntur, festinatissimè mors Ionathæ tractatur; faciebat hoc non religionis amor, non Dei offensi dolor, sed diabolus: quippè ait, *festinabat diabolus*; rarò enim, aut numquam tanta festinatio castigationis ab alio venit, quàm à diabolo cupiente profusionē sanguinis humani. Vt meritò dicat Tertull. lib. de patient. *Igitur natales impatientiæ in ipso diabolo deprehendo*: diabolicum consilium est, quòd nimis properè, & festinanter curramus in correctionem fratrum, nec inde aliud potest elici, nisi sanguis. Aiebat Eccles. cap. 28. *Certamen festinatum accendit ignē: & lis festinans effundit sanguinem.* Quod est certamen festinatum à Carthusian. ibi ait: *Increpatio impetuosa inflammat ignem, furorisque impetum.* Maximè cauendi sunt impetuosi motus, & nimis festinantes in fratres, vt qui ingentes iratum flāmas soleant excitare. Sunt in litibus vniuersis sua decreta spatia, certæ induciæ datæ, in quibus & aduocatorum consultationes fiunt, & causæ pondus accuratiùs perpenditur, examinatur, quę spatia si præ festinatione tollantur, nullum bonum iudicium potest sperari. Sic prorsus accidit in quanis causa, quam cum proximo habeas, si certes cum illo, si litiges sine temporis spatijs, sine inducijs, sine moroso consilio largissimam materiam ignibus dabis; proximi, imò Iesu prodiges sanguinem. Præclarè ait Tertull. libr. de patient. *Nihil impetu actum, nō aut offendit, aut corruit, aut præceps abit.* Hinc Psalm. 7. de Deo puniente peccata, ait: *Deus iudex iustus, fortis, & patiens*: Cauit meritò iudicem iustum proponere, nisi & patientem adderet. Et cur necessum fuit punitiuæ iustitiæ patientiam addere? Pulchrè Cassiodorus ibi: *Quia vbi est feruida vindicta, non est temperata iustitia.* Et quas iustitiæ leges, & charitatis non conculcat feruidum cor, abruptumque ingenium in proximorum erroribus tractandis?

Chrysost. | Tertul. | Carth. | Tertul. | Cassiod.

§. XIII.

Patientia expectantis dat, fratres posse lucrari.

VNam hanc conditionem petit homo, nimirùm, *Patientiam habe in me, & omnia reddam tibi*: dum enim exactor patiētiam habeat, & sciat expectare, fallar, nisi omnium lucrum faciat. Ad hec eleganter Tert. lib. de patient. *Erroneam ouem patientia pastoris requirit, & inuenit. Nam impatientia vnam facilè contemneret. Sed laboriosam inquisitionis patientia suscipit; & humeris insuper aduehit baiulus patiens peccatricem derelictam. Illum quoque prodigum filium patientia patris, & recipit, & vestit, & pascit, & apud impatientem fratrem excusat.* Nec bellua, nec homo est, quē patientia non acquirat Deo; nisi Deo patientia esset, quomodo erratilis ouis non periret, cùm primùm fugit? Quomodo filius in substantię dissipatione non dissiparetur?

Tertul.

reunt, & ipse? Tolle patientiam, & perit filius viuendo luxuriose, & perit ouis errabunda, imò vix vnus manet agnus, qui ad dexterā Dei consistat. Sic Oseas 4. vbi numerosissimum populū accipiens Dominus regendum ferrea virga, ait: *Pascet eos Dominus, sicut agnum in latitudine.* In verbo illo, *Pascet*, summum Pastoris Dei rigorem, & iram intelligunt Theophylactus, Cyrillus, Theodor. Antioch. Hieron. & meritò: vbi Deus inducitur irascens, & peccatores feriens, vix e numeroso populo agnum numerant. Rarus esset, aut nullus, qui cū hœdis non periret, si Deus statim peccatores puniret, & non magis circa illos patientiæ, & longanimitatis ostentaret diuitias. Præclarè Paul. ad Rom. 2. *An diuitias bonitatis eius, & patientiæ, & longanimitatis contemnis? ignorans quod benignitas Dei ad pœnitentiam te adducit.* (Rom. 2.) Præclarè D. Bernar. serm. 9. in Cant. verborum consequentiā in eo ponit, quòd ex eo, quod Deus sit diues in patientia, non statim puniens, sed expectans per multa tempora, sequatur, quòd homines sese recipiant ad pœnitentiam. Et cur vocat diuitias patientiæ, & longanimitatis? Equidem patientia, & lōganimitas duo sunt diuitiarum diuinarum fontes affluentissimi, quando ea faciunt animarum lucra, quibus Deus non potest non apparere ditissimus. (Psa. 68.) Rem expedio ex Psalm. 68. vbi ait Dominus: *Pauper, & dolens ego sum.* Pauperem se Deus vocat, dū tamen locupletissimos cæli thesauros esset; quod si scire cupis, in quo consistat illa Dei paupertas; ait Chrysost. in Psalm. 9. *Pauper erat, quia vos esuriebat*: quasi tota Dei paupertas in eo esset, quod raras ad se trahebat hominum animas. Qui ergo ignorat Dei paupertatem consistere in raritate animarum acquisitarum, ille & ignorabit patientiæ, & longanimitatis diuitias, quandoquidem patientia, & longanimitas ingētia lucra animarum faciunt. Et si patientia habet Deus tot lucra animarum, quibus non pauper, sed ditissimus appareat. Quicumque enim peccatores post pœnitentiam cælum replent, id patientiæ diuinæ debet referre. Naum, cap. 1. (Nau. 1.) *Deus æmulator, & vlciscens Dominus, vlciscens Dominus, & habens furorem, vlciscens Dominus in hostes suos, & irascens ipse inimicis suis. Dominus patiens, & magnus fortitudine.* Inter tot exaggerationes diuini furoris, statim diuinam patiētiam proponit: quòd si quæras, cur inter tot iræ Dei ponderantur, patiētia etiam proponitur? Sapienter respondet Rupert. lib. 1. in Naum, cap. 1. (Rupert.) *Vt omnis pœnitens id, quod saluatur, debere se sciat expectantis patientiæ, & nullus impœnitēs in damnatione sua deragare valeat, quasi festinantis impatientiæ.* Duo asserit doctus Pater, ob quæ fuit necesse inter iras diuinas ostentatas, etiam ostentare patientiam: alterum, ne reprobi damnationem suam tribuerent Dei festinatissimæ iræ, feruidæque vindictæ: alterum, vt pœnitentes scirent, cui salutem suam debeant, nimirùm patientiæ. Et verè cunctatio patiens multa mala corrigit, multa bona seminat. Ideò iram illam Saulis in filium, qua dicebat; 1. Reg. 14. (1. Re. 14. Chryso.) *Morieris hodie*, diabolo attribuit Chrysost. citatus §. præcedenti, illis verbis: *Festinabat diabolus ipsum in hanc impiam agere cadē, propterea nec sententiæ studium habere permittit, ne ex mora malis fiat correctio.* Nouerat malus, quot curationes malorum ex mora, & cunctatione consilij prodierint.

§. XIV.

Impœnitentibus detrimentosa est Dei patientia.

NOn paruam pœnam super se petit, nisi resipiscat, qui Dei patientiam petit, dicens: *Patientiam habe in me, &c.* patientia enim Dei valdè formidabilis est, & tremenda ijs, qui nullam habent curam obtinendæ salutis. Psalm. 7. *Deus iudex iustus, fortis, & patiens, numquid irascitur per singulos dies?* Hæc vltima verba sine interrogatione leguntur in Hæbræo, & sine interrogatione transferuntur à pluribus. Aquila sic vertit: *Deus iudex iustus, fortis, & patiens, comminans, & infrendens in omni die.* Deum proponit nobis patientem, & simul dicit, quòd comminatur, & infrendet in omni die. Si singulis horis, & momentis comminatur, & infrendet, quomodo dicitur patiens? Sanè patientia Dei ea est, quæ impœnitentibus hominibus grauissimam intonet comminationem, & iudicium intolerabile. Aiebat Diu. Hieron. *Pulchrè ait comminans, & infrendens omni die. Qui enim propter patientiam suam ita delicta non punit, quasi iratus, & comminatus, diem vltionis expectat.* Patientia Dei in rebellium, & impœnitentium delictis ferendis iram sapit, & futuram vltionem, eò grauiorem, quò tardiorem. Quò spectat illud Prouerb. 5. *Non dixeris, peccaui, & quid accidit mihi triste? Altissimus enim est patiens redditor.* Ex eo, quòd peccatis pœnam Dominus reddat, meritò vocatur redditor; sed illud notandum in hoc redditore, quòd vt peccatores perterrefaciat, dicatur patiens redditor; quasi in Deo punituro delicta, metuenda sit patientia impœnitentibus. Diu. Gregor. homil. 13. *Patiens redditor dicitur, quia peccata hominum & patitur, & reddit. Nam quos diu, vt conuertantur tolerat, nō conuersos durius damnat:* Cui consonat Psal. 9. *Exacerbauit Dominum peccator, pro magnitudine iræ suæ non quæret.* Quæ verba sic ponderat Diu. August. serm. 37. de verbis Domini. *Irritauit Dominum peccator, vis nosse nulla pœna? Irritauit Dominum peccator. Quare hoc dixisti? Quid enim vidisti? Pro magnitudine iræ suæ non requiret. Ideò non exquirit, quia multum irascitur. Magna est ira eius, parcendo sæuit, & iustè sæuit.* De hoc sæpè aliàs, vide supra §. 9.

Psal. 7. *Hieron.* *Prou. 5.* *Gregor.* *August.*

Matt. 18. Videntes autem conserui eius, quæ fiebant, contristati sunt valdè, & venerunt, & narrauerūt domino suo omnia, quæ facta fuerant. Tunc vocauit illum dominus suus, & ait illi: Serue nequam, omne debitum remisi tibi, quoniam rogasti me: nonne ergo oportuit misereri te cōserui tui, sicut & ego tui misertus sum? Et iratus dominus eius tradidit eū tortoribus, quoadvsque redderet vniuersum debitum.

§. XV.

§. XV.

Praeiudicia proximis facta, in iudicio Dei summum subeunt discrimen.

QVi tot sibi debita talenta facilè dimisit Dominus, vbi crudelem propriarum iniuriarum vltorem nactus est hominem, illum irremissibiliter tradit tortoribus. Væ tibi, homo, qui seuerus es in vindicandis iniurijs tibi illatis à proximis; in iudicio diuino nullum inuenies solatium, sed durissimum experieris Deum vindicatorem. Tecum loquitur Psalm. 51.
Psal. 51 *Quid gloriaris in malitia, qui potens es in iniquitate? Tota die iniustitiam cogitauit lingua tua: sicut nouacula acuta fecisti dolum. Dilexisti malitiam, super benignitatem, &c.* Hęc misero opponuntur crimina, quòd nimirùm abiecta omni benignitate, & mansuetudine, totam malitiam exerceat aduersus suos iniuriatores. Quid tunc? *Proptereà Deus destruet te in finem, euellet te, & emigrabit te de tabernaculo tuo, & radicem tuam de terra viuentium.* Propter quòd tot mala veniunt in hominem ex Deo? Proptereà solùm, quod diligitur malitia super benignitatem, quòd abiecta benignitate, non cessas iniurium tibi percutere fratrem. Pulchrè ad hec aiebat D. Athanas. in vita S. Syncletiæ, quam è vetustissimo Codice Gręco apud Cęnobium D. Laurentij Regalis manente translatam in sua bibliotheca habet cultissimus, & studiosissimus iuuenis Diu. Franciscus Brabo de Acuña. Quippè ait ibi Athanas. *Iniustitiam cogitauit lingua tua; quia non cessas conuitijs onerare fratrem tuũ; ideóq; iustum tibi iudicium per eundem Psalmistã ab Spiritu sancto im-* Athan.
ponitur. Proptereà Deus destruet te in finem, & emigrabit te de tabernaculo tuo, & radicem tuam de terra viuentium. Hæc sunt liuidi hominis, & iniuriarum sempiternam memoriam retinentis munera. Hæc mala parit liuor; hęc munera, siue has ruinas ex Deo omnipotẽte habet iniuriarũ propriarum recordatio. Hoc sanè prę omnibus debes timere iudiciũ, nimirùm, quod tu intuleris fratribus. Sapienter Dauid Psalm. 118. ait: *Iudica, Domine, iudicium meum, & libera me.* Nihil sollicitus est de adulterio, nec de homicidio à se pertrato, nec illorũ meminit, dum meminit se iudicãdũ, & in iudicio Dei petit liberari à malo; sed tantùm ait, iudica iudicium meũ, non adulterium, non homicidium, sed iudicium, & libera me. Quasi iudicando homini illud maximè sit timendum, quod fecit ipse de iniurijs sibi illatis. D. Ambros. serm. 20. in Psalm. 118. *Grauior nobis causa est dicenda de iudicio nostro, quàm de errore. Erranti enim facilius datur venia, quàm improbè in alium iudicanti. Necesse est enim tam formã in te redire in iudicij, quàm in alium ipse discernendam putaueris.* Caue, homo, seuerè in fratrem tuum animaduertere; caue districtum iudicẽ erga fratris iniurias tibi illatas agere; nisi velis in Dei iudicio miserè periclitari. Qui enim seuerus vltor iniuriarum existit in fratres, nihil sibi relinquit, ex quo possit sibi in iudicio Dei euasionem autumare. Iacob, Genesis. 49. dum multas benedictiones filijs suis precatur, durè admodum aliquos tractat. Rubeno dicit: *Effusus es sicut aqua, non crescas, quia ascendisti cubile patris tui, & maculasti stratum eius. Simeon, & Leui fratres, vasa iniquitatis bellantia. In consilium eorum non veniat anima mea, & in coetu eorum non sit gloria mea, quia in furore suo occiderunt*

Ps. 118.
Ambr.
Gen. 49.

runt virum, & in voluntate suffoderunt murum. Maledictus furor eorum, quia pertinax; & indignatio eorum, quia dura. Sic & Rubeno & Simeoni dira precatur bonus pater; verùm post hæc Moyses, Deutheronom. 33. dum eosdem Iacobi filios ad benedictionem vocat; sic causam Rubeni meliorâs incipit: *Viuat Rubẽ*, & singulos benedictionibus annumerans, solùm Simeonem missum facit, nec illum nominat. Et cur Ruben maledictus à patre, benedicitur à Moyse, & Simeõ in maledictione relinquitur? Ruben maximum commisit crimen, dum cubile paternũ violauit, sed alioquin mansuetissimus fuit erga omnes fratres, quæ mansuetudo maledictionem in benedictionem commutauit. At Simeon, etsi in castitate non peccauit, seuerissimus fuit vltor iniuriarum à Sichimitis illatarum, homines crudeliter absque vlla misericordia interficiens, quo non habuit ansam, vnde sibi benedictionem conciliaret. Theodoret. in Deuth. quęstion. 76. *Quamobrem nõ benedixit Simeoni? Fraternus amor Rubeni fuit illi benedictionis occasio. Nam illius ergo liberatus est à maledictione Porrò Simeon nullam habuit ansam maledictionis, vt benedictionem consequi deberet.* Tota maledictio Simeonis erat de furore concepto in proximos, de vindicta sumpta propter sibi iniurias illatas, quæ nullã habebat ansam, vt possit in benedictionem commutari. Maledictio pro stupris, pro incestis, & alijs facinoribus, dum inter illa inueniat fraternum amorem, & benignitatem, habet, vnde in iudicio Dei possit mutari; verùm maledictio pro vindicta iniuriarum, nullam relinquit ansam benè sperandi. *Theod.*

§. XVI.

Tanta est Dei seueritas in castigandis iniuriatoribus hominum, vt inde teneamur minimè de vindicta tractare.

Nondum queritur ille, qui in carcerẽ missus est, nec verbum facit apud Deum, & ecce tibi Deus irascitur, & seuerissimè plectit eum, qui conseruum suum misit in carcerem. Cur, ô Deus, non magis cohibes iram tuam? Cur antè omnem patientis querelam, in oppressorem eius tam seuerè animaduertis? Nonne optimi iudicis est expectare oppressorum voces, & quærimonias? Cur tu ante ipsas querimonias iam plectis oppressorem? Sanè ante patientis querimonias Deus irascitur, quia tota diuina seueritas eò tendit, vt præoccupet omnem querelarum locum, vt nulla sit inter homines querela, sed in pace, & dilectione sint omnes. Hinc illæ Dei Patris ad Filium voces, Psalm. 4. *Accingere gladio tuo super femur tuum, potentissime.* Qui enim creabatur Rex totius orbis, non sine causa gladium portat, sed ad vindictam malorum. Sed miraris, quòd iubeatur gladium portare, qui veniebat in mundum prędicaturus dilectionem erga ipsos hostes: quippè ait Matth 6. *Ego autem dico vobis, diligite inimicos vestros.* Si ergo dilectio etiam ad hostes predicanda erat, ad quid gladium ipse portat? Sanè quò Deus sese paratiorem ostendit ad vindictam, eò firmiùs tenetur seruari dilectio inter homines; eò enim tendit diuina seueritas, vt omnem vindictæ locũ præoccupet. Ait Dim. Paschas. in dictũ Psalm. *Imperatur à Patre, vt accingatur gladio suæ fortitudinis ad vltionem inimicorum, ad seruandam eorum* *Psal. 4.* *Matt. 6.* *Pasch.*

rum

rum omnium iura, vt in pace sint omnia, q a possidet. Nec vllus de vindicta cogitet seruorum, dum viderit præstantem Dominum mucrone vltionis accinctum. Qui tàm sollicitum, & seuerum Deum vindicem iniuriarum nouit, impius est, si ipse de vindicta cogitet, si vni Deo non credat vindictam iniuriæ propriæ. Sapienter monebat Paul. ad Rom. 12. *Non vos metipsos defendêtes, charissimi, sed date locum iræ; scriptum est enim. Mihi vindictam, & ego retribuam.* Expende illud, *date locum iræ.* Cui iræ, nisi diuinæ? Equidem iniurius est Dei iræ, qui se vindicare præsumit, nec satis nouit, quàm aptiùs, & meliùs Dei ira vindicabit illum. Ibid. Chrysost. aiebat: *Date locum iræ. Cur ira? Dei. Nam si te ipsum non fueris vltus, Deus erit, qui te iuuando vlciscetur. Permitte itaque illi, vt aduersarium tuum in ius vocet.* Stultissimus est, & iniuriosus Deo, qui de alio vltore iniuriarum cogitat; ipse, ipse nouit vltionum modum, ipse amat per se omnes exercere vltiones; væ tibi, si illi non credis honorem tuum, tuam satisfactionem: ex quo enim ipse in vindictas accingit, omnes iubet supersedere à vindictæ rigore. *Chryso.*

CAPVT IX.

De incidente in latrones.

INterrogat Legisperitus, quis sit suus proximus? Cui Dominus respondet, docens opera, ex quibus censendus fit proximus quisque. Non equidem proximus per patriam, nec per cognationem, nec per amicitiam, nec per sectā, nec per religionem; sed per misericordiam impendendam indigenti debet definiri. Et si cætera desint, munus proximi impletur, vbi indigenti cuique homini subuenitur. Dum habes hominem misericordiæ tuæ indigētem, habes & proximum, & cui te proximum exhibeas. Hunc sensum facilè in præsenti parabola inuenies conspicuum.

Luc. 10. Homo quidam descendebat ab Hierusalem in Iericho, & incidit in latrones.

§. I.

Hominis cogitatio in Deum eleuata, omnimodam parit securitatem: ad terram inclinata, ruinam parit.

TOta ruina hominis miserabilis, quòd ab Hierusalem in Iericho descendat; hoc est, à pacis, Deique visione, ad curas veniat carnales: dum enim per Hierosolimam intelligit ascendentes ad Deum cogitationes, pulchrè in præsenti elicit Theophilactus: *Nisi quis à cogitationibus sublimibus deciderit, non incidit in dæmones.* Securissimum, & penè inuulnerabilem seruat hominem suum alta, & sublimis ad Deū cogitatio. Quis Deum præ oculis habet, & vulnus accipit? Hinc est, quòd nihil magis curet Dominus, quàm hominum, & oculos, & cogitationes ad se rapere, vt sic in tuto homines afferantur. Ad Philipp. 2. ait Paul. *Propter quod & dedit illi nomē, quod est super omne nomen, vt in nomine Iesu omne genu flectatur cælestiū, terrestrium, & infernorum, &c.* Quantulus hic honor ad Filium Dei? Siquidem *Theoph.* *Phil. 2.*

quidem omnes creaturæ ad Deũ comparatæ quasi nihil habentur, quid magni est, quòd omnium genua Filio Dei sistantur? Sanè non hunc honorem iubet Deus exhiberi Filio suo, propter eius emolumẽtum, sed propter creaturarum vtilitatem, quando, dum Deo prosternuntur, eumque in mente habent, non est; vnde possint sentire inimicorum iaculum. Pulchrè Arnob. libr. 1. aduersus Gentes, ait: *Non ipse desiderat supplices nos esse, aut amat substerni tot millium venerationem videre: vtilitas hæc nostra est, & commodi nostri rationem spectans. Nam quia proni ad culpas, & ad libidinis varios appetitus vitio sumus infirmitatis ingenitæ, patitur se semper nostris cogitationibus concipi: vt dum illum oramus, & mereri eius contendimus munera, accipiamus innocentiæ voluntatem, & ab omni nos labe delictorum omniũ amputatione purgemus.* Expende ab illis verbis: *Patitur se nostris cogitationibus concipi, &c.* Nihil non agit Dominus, vt nostris sese inserat cogitationibus, ratus, inde posse constare totam hominis incolumitatem: ex quo enim homo cogitationes suas in Deo fixas habet gustum innocentiæ capit, & omne inimici vulnus cauet. Deut. 27. ait Moyses: *Si audieris vocem Dei tui, vt facias, atque custodias omnia mandata eius, quæ ego præcipio tibi hodiè, faciet te Dominus Deus tuus excelsiorem cunctis gentibus.* Hoc magis miraberis, si præcepta legis Moysis memineris, quæ minutissima erant, circa ciborum electionem, circa vasculorum omnium munditiem, circa frequentes manuum lotiones. Nihil erat in vsibus humanis adeò minimũ, quod non esset cautum in lege Moysis. Et quomodo per has præceptorũ minutias posset conferri tanta celsitudo homini? Tam grata erat

Arnob.

Deu. 27.

Deo vasculorum mundities, ciborum delectio, manuum lotiones, vt per has sic extolleret hominis sui gloriam? Non equidem Deus sibi gratas habebat has minutias, sed illas omnes sub lege posuit, vt dum homo quidquid videt, quidquid tractat, ad Dei legem pertinere nouerit, in omni actione sua semper Deum habeat præ oculis, quo maneat superior omni hosti. Ad hæc Tert. lib. 2. in Mar. *Sacrificiorum quoq; onera, & operationum, & oblationum negotiosas scrupulositates nemo reprehendat, quasi Deus talia sibi propriè desiderauerit. Sed & in ipsis commercijs vitæ, & conuersationis humanæ domi, ac foris, adusque curam vasculorum omnifariã distinxit, vt istis legalibus disciplinis occurrentibus vbique, neque momento vacarent à Dei respectu. Quid enim faceret beatum hominem, quam in lege Domini voluntas eius, & in lege Domini meditabitur die, ac nocte?* Huc solùm spectabat prolixa illa lex circa omnes hominum actiones, vt concurrentibus vndiq; tot legalibus disciplinis, nec momento à Dei conspectu vacarent humanæ cogitationes, quo in summa fœlicitate assererent hominẽ. Cogitatio enim hominis fixa in Deo, hominem reddit omni insultui superiorem, vt illa, quæ à Deo descendit, & separatur, hominem suũ penè irremediabili tradit perditioni. Aiebat Sapiens, cap. 9. *Corpus, quod corrumpitur, aggrauat animam, & terrena inhabitatio deprimit mentem multa cogitantem.* Expende totas, & carnis, & mũdi impugnationes, aduersus quam mentem præualere possint; nimirùm ait, *Deprimit mentem multa cogitantem.* Mens enim, quæ vnum Deum cogitat, nullis externis corruptelis deprimitur; illa deprimitur mens, quæ ab vno Deo diuisa, multa cogitat, multitudini negotiorũ suas

Tertul.

Sap. 9.

suas tradit cogitationes. Hec est perditio penè irremediabilis hominis. Id pulchro exemplo exprimit D. Athanas. in vita S. Syncleticæ, nuper Latinis donata ex Regali S. Laurentij Cœnobio: quippè ait: *In tempestatibus, quæ ab externis fluctibus incumbunt, ad nautarum voces sępè a vicinis nauibus auxilium adest: at sentina nautis dormientibus, marique quieto nauim sępè submergit, eosque nec opinantes opprimit. Est igitur aduersus cogitationes diligentior cura adhibēda.* Quid pulchrius? Componit sanctus Doctor hominem cum naui, & vt nauis tempestatibus acta salutē potest negotiari suam, siuè nautarū diligentia, siuè nautarum clamoribus petentibus auxilium à simul nauigantibus. Sic homo dum ab externo impugnatur, non difficilè potest liberari, & incolumis euadere. At sicut nauis, dum tranquillo vtitur cursu, fluctibusque pacatis gaudet, nisi magna diligentia sentinæ vacuandę adhibeatur, etiā dormientibus nautis, & nihil sentientibus, solet submersioni appropinquare. Sic homo, nisi internis cogitationibus constringendis, & à mundi fæce vacuandis maximè inuigilet, insensibiliter naufragiū incurret penè ineuitabile. Athan.

§. II.

Qui angustas cæli vias vel semel arripit, caueat ad latitudinem mundialem deflectere, ni velit perire.

AB Hierosolymorum virtute descendens in Iericho, hoc est, in mundanam latitudinem, cur in latrones non incideret, à quibus lethalia vulnera reciperet? Ijs equidem semper est latitudo mundana lethalis, qui aliquando triuerunt angustam cæli viam; Threnor. 2. de valentioribus adolescentibus Hierosolymæ dicitur: *Matribus suis dixerunt; vbi est triticum, & vinum? Cum deficerēt, quasi vulnerati in plateis.* Expende, vbi miseri Hierosolymitæ deficiebant vulnerati, nimirùm, in plateis. Qui in arcto, & angusto templi custoditi erant, vbi illas pertęsi angustias, latiores viuendi campos amabant, ibi lethaliter vulnerabantur. Adhæc Diu. Paschas. ibi: *Nostra Hierusalem amara plorat, quia numerosior eius pars vulnerata in plateis exhalatur, cum relicto angusto itinere, vias arripit latiores.* In latioribus viuendi campis vulnera inueniet, & mortē, quisquis ab angusta cæli via deflectit. Nidum tuum aliquando in altis posuisti, Christiane, vt angustam cæli viam calcares, caue ne deorsum respicias, ne ad latiores mūdi vias descēdas, nisi velis mille latronum iaculis transuerberari. Hierem. 2. *Quare ergo Israel factus est in prædā? Super eum rugierunt leones, & dederunt vocem suam: posuerunt terram eius in solitudinem, ciuitates eius exustæ sunt, & non est qui habitet in eis. Numquid non istud factum est tibi, quia dereliquisti Dominum Deum tuum, eo tempore, quo ducebat te per viam?* Ductorem nactus Deum in cælesti via, viam reliquit Israel, vt in latitudinem mundialem abiret, & factus est in prędam leonibus, & perijt consumptus igne. Quid aliud inueniret, qui relicto angusto cæli itinere, vias arripit latiores? Pro deploratis Iudæis orat Dauid Ps. 73. *Vt quid auertis manū tuā, & dexterā tuam de medio sinu tuo vsque in finem?* In dextera manu egrediēte de sinu Dei intelligit Psal. populū Israeliticū à Deo deficiētē, vt mūdi bona possideat. Id quod Ex. 4 significabatur similiter per manū Moysis egrediētē de sinu, & sese extēdentē in tantū, vt leprosa fieret. Thren. 2 Pasch. Hier. 2. Psa. 73.

Quo

Quo posito, notandum est, quòd David non solùm deplorat populum à Dei sinu egressum, sed simul reputat æternam, & irremediabilem egressionem illam. Quippe ait: *Auertis manum tuam, & dexteram tuam de medio sinu tuo usque in finem?* Sed unde colligit David, quòd egressio illa, & separatio populi à Dei sinu usque in finem erit, æterna fuerit? Nonne à sinu Moysis extrahebatur manus, & leprosa fiebat? & statim in eundem reuocabatur sinum, quo manebat munda? Cur non idem sperabatur in Dei populo egrediente à Dei sinu, quòd statim rediret? Cur non magis irreuocabilem putat populum à Dei sinu egredientem, quàm manum egredientem à Moysis sinu? Equidem qui in Dei sinu fuit aliquando, in arctaque eius mandatorum via constitutus, si inde deflectat, vt sæculi terat vias, certissimà inueniet mortis pericula; latrones crudelissimos incurret, à quibus sic spolietur, & deturpetur, vt permittatur à Deo in æternum abire exterminium. D. Pasch. lib. 2. in Thren. ait: *Iacet eò, quia de sinu Dei egressa foris anima, vna cum Dina, vt videret filias regionis huius sæculi, vulnerata est à diabolo, & in membris eius compacta: iam in furore suo auertit Dominus manum suam, Iudæos videlicet abire permisit in exterminium.* Vix est reuocabilis egressus, qui ab arcta cœli fit via, ad vias mundi; vbi quis sinum Dei, angustum cœli iter relinquit, & spatia quærit latioris vitæ, vt instar Dinæ, cum filiabus regionis huius sæculi lætetur; heu quæ pericula incurret? quot latrones inueniet, quot spoliationes patietur, quot vulnera excipiet? Quibus sic nudus, & fœdatus appareat, vt iratus Deus illũ permittat abire in æternum exterminium. Ideo pulchrè monebat Diu. Athanas. in dicta vita S. Syncleticæ: *In sensus nostros nobis etiam nolentibus fures obstrepunt; quo enim fieri potest, vt fumo foris exerto, domus nostra, si fenestra pateant, non denigretur? Quare omnes in forũ egressiones prorsus sunt euitandæ.* Et meritò euitandæ sunt omnes egressiones in forum, nimirum, egressiones, quibus à Deo egredimur, vt fori otiosos conuentus, latioresque vitæ plateas terimus; in his enim vijs, etiam nolentibus nobis fures obrepunt, qui sensus spolientes, in herba sedent. Rara equidem virtus est, & præstantissima, quæ inter mundanorum conuentus latronum vulnera non recipiat. Id quod notans Petrus Damianus in Apol. ca. 28. [illegible] inquit: *Quòd autem Eliseus ad residem Adunam Sunamitis filium de monte Carmelo descendit, istius temporis Monachis patius est veneratione habendum, quàm imitandum. Licet sane Monacho ad sæculum ex voluntate recurrere, quoties virtutem hominum ad vitam poterit suscitare. Illud namque propheticum miraculum eò contigisse creditur, vt ille plenum perfectæ etiam hominem mirarentur.* Vix alius ab arcto viuentis itinere, & à sublimi perfectionis ad latiores sæculi vias secutus resipuit, nisi ille, qui vel mortuos posset in vitam asserere.

Pasch.

Damia.

Athan.

§. III.

Qui à proximorum pace, & concordia discedit, totum fit inconstans, & mutabilis.

Hierosolyma idem est, ac visio pacis; Iericho autem significat Lunam: meritò ergo ille homo descendens ab Hierosolymis, veniebat ad Iericho, quando qui à pace proximorum discedit, totam recipit Lunæ mutabilitatem, & inconstantiam. Ad hæc aiebat

Nazian-

Naziā. Nazianzen. orat. 32. *Iidem homines hodie, eiusdem nobiscum throni, fideique sententiæ sunt, si ita nos duces, & antistites nostri tulerint: cras contraria sedis, & sententia, si spiritus resflauerit.* Odium, atque amicitiam nam nunc imitantur, quod grauissimum est, apud eosdem auditores, contraria loquitur ubi sci... nobis ipsis constantes, sed ... mutante contentionis. Dicas Euripos quosdam esse, nunc exundantes, nunc reciproco fluxu subsidentes. Sanè exundantes, & subsidentes Euriporum fluctus Lunam imitantur, sequuntur; ... enim ad ... matutina ... Luna, mare horridum dorso purpureo, cærulleoque spectantib. obijci, nec violēter propinquam terram pulsat, neque penitus quiescens, sed pacificis quibusdam amplexibus littora salutans, arenam operit, & aridam conuertit in pōtum. Ad post paucas horas, ad semetipsum resilit, & resiliens arentia manentia littoria quasi ridet. Sic varij, & inconstantes homines, quod hodie amplectantur, & cōmendant, post parum damnant, abominantur; & vnde hoc prouenit? Præclare Nazianz. ibi ait: *Immutamus nos contentione*, vbi contentio exoritur, vbi discordia incipit, non erubescimus contraria loqui apud eosdem auditores. Hanc inconstantiæ notam in suis sectatoribus maximè
Mat. 11 cauet Dominus, Matth. 11. *Cum audisset Ioānes in vinculis opera Christi, mittens duos ex discipulis suis ait illi: Tu es, qui venturus es?* Quam Ioannis interrogationem vbi Iesus coram multitudine excepit, sic statim ad multitudinē loquitur: *Cœpit dicere ad turbas de Ioāne: Quid existis in desertum videre? Arundinem vento agitatam?* Cum interrogatur à Ioanne, an sit ipse Messias, nihil magis facit Dominus, quam notam mutabilitatis, & incōstantiæ depellere à Ioanne, prædicans illum non esse arundinem vento agitatam. Id quod notans D. Hieron. epist. ad Algasiam, quæst. 1. ait: *Hieron.* *Numquid ad hoc existis in eremum, vt videretis hominem instar arundinis, qui omni vento impatiens variatur, vt quem nunc laudauerat, de eo nunc dubitet; & de quo prius dixerat: Ecce Agnus Dei, nunc interroget, vtrumne ipse sit an alius sit, qui vel venerit, vel venturus sit? Absit.* Sanè cum Ioannes iam semel Iesum prædicauisset Agnum Dei, poterat præsēs interrogatiō apud ignarum multitudinem, aliquam mutabilitatis notam incurrere. Quod vehementer in amico suo Dominus cauit, & meritò prædicat non eum esse Ioannem, qui semel à se laudatum, postea vituperaret, & semel cognitum, postea ignoraret, quod maximè abhorret à Dei affectis. Et huius indolis mutabilis genium quando vel in vmbra non fuit Deo exosum? Deuth. 23. *Deu. 23* *Non ingredietur mamzer, hoc est, de scorto natus in Ecclesiam Domini.* Et cur meretricum filios sic Dominus ab Ecclesia sua eliminat? Filius meretricis, vt non habet certum patrem, sic pro tēporum, & necessitatis, & vtilitatis occasione parentes variat, modo hunc patrem vocans, modo illum relictum imò despectum faciens, ali sese accommodans sibi vtiliori. Sic semper Deo abominabiles sunt, quicumque in nulla re, siue doctrina firmi sunt, sed prout res tulerit, vel hunc, vel illum colunt; vel hūc magistrum, & parētem, & Deum, vel alium prorsus diuersum, & cō- *Clem. Alex.* trarium vocant. Clemens Alex. ad Gentes ait: *Vides Moysem iubentem, vt non ingrediatur in Ecclesiam is, qui ex meretrice natus est. significat autem eum, qui pro vno solo, qui est Deus, multos falso nomine Deos sibi adscribit, sicut is, qui natus est ex meretri-*

meretrice, multos adscribit sibi patres, propter veri patris ignorationẽ. Equidem adulterinum genium est illud, quod tanta inconstantia laborat, vt pro vtilitatis occasione, Deos, & patres, & patronos, & amicos mutet; & quos modò colit, post modùm vituperet, & vocet in abominationem. Absint vtinã ab Ecclesia Christiana illæ adulterinæ factiones, quibus diuisi populi iam hunc magistrum, iam pestẽ vocant, præsertim cùm vnus debeat esse nobis Magister Christus Dominus. Vnde sapienter Naziã. orat. 32. sic ad sapientum virorum congregationem loquitur: *Quousque enim hæc audientor: Meus, & tuus, antiquus, & nouus, multitudine opulentior; aut tenuior? Senectutis meæ pudet scum aliorum nomine censeor, qui à Christo salutem accepi. Nõ fero circos vestros, & theatra, atque æmulũ hunc, tàm in sumptibus, quàm in animorum studijs, furorem.* Adeant hunc præstantissimum Magistrum iuniores, & abominẽtur sub Doctorum nominibus factiones, & diuisiones nutrire in Ecclesia Christi, & censeri sub alio nomine, qui à Christo salutem acceperunt. Quin potiùs vniuersas has factionarias voces adulterinas reputent, quæ facili negotio, data occasione vel vindictæ, vel lucri maioris, ad alios migrabunt, relictis amicis prioribus. Qui enim relinquunt Hierosolymas, hoc est, qui Dei amorem, & proximi non habent præ oculis, necessum est, vt descendant Iericho, nimirùm, vt subsint Lunæ mutationibus. Naziã.

Luc. 10. Qui etiam spoliauerunt eum, & plagis impositis abierunt, semiuiuo relicto.

§. IV.

Virtutum opera custodiunt hominem ab hostium iaculis.

NOn priùs infligunt plagas latrones hi, quàm spoliẽt hominem à virtutum ornatu; dum enim virtutum adesset ornatus, dum adessent virtutum opera, vix nullus relinqueretur locus plagis latronum. 2. Esdræ. 4. *Et reuersi sumus omnes ad muros, vnusquisque ad opus suum. Et factum est in die illa, media pars iuuenum eorum faciebat opus, & media pars erat ad bellum, & lanceæ, & scuta, & arcus, & loricæ, & Principes post eos in omni domo Iuda ædificantium in muro, & portãtium onera, & imponentium: vna manu suum faciebat opus, & altera tenebat gladium.* Expende modò, quid faciebant ædificantium manus; equidem altera manus gladiũ habebat, quo ferire posset hostes: verum dextera manus instans operi, muros construebat, quibus ipsi prorsus inuulnerabiles redderentur hostibus. Quid plura? Quæ operibus virtutum instat manus, inexpugnabiles muros construit, ne vllus pateat locus iaculis latronum. Ad hæc Ruricius Episc. lib. 2. epist. 14. *Scutum fidei læua contra aduersarios prætendentes, & dextra bonorum operum, tanquam lapidum compositorũ mœnia construentes, &c.* Sic quò plura à nobis fiunt virtutum opera, eò altiora, & inexpugnabiliora mœnia exiguntur, sub quibus tuti simus ab omni incursu latronum. Et adeò nobis pro muris sunt virtutum opera, vt si hæc deficiant, statim pateat ruinæ locus. Matth. 21. ficui virentibus pulchrè folijs ait Dominus: *Numquã ex te fructus nascatur in sempiternum. Et arefacta est continuò ficulnea.* Non inscit Dominus, quòd 2. Esd. 4 Ruric. Mat. 21.

ficus

ficus aresceret, sed quòd in frugifera maneret, cur ergo statim arefacta est ficulnea? Vbi ficus sterilis facta est, ab omnique fructu in perpetuum spoliata, statim non potuit non patere ruinis, non patere & igni, & ariditati. Ex quo Galfridus apud Tilmannum in allegor. ait: *Maledicta arefcit ficus, in qua Deus fructum non inuenit. Sic illis euenit, qui non præmittentes fructus dignos pœnitentiæ, ad sterilem ante tempus festinant deuotionem. Nec immeritò etiam siccitas sequitur, vbi sterilitas inuenitur.* A virtutum fructibus caueat sterilis inueniri, quisquis metuit aridus fieri, vt in ignem mittatur, sequitur enim ruina sterilitatem; adeò vt vix inueniri possit operum cessatio, quin simul & ruina accidat. Bis missos nuntios inuenio in Euangelio, semel ad Iesum, & semel ad Ioannem: ad Iesum misit Ioannes, Matth. 11. discipulos, vt interrogarent: *Tu es, qui venturus es?* Quibus Iesus respondit: *Euntes renuntiate Ioanni, quæ audistis, & vidistis; cæci vident: claudi ambulant, &c.* Ad Ioannem autē mittunt Iudæi Sacerdotes, & Leuitas, Ioan. 1. vt interrogarent: *Tu quis es?* Quibus Ioannes respondit: *Ego vox clamātis in deserto, &c.* Quo circa sapiēter Origenes addubitat, cur Ioannes testimonium vocis solùm reddidit, dicens: *Ego vox clamantis:* Iesus autem non solùm vocis, sed & virtutum reddidit testimoniū, aiens: *Renuntiate Ioanni, quæ audistis, & vidistis; cæci vident: claudi ambulant.* Rationem crediderim redditam ab ipso Ioanne, Ioan. 3. dicentem de Iesu: *Illum oportet crescere, me autem minui.* Et quidem qui minuendus erat, cui instabat occasus, meritò explicatur, non per testimonium operum, sed vōcis tantùm, quando defectum operum semper comitatur occasus.

Galfr.

Mat. 11

Ioan. 1.

Ioan. 3.

§. V.

In proximis numquam sunt sola per se mala spectanda, sed simul cum bonis.

Ecce tibi bonus morum humanorum Magister, dum hominem spoliatum, & latronum plagis percussum, noluit & occisum, & mortuum appellare, sed magis nominat semiuiuum. Et quis inter tot lethalia vulnera, aliud, quàm mortem clamaret, nisi Iesus; qui vt verus hominum Magister, docuit nos in proximis nostris non solùm ponderare, quę mortis sunt, sed & quæ sunt vitæ? Hunc ebibamus omnes Iesu spiritum, & minimè proximorum videamus mala, quin & bona videamus simul. Tertull. lib. de carnis resurrect. dum pro carnis gloria strenuè dimicat, sic ait: *Tenes scripturas, quibus caro infuscatur? Tene etiam, quibus illustratur. Legis cum, quādo deprimitur? Adige oculos, cum, quando releuatur. Omnis caro fœnum, nō hoc solùm pronuntiauit Isaias, sed & omnis caro videbit salutare Dei. Notatur in Genesi, dicens: Non manebit spiritus meus in hominibus istis, quia caro sūt. Sed & auditur per Ioelem: Effundam de spiritu meo in omnem carnem. Itaque si ignominiæ carnis resurrectionem eius expellunt, cur non dignitates potius inducent?* Fœlix, qui (vt Tertullianus de carne philosophatur) ita de singulis suis proximis dicit, in quibus nec videre, nec audire velit mala sola, sed simul cum bonis coniuncta, vt quem propter sola mala vita repelleret, de bonorum commendatione in amore retineat. Præclarè, qui amabat Deum Christum, D. Hil. lib. aduersus Arrianos, dum sibi & mortē, & ignominias obie-

Tertul.

Hilar. ctas videt, inquit: *Non ego audio; Christus ex Maria natus est, nisi & audiam. In principio erat Verbum, & Deus erat Verbum. Non audiam, mortuus est, nisi audiam, resurrexit. Nihil solitarium ex diuinis sacramentis ad suspicionem audientium, & ad occasionem blasphemantiũ proferamus.* Et prudentissime sanctus Pater, vel in Christo sola abiecta, & despecta proponere cauet, ne humanis iudicijs errorem inseminaret. Cuius enim vel sanctissimi viri obscura, & despecta omnia solitariè cernantur, quæ despectionem illi, & damnationem non afferant? Propterea verus proximorum amator, hanc nitatur regulam imitari, ne quid obscurum, & inconditum à proximo peractum audiat solitariè, sed simul cum obscuris componat semper res præclaras. Quęstio aliquando agitabatur de Dauide, cur Deo adeò placuit? Cur tanta beneficia à Deo recepit? Nonne homo adulter fuit, & homicida? Sed & de Saul nullum adulterium sciebatur, nullum homicidium, cùm iam Dei sententia à regno pellebatur. Cur ergo Dauid adulterio, & homicidio fœdatus, sic placuit? Non consideranda sunt Dauidis peccata solitariè, sed simul cum illis ponderanda sunt eiusdem facinora virtutum, quæ simul considerata, tot, tantaque sunt, vt meritò ex beneficio Deo possent tanta beneficia sibi comparare. Procopius in Glossa, ad 2.

Procop. Reg. 7. fatur: *Deus nilominus Dauidem elegit, qui erga alias mulieres cõtinenter vixit: imperium intrepidè gessit: cultum diuinum exercuit: intentus orationi, psalmodiæ diuinæ, dilectioni, & salutis totius populi magnam curam habuit. Præterea erga amicos fidus fuit, gratus erga benefactores, non crudelis in eos, qui iniuria aliqua eum affecissent. Deinde si quisquam alius vmquam, certè hic pauperes amplexatus est, ob quas res homo secundùm cor Dei esse dicitur. Ceterùm, si quãdo humanum aliquid passus errauit, castigauit eum Dominus; non auersatus est bonum alioqui existentem, paucis exceptis, vt qui ad iustam stateram exigens, plura benefacta, quàm malefacta reperit.* Ecce tibi diuini iudicij moralissimã formam in expendendis humanis factis; nõ solitariè respicit mala, sed bona & mala coniungens sub eadem statera diligenter vtramque spectat partẽ, nec permittit à paucis malis ingentia bona obnubilari. Hanc & nos Dei stateram capiamus, nec vmquam fratrum errores solitariè põderemus; sed vbi oculi erroribus instant, simul illos ad benefacta conuertamus, nec de illis, sine ijs sententiam feramus. Qui est, qui non condemnetur, si eius errores solitariè vocentur in examen? Huc reuoco dicta tom. 2. lib. 6. cap. 3. §. 46. à loco Isaiæ. 66.

Luc. 10. Accidit autem, vt Sacerdos quidam descẽderet eadem via: & viso illo, præteriuit. Similiter & Leuita cum esset secùs locum, & videret eum pertransiuit.

§. VI.

Nullus crudelior, & durior in proximos, quàm Sacerdos, qui à Deo deficit, vt vitijs seruiat.

QVis posset videre hominem animam media in via agentem absque eo, quòd aliqua compassio-

passione tangeretur, aliquodq; illi officium exhiberet? Sanè vnus Sacerdos, qui similiter ab Hierusalē in Iericho descenderet; hoc est, qui à Deo, ad vitia properaret. Non inuenit Dominus hominem, cui parabolam crudelitatis, & immisericordiæ aptaret, nisi Sacerdoti à Deo deficienti; & ideò solus Sacerdos, & Leuita proponuntur descendentes ab Hierosolymis, & decliuem peccatorum viam terētes, qui nulla tanguntur misericordia, & compassione proximi morientis. Sunt equidem in viris Ecclesiasticis hæc duo adeò connexa, vt penè videantur inseparabilia, nimirùm, & vitiorum seruitus, & incredibilis in proximos crudelitas. Videbis plurimos è sæcularibus hominibus, qui vitijs seruiant, qui multis constringantur sceleribus, sed qui simul circa misericordiæ opera promptissimi sint. At ex Ecclesiasticis nec vnum vidi vitijs seruientem, qui durissimus nō sit, & crudelissimus in proximos egentes. Zachar. capit. 7. dicitur: *Factum est verbum Domini ad me, dicens: Loquere ad omnem populum, & ad Sacerdotes.* Et cùm statim subijciantur, quę annūtianda essent omni populo, post hęc secundò ponūtur, quæ sint dicēda Sacerdotibus. Qualia hęc? *Iudicate iudiciū meum, & misericordiam, & miserationes facite vnusquisq; cum fratre suo, & viduam, & pupillum, & aduenam, & pauperem nolite calūniari, & vir fratri suo malum non cogitet in corde suo; & noluerunt attendere, & verterunt scapulam recedentem, & aures suas aggrauauerunt, ne audirent, & posuerunt cor suum adamantem.* Expende pulchrum epilogum malitiæ sacerdotalis, & incredibilis eorum duritiei in proximos, illis verbis, *Posuerunt cor suum adamantem.* In adamante duo inuenies cōiuncta, nimirùm, summam duritiem,

Zach. 7.

& mollitiem summā. Durissimus est adamas, & inflexibilis prorsus, nec vlla vi potest frangi, & simul adeò blandus est, & mollis, vt si sanguine hircorum perfundatur, ipsa certè inueniatur mollior. Nō equidem est hęc mollitudo in adamante sine illa duritie; nec similiter in Sacerdote datur mollitudo vitiorum, qua sanguinibus seruiat, quin simul detur incredibilis durities, & crudelitas in proximos. Pulchrè Rupert. lib. 3. ibi: *De adamante illud mirandum, quod cùm tanta sit duritia, solo perfusus sanguine hirci, quod animal libidinosum est, statim dissoluitur. Vnde congrua similitudo est valdè: & cor suum posuerunt adamātem, quia cùm durissimæ ceruicis, & cordis indomabilis essent contra Dñū, mollissimi erant in omnium libidinū fluxum, vt meritò in illos Isaias dicat: Audite verbum Domini, Principes Sodomorum.* Nō sunt hæc duo in Principibus Ecclesiæ, & Sacerdotibus separabilia, & durities, & mollitudo; quanta fuerit mollitudo; quanta fuerit mollitudo ad vitia, tanta in eis erit durities, & crudelitas ad opera misericordiæ, vt inde pateat, quàm rectè æmulētur adamantis naturam. Hos proculdubio respiciebat Hierem. Thren. 4. inquiens: *Filia populi mei crudelis, quasi struthio in deserto. Adhæsit lingua lactentis ad palatum eius in siti. Paruuli petierunt panem, & non erat, qui frangeret eis.* Fateor, iuxta primitiuam litteram, ibi Prophetam locutum de Principibus populi Iudaici, de Sacerdotibus, & Scribis; verùm nemo est, qui possit negare ea ad Sacerdotes, & magistros nostri temporis vsque peruenire. In quibus, postquam se captiuos vitijs tradiderunt, maximè viget crudelitas in proximos suos. Pro quo dicebat Diu. Paschal. ibi: *Quæ enim filia populi mei, nisi Ecclesia plangitur? Sed talibus, & huiuscemodi*

Rupert.

Thren. 4

Pasch.

mundi inuoluta more bestiali peccandi vsibus, crudelis quasi struthio in deserto efficitur, nihil nisi præsentia cogitans, nullam filiorum habens sollicitudinem. Quod ii solemne sit in scripturis, vniuersos peccatores bestijs terræ, marisque comparare, vt iumentis, vt equis lasciuientibus, vt piscibus; vt passim videre licet. At Hieremias vbi ecclesiasticos magistros brutescere vidit in cupiditatibus suis, nulli illos pecori comparat, nisi struthionibus, & lamijs, quas crudelitate vincant; innuens, quàm sint cum Ecclesiasticorum vitijs cõnexa crudelitas, & immanis durities. Inde post aliqua ipse Paschasius dicit: *Multi Doctores impietate sua pellecti crudeliores iure lamijs censentur, & negligentibus struthionibus: quoniã etsi lamiæ crudeliores videantur, nudant tamen mammam, & lactant catulos suos. In quorum profectò cõparatione, quia sectantur, & terrena quærunt, atrociores meritò planguntur, &c.* Hæc ille.

Luc. 10. Samaritanus autẽ quidã iter faciens, venit secùs eum: & videns eũ, misericordia motus est. Et appropiãs alligauit vulnera eius, infundens oleum, & vinum, & imponens illum in iumentum suũ, duxit in stabulum, & curam eius egit.

§. VII.

Filij Dei spiritus ille est, cuius beneficentiam remotissima, & prorsus inaccessa loca sentiunt, si ibi fuerit egens aliquis.

Concors est Patrum sententia, per hunc Samaritanum intelligens Dei Filium; verum hominem, custodem iampridem à lobo, & Prophetis vocatum. Sed qui fieri potest, quòd filius Dei terat viam hominis descendentis in Iericho; & incidentis in latrones? Non id te moueat, ò bone; vbi enĩ fuerit corpus, ibi & congregatur aquila; & vbi fuerit egens, licèt in recessibus terræ, ibi & Dei Filius nouit appropiare. Imo inde sese extollit Filij Dei beneficentia, quòd nullum prætermittat horroris locum, dummodo in illo sit aliquis, cui benefaciat. Petrus adhuc rerũ diuinarum ignarus, Mat. 17. visibili Thaboris gloria captus, clamabat: *Bonum est nos hic esse: Faciamus hic tria tabernacula, tibi vnũ, Moysi vnum, Eliæ vnum:* Sic amãs Iesum, vt simul vellet Moysem, & Eliam habere cum illo; quam Petri inscitiam vno verbo refutat Euangelista; multis, & preclaris D. Proclus, probans nec Moysem, nec Eliam necessarios, vbi Iesus Dei Filius adest. Quid Moyses ad Dei Filium? Quid Elias? Vnius Dei Filij est descendere in omnia loca, etiam horribilia, & inaccessa viuis, si in illa aliquis cadat beneficentiæ capax. Ait Proclus serm. de Transfigur. *Elias precatus farinam viduæ multiplicauit, eiusdemque filium à mortuis suscitauit; Iesus verò postquam à piscatione te, Petre, vocasset, quinque chiliadas satiauit, & ad inferos vsque penetrauit, omnes qui captiui ibi tenebantur, eduxit.* Nullum prætermisit locum Iesus, quò non penetraret, vt egentibus benefaceret, inferna ipsa loca viuis inaccessa ipse calcauit, quia inibi tunc erant eius beneficentię capaces. Descendat egens non in Iericho solùm, sed in terræ viscera descendat, ibique latronum carceribus adstrictus teneatur, dirissimè q; vapulet, dummodo medicinæ sit capax, non relinquetur à Filio Dei,

Mat. 17

Procl.

Dei, sed ibi eum consolabitur. Ioã. cap. 16. aiebat Dominus ad discipulos suos: *Modicum, & iam non videbitis me, & iterum modicum, & videbitis me, quia vado ad Patrem.* Quia ad Patrem ibat, quia sese ostensurus iam erat dignum Filium tanti Patris, expende, quid dicat: *Modicum, & non videbitis me, &c.* Subtrahendus erat ad modicum viuentium oculis, morti tradendus, sepulchro corpus eius claudẽdum, & anima diuinissima inter iustorum animas in Limbo locanda. Et cur necessarius fuit etiam ad modicum tantus descensus Filij Dei, vt se sisteret Patri? An non possit ire ad Patrem, nisi vsque ad illa infima loca descendisset? Equidem non plena Filij Dei misericordia ostenderetur, nisi vniuersa loca peruaderet, in quibus erant egentes eius auxilij? Quippè ait D. Cyril. Alexand. lib. 11. in Ioan. cap. 3. *Sic enim plena misericordia ostenditur, si non solum viuis in hoc mundo, verùm etiam morte oppressis, & in tenebrosis abyssi eccessibus sedentibus dimissionem prædicauerit.* Tũc plenariè se Dei Filium ostẽdit Dominus, suoque simillimum Patri, quando nulli loco, nullis tenebris se subtrahit, in quibus possit egentibus benefacere. Nec miror Filiũ Dei nullum locum prætermittere, vt benefaciat, quando eius aduersarius diabolus vt malefaciat, in horrentia cadaueribus loca, se claudit. Matth. 8. dicitur de Iesu: *Et cùm venisset trans fretum in regionem Gerasenorum occurrerunt ei duo habentes dæmonia de monumentis exeuntes, &c.* Dæmones in monumentis habitabant, quibus liberum erat habitare in paradiso; & quidem antiquitùs in paradiso erant, & arboribus inserti mortem conciliarũt humano generi. Quomodò ergo modo non paradisos incolunt, vt capiant Euas, vt impugnent Susannas, sed horrentia habitant monumenta? Tanta est malignitas dæmonis, qui inter mortuorum horrorem deget, dummodo noceat humano generi. D. Paschas. lib. 5. in Matth. *Attende, quæ sæuitia dæmonum, quiuè furor, aut quæ rabies erga humanum genus, dũ ferre nequeunt mortis homines, qui viuos gestiunt sepelire, & se ipsos sepulchris mandant, vt homines redigant in sepulchra.* Non horret dæmon sepulchra intrare, dum homines percutiat; & horrebit Dei Filius descendere vsque ad mortuos, vsque ad inferni intima, vt egentibus proficiat? Absit; imò hoc certum sit, quòd vbicumque fuerit inops, & capax misericordiæ diuinæ, eò descendet Dei Filius.

Ioan. 16

Cy. Al.

Matt. 8.

Pasch.

§. VIII.

Qui peccatori medelam afferre velit, non tot adhibeat remedia austera, quot mitia, & suauia.

HVc conueniant, qui animarũ saluti operam impendunt, & videant, qualia diuinus Samaritanus adhibeat remedia peccatorũ vulneribus. Vinum equidem habet, quod mordax est, & absterum; sed & oleum, & alligaturas adhibet, & deinde ponit infirmum supra iumentum, & quem tripliciter fouet per oleum, per alligaturas, per impositionem supra iumẽtum, semel per vinum mordet, & ferit. Sic quisquis plagis peccatorũ medetur, pluries vtatur mitibus remedijs, quàm absteris. Paul. 2. ad Corint. 4. *In virga veniam ad vos, an in charitate, & spiritu mansuetudinis?* Ex vna parte virgam nominat, & ex altera charitatem, & spiritum mansuetudinis, binas lenitatis species vni opponens absteritati. Ibi D. Ambros. *Quid vultis, inquit?*

2. Cor. 4

Ambr.

quit? *In virga veniam ad vos, an in mansuetudinis spiritu, & in charitate? Semel virgam dixit, bis mitiora subiecit, adijciens mansuetudinē charitati.* De rigoris thesauro vnam apponit virgam; at de lenitatis arcano binas subijcit species, & charitatem, & mansuetudinem, vt omnes discant sese in lenitate erga errantes proximos abundantiores exhibere. Quam superabundantiā misericordiæ in Iesu agnoscebat illa, Cant. 1. aiens: *Meliora vbera tua vino:* mordacem increpationem per vinum explicat, per vbera miserēdi fontes; vbi autem increpationem, & rigorem meminit, singulariter vinum nominat; verùm ad expressionem misericordię, non singulariter, sed pluraliter vbera proponit. Nescit enim misericordiæ, & lenitatis affectus, nisi de duplici gurgite prosilire in effectum. Ait Diu. Bernard. serm. 10. in Cant. *Duo sponsi vbera, duo in ipso sunt ingenitæ mansuetudinis argumenta, quod patienter expectat delinquentem, & clementer recipit pœnitentem. Gemina, inquam, dulcedo suauitatis exuberat in pectore Domini Iesu.* Bina semper à Iesu spiritu veniunt fluenta lenitudinis; nec nisi de multiplici gurgite charitatis vena profunditur, quādo rigor vix oriri permittitur ab vno. Hinc Isaiæ 61. *Spiritus Domini super me, eo, quòd vnxerit me: ad annuntiandum mansuetis misit me, vt mederer contritis corde, & prædicarem captiuis indulgentiam, & clausis apertionem. Vt prædicarem annum placabilem Domino & diem vltionis Deo nostro.* Expende illud, *annum placabilem, & diem vltionis;* quippè ira vindex vnius diei clauditur spatio, mãsuetudo placabilis annum implet: & cur sic angustat iram, qui in tantum misericordiæ dilatat campos? Ipse ait: *vt mederer contritis corde*: vbi infirmi sanandi sunt, vbi miseri errones in bonam frugem reuocandi, rigor aliquis forsan erit necessarius; at mansuetudinis, & lenitatis fontes semper supra rigorem debent multiplicari: nescit enim aliter mederi Spiritus Christianus. De ipso itē Iesu Isaias ait, capit. 11. *Requiescet super eum spiritus Domini, spiritus sapientiæ, & intellectus, spiritus consilij, & fortitudinis, spiritus scientiæ, & pietatis, & replebit eum spiritus timoris Domini.* Hæc tot dona habet Iesus, nimirùm, sapientiam, intellectum, consilium, fortitudinem, scientiam, pietatem, timorē Domini; è quibus, duo tantùm video aliquid triste hominibus renūtiare; timor enim, & fortitudo nescio quid præseferunt tristitiæ, & insuauitatis; reliqua quinque dona multiplicem ostendunt suauitatem. Et cur duo solùm apparent insuauia; quinque autem dulcedine videntur redundare, nisi quia de Iesu spiritu venit, quòd plura sint argumenta mansuetudinis, in vulneribus peccatorum curandis? Ait D. Bernard. serm. 16. in Cant. *Vides, quot phialas plenas odoramentis cælestis medicus præparauit ad sananda vulnera? Attulit spiritum sapientiæ, & intellectus, spiritum consilij, & fortitudinis, spiritum scientiæ, & pietatis, & spiritum timoris Domini. Septem sunt numero; ex his profectò infudit oleum meis vulneribus; infudit & vinum, sed minus quàm oleum. Sic nempè congruebat infirmitatibus meis, vt misericordia superexaltaret iudicio, quemadmodum oleum vino superfertur infusum. Attulit proinde quinq; cados olei, vini non nisi duos. Vinum siquidem timor tantùm, & fortitudo fuere, reliqua quinque oleum propria suauitate designant.* Sic semper in mansuetudinis, & lenitatis argumentis abundet, quisquis cupit in proximis curare peccatorum vulnera.

Cant. 1. Bernar. Isai. 61. Isai. 11. Bernar.

§. IX.

§. IX.

Deum decuit, nihil vile, & iniuriosum non perpeti, sed omnia subire.

MIrabar Dauidis humilitatẽ, qua clamabat, *iumentum factus sum, &c.* Sed vt mirere magis, Dei Filius celsissimam humanitatem suam velut iumentum facit, vt seminecem hominem proprijs sustollat humeris: quippè ait, *Et imponens illum in iumentum suum, duxit in stabulum.* Vbi ferè vniuersi Patres per iumentum hoc intelligunt Christi humanitatem, quæ iuxta Isaiam, dolores nostros tulit, & verè languores nostros ipsa portauit. Sed cur, Domine, sic altitudinem tuam exinanis, vt vel instar iumenti fias in comportandis hominibus? An aliquid est iumento seruilius, & vilius? Docet equidem infinitam, increatamq; Dei virtutem, quòd sicut in altitudine sua nihil altũ, & illustre prætereit, quod in se non contineat, sic & in demissione, nihil imum, & vile refugiat, quod non sustineat. In omnibus enim debet patere virtutum diuinarum infinitudo: & vt ex limitatione creatæ virtutis prouenit non omnia sustinere; sic ex illimitatione, & infinitudine increatæ virtutis venit, quòd se dimittens Deus, omnia vilia sustineat, & nihil refugiat. Ad Philip. 2. ait Paulus de Iesu: *Semetipsum exinaniuit, formam serui accipiens, in similitudinem hominum factus, & habitu inuentus vt homo. Humiliauit semetipsum, factus obediens vsq; ad mortem, mortem autem crucis.* Philip. 2.
Sanè obedientissimum sese Dominus posset exhibere Patri, etiã mortis illius ignominia sublata, cur ergo maluit non solùm Patri obedire, sed etiam obedire ei in sustinenda morte plena acerbitatis, & ignominiæ? Ex quo Deus sese dimittens, formam seruitutis suscepit, nihil seruile, etsi humile, & ignominiosum detrectare decuit, sed omnia sustinere. Ait D. Chrysost. serm. 6. de passione: *Quare totius Dominus creaturæ formam seruitutis intraret, nisi vt totas seruitutis iniurias sustineret?* Cur aliquod sustinere refugeret infinita virtus sustinendi? Vt nullum est attributũ diuinum, quod non comprehẽdat omnia sui generis obiecta; sic nec diuina est patientia, quæ non sustineat omnia genera patiẽdi. Apud Lucam, cap. 18. ait Dominus: *Ecce ascendimus Hierosolymam, & consummabuntur omnia, quæ dicta sunt per Prophetas de filio hominis. Traditur enim gentibus, & illudetur, & flagellabitur, & conspuetur, &c.* Sustinuisset Filius Dei crucem, sustinuisset mortem, quid necessum erat sustinere tot genera irrisionũ; & opprobria tot sputa? Quia sustinebas Filius Dei, cuius infinitæ virtutis erat, nullum genus prætermittere sustinentiæ, vt sic illimitata eius potestas illucesceret. Chrysost. sermon. 6. de passion. ait: *Non sufficit passio communis, nõ mors secreta, non mors simplex: nisi vt quãta erat patientia singularitatis, tanta esset & singularitas passionis. Actum est, vt Author seculi, seculo teste moreretur; & à mundo, mundi Dominus antè per pœnam, quàm per gloriã cognosceretur.* Singularitati patientiæ singularitas passionis debuit respõdere, ne dum aliquid passionis subtrahitur, aliqua suspicio cõtra infinitudinem patiẽtiæ generetur; quin potiùs dum omnia acerbitatis, & vilitatis genera accipiuntur, omnipotens Dominus in illis accipiendis clarissima suæ virtutis argumenta edat. Memini aliquando illud Eccles. 1. *Qui addit scientiam, addit & laborem;* quæ verba expen-

Chrysost. Luc. 18. Chrysost. Eccl. 1.

expendens Hugo Cardinal. ait: *Siue homo sit, siue Deus, qui addit scientiam, addit & laborem*. Et quidem in Deo, & scientia, & laborum sustinentia pari passu currunt; vt enim Verbum diuinum omnia dicendo, & repręsentando; infinitudinem paternæ sapientię manifestat, sic idem Verbum omnia sustinendo in mundo; & nihil vilitatis refugiendo, infinitudinem paternæ ostendit patientiæ. Quò spectans D. Cyprian. de patientia, ait: *Quia ad hoc descendisse se dixerat, vt voluntatem Patris faceret: inter cætera admirabilia virtutum suarum, quibus iudicia diuinæ maiestatis expressit, paternam quoque patientiam tolerantia tenore seruauit*. Tolerantię tenor exprimebat in Iesu paternam, & diuinissimam patientiam, quæ vt diuina, & infinita erat, sic eodem tenore tolerantiæ ad vniuersa ferebatur mala. De quo Paul. ad Hæbros, cap. 4. *Non enim habemus Pontificem, qui non possit compati infirmitatibus nostris: tentatum autem per omnia*. Tolle peccatum, & nullum tentationum, & acerbitatum genus inuenies, quod Iesus meus non fuerit passus; cuius infinitam patientiam non minùs dedeceret, aliquam acerbitatem subterfugere, quàm eiusdem sapientiam dedeceret, si aliquam non calleret veritatem. Decuit ergo Dei Filium, sicut omnia noscere, sic per omnia tentari, vt dicat D. Cyrill. Hierosol. cathech. 4. *Cùm absoluisset Iesus cursum patientiæ, ascendit tandem ad cælos*. Absoluit cursum patientiæ, quia quidquid patientia diuina potest, omnia in singulis generibus subiuit.

Cypria. Hebr. 4 Cyril.

Luc. 10. Et altera die protulit duos denarios, & dedit stabulario, & ait: Curam illius habe, & quodcumque super erogaueris, ego cùm rediero, reddam tibi.

§. X.

Non sine magno laborum pretio salus est comparanda.

AVdis Deum de infirmo suo cum stabulario pasciscentem; duxerat enim infirmum in stabulum. Cur non magis duxit infirmum in xenodochium, & ibi egit de infirmo suo cum xenodotheti, sed maluit ducere in stabulum, & agere cum stabulario? In xenodochio gratis prorsùs curantur infirmi omnes; in stabulo autem illi infirmi curantur solùm, qui pro cura accipienda exhibent pretium. Huc conueniant peccatores, & discant, vnde curam debent requirere suis vulneribus; non equidem ex xenodochio, sed ex stabulo, non gratis, nec sine operum sumptu; sed magno exhibito laborum pretio. De seruo suo dicit Dominus, Isaiæ 42. *Lignum fumigans non extinguet*. Et quantum hoc ad Dei seruum, quòd non extinguat lignum fumigans? Sanè ex ligno fumigante non facilè excitatur clara ignis flamma, sed difficilè, & ægrè, & multis à fumo priùs extractis lacrymis, adeò vt propterea ratus sit, qui tanto lacrymarum sumptu velit instare fumiganti ligno, & non magis illud extinguat. Qui autem lignum fumigans non refugit, nec extinguit, sed magis illi instat, vt flammam excitet, is non amat habere sibi vltrò oblatam Isai. 4.

tam flammam ignis, sed magno lacrymarum sumptu comparat illam. Quid plura? Dei serui vt in se excitent diuinum salutis ignem, non fumigans lignum, hoc est, nó molestias operum repellunt, sed per lacrymas, & labores illum excitare nituntur. Ad hæc ait Athanas. in vita Diu. Syncleticæ nuper translata: *Magnus labor iis, qui ad Deum primum accedunt, propositus est, sed inenarrabilis posteà manet eos lætitia. Quemadmodum enim qui ignem suscitare volunt, fumi molestia lacrymas ab eorum oculis excutit, deinde quod quærebant, consequuntur. Sic quoque diuinus ignis in nobis lacrymis, & laboribus accendendus.* Non vltrò accenditur flamma salutis, sed lacrymis à fumo extractis, & laboribus plurimis excitanda est. Turpiter equidem errat, qui tantam animæ salutem comparare præsumit, & nullum laborum sumptum prætendit. Matth. 20. atebat Dominus: *Ecce ascendimus Hierosolymam, & filius hominis tradetur Principibus Sacerdotũ, & Scribis, & condemnabunt eum morte, & tradent eum gentibus ad illudẽdum, & flagellandum, &c.* Vix ascensus in Hierosolymam proponitur, & filius hominis ostenditur sub flagellis, sub morte; numquam enim celestis ciuitatis ascensus habetur absque magno externi hominis dispendio, & laborum pretio. Quippè ait Abbas Isaac homil. 1. apud Tilmamnum: *Ad pacis visionẽ properantibus (hoc enim Hierosolyma) tradẽdus est filius hominis: homo exterior gentibus alienis, id est, abstinentia, vigiliis, cineri, & cilicio, laboribus, & alieno imperio, vt ab his affligatur, & cruci affigatur, donec funditus à proprio sensu, & veteris vitæ consuetudine moriatur.* Ciuitatem cælestem, salutẽ æternam ille peccator videbit, qui sese tradit laboribus pœnitentiæ; à mortificatione, & carnis maceratione habebis posse ascendere in cælestia. Nec vllus est filius hominis, qui sine laborum, operũque sumptu, & pretio peccatori comparauerit vitã æternam. Imò de similitudine filij hominis hoc venit, quòd non rapina, sed magno laborum pretio salus comparetur. Paul. c. 8. ad Rom. *Quos præsciuit, & prædestinauit cõformes fieri imaginis filij sui ut sit ipse primogenitus in multis fratribus: Quos autẽ prædestinauit, hos & vocauit, & quos vocauit, hos & iustificauit, quos autẽ iustificauit, illos & glorificauit.* Vidisti homines à Deo prædestinatos, & vocatos, & iustificatos, & glorificatos; sic Deus illis & iustitiã, & gloriã impertiuit gratis? Sic absq. vllo labore suo, absq. vllo pretio operũ exhibito vsq; ad gloriam peruenerunt? Sanè vocatos, iustificatos, glorificatos ibi audio; & vbi dicuntur laborantes? In illis verbis gloriæ pretium innuitur, nimirùm, *Conformes fieri imagini filij sui*; in quibus enim aliqualis similitudo, & conformitas cum Filio Dei est, non potest non esse laborum tolerantia, & passio ad salutẽ cõparandã. Sic nascẽs Dominus in Bethleẽ, salutẽ dum coæuis infantibus præparat, illos ferro, mortique tradit. Et cur largiturus salutem pueris, nõ largitur illam, nisi truci occisione mediãte? Erãt pueri Dei Filio similes ætate tẽporali, & quia similes Filio Dei, sine tanti laboris pretio salutẽ non debuerunt cõparare. Ait pulchrè D. Leo, ser. 7. in Epiph. *Vt imitatoribus suis quid gloriæ pararet, ostẽderet, ortus sui tẽpore editos martyrio consecrauit, vt in Betheleem geniti per cõmunionẽ ætatis, consortes fierent passionis.* In quibus fuit conformitas cũ Dei Filio, vel in ętate, nõ debuit nõ esse conformitas passionum, & laborum, per quos intrarent in regna cælorum.

Athan. Mat. 20 Isaac. Rom. 8. Leo.

§. XI.

§. XI.

Mundanæ amicitiæ omnes deficiunt; Christiana charitas veteribus donis semper noua addit.

PRob charitas à Iesu mundo illata, seminecem hominem videt: curandum suscipit: oleo delinit: ligaturis fouet: ducit in stabulum: stabularium denarijs datis obligat, & insuper promittit alia, aiens: *Cùm rediero, reddam tibi.* Et cùm redierit, reddet, quando ergo finem faciet præstandi? Ea est, mihi credite, sola Christi charitas humanis cordibus inseminata, quæ nullum vmquam præstandi finem faciat. Cant. 1. *Meliora sunt vbera tua vino, fragrantia vnguentis optimis. Oleum effusum nomen tuum, ideò adolescentulæ dilexerunt te.* Christianam charitatem vberibus comparat, & prophanas amicitias vino; & quò vbera excedunt vuas, eò Christiana charitas mundiales excedit amicitias. Sed vuę pretiosiores sunt, & ditiores, & gratiores hominibus, quàm vbera: in quo ergo vuæ possunt superari ab vberibus? In eo maximè superantur ab vberibus vuæ, quòd vuę facilè expoliantur omni succo, & prorsùs aridæ relinquuntur ad ignem; vbera autem numquam valẽt exhauriri, sed nouis quotidiè augmẽtis ora sitientia rigant. D. Bernard. serm. 9. in Cantic. *Pulchrè vino cõparat carnalem affectum. Vt enim vua semel expressa non habet iã quòd denuò fundat, sed perpetua ariditate domatur; sic caro impressura mortis ab omni prorsus sua delectatione siccatur, nec vltrà reuirescit ad libidinem. Verùm vbera non sic. Hæc enim cùm exhausta fuerint, rursus de fonte materni pectoris sumunt, quod propinent sugentibus. Meritò proinde meliora carnis, sæculive amore afferuntur vbera sponsæ, quæ nullo vmquam lactentium numero aresiunt, sed semper abundant de visceribus charitatis, vt iterum fluant.* Qui carnalis amor, non tandẽ vel in morte siccatur? Quæ mundialis amicitia non exhauritur vel in pressuris vt vua? Vna est charitas Christiana, quæ nescit exhauriri, nescit præstandi finem, siuè in lætitia, siuè in pressuris vetera dona nouis obscurat. Propone tibi ob oculos adolescentem illum filium, Luc. 15. dum a patre discedit, mille carnales obit amicitias, & post paulùm *omnia consumpsit, viuendo luxuriosè*, in summam paupertatem redactus, cupiebat ventrem implere de siliquis, *& nemo illi dabat.* Vbi amici, vbi dilectæ? Sanè nemo illi dabat, omnia fuerant iã exhaurita. In se reuersus ad patrem festinat: quid tunc pater? *Misericordia motus est, & accurrens cecidit super collum eius, & osculatus est eũ.* Insuper ad seruos dicit: *Citò proferte stolam primam, & induite illum; date annulum in manũ eius, & calceamenta in pedes eius: & adducite vitulum, &c.* Sufficeisset filio, quòd pater illi misericordiam faceret; cur post hanc addit tot dona, & amplexus, & oscula, & vestes, & calceos, & vitulum? Sanè filio ea misericordia prima sufficiebat, qua admitteretur in domo paterna; at diuinæ charitati non sufficiebat vna misericordia, sed nouis semper muneribus manifestanda erat, nec exhaurienda. Præclarè ad hæc Ruricius Episcopus. lib. 1. epi. 2. ait: *Ea misericordia sufficit hæredi, quin etiam paterna clementia venia sola non sufficit, quòd vlnis fouet, quod gratia permulcet: nisi & munera largamultiplicet. Dat annulum, ne rursus à patre, perfidia duce, discedat: calceamenta dat pedibus, quò facilius ardui itineris aspera, & dura contem-*

Marginalia: Cant. 1. — Bernar. — Luc. 15. — Ruric.

continuat; dat & ipsam primam stolam, &c. Nec vllum finem ponit largiendo, quæ à cælis venit clementia, & charitas. De hac dicebat Apost. 1. Corinth. 13. *Charitas numquam excidit*; hoc est, perpetuis viret operum augmentis, in eodem semper vigore est, vt benefaciat. Fulbertus Carnotensis epist. 70. ait: *Verè viuit hic, & fulgurat illa fortis, & speciosa charitas, quæ secundum Apostolum patiens est, benigna est, & cuius vigor numquã excidit.* Nullis effusis donis nouit arescere charitas Christiana, sed semper sub eodem vigore ad largiendum perseuerat, vt illi optimè quadret, quod diuinæ bonitati aptatur, nimirùm ait D. Basil. Seleuc. orat. 2 *Diuinæ bonitatis imber delatus posterioribus donis obscurat priora.* Sic charitatis imber numquam non effundit illustriora dona.

1. Co. 13

Fulbert.

Basil.

Luc. 10. Quis horũ trium videtur tibi proximus fuisse illi, qui incidit in latrones? At ille dixit: Qui fecit misericordiã in illum. Et ait illi Iesus; Vade, & tu fac similiter.

§. XII.

A quocumque fiant, siuè vicino, siuè extraneo opera salutis, per se spectanda sunt, & imitanda.

A Samaritanorum conuictu; & operibus maximè Iudæi omnes abhorrebant, & quidẽ meritò, quando alienissimos ab illa vera religione mores habebãt. At vbi inuentus est Samaritanus, qui fecit misericordiam in hominem percussum à latronibus, statim Dominus monet Iudæum: *Vade, & tu fac similiter.* Cur, Domine, non magis caues Samaritanorum mores? Cur proponis sequendum Samaritani exteri, & infidelis opus? Erat opus misericordiæ, & quæcumque salutis opera non à quo fiant censenda, sed per se spectanda, & imitanda sunt. Rem pulchra ratione conficit Theodoretus serm. 1. de fide: *Atque alibi quidem videre est, eos, qui singularum artium quærunt fructus percipere, minùs esse sollicitos, qua elocutione, quovè idiomate sint illorum artifices. Neque enim Atticos esse sutores curant, neque fabros ferrarios, neque architectos, neque pictores, non ipsos denique factores nauium, non gubernatores. Verum siuè Scythæ, siuè Sauromatæ, siuè Hispani sint, siue Aegyptij, summa cum voluptate vtuntur eorum artibus, solam ab his fidẽ, diligentiamq; poscentes; minùs autem ægrè ferunt gentium, locorumque differentiam. Item qui citharædi fidibus oblectantur, solam audire vocum consonantiã quærunt, neque sit ne is Græcus, aut Barbarus sciscitari contendunt. Et tamen in solo perdiscendæ virtutis studio, non curiosi, ac non solliciti esse nõ possunt, sed ignominiam fieri sibi, probrumque existimant, si quis homo externus eos ad veritatem erudiat.* Et quando omnium artium opera à quouis fiant, siuè extero, siuè vicino, per se ipsa spectantur, quæruntur, suscipiuntur; cur non etiã per se spectentur, & suscipiantur opera salutis? Hæc equidem ratio euidentissimè conuincit Gentiles; aliam proponit ad Christianos Nazianzen, orat. 25. aiens: *At etiam peregrinum, & externum præconẽ habemus, dicet fortassè quispiam ex his, qui ni-*

Theod.

Naziã.

qui nimis circumscripti, & carni deditisunt? Quid? Nonne Apostoli peregrini fuerunt? Nonne multarũ nationum, atque vrbium hospites? Audi, quid Paulus dicat, vt nos, inquit, ad gentes, illi autem ad circumcisionem. Sit sanè Petri Iudaa, quid Paulo cum gentibus commune, Luca cum Achaia, Andraa cum Epiro; Ioanni cum Epheso, Thoma cum India, Marco cum Italia? Et quis præconem salutis, quia exterum repellat, & non magis accipiat? Et verba, & opera bona etiam exterorũ, & peregrinorum potestatem habent præstandi suscipientibus salutem. Propone tibi ob oculos Ionam, cap. 3. *Et cæpit Ionas introire ciuitatem itinere diei vnius: & clamauit, & dixit: Adhuc quadraginta dies, & Niniue subuertetur. Et crediderunt viri Niniuita, &c.* Sanè exterus erat, qui ruinam minabatur, & tamen Niniuitæ salutarem timorem ebibunt; quo mercati fuere salutem. Id quod ponderat D. Basil. Seleuc. orat. 12. inquiens: *Comminatur extraneus, & ad eius orationem mores commutat ciuitas vniuersa: extraneus loquebatur, ac veluti demissum cælitus oraculum pertimuerunt, & ad vnam vocem luctui indulgebant.* Et quidem sapientissimè; res enim tanti periculi, in cuiusuis ore erat timẽda, & à quopis diceretur, obligabat sapientes, vt haberent rationem salutis.

Ion. 3.

Basil.

§. XIII.

Opera misericordia ab infidelibus facta, summa efficacia sunt, vt fideles trahant in sui imitationem.

SAmaritani misericordia proponitur; & statim ait Dominus Iudæo; *Vade, & tu fac similiter.* Et cur fidelis homo non faciat bona, quę vel ab infidelibus fieri videt? Equidem efficacissimæ sunt infidelium misericordiæ, vt misericordes, & humanos fideles efficiant. Elias dum populum dura famẽ percutit, nec fructus, quibus vescantur miseri, generari sinit, & ipse etiam famẽ incurrit. Cui Dominus ait. 3. Reg. 17. *Surge, & vade in Sarepta Sidoniorum, & manebis ibi; pracepi enim ibi mulieri vidua, ut pascat te.* Sidonij Gentiles erant, & infideles, similiter & vidua illa erat Gentilis; cur ergo Dominus voluit, vt Elias acciperet cibum à Gentili? Pulchrè D. Basil. Seleuc. orat. 11. *Viduam, & pauperem ac praterea Gentilem nominat, vt vel inuitus Elias maneat humanus.* Videns enim viduæ Gentilis in se humanitatem, lapideus esset prorsus Propheta, nisi & ipse humanus erga suos fieret. Valent etiam infidelium bona opera, fideles, licèt inuitos ad similia trahere. Notissimus est ille Cẽturio Romanus, cuius fides visa fuit admirationem facere ipsi Christo. Is cùm audisset de Iesu, Luc. 7. *Misit ad eum Seniores Iudaorum, rogans eum, vt veniret, & saluaret seruum eius. At illi cum venissent ad Iesum, rogabant eum solliciè, dicentes ei: Quia dignus est, vt hoc illi prastes; diligit enim gentem nostram, & Synagogam ipse adificauit nobis. Iesus autem ibat cum illis, &c.* Annuit Iesus Iudæorum votis, & cum illis ibat ad Centurionem; cur cùm illis voluit ire? Alias omnes dimittere consueuerat, aliquod miraculum patraturus; & maximè cauebat Iudæis etiã petentibus ostendere signa. Cur modò tot Senioribus Iudæorum comitatus pergit daturus puero Centurionis salutem? Equidem non cum illis ibat ad miraculi effectionem, sed magis illos ducebat ad vidẽdam Gentilis Centurionis virtutem, quæ vel deberet cõuertere Iudæos obduratissi-

3. Reg. 17.

Basil.

Luc. 7.

duratissimos. Pulchrè ait Chrysolog. serm. 102. *Videtis, quia Christus ducebat magis Iudaeos, quam adduceretur à Iudæis; vt audirent esse penes Centurionem diuinitatis reuerentiam, penes Gentilem legis cultũ, penes militem stipendium gratiæ, penes Romanum fidei doctrinam, in frigore pagano Christianum calorem, in terreno pectore cæleste secretum, & notitiã totam dominationis supernæ in tota sæculi seruitute.* Et quis fidelis de hoc exemplo non exardesceret? Quis ad similia peragenda nõ raperetur, quando illa videt peragi ab homine ethnico? Iudæorum religio cùm florebat, & Iudæi à Gẽtilium conuictu sese amouebant, magnis quotidiè criminibus constringebantur, Prophetas occidebant, filios, filiasque dæmonibus litabant, & alia, quorum vel recordationẽ animus perhorrescit. Post Christum prędicatum, & gẽtes in Ecclesiam Dei admissas, nil tale in Iudæis etiã perditissimis auditur. Vnde Iudæi rebelles adhuc post Christũ se ipsis meliores facti sunt? Sanè ex quo viderunt Gentes doctrina Christi cicurari, & in misericordiæ operibus exerceri, quæ anteà sine Deo, sine lege, & sine humanitate erant, sic affecti sunt ipsi Iudæi, vt si non fidei, saltem melioribus moribus adhærerent. Chrysostom. in psal. 8. ait: *Quandiu legem habuistis, & occidebatis, & filios mactabatis, & adulterabatis. Postquam autem illuxit Sol iustitiæ, de vestris malis multũ decessit, & moderatius vitam instituistis, correcti per vestrã in nos æmulationem. Propterea vos dispersit, vt sciretis quantam in terris plantarit rempublicam, vos vel inuitos à vitio abducens.* Non potuerunt vel perditissimi Iudæi vitia non relinquere, quæ videbant quotidiè relinqui à Gentilibus, dum conuertebantur ad Christum. Sic infidelium virtutes possunt ad se trahere etiam obduratissimos.

Chryso.

Chryso.

CAPVT X.

De diuite feracem agrum habente.

Diuitiarum creatarũ vanitatem pulchra parabola Dominus ostẽdit, dum agrum feracissimum, ditissimumq; proponit, qui eam frugum abundantiam produxit, quæ multos possent annos fœlicitate implere, sed nec vnam noctem securam possessori reddiderunt. Quis iam diuitijs credat, inter quarum cumulos, & ita absumitur, & occior mors venit?

Luc. 12. Hominis cuiusdã diuitis vberes fructus ager attulit.

§. I.

Infœlicissimus homo est, quem ditant sola creatura, & non Deus.

Notãter dicitur hominis istius ager fructus tulisse, & non magis Deus eorum productor exprimitur; vt miseri insinuetur infœlicitas summa, quem creatus ager, & non increatus Deus ditat. Paulus 1. Corinth. 12. explicans dona communicata hominibus à primordio Ecclesiæ, quibus donis maximè nobilitantur Christiani

stiani primitiui, sic inquit: *Vnicuique autem datur manifestatio spiritus ad vtilitatem. Alij quidem per spiritum datur sermo sapientiæ, alij autem sermo scientiæ, secundum eumdem spiritum: alteri fides in eodem spiritu, alij gratia sanitatum in vno spiritu: alij operatio virtutum, alij prophetia, alij discretio spirituum, alij genera linguarum, alij interpretatio sermonum. Hæc autem omnia operatur vnus, atque idem spiritus, diuidens singulis, prout vult.* Cur Paulus post singula dona enumerata tàm anxiè curauit apponere illorum authorem spiritum? Vel cur in enumerandis donis tunc Ecclesiæ concessis nec semel præteriuit eorum authorem, sed singulis verbis spiritum apponebat? Sanè iam tunc diuinitatem Spiritus sancti asserebat; nisi enim Deus esset Spiritus, non toties diceretur author donorū, quibus nobilitabatur Ecclesia, quando dona nō à Deo, sed è creatura orta potiùs hominem fœdant. Ad hæc aiebat Chrysost. ibi, homil. 29. fatus: *Si minor spiritus, & alterius esset substantia, nihil consolatio profuisset, neque audire eumdem spiritum. Qui enim à Rege accipit, multi id facit, quòd à Rege accipit. Qui autem à seruo, tunc magis dolet, quando id sibi in memoriam reducitur. Itaque hinc constat, quòd non seruilis, sed regia substantia Spiritus sanctus est.* Non multùm equidem curaret Paulus singulis donis Spiritum sanctum apponere authorem, si Spiritus sanctus seruus esset, creatura esset; quandò dona, quæ à seruis veniunt, & non à domino, ingenuos viros magis solēt fœdare. Nec ingenuus est, sed vilis, & valde miser, qui non dolet, quoties meminit, se, suaq; omnia deberi non domino, sed conseruo. Nobilis ille fidelium pater Abraham, Genes. 14. Sodomitæ Principi offerenti munera, sic respondit: *A filo subtegiminis vsque ad corrigiā caligæ non accipiam ex omnibus, quæ tua sunt, ne dicas: ego ditaui Abram.* Sed cum non recusat muneribus huius ditari, simul dicitur: *At verò Melchisedech Rex Salem, proferens panem, & vinum (erat enim Sacerdos Dei altissimi) benedixit ei, &c.* A Melchisedech prolatum panē, & vinum minimè recusat Abraham, quin potiùs & panem, & vinum accipit libens. Cur ergo, qui adeò cauit prima munera accipere, & illis ditari; non recusat accipere hæc secunda? Rationem insinuat textus de Melchisedech, dicens: *Erat enim Sacerdos Dei altissimi*; resplendebat enim Deus in muneribus Melchisedech, & ideò Abraham non veretur illa accipere, quin potiùs amat ditari de manu Dei, qui prudentissimè refugit, & dona, & diuitias habere, quæ non à Deo veniant. Chrysostom. hom. 36. in Genes. *A Rege Sodomorum accipere nihil voluit; accepit autem ea, quæ à Sacerdote Dei sunt oblata. Erat enim Sacerdos Dei altissimi.* Ea sola amat habere munera, quę videt in se à Deo venire per manus Sacerdotis Dei summi; reliqua omnia abijcit, indignum reputās ingenuo viro, quod aliquid non à Deo, sed à conseruis accipiat. Quòd si vel à conseruis habere bona indignum reputant sancti viri, quid dicerent, si à peccato illa accipias? Fallar, si quid in hac vita infœlicius accidat homini, quàm quòd à peccato habeat bona sua. Iob cap. 1. aiebat primus cladium nuntius: *Irruerunt Sabæi, tuleruntque omnia, & pueros percusserunt gladio.* Quid ad hæc vir sanctus, & nobilis, & tunc adhuc diues, & potens? Qualem parat vindictam? Quale malum minatur hostibus? Hoc vnum, & quidem grauissimū, nimirùm, quòd sibi habeant ea bona, quæ cum peccato acquisiuerunt.

1. Co. 12

Chrysost.

Gen. 14.

Chryso.

Iob. 1.

Origen. sunt. Quippè ait Origen. hom. 1. in Iob; *Sine illos possidere hæc cum iniquitate, nobis verò dabit Deus alia sine peccato.* Nullum maius dãnũ temporale potuit euenire Dei hostibus, quàm quod ex peccato, & iniquitate habeant bona sua; ingenuiq; viri ea à se deprecantur bona, & sola illa cupiunt, quæ ex Deo accipiant. Huc reuoca dicta tom. 7. lib. 9. capit. 2. §. 32.

Luc. 12. Et cogitabat intra se, dicens; Quid faciam, quia non habeo, quò cõgregem fructus meos?

§. I I.

Vna Dei prouidentia est, quæ omnia necessaria prompta, & parata habet: creatæ omnes prouidentiæ mille experiuntur defectus.

EXpende humanis auarissimi, & diuitiarum auidissimi verba, quibus dolet, quòd non habeat, quò congreget fructus suos. Nonne cùm diuitias cogitabat, cùm semina iaciebat, cùm arua colebat, eo studio, vt fructus congereret, simul & prouidebat horrea, quib. fructus immitterentur? Equidem prouidebat; sed quantula est hominis etiam oculatissimi prouidentia? Incertæ sunt omnes prouidentiæ nostræ, & post omnem curam adhibitã, post vigilias plures, post præparata omnia, cum ad rẽ ventum fuerit, etiam potẽtissimus, & oculatissimus, se aliquid necessariũ non habere intelligit. Ecclesiast. 9. *Verti me ad aliud, & vidi sub Sole, nec velocium esse cursum, nec fortiũ bella, nec sapientium panem, nec doctorum diuitias, nec artificum gratiam, sed tempus, casumque omnibus.* Eccl. 9.

Collige in vnum vniuersas naturę humanæ dotes, siuè velocitatem, siuè fortitudinem, siuè sapiẽtiam, & industriam simul cum potẽtia, siuè artes omnes, & disciplinas, omnes hæ in occasione deficiẽt, & clamabunt, se, id quod sunt, nõ habere. Instante necessitatę, non habebit cursũ velocissimus: nec fortitudinem fortissimus: nec artes, nec disciplinæ, nec industriæ emolumentum. Id in præsenti considerans Olympiodorus, & verè, & religiosè loquitur: *Aliud contemplatus sum, quòd vincere in cursu, non sit cuiusque leuis, & expediti ad currendum; neque omniũ, qui potentes sunt, egregios, accinctos se præstare in bello; neq. ad prudentes, sapientesque viros, atque industrios diuitias deuolui; sed nec eos, qui multa nouerunt, gratiam consequi: casus enim omnibus communes contingunt; hoc est, incerti rerum euentus; nihilque est hominib. tanquam satis, nihil vndique perfectum nihil æquale, omniaque ferè dissimili fine terminantur.* Quid verius? Fatuus est, qui in omni prouidentia humana, etiam quæ videbantur & certissima, & paratissima, non videat deficere. Imò ex eo præcipuè ostenditur prouidentia diuina, quòd ipsa sola omnia sibi necessaria parata habeat, quin experiatur defectum vllum. Recolite ex Luc. 10. hominem illum ab Hierusalem descendentem, quem latrones spoliant, & vulnerib. confossum, semiuiuũ relinquũt. Quid tunc? *Samaritanus autem quidã iter faciens, venit secus eum: & videns eum, misericordia motus est. Et appropians alligauit vulnera eius, infundens oleum, & vinum, &c.* Mirabar ego sæpè, quod viatori homini in deserto itinere tam prompta, & parata essent omnia vulnerato Olymp. Luc. 10.

rato

rato inuēto commoda. Esto, quòd viator deferet secum vinum; at oleum vnde habuit? Sed forsan mos erat tunc viatorum etiam secum oleum deferre; sic enim Iacob, Gen. 28. cùm solus viam ageret, *erexit lapidem, fundens oleum desuper*: tulisset ergo secum deuiatorum more Samaritanus ille vinū, & oleum; at ligaturas vulnerū vnde tàm citò habuit in loco desertò? Sanè non homo erat Samaritanus ille, sed Deus, id quod vel eo solo claret, quòd omnia necessaria vulneri prompta, & parata inuenit; humanæ autem prouidentiæ vel omnia, vel plura deficerent in arcto temporis. Sapiēter Origen. homil. 34. in Luc. ait: *Vt autē sciat, quòd iuxta prouidentiam Dei Samarites iste descenderit, ut curaret eum; qui inciderat in latrones, manifestò docēberis ex eo, quòd secum habebat alligaturas, secum oleum, secum uinum.* Vni diuinæ prouidentiæ hęc omnia etiam in deserto loco non poluerunt deficere, quæ vel in medijs vrbibus non adeò præ manib. essent creatæ industriæ. Propone tibi ob oculos Apostolos missos à Iesu sine sacculo, sine pera, ab omniq; humano subsidio destitutos; & eosdem habentes peram, & sacculos, & artis industriam, qua sibi victum, vestitumque conquirerēt medijs vrbibus. Sic Paul. 1. ad Corinth. 4. *Laboramus operantes manibus nostris, &c.* Sed qui sine artis industria, sine victus cura, sine humano subsidio in vijs, & oppidis erant, interrogati à Domino, Luc. 22. an aliquo caruissent; constāter respondent, in omnibus se abūdasse. Verùm qui operā, & industriam apposuernnt, vt sibi necessaria cōquirerent, clamant vixisse, 2. ad Cor. 11: *In fame, & siti, in frigore, & meditate.* Et cur illi in tanta omnium abnegatione, nihil non prōptum, & paratum inuenerunt: hi autem tot necessariorū sustinuērunt defectus? Pulchrè Euthim. in cap. 22. Lucæ. *Primum quidem ipse tenebat illos, non sinens, ut aliquo egerent; postmodum uerò dimisit ipsos, ut sibi ipsis essent auxilio. Tunc nullo indiguerunt ut Dei potentiam, & gratiam agnoscerent, nunc & esurierūt, & sitierunt, & nuditatem passi sunt.* Euidentissimè equidē sese discernunt diuina, & humana prouidentia in copia, siue inopia rerū. Vbi omnia abundant, ibi Dei prouidētia cognoscitur, quæ sola potēs est omnes defectus præuenire: nulla prouidentia creata sine aliquo defectu inuenitur; quæ defectus omnes excludit, & in ipsa penuria necessarijs habendis habet promptitudinem, hæc prouidentia est diuina. Fœlix qui sub illa viuit, omnia sibi & prompta, & parata in quouis loco poterit inuenire.

Gen. 28 | Origen. | 1. Cor. 4 | 2. Co. 11 | Euth.

§. III.

Vbi temporalibus niteris, non effugies penuriam, milleque defectus; omnium habebis copiam, si solo niteris Christo.

VT bona temporalia creuerūt diuiti isti, sic statim in illo vox egētis auditur: quippè anxius clamat: *non habeo, quò congregem fructus*: quasi nesciant in homine separari, & amata temporalia, & vox indigentis. Hoc certò sciant homines, quòd à temporalibus fiduciæ nostræ fulcris, mille penuriæ prosilient; ille magis abundat, qui nititur solo Christo. Luc. 22. ait Dominus: *Quando misi uos sine sacculo, & sine pera, & calceamentis, numqu d aliquid defuit uobis? At illi dixerunt: nihil. Dixit ergo eis, sed nunc qui habet sacculum, tollat similiter & peram, &c.* Si quando nec sacculum, nec peram habuerunt.

Luc. 2[2]

runt nullo defectum experti sunt, nullam senserunt penuriam; quid necessum est iubere illis, vt modò & sacculos habeant, & peram emant? An habentes sacculos pecunijs plenos, & peras cibarijs onustas, magis expellent penurias rerum, quam anteà expulere sine istis? Absit; imò quia oblatis omnibus temporalibus, & vno fidentes Christo, nullam potuerunt sentire penuriam; cupiens Dominus, quòd penuriam, & egestatem paterentur, illis permittit habere sacculos pecuniæ, & cibariorum peras, sciens tot fontes oriri penuriæ, atque egestatis, quot apponuntur temporalium bonorum fiduciæ. Ait Diu. Chrysostom. in Cat. D. Thom. *Quando nec calceamenta, nec zonam habebant, nec sacculum, nec as, nullius passi sunt penuriam; vt autem mox sacculum concessit eis, & peram, esurire videntur, sitire, & nuditatem pati. Ac si diceret Dominus: Hactenus cuncta vobis vberrimè affluebant, nunc autem volo, vos, & inopiam experiri, ideoq; non addico necessitati pristinæ legis, sed mando sacculum habere, & peram.* Chryso.

Nec certiùs possent homines subijci penuriæ, & egestati, quàm vbi ad vnius Dei descendentes fiduciam, permittuntur & sacculos habere, & operam conquirere. Cum sacculorum, & operarum augmentis venit simul penuria, & egestas. Vtinam hanc veritatem non adeò euidentem Hispani homines inuenirent, ex quo enim Indiarum thesauros cœperunt habere, quis numeret eorum egestates, & penurias? Non fuit atauis nostris tantum argenti, nec auri, nec pretiosæ supellectilis, sed nec illis fuerũt tot suspiria à defectu rerum necessariarum extorta. Creuit Hispanorum substantia in argento, & auro, in pretiosis supellectilibus, in censualibus redditibus, & cum corum augmentis, & voces non habentium necessaria augentur quotidiè. Hæc pereant, & crescat nostra in solo Christo fiducia, qua nihil nobis non promptum, & paratum adueniet. Marc. 6 loquens de Apostolis ad prædicandum missis, ait: *Et præcepit eis, ne quid tollerent in via, nisi virgam tantùm; non peram, non panem, neque in zona as.* Marc. 6.

Non solùm eos pecunia exonerat, sed & panem eripit illis, solamq; virgam haberi permittit. Et cur ablatis alijs omnibus bonis, sola permittitur haberi virga? Virga permissa illa est, quæ egressa fuit ex radice Iesse, nempè Christus, cui soli si innitamur, omnia bona nobis abundantissimè suppetent. Ait D. Pasch. lib. 6. in cap. 10. Matt. *Nihil ferendum in via, nisi virga tantùm mandatur, ex cuius profectò potestate quæ necessaria sunt, ad futura, nulli fidelium dubitandum. Ipsa est enim virga de radice Iesse, quam Moyses olim secum tulit, & in cuius potestate plurima signorum gesit.* Pasch.

Fœlix ille est, cui datur hac vna niti virga, & illi dulcia mella petræ dabunt, oleumque durissima saxa. Sub hac virga & Sirtes ipsæ, & inhospitalis locus necessaria omnia suppeditabunt.

§. IV.

Bona temporalia longè ablegant Deum à mente hominis.

EXpende, quid efficiant in diuite isto vberes agelli fructus; ait textus: *Cogitabat intra se, &c.* Non Deum, sed se vnum ad consilia capiẽda meminit: ea enim sunt bona temporalia, quæ Deũ longè ablegent ab humana mente. Mat. 22. *Congregatis autem Pharisæis, interrogauit eos Iesus, dicens: Quid vobis videtur de Christo? Cuius filius est? Dicunt ei, Dauidis. Ait illis: Quomodo ergo Dauid in spiritu vocat* Mat. 22

eum Dominum, dicens: Dixit Dominus Domino meo, sede à dextris meis, donec ponam inimicos tuos scabellum pedum tuorum? Si ergo Dauid vocat eum Dominum, quomodo filius eius est? Et nemo poterat respondere verbum. Ecce tibi tota Iudæorum sapientia oppilata est, nec quid supra Dauidem in Christo meminisse potuerunt. Illis oppone modò rudem piscatorem Petrum, is similiter de Christo interrogatus, Matth. 16. clamat: *Tu es Christus Filius Dei vivi, qui in hunc mundum venisti. Respondens autem Iesus, dixit ei: Beatus es, Simon Barjona, quia caro, & sanguis non reuelauit tibi, &c.* Cur sapientissimi illi, & oculatissimi nil supra Dauidem in Christo meminere, rudis autem piscator sic supra Dauidem, & omnes creaturas euolauit, vt Filium Dei in Patris sinu pertingeret? Causam insinuat Dominus, dicens Petro: *Caro, & sanguis non reuelauit tibi*: nullum carnale, & temporale bonum non euanuit ab oculis Petri; at Pharisæorum oculos tenebat regius Dauidis temporalis splendor, quo pressi Deum meminisse nequiuerunt. Sapienter Diu. Leo, serm. 9. de Natiuitate, ait: *Interclusistis vobis, ô Iudæi, intelligentiæ viam, & dum solam naturam carnis aspicitis, tota vos veritatis luce priuastis. Expectantes enim secundum vestræ persuasionis fabulosa figmenta, Dauid filium de sola stirpe corporea, dum spem vestram in homine tantùm constituistis, Deum, Dei Filium repulistis*. Quid carnalia, & temporalia bona ob oculos posita aliud priùs efficerent, quàm Dei repulsam? De Pharisæo illo, qui temporalem gloriam cantabat, dicit Luc. cap. 18. *Pharisæus stans, hæc apud se orabat*. Expende, apud quem orat homo temporalis, *apud se*, inquit. Vbi D. Basil. in Caten. Diu. Thom. ait: *Dicit, apud se orabat, quasi non apud Deum*. Nec miror, quòd temporalis gloria locum negaret orationi ad Deum, quando & omnimodam Dei obliuionem parit. Paulus ad Galat. 4. notans occasionem aduentus Dei in mundum, ait: *Quando venit plenitudo temporis, misit Deus Filium suum*. Et cur non antea misit Filium, nisi quando venit temporis plenitudo? Nũquam Filius Dei magis exclusus à mundo intelligi potuit, quàm vbi temporalia omnia ingenti applaudebant plenitudine. Sic D. Bernard. serm. 3. Aduentus, inquit: *Quando venit plenitudo temporis, misit Deus Filium suum; nimirum, plenitudo, & abundantia temporalium obliuionem, & inopiam fecerat æternorum*. Hæc patiuntur à bonis temporalibus, nimiùm obliuio æternorũ, obliuio Dei. Quot homines in rerum penuria strenui Dei existebant cultores, qui ad tẽporalia culmina euecti, & Dei, & æternitatis profundissimam habuerunt obliuionem? Hos numeret, qui terræ puluerem numerare nouit: hinc mirabundus D. Basil. Seleuc. Dauidem extollit, cui nullã Dei, virtutisque memoriam abstulere illa ipsa culmina, quæ Saulem prorsus Dei fecerant obliuiosum. Quippè de Dauide fatur orat. 17. *Sublatum Saulem calenter admodum lugebat Dauid, illustrabat tumulo, tumulum lamentis ornabat, & hæres sceptri mortuum non adibat hæreditatẽ*. Miraculũ sanè potentiæ Dei, quòd Saulis regnum totum ad Dauidẽ veniret, & quòd nulla Dei obliuio, nullus præceptorum diuinorum contemptus illum tangeret. In Saule fuerunt iuncta obliuio Dei, & temporalia culmina, vt ferè in omnibus iuncta esse solent; at in Dauide potuerunt esse culmina temporalia sine Dei obliuione.

Mat. 16 — *Leo.* — *Luc. 18.* — *Basil.* — *Galat. 4* — *Bernar.* — *Basil.*

Luc. 12. Et dixit, hoc faciam, destruam horrea mea, & maiora faciam.

§. V.

Solent peccatores ipsi sibi supplicium inferre, dum cupiditates adimplent.

SVpplicium, & pœna est non parua auaro homini, horreorum destructio, & pecuniarum cõsumptio; quam pœnam ipse sibi auarus diues infert, dũ seruit auaritiæ, aiens: *Destruam horrea mea, & maiora faciam*, sic miser voluntariam horreorum destructionẽ, & dispersionem pecuniarum in ędificijs cogitur eligere. Quid peccatore miserius? In ipsa suarum cupiditatum persecutione, & adimpletione, supplicium, & pœnã peccato debitam sibi infert. Esau cupiens sibi habere Iacobi ædulium, Gen. 25. etiam primogenium vendidit, vt vesceretur illo: quippè ait textus: *Et vendidit primogenita. Et sic accepto pane, & lentis edulio, comedit, & bibit, & abijt, parui pendẽs, quòd primogenita vendidisset.* Et cur permissus à Deo est in tantam deuenire stultitiam, vt pretio vilis ędulij primogenita venderit? Sanè decretum non malũ est à Deo peccatoribus, quòd in adimpletione suarum cupiditatum debitum in mundo peccatis supplicium sibi inferant. Aiebat D. Isidor. Pelus. lib. 2. epist. 47. *Quoniam primogenito, & regnum, & sacerdotium debebatur; porrò virtute iste vacuus erat, idcircò in eam necessitatem redactus est, vt etiam sua sponte id venderet, quo etiam inuitus spoliari merebatur.* Quod merebatur supplicium, nimirũ, spoliationis pœnam hanc ipse sibi intulit, dum nititur suas cupiditates adimplere. Sic multi peccatores durissimè se castigant, dum suas cupiditates exercent. Alius in ludo sese bonis spoliat: alius in Venere salutem dilapidat: alius in duellis vitã perdit. Iepthe stultum fecit votum Deo, Iudic. 11. quo vidit se obstrictum, vt filiã litaret; quid magis stultum? Filiam vt litaret, gladium exerit, nec à Deo, nec ab Angelo tenetur, sed filiam iugulare permittitur. An Deo talis hostia placebat? Quod si Deo non placebat, cur permittitur homo tantum facinus adimplere? Vt stultum votum minimè impunitum maneret, sed in sui adimpletione durissimum supplicium inferret. Ait Diu. August. quæst. 49. in Iudic. *Hæc pœna patri fuit retributa, ne impunitum talis voti relinqueretur exemplum.* Et hæc pœna solet esse peccatoribus, ne impunitæ eorum cupiditates videantur, quando earũ adimpletio non fit sine damno salutis. Nonne facinorosorum solet esse pœna, quæ solis pecunijs constet, alia, quæ damno corporali? Sed lasciuus homo, quot incommoda corporis pendit, vt fœmineis fruatur amplexibus? Sed aleator vt operã det talis, quot spoliatur aureis? Propone tibi ob oculos prodigum illũ suis cupiditatibus permissum, quòd substantiam consumit, quòd vili pecori adhæret, quòd fame perit; quod maius supplicium expectaret à prætore propter homicidium, quàm est id, quod ipse sibi intulit, dũ suas cupiditates perficit? Clamat auarus iste: *Destruã horrea mea.* Cui statim D. Basil. ait: *Istis ego sanè dicerem, benefacis. Nam iniquitatis horrea procul dubio digna sunt, quæ diruantur. En certe miser tuis ipse manibus, quod malè ædificasti.* Non alio eget tortore peccator, ipsa illa manus, quæ operam dat sceleribus, & dat operam pœnæ, dissipans

Gen. 25. Isidor. August. Basil.

pansbona eius. Nequeunt vitia aliquid aliud prestare sectatoribus suis, quam mortem, quam ruinã. Mat. 8. Matth. 8 dicitur: *Et cum venisset Iesus transfretum in regionem Gerasenorum, occurrerunt ei duo habentes demonia, de monumentis exeuntes, &c.* Miraberis, quod dæmon hic habitationem suam faciat in sepulchris, cui liberum erat, in quouis amæno terræ loco esse. Cur non magis habitat inter flores? Cur non magis inter humanas pulchritudines? Sanè ex quo dæmon totus est, in persuadendis vitijs, nihilque agit, quod vitium non sit, non potest fugere habitationem sepulchri, quando vitia semper grauitant in mortem, in destructionẽ, in sepulchrum. D. Paschas. lib. 5. in Pasch. Matth. inquit: *Digna quidem virorumque conditio, ut qui cælo præsi dere nolunt, pascantur cadaueribus, & saginentur putredine: delicientur fætore, quibus tota voluptas est vitijs deseruire.* Non aliud nouerunt parere suis affeclis vitia: & immortalis natura, si seruiat vitijs, licèt mori non possit, saltem cogetur habitare in mortis, & ruinæ domicilijs. Sic semper vitia vltionem inferunt peccatoribus. Iob. 24. de impijs locutus ait. Iob. 14. *Sicut summitates spicarum contererentur.* Vbi ex Græco dicit: *Emarcuit sicut malua in æstu, aut sicut spica, quæ de culmo sua sponte cecidit.* Expende illud, *sua sponte,* hoc est, ipsa sibi exitium inferens. Pro quo Auctor Catenæ Græcæ: *Contabescit autem spica, vbi à ferente, & sustinẽte illam culmo fuerit excussa, neque ex terra humorem ampliùs, adipemque, quibus nutriebatur, haurire potuerit. Interit etiam impius, cùm ab ea, qua irrigabatur, virebatque fœlicitate, deciderit. Rectissimèque dictũ est sua sponte; vnusquisque enim suũ, ac proprium peccatum habet vltorem.* Sic ibi. Vide infrà, lib. 18. cap. 1. §. 22.

Luc. 12. Et illuc congregabo omnia, quæ nata sunt mihi, & bona mea, & dicam animæ meæ: Anima, habes multa bona posita in annos plurimos: requiesce, comede, bibe, & epulare.

§. VI.

Hominis illa vera fœlicitas, quod non ipse solus bona possideat sed & alij per ipsum.

HAec miserrimi hominis vox: *Illuc congregabo omnia, quæ nata sunt mihi, & dicam animæ meæ.* Hœc, inquam, vox hominis est miserrimi, omnia vni sibi congregantis, quando fœlicitas vera hominis ex eo magis constaret, si non vni sibi omnia vellet, sed per se multa cuperet ad alios transire. Sic ad Noe aiebat Dominus, Genes. 9. Gen. 9. *Ecce ego statuam pactum meum vobiscum, & cum semine vestro post vos: & ad omnem animam viuentem, quæ est vobiscum tam in volucribus, &c.* Non solum beneuolentiæ firmitatem promittit Noemi semini, sed & omnibus animalibus; & quid intererat Noemo, quòd & cæteris animalibus Deus suam benignitatem promitteret? Nonne sufficeret illi, si ipse Dei benignitatem haberet securam? Profectò magna illi struebatur fœlicitas, si non soli, sed & cæteris animalibus per ipsum Domini exhiberetur benignitas. Ait Chryso.

homil.

homil. 28. in Gen. *Et homini solatio fuit, quòd non solum in se colligerentur beneficia, sed propter se, & in alia animalia extendatur liberalitas*. Huc spectet homo, qui fœlix cupit haberi in mundo à Deo, & hominibus: minimè omnia bona vni sibi velit, sed magis amet, quòd propter se alij plures multa etiam bona participent. Hoc est hominis fœlicis, hoc est hominis, qui apud Deum habetur fœlicissimus. Bonus Loth cùm Sodomorum effugit discrimen, Gen. 19. audit ex Deo: *Ne stes in omni circa regione, sed in monte saluum te fac*. Vix sibi salutẽ in monte promitti audit, & statim summa cordis anxietate supplicat, ne sibi mandetur salus in monte, sed in ciuitate parua, quæ propè erat, & inquit: *Est ciuitas hac iuxta, parua, & saluabor in ea; numquid non modica est, & viuet anima mea? Dixitque ad eum: Ecce etiam in hoc suscepi preces tuas, vt non subuertam vrbem, pro qua locutus es. Festina, & saluare ibi*. Bonus renuit salutem habere in monte, magis illam amauit habere in vrbe; dum enim in monte esset, ipse solus potiretur salute; at si vrbem teneret, salus ibi & sibi, & propter se, alijs plurimis obueniret, quod & fœlicitatem, & meritum prædicaret viri. Id pulchrò carmine cecinit Cladius Marius Victor lib. 3. in Genes. inquiens: Gen. 19

Claud.

Ipse Segor lacrymis petijt, secura recessus
Antra sui; lacrymas autem non sensit inanes,
Concessumque sibi donum speciale salutis
Pluribus impertit, meritumque è munere fecit.

Sanè donum speciale salutis non æstimat vir diuinus, nisi dum illud valet & pluribus impertire, vt sic ex donis suis, dum ea alij communicat, merita ipse faciat, quibus præ dicabilis reddatur Deo, & hominibus. Hanc ebibant mentem omnes, qui se numerare velint in Dei familia, nulla bona recipiant, quæ non velint proximis esse communia. Post defunctum Lazarum venit Iesus in Bethaniam, vt illum vitæ restitueret. Quid sorores eius fecerunt ad aduentum Iesu? Ioan. 11. *Martha ergo vt audiuit, quia Iesus venit, occurrit illi: Maria autem domi sedebat. Dixit autem Martha ad Iesum: Domine, si fuisses hic, frater meus non esset mortuus, &c.* Hæc Martha fecit verba cũ Iesu, à quo fraternæ resurrectionis accipiens pignus, *abijt & vocauit Mariam sororem suam silentio, dicens: Magister adest, & vocat te. Illa vt audiuit, surgit cito, & venit ad eum*. Expende modò, quòd Martha prima vice audiens Iesum venisse, non vocat sororem, nec verbum illi fatur de Iesu; postmodum autem & sororẽ vocat, & cum illa venit ad Iesum? Et cur quæ sola venit sine sorore, sola etiam non vult permanere sine illa? Quando primò venit, putabat se venire, vt tristia nuntiaret, tristiaque de orbitate sua audiret; quæ autem tristia erant, cauit communicare sorori, sed sibi soli ea assumit; postmodùm autẽ, vbi pignus accepit fraternę resurrectionis, tantum bonum noluit vni retinere sibi, sed statim currit, vt illud sorori communicet; quippè ait Diu. Basil. Seleuc. serm. 40. *Cur verò sororem non assumit, in occursum Christi itura? Vult eum seorsum nancisci, quodque euenerat renuntiare. Vbi autem eas in spes meliores induxit Christus, tunc abijt Martha, & vocat Mariam, & occurrit Christo*. Meritò Christi discipula noluit vllum bonum habere soli sibi, sed vbi meliorem spem concipit, statim illam sorori communicare Ioan. 11 Basil.

care festinat: tunc verè fœlix, si & alij propter se bona participet.

§. VII.

Qui animus sic hæret carnalibus bonis, vt ab illis nequeat diuelli, is prorsus brutescit, & animalis fit: spiritualis autem, quando facili negotio carnalia expuit.

ANimæ suæ dicit iste, requiesce, comede, bibe, & epulare; at comedere, bibere, epulari, corporalis, & carnalis substantiæ sunt proprietates, non spiritualis. Cur miser non paras animæ tuæ alia bona, nisi illa, quæ & animalibus, & pecoribus parari solēt? Sic tota hærebat eius anima carnalibus bonis, vt quasi tota carnea esset, & animalis, in illis solis amaret manere, in quibus pecora esse possunt. Vis nosse, quàm hæreret carnalibus? Dicitur illi; *Habes multa bona in annos plurimos.* Non solùm carnalia diligebat, sed & nolebat putare fore, vt aliquando ab illis secerni possit. Quid carnalius? Quid magis pecuinum? Carnalis est, animalis est, pecuinus est ille animus, qui carnalib. sic adhæret, vt numquam inde vellet euelli; spiritualis autem, qui facilis est, & in promptu, ad omnia carnalia deponenda. Meritò Diu. August. quæst. 73. in Genes. duos vterinos fratres Esau, & Iacob ponit in signū duorum populorum, alterius, qui sit carnalis, alterius, qui sit spiritualis: quippè ait: *Carnales, qui sunt in populo Dei, significantur per maiorē filium, spirituales per minorem.* Et cur ille carnalis, & hic spiritualis? Esau pro terrena benedictione totus in lacrymas ibat, magno eiulatu, & fletu curabat, ne ab illa reijceretur; Iacob licèt benedictionē, & primogenium accepisset, tamē facili negotio adducitur, vt relictis omnibus à domo excedat paterna, & lōgam peregrinationem suscipiat, vt habes Gen. 27. Meritò ergo Esau carnalis dicitur, & pecuinus, vtpotè qui sic terrenis adhęrebat, vt ægerrimè ferret priuari illis: Iacob spiritualis, qui nullo bono terreno tenetur, sed facilè omnia relinquit. Non enim quærendus est homo adeò spiritualis, qui prorsus à se omnia carnis bona excludat; sed qui ita habeat bona carnalia, vt facilis sit, & promptus ad omnia dimittenda pro Deo, & virtute. Vt daretur Adamo sponsa, tulit Deus costam de Adami latere, Genes. 2. *Aedificauit Dominus Deus costam, quam tulerat de Adam, in mulierem, & adduxit eam ad Adam.* Et vt Christo daretur sponsa, non educitur ab illo costa, sed è percusso latere aqua, & sanguis exiuit, quibus Ecclesia ædificatur, vt concors est omnium Patrum sententia. Cur non etiam costa aliqua Christi assumitur ad ædificandam eius sponsam, vt assumpta fuit Adami costa ad ædificandam Euam? Costa ossea est, & dura, multùmq; ictibus resistens, & ægrè, & difficulter à carnibus educitur; aqua autem, & sanguis liquores sunt promptissimi ad effusionem, si vel minima detur scissio venæ, aut parua alia percussio, statim sanguis prosilit, carnem deserit, & profunditur. Ideò quia dum Eua fiebat, sponsa Adami creabatur carnalis, meritò ex costa fit, vt vel ex primo sui fundamento constet, quàm inhæreat, & immergatur carnalibus, à quibus ægerrimè feret separari. Et dū Ecclesia fit, non carnalis sponsa, sed spiritualis sponsa aptabatur Christi, & ideò ex sanguine, & aqua profluente à percusso latere constituitur; consistit enim hoc, quòd quis spiritualis sit, non in eo,

Gen. 27

Gen. 2.

Aug. st.

eo, quòd prorsus sit alienus à carnalibus; sed in eo, quòd velut sanguis, & aqua in prõptu sit, ad hoc, vt vel ad minimam Dei pulsationem, vel ictũ carnalia relinquat, & profundat. Huc spectat D. Zeno, serm. de duplici circumcisione, inquiens: *De Christi latere in ictu lanceæ non costa diuellitur; sed per aquam, & sanguinem, quod est baptismus, atque martyrium spiritualе corpus spiritualis fœminæ effunditur.* Et meritò ad spiritualis fœminæ formationem, non costa assumitur, quæ nimis carnalibus immergitur, & ægre euellitur inde; sed assumitur sanguis, qui promptus est, vt carnem deserat, & se effundat. In hoc enim consistit tota hominis spiritualis ratio, quòd ita carnalibus bonis vtatur, vt videatur esse in procinctu ad deserenda, & profundenda illa, vbi & virtus, & Deus iusserit. Ostensurus Moyses populum Israeliticum iam paratum, & quasi in procinctu ad egrediendũ de Aegypto, ait, Exod. 1. *Erant igitur omnes animæ eorum, qui egressi sunt de fœmore Iacob, septuaginta: Ioseph autem in Aegypto erat, &c.* Expende illud, *omnes animæ*, id dicit, quasi in illis hominibus nil carnis esset, sed toti essent anima, & spiritus. Et cur sic numerantur, quasi toti spiritus essent, an quia nil carnis habebant? Absit, quin potiùs fatentur, ipsi se adeò carnales in Aegypto extitisse, Exod. 16. vt dicant, *sedebamus super ollas carnium*. Cur ergo qui super ollas carnium sedebant, modò non de carne, sed de spiritu censentur? Meritò de spiritu censentur, qui iam expediti, & in procinctu visebantur ad egrediẽdum de Aegypto, & omnia Aegypti carnalia relinquenda, & arripiẽdam etiam per desertum Dei sequelã. Ex quo pulchrè elicit D. Ambrosius serm. 4. in Psalm. 118. *Ergo illi, qui habitabant cum Ioseph, & de Aegypto exierunt, animæ sunt.* Non caro, sed anima est, & spiritus, qui in procinctu cernitur, vt carnalia deserat: quam distinctionem, fallar, nisi Dominus docuerit, Matth. 26. vbi passionem deprecans ait: *Spiritus quidem promptus est, caro autem infirma.* Pertinet equidem ad spiritum promptitudo, & facilitas ad carnalia omnia pro Deo, & virtute effundenda. Vide homo, quo possis ad spiritualem gradum peruenire, si prõptus sis ad relinquenda opera carnis, & quò in hac parte promptior, eo eris spiritualior. Vnde monebat Diu. Ambr. serm. 4. in Psalm. 118. *Non ergo fiat anima nostra caro, hoc est, vt dicamur caro sicut & illi, qui in diluuio perierunt, de quibus dictum est: Quia caro sunt, sed magis caro nostra obediens animæ gubernaculo, fiat anima, & hoc appellare mereatur nomine, sicut appellata est familia Iacob, & generationis eius sancta posteritas. Sic enim scriptum est: Hi filij Bala, quam dedit Laban Rachel filiæ suæ, peperit hæc Iacob animas septem, &c.* Fœlix, qui sit de solo spiritu censeri valeat.

S. Zeno. Exod. 1. Exo. 16. Ambr. Mat. 26 Ambr.

Luc. 12. Dixit autem illi Deus: Stulte, hac nocte animam tuam repetunt à te: quæ autem parasti, cuius erunt? Sic est, qui sibi thesaurizat, & non est in Deo diues.

§. VIII.

Sapiens non credit bonis, quæ nouit posse deficere.

MEritò stultitiæ conuincit Deus hominem, qui adeò credebat bonis minimè in æternū duraturis, sed vel post paululùm fluxuris. Quando enim iste magis æstimabat bona sua, seque totum illis tradebat, non ausus est præsumere illa in æternum duratura, sed in annos plurimos, vt qui singulis diebus illorum consumptionem spectabat. Et quis non stultus sic sese credat rebus caducis? Qui sapiens est, vnum cùm videt rerum finem, minimè se illis credit. Cùm Israelitici populi egrediebātur de Aegypto, Aegyptij facultatis datę penitentes arma capiunt, fugientes persequuntur, mare diuisum intrant. Quid tunc? Exod. 14 *Liberauitque Dominus in die illa Israelē de manu Aegyptiorum. Et viderunt Aegyptios mortuos super littus maris, &c.* Mare diuisum virga incolumes fecit esse Israelitas, & Aegyptios perdens, illos mortuos obiecit oculis Israelitarū. Sed cur Deus permisit Aegyptios sic in Israelitas commoueri, vt in prosecutione inimicitiæ funditùs perirent? Deo disponente aliquando Aegyptiorum corda, sic mutata sunt in Israelitas, vt illis omnia pretiosa sua commodarent, imò & anxiè procurarēt, quòd exirent de Aegypto. Cur ergo non seruauit Deus hunc affectum in Ægyptijs, vt gauderent in exitu Israelitarū, & prosequerentur illos, in tympanis, & hymnis? Cur magis voluit, vt Aegyptij persequentes Israelitas, ante eorum oculos perirēt? Id Deus faciebat, ne Israelitæ videntes Aegyptiorum finem, aliquid inde Aegyptiorum diligerent. Quomodo ergo sapiens homo appetat nimis, quod scit & posse, & debere finiri? Aiebat Diu. Basil. Seleuc. orat. 9. *Sic igitur Aegyptios Deus vlciscitur; at Moyses populi magister creatus diuinæ cognitionis documenta tradit. Volebat enim egressos de Aegypto nullum impietatis Aegyptiacæ secum exportare viaticum.* Meritò in Aegyptiorum fine diuinę cognitionis documenta tradebat, quæ nulli Aegyptiorum inde crederetur; qui enim res cognoscit, & non penitùs est stultus, non potest ampliùs credere rebus, quas noscit frequēter ire in ruinam. Huc voco totā Sansonis historiam ex Iud. cap. 17. Is dum capillos Deo sacratos de Nazareorum more haberet, ab illis tantam accipiebat fortitudinem, vt non solùm ipse maneret inuencibilis, sed & solus exercitus fortissimorum hostium neci addiceret. Non potuit vinci Sanson dum capillos seruat integros, at capilli coniugis astu potuerunt mutilari; quis nesciat mutilati Sansonis clades? quis ignoret eius ruinas? Tandem creuerunt capilli, iterum sacri, iterum integri, iterum fortitudinem ingerunt. Vbi autem Sanson integram recognouit comam suam, & expertus est reflorescentes vires, vt infideles Allophylos percuteret, Dagonisque templū prosterneret; complectens columnas eius, Deum inuocat: quippè ait textus? *At ille inuocato Domino ait: Domine Deus, memento mei, & redde mihi nunc fortitudinem pristinam, Deus meus, &c.* Sciebat equidem sibi cum capillis venire fortitudinem; sciebat sibi capillitium renatum; cur prætereà Deum precatur sibi restitui pristinam fortitudinem? Suffecisset petere, quòd sibi capilli seruarentur illæsi, cur nō meminit capillos? Cur maluit à solo Deo venire fortitudinem? Sapiens vir, ex quo nouit capillos potuis-

Exo. 14

S. Basil.

Iud. 17.

potuisse perdi, nihil æstimat capillos, & nihil æstimat ab illis ortam fortitudinem, sed ad Deum confugit, qui solus non potest deficere.
Caiet. Pulchrè in præsenti Caietan. ait: *Non confidit in auctis capillis, qui obsecrat supplex pro robore hac vice.* Et meritò non confidit in capillis, quos aliquādo vidit scissos, ne quis sapiens rebus confidat, quas scit posse, & debere finiri.

§. IX.

Magna stultitia est, quòd Deo non offeramus vltrò, quæ ipse potest auferre, vel inuitis.

NOta insignem hominis stultitiam, nimirùm, quòd vni sibi volebat retinere bona sua, negans Deo, quę Deus pro potestate sua auferre poterat, & de facto erat statim ablaturus. Ait enim: *Stulte, hac nocte animam tuam repetunt à te, &c.* Et nisi stultissimi essemus, minimè negaremus Deo, quę ipse vel inuitis nobis potest eripere. Abraham litaturus filium, rem minimè explicat vxori, & dilectissimæ, & sanctissimæ, quin potiùs Gen. 22. *De nocte consurgens strauit asinum suum, &c.* Et cur nocturnis tenebris cælas vxori facinus adeò lacrymabile ipsi? Qualem consolationē poteris afferre matri post mortem tanti filiji? Aut qua ratione te apud illam excusabis, eius dolorem mitigans? Vnam equidem rationem habebat Abraham, quæ omnimodam excusationem, & cōsolationē attulisset, nimirùm, mactaui filium meum, petente illo, qui pro potestate sua, & citiùs, & acerbiùs posset mactare illum. Sic ipse Abrahamus apud D. Basil. Seleuc. orat. 7. *Ego post iugulationem lamentantem fœminam alloquar; ego colam plorantem hisce verbis: Desine lamentari, ne fle puerum ipsa iugulatione cohonestatum. Qui tibi aluo effœta matrem esse concessit, & puerum iugulatum remittet ad vitam. Quodque ad solatium valet plurimum, ò mulier, is, cuius in potestate est filius, vt mactaretur, flagitauit.* Quis non stultus renuat vltro rem offerre illi, in cuius potesta est, illam inuitis etiam auferre? Dauidi petenti cincto exercitu, & petenti panes homuntio inermis Nabal negat. 1. Reg. 25. quod noscens prudentissima vxor eius Abigail lautissimis assumptis cibis obuiam iuit Dauidi irato, & minanti omnium ruinam, & inquit: *Ne ponat Dominus meus Rex cor suum super virum istū iniquum Nabal, quoniam secundum nomen suum stultus est, & stultitia est cum eo: ego autem ancilla tua non vidi pueros tuos, Domine mi, quos misisti: quapropter suscipe benedictionem hanc, &c.* Et cibos offert Dauidi, & mariti sui negātis illos profitetur stultitiam. Multus est Abul. quæst. 10. in inuestiganda ratione, cur hæc fœmina maluerit vocare maritum suum stultum. Vocasset iniquum, aut ingratum, quæ optimè illi conuenirent; at vnde apparet stultus fuisse? Sanè ex quo vidit à Nabale inermi homine negatos panes Dauidi petenti potētissimo, & multis, & fortibus cincto militibus, qui possent omnia facili negotio capere sibi, non dubitat viri prædicare stultitiam. Solus enim stultus, & demens negat rem petēti homini, qui posset liberè eripere illam. Qui autem sapiens est, eo ipso, quod videat rem posse facilè auferri sibi per potentiorem Deū, non refugit vltro illam offerre illi. Paratis iam Israelitis ad egrediendum de Aegypto, Exod. 12. *Factum est in noctis medio, percussit Deus omne primogenitum in terra Aegypti, &c.* Et cur sic Dominus ante oculos

Gen. 22. — Basil. — 1. Re. 25 — Exo. 12

oculos egredientium Israelitarum percussit omne Aegyptiorum primogenitum? Ibidem, cap. 13. aiebat Dominus ad Israelitam: *Separabis omne, quod aperit vuluam Domino, & quod primitiuum est in pecoribus tuis: quidquid habueris masculini sexus consecrabis Domino.* Qui sic amabat primogenita Israelitarum, vt illa sibi vellet offerri; cur ante oculos eorum percutit primogenita Aegypti? Percutit Dominus Aegyptia primogenita, vt dum hæc videntur auferri à Deo, discant Hæbræi illi sua vltrò offerre; quis enim, si sapit, non vltrò offerat primogenitum potenti Deo, cuius potestatis est; & primogenita auferre parentibus etiã inuitis? Ad hæc D. Hieron. epist. ad Fabiolam, ait; *Ad extremum Dominus primogenita Aegyptiorũ perdidit, vt primogenita Israelis Domino sacrarentur.* Ne quis refugeret sacrare primogenitum suum illi Domino, cuius in potestate est, omnia primogenita absumere.

Hieron.

CAPVT XI.

De ficu plantata in vineis.

VNUM habet suffugium peccator, quo se defendat à diuina ira, si pœnitentiæ fructus emittat: hos expectat Dominus, quos dum non inuenit, peccatorẽ damnat. Id optimè exprimunt arbores ab hominibus plantatæ; excoluntur binis, ternisvè annis, etsi post culturam adhibitam, post longam fructuum expectationem, adhuc sine fructu appareant, quis ferat illis terram occupari? Rapitur in ignem ficus, & post culturam sterilis, cuius instar & rapitur in ignẽ peccator, qui pœnitentiæ fructibus caret.

Luc. 13. Arborem fici habebat quidam plantatam in vinea sua, & venit quærere fructum in illa, & non inuenit.

§. I.

Magnum beneficium confertur homini, qui sanctorum est filius.

NOn in serto, & inculto campo, sed in fertili, cultaque vinea Dei nascitur hæc ficulnea; nec enim paruum beneficium est arbori, quod in fertili, & culto solo nascatur; sicut non paruum, sed magnum est homini beneficium à sanctis parentibus oriri? Et quantum homini beneficiũ est sanctos parentes habuisse? Accipe Exod. 20. *Ego sum Dominus Deus tuus fortis, zelotes, visitans iniquitatem patrum in filios in tertiam, & quartam generationem eorum, qui oderũt me; & faciens misericordiam in millia his, qui diligunt me & custodiunt præcepta mea.* Ecce tibi vsquequo extendantur bona diligentium Dei; quippe ait: *Faciens misericordiam in millia his, qui diligunt me,* post mille generationes inueniunt nati emolumentum sanctitatis auitæ. Id quod notans D. Augusti in quæst. veteris testamenti. 14. ait; *Et faciens misericordiam in millia millium iis, qui diligunt me: vt bonum patris non vsque ad pronepotem, sed vsque ad mill. amillium reddat. Vt puta si quis ex semine Dauid diligat Dominum, quem constat vsque porrò ante mille annos fuisse: huic*

Exo. 20

August.

huic additur misericordia Dei, vt in necessitate duabus suffragantibus causis, misericordiam accipere mereatur: quia & ipse Dei cultor est, & ex eius semine est, qui amauerit Deum. Nullus annus, nulla ætatum interualla impediunt, quominùs parentum virtus maximum emolumentum pariat bonis filijs. Sed quid si filij boni non sint? Ea est etiam parentum virtus, quæ non vacua apparet fructu aliquo, etiam in filijs adulterinis. Ait Gen. 6. *Gigantes erant super terram in diebus illis: postquam enim ingressi sunt filij Dei ad filias hominum, illæque genuerũt, isti sunt potentes à sæculo viri famosi.* Fuerunt filij Sethi ob conspicuam parentis iustitiam, & sanctitatem vocati filij Dei, quasi eorum Pater Seth Deus esset, ij tamen cupiditate victi adhæserunt filiabus Caini, ex quorum complexu nati sunt gigantes, viri potẽtissimi, & famosissimi. Et quæres, vnde hi gigãtes, & famosi viri habuerunt sic posse nasci, vt & proceritate, & robore, & opinione omnes coætaneos vincerent? Id præstitit illis aui iustitia, & virtus, quæ non potuit non plurimùm prodesse ortis inde filijs. Huc voco D. Cæsarium Nazianzeni fratrem, dialog. 1. *Rectè igitur filij Sethi, & Enoti filij Dei intelligendi sunt, qui per libidinem capti ad filias Caini ingressi sunt, ex quorũ mutua contaminatione nuptiali in vitã editi sunt gigantes, propter iustitiam quidem robusti, propter Cainum autem mali.* Ab vtrisque auis profectus fuit suus effectus in nepotes; à pessimo Caino non potuit non proficisci malitia, quæ nepotes fœdaret; verùm à iustissimo Seth, nõ potuit non magnum aliquod emolumentum nepotibus communicari, vt falsem robore, & fama coæuos superarent. Numquam non aliquod commodum à parentum virtutibus proficiscitur in filios, Matth. 1. dum Saluatoris genealogia narratur; dicitur, *Ioram autem genuit Oziam; Ozias autem genuit Ionatham;* in quibus prętermittuntur tres Reges, nam Ioram nõ genuit immediatè Oziã, sed genuit Ochoziam, Ochozias autem genuit Ioam; Ioas autem genuit Amasiam; Amasias autem genuit Oziam, vt ex libris Regum patet legenti. Quare ergò hi tres Reges prætermittuntur? An quia & ipsi mali? Sed & plures alij ponuntur ibi, qui mali, & idololatræ fuerũt; nonne Salomon malus, & idololatra? Cur ergo soli illi tres à genealogia Saluatoris excluduntur? Fateor & alios Reges malos numerari ibi, sed qui sanctissimos habuere parentes, de quorum merito, hoc ipsi recepere beneficium, vt possent in Christi genealogia conscribi. At illi tres, & ipsi pessimi cùm fuissent, & pessimos habuerunt parentes, quare vel paternæ virtutis suffragio carentes, meritò a Christiana genealogia fuerunt exclusi. Ait D. August. in quæst. ex nouo testam. 85. *Non immeritò hi ab Euangelista sublati sunt de numero cæterorum. Sic enim horum continuauit impietas, vt malignum eorũ nullum interuallum haberet. A Ioram autem captum malignum, sic perambulauit vsque ad Oziam filium Amaziæ; vt nullius lateris esset suffragium, quo ex parte meriti patris aliquis horum remaneret in numero Regum. Nam Ioram malignè agens, meritò Iosaphat remissus in numero est. Salomon quoque merito patris remissus est.* Illi porrò erunt à computatione progenitorum Christi, qui nec patres sanctos habuerunt; quibus autem patres sancti fuerunt, non potuit tantùm illorum malitia, vt hoc beneficium non acciperent, vel parentum merito.

Gen. 6.

Cæsar.

August.

Luc. 13.

Luc. 13. Dixit autem ad cultorem vineæ: Ecce anni tres sunt, ex quo venio quærẽs fructum in ficulnea hac, & non inuenio. Succide ergo illam, vt quid etiam terram occupat?

§. II.

Deus in peccatis castigandis illa magis solet respicere damna, quæ alijs inferuntur: homo magis respicere ea, quæ sibi sunt damnosa.

INfrugiferam ficum succidi iubet Dominus, & cur eam succidi mandat? An quia sibi aliquod damnũ importat? Absit; sed quia terræ detrimentosa est, illam inutiliter occupans; quippè ait: *Vt quid etiam terram occupat?* Non punit Deus sontes vt homo; homo enim sontium supplicium magis metitur ex damno sibi illato, quàm ex illato alijs. Ionas meritam peccatis ruinam minaturus, Niniuem adit, cap. 3. *Et Niniue erat ciuitas magna itinere trium dierum. Et cœpit Ionas introire ciuitatem itinere diei vnius, & clamauit, & dixit: Adhuc quadraginta dies, & Niniue subuertetur.* Septuag. posuere: *Adhuc tres dies, & Niniue subuertetur.* Nusquam inuenies à Deo determinatos dies, post quos subuertẽda Niniue erat: cur Propheta tres dies præire subuersioni clamat? Vnde elicere potuit, quod terminus euertendæ vrbis trib. diebus clauderetur? Erat sibi terenda ciuitas per spatium trium dierum, quando eius magnitudo itinere trium dierum claudebatur. Vnde Ionas ex mensura laboris sui in deambulanda ciuitate, supplicium minatur, & ingeminat. Pulchrè Origen. homil. 16 in Num. ait: *Obserua igitur, quòd non inuenitur in sermonibus Dei, quibus ad Prophetã locutus est, quia adhuc tres dies, & Niniue subuertetur; sed Ionas, cùm ingrederetur ciuitatem, quasi iter dierum trium, ipse dixit, quia adhuc tres dies, & Niniue subuertetur.* Non Deus, sed Ionas tres tantum dies euersioni præposuit, & eos præposuit, cum iter susciperet trium dierum, non aliunde metiens supplicium inferendum, quàm de suo incommodo in labore itineris inuentò. Vtinam non tàm manifestum esset hoc hominum ingenium, qui vix æstimant damnum, quod sibi non infertur; & tunc solùm ita exardescunt in reos, quando sibi, suisque nociuos sentiunt, vt proprium suum damnum solùm mensuram statuat pœnæ infligendæ. Alienissimum à Deo est hoc humanum ingenium. Deus enim in peccatis puniendis non tàm propris, quàm aliorum incommoda respicit. Psalm. 105. *Patres nostri in Aegypto non intellexerunt mirabilia tua, Domine: non fuerunt memores multitudinis misericordiæ tuæ. Et irritauerunt ascendentes in mare, mare rubrum. Et saluauit eos de manu odientium: & redemit eos in manu inimici. Et operuit aqua tribulantes eos: vnus ex eis non remansit. Et crediderunt verbis eius, & laudauerunt laudem eius. Citò fecerunt, obliti sunt operum eius, & non sustinuerunt consilium eius. Et concupierunt concupiscentiam in deserto, & tentauerunt Deum in inaquoso. Dedit eis petitionem ipsorum. & misit saturitatem in animas eorum. Et irritauerunt Moysem in castris: Aaron sanctum Domini. Aperta est terra, & deglu-*

Ion. 3. | Origen. | Ps. 105.

deglutiuit Dathan: & operuit super congregationem Abiron, &c. Quid Deo magis familiare? Dum ipse irritatur, parcit, imò benefacit; dum autem Moyses, & Aaron irritantur, tunc Deus irascitur, & vindictam sumit de peccantibus. Pulchrè D. Chrysostom. hic: *Nec cum Deum in mari rubro ad iracundiam prouocassent, nec cum eumdem in deserto tentassent, is, de ipsis supplicium sumpsit; imò verò cupiditates eorum expleuit. At cùm Dathan, & Abiron Moysem ira commouissent, dicentes: Numquid Moysi dumtaxat locutus est Deus, & non etiam nobis? Eos cum vniuersa familia dehiscentis terra tradidit, &c.* Sic Dei spiritus proprias dissimulans iniurias, illas, quæ alijs nocent, statim punit.

Chryso.

Cantatissimum est Adami, & Euæ aduersus Deum facinus, quo mortis incurrerant sententiam; dicitur enim, Genes. 2. *In quocumque die comederis, morte morieris.* Et comederunt, & non mortui sunt statim, sed viui euaserunt, & Deum pœnitentia placarunt. Non sic eorum posteri, de quibus, Gen. 6. ait Dominus: *Finis vniuersæ carnis venit coram me: repleta est terra iniquitate à facie eorum, & disperdam eos cum terra.* Vniuersos homines tradit morti diluuium inducens; & cur quam remouit à primis peccatoribus mortem, illam modò vniuersis hominibus infert? Faciliùs tūc duo occidi possent, quàm modò penè innumeri, cur ergo qui duobus illis primis pepercit, ne morerentur, tàm ingentē multitudinem hominum irremediabiliter vocat in ruinam? Rationem textus insinuat, cùm ait: *Repleta est terra iniquitate à facie eorum:* siuè vt explicatiùs ponit Oleaster: *Corrupta est terrā corā Domino, & impleta est violētia, aut subuersione.* Eò deuenerat malitia hominum, vt vel terram ipsam inficeret, & omnes opprimeret homines: vnde non miror, quòd Deus, qui mortem dissimulauit inferre primis hominibus sibi odiosis, postmodùm tantā multitudinem mactet, quæ vel terræ ipsi erat iniuriosa; Deus enim promptior, & lenerior ostenditur in vindicandis alienis iniurijs, quàm proprijs.

Gen. 2.

Gen. 6.

Luc. 13. At ille respondens dicit illi. Domine, dimitte illam & hoc anno, vsque dum fodiam circa illam, & mittam stercora, & siquidem fecerit fructum: sin autem in futurum, succides eam.

§. III.

Validissimus ad virtutem penè inamissibilem capessendam ille Christi Domini passio ob oculos posita.

EXpende, quale remedium adhibendum promittat, vt arborem ad fructus edendos trahat, ait: *Fodiam circa illam, &c.* Id est, fossuram circa illam ponam. Et quidem fallar, si vel homo sterile lignum factus ad fructus virtutum edendos, non rapiatur, si circa se fossam illam Filij Dei humum positam habeat. Clamabat Isaias cap. 2. *Abscondere in fossa humo à facie timoris Domini.* Et quæ fossa humi est, in qua a Deo irato abscondamur? Aliter clamabat Dauid Psal. 138. *Quò a facie tua fugiam? Si ascendero in cælum, tu illic es, si descendero in in-* Ps. 138

in infernum, ades. Si sumpsero pennas meas diluculo, & habitauero in extremis maris. Etenim illuc manus tua deducet me & tenebit me dextera tua. Non superna, nec inferna, nec terra, nec mare est, in quo à Deo non inueniamur: quæ ergo erit illa humi fossa nos à Deo irato abscondere valens? Fossa humus est Christi humanitas, quæ quot vulnera, tot nobis apponit fosses, in quibus ab omni ira diuina protegamur, & sanitatem firmissimam recipiamus. D. Bern. serm. 61. in Cant. *Etsi intelleximus fossam humum, illam, quæ ait: Foderunt manus meas, & pedes meos, non erit ambigendum de salute in ea citiùs adipiscenda anima vulnerata, quæ in ea demorabitur.* Fœlix anima, ante cuius oculos ponitur fossa hæc humus, circa quam fossuræ à clauis peractæ in Christo Iesu constituūtur, de harum fossurarum vicinio, & conspectu, non mirer, si in ingētem, & penè inamissibilem crescat salutem. Quis ignoret vberrimos illos salutis fructus factos ab Israelitis illis primis, quos Iesus elegit, vt prima suę Ecclesiæ fundamina ponerent? De illis Oseas cap. 9. *Quasi vuas in deserto inuenit Israel: quasi prima poma ficulneæ in cacumine eius vidi patres eorum.* Quæ verba sic legit D. Cyril. Alex. lib. 3 in Iulianum: *Quasi botrum in deserto inueni Israel, & vt fructum in ficu præconem vidi patres eorum.* Præcones ficulneæ fructus notissimi sunt, qui primo vere apparēt, quorum plurimis immaturis decidentibus, rari perseuerant vsque ad plenam maturitatem. Et qui perseuerant, illi soli sunt, qui de medio duarum virgularum clauicu, lo breui erumpente promergunt. Pulchra ergo similitudine electi à Christo ex populo Israelitico in Euangelium vocantur fici præcones, vt qui perseuerantem gratiā, & eius penè incredibile augmentum duarum virgularum medio debeant, nimirùm crucis, & legis. Vbi enim crucis fossuræ circa positæ apparuerunt, qui anteà steriles, & penè euanidi videbantur, statim dulcissimos gratiæ succos reddiderunt. Ad hæc D. Ambr. lib. 13. in Luc. *Primitiamen ex Israel, quos natura validioris ramus extulerat, sub vmbra legis, & crucis, in vtriusque sinu succo gemino colorati, grossi maturescentis exemplo pulcherrimo, rum gratia fructuum cæteris præstiterunt, quibus dicitur: sedebitis super duodecim thronos, iudicantes duodecim tribus Israel.* Sanè Apostoli sub lege steriles, & nullius momenti homines, & penè euanidi instar primi fructus ficulneæ, vbi cruci accesserunt, & illam præ oculis habuerunt, instar maturi, & pretiosi fici in magnam gratię dulcedinem effusi suam salutem stabilierūt. Et quis non frugifer fiat dum circa se videat fossuram passionis Christi? Matt. 17. requirebant tributum à Iesu, quod solueret Cęsari; Iesus autem asserens se non debere tributū vllum, quia Dei erat Filius, nihilominus ait Petro: *Da eis pro me, & pro te.* Non petebatur tributum ex Petro, sed ex Iesu; cur Iesus vbi pro se dare iubet tributum, simul, & à Petro tributum extorquet? Non hærebat Dominus in illo æris tributo Cęsari dando, sed altiùs aspiciens considerabat etiā in illo tributum mortis, quam ipse indebitè; voluntarius tamen subiturus erat. Quam Christi mortē si ante oculos haberet Petrus, cōsequens erat, vt ad similes fructus edendos ipse viuificaretur. Ait D. Zeno, lib. 2. ser. 8. de somnio Iacob: *Dabis autem pro me, & pro te; hoc est meam prædicabis crucem, sed & tu crucis tuæ similiter dignitate gaudebis.* Et quis crucem Christi præ oculis habeat, qui non gaudeat in se tol-

Bernar. Cy. Al. Ambr. Mat. 17 Zeno.

se tollere simil s fructus ramos? Sanè ab eius vicinio, & conspectu, similis vbertas in nobis nascitur, & in vbertate robur, & perseuerantia. Iam iam cōprehendendus Iesus pro peccatis mundi, sic de discipulis suis imperat carnificibus, Ioan. 18. *Sinite hos abire, vt impleretur sermo, quem dixit: Quos dedisti mihi, non perdidi ex eis quemquā.* Itaque ne perderentur à Iesu, curat, ne Apostoli comprehendātur tunc tēporis; sed Apostoli tradendi erant & carceri, & verberibus, & morti, & in ijs triumphaturi erant. Cur ergo modo cauet, ne comprehendantur, ne eorum perditioni occasio detur? Nondum erat Iesus passus, nondum fossuræ passionis Christi erant positæ ante oculos discipulorum, & de quibus timeri posset ruina ante visam passionem Christi, post hanc visam, idem ipsi securissimè omnia pro salute sustinerent. Pulchrè Philippus Abbas epist. 14 ait: *Vt igitur sermo, quem de illis non perdendis dixerat, impleretur, refrænato persecutore, illorum quispiam non tenetur; sed pro saluandis ill s prior elegit ipse mori, vt postmodum facti fortes idem referant Saluatori.* Prius fossuræ passionis Christi præcedāt ob oculos, & post has circa se visas, quis non contemnat mortem? quis virtutum difficultates non ebibat omnes?

Ioā. 18.

Philip.

§. IV.

Dei beneficia bonis sunt adiumenta vitalis progressus: malis autem conuertuntur in mortem, & sepulchrum.

EXpende, quale beneficium adhibeat sterili ficulneæ bonus Cultor; quippè ait: *Bodiam circa illam*: fossam illi apponit pro beneficio, vt per hanc cœlestes rores possit accipere, quibus reddatur fœcunda. Sunt, quæ à Deo proficiscū tur beneficia, talis formæ, talisque naturæ, vt succulētis, & vitalibus germinibus, virendi, & fructificandi occasionem tribuant; aridis, & sterilibus fossam exhibeant, & sepulchrum. Notissimum est illud à Deo dilapsum beneficium in Israelitas, quando egrediebantur ex Aegypto. Leuauit Moyses manū, & percussit virga mare, & ecce tibi fugientibus aquis in dexteram, & sinistram, vastissima apparet vorago, per quam possent exercitus transire. Israelitæ transeūt & pertranseunt; ascendunt Aegyptij, & audent voraginem intrare; quid tunc? Exod. 14. *Reuersæ sunt aquæ, & operuerunt currus, & equites cuncti exercitus Pharaonis, qui sequentes ingressi fuerant mare: neque vnus quidem superfuit ex eis. Filij autem Israel perrexerunt per medium sicci maris, & aquæ eis erant quasi pro muro, &c.* Vna, eademque maris vorago obiecta fuit Aegyptijs, & Israelitis, sed quanto cum discrimine sortis? In illa inuenerunt Aegyptij sepulchrum, Israelitæ iter, quo tenderent in vitam. Rem sic pulchrè ponderat D. Basil. Seleuc. orat. 9. *Virga percussum mare his iter, illis sepulchrum fuit; & mare continentis instar viam Abrahamitis aperuit, cæteros fluctus hausit.* Sibi à diuinis beneficijs metuat, qui sterilis, & aridus est; quot enim putat bonorū occasiones per illa recipere, tot circa se fossas inuenit, quibus maneat miserè sepultus. Vt enim per diuina beneficia bonis panditur iter vitæ, iter salutis, sic malis, & impijs occasiones sunt, quibus labantur in sepulchrū. Huc respiciebat Paul. 2. ad Corinth. 2. inquiens: *Christi bonus odor sumus Deo, in his, qui salui fiunt, & in his, qui pereunt.* Quis neget Apostolicam culturam bonam fuisse Christianis

Exo. 14

Basil.

2. Cor. 2

ſtianis vitibus? Imò illam pro ſummo Dei extitiſſe beneficio? Sed & tanta, & tàm benefica cultura nõ prorsùs perditionem eliminat, ſed in illa multi ſalui fiũt, & multi pereunt; ſanè qui bonam volũtatem habent, in illa cultura proficiunt in vitam, qui mali ſunt, abeunt in ruinam. Ex quo monebat Diu. Auguſtin. lib. 2. in Exod. quæſt. 24. *Nõ dixit Christi ſe bonum odorem eſſe ijs, qui ſalui fiunt; malum autem ijs, qui pereunt, ſed tantum bonum odorem ſe dixit. Illi verò tales ſunt, vt bono odore pereant ſecũdum ſui cordis qualitatem, qua mundanda eſt bona voluntate in Dei gratiam, vt incipiant ei prodeſſe iudicia Dei, quæ malis cordibus nocent.* In ipſa bonitate, & beneficentia, & miſericordia diuina inueniunt mali & ruinam, & ſepulchrum ſibi; qui autem iuſti ſunt, & vitales, maxima inde capiunt augmenta vitæ, qua fructus gloriæ poſſint edere tempore ſuo. August.

§. V.

Non minùs diuinæ poteſtatis argumentum eſt, poſſe à peccatis hominem in ſalutem venire, quàm à ſepulchro in vitam.

NOn otiosè pro fœcũditate ficulneæ ſterilis ait diuinus Cultor, ſe illi foſſam adhibiturum, dum inquit: *Fodiam circa illam.* Et cur ex innumeris remedijs, hoc maluit apponere, niſi vt ſimul erigeret poteſtatis ſuæ inſigne, cui non minùs erat animã à vitijs reuocare in bonam frugẽ, quàm corpus à foſſa, vel ſepulchro trahere in vitam? Et quidem crediderim faciliùs eſſe Deo, nos à foſſa in auras vitales reuocare, quàm a vitijs in virtutem. Nouimus Nabuchodonoſorem ab hominibus eiectũ, in beſtiam tranſiſſe, ſeptemq; annis latuiſſe beſtialiter viuẽtem, & poſtea in hominem redijſſe; ait enim Dan. 4. *Poſt finem dierum ego Nabuchodonoſor oculos meos ad cælũ leuaui, & ſenſus meus redditus eſt mihi.* Quantum hoc miraculum? Profectò qui ex beſtia in hominẽ ſe reduxit, non mirarer, ſi ex mortuo rediret in vitam. Accipite D. Auguſtinum citatum à Pamelio in cõmentario, cap. 16. lib. de anima, apud Tertu. quippè ait loquẽs de varijs trãſmutationibus: *Quod minùs mirabitur, qui in ſacris litteris legerit Nabuchodonoſorẽ Regem mutatum in bouem, & ſeptem annis fæno victitaſſe, tandem Dei miſericordia in hominem redijſſe. Cuius corpus poſt mortem filius dedit in eſcam vulturibus, ne reſurgeret à mortuis, qui iam de beſtia redierat in hominẽ.* Nec immeritò qui de beſtia redierat in hominẽ, timetur, ne à mortuis reſurgeret, quando maioris virtutis eſt beſtialem exuere vitã, quàm relinquere ſepulchrum. Nõ deſinit mirari Chryſoſto. Dauidis virtutem, & poteſtatem, qui furentem Saulem in hominem mitem conuertiſſet. Dum enim Sauli parcens oram eius clamydis reſcidiſſet, poſt tergum egrediẽtis clamabat, & ora oſtenſa veſtimenti, ſuũ ſimul proteſtabatur animum benignum. Ad quæ reſpiciens Saul ait. 1. Regum, cap. 24. *Cum autem compleret Dauid, loquens ſermones huiuſcemodi ad Saul, dixit Saul: Numquid vox tua eſt, fili mi Dauid? Et leuauit Saul vocem ſuam, & fleuit.* Expendite modò verborum Dauidis efficaciſſimam virtutẽ, quæ furentem hoſtem Saulem ſic commutarunt, vt ab illo vocaretur filius, & lapideum cor ad lacrymatum traxerunt blanditiem. Quantum hoc facinus? Pulchrè D. Chryſoſtomus ait homilia de Dauide, & Saule; *Etenim ſi Saul fuiſſet homo moderatus, & æquus, non admodum magni*

Dan. 4. Tertul. 1. Re. 24 Chryſoſ.

magni erat negotij ad solitam reuocare virtutem. Efferatum, & ad extremam prouectum malitiam, iam que ad cædem properauit, breui temporis momento sic efficere, vt omnem illam amaritudinem euomat ex animo, quem non obscure et amicum, qui vmquam supra philosophia doctrina clarum promeruere nomen. Philosophiæ omnem superat cognitionẽ, & virtutem, quòd quis, efferatis moribus dimissis, conuertatur in hominis mansuetudinem. Imò faciliùs credant Philosophi, posse mortuum trahi in vitam, quàm posse vitijs immersa corda trahi in virtutum facinora. Huc reuoca dicta tom. 2. lib. 9. cap. 1. §. 9. & tom. 3. lib. 14. cap. 22 §. 2.

§. VI.

Quæ à Deo venit in præsenti seueritas, non ad perditionem venit.

ADhibendum ferrum ficulneę cultor parat, sed quòd intrinsecùs non feriat; ait enim: *Fodiam circa illam*; hoc est, ferrum appropinquabo, non infigam; sic vicina tangam, vt intrinsecùs nõ feriam. Bonus cultor apertissimè se Deũ manifestat, quando in præsenti ferri seueritatem applicat; sed nõ ferit. Dum Moyses pasceret greges soceri sui, Exod. 3. *Apparuit ei Dominus in flamma ignis de medio rubi, & videbat, quòd rubus arderet, & non combureretur.* Vndique rubum flamma cingebat, sed rubũ non exurebat. Et cur adeò vicina flamma non exurebat rubũ? Cùm Deus ardenter in præsenti in peccatores venit, flammas apponit, seueritatem, & rigorem applicat; sed qui minime feriat, sed extrinsecùs sistens integra omnia interna reseruet. Pulchrè Diu. Ambrosius in Psalm 43. inquit: *Ideò rubus*

Exod. 3

Ambr.

vrebatur, & non exurebatur, quia terram istam, quæ nobis spinas generabat, & sentes disponebat vrere per continentiæ disciplinam, non consumere per mortis ærumnam. Ignem adhibuit circùm circa, qui tamen nihil exureret, nihil consumeret, sed omnia seruaret integra, & à perditione libera. Huc enim peruenit asperitas ex Deo, vt spicula approximet, non tamen illa infigat; nec damnum ruinæ, sed vtilitatem emendationis procuret. Sic fugitiuo, & rebelli Ionæ ferrum applicat, à quo sanetur, non à quo interficiatur. Iam enim sorte deprehensus erat, iam aderat mittendus in mare, quin potiùs iam in furentes vndas fuerat iactus: quid tunc? Ionæ cap. 2 *Et præparauit Dominus piscem grandem, qui deglutiret Ionam.* Quid agis, Domine? Non ne misero rebelli tuo, & peccatori sufficiebat; quòd inter furentes fluctus maris mitteretur, cur insuper paras feralia piscis viscera, quibus includatur? Vbi sunt vniuersi fluctus maris in ipsum commoti, quid necessum est piscis ventrem addere? Permiserat, imò iusserat Dominus fluctibus, quòd irascerẽtur, quòd sęuirent iuxta rebellẽ Ionã, vt sic eum ad bonã frugẽ traherent: & ne fluctus sæuitiæ metas excederent, & quæ circa illum erant, prætereuntes, vsque ad intima penetrarent, & hominem suffocarent, pręparatus est à Domino piscis, cuius aluus metam pręfigeret fluctibus, & omnia circa Ionam turpans, ipsum daret incolumitati. Id penè cecinit Sedul. lib. 1. Pasch. aiens:

Ion. 2.

Ionas puppe cadens, ceto sorbente voratus,
In pelago non sentit aquas, vitale sepulchrum,
Ne moreretur, habens.

Sedul.

Totus rigor, & asperitas excitata in Ionam, eò tendebat, vt viueret, & quā à Deo in rebellem parabatur, debebat sic hominem inuadere, ne hominem mactaret, sed in vitam seruaret. Ex quo lucem capit locus Sapient. 1. vbi sic: *Deus mortem non fecit nec lætatur in perditione viuorum. Creauit enim, vt essent, omnia, & sanabiles fecit nationes orbis terrarum, & non est illis medicamentum exterminij, nec inferorum regnum in terra.* Non solùm dicitur Deus amare vitam hominum, & velle, quòd omnes salui fiant; sed & naturam illorum ita aptauit, vt à quocumque peccati vulnere per pœnitentiam sanari possent, sic dicuntur sanabiles factæ omnes hominum nationes. *Sap. 1.*

Rursus ab ipso Deo parata sunt remedia, & medicaměta, nimirùm, fomenta, scissiones, &c. quibus sanari homines possent. Et qualia hæc medicamenta à Deo sunt nobis parata? Pulchrè ait: *Non est illis (nempè à Deo) medicamentum exterminij, nec inferorum regnum in terra.* Dura equidē, & aspera sunt medicamenta, quæ pro corporea salute adipiscenda adhibentur, amaræ potiones, scissiones venarum: quæ cum omni sua duritie & hoc habent, quòd non semper vtilitatem afferunt, sed sæpiùs inferunt mortem, & quæ putabantur medicamenta, sunt venena, quæ infirmos affligant, & vitam exterminent. Non sic quę à Deo dantur peccatoribus medicamenta; non enim sunt medicamenta exterminij, nec eorum asperitas, & rigor inutilis est & nociua; similes enim asperitates, & rigores, qui inutiliter noceant, ad infernum pertinent. Deus autem inferni proprietates non ponit in terra; sed ea adhibet ex se medicamenta, quę pungant, quæ affligant, sed non exterminent, non perdant; quin potiùs incolumitatem reddant. Et potiones, & scissiones Deo peccatoribus prouisæ in terra, non sunt medicamenta exterminij, sed medicamenta salutis, qualia nulla nouit infernus. Vis videre asperrimū Dei medicamentum peccatori adhibitum? Ait Genes. 3. *Puluis es, & in puluerem reuerteris.* Quid durius? Quid asperius? Sed quid salubrius? D. Bernard. in ser. S. Martini, ait: *Pepercisti ergo creaturę tuæ, Domine, pepercisti gloriæ nominis tui, & propter hoc cum iratus fuisses, misericordiæ meministi: non damnās hominem in loca perditionis, sed in loca afflictionis humilians. Quid causaris homo? Quid sententiam quereris duriorem? Terræ addictus es, factus es è terra, vt ipsa tibi sit patria, quæ materia fuit.* Posset mittere in perditionē, sed maluit in afflictionem mittere, quæ non exterminium, sed medelam peccatori parturiret. Huc enim spectat tota Christi œconomia, vt peccatores in loco sint afflictionis, nec locum perditionis videant; vt affligantur extrinsecùs, dum intrinsecùs viuant. *Bernar.*

Ioan. 8. ait Dominus: *Abraham pater vester exultauit, vt videret diem meum: vidit, & gauisus est.* Sed quando Abraham vidit diem Christi? Quando strinxit gladium in filium, quē tamen minimè percussit; tunc plenissimè diem Christi vidit, à quo venit, quòd gladij asperitas, & rigoris seueritas applicentur, non tamen cedant, nec percutiant. Non longè abest Diu. Basil. Seleu. orat. 32. *Abraham, inquit, desiderauit videre diem meum: & vidit, & gauisus est. Qui senio curuatus intrepida manu charissimæ proli gladium intentat, & imperantis Dei charitate vincit naturæ difficultatem, ut hostia minimè cæsa Domini sacrificium imitaretur.* Expende, in quo dies Christi dicitur ab Abrahamo visus, nimirùm in eo, quòd *Ioan. 8.* *Basil.*

quòd sub stricto gladio *bestia minimè cæsa* existat, nullo enim magis explicatur tempora Christi, quàm vbi ostenditur gladius, qui affligat, sed non qui percutiat.

CAPVT XII.

De cæna magna:

CVI hominum Deus salutarem finem non prouidit? Ecce tibi à Deo cæna magna paratur; ne sola Aurora, & meridies, sed ipse diei finis viaticum habeat salutis. Hoc perdunt ambitiosi, dum dominatus terminis extendendis inuigilant ementes villas. Auari, dū terram sollicitant, vt diuitias acquirant: Lasciui, dum se carnalibus immergunt delitijs. Nec ideō cænatoria mensa inuenitur vacua conuiuis, quin potiùs alij plures vndique quęruntur, qui venientes diuinis assident mensis, cælestiaque absumunt conuiuia.

Luc. 14. Homo quidam fecit cænam magnam, & vocauit multos.

§. I.

In fine vitæ ditiores virtutum sumptus elucere debent.

MAgnitudo conuiuij meritò seruatur ostendenda in cęna, quæ fit post finitum diem; semper enim in fine vitę maiores sunt explicandi virtutum sumptus. De fœlicissima Christi Sponsa ait Ps. 44. *Astitit Regina à dextris tuis in vestitu deaurato*: insuper post pauca addit: *Omnis gloria eius filiæ Regis ab intus in fimbrijs aureis circumamicta varietatibus*. Expende, quòd vestitus dicatur deauratus, fimbria autem non deaurata, sed tota aurea, & varietatibus plena. Et cur fimbria, quæ infima pars est vestis, & humi reptat, ditior, & pulchrior sit cæteris partibus? In fimbria finis vitæ exprimitur, in quo & ditiores, & opulentiores debent esse sumptus virtutum. Ait Diu. Paschal. ibi: *Per fimbriam vita hominum significatur extrema, quam non deauratam, vt suprà vestis, fuisse monstratur sed auream esse totam debere ostenditur. Quia in fine vitæ tota perfectio amoris quæritur. Circumamicta tamen varietate propter varias virtutes fidelium*. Non quęlibet virtus exhibenda est in fine vitæ, sed omnes virtutum diuitiæ sunt ostendendæ, vt qui in vita deauratus apparet, in fine nō deauratus, sed totus aureus videatur. Vita Christiani commendetur de vno, aut alio virtutis opere; at Christiani mors de insignibus operibus virtutum, charitatisq; debet commendari. Ex prouerbijs diuinis illud inuenio apud Saluianum, lib. 4. ad Eccles. Cathol. nimirùm: *Sapientia in exitu canitur*: quasi tota sapientiæ Christianæ festiuitas, & lætitiæ plenum conuiuium ad vitæ exitum debeat seruari, vt tunc præcipuè diuini amoris, aliarumq; virtutum diuitiæ pateant. Quis adeò auarus est in occultandis pecunijs, & asseruandis, qui illas omnes in hora mortis non manifestet, & declaret? Sic virtutum diuitiæ tunc maximè ostendendæ sunt, cum morti appropinquamus. Sic Saluian. vbi sup. *Quid est, quæso, sapientia*

Psal. 44 *Pasch.* *Saluiā.*

tia Christiani? Quid nisi timor, & amor Christi? Itaque si sapientia Christiani timor est, atque amor Domini, ita demum verè sapientes sumus si Deum semper, ac super omnia diligamus: & hoc cum omni tempore, tum præcipuè in exitu nostro, quia sapientia in exitu canitur. Huc tota spectet sapientia Christiani, vt in exitu vitæ diuini amoris thesauros patefaciat; licèt enim omni tempore documēta virtutum nobis exhibenda sint; at tēpore mortis ditiores debent illarum ostendi gazę. Non longè abest illud Iob, *Iob. 5.*
cap. 5. testimonium: *Ingredieris in abundantia sepulchrum, sicut infertur aceruus tritici in tempore suo*. Vatablus in annotationibus legit explicatius. *Sicut succiditur aceruus, aut messis in tempore suo*. Tygurina: *Quemadmodum frugum aceruus increscit*. Vbi pulchro exemplo explicatur virtutum abundātia, quę ostendenda est tempore mortis; vt enim tēpore messis omnia sub falce sunt, & falcis beneficio frugū aceruus passim increscit, & qui principio vix vnius culmi erat, hinc inde iactis culmis in molem exurgit grandem. Sic dum homo mortis appropinquat falci, de beneficio mortis appropinquantis, hoc habet, vt multiplices virtutū manipulos congerat, ditissimosq; diuini amoris aperiat thesauros. Audiui à quondam virtutis studioso, quòd aliquādo se per somnium crederet morti approximare, ex qua persuasione sic immutabatur, vt etiam somnians ad innumera virtutum exercitia simul præstanda festinaret, & scuticam arripiebat, & cilium applicabat, & humi prosternebatur, & pectus percutiebat, & ore clamabat, & Deiparam, & Sāctos sollicitabat; nec vllum erat virtutis exercitiū, quòd tunc temporis festinatissimè non faceret. Facit hoc pręsentanea mors, vt ad omnes virtutes curramus, & ditissimā illorum segetem exhibeamus. De Eucharistica mēsa locutus Dominus, Luc. *Luc. 22.*
22. ait: *Desiderio desideraui hoc pascha manducare vobiscum, antequam patiar*. Nec desinam mirari, quòd adeò desideratam cœnam Dominus differret vsque ad mortē. Cur quàm vehementer desiderabat, nō festinabat perficere? Cur illam vsque ad mortem distulit? Sanè non nisi sub mortis falce debebat crescere frugum aceruus tantus; non nisi de mortis instantis beneficio debebat effundi tātus diuitiarum diuini amoris thesaurus. Pulchrè ait Concilium Tridentinum, sess. *Concil.*
13. cap. 2. *Ergo Saluator noster discessurus ex hoc mundo ad Patrem Sacramentum hoc instituit, in quo diuitias diuini sui erga homines amoris velut effudit*. Non terit Dominus mortis limina, quin amoris erga homines diuitias totas effundat, intrās vitæ suæ finem, velut aceruus tritici infertur tempore suo. Vt meritò dicat Ioan. 13. *Cum dilexisset suos, in finem dilexit eos*. Quid est, in *Trid.* *Ioan. 13*
finem dilexit? In fine vitę & coronidem, & culmē amoris exhibuit. Similiter aiebat Sidon. Apol. lib. 3. *Sidon.*
epist. 1. amico suo: *Et quod fatendū est, diu erectis vtrinque amoris machinis, ipse culmina posuisti*. Diu dū esset apud homines Iesus, amoris machinas erigebat, dum peruenit ad finem vitæ cænam Eucharisticam instituens, amoris posuit culmina.

§. II.

Eucharistia beneficium instituit Dominus, vt mortis calamitatem in hominibus leniret.

STo à sententia eorum, qui hāc cænam magnam ab homine factam,

factam; putauit Eucharistiam paratam à Christo. Et cur Eucharistia non pro meridiano prandio, sed pro cæna sumitur? Cur non magis prandium dicitur, quod meridiè celebratur, quam cæna, quæ in fine diei ponitur, quando iam homines dormire festinant? Proponitur equidem Eucharistia pro cæna in diei fine ante somnum, vt ostendatur instituta ad leniendum horrorem, & dolorem, qui ex vitæ fine, & dormitione mortis aduenit hominibus. Huic excogitationi lucem affero ex ponderatione Diu. Nazianz. in orat. 10. vbi ponderans, quòd frater Cæsarius priùs salutem diuinitùs accipiens, postmodùm correptus morte fuerit, inquit: *Cùm autem Nicææ terræmotus post hominum memoriam maximus, exortus, omnes penè innasisset, atq; vnà cum vrbis pulchritudine deleuisset, solus ipse ex illustribus viris, aut certè cum admodum paucis è periculo saluus, & incolumis euadit, idque modo quodam incredibili, hoc est, ipsa ruina protectus, ac paruas quasdam periculi notas referens. Verum terræmotu quidem superior fuit, morbo verò non item, homo enim erat. Atque illud proprium illi fuit: hoc cum alijs commune, illud pietatis, hoc naturæ. Atque consolatio calamitatem anteuertit, vt ipsius morte concussi, ob admirãdum salutis genus gloriemur.* Quid pulchrius adduci potest ad rem præsentẽ de Eucharistia mortem præueniente? Mortem nullus hominum fugiet, sed ante mortẽ mirabilem Eucharistiæ cenam parat, & offert Pater cælestis. Cur tanta ante mortem cæna? Pulchrè dixerim: *Consolatio calamitatum anteuertit, vt mortis falce penè concussi, ob admirandum salutis genus*, in præcedenti Eucharistiæ mensæ exhibitum, *gloriemur*. Nulla asperitas, nullus in morte conflictus nõ sapitur, vbi cæna Eucharistica præcedit. Cui meritò refert. D. Pasch. de corpore, & sanguine Domini, cap. 10 illud Psalm. 147. *Lauda Hierusalem Dominum, lauda Deum tuũ Sion: qui posuit fines tuos pacem, & adipe frumenti satiat te.* Ponuntur iustis viris fines, & vitæ exitus pacifici, quieti, omni periculoso conflictu carentes, sed hoc de cælestis frumenti præmissi beneficio; quippè ait: *Et adipe frumenti satiat te.* Ideò vsque ad saturitatem præmittit cælestem illum cibum, vt in fine vitæ nullus sentiatur cõflictus, sed omnia mortis hebetentur spicula. Apud Luc. cap. 22. ait Dominus: *Desiderio desideraui hoc pascha manducare vobiscum.* Cur singulariter illud præsens pascha manducare sic ardenter optauerat? Chrysost. homil. 82 in Matth. ait: *Quare hoc pascha, id est, hoc anno comedere pascha desiderauit? Quia videlicet tunc salutem orbi allaturus esset, tunc mysteria traditurus, & dolores mortis oppressurus.* Et quidem ideò exoptabat tradere diuinæ mẽsæ mysteria, quia sciebat illis hebetari posse mortis spicula. Nec miror, mortis spicula hebetari ab hac mẽsa, cùm & Iesus post tantũ cibũ datũ doleat, adhuc necessum esse in mortẽ ire. Immediatè enim post vltimam cænam factã, & cęlestem hunc cibũ exhibitum, surgit Iesus, & pergens in villã Gethsemani ait discipulis suis, Mat. 26. *Tristis est anima mea vsque ad mortem.* Adhuc escæ erãt in ore eius, & ecce tristitia; adhuc calebat lętificãs illud vinum Eucharistiæ in discipulorũ pectoribus, & totus traditur Dominus tyrannidi tristitiæ. Cur nõ magis post tàm cælestẽ potũ lætatur? Cur post escas adeò exoptatas nõ magis gaudio afficitur? Tristabatur vidẽs damnũ pristini cibi, cùm post cælestem hũc exhibitũ, adhuc necessariũ sciebat, quòd homines in mortẽ irent. Ait D. Ambr. lib. 10. in Luc.

Nazia. Pasch. Luc. 22. Chrysf. Mat. 26. Ambr.

in Luc. *Ideò tristis est, quia post Adæ lapsum tali transitu nobis erat ex hoc sæculo recedendum, vt mori esset necesse. Deus enim mortem non fecit, nec lætatur in perditione viuorum, & ideò fastidit, quod ipse non fecit.* Meritò dolet Dominus, quod post gustatum cælestem cibum, adhuc sit nobis necesse mori, quòd primi cibi venenum non penitùs extirpetur vel dapibus cælestibus, sed & post has mors restet.

§. III.

Potens est Deus vel in hora mortis multarum annorum fames implere.

POst portatum pondus diei, & æstus, in fame, & siti, in frigore, & nuditate accedit Deus magnam paraturus cænam, magnā, inquam, cænam in fine diei paraturus, vt qui sciat multorum annorum fames in vno appropinquātis mortis momento cumulatissimè implere. Quò respiciens Ecclesiastic. cap. 11. ait: *In die malorum ne immemor sis bonorum, quoniā facile est coram Deo in die obitus retribuere vnicuiq; secūdum vias suas.* (Eccl. 11) Nullum bonū iustis perit; etsi tempora euolent in egestate, & tristitia, non desperet iustus, quando vel in die obitus, vel in vltimo vitæ momento potens est Deus multorum annorum bona retribuere. Imò hoc est proprium, & singulare iustorum donum, quòd spei suæ adimpletionem cumulatissimā in ipso mortis vicinio repositam habeant. Sic bellicosissimus ille Dauid cùm sibi à bellis minimè vacare cerneret, certus clamabat, Psal. 4. *In pace, in idipsum dormiam, & requiescam. Quoniam tu Domine, singulariter in spe, constituisti me.* (Psal. 4.) Lætissimam pacis ætatem sperat in vicinio dormitionis, hoc est, in vicinio mortis. Et vnde credit in tàm arcto tēpore posse haberi pacem, quam per tot annos vitæ nec videre quiuit? Ipse ait: *Quoniam tu, Domine, singulariter in spe constituisti me.* Sciebat singulare esse sibi, & cuique iusto ex Deo id habere donū, quòd spei cumulatissima adimpletio in vicinio mortis comparetur. Theodorus apud Catenam Lyppom. in psalm. ait: (Lyppo.) *Cum enim plerique hac præsenti vita fœliciter egerint, ab iniustis, ac perditis hominibus attriti calamitatibus, ex hac vita decedunt, nullum quamlibet paruum auxilium assecuti, hos magnus Dauid docet, non oportere aliqua molestia affici, vt qui spem morti coniūctam habeant.* Et meritò iubentur nulla molestia affici, qui ærumnis pleni, nec vlla bona recipientes in vita ad mortem accedunt, quando impletio spei à Deo in mortis vicinio est. In ipso mortis limine datur locus longissimæ spei, quā Dominus impleat. Id quod ad magnā timentium Deum commendationem conducit: namque Isaac electus à Deo, vt pater esset populi Israelitici, habens hanc spem in sinu suo, tamen ad confinium mortis peruenit, stricto gladio, & iam cadenti ceruicem parat; sed tunc totius spei adimpletionem inuenit, & fœcundissimam incolumitatem recipit. Vnde Isaac in arcto mortis positus tāta potuit ex Deo capere beneficia? Præclarè D. Zeno, sermon. 5. de Abraham, inquit: (Zeno.) *Ecce meritum principale, diuinā indulgentiā meruisse sub casibus.* Quòd locus detur diuinæ magnificentiæ in confinio mortis, non id casu euenit, sed ingentis meriti opus solet esse.

§. IV.

Fœlix, quem nulla fames temporalitatis in morte premit. Vbi quàm pessimum sit, in moribundis iudicium si adhuc terrena esuriant.

POst finitum diem cœna magna paratur hominibus iustis, ne temporalitatis fames tunc illos agitet, sed magis recreet omnium
Gen. 35. saturitas. Sic de Isaaco, Genes. 35. *Et completi sunt dies Isaac centum octuaginta annorum, consumptusque ætate mortuus est, & appositus est populo suo, senex, & plenus dierum.* Vbi Onkelus legit, *senex, & satur.* Fœlix Isaac, qui ad mortem peruenit satur, nullius temporalitatis fame detentus, quando qui tūc temporalia famescunt, non paruum suæ perditionis præbent argumentum. De se aiebat Iob cap.
Iob. 7. 7. *Dies mei velocius transierūt, quàm à texente tela succiditur, & consumpti sunt absque ulla spe.* Græcus in Cat. legit: *Perijt autem in spe vana.* Consumpti ponuntur dies absque vlla spe, & simul se perijsse in spe vana. Si in spe vana perijt, quomodo dies eius periere absque vlla spe? An potest quis perire in spe, & in spe simul non perire? Crediderim ibi à Iobo duorum hominū vitas repræsentari, & mortes etiā; alteram, quā moritur electus; alteram, qua reprobus perit. Ille ad finem, & cōsummationem dierum peruenit sic satur, vt nullam spē, nec cupiditatem nutriat temporalitatis. Hic in ipso mortis limine est, & vanissimas bonorum tēporalium spes alit, & pro illis suspirat, & angustiatur, illorum sustinens etiam tunc rabidissimam famem. Pulchrè enim ait D. Gre-
Gregor. gor. lib. 8. Moral. cap. 7. *Electi igitur, quia præsentis vitæ momenta decurrere sub festinatione conspiciunt, nequaquam in hoc tanta nobilitatis itinere, cordis intentione figuntur. Vnde subditur: Et consumpti sunt absque vlla spe. Reproborum mens, erga dies vitæ præsentis tanto amore cōstringitur, vt sic semper hic appetant viuere; quatenus si valeant, viuendi cursum desiderant numquam finire. Vnde fit, vt sæpè iam corpus molestia quatiat, & vicina mors virtutem vitalis spiritus incidat; nec tamen curare, quæ mundi sunt, desinant.* In mortis sunt falce; & miserè affliguntur fame, & siti rerum mundialiū, quibus auidissimè inhiant, etiam dum agunt animam. Quis istis miseris bonū aliquid præsagiat, cùm videat illos in fine vitæ non saturitatem cœnæ ex Deo habere, sed famescentes pro temporalibus micis clamare? De illis aiebat Hierem. Thren. 2. *Matribus suis dixerunt, vbi est triticum, & vinum cùm deficerent vulnerati in plateis ciuitatis; cùm exhalarent animas suas in sinu matrum suarum?* Sane in fine diei homo, nempè æternus Pater cænam magnam parauit, quam electi omnes haberent præ manibus. Cur isti miseri non cænam à Patre paratam requirunt, sed panem, & vinum petunt à manibus, hoc est, non à Deo, sed à carne? Reprobi sunt, & ideò etiam dū agunt animam, nesciunt non famescere temporalia. Diu. Paschas. lib. 2. in Thren. ait: *In carne torpentes ab illa ista petunt; ideò eo in sinu carnis intereunt.* Quo tempore Deus saturitatem habet paratam suis iustis, isti infœlices carnalibus immersi, carnalia famescunt, inter quarum fames, & penurias intereūt. Quod sibi metuebat villicus ille, Luc. 16. dum sese vicinum rationi reddendæ agnoscit, tunc ait: *Mendicare erubesco:* nullam rem sic expauit, vt mendicorum famem, & indigentiam habere tunc temporis. Vbi

Hiere. Pasch.

Chryso. Chrysolog. ait serm. 125. *Miser. quē temporalitas habuit diuitem: mendicum sempiternalitas possidebit*. Et quidem summa est hominis miseria, quòd æternitati approximet, adhuc tunc bonorum temporalium fame pressus.

§. V.

Qui simul cum cibis ingeritur affectus, aut rarò, aut numquam tollitur.

NEminem hic homo vocat, nisi priùs paratam exhibens cœnam; fortissimi enim sunt, & validissimi affectus, qui ingeruntur simul cum epulis. Propone tibi ob oculos vniuersos illos affectus, quibus humana natura trahitur, siue in bonum, siue in malum. Validissimos plures inuenies, & tam fortiter inhærentes visceribus, vt vix maneat spes illos inde abstrahendi. Sed nihilominùs quilibet affectus, etsi validissimus, potest mutari; at affectus, qui simul cum cibi quæstu venit, aut rarò, aut numquam mutatur. Post vituli adorationem, Exod. 32. accessit Moyses, Exo. 32 *arripiensque vitulum, quem fecerāt, combussit; & contriuit vsque ad puluerem, quem sparsit in aquam, & dedit ex eo potum filijs Israel*. Quid tunc? Armantur Leuitę, & à porta in portam currentes, quotquot inueniunt, perimunt, adeò vt penè innumerabilis fuerit occisorum multitudo. Quis nō crederet hoc supplicio idololatriam penitùs extirpatā fuisse à Dei populo? Quis in populo sic percusso propter adoratum idolum vituli, crederet, 3. Re. 12 fore ampliùs vitulos in honore? Sed & 3. Reg. 12. Ieroboam *fecit duos vitulos aureos, & dixit eis. Nolite vltrà ascendere in Hierusalem. Ecce dij tui Israel, qui eduxerunt te de terra Aegypti*. Iterùm aurei vituli, iterùm diuinitatis acclamatio, iterùm idololatria in populo Israelitico. Et cur primo illo, & seuerissimo supplicio non penitùs extinctus fuit affectus populi ad vitulos? Ipse textus insinuat, inquiens: *Sparsit in aquam, & dedit ex eo potum filijs Israel*. Biberunt Israelitæ auream illam aquam pretiosi vituli puluere conspersam, & quem cum potu conceperunt affectum, nulla diligentia potuit eripi illis. Aiebat D. Bruno citatus à Tilmanno in allegor. *Bibunt aurū* Bruno. *Iudæi, quia cupidi sunt, & auari. Bibunt aurum idoli quia idololatræ, & sacrilegi. Sic enim hæc mortifera potio, hæc doctrina idololatria eorum viscera penetrauit, vt vix aliquando ab idolorum cultura potuerint auelli*. Quæ doctrina cum potu simul ingesta fuit, hanc penè indebiliter miser populus retinuit. Væ tibi, homo, si malitia, prætextu cibi habendi, in te coalescat, nescio an valeas illam à te excutere. Quæ à luxuria contrahunt homines peccata, saltem vel moribundi dimittunt: similiter, quæ ab inuidia, siuè vanitate incurrunt; at illa, quæ contrahunt specie acquirendi sibi, & familiæ cibos, vix in aliquo inuenies dimissa. Paul. 1. ad Corinth. 15. de morte asserit: *Nouissima* 1. Co. 15 *autem inimica destruetur mors*. Cur mors adeò resistens inuenitur, & potens, vt nequeat destrui, nisi post omnium ruinas? Primò diabolus eijcietur foras, & mundi gloria euanebit, & peccatum extinguetur, & post hęc omnium postrema destruetur mors inimica. Cur hæc postrema? Hæc præ omnibus magis peculiariter illata fuit cum Gen. 2. primi esu cibi, ait enim Genes. 2. *Quacumq; die comederis ex eo, morte morieris*. Cætera mala per alias causas potuerunt intrare in mundum; mortis aduentus singulariter annexus fuit vetito cibo, hinc ha-

habuit mors, quòd minimè expellatur à mundo. Pulchra sunt verba D. Zenonis in rem præsentem: is namque lib. 1. serm. 6. de patient. ait: *Vbi Adam sacra arboris pomum male dulce delibauit, lachrimas reperit, dolores, & gemitus: vltimoque sudore turbatus, posteris hæreditatem indigesta mortis dereliquit*. Expende illud, *indigesta mortis*: quippè mala, quæ prætextu cibi nascuntur, prorsùs indigesta videntur, & adeò indigesta, vt vix possint extrahi ab intimis. Quòd si mala sic firmantur per cibos, qualiter etiã bona firmabuntur, dum viuifico, & cælesti nitantur cibo? Isaac, Gen. 27. miratus benedictionem sibi ereptam à filio iuniore, ait seniori filio: *Comedi ex omnibus, priusquam tu venires, benedixique ei, & erit benedictus*. Dolo quæsitam benedictionem nouit, & tamẽ illam confirmat, cur non magis pro benedictione maledictionem fulminat in furem? Ipse ait: *Comedi ex omnibus, & benedixi*: nouit in esca sua sacramentum diuinum, à quo profectæ benedictiones reuocationem non admittunt, sed firmitudinem. Quò forsan respexit D. August. apud Lyppom. in Caten. aiens: *Non se deceptum esse conqueritur, imò confestim reuelato sibi intus in corde magno sacramento, deuitat indignationem, confirmat benedictionem*. Vbi viuifici sacramenti lux apparuit, debuit benedictio confirmari, non aboleri. Id quod paulò post affirmabat ipse Isaac, eodem cap 27. aiens: *Frumento, & vino stabiliui eum*. Ecce stabilitas, & firmitudo benedictionum cælestium, vt nitantur conuiuio cælesti. Vbi Lyppom. ait: *sic etiam filij Dei benedicti sunt à Domino benedictione irreuocabili, vt domini sint huius mundi, & omnis creatura eis seruiat, & nulla re necessaria ad corporis, animæuè salutem careant, pane verbi Dei stabiliantur, & vino exhilarante conscientiam à Spiritu sancto*. Venit equidem à pane, & vino cælesti ea firmitas, & stabilitas, qua cælestes benedictiones propè fiant irreuocabiles.

Zeno.

August.

Lyppo.

§. VI.

Ad Eucharistiam sic accedere debemus, quasi immediatè post ipsam, morti occumbendum sit.

NOn otiosè cœnam magnam factam insinuat Dominus; sed vt qui cœnant, statim somno sese tradunt, sic nos ita epulas sumamus diuinas, quasi immediatè post ipsas in dormitionem mortis ituri. Bona illa vidua Eliæ cibum petenti, sic fatur. 3. Reg. 17. *Viuit Dominus tuus, quia nõ habeo panem, nisi quantum pugillus capere potest farinæ in hydria, & paululùm olei in lecytho: en colligo duo ligna, vt ingrediar, & faciam illud mihi, & filio meo, vt comedamus, & moriamur*. Simul cibos parat, & ad mortẽ se accingit, quam credit sibi imminere immediatè post prandium. Id quod pulchris verbis exprimit D. Basil. Sel. orat. 11. aiens: *Vitæ modus farinæ pugillus nobis constitutus est, vnum, idemq; cibi, & mortis tempus præstolamur, post hanc escam mortis pabulum erimus*. Proh vitam halãs consideratio! Vtinam Deus hanc mentẽ dederit omnibus Christianis, qui putent, vitæ modum cælestis farinæ pugillum sibi constitutum esse; vnũ, idemq; diuini cibi, & mortis tempus præstolentur. Sicque comesturi Christi corpus adsint, quasi immediatè post, ipsi habendi sint mortis pabulũ. Mat. 26. missurus discipulos, qui cœnaculũ pararent, vbi paschalia cælestis panis sacramenta perficeret, ait illis: *Ite in ciuitatem ad quemdam, & di-*

3. Re. 17

Basil.

& dicite ei: Magister dicit, Tempus meum propè est, apud te facio pascha. Nec otiosè vbi cælestem cibu meminit, statim edidit illud, *tempus meum propè est*, quo signabat instantem mortem suam, vt innueret & cibi diuinissimi, & mortis tempus idem debere esse, & sic debere pascha sumi, quasi simul esset statim mors excipienda. Chrysost. homil. 82. in Matth. ait: *Tu autem perpende rursus, quomodo virtus eius apparet. Non enim solum dixit, apud te facio pascha; sed illud proposuit, tempus meum propè est.* Non equidem solitariè sumendus est cibus diuinus, sed cum additamento instantis mortis, ac si post buccellam migraturus esset à terra. Hinc Matt. 6. iuberis petere: *Panem nostrũ quotidianum da nobis hodiè*: non petis panem ad omnem vitã, sed solùm ad hodiernum diem. Sed maior esset fœlicitas, si non solùm haberes panem ad vnũ diem, sed & ad plures annos, qua sibi blandiebatur ille, qui vberes frumenti fructus acceperat, dicens animæ suæ, Luc. 16. *Habes multa bona in annos multos.* Cur ergo non liceat petere panem in annos plurimos, sed solùm in præsentem diem? Erat sermo ibi de pane super substantiali Eucharistiæ, qui sic sumẽdus est, quasi post illum nulli restent dies vitæ. Quò acutè respiciens Chrysol. serm. 68. ait: *Quotidianum, & in diẽ vult nos in sacramẽto sui corporis panis viaticum postulare.* Vt accipitur à morituris viaticum, sic & sani debemus semper diuinum panẽ participare, quasi statim debeamus à vita migrare. Sic Exod. 12. iubetur sumi Agnus paschalis: *Sic autem comedetis illum: renes vestros accingetis, & calceamenta habebitis in pedibus, tenentes baculos in manibus:* ne vlla intersit mora, sed post buccellam in procinctu sint ad migrandum. Imò dum iubetur agnus parari, ait: *Decima die mensis huius tollat vnusquisque agnum: & seruabitis eum vsq; ad quartam decimam diem mensis, &c.* Et cur litandus agnus in protectione iubetur per tot dies seruari apud Israelitas? Pulchram rationem excogitauit Rupert. in Exod. lib. 2. cap. 3. *Vt quid tamdiu ante tolletis, tanto tempore seruaturi? Videlicet, vt dum ille praestò est, causa quoque eius vestra corda sollicitet, ne sitis immemores, vel imparati, quia transeundum est: dum ille tot ante diebus de profectione paranda vos admonet. Quoties enim ille balatum emittit, toties quasi tuba sonitus, exituras castrorũ acies excuet.* Quid pulchrius in rẽ præsentem? Habemus præ oculis Dei agniculum, seruatum in Eucharistia, vt sollicitet corda nostra, vt diem exitus, & migrationis è vita annuntiet, ne imparati simus; vt quoties balatum edit, quoties se nobis præbet; quoties sese oculis offert in cimbali signo, putemus intonare nouissimam tubam, & instare iam migrationem à vita.

Chryso. *Matt. 6.* *Luc. 16* *Chrysol* *Exo. 12.* *Rupert.*

Luc. 14. Et misit seruum suum hora cænæ dicere inuitatis, vt venirent, quia iam parata sunt omnia.

§. VII.

Deum ad homines accedentem multa præcedunt eius in homines beneficia.

QVot beneficia à Deo in nos profecta præcedunt eiusdẽ aduentum? Et vocationes, & inspirationes, & impulsus præmittit, qui animã alliciant, & incendant.

Ad te

Ad te venturus est Dominus, & antequam veniat, iam illius domus impletis. Aiebat illa Cant. 5. *Surrexi, vt aperirem dilecto meo; manus meæ distillauerunt myrrham, & digiti mei pleni myrrha probatissima.* Nondum ianua aperta fuerat Domino, nondum intrauerat ipse, & ecce manus Sponsæ plenæ apparent pretiosis vnguētis. Vnde manus Sponsæ implentur? Non equidem ex vendentibus, sed ex ipso Deo mittente, qui antequā intret humana corda, præmissis beneficijs illa præuenit. Ex quo D. Ambros. lib. 3. de virgin. post medium, ait: *Surge, aperi, ad ianuam Christus est, vestibula domus tuæ pulsat; si aperueris, introibit, & introibit cum Patre. Nec solum cum ingressus fuerit, mercedē relinquit, sed etiā prius quàm ingrediatur, mercedem præmittit. Adhuc anima turbatur, adhuc parietes domus suæ palpat, adhuc ostium quærit, vbi Christus est, adhuc Christus fores pulsat. Manus, inquit, meæ stillauerunt myrrham, & digiti mei pleni, &c.* Nondum intrò habet Sponsum, & iam de donis eius ditescit. Is enim est Dominus Deus noster, qui nesciat non præmittere innumerà beneficia, quib. impleantur illi, ad quos decernit venire. Nota est Zachæi historia, de quo Lucas cap. 19. ait: *Quòd quærebat videre Iesum, quis esset, & nō poterat præ turba, quia pusillus erat. Et præcurrens ascendit in arborem sycomorum, vt videret eum, quia inde erat transiturus. Et cum venisset ad locum, suspiciens Iesus vidit illum: & dixit ad eum: Zachæe, festinans descende, quia hodie in domo tua oportet me manere.* Ascenderat pusillus homo arborem, vt videret Iesum, & adhuc non videbat, sed cum nōdum ipse videret, visus à Iesu est, & vocatus. Cur Domine, nō magis expectas, vt ipse videat te, & oret? Cur vel eius oculos præuenis, videns illum ante, & vocans, vt ad te descendat? Ipse Saluator ait: *Quia in domo tua oportet me manere;* vbi enim decreuerat Dominus illius intrare domum; ea munera præstat, quibus homo inueniatur præuentus. Chrysost. homil. de patre, & duobus filijs, ait: *Cum desiderasset videre Dominum, & ob hoc in arborem ascendisset, præueniente Domino conspicitur, & vocatur, & illicò in domo eius ad conuiuandum, ipse declinaturum se esse promittit.* Expende illud, *præueniente Domino,* nescit quippe Dominus non præuenire muneribus illum, cuius domum intrare destinat. Id quod in præsenti Luc. 14. capite, dum sese edendū proponit pluribus, ait seruo suo: *Exi citò in plateas, & vicos ciuitatis & pauperes, ac debiles, & cæcos, & claudos introduc huc.* Si debiles, & infirmi sunt, ac claudi, qualiter adducendi, & introducēdi ad diuinam cænam? Non claudi venient, nec cæci; ex quo enim Deus sese illis in cibum præbet, priùs & præmittit, & firmos pedes, & oculorum claritatem. Ait Diu. Ambr. lib. 6. in Luc. ad cap. 9. *Qui vocatur ad cænam, prius vocando sanantur. Si claudus fuit, gradiēdi facultatem, vt veniret, accepit. Si lumine oculorum priuatus, domum vtique Domini, nisi refusa luce intrare nō poterat.* Vocationem ad Dei cænam multa comitātur beneficia à Deo profecta, quæ homines ditent, & expeditiores reddant ad veniendum.

Cant. 5. — Ambr. — Luc. 19 — Chryso. — Luc. 14. — Ambr.

Luc. 14. Et cæperūt simul omnes excusare. Primus dixit: Villam emi, & necesse habeo exire, & videre illam, rogo te, habe me excusatum.

§. VIII.

§. VIII.

Cum quibus posset quis Deum habere, inexcusabilis est, dum mavult habere diabolum.

PRoh egregiam excusationem hominis prorsus inexcusabilis: Villam emit, & quia emit villam, à vocatione Dei se excusat, quasi & esse in villa, & cū Deo non posset. Et quidem ab excusatione sua omnino redditur inexcusabilis, quando cum ipsa villa, per quā à Deo discedit, posset & ipsum Deum comparare. Componite namque hunc hominem dicentem: *Villam emi, & necesse habeo exire, & videre illam, rogo te, habe me excusatū:* & alia ex parte componite Sponsam aientem Cant. 7. *Veni dilecte mi, egrediamur in agrum, commoremur in villis.* Ille, quia in villam vadit, Deum dimittit: hæc quia in villam vadit, Deum allicit. Illum villa eripit Deo; hanc villa Deo asserit. Cur Domine, non magis à villa caues, quando vides propter villā emptam despici ab homine conuiuium immortale? Cur pateris ab Sponsa in villam vocari, & illic cōmorari amas? Amat Dominus cū Sponsa in villa cōmorari, vt ostendat, quàm inexcusabilis ille est, qui propter villā à Deo discedit, quem sibi per villam posset comparare. Et quis non amens per illas ipsas res à Deo discedat, per quas posset illi appropinquare? Genes. 8. Noe post diluuium, *ædificauit altare Domino, & tollens de cūctis pecoribus, & volucribus mundis, obtulit holocausta super altare.* Mirabar, vnde in mētem iusti potuisset venire, quòd animalium oblationes & sacrificia placitura esset Deo. Equidem Deus, vt ait ipse Ioan. 4. spiritus est; & adoratores in spiritu amat, cur tunc temporis voluit adorari in carne animaliū? Accipite D. Chrysost. hom. 27. sanctem: *Quia homines à vero Dei cultu defecturi erant, & proprios Deos effecturi, quibus sacrificia immolarent, prius voluit, vt sibi dona offerrentur, vt vel sic à proposito pelleret pernitioso.* Et quidem à proposito pellitur pernitioso deficiēdi à Deo ille homo, qui videat per earumdem rerū sumptus, quib. deficit, posse Deū comparare. Quis bona temporalia insumat, vt perditionē habeat, videns per eosdē, & minores sumptus se posse & salutem, & Deum mercari? Quis ouem mactet diabolo, quam potest Deo mactare? Quis honores, dominatus, & diuitias acquirat, vt pereat, cùm easdē possit habere, vt fiat saluus? Sanè non linquitur excusatio peccandi, imò vix peccandi linquitur potestas, vbi in eisdem sibi complacet Deus rebus, è quibus sumit malus materiam peccandi. Id quod expressiùs dixit Tertull. lib. 2. in Mar. dum enim sacrificiorum veteris legis insinuat causas, ait: *Illam Dei industriam senti, qua populum pronum in idololatriam, & transgressionem, eiusmodi officijs religionis suæ voluit astringere, quibus superstitio sæculi agebatur, vt ab ea auocaret illis, sibi iubens fieri quasi desideranti, ne simulachris faciendis delinqueret.* Dum Deus illis eisdem rebus sese dedit, quibus perditio comparatur, quis perditionem compararet, & non magis Deum? Astrictus est Deo seruiendo, omni excusatione deposita, quisquis per eadem ipsa potest seruire, per quæ discedit.

Marginal notes: Cant. 7. — Gen. 8. — Chrysos. — Tertul.

§. IX.

§. IX.

Inexcusabilis est, qui sola sublimia, & excelsa prospicit, non humilia.

EMptæ villæ videndę pretextu, in qua dominetur, celsitudinemque habeat super omnes (vt notat D. Augustin.) immaculati Agni cęnam iste despicit; & se haberi excusatum rogat. Vana profectò rogatio est, quando inexcusabilis omninò redditur, qui solam celsitudinem, & sublimitatem habet præ oculis. Paul. ad Roman. cap. 1. aiebat: *Inuisibilia Dei à creatura mundi per ea, quæ facta sunt, intellecta conspiciuntur: sempiterna quoque eius virtus, & diuinitas, ita vt sint inexcusabiles, &c.* Expende, vnde inexcusabilitas pereuntium nascatur, ex eo, quòd illis pateat sempiterna Dei virtus, & diuinitas. Et quomodo ex prospectu supernę illius virtutis inexcusabilis redditi sunt pereuntes? An quia malum sit Dei sublimitatem videre? Absit; non enim malum est, quòd Dei sublimitatem absolutè videas, sed quòd illam solam ames videre, nihilque patiaris cernere, quòd non excellens sit, atque sublime. Id quod meditatus Diu. Bernard. ait, serm. 8. in Cant. *Audi denique, quid eis de Deo reuelatum fuerit; sempiterna, ait, virtus, & diuinitas. Vides, quia quod sublimitatis, quod maiestatis est in præsumptione spiritus, non Dei, sed sui rimati sunt; quod autem mitis sit, & humilis corde, non intellexerint.* Ad Dei celsitudinem anheli, humilitatem eius fastidiebãt: quidquid celsũ, & sublime in Deo odorabantur, facilè capiebant, vt celsitudinis, & dominatus studiosi; humile autem, & deiectum prorsùs expuebant, quo inexcusabiliter pereunt apud Dominum. Iunior ille filius apud Luc. cap. 15. à Patre Deo petit substantiam suã, ait enim: *Pater, da mihi portionem substantiæ meæ, quæ me contingit;* quam vt accepit à patre, perdidit, dissipauit. Et cur tanti Patris, nempè Dei bona data filio tàm facili negotio perduntur, & filium trahunt in miseriam vltimam? Filius in accipiendis illis solũ quod præstans est in Deo considerabat: nihil infirmum, nihil humile, nihil mortale voluit percipere, ex quo in penè vltimam calamitatẽ ruit. Acutè, & eleganter Chrysol. serm. 1. ait: *Cælestem Patrem sciebat nullo claudendum fine, concludendum tempore nullo, nulla mortis potestate soluendum. Et ideò cupit viuendi libertate gaudere, qui ditari noluerat facultatibus decedentis.* Boni filij vt bona possideant, parentum spectant infirmitates, parentum funera obseruant, vt sic de parentũ puluere bonorum segetes sibi acquirant. Prodigus iste non parentis infima, & humilia voluit spectare, nec ditari de morte, vel de puluere, sed sola lucida, & pręstantia prospexit, cæteris præstare cupiens, & inde inexcusabilis venit in ruinam. Saniori consilio ille, Psal. 83. *Ascensiones in corde suo disposuit, in valle lacrymarum:* sic ascensum meditabatur, vt minimè excluderet lacrymarum vallem, sed simul & humilia lacrymarum, & alta virtutum mente tractabat. Inde Iesus regale conuiuiũ parans, ait apud Paul. 1. ad Cor. 11. *Quotiescũq. enim manducabitis panẽ hunc, & calicem bibetis, mortẽ Domini annuntiabitis.* Cur nõ magis iubet annunciari diuinitatẽ, dominationẽ? Ne ad solos honores, & suauitates raperẽtur Christiani, hoc curat, vt & infirma Dei, & mortalia annuntient, & præ oculis habeant. Quapropter Dei amatrix, Canticor. 5. ex lectione Diu. Ambrosij, lib. 5. de

sacra-

Rom. 1. Bernar. Luc. 15. Chryso. Psal. 83. 1. Co. 11

sacrament. cap. 3. ait: *Manducaui panem meum cum melle meo*. De quo Diu. Paschasius, lib. de corpore, & sanguine Domini, capit. 10. inquit: *Comedi panem cum melle meo, quoniam in illo diuinitatis dulcedo, & humanitas prædicatur*: ne quis ad diuina, & celsa tendens solum, deiecta, & humilia prætereat humanitatis. *Pasch.*

Luc. 14. Et alter dixit: Iuga boum emi quinque, & eo probare illa; rogo te, habe me excusatum.

§. X.

Nisi spiritualibus ardenter inhient iusti, in asperitate, & maceratione carnalium, à peccatoribus, & infidelibus superantur sæpissimè.

HVc veniāt viri pij, qui de carnis maceratione gloriātur: quis iustus quinq; boum iugis carnem suam domauit? Vnum lego iustum à Christo Domino suis sequacibus ostensum, cùm ait: *Iugum meum suaue est*: at iste vt à Christo fugiat, quinq; iuga boum subit voluntarius. Et quidem nisi spiritualibus inhiemus, in maceratione carnis etiam strictissimi Religiosi à peccatoribus superantur. Paul. 1. ad Cor. 7. inquit: *Circumcisio nihil est, & præputium nihil est, sed obseruatio mandatorum Dei*. Mirabar Paulum sic circūcisioni iniurium, vt dicat, illam nihil esse. Nōne circumcisio asperrimum est opus macerationis? Nonne per illā caro Deo mactabatur? Cur illam nihil æstimat Paulus? Dum Paulus in circumcisis nullam esse videbat famem spiritualium, nullum desiderium ad inuisibilia tendens, meritò despicit carnis circumcisionem, etsi asperam, quando in asperitate carnali etiam ab infidelibus superabantur. Id quod notans D. Zeno, lib. 3. serm. 8. sic inquit: *Circumcisio est in damnum, vulneris ferro circumlata cicatrix. Quam si Iudæus existimat gloriam: maior est eius, qui in honorem Deæ suæ, sanè anus turpis, atque amatricis nō parvā cutem eiusdem mēbri, sed ipsum membrum radicitus abscissum ministeriys turpioribus immolauit.* Quam æstimet gloriam in sola carnis percussione, qui nouit infideles, & peccatores sese mactare pro turpissimis idolis, pro voluptatibus habēdis, & mundialibus bonis? Maior aliquando gloria est in percussione carnis apud infideles, apud peccatores, quàm apud strictissimos Religiosos, si hæc cēseatur esse gloria. Huc referā Tertulliani verba, quibus duritiem continentiæ Christianæ viduitatis emollit, dum illam ostendit deuictam Ethnicæ virginitatis rigore: etenim ait lib. 2. ad vxorem: *Durum planè, & arduū satis continentia sancta fœmina post viri excessum, Dei causa, cùm Gentiles Sathanæ suo, & virginitatis sacerdotia proferant? Romæ quidam, quæ ignis illius inextinguibilis imaginem tractant, auspicia pœnæ suæ cum ipso dracone curantes, de virginitate censentur. Achæa Iunoni apud Aegium oppidum virgo sortitur; & quæ Delphis insaniunt, nubere nesciunt. Hæc Diabolus præcipit, & auditur: prouocat nimirum Dei seruos continētia suorum, quasi ex æquo: ò continentiā gehennæ sacerdotem!* Non equidem est, cur glorietur Christianus in sola exteriori carnis pressura, quam strictiorem sustinent infideles, & peccatores; dum per vigilias, per fames, per labores innumeros suas nituntur implere cupiditates. Vide ipsum

1. Cor. 7 — *Zeno.* — *Tertull.*

de ipsum Tertullianum, vt Christianis martyribus proponit mille alios Gentiles, qui antè idolorum aras suæ carnis acerbissimas perpessi sunt strages. Non ergo in sola carnis maceratione gloria nostra est, nisi & cum hac adiungamus ardentissimam famem rerum spiritualium. His dum instas, longè vincis omnes pressuras carnis. Apud Matthæum, cap. 20. accessit mater filiorum Zebedęi ad Iesum, & adorans ait: *Dic, vt sedeant duo filij mei, vnus ad dexteram, alius ad sinistram in regno tuo.* Non terrenum aliquod, & mūdiale regnum spectat, vt putat Chrysostomus, sed sublimius quid, & à sensibus remotum, nimirùm regnum Christi spirituale, & cæleste. Pro quo etiā latro in cruce positus clamabat: *Memento mei, Domine, cùm veneris in regnum tuum.* Hoc affectabat latro inter mortalia vulnera iam agens animam: idem petebat mulier, nullo vulnere accepto; imò nondum videns stadium. Cur fœmina nō expectas plura pati? Cur ante vulnera coronam cupis trahere? Erat illi vehemens desideriū rerum supernatur aliū, quod vbi adest, superat omnes pressuras, & conflictus carnis. Quò respiciens D. Basil. Seleuc. orat. 24. ait: *Anteuertit, vt apparet, latronis voces mulier. Ille in cruce orationes fundebat: Memento mei, cum veneris in regnū tuum. Hæc ante crucem pro regno supplicabat: Dic, vt sedeāt duo filij mei, vnus ad dexteram, alius ad sinistrā in regno tuo. O desiderium passione maius.* Et quidem desiderium efficax æternorum in hominibus iustis longè superat vniuersas passiones, & macerationes carnis, cùm per illud iusti viri supra perpessores ignium, & crucum extollantur.

Matt. 20

Basil.

§. XI.

Qualis exhibetur homo, vt à Deo fugiat, talis exhibendus est, vt Deum acquirat.

Ecce tibi mensuram officij exhibendi Deo, vt illum acquiras, nimirùm id, quod pateris, vt ab illo deficias. Quinque subis iuga boum, vt magnam Dei cœnam despicias, totidem subire teneris, vt illam æternitatis cœnam accipias. Qui per quinque sensuū pressuram Deum fugis, Dei mensæ ballanti vitā, nisi quinque sensus mactans non accumbes. Ea est lex Leuit. 22. *Qui comederit de sanctificatis per ignorantiam, addet quintam partem cum eo, quod comedit, & dabit Sacerdoti in Sanctuario.* Vbi ignorātia fuerit diuinarūm epularum, statim tenetur quis addere quintam partem cum eo, quod comedit. Et cur ignorantiæ diuini cibi addenda quinta pars? Ignorantia cibi omnes quinque sensus occupauit, non enim ignorantia esset, si aliquis sensus non falleretur; ideò quinta pars addi iubetur, vt etiam quinque sensus in eodem sumendo cibo occupentur. Quò spectat Diu. Paschasius, lib. de Sacramento Corporis Christi, capit. 2. inquiens: *Quinta igitur pars illius tunc rectè à nobis superadditur ei, quod per ignorantiam accipiebatur, si quinque sensus corporis intus ad intelligibilia conuertantur. Quia si rectè sapimus, diuinus spiritus, qui in nobis est, etiam per eamdem gratiam ampliatur, eosdemque sensus nostros ad ea percipienda instruit, & componit: ita sanè, vt non solum gustum interius ad mystica perducat, verùm & visum, atque auditum, nec non odoratum, & tactū, ita tenus quodam modo illustret, vt nihil in eis, nisi diuina*

Leu. 22.

Pasch.

uina sentiantur, nihilque nisi cælestia. Et meritò à diuino Spiritu constringũtur sensus quinque ad hoc, vt in cælesti epulo sola sentiant diuina, & supernaturalia, quando ipsi effusi ad terrena æternorum fastidia generarent. Quo etiam spectat tota Eucharistiæ œconomia, in qua exhibetur panis, qui non panis, sed filius Dei credatur, dum volunt homines in obsequium fidei intellectum suum captiuare. Sed cur necessum fuit adducere intellectum humanũ, vt credat, Filium Dei subesse speciebus panis? Quia etiam intellectus humanus adductus fuit, vt crederet diuinitatem in esse cibo scientiæ boni, & mali. Rem acutissimè põderans Rupertus libro 12. de victoria, capit. 12. sic inquit: *Quia, cùm non viderent nisi pomum, quantumlibet suaue, aut visu pulchrum, crediderunt, in illo esse diuinitatis effectum; crediderunt diabolo dicenti: Si comederitis, eritis sicut Dij. Contra cibum illum, qui cibus fuit mortis, dictante ratione iustitia, dari oportebat cibum alium, qui esset cibus vitæ, & simili ordine, vt scilicet inesse illi mens crederet, quod oculus non videret, crederet esse cibũ, & potum veraciter cõmunicandæ diuinitatis. Per hanc fidem sibi Deus ab homine satisfactum esse iudicat, dum non minùs sibi credit, quàm diabolo crediderat.* Semper Deus hoc curauit, ne minùs facerent homines in Dei causa, quàm in causa diaboli, & peccati. Vnde ad Philippenses, cap. 2. de Dei Filio veniente in hunc mundum dicitur: *Factus obediens vsque ad mortem, mortem autem crucis, propter quod dedit illi Dominus nomen, quod est super omne nomen, vt in nomine Iesu omne genu flectatur, &c.* A ligno pẽdenti Deo omne genu curuatur; sed scire cupis, cur se Deus exhibuerit adorandum à ligno pendens, & non magis sedẽs in throno maiestatis? Pulchram rationem in rem præsẽtem affert Tertullianus, libr. 4. in Mar. fatus: *Meritò se, pro suo homine deposuit, pro imagine, & similitudine sua, non aliena: vt quoniam homo non erubuerat lapidem, & lignum adorans, eadem constantia, non confusus de Christo, pro impudentia idololatria, satis Deo faceret per impudentiam fidei.* Non minùs subeundum est homini pro Deo habendo, quã subijt pro peccato, si Deo satisfacere cupit. Nec ratio, nec æquitas permittit, quòd Deus Opt. Max. suæ gloriæ thesauros præbeat illis, qui multò maiora subiere pro diabolo, & vitij: semper enim esset, vnde magis aduersus Deum diabolus superbiret, quod maiora sibi exhibuerint obsequia, quàm Deo etiam ipsi cælestes principes.

Rupert. Phil. 2. Tertul. Tertul.

§. XII.

Temporalibus hominibus annexa mendacia.

Hora cœnæ vocabãtur isti, & egregiam confingunt excusationem: *Iuga boum emi quinque, & eo probare illa.* Cænæ hora dicit se ire probare empta iuga boum; quod apertius mendacium? Hora cænæ à rure veniunt homines domum, cùm iam non liceat per noctem rusticari; cùm soluuntur iuga ad cænam, vadis tu ad probãda iuga? Sed sanè temporali homini nil magis familiare, quàm mentiri. Numer. 27. accesserunt filię Salphaad ad Moysem, cùm distribueret terram filijs Israel, atque dixerunt: *Pater noster mortuus est in deserto, nec fuit in seditione, quæ concitata est contra Dominum sub Chore, sed in peccato suo mortuus est: hic nõ habuit mares filios. Cur tollitur nomen illius de familia sua, quia non habet filium? Date nobis possessionem, &c.* Hæ solæ fœminæ inueniuntur

Nu. 27.

pro

pro terrenis bonis litigasse apud Moysem: quod notans Diu. Ambros. lib. 3. de virg ait: *Terrenam possessionem sibi Salphæ filiæ postularũt, sed quia Salphæ filiæ. Salphæ autem filiæ, quid sunt, quæ terrena petunt, nisi vt interpretatio docet, oris obumbratio? Quæ vtique in illis est, quibus non est verbum in ore ipsorum, nec in sermone eorum veritas.* Cum terrenarum possessionũ cupiditate connexa veniunt mẽdacia; quot sunt homines terrenis bonis habendis insudantes, tot sunt filiæ Salphæ, hoc est, tot sunt, in quibus fit oris obumbratio, à quorum ore vix audiatur aliud, quàm mendacium. Id quod notabat Dauid Psal. 4. *Filij hominum vsquequò graui corde vt quid diligitis vanitatem, & quæritis mendacium.* Expende, ex quo principio oriatur mendacium, primò ponit, quòd diligant vanitatem, & statim, quòd quærãt mendacium, quasi mẽdacium ex dilectione vanitatis nascatur. Sed quæ est illa vanitas, quæ præcedit mendaciũ? Diu. Augustinus explicat, aiens: *Vt quid ergo temporalium rerum amore detinemini? Vt quid tanquam prima, extrema sectamini, quod est vanitas, & mendacium?* Hæ duæ sunt temporalium rerum asseclæ, & vanitas, & mendacium. Hinc Psal. 70. ex dispunctione Cassiodori ait: *Os meum annuntiauit iustitiam tuam; tota die salutare tuum. Quoniã non cognoui literaturam.* Alij legũt: *Quoniam non cognoui negotiationes.* Expende causam, cur in ore eius iustitia, & veritas fuerit, nimirùm, qui sęculares bonorum cogitationes ablegauerit. Ex quo pulchrè ait Cassiodorus: *Negotiatores ergo illi abominabiles æstimantur, qui iustitiam Domini minimè considerantes per immoderatum pecuniæ ambitum polluuntur, merces suas plus periurijs onerando, quàm pretijs.* Quasi inseparabilis est à negotiatione temporali, & falsitas, & periurium. De quo plura tom. 2. lib. 6. capit. 2. §. 8. & hoc tom. 3. lib. 14. cap. 9. §. 2. & cap. 13. §. 7.

Ambr.

Psal. 4.

August.

Psal. 70

Cassiod.

Luc. 14. Et alius dixit: Vxorem duxi, & ideò non possum venire.

§. XIII.

Libidinosi homines omnium impudentissimi, rusticissimi.

DVo priores homines sic à cæna Dei recedunt, vt inuitatori aliqualem reuerentiam habeant, dum dicunt illi: *Rogo te, habe me excusatum.* Hic postremus solus nihil reuerentiæ, nihil boni respectus, nihil comitatis prætendit, sed omni eo, quod ad reuerentiam, & comitatem conduceret, prætermisso, tantùm ait: *Non possum venire.* Quid impudentius? Quid magis rusticum, & inhumanum? Quòd si tantæ impudentiæ, & rusticitatis quæras causam, illam ipse prætermisit, aiens: *Vxorem duxi*; quibus verbis impudicitiæ, libidinisque excessus notatos putant communiter, & Patres, & expositores sacri. Nec miror, quod ab excessu libidinis tanta impudentia nascatur; sunt enim libidinosi homines omnium impudentissimi, rusticissimi. De primis hominibus post peccatum patratum, ait Genes. 3. *Abscondit se Adam, & vxor eius à facie Domini Dei in medio ligni paradisi, vocauitq; Dominus Deus Adam, & dixit ei; Vbi es? Qui ait: vocem tuã audiui in paradiso, & timui.*

Gen. 3.

Quibus verbis meritò notat Lyppomanus impudentiam, & rusticitatem Adami ortam à peccato, quando locutus cum Deo è latebris, nullum præmittit honoris titulum, non ait, Fortissime, potentissime, clementissime Deus, sed omni honoris, & comitatis vocabulo prætermisso, simpliciter, & intrepidè dicit; *Vocem tuam audiui, &c.* Vnde Adamus adeò impudens, & rusticus? Quid erat in latebris illis, à quo tantam biberet impudentiam, & rusticitatem? Textus ait: *Abscondit se Adam & uxor eius:* & quidem vt peccatum eius venit ab excessu fœmineæ dilectionis, sic illi & impudentiam ingessit, & rusticitatem, quando nemo impudentior, & rusticior inuenitur eo, qui excedit in fœmineis flammis. Ait D. Petrus 2. epist. cap. 2. *Qui post carnem in concupiscentia immunditiæ ambulant, dominationemque contemnunt, audaces, sibi placentes, &c.* Apud Oecumenium expressius in rem præsentē. *Qui carnem sequentes in concupiscentia pollutionis ambulant, ac dominationem contemnunt audaces, præfracti, qui splendores non verentur conuitijs incessere.* Nihil reuerentiæ, nihil comitatis, nihil pudoris, & boni respectus inuenies in ijs, qui se dedunt amoribus carnalibus, sed audaciam, sed impudentiam, sed cōtemptum omnium, vt nullum reuereantur, nulli etsi clarissimo, & splendidissimo reuerentiam habeant. De illis meritò ait ipse Oecumenius: *Nil mirum, quòd huiusmodi sint audaces, & præfracti; hoc est, insequentes sibi placentiam. Sed & conuitiatores dicit. Nam qui ex contemptu dominationem non timēt, quid mirum si aduersus omnem splēdorem intrepidè persistant?* Nullus splendor, nulla dignitas in honore est apud huiusmodi homines voluptuosos, & carnales. Genes. 9.

2. Pet. 2

Oecum.

Gen. 9.

dum propter incognitam, & inexpertam ebrietatem iaceret nudus Noe, ait textus: *Quod cùm vidisset Cham pater Chanaam, verenda scilicet patris sui esse nudata, nuntiauit duobus fratribus suis foris.* Cur non maiorem reuerentiam prēstat parenti nudato? Cur non magis operit eius pudenda, sed impudens publicat, & despicit? Notanter ab Spiritu sancto tantæ impudentiæ, procacitatis causa notatur, vbi dicitur, *Cham pater Chanaam,* quasi insinuetur pater Chanaam factus illo ipso tempore diluuij; vt qui adeò fuerit incontinens, qui nec inter tot angustias appetitus cohiberet carnales. Quare non mirandum, quòd in carnali homine ea impudentia extaret, qua nullam reuerētiam exhiberet patri. Chrysostomus ibi inquit: *Quare dic mihi, & hoc loco filij vocabulum assignat? Vt discas, illum fuisse intemperantem, & incontinentem; & mente, qua in tanta perturbatione procreandæ proli vacabat, eadem etiam nunc in contumeliam patris prorupit. Et nuntiauit, inquit, duobus fratribus foras. Fortassis autem, & irrisit, ac subsannauit patrem, turpitudinem illius nuntiando.* Quis magis ab omni pudore, & humanitate alienus? Quę in illo feruebat cupiditas carnalis, eumdem sic audacem, præfractum, & impudentem fecit, vt nulli splendori, nulli dignitati, nec parenti optimo reuerentiam præstaret. Prouerb. 9. introducitur sapientia ædificans domum, ponens mensam, & mittens ancillas ad inuitandum; & statim è regione sapientiæ, vt placet Caietano, constituitur voluptas diuertens à sapientia inuitatos, & ad se trahens. Et qualis hęc voluptas? Ait textus: *Mulier clamosa, plenaque illecebris, & nihil omnino sciens:* Septuag. legunt: *Et non nouit pudorem:* quasi hæc sit propria voluptatis passio, nimi-

Chryso.

Prou. 9.

nimirùm pudoris exclusio, qua nihil vereatur, nullique dignitati parcat. Ex quo D. Zeno, sermone de pudicitia, impudicam mentem describens ait: *Discurrit quippè vesana per populos, hominumque lubricas mentes libidinum flagrantibus stimulis præcipitat in furorem, non sexui parcens, non ætati, non pietati, non sibi: quia pudorem alienum qui appetit, primò suum perdidit.* Non pudor, non comitas, non humanitas inuenienda est in animis lasciuis, sed summa impudentia, qua nullam dominationem, nullam dignitatem in honore habeant. Huc refer dicta infrà, cap. 15. §. 5.

Zeno.

Luc. 14. Et reuersus seruus nuntiauit hæc domino suo. Tunc iratus paterfamilias dixit seruo suo: Exi citò in plateas, & vicos ciuitatis, & pauperes, ac debiles, & cæcos, & claudos introduc huc. Et ait seruus domino: Factum est, vt imperasti, & adhuc locus est.

§. XIV.

Inter ipsas iras accessibilis est Deus, vt bona faciat.

CVm iratus Deus ostenditur, iam putabam conuiuiū dissoluendum, imò mēsas ipsas euertendas, obserandas fores, ne vlli pateat locus roganti. Sic facere solent homines irati: sic de Nabal aiebant serui. 1. Reg. 25. *Ipse est filius Belial, ita vt nemo possit ei loqui.* Nesciunt iracundi homines moderationē seruare, sed vbi irascuntur in aliquem, prorsùs inaccessibiles ad vniuersos manēt. Non sic Deus irascitur, quin potiùs inter iras non obliuiscitur benefacere; iratus in vnum, sese misericordem præbet alij. Quid terribilius Deo, vbi Aegyptios omnes in profundum deijcit maris? At tunc inter ipsas iras salutem Israelitis parat per medium sicci maris. Exod. 14. *Reuersæ sunt aquæ, & operuerūt currus, & equites cuncti exercitus Pharaonis, qui sequentes ingressi fuerant mare: nec vnus quidem superfuit ex eis. Filij autem Israel perrexerunt per medium sicci maris.* Iratus Deus in illos, maria voluit, ne qua salutis via pateat, & simul in hos blandus latissimos in mari aperit salutis cāpos. Salutis viam obstruebant impijs fluctus iram Dei portantes, & simul salutare, & securum iter prębebant sanctis. D. Hilar. in Psalm. 144. ait: *Terribilis fuit virtus Dei cū ingressis in maris iter impijs, vbi fuerat salus religiosorum, ibi pœnam constituit impiorum. Circumstant alios firmitate muri solidata vnda, alios refusa illa ipsa quæ constiterant, absorbent. Ad istos pelagus naturam suam nescit, hos per naturam suam punit.* Non sic irascitur in illos, vt non suauis sit, & blandus alijs; nescit enim Dei ira exardescere, quin misericordiæ venæ saturiant. Psalm. 134. *Educens nubes ab extremo terræ, fulgura in pluuiā fecit.* Proh Dei irati genium! Quando iracundior Deus ostenditur, quàm vbi obducens cęlum nubibus, classicum tonans vndique, ardentibus iaculis terram fulminat? Ecce Deus adest fulmina vibrans, an nō perdet omnia potētissimus fulminator? Absit; fulmina enim in pluuiam facit, simul fulminator, & rigator terræ ostenditus; dum enim quatit ful-

1. Re. 25 *Exo. 14* *Hilar.*

mine turres, arentia arua pluuia rigat, & fœcundat in fructus. Hæc est ira Dei instar fulminantis, & pluentis nubis, à qua & iaciuntur fulmina, & cadit pluuia, vtraque simul. Quippè mirabundus Diu.
Chryso. Chrysost. in præsenti ait: *Vide rursus aliud miserabiles, & diuersas naturas conuenientes. Neque enim fulgure est quicquam magis igneum, neque aquis est aliquid frigidius, ea tamen miscentur, nec confunduntur, sed vtraque æquè conseruat fines suos. Manet enim ignis in aqua, & aqua in igne.* Ignis quidem manet in aqua, & aqua in igne, nec adeò exardescit ignis, vt non relinquat locum fœcundissimæ pluuiæ. Sic Dei ira numquam exardescit, numquam aduersus aliquos fulminat, quin simul misericordiæ fontes emittat, quibus arentia corda fructiferos succos imbibant. Quò spectans Psalm. 28. ait: *Vox Domini intercidentis flammam ignis.* Quomodo intercidit flammam ignis Dominus, nisi dum simul iram accendit in aliquem, & misericordiæ pluuia irrorat alios? Sic Diu. Basil. ibi: *Intercidit flammam ignis*
Basil. *Deus, secundùm historiam trium puerorum apud Babylonem, quando fornax supra cubitos quadraginta nouem effusa, eos, qui circumstabant combussit omnes. E diuerso autem eadem flamma Dei præcepto intercisa recipit in se spirantem auram, refrigerationem pueris illis tribuens* interdicitur semper flammans Dei ira, vt dum alios vrit, alijs rorem misericordiæ infundat. Quod miraculum in Dei ira stupebant Azoticorum diuini. 1. Reg. 6. vbi ex le-
Chryso. ctione Diu. Chrysost. in Psalm. 135. aiunt: *Hic est Deus fortis, qui percussit Aegyptum, & quando illuxit eos, tunc ipsos,* scilicet Israelitas, *eduxit.* Non equidem parùm Dei fortitudinem commendat, quòd simul possit irasci in aliquos, & inter irascendum possit alijs benefacere. Sic tunc temporis irascebatur in Aegyptios vsque ad eorum internecionem, & quando irascebatur, simul Israeliticis salutem dabat. Quid fortius? Huc respiciebat Moyses, Numer. cap. 16. sic Deus ob Chore offensam iratum in omnes emolliens: *Fortissime Deus spirituum vniuersæ carnis, num vno peccante, contra omnes ira tua desæuiet?* Absit hoc à fortissimo Deo, cuius fortitudinis proprium est, inter irascendum aduersus aliquē, aliorum procurare tutelam. Nulli enim in ira parcere, fragilitatis est humanæ, non fortitudinis diuinæ.

§. XV.

Dei gratia minimè obest humana fortuna vilitas, & abiectio.

ET pauperes, & debiles, & cæci, & claudi iubentur adduci diuinæ mēsæ; animas respicit Dei gratia, non fortunas; & vbi apta anima inuenitur, vilitas fortunæ nihil obest. Multæ, & proceræ, & pulchræ arbores erant in deserto Sim, diuini tamen ignis splendor in rubo sedit. Ait enim Exod. 3. Exod. 3
Apparuitque ei Dominus in flamma ignis de medio rubi, & videbat, quòd rubus arderet, & non comburebatur. Non cedrus, non palma eligitur, quæ diuinum sustineat ignem; sed vilis rubus: quando enim rubus is est, qui virere possit inter ignes, minimè Dominus eius vilitatē excludit. Vnde ait D. Basil. Sel. or. 9. Basil.
Ecce ignem monstrat in rubo ardentē ignis effectu seposito, quippè flos igne coronatur, vilisque planta succensa flamma obsistit. Dimissis pretiosis lignis, vilis rubus assumitur, qui thronum præbet inter flāmas apparenti maiestati; dum enim gra-

tia

tia inueniat indolem, in qua sese ostendere possit, nō respuit ab humanis iudicijs protectam vilitatē. Abiectus erat, & vilis Dauid puer inter fratres suos; & adeò abiectus, vt dum fratres gloriam militarem ostentarent, ipse pro se ait 1. Reg. 17. *Pascebat seruus tuus patris sui gregem, & veniebat leo, vel vrsus, & tollebat arietem de medio gregis, & persequebar eos, &c.* Pugnabat Dauid, non pro ciuitate obtinenda, non pro principatu, non pro regno, sed pro oue, vt solet vilis pastor pugnare; & strenuos pugnatores dimittens Dominus, hunc adlegebat diuina gratia. Quare nō magis allicit auratos equites, duces cantatissimos? Quare mauult rudem, & obscurum pastorem pugnantem cum lupo in syluis? Pulchrè Diu. Basil. Seleuc. orat. 15. *Tales animas legere nouit gratia: quare & cura gregis distentum vocauit ad regnum. Nam cognita animi mente, minimè erubescit artem. Placet sibi Deus, abstrusum in despecto corpore margaritum conspicatus.* Non vilis ars, non abiectio personæ obest, quominùs à diuina gratia eligaris, quando hæc non erubescit artem, nec vilitatem personæ à fortuna ortam, quando indolis, ingenijque animaduertit præstantiam. Et expende illud, *In despecto corpore margaritum conspicatus.* Inspicienda enim est in omni electione pretiositas genij, & pro hac despicienda vilitas artis à fortuna orta. Cui excogitationi lucem addit illud à Platone excogitatum. 3. de Repub. vbi fatur: *Deus informando vos, qui ad imperium nati estis, aurum in generatione immiscuit. Quapropter honoratissimi estis: Eis verò, qui ad auxilium ferendum præstant, argentum. Agricolis autē, & reliquis opificibus, æs, & ferrum. Proinde vt qui cognati omnes sitis, plerumque similes vobis generatis. Quandoque tamen ex aurea sobole generari poterit argentea, & ex argentea aurea; & reliqua omnes eodem modo, & ex alijs vicissim: Principibus igitur & primum, & maximè præcipit Deus, vt nullius rei ita boni custodes sint, neque quicquam ita obseruent, quàm quid in animis filiorum suorum ex illis immixtum sit. Et si filius eorum subæratus, aut subferratus sit, nullo modo miserabuntur, sed conuenientem naturæ honorem tribuentes, ad agricolas aut opifices ipsum detrudent. Et si rursus ex opificibus, aut agricolis nascatur quis subauratus, aut argentum immixtum habens, honore delato hunc deuehent, ita vt tales partim inter custodes, partim inter auxiliares referant.* Pulchro, & eleganti commento bonus Philosophus ostendit, quid sit in hominibus seligendis spectandum; non extrinsecus splendor, aut vilitas, sed internum aurum: vbi autem aurum, siuè margaritum, hoc est, pretiositas genij, etiam in despecto corpore, inter viles artes inuenitur, tota hæc fortunæ externæ vilitas, & despectio non obest eligenti gratiæ. Placet enim sibi Deus abstrusum in despecto corpore margaritum conspicatus. Hinc Num. 27. ait Dominus ad Moysem: *Tolle Iosue filium Num, virum, in quo est spiritus Dei, & pone manum tuam super eum.* Quæ verba sic legit Diu. Augustin. lib. 3. quæstionum in Num. quæst. 54. *Accipe ad te ipsum Iesum filium Naue, hominē, qui habet spiritum in se ipso, &c.* Ecce tibi, quid conspiciat Dominus in suis electis, non quòd habeant fortunas, non quòd pecunias habeant, nec pulchritudinem, nec nobilitatem, sed quòd habeāt spiritū in se ipsis, quòd habeant mentem, & geniū ad munera aptum, cætera parui faciet. Placet enim sibi Deus abstrusum in despecto corpore margaritum conspicatus.

1. Re. 17

Basil.

Plato.

Nu. 27.

§. XVI.

Paupertas, & nuditas Christiana aptior ad magnalia patranda.

NOn otiosè vocat Dominus pauperes, sed vt qui aptiores sint ad magnalia patrāda. Omnium bonorum tēporalium amissionem, & ruinam sic leniebat Iob, cap. 1. *Nudus egressus sum de vtero matris meæ.* Et qualis hæc consolatio? Imò quia nudus egressus est, ideò magis deberet dolere de perditione rerum temporalium. Nōne damnosior est oblatio pallij, ei, qui non habet aliud, sed nudus manet? Qualis ergo erat illa consolatio in omnium perditione? Magna equidem, quando nuditas, & paupertas aptior est, vt homines magna nouerint comparare. Chrysost. in Cat. Græca fatur: *Nudus procreatus est homo, vt, eodem studio adhibito, videret quemadmodum imbres declinaret: quēadmodum sapienter frigus arceret: quemadmodum ad repellendos ictus muniretur; quemadmodum terram coleret: quemadmodum feris, ac belluis metum incuteret: quemadmodum robustiora, ac valentiora se animalia domaret. Quamobrem, quia madidus, pluuiaque perfusus tecta fabricauit: refrigeratus vehementius indumēta excogitauit: ictus, ac vulneratus thoracem inuenit: cum manus in agricolatione occupatæ spinis cruentarentur, rustica instrumenta quæsiuit. Quia nudus erat esca bellulis, artificiosam rationem ad eas, quæ terribiles sunt, exterrendas comparauit. Nempè igitur aliam ex alia solertiam nuditas genuit. Vt iam nuditas donum sit, munusque imperatorium.* Quæcumque magna sūt inter homines, ea nuditas hominis perfecit, vt discas, quàm aptior sit diuitijs paupertas Christiana, ad magna quæque peragenda, comparanda. Iā antiquitùs à mundi diuitibus objiciebatur Christo Domino, quòd pauperes, & debiles adsciscerer in suā scholam, quibus; & abstrusissima doctrinæ suæ mysteria traderet. Cur non magis diuitibus & nobilibus? Horum ora præclarè obstruit Minutius Fœlix in Octauio, fatus: *Et quoniam meus frater erupit, ægrè se ferre, stomachari, indignari, dolere, illiteratos pauperes, imperitos de rebus cœlestibus disputare: sciet omnes homines sine delectu ætatis sexus, dignitatis, rationis, & sensus capaces, & habiles procreatos: nec fortuna nactos, sed natura insitos esse sapientiam; quin ipsos etiā Philosophos vel si qui alij artium repertores in memorias exierunt, prius quàm solertia mentis parerent nominā charitatem, habitos esse plebeios indoctos, seminudos; adeò diuites, facultatibus suis illigatos, magis aurum respicere consuesse, quam cælum: nostrates pauperes, & cōmentos esse prudentiam, & tradidisse cæteris disciplinam.* Sic diuitiæ potiùs illigant, impedimentoque sunt, paupertas verò expeditiores reddit, & promptiores animos ad magna patranda.

§. XVII.

Etiam in latitudine sæcularis vitæ possunt inueniri, qui superent homines religiosos, & strictioris status.

DE plateis iubet Dominus vocari pauperes, qui paratam Dei magnam cœnā accipiant; solent enim inueniri homines in latitudine vitæ sæcularis, à quorum deuotione etiam religiosi vincuntur. Aiebat illa Dei amatrix, Cant. 3. *Per vicos, & plateas quæram, quē diligit anima mea.* Non mirarer, quod quæreret dilectum suum feruentissima amatrix, verùm illud valde

Iob. 1.

Chrysos.

Minut.

Cant. 3.

valde miret, quòd dilectum in plateis quærat. Fieri ne potest, quòd Deus adeò conspicuus sit in plateis mundi, vt ibi possit à quærentibus inueniri? Quomodo ergo sponsa quærit in plateis dilectum suum? Cur nō magis quærit in monasteriorum claustris? Cur nō quęrit in religiosorū septis, sed amat quærere in plateis? Scit, etiā posse in plateis mundi aliquos inueniri, in quibus Deus manifestior vigeat, quàm in clausuris. Ait Gillib. Abb serm. 5. in Cant. *Non dedignatur etiam ab his, qui foris sunt, quos nulla arctioris vitæ regula constringuntur, mutuari virtutis insignia, reputans feruentiorem ibi frequenter affectum, vbi inferior fuerit ordinis gradus*. Non semper virtus cadit in plateis, euenit aliquando, quòd medijs mundi plateis, in tota illa latitudine sæcularis vitæ inueniantur aliqui ita virtutum studiosi, & pietatis zelatores, vt in feruore, & deuotione strictissimæ religionis homines vincant, Gen. 4. de duobus illis primorum hominum filijs ait: *Fuit autem Abel pastor ouium, Cain agricola. Factum est autē post multos dies, vt offerret Cain de fructibus terræ munera Domino; Abel quoq; obtulit de primogenitis gregis sui, & adipibus eorum. Et respexit Dominus ad Abel, & ad munera eius non respexit*. Ecce tibi Abel placet Deo, & Cain natu maior displicet: sed & Cain strictioris vitæ normam sequebatur sollicitandæ terræ addictus ex præscripto diuino. Dixerat enim Deus: *In sudore vultus tui vesceris pane tuo*, quod præscriptum sic accepit Cain, vt ab illo minimè deflecteret, imò toto conamine curaret implere: illud factus agricola. Cur ergo strictioris vitæ normā secutus minùs placuit, quàm ille, qui ab omni pręscripto liberā agebat vitam? Equidem iam tunc ostendebatur, quòd religiosi viri poterant in deuotione superari ab his, qui latiorem viuendi normam erant secuturi. Meritò enim ait Lyppom. in Cat. *Fit igitur Abel pastor pecorum, Cain agricola. Ambo quidem habent sancta exercitia, sed Abel sine mādato Dei, vt videri poterat. Cain operam dat obedientiæ, sanctius agit iuxta rationē operis, non tamen electionis. Rei necessariæ operam dat, puriora tractat, grauius laborat, pœnam humano generi decretam diligentius sustinet, sed fide, ac deuotione minor fuit qua Deus intuetur.* Conueniant huc viri religiosi, & discant, quo timore debeant suam operari salutem, ne superentur in Dei approbatione ab hominibus sæcularis vitæ. Viri religiosi, fateor, obedientiæ operā dant, puriora tractant, grauius laborant, sub disciplinæ strictione viuunt; sed cùm hæc ita sint, tamē fieri potest, quòd in mundi plateis inueniantur aliqui, qui fide, & deuotione totas illas natus religiosi strictiones vincant.

Gillib. | Gen 4. | Leppo.

Luc. 14. Et ait dominus seruo; Exi in vias, & sepes, & compelle intrare, vt impleatur domus mea. Dico autem vobis, quòd nemo virorū illorum, qui vocati sūt, gustabit cęnam meam.

§. XVIII.

Pœna in vitijs inuenta, à vitijsque orta maximè homines in salutem impellunt.

CAeteros omnes inuitari iubebat Dominus; at hos, qui è vijs, &

vijs, & sepibus colligebantur, compelli mandat. Et quem non compellant ad Deum itervitiorum difficillimæ viæ, spinosæ peccatorum sepes? Sentiantur vel semel spinæ, & ærumnæ, quas vitia trahunt, & fallar, si quis non compellatur viā salutis procurare. Ecce tibi Ionas à Deo fugit rebellis, & ne Niniuē ciuitatem vel pulset, naui se committit, & securissimo somno tradit. Iam somno sepultus nauigabat, quando à frementi mare penitus excitatur, fluctibus iactādus. Nec fluctus dignantur rebellem suscipere, sed immanis bellua adest, quę miserum deuorat, & nigro sepelit ventris carcere. Quid plura? Tertio die euomitus in se reuersus, Dei præceptis obsequentissimus Niniuem adit. Ait textus cap. 3. *Et surrexit Ionas, & abijt in Niniuem, iuxta verbum Domini: & Niniue erat ciuitas magna itinere trium dierum. Et cæpit Ionas introire ciuitatem itinere vnius diei, & clamauit, &c.* Itinere vnius diei peruadit Ionas ciuitatem adeò magnam, quæ erat itineris trium dierum. Quomodo trium dierum spatia vnico solo die potuit Ionas peragere? Quis sic vatem impellebat, vt necessum esset, non tàm currere, quam volare, vt tàm citò ciuitatem peruaderet? Cur non magis lentat gressus? Equidem naufragium inuentum in fuga sua sic illū impellebat, vt non posset cohibere impetum, quo iam volabat in executionem diuini mandati. Ait Diu. Hieron. in Glossa: *Tàm ampla erat Niniue, vt vix posset circumiri itinere trium dierum; at ille memor præcepti, & sui naufragij, iter trium dierum festinatione vnius diei compleuit.* Tàm potens erat naufragij in fuga facti memoria, vt nullam sustineret memoriam, nec permitteret paulisper quiescere, sed illū cogeret volare in Niniuem, vt discas, quā longè excæcabat ab excusatione adimplendi mandati. Nec miror; si enim peccatores vniuersi suis delictis debitam penderent pœnam, si vel eorum amaritudinem in supplicio probarent, vix inueniretur, qui vellet amplius peccare. Nouisti Luciferi audaciam? Is ait, Isaiæ cap. 14. *In cælum conscendam, super astra Dei exaltabo solium meum, sedebo in monte testamenti, in lateribus Aquilonis, &c.* Hos thronos dum sibi mente voluit, adest diuinus gladius, deturbat miserum ab astris, infernisque addicit flammis. Inde egressus coluber tortuosus hominem aggreditur, & vt illum sui similē faciat, Genes. 3. ait: *In quocumque die comederitis ex eo, aperientur oculi vestri, & eritis sicut Dij, scientes bonum, & malum.* Non ait, ascendetis in cælum, super astra Dei exaltabitis solium, sed, eritis scientes bonum, & malum. Et cur non magis fugerit tentationem de solio cælesti acquirendo, quàm de scientia? Sanè tentatio de acquirendo solio, quàm vehemens esset, & ipse in se expertus erat; cur ergo ad illā non recurrit? Non adeò perditus est, vt audeat meminisse tētationem, cuius causa tàm immane supplicium ipse accepit; vix solium meditabatur, & Dei fulmine percussus decidit in infernum, quo minimè audet recurrere ad idem tentationis intentum. Ad hæc D. Bernard. serm. 4 de Ascens. ait: *Post casum suum inuidia cruciāte, Sathanas malè sollicitus de supplantando homine, illius tamen monti ascensum nullatenus ausus est ei suadere, in quo nimirùm pro inani ascensu tàm immane præcipitium cognosceretur expertus.* Cauet vel ipse diabolus iterùm in memoriam trahere illud, pro quo tàm diras sustinet plagas, & nō cauebit homo repetere peccatum, quod sibi doloris, & lacrymarum

Jon. 3.

Glossa.

Isai. 14

Gen. 3.

Bernar.

marum noscit fuisse causam? Vtinam præsentaneam semper pœnam afferrent peccata; vel nos illa ingenti supplicio vellemus castigare; fallar, nisi ab illis maximè abhorreremus, & impelleremur ad salutem comparandam. Huc refero dicta 1. tom. lib. 2. cap. 10. §. 12. & lib. 4. cap. 6. §. 5. & lib. 5. cap. 4. §. 9. quæ omnia facilè huc possunt reduci.

CAPVT XIII.

De Oue perdita.

QVis pastor ouem à grege separatam contemnat? Imo sæpius visitur, qui totam gregem in monte relinquat, vt vnam infirmitate detentam, vel errabundam inquirat: inuentam sustollat humeris, gregi assotiet nõ sine ingenti gaudio, & sotiorum congratulatione. Hoc pastor efficit in oue, & Deus in homine suo: nullum contemnit, nec infirmantem, nec refugientem; ad miserũ, & infirmum, etiam præteriens valentes, festinat, nullique parcit incommodo, vt vel minimo peccatori obtinendæ salutis commoditatem tribuat.

Luc. 15. Quis ex vobis homo, qui habet centum oues, & si perdiderit vnam ex illis, non ne dimittit nonaginta nouem in deserto, & vadit ad illam, quæ perierat, donec inueniat eam?

§. I.

Maximè totam suam gentem Deo acceptam, & commendabilem reddit; quisquis à primis annis sese Deo sacrare festinat.

ACceptus semper inuenitur Deo grex ouium, & adeò acceptus, vt de illarum nomine gratissimos sibi ob simplicitatem, & iustitiam vocet homines. Perlege euangelium, & passim inuenies ouium nomina dulcescere in Iesu ore. Et vnde oues tâm dulcẽ, & suauem recordationem receperunt in mente Domini, nisi ex agnis anniculis, qui primò in vitę limine sacrabãtur Domino? Quisquis enim se Deo sacrare festinat in vitæ exordio, potẽs est omnem suam gentem reddere Deo acceptam, & gratiosam. Nolo, vt hoc consideres in solis ouibus, sed in omni huius speciei grege, in quo nihil inuenies, siuè ouis sit, siuè aries, siuè agnus, qui non probetur Domino. Probatur aries, dum pro Isaac offertur; probãtur agni, dum eorum quotidiè rigabatur tẽplum cruore; probantur oues, de quarum nomine insigniũtur iusti omnes. Et quæ virtus vniuersum hoc pecus sic commendauit Domino? Habes de mundi primordijs, Genesis 4 *Fuit autem Abel pastor ouiũ:* Gen. 4. & post pauca iterum habes: *Abel quoque obtulit de primogenitis gregis sui, & de adipibus eorum; &c.* E cunctis viuentibus festinauit Agnus ab Abele adductus ascendere aras, & Deo sacrari in mundi exordio, ex quo non miror, quòd totam suam gentem redderet Deo gratiosam. Ait Diu. Alcimus lib. 1. ad sororem.

Nulla

Alcim. *Nulla Deo siquidem est acceptior hostia, quàm quæ*
Immaculata sibi primis offertur in annis.
Sic quondam cùm prima nouo splenderet ortu
Terra nitens, pulchraque darent sua semina fruges;
Viuentem ducens ad sancta altaria fœtum,
Innocuum, sonuisse Deo balatibus agnum
Insinuante Deo iustus cognouerat Abel,
Cum capite oblato placuit grex totus ab vno.

Ecce vobis totus grex placuit ab vno illo Agno, qui in primis & mũdi nascentis, & vitæ suę annis Deo sacratur. Magna equidem est virtus, & potestas festinantis ad aras, & adeo magna, vt valeat totã suũ gentem reddere Deo commendabilem. Sterili Annæ vxori Manue apparuit Angelus Domini, Iudic. 13. & ait illi: *Concipies, & paries filium, cuius non tanget caput nouacula: erit enim Nazaræus Dei ab infantia sua, & ex matris vtero, & ipse incipiet liberare Israel de manu Philisthinorum.* Tale accepit de nascituro filio bona fœmina oraculum, & vt accepit, sic festinat narrare viro suo, inquiens: *Vir Dei venit ad me, habens vultum angelicum, terribilis nimis. Quem cùm interrogassem, qui esset, & vnde venisset, & quo nomine vocaretur, noluit mihi dicere sed hoc respondit: Ecce cõcipies; & paries filium; caue, ne vinum bibas, nec siceram, & ne aliquo vescaris immundo: erit enim puer Nazaræus Dei ab infantia sua, & ex vtero matris suæ, vsque in diem mortis suæ.* Hæc illa, & tacuit: ad quæ verba D. August. quæ. 52. quæstionem facit, cur hæc mulier explicans omnia Angeli dicta viro suo, illud postremum tacuerit, nimirùm, *ipse incipiet liberare Israel?* Et quidem hoc maximè conduceret ad exhilarandum maritum, cùm speraret sibi filium nasciturum, per quẽ tota Israelitica gens reconciliaretur Deo, & triumparet de inimicis. At mulier solùm occupatur in explicãda pueri infantia, quòd à matris vtero Nazaræus, hoc est, Deo sacratus futurus sit, & de Israelis bono per illum consequendo, nec verbum dixit. Et cur Deus, qui misit Angelum suum, vt prædicaret Israelis fœlicitatem ab illo puero exorturam, permisit, quòd mater eius illam præteriret, occupata in explicanda pueri infantia Deo cõsecranda à primis vnguiculis? Satis publicabatur Israelis fœlicitas, dum puer proponebatur, qui Deo sacraretur ab annis primis, horum enim tanta est potestas, & tam cõspicua virtus, quæ manifestissimè sufficiat, vt Deo reddat gratam, & acceptam vniuersam gentem suã. Huc conueniant vniuersæ mundi familiæ, & discant, qua possint ratione æternare, & splendorem, & gratiam suam apud Deũ. Hoc est medium singularissimum obtinendæ à Deo tantæ gratiæ, quæ sufficiat facere Deo gratam totam familiam, si in ea nascatur filius, qui vel primo vagitu sese Deo sacratum exhibeat. Quod noscẽs Chrysol. serm. 10. aiebat: *Quomodo domũ suam iudicat ouile Dei, vbi nõ paschate germen Dei petus dat balatũ?* Quasi tunc maximè tota domus, & familia cernatur sub protectione diuina, quando in ea agnus anniculus, hoc est, puer aliquis filius gratam se Deo exhibet victimam. Ex hac enim præcoci victima, & parentes, & tota familia sibi Deum singulariter obstringunt. Quis nesciat illam matrem Samuelis, antequã mater fieret? Quas preces, quas lacrymas ipsa in conspectu

Iud. 13. — August. — Chrysol.

Dei

Dei non fudit? Quæ vota non fecit? Audiuit Sacerdos eius vota, & lacrymas, & preces, & ait illi. 1. Reg. 1. *Deus Israel det tibi petitionem tuam, &c.* Post annos redijt ipsa iam mater facta & afferens filium, vt eum Domino sistat; quem filium sacratum Sacerdos habens sic dicit parentibus, cap. 2. *Reddet tibi Dominus semen de muliere hac, &c.* Expende, cùm gementem, lacrymantem, orantem, vouentem audit, solū dicit: *det tibi Dominus*: cùm filium offerentem videt, tunc dicit, *reddat tibi*, non det, sed reddat, tunc enim maximè obligatus constituitur Deus & parentibus, & toti familiæ, quando vidit infantem à primis annis cōsecrari sibi. Ait D. Chrysost. hom. de Anna, & Samuele: *Initio non dixit, reddat tibi, sed det tibi Dominus: verùm postquam illa Deum debitorem fecerat, ait, reddat tibi, bonam de futuris spem ponens.* Iam ex filio infante sibi consecrato debitor constituitur Dominus, & parētibus, & vniuersæ familiæ, cui bonas de futuris spes iubet habere.

1. Re. 1. — Chrysost.

§. II.

Quò te magis ab hominum frequentia remoueris, eò minus negotium Deo in tui protectione dabis.

Miraris derelictas nonaginta oues à bono pastore, sed ne multùm mireris, considerādus est locus, in quo derelictæ apparent, nimirùm in deserto; non sic relinquerentur in transeuntiū frequentia; desertus enim locus vt remotior est ab hominibus, sic minùs negotij præbet diuino pastori, vt oues in tuto habeat. Verissimū est illud Hieremiæ. 31. *Inuenit gratiā in deserto populus, qui remanserat gladio.* Non frequentia hominum, sed desertum, sed remotio, & fuga à popularibus conuentibus reddit iustos viros penè inuulnerabiles. Securissimus est à peccatorum iaculis quisquis sciuit hominum frequentias fugere, & sibi, & Deo vacare studet. Fallar, si hūc virū mortale posset vulnus attingere. Quò respiciens Oseas, cap. 13. ait: *Adducet Dominus ventum vrentem de deserto ascendentem, & siccabit venas eius.* Vbi Interlinealis explicat; *& siccabit venas mortis*. Afflatur enim desertum illis ventis, quibus mortis venæ, & viæ siccentur, & euanescant. Fœlix, qui desertum incolis, qui hominum fugis frequentias, non corruptas, & venenatas ebibis auras, quib. peccatorum contagia sentias. Sunt in deserto, in sæcularium fuga salutares auræ, quæ mortem exsufflēt, & eius venas penitùs exsiccent, ne quid maneat, quod remotos à sæcularium contagio possit offendere. Audisti sæpiùs Eliam à Iezabel fugientem, in desertum declinasse, vbi cælesti cibo refectus. 3. Re. 19. *Ambulauit in fortitudine cibi illius quadraginta diebus, & quadraginta noctibus vsq; ad montem Dei Horeb.* Quid est, quòd deserti cibus Eliam vsque in Horeb impellat? Horeb est idem atque exsiccatio, desertū autem, & fuga frequentiarum nil prius facit, quàm perducere hominem ad eum statum, in quo quidquid mortiferæ cōtagionis est, penitùs desiccetur, & exsuffletur. Vnde D. Ambros. de fuga sæculi, cap. 6. ait. *Vtique non mulierem fugiebat Propheta tantùm, sed sæculum; nec mortem timebat, sed fugiebat sæcularium illecebram, & conuersationis [illegible] contagionem, & impia, atque [illegible] nationis sacrilegia. Fugiebat mulierem Iezabel id est, effusi omnem vanitates, & fugit ad montem Horeb, quod significat exsiccationem: vt siccaretur in eo carnalis profluuium*

Hie. 31. — Ose. 13. — 3. Re. 19 — Ambr.

fluuium

stinium vanitatis, & cognosceret ple nius Deum. Huc deducunt hominem auræ deserti, nimirùm in Horeb, in exsiccationem mortalis venæ, quando quidquid mortiferum, & contagiosum ex corruptela hominum nascitur, neque attinget illum, qui anxiè fugit hominũ frequentias. Has fugiat, quisquis sapit, & protectus erit cōtra omnia tela maligni. Cùm Iesus cōprehensus duceretur, Marc. 14. *Adolescēs quidam sequebatur eum amictus sindone super nudo, & tenuerunt eum. At ille, reiecta sindone, nudus profugit ab eis*. Sic adolescens hic, qui Ioannes putatur, comprehendentium Iesu frequentias fugit, nō sic Petrus, qui potiùs illos secutus vsque intrò in atrium summi Sacerdotis, ibi semel, & ter negauit Magistrum. Quid tunc? Post Iesu resurrectionem Petrus, & Ioannes nauim ascendunt, piscationi incũbunt, & inter piscandum sese illis manifestauit Iesus, Ioan. 21. *Simon Petrus cùm audisset, quia Dominus est, tunica succinxit se, erat enim nudus*. Cùm comprehenditur Iesus, Ioannes nudus dicitur; cùm resurgit Iesus, iam non Ioannes, sed Petrus inuenitur nudus. Et cur modò solus Petrus inuenitur nudus, & non Ioãnes? Quia solus Petrus inuenitur non fugisse, sed amasse Iudæorum frequentias, inter quas Iesum negãs miseram nuditatem incurrit. Ioannes autem, quia fugit Iudæos, fugit consortia persequentium Christum, ipsa sua fuga protectus fuit, ne quid damni reciperet. Quippè ait D. Petrus Chrysologus ser. 78. *Mirũ, fratres, cùm comprehenderetur Dominus, Ioannes abiecit sindonem, & Petrus inuentus est nudus, quia Ioannem texit fuga, Petrum negatio sic nudauit*. Expende illud, *Ioannem texit fuga*: & quẽ non tegat, & protegat fuga cōuersationis malignæ? Fuge perditorũ consuetus, & solus viue, & securissimam ab omni lethali malo duces vitam. Huc reuoca dicta. 1. tom. lib. 3. cap. 2. §. 14.

Mar. 14

Ioan. 21

Chrysol

§. III.

Muliebre ingenium pronius discessioni.

NOn aries, nec agnus introducitur, qui à grege discedat, & in perditionem abeat, sed ouis: & meritò ouis sola dicitur discessisse à grege, & erronea facta, quando muliebre ingenium promptissimum est discessioni meditandæ. Quis muliebre ingeniũ contineat, ne abeat, ne excedat, ne in præcipitia vadat? Gen. 2. *Immisit ergo Dominus Deus soporẽ in Adã: cumque obdormisset, tulit vnam de costis eius, & repleuit carnem pro ea. Et ædificauit Dominus Deus costam, quam tulerat de Adã in mulierem: & adduxit eam ad Adam, &c.* Non miror, quòd Deus Adamo fiat præsens, quòd innocuę vnam illi auferat costam, quòd hanc ædificet in mulierẽ: sed illud maximè miror, quod addidit, nimirùm, *& adduxit eam ad Adam*. Qualiter adduxit eam? Nõne Adamo erat Deus proximus, nonne ibi iuxta Adam ædificauit costam in mulierem, nonne cum tunc ædificaretur mulier, prę manibus erat Deo? Quomodo ergo dicit, *adduxit eam*? Adducimus, quæ longè sunt; quæ præ manibus habemus, nõ adducimus: sed tale est muliebre ingenium, tam pronũ discessioni, quod cùm putabatur præ manibus esse, eodẽ tempore, quo formata constitit, & fugit, & discessit, adeò, vt necessum esset, quòd Deus adduceret eam. Acutè, & pulchrè D. Anast. Sinait. lib. 9. Exam. ait; *Illud enim adduxit eam, significat, quòd postquam ipsa facta est, aliquò aufugit, & procul separata*

Gen. 2.

Anast.

parata fuit à suo viro. Deinde Deus eam conuersam reduxit ad Adamũ. Nec momento passa est consistere, sed eodem puncto, quo ex costa producta fuit, fugam arripuit, & discessit à Creatore suo, & à marito. Nescit mulier vel paulisper consistere. Iesu venienti, vt reuocaret in vitam amicum Lazarum, Martha soror eius occurrit, & post pauca: *Abijt, & vocauit Mariam sororem suam silentio dicens: Magister adest, & vocat te. Illa vt audiuit, surgit citò, & venit ad eum; nondum enim venerat Iesus in castellum, sed erat adhuc in illo loco, vbi occurrerat ei Martha.* Quid est, quòd eodem loco Iesus immotus manet? Cur non magis festinat suscitaturus Lazarum? Festinus venerat, vt vocaret amicum in vitam, & modò moratur spectans fœminam sororem eius, vt illam consoletur, & instruat; cur non priùs iuit, vt mortuum à sepulchro traheret, deinde dolentis fœminæ mederetur lacrymis? Sanè mortuus in sepulchro manebat, & quocũque tempore accederet Saluator, immotum illum reperiret, & posset in vitam vocare: at de fœmina non tanta erat securitas, quòd ibi permaneret, & ideò illam curare volens Iesus expectauit, & distulit Lazari suscitationem, ne si hanc priùs efficeret, interim illa in perditionem iret. Quod attigit Chrysolog. serm. 64. aiens: *Hinc est quòd in loco Christus restitit: expectauit Christus: quòd non intrauit ad turbas, quòd non contendit ad domum, quòd nõ ad sepulchrum diuertit; quòd non ad Lazarum, propter quem venerat, festinauit: sed mulierem sustinet, mulierem remoratur: ne multis perijsset mulier, si ante ad vitã Christus Dominus peruenisset.* Priùs mœrenti fœminæ Dominus maluit succurrere, quàm mortuo Lazaro; nisi enim magis ad illam festinasset, sed paulisper differret, multis intereà perijsset mulier ad multas occasiones perditionis distracta. Nouit hoc muliebre ingenium illa Dei amatrix, Cant. 1. dum clamat: *Indica mihi, quem diligit anima mea, vbi pascas, vbi cubes in meridie, ne vagari incipiam post greges sodalium tuorum.* Meritò nil priùs sibi metuit, quàm vagationem; nouit enim muliebre ingenium quietis impatiens, & promptissimum ad euagandum. Audio, Gen. 2. Adamum sic sponsæ blandientem: *Hoc nunc os ex ossibus meis, & caro de carne mea; hæc vocabitur virago, quoniam de viro sumpta est. Quamobrem relinquet homo patrem suum, & matrem suam, & adhærebit vxori suæ.* Hæc ille clamabat in consortem suam: quid tunc? Statim cap. 3. incipit: *Sed & serpens erat callidior cunctis animãtibus terræ, quæ fecerat Dominus Deus. Qui dixit ad mulierem, &c.* Vbi erat serpens, quando talia incepit fari, an erat in paradiso iuxta ipsum Adamum? Qualiter fieri posset, quòd serpens verba faceret Euæ, quando similiter illam alloqueretur Adamus, nisi & proximus esset serpens Adamo? Equidem non erat serpens proximus, sed lõgè aberat, siuè in paradiso, siuè extra paradisum; at fœmina quietis impatiens non mansit eodẽ loco cũ Adamo, sed dum ille loquebatur, antequã sermones finisset, iam illa vaga discesserat, & serpenti appropinquarat. Vnde meritò ait Rupert. lib. 3. in Gen. c. 2. *Mulier corpore, & oculis vaga, dum incontinenter deambulat, fortè prospectans, qualis extra paradisũ mundus haberetur, locus diabolo datus est, & occasio porrecta, vnde tẽtaret.* Sic vagantẽ fœminam in eodem loco detinere non potuit, nec mariti amor, nec verborũ blandimenta, sed despectis illis, iã aberat, & occasionem inuenerat errandi.

Chrysol. — Cant. 1. — Gen. 2. — Rupert.

§. IV.

§. IV.

Omnium laborum, & detrimẽtorum compensationem habet bonus pastor in salute sibi credita animæ.

ECce terminus laboris suscepti à pastore in quærenda oue, nimirùm, *donec inueniat eam*: huc solum spectat bonus pastor, vt amissam ouem inueniat, & prętet hoc, nihil aliud. Perdantur omnia licèt bona temporalia; teratur corpus, & periclitetur salus corporalis, pro his omnibus dispendijs vna datur compensatio, si ouis inueniatur; hæc inuẽtio dum fit, nihil ampliùs manet, quod pastor requirat, etiam si omnia sua in quærendo perdiderit. Pater ille euangelicus, Luc. 15. dederat bonorum substantiam filijs, cuius partem dissipauerat iunior, & per montes errat cupiens saturari de siliquis porcorum. Tandem nudus, famelicus redit ad patrem suum: *Cum autem adhuc longè esset, vidit illum pater ipsius, & misericordia motus est, & accurrens cecidit super collum eius, & osculatus est eum. Dixit autem pater ad seruos suos: Citò proferte stolam, &c.* Nec verbum de substantia dissipata facit, nec curat illam totus occupatus in recipiendo filio: & cur non interrogat de substantia, vt sciat, vtrum possit recuperare illam? bonus pastor nihili facit damna sua, dum inueniat filium, in hoc vno compensat, quidquid aliud perdiderit. Ait Ruricius, lib. 1. epist. 2. *Sic ille Euangelij indulgentissimus pater filium præcepta substantia decoctorem læto suscipit amplexu, promptior gaudere de reditu, quàm imputare de lapsu. Denique non exprobantur facinora, nõ luxuria, non egestas; sola conuersi reuersio omnia damna compensat, quia maior fuit procul dubio patri facultas reditus, quàm rerum facultas.* Huc spectent vniuersi animarũ pastores, & notent, quid debeāt requirere etiam in detrimento substãtiæ propriæ, nimirum, vt, quæ perierat anima subditi, saluetur. In huius salute sola compensatio est omnium detrimentorum: non sic temporalis honor, temporalis substantia ditat, & illustrat pastorem, vt ditat, & illustrat illum reditus peccatoris. Remuneraturus Dominus illi, qui cũ decem mnis, alias decem acquisierat, ait: *Eris potestatem habens super decem ciuitates*: adeò largè ciuitates suas donans, quasi amet sibi retinere nullam. Et cur sic omnes tuas tribuis ciuitates, Domine? Sanè bono patri tota facultas est in acquisitione perditi filij, cætera paruì ducit. Ait D. Ephrem, serm. de pœnit. *Etiam, Domine, argentum accipis, & ciuitates donas? Talenta dedisti, & ciuitates tradis? Etiam, inquit, ciuitates sunt pœnitentia agricultura. Quia vobis vestram comparatis salutem, & ego vos principes populorum constituo ad laudem, & gloriam. Benè ergo dixerimus quòd non marsupium Dei sit pœnitentia.* Sunt regia marsupia, & thesauri in ciuitatibus, & populis: at Rex cælestis libenter ciuitates donat, vt qui marsupium in pęnitentia habeat, & omnes diuitias. Maior equidem est patri facultas reditus filij, quã rerum facultas: omnibus licèt priuetur suis bonis bonus pastor, in hoc vno totus gaudet, si ouem in salute asserat. Ijs pastoribus facem prætulit Paulus ad Rom. 9. aiens: *Optabam enim ego ipse anathema esse à Christo pro fratribus meis, &c.* Quid non perderet libentiùs, qui & Christi societatem relinqueret, vt reciperet in salutẽ fratres? Maior equidem erat Paulo facultas salus fratrum, quàm etiam cęlestis statim tenendi facultas gaudij.

Luc. 15. Ruric. Luc. 19. Ephr. Rom. 9.

Quod

Quod miratus Nazianz. apolog. 1. ait: *O ingentem animi præstantiam! O ingentem spiritus feruorem! Christum qui nostra causa maledictum factus est, qui infirmitates nostras suscepit, & morbos portauit, imitatur; aut, vt moderatius dicã, primus post Christum eorum causa, etiam tanquam impius aliquid perpeti non recusat, modò ipsi salutem consequãtur. Hic enim spiritualis omnis imperij finis est, vbique priuata vtilitate neglecta, commodis aliorum consulere.* Ecce tibi quales fines sibi debeant spirituales pastores præfigere, nimirum, quòd ouis salus possit inueniri, etiam si omnia sua commoda ipsi pastores perdant; in hoc vno diuites, quòd dederint suas oues saluti. Nec vllum aliud solatium potest esse pastori, quòd non fuerit cum ouium salute coniunctum. Pro quo eleganter Diu. Bernard. serm. 42. in Cant. inquit: *Dicas forsan mihi, quòd bonum meum ad me reuertatur, & quia liberaui animam meam, & mundus sum à sanguine hominis, cui annũtiaui, & locutus sum, vt auerteretur à via sua mala, & viueret. Sed etsi innumera alia addas, me tamen minimè ista consolabũtur, mortem filij intuentem. Quasi verò meam illa reprehensione liberationem quæsierim, & non magis illius. Quæ mater etiamsi omnem, quam potuit curam, & diligentiam ægrotanti filio adhibuisse se sciat, si demum frustratam se viderit, & omnes labores suos esse penitus inefficaces; illo nihilominus moriente, propterea vmquam à fletibus temperabit? Et illa quidem hoc pro morte temporali, quantò magis me pro morte æterna mei filij manet vtique ploratus, & vlulatus multus, etiam si nihil mihi conscius sim, quominus annũtiauerim illi.* Quàm rarus est animarum pastor, qui has veri pastoris æmuletur curas.

Nazia.

Bernar.

Luc. 15. Et cum inuenerit eam, imponit in humeros suos gaudens.

§. V.

Peccatori reducendo prior benignitas exhibenda est.

Potuit inuentam ouem vel virga minari, vel ictibus in gregem agere; sed his omissis, humeros parat; hoc boni, præclarique pastoris indicium præstans, quod priorem benignitatem obtulit erranti. Quò respiciens Ruricius lib. 2. epist. 22. ait: *Ipse est bonus pater, qui ouem perditam ad caulas dominicas mauult proprijs humeris reportare sollicitus, quàm stimulis vrgentibus reuocare districtus.* Non statim virgam, non statim stimulos monstrauit; sed priùs humeros adhibuit, quibus lassam benignè sustentaret. De patre filium substantiæ decoctorem recipiente, dicitur etiam Luc. 15. *Accurrens cecidit super collum eius, & osculatus est eum. Dixitque ei filius: Pater, peccaui in cælum, & coram te, iam non sum dignus vocari filius tuus. Dixit autem pater ad seruos suos: Citò proferte stolam primam, & induite illum; date annulum in manu eius, & calceamenta in pedibus eius: & adducite vitulum saginatum, &c.* Decoctori, & dissipatori substantiæ filio & delicatas vestes, & pretiosum conuiuium bonus pater præparat. Cur non magis cilicium, & ieiunia illi mandat? Pater est, & maluit priùs benignitatem exhibere. Quod notat Diu. Ephrem, serm. de pœnit. aiens: *Cernis non priùs,*

Ruric.

Luc. 15.

Ephrem

quod

quod austerum est, offerre peccantibus; verum quod gratum, ac placidum est, simulque suaue, ac facile. Non mox ieiunium imposuit, non abstinentiam, ac temperantiam poposcit; non vigilias demonstrauit, sed à lenioribus ducit principia. Præcedat benignitas, & suauitas paterna, vbi cupimus ad meliorem frugem homines reuocare; hoc natura docet, hoc experientia clamat, hoc sæpè à Deo nobis insinuatur. Psal. 100. ait David: *Misericordiam, & iudicium cantabo tibi, Domine.* Expende, quid posuit primo loco, nimirùm misericordiā, vt quæ semper debeat præcedere in negotio animarum. Pulchrè Diu. Ambrosius, lib de Noe, cap. 3. fatur. *Principale est enim virtutis inchoare à beneficijs, & præseminare gratiam. Vnde & Dauid ait: Misericordiam, & iudicium cantabo tibi, Domine. Præcedit beneficij gratia, sequitur censura sobria disciplina. Diuinum est igitur, quòd bona præmittuntur.* Quę ad beneficentiam spectant, priùs ostendenda sunt ab eo, qui gloriatur se spiritu Dei moueri; nihil enim priùs Deus exerit, quàm misericordiam, & beneficētiam. Et cur hæc non sit in Deo prima, quando & probatur esse ad trahendos homines fortissima? Vnde Isaias, cap. 41. clamat ad Dominum: *Consurge, consurge, induere fortitudinem, brachium Domini. Consurge, sicut in diebus antiquis, in generationibus sæculorum.* A Deo petit, vt induat fortitudinem suam, fortitudinem videlicet illam, quā initio in generatione sæculorum proposuit. At qui in generatione prima sæculorum totus Deus suauis factus, non tàm fortitudinem ostendit, quàm benignitatē, quàm amorem. Tunc terram ditauit fructibus, paradisum condidit suo homini, illi animalia subiecit: formosissimam addidit vxorem. Nihil in illo initio orbis inuenio, quod non amorem, & charitatem sonet, vbi potiùs amantis teneritudo visitur, quàm fortitudo valentis. Vnde ergo sumenda fortitudo est, quam Deus constituat in prima suæ potentiæ fronte? An ex teneritudine amoris effusi in homines? Equidem effusio amoris, & charitatis, qua immerentes etiam implet Deus homines, hæc & prima valentiæ diuinæ frons, & fortissima est ad capiendos animos hominum. Rupertus, lib. 2. in Isaiā cap. 13. inquit: *Quid tamdiu te contines in sinu Patris, ò brachium Domini? Consurge, & induere fortitudinem, induere pulchram, & fortem dilectionem, pulchram & fortem obedientiæ charitatem. Ita consurge, sicut in diebus antiquis, in generatione sæculorum.* Non ita facilè amo fortitudinem Dei, qua perdidit orbē in diluuio, quàm illam, qua orbem condidit, beneficentiæ, & charitatis suæ thesauros exponens. Ad hanc fortitudinem confugit Deus, quoties velit triumphare de homine; quæ potentissima est, vt sibi subijciat humana corda. Magnus ille Ioseph, seruata frumenta dum famelicis distribuit Aegyptijs, quid non comparat? Gen. 47. accedunt miseri clamantes: *Et nos, & terra nostra tui erimus: eme nos in seruitutem regiam, &c.* Sese in seruitutem dant Aegyptij, dum accipiunt ex Ioseph frumentum. Id notans Nazianzen. orat. 20. inquit: *Ioseph ex fame quæstum captat, ac per benignitatem Aegyptum emit.* Et quem non emat, & sibi acquirat benignitas: Hęc præmittatur, & fallar, si inueniatur illi aliquis rebellis.

Ps. 100 · Ambr. · Isai. 41 · Rupert. · Gen. 47 · Nazia.

§. VI.

§. VI.

Lætissima sunt portanti onera euntis in cælum.

INuentam ouem gaudens humeris sustinet bonus Pastor; nec miror, quando onera euntis in viam salutis numquam non lætissima sunt portatori suo. Apud Luc.cap.16 habes pulchram historiam de purpurato diuite, & Lazaro mendico, & de hoc dicit: *Factum est autem, vt moreretur mendicus, & portaretur ab Angelis in sinum Abrahæ*. Proh nobiles portatores! Diues non sustinet vel videre mendicum, & Angeli currunt, vt eius onus manibus suis, & humeris sustineant. Cur non magis mendici onus refugiunt Angeli? Cur non sinunt, vt mendicus ipse per se vadat? Non ne suffecisset, quòd Angeli ducatum præberent? Lego Tobiam iuniorem ab Angelo Raphaele ductum fuisse in ciuitatem Rages, nõ lego fuisse portatum. Cur modò Angeli non solùm ducunt, sed & portant mendicum? Portant equidem in Abrahæ sinum, in viam salutis; euntis autem in salutem onus numquam non lætissimum est portatoribus suis. Chrysost. hom. de diuite, ait: *Non suffecerat ad portandum pauperem vnus Angelus; sed propterea plures veniunt, vt chorum lætitiæ faciant. Et portaretur ab Angelis. Gaudet vnusquisque Angelorum tantum onus tangere, libenter talibus oneribus prægauantur, vt ducant homines ad regna cælorum*. Lætissimum onus facit etiam Angelis, quisquis ab eorum humeris ad cælum transit: hæc onera non gemitus, sed gaudia causant. Gemunt gigantes sub aquis, ait Iob; verùm sub ponderibus frumenti cælestia in horrea condendi quis non gaudeat? Euangelicos satores, vt putat D. Ambr. respiciebat Psalm. 126. *Euntes ibãt, & flebant, mittentes semina sua: venientes autem venient cum exultatione, portantes manipulos suos* Dum onera vacuant seminantes, gemũt sub aquis; dum autem portant onera, tunc gaudent, tunc exultãt. Et quod onus tantam exultationem parit? Ait ipse: *In exultatione portantes manipulos suos*: manipulorum in horrea vehendorũ onus gaudium, & exultationem parit portanti. Sustinuit aliquando D. Franciscus Xauerius, dum dormit, immensum penè hominis Indi põdus: Quid tunc? Oneri succubuit? An onus repudiauit? Absit; imò surgens à somno nullum sibi diem lætiorem spectabat, quàm illum, in quo Indis salutis viam monstraret. Hoc semper gaudium efficiunt onera ad cælum euolantium, quale efficiunt messis onera manipulos portantium. Quò spectans Isaias cap.9 iuxta Septuag. lectionẽ, ait: *Plurimam partem populi deduxisti in lætitia; & lætabuntur in conspectu tuo sicut qui lætantur in messe*. Sto à sententia D.Cyrilli & D. Hieron. putantium hic describi Apostolorum gaudia in trahendis gentibus ad fidem. Lætabantur itaq; Apostoli, sicut in messe; non sicut in choreis solent homines lætari: quę enim est in choreis lætitia, & exultatio, nec pallij onus sustinet, nudant se, & vestiunt: onera abijciũt homines, dum in choreis saltant. At in messe vt exultatio venit à copia frugum, quò plura sunt frumenti onera, eò maius est metentis gaudium, adeò vt non gratiùs amplexetur agricola dilectum filium, quam saccum ponderosissimi frumenti amplexatur, vt in horrea vacuet. Sic Apostolicis viris gaudium ab oneribus prouenit humani frumenti in cælestia asportãdi; nesciunt enim hęc onera immẽsã lętitiã nõ causare. Ad hęc Hier. *Tũc lætabũtur Apostoli, sicut messores lætan-*

Luc. 16. Chryso. Ps. 126 Isai 9. Hieron.

lætantur in messe, de quibus Dominus loquebatur: Messis quidem multa, operarij autem pauci. Et quomodo pauci operarij sub multa messe non potiùs fatigantur? Equidem ea est vis messis, quæ non fatigationem, sed gaudium pariat; & quò maior messis, & magis excedit eius onus metentium vires, maiori illos lætitia afficit.

§. VII.

Væ pastorij, qui onus refugit sibi commissarum ouium, honorem solum muneris capiens.

ECce obligationem boni pastoris, quòd nimirùm humeros adhibeat suos, vt portet onera ouis sibi commendatæ. Miser ille erit, qui onus refugiat, & solùm crediti muneris spectet gaudia. 1. Reg 6. 1. Re. 6. Arca Dei à Philistinis capta, plaustro imposita, cum muneribus reuertebatur vsque dum peruenisset ad agros Bethsamitarum. *Porrò Bethsamitæ metebāt triticum in valle, & eleuantes oculos suos, viderunt arcam, & gauisi sunt, cùm vidissent.* Et post pauca addit: *Percussit autem Dominus de viris Bethsamitibus, eò quod vidissent arcam Domini, & percussit de populo septuaginta viros, & quinquaginta millia plebis* Sic percutiuntur, qui gauisi sunt videntes Dei arcam. Et quale hoc crimē erat, propter quod sic Deus Bethsamites mulctaret? Tantum nefas erat, arcam Dei videri ab hominibus? Sanè multum nefas fuit, quòd Bethsamites gaudere vellēt ad solum conspectum arcæ Dei, nec esset in illis, qui humeros subiecisset, vt arcam portaret, sed solùm gauderet de visu. Huc accedant pastores gregis Christiani, & timeant imminens mortis periculum, si recusato onere ad fulgidæ dignitatis conspectū gaudeant, tripudient. D. Gregor. lib. 3. ibi: Gregor. *Quid est enim, viderunt, nisi quia eius gloriam videndo concupierunt? Nunc autem per orbem vniuersum sanctæ Ecclesiæ gloria est copiosa. Quæ profectò gloria, quia à reprobis Sacerdotibus sæculariter appetitur, Bethsamitæ viri arcam Dei exterius videndo moriuntur. Non enim spiritualem eius honorem pro interna virtutum gloria appetunt: sed vt arca Dei splendorem rapiant, & ecclesiasticæ prælationis fulgorem in flore sæculi suis cultibus ferant.* Cur non pereat, qui in Ecclesiæ munere, in pastorali officio honores, & lucra intuetur, illorumque desiderio vehementer afficitur: quod autem oneris est, & despicit, & afficitur. Hæc illa notior vox in ore multorum pastorum, quam refert Zacharias cap. 11. *Benedictus Dominus, quia diuites facti sumus.* Zach. 11 Hoc clamant, hoc æstimant reprobi pastores, rarò, aut numquam in ore eorum audies, Benedictus Deus, quia ouem perditam inueni, quia reduxi, quia sanaui; hoc nec tām æstimant, nec suspiciunt, vt æstimant vberes anni fructus, quibus horrea impleant, & maiori ambitionis pompa effulgeant. Hos seuerè percutit Dominus, Ezech. Eze. 34. 34. *Væ pastoribus Israel, qui pascebant semetipsos, nonne greges à pastoribus pascuntur? Lac comedebatis, & lanis operiebamini, & quod crassum erat, occidebatis; gregem autem meum non pascebatis.* Pastoribus dicitur væ, & vix inuenio peccatum dignum supplicio tantùm. Nihil illis objicitur, præter aliqualem incuriam in pascendis gregibus Dei. Et tanti est apud Deum incuria gregis? Equidem vbi incuria gregis coniuncta est cum sollicitudine ardenti de proprio pastu, de honore, de gloria propria sæculari, non mirer, quòd æternam damnatio-

nationem afferat. Augustin. tractat. de pastore, cap. 2. & 3. *Quid ergo isti increpantur, vnde arguuntur? Quia, cùm lac sumerent, & lanis se tegerent, oues negligebant. Qui prabet lac, victum prabet; qui prabet lanam, honorem prabet. Ista sunt duo, qua à populis quarunt, qui se ipsos pascunt.* Lethalis est semper pastori sollicitudo de recipiendo honore, & victu à populis iuncta cum incuria, & negligentiæ ouis in salutem portandæ. Et quis non putet damnari pastorem, cui solùm sunt cordi lac, & lanæ ouium, vt & lautas mensas, & ambitiosas vestes habeat. Matth. 7. ait Dominus: *Attendite à falsis prophetis, qui veniunt ad vos in vestimentis ouium.* Expende, quos prophetas iubet Dominus caueri, nimirùm eos, qui in vestitus simplicitate ouium lanas æmulantur. Ex quo eleganter ait D. Paschas. lib. 4. in Matth. *Si ab istis cauendum est, qui & prophetiam prædicationis impendunt. & habitum sanctæ religionis gerunt, quòd vtique ab his, qui cultioribus sæculi se ornant vestibus, & mundi sectantur gloriam?* si moderatus sumptus ab ouibus receptus, cum despectu earum formidolosus est; quis non formidet, purpureos ornatus, & splendentes glorias in ijs, qui molestè ferunt, vel audire ouium suarum balatum. Huc reuoco dicta 2. tom. lib. 6. capit. 1. §. 11. & tom. 3. lib. 14. cap. 4. §. 15. & lib. 15. capit. 4. §. 2.

August. *Matt. 7.* *Pasch.*

§. VIII.

Pastores hominum non vaticinijs particularibus credant ouium salutem, sed laboribus exanthlandis.

Vereor, ne in animis alicuius delicati pastoris tanta sit æstimatio cælestium reuelationũ, vt tempus insumant in audiendis pijs mulieribus, quod equidem salubrius esset & illi, & gregi, si laboribus impenderetur pro grege tutando. Hos docuit nobilis pastor, dum pro amissa oue neminem auscultat, nullum consulit oraculũ, ex nulla pia prophetide responsum expectat, sed viam ipse arripit, & humeros parat, qui onere ouis premantur. Hoc requirit Dominus in pastore suo; illud vt facilius, & humanæ curiositati aptius forte non amat. Apud Num. cap 11. selegit Moyses septuaginta viros, quos obtulit Deo in pastores, & gubernatores populi: *Descenditque Dominus per nubem, & locutus est ad eum, auferens de spiritu, qui erat in Moyse, & dans septuaginta viris. Cumque requieuisset in eis spiritus, prophetauerunt, &c.* Audis omnes istos electos in gubernatores Dei spiritu correptos prophetasse in ipso muneris limine, sed illud valde notandum est, quòd posthac numquam audiantur prophetasse. Rem pulchrè tractans Theodoretus, quæst. 20. ait: *Quamobrem septuaginta statim vt præfecti sunt, prophetabant, postea verò minimè? Non vaticinandi, sed gubernandi causa proponebantur.* Tulit Dominus à gubernatoribus populi sui spiritum vaticinij, ne nimis intenti vaticinationibus, minùs laboris impenderent pro ouibus suis. Bonus ille pastor Iacob inde suam curam iactat, Gen. 31. *Die, noctuq; æstu vrgebar, & gelu fugiebatque somnus ab oculis meis.* Quod meditatus Nazian. orat. 28. inquit: *Et perustus sum æstu diei, & noctu glacie vexatus, inquit Patriarcha Iacob, cuius sunt oues illæ signatæ, & quæ in cælestibus canalibus concipere didicerunt.* Non prophetidis consultatione, non vacans vaticinijs excipiendis, sed diei æstus, nocturnumque

Nu. 11. *Theod.* *Gen. 31* *Nazia.*

gelu sustinens, facit bonus pastor oues suas de cælestibus canalibus concipere. Faciliùs, mihi crede, & gratiùs sedisset domi Iacob, pioq; sermones sanctarum fœminarum exciperet, quam per æstus, & gelu ouium saluté inquireret. Sed hoc ad pastorē spectat, illud minime: & quisquis amat oues in salutem dirigere, sic pro illis insudet, ne sibi vacet aures nimium prębere vaticinijs. Præterquã quod in negotio humanæ salutis, ad otium particularium reuelationum recurrere, æstimo periculosissimũ. Scio Cornelio adhuc Ethnico Angelũ apparuisse, Actor. 10. qui ait illi: *Corneli, mitte viros in Ioppem, & accersi Simonem quemdam, qui cognominatu: Petrus: hic dicet tibi, quid te oporteat facere.* Cur non magis illi id dicit Angelus? Quid necessum est, Petrum trahi, vt doceat, quod posset etiam docere Angelus? Cauit semper Deus in negotio humanæ salutis introducere reuelationes particulares, quæ eripiant occasiones laborandi prælatis. Ait Diu. Isidorus Pelus. lib. 3. epist. 165. *Angeli ex prædicationis securitate tantam voluptatem capiebant, vt is etiam, qui ad Cornelium missus fuerat, magistrum indicaret, non autem sibi ipsi docendi munus permiserit.* Nescio, si adeò amãt securitatem prædicationis, qui nimis credunt particularibus vaticinijs.

Act. 10.

Isidor.

§. IX.

Qui vulneribus Christi passi adhæret, ad omnia etiam eius bona introibit.

AVdio ouem inuentam humeris pastoris substolli, sed nullum ei parari prandium video: & quidem Pater ille cælestis, qui reuertentem filium excipit, & stolam ei, & annulum, & calceos exhibet, & prandium parari iubet, quo fames reficeretur recuperati filij. Cur similia bona non præparat pastor ouiculæ suæ? Cur vel famescenti pabulum non offert, quo vescatur, contentus offerre ei humeros, quibus adhæreat? Vide, quos humeros illi offerat, vt enim sapiēter notat Nazianzenus, oration. 21. *Inuentam ouem eisdem humeris, quibus & crucis lignum, sustulit.* Quando ergo humeros crucis pondere & pressos, & percussos offert pastor ouiculæ, ibi omnia bona sua offert; qui enim adhæret vulneribus Christi, simul in omnia bona illius creditur introductus. Nec stolam primam, nec immortalitatis prandiũ requiret, qui adhæret vulneribus Christi, ad omnia facili negotio introibit. Quàm difficile sit, quòd diuites huius sæculi in æterna gaudia intret, pulchro exemplo explicauit Dominus, Matth. 19. inquiens: *Facilius est, camelum per foramen acus transire, quàm diuitem in regnum cælorum intrare.* Ecce quò deducatur tota rei difficultas, nimirùm, quòd tunc intrabunt diuites in cælum, quando camelus in foramen acus intret. Cura, ò diues, sic extenuari, vt te foramen capiat acus, & te reputa ad omnia cæli gaudia introductum. Acus Dei Filius est, tot exhibens foramina, quot humanitatis vulnera: ijs foraminibus qui adhæret; securissimè peruadet ad omnia bona, ad quæ venit Dei Filius. Accipite D. Paschas. lib. 8. in Matth. dicentem: *Acus geminam formam habet, priorem acutissimam, per quam cuncta perforat, ac penetrat, & aliam verò retrò, quæ perforata est, & post se fila trahit. Vnde nec immeritò per acum ipse Christus*

Nazia.

Mat. 19

Pasch.

stus intelligitur, perforatus in passione: per quod vtique foramen omnia ad se, & post se trahit. Cuius diuinitas penetrat omnia, pertingit ad omnia; cuius humanitas, quia passa est, trahit post se omnia. Per cuius vulnus passionis, gentes ingressæ sunt in vitã æternam. Et diuinitas eius, ac si prior pars cuncta nostra penetrat, & perlustrat interiora; à quo consuta est immortalitatis tunica, quæ olim concissa fuerat per Adam. Ecce tibi & stola prima, & cælestia omnia parata, & patentia illi, qui se tantæ acus foramini immiserit. Dum sic te componis, vt vulneribus Christi adhæreas, instar fili in foramen deductus acus, omnia tenes, ad quæ diuinissima acus intrat. Quæ vt omnia cælestia penetrat, sic tu in immensa cælitum bona ingredieris post ipsum. Quò ingreditur acus, & non ingreditur filum eius foramini immissum? Sic nullò ibit Dei Filius, quò non eat ille, qui eius vulneribus incubat: Ne miremur, pastorem sola crucis vulnera obtulisse ouiculæ, quando in illis insidens ouis omnia a se dissipata bona recipiet: Similiter Ioan. 20. recuperaturus Dominus penè amissum discipulum, ait: *Infer digitum tuũ huc, & vide manus meas, & affer manum tuam, & mitte in latus meum, & noli esse incredulus, sed fidelis. Respondit Thomas, & dixit ei: Dominus meus, & Deus meus, &c.* Dum alijs apparet Dominus discipulis, & prandet cum illis, & panem ipse frangit, & porrigit pisces, & fauos mellis; vni Thomæ sola offert foramina vulnerum: & cur sola foramina offert? Vt omnia in illis exhiberet discipulo; quid enim ostenderet acus filo introducendo in purpuram, quàm foramen, cui insit? Sic Thomas vt foramina tetigit, in omnia Domini gaudia introiuit. Diu. Bernard. serm. 61. in Cantic. *Dominus meus, inquit, & Deus meus. Vnde hoc reportatum oraculum, nisi ex foraminibus? In his passer inuenit sibi domum, & turtur nidũ, vbi ponat pullos suos.* Nihil est, quod non inueniat, & habeat, qui his se nouit inserere foraminibus. Hinc clamat ipse Dominus, Cantic. 2. *Surge amica mea soror mea, & veni; columba mea in foraminibus petræ, in cauerna maceriæ.* Non ad pastum, sed ad foramina vocat, in quæ si anima intret, & pabulum, & omnia bona inuenier. D. Gregor. Papa, ibi: *Bene columba in foraminibus petræ, & in cauerna maceriæ esse dicitur, quia dum in crucis recordatione, patientiam Christi imitatur, dum ipsa vulnera propter exemplum ad memoriam reducit, quasi columba in foraminibus sic simplex anima in vulneribus, nutrimentum, quo conualescat, inuenit.* Sunt equidem & pabula, & omnia bona exhibita oui in vulneribus crucis.

Ioan. 20

Bernar.

Cant. 2.

Gregor.

Luc. 15. Et veniens domum conuocat amicos, & vicinos, dicens illis: Congratulamini mihi, quia inueni ouem meam, quę perierat. Dico autem vobis, quòd ita gaudium erit in cælo super vno peccatore pœnitentiam agente, quam supra nonaginta nouem iustis, qui non indigent pœnitentia.

§. X.

Deus non aliena, sed sua opera reparare, & fouere gaudet.

EXpendendum maximè est, vnde Dei gaudium, & congratulatio crescat; quippè ait: *Congratulamini mihi, quia inueni ouem meā:* ad hominis gaudium sufficeret, quòd ipse inuenisset ouem, qua vel censum posset augere: ad Dei gaudium id tantùm spectat, quòd suam ouem inuenerit. Sua enim, non aliena opera gaudet Dominus reparare, & fouere. Dæmon ille vidēs Iesum, Marc. 5. clamabat: *Quid mihi, & tibi, Iesu Fili Dei altissimi? Adiuro te per Deum, ne me torqueas.* Sic se Iesus sensit honorari Filij Dei appellatione, & per Deum adiurari, ne inferat dānum roganti: & tamen sic rogantem, & adiurantem, & honorantem minimè audit, sed prorsus despicit. Alij clamabant: *Iesu Fili Dauid, miserere nobis:* & festinatissimè ad eorum preces currebat, illisq; suam impertiebat benignitatem. Hic clamat, & Dei Filium prædicat, & supplex adorat, & repellitur. Quare? Quia non erat ex Dei ouibus, non iam pertinebat ad Dei moralia opera; Deus autem nō alienū, sed suum fouet opus. Ait Chrysol. serm. 17. *Credit infœlix, vt eū, quem tentatione vincere, quem muneribus nequiuit inflectere, possit adulatione pulsare: sed ille consueuit vinctos absoluere, reuocare captiuos, nec acquisitos sed cōditos à se sibi restituere terminos.* Expende Dei consuetudinem, & morem in assumptis laboribus: non equidem Deus laborat, vt de alienis acquisitis suæ terminos extendat ditionis, sed de restitutione propriorum. Huc Dei labor, & cura, & sollicitudo spectat, vt sua sibi restituat opera, vt quod ipse condidit, & suum habuit, id reparet, & foueat. Meritò apud Isaiam, cap. 57. *Quia hæc dicit excelsus, & sublimis, habitans æternitatem: & sanctum nomen eius in excelso, & in sancto habitans, & cum contrito, & humili spiritu: vt viuificet spiritum humilium, & viuificet cor contritorum. Non enim in sempiternum litigabo, neque vsque ad finem irascar, quia spiritus à facie mea egredietur, & flatus ego faciam.* Tota cura, & diligentia Dei circa spiritum humilium viuificandum, & non alia assignatur huius rei causa, nisi illa; quia nimirùm, *spiritus à facie mea, &c.* Quia spirauit Deus spiraculū vitæ in Adamum, hoc est, spiritum humilem, milleque viuidis virtutibus ornatum illi de suo effudit; inde venit, quòd anxiè curet opus illud suum fouere, & reparare. Inde Procopius in Glossa larur.: *Est enim, vt opificem decet, spiritus ille curæ, quem nobis ipse largitus est, quē cum hominem crearet, in animam viuentem inspirauit.* Non alia curat Dominus, nisi opera sua, quæ ipse condidit, & promouit, etiam dilapsa reparat, perdita quærit: & in pristinam integritatem restituit. Vanè à Deo speras, reparari, & foueri opus, quod non ex Deo, sed ex diabolo, & appetitu tuo aggressus es; nō enim ea opera curat Deus, sed solum illa, quæ ab eius spiritu proficiscuntur. Isai. 1. Hierosolymæ penè euersæ ait Dominus: *Restituam iudices tuos, vt fuerūt prius, & consiliarios tuos sicut antiquitus.* Et sanè in illa ciuitate fuerant Reges, quorum virtutem, & sanctitatem, & fortitudinem posset ciuitas desiderare, vt melius haberet. Fuit Dauid, qui victorijs, & diuitijs Hierosolymitanos impleuit, Deo, & hominib. maximè gratus; huic nepotes successerunt, & fortitudine, & pietate non prorsus inæquales. Cur ergo Dominus Hierosoly-

Marginalia: *Marc. 5* · *Chrysol.* · *Isai. 57.* · *Procop.* · *Isai. 1.*

rosolymitanos consolatus nō ait: Restituam tibi Reges illos antiquos; sed Regibus prætermissis, ait: *Restituam iudices tuos, vt fuerūt prius?* Regum institutio à rebelli populo dimanauit, quādo clamantes ad Samuelem, Regem extorserunt: at iudicum administratio à Deo ipso fuerat & excitata, & ordinata. Deus autem nō aliena, sed sua opera gaudet restituere in pristinam dignitatem. Ait Diu. Basil. ibi: *Cur omissis Regibus, meminit iudicum? An quia reipublicæ administratio per iudices fuerit liberior, quòd populus tunc solum Deum agnoscebat Regem? Tandem Regum institutio illorum temeritate successit.* Sic semper promptus ostēditur Deus ad sua opera reparanda. Ex quo illum vocat Abacuch, cap. 3. *Domine, opus tuum in medio annorum, viuifica illud.* Et Psal. 85. *Saluum fac filium ancillæ tuæ*: quippè filius ancillæ ad eumdem Dominum pertinet, quando, vt aiunt iurisconsulti, partus sequitur ventrem. Et clarius. Psalm. 18. *Tuus ego sum, saluū me fac.* Habet enim hoc Deus, quòd ad reficiēda sua opera libenter exiliat.

Basil.

Abac. 3

Psal. 18

§. XI.

Quæ ex affectu carnali, & temporali bona quæruntur, vbi habentur, citius despectum, & fastidia generant.

QVæsitam diu, & inuentam ouem gaudēs bonus Pastor suscipit, & gaudens refert domū, & conuocat amicos, & vicinos, & congratulationes sibi fieri postulat, totus plenus lætitiæ. Quò tot gaudia de inuenta oue spectant? Ait: *Ita gaudium erit in cælo, &c.* Cælestia, & quæ à Deo sūt gaudia, exprimuntur, nō carnalia, & temporalia, quæ potiùs inuentis rebus desideratis, & anxiè quæsitis festinat illimè perduntur. Sola, quæ ex cælesti desiderio quæruntur bona, solent inuenta lōgas parturire lætitias: quæ autem ex carnali desiderio inueniuntur bona, nil citiùs pariunt, quàm despectum, & fastidia. Habes apud Luc. cap. 23. clarissimum huius rei testimoniū in Herode: is anxius quærebat videre Iesum; vidit tandem, & gauisus est. Quid tunc? Statim ibi dicitur: *Spreuit Iesum Herodes cum exercitu suo, & illusit indutum veste alba.* Quem anxius quærebas videre, & de cuius cōspectu gauisus es, tàm citò spernis, & fastidis? Quà licet diu desideratum potuisti tàm festinatè contemnere? Equidem desideria Herodis non cælestia, sed carnalia erant; non à Deo, sed à tēporali, & carnali affectu oriebantur, & ideo citissimè fastidiunt, & contemnunt bona, quæ iā habent. Pulchrè ad hæc Petrus Damian. in apolog. de contemptu sæculi, cap. 26. fatur: *Herodes, viso Iesu, gauisus est valde: erat enim ex multo tēpore cupiens videre eum: eò quòd audierat multa de illo.* Sed videamus hoc tàm magnum, tàm diuturnū desideriū, quod in absentem Dominum fallicax Herodianum tenuerat, in quem tandē exitum, oblata videndi facultate, concluserit, quod manifestè declaratur, cùm paulò inferiùs subditur: *Spreuit autem eū Herodes cum exercitu suo, & illusit indutum veste alba & remisit ad Pilatum. Ecce quem vulpes illa maliciosa desiderauerat, spreuit: quem videre cupiebat, illusit: & quia eum tam non pro viuendi amore quæsiuit, in impietatis suæ morte remisit.* Et quid aliud carnalis affectus generaret, quàm fastidium, & contemptum bonorum, quæ multo tēpore anxiè quæsiuerat? Sic vniuersa bona, quæ non cælesti & a Deo orto desiderio quærūtur, statim cùm ha-

Luc. 23.

Dam.

habentur, spernuntur. Elizabethæ matris Ioannis quis ignoret anxia suspiria pro habenda prole ex viro suo? Habuit tandem; & ipsa concepit in senectute sua. Quid tunc? Ait Luc. cap. 1 *Et celabat se mensibus quinque*: iam nequit videri esse mater, quę tot antea suspirijs quęrebat filium. Hinc Diu. Chrysolog. serm. 92. *Modò fatigat conceptus verecundia, quam diu negati partus ærumna afflixit*. Quem filium sub diuturna afflictione quæsiuit, vbi habuit, iam nollet videri mater illius filij. Vt hinc discant homines minimè affectibus temporalibus duci, quando per illos obtenta bona, quo morosè inuenta fuerunt, eò citiùs veniunt in contemptum, & fastidium. Non sic quæ ex Dei affectu desideria fluunt, quę potiùs largiora solent efficere spatia inuentæ lætitię. Gen. 2. dicitur: *Fluuius egrediebatur de loco voluptatis, ad irrigandum paradisum*. Dixerat antea, fuisse in medio paradisi fontem; & quidem de hoc fonte egrediebatur fluuius hic: cur ergo non dixit, & fluuius egrediebatur de fonte, sed maluit dicere, egrediebatur de loco voluptatis? Hugo Victor. in Cat. Lyppom. ait id dictum: *quod ibi ortus non statim exiret ad alia loca, sed ad irrigandum paradisum ipsum egrediebatur*. Vbi maximè expendendum est, quod vt fluuius ille intelligatur non exire statim ad alia loca extra paradisum, sed manere diutiùs intra ipsum paradisum, illum irrigans, fœcundans & lętificans, dicatur manasse, & oriri à loco voluptatis. Et quæ voluptas est, quæ potest sic impetum fluminis detinere, & cohibere, & non potiùs illum impellat, vt ad alia festinet? Non sanè voluptas temporalis, & carnalis id posset efficere, quæ præhabita bona festinatò fastidit, & cōtemnit, & depellit: id sola efficiet voluptas, quæ à Deo venit, & in Deo sistit, quę sola potest facere, vt impetus fluminis diutiùs ciuitatem Dei lætificet. Ad hæc aiebat Cellensis Abbas, lib. de panibus, cap. 12. inquiens: *Locus voluptatis in Deo est, & Deus est. Neque vnam originem, neque vnum finem habent delectationes spiritus, & carnis: non patitur cohabitare summa illa voluptas cum nostra infima: nam illa mundat, ista inquinat; illa Deo copulat, ista à Deo separat; illa semper sine fastidio, ista plena tædio*. Deus est solus, à quo affectus potest venire, qui bonum desideratum, & habitum non fastidiat, non cōtemnat, sed in illo nos faciat permanere cū ingenti lætitia. Quò spectans Psal. 147. ait: *Lauda Deum tuum Sion; quoniam confortauit seras portarum tuarum, benedixit filijs tuis in te, Qui posuit fines tuos pacem, & adipe frumenti satiat te*. Non potuit satietatem frumenti alium de potuisse venire, nisi à Deo, quando alij nō tam satietatem, quàm fastidium darēt. Vnde D. Bernard. ser. 33. in Cant. ait: *Quis non illic vehementer cupiat pasci, & propter pacem, & propter adipem, & propter satietatem? Nil ibi formidatur, nil fastiditur, nil deficit*. Stultus est, qui non ex Deo, & per Deum bona quærit; inueniet proculdubio illa, & inuenta nullum generabunt despectum, nullum fastidium.

Luc. 1. Chryso. Gen. 2. Hugo. Cellens. Ps. 147. Bernar.

CAPVT XIV.

De drachma perdita.

AVarissimum est muliebre genus, paucos nummos, quasi ingentes thesauros custodit, & de amissione vnius nummi ingentes

gentes curas suscipit, nec habet in tota domo, quod nō euerset, quod non commoueat, vt unum nulum perditum requirat. Facit hoc in muliere ingens amor pecuniæ; sed totum hunc affectum muliebrem vincit amor Dei erga homines, quorum vel vnum, & perditum vt quærat, totas naturæ leges cōfringit, & deiectus ad terras, magno cælestium gaudio pauperem de puluere exsuscitat.

Luc. 15. At quæ mulier habens drachmas decem, si perdiderit drachmam vnam, nonne accendit lucernam, & euertit domum, & quærit diligenter, donec inueniat eam?

§. I.

Vehementissimi hominum affectus circa lucra sua vincuntur à Dei amore circa homines.

QVid muliebris auaritia faceret pro drachma quærenda? Euertit domum, omnia domestica commouet, & reuersat, accensa lucerna. Præclarè notabat Plinius: *Imus in viscera terræ, & in sedes manium, opes quærimus, illa nos ad inferos agunt.* Hæc ille in proœmio, lib. 33. & deinde cap. 4. vbi agit de naturali ratione inueniendi aurum: *Eò tendit auaritiæ ardor, vt nihil immotum maneat, dum aurum innotescat, ipsos altissimos montes excauat, reuersat, naturæ leges euertit, sollicitat manium sedes, inferos ipsos pulsat, imò & premit.* Et quis affectus hunc auaritiæ ardorem superabit? Vnus sanè inuenitur affectus amoris in Filio Dei erga homines suos, qui auarorum ardorem in quærendo auro longè excedat. Ille ad viscera terræ penetradens, naturæ repagula rumpit, & penè ad sedes manium, ad inferos ipsos peruenit, vt aurum inde extrahat. Hic nostri Dei amor à cælo descendit, in terris visus est, imò in corde terræ abditus, inuiolabiles Tartari leges euertit, vectes ferreos confringit, tenebrosis inferorum spelæis lumen infert, vt sibi inde acquirat hominem, qui perierat. Id quod Ecclesiast. cap. 24. clamat incarnata sapientia: *Penetrabo omnes inferiores partes terræ: & inspiciam omnes dormientes: & illuminabo omnes sperantes in Domino.* Numquam auaritiæ ardor peruenit eò, quò peruenit Dei Filius, vt hominem quærat, penetrat viscera terræ, verè it in sedes manium, & vacuat ipsas inferorum sedes, naturæ repagula, & leges euertens. De hoc diuini amoris ardore ait Ionas, cap. 2. *Pelagus operuit caput meum. Ad extrema montium descendit: terræ vectes concluserunt me.* Vbi Glossa fatur: *In Christo homine, quasi caput fuit anima, quæ descendit ad inferiora loca, vbi animæ hominum sub diaboli potestate tenebantur. Isti sunt vectes, qui prohibebant animas ab inferis exire; hos vectes frangit Dominus, & eos, qui clausi tenebantur, liberat.* O diuinissima Dei nostri auaritia, non pro auro, sed pro homine suo acquirendo penetrat omnes inferiores partes terræ: nigris Tartari spelæis lumen primus inuehit: omnia euertit repagula: extrema montium pulsat: vacuat inferorum sedes,

Ne-

Plin. *Eccl.* 24 *Ion.* 2. *Glossa.*

Isai. 9. Nescio, si huc respiciebat Isaias, cap. 9. dicens: *Delectabitur infans ab vbere super foramine aspidum, & in cauerna reguli qui ablactatus fuerit, manum suam mittet.* Erat equidem apud veteres tritissima, & receptissima persuasio, quòd in spelæis, vbi aurum gignebatur, simul & dracones, & serpentes venenatissimi incubabant, neque adeò euidēs periculum potuit ardorem auaritiæ restinguere, quando horrendos terræ hiatus, de draconum veneno suspectos intrant homines, vt hauriant diuitias. Quātùm hoc ad Dei nostri amorem? Is innocēs infans aspidum foramina ludibundus intrat, vt detentos ibi sanctorum spiritus sibi acquirat. *Damasc.* Rem pulchrè depingit D. Damascen. orat. in Sabbath. sanct. inquiens: *Natus, datusque nobis puer, in foramen aspidum descendens, vexat, interimit, perdit arrogantem illum, magnaq; iactantia insolescentē. Nūc inferorum sedes cælum quoddam efficitur: infima terræ luce complentur: caligo, quæ anteà illic insederat, nunc dissipatur, cæcisque visus restituitur.* Nullum draconum cubile, nullum aspidis foramē auaritia sollicitat, vt aurū extrahat, quo horribilius Filius Dei non intrat, vt suum hominem liberet, lucem ipsis inferorum tenebris inuehens. Et quādo auri sitis nō vincitur, & superatur à diuina animarum siti? Sanè video has duas sites, quasi æmulo volatu orbem percurrere, & in hoc prædico diuinam animarum sitim longè maiorem diuitiarū siti, quia super huius pennas euolat illa, & peruadit abstrusissima montiū iugera. Remotissima, & inaccessa Orientis, & Occidētis claustra rupit Hispana auaritia, vt de montiū visceribus, de præruptis, de spelæis draconum, de aquarum abyssis & aurum eriperet, & gemmas, & pretiosos lapillos. Quid plura? Dum inaccessas nationes auri causa peregrinantur Hispani, cælestis doctrinæ copias remotissimis illis nationibus refundunt. Et visus est erumpere diuinus de fontib. Saluatoris inter eos, quos solus ditescere cupiens animus inuisit. Huc refero locum ex Iob. cap. 28. vbi sic de diuina sapientia dicitur: *Iob. 28.* *Tēpus posuit tenebris, & vniuersorum finē ipse considerat, lapidem quoque caliginis, & vmbram mortis. Diuidit torrens à populo peregrinante eos, quos oblitus est pes egentis hominis, & inuios.* Duo in primis consideranda sunt data à Deo tenebris, & mortis vmbris, montium & pretiosa quæque, siuè auri, siue lapillorum, aut margaritarum in Orientis, Occidentisque latebris abstrusa, & simul incolarū Ethnicorum animę, non abs re ob ignorātiam, & errorum caliginem vocatæ lapides caliginis, & mortis vmbræ. At nec lapillorum pretiositas, nec Indorū illorum animę perpetuis erant tenebris occultandæ, sed Deus illorū tenebris terminū posuerat, & infinita sapiētiæ suæ vi ordinarat, quādo sedentibus in regione vmbræ mortis lux apparitura erat. *Etenim tēpus posuit tenebris, & vniuersorum finem ipse considerat, lapidem quoque caliginis, & vmbram mortis.* Non discernit in sua cōsideratione Dominus tempus adducēdi in lucem auri, lapillorumq; pretiositatem, & animas Indorum; sed simul vt à radicibus montiū, à cubilibus draconū dedit posse trahi in lucem Orientales, Occidentalesque diuitias, & dedit ab vmbra mortis posse reuocari animas Indorum. Quid tunc? *Diuidit torrens à populo peregrinante eos, quos oblitus est pes egentis hominis, & inuios.* Vel vt ex Hæbræo: *Erupit torrens à cum habitatore, vel peregrinante:* quem torrentē meritò refert Hugo Cardin. torrenti sapiētiæ, qui p
pè inter

pè inter quęrēdas abstrusas Orientis, Occidentisque diuitias, sapientiæ Christianæ torrēs erupit à populo peregrināte, nimirùm populo Hispano in illis regionibus peregrino, & aduentitio, qui fidei notitia discernit, & diuidit regionū incolas, eos nimirùm, quos oblitus est pes egēris hominis; hoc est, pes Apostolorum pauperum, de quib. Isaias, cap. 52. ait: *Quàm pulchri* Isai. 52. *super montes pedes annuntiantis, & prædicantis pacem*. Vel vt ex Hæbræo legit cum Procopio, & Eusebio Leo Cast. *Annuntiantis, & prædicantis Iesum*. Hi pedes quasi obliti sunt Sinas, Iapponios, Peruanas, & alias remotissimas, & penè inaccessas regiones, præcipuè pauperibus hominibus. Quis spiritu pauper meminisset prima auri, diuitiarumq; incunabula. Et quis cessu pauper posset peruenire ad illas regiones, ad quas non peruenitur sine ingenti sumptu in nauibus comparandis? Equidē vbi tantum fuit pes pauperis, obliuioni datæ sunt remotissimæ Orientis, Occidentisq; regiones: at vbi pes diuitum cæpit apparere; hoc est, vbi Hispani & censu, & animo, & cupiditate diuites apparuere, cæperuntque mundi inuestigare thesauros, omniaque naturæ euellere repagula, domare indomita maria, cubilia versare draconum, terræ viscera scrutari, & Solis cunas, & sepulchra lustrari, statim à peregrinante hoc populo per mundi extrema, Christianæ sapientiæ torrens exundat, qui cū auro, & gemmis animas Indorum eruit à mortis vmbris. Sic non peruenit auri cupiditas, quo non peruenerit ingēs Dei sitis de animarum salute. Huc forsã spectat illud Gen. 2 vbi Gen. 2. de fluuijs paradisi dicitur: *Nomen vni Phison: ipse est qui circuit omnē terram Euilath, vbi nascitur aurum. Et aurum terræ illius optimū est, ibi que inuenitur bdellium, & lapis onychinus.* Nec mysterio vacat, quod de solo hoc fluuio locutus Moyses notet diuitias regionis, quā rigat; de aliorum regionū fructib. prorsus silet. Et cur de alijs silens, de huius regione notat diuitias? Phisō, idem est, ac *os mutationis*, siuè *alterationis*, per quem significatur genita Dei sapientia, nimirùm eius filius, potēs verbo virtutis suæ omnia ad se mutare, & conuertere: vnde meritò notantur ab hoc iā flumine rigari omnes regiones auriferæ, & pretiosorum lapillorū productrices, ne puteetur posse auaritia hominum peruenire ad locū, è quo torrens ille Christianæ sapientiæ non exundet. Non multùm ab hoc abest Diu. Anastas. Sinait. in Anast. Hexamer. lib. 8. *Dei Filius dicitur Phison; qui est os Patris, & mutauit genus nostrum à corruptione in corruptionem, & circuit, & custodit omnem terram Euilath. Quamobrem subduxit, dicens de hac spirituali Euilath; quod illic est aurum, &c.* Ex quo enim aurum, & gemmæ Oriētis venerunt in notitiā, simul apparuit sapientiæ diuinæ fluuius regiones rigans in fructus vitæ. Nec potuit auaritia humana cōduci, quò nō perueniret scaturigo Christianæ fidei.

§. II.

In Principis animo nullis subditorū florentium copijs dissimulari debet remedium vel minimi subditi periclitantis.

Regalissimus Dei affectus erga creaturas suas sub hoc vno nobis proponitur exemplo, mulieris nimirùm, quæ ob vnum è decem nummis perditum, tota insurgit in curas, & molestias, donec illum inueniat, nec nonē seruatis, inquisitio

inquisitio vnius potuit detineri. Quid auarius in fœmina? Quid regalius in Deo? Sanè quod auarissimo circa obolum accidit, id regalissimo circa minimum subditū accidere debet. Nullis florentissimorum subditorum copijs sopienda est in regali animo cura, & sollicitudo de remedio periclitātis ser uuli. Notandus apud Matth. cap. 8. Matt. 8. nobilis ille, & regalissimus Centurio, de quo ibi: *Cum introisset Capharnaum Iesus, accessit ad eum Centurio, rogans eum, & dicens: Domine, puer meus iacet in domo paralyticus, & malè torquetur, &c.* Vnus eius seruulus iacebat, dum centum alij milites sub eius potestate valerent. Quid ergo? quòd iaceat puer, dum tot valent, quorum comitatus satellitio clarescat? In nobili Principis animo tot valentib. militibus, non potuit sopiri cura, & sollicitudo vel vnius periclitantis pueruli. Vbi D. Basil. Seleuc. Basil. orat. 19. ait: *Non præ voluptate, quā ex numeroso satellitio capiebat, pueri immobilis oblitus est, verum abibat inuestigaturus periculo remedium. Nec à cura destitit, dum ipse incurationis fontem incideret.* Hinc perueniunt Principes in omnium bonorū fontem, si multitudine splendentium, valentiumq; subditorum minimè attoniti, adhuc miseri alicuius oppressionem diligenter inuestigēt. Iob. 29. De se Iob aiebat capit. 29. *Quando erat Omnipotens mecum, & in circuitu meo pueri mei. Quando lauabam pedes meos butyro: & petra fundebat mihi riuos olei. Quando procedebant ad portam ciuitatis, & in platea parabant cathedram mihi.* Quid inter hæc adeò splendida, & gloriosa? Quid inter adeò fulgētes circumstantium phalanges? Statim ait: *Pater eram pauperum, & causam, quam nesciebam, inuestigabam.* Non sanè quiescebat in throno apparato sibi, in circūstante satellitio; sed & tunc totus erat in peruestigando oppresso, & ibat inuestigās, si quis miser iaceret, cui opē præstaret suam. Ex quo eleganter Diu. Chrysost. in Cat. Græca in-quit: *Neque enim expectabat, dum ad eum ij, quibus facta erat iniuria, accederent; verùm ipse prauertens lustrabat omnia, eos quærens, qui læsi essent iniuria, nec quoquomodo quærebat, sed multa adhibita vigilantia. Nec enim dixit, quæsiui; verùm, causam, quam ignorabam, inuestigaui scrutatus sum, studiosus disquisiui: omnia moui, vt calamitosos reperirē, neve qui spiā violatus iniuria o spiā lateret. Genus præfecturæ vides, &c.* Chryso. Hanc sibi præfecturæ doctrinā ebibant omnes Principes, persuasi, quòd inter vniuersas principatus glorias, hoc semper debeant agitari stimulo, hac sollicitari cura, qua omnia præuertāt, omnia moueant, ne lateat vel vnus miser, sed quisquis sit, ad remedium possit reperiri. Verè regius ille Theodori animus, qui aiebat apud Cassiod. 3. ver. 20. *Inter gloriosas reipublicæ curas, quas perpeti cogitatione, Deo auxiliante, reuoluimus, cordi nostro est leuamen humilium: vt contra potentiam superborum nostra pietatis erigamus obstaculum, nec liceat quicquam apud nos audaciæ, cuius est propositū superba calcare.* Cassiod. Verè Rex est, & verè Princeps, quem totum minimè occupant gloriosæ reipublicæ curæ, sed inter gloriosas scit sollicitari miselli cuiusque cura.

Luc. 15.

Luc. 15. Et cùm inuenerit, conuocat amicas, & vicinas, dicens: Congratulamini mihi, quia inueni drachmam, quam perdideram. Ita dico vobis: Gaudium erit coram Angelis Dei super vno peccatore pœnitentiam agente.

§. III.

In terris nihil secretum inuenitur.

DE inuenta drachma expectat mulier amicarum, & vicinarum congratulationem; vt enim notat Salmeron, omnibus his patuerat & drachmæ perditio. Quale namque inter mulieres potuisset esse secretum? Imò dum in terris sumus, vix apud aliquem secretũ potest inueniri. De se ait Paul.
1.Co.12 2. ad Corinth. 12. *Et scio huiuscemodi hominem (siuè in corpore, siuè extra corpus nescio) quoniam raptus est in paradisum, & audiuit arcana verba, quæ non licet homini loqui.* Ad verba arcana, & secreta audienda raptus est Paulus in paradisum. Cur necessum fuit in paradisum rapi? Cur in terris positus non exciperet ille eadem verba? Verba erant arcana, verba minimè publicanda, sed profundo custodienda secreto; quapropter necessum fuit, quòd raperetur Paulus in cœlum ad excipienda illa, quando in terris nihil arcanum, & secretum
Ambr. potest custodiri. Ait S. Ambros. lib. 1. de interpellation. cap 9. *Paulus audiuit aliqua secreta sapientiæ, quæ prohibitus est alijs intimare, & ideò raptus est in paradisum, raptus est vsque ad tertium cælum, vt ea audiret.* Non capit terra secretum, non est terrenæ huius infirmitatis aliquod arcanum, & secretum custodire; & meritò ad cælestia rapitur ille, cui aliquod secretum debeat committi. Aiebat Isaias, cap. Isai.26.
26. *A finibus terræ laudes audiuimus, gloriam iusti: secretum meum mihi; secretum meum mihi.* De laudibus iusti in terra auditis asserit sibi mandatum secretum, insuper affirmat, se seruaturum secretum, dum inquit, *secretum meum mihi*: sed pro illis verbis secretum sonantibus vertunt Vatablus, & Pagninus: *Macies mihi est*: & alij vertunt: *Tabes mihi est.* Ecce tibi sub eadem voce clamat: *Secretum meum mihi, & macies, & tabes mihi est.* Quare secretum, & tabes, & macies iunguntur? Expende illud: *A finibus terræ audiuimus*; quæ enim ex auditis in terra secreta mandãtur, macies, & tabes sunt, quibus macrescunt, & contabescunt homines intimo dolore, donec ea edãtur in lucem. Ad cælum abeat, qui velit seruare secretum sibi cõmissum; terra nescit portare tãtum onus, mille tormenta, mille cruciatus immittet, vt illud publicent. Imò, vt monet Ecclesiastes, cap. 10. *A-* Eccl.10.
ues cæli portabunt vocem tuam, & qui habent pennas, annuntiabunt sententiam. Vbi acutè Titelmanus adeò irremediabilem secreti fractionem considerat, vt si reuelationis eius authorem quæras, nullum alium inuenias, quàm vel aues, vel terram ipsam. Id quod notans Petrus Blesensis, epist. 59. confirmat ex Iuuenalis Satyr. 9.

O Coridon, Coridon, secretum diuitis vllum Iuuen.

Esse putas? Serui vt taceant, iumenta loquentur,
Et canis, & postes, & marmora: claude fenestras,
Vela tegant rimas: iunge ostia: tollito lumen
E medio: clamant omnes, propè nemo recumbat,
Quod tamen ad cantum Galli facit ille secundi.
Proximus ante diem caupo sciet.

Hoc facit terrena infirmitas, quæ impotens est, tantum depositum custodire; ex quo arcani seruatores alterius ordinis, alteriusq; virtutis, prædicans S. Antiochus, homil. 64. inquit: *Generosæ igitur, ac virilis animæ est, modis omnibus alterius secretum penes se recondere, nec vllam ob causam, aut inuectum tristitiæ nubilum prodere, & euulgare arcanum cum fiducia concreditum.* Hæc ille. Antioc.

§. IV.

Vt cælestis, & angelicus est ille, qui in salute fratris lætatur, sic longè à sanctis, & cælo distat, qui lætatur in ruina fratris.

Dignũ & cælo, & Angelis gaudium, quod fit super peccatore reducto ad sanitatem: de fratrum profectu qui gaudet, coram Angelis gaudeat, angelicus est, cælestis est; solus impius, & ab Angelorum consortio longè separatus nescit gaudere in profectu, sed in casu fratrum. Genes. 9. quem numquam nouerat vini potum, cùm bibisset Noe, ebrius factus, somno sepultus, turpiter nudatus iacebat humi. *Quod cùm vidisset Cham pater Chanaam, verenda scilicet patris sui esse nudata, nuntiauit duobus fratribus suis foras.* Nec putes hoc à Cham nuntiatũ fuisse simpliciter, Gen. 9. sed cum risu, & gaudio. Et maximè notãdum est, vndè Cham sumpserit initium sui risus, & lætitiæ, post ingentem diluuij calamitatẽ, & tristitiã, nimirùm ex turpi Noe nudatione. Tantamne materiam risus offerebat Noemi per ignorãtiam casus? Equidem vel leuissimi iustorum casus ingentem risus, & gaudij segetem suppetunt impijs, qui nesciunt gaudere, & lætari in profectibus, sed in ruinis fratrum: quippè ait D. Ambros. lib. de Noe, cap. 30. *Ridet igitur Cham nudatum patrem videns: omnis namque improbus, quoniam ipse, deuius disciplinæ est, aliorum lapsus non solùm pro sui erroris solatio accipit, quòd consortes inuenerit culpa, verùm etiam improbo lætatur affectu. Mala enim mẽs lætatur præter propositum aliquid accidisse sapienti.* Materiam sumunt gaudiorum improbi à fratrum lapsibus, & ruinis, vt inde pateat, qualis quisq; sit, qui lætus, & gaudens ruinas aspicit hominum, impius est, à cœlo, & Angelis longè separatus; qui verò in salute, & in incolumitate fratrum gaudet, is coram Angelis gaudet, angelicus est, cælestis est. Ex quo lucem affero verbis datis Iudith, capit. 16. vbi post occisum Holophernem, post liberatam Bethuliam, & liberati Bethulienses, & omnis reliquus Iudæorum populus venerunt Hierosolymam, vt gratias referrent Domino. Quid tunc? *Erat autem populus iucundus secundùm faciẽ Sanctorum, & per tres menses gaudium huius victoriæ celebratum est cum Iudith. Post dies autem illos vnusquisque rediit in domum suam, &c.* Expende illa verba: *Erat populus iucundus secundùm faciem Sãctorum:* hoc est, iucunditas, & lætitia perfundens non solùm Bethulienses, sed vniuersum populum, sic singulos efformabat, vt ex illa sancti apparerent, & cœlestes prorsùs homines.

Ambr.

Iud. 16.

mines. At scire cupis, vndè lætitia, & iucũditas hęc faciem cęlestium hominum referebat? Sanè vniuersus populus lætabatur, & gaudebat, visa Bethuliensium fratrum liberatione, & victoria: gaudium autem, quod est de fratrum bono, in quocumque sit, illũ euidenter demonstrat & cęlestem, & angelicũ hominem. Qui in salute recepta fratris gaudet, sic gaudet, vt gaudent Angeli Dei, iucundus, & lætans est secũdùm faciem Angelorum. Nescit gaudium de fratrum salute esse in aliquo, quem non referat ad consortium Sãctorum, & Angelorum. Cantatissima est altera populi Israelitici liberatio, qua per Mardochæi, Estherisque industriam, Assueri gratiam recuperans, à morte liberatus est; quippè ait, Esth. cap. 8. *Iudæis autem noua lux oriri visa est, gaudium, honor, & tripudium. Apud omnes populos, vrbes, atque prouintias, quocumque Regis iussus veniebant, mira exultatiò, epula, atque conuiuia, & festus dies: intantum, vt plures alterius gentis, & secta, eorum religioni, & ceremonijs iungerentur.* Obseruandum maximè est, quòd gaudia, & lætitiæ populorũ eò deueniebant, vt multos Ethnicos ad veram traherent religionem, & fidelibus Iudæis adiungerent. Et vndè gaudia hanc vim habebant? In gaudijs, & lætitijs publicis citiùs ad errores, & peccata itur; quare hæc gaudia ad fidem magis ferebant? Gaudebant, & exultabant nationes de salute Iudæorum recuperata: nec miror, quòd gaudia de recuperata salute proximorum, in quocumque sint, illum in consortium Sanctorum traherent. *Est. 8.*

§. V.

Vnus virtutum studiosus Deo est pro ingenti multitudine.

TOta Angelorum, cœlestiumque in præsenti relata gaudia vnus peccator ad pœnitẽtiam adductus facit; nec mireris, quòd sic cælestia super vno conuerso gaudeant, quando vnus virtutum studiosus apud Deum pro numerosa multitudine calet. Postquã Loth discesserat ab Abraham, statim introducitur Deus cum ipso Abraham locutus, Gen. 13. *Dixitque Dominus ad Abraham, postquam diuisus est ab eo Loth.* Et cur sic festinat Dominus loqui cum Abrahã post Lothi discessum? Ne, dum Abraham videt se à nepote suo diuisũ, putet, se solum esse, quin potiùs numquam minùs se solùm existimet apud Deum, quàm vbi tãtum specimen edidit virtutis. Est enim vnus virtutis studiosus Deo, instar numerosissimæ prouintiæ. Ait Claudius Marius lib. 3. in Gen. *Gen. 13.*

Tunc Deus hæc Abram mæsti spe pectora firmans, *Marius*
Ne mouearis, ait, fratris quòd pro le relicta.
Nunc solus videare tibi: innumerabile vulgus
Tu mihi solus eris.

Solus vnus, qui virtutibus habendis incũbat, innumerabile vulgus Deo refert, estque illi instar clarissimæ, & numerosissimę multitudinis. Monebat Dominus, Exod. 22. *Si pecuniam mutuam dederis populo meo, pauperi, qui habitat tecum, non vrgebis eum, quasi exactor, nec vsuris opprimet.* Illud, *pauperi*, per expositionem additum est, vt explicet, quem vocat Dominus populum *Exo. 22.*

lum suum. Et meritò pauper quilibet, qui nobiscum habitat, velut populus Dei habendus est, quãdo vel vnus studiosus virtutum ingẽtem refert Deo multitudinẽ. Proh euangelicorum pauperum gloriã! Quid ais, paupercule homo? Putas ne te solitarium, ab omnib. derelictum, & despectum? Eia fœlix homo, habes, vndè solitudinem tuam consoleris, virtuti habendæ da operam, & non es solitarius, sed innumerabile vulgus Deo venis.

Pro. 11. Non longè abest Prouerb. cap. 11. vbi dicitur: *Vbi non est gubernator, populus corruet: salus autem, vbi multa consilia*. In Hebræo, & Græco habetur: *salus autem in multitudine consiliarij*: quasi vnus sapiens, & consiliarius pro multitudine sit, & multorum instar. Hinc est, quòd

Exo. 20 legem vniuersis popularibus promulgans Dominus ait Exod. 20. *Non occides, non mœchaberis, &c.* Non pluraliter loquitur, quasi ad multos; sed singulariter, quasi ad vnum. Et cur, Domine, cùm populorum multitudini legem ponas, sic loqueris, quasi vnus singularis sit, qui illã accipiat? Sanè vbi Dei lex accipitur, & custoditur, vel vnus verus legis custos est Deo in-

Philo. star ingentis multitudinis. Ait Philo lib. de Decalogo: *Quærat & aliud aliquis non immeritò, cur in contione tàm multorum millium, quodq; oraculum singulos appellat, non plures. Non mœchaberis, non occides, & ad eum modum cætera? Respondendum est igitur, ideò placuisse hanc formulam, vt lectores sacræ Scripturæ discerent quiddam valdè pulchrũ, & necessarium, videlicet, vnumquemque tantisper, dum Deo paret, ac legibus, honore æquari frequentissimo populo, vel potiùs omnibus gẽtibus, addo amplius, mundo vniuerso*. Quid pul-

Mat. 18. chrius? Aiebat Dominus, Matth. 18. *Vbi sunt duo congregati in nomine meo, ibi sum in medio eorum*. Cùm dicuntur congregati, multitudo ibi repræsentatur; vtimur enim sępiùs congregandi verbo, vbi multitudo est congregandorũ: cur ergo duo dicuntur congregati; an duo multitudinem sonant, & non magis paucitatem? Equidem duo soli, dum secum Deũ habeant, non paucitatem, sed innumerabilẽ referunt multitudinem. Vt dicat D. Chrysost. homil. 26. in Acta: *Vbi sunt duo in nomine meo, inquit Dominus, congregati, ibi sum in medio eorum. Vbi Christus medius, magna multitudo est*. Vel vnus Deum habens, pleno hominum regno comparari potest, vt habes tom. 3. lib. 14. cap. 4. §. 3. ex Marc. capit. 6. & tom. 1. libro. 1. capit. 2. §. 9. ex Dan. cap. 3. *Chryso.*

CAPVT XV.

De Filio prodigo.

NVLLVS viam perditionis terit, quam si relinquat, ingentem Dei benignitatẽ non sentiat. Sed quomodo ouis, & drachma semel perdita, à perditione cauerent, nisi & pastor, & mulier magna sollicitudine ferrentur ad quærenda illa? Aliter filius hominis, qui mente, & ratiocinatione præcellit, is, dum se dat perditioni, non quæritur à parente, sed vix ipse paterni fauoris cogitatione excitatus, ad se reuersus viam arripit, qua in cælestis patris domũ recurrat; & ecce tibi pater cælestis obuiam it reuertenti filio, quẽ gratijs, & beneficijs saturat, vel ante vituli saginati cæleste cõuiuium. Patris est, ærumnosum filium non respuere, & inter degeneres habi-

tus,

tus, degeneresque mores filij resipiscentis voce moueri, vt regeneret gratia, quem priùs virtute genuerat. Quid ad hæc Pharisæus? negabit Deo, quod optimo parenti nemo negat, in quo vel perditissimi filij perditionis suæ habent remedium?

Luc. 15. Homo quidam habuit duos filios: & dixit adolescentior ex illis patri: Pater, da mihi portionem substantiæ, quæ me contingit. Et diuisit illis substantiam.

§. I.

Maiori cum discrimine tuo Deum offendis, vbi ab alijs honoratur.

TAcente filio maiori, imò renuente partem suam à bonis paternis separari, accedit adolescentior filius, & petit portionē suam, nolens habere aliquid apud patrem. Non adeò forsan offendisset patrem hæc iunioris filij audacia, nisi tunc prodiret, quando simul maioris filij erga patrem clarebat obseruantia. Vbi enim alter adeò patrem reueretur, magno suo discrimine eumdem offendit alter. Cantatissimi sunt Angeli illi, qui missi à Deo Sodomitam regionem dederunt flammis: ij venientes primò ingressi sunt Abrahæ tabernaculum, summaque ibi reuerentia, & obsequio à bono sene habiti, multa illi bona annuntiauerunt. Quid tunc? Ait textus, Genes. 18. *Cùm ergo surrexissent inde viri, direxerunt oculos contra Sodomam, &c.* (Gen. 18.) Quare ab Abrahæ hospitio contra Sodomam insurgūt? Quare maluerunt priùs apud Abrahamum sedere, eiusque obsequia acceptare; deinde abituri Sodomam, vt illam flammis traderent? Sanè voluere Sodomitarum crimina in Deum tunc maximè periculosè ostendi, quando apparuerat Abrahami in Deum reuerentia, & obseruantia. Ait Diu. Ambros. lib. 1. de Abraham, cap. 5. (Ambr.) *Quid sibi autem vult, quòd illi, qui ad Abraham simul cum Domino venerant, Sodomam petierunt viri, nisi vt acerbaretur crimen eorum, si quos iustus honorauerat, his maiori sacrilegio impij vim conarentur inferre?* Multum equidem crescit ad ruinā impiorum offensa inter iustorum obsequia, & reuerentias. Et nescio, si vmquam peccator perditioni vicinior est, quàm vbi Deum offendit, eo ipso & loco, & tempore, quo illi alij præcipuam exhibent reuerentiam. De zizanijs ortis cum tritico offensi Dei serui aiebant ad Dominum, Matth. 13. (Mat. 13) *Vis, imus, & colligimus ea?* Quibus Dominus respondit: *Sinite vtraque crescere vsque ad messem; & in tempore messis, dicam messoribus: Colligite primum zizania, & alligate ea in fasciculos ad comburendum, &c.* Serui Dei solum petunt zizania colligi, nullum de combustione eius faciunt verbum: at Deus non solùm colligēdam asserit, sed simul & alligandam, & parandam flammis æternis. Vndè Deus sæuior apparet, quàm homines? Cur summè misericors, & benignus, se vinci patitur in benignitate à suis seruis? Illi auulsionem solam zizanijs decernunt. Deus non solam auulsionem, sed & ignem parat æternum. Quid habuere zizania, quo magis offenderent, & exacerbarent benignissimum Deum?

Equidem zizania ab hominibus visebantur, cum adhuc nullus esset fructus in terra; at eadem à Deo cogitabantur in tempore messis: vbi autem per vniuersos campos maturæ perstrepebant spicæ, diuitesque fructibus areæ cælestia repleturæ horrea apparebant, quæ tunc prodibant zizania, non simplicem, sed æterno igne dignam incurrebant offensam. Hinc Principis Apostolorum iudicium seuerius ostenditur lenitate, & mansuetudine plenum. Is, Actor. 5. Ananiam, & Saphiram coniuges ob fallaciam quamdam morte corporali plectit. *Audiens autem Ananias hæc verba, cecidit, & exspirauit.* Cur adeò seuerus es, ò Petre, in peccatores? Ter negasti, & primo in scelere Ananiam perimis? Cur non magis expectas, & differs vindictam peccatorum? Cauit Petrus vindictam differre in tempus, quo vberior Euangelij fructus meteretur, ne crimen, quod tunc primo exortu temporali solum pœna posset deleri, postmodùm inter vberiores fructus, & inter ditissimas Christianę religionis segetes apparens, æterno igne plectendum seruaretur. Aiebat D. Isidor. Pelus. lib. 2. epist. 181. *Cùm tunc Euangelij sementem Apostoli facere cæpissent, ac statim zizania enata conspexissent, sapienti consilio ea confestim euulserūt, ne vnà cum tritico aucta, futuro igni ad exustionem seruarentur.* Quæ enim zizania inter purum, & aureum triticum nigricarent, vix fieri posset, quod non offenderent patrem familias, adeò, vt igni æterno deputarentur. Huc reuoca dicta. 1. tom. lib. 5. cap. 1. §. 16. & tom. 2. lib. 6. cap 6. §. 27. & lib. 12. capit. 6. §. 2.

Act. 5.

Isidor.

§. II.

Non est paternum, sed ominosum, quòd permittatur inter fratres diuisio.

NOn dicit, quòd pater diuisit illis substantiam, sed notanter omittēs patris suppositum, solùm ait: *Et diuisit illis substantiam*: vbi enim diuisio inter fratres permittitur, nihil ibi paternum potest inueniri. Prudentissimus Salomon. 3. Reg. 3. cupiens agnoscere, è duabus fœminis vtra esset vera mater cuiusdā pueri, iubet gladio diuidi infantem. Respuebat mater diuisionem; è contrario illa dicebat: *Nec mihi, nec tibi, sed diuidatur.* Quid tunc Salomon? A qua diuisionem admitti vidit, repulit, negans quid paternum inueniri posse, vbi filij diuisio petebatur. Ad quæ eleganter D. Bernar. epist. 258. ait: *Vnum scio, non patris, non matris illa vox erit: Nec mihi, nec tibi, sed diuidatur.* Nihil paternum putes, & fauorabile, vbi diuisio sonet, quà semper iniquitas triumphat; iustitia enim nescit triumphare, nisi vnitate. Propone tibi ob oculos ingēs illud miraculum, quo Dominus deduxit populum suum per mediū maris. Ait enim Exod. 14. *Diuisa est aqua, & ingressi sunt filij Israel per medium sicci maris; erat enim aqua, quasi murus à dextera eorum, & læua. Persequentesque Aegyptij ingressi sunt post eos, &c.* Diuisio permissa, imò facta fuit in mari, vt per illam filij Israel persecutores Aegyptios non paterentur: an consecuti id fuerunt filij Israel per diuisionem ambulātes? Minimè; quin potiùs tunc audacior Aegyptiorum impudentia fit, tunc eorum ostenditur rabies maior, medioque scisso mari sic insultant armati, vt potuerint tunc timeri

3. Reg. 3

Bernar.

Exo. 14

timeri ampliùs. Quid plura? *Cum extendissent Moyses manum contra mare, reuersum est primo diluculo ad priorem locum: fugientibusque Aegyptijs, occurrerunt aquæ, & operuerunt currus, & equites, &c.* Ecce tibi, vbi aquæ diuisæ adunantur, qui in diuisione aquarum insultabant Aegyptij, miserè suffocantur: & qui inter diuisiones adhuc trepidabāt filij Israel, in concordia exultantes triumphant aquarum. Sic diuisio nescit quid fauorabile, nisi in iustitiæ parere, quando iustitia sola viuit cōcordia, & vnitate. Hinc aiebat Tertullian. lib. 4. in Mar. fatus:
Tertul. *Aspice mari rubro virgā Moysi imperantem, vt funditus præcissum, & pari vtriusque stupore discriminis fixum, sicco populum pede, intestino itinere transmitteret, rursusque sub eiusdem virgæ nutum, redeunte natura, Aegyptium exercitum vndarū concordia obrueret.* Expende, quæ res perimat exercitum iniustitiæ, nimirùm, *vndarum concordia*; dum dabatur diuisio, non poterat non timeri malignitas, adhuc florebat, & timebatur impietatis furia, quę funditùs perijt, vbi in cōcordiam rediere vndæ diuisæ. Nulla sanè temporalis res sic debet timeri à pijs viris, vt discordia, & diuisio.
2. Cor. 7 Paul. 2. ad Corinth. 7. aiebat: *Foris gladius, intus autem timor.* Stringebatur equidē ab externis gladius aduersus gregem Christi; sed non vbi gladius sæuiebat, timebat discipulus Christi. Vbi timebat? Intùs autem timor, de intrinsecis, & domesticis fidelium discordijs solùm erat verus timor; quæ meritò debent timeri à viris iustis super omnia mundi terribilia. Chrysost.
Chryso. homil. 1. de Resurrect. ait: *Neq; hoc solum erat graue, quòd foris frequēs bellum gerebatur, & continuum; sed quòd inter fideles ipsos exorta fuerunt nonnulla scandala, & lites, & contentiones, & æmulationes; quæ Paulus manifestat, dicens: Foris gladius, intus autē timor. Verum istud ipsum bellum an non atrocius erat & subditis, & præceptoribus? Profectò non tantum inimicorum insidias formidabat Paulus, quantum domesticas contentiones.* Timori erat bono parenti, ne inter filios adoptionis, quos ipse per euangelium parturiebat Deo, ingrauesceret diuisionis, & discordiæ malum, sciens nihil paternum, nec filiale esse posse, ablata per diuisiones vnitate. Dum Iesus transfiguratur in Tabor, ait Matt. capit. 17. *Et apparuerunt illi Moyses, & Elias cum eo loquentes.* Mat. 17
Respondens autem Petrus, dixit ad Iesum: Domine, bonum est nos hic esse; si vis, faciamus hic tria tabernacula, tibi vnum, & Moysi vnum, & Eliæ vnum. Adhuc eo loquente, ecce nubes lucida obumbrauit eos, & ecce vox de nube, dicēs: Hic est Filius meus dilectus, in quo mihi bene complacui: ipsum audite. Et audientes discipuli ceciderunt in faciem suam, & timuerunt valdè. Et accessit Iesus, & tetigit eos, dixitque eis: Surgite, & nolite timere. Leuantes autem oculos suos, neminem viderunt, nisi solum Iesum. Expende, quæso, vnus, & solus Iesus apparet, quando vox Patris intonuit, quando voce Patris declaratur. Et cur etiam post hoc Patris signum adhuc non manent vel paulisper Moyses, & Elias; sed vnus, & solus Iesus ostenditur? Vbi Elias, & Moyses erant præsentes, diuisionem Petrus meditabatur, cupiens tria illis separata tabernacula facere; & ideò cum illis non potuit ostendi pater, ex quo enim paternum aliquid incipit monstrari, nullus diuisionis odor maneat, necessum est, sed omnia ostendantur relacta in vnitatem. Pulchrè aiebat D. Paschas. lib. 8. in Matth. Pasch.
Non antè Iesus solus in monte monstratur, quàm nubes clara eum obtexit, & de nube, in qua Spiritus san-

 ctus

ctus erat, vox Patris sonuit. Hic est filius meus, &c. Tunc siquidem nube desuper clarescente, cum vox Patris intonuit per nubem, inuentus est Iesus solus Et cum tres essent, vt dixi, vnus est factus. Tres siquidem in principio videntur, & vnus in fine est Dominus Iesus Christus, qui omnia, quæ perfecta sunt, vnum facit. Vbi ostenditur signum Patris, & Dei Filius declaratur, nihil ad diuisionem conducens debuit perseuerare, sed omnia ostendi sub perfectissima vnitate, qualis est illa, quam omnes res in Christo Iesu habent.

Luc. 15. Et non post multos dies, congregatis omnibus, adolescentior filius peregrè profectus est in regionem longinquam, & ibi dissipauit substantiam suam, viuendo luxuriosè.

§. III.

Affectus carnalis concupiscentiæ totum hominem cum omnibus suis rapit.

Congregatis omnibus, adolescens proficiscitur, vt luxuriose viuat; nequit enim concupiscentia carnis aliquid hominis alij affectui permittere, sed omnia, quæ hominis sunt, imò totum hominem rapit sibi. Pulchrè Claudius Mamertus, lib. 2. de statu animæ, hoc affectus pondus aduer- *Mam.*

tit, dicens capit. 5. *Animæ verò pondus voluntas est eius, qua propriè magis amor dicitur, quo scilicet vel se ipsam, vel quæuis alia amat. Item pondus, hoc est, amor animæ in id, quod diligit, & memoriam, & consilium secum cogit, quia nihil aliud vel meminisse, vel cogitare valet, nisi illud, cuius amore feruescit.* Ecce tibi, quidquid in homine est, & cogitatio, & memoria, & sensus omnes vt rapiuntur à concupiscentia hominis. Quò sese carnalis affectus porrigit, eò cogit ire omnia, quæ sunt in homine congregata. Clamabat Sichen, Gen. 34. ad filios Iacob: *Augete dotem, & munera postulate, & libenter tribuam, quod petieritis: tantùm date mihi puellam.* Filij autem Iacob petunt, vt circumcidatur, & circumciso puellam offerunt. Quid tunc, est aliquid, quod pro habenda puella adolescens non offerat? Nihil prorsus: ait enim textus: *Placuit oblatio eorum Hemor, & Sichem filio eius. Nec distulit adolescens, quin statim quod petebatur, impleret: amabat enim puellam valdè.* Quid, quòd amaret puellam? An ideò sese, & suos vulneri dare tenebatur? An non magis sibi debebat parcere? Absit; vbi enim amore carnali afficiebatur, in nullo sibi debebat parcere, sed totū se periculo dare. Ait D. Chrysost. hom. 59 in Gen. *Placuit coram eis sermo, & non neglexit adimplere dicta adolescens. Deperibat enim puellam, inquit; hoc est, totum se in puella amorē effuderat.* Expende illud, *hoc est totum se, &c.* quippè idem reputat sanctissimus pater, quòd adolescēs dicatur amare puellā, & quòd se totum effundere dicatur, quin sibi in aliquo parcat. Ait Prouerb. 24. *Per agrum hominis pigri transiui, & per viam viri stulti. Et ecce totum repleuerant vrticæ.* Et quæ vrticæ sic potuerunt totum agrum hominis occupare? *Gen. 34.* *Chrys.* *Pro. 24*

Hugo

Hugo ibi fatur: *Totum repleuerant vrtica, id est, incentiua libidinis.* Nescit hæc flamma totum hominem non depascere, vt meritò dicat D. Cyprian. lib. de pudicit. *Impudicitia obscænum ludibrium reddit ministris suis, nec corporibus parcens, neque animus: totum hominem suum sub triumphum libidinis facit.* Nihil permittit homini, nec Deo in homine, sed totum, quod homo est, sibi libido rapit. Hinc Ecclesiast. cap. 7. *Inueni amariorem morte mulierem.* Vbi in rem præsentem Chaldæus fatur: *Inueni ego rem, quæ amara est super hominem, magis quàm amaritudo diei mortis.* Equidem si dies mortis, & libido in homine comparentur, hæc illa longè sæuior, & voracior apparet. Mors corpus depascit: sensus internos, & externos populatur: omnibus bonis spoliat hominem, & deijcit exprobatum: vni animæ nouit parcere, quæ sola nescit timere mortis falcem. Libido nulli parcet, omnia hominis bona, & sensus, & potentias, & corpus, & animam populatur. Amarior equidem est super hominem libidinosus amor, quàm amaritudo diei mortis. Quò respiciebat D. August. lib. de ciuit. 14. cap. 16. inquiens: *Hac libido sibi non solùm corpus totum, nec solùm extrinsecùs, verumetiam intrinsecùs vendicat, totumq; commouet hominem.* Adeò omnia hominis congregat, & rapit ad se amor iste carnalis, vt vel eius imminens accessus temperatus totum hominem prosternat, & mortuo non absimilem iacere faciat. Genes. 2. *Immisit ergo Dominus Deus soporem in Adam, cùmque obdormisset, tulit vnam de costis eius, & repleuit carnem pro ea. Et ædificauit Dominus Deus costam, quam tulerat de Adam in mulierem, &c.* Cur necessum fuit tam citò Adamum sepeliri somno? Paucis abhinc horis creatus fuerat, & in paradisum relatus, nondum plenè deliciarum hortum conspexerat, non satis orbis luminare fuerat miratus, & iam somno sepelitur? & velut mortuus iacere cogitur? Quare viuidissimus hominum sic trahetis in imaginem mortis? nigro totus sepultus sopore? Imminebat iam illi adiungenda mulier, quam amaret, cuius amor quantumuis coniugio honestatus, quia tamen carnalis erat, vbi hominem approximat, totum ad se hominem rapit, negans illi aliud vel meminisse, vel cogitare; sed instar mortui iacere faciens. D. Ambros. lib. de Paral. cap. 11 ait: *Quis est iste sopor, nisi quia paulisper ad coniugium copulandum cùm intendimus animũ, veluti intentos oculos ad Dei regnum inclinare, atque inflectere videmur ad quemdam somnum istius mundi, & paulisper obdormire diuinis, dum in sæcularibus, & mundanis requiescimus?* Præfert secum amor carnalis, quantumuis modestus, & temperatus sit, soporem quemdã, quo vniuersos hominis sensus, & potentias hominis depascit, ne liceat homini aliud meminisse, sed totum sese cum suis omnibus affectui tradat. Hæc facit carnalis amor, etiam ille, qui se intra regulas rationis continere prætendit; at qui exorbitat, non solùm omnia, quæ sunt hominis, rapit, sed & quæ sũt Dei in homine sibi seruire facit. Quippè ait D. Iudas ep. can. cap. 1. *Subintroierunt enim quidã homines, qui olim præscripti sunt in hoc iudiciũ impij, Dei nostri gratiã transferentes in luxuriã.* Quasi rabidissimo luxuriæ affectui non sufficeret omnia hominis rapere, & memoriã & cogitationẽ & voluntatẽ, & sẽsus vniuersos, nisi etiã quę sũt solius Dei, in homine rapuisset. Huc refertur Herodes stimulis agitatus luxuriæ, à quo dum petitur caput Ioãnis ite rdicẽtis eius amores

Marc. 6. iniquos, dissimulat in vultu tristitiam, verùm vt ait Marc. capit. 6. *Propter iusiurandum, & propter simul discumbentes noluit eam contristare; sed misso spiculatore, præcepit afferri caput, &c.* Nolebat miser in veritate contristare puellam, nolebat cõtristare suos amores; quid necesse fuit fingere iusiurandi causam? Qui amabat puellam, nulla alia ratione egebat, vt faceret homicidium. Zorob. Pulchrè enim ait Zorobabel apud Esdram, lib. 3. capit. 4. *Et accipit homo gladium suum, & vadit in viam facere furta, & homicidia, & mare nauigare, & flumina, & leonem videt, & in tenebris ingreditur, & cum furtum fecerit, & fraudes, & rapinas amabili sua affert.* Hæc est vnica, & efficacissima causa cuiusuis facinoris, & homicidij, nimirùm, quòd homo placeat dilectæ suæ. Cur aliã causam Herodes requirit? Cur iusiurandũ prætendit? Non contentus erat homo lasciuissimus, nisi & iusiurãdi religionem faceret esse sub triũphum libidinis: Fulgẽt. *Vt luxurietur Herodes, necatur Ioannes*, ait Diu. Fulgent. & Beda. Beda etiam inquit: *Scelus excusat iuramento, vt sub occasione pietatis impius fieret.* Heu quot etiã nunc inueniuntur, qui sic Dei nostri gratiam transferunt in luxuriam, & religionẽ, & pietatem, & Christi sanguinem, & Deum ipsum (si sic loqui fas est) suæ faciunt seruire libidini.

§. IV.

Carnalis cupiditas longissimè facit hominem à Deo distare, adeò vt penitus ignoretur, vbi sit.

IN regionem longinquam dicitur profectus adolescens, dum traditur cupiditatibus suis; nec nomen regionis declaratur, sed solùm declaratur, quòd est regio lõgissimè distans. Et quidem in cupiditatis carnalis progressu euidentissimum est hominem à Deo maximè distare, & quàm longissimè esse; quæ autem regio illũ teneat, penitùs ignoratur. Huc refero illud Prouerb. 30. *Tria sunt difficilia mihi, & quartum penitus ignoro. Viã aquilæ in cælo, viam colubri super terram, viam nauis in medio mari, & viam viri in adolescentia.* Pro. 30. Ecce tibi quarta via penitùs ignorata etiã à sapientissimo, nimirum via viri in adolescentia; dum enim adolescens carnalibus cupiditatib. sese tradit, scimus ab illo longissimam, & à Deo remotissimam viam teri: quæ autem sit hęc via, vel per quã regionẽ fiat, prorsus ignoramus. Meritò Galfridus apud Tilmannũ in allegor. ait: Galfri. *Affectio desiderij, sicut efficacior est ad salutẽ, sic ad perniciem vehementer comprobatur. Ipsa est via viri in adolescentia post concupiscentias suas euntis, via quàm tenebrosa, & lubrica, peruersa, & auersa à Deo, nec modo aliena à sapientia, sed vsquequaque remota, & penitus ignorata.* Penitùs ignoratur via, & regio, per quam rapiant adolescẽtem hominem carnales cupiditates, & desideria lasciua; hoc vnum scitur de illa, quòd remotissima est à Deo, quod longissimè distat à vera sapientia; quæ autem sit, & quod nomen habeat, penitùs nescitur. Huc forsan respexit Ecclesiastes, cap. 7. Eccl. 7. *Cuncta tentaui in sapientia. Dixi: sapiens efficiar: & ipsa longius recessit à me. Multò magis quàm erat, & alta profunditas, quis inueniet eam?* Quæ verba per Hippalagem intelligenda sunt; hoc est, conuerso ordine explicanda, vt non sapientia dicatur fugisse, sed homo intelligatur recessisse à sapientia; ex quo enim Salomon sese voluptatibus dedit, magnũ chaos inter eum, & sapiẽtiam firmatum est, vt

est, vt alter ab altero lõgissimè distaret, immensa interposita voragine. Id quod explicans Taumaturgus ait in nomine Salomonis per voluptates infatuati: *Hac omnia ego noram sapientiam à Deo consecutus: qua deinde amissa, iam mei similis esse nequibam: sapientia enim à me in infinitam longitudinem fugit, & in immensam profunditatem.* Immensa est profunditatis vorago, & infinita longitudo inter voluptuosum hominem, & veram sapientiam, inter carnis cupiditates, & Deum. Alter ab altero fugit in infinitum; quò autem perueniat lasciuus, non explicatur, sed sola dicitur immensitas distantiæ, qua à Deo separatur, regio, & via, per quam inambulat, minimè inuenitur. Nec ideò securior lasciuus, quia eius ignoratur via; illi enim erit & notissimum, & certissimum nomẽ, per quod pateat eius via æterno iudici. Pulchrè D. Fulgẽt. Herodem, & Herodiadem pugit, dum illos videt ferro armatos in caput Ioãnis Baptistæ. *Dicite mihi, quid habetis cum Ioanne Baptista Herodes, & Herodias; quos ad consortium adduxit nominum impuritas criminum? An hoc timetis, ne qui vobis vocabulis coniungimini, in luxuria forsitan separemini? Estote certissimi, quia sicut vno consensu cadítis in luxuriam, ita vno nomine suscipietis sententiam.* Anonimi licèt fuerint lasciui, anonimæ licèt fuerint eorum viæ, & regiones, vt inde videantur penitùs ignorãdæ, mihi credant, suppetent illis & nomina, & vocabula, sub quibus sententiam damnationis suscipiant. Certissimi sint omnes lasciui, quòd sicut vno consensu ad luxuriam currunt, sic vno nomine vocabuntur, & afferentur ad seuerissimi iudicis tribunal.

Taum.

Fulgẽt.

§. V.

Lasciuus homo rusticissimus est Dei, & bonorum æternorum contemptor.

QVidquid petierat filius, pater liberalissimè donauit; quid tunc alius? Patri gratias agit de donatis? An profecturus, patrẽ adit, benedictionem petit? Minimè; sed congregatis omnibus nulla habita memoria patris, profectus est in regionem longinquam. Prudentissima fœmina Rebecca, Genes. 27. & 28. consulens filio suo Iacob profectionẽ, & fugam è domo paterna, noluit tamen, quòd proficisceretur filius, quin pater illi denuò benediceret: vocauitq; Isaac Iacob, & benedixit eum: & statim post explicatã benedictionem ait; *Iacob profectus peruenit in Mesopotamiam Syriæ.* Non proficiscitur etiam ad propinquos Iacob sine petita patris benedictione: hic autem adolescens proficiscitur in regionem lõginquam, nihil æstimans benedictionem paternam, nec volens, nec curans eam accipere. Vnde huic tãta obliuio, contemptus tãtus paternæ benedictionis? Explicat textus, vbi dicit: *Ibi dissipauit substantiam suam viuendo luxuriosè*, ibat sese totum daturus luxuriæ; vbi autem luxuria regnat, inaudita gignitur rusticitas, & contemptus parentis diuini. Apud Luc. cap. 14. dum Dominus mittit seruum, qui vocet ad cæleste conuiuium: *Cœperunt omnes simul excusare. Primus dixit: villam emi, & necesse habeo exire, & videre illam; rogo te, habe me excusatum. Et alter dixit: iuga boum emi quinque, & eo probare illa; rogo te, habe me excusatum. Et alius dixit: uxorem duxi, & ideò non possum venire.* Duo primi excusationẽ præten-

Gen. 27. & 28.

Luc. 14.

tendunt Deo inuitanti, illamque rogant admitti; tertius iste nullam prætendit excusationem, nihil rogat; sed totus rusticus, & inurbanus, & ferus inuitatorem Deum despicit. Vnde huic tanta rusticitas, & Dei contemptus? Ille explicat, dum ait, *uxorem duxi*, sese ostẽdens carnalibus voluptatibus prorsus imbibitum, quò fit Dei cõtemptor rusticissimus. Ibi D. Anselm. ait: *Per hunc designantur illi, qui se luxuria, carnisque voluptatibus per omnia subijciunt: qui excusari nõ quærunt, quia solam hanc vitam diligentes, aliam parui pendunt.* Nihil boni respectus, nihil reuerentiæ, nihil comitatis, & humanitatis in homine lasciuo quærendum est, qui dum voluptatibus carnalibus inhiat, nihil supra carnem æstimat, imò & Deum, & patrem, & hæreditatem cælestem parui pendit: vt enim comitas, & humanitas coniuncta est cum castitate, sic cum luxuria venit rusticitas, feritas, Dei, parentisque, & omnis pietatis obliuio. Dum Saluatoris genealogiam exprimit Matthæus, capit. 1. ait: *Booz autem genuit Obed ex Ruth.* Notanter adduxit Ruth in memoriam, vbi Obedi natiuitatẽ indixit; Obed enim idem est, quòd subditus. Et maximè miror, quòd dum Booz Ruth in vxorem assumit, subditum, & benè meritũ de parentibus filium possit gignere. Booz Israelites erat, Ruth autẽ Moabites; & quomodo ab Israelita, & Moabitide matrimonium extitit, quòd filium subditum gigneret, & non potiùs in Deum, & in parentes suos contumacem, & rebellem? Num. 25. *Fornicatus est populus cum filiabus Moab, quæ vocauerunt eos ad sacrificia sua. At illi comederunt, & adorauerunt Deos earum, initiatusque est Israel Belphegor, & iratus est Dominus, &c.* Et post pauca, adhuc bestialiora ponit, aiens: *Et ecce vnus de filijs Israel intrauit coram fratribus suis ad scortum Madianitidem, vidente Moyse, &c.* Iunguntur Israelitæ, & Moabitides, ex quo innumera nascuntur scandala, & contemptus Dei, & despectio religionis, & omnis humanitatis, & boni respectus abolitio. Qui ergo fieri potest, vt Ruth Moabites iuncta Boozo Israelitæ subditum, & humanum filium pariat? Sanè Moabitę fœminæ in Numeris splendenti forma, pulchritudinisque lenocinio intendebant Israelitarum libidini fomitem ministrare; ex libidine autẽ quidquid nascitur, scandalum est, feritas est, contemptus est religionis, & cęlestis patris, & omnis humanitatis. Verùm Ruth castissima nihil libidinis traxit, sed multa pietatis; vbi cumque non libido fuerit, sed castitas, quidquid inde procedit, suũ honorem defert Deo, & patribus, in omnibus subditus, in omnibus humanus. Author operis imperfecti, hom. 1. in Matth. ait: *Talis Booz ex tali coniuge qualem filium genuit? Obed, qui interpretatur subditus. Nũc autem qui diuitias eligunt, & non mores, pulchritudinem, & non fidẽ, & quod in meretricibus solet quæri, hoc in coniugibus optant; propterea non genuerunt filios subditos vel sibi, vel Deo sed contumaces & contra se, & contra Deum.* Vanè ex libidine putatur nasciturum aliud, quàm impudentia, contumacia, contemptus omnis religionis, & pietatis. Vnde acutè, vt assolet Tertul. notans ordinem diuinorum præceptorum, ait lib. de pudicitia: *Post interdictam alienorũ Deorum superstitionem, ipsorumq; idolorum fabricationem, post commendatam Sabbathi venerationem; post imperatam in parentes secundam a Deo religionem, nullum aliud in talibus titulis firmãdis, monendisque substruxit præceptũ, quàm, non mœchaberis.* Quasi in expul-

Anſel. Matt. 1. Nu. 25. Imperf. Tertul.

pulsione libidinis firmetur & pietas, & humanitas erga Deum, & & patrem; quæ, præsente illa, ruat necessum est, & mutetur in feritatem, & athream rusticitatem.

Iud. 1. Quod spectans D. Iudas in canonica, cap. 1. ait: de impudicis hominibus locutus: *Similiter & hi carnem quidem maculant, dominationem autem spernunt, maiestatem autem blasphemant.* Sic ille. Huc refer dicta supra, cap. 12. §. 13.

§. VI.

Prima gratia post peccatum accepta facili negotio deperditur, nisi virtute operum fuerit munita.

NOn latrones sustinet in via adolescens iste, non hostiles patitur incursus, & tamen totam suam substantiam dissipatam videt. Et quæ erat hæc adolescentis substantia, quæ nullis latronum iaculis, nullo hostili incursu petita, nihilominus tota ruit, & penitùs disparet? Meritò, & sapienter Euthymius ait: *Dissipauit substantiam, corrupit donum, quod à baptismo susceperat.* Et quidem hoc habet prima illa gratia recepta in baptismo, quòd non egeat hostis iaculis, nec arcu, vt pereat; sed facili negotio, & penè sine hostili incursu possit ruere. Apocal. cap. 4. *In conspectu sedis, tanquam mare vitreũ simile crystallo:* quod mare splendidam monstrabat gratiam Christiani baptismi; non enim tanto splendore nitens oritur Sol ex Occeano, vt anima hominis splendet sub vndis baptismi. Sed notandũ, quòd totus ille splendor vitreus est; hoc est, qui facili negotio possit dissipari, & infringi. Ex quo eleganter Bachiarius epist. ad Ianuar. de recipiendis lapsis, monet: *Memento frater, quòd caro sumus, mare illud, id est, forma baptismi, quod beatus Ioannes vidisse se dicit, vitreum fuisse describitur, & ideò in nobis citò periclitatur, aut frangitur. Lubrica via est sæculi huius glacialis iniquitate conscripta, quam cùm immodica concupiscentiæ calor soluerit, facilis est ad lapsum, ruinamque miserorum.* Et quis firmitati vitrei speculi credat, nisi illud magna diligentia custodiat? Nisi aeneis capsulis includat? Vitrea est prima gratia, & facilis ad perditionem, nisi operibus virtutum duretur, nisi obtegatur multis, & fortibus operculis bonorum operum. Do illustre exemplũ in duabus sororibus Orpha, & Ruth, vtraque cum socru amat ad populum Dei venire. Ait Ruth cap. 1. *Quæ eleuata voce flere cœperunt, & dicere; Tecum pergemus ad populum tuum.* Sed nilominùs Orpha facili negotio ad Deos suos redit, & sola Ruth in populo Dei perseuerat, ibique & vitæ, & fidei fulcimentũ sibi parat. Et cur altera tàm facilè abit, altera tàm firmiter radicatur? Illa nihil laborat, imò labores nouæ religionis cauens, pristina consuetudine trahitur: hæc mille laboribus, & sudoribus induratur pro sustentanda socru, spicas legens, quo fidei suæ meruit obtinere fulcrum, & firmitatem. Sic Prudentius dulciter canit in Amartigenia.

Euth. *Apoc.* 4. *Bach.* *Ruth.* 1 *Prud.*

— Pristinus Orpha
Fanorum ritus præputia barbara suasit
Malle, & semiferi stirpem nutrire Goliæ.
Ruth dum per stipulas agresti amburitur æstu,
Fulcra Booz meruit, castoque ascita cubili
Christigenam fœcunda domum, & Dauidica regna

Edi-

Edidit, atque Deo mortales miscuit ortus.

Expende illud, quo recens conuersa fidei firmitatem, & gratiæ inuenit, nimirùm, *dum per stipulas agresti amburitur æstu, falcra Booz meruit*: & æstus, & sudor sub opere virtuoso exanthlatus, sic recentis conuersæ gratiam defendit, sic firmauit, vt domum venturo Deo ipsa faceret. Iam audio Apocal. 16. *Et vidi tanquam mare vitreum mixtum igne, & eos, qui vicerunt bestiã, & imaginem eius, & numerum nominis eius, stantes super mare vitreum, habentes citharas Dei, &c.* In mari vitreo pugnæ, & victoriæ audiuntur; quomodo nõ magis inter hostiles pugnas mare vitreum frangitur? Ipse addit: *Vidi mare vitreum mixtum igne, &c.* Non solùm primæuam vitri fragilitatem ibi nota, sed & superadditam mixtionem cum igne, potest equidem & vitrum temperamenti ignis indurari, vt non frangatur, & sine dubio gratia prima sub feruore operum dum aduritur æstu laboris, penè inamissibilem inuenit firmitatem. Accipe, quid de vitro dicat Petrus Dam. lib. 4. epist. 17. *Tradit historia, quia faber quidam sub Tiberio Cæsare tale quoddam excogitauit temperamentum, quo vitrum ductile fieret, atque flexibile. & iuxta naturam cuiusque metalli, adferienti ictu infractum, ac solidum permaneret. Qui dum aulæ Regis foribus fuisset admissus, porrexit Imperatori phialam hoc, quod excogitauerat, artificio temperatam. Quam Rex indignatus subitò proiecit in pauimentum quæ nimirum phiala nullatenus est confracta sed ad similitudinem vasis ænei, vel argentei reperta est, ex quodam latere complicata. Faber autem protinùs phialam de pauimento leuauit, vasculum de sinu protulit, & vas non scissura collisum, obliquè retortum correxit. Hoc facto Cæsar admiratus dixit artifici: est ne alius præter te, qui hanc vitrorum sciat efficere condituram? Iurat faber, neminem esse super terram, præter se solum, qui huius artis comprehendat ingenium. Quo Cæsar audito præcepit, eum protinùs decollari: nimirùm reputans, quia si huius artis exquisita subtilitas in communem hominum notitiã deueniret, aurum cõspueretur vt lutum, omniũque vilesceret species metallorum.* Hæc ille; quæ sanè in gratia irrefragabilem cõtinent veritatem, quãdoquidem gratia vitrea est, & fragilis, & quæ facilè frangitur, si nullius operis feruore reperetur. At eadem, quę vitrea est, tale ab operum feruore temperamentum suscipit, vt pugnas sustineat, & nullo hostili incursu frangatur, quin potiùs mille de hostibus victorias cantet.

§. VII.

Quod in Iesu habemus fulcrum, & stabile bonorum fundamentum, inter lasciuas voluptates prorsus disparet.

NIl magis dissipat adolescens viuendo luxuriosè, quàm totam Christianitatis substantiam: vbi enim regnat libido, stabile bonorum fundamentũ, nempè Christus, protinùs abit. D. Iudas epist. canonic. cap. 1. ait: *Subintroierunt quidam homines, qui olim præscripti sunt in hoc iudicium, impij, Dei nostri gratiam transferentes in luxuriam, & solum dominatorem Iesum Christum negantes.* Expende ordinem, nimirùm, priùs in luxuriã, deinde in negationem Iesu Christi deuenerunt: non possunt luxuriæ, & Christus non inter se quàm longissimè distare. Quò respicit Oecumenius, aiens: *Deprauat detorquentes à temperantia ad lasciuiã:*

unde

vndè & negare contingit ipsos Dominum nostrum Iesum Christum. An non negant, qui vitæ impuritate doctorem omnis temperantiæ veluti clamosa, ac sonora voce abiurant. Quæ enim communio est luci cū tenebris? Nequit fieri, vt inter tenebrosas concupiscentiæ caligines Christi clarissima lux effulgeat, nec inter fluxas libidinis voluptates, quod in Christo habemus stabile bonorum fundamentum, emineat. Sic peccatoris vexilla, Psalm 68. *Infixus sum in limo profundi, & non est substantia.* Quid est, infigi in limo profundi, & non inuenire substantiam? Ad rem maximè Euthym. *Fæcem illam Propheta significare voluit, quæ sub profundo aquæ esse solet. Qui igitur in huiusmodi fæce infixi sunt, substantiam, hoc est, stabilitatem nullam inueniunt; ipsa nimirum fæce, ob cænosam, ac fluxam illam materiam semper magis infra se considente.* Quid pulchrius in rem præsentem? Sicut enim qui limo profundi infiguntur, propter fluxam, & cænosam materiam, stabilitatem amittunt, & deficit, quidquid stabile, & firmum illos posset sustentare, ne perirent. Sic qui fluxis, & cænosis carnis voluptatibus se dedunt, qui turpibus, & fœtulentis libidinibus infiguntur, Christi stabile fundamentum à se reijciunt, & inter instabiles cōcupiscētias fluitant perituri. Ad hæc Paul. 1. ad Timoth. 1. *Quam bonam conscientiam quidam repellentes, circa fidem naufragauerunt.* Vbi D. Anselm. *Quam puritatis, ac bonæ voluntatis conscientiam quidam repellentes, & consentire peccatis eligentes, vt qui in sordib. est, sordescat amplius naufragiū, &c.* Itaque puritatis in primis cōscientia repulsa, & sordibus adscitis, statim naufragi homines apparent. Quid est, naufragi apparent? Inter aquarum instabilitates fluitant, nullum stabilitatis fundamentum habentes, quo nitentes viuant. Et sanè à lasciuo homine bonorū omnium stabile fundamentū Christus fugit; solùm illi manet aquarū fluctus; hoc est, fluxæ voluptates carnis, inter quas naufragio perdēdus fluitet. Accipe pulchrum rei exemplum in Iudæis, ij simul repellentes, & persequētes Christū, Matt. 5. clamant ad illum: *Quare Discipuli tui transgrediuntur traditiones Seniorum? Non enim lauant manus, cùm panem manducant.* Fontem viuentium aquarum reijciunt, persecuntur, & multùm solliciti sunt de manuum lauacris. Cur sapientissimi viri Iesum expuētes, sic anxiè curatis manuum lauacra? Sanè homines voluptatibus terrenis dediti circa fidem naufragium faciunt, & dum naufragia apparent, stabili bonorum omniū fundamento Iesu amisso, vt inter aquarum solos fluctus, sic inter solas fluitāt carnis voluptates. Quod pulchrè notans D. Zeno, sermon. 13. de Iudæis, fatur. *Sanè hoc solùm retinent Iudæi proprium, quòd vt vilem libidinem magis, ac magis augeant, vilioribus se lauacris omni momento baptizant, Deo semper ingrati.* Hoc solùm Iudæos manet, quod manet miserrimos quosque naufragos, nimirùm instabiles fluctus, & libidinum, & aquarum; quidquid substantiale est, quidquid firmum, & stabile prorsùs ab illis cum Iesu disparuit. Hoc te solùm manet, voluptuose homo, quod solùm manet naufragos, vt hos solùm manent instabiles fluctus aquarum, quibus submergantur, amissa omni re stabili: sic te penè circa fidem naufragum solæ manent fluxæ carnis voluptates, inter quas fluites, nullam vnquam inueniens firmitatem.

Psal. 68

Euth.

Anſel.

Matt. 5

Zeno.

Luc. 15.

Luc. 15. Et postquam omnia consumasset, facta est fames valida in regione illa, & ipse cæpit egere. Et abijt, & adhæsit vni ciuium regionis illius.

§. VIII.

Quæcumque redundantia bonorũ temporalium inter luxuriandum existere appareat, non erit perpetua, sed in famem desinet.

REgio, in qua impunè adolescens luxuriatur, quid aliud pareret, quàm rabidam famẽ? Ne multùm credatis, ò viri, abundantiæ bonorum temporalium, quæcumq; illa sit, licet Crœsi, aut Salomonis diuitias excedat, si vel à luxuria nascatur, vel luxuriæ adsignatur, minimè durabit, sed in rabidissimam desinet famẽ. Nemo inter luxuriandum bonis abundauit, qui pòstmodùm non cæperit sentire egestatem. *Gen. 41.* Gen. 41. *Vidit Pharao somnium. Putabat se stare super fluuium, de quo ascendebant septem boues pulchræ, & crassæ nimis; & pascebantur in locis palustribus. Aliæ quoque septem emergebant de flumine fœdæ, confectaque macie, & pascebantur in ipsa amnis ripa in locis virentibus, deuorauerunt que eas, quarũ mira species, & habitudo corporum erat.* Quid tunc? Quæsiti sunt diuinatores, adductus est Ioseph, qui sõnij significationem explicaret: qui incredibilem abundantiam in primis vaccis præsagit, cui statim succedat in secundis penè inaudita fames. Sed vndè sapientissimus coniecit, tàm citò totã illam primarum abundantiam desiturã in famem? An quia immediatè post vidit septem alias macras, & macie cõfectas? Non fuit hoc necesse videre; sufficiebat enim quòd totã illam abundantiã significaret vacca, animal & rusticũ, & lasciuium, vt quisque etiam inferior Iosepho in sapientia certissimè cõiectaret illam non duraturam, sed desiturã in rabidissimam famẽ. Preclarè ait D. Ambros. lib. de Ioseph, capit. 7. *Ambr.* *Etsi non ego Ioseph, clamabam tamẽ, vaccas illas pingues non solùm lasciuiam sed etiam incuriã diuinæ significare reuerentiæ. Et ideò somnium illud redundantiæ sæcularis perpetuum esse non posse, sed fore tempus, quo his fames durã succederet.* Rustica in Deum lasciuia non patitur, diu esse abundantiam bonorum temporalium, sed anxiè conuocat famẽ, in quam durissimam desinent certo certiùs, quæcũque bona tibi inter luxuriandum arriserint. Qui opulentiùs luxuriari possunt, quàm illi, quos notat Isaias? Tamen de illis dicit cap. 5. *Isai. 5.* *Væ qui consurgitis manè ad ebrietatem sectandam, & potandum vsque ad vesperam, vt vino æstuetis. Cythara, & lyra, & tympanum, & tibia, & vinum in conuiuijs vestris, & opus Domini non respicitis, nec opera manuum eius cõsideratis. Propterea captiuus ductus est populus meus, quia non habuit scientiã, & nobiles eius interierũt fame.* Huc deueniunt vniuersæ hominũ opulentiæ inter luxuriandum ostentatæ: penè concessum est, vt luxuriosis hominibus omnes vacuentur thesauri, & ipsi bonorum fontes areant, & delitiosæ vitæ, & cantibus, & ebrietatibus succedãt interitus, lacrymæ, fames. Hæc Isaiæ verba ponderans D. Cyrill. libr. 1. orat. 3.

Cyrill. orat. 3. fatur: *Luxuria diffluunt, ebrietatibus, continuis, cæterisque malis, quæ ex carnis libidine oriuntur, commaculantur. Opulentia enim abundè stimulare potest ad voluptates, omnemque satietatem in illis excludere. At qui seminat in carne, ex carne metet corruptionem: finis enim temporarij luxus, longa, & perennis erit lacryma, & carnalis voluptatis fructus; interitus Abibunt sanè captiui, & seruient inimicis, ac tanta erit siti, & inedia pereuntium multitudo vt infernus lasciuia quodammodo sit exultaturus.* Numquam, mihi crede, redundantia, & opulentia mixta voluptatibus perpetua erit, sed semper desinet in rabidissimam famem, vt fames sit, quæ cogat miseros lasciuos in æternum supplicium.

§. IX.

Nulla inopia homines cogit in libidines, sed proprium cuiusque vitium est, quòd in illas abeat.

Vidi regionis famem, & timui, ne fortè fames tanta cogeret adolescentem pro pane acquirendo luxuriari; sed audio, quòd ipse dum cæpit egere, *abijt, & adhæsit, &c.* Non compulsus est, non tractus, non reptatus, sed ipse vltrò abijt, & adhæsit; hoc est, spurcissimo vitio sese conglutinauit. Et quidem non adeò valida est fames, quæ cogeret hominem, nisi proprium vitium abeuntis in libidines adesset; vbi enim hoc non adest, quælibet fames, etsi extrema, à virtute animi superatur. Vndè voluptatum mancipia desinant suas libidines excusare, quòd inuita ad illas trahantur extremæ inopiæ subleuandæ causa; non est inopia, quæ cogat, sed proprium vitium, quo traheris, vt adhærescas voluptati. Quæ pauperiorem vitam egit, quàm Ruth, sed & quæ honestiorem? Rem sapienter ponderans Petrus Dam. lib 8. epist. 14. ait: *Numquid paupercula Moabitis Ruth exilium, calamitates, fames, sitim, laborum intolerabilium patientiam ignoratis? Numquid vobis pro pudicissima viduitatis aliquandiu honestate seruanda ad tantam illam deuenisse penuriam, vt resides spicas post metentium terga colligeret, & virga cadens, non dicam virili, sed humano destituta prorsus auxilio, ipsa quod collegerat, trituraret. Nimirum, ex qua tantorum Regum soboles fuerat processura, tanquam uile mancipium seruilibus operibus videbatur addicta. Inter tot autem pressuras, atq; angustias coarctata, virtutes animi non deseruit, & inopis quidem vitæ pondus, quo premebatur, æquanimiter tulit, ab intima vero nobilitatis culmine degenerare indignum duxit.* Nulla inopia, nulla fames potuit animum castum ab intimæ ingenuitatis culmine deturbare; sit fœminæ amoris virtus, sit illi in pretio castitatis honos, & minimè timebit famem, ne illi egestas vllum inferat damnum. Non fames cogit, sed voluptas allicit, sed voluptas vocat, & toto corde curritur ad voluptatem, prætextu subleuandæ famis. Sic de impudica dicitur Oseas. 2. *Fornicata est mater eorum, confusa est, quæ concepit eos, quia dixit: Vadam post amatores meos, qui dant panes mihi, & aquas meas, lanam meam, & linum meum.* Panis acquisitionem proponit sibi, at toto corde amplectitur libidines, & currit post amatores suos.

Dam. (margin) — Oseas. 2 (margin)

§. X.

Quæ toto corde castitatem seruat in qualibet rerum penuria, vel numquam, vel post omnes penuriæ damna sentiet.

VIx fames incipit fieri, & iam adolescens lasciuus dicitur cæpisse egere, & abijsse cibos quærere. Et cur iste solus, & primus dicitur famis sēsisse spicula, nisi quia solus lasciuus perhibetur? Et quidem cui castitas cordi est, in qualibet fructuum penuria, & rerum egestate, nequit primus ea damna sentire; sed vel numquam, vel omnium postremus ea sentit. Propone tibi ob oculos honestissimā viduam, ad quam mittitur Elias post tres annos, & sex mēses durissimæ famis. Hanc adit Propheta, & panem petit: illa autem ait. 3. Regū. 17. *Viuit Dominus Deus tuus, quia non habeo panem, nisi quantum pugillus capere potest farinæ in hydria, & paululum olei in lecytho.* Tres anni, & sex menses præterierant famis, & sterilitatis, in quibus & multi opulenti, & prædiuites eius damna experti fuerāt, vna hæc vidua post illos tres annos nunc primùm ait, *non habeo*; nunc primùm pauperis vocem emittit, & nōdum omninò vacua erat. Vndè per tot annos se potuit ab egestate tueri? Cur sic tardauit damna sentire penuriæ? An quia nimis diues erat? Quia diues erat, non cēsu, sed virtutibus; non frumento, sed honestate Huc spectans D. Ambros. lib. de viduis, fatur: *Cùm in omni terra esset fames maxima, viduæ tamē Deo cura nō defuit, atque ad alendam eam Propheta directus est. Quæ enim talis, ad quam tantus Propheta, qui ad cælum raptus est, dirigatur, eo præsertim tēpore, quo clausum est cœlum annis tribus, & mensibus sex, cùm facta esset fames magna in omni terra? Vbique ergo fames erat, & adhuc tamen hæc vidua non egebat.* Sanè quæ eas virtutes, animiq; honestatem seruabat, ob quam meruit cœlestis Prophetæ obtinere præsentiam, nō potuit vniuersalis famis dāna timere, nisi omnium postrema. Iā vniuersi diuites, & opulenti sub falce famis erant, & hæc honesta vidua adhuc non egebat. Sed & aliā non absimilis honestatis fœminam tibi propone, nimirùm Noemi; hæc famis tēpora vidit; sed & inter aliorum fames semper à Deo inuenit sibi præuisa alimenta: quippè ait Ruth. 1. *Facta est fames in terra; abijtque homo de Bethleem Iuda, vt peregrinaretur in regione Moabitide, cum vxore sua, ac duobus liberis, ipse vocabatur Elimelech, & vxor eius Noemi.* Ecce tibi Noemi è regione famelica eripitur, & ducitur in Moab, quæ regio tùm abundabat frumento, vbi & famem non vidit, & nurum sibi vtilissimā inuenit, nēpè Ruth, quæ post orbitatem suā, comitata socrū in Bethleemitarū terram, lectis spicis, illam sustentabat, & tandem ad abundantiā prouexit. Quid in ipsa infœlicitate fœlicius? Tristia incurrit tēpora Noemi, sed numquā nō præstò habuit, vndè penuriæ suę mederetur: quòd si quæras causam tàm certæ cū fœmina prouidentiæ, vnam eius virtutem, & honestatē inuenies. Ad hæc Diu. Ambros. lib. de viduis, ait: *Videtis igitur, sanctæ fœminæ, quàm fœcunda sit vidua prole virtutum; meritorumque suorum sobole, quæ perire non possit. Bona igitur vidua egere non nouit; & si fessa fuerit ætatis, & supremæ paupertatis, eruditionis tamen suæ solet habere mercedem Sic illa Noemi duobus destituta filijs, & marito, quæ fructus fœcunditatis amiserat, pietatis emolumentū non perdidit: nam & solatium mœroris, & subsidium*

3. Re. 17

Ambr.

Ruth. 1.

Ambr.

subsidium paupertatis inuenit. Non deserat te virtus, & honestas, & fallar, nisi tibi necessaria vitæ subsidia suppeditent. Penuria enim, & fames non vigilantes animos, sed cupiditatū somno deditos primò inuadit, & perdit. Sic Prouerb. 6. *Paululum dormies, paululum dormitabis: paululum conseres manū, vt dormias, & veniet tibi quasi viator egestas, & pauperies quasi vir armatus.* In eos, qui libidinu somno sopiuntur, sua spicula cōtorquet egestas, ad illos maximè festinat, vt premat illos fame; vigiles enim animos, & minimè somno libidinum incumbentes prorsùs fugit. Audio Genes. 42. *Erat autem fames in terra Chanaam, & Ioseph erat Princeps in terra Aegypti, atque ad illius nutū frumenta populis vendebantur.* Ecce tibi, dū vniuersa terra fame tabescit, ad vnius Iosephi nutum dispensantur frumenta. Et quis est hic Ioseph, qui sic abundat frumento, quādo vniuersa terra famescit? Nonne hic est ille puer pauperculus, Ismaelitis diuenditus, Putipharis seruulus, qui captiuus, & miser inter vinctos agebat? Equidē seruus erat Ioseph, sed qui liberè repellebat lasciuæ dominæ voces clamantes: *Dormi mecum:* qui nefariè libidini non consentiebat: qui pro ipsa pudicitia vigilabat in neruo. Non potuit ergo non abundare frumento in totius orbis inedia, qui à se lasciuiæ somnum expulit, factus castitatis exemplar.

Prou. 6.

Gen. 42.

§. XI.

Qui Iesu adhæret, omni necessitati medetur; nil quod timeat, habet.

MIser adolescens adhæsit vni ciuium regionis illius; nimiùm regionis longinquò separatæ à Patre cœlesti; & ideò tantùm abfuit, vt famen caueret, quòd etiam omnia hominum alimenta perdidit. Fœlices, qui non ciui regionis separatæ à Deo adhęrescūt, sed ciui cęlestis regionis, imò Principi cœlesti Iesu adhærent; ij & famem, & omnia mala præcauent, & in illo habent, quo omni necessitati adhibeant remedium. Esau aliam benedictionem, qua benedictionem fratris suppleret, postulanti ait bonus senex Isaac, Genes. 27. *Frumento, & vino stabiliui eum, & tibi post hæc fili mi, vltrà quid faciam?* Qui enim frumentum, & vinum perdidit, quid aliud posset expectare, quàm durissimā famē? Nihilominùs Esau instat pro benedictione alia, cui pater statim: *Viues gladio: fratri tuo seruies.* Qualis hæc benedictio Esau, quòd fratri seruiat? Cur post frumenti perditionem, adhuc illi hæc seruitus mandatur? Nōne per seruitutem fratri exhibendam magis Esau malum exacerbatur? Absit; imò cùm Iacob Christū repræsentaret, hoc vnum restabat Esau remedium ad omnium bonorum instaurationē parandam, si Iesu seruituti adhæreret in fratre. Ait D. Ambrosius, libro de Parad. capit. 14. *Per hanc igitur seruitūtem iste, qui per gulam primitias suas antè vēdiderat, & studio venationis agrestis gratiam benedictionis amiserat, credidit, se eò futurum esse meliorem, si typum Christi veneraretur in fratre.* Et quam iacturam non repares, si Christū habeas? Profectò etsi frumētum, vinum, & oleum, omniaque reliqua bona tibi fuerint erepta, omnibus his malis medeberis, si Deo, & Christo eius adhęrere malis; nullæ enim sunt diuitiæ, quæ in Christo non possint instaurari. De diuitijs Abrahami locutus textus sacer ait, Gen. 13. *Erat autem Abram diues valdè in possessione auri, & argēti.* Et post pauca, ad eius consobrinum

Gen. 27.

Ambr.

Gen. 13.

num accedens, ait: *Sed & Loth, qui erat cum Abraham, fuerunt greges ouium, & armenta, & tabernacula.* In auro, & argento non solùm diuitiæ ostenduntur, sed & illæ diuitiæ, quibus omnia obediunt, per quas vniuersa alia possunt instaurari. Cur ergo Lotho non assignantur diuitię auri, sed pecorum diuitiæ solæ, & Abrahamo diuitiæ assignantur auri? Quia de solo Abrahamo dicitur, Ioan. 8. *Exultauit, vt videret diem meum; vidit, & gauisus est:* qui autem Christum videt, & Christo adhęret, eas diuitias habet, per quas omnia possint instaurari. D. Ambr. lib. 2. de Abrah. cap. 5. *Loth non habebat aurum, quod habebat ille, qui vidit Christi posteriora, de quo scriptum est: Et posteriora eius in specie auri. Vidit illum Abraham sicut testatus est Dominus, dicens: Abraham diem meum vidit, & gauisus est. Et ideò auri speciem habere meruit, & possidere.* Quid nō habeat, qui Christum habet? Habet id, per quod omnia possit sibi comparare, per quod ab omnibus possit liberari malis. Sic Genes. 26. dicitur: *Orta autem fame super terram, abijt Isac ad Abimelech Regem Palæstinorum in Gerara. Apparuitque ei Dominus, & ait: Ne ascendas in Aegyptum, sed quiesce in terra, quam dixero tibi, & peregrinare in ea, eroque tecum.* Isaac vetatur deserere terram panis, & vetatur descēdere in Aegyptum, vbi erat frumenti abūdantia. Cur vetatur descendere ad abūdantiā, & iubetur manere inter fames? Volebat Deus seruum suū fame affligere? Cur ergo nō mauult; quòd exeat à terra famis? Ipse Dominus ait: *Ero tecum*; vbi enim quis Deo adhæreat, Deum secū habeat, iam habet, quo fami, & omnibus malis medeatur; non est cur timeat viuere inter ipsas fames. Diu. Chrysost. in in Cat. Lippom. ait: *Ne putes ignius, quòd hoc imperet Deus, quasi volens eum famis angustiam experiri, & non permittere ei transitū in Aegyptum, inquit: Ero tecum, & benedicam tibi. Ne sis anxius, neque curam habe, ego enim ero tecum. Igitur cum suppeditatorem bonorum omniū habeas, ne sis sollicitus, ego enim Dominus omnium ero tecum.* Haud dubium, quin fælicissimus sit vel inter mala, qui non adhæret vni ciuium regionis famescētis, sed adhæret, & secum habet Deum suppeditatorem omnis abundantiæ.

Ioan. 8. *Ambr.* *Gen. 26.* *Chryso.*

Luc. 15. Et misit illum in villam suam, vt pasceret porcos. Et cupiebat implere ventrem suum de siliquis, quas porci manducabant, & nemo illi dabat.

§. XII.

Eò peruenit nobilium impudens petulantia, vt nontàm in voluptate haurienda, quàm in ostentando mulercularum dominatu superbiant.

IN villam mittitur prodigus adolescens; hoc est, vt putat Beda, mundiali potestati sufficitur à dæmone. Et cur dæmon mancipio suo principatus, & potestatis nobilitatem quærit? Ait ipse textus: *Vt pasceret porcos*; hoc est, vt de grege mulercularum lasciuarum à se pasto superbiret. Quid aliud faciunt nobiles multi? Sanè eò deuenit multorum nobilium, & Principum lasciua impudentia, siuè insania, vt

nia, vt nō tàm de voluptate, quàm de pastu glorientur gregalium meretricum. *Ezech.* 23. Ezech. cap. 23. *Insaniuit super eos concupiscentia oculorum suorum, & misit nuntios ad eos in Chaldæam.* Ad satiandam concupiscentiam, nonne sufficerent, quę in Iudæa erant, cur & ad Chaldæos mittit? *Hieron.* Pulchrè Diu. Hieronym. ibi: *Saturati voluptatibus ab alijs ad alias transimus; & non tàm fornicationes, quàm meretricum numerum desideramus.* Hæc est impudentia lasciuorum, vt voluptatum saturi, iam non in voluptate, sed in meretricū numero glorientur; tunc magis sublati, cùm copiosiorem illarum preferunt gregem. Proh brutissima carnalium hominum gloria! Meritò talium gloria à Propheta vocatur & fœnum, & flos fœni, vt indè notentur ipsi, quàm sint boues, quàm sint belluæ, & irrationabilia iumenta. *Hier.* Illos sic pungit Hieremias capit. 5. *Equi amatores, & emissarij facti sunt: vnusquisque ad vxorem proximi sui hinniebat.* Hi hominem exuerunt, equinam insaniam in fœminas induerunt; equi certissimè facti sunt, non quicumque, sed equi emissarij; hoc est, equi, qui perficiuntur gregi equarum, vt per voluptuosam vitam instent fœtibus habendis, gaudentes in numero gregum. *Saluia.* Quò respiciens Saluianus, lib 7 de gubernat. sic nobiles sui anui Romanos pungit: *Verè vt emissarij equi non ad paucas tantùm, sed pene ad omnes vernulas suas; id est, quasi ad greges proprios hinniebant, & in morem eorum pecudum, qui mariti gregum appellantur, feruida libidinis debacchatione grassantes, in quamcumque eos fœminam primùm ardens impudicitiæ furor traxerat, irruebant.* Expende, ad effrenatissimam nobilium libidinem ponderandam, illa verba: *In morē eorum pecudum, qui mariti gregum appellantur.* Non satis est viro nobili, quòd maritus sit vxoris, vel quòd vnius alterius fœminæ amore depereat; sed eò tendit lasciui impudentia, vt habeatur maritus gregum, tunc lætior cùm præficitur à sua impudentia gregi meretricum pascendo, atque ducendo. Quam profusissimam nobilium libidinem sugillari credit Martinus Delrio noster, in illis verbis Cant. 6. *Sexaginta sunt Reginæ, & octoginta concubinæ, & adolescentularum nō est numerus.* *Cant. 6.* Sic miseri ad omnes feruntur, vt non videantur solliciti de voluptate adimplēda, sed de pascendo, & ducendo grege, verè appellati mariti gregum. Quod in Salomone damnat D. Hier. epist. 132. ad Vitalem: *Hieron.* *Salomon in tātum secutus est libidinem, vt septuaginta habuerit vxores, & trecentas concubinas, & adolescentulas: & scorta passim, quorum non erat numerus; & fuerit non vt prius, Iedidia, id est, amabilis Domino, sed amator mulierum.* Non satiatur nobilium libido vna aliqua fœmina, sed ad greges aspirat; & tunc solùm contenta est, quando sub gregibus viuit, in morem eorum pecudum, qui gregum appellantur mariti.

§. XIII.

Lasciuientes Principum, nobiliumque animi illis inhiant facetijs, quibus extremè periclitantur.

ECce extrema in hac vita miseria nobilis adolescentis voluptatibus prorsùs traditi, nimirùm, *Cupiebat implere ventrem suum de siliquis, &c.* Sunt siliquæ apud Bedam sterili suauitate resonantes sermones, de quibus idolorum laudes pulchris carminibus percrepant. Equidem tūc

extremè periclitantur nobiles viri,& ingenui adolescentes, quando eorum luxurians gustus eò deuenit, vt totus inhiet & carminibus,& facetijs,& verborum iocis, quibus & vitia gratiosiora finguntur, & virtutes, licèt non seriò, tamen dehonestantur. Ad hæc Dauid clamabat, Psalm.4. *Filij hominū vsquequò graui corde? Vt quid diligitis vanitatem, & quæritis mendacium?* Pertinet ad grauitatem, & indurationem cordis dilectio vanitatis,& mēdaciorum inquisitio; qui enim totus inhiat & vanitati, & mendacijs, quare penitùs non lapidascat? Sed inter omnes vanitates,& mendacia, illa sunt perniciosissima, quæ facetijs carminum, dicterijs argutiarum,& verborum lusibus,& iocis turpitudini fucum faciunt, & virtuti videntur detrahere. Hæ facetiæ, hi ioci corda humana valent conuertere in lapidem. Sapienter D. Maximus Taurisen. serm. de Circumcis. ait: *Cunctis sanè sapientibus patet, nihil ibi inesse sanitatis, vbi impia, vbi inhonesta, vbi turpia sunt vniuersa, quæ & faciunt, & loquuntur homines non audientes clamantem Dauid: Filij hominū vsquequò graui corde? vt quid diligitis uanitatem & quæritis mendacium? Graue vtique eorum cor est, atque omni impietate depressum, qui per sacrilegos iocos diuinis monitis illudentes, vana diligunt, & falsa sectantur.* Expende, per quid grauetur cor,& deprimatur in omni impietate, nimirùm, *per sacrilegos iocos*; garriuntur enim passim inter adolescentum cōuentus multa iocosa,& faceta, sub quibus & virtutum viæ obscurantur, & ornantur lasciuæ voluptates, & per hos iocos impietas bibitur, & corda bibentium lapidascunt, adeò, vt difficilè redeant ad sanitatis temperantiam. Caue hoc periculum, tūc enim quasi extremè de salute periclitaris, quando circa virtutes iocaris,& totus inhias dicterijs, & facetijs,& carminibus; per quos ioci, & vana, & falsa, & vitiosa placent. Prouerbiorum capit. 10. dicitur: *Stultus per risum operatur scelus:* quocirca ait Saluianus, libro. 6. de gubernat. *Dum inter turpia, ac dedecorosa ridemus, scelera committimus, & quidem scelera non minima, sed ab hoc ipso pœnaliora, quia cùm videantur specie esse parua, rebus sunt exitiosis pestilentissima.* Metuo, ne in his iocis sic humanus animus lapidascat, vt nequeat curari. Sanè Sidon. Apollinar. lib 3. epist. 13. nobili, & aulico viro amico suo sic fatur: *Vnicè probo, gaudeo, admiror, quòd castitatis affectu contubernia fugis impudicorum, præsertim quibus nihil pensi, nihil sancti est in appetendis, garriēdisque turpitudinibus quique quòd verbis inuerecundis aurium publicarum reuerentiam incessant, granditer sibi videntur facetiari.* Et meritò sapiēs Episcopus vnicè probat, valdèq; admiratur, nobilem virum potuisse reduci ad Christianā temperantiam ex conuentu,& cōsortio illorū, qui in libidinibus appetendis, garriendisque nulli parcunt sacrario; qui valdè sibi blandiuntur de facetijs, de argutijs, de verborum lusibus & iocis, cū verbis, aut cantibus inuerecundis, & turpissimis publicarum auriū reuerentiam incessant. Adeo hæ siliquæ trahunt gustum lasciuiētium iuuenum, vt mirum sit, si possint ab illis separari. Nec otiosè porcorum siliquis has lasciuientium facetias comparamus, quando Diu. Chrysost. eas & fimo, & stercori comparat, quo misera voluptatū mancipia saturantur. Dux ille Babylonius sic aduersus Regem Israel clamabat, Isaiæ 36. *Numquid ad Dominum tuum, & ad te misit me Dominus meus, vt loquerer omnia verba ista, & non potiùs ad viros, qui sedent in*

Psal. 4.

Max.

Saluia.

Sidon.

Isai. 36.

in muro, ut comedant stercora sua, & bibant urinam pedum suorum? In qua obsidione redacti sunt obsessi ad tantam miseriam, quòd comederent stercora sua? Nulli vmquā obsessi ab hostili exercitu, dicuntur talia comedisse; sed comedunt ea obsessi à libidine, quoties cantibus, & versibus, & alijs lasciuiæ facetijs inhiant. Ita D. Chrysost. homil. 38. in Matth. inquit: *Quemadmodum sordes, & limus aures corporis obstruere solent: sic mercenarij cantus aures mentis solent obstruere, atque immundas facere: quasi enim stercus auribus vestris immittunt huiusmodi colloquia & quòd Barbarus ille minabatur, dicens: Comedetis stercus vestrum; id nunc multi non verbo sed re in vobis faciunt, imò verò etiam multò peius, ac fœdius. Nam fornicatorij cantus, multò magis quàm stercora, sunt abominabiles.* Quàm dura obsidione premuntur, & quàm insuperabili, qui coguntur stercora comedere; tàm dura obsidione premuntur, & tàm insuperabili voluptuosi homines addicti lasciuorum facetijs, & meretricijs cantibus, quibus gaudere, nihil aliud est, quàm stercore saturari. Chryso.

§. XIV.

Rapinis acquisita bona tota euanida nullam satisfactionem possidenti afferunt.

MIser adolescens cupiebat saturari de siliquis, quas porci manducabant, & nemo illi dabat. Quid intererat, quòd nemo illi daret? Nonne ipse poterat vel à porcorum ore eas rapere, & raptis saturari? Raptas ab illo fuisse aliquas ex ore porcorum, putat sapienter Maldonatus, sed non tot, quot necessariæ erant ad saturationem, imò nec ad tollendam famē. Et quidem qui rapinis victitat, nullam satisfactionem, nec plenitudinem capit, quando rapinis acquisita bona, & euanida sunt, & causa maioris famis. Iob cap. 2. ex lectione. Diu. Damasc. lib. 2. Paral. cap. 17. ait: *Multorum imbecillium domos confregit; victum autem pupillorum rapuit, & non stetit. Non est ipsi salus in bonis suis. In desiderio suo non saluabitur: non florebūt ipsius bona.* Hæc vltima apud vulgatam: *Nec est satiatus venter eius, & cùm habuerit, quæ concupierat, possidere non poterit.* Nullum emolumentū, nullam satietatem rapinæ afferūt: cibus raptus non stat, sed totus euanet, nec ab illo raptores salutē aliquam, vel corporis confirmationem capiunt, sed in grauiorem decidunt famem, quasi nihil gustarint. Quò respicit Iob, ipso in cap. aiens, secùndùm lectionem Græcam: *In vanum autem, & stultè laborauit: diuitiæ autem, e quibus gustabit, sicut herba, quæ mandi ac deuorari non potest.* Erunt diuitiæ, erunt rapta bona, quæ & ventrem, & os videantur implere posse; sed quæ in veritate non perueniunt ad saturationem. Est optimum exemplum in herba, quæ dicitur striphnus, hæc & manus, & oculos colligentis implet; verùm ori admota, nullam alimenti vtilitatem offert. De quo pulchrè Catena Græca ait: *Qui putat se rapinis locupletatum iri, partis bonis ideò nō potietur: quia Deus vindex fortunarum illi possessionem eripiet. Ea verò, quorum causa stultè laborauit, quasi striphnus illi erunt: est autem striphnus herba, quæ mandere conantis linguam reddit asperiorem, quæ mandi nequit, atque ob id ipsum nec deglutiri. Dicitur igitur, impium nequaquam sua bona decocturum, neque illis planè potiturum; verùm quemadmodum, qui herbam illam sumit, quamuis dentibus exterere magnoperè conetur, nequit tamen deuorare: sic, qui frus re-*

Dam. Iob. 2. Cat. Gr.

bus cupit alienis, nihil lucelli suis laciet. Minimè enim debes, si tibi omnia abrepta sunt in conspectu: quæ enim rapina fueras adeptus, hæc ipsa iure à te Dominus abstulit. Nullum, mihi, crede, lucrum firmum, & stabile venit à rapinis; sed quidquid rapitur, ocissimè euanet. Potest fieri, quod prædam facias, quòd bona aliqua rapias; sed non potest fieri, quòd bona rapta tibi prosint, & diu tecũ consistere valeant. Prouerbior. 12 *Non inueniet fraudulentus lucrum.* Septuag. *Non consequitur venationes dolosus.* Hæbraice autem: *Non aduret fraudulentia venationẽ suam.* Quod fraudulentus prædatus fuerit, quod rapuerit, non sibi acquiret, nec secum manere faciet. Moris erat Hæbræis captarum auium alas adurere, ne auolarent, sed manerent apud aucupem. Quò respiciens Salomon de raptoribus bonorum fatur, quòd venationem suam non adurent; sic enim veniẽt rapta bona in eorum manus, vt antequam detineri possint, auolent. Quæ à Deo data acquiris, ea ex se permanentia sunt, & vtilia, quę rapis, ad effugiendum velociores sunt aquilis, quæ minimè sustinent suas aduri alas. In diem dabatur à Deo manna, adeò vt hodiè minimè vellet dare in crastinum. Exod. 16. *Sed diuiserunt quidam ex eis vsque manè, & scatere cœpit vermibus, atque computruit.* Erat ne tàm exilis substantiæ manna, vt asseruatum in crastinum statim cõputresceret? Absit; non enim ex natura manna id accidit, quando feria sexta pro Sabbatho seruabatur, nec corrũpebatur. Id ex prærripientis prouenit manu; vbi enim manna à Deo datum capiebant, incorruptum seruabant: sed quando non datum pro crastino sumebatur, tunc statim corrumpebatur. Sic omnia bona in iustè rapta in celerem corruptionem abeunt.

Pro. 12.

Exo. 16

Balduin. in allegor. Tilm. *Hoc exemplo de manna damnatur malum auaritiæ, quæ pecunia malè parta possessori suo in vermem vertitur.* Sic ille. *Bald.*

Luc. 15. In se autem reuersus dixit: Quanti mercenarij patris mei abundant panibus: ego autem hic fame pereo.

§. XV.

Mentis cæcitas vbi expellitur, statim cœlestis panis odoratur, à quo valdè acuitur mentis perspicacia.

INter glandes porcorum degens miser adolescens, miror, quòd ibi meminerit paternum panem, paternas dapes; ait enim: *Quanti mercenarij patris mei abundant panibus*! Vndè potuit cœlestis panis, cœlestis conuiuij meminisse, qui sic inhiabat porcorum glandibus? Textus ait: *In se reuersus dixit: Quanti mercenarij patris mei;* priùs in se reuertitur, priùs tenebras mentis excutit, & à vexatione recipiens intellectum oculos aperit, vt recognoscat verum patrem, quibus præmissis, vel inter ipsas glandes cœleste conuiuium apparet. De Abrahamo dicitur, Gen. 18. *Apparuit ei Dominus in conualle Mambre sedenti in ostio tabernaculi sui in ipso feruore diei. Cumque eleuasset oculos, apparuerunt ei tres viri stantes propè eum. Quos cùm vidisset, cucurrit in occursum eorum de ostio tabernaculi sui, & adorauit in terra, & dixit: Domine, si inueni gratiam in oculis tuis, ne transeas seruum tuum, sed afferam pauxillum aquæ, & lauentur pedes vestri,* *Gen. 18.*

stri, & requiescesse sub arbore, ponamque buccellam panis, & c. Sub arbore Mambre conuiuij cœlestis repræsentatur imago, & quod mirere magis, arbor erat ilex, siuè quercus, cuius fructus in porcorum alimoniam solet cadere. Cur ergo, ô bone, inter glandes porcorum in quercetu conuiuium Dei paras? An quercus, quæ porcis fructum præbet, locum diuini conuiuij vel vmbræ poterit præstare? Expende, qualis quercus sit, nimirùm; quercus conuallis Mambre, & per Mambre explicatur visio, perspicacia; vbi enim fugata mentis cæcitate visio est clara, etiam inter glandes diuinum conuiuium potest repræsentari. Ad hæc Diu. Augus. August. serm. 70. de temp. ait: *Ad ilicem Mambre facta est iusto apparitio; Mambre in Latina lingua interpretatur visio, & perspicacia. Vides, qualis sit locus, in quo Dominus potest habere conuiuium? Delectauit enim eum visio, & perspicacia Abrahæ In tali ergo loco, & in tali corde potest Deum habere conuiuium.* Semper maximè fugit obcæcatas mentes cœlestis, atque diuinus panis; vbi autem cæcitas fugatur, & perspicacia mentis apparet, iam locus est diuino conuiuio paratus; iam odoratur ibi cœlestis panis, qui nullo modo sustinet mentis cæcitatem. Apud Luc. cap. 24. Discipuli Luc. 24 euntes in Emaus Iesum offenderunt, cum quo fabulabantur: *Oculi autem eorum tenebantur, ne eum agnoscerent* Et dum castello appropinquarent, ibique manerent, *dum recumberet cum eis, accepit panem, benedixit, ac fregit, & porrigebat illis. Et aperti sunt oculi eorum, & cognouerunt eum.* Dum fabulatur, colloquia que de scripturis intelligendis miscentur, eorum oculi tenentur impediti à Sathana, ne agnoscerent Iesum; vbi autem mēsa apponitur, cœleste apparet cōuiuium, nullum iam permittitur impedimentum esse in oculis, sed clara, & perspicax efficitur visio? Et cur, quod inter aperiendas scripturas permissum fuit apponi in oculis impedimentum, inter frangendum panem non amplius esse permittitur? Hoc sanè de virtute cœlestis panis veniebat, qui minimè sustinet cecitates, nec apparet vnquam, nisi vbi est perspicax visus; & Dei clara cognitio. Chrysost apud Caten. D. Thom. inquit: Chryso. *Non incongruenter accipimus hoc impedimentum in oculis eorum à Sathana fuisse, ne agnosceretur Iesus, sed tantùm à Christo facta est permissio vsque ad Sacramentum panis, vt Christus possit agnosci.* Manente cæcitate, non dignè accederet panis diuinus, qui nequit in tenebris comedi, sed media in clarissima luce, & lucidissima notitia veri numinis. Permittuntur obtenebrari & mentes, & oculi hominum, sed vsque ad sacramentum panis; hoc est, vt tenebrarum abolitio sit iam cœlestis conuiuij prænuntia: nec vnquam inueniatur mensę cœlestis participatio, nisi vbi aperti sunt oculi, & perspicax cognitio Dei stat. Isaias, capit. 1. aiebat: Isai. 1. *Cognouit bos possessorem suum, & asinus præsepe domini sui.* Miraris, quod bos, & asinus dicantur cognouisse, quādo cognitio nō debeat attribui pecudibus; sed cùm hæc bruta ad præsepe Bethleemiticū, in quo erat panis viuus de cœlo descēdēs, erāt admittēda, non potuit vel in eis nō illuminari Deo cognitio, sine qua ęgrè panis diuinus subsistit. Vndè ait D. Chryso. ser. 159 Chryso. *Vterq; agnouit, quia vterque ad vnū præsepe domini epulaturus accessit.* Tota lux mentis effulgeat, necessum est, vbi cœleste proponendum est conuiuium. Is est enim panis diuinus, qui nequeat in tenebris esse, & amet clarissimā lucē. De parcissimo,

& tenuissimo, insuauique hominis cibo, ait Ecclesiastes, capit. 5. *Cunctis diebus vita sua comedit in tenebris.* Ex quo Thuanus cecinit insuauitatem cibi, inquiens:

Thuan.

--- Nigrantibus vndiq; cinctus
Triste caput tenebris malè gratas vescitur escas.

Quis nō insuaues, & tenues escas putet, quæ amant in tenebris glutiri? Atqui suauissimus cœlestis cibus, vt omni suauitate abundās, sic non sentitur, nisi vbi diuinitatis lumē in cordis humani irradiat notitia. Hæc dū in nobis effulgeat, statim vel odoratur panis diuinus. Vt dicat D. Ephrem in serm. de iudicio: *Hoc ergo restat nobis, misericors Christe, vt pleni gratia, & illuminatione gratiæ tuæ accedamus ad calicem tuum, vt proficiat nobis ad remissionem peccatorum, non ad confusionem in die iudicij.* Hæc ille: quasi innuens, tunc comedi cœlestem panem non ad confusionem, cùm comeditur inter lumina.

Ephr.

§. XVI.

Nec parua spes salutis nutritur, quæ cœleste conuiuium non respiciat.

IN se reuerti incipit adolescens, & aliqualem salutis spem nutrire, & statim clamat: *Quanti mercenarij patris mei abundant panibus!* Vel paruula salutis spes vbi nutriri incipit, simul & cogitatus, imò & appetitus incipit cœlestis cibi. Thren. 4. aiebat Hierem. *Paruuli petierunt panem nec erat, qui frangeret eis.* Paruuli sunt, & tamen in sua paruitate iam panem meminerunt cœlestem; non est enim dare vel paruulum de Deo, & salute cogitatum, quin & simul circa panem diuinum habendum cura versetur. D. Paschas. lib. 4. ait: *Paruuli petierunt panem, scilicet parui cogitatus, cùm de Christo, & sempiterna vita concipiuntur, mox requirunt panē illum, qui de cœlo descendit.* Vbi primùm oriūtur, de Deo, & salute vel paruuli cogitatus, iā cœlestem panem requirunt, iam velut catelli diuinæ mensæ micis inhiant. Hinc vocatus Iesus, vt sanaret filiā cuiuslibet Hierosolymitani Principis, cùm illā inuenisset defunctā, voluit etiam illi refundere vitam. Quid tunc? Ait Luc. cap. 8. *Iesus autem tenens manum eius, clamauit, dicens: Puella, surge. Et reuersus est spiritus eius, & surrexit continuò. Et iussit illi dare manducare.* Alios vocauit Dominus in vitam, nec iussit illis dare manducare; cur huic recenter rediuiuæ cibos apponi iubet? Adolescentem filium viduæ, & Lazarum solo imperio vocis vocat in vitam: puellam hanc & manu tenet, & pane cibat. Cur in puella magis? Exprimebantur ibi prima salutaris spei incunabula, quando primi de Deo, & salute cogitatus, adhuc pusilli, & paruuli, velut infantuli manu trahuntur. Ij ergo, licèt adeò paruuli sint, vt manu trahi indigeant, tamen iam requirunt cibum cœlestem, de cuius adipe nutriantur & viuant. Ex quo fatur Diu. Ambr. lib. 6. in Luc. *Vtinam meam teneat manum iustitia: spiritum auertat erroris: conuertat salutis: dare mihi iubeat manducare. Panis enim cœlestis Dei Verbum est. Inde & illa sapientia, quæ diuini corporis, & sanguinis sacrosancta altaria repleuit alimentis: Venite, inquit, edite panes meos, & bibite vinū, quod miscui vobis.* Expende ordinē, nimirùm, priùs petit manu teneri: ab spiritu erroris auerti, & conuerti ad spiritum salutis; tunc cibari contendit cœlesti, & supersubstantiali cibo, hunc enim in primis respiciunt vel paruuli de salute co-

Thre. 4. Pasch. Luc. 8. Ambr.

te cogitatus sit Dei sapientia deposcit, vbi sacram mensam instituit vt paruuli haberent quo possint crescere in salutem.
Prou.9. Prouerb. capit. 9. *Sapientia ædificauit sibi domum, excidit columnas septem. Immolauit victimas suas; miscuit vinum, & proposuit mensam suam. Misit ancillas suas, vt vocarent ad arcem, & ad mœnia ciuitatis: Si quis est paruulus, veniat ad me.* Vinum, & panem in altari proponit, nimirum, corpus, & sanguinem Christi Domini, & paruulos vocat ad cibū, vt innuat, quòd nulla, vel paruula spes salutis possit nutriri, quin saltim animo properet ad hunc cælestem cibum. Quis non amet cælestem hanc mēsam, panem hūc diuinissimum, ad quam necessum est, properent vel paruuli cogitatus salutis, vt vel de eius odore, vel de eius gustu possint nutriri. Nec mireris, quòd sic paruulis, & infirmis panis præparetur, & vinum, habet enim cœlestis hic cibus, etsi robustissimus, & pinguissimus, quòd se tēperet paruulis, & infirmis.
Exo.16 Exodi cap. 16. de cœlesti pane dicitur: *Appellauitque domus Israel nomen eius Man: quod erat quasi semen coriandri.* Panis cœlestis erat, & coriandri speciem referebat, vt ostenderet in se & virtutem panis, & oleris facilitatem, qua posset mãducari ab infirmis, & paruulis. D. August. ser-
August. mon. 91. de tempore, ait: *Tu ergo si vis manducare manna, si cupis suscipere verbum Dei scito illud minutum esse, & valdè subtile, sicut semen coriandri: habet enim in se aliquid oleris quo nutriri, & recreari possit infirmis, quia qui infirmus est, olera manducet.* Ne cadat animo paruulus, vel ob suam infirmitatem, vel paruitatē; sed magis instet in quęrēdo cœlesti pane, in quo inueniet oleris facilitatem, quã infirmitas capiat, & de qua alatur infantia.

§. XVII.

In Iesu vero, & viuo pane omnia abundant, sine quo esuries est, & penuria.

De mercenarijs patris ait adolescens, quòd abundant panibus, & meritò abundare dicūtur panibus, quando in pane vero, & viuo Iesu, & omnium abundantia, & immensæ diuitiæ percipiuntur. De Ioseph illo, qui à Pilato corpus Iesu accepit, vt mandaret sepulchro, ait Luc. cap. 23. *Et ecce vir nomine Ioseph, nobilis Decurio, vir bonus, & iustus, &c.* De eodem, Mat- Luc.23.
th. cap. 27. *Venit quidam homo diues ab Arimathia, nomine Ioseph, &c.* Lucas illū de iustitia laudat, Matthæus maluit in eo prædicare diuitias. Et cur Matthæus prætermittens iustitias hominis; solas eius proponit diuitias, nisi vt ostendat, quàm abundare, & ditescere soleat quis, eo ipso, quòd Christi Domini corpus accipiat. Ibi D. Ambros. ait: *Hunc Ioseph iustum dixit* Ambr.
Lucas, Matthæus diuitem. Et meritò diues hoc loco dicitur, vbi corpus suscepit Christi, suscipiendo enim diuitem, nescit fides paupertatem. Imò nullam non nescit penuriam, quãdo in viuo suscepto corpore Christi omnia abundant, quæ humana corda adimpleant. Quid aliud desideret, qui accipit à Deo pro mercede panem viuū, nempè corpus Christi? In eo sunt omnes & diuitiæ, & delitiæ, quibus infinitæ possint & impleri, & abundare creaturæ. Psalm. 147. *Lauda Hierusalē Dominum, lauda Deum tuum Sion: quo* Ps.147.
posuit fines tuos pacem, & adipe frumenti satiat te. Expende, quo dicatur ciuitas Hierusalem impleri, & satiari, nimirum, *adipe frumenti:* sed quid ad ciuitatis abundãtiam, & saturitatē, quòd frumenti adeps

sit, si cætera alimonia desint, ab abundantiam, & satietatem ciuitatis multa alia requirentur, sine quibus ciuitas infirma erit, & pauper. Cur ergo tota ciuitatis satietas, & abundantia constituitur in frumenti adipe? Non de quolibet frumento loquitur, sed de frumento vero, & viuo, nempè Iesu, in quo vno omnium inueniuntur & diuitiæ, & delitiæ, & abundantia. Ait D. Paschas. lib. de corpore, & sanguine Domini, cap. 9. *Hoc frumentum, corpus videlicet Christi adipem habet, & non solùm adipem, sed & omnes delitias: ita & potus sanguinis: Vndè, quod de petra mysticè manauit, nunc mel, nunc oleum, nunc aqua, nunc quoque potus dicitur: quia quidquid prægustare spiritualiter potueris, hoc totum ibidem inuenies.* Omnia abundant in vno Iesu pane viuo; quidquid concupieris, quidquid conducere potest vel ad delitias, vel ad diuitias ibidem inuenitur, vt extra hunc viuidissimum panem; sola sit macies, & penuria. Quò respiciens Isaias cap. 65. *Propter hoc, hæc dixit Dominus Deus: Ecce serui mei comedent, & vos esurietis: ecce serui mei bibent, & vos sitietis, &c.* Esto, quòd serui Dei comedant, cur necessum sit, quòd esuriant cæteri? Cibus seruorum Dei est panis cœlestis, nimirùm corpus Christi, quod vbi solis Dei seruis datur, necessum est, vt ijs abundantibus, & prandentibus, ad omnes reliquos solà fames restet. Cyrill. Alexandr. lib. 5. in Isaiam, tom. 6. *Comedent enim, inquit, qui seruiunt mihi. At vos esurietis. Nam qui natura, & verè Deum agnouerũt, delitiabuntur verè superis benedictionibus saginantes corda, accedentes ad viuificam mensam omnium nostrum Seruatoris Christi, panem vitæ edentes.* Meritò abundantibus, & prandentibus Dei seruis, cęteri esuriũt, quia tota abundantia, & copia in viuifica mensa, & pane Iesu viuo constituta est. Sic soli, qui huic accumbunt mensæ, & comedunt, & saginantur, & omnium benedictionum cumulo implentur; cæteros & macies, & dira fames premit. Hinc Ioel capit. 2. *Ecce ego mittam vobis frumentum, & vinum, & oleum, & replebimini in eis.* Putabãt Iudæi in præsenti corporale, & materiale frumentum debere intelligi, quando hęc omnia temporalia bona à Deo solent suis seruis concedi: sed certum est, non agi modò de frumento temporali, sed de viuo, & vero frumento, nempè Iesu. Vndè ergo colligitur, non de frumento temporali, sed de æterno, & cœlesti agi? Certissime colligitur ex his, nimirùm: *Et replebimini in eis:* repleri autem, & abundari bonis homo non potest, nisi in Iesu pane viuo, & vero. Ad hęc Rupert. ait ibi: *Frumentum corporale, vinũ, & oleum dona Dei sunt, & nonnumquam timentibus Deum dantur: sed frustrà dantur, & frustrà sumuntur, nisi vtentes istis operemur, vel quæramus frumentum illud, quod est Verbum Dei, scilicet Christus. Et vinum, & oleum, quod Samaritanus vulneribus illius, qui incidit in latrones, infudit. Quia nimirùm, de talibus veraciter dicitur: Et replebimini in eis. Sola namque hæc sunt, quibus repleri posset vsque ad sufficientiam vacuitas nostra mortalitatis.* Vt sibi homines persuadeant à solo Iesu posse venire & repletionem, & abundantiam omnium rerum.

Pasch. — Isai. 65 — Cy. Al. — Ioel. 2. — Rupert.

§. XVIII.

Et magna Dei virtus est, quòd peccatores per famem, & ęrumnas reducantur in bonam frugem; & magna eiusdem ira, quòd vel inter ærumnas adhuc inhæreant vitijs.

REuersus dicitur adolescens iste in se, non ipse ad se redijt: non

non enim opus est hominis, posse per famem, & ærumnas reuocari à vitijs, sed id potestatis est homine maioris, potestatis magnæ, & diuinæ. Peccata, & vitia per famē solent augeri, diuendi enim solet pro fame pudicitia, & nulli facinori parcitur pro pane. Superat ergo humanas vires, & magnam Dei arguit potestatem, quòd fames militet Deo, & destruat pec-
Ioel. 2. cata. Ioel cap. 2. *Reddam vobis annos, quos comedit locusta, brucus, & rubico, & eruca, fortitudo mea magna, quam misi in vos, & comedetis vescentes, & laudabitis nomen Domini Dei vestri.* Expende verba illa: *Rubigo, & eruca fortitudo mea magna.* Vndè hæc vilissima, & minutissima animacula vocari possunt fortitudo Dei magna? Deo cui militat æther, cui Angelorum phalanges assistunt, cui fulmina sunt præ manibus, quomodo possunt & locusta, & brucus, & eruca numerari, inter magnas eius fortitudines? Aduerte, quid post frugum omnium vastationem, & famem introductam à locusti, & erucis sequatur, nimirùm, *Comedetis vescentes, & laudabitis nomen Domini:* secuta est post vastitatem, & famem ab erucis, & locustis causatam nō morum perditio maior, vt assolet, sed & laudatio Dei, & diuini nominis inuocatio, & scelerum omnium castigatio: ex quo veraciter dicitur locusta, & eruca fortitudo Dei magna. Magnæ enim, & diuinæ fortitudinis opus est, quòd per famis ærumnas vitia tollantur, &
Ambr. Deus inquiratur. D. Ambros. lib. 3. Examer. capit. 16. fatur: *Magnam suam virtutem in locustis esse dixit Dominus, & brucho, eo, quòd diuina maiestatis offensa, magno moderamine sterilitatis Iudaicæ, atque inopiæ solueretur. Indigni enim erant, qui vterentur fœunditate terrena, qui terrarum læserant Creatorem. Et verè magnus, qui miserabili fame nefas tanta impietatis vlciscitur.* Quare non magna Dei virtus ostenditur, quæ nullo vibrato ferro, nullo iaculato fulmine, sed vna fame immissa, peccatorum expugnat munimenta, & viam aperit virtuti? Magna est Ducis & sapientia, & potestas, quæ absque sanguine per famem cogit rebelles in obsequiū naturalis Regis venire. Magna itidem est Dei sapientia, & virtus, quando per famem, & inopiam facit, quòd diuinæ maiestatis læsio, & offensa abeat in nihilum. Quòd autem sæuiente fame, & ærumna, adhuc homines non excitentur ad quærendam salutem, id magna est Dei ira, & extremæ perditionis signum. Psalm. 75: *Ab increpatione tua, Deus Iacob, dormitauerunt omnes, qui ascenderunt equos.* Deus in- *Psal.* 76
crepat, leo rugit, & adhuc homines somno incumbunt: sanè nullo magis ostenditur increpantis Dei ira. Præclarè D. August. ibi: *Incre-* *Augus.*
pat Deus, & dormis. Magna ira increpantis est, magna ira. Increpatio Dei, supplicium Dei adest, flagellum famis, vel ærumnarum pro foribus est, & tu adhuc vitiorum somno sepeliris, nec inter maiorū voces, & gemitus excitaris, vt quęras salutem. Quis neget hoc pertinere ad magnam Dei iram? Fallar, nisi qui sub flagello ærumnarum constitutus, adhuc dormit, nec excitatur ad quærendam salutē, non reseruetur tradēdus æterno carnifici. Ps. 76. *Dedit ærugini fructus eo-* *Psal.* 76
rū, & labores eorū locustæ. Et occidit in grādine vineas eorū, & mores eorū in pruina. Et tradidit grādini iumēta eorū, & possessionē eorū igni. Misit in eos irā īdignationis suæ; indignationē, & irā, & tribulationē: immissiones per Angelos malos. Vniuersas fruges dū vastat, miserabilissimā famē induxit, & post totam hāc vastitatem, & famem, dicit: *Misit in eos iram suam,*

suam, immissiones per Angelos malos. Cur tot calamitatib. addit iram? Cur fame enectos malis Angelis tradidit? Meritò, qui sub flagello famis à Deo immissæ adhuc dormierunt, nec excitati sunt, durissimo gehennæ traduntur carnifici. Rupert. lib. 2. in Exod. cap. 3. *Rectè percussori traduntur Angelo malo, postquam subijci noluerunt per semetipsum corripienti, & decem plagis ad pœnitentiam inuitanti Deo.* Quos plagæ immissæ non excitant ad salutem quærendam, excitabit iam frustra æterni carnificis flagellum. Huc reuoca dicta tom. 1. lib. 4. c. 5. §. 8. & cap. 1. §. 15.

Rupert.

Luc. 15. Surgam, & ibo ad patrem meum, & dicam ei: Pater, peccaui in cœlum, & coram te; iam non sum dignus vocari filius tuus: fac me sicut vnum de mercenarijs tuis. Et surgens venit ad patrem suum.

§. XIX.

Hoc maximè diuinum est, quòd inter ipsas acceptas iniurias, & contumelias, possis benignus, & veniæ largitor credi.

ET cœlestia omnia, & ipsum Deum iniurijs affectum meditatur hic adolescens, & nihilominùs inter Dei seruos admitti postulare decernit. Cœlum vides, & simul Deum tuis laboribus offensum, ô adolescēs, & munera à Deo petis? Clamas te in cœlum, & Deū peccasse, & inter hæc, dona à Deo obtinere contendis? Cur non magis iniurias Deo illatas abscondis, vt sic securior ab illo beneficia accipienda spares? Sanè is est Deus, & eius spiritus, qui inter acceptas iniurias, munerum largitor possit credi. Apud Gen. cap. 32. cùm Iacob nocte quadam solus oraret: *Ecce vir luctabatur cum eo vsque mane, & cùm præualuisset Iacob, dixit ei Angelus: Dimitte me, iam enim ascendit aurora. Respondit Iacob: Nō dimittam te, nisi benedixeris mihi.* Iacob Angelum superat, & vincit, & à victo benedictionem flagitat; Angelum detinet brachijs, arctat amplexu, & fortiter cōstringit, & simul munera benedictionis contendit. Victus aptior est ad effundendas lacrymas, ad gemitus proferendos, ad vindictā meditandam, quàm ad munera præstanda. Cur Iacob non magis à victo vindictam sibi timet, & cauet, quàm munera petit? Sanè erat in hoc victo Deus, Christus, qui vel inter ipsas iniurias acceptas, munerum distributor potest & credi, & sperari. Rem pulchrè attigit Euseb. Gallican. hom. 8. de Pasch. fatus: *Quid est hoc? Qui vincitur, benedicit. In Iacob ergo Iudæorum populus, in Angelo Christus agnoscitur. Præualuerūt ad tempus in Christi passione Iudæi; in eo impietate sæuientes præualuerunt; quando occiderunt. Ergo cùm vicisset Iacob, benedici tamen se à victo posse cognouit.* Quando Deus Christus erat, qui vincebatur, qui percutiebatur, qui iniurias penè innumeras sustinebat, sic se gerebat, vt simul omnium benedictionū largitor posset credi. Fœlix Iacob, fœlices nos homines talem Deum nacti, quem & offendimus, & iniurijs implemus, & hæc clamātes, & profitētes, certo certius credimus, ab illo nos posse & benedictiones, & munera obtinere, impetrare. Quid magis diuinum? Et quid in

Gen. 32.

Euseb.

Deo mirandum magis? Abacuc, cap.3. ait: *Domine, audiui auditionẽ tuam, & timui: Domine, opus tuum in medio annorum viuifica illud. Cum iratus fuerit, misericordiæ recordaberis.* Vbi dicit, *Audiui auditionẽ tuā*, de ea auditione loquitur, qua Deus apud peccatores malè audit; & vt Rupertus putat, quia iniurias, contumelias, blasphemias à suo populo excipiebat auribus. Vates ergo fatetur, se Deum vidisse impleri contumelijs, iniurijs affici; quid tunc? Timore correptus expectat fulminari? Absit; quin visis iniurijs in Deum iaculatis, clamat: *Domine, opus tuum viuifica illud.* O bone, tempus est nunc, quo Deus attendat hominum viuificationi? Quando totus apparet positus ad sustinẽdas iniurias ab hominibus illatas; quando vniuersi in eum contumelias, & blasphemias congerebant; quippè ait Matth. cap.27. *Prætereuntes autem blasphemabant eum: similiter & Principes Sacerdotum illudentes eum cum Scribis, & Senioribus. Idipsum autem & latrones, qui crucifixi sunt cum eo.* Nullus est, apud quem malè nō audiat Deus; à quo iniuriam non accipiat, & tamen ab illo sic iniuriato, & contumelijs pleno petis, vt incumbat vitæ dandæ? Equidem is erat Deus, qui patiebatur, qui inter ipsas iniurias persequẽtium posset credi, & cognosci largitor gratiæ. Quò respexero Septuag. legentes hunc locum: *Domine, audiui auditum tuum, & timui: Domine, consideraui opera tua, & obstupui: in medio duorum animalium cognosceris.* Et quis videns Deum inter cōtumelias, inter iniurias à prætereuntibus, à Principibus, ab ipsis iniquis crucis latronibus acceptas, non timeret? Sanè inter hæc timẽdus Dominus ostendebatur, sed & in hoc magis mirabilis, quòd inter ipsas latronū blasphemias, adhuc largitor gratiæ cognoscebatur, adoptans in filium, illum, qui vt seruus malus erat damnandus. Iniuriæ Dei audiuntur, proponuntur, & inter illas ab iniuriato munera petuntur, sperantur, imò dantur. Chrysolog. serm. 68 *Pietatis erga se tantæ considerans tunc opera, admirationis tremore concussus est, & pauore Vates Adoptatum se tunc stupuit in filium, quando perdiderat ipsius fiduciam seruitutis.* Quando vt seruus nequam repellabat in Deum, innumerasque iniurias iaculabat, quas in se retorquendas timeret, tunc cognoscit cum ingenti admiratione, & stupore, se à Deo iniuriato posse benedici, & sentit se in filiū ap[...]at. Ad hæc D. Cyprianus, serm. de montibus Sina, & Siō, ait: *Tunc Iudæi intellexerunt, se offendisse Deum, & in luctum conuersi sunt, & fuit exacerbatio. Eo enim tempore, quo in ligno crucifixus pependit, dies fuerunt Azymorum, qui sunt dies festi Iudæorum. Eo die metuentes factum esse terræmotum, & cœli fragorem, prostrati in faciem, in terra plāgentes in luctu conuersi sunt: & in ipsa passione compleuit propheticum dictum Amos. 8. Et conuertam dies festos eorum in luctum, & cantica eorū in lamentationē.* Cùm maiores contumelias Iudæi in Dominū iactabant, sic Dominus illis ostendebatur, vt ab eo benedictionem obtinendam per lacrymas, & luctū sperarēt. Is enim est spiritus diuinus, qui inter ipsas iniurias acceptas credi, & cognosci potest dator gratiarum.

Abac. 3

Mat. 27

Septua.

Chrysol.

Cypr.

§. XX.

Vera peccatorum pœnitentia eleuat hominem ad sublimiorem gratiam.

Ecce tibi non paruum veri pœnitentis iudicium, nimirùm,

Sur-

Surgam, & ibo, &c. Vndè enim & fames, & porcorum squalor potuissent surgendi & desiderium, & virtutem suggerere, nisi de pœnitentiæ veræ suffragio? Ij sunt pœnitentis squalores, qui vel aridum truncum in vitam alant, & ascẽdere in fructus faciãt. Cant. 3. *Quæ est ista, quæ ascendit per desertum, sicut virgula fumi ex aromatibus myrrhæ & thuris, & vniuersi pulueris pigmentarij?* Vbi noster posuit, *sicut virgula*, Septuag. habent, *sicut truncus:* Nissenus, *sicut virgulta*. Nec admiratione vacat, quòd truncus arboris dicatur ascendere: sanè truncus intelligitur omni radice, & fronde viduatus, & fumo, & puluere obsitus: quomodo potest ali, quomodo potest virtutem ascendendi, & crescendi capere? Quod à natura nõ potest fieri, hoc faciũt pęnitentiæ veræ squalores, & labores, qui dum adsint, etiam aridũ lignum facient exurgere in fructiferam arborem. Do Diu. Greg. Nissen. homil 6. in Cant. *Hoc est quod maiorem affert stuporem, cerni caudices in altum ascendere, & crescere. Quod autem alit caudices, non sit terra pinguis, sed squalida, arida, & deserta. In quonam ergo radices agũt hi trunci, & vndè augentur? Radix quidem eius est puluis aromatum. Desertum, vt videtur, est causa, quod ipsa sicut virgultum ascendat in altum.* Vbi audis myrrhæum puluerẽ, vbi desertum audis, carnisque macerationem, & animi pœnitentiã ibi percipis, non dubites, aridissimos etiam, & deiectos truncos reuiuiscere posse, & velut viuida virgulta exurgere in fructiferas arbores. Vel puluis, & cinis pœnitentiæ valet, vt deiecti trunci exurgant, & mirum in modum augeantur. Ait Psalm. 1. *Et erit sicut lignum, quod plantatum est secus decursus aquarũ, quod fructum suum dabit in tempore suo, & folium eius non defluet.* Hoc habuit, qui in paradisi consitione plantatus fuit homo; dum ibi erat, dum peccatum non nouerat, proculdubio ligni fructiferi, & succo, & pulchritudine pleni speciem repræsentabat. At postquam à paradiso eiectus, viuido fonte caruit, in terra peccati, & maledictionis habitauit, & spinis & sudoribus additis, vndè potuit succi semper virentis virtutem instaurare? Vndè potuit ad alta consurgere? Quod præstabat viuidus fons in paradiso, hoc in terra peccati præstat & puluis, & labor, & squalor verę pęnitentiæ, quæ vel aridissimos truncos facit exurgere in fructiferas arbores. Ad hæc Tertul. lib. de pęnit. ad illam exhortans, ait; *Rape occasionem inopinatæ fœlicitatis, vt ille, nihil quondam apud Deum, nisi stilla situlæ, & area pulu[is], & vasculum figuli, arbor exinde fias illa, quæ penes aquas seritur, & in folijs perẽnat, & in tempore suo fructus agit: qua nõ ignem, non securim videbit.* Ecce tibi, quã inopinata fęlicitas ab squalore, & contritione pœnitẽtiæ nascatur; mediãte enim illa, qui vel pulueris instar, vel cõfracti vasculi iacebat, exurgit in arborẽ, & ad alta tendens, mirificos salutis fructus affert. Huc traho illud Ioelis capit. 2. *Nunc ergo dicit Dominus: Conuertimini ad me in toto corde vestro, in ieiunio, & in fletu, & in planctu. Scindite corda vestra, & non vestimenta vestra.* Et cur scindi corda iubet? Cur non magis sibi integra reseruari mandat? An cor scissum magis fructuosum Deo, quàm integrum? Fallar, nisi in pœnitentiæ operibus, arborũ augmẽta Dominus meditabatur; vt enim scissio, & putatio ramorum solet esse causa, quòd arbor exurgat altiùs, sic vbi pęnitentiæ scissio adsit cordi, fies viuidissima arbos, diuite fructu surgens in astra Et quẽ non ditiorem, & altiorem vera pœnitẽtia fa-

Cant. 3.

Gregor. Nissen.

Psal. 1.

Tertull.

Ioel. 2.

tia faciat? Hominem in innocentia constitutum dum creans Dominus, Genes. 2. *Spirauit in faciem eius spiraculum vitæ*. Verùm hunc prodigum filium in se reuersum, & reuertentem ad patrem, dum excipit pater: *accurrens cecidit super collum eius, & osculatus est eum* Non solùm spirat in faciem eius spiraculum vitæ, sed os ori applicat, & exosculatur. Et cur exosculatur, nisi vt ostendat, maius augmentũ gratię in pœnitentem delabi? Aiebat Diu. Bernard. serm 16. in Cant. *Os ori applicuit, iteratò spirans in faciem meam spiraculum vitæ, sed sanctioris, quàm primò: nam primò quidem in animam viuentem creauit me: secundò in spiritum viuificantem confirmauit me.* Sic in reformatione per pœnitentiam altiùs exurgere solet gratia. Vt dicat Diu. Chrysolog. serm. 3. *Apud cœlestem patrem filius surgit plus de venia, quàm corruit de reatu.*

Gen. 2.

Bernar.

Chryso.

§. XXI.

Vera, & vtilis pœnitentia cœlesti innititur patri.

VErè, & fructuosè pœnitentis consilium illud erat: *Surgam, & ibo ad patrem meum*; vanè enim exurgere in altum sperat pœnitentiæ arbor, nisi de accepto fulcro diuini patris, De pœnitentis progressu aiebat Cantic. 3. *Quæ est ista, quæ ascendit per desertum, sicut virgula fumi, &c.* Vbi noster habet, *sicut virgula fumi*. Legit Diu. Ambrosius, lib. de Isaac, cap. 5. *Quæ est ista, quæ ascendit à deserto, tanquam vitis propago.* Et quidem de vite ait Tertullianus, libro de anima: *Video & vitem adhuc tentram, & impuberem, intelligentem tamen iam opera sua, & volentem alicubi adhærere, cui innixa, & innexa proficiat.* Sic vitis nascitur, vt vel à prunis pampinis intelligat, se fulcro egere, à cuius brachijs exurgat in altum. Verè in hoc pœnitentis anima similis viti propagini, quando nullum potest firmum facere gradũ, nisi Patris diuini spectet brachia, quibus nitatur. Apud Lucam, cap. 23. ascendens Iesus crucem, statim ait: *Pater, dimitte illis, non enim sciunt, quid faciunt.* Hęc verba dedit Iesus, hoc petijt à Patre, & in se reuersus latro, ait: *Et nos quidem iustè, nam digna factis recipimus: hic verò nil mali gessit. Et dicebat ad Iesum: Domine, memento mei, cùm veneris ad regnum tuum. Et dixit illi Iesus: Hodie mecum eris in paradiso.* Ecce tibi latronem pœnitentem, & scelera sua confitentem; qua pœnitentia duce, ad paradisum statim euolauit. Vndè pœnitentia latronis habuit sic in altum ascendere? Sanè id habuit de cœlestis Patris brachijs; vbi enim audiuit latro, diuinum Patrem à Iesu inuocari, ab illoque pro persecutoribus, & blasphemantibus veniam postulare, eam inde scelerum pœnitentiam animo concepit, quæ nullo passionis turbine potuit eradicari, sed facta arbor creuit vsque ad astra. Ad hæc ait Diu. Hilarius in Psal. 1. *Huic itaque ligno beatus ille vir similis fiet, cùm translati latronis in paradisum modo, secus decursus aquarum & ipse plantetur, & fiet beata illa, & nouella plantatio, quam Dominus significat, cùm de aliena plantatione queritur, dicens: Omnis plantatio, quam non plantauit Pater meus, eradicabitur.* Pulchrã & nouellam pœnitentiæ plantationem Pater diuinus plantauit in animo latronis: de Patris enim nomine audito sic suam pœnitentiã firmauit, vt nullis turbinibus potuerit eradicari. Fœlix ille, qui ad huius latronis modum pœnituerit, diuinum aspiciens largitorem veniæ Patrem; hæc plantatio non era-

Cant. 3.

Ambr.

Tertull.

Luc. 23.

Hilar.

eradicabitur, sed ad perfectam regni possessionem euolabit. Tãdem aliquando pœnituit Iudã criminis Mat. 27. sui; quid tunc? Matth. cap. 27. *Pœnitentia ductus, retulit triginta argẽteos Principibus Sacerdotũ, & Senioribus, dicens: Peccaui, tradens sanguinem iusti.* Dum dicitur pœnitẽtia ductus, simul in eo pœnitentiæ bona plantatio recognoscitur; ait e- Pasch. nim Diu. Paschasius, lib. 12. in Matthæum: *Nisi in eo aliqua bona plantationis natura esset, virtutem pœnitentiæ, ac iustitiæ sentire omninò non posset.* In se aliqualẽ virtutem pœnitẽtiæ sentit, & in Iesu virtutem iustitiæ agnoscit, cùm pœnitentia ductus, clamat: *Peccaui, tradẽs sanguinem iusti.* Cur hæc bona pœnitẽtiæ plantatio non magis adoleuit? Cur tàm citò eradicata euanuit? Totus clamãs Iesu iustitiam, dum ait: *Tradidi sanguinem iusti*, nihil meminit paternæ misericordiæ, & ideò pœnitentia nihil paternũ spe- Leo. ctans, conseruari nõ potuit. Id innuit Diu. Leo, serm. de passione, aiens: *Maligno cordi nil vmquam documentorum misericordia Saluatoris insederat.* Vbi nihil misericordiæ, nihil paternum in Deo meminit, cur funditùs non pereat eius pœnitentia?

§. XXII.

Indignissimum est, quòd nomini facta minimè respondeant.

Filius Dei vocari abnuit adolescens hic, vbi dicit: *Non sum dignus vocari filius tuus*: & meritò; indignissimum enim est, id vocari, quod opera minimè exprimãt. Hebræorum nationem de Israelis appellatione gloriantem, sic pungit Basil. Seleuc. Diu. Basilius Seleuc. orat. 19 *Nomen, quo tu appellaris, Dei cogniti argumentum est, vt amplius incredulitatem tuam patefaciat. Cur igitur appellationi, cuius virtute cares, contumeliam irrogas? Quid gestas cognomen, quod per sonæ probrosũ? Factis appellationem impugnas, & calũnia nomen tuum afficis.* Aduersarius operibus nomẽ qui portat, nõ tantum de nominis gloria, quantũ de operũ turpitudine capit; nescit enim nomen sine re nominis nõ augere dedecus, non inferre pudorẽ. Id cauens prudens illa Noemi, cùm & ætatis flores, & diuitias amitteret, clamabat, Ruth cap. 1. *Ne vo-* Ruth. 1. *cetis me Noemi, id est, pulchram: sed vocate me Mara, id est, amaram, quia amaritudine valdè repleuit me Omnipotens.* Meritò detrectat vocari Noemi; vt enim notat Febardentius, maximo illi erat pudori, fœlicitatis nomen præseferre, cùm adeò calamitosa esset. Nec solùm pudorem infert nomen sine renomine, sed & insaniam denotat hominis adeò inaniter præseferens nomẽ. Hinc Genes. 3. post mulierem ad- Gen. 3. dictam morti, post auditam illam sententiam, *Puluis es, & in puluerẽ reuerteris: Et vocauit Adam nomen vxoris suæ Euam, eo quòd mater esset omnium viuentium.* Audit in puluerem reuertendam vxorẽ, & immediatè vocat eam Euam; id est, vitã, & matrem viuentiũ, quo nihil insanius putat Rupertus; quippè li- Rupert. br. 3. in Genes. cap. 26. ait: *Et nunc in præsentiarum audiebat, puluis es, & in puluerem reuerteris, & sic vtraque morte, corporis scilicet, & animæ iam mortuus, & adhuc moriturus erat, tam ipse, quàm vxor sua. Quid ergo insanius, quàm in illo talis causæ iudicio illam nuncupare Euam; id est, vitam, quæ nec saltem habebat vitam; dicere matrem cunctorũ viuentium eam, quæ potiùs mater est cunctorum morientium?* Sanè insanientiũ est gloriosa nomina iactare, & opera præseferre turpissima, & cum vitæ inscriptione ostendere in ope-

ribus

ribus fœtida mortuorũ sepulchra. Quam notatu inurebat Dominus Episcopo Sardis, Apocal. 3. dicens: *Angelo Ecclesiæ Sardis, scribe: Noui opera tua, quia nomen habes, quòd viuas, & mortuus es.* Pulchrè enim abludit nomine Sardis, qui lapis pretiosus est; vulgò carnelina dictus, quia viuidæ carnis imitatur colorem, vt notat Rupertus; quasi diceret, in nomine lapis est pretiosus, in re lapis sepulchralis; in nomine velut sarda, seu carnelina viuidum imitaris nitorẽ, in re velut sepulchri marmor & putredinem, & ossa mortuorum vomis. Quid insanius, quàm velle sic confundere nomina? De sanctissima virgine, quæ vocabatur Digna, locutus Diu. Eulogius, lib. 3. Memor. Sanct. cap. 7. ait: *Hæc autem puella cum pro summa humilitate, atque obedientia, inter conuirginales vltimam se iudicaret, essetque incredibili apparatu obsecundatrix, numquam tamẽ appellari se Dignam patiebatur, dicebatque cum lacrymis: Nolite me Dignã vocare, sed magis indignã, quia cuius meriti sum, etiam nomine debeo insigniri.* Flebat humillima, & sanctissima virgo, dum se audiebat eo nomine vocari, à quo putabat longè abesse factis. Et re verà, plangenda res est, quòd opera tua minimè correspondeant nominis vocabulo.

Apoc. 3

Eulog.

§. XXIII.

Salutis nostræ negotia quàm primùm per agenda sunt.

SImul dixit in corde suo, *Surgã, & ibo ad patrem, &c.* & statim subditur, *& surgens venit, &c.* Non in futurum distulit, non turpiter correptus iacuit, sed vt primùm ruinam suã animaduertit, & decreuit surgere, & ire ad patrem, & de facto surrexit, & abijt. Bonus ille pœnitens Dauid, Psalm. 60 *Sic psallam nomini tuo, Deus in sæculum sæculi, vt reddam vota mea de die in diem.* Expende spatium adimplẽdi animi decreta circa salutẽ facta, nimirùm *de die in diẽ:* illa ipsa dies, quæ te videt decernẽtem, vt saluti operam naues, illa ipsa te videat operantem. Ait D. Valerianus, homil. 4. *Numquid dixit de anno in annum? Sed dixit, de die in diem. Omni ergo die operandum nobis est, debitum autem Deo, & promissum munus non est tẽpore prolongãdum.* Væ, qui ruinam animæ suæ videns, & illam vitare decernit, & nihil agit, vt vitet; sed expectat, & reexpectat. Salutare est, quod animo circa animæ salutem decreueris, statim operibus exhibere; quælibet expectatio maligna est, imò non est expectatio, sed somnolentia, quæ hostibus victoriam decernit. Ausus est Dauid intrare medium Saulis exercitum, & dum per medios milites armatos intrat, nullus in illum arma mouet. Cur sic nullus inimicum præsentem auertit? Ait textus: *Omnes dormiebant, quia sopor Domini irruerat super eos.* Non sufficeret, quòd omnes dormissent, nisi dormisset illo sopore, qui à Deo tradente illos hostibus suis processit. Væ tibi, homo, quando præsente hoste, sic permitteris soporari, vt hastam manu tenens, qua decreueras hostem cõfigere, nihil efficias, sed totus hæreas. Pulcherrimè Saluianus, libro. 6. de gubernat. pingit suorum, etiam in periculo mortis viso, somnolẽtiam. *Tanta animorum, vel tanta potius peccatorum cæcitas fuit, vt cum absq; dubio nullus perire vellet, nullus tamen id ageret, ne periret. Totum incuria, & segnities, & somnolentia possidebant, secundùm illud: Quia sopor Domini irruerat super eos: sopor enim infunditur, vt perditio sequatur.* Quid familiarius etiam hoc nostro sæculo? In-

Psa. 60.

Valer.

Saluia.

lo? Innumeri vident animæ suæ stragem, norunt imminẽtem ignẽ æternum, dæmoniorum exercitus paratos iam iam ad inuadendum, & tanta est cæcitas, vt cùm nemo perire velit, vt cùm omnes decernant perditionem cauere, vix inuenitur, qui faciat, ne pereat. Præ manibus arma habent, quibus hostes confodiant, propè sunt virtutum opera, exercitia sancta, sacramentorum iacula; sed sic totos occupat incuria, segnities, & somnolentia, vt videãtur illo sopore correpti, quo perditioni destinentur.
Psal. 75 Psalm. 75. *Ab increpatione tua, Deus Iacob, dormitauerunt omnes, qui ascẽderunt equos Tu terribilis es, & quis resistet tibi, ex tunc ira tua.* Quantũ hoc malum fuit ad tãtam Dei irã excitandam, quòd paulisper dormitassent? Equidem de virginibus
Mat. 25 dicitur, Matth. 25. *Dormitauerunt omnes*: & nihilominùs illarũ quinque in thalamos suos sunt assumptæ cœlestes. Cur ergo in præsenti diuinæ iræ destinantur omnes hi, qui dormitauerũt? Non solùm dormitauerunt, sed dormitauerũt ab increpatione Dei, dum haberent equos; hoc est, sentientes, & noscẽtes Deum increpãtem, & ruinas, & perditiones minitantẽ, imò inferentem; & simul ad manũ tenentes velocissimos equos, quorũ pernicitate euadere potuissent, tamẽ se somno, & sopore corripi siuerunt, vt nihil salutare perficerent. Qui sopor malignior, & vicinior perditioni? Dormitio hæc, obdu-
Ruffin. ratio cordis est. Ait Ruffinus, & pergit: *Ecce ipse Deus Iacob increpat peccatores: intonat iras suas: minatur iudicium: minatur æternales pœnas. Inter tanta tonitrua adhuc dormiũt, adhuc vitam veterem nolunt damnare, neque in nouam vigilare. Duritia enim cordis, ab dormitio ista est.* Lapideus iste torpor est, & homo qui sic torpet, lapide durior, inuenitur, & ira diuina reseruatur fulminandus. Ait Psalm. 72. *Domine, in ciuitate tua imaginem eorum ad nihilum rediges.* Cur imaginem eorum, & nõ magis eos? Equidem ij sunt, qui sub nomine imaginis intelliguntur à Deo conterendi, qui lapideas imagines imitãtur in moribus. Vt enim lapidea statua est in platea, & inter tonitrua, atque fulmina hærens, nec manum mouet, vt caput operiat, nec pedem vt tempestatem fugiat, quo fit, vt fulmine dissipetur. Sic peccatores lapidascunt, vt inter minas Dei, & notissima pericula, cupientes nõ perire, nihil faciunt, ne pereant, vt qui instar lapidearum imaginũ viuunt, instar earum in perditionem veniant.

Luc. 15. Cùm autem adhuc longè esset, vidit illum pater ipsius, & misericordia motus est, & accurrens cecidit super collum eius, & osculatus est eum.

§. XXIV.

Dei misericordes oculi, salutares sunt illis hominibus, qui operibus salutis incumbunt.

DVm in se reuersus adolescẽs meliorem iam viã arripuisset, illum venientem pater conspexit, & misericordia motus accurrit illi, & oscula dat. Et quidem & anteà illũ videbat pater suus, quãdoquidem nihil est, quod possit latere oculos diuinos; sed quamuis

anteà

anteà pater misericors filium videret, nec accurrit, nec illi osculo dat signum salutis. Et cur, qui anteà videns filium, in nulla, nunc in tot signa misericordiæ mouetur? An modò pater magis pater, magis misericos quàm anteà? Absit; pater idem est modò, quàm anteà, filius alius est: anteà nihil salutis operabatur filius modò; videt illum pater suum currentem in viam mandatorum, & ideo accurrit, & tot misericordiæ efficacis signa pandit. Exod. capit. 3. *Vidi afflictionem populi mei in Aegypto, & clamorem eius audiui, propter duritiem eorum, qui præsunt operibus, & sciens dolorem eius, descendi, vt liberem eum, &c.* Fœlices, qui sic affecti, sic clamantes sistuntur oculis diuinis, numquam non à diuinis oculis multa veniunt bona in salutis operatores. Ait Diu. Basilius Seleuc. oratione. 26. sub Dei nomine: *Vidi Israelitarum gregem morbis deuinctũ: vidi ouile Dei abysse in dæmonum diuersorium: vidi gregem à dæmonibus haud secus, quàm à lupis laniatum. Et quæ conspexi, non despexi.* Nesciunt diuini oculi despicere, quem conspiciunt, præcipuè si operantem conspiciunt. Nouimus Deum in Niniuitas iratum, ad quos Ionas mittitur, qui instãtem Dei vindictam insinuet; & ecce Niniuitę terrore conculsi, pœnitentiam arripiunt. Quid tũc Deus? Ionæ cap. 3. ait: *Et vidit Deus opera eorum, quia conuersi sunt de via sua mala, & misertus est Deus super malitia, quam locutus fuerat.* Vt vidit Deus, vt misertus est; sed vt vidit pœnitentes, vt vidit clamantes, vt vidit nauantes operam acquirendæ salutis. Pulchrè D. Basil. Seleuc. orat. 12. *Dei namque in homines procliuior aspectus accedentem suspicit pœnitentiam: supplicanti paret: sedat lacrymantem: lamentanti condolet: denique victoriam reportare iubet.* Maximè, fateor, procliuis est in homines Dei aspectus; sed vbi procliuior est, opera spectat, ne te sine operibus credas diuinis obtutibus. Vndè Exod. cap. 2. de Israelitis apud Aegyptios laborantibus ait: *Ascenditque clamor eorum ad Deum ab operibus. Et audiuit gemitum eorum, ac recordatus est fœderis, &c.* Expende, vndè clamor Deo gratus ascendit, nimirùm, ab operibus. Id quod notans Origenes, homil. 2. in Cantic. fatur: *Vbi refert, ingemuisse Israelem, non dicit à luto, neque à latere, sed ab operibus suis, inquit; propter quod & subiunxit: Quia exaudiuit Dominus gemitus ipsorum, cum vtique non exaudiuit eorum gemitum, qui non ex operibus suis clamarunt ad Dominum.* Dum nihil salutare operaris, vanè speras à Domino salutem: vanissimè tete diuino sistis obtutui, vt ab oculis diuinis laueris, nisi tu operibus salutaribus incumbas. Lucæ, capit. 19. de Iesu ad Hierosolymitanam vrbem eunte dicitur: *Et cùm appropinquauit, videns ciuitatem, fleuit super illam, dicens: Quia si cognouisses & tu, & quidem in hac die tua, quæ ad pacem tibi; nunc autem abscondita sunt ab oculis tuis, quia venient dies in te, & circumdabunt te inimici tui, &c.* Ecce tibi, Iesus Hierosolymam videt; imò videns illam sub hostilibus iaculis, sic pientissima eius viscera commouentur, vt ingentem lacrymarum copiam profundat. At inter adeò misericordes, & teneros aspectus, qui misericorditer ad fletum mouetur, nonne & mouetur ad liberandam ciuitatem, ad repellendos hostiles incursus? Absit; non enim ea est Dei misericordia, quæ impœnitentes liberet, quantumuis eos videat, & doleat cruciari ærumnis. Rupertus, lib. 1. cap. 1. in Naum: *Videns ciui-*

Exod. 3. Basil. Seleuc. Ion. 3. Basil. Seleuc. Exod. 2. Origen. Luc. 19. Rupert.

ciuitatem Hierusalem, fleuit super illam, & tamen non liberauit eam, vt non circumdarent eam inimici eius vallo. Impossibile enim est, eum iniustè quid agere, iniustè misereri, vel parcere, nisi praeunte pœnitentiæ humilitate. Adfuit in Deo misericordia tanta, quæ eum impulit in fletum, propter Hierosolymæ mala, & tamen cùm facilè posset, minimè ea auertit, quia nulla erat Hierosolymitis salutis operatio.

§. XXV.

Nuda cuiusque facta inspicienda, vt probari debeant, nisi velis falsò iudicare, quod semper homines faciunt.

VEnientem nudum amplectitur, & osculatur pater, postmodùm petiturus vestes, calceosque, & annulum, quibus & vestiatur, & ornetur Et cur non priùs ornari, & vestiri iubet, & vestitum, & ornatum amplexu, & osculis excipit? Cur maluit priùs oscula porrigere, quàm vestes? Bonus pater, & iustus daturus fauorem osculi, non expectat vestes, & ornatus externos; sed nudum omni extrinseco respectu filium conuenit; nudè enim, & secundùm se expectari debent cuiusque facta ab illo, qui velit iustè procedere. Sic de Deo aiebat Naum, cap. 1. *Dominus patiens, & magnus fortitudine, & mundans non faciet innocentem.* Non facilè intelligitur, quid sit, quòd Deus mũdans non faciat innocentem; crediderim ego, hoc spectare ad integerrimam æquitatem, & iustitiam Dei, quòd nimirùm ipse non mundet, non ornet, vt de solo ornatu eius extrinseco, appareat quis innocens. Vitium est enim familiare hominibus, quòd ipsi mundantes faciunt innocentes amicos, & familiares suos; nihil nudum in illis contemplantur, sed etiam nociuissima facta pro affectus sui optatis, sic vestiunt, sic affictis circumstantijs exornant, sic de communi hominum fragilitate, de subreptione, de inaduertentia philosophantes componunt, vt inter ipsa facinora appareant innocentes. Non sic Deus, non sic iustus, & æquus, sed ablatis coloribus, extrinsecisque respectibus, nuda cuiusque facta respicit, vt improbet, vel probet. Ad hæc Rupertus, ibi: *Iustus in eo, vt mundans non faciat innocentem; id est, vt quæcumque mala, vel nociua sunt, auferens, nullam accipiat personam, sed solam respiciat causam, vt eum, quem culpa facit nocentem, etsi ille sit, qui simul dulces capiebat cibos, homo vnanimis, dux suus, & notus suus, non per proprium fauorem dimittat impunitum, velut innocentem.* Non aliter, quàm prout in se sunt, nudè sumpta hominũ facta permittit Deus sibi sisti; fucos omnes, & ornatus extrinsecùs venientes prorsùs excludit, quo iustam, & æquam approbationem, vel reprobationem facinoribus præstat. Et quis nuda merita inspiceret, nisi Deus? Sanè id non est humani iudicij, penes quod nihil apparet sine fuco, & ornatu iudicantis affectus. Quò spectans Ecclesiastes, capit. 3 aiebat: *Cuncta fecit Dominus bona in tempore suo, & mundum tradidit disputationi eorum, vt non inueniat homo opus, quod operatus est Deus.* Expende, quod opus bonũ à Deo inspiratum, & in nobis effectum à nullo homine cernitur, à nullo inuenitur? Quia omnia sæcularia tradita sunt disputationi hominum, non nudè considerantur, non

Marginalia: Naũ. 1. — Rupert. — Eccl. 3.

non simpliciter inuestigantur; sed præmissis longis ratiocinationibus, à causis, ab effectibus desumptis, quo vniuersa, quæ cupiunt homines, faciunt probabilia. Hoc clariùs attigere Septuag. legentes: *Vniuersa quæ fecit bona in tempore suo; & quidem omne sæculum dedit in corde eorum, vt non inueniat homo opus, quod fecit Deus.* Non equidem traduntur hominibus res, prout in se sunt, nudè consideratæ, sed vt prout sunt cordi eorum: hinc nascitur, quòd nullum verũ opus inueniatur ab homine, sed fraus vbique nascatur, & deceptio. Ait ibi Author Catenę Gręcę: *Omne enim dedit in corde eorum. Hoc perinde se habet, ac si dixisset; animalem hanc vitam animali hominum vita addixit Deus, & idcirco fraus præualuit anima.* Nihil in se aspicitur ab homine, sed iuxta cuiusque affectus, & cordis colores omnia ornata apparent; vndè apud homines rarissimè non præualent deceptiones, & fraudes. Ait Isaias, cap. 59. *Non est, qui inuocet iustitiam, neque est, qui iudicet verè.* Ex Hebræo dicitur: *Non est, qui in iudicio litiget, aut disceptet verè, sed confidunt in nihilo.* Vbi disceptationi est locus, iam ad sunt & Rhetorum fuci, & Logicorum fallaciæ, & ratiocinationum apparentiæ, quibus non sola veritas, sed laruę quędam inanes pręualeant. Quæ laruæ solùm vitantur, cùm nuda veritas operis in se ipsa, vt iustum iudicem decet, consideratur. Quò refero dicta 2. tom. lib. 10. cap. 3. §. 16.

Septu.

Cat. Gr.

§. XXVI.

Magna viri præstantia est, quòd vel nude conspectus, nihil deforme, aut Deo ingratum prætendat.

ANte stolam acceptam nudus adolescens ad patrem ibat, nullo vestium operculo decoratus, & sic in nudum prorsùs adolescentem pater incidit, nec cunctatur, sed nudum amplectitur, & osculatur. Sanè primus homo, Genes. 3. congressum Dei fugiebat, *eo quòd nudus esset*, veritus, ne, quæ nudè conspici deberent, aliqua ex parte nigricarent, & oculos offenderent maiestatis. Facit ergo ad magnam commendationem huius adolescentis, quòd solitariè, & nudè conspectus, nihil habeat, quod Deus purissimus respuat amplecti, & probare. E contra castissimo iuuene Ioseph dicitur, Genesis. 39. quòd lasciuæ fœminæ petitus insidijs, *Relicto in manu eius pallio, fugit, & egressus est foras.* Pallium capit audax lasciuia à nobili, & strenuo iuuene, quem nullum abire foras cogit; an quia nudus ostenditur, ideò in eo aliqua deformitas apparet? Absit; imò inde eius gloria maior, quòd nec nudè conspectus, vllam ostendit maculam. Diu. Zeno, lib. 1. sermone. 2. de amore lasciuo fatur: *Hic Iosephum mulieri flagitat esse violentũ, quem etiam dum denudat, esse non inuenit impudicum.* Nullum operculum relinquitur casto iuueni, quo operiatur, nudatus omni fuco, omni colore, omni respectu, exponitur, & nihilominùs ex nulla parte apparet macula, quæ offendat, sed vndique inuenitur probabilis. Iosepho gloriosior Christus ascendit crucem, & nudus vestibus, & omni auxilio sensibili vsque

Gen. 3.

Gen. 39

Zeno.

ad mortem nudatus, vt clamet: *Deus, Deus meus, vt quid dereliquisti me?* Quis nudior in mundo? Psalm. 21. *Foderunt manus meas, & pedes meos; dinumerauerunt omnia ossa mea. Ipsi verò considerauerunt, & inspexerunt me.* Nemo quidem nudior; nemo apertior, & patentior oculis inspicientium, & nemo tunc gloriosior, quando nec tunc aliquis in eo næuus apparuit, quo videretur indignus osculo patris. Adhæc eleganter Theodor. serm. 10. de prouidentia, ait: *Contra dæmonem litigat propugnator nostræ naturæ Iesus, & ad dirum tyrrannum meritò dicit: Captus es pessime, & tuis proprijs retibus comprehensus es. Dic enim, quare corpus meum cruci affixisti, & morti tradidisti? Quam peccati speciem in me conspicatus es? Quam legis transgressionem vidisti? En diligentiùs nudum in cruce videns, hoc scrutare.* Magna hæc nostri Saluatoris exultatio, magna eiusdem gloria, quòd omni auxilio, & operimento nudatus, tantam vndique plenitudinem perfectionis habeat, quod nequeat vel à tyrannis improbari. Tantò profectò crescit gloria approbati, quantò nudiùs ab omni respectu, & fuco consideratur. Quò refero dicta tom. 2. lib. 12. cap. 8. §. 20.

Theod.

§. XXVII.

Cui Deus aliquod beneficium dedit, nisi obstet illi, non cessabit, donec sese totum illi tradat.

VIde beneficentiæ diuinæ augmentum, quò sese extendat: primò coniecit pater oculos in venientem à longè filium; ait enim: *Cùm adhuclongè esset, vidit illum pater suus:* postmodùm non oculos tantùm coniicit, sed & sese totum dimittit; quippè ait: *Cecidit supercollum eius, & osculatus est eum.* Ecce totum filio se exhibet pater; vbi enim cæpit aliquod beneficium præstare, nescit sistere, donec sese totum tradat. Cùm Dominus crucifigeretur, eius vestes milites Romani susceperunt, per quos peragebatur nefandum facinus illud. Sic Matth. 27. *Postquam autem crucifixerunt eum, diuiserunt vestimenta eius, sortes mittentes, &c.* Duo etiam alij crucifixi sunt cum Iesu, de quorum vestibus non dicitur, quòd datæ fuerint militibus. Cur de Iesu vestibus singulariter id notatum est? Vt iam inde in Romanis, nempè in gentibus ostenderetur pignus, quod totus Iesus ad illas erat trásferendus, quando vbi Deus vel filum aliquod præstat, pignus est, quòd & sese totum aliquando præstare velit. Pulchrè Diu. Damascen. homil. de Sabbatho sancto, ait: *Vestem quoque militum sorti permittit, quòd futurum sit, vt resurgens à mortuis, mittat gentibus, quos ipse delegit discipulos, fiatq; ipse fidelibus diuini baptismatis indumentum. Quicumque enim, inquit Paulus, in Christum baptizati estis, Christum induistis.* Concessa fuere militibus Romanis Christiani indumenti partes, vt qui postmodùm induturi erant totum Christum; nequit enim Christus totus non ornare eum, quem semel aliquo dono suo vestiuit. Iam gaudet fidelis, Isaiæ cap. 61. iuxta lectionem Septuag. *Exultet anima mea in Domino. Induit me vestimentum salutaris, & tunicam lætitiæ. Quasi sponso circumdedit mihi mitram, & quasi sponsam ornauit me ornatu. Sicut terra afferens fructum suũ, & sicut hortus germina sua germinat, sic germinabit Dominus, &c.* Quàm ornata apparet fidelis ani-

Mat. 27

Damas.

Isai. 61.

anima? Nempè ornata mitra, ornata tunica, induta vestimento salutaris; hoc est, induta iam toto Iesum; sic enim ex Hebræo redditur: *Induit me vestimento Iesu*: quod bene notauit D. Cyril. in Gen. lib. 9. Sed qualiter tantum vestimentum, nimirùm, totus Iesus datus est in fidelium ornatum? Iam explicat Vates, dum ait; *Sicut terra afferens fructum, sic germinabit Dominus, &c.* Terra verno tempore humiles lini herbas progerminat, quæ vbi in terra apparent, non sicut fœnum decident, & arescent; sed & preciosa carbasa, & byssinas tunicas hominibus induendis aptatas facit sperari. Quæ fœmina in pullulante iam lini germine nō meditatur & pulcherrima, & integra indumenta, quibus filij vestiantur? *Sic prorsus Dominus germinabit iustitiam*: nec primum iustitiæ, salutisque germen à Deo in nos veniet, quin, quantum est ex se, totum nos Iesum, salutis vestem induere faciet. Hinc clamat
Psal. 2. Psalm. 2. *Apprehendite disciplinam*: Vbi Tiroboscus: *Adorate frumentum*. Insuper Galatinus: *Adorate fasciculum spicarum*. Tandem Genebrard. & Eugub. *Osculamini filiū*. Qui enim semel aliquid Dei apprehenderit, siuè herbam, siuè frumentum, tandem si per ipsum nō steterit, totum filium Dei habebit
Cant. 1. exosculandum. Quapropter sponsa clamat, Canticor. 1. *Osculetur me osculo oris sui*. Cur tàm anxiè osculum requirit dilecti? Multa eius dona receperat, quibus acceptis, nescit quiescere, donec ipsum habeat. Origenes homil. 1. ex qua-
Origen. tuor ait: *Omnia habeo: repleta sum muneribus, quæ dotis titulo ante nuptias sumpsi. Ministrauerunt mihi Angeli, ministrauerunt mihi etiam Prophetæ; propter hoc ad te, Patrem Sponsi mei, precem fundo, vt tandem miseratus amorem nostrum, mittens eum, vt iam non mihi per ministros suos sed ipse per semetipsum veniat, & osculetur me, &c.* Sic post exhibita à Deo dona, potest expectari totus ipse Deus. Huc reuoco dicta tom. 3. lib. 14. cap. 10. §. 51. & suprà in hoc tomo, cap. 6. §. 13.

Luc. 15. Dixitque ei filius: Pater, peccaui in cœlum, & coram te: iam non sum dignus vocari filius tuus. Dixit autem pater ad seruos suos: Citò proferte stolam primam, & induite illum, & date annulum in manum eius, & calceamenta in pedes eius.

§. XXVIII.

Iustus non curat nuditatem, quæ bonis operitur operibus.

DE nuditate filij tegenda sollicitus Pater cœlestis, mandat vestes afferri; at filius, qui nudus erat, nihil sollicitus est de vestibus; imò nec in eius mentem venerunt vestimenta. Paulò antè, dum ruinā suam, & eius remedia meditabatur, solùm meminit mercenariorū panes, solùm decernit viam arripere: patrē conuenire: eius pulsare animum precibus, vt admittatur iter mercenariorū greges. Sic venit, sic clamat, sic petit, & inter

hęc nudus, nõ meminit vestes, nec de operiẽda sua nuditate facit verbum. Cur quam pater mãdat tegi, filius non magis curat suam nuditatem operire? Sanè iustus non curat nuditatem, nec illã meminit, dum bonis virtutum, & charitatis incumbit operibus, sciens hæc esse præclara nuditatis opercula. Vndè D. Ambros. lib. de Noe, cap. 31. locutus de viro sapienti, & iusto, ait. *Operit, quæ aliter gesta sunt, amictu quodam, & gratia, vel præsentis operis, vel futuri, vt nihil indecorum prætereat, nihil inornatum relinquat.* Non est cura iusto de nuditate tegẽda, vbi opera virtutum vel præstò sunt, vel decernuntur facienda, inter quæ nihil nudum, & inornatũ potest apparere, quãdo vel charitas sola regale sit peccatorum operimentum. Præclarè aiebat Paulus ad Philippens. 3. *Quæ quidem retrò sunt, obliuiscens, ad ea verò, quæ sunt priora, extendens meipsum, ad destinatum persequor, ad brauium supernæ vocationis Dei in Christo Iesu.* Quæ retrò erant in Paulo? Puta Ecclesiæ persecutiones, odium Christi, sanguinis Christiani sites, minas, scelera, & alia huiusmodi. Et quomodo hæc poterat Paulus obliuisci? Quomodo non magis illis pũgebatur? Equidem nuditates illæ obliuioni penitùs dabantur in Paulo, & abscondebantur, dum ille totus incumberet primis operibus charitatis, virtutumq; aliarum. Ait D. Amb. lib. de Noe, cap. 31. *Paulus superiora obliuiscebatur, priora appetebat; sed obliuiscebatur, vt absconderet persecutionis errores, vt tegeret superiora delicta, bonisque operibus obumbraret. Beati enim & illi, quorum tecta sunt peccata; id est, si tegantur bonis operibus, & operiantur virtutum sequentibus disciplinis.* Potuit vir iustus sua omnia superiora, nimirùm persecutiones suas, scelera sua antè acta penitùs obliuisci, nullo modo in memoriam vocare, quasi nudatus ab illis, nunc in nuditate perseueraret; sed dum operibus insudaret virtutum, & charitatis, quibus illa & obumbrabantur, & tegebantur. Inter charitatis, & virtutũ tegumenta, quis æstimaret, & meminisset peccatorum nuditatem? Sãctissimus, & pijssimus Iob, ca. 1. diaboli victor, ærumnarum triũphator, non erubescit, nec reputat nuditatem, quam multis virtutũ clarissimarum tegumentis videt celatam; sic enim ait: *Nudus egressus sum de vtero matris meæ, nudus reuertar illuc.* Et quæ fœdior nuditas, quàm illa, sub qua ab vtero matris homines nascimur. Ex tunc nudi, & miserabiles, venundati sub peccato sumus. Cur Iob non magis erubescit illam habuisse miseriã, & nuditatem? Cur nõ magis clamat verbis illis cap. 3. *Pereat dies, in qua natus sum, & nox, in qua dictum est: Conceptus est homo. Dies ille vertatur in tenebras: non requirat eum Deus desuper, & non illustretur lumine. Obscurent eum tenebræ, & vmbra mortis, occupet eum caligo.* Quibus verbis, iuxta Bedam, & Diuum Thomam, & communem Theologorũ sententiã, creditur Iob detestatus nuditatem iustitiæ originalis, qua fuit conceptus, & natus. Quã ergo sic detestatur, vt penitùs amet, illam ignorari; cur non veretur illam meminisse, imò illam in memoriam vocare, cùm ad communem Parẽtem Deum se videt per ærumnas festinare? Quippè ait: *Nudus egressus sum de vtero matris meæ, & nudus reuertar illuc:* nimirùm, reuertar ad locũ, vbi est Deus verus pater, & mater nostra, vt explicant Clemens in Caten. & Nissen. orat. de quadraginta martyribus. Sic non erubescis nuditatẽ iustitiæ, cùm festinas ad brachia cœlestis Patris? Non equidẽ erubescit nudita-

Ambr. | Phil. 3. | Ambr. | Iob. 1. | Iob. 3.

nuditatem, quã videt sub tot virtutum latere operibus, & charitatis. Pulchrè apud Origenem, hom. 1. *Nudus exiui de vtero matris meæ, nudus ibo; nudus, inquit, peculio, sed & peccato; nudus substantia, sed & iniustitia. Nudus malis; bonis verò omnibus indutus, iustitia vestitus, sanctitate circumdatus, charitate ornatus, misericordia, ac bonis operib. coronatus.* Meritò non reputat nuditatem illam, nec de illa tollenda ostẽditur sollicitus, etiam cùm ad Deum festinat, quando tot virtutum facinoribus illã videt tectam, & vestitam.

Origen.

§. XXIX.

De Patre Deo venit, quòd hominum saluti consulatur.

PAter est, qui monet seruos, vt nudo homini vestes pro sideant, & ornatus; non enim id meminissent serui, nisi Patrem cęlestem viderent imperantem. Et quidẽ de solo Deo Patre optimo venit, quo hominum saluti subueniatur. Qui percussum hominem à latronibus in via inuenit, Luc. 10. deduxit in stabulum. Quid tunc? *Protulit duos denarios, & dedit stabulario, & ait: Curam illius habe.* Duo dantur denarij, vt percussi hominis cura habeatur. Sed qui sunt ij duo denarij, per quos hominum cura inseritur menti stabularij? Sapienter duo denarij explicantur per notitiam duarum diuinarum personarũ, nimirùm Patris, & Filij; de cœlestis enim Patris notitia, & impulsu potest venire, quòd hominũ cura suscipiatur à creatura aliqua. Orig. homil. 34. in Luc. fatur: *Duo denarij notitia mihi videtur Patris, & Filij, & scientia sacramenti, quomodo Pater in Filio, & Filius in Patre sit; qui velut mercedes donantur Angelo, vt diligentiùs curet sibi hominem commendatum.* Notitia diuini Patris est, quæ diligentiam ministris addit, qua citiùs volent ad homines tutandos, adeò, vt ferè cum diuinæ generationis notitia semper adiuncta sit de hominib. custodiẽdis commendatio. Hinc Matt. 16. *Respondens Simõ Petrus dixit: Tu es Christus Filius Dei viui. Respondens autem Iesus, dixit ei: Beatus es, Simõ Bariona, quia caro, & sanguis non reuelauit tibi, sed Pater meus qui in cœlis est.* Sane Petrus notitiã Patris, & Filij à Patre cœlesti tunc habuit. Quid indè, quòd ex Patre haberet notitiam Filij, & Patris? Iam addit Petri munus Saluator, aiens: *Et ego dico tibi, quia tu es Petrus, & super hanc petram ædificabo Ecclesiam meam.* Ecce tibi, ex Patris notitia, & confessione, quomodo cura hominum Petro mandatur. Pulchrè D. Chrysost. homil. 55. ait: *Sublimiora sapere ipsum facit, & Ecclesiæ futuræ pastorem eum constituit.* O quam à diuini Patris notitia, ad pascendos homines euolauit! Ex quo sublimiora Patris penetrauit mysteria, meritò fit pastor gregis Christiani; à Patre enim accepisset, quo diligentiùs sibi creditos homines pasceret. Quippè singulare de fouendis hominibus studium numquam non venit à diuino Patre. Ioan. 2. dum deficeret vinum in nuptijs, & Maria Virgo defectum Filio Iesu repræsentaret, vt ille pro sua pietate in homines, & potentia opem indigentibus præstaret, ait Iesus: *Quid mihi, & tibi est, mulier?* quasi in se dissimulans respectum filij in tantã matrem. Et cur, Domine, respectum hunc ad matrẽ Virginem dissimulas? Nonne tibi gloriosum est, quòd filius intemeratæ Virginis habeatis? Cur mauis tantam gloriam dissimulare? Mauult Deus pro subueniẽdis hominibus respectum filij ad matrem dissimulare, vt euidentiùs ostendat, nõ ab

Luc. 10.

Origen.

Mat. 16

Chrysost.

alio, quàm à Patre cœlesti se habere, quòd pro saluandis hominibus miracula faciat. Ait Beda in præsenti: *In eo, quod miraculum facturus ait: Quid mihi, & tibi est, mulier? significat, se diuinitatis, qua miraculum erat patrandum, non principium temporaliter accepisse de matre, sed per æternitatem semper habuisse de patre.* De Patre habebat Iesus, quòd hominibus subueniret per miracula; eo enim, quòd quis de illo cœlesti Patre aliquid habeat, vel noscat, non indiget alio impulsu, sed indè solùm nulla beneficia homini indigenti negabit. Id quod exprimunt etiam verba sequentia in eodē. 2. cap. Ioannis, nimirùm: *Quid mihi, & tibi est, mulier? Nondum venit hora mea.* Ideo ostendit, se differre beneficium, quia nondum venit hora non differendi. Sed quæ est hora, in qua Iesus non differet hominibus, munera, & dona communicare? Crediderim cum ferè omnibus expositoribus, in præsenti intelligi horam, qua trāseat Iesus ex hoc mundo ad Patrē; vbi enim ad Patrem ierit, sederitque ad dexteram Patris, de Patris vicinio habebit, quòd nullum velit hominibus beneficium negare. Sic D. Gaudent. serm. 2. in hoc Euang. fatus. *Quid mihi, & tibi est, mulier? Nondum venit hora mea. Tanquam si diceret: Quid tàm præpropera es, ò mulier, suggerendo, cùm hora passionis meæ nondum aduenerit. Post passionem, resurrectionemque meam, cùm ad Patrem rediero, tunc eis donabitur vinum Spiritus sancti.*

Beda. Ioan. 2. Gaud.

Equidem non sinet vicinium Patris dona tardari pro hominibus fouendis, iuuandis. Vide dicta 1. tom. lib. 2. cap. 3. §. 3. & tom. 2. lib. 6. cap. 3. §. 34.

§. XXX.

Spiritus Dei est, non hominis, qui de suo aliorum defectus velit tegere.

ET pater filium redeuntem exceperat, & cum patre serui etiam aderant, ad quos pater loquitur, vt stolam afferrent filio operiendo; & hoc mirabile, quòd cùm filius nudus appareret, & coram patre, & coram seruis, solus pater sollicitus inuenitur de veste, de tegumento. Et quidem non hominis, sed Dei spiritus est, qui de suo studet aliorum nuditates, & defectus obtegere. Genes. 9. cùm Noe nudatus in tabernaculo iaceret, à nequam filio irridebatur. *At verò Sem, & Iaphet pallium imposuerunt humeris suis, & incedentes retrorsum, operuerunt verenda patris sui.* Prætenso pallio inter amborū humeros incedebant retrorsum, vt patrem operirent; & quid necessum fuit incedere retrorsum? Possent equidem recto, & naturali cursu procedere pallium extēsum ante oculos ferentes, quo non viderent patris nuditatem, & illam operirent. Cur maluerunt retrorsum incedere? Sanè dum pergebāt patris nuditatem, & fœditatem obtegere, ipso modo pergendi ostendebant, se illud peragere opus, quod inusitatum, & præposterum est humanis moribus. Quid magis præposterum, & inusitatum homini, quàm de suo velle aliorum obuelare defectus? Id sanè non est in vsu hominis, sed Dei spiritus est proprium. Hinc vbi Maria Virgo in Cana nuptijs præsensit, & imminentem defectum vini, & nuptorum verecundiam, cupiens eorum vel paupertatem, vel iniuriam operire, filium conuenit. Ioan. 2. periculum præmonet. Cui Iesus: Quid

Gen. 9. Ioan. 2.

Quid mihi, & tibi est, mulier? O bone, scio, te non permissurum nuptorum manifestari defectum, publicari verecundam inopiam, sed magis facturum, vt hæc occulta maneant. Cur ergo respectum filij ad tantam matrem dissimulas, & quasi ab illa alienum ostendis? Meritò se ostendit alienum ab homine, cùm totus incumbit operiẽdis defectibus aliorum. Non longè abest D. Gaudent. serm. 2. ad hoc Euangel. aiens: *Quid mihi, & tibi est, mulier? Audi ergo diuinam rationẽ spei communis, ac vitæ: Nascitur Christus non sibi, sed nobis.* Alienus est ab homine, qui sui non habens rationem, totum se profudit alijs iuuandis, aliorumque obtegendis ruboribus. Vndè meritò Iesus, vbi sese accingit ad operiendum defectum vini proximorum, dissimulat natiuitatem hominis, vt extollat mentes ad diuinum hortum: numquam enim ab homine, sed à Deo venit, quod obtegantur defectus proximorum. Luc. 10. Samaritanus inuenit hominem iacentem, iaculis latronum confossum, accedit, *& alligauit vulnera eius, & infundens vinum, & oleum, &c.* Quis erat hic Samaritanus? An homo aliquis? Absit: Deus erat, signa Dei cognosco per sua; non enim solùm infundit oleum, & vinum, quod etiam faceret homo; sed insuper vulnera fascijs tegit & operit, ne ab alio videantur, nec sciantur, quod minimè faceret homo. Ait Chrysostom. homil. 3. in Lucam: *Iam teguntur vulnera, quæ fuerant anteà nudata. Iam à cœlesti Medico confossa loca ligantur, vt intra semet ipsa medicinam retinentia, operante medicamine, pristinæ sanitati reddantur.* Hinc tot moriuntur animæ in manu hominis medici, quia homo totus est in vino mittẽdo, & oleo; sed nescit operire vulnera fascijs: nescit tegere aliorum errores, quo minimè operante medicamine, rari, aut nulli sanantur. Adest cœlestis Medicus, & vbi Dei spiritus adest, nihil priùs præ manibus apparet, quam fascia, quàm alligatura, quibus manent obtecta vulnera, & intra semetipsa medicinam retinentia, operante Dei medicamine, multi infirmi recuperant sanitatem.

Gaud. — Luc. 10 — Chryso.

§. XXXI.

Qui primaria aliqua virtute florent, Dei particularibus fauoribus gaudent.

QVem ad osculum recipit filium Dominus, stola prima meritò vestiri mandat; is enim solet ad præcipuos Dei fauores extolli, qui aliqua primaria virtute gaudet. Nemini dubium est, inter Apostolos, tres sibi habuisse Dominum magis familiares, & præcipuos in omnibus socios. Vbi transfigurandus ascendit montem, Matth. 17. *Assumpsit Iesus Petrum, & Iacobum, & Ioannem.* Similiter vbi Iairi filiã ad vitam erat euocanda. Sed cur ij tres præcipuè à Iesu assumuntur, qui videant eius miracula, qui possint eius gloriam immẽsam prægustare? Florebat illorum quisque & speciali, & primaria aliqua virtute: Petrus enim primus Deitatis filij confessione meruit Ecclesiæ primatum; Iacobus & martyrij laurea primus Apostolorum ornandus erat: Ioannes post Mariam primus in grege Christi amauit virginitatem; qui ergo primis fulgebant stolis, ad præcipuos Dei fauores erant meritò sublimãdi. Ait D. Chrys. homil. 7. in Marcũ: *Quare isti semper assumuntur, & cæteri dimittuntur? Eligitur Petrus, super quem fundata est Ecclesia, & Iacobus, qui primus de Apostolis* mar-

Mat. 17. — Chryso.

martyrio coronatus est; & Ioannes, qui virginitatis est exordium. Non affectus aliquis partialis fauoris diuinos spargit; absit hoc á Deo, Deique spiritu, quod solùm proprium est hominum carnalium. In Dei fauoribus ille primus, qui floret aliqua virtute primaria. Qui sibi rapit primas virtutum, is & præcipuos Dei fauores sibi rapit. Quis in Dei fauoribus præstātior, quàm Iob? De illo ipse Deus fit cōcionator, dum loquitur ad diabolum, Iob cap. 1 *Numquid considerasti seruum meum Iob, quòd non sit ei similis in terra, homo simplex, & rectus, ac timens Deum, & recedens à malo?* De quo sic Deus loquitur? Cui tale præconiũ Deus dedit ore suo, quòd non haberet similem in terra? Sed quibus meritis Iob ad tantum Dei fauorē ascendit? Qua virtute floruit primaria? Imò in amnibus virtutibus ipse primus extitit, qui nullũ alium viderat imitandum; quo tātum Dei fauorem sibi comparauit. Ait D. August. ex vtroq; mixtim, quæst. 118. *Non est enim Iob similis in terris verus Dei cultor. Quis tantum potuit promereri, cui tale testimonium Dominus perhiberet, nisi hic, qui non imitator inuenitur, sed auctor eorum, quæ gessit?* Quando ipse in primis sibi Deum colēdum proposuit, neminem anteà videns Dei cultorem, nullius securùs exemplum, meritò in virtute primarius, primarios etiam, & singulares Dei fauores accepit. Apocal. 14 de triumphali cęlitum phalange dicit: *Hi sequuntur agnũ, quocumque ierit. Hi empti sunt ex hominibus primitiæ Deo; & Agno:* qui enim primitias se Deo exhibuerũt, non mirùm, quòd fiant inseparabiles laterones Verbi, nec quòd apud Deũ primarios semper obtineant honores. Similiter Apoc. 4. dicit: *Ecce ostium apertum in cęlo, & vox prima, quam audiui, tanquã tuba loquentis mecum, &c.* Et cuius est vox, quæ prima auditur in cœlo? Sapienter putat Petrus Damianus, quòd vox illa, quæ primò clamauit in deserto, & prædicauit pœnitētiam, sit etiam, quæ prima auditur inter gaudia cęlestia: quippè ait serm. 1 de Ioanne Baptista: *Veni ergo ad Ioannem, & audi vocē exultationis, vocem nouitatis, vocem lætitiæ, misericordiæ verbum, sermonē gloriæ, gratiæ largitatem; quod celauerat Deus: tacuerat Angelus: latuerat Patriarchas: Prophetæ nesciebant: Pœnitentiam, inquit, agite; appropinquabat enim regnum cœlorum. Verbum pœnitentiæ dulce, & gloriosum: verbum regni cœlorum lætum, & adorandum: illi soli primario conueniens, qui primus noui testamenti posuit fundamenta. Hæc est illa vox, de qua maximus contemplator cœlestium visionum ait: Et vòx prima, quam audiui, tanquam citharœdorum citharizantium in citharis suis.* Cur inter primaria cœli gaudia non resonet vox, quæ prima clamauit in deserto, & classicum aduersus peccatum cecinit, & vocauit ad pœnitentiam? Huc reuoco dicta. 1. tom. lib. 2. cap. 3. §. 18. & tom. 3 lib. 14. cap. 1. §. 17.

Iob. 1. — Aug. — Apo. 14 — Apoc. 4. — D. ami

Luc. 15. Adducite vitulum saginatum, & occidite: & manducemus, & epulemur, quia hic filius meus mortuus erat, & reuixit: perierat, & inuentus est.

§. XXXII.

§. XXXII.

In corde à terrenis ad cœlestia eleuato grandescit Deus.

QVI vt vitulus datur filio reuertenti, vt agnus dabatur Israeli egredienti ex Aegypto; sub vtraque imagine Christus Filius Dei exhibetur. Sed cur, dum Israeli proficiscenti datur, agnus est; dum datur filio redeunti, iam vitulus saginatus ostenditur? Israel etiam dum egrediebatur de Aegypto, nihil aliud meditabatur, quā terram, quàm bona temporalia, & terrestria: filius hic reuertēs nihil terrenū meditatur, solùm quærit habere patrem cœlestē. In corde ergo sola cœlestia, & sublimia requirenti, mirum in modū Deus exaltatur, & grandescit. Psalm. 63.
Psa. 63. *Accedet homo ad cor altū, & exaltabitur Deus.* Ecce tibi, Deus quo ad nos magnam exaltationem recipit: & quando exaltationem recipit? Iam ait: *Accedet homo ad cor altum:* ex quo homo cor suū exaltat à terra, illudq; facit pertingere altissima cœli: quò enim cor humanum ad alta erigitur, eò Deus apud illū videtur grandescere. Ait
Cassiod. Cassiod. ibi: *Cum dicit: Accedet homo ad cor altum, illos significat, qui res diuinas pia intentione perquirūt: Cor enim altum tunc est, quando cœlestia cogitat, & terrena deuitat. Iste non deficit, sed magis, magisq; crescit, & vsque ad hoc peruenit, ut ab eo summus, atque omnipotens Deus esse credatur, non quòd Deus altior fiat, sed quia in corde sancti hominis diuinitas considerata grandescat.* In exaltato corde à terrenis, necessū est, vt Deus ad maiorem exaltationē appareat excrescens. Efformet Deū in terrena mēs pusillum, iuxta pusillitatem suorū conceptuū; in mente autē, quæ nihil amat terrenū, cui sunt chara sola cœlestia, non potest Deus sub ingenti exaltatione, & magnitudine non apparere. Lucæ cap. 2. ait Maria: *Magnificat anima mea Dominum: &* Luc. 1.
exultauit spiritus meus in Deo salutari meo. Magnificat, ait de prœsenti, *exultauit,* posuit de præterito; priùs enim fuit, quòd Mariæ spiritus exultaret in vno Deo salutari suo, cæteras omnes deuitans exultationis materias, & tunc eius anima magnificatum, & exaltatum Deum ostendit. D. Ambros. lib. 2. in Ambr.
Lucam, ait: *Magnificat autem anima Maria Dominum, & exultauit spiritus eius in Deo, eo quòd & anima, & spiritu Patri, Filioque deuota, vnum Deum, ex quo omnia & vnum Dominum, per quem omnia, pio veneratur affectu.* Vbi spiritus inuenitur, qui nihil terrenum amet, sed ad sola aspiret cœlestia, solumque cœlestem Patrem & cupiat, & veneretur, iam in eo & exaltatus, & magnificatus vehementer Dominus ostenditur. Ait Isaias, cap. 6. Isai. 6.
Vidi Dominum sedentem super soliū excelsum, & eleuatum, & ea, quæ sub ipso erant, replebant tēplū. Seraphim stabāt super illud: sex alæ vni, & sex alæ alteri; duab. velabant faciem eius, & duabus velabant pedes, & duabus volabant. Hæc videbat Isaias: sed & Daniel, cap. 7. ait: *Aspiciebam, donec throni positi sunt, & antiquus dierum sedit, &c.* Vterque thronū meminit, & Deum sedentem asserit; sed Isaias notat, thronum excelsum fuisse, & maximè eleuatū, Daniel nō vidit eleuatum. Et cur non Danieli, sed Isaiæ ostenditur Dei thronus excelsus, & eleuatus? Ostendebatur equidem Dei thronus Isaiæ inter duo Seraphim stantia, imò ad superiora, & sublimiora euolantia: vbi autem Deus inter celestes mentes ad altiora tendentes ostēditur, non potest non ostendi altior, & eleuatior: quippè

ait

ait Glossa, ibi: *Qui videt Dominum regnantem in cœlestibus virtutibus, videt eum super solium excelsum, & eleuatum.* Equidem in mente cœlestia sola cupiēti, & cogitanti, mirum in modum exaltatus, & eleuatus Deus apparet. Hinc Psalm. 7. ait ad Dominum: *Exaltare in finibus inimicorum tuorum.* Quomodo in fine inimicorū potest Deus exaltari? An is est Deus, qui crescat de ruina alterius? Nō crescit Deus in ruina hominis, sed in ruina, & fine vitæ carnalis, vbi homo peccator terreni imaginem exuit, & pessundat bona hæc terrena, inimicitiarum seminaria, Deum solùm quærens, eumque laudans, tūc in eo Deus incipit apparere magnificatus, & exaltatus. Ait Aymon in Caten. Lyppomani, super Psalm. *Tunc exaltatur Dominus in peccatoribus, quando illis à conuersis confessio laudis offertur.* Fœlix, qui sic ad Deum tēdit, sic ad cœlestia eleuat animam, vt in ea Dominus grandis appareat.

Glossa. Lyppo.

§. XXXIII.

Non minax nimium rigor, sed mansuetudo suauis homines facit in vitam fructificare.

SApienter pater filio ad fructus ferēdos immortales disponendo, non cornutum, & minacem ostendit taurum, sed suauē, sed dulcem, sed saginatum vitulum adduci mādat, vt qui sciat, hominē suauitate trahi, & ad ferendos fructus conseruari. Accipite pulchra Diu. Zenonis verba, lib. 3. serm. 30. vbi ait: *Non tumidus ceruice, non toruus fronte, non minax cornu taurus; sed optimus, dulcis, blandus, ac mitis vos admonet vitulus, vt nulla captantes augeria, eius sine malitia succedentes iuge, terramque vestræ carnis domando fœcundantes, latam diuinorū seminum messem cœlestibus horreis inferatis.* Non taurus cornu minax messes facit, sed māsuetus, dulcis, mitis vitulus, seu bos terrā findit aratro, fœcundat, & in diuites segetes abire facit. A tauri cornu etiam contremiscunt & campi, sed à mansueti bouis pede omnia implentur vbertate. Exod. 34. *Cū descenderet Moyses de monte Sinai, tenebat duas tabulas testimonij, & ignorabat, quòd cornuta esset facies sua ex consortio sermonis Domini. Videntes autem Aaron, & filij Israel cornutam Moysi faciem, timuerunt propè accedere.* At de Iesu meo locutus Matth. cap. 3. ait: *Baptizatus autem Iesus confestim ascendit de aqua, & ecce aperti sunt ei cœli, & vidit spiritum descendentem, sicut columbam, & venientem super se.* A Moyse omnes fugiunt, nullus est, qui propè consistere audeat, cœli penitùs occlusi manent in conspectu illius: at verò Iesum nemo fugit, imò ad eius præsentiā cęlestia iam horrea aperta monstrantur, citiùs implenda Iesu fructibus. Cur hæc sic accidunt? Cur Iesu horrea cęlestia panduntur, vt fructib. impleātur, Moysi verò omnia occlusa manent? Rationē affert Petrus Damian. serm. de S. Eleuchadio, fatus: *Moyses nempe ad vltionis iudicium, descendens de monte, cornutus apparuit, super Dominum autē in mānsuetudinis spiritu columba descendit.* Non ad aspectū cornuti, & minacis tauri horrea cęlestiā reserātur; sed mansuetudinis spiritus est, qui ęas frugum messes facit, ad quas capiendas cęlestia horrea aperiuntur, imò ampliantur. Prouerb. c. 14. dicitur: *Vbi plurimæ segetes, ibi manifesta est fortitudo bouis:* non tauri cornuti, & minacis furor, sed mansueti, & mitis bouis fortitudo plurimas segetes facit. Pro quo Diu. Hieronym. in cap. 3. Abac. fatur: *Vbi plena sunt præsepia, manifesta est for-*

Zeno. Exo. 34. Matt. 3. Dam. Pro. 14. Hieron.

est fortitudo bouis. Bos operarius est; bos Domini sustentans iugum; bos, in cuius vestigium qui seuerit, beatus erit. Quod numquam faciet furor tauri, id perficit mansuetudo bouis, à qua & iugum Domini susten tatur, quod frequenter à rigore conteritur; sub qua mansuetudine qui cœlestia semina acceperit, in beatitudinis horrea copiosam introducet messem. Conueniant huc, qui hominum suscipiunt regimen, & intelligant, in quod opus vocati sunt, non equidem vt taurini cornu ventilatione spectacula in dies faciant, sed vt cœlestis vituli compares iugum virtutis sustentent, mansuetudine terram euoluant, & fructiferam reddant. Hoc docebat Paulus. 1. ad Corinthios. 3. aiens: *Dei enim sumus adiutores: Dei agricultura estis.* Vt bos cum suo compare iugum sustentans se ad agriculturam comparat, sic præfecti omnes se comparare debent ad homines colendos, quasi compares sint diuini, & mansuetissimi iuuenci, & quasi sub iugo positi ligaminibus obsita cornua haberent, vt sic magis culturæ intendant. De quo laudat amicum Sidonius Apollinar. lib. 4. epist. 3. inquiens: *Erga familiam suam, neque in proferendo alloquio minax, nec in admittendo consilio spernax, nec in reatu inuestigando persequax, subiectorum statum, conditionemque non dominio, sed iudicio regit; putes, cum domum propriam non possidere, sed administrare.* Expedita sunt cornua tauri ad spectacula facienda in arena; verùm bos mansuetus vbi ad agriculturam accedit, magis impedit cornua, & sub iugo ligaminibus sepelit, ne quid in se rigidũ, & timendũ ostendat. Nõ minax, nõ spernax, non reatuum persequax, nõ dominans, sed sub iugo seruiens, sic in suis facit crescere virtutũ segetes.

1. Cor. 3

Sidon. Apoll.

Luc. 15. Erat autem filius eius senior in agro, & cùm veniret, & appropinquaret domui, audiuit symphoniam, & chorum: & vocauit vnum de seruis, & interrogauit, quid hæc essent. Isque dixit illi: Frater tuus venit, & occidit pater tuus vitulum saginatum, quia saluum illum recepit. Indignatus est autem: & nolebat introire.

§. XXXIV.

Externa negotia, quantumuis pia sint, vix vmquam nociua non sunt animo religioso.

FIlius senior numquam à patre discedens, nunc à paternæ domus gaudijs ipse se excludit: audiens enim festa de reditu fratris, non vult in hæc festa introire, nec videre patrem. Et quæ causa tàm bono filio inteuit stultitiam tantam? Creditur huius insipientiæ causa illis verbis insinuari, nimirum: *Erat filius senior in agro*; hoc est, iuxta Ambros. & August. erat externis negotijs traditus: exteriora autem negotia, etsi pia, ferè numquam non sunt nociua religiosis animis. Propone tibi ob ocu-

oculos Esau, & Iacob fratres, seniorem illum, iuniorem hūc: tamē iunior primogenia seniori surripuit. Et cur senior primogenia perdidit? Ait textus, Genes. 25. vtriusq; mores describens: *Quibus adultis, factus est Esau gnarus venandi, & homo agricola; Iacob autē vir simplex, habitans in tabernaculis.* Ex quo seniorem in agro facit, exterioribus deditum occupationibus, & negotijs, iam illū in detrimenta primogenij venturum præsagijt. Aiebat Petrus Damian. apolog. de contēptu sæculi, cap. 21. *Esau nisi peruagus in exteriora se proijceret; primatus sui priuilegio non careret; Iacob domestica quietis otium tenuit, & diuina largiente gratia, in alienajura subsiluit: ille venandi labore confectus, & hoc, quod sibi iure competebat, amisit.* Nunquam externa negotia, exteriores occupationes non aliquod detrimentū religiosis mētibus inferunt. Quocumq; prętextu exteriorib. negotijs vaces; siuè vt prospicias familiæ, siue cōmuni bono prospicias; siuè vt iuuandis proximis vaces, siuè vt aliquod obsequiū Deo exhibeas, vix fieri potest, quòd ab exterioribus negotijs damnum nullū recipias. Exemplum esto ipse Esau, dū pro acquirenda patris benedictione vigilat, & insudat, & nihilominùs illam amittit. Et vndè amittit? Ait illi pater, Gen. 27. *Sume arma tua, pharetram, & arcum, & egredere foras Cumque venatu aliquid apprehenderis, fac mihi inde pulmentum, sicut velle me nosti, & affer mihi, vt comedā, et benedicat tibi anima mea:* Pro obtinēda benedictione paterna foras mittitur, exterioribus ferarum nociuarum venationib. iubetur nauare operā; fallar, nisi inde magis benedictionem amittat. Pulchrè Lyppoman. ibi: *Esau igitur externis solatijs incumbebat, & negotijs hominis non inutilibus, ob feras, & bestias hominibus sæpè pernitiosas. Id sancto patri non displicuit, malam nō fuit benedictioni tamē obfuit.* Et cui vel sanctissimo nō officiat terrenorum, exteriorumque negotiorum administratio? Fallar, si quis ab horum fumo aliquam turbationē nō traxerit, vt traxit ipsa Dei hospes Martha, dum circa frequens ministerium externū sollicita turbationem incurrit, quæ Dei reprehensione non caruit. Quòd si etiā sancti inter exteriora negotia reprehensionē Dei minimè cauent, qui totos sese penitùs tradūt terrenis his, & temporalibus negotijs, quātum patiētur malū? De his vix æstimat Deus, quòd perdantur. Monebat Dominus, Zachar. cap 11. *Vlula abies, quia cecidit cedrus:* in ruina cedri meritò indicens planctū cæteris arborib. At Ionæ cap. 3. cùm Propheta indignè ferret, hederam viridantē exaruisse, magnamq; inde tristitiam, & indignationē caperet, ait illi Deus: *Putas ne, benè irasceris tu super hederam?* Qua reprehendat vatē, quòd tristetur ad hederæ casum. Sed cur, Domine, pro cedri casu & tristitiam, & planctū haberi mandas, pro hederæ autem ruina vetas Ionā tristari? Cedrus & incorruptibilitate, & altitudine commendatur, quādo tota cedrus à terra surgens frondium vertice cęlestia nititur tangere, in quo spirituales viri adumbrantur, qui licèt in terra sint, tamen sola cęlestia nituntur comparare. Ij, si quando cadant, meritò debent saltim lacrymis videntium ornari: at hedera tota reptans, mille brachiolis iactis, terrenos succos exsugit, terrā amplexatur, nec à terra surgere valet; per quam exprimuntur hominis temporales, terrenis submersi negotijs, de quorum casu, & perditione vix permittit Deus, vt dolor habeatur. Væ tibi, temporalis homo, qui totus reptas habendis bonis tem-

Gen. 25. Dam. Gen. 27. Lyppo. Zach. 11

nis temporalibus; multa enim Dei benedictione, & gratia priuaberis. Filij Iacob decē, dimisso minimo fratre Beniamin apud patrem, venerunt Aegyptum, vt frumentum quærerent sibi, quod vt cōpararēt, humi procidentes, adorarunt Ioseph, Genes. 42. *Cum adorarent eum fratres sui, &c.* Quid plura? Ex tūc exclusit illos Deus, ne habitaret apud illos; sed in parte Beniamin designauit sibi locum ad habitādum. Ita Græcus apud Lyppom. *Notandum verò, quòd Beniamin, neque Ioseph quemadmodum reliqui fratres, adorauit; ideò in partes Beniamin cessit templum.* Vicinium Dei amiserunt terreni homines, bonorū temporalium negotiatores, & adoratores: & templum, & propitiatorium in parte sua habuit, qui non seruiuit temporalitati.

Gen. 42.

Lyppo.

§. XXXV.

Inuidi non sustinent videre fratrem, nec in honoris vmbra.

AVdit hic, fratrem à patre honori habitum, & indignatus nō vult introire, vt videat: nequit inuidus videre fratrem in honore; imò nec in vmbra honoris sustinet videre illū. Notissimum, & famosissimum est illud filiorum Iacob facinus, quo fratrē suum Ioseph vendiderunt Ismaelitis. Ait enim Genes. 37. *Extrahentes eum de cisterna, vendiderunt eum Ismaelitis.* Et quod Iosephi opus fuit causa tanti odij, quòd fratres illū à domo paterna, & à patria facerent exulare? Cur voluerunt sic remouere ab oculis suis iuuenem adeò amabilē? Nullam aliā inuenio causam, præter quam ipsi insinuant, dicentes paulò antè, in eum sese armantes: *Ecce somniator venit*, se in somnis conspexerat bonus iuuenis, quasi adoraretur, & regiè tractaretur à fratribus, quorum inuidia in tantū creuit, vt minimè sustineret videre fratrē nec in gloria, & honore somniato, & ideò illum à patria faciunt exulare. Pulchrè Theodoretus, serm. 8. de prouidentia, fatur: *Paulò post Ismaelitis mercatoribus illum vendunt, cùm in somnis regnantem ne aspectu quidem dignari possent.* Proh feralissima inuidiæ rabies! Sanè aspis dicitur ad vmbrā exurgere, & horum inuidia nec adumbratum, nec somniatū imperium sustinent videre in fratre. Verè horum successores Iudæi in inuidendo Dei Filio, hunc à Iudæis accusatum accipiūt milites, regium quoddam in illo spectrum ridiculū efficiunt, vili purpuræ paludamento induunt, spinis, & arundine pro sceptro, & corona ornant. Quid tunc? Ioan. cap. 19. *Exijt ergo Iesus portans spineam coronam, & purpureum vestimentum, & dicit eis Pilatus: Ecce homo. Cùm ergo vidissent eum Pontifices, & ministri, clamabant dicentes: Crucifige, crucifige eum.* Non solùm amāt, quòd Iesus interficiatur, sed etiā quòd turpissima ea morte pereat, qua penitùs & ab oculis, & ab hominū memoria eradicetur. Sed vndè adeò furiunt miseri, vt sic Iesum velint eliminari? Vident in eo ridiculi, & ignominiosi regni signa; quæ signa regni vt ridicula, & ignominiosa sunt, sic validiora apparent ad extinguendam inuidiā. Nonne ridiculum illud regni spectrū magis inuidiam sedet? Minimè: ea enim est inuidiæ rabies, quæ nō possit ferre vel ridiculam vmbram regni in fratre, sed crescit, & exardescit magis, etiam ad vmbras. D. Augustinus, tractat. 116. in Ioannem, ait: *Egreditur ad eos Iesus portans spineam coronam, & purpureum vestimentum, non clarus imperio, sed plenus opprobrio. Si Regi inuidetis, iam parcite, quia deiectum videtis. Flagellatus est:*

Gen. 37.

Theod.

Ioan. 19

August.

latus est: spinis coronatus est: ludibrio sa veste amictus est: amaris conuitijs illusus est: feruet ignominia: frigescat inuidia, sed non frigescit, inardescit potius, & increscit. Nescit non crescere, & inardescere magis inuidia, dum frater sit vel sub ficto, & adumbrato, & ludibūdo regno. Non lusus, non ludibria, non conuitia patitur inuidia videre in fratre, si hæc quamuis ridiculè regni alicuius meminerint. Quid magis carneis oculis ridiculum, quàm titulus crucifixi Domini? Inter duos latrones cruci nudus suffixus erat Iesus à carnificibus, & in cruce iussus est poni hic titulus: *Iesus Nazarenus Rex Iudæorum*. Quid ad hæc Iudæi? Rident titulum? Absit; quinimò etiam ipsi totis virib. conātur, quòd titulus tollatur è cru-
Ioan. 19 ce. Ioann. 19. *Dicebant ergo Pilato Pontifices Iudæorum: Noli scribere, Rex Iudæorum.* Quos sapienti quę-
Chrysost. stione Chrysostom. homil. 84. in Ioan. torquet, inquiens: *Quid hoc vobis nocebat, Iudæi? Nihil. Nam si mortalis erat, & imbecillis, & moriturus, quid scripturā timuistis, quòd esset Rex Iudæorum?* Non equidem ferebat inuidia vel ridiculum, & inanem regni titulum in Iesu vide-
Cyril. Alex. re, & sic illum eradere nituntur. D. Cyrill. Alexand. lib. 12. in Ioan. cap. 31. inquit; *Non possunt ferre huiusmodi titulum Principes Iudæorum, sed atri turbati inuidia, regnum pernegant Christi.* Non attendit inuidia, quòd honor fratris sit verus, vel fictus; adumbratus, an solidus; si vel effictа honoris imago, vel vmbra, vel somniū appareat, minimè id sustinet inuidus.

Luc. 15. Pater ergo illius egressus cæpit rogari illum. At ille respondens dixit patri suo; Ecce tot annis seruio tibi, & nūquam mandatum tuum prętериui, & numquam dedisti mihi hœdum, vt cum amicis meis epularer; sed postquàm filius tuus hic, qui deuorauit substantiam suam cum meretricibus, venit, occidisti ei vitulum saginatum.

§. XXXVI.

Ex ignorantia sui venit, quòd homo vitia carpat aliena, & peccatores abominetur.

QVàm penitùs se ignorat, qui ad Deum eicit: *Ecce tot annis seruio tibi, & nullum mandatum tuum præterui!* Sanè præsumptio hæc est hominis minimè se inspicientis, minimè sua facta scrutantis. A quo etiam naturaliter venit illa statim adhibita fratris abominatio, & reprehensio, nimirùm: *Postquàm filius tuus hic, qui deuorauit substantiam suam cum meretricibus, venit:* & illū luxuriæ, & prodigalitatis accusat, & dum sic accusat, non digatur vocare suū fratrem, sed solùm ait: *Filius tuus hic*. Vndè sic abominatur, & accusat hominem? Ex illo primo, quòd in se nullum voluit aduertere fractū patris præceptū: ex quo enim sua peccata, quæ verè erāt, noluit aduertere, noluit inspicere, noluit scrutari, iam naturali motu ferebatur, vt cæteros accusaret, & abomina-

minaretur. Proponite vobis ob oculos huius rei præclarissimum exemplum in fornace Babyloniæ; hæc erat pene ad prodigium accẽsa, cum medijs stridentibus flammis tres Hebræi pueri religionis ergo immissi sunt. Quid plura? Ait
Dan. 3. Daniel cap. 3. *Effundebatur flamma super, fornacem, cubitis quadraginta nouem: & erupit, & incendit, quos reperit iuxta fornacem de Chaldæis Angelus autem Domini descendit cũ Azaria, & socijs eius, & fecit mediũ fornacis quasi ventum roris flantem, & non tetigit eos omninò ignis, &c.* Habebat in se fornax tres pueros, quos minimè tangebat, nec vllam illis molestiam inferebat; verùm, quos Chaldæos extra se inueniebat, hos exurebat. Et cur qui parcebat sibi intrinsecis, exurebat à se distantes, & alienos? Ideò exurebat distantes, & alienos à se, quia sibi intrinsecos minimè attingebat.
Chryso. Acutè, & sapienter Diu. Chrysostom. homil. de tribus pueris, ait: *Turatur pastus alienos incendiũ, nam consumpsit, quos propè inuenit, quia ieiunat in suis.* Quid verius, & certius in rem præsentem? Quia fornax in suis ieiunat, ideò turatur pastus alienos, ideo tendit ad distantes exurendos. Sic igneus hominum zelus, quia ieiunat in suis, quia nihil in se reprehensibile aduertit, quia in se reprehendenda non vult inspicere, nec inspecta æstimat, ideò alienos lãcinat, ideò proximos exurit, & perdit. Fallar,
Ps. 115. nisi huc afferri posset illud Psalm. 115. *Ego dixi in excessu meo, omnis homo mendax.* Per excessum homo prorsùs à se alienatur; & quæ vox est hominis à se penitùs alienati, hęc nimirùm; *Omnis homo mendax*; nil priùs facit homo, qui à se alienatur, quàm omnes alios homines, & notare, & arguere criminũ reos. Exemplum cape in Pharisæo
Luc. 18. illo, de quo Luc. cap. 18. *Pharisæus stans hæc apud se orabat. Domine, gratias ago tibi, quia non sum sicut cæteri hominum, raptores iniusti, &c.* Vni sibi parcit in correptione, & sugillatione, á se solo excedit, & dum se solùm præterit, omnium aliorum iniustitias percutit. Diu. Bernard. tractans de gradibus humil. ait: *Quid iste deprompsit in excessu suo? Deus, gratias ago tibi, quia non sum sicut cæteri. Dum in se singulariter exultat, alijs arroganter insultat. Nõdum de suo trabem eiecerat, & festucas in oculis fratrum enumerat.* Bernar.
Dum trabem habeas in oculis, qua interiora tua non videas, qua errores tuos non scruteris, & ponderes, sed totus à tui notitia te alienes, non desines proximos leoncinare, proximorum errores hostiliter persequi. Quos solus ille non attendit, qui scrutandis proprijs est intentus. Notissima erat arrogantia prædicti Pharisæi, patentissimæ erant iniuriæ, quas in alios conijciebat. Quæ omnia ad præsentiam, imò ad oculos, & aures publicani hominis peragebãtur, & tamen publicanus ille nec dicitur vidisse, nec audisse. Et cur illa non percipiebat? Ait Lucas, ibi. *Publicanus à longè stans, nolebat nec oculos ad cœlum leuare, sed percutiebat pectus suum.* Hoc erat publicani opus, percutere suum pectus, vt peccata sua videret; ex quo veniebat, quòd de aliorum erroribus nullũ haberet sensum. D. Zeno in Psalm. Ps. 129
129. *A quo procedunt vniuersa genera peccatorum pectus crebrò percutiens postulat tantum veniam delictorum.* Dum sui pectoris piscinam mouet, in eoq; notat scaturigines peccatorum, vnum tantum curat, vt sibi veniam acquirat, nil in alijs notans.

§. XXXVII.

§. XXXVII.

Nimij censores errorum proximorum misere permittuntur a Deo cadere in grauiora. Vbi de moderatione in aliorum peccatis castigandis.

FRatrem meretricibus deditū accusat hic senior filius, & simul queritur, sibi numquam datū hœdum; sed hœdus animal petulans est, & lasciuum, cuius sanguinis calore & adamantes soluūtur; imò vt aliquid plus dicam, hœdus inter mercedes meretricias ponitur. Sic Gen. 38. vt Iudas meretricio concubitu frueretur, hœdum promittit: vbi maximè noto, quòd senior hic filius dum meretricios amplexus in fratre, & durè carpit, & abominatur, simul ipse queratur de non accepto hœdo, nempè meretricio præmio, voluptatum incentiuo. Et quando non eadem facit, aut maiora, qui nimis persequitur peccata proximorum? Nonnisti à Sichimitis raptam, & constupratam Dinam filiā Iacob; sed & vindictam sumptā de voluptuosis raptoribus à puellæ fratribus, Iacob filijs audisti. Quippè ardentissimi & honoris, & integritatis zelatores arreptis gladijs Sichimitas adoriuntur, ciuitatem populātur, nec minimo parcit furor eorum, dum vindicent facinus voluptuosum. Quid tunc? Vnus ex his zelatoribus, & vindicatoribus Ruben immediatè ad hæc, Genes. 35. Gen. 35. *Dormiuit cum Bala concubina patris sui.* Sichimitam persequitur, & peremit propter Dinam constupratam, & intereà ipse rabidiori, & insolentiori lasciuia percitus non veretur ingredi ad patris vxorem. Vndè in tàm insuetam lasciuiam incidit, nisi quia nimis rigidus zelator, & persecutor erat Sichimitarum erroris? Solent ij nimis rigidi zelatores puniri à Deo in eo, quòd permittantur incidere in crimina maiora. Lyppom. in Caten. ad cap. 34. Genes. Lyppo. *Acerrimi quidem filij Iacob aduersus Sichimitas insistebant, sed non sine Dei offensa, quam casus maioris criminis posteà vindicauit, cùm eorum maior patris cubile fœdaret longè turpiori scelere, quàm Dina. Sinit enim iustitia Dei tàm zelosos in aliena peccata vindices, turpius nonnumquam peccare.* Iusta Dei vindicta est in eos, qui nimis acriter proximorum errores persequūtur; quòd ipsi in maiora etiam crimina labantur. Quis nesciat, Iudæos feruentiores esse Sabbathi defensores? Sic zelabant religionem Sabbathi, vt totis viribus Iesu discipulos accusarent de Sabbatho violato, licèt in paruis. Ait enim Matth. 12. *Abijt Iesus per sata Sabbatho: discipuli autem eius esurientes cœperunt vellere spicas, & manducare. Pharisæi autem videntes dixerūt ei: Ecce discipuli tui faciunt, quod non licet eis facere Sabbathis.* Mat. 12. Ecce tibi, acerrimi inuasores eorum, qui vel in minimis videbātur Sabbathum non obseruare: sed proh dolor, ij ipsi, qui sic Sabbathum obseruant, vt pro eius obseruantia nimij zelatores existant aduersus alios, ij ipsi, inquam, & præcipuum Sabbathum, & omnia sua Sabbatha turpiter fœdant, Dei Filium per illos dies morti dantes, vt vel ex hoc crimine sui zeli malitia prodatur. Rem pulchrè attigit Diu. Athan. homil. de semente, fatus: Athan. *Illi, qui esum in Sabbatho pro crimine obijciebant, ipsi eadem in Dominū ipso Sabbatho moliuntur. Refert autem scriptura in Euangelio de die, in qua Dominus passus est: Erat autem dies illa magna Sabbathi. Legis ergo latorem ijdem per Sabbathi diem è medio tollunt, & discipulos vesci in Sabbatho*

non

non permittunt. Sic finuntur à Deo vindice errare, qui nimis acres sũt circa proximorum errata. Quis ignoret rigidum Petri animum ad uersus Christi Domini comprehẽsores? De illo Ioan. 18. *Simon ergo Petrus habens gladium, eduxit eum, & percussit Pontificis seruum, &c.* Cur nõ percuteret Filij Dei comprehensores? At non multùm pòst & ipse Filium Dei abnegat, & iurat, sub eius numquam fuisse disciplina. Cur sic Petrus permissus est, tàm nefariè Dominum negare? Fecit hoc seuerus ille rigor, quo absque vlla miserationis memoria putauit percutiendum Malchum. Ait Cæsar. Nazianzeni frater, dialog. 4. *Putabat Petrus illos numquã per pœnitentiam dignos habendos benignitate: permittit ipsum cadere Dominus, propter percussum Pontificis seruum, & amputatã eius aurem*. Hanc solẽt habere pœnam nimis rigidi proximorum zelatores, vt ipsi in maiora cadere permittantur. Amat Deus proximorum crimina longanimiter sustineri, & sic puniri à vero Dei æmulatore, vt locus pœnitentiæ detur, & proximi salus possit spectari. Chananæorum semen valdè erat Deo ingratũ, & odiosum, propter quod decreuit illud è medio tollere, & eorum terram Israelitis dare. Ecce rei executio monstratur: venit armata Israelitarum manus illas nationes expugnatura. Tunc ait Sapient. cap. 12. *Et misisti antecessores exercitus tui vespas, vt illos paulatim exterminarent. Non quia impotẽs eras, in bello subijcere impios iustis, aut bestijs sauis, aut verbo duro simul exterminare. Sed partibus iudicans, dabas locum pœnitentiæ, non ignorans, quoniam nequam est natio eorum, & naturalis malitia impiorũ: & quoniam non poterat mutari cogitatio illorum in perpetuum. Semen enim erat maledictum ab initio*. Itaq; ibat exercitus Israelitarum, sed ante exercitum ibat vespa, quæ paulatim regiones Idolatrarum pessimorum vastabat, dans illis locum pœnitentiæ, quam illi minimè facturi erant, quandoquidem sic in malitia erãt obdurati, vt minimè illam relinquere vellent. Sed quando pessimas noscebat Deus nationes, & earum obduratione in malis, cur ante exercitum suum præmisit vespas, quæ paulatim vastarent, & locum pœnitentiæ darẽt? Cur sine vespis antè ambulonibus, & sine his ad pœnitentiam indutijs, non statim exercitum Israelitarum permisit intrare, vt sceleratos conficerent, & eorum regiones expugnarent? Cur maluit, vt exercitus præcederent vespæ sic paulatim vastantes? Voluit Deus, quòd Israelitæ milites dum ferro vsuri erant, ad sceleratas nationes extirpandas, ante se vespas à Deo immissas viderent, à quibus discerent moderationem circa peccatores etiam immanissimos, & sic illos persequerentur, vt non obliuiscerentur humanitatis; sed locũ pœnitentiæ darent. Numquam enim Deus aliter cupit, quòd homines eant aduersus aliorum peccata, licèt sint omnium maxima. Diu Athanas. in Synopsi fatur: *Vespas dimisit, & lenitate vsus, etiam illis posteà pœnitentiæ locum dedit per ista populum instruens, vt benignus esset & humanus contra elementorũ, ranarum, vermiculorum, locustarũ, serpentum, imaginum ex auro, argẽto lapidibus, aut ligno fabricatarum adoratores*. Et si potestatem habeas aduersus scelestissimum peccatorẽ, cuius impœnitentiam scias, quem obduratum noscas, & semen esse maledictum, tamen caue, quòd sine humanitate, & benignitate illum insurgas, non dans ei locum pœnitentię. Numquam, mihi crede, à Deo venit hominibus gladius

Ioan. 18

Cæsar.

Sap. 12.

Athan.

aduersus aliorum peccata, quãuis omnium maxima, qui non exerendus sit magna lõganimitate, & expectatione, vt locus pœnitentiæ possit dari. Iussus agricola succidere sterilem ficum, ait, Luc. 13. *Domine, dimitte illam & hoc anno, vsq; dum fodiam circa illam, & mittam stercora, &c.* Et falcem habebat bonus agricola, & iussus erat sterilẽ succidere, & nihilominùs cunctatur, & rogat, succisionem dilatari. Cur non magis Deo iubenti obedit? Cur non magis quam Deus mandat, exerit facem? Nouit Dei imperium de vlciscendis aliorum peccatis, quanta moderatione, & expectatione exhibendum est. Ex quo D. Nissen. homil. in eos, qui alios acerbiùs iudicant, sic monet potestates: *Noli igitur esse tàm facilis ad amputandum, & excindendum, tu, qui Dominum, ne id faciat, debes obsecrare, neque tàm celeriter desperandum existima. Diligentiam adhibeto: reprehensionibus circumfodito: cohortationibus foueto, tãquam fimo: documentorum, quasi aquarum copia irrigato præceptis, vt uallo communito.* Sic ibi, vt doceat, quanta cum longanimitate debeant castigari proximorum peccata.

Luc. 13 *Nissen.*

Luc. 15. At ille dixit: Fili, tu mecum semper es, & omnia mea tua sunt; epulari autem, & gaudere oportebat, quia frater tuus hic mortuus erat, & reuixit: perierat, & inuentus est.

§. XXXVIII.

In Iesu præsentia nullum deficit nobis Dei bonum.

Expende sequelam: *Tu semper mecum es, & omnia mea tua sunt:* ex quo quis cum Deo sit, Dei præsentiam fruatur, omnia Dei bona habet. Nescit equidem Deus vlla bona sua negare ijs, quibus præsens efficitur. Matth. 15. ait Dominus. *Misereor turbæ, quia iam triduo perseuerant mecum, & non habent, quod manducent, & dimittere eos ieiuno nolo.* Hæc fatus accepit septem panes, & paucos pisciculos; quos fregit, & distribuit per quatuor millia hominum, exceptis paruulis, & mulieribus. *Et comederunt omnes, & saturati sunt. Et quod superfluit de fragmentis, tulerunt septem sportas plenas.* Ex quo tanta vbertas, & alimenti copia nata est, cùm panes adeò pauci essent? Vbertatis causam insinuat Dominus, cùm ait: *Iam triduo perseuerant mecum.* Vbi enim Dei præsentia asseritur, necessum est, vt exuberent omnia Dei dona. Ait Diu. Basilius Seleu orat. 33. *Aderat enim, qui terram operà ad fructificandum excitat: aderat, qui cœlum nubibus circumuestit: aderat, qui artis industriam mortalibus est elargitus: aderat, qui portat omnia verbo virtutis suæ: aderat in ea, quam gestauerat carnem, fidem præsentiæ faciens.* Hoc sufficit scire, nimirùm, quòd diuina præsentia sit, quòd velit Deus credi præsens, vt omnia eius superessluant bona, & ab eo in homines proficiscantur. Quis Deum sibi præsentem, & proximum habere potest, & potest egere aliquo? Matth. 3. de Iesu, dum inter multos alios egẽtes fonte, & mari ad lauacrũ, baptisma suscipit, Ioan-

Mat. 15. *Basil. Seleuc.* *Matt.* 3.

Ioannis, ait: *Baptizatus autem Iesus, confestim ascendit de aqua, & ecce aperti sunt ei cœli: & vidit Spiritum Dei descendentem sicut columbam, & venientem super se. Et ecce vox de cœlis, dicens: Hic est filius meus, &c.* Ecce tibi, & Pater, & Spiritus sanctus sese ostendunt Iesu, assistentes tunc præcipuè, cùm ascendit de lauacro. Et cur hanc ostensionem magis facere voluerũt in Iesu baptismate, quàm in Iesu natiuitate, quàm in Iesu circumcisione? Nonne in Iesu maius natiuitatis opus, maius & circumcisionis, quam baptismatis opus? Sanè maius opus circumcisionis, & natiuitatis, sed & plenius signis diuinitatis; in illo enim sic ostendebatur pauper Dominus, vt simul ostenderetur habere Angelorum famulatum. In baptismo sic adfuit Iesus, quasi vnus è populo, quasi vnus ex his, qui egerent lauacris: vndè, sese tunc illi assistentes ostendunt Pater, & Spiritus sanctus, vt de tanti Patris præsentia clareret, nulla posse Filium inopia premi, sed omnium copia abundare. Ait D. Basil. Seleuc. orat. 39. *Fluuius Christum circumdedit, baptizatum verò supernè fausta acclamatione prosequebatur; & ne eum ipsum, qui baptisma in Iordanis fluento primùm instituit, gratia inopiam secum detulisse, verbis vrgeas. Ideò Pater cùm clamore præconium fecit, Spiritus volatu indicium.* Expende, cur Pater dicatur sese in Iesu tunc ostendisse, nimirùm, *Ne baptizatus gratiæ inopiam secum detulisse diceretur.* Quasi implicaret, alicuius esse inopiam in eo, qui secum tantum habebat Patrem, cui sic vndique diuinitas astaret. Nequit sanè cum diuinis personis esse consuetudo, & vacuatas manere manus. Quò spectans D. Ioan. 1. epist. cap. 1. ait: *Quod fuit ab initio, quod vidimus oculis nostris: quod perspeximus, & manus nostræ contrectauerunt de Verbo vitæ.* Vbi Verbum diuinum in carne apparuit, nobiscum habitauit: ex tanti Verbi cõsuetudine, & præsentia non potuerunt vacuæ esse nostræ manus, sed & manus nostræ contrectauerunt de Verbo vitæ. Et quid contrectarent manus nostræ, nisi omnem plenitudinem bonorum, quæ à Deo in homines cadit? Ruricius, lib. 2. epist. 33. *Hoc erat illud Verbum, quod sine tempore à Patre genitum, in tempore creatur ex matre, vt creator fieret; vt esse possit humanitatis quædam portio, diuinitatis totius plenitudo.* Ex quo nobiscum Deus habitauit, & nos cum Deo; datur, vt sit portio hominis, diuinitatis totius plenitudo, ne aliquod Dei bonum deficiat, vbi tanta est cum Deo familiaritas, & consuetudo. Hoc curet homo, vt cum Deo sit, & Deum secum habeat, & omnia bona habebit, atque omnia mala fugiet. Psalm. 130. inquit: *Posuisti tenebras, & facta est nox: in ipsa pertransibunt omnes bestiæ siluæ: Catuli leonum rugientes, vt rapiant, & quærant à Deo escam sibi. Ortus est Sol, & congregati sunt, & in cubilibus suis collocabuntur.* Expende, quid in absentia Solis, & quid in Solis accidat præsentia: absente Sole, omnes bestiæ siluarum insurgunt, quæ ad ortum Solis diffugiunt. Sic absente Deo, sic absente Christo, multa nos mala turbant, quæ nequeunt permanere, vbi nobis illucescit Christus. Cassiodorus in præsenti fatur: *Cum in passione Domini factæ fuissent tenebræ, dæmones ad escã sibi quærendam, permittente Domino, proruperunt, quã inuenire poterant corda titubantium. Tunc autem quando ortus est Sol, id est, resurrectio sancta declarata est, maiestatem eius minimè sustinentes, in suis se trepidis cubilibus abdiderunt.* Quantum valuit diabolus in discipulos

Baf. Sel. — Ioan. 1. — Ruric. — Ps. 130. — Cassiod.

Christi, in eius passione, in eius morte? Rediȷt ad vitam Saluator, cępit cum discipulis conuersari, & statim fugit malus, & cœlestia dona cæperunt abundare.

CAPVT XVI.

De Villico iniquitatis.

QVanta industria, & diligentia adhibita debeant peccatores ad Dei gratiam redire, pulchrè ostenditur in parabola villici. Hic iniquè munus suũ exercuit, & adeò iniquè, vt iam iam sibi à domino suo videret imminere supplicium. Quid tunc? Cùm ipse domino satisfacere non possit, non cadit animo, nõ otiosus decumbit; sed datis litteris, & captionibus, aliorum debita leuat, vt de beneficio villici leuati cæteri debitores faciliùs ipsi pro se satisfaciant domino, & posteà gratias referant villico, eius procurantes salutem. Quid prudentius? Hoc videant peccatores, & cum debiti sui onere se premi videant, ne otio torpeant, sed toto conatu aliorum proximorum onera, quæcumq; sint, curent leuare ipsi; licèt in ijs impendant & operam, & substantiã suam: quotquot enim vel à paupertatis, vel ab alio pressuræ onere leuauerint, tot habebunt ora, quæ pro illis stet apud diuinum iudicem.

Luc. 16. Homo quidã erat diues qui habebat villicum; & hic diffamatus est apud illum, quasi dissipasset bona ipsius.

§. I.

Viro bono cura debet esse de bona fama habenda.

NOn absolutè asseritur villicus iste, quòd dissipasset bona domini, sed solùm dicitur diffamatus, quasi dissipasset. Iniquum est, non solùm quòd malè agas, sed & quòd diffameris, quasi malè agas. Bonus enim vir non solùm debet mala absolutè non agere, sed & curare, ne diffametur, nec habeatur quasi malefactor. Paulus. 1. Thes. 5. monet: *Ab omni specie mala abstinete vos.* Pro quo Diu. Bernardus, lib. 3. de consid. sic monet Eugeniũ Pontif. Max. *Sanè interest tuæ perfectionis, & malas res, & malas pariter species deuitare. In altero conscientia, in altero famæ consulis.* Et vix tuta conscientia, bonæ non consulitur famæ. Anna illa Samuelis mater dum oraret ad Deũ, quasi ebria apparebat: vndè ait illi Sacerdos. 1. Reg. 1. *Vsquequò ebria eris? Digere paulisper vinum, quo mades.* Quid ad hæc verè humilis, imò humiliata fœmina? Sustulit ne haberi ebria à Sacerdote? Ait ipsa ibi: *Nequaquam Domine mi, nã mulier infœlix nimis ego sum, vinumque, & omne, quod inebriare potest, non bibi, sed effudi animam meam in conspectu Domini. Ne reputes ancillam tuam quasi vnam de filiabus Belial.* Et cur verà humilis fœmina non magis contemnit, ebriã æstimari? Cur tãtis contendit sinistram de se conceptam opinionem eradere? Boni sanè, virtuosique animi est, fœdã minimè sustinere maculam inuri famæ, sed de bono nomine cum moderatione curare. Chrysostom. homil. de fide Annæ ait: *Multam adhibet curam, ne à sacerdote malam referat opinionem, nec apud se dixit: Quid mihi cura istius calũnia? Ignoranter, & temerè*

1. Th. 5.

Bernar.

1. Re. 1.

Chryso.

& temerè acbusat, suspicatur, vbi nihil erat opus. Mea conscientia pura esto, & omnes me traducant. Sed Apostolicam illam impleuit legem; quæ iubet, vt prouideamus bona, non tantùm coram Domino, sed etiam coram hominibus. Atque omni modo suspicionem depulit. Inter maximas animi sui curas, pro quibus bona fœmina ad Deum orabat, nō parui momenti rem putauit, si suæ consuleret famæ: imò paulisper orationē, & supplicationem suam distulit, totumque impetum spiritus sistere fecit, dum malam de se conceptam opinionē frangeret. Ea enim debet esse iustis hominibus cura, non solùm vt in virtutibus acquirendis fortiter se gerant, sed vt nullam speciē mali inurant maculam famæ. Quò forsan spectabat Psalm. 92. aiens: *Dominus regnauit, decorem indutus est, indutus est Dominus fortitudinem, &c.* Duo vestimentorum genera induendo Domino aptat, aliud fortitudinis, decoris aliud. Sed quæ fortitudo, & qui decor pro indumentis sumi debēt à iusto Dei æmulatore? In fortitudine intellige virtutum operationes, in decore splendorem bonæ famæ, ijs duobus componitur gloria iusti animi. Vndè D. Bernard. lib. 5. de consider. ait: *Tu quoque esto fortis in fide, decorus in gloria, & probasti te imitatorem Dei. Fortitudo tua, fiducia bonæ conscientiæ: decor tuus, splendor bonæ opinionis. Ita quæso, induere fortitudinem: induere vestimentis gloriæ tuæ: vestire duplicibus, quibus domesticos suos fortis illa mulier induere consueuit. Non sit in conscientia mutans infirmitas modicæ fidei; non sit in fama næuus malæ speciei, & vestieris duplicibus, & gaudebit sponsus super spōsam animā tuam, & gaudebit super te Deus tuus.* Non sic de cōsciētiæ puritate gaudeas, quòd penitùs cōtemnas næuos in fama; vtriusque debes curam agere, qui turpē oculis diuinis timet incurrere nuditatem. Non fortis est anima, cuius domestici vestiti duplicibus non sunt ex Prouer. 31. hoc est, cuius opera, cùm sint bona, non etiam omni mala specie, & suspicione carent. Id in matre sua Dominus maximè custodiuit, eius enim annuntiationē narrans Luc. cap. 2. ait: *Missus est Angelus Gabriel à Deo in ciuitatē Galilea, cui nomen Nazareth, ad virginē desponsatam viro, &c.* Virgo eligitur ad Dei partum; sed virgo desponsata homini; & cur virgo eligitur homini despōsata, nisi vt dum grauis vtero appareret, vt virgo pura erat in opere, sic nullam speciem corruptionis ingereret famæ. Pulchrè ad hæc D. Ambros. lib. 2. in Lucam fatur: *Virgo eligitur, vt expers virilis consortij videretur, desponsata, ne temeratæ virginitatis aduretur infania, cui grauis aluus corruptela videretur insigne præferre. Maluit autem Dominus aliquos, de sui ortu, quàm de matris pudore dubitare: sciebat enim teneram esse virginis, & lubricam famam pudoris, nec putauit ortus sui fidem matris iniurijs adstruendam. Seruatur itaq; sancta Maria sicut pudore integra, ita inuiolabilis opinione virginitas.* Non esset digna mens, in quam Deus veniret, quæ ijs duplicibus ornamentis non esset vestita, nimirùm & conscientia virtutis, & opinione bona incontaminatæ pudicitiæ.

Psal. 92

Bernar.

Luc. 2.

Ambr.

§. II.

Dei dona dum publicantur, perduntur.

DIffamatus est hic villicus, quasi domini bona dissipasset; nec immeritò Dei bona quasi dissipata dicuntur, cùm per famæ ora volitare intelliguntur; sufficit enim hoc ad Dei dona perdenda,

ad Dei fauores dissipandos, quòd eos fama loquatur, & euulget. Hinc Abacuc, capit. 3. iuxta Septuag. ait: *Custodiui, & expauit venter meus à voce orationis labiorum meorum*. Expende illud, *custodiui*, antequam se sistat Domino, antequam labia in oratione moueat, antequam aliquid & pauendum, & mirandum in oratione percipiat à Deo, iam præparat custodiam, iam se accingit ad custodiendum, ad obseruãdum. Cur oraturus tàm festinatam parat custodiam? Scit, diuina dona vel sui publicatione, & euulgatione deperdi, & ideò cum orationi incumbit, aliquid diuinum accepturus, de nullo magis curat, quàm de adhibenda custodia. Prima illa hominum parens dum diuina colloquia euulgat, & serpenti prodit, perdidit omnia: ex quo metuenda venit viro iusto diuini publicatio colloquij. Diu. Petrus Chrysolog. serm. 68. ait: *Custodiui, inquit, & expauit venter meus à voce orationis labiorum meorum. Posteà quàm diuini muneris senserat largitatem, custodiuit se, ne se hostem, ne inimicum, ne latronem se iterum sicut in paradiso sustineret*. Dum sub custodia mansit Deus cum hominibus colloquium, ipsaque Dei munera data homini in paradiso, omnia humana procedebant prosperè: malesuada fœmina omnia perdidit, omnia euulgauit: sic omnia perduntur, quasi inciderint in latrones, & in crudelissimos hostes. Cautior inde factus Propheta, vbi Dei largitatem experitur, vbi à Deo in se profecta sentit bona, ori custodiam adhibet, ne publicetur, vel se ipsum timens latronem. Maximum enim detrimentum facit, imò maximè Deum lædit, quisquis eius publicat occultanda bona. Psalm. 118. *In corde meo abscondi eloquia tua, vt non peccem tibi*. Expende, quod damnum præcauet, dum eloquia Dei abscondit; præcauet damnum non homini, sed Deo inferendum; quippè ait: *Vt non peccem tibi*, quasi in euulgatione, & publicatione diuinorum precipuè Deum offendat homo Diu. Hilar. in Psalm. 118. littera, Beth, ait: *Cum cætera peccata secundum differentias rerum, aut in nos ipsos, aut in alios exercentur, tamen tum sunt in Deum propria, cum quę occultorum cordium essent condenda secreto, hac in profana cognitionis scientiam prodarentur*. Huc conueniat aliquorum vanitas in publicandis Dei donis: huc etiam conueniant multi viri, qui nescio, quo spiritu dona Dei sibi data, vel alijs, ad profanissimos deferunt conuentus. Nec vllus Dei fauor est secretissimè alicui exhibitus, qui festinatissimè non rapiatur, & inter mundiales Principes circumferatur, per omnium volitans ora. Fallar, nisi hinc Deus maximè offendatur, maximumque Dei donis inferatur incommodum. Peccata sunt hæc aduersus Deum propria, & inde grauiora, & longè difficilis curationis. Matth. 13. *Simile est regnum cœlorum thesauro abscondito in agro, quem qui inuenit homo, abscondit, &c.* Ipse thesaurus absconditus erat, & tamen bonus homo quem absconditum thesaurũ nouit, magis abscondit. Cur magis abscondit? Vt hinc doceantur & virtutum amatores, & animarum curatores, quale munus debeât exercere circa thesauros cœlestes, quibus hoc debent præstare, quòd illos magis, ac magis abscondant. Sæpissimè homo Dei, dum in abscondito ad Deum oras, aliquid de diuinis thesauris tibi venit abscon ditè, sæpissimè animarum curator in abiecta aliqua fœmina, & occulta cœlestem inuenit thesaurũ absconditum. Quid tunc fiet? Debet ij pu-

Marginalia: Abac. 3; Chryso.; Ps. 118.; Hilar.; Mat. 13

ij publicari thesauri? Absit; imò magis debent abscondi: qui enim publicet, maximã incurret offensam apud thesauri conditorem. D. Hilar. in Psalm. 118. littera, Beth. *Legimus & in Euangelio, in agro vberi, atque fœcundo repertum thesaurũ, eumdemque empto agro occultari Nonimus, neque margaritas ante porcos proyciendas esse, neque sanctum canibus dari oportere. Ergo intelligimus quadam nos cordis nostri secreto continere, qua diuulgata inexpiabilis peccati culpam comparabunt.* Ne miremur, Dei bona dissipari, vbi per omnisi ora incipiunt volitare; penè idem est, publicari Dei dona, & dissipari, & in perditionem vocari.

Hilar.

Luc. 16. Et vocauit illum, & ait illi. Quid hoc audio de te? Redde rationem villicationis tuæ: iam non poteris villicari.

§. III.

Malis Christianis celerius solet inferri supplicium.

VBI facinorum villici huius fama peruenit ad dominum, statim dominus hominem in iudicium vocat, à villicationis munere deturbandum. Genes. 18 dicebat Dominus ad Abrahamum: *Clamor Sodomorum, & Gomorrhaeorum multiplicatus est, & peccatum eorum aggrauatum est nimis. Descendam, & videbo, vtrum clamorem, qui venit ad me, opere compleuerint.* Iam peccata Sodomorum clamore famæ prædicabantur, & singulis momentis Dei aures pulsabant; & nihilominus Deus in castigandis Sodomis cunctatur, nec famæ clamoribus mouetur, sed profectionẽ parat, qua omnia ipse descẽdens prospiciat, scrutetur. Non sic cum hoc villico res agitur, imò vt primum diffamatus est apud dominum; vt primùm scelerũ clamor. Dei aures pulsat, nulla expectata mora, nulla profectione interposita, confestim miser in iudicium vocatur à munere detur bandus. Cur non magis spectatur hic? Cur magis credit Dominus huius malæ famæ clamoribus, quàm clamoribus Sodomitarum? Ij infœlices erant, à Iesu notitia prorsùs alieni; villicus autem pertinebat ad domesticos fidei Christianæ: malis autem Christianis citiùs, & celeriùs supplicium solet parari. Iob cap. 25. iuxta lectionem Græcam, ait: *Neque enim quis existimet, quòd dilatio sit piratis.* Piratæ in aquis latrocinium exercent, illisque supplicium dicto citiùs adueniet. Et cur festinatum supplicium præcipuè minatur piratis vir sanctus? Cur non vniuersim latronibus omnibus, sed piratis dicit, non fore differendum supplicium? Non de omnibus peccatoribus agit, sed de illis, qui in baptismi Christiani aquis tincti, adhuc sceleribus operam nauant, ijquidem præ omnibus alijs festinatissimè supplicium capient. Quod docens D. Hieron. in cap. 6 Oseæ, tandem fatur. *Quãuis enim præsenti sæculo se iactare videantur, & conturbare aquas, & operari vana & exercere piraticam: tamen non est mora pœnarum, qua eos velociter comprehendent.* Miser, qui baptismi professionem conturbat, qui super aquas baptismi latrocinatur, hic quamprimùm ad supplicium vocabitur. Væ tibi, qui abuteris baptismi aquis, vt sub professione sanctitatis viuas sceleratus, absque dubio supplicium tuum non tardabit. Quis nesciat, festinatissimam illam pœnam Ananiæ, &

Gen. 18

Iob. 25.

Hieron.

& Saphiræ illatam? Fraudarũt de pretio agri Deo oblati, & illicò pęnam sustulere peccati. Cur non magis eorum supplicium dilatũ? Sanè non est dilatatio piratis; hoc est, non est dilatatio pœnæ ijs, qui abutũtur baptismi gratia, & professione sãctitatis. Hinc D. Petrus ad hoc ait, Act. 5. *Cur tentauit satanas cor tuum, mentiri te Spiritui sancto?* Syrus ait: *Vt mentireris in Spiritum sanctitatis?* Nec est quærenda alia causa accelerati supplicij, vbi opera non correspondent, & spiritui, & professioni acceptæ sanctitatis Ezech. cap. 9. sic iubet Dominus vltricibus potestatibus: *Non parcat oculus vester, neque misereamini senem, adolescentulum, & virginem; paruulos, & mulieres interficite vsque ad internecionẽ: à Sanctuario meo incipite.* Septuag. *A Sanctis meis incipite*: hoc est, iuxta Theodoretum, ab his, qui sanctitatis professionem habent, nec implent, vltio incipiat. Quò respiciens D. Petrus. 1. epist. 4. ait: *Tempus est, vt incipiat iudicium à domo Dei*: quasi illa propheta Ezechielis, non tam pro illo, quàm pro Christianorum tempore fuerit prolata. Tunc dictum est, *A Sanctis meis incipite*: nunc autem tempus est, quo mandatum illud debeat executioni mandari, quãdo baptismi sanctitate abutentes, quãprimùm debent flagellis dari. Quò spectabar Ioannes Baptista, asserens de Iesu baptismi institutore, Matt. 3. *Baptizabit vos Spiritu sãcto, & igne.* Baptismi sanctificationi ignẽ statim apposuit, vt baptizati, qui offenderint, non putent supplicium dilatandum, sed iam iam imminentem, imò aduolantem, & sibi proximum ignem punitiuam experiãtur. Ait Diu. Pasch lib. 2. in Matth. *Baptizabit nos Spiritus sãcto: et igne, quasi nos in præsenti Spiritu sancto abluat, & deinceps, si qua peccati macula subrepserit, per ignem conflagrationis ad purum exurat.* Est equidẽ baptisma aquis vicinus punitionis ignis, vt credant baptizati, si peccauerint, in proximo sibi esse pœnam peccati.

Act. 5.

Ezec 9.

Petr. 1.

Pasch.

§. IV.

Præfecti, qui præclarè rempublicam administrant, nec in morte videntur priuari munere suo.

VOcato ad rationem reddendam villico, hoc illi pro supplicio malè administrati muneris dicitur: *Iam non poteris villicare.* Quid hoc peculiare malo, & pessimo villico? Nonne etiam si bonus fuisset, & diem rationis reddendæ erat habiturus, nimirum diẽ mortis suæ, & post hunc omni priuandus munere? Absit boni enim administratores reipublicæ nec in morte videntur munere priuati, sed & tunc apparent, quasi in illo adhuc floreãt, & viuant. Deut. 17. de Rege locutus Dominus, ait: *Nec eleuetur cor eius in superbiam super fratres suos, nec declinet in partẽ dexteram, vel sinistram, vt longo tempore regnet.* At præclarissimus, & sanctissimus fuit Rex Iosias, qui nihilominùs paruo tempore regnauit, & penè adolescẽs ereptus fuit è viuis. Quomodo ergo vera illa promissio erit de longæuitate regni, quando & præclarissimi Reges adhuc adolescentes morte abripiũtur? Nõ promittit longæuitatem vitæ, sed longęuitatem regni, quãdo præclari Reges vel in morte regnum non amittũt. Aiebat enim Philo, lib. de creat. Princip. *Tali autem Principi legitimo, ius æquabile honoranti, incorruptè iudicanti, semper meditanti iustitiam, longæuũ principatum Propheta proponis vice præmij: non quod annosam ætatem pullicæatur*

Deu. 17.

Philo.

etatur rectè administrantibus rempublicam, sed vt nos doceat, legitimũ Principem victurum etiam post mortem, relicta post se immortali virtutis, rerumque à se gestarum memoria. Nescit finiri principatus in bono Principe, etiã dum vita finitur, adhuc ipse existimatur sceptrum tenere, qui piè, & sanctè deposuit vitã. Quò forsan aspiciebat Iob, vbi locutus de sanctè acta vita, vt mauult D. Greg. ait cap. 3. *Nunc etiã dormiens silerem & somno meo requiescerem cum Regibus, & consulib. terræ.* Et mortem somnum vocat, & in illa se putat Regibus, & Consulibus non absimilem; nihil enim de regno, & principatu eripit mors illis, qui præclatè administrauerunt sibi creditam rempublica. Quàm aliter accidit malis administratoribus; ij enim omni regali munere, & decore priuati mortẽ incurrunt. De Heli & tepido, & pessimo gubernatore populi Israelitici dicitur. 1. Reg. cap. 4. *Cumq; ille nominasset arcam Dei* (scilicet captam) *cecidit de sella retrorsum iuxta ostium, & fractis ceruicib. mortuus est.* Nec otiosè notatum, quòd in eius morte, & sella retrorsum ceciderit, & eius ceruix fracta fuisset. In sella enim iudiciaria potestas innuitur; in capite autem corona regni decor effulget, pessimè autem administranti gubernatoris munera, vniuersa potestatis signa per mortem eripiuntur. Rup. lib. 4. de vict. cap. 10. ait. *Cecidit Heli de sella retrorsum, iuxta ostium, & fractis ceruicibus, mortuus est. Nimirum cadendo de sella retrorsum, & fractis ceruicibus moriendo palàm fecit, quòd neque sedile, neque coronam auream mereretur habere inter iudices alios.* Meritò pessimum iudicẽ de iudicem honore, & cathalogo mors delet, reseruans hoc bonis iudicibus præmium, quòd etiam in mortis somno appareant cum Regibus, & Consulibus terræ, & soliũ, & regale decus adhuc retinentes.

Gregor.

1. Reg. 3

Rupert.

§. V.

Bonus gubernator neminem inauditum, inexaminatum, & non conuictum à munera potest repellere.

DEus erat, qui famam malæ villicationis huius audierat, non tamẽ audita fama mouetur, vt munere priuet villicum; sed illum vocat, accusationem denuntiat, rationem reddendã expectat. Nunquam enim gubernator, qui Dei spiritu agitur, etiam proclamante fama, aliquem inauditum, inexaminatum, & in ratione fori non conuictum à munere pellit. Flacci summam tyrãnidem in Iudæos hinc prædicat Philo; lib. aduersus illum: *Post paucos dies edictũ proposuit, in quo nos appellabat inquilinos, & cæteros, nec causa quidem dicendæ potestatem faciens, sed inudicatos condẽnans; quo quid possit esse magis tyrannicum: Ipse sibi vsurpabat partes delatoris, inimici, testis, iudicis, pœnarum exactoris.* Et quidẽ nullus est prætextus, qui à tyrannide liberet iudicium illud, quo inauditus, & minimè conuictus dãnatur frater. Aiebat enim Apuleius lib. 10. *Vt ritè, & more maiorum iudicio reddito, & vtrinsecus allegationibus examinatis ciuiliter sententia promeretur, nec ad instar barbaricæ feritatis, vel tyrannicæ impotentiæ damnaretur aliquis inauditus.* Si quando iniudicatus frater cõdemnari posset, tunc erat, cùm iudicium illius sit inter sanctos, de quorum pijs animis non potest dubitari, & quorum decreta sæpè sibi acquisiuere totam opinionem & prudentię, & sanctitatis. At neq; inter hos licet ad damnationem procedere inauditi, iniudicati, & minimè cõuicti.

Philo.

Apul.

Vbi

Vbi enim maior sanctitas, maior virtutis feruor, maior fideliũ charitas, quàm primis illis Ecclesiæ nascentis cunabulis, cum Christiana infantia, Apostolorum doctrina, velut lacte roborabatur? Tunc 1. Ti. 5. sic cauet Paulus. 1. Timot. 5 *Aduersus presbyterum accusationem noli recipere, nisi sub duobus, aut tribus testibus*. Vbi, vt notat D. Thom. nõ solùm vetat damnationem inferri inudicato, sed vel accusationem factam aduersus aliquem minimè audiendam docet, nisi à duobus, vel tribus fiat. Et tunc feruor erat charitatis maximus in omnibus fidelibus, de quorum nullo credi poterat, quòd mẽtiretur in fratrem. Et tunc maximus erat zelus religionis in Apostolis; ad cuiuslibet enim scãdalum Paulus exurebatur: ait enim ipse: *Quis scandalizatur, & ego non vror?* Nec tamen tota illa opinio sanctitatis accusãtium, nec totus hic zelus religionis, etsi maximus adduxit Paulũ, vt crederet, posse aliquid subtrahi iudiciali foro, pro damnando homine, cuius scelus maximè tunc temporis scandalizaret, & Christi Theod. doctrinã infamaret. Ex quo Theodoretus, lib. 4. hereticarum fabularum, de Audianis ait: *Non animaduerterunt, quòd ne diligentibus quidem, & suo officio exactè fungentibus Episcopis abscindere facile est; sed opus est quidem accusatoribus, opus autem est etiam testibus, vt vult lex Apostolica. Accusationem enim, inquit, aduersus presbyterum non admittes, sine duobus, vel tribus personis.* Et Apostoli, & Apostolorũ inspirator, Dei vtique spiritus ad fratris damnationem, iudicij talem formã requirunt, quo difficile sit, resecare etiam putridum membrum; indicantes, faciliùs tolerari posse impunitum scelus, quàm quòd possit contingere, quòd innocenti negetur locus defensæ. Idemque Theodoretus, lib. 1. histor. cap. 33. sic rẽ conficit: *Et doceam simul, non solis* Theod. *accusatoribus credendum, quamuis digni videantur, quibus sit habenda fides, sed alteram autem integram seruandam reo.* Sic credibile scelus debet dimitti, dũ exauditus reus non conuincitur. Vt enim rarò in condonando potest esse periculum, sic semper in iudicando, & damnãdo incurritur discrimen. Sapienter enim dicebat Cassiodor. lib. 11. var. Cassiod. 40. *Quamuis nomen ipsum iudicis dicatum videatur esse iustitiæ iis tamen diebus in domicilium pietatis deflectimus: vt ad Redemptorem omnium remissionis tenere peruenire possimus. Ex hac enim virtute suauissimos fructus legimus, & remittendo aliis nobis parcimus. Nam qui periculosè iusti sumus, sub securitate semper ignoscimus.* Hæc ille & prudentissime, & christianissimè.

§. VI.

Suspectus est Princeps, qui suorum ministrorum audita præterit crimina, & totus fertur ad inquirendos, & castigandos eorum accusatores.

Conueniant huc plurimi mũdialium Principũ; & discant, quo se animo gerant erga suos etiam selectissimos ministros. Sanè Deus villicum suum diffamari cernit, eiusque facinora publicari. Quid tunc? Irascitur in infamatores? illos inquirit? illos vocat in iudicium, & acerbè punit? Hoc faciũt sæpè mundiales Principes, qui de audita fama scelerum suorũ ministrorum hoc eliciunt, vt famigeratores inquirant, perdãt accusatores: suorum autem ministrorum, qui sibi in pretio sunt, crimina nec velint agnoscere. Non hic Dei spiritus, sed mundialis, sed car-

nalis;

nalis; Deus enim vbi in præsenti boni Principis agit personam, videns villicum suum diffamatum, nihil nunc aduersus infamatores, & accusatores loquitur, nec illos vocat in iudicium, sed prorsùs illos præteriens, villicum suum in examen vocat, & de remedio tractat eius perditionis. Hoc faciat, quisquis Princeps velit, se Dei ostẽtare æmulatorem: audita fama errantis ministri, quamuis electi, & dilecti, hoc vnum curet, vt factum ministri in examen vocet, illique remedium salutare prouideat, nulla ira exardescens in famigeratores, & accusatores. Nota est Noemi, licèt inuoluntaria, ebrietas, qua sepultus somno iacebat nudatus in tabernaculo, Gen. 9. *Quòd cùm vidisset Cham, pater Chanaam, verenda patris sui esse nudata, nuntiauit duobus fratribus suis foras: At verò Sem, & Iaphet pallium imposuerunt humeris suis, & incedentes retrorsum, operuerunt verenda patris sui.* In ijs duobus fratribus opus prædico laudatissimum, quòd patris nuditatis remedium prouideant, & scãdala familiæ; sed aliud in illis requiro, quòd cùm audiunt à fratre publicari paternam nuditatem, & fœditatem, nihil illi aspe rum dicant. Cur magis non irascimini in fratrem publicatorem paternæ fœditatis? Veram, & sinceram beneuolentiam habebant erga patrem, quam vt ostenderent, sapienter elegerunt, nihil asperum loqui in famigeratorem, totis viribus curantes remedium præbere paternæ nuditati. Vndè D. Chrysost. hom. 22. in Gen. ait: *Vide illorum cum magna beneuolentia mansuetudinem: neque increpant, nec verberant fratrem; sed vt audierũt, mox curarunt emendari, & honestari factum.* Proh vera, & sincera beneuolentia in patrem, quæ vt sincera erat, sic nuditatis publicatę correctioni attendit, publicatori, & famigeratori parcens. Hic erit affectus, vt sincerissimus, omniq; suspitione alienus, sic dignus Principe, quo erroribus familiarium auditis, remedium adhibeat, vt qui credat, posse peccare etiam familiares suos, quorũ famigeratores, & accusatores magis sustineat. Non enim regius est, neque ingenuus, sed nimis carnalis affectus ille, quo publicos errores familiarium suorum non ęstimans, in publicatores Princeps insurgit. Huc peruenit Alexandri nimia teneritudo in amicos, de quo scribit Plutarchus in eius vita. *Illos, qui Arpali fugam primi nuntiauerunt, in vincula coniecit Ephialtem, & Cissum, tanquam mendacia denuntiantes.* Quid aliud faceret affectus carnalis, & turpis in amicos, quàm testatissimam amici fugam ab hostilibus non curare, nec credere, & illius nuntios in carcerem conijcere. Sic faciunt in dies plurimi, quos carnalis affectus tenet, qui non sinit æstimare crimina amicorum, sed magnas aduersus accusatores excitat iras.

Gen. 9.

Chryso.

Plut.

Luc. 16. Ait autem villicus intra se: Quid faciam, quia dominus meus aufert à me villicationem? Fodere non valeo: mendicare erubesco.

§. VII.

Omnia humanam, & temporalia fulcra deserunt hominem, illumque solum reliquunt, vbi Deus vindex ostenditur: quod est primum in Principibus supplicium.

AIt villicus intra se, nullius alterius consilio vtitur, nullius

nullius animatur promissis; sed sibi soli consulit, & secum solo agit: forsan, quia se solum videt, ab omni alio temporali, & humano fulcro derelictũ. Et quis credat, quòd diuitis substãtiæ administrator nõ habuisset plures amicos, familiares, & defensores plurimos, qui pro illo sponderent vitam? Habuit equidem, dum floreret in mundo; at vbi Deus vindex hominem conuenit, omnia humana fulcra diffugiunt, & miser in primis se solum videt, & derelictum. Nemo ignorat numerosissimum illum exercitum, quo cinctus Senacherib, Hierosolymam crudelissima obsidione premebat: dum tamen Rex ingenti militum copia insolesceret. 4.R.19. 4. Reg. 19. *Factum est in nocte illa: venit Angelus Domini, & percussit in castris Assyriorum centum octoginta quinque millia. Cumque diluculo surrexisset, vidit omnia corpora mortuorum: & recedens abijt, & reuersus est Senacherib, &c.* Vbi omnes milites interficiuntur, vni parcitur Regi insolentissimo. Et cur inter tot militum strages vni parcitur Senacheribo? Vt hoc de iræ diuinæ vase primum haustum gustet, quòd se solum, ab omnibus videat derelictum. Theod. Theodoretus, sermone. 10. de prouidentia, inquit: *Assyrium illum contra se insanientẽ, & insanis illis verbis vsum: Quoniã non liberauit vos Dominus Deus de manu mea, vt propriam infirmitatẽ cognosceret, castigauit, & solum aufugere coegit, multa illa hominũ millia, quib. superbiebat, breui temporis momento per vnum Angelum morti tradens.* Ecce tibi primũ irati Dei exhibitum officium, quod dissipatis militibus, miserum solum reliquit, & coegit solũ aufugere. Huc cõueniant vniuersi mũdiales Principes, militum fortissimorum copijs validissimi, & discant, qualem exitum sint habituri, vbi incurrerint Dei iram. Hoc erit illis dolorum initium, quod soli in primis appareant, omni spoliati auxilio, omnib. copijs nudi. Dum diuitias augent, dum thesauros conglomerant, dum subditis nationibus terram implent, dum ingenti sumptu exercitus validissimos comparant, quid aliud faciunt, quàm struere sibi solitudinem, sub qua Deo irato cogantur occurrere? Hanc primam omnium Principum calamitatem Iob nouerat, capit. 3. vbi inquit: Iob. 3. *Quare non in vulua mortuus sum, egressus ex vtero non statim perij? Quare exceptus genibus? Cur lactatus vberibus? Nunc enim dormiẽs silerem, & somno meo requiescerem cum Regibus, & Cõsulibus terræ, qui ædificant sibi solitudines*, Græcus in Catena legit; *Cum Regibus, & Consiliarijs terræ, qui gloriantur in gladijs.* Expende modò, in quo sibi possint conuenire hæc duo, nimirùm, *ædificare solitudines*, aut *gloriari in gladijs*. Gloriari in gladijs est, extolli de multitudine exercituum, de frequẽtia fortissimorum militum: ędificare solitudines, est, omni frequẽtia, & auxilio carere. An idem potest esse in Regibus, & Principibus gloriari, in multitudine exercituum, & ædificare sibi solitudinem? Equidem idem prorsùs est; dum enim Princeps exercitus comparat, fortissimorum militũ adauget numerum, nihil aliud facit, quàm ædificare sibi solitudinẽ, sub qua relinquendus est solus, & patens diuinæ iræ. De Attalo Rege Gotho scribit Paulus Orosius, Orosius. lib. 7. circa finem: *Ipse tandem cum immensa, certè temporibus nostris, & satis incredibili classe nauium, Romã contendit. Nã habuisse tunc tres mille, & ducentas naues dicitur: quẽ numerum, nec apud Xerxem illum præclarum Persarum Regem, neque Alexandrum magnum, vel quemquam alium Regum fuisse, historia ferunt.*

Is

Is simul vt cum agmine militum ad vrbem pergens, littore egressus occursu Comitis marini territus, & in fugam versus, arrepta naui, solus Carthaginem rediit, atq; ibi continuò militari manu interfectus est. Ecce tibi Attalum ædificantem incredibilẽ illam, & inauditam nauium multitudinem: & quid tunc ædificabat potentissimus Princeps in tanto nauium numero? Sanè ædificabat sollitudinem, quando arrepta naui, solus Carthaginem fugit, pęnas ibi irato Deo daturus.

§. VIII.

Grauissimum malum est ingenuo animo, aliqua confusionis nota perfundi.

EXpende, quid villicus iste in Dei judicio magis expaueat, nimirùm mendicitatis erubescentiã: non sibi ob oculos ponit, quòd torrebitur igne, quòd maledictione sicut diploide amicietur; sed hoc tantùm ait: *Mendicare erubesco.* Et ad hanc publicã mendicationis notam totus expauet, quasi hoc sit grauissimũ, & prorsùs importabile malũ homini ingenuo, quod publicæ confusionis, & erubescentiæ notam incurrat. Hinc apud Isaiam, cap. 1. ait: *Audite cœli, & auribus percipe terra, quoniã Dominus locutus est: Filios enutriui, & exaltaui; ipsi autẽ spreuerunt me.* Isai. 1. Perditissimos, & ingratissimos filios suos proponit Dominus, ad illosque videndos, multæ malitiæ, & ingratitudinis reos conuocat vniuersa cœlestia, & terrena: cur non magis illos verberat, durissimoq; percutit flagello? Cur necessum est, sic publicare reos, & corã cœlo, & terra illos traducere: & non magis vult illos percutere? Sanè ingenuo animo durissimum flagellum est, & quauis percussione, aut morte grauius, quòd publicæ confusionis notam incurrat. Ait D. Zeno, lib. 1. serm. 35. *Quia apud sapientes, & honestos grauius est aliqua nota confundi, quam mori: Deus Iudaicum populum luxuriæ æstu exuberante corruptum publica increpatione confutat: cœlum, terramque testes citat.* Zeno. Nemo sapiens, nemo bonus non plùs dolet sub confusione, & erubescentia, quã sub ipsa morte. Et cur bonus non caueat plus quã mortem, confusionis notam, cum & omniũ improbissimi dæmones confusionem suam ex Iesu conspectu metuentes, longè mallent duplicato torreri igne, quàm in conspectu eius venire. De illis Isaias, Isai. 9. cap. 9. iuxta Septuag. *Quoniam omnem stolam congregatam dolo, & vestimentum cum commutatione restituent, & volent esse igne combusti: quia puer natus est nobis, &c.* Expende illud, *volent*: quis velit igne cõburi? Aut quomodo fieri potest, quòd creatura aliqua adducatur, vt ipsa ex sese velit flammis ardere? Et dæmones libentissimè omne imperium in homines acquisitũ ponerent, & insuper flammis majoribus torreri eligerent, dum cõfusionem cauerent, quam ex Iesu in terris agentis conspectu sibi imminentem viderent. Id fatur Procopius, ibi: *Quoniam animæ ornatũ, ipsiusque stolam deprædari, nudamq; relinquere, & deturpare ausus est diabolus, ideò restituent, inquit. Deinde restitutionis tempus metuentes, cupient igne potius esse combusti, quàm Saluatorem omnium inter mortales agentem intueri.* Procop. Quanta hæc confusio superbissimi Angeli ad Dei solium immoderanter aspirãtis, adduci coram illo Deo, qui non refugit sedere in puluere? Non miror, quòd sic cõfundi caueat diabolus, plus quàm vri; & quòd flammæ illi sint in delitijs, dum tantæ confusionis, & verecundiæ occasionem fugiat.

fugiat. Multa timenda nouerat, imò passus fuerat ille, qui ait Psal. 43. *Tota verecundia mea contra me est, & confusio vultus mei operuit me. A voce exprobantis, & obloquentis.* Non flammas, non crucē meminit; non ferreos pectines, non exquisita instrumenta pœnarū in medium adduxit, sed vnam tātùm verecūdiam, & confusionē meminerunt. An quia hæc verecundia omnium habebatur cruciatuū maxima? Ait Diu. Chrysostomus, ibi: *Hæc verecundia supplicia illos magis cruciabant.* Non sic horrori erat ingenuæ menti flāma, nec gladius, nec ardentes liquato plūbo sartagines, vt verecundia, & cōfusio faciei, hęc videtur suprema inter maximos cruciatus, & tormenta.

Psa. 43.

Chrysos.

§. IX.

Terrena, voluptuosaque vitæ labores horrori sunt illi, qui diuini iugi gustauit suauitatem.

A Villicatione deturbandus, hoc est, à Dei obsequio in terrenarum cupiditatum seruitutem eijciendus, importabiles prorsùs putat terrenæ vitæ labores, cū suspirio clamans: *Quid faciā, quia Dominus meus aufert à me villicationem? Fodere non valeo.* Mundialium operarum vitam difficilem, & laboriosam vniuersi clamāt, sic illi voluptuosi homines, Sapient. cap. 5. aiunt: *Ambulauimus vias difficiles;* hic autem non solùm difficiles, sed prorsùs sibi incomportabiles asserit, dum ait: *Fodere non valeo.* Non ait, difficile est mihi terræ infodiendæ vacare; sed prorsùs non valeo tantam laborū molem sustentare. Et cur hic sic labores mūdiales præ illis expauet magis? Cur, quos illi solùm dixerunt difficiles, hic prorsùs iudicat incōportabiles? Fuerat hic sub Dei obsequio aliquandiu, dum villicationis munus accepit, dum illud sanctè administrauit: qui autem Dei suauitatem gustarunt, horrori habeant, necessum est, ad seruitutē terrenarum cupiditatum trahi. Et verè, & sapienter aiebat D. Bernardus, serm. 35. in Cant. *Quæ enim anima semel à Domino didicit in intimis suis Dei præsentiam suspirare, & quærere faciem eius semper; talis, inquā, anima, nescio, an vel ipsam gehēnam ad tempus experiri pœnalius, horribilius ve ducat, quàm post spiritualis studij huius gustatam semel suauitatem exire denuo ad illecebras, vel potius ad molestias carnis.* Horribilissimum homini est, quòd à diuini obsequij suauitate, in terrenarum cupiditatū seruitutem, imò tyrannidem abire cogatur. Quis diuina dulcedine innutritus ferat amaritudines negotiorum mūdialium? Quis suauitate Dei gustatā, quis regnum cœlorum intra se expertus, ligonem non expaueat, quæ de terræ visceribus laboris summi fructus tenuissimos capiat? Amatrici suæ animæ hoc minimè ferēdūm aliquando Dominus minabatur, Canticor. 1. *Si ignoras te, ò pulcherrima inter mulieres, egredere, & abi post vestigia gregum.* Quanta hæc comminatio ad animam? Et quantum est malū, quod quis post vestigia gregum suorum egrediatur? Et qui nihil aliud nouerūt, forsitan durum, & laboriosum ęstimabunt, ad bestiarum cōditionē non viuere. At qui semel Dei dona, & munera gustarunt, ad animales, & terrenas cupiditates mitti, id sibi omnium acerbissimum, & terribilissimum putabunt: etenim Diuus Bernardus, sermone 35. in Cantic. sic inquit: *Dico ergo vobis, nihil est, quod in tātum formidet, quisquis Dei beneficium semel accepit, quàm, ne gratia*

Sap. 5.

Bernar.

Cant. 1.

Bernar.

gratia derelictus, necesse habeat demù egredi ad carnis consolationes, imò desolationes, rursùmque carnalium sensuum sustinere tumultus. Terribilis proindè, & nimis formidolosa comminatio. Egredere post vestigia, &c. Equidem minimè feret carnis iugum subire, qui gustauit diuini iugi suauitatem; vel Dei iugi suauitas tanta est, quæ semel gustata, non patietur hominem durare in seruitute, & tyrannide carnis, aut peccati. Prodigus ille filius sub seruitute carnalium cupiditatum iacebat; & dum sub hac seruitute iacet, sic cœpit intra se cogitare, Lucæ cap. 15. *Quanti mercenarij in domo patris mei abundant panibus, ego autem hic fame pereo. Surgam, & ibo ad patrem meum, &c.* Tantùm in mentem suam reuocauit expertã domus paternæ abundantiam, & ex tunc iam putat intolerabilem famem, quam patiebatur sub cupiditatum carnalium tyrannide. Anteá esuriebat, & fame totus tabescebat, & vt fugeret famem, adhæsit vni ciui, cuius porcos pascẽdos suscepit: modò, & famem, & seruitutem iudicat intolerabilem, & vtramque á se eijcere decernit. Quis illum in tàm bonam mẽtem traxit, vt seruitutem illam, & famem intolerabilem reputaret? Vna solùm memoria paternæ abundantiæ semel gustatæ. Ad hæc inquit Diuus Ephrem, sermone de pœnitentia: *Pœnitentia suauitatem percipiens prioris eius vitæ, ad reprehensionem conuersa est, & cùm non ferret afflictiones, reprehensionem tulit conscientia. Mollis igitur eius educatio, conuersionis causa extitit, ipsumque vel inuitum perduxit ad pietatem.* Fœlicissimus ille, qui sub Dei obsequio nutritus est, qui diuini iugi expertus est suauitatem; hæc faciet, vt minimè duret sub carnalium cupiditatum tyrannide; sed potiùs memor semel perceptæ suauitatis, voluptuosorum vitam fugiat, vt prorsùs intolerabilem.

Luc. 15. *Ephrẽ.*

Luc. 15. Scio, quid faciam: vt cum amotus fuero à villicatione, recipiant me in domos suas. Conuocatis itaque singulis debitoribus domini sui, dicebat primo: Quantum debes domino meo? At ille dixit: Centum cados olei. Dixitque illi: Accipe captionem tuam, & sede citò: scribe quinquaginta. Deinde alij dixit: Tu verò quantum debes? Qui ait; Centum coros tritici. Ait illi: Accipe litteras tuas, scribe octoginta.

§. X.

Cibi, potus ve cælestis acceptio, quasi homine cogit ad referendas gratias. Vbi de damno ingratitudinis.

Ad gratias sibi referendas, dũ villicus iste cupit cogere debitorum animos, expendẽ, quali astu vtatur; & oleum, & triticum domini sui remisit illis. Et quis non

non referat gratias Dei tritico donatus? Post cœnam vltimam Iesu notabat Matthæus, cap. 26. quòd *hymno dicto, exierunt in montem Oliueti* Circa quæ verba fatur D. Paschasius, lib. 12 in Matthæum: *Hoc est, quod in Psalmo legimus: Manducauerunt, & adorauerunt omnes pingues terræ, quoniam nemo huius adipe frumenti satiatus, neque huius dulcedine sanguinis Christi ebrius, iam repletus cessat à laude Dei.* Hoc singulare habent dona illa, quæ circa cibum cœlestem, potumvè sunt, quòd semper vel extorqueant gratias Ait Dominus apud Ioan. cap. 4. *Aqua quam ego dabo, fiet in eo fons aquæ salientis in vitam æternam.* Expende, quid fiat cœlestis aqua in eo, cui datur; non quidem fit stagnum, sed fons saliens in vitã; stagnum enim vni sibi retinet, & conseruat acceptas aquas; fons autẽ quas accipit, simul & refundit alijs, vt suis omnes viuant aquis. Sic cœlestis potus nescit in accipiẽte stagnari; sed inde salit, vt referat datori gratias. Aiebat Ruricius Episcopus Lemonicenus, lib. 2. epist. 33. *Hinc aquam si quis fidelis, non gustu tantum summo tenus ore libauerit sed totis animæ visceribus appetens conuiua sorbuerit, protinus in laudem Domini omnipotentis erumpet, & hoc incipiet ructare, quod biberit.* Nescit quiescere in visceribus accipientis cœlestis potus, sed inde erumpit in datoris laudem, & gratias. Idem os & accipit cœleste pabulum, & refert actiones gratiarum; vt sic fiat cœlestis cibus, vel potus fons saliens, nõ fiat stagnum. Numquam enim cœlestis cibus stagnatur in ore accipiẽtis, ita vt nullam referat actionem gratiarum, quòd non fiat stagnatio hæc in maximam eiusdem accipientis perniciem, & damnum. Ioan 13 *Cum intinxisset panem, dedit Iudæ Simonis Iscariotæ, & post buccellam introiuit in eum Sathanas.* Vbi meritò Diu. Augustinus notat, quid cum cœlesti cibo accipiat, qui non refert gratias; accipit Sathanam, accipit infensissimũ hostem, à quo feratur in laqueum. Ait enim tractat. 62. in Ioannem: *Homini ingrato intrauit panis in vẽtrem, hostis in mentem.* Hostiles procul dubiò sentiet iras, qui de cibo accepto cœlesti nescit referre gratias. Ex Prouerb. cap. 25. ait Diu. Paulus ad Romanos. 12. *Si esurierit inimicus tuus, ciba illum: si sitit, potũ da illi: hoc enim faciẽs, carbones ignis congeres super caput eius.* Est cibus, potusque ignitus carbo super accipientis caput: & cur ibi dicitur ignitus carbo? Quia vel accendit in gratitudinem, & in gratiã actiones, vel adurit, & absumit ingratũ. Id in Iuda completum notat Rupertus, libro. 11. in Ioannem. *Denique et si carbonibus non est attactus pœnitentia, sed ex beneficio peior factus attamen combustus est ardore iracundiæ. Siquidem post buccellam introiuit hostis.* Numquam cœlestis cibus aut certam gratitudinẽ non extorquet, aut certius infert exitium. Quis nesciat aliam Pharaonis cladem, & Aegyptiorum in mari rubro, quando Hebræos persequebantur? De illa ait Exod. capit. 14. *Reuersæ sunt aquæ, & operuerunt currus, & equites cuncti exercitus Pharaonis, qui sequentes ingressi fuerant mare; nec vnus quidem superfuit ex eis.* Et quæ causa fuit tam diræ, & extremæ cladis? Aliàs Aegyptij persecuti fuerant Hebręos, in illosque extremam seuitiã exercuerant, propter quod varijs plagis vapularunt: sed numquam sic atrociter, numquam sic funditùs perierunt. Quæ igitur causa fuit tàm miserandæ, & extremę ruinę? Illam optimè insinuat Gregorius Turonensis, libro. 1. histor. sic inquiens: *Super ripam Nili non Babylonia.*

Mat. 26
Pasch.
Ioan. 4.
Ruric.
Ioan. 13
Rom. 12
Rupert.
Exo. 14
Gr. Tur.

lonia, de qua suprà meminimus; sed Babylonia ciuitas collocatur, in qua Ioseph horrea miro opere de lapidibus quadris, & cemento ædificauit, ita vt ad fundum capaciora, ad summum verò constricta sint, vt per paruulum foramen ibidem triticum iaceretur. Quæ horrea vsque hodie cernuntur. De hac ciuitate Rex ad persequendos Hebræos, cum exercitibus curruum, ac multa pedestri manu directus est. Nec miror, quòd inde in tantam fuerit dilapsus calamitatem. Qui enim visis horreis frumenti accepti ab Hebræo iuuene, quo tamdiu & vixit, & floruit Aegypti regnū, nullam animi gratitudinem inde concepit in Hebræos, sed peior, & acrior persecutor illorum est factus, non potuit non in summam calamitatem præcipitari. Horrea illa eadem frumenti, quę sustentarunt Aegyptios in Iosephum gratos; vbi acceperunt eos ingratos, & benefactoris sui persecutores, similiter fecerunt, vt extremam incurrerent calamitatem. Huc conueniant inconsiderati illi iuuenes Christiani, qui ad frequentissima veniunt templa, vbi vident, & visuntur diuini frumenti à Deo in vitam accepti horrea, vt inde aduersus Deum scelerum bella moueant; fallar, nisi inde in certissimum exitium abeant.

§. XI.

Infirmis peccatoribus, quæ leuiora sunt, & faciliora pœnitentiæ, in primis proponenda.

Villicus iste iratum Dominū cernit & iam imminentem suam damnationem pertimescit, quo anxius currit ad salutis suæ remedium. Sed scire cupis, ad quale confugiat remedium? Sanè ad remedium confugit omnium facillimum, & sibi aut parùm, aut nihil damnosum; hoc enim solùm facit, vt conseruis suis remittantur aliqua debita. Hoc singularissimum est diuini spiritus consilium, quod peccatores infirmi, & imbecilles ad faciliora, & suauiora ferantur remedia, ne strictioribus, & austerioribus deterreantur à pœnitentia. Sic prodigus ille, Lucæ cap. 15. in se reuersus, inquit: *Quanti mercenarij in domo patris mei abundant panibus; ego autem hic fame pereo. Surgam, & ibo ad patrem meum, & dicam ei: Pater peccaui, &c.* Profusissimus peccator, vbi meditatur salutis obtinendæ remedium, nihil austerum, nihil strictum meminit; hoc vnum facere disponit, nimirum; *Dicam ei: Pater, peccaui &c.* Quid facilius, quàm id, quod solis absoluitur verbis? Dicam, ait; non ait hoc faciam, me flagellis percutiam, ieiunijs conficiam, sub sacco, & cilicio macerabo. Et cur non magis ad hæc confugit? Sanè prudens pœnitentiæ affectus in homines infirmo illa consulit, quę magis sunt facilia, atque suauia. Sic Diu. Ephrem, serm. de pœnitentia, fatur: *Cernis eam, non primum, quod austerum est, offerre peccantibus; verùm quod gratum, ac placidum est, simulque suaue, ac facile. Non mox ieiunium imposuit, non abstinentiam, ac temperantiam poposcit, non vigilantiam demonstrauit; sed à confessione ipsum appellauit, à leuioribus duxit principia, sciens gratam, ac candidam esse conscientiam.* Huc spectat Dei spiritus, vt homines infirmi sustententur, roborentur, ne oneri succumbant, sed magis in vitam alantur. Inde est, quòd suauiora, & faciliora consulit, ne quis deterreatur, & pereat propter intolerabilem sibi asperitatem. Hinc Dominus succensens Pharisæorum perniciosam duritiem, ait, Matth. 23. *Alligant enim*

Dan. 4. — *Luc. 15.* — *Ephr.*

onera grauia, & importabilia, & imponunt in humeros hominum. Hoc proprium est deterrentium à salutis via, non trahentium ad Domini caules Pro quo eleganter, & sapienter ex D. Chrysostomo dissetit D. Thomas in Catena, sic fatus: *Tales sunt, qui graue pondus venientibus ad pœnitentiam imponunt: & sic dum pœna præsens fugitur, contemnitur pœna futura. Si enim fascẽ super humeros adolescentis, quem nõ potest baiulare, posueris necesse habet, quòd aut fascem reijciat, aut sub pondere confringatur: sic & homini, cui graue pondus pœnitentiæ imponis, necesse est, vt aut pœnitentiam reijciat, aut suscipiens, dum sufficere non potest, scandalizatus amplius peccet. Deinde, etsi erramus, modicam pœnitentiam imponentes, nonne melius est, propter misericordiam reddere rationem, quam propter crudelitatem? Vbi pater familias largus est, dispensator non debet esse tenax Si Deus benignus, vt quid Sacerdos eius austerus*. Quid ad hoc pulchrius? Quid suauius? Sanè verus animarum curator huc debet semper spectare, vt onera pœnitentibus alleuentur, vt facilis, & suauis illis salus acquirenda videatur. Et quidem sapientissimè dictum illud est: *Si erramus, modicam imponentes pœnitentiam, melius est, propter misericordiam reddere rationem, quàm propter crudelitatem*. Veniabilis est excessus in misericordia: in austeritate autem, & crudelitate excedere, inhumanum est, & damnationi proximum. Vndè dicebat Ericus, homil. in cap. 23. Matth. *Si erramus, modicam pœnitentiam peccatoribus imponentes, melius est tamen de misericordia à Deo iudicari, quàm de crudelitate condemnari*. Quasi austeritatis excessus numquam non appareat euidenter damnabilis.

D. Tho.

Eric.

§. XII.

Nimis rigidi, seuerique in proximos, nihil citius ad salutem obtinendam curent, quàm misericordiæ operam dare, qua à iudicio liberentur.

Nequam villicus vbi de obtinenda salute agit, nil magis curat, quam conseruorum debita leuare, relaxare. Et cur huc solùm salutis obtinendę medium sibi proponit, vt conseruorum debita ipse relaxet? Equidem qui seuerus nimis proximos conseruos perdebat, quasi vnam solam ad salutem viam habet, quòd nimirum impartiendæ misericordiæ, omninò vacet. Babylonio Regi, post explicatam imminentem cladem, ait Daniel, cap. 4. *Quamobrem, Rex, consilium meum placeat tibi, & peccata tua eleemosinis redime, & iniquitates tuas misericordijs pauperum, &c.* Pro quo reuoca in memoriam Niniuitarum pœnitentiam, ibique neque à Rege, neque à Principibus, neque à popularibus vllum de eleemosinis, misericordijsque faciendis verbum procedit. Omnes ad cilicium, ad ieiunium, & planctum festinant: ait enim, Ionæ cap. 3. *Et peruenit verbum ad Regem Niniue: & surrexit de solio suo, & abiecit vestimentum suum à se, & indutus est sacco, & sedit in cinere. Et clamauit, & dixit in Niniue, ex ore Regis, & Principum eius, dicens: Homines, & iumenta, & boues, & pecora non gustent quicquam, nec pascantur, & aquam non bibant. Et operiantur saccis homines, & iumenta, & clament ad Dominum in fortitudine, &c.* Omnis hic sollicitudo de sacco, de cinere, de ieiunio, de planctu; de impartienda misericordia nec verbum vllum: ibi autẽ apud Baby-

Dan. 4.

Ion. 3.

Babylonium Regem, nec verbum fic de se iumosiant de induẽdo sacco; sed vna proponitur misericordia faciẽda. Et cur Babylonio vna misericordia consulitur? Crudelissimo, [illegible] in suos tyranno hæc erat necessaria, ad salutem si iugi misericordiæ operibus incubuisset. Poscit enim ratio iustitiæ, vt qui sæuus, & crudelis in alios esset; contrà, bonis mala compensando, in plurimos misericors, benignus, & beneficus existat. Pro quo aiebat Theodor. ibi: *Illius inexplebilem illius crudelitatem declarat, quam in sibi subiectos exercuerit. Tu ergo, inquit, clementiæ fructum percipere. Hanc tandem erga eos ostendito, qui [illegible] sunt naturam; neque enim audiri persuadere poteris, vt minas extinguat, neque sinat tandem ex[illegible] perduci.* Hæc et itaque tyrannis, & crudelibus in proximos hominibus, qua ad salutem possint peruenire, nimirum, si beneficentiæ ac misericordiæ operibus erga eos incumbant. Crudeli hominũ, nimitque fenero in proximos, hoc necessarium ad salutem potitur; quod misericordiæ erga proximos insistet; sine qua minimè obtinebit misericordiam diuinã. Ait Isaias, cap. 28. ex lectione Septuag. *Ponã iudicium in spem; at misericordia mea in stateris.* Ecce tibi quam nouum, & penè inauditum asserat Dominus, quòd nimirum eius seuerissimum iudicium sic ponetur, vt non timorem inferat, sed spem nutriat. Et quomodo Dei iudiciũ non ad timorem, sed ad spem erit? Ait ipse: *At misericordiam meam in stateris*: erit in stateræ lance diuina misericordia, cui humana respondeat, & totus metus tollatur iudicij. Fœlix, qui misericordiæ operibus insudat, huic diuina misericordia appropinquat, & elongat se rigor iudicij. Nazianzenus orat. 16. inquit: *Neo vlli alij rei potius quàm benignitati benignitas ab eo rependitur, qui iustè rimatur, atque in pondere, & mensura misericordiam ponit.* Itaque benignitatem, & misericordiam exerceto, qui cupis rigorem euadere iudicij; quandoquidem benignitas Dei, nulli alij rei potiùs quàm benignitati rependitur: nullusque manet iudicij rigori locus, vbi tè opus misericordiæ exercetur. Hinc Dominus minabatur, Psalm. 74. *Cum accepero tempus, ego iustitias iudicabo,* hoc est, cum per tempus liceat, cùm vacauero, tunc iudicium faciam. Et quando Deus non vacat? Vbi vult [illegible] quòd sic Deus occupetur, vt minimè illi vacet iudicium facere? Equidem Deus, vbi misericordiæ opera in hominibus videt, [illegible] videmus eum occupatum, vt minimè vacet ad rigorem iustitiæ exacerbandum. De Iesu puero ait D. Chrysolog. serm. 48. *Sic blanditur vtero, omnis meditur, vberibus occupat, [illegible] gremio.* Expendo illud, *vberibus occupat*: & quidem nec in vtero, aut cunæ angustijs, nec in [illegible] dicit eum occupari; vbi autem ad vbera accedit, ibi iam vides Deum occupatum. Et cur, quem tot cunarum angustiæ, tot fasciarum ligamina minimè impediunt, solis vberibus dicitur occupari? Ab vberibus egenus, & famelicus sustentatur, & ideò opera, quæ egentibus consuluntur, sic Deus occupatur, vt minimè illi vacet, aliquid timendum præstare.

Luc. 16. Et laudauit Dominus villicum iniquitatis, quia prudenter fecisset: quia filij huius sæculi, prudentiores filijs lucis in generatione sua sunt,

Theod.

Isai. 28.

Naziã.

Chrysol.

§. XIII.

Tota prudentia est in quouis genere, quòd præsens damnum sustineas, vt maius tibi compares futurum lucrum.

DVm dissipatæ substantiæ reus in discrimen adducitur villicus, non veretur maiori alia iactura nouum sibi comparare periculum, dum debitoribus non paruam debiti partem dimittit. Et quidem quantum alijs remittit, tantũ eripit dispensioni suæ, tantum eripit sibi. Quid agis, homo, quando non es soluẽdo, adhuc & illud, quod videris habere, perdere cupis? Hæc sanè est prudẽtia hominis; hinc habetur homo in negotio suo prudẽtissimus, si sciat in præsenti facere iacturas, per quas maiora sibi lucra in futurum acquirat. Quis in temporalibus lucris acquirendis, & sapientior, & prudentior, quàm ille diues, cuius fuerat ager feracissimus? Eius hoc erat consiliũ, Luc. cap. 12. *Quid faciam, quia nõ habeo, quò congregem fructus meos? Et dixit: Hoc faciam: destruam horrea mea, & maiora faciam; & illuc congregabo omnia, quæ nata sunt mihi, & bona mea, & dicam animæ meæ: Anima, habes multa bona in annos multos, &c.* Expende decretum, & consiliũ hominis auarissimi, & pecuniarum tenacissimi, nimirùm decernit omnia horrea sua destruere, & maiora ædificare, quod minimè fieri posset sine ingenti pecuniarum sumptu, & iactura. Et qualis sapientia est, quòd homo pecuniarum amantissimus, de quarum conspectu, vel memoria viuit, velit tot pecunias profundere in destruendis, & reædificãdis horreis? Sanè vbi maius lucrũ apparet ibi reponendorum fructuũ, hæc est tota prudentia, & sapientia hominis, nulli parcere præsenti sumptui, & iacturæ pro acquirendo lucro illo. Hinc magnus Ioseph, & fratrũ suorum amator eximius Genes. 44. illos in magnas facit venire angustias, furti cõuincit Beniaminum, reum tenet, & minatur suppliciũ; nullis lacrymis, & precibus placari vult, sed maiorem ostẽdit iram. Cur bonus fratrũ amator, sic perdis fratres tuos, sic eos calamitosos facis? Prudentissimè Ioseph nihili æstimat iacturam, & calamitatẽ illam, per quam scit comparandas diuturniores lætitias in sui manifestatione: quippè ait D. Augustin. lib. 1. quæst. in Genes. quæstio. 146. *Non negligenter considerandum puto tantam miseriam in hac perturbatione fratrũ suorum, quas Ioseph, quandiu voluit, tenuit, & quanta voluit mora protraxit; non eos vtiq; faciens calamitosos, quando tãta etiam ipsorum futura lætitia in exitum cogitabat. Et totum hoc, quod agebat, vt eorum gaudium differretur, ob hoc agebat, vt eadem dilatione cumularetur, tamquam non essent condigna passiones eorum in toto illo tempore, quo turbabantur ad futuram gloriam exultationis, quæ in eis fuerat reuelanda, fratre cognito, quem à se perditum esse arbitrabantur.* Bonus equidẽ, & prudẽs negotiator fraterni gaudij nõ veretur eorũ dispendia, & iacturas facere in luctu, & lacrymis, & in vinculis, per quæ noscit, illos ad maiora peruenturos gaudia, vbi in seuerissimo, & strictissimo iudice recognoscant sibi amabilissimum fratrem. Nulli enim iacturæ prudẽter parcitur, quæ seruiat ad maius lucrum reportandum. Quò spectans negotiatorum omnium prudentissimus negotiator, ait Matt. 13. *Simile est regnum cælorum homini negotiatori, quærenti bonas margaritas, inuenta autẽ vna pretiosa margarita, abijt, & vendidit vniuersa, quæ habuit, & emit eam.* Pro vna acquirenda

Luc. 12.

August.

Mat. 13

quirenda margarita; non veretur omnia præhabita bona profundere, omnia vendere. Et quanta hæc prudentia negotiatoris, vt omnia sua vendat? Nō dubito, quin prudentissimus sit negotiator, qui omnium iacturam patitur, vt sibi aliud, & sibi vtilius, & pretiosius habeat. Eusebius Gallicanus in natali huius virginis pulchrè inquit: *Pro amore cœlestis patriæ, & æternæ fœlicitatis, non solum ea, quæ habuit, vendidit, verum & se ipsā seruituti subiugauit, vt emere, & possidere valeat. Callidus enim negotiator est, qui ex his, quæ diu possidere non potest, [illegible] tale aliquid emit, quod nūquam amittere timeat, & in quo vniuersa possideat.* Quid pulchrius? Hæc tota prudentia negotiatoris, quòd nimirum sciat perdere substantiam, vbi acquirenda sunt ampliora lucra, in quib. & pretiosiora inueniantur, & omnia deperdita possint instaurari. Hoc in regni cœlorum negotiatorib. primò requirendum est, quòd sciant perdere, & pro Deo vero habendo, ne timeant veram aliquam iacturam facere. Iudici cap. 11. Iepte Israelitarum dux filiæ vnicæ sanguinē decreuit Deo litare. Quid plura? Aris imponit victimam voluntariā, stringit gladium, *& fecit ei sicut vouerat.* Nulla celestis vox, nullus Angelus deterruit Iepte à sacrificio filiæ, sicut quōdam deterruerat Abrahamum. Et cur, qui Abrahamo filiū eripuit sacrificandum, similiter non eripuit Iepte filiam? Ait Diu. August. quæst. 49. ibi: *Ne non vera, sed simulata eadem vota essent, tum velut exemplo Abrahæ sperarētque vouissent, Deum prohibiturum nulla vota compleri.* Nequit Deus in suis fidelib. permittere simulationem in oblationibus, quòd scilicet sic offerant, vt nequeant vllum in oblatione sustinere pro Deo damnum, ideò quod semel Abrahamo permisit, vt oblatum filium integrum recuperaret, hoc Iepte denegauit, vt sciant negotiatores cœlestium veram iacturā facere pro vita in cœlestibus æternanda. Id quod monebat Ecclesiastici c. 29. aiens: *Perde pecuniam propter fratrem, & amicum tuum: & non abscondas illam sub lapide in perditionem. Pone thesaurum tuum in præceptis Altissimi, & proderit tibi magis quàm aurum.* Hæc sit prima prudentiæ regula in omni negotiatore, quod sciat profundere, & perdere sua, vt ad maiora veniat.

Euseb. Gallic. — August. — Ecc. 29.

§. XIV.

Regalissimi, diuinissimique animi virtus est, plus subditorum, quàm substantiam procurare augmentum.

VIllicus reddendæ rationis in tempore, domini sui substantiam plus lædit, dum debitores à debiti pondere liberat; & tamē dominus laudat villicum, quòd prudenter fecisset. Mirabar, quòd in tām sibi dānosa fraude posset dominus aliquid laudabile inuenire. Quid laudet, quid probet dominus in tām fraudulento villico? Sapienter Diu. Bernardus inuenit, quod possit esse diuino Principi gratius in hoc dispensatio villici, qui licet domini substantiam vacuat, subditos auget, dum eos debitis liberat. Regius autem animus id sibi maximè laudabile probat in ministris, vnde augentur subditi. Pro bonis domitis captiuis pugnat Abrahā, hostes Sodomitarum fugat, captiuos liberat, & Abrahamo victori redeunti, spolijs hostium diuiti Rex Sodomorum occurrit. Quid peteret bonus Rex à tanto duce? Accipite vocem è Rege, Deo dignā; quippè ait: *Da mihi animas, cætera tolle tibi.* Septuag. posuere:

Da

Da mihi homines. Hæc est regalissimi, imò diuinissimi animi virtus, quæ non respicit aurum, non curat diuitias, dum subditorum augmentum, & leuamen nanciscitur. Pulchrè Gothus ille Italiæ Rex apud Cassiodorum, lib. 6. var. 23. [Cassiod.] ait: *Exeunt à nobis dignitates relucentes, quasi à Sole radij, vt in orbis nostri parte resplendeat custodita iustitia. Ideo enim tot emolumentorum commoda ferimus, vt securitatem prouincialium colligamus. Messis nostra cunctorum quies est, quam non possumus aliter recordari, nisi vbi subiecti non videantur aliquid irrationabiliter perdidisse.* Expende, qualem faciat messem regalis animus, nimirùm ait: *Messis nostra cunctorũ quies est, &c.* Spargere semina, vt frumento horrea impleantur, hoc agricolarum est; dare pecunias, vt cum vsura recipias, id est mercatorum, & negotiantium: Regalis animi virtus eò solum spectat, vt homines metat, & subditos augeat, & in tuto asserat. Apud Luc. cap. 19. [Luc. 19.] ait Dominus: *Homo quidam nobilis abijt in regionem longinquam accipere sibi regnum, & reuerti. Vocatis autem decem seruis, dedit eis decem mnas, & ait ad illos: Negotiamini, dum venio.* Quis credat, hanc vocem à nobili, & regio viro exijsse, & non potiùs à mercatore? Mercator negotiationem exercet, & in multitudine negotiationis suæ diuitias auget; quis credat, Regẽ à quo solùm auditur verbum negotiandi? Cùm ergo audis negotiandi verbum ab homine regio exire, minimè putes negotia illa pertinere ad diuitiarum lucra, sed ad subditorum augmenta, & leuamẽ. Hoc est vnum regium negotium, quòd homines, quòd subditi augeantur. Ait Eusebius Gallicanus, [Euseb. Gallic.] homil. in natali vnius confessoris: *Dei autem negotiatores omnes sunt serui, & nihil aliud, nisi seruos emũt. Nihil enĩ aliud de mũdi diuitijs, nisi solum seruos eorum Dominus concupiscit.* Frugum augmenta agricolis, diuitiarũ lucra mercatoribus permittantur, regius animus hoc quærat, quòd subditi augeantur. Pulchrè enim Synesius de regno ad Arcadium: [Synes.] *Rex autem pecuniæ appetens multò est institore turpior; hic enim familiæ egestati subuenit: in illo vera animi nequitia omni prorsus excusatione caret. Neque tributis ciuitates exhaurire, regium est; bono enim Principi vbinam tantis pecunijs opus est? Cùm neque insolenti animi fastu sumptuosa opera molatur, nec temperanti vsus loco inanem, atque ambitiosam magnificentiam affectet, neque iuuenili consilio in Scenicos ludos grauiorum hominum labores consumat.* Vna sit Regum messis, ciuium quies, ciuium augmenta, & lucra, dum subditorum augmenta regius animus acquirat, à ceteris omnibus libẽter abstineat: quippè ait Prouerb. cap. 14. [Pro. 14.] *In multitudine populi dignitas Regis: in paucitate plebis ignominia Principis.* Hebræus dicit: *Et in non gente fractio Principis.* Per hoc solùm regna franguntur, si ciues deficiant: vbi præclarè ostenditur, quàm distincta debeat esse ingenua Principũ negotiatio à negotiatione illiberali mercatorum. Mercatoris negotiatio vt circa pecunias habendas est, sic deficientibus pecunijs frangitur; quis non audiat negotiatorum fractiones ex defectu pecuniæ? Ab his longè alia est Principum negotiatio, quæ minimè circa pecunias est, sed circa populi multitudinem, in hac stat Principum dignitas, & in non gente fractio Principis. Mercatores frangat defectus pecuniæ; Reges nobil[...] non potest frangere, [...] nisi defectus ciuium.

§. XV.

§. XV.

Tota sæcularis prudentia eò nititur, quòd augmentum suum quærat Princeps ex subditorum leuamine.

QVi à debitis subditos leuat, laudatur villicus, quòd prudenter egisset, ex cuius exemplo sæcularis prudentia laudatur in generatione sua, in augmento suo quærendo, quando illud quærit ex leuamine ciuium. Ridendum esset prudentium hominum consilium, qui vt populos augeant, vt ciuitates impleant, & regna stabiliãt, hoc totis viribus intendũt, vt crebra sint nuptiarum fœdera, vt nullus maneat adolescens innuptus. Quantum hoc ad augmentum populi sub debitis pressi, substantia vacuati? Permitte substantiam haberi, permitte oleum crescere, & triticum, & vel paucæ nuptiæ orbem implent, & imperia augebuntur. Ecclesiastes cap. 5. *Vbi multa sunt opes, multi & comedunt eas.* Expressè in rem præsentem Chaldeus Casti ait; *Quo tempore maior rerum vbertas, augetur etiam & hominum numerus, vt his vtatur.* Ad augmentum pabuli crescit comedentium numerus: exemplum habes in villulis, & pagis Montanæ regionis, vbi rari innupti, & nihilominùs in sua paruitate perpetuò pagi illi manent, ea solùm ratione, quia non sunt ibi pabula, quibus numerus hominum augeatur. Permitte triticum, & vinum, & oleum populis, vt ijs fruantur abundanter, & fallar, nisi exurgant hominũ examina, quibus regna stabiliantur. Exod. 1. dicitur: *Filij Israel creuerũt, & quasi germinantes multiplicati sunt: ac roborati nimis, impleuerunt terram.* Quæ verba sic reddiderunt Septnaginta, causam multiplicationis tantæ insinuãtes: *Filij Israel creuerunt, & multiplicati sunt, & effusi facti sunt, & inualescebant valde; multiplicat autem illos terra.* Etenim pauci filij Iacob descendentes in Aegyptum, donati sunt terræ parte abundantissima, quæ vt multiplices fructus reddebat, sic etiam comedentes homines multiplicabat. Quò spectans Psalm. 4. ait: *A fructu frumenti, & vini, & olei sui multiplicati sunt.* Numquã non augmenta ciuium, & multiplicatio illorum, in abundantia, & vbertate alimẽtorum nititur; nec sæcularis prudentia aliunde nouit talibus augmentis consulere. Hæc paucis attigi, propter aliquos, qui in Hispania Castellę prouinciæ populationem tribuunt religiosis Ordinibus, qui virgineis floribus triumphalem coronant vitam. Non inde rarescunt homines, sed ex penuria orta à luxu, & otio nationis.

Eccl. 1. / Exod. 1 / Psal. 4.

Luc. 16. Et ego vobis dico, facite vobis amicos de mammona iniquitatis, vt cùm defeceritis, recipiant vos in æterna tabernacula.

§. XVI.

Sanctorum patrocinia & validissima, & vtilissima in tempore angustiæ.

EO tendant beneficentię nostrę opera, vt sanctorum amicitiã venemur; plurimum enim valent sancti

sancti viri, vt tempore angustiæ, amanter à Deo recipiamur. Filij Iacob fame coacti sunt descendere in Aegyptum, relicto apud patrem puero Beniamino; accedunt igitur fratres ad Magistratum Aegyptiorum, petituri frumenta, Ge
Gen.42. nes. 42. *Et Ioseph erat Princeps in terra Aegypti, atque ad eius nutum frumenta populis, vendebantur. Cumque adorassent eum fratres sui, & agnouisset eos, quasi ad alienos durius loquebatur, interrogans eos: vnde venistis?* Nec solùm illis durius loquebatur, sed & exploratores vocat, & vnum illorum vinculis constringit. Quid tunc? Abeunt ipsi ad patrem, secum deferunt Beniamin, & redeunt in Aegyptum, Ge-
Gen.43. nes. 43. *Igitur ingressus est Ioseph domum suam, obtuleruntque ei munera, tenentes in manibus suis, & adorauerunt proni in terram. At ille clementer resalutatis eis, interrogauit eos, &c.* Primò seuere, & duriter loquebatur, metus inserēs, vincula minans: modò clementer alloquitur, totus factus apparet suauis, & mellifluus. Quis seuerum, & durum hominem sic in suauitatē conuertit erga afflictos? Vnus gratus Beniamini conspectus sic hominem affecit, vt nō potuerit ampliùs apparere durus. Et quidem in Beniamino adumbrabatur filius eius Paulus Christi seruus, cuius patrocinium numquam non validissimum, & vtilissimum est illis, qui sub eius amicitia viuunt, vt in tempore afflictionis benè habeāt apud æternū Principem. Pulchrè
Ambr. enim aiebat D. Ambros. lib. de Ioseph, cap. 9. inquiens: *Iam videtur Hebræi, & videntur à Christo, qui verus Ioseph est, quando cum Pauli veniunt typo: & loquitur illis mitia, atque mansueta, vt pariter cibum sumant. Suprà autem, quia sine Beniamin venerunt, agnoscebat quidē eos, sed ab eis se auertebat, vt scriptum est: & loquebatur eis dura, quia ipsi non agnoscebant eum, à quo agnoscebātur. Pauli autem merito profecerunt, quē Dominus Iesus tamquam iuniorē fratrem, ex eadē matre generatum, amplius cæteris fratribus diligebat.* Expende illa verba, nimirùm: *Pauli autem merito profecerunt*; vbi secū vel Pauli vmbram habuere, mitissimum, beneficentissimumq; nacti sunt Magistratum, de cuius magnificentia ditati, a familia sua famem exturbarunt. Et quid nō possent sub patrocinio tanti sancti? Valent equidem sanctorū vmbræ homines in tempore angustiæ sustentare. Aiebat Dominus ad amicos Iob, cap. 42. *Sumite ergo vobis* Iob. 42.
septem tauros, & septem arietes, & ite ad seruum meum Iob, & offerte holocaustum pro vobis. Iob autem seruus meus orabit pro vobis: Faciē eius suscipiam, vt non vobis imputetur stultitia. Paulò acerbiùs hæc in Græco sonant: *Iobus autem seruus meus orabit pro vobis. Si enim non propter eum, perdidissem vos.* Sanè & ex iussu Dei victimas illi, & holocausta offerebant, & inter has oblationes audiunt à Domino: *Si enim non propter Iobum, perdidissē vos:* quasi non sic holocausta, vt Iobi preces potuissent illos liberare à perditione. Ait in Caten. Græ- Chryso.
ca D. Chrysostom. *Illud etiam docet, haud illa satis futura esse sacrificia ad expiationem, nisi Iobi quoque merita accessissent. Illius, inquit, causa vobis ignoui.* Validissima quidem sunt nobis sanctorum patrocinia pro cultu, beneficentiæque operibus procurata, & extorta. Et quæ nihil obtinerēt per se sacrificia, amicorum cœlestium fauore adiuncta, homines à perditione liberant. Solet enim Deus in sanctorum suorū gratiam, multa dissimulare in peccatoribus: Etenim. 2. Paralipo. 21. aiebat de Achab. *Et fecit malum coram Domino, & noluit*

luit Dominus perdere domum David, propter testamentum, quod disposuerat cum David. Etiam peccante Achabo, & regiæ domus ruinam merente, potuerunt Davidis merita Deum à vindicta revocare, ut qui sciat in suorum sanctorum gratiam, vivis peccatoribus aliquando parcere. Ibi ait Theodor. *Malos etiam tolerat benignus Dominus, recordans virtutis defunctorum.* Sic sancti defuncti suis prosunt, etiamsi peccatores existant. Vbi autem sanctorum orationes desunt, etiam viri iusti carent commodis multis. Genes.
Gen. 19. 19. *Recordatus est Deus Abrahæ, & emisit Loth ex media subversione.* Sic legit, & ait D. Chrysost. homil. 44. in Genes. *Cur igitur dicet aliquis, propter orationem Patriarchæ iustus servatus est, & non propter suam iustitiam? Ita certè propter orationem Patriarchæ. Quando enim quod ex nobis est, simul afferimus, & accedit intercessio sanctorum, plurimum nobis confert.* Hæc ille.

Theod. (margin, beside the Theodoret quotation)
Chrysost. (margin, beside the Chrysostom citation)

§. XVII.

Patrocinia sanctorum tunc maximè prosunt, cum pijs nostris operibus sollicitantur.

IVbemur de mammona iniquitatis facere nobis amicos tutelares, & defensores; nos enim sumus, qui facimus, quòd sancti viri efficaciter nos protegere, & defendere possint. Ipsi sancti per se non semper efficaces defensores sunt; sed tunc maximè fiunt efficaces, cùm tales fiunt à nobis per pietatis, & virtutum opera. Efficatia enim sanctorum in nostra defensione à virtutibus nostris manare solet. Quò respiciens D. Chrysost. homil. 1. in epist. 1. ad Thessalon. aiebat: *Quid profuit Hieremias Iudæis? An non tertiò pro eis Deum interpellavit, & vicissim tertiò audivit: neque oraveris, neque obsecraveris pro populo isto, non enim exaudiam te. Quid Saulem iuvit Samuel? Quid profuit Israelitis? Nonne omnes perierunt? Nihil prosunt, inquis, preces? Prosunt plurimum. Sed quando nos id quid satagerimus. Adiuvant enim, & auxiliantur. Auxilio autem quis est idoneum est, qui & ipsa operatur.* Etiam pro nobis universo sanctorum choro orante, peribimus, nisi operibus virtutum, & nos illorum preces faciamus efficaces. Nocissimum fuit peccatum Israelitarum in adoratione vituli, sed & pœnæ pro peccato datæ sunt nominimæ: post pœnas datas, ait Moy-
Exo. 32. ses, Exod. 32. *Peccastis peccatum maximum; ascendam ad Dominum, si quomodo quivero eum deprecari pro scelere vestro.* Ascendit igitur Moyses, precatus est, & salutem populo obtinuit, illumque in terram promissam statim iubetur ducere. Sed Num. 12. idem Moyses videns sororem suam Mariam lepra percussam, pro illa orationem fundit, *Clamavit Moyses ad Dominum, dicens: Deus, sana eam:* & non vult Deus illam statim sanare. Cur oratio Moysis efficax fuit pro salute populi, & non pro salute sororis? Putat Chrysost. quòd pœnitentia, & clamore populi adiutus Moyses, oraverit ad Dominum pro eorum salute; verùm pro salute sororis exoranda nullo eius fuerit adiutus opere; quippè ait homil. 5. in cap.
Chryso. 1. Matth. *Habent enim vim pro nullis, & quidem maximam, orationes, supplicationesque sanctorum: sed tunc profectò, cùm nos quoque id ipsum per pœnitentiam postulamus, & ad studia meliora confugimus. Alioquin ipse Moyses, qui & fratrem suum, & sexcenta illa millia armatorum ab imminenti Dei liberavit ira, sororem tamen suam nequivit eruere.* Pro liberandis nobis necessarium est, ut sanctorum orationes, & patroci-

Thess. 1. (margin, beside "homil. 1. in epist. 1. ad Thessalon.")

nia ex nostra cooperatione efficaciam sumunt. Orabit sanctus pro te; sed tunc erit eius oratio efficaciter exaudita, ne tibi malum aliquod contingat, cùm etiam tu placendo Deo operam impenderis tuam. Compone modò duas Hierosolymitarum obsidiones, alterã à Senacheribo, alteram à Nabuchodonosore factam: Senacherib Hierosolymam multo cingit milite, 4. Reg. 19. eius autem feritatẽ,
4.R.19. & blasphemias audiens Hierosolymitanus Rex Ezechias, humi prostratus longissimam Deo orationem fudit. Tunc Dominus ait: *Protegam vrbem hanc, & saluabo eam propter me, & propter Dauid seruum meum. Factum est igitur in nocte illa, venit Angelus Domini, & percussit in castris Assyriorum centum octoginta quinque millia, &c.* Ecce tibi, perituræ vrbi merita Dauidis prosũt, ne veniat in ruinã; Sed & à Nabuchodonosore obsessa est ciuitas eadem, atque funditus destructa: ait enim 4. Reg. 25. *Et clausa est ciuitas,*
4.R.25. *atq; vallata vsque ad vndecimũ annum Regis Sedeciæ, nona die mensis, præualuitque fames in ciuitate, nec erat panis populo terræ. Et interrupta est ciuitas, omnes viri bellatores nocte fugerunt, &c.* Sanè Dauidis merita similiter nunc pro ciuitate sua stabant, ac steterunt tẽpore illius obsidionis primæ. Cur ergo nunc non possunt ciuitatem liberare, quam tàm facilè liberarunt prima illa vice? Tunc non erant sola sancti Dauidis merita, sed simul Rex Hierosolymitanus Ezechias prosternitur humi, preces fundit, piisque operibus misericordiã sollicitat diuinã. Modò non est Rex, qui aliquod bonum operetur, sed sola Dauidis merita relinquũtur, quæ sola sine cooperatore Rege
Chryso. pio non valent regnum à manib. tyranni eripere. Ait D. Chrysost. hom. 1. in epist. ad Thessalon. *Audi Deum dicentem: Protegam ciuitatem istam propter me, & propter Dauid seruum meũ. Sed hoc dixit? Cùm esset Ezechias Rex iustus? Quare non dixit hoc Deus etiam, cùm Nabuchodonosor illos adoriretur, sed ciuitatem hanc tradidit? Ideò scilicet, quòd plus potuerit illorum malitia.* Parùm prosunt sanctorũ merita pro te orantia, vbi tua exuberat malitia; vbi autem tu operib. etiam iustis incumbis, eam præbes sanctorũ precibus efficaciam, quæ te à calamitate eripiat.

§. XVIII.

Sanctorum patrocinia permanentem fœlicitatem hominibus acquirunt.

Ecce quid conferunt nobis sanctorum patrocinia, ait enim: *Vt recipiant vos in æterna tabernacula:* ea enim sunt, quæ nobis fœlicitatem virtutis afferunt. Quò spectans D. Germanus Patriarcha Constantinopolitanus in theoria rerum Ecclesiasticarum, loquens Germa.
de fœlicitate Ecclesiæ militantis, ait: *In qua propitiatorium, & sancta sanctorum est, in Prophetis prænuntiata, in Hierarchis exornata, & in martyrib. consummata, & in throno sanctarum eorum reliquiarum fundata.* Ecce tibi sanctorum martyrum reliquiæ pro templo, & imperturbabili fundamento sunt Ecclesiæ Christianæ. Non equidem ea sunt tabernacula fidelium, quæ facilè transferri possint; fundata enim sunt in throno sanctarum reliquiarum; hoc est, habent pro fundamento sanctorũ patrocinia, quę penè imperturbabilem conferunt firmitatem. De sua Ecclesia aiebat Dominus, Matth. 16. *Et portæ* Mat. 16
inferi non præualebunt aduersus eã. Non equidem lababit infernorum impetu Dei Ecclesia, vt quæ præterquam

terquàm quod Christum pro fundamento habet, etiam tot firmissimos lapides in cæmentis ponit, quot ossa secum recipit, & patrocinia martyrum. Non negabo in præsenti D. Ambrosium, cuius lingua sic melle manat, serm 77 *Semper nobiscum sunt sancti martyres, semper nobiscum morantur; hoc est, & in corpore nos viuentes custodiũt, & de corpore nos recedentes excipiũt. Hic ne peccatorum nos labes absumat, ibi ne inferni horror inuadat. Nam ideo hoc à maioribus prouisum est, vt sanctorum ossibus nostra corpora sociemus, vt dum illos tartarus metuit, nos pœna non tangat: dum illis Christus illuminat, nobis tenebrarum caligo diffugiat. Cum sanctis ergo martyribus quiescentes, euadimus inferi tenebras eorum proprijs meritis, attamen consocij sanctitate. Ait enim Dominus Petro: Tu es Petrus, & super hanc petram ædificabo Ecclesiam meam, & portæ inferi non præualebunt ei. Si ergo Apostolo, & martyri Petro inferni porta non præualet: quisquis sociatur martyri, tartaro non tenetur: martyres enim inferni porta no possidet, quoniam eos paradisi regna suscipiunt.* Fœlix, qui martyri sociatur, qui eam imperturbabilem firmitatem vel de sanctorum martyrũ cineribus accipit, quam minimè expugnant portæ inferi, si tamen martyri conuiuit eius æmulus vitæ. Huc trahe dicta tom. 2. li. 6. §. 3.

Ambr.

§. XIX.

Bona temporalia vt transmitti debeant in vitam æternam.

SAnissimum, & suauissimum consilium Dei, vt de mammona iniquitatis faciamus amicos, qui in tempore defectionis nos recipiant in æterna tabernacula. Vtcumque enim nunc floreas, bonisq; omnibus abundes, te manet tempus defectionis, in quo tibi omnia hæc temporalia deficiant, & omnibus nudus cogaris ire in domum æternitatis. Væ tibi, si nihil ibi inuenias amicorum manibus translatum. Accipe in rem præsentem pulchram historiam, quam confingit D. Damascen. in vita Barlaami, cap. 14. *Vrbem quamdam magnam extitisse accepi, in qua ciues hoc in more, ac instituto positum habebant, vt peregrinum quemdam, & ignotum virum, ac legum, & consuetudinum ciuitatis omninò rudem, & ignarum acciperent, eumque sibi ipsis Regem constituerent, penes quem, per vnius anni curriculum, rerum omnium potestas esset, quique liberè, & sine vllo impedimento, quicquid vellet, faceret. Post autem, dum ille omni prorsus cura vacuus degeret, atque in luxu, & delitijs sine vllo metu versaretur perpetuumq; sibi regnum fore existimaret, repentè aduersus eum insurgentes, regiamque ipsi vestem detrahentes, ac nudum per totam vrbem, tamquam in triumphum trahentes, in magnam quamdam, ac longè remotam insulam relegabant, in qua nec victu, neque indumentis suppetentibus, fame, ac nuditate miserrimè premebatur, voluptate scilicet, atque animi hilaritate, quæ præter spem ipsi concessa fuerat, in mœrorem rursus, præter spem omnem, & expectationem commutata. Contigit ergo, vt pro antiquo ciuium illorum more, atque instituto vir quidam magno ingenij acumine præditus ad regnum asciscereiur. Qui statim subitaneà fœlicitate, quæ ipsi obtigerat, haudquamquã præceps abreptus, nec eorum, qui ante se regiam dignitatem obtinuerant, miserèque eiecti fuerant, incuriam imitatus, animo anxio, ac sollicito id agitabat quonam pacto rebus suis optimè consuleret. Dum ergo crebra meditatione hæc secum versaret, per sapientissimum quemdã*

Damas.

con-

consiliariū, de ciuium consuetudine, ac perpetui exilij loco certior factus est. Quo namque pacto, sine vllo errore, ipse sibi cauere deberet intellexit. Cum igitur hoc cognouisset, futurumq; prope diem, vt ad illam insulam ablegaretur, atque aduenis suum illud, & alienum regnum alijs relinqueret: patefactis thesauris suis, quorum tunc promptum, ac liberum vsum habebat, aurique, atque argenti ac pretiosorum lapidum ingenti mole, famulis quibusdam quos fidelissimos habebat traditum, ad eam insulam, ad quam abducendus erat, praemisit. Vertente autem anno, ciuibus commota seditione, nudum eum, quemadmodum superiores Reges, in exilium miserunt. At caeteri quidem amentes, & breuis temporis Reges grauissima fame laborabant; ille contra, qui opes suas praemiserat, in perpetua rerum copia vitam ducens, atque infinita voluptate fruens, perfidorum, atque sceleratorum ciuium prorsus metu abiecto, sapientissima consilij sui nomine beatum se praedicabat. Hæc ille, quibus in rem præsentem nihil pulchrius dici, excogitariuè potuit. Temporanea sunt omnia, quæ accidunt hominibus bona, quibus breui tempore vniuersi exuentur, & in tenebrosā terram mortisque caliginem mittentur. Miseri, qui præsentib. immersi, hæc non cogitant, sed quasi æternum duratura bona possideant; de defectionis tempore nihil curant; heu quanta in fine prementur penuria! Ille fœlix, qui malè credens præsentibus bonis, sollicitus est de eorum fine, is indagabit sanè tempora futuræ calamitatis, & sciens alium restare mūdum, in quem nudus, & omnib. spoliatus bonis est transmittendus, quæ illo habet præ manibus bona, illuc per fidissimos famulos, & amicos curabit trāsmittere, & per manus pauperum procul dubio transmittet. Quo esurientibus alijs, ipse etiam ab ijs bonis exclusus, in summa erit abundantia, & copia constitutus. Propterea monebat Ecclesiasticus, capit. 18. *Memento paupertatis in tempore abundantiæ, & necessitatum paupertatis in die diuitiarum; A manè vsque ad vesperam immutabitur tempus, & hæc omnia citata in oculis Dei.* Stultissimus est, qui nimis credens temporali abundantiæ, non meminit imminētis iam temporis paupertatis, in quo positus pro gutta aquæ clamabit, & dabit nemo. Ille sapiens, qui ita sua in præsenti disponit, vt & in futura vita ingens illi suppetat copia rerum. De sapientissimo Iob ait textus, cap. 1. iuxta lectionem Græcam: *Erant pecora eius ouium septem millia, camelorum tria millia; iuga boum quingenta, asinæ fœminæ sequentes pascua, quingentæ; & ministerium multum valde.* Quantum hoc ministerium? Sane ministerium erat illi adeò copiosum, vt supperterent illi pro hac, & futura vita ministri. Vt enim de bonis terrenis ministrabat pauperibus, sic illum in ventura vita copiosa ministrorū turba expectabat. Sic inquit Origenes, libro 1. in Iob. *Ministerium eius nimis copiosum. Certum est, quod mensæ eius, atq; sedis eius ministerium copiosum erat; sed plus erat ministerium copiosum, quod ministrabat hospitibus, peregrinis, & pauperibus infœlicibus. Pro horum susceptione nimium copiosum habuit ministerium: puto, quod in cælo, & copiosum nimis habuerit ministerium. Plurimi ministrarunt ei super terram pro miserorum susceptione; sed plures ministrabant ei in cælis cœlestes Angeli eleemosinas, in memoriam coram Deo deferentes.* Hæc ille.

Ecc. 18.

Iob. 1.

Origen.

CAPVT

CAPVT XVII.

De Seruo arante.

EA est serui conducti conditio, vt post aliquod laboris sui opus perfectum, illum excipiat, & vocet aliud, & post hoc aliud; nec cessat catenati laboris, operisque successio, nisi vbi totum seruitij tempus absolutum existens cessauit. Hæc omniũ seruorum, siuè famulorum conditio est, quã qui penitùs adimplet, nihil eximium, nihil singulare, & præstans super alios facit, nec inde habet; quare vltra communes mercedes, singularum aliquam aliam gratiã, aut fauorem sibi præsumat cõparare. Quid fecit, quod non faciant alij? Imò & omnes id tenentur facere. Omnes Dei serui sumus peculiariter à Deo conducti in adimpletionem præceptorum; horum aliquod dñi instar, non excusamur ab eo; & si aliud maximum iam adimplerimus; per ordinem adimplenda sunt omnia, nec inde aliquid eximium, & singulare præstamus; sed vbi supra præcepta operamur, tunc vltra mercedem de singulari gloria, & laude possumus lætari. Sic ait Paulus. 1. ad Corinthios. 9. *Nam si euangelizauero, non est mihi gloria*; hoc est; non est laus, & gloria præcipua, & singularis; *necessitas enim mihi incumbit*, nimirùm necessitas seruitutis in adimpletione mandati, quòd nisi adimpleam, & vapulabo vt seruus nequam, & mercedẽ non capiam. *Quæ est ergo merces mea? Vt euangelium prædicans, sine sumptu ponam euangelium.* Licebat Paulo de altari viuere, & cum sumptu ponere euangelium; sed ipse sine sumptu ponebat aliquid supra præceptum addens, de cuius operis mercede, & præmio magis gloriatur, quasi de re singulari, & super omnes præceptorum adimpletiones præstanti.

1. Cor. 9

Luc. 17. Quis autem vestrum habens seruum arantem, aut pascentẽ, qui regresso de agro, dicat illi statim transi, & recumbe, & nõ dicit ei: Para, quod cœnem, & præcinge te, & ministra mihi, donec mãducem, & bibam, & post hæc tu manducabis, & bibes?

§. I.

Nobilium mensas compluti, & otiosi adstantes seruuli vacuant, perdunt: operantes autem, & laborantes serui illas implent, & ditant.

PArari sibi cœnam petit Dominus à seruo veniente ex agro, quem arat; an non sunt alij quàm plures serui, qui nihil operis impẽdunt, sed tantummodò dominis otiosi assistunt? Sed cur necessariũ fuit, requiri cœnam à seruo aratore: diuturni laboris improbitate defesso? Sanè quòd comedant domini, à seruis arantibus, & laborantibus venit: serui autem otiosi, & compluti assistentes, ad fastum solum

lùm inuenti, ij & mensas dominorum vacuant, & funditus perdūt. Naum capit. 3. inquit: *Custodes tui, quasi locusta.* Custodes posuit pro ministris Principum, & nobilium seruulis, qui eis assistūt, latera cingentes, custodientes. Quo posito, pulcherrimè legit Tygurina: *Compulli tui locustas referunt.* Quid verius? Serui aratores segetes ditissimas faciunt, quibus Principum implentūr horrea, implētur mensæ. Compulli autem isti, prorsùs otiosi, dominis solùm assistentes, locustas referunt, quæ absumant segetes, & famem inferant regnis. Fallar, si maius damnum à locustis venit segetibus, quàm ab istis compullis otiosis recipiunt familiæ vniuersæ. Fœlicissima domus illa dicitur, in qua serui & famuli non ad otiosum, atque euanidum fastum, sed ad quæstum dominorum, & verum adiumentum sunt.

Num. 3

Prouerb. 27. *Qui seruat ficum, comedet fructus eius: & qui custos est domini sui, glorificabitur.* Vt herum cum ficu comparat, sic famulum, seruumvè cum fici cultore; nec otiosè cultorem agri iungit cū custode, seu famulo domus; sed vt doceat, quàm iungenda hæc duo munera sint, & quàm inseparabilia; & tunc domus floret, vbi famulus domini adhærens lateri, ab agricultore non separatur, imò idē prorsùs est cultor agri, & domino assistens famulus. Atthæneus, libr. 6. prope finem, ait: *Agatharchides Gnidius libro trigesimo octauo rerum Europæ scribit, ex Dardanis aliquem seruos mille possedisse, quemdam etiā plures, ac eorum vnum quemq; pacis tempore agros colere: belli verò, militia nomen dare, suosque illis duces esse dominos.* Cur non florerent Dardani, quibus nullus otiosus famulus, nullus cōpullus, sed milleni erant in agris, vel in bello, vbi opus erat, certantes? Nec egeo prophanorum exemplis, vbi supersunt sacra. Gen. 14. de Abrahamo dicitur: *Cum audisset Abraham captum videlicet Loth fratrem suum, numerauit expeditos vernaculos suos trecentos decem & octo, & persecutus est eos vsque Dam. Et diuisis socijs, irruit super eos nocte, &c.* Expende, quam ingentem famulorum turbam habebat, ex qua trecentos expeditos assumpsit ad pugnam. At ipse tres Angelicos iuuenes domi excipiens, Gen. 18. *Festinauit in tabernaculum ad Saram, dixitq; ei: Accelera, tria sata similæ commisce, & fac subcinericios panes. Ipse verò ad armentum cucurrit, & tulit inde vitulum tenerrimum, & optimū, deditque puero, qui festinauit, & coxit illum. Tulit quoque butyrum, & lac, & vitulum, quem coxerat, & posuit coram eis: ipse verò stabat iuxta eos sub arbore.* Ecce tibi, conuiuia paraturus hospitibus, ipse ad armenta currit, & ex armentorum custodibus puerum vnum assumit, qui deferat vitulum, ipse solus prandētibus assistit. An non erant famuli Abrahamo? Vbi erant trecenti illi expediti, quos eduxit in pugnā? Erant equidem Abrahamo famuli plures, qui aruis colendis, armētis pascendis instarent, è quib. tempore belli, vt occasio tulisset, trecentos, aut mille in arenam produceret. Famuli verò, qui otiosi assisterent, nati solùm ad cōsumere fruges, non erant viro opulentissimo, & ordinato ex Deo ad regias acquirendas diuitias. De Iobo itē dicitur cap. 1. *Et fuit possessio eius septem millia ouium, & tria millia camelorum, quingenta quoque iuga boum, & quingenta asinæ, ac familia multa nimis.* Priùs recensuit possessiones armentorum, & statim addidit famulorum multitudinē, dicens: *Et familia multa nimis,* vt innueret, famulos non in aliud esse, quam in id, vt armentis prospicerent,

Pro. 27.

Atthe.

Gen. 14.

Gen. 18.

Iob. 1.

cerent, & nauarent operam rei rusticæ. Id quod clariùs expressit Grecus, inquiens: *Et ministerium multum valdè, & opera magna erant in terra.* Numerosa ministrorum turba armentorum, & agrorum fructibus respondebant; iuxta rei rusticæ operam, & arbores mensurabatur famulorum numerus, ne vllus esset, qui prouentibus augendis non incumberet. Ex quo aiebat Ecclesiastes, cap. 1. *Possedi seruos, & ancillas, multamque familiam habui: armenta quoque, & magnos ouiũ greges, vltra omnes, qui fuerunt ante me.* Expende, quò referat multitudinem seruorum, famulorumvè, nimirùm gregum prouentibus augendis. Ait D. Nissen. homil. 4. in Eccles. *Cùm dixisset, Possedi seruos, & ancillas, adiecit, quanta sibi prius fuisset prosperitas in bobus, & ouibus.* Ne quis suspicetur, alios seruos, & famulos illi fuisse, nisi ex quibus potuisset nasci tãta prouentuum copia, quantam nullus anteà habuisset. Non absimile ait Plinius, lib. 18 cap. 6 *Turius Cresinus è seruitute liberatus cùm in paruo admodum agello largiores multò fructus perciperet quàm ex amplissimis vicinitas, inuidia magna erat, seu fruges alienas pelliceret veneficijs. Quamobrem à Sp. Albino Curuli die dicta, metuẽs damnationem cùm in suffragium tribus oporteret ire, instrumentum rusticum omne in forum attulit, & adduxit familiam validam, atque (vt ait Piso) benè curatam, ac vestitam, ferramenta egregiè facta, graues ligones, vomeres ponderosos, boues saturos. Posteà dixit: Veneficia mea Quirites, hæc sunt.* Prudentissimè vir sapiens ostendit familiam; hoc est, famulos omnes suos aratris, ligonibusque iunctos, vt inde ostenderet causas augendi prouentus, augendi diuitias. Hæc æmulentur Hispani nobiles, abijciantque famulorum otiosam multitudinem,

Nissen.

Plin.

illosque famulos sibi eligant ministraturos, qui ab aratro veniant, nisi velint, quòd breuissimè cœna deficiat.

§. II.

Famulorum iners multitudo minimè à Deo est, nec dum grata illi.

A Reuertente ex agro seruo debere mensam parari, docet Dominus; quasi non sit alius, cui possit tale munus mandari. Et quidẽ seruorum multitudo Deo nec grata, nec nota est. Leuit. cap 21. sic Deus cauet: *Sex annis seres agrum tuum, & sex annis putabis vineam tuam, colligesque fructus eius: septimo autem anno Sabbathum erit terræ requietionis Domini. Agrum non seres, & vineam non putabis: quæ sponte gignet humus, non metes, & vuas primitiarum tuarum non colliges quasi vindemiam: annus enim requietionis terræ est: sed erunt vobis in cibum, tibi, & seruo tuo, ancillæ, & mercenario tuo, &c.* Expende illud, *Tibi, & seruo tuo, & ancillæ*, quasi supponat Dominus, quod seruorum, famularumvè numerus numquam exurget in plures, ideò noluit assignare pro cuiusuis familia nisi seruum vnum, ancillam vnam. Chrysostomus, in primam ad Corinthios, homil. 40 ait: *Verùm nec necessitate, nec humanitate adducti plures serui sunt, sed fastu solo. Nam quò familiares tot alis? Quemadmodũ enim in vestibus, in vita necessitatem solam respicere oportet, sic in famulis. Quæ ergo necessitas est? Nulla sanè. Herum vnum vno seruo contentum esse decebit, imò vno seruo tres heros.* Non necessitas, sed vanitas multitudinem famulorum inuexit; nec à Deo venit, sed à vitio, quod multis vndique cincti famulis appareamus. Meritò aiebat Seneca, lib. 6. epist. 47. *Superbissima*

Leu. 21.

Chryso.

consuetudo, cœnantem dominum stantium seruorum turba circumdedit, alius sputa detergit, alius reliquias temulentorum colligit: alius pretiosas aues scindit per pectus, & clunes certis ductibus circumferens erudita manu frusta excutit. Infœlix, qui huic vni rei viuit, vt altilia decenter secet, nisi quod miserior est, qui hoc voluptatis causa docet, quàm qui necessitatis discit. Alius vini minister, alius cui conuiuarum censura permissa est, expectat, quos reuocet in crastinum, &c. Sic pergit sapiens Philosophus, carpens famulorum multitudinem, non ob aliud introductam, quàm ob superbissimam consuetudinem. Res est superbiæ maximæ, velle extolli in multitudine famulorum, quasi nō sit maior gloria, nullo egere. Superbissimi homines de pedissequorum multitudine in magnos spiritus exurgunt; facit equidem hoc ad vanitatem, & adumbratam gloriam, sed non magis ad gloriæ veritatem. Vera enim gloria, & præstantia est, nullo egere. Id quod in Angelis notandum putarim: quippè. 1. Regum 29. ait ad Dauidem, illum patrocinio suo destituens Rex Achis:
1.Re.29 *Scio, quia bonus es in oculis meis, sicut Angelus Dei.* Quid ais, Rex, ejcis Dauidem à facie tua, destituis illum patrocinio tuo, vt solus abeat, & vocas Angelum? Cur Angelica appellatione delinire cupis hominem reiectitiū, & desolatum? Angelum vocat, cùm solum abijcit, proponens illi ob oculos summā præstantiam & gloriam, quæ in eo consistit, quòd quis nullius egeat famulatu, nullius requirat fulcrū, sed solus possit vbique agere. Aiebat Diu. Chrysostomus, in epistol.
Chryso. ad Hebreos, homil. 28. *Dic enim mihi nonne Angeli soli totum mundum circumeunt, & pedissequis nullis egent? Num propterea nobis inferiores existunt, indigentibus non indigentes? Si itaque nequaquam indigere pedissequis Angelicam quidem est, quæ est ergo, quæ Angelicæ vitæ propinqua est? Illa nè, quæ pluribus indiget seruis, an quæ paucis?* Sanè quo maiori famulorum multitudine eges, vt procedas in publicum, eò magis à præstantiori natura te ostendis distare.

§. III.

Dei serui in nullo debent lassari mandato, sed omnia etiam perdiligentissimè obire.

Ab aratro reuertens seruus ministerium domesticum suscipit, nec debet primi laboris lassitudinem sibi obijcere, vt à domestico labore se excuset, sed ab vno labore ad alium auidè transire, nec quiescere, donec omnia adimpleat. Hæc est seruitutis conditio, vt quisquis Domino seruit, non lassetur ex vno mandato, sed vniuersa adimpleat. De hominum exemplari Dei Filio sic inquit Paulus ad Philippenses, capit. 2. *Hoc* Phil.2.
enim sentite in vobis quod & in Christo Iesu; qui cùm in forma Dei esset, non rapinam arbitratus est, esse se æqualem Deo, sed semetipsum exinaniuit, formam serui accipiens, in similitudinem hominum factus, & habitu inuentus vt homo. Humiliauit semetipsum factus obediens vsque ad mortem; mortem autem crucis. Iussus ire in vincula, protinùs sese dat vinculis; verberari iussus, non refugit flagella, imò de flagellis ad spinas, de spinis ad sententiā mortis, hinc arripit crucem. Cur nihil horū refugit? Imo vt fatetur apud Isaiam, cap. 50. *Corpus meū dedi per* Isai.50
cutientibus, & genas meas vellentibus; faciem meam non auerti ab increpantibus, & conspuentibus. Et si necessum fuerit, quod Deus pateretur,

retur; vndè necessũ fuit, quòd per tot labores in omnium acerbissimam mortem iret? Cur primò ad vincula, post vincula ad alapas, ad sputa, hinc ad verbera, hinc ad spinas, tandem ad crucem? Causam insinuauit Paulus verbis illis, *Formam serui accipiens*; vbi enim Dei Filius seruum agebat, non lassabatur ex vno, sed per totos labores debebat currere. Chrysost. serm. 6. de passion. *Quare totius Dominus naturæ, formam seruitutis intrauit, nisi vt totas seruitutis iniurias sustineret?* Ex quo se seruum fecit Dominus, omnia seruitutis munera, quamuis durissima præcurrit, non se lassatũ ostendit in vno, aut alio; sed alacer, & in procinctu stetit, vsque dũ omnes labores absumpsit. Sic seruiat homo Creatori suo, vt minimè in vno mandato lassetur; sed ex vno completo, ad aliud promptior se accingat, donec omnia perficiat. Hoc in lucidissimis Dei seruis, siue in lucis filijs notabat Iob, cap. 38. *Mittes fulgura, & ibunt, & reuertentia dicent tibi: Adsumus.* Non instar corui egreditur filius lucis, vt primo volatu fatigatus, cadauerum carnibus insideat; sed instar columbæ egrediens, nullam parat requiem pedibus suis, sed iterum reuolat, parata iterùm mitti. Sic Ecclesiæ lumina, sic lucidissimi serui Dei viam mandatorum arripiunt, nec lassantur in vno, aut altero; sed ab vno perfecto opere, & labore reuertentes, dicunt, *Adsumus*, se promptos, & alacres offerentes ad perficienda cuncta. Hæc sic elucidat Author Catenæ Græcæ: *Reuertentia tuo prastolabuntur imperio, hanc ferè vocem mittentia: En ipsa præsto sumus; quid nã est, quod optas facere?* Nullo præcepto lassantur, nullo franguntur, nec quod laboris quies interrumpatur, maioris alicuius additione, impatientes ferunt, sed ad omnium executionem parati, promptisque existunt. De præstantissimo Dei seruo Tobia dicitur cap. 1. *Contigit autẽ, vt quadam die fatigatus, à sepultura veniens in domum suam, iactasset se iuxta parietem, & obdormisset, & ex nido hirundinum dormienti illi calida stercora inciderent super oculos eius, & fieret cæcus.* Ecce tibi, fatigatum ab opere laborioso Tobiã maior alius labor requiescere non sinit; sepulturæ labore fractum labor cæcitatis excipit. Quid tunc bonus seruus? Nouo hoc labore addito commouetur in Dominũ? Absit; imò qui in omnibus decreuit seruire, nullo lassatur labore, sed à primis mandatis executioni datis, alacrior, & promptior ad vniuersa exanthlanda exurgit. Pulchrè ibi textus ponderat: *Cùm ab infantia sua semper Deum timuerit, & mãdata eius custodierit, non est cõtristatus contra Deum quòd plaga cæcitatis aduenerit ei, sed immobilis in Dei timore permansit.* Nõ is erat seruus, qui primis mandatis lassaretur, sed sic ab infantia sese Dei mãdatis implendis tradidit, vt in nullo frangeretur, sed ad omnia etsi acerbiora sustinẽda immobilis existeret. Dauid de se aiebat, Psal. 118. *Viam mandatorum tuorum cucurri.* Quale hoc? Præstantissimum quidem seruitium est exhibitũ Deo. Propone tibi ob oculos hominem in via equitantem, ante cuius faciẽ præit seruus præcinctus, & expeditus velocissimis pedibus, eamdem viam conficiens, & per illam currens; peruenitur tandem ad hospitium, vbi & lectus, & mensa lassum expectant? Quid tunc? Accedit seruus impiger præcursor, & quasi nihil egisset, sic prõptus hospitij munera suscipit; ab equo descendenti domino adstat; equi cibum procurat; sacculis oneratur; deponit onera; domini leuamẽ tractat indefessa opera, & vix dum ad-

Margin notes: Chryso. — Iob. 38. — Tob. 1. — Ps. 118

consuetudo, cœnantem dominum stantium seruorum turba circumdedit, alius sputa detergit, alius reliquias temulentorum colligit: alius pretiosas aues scindit per pectus, & clunes certis ductibus circumferens erudita manu frusta excutit. Infœlix, qui huic vni rei viuit, vt altilia decenter secet, nisi quod miserior est, qui hoc voluptatis causa docet, quàm qui necessitatis discit. Alius vini minister, alius cui conuiuarum censura permissa est, expectat, quos reuocet in crastinum, &c. Sic pergit sapiens Philosophus, carpens famulorum multitudinem, non ob aliud introductam, quàm ob superbissimam consuetudinem. Res est superbiæ maximæ, velle extolli in multitudine famulorum, quasi nō sit maior gloria, nullo egere. Superbissimi homines de pedissequorum multitudine in magnos spiritus exurgunt; facit equidem hoc ad vanitatem, & adumbratam gloriam, sed non magis ad gloriæ veritatem. Vera enim gloria, & præstantia est, nullo egere. Id quod in Angelis notandum putarim: quippè. 1. Regum 29. ait ad Dauidem, illum patrocinio suo destituens Rex Achis:

1. Re. 29 *Scio, quia bonus es in oculis meis, sicut Angelus Dei.* Quid ais, Rex, ejicis Dauidem à facie tua, destituis illum patrocinio tuo, vt solus abeat, & vocas Angelum? Cur Angelica appellatione delinire cupis hominem reiectitiū, & desolatum? Angelum vocat, cùm solum abjicit, proponens illi ob oculos summā præstantiam & gloriam, quæ in eo consistit, quòd quis nullius egeat famulatu, nullius requirat fulcrū, sed solus possit vbique agere. Aiebat Diu. Chrysostomus, in epistol.

Chryso. ad Hebreos, homil. 28. *Dic enim mihi nonne Angeli soli totum mundum circumeunt, & pedissequis nullis egent? Num propterea nobis inferiores existunt, indigentibus non indigentes? Si itaque nequaquam indigere pedissequis Angelicum quidem est, quæ est ergo, quæ Angelicæ vitæ propinqua est? Illa nè, quæ pluribus indiget seruis, an quæ paucis?* Sanè quo maiori famulorum multitudine eges, vt procedas in publicum, eò magis à præstantiori natura te ostendis distare.

§. III.

Dei serui in nullo debent lassari mandato, sed omnia etiam perdiligentissimè obire.

AB aratro reuertens seruus ministerium domesticum suscipit, nec debet primi laboris lassitudinem sibi objcere, vt à domestico labore se excuset, sed ab vno labore ad alium auidè transire, nec quiescere, donec omnia adimpleat. Hæc est seruitutis conditio, vt quisquis Domino seruit, non lassetur ex vno mandato, sed vniuersa adimpleat. De hominum exemplari Dei Filio sic inquit Paulus ad Philippenses, capit. 2. *Hoc* Phil. 2. *enim sentite in vobis quod & in Christo Iesu; qui cùm in forma Dei esset, non rapinam arbitratus est, esse se æqualem Deo, sed semetipsum exinaniuit, formam serui accipiens, in similitudinem hominum factus, & habitu inuentus vt homo. Humiliauit semetipsum factus obediens vsque ad mortem; mortem autem crucis* Iussus ire in vincula, protinùs sese dat vinculis; verberari jussus, non refugit flagella, imò de flagellis ad spinas, de spinis ad sententiā mortis, hinc arripit crucem. Cur nihil horū refugit? Imò vt fatetur apud Isaiam, cap. 50. *Corpus meū dedi percutientibus, & genas meas vellentibus; faciem meam non auerti ab* Ioan. 50 *increpantibus, & conspuentibus.* Et si necessum fuerit, quod Deus pateretur,

retur, vndè necessū fuit, quòd per tot labores in omnium acerbissimam mortem iret? Cur primò ad vincula, post vincula ad alapas, ad sputa, hinc ad verbera, hinc ad spinas, tandem ad crucem? Causam insinuauit Paulus verbis illis, *Formam serui accipiens*; vbi enim Dei Filius seruum agebat, non lassabatur ex vno, sed per totos labores debebat currere. Chrysost. serm. 6. de passion. *Quare totius Dominus naturæ, formam seruitutis intrauit, nisi vt totas seruitutis iniurias sustineret?* Ex quo se seruum fecit Dominus, omnia seruitutis munera, quamuis durissima præcurrit, non se lassatū ostendit in vno; aut alio; sed alacer, & in procinctu stetit, vsque dū omnes labores absumpsit. Sic seruiat homo Creatori suo, vt minimè in vno mandato lassetur; sed ex vno completo, ad aliud prōptior se accingat, donec omnia perficiat. Hoc in lucidissimis Dei seruis, siue in lucis filijs notabat Iob, cap. 38. *Mittes fulgura, & ibunt, & reuertentia dicent tibi: Adsumus.* Non instar corui egreditur filius lucis, vt primo volatu fatigatus, cadauerum carnibus insideat; sed instar columbæ egrediens; nullam parat requiem pedibus suis, sed iterum reuolat, parata iterùm mitti. Sic Ecclesiæ lumina, sic lucidissimi serui Dei viam mandatorum arripiunt, nec lassantur in vno, aut altero; sed ab vno perfecto opere, & labore reuertentes, dicunt, *Adsumus*, se promptos, & alacres offerentes ad perficienda cuncta. Hæc sic elucidat Author Catenæ Græcæ: *Reuertentia tuo præstolabuntur imperio, hanc ferè vocem mittentia: En ipsa præsto sumus; quid nā est, quod optas facere?* Nullo pręcepto lassantur, nullo franguntur, nec quod laboris quies interrumpatur, maioris alicuius additione, impatientes ferunt, sed ad omnium executionem parati, promptisque existunt. De pręstantissimo Dei seruo Tobia dicitur cap. 1. *Contigit autē, vt quadam die fatigatus, à sepultura veniens in domum suam, iactasset se iuxta parietem, & obdormisset, & ex nido hirundinum dormienti illi calida stercora inciderent super oculos eius, & fieret cæcus.* Ecce tibi, fatigatum ab opere laborioso Tobiā maior alius labor requiescere non sinit; sepulturæ labore fractum labor cæcitatis excipit. Quid tunc bonus seruus? Nouo hoc labore addito commouetur in Dominū? Absit; imò qui in omnibus decreuit seruire, nullo lassatur labore, sed à primis mandatis executioni datis, alacrior, & promptior ad vniuersa exanthlanda exurgit. Pulchrè ibi textus ponderat: *Cùm ab infantia sua semper Deum timuerit, & mādata eius custodierit, non est cōtristatus contra Deum quòd plaga cæcitatis aduenerit ei, sed immobilis in Dei timore permansit.* Nō is erat seruus, qui primis mandatis lassaretur, sed sic ab infantia sese Dei mādatis implendis tradidit, vt in nullo frangeretur, sed ad omnia etsi acerbiora sustinēda immobilis existeret. Dauid de se aiebat, Psal. 118. *Viam mandatorum tuorum cucurri.* Quale hoc? Præstantissimum quidem seruitium est exhibitū Deo. Propone tibi ob oculos hominem in via equitantem, ante cuius faciē præit seruus præcinctus, & expeditus velocissimis pedibus, eamdem viam conficiens, & per illam currens; peruenitur tandem ad hospitium, vbi & lectus, & mensa lassum expectant? Quid tunc? Accedit seruus impiger præcursor, & quasi nihil egisset, sic prōptus hospitij munera suscipit; ab equo descendenti domino adstat; equi cibum procurat; sacculis oneratur; deponit onera; domini leuamē tractat indefessa opera, & vix dum adstat

Chryso. Iob. 38. Tob. 1. Ps. 118

stat prãdenti, cibum sumit: & statim ad equum currit, refert onera; vt ascendat dominus, inuitat, & egrediēte domino, ipse primus alacer arripit viã. Sic laborē viæ excipit labor hospitij; & hunc alter labor viæ, & ab vno ad aliũ curritur. Hæc bonus cursor Dauid præstat, dũ mandatorũ currit vias; ad vnũ currit, nec in huius perfectione, & cõsummatione sistit, sed statim ad aliud percurrēdum exurgens, per omnia nititur ire. Hinc Dei seruos, atque ministros Paulus designans. 2. ad Corinthios. 11. inquit: *Ministri Christi sunt? & ego, vt minus sapiens dico, plus ego. In laborib. plurimis, in carcerib abundantiùs, in plagis supra modũ, in mortib. frequēter. A Iudæis quinquies quadragenas, vna minus accepi. Ter virgis cæsus sum, semel lapidatus sum; ter naufragium feci; noƈte, & die in profundo maris fui. In itinerib sępè, &c* Quorsum tot, tãtaque iungit, vt se Christi ministrũ probet? Nonne in paucioríb. satis probaretur Christi minister? Equidem verus Christi seruus, & minister, non ab vno, aut alio, sed a plurimis, sed ab omnibus seruitijs debitis ante vllum stipendium exanthlatis, debet designari. Ait D. Anselm. ibi: *Plus sum ego minister Christi, quã sunt alij prædicatores cõprobatus in laboribus plurimis. Nam & illi laborauerunt, sed ego diutiùs, & multipliciùs; quia & plura aduersa pertuli, & pluribus gentibus prædicaui, & plura scripsi, & stipendium non accepi.* Quis ignoret catenatos Pauli labores? Nullibi quies; vnum laborem maior excipiebat alius, quo veri ministri veram referebat imaginem.

2. Co. 11

Ansel.

§. IV.

Deo solus notus dominus ille, qui curã habet famulorum seruorumque.

PRopofuit nobis Iesus ob oculos dominum illum, qui etsi seruum sibi seruire impigrè faciat, tamen ait illi: *Post hæc tu manducabis, & bibes.* Non omnes domini hæc seruis suis permittunt: quippè ait Seneca, lib. 6. epis. 47. *Superbissima consuetudo. cęnantē Dominũ adstantiũ turba circumdedit. At infœlicibus seruis mouere labra, ne in hoc quidem vt loquantur, licet, noƈte tota ieiuni, mutiq; prestant.* Cur ergo Dominus non magis meminit heros illos, quorum serui tota noƈte, dieque ieiunant? Cur magis meminit illum, qui cibaria prouidit seruo suo? Equidem qui seruorum saluti non prospiciũt, non cēsentur, nec agnoscuntur à Deo. Ille fœlix in Dei memoriam venit, imò pro se habet Deum, qui sic à suis famulis exigit seruitium, vt simul eorũ bono prospiciat. De fœlicissimo Centurione ait Matthæus, cap. 8. *Accessit ad Iesum Centurio, rogans eum, & dicens: Domine, puer meus iacet in domo paralyticus, & malè torquetur.* Quanta hæc fœlicitas Centurionis, quòd ad Iesum accessisset? Et in totam hanc felicitatem ideò deuenit, quia sollicitus est famuli sui salute. Vndè pulchrè D. Basilius Seleuc. orat. 19. inquit. *O miraculum modo non opinabile! Puer membra dissolutus iacens Domino ducatum præbet ad Dominum. Serui sanationem Centurio perquirens Dominum reperit, dumque ipse serui sanationem venatur, fit ipse Domino præda.* Qui sic famuli saluti consulebat, non potuit non in Dei gratiã venire, annumerarique gregi diuino: Deo enim maximè placet in dominis hoc erga famulos studiũ. Et fallar, si quis dominus famulis suis consuluit, qui à Deo ob id aliquod non receperit munus. Cùm hostiles exercitus appropinquarent, vt Elisæum percuterent, Elisæi famulus vehementi cõcutitur pauore, quē vt trementē Propheta videt pro timore eius tollendo preces

Seneca.

Mat. 8.

Basil. Seleuc.

preces fundit, vt eius oculi aperirentur, quibus cerneret sibi abstantia cœlestium auxilia. Quid tunc? Ait textus 4. Regum 6. *Et aperuit Dominus oculos pueri, & vidit, & ecce mons plenus equorum, & curruũ igneorum in circuitu Elisæi. Hostes verò descenderunt ad eum: porro Elisæus orauit ad Dominum, dicens: Percute, obsecro, gentem hanc cæcitate. Percussitque eos Dominus ne viderẽt, iuxta verbum Elisæi.* Priùs famuli oculos aperit, eiusque timorem tollit, deinde pro excæcandis hostibus orat, & illorum obtinet cæcitatem. Cur non priùs hoc petiuit, vt hostes cæcarentur? Sane priùs famulo consulit, & inde erga hostes potentior euadit, & de beneficijs famulo collatis sic augescit, vt facilè possit hostiles exercitus prosternere. Ait Diu. Ambros. serm. 81. de Elisæo fatus, *Tunc igitur orauit Elisæus, & omnem hostilem exercitum cæcitate percussit. Non mirum, si aduersarijs cæcitatem intulit, qui famulo largitus est claritatem: & si hostibus aufert visum, qui ministro prestat aspectum.* Quid non posset, qui potuit famulo suo conferre beneficium? Quid ex Deo non acciperet, qui famulo curauit dare subsidium? Deo placent filiorum studiosi parentes, sed domini, qui erga famulos habent idem studium, nescio quomodo citiùs Deum sibi obstringunt. Petenti famuli medelam Centurioni statim annuit Iesus Matth. 8. dicens: *Ego veniam, & curabo eum:* mulieri autem Chananææ pro filia supplicanti, vel non respondit verbum, vel ait: *Non est bonum sumere panem filiorum, & mittere canibus.* Cur sic duratur ad matris preces, & festinat molliri ad Centurionis petita? Herus hic erat, pro seruo supplicans; mater illa rogabat pro filia: & ideò non tanti æstimat Dominus preces matris pro filia, quanti

4. Re. 6.

Ambr.

Marc. 7.

æstimat heri voces pro famulo supplicis. Quò respiciens D. Basil. Seleuc. oration. 19. ait *Herus pro famulo rogans exorator fuit, mater pro filia rogitans tulit repulsam.* Sic gratissima est in dominis pro seruis sollicitudo, & cura.

Bas. Sel.

Luc. 17. Numquid gratiam habet seruo illi, quia fecit, quæ ei imperauerat? Non puto. Sic & vos, cùm feceritis omnia, quæ præcepta sunt vobis: dicite, serui inutiles sumus; quod debuimus facere, fecimus.

§. V.

Gratiæ, & fauores à Deo in homines proficisci solent in præsenti, cùm homines aliquid etiam supra debitum operantur.

IMperia domini famulo adimplenti non negat Magister noster Iesus reddendam mercedem, cùm seruitia consummauerit; sed negat interea illi deberi aliquam gratiam, seu fauorem aliquem. Et quidem gratia, & peculiaris fauor Domini tunc maximè venit, cùm seruus aliquid gratiosè, & vltra ex condicto debitũ operatur. Is enim est Deus, qui peculiaribus fauoribus, & gratijs non omnes passim ditet, sed illos præcipuè, qui etiam supererogationis operibus Dei beneficentiam nouerint sollicitare.

Ignat. Ait parens meus sanctus Ignatius in cōstitutionibus. 19. *Quantò aliquis se arctius Deo astrinxerit, & liberaliorem erga summam maiestatē se præstiterit; tantò eum in se liberaliorem etiam experietur, & ipse in dies magis idoneus erit ad gratias, & dona spiritualia vberiora recipienda.* Expende, ad gratias, & vberiores donationes excipiendas, quib. operibus idoneus magis fias, nimirùm ex operibus, quæ absque vllo debito liberaliter agas. Acquiruntur equidem Dei liberalia dona, & gratiæ peculiares, nullo magis, quàm operibus superabundanter, & gratuitò factis. Ex quo lucè præbuerim Zachariæ, cap. 4. dicenti: *Et educet lapidem primarium, & exæquabit gratiam gratiæ eius.* Et cui gratia respōdeat, nisi gratiæ? Hoc enim debet esse fundamentū perfectionis, imò & vitæ Christianæ, quòd Dei gratiæ peculiares, & fauores communiter non comparē tur, nisi operib. supererogationis vltrò, & gratiosè factis. Abrahamus ille maximus non solùm credidit Deo sibi ingentes possessiones promittenti, sed cùm adhuc peregrinus esset, & aduena, spolia Sodomorum, quæ sibi, tamquam victori iure debebātur, & a Rege, cuius anteà fuerant, suppliciter offerebantur, nec digito acquieuit attingere: quippè ait, Genes. 14. *Leuo manum meam ad Dominū meū excelsum, possessorem cæli, & terræ, quòd à filo subtegminis, vsque ad corrigiam caligæ non accipiam ex omnibus quæ tua sunt, ne dicas, ego ditaui Abram.* Sic bonus athlete omnia spolia hostium dimittit, vt Dei fiduciæ morem gerat. Quid tunc? Ait textus cap. 15. *His itaq; transactis, factus est sermo Domini ad Abram per visionem, dicens: Noli timere Abram, ego protector tuus sum, & merces tua magna nimis.* Duo illi promittit Dominus statim, & protectionem suam, & ingentem mercedem. Et sto à sententia illorum, qui apud nostrum Pereyram in præsenti existimant, verbis illis, *Ego protector tuus, & merces tua magna*, significata esse duo maxima bona, quæ fœlicibus hominib. contingūt. Et horum quidem vnū est æternum, id autem est æterna electio, & prædestinatio ad gloriā, idque significatum esse illis verbis, *Merces tua magna nimis*, quādo collatio gloriæ fiet nobis in mercedē laborū. Alterum bonum, & donū Dei est temporale, sed maximum omnium, quæ in hac vita dantur homini, & quod minimè cadit sub meritum hominis, sed pendet ex gratuita Dei bonitate, & donatione. Hoc autem est donum perseuerantiæ, & videtur id significatū illis verbis, *Ego protector tuus*; non enim videtur aliud esse donū perseuerantiæ, quàm singularis Dei assistentia protegentis hominem à malo, nec sinentis eum labi in peccatum mortale, aut si labi sinat, erigentis eum, rursùsque in gratiā reponentis, in qua vitam claudat. His suppositis, expendendum venit, quo maximè tempore Abrahamo duo hæc dona, quæ ad mercedes futuras, & ad præstantissimā donationē, & gratiam in præsenti spectant, promittuntur. Promittutur equidem immediatè post despecta, & dimissa ab Abrahamo Sodomorum spolia; ait itaque textus: *His itaq; transactis factus est sermo, &c.* Alia egregia facinora egerat Abraham, & postmodùm facturus erat; egressus namq; à cognatione sua, & domo paterna, in alienis peregrinabatur: & postmodùm habens filium vnicū dilectissimum, non dubitauit, illum Deo petenti mactare: nec post adeò egregias virtutes accipit similem huic promissionem à Deo, de infallibili gratia protectionis, & de gloriæ

Zach. 4.

Gen. 14.

gloriæ mercede. Nonne & abnegatio cognationis, & filij amantissimi litatio, præstantissimæ virtutes erant? Cur ergo hæ non habẽt promissionem in dono infallibilis protectionis, quam tunc solùm accipit Abraham, cùm abstinet à spolijs hostium accipiendis? Sanè vbi cognationem relinquit suam Abraham, opus præcepti, & ex præcepto debitum adimplet: sic enim habes Gen. 12. *Egressus itaque Abraham, sicut præceperat ei Dominus, &c.* Et dum filium litat, similiter iuxta præceptum Domini operatur, dicentis, Gen. 22. *Tolle filium tuum vnigenitum, quem diligis Isaac, & vade in terram visionis, atq; ibi offeres eum in holocaustum, &c.* Verum vbi ab accipiendis spolijs abstinet, nullum ibi opus præcepti facit, sed multa opera præstat supererogationis, & spontaneæ liberalitatis. Nullo audito præcepto, ipse in defensionem Lothi exurgit, & reuertens victor decimas offert Melchisedecho: & multa, & pretiosa spolia iure belli acquirẽs, ab omnib. mundas manus ad Deũ leuat. Vbi ergo tot liberaliter Deo obtulit gratuita seruitia, similiter à Deo in illum proficiscũtur gratuita, & præstantissima beneficia. Ait Chrysostomus, hom. 36. in Genes. *Post contemptum illũ spoliorum, postquam ea, quæ à Rege data sunt, repulit: post doctrinam illã, quam reiectis donis pronuntiauit, vt pietate, & agnitione conditoris omnium Regem initiaret; postquam decimas Melchisedech obtulit, tunc post verba hæc: Factum est verbum Domini ad Abram in visione noctis, dicẽs: Ne timeas, Abram, ego protego te; merces tua multa valde erit. Vide misericordiam Domini, qui statim & è vestigio sequens, beneficijs suum athletam remunerat.* Non hic tàm attendenda est merces, quàm beneficia, quæ remunerationem referũt

Gen. 12.

Gen. 22.

Chryso.

obsequijs gratuitis. Vbi enim tot liberalia, & spontanea supererogationis opera exhibentur, non erat satis, si sola merces proponeretur: vltra exhibendam mercedẽ, & debuit assignari gratuita, & liberalis protectio, quando gratuita obsequia iure suo petunt exsolui beneficijs gratuitis. Et quis speret gratuitum Dei beneficiũ protectionis infallibilis, si numquã ipse nouit aliquid Deo offerre spontaneum, & gratuitum? Hinc lucẽ affero notissimus verbis apud Matth. 25. vbi iudex supremus nulla facta mẽtione de obseruatione præceptorum, nec de illorum despectione, dicit iustis: *Venite benedicti Patris mei, possidete paratum vobis regnum ab origine mundi; esuriui enim, & dedisti mihi manducare: sitiui, &c.* Deinde ad impios conuersus ait: *Discedite à me maledicti in ignem æternum: esuriui enim, & non dedisti mihi manducare, sitiui, &c.* Et cur in tanto rigore iæ iustitiæ spectaculo, sola meminit misericordiæ, & supererogationis opera? Non de præceptis, siuè adimpletis, siuè fractis agit, sed solùm in medium producit vel exhibita, vel non exhibita opera gratuita, ne quis cõcedens æqualitatem retributionis circa hominũ merita, adhuc accuset in Deo inæqualitatẽ circa largitionẽ liberalem auxiliorum efficacium, quando hæc non omnibus fuerunt data: vndè prouenit, quòd qui acceperũt ex Deo auxilia efficacia, in vitam æternã properarent, quã respuerunt omnes illi, quibus illa efficacia auxilia gratuita minimè fuerunt data. Ne ergo hinc vlla quærimoniæ ansa nascatur, Dominus in iudicio supererogationis opera ab hominibus exhibita æstimat; ne miremur, quod qui debitis ex præcepto operibus addiderunt supererogationis alia, simul à Deo acciperent

Mat. 25.

rent & gratuita auxilia efficacia, quibus ad vitam properarent. Rursus, ne querantur, quòd talia auxilia efficacia gratuita non receperint, qui nihil gratiosum, & supererogationis fuerunt operati. Pulchrè enim ait ad hæc Euthimius in præsenti: *Iustissima est æquitas, vt inhumanitas inhumanis, & misericordibus misericordia rependatur*. Ille merito sperat gratiam, qui gratiosis, & supererogationis operibus operam nauat; naturale enim est, gratias gratijs respondere.

Euth.

§. VI.

Qui præcepta sola decernit implere, nihil supererogationis additurus, fallar, nisi periclitetur in salute.

NOn miror, quòd sola præcepta respicienti non habeatur gratia, nec peculiaris illi regulariter detur fauor; imò crediderim, illi imminere perditionem, & extremam ruinam. Quis credat, verum esse, quòd sine lethali vulnere inter tot hostes viuat, qui supererogationis operibus nequit sibi sollicitare peculiares fauores diuinos, sed totam operam nauat, vt sola præcepta impleat? Prouerb. 15. dicitur: *In abundanti iustitia virtus maxima est.* Equidem virtus, & fortitudo ad vincendas tentationes omnes, & firmitatem inconcussibilem acquirendam, ab ea iustitia venit, quæ minimè constringitur ad solam præceptorum obseruationem; sed magis abundat, vt multa alia supererogationis opera perficiat. Matth. 19. interroganti de medijs ponēdis ad vitam æternam consequendam respondet Dominus: *Si vis ad vitam ingredi, serua mandata. Dicit illi adolescens: Omnia hæc custodiui à iuuentute mea, quid adhuc mihi deest? Ait illi Iesus: Si vis perfectus esse, vade, vende omnia, quæ habes, & da pauperibus: & habebis thesaurum in cælo, & veni, sequere me. Cùm audisset autem adolescens verbum, abijt tristis.* De abnegatione rerum, de danda eleemosina verbum audiēs abijt tristis, qui se omnia adimplesse præcepta asseruerat. In quo putat, illum mentitum fuisse D. Irinæus, lib. 4. cap 26. D. Ambros. in Psalm. 1. & D. Basil. homil. 7. in ditescentes. Et vndè colligunt hi Patres, adolescentem mentitū fuisse? Crediderim, id manifestissimè colligi posse ex eo, quòd de operibus supererogationis verbum audiēs, abscessit tristis, qui enim supererogationis opera declinat, contentus sola adimplere præcepta, egregiè mentitur, si glorietur, quòd præcepta omnia adimpleat. Quomodo enim gratiam accipiet ad omnia custodienda præcepta, qui vmquam gratiosum, ac indebitū præstare nequit? Ille gloriari potest, quòd omnia adimpleat, qui supra præcepta addit multa alia opera, quæ à consilijs veniunt. Matth. 5. ait Dominus: *Nolite putare, quoniam veni soluere legem, aut Prophetas non veni soluere, sed adimplere.* Et quomodo venit adimplere legem Dominus? Plura docens gratuita, & ex vi preceptorum indebita addenda circa abrenuntiationem sæculi, circa virginitatem amandam, circa paupertatem sequendam: Hæc consilia sunt in Euangelio, non præcepta; sed consilia superaddita faciunt, dum gratiosa opera gratiam impetrant, vt adimpleantur præcepta. Ait Rupert. lib. 6. de operibus Trinit. cap. 27. *Verum, & matura grauitate ponderandum verbum locutus est Dominus, nimirùm conscius sibimet spiritus consilij, quem daturus erat, per quem multò melius, multò abundantiùs, quàm dicere possumus, legem implere*

Mat. 19.

Rupert.

plere habebat: quia neminem dimisit legem soluere, aut Prophetas, docendo potius, vt quod minus insinuat infirma lex, superadijceret spontanea sui consilij electione. Spontanea consiliorum electio, & supererogationis operis exhibitio est, quæ nos facit omnia præcepta implere; tunc enim quis potest sibi paratam promittere efficacem gratiam, qua omnia præcepta adimpleat, cùm præceptis addit multa alia opera supererogationis, & consilij. Quò spectans Tertul. in apolog. cap. 9. criminis Christianis à Gẽtibus impositi, quòd nimirùm frequentibus incestis corrumperentur, sic

Tertul. falsitatem retundit: *Nos ab isto euentu diligentissima, & fidelissima castitas sepsit: quantùmque ab stupris, & ab omni post matrimonium excessu, tantùm & ab incesti casu tuti sumus. Quidam multò securiores totam vim huius erroris virginea continẽtia depellunt.* Et merito securiorem à lapsu, & fœda transgressione præcepti ostendit illum, qui ad cõsilium de seruanda virginitate festinat. Vbi enim tàm excellens supererogationis cernitur votum, longè amandatur quæuis ruinæ suspitio. Hinc Luc. cap. 10. stabularió mer-

Luc. 10. ces magis cõfirmatur; dicit enim: *Si quid amplius supererogaueris, cùm rediero, reddam.* In supererogationis opere redhibitio præmij firmatur. Quod in Paulo ostendit com-

Paulin. pletum Diu. Paulin. epist. 4. aiens: *Reddidit illi Dominus, & beatæ virginitati de innumeris huius boni fructibus vberes gratias, & innumerabiles coronas, quia hoc consilium præcepto adijciens, de suo supererogauit.* Expende, vnde in Paulo tot coronæ, tot gratiæ, tot fructus manarunt, nempè ex consilio præceptis addito. Quod qui non addunt, & infructuosi, & otiosi manent. Matthæi.

Mat. 20 20. Dominus hora tertia, *vidit alios stantes in foro otiosos.* Qui erant isti? Imperfectus, homil. 34. in Mat-

th. *Quis est otiosus? Qui opus Dei non operatur. Puta, si alienas res tollis, non es otiosus, sed mortuus. Si autem aliena quidem non tollis, tamen nec de rebus tuis impendis, tunc otiosus es. Vis non esse otiosus? Nec aliena tollas, & de tuis des, & operatus es in vinea Domini, & coluisti miser. cordiæ vitem.* Sic qui nil supererogat, timeat & otiosus esse, & extra vineam manere. *Imperf.*

§. VII.

Dum homo de se loquitur, aliud est, quod de se dicit, & longè aliud, quod in veritate est.

MEritò homo post præcepta adimpleta omnia, iubetur, se inutilem seruum dicere; nullo enim magis se vtilem ostendit, & proficuũ in obsequio diuino, quàm dum inutilem sese ostendit, & dicit ore suo. Talis enim est humana conditio, quòd hominum vita in se semper contraria sit verbis, quæ ipsi de se dicunt. Quò spectans D.

Chrysost. hom. 3. in Mat. monebat: *Chryso.*

Si te laudandum esse dixeris, reprobus effectus es, etiamsi fueris antè laudabilis. Si verò inutilem te esse fatearis, factus es vtilis, etiam si fueris antè culpabilis. Sẽper quæ loquimur de nobis, dissentiunt ab ijs, quæ sumus; si vis scire, quid sit in homine, audi eum de se loquentem, & huic loquelæ contrariũ puta. Paulus ad Romanos 1. de sæculi hominibus locutus ait: *Dicentes se esse sapientes, stulti facti sunt.* Nihil mediat, vbi se aliquid dicunt, contrarium existunt. Attendenda sunt hominum verba, quæ de se loquuntur, & vice versa iudicandus est, qualis homo existat. Ait Lucas,

capit. 18. *Dixit autem Iesus ad quosdam, qui in se confidebant tanquam iusti, & aspernabantur cæteros, parabolam istam, Duo homines ascendebant in templum, vt orarent,* *Luc. 18*

vnus

vnus Pharisæus, alter publicanus. Pharisæus stans hæc apud se orabat: Deus, gratias ago tibi, quia non sum sicut cæteri hominum, raptores, iniusti, &c. Et Publicanus à longe stans, nolebat nec oculos ad cælum leuare, sed percutiebat pectus suum, dicens: Deus propitius esto mihi peccatori. Expende, quòd Pharisæus se iustū clamabat. Publicanus se dicebat peccatorem. Vter in veritate respondebat dictis? Neuter: ait enim textus de Publicano; *Descendit hic iustificatus præ illo:* qui se peccatorem dicebat, apparuit iustus; & qui de iustitia blandiebatur sibi, Deo, vt peccator fuit inuisus. Pulchrè D. Basil. Seleuc. orat. 35. ait: *Expendit oratione iustum de se magnificè sentientem, & peccatorem abiectè, vt inopinato versæ victoriæ spes fugam superbia annunciet.* Expende illud, nimirùm, *versæ victoriæ:* semper enim vertitur conditio illorū, qui de se loquuntur, vt appareant in veritate contrarij dictis. Hinc lucem nō paruam capit locus Oseæ, cap. 10. vbi tota hæc serui aratoris parabola videtur explicari: quippè ait: *Arabit Iudas, confringit sibi sulcos Iacob. Seminate vobis in veritate iustitiam, & metite in ore misericordia.* De Iuda, & Iacob in veri Dei cultu existentibus loquitur, non præsentia, sed futura spectantibus, vt qui arant, futuros fructus spectare solent. His ergo veri Dei cultoribus, perfectis seruis aratoribus, expende, quale detur monitum, nimirum; *Seminate iustitiam: metite in ore misericordia.* Quid magis contrarium, quàm iustitia, & misericordia? Iustitia petit merita, & condignitatem operum, misericordia indignitatē supponit. Cur ergo iubet iustitiam seminari, sed messem fieri in ore misericordiæ? Pulchrè cùm in manib. petit opera, quæ condignitatem iustitiæ sonent, cōtrarium debuit petere in ore, nimirùm verba significantia indignitatem, spectantem ad misericordiam. Semper enim verba, quæ quis de se loquitur, per contrarium sensum explicant, qualis sit homo.

Basil. Seleuc.

Oseæ. 10

CAPVT XVIII.

De Iudice iniquo.

QVEM non frangas, & ad tua desideria trahas assidua precatione? Finge tibi seuerissimū, inexorabilissimum, & penitùs obduratum hominem, & hunc mollient preces continuatæ à miserabilissimo quoquam. Sic finxit Dominus iudicem, & Dei timore, & hominum reuerentia vacuum, vt à natura, & munere, & malis moribus obduratum proponat; à quo tamen assidua viduæ oratio extorquet defensionē; (quā nomine tenus vindictam vocat) ne quis putet, Deum molliri continuatis precibus non posse, quando & obduratissimus hominum eadem precum assiduitatē flecti potest. Hæc in parabola de iniquo iudice.

Luc. 18. Iudex quidam erat in quadam ciuitate, qui Deum non timebat, & hominem non verebatur.

§. I.

§. I.

Potentia affecta est impudentia.

HOc frequentissimũ vitiũ est, & penè naturale potestatibus, quòd neminem reuereantur, quòd abiecto omni pudore, & respectu, effrænes in affectus ferantur. De illis ait Diu. Ambr. 2. apol. David, cap. 3. *Quem mihi in huiusce modi reperias virum, qui in potestate constitutus, non magis peccata sua diligat, culpam prædicet, crimina defendat: qui putet sibi, quod non decet, non licere: qui se legibus obstringat, & quod per iustitiam non licet, per potestatem non licere agnoscat?* Nullus est, aut rarus in sublimi constitutus, qui vel obligatione officij accepti, vel respectu aliquo, vel pudore, & reuerẽtia frenetur, ne post affectus suos currat. Nil magis alienum à mũdiali potestate, quàm pudoris, & reuerentiæ frænum; vt cui familiarissima, & penè inseparabilis sit audacia, & impudentia. Quid vereatur, quid erubescat, appetitibus suis raptatã potestas? Ioan. cap. 19. *Exiuit iterum Pilatus foras, & dicit eis: Ecce adduco vobis eum foras, vt cognoscatis, quia nullã inuenio in eo causam. Exiuit ergo Iesus portans coronam spineam, & purpureum vestimentum. Et dicit eis: Ecce homo. Cùm ergo vidissent eũ Pũtifices, & ministri, clamabant, dicentes: Crucifige, crucifige eum.* Et totã popularis multitudo aderat, & simul Pontifices, & Principes erãt: non tamẽ simul omnes crucifixionem Iesu petunt, sed tacentib. popularibus, & Principes, & Pontifices clamare incipiunt: *Crucifige eũ, crucifige eum.* Cur non magis id clamant populares homines? Cur soli Principes, & Põtifices clamãt? Sanè erubescentibus popularibus, & reuerentibus virum, à quo multa beneficia susceperant, soli Principes, & Pontifices clamãt, vt qui impudentissimi erubescere, & reuereri aliquid nesciant. Ait D. Cyril. Alexand. lib. 12. in Ioan. ca. 17. *Cum enim viderunt ipsum Põtifices, & ministri, clamarunt: Crucifige, crucifige eum. Nam cùm multitudo aliquo modo his factis suberubesceret, recordatione forsan miraculorum illius, ipsi primum clamant, & vulgus incendunt.* Dum pudor, & respectus populares tenebat, illorũ Principes in Iesum exclamant, vt quibus familiarior sit impudentia, quæ nihil sciunt revereri; sed in maiora facinora plus audent. Noui Absalonẽ aduersus patrem insurgentem, ad summa regni fastigia sublimatũ, potentissimo cinctum exercitu, iã & palatium Hierosolymitanũ, & solium occupare regale. Quid tũc ad tantam elatus potentiam Absalon? Quod consilium capit? Fallar, si quis in tantam impudentiã, & audaciam fuerit præcipitatus: quippè ait textus 2. Reg. 16. *Tetenderunt ergo Absalon tabernaculum in solario, ingressusque est ad concubinas patris sui coram vniuerso Israel. Consilium autem Achitophel, quod dabat in diebus illis quasi si quis consuleret Deum.* Impudentissimum, & fœdissimum Achitophelis consilium de stuprandis patris concubinis coram omni populo audit iuuenis Absalon; nec cunctatur, sed vt audiat, sic cõtinuò perficit, imò sic perficit, quasi à Deo consilium capiat. Quid horribilius? Sed qualiter homo non bellua tãm immanẽ impudentiam velut à Deo consultam potuit amplexari? Quare nõ magis refugit facinus adeò pudori humano contrarium? Quare nõ magis cunctatur fieri populorum fœdissima fabula? Equidem iactabat in ore regalis potentiæ nectar tunc primum gustatum: vbi enim throni

Ambr.

Ioã. 19.

Cyril. Alex.

2. R. 16.

throni gustum percepit, & pudorem exuit, & omnem respectũ humanum, nihil veretur, & se, & populos, & parentem, & Deum turpissimè fœdare, imò religionis ergo impudentiã amplexatur. Hanc maculam inurit sui temporis potestatibus Arnob. lib. 4. aduersus Gentes: *Verum ita se res habet, vt quoniam plurimum gladijs, & potestate valeis ferri, anteire vos etiam veritatis scientia iudicetis: & esse pro Dijs pios quorum potentias primi opinionum obscanitate fœdastis.* Sic potentia homines insolescere facit, vt nihil non audeant, nihil nõ præsumant, nihil quod à se sit, vel in Deum, vel in homines fœdũ vereantur. Ait Nazianzen. orat. de laude Basil. de sublimiori loquens potestate: *Hic contrà superbè stat, & arroganter præsidet, superciliumque aduersus meliores attollit, nec thronis intremiscit; nec ex aspectu horrorem concepit, hominem continentiæ studiosum infra se videns; verùm simul cum imperio sapientiorem quoque se existimat: prauè vtique sentiens, atque à potentia, & auctoritate de mente deturbatus.* Hinc gloria Dauidis maximè solet prædicari, quod adulterij, homicidijque conuictus erubuit, & reueritus est Prophetam accusantem. Cuius occasione addubitare quis posset, vtrum rarius, & gloriosius esset, vinci fastidiosam potentiæ impudentiam, an libidinis intemperantiam? D. Ambros. pro victoria potentiæ asserit in 2. Dauidis apol. cap. 3. *Bonus ergo Dauid, & multò admirabilior, qui potestatem vicit, quàm qui amorem. Facilius reperias, qui se in amore cohibeat, quàm in potestate moderetur.* Hæc verissimè Ambrosius, quando nullum libido potuit trahere in tantam impudentiam, in quantam regni potentia traxit Absalonem.

Arnob.

Basil.

Ambr.

§. II.

Nulla vitia sic funditus perdunt iudicem, vt illum perdit nimia mollitudo, & desidia in puniendis delictis.

QVi nec Deum timet, nec hominem reueretur, adhuc à Christo dicitur esse iudex, ait enim: *Iudex quidam erat in quadam ciuitate, qui Deum non timebat, & hominẽ non reuerebatur.* Quis sic perditũ, & flagitiosum vitiorum mãcipiũ iudicem credat? Cur, Domine, à nomine, & re iudicis non excludis hominem impudentissimum? Cur necessarium fuit fingi iudicem illum, qui sic perditè viuebat? Pulchrè noster Salmeron putat, hunc à Deo fuisse introductum iudicẽ, propter censoriam, & rigidam seueritatem ostẽdendam; quasi inter tot impudentias, & facinora hic rigidam seueritatem in puniendis reis retineret. Et quidem ille solus debet rem, & nomen iudicis perdere, qui nihil seueritatis retinet in puniendis delictis. Quo solo nomine & Deum, & iudicem à Marcione confictum expungit Tertul. lib. 1. aduersus Marc. inquiens: *Qualè est enim, vt præcepta constituat, nõ executurus; vt delicta prohibeat, non vindicaturus: quia nõ vindicaturus, extraneus scilicet ab omnibus sensib. seueritatis, & animaduersionis. Cur enim prohibet admitti, quod non defendit admissum? Cum multò rectius non prohibuisset, quod defensurus nõ esset.* Vanè putatur, posse esse iudicem, qui omni seueritate caret animaduersionis; imò sapientius totam rem iudicij tollis ab illo, in quo nulla est seueritas in puniendis delictis. Post defunctum Sansonem immediatè ait textus, Iudic. 18. *In diebus illis non erat Rex in Israel;* quæ verba non facilem explicatio-

Tertull.

Iud. 18.

cationem habent, si iuxta communiorem sententiam expositorum credatur Heli successisse in indicatura Sansoni; de quo Heli communiter asseritur, iudicasse Israelem quadraginta annis, ex. 1. Reg. cap. 4. Si ergo tunc regnabat, & iudicabat Heli, cur dicitur Rex, vel iudex non esse in Israel? Et cur Heli, qui tādiu reipublicæ illius clauum tenuit, nō dicitur iudex, quin potiùs à iudicū aluo prorsùs excluditur? An quia ipse malus iudex? Sed & plures alij Reges fuerunt pessimi, qui tamen in Regū cathalogo recensentur? Cur ergo solus hic Heli à nomine, & cathalogo iudicum excluditur? Non equidem ob quālibet improbitatē excluditur, sed ob peculiarem illam mollitudinē, & indulgentiam, qua omni seueritate vacuus, nullum sciebat inferre delinquentibus suppliciū. Nulla enim improbitas, vt nimia hæc indulgentia sic perdit iudicem, illumque & nomine, & re priuat. Rupert. lib. 4. de vict. capit. 10. ait: *Notandum quippè, quod mortuo Sāsone, dignum non existimauit, scriptura, vt diceret: Post hunc fuit, vel hunc successit Heli, licèt iudicauerit Israel quadraginta annis. Sed inter infœlices dierum illorum historias ista querela frequens est: in diebus illis non erat Rex in Israel, sed vnusquisq; quod sibi rectum videbatur, hoc faciebat. Quid nisi vecordiam Sacerdotis accusat, & iudices huiusmodi hoc dicendo. Idem namq; est, ac si dicat, qui in diebus istis iudicabat Israel, & si secundum nomen, personamq; aliquis erat, secundum rem, meritumque nullus erat: quia in diebus eius calce abyicere legem Dei, nimia ferè omnibus licentia fuit.* Reorum impunitas & peccandi licentia prorsùs iudicē perdunt, & faciunt esse, quasi nihil: quis enim credat, potestatem esse, vbi nihil potestatis videt? vbi nullam cernit scelerum vindictam?

Rupert.

Pulchrè Baruch, capit. 6. de idolis Gentium philosophans, ait: *Sceptrū autem habent, vt homo, sicut iudex regionis, qui in se peccantem non interficit; habent etiam in manu gladiū, & securim: se autem de bello, & à latronibus non liberant. Vndè vobis notum sit, quia non sunt Dij.* Sanè iudex verus non sine causa gladium portat, vt notat Paulus ad Roman. 13. Sed est Dei minister ad vindictam malorum; vbi autem mala sunt, & gladius otiosus est, & nulla datur vindicta, sed impunitas in sceleribus viget, ibi notū sit nobis, quòd nec Dei, nec iudicis est spiritus. Nequit esse Deus, neque iudex, vbi mala sunt sine vllo seueritatis gustu. Ex quo præclarè Tertull. lib. 2. aduersus Marc. ait: *Igitur vsque ad delictum hominis, Deus à primordio tantum bonus, exinde iudex, & seuerus; statim mulier in doloribus parere, & uiro seruire damnatur, statim & terra maledicitur, &c.* Qua necessitate Deus erat, & iudex; eadē & seuerus iniquitatū vltor debuit apparere, vbi apparuit delictū. Tollat delictum qui seueritatē Dei, & iudicis amat expungere, qui enim exorbitante malitia, seueritatē, & vindictā tollit, prius tollat & Deū, & iudicem, quando vbi est delictū, nec Deus potest esse sine iudice, nec iudex sine seueritate vindictę. Aiebat Tert. li. 2. in Marc. non lōgè a fine: *Iudicem quidē Deum esse iam ostendimus, & de iudice necessariè seuerū.* De seueritatis notione circa sontes, concluditur, quis sit iudex. Saulis depositionē nemo ignorat, qui tunc regno pulsus est; quando pepercit Regi Amalecitæ. Ibi enī dicitur illi. 1. Reg. 15 *Pro eo, quòd abiecisti sermonē Domini,* nimirùm de occidendis Amalecitis, *abiecit te Deus, ne sis Rex.* De quo præclarè Theodor. quęst. 33. *Oportebat enim, Stultum intelligere, quòd vna gutta diuinæ clementiæ vincit omnem*

Baruc. 6

Tertull.

1. Re. 15

hominum bonitatem. Sed infœlix, cùm Deus iussisset punire, misertus est; & cùm Deus morte damnasset, ipse, vt existimauit, vitam tribuit. Nō ergo fuit paruum eius peccatum, sed maximum. Ob quam miserationis nimietatem funditùs eius nomen, & vita perijt.

§. III.

Ille bonus, & perfectus iudex, qui nihil facit, vndè possit timere.

SVnt, qui sub persona huius iniqui iudicis Christum Dominum vellent repræsentari, vt notat Salmeron in præsenti tract. 31. nec inficior, id, quod de hoc in malum dicitur, posse dici de bono, & diuinissimo iudice in bonū. Quid magis Christo Domino propriū, quàm quòd in se nihil mali admittat, vndè Dei iram timeat, & hominum iudicium cogatur revereri? Sanè hoc vnus Christus habet, ille iudex perfectissimus erit, qui sic se cōponat, vt nihil admittat, vndè vindicem iram possit timere. Dum Moyses leges acciperet,
Exo. 24 quibus iudicaret populū. Exod. 24. *Ascendit in montem, & fuit ibi quadraginta diebus, & quadraginta noctibus.* Nisi per quadraginta dierū ieiunium non accipit Moyses leges, quib. iudicet populum. Et cur Deus ante dādas leges tàm longo ieiunio vacuat Moysem, nisi vt in illo vacuetur tota infirmitas hominis, quo trāsferatur in superiorem, & diuinam naturam, quæ nihil ferendis legibus contrariū admittat, vndè habeat, quod timeat.
Chrysol. Pulchrè id docet Chrysologus, sermon 166. fatus: *Moyses ipse dierum quadraginta ieiunio, ita humano defœcatus est, & exinanitus à corpore, vt totus diuinitatis mutaretur in gloriam. Meritò hic talis legem sancire meruit, qui totum, quidquid in homine lex vrgeret poterat, peramisit.* Non prius legem custos promulgatur, & vindex, quàm vbi ostenditur, quasi legi in se contrariari non posset. Facit hoc ad perfectionem iudicis, quòd nihil contrariū legib. admittat, vndè ipse aliquid timeat. Ex quo se commendabat
Iob, cap. 29. *Iustitia indutus sum, & *Iob. 29.*
vestiui me sicut vestimento, & diademate iudicio meo. Non aliter iudicis munere vsus fuit, quàm vestibus communiter homines solent vti. Et quidem homines hoc in primis spectant, dum vestes sumunt, vt ipsi se illis adornēt, & vndequaque tegant, ne quid appareat in se incōcinnum, ne quid nudū, vndè temporis timeant iniurias. Sic
de muliere forti, Prouerbior. cap. *Pro. 31.*
31. *Non timebit domui suæ à frigoribus niuis; omnis enim domestici eius vestiti sunt duplicibus.* Pro fugando timore temporalis iniuriæ inuentæ vestes fuerunt: sic bonus, & perfectus iudex iustitiam assumit, non solum vt aliorum componat mores, sed præcipuè vt ornet suos, & ab omni timore se protegat, ne
quid in se admittat, quo vereatur *Chryso.*
alios, & vindicem timeat. Chrysostomus in Caten. Græc. inquit: *Non fuit ex hominum genere, qui cæteris præsunt, verùm ipsorum vita turpis est, & ingloria: non ita hic noster. Sed quid ille? Vestitus sum, inquit, iudicio, hoc ego vestitus genere exornabar.* Dum iudicem agebat, sic iustitiæ legibus vtebatur, vt vndequaque videretur fulgere sub ipsis, quasi sub pulcherrimo ornatu, nihil indecorum, nihil nudum exhibeat, ob quod posset vereri vindicem iram. Pulchriùs ad rem lo-
quitur Sapient. cap. 5. vbi de Deo *Sap. 5.*
iudice ait: *Induet pro thorace iustitiam, & accipiet pro galea iudicium certum: sumet scutum inexpugnabile æquitatem.* Qui perfectior, & præstantior iudex? Sanè iudicandi munus sic

nus sic accipiet, quasi nobilis Imperator arma accipit, quibus sese munit, vt omnes etiam hostilium telorum timores dimittat. Inter iudiciales administrationes sic vndique splẽdebit in se compositus, imo armatus, vt in notandis delictis aliorum nullam repercussionẽ vereatur. Vtinam sic se componãt omnes iudices, vt dum iudicant alios, nihil ipsi habeant, vndè timeant; nihil admittant inde corũ, nihil nudum, nihil infirmũ. Ait enim sapientissimè Arnobius, lib. 2. aduersus Gentes: *Cuius est autem pudoris, quin imò inuerecundiæ cuius, quod agere te videas, in eo alterum reprehendere; maledictis, & criminis loco dare ea, quæ in te possint reciproca vicissitudine retorqueri?* Omnem equidem absoluit hominis impudentiam, & audaciam; alijs castigationem procurare, quam satius ipse sibi deberet timere. Sic ergo se iudex componat, vt nullam in se ostendat infirmitatem, qua repercuti valeat. Nec putet iudex, aliud sibi magis præ oculis, quàm se ipsum habẽdum, nec offendat. Numerorum cap. 24. dicitur: *Surrexitque Balaam, & reuersus est in locum suum: Balac quoque via, qua venerat, rediјt.* Alij legunt, iuxta Septuag. lectionem, hæc vltima verba: *Balac abijt ad semetipsum.* Nec otiosè ponitur hæc differentia, quòd vbi de Balaam fit sermo, dicatur abijsse ad locum suũ; de Rege autem Balac, nõ ad locũ suum, sed ad se ipsum redijsse dicitur, quasi præcipuũ dominij, & refugij locum in se ipsis Principes, & iudices habeant. Id quod insinuans D. Augustinus, lib. 4. quæstionum super Numer. quæst. 61. inquit: *De ipso autem Balaac non dictum est, ad locum suum redijsse, sed ad semetipsum, id est, vbi dominans habitabat.* Idem esse putat Augustinus, dici de Rege, quòd redijt ad se ipsum,

Arnob.

Nu. 14

Augus.

ac si diceretur, quòd redijt ad locum, vbi dominans habitabat; ipse etenim Rex sibi est locus præcipuus dominij, in quo præcipuè cõuenit dominari, se ita componẽs, & muniens, vt nihil ibi, quod timeat, habeat, sed prorsùs appareat inuulnerabilis. Hinc Isaias, capit. 7. *Ecce Virgo concipiet, & pariet filium, & vocabitur nomen eius Emmanuel. Butyrum, & mel comedet, vt sciat reprobare malum, & eligere bonum.* Nec dum nato infanti iam paratur esca, quæ in bono firmetur, & fugiat omne malum. Et cur tanta cura de confirmãdo infantulo in bono? Nascitur infans, vt iudicet orbem terrarum, ideò nil prius ostendat, necessum est, quam vitam in bono obfirmatã. Procopius ibi ait: *Ab ipso enim ortus principio iudex, sponte natura, boni agendi, malique fugiendi vim sortietur: vt hinc commune illud vnius in omnes iudicium intelligas, quo tanquam ætate prouectus, scelera a virtute, quæ in bonis habetur, reijcere valeat.* Sic innatam impeccabilitatẽ prætendit pro iudicio iudiciariæ potestatis. Huc trahe dicta tom. 2. lib. 8. §. 10.

Procop.

§. IV.

Vbi leges nulli timori sunt Magistratibus, valdè infirmus est, & labilis status reipublicæ.

IN quadam ciuitate dicitur fuisse quidam iudex, qui nec Deum, nec homines timebat; nec determinat, quæ fuerit illa ciuitas, vt cuius vel nomẽ fuerat iam ab hominum memoria oblitteratum. Nec miror, sic penitùs excidisse memoriam ciuitatis, cuius Magistratui nulli erant timori leges, sed ad arbitrium omnia impunè moderabatur: quippè ait Plato, dialogo.

dialogo.4.de legibus: *Interitum paratum illi ciuitati video, in qua non* *Plato.* *lex Magistratibus, sed legi Magistratus præsunt. Salutem verò illi, vbi lex seruientibus Magistratibus dominatur.* Vbi leges minimè sunt timori Magistratibus, non potest inde non venire citissimus interitus, quandoquidem leges sunt, quæ firmant, & stabiliunt regnum, dum æquè sibi ab illis timent, & Magistratus, & populi. Verùm si nō lex, sed Magistratus arbitriū imperat, inauditum erit, nisi omnia veniāt in interitum. 2. Machabæorum. 7. *2. Ma.7* sic aiebat ad tyrānum quintus frater occidendus: *Potestatem inter homines habens, cùm sis corruptibilis, facis, quod vis; noli autem putare, genus nostrum à Deo esse derelictum; tu autem patienter sustine, & videbis magnam potestatem ipsius, qualiter te, & semen tuum torquebit.* Expēde, vndè auguretur bonus iuuenis imminens supplicium, & interitum Regis Antiochi; ait enim; *Potestatem inter homines habens, facis, quod vis*: nullam legem vereris, nō Dei, non hominis, sed regia potestate insolens, vna tibi est pro lege, & pro ratione voluntas. Et cur non citò pereat, nō citò euanescat, & Rex, & regnū, in quo Magistratus nullam legem veretur, sed pro arbitrio omnia componit, & explicat? Saul mandatum acceperat, quo debebat expectare septē dies, vt sacrificia offerret, ipse tamē nō adhærens mandato ante præfinitum tempus, sacrificia perfecit. Quid tunc? Illi statim intonat vox Samuelis. 1. Regum. 15. *1.R.13.* *Stultè egisti, nec custodisti mandata Domini Dei tui, quæ præcepit tibi. Quod si non fecisses, iam nunc præparasset Dominus regnum tuum super Israel in sempiternum: sed nequaquam regnū tuū vltra consurget.* Ecce tibi, vbi primùm Saul se non continet sub præcepto legis, statim cœpit labare eius regnum, imò statim audit de ruina, & perditione regni. Et etiā. 1. Regum, 15. accipiens legem de occidendis Amalecitis, ipse selectioribus *1.R.15.* in Dei gratiam, vt putabat, pepercit. Cui etiam statim Samuel: *Melior est obedientia, quàm victima: & auscultare magis, quàm offerre adipem arietum: quoniam quasi peccatum ariolandi est repugnare, & quasi scelus idololatriæ, nolle acquiescere. Pro eo ergo, quòd abiecisti sermonem Domini, abiecit te Dominus, ne sis Rex.* Hunc Samuelis sermonem de obedientia auidè arripiunt Prælati, dùm subditis suis obedire persuadēt. Sed velim, quòd animaduertant, non factum fuisse hunc sermonem ad subditorum exercitum præsentem, sed ad solum Regem. Nil enim sic ciuitates, & ordines, & regna perdit, quàm vbi in Magistratibus, & Præsulibus nō est reuerentia propriarum legum, & quando ij non multùm curant sibi iniunctas leges, sed omnia pro arbitrio moderantur, nihil nō sibi pro potestate putātes licere. Nōne hoc confecit Saulis regnum? Planè confecit; quippè tantæ pœnæ causam notans Rupertus, lib. *Rupert.* 1. commentar. cap. 20. ait: *Duo peccata pœnam hanc præcedentia, dicta Saulis superbia nobis indicia sūt. Primum est, quòd homo de tribu Beniamin regio fastu nihil sibi non licere arbitratus, &c.* Sic regia potestate insolescit, vt nihil verens, etiā sibi iniunctas leges pro arbitrio explicat, moderatur; quod in Magistratibus adeò maximum peccatum est, quod nisi regni perditione minimè castigetur. Ait enim Abulensis *Abul.* in præsenti, quæst. 10. *Quia Saul peccauerat per inobedientiam, meruit priuari regno, & non peccauit contra aliqua præcepta, quæ essent de lege communi, scilicet data vniuersaliter; sed peccauit contra ea, quæ specialiter fuerunt data sibi, ideò erat magis inobediens.*

uiens: Vt hinc timeant Magistratus, non se ostendere obedientes iniunctis sibi legibus, à qua obedientia pendet regni firmamentū, & stabilitas. Nec potest dubitari, quòd multa mala veniant à Deo in regnum, cuius Rex nullum timorem habet ex eo, quòd leges frangat. Etenim Isaias, cap. 6 ait: *In anno, quo mortuus est Rex Ozias, vidi Dominum sedentem super soliū excelsum*. Tanti fauoris tempus cùm notatur, meritò dicitur fuisse in anno, quo mortuus est Ozias. Et cur non potiùs id accidit viuente ipso Ozia? Chrysostomus, homil. 4. in hæc verba ait: *Exiuit igitur Rex cum lepra, nec tamen eiecerunt eum è ciuitate, diadema illius, regiamque dignitatem reueriti: sed consedit in throno rursus legem transgrediens. Hinc Propheta necessariò designat mortis tempus, dicens: Et factum est, anno, quo mortuus est Rex Ozias, videbam Dominum sedentem in throno excelso, & eleuatò. Cùm ille mortuus esset, tunc vidi Dominum: nam antea Deum non videbam, nobis iratum. Venit mors impuri, & soluit iram*. Et quidem dum Rex inobediens legibus viuebat, nullus à Deo in populum veniebat specialis fauor, sed ira Dei stabat, proculdubio perditura populum, nisi Regem impurum mors raperet. Huc reuoca dicta tom. 3. lib. 14. cap. 4. §. 20.

Isai. 6.

Chryso.

Luc. 18. Vidua autem quædam erat in ciuitate illa, & veniebat ad eum, dicens: Vindica me de aduersario meo. Et nolebat per multum tempus. Post hæc autem dixit intra se: Etsi Deum non timeo, nec hominem reuereor, tamen quia molesta est mihi hæc vidua, vindicabo illam, ne in nouissimo veniens sugillet me.

§. V.

Culpæ populi meritò tribuitur, quòd Princeps peragat iniustitias.

QVis adeò infirmus ciuis se excusabit à culpa in Magistratus, seu Principis iniustitijs, quando vidua hæc vel importuno clamorum persuasit impudentissimo iudici facere iustum? Sane populi potentissimi sunt ad trahendos Principes suos in bonam frugem, si velint ipsi vel precibus, vel clamoribus importunis insistere. Vndè quod Principes iniusti fiat, meritò populi culpæ tribuitur, & culpæ digno plectendæ supplicio. Iam nouem plagis erant Aegyptij afflicti, & in nulla earum curarunt dimittere Israelitas, donec primogenita sua morte arripi viderunt; tunc dolore superati vniuersi Aegyptij, vnà cum Rege suo, sollicitant Iudæorum profectionē. Imò, vt ait textus, Exod. 12. *Vrgebantque Aegyptij populum de terra exire velociter, dicentes: Omnes moriemur*. Sed vix egressi sunt Israelitæ, & ecce tibi Pharao datæ proficiscendi facultatis pœnitens, conuocat exercitum, & cum infinito penè milite Israelitas etiam per miraculosè diuisum mare persequitur. Quid tunc? Quę diuidebantur vndę ad ingressum Israelitarum; vbi intra

Exo. 12.

intra se habent Aegyptios, ad sui vnionem redeunt, quo vniuersi Aegyptij cum suo Rege suffocati miserè pereunt. Dignus equidem Pharao tãto supplicio erat; at miseri Aegyptij qualem culpam habebant, vt sic funditùs perirẽt? Cur sic atrociter perimuntur, quando non á se, sed á suo Rege feruntur aduersus Hebręos? Sanè culpa erat populi, quòd Rex tyrannus nõ desisteret á persecutione Hebræorũ; quando enim populus filiorũ suorum damna sentiebat, clamoribus instans Regem mouit, ne noceret Hebręis, imò ipsi illos liberos emittebant. In quo si perstitissent, proculdubio Regem á persecutione remouerẽt: vndè, quòd duret Rex in tyrannide, culpa est, & socordia populi conniuentis, & tacentis; nec mirandum, quòd ab eis Dominus tantæ culpæ exigat pœnas. Pręclarè Diuus Chrysostomus, in Psalmum 134. aiebat: *Ne quis diceret: Cur puniuntur omnes Aegyptij, cùm Rex Iudaos detineret, & peccaret? Per hoc vltimum soluit hanc quæstionem. Quoniam quando percussa sunt eorum primogenita, vel inuito Rege Iudæos expulerunt. Quare etiam si voluissent ab initio, potuissent esse eo superiores. Non igitur Regem ideò non vicerunt, quòd non possent, sed quòd nollent.* Quid non concedant Principes importunis precibus, & importunis clamoribus subditorum? Et quid subditi semel, & bis clamãtes, exorantes, humi repentes, á seuerissimo quoque Rege nõ extorqueant? Equidem socordia est, desidia est culpabilis, & plectibilis ipsorum subditorum, si non trahant Principes suos in bonum. Legem tulerat Saul, & legem iuramento firmauerat, qua necessum erat occidi Ionatham, vt dicitur 1. Regũ, capit. 14. *Dixitque populus ad Saul: Ergo ne Ionathas morietur, qui fecit salutem hanc magnam in Israel? Hoc nefas est: viuit Dominus, si ceciderit capillus de capite eius in terram, quia cum Deo operatus est hodiè. Liberauit ergo populus Ionatham.* Vidisti potentiam populi apud Regem suũ, vbi aliquid bonum ab illo efficaciter vult extorquere? Accipe desidiam eiusdem populi. 1. Regum, capit. 22. Vehementissimè iratus Saul aduersus ciuitatem Sacerdotalem, illò cum vniuerso exercitu suo proficiscitur, & comprehensos omnes Sacerdotes iubet á quodam Doeg Idumæo interfici, vidente populo, imò & indignè ferente nequissimam necem Sacerdotum. Sed quale hoc facinus populi? Sanè facinus Regis erat irati, & Doeg: etenim populus dolebat vicem interfectorum: Qualem inde culpam contrahere potuit? Magnam equidem contraxit populus culpam, quia non instauit, non clamauit, non rogauit pro Sacerdotibus; posset enim, si vellet, & hos á Rege irato liberare, sicut quando voluit, liberauit Ionatham. Chrysost. in Psalm. 134. *Quando Saulis filium eripere oportebat, omnes communiter assentantes Regi, licet se iniustè gessisset, eripuerunt. Quando autem volebat eripere tot Sacerdotes, ne vocem quidem emiserunt, nec eos defenderunt. Quod si tunc habebant naturam, quæ pro eis faceret, hic etiam habebant iustè naturam. Erant enim Sacerdotes, & erat cædes nefaria, quæ ex ira, non ex recto iudicio oriebatur. Sed huius rei causa erat socordia, & quòd Sacerdotum vicem non valdè dolebant. Vide ergo in quæ mala posteà inciderint; illius enim negligentiæ non leues pœnas dederunt. Quando ergo factum fuerit aliquid nefarium, nemo sit iners, & ignauus; sed igne ardentior, nec minus doleat, quàm ij, quibus fit iniuria, & ita plurima mala sistentur.* Validissima equidem est vel vilissimi hominis obniten-

Ps. 134.

1. Re. 14

Chryso.

*[illegible]*nia, vbi magistratus trahat, vbi ius, fasque suffragatur,

§. VI.

Rarior, & præstantior, imò diuinior est patientia in abiectione, & desolatione.

VT Dominus exaggeraret abiectionem, & miseriam, & desolationem, sapientissimè viduam proposuit: nescio enim si persona abiectior, & miserior, & desolatior inueniri posset in ciuitate, quàm vidua; sed nec importunior in contendenda vindicta, siue defensione de aduersario. Equidem quò abiectior, & magis desolatus status personæ est, eò ibi patientia rarior, & diuinior, & præstantior. Dauid pedes cum paucis seruis suis eiectus à regia, filij rebellis iram fugiens incidit in Semei contumelias. 2. Regum. 16. quem volentibus interficere
2. Re.16 seruis suis patientissimus Rex ait: *Dimittite eum, vt maledicat; Dominus enim præcepit ei, vt malediceret Dauid.* Quantum hoc, quòd Rex eiectus à ciuitate, & domo, nudis pedibus incedens, ad mortem quæsitus, in maledicum audacem non insurgat, nec permittat de illo vindictam sumi? Sanè maximum, & præclarissimum fuit hoc in Dauide patientiæ specimen; & quod raro, aut numquam reperitur in tantæ abiectionis, desolationisque statu: quippè ait Diuus Chrysostomus, homil. de fide Annæ: *Si*
Chryso. *quis dixerit: Quid mirum, si non vltus est Dauid, cum propter imbecillitatem, vlciscendi potestatem non haberet? Primum illud dixerim: Non perinde mirarer eum; si diadema gestans, & regno potiens, in que throno sedens conuitiantem permisisset, vt nunc illum & laudo, & admiror tempore calamitatis philosophantem, animoque moderantem. Neque enim æquè nos in rerum prosperitate, atque in aduersis opprobria mordere solent: sed vbi concidimus, tunc magis pungunt nos, acriusque mordent conuitia.* Intolerabilis penè dolor venit ab iniurijs in hominem ad abiectionis, & desolationis statum dilapsum congestis; quem dolorem, quæ superet patientia, rara est, præstantissima est, imò diuissima, & prorsus supra humanam naturam. De Christo Domino comprehenso, & in tenebrarum potestatem tradito, & ad iudicium adducto locutus, Matth. cap. 27. ait:
Et cum accusaretur à Principibus Sacerdotum, & Senioribus, nihil respondit. Tunc dicit illi Pilatus: Non audis quanta aduersum te dicunt testimonia? Et non respondit ad vllum verbum, ita vt miraretur Præses vehementer. Homo discretus, & humana sapientia pollens valdè miratur, & inaudito tribuit miraculo, quod vinctus pauper inter tot potentium & nobilium accusationes taceret. Et quàm mirum hoc? Equidem quò accusati status abiectior, & miserior, eò maius miraculum, quòd ad conuitia taceat, & quòd inter tot falsitates, & patientiam referat, & humilitatem. Hæc patientia supra hominem est, & tàm clara manifestatio diuinitatis, vt in illa clarius, quàm in cæteris miraculis, deberet Iesus Deus credi, & vt Deus adorari. Id quod notans Diu. Chrysostomus, hom. 77. in Matthæum, Chryso.
sic fatur: *Non temerè scripta sunt omnia, quæ Iesus fecit, quæ certè poterant Iudæos reuocare. Nam illos vel supinos in terram proiecit, & auriculam serui restituit, & humiliter eos allocutus est, & mirabilia pendens in cruce signa edidit, radios Solis auertens, lapides findens, mortuos*

Mat. 27

ad vitam reuocans; Vxorem iudicit somniis territans; & in ipso iudicio inauditam humilitatem ostendens, quæ non minus, quàm signa, potuisset eos attrahere. Expende ab illis verbis: *Et in ipso iudicio inauditam humilitatem*. Supra hominem enim est, quòd quis ad miserabilem reorum statum deturbatus, ibi prorsùs taceat, nullumque edat clamorem, qui vel querela sit, vel defensio, vel supplicatio. Quando hoc silentium admirabilem virtutem, imò diuinam testatam non facit? Rem apertiùs conficiebat D. Paschas. lib. 12. in Matth. fatus: *Fortior namque erat in Iesu virtus, quam humana natura se habeat. Ideò poterat non solùm admirari Pilatus; verum etiam vehementer, quoniam dignum ei videbatur pro magno miraculo admirari valdè, vt exhibitus homo ad criminale iudicium; & adiudicatus morti imperturbabilis maneret, & imperterritus: vt staret ante mortem quæ omnibus terribilis est, sine vllo pauore mortis, & taceret sine vlla defensione sua, cùm posset se, si vellet, in iudicio defendere.* Nemo, mihi crede, abijcit defensionem suam, nisi qui virtutem habet supra hominem.

Pasch.

§. VII.

Innocentia iniuriarum acceptarum acuit dolores.

QVis miretur viduam de iniusto aduersario vindictam postulantem? Stimulus enim, qui ab iniustè accepta iniuria venit, durissimus est, & qui vehementissimè impellat hominem ad vindictam. Pulchrè in hanc rem dicebat Arnobius, libro. 4. aduersus Gentes: *Maioris contumeliæ res est, falsis quempiam notare, atque insignire criminibus, quàm vera ingerere; atque obiectare delicta. Quod enim sis, dici, & quod esse te sentias, morsum habet minorem testimonio tacitæ recognitionis infractum. Illud verò acerbissimè vulnerat, quod inurit innoxium, & quod decus nominis, atque existimationis infamat*. Multùm equidem minuit de infamiæ dolore conscientia criminis; sed vbi crimen non est, acerbissimè vulnerat, quod inurit innoxium. Nescio, an quis intolerabiliùs percutiatur, quàm qui in se nullam agnoscit causam percussionis, sed potiùs de suis meritis potuisset sperare fauorem. Dauid in dies petebatur ad mortem à Saule; & Saul in dies vitam recipiebat a Dauide. Tandem dum latet in spelunca Dauid, ecce in manibus habet infensissimum hostem, cui licèt pepercerit, tamen egredientem post tergum sequitur, & inter alia, sic ad illum loquitur. 1. Regum, capit. 24. *Cùm præscinderem summitatem chlamydis tuæ, nolui extendere manum meam in te; animaduerte, & vide, quoniam non est in manu mea malum, neque iniquitas, neque peccaui in te: tu autem insidiaris animæ meæ, vt auferas eam. Iudicet Dominus inter me, & te, & vlciscatur Dominus me ex te.* Ecce mitissimus Dauid ad Dei tribunal stat, iudicem clamat, de vindicta, seu defensione loquitur. Quis fortissimum virum ad iudicem ire cogit? Quis mitissimum, suauissimumque virum trahit in vel iustæ vindictæ, seu defensionis cogitationem? Sanè dolor iniustissimæ acceptæ iniuriæ sic etiam fortissimos homines cõmouere potest. Do pulcherrima verba Diu. Basil. Seleuc. orat. 16. dicẽtis: *Qui iniuriã fecit, ac deinde ad supplicium conquiritur, ex perpetrati facinoris audacia mali solatium capit, & conscientiam circumferens accusatricem sui, persequentis ex animo patrocinatur, actaque*

Arnob. *1. Re. 24* *Basil. Seleuc.*

nitaque sua iustè adiudicant pœnã non queritur. At qui sollicitè ab eo, quem non varò seruauit, ad necem circumuenitur: beneficentiæ suæ recordatione attonitus, quòd per eam in arma contra se concitarit aduersarium, intolerabilis doloris morsu sauciatur. Sic Dauid aduersis undequaque ingruentibus obruebatur. Mordebat sanè Dauidem intolerabiliter iniuria iniustissimè illata: & qui in se nihil videbat, quòd non iure repeteret & vitam, & gratias immortales, vehementissimè commouebatur, vbi solam metebat relationem iniuriarum. Quis sub hoc dolore nõ fremat? Quis homini tolerabile putet, iniustè pati? Huc reuoca dicta 1. tom. lib. 4. cap. 45. 15.

§. VIII.

Iudicialis fori iniquitas non parua est in dilatione causarum.

INiquus hic Iudex non dicitur iniustam aliquam sententiam tulisse; sed hoc ei crimen datur, quòd sententiam ferre de iniurijs illatis viduę *nolebat per multum tempus.* Neque enim parua est iniquitas in iudicijs forensibus, dilatio litigantium, quę & eorum vehementissimè cruciat animos, & substantias vacuat. Philo Iudæus lib. in Flaccum, de iniquo iudice Lampone, hoc in primis crimen exaggerat: *Iudex malitiosè differebat sententiam, vt etiam si reus absolueretur à crimine, saltem metu incerti euentus impendẽtis cruciaretur quàm diutissimè, & vitam morte grauiorem viueret. Imò & postquam euasisse visus est, aiebat, se mulctatum facultatibus.* Hæc est communis in forensibus hominibus malitia; quæ omnia ferè iudicia, & tribunalia peruadit. Vbi causæ protrahuntur, dilatantur in summum incommodum litigantium, & vt officiales, & ministri iustitiæ auctiores inde prędas faciant. Hos pungebat Sophonias, cap. 3. *Iudices eius lupi vespere.* Sed cur vespertinis lupis iudices comparat? Quia tota eorũ ferocia consistit in dilatione, & quòd nihil nõ serò faciant. Prouerbiũ est, de quo agit Delrius noster, tom. 1. summã ferociam, & rabidissimam famem non matutinis, & prædam maturantibus lupis tribuere; sed eis, qui pigrescũt in die, & fame protractã in vesperum surgũt in prædam. Et crediderim, non adeò nocentiores esse iudices illos, qui maturãt causas vel iniustè finire, quam qui protrahũt, & differunt, nihil celerius, sed omnia nimis serò, & morosè perficiũt. Moræ namque hæ non nisi ad venationẽ bonorũ, imò ad populationem spectant ciuiũ. Pro quo sic monebat D. Bern. Eugenium suum, lib. 1. de considerat. *Ergo illas, quas ad te necesse erit, intrare causas, diligẽter velim, sed breuiter decidere assuescas, frustratoriasque, & venatorias præcidere dilationes.* Pulchrè dilationes causarum venatorias vocat, vt quæ ad prædã, & venationẽ faciendam de litigantiũ bonis instituti soleant. Sanè lupi isti differunt causas miserorũ, vt quod potẽtiores prędones reliquerũt, ipsi venentur. Id quod sapienter adnotãs D. Ambr. ser. 59. ait: *Aiunt plerumq; lupos leonũ subsequi vestigia, & non longè ab eorũ venatibus aberrare; scilicet vt rabiem suam rapina satient aliena, & quod leonũ saturitati remanet, id luporũ rapacitate consumatur. Sic & isti auaritiæ lupi* (nempè fori officiales) *prædonum vestigia subsecuti sunt, vt quod illorum rapacitati superauit, horum cederet feritati.* Et quidem si notentur fori negotia, plura ibi videntur retia posita à ministris iustitiæ, vt venentur pecunias relictas à prædonibus, quàm vt vlciscãtur factas iniurias.

Philo.

Soph. 3.

Bernar.

Ambr.

Qui acceptæ iniuriæ satisfactionē petit, fallat, nisi magis perdat in foro inter iustitiæ ministros, quā in solitudine inter fures. Cauebat lex, Exod. 22. *Captum à bestia non comedent.* Ex qua lege iudicum venationes pungens D. Ambr. serm. 59. ait: *Dicit scriptura sacra ad filios Israel: A bestia captum ne tetigeritis. Et per hoc deterior bestia est, quisquis sumit, quod bestia superauit. Dic igitur mihi, Christiane, cur prædā relictum à prædonibus praesumpsistis? Cur quod hostilis superauit bestia, tu sæuior bestia deuorasti?* Conijce oculos per vniuersa tribunalia iudiciorum, diligēter perquire, quod comedant turbæ illæ officialium, quæ forū implent? Sanè id comedūt omnes, quod bestia potentior reliquit in misero, crudeliores inde bestijs ipsis. Tota horum saturitas in extensione, & dilatatione litium consistit: tunc macrescunt, vbi finiuntur causæ; vbi hæ differūtur, & est illis venatio securior, & certius lucrum. Hinc Dauid tribunal Dei extollens, hoc prædicat de illo, quód nullas dilationes admittat. Ait Psalm. 9. *Parauit in iudicio thronum suum.* Quod expendēs D. Chrysost. ait: *Omnia enim sunt parata, & supplicia, & corona, & sententia. Non est cunctatio, nec tempus, nec tarditas apud Deum.* Vtinā hoc haberent humana iudicia, quàm multorum fortunæ adhuc consisterent.

Exo. 22.
Ambr.
Psal. 4.
Chryso.

§. IX.

Fœdissimum est magistratui ea facere, quæ potestate deposita non possint defendi.

IMprudētissimum iudicem vnus eundem pudor cōtinuit, nimirum, ne ea faceret, quorum fugillationem in fine saltem muneris cauere nō posset. Et quid turpius homini, quàm quód in potestate cōstitutus ea perficiat, quæ potestate exutus minimè valeat defendere? Ingenui, & præstantis iudicis formam exprimens Isaias, cap. 11. ait: *Vitulus & leo, & ouis simul morabuntur, & puer paruulus minabit eos.* Non virile brachium funda, aut baculo potens, sed paruulus puer exhibetur, & præficitur gregi composito ex ouibus, & leonibus, & vitulis. Et putas, quod in hoc monstretur pastoris dignitas, an infirmitas? Et qualis in hoc pastoris dignitas? Maxima equidem, & præstantissima, quando talis ostenditur esse in exequendo munere suo, vt nulla potestate egeat, sed etsi omni appareat potestate exutus, ad paruulique infirmitatē redactus, adhuc possit vel à tauris, & leonibus sua defendere facinora. In hoc enim stat tota dignitas, & præstantia iudicij, quod non timeat à potestatis fine, sed & sine potestate timores fugiat: quippè ait Cassiodor. lib. 7. var. 1. dum iudicem instruit: *Nec, quicquā præsumas facere, nisi quod primitus possis legibus vindicare. Ipsa est enim recta administratio, quæ & sine potestate defenditur.* Turpis est, infamis est administratio, quę solùm habet potestatis patrociniū, adeò, vt extra potestatem posita necessum habeat in conculcationem venire. Illa administratio, & recta, & præclara, & ingenuo homine digna, quæ omnem etiam potestatem exuens in rationes, legibus defensionem inuenit, qua vincat. De hac gloriabatur Iob, cap. 31. inquiens: *Si cōtempsi subire iudicium cum seruo meo, & ancilla mea, cùm disceptarent aduersum me.* Non equidem supercilio potestatis aduersorias sibi seruorum rationes abigebat, contemnebat, sed potius sic se cōseruis, & subditis, vt si ipse in eadē esset seruili fortuna constitutus, possit

Isai. 11.
Cassiod.
Iob. 31.

possit se ab illis defendere, & illos vincere. Quod adstupens D. Gregor. lib. Moral. 21. cap. 10. ait: *Ecce apparet mira modo in potestate Principibus potentior, in certamine seruis æqualis.* Sic ius administrat, vt potestatis non meminerit, sed ea faciat, quæ possit sustenere sub habitu seruili. Nec otiosè vir sanctissimus, dum sobrij iuris administrationem commemorans vsus est verbis illis, *in certamine*, sed vt ostendat, quàm par debeat esse honor magistratuū honori pugilem. Pugil enim in certamen prouocatus inexpugnabilem exuit loricā, nudat pectus, fœdissimum sibi reputans, si superiori ferri potestate putetur, solum posse vincere. Sic magistratus, sic iudex in certamine iudicij rem sibi facit turpissimam, si in ea non perficiat, quæ etiā nudus, & priuatus nō timeat. Matth. 17. in Thabor ascendens Iesus trāsfiguratus est. *Et resplenduit facies eius sicut Sol; vestimenta autem eius facta sunt alba sicut nix, Et ecce apparuerunt illi Moyses, & Elias cum eo loquentes.* Quod si quæras, quid loquerentur in tanta manifestatione potestatis, nil aliud loquebantur, quàm excessum, & passionem eius, vt alij Euangelistæ testātur. Ait Ioan. cap. 12. clamans Iesus ait: *Nunc iudicium est mundi, nunc Princeps huius mundi eijcietur foras. Et ego si exaltatus fuero à terra, omnia traham ad me ipsum. Hoc autem dicebat, significans, qua morte esset moriturus.* Compone modò hæc cum illis; illic gloriosus apparens in potestate sua, nec verbum facit, nec admittit de iudicando mundo; hic dum mortē prædicat suam, dum se instar vermis vmbilicis in ligno morientis proponit, iudicium clamat, iudicium minitat. Et cur, dum in cruce infirmus; nunc iudicium mundi, nunc Princeps mundi iudicio frangitur, & non potiùs dum in gloria potestatis elucet? Equidem præstantissima iudicij administratio est, quā non pro potestate, sed etiam priuatus videtur efficere. Præclarè aiebat D. August. quæst. 58. ex nouo testam. *Idcirco cōmissus est Christus à Deo Patre suo, qui dæmonem vinceret, & se manifestaret, regnum eius auferens ratione, non potestate: quamquā omnia possit Deus, sed illud facit, quod congruit rationi, vt irreprehensibilis perseueret.* Quasi non possit Deus reprehensionem omnino fugere, si ea solùm faceret in administratione iudicij, quæ nisi potestate nitentia stare non potuissent. Quis hoc non reprehensibile, & turpe clamaret in iudice? Quare vbi iudicare venit Dominus mundum, & mundum prorsùs vincere, in ea forma sese exhibuit, in qua non potestas appareret, sed infirmitas, sciens illam esse optimam administrationem, quæ potestate non defenditur, sed & defendi potest à nudo. Pro quo dicebat S. Max. serm. 9. de magistratu, ex Aristotele: *Sapientes magistratus non propter magistratum, sed propter virtutem in admiratione esse debent, vt mutata fortuna, eisdem laudibus digni iudicentur.*

Gregor.

Mat. 17

Ioan. 12

August.

Maxi.

§. X.

Turpissimum est iudici, posse timere subditum.

QVi nec Deum timebat, nec homines verebatur, hoc vno timore concutitur, ne in nouissimo sugilletur ab inaudita vidua: quippè ait: *Vindicabo illam, ne in nouissimo veniens sugillet me.* Et quātula hæc res timoris erat, quòd iudex sugillationem viduæ incurreret? Sanè turpissimum est semper, quòd iudex faciat, vndè priuatos subditos timeat. Cassiod. li. 11.

var. 9. iudicibus prouinciarum regio nomine inquit: *Nullos vestrorum actuum facimus esse custodes, nec sub priuato arbitrio ingenium iudicis inclinamus: sed omnia sic gerite, ne fiat necessarium quod nunc credimus esse turpissimum.* Equidē à nemine non credetur esse turpissimum, quod iudex viuat sub metu, & tremore censuræ subditorum; & ea efficiat, ob quæ necessarium sit illi, timere accusationem vel vilissimi subditi. Audi Iobum se inde gloriantem cap. 31. *Si contempsi subire iudicium cum seruo meo, & ancilla mea, cùm disceptarēt aduersum me.* In Hebræo dicit: *Si abhorrui subire iudiciū cum seruo, &c.* Sciebat vir optimus, quantum faceret ad commendationem iudicis, quòd non abhorreret descēdere in iudicium etiam cum vilissimo; quādo nihil turpius iudice illo, cui timor sit, & horror, venire in iudicium, & accusari à subdito. Ait Philo in Flaccum: *Nihil est molestius, quàm maiores ab inferioribus, & magistratus accusari à subditis, haud secus, quàm si herus reus postuletur à vernis suis, aut emptitijs mancipijs.* Quis non cōdoleat hero trementi sub serui sui flagello? Ex malis, quę in vita hac solent accidere, illud est semper omniū horribilissimum, quod non oculi seruorum in manibus dominorum suorum, sed oculi domini in manibus serui sint, à quibus vel expectet veniam, vel caueat censuram. Dauidi expulso à regia, & fugienti obuiauit cum alimenti misericordia Siba seruus Miphiboseth; deinde adstat Semei multa in illū congerens maledicta; ait enim 2. Reg. 16. *Egredere egredere vir sanguinū, & vir Belial. Reddidit tibi Dominus vniuersum sanguinem domus Saul, quoniā inuasisti regnum pro eo.* Quantum hoc addedecus Dauidis? Multum sanè; ait enim Saluianus lib. 1. de prouidentia: *Fugitur Dauid dum metu, cum dedecore deiectus vsque in suorum seruorum, vel quòd graue est contumeliam, vel quod grauius immisericordiam; vt vel Siba eum pasceret, vel maledicere Semei publicè non timeret.* Nescio, an Regi, & iudici grauius aliquid in hac vita possit accidere, quàm quòd cogatur timere subditorum probra, nisi illud grauius sit, nimirùm, quòd cogatur mendicare à seruis misericordiam, & salutem.

Cassiod.

Iob. 31.

Philo.

2. Re. 16

Saluianus.

Luc. 18. Ait autem Dominus: Audite, quod iudex iniquitatis dicit: Deus autem non faciet vindictam electorum suorum clamantium in se die, ac nocte, & patientiam habebit in illis. Dico vobis, quòd citò faciet vindictam illorum.

§. XI.

Iusti oratio non frustrari solet pro defensione sua.

NOn desistat iustus ab oratione, & fallar, ni Deus properet in eius defensionem, & vindictam. Exemplum præclarissimum habes in Sirorum exercitu, qui cingebat Dothaim, vt caperet Elisęū. Quid tunc? Ait textus. 4. Reg. 6. *Orauit Elisæus ad Dominū, & dixit: Percute iam gentem hanc cæcitate. Et percussit eos Dominus cæcitate, iuxta verbum Elisæi.* Vt iustus orauit, hostes suos obcæcatos in manus sibi traditos vidit. Quocirca D. Ambros. ibi, serm. 1. inquit: *Tunc igitur* 4. Re. 6.

Ambr.

orauit Elisæus, & omnem hostilē exercitum cæcitate percussit. Vbi sunt, qui dicunt, plus quàm preces sanctorum hominum, arma posse? Ecce vna oratio Elisæi totum exercitum vulnerauit, & vnius Prophetæ meritis omnis est hostiū numerus captiuus. Et simul fuit oratio, & defensio orantis; nō plus tardauit Deus, vt veniret in defensionem sui Prophetæ, & in vindictā hostium illius, quàm tardauit Elisæus, vt ad Dominum oraret. Non equidem potest tardare pro nobis defensio diuina, quandoquidem Deus vt acceleret, adest in propinquo oraturis, Deuther. 4

Deut. 4. *Non est alia natio tàm grandis, quæ habeat Deos appropinquātes sibi, sicut Deus noster adest cunctis obsecrationibus nostris.* In rem præsentē expressiùs transtulit Onkelus: *Quis est populus magnus, cui Deus ita appropinquet, vt suscipiat orationem eius in tempore tribulationis, sicut est Dominus Deus noster in omni tempore, quo nos oramus coram eo?* Vix oratio nostra incipit, & iā nobis Deus quasi latero hæret, protegens nos, & defendens ab omni malo. Quò respiciens Psalm. 11. ait: *Propter miseriā inopum, & gemitum pauperum, nunc exurgam, dicit Dominus, &c.* Vna vox, vnus gemitus pauperis, hoc est, iusti afflicti, sonat, & Deus ait: *Nunc exurgam:* non ampliùs expectat, vt in auxilium, & protectionē eius aduolet, nisi vt vel gemat pauper. Vndè Chrysostom. ibi: *Magna est vis eiulatus, quæ supernū euocat auxilium. Timete, quicumque pauperem iniuria afficitis. Habetis vos potentiam, opes, & pecuniam, & iudicū beneuolentiam; sed habent illi arma omnium validissima, luctus, & eiulatus, quæ è cœlis auxilium attrahunt. Hæc arma domus effodiunt; hæc fundamenta euertunt: hæc integras gentes submergunt, gemitus dico eorum, qui afficiuntur iniuria.* Vbi vox, vbi gemitus iusti afflicti in aure diuina sonat; dicto citiùs solet palàm cerni defensio diuina, & hostilium incursuum ruina. Quid mirum, quòd orante iusto afflicto, statim Dei defensio appareat, & hostium ruina? Sanè & vel iusto tacente, eius hostis de se celerrimam sumit vindictam. Ponite ob oculos Paulum à viperā morsum, Actor. 28. *Et ille quidem excutiens bestiam in igne, nil mali passus est.* Rē pulchris verbis tractans Theodoretus quęst. 18 in Gen. ait: *Vipera, quæ dentes iniecerat in manum Apostoli, cùm nihil peccato tenerum, aut molle in eo reperisset, mox resiliit, & in ignem se coniecit, supplicium quodammodo de se ipsa sumens, quòd corpus sibi nullatenus conueniens adorta esset.* Quis credat, posse tardè à Deo venire defensionem iusti sui, quando & aduersarij illius tàm festinanter per se currunt ad pœnam sumendam pro facta iniuria?

Onkel. Ps. 11. Chryso. Act. 28 Theod.

CAPVT XIX.

De operarijs in vineam missis.

VT gratiæ auxilia Deus pro libito largitur, nullo spectato merito condigno, sic posset & gloriam suam similiter largiri. Attamen in largienda gloria sic merita spectat, vt nihil magis, minùsvè tribuat, quàm id, quod merita postulare videt. Horum per se qualitas, & quātitas sola spectatur, quæ vt in disparibus alijs circumstan-

stantijs. v. g. temporis, potest esse par, & prorsùs similis: sic fieri potest, vt breuis hora æqualem diuturno labori coronam accipiat. Quod non aliter fit in virtutũ cultu, ac in cultura vineæ, in quã pacta mercede mittuntur operarij à patre familias. Mittũtur, inquam, alij primo manè, alij hora tertia, alij hora nona, sero nimis: sed finito labore, omnibus æqualis merces præstatur, cum hoc discrimine, quòd postremi mercedem accipiunt primi. Quis credat, hoc prouenisse ex mero libito patris familias, volentis gratis seros, & immerentes operarios à quare ijs, qui strenuam operam labori impenderant tota die? Sanè ipse queribundus respõdet: *An non possum, quod volo facere?* Non quòd id de facto faciat, sed quòd hac certa, & euidẽti ratione faciliùs ora querelarũ oppilet. Alioquin nullus pater familias inuenitur, qui in remunerando labore operariorum, eius qualitatem diligentiùs non trutinet, iuxta quã & hic æquauit omnes in præmio, quia & nouissimi laborem exhibuerunt æqualem primis: & pro breuitate temporis, qua implent aliorũ tempora multa, similiter lucrantur, vt citiùs debitam mercedem accipiant. Quis serus operarius aliud expectaret à prudenti patre familias? Nec dum à Deo, qui in hoc se prudentissimo patri familias assimilat.

Matth. 20. Simile est regnum cœlorum homini patri familias, qui exijt primo manè conducere operarios in vineam suam.

§. I.

Nihil sic hominem auget, ut cultura cœlestis vineæ, hoc est, cultura fidei. Vbi de Hispani populi gloria.

ECce tibi, paruulus ille, qui natus est nobis, & filius, qui datus est nobis, Isai. cap. 9. qualiter iam non paruulus, non filius, sed pleno ore dicatur pater familias: quippè ait D. Hilarius: *Patrem familias hunc Dominum nostrum Iesum Christum existimare necessum est.* Et cur ibi paruulus, & filius vocatus est, hic autem pater familias vocatur? De puero, & paruulo dicit Isaias, cap. 8. *Antequam sciat puer vocare patrem, aut matrem, auferetur fortitudo Damasci: & spolia Samariæ coram Rege Assyriorum.* Verum de patre iã facto dicit Matthæus: *Simile est regnum cœlorũ homini patri familias, qui exijt primo manè conducere operarios, &c.* Vbi arma tractantur, nullum augmentum ostẽditur, sed adhuc puer, & paruulus, & filius mõstratur. Vbi cultura exercetur, & procuratur, quòd de diuina vite fecundissimi excrescãt palmites, omnis prioritia auacuatur, & in tãtum crescit Dominus, vt pater familias appareat. Ad hæc Hilarius ait: *Patrem familias hunc Dominum nostrum Iesum Christum existimare necesse est, qui totius humani generis curam habens, omni tempore vniuersos ad culturam legis vocauerit.* Vbi ad culturam legis, nõ vbi ad arma vocat, auctus in patrem familias apparet, quando non bella, sed cultura fidei mundiales etiã dominos auget. De Saul exercitus in prælia parante ait scriptura 1. Reg. 13. *Filius vnius anni erat Saul, cum regnare cœpisset, duobus annis regnauit super Israel. Et elegit Saul sibi tria millia de Israel.* Etsi enim multo cin-

Hilar.

Isai. 8.

Hilar.

1. R. 13.

to cinctus milite hostes exercitus adortus millia prælia conficeret, multas reportaret victorias, quia tamen nihil in cultura veri numinis profecit, numquam mensuram filij vnius anni, aut duorum excessit. Non enim bella, sed veri Dei doctrina, & cultus augent homines, augent mundiales Principes. De magno Alexandro post innumeros penè triũphos moribundo dicitur. 1. Machabæor. 1. *Et vocauit pueros suos nobiles, qui secum erant nutriti à iuuentute, & diuisit illis regnum suum, &c.* Et quidem nemini dubium est, quòd ij, qui pueri dicuntur, strenuissimos fuissent Alexandri duces, quorum opera, & labore tot victoriæ comparatæ sunt, tot celebrati regnorum triũphi. Imò de illis locutus Gorionides, lib. 3. ait: *Alexander partitus est terram in quatuor Principes magnos è familia sua.* Qui magni, & præstantissimi erant militari gloria apud Alexandrum, vocantur pueri à scriptura. Hoc pondera, & simul illud ex. 1. Paralip. 4. vbi de Hiram dicitur: *Omnia vasa* (nimirùm omnia templi vasa) *fecit Salomoni Hiram pater eius, in domo Domini ex ære mundissimo.* Sed & de eodem Hiram locutus Rex Tyri, ait. 2. Paral. 2. *Misi ego tibi virum prudentem, & scientissimum Hiram patrem meum.* Expende modò, cur Alexãdri duces, validissimi regnorum expugnatores, propugnatores, vocentur filij, siuè pueri; Salomonis autem, & Tyri Regis seruus, non puer, non filius, sed pater absolutè dicatur? Vndè hic in tantum creuit, vt pater habeatur Salomonis, & Regis Tyri? De Rege Tyri ait Hieron. in traditionibus, citatus à nostro Pineda, li. 5. de rebus Salom. cap. 13. num. 23. *Idcircò vocat illum patrem suum, quia docuit eum timorem Domini, & adduxit eũ ad cognitionem Dei.* Et meritò nũquam pueritiam excedentib. bellatoribus ducibus, is in tantũ creuit, vt Regum pater sit, vt qui alteri omnia vasa templi ad cultum religionis veræ perfecit, alterum ad notitiã veri Dei adduxit; qui enim veri Dei notitiæ, & cultui propagando operam nauat, is solus non potest nõ crescere in patrem familias. Quis ignoret paruulam Hispanorum familiam? Quantula illa fuit; tota erat in spelunca apud Astures conclusa: ibi regia proles, regius filius Pelaius cum paucis pueris suis erat, & inde egressus homo Hispanus, vt puer paruulus, & filius vnius anni, hodiè apparet auctus in patrem familias, vt cui non vna familia, sed plura imperia fuerint addita. Et cur omniũ minimo populo, & abiectissimo tàm ingens augmentum accidit? Ob bellicam virtutem? Ob armorum potentiam, & dexteritatem? Apage; non equidem creuit imperium Hispanum, quia eius militaris gloria maior, sed quia eius arma non tàm internecioni hostiũ, quàm fidei culturæ operã nauant. Huc spectat Isaias, cap. 2. *Et indicabit gentes, & arguet populos multos: & conflabunt gladios suos in vomeres, & lanceas suas in falces.* Non vnum, sed multos populos, plurima regna acquirens, gladios in vomeres, & lanceas in falces cõflat; & quid sibi vult eo, quòd è gladijs, & lanceis, & vomeres, & falces faciat? Pulchrè Procopius ait: *Vt qui gladius fuerat ad interimendi vsum fabricatus, in aratrum iam cõuersus, semina illa viuifica, quæ sapientiæ beneficio, rationis participibus animis innascuntur, præparet: lancea autem eminus petere, & propellere solita, in id quod propè cogendi, colligandique facultatem habet, vertetetur. Falx enim, quæ dispersa sunt, cogens in vnum, manipulos ad colligationẽ præparat. Conferunt ergò ista ad verbi messem.*

Marc. 1.

Gorion.

1. Par. 4

2. Par. 2

Hieron.

Isai. 2.

Procop.

messem. Sunt etenim Hispanorum arma in vsum excolendarum gentium, colligendarumque nationũ in messem euangelicam. Et gladij, & lãceæ Hispanicæ seruiunt Deo pro aratris, quæ terram præparẽt ad recipiẽda diuini verbi semina, pro falcibus ad colligendas nationes in cœleste regnum. Quò deuenerint Hispanorum arma, vbi nõ cernantur euãgelij messes? In Gallia, in Italia, in Belgio, in Germania gladij Hispani, non tàm gladij, quàm aratra, vt sentes hæreticorum, & spinas eradicent: in Mexicanis, & Peruanis, aliorumque Barbarorum aruis lanceæ Hispanæ, non tam lanceæ, quàm falces, quæ in arcam Christi colligũt barbarissimas, perditissimasque gẽtes. Vbi ergo Hispanorum arma in aratra, & falces versa sunt pro cœlesti messe facienda, non mirum, quòd pusillum Hispanorum regnũ crescat in immensum. Pusillus Israelitarum populus in Aegyptum descendit, ibiq; captiuus quatuor sæcula egit; sed inde egressus, potẽti Dei virtute maximo cæpit incremento: hostes in mari submersos vidit, quod ipse transiuit siccis pedibus; cœlestem commeatũ habuit; tubis cecinit, quæ æreis machinis valentiores inexpugnabilia penè mœnia æquarunt terræ. Regna multa vel exterminarunt, vel sibi seruire in tributis fecerunt; vndè tanta augmenta eueniebãt populo omnium miserrimo? Theod. serm. 10. de prouidentia, ait: *Sic Israelem immensum auctum Aegyptiaca seruitute liberare volens Deus, per multa signa liberat, inde gloriam, & magnificentiam ipsis concilians, Hunc etenim gentem, vt omnib. gentibus, ad Dei notitiam magistra esset, elegit.* Electa fuit Hebræorum gens, vt veri Dei notitiæ haberet ad vniuersas gentes magisterium, inde signis, & prodigijs cœlestibus seruitutem excutiens in magnam gloriam, & magnificentiam deuenit. Sed dum ij desipuerunt, quid fecit illis Dominus vineæ cœlestis? Ipsi aiunt, Matth. 21. *Malos malè perdet, & vineam suam locabit alijs agricolis.* Equidem locata est Dei vinea alijs agricolis, locata fuit viris Hispanis, qui sub barbarissimæ nationis seruitute pressi diu iacuerunt, & placuit Deo illos à seruitute liberare, & post septingẽtos annos per multa signa liberat, adeò, vt pro illis in certaminibus adsit cœlestis eques Christi Apostolus Iacobus, qui hostiles sæpiùs visus est prosternere exercitus. Inde gloriam militarem, & magnificentiã Deus suis Hispanis concilians, quę per vniuersas nationes perstrepat, & qua in summum orbis imperiũ deuenerũt. Vndè hæc Hispano populo, seu potiùs paruæ coronæ Castellæ? Ait suprà Theodoretus; *Hũc etenim gentem, vt omnibus gentibus ad Dei notitiam magistra esset, Dominus elegit.* Da mihi aliquam nationem, vel è propinquis, vel è remotissimis, & barbaris, in qua veræ fidei, verique Dei siue Hispani, siue Hispanorum nutritij non exercuerint magisterium. Nullam dabis: Alumni Hispanorum sunt, & eorum sumptibus nutriti, & edocti, qui stant in Britania pro fide vera: qui vtriusque Aethiopiæ hominibus & barbaris, & non adeò barbaris candidam salutem referunt, Hispani sunt. Qui apud Indos Occidentis, & Orientis, apud Iapponios, apud Sinas, & alios penè innumeros insulanos pro Dei notitia ingerenda virilem operam nauant, Hispani sunt, & Hispanorum regijs classibus, & sumptib. illuc asportari perueniunt. Crescat ergo necessum est populus à Deo electus in fidei culturam, in Euangelij messem, in lucem gentium.

Theod.

Matt. 21

§. II.

§. I I.

Quò citiùs à primis annis vocatur quis, eò in virtute est perseuerantior.

MAnè festinat exire Dominus conducere operarios, certus perseuerantiores futuros esse in labore virtutum, qui à primo vitæ manè illius viam arripuerint: quod enim ab infantia penè cum lacte sugitur, id vsque in nouissimum diem solet retineri. Dicebat Angelus matri Sansonis, cap. 13.
Iud. 13. Iudic. *Concipies, & paries filium, cuius non tanget caput nouacula: erit enim Nazaræus Dei ab infantia sua, & ex matris vtero, & ipse incipiet liberare Israel.* Quæ verba referens mulier marito suo, aiebat: *Erit enī puer Nazaræus ab infantia sua, & ex vtero matris suæ, vsque in diem mortis suæ.* Et quidem Angelus nihil dixerat de Nazaræatus perseuerātia vsque ad mortem: illam mulier addidit de suo. Id quod notans D.
Augus. Augustinus, quæst. 52. ait: *Quod ait mulier dictum sibi ab Angelo, quoniā Nazaræus Dei erit puer à ventre vsque ad diem mortis, non legitur ab Angelo dictum.* Cur ergo mulier retulit ea, quæ minimè ab Angelo dicta sunt? Cur non contenta fuit dicere præproperum filij Nazaręatum ab infantia; imò ab vtero incipientem, quod solùm Angelus dixerat? Cur maluit addere perseuerentiam eius vsque mortē, quæ minimè ab Angelo fuerat dicta? Sanè prudentissima fœmina nihil dixit, quod non putaret contentū esse sub verbis Angeli; eo enim ipso, quòd ab Angelo dictum accepit de præpropero Nazaræatu filij, inibi etiam putauit, fuisse dictum de eius perseuerantia vsque in finem vitæ; quando quæ ab infantia sugitur virtus, perseuerare soleat vsque in nouissimum diem. Hinc est, quòd Diu. Basilius putet, firmitatem, & adhæsionem Angelorum in bono venire ex eo, quòd gratiam, & sanctitatem à primo instanti suæ receperint vitæ: quippè ait in Psalm. 32. *Angeli in prima constitutione, & quasi conspersione sua substantia simul habuere infusam sanctitatem. Quapropter & ad malitiam difficilè se poterant transmouere, nimirum sibi indulta sanctitate quasi tinctura quadam confirmati.* Psal. 32. Firma equidem est virtus, quæ à primo vitæ manè sugitur, & quæ vix sinat dubitari, quod perseueratura sit vsque in finem. Paruulū Samuelem offerens Dei tēplo mater, dicebat. 1. Regum. 1. *Ego commodaui eum Domino cunctis diebus.* 1. Re. 1. Vel vt legit Chrysostom. *Et ego commodo eum Domino, vt seruiat Domino omnibus diebus vitæ suæ.* Vndè scis mulier, quòd ipse vellet omnibus diebus vitæ suæ in Dei obsequio persistere? Cur offers Deo, quòd nescis, an sit præstandum? Callet bona fœmina efficaciā virtutis, quæ primis bibitur annis, & ideò quē à primis vnguiculis Dei donum facit, non dubitat, in eo inueniendum esse etiam in vltimis annis. Ad hæc Chrysostomus, de Anna, & Samuelis educatione Chryso. fatur: *Ascendit igitur in templum, & agnellum induxit in ouile, ac vitulum perduxit ad armentum, & in pratum deduxit rosam à spinis liberam; rosam, inquam, quæ numquam marcescit, sed floret perpetuò, quæque possit ad ipsum vsque cœlum exilire, cuius fragrantia in hodiernum vsq; diem iuuantur, ac reficiuntur omnes; tantus annorum numerus præterit, & tamen virtutis illius fragrantia semper augescit, nec tanta temporis magnitudine facta est languidior.* Hoc habent recentes anni, vbi odore virtutum imbuuntur;

quòd

quòd illum nulla temporis diuturnitate dimitteret. Ideò Dauid nihil magis curabat, quàm inuenire remedium, quo prima hominis ætas
Ps.118. curaretur: quippe ait Psal. 118. *In quo corrigit adolescentior viã suam?* Cur magis sollicitus est de corrigendis iuuenibus, nisi quòd quam fugit prima ætas virtutem, in ea
Hilar. cõstantior perseuerat? Ait D. Hilarius hic: *Placiturum Deo virũ Propheta conformans, non spectat post longam, ac diuturnam criminum consuetudinem doctrina Dei, & præceptis timoris constitui, sed rudes à peccatis annos, & ætatem adhuc criminũ nesciam vult non modò studijs aliquãdo innocentiæ, sed etiam ipsa adolescentia consuetudine imbui. Difficile est, ab vsitatis desinere, difficile à familiaribus abstrahi.* Hæc ille, & valdè sapienter probans, quãtùm conducat ad perseuerantiã, quòd
Mat.11. virtus à primis annis incipiat. De Ioanne ait Matthæus, cap. 11. *Ioannes autem cum audisset in vinculis opera Christi, mittens duos ac discipulis suis, &c.* Vide Ioannis constantiam: nec carcer obscurus, nec vincula impedimentum illi attulere, quominùs quærat Christum. Quid mirum? Et in ipso vtero sciuit se naturę vinculis expedire, vt Iesum
Ambr. honori habeat. Ait D. Ambrosius homil. 1. in Ioannem: *Mirari non debemus, quòd ab Herode missus in carcerem, clausus Christum suis discipulis intimaret, cum etiam clausus in vtero eumdem Dominum gestibus prædicauit.* Quò referri possunt dicta 2. tom. lib. 6. cap. 1. §. 15.

§. III.

Nec qui à Deo deficiunt, labores in hac vita fugiunt, ideòque digniores sunt supplicio.

OPerarios vocat Dominus in vineam suam; non qui tunc primò operarij fiant, cùm vineam Dei ingrediuntur; sed qui & antè operarij sunt, & etiam à Dei vinea fugientes, & ærumnas, & labores subeunt. Seruus ille nequam, qui otiari maluit, quàm negotiari Dei lucrum, vbi rationem reddit, Luc. *Luc.19.*
19. ait; *Domine, ecce mna tua, quàm habui repositam in sudario.* Miraris, quòd otiosus homo, qui vt otiaretur, Dei negotiationem fugiebat, adhuc sudarium haberet, quo otiosas pecunias obuolueret. In Dei negotijs forsan labor, & sudor esset, & sudarij necessitas; sed & qui fugit Dei negotia, vt quærat voluptatum otia, & labores maximos habet, & sudores; nec dari potest, qui à Deo fugiat, qui sudarijs non egeat fractus laboribus. Ait Euse- *Euseb.*
bius Gallicanus, homil. 1. in Natali vnius Confessoris: *In sudario namque talentum reponit, qui gratiam sibi datam in hac carne laboribus, & fatigationibus traditam torpescere sinit.* *Gallic.*
Non equidem Dei negotium sinitur, quin in laboriosa, & fatigationibus plena abeatur. Numquam, mihi crede, gratiam Dei torpescere in te sinis, imò à te ablegas, quin te totum laboribus, & fatigationibus tradas. Propone tibi ante oculos veteres illos Israelitas, ij vbi cœlestem panem fastidire cœperunt, in ceparũ, & aliorum cupiditatem abeunt. Numerorum *Nu.11.*
cap. 11. dicitur: *In mentem nobis veniunt cucumeres, & pepones, porrique, & cepe, & alia. Anima nostra arida est, nihil aliud respiciunt oculi nostri, nisi Man.* Expende, quid eligant, quando cœlestem panem fastidiunt; eligunt quidam, & porros, & cepas, & alia, quæ vix comedi possunt, quin à comedentium oculis extrahant ingentem vim lachrimarum. Huiusmodi est misera conditio mortalium, qui Deũ fastidiunt, vt abeant in labores.
Procop. Procopius ad primũ caput Isaiæ, fatur:

statur: *Lugebant memores cucumerum, & peponum, cibi videlicet Aegyptij; quem numquam comederet verus Israelita coelesti pane nutritus; quem qui fastidiebant, cepas, & alia deposcebant. Talis enim est, quæ voluptatibus vitam indulget, pruriens, & acris, & lachrimas ex illius instituto viuentibus prouocans.* Quisquis Dei negotium fugis, quisquis Dei refugis colere arua; in otio, & voluptate nihil aliud inuenies priùs quã labores, quàm lachrimas. Nullibi non laborandum est, nullibi non flendum; miser, & multo dignus supplicio, qui Dei labores fugit, vt voluptatum labores grauiores amplectatur. Ecclesiastes, cap. 10 inquit: *Qui transfert lapides, affligatur in eis.* Syrus ponit, *cruciabitur in eis*: & meritò cruciatum, & dolorem acquiret, qui eò solùm spectat, vt transferat lapides; hoc est, vt vnum lapidem ex loco tollens, alium sumat, quem ibi reponat. Et quorsum hæc? Pulchra equidem metaphora mordentur homines, qui diuinarum legum pondera abijciunt, non vt à pondere sustinẽdo vacent, sed vt sumãt aliud pondus vitiorum, quo fracti labore nouos sibi cruciatus acquirunt, & afflictiones. Rem in particulari de Rege Manasse explicat Chaldæus Casti, aiens: *Inquit verò Rex, & Propheta Salomon: Compertum habeo Manassem Ezechiæ filium, eò scelerum deductum iri, vt simulachra, & lapides adoret: quare in manus Assyriorum veniet, qui eum dominabit frenis, quia vel ab ipsis radicibus sermones legis in tabulis lapideis excisos euulserat.* Tabulas legis contempsit, eorum lapideum pondus abijciens, sed vt aliud lapidum etiam pondus subiret! Pro diuinarum legum lapide reiecto, lapidea idola quæsiuit, qui labor magis stultus? magis dignus supplicio? Si vel in cultu Dei, vel in idolorũ cultu lapideum pondus erat subeundum; stultus est, qui non mauult Dei pondus, quàm idolorum pondus subire. Nec miror, quòd pœnas det, qui legis diuinæ lapides reijcit, vt idola sibi lapidea constituat. Huc reuoca dicta. 1. tomo, lib. 3. cap. 4. §. 26. & lib. 4. cap. 4. §. 16. & alibi.

Eccl. 10.

Matth. 20. Conuentione autem facta cum operarijs ex denario diurno, misit eos in vineam suam.

§. IV.

Potentissima Dei manus facinus est, quòd adolescens non declinet à Dei seruitio.

MAtutinos hos operarios dicitur Deus notanter misisse in vineam suam: de cæteris infrà seriùs vocatis nõ dicitur, quòd Deus misit illos; sed solùm ad illos loquebatur Dominus, aiens: *Ite & vos in vineam meam*: non additur, & misit illos. Cur autem solis primis additur, *& misit illos*, imò & non misit vtcumque, sed pacta priùs mercede ex denario diurno? An difficilius erat, quòd irent ij in Dei vineam? Sanè difficillimum est, & non nisi potentissimæ diuinæ manus opus, quòd qui in primo sunt iuuentutis flore, primisque in ætatis annis vocãtur, Dei rationisque sequantur ductum, vitiaque protinùs aspernentur. Vates Philisthinorum hoc consiliũ dederunt, quo possit manus diuina apertissimè demonstrari in suos resurgere. 1. Regum. 6. *Facite plaustrũ nouum vnum, & duas vaccas fœtas, quibus*

1. Re. 6.

quòd illum nulla temporis diuturnitate dimittent. Ideo Dauid nihil magis curabat, quàm inuenire re-
Ps.118. medium, quo prima hominis ætas curaretur: quippe ait Psal. 118. *In quo corrigit adolescentior viã suam?* Cur magis sollicitus est de corrigendis iuuenibus, nisi quòd quam
Hilar. fugit prima ætas virtutem, in ea cõstantior perseuerat? Ait D. Hilarius hic: *Placiturum Deo virũ Propheta conformans, non spectat post longam, ac diuturnam criminum consuetudinem doctrina Dei, & præceptis timoris constitui; sed rudes à peccatis annos, & ætatem adhuc criminũ nesciam vult non modò studijs aliquãdo innocentia, sed etiam ipsa adolescentia consuetudine imbui. Difficile est, ab vsitatis desinere, difficile à familiaribus abstrahi.* Hæc ille, & valdè sapienter probans, quãtùm conducat ad perseuerantiã, quòd
Mat.11. virtus à primis annis incipiat. De Ioanne ait Matthæus, cap. 11. *Ioannes autem cùm audisset in vinculis opera Christi, mittens duos ac discipulis suis, &c.* Vide Ioannis constantiam: nec carcer obscurus, nec vincula impedimentum illi attulere, quominùs quærat Christum. Quid mirum? Et in ipso vtero sciuit se naturę vinculis expedire, vt Iesum
Ambr. honori habeat. Ait D. Ambrosius homil. 1. in Ioannem: *Mirari non debemus, quòd ab Herode missus in carcerem, clausus Christum suis discipulis intimaret, cùm etiam clausus in vtero eundem Dominum gestibus prædicauit.* Quò referri possunt dicta 2. tom. lib. 6. cap. 1. §. 15.

§. III.

Nec qui à Deo deficiunt, labores in hac vita fugiunt, ideòque digniores sunt supplicio.

OPerarios vocat Dominus in vineam suam; non qui tunc primò operarij fiant, cùm vineam Dei ingrediuntur; sed qui & antè operarij sunt, & etiam à Dei vinea fugientes, & ærumnas, & labores subeunt. Seruus ille nequam, qui otiari maluit, quàm negotiari Dei lucrum, vbi rationem reddit, Luc. Luc.19.
19. ait; *Domine, ecce mna tua, quàm habui repositam in sudario.* Mirari s quòd otiosus homo, qui vt otiaretur, Dei negotiationem fugiebat, adhuc sudarium haberet, quo otiosas pecunias obuolueret. In Dei negotijs forsan labor, & sudor esset, & sudarij necessitas; sed & qui fugit Dei negotia, vt quærat voluptatum otia, & labores maximos habet, & sudores; nec dari potest, qui à Deo fugiat, qui sudarijs non egeat fractus laboribus. Ait Eusebius Gallicanus, homil. 1. in Natali vnius Confessoris: Euseb. Gallic. *In sudario nãque talentum reposuit, qui gratiam sibi datam in hac carne laboribus, & fatigationibus tradita torpescere finit.* Non equidem Dei negotium finitur, quin in laboriosa, & fatigationibus plena abeatur. Numquam, mihi crede, gratiam Dei torpescere in te finis, imò à te ablegas, quin te totum laboribus, & fatigationibus tradas. Propone tibi ante oculos veteres illos Israelitas, ij vbi cœlestem panem fastidire cęperunt, in ceparũ, & aliorum cupiditatem abeunt. Numerorum Nu.11.
cap. 11. dicitur: *In mentem nobis veniunt cucumeres, & pepones, porrique, & cepæ, & alia. Anima nostra arida est, nihil aliud respiciunt oculi nostri, nisi Man.* Expende, quid eligant, quando cœlestem panem fastidiunt; eligunt quidam, & porros, & cepas, & alia, quæ vix comedi possunt, quin à comedentium oculis extrahant ingentem vim lachrimarum. Huiusmodi est misera conditio mortalium, qui Deũ fastidiunt, vt abeant in labores.
Procop. Procopius ad primũ caput Isaiæ, fatur:

fatur: *Lugebant memores cucumerum, & peponum, cibi videlicet Aegypti; quem numquam comederet verus Israelita caelesti pane nutritus; quem qui fastidiebant, cepas, & alia deposcebant. Talis enim est, quae voluptatibus vitam indulget, pruriens, & acris, & lachrimas ex illius instituto viuentibus prouocans.* Quisquis Dei negotium fugis, quisquis Dei refugis colere arua; in otio, & voluptate nihil aliud inuenies priùs quã labores, quàm lachrimas. Nullibi non laborandum est, nullibi non flendum; miser, & multo dignus supplicio, qui Dei labores fugit, vt voluptatum labores grauiores amplectatur. Ecclesiastes, cap. 10 inquit: *Qui transfert lapides, affligabitur in eis.* Syrus ponit, *cruciabitur in eis:* & meritò cruciatum, & dolorem acquiret, qui eò solùm spectat, vt transferat lapides; hoc est, vt vnum lapidem ex loco tollens, alium sumat, quem ibi reponat. Et quorsum haec? Pulchra equidem metaphora mordentur homines, qui diuinarum legum pondera abijciunt, non vt à pondere sustinẽdo vacent, sed vt sumãt aliud pondus vitiorum, quo fracti labore non nos sibi cruciatus acquirunt, & afflictiones. Rem in particulari de Rege Manasse explicat Chaldaeus Casti, aiens: *Inquit verò Rex, & Propheta Salomon: Compertum habeo Manassem Ezechiae filium, eò scelerum deductum iri, vt simulachra, & lapides adoret: quare in manus Assyriorum veniet, qui eum domabit frenis, quia vel ab ipsis radicibus sermones legis in tabulis lapideis excisos euulserat.* Tabulas legis contempsit, eorum lapideum pondus abijciens, sed vt aliud lapidum etiam pondus subiret? Pro diuinarum legum lapide reiecto, lapidea idola quaesiuit, qui labor magis stultus? magis dignus supplicio? Si vel in cultu Dei, vel in idolorũ cultu lapideum pondus erat subeundum; stultus est, qui non maluit Dei pondus, quàm idolorum pondus subire. Nec miror, quòd poenas det, qui legis diuinae lapides reijcit, vt idola sibi lapidea constituat. Huc reuoca dicta. 1. tomo, lib. 3. cap. 4. §. 26. & lib. 4. cap. 4. §. 16. & alibi.

Eccl. 10.

Matth. 20. Conuentione autem facta cum operarijs ex denario diurno, misit eos in vineam suam.

§. IV.

Potentissimae Dei manus facinus est, quòd adolescens non declinet à Dei seruitio.

MAtutinos hos operarios dicitur Deus notanter misisse in vineam suam: de caeteris serò, serius vocatis nõ dicitur, quòd Deus misit illos; sed solùm ad illos loquebatur Dominus, aiens: *Ite & vos in vineam meam*: non additur, & misit illos. Cur autem solis primis additur, *& misit illos*, imò & non misit vtcumque, sed pacta priùs mercede ex denario diurno? An difficilius erat, quòd irent ij in Dei vineam? Sanè difficillimum est, & non nisi potentissimae diuinae manus opus, quòd qui in primo sunt iuuentutis flore, primisque in aetatis annis vocãtur, Dei, rationisque sequantur ductum, vitiaque protinùs aspernentur. Vates Philisthinorum hoc consiliũ dederunt, quo posset manus diuina apertissimè demonstrari in suos refurgere. 1. Regum. 6. *Facite plaustrũ nouum, vnum, & duas vaccas fœtas,* 1. Re. 6.
quibus

quibus non est impositum iugum, iungite in plaustro, & recludite vitulos earum domi. Tolletisque arcam Domini, & ponetis in plaustro: & dimittite eam, ut vadat. Et aspicietis: & siquidem per viam finium suorum ascenderit, contra Bethsames, ipse fecit nobis hoc malum grande; sin autem minimè, sciemus, quia nequaquam manus eius tetigit nos Hæc Vates consulebant sapienter ex iuuencularum recta via, adeo nulla possent vi retardari, conijcientes; an Philisthinorum calamitas opus potentissimæ Dei manus fuerit. Et quando manifestior apparet Dei potētissima manus, nisi vbi iuuentus, & prima ætas onus Dei sustinet, rectaque cum illo incedit? Id quod amplius explicat Diu. Chrysostomus, homil. 6. in Matthæum, dum hæc verba pulchra paraphrasi expendit. Ait enim: *Tunc eorum responderunt Vates; vt iuuencas indomitas adhuc primiparas ad plaustrũ iungerent, quo arca veheretur, nulloque eas regente, quò vellent, ire permitterent: sic apparitarũ esse, vtrùm à Deo plaga illa venisset. Si, inquiũt, iugum superba ceruice contriuerint; atque mugientes ad vitulos recurrerint, casu id factum esse, manifestum est si verò directo itinere cōtenderint, & neque ad mugitum tentauerint redire vitulorum, neque in aliam regionem ignota via errore detorserint, liquidò patebit Dei manus, &c.* Expende, quæso, singula signa operantis manus Dei; in primis duæ iuuencæ indomitæ, adhuc primo iuuentutis flore lascientes assumuntur, vt sub iugo diuinæ arcæ consistant. Quid tunc? Si iugum non cōtriuerint; si non resiliant ad delitias suas; si rectà ierint; si in regionem ignotam non detorserint, liquidò manus Dei ibi esse constat. Et quidem Luc. cap. 15. iugum paternum non sustinent: *Adolescentior filius peregrè profectus est in regionem longinquam:* quòd ergo iuuenis non cōterat iugum Dei, sed rectà incedat, nec in regionē ignotam decliuet, non humanæ potestatis opus est, sed facinus manus diuinæ. Psalm. 118. *In quo corrigit adolescentior viam suam? In custodiendo sermones tuos.* Anxius erat Dauid, vt inquireret, quo medio possit iuuenis viam virtutis arripere, & tenere, & vix de hoc medio agit quærendo, & statim subijcit: *In custodiendo sermones tuos:* quasi vna diuina potestas in eo posit præsentiri. Ait enim D. Ambrosius, ibi, sermon. 2. *Hic deliberantis est finis, quo viam suam corrigat. Et respondet: In custodiendo verba tua. Et benè ad Deum conuersus respondit deliberanti, quasi prece, atque oratione delata, consilium hoc Domini inspiratione reperiret, vt non præsumptionis humanæ, sed dignationis diuinæ remedium crederetur.* Sola enim diuina manus potentissima potest præstare remedium, quo iuuenis non præceps fiat, sed intra legis diuinæ terminos se contineat. Hinc est, quòd Ioannes Euangelista, qui cæteris Apostolis iunior erat, lōgè maiori fulcro in hac vita opus habuit, quo stare potuit. De se enim cap. 19. scribit, quod in sua acceperit Dei matrem; quippè ait: *Et ex illa hora accepit eam discipulus in sua.* Quid est, quòd accepit eam in sua? Pulchrè D. Augustinus ait, tractatu 119. in Ioannem: *Quia Actorum quarto legitur; Quotquot enim possessores prædiorum, vel domorum erant, vendentes afferebant pretia eorum, & ponebant ad pedes Apostolorum: distribuebatur autem vnicuique, prout cuique opus erat: intelligendum est sic distributum fuisse huic discipulo, quod opus erat, &c.* Ergo vt suorũ loco dabatur cuique, quod opus habebat; sic data est Dei mater Ioanni: qui enim iunior erat, opus habebat toto Dei matris patroci-

Chrysost. Luc. 15. Ps. 118. Ambr. Ioan. 19 August.

trocinio, vt in virginea pudicitia firmaretur. Huc facilè transferri possunt dicta tom. 3. lib. 14. cap. 1. §. 11. & lib. 15. cap. 1. §. 23.

Matth. 20. Et egressus circa horam tertiam, vidit alios stantes in foro otiosos, & dixit illis: Itē & vos in vineam meā, & quod iustum fuerit, dabo vobis. Illi autem abierunt. Iterùm autem exijt circa sextam, & nonam horam, & fecit similiter.

§. V.

Miserè fallitur, qui efficacia Dei auxilia, & vocationes sibi assiduas, & pro quacumque ipse hora voluerit, esse paratas præsumit.

EGreditur bonus pater familias ad operarios trahendos, non singulis momentis, & horis, sed certis, & determinatis, sibi vni notis, ne quis vanè putet, habenda efficacia Dei auxilia, & eiusdē peculiarem assistentiam, quacumque hora, vel momento voluerit homo illam suscipere. Ecce tibi, in foro apparet Dominus trahens operarios hora tertia, & sexta, & nona; at hora quarta, quinta, septima, octaua nullibi visitur. Instat equidem Deus trahendis efficaciter hominibus, sed non continuo, nec pro humano libito; sed quando ipse vult, & vult pluries abesse, quàm adesse, adeò vt etiam amicissimis, & vehementer de eius absentia querentibus sese frequentissimè subtrahat, & eos in lachrimis sinat. Sponsa erat, & valdè dilecta illa, Cantic. 1. *Indica mihi, vbi pascas, vbi cubes in meridie.* Sufficeret amanti scire, vbi pasceret dilectus; dum enim pastionis locum nosceret, plenam ibi pastoris sui copiam inueniret. Cur non contenta est, sibi demōstrari hunc locum? Cur adhuc & ad alterius cognitionem festinat, nimirùm, vt etiam vbi cubet, sciat? Nota est sponsę dilecti sui conditio, qui nullibi assiduus sit, nec perpetuò sciat cum etiam sibi dilectis morari, quin potiùs crebris fugis se subtrahit illis, & ideò omnia eius scire amat suffugia, ne vllum locum, nec tempus ab eius inquisitione prætermittat. D. Bernardus, serm. 32. in Cantic. *Cum vigilijs, & obsecrationibus, & multo labore, & imbre lachrimarum quæsitus Dominus affuerit, subitò dum teneri putatur, elabitur; & rursum lachrimanti, & insistanti occurrens comprehendi patitur, sed minimè retineri, dum subitò iterùm quasi manibus euolat. Et si institeris precibus, & fletibus deuota anima, denuò reuertetur, & voluntate labiorum eius non fraudabit eam; sed rursum mox disparebit, & non videbitur, nisi iterum toto desiderio quæratur. Ita ergo & in hoc corpore potest esse de præsentia sponsi lætitia, sed non copia, quia etsi visitatio lætificat, sed molestat vicissitudo.* Huc, quæso, conueniant omnes, qui otiosam vitam agunt in mundiali foro, & dum in cupiditatibus suis implendis sunt, nullam sollicitudinem, nullam æstimationem habent de Deo habendo; nec magni ducunt hos, & illos dies, imò hos, & illos annos negare Deo, eiusque vocationi repu-

Cant. 1.

Bernar.

repugnare, negotium salutis vel non curantes, vel in aliud tempus differentes, certi, quòd Deum pro quacumque hora ipsi voluerint, paratum, & expeditum habebunt, vt eis efficacia auxilia præstet, & singularem sui assistentiam. Vndè hæc sibi promittere, aut confingere possunt? Sanè & qui omni studio, & labore, in lachrimis, & sollicitudine quærunt Deum, talia sibi promittere vix possunt, quandoquidem Deus nec ijs amicissimus assiduus peculiariter adstat, nec pro quacumque hora, & momento certus est; sed frequentibus fugis se illis eripit, & absentem exhibet. Si ergo etiam laborantes, & anxiè quærentes, pro quacumque hora certo Deum sibi peculiariter assistentem non inueniunt, sed illum lugent absentem; qui otiosi in toro viuunt, in lecto stertunt, nec vlla Dei habendi sollicitudine tenentur, qua temeritate præsumunt, illum sibi præstò futurũ pro quacumque hora ipsi voluerint? Adfuit aliquandiu sponsæ foribus, *Cant. 1.* Canticor. 1. *Vox dilecti mei pulsantis: Aperi mihi, soror mea, amica mea, immaculata mea.* Quid tunc? Ipsa inquit: *Pessulum ostij mei aperui dilecto meo at ille declinauerat, atque transierat.* Quis crederet, non magis expectaturum eum, qui sic ad ostium dilectæ, & immaculatæ pulsabat? Quæ dilecta non præsumeret, à se inueniendum illum, quem sentiebat pulsantem, & ad ianuam vocantem? Et nihilominùs dum paulisper moratur respõdere, cùm vult admittere, iam non inuenit, quem admittat. Nõ equidem pro omni hora, qua vult homo, adest Deus efficaciter vocaturus, sed frequenti fuga, & inopinata & absentiam, & alienationẽ ostendit suã. Mirabundus Iob capit. 30. inquit: *Iob. 30.* *Comparatus sum luto, & assimilatus sum fauillæ, & cineri. Clamo ad te, & non exaudis me; sto, & non respicis me.* Quantum hoc, quòd Deus non respiciat, sed prætereat hominem lutum, & limum factum? Multum equidem, & penè inauditum in Deo, qui sic in homine humili sibi complacet, vt in hoc humilitatis humanæ luto penè maneat infixus, ne inde possit præterire. Forsan id notabat in Psalm. aiens: *Infixus sum in limo profundi.* Sed & Genes. 1. vbi limus venit in Dei manus, vt homo fiat, ait Tertullianus, libro de resurrectione carnis: *Tertull.* *Limus in manus Dei perueniens, satis beatus, & solummodo contractus. Recogita totum illi Deum occupatum, ac dedicatum, manu sensu, opere, consilio ipsa in primis affectione, qua liniamẽta docebat.* Sic limus totũ Deum rapit, & eius tenet cogitationem, oculos, manus, & tamen tota hæc limi valentia apud Deum, in Iobo deficit, ipse namque ad limum redactus, totum suum obijcit Deo lutum, & Deus lutum pertransit, nec ibi figit oculos, neque ponit aures, *Comparatus*, inquit *sum luto: Clamo ad te, & non exaudis; sto, & non respicis.* Nihil sic Deum prendit, quod non à Deo prætereatur; in nullo sic Deus figitur, & hæret, de quo nõ euolet, & longiùs abeat, adeo vt pluries se sine Deo possit lugere, quàm cum præsente Deo gaudeat. Canticor. 3 *In lectulo meo* *Cant. 3.* *per noctes quæsiui, quem diligit anima mea.* Nescio, an vnum diem integrum ab sponsa cum Iesu inuenies actum, & plures noctes vides, in quibus Iesu præsentia caret. Hinc dicebat Guillelmus Abbas. serm. 1. in Cant. *Noctes eius frequenter interpolantur absentia sponsi; cùm adest, lux est; cùm abest nox est. Ideò multæ sunt noctes sponsæ, quia multi sunt elapsus sponsi, & multæ latebræ.* *Gulliel. Abb.* Quandoquidem nox correspondet absentiæ Dei, necessum est, quòd multæ sint noctes, quia multæ, &

fre-

frequentissimæ sunt Dei absentiæ, ne quis putet, quòd verbum Dei posset esse alligatum, vt illud pro quacumque hora homo voluerit, habeat. Sæpè enim præsumunt multi de Deo certis temporibus habendo, & miserè se fallunt. Huc reuoco dicta 1. tom. lib. 5. cap. 2. §. 3.

§. VI.

Periculosum est homini, quòd Deum nec ad se venientem, nec à se recedentem obseruet.

NOn otiosè notat Dominus horas, quibus exit pater familias conducere operarios, sed vt ostendat, non minimum salutis negotium in eo consistere, quòd homo diligenter attendat, & sciat, quando Deus accedit, vel quando abest. Mirari ego soleo homines in mundiali foro adeò suis voluptatibus, vel lucris deditos, vt vix Deum in aliquo meminerint, nec curant, nec attendunt, an inter alia negotia, vel otia aliquos Dei impulsus patiantur, vel potiùs illis careant. Proh dolor, quàm periculosa est humanæ saluti hæc ignorantia! Aiebat Dominus, Ioan. 3. *Spiritus vbi vult, spirat, & vocem eius audis, & nescis vndè veniat, aut quò vadat.* Vndè veniat Deus ad nos, & quò vadat, semper ignoratur, sed venientis vocem numquā vult Deus ignorari à nobis, sed potiùs ait: *Vocem eius audis.* Sed quandoquidem vndè veniat, & quò vadat, ignoramus, cur tàm diligenter curat, vt venientis vox audiatur, nisi vt saltem accessus eius, & recessus ex voce percipiantur, qui sine magno salutis periculo non possunt ignorari. Ait Diu. Bernardus, serm. 17. in Cantic. *Venit spiritus Dei, & vadit, prout vult, & nemo facilè scit, vndè veniat, aut quò vadat. At istud sine damno forsan salutis nescire licet. Ceterùm quando veniat, vel quando vadat, id planè periculosissimè ignoratur. Mens enim, quæ ignorat abscessum, patet seductioni; & quæ reditus non obseruat, erit ingrata visitationi.* Et rarò sine ingēti salutis periculo tàm inerter, & inconsideratè viuitur, vt minimè vel Dei accessus per intimas pulsationes, vel Dei recessus obseruetur. Etenim qui periclitāri in salute metuit, nil magis debet attendere, quàm ne se inscio accedens Dominus cum salutis occasione prætereat. Ex Isaiæ cap. 49. monebat id Paulus. 2. ad Corinth. 6. *Ait enim Isaias: Tempore accepto exaudiui te, & in die salutis audiui te. Ecce nunc tempus acceptabile, ecce nunc dies salutis.* Docebat Isaias, Deo tempus esse certum, & determinatum, quo ipse declinabat ad homines exaudiēdos, diesq; certos etiam eidem esse præfixos saluti causandæ. Quid inde infert Paulus? Nimirùm, *Ecce nunc tempus, &c.* Expēde illam particulam, *Ecce*, quæ summam attentionem, & vigilantiam postulat, ne res per illam designata, incota, & incognita prætereat. Et quando certas horas habet Deus designatas ad accipiendos homines, summa vigilantia homines attendere debent, ne inscienter & Deus, & horæ illæ prætereant. Aiebat Adamus in cap. 49. Isaiæ: *Ecce nunc ait, tempus acceptabile; quasi dicat Propheta: Qui iam viuitis, attendite diligenter ad tempus illud placabile, ad diem illum salutis, id est, ad diem Christi, ne vos fallat, nevè prætereat.* Quis sine ingenti periculo ruina fallatur in occasione salutis? Et quis saluus erit, qui nescit, quando Deus accedit, & quando præterit? Fœlix ille, cui attendenti, & conspicienti Deus accedit. De Abrahamo, Genes. 18.

Ioan. 3. | Bernar. | 2. Cor. 6. | Adam. | Gen. 18

dicitur: *Apparuit autem ei Dominus in conualle Mambre sedenti in ostio tabernaculi sui in ipso feruore diei. Cumque eleuasset oculos, apparuerunt ei tres viri stantes propè eum. Quos cùm vidisset, cucurrit, &c.* Nota, quód solum dicatur Deus apparuisset Abrahamo, pro summo Abrahami lucro: & quantum lucrũ, quód solùm appareat Deus homini? Non ibi lucrum, quod solùm appareat, sed quod appareat stanti in ostio. Virtutis hospitalitatis auidissimus in ostio continuus erat, ne se inscio hospes accederet, & præteriret, sed magis caperet vel à longè apparentes. Solent equidem diligentissimi venatores in syluis stare, paratos, & intentos arcus prætendere, summa vigilantia obseruare, & attendere, an præda aliqua accedat, vel saltem à longè appareat: cuius venationis negotium totum ab illa obseruantia, & oculorum intentione pendet. Sic bonus virtutis venator ad ostium erat, quasi in specula, ne præda, se inscio, appareret, ac perderetur, sed omnes fierent præda. Chryso. Ait Chrysostomus: *Tempus hoc vt idoneum elegit, & sedens eos, qui præteribant, venabatur.* Diligentissimo, & oculatissimo venatori nullus hospes, neque Deus ipse apparuit, qui non iret in prædam. Sic qui nouit attendere omnes Dei accessus, vel recessus, fallar, nisi vniuersas Dei fœlicitates venetur. Huc refero dicta 1. tom. lib. 2. cap. 7. § 9.

§. VII.

Vanum, & prorsus otiosum, imò & pernitiosum crucis viti est studium illorum concionatorum qui forensi eloquentiæ, siuè acquirendæ, siuè ostentandæ totam suam operam impendunt.

IN foro otiosos inuenit Dominus, quos ad vineam suam iubet ire; & quidem præclarissimi operarij fierent, si Dei vineæ, scripturis sacris, doctrinis Patrum operam nauarent; qui dum forensi eloquẽtiæ dãt operam, & extra Dei septa sunt, & prorsus euanidi, & otiosi. Imò vt verum etiam dicã, & Deo, & sibi, & omnibus sunt pernitiosi. De hac eloquentia forensi locutus Petrus Damianus, lib. 8. epist. 9. ad Bonifacium Causidicum, ait: *Hæc & huiusmodi eloquentia phalerata ludibria ij, qui spiritu Dei viuunt, vt re vera friuola, & vana contemnũt, & sicut Apostolus ait, arbitrantur, vt stercora. Qui etiam locutum se esse perhibet, non humanæ sapientiæ verbis, vt non euacuetur crux Christi. Et quàm pulchra, quàm vtilis, quàm honesta locutio, quæ dum authorem suum vento vanæ gloriæ per arrogantiam inflat, crucem Christi, qui est mundi salus, euacuat.* Dam. Compone modò totum crucis negotium cum otio eloquentiæ forensis, & mundialis; crux inuenta est, vt veram salutem parturiret; hæc vt parturiat vanitatem, & adstruat mendacia. Crux stat brachiata, vt omnes ad salutem rapiat; hæc nihil habet, quod brachium requirat, nec manus, sed in locis parandis, vbi verba otiosa consideant, occupatur. Præclara sanè locutio, quæ totum negotium crucis euacuat, suos artifices reddit euanidos. Non equidem potest stare per crucem

salus,

salus, & hæc locutio. De longissima captiuitate Israelitarum locutus Dominus, Genes. 15. ait: *Generatione autem quarta reuertētur huc, nec dum enim completa sunt iniquitates Amorrhæorum usque ad præsens tempus*. Itaque Israelitarum redēptio, & terræ promissæ possessio nō stabit simul, vbi liberè steterint Amorrhæi; sed necessum est, vt primùm Amorrhæi iniquitates ad supplicium compleantur, & tunc redemptionis Israeliticæ fructus in possessione terræ explicabitur. Et qui sunt Amorrhæi, qui sic impediunt fructus redemptionis? Si nominis significationem attēdas, Amorrhæi significant loquentes; & quidem non possunt simul & fructus redemptionis, & phaleratæ, & forensis eloquentiæ vanitas stare. Ait Philo, libro, Quis rerum diuinarum sit hæres: *Amorrhæi loquentes interpretantur. Ergo donec consumentur Amorrhæorum peccata, hoc est, sermones sophistici, qui valent nos rationibus persuabilibus ductare, non possumus eos auersari talibus inescati illecebris, & manere apud eos cogimur*. Detinemur sermonibus ijs, ne in terram lacte, & melle manantem abeamus, ne redemptionis fructus percipiamus: numquā enim inanis hæc, & ludicra verborum phalanx non euacuat redemptionis fructum. Adhuc addit Philo, horum loquacium trutinans ingenium nocuum: *Hi sunt adulatores, præstigiatores, inuentores sophismatum persuasibiliū, impostores fallaciarum peritissimi, de mendacio vitando haud solliciti, & insuper affectatores obscuritatis; est autem obscuritas caligo profunda in sermone, res commodatissima furibus. Quapropter Moyses summum Pontificem claritate ornat, & veritate, volens perspicuum simul, & veracem esse viri boni orationem. At vulgus hominum obscuram, atque mendacem mauult sectari, in quorum grege censetur contemptissimus quisque*. Hoc auidius dixisset Philo, si nuperos in Hispania nostra eloquētes, siuè elingues notasset; quorum tota laus è caligine in sermone petitur. Tonant verbis compositis, quæ si attendas, nihil præter sonos capis, quorum infantiam rident, qui sapiūt, qui parùm docti sunt, & vulgariter sentiunt in verborum caligine, nescio quid arcanum de monte Sina fumante, & inter nebulas perstrepente stupent, & adorant. Imò dignam oratore, & sacro concionatore claritatem, & dicendi lumina fastidientes, ad caligines illas verborum, & tenebras quasi noctuæ euolant. Quàm longè hæc à vera sapientia absunt; videbit quisquis ad fructus conuerterit oculos. De vera sapientia enim locutus Apostolus Iacobus in canonica, capit. 3. *Quæ autem desursum est sapientia, primum quidem pudica est, deinde pacifica, modesta, suadibilis, bonis consentiens, plena misericordia, & operibus bonis*. Expende, quo flumine impleatur veræ sapientiæ alueus, nimirùm misericordia, & operibus bonis; vbi non solùm turbida, & crepitantia verba voluuntur, sed perspicuus fructus virtutū apparet, ibi vera, & cœlestis sapiētia ostenditur, quæ non de forensi, & profano strepitu, sed de cœlestis vineæ operatoribus debet colligi. Ad rem enim aiebat D. Paulinus epist. 4. *Vbique aucupemur verbum Dei, de omnium fidelium ore pendeamus, quia in omnem fidelem spiritus Dei spirat, & necesse est à minimo Dei seruo vel guttam cœlestis sapientiæ distillare, quæ ariditatem mei cordis irroret, & mihi supra omnium sæculi sapientum flumina, ad portum vtilitatis exuberet: quia malo quinque uerba loqui in lege, quā multa millia in lingua*. Expende illud,

Gen. 15
Philo.
Iacob 3
Paulin.

illud, *ad portum vtilitatis*. In prophanis eloquentiæ fluminibus nulla ripa fertilis, nullus vtilitatis ros visitur; vtinam qui super illa flumina sedent, ad Dei vineam confugiant, operamque dent diuinis scripturis, fallar, nisi vtilissimi, atque fructuosissimi operarij fiant.

Matth. 20. Circa vndecimam verò exijt, & inuenit alios stantes, & dixit illis; Quid hic statis tota die otiosi? Dicunt ei: Quia nemo nos conduxit. Dicit illis: Ite & vos in vineam meam.

§. VIII.

Otiosus est, & prorsus infrugifer, qui solis præsentibus rebus immoratur.

MEritò otiositatis, & inutilitatis accusantur, qui hic stant, hoc est, qui solis huius vitæ præsentis rebus innituntur, & parum, aut nihil de venturis, & longè positis cōminiscuntur. Genes. 18. de Abrahamo dicit: *Apparuit autem ei Dominus in conualle Mambre sedenti in ostio tabernaculi, in ipso feruore diei. Cumque eleuasset oculos, apparuerunt ei tres viri stantes propè eum, quos cùm vidisset, occurrit in occursum eorum de ostio tabernaculi.* Otiosissimam vitam ostendit senis Abraham sedentis ad ostium taberculi sui; sic nihil aliud agit, quàm sedere in tabernaculi ostio vir bonus? Quid otiosius? Sanè vnum agebat, quod solum vniuersa abigit otia; ait enim textus, *Cumque eleuasset oculos, &c.* Non fixis oculis in terra præsenti hærebat, quin potiùs eleuabat oculos, vt vel longè à se dissitos perspicere posset, quo solo etiam si nil aliud ageret, minimè erat otiosus: quippè ait D. Ambros. libr. de Abrah. cap 5. *Respiciens, inquit, oculis vidit, &c. Non otiosus sedet, qui longè aspicit.* Satis vtilem, & fructuosam vitam agit, qui longè posita respicit, & oculos eleuat, vt ventura sæcula rimetur. Qui nihil de futuris, nihil de longè positis curat, præsentibus solis intentus, & immersus, is otiosus prorsus est, nihilque operis humani exercet, sed ad belluinam desidiam deflectit. Ioel cap. 1. locutus de infructuositate, & desidia hominum huius præsentis vitæ amatorum, ait: *Computruerunt iumenta in stercore suo: demolita sunt horrea; dissipatæ sunt apothecæ: quoniam confusum est triticum. Quid ingemuit animal, mugierunt greges armenti? Quia non est pascua eis.* Nihil humanum, nihil operosum in his videre licet; iumenta sunt, armenta sunt, nihil aliud agētia, quàm sedere in stercore suo, & ibi torpētia computrescere, & cùm nec pedem inde moueāt, mugitus, & clamores edunt. Cuiusmodi hæc turpissima, & infructuosissima vita est? An solius armenti? Imò & hominis nil aliud spectātis, quàm hæc præsentia, & super hæc incumbentis, & putrescentis. Pulchrè ait Rupert. ibi: *Brutis animalibus, & gregibus armenti similes eos vult haberi, quamuis homines sint, qui ingemiscere nesciunt, nisi pro penuria cibi, nullum habentes dolorem de peccatis suis, & solùm esse miserū, siue dolendum reputantes, si ventri quippiam desit.* Qui oculos non habent, vt videant à sensibus remota, vt longe posita, sed tamen instātia animæ mala prospiciant; sed toti sunt in præsentibus, ij licèt homines sint, nihil distant à bruto torpente.

Gen. 18. Ambr. Ioel. 1. Rupert.

pente, & armento sedente, & putrescente in stercore suo. Propone tibi ob oculos ingẽtem bouem putri fœno incubantem, ibiq; insidentem, & macellum expectantem, cùm in otio sagina creuerit. Huic similis est homo, qui de solis his sensibilibus bonis durat, nihilq; aliud æstimat, nisi hæc, quæ à Paulo reputantur stercora, inter quæ sedet totus inutilis, & infructuosus, nisi vt maiorem faciat putri materiam. Aiebat Eccles. 1. *Quid habet amplius homo de vniuerso labore suo, quo laborat sub Sole?* Syrus legit: *Quæ vtilitas filio hominis, &c.* Quasi enim inutilis, & prorsus truncus hæret homo, qui nihil aspicit ex ijs, quæ sunt in venturo sæculo, & supra Solem. Id quod notat ibi Diu. Gregor. Neocæsar, inquiens: *Nemo est, qui vtilitatem vllam ijs annexam dicere possit, quæ homines humi reptantes perficere contendunt, rebus caducis, & temporarijs addicti, supra sydera autem generoso animæ oculo ne tantillum quidem aspicere valentes.* A qua otiositate, & sterilitate ille alienus est solus, qui longè posita spectat, & pro futuro sollicitatur sæculo. Hinc apud Oseã; ca. 14. ait Dominus: *Ephraim quid mihi vltra idola? Ego exaudiam, & dirigam eum ego vt abietem virentem: ex me fructus tuus inuentus est,* vbi noster posuit, *vt abietem,* Posuere Septuag. *iuniperum*: & ponderandum venit, vndè nascatur, quòd Deus Ephraimum fructiferũ faciat, dum ait, *ex me fructus tuus.* Vndè ab Ephraimo fructus? Ibi exprimit Dominus, dum ait: *Dirigã eum ego vt iuniperum virentem.* Homo enim qui velut iuniperus surgit, virens frõdibus, quibus arceat æstus; spinis scatens, quibus pro futuro sæculo sollicitetur, is fructifer est, ingentique fructuum abundãtia plenus. Theophilactus apud Delrium nostrum in adagijs, to. 1. ait: *Iuniperus arbor est densa, densos habens ramos, semper virens, & quæ comam habeat spinosam. Ait ergo Dominus: Sic te ornabo densis ramis, & protegam meo auxilio, vt tu viuas sub auxilio meo, & protectione Dei cœli: spina verò omninò est ei, qui secum dùm Deum volet viuere, & sic necesse est ei vita aspera, quæ pungat cura iudicij postremi.* Quæ iuniperus habet ornamenta à virentibus folijs, ab spinis, hæc habeat Christianus homo, qui frugis cupit esse, & fructibus abundare; exurgat licèt velut arbor procera, & pulchra, habeat tamen spinas, quibus minimè dormire sinatur, sed magis vrgeatur sollicitudine de vẽtura vita, de futuro iudicio, & fructuum abundabit copia, multasque ex Deo mercedes recipiet. Elias fugiebat Iezabelem. 3. Reg. 19. *Cumque venisset, & sederet subter vnam iuniperum, petiuit animæ suæ, vt moreretur, & ait: Sufficit mihi, Domine, tolle animam meam; neque enim melior sum, quam patres mei. Proiecitque se, & obdormiuit in vmbra iuniperi. Et ecce Angelus Domini tetigit eum, & dixit illi: Surge, & comede. Respexit, & ecce ad caput subcineritius panis, &c.* Dormienti, imò stertenti parat Angelus cibum, & vbi est illa Apostolica lex 2. ad Thessalon. 3 *Quoniam si quis non vult operari, non manducet.* Et quis magis ab operibus desistit, & otiosus vult esse, quàm qui se somno tradit? Cur ergo Angelus cibum parat sic otianti, sic dormienti, sic stertenti? Meritò non putat otiantem, quem dormire cernit in vmbra iuniperi, eius spinis sic trãsfixum, vt præ oculis habeat futurã vitã, illamq; vehementissimè cupiat, omnia præsẽtia fastidiẽs, petens animæ suæ, vt præsẽtem hãc vitã finiat. Non equidem otiosus dormit, qui lòngè aspicit, præ oculisq; habet futurã vitam,

Eccl. 1.
Gregor. Neoc.
Osea. 14
Theoph.
3. R. 19.
2. Thes. 3

§. IX.

Miserum homini, quòd nullo salutis æternæ profectu sese laboribus conficiat.

QVàm miserum est homini, quòd nec sedere liceat, sed tota die cogatur stare, & hoc sine vllo profectu sine vllo salutis æternæ fructu? Sic quasi summam horum operatiorum miseriam illis obijciens, ait Dominus: *Quid statis tota die otiosi?* Et quidem valde miserum est homini, sic tota die stare, vt numquam sedere liceat. Daniel, cap. 7. dum quatuor potentissimos Reges ob miseram fortunā venturos sub quatuor bestiarum figuris, & nominibus repræsentaret, ait de primo. *Prima quidē leæna, & alas habebat aquilæ: aspiciebā, donec euulsæ sunt alæ eius, & sublata est de terra, & super pedes quasi homo stetit.* Ecce tibi potentissima bellua, regium leonum ingenium habēs, imò & aquilarum pennas, quibus sese extollat in altum, & pro libito prædas faciat, in quantam deuenit calamitatem. Euulsæ sunt alæ eius, à throno eiecta est, & quæ postrema est miseria, *super pedes quasi homo stetit.* Et meritò quasi summum malum de illa dicitur, quòd nec ei sedere liceat, nec ambulādo proficere, sed quòd sine requie, sine fructu vllo salutis stet supra pedes suos, se inutiliter conficiens. Ait Richard. Victor. lib. 3. de erudition. homil. part. 1. cap. 7. *Iam non volat in summis, sed ambulat in imis; imò iam non ambulat, sed stat, qui amorem, & spem proficiendi amisit. Non autem iacet, sed stat, vt numquam requiescat. Assiduè ergo stat, quia sine intermissione laborat, Pedes sine incessu fatigat, sine fructu laborat.* Quid miserius? Requiem ablegant, vt nec sedere liceat, assiduum laborem assumunt, continua fatigatione conteruntur, nec vllum veræ vtilitatis, veræq; salutis percipiunt fructum. Hos pungebat Dominus, Isaiæ cap. 55. aiens: *Quare appenditis argentum, & non in panibus, & laborem vestrū non in saturitate?* Ad summam equidem miseriam pertinet, quòd inter summos labores, inter largissimos sumptus vacuus maneas, omni fructu, & emolumento vero frustratus. Labores ij adeò dedecent hominem, vt magis videantur esse labores belluarum, vt dicat Ecclesiastes, cap. 10. *Labor stultorum affliget eos, qui nesciunt in vrbem pergere.* In rem præsentem expressiùs Syrus: *Labor stultorum defatigat eos, quia ignorauerunt ire in ciuitatem.* Inde belluina, & stulta defatigatio est, quia inter laborādum nec gradum faciunt, quo cœlesti approximent ciuitati. Qui sic infructuosè laborat, sui similem habet pœnam. Matth. 18. *Expedit ei, vt suspendatur mola asinaria in collo eius, &c.* Homo enim qui sine spectatione salutaris, cœlestisque lucri laborat, & ipse est asinus ligatus ad molā, cuius pondere tām ipse, quàm triticum conteritur, nec vllam inde vtilitatem capit. Non sunt ij in labore hominum, sed iumentorū, & non cum hominibus, sed cum iumentis flagellantur. Quo respiciens Chrysolog. serm. 27. ait: *Benè ergo illi, sicut alibi, dixit, vt mola asinaria colligetur collo eius, & inde sumat pœnam, vnde sumpsit & sensum, & exæquetur iumentis insipientibus, qui noluit hominibus superna sapientibus comparari.* Qui nihil vltra sensum iumentorum cogitant, nec vllum ex laboribus fructum salutis æternæ respiciunt, miserè tamquam iumenta molæ illigata conteruntur. Vide dicta tom. 2. lib. 6. cap. 7. §. 7.

Dan. 7.
Richar. Victor.
Isai. 55.
Eccl. 10
Mat. 18
Chrysol.

§. X.

§. X.

Vita terrenis curis immersa, quò diuturnior, eò miserabilior.

SIc objicit Dominus ijs operarijs, quòd stent tota die extra Dei vineā, quasi illis objiciat rē & calamitosam, & penè incomportabilem, qua terreantur. Et quidē longa in præsenti statio, calamitosa est, & miserabilis ijs, qui solis immerguntur rebus sæcularibus, qui pro beneficio habere debent, quod citiùs inde abripiantur. Ecclesiast. cap. 1. *Generatio præterit, generatio aduenit; terra autem in perpetuum stat. Oritur Sol, & occidit, & ad locum suum reuertitur, ibique renascens gyrat per Meridiem, & flectitur ad Aquilonem, lustrans vniuersa in circuitu, pergit spiritus, & in circulos suos reuertitur. Omnia flumina intrant mare, & mare non redundat: ad locum, vndè exeunt flumina reuertuntur, &c.* Ecce vobis, inter tot deficientes naturas, de sola terra dicitur, quòd in se perpetuū stat; si pulcherrimi omnium mixti spectetur natiuitas, sanè sepulchrum sequitur pulcherrimorum incunabula; ait enim: *Generatio præterit, generatio aduenit*, vt priùs omnium occasus, quàm ortus appareat. Idque non solùm in mixtis videre licet, sed in pulcherrimis elementis. Sole quid pulchrius? Quid splendidius aqua? Sed & vocalissimi riuuli, & splendidissima flumina immensum maris gurgitem pro sepulchro habent, à quo glutiuntur. & pulcherrimus Sol quoties ortum ascendit, labitur in occasum. Inter hæc Solis, & fluminum, & omnium pulchritudinum funera, *terra autem in perpetuū stat*, Quanta hæc dignitas terræ supra omnes? Imò quanta hæc infra omnes terræ indignitas? Quę pulchriora sunt in sæculo, celerem finē pro beneficio habent, ne diutiùs cogātur inter sæculares labores suspirare: quæ autem vilior, & ponderosior est, suæ vtilitatis patitur damna, & condemnationem, dum diuturniorem permanentiam, & stationem habet. D. Nissen. homil. 1. in Ecclesiast. *Terra, quæ vt stet, est condemnata, manet in stabili immobilis.* Non beneficium, sed supplicium, sed condemnatio est terræ, quòd diutiùs stet. Condemnatio est equidem hominis terreni, & nihil pręter terrā cogitantis, quòd longa die, quòd longo tempore stet. Nec putes, paradoxum esse Christianum; quòd terrenam diuturnitatem instar supplicij, & cōdemnationis habeat; sic & illā habuere Philosophi Ethnici. De diuitiarum terrenarū custode, & præposito locutus Lucianus aiebat.

Eccl. 1.

Nissen.

Et Rector terræ, quam longa in sæcula torquet
Mors dilata Deum.

Nec miror, quòd terrenis curis immersum diuturnior vita torqueat, quando sunt, qui hanc diuturnitatem, nescio, quem gustum, seu imaginem putent esse tormentorum, quibus plectuntur sontes apud infernū. Aiebat Dauid. Psal. 85. *Eruisti animam meam ex inferno inferiori.* Notanter dixit, *ex inferno inferiori*; quasi duos statuat esse infernos, alius superior, alius inferior. In hoc damnati post mortem plectuntur, in illo, & in vita hac homines terreni miserabiliter dolent. Remigius ait; *Est infernus superior, & est inferior. Vita enim ista, quantum ad dignitatem illam, in qua sunt Angeli, infernus superior dici potest; sed infernus inferior, pœna, quæ consequitur post hanc vitam.* Quis non horreat vitā, quæ potest comparari inferno damnatorum?

Psal. 85

Remig.

Sapien-

Sapienter iam dictum puta, quòd terreni homines condemnantur, vt stent, vt viuant: cuius vitæ diuturnitatem non donum, sed tormentum, & damnationem ęstimabat Amasia illa Iouis Iuturna, apud Virgil. Aeneid. 6. aiens:

Virgil.

Quò vitam dedit æternam? Cur mortis adempta est
Conditio? Possem tantos finire dolores.
Nunc certè & misero fratri comes ire per vmbras
Iam mortalis ego.

Nec meliùs de diuturnitate vitæ sentire potest, quisquis illam immersam terrenis curis, & ærumnis sentit. Vndè sapientiùs Iob, ca. 14. conditorem humanæ vitæ extollens, huius breuitatem, & ærumnarum plenitudinem simul ponit; ait enim: *Homo natus de muliere, breui viuens tempore, repletur multis miserijs*; non equidem adeò benè actum esset cum homine, si longior fuisset vita, quæ tot ærumnas in se colligit. Quapropter bonus ille senex, qui oculis carneis visurus erat natum Dominum, sic sustinuit vitam, vt fidelium animæ sustinent carcerem, & ignem purgatorij, ex quo purificatæ transeat ad Dei visionem: quippè ait Luc. 2. *Nunc dimittis seruum tuum in pace, quia viderunt oculi mei salutare tuum.* Expende illud, *Nunc dimittis*, vbi D. Ambros. lib. de bono mortis, cap. 2. *Ita dimitti petit, quasi à vinculis quibusdam ad libertatem festinaret.* Itaque vita illa terrena carcer erat, catena erat, infernus erat, in quo purgante igne præparabatur, vt videret Dominum.

Iob. 14.

Luc. 2.

Ambr.

Huc reuoco dicta. 1. tomo. lib. 3. cap. 9 §. 7. tom. 2. lib. 12. §. 15. & alibi.

§. XI.

Quò diutiùs hæres terrenis bonis, eò inuenies ea proximiora nihilo.

QVi serò in vineam vocatur, à nemine se conductos fatetur; & quidem terreni homines, vitijsque seruientes verissimè à Paulo dicuntur *venundati sub peccato.* Cur ergo, si venundati sunt, emptorem, imò conductorem se habere negant? Sanè post integrum diē seruitutis sapienter cōfitentur cōductorem suum neminē esse; quibus enim seruiunt carnales homines, nihil sunt, & tunc nihilo proximiora apparent, cùm diutiùs illis homines inhærent. Hinc est, quòd otiosi illi, qui hora tertia vocantur, nōn dicunt, se esse conductos à nemine, adhuc putabant aliquid esse boni in rebus illis sensibilibus, quibus tunc primùm seruire incipiebant: at qui post horā vndecimam, post cōsumptam penè ætatem vocantur, ij meritò, vt diutiùs rebus sensibilibus sunt immorati, sic certiùs conductorem suum neminem esse inueniunt, & nihil in huiusmodi rebus esse substantiæ. Ecclesiastes, cap. 1. *Quid habet ampliùs homo de vniuerso labore suo, qui laborat sub Sole?* Meritò non conuenit eos, qui sub lucēti aurora solùm laborarunt, ij forsan sibi persuadebunt, aliquid lucri, & boni esse in diuitijs, in voluptate; sed sapienter conuenit eos, qui integrum Solis cursum in labore peregerunt, quos à longo, & diutino labore reuocat vitæ occasus. Ait Hugo: *Qui dixit sub Sole, idem est, ac si dixisset, sub tempore*; veniant ergo huc, qui longum peregerunt tempus, inseruiendo voluptati; & creaturæ sensibili, quid indè lucri, quid receperunt substātiæ?

Eccl. 1.

Hugo.

tiæ? Sanè ab ijs necessum est, cognosci, omnia hæc sensibilia & nihil esse, & omni vtilitate vacua. Ex quo præclarè infert Diu. Nissenus, homil. 1 in Eccl. *Quoniam ergo est temporaria, & quæ mox interit; sensuum operatio, per sublimem hanc vocem, hoc dicamus, quòd qui ad hæc aspicit, nihil aspicit*. Hoc vnum inuenies in vniuersis bonis sensibilibus, post longa in eorũ seruitute tẽpora exanthlata, quod de illis possis prædicare, nimirùm illa omni prorsus carere substantia, & vtilitate. Protrahentium tempora in vitijs, & cõcupiscentijs ingenium, & confessionem pulchrè depingit Isaias, cap. 28. aiens ex illorum nomine: *Manda, remanda; expecta, reexpecta; expecta, reexpecta; modicum ibi, modicum ibi*. Ecce carnalium hominum ingeniũ totum positũ in dilatando tempore seruiendi suis cupiditatibus; nõ enim cupiunt solum expectari, vt ab illis se excutiant, sed & reexpectari, & iterùm, & bis, & sæpè reexpectari: & cur tám longam, & prolixam expectationem faciunt? Ipsi aiunt, *Modicum ibi; modicũ ibi*. Quò plura tempora consumũt in pascendis sensibus, eò minora omnia illorum bona esse inueniunt. Ait Ricard. Victorin. datus à Delrio nostro in adag. *Certè ad satiandum desiderium suum, totum huius vitæ spatium videtur carnali menti permodicum. Et de eiusmodi anima, quæ modò in vno vitio, modò in altero multa tempora expendit, totumque tamen velut momentaneum reputat; quid, quæso, aliud in diuina patientia aure, quàm modicum ibi, modicum ibi, resonat?* Post multa tempora in carnali vita consumpta, hoc vnum in ore carnali resonat, nimirùm, *modicum ibi, modicum ibi*: nihil enim est in rebus sensibilibus, quod modicum, & inane lõga experientia non sentiat. Iob cap. 29. *Dicebam, In nidulo meo moriar, & sicut palma multiplicabo dies meos*. Vbi à vulgata posita *palma* est, alij ex proprietate vocis originalis *arenam* posuere, vt dicat Iob, *Et sicut arena multiplicabo dies meos*: & meritò vbi dierum longa multiplicatio asseritur, eò deducitur vox similitudinis, vt nõ solùm palmã, sed & simul significet arenã. Quã enim mundialem gloriã longi anni non videant in arenam inutilem, & infrugiferam conuersam? D. Nissen. homil. 1. in Eccl. *Omne studium hominum, quod versatur in ijs, quæ ad vitam carnalem pertinẽt, est plane puerorum ludus in arena, hoc est, humana vita, arena est ambitio, arena est potentia, arena diuitiæ, arena est, quidquid est*. Hoc penitùs callebant illi, qui aiebant Sap. 2. *Vtamur creatura tamquam in iuuentute celeriter*: diutior enim creaturarum vsus nihil in illis inuenit, nisi arenam.

Nissen. *Isai. 28.* *Richar. Victor.* *Iob. 29.* *Nissen.*

Matth. 20. Cùm sero autem factum esset, dicit Dominus vineæ procuratori suo: Voca operarios, & redde illis mercedem, incipiens à nouissimis vsque ad primos. Cùm venissent ergo, qui circa vndecimam horam venerant, acceperunt singulos denarios.

§. XII.

§. XII.

Vt salus inueterati criminis primas tenet in triumpho de peccatis.

QVi diutiùs otio stabant torpentes,& vix tādem ad Dei vineam se receperunt, ij primi iubentur salutis mercedem accipere: & meritò ij primi donantur salute, quando in eis saluandis & difficilius, & summæ Dei potentiæ opus extenditur. Quò enim difficilius est opus, eò illud in primis Dominus aggreditur. Ait Paulus, 1. ad Thessal. cap. 4. *Et nos, qui viuimus, qui residui sumus, non præueniemus eos, qui dormierunt: quoniam ipse Dominus in iussu, & in voce Archangeli, & in tuba Dei descendet de cœlo: & mortui, qui in Christo sunt, resurgent primi. Deinde nos, qui viuimus, qui relinquimur, simul rapiemur cum illis, in nubibus obuiā Christo.* In Christi aduentu futuro omnia sanctorum corpora glorificanda sunt; sic vt corpora sanctorum mortuorum simul à sepulchris eruenda; & in gloriam transmutanda sint: corpora autem sāctorum, qui tunc viui inueniētur, vt multorum fert sententia, solum in gloriam sunt transmutanda. Sed dubium esse poterat de singulorū corporum glorificatione, vter chorus illorum primus in gloriā transmutabitur, an chorus mortuorum, an chorus adhuc tunc viuentiū? Dubium absoluit Apostolus, dicens: *Nos qui viuimus, non præueniemus eos, qui dormierunt*; quinimò, *mortui, qui in Christo sunt, resurgent primi, deinde nos simul rapiemur.* Cuius rationē pulchram inuenit Imperfectus in eo, quòd maius, & prestantius Dei opus sit, suscitare, & glorificare simul mortuorum corpora, quàm viuorum corpora solùm transmutare in gloriam: & ideò illud in primis ostendendum, quia maius, & præstantius; quippè ait homil. 34. in Matth. *Magis secundum rem erat, vt prius viuentes immutarentur, posteà mortui resurgerent incorrupti. Sed quia in conuertendis viuentibus vna est virtus, hoc solum, quòd ad immortalitatem mutantur: quòd autem mortui incorrupti insurgant, duo sunt opera: primò, quia resurgunt; secundò, quia incorrupti resurgunt. Ergo vt ostendat Deus inæstimabilem potētiam suam, quando quod difficillimum est, mortuos suscitat incorruptos posteà viuentes immutat.* Quòd difficillimū est, & maiorem requirit potestatem diuinā, hoc in primis opus aggreditur Deus, & hoc ostendit exemplum suorum facinorum. Et quidem magis secundùm rem erat, quòd qui venerunt in Dei vineam nouissimi, & etiam nouissimi mercedem reciperent salutis. Sed quia difficillimum est, quòd qui adeò serò à peccatis desistunt, aliquā possint obtinere salutem, vt ostendat Deus inæstimabilem potentiā suā, in primis aggreditur, & ostēdit difficillimum, & nouissimos salutis mercede remunerat. Sic vt verbi diuini potentissima virtus ostenderetur, dicitur Ionæ, cap. 3. *Et cæpit Ionas introire ciuitatem itinere diei vnius, & clamauit, & dixit: Adhuc quadraginta dies, & Niniue subuertetur. Et crediderunt viri Niniuitæ in Deum, & prædicauerant ieiunium, & vestiti sunt saccis à maiori vsque ad minorem*: primos proposuit maiores natu ad pœnitentiā conuersos, in quibus maior ostendebatur diuini verbi potentia, valens etiam triumphare de ijs, qui in peccatis adoleuerunt. Compone modo Petrum cum beato latrone: Petrus cupiebat cum Iesu, & in carcerem, & in mortem ire, & omnium primus intrare regnū illius;

Marginalia: 1. Th. 4. — Imperf. — Ion. 3.

illius; & meritò quando & ipse fuit vnus è primis, qui secutus fuerat Christum. Petro tamen hæc cupienti ait Dominus, Ioan. 13.
Ioan. 13 *Non potes me modò sequi, sequeris autem postea.* Latro autem, qui nusquam vineæ Christianæ labores, nec operas viderat, accessit tamē in tempore vindemię, quando botrus cypri Iesu sub prelo exprimebatur crucis; & vix diuino liquore tota crucis torcularia exundare vidit, & cum Iesu in cœlestem petijt intrare paradisum. Quid tunc? Ait illi Iesus, Luc. 23. *Hodiè mecum eris in paradiso.* Expende modò verba latroni; & Petro data; Petro dicitur, non modò, sed sequeris postea; latroni autem, non posteà, sed hodiè, sed modò. Pulchrè id expendit D. Maxim. homil. 8. de sancto latrone, aiens:
Max. *Petro dicitur à Christo: Non potes me modò sequi, sequeris postea: Et huic dicitur: Hodiè mecum eris in paradiso. Tamquam discipulus ille differtur, & hic tamquā socius inuitatur. Ille adhuc reseruatur ad præmium, etiam ad consortium iste deligitur. Non in aliud differtur tempus, non in diem alteram reseruatur. Cur tantorum criminum inueteratus latro, & scelerum suorum confessione damnatus paradisum in ipso patibulo potuit promereri, & tanta fuit celeritate saluatus?* Equidem quò magis criminibus erat inueteratus, eò eius salus difficilius erat Saluatoris opus: inde venit, quòd in triumpho Christiano de peccatis, qualis fiebat in cruce, in primis ostenderetur salute donatus ille, cuius salus eò difficilior, quò diuturnior fuerat infirmitas peccati. Ab hac sententia videtur stare Diu. Chrysostom. serm. de la-
Chryso. trone: *Quid ais, ò Christe? Crucifixus es, & paradisum tam facilè pollicèris? Volo, inquit, vt in cruce possint meam omnes inuenire virtutem, vt in ligno mea largitas demonstretur. Et quoniam crux delectoris erat signū, crucis infamiam miraculis benefi[c]ijs decorauit, & ex hoc magis, magisque virtutes eius ostenduntur. Non enim illo tempore mortuum aliquem reddidit luci, nec mare à suo tumore tempe[rare] scit, nec expulit dæmones, sed latronis aduersam mentem valuit commutare, vt ex omni parte eius diuinitas sentiretur.* Ostendatur in primis salute donatus ille, in cuius salutis acquisitione & diuinitas Saluatoris apparet clarior, & potentia maior. Vt difficilius est opus Dei, & potentius, & præstantius, salus hominis inueterati in criminibus, sic opus hoc primas debet tenere in triumpho Christiano.

§. XIII.

Quò quis plus de suo ex Dei gratia præstat, eò magis mercedem operis adauget.

NOn abnuo, ad mercedis cumulum maiorem pertinuisse, quòd nouissimi operarij in primis, cæteris spectantibus, & expectantibus mercedem caperent. Et vnde illis aduenit merces auctior? Sanè labor forsan omnibus fuit æqualis, licet dispar tempus: sed disparem modum operandi inuenio in illis, in quo excedunt nouissimi operarij; qui enim primi vocantur, non anteà in viam pergunt, quàm post pactam mercedē à Deo missi sunt, quasi Deus illos, velut mercedis, & præmij brachijs portaret; at qui nouissimi venerunt, nullo mercedis fulcro accepto, needū audito, ipsi de se, de suoque ingenio, & liberali animo gratia vocationis tracto in vineā vadunt. Et cur, qui de suo magis offerūt, nō illis respōdeat merces auctior: Cùm Israelitę de Aegypto profectionē parāt, cōuiuia ex Dei oraculo celebrāt, in quibus iubētur agnū anniculū vorare.

Sic

Ex. 12. Sic habes Exod. 12. *Tollat vnusquisque agnum per familias, & domos suas*: ab integra familia agnus iubetur tolli, & manducari: sed pro deuertenti filio ad patrem, Luc. *Luc. 15.* 15. non agnus, sed vitulus saginatus mactatur: quippe ait; *Adducite vitulum saginatum, & manducemus, & epulemur, quia filius meus mortuus erat, & reuixit.* Illis agnus permittitur, huic vitulus saginatus datur, & cur huius conuiuium maius, & præstantius? Cur quando illi accipiunt agnum, hic vitulum saginatum meretur accipere à patre? Ambo in seruitute fuerāt, ambo captiui; ambo miseram seruitutem dimittunt, vt sub Dei Patris viuant vmbraculis. Cur in tàm pari obsequio tàm dispar conuiuium illis paratur, vt alter agno, alter vitulo saginato vescatur? Vide disparem modum proficiscendi vtriusque. *Deu. 32.* De Israelitis ait Deutheron. cap. 32. *Sicut aquila prouocans ad volandum pullos suos, & super eos volitans expandit alas suas, & assumpsit eum, atque portauit in humeris suis.* *Luc. 15.* De filio prodigo ait Lucas, cap. 15. *Surgam, & ibo ad patrem meum, & dicam ei; Pater, peccaui in cælum, & coram te; iam non sum dignus vocari filius tuus: fac me sicut vnum de mercenarijs tuis. Et surgens venit ad patrem suum.* Illi pergebant, sed ingētis mercedis spettracti, imò quasi humeris patris portati: hic non portatus vadit, sed ipse pedib. suis, de vocantis tamen beneficio, iter *Ruric.* agebat; inde est, quòd auctiorem mercedem capit. Ait Ruricius Episcop. lib. 1. epist. 1. *Datur etiam ipsi iuniori vitulus reuerso, qui seniori agnus datus fuerat ex Aegypto profecturo, quia ipse educit ex Aegypto pater.* Vbi totum est gratiæ diuinæ, & parùm, aut nihil laboris humani, non adeò debuit esse merces aucta, quàm auctiorem accepit, qui ex gratia Dei multum laboris humani præ se habuit. De sanctorum puerorum martyrio locutus Hierem. 31. ait: *Vox in Rhama audita est, ploratus, & vlulatus multus, Rachel plorans filios suos, & noluit consolari, quia non sunt.* *Hier. 31.* Et meritò sanctis occisis pulcherrima Rachel datur, quæ eorum honoret funus lachrimis suis. De Christi autem palmitibus, nimirùm sanctis martyribus Christianis locutus Iob. capit. 8. ait: *Super aceruum petrarum radices eius densabuntur, & inter lapides commorabitur. Si absorbuerit eum de loco suo, negabit eum, & dicet, non noui te. Hæc est enim lætitia viæ eius, &c.* *Iob. 8.* Non in lacrymis, non in luctu, sed in lætitia, & exultatione absorbentur à morte martyres Christi. Et cur Ecclesiæ Christianæ martyres celebrantur hymnis, & cātibus, & lætitia; sancti illi pueri non sine lachrimis, & luctib. pro Christo honorantur occisi? Ij totum habuerunt ex diuina gratia, nihil suum, inde minorem honorē recipiunt, vt qui constet funereis luctibus; at nobiles Ecclesiæ palmites vt ex gratia Dei multum impenderunt sui laboris, sic & lætiores, & præstantiores obtinent triūphos. Pulchrè ad hæc Galliæ martyres extollit Eusebius Gallicanus homil. de sancta Blandina, inquiens; *Euseb. Gallic.* *Legimus in Bethleem ab Herode millia fœlicium extincta esse puerorum, dicente Propheta: Rachel plorat filios suos, & noluit consolari, quia non sunt. Hæc autem beata parens,* (nempè Gallia) *etsi ad momentū orbari visa est, nō plorat filios suos, quia dum perderet, acquisiuit. O Bethleē, in martyrum titulis, tu fortè numero præcedas, ego merito; in tuis interfectis fuit, confessio non fuit. Tu in sanguine paruulorum potuisti videre pereuntes, non potuisti spectare triūphantes: te coronauit innocentia morientium, me gloria triumphantium.* His vocibus suorum martyrū glorias extol-

extollebat Gallia; vt enim in illis plus cernebatur humani laboris ex Dei gratia, quàm in pueris Bethleemiticis, sic & in illis triũphus maior. Id quod etiam in præsenti de suis martyribus potest Ecclesia Iapponia prædicare, quos vt videt pro Christi vite plantanda, & colenda immensè sudare, nec tot externis miraculis recreari, sic in illis gloriosissimas coronas auspicatur.

Matth. 20. Venientes autem, & primi arbitrati sunt, quòd plùs essent accepturi: acceperunt autem, & ipsi singulos denarios. Et accipientes murmurabãt aduersus patrem familias, dicentes: Hi nouissimi vna hora fecerunt, & pares illos nobis fecisti, qui portauimus põdus diei, & æstus?

§. XIV.

Cœlestis præmij vicinitas labores humanos vel omninò tollit, vel valdè minuit.

DE nouissimis operarijs in vinea Domini laborantibus locuti, dicũt, quòd *vna hora fecerũt*, non dicunt, quòd *vnà hora laborarunt*: & cur laborandi verbum effugiunt, & libentiùs faciẽdi verbum assumunt? Meritò de his, qui appropinquante iam tempore retributionis, in vltima hora constituti operi incumbebãt, non dicitur, quòd laborassent; vicinitas enim cœlestis præmij vniuersos labores vel penitùs absumit, vel valdè minuit. Quis enim laboriosior, quã latro ille suffixus cruci iuxta Filiũ Dei crucifixum? Et tamen quia manibus Domini in cruce extensis retributuris paradisum proximus erat, meritò putatur nullos iam labores pertulisse. De illo ait D. Maximus, serm. de latrone, & Petro, &c. *Peccata latronis gratia præuenit, antequam pœna, & prius in malis suis gloriari cæpit, quàm puniri. Non enim patitur supplicium, dũ paradisum promeretur.* Sic vicinus iam paradisus omnes labores ablegauerat, vt magis bonus latro videretur gloriari, quàm puniri; magis putaretur lumine gloriæ vestiri, quàm mortis caligine. An non quasi lumen gloriæ, quo Deum in patibulo intuebatur, confitetur? Ait Diu. Augustinus serm. 120 de tempore: *Apostolis post diuina miracula desperantibus solus hic non acquiescit scandalo crucis, & mortis. Solus hic testis est maiestatis, qui socius probatur doloris, Et ideò adhuc in latrocinijs positus, inuisibilem Dñ Angelicis iam oculis videt.* Non tàm de fidei nubilis, quàm de Solis radijs videbatur fœlix hic latro viuere; diceres nouum hunc Prometheum de cœlesti lumine aliquid surripuisse, quo magis in patibulo gloriosus splendescere videretur, quàm reus puniri? Sic labores vniuersi euanent, vbi adest gloriosi regni vicinitas: pro quo ostendendo hæc erat huius beati latronis ad Iesum vox prima. Luc. 23. *Domine, memento mei, cùm veneris in regnum tuum.* Circa quæ verba pulchrè Eusebius Gallicanus, homil. de latrone beato, inquit: *Memento, inquit, mei; gloriosa voce præsentes temperat cruciatus Temperat, diximus, quia etsi pœna caperit in latrone.*

Maxi.

August.

Luc 23.

Eufeb. Gallic.

Ex. 12. Sic habes Exod. 12. *Tollat vnusquisque agnum per familias, & domos suas*: ab integra familia agnus iubetur tolli, & manducari: sed pro deuertenti filio ad patrem, Luc. 15. non agnus, sed vitulus saginatus mactatur: quippe ait: *Adducite vitulum saginatum, & manducemus, & epulemur, quia filius meus mortuus erat, & reuixit.* Illis agnus permittitur, huic vitulus saginatus datur, & cur huius conuiuium maius, & præstantius? Cur quando illi accipiunt agnum, hic vitulum saginatum meretur accipere à patre? Ambo in seruitute fuerāt, ambo captiui; ambo miseram seruitutem dimittunt, vt sub Dei Patris viuant vmbraculis. Cur in tàm pari obsequio tàm dispar conuiuium illis paratur, vt alter agno, alter vitulo saginato vescatur? Vide disparem modum proficiscendi vtriusque. De Israelitis ait Deutheron. cap. 32. *Sicut aquila prouocans ad volandum pullos suos, & super eos volitans expandit alas suas, & assumpsit eum, atque portauit in humeris suis.* De filio prodigo ait Lucas, cap. 15. *Surgam, & ibo ad patrem meum, & dicam ei: Pater, peccaui in cœlum, & coram te; iam non sum dignus vocari filius tuus: fac me sicut vnum de mercenarijs tuis. Et surgens venit ad patrem suum.* Illi pergebant, sed ingētis mercedis spectacti, imò quasi humeris patris portati: hic non portatus vadit, sed ipse pedib. suis, de vocantis tamen beneficio, iter agebat; inde est, quòd auctiorem mercedem capit. Ait Ruricius Episcop. lib. 1. epist. 1. *Datur etiam ipsi iuniori vitulus reuerso, qui seniori agnus datus fuerat ex Aegypto profecturo, quia ipse educit ex Aegypto pater.* Vbi totum est gratiæ diuinæ, & parùm, aut nihil laboris humani, non adeò debuit esse merces aucta, quam auctiorem accepit, qui ex gratia Dei multum laboris humani præ se habuit. De sanctorum puerorum martyrio locutus Hierem. 31. ait: *Vox in Rhama audita est, ploratus, & vlulatus multus, Rachel plorans filios suos, & noluit consolari, quia non sunt.* Et meritò sanctis occisis pulcherrima Rachel datur, quæ eorum honoret funus lachrimis suis. De Christi autem palmitibus, nimirùm sanctis martyribus Christianis locutus Iob, capit. 8. ait: *Super aceruum petrarum radices eius densabuntur, & inter lapides commorabitur. Si absorbuerit eum de loco suo, negabit eum, & dicet, non noui te. Hæc est enim lætitia viæ eius, &c.* Non in lacrymis, non in luctu, sed in lætitia, & exultatione absorbentur à morte martyres Christi. Et cur Ecclesiæ Christianæ martyres celebrantur hymnis, & cātibus, & lætitia; sancti illi pueri non sine lachrimis, & luctib. pro Christo honorantur occisi? Ij totum habuerunt ex diuina gratia, nihil suum, inde minorem honorē recipiunt, vt qui constet funereis luctibus; at nobiles Ecclesiæ palmites vt ex gratia Dei multum impenderunt sui laboris, sic & lætiores, & præstantiores obtinent triūphos. Pulchrè ad hæc Galliæ martyres extollit Eusebius Gallicanus homil. de sancta Blandina, inquiens; *Legimus in Bethleem ab Herode millia fœlicium extincta esse puerorum, dicente Propheta: Rachel plorat filios suos, & noluit consolari, quia non sunt. Hæc autem beata parens (nempè Gallia) etsi ad momentū orbari visa est, nō plorat filios suos, quia dum perderet, acquisiuit. O Bethleē, in martyrum titulis, tu fortè numero præcedas, ego merito; in tuis interfectio fuit, confessio non fuit. Tu in sanguine paruulorum potuisti videre pereuntes, non potuisti spectare triūphantes: te coronauit innocentia morientium, me gloria triumphantium.* His vocibus suorum martyrū glorias extol-

Marginalia: Luc. 15. — Deu. 32. — Luc. 15. — Ruric. — Hier. 31 — Iob. 8. — Euseb. Gallic.

extollebat Gallia; vt enim in illis plus cernebatur humani laboris ex Dei gratia, quam in pueris Bethleemiticis, sic & in illis triũphus maior. Id quod etiam in præsenti de suis martyribus potest Ecclesia Iapponia prædicare, quos vt videt pro Christi vite plantanda, & colenda immensè sudare, nec tot externis miraculis recreari, sic in illis gloriosissimas coronas auspicatur.

Matth. 20. Venientes autem, & primi arbitrati sunt, quòd plùs essent accepturi: acceperunt autem, & ipsi singulos denarios. Et accipientes murmurabãt aduersus patrem familias, dicentes: Hi nouissimi vna hora fecerunt, & pares illos nobis fecisti, qui portauimus põdus diei, & æstus?

§. XIV.

Cœlestis præmij vicinitas labores humanos vel omninò tollit, vel valdè minuit.

De nouissimis operarijs in vinea Domini laborantibus locuti, dicũt, quòd *vna hora fecerũt*, non dicunt, quòd *vna hora laborarunt*: & cur laborandi verbum effugiunt, & libentiùs faciẽdi verbum assumunt? Meritò de his, qui appropinquante iam tempore retributionis, in vltima hora constituti operi incumbebãt, non dicitur, quòd laborassent; vicinitas enim cœlestis præmij vniuersos labores vel penitùs absumit, vel valdè minuit. Quis enim laboriosior, quã latro ille suffixus cruci iuxta Filiũ Dei crucifixum? Et tamen quia manibus Domini in cruce extensis retributuris paradisum proximus erat, meritò putatur nullos iam labores pertulisse. De illo ait D. Maximus, serm. de latrone, & Petro, &c. *Peccata latronis gratia præuenit, antequam pœna, & prius in malis suis gloriari cæpit, quàm puniri. Non enim patitur supplicium, dũ paradisum promeretur.* Sic vicinus iam paradisus omnes labores ablegauerat, vt magis bonus latro videretur gloriari, quàm puniri; magis putaretur lumine gloriæ vestiri, quàm mortis caligine. An non quasi lumen gloriæ, quo Deum in patibulo intuebatur, confitetur? Ait Diu. Augustinus serm. 120 de tempore: *Apostolis post diuina miracula desperantibus solus hic non æquirescit scandala crucis, & mortis. Solus hic testis est maiestatis, qui socius probatur doloris, Et ideò adhuc in latrocinijs positus, inuisibilem Deũ Angelicis iam oculis videt.* Non tàm de fidei nubilis, quàm de Solis radijs videbatur fœlix hic latro viuere; diceres nouum hunc Prometheum de cœlesti lumine aliquid surripuisse, quo magis in patibulo gloriosus splendescere videretur, quàm reus puniri? Sic labores vniuersi euanent, vbi adest gloriosi regni vicinitas: pro quo ostendendo hæc erat huius beati latronis ad Iesum vox prima. Luc. 23. *Domine, memento mei, cum veneris in regnum tuum.* Circa quæ verba pulchrè Eusebius Gallicanus, homil. de latrone beato, inquit: *Memento, inquit, mei; gloriosa voce præsentes temperat cruciatus. Temperat, diximus, quia etsi pœna caperit in latrone,*

Maxi.

Augus.

Luc 23.

Euseb. Gallic.

Ex. 12. Sic habes Exod. 12. *Tollat vnusquisque agnum per familias, & domos suas*: ab integra familia agnus iubetur tolli, & manducari: sed pro deuertenti filio ad patrem, Luc. 15. non agnus, sed vitulus saginatus mactatur: quippe ait; *Adducite vitulum saginatum, & manducemus, & epulemur, quia filius meus mortuus erat, & reuixit.* Illis agnus permittitur, huic vitulus saginatus datur, & cur huius conuiuium maius, & pręstantius? Cur quando illi accipiunt agnum, hic vitulum saginatum meretur accipere à patre? Ambo in seruitute fuerāt, ambo captiui; ambo miseram seruitutem dimittunt, vt sub Dei Patris viuant vmbraculis. Cur in tàm pari obsequio tàm dispar conuiuium illis paratur, vt alter agno, alter vitulo saginato vescatur? Vide disparem modum proficiscendi vtriusque. De Israelitis ait Deutheron. cap. 32. *Sicut aquila prouocans ad volandum pullos suos, & super eos volitans expandit alas suas, & assumpsit eum, atque portauit in humeris suis.* De filio prodigo ait Lucas, cap. 15. *Surgam, & ibo ad patrem meum, & dicam ei; Pater, peccaui in cœlum, & coram te; iam non sum dignus vocari filius tuus: fac me sicut vnum de mercenarijs tuis. Et surgens venit ad patrem suum.* Illi pergebant, sed ingētis mercedis spectacti, imò quasi humeris patris portati: hic non portatus vadit, sed ipse pedib. suis, de vocantis tamen beneficio, iter agebat; inde est, quòd auctiorem mercedem capit. Ait Ruricius Episcop. lib. 1. epist. 1. *Datur etiam ipsi iuniori vitulus reuerso, qui seniori agnus datus fuerat ex Aegypto profecturo, quia ipse educit ex Aegypto pater.* Vbi totum est gratiæ diuinæ, & parùm, aut nihil laboris humani, non adeò debuit esse merces aucta, quàm auctiorem accepit, qui ex gratia Dei multum laboris humani præ se habuit. De sanctorum puerorum martyrio locutus Hierem. 31. ait: *Vox in Rhama audita est, ploratus, & vlulatus multus, Rachel plorans filios suos, & noluit consolari, quia non sunt.* Et meritò sanctis occisis pulcherrima Rachel datur, quæ eorum honoret funus lachrimis suis. De Christi autem palmitibus, nimirùm sanctis martyribus Christianis locutus Iob, capit. 8. ait: *Super aceruum petrarum radices eius densabuntur, & inter lapides commorabitur. Si absorbuerit eum de loco suo, negabit eum, & dicet, non noui te. Hæc est enim lætitia viæ eius, &c.* Non in lacrymis, non in luctu, sed in lætitia, & exultatione absorbentur à morte martyres Christi. Et cur Ecclesiæ Christianæ martyres celebrantur hymnis, & cātibus, & lætitia; sancti illi pueri non sine lachrimis, & luctib. pro Christo honorantur occisi? Ij totum habuerunt ex diuina gratia, nihil suum, inde minorem honorē recipiunt, vt qui constet funereis luctibus; at nobiles Ecclesiæ palmites vt ex gratia Dei multum impenderunt sui laboris, sic & lætiores, & præstantiores obtinent triūphos. Pulchrè ad hæc Galliæ martyres extollit Eusebius Gallicanus homil. de sancta Blandina, inquiens; *Legimus in Bethleem ab Herode millia fœlicium extincta esse puerorum, dicente Propheta: Rachel plorat filios suos, & noluit consolari, quia non sunt. Hæc autem beata parens,* (nempè Gallia) *etsi ad momentū orbari visa est, nō plorat filios suos, quia dum perderet, acquisiuit. O Bethleē, in martyrum titulis, tu fortè numero præcedas, ego meritò; in tuis interfectis fuit, confessio non fuit. Tu in sanguine paruulorum potuisti videre pereuntes, non potuisti spectare triūphantes: te coronauit innocentia morientium, me gloria triumphantium.* His vocibus suorum martyrū glorias

Marginalia: Luc. 15. — Deu. 32. — Luc. 15. — Ruric. — Hier. 31 — Iob. 8. — Euseb. Gallic.

extol-

extollebat Gallia; vt enim in illis plus cernebatur humani laboris ex Dei gratia, quàm in pueris Bethleemiticis, sic & in illis triūphus maior. Id quod etiam in præsenti de suis martyribus potest Ecclesia Iapponia prædicare, quos vt videt pro Christi vite plantanda, & colenda immensè sudare, nec tot externis miraculis recreari, sic in illis gloriosissimas coronas auspicatur.

Matth. 20. Venientes autem, & primi arbitrati sunt, quòd plùs essent accepturi: acceperunt autem, & ipsi singulos denarios. Et accipientes murmurabāt aduersus patrem familias, dicentes: Hi nouissimi vna hora fecerunt, & pares illos nobis fecisti, qui portauimus pōdus diei, & æstus?

§. XIV.

Cœlestis præmij vicinitas labores humanos vel omninò tollit, vel valdè minuit.

DE nouissimis operarijs in vinea Domini laborantibus locuti, dicūt, quòd *vna hora fecerūt*, non dicunt, quòd *vnà hora laborarunt*: & cur laborandi verbum effugiunt, & libentiùs faciēdi verbum assumunt? Meritò de his, qui appropinquante iam tempore retributionis, in vltima hora constituti operi incumbebāt, non dicitur, quòd laborassent; vicinitas enim cœlestis præmij vniuersos labores vel penitùs absumit, vel valdè minuit. Quis enim laboriosior, quā latro ille suffixus cruci iuxta Filiū Dei crucifixum? Et tamen quia manibus Domini in cruce extensis retributuris paradisum proximus erat, meritò putatur nullos iam labores pertulisse. De illo ait D. Maximus, serm. de latrone, & Petro, &c. *Peccata latronis gratia preuenit, antequam pœna, & prius in malis suis gloriari cœpit, quàm puniri. Non enim patitur supplicium, dū paradisum promeretur.* Sic vicinus iam paradisus omnes labores ablegauerat, vt magis bonus latro videretur gloriari, quàm puniri; magis putaretur lumine gloriæ vestiri, quàm mortis caligine. An non quasi lumen gloriæ, quo Deum in patibulo intuebatur, confitetur? Ait Diu. Augustinus serm. 120 de tempore: *Apostolis post diuina miracula desperantibus solus hic non acquiescit scandalo crucis, & mortis. Solus hic testis est maiestatis, qui socius probatur doloris, Et ideò adhuc in latrocinijs positus, inuisibilem Deū Angelicis iam oculis videt.* Non tàm de fidei nubilis, quàm de Solis radijs videbatur fœlix hic latro viuere; diceres nouum hunc Prometheum de cœlesti lumine aliquid surripuisse, quo magis in patibulo gloriosus splendescere videretur, quàm reus puniri? Sic labores vniuersi euanent, vbi adest gloriosi regni vicinitas: pro quo ostendendo hæc erat huius beati latronis ad Iesum vox prima. Luc. 23. *Domine, memento mei, cùm veneris in regnum tuum.* Circa quæ verba pulchrè Eusebius Gallicanus, homil. de latrone beato, inquit: *Memento, inquit, mei; gloriosa voce præsentes temperat cruciatus. Temperat, diximus, quia etsi pœna cœperit in latrone,*

Maxi. *Augus.* *Luc 23.* *Euseb. Gallic.*

trone, nouo genere consummatur in martyre: de ligno crucis clamat, sed iam tempora media retributionis absentat. Qui cruciatus, qui labores non temperantur, imò non potiùs disparent, vbi illis cernitur respondere gloria martyrij, & hoc tempore dilationis in retributione abrupto? Sanè vbi temporales dilationes cœlestis mercedis absentantur, nouam temperiem, imò nouā suauitatem, & dulcedinem crucia tus, & labores induunt, qua labores ipsi videantur esse delitiæ. Discipulis suis metum laborū in prædicatione erepturus ait Dominus Ioann. 4. *Ego misi vos metere, quod vos non laborastis: alij laborauerunt, vos in labores eorum introistis.* Qua metaphora ostendit Deus, quàm absorbeat labores omnes præsens iam fructus: quippè labores non in Apostolis dicuntur esse, sed in antiquis Prophetis, vt sunt labores in seminatoribus frugum, non in messoribus. At cur solùm labores putantur esse in seminatoribus? Nonne & qui metunt, laborant, & æstus pondus sustinent? Nonne & Apostoli, etiamsi messores erāt, laborabant, cùm cruciabantur, secabantur, torrebantur? Sanè & ij labores erant in messoribus? Absit; seminatio sola est laboriosa, quæ longa fatigatur expectatione; messis autem non potest habere labores, vt cui adsit iam largissimus fructus operis. Ait Hugo Cardin. in præsenti: *In messe facilitas est, & securitas, & iucunditas de præsentia fructus. In semine autem multus labor, diutina expectatio.* Mercedis, fructusque præsentia, & vicinitas neminem sinit laborare, imò labores omnes conuertit in festa, in iucunditates. Huc reuoca dicta 3. tom. lib. 14. cap. 3. §. 19.

Ioan. 4.

Hugo.

§. XV.

Summa est de viro iusto prædicatio quod videatur prioribus æqualis.

NOn silentio prætereundū est, quò nouissimorum operariorum præstantissimus labor peruenerit, nimirùm, quòd primorū labori videatur æqualis; quippè ad Dei cum illis liberalitatem summè exaggerandam aiunt primi: *Et pares illos nobis fecisti.* Et quidem potuisset nouissimorum superior esse labor, & superiores coronas ex Deo reportare, cur non potiùs de superiori virtute prædicantur? Absit hoc inter viros sapientes, & sanctos, quòd nouissimi dicerpermittantur superiores, satis est ad summam horum commendationem, quòd prioribus dicantur æquales. Hanc euidentissimam modestiam sapientissimis viris propriam nouit etiam Ethnica philosophia; sic ait Seneca, lib. 11. epist. 80. *Iam tempus grande aliquid, & par prioribus scribere. Plus enim sperare modestia tua tibi non permittit, quæ tanta in te est, vt videaris mihi retractaturus ingenij tui vires, si vincendi periculum sit, tanta tibi priorū reuerentia est. Inter cætera hoc habet bonum sapientia. Nemo ab alterno potest vinci, nisi dum ascenditur, dū ad summum perueneris, paria sunt.* Caueant, qui de sapientia, aut iustitia amant prædicari, quòd se super primos ament extolli; summa hæc est in præsenti sapientis, & iusti viri prædicatio, quod par prioribus habeatur. Quam etiam regulam similiter Dominus obseruauit, Matthæi cap. 11. dum in præcursoris sui Ioannis exurgit laudes. De illo enim ait: *Inter natos mulierum, non surrexit maior Ioanne Baptista.* Ioannem comparat cū priorum

Seneca.

Mat. 11

priorum iustorum choro, & hoc studet, vt nullus maior appareat, sed omnes videantur æquales. Fatur Hieronim. ibi: *Non cæteris Prophetis, & Patriarchis, cunctisque hominibus Ioannem prætulit; sed cæteris Ioannem exæquauit. Non enim statim sequitur, vt si alij maiores non sunt, ille maior aliorum sit: verùm vt æqualitatem cum cæteris sanctis habeat*. Quidquid sit de intrinseco, & occulto meritorum excessu, qui maior potest esse, & maximus, at in ordine ad externam in hac vita prædicationem, summum est, quòd aliquis prioribus dicatur æqualis. Non multùm ab his distant alibi tradita, præcipuè. 1. tom. lib. 2. cap. 7. §. 3. Hieron.

§. XVI.

Minimè solidum est præcellentiæ fulcrum, quod à solo temporis excessu sumitur.

QVàm familiare est hominibus, vnam temporis longæuitatem prætendere, qua in omnibus vincāt, tàm familiare est Deo, nullum ibi firmum excellentię fulcrum constituere, sed solam operum, facinorumque qualitatem respicere. Toti in temporis longęuitate erant, qui queruli in pręsenti repræsentantur apud Deum, dicentes: *Ij nouissimi vna hora fecerunt, & pares illos nobis fecisti, qui portauimus pondus diei, & æstus*. Nihil minùs inueniūt in nouissimis, quàm tempus; nihil pro se magis proponunt, quàm tempus idem. Tempori tota nititur humana pręsumptio; fœlicior ille est, qui non tempori, sed operibus, sed facinoribus nititur. Fœlicitatem augurat turus Iosephi filijs Iacob, Genesis. 48. *Extendens manum dexteram, posuit super caput Ephraim minoris fratris: sinistram autem super caput Manasse, qui maior natu erat*. Et sanè omnia sibi dextra prom ittebat Manasses per excessum ætatis; imo ex hoc capite omnia illi dextra deberi putabat Ioseph pater; sed Deus ostendit, quàm vana, & infirma sit præsumptio in sola longæuitate fundata, fœlicitatem benedictionis in iuniorem transferens, qui operū excellentia præstabat. Hinc Diuus Paulinus, epistola quinta, Christianorum gloriam supra Iudæos exaltans, sic inquit: *Nobis Ephrem sinister ad dexteram benedictus proficit; illos in Manasse, qui præsumptione senioris, quo dexter adstiterat, translata in caput sinistra denotauit*. Qui pręsumptione senioris dextras sibi affectant, in Manasse denotantur, vt in eo videant, quàm vanum, atque infirmum fœlicitatis fulcrū habeāt. Quam translationem gloriæ nullo modo pertimescant ij, qui operibus parcentes, toti sunt in longæuitatis suæ obseruantia? Nobis proficit iunior ad dexteram benedictus, dum docet, non tempora, sed facinora esse, quæ veram, & solidam gloriā aucupantur. Vt enim ait D. Ambros. lib. 2. de pœnit. cap. 9. *Infirma deinde spes, quæ committitur tempori*: & merito vocatur infirma hæc spes, quando longissima temporis curricula breui facinorum hora possunt superari. Notissimum est illud Sapient. 4. *Consummatus in breui expleuit tempora multa*. Circa quæ disertissimè Diu. Bernardus, epist. 253. ait: *Bene multa, quia & vniuersa complectitur. Quanta sanè tempora non longæuitate, sed longanimitate, hoc est, non annorum serie, vel dierum numero, sed mentis deuotione, & inextinguibili semper proficiscendi desiderio percurrere potuit, tanta sibi in meritis non immeritò vindicauit*.

Gen. 48. Paulin. Ambr. Sap. 4. Bernar.

Retinet quidem virtute, quod amisit in tempore. Possunt sine dubio temporis damna virtutum cumulis reparari, nec multùm interest, quòd ille in sacerdotio agat Heli annos, si tu Samuelis referas in virtutibus alacritatem. Quot ardenti deuotione, & animo annos seruijsse cupis, tot seruisti. Non enim sic annos agunt momenta temporis, vt vita operibus plena, & facinoribus clara; nec canities venerabilis tàm venit a tempore, quam à virtutũ meritis, & operum claritate. Quis neget, venisse hominem in mundũ post omnia animantia? An ideò inferior homo est asino, quia ille antiquitate commendatur? Absit: ait enim Diu. Ambrosius epist. 39. probans & in nouissimis posse esse virtutes, quæ prioribus præferantur. *Ne fortè adhuc moueat, quòd nouissimus homo factus est, idẽ equus nos doceat, non ad contemptionem referendum esse, sed honorem. Portat posteriorem suum, nec despicit.* Et meritò qui tanta stultitia agitur, vt de sola temporis prioritate intumescat, ad animantia mittitur, vt ab illis doceatur, non nimis in illa prioritate gloriari, quando & ipsa priora sunt, & antiquiora in mũdo, & nilominus posteriori suo homini honorem maiorem habẽt. Pharisęis hanc tribuebat Dominus stultitiam, quòd solùm temporis prioritatem venerarentur: quippè ait Matth. 23 *Væ vobis, Scribæ. & Pharisæi hypocritæ, qui ædificatis sepulchra Prophetarum, & ornatis monumenta iustorum.* Quale hoc peccatum, monumenta iustorum ornare? Sanè in eo notabatur eorum stultitia, qui nullum putabant dignum honore, nisi illum, qui iam decesserat, qui priori vixerant sæculo. Eusebius Emissenus, homilia in Diu. Petrum: *Stultissimus, qui dum videt Prophetas, eos vituperat: post mortem verò eos veneratur, & monumenta eis ædificat; neque tales vlterius nasci posse arbitratur.* Et sanè stultitia est, solis prædecessoribus honorem tribuere, nec putare, tales vlterius nasci posse, quales illi fuerunt.

Ambr.

Mat. 23

Euseb. Emiss.

§. XVII.

Qui ab incunabulis virtutem ebiberunt, fortiores, & aptiores inueniuntur, vt grauiora, & difficiliora sustineant, quàm qui post plures annos vitijs datos, tandem ad Deum accedunt.

ECce qui dicantur portasse onus diei, & æstus, non qui nouissimo sub tempore accesserunt, sed qui primo manè in Dei vineã conducti sunt. Equidem minimè datur onus, neque æstus portandus illis, qui post exactos carnalis vitæ annos ad Deum veniunt, sed illis securius creditur onus, creduntur grauia, & difficilia virtutum, qui nihil primò nouerunt, quam virtutem suggere præuenti a Dei gratia. Sic Hieremias, Threnorum cap. 3. inquit: *Bonum est viro, cum portauerit iugum ab adolescentia sua.* Quod sit melius, portari Dei iugum ab adolescentia, nemo est, qui ambigat, luce id clarius est: vnde crediderim, a Propheta aliquid ampliùs addi, quando non comparatiuè dixit: Melius est viro, &c. Sed simpliciter asserit, Bonum est viro, cum portauerit iugum ab adolescentia, quasi portare velle iugum non ab adolescentia, sed à senectute, & periculosum sit, & penè malum. Pulchrè ait Diuus Hilarius in Psalmum. 118. sub littera Beth: *Nouit Hieremias iuuentutis beatitudinem, dicens: Bonum est iuueni viro, cum fert iugum graue in iuuentute sua. Non expectat frigescentes senectutis annos,*

Thr. 3.

Hilar.

annis, nec emortuam iam per ætatem vitiorum consuetudinem; vult longi prælij militem, vult eum Christi seruum, quem nec ipsa quidem præteritorum criminum recordatio polluat. Nam in ijs, qui iam prouectioris ætatis crediderunt, inest quidem per donum gratiæ præteritorum indulgentia, sed non abest per conscientiæ naturam gestorum recordatio Onus istud maturi ad obediendum anni ægrè ferunt. Cæterùm ætas tenera grauis oneris molestiam per virtutis incrementa non sentit. Aetas tenera virtutibus innutrita, & adulta oneris molestias non sentit, sine damni periculo & grauia, & difficilia aggreditur, & triumphat in illis. Non sic frigescentes senectutis anni, præcipuè qui iuuenilem vigorem consumpserunt in vitijs, ij etsi auidè virtutis viam arripiant, ægrè ferût onera, & timendum est de illis, ne oneri succumbant. Ad hæc etiam ait Diu. Ambrosius: *Ei autem qui post decursæ iuuentutis annos iugum tulerit, non est statim perfectum bonum; stimulant enim eum peccata sua, exagitat conscientiam consuetudo peccandi, & vsus erroris instabilem facit. Luctandum est huiusmodi viro, vt abolefaciat inueterata; atque diurna. Huic in periculo res est, illi in bono.* Itaque res oneris, grauia, & difficilia virtutum periculosa sunt serò venientibus ad Dei veniam; bona, & vtilia illis, qui à primo mane fuerunt conducti. — Ambr.

§. XVIII.

Præstantissimum meritorum argumentum est, quòd voluptatum ardores superaueris.

PRæstantissimo argumento sua merita extollunt ij operarij, dicentes: *Portauimus pondus diei, & æstus*: quis enim sub libidinum, voluptatumque æstu non fatigatur? Quis ad Ethnæos carnis ardores non contremiscat? Cui sub hac fornace vel legum vincula non laxentur? Hos tamen ignes sustinuere inuicti boni operarij, dum primum ætatis florem in vinea Dei consumunt; nec dubitari potest, eum in illis laborem fuisse magni, & præstantissimi triumphi. Notus est Eliæ triumphus, de quo 4. Reg. 2. ait: *Ecce currus igneus, & equi ignei, & ascendit Elias, &c.* Nulli Imperatorum datus fuit similis currus ad triumphum; nullus Sanctorum visus est tali pompa ferri in cœlum; qualia fuerunt Eliæ merita, propter quæ fulgentissimum ascendit currum? Cantatissima fuit semper in Elia castitas virginea, quam à primis annis coluit, & ob quam inaudito donatus fuit triumpho. Ait Diu. Ambrosius, serm. 2. de Elisæo: *Elias magister Elisæi nonne Angelis ducentibus raptus ad cælum est, & quadrigæ igneæ impositus, quasi in quodam triumpho victor ascendit? Victor enim extiterat non gentium barbararum, sed secularium voluptatum.* Vbi voluptates domantur, vbi lasciuientis carnis æstus comprimuntur, nullus non debetur triumphus; meritò totus splendescens currus aptatur? Cui magis vnquam debitus triumphus, & laus, & prædicatio, quàm florenti ætati dematrici voluptatum? Commendaturus Iosephi merita Iacob pater, ait, Genes. 49. *Filius accrescens Ioseph, filius accrescens, decorus aspectu: filiæ discurrerunt super murum, sed exasperauerunt eum, &c.* ... crescentia eius merita stupet, & nil prius meminit, quam eius pulchritudinem, & apud fœminas gratiam. Quantum hoc ad Iosephi meritum? Quantùm hoc in sanctissimi viri commendationem est, quod pulcher — 4. Re. 2. — Ambr. — Gen. 49

sit aspectu? quòd fœminis placuerit? Hoc in laudem Paridis assumat Homerus; at in laudem sanctissimi, commendatissimique Iosephi, cur in primis assumi debet? Sanè Iosephi pulchritudo fuit pręcipua materies, & causa certaminum eius; imò clarissima omnium victoria inde venit, quòd iuuenis, & pulcher, à lasciuientis carnis ardoribus inter ipsas lasciuiæ tædas inuictus maneret. Ideoque immediatè ad eius crescentia merita, eius inuicta pulchritudo celebrari debuit. Ab hoc placito stat Rupertus, lib 9. in Genesim, cap. 36. *Nisi filiæ vagæ, ac petulantes discurrentes super murum, iniecissent oculos in eum, dixissentque, Dormi mecum, non adeò memoriæ traditum esset, eum aspectu fuisse decorum. Nunc autem quia decor aspectus eius, causa certaminis, & vinculorum, magnaque fuit victoriæ occasio, dignè prædicatur filius fuisse decorus aspectu.* Nil priús ad hominis meritorum commendationem assumi debet, quam victoriæ de lasciuia occasio: hæc est victoria magna; non sic fratrũ inuidia, non sic ferrum Iosephi merita extulerunt, vt illum extulit pulchritudo victrix lasciuientium flammarum, ex qua dignissimè debuit prædicari. Maximè equidem inter hominis commendationes, merita adauget laus castitatis. Ipsius Iosephi fratres vnà cum iuniori Beniamino venientes, excepti sunt ab ipso Aegypti Prorege, & ad conuiuium magna cum lætitia vocati. Genesis. 43. mensis assident vnanimiter omnes. *Et mirabantur nimis sumptis partibus, quas ab eo acceperant, maiorque pars venit Beniamin, ita vt quinque partibus excederet.* Iunior frater erat Beniamin, & iuniori iubetur dari in conuiuio pars quintuplicitèr maior. Cur tantus excessus in parte Beniamini? Quid iuueniles eius anni præseferebant, quòd adeò multiplicatas merebatur accipere Proregis gratias? In Beniamino merita Pauli notabantur condecorat, & certaminibus pro castitate tutanda, & victorijs in illa virtute reportatis, quibus se multipliciter super alios cœlestis vineę operarios exaltauit. Notabat D. Ambros. lib. de Ioseph, cap. 10. *Ideo in conuiuio pars Pauli quintupliciter maior effecta est, quòd haberet superioribus anteferri, non solum mentis prudentia, sed etiã militia corporis, & gratia castitatis.* Qui iuuenis castitati militauit, & ardentes repulit libidinum flammas, quem non excedat in triumphis? Quales glorias sibi non acquirat super omnes multiplicatas? Ad hęc loquitur etiam D. Paulin. epist. 4. aliàs datus: *Redditurus est Dominus Paulo, & eius beata virginitati de innumeris huius boni fructibus vberes gratias, & innumerabiles coronas, quia hoc consilium præcepto adijciens, de suo supererogauit.* Expende illud, innumerabiles coronas reddendas Paulinæ virginitati; id enim est certamen pro castitate initum, vt minimè vna corona gaudeat, sed ad innumeras aspiret reportandas.

Rupert. — Gen. 43 — Ambr. — Paulin.

§. XIX.

Qui externis laboribus multùm impendit, alios sibi minores, & inferiores putare solet.

NOn prætereo istorum operariorum querelam aduersus Dominum vineę, qua inquiunt: *Ij nouissimè nobiscum vna hora fecerũt, & pares illos nobis fecisti, qui portauimus pondus diei, & æstus.* Querela sanè propria, & naturalissima in ijs, qui portant pondus diei, hoc est, qui multum temporis externis laboribus tribuunt, in illisque se aspiciunt. Quando ij non queruli? Quan-

Quando cæteros omnes non sibi inferiores putant? Exemplum sit illa deuotissima Christi hospes, Luc. 10. de qua dicitur: *Martha autem satagebat circa frequens ministerium. Quæ stetit, & ait: Domine, non est tibi curæ, quòd soror mea reliquit me solam ministrare?* Sæpè de Martha sermo fit in Euangelio, & numquam dicitur questam fuisse de sorore, nisi in præsenti; cur modò magis queritur? cur modò ipsum Iesum Magistrum in causam vocat? Numquam crediderim deuotam fœminam magis traditam externis laboribus; sanè modo satagebat circa frequēs ministerium, in multis se occupatam cernebat, nec mirandum, quòd à qua tot labores cernebantur externi, simul aduersus sororem querela existeret, & in illam quòd minus laboret, causa dicatur. Diu. Thomas in Caten. ex Augustino inquit: *Ecce quod Maria audiebat, Verbum caro factum est. Ecce cui Martha ministrabat, laborabat ista, vacabat illa; verumtamen Martha laborās multum, in illa occupatione, & negotiō ministrandi interpellauit Dominum, & de sorore conquesta est.* Dum multùm externis laboribus impendebat, in ea statim præsumptione fuit, quòd sibi inferiorem sororem putaret, & simul sororem, & magistrum vocaret in causam. Vtinam non ad externos labores sic aspiceret, sed animum internum, sed intima cordis sui penetralia magis lustraret, fallar, si cui se se præferre fuerit ausa. Propone tibi ob oculos colloquium, inter Iesum, & Petrum, de quo Ioannes, cap. 21. vbi sic: *Dixit Iesus Simoni Petro: Simon Ioannis, diligis me plus his?* Dicit ei: *Etiam Domine, tu scis quia amo te.* Non aliter dicis, quia amo te plus his; & quidem de hoc signanter interrogabatur à Domino, vt si amaret simpliciter, sed si amaret plus cæteris condiscipulis. Cur, Petre, non respondes ad hæc? Cur non intrepide asseris, amo te plus omnibus? Nonne aliquando dicebas, Matth. 26. *Etiam si omnes scandalizati fuerint in te, ego numquam scandalizabor?* Quibus ittinc te præferebas, cur modò te præferre non audes? Didicerat iam Petrus, non ad exteriora aspicere, sed interna sui cordis lustrare; ex quo hoc commodo accepit, quòd suos affectus testetur, de aliorū comparatione prorsus taceat. Diu. Augustinus, serm. 24. de Sanctis, inquit: *Reuocabat ergo oculos suos ad cor suum Petrus, quando interrogabatur à Domino, & fidens respondebat, quod sibi videbatur. Non ausus est tamen dicere, quod Dominus interrogauerat. De alijs discipulis ille non potuit dicere, nisi amo te, non ausus est dicere, plus his, suffici et ei testimonium perhibere cordi suo, non debuit esse iudex cordis alieni.* Qui circa cordis intima versantur oculi, hanc ebibunt modestiam, quòd nesciant quid inferius videre in alijs. Parùm interna lustrat, multùm credit externis, qui sibi in aliquo inferiores inuenit cæteros fratres.

Matth. 20. At ille respondens vni eorum, dixit: Amice, non facio tibi iniuriam; nonne ex denario conuenisti mecum? Tolle quod tuum est, & vade.

Luc. 10. D. Tho. Ioan. 21. Mat. 16 August.

§. XX.

In futura vita id solum inueniemus, quod nostrum fuerit, bonorum operum pretio comparatum.

CVm præsentis vitæ labor finitur, nemo speret aliud inuenire, quam id, quod suum fuerit, quod bonorum fuerit pretio comparatum; hæc est enim pro omnibus hominibus tunc sententia, nimirum, *Tolle, quod tuum est.* Non ibi recipies, nisi quod tuum sit, nō ibis nisi in tua. Magnus Abraham dum defunctæ vxori parat sepulchrum, speluncam duplicem emere curat: ait enim Genes. 23. *Det mihi speluncam duplicem, quam habet in extrema parte agri sui: pecunia digna tradat eam mihi coram vobis in possessionem sepulchri.* Nullibi legitur Abraham emisse terram, nisi in possessionem sepulchri, quando curabat sepelire vxorē suam: nec vllis precibus adducitur, vt sepulturæ terram accipiat, antequam illam numerata emat pecunia. Et cur, qui viuenti nullam emit terram, tam anxiè curat illam emere defunctæ? Agebatur sanè magnus pater illo Dei spiritu, quo docemur viuentes posse consistere aliquandiu de aliorum solis beneficijs; at morientes non posse ire nisi in sua. Ait D. Basil. hom. in Psal. 14. *Incola fuit Abraham, qui nec terræ quidem vestigium proprie possedit; sed vbi opus ei sepulchro fuit, id argento mercatus est. Ex quo sanè scriptura demonstrat, quemadmodū in carne viuentes incolam esse oporteat, migrantemque ex hac vita in locis proprijs requiescere.* Expende, quæ loca expectent migrantem ex hac vita, nimirùm *loca propria*: nō ampliùs emendicare licet beneficia, non ampliùs valent preces; vbi ex hac vita exieris, ad sola illa ibis, quæ tua fuerint, quæ proprijs laboribus empta tibi venerint. De Diu. Stephano iam iam in cœlum migraturo ait textus, Actor. 7. *Lapidabant Stephanum inuocantem, & dicentem: Domine Iesu, suscipe spiritum meum. Positis autem genib. clamauit voce magna, dicens: Domine, ne statuas illis hoc peccatum.* Dum persecutorum negotia agit, genua flectit, orationem supplex fundit; dum pro se loquebatur, stans loquitur, & ait: *Suscipe spiritum meū.* Dimissis iis ageret, si etiam pro se non staret, sed genu flecteret, & diceret: Domine omnium, suscipe spiritum hunc tuum: sic enim Dauid aliquando precabatur: *Saluum me fac, tuus sum ego*: nihil in se suū agnoscebat, sed sic totum Dei esse putabat. Cur nō simili spiritu orat Stephanus inquiens, accipe hunc spiritum tuum? Cur in illo articulo maluit spiritum suum agnoscere, & prædicare, quàm Dei? Sanè iam tunc à vita migrabat, iam futuro sæculo erat vicinus, in quo quis abit in sua, & cum suis agit, non aliena spectans, sed sua, & debita sibi vt propria exigens, non genu flectens, sed stans clamat. *Suscipe spiritum meum.* Id quod meditabatur D. August. serm. 93. inquiēs: *Intus clamabat, Domine Iesu, accipe spiritum meum, & hoc stans. Exigebat enim debitum, quando dicebat, Domine Iesu, accipe spiritum meum.* Non beneficia, aut gratiam sperat in futuro examine, sed pro sibi debitis clamat, & ideò non genu flectit, quasi accepturus gratiam ibi, nec impetraturus fauorem; sed stat, quasi ad sua, & propria ingressurus, nihilque in ore sumit, quod suum non dicat. Nō enim alia ibi, sed sua obueniūt cuique. Pro quo aiebat Paulus 2. ad Timoth. 4. *Cursum consummaui, fidem seruaui, in reliquo reposita est mibi corona iustitiæ,*

Gen. 23. Basil. Act. 7. August. 2. Ti. 4.

ria, quam reddet mihi Dominus iustus index. Ibi Anselm. *Quam non dabit, sed reddet mihi quasi debitam*. Non ibi spectanda sunt dona, sed debita: vbi enim cursum consummaueris, non de alienis fauoribus, sed de tuis viues. Vnde idem Paulus. 2. ad Timoth. 1. *Scio, cui credidi, & certus sum, quia potens est Deus depositum meum seruare in illū diē*. Quale depositum? Diu. Thom. ait, *opera mea*. Et cur Paulus sic æstimat, quod opera sua apud Deum sint deposita in iudicij diem? Nōne melius peteret, & æstimaret, quod Dei gratia pro tunc parata esset? Scit sapientissimus gentium Doctor, tunc non licere homini abire, nisi in sua; vnde nihil sic æstimat, quam quod opera sua ex Dei gratia peracta permaneant pro illo die custodita in thesauris diuinis.

2. Ti. 1.

D. Tho.

§. XXI.

In solis cœlestibus est homo quasi in suis, quasi in proprijs; in alijs quasi in alienis.

VBi merces gloriæ datur benè operanti, simul dicitur illi: *Tolle, quod tuum est*; in sua enim, sibique præparata ingreditur quisque hominum, quando ingreditur in cœlestem gloriam, quam dum non tenet, in alienis est. Sic Matt. 25. iustis hominibus ait Dominus: *Venite benedicti Patris mei, possidete paratum vobis regnum à constitutione mundi*. Vbi autem ad impios loquitur, ait: *Discedite à me maledicti in ignem æternum, qui paratus est diabolo, & Angelis eius*. Cælestia homini præparata dicuntur, æternus ignis non homini, sed diabolo paratus est, ne putet homo habere aliquid suum præter regnum cœleste. Sed vt benedictis parata sunt cœlestia à constitutione mundi, cur & simili phrasi nō dicitur maledictis ignis paratus æternus? Sanè quantumuis maledicti, tamē homines sunt; & homini solùm est proprium cœlum, præter quod cætera maximè sunt illi aliena. Ait enim D. Irennæus, lib. 3. capit. 35. *Non homini principaliter praeparatus est æternus ignis, sed ei, qui seduxit, & offendere fecit hominem*. Datur homini, quod suum est, quod illi paratum fuit ab origine, nempè cœleste regnum; ignis æternus non est res hominis, sed quàm longe ab homine aliena. Quò respiciens Sapiens, Prouerb. 5 monebat: *Ne des alienis honorem tuum, nec annos tuos crudeli*. Et quidem quidquid cœlo acquirendo nō datur, alienis datur; in alienis es, crudelissimis traditus tyrānis, quoties a cœlesti domo, a Deo habendo deflectis. Ad hæc eleganter Chrysostom homil. 15. in Matth. *Quæ est ergo insipientia, vt contentus sis super terram, id est, in alienis seruire diabolo, cùm possis in cœlis, id est, in proprijs regnare cum Christo?* Habes propria tua, ad quę cas, in quibus cum Christo regnes; caue, propria perdas, & in alienis versatus miserè pereas. Extra Dei domum quidquid est & alienum, & extraneum tibi est, in sola Dei domo habes omnia tua, & quæcumque ibi sunt, tibi reputa propria. De regno Salomonis ait. 3. Reg. 4. *Habitabatque Iuda, & Israel absque timore vllo, vnusquisq; sub vite sua, & sub ficu sua, à Dan vsq; ad Bersabee cunctis diebus Salomonis*. Hoc de terreno Salomone in figuram veri Salomonis crediderim dictū; quando enim ad clarissimos dies immortalis Salomonis ascendemus, tunc sub ficu sua, & sub vite sua stabit homo securus; quidquid ibi erit, suum erit. Ait Origen. homil. 15. in Iosue; *Tunc tibi dabitur requies, vt requiescas sub vite tua, qui*

Mat. 25.

Irenæus

Chrysost.

3. Re. 4.

Origen.

est Christus Iesus, & sub ficu tua, qui est Spiritus sanctus. Quid non putabit homo in cœlestibus suum, quãdo & Dei Filium, & Spiritum sanctum accipiet in sua? Fœlix possessio, in qua Iesus vitis est, in qua Spiritus sanctus est ficus. Hæc sola possessio putatur propria hominis, quidquid extra hanc inuenitur, non reputat homo suum; de vno Iuda audio, quòd dum descendit in infernum, dicatur descendisse in locum suum. Sic Actor. 1. *Præuaricatus est Iudas, vt abiret in locum suum.* Quomodo terra horroris, & vastæ solitudinis dici potest locus proprius Iudæ? An sic hominem exuerat, sic diabolum induerat, vt inde diaboli propria, ipse solus acciperet in sua? Ait Ioan. capit. 6. *Nonne ego vos duodecim elegi, & vnus ex vobis diabolus est?* Diabolus sit, necessum est, qui suum aliquid putat extra cœlum; qui autem penitùs diabolus non est, dolet se in alienis esse, dum non est inter cœlestes ciues. Vndè monebat Ecclesiast. cap. 7. *Noli esse stultus, ne moriaris in tempore non tuo*, quasi hæc sit prima peccatorum pœna, quòd in alienis sint, quòd nihil suum, nec tempus ipsum videant. Longè aliter iustus, qui in paradiso Dei plãtatus est, de illo Psal. 1. *Erit tanquã lignum, quod plantatum est secus decursus aquarum, quod fructum suum dabit in tempore suo.* Et quale est tẽpus suum? Tempus futuræ fœlicitatis, tempus gloriæ. De quo Eusebius in Caten. Lyppom. ait: *Illius tempus sæculum futurum est, quoniã præsentis non domesticus est, sed alienus.* Nihil non alienum tibi est extra cœlũ, cœlestia omnia tua sunt, vt dicat Psalm. 149. *Exultabunt sancti in gloria, lætabuntur in cubilibus suis.* Vbi D. Augustin. serm. 100. de temp. ait: *Tunc resurgent corpora sepultorum, tunc exultabunt sancti in gloria, tunc in suis cubilibus lætabuntur.* Nec res lætitiæ potest in alienis placere. *Quomodo enim cantabimus in terra aliena?* Psalm. 119. At vbi glorioso sæculo appropinquauerimus, nihil alienum ibi inuenient iusti, sed lætabuntur in cubilibus suis. Id equidem tuum habes solùm, quod in cœlis spectas. Apud Lucam, cap. 16. sic cum terrenis hominibus argumentatur Dominus: *Etsi in alieno fideles non fuistis; quod vestrum est, quis dabit vobis?* Expende, quid vocet alienum, & quid nostrum vocet: alienum est, quidquid extra cœlum; quæcumque in cœlo sunt, ea sunt nostra. Theophil. ibi: *Nostra sunt diuitiæ cœlestes, & diuinæ, illic noster municipatus est, eo quòd homo ad imaginẽ Dei est conditus. Pecuniæ autem, & possessiones alienæ sunt, nil enim simile illi ex his. Diuinorum autem bonorum fruitio, & participatio Dei, nostra sunt.* Ecce, homo, vbi tua habeas; habes equidem tua in cœlis, quidquid cœleste est, quidquid diuinum, tuum est, & ipse Deus est tuus. Vndè monemur petere. Math. 6. *Panem nostrum quotidianum da nobis hodie;* dum enim supersubstantialia, & cœlestia petimus, nostra petimus. Vbi pulchrè Diu. Paschas. lib. 4. ait. *Quia puer natus est nobis, & filius datus est nobis; illum oremus, quasi thesaurum nostrum; oremus, vt cibum nostrũ; noster enim est, & ideò cum eo simul omnia nostra sunt. Propterea quod nostrum est, ante omnia, & super omnia requiramus, quatenus ille sit nobis panis, ille cibus, ille vita, pro cuius amore quæ mundi sunt omnia postponentes, quasi aliena deputemus.* Expue aliena extra cœlum, qui in cœlesti ciuitate habes tua reposita in annos plurimos.

Matth. 20.

[Margin notes: *Act. 1* — *Ioan. 6.* — *Eccl. 7.* — *Psal. 1.* — *Euseb.* — *August.* — *Ps. 119* — *Luc. 16.* — *Theop.* — *Mat. 6.* — *Pasch.*]

Matth. 20. Volo autem & huic nouissimo dare sicut tibi. Aut non licet mihi, quod volo facere? An oculus tuus nequá est, quia ego bonus sum? Sic erunt nouissimi primi, & primi nouissimi.

§. XXII.

Oculus, qui in aliorum defectus intendit, vix fieri potest, quòd nequitiam, & præsumptionem in vidente non parturiat.

NOn querimoniæ iniustæ verba succenset Dominus, nec linguam murmurantem, seseque de exanthlatis laboribus, ponderibusque portatis extollentem taxat. Tota Dei seueritas ad oculos dirigitur, oculumque nequitiæ accusat, & damnat, inquiens: *Oculus tuus nequam est.* Cur non magis lingua murmurans, & de laboribus præsumés damnatur? Cur hac omissa oculus arguitur? Meritò oculus solus arguitur, qui defectus videbat, qui eò intendebat, vt notaret; quid nimis paterfamilias præstaret. Raró enim, aut numquam non efficitur fons præsumptionis, & nequitiæ oculus ille, qui, quod alij minùs faciunt, amat prospicere. Accipite Luc. cap. 22. vbi proponit Dominum de proditore suo ante passionem verba facientem ad discipulos suos. Tunc sic: *Et ipsi cæperunt quærere inter se, quis esset ex eis, qui hoc facturus esset. Facta est autem & contentio inter eos,* *Luc.* 22 *quis eorum videretur esse maior.* Nota connexionem, quærebant Apostoli inter se proditorem, tanti mali signa inter se ipsos singuli speculantes; nec mora, statim & contentio oritur inter eos, quis eorũ videretur maior. Vndè hæc contentio maioritatis in tempore tãtæ consternationis fuit orta? Vnde, qui per triennium humilitatẽ, & dimissionem didicerant à Deo ipso, tam facilè rapiuntur modò spiritu elationis? Sanè vbi incepit quisque in alio notare signa proditionis, & defectionis à Magistro, & eò intendit oculum, vt ex his signis proditorem per singulos discurrens cognosceret, quasi necessum fuit ex aliorum defectibus notatis, eum ebibere spiritum elationis, quo se super alios superponeret. Vt sapienter, sic sanctè Diu. Thom. ex Theophilacto ait in Caten. *D. Tho.* *Cum inter se quærerent, quis esset Dominum traditurus, consequens erat ad inuicem sibi dicere: Tu proditurus es; & ex hoc coacti sunt dicere, ego potior, ego maior.* Vbi in singulis quærebant singuli signa defectus, signa proditionis, quasi necessariò coacti sunt in illum spiritum deuenire, quo se quisq; reputaret cæteris omnibus potiorem, & meliorem. Oculos custodi tuos, ne eò tendant, vt videant, quod alij faciunt minùs, nisi velis inaniter efferri, & gloriari super illos. Sanctissimus erat Elias, & in summis angustijs cõstitutus, dum fugiens Iezabelẽ iaceret in montis Oreb spelunca. Inter hæc requisitus à Deo respondit. 3. Reg. 19. *Dereliquerunt pactum Domini filij Israel: altaria tua destruxerunt, & Prophetas tuos occiderunt gladio, & derelictus sum ego solus.* Se vnicũ, & solum in Dei seruitio audet prædicare, nec vllũ sibi parẽ esse permittit. Quis in tãto viro, & tantarũ angustiarũ tempore tantã elationem, & præ- *3. Rē.* 19

Jum-

sumptionem crederet? Illam meritò carpunt Eucherius, Rabanus, & alij Patres plurimi; nos videamus vndè inter tot calamitates, inter tot angustias, inter tot rumores, quando redebat ipsum viuere, potuit elatio, & præsumptio subrepere Eliæ. Nec difficile est id inuenire, quando apparet Propheta eo intentus, vt Israelitarum notet, & prædicet sola crimina. Ecce ait, omnes derelinquunt Dei pactum, altaria destruunt, Prophetas occidunt: dum autem sic Israelitarum proponit, & expendit errores, ex hoc coactus est sese extollere, & se prædicare solum, & vnicum, nec parem admittere. Ad hæc D. Gregorius. 3. Moral. 18. inquit: *Dum in alio pensat malum, quod ipse non habet, in se negligit considerare, quod habet: sicque fit, vt dum ad aliena dijudicanda mens ducitur, proprij iudicij lumine priuetur, vt durius contra aliena superbiat.* Sub quacumque virtute floreas, quibuscumque meritis sis munitus, te proculdubio elatio prosternet, si oculus tuus pateat, vt aliorum errores videat. Quemcumque oculi cor ictum ad videndum proximi errorem, puta tibi appositam trabalem machinā, quæ te erigat, vt deijciat. Mat. 7. *Quid autem vides festucam in oculo fratris tui, trabem autem in oculo tuo non vides? Aut quomodo dicis fratri tuo sine, eyciam festucam de oculo tuo, & ecce trabs est in oculo tuo?* Scire cupis, quæ sit ista trabs, quæ sic vel in aera suspendit, vel deprimit aspicientium oculos? Sanè trabs hæc non est alia, quàm visio, & scrutatio festucarum, hoc est, defectuum, qui sunt in fratre tuo. Sic enim B. Doroth. doctr. 6. per oculi trabem intelligit iudiciū, quo intentus es, vt iudices, & ventiles vel minutissimos instar festucarū errores fratrum; à qua trabe quid aliud expectas, quàm vel subtolli, vel suspendi in aere? Ex quo sic monet Doroth. *Qui optant igitur saluari, numquam curiosi sunt circa minima proximorum delicta, sed circa sua semper occupantur.* Hæc ibi.

Gregor.

Matt. 7.

Doroth.

§. XXIII.

Non temporis, sed diligentiæ res est, quod primas in Dei muneribus feras.

NOn officit temporis tarditas, vbi diligentia suffragatur, quæ vel nouissimum tempus ad se redas primas de manu Dei potest præparare. Passim fiunt nouissimi primi, quando nouissimorum diligentia ea est, quæ nesciat tardare. Egregium exemplum proponit. Luc. cap. 23. in latrone cum Domino crucifixo: hic vt ascendit crucem, seseque iuxta Dei Filium vidit in stipite eleuatum, nō moratus est, sed ad illum pro regno clamat. Cui statim Iesus: *Hodiè mecū eris in paradiso.* Cur tam cita Dei venia in latronem venit? Pulchrè D. Ambros. ibi: *Citò igitur ignoscit Dominus, quia citò ille conuertitur.* In adeo sero tempore citissima potuit esse latronis conuersio, quia nihil moratus; sed vbi salutis authorem vidit, diligentissimè festinauit salutem postulare. Meritò ergo non moras passus est, sed primas redemptionis sortitur, qui vel in nouissimo tempore omnes conuersionis moras sciuit fugare. Vt enim homo velox est in Dei vocatione exequenda, sic Deus est velox in homine munerando, adeo vt nemo primus appareat in Dei muneribus, quàm qui velocissimus in respondendo eius vocationi apparuerit. Isaias cap. 9. *Primo tempore alleuiata est terra Zabulon, & Nephtalim, &c.* Si ordinem tribuum spectes, inuenies Nephtalim inter postremas, cur ergo

Ambr.

Isai. 9.

Nephta-

Nephtalimo, & Zabuloni in primis peccatorum leuamen offertur. Id insinuat singularis lectio Septuag. inquiens: *Hoc primum bibe, velociter fac regio Zabulon, terra Nephtalim.* Sanè vbi cœlestis doctrina ijs regionibus affulsit, statim ipsi crediderunt, velocissimæq; fuerunt in sugendo succo euangelico. Quid tardauit Petrus? Quid Ioannes? Quid Iacobus? Ad primã Christi vocem, relictis retibus, secuti sunt eum. Hinc omnia Christi primæ meruerunt. Pro quo D. Hier. ait: *Hoc primum bibe, velociter fac, quia terra Zabulon, & Nephtalim primæ Christi videre miracula, vt prima biberet fidei potionem, quæ prima viderat Dominum signa facientẽ. Et prima tempore reuelata esse dicuntur iniure peccatorum, quia crediderunt velociter, vt audientes: Venite, faciam vos piscatores hominum, statim, & patrem relinquerent, & nauiculam.* Non obfuit Zabuloni, & Nephtalimo postremus natiuitatis locus, quando cæteros vicerunt velocitate, vt sequerentur Dominum: in nouissimo natiuitatis tempore omnia prima inuenerunt apud Dominum. Habes homo, quo tempora postrema facias prima; habes, quo in nouissimos annos, quo in occasum vitæ trahas primitias auroræ: si velociter Deo vocanti respondeas, si vt Deum sequaris, omnes abrumpas moras. Ad hæc præclarè monebat D. Ambr. in Psal. 1. sic inquiens; *Bibe Christum, quia flumen est, cuius impetus lætificat ciuitatem Dei. Bibe Christum, quia pax est. Bibe Christum, quia flumina de ventre eius fluent aquæ viuæ. Bibe ergo citò, vt lux tibi effulgeat magna. Lux non quotidiana, non diei, nõ Solis non Lunæ, sed lux illa quæ vmbrã mortis excludat.* Quippe licet sub vmbra mortis sis, bibe citò Christum, velocem eius voluntatis executorem te vel tunc præbe, & omnes surgentis auroræ primitias ad te allicies.

Septuag.

Hieron.

Ambr.

CAPVT XX.

De decem mnis datis ad lucrum.

VERE nobilis homo id regnum affecta esset, quod longè esset à sensibus remotum; caduca hæc, & temporalia regna quis crederet affectanda ab eo, qui Deus est, & ex diuino origine verè nobilis? Hunc Regem norint carnales Iudæi; qui verè nobilis sit, & regnum habeat à sensib. remotum; ni velint perire in tanti regni, & Regis administratione. Huc præsens spectat parabola, proponens hominem nobilem proficiscentẽ in longinquam regionem, vt ibi regnum accipiat, & inde reuertatur, minutissimam exacturus à primis seruis de creditis pecunijs rationem. Ex longinqua, & remota regni ratione facilè ostenditur, qualia sunt paranda lucra tanto Domino, ea nimirum, quæ non in carnalibus consistant, sed ad animarũ profectum spectare possint. Fœlix lucrum, quod gratiam habebit apud nobilissimum Dominũ, à quo vel lucri cessatio iram trahit, damnationem extorquet.

Luc. 19. Homo quidã nobilis abijt in regionem longinquam accipere sibi regnum, & reuerti.

§. 1.

§. I.

Quo à sensibus remotiores res quæsieris, eo magis in te veram ostendis nobilitatem.

Verè nobilis dicitur, qui non in præsentibus, & proximis sensibilibus rebus suam constituit coronam, sed è longinquo, è rebus à sensu remotis illam petit. Numquam credam nobilitatem esse, sed vilem, & abiectam seruitutem, quæ præsenti temporalitati nititur. Ad Rom. 8. *Vanitati enim creatura subiecta est, non volens, sed propter eum, qui subijcit eam in spe. Quia & ipsa creatura liberabitur à seruitute corruptionis in libertatem gloriæ filiorum Dei.* Sanè & ipsa insensibilis creatura vilissimam, & abiectissimam seruitutem putat, quòd vanitatibus huius temporis rebus immergatur. In rebus enim præsentibus non ingenuitas, nec nobilitas, sed seruitus; sed captiuitas, sed abiectio inuenitur, quibus vel insensibilia polluantur. Ex quo monet hominem Chrysost. *Nec tu creatura efficiare deterior, nec tu præsentibus rebus acquiescas; non enim illas solum non amplecti oportet, sed ingemiscere ob retardationem nostræ ab hoc orbe profectionis.* Vanè se iactat de nobilitate, & ingenuitate, qui præsentibus amat incubare; puluere vilior est, & verme abiectior, quisquis à sensibilibus, & tēporaneis profectionem nō parat, quisquis ad longè posita nequit properare. Inde profectò vera elucet nobilitas animi, si despectis iis, ad ea, quæ altiora sunt, & à sensib. remotiora festinamus. Apud Luc. cap. 11. ait Dominus: *Regina Austri surget in iudicio cum viris generationis huius, & condemnabit illos, quia venit à finibus terræ audire sapientiam Salomonis.* Adulterinæ Iudæorum generationi opponitur ingenua, & regalis fœmina, quæ à finibus terræ veniens, Salomonis gloriam adeò mirabatur, vt diceret, 3. Reg. 10. *Beati viri tui, & beati serui tui, ij, qui stant coram te semper.* Sed valdè notandum, quòd vbi Abrahamides vocantur adulterini, & nothi, fœmina hæc prædicetur regalis, & ingenua, & iudicatura Iudæos, de qua nil maius dicitur, quàm quòd Salomonis gloriam intuita admirabatur, eiusq; seruos longis acclamationib. beabat. Quid hoc ostendit ingenuum? Quid regale? An regale est, præsentem gloriam stupere, & temporum seruituti inuidere? Absit; nō ideo hæc regia, & nobilis, & iudicatura asseritur, quia temporalis Salomonis præsentis gloriam admirabatur, sed quia ex hac præsenti Salomonis gloria, ad celsiorem, & remotiorem à sensibus Christi gloriam spectabat. Ait D. Paulin. epist. 1. *De Iudæis adulteris iudicandis, ipsius ore iudicis digna censetur, quia Christum in Salomone mirata, verum Reginæ cœlestis affectum in imagine mystica Ecclesiæ praeuidentis impleuerat.* Expende, quo impleuerat verum Reginæ cœlestis affectum, nimirùm quatenus non præsentis Salomonis gloriā stupebat, sed ex illa præsagus animus remotiorem aliam Christi veri Salomonis rimabatur. Meritò qui præsentibus glorijs inhærebant Iudæi, minimè nobiles, sed adulterini, & viles nothi prædicantur: illa verè regalis, & nobilis anima, quæ per præsentia, futura, & à sensibus remota spectabat. Hinc Paulus ad Hebr. cap. 11. Hebraicæ nobilitatis signa capit; ait enim: *Propter quod & ab uno orti sunt, & hoc emortuo, tamquam sydera cœli in multitudine, & sicut arena, quæ est ad oram maris, innumerabiles. Iuxta fidem defuncti sunt omnes isti, non acceptis repro-*

Rom. 8. Chrysost. Luc. 11. 3. Reg. 10. Paulin. Heb. 11.

repromissionibus, sed à longè eas aspicientes, & salutantes, & confitentes, quia peregrini, & hospites sunt super terram: qui enim hæc dicunt, significant se patriam inquirere. Duo genera hominum ponit, qui ab Abrahamo originem trahant, aliud syderibus cœli, aliud arenæ maris comparatur: illud illustre, & nobile, hoc abiectum, & vile, humi repens, & sub pendibus iacens. His duobus in syderibus, & arena notatis, statim subijcit: *Iuxta fidem defuncti sunt omnes isti, non acceptis repromissionibus, sed à longè eas aspicientes, &c.* Sed qui sunt omnes isti, qui sic dicuntur defuncti, non acceptis in terra repromissionibus, sed remotiora, & cœlestia spectantes? An ij sunt vniuersi filij Abrahæ, tàm qui syderum claritudine, quàm qui arenæ vilitate notãtur? Absit; imò hoc solius clarissimi, & nobilissimi hominis testimonium est, quòd non præsentibus terræ bonis hæreat, sed ad cœlestia illa, & à sensibus remotiora spectanda, & speranda pertranseat. Ait D. Anselm. *Quod autem subditur, iuxta fidem defuncti sunt omnes isti, non acceptis repromissionibus, de illis solummodo, qui stellis comparantur intelligendum est. Isti omnes non elongati à fide, sed iuxta eam persistentes defuncti sunt, non acceptis in terra repromissionibus, & ideò spectabant eas in cœlo. Credebãt enim, ipsas promissiones non esse factas de terrestribus, sed promissa sperabant de cœlestibus.* Non enim nobiles, & clarissimi, instar stellarum firmamenti animi sibi persuadebant coronas suas in præsentaneis ijs, & fugitiuis rebus fuisse positas; & ideò hinc egredientes, hoc maximè curabant, nimirùm ab hoc mundialium bonorum puluere, & affectũ, & manus, & pedes prorsùs excussos ostendere, quæ longè posita sunt cœlestia bona salutantes, & *Ansel.*

appetẽtes. Qui arena vilis est, & è puluere natus, vt vilis est, sic vilibus, & præsentibus est contentus, hoc gaudẽs, si humi liceat repere; qui stelliferis gaudet, clarissimisq. natalibus, veramque ingenuitatẽ, & nobilitatẽ in se monstrare prætendit, is non in terra, sed in altissimis, & æternis cœli thesauris bona sua posita cernit, & illic ea nititur comparare. Fallar nisi huc respexit Ecclesiast. cap. 10. fatus: *Væ tibi, terra, cuius Rex puer est, & cuius Principes manè comedũt Beata terra, cuius Rex nobilis est, & cuius Principes vescuntur in tempore suo.* Ecce tibi, Regi puero opponitur Rex nobilis, quasi puer Rex nobilis non sit. Et quomodo fieri potest, quòd Rex nobilis non sit? Expende signũ, quo crescit, vel petit omnis nobilitas in Principibus, nimirùm, *Cuius Principes manè comedunt*; hoc est, nihil sciunt spectare futurũ, sed toti pręsentaneis rebus se dedunt. Ita D. August. lib. 17. de ciuit. cap. 20. inquit: *Principes manè manducantes, id est, ante horam congruam, quia nõ expectant opportunam, quæ in futuro sæculo est, fælicitatem, festinanter beari huius sæculi fœlicitate cupientes.* Ecce tibi, Rex, & Princeps, qui nobilis non est, sed puer, sed seruus, & abiectus, nimirùm ille, qui festinat in præsenti beari, qui nescit expectare futura, nec longè à sensibus remota intuetur. In hoc nulla ingenuitas, nec nobilitas est, sed vilis, & abiecta seruitus. Quò adduco dicta tom. 3. lib. 14. cap. 1. §. 3. *Eccl. 10.* *August.*

§. II.

E mundialibus nobilibus aut rari, aut pauci in salutem abeunt.

SI aspicias ad cœlestium mandatorum vias, quibus itur in longè à sensibus remotissimam patriã, sanè non multi in eis nobiles apparẽt, vt ait Paul. 1. ad Corint. 1.

Sed

Sed ex nobilibus rarus est, qui eas vias terat, propter quod introducitur in præsenti quidam nobilis, in illam regionem vinctium proficiscens. Nobilis homo quidā dicitur, vtpote singularis; multitudinem enim nobilium mundialium cœlestis via non tenet, sed perditionis barathrum. Diabolus equidem, quos in perditionis via amat confirmare, nobiles facit. Sic Luc. 15 vbi accepit filium illum prodigum, substantiæ dissipatorem, meretricum amatorem, quid primò fecit de illo fecisse? Ait textus: *Misit illum in villam suam*, hoc est, illum villis, & oppidis præfecit, vt ne dominatus fibulis splendesceret inter nobiles mundiales, & sic difficiliùs à meretricum fæce desisteret, & à dissipatione substantiæ, & vix ad cœlestia posset renouari. Ibi ait

Beda. Beda: *In villam mitti, est substantia mundi alis potentia subiugari. De qua in alia parabola quidam spirituales pulas, ad quas inuitabatur; fastidiens dixit; villam emi, & necesse habeo exire, &c.* Ecce tibi diaboli astutia, quos sibi adhærere cupit, in quibus cœlestium fastidia amat generare, villis præficit, hoc est, dominatus mundialis potestate, & claros, & conspicuos facit. Alter villæ præficitur, vt securiùs à diabolo in scelerum fæce retineatur; alter, ex quo villam emit, cœlestia omnia fastidiens, nec diuinas epulas amat gustare. Vtinam hæc non tàm frequētia essent in nobilibus, & dominis mundialibus, qui de dominatus flexuris hoc solùm videntur capere, quòd cœlestium virtutum decora fugiant, & vitiorum

Luc. 15. fæces auidè rapiant. De illo nobili primogenito dicitur Luc. cap. 15. quòd audiēs in domo paterna symphoniam, & chorum, *indignabatur nolebat introire*. Et cur nobilis primogenitus dedignatur intrare, vbi chorus cantorum est? Vbi symphōnia ionat? Quid regalius, & nobilius, quam inter canētium choros versari? Hoc regni signum, & auspicium datur Sauli 1. Reg. 10. *Et hoc tibi signum, quòd elegit te Deus in Principem: obuiam habebis gregē Prophetarum descendentium de excelso, & ante eos psalterium, & tympanum, & tibiam, & citharam, ipsosque prophetantes. Et insiliet in te spiritus Domini, &c.* Inter canētium choros ebibit Saul primos spiritus, nobiles, & regales: cur ergo qui nobilis, imò regius primogenitus est, vbi symphonia, & chorus est, sic refugit intrare? Sanè erat ille chorus lætantium de abolitione vitiorum, qui chorus solis Dei Principibus placet: mundiales autem Principes non ad choros de tollendis vitijs, sed ad choros theatrales, in quibus meretricum vocibus fęces vitiorum bibūtur, & magis accenduntur voluptates. Pulchre Diu. Ambrosius fatur: *Chorū, & symphoniam ille audire non potest, hoc est non vlla theatralis incentiua lasciuia, sed plebis concordiam cōcinentis, de peccatore saluato dulcem lætitiæ suauitatem resultat.* Refugit quidem mundialis dominus choros, in quibus lætitia agitur de tollendis vitijs, ad his chores non ingreditur, & si cogatur ingredi, vel dormitat, vel non curat tales cantus percipere; non sic in theatralibus canticis, vbi accenditur lasciuia, ad hæc auidissimè curritur à nobilibus, stupendibus & vocem, & cantus, & saltus meretricum. Et quod vel rideas, vel lugeas, vidēbis ingentem nobilium partem eo stoliditatis deuenisse, vt ingenti substantiæ ruina emant ingredi ad theatralem saltatricem, vel cantatricem, vilissimam fœminam, ab stabulis eductam, & gratis à mille agassonibus subactam primò: Pro his sunt vigiliæ Principum mūdialium, apud quas dormiunt agasso- Ambr.

nes vilissimi: & qui pro illis vigilant Principes, ad omnia cœlestia æterno somno apparent sepulti.
Psal. 75 Ait Psalm. 75. *Ab increpatione tua, Deus, dormitauerunt omnes, qui ascẽderunt equos.* Mirabar, ad diuinos cantus dormitasse mundiales Principes, sed quod mirere magis, expende, quod non solum ad cantus, sed ad increpationem diuinam etiam dormitare dicuntur. Id quod
Ruffin. adstupens Ruffinus & ipse nobilis ait: *Sonat euangelica tuba, minatur iudicium, minatur æternales pœnas. Inter tanta tonitrua adhuc dormiũt superbi, adhuc vitam veterem nolũt damnare, neque in nouam vigilare. Quare hoc, nisi quia ascenderũt equos, id est extulerunt se in honoribus, in potestatibus, in incerto diuitiarũ? Tales sunt equi eorum, quibus tamquã in somnis in æternum feruntur supplicium.* Proh stultissimi equites, qui de nobilitatis & potestatis, & honorum, & diuitiarum titulis, hoc solum eliciunt, quod gregatim per vitiorum fæces in æternos cruciatus prosiliant!

Luc. 19. Vocatis autem decem seruis suis, dedit eis decem mnas, & ait ad illos: Negotiamini, dum venio. Ciues autem eius oderant eum, & miserũt legationem post illum, dicentes: Nolumus, hunc regnare super nos.

§. III.

Beneficia principalius in propinquiores egentes conferenda.

Nobilis hic homo, & ciues habebat, & seruos; cùm autem argentum partiri vult, seruos, hoc est, domesticos omnes vocat: nec vllum ciuem audis vocatum, qui mnam accipiat, cùm nullus seruus maneat sine accepta ex Domino mna. Vt hinc discant sæculi potentes, quorum & ventres, & manus præcipue impleãt, nimirùm domesticorum, & illorum, qui sunt propinquiores sibi. Ait Paulus. 1. ad
Timoth. 5. *Si quis autem suorum, maxime domesticorum curam nõ habet; fidem negauit, & est infideli deterior.* 1. Ti. 5.
Expende illud sæpiùs alibi à nobis repetitum, *maximè domesticorum*, à domesticis egentibus debet semper Christiana beneficentia incipere. Ait D. Ambrosius, lib. 1. offic. Ambr.
cap. 30. *Est etiam illa probanda liberalitas, vt proximos seminis tui non despicias, si egere cognoscas. Melius est enim vt ipse subuenias tuis quibus pudor est, ab alijs sumptum deposcere.* Non infirmior, sed potior est causa propinqui, & domestici pauperis in charitate Christiana. Quò propinquior tibi quis est, eò maximè ad eius indigentiam euola subleuandam. In Christi Domini genealogia audio multos peccatores egentes Dei gratia numerari. Ait enim Matth. cap. 1. *Iudas autẽ genuit Phares, & Zaram de Thamar:* & rursus ait: *Dauid autem Rex genuit Salomonem ex ea, quæ fuit Vriæ.* Insuper addit: *Ioatham genuit Achaz, &c.* Thamarem, & Bersabee, & Achab, & alios ibi audis magnis criminibus cõspurcatus, nec detrectat Matthæus has maculas in clarissima diuini Solis generatione annumerare. Et cur non Matt. 1.
magis

magis cauet Matthęus Dei ortum ab his maculis? Rationem reddit Diuus Ambrosius in. 2. Dauidis apolog. capit. 6. aiens: *Denique ea dispositione Bersabee, & Thamar inter auctores Dominici generis computantur; quarum altera adulterium fecit, altera commisit incestum. Ea dispositione & Achab, & Iechonias adnumerantur maioribus Christi, vt omnes homines redempturus, beneficium à suis maioribus inchoaret.* Hoc semper est Christianissimum, quòd in accipiendis beneficijs propinquiores egentes ferant primas. De hoc plura dixi tom. 1. lib. 1. cap. 8. §. 6. & lib. 4. cap. 5. §. 19. Et tom. 3. libr. 15. cap. 3. §. 9. & cap. 9. §. 17.

Ambr.

§. IV.

Regnis non tàm damnosa bella, quam pacifica prosperitas, diu prolongata.

VIx profectionem parat nobilis homo, vt regnum accipiat, & ecce tibi ciuium rebellio, ecce illorum clamor importunus: *Nolumus hunc regnare super nos.* Cur, Domine, non magis comprimis hos rebelles ciues? Cur non magis sollicitaris clamoribus his in regni initio? Sanè sapientissimus rerum moderator nouit regnantium vires, & potentiam nō sic infringi pugnis, & bellis aduersariorum, vt infringuntur prosperitate pacifica. Aiebat ipse Matth. cap. 18. *Necesse est, vt veniant scandala;* nec solùm putat scandala, & seditiones vtiles, sed necessarias, ne penitùs cœleste regnum in hominibus collabatur. Et quod regnum, vbi nec pugnæ, nec bella, sed pacifica prosperitas versabatur, nō fuit penitùs collapsum? Ad hæc D. Chrysostomus, hom. 60. in Matthæum fatur: *Quòd si vis, à primo statim homine id considera. Nam si cum breui tempore, nec die fortasse integra in paradiso delitiarū vixerit, ad tantum prauitatis deuenit, vt æqualitatem Dei falsa cogitatione sperauerit, & seductorem huius beneficij auctorem opinatus unum præceptum seruare non potuit; quid ille non fecisset, si longissima in tranquillitate illa tempora vixisset?* Vel breuis tranquillitas, & prosperitas totum humanum imperium quassauit; fortissimum Regum omniū & clarissimum prostrauit, deiecit, vt hinc discant homines, quid humanæ mentes à longa, & desidiosa prosperitate trahant; trahunt equidem eam desidiam, qua funditùs euertantur, vt firmiter nequeant stare. Legi imperia seruata, imò aucta inter hostiles incursus, hinc inde à contrarijs petita, dum in prælijs sudant, & per aduersos casus prosperitates liquant. At vbi pax vndique floret, nihil aduersum existit, numquam legi, nisi effœminatorum scaturigines, scelestorum turbas, & tandem miseras ruinas. Vt sapienter dicat D. Chrysologus, serm. 131. *Qui aduersa non senserat, prospera seruare nesciuit.* Romanū imperium in ferreis cruribus defigiabat Dan. cap. 2. Ait enim: *Tibia autem ferrea, pedum quadam pars erat ferrea, quadam autem fictilis. Videbas ita, donec abscissus est lapis de monte sine manibus, & percussit statuam in pedibus eius ferreis, & fictilibus, & comminuit eos.* Equidem dum imperium ferreum erat, dum non vacabat Romanis à ferro exui, omnia domabant, vniuersasque nationes redigebant sub tributo. Vbi autem licuit ferrum dimittere, & pacificos, prosperosque dies habuerunt, illicò & terrenæ voluptates emerserunt, & ex sufflati sunt, tamquam puluis, quē projicit ventus à facie terræ. Rem graphicè depingit, & plorat Saluianus, lib. 5. de prouident. vbi inquit: *Si quan-*

Mat. 18.

Chrysol.

Chrysol.

Dan. 2.

Salu. *Si quando Deus à se ipso exoratus pacificos nobis dies, prouentus uberes, diuitem bonis omnibus tranquillitatem, & abundantiam dederit supra vota crescentem: tanta secundarum rerum prosperitate corrumpimur, tanta morum insolentium prauitate vitiamur, vt Dei penitus obliuiscamur; & nostri, & cum omnem fructum datæ à Deo pacis in hoc consistere Apostolus dicat, vt quietam, & tranquillam vitam agamus, in omni pietate, & castitate: ad hoc tantum à Deo data quiete vtimur, vt in ebrietate, vt in luxuria, vt in flagitijs, vt in rapinis, vt in omni scelere, atque improbitate viuamus: quasi verò beneficium datæ pacis vocatio sit probrositatis, & ad hoc inducias tranquillitatis, Deo dante capiamus, vt licentius, atque securius peccemus. Et miramur post omnia ista, si ruinã rerum suarum passi sunt, qui tanto antè mentibus corruerunt?* Numquam non longa tranquillitas & effœminatos parit, & ruinas trahit imperijs. Vndè sapientes Reges tunc maximè sibi cauere debent, cum pace, & tranquillitate florent. De Babylonio Rege Nabuchodonosor dicitur, Iudith. 2. *Factum est verbum in domo Nabuchodonosor Regis Assyriorum, vt defenderet se.* Et sanè nullum tunc experiebatur hostem; nullum aduersarium videbat, sed placidissima pace fruebatur; & nihilominus hoc intonat in domo eius verbum, vt defenderet se: numquam enim maior cura debet esse Regibus se defendendi, quàm vbi vndique floret tranquillitas. Quod curabat Theodoricus ille cautissimus Rex Italiæ, in cuius panegyrico ait D. Ennodius: *Vrbis omne pomerium simulachro congressionis atteritur, agris figuram certaminis; ne cum periculo vera nascantur.* Dum pax diuturna bella tollebat, non tollebat bellorum meditamenta; ad bellorum formam comparabantur ludi vniuersi; nihil nisi puluereum, & bellicum etiam in pace placebat, ne vera bella è pace periculosè nascerentur. Illa sola pax vera, & minimè periculosa, quæ non torpet otio, sed bellicis machinis parandis, munitionibus instruendis, militibus exercendis operam impendit. Vide tom. 1. libro. 5. cap. 4. §. 6. & tom. 2. lib 6. cap. 6 §. 38. & tom. 3. lib. 14. cap. 15. §. 19.

(margin: Iud. 2.; Ennod.)

Luc. cap. 19. Et factum est, vt rediret, accepto regno, & iussit vocare seruos quibus dedit pecuniam, vt sciret, quantum quisque negotiatus esset.

§. V.

Vt in prosperitate modestia, sic in calamitate animositas magis plauditur.

COmpone antecedentia verba cum præcedentibus; ibi enim dicitur, quòd abeuntem prosequebantur rebellium ciuium legati, qui clamarent: *Nolumus hunc regnare super nos.* Equidem inter hos clamores, atque inter rebellium, impugnantiumvè turmas, accepto regno, apparet ipse conspicuus, conuocat seruos, rationes exigit. Cur non magis latêt, cur non magis cauet calamitoso propter rebelles tẽpore? Sanè ad laudabilem quemque hominẽ magis pertinet animositas in calamitoso tempore, vt tẽpore prosperitatis pertinet modestia.

magis cauet Matthęus Dei ortum ab his maculis? Rationem reddit Diuus Ambrosius in. 2. Dauidis apolog. capit. 6. aiens: *Denique ea dispositione Bersabee, & Thamar inter auctores Dominici generis computantur; quarum altera adulterium fecit, altera commisit incestum. Ea dispositione & Achab, & Iechonias adnumerantur maioribus Christi, vt omnes homines redempturus, beneficium à suis maioribus inchoaret.* Hoc semper est Christianissimum, quòd in accipiendis beneficijs propinquiores egentes ferant primas. De hoc plura dixi tom. 1. lib. 1. cap. 8. §. 6. & lib. 4. cap. 5. §. 19. Et tom. 3. libr. 15. cap. 3. §. 9. & cap. 9. §. 17.

Ambr.

§. IV.

Regnis non tàm damnosa bella, quàm pacifica prosperitas, diu prolongata.

Vix profectionem parat nobilis homo, vt regnum accipiat, & ecce tibi ciuium rebellio, ecce illorum clamor importunus: *Nolumus hunc regnare super nos.* Cur, Domine, non magis comprimis hos rebelles ciues? Cur non magis sollicitaris clamoribus his in regni initio? Sanè sapientissimus rerum moderator nouit regnantium vires, & potentiam nō sic infringi pugnis, & bellis aduersariorum, vt infringuntur prosperitate pacifica. Aiebat ipse Matth. cap. 18. *Necesse est, vt veniant scandala;* nec solùm putat scandala, & seditiones vtiles, sed necessarias, ne penitùs cœleste regnum in hominibus collabatur. Et quod regnum, vbi nec pugnæ, nec bella, sed pacifica prosperitas versabatur, nō fuit penitùs collapsum? Ad hæc D. Chrysostomus, hom. 60. in Matthæum fatur: *Quòd si vis, à primo statim homine id considera.*

Mat. 18.

Chrysol.

Nam si cum breui tempore, nec die fortasse integra in paradiso delitiarū vixerit, ad tantum prauitatis deuenit, vt æqualitatem Dei falsa cogitatione sperauerit, & seductorem huius beneficij auctorem opinatus unum præceptum seruare non potuit; quid ille non fecisset, si longissima in tranquillitate illa tempora vixisset? Vel breuis tranquillitas, & prosperitas totum humanum imperium quasi fauit; fortissimum Regum omniū & clarissimum prostrauit, deiecit, vt hinc discant homines, quid humanæ mentes à longa, & desidiosa prosperitate trahant; trahunt equidem eam desidiam, qua funditùs euertantur, vt firmiter nequeant stare. Legi imperia seruata, imò aucta inter hostiles incursus, hinc inde à contrarijs petita, dum in prælijs sudant, & per aduersos casus prosperitates liquant. Ast vbi pax vndique floret, nihil aduersum existit, numquam legi, nisi effœminatorum scaturigines, scelestorum turbas, & tandem miseras ruinas. Vt sapienter dicat D. Chrysologus, serm. 131. *Qui aduersa non senserat, prospera seruare nescinit.* Romanū imperium in ferreis cruribus designabat Dan. cap. 2. Ait enim: *Tibiæ autem ferreæ, pedum quædam pars erat ferrea, quædam autem fictilis. Videbas ita, donec abscissus est lapis de monte sine manibus, & percussit statuam in pedibus eius ferreis, & fictilibus, & comminuit eos.* Equidem dum imperium ferreum erat, dum non vacabat Romanis à ferro exui, omnia domabant, vniuersasque nationes redigebant sub tributo. Vbi autem licuit ferrum dimittere, & pacificos, prosperosque dies habuerunt, illicò & terrenæ voluptates emerserunt, & ex sufflati sunt, tamquam puluis, quē proijcit ventus à facie terræ. Rem graphicè depingit, & plorat Saluianus, lib. 5. de prouident. vbi inquit: *Si quam-*

Chrysol.

Dan. 2.

Salu. *Si quando Deus a se ipso exoratus pacificos nobis dies, prouentus vberes, diuitem bonis omnibus tranquillitatem, & abundantiam dederit supra vota crescentem: tanta secundarum rerum prosperitate corrumpimur, tanta morum insolentium prauitate vitiamur, vt Dei penitus obliuiscamur; & nostri, & cum omnem fructum datæ à Deo pacis in hoc consistere Apostolus dicat, vt quietam, & tranquillam vitam agamus, in omni pietate, & castitate: ad hoc tantum à Deo data quiete vtimur, vt in ebrietate, vt in luxuria, vt in flagitijs, vt in rapinis, vt in omni scelere, atque improbitate viuamus: quasi verò beneficium datæ pacis vocatio sit probrositatis, & ad hoc inducias tranquillitatis, Deo dante capiamus, vt licentius, atque securius peccemus. Et miramur post omnia ista, si ruinã rerum suarum passi sunt, qui tanto antè mentibus corruerunt?* Numquam non longa tranquillitas & effœminatos parit, & ruinas trahit imperijs. Vndè sapientes Reges tunc maximè sibi cauere debent, cùm pace, & tranquillitate florent. De Babylonio Rege Nabuchodonosor dicitur, Iudith. 2. *Factum est verbum in domo Nabuchodonosor Regis Assyriorum, vt defenderet se.* Et sanè nullum tunc experiebatur hostem, nullum aduersarium videbat, sed placidissima pace fruebatur; & nihilominus hoc intonat in domo eius verbum, vt defenderet se: numquam enim maior cura debet esse Regibus se defendendi, quàm vbi vndique floret tranquillitas. Quod curabat Theodoricus ille cautissimus Rex Italiæ, in cuius panegyrico ait D. Ennodius: *Vrbis omne pomerium simulachro congressionis atteritur, agris figuram certaminis, ne cum periculo vera nascantur.* Dum pax diurna bella tollebat, non tollebat bellorum meditamenta; ad bellorum formam comparabantur ludi vniuersi; nihil nisi puluereum, & bellicum etiam in pace placebat, ne vera bella è pace periculosè nascerentur. Illa sola pax vera, & minimè periculosa, quæ non torpet otio, sed bellicis machinis parandis, munitionibus instruendis, militibus exercendis operam impendit. Vide tom. 1. libro. 5. cap. 4. §. 6. & tom. 2. lib 6. cap. 6 §. 38. & tom. 3. lib. 14. cap. 15. §. 19.

(Margin: Iud. 2. — Ennod.)

Luc. cap. 19. Et factum est, vt rediret, accepto regno, & iussit vocare seruos quibus dedit pecuniam, vt sciret, quantum quisque negotiatus esset.

§. V.

Vt in prosperitate modestia, sic in calamitate animositas magis plauditur.

COmpone antecedentia verba cum præcedentibus; ibi enim dicitur, quòd abeuntem prosequebantur rebellium ciuium legati, qui clamarent: *Nolumus hunc regnare super nos.* Equidem inter hos clamores, atque inter rebellium, impugnantiumvè turmas, accepto regno, apparet ipse conspicuus, conuocat seruos, rationes exigit. Cur non magis latet, cur non magis cauet calamitoso propter rebelles tẽpore? Sanè ad laudabilem quemque hominẽ magis pertinet animositas in calamitoso tempore, vt tẽpore prosperitatis pertinet modestia.

Mirantes Apostoli Iesum ascendentem in cœlum, audiunt Angelicas voces, quę dicebant, Actor. 1. *Hic Iesus, qui assumptus est à vobis in cœlum sic veniet quemadmodum vidistis eum euntem in cælum*. Semel venerat Iesus in mundum, natus ex virgine, puer, pauper, & humimilis, mundiales omnes glorias despiciens, & habens suspectas, imò & dissimulans, & abscondens glorias cœlestes. Modo iterùm venturus asseritur, & qualiter veniet? Sic veniet, quemadmodum vidistis eum euntem in cœlum, vt gloriosus, & conspicuus ascendit, sic gloriosus, & conspicuus veniet. Et cur, qui primò humilis, & absconditus venit, secundò gloriosus, & manifestus veniet? Hanc diuersitatem non ipse fecit; sed diuersa tempora fecerunt: in primo aduētu omnia mundialia pace florebant, vbique visebatur pacifica prosperitas: in secundo aduentu, nihil pacificum, nihil prosperum, vndique exurgent prælia, & seditiones, & terræmotus, & fames, & pestilentiæ. Vt ergo inter prospera venientem decuit modestia, sic inter seditiones, & calamitates venientem animositas decebit: Ait Galfridus apud Tilmannum in allegorijs super caput 21 Lucæ: *Nec modò aduentus eius posterior à priore longè alius erit, sed ipsa eius qualitas valdè dissimilis; siquidē turbulentissimo sæculi tempore veniet eius reparare statum, cuius pacatissimo tempore, venit prædicare contemptum. Occultum sese præbuit in sæculi gloria, sed manifestabitur in ruina. Væ, qui apparere in prosperis, latere cupiunt in aduersis, nec caput dimittunt inter prospera humiles, nec leuāt inter aduersa securi*. Manifestatio, & animositas splendet inter aduersa, & calamitosa, inter prospera autem magis latibulum decet. Fœlix es, qui scis latere, & cauere prospera sæculi, & simul scis tete ostendere in aduersis. De se aiebat Paulus; ad Galatas, cap. 6. *Mihi absit gloriari, nisi in cruce Domini*. Omnis gloriatio in hoc sæculo suspecta est viris sanctis; nihilque magis cauere solent prudentes viri, quàm sæculares gloriationes; quod sciebat Paulus, vbi ait: *Mibi absit gloriari*: & cùm hoc ita sit, vbi ad crucem ventūm est, vbi sese inter cruces considerat, tunc minimè gloriari refugit; imo tunc clamat, Mihi absit gloriari, nisi in cruce Domini, quasi inter cruces libenter admittat gloriationem. Et quidem id sapientissime præstat, ostensio enim, & animositas tunc maximè decet, quando nubila sunt tempora. Ait enim D. Valerianus, homil. 11 *Ibi sanè de se gloriari hominem oportet, vbi pro nomine Domini voluntaria pœna succedit. Quæ tamen gloriatio hunc habet fructum, si auxiliante Christo mereatur affectum*. Expende tempus, quo gloriatio secura est homini, nimirùm quo tempore pro Christi nomine homo sub pœna est, quo tempore est in persecutione, in tentatione, in tormentis, inter has cruces magis animositas, & ostensio splēdet. Accipe exemplum ex 4. Regum 4. ibi Elisæi hospes fœmina de mortuo filio dolens cucurrit ad Prophetam: *Cumque venisset ad virum Dei in monte, apprehendit pedes eius, &c.* Vbi autem Elisæus puerum reuocauit in vitam, *Venit illa, & corruit ad pedes eius, & adorauit super terram*. Expende discrimen, in pręsenti non apprehendit Prophetæ pedes, quos primò apprehenderat. Et cur in præsenti, quando tātum beneficium acceperat, cauet tangere Elisæi pedes, quos paulò antè ambabus manibus tenebat? Pulchrè ait Caietanus ibi: *Cerne disparitatem, quòd mœrore affecta tenuit pedes Elisæi: læta autem ob resuscitatum*

Marginalia: Act. 1. — Galat. 6 — Valer. — Galfr. — 4. Re. 4. — Caiet.

tum filium non tangit pedes Elisei, sed iuxta pedes super terram se prosternens, solitam seruat modestiam, quam maternus dolor obliuioni tradiderat. Inter prospera, & læta magis ornat homines modestia, quibus licet mœroris tempore, eius obliuisci cancellos, & in animositatem securiùs exurgere! De postremis sæculi periculis locutus Dominus

Luc. 21. ait apud Lucam, cap. 21. *His autem fieri incipientibus, respicite, & leuate capita vestra, &c.* Expende consilium pro tribulationis tempore; non ait, prosternimini, humi sedetè; sed quod ostensionē, & animositatem sonat, nimirùm: *Leuate capita vestra.* Pro quo eleganter dixerit Galfridus apud Tilmannum, in

Galfr. allegorijs, in primis: *His autem fieri incipientibus, terra scilicet motibus, confusione sonitus maris, & fluctuum signis in Sole, & Luna, & stellis, Leuate capita vestra. Non expectemus, vt mũdus nos obruat, quia necesse est, ruat. Dimittamus in prosperis capita, ne vanitatis aura nos rapiat. Leuemus in aduersis capita, ne nos torrentis mergat vnda, vel trahat. Leuandum igitur est caput, & resistendum his, qui dicunt, incuruare, & transeamus. Sic enim loquuntur tentationes, &c.* Tunc enim maximè licet homini animositas, quando ob impetum aduersariorum posset de illo timeri, ne cadat animo.

§. VI.

Regno Christiano inter omnes affectus maximè suspectus videtur affectus ad pecuniam.

POst acceptum regnum, nil priùs dicitur nobilis hic vir curasse, quàm rationes petere pecuniarum, quas dederat seruis, antequàm regnum accepisset. Quis hoc crederet de hominem ad regnum euecto? Sanè Diu. Chryso- Chryso. logus, serm. 23. ait: *Est consuetudinis, est animi fœlicis, vt adscitus ad regnum, quod fuit proprium, quod priuatum, mox parentibus, mox propinquis, ciuibus indigentibus, liberaliter prorrogare, ne sit mendicus animo, qui censu functus, & honore.* Et quando hoc ad regium, fœlicemq; animum pertinet, quòd Rex factus non curet proprias antecedentes fortunulas, sed eas liberaliter dimittat; Cur hic homo diuinus, regno accepto, exactam rationem petit sibi reddi de datis anteà pecunijs? Ne mireris, quod Rex hic ad rationem vocet, non alia, sed solùm datas pecunias; fortè enim alia bona dimitteret, sed pecuniarum affectus sic suspectos habet regno Dei, vt pro illis examinandis, & purificandis maximoperè inuigilet. Tibi caue, homo a pecunijs; harum possessio numquã non sollicita, & plena timoris; nũquam securus de examine, de ratione reddenda est ille, qui nescit contemnere pecunias. Huc reuoca factum illud cantatissimũ Abrahæ, qui oblatum sibi sepulchrum Saræ, renuit illud accipere aliter, quàm data pecunia. Ait enim Ge- Gen. 25. nes. 25. *Dabo pecuniam pro agro: suscipe eam, & sic sepeliam mortuum meum in agro.* Sapienter pensabat vir sanctus mortis quietem, securitatem iudicij, quæ in sepultura significantur, minimè haberi posse, nisi abiecta priùs, contemptaque pecunia. Pro quo exclamat Diuus Hieronymus, epistola ad Hieron. Geruntiæ filias: *O veritas, ò altitudo sapientia, & scientia Dei! Quid est sepulchrum? Locus quietis, vbi iuxta mundi rationem defunctorum corpora collocantur. Vera ergo intelligentia locum sibi requietionis pater Abraham fide sua, & contemptu pecuniæ comparauit.* Prudentissimus homo

ad finalem quietem nihil sibi actū putabat, dum contemptum in se non ostendebat pecuniæ. Semper equidem pecunia suspecta fuit sanctis viris, à qua & solet vinci, qui cætera omnia temporalia bona facile superat. Proponite vobis ob oculos Ananiam & Saphiram, Actorum. 5. qui diuitem agrum possidebant, sed audito nomine Christi agrum facili negotio despiciūt, illumque à se abijciunt: quippè ait textus: *Ananias cum Saphira vxore sua vendidit agrum, & fraudauit de pretio agri.* Expende, quid vendat, & quid defraudet; vendit agrū, & fraudat de pretio; qui enim potuit agrum pro Christi nomine despicere, non potuit omninò despicere pecunias, à quibus miserè vincitur. Quo aspiciens Diu. Ambrosius, serm. 59. ait de Anania: *Solus ergo in cœtu sancto pestilens fuit, qui cunctis contemptu pecuniæ lucrum vitæ requirentibus, ipse tamen lucrum magis pecuniæ mercatus est, quam salutis, & dum pretij sperat compendium, animæ reperit detrimentum.* Non postposuit salutem agro diuiti, & illam postposuit pecuniæ, vt ostendat, quàm lethalis sit Dei regno pecunia. Et meritò quasi exaltans firmitudinem primorum Romanorum, canebat Iuuenalis Satyra. 1. *Ambr.*

Iuuen. —— *Et funesta pecunia templo*
Nondum habitas; nullas nummorum ereximus aras.

Dum enim pecunia non colitur, pacata imperia durant, & maximè floret regnum diuinum; quod mirum erit, si non periclitetur, vbi datur pecuniæ cultus.

Luc. 19. Venit autem primus, dicens: Domine, mna tua decem mnas acquisiuit. Et ait illi: Euge, bone serue, quia in modico fuisti fidelis, eris potestatem habens super decem ciuitates.

§. VII.

Summa fælicitas, & gloria est viri, quod nihil suum ostendat in operibus suis, sed in omnibus solus Deus appareat.

Miraris gloriarum cumulum, quem Deus congerit super hunc seruum suum? Quippè ait: *Eris potestatem habens supra decem ciuitates.* Tantumne meruit acquisitio decem mnarum? Quantulæ sunt mnæ, vt pro illis decem ciuitatum detur dominium? Non propter solas acquisitas mnas, crediderim tantum gloriæ augmentum fuisse, sed propter illam ingentem animi virtutem, qua seruus hic bonus in acquisitione mnarum nihil suum ostendit, sed omnia Deo tribuit: ait enim: *Domine, mna tua decem mnas acquisiuit.* Non ait, ego acquisiui, sed mna tua acquisiuit; hoc curans, vt non ipse, sed Deus solus appareat in laude virtutis acquisitæ: quod & fructuosissimum, & præstantissimum Dei seruis existit. Magnus ille Noe, Genesis capit. 9. cumulaturus benedictionum glorijs filios suos, vbi ad Sem *Gen. 9.*

peruc-

peruenit: *Dixitque: Benedictus Dominus Deus Sem*: amabat benedicere Sem; & non Sem, sed Deus Semi apparet benedictus: & quidem hoc ad gloriarum, & benedictionũ Semi maximè conducit, in cuius laudibus, & facinoribus vnicus author videatur Dominus Deus innui. Vndè aiebat Diuus Chrysostomus, homilia 29 ibi: *Benedictus Dominus Sem. Hoc fortè quis dixerit, non est benedicere Sem: imò valdè benedixit illum. Quando enim Dominus benedicitur, & aguntur illi gratia ab hominibus, tunc vberior ab illo solet istis benedictio dari, propter quas ipse benedicitur.* Tunc vberior, & altior benedictionum cumulus à Deo in te proficiscitur, quando in exhibitione tuarum virtutum, non tu curas apparere, sed Deus solus apparet, qui ab omnibus debeat benedici. Huc reuoco Isaiæ illam promissionem, capit. 44. *Effundam spiritum meum super semen tuum, & benedictionem meam super stirpem tuam*. Et qui erunt digni tanta effusione diuini Spiritus? Quis capiet tam largas, & magnificas Dei benedictiones? Iam dicit, inquiens: *Et germinabunt inter herbas, quasi salices iuxta prater fluentes aquas. Iste dicet, Domini ego sum: & ille vocabit in nomine Iacob; & hic scribet manu sua, Domino*. Salix arbor est ex se infrugifera, & debilis, opaca tamen, & diues folijs, & vmbris: sic fœlicissimi illi, quibus cumulatissimè effunduntur benedictiones diuinę, instar salicum sese ostendent, ex se infrugiferos, & infirmos, imò & sese totos vmbris dabunt, vt vnus in illis eluceat, & intonet Christus. Nihil aliud in ore ipsorum, nec in vultu, nec in manu videbitur, quod non referat vnius Dei virtutem; vt in se obscuri, & infrugiferi ostendentur, sic in Deo exaltando inuenientur vocalissimi. Alius enim dicet, Domini ego sum; alius scribet manu sua, Domino: vel vt legit Arabicus, *Hic scribet se è proprietate Domini*, ne quam in se ostendant virtutem, quæ à Deo non venerit, & Dei non sit. Quem spiritum ebibit Abraham, de quo legitur, Genes. 21. *Abraham autem plantauit nemus in Bersabee, & inuocauit ibi nomen Domini Dei æterni*. Expende iustissimi viri, cœlestibusque benedictionibus dignissimi perfectionē; vt nemus plantat, statim Dei nomen inuocat, ne quid suum ibi appareat, sed quidquid ab eius cultura creuerit, vni Deo militet. Ex quo monet Lyppomanus in Cat. *Vt nos quoque discamus studium promouendæ gloriæ Dei, vt omne nostrũ studium, peculium, eloquium, Domino Deo nostro seruiat.* Hæc ille.

Chryso. *Isai. 44.* *Gen. 21.* *Lyppo.*

Luc. 19. Et alter venit dicens: Domine, mna tua fecit quinque mnas. Et huic ait: Et tu esto super quinque ciuitates.

§. VIII.

Potestas, quæ à Deo venit, mensuratur benefaciendi facultati.

QVæ Dei mna decem alias fecerat, potestatem accepit homini suo super decem ciuitates, quę verò quinque alias tantùm fecit, etiam tantùm potestatem accepit super alias quinque ciuitates. Numquam enim à Deo maior potestas homini datur, quàm est facultas benefaciendi, quando diuina potestas beneficiorum, gratiarumque augmentis innotescit:

ſcit; quippè qui de accepta mna, alias ipſe facit, ille eſt, qui de accepta gratia, etiam alias ipſe gratias facit, vt benefaciendo homines Deo trahat. Quantam ergo quis in ſe oſtenderit benefaciēdi facultatem, tantam à Deo ſolet accipere regendi populos poteſtatem. Tres menſes egerat populus Iſraeliticus in deſerto, potentiſſimam Dei prouidentiam in aquis à rupe eductis, in manna dato, in carnib. adductis, in hoſtibus deuictis expertus; & poſt hāc experientiam, Exod. 19. intonante, & fumante Sina monte, clangente buccina, ſupremæ poteſtatis leges cœpit audire. Cur non antea hæc Dei poteſtas ſuper populum in exhibendis legibus monſtrata eſt? Vt poteſtas hæc condendi leges ſuper populū oſtenderetur diuina, quæ nō priùs apparet, quàm apparuit facultas promouendi, & ſuſtentandi, imò augendi populum in media deſerti ſterilitate. Quippè ait Philo, libro. de Decal. *Quoniam oportebat perſuaſum eſſe mentibus, leges has nō eſſe commenta humana, ſed oracula certa diuinitus prodita, adducta eſt multitudo longe ab vrbibus in vaſtā ſolitudinem omnium fructuum minimè ſterilem, atque etiam aqua carentem limpida: vt conſtituti in ſumma cibi, potuſq; inopia & ſalutis periculo, repente inuenirent ſponte oblatam rerum copiam, in panis vicem defluente manna cœlitus, accedentib: ſque in obſonium coturnicibus; aquis autem nunc edulcatis depoſita ſalſugine, nūc è rupe largo fonte promanantibus, ne poſthac Deum eſſe legum nouarū authorem ambigerent, ſumpto bonitatis eius experimento manifeſtiſſimo in tam inſperato egeſtatis remedio.* Neceſſarium fuit, quòd beneficiorum lucris, & facultati auxiliatrici, & ſuſtentatrici poteſtas condēdi leges ſuper populum reſponderet, vt monſtraretur eſſe diuina.

Philo.

Nullus enim ambigendi locus manet diuino ſpiritu agi legiſlatorē, cuius poteſtas faciendi leges, par eſt facultati præſtandi beneficia, & faciendi lucra in reparatione ciuium. Et quando diuina poteſtas non menſuratur bene merendi facultati? Equidem ſic puto huic illam reſpondere, vt vbi parua ſit benefaciendi, benemerendiq; facultas, etiam parua appareat ibi poteſtas diuina, & vix hæc vlla appareat, vbi illa fuerit nulla. Accipite Exod. 32 dicentem Dominū: *Cerno, quod populus iſte duræ ceruicis ſit: dimitte me, vt iraſcatur furor meus contra eos, & deleam eos.* Expende, quòd petat Deus à Moyſe dimitti, quaſi ipſe non ſit in ſua poteſtate, ſed Moyſi ſit ſubditus. Et vbi eſt, Domine, illa tua ingens poteſtas, quâ facis, quod vis, quâ omnium dominaris, quâ ſuper omnia Rex, & Princeps es conſtitutus? Cur ſic te oſtendis ſubditum homini, quaſi nullam, aut puſillam habeas poteſtatem faciēdi quod vis? Planè totum negotiū Dei in præſenti erat plenum ira, qua non acquirere, & ſuſtentare, ſed perdere populum decernebat, adeo vt vix parua oſtenderetur benefaciendi ſcintillula; & ſic neceſſe fuit, vt parua, aut nulla etiam oſtenderetur poteſtas diuina, quando hæc menſuratur facultati auxiliatrici, benefactrici. Sapienter ad hæc aiebat Tertull. lib. 2. in Mar. *Satis & tunc puſillus Deus in ipſa etiam ferocia ſua cum ob vituli conſecrationem efferatus in populum, de famulo ſuo poſtulat: Moyſe ſine me, & indignatus ira diſperdam illos.* Vbi in diſperſionem populi, & non in acquiſitionem exurgit Dominus, puſillus ſatis apparet in ferocia illa, quia in miſericordia penè ſe oſtendebat tunc nullum. Et ſimul ſe oſtendebat totum vltorem, & totum ſubditum, vt poteſtas vide-

Exo. 32.

Tertull.

retur

retur diminuta, in diminutione facultatis benefactricis.

Luc. 19. Et alter venit dicens: Domine, ecce mna tua, quam habui repositam in sudario; timui enim te, quia homo austerus es: tollis, quod non posuisti, & metis, quod non seminasti.

§. IX.

Id suum habebit homo ex Deo, quo vtitur in Dei obsequio.

MEritò hic seruus de mna accepta loquitur, quasi de deposito, non quasi de proprio; ait enim: *Repositam habui in sudario*; vbi enim cum illa non laborauit in Dei obsequium, non potuit illam vt proprium quid æstimare, sed vt alienum depositum. Equidē id solùm suum proprium videtur habere homo, cum quo Deo seruiendo operam nauat. Aiebat Rom.8. Paul. ad Rom. 8. *Scimus enim, quod omnis creatura ingemiscit, & parturit vsque adhuc. Non solum autem illa, sed & nos ipsi spiritus primitias habentes.* Expende hæc verba, *spiritus primitias habentes*, & mirare Pauli sapientiam, quod quasi sub Apostolorum possessione primitias spiritus constituat. Et vndè sic audet vir diuinus, vt à se, & à cæteris Apostolis putet haberi, & possideri spiritus primitias? In se, & in alijs videbat spiritus gratias non vacuas, non otiantes, sed operantes, sed lucra Deo reportantes; & meritò suas putat primitias spiritus, quas in se ipsis cernit Deo impensas, & oblatas. Sic explicabat D. Anselm. ibi: *Non solùm illa ingemiscit, sed & nos ipsi primitias spiritus habentes, id est, qui iam spiritu Deo seruiamus, qui iam mente Deo credimus, & in ipsa fide primitias quasdam dedimus, vt primitias nostras sequamur.* Meritò primitias spiritus se putant habere, qui Deo seruiendo tribuunt spiritus primitias; quas ideò vocant suas, quia in Dei obsequium illis vtuntur. Cantatissima illa Elcanæ vxor. 1. Reg. 1. donum ex Deo accepit Samuelem filium, quem ablactatum Sacerdoti offerens ait: *Pro puero isto oraui & dedit mihi Dominus petitionem meam, quam postulaui eum. Idcircò & ego commendaui eum Domino, &c.* Sic relicto puero in templo, abijt Anna in suam domum, de qua statim cap. 2. sequens textus ait: *Samuel autem ministrabat ante faciem Domini, puer accinctus ephod lineo. Et tunicam paruam faciebat ei mater sua, quam afferebat statutis diebus.* Expende illa verba *mater sua*; nunc enim primò verba proprietatis dicuntur circa Samuelem; anteà prudens fœmina non se vocat illius matrem, nec illum vocat filium suum, nec vllum verbum proprietatis erga illum profert, sed quasi acceptum depositum, sic illum Deo reddit. Nunc autem vbi ostenditur puer Deo ministrans, iam vocatur Anna mater sua, quasi ex quo, accepto filio vtitur in Dei obsequium, illū suū habeat. Id quod sanctissimè ponderabat D. Ambros. in exhortat. ad virgin. fatus: *Egregia sanè fœmina quæ sibi nihil reliquit: totum quod habuit, Deo obtulit; cuius vita institutio disciplina est. Procedit in Ecclesiam domesticum decus inuehens, & inuenit in Ecclesia, quod suum dicat, filiū sacrarum lectionum oracula personantem.* Quæ filium à se seiunit

Anſel.

1. Reg. 1

Ambr.

alienare, & totum Deo offerre, vt Deo in templo ministret, ex tunc inuenit in templo quod suum dicat; nihil enim magis tuum habes, quàm id, quod Dei obsequio à te mancipatus vides. Quo vteris, vt Deo impendas obsequium, id facis tuum, & tibi acquiris, quidquid impenderis Deo. Fœlix illa peccatrix, Luc. 7. lachrimis rigabat Domini pedes, osculabatur, capillis tergebat; inter hæc ait illi Dominus: *Fides tua te saluam fecit.* Quid magis Deo proprium, & homini magis alienum, quam fides? Sanè si qua fides in peccatrice erat, donum Dei erat; cur ergo dicitur illi, *fides tua?* Ex quo accepta fide vtebatur, vt talia Deo obsequia exhiberet, non solùm quidquid Deo præstat, suum facit, sed & ipsam fidem suam fecit. D. Paulin. epist. 4. ait: *Quidquid Christo impendimus, nobis potiùs conferimus. Denique illa perfundendo Christum, se abluit; pedes illius detergendo sua peccata mũdauit. Illum diligens, se dilexit. Et ideò meruit audire: Fides tua te saluam fecit.* Eò peruenit Magdalena seruiens Deo, Christo ministrans, vt vel dono acceptam fidem suam operationibus redderet. Id enim specialissimè suum homo facit, quo vtitur, vt operam nauet Deo seruiẽdo. Hinc est, quod petimus, Matthæi. 5. *Panem nostrum quotidianum da nobis hodiè*: quem panẽ nostrum vocamus, cur adhuc dari nobis petimus, nisi quod ex dono Dei habemus, adhuc specialiùs nostrum facimus operationis effectum? Aiebat Diu. Paschasius, lib. 6. *Noster quippè est, quia nobis iam iure debetur; ideò oramus, vt quod nostrum est per donum, quotidiè tribuatur per effectum.* Tunc nobis per effectum bona omnia acquirimus, cùm illa Deo impendimus; nihil enim nostrum putare debemus, nisi quod Christo exhibemus. Vide dicta. 3. tomo, lib. 15. cap. 9. §. 7.

Luc. 7.
Paulin.
Mat. 5.
Pasch.

Luc. 19. Dicit ei: De ore tuo te iudico, serue nequam, sciebas, quòd ego homo austerus sum, tollens, quod non posui, & metens, quod nõ seminaui: & quare non dedisti pecuniam meã ad mensam, & ego veniens cum vsuris vtique exegissem illam?

§. X.

In mensa Eucharistica totus suauis, & magnificus Deus apparet.

NEquissimus seruus vt Domini austeritatem fugeret, in sudario accepta mnam reposuit, cùm faciliùs posset non austeritatem, sed suauitatem, sed munificẽtiam Domini sentire, si non in sudario, sed in viuifica altaris mensa acceptam mnam collocasset. Reposuisses miser pecuniam in hac Dei mensa, & fallar, nisi Deum ibi & munificentissimum, & suauissimum spectares. Mensa enim diuina numquam nõ ostendit patentissimos bonitatis, & suauitatis thesauros. Paul. 1. ad Corinth. 10. ait: *Calix benedictionis, cui benedicimus, nonne communicatio sanguinis Christi est?* Ecce qui vocetur calix Eucharisticæ mensæ, in quo Christi sanguinem participamus, vocatur equidem calix benedictionis, quasi ab hac mensa omnis maledictio, & asperitas absit, solique 1. Co. 10

omnium

omnium benedictionum, & suauitatum ibi inueniantur thesauri; Ibi ait Chrysostomus, homil. 24. Chryso. *Cum benedictionem dico, Eucharistiã dico; & dicendo Eucharistiam, omnẽ benignitatis Dei thesaurum aperio.* Qui austerum, & nimis rigidũ Dominum metuistis, currite ad hanc viuificam Eucharistiæ mensam, & in ea apertos thesauros totius inuenietis benignitatis. Nihil ibi deficit mansuetum, nihil benignum, nihil suaue; nihil horrendum, nihil metuendum adest. Quò respiciens Isai. 65 Isaias, cap. 65. aiebat: *Propter hoc, hæc dicit Dominus Deus: Ecce serui mei comedent, & vos esurietis. Ecce serui mei bibent, & vos sitietis. Ecce serui mei lætabuntur, & vos confundemini. Ecce serui mei laudabunt præ exultatione cordis, &c.* Expende, quid faciant Dei serui, vbi comedunt, & bibunt; sanè non aliud faciunt, quàm lætari, & exultare; in Dei enim conuiuio nihil inueniũt, de quo metuant, sed omnia ibi sentiunt & suauitate, & exultatione plena. Ait Diu. Cyrillus Alexandr. lib. 5. tom. 6. in Isaiam, ex translatione Turriani, de Sacramento Cyril. Alex. Eucharistiæ, cap. 30. *Cælestibus benedictionibus verè perfruuntur, qui corda sua opima reddiderunt, accubantes mensæ mysticæ Domini, & Saluatoris nostri Iesu Christi, & panem vitæ comedentes, ac diuinum potum potantes; qui quidem potus cælestis lætitiæ participes nos efficere potest. Purgat enim peccata, & extrahit, quod mœrore afficit, neque patitur, vt metus supplicij animas nostras perterreat.* Qui tanto cibo munitur, qui tantæ accubat mensæ, omnes ibi ponit metus; nihil enim metuendũ sinitur apparere à mensa cœlesti, quin potiùs terribilia omnia fugat, & solos munificentiæ, & suauitatis thesauros iubet petere. Hinc Paul. 1. ad Corinth. 1. Co. 11 11. *Quotiescumque manducabitis panem hunc, & calicem bibetis, mortem Domini annuntiabitis.* Inter manducandum diuinum epulum, nihil priùs annuntiatur, quàm Domini mors; cur non magis ibi annuntiatur Dominica resurrectio, vel Dominica ascensio, vel secundus Domini aduentus? Sanè in nullis Christi magnalibus sic suauitatis, & munificentiæ thesauri patuerunt, vt in morte eius, ideòque in cœlesti mensa sola mors Christi annuntiari permittitur, in qua totius suauitatis, & munificentiæ memoria exhibetur. Ait enim Chrysostom. Chryso. homil. 4. ad Ephesios: *Quoties, ait Paulus, hæc facitis, mortem Domini annuntiatis, hoc est, salutis vestræ memoriam instauratis, nempe munificentiæ Christi omnibus collatæ.* Nil in hac mensa permittitur, quod medelam non clamet, quod profusissimam Dei non ostendat suauitatem. Totam Iesu mortem ibi ob oculos ponit, ne videamus aliud, quàm scaturigines gratiarũ, quàm apertos thesauros suauitatis, quàm rigoris aculeos confractos. Huc reuoca dicta tom. 3. lib. 14. cap. 10. §. 11. & tom. 1. lib. 3. cap. 8. §. 6. & alibi.

§. XI.

Ab Eucharistiæ mensa plurima lucra.

Inexcusabilis est hominum ignauia apud Deum, quando vel si asperitatis alia opera horrent, per hoc ingentia possent lucra comparare, si vel altaris sacræ mensæ assiderent. Vndè meritò huic seruo obijcitur, non quòd horreret virtutum asperitatem, sed quòd nec ad mensam curreret, in qua sine difficultate plurima lucra teneret. Sic enim ait Hieron. epist. ad Heliodo- Hieron. rum: *Serue nequam, quare non dedisti mihi pecuniam meam ad mensam, & ego veniens cum vsuris exegissem*

eam? Id est, deposuisses ad altare, quod ferre non poteras. Quidquid graue, & ponderosum refugeres, non omnino torperes, sed pro illo dum sto ad altaris sacram mensam accederes; & fallar, nisi omnia lucra inde supplevisses. Quale bonum à sola altaris mensa incassum non esset? Matth. 6. petimus: *Panem nostrum quotidianum da nobis hodiè*; & quia diuinæ mensæ panem petituri accedimus, nullum est cœleste bonum, quod nobis cum illo non donetur. Quippe ait ibi D. Paschas. lib. 4. *Vnde illum, quia puer natus est nobis, & filius datus est nobis, comedimus quasi thesaurum nostrum, comedimus vt cibum nostrum; noster enim est, & ideo cum eo simul omnia nostra sunt. Sit tantum ille cibus nobis quotidianus, & omnia tunc simul nostra erunt.* Vnum est nobis opus, nimirùm quòd ad cœlestem mensam conuolemus, quòd cœlesti epulo reficiamur frequenter; ex quo proculdubio illud commodum adipiscemur, quòd omnia in eo cœlestia lucra nostra habeamus. Quæstuosissimum enim est Eucharisticæ mensæ negotium, adeò, vt plùs ab illa lucrorum acquiras, si vel obiter accedas, quàm si mundialibus nummularijs ingentem operā nanes. Quis nesciat Saulis iuuenis diligentiam in quærendis asinis patris? Huc intentissimum adijciebat animum, vt nullus esset locus, in quo ipse non requireret amissas asinas. Interea à Samuele inuentus, sic ex illo audit. 1. Reg. 9. *Ego sum videns, ascende ante me in excelsum vt comedas mecum hodiè, & dimittam te manè; & omnia, quæ sunt in corde tuo, indicabo tibi. Et de asinis, quas nudius tertius perdidisti, ne sollicitus sis, quia inuentæ sunt. Et cuius erunt optima quæque Israel? Nonne tibi, & omni domui patris tui?* Expende, quot bona cū prophetico epulo Saul nanciscatur: solas asinas ex intentione quærebat, ijs inueniendis totam suā operam, & diligentiam dabat, & dum has anxius requirit, obiter Prophetam adit, ibique excipitur prandio. Quid? inde cum prandio prophetico omnia optima Israelis accipit, plus acquirens ex prophetica mensa, cui obiter accubat, quàm ex ingenti labore, & diligentia præstita quærendis asinis. Id quod notans Nazianzen orat. 20. ait: *Mihi dispari modo idem, quod Sauli accidit, qui patris asinas quærens regnum inuenit, plusq; in eare, quam obiter agebat, quàm in ea, quæ præcipuè ipsi curæ erat, lucri fecit.* Id quod & cuius Christiano homini accidit, si vel obiter diuinum prandium adeat; plus sanè in ea re lucri faciet, quàm si vel immensam curam, & diligentiam adhibeat negotijs mūdialibus. Quæstuosissimum enim omnium negotium inuenitur in mensa sacri altaris. De hoc vide tom. 3. lib. 11. cap. 10. § 4.

Pasch. | 1. Reg. 9. | Naziā.

Luc. 19. Et adstantibus dixit: Auferte ab illo mnā & date illi, qui decem mnas habet. Et dixerūt ei: Domine, habet decem mnas. Dico autem vobis, quia omni habēti dabitur; ab eo autem, qui non habet, & quod habet, auferetur ab eo.

§. XII.

§. XII.

Qui in Dei gratia viget, languentium vicinorum fugit augmenta.

QVi vsque ad decem gratiarũ mnas florenti virtute peruenerat, iussus est accipere & vnicam mnam, quam piger, & ignauus conseruus videbatur habere. Sic arbor robusta, & vigens infirmioribus vicinis plantis succos eripit, & dũ vni sibi omnia rapit augmenta, necessum est, circa illã infirmiores decrescere. Sic iustus in gratia vigens languentium vicinorum augmenta fugit, quibus prosperatur, & crescit in dies, decrescentibus illis. Propone tibi ob oculos, ex 1. Reg. 17. Dauidem iuuenẽ splendidum, & præcinctum in prælium, quem Dei gratia in coronas audere faciebat; hũc adeò per Dei gratiam strenuum iuuenem Saul suis vestibus, & armis decorabat: quippe ait textus: *Et induit Saul Dauid vestimentis suis, & imposuit galeam æream super caput eius, & vestiuit eum lorica.* Quid tunc? An casu agebatur, vt ignotus iuuenis acciperet, & armaret vestimẽta regia? Absit; imò gratia Dei tunc vigens, & florens in Dauide, id iam operabatur, vt languentis vicini alumno suo raperet ornamenta. Languidum possessorem deserebãt augmenta, vt ad vegetiorẽ, & præstantiorem Dauidis gratiam confluerent. Pulchè ait D. Basil. Seleu. orat. 15 *Imprudens Saul diuina gratia obsecundabat, & cum ornaret armis, quem anteà ornarat gratia, ornamenta dignitatis exuebat.* Regijs vestibus exuebatur Saul, quib. induebatur, & ornabatur Dauid. Ad hoc præparatus à gratia; vt enim gratiæ ornamentis vigebat, sic languenti vicino ornamenta eripiebat, quę ille à se exuens, gratiæ Dauidis deseruiens imprudens donabat. Dauidis item filia erat Maria, vbi trima in templo Hierosolymitano præsentata apparuit: cuius nomine, iuxta Damascenum canebat ille Psal. 51. *Ego autem quasi oliua fructifera in domo Dei, speraui in misericordia Dei, &c.* In domo Dei, in templo Dei apparuit quasi oliua fructifera, præclarissima Dauidis filia Maria Virgo. Quid tunc? Accipite Oseam cap. 14 dicentem: *Israel germinabit sicut lilium & erumpet radix eius vt Libani. Ibunt rami eius, & erit quasi oliua gloria eius.* Mariam in templo fructiferæ oliuæ comparat Spiritus Domini, idemque Spiritus Israelem comparat liliorum germini, & Libani virgultis infrugiferis, non tamen sic inquiens, manet Israel, sed rami eius ibunt; & quò ibunt rami eius? Eò ibunt Israelis rami, vbi in oliuæ gloriam translati appareãt; quidquid enim succulentum, & gloriosum fuerit in Israele, id omne confluet ad Mariam, vt crescens in gloria hæc fructifera oliua, decrescant penitùs vmbratilia arbusta circa illã. Quo spectans Georgius Nicomediẽsis Archiepiscop. in orat. de Deipara, apud Surium posita, die 21. Nouẽbr. inquit: *Postquam autem fuit introductum eius spatium, quod est vel cælis ipsis latius, signum eorum dissolutionis, quæ in templo fieri consueuerunt, eam statim viderunt, gloriam quidem sitã sponte ad eam currere, se autem ea in dies priuari animaduerterent.* Quid mirum, quòd fructifera, & vigens oliua Maria vmbratilibus templi arbustis succum præripiat, & cadentibus illis, de illorũ gloria gloriosior exurgat? Sic procera, & vigens arbos eripuit succum vicinis oleribus & arbustis, & rapit sibi, quo hæc depereãt, & ipsa prosperetur in dies. Sic aiebat

Baptista

Basil. Seleuc. — *Psal. 51* — *Oseas.* — *D. Tho.* — *Georg.*

Baptista de se, & de Iesu, Ioan. 3. *Illum oportet crescere; me autem minui*. Sic non poterant simul crescere Baptista, & Christus? Sic augmentum externæ gloriæ eripiebat necessariò Christus Baptistæ? Equidem apparente viridissima arbore Christo, non poterant humilium arbustorum gloriæ nō ire ad illum: apparente sanctitatum palma, non poterant peccatoris hominis virtutes non disparere circa illam. Vndè D. August. tractat. 14. in Ioannem: *Quid ergo est, illū oportet crescere, me autem minui? Antequam veniret Dominus Iesus, homines gloriabantur de se. Venit ille homo, vt minueretur hominis gloria, & augeretur gloria Dei. Etenim venit ille sine peccato, & inuenit omnes cum peccato*. Nequit peccator non minui, vbi iuxta fructuosissimum appareat iustum, quando illius arbor vitæ est crescens, & vigens, quæ vicinorum olerum, & vilium virgultorum augmēta exsugit.

August.

CAPVT XXI.

De vinea conducta agricolis.

PVLCRE ingratissimis Iudæis eorum ingratitudo, & ingratitudinis pęna mōstratur in rusticorum agricolarum capite. Ijdum conductæ sibi vineæ redditus Domino negant, non solùm aduersus modestissimos exactores insaniunt, sed nec Domini filio parcūt, quem, ne vel insensibiles vites defenderent, extra vineam eiectum acerbissimæ morti tradunt. Quis inultum sineret scelus tantum? Non equidem Dominus vineæ, qui vbi agricolarum rabidissimam vidit feritatē, vel de ipsorum reorum suffragio, nefarios perdit, præstantiores alios exaltat in hæreditate. Huc adeste, Iudæi, de vobis enim tota hęc compositio narratur; vos vineam ex Deo, hoc est, veræ religionis Ecclesiam sortiti, affluenti omnium cœlestium, terrestriumque bonorum copia ditati, prouentuum locò insidias Prophetis, & necē crudelissimam ipsi Dei Filio estis machinati. Nec tātum scelus potuit sine digna mercede relinqui, quando miseri Iudęi omnibus bonis spoliati, funditùs perditi, gemunt expositi omnium populorum ludibrijs, & rapinis, coacti videre in summa exaltatione æmulū suum, nimirùm populum Christianum. De hoc Matt. 21. Mar. 12. Luc. 20.

Matth. 21. Homo erat pater familias, qui plantauit vineam, & sepē circumdedit ei, & fodit in ea torcular, & ædificauit turrim, & locauit eā agricolis, & peregrè profectus est.

§. I.

A Dei manibus, quæ proficiscuntur bona, non mobilia, sed stabilia sunt, & permanentia.

QVis nesciat, apud mundiale forum vineas inter bona stabilia, & permanentia censeri, nec vllo modo ad mobilia pertinere bona?

bona? Et quidem talia debebant esse bona, quæ Dei manibus plantantur, nimirùm stabilia, & permanentia. Propone tibi ob oculos. 1. cap. Gen. in quo nota differentiam causarum, & effectuū; ex vna parte dicit: *In principio creauit Deus cælum, & terram*: post hæc statim ait: *Fecit duo luminaria*: immediatè pòst: *Fecit firmamentum*. Ex altera parte dicit: *Germinet terra herbam virentem*: insuper addit: *Producant aquæ reptile*. Vbi Deus suis manibus cœlum, & stellas, & firmamentum condidit, permisit terræ, & aquis, quòd herbas, & reptilia producerent. Cur non magis omnia Deus per se condidit? Meritò diuinę manus abstinuere à cōdendis herbis, reptilibusque, vt quæ corruptioni subiaceant; a diuinis enim manibus illa veniunt, quæ stabilitatem, & firmitatem habent. Rupertus ibi fatur: *Quæcumque Deus fecisse dicitur, manent, stabilia sunt. Dictum est, quia fecit Deus firmamentum, & vocauit cælum, & ipsum manet: dictum est, quòd plantauit paradisum, & ille manet. E contra quæ mouentur in terra, & in mari non manent, idcircò cautum est, vt non dixerit Deus; fiant reptilia, quorum esse citò præterit; sed dixit Deus, producant aquæ reptilia*. A corruptibilium, mobiliumq; bonorum productione cauit Deus, cauerunt diuinæ manus, vt quæ per se solas nesciant, nisi stabilia, & firmissima bona præstare. Multi fuerunt impij, qui hominem posse resurgere in vitam immortalem negarent, ijs fundati D. Pauli verbis, quibus ait. *Præterit figura huius mundi*, quasi mundialia omnia, vt similiter sunt facta, sic similiter corruptioni, & interitioni subiaceant. Cum istis confligit Tertullian. lib. de resurrect. carnis, quorum vt opilet os, illud obijcit verbum diuinum, quo ait Deus: *Faciamus hominē, &c.* quasi nequeat corruptibilitati funditùs subiacere, qui Dei manibus conditus cōprobatur. Quippè ait: *Homo & sermone Dei constitit propter formā, ne quid sine sermone. Et amplius manu propter prælationē, ne corruptibili vniuersitati compararetur*. Manus applicuit suas Deus condendo homini, ne quis auderet illum prorsus inter mobilia, & corruptibilia numerare, quando diuinę manus nesciāt suis effectus non tribuere stabilitatem, firmitatem. Nihil enim licet corruptioni, vbi per se adest virtus Domini. Accipite Deut. 34. vbi sic dicitur de Moyse: *Mortuusque est ibi Moyses, seruus Domini in terra Moab iubente Domino, & sepeliuit eū in valle terræ Moab contra Phogor; & non cognouit homo sepulchrum eius vsque in præsentem diem. Moyses centum & viginti annorum erat quādo mortuus est, non caligauit oculus eius, nec dentes illius moti*. Ecce tibi Moyses, etiā in morte incorruptus, nihil in eius morte apparet, quod corruptionē ostendat, nec ipsum sepulchrum. Et vndè potuit vel in ipsa morte sic incorruptus ostendi, nisi inde, quòd mortem accepit de manu Domini? Ait enim: *Mortuus est Moyses seruus Domini in terra Moab, iubente Domino*. Ex quo pulchrè Diu. Ambros. lib. 1. de Abel, cap. 2. ait: *Moyses autem mortuus quidem legit, sed per verbū Dei mortuus est, per quod facta sunt omnia. Verbo autē Dei cæli firmati sunt. Per verbum igitur Dei non lapsus operis, sed firmamentū est. Non ergo tamquam re lapsus in terrā deprehenditur corporis solutione, sed tamquam verbi cœlestis operatione donatus, & munere, vt quietem magis caro eius, quàm bustum acceperit*. Sic vbi innuitur Deus operans, firma, & stabilia sunt omnia, vt corruptioni nihil liceat, etiam in morte. Hinc Abraham, Genes. 22. mortem à Deo decretam non dubitat inferre filio, quem simul

Gen. 1. — Rupert. — Tertull. — Deu. 34. — Ambr.

suæ

suæ posteritatis fulcrum existimabat. Imò *cùm alligasset Isaac filium suum posuit eum in altare super struē lignorum. Extenditque manum, & arripuit gladium, vt immolaret filiū suum.* Quid facis, senex, sic morti tradis, quem magis deberes donare æternitate? Cur non magis metuis perdere, quem accepisti fulcrum tuæ posteritatis? Pulchrè ad hæc D. Augustinus ait serm. 73. de tempore: *Magna fides Abrahæ, magna pietas, nō solùm in Deum, sed etiam in vnicum filium. cui nihil mali credidit ipse pater, quidquid de illo iusserat, qui creauit.* Vbi Dei iussio intererat, nihil etiam in morte credebatur fore contrarium Isaaci perennitati.

Gen. 22.

August.

§. II.

Ea est spiritualis hominum vita, vt etiam delethali vulnere conualeat, imo fructuosior resurgat.

SPiritualem animarum salutē, & religiosam vitam vocat in presenti Dominus vineam, & meritò; vt enim ea est vinearum natura, vt de vulnere palmitum reuiuiscant, & vberiores fiant; sic spiritualis hominum vita non funditùs perit de accepto lethali vulnere, imò inde & cōualet, & fructuosior solet existere. Aiebat Ecclesiasticus, cap. 42. *Melior est iniquitas viri, quàm mulier benefaciēs.* Mirabar quòd posset lapiēs in aliquo inuenire iniquitatem meliorem, quando iniquitas numquam bona est. Et cui potest iniquitas esse bona? Sanè viro fideli, & sapienti sic bona iniquitas, vt sectio, & vulnus vitibus solet esse bonum, in quo non pereunt, sed exurgunt in vita vberiorem. Huc spectans D. Gregor. lib. 11. Moral. cap. 26. ait: *Discretus quisque ex eo, quòd malè se egisse intelligit, ad districtionis regulam arctiùs se reducit: & inde altiùs ad iustitiam proficit, vnde ad tempus à iustitia decidisse videbatur. Quia nonnumquam etiam culpa fortium, occasio virtutis fit.* Sic composita est à Deo plantatio humanæ salutis, ne funditus pereat primo in vulnere, sed & à vulneribus conualere possit, & vegetior exurgere. Sanè fœlicissimæ sunt plātationes diuinæ, quæ de lapsu se erigunt, de vulnere viuunt, & ditantur iacturis. Fœlicitas hæc vt sequitur vinearum naturam, sic sequitur plātationes diuinas, à quibus nemo tollet, quod possint de vulnere reuiuiscere. Hinc Sanson supernaturalis fortitudinis suæ fundamentū assignat Deo sacratam capillorū cęsariem; quippè ait Iud. 16. *Ferrū numquam ascendit super caput meū, quia Nazaræus, id est, consecratus Deo sum de vtero matris meæ.* Et cur Deus concessi doni fortitudinis signum capillos Sansonis statuit? Cur non potiùs tantum donū addixit lacertis brachiorum eius, seu potiùs digitis manuum? A Deo acceptam fortitudinem in manibus suis videbatur recognoscere Plaltes, dum ait: *Qui docet manus meas ad bellum, & digitos meos ad prælium.* Cur non sic Sansonis digitis fortitudo addicta est, sed maluit illam Dominus capillis eius addicere? Hoc habent capilli singulare, quod de vulnere vegetiores crescāt; manus si abscindatur, si amputetur digitus, sub vulnere perit. Caput, si capillis rasum fuerit, radices retinet, ex quibus capilli maiori solent excrescere incremento: vndè Deus capillis suam gratiam addicere maluit, docens nulla vi posse fieri, quod plantationes diuinæ, etiam post lethale vulnus, non iterùm crescant. Ex quo ait Diu. Petrus Damianus, opus. 7. cap. 23. *Philisthæi crines Sanson potuere*

Eccl. 42

Gregor.

Iud. 16.

Dam.

futre radere, sed non euellere; quia & iniqui spiritus licèt charismata Spiritus sancti à te ad tempus excluserint, non prævalent diuinæ reconciliationis remedium irreparabiliter abnegare. Est vitæ hominis spiritualis vel in vulnere; vel in morte ipsa remedium, quò reparari possunt, quæcumq; bona hostiles incursus confecerant. Et vix est in animarũ pastore maior virtus, quàm quòd sibi persuadeat, in nullo vulnere de ouicularum salute desperandum. Hinc maximè extollit bonum antistitem Sidonius Apollinaris, libro.6. epist. 1. fatus: *Nosti vt appareat ex aduersa acie sauciatos, dux veterane, colligere; & peritissimus tubicem ad Christum à peccatis receptus canere; & euangelici pastoris exemplo non ampliùs lætaris si permaneant sani, quàm si non permaneant desperati.* Hanc præstantissimam lætitiam habeant omnes pastores animarum, quòd in nullo ouicularũ vulnere est desperandum, quominùs ex illo conualeant. Huc possunt trahi, quæ dicta sunt tom. 3. lib. 14. cap. 4. §. 13. *Sidon. Apoll.*

§. III.

Angelica, spiritualisque præstantia sumitur ex virtute, qua protegunt alumnos suos.

VBi sepem vineæ circumdatã audiunt, statim Patres, & alij expositores per illam Angelorum intelligunt patrocinium hominibus exhibitum. Nec putãt indignum, quòd Angeli sepes vocentur vineæ, quando Angelicæ, spiritualisque naturæ præstantia à virtute sumitur, qua protectionẽ, & defensionem exhibet hominibus. In defensionem populi Israelitæ iubebatur ire Barach, qui Iudicũ cap. 4. sic respondet Delboræ Prophetidi: *Si veneris mecum, vadam; si nolueris venire, non pergam.* Quibus verbis addunt Septuaginta, apud Diu. Augustinum, quæst. 26. *Nescio diem, in qua prosperat Dominus Angelum mecum.* Expende verba illa, *Prosperat Dominus Angelum;* quasi Angeli prosperitas, & fœlicitas inde etiam posset venire, quòd fugatis hostibus, populares Israeliticæ manerent securi, & tuti. Et quidem facit hoc ad præstantiam, & prosperitatem Angelicæ naturæ, quòd incolumes eorũ pupilli viuant. Paulus ad Galatas, cap. 6. monet: *Fratres, si præoccupatus fuerit homo in aliquo delicto, vos, qui spirituales estis, huiusmodi instruite in spiritum lenitatis, &c.* Expende, quòd peccator dicatur homo; & illi, quibus curandus traditur, dicuntur spirituales. Sed quid requirit à viris spiritualibus? An vt fugiant à peccatore? An vt consortium carnalium caueãt, & sibi consulant? Imò hoc ab spiritualibus viris magis requirit, nimirùm quo homines peccatores in spiritu lenitatis instruant, & protegant à perditionis via. Id quod ponderans Diu. Chrysostomus, homil. de nomine Abraham, inquit: *Is, qui peccat, homo; qui verò benè operantur, spirituales dicuntur. Hic virtutis vocabulum posuit, illic natura nomen dixit. Multum autem differt homo, & spiritualis. Vos, qui spirituales estis. Si spiritualis es, ostende mihi virtutem tuam: non à tua, sed à mea salute, sed à subsidio, quo lapso fers. Hoc enim spiritualis est, non despicere sua membra periclitantia.* Non se spiritualem putet, qui sibi soli consulit, qui nulla tenetur proximi sollicitudine; ex subsidio lapsis præstito, ex protectione, & defensione salutis animarum, spiritualitatem debemus metiri. Nec vllus est magis spiritualis, quàm est proximis proficuus.

Margin notes: *Iud. 4.* *Augus.* *Gal. 6.* *Chrysos.*

Inde

Inde etiã Paulus spiritualitatem 2.Co.10 suam mensurabat, inquiens. 2. ad Corinthios, cap. 10. *In carne enim ambulantes, non secundùm carnem militamus. Sed arma militia nostra non carnalia sunt, sed potentia Deo ad destructionem munitionum, &c.* Vndè probat Apostolus, nec se, nec arma suæ militiæ esse carnalia? Sanè ex eo, quòd tàm sibi, quàm Deo, & animarum saluti, & defensioni operam impendat. Quò militia Pauli magis circa animarum salutem versatur, eò probatur spiritualior. Quò spectans D. Anselmus ait: *Arma militia nostra, non carnalia, sed spiritualia, & potentia Deo Regi nostro, cui militamus. Ideò arma, quia repugnant vitijs, & debellant regnum diaboli. Potentia Deo, vt per hæc valenter expugnemus inimicos eius, & subijciamus ei orbem vniversum.* Hinc nosces, si secundùm spiritùm milites, si spiritualis es, nimirùm ex affectu, quem habeas circa saluandas, & Deo seruandas animas. Qui vt tibi consulas, non adeò sollicitaris de proximi salute, carnalis es, nondum es affectus spiritualis.

Ansel.

§. IV.

Nomen Dei veneratum præstantissima hominum protectio est. Vbi de iuramentis.

SEpis vineam circumdantis nomine intelligit Diu. Hilarius, Abrahami, Isaaci, & Iacobi nomẽ, sub quo antiqui Hebræi defendebantur: quippè ait can. 22. *Deus Iudæos sanctificatione paterni nominis, id est, nobilitate Abrahæ, Isaac, & Iacob, intra fines suos, tamquam septo aliquo custodia peculiaris inclusit.* Inexpugnabilem sepem, & murũ populi meritò Diuus Hilarius in sanctificatione paterni nominis constituit, vt hinc discamus Christiani, qualem habeamus pro nobis murum in sanctificatione nominis diuini. Hoc cura, Christiane, vt apud te sanctificatum Dei nomen vigeat, & sepem habes, & murum habes, quem opponas, non solùm dæmoniacis, sed & diuinis iris. Esdras, lib. 4. cap. 3. sic Deo irato in populum suum clamat: *Nũquid meliora facit Babylon, quam Sion, aut alia gens cognouit te, præter Israel? Nunc ergo pondera in statera nostras iniquitates, & eorum, qui habitant in sæculo, & non inuenietur nomen tuum, nisi in Israel.* Etiam dato quòd idololatræ Babylonij meliora faciant, quàm fideles Iudæi; imò dato, quòd ij flagitijs superent omnes gentes, audet Esdras, & petit à Deo, quod Iudæorũ iniquitates maximæ in statera constituantur, & etiam Ethnicorum flagitia. Quis hoc petit? Siquidem admittis tuorum scelera maiora, & grauiora, & numerosiora esse; cur vis, vt in statera constituantur cum alijs minoribus gentium sceleribus? Nonne magis Iudæi perdentur ob crimina maiora? Absit; etiam si maiora habeant crimina, non possunt, nec debent perdi; habent enim pro se firmissimam sepem; validissimum propugnaculum, nimirùm nomen Dei in Israele veneratum, blasphematum in gentibus. *Nunc ergo pondera nostras iniquitates in statera, & eorum, qui habitant in sæculo, & non inuenietur nomen tuum, nisi in Israel.* Nostræ iniquitates si ponderentur, superabunt iniquitates nationum; maiora in nobis crimina inueniẽtur, quàm in gentibus; sed etiã inuenietur in nobis maior sanctificatio nominis Dei, qua sola debemus præ illis defendi. Nec miremur, quod Diuus Ambrosius, libr. 7. in Lucam, fatur de Dei nomine, nimirùm: *Tantum est Christi nomẽ, vt etiam parùm sanctis opituletur ad præsidium.*

Hilar. Esdr. 3. Ambr.

præsidium. Quantum hoc? Ego crediderim, non solùm parùm sanctis, sed & grauissimis peccatoribus firmissima obuenire præsidia ex sanctificatione diuini nominis. Fœlix, apud quem Dei nomen sanctificatur, vel ex hoc capite munimentū habet, quod nulla expugnetur mala incursione. Et sanè Matth. 5. nil priùs iubemur postulare à Domino, quam *sanctificetur nomen tuum*; hæc est prima petitio nostræ orationis, & debet esse prima cura, & sollicitudo hominis. Si enim hoc in primis obtinemus, vt in nobis sanctificetur Dei nomen, in eo habemus, quo excludamus aduersa omnia. Ait D. Chrysolog. serm. 71. *Petimus, vt sanctificet nomen suum Deus, quod sanctitate sua totã saluat, & sanctificat creaturam. Hoc nomen est, quod supernæ potestates pauent, quod tremenda suspiciunt seruitute: hoc nomen est, quod mundo perdito dat salutem; sed petimus, vt nomen Dei actu nostro sanctificetur in nobis.* Nullum præsidium deficit illi, in quo Dei nomen apparet sanctissimum; sub huius enim tota cōsistit creatura. Vndè Iob inter hostiles impetus, inexpugnabilis factus, in has voces prorrumpit, capit. 1. *Sit nomen Domini benedictum,* quasi vni Dei nomini tribuat, quòd hostiles impetus superet. De quo ait Origenes, lib. 1. in Iob: *Sit nomen Domini benedictum. Nomen Domini, inquit, propter quod omnia sustineo, atque suffero, propter quod omnibus, quæ mihi obuenerunt, superior existo. Non est nomen aliud sub cœlo datum hominibus, in quo oporteat nos saluos fieri. Hoc, inquam, nomen Domini sit benedictum, quod iram auertit, quod maledictum abstulit, atque remisit, quod dæmones terruit.* Nihil mali nouit intrare in locum, vbi Dei nomen venerabile fuerit; imò de hac diuini nominis venerabili inuocatione clarissimum signum habebis, te seruari in possessionem æternam. Aiebat Moyses, Exod. 33. *Non indicas mihi, quem missurus es mecum, præsertim cùm dixeris, Noui te ex nomine.* Hinc magnum quid autumat, quod sibi dictum à Deo sciat, *Noui te ex nomine.* Sed quid magnum est, quòd Deus noscat Moysem ex nomine? Nonne Deo omnia notissima sunt? Quid singulare, quòd Moyses notus sit ex nomine? Crediderim, non inde ostendi Moysis præstantiam singularem, quòd sit notus Deo ex nomine proprio, sed quòd sit notus ex inuocatione diuini nominis; qui enim ita venerabiliter curat in se vocari, & inuocari Dei nomen, vt ex hac inuocatione sit notus, is in numero ostenditur intrantium æternam possessionem. Rupertus lib. 4. in Exod. capit. 39. *Igitur cùm dicit, te ipsum noui ex nomine, subauditum est, Dei, quod inuocatum est super te. Ex hoc enim nomine, Deo notus est omnis, qui scriptus est in libro vitæ.* Ecce tibi, vt in vno Dei nomine venerato habeant homines, vndè se protegant à malis, vnde acquirant omnia bona. Vt è conuerso in vilipendio diuini nominis, quale fit per quotidiana hominum iuramenta, penè consistit perditio omnium bonorum. Genes. 26. iuxta lectionem Septuag. dicit: *Et venerunt pueri Isaac, & nuntiauerunt ei de puteo, quem foderunt, & dixerunt ei: non inuenimus aquam: & vocauit nomen eius iuramentum.* Nec desinit dubitare D. Hieron. ibi, ob quam conuenientiam vocetur puteus ille iuramentum, ex eo quòd in eo non inueniantur aquæ? Quid interest, quod non inueniatur aqua, vt iuramentum locus appelletur? Si vocabulorum attendatur consonantia, non miror, quòd nulla inueniatur inter sterilitatem aquarum, & iuramentum;

Margin notes: Chryso. — Iob. 1. — Origen. — Exo. 33. — Rupert. — Gen. 26.

at si res ipsæ attendantur, non parua ibi est, sed maxima consonantia, & connexio est. Quid enim magis sterile, quàm iuramentum? Vt aquarum penuria omnium rerum affert sterilitatem; sic iuramētum vbi est, omniū rerum perditio protinùs adest. Vnde sapienter monet in præsenti D. Chrys. *Qua effoso fonte nihil inuenerunt in die illo, quo iuramenta inter se fecerunt, puteum iuramenti vocauerunt nomen loci, vt facti duraret memoria.* Nec posset inueniri vocabulum, quod euidētiùs poneret ob oculos omnium rerum defectum, & cladem, quàm iuramentum; quando cōtemptus nominis Dei, qui per crebra iuramenta fit, causa est omnium penuriarum, & cladium. Huc trahe dicta tom. 3. lib 14. cap. 6. §. 8 & cap. 16. §. 21. Item de protectione nominis Dei, vide dicta tom. 2. lib. 12. cap. 3. §. 13. & alibi.

Chryso.

§. V.

Scholastica disciplina vtilissima ad defensionem Ecclesiæ.

AVdio à Deo vineæ suæ datas firmissimas sepes, quæ longe amandent vastatrices feras; nec dubito per has sepes diuinæ vineæ intelligere scholasticas illas disciplinas, quibus Theologi quotidiè quasi in dialectico stadio decertant. Sic Isaias cap. 58. de bono Ecclesiaste locutus ait: *Et vocaberis ædificator sepium, auertens semitas iniquitatum.* Vbi sapienter Procopius ait: *Maceriam rursus ædificare dicitur, qui Ecclesiæ dogmata dialecticis demonstrationibus, tamquam excitato muro obsepit, ne eadem, veluti hortum desertum quicumque voluerint, peruagentur.* Quot disputationes scholasticæ excitantur, tot construuntur sepes, aculeisque argumentorum muniuntur, ne singulari feræ liceat demoliri, & depascere Dei vineam. Vndè semper odi homines, qui offendūtur theologicis speculatiuis argumentis, quibus inueniendis, & explicandis insudant florentissima ingenia. Putantur illa à multis inutilia, infructifera; & quidem si fructus, succosque morum, & aliorum sensibiliū emolumentorum spectes, tibi infrugifera erunt; sed pro Ecclesiæ sepe, & propugnaculo, ad arcendas feras non potest esse dubium, quin afferant vtilitates ingentes. Vbi lex diuina cauebat de lignis infrugiferis, sic ait apud Philonem, libro de agricultura: *Omne, quod nō fert fructum cibo vtilem excides, & facies inde vallum oppido, si quis tibi bellum inferat.* Quæ verba pulchrè tractans ipse Philo in rem præsentem, ait: *Huiusmodi arbores sunt similes doctrinis contemplationem solam habentibus; huc accedunt & dialectica, geometriaque partes, quæ momenti nihil ad morum correctionem habent, sed intellectum solum acuunt, ne hebetior sit ad singula, de quibus ambigitur, sed diuidendo, distinguendoque proprietates singulorum discernat à communibus qualitatibus. Certè philosophiæ rationem triplicem priscos aiunt agro assimilasse; ita vt naturalem arboribus, stirpibusque facerent similem; moralem verò fructibus, propter quos sunt arbores: denique rationalem sepi, & maceriæ. Quemadmodum enim maceria fructus, plantasque agri conseruat, arcens irrumpendi, nocendique cupidos, ita & rationalis pars philosophiæ præsidium munitissimum est reliquarum duarum, moralis, atque naturalis.* Hæc ille; quibus patet, quàm muniatur fœcundissima Dei vinea, etiam sterilibus scholasticorum disputationibus, vt quę ingenium acuant, ne permittat veritatis colore mēdacium irrepere vineæ.

Isai. 58.

Procop.

Philo.

§. VI.

§. VI.

Securissima sanctorum munitio non nisi à cruce Christi.

NOn otiosè sepi vineæ apposuit torcular Dominus; nulla enim seps, nullus murus, hoc est, nulla potest dari sanctorum tutela, & munitio, nisi de vicinio crucis Christi, quæ per præsens torcular exprimitur, vt ait Simon Cassiensis lib. 6. cap. 32. Nec est ingrata Patribus expositio, sed communissima: iungatur ergo torcular sepi vineę; iungatur crux Christi munitionibus fidelium, de qua sancti viri tutelam obtinent præstantissimam. Propone tibi ob oculos Salomonis illud magnificum templum, cuius parietes ædificabãtur de lapidibus dolatis, atque perfectis; quibus lapidibus & pulcherrimis, & validissimi iam erant parietes constructi. Quid tunc? Insuper
3. Re. 9. addit textus. 3. Reg cap. 6. *Et ædificauit parietes domus intrinsecùs tabulatis cedrinis à pauimento domus vsque ad summitatem parietum, & vsque ad laquearia operuit lignis cedrinis intrinsecùs.* Ecce tibi, pulcherrimis, & validissimis lapidibus constructos parietes operit intrinsecùs lignis; & quid necessum fuit ligna addere parietibus lapideis, nisi vt appareret, quòd in Dei domo, & hęreditate nulla firmitas esse potest, nisi à crucis ligno? Ait D. Isi-
3. Re. 3. dorus in lib. 3. Reg. cap. 2. *Quòd parietes templi interius ligno teguntur, hoc ob mysterium Dominicæ crucis imaginatum est, sub cuius tutela proteguntur omnes sancti, qui indisrupta pacis perseuerantia solidantur.* Nisi enim adderetur lignum crucis, nullum præsidium, nulla tutela vel à lapideis muris posset sancto viro obuenire. Quod muri quadratis lapidibus constructi non certi sint in defensionem, & protectionem sanctorum hoc habét ex adiuncto ligno crucis. Lapideæ enim erant, imò marmoreæ legis tabulæ, quæ tamen facili negotio Moysis manibus cõfringuntur; ait enim Exod. Exo. 32
32. *Proiecit de manu tabulas, & confregit eas.* Quid tunc? Deuth. 10. iubet Deus alias tabulas sibi fieri, in quibus iterùm lex inscribatur, quę in arca custodiantur, ne vlteriùs confringi valeant. Et cur posteriores tabulæ nulli subiacent contritioni, sed securissimæ asseruantur in arca? An harum marmora firmiora, & duriora erant, quàm primæ? Non equidem ex maiori robore marmoris, sed ex ligno arcæ addito, in quo crucis memoria repręsentatur, illud acquirũt robur, quo nulli ruinæ patent. Ad hæc D. Pe-
trus Damianus, serm. de inuentione sanctæ crucis, ait: *Posteà verò dantur tabulæ, sed non franguntur, quia noui testamenti gratia, quæ per crucis est solidata mysterium, nullum nouit habere defectum.* A cruce venit, quod sanctorum gratia eam acquirat firmitudinem, qua ruinas omnes possint vitare, & arcere mala. Vbi autem crux abest, nullum robur, nulla securitas etiam in marmoribus, æneisque muris Dam.
potest constare. Matth. 16. dicit Mat. 16
Dominus Petro: *Ego dico tibi, quia tu es Petrus, & super hanc petram ædificabo Ecclesiam meam & portæ inferi non præualebunt aduersus eam.* Quid Petro firmius? Quid magis marmoreum? Sed accipe, quæ dicuntur post pauca; *Assumẽs Iesum Petrus, cœpit increpare illum, dicens: Absit à te, Domine, non erit tibi hoc. Qui conuersus dixit Petro: Vade post me, Sathana, scandalum mihi es.* Quid Petro infirmius? Quid fragilius, quàm cum Sathana vocatur? Paulò antè firmissima petra videbatur, modò Sathanæ Angelis labilior apparet; vndè tanta firmitas

tantam contraxit infirmitatem? Sanè qui anteà diuinitatem Christi prædicabat, modò eius crucem detrectat; & qui ex diuinitatis cõfessione firmus apparebat, non potuit non monstrari labilis, & infirmus, vbi beneficium crucis cæpit detrectare. Ait Germanus Patriarcha, oratione in exaltatione crucis, contra Bogomillos: *Quid Petra firmius, cui nec caro, nec sanguis Filium Dei reuelauit? Nihilominus cùm Magistrum ad crucis patibulum festinantem intelligeret, conatus quidem est cursum illum, & festinationẽ prohibere. Sed contrà audit: Vade post me, Sathana. O miraculum ingens! Sathanas appellatur magnus Petrus, quòd crucẽ detrectet; & vt petra scandali, & lapis offensionis retro abijcitur infractum illud Ecclesiæ fundamentum.* Sic æneí muri labãt, vbi abest lignum crucis, à quo omne tutamen, & præsidium accrescit sanctis viris. Aiebat Dominus, Matth. 6. *Si quis vult venire post me, abneget semetipsum, & tollat crucem suam; & sequatur me.* Quæ verba ponderans D. Chrysostomus, oratione in adoratione crucis, apud Grethserum, tom. 2. inquit: *Vides, quomodo militẽ, qui se sequitur, Rex cælorum armat, non dedit scutum, nõ galeam, non arcum, non thoracem, nec aliud quid de genere horum, sed quod his omnibus firmius, & valentius est, præsidium à cruce, & symbolum victoriæ contra dæmones. Hoc gladius est, hoc clypeus, hoc thorax, hoc tutum propugnaculum, hoc portus, hoc perfugium, hoc corona, &c.* Nullum tutamen requiritur, quod sanctis viris non veniat à cruce Christi, sub cuius vmbra tranquillam, securamq; possunt ducere vitam. Tandem ait Esdras relatus à Lactantio, lib. 4. cap. 18. *Hoc pascha Saluator noster est, & refugium nostrum: cogitate, & ascendat in cor vestrum, quoniam habemus humiliare eum in ligno: & post hæc sperabimus in eum:* quasi à Christi ligno humanæ spei omne fulcimentum existat. Vndè meritò canebat Isaias, cap. 5. *Vinea facta est dilecto meo in cornu filij olei.* Expende illud *in cornu*; alludit enim ad illud Abacuch. 3. vbi de diuinissimo botro Cypri dicitur: *Cornua in manibus eius*; nimirùm in manibus habebat brachia crucis, quibus mirum in modum tutabatur fructus vineæ suæ. Sic denique D. Basilius ibi: *Ob hoc, in cornu tamquam aduersus inimicum, habente arma tutelaria, nempè crucem Christi.* Sic ibi.

Germa. | Matt. 6. | Chryso. | Esdras. | Isai. 5.

§. VII.

Crux Christi in nobis virtutum exprimit facinora, & diuitias.

QVid vinea sine torculari? Quid homo sine cruce Christi? De torcularis beneficio habet vinea, quòd dominos diuitijs impleat; sic homo à crucis potentia habet, quòd in se exprimantur virtutum facinora. Exod. 7. ait Dominus ad Moysem: *Cum dixerit vobis Pharao, ostendite signa: Dices Aaron, tolle virgam, &c.* Expẽde, quid in primis iubeatur Moyses tollere, vt signa, & virtutes faciat, nimirùm iubetur tollere virgã: quippè sine crucis ligno nullum virtutum facinus potest ab hominibus perpetrari. Meritò enim ait Seuerianus in Caten. Lyppom. Exod. 5. *Virgam ferre Moyses iubetur, vt per illam miraculorum vim declararet, virgam non aliunde vim miracula efficiendi habuisse, quam ob latentem in ea pretiosæ crucis figuram, atque sine illa, quæ crucis signum fuit, nihil admiratione dignum Moyses fecit.* Nec solùm Moyses, sed nec vllus alius potuit insigne aliquod exprimere virtutis, nisi de crucis Dominicę beneficio. Huius meritũ in nobis pficit, quidqd & admiratione, & lau-

Exod. 7. | Seuer.

& laude videtur indignum? & quid potest esse boni sine merito capi? Iter faciebat Agar cum Ismaele puero, Genes. 3. & deficiente aqua, puer penè exaruerat siti: *Cumque consumpta esset aqua in vtre, abiecit puerum subter vnam arborem, quæ ibi erat*. Quid tunc? *Aperuitque oculos eius Deus; quæ videns puteum aquæ, abiit, impleuit vtrem, deditque puero bibere*. Non sic puero salutaria erant matris brachia, vt salutaris fuit arboris vmbra; dum matris brachijs tenebatur, omnia illi deficiebant, & penitùs peribat aquæ penuria. At vbi à matre proiectus est, & sub arbore iacuit moribundus, ecce omnia suppetunt: mater videt: puteus adest: aquæ prosiliunt: impletur vter, & puer bibit, vt possit viuere. O quot Iudæi, qui pereunt in Synagogæ manibus, omniaque sibi abesse cernunt virtutum insignia, si ad arborem crucis cõfugissent, præstantissima quæque sibi reciperent! Ait S. Isidor. in Genes. cap. 17. *Quod filium morientem siti sub arbore proijcit, & sic demonstrante Angelo aspicit fontem; significabat quosdam ex eo populo ad vmbram ligni crucis refugium petituros*. Expende illa verba: *Filiũ morientem sub arbore proijcit, & sic demonstrãte Angelo, aspicit fontem*. Proiecto sub crucis arbore, non potuit non statim patere fons vitæ: non potuit ampliùs indigere, qui sub vmbraculo erat crucis, sed absque mora recipit, quo abundantissimè viuat. Et fallar, nisi de crucis potentia omnia bona tibi non possis acquirere. Sanè latro ille, qui à Iesu latere pendebat, Luc. 23. vix fatus est, & statim audit; *Hodiè mecum eris in paradiso*: nudus, & pauper, & miserabilis erat, & horæ momento factus est omnium ditissimus, habens sibi totum cœlestem paradisum. Et vndè tam breui tanta bona potuit pertingere? Ait D.

Gen. 3.

Isidor.

Chrys. serm. 3. de resurrect. *Fecit latro de cruce impetum, & intrauit paradisum rhomphea flammea circumdatum*. In quæ bona non intret, qui crucis potentia nititur. Crux est illud lignum, quod plantatum est secus decursus aquarum, dabitque fructum tempore suo, vt habes Psalm. 1. De quo ait Diu. Augustinus, serm. 101. de tempore: *Dedit hoc lignum fructum in tempore suo, dedit fructum interim Domini resurrectione, dabit & cum apparuerit de cœlis ille, qui visus est super terram, dum præcedente ipso crucis signo, iam fulgido venerit de supernis: tunc resurgent corpora sepultorũ, tunc exultabunt sancti in gloria, tunc in suis cubilibus lætabuntur, qui non de sui Regis, ac Domini cruce non confunduntur, sed potiùs gloriantur*. Quid fructuosius quàm lignum crucis?

August.

§. VIII.

Christus passus, & crucifixus intima humanorum affectuum penetrauit, & sibi rapuit. Vbi quòd passio Christi debeat in corde figi.

NOtanter dixit, quòd Dominus in vinea sua fodit torcular; potuisset solùm dicere, quòd fecit torcular, sed notãter dicit, *fodit*, vt ostenderet, per Christi passiones, & pressuras humana corda fuisse defossa charitate. Et quò nõ penetrauit Christus passus? Sanè intima nostrorum affectuũ tunc maximè penetrauit, & sibi rapuit. Cãt. 7. *Ascendam in palmã, apprehendam fructus eius*. Miraris, quòd fructus apprehẽdat Dominus? Imò ex quo in crucem ascendit, & intima cordis penetrauit, & affectus humanos omnes allicit. Aiebat enim Petrus Damian. serm. de inuent. Crucis: *Ascendit igitur Dominus palmã, & apprehendit fructus eius, quia mox vt in cruce pro nostra salute pependit, omnes electos ad semetipsum per amoris desiderium traxit*.

Cant. 7.

Dam.

Quem affectum non caperet, cuius viscera non perfoderet crucifixus Dominus? Meritò dicit D. Bernard. serm. 20. in Cant. *Super omnia reddit amabilem te mihi, bone Iesu, calix, quem bibisti, opus nostræ redemptionis. Hoc omninò amorem nostrũ facile totum vendicat sibi. Hæc, inquam, est, quod nostram deuotionem, & blandius allicit, & iustius exigit: & arctius stringit & afficit vehementius.* Quid est, afficit vehementius? Omnia cordis intima penetrat, & perfodit, vt crucis claui non solùm Christi manus, sed viscera trãsfigant fidelium & succendãt amore. Sic se transfossam Christi passione experiebatur illa, quæ Cant. 2. ait, iuxta Septuag. lect. *Sicut malus inter ligna syluarum, sic dilectus meus inter filios. Sub vmbra illius, quem desideraueram, sedi: & fructus eius dulcis gutturi meo. Introducite me in cellam vinariam, ordinate in me charitatem: fulcite me vnguentis; stipate me in pomis, quoniam ego amore sum vulnerata.* Ecce tibi, vbi lignum crucis apparuit, vbi Iesus mensuratus, affixusque fuit ligno, quanta torqueatur siti sponsa, quę in cellam vinariam petit introduci; quantis transfigatur aculeis, quæ se charitatis iaculis transfossam dicit? quippè ait ibi Psellus apud Theodor. *Siti vrgeor, inquit spõsa, ad spõsum meum; ad vitæ botrum illum maturum, atque diuinum, per crucis mortem dulcedine fluentem. Quamobrem in huius cellam me quoque introducite, vt purè sponsi pulchritudinem conspicata, amoris ignem erga illum adaugeam. Quoniam sagitta amoris istius confixa sum.* Nec miror, quòd crucis arcui affixus Dominus, sic vulneret sponsæ suæ intima, sic eius transfodiat viscera. Ibi enim crediderim fuisse, quando inquit per Isaiam, ca. 46. *Posuit me sicut sagittam electam.* Nec vnquã magis apparuit sagitta, quàm vbi crucis arcui fuit affixus; ex quo transfixit fidelium intima. Pulchrè ad hæc dicebat Chrysost. hom. de turture: *Ista sagitta vulneratus mente Dauid dicebat: Adhæsit anima mea post te. Ista sagitta vulneratus Petrus dicebat Christo: Domine, tu nosti, quoniam diligo te. Ista sagitta vulneratus Paulus, & communicatus Christo dicebat: Quis nos separabit à charitate Christi? Ista sagitta vulnerata omnis casta Ecclesia dicebat; Vulnerata charitate ego sum. O gemitus de medio cordis amabilis!* Eiaiunt crucifixi Domini amoris spicula, quæ nesciant sistere nisi in cordis intimis; dum enim in corde effosso amoris iaculis non figitur crucifixus, vix vllum fructũ ex tanto crucis arbore percipies. Vt captiuitatem Aegyptiacam fugerent Israelitæ, cauit Dominus, Exod. 12. vt hyssopi fasciculus agni sanguine tingeretur, quo vtrumque postem portæ lenirent. Quid inde? Petrus Dam. serm. de inuẽt. crucis, sic monet: *Preferimus igitur crucem in fronte, sed eamdẽ crucem multò salubrius recondamus in corde. In vtroque poste sanguinẽ percussor Angelus videat, vt exclusus euadat, non perempturus irrumpat.* Non equidem quæ foris geruntur passionis signa, sed quæ in effoso corde figuntur, ea causant salutẽ. Quo respiciens Moyses, Deut. 28. ait populo Iudaico: *Et erit pendens vita tua ante oculos tuos, & timebis die, ac nocte.* Cur non magis sperabit à vita pendente? In pendentis à cruce Christi manibus, tota mundi salus constituitur. Cur non sperat Iudæus a pendẽte Iesu, magis, quàm timet? Ipse explicat, dũ ait: erit pendens ante oculos, non in corde habebitur crucifixus, sed solùm præ oculis; inde est, quòd non sperant ab illo salutem. Hinc Diu. Leo, serm. 8. de passione: *Isti nihil in crucifixo Domino præter factum*

suum

Bernar.
Cant. 2.
Psellus.
Isai. 46.
Chrysost.
Dam.
Deu. 28.
Leo.

suum cogitare potuerunt, habentes timorem, quo conscientia iniqua torquetur. Noster vero intellectus, quē spiritus veritatis illuminat, gloriam crucis cœlo, terraque radiantem puro, ac libero corde suscipit. Hinc illorū damna censentur, quod solum exteriùs cernant crucifixum; hinc nostra lucra, quòd crucis bona intimo corde sentimus.

§. IX.

Tunc fructuosa sunt crucis mysteria, cum corda terrenis affectibus vacua intrant.

ADhuc insto verbis illis, *fodit torcular in ea;* numquam enim torcularis lignum adducitur, vt possit seruire, nisi priùs lacunæ effodiantur in terra, & omni appareant vacuatæ puluere. Sic etiā vt totum crucis mysteriū fructuosum sit, priùs debent humana corda terreno affectu vacuari, & apparere prorsùs munda. Abrahā vt
Gen. 18. Deo faceret conuiuium, Gen. 18. *Ad boues cucurrit, & vitulum tenerum, & bonum sumpsit, & dedit puero, & festinauit facere illum.* Cur non magis ipse per se attulit vitulum? Cur maluit illum tradere puero? Meritò vitulum, in quo exprimebatur passio Christi, noluit portari ab alio, quàm à puero, qui puerili innocētia florebat, nullumque veteris hominis terrenum affectum videbatur habuisse.
Ambr. Ait D. Ambros. lib. 1. de Abrah. c. 5. *Vir occurrat ad boues, sumat vitulū, & sacramentum Dominicæ passionis, festinato impiger studio, non lento otio remissus accipiat, tradat illud puero, qui innocentiam teneræ seruet ætatis, dolum nesciat, referire non nouerit, incorrupti corporis castimoniam custodiat.* Ille aptus crucem Christi suscipere, qui nihil in se habet terrenæ malitiæ, qui & induit nouitatem vitæ, & vetustis terrenorum affectibus vale dixit. Psalm. 1. Psal. 1.
Et erunt tamquam lignum, quod plantatum est secus decursus aquarū, quod fructum suum dabit in tempore suo. Non videtur in terra plantatum hoc lignum, sed in aquarum decursibus, quasi inde habeat viuificū lignū crucis, suauissimos posse producere fructus, si non inter terrenos affectus existat. Ait D. Petrus Damian. sermon. de inuen. crucis: Dam.
Postquam crux à terreno cespite præcisa est, frondet: quia quisquis per amorem crucis à terrenis desiderijs ipsam mentis radicem præcidit, ad hæreditatem immarcescibilem capessendam, & semper virentia æternæ vitæ pascua conualescit. Fallitur, qui terrenis deditus putat, & ditissimos, & suauissimos crucis fructus posse percipere; priùs euellat, necessum est, à terra radices suas, affectus suos, & tunc currat ad crucem, ex qua conualescat in pascua æternæ vitæ. Cùm duceretur Iesus in mortem, baiulans sibi crucem, ait Luc. Luc. 23
cap. 23. *Apprehenderunt Simonem quemdam Cyrenensem venientem de villa, & imposuerunt illi crucē portare post Iesum.* Expende, cui permittitur imponi crux post Iesum, nimirùm operario homini venienti de villa, & pergenti in ciuitatem sanctam Hierusalem. Quid Theoph.
inde? Pulchrè Theophilact. ibi ait. *Ille autem potest fieri subditus Christi, & tollere crucem suam, qui virtutis operarius est, qui venit à villa relinquens mundum, & ea, quæ sunt in mundo, & ad Hierusalem illam supernam, & liberam tenait.* Terram, mundumque relinquat, necessum est, qui velit gloriari in abundanti fructu crucis Christi.

§. X.

Gloria Filij Dei paucos, crux autem, & passio ingentem multitudinem traxit in vitam.

VIneam suam locat Dominus agricolis; sic enim ait; *Et locauit eam agricolis*: suffecisset, quòd vna vinea vni locaretur agricolæ, cur necessum fuit eam non vni, sed pluribus locatam dici? Sanè hoc veniebat de adiuncto vineę torculari; vbi enim torcular crucis cœlesti vineæ adiunctum est, non potuit in vno, nec in paucis coangustari tantum beneficium, sed necessum fuit plures admittere, quos in vitam perduceret. Dum in Thabor Iesus gloriosus apparuit, apparuerunt simul Moyses, & Elias in gloria, loquentes de excessu, quem operaturus erat in Hierusalem. Cuius gloria captus Petrus sic aiebat ad Iesum, teste Luc. cap. 9. *Præceptor, bonum est nos hic esse; faciamus tria tabernacula, vnum tibi, & vnum Moysi, & vnum Eliæ nesciens, quid diceret.* Cur nesciebat, quid diceret? Amat a Iesu gloria non discedere, amabat non separari à Iesu; & quidem bonum est, à bono nõ disiungi. Vndè ergò nescit, quid diceret? Meritò vt stultus Petrus reijcitur, qui gloriam, quam audit Hierosolymis complendã per crucem, vult coangustari in paucis illis hominibus, & non magis amat, quòd extendatur ad plures. Fortassis enim Iesu gloria sine crucis beneficio in paucis stagnata quiesceret; at postquam verbum crucis auditur, non quiescit gloria, nisi dum plures implet. Damascen or. de transfigur. inquit: *An non bonũ est, à bono minimè seiungi? Non absurdè sane Petrus hoc prolocutus est. Verùm quoniam omnia tempore suo bona sunt, ac suum cuique rei tempus Salomon pronuntiat, oportebat porrò, non ijs dumtaxat, qui illic erant, bonum circumscribi, sed ad omnes, qui fide præditi essent diffundi, quo plures essent, qui beneficiũ perciperent, quod quidem per crucem, ac mortem perficiendum erat.* Sanè minimè oportebat stagnari in paucis vitam, vbi crux inuenta fuit, de cuius munere venit, beneficas Dei manus extendi ad plures. Huc spectabat illa non semel à Christo Domino prolata vox, Ioan. 12. *Ego si exaltatus fuero à terra, omnia traham ad meipsum.* Non vno, aut altero contẽtus est Iesus, dum sublimis effertur in gloria crucis, sed vniuersos ad se iam cupit allicere. Vt dicat Diu. Leo, serm. 8. de passion. *O admirabilis potentia crucis! Traxisti, Domine, omnia ad te, & cùm expandisses manus tuas tota die, ad populum non credentem tibi, confitendæ maiestatis tuæ sensum totus mundus accepit. Traxisti, Domine, omnia ad te, vt quod in vno Iudææ templo obumbratis significationibus tegebatur, pleno, apertoquè sacramento, vniuersarum vbique nationum deuotio celebraret.* Non potuit in vno concludi crucis beneficium; vbi enim apparuerunt extensa eius brachia, nec aues cœli, nec terræ animalia exclusa sunt à fructu tantæ arboris, quę proculdubio ad omnium rerum vniuersitatem abundauit. Quis dubitet, & prædestinatorum numerũ creuisse per crucem Christi, & multos admissos ad cœleste conuiuiũ, qui non admitterentur, nisi tanta arbor suppeditaret fructus suos? Matth. 26. vbi de Eucharistico agitur conuiuio, dicit: *Accepit Iesus panem, & benedixit, ac fregit: deditquè discipulis suis, & ait: Accipite, & comedite, hoc est enim corpus meum. Et accipiens calicem, gratias egit: & dedit illis, dicens: Bibite ex eo omnes. Hic est enim sanguis meus noui testamenti, qui pro multis effundetur, &c.*

Luc. 9. Damas. Ioã. 12. Leo. Mat. 26.

Ad hæc eleganter addubitat Theophilactus, cur porrecto pane non iubet Dominus, quòd edant panes; id autem iubet, vbi porrigit calicem, dicens: *Bibite ex hoc omnes?* Cur similiter non dixit, comedite ex hoc pane omnes? Imò & in calice adiecit, quòd sit in eo sanguis pro multis effundendus; de pane autem nō dixit, quòd esset corpus tradendum pro multis. Cur multitudinem saluandorum calici, non pani adscripsit? Crediderim in pane non sic explicatū esse torcular passionis, vt in calice, & sic maluit calici attribuere multitudinem saluandorum, vt ostenderet euidentiùs, non ab alio, quàm à passione, & crucis morte venire, quòd plures sint in cœlestes rapiēdi coronas. Non longè abest Diu. Anselm. ibi: *Hoc est corpus meum, quod sub specie panis videtis. Tale dedit, quale per naturam erat, videlicet immortale, & impassibile, quia immune erat à peccato. Non esset ei necessarium mori, vel pati, nisi quia sic fuit sibi voluntarium. Et accipiens calicem, passionem suam præsignantem, gratias egit, & dedit illis, dicens: Bibite ex eo omnes.* Itaque ex Anselmo in corpore magis impassibilitas, & immortalitas Christi videbatur repræsentari; in calice autē clariùs mors, & sanguinis effusio apparebat: ideò huic iungit imperium, quo iubet ab omnib. participari, quasi de sola passione veniat, quòd crescat multitudo cœlestiū conuiuantium.

Theop.

Ansel.

§. XI.

In magno discrimine est homo, cuius ab oculis sese Deus eripit.

DAta vinea agricolis, Dominus abit; ait enim: *Peregrè profectus est*; nec habent agricolæ, quod multùm lætētur de accepta vinea, cùm Dei præsentia careāt. Quid tibi, homo, proderit, quòd præ manibus habeas Dei dona, si ob oculos Deum non habeas? De cantatissimo illo prodigo filio ait Lucas, cap. 15. *Congregatis omnibus, adolescentior filius peregrè profectus est in regionem longinquā, & ibi dissipauit substantiam suam.* Et quidem paternis bonis, & donis plenas habebat manus, solùm longè ab oculis remouit patrem, & nihil priùs in illo apparuit, quàm perditio, & ruina substantiæ. Ait Chrysolog. serm. 1. *Ecce quemadmodum census sine patre nudauit filium, non ditauit.* Fœliciùs ille ageret sine censu, quàm sine patre; fœliciùs eius manus bonis vacuarentur, quàm vacuantur oculi conspectu tanti patris. Hoc maximè & timendum, & lugendum est homini, si Deum ob oculos non habeat. Ioan. 19. dicit: *Stabat autem iuxta crucem Iesu mater eius, & soror matris eius, Maria Cleophæ, & Maria Magdalene.* Vide mulierum constātiam, quæ intrepidè iuxta crucem stant, nec dicūtur ibi iacere resolutæ in lachrimas. Et post pauca vbi Dominus à cruce sublatus è sepulchro iam surrexerat, dum vacuum extaret sepulchrum, dicitur de Magdalena, cap. 20. *Maria autem stabat ad monumentum foris plorans, &c.* Ad crucem non plorat, & ad vacuū monumentum tota soluitur in lachrimas. Qualis tuus amor, Maria? Vides Deum pendētem in cruce: vides dilectū summis, & extremis doloribus excruciatū: vides in siti ardentissima felle potatū: vides clamantē spirare; videns lancea transuerberari, & nō diceris flesse, & tūc lachrimaris, vbi cernis à sepulchro sublatū diuinissimū cadauer? Cur magis de cineribus doles, quā de vita Domini ablata? Sanè in ablatione cinerū penitùs videbat Dominū ab oculis ablatū; nihil cernebat manere, quod ad dilecti conspectum, & me-

Luc. 15.

Chrysō.

Ioan. 19

& memoriam faceret, quod nil magis sibi dolendum, nil magis sibi putabat lachrimādum. Pulchrè D. August. tract. 121. in Ioan. *Oculi, qui Dominum quæsierant, & non inuenerant, lachrimis iam vacabāt; amplius dolentes, quod fuerat de monumento sublatus, quam quod fuerat in ligno occisus, quoniam Magistri tanti, cuius & vita subtracta fuerat, nec memoria remanebat*. Id ad dolorem, id ad lachrimas maximè facit, quod penitùs Deus ab oculis abeat; quod nil maneat, in quo vel ob oculos Deum habeamus. Et cur non fleam, Deum abijsse ab oculis, quando & qui eius gratiam perdiderunt, inde sumāt salutis auspicium, quod vel præ oculis habuerunt Deum? Ait Dauid Psal. 5. *Et malum coram te feci*; non quidē vt augeat miseriam, sed vt inde auspicetur salutem, quod vel peccās non auerterit oculos à Deo. De quo Saluian. libr. 7. de gubernat. ait: *Quid plura? Puto, quòd semper Deum & in ipso errore respexerit, à quo hoc obtinere potuit, ne diutius erraret*. Hæc est fœlicitas illius, qui vel errans præ oculis habet Deū, à quo accipit, ne hæreat in errore. Numquam enim Deus non ostenditur magis salutaris, & beneficus in eum, cuius præ oculis est. Quis nesciat prodigia facta à Moyse coram Pharaone? Ad nutum virgæ eius omnia elementa gubernabātur: aquæ in sanguinem vertūtur: aera grandines fabricabant: venti locustas afferebant; & dum omnia hæc Moysi aduersus Pharaonē famulātur, numquam dicitur Deus illi famulari. Vbi autem Iosue succedit Moysi, & hostes insequitur, cupiens sibi diem maiorem facere, audet ad Solem loqui, & imperare, ne pergat in occasum. Quid tunc? Ait textus, Iosue cap. 10. *Stetit itaque Sol in medio cæli, & nō festinauit occūbere spatio vnius diei. Non fuit antea, & postea tam longa dies, obediente Domino voci hominis, & pugnante pro Israel*. Expende verba illa, *Obediente Domino voci hominis*; non solum cœlestia famulatur Iosue, sed etiam Deus se ostendit quasi eius famulum. Cur numquam sic se gessit cum Moyse? Cur voluit Dominus magis Iosue famulari, & obedire eius mādatis? Moysem superauit Iosue in eo, quod persequens hostes, non terram, sed cœlum spectauit, cœlestiaque, & ipsum Deum præ oculis habuit, in quo quasi deuinctum Deum ad se magis traxit. Ait Procopius in Glossa: *Moyses non dixit, Stet Sol, non suspexit in cælum, non signum cæleste ostendit. Verùm Iosue dixit, stet Sol ac scriptura testis est, nulli vnquam hominum, Deum ita morem gessisse*. Cur Deus non magis gerat morem homini, cui vix vnquam ab oculis abesset.

August. | Saluian. | Iosue. 10 | Procop.

Matth. 21. Cùm autem tēpus fructuū appropinquasset, misit seruos suos ad agricolas, vt acciperent fructus eius, & agricolæ, apprehēsis seruis eius, alium ceciderunt, alium occiderunt, alium verò lapidauerunt. Iterùm misit alios seruos plures prioribus, & fecerunt illis similiter.

§. XII.

§. XII.

Potentes viri caueant vinum, cum quo ebibunt feritatem, & crudelitatem in suos.

EXpende, qui dicantur interfe-ctores, & lapidatores conseruorum suorum, nimirùm illi, qui pleni erant fructibus vineæ; & quidem nulli aptius assumi potuissēt, qui suorum repræsentarent occisores, quàm qui vinearum tractabant fructus. Hanc enim ebibunt cum vino feritatem viri potētes, quòd ęquè sint crudeles in suos De seruo super omnia Domini bona constituto ait Luc.cap.13 *Quòd si dicat seruus ille in corde suo, moram facit Dominus meus venire, & ceperit percutere pueros, & ancillas, & edere, & bibere, & inebriari, &c.* Expende, quàm iuncta sint & vini potus, & conseruorum suorum percussio. Ait Chrysolog.serm.26. *Proprie dixit, edere, & bibere, & inebriari, & percutere. Ebrietas cadis mater, parens litium; hanc qui habet, se non habet, homo non est.* Sic à vino tota humanitas exuitur, vt percutiātur omnes tàm alieni, quàm propinqui. De Sansonis matre locutus Angelus, sic monet eius maritū, patrem futurum tanti ducis. Iud. 13. *Quidquid ex vinea nascitur, non comedat, vinum, & siceram non bibat, &c.* Nil magis curans ex tunc Angelus, quàm quòd cātatissimus Israelis dux Sāson minimè nutriatur fructibus vineæ. Et cur tàm anxiè cauit à Sansone vineæ fructus? Præclarè in rem præsentem monet Procopius in Glossa: *A vino, ac vinetis ipsum iussit abstinere, ne ad naturalem vinolento ascito, contra propinquos quoque, & cognatos indigna patraret.* Ne Sanson, qui à Deo armabatur in alienigenas, simili ira ferretur in cognatos, meritò cauet Deus, vt ab omni abstineat fructu vinearum. Est hoc in vino peculiarissimum discrimen, quo nec parcitur cognatis, nec æstimantur iura amicitiæ, seu propinquitatis. De illo. 3. Esdræ, cap. 3. dicitur: *Et non meminerunt, cùm biberunt, amicitiam nec fraternitatē, sed non multò post sumunt gladios, &c.* Necessum est, vt regnum vini decrescat, si iura amicitiæ sunt seruanda: hinc vino possessus Alexander proprijs manibus occidit Clytum, inferens mortem viro, cui ipse debebat vitam. Quid tunc? Ait Curtius, lib. 8. *Ebrietate discussa, magnitudinem facinoris sera æstimatione perspexit. Videbat tūc immodica libertate abusum, sed alioqui egregium bello virum, & seruatorem sui occisum.* Priùs vini regnū decrescit, & tunc noscit amicum occisum; dum autem viget vinū, nulla noscuntur amicitiæ, aut propinquitatis iura. Pincernæ Pharaonis in carcere constituto, prosperitatem, & principatus restitutionem annuntiat Ioseph. Quid tūc? Ait Gen. 30. apud D. Ambros. *Pharao restituit præpositum pincernarum in principatum suum, & dedit calicē in manu Pharaonis: Et non est recordatus præpositus pincernarum Ioseph, sed oblitus est eius.* Expende, quando obliuiscitur benefactoris sui, nimirùm cùm in vini ministrationē restituitur; quippè inter calices, & inter vina penitùs à memoria euolant amicitiæ, & humanitatis iura. Quò respiciens D. Ambr. lib. de Ioseph, cap. 6. inquit: *Elatus potentia non recordabatur. Et quanta hæc potentia, vbi vini ministerium?* Fateor, non magna potentia est, quæ solùm versatur circa ministerium vini; sed quia inter vina versatur, sufficiens est, vt inferat obliuionem debitæ amicitiæ. Nec immeritò vini regno tribuitur tota

Luc. 13. Chrysol. Iud. 13. Procop. Esdr 3. Curtius. Gen. 30. Ambr.

strages

strages facta à Principibus Iudæorum Hierosolymis, vbi Iesus occiditur. Quippè ait Isaias cap. 28. *Hi quoque præ vino nescierunt, præ ebrietate errauerunt; Sacerdos, & Propheta nescierunt; præ ebrietate absorti sūt à vino; errauerunt in ebrietate, nescierunt videntem.* Ne mireris, quòd Iudæi Regem gloriæ non agnouerint, benefactorem, & cognatum suum, imò & seruatorem occiderint; vigebat enim in illis regnum vini, & oppleti erant vineæ fructibus. Pro quo ait ipse Psalm. 68 *Extraneus factus sum fratribus meis, & peregrinus filijs matris meæ. Quoniā Zelus domus tuæ comedit me: & opprobria exprobrantium tibi ceciderūt super me. Et operui in ieiunio animā meam: & factum est in opprobrium mihi. Et posui vestimentum meum cilicium: & factus sum illis in parabolam. Aduersum me loquebantur qui sedebant in porta & in me psallebant, qui bibebant vinum.* Expende, vndè Deus queritur exijsse omnia opprobria sua, & quòd à fratribus, quasi extraneum reputaretur, nimirùm ex compotatione vini, quod solum nescit debitæ amicitiæ meminisse.

Isai. 28.

Psa. 68.

§. XIII.

Admonitio, exhortatioque sermo mundialium, terrenorumque corda non tangit, quin potius malè audit apud illos.

QVid facerent Dei serui cum agricolis, humi repentibus hominibus, & nihil præter terram suspicantibus? Horum sanè corda parùm tangit propheticus sermo, parùm penetrat Prophetarū, Apostolicorumque virorum exhortatio. Hierem. cap. 10. de Deo per Prophetas suos loquente ait: *Eleuat nebulas ab extremitatibus terræ: fulgura in pluuiam facit.* Vt inter pluendum nubes solent fulmina iaculare; sic Prophetæ dati à Deo in fœcunditatem animarum fulmina verborum iaciūt. Ex quo aiebat Origen. hom. 5. in Hierem. *Moyses nubes erat; Iesus Naue nubes erat. Isti si secum loquantur, ex sermonibus eorum fulgura migrant: Hieremias & Baruch nubes erant, sermocinentur inuicem, & videbis rutilare fulgura.* Præclarè Dei ministros nubibus, eorum adhortatoria verba fulminibus comparat, vt eorū ponderet efficacitatem. At scire cupis, in quo possint Prophetarū verba violentissimæ, efficacissimęque naturæ fulminum assimilari? Accipe perspicuam similitudinē; fulmina totam suam efficacitatē in turrium altissimarum culminibus ostendunt, humi repentes casas nec tangunt, imò in terrena mollitie habent, quò sepeliantur. Quid pulchrius? Fulmina sunt verba Prophetarū; fulmina sunt Dei ministrorum verba, potentia animos incendere, & conuertere in flammas. Sed totam hanc efficaciam ostendunt circa sublimes animos, vbi corda sursum elata inueniuntur; at circa humi repentes animos, circa terrenas mentes tantum abest, vt ibi aliquid efficiant, vt circa istas penitùs emortua, & extincta appareant. Ad hæc ait Gillibert. Abb. serm. 45. *Non sunt passim huiusmodi iacula fundenda, nec in omni multitudine, sed tantùm vbi idoneæ mentes creduntur inueniri, quas tàm excellens doctrina non effugiat. Quasi fulgura sunt hæc, summa feriunt, submissa effugiunt.* In terrenæ mollitiei imis extinguuntur, & sepeliuntur verba salutis, quæ ab ore Prophetarum instar fulminum iaculata prosiliunt. Et quæ summa nouerunt ferire, quæ sursum elata corda penitùs penetrāt, inutiliter extinguuntur apud repentia hu-

Hier. 10

Origen.

Gillib.

tia humi ? Ecce tibi sublimis animus, & ad cœlestia elatus loquitur. Cant. 5. *Inuenerunt me custodes, qui circumeunt ciuitatem: percusserũt me, & vulnerauerunt me: tulerũt pallium meum mihi custodes murorum.* Quæ per vicos, & plateas quærebat Dominum suũ, quæ tota erat in inueniendo Deo, à custodibus percutitur, & vulneratur: sic imperfectam inueniunt custodes spõsam, vt illam percutiant, & vulnerent? Non equidem hæc vulnera dicunt imperfectionem in sponsa, sed celsitudinem, sed sublimitatem; quò enim sublimior erat in vita, & à terrena conuersatione eleuatior, eò citiùs debuit feriri, & transuerberari à verbis custodum Ecclesiæ, quæ instar fulminum iaculata summa feriunt, submissa effugiunt. Ait Gillibert. serm 45. in Cant. *Quò quis perfectior est, vulneratur faciliùs, & tener affectus verborum citius sentit aculeos. O fœlicem animum, ad quem tam sublimia exhortationis iacula veniunt, quem inueniunt suis aptum vulneribus, quando non abeunt retrorsum auditorum vel duritia, vel stoliditate repulsa.* Aculeata, ignitaque Dei ministrorum verba vim equidem habent efficacissimam, sed apud mentes sublimes, quę ad sublimia adspirãt, has facilè feriunt, & vulnerant. In submissis autem ad terram mentibus, aut parùm, aut nihil proficiũt. Fœlix animus ille, qui nouit sese à terra leuare, qui non adeò terrenis se immergit cupiditatibus, vt minime verborum diuinorum aculeis transfigatur. Hęc enim verba etsi validissima, etsi efficacissima, tamen in mentibus terrenis penè euanent. Et quidem in Petro ipso, dum adhuc imperfectus, dum adhuc terrena meditabatur, quid potuerunt Dei exhortationes? Accipe D. Maximum, homil. 8. de passione, quæ est de Petro, & ancilla: ait enim ibi: *Denique fidem Petrus, nec admonitus potuit custodire, toties lapsus est, quoties ne laberetur, admonitus.* Lapsus mensurabat admonitiones, exhortationes, quæ in terrenis, imperfectisque à nimis parùm, aut nihil solent proficere.

Cant. 5. Gillib. Max.

§. XIV.

Quot sunt terrenis immersi in populo, tot Sathanæ instrumenta sunt ad perditiones moliendas.

AB agricolis istis hic naturalis percipitur fructus, nimirum ministrorũ Dei ruina, & perditio; ait enim: *Agricolæ, apprehensis seruis eius, alium ceciderunt, &c.* Et quid aliud expectari posset à terræ cultoribus? Quot enim terrenas colunt cupiditates, tot instrumenta sunt diabolo aptissima, vt suam effundat malitiam. De regno hominis in statu innocentiæ ait Dominus, Genes. 1. *Præsu piscibus maris, & volatilibus cœli, & bestijs, vniuersæque terræ, omnique reptili, quod mouetur in terra.* Bonum homini fuisset cum piscibus, cum volatilibus, cum quadrupedibus animantibus; at vbi & humi repẽtia in suo regno habuit, non potuit non habere instrumenta perditionis à diabolo causandæ. Diu. Basil. Seleuc. orat. 2. fatur: *Adstat homini leo blandè subsultans: lupus inter oues pacatè agebat, & serpens hominis erat subiectus arbitrio; sic enim factum est, vt linguam diabolo commodarit ad inuehendam confusionem.* Nota connexionem prudentissimè excogitatam: ex quo inter hominis subditos serpens humi reptans, & terra vescens apparuit; inde iam factum est, vt diabolo in promptu esset lingua, in prõptu esset instrumentũ, quo pernitiem, & confusionẽ inferret mũdo. Heu nocentissimam terrenorũ

Gen. 1. Basil. Seleuc.

homi-

hominum conditionem! Sanè qui humi repat homo, qui immergitur terrenis lucris, adeo diabolicis aptus est insidijs, vt vnus totũ valeat peruertere mundum. Miraris in Christi etiam collegium eã potuisse pestem venire, qua percusso pastore, vniuersi dispergerẽtur discipuli? Et vnde tantum mali potuit diabolus inferre? Sicut in paradiso serpens; sic in Christi familia homo fuit lucris deditus terrenis, nempè Iudas, qui diabolo potuit seruire, vt suam perniciem effunderet. Quod notabat D. Maximus serm. de passione 9. inquiens: *Fuit in paradiso deliciarum diabolus, nec defuit in pratorio Iudaeorum. Ibi imminebat Sathanas serpens, hic Iudas coluber perurgebat.* Vtrobiq; diabolus neces causans, quia vtrobique erat, qui humi reperet, qui terra vesceretur. Serpens in paradiso, in Iudaea Iudas terrenis cupiditatibus ferebantur; quod malum nõ veniret, vbi erat homo terrenus, & temporalis? Fallar, nisi in eo tota ostendatur potentia Sathanæ. Exod. 18. dicitur: *Cùm leuaret Moyses manus, vincebat Israel; sin autem paululum remisisset, superabat Amalech.* Ecce totius Israelis ruina, & perditio quo ex fonte manabat, nimirùm ex eo, quòd Moysis manus deorsum vergerent. Vbi ad terram inclinarentur Moysis manus, aduersaria potestas exaltabatur, & Israelitæ perdebantur. De quo loquens D. Hilarius aiebat in Psalm. 133. *Moyses nos docuit exemplo, qui cùm eleuatis constitisset manibus, vincebat; submissis verò in terram vincendum populum ab hoste prabebat, ostendens per hanc formam, hostem nostrum, si terrena opera nostra sint, vincere.* Inter terrena opera nunquã non ostenditur potentia Sathanæ, qui omnia bonorum hominũ perdat, deuastet. Vincendus datur populus Sathanæ, in quo sunt homines penitùs terrenis traditi cupiditatibus, eique affixi.

Max.

Exo. 18.

Ps. 133.

§. XV.

Diabolici furoris est, damna semel illata nescire corrigere.

VT Deus semel benefacere incipiens, nescit cessare, sic diabolicus furor semel damna inferens, nescit nociua facta corrigere. Quotquot ergo mittit seruos beneficus Deus, tot occidunt agricolæ, & semper denuò missis faciunt similiter; nesciunt enim, quę semel patrarunt, damna corrigere. Adducatur in medium certamen illud cantatissimũ inter Moysem, & Pharaonis incantatores de conuertenda virga in draconem. Moyses à se virgam projciens in terram, videbat illam in draconẽ conuersam, quem timeret; at dum eius caudã apprehendit, tota draconis abibat feritas, sola virga remanebat. Exod. 7. *Vocauit Pharao sapientes, & maleficos, & fecerunt etiam ipsi per incantationes Aegyptiacas, & arcana quædam similiter: Proiecerùntque singuli virgas suas, quæ versæ sunt in dracones.* Ecce, & malefici ex aridis virgis faciunt etiam dracones, qui metum inferant, & venena diffundant. Quid tunc? Vt venenatos faciunt dracones ex virgis, sic etiam dracones conuertunt in virgas, vt virga sola maneat draconis exuta malitia? Absit; non enim est diabolici furoris illata damna corrigere; hoc solùm spectat ad Dei spiritum. Pulchrè aiebat Origen. homil. 13. in Number. *Efficit tamen similiter & cõtraria virtus virgam serpentem, sicut fecerat virtus Dei: sed serpens, qui per virtutem Dei factus fuerat, absorbuit, & deuorauit omnes illos serpentes, qui arte magica ex virgis versi*

Exod. 7.

Origen.

uersi fuerant in serpentes. Non enim potuit virtus dæmoniaca malū, quod ex bono fecerat, restituere in bonum. Potuit ex virga facere serpētem, virgam verò reddere ex serpente non potuit. Numquam diabolicus furor correctionem mali nouit perficere; quidquid venenosum est, quidquid mortiferum, quidquid malignum facilè à malo fit. Non cunctatur malus, vt mala inferat; at malefacta vitare, corrigere, hoc solùm ad Dei potest pertinere spiritum. Quisquis ergo damna irremediabiliter inferre timet, caueat diabolicum spiritum, à quo nihil percipiet, nisi quod damnum sine fine inferat. Erat apud Bethleem fons hostilib. cinctus exercitibus; cuius aqua dulcis, Dauidis socijs non nisi lethalis erat, quando sine ingenti vitæ discrimine non poterat hauriri. Nihilominùs Dauidis duces contempto vitæ periculo per medios hostes aquam hauriūt, eamq; præsentant domino suo. At
2. Re. 23 Dauid 2. Reg. 23. *Noluit bibere, sed liberauit eam Domino.* Cur Dauid cauit bibere de fonte illo? Equidē noluit bonus Rex potare aquam, quæ apparebat sola pericula, & dāna aliena parturire: ad viuificum Dei fontem prospiciens, de quo omnium salutes, & remedia scatu
Isidor. riunt. Ait enim pulchris verbis D. Isidor. in lib. 2. Regum, cap. 4. *Non bibit oblatam aquam, sed Domino fudit, significans sitire se Domini sacrificium, non naturæ fluentum, sed illud sacrificium, in quo esset remissio peccatorum. Illum sitire fontem æternum, non qui periculis quæreretur alienis, sed pericula aliena deleret.* Duo semper proponuntur fontes hominibus; alter inter hostiles cuneos, alter inter paradisi delitias: ab illo perenniter manāt pericula, discrimina, damna illata plurimis: ab hoc semper venit salus, medicina. Miser, qui de hostili fonte bibit, qui diabolicum fuggit spiritum, in quo solùm habebit damna inferre multa, corrigere nulla: qui Dauid est, suasque cupiditates optimè regit, damnosum hunc fontem malorum fugit, & ad Deum bonorum fontem cōfugit, de cuius munere habet, posse vniuersa mala resarcire. Vide, quæ dicta sunt suprà, tom. 3. libr. 14. cap. 19. §. 8.

Matth. cap. 21. Nouissimè autem misit ad eos filium suum, dicens: Verebuntur filium meum. Agricolæ autem videntes filium, dixerunt intra se. Hic est hæres, venite, occidamus eum, & habebimus hæreditatē eius. Et apprehensum eum eiecerunt extra vineam, & occiderunt eum.

§. XVI.

In Christi morte veterum Prophetarum mortes pulcherrimè desinerunt.

POst veterum Prophetarū percussiones, & mortes, nouissima introducitur Filij Dei mors, vt quæ pulcherrimam pristinis martyribus inuexit coronidem. De D. Basilij auis, atauisque locutus Nazianzenus, in eius oratione sic fatur: *Maximum tyrannum athletarum quidem nostrorum permulti superarunt,* Naz.

rarunt, & ad mortem vsque decertantes, & penè vsque ad mortem: hactenus videlicet relicti, vt victoriæ suæ superstites essent, ne cum ipsis certaminibus abscederent, sed alijs virtutis alipta, viui martyres, spirantes columnæ, tacitaque præconia relinquerentur cum multis alijs, & quidē celebribus paterni Basilij proaui, quibus, cum omne pietatis genus coluissent, eximiam tempestas illa coronidem enexit. Pulchrè pro Basilij proauis excogitauit vir diuinus; quorum passione, multis alijs celebribus, ac insignibus martyrib. eximiam tempestas illa maximi tyrãni coronidem innexit. Non enim strenui viri postremi in lanieuam venerunt, quia postremi erant virtute, & fortitudine; sed vt, quia in omni pietatis genere erãt eximij, in illis, tamquam in pulcherrima coronide, tota illius tempestatis martyrum series desineret. Liceat ergo parua magnis comparare, & de Deo prædicare, quod Nazianz. prædicat de hominibus. Post occisos, post lapidatos, post serratos multos veterum Prophetarum, nouissimè accedit Filius Dei occidendus & ipse. Et cur accessit nouissimus? Vt cum multis alijs, & quidem celebribus, in illo, tamquã in omnium virtutum fonte, & ornamento, tempestas illa veterum patientium præstantissimam coronidem inueniret. Huc referam

Ps. 141. illud Psalm. 141. *Libera me de persequentibus me, quia confortati sunt super me. Educ de custodia animam meam ad confitendum nomini tuo: me expectant iusti*. Et orat Dominus afflictiones suas, passiones suas citò transire, & asserit, se in eis expectari à iustis; & quidem omnis sanguis iustus à sanguine iusti Abel vsque ad sanguinem Zachariæ expectabat sanguinem Christi fundendum pro ipsis. Expectabãt iusti persecutionem passi passionē Christi, sine qua adhuc iacebant obscuri, per quam vltimam gloria suæ perfectionem acciperent. Id quod insinuat lectio Hieronymi ex Hebræo; vbi enim posuit noster: *Me expectant iusti*, posuit ille: *In me coronabuntur iusti*; quasi interfectis iustis expectantibus Christi mortem in Limbo, accedat Christi mors, velut corona, sub qua illustrentur omnia illorum facinora.

Psal. 64 Quò respexit Psalm. 64. dicens: *Benedices coronæ anni benignitatis tuæ*: Annus equidem Dominicæ benignitatis fuit totum illud tempus, quod in passionibus, & ærumnis consumpsit, quod dum meminit Vates, non potuit non coronæ meminisse. Etenim potuisset dicere, Benedices anno benignitatis tuæ, sed maluit addere, Benedices coronæ anni benignitatis tuæ, vt ostenderet Iesu benignitatem in passione ostensam pro coronide, & corona extitisse temporis illius.

Ambr. Ad hæc Diu. Ambros. in institut. virg. cap. 15. *Tunc ergo Dominus operibus suis, & gloria, & honore sui tempus coronauit aduentus. Totus enim ille annus conuersationis eius in hoc mundo diuersarum habuit certamina passionum. Vicit Herodem paruulus, de quo in passione infantium triumphauit. Esuriuit, sitiuit: pro nobis vapulauit, pro nobis contumeliarum indigna tolerauit: crucem ascendit: mortuus est pro nobis*. In passionum certamina dum descendit Dominus, dum sitiuit, dum vapulauit, dum occubuit, quid aliud egit, quam tempora illa legis pristinæ gloria, & honore coronare? Tunc eximiam coronidem tempestas illa innexit iustis passis.

§. XVII.

§. XVII.

Vltra Christum nihil est requirendum.

NOuissimus venit Christus Iesus, quasi verus terminus humanorum desideriorum; nihil enî boni, aut vtilis saluti humanæ vltra illum inueniri potest. Acutissimi licèt oculi sint, necessum est in Christo solo omnium videre bonorum terminum, vltrà quem nil boni. Et qui acutiores oculi, quàm Prophetarum oculi? Ij ad futura, & longissima tēpora se extendunt, & nihilominùs de illis dicitur, Matth. 5. *Lex, & Propheta vsque ad Ioannem.* Et cur non vlteriùs possent sese extendere Prophetæ? Erat cum Ioanne Iesus, vltra quem nihil possent videre, nec inuenire Prophetæ, quod conduceret ad salutē hominum. Ait Diu. August. quæst. ex nouo testam. 69. *Lex enim, & Prophetæ vsque ad ipsum. Propheta enī de ipso locuti sunt, ideò vltra illum, quæ ab his de hoc, id est, de Christo dicta sunt, tendi non possunt, neque post ipsum aliquid huiusmodi Propheta reperire potuerunt.* Quid reperiant Prophetæ post Christum? Quid vltra Iesum videre possunt creati oculi? Qui Iesum videt, vltimū bonorum omnium terminum quia videt, nihil ampliùs videre cupit, imò nil aliud est, quod videat. Apud Matth. 14. visus est Iesus ambulans super mare, cuius visu raptus & Petrus, de eius imperio prosilit ex nauicula, & cæpit per fluctus ambulare. Ait enim: *Et descendens Petrus de nauicula, ambulabat super aquas, vt veniret ad Iesum.* Mirabar sępè hominem videntem mobiles, instabilesque maris fluctus potuisse sese credere fluctibus maris? Cur magis, Petre, non caues tumentes fluctus? Cur videns aquarum vortices non expaues? Sanè qui præ oculis habebat Iesum, nihil attendebat aliud, nihil videbat ampliùs. Pulcherrimè enī hæc tractans D. Maxim. homil. 10. de passione, quæ est de Diu. Petro, sic fatur: *Ambulauit in mari Petrus, magis dilectione, quàm pedibus. Non enim videbat, vbi pedum vestigium poneret; videbat autem, vbi figeret vestigium charitatis. In naui enim positus considerat Dominum, & amore eius ductus descendit in mare; non cogitat labentes aquas, non fluenta currentia, & dum Christum respicit, non respicit elementum.* Expende vltima hæc verba, nimirum, *dum Christum respicit, non respicit elemētum*; non equidem possunt oculi corā habentes Christum, intueri alia; sed in Christo Iesu debent terminari. Nec miror, quòd Iesus desideriorum terminus habeatur, quando in eo vno vniuersa bona cōglobantur. Ait Isaias de Iesu prædicatoribus, cap. 52. *Quàm pulchri super montes pedes annuntiantis, & prædicantis pacem; annuntiantis bonum.* Alij legunt, *annuntiantis bona*: & quæ bona annonciantur? Vnum Iesum habebis à Prophetis, ab Apostolis & figuratum, & annuntiatum; qui bonorum nomine intelligitur, vt qui in se omnia bona habeat. Ait Origenes citatus ibi à Glossa: *Euangelizabant Apostoli bona scilicet Iesum. Nec miretur quisque, si nomine bonorum, numero multitudinis exposuerimus annūtiari Iesum; facilè enim intelliges, quomodo multa bona sit Iesus. Vita bonum est, Iesus est vita: resurrectio bonum est, Iesus est resurrectio. Lux mundi bonum est, Iesus est lux vera, veritas, ostium, sapientia, potentia, thesaurus denique omnium bonorum Iesus est.*

Quid ergo vltra Iesum manet? Sanè in eo vno omnia bona capis.

Matt. 5 — August. — Mat. 14 — Max. — Isai. 52 — Origen.

§. XVIII.

Iesus efficacissimus pro hominum vita, & sanitate.

AGricolis ijs in peius labentibus post alia multa, hoc vltimum remedium additum est, vt Iesus Dei Filius veniret ad illos, & meritò Iesus nouissimus aduenit, vt qui omnium efficacissimus sit pro hominum sanitate. Aiebāt perditissimi Iudæi apud Isaiā, cap. 1. *Nisi Dominus exercituum reliquisset nobis semen, quasi Sodoma fuissemus, & quasi Gomorrha similes essemus*. Et quidem apud Sodomitas Loth erat, insuper & duo Angeli missi sunt; sed nec Loth, nec Angeli potuerunt miseros à perditione auertere. Quis ergo potuit apud Iudæos, quod non potuerunt nec Angeli, nec Sancti apud Sodomitas? Sanè id potuit vnum semen relictum à Deo; ait enim: *Nisi Dominus reliquisset semen*, & expende, quod non ait semina, sed semen, quasi vnus solus, qui à Deo venit Iesus, omnium efficacissimus sit ad perditionem hominum auertendam. Ait ibi Procopius: *Tamquam enim de vno dixit, Christo videlicet, qui, ne Sodomis & Gomorrha similia paterentur, prohibuit*. Vnus enim id valet Iesus, de cuius efficacia venit, quòd vel mortui in vitam efformentur. Post peccatum à primis parentibus commissum, post auditam mortis sententiam, iuxta quam vniuersi homines morti subiacebant, ait textus, Gen. 13. *Et vocauit Adam nomen vxoris suæ, Eua, eo quòd esset mater cunctorum viuentium*. Vndè tale potuit occurrere Adamo, quòd inter sententiā mortis vocet vxorem Euam, id est, vitam? Audis & te, & vxorē & filios morituros, & in puluerem conuertendos, & nilominùs vxorem vitā vocas, & matrem viuentium? Vndè hoc potuisti credere? Meminit dormiētis latus fuisse apertum, vt vxor inde prodiret, in quo adumbrabatur Dominici aperti lateris mysterium, quod vbi apparuit, nō potuerunt & ipsi mortui non apparere viuentes. Ad hæc Diu. Augustinus, tractat. 120. in Ioannem: *Vnus militum lancea latus eius aperuit. Hoc prænuntiabat, quod Noe in latere arcæ ostium facere iussus est, quà intrarēt animalia, quæ non erant diluuio peritura. Propter hoc prima mulier facta est de latere viri dormientis, & appellata est vita, materque viuorum*. Vbi in latere Adami dormientis, ex quo vxor ædificata est, latus Christi præfiguratum est lancea in cruce apertum, non est, cur non speret Adamus sibi, & vxori, & posteris omnibus etiam inter mortes esse viuendum. Pulchrè enim habetur Christus Iesus arbor vitæ, cuius vel ab vmbra hauriunt homines, quo viuant. Post Ionæ prædicationem apud Niniuitas, ait textus, cap. 3. *Et crediderunt viri Niniuitæ in Deum à maiori vsque ad minorem*. Expende, qui verbum vitæ primò accipiant, nimirùm à maioribus fides, & credulitas incepit. Cur maiores primò vitam hauriant, nisi quia perfecta ætas plenitudinem Christi adumbrabat? Ait Paulus ad Galatas, cap. 4. *Vbi venit plenitudo temporis, misit Deus Filium suum, &c.* Ex quo Diu. Hieronymus in Ioannem fatur: *Primùm credunt viri de Niniue, qui ad ætatem Christi peruenerant: prædicant ieiunium, & vestiuntur saccis à maiori vsque ad minorem*. Sic efficax est vel vmbra Christi, vt homines trahat in fidem, trahat in vitam.

§. XIX.

§. XIX.

Pudoris affectus vbi est, ibi & sanitas est.

DVm Dominus agricolis mittit Filium suum, hoc vnum intendit tâto præstito dono, vt vel ab ingratis pudorem extorqueat; ait enim: *Verebuntur Filium meum*: quasi potens sit pudor beneficijs extortus ad spem salutis trahere homines. Huc eleganter spectabat Diu. Ennodius, lib. 5. epist. 6. aiens: *Ille, qui vulnera nostra suscepit, & pro nobis doluit, mutata meritorum conditione, quos flagellis dignos viderit, castigat muneribus: & vice noxiorum animas dum secundis replet, pudore meliorat.* Quam salutem mille alij validissimi affectus non causabant, pudor beneficij extortus causare solet. Fœlix, qui eo adducitur, vt possit, imò vt cogatur erubescere; is enim in proximo ad salutem est. Primus ille peccator Adamus diuinis vocibus quæsitus, respôdit, Genes. 3. *Timui, eo quòd nudus essem, & abscondi me.* In quibus verbis, vt peccatoris erubescentiã recognoscit Ambrosius, sic iam in proximo salutem eius sperat. Ait enim lib. de paradiso, cap. 14. *Nota, qui absconditur, erubescit; qui erubescit, conuertitur, sicut scriptum est: Confundantur, & conuertantur valdè velociter.* Velocissimè venit salus, vbi pudor præcessit, nec diu potes esse in pudore, quin de salute adepta glorieris. Quo respiciens Hieremias, cap. 6. ait: *Confusi sunt, qui abominationem fecerunt: quin potius confusione non sunt confusi, & erubescere nescierunt, quamobrem cadent inter ruentes: in tempore visitationis suæ corruent, dicit Dominus.* Quos confusos & erubescentes asserebat, vt vidit supplicio destinatos, statim dictũ correxit, nec putauit posse fieri, quòd pœna non minuatur illi, qui scitit erubescere; quippe ait Diu. Ambrosius in Psalm. 37. *Pœnam, quam de confusione euitare non possumus pudore subleuamus.* Non durat, imò non venit pœna, quando pudor antecedit. Da, pudorem esse in homine, & dabis in illo remedium, quo se ab omni malo liberum reseruet. Hinc sunt illæ Dauidis voces, Psalmi 6. *Erubescant, & conturbentur omnes inimici mei, conuertantur, & erubescant valdè velociter.* Qui toties inimicis suis precatus fuit bona, nunc illis imprecatur confusionem. Vnde mutatus es, ò Dauid? Cur, qui toties bonus in hostes, nunc malus sit, imprecans eis confusionem? Non malus in hostes est, qui rogat, vt erubescere cogantur; dum enim pudor intercedit, omni malitiæ intercluditur aditur. Ad hæc ait D. Nissen. in Psalm. 6. *Vt igitur in perpetuum maneat id, quod ex pœnitentia bonũ ipsi accessit, ac vita non altera rursus pœnitentia opus habeat, orat, vt inimici sui pudore castigati auertantur. Nam qui ob id, quod malum facere ausus sit, erubuit, pudore, quasi moderatore vtẽs ad hoc, ne amplius ijsdem malis confligetur, à tentatione similium in posterum abstinebit.* Sic pudor malitiã refrænat, nec sinit illam progredi vlteriùs; nequit enim malum consistere, vbi pudor est, qui iudex solet esse sanitatis venientis. Huc trahe dicta tom. 3. lib. 5. cap. 7. §. 4.

Ennod.

Ambr.

Hier. 6.

Psal. 36

Psal. 6.

Nissen.

§. XX.

Temporalis homo Deum mallet perire, dum ipse lucra non perdat.

AGnito Dei Filio, & sæculorum hærede, de eius interfectione agunt, vt sibi reseruent temporariam hæreditatem; & quid

non moliantur in Deum homines temporarij, ne ipsi suis lucris careant? Matth. 21. *Intrauit Iesu in tẽplum Dei, & eyciebat omnes ementes, & vendentes in templo, & mensas nummulariorum, & cathedras vendentium columbas euertit, & dicit eis: Scriptum est, domus mea, domus orationis vocabitur; vos autem fecistis eam speluncam latronum. Et accesserunt ad eum caci, & claudi in templo, & sanauit eos. Videntes autem Principes Sacerdotum, & Scriba mirabilia, qua fecit, & pueros clamantes in templo, & dicentes: Osanna filio David, indignati sunt.* Expende, vbi in Iesum indignantur illi: vbi Iesus suam diuinitatem ostendit, eiectis impunè negotiatoribus à templo, sanatis cæcis, & claudis, & adhibitis vocibus puerorum canentium, tunc Sacerdotes, & Scribæ magnam iram concipiunt, & vellent ipsum Deũ manifestatum perdere. Cur non magis timent Deum, quem omnipotentem cernunt? Cur non magis adorant, quem audiunt prædicari vel à pueris? Cùm vident à Iesu cathedras columbarum euerti, eijcique omnia lucrorum negotia à tẽplo, malunt perdi Deum, quàm sua è templi negotijs lucra perdi. Imperfectus, homil. 40. in Matth. *Postquam Iesus introiuit in templũ, & omnes vendentes animalia, qua ad sacrificiũ vendebantur, foras eiecit, in quibus Sacerdotes auari tunc delectabantur; tunc pracipuè cogitauerunt eum occidere, dicentes intra se: Si populus istum habuerit Deum, necesse est, vt dimittat consuetudinem hostiarum, qua ad nostrum pertinent lucrum: & sic iam non erit populus iste possessio nostra, sed Dei, videlicet, non ad nostrum quastum pertinens, sed Dei.* Ecce tibi, cur vellent perdere Deum, quia nimirùm putabant, illum esse illius conditionis, qua ab aris suis, & templis suis arceret occasiones lucrorum Sacerdotum: vbi autem lucra necessum est perdi, magis volunt temporarij ministri, quòd perdatur Deus. Nec miror, quando auarissimi homines nullum Deum æstiment, nisi qui seruit eorũ lucris? Apud Lucam temporalis ille filius parentis optimi vitam non sustinet, dum apud illũ videt retineri bona sua. Quare ad illum accedit, & inquit. cap. 15. *Pater, da mihi portionem substantia, qua me contingit.* Miraris iuuenis impudentiam, quòd à patre optimo Deo adhuc viuente postulet portionẽ suam. Cur petis à viuente patre portionem, quæ non contingit filiũ, nisi post patris mortem? Petit portionem, quam vt habeat, simul si posset, parenti Deo inferret mortem ipse. Non enim sustinet viuere Deum, qui impedit eius lucra. Ait Diu. Chrysolog. serm. 1. *Quantum pius pater, tantum hares impatiens, qui patris fatigatur ad vitam; qui patris, quia tempus auferre non potest, nititur auferre substantiam.* Eadem cupiditate vitæ tẽpus auferret Deo ipsi, si posset, qua ab illo aufert portionem suã. Nunquam enim temporalis homo velit vitam siuè Dei, siuè parẽtis, qui impedit lucrorum suorum augmenta. Similem ebiberat insaniam Acham ille, qui Iosue. 8. dicitur furatus fuisse de anathemate, hoc est, de bonis reseruatis Deo: furatus est autem pallium coccineũ; ducentos siclos argenti, regulãque aureã. Et cur in hæc bona Deo reseruata fuit ausus? Ait Iosephus relatus in Glossa: *Achã dum iuuenisset chlamidem regiam, totã auro contextam crudele iudicans, si lucrum inueniens, quod in sua vtilitate conferret, daret hoc Deo, & non magis egenti, suffodit eam, &c.* Expende iudicium hominis auarissimi, quod iudicat, crudele esse, sibi adimere lucrum inuẽtum, vt daretur Deo.

Et quid

Mat. 21 · Imperf. · Luc. 15. · Chryso. · Ioseph.

Et quidisse non auderet in Deum, quem sic pro lucello vilipendit.

§. XXI.

A Christo Domino non potest non prosilire beneficentia in hostes suos.

NIl magis iure humano cautum est, quàm quòd parricidæ iura hæreditatis amittant, quomodo ergo agricolæ ij talem errorem sibi persuaserunt, quo Dominum occiderent, vt hæreditatem eius possiderent. Dicunt enim: *Occidamus eum, & hereditatem eius habebimus.* Quomodo eius occisores, eius hæreditatem habere poterunt? Vndè illis venit in mětem tam inauditum hominis occisi facinus, quòd ab illo accipiant hæreditatē ipsissimi eius occisores? Sanè vbi Iesus erat, qui occidēdus apparebat, non potuit ab illo non prosilire excogitatio de beneficētia in hostes. Matth. 1. repurissima Virgo Maria apparuit in vtero habens Filium Dei. Quid ad hæc spōsus ignarus mysterij, videns vterū tumentem vxoris? *Ioseph autē cùm esset iustus, & nollet eam traducere, voluit occulte dimittere eam.* Cur non magis tradit eam iudici, imò & carnifici? Cur non magis irascitur? Cur, vt putabatur, læsus, non quærit satisfactionem, sed magis curat celare offensam, & reddere pro malo bonum? Erat Iesus in vtero Mariæ, de cuius habitu veniebat, quòd Ioseph eam philosophiā ebiberet, qua non solùm condonaret iniurias, sed & iniuriāti, si quis esset, prospiceret. Ait Diu. Chrysostom. homil. 4. in Matth. *Sub lege viuens Ioseph, supra legem philosophatur, siquidem aduentante iam gratia, multa sublimioris disciplinæ documenta fulgere oportebat. Vt enim Sol nondum radijs ostensis, eminus tamen splendore suo maximam partem orbis illuminat; ita & Christus ex vtero Virginis iam, tamque progrediens, vniuerso orbi, etiā priusquam oriretur, illuxit. Propterea igitur Ioseph tantam philosophiam mētis ostendit. Neque enim aut in iudicium trahit sponsam, aut ipse saltem ei manifestum vteri exprobrauit tumorem.* Quid pulchrius? Appropinquante Sole, licèt nondum apparente, eius tamen splendorem, & lucem in se exhibet terra: sic de vicino Christo, licèt adhuc sub nube virginei vteri, iam fulgent in Ioseph Christianæ virtutes, quibus efficaciter trahebatur in eam philosophiam, qua pro apparente malo bonum redderet. Sic Iesu vicinitas solet humanos animos in hanc impellere mentem, vt remittant iniurias, & iniuriantes munerent. Apud Matth. cap. 5. aiebat Dominus: *Audistis quia dictum est, Diliges proximum tuum, & odio habebis inimicum tuum. Ego autem dico vobis: Diligite inimicos vestros, benefacite his, qui oderunt vos.* Vix vllum verbum inuenies in lege vetere, quod charitatem explicitè commendet ad hostes; hæc virtus prædicanda reseruabatur in testamento nouo, quia hoc nouum testamentum nobilitandū erat præsentia Domini; vbi autem Christi vox erat, Christi erat præsentia, non potuit non radiare dilectio inimicorū. Id quod tractans Diu. Augustin. serm. 5. in Feriam sextam Cinerum, vt habetur in Biblioth. homil. ait: *Quare ergo antiquis non dictum est: Diliges proximum tuum, & diliges inimicum tuum? Quia fortassis & ipsis dictum est: Sed nobis apertiùs pro temporum distributione, per eius præsentiam, quid videbat, quid quibus vel tegendum erat, vel aperiendum.* Expende illud, *per eius præsentiam, &c.* Vbi enim Christus Dominus verus iustitiæ Sol apparuit,

Mat. 1. Chryso. Mat. 5. August.

non potuerunt non manifestari eius radij in charitate, quæ amplecteretur eius aduersarios. Vide tom 1. lib. 4. cap. 5. §. 1. & tom. 3. lib. 13. cap. 3. §. 11.

§. XXII.

Sententiâ, quæ iuridicè profertur, vix credi potest iniusta, etiamsi ab iniquissimo iudice prolata sit.

IEsu Dei Filij mors explicatur, & dicitur, quòd agricolæ, nēpè Iudæi *eum eiecerunt extra vineā, & occiderunt*. Quod hic tribunal? Qui iudex? Qui testes? Quæ iudiciales dilationes, & probationes? Meritò non iuridicè, sed tumultuariè fit Iesu damnatio, vt tanti Domini pateat euidentissimè, & absque vllo scrupulo innocentia: quādo quæ iuridicè profertur sententia, vix credi posset iniusta. De eadem Christi Domini damnatione locuti Euangelistæ, non parum negotium facessunt sacris scriptoribus. Ait enim Marc. cap. 15. *Erat autem hora tertia, & crucifixerunt eum*. Ioann. autem cap. 19. *Erat autem parasceue Paschæ, hora quasi sexta, & dicit Iudæis, &c.* Itaque Marcus intra horam tertiam, ponit absolutam, & completam Domini crucifixionem, quam Ioānes à Pilato putat permissam hora sexta. Sunt ergo sibi Euangelistæ contrarij? Absit; imò maximè inter se conueniunt; Ioannes enim insinuat, quid coactus est permittere Pilatus in Christum Domini, & quidquid à malo iudice Pilato extortum est, id hora quasi sexta cæpit. Marcus verò in re damnationis Christi, non ad Pilatum attendit, sed ad Iudæos clamantes iuxta prætorium: *Tolle, tolle, crucifige eū*, quod hora tertia factum est; quorū clamoribus crucifixionem Christi

Mar. 15

meritò tribuens, cauit, ne in illâ nefarissima actione aliquid iuridicæ sententiæ appareret, cum qua difficiliùs Christi Domini innocētia probaretur. Id sapienter notauit D. Augustinus, quæst. noui testamenti 65. *Sententiam ergo non dedit Pilatus, sed Iudæi, qui præmoniti sunt à Principibus Sacerdotum, vt dicerent, crucifigatur. Hanc sententiam tertia hora datam vult Marcus intelligi, in qua assiduis vocibus perdurantes cum interuallo horarum ferè trium, quibus itum, & reditum est ab Herode, crucifixerunt Saluatorem. Manifestauit igitur Marcus, quia non in iudicis sententia Saluator crucifixus est. Difficile est enim innocentem probare eum, qui sententia iudicis punitur.* Vbi iudex iuridicè procederet, suumque tempus concederet probationibus, & defensionibus, nihilque à iudiciali ordine dimitteret, sed omnia obseruaret, difficillimè probatur innocēs, qui inter hæc apparet condemnatus. Vix enim creditur posse aliquid peruersitas in innocentem, si iuridicus ordo seruatur. Quis iudex iniquior, quàm Herodes? Ipse vehementer iratus in Ioannē Baptistam, Matt. 14. *Alligauit eū, & posuit in carcerem*; cur nō statim damnauit? Cur vbi alligauit, sententiam mortis non dixit? Non equidem facile erat etiam nequissimo iudici, vbi iuridicè procedendum erat, sententiam ferre aduersus innocentem Ioannem. Quò spectans Chrysolog. serm. 173. ait: *Captiuum iste iustum tantum tenuit, vinxit inclusum; quia in innocentem reus facilè non poterat dictare sententiam* Dum iuridicum ordinem requirebatur Herodes, etsi vinctum tenebat Ioannem, non facilè poterat illum plectere capite; difficilè enim vel à iudice iniquo sententia aduersus innocentem potest dari. Hinc etiam Dominus apud Hierem. 12.

Aug. | Mat. 14. | Chrysol

rem. 12. suam innocentiam ostendit, quòd non iuridicè, sed tumultuariè fuerit damnatus: *Reliqui domum meam, dimisi hæreditatem meam: dedi dilectam animam meam in manibus inimicorum eius: facta est mihi hæreditas mea, quasi leo in sylua, dedit contra me vocem suam.* Sic legit D. Cyrill. Alexand. quò patet, Cy. Al. Iesum occisum fuisse tumultuariè, clamoribus, & vocibus Iudæorum, vt damula in syluis solet à leone necari. Damula quidē in syluis priùs rugitib. leonis, quàm vnguibus cadit; sic Iesus à tumultuarijs vocibus, & clamoribus, non à iudiciali ordine fuit dānatus. Ait Cyril. Alexand. lib. 12. in Ioann. capit. 14. *Fertur igitur leo, cùm animal aliquod capere velit, mirabilem solere rugitum edere, eoque, quæ propinqua sunt animalia perterrita cadunt. Ita solo leonis clamore superantur, ac capiuntur. Quasi ergo leo in sylua aduersus Saluatorem Synagoga facta est. Nam quamuis nullo ille terrore perculsus sit (expers enim formidinis Deus est) clamoribus tamen suis Christum Synagoga interfecit. Pilatus enim dimittere volebat, & modū ipse cogitauit.* Hoc semper Deus prouidit ad euidentiam innocentiæ Christi Filij sui, ne tribueretur eius damnatio iudiciali decreto, sed plebi tumultuanti, quando difficilè creditur innocens, qui sententia iudicis punitur.

Matth. 21. Cùm ergo venerit Dominus vineæ, quid faciet agricolis illis? Aiunt illi: Malos malè perdet, & vineam suam locabit alijs agricolis, qui reddent ei fructum temporibus suis.

§. XXIII.

Iudicij humani seueritas non sic in viros potentes, vt in plebeios, & viles exardescit.

NOn multùm hæsitāt iudices isti, sed vbi agricolarum crimina audiunt, statim totum iudicij rigorem exacuunt clamantes; *Malos malè perdet.* Quis iudex non incunctāter perdit agricolam malum? Non sic potentium virorum crimina castigantur; in ijs ferè nihil dignum morte inuenitur; pœnæ, & supplicia vix nisi pro solis plebeis, & vilibus homuncionibus inuenta sunt à iudicibus humanis. Cauebat Dominus, Deuteron. 1. Deut. 1. *Quod iustum est, iudicate, siue ciuis sit ille, siuè peregrinus. Nulla erit distantia personarum, ita paruum audietis, vt magnum: nec accipietis cuiusquā personam, quia Dei iudicium est.* Expende illud, *quia Dei iudicium est;* quasi inde pateat, iudicium Dei esse, quod ex æquo omnes respiciat, omnes sontes puniat, siuè potentes, siuè viles. Non sic humanum iudicium, sed quò magis humanum, eò ampliùs punit crimina in pauperibus, in diuitibus minùs. Quò spectans Petrus Dam. lib. 1. epist. 6. ait: *Porrò autem nos, contra diuina mandata personarū acceptores, in minoribus quidem Sacerdotibus luxuriæ inquinamenta persequimur; in maioribus autem, quod nimis absurdum est, per silentij tolerantiam veneramur.* Hoc est discrimē inter facinorosos, & scelestos homines apud humanum iudicium; qui pauper est, & vilis ob minima crimina, maximas iudicum incurrit indignationes; qui potens, & illustris est, vel in maximis delictis acquirit sibi venerationem. Quod iudicibus obijciebat Deus, Psa. 81.

 aiens:

aiens: *Vsquequò iudicatis iniquitatem, & facies peccatorum sumitis?* Euthimius, & Nicephorus de acceptione personarum in iudicio intelligunt, in quo puniuntur pauperes sontes, & diuites criminosiores sunt venerationi. Id quod exprimens Apollinarius, ait: *Veneramini verò facies superborum molestorum.* Et quando in iudicio humano pecuniosus homo, etsi sceleftissimus, subijt discrimen? Et quando potens periclitatus est? Quam rarò! Vbi potentia accrescit, decrescunt crimina apud humanos iudices, & penitus disparent. De ciuitatis Samariæ strage locutus Oseas, ait cap. 7. *Fur ingressus est spolians, & latrunculus foris.* Vbi sapiēter noster Ribera intelligit, rapinas Samariæ factas tàm à domesticis ciuibus, quàm ab exercitibus hostium. Ab intùs erant fures, etiā ciues, suos conciues spoliantes; foris autem erant latrunculi, nimirùm exercitus hostiles, qui vastabant omnia. Sed expendendum, quòd domestici, & ciuiles spoliatores vocentur fures pleno ore: at potentissimè exercitus hostiū vocentur latrunculi per diminutionem. Vndè hoc, quòd singularis ciuis vocetur fur, & latro; potentissimus autem hostium exercitus per diminutiuum latrunculus nominetur? Loquitur Propheta ad iudicij humani morem, apud quod in solis minoribus crimina seruāt suam fœditatem, & nomen; in potentioribus autem omnia euanēt crimina; imò reprehensionis loco accipiunt venerationem. Vndè factum est, quòd vilis homuncio Cacus latrocinijs suis malè audiat apud omnes: at latronum maximus Iulius Cæsar, & Imperator habeatur, vt referatur in numero Deorum. Et quanto hoc fit malo potentium hominum? Sanè crediderim, ideò Deum permittere, viros potentes à iudicibus humanis non castigari, vt eorū integra maneat causa, quę à iudice Deo seueriùs puniatur. Ex quo lucem affero loco Psalmi 57. vbi ex cantatissima versione dicitur, potentissimis peccatoribus: *Priusquam intelligant ollæ vestræ rhamnum, sicut viuentem, sic in ira turbine absorbebit eos.* Equidem absorbebit ita diuina potentem scelestum, priusquam caro eius intellexerit rhamnum. Sapientissimè enim iudex, & gubernator iniquus exprimitur, Iudic. cap. 9. per rhamnum; à quo procedens ignis arida potest comburere ligna, carnes autem coquere non potest. Sic per iniquum iudicem viles sontes puniuntur, potens autem scelestus, vt olla carnium à rhamni igne manet integra, sic iste ab iniquo iudice manet intactus, vt totum impetum diuinæ iræ sustineat.

Apoll.

Oseas. 7.

§. XXIV.

Præstantia iudicis non tàm in vilium hominum, quàm in potentissimorum damnatione.

NEquissimi alioquin homines præstantem iudicem agunt in agricolarum damnatione, dum agricolarum audita nequitia, statim illorum decernunt perditionem. Etenim clamant: *Malos malè perdet, & vineam suam locabit alijs, &c.* Et quantula hæc iudicis præstantia? Sanè parum est, quòd iudex reos agricolas damnet; illud maximè iudicem commendat, si audeat sententiam ferre aduersus potentissimos quosque. Hinc cantatissimus extitit iustitiæ zelus in Phinée, qui iniquissimos fornicatios interfecit in ipso concubitu. Quod facinus vix compleuit vir iustissimus, & ad eius zeli commē-

datio-

dationem ait textus, Numer. 25. *Erat autem nomen viri Israelitæ, qui occisus est cum Madianitide, Zambri, filius Salai, dux de cognatione, & tribu Simeonis. Porrò mulier Madianitis, quæ pariter interfecta est, vocabatur Cosbi, filia Sur Principis nobilissimæ Madianitarum.* Vt quid occisorum hominum scelestum sic explicatur nobilitas, nisi vt in Phinee clareat præstantissimus zelus iustitiæ, qui non viles, sed potentissimos, & nobilissimos sciuit punire? De quo Petrus Damian. lib. 1. epist. 7. inquit: *Ecce hic Phineas diuini spiritus zelo succensus, cum totus penè Israelitarum populus cum filiabus Moab fornicando corruerat, non in despectos quoscumque, vel infimos diuinæ legis propugnator insiluit: sed excellentiores, & clariores in populo, quos ad terrendũ cæteros, trucidaret, elegit. Testante scriptura, quæ dicit: Erat nomen viri, qui occisus est cum Madianitide, Zambri, filius Salai, dux de cognatione, & tribu Simeonis, &c. Et qui tales commotus vlciscitur, pacem superni iudicis, & gratiam non modo sibi, sed & populo absque dubio promeretur.* Non sibi blandiatur de zelo iustitiæ, qui solùm infimos, & viles reos nouit punire; faciunt hoc etiam nequissimi iudices; imò quò nequior iudex est, eò magis viles homunciones castigat. Mensuranda est præstantia iudicis per eum zelum, qui audeat etiam in celsos, & conspicuos viros, si in his inueniatur culpa. De maximo illo Iosepho, qui à Deo nutriebatur in iudicem, & gubernatorem præstantissimum totius Aegypti, notat scriptura, dum eius expendit pueritiam, Genes. 37. *Ioseph cùm sedecim esset annorum, pascebat gregem cum fratribus suis adhuc puer, & erat cum filijs Balæ, & Zelphæ vxorum patris sui, accusauitque fratres suos apud patrem crimine pessimo.* Audio Iosephum accusantem fratres suos apud patrem, & dubito an accusatio hæc orta fuerit à puerili illa leuitate, qua pueri parentibus, & præceptoribus aliorum errores suggerunt? Aut leuis hæc, & inuidiosa indoles accusandi in tanto puero fuit? Absit, non enim leuitas puerilis, sed zelus iustitiæ potuit esse, qui non quoscumque infimos, sed præstantissimos, & maiores natu, potentes facultatibus, & viribus vocat in iudicium. Ad hæc enim ait Rupert. lib. 8. in Gen. cap. 19. *Hoc enim diligenti inspectione dignũ est, quia grandiores fratres accusauit adhuc puer. Quod vtique non fecisset, si non puritatis amorem, zelumque iustitiæ iã haberet.* Meritò inde probat in iuuene iustitiæ zelum fuisse, quòd grandiores, & potentiores fratres non veritus est accusare de crimine: quod vt est difficile, sic est difficile inueniri perfectum iudicem. Vt meritò moneat Ecclesiasticus, cap. 7. *Noli quærere fieri iudex, nisi valeas virtute irrumpere iniquitates: ne fortè extimescas faciẽ potentis, & ponas scandalum in agilitate tua.* Inde debent mensurari vires perfecti iudicis, si posset etiã potentiores punire.

Nu. 25. Dam. Gen. 37. Gen. 19. Eccl. 7.

§. XXV.

Solius diuini tribunalis est, quòd mali plectantur iuxta malitiam suam: in mundialibus tribunalibus multoties mali triumphant.

CRediderim aliquid diuinum odoratum fuisse in Domino vineæ, de quo isti sic indubitanter pronuntiant, quòd veniens *malos malè perdet*; non enim hoc sic indubitatum est apud aliud, quàm apud Deum. Apud homines autem tantum abest, quòd mali malè perdantur, quòd sæpiùs mali in eorum

Pro.19. eorum iudicijs triumphant. Prouerb. 19. dicitur: *Multi colunt personam potentis, & amici sunt dona tribuentis. Fratres omnes pauperis oderunt eum, & amici procul recesserunt ab eo.* Hæc verba sic legit vulgata, vt aperiat falsæ amicitiæ naturam, quæ diuitium gratiam aucupatur, pauperes autem etiã fratres, & consanguineos fugit. Verùm Chaldaica translatio aliũ sensum reddit, æquè verum, & rei præsenti aptiorem. Ait enim: *Multi sunt, qui ministrant coram Principe, sed malis dat munera.* Quid verius apud mundiales Principes, apud mundiales iudices? Ij ex multis ministris, malos eligunt, nõ quos malè perdant, sed quibus dent munera. Mali, & pessimi omnium in humanis iudicijs pro morte merita triumphum, & ouationem acquirent. Ecclesiastes cap. 3. inquit: *Vidi sub Sole in loco iudicij impietatẽ, & in loco iustitiæ iniquitatem.* Hæc sub Sole quotidiè videntur, nimirùm quòd iudicum, Principumq; fauores, & munera iniqui, & pessimi omnium arripiant. Quid mirum? Quò iniquior quis, plura habet media, quibus fauores Principum aucupetur; nulli enim mendacio, nulli sceleri parcit, dum sibi gratiã Principis acquirat; quo fit, vt ferè semper in iudicijs humanis impius triumphet. Ad hæc paraphrasis D. Hieronymi ait: *Arbitratus sum aliquid iustitiæ in præsenti sæculo geri, vel pium nunc pro suo meritò accipere, vel impium pro suo scelere puniri; & è contrario reperi, quàm putabam. Vidi enim, & iustum multa mala hic perpeti, & impium regnare pro scelere.* Frequentissimi sunt in mundiali foro scelesti homines, qui coronas reportent pro scelerib. suis. Quis ignoret accusationem illam iustissimam, & euidentissimam à viris Iudæis agitatam aduersus Menelaũ, scelus ipsum coram Rege Antiocho? Religiosissimi erant accusatores, reus notissimus, eius crimina adeo maxima, & claris probationibus conuicta, vt Rex decreuerit illum punire. Quid tunc? Ait textus, 2. Machab. 4. *Cum superaretur Menelaus, promisit Ptolomeo multas pecunias dare ad suadendum Regi. Itaque Ptolomeus in quodam atrio positum, quasi refrigerandi gratia, Regem adijt, & deduxit à sententia: & Menelaum quidem vniuersæ malitiæ reum criminibus absoluit; miseros autem, qui etiamsi apud Scythas causam dixissent, innocentes iudicarẽtur, hos morte damnauit.* Hæccine sunt humana iudicia, apud quæ nocentissimi quiq; triũphant. Nec velim putes, id solùm euenire apud iniquos iudices, & Reges, qualis erat Antiochus; præualet enim malitia etiam apud sanctissimos. Qui Rex Dauide sanctior, & iustior? Apud hunc tamen sic valuit nequissimus Domini proditor Siba, vt in primis omnia innocentis Miphiboleth bona acciperet, & deinde etiam eius proditione cognita, adhuc recepit illorũ medietatem. Ait enim Dauid. 1. Reg. 19. *Fixum est, quod locutus sum: Tu, & Siba diuidite possessiones.* Ex quo monet sanctissimum, & æquissimũ iudicem Petrus Damian. lib. 2. epist. 9. *Quid mirum si te, licet prudentem, & sanctum virum possit artifex seruitus, & versuta decipere, cum, & prophetico plenum spiritu Dauidem Siba seruus Saul callidè mẽtiens compulit à iustitia declinare. Tu, inquit, & Siba diuidite possessiones.* Quamuis sit in iudice plena æquitas, & sanctitas, & prophetiæ donum, tamen fieri nequit, vt dum in hoc sæculo est, non triumphet in eius tribunali malitia, & mendacium.

Margin notes: Eccl. 3. — Hieron. — 2. Ma. 4. — 1. R. 19. — Dam.

§. XXVI.

§. XXVI.

Beneficorum sibi hominum proditores, & persecutores rarò communi clade; frequentius singulari aliquo modo conficiuntur.

NOn solùm perdendos dicit agricolas rebelles in beneficẽtissimum Dominum suum, sed non tanter addit, malè perdẽdos, dum dicit: *Malos malè perdet.* Non equidem pessimi ij, & ingratissimi hominum communi debebant perimi supplicio, sed nouo aliquo, & singulari mali genere perdẽdi sũt. Et quando non singulari, & inaudito malo perimuntur, qui in beneficos sibi insurgunt? Notissima est rebellio Absalonis cum maiori parte Israelitarum, in beneficentissimum parentem, & Regem Dauidem: ventum est in certamen: proditorum, rebelliumque exercitus apparet ingens: concurritur, & horæ puncto rebelles sese dant in fugam, & in vicinum montem confugiunt. Quid tunc? ait textus. 2. Reg. 18. *Fuit autem ibi prælium dispersum super faciem omnis terræ, & multò plures erant, quos saltus consumpserat de populo, quàm hi, quos vorauerat gladius in die illa.* Commune est militibus victis, victoris gladio perire; at in hac rebellis Absalomi pugna non multi gladio cadunt; plurimi, imò innumerabiles consumuntur à monte, ad quem confugiunt. Sed quali modo mons potuit tot miseros consumere? Sapienter excogitauit Petrus Damianus huius difficultatis solutionem; ait enim lib. 2. epistol. 20. *Nobis autem videtur, quia vesani quique, & infruniti, qui cum Absalon per duellionem extiterant, Deo deserente, caeci arbustis occurrentibus impingebant; atque ideò dicatur, quia plures ceciderant saltu consumenti peremptì, quàm ij, qui gladio fuerint trucidante vorati.* Vt furiosi fugiebant ad condensa saltus, sic cæci ad arbusta impingebant, & miserè contriti perimebantur, vt dignum erat, malè perire eos, qui in beneficum Dauidem rebellabant. Nullus persecutor benefactoris sui finem speret alium, quàm qui venit ab inusitato, & fœdissimo genere mali; quòd nimirùm sic pereat, vt non possit vllum effugium spectare. Inter gladios cadentes poterant sperare veniam à contribulibus suis, à quibus cædebãtur; at inter ligna contriti omnem habebant interclusum veniæ aditũ. Similiter famosissimus ille sui magistri proditor perijt; vt enim sceleris malitiam notauit Matth. 26. *Abiens laqueo se suspendit*; ad lignũ cucurrit, & sese ipse mulctauit, ne vlla spes veniæ illi affulgeret, sed vndique esset perditio mala. Pro quo ait D. Maxim. serm. 2. de passione: *Non enim Iudam damnat Pilatus, non damnat populus, sed quod est grauius, seipse condemnat, & cessante iustitia iudicatur. Quem enim alter iudicat, potest vtcumque esse excusabilis; reus autem sine excusatione est, qui conscientiæ suæ iudicio condemnatur. Quem alter iudicat, potest quandoque à suo iudice sperare indulgentiam; qui se ipse iudicat, à quo indulgentiam postulabit?* Id supplicium prouisum est misero proditori, in quo nihil non malum posset respicere, id quod iustè merentur, qui suorum bonorum persequuntur auctores.

2. R. 18. Dam. Mat. 26 Max.

Matth. 21. Dicit illis Iesus; Numquam legistis in scripturis, Lapidem, quem reprobauerunt ædificantes, hic factus est in caput anguli? A Domino factum est istud, & est mirabile in oculis nostris? Ideò dico vobis, quia auferetur à vobis regnũ Dei, & dabitur genti facienti fructus eius.

§. XXVII.

Is est Deus, qui ille huius mundi reiectaneis nobilissimos gloriæ titulos sciat eligere.

Vilissimus, & reiectaneus lapis in caput anguli fit à Domino, ne quis animò cadat, cùm se reijci, & reprobari videat à mundo, imò tunc magis quærat manũ diuinam, cuius potestatis est, de reiectitijs, & vilibus huius mundi nobilissimus gloriæ titulos sibi affigere. Propone tibi ob oculos Dauidem persequentem Amalecitas; media in via inuenit seruulum Amalecitarum à domino suo semiuiuum derelictum, inedia iam penè consumptum. Hunc cibo, & potu confirmans Dauid, & audiẽs esse seruum, propter infirmitatem derelictum à domino suo, statim ex eo quærit. 1. Regum, cap. 30. *Potes me ducere ad cuneum istum?* Vide quàm egregium ducem Dauid eligat sibi, vt de hostibus triũphet. Scit seruulum, scit infirmum, scit reiectum à domino suo, tamquam pondus inutile, & tamen audet hunc proponere sibi ducem, vt gloriosas, & singulares victorias à Deo promissas acquirat. Quis hoc auderet, nisi qui omnipotentis Dei adumbrat virtutem, quæ sola scit de reiectitijs, & vilibus hominibus nobilissimos insculpere gloriæ titulos? Ad hæc aiebat Eucher. lib. 1. in Reg. *Hunc tamen Dauid inuenit, eique cibum, & potũ præbuit, quia manu fortis Deus abiecta mundi non despicit, & plerumq; eos, qui mundum sequi minimè valẽt, & quasi in via remanent, ad amoris sui gratiam conuertit, eisq; verbi sui cibum porrigit, & quasi duces sibi in via dirigit, dum suos etiam prædicatores facit, qui superbos quosque, qui se in mundo despexerãt, Domini virtute prosternunt.* Hic est manu fortis Deus noster, cui ad nobilissimas victorias, ad ingentes glorias, mundi abiecta, & reiectanea seruire solent. Hunc Deum, hunc Dominum sequamur omnes, quæramus omnes, qui nec infirmis grauatur, neque reiecta despicit, neque abiecta, & vilia fastidit, vt qui nulla vilitate turpatur; quin potiùs scit de vilibus, & reiectitijs ingenti gloriæ pulchritudinem adijcere. Vilissimum quandoque, & à mundi mari euomitum latronem offendit iam iam animam agẽtem in supplicio, hunc tamen videns audet illum sibi commilitonẽ parare, vt ingrediatur gloriam suam. Et ait illi, Luc. 23. *Hodiò mecum eris in paradiso.* Quid ais, Domine, vt paradisum intres, vilissimum hũc, & reiectitium latronem assumis? Quis credat regnum, quis credat gloriam, quæ haberi finitur ab homine vilissimo? Quis credat Regẽ gloriæ, cum sui lateri sonem videat hominem huiusmodi reiectitium? Imò

1. R. 30. *Eucher.* *Luc. 23.*

Imò tunc Rex gloriæ apparet Christus, qui de reiectitijs, & abiectis hominibus scit non infamiam, sed ornamentum, & decorem addere gloriæ suæ. Ait Diu. Chrysostom. homil. de cruce, & latrone: *Imperatori quidem iniuriosum putatur, si personam vilissimam participem sui actus accipiat; Christo autem nostro non iniuriæ fuit sacram ingredienti paradisum, facere ingressus sui latronem participem. Nam secum eum perduxit, non confundens calcantibus latronis pedibus paradisum, sed honorem præstans paradiso. Honor enim loci est, talem Dominum promereri, qui & latronem dignum reddiderit paradiso.* Nemo Christianus abiectionem timeat; licèt enim omnium abiectissimus sit; licèt vt reiectitia quædam, & mundi purgamenta habeatur, sub illo Domino viuet, qui scit de puluere erigere egenum, & de stercore pauperem suscitare, & de reiectitijs sibi duces constituere ad glorias comparandas. Nonne habes apud Lucã, cap. 10. hominem à latronibus spoliatum, & in via semiuiuum relictũ, quem nec Sacerdos, nec Leuita respicit; hũc à Samaritano quodam in stabulum mitti, & inde educi in triumphum salutis? Et quis tibi videtur Samaritanus hic, qui de reiectitio, & inutili pondere salutis triumphum effingat? Pulchrè ait Diu. Ambrosius, libro. 7. in Lucam: *Non mediocris iste Samaritanus, qui eum, quem Sacerdos, quem Leuita despexerat, non etiam ipse despexit.* Et quidem non mediocris Samaritanus, sed omnipotens, & summus hominum custos est, qui sic relictum, & despectum hominem in salutem, & gloriam admittit.

Chryso.

Ambr.

§. XXVIII.

Omnia fiat, quisquis Deum sibi cupit inuenire factum omnia.

Etsi multi dixerant, perdendos malos agricolas, & vineam alijs locandam; multi alij id minime posse fieri credebant, vt explicatiùs Diu. Lucas posuit. Hos vt confundat Dominus, subitò ad lapidis reprobati, & in caput anguli sublati similitudinem cõfugit: nec mireris iam vitis similitudine, iã lapidis, Christianæ fidei mysteria explicari à Domino; docemur enĩ interea, qualiter omnia fieri debeamus, vt nobis Deus fiat omnia. De sponsa dicebatur, Canticor. 1. *Equitatui meo in curribus Pharaonis assimilaui te, amica mea.* Et post pauca, iuxta lectionẽ Pselli apud Theodoretum, inquit: *Botrus Cypri fratris mea filius, mihi in vineis Engaddi.* Vbi sessor est Dominus, equa fit anima, in qua triumphet eques nobilissimus; vbi autem botrus Deus intelligitur, iam proficiens anima apparet vitis, sic enim vt omnia in dilecto inuenit, omnia etiam sponsa fit. Pro quo ait Psellus, ibi: *O præclaram progressionis sponsæ mutationem! Quæ enim perspicuè paulò antè similis equæ dicta fuerat, nunc amicorum obsequio planè proficiens, seipsam vt vitem fructiferam agnoscit. Omnis enim anima pura, Domini succensa desiderio, operum progressione fit omnia. Nunc quidem sedes Cherubim, nunc sedes Regis, nunc autem vitis fructifera in aula Domini.* Nulla forma fugienda est illi, qui vult proficere in obsequia Domini, iam scabellum pedis fiat, iam sedes, iam thronus, vbi gaudendum est de tanto sessore: iam vinea fructifera, vt de tanto botro

Cant. 1.

Psellus.

botros diues fiat. Sic per omnia virtutum decora currens, omnia fiat, qui omnia in Deo cupit inuenire. Ad hæc D. Chrysostom. locutus de Paulo, homil. 2. de Penthec. *Cum esset vnus, omnia fiebat, Dominum suum imitans: etenim cum sit diuinitas vnius substantia & immutabilis, pro nostra salute omnibus omnia fit. Tu palmes factus es, & ipse tibi vinea, sicut ipse dicit: Ego sum vinea, vos autem palmites. Promouere gressum voluisti? Factus est tibi via dicens: Ego sum via, per me si quis intrarit, exiet, & pascua inueniet. Ouis factus es, ille tibi pastor. Ego sum pastor bonus; pastor namque bonus ponit animam suam pro ouibus. Peccator effectus es? Factus est tibi agnus: Ecce agnus Dei, qui tollit peccata mundi. Manducare voluisti, factus est tibi mensa. Sponsa fieri voluisti, factus est tibi sponsus.* Sic dum per omnia discurris, omnia factus; omnia factum inuenis tibi Deum ipsum.

Chrysost.

§. XXIX.

Mirabilius est, quod Iesus hominum corda trahat in salutem, quàm quod ipse in gloriam a morte resurgat.

QVòd à reprobatione, & mortis damnatione in creaturarum omniũ caput resurgat Dominus, mirabile quiddam est, sed notanter dicitur hoc, quod *mirabile est in oculis nostris*. Quis neget apud humanos oculos miraculum esse magnum, & summum, quod Iesus mortuus in gloriam resurgat? Apud diuinos autem oculos non est id miraculum summũ: sed quod Iesus humana corda deducat in viam salutis, hoc mirabilissimum est in oculis diuinis. Paulus ad Ephesios, cap. 1. ait: *Non cesso gratias agens pro vobis, memoriam vestri faciens in orationibus meis, vt Deus Domini nostri Iesu Christi, Pater gloriæ, det vobis spiritum sapientiæ, & reuelationis in agnitione eius, illuminatos oculos cordis vestri, vt sciatis, quæ sit spes vocationis eius, & quæ diuitiæ gloriæ hæreditatis eius in sanctis. & quæ sit supereminens magnitudo virtutis eius in nos, qui credimus, secundum operationem potentiæ virtutis eius, quam operatus est in Christo, suscitans illum à mortuis, & constituens ad dexteram suam in cælestibus supra omnem principatum, & potestatem, & virtutem, & dominationem, & omne nomen quod nominatur non solum in hoc sæculo, sed in futuro: Et omnia subiecit sub pedibus eius, & ipsum dedit caput supra omnẽ Ecclesiam; &c.* Duplicem Dei virtutem, & potestatem inter alias exaggerat Apostolus in præsenti: alteram ostẽsam in nobis, qui credidimus, alteram ostẽsam in Christo, qui à mortuis fuit excitatus, & constitutus ad dexteram Patris, super omnem principatum factus Ecclesiæ caput. De prima ait: *Quæ sit supereminens magnitudo virtutis eius, in nos qui credidimus*: de secunda verò dicit: *Secundùm operationem potentiæ virtutis eius, quam operatus est in Christo, suscitans illum, &c.* Itaque Apostolus virtutem, qua Christum suscitat, & eleuat in creaturarum caput, simpliciter illam vocat operationem potẽtiæ virtutis eius, nullo exaggerãte ibi vtitur vocabulo. At vbi ad virtutẽ, qua tracti sumus ad fidem, accessit, ibi non simpliciter, sed cum magna exaggeratione vocat supereminentem magnitudinem virtutis eius. Et cur potiùs vocatur supereminens, & magna virtus, quæ traxit nos ad fidem, quàm virtus, quæ in tantum gloriæ cumulum Christum suscitauit? An difficilius Dei opus ostenditur in conuertendis hominibus, quàm in suscitãdo, & glorificando Iesu? Ait ibi Chrysost.

Ad Eph. 1.

sost. hom. 3. *Multò sanè admirabilius, quòd animæ ad fidem persuadeantur, vt credant, quam quòd mortuicinæ caro resurgat.* Non tanta est in Dei conspectu potentia, non tantùm miraculū, quòd membra mortua eleuentur in vitam, & de puluere sepulchri in sedes gloriæ exaltentur, quàm quod carnales, & infimæ hominum mentes in voluntariam fidem trahantur. Propone tibi ob oculos Dominū mortuos suscitantem: accedit ad quatriduanum Ioan. 11. & ait: *Lazare, veni foras. Et statim prodijt, qui fuerat mortuus.* Vix fatus fuerat, & dicto citiùs mortuus paruit. Verùm vbi ad trahendos Iudæorum animos accedit, ipse ait, Luc. 13. *Quoties volui congregare filios tuos, quemadmodum auis nidum suum sub pennis, & noluisti:* Ad vitam mortui vocantur, & surgūt statim, ad fidem Iudæi vocantur, & reluctantur; mirabilius ergo, & difficilius opus est, quòd homines carnei ad fidem trahantur, quam quòd mortui possint ad vitam reuocari. Ibidē Chrysostom. *Dixit Christus iam mortuo: Lazare, veni foras, dicto citius paruit. Dixit Petrus: Thabita surge, quæ nihil cunctata dicenti iussu morem. Dicet Christus extrema illa die. Et resurgent omnes, idque tanta cum velocitate, vt tunc viuentes, ne puncto quidem eos præuenturi sint. Sicque in momento, in ictu oculi vniuersa hæc conficientur concurrentque. Vt autē quis fidem amplectatur, non sicut rursum audi dicentem: Quoties volui cōgregare filios vestros, & noluistis? Vides ne, vt hoc illo sit difficilius? Multò enim difficilius est humanis rationibus libero hominis arbitrio persuasisse, vt Christi fidem complectatur; quam vt credat quid vis naturā operari. Sicque merito dixit, supereminentem esse magnitudinem potentiæ eius in nos qui credimus.* Natura nescit resistere Dei imperio, vt vocatur, statim paret: liberum hominis arbitrium eius conditionis est, vt resistentiam habeat Deo imperanti; vndè fit vt supereminens magnitudo virtutis diuinæ plùs ostendatur in trahendis ad fidē humanis volūtatibus, quàm mortuis suscitandis. Huc reuoca dicta to. 2. lib. 9. cap. 1. §. 9. & tom. 3. lib. 14. cap. 22. §. 2. & lib. 15. cap. 9. §. 2.

Chrysos. | Ioā. 11. | Luc. 13. | Chrysos.

§. XXX.

Non paruum à Deo in hominem beneficium venit, cui datur in alieno capite videre, quod ipse cauere debeat.

Spoliatis Iudæis assumūtur gentes in Christianum regnū: constans est enim sententia Saluatoris dicentis Scribis, & Pharisæis: *Auferetur à vobis regnum Dei, & dabitur genti facienti fructus eius.* Non anteà gētibus datur regnum Christi, quàm illud à Iudæis fuerit amissum, vt in spoliatis Iudæis videant gentes reproborum discrimina, & caueant illa, & ex aliorū ruinis sibi discāt prospicere. Quid fœlicius? Crediderim, hoc fuisse præstantissimum à Deo in gentes profectum beneficium, ad magnāque gentium fœlicitatem pertinuisse. Ait D. Zeno, ser 6. de Isaia: *Iudaicus quidem populus impietatis arguitur, sed Christianus, ne talis euadat, pariter commonetur. Denique vt iste plus timeat, ille terretur; ille vapulat, vt iste proficiant. Compendiosum fœlicitatis genus, alterius periculo discere, quid debeas deuitare.* Præclarè ad fęlicitatis sublimitatem refert, quòd ab alieno periculo discat homo sibi prospicere: solet equidem Deus, quos amat, sic instituere, ne in se ipsis, sed in alijs experiantur primò errorum pericula. Quis à Deo dilectus vocatur ad munus, cuius discrimina in alijs non vidit?

D. Zeno.

Gen. 42.

Gen. 49 Gen. 49. benedicens Dominus tribui Iuda, & prospiciēs iam virum secundùm cor suum Dauidem, aiebat: *Non auferetur sceptrum de Iuda, & dux de femore eius, donec veniat qui mittendus est,&c.* Ecce tibi de æternando Iudę regno loquitur Dominus, quod quidem iam tunc æternandum videbat per Dauidis familiam. Hæc ibi à Domino: verū vbi venit ad populi sui regnū stabiliendum, & regem constituendum, nec meminit tribum Iuda, nec meminit Dauidem. Quippè

1. R. 10 ait. 1. Reg. 10. *Et applicuit tribum Beniamin, & cognationes eius, & cecidit cognatio Metri, & peruenit vsq; ad Saul filium Cis.* Promissum erat regnum tribu Iuda per Dauidem; & vbi sors regni fit, dirigitur à Deo in tribum Beniamin vsque ad Saulem. Cur Deus non magis dirigis sortem ad tribum Iuda, cui æternum regnum promisisti? Cur nō magis vocas Dauidem, in quo scis, æternandum esse regnum? Facit hoc ad maiorem fœlicitaté, & ad maius beneficium collatū Dauidi, quòd priùs eligatur Saul, in cuius reprobatione, & ruina discat Dauid, quid ipse debeat deuitare, vt imperium sibi possit consistere. Pulchrè ad hæc aiebat Diu.

D.Greg. Greg. lib. 4. in 1. Reg. inquiens: *Idcircò reprobus rex eligitur, vt electus successor eius rex Dauid in eo cognosceret, quid cauere debuisset. Sic nimirum, & de Angelorū curia legimus: quia de apostata primo Angelo scribitur, ipse est principium viarum Dei: sed qui antè omnia conditus est, per superbiam cecidit, & in eius ruina sancti Angeli didicerunt, qua virtute stare potuissent.* Prouidere solet Deus dilectis suis, ne ex suo, sed ex alieno periculo discant: vt videntes aliorum miseras ruinas ipsi cautiores fiant. Sic in lege alia animalia vocauit immunda, & ob aliquas proprietates à sacrificijs, templo que reiecit; alia autem munda vocauit, quæ sibi offerri permisit. Sed cur sic abhorruit ab animalibus, nisi vt in brutorum reprobatione homines discerent cauere suam? Aiebat Tertul. lib. aduersus Psychicos: *Proficere poterant intellectu; plus in homine vitia fugienda, quæ lex damnasset etiam in pecoribus. Nā quandò irrationale animal ob aliquid reijcitur, magis illud ipsum in rationali homine damnatur. Ergo vt homines mundarentur, pecora culpata sunt. Quo pacto factum est vt nec animalia damnarentur ab institutore sui culpa, & homines in pecoribus eruditi ad immaculatam institutionis suæ possent redire naturā.* Ita bonus Deus in animalium percussione cautellam prouidit homini suo. Tertul.

Matth. 21. Et qui ceciderit super lapidem istū confringetur: super quem verò ceciderit conteret eum.

§. XXXI.

Ex inuidentia ortus error, fere irreparabilem importat ruinam inuidenti.

QVi cadit super lapidem, inferiorem habet lapidem ipsum, qui lapis superior prorsus habetur respectu illius super quem cecidit. Ecce tibi duplex error hominum circà angularem lapidem Christum; & simul duplex errorū pæna. Alij errabant cadentes super lapidem, illum inferiorem, & nouissimum hominem per ignorantiam habentes: alij autem errabāt circà illum, quia superiores eius virtutes, & potestatem suprà hominem

minem agnoscentes, inuidentiæ flammis exardescebant. Illos petitio quædam reparabilis expectabat: hos omnimoda contritio, & irreparabilis pœna manebat. Et quandò inuidentiæ error non malum causat sine medela? Vt enim inuidentia in altiores, & eminentiores temerariè fertur, sic tanquam subaltrinsecus cadente pondere irreparabiliter comprimatur, erit necesse. Ad hæc ait Ericus in Biblioth. hom. *Illi super lapidem cadebant, qui eum eum per simplicitatem & ignorantiam contemnebant, & iniurijs afficiebant: ideò conquassantur, non tamen penitus conteruntur. Qui verò illum scientes Dei filium per inuidiam negabant, & contra suam conscientiam eius opera Belzebub assignabant, super hos irruet lapis, & conteret eos sempiterna perditione, atque comminuet, vt sint impij sicut puluis ante faciem venti.* Habet hoc pessimum incommodum inuidentia, quòd semper subtus cadit, & quasi sub malo pondere veniête ex alto miserè, & irreparabiliter conteritur. Ex quo lucem capit locus Ioan. 1. epist. cap. 5. dicentis: *Qui scit fratrem suum peccare peccatum non ad mortem, petat, & dabitur ei vita, peccanti non ad mortem. Est peccatum ad mortē, non pro illo dico, vt roget quis.* Fatetur Ioannes peccatum esse, quòd potest sanari: & simul peccatum esse, quòd ægre, & difficulter, & rarò aut nunquam ad sanationē venit: non quidem ex defectu medici diuinissimi, qui omnia sanare potest, sed ex prauis accidentibus, & dispositionibus, quæ cum illo nascuntur in anima peccatoris. Et quòd peccatum sic peccatorē afficit, vt de eius penè faciat desperare salute, vt facit inuidia? Huius ictus vt ab eminentioribus trahit malum suum, sic miserum peccatorem comprimit, & pessundat, vt vix possit illi patere aditus ad vitā.

Ioan. 1.

Vndè D. Aug. ex lib. 1. de serm. dom. in monte ait. *Peccatum ergò fratris ad mortem putò esse, cum post agnitionem Dei per gratiam Domini nostri Iesu Christi, quisq; oppugnat fraternitatem, & aduersus ipsam gratiam, qua reconciliatus est Deo, inuidentiæ facibus agitur.* En inuidentiæ faces, quibus sic exuritur, & obtenebratur mens humana, vt videns non videat, & odio tabescens falsò credat se amare fratrem; & festina ad iniurias, fera, & nulla sit ad veniā procurandam! Talis est inuidiæ labes, quæ de supernis, cœlestibusque donis in fratre visis, in inuidētis anima contrahitur. Illam notās dominus Matth. 12. ait: *Quicumque dixerit verbum contra filium hominis, remittetur ei; qui autem dixerit contra Spiritum Sanctum non remittetur ei, neque in hoc sæculo, neq; in futuro.* Qui nihil diuinum cogitans in filium hominis peccat, hoc est, hominem fratrem lædit, is maculā contrahit peccati sanabilem. Verùm qui aduersus superna dona, & diuina in fratre nota, per inuidiā insurgit, is fallar, si æternum supplicium euadet, vix enim adducetur, vt velit veniam, vt oportet, postulare. Id quòd notans D. August. vbi suprà fatur: *Illius peccati tanta labes est, vt deprecandi humilitatem subire non possit, etiam si peccatū suum mala conscientia & agnoscere, & annuntiare cogatur. Multi enim multò citius se fatētur peccasse: sed tamen animam ad humiliandum, & tēperandū cor, implorandamque veniā non deponūt. Quàm mentis affectionē propter peccati magnitudinem iam de damnatione illos habere credendū est; Et hoc est fortassè peccare in Spiritū Sanctum: id est, per malitiam, & inuidiam fraternam oppugnare charitatē: quòd peccatum Dominus neque hic, neque in futuro sæculo dimitti dicit.* Expende qualem affectionem animis nostris indat inuidiæ malum; quod

August.

Mat. 12

August.

descendit de supernis donis visis in fratre: indit equidem affectionē ortam iam de damnatione, qua de precandi, & veniam postulandi humilitas prorsus respuatur. Nihil enim inuidia in anima hominis permittit esse vitale; vnde Isai. c. 59 *Conceperunt laborem, & pepererunt iniquitatem.* Vbi noster posuit *laborem*, Theodor. posuit *cædem*. & Cyrill. & Procopius intellexerunt *inuidiam*: ne à morte inuidia videatur distare vel vocabulo. Pro quo D Ber. epist. 7 *An nescitis, quià inuidia diaboli mors introiuit in orbem terrarum? Attende itaque tibi. Si vbi inuidia, ibi mors, non potes simul inuidere, & viuere.* Quasi putet Bern. non absimilem esse dispositionem in inuidente illi, quam peccatores post mortem ad salutem habent. Sicut enim post mortem nullus petendæ veniæ locus restat peccatori; sic inuidus, quasi in mortuorum statu sit, vix habet petendæ, & impetrandæ veniæ potestatem.

Matth. 21. Et cum audissent principes sacerdotum parabolas eius, cognouerunt, quia de ipsis diceret. Et quærentes eum tenere, timuerunt turbas: quoniam sicut prophetam eum habebant.

§. XXXI.

Pessimi omnium sunt, qui omnem à se timorem etiam humanum excludunt.

NEfarissimi isti Pharisæi adhuc non audent tenere ad mortem Christum, quià adhuc in illis aliquid timoris popularis inerat, semper enim vel humanus timor cohibet homines, ne effundantur in extremam malitiam. Qui enim nullo spiritu timoris aguntur, ij perditissimi, & flagitiosissimi omnium existunt. Apud Luc. cap. 18. dicitur: *Iudex quidam erat in quadam ciuitate, qui Deum non timebat, nec hominem reuerebatur.* Cur malitiosum, & pessimum iudicem vt explicaret, non contentus est de illo dicere, quòd Deum non timebat? Quid necessum fuit addere, quod nec hominem reuerebatur? Nonne sufficit ad omne incremētum malitiæ, quòd Deus non timeatur? Minimè ad summum malitia peruenire potest, si vel aliquis humanus timor in corde maneat. Vndè ablato Dei timore, necessum fuit, & auferri timorem hominum, vt vel sic summus malitiæ vertex ob oculos proponatur. Theophil. in præsenti ait: *Vide autem maioris malitiæ iudicium esse, neque homines reuereri. Deum enim multi non timent, attamen homines reuerentur, ideò & minùs peccant: quando autem & apud homines quis impudens, fuerit, tunc omnis malitiæ vertex videtur.* Nihil malitiæ desiderabis in eo homine, quem nullus, nec humanus timor teneat: is ad omnia se flagitia effundet; quin potiùs ad illum omnia flagitia conuenient, tanquam ad malorum omnium centrum. Id quod respiciebat Sapiens Prouerb. capit. 18. dum ait: *Impius cum in profundum venerit peccatorum, contemnit: sed sequitur eum ignominia, & opprobrium.* Hieron. cum Athanasio verbum illud *contemnit*, ad impudentiā refert, qua impius nihil timet, nihil veretur. Quam impudētiam eleganter Sapiens connectit cum profundo malorum, id est, cū malorum centro: vt enim in omnium mun-

Luc. 18.

Theop.

Pro. 18

mundialium materialium elemẽtorum profundo centrum est, quò vniuersa elementa tendunt: sic in profundo malorum est impudentia, ad quam omnia facinora, & mala statim conueniunt. Nec longè ad hac mente abest Nazianz. in carm. ad Olympiadem inquiens: *Extincto porrò subeunt mala cuncta pudore*. Tolle impedimenta, videbis cuncta elementa præcipitãter sese dare in profundum centri; tolle timorem omnem, & non erit mora, sed subito omnia mala, vitia omnia in animum impudentem confluent.

CAPVT XXII.

De Rege faciente nuptias filio suo.

NON omnibus placent rusticæ, & agrestes similitudines; sunt ingenia nihil nisi nobile, & grande percipientia, quibus vt morem gerat Dominus, è domibus regum exempla notat, quæ in veram doctrinam grandes hominum mentes allicere possint. Et sapientissimè christianam œconomiam cum Regia componit; hic præsidet rex, illic Deus pater, hic nuptiæ fiũt, quibus filio regis puella iungitur; illic nuptiali festo primogenitus Dei naturam humanã indissolubili vinculo sibi copulat: Quis æstimet nuptialia regis conuiuia? Inæstimabilia sunt etiã bona, quæ Dei filius post adiunctam sibi humanam naturam, parat suo populo: parat enim tot iuuanitatis fontes, quot sacramenta; tot pretiosissima fercula, quot Dei verba; tot sapores, quot vulnera in alite Iesu corpore. Iudæus vt fugiat hãc mensam, inuitantes seruos occidit, & ipse præcipitatur in mortẽ, quam non illi infert vnus, aut alius carnifex, sed vniuersus creaturarũ exercitus, quæ militant Domino. Pro rebellibus Iudæi, accedunt meliore fide nationes, conuiuium excipiunt, auidè diuina omnia vorant. Sed proh dolor? Est qui ad cõuiuium ingressus ex sordido habitu incurrat Dei offensionem; & quidem non pauci sunt, qui inter Ecclesiæ christianæ sacra adhuc vitijs sordeant, quibus merentur excludi, & mitti in tenebras exteriores.

Matth. 22. Simile factum est regnum cœlorum homini regi, qui fecit nuptias filio suo.

§. I.

Nil prius quàm humanitas decet Præsulem.

NOlo in præsenti præterire communem ponderationem in eo positam, quòd non anteà dicatur regnum cœlorum simile regi, quàm homini, vt sciatur nullus regno, & præsulatui aptior, quàm ille cui prior, est humanitas cordi. D. Syne. lib. de Prou. quemdam Osiridem effingit, cui debeatur imperium Orbis, de quo ait: *Quin & de via, & sede Aegyptijs senibus facilè cedebat: cum tamen ex eo esset parente natus, qui summum apud suos imperium administraret. Ad hac accedebat a qualiũ reuerentia, naturaq; insita in eo erga homines cura, adeo vt vel in ea ætate nemo inter Aegyptios vllus reperiri posset, cui non ab adolescente aliquid vnquã à patre esset impetratum.* Cur non regnet, qui sic humanus apparet in homines à Ad- D. Syn.

hanc se effigiem omnes regnaturi componant; scientes nulla virtute, se se magis aptare ad imperiũ, quam si humanitate floreant. Vide Paulum ad Romanos, siue Corinthios, siue alios populos scribẽtem; quibus omnibus hanc pręfigit in epistolis salutationem: *Gratia vobis, & pax à Deo patre, &c.* Verũ vbi primò scribit ad Timoth. communi salutationi aliud quid putat addendum, ait enim: *Gratia, & misericordia, & pax à Deo patre, &c* Romanis & cæteris populis gratiam postulat, & pacẽ; vni Timotheo petit misericordiam. Et cur vni Timotheo misericordiam postulat? Episcopus erat Timotheus; pręsulibus autem, & Episcopis scit Paulus nullã virtutem esse potiorem, quam misericordiam, & humanitatem. Ait Rup. lib. 1. in Apocal. *Misericordiam interponit Timotheo. Nam quia in illo Episcopos omnes informabat, cuius officij summum, & necessarium decus est misericordia, & ille (vt fertur) zeli feruentioris erat, idcircò rectè & opportunè viscera misericordiæ illi, vt haberet, praeoptat.* Hoc sibi persuadeant principes omnes, quòd in nulla virtute magis decorantur, quàm in misericordia, & humanitate: huius virtutis decus, vt summum & necessarium sibi assumant. Nec multum metuat princeps Deũ offendere, & irritare, dum in subditos misericordiã exercet, quando & ipse error principis, qui fit prætextu misericordiæ veræ, apud Deum veniabilis apparere solet. Gabaonitarũ fallacia circumuentus maximus dux & imperator Iosue, fœdus cum illis iniјt, & inconsulto Domino iurauit illis incolumitatem. Sic enim ait textus Iosue c. 9. *Susceperunt igitur de cibarijs eorum; & os Domini non interrogauerunt. Fecitq; Iosue cum eis pacẽ, & inito fœdere pollicitus est, vt non occiderẽtur: principes quoq; multitudinis iurauerunt eis.* Sane iuramentum hoc, & fœdus cum Gabaonitis incõsideratum fuit, quia antè illud deberent consulere Dominum, à quo fallaciam discerent; verùm maluerunt iurare illis pacẽ, ante consultationem diuinam; & Deus tacuit, nec ducem suum admonuit, nec repulit iuramẽtum extortum fallacia. Quę huius diuini silentij causa, nisi quia non adeò displicebat Deo error, qui ad misericordiam habẽdam ordinabatur? Ait Aug. q. 14. *Sic ergò posset, quamuis nõ consultus Deus, de ipsis Gabaonitis admonere, qui essent: cum longinquos esse mentirentur, nisi ei placuisset illa iuratio, qua subiectis parcere cogitet.* Raro non placet Deo in principe, quod subditis fauet, quando vel iuratio fallaciter extorta, vt ait Aug. inde Deo placuit, quia misericordiam subiectis exhibendam meditabatur. Nulla enim in gubernatore moralis virtus comendabilior, quã humanitas. Pro humanitate & misericordia principum & Prælatorum multa manẽt passim dicta.

Rup.

Iosue. 9

August.

§. II.

Summa principum huius temporis calamitas, quòd vix aliquis eorum hominem referat in vita, & homo sit.

DVm regnum cœlorum Regi Dominus assimilabat, spectabam dicturum simile esse regnũ cœleste Regi præstantissimo, siue Regi iustissimo, aut vigilantissimo, sed solùm vocat simile cœleste regnum homini regi, hoc est, Regi, qui hoc habeat, quod homo sit. Quasi hoc summum sit, quòd à principibus peti potest, quod non belluæ, sed homines sint; & quidem in hac misera tempestate eiusmodi est vita principum, vt

rarus

rarus sit, qui hominem referat in vità. De penè deplorato peccatore aiebat Iob. 33. *Respiciet homines; & dicet, peccaui.* Vt errantem suam vitam cognoscat, non necesse erit illam cum virtutibus diuinis componere, in quarum comparatione nec angelicæ puritates sunt mundæ. Sed nec cum virtutibus, Dominationibus, Thronisque cœlestibus; imò nec cum Ioanne Baptista, nec cum Petro, nec cũ Antonio: denique nec cũ aliquo pio, & iusto viro comparauit illam; vt quæ ab illis forsam sine maximo crimine distare potuisset. Verùm si cum gregali quodã homine comparetur, ab hoc etiã erit multùm dissimilis. Quid infœlicius? Ait ad

Gregor. hæc D. Gregor. lib. 24. cap. 6. *Respiciet homines; & tunc deinde subiungitur, & dicet, peccaui. Nam si consideraret homines, citiùs agnosceret, quantum peccando infrà homines ceccidisset.* Eo solùm quòd hominẽ videat, in quo nihil aliud boni inueniatur, quàm id, quo potest dici, quòd homo sit, experietur, se neque ad id peruenisse, sed longè ab homine distare, & appropinquare naturæ belluinæ. Linque Deum, linque cœlestes virtutes, linque homines religiosos, pios; propone tibi ob oculos hominẽ rationis solùm pollentem vsu, quo homo constituitur, à belluis distinctus, fallar, si ab hoc etiam principes huius temporis non videantur distantissimi. Post pulcherrimam, & intactam fœminam ędificatam de latere ipsius viri in loco paradisi, ait Deus benè callens hominis naturam,

Gen. 2. Genes. 2. *Propter hanc relinquet homo patrem, & matrem suam, &c.* Validissimus sanè affectus est, qui hominem eo adducit, vt parentes & omnia relinquat sibi charissima propter fœminam; tamen ille affectus à Deo censetur homine dignus, quippe ait: *Propter hanc relinquet homo, &c.* Dignum equidem hominẽ est, quòd carissima omnia relinquat, vt pulcherrimæ, & ęquali, & intactæ, & in paradiso ortæ adhæreat vxori suæ. At quòd relictis parentibus, dissipata substãtia & despecta pulcherrima; & æquali vxore, adhęreat quis vilissimæ meretriculæ, è macellorum fæcibus ortæ, a mille ganeonibus immundisque, vilissimisque lenonibus subactæ priùs, quòd apud hanc diuersetur, & pro huius ornatu opes, ingentiaque patrimonia consumat: Cuiusmodi hæc vita est? Quis sic viuit? Nonne principes, nobilesq; viri? Hos homines dicas? Imò illis melius aptarim illud. 2. Petr. 2. *Canis reuersus ad vomitum, sus lota in volutabro luti.* Quandò propter fęces, & ganeonum reliquias, charissimus suis valet dicunt. De his Hierem. 5. *Equi amatores, & emissarij facti sunt, &c.* Ex quo Saluianus lib. 1 de Guber. Dei ait. *Quotusquisque est diuitum connubij sacramenta conseruans, quem non libidinis furor rapiat in præceps? Cui non domus, ac familia sua scortum sit? Et quia non in quacumque personam cupiditatis improba calor traxerit, mentis sequatur insania? Secundum illud, quod de talibus dicitur: Equi insanientes in fœminas facti sunt.* Iam vel ex immodica, & turpissima libidine patet, quam longè ab homine principes, & potentes viri absint. Quid si eorum frequẽtiores conuersationes, & confabulationes spectes? Has solas qui spectabit D. Synesius lib. de regno, ait: *Quandiu ergo humanam conditionem aspernamini, ne hominis quidem perfectionem attingitis. Nam quorum in quotidiano victu, alijs vel in rebus consortium adciscitis, exiguo capite, iuxtà & mente, quos natura deerrans adulteratos edidit, vti numismata mensarij corrumpere ac deprauare solent: ita vt regi manus sit stolidus homuntio,*

2. Pet. 2.

Hierem.

Salui. 1

Synes.

eòque acceptius, quò stolidior est, ij eodem tempore indicoris gesticulationibus, alijsque quibus possunt scurrilitatibus, vna vobiscum perperam tempus absumunt, mentisque caliginem, quam ex eo contrahitis, quod secundũ naturam nequaquam viuitis grauioris mali solatio demulcent. Expende causam cur principes vtãtur scurris, nimirum, *Quod secundum naturam nequaquam viuunt*, nihil enim in illis minus viget quam humanæ naturæ vita. Adde aliud hominis in signe positum ab Ecclesiaste cap. 12. dum inquit: *Ibit homo in domum æternitatis suæ.* Vel vt ex Hæbræo legitur; *In domum sui sæculi:* vel vt posuit Tygurina: *In domum suam perpetuam:* vel vt maluit Caietanus: *In domum mundi sui;* Quasi hæc sit specialissima hominis notio, quòd alium mundum, aliud sæculum, aliam domum nunquam perituram, alios honores, & glorias semper duraturas sibi prouideat. Quid de ijs mundiales principes? Fallar, si quid æstiment de alio mundo, toti, velut bruta animantia, immersi præsentibus delicijs. Pulchrè huc respiciebat Isaias cap. 14. *Omnes reges gentium vniuersi dormierunt in gloria, vir in domo sua:* Distinguit inter reges, & virum; quasi aliud sit esse virum, esse hominem, & aliud longe multũ esse regem huius temporis. Et vndè potest sumi hæc distinctio? Iam dicit: *Vir in domo sua.* Qui vir est, qui homo est, non quiescit donec domum illam suã æternitatis possideat; reges autem qui viri non sunt, vt ab homine distant, sic requiescunt, & incubant præsentib. glorijs, & delicijs, in nullo à pecoribus distiti, Aiebat D. Bern. epist. 104. glorioso cuidam principi: *Esto tamen: liceat tibi hæc interim adscribere nomini tuo, & gloriari in laude tua, & facere tibi nomen grande duntaxat super terram: quid tibi post mortem de ijs omnibus, nisi sola fortasse memoria relinquetur, & hoc quoque solummodo super terrã? Quòd si hic est finis laborum tuorum, quid habes amplius iumento? Siquidem & de tuo Palefrido, cùm mortuus fuerit, perhibebitur, quòd bonus fuit.* Omnis gloria, omnis laus, qua rapiuntur principes mundiales, non distat à gloria, à laude quæ communiter tribuitur brutis. Gloriatur equus in crine, in membrorum pulchra dispositione, in ornatu diuite, in agilitate: de his apud huius sæculi homines etiam post humã laudem acquirit. Quid aliud quęsierunt sibi mundiales principes? Sanè si in morte laudandi sunt, & prædicandi homines, necessum est abscondere omnem eorum vitam ne videantur, instar belluarum periisse. Aliter rursus explicatur hominis natura Ecclesiastici cap. 18. *Miseratio hominis circa proximum suum:* habet hoc proprium sibi humana natura, quòd proximi sui habeat specialem curam. Et videbis principes, qui infirmorum seruorum non nouerunt limina: quibus si equus vulneratus est, vel canis venaticus, septies in die stabula inuisant. Et qui in genus humanũ truciores, & feraliores quàm principes, vt lucra terrena sibi acquirant? Accipite Isaiam c. 31. *Et cadet Assur in gladio non viri, & gladius non hominis vulnerabit eũ, &c.* Loquitur vates de Assirijs bello postratis, qui hostili gladio percussi sunt; quod si verùm est, quòd gladio ceciderunt, cur dicit illos non cecidisse gladio hominum? An alij gladio feriunt, quàm homines? Sed meritò qui gladio vtuntur, vt pro substantiola terrena acquirenda tot vitas hominum profundãt, ij homines non sunt, sed bestiæ feralissimæ. Possum ire per omnes hominis notiones, quas solas natura hominis sibi effingit; quarum

Eccl. 12

Caietã.

Isai. 14

Ber. 104

Eccl. 18

Isai. 31.

vix vlla viget in principibus. Voca hominem sciendi studiosum; quæ conditio literarum rudior, quàm nobilitas? Voca verecundũ in crimine, adeò, vt penè hoc illi detur vitio, dicente Iobo c. 31. *Si abscondi, quasi homo peccatũ meũ:* Longè alia est notio nobilium, qui lætantur cum malefecerint: & gloriæ deputant, quòd turpitudines eorum pateant, publicētur. Illum non dissimulabo, quasi præcipuũ hominis ornamentum; de quo cōmuniter dicitur, quòd homo ore capitur, & fera laqueo: nec aliud vult sapiens Prouerb. 6. iuxta Septuag. *laqueus enim fortis viro propria labia, & capitur verbis oris sui:* Sic humanum est firmitèr dictis stare. Conueniant huc vniuersi nuperi principes, & vel exstructu oris sui explorent, quid in se hominis habeant. Vix vlla dicta infirmioris fidei hodiè reperiuntur, quam quæ à principibus dantur; eorum promissiones, quasi nugæ habentur apud cordatos: & verba, quasi rationis expertia sibila reputantur, nequid hominis in illis esse pateat. Isaias 33. de gente prorsus dissipata loquens ait: *Dissipatæ sunt viæ. cessauit transiens per semitas, irritum factum est pactum, proiecit ciuitates, non reputauit homines.* Expende præcipitium, priùs dicit, quòd *irritum factum est pactũ*, hoc est, irritæ factæ sunt promissiones, nulla fides in verbis mansit. Quid tunc? *Non reputauit homines*, cum dictorum fide, quidquid hominis erat, abijt. Imposibile est, quod quis non stet dictis, & stet naturæ humanæ. Vndè Iacob c. 49. Gen. de Simeone, & Leui locutus, qui pactum cum Sichimitis irritum fecerunt ait: *Simeon, & Leui vasa iniquitatis bellantia, in consilium eorum non veniat anima mea. & in cœtu eorum non sit gloria mea:* Vbi Chaldæus expressius in rem nostram legit: *In secretis eorum non fuit anima mea, & cum congregarentur, vt irent, non descendi de gloria mea.* Descenderet proculdubio de gloria hominis, & statu, si assentiretur euntibus contrà initum pactum, & promissionem firmatam.

Iob. 31.

Prou. 6.

Isai. 33.

§. III.

Qui hominem adimplet, ille solus regnum, & principatum sibi stabilit.

DVm ait cæleste regnum simile homini regi, pulchrè nominem præposuit regi: fundamentum enim penè inconcusibile splēdoris regij, in eo habebis, quòd possis hominem adimplere. Ecclesiasticus cap. 49. *Et Ioseph, qui natus est homo princeps fratrum, firmamētum gentis, rector fratrum, stabilimētum populi.* Vndè Ioseph minimus omnium fratrum ad eorum principatum peruenit? Cur qui minimus, erat princeps, & rector, & firmamentum, & stabilimētum? Meritò Paulus de Palacios ad primā Iosephi commendationem, ponit illam: *Qui natus est homo*; hoc est, qui ab ipsis penè cunabulis bestiales appetitus coercuit, & hominem adimpleuit, fratres amans, & resistens petulanti fœminæ. Qui ergò hominem sic adimplebat, iā firmissimum in se regni auspicium præbebat. Quo spectans D. Synesius lib. de regno ait: *Is consentaneum regnandi initium ceperit, qui ab eo, quod secundum naturam est, imperandi auspicium fecerit: quoniam quicumque rationis expertes partes, cicuratas, ac tractabiles reddens, rationi obsequentes fecerit, & ad vnius principatus sapiens moderamen, multitudinem componit, hic verè diuinus siue rex, siue priuatus, homo est.* Ecce tibi totum stabiliter regnandi auspicium vndè summi debeat, nem-

Ecc. 49

Synes.

pè *ab eo, quod secundum naturam est*, ab eo quod quis hominem induat, bellininum exuat. Hinc apparet mendacissimum diabolum apud Luc. cap. 4 de quo dicitur: *Et ostendit Iesu omnia regna Orbis terræ, in momento temporis, & ait illi: Tibi dabo potestatem hanc vniuersam, & gloriam illorum: quia mihi tradita sunt, & cui volo do illa*. Proh dæmonis mendacium euidentissimum? Et quomodo fieri potest, quod peruersor hominis, possit condere reges? Pulchrè ad hæc D. Irenæus lib. 5. capit. 24. ait: *Manifestum est, quoniam mentitur diabolus dicens: Mihi tradita sunt regna, & cui volo, do ea. Cuius enim iussu homines nascuntur, & reges constituuntur*. Expende penès quem solum sit potestas reges constituendi, & æternãdi, nimirùm penès illum, cuius iussu nascuntur homines; non cuius allectione brutescimus, sed cuius imperio, & auxilio hominem adimplemus. Hinc Apocal. 1 dicitur de Iesu: *Qui dilexit nos, & lauit nos à peccatis nostris in sanguine suo, & fecit nos regnum, & sacerdotes Deo patri suo*. Prius redempti sumus Iesu sanguine à dæmonis, & vitiorum seruitute, & à brutescentis concupiscentiæ labibus lauari, deindè facti reges Deo, & patri Christi vt is sit rex regum, & dominus dominantium. Ait enim Rupert. ibi: *Rex & sacerdos solus erat Iesus: reges, & sacerdotes facere de seruis peccati proposuerat, & idcircò sanguinem fundebat*. Huc spectabat redemptio hominum facta à Iesu, vt peccati seruitus tolleretur, vt bestialium concupiscentiarum raderetur dominium: quo hominum redintegrata natura regium splendorem subiret.

Luc. 4. *Iren.* *Apoc. 1* *Rupert.*

§. IV.

Bonus princeps Reipublicæ restaurandæ tempore, nil molle, & deliciosum debet meditari sibi.

HOminum statum in pecus vergentem reparaturus Dominus, sapienter, & diuine se comparauit Regi, qui nuptias facit nõ sibi, sed filio suo. Equidem non esset boni regis, calamitoso tempore, vbi de reipublicæ labentis statu instaurando pugnandum erat, sibi nuptiales parare, & comparare delicias. Hoc in magno Pompeio reprehensum est, qui Reipublicæ Romanæ labentis accepto clauo, nil prius egit, quàm sibi nuptias parare, & Corneliam ducere. De quo Plutharcus in eius vita: *Veruntamen non placebant quibusdam intempestiuæ hæ nuptiæ. Quippe erat Cornelia Pompei filio maturius matrimonium. Honesti verò viri Pompeium existimabant rempublicam deposuisse ijs iactatam fortunis, quarum elegerat ipsum medicum atque vni se commiserat. Cum interim ille coronatus sacra nuptialia faceret, qui illũ deberet pro calamitate ducere consulatum*. Expediret forsam bono Principi, vel turbulento tempore nuptias comparare filio suo; at inter labentium clamores, inter calamitates communes sibi, meditari nuptiales choros, nuptiales delicias, serta, corollas, cantilenas, hoc principis est non curantis, sed deponentis rempublicam. Meliori cõsilio maximus ille Ioseph ad Aegypti regnum euectus, vt penuriã panis labenti regno consuleret, vbi inter famescentes populos conuiuio excipit fratres suos, Gen. 43. *Egressus continuit se, & ait, ponite panes*. Dum solùm panes petit parari, & alia etiam obsonia requirit.

Pluth. *Gen. 34*

iit.

rit, sed quæ non ad lauticiam, & delicias conducant. Indignum enim putauit principi, inter periclitantes populos indulgere delicijs. Id quod notans Philo Iudæus lib. de Ioseph, inquit: *Interim cibi non valde lauti apponuntur, quod conuiuatoribus non liberet uti delicijs in publica penuria*. Procul absint deliciæ à principe qui rempublicam labentem instaurare nititur; fœdissimum enim est, quòd princeps sibi mollia, & suauia omnia meditetur, vbi ferro, & igne opus est, vt status publicus consistat. Hinc Isaias contemplatus Babylonem penè labentem in hostiū spicula, clamat cap. 21. *Babylon dilecta mea posita est mihi in miraculum. Pone mensam, contemplare in specula comedentes, & bibentes; surgite principes, arripite clypeum*. Stupendam miratur imminentem iam iam Babylonijs calamitatem; insuper & fœdissimam illorum desidiam, qui mensis, & comessationibus instent, penè in hostilia ruentes spicula. Quam desidiam in vniuersis Babylonijs videns propheta, sic clamat ad principes; *Surgite principes, arripite clypeos*. Et quando omnes mensis instant, cur iubet solis principibus, quòd inde surgant, & currant ad clypeos, nisi quia in solo principe id maximè fœdum est, quod vel delicias ciborum meminerit, vbi ferro, & igne indiget respublica? Arripiant alij suauium ciborum fercula, vnguentis madeant in conuiuio, vos principes, vbi hostis instat, calamitas terit iam ciuitatis limina, non suauitates, sed ferri durities arripite. Alij legunt: *Surgite principes, vngite clypeum*. Quid quid ornatus, & splendoris meditandum est, hoc cò spectet, vt arma rutilent, vt splendeant spicula, non vt principum corpora madeant delicijs. Quod ominosum in suis principibus luget Saluianus de Guber. lib. 6. inquiens: *Ad hoc postremò rabida vini auiditate peruentū est, vt principes vrbis ipsius, nec tunc quidem de conuiuijs surgerent, cum iam hostis urbem intraret; adeo etiam Deus ipsis euidenter manifestare voluit, cur perirent; cum per quam rem ad perditionem vltimam venerant, eam ipsam agerent, cum perirent*. Et sic vniuersi principes peribunt, qui nec calamitatis tempore desinunt meditari sibi delicias.

Philo Iudæus.

Isai. 21

Salui.

§. V.

Humilitas in principibus habet ex Deo fœcunditatis præmia, vt ditentur filijs.

Filij nuptias meditatur rex; & qui rex introducitur sic prosperatus in filio nubili? Rex homo; ait enim: *Simile est regnum cælorum homini regi, qui fecit nuptias filio suo*. Da mihi regem, qui se hominem meminerit, qui non se supra hominem extollat, & hunc, fallar, nisi Deus fœcūdissima prole ditet. Quis ignoret sterilitatem Abrahę toties ab illo deploratam? Tandem aliquando peregrinos excepit hospitio, conuiuio cibat, ait enim Gen. 18. *Tulit quoque butyrum, & lac, & vitulum, quem coxerat, & posuit coram eis: ipse verò stabat iuxta eos sub arbore. Cumque comedissent, dixerunt ad eum, vbi est Sara vxor tua? Ille respondit: Ecce in tabernaculo est. Cui dixit, Reuertens veniam ad te tempore isto, vita comite, & habebit filium Sara vxor tua*. Quid tunc? Saræ & sterili, & seni datur filius in Abrahamo, & sene & sterili; sed tunc mandatur eis filius, quandò Abraham instar famuli adstat hospitibus. Ait D. Ambr. cap. 5. *Aduertimus, officium Abrahæ commendare humilitatem. Abraham stabat, tu primam accubitionis partem occupas? Denique ea humilitas inuenit* gra-

Gen. 18

Ambr.

gratiam, vt promitteretur ei filius. Magnus Abrahamus vbi humile officium non detrectat exhibere hospitibus, & mauult coram illis quasi seruus adstare, quàm velut dominus sedere, obtinet promissionem filium; & vbi humilis apparuit, ibi spe promissionis iam pater dicitur. O notissimam humilitatis virtutem; cui in magnis hominibus existenti peculiari præmio Dominus fœcunditatem immittit. Huc accedit Booz vir nobilis apud Bethleemitas, qui pauperculam, & stipendiariam Ruth nõ dedignatur accipere in coniugẽ, imò cõuocatis viris ciuitatis suæ, sic loquitur Ruth. cap. 4. Ruth. *Moabitidem, vxorem Mahalon in cõiugium sumo, vt suscitem nomen defuncti in hareditate sua, ne vocabulũ eius de familia sua, ac fratribus, & populo deleatur. Vos, inquam, huius rei testes estis. Respondit omnis populus, qui erat in porta, & maiores natu; Nos testes sumus. Faciat Dominus hanc meliorem, quæ ingreditur domũ tuam sicut Rachel, & Liam, quæ ædificauerunt domum Israel, vt sit exemplum virtutis in Ephrata, & habeat celebre nomen in Bethleem: fiatq; domus tua, sicut domus Phares, quem Thamar peperit Iuda, de semine quod tibi dederit Dominus ex hac puella. Tulit itaque Booz Ruth, & accepit vxorem, ingressusque est ad eam, & dedit illis Dominus, vt conciperet, & pareret filium.* Grandæuus, & sterilis erat Booz, qui post lõgissimas alias nuptias, non habebat filium; simul & Ruth sterilis erat, quæ iuncta iuueni manserat sine filijs; nec nouum fuit, quòd qui videbantur steriles, tandem prosperarentur in filijs, sic Anna Samuelis mater, sic Elisabeth mater Baptistæ. Duo tamen noua, & inaudita inuenio in Booz. & Ruth, expendenda, nimirũm longissimam illam populi omnia supplicationem, & precationem pro illorum fœcunditate, rursus modum, quo dicitur Deus votis eorum annuisse. Ait enim textus: *Dedit illi Deus, vt conciperet; &c.* Pro alijs sterilibus nullus populus supplicat; & si pro Anna supplicat sacerdos, id facit breuissimè, 1. Reg. 1. inquiens solùm: *det tibi Deus petitionem tuam*. Pro Booz, & Ruth totus populus precatur, idque precibus longissimis petens, vt fiat Ruth Boozo, sicut Rachel, & Lia, & sicut Thamar, & quòd habeat grande nomen, &c. Insuper de alijs solum dicitur, quòd tandẽ conceperunt, 1. Reg. 1. *Post circulum dierum concepit Anna*: & Luc. 1. *Post hos dies concepit Elizabeth*. De Boozi vxore Ruth, specialiter dicitur, *& dedit illi Dominus vt conciperet*. Et cur singulariter pro ijs orat populus, & singulariter dicitur Deus annuisse votis, vt Ruth conciperet? Meritò id deputat Boozi humilitati Imperfectus homil. 1. in Matth. sed breuius ait Cartus. in Ruth art. 7. *Omnia hæc bona imprecati sunt viri illi huic Booz, quia ipse multum benignè, & iustè, & humiliter habuit se accipiendo istam pauperculam. Denique imprecatio ista fuit copiosè impleta, quia benedixit Dominus huic Ruth, fecitque eã exemplarem & famosam non solum in Bethleem, sed vbique terrarum, atque ex semine eius orta est regia tribus, &c.* Adeò potuit Booz humilitas, vt populos in preces traheret, easque faceret efficaces, vt & senex, & sterilis à Deo eam reciperet fœcunditatem, quæ regiã produceret prosapiam. Vtinam hanc virtutem discerent vniuersi principes, qui omnium hominum sterilissimi, suam superbiam, & arrogantiam ostendunt in orbitate. Hiere. 22. aiebat de Iechonia: *Terra, terra, terra audi sermonem Domini. Hæc dicit Dominus scribe virum istum sterilem, virum, qui in diebus suis*

Ruth. 4. 1. Reg. 1. 1. Reg. 1. Luc. 1. Cartus. Hierem.

fuit non prosperabitur: neque enim erit de semine eius vir, qui sedeat super solium Dauid. Quod telum vt in arrogantem, & superbientem principem con tortum, sic illud simili ali minatur Petrus Dam. libr. 1. epist. 20. fatus: *Cur per ambitionem adipiscendi culminis, inaccessibilisq; fastigij totum fere mundum in condemnationis tuæ iurgium concitasti? Vt illud Hieremiæ Prophetæ vociferantes exclament: Terra, terra, terra audi sermonem Domini: Hæc dicit Dominus: scribe virũ istum sterilem, virum, qui in diebus suis non prosperabitur.* Sic sterilitas principum superbiæ est adnata: quot filios numeres Alexandri? Quot Nabuchodonosor nepotes? Firma illa Iobi sententia cap. 15. *Congregatio hypocritæ sterilis: & ignis deuorabit tabernaculum illorũ, qui munera libenter accipiunt.* Mulctat Deus homines potestate elatos ea sterilitate, qua minimè filiorum patres fiant; vt è contrario humiles implentur filijs. Huc trahe dict. tom. 3. lib. 13. cap. 5. §. 1.

Dam. 1

Iob. c. 15

Matth. 22. Et misit seruos suos vocare inuitatos ad nuptias; & nolebant venire. Iterum misit alios seruos dicens; dicite inuitatis, Ecce prãdium meum paraui, tauri mei, & altilia occisa, & omnia parata: venite ad nuptias.

§. VI.

Facinora, & triumphi sanctorum non permittunt contemni Deum ab alijs sine supplicio.

Contemnentibus primò vere ad nuptias, iterum agit Deus de vocandis illis, sed iam nõ anteà vocat, quam simul tauros suos, & altilia occisa exhibeat. Hoc est, sic secundò Deus vocat; vt non solùm verbis instet, sed & exempla proponat illorum, qui ad eum vt venirent, nec vitæ pepercerunt suæ. Proh quanto discrimine vocatorum, vocationi adduntur facinora, & triumphi eorum, qui ob Deum fuerunt priuati vita. Tanta enim hæc sanctorum facinora non sinent vocantẽ Deũ ad nuptias contemni ab alijs sine ingenti supplicio. Viri Dei ministri Angeli tres ingressi domum Abrahæ, ibi omni cura, & diligentia hospitati sunt, ingentique Abrahę pietate suscepti, & obsequijs, officijsque deuincti. Quid tunc? Ait Gen. 18. *Cum ergò surrexissent inde viri, direxerunt oculos contra Sodomam: & Abraham simul gradiebatur deducens eos.* Expende, quòd ab Abrahæ conuiuio, & obsequijs pleno hospitio egredientes diuertũt Angeli ad Sodomitas mãsuri apud illos. Et cur non anteà ad Sodomitas iuerunt, quàm apud Abraham mansissent, ibique & satorum trium, & vituli pinguis conuiuio potirentur? An priùs saturari, & impleri ab Abraham amant, ne postea molesti sint Sodomitis? Minimè, quin potiùs de Abrahami conuiuio, & hospitio vadunt ad Sodomitas, vt Abrahami pietas, & deuotio acuat eorum irã, & augeat Sodomitarum crimen. Nec permittat inultam manere, si quã veniat in Angelos à Sodomitis iniuria. Ait

Gen. 18

ria. Ait D. Amb. lj. 1. de Abrah. c. 3. *Ambr.* *Quid sibi vult, quod illi, qui ad Abraham simul cum Domino venerant, Sodomam petierunt viri, nisi vt acerbaretur crimen eorum, si quos iustus honorauerat, his maiore sacrilegio impijtum conarentur inferre.* Quot Abrahami fuerunt obsequia, & officia erga Dei nuntios, tot exaggerationes erant criminis rebellium Sodomitarũ; & illud ipsum, quòd Abraham excepit Angelos, quòd occidit vitulum, quòd mensam posuit, quòd pedes lauit, quòd prandentibus adstitit humilis; erat dãnatio Sodomitarum qui maluerũt esse in eosdem Angelos iniurij. Equidem sunt Sanctorum præmissa facinora, quæ impiorum magis ostendunt crimina, & non permittunt illa impunè abire. Apud *Mat. c. 8* Math. cap. 8. notissima est sententia illa Saluatoris dicentis: *Dico autem vobis, quòd multis ab Oriente, & Occidente venient, & recumbent cum Abraham, & Isaac, & Iacob in regno cælorum: filij autem regni ejicientur in tenebras exteriores.* Venientibus multis ab Oriente, & Occidẽte ad Deum, filij regni, qui nec gradum pro Deo facere voluerunt, eijcientur in tenebras exteriores. Sed cur ij non eijciuntur, antequàm illi venerint? Cur necessum fuit expectare, vt Orientales, & Occidentales ad Deum veniant, vt tunc, & non antè torpentes filij regni in tenebras eijcerentur? Aduentus externorum, & deuotio in Deum, desidiam, & torporem ostendit domesticorum; & qui anteà tolerari potuissẽt, postquàm tot Deo obsequentes apparuerunt, in miseram deueniunt dãnationem tracti ab exterarum virtutum operibus. Quò spectans *Chrysos.* D. Chrys. hom. 70. in Matt. ait: *Ad ea, quæ dicta sunt, scelestissimis Iudæis renuentibus crediderunt; quæ non solum à scelestissimo suos vel iam ceterũ ab aliorum clarissimo facinore cõdemnantur.* Ea sunt clarissima Deum sequentium facinora, quæ rebelles animos impiorũ, in vitijsque torpentes damnationi citiùs faciant subiacere. Adde ex 1. Reg. cap. 20. *1. R. 20.* vbi de Ionatha pacifcente cum afflicto Dauid ait: *Pepigit ergò Ionathas fœdus cum domo Dauid: & requisiuit Dominus de manu inimicorũ Dauid.* Expende connexionẽ operum: vbi apparuit Ionathas paciscens cum Dauide, simul apparuit Dei vindicta in Dauidis aduersarios, quasi Ionathæ facinus Dauidis inimicos magis apud Deũ accusaret, damnaret. Eucher. ibi ait: *Eucher.* *Cum adiungeret scriptura: Pepigit ergò Ionathas fœdus cum Dauid; continuò subintulit dicens: Et requisiuit Dominus de manu inimicorũ Dauid. Quia dictum est quòd fœdus pepigerit Ionathas: requisiuit Deus, quare non & ipsi fœdus cum eo pacis inire voluerint, cum quo esse Dominum viderent.* Sic Ionathæ facinus virtutis traxit Deum, vt de sceleratis vindictam sumeret. Huc accedunt dicta 1. tom. lib. 5. cap. 1. §. 16. & tomo. 2. lib. 6. cap. 6. §. 27. & libr. 12. cap. 6. §. 2.

§. VII.

Summus hic est christianæ œconomiæ apex, quòd non solùm verbis, sed & virtutum agamus operibus.

Famulorum vocantium ad nuptias verbis sapientissime Dominus adiunxit altilia occisa, & occisos tauros, ne videretur res christiana solis verbis agi, sed & operibus virtuti, qualia ostendunt, qui animal suum Deo, & virtuti mactarunt. Huc enim spectat christiana perfectio, vt verbis respondeant manus. Apostoli Actor. 6 di- *Actor. 6* cunt de se ad multitudinem. *Non est æquum,*

est æquum, nos derelinquere verbum Dei, & ministrare mensis, considerate ergò, fratres, viros ex vobis boni testimonij septem plenos Spiritu Sancto, & sapientia, quos constituamus super hoc opus. Nos verò orationi, & ministerio verbi instantes erimus. A ciborum distributione abstinēt Apostoli, & liberius possint instare Dei verbo; sed cur viri pijssimi sic detrectāt ministrare pauperibus, cum alimenta distribuerent, non ne posset lingua prędicare Dei verbum? Vbi verba sonabant spiritū, & præcisionem carnalium desideriorum, necessum fuit, vt manus à carnalibus operibus abstinerent, vt sic spiritualiori opere, comitarentur verba: in quo consistit christiana perfectio. Pulchra sunt in rē præsentem verba Cæsarij Nacian-

Dial. 3. ceni fratris Dialogo 3. vbi inquit: *Christi discipuli relicta mensurā observatione pietatis sermonem potius capessere voluerunt, non verbis tantùm sapienter docentes, sed & factis instituentes. Nam benè loqui Lyra, vel cymbalo simile est; vtiler autē agere, cum angeli natura coniunctum est.* Quid pulchrius? Qui verbis floret, illisque nititur sese ostendere, is Lyræ, aut cymbali præstantiam nō excedit. Etiam cymbalum dulciter sonat, & ad sacra vocat: sed qui verbis opera iungit, is humanam infirmitatem transcendit, angelicam attingit perfectionem. Non adeò curet de verbis, magis de operibus curet, quisquis in Christi Ecclesia cymbala cupit excedere, & angelicis choris inseri. Id quod maximè cupit Deus suis sectatoribus persuadere quasi nihil magnū efficiant, nisi vbi verbis & manus adiungāt. Vndè excitaturus Lazarus

Ioan. 11 Ioann. 11. in primis quærit, *vbi posuistis eum?* Respondentibus illis: *Veni, & vide*; insuper iubet viso sepulchro: *Tollite lapidem*; Cur ante suscitationē amici, tot moras nectit, iam quęrens de sepulchro, iam iubēs sepulchrum aperiri? Sciebat equidem vbi iaceret defunctus; & possit facilè simul & lapidem tollere, & amicum adducere in vitam. Cur maluit moram facere interrogationibus? Imò & post interrogationem, cur imperium addidit de tollēdo lapide? Qui miraculis suis instruere pręsentes ad perfectionē optabat, pedetentim procedit, & quādò interrogationibus sola verba elicuit, addidit imperium de tollendo lapide, vt verbis adderentur & manus, in quo consistit christianæ perfectionis testificatio. Sic D. Basil. Seleuc. term. 4. *Eò nomine rogat, vbi posuistis eum? Vt responderent, veni, & vide, eique duces essent, dicere non habeant alterum à Lazaro suscitatum. Denique vt vox testetur, & manus; illa dicens, veni, & vide: hac lapide elato, fascijsque solutis:* Basil. 4. Quasi imperfecta esset, & indigna virtutis christianę testificatio, quę sola voce constabat; additum sunt opus manuum; vt dum & vox loquitur, & manus seruiunt tollendo lapidi, perfectissima Christi virtus indē pateat.

Matth. 22. Illi autem neglexerunt, & abierunt, alius in villam suam, alius verò ad negotiationem suam: reliqui verò tenuerunt seruos eius, & contumelijs affectos occiderunt. Rex autem cum audisset, iratus est; & missis exercitibus suis perdidit homicidas illos, & ciuitatem illorum succendit.

§. VIII.

les exercitus inuaserint, atque apprehenderint, quando diuini nuntij, atque emissarij, animam è corpore migrare iusserint, quando inexorabiles apparitores in iudicium nos trahētes detulerint. Heu miseram peccatoris conditionem! Non equidem vnus carnifex, sed carnificum formidabiles exercitus, ingentes copiæ reum inuadent, quibus vndiq; cinctus feretur in iudicium ineuitabile. Heu quantam in se multitudinem seuerissimorum iudicum, terribilium hostium commotam miser peccator aspiciet! De hoc die ait Apocal. 1. *Ecce venit cum nubibus, & videbit eum omnis oculus, & qui eum pupugerunt: & plangent se super eum omnes tribus terræ. Ego sum Alpha, & Omega:* Græcè, α, & ω: iudicium in fine minatur seuerissimum aduersus impios, & vbi de se iudice seuero, veniente in nubibus aduersus impios loquitur, statim subiungit illud: *Ego sum α, & ω.* Quid hæc ad iudiciū seuerissimum, quod de impijs fiet? Multùm equidem, nam litteræ illæ Græcæ simul referunt notas numeri, vt α significet vnum, & ω significet octingentos, seu plures. Quid tunc? Veniet equidem iudex seuerissimus, iudex, qui sit vnus, prorsus inuariabilis, & iudex, qui sit ω, hoc est, sic cum omnibus compositus creaturis, vt quot fuerint creaturæ, tot appareant seuerissimi, & crudelissimi iudices. Quemadmodum Sol materialis componi solet aliquando cum nubibus, vt cum in se vnus, & inuariabilis sit, apparent factus plures; ita iustitiæ Sol Iesus veniens in nubibus, seuerissimus iudex, sic secum compositas habebit vniuersas creaturas, vt non tam vnus, quàm plures appareāt iudices perdituri impium. Rupertus lib. 1. Apocal. ait: *Littera, α vnum, ω autem apud Græcos octingento significat; quia qui in principio vnus erat filius, vnicus, siuè vnigenitus, in fine sæculorum filios Dei secum adoptatos habebit quasi octingentos, id est, innumerabiles. Amplius autem quando veniet cum nubibus, quando videbit eum omnis oculus, & qui eum pupugerunt: tunc opportunè dicet hic Dominus Deus; tūc, inquam, vociferabitur, & clamabit, & super illos inimicos suos confortabitur, & istud dicet eis: Ego sum α, & ω.* Equidem qui semper est α, vnus, & inuariabilis Deus, vbi aduersus rebelles venerit, & iudex in nubibus sederit, tunc maximè sic se componit, vt appareat ω, hoc est, plures seuerissimi iudices peccatorem plectētes. Ex quo, si quid interest, lumen accipiunt obscurissima verba Tertulliani, lib. 2. in Marc. aientis: *Ita Deus tunc maximè vnus, cùm homini duo, aut plures.* Numquam enim Deus magis inuariabilis, & vnus in se erit, quàm in illa die truculentissima, in qua ita secum habebit compositas creaturas, vt appareat homini peccatori multiplicatus in illis.

Apoc. 1

Rupert.

Tertull.

§. X.

Quò magis seruilis est homini animus, eò ineptior Christianæ cruci excipiendæ.

NOn prætereundi sunt, qui altilis, taurique occisi conuiuia negligant, nimirùm, qui in villam suam, & qui in negotiationē suam abeunt. Sic textus: *Illi autem neglexerunt, atque abierunt, alius in villam suam, alius verò in negotiationem.* Nec melior, quòd qui seruilibus mundi operibus incumbunt, ij saginati vituli conuiuia negligant: paruam enim, & penè nullā æstimationem habent mysteria crucis in animis seruilibus. Magnus ille Abraham filium Deo mactaturus, cùm iam ad montis iuga perue-

peruenisset, Genes. 22. *Dixit ad pueros suos, expectate hic cum asino: ego autem, & puer illuc vsque properantes, &c.* Ad montis radicem iubet seruos expectare; nec eos permittit ascendere, vt Isaaci immolationem videant. Et cur magis illos secum non adducit, & præsentes facit esse tanto sacrificio? In immolatione Isaac adũbrabatur, & crux, & passio Christi, quam æstimare minimè possent animi seruiles. D. Isidorus in Genesim, cap. 18. inquit: *Duo autem serui dimissi, & non perducti ad locum sacrificij, Iudæos significabant, qui cum seruiliter viuerent, & carnaliter saperent, non intelligebant humilitatem Christi, non intelligebant passionem Christi, ideò non peruenerunt ad locum sacrificij.* Non poterat seruilis animus Dominicæ mortis mysterium penetrare; necessum enim est, vt quidquid in homine mundo seruit, deponatur, vt quis aptus fiat, vt Filij Dei immolationem percalleat. Sapientissimus ille pater dum redeuntem filium saginati vituli conuiuio excipere parat, sic cauet, Luc. 15. *Citò proferte stolam primam, & induite illum; & date annulum in manum eius, & calceamenta in pedes eius & adducite vitulum saginatum, &c.* Non prius vituli saginati, nempè Christi pro nobis occisi ferculum offert, quàm excluso seruili habitu filius induebat stemmata libertatis, & nobilitatis in stola, in annulo, in calceis. Ex ijs nobilem virum denotat Iacobus in sua epistola, cap. 2. aiens: *Etenim si introierit in conuentũ vestrum vir aureum annulum habens in veste candida, &c.* Et ex ijs etiam designat diuinus Pater, quàm ingenuus, & nobilis debeat esse animus, qui ad percipienda crucifixi mysteria dignus habeatur. Hinc de se locutus Ioannes, Apocal. 1. ait: *Ego Ioannes frater vester & particeps in tribulatione, & regno, & patientia Iesu, fui in insula Pathmos.* Circa quæ verba duo sunt expendenda; & quòd se vocet fratrem, & non seruum; & quòd priùs dicat se participem regno, quàm patientia Iesu. Sanè illa est notissima Pauli sententia, *qui compatitur, & conregnabit*, vt priùs ad patientiam, quàm Iesu venire debeamus ad regnum. Cur tu Ioannes & caues nomen serui, & priùs te facis participem regno, quàm Iesu patientia? Est regnum, & regnum: est regnũ Dei intra nos, nostris inclusum visceribus; & regnum Dei exteriùs gloriosum, quale tenent Principes cœlestes. Ad hoc qui volt peruenire, necessum est, vt priùs det operam Christi patientiæ; verùm vt hanc æmuletur, priùs necesse habet interiori animi regno pollere, vt exclusa omni seruitute induat animum regium, qui solus valet Christi Domini crucem ascẽdere. Non longè abest Rupertus, lib. 1. in Apocal. dicens: *Cùm autem dixisset Ioannes, in tribulatione, & regno, addidit & patiẽtia Iesu. Nam & postquam particeps fuit in illa tribulatione morientis & regno resurgentis Iesu patientiã habuit, imitando passionem, opprobria, irrisiones, colaphos & verbera.* Priùs crucis tribulationi adstitit Ioannes, & in Dominica resurrectione regium ebibit animũ, ex quo quidquid patientiæ Iesu vidit, in se auidissimè concupiuit transferre. Et crediderim, non otiosè à Marco notatam esse & nobilitatem, & regium animum illius, cui commissa est Dominici corporis sepultura. Ait enim cap. 15. *Venit Ioseph ab Arimathia nobilis Decurio, qui & ipse erat expectans regnum Dei, & audacter introiuit ad Pilatum, & petijt corpus Iesu.* Nobilis vir, & qui non in mundiali seruitute, sed in Dei regno spem fixam habebat, eligitur, qui deponat corpus

Marginal notes: Gen. 22. — Isidor. — Luc. 15. — Iacob. 2 — Apoc. 1 — Rupert. — Mar. 15

eòque acceptius, quò stolidior est, ij eodem tempore e iudicoris gesticulationibus, alijsque quibus possunt scurrilitatibus, una vobiscum perperam tempus assumunt, mentisque caliginem, quam ex eo contrahitis, quod secundum naturam nequaquam viuitis grauioris mali solatio demulcent. Expende causam cur principes vtãtur scurris, nimirùm, *Quod secundum naturam nequaquam viuunt*, nihil enim in illis minus viget quàm humanæ naturæ vita. Adde aliud hominis in signe positum ab Ecclesiaste

Eccl. 12

cap. 12. dum inquit: *Ibit homo in domum æternitatis suæ.* Vel vt ex Hæbræo legitur; *In domum sui sæculi:* vel vt posuit Tygurina: *In domum*

Caietã.

suam perpetuam: vel vt mauult Caietanus: *In domum mundi sui*; Quasi hæc sit specialissima hominis notio, quòd alium mundum, aliud sæculum, aliam domum nunquam perituram, alios honores, & glorias semper duraturas sibi prouideat. Quid de ijs mundiales principes? Fallar, si quid æstiment de alio mundo, toti, velut bruta animantia, immersi præsentibus delicijs. Pulchrè huc respiciebat Isaias

Isai. 14

cap. 14. *Omnes reges gentium uniuersi dormierunt in gloria, vir in domo sua:* Distinguit inter reges, & virum; quasi aliud sit esse virum, esse hominem, & aliud longe multũ esse regem huius temporis. Et vndè potest sumi hæc distinctio? Iam dicit: *Vir in domo sua.* Qui vir est, qui homo est, non quiescit donec domum illam suã æternitatis possideat; reges autem qui viri non sunt, vt ab homine distant, sic requiescunt, & incubant præsentib. glorijs, & delicijs, in nullo à pecoribus distiti, Aiebat D. Bern. epist.

Ber. 104

104. glorioso cuidam principi: *Esto tamen: liceat tibi hæc interim nasc[illegible] b[illegible]re nomini tuo, & gloriari in laude tua, & facere tibi nomen grande duntaxat super terram: quid tibi post mortem de ijs omnibus, nisi sola fortasse memoria relinquetur, & hoc quoque solummodo super terrã? Quòd si hic est finis laborum tuorum, quid habes amplius iumento? Siquidem & de tuo Palefrido, cùm mortuus fuerit, perhibebitur, quòd bonus fuit.* Omnis gloria, omnis laus, qua rapiuntur principes mundiales, non distat à gloria, à laude quæ communiter tribuitur brutis. Gloriatur equus in crine, in membrorum pulchra dispositione, in ornatu diuite, in agilitate: de his apud huius sæculi homines etiam post humã laudem acquirit. Quid aliud quęsierunt sibi mundiales principes? Sanè si in morte laudandi sunt, & prædicandi homines, necessum est abscondere omnem eorum vitam ne videantur, instar belluarum perijsse. Aliter rursus explicatur hominis natura Ecclesiastici cap. 18.

Eccl. 18

Miseratio hominis circà proximum suum: habet hoc proprium sibi humana natura; quòd proximi sui hã beat specialem curam. Et videbis principes, qui infirmorum seruorum non nouerunt limina: quibus si equus vulneratus est, vel canis venaticus, septies in die stabula inuisant. Et qui in genus humanũ truciores, & ferociores quàm principes, vt lucra terrena sibi acqui-

Isai. 31.

rant? Accipite Isaiam c. 31. *Et cadet Assur in gladio non viri, & gladius non hominis vulnerabit eũ, &c.* Loquitur vates de Assirijs bello postratis, qui hostili gladio percussi sunt; quod si verùm est, quòd gladio ceciderunt, cur dicit illos non cecidisse gladio hominum? An alij gladio feriunt, quàm homines? Sed meritò qui gladio vtuntur, vt pro substantiola terrena acquirenda tot vitas hominum profundãt, ij homines non sunt, sed bestiæ feralissimæ. Possum ire per omnes hominis notiones, quas solas natura hominis sibi effingit; quarum

vir

vix vlla viget in principibus. Voca hominem sciendi studiosum; quæ conditio literarum rudior, quàm nobilitas? Voca verecundũ in crimine, adeò, vt penè hoc illi detur vitio, dicente Iobo c. 31. *Si abscondi, quasi homo peccatũ meũ:* Longè alia est notio nobilium, qui lætantur cum malefecerint: & gloriæ deputant, quòd turpitudines eorum pateant, publicẽtur. Illum non dissimulabo, quasi præcipuũ hominis ornamentum; de quo cõmuniter dicitur, quòd homo ore capitur, & fera laqueo: nec aliud vult sapiens Prouerb. 6. iuxta Septuag. *Laqueus enim fortis viro propria labia, & capitur verbis oris sui:* Sic humanum est firmitèr dictis stare. Conueniant huc vniuersi nuperi principes, & vel exfructu oris sui explorent, quid in se hominis habeant. Vix vlla dicta infirmioris fidei hodiè reperiuntur, quam quæ à principibus dantur; eorum promissiones, quasi nugæ habentur apud cordatos: & verba, quasi rationis expertia sibila reputantur, nequid hominis in illis esse pateat. Isaias 33. de gente prorsus dissipata loquens ait: *Dissipatæ sunt viæ. cessauit transiens per semitas, irritum factum est pactum, proiecit ciuitates, non reputauit homines.* Expende præcipitium, prius dicit, quod *irritum factum est pactũ*, hoc est, irritæ factæ sunt promissiones, nulla fides in verbis mansit. Quid tunc? *Non reputauit homines*, cum dictorum fide, quidquid hominis erat, abijt. Impossibile est, quod quis non stet dictis, & stet naturæ humanæ. Vndè Iacob c. 49. Gen. de Simeone, & Leui locutus, qui pactum cum Sichimitis irritum fecerunt ait: *Simeon, & Leui vasa iniquitatis bellantia, in consilium eorum non veniat anima mea. & in cœtu eorum non sit gloria mea:* Vbi Chaldæus expressius in rem nostram legit: *In secretis eorum non fuit anima mea, & cum congregarentur, vt irent, non descendi de gloria mea.* Descenderet proculdubio de gloria hominis, & statu, si assentiretur euntibus contrà initum pactum, & promissionem firmatam.

Iob. 31.

Prou. 6.

Isai. 33.

§. III.

Qui hominem adimplet, ille solus regnum, & principatum sibi stabilit.

DVm ait cæleste regnum simile homini regi, pulchrè nominem præposuit regi: fundamentum enim penè inconcussibile splẽdoris regij, in eo habebis, quòd possis hominem adimplere. Ecclesiasticus cap. 49. *Et Ioseph, qui natus est homo princeps fratrum, firmamẽtum gentis, rector fratrum, stabilimẽtum populi.* Vndè Ioseph minimus omnium fratrum ad eorum principatum peruenit? Cur qui minimus, erat princeps, & rector, & firmamentum, & stabilimẽtum? Meritò Paulus de Palacios ad primã Iosephi commendationem, ponit illam: *Qui natus est homo*; hoc est, qui ab ipsis penè cunabulis bestiales appetitus coercuit, & hominem adimpleuit, fratres amans, & resistens petulanti fœminæ. Qui ergò hominem sic adimplebat, iã firmissimum in se regni auspicium præbebat. Quo spectans D. Synesius lib. de regno ait: *Is consentaneum regnandi initium ceperit, qui ab eo, quod secundum naturam est, imperandi auspicium fecerit: quoniam quicumque rationis expertes partes, cicuratas, ac tractabiles reddens, rationi obsequentes feceris, & ad vnius principatus sapiens moderamen, multitudinem componit, hic verè diuinus siue rex, siue priuatus, homo est.* Ecce tibi totum stabiliter regnandi auspicium vndè summi debeat, nempè

Ecc. 49

Synes.

Ee 4

pè *ab eo, quod secundum naturam est*, ab eo quod quis hominem induat, belluinum exuat. Hinc apparet mendacissimum diabolum apud
Luc. 4. Luc. cap. 4 de quo dicitur: *Et ostendit Iesu omnia regna Orbis terræ, in momento temporis, & ait illi: Tibi dabo potestatem hanc vniuersam, & gloriam illorum: quia mihi tradita sunt, & cui volo do illa* Proh dæmonis mendacium euidentissimum? Et quomodo fieri potest, quod peruersor hominis, possit condere
Iren. reges? Pulchrè ad hæc D. Irenæus lib. 5. capit. 24. ait: *Manifestum est, quoniam mentitur diabolus dicens: Mihi tradita sunt regna, & cui volo, do ea. Cuius enim iussu homines nascuntur, & reges constituuntur*. Expende penès quem solum sit potestas reges constituendi, & æternādi, nimirùm penès illum, cuius iussu nascuntur homines; non cuius allectione brutescimus, sed cuius imperio, & auxilio hominem adimplemus. Hinc Apocal. 1 dicitur de
Apoc. 1 Iesu: *Qui dilexit nos, & lauit nos à peccatis nostris in sanguine suo, & fecit nos regnum, & sacerdotes Deo patri suo*. Priùs redempti sumus Iesu sanguine à dæmonis, & vitiorum seruitute, & à brutescentis concupiscentiæ labibus lauati, deindè facti reges Deo, & patri Christi vt is sit rex regum, & dominus domi-
Rupert. nantium. Ait enim Rupert. ibi: *Rex & sacerdos solus erat Iesus: reges, & sacerdotes facere de seruis peccati proposuerat, & idcircò sanguinem fundebat*. Huc spectabat redemptio hominum facta à Iesu, vt peccati seruitus tolleretur, vt bestialium concupiscentiarum raderetur dominium: quo hominum redintegrata natura regium splendorem subiret.

§. IV.

Bonus princeps Reipublicæ restaurandæ tempore, nil molle, & deliciosum debet meditari sibi.

HOminum statum in pecus vergentem reparaturus Dominus, sapienter, & diuinè se comparauit Regi, qui nuptias facit nō sibi, sed filio suo. Equidem non esset boni regis, calamitoso tempore, vbi de reipublicæ labentis statu instaurando pugnandum erat, sibi nuptiales parare, & comparare delicias. Hoc in magno Pompeio reprehensum est, qui Reipublicæ Romanæ labentis accepto clauo, nil prius egit, quàm sibi nuptias parare, & Corneliam ducere. De
quo Plutharcus in eius vita: *Veruntamen non placebant quibusdam intempestiuæ hæ nuptiæ. Quippe erat Corneliæ Pompei filio maturius matrimonium. Honesti verò viri Pompeium existimabant rempublicam deposuisse iis iactatam fortunis, quarum elegerat ipsum medicum atque vni se commiserat. Cum interim ille coronatus sacra nuptialia faceret, qui illū deberet pro calamitate ducere consulatum.* Expediret forsam bono Principi, vel turbulento tempore nuptias comparare filio suo; at inter labentium clamores, inter calamitates communes sibi, meditari nuptiales choros, nuptiales delicias, serta, corollas, cantilenas, hoc principis est non curantis, sed deponentis rempublicam. Meliori cōsilio maximus ille Ioseph ad Aegypti regnum euectus, vt penuriā panis labenti regno consuleret, vbi inter famescentes populos con uiuio excipit fratres suos, Gen. 43. Gen. 34
Egressus continuit se, & ait, ponite panes. Dum solùm panes petit parari, & alia etiam obsonia requirit.

Pluth.

rit, sed quæ non ad lautitiam, & delicias conducant. Indignum enim putauit principi, inter periclitantes populos indulgere delicijs. Id quod notans Philo Iudæus lib. de Ioseph, inquit: *Interim cibi non valde lauti apponuntur, quod conuiuatori non liberet uti delicijs in publica penuria*. Procul absint deliciæ à principe qui rempublicam labentem instaurare nititur; fœdissimum enim est, quòd princeps sibi mollia, & suauia omnia meditetur, vbi ferro, & igne opus est, vt status publicus consistat. Hinc Isaias contemplatus Babylonem penè labētem in hostiū spicula, clamat cap. 21. *Babylon dilecta mea posita est mihi in miraculum. Pone mensam, contemplare in specula comedentes, & bibentes; surgite principes, arripite clypeum*. Stupendam miratur imminentem iam iam Babylonijs calamitatem; insuper & fœdissimam illorum desidiam, qui mensis, & comessationibus instent, penè in hostilia ruentes spicula. Quam desidiam in vniuersis Babylonis videns propheta, sic clamat ad principes; *Surgite principes, arripite clypeos*. Et quando omnes mensis instant, cur iubet solis principibus, quòd inde surgant, & currant ad clypeos, nisi quia in solo principe id maximè fœdum est, quod vel delicias ciborum meminerit, vbi ferro, & igne indiget respublica? Arripiant alij suauium ciborum fercula, vnguentis madeant in conuiuio, vos principes, vbi hostis instat, calamitas terit iam ciuitatis limina, non suauitates, sed ferri duritiem arripite. Alij legunt: *Surgite principes, vngite clypeum*. Quidquid ornatus, & splendoris meditandum est, hoc eò spectet, vt arma rutilent, vt splendeant spicula, non vt principum corpora madeant delicijs. Quod ominosum in suis principibus luget Saluianus de Guber. lib. 6. inquiens: *Ad hoc postremò rabida vini auiditate peruentū est, vt principes vrbis ipsius, nec tunc quidem de conuiuijs surgerent, cum iam hostis vrbem intraret; adeo etiam Deus ipsis euidenter manifestare voluit, cur perirent; cum per quam rem ad perditionem vltimam venerant, eam ipsam agerent, cum perirent*. Et sic vniuersi principes peribunt, qui nec calamitatis tempore desinunt meditari sibi delicias.

Philo Iudæus.

Isai. 21

Salui.

§. V.

Humilitas in principibus habet ex Deo fœcunditatis præmia, vt ditentur filijs.

Filij nuptias meditatur rex; & qui rex introducitur sic prosperatus in filio nubili? Rex homo; ait enim: *Simile est regnum cælorum homini regi, qui fecit nuptias filio suo*. Da mihi regem, qui se hominem meminerit, qui non se supra hominem extollat, & hunc, fallar, nisi Deus fœcūdissima prole ditet. Quis ignoret sterilitatem Abrahę toties ab illo deploratam? Tandem aliquando peregrinos excepit hospitio, conuiuio cibat, ait enim Gen. 18. *Tulit quoque butyrum, & lac, & vitulum, quem coxerat, & posuit coram eis: ipse verò stabat iuxta eos sub arbore. Cumque comedissent, dixerunt ad eum, vbi est Sara vxor tua? Ille respondit: Ecce in tabernaculo est. Cui dixit, Reuertens veniam ad te tempore isto, vita comite, & habebit filium Sara vxor tua*. Quid tunc? Saræ & sterili, & seni datur filius in Abrahamo, & sene & sterili; sed tunc mandatur eis filius, quandò Abraham instar famuli adstat hospitibus. Ait D. Ambr. cap. 5. *Aduertimus, officium Abrahæ commendare humilitatem. Abraham stabat, tu primam accubitionis partem occupas? Denique ea humilitas inuenit gra-*

Gen. 18

Ambr.

gratiam, vt promitteretur ei filius. Magnus Abrahamus vbi humile officium non detrectat exhibere hospitibus, & mauult coram illis quasi seruus adstare, quàm velut dominus sedere, obtinet promissionem filium; & vbi humilis apparuit, ibi spe promissionis iam pater dicitur. O notissimam humilitatis virtutem; cui in magnis hominibus existenti peculiari præmio Dominus fæcunditatem immittit. Huc accedit Booz vir nobilis apud Bethleemitas, qui pauperculam, & stipendiariam Ruth nō dedignatur accipere in coniugē, imò cōuocatis viris ciuitatis suæ, sic loquitur Ruth. cap. 4.

Ruth.4. Ruth. *Moabitidem, vxorem Mahalon in cōiugium sumo, vt suscitem nomen defuncti in hæreditate sua: ne vocabulū eius de familia sua, ac fratribus, & populo deleatur. Vos, inquam, huius rei testes estis. Respondit omnis populus, qui erat in porta, & maiores natu; Nos testes sumus Faciat Dominus hanc meliorem, quæ ingreditur domū tuam sicut Rachel, & Liam, quæ ædificauerunt domum Israel, vt sit exemplum virtutis in Ephrata, & habeat celebre nomen in Bethleem: fiatq; domus tua, sicut domus Phares, quem Thamar peperit Iuda, de semine quod tibi dederit Dominus ex hac puella. Tulit itaque Booz Ruth, & accepit vxorem, ingressusque est ad eam, & dedit illis Dominus, vt conciperet, & pareret filium.* Grandæuus, & sterilis erat Booz, qui post lōgissimas alias nuptias, non habebat filium; simul & Ruth sterilis erat, quæ iuncta iuueni manserat sine filijs; nec nouum fuit, quòd qui videbantur steriles, tandem prosperarentur in filijs, sic Anna Samuelis mater, sic Elisabeth mater Baptistæ. Duo tamen noua, & inaudita inuenio in Booz, & Ruth, expendenda, nimirùm longissimam illam populi omnia supplicationem, & precationem pro illorum fœcunditate, rursus modum, quo dicitur Deus votis eorum annuisse. Ait enim textus: *Dedit illi Deus, vt conciperet, &c.* Pro alijs sterilibus nullus populus supplicat; & si pro Anna supplicat sacerdos, id facit breuissimè, 1. Reg. 1. inquiens solum: *det tibi Deus petitionem tuam.* Pro Booz, & Ruth totus populus precatur, 1. Re.1.

idque precibus longissimis petens, vt fiat Ruth Boozo, sicut Rachel, & Lia, & sicut Thamar, & quòd habeat grande nomen, &c. Insuper de alijs solum dicitur, quòd tandē conceperunt, 1. Reg. 1. *Post circulum dierum concepit Anna*: & Luc. 1. *Post hos dies concepit Elizabeth.* De Boozi vxore Ruth, specialiter dicitur, *& dedit illi Dominus vt conciperet.* Et cur singulariter pro ijs orat populus, & singulariter dicitur Deus annuisse votis, vt Ruth conciperet? Meritò id deputat Boozi humilitati Imperfectus homil. 1. in Matth. sed breuius ait Cartus. in Ruth art. 7. *Omnia hæc bona imprecati sunt viri illi huic Booz, quia ipse multùm benignè, & iustè, & humiliter habuit se accipiendo istam pauperculam. Denique imprecatio ista fuit copiosè impleta, quia benedixit Dominus huic Ruth, fecitque eā exemplarem & famosam non solùm in Bethleem, sed vbique terrarum, atque ex semine eius orta est regia tribus, &c.* Adeò potuit Boozi humilitas, vt populos in preces traheret, easque faceret efficaces, vt & senex, & sterilis à Deo eam reciperet fœcunditatem, quæ regiā produceret prosapiam. Vtinam hanc virtutem discerent vniuersi principes, qui omnium hominum sterilissimi, suam superbiam, & arrogantiam ostendunt in orbitate. Hiere. 22. aiebat de Iechonia: *Terra, terra, terra audi sermonem Domini. Hæc dicit Dominus scribe virum istum sterilem, virum, qui in diebus*

Margin notes: 1. Re.1. — Luc.1. — Cartus. — Hieron.

suis

suis non prosperabitur: neque enim erit de semine eius vir, qui sedeat super solium Dauid. Quod telum vt in arrogantem, & superbientem principem contortum, sic illud simili ali minatur Petrus Dam. lib. 1. epist. 20. fatus: *Cur per ambitionem adipiscendi culminis, inaccessibilisq; fastigij totum ferè mundum in condemnationis tuæ iurgium concitasti? Vt illud Hieremiæ Prophetæ vociferantes exclament: Terra, terra, terra audi sermonem Domini; Hæc dicit Dominus: scribe virũ istum sterilem, virum; qui in diebus suis non prosperabitur.* Sic sterilitas principum superbiæ est adnata; quot filios numeres Alexandri? Quot Nabuchodonosor nepotes? Firma illa Iobi sententia cap. 15. *Congregatio hypocritæ sterilis: & ignis deuorabit tabernaculum illorũ, qui munera libenter accipiunt.* Mulctat Deus homines potestate elatos ea sterilitate, quâ minimè filiorum patres fiant; vt è contrario humiles implentur filijs. Huc trahe dict. tom. 3. lib. 13. cap. 5. §. 1.

Dam. 1

Iob. c. 15

Matth. 22. Et misit seruos suos vocare inuitatos ad nuptias; & nolebant venire. Iterum misit alios seruos dicens; dicite inuitatis, Ecce prandium meum paraui, tauri mei, & altilia occisa, & omnia parata: venite ad nuptias.

§. VI.

Facinora, & triumphi sanctorum non permittunt contemni Deum ab alijs sine supplicio.

Contemnentibus primò venire ad nuptias, iterum agit Deus de vocandis illis, sed iam nõ anteà vocat, quam simul tauros suos, & altilia occisa exhibeat. Hoc est, sic secundò Deus vocat; vt non solùm verbis instet, sed & exempla proponat illorum, qui ad eum vt venirent, nec vitæ pepercerunt suæ. Proh quanto discrimine vocatorum, vocationi adducuntur facinora, & triumphi eorum, qui ob Deum fuerunt priuati vita. Tanta enim hæc sanctorum facinora non sinent vocantẽ Deũ ad nuptias contemni ab alijs sine ingenti supplicio. Viri Dei ministri Angeli tres ingressi domum Abrahæ, ibi omni cura, & diligentia hospitati sunt, ingentique Abrahę pietate suscepti, & obsequijs, officijsque deuincti. Quid tunc? Ait Gen. 18. *Cum ergò surrexissent indè viri, direxerunt oculos contra Sodomam: & Abraham simul gradiebatur deducens eos.* Expende, quòd ab Abrahæ conuiuio, & obsequijs plẽno hospitio egredientes diuertũt Angeli ad Sodomitas mãsuri apud illos. Et cur non anteà ad Sodomitas iuerunt, quàm apud Abraham mansissent, ibique & satorum trium, & vituli pinguis conuiuio potirentur? An priùs saturari, & impleri ab Abraham amant, ne postea molesti sint Sodomitis? Minimè, quin potiùs de Abrahami conuiuio, & hospitio vadunt ad Sodomitas, vt Abrahami pietas, & deuotio acuat eorum irã, & augeat Sodomitarum crimen. Nec permittat inultam manere, si quã veniat in Angelos à Sodomitis iniuria. Ait

Gen. 18.

ria. Ait D. Amb. lib. 1. de Abrah. c. 3. *Ambr.* *Quid sibi vult, quòd illi, qui ad Abraham simul cum Domino venerant, Sodomam petierunt viri, nisi vt acerbaretur crimen eorum, si quos iustus honorauerat, his maiore sacrilegio impij ijm conarentur inferre.* Quot Abrahami fuerunt obsequia, & officia ergà Dei nuntios, tot exaggerationes erant criminis rebellium Sodomitarũ; & illud ipsum, quòd Abraham excepit Angelos, quòd occidit vitulum, quòd mensam posuit, quòd pedes lauit, quòd prandentibus adstitit humilis; erat dãnatio Sodomitarum qui maluerũt esse in eosdem Angelos iniurij. Equidem sunt Sanctorum præmissa facinora, quæ impiorum magis ostendunt crimina, & non permittunt illa impunè abire. Apud Matth. cap. 8. *Mat. c. 8* notissima est sententia illa Saluatoris dicentis: *Dico autem vobis, quòd multi ab Oriente, & Occidente venient, & recumbent cum Abraham, & Isaac, & Iacob in regno cælorum: filij autem regni ejicientur in tenebras exteriores.* Venientibus multis ab Oriente, & Occidẽte ad Deum, filij regni, qui nec gradum pro Deo facere voluerunt, eijcientur in tenebras exteriores. Sed cur ij non eijciuntur, antequàm illi venerint? Cur necessum fuit expectare, vt Orientales, & Occidentales ad Deum veniant, vt tunc, & non antè torpentes filij regni in tenebras eijcerentur? Aduentus externorum, & deuotio in Deum, desidiam, & torporem ostendit domesticorum; & qui anteà tolerari potuissẽt; postquàm tot Deo obsequentes apparuerunt, in miseram deueniunt dãnationem tracti ab exterarum virtutum operibus. Quò spectans *Chrysost.* D. Chrys. hom. 70. in Matt. ait: *Ad ea, quæ dicta sunt, spectat etiam Iudæis renuentibus crediderunt; quia e non solum à scelestissimo suos veri lumine ex alienis clarissimo facinore condemnantur.* Ea sunt clarissima Deum sequentium facinora, quæ rebelles animos impiorũ, in vitijsque torpentes damnationi citiùs faciant subiacere. Adde ex 1. Reg. cap. 20. *1. R. 20.* vbi de Ionatha paciscente cum afflicto Dauid ait: *Pepigit ergò Ionathas fœdus cum domo Dauid: & requisiuit Dominus de manu inimicorũ Dauid.* Expende connexionẽ operum: vbi apparuit Ionathas paciscens cum Dauide, simul apparuit Dei vindicta in Dauidis aduersarios, quasi Ionathæ facinus Dauidis inimicos magis apud Deũ accusaret, damnaret. Euchet. ibi ait: *Eucher.* *Cum adiungeret scriptura: Pepigit ergò Ionathas fœdus cum Dauid; continuò subintulit dicens: Et requisiuit Dominus de manu inimicorũ Dauid. Quia dictum est quòd fœdus pepigerit Ionathas: requisiuit Deus, quare non & ipsi fœdus cum eo pacis inire voluerint, cum quo esse Dominum viderunt.* Sic Ionathæ facinus virtutis traxit Deum, vt de sceleratis vindictam sumeret. Huc accedunt dicta 1. tom. lib. 5. cap. 1. §. 16. & tomo. 2. lib. 6. cap. 6. §. 27. & libr. 12. cap. 6. §. 2.

§. VII.

Summus hic est christianæ œconomiæ apex, quòd non solùm verbis, sed & virtutum agamus operibus.

FAmulorum vocantium ad nuptias verbis sapientissimè Dominus adiunxit altilia occisa, & occisos tauros, ne videretur res christiana solis verbis agi, sed & operibus virtutũ, qualia ostendunt, qui animal suum Deo, & virtuti mactarunt. Huc enim spectat christiana perfectio, vt verbis respondeant manus. Apostoli Actor. 6. di- *Actor. 6* cunt de se ad multitudinem. *Non est æquum,*

est æquum, nos derelinquere verbum Dei, & ministrare mensis, considerate ergò, fratres, viros ex vobis boni testimonij septem plenos Spiritu Sancto, & sapientia, quos constituamus super hoc opus. Nos verò orationi, & ministerio verbi instantes erimus. A ciborum distributione abstinēt Apostoli, & liberius possint instare Dei verbo; sed cur viri pijssimi sic detrectāt ministrare pauperibus, cum alimenta distribuerent, non ne posset lingua prędicare Dei verbum? Vbi verba sonabant spiritū, & præcisionem carnalium desideriorum, necessum fuit, vt manus à carnalibus operibus abstinerent, vt sic spiritualiori opere, comitarentur verba: in quo consistit christiana perfectio. Pulchra sunt in rē præsentem verba Cæsarij Nacianceni fratris Dialogo 3. vbi inquit: *Christi discipuli relicta mensurā obseruatione pietatis sermonem potiùs capessere voluerunt, non verbis tantùm sapienter docentes, sed & factis instituentes. Nam benè loqui Lyræ, vel cymbalo simile est; vtiler autē agere, cum angeli natura coniunctum est.* Quid pulchrius? Qui verbis floret, illisque nititur sese ostendere, is Lyræ, aut cymbali præstantiam nō excedit. Etiam cymbalum dulciter sonat, & ad sacra vocat: sed qui verbis opera iungit, is humanam infirmitatem transcendit, angelicam atingit perfectionem. Non adeò curet de verbis, magis de operibus curet, quisquis in Christi Ecclesia cymbala cupit excedere, & angelicis choris inseri. Id quod maximè cupit Deus suis sectatoribus persuadere quasi nihil magnū existiment, nisi vbi verbis & manus adiungāt. Vndè excitaturus Lazarus Ioann. 11. in primis quærit, *vbi posuistis eum?* Respondentibus illis: *Veni, & vide;* insuper iubet viso sepulchro: *Tollite lapidem;* Cur ante suscitationē amici, tot moras nectit, iam quęrens de sepulchro, iam iubēs sepulchrum aperiri? Sciebat equidem vbi iaceret defunctus; & posset facilè simul & lapidem tollere, & amicum adducere in vitam. Cur maluit moram facere interrogationibus? Imò & post interrogationem, cur imperium addidit de tollēdo lapide? Qui miraculis suis instruere pręsentes ad perfectionē optabat, pedetentim procedit, & quādò interrogationibus sola verba elicuit, addidit imperium de tollendo lapide, vt verbis adderentur & manus, in quo consistit christianæ perfectionis testificatio. Sic D. Basil. Seleuc. serm. 4. *Eò nomine rogat, vbi posuistis eum? Vt responderent, veni, & vide, eique duces essent, dicere non habeant alterum à Lazaro suscitatum. Denique vt vox testetur, & manus; illa dicens, veni, & vide: hac lapide elato, fascijsque solutis:* Quasi imperfecta esset, & indigna virtutis christianę testificatio, quę sola voce constabat; additum sunt opus manuum; vt dum & vox loquitur, & manus seruiunt tollendo lapidi, perfectissima Christi virtus indè pateat.

Dial. 3.

Ioan. 11

B. Sil. 4.

Matth. 22. Illi autem neglexerunt, & abierunt, alius in villam suam, alius verò ad negotiationem suam: reliqui verò tenuerunt seruos eius, & contumelijs affectos occiderunt. Rex autem cum audisset, iratus est: & missis exercitibus suis perdidit homicidas illos, & ciuitatem illorum succendit.

§. VIII.

§. VIII.

Seruos Dei qui offendit, celerem ex Deo trahit ruinam.

VBi Deus audiuit seruos suos percussos, statim exardescit ira, statim in percussores vindictã mittit, non sic festinat Dominus aduersus iniquũ villicum, sed post audita eius facinora, adhuc moratur, & vocat hominem in iudiciũ. Sic Luc. cap. 16. *Vocauit illum, & ait illi: Quid hoc audio de te? Redde rationem villicationis tuæ, iam enim non poteris villicare.* (Luc. 16) Post audita villici crimina, expectat adhuc Deus rationem ex eius ore audire, & tempus illi concedit, quo possit cum alijs debitoribus pacisci. At præsentium hominum crimina vt audit, non differt, sed subito irascitur, & statim vindictam sumit de illis. Cur qui adeò serus fuit in villicũ, adeò festinus est in hos miseros? Sanè ij crudeles erant in Dei seruos, illos occidẽtes, & ignominia afficientes, & qui Dei seruos offendit, hoc habet peculiare, quòd celerem sibi ex Deo trahat ruinam. Huc spectat illud Iob ex lectione Sept. apud Hier. in cap. 6. Oseæ, nimirùm: *Non est dilatio piratis.* (Hier. 6.) Alij equidem peccatores, & periurij, & homicidæ solent dilationes supplicij obtinere: piratis solis non solet præstari dilatio. Et quis pirata? Qui nauali certamine persequitur eos, qui per maria dirigunt viam suam, is pirata est, in quo absq; dubio notantur illi, quorum rabies extenditur ad Christi aues ascendentes de baptismi aquis; qui ergò ablutos aqua Christiana persequuntur, qui percussit seruos Christi, dilationem supplicij non expectet, in eũ enim, quàm primam diuina ira solet venire. Sic hanc excogitationem finit D. Hieron. vbi suprà: *Non est dilatio piratis. Quamuis enim præsenti seculo se iactare videantur, & conturbare aquas, & operari vana, & exercere piraticam, tamen non est mora pœnarum, quæ eos velociter comprehendent.* (D. Hier.) Huc conueniant, & metuãt, qui terrenorum hominum mores corruptissimos cum possint percutere, malunt diuinarum gratiarũ maria infestare, & pias mentes inter spiritus fluctus aliquando depressas, aliquando sublimes persequi; ij vt piratis sunt similes in vita, sic erunt similes in celeri, & festinato supplicio. Deus enim qui longanimis est in peccatorib. expectandis, in suorum seruorũ persequutoribus castigandis vix paruas moras sustinet. Adeò vt cum differre iræ suæ ostensionem decernit, nil magis curet, quàm quod non sit suorum seruorum persecutor, quasi cum hoc non possit stare dilatio diuinæ iræ. Num. 22. magus ille Balaam vigebat, qui dæmonum familiaritate potens multa faciebat; hic dæmones cõsulebat, eorumq; consilio innumera hominum generi inferebat mala. Dum tamen quadam die regales nũtios secum haberet, quorum rogatu pararetur vt dæmones aduersus populum Israelis conuocaret, ecce tibi non dæmones, sed verùs Deus illi adest: *Dixitque Deus ad Balaam, noli ire cum eis, &c.* (Nu. 22.) Circa quæ, illud in primis maximè notandum, quod Deus optimus maximus dignatus sit venire ad Magũ, & sua præsentia dæmonum aduentum impedire. Facilè quidem posset Deus omnia consilia venientiũ dæmonum infatuare, illorumque mala deuitare: sed maluit impedire, ne dæmones ad consilium venirent, nec se quærerentur cum Mago. (11. Mor.) Et cur hoc dominus maluit? Vultram in rem præsentem rationẽ reddit Orig. hom. 13. Num. *Dæmones* (Origin.)

nes non vult Deus ante tempus à propositi sui intentione violenter abstrahere, & ideò ex initio non eis indulsit, inuocari per Balaam, ne inuocati destruerentur ante tempus, & perimerentur, defendente populum suũ Deo. Erat iuxta Dei decretũ danda dæmonibus illis dilatio, qua terrenorum dominarentur: ideò sapientissime cauit, ne venirent dæmones ad Balaam consulturi aliquid contra Dei populum: non enim stat dilatio supplicij piratis persequentibus Dei seruos, sed cogeretur Deus dilationis tempus breuiare, & ante tempus rebelles iustorum persecutores castigare.

§. IX.

Diuina ira vniuersa creatura militat aduersus peccatores, ne sit peccator, qui malorum non experiatur exercitus.

Vbi audis Deum iratum, ecce tibi validissimi, & numerosissimi exercitus apparent, qui in rebelles mittantur. Ait enim: *Rex autem cum audiret, iratus est, missisque exercitibus suis, perdidit homicidas.* Non stat pro Deo vnus, aut alter carnifex, sed exercitus ingẽs: nescit Deus irasci, quin secum vniuersos creaturarum exercitus trahat in iras aduersus impios. Ait Iesus Ioan. 12. *Nunc iudicium est mũdi, nunc princeps huius mundi eijcietur foras. Et cum exaltatus fuero à terra, omnia traham ad me ipsum.* Qualis hæc dictorum coniunctio est? Vocabat Deus in iudiciũ mundum, damnabat mundi principem seuerissimus iniquitatum vltor, Fateor. Sed ad hæc quid facit illud; *Cũ exaltatus fuero, omnia traham ad me ipsum?* Vt iudicet, & damnet Deus principem, quid interest, quod omnia ad se ipsum trahat? Sanè magna inde ostenditur ruina mundialis principis, quem damnat ille, qui nescit solus in aliquem irasci, sed in similem iram vniuersas creaturas adducit. Et quidem ille est Deus, cuius irã qui patitur, simul in se iratas vniuersas creaturas experitur. Ad hæc D. Leo serm. 4. de Pass. fatur: *Traxisti domine omnia ad te, cum in exsecrationem Iudaici sceleris vnam protulerunt omnia elementa sententiam, cum obscuratis luminaribus cæli, & cõuerso in noctem die, terra motibus quoque quateretur insolitis, vniuersaque creatura impiorum se vsui negaret.* Audisti, & lapides concuti, & terram moueri, & astra obtenebrari, & monumentã aperiri, dum Dominus in cruce exaltatus thesauros iræ in sibi contradicentem populum comparabat. Et qualis erat illa rerum species? Sanè iratus Deus in Iudæos, illosque tunc maximè proijciens, ad se vniuersas creaturas trahebat, quæ rigidæ sententiæ subscriberent, ne aliqua maneret creatura, quæ Deo irato non militaret, seseque ostenderet miseris rebellibus aduersariam. Sic nullus est impius, nullus est peccator in Deum rebellis, in cuius ruinam vniuersæ non armentur copiæ, & malorũ, & creaturarum. Quò alludens Ecclesiastes, cap. 8. ait: *Non est in hominis potestate, prohibere spiritum; nec habet potestatem in die mortis, nec sinitur quiescere, ingruente bello.* Pulchra paraphrasi dies mortis peccatoris, vocatur dies belli; vt enim mors imminet peccatori, sic bella ingruunt, sic ingentes horribilium copiæ, & hostiles exercitus apparent, qui miserum inuadant. Quod pia, & vera meditatione põderans D. Ephrem, serm. in eos, qui in Christo obdormierunt, fatur: *Repentè constringitur lingua, immutantur oculi, concutitur mens, quando Dominica copiæ, atque satellites aduenerint: quando formidabiles exer-*

Ioan. 12

D. Leo.

Eccl. 8.

Ephrem

les exercitus inuaserint, atque apprehenderint, quando diuini nuntij, atque emissarij, animam è corpore migrare iusserint, quando inexorabiles apparitores in iudicium nos trahẽtes detulerint. Heu miseram peccatoris conditionem! Non equidem vnus carnifex, sed carnificum formidabiles exercitus, ingentes copiæ reum inuadent, quibus vndiq; cinctus feretur in iudicium ineuitabile. Heu quantam in se multitudinem seuerissimorum iudicum, terribilium hostium commotam, miser peccator aspiciet! De hoc die ait Apocal. 1. *Ecce venit cum nubibus, & videbit eum omnis oculus, & qui eum pupugerunt: & plangent se super eum omnes tribus terræ. Ego sum Alpha, & Omega:* Græcè, *α*, *& ω*: iudicium in fine minatur seuerissimum aduersus impios, & vbi de se indice seuero, veniente in nubibus aduersus impios loquitur, statim subiungit illud: *Ego sum α, & ω.* Quid hæc ad iudiciũ seuerissimum, quod de impijs fiet? Multùm equidem, nam litteræ illæ Græcæ simul referunt notas numeri, vt α significet vnum, & ω significet octingentos, seu plures. Quid tunc? Veniet equidem iudex seuerissimus, iudex, qui sit vnus, prorsus inuariabilis, & iudex, qui sit ω, hoc est, sic cum omnibus compositus creaturis, vt quot fuerint creaturæ, tot appareant seuerissimi, & crudelissimi iudices. Quemadmodum Sol materialis componi solet aliquando cum nubibus, vt cum in se vnus, & inuariabilis sit, apparent factus plures; ita iustitiæ Sol Iesus veniens in nubibus, seuerissimus iudex, sic secum compositas habebit vniuersas creaturas, vt non tàm vnus, quàm plures appareat iudices perdituri impium. Rupertus lib. 1. Apocal. ait: *Littera, α vnum. ω autem apud Græcos octingentos significat; quia qui in principio vnus erat filius, vnicus suus vnigenitus, in fine sæculorum filios Dei secum adoptatos habebit quasi octingentos, id est, innumerabiles. Amplius autem quando veniet cum nubibus, quando videbit eum omnis oculus, & qui eum pupugerunt: tunc opportune dicet hic Dominus Deus; tunc, inquam, vociferabitur, & clamabit, & super illos inimicos suos confortabitur, & istud dicet eis: Ego sum α & ω.* Equidem qui semper est α, vnus, & inuariabilis Deus, vbi aduersus rebelles venerit, & iudex in nubibus sederit, tunc maximè sic se componit, vt appareat ω, hoc est, plures seuerissimi iudices peccatorem plectẽtes. Ex quo, si quid interest, lumen accipiunt obscurissima verba Tertulliani, lib. 2. in Marc. aientis: *Ita Deus tunc maximè vnus, cùm homini duo, aut plures.* Numquam enim Deus magis inuariabilis, & vnus in se erit, quàm in illa die truculentissima, in qua ita secum habebit compositas creaturas, vt appareat homini peccatori multiplicatus in illis.

Apoc. 1

Rupert.

Tertull.

§. X.

Quò magis seruilis est homini animus, eò ineptior Christianæ cruci excipiendæ.

NOn prætereundi sunt, qui altilis, taurique occisi conuiuia negligant, nimirùm, qui in villam suam, & qui in negotiationẽ suam abeunt. Sic textus: *Illi autem neglexerunt, atque abierunt, alius in villam suam, alius verò in negotiationem.* Nec melior, quod qui seruilibus mundi operibus incumbunt, ij saginati vituli conuiuia negligant: paruam enim, & penè nullã æstimationem habent mysteria crucis in animis seruilibus. Magnus ille Abraham filium Deo mactaturus, cùm jam ad montis iuga perue-

peruenisset, Genes. 22. *Dixit ad pue-*
Gen. 22. *ros suos, expectate hic cum asino: ego autem, & puer illuc vsque properantes, &c.* Ad montis radicem iubet seruos expectare, nec eos permittit ascendere, vt Isaaci immolationem videant. Et cur magis illos secum non adducit, & præsentes facit esse tanto sacrificio? In immolatione Isaac adumbrabatur, & crux, & passio Christi, quam æstimare minimè possent animi seruiles. D.
Isidor. Isidorus in Genesim, cap. 18. inquit: *Duo autem serui dimissi, & non perducti ad locum sacrificij, Iudæos significabant, qui cum seruiliter viuerent, & carnaliter saperent, non intelligebant humilitatem Christi, non intelligebant passionem Christi, ideò non peruenerunt ad locum sacrificij.* Non poterat seruilis animus Dominicæ mortis mysterium penetrare; necessum enim est, vt quidquid in homine mundo seruit, deponatur, vt quis aptus fiat, vt Filij Dei immolationem percalleat. Sapientissimus ille pater dum redeuntem filium saginati vituli conuiuio excipere
Luc. 15. parat, sic cauet, Luc. 15. *Citò proferte stolam primam, & induite illum; & date annulum in manum eius, & calceamenta in pedes eius: & adducite vitulum saginatum, &c.* Non priùs vituli saginati, nempè Christi pro nobis occisi ferculum offert, quàm excluso seruili habitu filius induebat stemmata libertatis, & nobilitatis in stola, in annulo, in calceis. Ex iis nobilem virum denotat Ia-
Iacob. 2 cobus in sua epistola, cap. 2. diens: *Etenim si introierit in conuentum vestrum vir aureum annulum habens in veste candida, &c.* Et ex ijs etiam designat diuinus Pater, quàm ingenuus, & nobilis debeat esse animus, qui ad percipienda crucifixi mysteria dignus habeatur. Hinc de se locutus Ioannes, Apocal. 1.
Apoc. 1 ait: *Ego Ioannes frater vester & particeps in tribulatione, & regno, &*
patientia Iesu, fui in insula Pathmos. Circa quæ verba duo sunt expendenda; & quòd se vocet fratrem, & non seruum; & quòd priùs dicat se participem regno, quàm patientia Iesu. Sanè illa est notissima Pauli sententia, *qui compatitur, & conregnabit*, vt priùs ad patientiam, quàm Iesu venire debeamus ad regnum. Cur tu Ioannes & casses nomen serui, & priùs te facis participem regno, quàm Iesu patientia? Est regnum, & regnum: est regnũ Dei intra nos, nostris inclusum visceribus, & regnum Dei externùs gloriosum, quale tenent Principes cœlestes. Ad hoc qui volt peruenire, necessum est, vt priùs det operam Christi patientiæ; verùm vt hanc æmuletur, priùs necesse habet interiori animi regno pollere, vt exclusa omni seruitute induat animum regium, qui solus valet Christi Domini crucem ascẽdere. Non longè abest Rupertus, lib. 1. in Apocal. dicens: *Cum autem dixisset Ioannes, in tribulatione, & regno,* Rupert.
addidit & patiẽtia Iesu. Nam & postquam particeps fuit in illa tribulatione mortis, & regno resurgentis Iesu patientiã habuit, imitando passiones, opprobria, irrisiones, colaphos & verbera. Priùs crucis tribulationi adstitit Ioannes, & in Dominica resurrectione regium ebibit animũ, ex quo quidquid patientiæ Iesu vidit, in se auidissimè concupiuit transferre. Et crediderim, non otiosè à Marco notatam esse & nobilitatem, & regium animum illius, cui commissa est Dominici corporis sepultura. Ait enim cap.
15. *Venit Ioseph ab Arimatæa nobilis Decurio, qui & ipse erat expectans regnum Dei, & audacter introiuit ad Pilatum, & petijt corpus Iesu.* Nobilis vir, & Mar. 15
qui non in mundiali seruitute, sed in Dei regno spem fixam habebat, eligitur, qui deponat

corpus Iesu; quis enim alius, nisi animus ingenuus, & regius percussi illius corporis æstimationem possit habere? Præclarè ad hæc fatur D. Laurentius Iustinianus, de triumphali Christi agone, cap. 21. *Beatus planè præ vniuersis mortalibus iste venerabilis Ioseph. Meruit quippè Dominicum corpus habere pro munere: meruit illud de cruce deponere, meruit in tumulo, quem pro se exciderat, sepelire. Meritò tamquam cordis sui singularem thesaurum in propriè Christi corpus tumulo collocauit: verùm non in qualicumque illud monimento composuit, sed in eo, quòd in petra exciderat, vt verum se Christi fateretur discipulum, & vt quanti foret quod habebat, ostenderet.* Hanc occisi æstimationem potuit ostendere nobilis, & regius animus Iosephi, ex quo sic pergit idem Laurentius commonefaciens cūctos. *Esto igitur talis, vt Dominum Iesum merearis accipere. Iustificatus, inquā, per fidem etiam cogitatione, & actione iustus esto, atque virtutibus locuples, vt digne regnum Dei valeas expectare.* Quasi donec regium animum induas, non dignus inueniaris, qui tractes membra Crucifixi.

Laur. Iustin.

Matth. 22. Tunc ait seruis suis: Nuptiæ quidem paratæ sunt: sed qui inuitati erant, non fuerunt digni: Ite ergo ad exitus viarum, & quoscumque inueneritis, vocate ad nuptias.

§. XI.

Vbi dies exitus adest, multi ad Deum sine resistentia trahuntur.

NOn semel vocarant alios ij Dei serui, qui contempserāt venire, qua ergo confidentia sperat Dominus venturos illos, quos non cogi modò, sed vocari solùm iubet? Signanter dixit, in viarum exitibus quærendos esse, qui modò vocentur, ne ampliùs timeatur resistentia vlla; vbi enim dies exitus instat, ad finemque viæ peruenitur, non est, qui resistat; multi ad Deum currunt. Huc traho pulchra illa Isaiæ verba data capit. 5. *Et eleuabit signum in nationibus procul, & sibilabit eum de finibus terræ, & ecce festinus velociter veniet.* Placet Diu. Cyrill. Alexand. lectionem affigere: *Leuabit signum in gentibus longinquis, & assibilabit illis ab extremo terræ. Et ecce cito leuiter venient.* Deus ipse introducitur cōgregans ad se gentes multas, pro quibus trahendis hoc solùm dicitur effecturus, nimirùm *assibilabit illis*, vel sibilum edet solum, & ingentes hominum copiæ credūtur ad Deum aduolaturæ. Et quis credat, Dei sibilum tàm potens esse, vt trahat homines, quando vel Dei clamores passim ab hominibus repelluntur? Si clamantem Deum contemnunt, cur sibilantem solùm sequūtur? Nota, vndè sibilet Deus, & nō miraberis, quòd currant homines ad Dei sibilum: quippè ait: *Sibilabit de finibus terræ:* siue iuxta Cyrill. *assibilabit illis ab extremo terræ.* Vbi in terræ finibus, in viaru exitibus, in extremo vitæ Deus sibilat, proculdubio vel ad tenue sibilum, innumeri ad Deum current. Quis vitæ commodis inhians non surdescit ad clamores diuinos? Vt autem

Isai. 5.

Cyrill. Alex.

tem ad vitæ exitum ventum est, multi sunt, qui vel sibilo ad Deum trahuntur. Sapienter de se dicebat
Apoc. 1. Dominus, Apocal. 1. *Ego sum Alpha, & Omega, principium, & finis:* per Alphæ, & Omegæ notas iam dixi apud Græcos significari numeros, ita vt Alpha, quæ α, significet vnum: & Omega, quæ est ω, significet octingentos. Vocatur ergo Deus Alpha, & Omega, principium, & finis, hoc est, Alpha in principio, & Omega in fine, quia in vitæ principio vnus, & solus est Deus, vix inuenitur, qui pro commodis vitæ habendis Deum solum non relinquat. At in vitæ fine iam Deus non Alpha, non vnus, & solitarius, sed Omega est, octingentorum, siue innumerabilium numerum sibi adsciscens. Ad hęc aliò
Rupert. datus Rupertus, lib. 1. in Apocal. ait: *Litteræ, α vnum, ω autem apud Græcos octingentos significat, quia qui in principio vnus erat, filius vnicus, siue vnigenitus, in fine sæculorū filios Dei, quasi adoptatos habebit octingentos, id est, innumerabiles.* Exitus, & finis vitæ est, qui Deum minimè solitarium esse permittunt, quin potiùs illi plurimos, seu filios, seu famulos adscribunt; innumeri enim, qui viuentes vix Dei nouerant limina, ad eius voces surdi, vbi ad exitum peruenerunt, ad Deum currunt, & fidissimi eius laterones existunt. Quò crediderim respexisse Dauidem, Psal. 67. vbi
Psal. 67 ait: *Deus noster, Deus saluos faciendi; & Domini, Domini exitus mortis.* Solent equidem regnorum exitus pro Regibus asseruari, quorū thesauri vt vacui sunt, dum nil transportatur à regno in regnum, sed intra regni fines omnia consumuntur; sic vbi incipiunt transportari bona, & ad regni fines accedere, vt inde exeant, simul incipiunt thesauri Regis impleri. Sic similiter Deus noster habens bona sua non in regnis, sed in salute hominum, vt vocetur Deus saluos faciédi, sibi peculiaria, & propria determinat, de quibus seruatorum hominibus impleat thesauros cœlorū. Et qualia hęc? Ait dicens: *Domini, Domini exitus mortis.* Exitus, qui per mortem fiunt, sic ad Deum pertinent, vt inde Deus trahat, quo impleat salutis horrea. Cui excogitationi accinit Sapiens, cap. 8. ex lectione Sap. 8.
Hugonis: *Sapientiam autem nō vincit malitia. Attingit ergo à fine vsque ad finem fortiter, & disponit omnia suauiter.* Expende, vnde probet, malitiam non posse præualere aduersus Deum. Vnde fortiter, id est, sine resistentia, imo cum magna suauitate, vt ait Hugo, captiuos educat à seruitute peccati, & sibi seruos faciat, nimirùm *attingit à fine vsque ad finem*, hoc est, fines vniuscuiusque præstolatur, & vbi ad finem peruenitur, Dei famulitiū sine resistentia augetur, & diaboli stultitia irridetur, dānatur. Quippe ait D. August. lib. 4. de Trinita- August.
te cap. 13. *Nescit diabolus, quomodo illo insidiante, & furente vtatur ad salutem fidelium suorum excellentissima sapientia Dei, à fine vsque ad finem inferiorem, qui est mors corporis pertendens fortiter, & disponens omnia suauiter.* Et quidem vbi exitus à vita intrest, & mors corporis, non miror, quòd stultitissimus diaboli furor irrideatur, & triumphet potentia Dei in suis fidelibus congregandi.

Matth. 22. Egressi serui eius in vias, congregauerunt omnes, quos inuenerunt malos, & bonos, & impletæ sunt nuptię discumbentium.

§. XII.

Nequit penè in terris vlla adeò ſanctâ dari hominum congregatio, quæ reprobandos non tentat.

Miraris ad Filij Dei nuptias non ſolùm bonos, ſed & malos collectos fuiſſe; ait enim: *Congregauerunt omnes, quos inuenerunt malos, & bonos, & impletæ ſunt nuptiæ.* Proh Deus immortalis, & diuinæ nuptiæ, & Dei nuptialis domus malos excipit! Nulla, mihi crede, in terris erit hominum collectio, adeò ſancta, adeò defœcata, & pura, in qua non admittantur, qui etiam debeant dimitti. Ait Pſalm. 39. *Annuntiaui, & locutus ſum, multiplicati ſunt ſuper numerũ.* Ex quo ſalutis viæ cæperunt annuntiari; & qui vias ſalutis arriperent, cæperunt multiplicari, & in tantum ij multiplicati ſunt, vt ſaluandorum numerum ſuperarent. Nulla ſemita ſalutis fuit commonſtrata, ad quam non concurrerint, in qua non fuerint aliqui, qui de electorum numero ſint exturbandi. Sapienter ad hæc dicebat Aymo Epiſcopus Alberſtatenſis, homil. de virginibus: *Boni ſoli nuſquã ſunt, niſi in cœlo: mali autem nuſquam ſoli ſunt, niſi in inferno. Hæc autem Eccleſia, quæ in medio cõſiſtit, vtriuſque partis ciues recipit, ſicut per Pſalmiſtam dicitur: Annuntiaui, & locutus ſum, multiplicati ſunt ſuper numerũ. Vbi conſiderandum eſt quia ſupra numerum electorum modò in Eccleſiam multi reprobi intrare poſſunt.* Ad quamlibet ſalutis ſemitam voces, etſi anguſtiſſima, ſtrictiſſimaque ſit, in illam reprobi inuenientur intraſſe; neſciunt enim iuſti, & boni eſſe ſoli niſi in cœlo. Nullius virtutis, nullius diſciplinæ, nullius ſtatus euangelici introitus adeò purus eſt in terris, qui non capiat perdendos, qui non excipiat reprobandos. Si quis locus occluſus omni reprobo excogitari poſſet, maximè ille, qui exprimebatur per Chriſti Domini os, quis crederet aliquid reprobandum in diuino poſſe admitti ore? Erat tamen Ieſus ſub cruce poſitus, quam vbi depoſuit, ſtatim crucifigendus; dũ omnia parantur, dum ligno aptatur fouea, dum carnifices clauos examinant; amariſſimum poculũ propinant Domino, dederũt enim ei bibere cum felle mixtum vinũ. Quid tunc? Ait Matth. 27. *Cùm guſtaſſet, noluit bibere.* Expende illud, *cùm guſtaſſet:* quod guſtamus, proculdubio excipimus ore, ſic Deus amariſſimum; felleumque vinum excepit ore, inſuper & guſtauit. Quid diceres de vino, quod os diuinum excipit, quod os diuinum guſtat? An illo fœlicior liquor inueniri potuit? Non inde probatum iam haberetur illud vinum, quod meruit tãto excipi, & guſtari ore? Intrauit equidem felleum illud vinum in os Domini, ibique illud Deus guſtauit, & admiſit, non vt haberet; ſed vt repelleret. Quis iam ſibi blanditur de ingreſſu ſanctiſſimi ſtatus; de ingreſſu puriſſimi, & arctiſſimi inſtituti vitę, quãdo vel in limpidiſſimo Dei ore admiſſum reprobari ſoleat? Sanè ad primum diuinæ vocis ſonum, plures ſeſe recipiunt ad virtutis ſcholas, ibique admittuntur, imò cum aliquali Dei guſtu admitti ſolent, qui tamen inde celeriorem ſibi malis moribus trahunt reprobationem. Hos in Iudæorum capite ex dictis ſignat D. Chryſoſtom. homil. 2. de reſurrect. *Acetum quoque amaro felle propinaſti Deo commixtum. Ille tamen accepit, non quod biberet, ſed quod potiùs reprobaret: denique guſtauit merum tuum, & amputauit fructum tuum.*

[Margin notes: Pſal. 39 — Aymo. — Mat. 27. — Chryſo.]

Non

Noli quidquid in Chriſti ſanctiſſimo corpore admittitur, id probandum eſt; admittuntur & cũ aliquali Dei guſtu inter virtutum ardua, fellea vina, fellei mores; ſed nõ qui in Dei viſcera tranſmittantur, ſed qui reprobentur, & eijciãtur. Huc accedit illud de primitiua Eccleſia notatum, Actor. 8. vbi ſic: *Tunc Simon & ipſe credidit, & cum baptizatus eſſet, adhærebat Philippo.* Ecce tibi ad ſonum euangelicæ tubę & Simon Magus venit, & in Sãctorum cœtu admittitur, adhæreſcens ipſe Apoſtolicis viris: Hunc tamen vt guſtat Petrus, ait ad illum: *In felle amaritudinis; & obligatione peccati te video eſſe.* Quid eſt, in felle amaritudinis eſſe? Venire in corpus Chriſti, non vt retineatur, ſed vt reprobetur; quod exprimit lectio Græca, dicens: *In choleram acerbitatis, & colligationẽ iniquitatis video te poſitum.* Poſitus hic erat in ſchola virtutum, in defœcatiſſimo tunc myſtico corpore Chriſti, ſed poſitus vt felleũ vinum in ore, quod accipit Deus, non vt bibat, ſed vt illud iratus proijciat. Suſtinet ſemper Deus, etiã in perfectionis ſtatu, quem reprobet, in quem & cholerã exerceat, & irãm, Quo reſpiciẽs Tertullian. lib. de idololatra, circa hunc Simonem ait: *Patientia Dei traxit magos ad Euangelium vſque. Nam & Simõ Magus magis iam fidelis quoniam aliquid adhuc de circulatoria ſecta cogitaret, vt ſcilicet inter miracula profeſſionis ſuæ, etiam Spiritum ſanctum per manuum impoſitionem venundaret, maledictus ab Apoſtolis de fide effectus eſt.* Ecce tibi patientia Dei vt trahit, & excipit malos vſque ad ſummam perfectionem euangelicam, ſed qui non probentur, ſed reprobentur inde.

Act. 8

Tertull.

Matth. 21. Intrauit autem Rex, vt videret diſcumbentes: & vidit ibi hominem non veſtitum veſte nuptiali.

§. XIII.

Ad magnam hominis fœlicitatem pertinet, quòd proprijs oculis videat bona ſua multis proficere.

ECce fœliciſſimi Regis argumentum, *intrauit, vt videret diſcumbentes,* non aliud ſibi fœlicitatis, & gaudij quærit, quam vt diſcumbentes videat, quàm vt oculis proprijs ſpectet plenas conuiuarum menſas. Nonne & hoc fœliciſſimum cuilibet homini eſt, ſi bona ſua videat plurimis prodeſſe? Ait Eccleſiaſtes cap. 5. *Vbi multæ ſunt opes, multi & comedunt eas. Et quid prodeſt poſſeſſori, niſi quòd cernit diuitias oculis ſuis?* In rem præſentem apertiùs facit lectio Veneta: *Quando multiplicatur bonum, multiplicantur etiam qui illud comedunt; & quid gratius eſſe poterit Domino eius quã videre hoc ipſum oculis ſuis.* Gratiſſimum equidem debet eſſe ſpectaculum ſapienti, & ingenuo homini, quod multitudinem bonorum ſuorum videat multis proficere. Quod adhuc apertiùs inſinuat lectio Syriaca: *In multitudine boni multiplicati ſunt comedentes eius; Et factum eſt fœlix poſſidentibus ſe, quoniam de capite meo vidi oculis meis.* Tunc bona ad ſummam fœlicitatem poſſidentis ſpectant, quando proprijs oculis videt ex illorum abundantia multos creſcere. Quid fœlicius illo homine,

Eccl. 5.

qui coram videat de ſua beneficẽtia ingentem hominum multitudinem ali in vitam? Huius fœliciſſimos oculos aptiſſimè crediderim comparari poſſe frequentiſſimis fontibus, viuiſque pellucidarũ aquarum ſtagnis. Ait enim Cãt. 7. *Oculi tui ſicut piſcinæ in Heſebon, quæ ſunt in porta filiæ multitudinis.* Per has piſcinas Heſebon intelligit noſter Delrius frequentiſſimos fontes, ad eius vrbis portam conſtitutos, qui vt erant ſuaues, & clariſſimi, ſic ad ſe alliciebant tantam hominum multitudinem, quæ nomẽ portæ præſtare ſufficeret. Et quid eſt ſingulare in clariſſimis, frequẽtiſſimiſque fontibus, ex quo ſimilitudinem ducat ad extollendam fœlicitatem oculorum ſponſæ? Sanè fons quo lucidior, eò magis totus oculus eſt, qui dum coram habet multitudinem de dulcedine ſuarum aquarum haurientem, nõ turbatur, ſed tunc hilarior, neſcio quid riſui ſimile immurmurat, cũ ſimul cryſtallinis vndis & trahit, & ſatiat multitudines, & claro oculo ſatiatas videt. Proh fœliciſſimus oculus, qui potes corã tenere tot multitudines ſatiatas de tuo! Proh fœliciſſimus homo, quorum oculi inſtar lucidiſſimorum fontium ſunt, cùm vident ſuis opibus impleri vacuos multos. Fallar, niſi de hoc dicat Prouerb. cap. 10. iuxta Septuag. *Fons vitæ in manu iuſti:* & quidem fœliciſſimum eſt, præ oculis habere multitudinem, quã à te auctam etiam manu deſignes. Huc ſpectat D. Ambro. lib. 3 offic. cap. 7. vbi commendans hominẽ, qui non paſſus eſt, eijcere ab vrbe tempore famis pauperes peregrinos, ſed coram ali procurauit, inquit: *Quanta apud homines gloria? Hic magnus verè probatur, qui verè potuit Imperatori dicere, demonſtrãs prouinciæ populos. Hos tibi omnes ſeruaui, hi viuunt beneficio tui ſenatus, hos tua curia iam morti abſtulit.* Sanè fœlix Imperator, qui tot viuere de ſuorum beneficio videat: fœlicior Senator, qui in ſua induſtria & ope, & opibus poſſit præ oculis habere, & manu oſtendere tãtam multitudinem ſuſtentatam.

Cant. 7.

Pro. 10.

Ambr.

§. XIV.

Menſæ diuinæ conuiua ex florenti virtutum ornatu placeat.

EXpende, quàm citò oculos offenderit diuinos, qui in communi, & ſordida veſte præſumebat diuinas dapes: offendit ſanè maximè, quiſquis veterem indutus hominem diuinæ menſæ aſſidet; quãdo tantus conuiua neceſſum eſt, vt florenti virtutum ornatu placeat. Hinc Artimidorum quemdã commendabat Theodoricus Rex apud Caſſiodorum, libro 1. var. 43. *Quitanta ſe animi puritate clarificauit, vt cùm apud nos mereretur aulicas dignitates, ſpectaculorum ordinatione latiſſimam ſibi militiam vendicaret, quatenus ſub ſpecie voluptatis libenter videretur velle ſeruire. A laboribus quidem temperans, ſed in nulla ſe nobis parte diſſocians. Regalem quin etiam menſam conuiua gemmatus ornauit: ibi ſe nobis iungens, vbi certum eſt, nos poſſe gaudere.* Nota illud in conuiua ſuo meritò a Rege prædicatum, *Regalem menſam conuiua gemmatus ornauit:* & quidẽ in regali menſa nil magis Principi placet, quàm conuiuarum ornatus. Is & menſam ornat, & conuiuam commendat Regi, qui amat commenſales ſuos videre florenti ſub virtutum habitu. Notiſſimum eſt conuiuium illud agni immaculati paratum, & præceptum à Deo populo ſuo, cùm educeret illum de captiuitate Aegypti. Quod cõuiuium iubebatur celebrari quotannis

Caſſiod.

tannis in menſe Niſan, hoc eſt, in menſe Aprilis; ſic enim habes Exo. 12. *Decima die menſis huius tollat vnuſquiſque agnum, &c.* Cur dicit cur Aprilis tempus deſignatur tanti agni conuiuio? Vt ſicut Aprilis tempus totum floridum nihil in ſe oſtendit vetuſtum, ſed vndique apparet viridanti decore veſtium, ſic in cœleſtis menſæ conuiuis ornatum Deo gratum deſignaret, vt vniuerſi, qui placere vellent, abiecta vetuſtate, virtutib. floridi, nouo, recentique decore veſtiti tantis epulis adſtarent. Id notabat Rupertus, lib. 2. in Exod. cap. 5. aiens: *Sed & ipſa menſis Niſan, id eſt, Aprilis verna temperies, cum tellus refloreſcit, totuſque poſt hyemem, quaſi poſt ſenium iuueneſcit orbis, nunc ſenſatum hominem docet, quatenus renouatus ſpiritu mentis ſuæ, fide viridis, ſpe lætus, & charitate floridus paſchalis agni epulis interſit ſpiritualibus?* Diſcat ſenſatus homo, à tempore, quo agnus editur, quali habitu ipſe poteſt placere in diuinis epulis; vt enim Aprilis totus floridus, renouatiſque ſyluis iuueneſcens agni conuiuium excipiebat, ſic tu, quiſquis es conuiua diuinæ menſæ, exue vetuſtos pannos, detrita veſtimenta exue, florentique virtutum amictu redimitus, diuino Regi floridum, & gemmatum conuiuam te præbe. Ad gloriam conuiuæ, quæ iuſti dicebat Pſalm. 127. *Filij tui ſicut nouellæ oliuarum in circuitu menſæ tuæ.* Cur non ſicut oliuæ, ſed ſicut nouellæ oliuarum? Grandæua iam oliua ſolet vetuſtis folijs aliquibus ſordeſcere, qui ergo gloriam, & fœlicitatem iuſti commendabat à menſa, maluit eſſe aſſigere oliuarum nouellas, in quibus nec folium vetuſtum, nec ſordes aliquæ apparent, ſed omni ex parte nouis, viridantibuſque folijs inueniuntur, quando ex nitore ſuo commendantur præſtantiſſimorum conuiuarum menſæ. Ex quo ſic monet Diu. Chryſoſt. homil. 3. in epiſt. ad Ephe. inquiens: *Qui ſalutari compunctione atterit corda mortalium: ipſe corda veſtra compungere dignetur; vt à timore eius promereamini concipere ſimul & parere ſpiritum ſalutis, & cum omni fiducia ad menſam Dominicam accedere. Filij enim tui ait Scriptura, ſicut nouellæ oliuarum ſunt in circuitu menſæ tuæ. Nihil hoc vetuſtum, nihil immite, nihil acerbum. Tales enim nouellæ plantulæ ad proferendam frugem bonam accommodatæ ſunt, & opportunæ. Sed & fortes, ac vegetæ ſunt, ita vt omnes conſiſtant in circuitu menſæ ſalutaris.* Hæc curet in ſe oſtendere, quiſquis cœleſti epulo aſſidet ad gloriam, nó ad menſæ ignominiam, vt nimirum aſſideat, vt oliuarum nouellæ; de nouitate vitæ fulgens, de ſpe viridis, de charitate floridus, nihil vetuſtum, nihil ſordidum in ſe admittens. Inſuper ait Chryſoſtom. homil. 16. ad Hebræos: *Si enim Rex Babylonius ex captiuitate eligens iuuenis, honeſtos forma & decoros facie elegit: multo amplius & nos adſtantes menſæ regali honeſtos ſpecie animæ eſſe oportet, ornatum habentes aureum, ſtolam mundam, calceamenta regalia, vultum animæ formoſum; oportet eam ornatu aureo circundatam eſſe, cingulum veritatis habere. Talis accedat & calicem tangat regalem.* Quid pulchrius? Sane decretũ Regis Babylonis ſic habet apud Dan. cap. 1. *Et ait Rex Aphene præpoſito Eunuchorum, vt introduceret de filijs Iſrael & de ſemine regio, & tyrannorum pueros, in quibus nulla eſſet macula, decoros forma, & eruditos omni ſapientia, cautos ſcientia; qui poſſent ſtare in palatio Regis. Et conſtituit eis Rex annonam per ſingulos dies de cibis ſuis, & de vino, vnde bibat ipſe.* Et mirum eſt immaculatos, pulchros, & ſpecioſos iubentur eſſe, qui pane, & vino regio fruebantur. Si ergo

Exo. 12. Rupert. Pſ. 127. Chryſo. Dan. 1.

hæc apud Babyloniam, cur non magis apud cœlorum Regem?

§. XV.

Conuiuium cœli non admittit eos, qui fratrum rodant vitas.

IN toto illo conuiuio, vbi ex omni hominum genere erant congregati multi, vbi innumeri aderant miniſtri, nullus inuenitur, qui ſordentem conuiuam notaret, & obloqueretur illi; Rex fuit ſolus, qui hunc vidit, qui hunc vocat in diſcrimen: quippè ait: *Intrauit autem Rex, vt videret diſcumbentes, & vidit ibi hominem non veſtitum, &c.* Rex vidit, non alius è multis inibi diſcurrentibus, & quo modo fieri potuit, quòd nullus alius hũc videret, hũc notaret, & de illo aliquid diceret? Erant omnes vel miniſtri, vel conuiuæ cœleſtis epuli, cuius hoc proprium eſt, nõ permittere in ſuis conuiuijs, quòd fratrum ſordes attendant, nec rodant vitas. Dum populus Iſraelis per deſertum ageret, veriſſimè expertus didicit, quòd potuit Deus in deſerto parare menſam populo ſuo, quando homines illi auidè manducabant Angelorum cibum. Quid tunc? Habes Num. 21. *Et tædere cæpit populum itineris, & laboris, locutuſque contra Dominum, & Moyſem, ait: Cur eduxiſti nos de Aegypto, vt moreremur in ſolitudine? Deeſt panis, non ſunt aquæ, anima noſtra iam nauſeat ſuper cibo iſto leuiſſimo.* Numquam ſatis ego ſolebam mirari, quod menſa à Deo parata ſic repentè coram Iſraelitico populo viluiſſet, vt eis quaſi nihil videretur. Quando ſpiritus Dei teſtatur, quòd *panem Angelorum mãducauit homo*, ipſe homo clamat, *deeſt panis*: quando cœleſtis cibus vniuſcuiuſque ſeruiebat voluntati, habens in ſe omnium ſaporum delectamenta; dicit populus: *Anima noſtra iam nauſeat ſuper cibo iſto leuiſſimo.* Qua ex cauſa multiplex ille ſapor, tantus ille panis coram Iſraelitis euanuit? An id potuit naſci ex cœleſtis cibi vilitate? Abſit; non ex cibo, ſed ex comedentium prouenit indignitate; nota enim quid de illis primò dicatur: *Tædere cæpit populum itineris, locutuſque cõtra Dominum, & Moyſem, &c.* Nec miror, quòd vbi populus cæpit de Moyſe murmurare, eiuſque opera carpere; ſtatim coram populo murmuratore cœleſtis cibus euaneat, qui ad ſe accidentes murmuratores non patitur. Ait D. Hieronim. epiſt. ad Fabiolam, de manſione 35. & 36. fatus: *In ijs Aaron mortuo murmurante contra Deum, & Moyſem, manna faſtidiunt, &c.* Expende conſequentiam; poſt murmurationem popularem in Moyſem, nihil prius generatur in murmuratoribus, quàm faſtidia ſupernæ dapis; non enim ad ſe admittit cœleſtis cibus labia, quæ rodant fratres. Nec ſolùm coram murmuratorum linguis cœleſtis cibus prouocat faſtidia, prouocat nauſeam, ſed extremam ruinam minatur. De Aaron filijs dicitur, Leuit. 10. *Arreptiſque Nadab, & Abiu filij Aaron thuribulis, poſuerunt ignem, & incenſum deſuper, offerentes coram Domino ignem alienum, quod eis præceptum non erat. Egreſſuſque ignis à Domino, deuorauit eos, & mortui ſũt.* Et quale hoc crimen adumbrabatur, quod tantùm ſibi ab altari Domini traxit incendium? Id oſtendit Iſichius in Gloſſa, dicens: *Thymiama autem thuribulis, vel ignibus linguarum ſuperponunt.* Non tam in igne materiali fit error, quàm in linguarum igne; quæ enim linguæ, accedunt diuino altari, eo charitatis igne debent fulgere, quo operiant multitudinem proximorum

Nu. 21. Hieron. Leu. 10. Iſich.

rum

rum peccatorum ; hic charitatis ignis proprius eſt linguarum accedentium ad altare Domini. Ignis autem, qui proximum adurat, qui maculam inurat proximi honori, alienus eſt à lingua tractante Dominum, qui, fallar, niſi ab altari trahat mortem. Huc aſpiciens Petrus Damian. epiſt. ad Nicolaum Pontif. max. 12. cap. 4. *Filij Aaron idcircò cœleſti igne conſumpti ſunt, quoniam alienum ignem offerre Domino præſumpſerunt. Altaria quippè Domini non alienum, ſed diuini amoris ignē accipiunt.* Alienus ille ignis eſt, & altari inimicus, qui dum proximo maculam inurit, eius pādens errores, maximè charitati diuinæ ſe opponit, quæ in omnibus operit multitudinem peccatorum : Ignem adeò alienum à charitate non ſolùm non admittunt Dei altaria, ſed etiam illum perdūt igne maiori, ne quid in homine detractore maneat, quod viuere Deo poſſit. Vndè monebat D. Petrus. 1. epiſt. 2. docens diſpoſitiones ad Euchariſtiam, vt contra Volanū hæreticum probat noſter Turrian. tract. 2. cap. 20. *Deponentes igitur omnem malitiam, & omnem dolum, & ſimulationes, & inuidias, & omnes detractiones. Sicut modò geniti infantes rationabile, ſine dolo lac concupiſcite; vt in eo creſcatis in ſalutem. Si tamen guſtatis, quoniam dulcis eſt Dominus.* Tria petuntur in his verbis, & duo prima, quaſi ad tertium præparatoria: & petitur depoſitio omnis malitiæ, & detractionis; & regeneratio nouæ vitæ, & guſtus diuini lactis, diuini epuli, quo perfectiæ çtatis recipimus augmentum. Qui guſtus diuini epuli vt detur, quid neceſſum eſt? Vt in primis depoſita omni detractione, quaſi infantes fiamus nouiter regenerati in Domino ; quaſi nequeat fieri, quòd vbi lingua detrahens eſt honori proximorum, incipiat in nobis illa regeneratio, quę cœleſti cibo ali poſſit. Quis ſicut modò genitus infans exit, vt guſtet Dominum, ſi lingua paſcatur ſolis proximi erroribus? Meritò aiebat D. Iacobus epiſt. canon. cap. 3. *Lingua conſtituitur in membris noſtris, & inflammat rotam natiuitatis noſtræ, inflammata à gehenna.* Expende, quæ lingua inflammet rotam natiuitatis noſtræ, nimirùm lingua ipſa inflammata à gehenna; gehennalis ignis inſtat omnia vorans. Quippè gehennalis ignis hoc habet proprium, vt pro pabulo vtatur ſolis peccatis hominum, & ſolùm circa illa peccata verſetur, eorum grauitatem oſtendens. Sic lingua detractoris gehennali ardet incēdio, quando in fratre ſolos videt, ſolos notat errores, ſoliſque proximorū criminibus paſci ſolet. Hęc autem lingua, quæ paſcitur criminibus aliorum, prorſus inflammat rotam natiuitatis noſtræ, hoc eſt, prorſus tollit virtutem illam, qua in dies vetuſtate depoſita nouitātem acquirimus, vt quaſi modò geniti infantes guſtemus Dominum. Illa, mihi crede, lingua guſtat Dominū, quæ magis operit peccata proximorum. Sic Cant. 4. de ſponſa in nuptiali conuiuio aſſidente dicitur: *Sicut vitta coccinea labia tua, eloquiū tuum dulce.* Expende qualia ſint labia ſponſæ: *Sunt ſicut vitta coccinea,* vt potiùs alligent, & operiant vulnera proximorū. Ad duo enim munera vittæ effingi ſolent, nimirū & ad liganda, & operienda vulnera, vel ad prendendum, & trahendum aliquem. Vtrumq; in labijs charitatis inueniri ſolet; ex quo enim labia alligant, & obtegunt vulnera proximorū, & trahunt, & intra ſe includūt ipſū Dominū. Pulchrè ad hæc Gil. Ab ſer. 24. in Cāt. *Nō decēt ſponsā niſi verba dulcia, verba amoris, verba quæ delicati funiculi vice funguntur, verba quæ ſponſum irretiant,*

Dam.
Leu. 10.
Io. 13.
Turria.
Iacob. 3
Cant. 4.

riant, extrahant vincula charitatis. Fœlix anima, quæ huiuſmodi nouit dulcium verborum nectare retia, quibus Ieſum illaqueet, alliget verbum Patris, animi affectibus vel aſſatibus Chriſtum includat. Neſciunt equidem labia attingere, necdum includere Chriſtum, niſi quæ dulcibus verbis faciunt ad amorem, niſi quæ alligaturas eas emittunt, quibus & proximi percuſſi vulnera tegantur, foueantur, & inde Deus alligetur. Ex quo aiebat Petrus Dam. lib. 6. epiſt. 26. *Faceſſat igitur ab ore militis Chriſti omnis vani rumoris ineptia: & lingua, quæ immaculati agni, imo ſummi Verbi rubet ſanguine, dedignetur otioſi ſermonis ſeſe facibus inquinare. Noli cuiquam detrahere, &c.* Abeat procul detractionis ſermo à lingua, in quā viuificus Chriſti ſanguis venit, ac qui propter tegenda hominū vulnera effuſus eſt, linguam, quæ illa prodat, abominetur. Dam.

Matth. 22. Et ait illi: Amice, quomodo huc intraſti, non habens veſtem nuptialem? At ille obmutuit. Tūc dixit Rex miniſtris: Ligatis manibus, & pedibus eius, mittite eū in tenebras exteriores.

§. XVI.

Reis ob delicta caſtigandis ſaltem debent dari a Præſidibus humana, & mitia verba.

CRiminoſum hominem & ſtatim carnificibus tradendum bonus Rex amicum vocat; & quidem in hoc bonus Rex; quidū cogitur reo conuicto dura ſupplicia mandare, ſaltem ei præſtat ſuauia, & mitia verba. Vtinam hanc mentem imbibiant omnes iudices, & qui eſſi ratur ſupplicijs illatis in reos, ſaltem homines ſe oſtendant in verbis. Purpuratus ille dum eſſet in tormentis, clamabat ad Abraham, petens aliquod ſibi dari refrigerium, quo minus durities ſenti ret incendij; cui ſtatim Abraham dixit, Luc. cap. 15. *Fili recordare, quia recepiſti bona in vita tua, &c.* Quem flammis adiu quin, & omne denegat refrigerium Abraham, illum nihilominus filium vocat, vt quam factis non poteſt, ſaltem oſtendat humanitatem in ſuis verbis. Quod ponderat D. Chryſoſt. ſerm. 3. de Lazaro: *Fili, recepiſti bona. Vide humanitatem iuſti. Non dixit, inhumane, crudelis, ſceleratiſſime, cum tam multa commiſeris in hominem; nunc mentionem nobis facis miſericordiæ, & veniæ? Non pudet? Non erubeſcis? Sed quid dicit? Fili, inquit, recepiſti bona. Ne putaret, quod memor præteritorum malorum vetuerit abire Lazarum, filium illum appellat. Quia nemo poteſtate eſt, inquit, impertio tibi.* Non ſemper licet iudicibus tormenta non inferre criminoſis, at ſemper iudices decet illis mitia, & humana præſtare verba. Prudenter namque dicit Eccleſiaſticus 20. quā pulchrum eſt correptū manifeſtare pœnitentiam? vbi Septuag. legunt: *Eſt correptio indecora in ira contumelioſione,* quid ſpectabilis magis indecorum, & indecens eſt corripientem iudici, quam ſi contumelijs, & opprobrijs agat aduerſus eos, quos caſtigat. Et quamuis vera ſint, & probata hominis crimina, quibus duras debeat dare pœnas, tamen quantum in ſe eſt, inſtanter audire verba immitia. Ex quo dum Iob immaniſſimè torquaretur; & iniuſto ani mo ſu-

Luc. 15.

Chryſoſt.

Tertul.

mo ſuſtineret tormenta ſua; aduerſus eos, quorum pungebatur contumelijs, ſic inquit capit. 19. *Nempe etſi ignoraui, mecũ erit ignorantia mea. At vos contra me erigimini, & arguitis me opprobrijs.* Expreſſius in eam, præſentem loquuntur Septuag. *Profectò tam ego verè erraui, apud me habitat error, loqui verbum non oportebat: verba autem mea errantis ſunt autem, quia in me magnificamini, inſultatis autem mihi opprobrio.* Quando quis verè erret, quando graues mereatur pœnas, illaſque det, non eſt æqui iudicis, non eſt moderati hominis illũ ſalem opprobrijs impetere. Sic data verba explicabat auctor Cat. Græc. *Iſtam vobis concedo hypotheſim, me prauè vixiſſe, prauam verò vitam etiam prauis, & falſis rationibus me nunc velle tueri, neque me velle ab errore diſcedere, an non decebat vos me mala patienti homini veniam tribuere? Nec verò conuitijs ſolum, quibus inceſſitis non moderamini, &c.* Abſurdum eſt & valde indecens viris bonis etiam conuictos criminoſos conuitijs laceſſere.

Iob. 19.

Caten. Græc.

§. XVII.

Vbi confeſſio deficit, ibi ineuitabile ſupplicium timeri debet.

NOn adeò ſeuerus Rex oſtenditur in hominem iſtum, vbi illum ſordidum in nuptiali conuiuio inuenit, quàm vbi ipsũ de ſordibus requiſitum vidit ſilentẽ. Anteà conuictus audaciæ locum habet pro ſe reſpondendi; at *vbi obmutuit*, nec vllum cõfeſſionis protulit verbum, tunc ineuitabilem damnationem, & ligatus, & traditus carnificibus ſenſit. Non ſic ineuitabiliter hominem perdunt crimina, vt illum perdit, quod nolit confiteri. Quis ignoret Ananiæ, Saphiræque ſupplicium à D. Petro illatum? Ij, Actor. 5. agrum vendiderũt, cuius pretium Deo ſacrarunt, ſed de pretio ſimulatè partẽ ſibi taciti reſeruarunt. Tunc Petrus ait: *Anania, cur tentauit Satanas cor tuum mentiri te Spiritui ſancto, & fraudare de pretio agri? Nonne manens tibi manebat, & venundatum in tua erat poteſtate? Quare poſuiſti in corde tuo rem hanc? Non es mentitus hominibus, ſed Deo. Audiens autem Ananias hæc verba, cecidit, & exſpirauit.* Quis ſupplicium ſeueriſsimum non expaueat? Peccarant ſanè homines iſti ſemel de pretio agri fraudantes, ſed nõ peccauerunt ſemel, & ter Dominum, vt Petrus, negantes. Cur ergo Petrus ſic illos irremediabiliter damnauit? Quando tu, ò Petre, pro trina Dei negatione veniã obtinuiſti, cur non magis indulges ſemel tantùm fraudantibus? Sanè Petrus vbi Dei oculis admonitus eſt, ſtatim culpam faſſus totus fuit in lacrymas; Ananias autem iſte nec ter interrogatus reſpondit, nec verbum, aut ſignum confeſſionis oſtendit, pro quo meritò incurrit ſine reparatione damnum. Ad hæc ait Cæſarius Nazianzeni frater dialog. 5. *Quamobrem ergo cum enormiter lapſus ille vir Petrus & veniã conſecutus, ipſe quoque veniam non dedit Ananiæ, & Saphiræ: ſed in vna hora vtroſque occidit verbo? Licèt nullus eſſet lapſus reſpectu illius abnegationis. Aurum abſconderant proprium, non alienum. Vel etiam ſi alienum fuiſſet non eſt par peccatum priuatarum rerum parum quid abſcondiſſe & abnegaſſe Ieſum. Non dementia eſt, primarij illius aduerſus ſontes error; ſed præſcia diſciplinæ plurima mortalium ſanantis vitia. Quandoquidem ſemel Deo dicatum aurum ſacrilegio vulneratus alienauerat, interrogatuſque negauerat. Nec enim facultas concedendi ſcelus erat, non*

Act. 5.

Cæſar.

conſen-

conſentiente cum labijs corde. Vbi cordis vulnera in labijs prodita nõ apparebant, non erat, cur venia ſperaretur eorum. Facultas erat Petro cõcedendi veniam magnis ſceleribus, ſed quæ non abſcondita manerent in corde, ſed & per humilem confeſſionem apparerẽt in ore. Vbi ad os non accedunt ſcelera, ſed manent in cordis abſcondito, non eſt mirum, ſi ſanari nõ poſſunt. Video Gen. 9. dixiſſe Dominum Noemo *Terror veſter, & tremor ſit ſuper cuncta animalia terræ, & ſuper omnes volucres cœli, cum vniuerſis, quæ mouentur ſuper terram: omnes piſces maris manui veſtræ traditi ſunt, & omne quod mouetur, & viuit, erit vobis in cibum: quaſi olera virentia tradidi vobis omnia. Excepto, quòd carnem cum ſanguine non comedetis.* Iuxta hanc homini comedendi datam facultatem, eſt illa facultas, quæ datur Petro recipiendi homines ad ſanitatem ſpiritualem. Ait enim Actor. 10. *Vidit cœlum apertum, & deſcendens vas quoddam velut linteum magnũ, quatuor initijs ſubmitti de cœlo in terram, in quo erant omnia quadrupedia, & ſerpentia terræ, & volatilia cœli. Et facta eſt vox ad eum: Surge, Petre, occide, & manduca.* Quid ſimilius? Vtrobique omnia animalia in cibum dantur: Noemo conceditur facultas, quia à nullo animante abſtineat, ſed ex omnibus poſſit ali: & Petro facultas datur, nullum brutum, & ferum animal deſpiciendi, ſed ex omnibus Chriſti corpus coagmẽtare. Vnum ſolum in figura video caueri, nimirum ait: *Excepto, quòd carnem cum ſanguine non comedetis.* Cur ſic erit caro cum ſanguine abominabilis, niſi quod intus ſeruati ſanguinei mores, & non extra per confeſſionem profuſi, nullo modo poſſunt pertinere ad corpus Chriſtianum; nec eſt facultas in Petro ad eos in Chriſtum tranſmutandos? Pro quo Diu. Iſidorus, capit. 14. in Gen. ait: *Dantur eis in eſcam cuncta animalia, ſicut in illo diſco Petro dicitur; occide, & manduca. Electo ſanguine ſubducitur manducare, ne vita priſtina quaſi ſuffocata in conſcientia teneatur, ſed habeant tanquam effuſionem per confeſſionem.* Nihil ſanguineum intùs abſcondat, ſed exterius omnia effundat per confeſſionem, quiſquis amat frui Petri benigniſſima poteſtate. Hæc enim nulla eſt, vbi confeſſio non eſt; quandoquidem verà confeſſio eſt, quæ vix vllum deſperatum permittere poteſt. De damnatis ad flammas æternas locutus Matth. 8. & alias ſæpè ait: *Illic erit fletus, & ſtridor dentium:* comitatur equidem inutiles fletus, & deſperatas mentes ſtridor dentium, non confeſſionis verba; hæc enim ſi adeſſent, vel poſſent extinguere ipſam gehennam. Ait enim Galfridus in cap. 22. Matth. apud Tilmanum in allegorijs: *Ibi ergo erit fletus ex dolore, ſtridor dentium ex rancore. Alioquin ſi æquanimiter ferre, ſubhumiliter flere, ſi dicere, poſſent, nos quidem iuſtè, nã digna factis recipimus, audeo dicere, ignis ille inextinguibilis, tamen extingueretur.* Nec poteſt intelligi deſperata ſalus, vbi eſt confeſſio vera.

Gen. 9.

Act. 10.

Iſidor.

Matt. 8.

Galfr.

§. XVIII.

Supplicium vni exhibitum peccatoris plures alios ſimiles expellat.

NEc te moueat, quòd vnum ſolum ligari, & mitti videas in tenebras; vnus in præſenti proponitur, in quo multorum ſimiliũ ſupplicium exhibetur. Quotquot ſacris ſordidi accedunt, quotquot ſcelera tacent, in hoc ſe videant ligari, & mitti in gehennam.

Actor. 1.

Act. 1. Actor. 1. aiebat Petrus: *Viri fratres, oportet impleri ſcripturam quam prædixit Spiritus ſanctus per os Dauid de Iuda qui fuit dux eorum, qui comprehenderunt Ieſum*. Itaque de Iudæ pœna locuturus ſcripturam citat, & quam ſcripturam? Ea eſt Pſalm. 106. *Fiat habitatio eorum deſerta, & non ſit, qui inhabitet in ea, & epiſcopatum eius accipiat alter.* *Pſ. 106.* Dicturus de Iuda adducit teſtimonium, loquēs de multis alijs, imò de tota multitudine Iudæorum, dum ait: *Fiat habitatio eorum deſerta*; cur non magis in ſingulari locutus eſt de ſolo Iuda? Cur neceſſum fuit & Iudæorum mentionem facere? Equidē quandò de Iudæ ſupplicio ſermonem texuit, neceſſum fuit in illo & ſimilium pœnam annuntiari; nequit enim fieri, quòd in cuiuslibet peccatoris pœna omnes eius ſimiles non exprimantur. Ait Rupert. *Rupert.* lib. 1. de intellectu, cap. 1. *Duo teſtimonia coniunxit, & alterum quidem ſingulariter de pſalmo centeſimo octauo: Et epiſcopatum eius accipiat alter. Alterum verò pluraliter de ſexageſimo octauo: Fiat habitatio eorum deſerta. Propoſuerat autem tantùm de vno ſingulariter; ſed & hic addit pluraliter. Quid igitur niſi exortam in cordibus Apoſtolorum intellectus lucem, hoc dicto ſentimus? Iudam quippè, & infœlices Iudæos ſicut eodem ſcelere inuolutos, ſic & ſimili pœna ſignificat addictos: quatenus quod vni Iudæ contingebat, vt epiſcopatum eius accipiat alter, idem & Iudæis contingeret, vt epiſcopalis eorum habitatio deſerta fieret.* Sic quidquid in vno peccatore fit, expectent ſibi vniuerſi ſimiles, & putent ſibi etiam dictam ſententiam, quæ ferit aliquem ſimilem. Non longè ab hoc abeſt, quòd Dominus locutus cum Eccleſiæ Pergami Epiſcopo, ſtatim ſubdit, *Apoc. 2* Apocal. 2. *Qui habet aurem, audiat, quid Spiritus dicat Eccleſijs.* Et ſanè tunc cum ſola Eccleſia Pergami loquebatur: cur iubet attēdi, quod Eccleſijs dicitur, niſi quia in vniuſcuiuſque defectu carpuntur à ſpiritu omnes ſimiles? Ex quo Rupertus, lib. 2. in Apocal. *Rupert.* *Sanè cùm non dicit, quid Spiritus dicat Eccleſiæ Epheſi, ſed quid Spiritus dicat Eccleſijs, ſciendum eſt, quia quæ ſingulis ſcribit, vniuerſalis dicit. In omnibus quippè Eccleſijs ſunt, quibus dici debeant ea, quæ ſunt timoris, &c.* Non multùm curet homo ſcire aduerſus quem in particulari lata ſit ſententia diuina, ſed videat, an ipſe habeat in ſe delictum damnatum per illam: Deus enim numquam vnum damnat, in quo non damnet omnes ſimiles.

CAPVT XXIII.

De decem virginibus.

A NVPTIALI conuiuio ad nuptiarum cœleſtium perfectionem venimus: Hinc decem virgines de more ſunt, quæ ſponſis accedentibus obuiam procedunt, nempè vniuerſi fideles, qui obuiam ibunt Chriſto veniēnti cū omni triumphanti Eccleſia ad iudicium. Virgines meritò dicuntur, qui incorrupta vixerunt fide, quarum multitudinem numerus denarius deſignat: prudentiam, vel fatuitatem illarum cognoſces ex ornatu lampadum; ſicut enim prudentiſſimus eſt fidelis ille, cuius fidei oculos ſequuntur manus, dum facinoribus virtutum adimplent, & ornāt vitam; ſic ille ſtultiſſimus, qui fide ſola nitēs ab opere vacuus ſe ſinit in ſomnum, vel in mortem ire. Subitò veniet Dominus, & ſpōſi ſub forma dicitur venire, ne ſolam fidem, ſed & operum ornatū oſten-

oſtendatur requirere; in ſponſi enim throno, de nullo magis præcipuè, quàm de ornatu fit diſquiſitio. Id norunt, vel ſerò ipſæ fatuę virgines, quæ vbi ſponſum venientem audiunt, quem deſpexerant ornatum virtutum, anxiæ, & timidæ tunc inquirunt. Quæ enim virgo ornatus defectu nõ timeat ſpõſo diſplicere ſuo? Vanè iam quærunt ornatum intẽpeſtiuum; ſed magis vanè de prudentium ſociarum induſtria ſibi putant poſſe parare remedium ſtultitiæ, quando vix prudentiſſimæ ſufficiunt ſibi. Nec miror, quòd adeò ſtultæ, & incompoſitæ, & intempeſtiuæ virgines æternum maneant à diuino ſponſo excluſæ.

Matth. 25. Simile eſt regnum cœlorum decem virginibus, quæ accipientes lampades ſuas, exierunt obuiam ſponſo, & ſponſæ.

§. I.

Cœleſtis gloriæ imago euidentiſſimè apparet in virginitate.

IAm regnum cœlorum dicitur ſimile decem virginibus; nec in vllo alio euidentiùs, quàm in virginitate gloriæ cœleſtis imago exprimitur. *Iſai.7.* Iſaiæ cap. 7. ait: *Ecce Virgo concipiet, & pariet filium, & vocabitur nomen eius Emanuel.* Non alia, ſed Virgo Deum à cœlo venientem excipit; nec Deus è cęlo ad aliam confugit, niſi ad virginem, quia nimirùm in virginitate cœleſtis gloriæ imaginem expreſſiſſimã inuenit. Quò ſpectans ait D. Tho. *D. Tho.* opuſc. 221. *Ad hoc Dei Filius veniebat in mũdum carne aſſumpta, vt nos ad reſurrectionis ſtatum promoueret, in quo neque nubent, neque nubentur; ſed erunt ſicut Angeli Dei in cęlo. Vnde & continentiæ, & integritatis doctrinam introduxit, vt in fidelium vita reſplendeat aliqualiter gloriæ futura imago.* Ad virginem venit è cœlo Dominus, in qua cœleſtiũ etiam inueniret imaginem, & virginitatem hominibus perſuaſit, vt in eis oſtendat virtutem, quæ cœleſtes glorias poſſit in terris repræſentare: nec immeritò virginitas habetur futura gloriæ imago, quãdo nec coinquinationẽ per ſe admittit, ſed eam amat puritatem, qua ſola beatitudo gaudet. De Hieremia dicitur cap. 1. *Hier. 1.* *Priuſquam te formarem in vtero, noui te: & antequam exires de vulua, ſanctificaui te.* Cur Prophetę tàm antelucana ſanctitas, tàm antelucana puritas paratur? Pulchram rationem attigit D. Hieronym. lib. 1. contra Iouinianum, aliò datus: *Hieron.* *Hieremias in vtero ſanctificatus eſt, & cognitus in vulua matris, ideò hoc priuilegio fruitur, quia virginitatis erat beatitudini deſtinatus.* Expende rationem, nimirùm, *quia virginitatis erat beatitudini deſtinatus*, quaſi duæ ſint beatitudines, alia in cœlis, in terris alia: illa implet cœlorum Principes, hæc in virginibus radiat; vtræque ſibi ſimiles, & penè pares, adeò vt ſicut cœleſtis beatitudo non admittit aliquid coinquinatum, ſed omnimoda puritas, & ſanctitas ad illam ſola accedere valet; ſic neceſſum eſt, vt omnigena puritate, & ſanctitate pręparetur, qui aptatur beatitudini virginitatis. Quid plura? Scimus cœleſtes ſedes pluiſſe mãna in deſerto, quo vixit populus Iſraelita: ſed & de Ioannis Euangeliſtæ ſepulchro ferunt manna frequenter prodiiſſe, quaſi vel in hac pluuia & cœlum, & virginitas oſtenderentur ſimilia. Pro

lia. Pro quo D. Petrus Damian. serm. 2. de Ioanne fatur: *Veniant igitur omnes nationes gentium, & obstupescant miraculum omnibus saeculis inauditum. Veniant, inquam, & admirantes aspiciant, quia in sepulchro, quod proculdubio domus est vermium, panis nascitur Angelorum, adeo vt cum Propheta in magni muneris admiratione pronuntiet, quod Israelitico populo manna Deus concessit in cibum, dicens: Panem Angelorum manducauit homo, panem caeli dedit eis: quod illis tunc mittebatur è caelo, nunc scaturire conspicitur è sepulchro. Ecce quid meretur pudicitia virginalis: Ecce quantae magnitudinis est inuiolatae carnis integritas.* Huc potuit peruenire virginitas, quòd in mannae exhibitione cœlorum æmuletur virtutē: & quidquid in cœlis magis splendet, huius expressissima imago in virginitate inuènietur. Ne miremur, quòd & cœlorum ciues maiorem exhibeant virgini venerationem, quàm ipsis cœlis. De Gabriele aiebat Luc. cap. 1. *Missus est Gabriel à Deo in ciuitatem Galilaeae, cui nomen Nazareth, ad Virginem, &c.* Quod notans D. Basil. Seleuc. orat. 1. ait: *Cum Gabriel ad Deiparam Virginem missus, ad inferiora haec descendebat, caelos vtiq; à tergo relinquebat.* Quasi innueret bonus Pater cœlestia tergo dari ab Angelis, vbi præ oculis virginem possunt habere. Quare non mirabor illud fuisse dictum à D. Bernardo epist. 42. *Sola est castitas, quae in hoc mortalitatis & loco, & tempore statum quemdam immortalis gloriae repraesentat. Sola inter nuptiarum solemnia morem beatae illius vendicat regionis, in qua neque nubunt, neque nubuntur praebens quodammodo terris caelestis vitae illius conuersationis experientiam.* Sic ille.

Dam.

Luc. 1.

Berna.

§. II.

Fidei seruandae constanti affectui comes solet esse immaculata corporis pudicitia.

QVos virgines decem vocat, intelligit Dominus vniuersos fideles, qui viriliter pro fide stare decernunt, hos virgines vocat, vt qui sciat corporis pudicitiā sociam esse fidei seruandæ constanti affectui. Et vbi fidei stabiliendæ affectus viget, fallar, si hic desinat sociam sibi pudicitiam perire. Castissima illa fœmina Iudith, quæ ab oculis conciuium suorum se se arcebat domi conclusa, tandem non dubitauit pulchritudinem suā obijcere Babylonijs exercitibus, & inter virorum alienigenarum agmina versari, imò vt ad hos pergat, primum ornatu pulchro pulchritudinē acuit suam. Quis hoc crederat de fœmina pudicissima, honestissima? Cur, ô Iudith, sic tuā pulchritudinem exponis? Cur magis non times castitati tuæ inter iuuenum lasciuiētium exercitus, apud ducem & potestate, & lasciuia insignem? Et si viros tales non times, cur potes non timere tibi ab effectu tuo, ne inter Assyrias delitias, & diuitias mollescere cōtingat? Ferebatur sancta fœmina tuendæ fidei, veræque religionis studio: vbi autem fidei tuendæ studium, & affectus seruet, minimè sinet periclitari pudicitiam. Pro quo aiebat D. Ambr. lib. 2 de virg. *Iudith se, vt adultero placeret, ornauit; quam tamen, quia hoc religione faciebat, non amore, nemo eam adulteram iudicauit. Benè successit exemplum; nam si illa, quae se commisit religioni, & pudorem seruauit, & patriam; fortassis & nos seruando religionem, seruabimus etiam castitatem.* In validissimo tutandæ fidei, religionis-

Ambr.

gioniſque affectu tutamen habuit caſtitas validiſſimum; nec contigit, quòd hæc ſubire diſcrimen, vbi vigebat in affectu religio. Cõnexæ ſunt, & penè inſeparabiles hæ virtutes, & ſe ſe mutuò inferunt; nec quis laſciuiæ traditus blandiatur ſibi de zelo Fidei; nec in fide titubans glorietur, quòd floret pudicitia. Hoc magis morale eſt, quòd fidei, religioniſque ardor in anima nõ ſinit periclitari pudicitiam; & quòd religionis defectus ſit etiam cõiunctus cum defectu pudicitiæ. Hinc Ioann. 20. Magdalenæ plorãti ad Chriſti ſepulchrũ dicunt Angeli, imò & ipſe Ieſus dicit: *Mulier, quid ploras?* Expende verbum illud, *Mulier*; ſic enim vocatur à Luca cap. 9. vbi eius notiſſimã proponit laſciuiam, dicens: *Mulier erat in ciuitate peccatrix.* Cur ergo Domine modò meminiſti vocabulum, quo fuerat Magdalenæ notata impudica vita, mores corrupti? Sanè in præſenti oſtenditur Magdalena minus conſtans in fide, cũ deberet potiùs gaudere de reſurrectione, quàm flere pro defuncto. Quæ fidei inconſtantia caſtitatem in ea fulgere non ſinit, ſed in memoriam adducit vel priſtinam impudicitiam. Quippe ait D. Ambr. lib. 3. de virg. *Quæ non credit, mulier eſt; nam qui credit, in virum perfectum reſurgit, in menſuram ætatis plenitudinis Chriſti. Mulier, inquit, non de ſexu ſed de cunctatione conuicium eſt. Et benè mulier, quæ nutabat, quia virgo iam crediderat.* Expende vndè oriatur conuicium illud corruptionis carnalis in vocabulo mulieris notatum, nimirùm ait: *De cunctatione conuicium eſt*: Vbi enim circa fidem ſit cunctatio, nil priùs præ oculis eſt, quàm carnis corruptela. Ne credamus multum eſſe de religionis, fideique affectu in homine; quem laſciuis ignibus aduri videmus, pariter enim ſolẽt eſſe, & titubatio in fide, & in caſtitate titubatio. Quid plura? Sine ſocia caſtitate vix fidei initium adoleſcit? Gen. 19. ait: *Igitur Dominus pluit ſuper Sodomam, & Gomorrhã ſulphur, & ignem, &c.* Fulmina ignea iaciuntur, & dicitur Deus pluiſſe, cum pluo verbum potiùs ad aquarum nimbos ſpectet, quia nimirùm, & inter ignes aquarum pluuiæ cedebant, vt oſtendit ingẽs lacus maris mortui, in quod flumina illa deſiere. Nec ſine myſterio Sodomiticis ignibus aquæ adduntur, in quas illi deſinant; ſed vt oſtendatur munus baptiſmi, a quo initiantur fideles, cuius effectus eſt, carnis ardores tollere, vt de caſtitate fides poſſit adoleſcere. Ait Claudius Marius in Gen. lib. 3.

Nec tamen hic ſtulta vtcant myſteria, nam quod
Vnda hic ſunt, vbi flamma fuit, quod flammea miſſis,
Deſuper extinxit limphis: fortaſſe notabat
Luxuria calidos ignes, fomentaq; primi
Peccati contracta patris, cœleſtibus vndis
Extinctum quandoque iri.

Ecce tibi fidei initium, nempè totum baptiſmi Chriſtiani fluentum paratis non ſolùm tollendæ originali culpæ, ſed extinguendis libidinum ignibus: vt fidei lumen radiet de focto odio libidinis. Huc velim trahere multos præſtantes nobilitate viros, qui cum luxuriæ ſint mancipia, non ceſſant gloriari de affectu ad fidem, patriamque religionem? Eu quàm vana gloriatio! Auertat Deus, ne pro fide adducantur in periculũ, ſanè vt ſunt immerſi cupidinibus, & naufragabunt circa fidem. Sapientior iſtis Raab Meretrix fatur Ioſue. 2 *Deus veſter in cælo, & in terra*; Cauit dicere,

Ioã. 20.
Luc. 9.
D. Am.
Gen. 19.
Ioſue. 9.

dicere, Deus meus, siue Deus noster; vbi enim se sciuit imputã meretricem, non ausa est reputare, se in verè Dei cultu, & fide, & religione existere. Cyrill. Hierosol. cathechesi 2. *Suum enim dicere non audebat, eo quod se impurã sentiebat.* Sic qui sapiunt; vbi mores suos vidẽt impudicos, non sic audenter sentiant de suo circa religionem & fidem cultu, imò magis timeant; solet enim ardor fidei trahere secum sociam pudicitiam. Et quidem in pudicitia magis de seruita postasia. Ait Diuus Athanas. orat. contra Idolat. *Cũ profectus esset in Aegyptum Adrianus Imperator defunctum ibi voluptatis suæ ministrũ publico edicto statuit, vt sacrif. eius colerent: qua quidem re, vt ipse etiam à funere pueri se amatorem ostendit, ita recens refutandæ Idololatriæ documentum de se præbuit, declarauitque, eam non alia de causa ab hominibus institutam esse, quam desiderio eorum, qui figmentis repræsentantur, quemadmodum sapientia Dei attestatur Origo fornicationis, idolorum adinuentio est.* Hæc ille.

Cyrill.

D.Ath.

§. III.

Pudicitia integritas quodcumque regnum etiam gloriosissimum potest magnificare.

NOn parum extollit Dominus regnum suum, etiam si gloriosum sit, & excelsum, dum illud in virginibus decem prædicat rutilare. Nullum enim est regnum adeò clarum, quod de castitatis cõmendatione, non possit penè in immensum magnificari. De regina, & Dei sponsa Ecclesia dicitur Cant. 4. *Sicut fragmen mali punici, ita gena tua.* Totus purpureus mali punici splendor in genis sponsæ ponitur, vt quæ debeat à casto & virgineo pudore commendari, à quo quęuis præstantissima pulchritudo & extollitur, & commendatur. Quo circa fatur Aponius lib. 6. in Cant. *In genarum pulchritudine virginitatis, vel castimoniæ verecundia intell igitur demonstrari, quoniam nihil ita speciosum in Ecclesia specie, quod fideles simul & infideles posset simul magnificare, nisi castimoniæ decus.* Quod à castitate sumitur decus hoc valet, quamcumq; gentem, quodcumq; regnum magnificare; & sine hoc decore etiã maxima, & splendida imperia, quasi nihilo reputantur. Quis non miretur regni Salomonis diuitias, & ingentes glorias? De illo tamen ait Dominus Matth. 6. *Considerate lilia agri quomodo crescunt non laborant, neq; nent. Dico autem vobis, quoniam nec Salomon in omni gloria sua coopertus est sicut vnum ex istis.* Proponit ob oculos campi lilia, & Salomonis regium splendorem in omni gloria sua; & hunc inferiorem reputat illis. Et quomodo splendidissimi regis, & ditissima gloria potest esse inferior campi lilijs? In lilijs consideratur castitatis splendor, sine quo verum est, quod vilescant, & sordescant, etiam imperia amplissima, splendidissima. Ad hæc D. Pasch. in Psal. 44. inquit: *Virginitas, quæ Angelis comparatur per lilia sæpe in scripturis sacris præfiguratur. Et ideo dixit Dominus, quod nec Salomon in omni gloria sua coopertus est, sicut vnum ex illis. In quibus nimirum floribus, renitet intus floris veri incorruptio, & pulchritudo per claritatem integræ castitatis.* Nulla est gloria gentis, nullus splendor regni, qui possit comparari, lilijs, qui non sordeat; & vel fœni flori inferior sit, dum in se non habeat claritatem castitatis integræ.

Cant. 4.

Apon.

Matth.

D.Pasc.

Quæ ſola caſtitatis claritas ampliſſima coniugatorum imperia valet illuſtrare. Quò refero dicta tom.2.lib.11.c 2.§.3.

§. IV.

Pudicitia, & caſtitas deſignat homines ad cæleſtem gloriam approximari. Et luxuria deſignat damnandos.

COeleſtibus nuptijs qui aptantur fideles, meritò virgines dicuntur; ſi enim ex aliqua virtute morali, maximè ex caſtitate, & virginitate habent homines, quòd proximè ad cœleſtem gloriam appareant deſignati. Ioann.4. aiebat Dominus: *Leuate oculos veſtros, & videte regiones, quia albæ ſunt ad meſſem.* Regiones iam albicabant ad meſſem, vt in cœleſtia horrea intrarent, ſed albedo illa à caſtitate manabat, vt de huius virtutis beneficio intelligerentur homines cœleſti gloriæ quaſi proximè aptari. Id docebat D. Baſil. orat. de vera virgin. fatus: *Virginitas enim vitã noſtram de corruptione ad ſanctitatis gloriam colligit. Nam priores illi homines ex paucis ſeminibus, fœderatis nuptijs orbem terrarum humanitatis fruge impleuerunt: hæc autem ſata iã toto orbe per voluptatem connubij grana intra cælorum horrea congregat. Hanc nempè ſatorum in caſtimoniæ gloriam tranſlationem ſignificans Dominus dicebat: Leuate oculos veſtros, & videte regiones, quia iam albæ ſunt ad meſſem.* Meſsẽ indicat caſtitas, qua homines in cœleſtia horrea claudantur, ex quo albicare cœpit homo caſtitatis propoſito, & opere, iam vicina meſſis, iam horrea cœleſtia aperta apparent. Vndè Cant.8. de aſcendente in cœlũ anima dicitur: *Quæ eſt iſta, quæ aſcendit de deſerto?* Septuag. *Quæ eſt iſta, quæ aſcendit dealbata.* D. Amb. ſermon.14. in Pſalm.118. *Quæ eſt iſta, quæ aſcendit candida?* Quaſi in caſtitatis candore, & albedine ſignum ponatur iam iam aſcendentis in cœleſtem patriam. Quò reſpiciens D. Paſch. in Pſalm 44. ait: *Sicut ſponſus à principio, ſua in ſpecie formoſus, ita & ipſa ſpecioſa laudatur, quia dealbata aſcendit. Fœlix igitur nimirum, & beata veſtra virginitas, fœlix & viduitas ſancta, quæ ſic quotidie aſcendit, vt ſtet à dextris Dei.* Habet hoc caſtitatis albedo, quòd deſignet, & denotet eos, qui cœleſtibus aſcenſionibus aptãtur. Quis non amplectatur hanc virtutem, de cuius munere habet ad æterna horrea iam deſignari? Matt. 25. *Congregabuntur ante eum omnes gentes, & ſeparabit eos ab inuicem, ſicut paſtor ſegregat oues ab hædis, & ſtatuet oues quidem à dextris, hædos autem à ſiniſtris.* Hinc oues, illinc hædos ponit; oues ad gloriam, hædos ſeparat ad ignem. Et cur ſeparatio reproborum à iuſtis, deſignatur per ſeparationem hædorũ ab ouibus, niſi quia in hædis libido, in ouibus caſtitas innuitur, in qua proximum ponitur ſalutis ſignũ? Quo ſpectans D. Alcimus ait lib. ad Sororem:

Ioan. 4. — D. Baſ. — Cant. 8. — D. Am. — D. Paſc. — Mat. 25.

Conijce virgineis quantum diſponitur illic
Quæ Chriſtus vocat hinc meritis, & quanta futura eſt
Gloria: cum cunctis iudex atque arbiter Orbis
Laſciuos caſtis hædos ſecernet ab agnis.

Hæc virginitatis gloria, hæc ſumma caſtitatis laus, quod de eius miſtione ſignentur in gloriã intraturi; ſic ſunt caſti proximi ſaluti æternæ, vt qui ab hac deflectunt virtute, vel inde reputentur arcendi, vel ſaltem ægre, & difficulter extremam ruinam caueãt.

Ieiunij

1.Reg.14

Ieiunij in bello fracti inuenitur Ionathas reus à patre, & vix reſiſtente toto exercitu à morte eripitur, adeò vt ipſe clamet. 1.Reg.14. *Guſtans guſtaui in ſummitate in virgæ, quæ in manu mea, paululum mellis, & ecce ego morior.* Quantum hoc malum, quod guſtaret nobilis adoleſcens mellis paululum, vt hinc debeat morti deſtinari? Cur tam ſeuera ſententia in principem, ob paruum guſtum mellis? Ne ſiſtas in melle illo paruo guſtato, ſed in eo, quod per mellis dulcedinem ſignificabatur; erat in melle illo typus laſciuarum voluptatū, ne miremur, quod vbi adoleſcens vel parum guſtum ſumit laſciuæ dulcedinis, vix queat ab extremo exitio reuocari. Ad hæc D. Iſid. in 1.Reg. cap. 8. ait: *Non poteſt aduerſus principes tenebrarum virilibus animis cõcurrere, qui adhuc huius mundi negligit dulcedinē declinare: mel enim diſtillant labia meretricis, quod eſt delectatio voluptatis carnalis, de quo putatur iuxta myſticos ſenſus hunc guſtaſſe Ionathan, & forte deprehenſum, vix precibus populi liberatum.* Vix liberatur à morte adoleſcens, qui vel parum guſtauit laſciuæ voluptatis; qui autem ſe ſe libidinum cæno inuoluit, is quaſi iam morti videtur datus. Hinc merito laſciuientium dona exhibita meretricibus habentur quaſi teſtamenti legata, non tam à viuente, quàm à moribundo ordinata. Vbi enim Herodes ſaltatrici puellæ ait Mar. 6. *Quidquid petieris, dabo tibi, etiam ſi dimidium regni:* Corripitur, quod ſibi ſtatim moribundo aliud dimidium regni reſeruauit. Nam dona illa à laſciuo rege in laſciuam fœminam collata, non poterant non renunciare donatorem iam morti traditum. Id quod acute notãs D. Chryſ. ſerm. 173. ait: *Quare ſibi, vel pro parte ſeruauit, qui poſt tale Caſtitatis exemplum eſſe, videri, viuere non debebat?* Non poterat laſciuia tanta cum vita durare; nec dona illa profecta ex cæno voluptatum poterant mortem donatoris non teſtari, adeò vt ſuperfluum eſſet ſibi aliquid reſeruare.

D. Iſid.

Mar. 6.

D. Chr.

§. V.

Ieſu excipiendo ille maximè aptatur, qui conformis ei fit in caſtitate. Vbi quam periculoſe laſciuus Euchariſtiam ſumit.

NOtanter dicuntur virgines, *quæ exierunt obuiam ſponſo, & ſponſæ:* Ille enim maximè aptatur, vt Ieſum excipiat, qui ei ſimilis, & conformis exſtitit merito caſtitatis. Vox illa eſt Ieſu vocantis animas, in quibus excipiatur, Cāt. 2. *Surge propera, amica mea, columba mea, formoſa mea, & veni.* In quo formoſa magis, quam in roſeo candore pudicitiæ? Qui hac ſpecioſitate pulchreſcit, habet multum vndè poſſit Ieſu appropinquare. Ideò D. Paſc. in Pſal. 44. monet: *Illum ſectamini decorem, quo ſponſus veſter ſpecioſus prædicatur. Tunc itaq; bene ſeruantur fœdera nuptiarum, ſi ex vtraq; parte impenditur amor caſtæ dilectionis, & pudor perpetuæ caſtitatis, ſi reſpõdeat inuicem pulchritudini forma & decori, ſi in vigilet morum probitas, & diligentia caſtæ obſeruationis.* Vbi caſtitas eſt, & corporis & animæ, non contemnendus paratur thalamus, quo diuinus ſponſus excipiatur. Habet in hac virtute anima, quo intimam inter ſe, & ſponſum poſſit publicare cõformitatē. Vndè clamat ipſa Cant. 2. *Dilectus meus mihi, & ego illi, qui paſcitur inter lilia.* Ex quo Deus inter lilia paſcitur, roſeoq; tenetur decore caſtitatis, nihil inter ſe, & Deū putat eſſe diuerſitatis. Quod pulchre expendens Apon. lib. 5. in

Cant. 2.

D. Paſc.

Cant. 2.

Cant. 2. Cant. fatur: *Dilectus meus mihi gratia vocationis, adoptionis clariſſima libertate. Et quid ego illi? Voluntatis obedientiam, conſeruandæ integritatis ſtudium, quod indidit per naturam. Quid ille mihi? Singulare conſeruandæ virginitatis exemplum, naſcendo per virginem. Et quid ego illi? Singularem lætitiam, denuo naſcendo per baptiſmum, in toto corde meo ſeruando præcepta, angelicam, cæleſtemque imitando naturam, vt intactum corpus reddat ad paradiſum.* Nam ſicut diabolus cruenta iracundia, & execrando cœno libidinis ſaginatur, ita & Chriſtus Dei filius miſericordiæ manſuetudinis, vel caſtimoniæ lilijs paſcitur. Ecce tibi quàm ſe ſe Ieſu debet conformare in puritate, & caſtitate ille, qui Ieſu approximari, imò & copulari nititur, quò enim Ieſu quiſquis eſt propinquior, eò caſtitate debet eſſe ſimilior. Quod notabat Tertull. lib. de Tertul. Monogamia inquiens: *Ecce ſtatim quaſi in limine duo nobis antiſtites chriſtianæ ſanctitati, occurrunt Monogamia, & continentia: alia pudica in Zacharia ſacerdote: alia integra in Ioanne antecurſore: alia placans Deũ: alia prædicans Chriſtum.* Quò enim Ioannes propinquior Chriſto, quã Zacharias; eò pudicitia, & caſtitatis gradu longè præſtantior: is nãq; eſt Chriſtus, qui amet caſtitate eminere ſibi propinquos. Hinc eſt, quod non ſolum voluit naſci de virgine, ſed & putatiuum parentem Ioſeph voluit etiam eſſe virginem. Ex quo ſic ſapienter argumentatur Petr. Dam. epiſt. 6. ad Petr. Dam. Nicol. 2. *Hoc ſufficere videbatur, vt tantummodo virgo ſit mater. Eccleſiæ fides eſt, vt virgo fuerit is, qui ſimulatus eſt pater. Si virgo redemptor noſter tantopere dilexit floridus pudoris integritatem, vt non modò de virgineo vtero naſceretur, ſed etiam à nutritio virgine tractaretur, & hoc cum adhuc paruulus vagiret in cunis: à quibus nunc obſecro tractari vult corpus ſuum, cum iam immenſus regnat in cælis?* Metuat velaut tangere fimbriã Chriſti, qui ab omni laſciuiæ labe non eſt mundiſſimus. Fameſcentibus Dauidis ſocijs, petebat Dauid à ſacerdote, vt panes propoſitionis darentur illis: Cur Sacerdos ait, 1. Re 21 1. Reg. 21. *Si cuſtoditi ſunt pueri à muliere, manducabunt.* De caſtitate militum inquirit, antequã panes tribuat; ſed fames vrget, ſed milites pereunt, & eſt periculum in mora cibi: nihilominùs prudẽs ſacerdos expectat, ne panes Deo ſacros parũ caſtis tribuat. Vbi Sixtus Põt. Max. Sixt. Pont. epiſt. de Caſt. ait: *Oſtendit facilius poſſe incontinentes inedia mori, quã panem ſanctificationis accipere.* Huc veniant innumeri ſacerdotes, qui libidinũ facibus ardentes, non tamen abſtinent à cœleſtis panis cõuiuio, vt ſic poſſint de altaris quæſtu corporaliter viuere: ſanè vtilius illis foret, ſi inedia morerentur, quam corporis Chriſti panẽ cœleſtem accipere. Inſenſiſſimus enim eſt Chriſtus, & debellator aduerſus eos, qui aduruntur libidinum flammis. Nota eſt Abimelechi mors, de qua dicitur Iudic. 9. *Erat autẽ turris* Iudic. 9 *excelſa in media ciuitate, ad quã confugerant ſimul viri, ac mulieres, & omnes principes ciuitatis, clauſa firmiſſimè ianua, & ſuper turris tectum ſtantes per propugnacula. Accedens Abimelech iuxta turrĩ impugnabat fortiter: & appropinquãs oſtio, ignem ſupponere nitebatur: & ecce vna mulier fragmen molæ deſuper iaciẽs illiſit capiti Abimelech, & confregit cerebrũ eius.* Quid in hoc prælio repræſentatur? Petrus Damianus totum hoc bellũ putat eſſe bellũ pro caſtitate tutanda, quę turris eſt celſiſſima, & pro omnium virorũ, fœminarumq; ſimul præſidio data. In huius impugnatione perit Abimelech, dũ fœmina in illũ dimittit grauiſſimum lapidem. Sed ſcire cupis, quis

ſit iſte

sic iste lapis, qui à fœminea manu iactus, tam miserè premit principem tantum? Equidem lapis Christus est, qui castitatis impugnatoribus prorsus accedit exitialis. Ad hæc Petrus Dam. lib. 2. epist. 10. *Vt autem in his verbis non immoremur, fragmen molæ, quod Abimelech cerebrum fregit, nihil est aliud quam saxum illud, quod Daniel sine manibus abscissum de monte conspexit. Mulier vero de cuius manu mittitur, sacra lex est, quæ flagitiosis pudicitiæ contemptoribus repentinum Christi iudicium comminatur.* Ecce tibi castis, pudicisq; venit Iesus blandus, & suauis vt sponsus, in lasciuos autem in lapidem durescit & cadentis desuper lapidis impetu descendit, ad eos penitus conterendos. Petr. Dam.

§. VI.

Qui Christo adhæret, hoc ardentissimè amat, quòd pluribus communicetur.

EXpende quibus obuiam eant virgines, nimirùm *sponsæ, & sponso*, Deus bone, & quomodo poterit occursus hic puellarum esse gratus sponsæ venienti cum sponso? Nonne zelotypa est sponsa? Nõne timebit amori suo ab ijs virginibus accedentibus ad sponsum? Absit, quæ enim anima Deo adhæret, hoc maximè cupit, quod Deus à pluribus ametur, & plures amet, Cant. 3. vbi inuenit sponsum, sic sponsa loquitur: *Tenui nec dimittã, donec introducam eum in domum matris meæ, & in cubiculum genitricis meæ.* De viris dicebatur Genes. 2. *Propter hanc relinquet homo patrem, & matrem suam.* Cur & sponsa meminisset parentum tuorum, vbi habes Christum? Cur illum in parentum domum vis introducere? Cur non magis reseruas vni tibi? Sic sunt amores mundiales, qui vt Cant. 3.

creaturas finitas amant, sic verentur illas partiri per plures, sed sibi malunt integras. At qui Deũ amat, nulli inuidet amatori, imò id studet, quod dilectum suum pluribus communicet. Ait D. Ber. serm. 79 in Cant. *Quomodo ergò sponsum, & hunc sponsum alteri cedit, ne dicam, cupit? Cupit quidem illum alteri, non tamen, vt cedat illi, sed vt communicet.* Nequit amatrix anima sponso carere; sed amat simul illum possideri à pluribus, & tunc maximè lætatur, cum plures inuenit, qui de amatoris sui amore, & fauore viuant. Similiter aiebat Cant. 3. *Surgam, circuibo ciuitatem, per vicos, & plateas quæram, quem diligit anima mea.* Non miror, quòd per plateas quęrat dilectum suum, sed hoc miror, quòd non vereatur illum vel in vicis, vel in plateis inuenire, vbi sunt puellarum formosissimarum concursus. Sanè mundialis fœmina multum affligeretur, si dilectũ suum apud alias diuersari sentiret; non sic Dei dilectrix, imò tunc gaudet magis, cum videt dilectum circumdatũ à pluribus. Sapienter Gillib. Abb. serm. 6. in Cant. *Deliciæ eius sunt, secum esse dilectum suum. Non inuidet, non zelatur. Dilectum suum, omnium vult esse dilectum. Ideò apud omnes quærit, vt illum apud omnes aut inueniat, aut inuitet.* Sic semper Dei amatrix anima, cupit Deum omnibus communem fieri. D. Ber. Cant. 3. Gillib.

§. VII.

Christus Dominus sine vera Ecclesia haberi minimè potest.

OBuiam procedunt virgines non solùm sponso, sed sponsæ.

ſponſo ſimul & ſpõſæ, nullibi enim ſolus inuenitur Chriſtus, nec ſine ſponſa Eccleſia haberi poteſt. Dãnabiliter fallitur, quiſquis de Chriſto habito gloriatur, dum eius ſimul non admittit ſponſam; amat Ieſus ſponſam ſuam, amat Eccleſiam ſuam, à qua minimè vult ſeparari nec in mẽte hominũ. Dum Ieſus ſanat leproſos decẽ, illis im-
Lucæ. 13. perat Luc. 13. *Ite, oſtendite vos ſacerdotibus*. Cur ſine ſacerdotibus non ſanat ipſe ſolus? An is eſt Ieſus, qui egeat auxilio ſacerdotũ? Abſit; poſſet equidem ſanare illos ſolus; ſed nulli vult diuinus ſpõſus ſalutaris eſſe ſine Eccleſia ſibi copulata in ſponſam. Quo circà pulcherrimè loquitur Iſaac presbiter Antiochenus citatus à Tilmam-
Matth. no in Allegor. circà cap. 8. Matth. *Omnia per ſe poteſt omnipotens Chriſtus, ſcilicèt, baptiZare, Euchariſtiam conſecrare: ordinare: peccata dimittere, & ſimilia. Sed nihil vult ſine ſponſa humilis, & fidelis ſponſus. Quos igitur Deus coniunxit, homo nõ ſeparet. Noli caput corpori detruncare. Noli corpori caput ſubtrahere, vt nuſquam totus ſit Chriſtus. Neq; enim totus Chriſtus ſine Eccleſia vſquam, ſicut tota Eccleſia ſine Chriſto nuſquam.* Impoſſibile eſt inueniri Chriſtum ſolum ſine Eccleſia: nulli in re ſalutis æternæ adeſt ſolus, ſed ſe, & ſponſam obijcit, vt in vtriuſque ſuffragio ſalus hominis innitatur. Vanus eſt homo peccator, qui ſine ſacerdotis miniſterio preſumit ſibi ſalutem dandam; nunquam enim ſalubriter Deus quæritur, niſi Eccleſia ſponſa comitan-
Pſ. 44. te. Pſal. 44. *Adducentur regi virgines poſt eam: proxima eius afferentur tibi:* Quæ verba ſic reddunt Septuag. apud D. Paſchaſ. *Ducentur ad regem virgines, & ſequuntur eam amicæ eius.* Expende inſeparabilem illam connexionẽ, nimirùm, quòd ducantur ad regem, & ſequantur eam. Quam eam? Sponſam regis Eccleſiam, quaſi nec gradus fieri poſſet in quærendo rege, qui ſimul non fiat in ſequela Eccleſiæ. Pro quo ſapienter D. Paſchaſ. ait. *Quæ virgines ad regem, & ad regis thalamum tam ſpecialiter deducuntur?* D. Paſc.
Ego puto, chariſſimæ, de huiuſcemodi virginibus dictum quales vos eſſe credo: quæ ſequuntur vna vobiſcum Eccleſiam, & agnum, quocumque vadit. Non ſequeris agnum, niſi eius ſequaris Eccleſiam: niſi enim deten tæ ſponſæ ſuffragio, nemini ſpõſus exhibetur. Et dum in vtriuſque ſequela quis eſt, fallar, ſi ſpoliari poſ-
ſit ſpè vitæ. Ait enim Oſeas cap. 7. Oſeas. 7.
Fur ingreſſus eſt, & ſpolians latrunculus foris. Sunt equidem, & intrà Eccleſiam fures, qui conentur vacuare bonis animam; at qui de facto illam de vitæ ſpe deturbẽt, foris ſunt, quià niſi extrà Eccleſiam anima fiat, minimè ſpem hanc vi-
tæ dimittet. Pro quo aiebat Diu. D Hier.
Hieron. ib.: *Significanter ait, quòd fur ingreſſus clam ſit, & latrunculus ſpoliet foris: Non enim poſſunt ſpoliare veſte Chriſti, quos docuerũt, niſi eius de Eccleſia foris eduxerint, & in peruerſa doctrinarum ſuarum via fecerint ambulare.* Itaq; ſpem vitæ, nempe Chriſtum nullus latro nobis eripiet, dum in Eccleſia fuerimus; Chriſtus, & Eccleſia ſic mutuò adhærent ſibi; vt ſimul cõmorentur in fidelibus ſuis, adeò vt ſi habeatur vere Chriſtus, non poſſit non haberi eius Eccleſia; & ſi hæc habeatur, non poſſit non habere ſaltem in ſpe Chriſtus. Nulla enim eſt contraria poteſtas, quæ ab exiſtente in Eccleſia poſſit Chriſti veſtem auferre, nempè ſpem vitæ.

§. VIII.

§. VIII.

De Mariæ conſortio Dominus Ieſus apparet hominibus ſalutaris.

NOn ſolùm ſpōſo obuiam cūt virgines, ſed ſponſo, & ſponſæ ſimul venientibus; vbi enim ſpōſum cum matre, & ſponſa Maria venientem meditantur, omnia ſibi ex tali conſortio promittunt ſalutaria. Et cui non ſalutaris eſt Ieſus per Mariam matrem? Ex quo profecti ſunt de Aegypto Iſraelitæ, per quadraginta duas manſiones

Nu. 33. Num. 33. *Tranſierunt ad campeſtria Moab, ſuprà Iordanem, contrà Iericho.* Itaque iuxtà Iordanem finita eſt tota Iſraelitarum peregrinatio; & promiſſæ terræ diuitiæ cæperunt apparere: vt innueretur æternæ ſalutis apparitio, quæ hominibus obtingere conſueuit. Sed cur ſalutis æternæ auſpicium primum datur, in peruentu Iſraelis ad Iordanem poſt quadraginta, & duas manſiones? Crediderim ideò in iis primum ſalutis auſpiciū dari humano generi, quia totū ibi aduentus Dei ad Mariam adumbrabatur myſterium. Conſule euangelia, & tot Mariæ auos numeratos inuenies, quot manſiones populi peregrinantis recenſentur, vt acceſſus Iſraelis ad Iordanem, ſit quaſi vmbra Dei ad Mariam accedentis, de cuius conſortio ſtatim ſalus apparuit promiſſa humano generi. Ait D. Hieron. epiſt. ad Fabiolā:

D. Hie. *Nec mirum ſi in illo numeri ſacramēto perueniamus ad regna cęlorum: ſub quo Dominus atque Saluator à primo Patriarcha peruenit ad Virginem, quaſi ad Iordanem.* Et ſanè vbi Dei, & Mariæ conſortium intelligitur, nō mirùm eſt, quòd homines perueniant ad æternam ſalutem. Veniat Deus ad Mariam, ſiue cū Maria veniat, & qui timebatur ſeueriſſimus iudex, ſponſus apparebit, æterna gaudia ſuis parās fidelibus. Etenim Deus de Mariæ præſentia nunquam non ſalutaris, & propitius hominibus redditur. De diuino iudice veniente dicitur Matth.

24. *Sicut enim fulgur exit ab Oriente, & paret vſque in Occidentem, ſic erit aduentus filij hominis?* Mat. 24

Nec otioſè aduentus filij hominis ad iudicium comparatur fulguri egredienti de cœlo, ſed vt innuatur, vndè habebit ſeueriſſimus iudex, quo in hominum ſalutem, & gloriam manſueſcat. Quippe aiunt, fulgurum ſplendores, dū attingunt marinas conchas, totam eſſe cauſam naſcendi gemmis, & vnionibus, quæ in honorem, & diuitias hominum creſcunt. Sic prorſus ſeueriſſimus ille iudex, fulgur ille ęternus deſcendens de cœlis, de Mariæ cōſortio non poterit non pręſentare honores, & gloriam humano generi. Ex quo eleganter aiebat D. Damaſcenus orat. 1. de Natiuit. Mar. D. Dam.

Commoueatur mundi mare: in ipſo enim concha gignitur, quæ cæleſtis ex diuinitatis fulgetra in vtero cōcipiet, & Chriſtum ingentis pretij vnionem pariet: ex qua rex gloriæ carnis purpura conueſtitus, ad captiuos ſe conferens remiſſionem, ac veniam prædicabit. Et quid aliud ſpectes in Chriſto, & Maria ſimul, quàm cōcham & fulgur, ex quibus hominum parturiantur gloriæ, & diuitiæ? Concha Maria eſt in mundi mari poſita; Dei filius fulgur à cœlo veniēs; dum Maria, & Dei filius apparent ſimul, vniones generantur, & peccatorum remiſſio, & cęleſtium bonorum elargitio. Nil amarum, nihil egenum, nihil triſte, ſed omnia plena ſunt gaudijs, & diuitijs, vbi oſtenditur Maria iuncta Chriſto. Propone tibi ob oculos Dauidem antè arcam ſaltantem: ait 2. Reg.

6. *Dauid percutiebat in organis armi-* 2. Reg. 6

gatis, & ſaltabat totis viribus antè Dominum. Conſcius Dauid facinorum ſuorum ſatiùs timeret à conſpectu Domini, quid ergò videt tunc, quo metus expellat, & in lætiſſimos ſaltus prorrumpat? In arca illa videbat Mariam ſociandam Chriſto, ex quorum conſortio viſo, non poterat non ingentia gaudia percipere, D. Ambr. ſer. 80. in-
Ambr. quit: *Dauid rex pariter, & propheta dum multa cecinerit, ante arcam teſtamenti etiam ſaltaſſe dicitur. Elatus enim gaudio in ſaltionem prorupit. Prauidebat enim in ſpiritu Mariam de genere ſuo Chriſti thalamo ſociandam. Vnde ait: Et ipſe tanquam ſponſus procedens de thalamo ſuo.* Ecce vbi Dauid præuidebat Mariam ſociandam Dei filio, nihil non lætum præſagiebat inde. Et addit
Ambr. Ambr. *Ideò Dauid præ cæteris plus cantauit, quia lætior cunctis per hæc gaudia ſuos poſteros coniugabat, & ad propria vota ſolito dulcius inuitans, docuit nos quid in ipſis nuptijs facere deberemus, cum ipſe antè nuptias tanta exultatione ſaltauerit antè arcam.* Vel ex vmbra ſponſæ & ſponſi diuini ſaltans Dauid, docet nos ab ijs ſponſis nihil non lætum ſperare, quando per Mariam ſemper Deus hominibus redditur ſalutaris. Quo reuoco dicta. 1. tom. lib. 1. cap. 5. §. 8. & tom. 2. lib. 8. cap. 3. §. 21.

§. IX.

De Maria vt de matre proſiliunt virginum examina.

SPonſo, & ſponſæ, nimirùm Mariæ, & Ieſu obuiam procedunt virgines, nec anteà virgines audiuntur extitiſſe, quàm de hoc ſponſo Ieſu, & hac ſponſa Maria vementibus mentio fit, vt innuantur nuptiæ, de quibus pullulant virgines. Non enim à carnalibus ſponſis, ſed à ſpiritualibus nimirùm Ieſu, & Maria virgines parturiuntur. Vndè D. Damaſ. orat. 1. de Nat.
Mar. ait: *Meritò te beatam prædicant omnes generationes, vt eximium humani generis decus. Tu ſacerdotum gloria, Chriſtianorum ſpes, virginitatis feraciſſima planta. Per te enim virginitatis pulchritudo latiſſimè ſe diffudit.* De virginea Mariæ planta veniunt, quæcumque florent virgines in toto orbe terrarum. Quæ orbis pars eſt, in qua non proſiliāt virginum agmina? Et omnia hæc agmina ad Mariam currunt tanquam ad matrem, quam talem meritò recognoſcit, quidquid in mundo virgineum eſt, quidquid eſt caſtum. De Ieſu crucifixo agēs *D.Dam.*
Ioann. cap. 19. ait: *Cum vidiſſet ergò Ieſus matrem, & diſcipulum ſtantem, quem diligebat, dicit matri ſuæ: Mulier ecce filius tuus, deindè dicit diſcipulo, Ecce mater tua.* Indubitatè *Ioan. 19*
aſſeritur Ioannes à Ieſu Mariæ filius; & Maria dicitur Ioannis mater: & quomodo verum eſt, quòd Ioannes ſit Mariæ filius? Non equidem erat Ioannes Mariæ filius carnali generatione qua homo erat; ſed quià virgo erat mundiſſimus, in hoc ſpirituali virtute iure debuit Mariæ filius reputari. Ait Galfridus apud Tilmannum in Allegor. *Quodam modo Ioannes virginis* *Galfr.*
matris in virginitate filius fuit: cuius illa ſi non carnem, carnis tamen integritatem edidit, & illum, ſi non hominem, tamen virginem genuit. Cæterum quàm multos hodiè parit ſanctiſſima illa, fœcundiſſimaquè virginitas. Quàm fœlix eiuſmodi generatio, ſuo equidem modo fœcunda quidem, & incorrupta poſteritas. Agnoſcant virgines matrem ſuam; quarum, ſi non carnem, ſaltem integritatem Maria edidit: Mariæ partus fuit, quidquid virgineum, quidquid caſtum eſt in mundo. Parere ceſſant fœcundiſſimæ quæque mulieres?

fieret? Mariæ virginitas quotidie exultat nouis fœtibus; vt numquam in Christi Ecclesia deficient virgines, sic numquam in Maria fœcunditas deerit. Vendicat ipsa illud Ecclesiastici cap. 24. *Ego quasi vitis fructificaui suauitatem odoris, & flores mei fructus honoris, & honestatis. Ego mater pulchræ dilectionis, & timoris, & agnitionis, & sanctæ spei. In me gratia omnis viæ & veritatis in me omnes spes vitæ, & virtutis. Transite ad me omnes qui concupiscitis me, & à generationibus meis adimplemini.* Quòd si quæras, quæ sint hæ Mariæ generationes? Ibi insinuantur, vbi ait: *Ego quasi vitis fructificaui:* vbi Hugo fatur: *Sicut vitis aquam conuertit in vinum, quod lætificat cor hominis, & germinat virgines.* Equidem ab hac vite Mariæ germina sunt vbique virginitatem halantia: quando ipsa nobis peperit viuificum illum calicem, ex quo incorruptio nascitur, & immortalitas.

Eccl. 24

Hugo.

Matth. 25. Quinque autem ex eis erant fatuæ, & quinque prudentes: sed quinque fatuæ acceptis lampadibus, non sumpserunt oleum secum, prudentes verò acceperunt oleum in vasis suis cum lampadibus. Moram autem faciente sponso, dormitauerunt omnes, & dormierunt.

§. X.

Mirum est Dei beneficentissimi opus, quòd stultorum, fatuorum ve numerus non infinitus sit, sed aliquis sapiens inueniri possit.

NOn placet Caietan. stupens miseram hominis conditionem, quòd de decem virginibus quinque stultescant, & pereant; ego magis stuperem, & mirarer, quòd non omnes stultæ sint, & fatuę, sed quinque possint prudentes inueniri. Sanè ait Ecclesiastes cap. 1. *Stultorum infinitus est numerus:* & in re vitæ æternæ, quando non stultescit omnis multitudo? Notum est illud Senecæ de vita beata cap. 2. *Cum de beata vita agitur, non est, quòd mihi illud discessionum more respondeas. Hæc pars maior esse videtur. Ideò enim peior est. Non tam benè cum rebus humanis agitur, vt meliora pluribus placeant. Argumentum pessimi turba est.* Numquam non turmatim in stultitiam itur, adeò vt Dei beneficentissimi opus mirabile sit, quòd aliquem sibi sapientia adsciscat. Apud Malach. c. 1. ait Dominus: *Iacob dilexi, Esau autem odio habui.* Ecce tibi duos fratres ab eisdem parentibus progenitos; & alter in odiũ, alter in Dei amorem incurrit. Cur non ambo efficaciter in gratiam trahuntur? Cur & duobus solus alter perditioni relinquitur dari? In huius partitionis miseria stupeat, & doleat alius: mihi potiùs placet gaudere, & laudare, quòd vnus alter potuerit Deo esse gratus. Suffragatur Rup. lib. 5. in Gen. cap. 23. aiens: *Non quæstionibus ventilandum, cur non vtrumque dilexerit Deus, sed gratiæ illi agendæ sunt quòd duobus vermiculis de una massa peccatrice scaturientibus saltem*

Eccl. 1.

Senec.

Mal. 1.

Rupert.

ſaltem vnum eorum dilectione ſua dignum fecit, quia qui vtrumque iuſtè relinquere poterat, alterum miſericorditer diligens aſſumpſit. Non in altero reprobato nimis herendum, ſed magis gratiæ agendæ ſunt Deo beneficentiſſimo, de cuius mirabili ope venit, quòd potuit è corrupta maſſa eripi, & in ſalutem venire. Quòd à corrupta natura nihil ſanabile naſcatur, ſed vniuerſæ eius propagines pereant; nihil indè magno ſtupore dignum efficitur: at quòd aliquis ad ſapientiam currat, & Deo amatore appareat dignus; hoc ad magnum Dei opus pertinet, & beneficium. Penè infinitæ Iſraelitarum rebellium multitudini aiebat Dominus Num. 14. *Omnes, qui numerati eſtis à viginti annis & ſuprà, & murmuraſtis contrà me, non intrabitis terram, ſuper quam leuaui manum meam, vt habitare vos facerem, præter Caleb filium Iephone, & Ieſue filium Nun. Paruulos autem veſtros, de quib. dixiſtis, quod prada hoſtibus forent, introducam, vt videant terram, quæ vobis diſplicuit. Veſtra cadauera iacebunt in ſolitudine.* Quale hoc ſpectaculum? Tot millium virorum cadauera dantur ſolitudini; paruulorum tantùm vita reſeruatur terræ promiſſæ. Vtrũ ſtupeas, & mireris magis, quòd tot myriades pereant, an quòd viuant paruuli? Sanè non magnum eſt, quod ſpectes in multiplici hominum ruina; id ſolum eſt magnũ, & clariſſimum Dei facinus, quòd poſſint viuere paruuli. Ait Procop. in Gloſſa: *Non enim magnum eſt, per quadraginta annos, corpora eorum iacere in deſerto. Magnum verò eſt, quòd progenies eorum non exterminatur.* Quòd ex tam corrupta maſſa vnus aliquis excipiatur, qui in perditionem non habeat, hoc magnum eſt, & in Deo ſummis efferendum laudibus. Perditio, & mors adeò propria eſt hominibus, illiſq; adnata, vt nequeas nõ mirabilius eſſe, quòd vel è duobus alter ſalutẽ potiatur. Quod vt oſtenderet Dominus aiebat Matt. 24. *Duo erunt in agro; vnus aſſumetur, & vnus relinquetur.* Vnus perit in agro, quid magnum? At magnum eſt, quod ex mundi huius agro, in quo tot corruptelæ ſunt, vel vnus cœleſtibus horreis includatur. Scio tamẽ aliquando duos eſſe potuiſſe in hoc agro, quorum nullus relictus eſt, ſed in cœleſtia aſſumptos fuiſſe ambos. Quod ſolum potuit ſpectare ad omnipotentiam ſaluantis. Sic aiebat ad amicum ſuum D. Paulinus epiſtol. 5. *Duo verè, vt ſcripſiſti, fuimus in agro, ſed bonitate, & omnipotentia Dei auſim dicere, ita de nobis vnus aſſumptus eſt, quòd neuter eſt relictus.* Expende, vnde venit, quod è duobus nullus ſit relictus; nimirum *bonitate, & omnipotentia Dei*: Magnæ equidem poteſtatis argumentum eſt, quod è duobus vnus aſſumatur; at quod vterque in ſalutem abeat, id opus à ſola Dei omnipotentia poteſt ſperari.

Nu. 14.

Procop.

Matth. 24.

D. Pau.

§. XI.

Qui ad externorum ſenſuum conditionem viuit, numquam à vera ſapientia non aberrabit.

NOn ignobilis doctorum pars in quinque virginibus fatuis quinq; ſe ſuum externorum conditionem putat repræſentari, quibus ſenſibus illud propriiſſimũ eſt, quòd fatui ſint, & vix queant pertingere veritatem. Et quidem virgo, licet, ſis, & præſtantiſſimis alijs virtutibus adornatus, ſi tamen ad ſenſuum externorum conditionẽ viuis, longiſſimè à vera ſapientia aberrabis, ſummam inſipientiam contrahes, & fatuitatem. Sic in præſenti D. Paſchaſius, Orig. & alij. A

aliј. A nemine crediderim ignorari Mariæ Magdalenæ virtutem, qua omnia dimiſſit; qua pretioſis vnguentis Ieſum non ſemel perfudit; qua ſemper ipſum ſecuta eſt, nec in cruce dereliquit. De hac igitur tanta fœmina, tot virtutib. illuſtri, dicit Ioannes cap. 20. *Conuerſa eſt retrorſum, & vidit Ieſum ſtantem, & non ſciebat quia Ieſus eſt: dicit ei Ieſus: Mulier quid ploras? Quem quæris? illa exiſtimans quia hortulanus eſſet, dicit ei: Domine ſi tu ſuſtuliſti eum dicito mihi, vbi poſuiſti eum, & ego eum tollam. Dicit ei Ieſus; Maria. Conuerſa illa dicit ei: Rabboni, quod dicitur magiſter.* Bis dicitur conuerſa Magdalena; primò conuerſa retrorſum, vidit Ieſũ ſtantem, & minimè eum cognoſcit, ſed reputans hortulanum, cũ eo loquitur. Tunc ad verbum eius iterum conuerſa eum agnoſcit, & magiſtrum vocat. Sed quæ anteà iam conuerſa dicitur ad Ieſum, cũ quo colloquebatur, tãquam cum hortulano, quomodo iterum dicitur conuerſa ad illum, dum eum agnoſcit? An à primo plenè non erat conuerſa ad Ieſum? Erat quidem à primo plenè conuerſa ad Ieſum, ſed erat ſolùm conuerſa ad conditionem ſenſuum externorũ, nihil aliud attendens; niſi id quod poterat vel auribus percipere, vel oculis, vnde venit, quòd Ieſum nõ agnoſceret, nec in illo, quod erat, ſed quod non erat, attingere poſſet. Ait D. Aug. tract. 121. in Ioannem: *Sed ſi iſta mulier, quæ iam conuerſa fuerat retrorſum, vt videret Ieſum, quandò eum putauit eſſe hortulanum, & cum illo vtiquè loquebatur, quomodo rurſus conuerſa dicitur, vt ei diceret, Rabboni, niſi quia tunc conuerſa corpore quod non erat, putauit, nunc corde conuerſa, quod erat, agnouit?* Quid moralius? Sanè vbi oculos ſenſuſque externos conuertimus, & ſolùm eorum ducatum ſectari volumus, longiſſimè à vera ſapientia diſtamus; quod non eſt, rem putamus; nec quid percipimus, quod excedat hortos olerũ. Sic infatuamus, ſic deſipimus, vt animarum cultorem nihilo magis æſtimemus, quàm olerum cultorem. Vis non infatuari? Caue oculos, caue externos ſenſus, confuge ad cordis intima, ad mentis aciem; per hanc, quod verè eſt, agnoſces: per illos, in hortos olerũ cedent tibi cœleſtia omnia. Quò ſpectans Paul. ad Corinth. 2. cap. 11. ait: *Timeo autem, ne ſicut ſerpens Euam ſeduxit aſtutia ſua: ita corrumpantur ſenſus veſtri, & excidant à ſimplicitate, quæ eſt in Chriſto.* Timet Paulus Corinthijs, & non ab alijs timet, quam ab affectione ſenſuum, ne ſenſus in Corinthijs ſint, ſicut fuerunt in Eua, dum ſeducta fuit à ſerpente. Equidem Eua aures externas dedit ſerpenti, oculos dedit ligno. Quid tunc? Diuinitatem putauit hortorum fructus eſſe, quibus veſceretur. Ad hæc Rupert. lib. 3. in Gen. cap. 9. *Vidit igitur mulier conſiderauit, diligẽter intuita eſt, & index eorum, quæ audierat, ipſa eſſe voluit. Audierat, quòd dixiſſet Deus; in quacumque die comederitis ex eo, morte moriemini; audierat ſerpentem è contrario dicentẽ; nequaquam moriemini ſed eritis ſicut dij. Inter hæc anceps, naturam ligni proprijs ſenſibus adiudicare voluit. Itaque ſolis exterioribus oculis naturam ligni conſiderauit: & deprehendit male cauta, quod in ligno non eſſet venenum; erat enim bonum ad veſcendum & pulchrum oculis, aſpectu delectabile. Sic vidit, & ſic ſacrilega diabolo magis quam Deo credidit.* Sic ſolent infatuari externi ſenſus, ſic & cœleſtia omnia, & ipſam diuinitatem putabunt pomorum eſum, & pro hortulano totum Deum habebunt. Meritò ergo Paulus timet Corinthijs ab externis ſenſibus, vt

Ioã. 20.

D. Aug.

2. Co. 11

Rupert.

qui

qui ſoli nunquam ſoleant pertingere veram ſapientiam. Annuebat. 4. Eſdras 8. vbi ſic: *O Domine, ſi non permittis ſeruo tuo, vt oremus coram te: & des nobis ſemen cordi, & ſenſui culturam, vnde fructus fiat, vnde viuere poſſit omnis corruptus, qui portauit locum hominis.* Expende ad fructus vitæ percipiendos, quid petat dari, nimirum *ſemen cordi, & culturam ſenſui*: Niſi enim ſenſus exterm ita colantur, vt ſemini diuino in cordis intima iacto correſpondeant, numquam ex illis fructus fiet, quo viuere poſſit verus homo.

Eſdra.

§. XII.

Tunc maximè obtenebreſcit quis, cum non diuini, ſed ſui nominis ſplendorem quærit.

QVòd oleum lampadi, hoc eſt nomen Dei virtutum operibus, quippe ait Cant. 1. *Oleum effuſum nomen tuum*, niſi enim per omnia virtutum opera diuini nominis laus, & gloria effundatur; nullum ſplendorem, ſed tenebras, & caliginem virtutes parient. Et quid aliud quàm tenebras ſperat, qui oleum non habet, quod inſundat lampadi? Similiter tunc maximè ſub tenebris latitabit, qui non diuini, ſed ſui nominis quærit per virtutes, laudem. Apud. 2. Reg. 23. iuxtà mentem Iſidori clari, & aliorum plurium ſic legitur: *Hæc ſunt nomina fortium Dauid: Sedens in cathedra ſapientiſſimus, princeps inter tres, ipſe eſt quaſi tenerrimus ligni vermiculus, qui octingentos interfecit impetu vno. Poſt hunc Eleazar, &c.* Proponit fortiũ nomina ſcribenda; & proponitur primus ſine nomine vllo, imò cum fuerit ſapientiſſimus, & facilè omniũ princeps vocatur tenerrimus ligni vermiculus: Quis erat in cathedra ſapientiſſimus? Quis erat ille fortiſſimorum princeps? Sanè tacetur nomen, & additur vermiculi lignarij ſimilitudo. Hic namque vermiculus in corde ligni ſepultus non paruo ſtrepitu rodit lignum ingens, & dum perdit ligna, ipſe etiã perit tenebroſo in ſepulcro corruptus. Sic vniuerſi viri, qui ob terrenam ſui nominis gloriam ingentes operantur virtutes, in ipſo ſtrepitu famæ velut lignarij vermiculi tenebris concluduntur, ne apud cœleſtes principes nomen habeant. Non longè ab hoc erat Galfridus in Tilman. allegorijs inquiens: *Primò huic in hiſtoria regum nõ protinus nomen datur: quia nec dum ad nomen tranſit. Nam & ſi magnũ illi exinde datum fuerit nomẽ in terra, iuxtà nomen magnorum, qui ſunt in ea, multum deſipit, qui præſumit, quòd continuo etiam nomen ſuum ſimiliter adſcribatur in cœlis.* Non omnes ſapientiſſimi, non omnes fortiſſimi, etiam dum propter præſtitas virtutes videantur per hominum ora volitare, veram nominis celebritatem, & gloriam habent; inſipientia enim eſt, ſi putẽt de terrena ſui nominis celebritate ſe emicaturos inter aſtra, & non magis in ipſa terra cum ſonitu obtenebrandos. Non continuo ex terreni nominis quæſita gloria per virtutes tranſeunt ad nomen immortale: immortalis enim ſplendor, non terreni, ſed diuini nominis nutritur ſubſtantia. Audio. 1. Machabæor. 5. Ioſephum, & Azariam principem virtutis bellicæ dicentes: *Faciamus, & ipſi nobis nomen, & eamus pugnare aduerſus gentes; quæ in circuitu noſtro ſunt.* Quid tunc? Vt dixerunt, ſic in pugnam ierunt, in qua cum magna populi ſtrage perditi ſunt. Et cur ij perdici ſunt, quando ſub Machabæis Iſraelitæ maxima gloria fulgebãt?

Cant. 1.

2. R. 23

Galfr.

1. Mac. 5.

Ait

Ait textus: *Ipſi autem non erunt de ſemine virorum illorum, per quos ſalus facta eſt.* Eſt ſemen à Deo deſtinatum ad gloriam: ſic enim ait Iſaias cap. 1. *Niſi nobis reliquiſſet ſemen, quaſi Sodoma eſſemus.* Quod ſemen relictum nobis à Deo, ne caderemus in perditionem, meritò putatur à Procopio Ieſu nomen. Et quidem qui de hoc ſemine non ſunt, nec pro ſalutaris Ieſu nominis gloria, ſed vt ſibi faciant ſæculare, contendunt, nomen, ij neceſſum eſt, quod maneant in glorij, & eant in perditionem. Omnis enim ſplendor verus neſcit oriri niſi de diuini celebritate nominis. Sic Pſ.
Pſal. 39 39. *Beatus vir, cuius eſt nomen Domini ſpes eius: & non reſpexit in vanitates, & inſanias falſas.* Sæculares glorias, & celebritates pulchrè vocat inſanias; amens enim eſt, & inſanus, qui ad hæc reſpicit, & propter hęc laborat, & non magis pro diuino nomine exaltando, quando quidem de huius olei pinguedine ardet, quidquid lucet in mundo chriſtiano. Quippe ait D. Bern. citatus ab Incognito ad hæc verba
D. Ber. Pſal. *Vnde putas in toto orbe tanta, & tam ſubita lux niſi de prædicato Ieſu? Nonne in huius nominis luce Deus nos vocauit in admirabile lumen ſuũ, quibus illuminatis, & in lumine iſto videntibus lumen, dicat merito Paulus: Fuiſtis aliquando tenebræ, nunc autem lux in Domino.* Non de eo, quod ſe homines prædicant, ſed de prædicato Ieſu, quaſi de oleo ſuauiſſimo & lux, & ſplendor aſcẽdit, quo abiectis tenebris ſimus lucidiſſimi, ſplendiſſimi Deo, & mundo.
Act. 13 Actor. 13. *Tunc conſtanter Paulus, & Barnabas dixerunt: Vobis oportebat primùm loqui verbũ Dei, ſed quoniam repelliſtis illud, & indignos vos iudicatis æternæ vitæ ecce cõuertimur ad gentes. Sic enim præcepit nobis Dominus: Poſui te in lucem gentium, &c.* Expende quid ſibi à Deo dictum afferat Paulus, nimirùm illud: *Poſui te in lucem gentium*, & qualiter Paulus obſcurus, & vilis homuntio potuit fieri gentium luminare maius? Ipſe Dominus aiebat Actor. 9 dicens: *Vas electionis eſt mihi iſte, ut portet nomen meum coram regibus, &c.* Itaq; cõmiſſum eſt nomen Ieſu Paulo portandum, & extollendum per multas virtutes ſuas, & quaſi de oleo immiſſo lucet lampas, ſic de diuini nominis gloria quæſita ſplenduit Paulus, velut magnum orbis luminare. Aiebat D. Bern. ſerm. 18. in Cant. D. Ber.
Hoc deniq; nomen coram regibus, & filijs Iſrael portare iuſſus eſt Paulus & portabat nomen tanquam lumen, & illuminabat patriam, & clamabat: Nox præceſſit, dies autem appropinquauit, abijciamus ergo opera tenebrarum, & induamus arma lucis Et monſtrabat omnibus lucernam ſuper candelabrum: annuntians in omni loco Ieſum, & hunc crucifixum. Sic totus ſplendẽs, & radians vbiq; apparebat Paulus, non equidẽ de ſui nominis claritate, ſed de Ieſu prædicato, eiuſq; nomine exaltato, quod vt oleum eſt, ſic ſolum poteſt in operibus noſtris lucidiſſimas nutrire flãmas. Hoc poteſt nos ab obſcuros & caliginoſo ſeruitutis educere in lucem immortalẽ, ſi in nobis non aliud nomen, quàm Dei, & ſeruatoris noſtri inuocatur; ait Iſaias Iſai. 10.
c. 10. *Computreſcit iugum à facie olei:* Ex quo Guillib. Ab. ſer. 26 in Cant. Guillib.
Computreſcit iugũ à facie olei, ex quo cæpimus nomine alio vocari, & inuocatũ eſt ſuper nos nomen ſecundi Adã, cuius oleũ effuſum nomẽ eius Ex quo, de hoc oleo nutrimur, de hoc nomine viuimus, illiuſque gloriã ſolã quęrimus & laudẽ, prorſus tenebroſæ ſeruitutis iugũ euanet, & viget ſplendor, & claritas. Vę illi, qui de hoc nomine nõ viuit ſed de proprio; ſanè ſicut in lampade, vbi deficit oleũ, flammæ ſplendor extinguitur

guitur aqua: ſic qui non diuini nominis gloriam, ſed ſuam quærunt, quaſi defectu olei, aquis ſuffocantur. Vt metus aquarum diluuij tolleretur, aiebat Dominus Geneſ. 6. *Gen.6.* *Arcum meum ponam in nubibus, & erit ſignum fœderis inter me, & inter terram.* Arcus in nubibus ponitur in ſignum, quòd non erit diluuium, & cur arcus ſumitur in hoc ſignũ? Arcus non ſplendet de proprio; ſed plendentes, vt ait Virgil. trahit aduerſo ſole colores; ſic qui nõ de ſua, ſed de Ieſu gloria vult fulgere, is non timet diluuij aquas, quibus parit, qui propriæ, & non diuinæ gloriæ ſplendorem quærit. Ait D. Iſid. in Gen. cap. 6. *D. Iſid.* *Quod verò teſtamentum Deus poſuit inter ſe, & homines, atque omnem animam viuam, ne perdat eam diluuio, arcũ ſcilicet in nubibus, qui nunquam niſi de ſole reſplendet. Illi enim non pereunt diluuio, qui in prophetis, & omnibus diuinis ſcripturis tanquam in Dei nubibus, agnoſcunt Chriſti gloriam, & non quærunt ſuam.* Et aquæ, & vniuerſæ creaturæ valent aduerſus illum hominem, qui magis ſollicitus eſt de nomine proprio, quã de extollendo diuino: cui cordi eſt non Dei gloria, ſed ſua. At qui Deo omnem virtutem, & gloriã tribuit, nihilque ſuum oſtendit, is indefectibilem habet olei fontem, vndè viuat, & luceat, nec ſibi ab aquis timet.

§. XIII.

Alacris virtutum exercitatio, & multiplex virtutum diſciplinam ſuauiſſimam reddit, illam remiſſio facit duram, & incomportabilem.

LAmpadibus acceptis non ſumũt ſecum oleum fatuæ virgines; ſed contentæ ſunt paruo illo, quod in lampadibus habent. At prudentes virgines, & lampades cum oleo accipiunt, & inſuper ſecum in vaſis oleum capiunt. Et hanc prudentiam voces? Et illam ſtultitiam habeas? Sanè dum ſit oleum in lampade, non videtur plus olei neceſſarium; imò ſi plus habeatur, potiùs poterit eſſe impedimentum obuiam euntibus ſpõſo, quam ſolatij. Nonne quæ minùs olei habent, expeditiores, & faciliores ſunt obuiam ſponſo, quàm illæ, quæ & lampadum oleo, & inſuper aliud oleum portantibus vaſis onuſtæ apparent? Nonne hæ difficiliorem, & duriorem occurſum ſponſi exiſtimabant? Abſit: per oleum enim apud omnes commẽtatores ſumitur virtutum opera, & hæc quò plura fuerint, eò magis emolliet vniuerſas chriſtianæ religionis, vè ſeueritæ difficultates. Sapienter aiebat D. Leo ſerm. 5. in Epiphan. *D. Leo.* *Facile omnia præcepta efficiunt ineffabile, quando, & gratia prætendit auxilium, & obedientia mollit imperium.* Expende quomodo imperij duritiei molliatur, vt faciliora appareant præcepta: ſimiliter ait: *Obedientia mollit imperium:* hoc eſt, exercitium præſtitæ obedientiæ; quo enim fuerit quis impigrior in operanda obedientia, eò inueniet imperium & facilius, & ſuauius. Nunquam equidem multiplicatio operatæ virtutis non ſic vnguentum, quo diſciplinæ Chriſtianæ rigores, & aſperitates dulcorentur. Cant. 4. *Cant.4.* miratus Dominus aſſiduas, & multiplices ſponſæ ſuæ in virtutibus exercitationes aiebat: *Emiſſiones tuæ paradiſus malorum punicorum, cum pomorum fructibus: Cypri cum nardo, &c.* Vnius ficulneæ fructus quærebat aliquando Dominus, & non inuenit, ſunt enim homines adeò ſteriles, vt & multi vnius arboris fructus non referant. At in pruden-

tiſſima

ciſſima ſponſa, tanta eſt fructuum copia, vt multos hortos, eoſque fructibus plenos in ſe oſtendat. Et quales fructus? Notanter ait, *paradiſus malorum punicorum*: vbi Richard. Vict. part. 2. in Cant. ca. 29. *Continet autem intus malum punicũ grana multa; ſic quoq; anima habet in ſe multa opera: quòd ſe per compaſſionem proximi affligit; quòd lædenti ſe ignoſcit; quòd inimicum diligit; quòd carnem abſtinentia, & vigilijs caſtigat; quòd contra tentationes laborat; quòd propria volũtati renititur, &c.* Non vnum, aut aliud opus ſit ab ſponſa fideli; ſed quot grana à malis punicis erumpunt, tot virtutũ, & mortificationum opera ab ſpõſa fiunt. Illud autem maximè notãdum venit; quod immediatè poſt mala punica, poſt multiplices has mortificationum exercitationes, ſtatim & illi frutices ponuntur, nimirùm *Cypri cum nardo*: & quidem cyprorum ſemen, vt fama eſt, nunquam iacitur niſi oleo delibutũ. Et meritò poſt mala punica apparent cypri, quia vbi in anima tot ſegetes præcedunt mortificationis, tot opera virtutum, oleũ indè ſuppetit, quo nihil non ſuaue apparere incipiat. Huc ſpectant pulcherrima verba Gillib. Abb. ſerm. 36. in Cant. *In malis punicis, humilitas, in Cypro ſublimitas exprimitur. In illis labor; in his deliciæ. Cypri, vt aiunt, ſemen decoqui oleo ſolet, vt vnguentum exprimatur ex eo. Alij ſeminant in lachrymis, ſed ſponſa in oleo. Semina noſtra, opera noſtra ſunt.* A malis punicis ad cyprum accedit ſponſa, hoc eſt, à multiplicibus mortificationũ operibus ad culturam ſuauiſſimã, quæ minimè lachrymas, nec ſudores gignat, ſed vnguentis perfundat. Eò venit, vt ſeminet nõ in lachrymis, ſed in oleo: quanto enim ſemina, hoc eſt, virtutum opera multiplicantur, tantò citiùs ſuauitatũ fontes ſcaturiunt, ne quid aſperũ appareat, ne quid difficile. Poſt multiplicem virtutum exercitationẽ deſinunt lachrymæ, deſinit labor, incipit ſuauitas, & facilitas, vt iã de illo, qui ſic operatur, non dicatur, quod in lachrymis ſeminat, ſed quod ſeminat in oleo, totus delibutus ſuauitate. Iam is talis nõ malorum punicorum cultor, in quibus exprimitur multiplex mortificationis, & laboris exercitatio, ſed cypri ſator dicitur, vt oleo delibutus, & mira plenus ſuauitate appareat. Semper enim multiplex virtutum exercitatio ſuauitatem cauſat; duritia autẽ, & incomportabilitas diſciplinæ chriſtianæ, à nullo magis, quam à torpore, & remiſſione naſcitur. Eſurienti Domino in deſerto dicebat malus Matth. 4. *Si filius Dei es, dic vt lapides iſti panes fiant.* Eſurienti Ieſu nihil priùs offert nequiſſimus hoſtis, quàm lapides, cur non magis alia ſuauiora proponit? Figurabat Dominus in ſua eſurie, quid illis accidat, qui in cœleſtium proſecutione torpori dantur, ij enim nihil non durum experiuntur, & graue. Ait Iſaac presbiter apud Tilmannum in Alleg. *Torpentem ſpiritum à deſiderio, & meditatione cœleſtium, tanquam à pane Angelorum, ad lapidem frigidum, durum, & ſiccum inuitat. Non autem quòd Dei filius talis erat, ſed tales illa ſignabat eſuries.* Quid aliud inueniat remiſſio, & torpor in virtute, quã duritiem, quam ſiccitatem, quam pondus lapideum? Audio apud Matth. cap. 20. querulos operarios quoſdam, & dicentes, *Qui portauimus pondus diei, & æſtus.* Et qui ſunt iſti operarij, qui ſic de pondere portato queruntur? Orig. hom. 10. in Matth. ait; *Qui vndecima ſumus vocati, ſicut primi non portauimus pondus diei, & æſtus, portauimus autem pondus, eo quòd ſtetimus*

otioſi,

Richar.

Gillib.

Matth.

Iſaac.

Mat. 20.

Orig.

otioſi antequam pater familias venirit ad nos. Et meritò ſubpondere gemunt, qui otioſi, & remiſſi in virtutum curriculo ſtare videntur. Huc ſpectabat ille gemitus apud

Eccl. 1.

Eccleſiaſtem capit. 1. *Quid amplius eſt homini in omni labore ſuo, quo laborat ſub ſole?* Vbi D. Niſſen. ho-

D. Niſ.

mil. 1. *Quæ in corpore agitur vita, appellauit laborem, qui nullo rectè facto lucrum quærit*. Et quidem laborioſiſſima eſt, & ponderoſiſſima vita, quæ ſic torpet otio, vt nihil ad ſalutem operetur.

§. XIV.

Qui non gaudenter, nec alacriter virtutem arripiunt, vix ſciunt placere Deo.

MEritò fatuæ, & minimè Deo gratæ virgines dicũtur, quæ acceptis lampadibus, non acceperunt oleum ſecum; hoc eſt, arrepta virtutum via, minimè accipiũt lætitiæ, & exultationis oleum, quo lætanter, & alacriter gradiantur. Quando enim votum ſine lætitia exhibitum non fuit aliqualis offenſionis argumentum? Iepte filiam Deo litabat, vt Abraham filiũ; hic placuit Deo, ille Deum offendit. Et vnde offendit? Nonne vt voluit, ſic votum expleuit? Sed expleuit votum, in quo explẽdo doluit, gemuit, ſummaque triſtitia, & luctu fuit affectus. Sic enim de illo, vt primùm vidit filiam offerendã,

Iud. 11.

ait textus Iudic. 11. *Qua viſa, ſcidit veſtimenta ſua, & ait; Heu me, filia mi, decepiſti me, &c.* Ecce triſtitiã, ecce gemitus, & luctus, & dolor in voto offerendo. Pro quo D. Am-

Ambr.

broſius in apolog. Dauid. cap. 4. *Ad quid ſacramenta triſtia Domino Deo reddidit, vt cruentes ſoluat ſua vota funeribus?* Quaſi inutilia, & ſterilia, & abſque fructu reputat vir ſanctus ea vota, quæ non à læto, & alacri animo proficiſcuntur, ſed ægrè, & cum intima triſtitia Deo exhibentur. Sterilitatem ſolet facere triſtitia, lætitia autem quos peruadit, ſic fecundat, vt germinent. Hinc Pſalm. 64. *In ſtillicidijs eius lætabitur germinans*. Expende, quàm ſit cõiuncta germinatio

Pſa. 64.

cum lætitiæ irrigatione: vbi enim à cœleſtibus ſtillicidijs incipiunt lætificari humana corda, ſtatim tota abeunt in germen. Vndè Gilbertus Abbas, ſerm. 34. in Cant. aiebat: *Quis dabit hortulo meo hanc aquam? Quis dabit, vt tota hortuli mei facies irrigua ſit lætitia & lucis riuulis, nihil in eo aut ſterile ſit, aut quidam in deuotione triſte? Vicina ſterilitati videtur operatio triſtis, & ſpiritualis gaudij carens irrigatione. Denique ſi quid naſcitur, quaſi radix aſcendit de terra ſitienti. Quaſi radix, non quaſi flores, non quaſi fructus. Quaſi radix: hoc eſt, aut parum, aut nihil plus habens in radice.* Fal-

Gillib.

lar, ſi vbi triſtitia adeſt, aliquid poſſit floridum, aut fructuoſum generari: quin potiùs tunc omnes fructiferæ radices quaſi arent, & exſiccantur. Ait enim Prouerb. 17.

Prõ. 17.

Animus gaudens ætatem floridam facit, ſpiritus triſtis exſiccat oſſa: ſic triſtitia omnem humorem adimit, ne quid bonum valeat in anima germinari. Vndè aiebat D. Chryſoſtomus, lib. 2. de prouident. *Non*

Chryſoſ.

dæmon eſt, qui mœrorem mouet, ſed mœror potiùs vires dæmoni adminiſtrat, cogitationeſque malas ſuſcitat. Atteſtatur, huic rationi Paulus, qui cùm Corinthijs ſcriberet, non dæmonẽ aliquem metuere, ſed mœrorio magnitudinem timere deprehenditur. Ne fortè inquiens, abundantiori triſtitia abſorbeatur, qui talis eſt. Triſtitia plus quam dæmon fuit Paulo, timori; vt quæ benè operandi fontes exſiccet, & qua ſublata, vix manet impedimentum, quominùs homo ex Dei gratia in perfectione

ſeſe erigat. Quippe aiebat Diu. Iacobus in epiſt. canon. 1. *Patientia opus perfectum habet*. Nec facile probari poſſet, quòd patientiæ proprium ſit perfectionem habere, niſi illius eſſet proprium & cum triſtitia confligere, & illam tollere è medio. Ex quo enim patientia triſtitiam ſuperat, non eſt difficile, quòd habeat opus perfectum.
Iacob. Ait Diu. Thom. 1. 2. epiſt. 66. art. 4. ad 2. *Patientia dicitur habere opus perfectum in tolerantia malorum, in quibus non ſolum excludit iniuſtam vindictam, quam etiam excludit iuſtitia, neque ſolum odium, quod facit charitas, neque ſolum iram, quod facit manſuetudo: ſed etiam excludit triſtitiam inordinatam, quæ eſt radix omnium prædictorum*. Itaque ex victorioſo conflictu cum triſtitia, à qua tot mala naſcuntur, habet patientia, quòd attingat perfectum opus, quando ablata triſtitia, animus gaudens facit ætatem, ſiue animam floridam.

§. XV.

Vbi reſurrectio corporum perſuadetur, gratius in virginitatis bonum curritur.

OMnes virgines dormitauerunt, & dormierunt tardante ſponſo, hoc eſt, omnes morti occubuerunt, vt placet expoſitoribus plurimis. Et vbi tot virgines morti occumbunt, de nulla dicitur, quòd refugeret, quòd ægrè ferret virgo ad ſepulchrum ire. Iudic.
Iud 11. 11. Iepte filia deſtinata morti, ſic precatur patrem: *Dimitte me, vt duobus menſibus circumeam montes, & plangam virginitatem meam cum ſodalibus meis*. Et luctuoſam & lacrimis proſequendam virginitatem ſuam putabat bona puella, dum neceſſum eſt illi morti occumbere; & quæ ipſam mortem non expauet, ſed animoſa ſubit, ſe virginem eſſe tunc temporis longo celebrat luctu. Cur ſimiliter virgines iſtæ lacrymoſis oculis virginitatem vel in mortem non reſpiciunt? Offerebatur illis mors, non vt mors, ſed vt ſomnus, de quo citò reſurgerent; ex quo autem mors veluti ſomnus apparuit, & reſurrectio innotuit, nihil lacrymabile, nec luctuoſum in virginitate cenſetur, quin potiùs ad illam lætanter curritur. Chryſoſtom. in Pſalm. 113. reddens rationem, cur in Geneſi multiplicatio filiorũ per nuptias; in Euangelio autem virginitas florebat, ait: *Quoniam mors introducta erat à peccato, Deus genus conſolans, & oſtendens eam non modò non conſumpturam, nec interim allaturam, ſed longè etiam plures, quàm antea futuros, inquit creſcite, & multiplicamini. Poſtquam autem cognitum fuit, mortem eſſe ſomnum, tunc inductum eſt bonum virginitatis*. Vbi recens decreta mors poſt peccatum ſæuiebat, eiuſque aculeus duriſſimus exhibebatur, aduerſus illam nuptiæ parabantur, ne periret genus humanum: vbi autem mors abſorta in Chriſti victoria apparuit, & adeò abſorta, vt non mors videretur, ſed ſomnus placidus iucundam, & citam excitationem habens, iam inde virginitatis gloria radiauit, nec virginitas detrimento, ſed gloriæ cœpit dari. Hinc Pſalm. 91. aiebat: *Iuſtus vt palma florebit, & ſicut cedrus Libani multiplicabitur*: quaſi non à nuptialibus thalamis, ſed à propria incorruptibilitate, & integritate iuſtorũ multiplicatio venit, ſic in propagatione comparantur palmis, & cedris. Et vnde venit, quòd iuſti per propriã incorruptibilitatem, integritatemque virginalem inſtar cedrorum malleno generis ſui propagationem, & æternitatẽ, quàm per thalamos? Id explicat lectio ſingularis Tertulliani, libro de reſurrectione carnis, vbi ait: *Iuſtus vt pha-*

Chryſo. Pſa. 91. Tertul.

vt phœnix florebit. Phœnix nuptias non nouit, in natiua perſeuerans ſemper & ſingularitate, & integritate, habens in morte non ſepulchrum, ſed nidum, in quo dormit, vt inde reſurgat vegetior, & viuacior. Et cur nuptias amet, vel non magis æſtimet ſplendorem natiuę integritatis, quiſquis ſepulchrum pro nido, & mortem pro ſomno habet, ex quo reſurgat agilior, & pręſtantior? Accinebat Diuus Nazianzenus, carm. de præceptis ad virgines.

Naz.

Vt phœnix moriens primos reuireſcit ad annos,
In medijs flammis poſt plurima luſtra renaſcens,
Atque nouum veteri ſurgit de corpore corpus.
Haud ſecus egregia redduntur morte perennes,
Dum pia diuinis ardeſcunt pectora flammis.
Hæc quiſquis benè proſpiciet, cum corpore fœdus
Non feriet. -----

Sanè renuntiantur corporeę voluptates, dimittuntur fœdera nuptialia, quæ ad propagationẽ corporum ſunt inuenta; vbi ſepulchrũ in nidum, & mors in ſomnum euadit, à quo & viuaciora, & vegetiora excitanda ſunt corpora humana. Hinc nouam lucem capiet notulimus locus Zachariæ, capit. 9. *Quid bonum eius eſt, & quid pulchrũ eius: niſi frumentum electorum & vinum germinans virgines?* Alia erat mens Pauli clamantis: *Nolite inebriari vino, in quo eſt luxuria:* quippè putabat à vino nil citiùs, quàm luxuriam poſſe oriri. Vnde ergo in Zachariæ mentem venit, quod vinum poſſet generare virgines? Et cur potiùs vino, quàm frumento generationem virginũ attribuit? Lyra, & Diu. Paſchaſ. & Remigius

Zach. 9

in gloſſa, putant Zachariam non de quolibet vino fuiſſe locutum, ſed de vino, qui Chriſti ſanguis eſt, effuſus in ſupplicio crucis. Effuſus enim Chriſti ſanguis in cruce, illã mortem effecit, quæ potiùs videatur ſomnus effectus à vino, vt dicat Saluator de illa, Pſalm. 3. *Ego dormiui, & ſoporatus ſum, & exſurrexi.* Vbi autem tota effuſio ſanguinis, mors Domini in cruce, non aliter apparuit, quàm ſi ſomnus, aut ſopor eſſet à vino cauſatus, qui expeditiorem excitationem inducit; innumeri proſilierunt inde, qui virginitatis bonum arriperent. Non ſic frumenti adeps dicitur conduxiſſe, vt virginitas eſſet in mundo; vt vinum conduxit, in vino enim non tam mortuus, quã ſoporatus oſtenditur Deus in cruce, à quo ſomno ſeſe per reſurrectionem excuſſit; quo factum eſt, vt mors contemneretur, & virginitatis incorruptio cæperit admitti. Id non paucis verbis aſſerebat D. Athan. in euang. de paſſ. & cruce Dom. *Ipſe Dominus cùm illuſiſſet morti, nobis eam conculcandam tradidit, quod his verbis indicat. Ecce dedi vobis poteſtatem calcandi ſuper ſerpentes & ſcorpiones & ſuper omnem poteſtatem inimici: & rurſum: Conculcabis leonem, & draconem. Olim etiam ſerpens deceperat Euam, & eius inuidia mors in orbem venit: nunc autem conculcatur, & volens decipere audit: vade retro Satana. Olim aduerſarius noſter diabolus, vt leo circuibat ſitiens noſtram animam. Nunc autem cum dracone conculcatur ac iam tantopere deſpicitur, ac ludibrio eſt, vt qui in cauernam aſpidum manum inſerat, non reformidet. Hæc enim Iſaias prophetauit, & dixit: Pueri certè voluptatem olim grandæuos decipientem iam in præſentiarum deridebunt, & qui nondum ſunt legitimæ ætatis, ea caſtitate, quæ ſupra legem eſt, lumbos ſuos accingunt.*

Pſal. 3.

Athan.

gunt, & virgines permanentes ratio, ne calcant ſerpantina voluptatis aſtutias. Itaque vbi letus morti illuſit, vbi illam reſurgens conculcauit, illam hominibus conculcandam tradidit; tradidit illam conculcandam, dicens, vt calcemus ſuper ſerpentes, & ſcorpiones, ſuper leonem, & draconem; & quid eſt, calcare ſerpentes, ſcorpiones, & draconem, niſi ſolùm mortem calcare, niſi etiam vniuerſas humi repentes voluptates? Ex quo enim mors conculcanda apparet, & terribilis ille leo, vel mortuus, vel conſopitus iacet, iam & pueri, & puellæ in ſerpentes, & ſcorpiones, hoc eſt, in voluptates audent, virgineſque permanere eligunt, omni venenoſa libidine calcata.

§. XVI.

Virginum in morte requies, & ſolatium, coniugatorum non item.

DVm morti occumbunt virgines hæ, dicuntur ſomno ſe tradere; ait enim: *Dormitauerunt omnes, & dormierunt*; ſic quieta eſt mors virginum, vt meritò ſomno dulci, & ſalutifero poſſit comparari. Coniux erat ille, & plenus filiorum, de quo dicebat Iob, cap.
Iob. 21. 21. *Ipſe ad ſepulchra ducetur, & in congerie mortuorum vigilabit.* Ecce tibi quo perueniant vigiliæ, & ſollicitudines coniugatorum, nimirum vſque ad illud tempus, quo quis mortuis additur. Pro magno diſpendio ponebat Paulus vigilias, & ſollicitudines coniugatorum viuentium, aiens. 1. ad Corinth. 7.
1.Cor.3 *Qui autem cum vxore eſt, ſollicitus eſt, quæ ſunt mundi, quomodo placeat vxori, & diuiſus eſt.* Magnum hoc detrimentum in coniugio putatur à Paulo, quòd ſollicitudines, quòd vigiliæ ſemper dum viuunt, coniuges inſequantur. Sed vide aliud maius: *Et ipſe in congerie mortuorum vigilabit:* vbi mors inſtat, vbi iam iam agitur anima, & corpus terræ mandatur, quando quies vel ſummo erat emenda pretio, tunc adhuc vigiliæ, adhuc ſollicitudines temporales. Quis coniux in ipſa mortis falce cõſtitutus eſt, qui tunc non maximè vigilet, & ſollicitus ſit de chariſſima vxore relinquenda, de filijs amantiſſimis orbandis, de facultatibus firmãdis filiorum cauſa? Quis coniux morti appropinquat, quem non turbent natorum lacrymæ, coniugis ſuſpiria, miſerabilis famulorum facies? Coniux erat Rex ille, qui. 1. Regum. 15. ad horum aſpectum ex
clamauit: *Siccine ſeparat amara* *1.Re.15*
mors? Quippè amariſſimum eſt, & maximè ſollicitum coniugi, à filijs, ab vxore, à familia ſeparari. Duriſſimas vigilias in morte patiuntur coniugati, amariſſimas tunc ſibi ſollicitudines trahũt. Virginum autem proprium eſt, tunc temporis non vigilare, non ſollicitari, ſed dormire, ſed quietem capere. Iob cap. 3. ſibi immaturam, & ante nuptias mortẽ exoptabat; vellet enim ab vtero in ſepulchrũ transferri, & vnà ſibi accidere mor
tem, quæ accidit ijs, qui virginita- *Iob. 3.*
tis conſilium capiunt. *Quare non in vulua mortuus ſum, egreſſus ex vtero non ſtatim perij? Quare exceptus genibus? Cur lactatus vberibus? Nunc enim dormiens ſilerem, & in ſomno meo requieſcerem. Cum Regibus, & Conſulibus terræ qui ædificant ſibi ſolitudines.* Vellet mortuum eſſe in infantia, in primo limine vitę, quia ſi tunc mortuus fuiſſet, non tàm mortuus fuiſſet, quàm dormiuiſſet, & quaſi in ſomno requieuiſſet. Sed vnde colligit tunc mortẽ, non mortem, ſed ſomnum extituram fuiſſe? Ait illis verbis: *In ſomno meo*

Hh 2 *requie-*

requieſcerem cum Regibus, & Conſulibus terræ, qui ædificant ſibi ſolitudines. Dormire, non mori putat Reges, & Conſules terræ, quorum in mortis quiete ſe æmulum ſcribit. Et quid ſtultius, quàm æmulari Regum mundialium mortis quietẽ? An eſt mors inquietior, & plenior tumultibus, quàm mors Regum? Diuinus ille Balaam, Numeror. 21. aiebat: *Moriatur anima mea morte iuſtorum*; non morte Regum terræ? Cur ergo Iob vel à Mago non diſcit Sanctorum optare mortem? Cur potiùs non horret mortem mundialium Principum? An in eligẽda morte ſapiẽtior erat Magus, quàm Iob ſanctiſſimus? Abſit; non enim temporalium Regum, ſed ſpiritualium mortem exoptat, nimirùm illorum Regum, qui paſſiones ſuas ſub rationis imperio contineant; qui conſules verè ſint, & ore, & opere conſilium virginitatis annuntient. Ait D. Gregorius, lib. 4. Moral. cap. 27. *Reges iſti ſunt, qui ſemetipſos regere ſciunt; terræ autem ſunt conſules, qui terrenas mentes per exhortationis ſuæ conſilium ad cœleſtia pertrahunt. An terræ conſul non erat, qui dicebat: De virginibus autem præceptum Domini non habeo, conſilium autem do.* Iiſ ſanè Reges, & conſules, apud quos viget virginitatis conſilium, & laſciuientium cupiditatum ſubiectio, ædificant ſibi ſolitudines; vt enim à filiorum, coniugiſque ſollicitudine vacui ſint, ſic ad mortem accedunt, quaſi ad ſomnum, vt inde quietem ſumãt. Sapiẽtiſſimè ergo Iob ante nuptias mortem exoptabat, vt quæ foret virginum morti ſimillima, nec illa putaretur mori, ſed dormire, vt dormiunt in Domino virgines. Et cur coniugatorum mors non ſit ſollicita, plenaque luctibus, virginum autem mors quietis plena, omnique carens ſollicitudine? In illa enim videntur ſeparari, & amitti omnia præſentia bona coniugij; in hac augentur, & coronantur bona virginum. Hinc eſt, quòd Deuteronom. 34. agens de Moyſis morte, ait: *Fleuerũtque eũ filij Iſrael, &c.* De eius autem ſucceſſore Ioſue nullibi dicitur, quòd eum mortuum fleuerint Iſraelitæ. Cuius rationẽ attingens D. Hieronymus ſ. lib. 1. in Iouinianum, ait: *In Moyſe coniugium, in Ieſue virginitas repræſentatur. Quamobrem & Moyſes moriens plangitur à populo Iſrael. Ieſus autem quaſi ſeculturus non plangitur. Nuptiæ enim finiuntur in morte, virginitas poſt mortem incipit coronari.* Cur nupti morientes non luctuoſi ſint? In morte enim omnia nuptiarum bona prorſus perduntur. Cur virgini aliquid ſit in morte luctuoſum? Virginitatis enim bonum in morte creſcit, & oſtendit ſuæ pulchritudinis coronas.

Nu. 21.

Gregor.

Deu. 34

Hieron.

§. XVII.

Poſt Christi mortem, à teneris etiam virginibus habetur mors pro ſomno.

Dormitare, & dormire dicuntur virgines, dum in Domino moriuntur, quaſi illis mors, non mors, ſed ſomnus ſit: & vndè mors virginibus pro ſomno habetur, niſi quia ſpõſum per mortem ablatum preſtolantur redeuntem? Sic enim habes: *Moram autem faciente ſponſo, dormitauerunt omnes, & dormierunt.* Ex quo mors Dominum detinuit, illumque nobis eripuit, & patri reddidit rediturum, vt inde ad nos iterum veniat; iam mors, non mors, ſed ſomnus putatur, & quaſi pro ſomno habetur à teneris etiam virginibus. Abraham vbi habitabat in Geraris vehementer timuit vitæ ſuæ propter vxoris pulchritudinem; quare ait illi, iuxta lectionem D. Chryſoſt. *Dixit autem Abraham de Sara uxore ſua: Soror*

Chryſo.

Soror mea est: ne fortè occiderent eum viri ciuitatis propter illam. Sic timet vir sanctus occidi, vt non videatur vereri, ne maculetur vxoris pudicitia. Et quando zeli furor vehementissimus est in viris; in Abraham maior metus mortis inuenitur. Quid plura? Pulchrè ad hæc ait D. Chrysost. ibi: *Hæc audiens dilecte, ne condemnes iustum ob pusillanimitatem quòd mortem timuerit: sed potius admirare conditorem vniuersi, qui tanta erga nos est misericordia, quòd mortem insstibilis, & sanctis tunc terribilem, eamdem nunc ita contemptibilem fecerit Christus, vt quã formidabant illi virtute clari, & tãta erga eum fiducia freti, nunc derideant & iuuenes, & teneræ virgines. Nihil enim mors est, vltra quã somnus, & transmigratio à deterioribus ad meliora*. Expende, qui sunt, qui contemnant mortem, & pro somno habeant post Christum, nimirùm ait: *Mortem derideant iuuenes, & teneræ virgines*: nulla est adeò infirma virguncula, quæ mortem somnum non putet, ex quo expectat Christum redeũtem à gloria, in quam profectus fuit per mortẽ crucis. Hinc ait Paulus. 1. ad Thes-

1.The.4 salonicenses, cap. 4. *Quòd Iesus passus, & mortuus est, & resurrexit: ita & Deus eos, qui dormierunt per Iesum adducet*. Expende, vbi de Iesu loquitur, clarè dicit, quòd passus, quòd mortuus est; vbi autem de eius sequacibus verba facit, non mortem meminit, sed solùm dicit, *eos, qui dormierunt*: in Iesu mors, in cæteris somnus dicitur. Huius rationem reddit D. Basil. Seleuc. orat. 32. in-

Basil. Seleuc. quiens: *Christi finem mortem appellauit: bellum siquidem fuit illi contra mortem viuentem, aliorum, qui post Christum, somnum agnoscit, nõ mortem. Inde factum, vt viros pro religione concertare videamus, puellos mortẽ irrisui habere, puellas eam adire ludibundas*. Sic teneræ puellæ, sic virgũculæ mortem iam post Christum pro somno habent, & pro ludo: nec lætiores ad requiem somni contendunt, quàm contendunt morti occumbere. Sic horribilissimum illud mortis spectrum, quod olim perterrefaciebat fortes viros, hodie pro ludo, & somno habetur à virginibus. Hæc fuit potentia Christi crucifixi, qui mortem deuicit, illamq; in somnum conuertit dulcem. Quò spectauit etiam

Paulus 1. ad Corinth. 15. inquiens: *Et resurrexit tertia die, & visus est* 1.Co.15
Iacobo, deinde plusquam quinquies mille fratribus simul, ex quibus multi manent vsque adhuc, quidam autẽ dormierunt. Post mortem & resurrectionẽ Christi non ampliùs mortem nominat, sed quasi de somno, sic loquitur de illa. Ait D. Basil. Se- Basil.
leuc. orat. 32. *Quidã autem dormie-* Seleuc.
runt. Non iam mortui sunt. Depacta namque cruce somnus mors est: ante crucem formidabilis, & post crucem despicabilis. Abforta fuit mors in victoria sua, & aculeos amisit, & magis quietis, somniuè figuram induit.

Matth. 25. Media autem nocte clamor factus est: Ecce sponsus venit, Exite obuiam ei.

§. XVIII.

In morte nuptiæ celebrantur viris iustis.

DOrmientibus virginibus vox intonat de aduentu sponsi, monens, & iubens illi obuiã exire. Et quid dormientes cũ sponso? In somno hoc mors repræ-

ſentatur, in ſponſi nomine nuptiæ intelliguntur, an mortis dies poteſt eſſe idem, & nuptiarum dies? Equidem iuſtorum mors ad eorũ ſpectat nuptias, quando in æterni ſponſi domum excipiuntur. Cùm Abraham ſenex eſſet, filiumque Iſaac videret nubilem, vocauit fidelliſſimum ſeruum ſuum, & ait illi, Gen. 24. *Pone manum tuam ſuper fœmur meum, vt adiurem te per Dominum Deum cæli & terræ, vt non accipias vxorem filio meo de filiabus Chananæorum, inter quos habito; ſed ad terram, & cognationem meã proficiſcaris.* Sic adiurat ſeruum pro quærendis nuptijs filio ſuo pater Abraham, poſt quem Iacob nepos eius videns ſe iã morti proximũ, filium ſuum Ioſeph vocat, Geneſ. 47. ait: *Si inueni gratiam in conſpectu tuo pone manum tuam ſub fœmore meo, & facies mihi miſericordiã, & veritatem, vt non ſepelias me in Aegypto, ſed dormiam cum patribus meis, &c.* Ecce tibi pro ſepultura habenda ſimilem adiurationem facit Iacob illi, quam fecerat Abraham pro nuptijs filij ſui; nec miror, quod de nuptialibus ſcrinijs adiurationem quærat de ſepultura paranda; quaſi viro iuſto idem ſit ſepultura, & thalamus, quo nuptiæ fiant. Tantum id non dixit Eucher. lib. 1. in Gen. vbi ſic: *Ea filium adiuratione conſtrinxit, qua ſeruum conſtrinxerat Abraham: ille mandans, vnde vxor ducatur filio ſuo: iſte ſepulchrum commendans corporis ſui.* Non alia verba dedit pro paranda ſepultura, quàm ea, quæ data fuerant antiquitùs pro parãdis nuptijs, æſtimãs viro iuſto mortem medium eſſe, quo Deo nubat: & crediderim in iuſtorum morte nihil eſſe lacrymandum, ſed omnia ibi eſſe plena feſtis nuptiarum. Hinc voces illæ Cant. 6. ad animas ſanctas: *Egredimini, & videte filiæ Sion Regem Salomonem in diademate, quo coronauit illum mater ſua, in die deſponſationis illius.* Et quidem mater Ieſu Synagoga nullum illi aliud diadema poſuit, niſi ſpinarũ, quo tempore illum cruci tradidit. Quomodo ergo dicitur Ieſus coronatus à matre in die deſponſationis? An paſſio, an mors, an crucis, & interitus dies potuit pro die deſponſationis reputari? Planè iuſto dies mortis, dies deſponſationis eſt, quo intrat ad inamiſſibilia gaudia. Ad hæc Diu. Bernard. libr. de paſſione, cap. 4. loquens de Synagoga vinciente, & interficiente Ieſum, fatur; *O mater amara! Quid peccauit bonus hic filius tuus, vt vinculis etiam vinciatur? Hancne dotem, hæccine munuſcula nuptijs illius impendis? Dies enim deſponſationis illius, dies iſta eſt: dies indignationis, & blaſphemia, dies tribulationis, & miſeria: dies percuſſionis, & doloris; dies vinculorum, & mortis, dies deſponſationis illius eſt.* Vbi mors Filij Dei iuſti hominis apparet, ibi crede diem deſponſationis eius. Nec te moueant amaritudines, dolores, tormenta, miſeriæ, percuſſiones, quæ cum iuſtorum morte ſolent eſſe; in ijs etiam eſt aliquid, quod ad nuptias ſpectat, nempè dos; non enim filij Dei à ſæculo hoc aliam dotem accipiũt, quàm ærumnas, quàm miſerias, quàm dolores iunctos morti. Mundus parens innumeras miſerias ſolet adijcere iuſtorum morti, vt ſolent parentes nubentibus filijs præſtare dotem.

Gen 24. — Gen 47. — Eucher. — Cant. 6. — Bernar.

§. XIX.

Magnus Dei fauor, quòd vocet hominem, quando in illo ſopita eſt, vel mortua carnalis vita.

DOrmientibus virginibus, media nocte clamor factus eſt,

ecce

ecce sponsus venit. Quid fęlicius? Fœlix est, qui à Deo aliquando vocatur; at ille fœlicissimus, ingentique Dei fauore donatus, qui vocatur, quando in se sopitos habet appetitus carnales; quando iam nihil mundiale apparet, quod oculos rapiat, & mentem alliciat, sed omnia mundi pulchra obtenebrata sunt. O quàm curabit hic vocibus respondere diuinis, & sibi consulere. De primis peccatoribus dicitur Gen. 3. *Et cùm audissent vocē Domini Dei deambulantis in paradiso ad auram post meridiem.* Plures Latini Codices, & D. August. legunt: *Cùm audissent vocem Domini Dei deambulantis in paradiso ad vesperam.* Iam inclinata, imò aduesperascente die, sonat Dei vox in paradiso; sonat equidem, & percipitur, & auditur. Et quantum hoc Dei beneficium? Sanè magnus fauor, quòd in fine diei, vbi mundialia omnia obumbrantur, tunc Deus clamet, tūc Deus vocet peccatorem; & erit quidem clamor ille serotinus, sed qui pœnitentiæ affectum causet in anima. Accipite D. Ambrosium. lib. de paradiso fantem, cap. 14. *Quid est, ad vesperam, nisi quia culpam suam serò cognoscit, & serò venit quædam erroris præteriti verecundia, quæ errorē prævenire debuerat? Nam dum culpa feruet in corpore, & anima exagitatur corporis passionibus, non cogitat Deum sensus errantis, hoc est, non audit Deum ambulantem in mentibus singulorum.* Nunquam non homini suspecta est exaltatio vitæ carnalis, vbi omnia pulchrescunt, omnia splendent, nihilque non lucidum præ oculis versatur; vndè frequens erat Dauidi illud Psalm. 55. *Ab altitudine diei timebo.* Heu quantum licet passionibus corporis in feruore diei! quantum licet appetitibus, dum decore, & splendore rerum irritantur! Voces licèt Dei tunc intonent, fallar si audiantur. Audientur tamen Dei voces clamantis non in diei altitudine, sed ad vesperam, vbi omnia vergunt in occasum, vbi instantibus mortis tenebris, & passiones sopiuntur, & quidquid mundiale heri dū est, ab oculis euanet. Quis Deum ad vesperam clamantē non audiat? Fœlix, qui tunc vocatur; serotinus enim ille clamor non sterilitatis, sed magnæ erit indicium fœcunditatis. Potentissima equidē est Dei vox ad trahendas animas, vbi illi mortis vmbræ suffragātur. Matth. 13. aiebat Dominus: *Simile est regnum cælorum sagenæ missæ in mare, & ex omnium genere piscium congreganti, quam, cùm impleta esset, educentes, & secus litus sedentes, elegerunt bonos, &c.* Expende, vbi electio diuina suam ostendit firmitatem; vbi maximum hoc beneficium electionis sese pandit, nā mirum ait: *Educentes, & secus litus sedentes,* tunc cùm homo in extremis vitæ oris se cōstituit, tunc maximè aptus est per Dei gratiā, vt electionis beneficio fruatur, spuens à se vniuersa peccata. Galfridus apud Tilmannum ait: *Sedendum nobis est iuxta littus, vt mortis memoriam ante oculos statuentes, cōfessionis remedio mala omnia foras mittamus.* Stet mors ab oculos, sedeat homo in extremo vitæ humanæ littore, & intereà loquatur Dominus, & fallar, nisi tunc omissis peccatis, magnum beneficium electionis elucebit. Huc spectant dicta tom. 1. lib. 8 cap. 2. §. 2. Et vide dicta tom. 3. lib. 15. cap. 1. §. 18. & quæ citantur ibi.

Gen 3. Aug. Amb. Psal. 55 Mat. 13. Galfr.

§. XX.

Quò manifeſtior Chriſtus homini, quò ille ſeſe magis obſcurat propter Chriſtum.

NOn eùm in lucem virgines proſiliunt, lætoſque, & ſplendentes in ſe oſtẽdunt dies; ſed media nocte, dum tenebroſis ſub vmbris iacent quaſi ſepultæ, dicitur illis: *Ecce ſponſus venit*; ſolis enim illis ſeſe Ieſus manifeſtum exhibet, quæ propter illum obſcurari, & obumbrari ſciunt. De Iſraeliticis *Nu. 10.* iter facientibus dicit Numer. 10. *Nubes quoque Domini ſuper eos erat per diem, cum incederent.* Itaque illis Dominus aderat non clarus, nõ conſpicuus, ſed ſit opertus nubibus, vt potiùs nubes viderẽtur adeſſe, quàm Dominus ipſe. Vndè ait: *Nubes quoque Domini ſuper eos erat*: Et cur non tàm Deus, quàm nubis caligo dicitur adeſſe hominibus illis, niſi quia ambulant in die; hoc eſt, lucere, & ſplendeſcere ambiebant in mũdo? Ait Stephanus apud Tilmannum in allegor. *Steph.* *Praceſſit ergo columna nubis in die, quia Chriſtus nulla luce claret illis, qui ſe putãt eſſe in die, ſuperbis ſcilicet, & præſumptuoſis; & columna ignis in nocte, quia qui ſe infirmos reputant, igne ſui amoris illuſtrat.* Cur ſe & dilectum, & ſponſum, & totum amorem non exhibeat Ieſus illis, qui ſe tenebris abdunt propter illum? Qui minimè deſiderant humanum diẽ? Qui quaſi noctuæ tenebris ſepultæ de oleo lampadarum viuunt? Ijs totus amor factus apparet Ieſus, qui totus obnubilatur illis, qui ambiunt in ſe oſtendere lucidiſſimos ſæculi dies. Mirabar ego, & ſtupebã Ioannis Baptiſtæ conſilium, quo nihil curabat magis, quàm ſe obſcurare, & Chriſtum exaltare; negat interrogatus ſe eſſe Chriſtum, negat ſe eſſe Eliam, negat ſe eſſe Prophetam, imò penè ſe quid eſſe negat. Et tandem ait Ioan. 1. *Ioan. 1.* *Ipſe eſt, qui poſt me venturus eſt, cuius non ſum dignus, vt ſoluam corrigiam calceamenti.* Id quod narrans Marcus capit. 1. ait: *Marc. 1* *Prædicabat dicens: Venit fortior me, poſt me, cuius non ſum dignus procumbens ſoluere corrigiam calceamentorum eius. Ego baptizaui vos aqua, ille verò baptizabit uos Spiritu ſancto. Et factum eſt in diebus illis, venit Ieſus à Nazareth Galilea, & baptizatus eſt à Ioanne, in Iordane.* Expende connexionem; Ioannes prædicabat ſe nihil eſſe, & minimè dignum, quòd manus tenderet ad Ieſu calceos, & tunc temporis in illis ipſis diebus obſcurationis Ioãnis venit Ieſus, Ioanni adſtat, illique ſubmittit caput baptizanti. Quid plura? Hoc facit Ieſus, apparens, & exaltans illos, qui magis curant obſcurari, & ſub vmbris ire. Chryſoſtom. homil. 38. ad popul. *Chryſo.* ait: *Ioannes dixit: Non ſum dignus ſoluere corrigiam calceamentorũ eius: & ideò amicus quoque fuit ſponſi. Et manum, quam eſſe calceamentorum dixit indignam, hanc ſuper caput ſuũ Chriſtus attraxit, quando ad baptiſmum Ioannis verticem inclinauit.* Ecce tibi, Chriſti caput manifeſtè ſuppoſitum manui Ioannis; & cui manui? Pulchrè ait: *Quam eſſe calceamentorum dixit indignam*; quam ſub pedibus poſuit, quam intra calceos deliteſcere amabat. Ne timeas manus, & opera tua illuſtria abſcondere, obſcurare, quandoquę magis deijcitur, & obſcuratur inter calceos Ioannis manus, ea citiùs Chriſti verticem tangit, Chriſtum quaſi ſibi ſubiectum manifeſte habet, & vix manifeſtatur Chriſtus, quòd eius manifeſtatio non tribuatur ſub calceorum puluere obſcuratæ manui. Sic Ioan. 1. *Ioan. 1.* *Stabat Ioannes, & diſcipuli eius duo, & aſpiciens Ieſum ambulantem dixit:*

Ecce

Ecce Agnus Dei; non enim otioſè ponitur, quòd dixerit, *Ecce*; ſed vt oſtenderetur Ioannes vſus fuiſſe extenſione manus in Chriſto manifeſtando; quippè ait Beda, ibi: *Quare voluit dicere, ecce? Quando dicitur, ecce, quodammodo ille, qui oſtẽditur, digito demonſtratur.* Et meritò Chriſtus nequit priùs demonſtrari ab alio, quàm à digito, qui propter illum amabat latere inter calceos. Nũquam enim in aliquo perſpicua eſt Chriſti manifeſtatio, in quo ſimul non ſit latendi amor.

Beda.

Poſt Baptiſtam Petrus clariorem Chriſti notitiam habuit. Matt. 16. de ſolo Petro dicitur: *Reſpondens Simon Petrus dixit: Tu es Chriſtus filius Dei viui.* Et cui ſic Chriſtus patuit, quantus ipſe erat in ſe occultando? Vbi tributum ex Ieſu exigitur à Cæſaris miniſtris, iubet Ieſus Petro ſtaterem ab ore piſcis extrahere, inſuper addit, Matth. 18. *Da eis pro me, & pro te:* quaſi inde notaret iam Petrum Chriſtianę familiæ caput. Sed illud eſt maximè mirandum, quòd Marcus, qui penè deſcriptor Matthæi videtur, hoc in ſuo Euangelio non poſuerit, præcipuè cùm diſcipulus Petri fuerit, & hoc ad magnã Petri gloriam facit. Cur, Marce, Magiſtri tui amantiſſimi gloriam diſſimulas, abſcondis? An ipſe ita iubebat? Equidem crediderim hanc fuiſſe curam Petro, hoc ſtudium ſingulare, ne quid ſibi glorioſum, vel ipſe, vel diſcipuli eius manifeſtarẽt. Chryſoſtom. homil. 59. in Matth. *Vidiſtis honoris excellentiam, videa nunc quanta philoſophia vtitur Petrus. Hunc enim locum Marcus, qui diſcipulus Petri fuit, ideò non ſcripſiſſe videtur, quoniam ingens hinc honor Magiſtro deferebatur. Sed negationem ille quoque diligentiſſimè ſcripſit, hæc verò quoad laudem eius pertinent, ipſo forſitan ita volente, omninò ſiluit.* Et par erat, quòd hãc curam latendi, & obſcurandi ſe haberet ille, cui gloria Chriſti adeò manifeſtè fuit cõmunicata.

Mat. 16

Chryſo.

Quis item neget hanc gloriam Ioſue, quòd in illo fuerit Chriſti Domini typus & illuſtrior, & clarior? Sanè hoc receptiſſimum eſt, & tritiſſimum apud Patres. Et is tàm clarus Chriſti typus, quanto ſtudio latere curauit? Num. 11. accidit, quòd duo viri prophetarent, vtrum nouit Ioſue, Moyſem adit, & ait. *Domine mi, prohibe eos.* Cur ſic Ioſue curat Prophetas in populo prohiberi? Prophetabãt ipſius Ioſue glorias, vt ait Thargũ. Hieroſol. apud Eliam ex Genebrardi verſione, dicens. *Sic vaticinabantur: En Moyſes Propheta Scriba Iſraelitarum congregatus eſt de medio mundi, & Ieſus filius Num eius diſcipulus adminiſtrabit Rex exercitus.* Nec miror, quòd clariſſimus Chriſti typus velit prohibere prædicationem ſuarum virtutum, & amet magis illas latere ſub vmbris. Non vacat ire per ſingulos, ſed hoc pro certo dicã, quòd nullus dabitur, cui Chriſtus perſpicuè familiaris aſſiſtat, in quo etiam non ſit latendi amor notiſſimus.

Nu. 11.

Tharg.

Matth. 25. Tunc ſurrexerunt omnes virgines illæ, & ornauerunt lampades ſuas.

§. XXI.

Numquam cum Dei verbo audito non ſtat aliquod ſignum ſalutis.

SAlutis ſignum eſt, quòd excitari poſſunt hæ virgines, quòd à ſom-

a ſomno ſurgunt; ſed quando hoc exhibetur ſignū? *Tunc ſurrexerunt*, tunc nimirum quando clamor factus fuit, quando vox cœleſtis intonuit; de audita Dei voce venit, quod à ſomno excitarentur omnes virgines. Nec potuit cum Dei verbo audito, non ſtare aliquod ſignum ſalutis. De primis hominibus peccatoribus dicitur Geneſ. 3. *Cum audiſſent vocem Domini Dei deambulantis ad auram, poſt meridiē abſcondit ſe Adam, & vxor eius à facie Domini Dei in medio ligni paradiſi. Vocauitque Dominus Deus Adam, & dixit ei; Vbi es?* Intonat Dei vox, & peccatores timidi ad medium ligni paradiſi confugiūt; nec de Dei voce audita, aliò citiùs confugerent, quàm ad lignū, quando in ligno ſalus inuenienda erat, & mundi vita. Pulchrè aiebat D. Ambroſ. lib. de parad. cap. 14. *Adhuc in his remedium ſalutis eſt, quia audiunt Dei verbum.* Nunquam in auditione diuini verbi non eſt aliquid, quod ſpectet ad ſalutem: dū Dei verbum auditur, nullius eſt prorſus deſperata ſalus, adhuc remedium apparet, adhuc aliquid ſentitur vitale. Canticor. 5. ait ſpōſa: *Vox dilecti mei pulſantis.* Quid eſt *vox pulſantis?* Duo dixerim poſſe ibi ſignificari; aliud ad medicam, aliud ad muſicam ſpectans artem; vtrumque auſpicatiſſimū diuinas voces audienti. In primo ſenſu ait: *Vox dilecti mei pulſantis*: quaſi vbi percipitur Dei vox ſemper, ibi ſocius pulſus ſalutis index inueniatur. Vbi fibræ infirmorum nullum exhibent pulſum, lethalis infirmus eſt, & deploratus: quod malum nondum inuenitur in eo, qui diuinas voces audit; de Dei namque verbo adhuc pulſus eſt infirmo, & pulſus index ſanitatis. *Vox dilecti mei pulſantis*, & ſimul vocem dat, & pulſum exhibet, per quem ſalus annuntiatur. Quod reſpexiſſe videtur Diu. Baſil. Seleuc. orat. 35. vbi de Chriſto Domino loquente ait: *Vox emittebatur, ac morbus pellebatur.* Ad Ieſu vocem exhibebatur in infirmis pulſus, qui annuntiabat ſalutem. Luc. 7. ait Ieſus ad defunctum iuuenem: *Adoleſcens, tibi dico, ſurge. Et reſedit, qui fuerat mortuus.* Ecce cum Dei voce pulſus etiam in defuncto. Pro quo D. Ambr. lib. 5. in Luc. *Verbo Dei etiam mortua reſurgunt cadauera: vox redit, redditur filius matri, reuocatur à tumulo; eripitur à ſepulchro. Quis iſte eſt tumulus tuus, niſi mali mores? Tumulus tuus perfidia eſt: ſepulchrum tuum guttur eſt. Ab hoc ſepulchro te liberat Chriſtus, ab hoc tumulo ſurges, ſi audias verbum Dei.* Sic vbi Dei vox, vitalis exhibetur pulſus in infirmis, vt dicat illa: *Vox dilecti mei pulſantis*: hoc eſt, vitalem imprimentis pulſum. Vidiſti ſenſum? Accipe alterum, qui fortè arrideat magis: is eſt Deus, qui neſciat ſolam vocem emittere: vt enim cantor non adducitur, vt canat ſolitariè ſine inſtrumento aliquo, quod ſimul pulſetur, ſed tunc ad cantum ſe diſpōnit, cùm & poteſt vocem emittere, & inſtrumenti chordas pulſare, quæ correſpondenti harmonia vocem comitantur. Sic Deus vbi vocem dat, non dat vocem ſolitariam, ſed ſimul pulſans humanarū mentium chordas, illas diuinæ voci in harmonia ſalutari correſpondere facit. Pulchrè Gillib. Abbat. ſermon. 42. in Cant. *Vox dilecti mei pulſantis. Vide, quid tibi ſonet iſta poſitio, quid ipſa pulſandi cauſa. Et ipſe maximè ad cor noſtrum pulſat, & excitat, vt nos velut cythara quadam effecti ſic conſonare nitamur.* Nequit vox Dei audiri, quin in nobis, tamquam in pulſatis fidib. aliquid correſpondens diuinæ voci incipiat inſonare. Vtinā vox Dei intonet, vtinam liceat vocem Dei audire.

Gen. 3. Ambr. Cant. 5. Baſil. Seleuc. Luc. 7. Ambr. Gillib.

vix

vix fieri poterit, quòd cordis noſtri *Mat. 16* fides non aſſonet aliquid ſalutis. Hæc erat Chriſti vox, Matth. 16. *Vos autem quem me eſſe dicitis?* Hæc fuit Petro data, & ſtatim ipſe: *Tu es Chriſtus Filius Dei viui, qui in hũc mundum veniſti.* Vndè rudis Petrus ad tam ſalutare dogma potuit peruenire? Erat Petrus cythara in manu Dei emittentis vocem circa ſuæ perſonæ notionem; vndè quò perueniebat vox diuina, neceſſum fuit, quòd pertingeret cythara ab illo pulſata ſimul. Sic aliò datus *Baſil. Seleuc.* D. Baſil. Seleuc. orat. 25. *Ad quam vocem ſponte mouebatur, primatem (ſcilicet Petrum) Dominus inclinat, velut cytharam quandam ratione præditam, ictibus exſuſcitans.* Quaſi nequeat vox Dei ſolitaria prodire, niſi cum ſocia harmonia pulſatæ cytharæ, vt verè dicatur illud. *Vox dilecti mei pulſantis*, vt ſimul & cantor, & pulſator ſit, & ſonet voce, & aſſonet humanæ cytharæ fibris.

§. XXII.

A verbo Dei præſtantiſſimum ornatum excipimus.

DEi voce excitatæ virgines, non ſolum exſurgunt, ſed & *ornauerunt lampades ſuas.* Ea enim eſt Dei vox, quæ & excitet dormiẽtes, & pulchrum, & pretioſum ornatum illis præbeat, quo obuiam poſſint ſponſo prodire. Et qualem ornatũ à verbo Dei non accipias? Imaginare ornatũ, & pretioſum, & pulchrum, quicumque ille ſit, in *Auguſ.* Dei verbo inuenies illum. Ait D. Auguſt. ex 50. hom. 26. *Qui verbum Dei libenter audit, in aures animæ de patria paradiſi tranſmiſſas ſe ſuſcepiſſe non dubitet. Qui admonetur, vt pauperi tribuat aliquid, dum manus ad eleemoſinas expandit, dextralia à Chriſto tranſmiſſa percipiet. Quomodo enim terrenis ornamentis caro luxurioſa paruo tempore ornatur; ſic anima ſancta diuinis ſermonibus, tanquam ſpiritualibus, & æternis bonorũ operum margaritis componitur, vt ad illius cæleſtis ſponſi conſortium, & nuptiale conuiuium fœliciter ornata perueniat.* Nullum & pretioſum, & pulchrum ornatum non exhibet animæ ſermo diuinus, ſi auditur. De verbo Dei poteſt homo accipere, quidquid pretij, quidquid decoris, quidquid ornamenti requirit, vt nuptiale cœleſtium potiatur conuiuium. Nullus theſaurus eſt paratior, ex quo pretioſa ornamenta poſſint requiri, quã verbum Dei. Vndè Pſalm. 118. aiebat Dauid: *Secundùm verbum tuum* *Pſ. 118.* *Domine, mihi tribue intellectum.* Expende illud *ſecundùm verbum tuũ*; intellectum petebat, & ſimul oſtẽdebat, vndè poterat illum accipere ornatiſſimum, nimirum ex Dei verbo. Non alios theſauros volebat aperiri, à quibus petitionum complementum acciperet, ſciẽs, quòd ſi vnum Dei verbum adeſſet, ibi præſtantiſſimum haberet, quidquid requireret. Pro quo aiebat D. Ambroſ. ibi, ſerm. 22. *Secundùm verbum tuum mihi tribue intel-* *Ambr.* *lectum; id eſt, non ſecundùm Philoſophos, non ſecundùm cauſidicos non ſecundùm mercatores huius ſæculi, ſed ſecundùm verbum tuum, quod eſt vera ſapientia bonorumque operum fundamentum, vt ſuper illud conſtituat Propheta aurum cordis ſui, argẽtum ſermonis ſui, lapides pretioſos operationum ſuarum.* Ecce quot diuitiæ, quot decora, quot ornamenta in verbo Dei habeãtur: ex nullo mercatore, mihi crede, tot accipies ornamenta, quot habes, vbi Dei verbum audis. Sunt mundialib. Principibus promptuaria diuite plena ſupellectili, qua glorioſè poſſint exornari: at iuſti viri in verbo Dei habent, quidquid ad ornamentum ſpectat.

ſpectat. Eccleſiaſtes. cap. 12. *Verba ſapientium, quaſi ſtimuli, & quaſi claui in altum defixi, quæ per magiſtrorum conſilium data ſunt à paſtore vno.* Quæ verba pulcherrimè ſonãt in rem præſentem apud lectionem Venetam: *Verba ſapientium ſimilia ſunt ſtimulis, & clauis fortiter fixis, ſuſtinentibus collectam ſupellectilem, ſed quæ dantur à paſtore vno.* In verbis ſapientiæ, quę ab vno Deo proueniunt, tot ſunt ornamenta, tot diuites ſupellectiles, quot ſunt in clauis, ſeu paxillis mundialium diuitum. Quid enim ſunt paxilli diuitibus ad ſupellectilem, & ornatum ſuſtinendum; hoc ſunt verba Dei fidelibus, vt inde habeant, quo glorioſè poſſint ornari, & amiciri. Quò ſpectat Dominus, Iſaiæ capit. 22. vbi in Eliachum loquẽs de Pontifice maximo, penes quẽ eſt diſpenſatio diuini verbi, ait: *Et figam illum paxillum in loco fideli; & erit in ſolium gloriæ domus patris ſui, & ſuſpendam ſuper eum omnem gloriam domus patris eius.* Sic Doctor maximus, qui Dei populum paſcit verbo, paxillus eſt, in quo omne gloriæ ornamentum habetur. Nullum promptuarium pretioſiores ſupellectiles, gratioſiora ornamenta præbet, quàm ea, quæ verbum Dei præbet ſuis fidelibus. Hinc Actor. 15. dicitur: *Iudas autẽ, & Silas, & ipſi cùm eſſent Prophetæ, verbo plurimo conſolati ſunt fratres, & confirmauerunt.* Ibi Syrus non verbo plurimo, ſed *verbo diuite* legit, quaſi in verbo Dei theſauros diuites ornamentorum exprimere vellet.

Eccl. 12. | Iſai. 22. | Act. 15.

§. XXIII.

Virginitas, & caſtitas ſplendidiſſimũ humanæ naturæ decus, & ornamentum.

ORnarunt virgines lampades ſuas; & quidem & corpora, & ipſa natura humana maximè ornatur, & pulchreſcit, dum in illa ſplendet flos virginitatis. Pſal. 92. *Dominus regnauit, decorem indutus eſt; induit Dominus fortitudinem, & præcinxit ſe.* Expende illud, *decorem indutus eſt*, & quo indumento potuit Deus ornari, & decorari extrinſecùs, niſi virginea aſſumpta carne? Sic ait Rupertus, libr. 3. in Apocal. cap. 3. *Vbi enim indutus Dominus decorem, & fortitudinem regnauit, id eſt, virgineam aſſumpſit carnem.* In virginea carne decorem induit Dominus ſingularem, quando virginitatis flos per ſe ſũptus non poteſt non ad præſtantiſſimum, & maximè decorum ornamentum ſpectare. Hinc clamabat ipſe Dauid. Pſalm. 44. *Accingere gladio tuo ſuper fœmur tuum potentiſſime, ſpecie tua, & pulchritudine tua.* Sic apponit Tertullian. lib. 3. in Marc. & D. Hieron. in epiſt. ad Principiam; quaſi petat Dominũ accingi gladio illo ſuo, qui ſpecies, & pulchritudo, & honor, & ornamentum eius ſit. Et quis gladius ſic Dominum ornauit? Vel vbi ornauit? Iam explicat, dum dicit, *ſuper fœmur tuum*; gladius enim, qui aduerſus libidines eſt, qui pudicitiæ ſepta ſeruat inexpugnabilia; is equidem gladius, & ornatum, & ſpecioſum reddit quemlibet, etiam potentiſſimum. Et qualis eſt hic virginitatis ornatus? Aiebat Matth. cap. 6. *Conſiderate lilia agri, quomodo creſcunt, non laborant, neque nent. Dico autem vobis, quoniam nec Salomon in omni gloria ſua coopertus eſt, ſicut vnum ex iſtis.* Vicit Salomonis ornatus omnem mundialium ornatum, ſed ipſe ab vno ornatu liliorum vincitur, quãdo in lilijs ſolus virginitatis ornatus intelligitur, qui ſolus poteſt quam longiſſime ſuperare ornatus cunctos. Ait Diu. Paſchaſ. in Pſalm. 44. *Virginitas, quæ Angelis compa-*

Pſa. 92. | Rupert. | Pſa. 44. | Matt. 6. | Paſch.

comparatur, per lilia quàm sæpè in scripturis præfiguratur. Et ideò dixit Dominus, quod nec Salomon in omni gloria sua coopertus est sicut vnum ex istis. In quibus nimirum floribus renitet intus floris veri incorruptio, & pulchritudo per claritatem integræ castitatis. Lilia spiritualia sunt, lilia virginitatis, quę in ornatu possunt excedere ornatissimũ quemquam, adeò vt florida virginitate considerata, etiam gloriosissimus Salomonis vilescat, sordescatque ornatus. Nunquam Salomon ab ornatu sic gloriosus apparuit, vt apparet virgo de sola stola purissimæ castitatis. Ex quo aiebat Paul. 1. ad Thessalon. 3. *Hæc est enim voluntas Dei, sanctificatio vestra: vt abstineatis vos à fornicatione, vt sciat vnusquisque vestrum vas suum possidere in sanctificatione, & honore.* Expende, ex quo putet Paulus vas humanæ naturæ honorificè ornari in nobis, & non solùm in quibuscumque hominibus, sed etiam in præstantissimis, & insignibus munere altaris. Nimirùm, si fornicatione eliminata fulgeat in corporibus humanis castitas, inde iam possidentur nostrorum corporum vasa, sic ornata, vt in honore, & gloria esse videantur. Ad quod Diu. Bernard. epist. 42. ait: *Vas interim fragile, quod portamus, in quo & crebro periclitamur: tenet castitas, vt monet Apostolus; in sanctificatione, & instar odoriferi balsami, quo condita cadauera incorrupta seruantur, sensus ipsa, & artus continet, & constringit, ne dissoluantur otijs, ne corrumpantur desiderijs: ne carnis voluptatibus computrescant. Hoc itaque tanta pulchritudinis ornamentum, dignè dixerim sacerdotium honorare, quod dilectum Deo, & hominibus faciat sacerdotem, cuius quippè memoria non in carnis successione, sed in spirituali benedictione, reddatque similem in gloria sanctorum, in hac licèt regione dissimilitudinis constitutum.* Tęduit Bernardum mundialium Principum ornatus componere cum castis, virgineisque corporibus. Vasa enĩ humanitatis nostræ vel vna castitate vestita, & ornata Salomonis ornatus vincunt, æmulantur cœlestium Principum ornatus gloriosos. Aiebat Dominus, Apocalyp 3. Episcopo Sardis. *Habes pauca nomina in Sardis, qui non inquinauerunt vestimenta sua, & ambulabũt mecum in albis, quoniam digni sunt. Qui vicerit, sic vestietur vestimentis albis.* Sanè si ipsi habent vestimenta minimè inquinata, sed alba, sed purissima, adeo vt digni videantur socij esse agni immaculati; cur illis solum hoc præmiũ offertur post victoriam, quòd sic vestientur vestimentis albis? Nec in puluere belli vestimenta inquinata habent, sed alba, sed purissima; quid mirũ, quòd post victoriam similia habeant? Cur non splendidiora, & pretiosiora illis promittuntur? Sanè corporibus humanis nec in gloria est ornatus alius præstantior, quàm virginitas, & integritas; vndè quę corpora habent stolam hãc albissimam, purissimam in mundo, sic ornata sunt, vt neq; in gloria aliter pretiosiùs possint ornari, nisi eadem stola fulgida appareant. Ait Rupert. lib. 2. in Apocal. *Quia non inquinauerunt vestimenta sua, id est, incorrupta seruauerunt corpora sua. Ambulabunt mecum in albis; mecum, inquit, filio virginis: mecũ, cuius caro virginea continentiæ dedicauit exemplũ, qui sum virgineus flos, & virginitatis liliũ. Mecũ ambulabũt in albis, id est, in corporibus immaculatis, cum quibus resurgũt nitidi, vel ut agni nouelli.* Non alius in lacrymarũ valle, & in resurrectionis statu, erit virgineis corporibus ornatus; sed qui ab incorrupta virginitate venit ornatus in hac valle lacrymarum, idem est cum eo, quem habe-

bunt

Margin notes: 1.Th.3. — Bernar. — Apoc.3 — Rupert.

bunt virgines, dum gloria immortali veſtiantur.

§. XXIV.

Continentium ſtatui ſingularis, & ſplendidiſſimus ornatus eſt multitudo filiorum ſpiritualium. Vbi de Virgine Maria omnium prædeſtinatorum matre.

MIrabar, quòd virgines dicerentur ornaſſe lāpades ſuas; qualis enim lampadis ornatus poteſt eſſe virginibus, quib. nulla ſpes poſteritatis per filiorum generationem poteſt eſſe? Sapienter illa
2.Re.14. fœmina. 2. Reg. 14. dum apud Dauidem queritur, quòd vnicus ſibi relictus filius, ad mortem à cognatis peteretur, ait: *Quærunt extinguere ſcintillam meam, quæ relicta eſt, vt non ſuperſit viro meo nomen, nec reliquiæ ſuper terram.* Meritò, inquam, & ſapienter putabat fœmina cum abolitione, & ablatione filiorum, non ſolùm lampadem ornatam, ſed nec ſcintillulam poſſe ſibi manere. Et qualis lampas, vel ſcintilla poteſt eſſe, cui nullus filius eſt, nulla poſteritas? Adde, quòd vt filij pro lampadibus vſurpentur, ſic & pro ornamento in ſa
Iſai.49. cris litteris habentur. Iſai. 49 *Leua in circuitu oculos tuos, & vide, omnes iſti congregati ſunt, venerunt tibi; viuo ego, dicit Dominus, quia omnibus his velut ornamento veſtieris, & circumdabis tibi eos quaſi ſponſa.* Quomodo ergo virgines proponūtur cum lampadibus? Quomodo virgines cum filiorum ornamentis? Et quidem nullus proprior virginum ornatus, quàm ſpirituales filij, nemo putet virgineum ſtatum ſterilem; quin potiùs nulla vnquam mater tot filios peperit, quot virgines filios pariūnt quotidie Deo. Nuptiæ orbem terrarū filijs replent, at vt cęli filijs repleātur, hoc virginum, continentiumque laboribus debetur. Iſaias capit. 62. *Habitabit iuuenis cum virgine, & habitabunt in te filij tui. Et gaudebit ſponſus ſuper ſponſam, & gaudebit ſuper te Deus tuus.* Verba ſunt Iſai.62.
myſticum Dei, & Eccleſiæ explicantia connubium: & illud aſſerunt, quod, ex quo nobiliſſimus iuuenis, & ſponſus, Dei filius habet ſponſam Eccleſiam virginem, filiorum creſcit numerus, & ornamentum: quippe ait; *Habitabit iuuenis cum virgine, & habitabunt in te filij:* vt filij habitent in Eccleſia, neceſſum eſt, iuuenis diuinus habitet cum virgine, vt ſit in Eccleſia, & perſeueret virginitas. Quis virginitatem ſeruaret, vt naſcantur filij, vt ornetur filijs? Sanè ſi de filijs ſpiritualibus, qui in Chriſto regenerentur, ſermo fiat, hoc veriſſimum, & certiſſimum eſt, quòd neceſſum eſt, vt floreat continentia, & virginitas, vt filiorum multiplicetur numerus. Ait D. Paſchaſ. in Paſch.
Pſalm. 44. *Tale eſt iſtius virginis cōnubium nempe Eccleſiæ, vt ideò fęcundetur ab hoc viro virginitas, quia in hoc connubio nulla vnquam poteſt eſſe corruptio; & tanta in hac matre virginitas perſeuerat, & integritas, vt niſi virgo ſemper eſſet, mater eſſe non poſſet:* quaſi tota Eccleſiæ fœcunditas, vel ſaltem præcipua, vt filios Dei acquirat, vt velut ornamento veſtiatur ingenti filiorum numero, ex virginea virtute venit florente in illa. Non enim alij, quā continentium, & virginum ſtatui videtur Deus conceſſiſſe hanc fœcunditatem, qua poſſint ornari renatis in Chriſto filijs. Et crediderim ex hoc ornamento maximè extolli, & exornari Chriſti ſponſas virgineas. De Lia Zabulonem ſextum filium pariente, ait textus, Gen. 30.
Gen. 30. *Rurſus Lia concipiens peperit ſextum filium, & ait: Dotauit*

me Deus

næ Deus dote bona. Expende, quando bona fœmina glorietur de dote ex Deo accepta, nimirum quādo ſextum Zabulonem filium parit, tunc meminit dotem, tunc dotis pretium, & ornamentum exaggerat. Et cur Zabulon ſextus filius ſic facit ad commendationem dotis matris ſuæ? Deu. 33 De iſto dicitur Deut. 33. *Lætare, Zabulon, in exitu tuo, & Iſſachar in tabernaculis tuis. Populos vocabunt ad montem, ibi immolabūt victimas iuſtitiæ.* Et quidem de terra Zabulon exiliere Apoſtoli primi, Eccleſiæ Chriſtianæ fundamina prima, qui relictis parentibus, & vxoribus cæperunt in hoc incumbere, vt filios parerent Chriſto, vt nationes vocarent ad fidem, & renatorum in Domino facerent creſcere numerum. Meritò ergo cùm Zabulon, à quo filiorum renatorū in Chriſto progenies exiuit, dicitur bona dos nata fuiſſe; hac enim dote filiorum ſpiritualium maximè floret ſponſa virginea. Richar. Vict. Accipite pulcherrimè ſuper hoc diſſerentem Richardum Vict. de præparatione ad contemp. lib. 1 cap. 44. *Neſcio ſi poteſt homo aliquid à Deo in hac vita maius accipere: ignoro, an poſſit hac gratia interim maiorem aliquam Deus homini concedere, quā vt eius miniſterio peruerſi homines in melius mutentur, vt de filijs diaboli, filij Dei efficiantur. An fortè cuiquam magis videbitur mortuos ſuſcitare? Ergone maius erit, reſtituere carni bona tranſeuntia, iterum peritura, quàm animæ reddere bona æterna in æternum manſura? O qualis dos: quanta dignitas talem gratiam à Deo accipere: non debuit Dei ſponſa à ſponſo ſuo dotem aliam accipere: non decuit cæleſtem ſponſum ſponſæ ſuæ dotem aliam donare quam vt per adoptionis gratiam poſſit multos Deo filios gignere, & de filijs iræ, regni cæleſtis heredes adſcribere.* Meritò ergo *Zabulon nato exclamat mater eius Lia: Ditauit me Deus dote bona.* Quid pulchrius? Aliquid decerpſiſſe magnum fuiſſet piaculū. Hac ſingulari dote virgineæ Chriſti ſpōſæ ornantur; nec in hac vita aliud inuenitur ornamentum præſtantius, quàm quòd liceat homini filios Dei regenerare. Non ſic ornātur ſancti mortuorum ſuſcitatione, vt ornantur filijs per adoptionis gratiam regeneratis. Sanè non ſic de alio ornamento fulgerent Chriſti ſponſæ; nec decens erat, quod Deus virgineis ſuis ſponſis hanc dotem, hoc ornamentum negaret. Vndè ſit, vt quam primam virginem ſponſam elegit, eam ſimul in matrem filiorum Dei fœcundaret. Apo. 21 Apocal. 21. ait Ioannes: *Vidi ciuitatem Hieruſalem nouā, deſcendentem de cœlo, à Deo paratā, ſicut ſponſam ornatam viro ſuo. Et audiui vocem magnam de throno dicentem: Ecce tabernaculum Dei cum hominibus, & habitauit cum eis.* Nemo inficiabitur, ijs verbis prædicari Filij Dei deſcenſum de cœlo in vterum Mariæ, vbi homo factus eſt, & habitauit in nobis. Sed illud notandum, quòd vbi de Dei deſcenſu loquitur, & ſolum ad eum nos attendere velit, dicens: *Ecce tabernaculum Dei cum hominibus, & habitauit cum eis.* Simul exhibeatur oculis non vnus Deus, ſed frequentiſſima ciuitas hominū etiam cū Deo deſcendens, & cū eo veniens. Si Deus ad Mariæ Virginis tabernaculum deſcendit, cur ibi ciuitas adeo frequens hominum oſtenditur? Pulchre cum Deo ad Mariam venientem depingitur, & ibi ciuitas hominum frequens; ex quo enim Deus tantam Mariæ virginitatem in matrem, & ſponſam elegit, vix potuit non illi concedere, quòd ſimul pareret per adoptionis gratiam prædeſtinatorum populos vniuerſos. Ait Anſbertus citatus à noſtro Viegas in capit. 2.

Apocal.

Apocal. comment. 2. ſect. 5. *Multitudo electorum cum Chriſto in vtero Virginis prædeſtinata deſcendit.* Vbi ſeſe Dominus virginitati Marianæ dedit, & ſimul illi dedit omnes prædeſtinatorum ſegetes, vt inde parturirētur. Et quidem non debuit Dei ſponſa aliam dotem à cœleſti ſponſo accipere; nec deceret cœleſtem ſponſum ſponſæ ſuæ aliam præſtare dotem, quàm vt per adoptionis gratiā multos Dei filios exhiberet. Hæc enim, hæc propria dos eſt data à Deo virginibus, & continentibus. De ſe aiebat Ezech. cap. 24. *Mortua eſt vxor mea ad veſperam, & feci mane ſicut præceptum mihi erat.* Quod ſic ponderat D. Hieron. lib. 1. in Iouinian. *Diligenter perpende, donec vxor viueret, non habebat libertatem populum commonendi. Moritur vxor, & abſque vlla trepidatione ſemper in officio prophetalis eſt.* Non ea eſt dos nuptorum, ſed virginum, ſed continentium, quòd lucrētur populos, quòd pariant populos Chriſto: ſic ex quo prima virginitas Deo ſacratur, cum Deo ibi morante prædeſtinatorum examina parturiuntur. Huc trahe dicta tom. 3. lib. 15. §. 10.

Ambr.

Eze. 24.

Hieron.

Matth. 25. Fatuæ autem ſapientibus dixerunt: Date nobis de oleo veſtro, quia lampades noſtræ extinguuntur.

§. XXV.

Extremam caueat ruinam, qui in ſtrenua virtutis profeſſione ad hominum laudes expiſcandas componit vitam.

ECce fatuæ virginis, nimirùm animæ reprobæ propriiſſimū ſtudium, quòd in ardua virginitatis omnimodæ profeſſione ſollicita ſit de aliorum oleo inquirendo, de captādis aliorum plauſibilibus aſſentiunculis. D. Auguſtinus, ſermon. 23. de verbis Domini: *Date nobis, inquiunt, de oleo veſtro; hoc quærebant, quod conſueuerant, id eſt, alieno lucere, ad alienas laudes ambulare.* Sic fatuæ virgines, ſic reprobæ animæ in perfectionis ſtatu, in ſtrenuarum virtutum profeſſione viuunt, vt pro plauſibus hominū, & laudibus hauriendis nihil prætermittant; omnia perambulent, circumcurſent omnia, illis adhæreant, & intimi latrones fiant, à quibus laudantur plenioribus buccis. Proh ridiculum, & verecundū in homine mediocriter prudenti ſtudium! In illo autem qui altioris virtutis profeſſionem induit, id extremæ fatuitatis, & reprobæ ſtultitiæ ſignum eſt perſpicuum, ſi inter hæc ad alienas laudes ambulare ſtudeat. Notiſſimus apud omnes eſt Simon ille Magus, mundi peſtis: is fidei Chriſtianæ myſteria audiens, mundi abiectionem per Filij Dei exinanitionem prædicatam cognoſcens, decreuit nomen dare cœleſti doctrinæ. Actor. 8. dicitur: *Tunc Simon, & ipſe credidit, & cum baptizatus eſſet, adhærebat Philippo.* Profeſſus fuit, & iſte Simon Apoſtolicam vitam, ſectatus eſt Ieſu recenter effuſi ſanguinis, & penè calentis ſemitam anguſtā. Quid tunc? Vidit, quòd per impoſitionem manus Apoſtoli baptizatis viſibiliter infundebatur diuinū Spiritum; ſiuè quod Spiritus ſanctus ad Apoſtolorum manus deſcenderet in igneis linguis, ſiuè quòd in alia externa, & viſibili figura. Hanc æmulatus poteſtatē Simon, cupienſque illam ſibi obtinere datis pecunijs, audit à Petro: *Pecunia tua tecum ſit in perditionem: quoniam donum Dei exiſtimaſti pecunia poſſideri.*

Auguſt.

Act. 8.

possideri. Non est tibi pars, neque sors in sermone isto. Sic Petrus reijcit Simonem miserum, sic prorsus à regno Dei excludit, & declarat perditionis filium. Cur Petrus in Simonem tam durus, & tam irreconciliabilis existit? Peccauit, fateor, Magus ille; sed & Petrus peccauit, tribus vicibus negans Christum, à quo tot receperat beneficia, & tamen veniam obtinuit. Cur & peccanti fratri nō mansuetior existit? Cur magis dicit perditionis filium Magum, quàm se ipsum? Pulchrā rationem attigit alibi datus Tertullianus, lib. de idololatria, inquiens: *Simon Magus iam fidelis, quoniam aliquid de circulatoria secta cogitaret, vt scilicet inter miracula professionis suæ, etiam Spiritum sanctum per manuum impositionem venundaret, maledictus ab Apostolo, de fide resectus est.* Expende, cur funditus perdatur hic miser, nimirum, quia inter miracula professionis suæ, per exhibitionem visibilem Spiritus sancti, aliquid de circulatoria secta cogitabat. Quid plura? Magia vocatur circulatoria secta, quia in eius exercitio Magi circulis effictis vtūtur, vt suas enocationes, & spectra perficiant; imò & quia Magi circulatores sunt, & circumitores vrbium, & castellorum, lustrantes vniuersos hominum concursus, in compitis, & plateis spectra suæ artis efferentes, vt plausus populares venentur, & laudes, & nomen diuinum. Dum autem hic Magus inter miracula professionis suę, in ipsa euangelicę virtutis professione, in exhibitione visibili Spiritus sancti, ad Magorum conditionem cogitabat viuere; nimirùm circuiens vrbes, conueniens hominum concursus, vt per actis diuinis virtutibus humanos plausus expiscaretur, laudesque, & nomen diuinum acquireret, inde perijt irreparabiliter. Huc conueniant vniuersi viri perfectionis Christianę studiosi, qui sunt in scholis & perfectionis, & virtutum magistri, qui ex professione habent abiectionem mundi, sequelā Christi. Ij huc conueniant, & norēt, quid in circumitionibus suis quęrant; si obambulent ad laudes expiscandas, si inter miracula religiosæ vitæ, inter Spiritus sancti exhibitiones, de plausibus humanis acquirendis sint perditè solliciti, & metuant virginum incurrere fatuitatem extremam. Reprobus ille Saul post peccatum suum, non semel dixit, peccaui, sed & bis eadē repetiuit verbā pœnitentiæ, nec tamen obtinuit veniam, sed irremediabiliter perijt. Et cur irremediabiliter perijt? Ait. 1. Reg. *Peccaui, sed nunc honora me coram senioribus populi mei, & coram Israel.* Ad quæ verba præclarè Rupertus, lib. 2. in Apocalyps. cap. 2. ait: *Honorem ergo, vel gloriam non Dei, sed suam ista confessione mercari voluit, dicendo, peccaui. Iustè ergo solium eius de loco suo moueri debuit.* Sic professores perfectionis, qui de virtutum credito plausus humanos quæritant, non mirabor, si pereant. Et metuo, ne multi religiosi concionatores mercātur repulsam à cœlis, quia inter miracula Christianæ professionis, aliquid, imò & multum cogitant de circulatoria secta, instar Magorum, & vagorum homuncionum circumeuntes vrbes, & castella, vt figuris effectis, & Rhetorum flumina vomentes de Spiritus sancti credito plausus populares sibi venentur.

Tertul. *1. Reg.* *Rupert.*

§. XXVI.

Adulatoris sermones lethales.

HEu virginum fatuarum miseriā! aiunt enim: *Lampades nostra*

ſtra extinguntur: & cur non extinguantur lampades, quæ de ſolis alieni oris laudibus lucebant? Sanè laudatoria verba, adulatores ſermones nihil melius faciunt, quàm extinguere vitæ flammas, & funditùs perdere. Hoc nouerat Dauid Pſalm. 140. aiens: *Oleum autem peccatoris non impinguet caput meum.* (Pſ. 140.) Nemini dubium eſt, ibi deteſtari Dauid hominum laudes, quę inſtar olei demulcent, & ſuauiant audientium aures; quas laudes meritò vocat *oleum peccatoris*; pro quo alij legunt, *Oleum venenatum non infringet caput meum.* Sunt quidem populares laudes ſuauiſſimæ, ſed venenatæ, quæ venenum ſpirent ad perdendum, ad deuaſtandum, vt ægrè, & difficulter aliquem permittant vitam agere. Philo Carpatius in Cantica, ſic de adulatoribus fatur: (Philo Carpat.) *Teterrima peſtis vrbibus aſſentatorum vita, tabificus morbus eorum conſuetudo, adoleſcentibus, domibus ruina, monaſterijs euerſio, Chriſtianæ religioni extrema calamitas, omniumque malorum ſeminarium, & origo.* Ecce tibi laudatorij ſermones, verba aſſentatoria quam ſint ad perdendum nata; quam nulli ſtatui, nulli ætati, nulli vrbi parcant, ſed florentiſſima quæque perdere, & exurere nitantur. Hierem. cap. 11. dicit Iſraeli: (Hier. 11) *Oliuam vberem pulchram vocauit Dominus nomen tuum; ad vocem loquelæ grandis ignis exarſit in ea.* Grandia verba ſunt, quę dicuntur in hominum laudes, ſed quæ nutriant ignem, qui nulli virori parcat. Ex Dei beneficijs habuit Iſrael, quod vbique eius fertilitas eius gloria prædicaretur, laudaretur; at quò magis laudabatur, eò citiùs abijt in flammas. Ait D. Gregorius, homil. 21. in Ezech. (Gregor.) *Ad vocem ergo loquelæ grandis, exarſit ignis in ea, quia in magnitudine fauoris, flamma in corde accenditur de amore laudis. Sed omnia oliuæ fructeta comburuntur, quia ante Dei oculos, vel quæ benè geſta, vel quæ ſcienter ſunt dicta, depereunt, cùm iam non amore Domini, ſed intentione tranſitoriæ laudis fiãt.* Sic laudatorij plauſus omnem animæ virtutem dant flammis, nec ſinunt aliquid viride germinari. Hanc peſtem caueant vniuerſi, qui bona ſua ab incendio amant liberari, & volunt animæ ſuæ parcere. Sapienter enim monebat Reges D. Syneſius, libro de regno, fatus: (Syneſ.) *Cauendum præſertim, idque totis animi viribus, aut etiam ſi fieri poſſit vniuerſa ad hoc regiarũ aularum arma comparanda ſunt, ne amicitiæ perſona extrinſecus circumfuſa incautis obrepat adulatio. Sola quippè hæc, nequicquam vigilantibus ſatellitibus imperium deprædatur; niſi enim penitus arceatur in ima vſque conclauia ſenſim penetrat, Regumque nobiliſſimam partem, animam nimirum adoritur.* (Lib. 2) Proh oleum venenatum! Sic inter placidiſſima laudũ verba; inter ſuauiantes plauſus hoſtis venit, qui regna perdat, qui nec animum viuere deſinat. De hoc periculo etiam monebat Petrus Damianus, epiſt. ad Blancam Comitiſſam, cap. 8. aiens: (Dam.) *Sæpè malignus ſpiritus velut auis in ramo arboris; ſic in lingua ponitur adulantis: tu autem obtura aures malè ſuadentibus Sirenibus, & ſcyllæ voraginis prudenter euade naufragium: ſicque cor tuum in ſancto propoſito terror iudicij figat, vt nequaquam ventus aſſentatorij fauoris hinc euellat.* Hanc nobis cautelam docuit Ieſus, cui dicunt Iudæi, Ioann. 8. (Ioan 8.) *Nonne benè dicimus nos, quia Samaritanus es, & dæmonium habes? Et reſpondit Ieſus: Ego dæmonium non habeo.* Sic placidè, ſic manſuetè ad tantam contumeliam reſpondit. Huc trahite illud Matth. cap. 21. vbi ſic ait. (Mat. 21) *Acceſſerunt ad Ieſum Scribæ, & Phariſæi, dicentes: Magiſter, volumus à te ſignum videre. Qui reſpondens, ait* illis:

illis: Generatio mala, & adultera signum quærit. Vbi Samaritanus, & dæmonium habens vocatur, placidè respondit; vbi Magister dicitur, & laudatur, diris persequitur illos, vt qui docet, plùs timendum esse, & cauendum à laudibus, quàm ab iniurijs. Chrysostomus, homil. 44. Chryso. in Matthæum, inquit: *Ita cùm illi asperè, & contumeliose loquuntur, iucundiùs, atque humiliùs respondet: cùm verò assentantur, tunc non mediocri vtitur acrimonia, omni se perturbatione superiorem ostendens. Veluti enim tunc nulla ira concitatur, eodem nunc modo adulationibus non delinitur*. Vtinam hinc Christiani discant, qualiter à laudibus exhibitis sibi timeant.

§. XXVII.

Vanè sanctorum nititur patrocinio, qui illud obsequijs sibi comparare non curat.

VIde stultissimam impudentiam istarum virginum: vident suas lampades extingui, & adhuc per tempus licere remedium inquirere; nondum enim ostium clausum erat, sed patebant viæ, saltem de prudentum patrocinio possent præcauere ruinam. Itaque adeunt chorum prudentum virginũ, patrocinium earum requirunt; sed quomodo requirunt? Quippè aiunt: *Date nobis de oleo vestro*: nullum honorem; nullum obsequiũ, nullum pretium illis offerunt, sed tantùm dicunt, *date nobis*: sic enim stultescunt, vt promittant sibi patrocinium nullo obsequio, nullo honore, nullo pretio acquisitum. Quid stultius? Monebat Deus amicos Iob, peccatis magnis obstrictos: *Sumite ergo vobis septem tauros, & septem arietes, & ite ad seruum meum Iob, & offerte holocaustũ pro vobis. Iob autem seruus meus orabit pro vobis. Faciem eius suscipiam, vt non vobis imputetur stultitia*. Iubentur ij amicissimi Iobi niti patrocinio, ex illoque auxilium petere, ne à Deo castigentur, vt stulti. Sed expende, qualiter iubentur requirere illud patrocinium; dicit enim: *Sumite ergo vobis septem tauros, &c*. Quasi velit, vt & victimas insumant, & Iobo deferant sacerdotij honorem, & munus, vt notat Chrysostomus in Catena Græca. Et quidem nisi donis, & obsequijs exhibitis sanctorum negotieris patrocinia, extremæ lues pœnã stultitiæ. Magdalenæ dolens quærebat Dominum in sepulchro, & non inueniebat. Quid tunc? Ioan. cap. 20. Ioã. 20. inquit: *Conuersa est retrorsùm, & vidit Iesum stantem, & non sciebat, quia Iesus est; dicit ei Iesus: Mulier, quid ploras? Quem quæris? Illa existimans, quia hortulanus esset, dicit ei: Domine si tu sustulisti eum, dicito mihi, vbi posuisti eum, & ego eum tollam. Dicit ei Iesus: Maria. Conuersa illa dicit ei: Rabboni, quod interpretatur, Magister*. Vbi cum hortulano putat se agere, illum vocat Dominum; at vbi cum Iesu loquitur, nõ Dominum sed Magistrum vocat. Et cur, quæ Iesum solùm Magistrũ vocat, sic æstimat hortulanum, sic extollit, vt vocet eum Dominũ? Prudentissima fœmina quando hortulanum credebat, eius patrocinium ad inueniendum dilectum comparare volens, illum honore, & obsequio alliciens Dominum vocat. Pulchrè D. Augustinus, tra- Augus. ctat. 121. in Ioannem. ait: *Nemo calumnietur mulieri, quòd hortulanum dixerit Dominum, & Iesum Magistrum. Ibi enim rogabat, hic agnoscebat. Ibi honorabat hominem, à quo beneficium postulabat, hic recolebat Doctorem*. Stultum sanè esset, & va-

num sperare beneficium nullo saltem obsequio honoris extortum; ideò sapiens mulier, quem credit sibi in tanta desolatione fauere posse, honorificis vocabulis allicit, vt vel obsequijs ad benefaciendum cogat. Similiter de filiorũ Zebedęi matre dicitur, Matth. 20 *Accessit ad Iesum mater filiorum Zebedæi adorans, & petens aliquid ab eo.*

Mat. 20

D. Tho.

Expende illud, *adorans, & petens:* de quo Diu. Thom. in Catena, ait: *Reuerentia exhibita petit, vt quod petierit, sibi detur.* Multùm, mihi crede, stultescit, qui vel à filijs Dei beneficium expetit, ob quod comparandum nihil honoris, nihil obsequij, nihil pretij vult exhibere. Quis nimis certus, speret moueri sanctos gratis ad auxiliandum eis, à quibus nullum obsequium acceperunt? Matth. 8. dicebat nobilis Centurio Deo: *Dic verbo, & sanabitur puer meus;* at fœmina prudẽs, quæ sanguinis fluxum patiebatur, Matth. cap. 9. *Accessit retro, & tetigit fimbriam vestimenti eius, &c.* Non quiescit in alio, vt salutẽ speret, quàm si vel fimbriam tangat; & cur cùm Cẽturio in verbo quiescat, hæc non in verbo, sed tactum præstolatur? Sanè hæc agebat cum fimbria vestimenti Iesu, per quam intelligebantur humillimi sancti, quorum patrocinium minimè habebit, nisi qui ad illos extenderit obsequentes manus. Ex quo monebat D. Bernard. sermon. de quatuor modis orandi, fatus: *Qui facit peccatum, huic minimè expedit per se ipsum ad Christum accedere, sed tangere, si quam inuenerit eius fimbriam; hoc est, eum considerare hominem, quem humiliorem viderit, & extremum in Ecclesia, quæ est vestis Christi: eum, inquam, qui elegit abiectus esse in domo Dei, oportet considerare: quoniam is verè est fimbria posita in extra vestimenti, ad quam vtique spiritualis vnguenti descendens à capite copia tota decurrit. Hunc si beneficijs aliquibus, vel prece humili, aut confessione pura tetigeris, vt affectum eius erga se moueat ad compatiendum sibi, habeat fidem, & sine dubitatione sanabitur.* Expende, quando iubeat Bernardus peccatori sperare salutem, nimirùm quando sanctum hominem beneficijs, obsequijs, precibus in sui compassionem adduxerit. Velle autem de sanctorum viuere patrocinio, quod nullis obsequijs sollicitas, id planè est vitium stultissimum, impudentissimum.

Mat. 9.

Bernar.

Matth. 25. Responderunt prudentes, dicentes: Ne fortè non sufficiat nobis, & vobis, ite potiùs ad vendentes, & emite vobis.

§. XXVIII.

Sanctorum patrocinia non iuuant, vbi regnat in pauperes duritia.

MEritò fatentur prudentes virgines, non sufficere sibi, & alijs, quas sine oleo misericordiæ in pauperes vident. Non enim sufficiunt Sanctorum patrocinia illis, quos tenet possessos in pauperes siccitas, & durities. Apud Lucam, cap. 16. clamabat Dominus ad fideles suos: *Facite vobis amicos de mammona iniquitatis, vt cùm defeceritis, recipiãt vos in æterna tabernacula.* Nõ solũ monet, vt faciamus Luc. 16.

nobis

nobis amicos, de quorum auxilio in æterna tabernacula poſſimus introire. Sed inſuper addit, quòd amici faciẽdi ſint de mammona iniquitatis; hoc eſt, de bonis inter pauperes diſpertitis. Sed quid, ſi facio mihi amicos ſanctiſſimos, & potẽtiſſimos in æternis tabernaculis, & tamen non de mammona facio illos? Nonne ſufficiet mihi, quòd habeam illos potentiſſimos amicos, quocumq; modo acquiſierim illos; licèt non per mammonam diſpertitam? Crediderim non ſufficere nobis habere in cœlis amicos, nec eorum nobis profutura patrocinia, niſi etiam ſtet pro nobis miſericordia pauperibus impertita. Aiebat D. Chryſoſtomus, Chryſo. concione 3. de Lazaro: *Verum habes amicum egregium, admirandumque. At ne iſte quidem tunc tibi eſt adfuturus. Quomodo igitur dicit: Facite vobis amicos ex mammona iniquitatis, vt recipiant vos in æterna tabernacula ſua? Non hic eſt amicitia opitulatrix, ſed eleemoſina. Etenim ſi ſola auxiliaretur amicitia, dicendum erat; facite vobis amicos. Nunc autẽ oſtendens, quòd non ſola ſufficit amicitia, addidit ex mãmona iniquitatis.* Quid pulchrius? Non equidem tibi ſufficient ad auxilium cœleſtes amici, ſi deſit mammonæ erogatio, ſi deſit miſericordia in pauperes. Vnde addit ipſe Chryſoſtomus: Chryſo. *At fortaſſe dixerit aliquis: poſſum & abſque mammona conciliare amicum, eumque meliorem, quam ex mammona. Verum vti ſcires, quòd eleemoſina eſt, quæ patrocinatur, opus tuum ac beneficium tuum, non ſimpliciter in bonorum amicitijs, ſed in amicitijs per mammonam partis iuſſit te conſidera.* Nullius etſi ſanctiſſimi amicitiæ nimis fidendum eſt, quam non comitatur eleemoſina erogata pauperibus. Vanè ferè gloriaris amicum, imò patrem nancisci in cœlis, qui pro te ſtet, niſi ſimul circa pauperes miſericordiam impenderis. Diues ille purpuratus immenſum gloriabatur de Abrahamo parente; imò neceſſitatis tempore, tota fiducia ad tantum patrem contendit: clamat enim, Luc. cap. 16. *Pater Abraham, miſerere mei*: Luc. 16. nec Abraham negauit ſe patrem, imò id ipſum fatetur, reſpondens: *Fili, recepiſti bona in vita tua, &c.* Ecce tibi hinc inde & dulciſſimæ, & arctiſſimæ neceſſitudinis vocabula tractantur, patrocinium tamen ex tanto patre nullum filius habet. Nulla enim neceſſitudo, nulla amicitia fauet apud illos, qui apud homines neſcierunt fauorem pauperibus præſtare Chryſologus, ſerm. 122. & 124. Chryſo. ait: *Stulte, petis à patre miſericordiam, quam negauerat fratri. Non pater ignoſcere, non affectio potuit ſubuenire.* Habeas licet in te propenſiſſimum in cœlis parentem; habeas licèt multis alijs titulis animum obligatum; ſi miſericordiam circa proximos pauperes non habes, ſi durus es in egẽtes proximos, nullum patrocinium in cœlis habes. Apud Danielem, cap. 10. vbi Deus volebat à Perſarum dominio educere captiuos Iſraelitas, adeſt Perſarum patronus Angelus, qui pro ſuis alumnis fortiter decertabat: quippè ait textus: *Noli metuere Daniel, quia ex die primo,* Dan. 10 *quo poſuiſti cor tuum ad intelligendum, vt te affligeres in conſpectu Dei tui, exaudita ſunt verba tua: & ego veni propter ſermones tuos. Princeps autem regni Perſarum reſtitit mihi viginti, & vno diebus.* Quòd hic Perſarum Princeps fuerit bonus Angelus eorum patronus, auctor eſt Theodoretus in præſenti, Diu. Gregor. 17. Moral 8. Diu. Thom. 1. part. quæſt. 113. artic. 7. & ferè omnes ſcholaſtici. Hic ergo Angelus pro Perſis ſtabat, eorumque iura, & vtilitates in detentione

Iſraelitarum tuebatur. Nō ſic vbi Iſraelitæ eruendi erant de Aegypto; ibi nullus ſtat Angelus pro Aegyptijs, & licèt Aegyptij, vt de fide eſt, haberent patronos Angelos, nullus dicitur Angelus alumnis Aegyptijs fuiſſe patrocinatus, nec detinuiſſe eorum plagas, ſed vniuerſi relicti ſunt mergi ſub vndis maris. Cur ergo Perſæ etiā contra Iſraelem patrocinium Angelorum habent; Aegyptij autem ſine patrocinio vllo permittuntur ſuffocari? Aegyptijs receperant Iſraelitas fameſcentes, tanquam aduenas, & peregrinos, & hoſpites: itaque vbi in peregrinos, & hoſpites pauperes inſurgunt, illoſque crudeliter tractant, id conſequuntur, vt nequeant in ruina ſua vllum experiri ſanctorum patrocinium. Quod notabat D. Athanaſius in ſynopſi libri ſapiēt. inquiēs: *Pro morte verò Aegyptiorum in mari rubra, fuit ira Dei abſque miſericordia, & iter populo inſolens. Quod propter inhumanitatem erga aduenas mala iſta paſſi ſunt Aegyptij.* Meritò, qui hoſpites, & peregrinos Iſraelitas tam inhumanè, & crudeliter tractarunt, perierunt omnes nullo cęlicum ciuium experto patrocinio. Hinc lucem affero Ezechielis loco, apud quem ait Dominus: *Si autem & peſtilentiam immiſero ſuper terram illam, & effudero indignationem meam ſuper eam in ſanguine, vt auferam ex ea hominē, & iumentum: & Noe, & Daniel, & Iob fuerint in medio eius: Viuo ego, dicit Dominus Deus, quia filium, & filiam non liberabunt; ſed ipſi iuſtitia ſua liberabunt animas ſuas.* Ad hæc verba dubitat D. Hieronymus, cur potiùs meminerit Deus Noe, Danielem, & Iobum, & nō magis meminerit Abraham, Iſaac, & Iacob? Sanè apud Deum celeberrimi erāt hi tres patres, & crebrò in Dei ore verſabantur, vt paſſim diceret, ſe aliquid facere propter Abraham, Iſaac, & Iacob; cur ergo in præſenti Ezechielis loco, illorum oblitus, ſolùm meminit Noemum, Danielem, & Iobum? Sanè Iobi, & Danielis, & Noemi filij poterant eſſe abſque eo, quòd inſignes fuiſſent in miſericordia circa peregrinos, & pauperes hoſpites, quando eorū parentes non inde extollebantur apud Dominum. Ex quo etiam poterat accidere, quod nec Noemus, nec Daniel, nec Iob vllum filijs ſuis præberent auxilium, ſiquidem nec à parente; nec ab amico ſancto habent patrocinium apud Deum, qui in pauperes non ſunt miſericordes. Verùm Abrahami filij non poterant eſſe, qui minimè haberent miſericordiam; ex hac enim virtute maximè cenſebātur tantorum Patriarcharum proles. Vndè Zachæo dicenti, Luc. 19. *Ecce dimidium bonorum meorum, Domine, do pauperibus.* Reſpondit illicò Dominus; *Hodie ſalus huic domui facta eſt, eò quòd ipſe ſit filius Abrahæ.* Veri igitur Abrahæ filij, vt illuſtres miſericordijs, nunquam non haberent apud Deum patrocinium propter tantorum parentum nomen.

Atham.

Ezech. 14.

Luc. 19.

§. XXIX.

Magnus dolor homini eſt, quòd tempore anguſtiæ cogatur non Deum reſpicere, ſed creaturas.

QVale hoc conſilium prudentum virginum, quod afflictas ſocias ob defectum olei remittant ad vendentes? Aiunt enim: *Ite potiùs ad vendentes;* cur nō magis in tali facto poſitæ iubentur ire ad Deum, iubentur clamare ad Dominum, quàm ad vendentes? Non quærebant illæ ſociarum commodum, ſed afflictionem maiorem, ſed

ſed dolorem, qualem habet, qui in neceſſitatis tempore cogitur clamare ad eum, qui in nullo iuuare poteſt. Prudentes in præſenti non conſulunt, ſed irrident fatuas, vt quæ non ad Deum, ſed ad creaturarum cogantur pulſare portas. Et quanta hæc afflictio egenis? Et quantus dolor? Apud Ioannem, cap. 19. vbi Chriſtus Dominus ſuffixus cruci apparet, *Dicit Matri ſuæ: Mulier, ecce filius tuus*, dum illi diſcipulum loco filij oſtendit. Hæc dixit Ieſus Matri ſuæ, & crediderim tunc ſingulariter ſanctiſſimã Matris animam acutiſſimo fuiſſe doloris gladio transuerberatã, vbi audit, ſibi pro Dei Filio hominem dari ſpectandum. Quis Mariæ tunc dolorem explicet? Piiſſimè, & ſanctiſſimè ait D. Edmundus Cantuarienſis in ſpeculo Eccleſiæ, ca. 23. *Quanta anguſtia erat repleta Maria, quando ſtetit ad dexteram filij ſui, & recepit diſcipulum pro magiſtro, & quando habuit magnũ dolorem, quando recepit ſeruum pro domino, & filium peccatoris pro filio Dei.* Meritò ad magnum Mariæ dolorem refertur, quòd iuberetur ire ad filiũ peccatoris pro filio Dei, licèt hoc malum breui finiendum erat. Quantus ergo erit dolor, quanta anguſtia illorum hominum, quibus egentibus non per breue tempus, & benignè, ſed in ſempiternum, & cũ magna irriſione dicatur, quòd pro magnifico Deo, eant ad vaniſſimas, & auariſſimas creaturas? Sic miſeri Iſraelitæ extremum captiuitatis ſuæ dolorẽ exaggerant, Pſalm. 136. dum dicunt: *Quia illic interrogauerunt nos qui captiuos duxerunt nos, verba cantionum. Et qui adduxerunt nos: Hymnũ cãtate nobis de canticis Sion.* Magnus fuerat dolor, quòd iuberentur à patria, à paterna domo, à templo Dei exire, & miſeri, egentes, anguſtiati, captiui inter emptores, & venditores Babylonios ambulare. Sed accipe alium dolorem longè maiorem, quòd ibi pro Deo cogebantur habere emptores ſuos prophaniſſimos auditores cãtionum ſuarum. Vt quæ Deo auxiliatori vero deberent canere, ea paſſim prophaniſſimis irriſoribus cantitarent. Ait Caſſiodorus in præſenti: *Addunt aliud pondus doloribus ſuis, vt vſque ad hoc ludibrium veniſſe defleant, quatenus Dei carmina reuerenda hominem paſſim voluptate perfundant, fiatque illis neceſſitas paganis dicere, quòd ſola plebs Domini conſueuit audire.* Magnum quidem additamentum doloris, & afflictionis eſt, quòd faciendas Deo preces, non Deo, ſed creaturis, ſed tyrannis faciamus, qui nos in miſeram, & duriſſimam ſeruitutem trahunt; & quòd neceſſitas cogat non ad Dei legem, ſed ad conditionem captiuantium nos, voces formare.

Ioã. 19.

Edmũd.

Pſ. 136.

Caſſiod.

§. XXX.

Auaritia Eccleſiaſticorum perditio eſt animarum.

Ad vendentes mittuntur fatuæ virgines à prudentibus; hoc eſt, vt mauult Caietanus, ad Sacerdotes, qui vendunt pœnitentiam cõtritis; ego crediderim magis ab irridentibus virginibus mitti fatuas illas ad Sacerdotes, qui vendunt pro pane abſolutiones à peccatis. Et quibus alijs mitterentur irridendi pœnitentes? Scatent equidem Dei templa venditoribus iſtis, qui pro temporalibus lucris miſeros pœnitentes non tàm abſoluunt culpis, quàm illudunt, & extremam perditionem animab. inferunt. Luc. 19. *Vt appropinquauit Ieſus videns ciuitatem fleuit ſuper illam, dicens: Quia ſi cognouiſſes, & tu, quæ ad pacem tibi, nunc autem abſcondita ſunt ab oculis tuis. Quoniam*

Luc. 19.

venient dies in te, & circumdabunt te, & coangustabunt te. Et ingreſſus in templum capit eijcere vendentes in illo, & ementes. Expendendum maximè eſt, quòd poſt deploratam ciuitatem, nil priùs agit Ieſus, quàm ementes; & vendentes è templo eijcere; quaſi innueret, quòd populorum, animarumq; ruina, & perditio indè maximè naſcitur, quòd in Dei Eccleſia multiplicentur venditores abſolutionum iſti. Pulchrè ait Galfridus apud Tilmanum in allegorijs, inquiens: *Si aduertimus, quomodò capit Ieſus eijcere ementes, & vendentes de templo, mirum, ſi non lugemus, qui tam multos etiam nunc in Eccleſia vendentes, & ementes videmus. Liquet enim quod ob auaritiam maximè eorum, qui in templo negotiabantur, imminere ciuitatis excidia videbantur, quando poſt lachrymas, & querelas illi potiſſimũ ſunt eiecti. Quid verò hodie nobis timendum eſt, ſi de ſimilibus idem iudicium? Capit igitur Ieſus eijcere emẽtes, & vendentes de templo. Eijcere capit, qui nondum eiecit, & certè timeo, ne hodiè paucos relinqueret, ſi vniuerſos eijceret. Et fortè propter hoc pauci inuenientur electi in multitudine vocatorum, quòd vehementer excreuerit vẽditorum numerus, & emptorum.* Vtinam ſolùm antiquitùs hæc lues graſſaretur in viris Eccleſiaſticis; at & nunc eodem aliqui tenentur morbo, ad propriorum lucrorum conditionem ſalutem menſurantes animarum, id præcipuè ſpectantes, non quo animæ in veritate curentur, ſed quo ſibi creſcant prouentus tẽporales. Quanta hæc animarum perditio? Fallar, niſi hoc ſit aut maximum, aut præcipuum in Eccleſia malum. Actorum 8. Simon ille Magus miratus per manuum impoſitionem ab Apoſtolis dari viſibiliter Spiritum ſanctum, vehementer cupiẽs poteſtatem ſimilem, pecuniam accipit, Apoſtolos adit: *Obtulit eis pecuniam, dicens: Date mihi hanc poteſtatem.* Quid tunc? Petrus diuina inflammatus ira, illi reſpondit: *Pecunia tua tecum ſit in perditionem, quoniam donum Dei exiſtimaſti pecunia poſſideri. Non eſt tibi pars, neque ſors in ſermone iſto; cor enim tuum non eſt rectum coram Deo: In felle amaritudinis, & in obligatione prꝰ vt video te eſſe.* Et quantũ erat ſcelus, quod rudis adhuc in Christiana doctrina, & perfectione homo pecuniam offerat pro habendo diuino ſpiritu? Cur ſic exarſit Petrus? Cur ſic aduerſus hominem, & pecuniam eius inflammatur, vt perditionem minetur vtriſque? Sanè ſapientiſſimum Eccleſiæ caput nouit in pecunia illa telum inimici, ad perdendum vniuerſum mundum. Vt enim antiquitùs in pomo latuit anguis, qui caput hominum infecit Adamũ, & inde ad vniuerſos homines venenum diffudit. Sic modò in pecunia illa latebat anguis idem, perſuaſus poſſe iterùm totum mundum inficere, ſi capite Eccleſię pecuniarum amore correpto, Eccleſiaſticos viros faceret venditores diuinorum chariſmatum. D. Clemens Roman. 6. conſtitut. cap. 7. ex Petri ore inquit: *Voluntas diaboli erat, vt ipſum Adamum poſt degustatum cibum interdictum promiſſa immortalitate priuarat, ſic nos pecunia delinitos, & captos dono Dei priuare, ſi hac permutatione facta donum Spiritus ſancti, quod æſtimationem ſuperat, nummis addiceremus.* Itaque eadẽ voluntas, idem intentum fuit diabolo in exhibenda Petro pecunia, quod fuerat in exhibendo pomo Adamo: vtrobique caput petitur, ibi orbis, hic Eccleſiæ, vtrobique intenditur orbis totius excidium: ibi de capitis affectu ad mulierem; hic de capitis affectu ad pecuniã: ibi ſi in paradiſo præualeat ambitio, hic

Galfr.

Act. 8.

Clem. Rom.

ſtio; hic ſi in Eccleſia præualeat auaritia, bonorum ſpiritualium emptio, & venditio.

Matth. 25. Dum autem irent emere, venit ſponſus; & quæ paratæ erãt, intrauerunt cum eo ad nuptias, & clauſa eſt ianua. Nouiſſimè verò veniunt & reliquæ virgines, dicentes: Domine, Domine, aperi nobis. At ille reſpondens ait: Amen dico vobis, neſcio vos. Vigilate itaque, &c.

§. XXXI.

Inueterata in aliquo vitio conſuetudo facili negotio trahit hominem in perditionem ab ipſo penè gloriæ ingreſſu.

POſtquam virgines excitatæ ſunt clamore cœleſti, vbi ſponſus penè in ianuis erat, & inſtabat æterni connubij momentum. Hic de fatuis virginibus dicitur: *Et factum eſt, dum irent*, nimirùm ad vendentes. Tunc ſimplici verbo prudentum de vendẽtibus monitæ domo exeunt, & eunt ad vendentes. Cur in tanta expectatione ſponſi, in tanta propinquitate inſtantis gloriæ, tam facili, & ſimplici verbo commouemini, vt domo exeatis, vt eatis ad vendentes? Erat illis cõſuetudo cũ illis venditoribus agendi; quippè ait D. Paſch. *Quid eſt dicere, ite ad vendẽtes? Niſi quia ſic facere conſueuiſtis.* Conſueuerãt cum

Paſch.

laudum venditoribus commorari; conſueuerant circum ire populos, vt plauſus populares emerent: vndè fit, vt inter tot expectationes gloriarum, ab ipſo penè gloriæ ingreſſu illas vel verbulum auditum trahat ad notos vendentes, vbi pereant. Metue, Chriſtiane, inueterata tam conſuetudinem alicuius vitij, hæc te penè in gloria conſtitutū, facili negotio faciet venire ad cõſueta precipitia. Propone tibi ante oculos Iſraelitas illos in terrã promiſſam pergentes, pane jam viuentes Angelorum, non tàm pedibus ſuis, quàm ſuper alas Dei abeuntes. Quid tunc? Ait Numeror. 11. *Vulgus quippe promiſcuum, quod aſcenderat cum eis, flagrauit deſiderio carnium, ſedens, & flens, iunctis ſibi pariter filijs Iſrael, & ait: Quis dabit nobis ad veſcendum carnes? Recordamur piſcium, quos comedebamus in Aegypto gratis, in mentem nobis veniunt cucumeres, & pepones, porrique, & cepe, & allia. Anima noſtra arida eſt, nihil reſpiciunt oculi noſtri, niſi Man.* Expende, quibus rudentibus trahantur in Aegyptum, qui pro Aegyptijs bonis vtebantur cœleſtibus delitijs. Aiunt quidem: *In mentem nobis veniunt, &c.* Non in manus, nec in buccam illis veniebant cibi illi, ſed ſolùm menti eorũ accedebat quædam vmbratilis repræſentatio, qua penitùs rapiebantur. Quòd ſi cibi illi præ manibus eſſent, vel ſaltem proximi adeſsẽt, non mirarer, quòd carnales homines ad ſe raperent. At cùm longiſſimi abfuiſſent, & tantùm quædam quaſi vmbra illorum menti appareret, vndè potuerunt ſic homines afficere, vt illos à tantis cœlorũ dapibus adhorrere facerent? Cõſueuerãt illis vti cibis Iſraelitæ, & vbi cõſuetudo longa alicuius rei interuenit, vel illius vmbra hominẽ prorſus rapit, & invſus cõſuetos abire facit. Heu quoties hominẽ ſup aſtra eleua-

Nu. 11.

eleuatum, carnali vita penè exutum, & iam iam penè in gaudia Domini intrantem vel ſimplex apprehenſio conſuetæ turpitudinis adoritur, & illum facit currere ad conſuetum præcipitiũ. Legitur in *Hiſtor. Angl.* hiſtoria Anglicana, quam Cæſaraugustianus Epiſcopus ſcripſit iuuenem voluptatibus laſciuis penitùs deditum in lethalem morbum incidiſſe, qui vbi ſe morti vidit appropinquare, copioſis lachrymis mundans delicta, cœleſti cibo reficitur, ſperans protinùs euolare ad paradiſum. Quid tunc? Pene exanimem hominem, & iam quaſi in Dei manib. poſitum ſpiritum, cogitatio leuis laſciua aggreditur, cui vt ſemper aſſentire conſueuerat, ſic tunc quaſi cogitur aſſensũ præſtare, quo relictis bonis ęternis penè manu apprehẽſis, ſeſe in tartara præcipitauit, vt ipſe apparẽs poſt obitum fuit teſtatus. Hoc malum lamentabatur Iſaias capit. 5. *Iſai. 5.* vbi ait: *Væ qui trahitis iniquitatem in funiculis vanitatis, & quaſi vinculum plauſtri peccatum.* Concors eſt omnium expoſitorum ſententia, verba hæc fieri ad illos, qui ſeſe vitijs aſſueſcunt, qui trahi, & trahere dicuntur in funiculis vanitatis; *Hieron.* hoc eſt, vt placet D. Hieronymo, inanibus, & futilibus, & quaſi aranearum filis. Sed illud maximè expendendum, quòd dicantur ij mortem, & peccatum trahere in funiculis vanitatis, in aranearum filis, & in vinculis plauſtri, vbi iunguntur, & infirmiſſima omnium, & fortiſſima omnium vincula; prima adeò futilia, & inania, vt vix valeant muſcam prendere; ſecunda adeò fortia, vt & tauros ad plauſtrum alligent. Quid areneaꝛum fila euanida cũ vinculis plauſtri? Equidem vitia longa conſuetudine exercita vel leuiſſimis, & futilibus, & penè euanidis filis ſic rapiũt expeditiſſimum quemquã, vt ſi validiſſimis loris, fortiſſimiſque vinculis eſſent cõpacta. Quod lorum validum facit, vbi prendit taurum, dum illum trahit, & iugo plauſtri alligat; idem facit vel futiliſſimum araneæ filum, vt trahat hominem ad cõſueta iuga, & perditionis, & peccati. Quò reſpicit illud Prouerb. 5. *Iniquitates ſuæ capiunt impium, & funibus peccatorũ ſuorum conſtringitur.* *Prou. 5.* Auguſt. in tractat. 10. in Ioan. legit: *Criniculis peccatorum ſuorum conſtringitur.* *Auguſ.* Aſſueta per longum tempus peccata, catenataque illorum conſuetudo, vt elabentem, imò iam euolantem hominem prendant, in priſtinoſque abire faciant carceres; nõ ferreis catenis, non plauſtri vinculis opus habent, ſufficit, quòd vel criniculum peccati obijciant, & criniculo priſtini peccati etiã validiſſimus trahitur, raptatur. Mirabar ex Geneſ. 19. fœminam illam vxorem Lothi: Sodomam euaſerat, & trahente Angelo per manus, in mõtem ſalutis trahebatur, iam penè montis iuga tenuerat: & ecce caſus: *Reſpicienſque vxor eius poſt ſe, conuerſa eſt in ſtatuam ſalis.* *Gen. 19.* Quid leuius ictu oculorum? Et oculorum ictus elabentem à calamitate fœminam in perditionem venire facit. Vndè tantùm potuit vel ictus oculorum inſtantaneus, inter perſtrepentes flammas ſuppliciorum, in ipſo termino libertatis? Ait D. Nilus in Aſcetico; *Conſuetudo, cuius illa ſpeciem gerit, eos, qui volunt omninò recedere, ad ſe trahit.* *Nilus.* Ad conſueta diu vitia vel leuiſſimo quoque etiam expeditiſſimus fugitiuus trahitur. Elabentem, imò euolantem in cœleſtia, potens eſt vel futilis proſpectus conſuetorum ad conſueta reuocare.

§. XXXII.

§. XXXII.

Inter clariores fœlicitatum progressus impijs adest ruina, & perditio.

DVm irent oleum emere virgines fatuæ, clauditur illis sponsi ianua: quid miseriùs? Hæc est ferè semper impiorum conditio, quod dum prosperiùs procedunt, dum fœliciùs inter humanas laudes progrediuntur, in ruinam, & perditionem incurrunt. Sic de *Iob. 18.* impio aiebat Iob, cap. 18. *Absconditа est in terra pedica eius, & decipula illius super semitam.* Expende, vbi ponatur impio decipula, nimirùm, *super semitam*; hoc est, super clarissimos illius processus, quibus prosperior intendit, procedit, & *Caten. Græc.* regnat. Id quod obseruabat Catena Græca, inquiens: *Inuersiones, atque irruptiones in solitudinibus, locisque desertis fieri solent; verùm impius non in deserta regione, sed in media via comprehenditur; hoc est, in summo fortunæ splendore subitã conuersionem cogitur sustinere.* Nihil non suspectum, imò lethale est impio, in ipsis prosperitatibus, in ipsis fortunæ decoribus, in ipsis honorum floribus, dum omnia sibi arridere videt, dum omnium sibi exhibita seruitia sentit, inopinatum rapitur ad interitum. Præcissionẽ suam, expulsionem à regno turbatus in somnis videbat Nabuchodonosor, & quando hanc videbat? *Dan. 4.* Ipse ait Dan. 4. *Ego Nabuchodonosor quietus eram in domo mea, & florens in palatio meo, somnium vidi, quod perterruit me.* Dum in florentissimo statu omnia Regis impij erant, terrorem mortis incurrit, in ipsoque palatij splendore, multoque vndique cinctus aureorũ militum exercitu potuit perterreri. Meritò ergo Dominus perditurus Moab, Hierem. 48. clamat; *Hier. 48* *Date florem Moab, quia florens egredietur.* Vatablus legit: *Date alam Moab, quia volando volabit.* Alij legũt; *Vatab.* *Date coronam Moab.* Deus bone, destruendæ vrbi tot bona tribuis, tot coronas, tot florida serta, tot alas, vt florens, & coronata euolet, seseque in altum sustollat? Cur flores, cur coronæ, cur præpetes in astra volatus parantur illi vrbi, quæ statim cogetur venire in perditionem? Sanè hæc est notissima impiorum conditio, qui dum magis florent in summo fortunæ splendore, inter ipsas floridissimæ vitæ coronides, dum ad altaria euolant, subitam sustinere coguntur conuersionem, imò euersionem. De illis idem Hierem. dicebat, cap. 15. *Hier. 15* *Occidit ei Sol, cum adhuc dies esset.* Vbi Chaldæus in rem præsentem ait; *Migrauit gloria eorum in vita eorum, & intereà dum ipsi stant, confusi fuerunt.* Dum clariores sibi dies effingunt, dum florentiores, & nitidiores in astra volant, miseram, & extremam deueniunt in confusionem.

§. XXXIII.

Damnati rabidissima concupiscentia visionis Dei cruciantur.

COelesti clauso, imò & confirmato ostio, exclusæ à cœlo virgines fatuæ nihil priùs proferunt, quàm clamorem, qui dicit: *Domine, Domine, aperi nobis*: Dominum clamant, Dominum semel, & bis vocant, vt quæ adhuc rabidissima ferantur concupiscentia, vt videant Dominum. Quippè de damnatis ait Cardinal. Bellarminus tom. 3. lib. 2. de purgatorio, *Bellar.* cap. 14. *Damnati propter seipsos coguntur conspectum Dei ardentissimè diligere, quia intelligunt in visione*

Dei

Dei conſiſtere ſuum ſummum bonum: Et licèt ſciant, impoſſibile ſibi eſſe, quod optant, tamen ad penè ſummum tormentorum augmentum coguntur ardentiſſimè concupiſcere Dei viſionem. Illos crediderim ſignificatos Pſalm. 58. vbi dicitur de ſero, & intempeſtiuè conuerſis: *Conuertentur ad veſperam, famam patientur vt canes, circuibūt ciuitatem*. Cùm Sol occubuerit; cùm tenebræ mortis terram occupauerint; cùm recepto Domino in cubile cum pueris ſuis, oſtium fuerit clauſum, tunc ſeram, & intempeſtiuam pœnitentiam clamabunt, & dum ciuitatem illam cœleſtem mente luſtrant, caninā coguntur habere famem, hoc eſt, rabidiſſimè eſuriunt, & concupiūt videre Dei faciem, qua ſatiantur. Sic in hæc verba de damnato loquitur Niſſen. tractat. 2. in Pſalm. cap. 16. *Tunc à ſuperna ciuitate excidens, omnium bonorum penuria, & fame punitur*. Punietur quidem damnatus æternum duraturis flāmis, ſed longè acerbiùs punietur rabidiſſima tunc appetētia ſummi boni, nimirum diuini conſpectus, qui fartam delitijs mēſam præbet beatis. Quod reſpiciens Iob, capit. 18. ait: *Tenebitur planta illius laqueo, & exardeſcet contra eum ſitis*. Pulchrè philoſophatur de impio iam ad æternum macellum capto, ac de fera venatione capta. In laqueum incidit ceruus, in quo dum ſeſe huc, illuc que agit, & agitatlonis calore, & ardore bilis excitatæ, & timoris ſiccitate, qua velut corpus ardet, in eam ſitim deuenit, qua cogatur aperto ore linguam exertam habere, ſi vel aura poſſit refrigerari. Sic ergo vt captam feram ſitis inuadit, in cuius rabidi tormenti ſignum, os apertum, linguam exertam habet: eodem modo rudentibus inferni capto imperio, aduerſus eum rabidiſſima ſitis videndi Deum exardeſcit, qua cogitur iuxta diuitis epulonis voces, Luc. 16. pro refrigerio linguæ clamare, quaſi nullo ſic arderet igne, vt ſiti videndi Deum rabidè exardet. Vndè Damaſſen. in hiſtor. cap. 8. ait; *Tormentorum omnium nullum æquè graue damnatis, & acerbum eſt, atque à Deo abalienari, & à dulciſſima eius facie abyci, gloriaque illa, quæ nullis verbis expōni poteſt, orbari*. Luculentius adhuc D. Chryſoſtom homil. 24. in Matt. fatur; *Intolerabilis quidem res eſt, etiam gehenna: quis neſciat, & ſupplicium illud horribile? Tamen ſi mille aliquis ponat gehennas, nihil tale dicturus eſt, quale eſt à beata illius gloria honore repelli, exoſumque eſſe Chriſto, & audire ab illo, non noui vos*. Et quidem non ſic aduerſus damnatos exardeſcit gehennæ flāma, etiamſi millies multiplicetur, vt exardeſcit ſitis poculi æterni, quod bibitur in cœleſti regno, à faciem Dei videntibus. Hac ſiti ardentiſſima, rabidiſſimaque coguntur miſeri Tātali captare ſemper fugientia diuina fluenta. Hac famæ intolerabili viliſſimi illi canes cruciabuntur, dum mente voluūt ſaturam illam, & opulentam ciuitatem cœleſtem. Et meritò, qui in præſenti nihili æſtimarunt Deum, in inferno inani, & intolerabili cōcupiſcentia in eius conſpectum ſe ruuntur. Vt dicat Pſalm. 111. *Peccator videbit, & iraſcetur; dentibus ſuis fremet, & tabeſcet: deſiderium peccatorum peribit*. Erunt equidem frementi, & tabeſcenti peccatori in inferno deſideria ardentiſſima, auidiſſima vidēdi Deum, gloriam potiundi, ſed euanida, ſed irrita, quæ torqueant crudeliſſimè miſerum, non quæ in effectum proſiliant.

CAPVT

Marginal notes: Pſal. 58 — Niſſen. — Iob. 18. — Dam. — Chryſoſ — Pſ. 111.

CAPVT XXIV.

De talentis datis.

QVIS credat, à Deo in homines proficisci dona sine ratione,& sine alicuius retributionis expectatione? Sanè is est Deus, qui nihil suum in creaturis patitur deperire, imò nec esse otiosum; dat singulis talenta sua, alij quinque, alij duo, alij vnum: plura alijs, alijs pauciora. Nullus excipit à Deo excessiuum, cui cooperari non possit, ne piger excusetur, sed impiger habeat gloriam. Hanc proculdubio habebit, quisquis ad talentorum numerum, lucra numerat suæ negotiationis; ille verò funditùs omnia perdit, cuius in manibus sterilescit,& vacuũ salutis fructu manet acceptum donum.

Matth. 25. Sicut enim homo peregrè proficiscẽs vocauit seruos suos, & tradidit illis bona sua. Et vni dedit quinque talenta, alij autem duo, alij autem vnum; vnicuique secundùm propriam virtutem, & profectus est statim.

§. I.

Gratius videtur esse Domino Iesu inter suos homines agere, quam sine illis vel in cœlesti gloria esse.

EXpende verba, quibus sese ostendit Dominus per Patris regna proficiscentem; ait enim: *Sicut homo peregrè proficiscens*, peregrini subit affectum, vbi se à suis absentem proponit in cœlesti regno. Ait D. Thom. *Ascendit Iesus in cœlum, peregrinatur, quia nos ab eo peregrinamur*. Sic nos amat, sic nostri tenetur desiderio, vt dũ nos secum non habet, & peregrinum, & extraneum se reputet in cœlestibus, nec sic amet in gloria, quã nobiscum esse. Quis nesciat Iesu alacritatem, qua mortem expetebat, & oppetebat? Non semel illã ardentissimè desiderabat, adeò vt videretur æstuare mortis desiderio. Tandem ad mortem ventum est; hora moriendi instabat; Iesus in horto erat, & humi procumbẽs hanc Patri orationem dedit. Matth. 26. *Pater mi, si possibile est, transeat à me calix iste*. Ecce tibi maximus ille mortis desiderator mortem deprecatur: cur, Domine, deprecaris mortem? Quid in illa times? Nonne scis mortem à te esse superandam, & vincẽdam? Qui dux timet hostem, quem scit certo à se esse vincendum? Cur non magis gaudes de victoria certa, quid times de conflictu, in quo victor existere debes? Vnum in morte Iesu inuenio, quod non miror illi tanto fuisse timori, vt mortem aliàs concupitam deprecaretur; erat quippè morti coniuncta resurrectio, fateor, sed & erat morti coniuncta ascensio in cœlos, qua à suis peregrinaretur: vndè deprecabatur mortem, si quomodo potuisset

D. Thom.

Mat. 26

tuisset ascensum in cœlos differre, & diutiùs apud suos manere. In hanc excogitationem me impulit D. Basil. Seleuc. orat. 32. vbi ait: *Quid causæ est, cur si euidens est victoria, recusetur passio? An vt ascensum præpediat, Christus passionem subit illubens?* Ita sanè detectat mortem, vt ascensum in cœlos præpediat, quasi libentiùs apud suos in terra, quam in cœlestibus sese haberet. Vna hominum societas videtur Iesu magis in optatis esse, quam vt habeat, mortem deprecatur propter necessariò connexam ascensionem in cęlos, & à suis absentiā; & vt eandem acquirat, non veretur etiam vitam perdere. Sic quidquid amat, eò tendit, vt inter homines degat, etiam si necessum sit exulare à cœlis Apud Ioan. cap. 3. sic suam, & Patris charitatem in homines ostendit: *Sic Deus dilexit mundum, vt filium suum vnigenitum daret, vt omnis, qui credit in eum, nō pereat, sed habeat vitam æternā.* Expende, in quantum dilecti à Deo fuerimus homines præ omnibus rebus; nō equidem traditus Filius Dei fuit morti pro Angelis reducendis ad cœlos; non pro cœlestibus mansionibus sibi acquirendis, sed pro solis hominibus fuit traditus, vt ostendatur plùs omnibus amori fuisse Deo hominum societas. Quòd notans Imperfectus in Matthæum, homil. 53. inquit: *Vis scire, quantum diligat Iesus fideles suos; considera, quid passus est pro eis: Si enim magis quàm gloriam suam illos amauit, quasi homo moriēs propter eos; quid mirum, si maiore dilectione tenebatur sanctorum, quos relinquebat in terris, quàm dilectione gloriæ, quam habebat in cœlis?* Non sic ad gloriam suam afficiebatur Dominus, quam ad hominum societatem sibi acquirendam, pro qua habenda mortem oppetijt, & propter diutiùs illam fruendam, & mortem differret; quasi pro hac sola hominum societate habenda, cætera contemneret, & pro nihilo haberet. Vide cui se assimilet, Luc. 15. *Quis ex vobis homo, qui habet centum oues, et si perdiderit vnam ex illis, nonne dimittit nonaginta nouem in deserto, & vadit ad illam, &c.* Fatetur se habuisse centum oues, nimirùm angelicam, & humanam naturam; angelicam habebat iam glorificatam in cœlo; sed humana instar vnius ouiculæ in perditionē abierat. Quid tunc? Contemnit vnius perditionem, lætus, quòd cùm nonaginta & nouem possint esse in gloria cœlesti? Absit; imò & cœlestia omnia licèt tot Angelis plena, illi vacua, & deserta videbātur, dum in illis cùm homine suo non erat. Beda ibi fatur; *Dimisit nonaginta nouē oues in deserto, quia illos summos Angelorum choros reliquit in cœlo. Cur autem cœlum desertum vocat, nisi quòd desertum dicitur derelictum? Tunc autem cœlum homo deseruit, cùm peccauit.* Itaque vnius hominis discessus à cœlo fecit, quòd cœlum etsi Angelis plenum, Iesu meo desertum appareret, qui vna præ omnibus hominum societate gaudebat.

Basil. Seleuc. — Ioan. 3. — Imper. — Luc. 15. — Beda.

§. II.

Quòd superfluum, & excessiuum est, non tàm servit ad talentorum splendorem, quàm ruinam.

HVc spectat perfecta patris familias œconomia, quòd in distribuendis talentis suis diligenter attendat, quid cuiusque postulet & status, & natura, & virtus; *Dedit enim vnicuiq; secundum propriam virtutem.* Nihilominùs nihil superfluum, nec excessiuum; quidquid enim superfluum est, & excessiuum in cuiusque munere, potius

potiùs confusionem, & ruinam, quam splendorem talentorum gignit. *Plato.* Aiebat Plato de sua repub. dial. 4. *Possemus etiam agricolis iubere, vt subtilibus vestibus induti, & auro ornati ad voluptatem terram colerent; & figulis imperare, vt ad dexteram reclinati ad ignem prapotarent, & conuiuarentur, & rota apposita, quantam libeat, figulinam exerceant, & alios omnes tali modo beatos facere, quo tota ciuitas beata foret. Verum nos ne ita admoneas; nam si tibi pareamus, nec agricola, agricola erit nec figulus, figulus; nec alius quisquã vllam formam habebit, ex quibus ciuitas constat.* Manifestè confunditur, & perditur tota reipublicæ forma, vbi supra exigentiam status proprij, seu muneris, seu naturæ, seu virtutis, quisque nititur ad excessiua, & superflua. Nunquam, mihi credite, superfluum, & excessiuum venit à seruatore, sed à corruptore reipublicæ, & æternæ salutis. *Mat. 13* Matth. 13. *Simile est regnum cœlorum homini, qui seminauit bonum semen in agro suo: venit inimicus eius, & superseminauit zizania in medio tritici.* Perpende & Saluatoris opus, & inimici salutis: ille seminat, hic superseminat; ille ad exigentiam, mensuramque virtutis semen apponit: hic exigentiam non curat, sed supra exigentiam, ad superflua aspicit, & excessiua, quibus & perdantur natiua Fœlix, qui nihil superfluum, nihil excessiuum admittit, quia de manu Seruatoris plenus viuet, vt hostili manui succumbit, qui superfluis nititur, & excessiuis. Hinc monebat Nissen. lib. de orat. Dom. capit. 4. *Nissen.* *Panem pete propter vitæ necessarium vsum, huius te corpori natura debitorem fecit. Cætera, quæ præter hæc, delitijs, ac luxui deditorum excogitata, & inuenta sunt, ea de zizaniorum semine sunt. Semen patris familias frumentum est, & ex frumento panis conficitur. At luxus, atque delitiæ zizanium est, quod ab inimico iuxta frumentum satum est. Sed homines omisso ministerio naturæ necessario, re vera suffocantur vanarum rerum studijs, & infrugiferi manent.* Ecce tota causa humanæ ruinæ procuratæ ab inimico salutis, quòd homines, omisso modo exigentiæ, vniuersi ad superflua, & excessiua nitãtur. Hominum amator Deus nunquam non seminat frumentũ, nunquam non dona distribuit iuxta exigentiam cuiuscumque: qui zizania, hoc est, superflua superseminat, is meritò habetur hominis inimicus. Vt enim sata lolijs, zizanijsque nascentibus sterilia fiunt ferendo tritico, quia impatia sunt semini vtrique; sic homines superfluis intenti, inutiles fiunt saluti, & prorsus succumbunt rabidissimi sui hostis consilijs. Famescenti Iesu post quadraginta dierum ieiunia accessit tentator, & ait: *Si Filius Dei es, dic vt lapides isti panes fiant.* Lapides offert esurienti panem. Quid insipientius? Quid ineptius esurienti? Quid crudelius indante? Ait Matth. 7. *Mat. 7.* *Quis ex vobis homo, quem si petierit filius suus panem, nunquid lapidem porriget ei?* Non est homo, non est pater, sed inimicus, sed euersor naturæ humanæ, qui esurientibus panem, porrigit lapides; & tamen hic amatur, hic quæritur, & despecto panè, currimus auidissimè ad diaboli lapides, quoties ad superflua, & excessiua properamus. Rem pulchrè expendit Nissen. de beatitudinibus orat. 4. aiens: *Nissen.* *Cùm appetitus necessarij vsus fines excedit, quid id aliud, nisi diaboli ex seminibus reijcientis cibum, ad ea, quæ à natura sunt aliena appetitum prouocantis, consilium est? De lapidibus comedunt, qui sumptuosas, & redundantes mensas sibi parant; quorum apparatus cœnarum pompa quædã, fastus, & ostentatio*

tatio est, ad stuporem vulgi commouendum excogitata, quæ vitam necessarium vsum prætersabitur, & excedit. Potum natura desiderat, tu verò preciosos tripodas paras, labra, crateras, amphoras, & alia sexcenta, quæ nihil cum eo, quod vsus requirit, commune habent. An non planè per ea, dicto audiens es ei, qui tibi consulit, vt ad lapides respicias? Et quidem tota illa catinorum pretiosa varietas, abacum superbia, lapidibus, aurovè mirè fulgentia vasa inuenta sunt ab appetitu, quem diabolus allicit, vt amet lapides, metallaq; vorare. Sitienti potum, ad quid tot lapillorum pretiosissimorũ vasa, nisi quia à diabolo traheris, vt bibas etiam lapides, & magis obstupescas, & rigescas de epoto lapide? Esurienti panem, ad quid totus ille catinorum argenteus exercitus, nisi quia à diabolo impelleris, vt manduces etiam metalla, & de metallis manducatis, totus æreus, vel aheneus efficiaris? Sic diaboli consilium ad perditionem amatur, vbicumque respectu cuiuscumque status, & naturæ excessiua, & superflua amplexamur.

Matth. 25. Abijt autem, qui quinque talenta acceperat, & operatus est in eis, & lucratus est alia quinque. Similiter, & qui duo acceperat, lucratus est alia duo. Qui autem vnum acceperat, abiens fodit in terram, & abscondit pecuniam domini sui.

§. III.

Non qui timidè, & enruiter, sed qui confidenter, & alacriter virtutis negotium arripiunt, pertinent ad salutem.

Talentis ex Domino acceptis nil morantur strenui serui, sed confidenter, & alacriter in eis negotiari incipiunt, & ea duplicant. Nec miror, illos enim semper expectant salutis lucra, qui eius negotia confidenter, & alacriter arripiunt, non pigritantes, & timidos. Aduersus Iudam Machabæum veniebat Timotheus. 1. Machab. 5. & circà flumen subsistens inquit: *Cum appropinquauerit Iudas & exercitus eius ad torrentem aquæ, si transierit ad nos prior, non poterimus sustinere eum, quia potens poterit aduersus nos. Si verò timuerit transire, & posuerit castra extra flumen, transfretemus ad eos, & poterimus aduersus illum.* Expende in quo Timotheus ponat aut victoriam, aut perditionem Iudæ; si veniens non retardetur flumine, sed illum traijciat pergens ad appropinquantem hostem, victor erit, si flumine tardatus hæreat, expectãs ante flumen inuadentem hostem, absque dubio peribit. Quo nititur fundamento præsagium istud? An vana, & inanis diuinatio est? Absit, imò est fundatissima, & prudẽtissima præsumptio: quando enim in fortissimo aliàs Iuda ea alacritas, & confidentia appareret, quæ nihil veritus per ignem vel aquam transiret, vt ad percutiendos hostes curreret, meritò creditur victoriam ingentemq; gloriam reportaturus; nõ sic vbi tarditatem ostenderit, & teporem in traijciẽdo flumine. Ait ibi D. Th. m. adductus à nostro Sanchez: *Aestiuo, quid credebat Timotheus, Iudam esse tanta*

1. Ma. 5.

D. Tho.

tunt a fortitudinis, quid nisi diffideret, non superaretur, & quandiu confideret, superaret; ex diffidentia autem dimisisset eos transire. Tepor, & tarditas in duce diffidentiam ostēdit; quæ apertissimè sibi trahet ruinā: alacritas autem, & confidentia nihil timens, omnia superans, victoriam proculdubio in quouis conflictu conciliat. Quid plura? Quem in virtutum via timidum, tepore, & tarditate plenum, in quauis difficultate hęrentem videris, metue, ne funditus tandem debeat perire. Victoria enim, & salutis lucrū ingens eos expectat, qui alacriter, & confidenter difficultates vorant, & per viam virtutis indesinenter currunt. Meritò tardantem exercitum & meticulosum, & passim hærentem, & ad conflictus cunctātem despiciēs ille aiebat; *Si timuerit transire, transfretemus ad eos, & poterimus aduersus illum*: Nūquam enim non potens est malum aduersus pigritantes. Huic assonat illud Prouerb. 6. *Vsquequo piger dormies, quando consurges de somno tuo? Paululum dormies paululum dormitabis, paululum conseres manus tuas, vt dormias. Et veniet tibi quasi viator egestas, & paupertas quasi vir armatus. Si verò impiger fueris, veniet vt fons messis tua.* Ad cunctantem, & hærentem trans flumen præclarè aiebat Timotheus: *Transfretemus ad eos, & poterimus,* nunquam enim ad pigrum non venit ruina & egestas quasi vir armatus. De alacri, & confidentes, nihilq; verente ait: *Potens poterit aduersus nos*, quia qui impiger est omnium bonorum affluentem experitur messem suam. Caue ergo torporem, caue cunctationem & pigritiam in via virtutum, ni velis supra te veniant hostiles impetus, quibus minime resistas. Sed esto diligens, & impiger in arripienda virtute, & veniet, vt fons messis tua. Fallar, si

Prou. 6.

quò maior est diligentia, & alacritas, & cōfidentia in virtutum curriculo, non fit lucrum & maius, & securius. Nota est illa vox Dominica: *Si quis vult venire post me, abneget semetipsum, tollat crucem suā, & sequatur me.* Expende, quod solùm iuberis ire, & sequi post Christum: magis audebat illa Cant. 1. *Trahe me post te. & curremus in odorem vnguentorum tuorum.* Solùm ire iubetur post Christum, & illa maluit currere; cur non magis timet currere, quando Christus sub cruce per ardua, & accliuia ducit? Imò quia per ardua, & accliuia eūdum erat, elegit potiùs currere, quàm ambulare, quo enim confidentius, & alacrius post Christum curritur, eò faciliùs, & securius est lucrum. Theodoretus aiebat: *Animæ strenuæ amore tuo, Deus, sic incensa sunt, & post te ita secutæ sunt, vt cursu id fecerint, ne relinquerentur, ne vè seiungerentur à dilecto suo. Animæ igitur strenuæ, ac virili sensu prædita, voluptatem, & lasciuiam, atq; desidiam fugientes, & laborem delicijs anteponentes post sponsum currunt vnguenti fragrantia illectæ, ac veluti vinculo quodam inexplicabili vinctæ, atque illigatæ.* Itaque elegerunt sequi Iesum non ambulatione, sed cursu; ait enim, *cursu id faciunt; ne relinquerentur.* Quo enim magis impigrę omnem excludunt torporem, & desidiam, minora, aut nulla impedimenta experiuntur. Sic enim promittebat Prouer. 4. *Et currens nō habebis offendiculum.* Offendicula enim vix ab ambulantibus superabilia, currentibus sunt nulla: quod patet in equis venatorum; qui dum montiū ardua, & abrupta ambulant, passim hærent, passim offendunt, & mille inueniunt offendicula, quæ necessum habent declinare: at dum veloci feruntur cursu, sic saltant, & transiliūt prærupta omnia, & difficilia, quasi

Cant. 1.

Theod.

Prou. 4.

quasi essent nulla. Vide tom. 2. lib. 9. cap. 5. §. 2.

§. IV.

Fœlix, qui non vilibus, sed pretiosioribus operam impendit suam. In quo consistit cœlestis negotiationis lucrum.

QVI quinque acceperunt talenta, *Operati sunt in eis & lucrati sunt alia*, hoc est, in operibus eorum nihil aliud respicitur, quam talentorum multiplicatio, quam pretiosissimarum rerum acquisitio. Est enim talentum genus pecuniæ pretiosissimum: vt hinc iã pateat seruorum Christi fœlicitas in eo posita, quod semper speciosissima, & pretiosissima spectemus virtutum. Matth. 13. *Simile est regnum cælorum, homini negotiatori quærenti bonas margaritas* Ecce tibi quid debeat spectari in hominum cœlestiũ negotiatione, nimirum non quid infimum, & vile, sed sublime, & pretiosum, videlicet margaritæ optimæ. Quo aspiciens D. Ber. allatus à Tilmanno in allegorijs fatur: *Quærit ergò bonas margaritas, qui in opere salutis suæ non est contentus inferioribus, sed summa & excelsiora perquirit*. Sareptana illa vidua verè summam sui temporis calamitatem, & miseriã designat, cuius totum negotium eo spectabat, vt duo ligna colligeret, vt de parua farinula cum filio posset aliquantisper viuere. Fœliciora sunt euangelica tempora, quibus virtutum negotiatores, non ad stipulas colligẽdas, sed ad pretiosas margaritas comparandas aspirant. Nõ sunt contenti negotiari in paruis peculiolis, sed in talentis, hoc est, in summis, & excellentioribus virtutibus, vt præstantissima adimpleant. De illa cantatissima in Euangel. Dei amatrice dicitur Luc. 10. *Maria optimam partem elegit*; Est enim sapientis, est animi fœlicis non contentum esse in minimis, sed ad maxima spectare virtutum. Ex quo monebat D. Amb. ibi: *Agat te sicut Mariam desiderium sapientiæ, hoc enim maius, hoc perfectius opus; nec ministerij cura à cognitione verbi cœlestis auertat, nec arguas eos, & otiosos iudices, quos videas studere sapientiæ. Nec Martha in bono ministerio reprehenditur, sed Maria, quia meliorem partem elegit, antefertur. Iesus enim multis abundat, & multa largitur, & ideò Maria sapientior iudicatur, quia, quod principale aduertit, elegit*. Vbi & minima, & mediocria, & summa esse vidit, quibus posset in Domino viuere; non hæsit in minimis, nec in mediocribus, sed aspirauit ad summa, de magnis, & præstantissimis operibus cupiens negotiari salutem? Hinc tepido episcopo, homini paucis, & paruis virtutum operibus contento, oscitanti, imò penitus dormienti ad perfectionis excellentiam, & de cœlestibus glorianti diuitijs, (vt sapienter explicat Alcazar) postquam illuxit Dominus, sic dicit Apocal. 3. *Quia dicis, quod diues sum, & locupletatus, & nullius egeo: & nescis, quia tu es miser, & miserabilis, & pauper, & cæcus, & nudus, suadeo tibi emere aurum ignitum probatum, vt locuples fias, & vestimentis albis induaris, vt non appareat confusio nuditatis tuæ*. Se diuitem & locupletem putabat tepidus ille; & vndè se putabat diuitem? Ait Anspertus: *Idcircò nullius egere se dicit quia & rectè credens mala cauet & mala cauens nonnullis bonis insistit*. Ex nonnullis bonis factis, ex minutissimis operibus virtutum, se locupletem putat; & non locuples, sed pauper est, & nudus, nunquam enim in minutissimorum nummulorum negotiatione sunt diuitiæ, sed nuditas.

Mat. 13 · D. Ber. · Luc. 10. · Amb. · Apoc. 4. · Ansp.

ditas. Qui ad diuitias aspirat, circà pretiosas merces negotietur, necessum est; quo monet: *Suadeo tibi emere aurum ignitum, probatum, vt locuples fias*. Est mercator ligulis vendendis contentus; qui de sacculo pleno æreis nummulis lætus putat se diuitem, & nullius egere; at si hominem videas, & verè pauper est, & proximus nudo, adeo vt vel de centum obolis requisitus à iudice carcerem intret, vbi cogatur perire. Nunquam minutissimarum rerum negotiationes hominem eleuant ad fortunam diuitũ; vbi autẽ negotiatio crescit, & circa pretiosa versatur, circa aurũ, circa margaritas, tunc & diuitiæ apparẽt, & ingentia lucra, quæ hominem prædicent felicissimũ. Noli in minimis solùm negotiari virtutum, qui extremam nuditatem cauere cupis, in aureis talentis, in summis, & præstantissimis sit negotiatio tua, vt bona duplices. De fœlicissima anima dicitur

Pro. 31. Prouer. 31. *Gustauit, & vidit, quoniam bona est negotiatio eius, non extinguetur in nocte lucerna eius. Manum suam misit ad fortia, digiti eius apprehenderunt fusum. Manum suam aperuit inopi, & palmas suas extendit ad pauperem. Non timebit domui suæ à frigoribus niuis; omnes enim domestici eius vestiti sunt duplicibus.* Ex quo negotiationis prouentum experta est, non moratur, sed manum mittit ad fortia: hoc est iuxtà Dionysium Carthus. opera perfectionis aggressa est, non contenta implere sola præcepta, sed euangelica quoque studuit implere cõsilia; & prælia contrà aciem vitiorum victoriosè exercuit, opera misericordiæ tàm corporalia, quam spiritualia exercuit copiosè liberaliter, ac feruenter. Quid post hæc timeat ista negotiatrix? Sanè vbi adeò in magnis, & pretiosis exercetur negotium, non timetur nuditas, augentur diuitiæ, omnes domestici eius vestiti sunt duplicibus. Huc accedant vniuersi Christi serui, & sciant hoc inter omnes negotiatores primum principiũ, quod nisi in magnis, & pretiosis negotium fiat, nec cauetur extremæ nuditatis periculum, nec valde augmentantur diuitiæ. Ex quo

Exod. 13. habes: *Cum introduxerit te Dominus in terram Chananæi sicut iurauit tibi, & patribus tuis & dederit tibi eam: separabis omne, quod aperit vuluam Domino, quod primogenitum est in pecoribus tuis.* Petit Dominus ab Israelitis, quod primogenita sua, & præstantissima offerant Domino, cum in terram Chananæorum ingressi fuerint. Et cur non anteà iubentur Deo cum primogenitis seruire? Quadraginta anni fluxuri erant, anteà quam Chanaam aspicerent: cur ergo non statim ab egressu Ægypti iubentur offerre primogenita sua? Cur primogenitorum oblatio tandiù differtur, & tunc solùm præcipitur, cum in terram Chananæorum iam fuerint ingressi Israelitæ? Chananaam in scriptura non tàm sumi solet pro gentis nomine, quàm pro officio, nempè pro mercatore, negotiatore; sic notant Isidorus Clariùs, Vatablus, Pagninus, Palacius relati à Delrio in Adagial. ad ca. 12. Oseæ. Et meritò quando negotiatorum, mercatorumque terram possident Israelitæ, tunc solùm iubentur offerre Deo primogenita sua; ad negotiationis enim certum, & maximum lucrum, multum interest, quòd negotiatio circa maxima, & præstantissima fiat.

Vndè monebat D. Ambr. lib. 1. de Abel. cap. 10. *Cum introduxerit te Dominus in terram Chananæi; ibi quæramus omne quod aperit vuluam masculinum hoc est, insitum & principale, quod sanctificare Domino debemus.* Expẽde illud, *ibi quæramus*, Ambr

Exo. 13

&c. Ibi inter Chananæos; vbi inter negotiatores, & mercatores agẽdum est; vbi mercatus fiet, & negotiatio salutis; vbi ad mercatorum possessiones tenendas, & augendas vocati fuerimus, ibi non minutis mercibus, non paruis & minimis operibus contenti simus, sed ad magna respiciamus, & præstantissima.

§. V.

Rationalis naturæ fructus quo remotior à terra, eo securior, terræ autem proximus perditioni est vicinus.

QVi vnum talentum acceperat, abiens. *Fodit in terram, & abscondit pecuniam, &c.* Et planè ostendit, quam exile mentis talentum accepisset, qui illud in terra absconditum seruare nititur. Magis perditur, & exponitur talẽtum rationis dum terræ adhæret; quare qui sapiens est, nil magis studet, quam terram cauere, aspirare ad
Psal. 91 sublimia. Psal. 91. *Iustus vt palma florebit.* Et quid in palma magis miramur, cui florentem iustum assimilare possimus? An est arboris proceritas, & rectitudo? An est comarum viror? An dulcedo fructuũ? Præclara sunt hæc in palma, sed illud maiore admiratione dignum, quòd fructum non ferat nisi in sublimiori vertice, ne si terræ esset proximus, terrenis pateat rapinis.
Nissen. Nissen. homil. 8. in Cant. *Quomodo autem efficit palma, vt fructum suum fures difficiliter aggrediantur, vt quæ eum tanquam thesaurum sursum recondat, nec vicinum terræ eum ferat.* Palma docet homines, vbi effodiãt thesauros; non in terra, non in terræ vicinio; quidquid enim terræ vicinum est, & periculis & rapinis patet. Sursum reponendus est thesaurus, qui furibus negatur, qui æternum debet conseruari; qua enim parte homo ad sublimia respicit, sublimia rimatur, & securiores, & fœcundiores fructus parit. Pulcherrimus ille Absalõ, dum fugit à prælio, in ramo quercus apparet suspensus crinibus. Quid tunc? Ait textus. 2. Reg. 18 de Ioab: *Tulit ergò tres lanceas in manu sua, & infixit eas in corde Absalon; cumque adhuc palpitaret hærens in quercu, cucurrerunt decẽ iuuenes armigeri Ioab, & percutientes interfecerunt eum. Et tulerunt Absalon & proiecerunt eum in saltu, in foueam grandem, & comportauerunt super eum aceruum lapidum magnum nimis: Porrò Absalon erexerat sibi, cum adhuc viueret, titulum, qui est in valle regis, &c.* Expẽde, vbi mentio inseratur de titulo erecto ab Absalone in valle regis; vbi ruina Absalonis scribitur, vbi eius calamitas extrema ponitur; dum dicit scriptura Absalonẽ mortuum, & proiectum in foueam, lapidibus obrutum, statim addit: *Porrò Absalon erexerat sibi titulum, qui est in valle regis.* Quid hæc ad Absalonis adeò miserandam ruinam? Scio ab Absalone titulum erectũ fuisse in valle, an in eo iam tanta calamitas viri annuntiabatur? Equidem qui audiunt Absalonem latronum lanceis transuerberatũ, occisum, & in foueam proiectum, non multùm mirẽtur, is enim erat Absalon viuens, adeò terrenis bonis immersus, vt etiam cum de erigendo titulo cogitauit, nihil sublime, & altum: sed infimum, & profundum, & quasi in terrarum ima vergentem vallem excogitauit, in eoque titulum magis sepeliuit, quàm erexit. Homo ergo sic sublimium oblitus, & ad ima inclinatus, cur non incidat in latronũ lanceas, quas ille deuitat, & securos fructus parat, qui ad sublimia aspicit. Pulchrè cum Helia, & Helisæo, & Petro superiora tenentibus Absalonem cõparans D. Amb. Ambr.
lib,

lib epist. 13. fatur: *Denique Elias mortuum viduæ filium tulit ad superiora, in quibus consueuerat sedere, & ibi eum resuscitauit. Helisæo quoque Sunamitis illa in superioribus hospitium parauit, & ibi concipiendæ prolis meruit prærogatiuam, eiusdemq; resuscitati pignoris vidit miracula. Quid de Petro dicam, qui ad horam sextam ascendens in superiora, baptizandarum gentium cognouit mysterium? At verò parricida Absalon in valle sibi regis titulum statuit, & in fossam proiectus est, cum esset peremptus.* Iusti illi viri, vt palma fructificabant, in vertice, in sublimitate; ad sublimia enim ferebantur, & ibi securos vitæ fructus dabant; at verò parricida Absalon vt ad ima inclinatus, nihil sublime respiciés, sed imis inhærens vallium; non mirùm quòd pereat ipso terræ hiatu voratus. Vt terræ, sic perditioni proximus apparuit, securitas enim & fructificatio de sublimi venit mentibus humanis, vt venit palmæ. Propone tibi ab oculos Iesum ascendentem in montem, & descendentem ad turbas, quæ in imis iacebant. De vtroque Luc. cap 6. *Exijt Iesus in montem orare, & erat pernoctans in oratione Dei. Et cum dies factus esset, vocauit discipulos suos, & elegit duodecim ex eis.* Ecce tibi in montium sublimia eligendos inuenit Iesus: sed descendens de monte quid inuenit in imis? Ipse ait: *Et descendens cum illis stetit in loco campestri, & turba discipulorum eius, & multitudo copiosa plebis ab omni Iudæa & Ierusalem, & maritima & Tyri, & Sidonis, qui venerant, vt audirent eum, & sanarentur à languoribus suis. Et qui vexabantur ab immundis spiritibus, curabantur.* Itaque in montis vertice eligendi inueniuntur; in imis camporum languentium inuenitur multitudo, vt enim de sublimi salus, sic de imis trahitur perditio. Ait D. Ambr. lib. 5. in Luc. *Aduerte omnia diligenter; quomodo & cum Apostolis ascendat, & descendat ad turbas. Quomodo enim turba nisi in humili Christum videret? Non sequitur ad excelsa, non ascendit ad sublimia. Denique vbi descendit, inuenit infirmos, in excelsis enim infirmi esse non possunt.* In excelsis, & sublimibus aura salutis aspirat; ima omnia & morbis patent, & scatent vitæ periculis.

Luc. 6.

Ambr.

I.

Matth. 25. Post multum verò temporis venit Dominus seruorum illorum, & posuit rationem cum eis. Et accedens, qui quinque talenta acceperat, obtulit alia quinque dicens, Domine quinq; talenta tradidisti mihi, ecce alia quinque superlucratus sum. Ait illi Dominus eius. Euge serue bone, & fidelis, quia super pauca fuisti fidelis, supra multa te constituam, intra in gaudium Domini tui. Accessit autem, & qui duo talenta acceperat, &c.

§. VI.

Princeps non ita fidat ministris, illisque negotia subditorum credat, vt per se actiones ministrorum non inquirat, non diligenti trutinet examine etiam non vocatus.

ET potestatum, dignitatumq; talenta, & sæculorum negotia Dominus ministris tradidit, omnia enim per ministros placuit administrare; sed non ideò se à curis exemit, ipse enim per se ipsum venit, vt diligenti discusione ministrorum suorum actiones examinet. Quippe ait: *Venit Dominus seruorum illorum, & posuit rationem cũ eis:* Venit, inquam, non vocatus, nõ adductus iniuriatorum clamoribus, sed ipse ex se suorum sollicitus venit inquirere, & ministros examinare. Vtinam hanc mẽtem vniuersi principes ebiberẽt, & nõ nimiùs fiderent ministris suis in subditorũ causis, sed per se ipsi inquirerent, & attentâ inquisitione eorum actiones examinarent. Hanc mentem suggerebat suo principi Regino Ferrandus diaconus in Parænetico regula. 5 aiens: *Non potest sapiens dux excusari de ignorantia, quoties forsitan dixerit: ego nescio, non audiui, nullius ad me querela peruenit. Per ipsum namq;, quid agatur à suis, oportet inquiri, quia nemo eos audet publicis interpellationibus accusare, quorum violentias alij timent, alij patiuntur.* Putet princeps, posse faciliùs, & damno maiori errare ministros, homines è vulgo natos, quàm ipsum principẽ, cui per naturam dedit Deus imperare. Nõ enim prorsus absurda est illa sententia nefarissimi Imperatoris Cai apud Philonem in legatione sua: *Quemadmodum corporis forma, habitu, gestu, consilijs, actionibus prognati maiores suos referunt, eodem modo probabile est in ipso semine delineari quãdam habilitatem dignã principe. Et audebit aliquis indoctus me, qui in materno vtero, & naturæ officina imperator formatus sui, docere artes imperatorias? An certè fas est in mentem venire posse ciuis paulò antè priuato, & humili regia cõsilia?* Non, inquam, prorsus absurda est hæc præsumptio arrogantis principis, qua parte persuadet in naturali principe innatas esse ex Deo quasdam virtutes subditos gubernandi, quas vix priuatus homo potest imitari. Vndè nullus sapiens princeps penitus credere debet priuatis ministris subditorum causas, quin ipse per se ipsum diligenter inquirat, quid à suis agatur. Nec speret clamoribus iniuriatorum vocari, sed ipse per se non vocatus exurgat ad examen. Hanc sibi laudem attribuebat Iob cap. 29. *Causam, quam nesciebam, inuestigabam.* Non expectabat sapiens rex vocari clamoribus, sed ipse omni cura, omni diligẽtia inuestigabat, ne quis esset iniuria pulsatus. Pro quo eleganter Chrysost. in Caten. Græca ait: *Noster Iob vel præstantissimos iudices superauit, ac multis partibus antecelluit. Nec enim expectabat, dum ad eum ij, quibus facta erat iniuria, accederent, nec post eorum aduentum, atque congressum suppetias ferebat: verùm ipse præuertens lustrabat omnia, eos quærens, qui læsi essent iniuria. Causam, ait quam ignorabam, inuestigabam, scrutatus sum, studiosiùs disquisiui, curiosè semper perspexi; omnia moui, vt calamitosos reperirem, neve quispiam violatus iniuria vspiam lateret. Genus præfectura vides, quæ non in solis spectatur verbis, non in cibis tantùm, non solùm in ipsis indumentis, sed etiam in periculis, quæ alienis etiam iudicijs præstat, ac*

Ferran. Philo. Iob. 29. Chrys.

stat, ut praesit. Ad hanc formam se principes componant, & non nimis ministrorum suorum iudicijs fidãt, sed solliciti sint ad illa etiam non vocati examinanda. Quò respicit illud Prouerb. 25. *Gloria regum inuestigare sermonem*: spectat enim ad magnam regum gloriam, quod sic inuenientur solliciti de suis, vt nullum esse possit vel murmur absconditum, de quo ipsi non inquirant. Vt possint singuli principes dicere, quod de se aiebat Theodoricus apud Casiodorum 2. var. 23. *Detestamur miseros premi, cũ mouemur, & non querentium malis: velociusque ad nos peruenit, quòd dissimulatio patientis abscondit*. Sic bonus princeps inuestigabat omnia, vt vel secretissima murmura de ministris non possent abscondi.

Pro. 25.

Casiod.

§. VII.

Sola mala conscientia supplicij instantis præsaga potest mortis aduentantis tempus breuissimum, citissimumque habere.

POst multum verò temporis, dicitur Dominus venire, vt rationem inquirat ex seruis suis; quis fidelium seruorum non putet aduẽtum Domini, & mortis tempus in immensum differri? Hæc erat Dauidis vox, hoc commune fidelis seruis suspirium Psalm. 119. *Hei mihi, quia incolatus meus prolongatus est*! Sola mala conscientia, & de instanti iam supplicio timida præproperum nimis, & citissimũ putat aduentum Domini, mortis diem. Matt. 8. clamabant maligni spiritus voce humana ad Iesum: *Venisti ante tempus torquere nos*. Ecce putant circinatum, & decurtatum tempus Dominici aduentus; sed vndè possunt isti scire tempus decurtatum? Instans supplicij metus facit, quòd rei miseri etiam lõgissimum, & nimis dilatum tẽpus putent fuisse multum decurtatũ. Ait pulchrè Diu. Paschas. lib. 3. in Matth. *Malis semper licet longa patientia breuis videtur, sicut & bonis vltio tarda. Ad circò isti, non quòd sciant, quando debet esse tempus, sed quod licet longissimum, eis breue videatur, eo quòd acrior inest cruciatus, & tempus concupiscentiarum, cum pertransierit, fuisse, ac si non esset*. Vt bonis, & fidelibus seruis remunerationem expectantibus nimis sera venit vltima dies: ita seruis malis magnitudo supplicij iam instantis facit apparere Dominici aduẽtus tempus nimis breuiatum, & circinatum. Hæc enim est vox in omnium peccatorum ore inuenta Sapient. 5. *Et nos nati continuè desinimus esse, & virtutis quidem nullũ signum valuimus ostendere, in malignitate nostra consumpti sumus. Talia dixerunt in inferno ij, qui peccauerunt*. Nota locum, vbi loquuntur isti, nempè in inferno loquuntur, supplicijs immanibus addicti, flammis æternis sepulti; ad lucem autem vltricium flammarum, nõ miror, quod dispareant anni vitæ. Qui viuentes dicebant animæ suæ Luc. 12. *Anima habes multa bona posita in annos plurimos*. Nunquã non vitæ curriculos longissimos cogitabant. Vbi supplicio aproximãt, etiam longissima tempora iudicãt momentanea, imò nulla, clamantes, *nos nati continuò desiuimus esse*, quasi momentaneam, aut nullam ducerent vitam. Hinc Sophonias cap. 1. clamat de die iudicij locutus: *Iuxtà est dies Domini magnus, iuxtà est, & velox nimis*. Dominus in præsenti aiebat: *Post multum verò temporis venit Dominus*: Propheta dicit: *Iuxtà est dies Domini*, & nõ contentus id semel dixisse, & bis, & ter instat, *iuxtà est, & velox nimis*. Et quando non nisi post multum

Ps. 119.

Mat. 8.

D. Pasc.

Sap. 5.

Luc. 12.

Soph. 1.

tum temporis veniet dies illa, quomodo auderet propheta dicere illam iuxtà esse, nisi magnitudo periculi apud malè conscios, & reos ad nihilū redigeret tempora multa? Aiebat Rupert. ibi: *Nec semel contentus dixisse, iuxta est dies Domini, repetiuit, iuxta est, & velox nimis, & verè secundum magnitudinem periculi.* Vbi tantùm periculum imminet, reus animus pro nihilo æstimat tempora multa; & qui nimis sero voluūtur dies, quasi velocissimi veniunt periclitantibus de salute. Id quod innuebat Dominus per Malach. cap. 3. inquiēs: *Et accedam ad vos in iudicio, & ero testis velox maleficis, adulteris, & periuris.* Vbi seuerus instet Dominus eiusque ira penè in ianuis sentiatur, non sera sed nimis cita putabitur à malis diuina vindicta.

Rupert.

Mal. 3.

§. VIII.

Securior apud Deum salus illius, qui non in sola promissione de futuris sed in præsenti exhibitione operis nititur.

IAm mihi plaudit secura fœlicitas serui fidelis dicentis ad Dominum: *Ecce alia quinque, vel, alia duo lucratus sum:* Non ait, in posterum lucrabor; postmodum operā lucris acquirendis dabo; sed ecce lucra, ecce opera mea in promptu sunt, in præsentiarum adsunt. Quid fœliciùs? Sanè non sic largissimæ de futuris promissiones Deum alliciunt, vt opera præsentanea Largissimus promissor Petrus Luc. 22. ait: *Domine tecum paratus sum, & in carcerem, & in mortem ire.* Quanta hæc promissio? Quantum Petri facinus, vt morti sese offerat pro Iesu? Et nihilominùs illi respondet Iesus: *Dico tibi Petre, non cantabit hodiè gallus, donec ter abneges nosse me.* Hæc apud Lucam de Petro; fœliciora alia habes apud Ioann. cap. 21. vbi Petrus simpliciter ait ad Iesum: *Tu scis Domine, quia amo te.* Et statim Iesus ad Petrum: *Pasce agnos meos.* Vbi morti se se offert pro Iesu, durissima futuræ abnegationis denuntiatione feritur; vbi solùm dicit se amare Iesum, in Ecclesiæ constituitur caput. Quorsum hæc? Nonne summa charitas est, si quis pro amico moriatur? Cur ergò Petrus cum simpliciter amat, plùs placet, quàm cum libertatem, & vitam spondet pro amato? Prima erat promissio de futuro, spondebat Petrus in posterum sese pro Deo moriturum: secundò præsentem exhibebat amorem, & ideò in promissione de futuro feritur, in præsenti amore exhibito prorsus placet. Ait D. Aug. ser. 24. de sanctis: *Quando ait, tu scis, quia amo te; hoc respondebat quod in corde suo videbat. Quando autem dixit, animam meam pro te ponam, de futuris voluit præsumere viribus.* Et quidem facilè est pro futuris spondere multa; & peccatores id faciunt, & nocentissimi dicunt se se in posterum meliorandos; aliqua in præsenti dari, hoc opus, hic labor est. Quisquis erga se Dei cupit benignitatem firmare; non multùm credat futuris facinoribus, vt quæ incertissima sunt; sed præsentibus virtutum actibus operam nauet, per hos enim Deum ad se trahet. Ait D. Ioan. 1. epist. cap. 3. *Qui facit iustitiam, iustus est.* Non qui se facturum promittit, non qui largissimas de virtute facienda sponsiones facit, iam iustus est, sed qui illam instanter operatur. Id quod notabat ibi Ecumenius: *Animaduertendum est autem, quòd non dixit in superioribus. Omnis, qui fecit, aut qui faciet iustitiam, sed qui facit. Virtutes enim semper operantur, & dum fiunt, habent esse; cessantes vero, aut futuræ, ne esse quidem habent.* Et quidem

Luc. 22.

Ioan. 21

D. Aug.

1. Ioa. 3.

Ecum.

quidem in rè virtutum, qui cū potest, nullam præsentem exhibet, contentus multas futuras spondere; sic æstimatur à Deo, quasi nihil offerret. Vndè dicebat Dominus Ioan. 8. *Qui sequitur me, non ambulat in tenebris, sed habebit lumen vitæ*. De virtutibus sui assecla locutus verbum posuit præsentis temporis, dicens *qui sequitur*; de præmio autem illarum, statuit verbum futuri. Sic notabat August. tract. 34. inquiens: *In eo, quod facere debemus præsens tempus posuit, quòd autem promisit facientibus futuri tēporis verbo significauit. Qui sequitur, habebit: modo sequitur, post habebit*. Huc reuoco dicta tom. 2. lib. 6. cap. 3. §. 37.

Ioan. 8.

August.

§. IX.

Seruum prorsus exuat, filium induat, qui ad Dei sublimes honores scandere cupit.

FIdelissimi serui iubentur in Domini sui gaudia intrare; ait enim: *Euge serue bone, & fidelis, intra in gaudium Domini tui*: In gaudia intrant & serui, ad sublimes Dei honores vocantur filij. Fœlix, qui vbi Deo apparet, sic omne in se seruile abscondit, vt prorsus appareat filius, is non solùm cum seruis in patris gaudia, sed in summos Dei honores introibit. In Luc. cap. 15. habes ouem, & filium: illam bonus pastor quærit, inuentam humeris imponit suis, & ad caulas reducit: hunc reuertentem expectat Dominus, & vt nouit filium, amplexu tenet, osculis delinit, stolam primam exhibet, annulo ornat, vitulique saginati saturat conuiuio. Non sic cum oue pastor, vt pater exhibetur cum filio; illi quidquid refrigerij est, parat; hunc adhonoris paterni erigit participium. Id ponderans D. Ambr. lib. 7. in Lucā inquit; *Malo ergo filius esse, quā ouis. Ouis enim à pastore reperitur, a patre filius honoratur*. Tota ouis fœlicitas, tota seruulorū fortuna, quòd à via perditionis reducantur a Deo in viam salutis, & ab eodem æterna gaudiorum pascua accipiant. Super hæc autem maximè sese extollit filiorum fœlicitas, qua quidquid honoris pater habet, ipsi participāt. Vt homines in honore distant à cæteris animantibus, etiā plurimi habitis apud mundiales principes; sic qui filiorū spiritu ducuntur, distant apud Deum ab his, qui seruitutis feruntur spiritu ad capessendam virtutē. Idquod docebat Dominus Hierem. cap. 31. inquiens: *Ecce dies veniunt dicit Dominus, & seminabo domum Israel, & domum Iuda semine hominum, & semine iumentorū. Et sicut vigilaui super eos, vt euellerem, & demolirer, & dissiparē, & disperderē, & affligerem: sic vigilabo super eos, vt ædificē, & plantem, ait Dominus*. Loquitur Dominus de liberatione à captiuitate populi Israelitici; & qualiter adducturus erat eos in plenam libertatem. Sed maximè expendendum est discrimē illud, quo vsurus erat, vt eos traheret, nimirùm ait: *Seminabo domum Israel, & domum Iuda semine hominum, & semine iumentorum*. Distinctè D. Amb. lib. in Luc. ait: *Semen Israel in semen hominum, & Iudam in semen animaliū*. Non enim omnes æqualiter feruntur ad salutem, sed alij sicut iumēta seruilia, alij instar hominis ingenui filiorū nobilitate ornati. Filius primogenitus Israel quasi homo regius; Iuda quasi seruile animal in salutē intrabit; homo vt honoribus regni potiatur, seruile animal vt teneat æterna gaudia. Et meritò vbi gaudia seruiles animos replent; regni culmina filijs reseruantur. Ad hæc psalm. 35. *Homines & iumenta saluabis Domine: quemadmodū multiplicasti misericordiam tuam Deus*.

Ambr.

D. Hier.

Ambr.

D.

Fil

Filij autem hominum in tegmine alarum tuarum sperabunt. Inebriabuntur ab vbertate domus tuæ, &c. Sunt homines & iumenta, quæ saluantur, & sunt filij homines, qui sub Dei triumphãt patrocinio, & mirum in modum sese extollunt. Sed qualis ista distinctio inter homines, & iumenta ex vna parte, & filios hominum ex alia? Voluit Dauid innuere distinctionem saluandorum; alij enim ad salutem currunt animo seruili, & mercenario ducti, vt fugiant mala, & habeant bona; ij dicuntur homines, & iumenta, eò quòd instar iumentorũ feruntur ductu vtilitatis propriæ. Alij autem filij hominum dicuntur, vt qui solo ingenuo spiritu ducantur filiorum, nihil in se seruile, nihil mercenarium ostendentes, vtrisq; Deus largitur salutem, sed ijs filijs longè honorabiliorem, & gloriosiorem. Seruitutis spiritus deponendus est illi, qui cupit cumulatissimam apud Deum gloriã potiri. Ioannes Baptista aiebat de Iesu Ioan. 3. *Qui habet sponsam, sponsus est, amicus autem sponsi stat, & audit eum, & gaudio gaudet propter vocem sponsi. Hoc ergò gaudium meum impletum est.* Non solùm dicit se in gaudio esse, sed insuper de cumulatissimo gaudio, nimirùm de gaudio in se pleno, & perfecto gloriatur; & quod inde probat, quia & si sponsus nõ est, tamen nec seruus, sed amicus est Cyril. Alex. lib. 2. in Ioan. c. 62. *Cœlestis est sponsus, ego verò vnigeniti gaudio triumpho, quia serui conditione deposita, tàm nomine, quàm re amicitia fruor.* Satis est seruo, quod in Domini gaudium intret, ego qui non seruus, sed amicus, non simpliciter intro in gaudium, sed intro ouans, & triumphans, gaudio enim triumpho.

Ioan. 3.

Cyrill.

Matth. 25. Accedens autem, & qui vnum talentum acceperat, ait, Domine, scio, qui à homo durus es, metis vbi non seminasti, & congregas, vbi non sparsisti, & timens abij, & abscondi talentum in terra; ecce habes, quod tuum est.

§. X.

Summa hominis perditio est, quòd neque seuerissimi iudicis minaci vultu ad virtutum operationem trahatur.

HVc vsque peruenit nequissimi serui malitia, quod iudicis duritiam noscens adhuc hæret peccatis; & sciens se viuere sub iudice seuerissimo tamen de tãta iudicis seueritate hoc educit, vt magis velit otio, & inertiæ se tradere. Sic enim ait: *Scio, quia homo durus es, metis, vbi non seminasti: & timens abij, & abscondi talentum, &c.* Quid inianius? De duritie iudicis nota educit, quòd nolit benè operari; Pulchrè ad hæc Imperfectus hom. 53. ait: *O malitia peccatorum, qui neque futuri iudicij terrore mutantur.* Iudicem seuerissimum vident, imò vident strictum gladiũ: inexorabilitatem iudicij norunt, & toti contremiscunt, & summo horrore pauent, & inter hæc minimè in melius excitantur. Nonne hanc

Imperf.

hanc deploratam malitiam putaueris? Imò & iam in talibus summus diuinæ iræ ardor apparet. Psalmus 75. stupefaciens Dauid clamat: *Ab increpatione tua Domine, dormitauerunt omnes, qui ascenderunt equos.* Increpatio clamorem habet, horrendum quid solet intonare, quod minimè dormire sinit, imò cogit sub ingenti pauore vigilare. Quis adeò stolidus est, & vecors, vt inter increpatorios clamores dormire possit? Sanè somnus iste non tàm somnus, quàm summum iam supplicium ab increpantis Dei ira in dormientem deueniens videtur. Ait Diu. August. ibi: *Attendat charitas vestra rē tremendam. Increpatio strepitum habet, strepitus expergisci solet homines facere. Increpat Deus, & dormis. Magna ira increpantis, magna ira.* Nescio, an maior Dei ira soleat esse aduersus peccatores in mundo existentes, quàm vbi facit ira increpationes suas, minas suas, seueritates suas, imò & flagellorū strepitus audiri, & cognosci, quin ex hoc vlla à vitiorum somno excitatio fiat. Magna hæc est ira increpātis Dei, tremenda res, & omni pauore digna, & quæ sola explicat extremam peccatoris malitiam. Isaias cap. 50. ad rebelles Iudæos, & miseram ciuitatem à Tito, & Vespasiano exurendam, ait: *Ecce vos omnes accedentes ignem, accincti flammis, ambulate in lumine ignis vestri, & flammis, quas succendistis; de manu mea factum est hoc vobis, in doloribus dormietis.* Expende illud; *De manu mea factum est hoc vobis*; exaggerat enim Deus immensam iustitiæ suæ vindicatiuæ potentiā, quasi dicat, ait Carthusianus: *Mea potestate secundum ordinem diuinæ iustitiæ illata sunt vobis tanta tormenta à Romanis.* Et quanta hæc iustitiæ potestas? Quantum est ad ostentationem seuerissimæ iustitiæ Dei, quòd impij flammis vltricib. dentur? Hoc non adeò magna ira Dei in qualicumq; impio præstat. Quid maius in rebellibus Iudæis ostenditur, quod particulariter denotet in illis diuinæ iræ potestatē immensam? Illud crediderim demonstrari verbo sequenti, nimirùm: *In doloribus dormietis*, hoc est, medijs flammis sæuientibus, tormentis vndique pungentibus, doloribus viscera penetrantibus, adhuc in malitia dormietis, nec excitabimini, vt quæratis à Deo remedium. Hoc nisi ex magna Dei ira, vix homini accidere posset credi. Quanta hæc peccatoris malitia, quòd vel inter acerbissima supplicia, adhuc somno vitiorum stertat! Quanta Dei seueritas, quòd tormenta exhibeat, quæ multùm crucient, & à somno minimè excitent! Huc trahe dicta tom. 1. lib. 4. cap. 1. §. 15.

Marginalia: Psa. 75. — D. Aug. — Isai. 50. — Carthus.

§. XI.

Vix donum Dei apparet in illo esse, in quo nullus extenditur ad proximos fructus.

Miraris quòd reprobandus seruus ostendat in se Dei dona integra; nulla tenùs diminuta, dum dicit Deo: *Ecce habes, quod tuum est.* Si ergo, quod Dei erat, integrum reddit, cur puniendus sistitur iudici? Verùm ò Domine Deus, miserè fallitur malus ille, dum tuum integrum donū putat, quod in terra sepultum, proximis nullū parturiuit fructum. Quod tuū est, in eo cognoscitur, quòd nequit solitarium inueniri, sed magis amat vsque ad proximos diuidi. Magnus ille Elisæus. 4. Reg. 2. à magistro Elia postulabat spiritum duplicē, nimirùm donum Sancti Spiritus habitans in illo; ait enim *Obsecro, vt fiat* 4. Re. 2.

ut fiat in me duplex spiritus tuus. Et cur duplicem vocat spiritũ Eliæ? An erat spiritus Eliæ ex duobus cõpositus? Absit; imò simplicissimus erat diuinus spiritus habitans in Elia, sed ideò vocatur duplex, quia Dei spiritus in quocunq; sit, quia in se non poteſt, tamen in suis operationibus amat vsque ad proximos diuidi. Id quod eleganter notabat Galfridus apud Tilmannum in Allegor. inquiens: *Aliter ab Elisæo duplex, quem Elias habuerat, postulatur spiritus, non quia in se ipso diuisus est spiritus, sed quia in munere suo, vel opere duplicatur. Vnus est enim spiritus per quem charitas diffunditur, ea tamen in amorem Dei, & proximi deriuatur: nec adesse credendus est vnicus ille spiritus, vbi duplex non inuenitur effectus. Cum enim in se ipso sit simplex, in nobis numquam poterit fieri nisi duplex.* Hæc est diuini doni in nobis inhabitantis notio, quòd non maneat vnicum, & solitarium, sed duplicetur diuisum inter fratres. Dum vnicum, & solitarium in nobis est, vix Dei donũ noscitur, vix ex Deo esse putatur, quando Deus sua illa recognoscit dona, quæ in operibus videt per proximos multiplicata. Ecclesiastes, cap. 4. aiebat: *Considerans reperi aliam vanitatem sub sole. Vnus est, & secundum non habet, non filiũ non fratrem: & tamen laborare non cessat, nec satiantur oculi eius diuitijs: nec recogitans dicit; Cui laboro, & fraudo animam meam bonis? In hoc quoque vanitas est, & afflictio spiritus.* Quid vanius? Quid luctuosius, quàm illud, *Vnus est, & secundum non habet, non fratrem, &c.* Sed libet hanc vanitatẽ expendere ex paraphraste Caldaica, vbi sic, *Est vir solus, & non est ei secundus filium quoque, & fratrem non habet, & non est finis vniuerso labori suo, oculus quoque eius non potest satiari diuitijs, & non dicit in corde suo, cui ego laboro, & fraudo animam meam bonis? Surgam & faciam ex eo eleemosinã, & lætabor in hoc sæculo cum filijs hominum, & in sæculo venturo cum iustis. Hoc quoque est vanitas & occupatio pessima.* Et quando potissimum non est, & à Deo donum alienissimum, quòd quis ita solus sit, & vnicus sibi, vt terrenis bonis habendis immersus nec fratrem, nec amicum velit habere, cui egenti aliquid communicet? Sanè qui se ita solitarium seruat, & prorsus vanus est, nihilque in se ostendit diuini spiritus. Ait Catena Græca ibi: *Si quis fratrem non habet, is proculdubio spiritum adoptionis filiorum non accepit; & si quis pater non est, is porrò improbus est, id enim eiusmodi sacra imprecatur scriptura, inquiens. Non est progenies malis. Is iure, ac merito, nec vitiositate quidem exsatiatur, cum suam ipsius animam Dei cognitione defraudet.* Non loquitur de carnalibus patribus, aut fratribus; absq; eo enim quod quis fratrem habeat carnalem scũ filium, æternam fœlicitatẽ introibit Dei Spiritus auxilio. Loquitur ergo de eo, qui nec pater est orphanorũ, nec compassione charitatis fratrẽ vllum acquirit, sed solus ipse, & solitarius vult suis incubare diuitijs. Is vt planè sterilis, sic & visione Dei caret, & nullum in se Spiritus Sancti donum ostendit; quando diuini doni proprium est non solitarium manere, sed longa operatione ad proximos se se extendere. Vnde Ecclesiasticus cap. 1. ait: *Plenitudo sapientiæ est timere Deum, & plenitudo à fructibus illius. Omnem domum illius implevit à generationibus, & receptacula à thesauris illius, corona sapientiæ timor Domini, replẽs pacem, & salutis fructum. Et vidit, & dinumerauit eam. Vtraque autem sunt dona Dei.* Vbi noster posuit: *Replens pacem, &c.* Septuaginta legerunt: *Germinans pacem, & fru-*

Ctum

Marginalia: Tilman. — Eccle. 4. — Chald. — Caten. Græca. — Eccl. 1.

Aum salutis: Nullò enim alio explicantur Dei dona, quàm ex multiplici fructu ex illis orto, qui perueniat ad receptacula proximorum. Similiter & Ecclesiastes cap. 5. *Et omni homini, cui dedit Deus diuitias, atque substantiam: potestatemque ei tribuit, vt comedat ex eis, & fruatur parte sua, & lætetur de labore suo: hoc est donum Dei*. De quo explicatiùs in rem præsentem Chaldæus: *Etiam omnis homo, cui dederit Dominus diuitias, & facultates, & prapo-suerit eum Dominus, vt comedat ex eis in sæculo hoc, & vt faciat ex eis eleemosynam, & vt accipat mercedē partis sua per ſeſſam in sæculum venturum. Ecce hoc donum, quòd datum illi à Domino est*. Nullo magis ostēditur, quod sit Dei donum, quam ex fructibus ad proximos ortis. Ostende substantias, & diuitias proximis fructuosas, & simul ostēdes illas profectas ex Dei dono. Vbi cum Zachæo potueris dicere. Ecce dimidiū do pauperibus; statim & dicam tibi. Ecce hoc donū, quod datum tibi à Domino est. Hinc colliges talenta tua, opes tuas, esse dona Dei, si ex eorum fructibus participent proximi: nequeunt enim Dei dona non esse proximis proficua. Vndè aiebat D. Greg. Thaum. in hoc cap. *Non negauerim etiam opes bonas esse, Dei enim donum est, si homo læte perfruatur laboribus suis: modo opes illæ à Deo sint concessæ: Talis enim benefico in omnes est animo, & in munere diuino exultat, & omnem vitam suā bonis operibus, ac largitionibus adornat*. Expende notionem hominis illius, qui opes habet à Deo sibi particulari dono concessas; nempè ait: *Talis benifico est animo in omnes, & vitam suam largitionibus adornat*. Quasi hoc proprium velit esse diuini doni, quod impellat, ad benefaciendum,

Eccl. 5.

D. Gr. Thaū.

Matth. 25. Respondens autē Dominus eius, dixit ei, serue male, & piger, sciebas, quia meto vbi non semino, & congrego, vbi non sparsi, oportuit ergo te committere pecuniam meam nūmularijs, & veniens ego recepissem vtique, quòd meum est cum vsura.

§. XII.

Summa diuinæ sapientiæ laus, quod ab ipsis peccatorum morbis messem faciat humanæ salutis.

NOn negat Dominus se metere vbi non seminauit; imò vbi ille dixerat: *Scio, quia homo durus es, & metis, vbi non seminasti*. De duritiei obiectione prorsus tacet; solùm meminit, quod dicatur metere, vbi non seminauit; quasi hoc verùm esse admittat, & sibi non vitio tribuat, sed laudi. Cum enim solum inueniatur malum nō fuisse à Deo seminatum, vt qui omnis boni sit author; in immensum extollit diuinæ sapientiæ laudem, quod sciat de ipsis malis, de morte ipsa, de ipsis peccatis, humanæ salutis copiosissimam segetem facere. Ad Rom. 8. ait Paul. extollens Dei gratiam supra legem: *Quòd impossibile erat legi, in quo infirmabatur per carnem: Deus filiū suum*

Ad Roman. 8.

mittens

mittens in similitudinem carnis peccati, & de peccato damnauit peccatũ. Non poterat lex vlla, nec vllus legislator in infirmitate, in vulnere ipso, in ipso peccato, medelam inuenire, & remedium peccati. Quid tunc? Venit Dei filius, & de eius sapientissima arte vniuersæ malorum venæ cœperunt scaturire sanctitatibus. Pulchrè ad hæc aiebat Cellensis Abb. libr. de Pan. cap. 12. fatus; *De fonte igitur peccatorum vena exiliuit omnium lachrymarũ. Mirum tamen in hoc artificis Dei ingenium, vt lachryma de venis erumpẽs peccatorum, humiliter præfusa absorberet omne peccatum. Plane, sic de peccato damnatur peccatum.* Nihil à Deo alienius, quam peccatum est, vt enim mortem non fecit, similiter nec potuit Dominus facere peccatum; sed sic dominica præualuit ars, vt alienissimũ à se peccatum, sibi in restaurationem hominum seruire faciat, dũ illud materiam ministrat fluentis lachrymarum. Hæc est maxima Dei sapientia, de qua fatur Exod. 7. *Immittamq; manum meam super Aegyptum, & ducam exercitum, & populum meum Israel de terra Aegypti per iudicia maxima.* Expende, quod non dicat educendum populũ per fortitudinem maximam, plura enim erant alia Dei opera lõge maioris fortitudinis, & potestatis, qui enim de nihilo eduxit omnes exercitus creaturarum, quid magnum faceret, quod educeret populum suum de Aegypto? Non sanè hoc ad maxima diuinarum fortitudinũ decora pertinuisset quando & vnus Angelus ingentem Assyriorum exercitum vna nocte interemit, vt Hierosolymam ab obsidione liberaret. Vnde meritò tacens, quòd per fortitudinem populum eduxerit, notãter ostendit eductum illum, *per iudicia maxima*, hoc est, maximam, & præstantissimam sapiẽtiam. Et in quo tũc Dei sapientia ostẽsa fuit maxima? Qualis res Dei sapientiam tunc temporis in illa eductione ostẽdit adeò magnam, quæ excederet sapientiam Angeli? Sanè cum tunc Pharao magis in Deũ rebellaret, maioremq; cumulum malitiæ ostenderet, aggrauans cor suum, obduratus aduersus Dei præcepta; eo peruenit Dei sapientia, vt totam illam Pharaonis malitiam gloriosiori eductioni Israelitarũ, & educentis seruire faceret. Quocirca aiebat Nissen. orat. de lutantibus, qui &c. *Excellentia sapientiæ suæ Deus nimirum etiam malum ad adiuuandum bonum trahere, & accommodare scinit.* Ad excellentissimam Dei sapientiam pertinet, quod ipsa mala, ipsa peccata cò trahãtur, vt virtutibus possint iuuamen præstare; imò vt ex ipsis malitiæ luxuriantibus pratis copiosè virtutum segetes metantur. Is equidem est Deus, iuxtà Paul. 2. ad Corinth. 4. *Qui dixit de tenebris lucem splendescere:* Quid est de tenebris? Nimirum de peccatis, de hominum sceleribus lucidissimã luminum messem traxit. Accipe Orig. homil. 14. in Num. fantem: *Malitiam Deus nõ fecit, tamen cum ab alijs inueniã possit prohibere, non prohibet, sed vtitur ea ad necessarias causas. Tolle malitiam fratrum Ioseph tolle inuidiam, tolle omne parricidale commentum, quo sæu erunt in fratrem, quousque venderent eum. Si hæc auferas, vide quantam simul peremeris dispensationem Dei. Simul enim abscendes cuncta illa, quæ apud Aegyptium per Ioseph pro salute omnium gesta sunt. Non fuisset interpretatio somnii Pharaonis; nemo necessitatem famis curasset; periisset Aegyptus, periisset etiam ipse Israel, & semen eius quæres panem. Nusquam plaga in Aegyptios, neq; virtutes illæ, quas fecit Deus per Moysem. Nemo rubrum mare sic-*

Cellens.

Exod. 7

Nissen.

Paul. 2. Corin. 4

Orig.

cis ve-

cũs vestigiis incessisset. Cibum mannæ mortalis vita nesciysset. Nulla de sequenti petra aquarum fluenta prorupissent. Si auferas malitiam Iudæ, abstuleris pariter crucem Christi: & si non sit crux, non exuuntur principatus, nec potestates, nec triumphatur in ligno. Si non fuisset mors Christi, vtique neque resurrectio, neque spes nobis resurrectionis fuisset. Ex quibus omnibus colligitur, quia Deus non solum bonis vtatur ad opus bonum, sed etiam malis. Quid pulchrius? Quæ vberior messis virtutum esse potuit, quàm hæc, quam Dominus metit de malitia, quam minimè seminauit? De vno peccato vendentium Ioseph; & huius exaltatio, & ipsorum venditorum vita, & Aegyptiorum conseruatio; & cantatissimus maris rubri transitus, & cœleste manna, & dulcissimę è saxis aquæ manarũt: De vna Iudæ proditione, & crux Christi, & resurrectio, & mundi salus, & Dei glorificatio affulsit. Quis non miretur summi artificis ingeniũ maximum, qui tot virtutum messes in dies facit, de malitiæ agris, in quibus non seminauit? Quò spectans ipse Paulus aiebat ad Rom. 8. *Diligentibus Deum omnia cooperantur in bonum.* Quæ verba sic pulchertimè expendit D. Ber. ser. de vitæ fallacia aiens: *Vsq; adeò omnia nobis cooperãtur in bonum, vt inter hæc omnia etiam ea, quæ nihil sũt, numerentur, molestia, morbus, & ipsa mors etiam & peccatum. An verò ei peccata ipsa non cooperantur in bonum, qui ex eis humilior, feruentior, timoratior, & cautior inuenitur? Hæ sunt ergò primitiæ spiritus, hæ primitiæ regni, hæc gloriæ prælibatio, hoc potestatis initium, & arra quædam æternæ hæreditatis.* Hæc ille, quibus patet quanta bona soleat Deus educere ex ipso lapsu peccati.

Rom. 8.
D. Ber.

Matth. 25. Tollite itaque ab eo talentum & date ei, qui habet decem talenta; omni enim habenti dabitur, & abundabit; ei autem, qui nõ habet, & quod videtur habere auferetur ab eo. Et inutilem seruum eijcite in tenebras exteriores.

§. XIII.

Deus in summa suæ seueritatis duritie aduersus malos nescit non in bonos tenerescere.

DVrus homo habebatur Dominus à pigro seruo; aduersus quem durissimum se meritò ipse Dominus exhibet, dum illũ spoliari mãdat bonis omnibus, & mitti in tenebras. Sed illud notandum venit; quòd in hac ipsa seueritatis duritie erga malum seruum, simul se mansuetissimum præbet ergà bonos, quos iubet ditari nouis talentis: Quippe ait: *Tollite ab eo talentum & date ei, qui habet decem.* Nunquam enim adeò durum se se ostẽdit Deus, vt in bonos non tenerescat. Numerorum. 21. pro remedio serpentini veneni, iubetur serpens æneus extolli super signum; & populo percusso exhiberi. *Fecit ergo Moyses serpentem æneum, & proposuit eum pro signo, quem cũ percussi aspicerent, sanabantur.* Notissimum est in serpente hoc filij Dei *Num.* 21.

mundi

mundi Saluatoris adumbratio; in qua illud nunquam mirari desinã, quod vbi proponitur Dei filius saluaturus mundum in ligno, proponatur totus æneus. Quid ære durius? Vt immensam duritiem minaretur Dominus aiebat Leuit. cap 26. *Conteram superbiam duritiæ vestræ. Daboque vobis cœlum desuper sicut ferrum, & terram æneam.* Hoc minabatur Dominus peccatoribus, quòd cœlestia ænea, hoc est, durissima, & penè inexorabilia experturi essent. Cur ergo salutis lignum iubet æneum fieri? Dum te æneum exhibeas, ô Deus, quis sperabit salutem? Quis credet ab æneo cœlo salutiferum rorem posse descendere? Quisquis credat sub ære latere Deum; is simul credet, ab æneo vultu salutis succum posse obtineri; Deus enim etiam in summa duritie erga malos positus, in bonorum salutem tenerescit. Vt mirabundus dicat Diu. Athanas. in Synopsi ad lib. Sap. *Contrà morsum serpentum per æneum serpentem curatus est populus.* Potuit populus fidelis vel ex æneo vultu succum salutis obtinere, quando inibi Dei latebat mysterium. Id quod ponderans D. Cæsar. Arelat. aiebat: *Tam prompta aderat salubritas dicandi, quàm velox inerat felicitas intuendi; sequebatur certum sub momentanea contemplatione remedium, quia latebat in serpente mysterium.* Expendè, vnde ab æneo aspectu potuit salutis succus exhiberi, nimirùm ait; *Quia latebat in serpente mysterium.* Latebat sub æneo serpente Deus, qui etiam in summa sua seueritatis duritie non potest ad bonorum salutem largiendam non tenerescere. Quid durius Deo per Aegyptũ lugubri illa nocte ingrediente? Ait Sap. cap. 18. *Cum enim quietum silentium contineret omnia, & nox in suo cursu medium iter haberet, omnipotens sermo tuus exiliens de cælo à regalibus sedibus, durus debellator, in mediam exterminij terram prosiliuit, gladius acutus, &c.* Hæc inter durissima Dei ostensa, simul per domos Israelitarum agnus anniculus immolãdus exhibetur. In plateis Aegypti durus debellator, gladius acutus apparet, omnia morte replens; & in Israelitarum domibus quasi agnus ostenditur, protegẽs, & defendẽs, quia nescit Deus etiã medias inter durities, & seueritates, non se mansuetum, & benignum suis fidelibus ostendere. Ait Rupert. lib. 4. de vict. cap. 16. *Mirabile vtique fecit inter domos Aegyptiorum, & domos Israel, vno eodemque tempore, vna, eademque nocte. Illic, id est, in domibus Aegyptiorum tanquam durus bellator erat, tanquam gladius acutus sententiam vibrabat. In domibus autem filiorum Israel mitem se, & humilem natura esse signabat per agnum, simplex, & mansuetum animal.* Nunquam tam durus in malos, nunquam tã æneus apparuit, quin media illa duritie non inueniretur mansuetus, & beneficus in eos, qui illum non irritauerunt.

Leui. 26

Athan.

D. Cæsa.

Sap. 18.

Rupert.

§. XIV.

In impio homine cœlestium virtutũ, quæ gloria donantur, tantùm inueniuntur vmbratiles apparentia, & phantasia. Imò & ipsa hominis ratio in illo solùm est apparenter.

Expende, quid cœlestis talenti iubeatur tolli in seruo nequã; nimirùm ait: *Quod videtur habere, auferetur ab eo*; non quod in veritate habet, sed quod videtur habere; cœlestium enim virtutũ, quæ gloriam adipiscuntur, in impio nõ veræ existentiæ, sed solùm inueniuntur apparentiæ. Dum somnium arboris

Dan. 4. boris explicat Daniel, cap. 4. sic loquitur ad Nabuchodonosor: *Tu es Rex, qui magnificatus es, & inualuisti, & magnitudo tua creuit, & peruenit vsque ad cœlum, & potestas tua in terminos vniuersa terra.* Non mirabor, quòd florentissimi Regis potestas vsque ad vniuersos tinniret fines terræ; at illud valdè miror, quòd in tanto tyranno dicatur esse aliquid, quod cœlum pertingat. Ait enim: *Magnitudo tua creuit, & peruenit vsque ad cœlum:* qui fieri potest, vt in viro pessimo ea splendoris magnitudo inueniatur, quæ cœlestium splendorum sit æmula? An erant in Rege hoc virtutes aliquæ pertingentes cœlestia? Non equidem in re erant in Nabuchodonosor virtutes cœlestes; sed Propheta non loquitur de eo, quod in re erat, sed quod vel in phantasia Regis, vel in quadam vmbratili apparentia videbatur esse. Quandiu enim de cœlestibus virtutibus fit sermo, sic intelligendus est, quòd in impijs solæ illarum inueniantur phantasiæ, & apparentiæ. Ait Procopius in Glossa: *Aptè admodum, & opportunè cœlo, & terra accommodauit. Dominationem enim peruenisse ad fines terra: ad cœlum verò non item dominationem, sed magnitudinem, hoc est, cogitationis phantasiam.* Sapienter Propheta impij Regis magnitudinem solam dixit peruenire ad cœlum, vt euidentiùs ostenderet, id non posse esse in veritate, sed in phantasia cogitationis, & vmbratili, & fallaci apparentia. Nihil enim in impio inuenitur pertingens cœlum in veritate, sed in apparentia, & cogitationis phantasia. Hinc apud Isaiam cap. 10 ait Dominus: *Visitabo super fructum magnifici cordis Regis Assur, & super gloriam altitudinis oculorum eius:* non super verè existentem gloriam eius, quæ nulla erat, sed super gloriam altitudinis oculorum eius, nimirùm quæ solùm habet esse in apparentia. Quò aspiciens Ecclesiastes cap. 8. ait: *Non sit bonum impio, nec prolongentur dies eius; sed quasi vmbra transeant, qui non timent faciem Domini.* Non solum cœlestes virtutes æternitatis meritoriæ, sed quidquid ad bonum honestum, imò quidquid ad veram rationem hominis attinet, vult esse in impio, non timente Deum, non in veritate, sed vestit in vmbratili repræsentatione. Ait ibi Caietan. *Hominem non timentem à conspectu Dei assimilat vmbra, eo quòd sicut vmbra non est verè corpus eius, cuius est vmbra, sed quadam repræsentatio illius: ita non timens diuinum conspectum non est homo, sed hominis vmbra. Non est, inquam, homo secundùm mentis vsum, sed vmbra hominis. Vsus enim humani animi pendet à timore diuini conspectus, tanquam à prima regula.* Nihil solidum, nihil verum in impio homine inueniri potest in ordine ad gloriam, & cœlestes virtutes; imò & ipsa hominis ratio in illo quasi apparenter existit, velut imago vmbratilis quædã. Vndè de impijs dicebat Iob cap. 33. *Respiciet homines, & dicet: peccaui.* Vbi D. Gregor. lib. 24. Moral. cap. 6. *Ideò peccasse se nesciunt, quia homines non attendunt. Nam si considerarent homines, citius agnoscerent, quantum peccando infra homines cecidissent.* Inuenirent proculdubio in se solam esse vmbram, & apparentiam hominis.

Margin notes: Procop. — Isai. 10. — Eccl. 8. — Caiet. — Iob. 33. — Gregor.

LIBER DECIMVS SEPTIMVS.

DE HISTORIIS ADDVCTIS A IESV.

VT effictis similitudinibus, siuè parabolis Dominus sermones exornabat suos, sic etiam de veris historijs exempla proponebat, quibus pulcherrimæ orationi non minimam addebat pulchritudinem. Quid desideres in cœlesti Oratore de orationum luminibus? Habes neruosa argumenta, propositiones spectatissimas, similitudines aureas à parabolis, exempla ab historijs petita, ne vllus pulchritudinum fons deficiat; quò gratiùs, & efficaciùs currat orationis flumen.

CAPVT I.

De Epulone, & Lazaro.

ADEST cantatissima toto in orbe historia de diuite in damnatorum ima descendente; & paupere Lazaro ad fœlicitatum præstantissima sublato. De vtroque Dominus ornatè, & oratoriè differit, & suppositis in vtrisque & diuitiarum, & tormentorum, & miseriarum, & fœlicitatis statibus: alia de oratoris licentia affingit Dominus, non quæ in re fuerint, sed quæ apprime explicent vtriusq; statum. Spiritibus dat membra, dat voces, vt eadem solent Oratores attribuere vel lapidi; quibus ostenditur, quid à præsenti tormento flammæ cogetur miser sibi desiderare,

rare, cùm post resurrectionem corpus habeat. Sanè ad epulonis tormentum non parùm faciet, quòd vt anima propter gulam torretur, sic vbi adsit corpus, lingua truculentiùs torreatur. Sicut & hominis crudelitas non parùm punitur, dum se in omnium rerum penuria videat, de quarum abundantia despectus quondam Lazarus sic lætatur, vt vel de eius reliquijs æterna miserorum tormenta possint refrigerari. Hæc afflictis vtrinq; colloquijs sapientissimè exprimitur; tandem additur colloquium aliud de mittendo Lazaro prædicatore ad miseri diuitis fratres. Non quòd possit epulo bona velle alicui, sed quòd naturale cuiquam est, cupere, vt sibi noti certò sciant, rem à se euidentissimè expertam, quam noscit ab illis crassissimè ignorari. Sed prouidentior Deus circa omnes extitit; quàm damnatus iste: quando nulli negauit certissima testimonia, per quæ si vellent, salutarem omnem inuenirent veritatem.

Luc. 16. Homo quidam erat diues, & induebatur purpura, & bysso, & epulabatur quotidiè splendide.

§. I.

Nequit vir nominis esse, qui nimis epulis, gulaque deditur.

NOmen epulatoris istius à Domino tacetur, & meritò; quando vix fieri potest, vt vir nominis euadat, quisquis nimis indulget epulis. Apud Marcum, capit. 4. dicebat Dominus: *Num lucerna incenditur, vt subter modium ponatur, aut subter lectum? Nonne vt super candelabrum ponatur?* Nemo vnquam credet, lucernam posse accendi, vt subter modium sit; imò ex quo sub modio aliquid est, euidenter colligitur, illud non posse esse lucernam accensam, & in domo lucentem. Et quidem modius inuentus est, vt triticum recipiat, & mensuret, simul & alias fruges; vndè vt aptus est frugibus recipiendis, sic est ineptus, vt in se ostendat lucernam accensam: quando enim quis lucere potest inter epulas? Sapienter Theophilactus in præsenti ait: *Erit autem vnusquisque vestrum lucerna, qui debet poni super candelabrum, hoc est, super summitatem diuinæ vitæ, vt & alijs possit lucere: sed non sub modio, hoc est, sub ciborum cura. Nullus enim, cui cibi curæ sunt, & qui requiem desiderat, poterit lucerna esse omnibus lucens, etiam per suam vitam.* Nunquam epulatum studium hominem luci dedit; nunquam de sub ferculis potuit quis constitui in mundi lucernam, & inter mundi lumina splendescere. Et quam claritudinem obtinebit, qui totus videtur natus, vt mente euoluat culinarum fumos? Mentiar, si quis mihi assignetur gulæ deditus, & facinorum gloria, nominisque claritate insignis. Apud Numeror. capit. 11. vbi gulæ tentatio, & punitio describitur, notanter dicit textus: *Vulgus quippè promiscuum, quod ascenderat cum eis, flagrauit desiderio carnium.* Vix in alijs tentationibus populi desuerunt aliqui viri nominati, qui illis corriperentur, vt in ambitu sacerdotij, Core, & Dathan, & Abiron, in ipso Madianiticæ

Marc. 4

Theop.

Nu. 11.

fornicationis crimine Zambri filius Salu, dux de cognatione Simeonis. Vbi autem ad tentationem gulæ ventum est, ecce vobis, quid dicat: *Vulgus promiscuum flagrauit desiderio carnium.* Nullus vir nominis claritate insignis, sed inter fæces vulgi obscurus maneat, necessum est, qui se ventis seruituti tradit. Et illud notandum, quod non contentus sit dicere, quòd vulgus concupierit; sed notanter addit illud, *vulgus promiscuum*: quasi id faciat ad maiorem epulonum obscuritatem. Quid enim est vulgus promiscuū? Sanè id ponitur ad distinctionem vulgi clarioris, compositi ex viris nominatis, quale erat vulgus Israelitarum. Etenim cum Moyse exierant de Aegypto & Israelitæ, & Aegyptiorum familiæ innumerabiles; in Israelitarum autem multitudinum censu nunquam habebatur ratio fœminarum, nec puerorum, sed solum virorum illorum, qui ad nomen iam accedebant. Verum in Aegyptiorum censu, nulla erat distinctio inter viros, & fœminas, omnes confusè, & promiscuè censebantur, vndè fit, quòd de epulone, & guloso vulgo locuturus Moyses, dicat illud fuisse vulgus promiscuum, inter fœminas, & pueros confusum, ad distinctionem vulgi Israelitici, qui solis nominatis viris constabat. Sic ait Abul. ibi, quæst. 10. *Respondendum est, Aegyptios vocari vulgus promiscuum, ad distinctionem Israelitarum, quia in Israelitis non vocabatur populus, nisi ipsa multitudo virorum transeuntium ad nomen; inter Aegyptios autem tàm viri, quàm fœmina computabantur populus, & de Aegyptijs dictum est, quòd ascenderat vulgus promiscuum, & flagrauit desiderio carnium.* Et meritò vulgus flagrans desiderio carnium distinguitur à vulgo constāti ex hominibus transeuntibus ad nomen; nunquam enim ad claritatē nominis transit, sed inter promiscui vulgi fæces confusus cum fœminis, & pueris manet, qui nimis sollicitè epulis traditur. Non equidem in comessationibus, sed in sobrietate ad nominis claritatem itur. De clarissimo illo Israelitarū iubare Samsone ait Angelus ad matrem eius. Iud. 13. *Caue ergo, ne bibas vinum, ac siceram, nec immūdū quicquā comedas, quia cōcipies, & paries filium, cuius non tāget caput nouacula: erit enim Nazaræus Dei ab infantia sua, & ex matris vtero, & ipse incipiet liberare Israel.* Quid tunc? Quid post hoc angelicū nuntium? Ait textus ibi: *Peperit itaq; filium, & vocauit nomen eius Sanson.* Mater filio nomen imponit, & vocat Sanson, id est, solem, neque id sine spiritu diuino; sed illo spiritu, quo admonita de abstinentia circa potum, victumque, filium Nazaræum patriæ liberatorem iussa est expectare, illum lucidissimi syderis nomine nuncupauit, certa, quòd inter Nazaræatus sobrietates nō poterat non clarissimi nominis homo procreari. Id quod notat Arias Montan. satus: *Illa ab Angelo de nati munere, atq; officio edocta, nomen opportunū inuenit.* Et cui opportunius, quam abstemio infanti nomen prestātissimę datur claritatis. Nunquam, mihi credite, tantū nomē adipisceretur, si inter dapes nutriretur. Ex quo apud Minuciū Fœlicē insultat Cæcilius in Octau. satus: *Et quid ad hæc audet Octauius homo Plautina prosapia, vt Pistorū præcipuus, ita postremus Philosophorū?* Negans posse expectari de pistoria arte aliquid preclarū: quādo quod eximium est, magis nascitur de frugalitate. Psal. 119. *De torrente in via bibet, proptereà exaltabit caput.* Expende, vndè exaltatio oriatur, non de vinis pretiosis, sed de torrentis

Margin notes: Abul. — Iud. 13 — Arias Mont. — Cæcil. — Ps. 119.

rentis aquis, hoc est, de vita frugali. Ibi Chrysost. *Et tu dilecte, vitam luxuriantem, fastuque, & potibus extrinsecus repletam contemne; tenuem, ac facilem, & minime exquisitam persequere, si vis esse clarus, & magnus. Audiant ergo, qui sibi mensas apponunt sybariticas, epulisque condimentorum omne genus excogitant, & alias huiusmodi delicias important, vt euadant omnium abiectissimi. Nec enim excelsum quid consueuit facere, quod pluribus indiget.* Hæc ille.

Chryso.

§. II.

Lauta conuiuia diuitiarum excedunt, & longè superant malitiam, ne Deum admittant.

Ecce clausulam diuitis perditissimi: *Epulabatur quotidiè splendidè*; non sic ab omnibus mundi diuitijs suffocatur in homine verbum Dei, vt suffocatur à conuiuijs, imo, vt quid certiùs dicam, diuitiæ suffocant verbum Dei, aliquales agens in corde radices; at conuiuia nullo modo permittunt Deum in corde admitti. Cauebat Dominus, Deut. 8. *Ne postquam comederis, & satiatus fueris, domos pulchras ædificaueris, & habitaueris in eis, habuerisque armenta boum, & ouium greges, argenti, & auri, cunctarumq; rerum copiam, eleuetur cor tuum, & non reminiscaris Domini Dei tui, &c.* Ecce tibi inter pericula, à quibus posset timeri obliuio Dei, in primis ponuntur conuiuia, deinde domorum, armentorum, auri, & argenti possessiones copiosissimæ; quasi tota auri copia, & infinitæ armentorum possessiones, & vniuersæ diuitiæ cedant primas epulis, & conuiuijs in excludendo

Deut. 8.

Deo ab hominum intimis. Id sapienter notabat Tertul. in insipienti, lib. aduers. Psychicos, inquiens: *Ne, inquit Deus, cum manducaueris, & biberis; & domos optimas ædificaueris, ouibus & bobus multiplicatis, & argento, & auro, extollatur cor tuum, & obliuiscaris Domini Dei tui. Præposuit corruptela diuitiarum edacitatis enormitatem; cui ipsa diuitiæ procurant. Per illam scilicet incrassatum erat cor populi, ne oculis videret & auribus audiret, & corde conijceret adipibus obstructo.* In hoc diuitiæ amplissimè primas cedunt epulis, & conuiuijs, quòd illæ admitti sinunt verbum Dei, licèt tandem suffocent illud; conuiuia autẽ superflua sic obstruunt conuiuantiũ oculos, aures, & vniuersos sensus, vt nullus aditus maneat qui vel minimam Dei memoriam possit admittere. Monebat Dominus, Mat. 6. *Non potestis Deo seruire, & mammonæ;* quasi necessum sit, vt mammona nobiscum existens Deũ minimè admittat, sed prorsus excludat. Sed scire cupis, quæ sit mãmona hæc à Deo sic aliena? Communiter per mammonam intelliguntur diuitiæ, sed Clemens Alexand. putat, non debere intelligi diuitias solitariè, & per se sumptas; sed diuitias expensas, & suppeditatas in varios appetituum vsus. Hęc diuitiarum suppeditatio, vt carnales comparentur deliciæ in epulis, & conuiuijs, seu alijs quibuscumq; minimè secum Deum admittit. Ait Clemens Alex. lib. 7. strom. *Nemo enim potest duobus dominis seruire, Deo, & mãmonæ: non pecuniã dicens: sic enim dicit, sed suppeditationẽ, quæ fit à pecunia in varias voluptates.* Forsan si diuitias solitariè spectes, posset cum illis & stare, & radicari, & vel aliquãtisper crescere verbũ diuinũ; vbi autẽ non solæ diuitiæ, sed & earũ suppeditatio in acquirẽdas delicias, & voluptates per epulas,

Tertull.

Mat. 6.

Clem. Alex.

per conuiuia concurrunt, nequ e ad momentum Dei verbū admittitur. Isai. 22. *Et vocabit Dominus Deus exercituum in die illa ad fletū, & ad planctum, ad caluitium, & ad cingulum sacci: & ecce gaudium, & lætitia occidere vitulos, & iugulare arietes comedere carnes, & bibere vinum: Comedamus, & bibamus, cras enim moriemur.* Clamabat Deus, vocans miseros ad pœnitentiam, ostendens vias, quibus possint saluari, & intereà ab illis quid fiebat? Occidere vitulos, comedere carnes, & bibere vinum; nullumque aliud æstimantes bonum, quàm epulari. Vndè clamant, comedamus, & bibamus, & cras moriemur; putantes, quòd totum mortis malum vna epularum dulcedine posset saporari. Pulchrè hos pingebat Philo lib. de mundi opificio: *Qui coquorum, & popinariorum laborem obliguriunt, attacti caput nidoribus, & condimentis exhalantibus participes turpitudinis fieri cupiunt: & vbi quis sumptuosam mensam viderit, toto corpore in apposita ruit, hoc solum spectans, vt nihil è tāto apparatu sinat reliquum.* Expende illud, *hoc solum spectat*; adipes enim oculos, aures, mentē obstruentes, minimè aliud, quod extra esculenta sit, percipi sinunt. Matth. 24. aiebat Dominus: *Sicut autem in diebus Noe, ita erit in aduentu filij hominis; sicut enim erant in diebus ante diluuium, comedentes, & bibentes, nubētes, & nuptui tradentes, vsque ad eū diē, quo intrauit Noe in arcam, & non cognouerunt donec venit diluuium, & tulit omnes.* Expende, quod ait: *& non cognouerunt*: id est, non habuerunt notitiam, nec cognitionem diluuij, &c. Et qui fieri potest, quòd non haberent notitiam? Nōne illos passim monebat Noe? Nōne ad illos singulis momentis clamabat? Nonne ob oculos ponebat arcam? Quomodo tàm clara, & aperta non cognoscebant? Et sic comedentes, & bibentes, quo sic obstructos habebant sensus, vt audientes non audirent, & videntes non viderent. Vndè de ijs dicebat Paul. 1. ad Thessalon. 5. *Eis repentinus superueniet interitus.* Imperfect. hom. 51. in Matth. *Repentinus autē non ante nuntiatus*: & quidem sic erant in epulis toti, quasi nihil eis de salute diceretur.

Isai. 22. | Philo. | Mat. 24. | 1. Th. 5. | Imperf.

§. III.

Bona temporalia impios homines nō tàm ornant, quàm designant perditioni.

CVi nomen negatur, nec dignus est, qui vocetur proprio nomine, is maximus in diuitijs ostenditur, & purpura, & bysso ornatus, & magnificis conuiuijs oppletus. Quid purpura, & byssus, & splendidæ mensæ faciunt apud hominem indignum nomine? Crediderim pessimum hominē affluentia temporalium bonorū non tàm ornari, quàm designari ad extremā perditionem. Huc respiciebat pulcherrima mēs Minutij Felicis, qui sic in suo aureo Octauio loquitur: *Nisi fortè vos decipit, quòd Deum nescientes diuitijs affluant, honoribus floreant, polleant potestatibus. Miseri in hoc altius tolluntur, vt decidant altius. Hi enim vt victima ad supplicium saginantur, vt hostia ad pœnam coronantur.* Quis nesciat sacrificandis pecudibus, & florida serta, & aurea decora simul & gladium parari? Et quidem dum taurorum cornua auro splendebant, totumque caput mille floribus adornatum, iam in vicinio præcognoscebatur gladius, quo victima casura erat sub aris. Hinc Hier. 48. *Date florem Moab quia florens egredietur, & ciuitates eius desertæ erunt.* Alij legunt: *Date coronam Moab.* Alij ponunt:

Minut. Felic. | Hier. 48.

ponunt: *Date signa Moab.* Eo enim ipso, quòd peccatrici ciuitati florentes coronæ darentur, iam incipiebat designari perditioni extremæ. Quò spectans Syrus, & Arabicus, sic ibi legebant: *Date coronam Moab, quia destructione destruetur, & omnes ciuitates eius in desertum erunt.* Nequit enim fœlicitas in impijs, non esse indicium appropinquantis vltimæ miseriæ, vt florìdissimus impiorum status illos iã prædicet proximos lanienæ. Ex hoc lucem capiet Amos, cap. 6. vbi sic fatur: *Væ, qui opulenti estis in Sion, & confiditis in monte Samariæ; optimates, capita populorum ingredientes pompaticè domus Israel: Qui separati estis in diem malum, & appropinquatis solio iniquitatis.* Et quidem vt armenta pascebat Amos, sic in opulentia pessimorum Principum, aliquod de bubulcorũ consuetudine meditabatur. Duo erant notissima bubulcis circa armenta, quæ pascebantur: illorum plura in primis ad selectiora pascua separabantur, vt inde inciperent iam pro victimis designari. Sic Ouidius 4. Pont. eleg. 7.

Amo. 6.

Ouid.

—— *Gramine pasta Phalisco*
Victima, Tarpeios inficit illa focos.

Et Varro lib. 2. de re rustica, cap. 5. loquens de tauris, ait: *Tametsi quidam de Italicis, quos propter amplitudinem præstare dicunt, ad victimas faciunt, atque ad Deorum seruant supplicia.* Post hanc ad selectiora pascua separationem, iam iam immolandi separabantur tauri, vt auro eorum cornua inficerentur, vt corollis pulcherrimis ornarentur: vt dicat Plutarc. in triumpho Pauli Aemilij: *Ducebantur post hos centũ viginti boues armentales cum auratis cornibus, quibus etiam mitra, & corona.* Nihilque magis notum, & decantatum apud prophanos, quã aurea cornua, quàm pretiosæ coronæ suarum victimarum; adeò vt ex auro, & frontis ornatu imminentem iam gladium victimæ colligerent. Hinc Iuuenal. Satyr. 12.

Varro.

Plutar.

Iuuen.

Sed procul extensum petulãs quatit hostia funem
Tarpeio seruata Ioui, frontemque coruscat,
Quippe ferox vitulus templis maturus, & aris.

Quid ad nostri Prophetæ rem pulchrius? Si licet aliquando prophana componere diuinis; compone Prophetam, & Vatem: hic loquatur de iam immolandis victimis, ille de impijs perditioni dandis. A Vate vitulus describitur, & selecto gramine pastus, & fronte auro, mitris, coronisque coruscans, quibus maturus iam ostenditur aris, quasi hostia seruata Diuis, & statim mactanda. A Propheta similiter ostenduntur scelesti Principes *opulenti*, farti delicijs, & diuitijs, selectiora potiũtes pascua, nimirum *Confidentes in monte Samaria, ingredientes pompaticè*, onusti auro, floribus redimiti. Quid ex hoc? An seruati victimæ Ioui? An maturi ararum focis? Planè ait: *Qui separati estis in diem malũ, & appropinquatis solio iniquitatis.* Ex quo selectioris pastu farti, mitris, coronis, auro frõte coruscãt, iam maturi ostenduntur victimarum gladijs, iam apparent lanienæ separati, & approximantes. Huc spectans D. Ambr. lib. de virg. dicebat; *Denique Petrus vulneratur, Iudas osculatur. Illum oscula condemnant; hunc vulnera emendant. Illius osculis proditionis venena funduntur, istius lacrymis culpa lauatur.* Sic prosperitas hominem nequã perditioni designat, luctus, & angustia erigit in spem vitæ. D. Maxim. hom. 7. de sancto latrone, latronis

Amb.

dolores cum Iudæ ſauoribus componens ait: *Mirares, plus in cruce latro Chriſtum diligit, quam Iudas dilexit in cœna. Ille per cibum ſupplantat Magiſtrum, hic credidit Dominum per dolorem, ſicut ait Propheta: Qui edebat panes meos, adampliauit aduerſus me ſupplantationem*. Hæc ille. *Max.*

Luc. 16: Et erat quidam mendicus nomine Lazarus, qui iacebat ad ianuam eius, vlceribus plenus; cupiens ſaturari de micis, quæ cadebant de menſa diuitis, ſed & canes veniebant, & lingebant vlcera eius.

§. IV.

Nimia rerum abundantia, & copia plus ſolet virtuti obeſſe, quam omnia mala.

Licet in præſenti videre & calamitatum, & fœlicitatum phalanges aduerſus virtutem, & Deum armatas. Vide in diuite fœlicitatum exercitum, cui militat aurum, militant pretioſa ornamẽta, menſæ lautæ, conuiuia quotidiana, & continua omnium deliciarum ſuppeditatio. In Lazaro autem exercitus inuenitur longè alius, conſtans omni genere calamitatum; ibi extrema paupertas, ſumma deſolatio, morbi, vlcera, dolores ingentes, rabidiſſima fames. Quorſum illa bona, & hæc mala? Licèt tam diuerſis exercitibus, idem prætenditur negotium, nimirùm vt homines probentur, & virtus Dei pateat. Et ecce tibi omnia malorum genera nihil faciunt contra virtutem in Lazaro; fœlicitas autem, & abundantia in diuite nullum virtuti relinquunt aditum. Quid plura? Fortior videtur fœlicitas nimia contra Deum, & virtutem, quam vniuerſa genera calamitatum. De extremis temporibus locutus Matth. 24. ait: *Surget gens in gentem, & regnum in regnum; & erunt peſtilentia, & fames, & terræmotus per loca. Tunc tradent vos in tribulationem, & occident vos, &c.* Hæc de malis temporis illius; & poſt hæc ait: *Sicut enim erant in diebus ante diluuium comedentes, & bibentes, nubentes, & nuptui tradentes vſque ad eum diem, quo intrauit Noe in arcam, & non cognouerunt, donec venit diluuium, & tulit omnes, ita erit & aduentus filij hominis.* Cõponite modò: in primis bella, peſtilentiæ, fames, occiſiones, & omnium tribulationum genera apparebunt; poſt hæc conuiuia, nuptiæ, gaudia, celebritates, & omnia ad iucundiſſimam pacem ſpectantia. Cur magis tribulationum exercitus non durabunt? Cur in tempore probationi determinato, datus eſt locus paci, conuiuijs, gaudijs? An hoc ad probationem poterunt deſeruire, magis quàm bella, peſtilentiæ, fames? Equidem permittuntur tunc temporis pacis gaudia, & conuiuia, vt quæ ſic valeant contra virtutem, vt mirum ſit, ſi inter illa aliquis Dei memor permaneat. Ait Paſch. *Poſt pugnas, & diſſentiones inſidiantium, & cætera, quibus ſemper genus vaſtatur humanum, breuis ad modicum ſubſequenda eſt pax, quæ quietare permittit omnia, vt fides credentium comprobetur, vtrùm tranſactis malis, ſperent iudicẽ Deum eſſe venturũ.* Quaſi vniuerſa mala non ſufficiẽter probauerint homines, introducuntur bona, cõuiuia, fœlicitates adeò efficaces probationes, vt illis poſitis, meritò poſſit dubitari, an maneat, *Mat. 24* *Paſch.*

qui

qui Deum nouit spectare. Fortè ad hæc miraris? Accipe aliud, vndè mirere magis: propone tibi ob oculos diuitem hunc Epulonem, & iudicem iniquum, de quo Luc. 18. vtrũq; vult Deus adducere ad virtutem, & vt ad virtutem adducat, obijcit diuiti Lazarũ, & iudici iniquo viduã obijcit miserabilem. Armatur diues, armatur iudex cõtra voces miserandas, ne virtutem faciant. Diues armatur purpura, & bysso, & epulis, & conuiuijs quotidianis: iudex armatur contemptu Dei, despectu hominũ, qui *nec Deũ timebat, nec homines verebatur*. Vter durior, & inexorabilior, qui purpura, & bysso, & conuiuijs; an qui Dei, hominũq; despectu armabatur? Planè hic, quã ille expugnabilior à virtute apparuit: obdurato enim Epulone ad Lazarum, sic iudex ad viduam fatur: *Etsi Deum non timeo, nec hominẽ vereor, tamen quia molesta est mihi hæc vidua, vindicabo illam.* Non sic Dei, hominũq; contemptus hominem ad virtutẽ obdurarunt, vt purpura, & byssus, & epulæ videntur obdurasse. Qui nec Deũ, nec homines timebat, tamen viduę flectitur clamoribus: qui purpura induebatur, & epulis vacabat, nullo mouetur clamore pauperis Lazari. Chrysost. homil. 1. de Lazaro ait: *Nihil misericordiæ sensit Epulo; sed illo quoq; iudice, qui neq; Deũ metuebat, nec hominem reuerebatur, & impudentior erat, & inexorabilior: nam illũ quidem viduæ instantia, quamuis crudelẽ, & asperum, tamen flexit ad gratificandum, vicitq; mulieris supplicatio. Hunc verò ne ista quidem res flectere potuit ad subueniendum pauperi.* Nescio quid habet deliciosa vita magis virtuti aduersariũ: sæpè vidi obduratissimos publicanos tangi vel pauperis clamantis importunitate: à cõptulis autẽ istis in otio, & lętitia viuentibus rarò, aut nũquã aliquid extorquet vel miserabilissimi clamor pauperis. Hęc vox deliciosorũ. Sap. 2. *Venite ergo, & fruamur bonis, quæ sunt, & vtamur creatura tãquã in iuuẽtute celeriter. Vino pretioso, & vnguẽtis nos impleamus, & nõ prætereat nos flos tẽporis. Coronemus nos rosis, antequã marcescant; nullũ sit pratum, quod nõ pertrãseat luxuria nostra. Nemo vestrum exors sit luxuriæ nostræ. Vbiq; relinquamus signa lætitiæ, quoniã est pars nostra. Opprimamus pauperẽ iustũ, & nõ parcamus viduæ, &c.* Expende, quid ab vnguẽtis, à vino, ab epulis, à floridis sertis prodeat, qualis sit horũ coronatorũ, & epulantiũ sonus, nimirũ opprimamus pauperẽ iustũ, & nõ parcamus viduæ. Aug. *Ex hac enumeratione libidinum, videte in quæ facinora, & in quã immania scelera prosiliatur. Exhausti enĩ, atq; submersi immoderatorũ delictorũ corruptela, opprimamus, inquiũt, iustũ pauperem, nõ parcamus viduæ. Omnia horrenda facinora, quæ timẽtur in sceleratis hominibus, videte de quã labe cõsurgant: iam dudũ dicebant: fruamur bonis, quæ sunt; vino pretioso, & vnguẽtis nos impleamus; nunc dicunt opprimentes pauperẽ, non parcamus viduæ. Vinũ sequitur furor, vnguenta tormenta, sanguis rosas, ira lætitiã.* Solẽt à prædonibus, à latronibus, à Dei osoribus crudelissima dãna timeri; sed iã ostenditur nihil esse sic exitiale, vt sunt lauta cõuiuia, bonorũ affluẽtia; hęc magis possunt aduersus Deũ, & virtutẽ, quã omnia reliqua. Propone tibi duarũ fœminarũ impugnationes aduersus hominẽ: Eua insurgit aduersus Adamũ, & vxor aduersus Iobũ: Euę militat dulcis esca, integer deliciarum paradisus; vxori Iobi militat paupertas, sterquiliniũ, morbi, dolores immẽsi, vermes ab vlceribus scaturiẽtes. De quo magis timeas, de Adamo impugnato delicijs, epulis; an de Iobo ĩpugnato paupertate, doloribus, desolatione, vermibus?

Chryso. · Sap. 2. · August.

Pulchrè

Auguſt. Pulchrè Auguſt. *Euam Adam in paradiſo non recuſat, repulit Iob in ſterquilinio. In ſtercore ſedebat Iob cùm flueret vermibus, atq; putreſceret, ſed melior Iob vulneribus plenus in ſtercore, quam Adam integer in paradiſo.* Sic efficaciores ſunt deliciæ ad perdendum, quàm mala alia vniuerſa.

§. V.

Epulæ, ſeu conuiuia, in quibus Deus adeſt, minimè ſuſtinent iacere deſolatum pauperem vllum.

DVm hominis diuitis afferuntur epulę, lautaque celebrantur conuiuia: *Erat quidam mendicus nomine Lazarus, qui iacebat ad ianuam eius*. Sapienter ſolus dicitur homo diues epulari, dum deſolatus mendicus ad eius ianuam iacere dicitur. Hominis enim eſt, non Dei conuiuium, quod patitur iacere deſolatos mendicos. Fallar, ſi clariori aliquo ſigno oſtendi poſſet Deus, & non ſolus homo adeſſe conuiuijs, quàm ſi non permittatus iacere deſolatus pauper vllus. Quis neſciat cœnaculum illud magnum, in quo Deus homo Chriſtus manducauit Paſcha cum diſcipulis ſuis? Ibi menſæ Dominus accubuit, ibi corporis ſui panem, & ſanguinis calicem communicauit; inde *hymno dicto exierunt in montem Oliuarum.* Nec alio potuerunt diuertere, qui à conuiuio illo exierant, quam ad montem Oliuarum: ſemper enim conuiuium, in quo Deus adeſt, impellit ad multiplices miſericordiæ actus. Cum hoc conuiuio componit Chryſoſt. conuiuium quotidianum, quod celebratur in altari, & inde probat, non ſolùm illud, ſed & hoc Dei præſentia gaudere, quò neceſſe habeamus exire ad pauperes, nulloſque permittere iacere deſolatos: quippè ait Chryſoſt. homil. 83. in Matth. *Non ſunt humanæ virtutis hæc opera, quæ tunc in illa cœna confecit; ipſe nunc operatur, ipſe perficit. Cum diſcipulis meis, inquit, facio paſcha: hæc enim illa, non alia menſa eſt; hæc nulla re minor, quàm illa eſt. Non enim illam Chriſtus, & hanc homo quiſpiam facit, ſed vtranque ipſe. Hoc eſt illud cœnaculum, vbi tunc Chriſtus cum diſcipulis erat, hinc ad montem Oliuarum exiuit. Hinc & nos ad manus pauperum exeamus; ibi enim mons Oliuarum eſt. Oliuæ in domo Dei plantatæ multitudo pauperum eſt: hinc ſtillat oleum, quo nobis nunc opus erit; hoc eſt, quod virgines habebant, hoc eſt, quo altera carentes perierunt.* Chryſo. Expende illa verba: *Non enim illam Chriſtus, & hanc homo quiſpiam facit, &c.* Meritò canit menſæ huic altaris non ſolum ſimplicem hominem, ſed Deum hominem Chriſtum adeſſe, vt Deus homo Chriſtus adfuit cœnę illi in cœnaculo celebratæ, de qua exiuit in montem Oliuarum. Quid tunc? Ex eo, quòd vtramq; hanc menſam fecerit non homo ſimplex, ſed homo Deus Chriſtus, quid inde? Id maximè inde elicit, quòd neceſſum ſit menſas à Deo præſentia ſua honoratas non eſſe abſque miſericordia in pauperes; ſed vt altera egit conuiuas ſuos in montem Oliuarum, ſic altera nos agat in manus pauperum, in quibus oliuæ ſunt, de quorum oleo curentur vulnera pauperis, & lampades noſtræ nunquam apud Deum extinguantur. Ad has oliuas nos mittat neceſſum eſt, conuiuium, in quo non homo ſolus, ſed & Deus adſit. Nolo comeſſationes, nolo conuiuia penitùs extirpare: ſed ſignum offero euidentiſſimum, quo proſpicias, an Deus tuis conuiuijs adſit. Cùm conuiuia paras, cùm epulas diuidis inuitatis; ſimul agis, vt

pars

pars aliqua pauperibus exhibeatur. Sanè mensam hanc non homo quispiam, sed Deus, & homo facit; mensæ Deum habentis proprium est, ad oliuas impellere, ad misericordias faciendas inclinare. Quam mensam homo sine Deo facit, ex immisericordia manifestè notatur. De hac loquebatur Amos, cap. 6. inquiens: *Væ, qui comeditis agnum de grege, & vitulos de medio armenti. Qui canitis ad vocem psalterij: sicut Dauid putauerunt se habere vasa cantici. Bibentes vinum in phialis, & optimo vnguento delibuti, & nihil patiebantur super contritione Ioseph.* Ecce tibi, & cõuiuia, & compotationes, & immisericordia erga egentes fratres. Nihil patiuntur super cõtritione Ioseph, super egente fratre, dum epulis ipsi, & compotationib. instant; dum ferculorum adipibus implentur, dum ad hauriendos calices mutua propinatione sese alliciunt: quid iniquius? Fallar, si Deus adsit istis conuiuijs. Aiebat D. August. serm. 231. de temp. *O infœlicitas generis humani, quam multi inueniuntur, qui ebriosos amplius quàm oportet, cogunt bibere, & ante ostium pauperibus petentibus vel vnũ calicem dissimulant dare. Qui tales sunt, quando alios in nimio potu sepeliunt, pauperi eleemosinam petenti dicunt: Vade in antè, & dabit tibi Deus. Quid est ergo quod dicit, vade in antè, & dabit tibi Deus, nisi vade ad illum hominem qui habet Deum, quia daturus est Deus? At sicore suo ipse confitetur, apud se Deum non esse, quo sperare possit erogare pauperibus.* Et sanè quando inter pinguia conuiuia, inter calicum cõcertationes, quibus & pleni iam coguntur iterum ad epulas, ad vina descẽdere; & pauper ieiunus permittitur perire, aut iubetur abire: in ijs conuiuijs non potest esse Deus. Magnificus, imò superfluus ad conuiuas tuos, pauperi petenti dicis: Abi, Deus te adiuuet; planè ostendis apud te Deum non esse, quando à te iubes abire illum, qui à Deo recepturus est auxilium. Et quid parient aliud lauta conuiuia, in quibus Deus non adest, nisi immisericordiam, nisi inexorabilem cordis duritiem? De ijs ait Deut. 32. *Impinguatus est, incrassatus est, dilatatus est dilectus, & recalcitrauit.* Circa quæ verba Chrysol. concion. 1. de Lazaro notat: *Non ait, recessit, sed recalcitrauit, illius intractabilitate nobis significans.* Vt enim Deo accepta conuiuia eò tendunt, vt homines hominibus fiant tractabiles, & humani; sic ex conuiuijs, à quibus Deus exulat, nil priùs elicitur, quàm intractabilitas, & inhumanitas, quibus homines efferantur.

Amo 6. — Augus. — Deu. 32. — Chrysol.

§. VI.

Vt in proximo sunt tibi pauperes, sic in proximo salutem habes.

Ecce ad diuitis ianuam mendicus iacet cupiens de illius micis saturari, quem vbi despicit diues, non solum putandus est despicere mendicum, sed & ipsam Dei misericordiam in paupere etiam iacente ad ianuam. Ait enim D. Chrysol. sermon. 121. *Iste diues non pauperem, sed ipsam misericordiam despicit ad ianuam suam, Lazaro sic iacente.* Non longiùs erat à diuite Dei misericordia, quàm pauper, vterque iacebat ad ianuam: non enim salutis præmia plùs distant, quam eleemosinarum erogatio, sed illa hanc comitantur. Circa Emaus castellum duobus discipulis Iesus in peregrini specie apparet; peregrinum socium illi admittũt, ad hospitium inuitant, & morantem compellunt intrare, mensam apponunt, offerunt peregrino panem.

Chrysol.

nem. Quid tunc? Ait Luc. cap. 24.

Luc. 24.

Factum eſt autem, dum recumberet cum eis, accepit panem, & benedixit, ac fregit, ac porrigebat illis, & aperti ſunt oculi eorum, & cognouerunt eum. Non ampliùs cæci, non ampliùs ſtulti, & tardo corde; & panis in manu peregrini frangitur, & hoſpitantium cæcitas, & tarditas abeſt. Non plùs diſtauit Dei cognitio ſalutaris, quàm erogatio panis diſtauit. Pulchrè D. Laurent. Iuſtin. de triumphali Chriſti agone, cap. 25.

Laur. Iuſtin.

In panis fractione potiùs quàm in prædicatione agnoſcere meruerunt, quatenus ſicut egeni miſerti ſunt, ita miſericordiam reperirent. Ibi vbi pauper accepit, miſericordiã fuerunt nacti: iunctæ ſunt ſemper, & miſericordia Dei, & erogatio in pauperes, nequit altera diſtare ab altera. Tam in proximo habebis Dei miſericordiam, quam in proximo habeas pauperes, quibus de tuis bonis aliquid largiaris. Laodicenſi Epiſcopo, qui fallaciter ſe diuitem, & locupletem putabat, ſic ait Dominus, Apoc. 3.

Apoc. 3

Aemulare ergo, & age pœnitentiam: Ecce ſto ad oſtium, & pulſo. Cur, Domine, ad oſtium ſtas pulſans? Si ad amicum accedis, cur non intimiùs intras? Si ad inimicum, cur adeò acceſſibilem te præbes, vt pro eius forib. adſis? Sunt ad oſtium diuitũ pauperes, quibus ſeſe Dominus aſſimilat, vt oſtendat ſe nec proximiorẽ, nec diſtantiorẽ eſſe, quàm eſt pauper, cui penitùs aſſimilatur. Ad hæc Rup. lib. 2. in Apoc. ait:

Rupert.

Iſtud, quod hactenus corripiens te, dixi, ſimile eſt ſtanti ad oſtium cuiuſpiam diuitis, & pulſanti, quatenus admiſſus hoſpitio cænet cum illo. Non prætere peregrini pauperis terminos Dominus, nec ab illis elongatur, ſed quò pauper ſolet peruenire hoſpitium quærens, eò accedit Dominus etiam, cùm magis ſe oſtendit in peccatores iratum: vt intelligant omnes, non magis diſtantẽ à ſe habere Dominum, quàm pauperes habent. Quid proximius diuitibus, quàm ſunt pauperes? Eorum perpetuò hærent ianuis; æquè proximus illis Deus adeſt, non longiori via egent, vt perueniant ad Deum, quam vt perueniant ad pauperem. Huc ſpectat illud Iſaiæ cap. 58.

Iſai. 58.

Frange eſurienti panem tuum egenos, vagoſq; induc in domũ tuam: cum videris nudum, operi eũ, & carnem tuam non deſpexeris. Tũc erumpet quaſi manè lumen tuum, & ſanitas tua citiùs orietur, & anteibit faciem tuam iuſtitia tua, & gloria Domini colliget te. Tunc vocabis, & Dominus exaudiet; clamabis, & dicet: Ego adſum. Non magis diſtabit Deus a te, quam pauper; dum egenos induxeris in domum tuã, non longum iter capias, vt Deum habeas; habes Deum præſentem illi ipſi loco, cui pauperem. Pulchrè D. Chryſoſt. hom. 55. in Matt.

Chryſoſ.

Non dixit, montes pertranſeas, maria nauiges, tot iugera terræ effodias, ieiunus permaneas, cilicio te induas; ſed præbe de tuis, frange panem eſurienti, iniuſta chirographa proijce. Quid iſtis faciliùs inuenire potes? Non eſt neceſſe plùs ambulare, quam vſque ad pauperem, vt Deum inuenias; quid proximius? ij pro foribus adſtant: ij continuò tibi ſunt ad manus; nec minùs ad manus habeas Deum, cui ſatisfacias. De muliere forti dicitur,

Pro. 31.

Prouer. 31. iuxta Sept. apud Complut. & Reg. edit. *Manus ſuas aperuit paupero, & fructum extendit inopi.* Nec putes hic eumdem eſſe pauperem, & inopem; ſuperflua enim videretur repetitio. Sed alius eſt pauper, cui manus ſuas extendit; & alius eſt inops, nempè Chriſtus, cui extendit fructum, vt inde oſtenderetur, quam ſint, & quam ad manus inueniantur pauper, & Chriſtus; pauper, cui liberalem miſericor-

ſericordiam exhibeas; Chriſtus, cui pendas debitum fructum, & ſatisfacias illi. Ait Auguſt. *Manus pauperi, fructus inopi eſt; quidam pauper manus tuas quærit, & quidam inops fructum tuum quærit, qui non vult à te niſi quod neceſſitati ſuæ proſit, pauper eſt, manus ſuas quærens. Eſt autem alius inops, ſcilicet Chriſtus, qui non quærit datum, ſed requirit fructum.* Itaq; eadem extenſione manus, qua pauperem inuenis, inuenis & Chriſtum, cui ſatisfacias pro debitis fructibus; non plùs diſtat Chriſtus, quam pauper, ſed ſimul, & in eodem loco ſunt, vt dum pauperi exhibes, de ſatisfactione præſtita Chriſto viuas. Auguſ.

§. VII.

Pauperibus Chriſti ſolùm licet concupiſcere, quæ vilia ſunt, & neceſſaria ad vitam ſuſtentandam.

AD diuitis quotidiè ſplendidè epulantis ianuam iacebat Lazarus, bonus Chriſti pauper & de tot ſplendidæ menſæ cibis, vnũ ſolùm concupiſcit de cadentibus micis ſaturari. Sic enim ait textus: *Cupiens ſaturari de micis, quæ cadebant, &c.* Longè appetibiliores erant in menſa diuitis epulæ aliæ, quę vel mortui cupiditatem poterant excitare, imò irritare: ſed bonus pauper non has cupit, ſolùm de vilibus micis amans ſaturari. Huc veniant vniuerſi Chriſti pauperes; vniuerſi, qui deſiderio perfectionis paupertati nomen dederunt, & veſtigia ſequuntur Chriſti pauperis, & videant, quid liceat illis concupiſcere de diuitum facultatibus. Præ oculis erat byſſus nudo, & vlcerato Lazaro: præ oculis erant famelico menſę pretioſis obſonijs fartæ: & de ijs omnibus nihil concupiſcit, niſi ſolas micas panis. Nec aliud concupiſcere licet pauperibus Chriſti de tota mundi deſpecti ſubſtantia, niſi quod vile, & neceſſarium eſt ad ſuſtentationem vitæ humanæ. Hinc probat D. Nilus in Aſcetico, pauperes Chriſti ſe ſe extuliſſe ſuper omnes mũdiales poteſtates. *Frugalitatem enim amplexi dum paucis, minimiſque rebus contenti ſunt, eò peruenerunt, vt nullis indigerent, proximèque ad incorporeas virtutes accederent. Quamobrem cùm obſcuri, ingloriyque eſſent ſecundùm corpus, illis, qui omnia poſſe videri volunt, potentiores extiterũt.* Nilus Expende, de quo fonte veniat omnis pauperem Chriſti excellentia, quòd mundialium gloriam ſuperent, & approprient angelicæ, nimirùm *dum paucis, minimiſque rebus contenti ſunt*: dum in eorũ optatis nihil grande, ſed omnia vilia, & frugalia ſunt. De primis Chriſtianæ paupertatis fundatoribus dicit, Actor. 2. *Poſſeſſiones, & ſubſtantiam vendebant, & diuidebant illa omnibus, prout cuique opus erat. Quotidiè quoque perdurantes vnanimiter in templo, & frangentes circa domos panem, ſumebant cibum cum exultatione.* Et in cibo, & in veſtitu id ſolùm attendebatur, quod vitæ erat neceſſarium: tota exultatio erat de ſolo accepto pane in cibũ. Quid fœlicius paupere Chriſtiano? Benè D. Petrus Damian. ſerm. de omnibus ſanctis, ait: *Qui pauper eſt ſpiritu, vilitate gaudet, humilitatem amplectitur, deſideria terrena cõculcat. Illa paupertas execrabilis eſt, quæ regio ſpiritu intumeſcit.* Suã rideat, imò execretur paupertatẽ, qui ſub paupertatis voto pretioſa quæq; amat, ſuauiores ſẽper eſcas meditatur, honoratiores affectat gradus, nihil non excelſum, & ſublime mente tractat. Hic non eſt ſpiritus paupertatis, ſed regius faſtus, & peſtilens tumor, qui ſolet Chriſti pauperes infeſtare. In hos D. Bern. homil. 4. ſuper Miſſus eſt: *Video poſt ſpretam ſæculi pompam nonnullos*

Act. 2. Dam. Bernar.

nonnullos in ſchola humilitatis ſuperbiam magis addiſcere, ac ſub alis mitis, humiliſque magiſtri grauius inſoleſcere, & impatientes amplius fieri in clauſtro, quam fuiſſent in ſæculo. Quodq; magis peruerſum eſt, pleriq; in domo Dei non patiuntur haberi cõtemptui, qui in ſua non niſi contemptibiles eſſe potuerunt: vt qui videlicet, vbi à pluribus honores appetuntur, ipſi locum habere non meruerunt, ſaltẽ ibi honorabiles videantur, vbi ab omnibus honores contemnuntur. Ij tumores ſolent Chriſti pauperib. innaſci, quibus perdantur, reddantque Deo, & hominibus ſuam paupertatem execrabilem. Quæ enim vera paupertas eſt cęlorum regno deſtinata, quidquid ſublime, & pretioſum eſt, calcat, vilitate gaudet. Fœlices illi Magi, qui prima paupertatis cœleſtis viderunt cu-

Matt. 1. nabula Matth. 1. *Procedentes adorauerunt puerum, & apertis theſauris ſuis, obtulerunt aurum, thus, & myrrham.* Cur hæc offerunt puero, & pauperi? Sanè offerunt, & abdicãt à ſe, quæ præſentiebant adimenda ab illo, qui ſpiritu paupertatis ſeminabat, vt in humilitate, & fru-

Tertull. galitate, vilibus gaudentes, eius aſſeclæ agerent. Tertul. lib. de idolat. *Nam & thus illud, & myrrham, & aurum ideò infanti Domino obtulerunt quaſi clauſulam ſacrificationis, & gloriæ ſæcularis, quam Chriſtus erat adempturus.* Quidquid ad gloriam, ad honores, & delitias ſæculares ſpectat, hoc à ſe abijciunt, & ponunt ad pedes diuini infantes, ſcientes omnia illa auferenda eſſe à ſuorum cordibus per Principẽ, & Magiſtrum paupertatis, qui nullo modo permittit pauperes ſuos niſi in vilibus, & abiectis exultare, niſi velint turpiter cadere. De illis

Iſai. 4. Iſaias, cap. 4. *Qui ſperant in Domino, mutabunt fortitudinem, aſſumẽt pennas ſicut aquilæ, &c.* Quid fœlicius ijs, qui mundialia bona exuerunt, qui neſciunt in alio, quàm in Domino ſperare? Ij profectò ſublimi ſe eleuant volatu, & ſicut aquilæ aſtrorum altitudinem æmulantur: ait enim D. Bernard. ſerm. 3.

in aduent. *Magna quædam penna eſt paupertatis, qua iam citò volatur in regnum cælorum.* Sed ò pauper *Berna.* Chriſti, in paupertatis penna, velut aquila; te ſuper aſtra extollis; caue, ne ſicut aquila etiam te præcipites ob appetentiam eſcarum

carnalium: quippè D. Ambroſ lib. *Ambr.* 3. de virginib. *Eſcis quoque omnibus, quæ ignitum membris calorem, parcè vtendum puto. Carnes etiam aquilas volantes deponunt: in vobis quoque auis interior illa, de qua legitur, renouabitur vt aquila iuuentus tua, ſublimè tenens, virgineo perpes volatu ſuperfluæ carnis neſciat appetentiam.* Vt appetentia humi iacentis carnis ſublimes volatu aquilas facit à cœlo ipſo deſcendere, & in ima terrarum ſeſe præcipitare, vt cupitis fruantur epulis: ſic vbi in religioſo corde excitatur appetentia ſuperfluæ carnis, appetentia ſuperflui circa victum, veſtitumque, & alia ſplendidiora ſæculi; proculdubio trahet hominem à cœlorũ ſublimi ad imum inferni. Quod pro-

ſecutus D. Bernard. ſerm. 3. in Pſal. *Bernar.* *Qui habitat*, ſic fatur: *Quid ergo timendum eſt ſic volanti, niſi ne fortè caducum, vel ſimile aliquid in terra videat: cuius deſiderio tractus videatur à venatoribus peſſimis, & præparatis laqueis capiatur, & ſint nouiſſima hominis illius peiora prioribus? Hoc eſt, quod vehementer ſingulis timendum eſt, ne quando fortè eatenus Deum offendant, vt manifeſtè abijciãtur, & euomantur: aut ſi pudor neget apoſtaſiam corporis, tepor ipſe paulatim ingerat apoſtaſiam cordis, vt videlicet in habitu religionis cor ſæculare gerant, & quidquid ſæcularis conſolationis inuenire potuerint, amplectantur.* Quis credat, Deo eſſe

religio-

religiosum, & Christianæ paupertatis æmulatorem, illum, qui ad carnalia, & sæcularia euolat; qui de sæculi bonis, & consolationibus, & gaudijs, illa sola dimittit, quæ nulla potentia, & diligentia habere potest? Huic pauperis professionis frugalitas non penna est ad cœlum, sed pęna durissima, quâ mergitur in abyssum. Fallar, nisi hunc indigitaret Iob cap. 26. dum inquit; *Gigantes gemunt sub aquis*: qui giganteo robore videbantur posse cœlestia omnia sustinere humeris, sub aquis, hoc est, sub frugali vita, pane, & aqua, vilibusq; contenta, dant tristia suspiria, & quasi sub immenso pondere prelli merguntur. Et dum pretiosis vinis, pretiosis, & suauibus epulis, splendentibusque sæculi bonis inhiãt, quid mirum, si panem, & aquam, si sola necessaria ad vitam putent durissima, & importabilia, miserisq; cruttientur & querelis, & suspirijs? Hoc malum, hanc pœnam vt æternæ proximiorem curat diabolus religiosis hominibus immittere. Vndè famelico Iesu accessit tentator, Matth. 4. *Si filius Dei es, dic, vt lapides isti panes fiant*. Quæ verba ponderans Galfridus apud Tilmãnum in allegorijs, ait: *Ille dicit, vt lapides panes fiant, qui duritiam disciplinæ, quam professus est, conuertit ad commoditatem vitæ, non recolens in verbo Dei sibi potius esse viuendũ. Peius tamen dicit aliter, vt panes lapides fiant, cum necessaria suppetant, occasiones querelæ, & murmurationis exquirunt*. Malum est religioso pauperi duritiem professionis ad cõmoditatem retorquere suã; sed illud pessimum, quòd de frugali victu, & vestitu ponderosum, & importabilem lapidem efficiat, & quasi quid durissimum effingat, quo semper in querelis, & murmurationibus religiosę frugalitatis viuat. Quisquis ergo hæc præcauere studet, & de Christianæ paupertatis æmulatione gloriari cupit, hoc faciat, ne sibi permittat velle, nec desiderare nisi abiecta, & vilia. Quidquid spleudidum, quidquid opulentum est, nullo prætextu accipiat. Sic Apostoli faciebant, cuius ad pedes ponebantur venditarum possessionum pecuniæ. Actor. 4. *Quotquot enim possessores agrorum, aut domorum erant, vendentes afferebant pretia eorum, quæ vendebant, & ponebant ante pedes Apostolorum*. Vbi sapienter notat D. Cyril. Hierosol. cathe. 16. *Pedibus diuitias ad pauperum alimẽta oblatas conculcabant*. Falluntur enim plurimi Christi pauperes, qui diuitias amant, prætextu benefaciendi pauperibus. Heu quàm fallax prætextus iste; equidem Apostoli, etiam oblatas pecunias pro pauperibus sustentandis despiciebant, conculcabant: scientes pauperi cordi nullo prætextu licere, diuitias spectare.

Iob. 26. *Matt. 4.* *Galfr.* *Act. 4.* *Cyril. Hier.*

Luc. 16. Factum est autem, vt moreretur mendicus, & portaretur ab Angelis in sinum Abrahæ. Mortuus est autem & diues; & sepultus est in inferno.

§. VIII.

Omnia eueniunt apud Deum contraria ijs, quæ nunc apud mundiales censentur.

Ecce qui iacebat ad ianuã, & qui splendebat in toro, vbi apud Deum venitur, quam miras in se mutationes ostendat; dum ille in

le in cœlorum sublimibus, & hic apparet in imis inferni. Sanè apud veracem iudicem Deum è conuerso repræsentantur omnia esse in veritate, quæ aliter apparebant in terra. Miserum exhibebat Lazarum terra, fœlicem epulonem; vbi ad Deum acceditur, non sic, sed Lazarus fœlix, & miser epulo exhibetur. Præclarè de omnium creaturarum iudice Filio Dei dicitur Sap. 7. quod sit *candor lucis æternæ, speculum sine macula Dei maiestatis, &c.* Speculum est Dei Filius, speculum est iudex viuentium omnium, & mortuorum, & quid, quod sit speculum? Speculū è conuerso repræsentat, quæ sibi accedunt; si adsis speculo, in illo appares sic commutato situ, vt dextera in sinistris, & sinistra in dextris appareat. Speculum est fulgentissimū Filius Dei, & quidquid mundialibus dextrum putatur, in sinistris ostendat, necessium est; quod autem sinistrum modò videtur, in dextris apparere facit. Quocirca aiebat Galfridus in allegor. Tilmanni; *Contigit, vt moreretur mendicus, & portaretur ab Angelis. Mortuus est autem diues, & sepultus est in inferno. Videbatur ad dexteram Domini stare, dum viueret, sed moriens statim inuentus est ad sinistram. Videbatur, & pauper positus ad sinistram, dum multipliciter affligeretur, sed ad dexteram factus est, dum in sinum Abrahæ portaretur.* Sic perlucidum speculum Deus in se ostendit commutatos situs rerum mundialium, vt in dextris sint, quæ sinistra, & in sinistris, quæ dextra videbantur. Vndè ipse clamabat, Matth. 5. *Si oculus tuus, dexter scandalizat te, erue eum, & proijce abs te. Et si manus dextra tua scandalizat te, abscide eam.* Scindendam manum dexteram vocat, & dexterum oculum etiam scindendum; cur non magis communi vtitur vocabulo, dicēs; si manus tua, vel si oculus tuus? Cur maluit addere oculum dexterum, manum dexteram? Simul voluit ostendere, quæ sint huius sæculi dextra; quæ sanè nisi abscindantur, in futuro sæculo sinistra erunt. Sinistra enim venturi iudicis tota implebitur de mundialibus dextris. Ait D. Laurentius Nouariensis, hom. de pœnit. *Quando committis peccatum, oculo tibi ministrante, dulce tibi, & dextrum videtur. Et dextrum hoc tunc corrigitur in sinistrum, quādo residente Domino, & discutiente peccata caperis inter multos alios, & ipse audire: Discedite à me maledicti in ignem æternum.* Ecce quàm è conuerso res accidant iudicante Domino, qui ostendet sinistra esse quæ modò apparent in dextris. Infœlix, qui nititur huius mundi dextris, quando hæc non dextera, sed sinistra sunt apud Deum, apud quē quod est dexterum, verè dexterū est. Psalm. 136. *Si oblitus fuero tui Hierusalem, obliuioni detur dextera mea.* Et cuius dexteræ petit obliuionem? Dum dicit dexteram, solam æternam fœlicitatem intelligit, quæ sola est, & vocari potest dextera; temporalitas enim non dextra, sed sinistra est. Ex quo Diu. Augustin. *Qui obliuiscuntur Hierusalem, hoc contingit, quod dicit; obliuiscitur illos dextera eorum. Vita enim æterna manet in se, illi manent in delectatione temporali, & faciunt sibi dextrum quod sinistrum est.* Hoc habent, qui temporalibus delectationibus adhærent, putant dextrum, quod sinistrum est; adeò vt qui modò omnia dextra videntur habere, dum ad mortem ventum fuerit, in perlucido iudicij diuini speculo in sinistris consistere apparebunt.

[Margin notes: Sap. 7. — Galfr. — Mat. 5. — Laur. Nouar. — Ps. 136. — August.]

§. IX.

§. IX.

Temporalitatibus servienti nec ulla sepulturæ requies permittitur.

NOn otiose ubi defunctum epulonem ostendit, de eius sepulchro in terra tacet; & solum dicit, sepultum fuisse in inferno. Cur etiam de sepultura eius in terra non facit verbum? Cur ut defunctum perhibet, simul & eius exequias, & nobile sepulchrum in terra ostendit, sed statim transit ad sepulchrum inferni? Ne dum terræ sepulturam meminit, aliquam spem, vel quietis, vel alicuius boni apparenter ingeneret; quando ille, qui terrenis se bonis immersit, non potest habere sepulchrū, quod boni speciem præseferat. Hierem.
Hier. 22 cap. 22. *Hæc dicit Dominus ad Ioakim filium Iosiæ Regem Iuda: Non plangent eum, væ frater, & væ soror; non concrepabunt ei, væ Domine, & væ inclyte. Sepultura asini sepelietur, putrefactus, proiectus extra portas Hierusalem.* Nihil vel sepulchralis solatij permittitur impio regi; nec ei ex sepultura datur alia spes, quã asino: ut enim asinus in sepultura solos rodentes vermes spectat; sic ille, qui temporalibus sepultus vixit, eam solam habebit sepulturã, ex qua nihil boni, sed omnia tremenda sibi auspicetur. Pulchre e-
Ambr. nim Diu. Ambr. lib. 5. epist. 12. *Qui enim vivum se sub terram infodit, & tanquam in sepulchro sepelivit, eripuit sibi mortuo requiem sepulturæ. Depositus itaque in valle corporalium delectationum non invenit sepulchrū, de quo possit resurgere.* In terrena sepultura requies promittitur defunctis, insuper & promittitur illis, quod germinabunt iterum, & inde florebunt redivivi, ut de terra germinant, & florent quævis semina, quæ ibi putrescunt sepulta. Hinc spem ebibunt à terræ sepultura, qui terrenis despectis, cœlestibus bonis inhiantes duxerunt vitam. Qui autem vivi, se se terrenis tradiderunt bonis, illis penitus immersi, & sepulti, terrenæ sepulturæ spem abiecerunt, nec meruerunt habere sepulturam, ex qua aliquid sibi boni possent præsagire. Unum habebunt in inferno sepulchrum, quod flammanti æstu omnem vivendi spem funditus succidat, & miseram animam quasi fætidum cadaver æterno vermi rodendam detineat. Sic ad superbissimum, & deliciosissimum tyrannum aiebat Isaias cap. 14. *Tu autem proiectus es de sepulchro tuo, quasi stirps inutilis pollutus, & obvolutus cum ijs, qui interfecti sunt gladio, & descenderunt ad fundamenta laci, quasi cadaver putridum.* Expende illud: Isai. 14
quasi stirps inutilis, ut enim stirps arida & sine succo & si terræ insita sit, nulla est ei spes, quod de terra germinet, sed etiam inter fœcundissima arva signatur igni: sic voluptuosi homines, nihil boni habent, quod sperent de sepultura; in qua enim sancti habent, quod rursus germinabunt, & in flores ibunt; voluptuosi solum expectant, quod æterno cruciabuntur igne.

Luc. 16. Elevans autem oculos suos, cum esset in tormentis, vidit Abraham à longe, & Lazarum in sinu eius. Et ipse clamans dixit: Pater Abraham miserere mei.

§. X.

Hoc eſt præſentiſſimum hominis remedium, ſi videat.

NOn cunctatus eſt miſer in miſericordia poſtulanda, cùm primùm vidit Lazarum in Abrahæ ſinu, viſus hic illum fecit currere ad miſericordiam petendam, ſed fuit viſus ſerus nimis; *Cum enim eſſet in tormentis, vidit.* Non anteà vidit, non anteà aſpexit; poſſet enim iſti, vel vnus temporaneus viſus ſalutis præſtare remedium. Deditus anteà deliciarum epulis, fercula pretioſa videbat, & vina rubentia; nihil aliud quiuit videre. Vbi autem ab ijs abſtractus Lazarum vidit in Abrahæ ſinu, anxiè veniam poſtulat, quam & acciperet, niſi viſus, & poſtulatio ſerotina eſſent. Fœlix cui datum eſt in tempore poſſe eleuare oculos, & videre, fallar ſi viſus non attulerit malis remedium. Propone tibi ob oculos ſerpẽtem illum antiquum frondenti arbori innexum, & de ſub viridantibus folijs, de ſub aureis fructibus illud inſtillantem venenum Gen. 3. *In quacumque die comederitis: eritis ſicut Dij.* Hæc verba
Gen. 3.
dabat mulieri ſerpens latẽs ſub aureis eſcis. Quid tunc mulier? *Vidit mulier, quòd bonum eſſet lignum ad veſcendum, & pulchrum oculis: tulit de fructu illius, & comedit, &c.* Nil vidit mulier præter eſcas, nil vidit præter arboris pulchritudinem, & amœnitatem, ſicque totum ebibit ſerpentis venenũ, & vniuerſa mala mundo inuexit. Quis ignoret Iſraelitarum calamitates in deſerto? Cadebant paſſim percuſſi à venenoſis ſerpentibus; in cuius mali remedium de Dei mandato ſerpẽs æneus fit: & aſſumptum ſerpẽtem æneũ Num. 21. Moyſes. *Poſuit eum*
Num. 21.
pro ſigno, quem cũ percuſſi aſpicerent, ſanarentur. Serpẽtem obijcis ò bone, vt ſanentur homines, cum vniuerſa hominum mala à ſerpẽte venerint? Serpẽs arbori innexus vbi mulieri acceſſit, perditionem mũdo dedit; cur non magis caues à ligno, & ſerpente? Cur lignũ, & ſerpens non magis ſuſpectus homini erit? Expende mediciam, *quem cum percuſſi aſpicerent,* ponitur ſerpens, quem videant homines; mulier ſolùm vidit eſcas, ſolùm vidit arboris pulchritudinem, nihil aliud attendit cæca. Vtinam & ipſa plenè videret; vtinam & nos videamus plenè; non malum hauriemus, ſed viſus dabit malorum remediũ. Aiebat Philo lib. de agricultura: *Por-* Philo.
tentoſa quidem iſta videntur. Draco mulierem decipiens, ac rurſus alijs ſolo aſpectu ſalutem afferẽs. Hunc ſpeciem quiſquis bene conſiderauerit, etiam ſi forte prius à veneficijs voluptatis morſus fuerit, neceſſum eſt eum viuere. Et ſane neceſſum eſt eum viuere, qui in tempore oculos aperuerit, & plenariè res intuitus fuerit. Vix homo habes, à quo timeas, vbi tibi datũ fuerit, quod plenariè res videas. Noſti puerum Eliſæi timẽtem ſaluti ſuæ ab appropinquante
exercitu 4. Reg. 6. *Et orauit Eliſæus, & dixit, Domine aperi oculos eius, &* 4. Re. 6.
videat. Et aperuit Dominus oculos pueri, & vidit. Vt conſulat Eliſæus puero ſuo, hoc ſolum petit, & impetrat, vt puer videat; eo enim ipſo, quod quis plenariè res videat, vix poterit ab aliquo timere ſaluti
ſuæ. Vnde aiebat D. Ambr. ſerm. in Ambr.
rem præſentem, *Minùs timere capit, poſt quam plus videre promeruit.* Vbi viſus clarus eſt rerum, quid timeat homo? Quale malum non poteſt cauere? Ille irremediabiliter perit, qui non videt, qui cæcus volubilium rerum ſtatui hæret. Hinc Matth.
24. *Duæ molentes in mola, vna aſſu-* Mat. 24.
metur, & vna relinquetur. Et cur vna ad molam aſſidens relinque-

tur?

tur? Vnam cauſam eius perditionis aſſignat Diu. Paſchaſius, quòd volubili rerum ſtatui adhæreat cæca. Sic enim ait lib. 11. in Matth. *Alteris verò, quia permanſerit cæca, ad molam relinquetur girandus in ſua cæcitate. Alioquin ille Samſon fortiſſimus nunquam ad hanc molam veniſſet, ni ſpiritus gratiam Spiritus Sancti, deinde oculos perdidiſſet.* Et quis habens oculos ad videndum vellet volubilibus rebus inhærere? Sanè ſolus cæcus iis hæret, & vt cæcus eſt, ſic penè irremediabiliter perit. — Paſch.

§. XI.

Ditiſſimis, liberaliſſimiſque eleemoſinarum largitoribus minimè impares ſunt in præmio Chriſti pauperes.

ECce tibi Abraham apparet in ſinu habens Lazarum pauperem: habet quidem in ſinu, hoc eſt, tanquam filium chariſſimum; & prorſus paternis virtutibus æqualem. Sic enim D. Chryſol. hom. 14. in Ioannem, ex eo quòd filius Dei dicatur eſſe in ſinu patris, probat eiuſdem cum patre æqualitatem. Sed quomodo Lazarus, & Abrahã æquales? Hic ditiſſimus, ille pauperrimus; ille liberaliſſimis eleemoſinis datis clarus, hic penitus nihil habens, quod poſſit dare. Vnde ergò æqualis? Dicatur Zacheus, verus filius Abrahæ, quando dimidium ſubſtãtiæ ſuæ pauperibus dabat; at Lazarus Iobi ſterquilinio magis, quàm Abrahæ muneribus poteſt comparari. Sed ea eſt paupertas in ſancto paupere, quæ poſſit ditiſſimis largitionibus virorum miſericordium æquiparari, & minimè inferior putari. Vndè aiebat Chryſoſt. hom. 9. Quòd nemo læditur, niſi à ſe ipſo. *Paupertas non impedit hominem ad miſericordiam faciendam, hominem dico miſericordem. Quamuis enim pauper ſis, erunt tibi duo minuta, quæ cum obiuleris, ſuper omnem diuitum cenſum reputabuntur tibi, & erit tibi manus plena farinæ, quæ ſufficiunt tibi ad paſcendum prophetam. Quòd ſi defuerint etiam hæc, nunquam tibi, credo mihi, deerit calix aquæ frigidæ, ex quibus omnes diuitias effuſus pro miſericordia ſuperabis.* — Chryſ.

Itaque vel omnium pauperrimus in ſumma paupertate habet, quo ditiſſimas largitiones exæquet; imò quo poſſit ditiſſimo cuiq;, & liberaliſſimo in largiendo aſſimilari. Dixerat Dominus Matth. 6. *Beati pauperes ſpiritu, quoniam ipſorum eſt regnum cælorum.* Pauperibus proprium dicit eſſe regnum cœlorum; & tamen cum de facto datur regnum cœlorum, non audio illud dari alicui pauperi. Ea enim eſt vox regnum dantis Matth. 25. *Venite, benedicti patris mei, percipite regnum, quod vobis paratum eſt ab origine mundi. Eſuriui enim, & dediſtis mihi manducare.* Vbi hic inuenitur pauper? Bonorum ſuorum largitores, diuitiarum expenſores, & erogatores hic in regnum tolluntur de paupere, qui nihil habuit, quod dederit, & nihil dedit, nec verbum audio. Quid habet commune munificentia largiendi cum extrema paupertate? Si ergo magnifici largitores tantùm vocantur, quando pauperes ad regnum intrabunt? Equidem vbi magnifici in largiendo vocantur, pariter intrãt & pauperes, vt magnificis largitoribus pares, & minimè ab illis ſeparandi. Pulchrè hanc excogitationẽ conficit Niſſen. orat. 8. de beatitud. aiens: *Pariter in cœlum ducit eũ, qui pauper ſpiritu fuerit, & eos, qui condolentia erga proximos præſtiterint. Quid igitur ad hæc dicimus? Nihil omnia inter ſe ſe cohærent. Etenim egeſtas pulſu facilis, & benignitas in pauperes, & egenos, à paupertate aliena non eſt.* — Matt. 6. — Mat. 25 — Niſſen.

Inſeparabiles ſunt paupertas ſpiritu, & magnifica benignitas in pauperes; neutra eſt in præmio ſine altera: pariter ambo ducuntur in cœlorum regnum, & quò pertingit magnifica largitas, eò perducitur ſpiritu pauper. Nunquam enim paupertas ſcimic impar eſſe erogationibus largis.

2. Cor. 8

Ait enim Paul. 2. ad Corinth. 8. *Altiſſima paupertas eorum, abundauit in diuitias ſimplicitas eorum, quia ſecundum virtutem, & ſupra virtutem voluntarij fuerunt.* Expende illud, *abundauit in diuitias, &c.* non enim ſufficiens videbatur, ſi ſummma paupertas Chriſtianorum æquaretur diuitibus largitionibus, ſed & abundauit, imò vt legit Chryſoſt. exundauit ſuperans qualcumque largas effuſiones eleemoſinarum.

D. Tho.

Ad hæc D. Thom. *Idem facit in paupere contemptus diuitiarum, quod in diuite abundantia, & ideò dicit, altiſſima paupertas ſic ſupra abundauit, id eſt, effectum abundantiæ fecit in diuitias ſimplicitatis eorum.* Quidquid præſtantis effectus ab abundantibus diuitijs naſcitur, idem & ſuperabundanter naſcitur à Chriſtiana, & perfecta paupertate.

§. XII.

Impiorum gaudia magna non minoribus ſoluentur clamoribus.

VIdit epulo miſer Abrahamũ, vidit & à longè Lazarum, quid tunc? *Et ipſe clamans dixit:* qui modò epulabatur, iam miſerè clamat, ſic ſapienter notat Prouerbium Hiſpanum: *A buen bocado, buen grito.* Nunquam enim minori clamore ſoluũtur impiorum gaudia.

Thre. 2.

Thren. 2. *Repulit Dominus altare ſuum, maledixit ſanctificationi ſuæ, tradidit in manus inimici muros turrium eius; vocem dederunt in domo Domini, ſicut in die ſolemni.* Illuc vſq; peruenit Iſraelitarum calamitas, vt à Deo repellerentur, vt in hoſtiles traderentur manus; ſed inter hæc ait: *Vocem dederunt in domo Domini, ſicut in die ſolemni*, quia captiuorum gemitus, & ſuſpiria, & clamores luctuoſi exæquabant inſtrumenta muſica maiorum feſtiuitatum. Nullus fuit illorum cantus in die ſolemni, cui non reſponderet par clamor in die captiuitatis, quo eorum augeretur calamitas.

Rupert.

Ait Rupert. ibi, cap. 42. *Magnitudinem doloris, & miſeriarum cumulum quàm vehementer expreſſit, dicendo: Vocem dederunt in domo Domini, ſicut in die ſolemni, ac ſi diceret: Nunquam altius in gaudio ſolemnitatis cecinerant, quàm nunc in anguſtia, & dolore ſuo clamauerunt.* Extrema ſanè hominis eſt calamitas, quando non licet dediſſe lætitiæ ſonum, cui non æquè ingens luctus, & clamor reſpõdeat. Cuius præterita gaudia, non tàm gaudia apparent, quàm certæ menſuræ dolorum.

Iob. 30.

Hinc Iob cap. 30. calamitates ſuas maximè ponderat factus: *Frater fui draconum, & ſocius ſtruthionum. Cutis mea denigrata eſt ſuper me, & oſſa mea aruerunt præ caumate. Verſa eſt in luctum cythara mea, & organum meum in vocem flentium.* Nec alio poſſet meliùs explicari maximus cumulus calamitatis, quàm vbi oſtenduntur omnia lætitiæ præteritæ inſtrumentã conuerſa in inſtrumenta fletuum, & lacrymarum, adeò vt vel ſimplici voci iubili reſpondeat ingens à dolore extortus clamor.

Luc. 16. Et mitte Lazarũ, vt intingat extremũ digiti ſui in aquã, vt refrigeret linguã meã, quia crucior in hac flamma.

§. XIIII.

Impij sola iustorum extrema desiderant.

QVàm proprium istud est reproborum desiderium! refrigerium aquæ desiderat miser, sed quod veniat de extremitate digiti hominis iusti; ait enim: *Intingat extremum digiti sui in aquam, vt refrigeret linguam meam.* Nescit reprobus animus desiderare alia, quàm extrema, & nouissima iusti. Ait D. Gregor. in præsenti: *Ab extremo digiti se tangi desiderat, quia æternis supplicijs datus optat operationis iustorum vel vltima participari.* Vt reprobis, & impijs hominibus odio sunt iustorum media, quibus per virtutum exercitia gloriam, dum viuunt, mercantur; sic in illorum sunt optatis iustorum extrema, quæ requie plena apparent, & solatio. Sic ille reproborum non infimus Balaam, cap. 23. Num. ait: *Moriatur anima mea morte iustorum, & fiant nouissima mea horum similia.* Sapientiùs dixisset, & optasset: *Viuat anima mea vita iustorum*; sed malus, imò pessimus Vates vitam iustam cauebat: quę autem in vitæ iustæ extremis sunt gaudia, hæc solummodo sibi optabat. Ex quo pulchrè D. Bernard. serm. 21. in Cant. *Optabat sibi extrema iustorum sed non sta & principia. Mortem spiritualium optant sibi etiam carnales, quorum tamen vitam abhorrent, sciētes pretiosam mortem esse sanctorum quoniā cùm dederit dilectis suis, somnum, ecce hæreditas Domini; & quia beati mortui, qui in Domino moriuntur. Non curant quærere, quem tamen desiderant inuenire, cupientes consequi, sed non sequi.* Nullus est adeo impius, adeo desperatus, & vel in ipsis æternis supplicijs constitutus, qui extrema iustorum non concupiscat; qui vt vehementer odit virtutem in vita, sic virtuosorum hominum non sibi eligat finem. Habes etiam ex 3. Reg. 13. pessimum Ieroboami Vatem, penè senio confectum; is cùm audiret sanctissimum Prophetam, virum Dei a leone interfectum, eius requirit cadauer, celebrique luctu proprio inuehit monumēto. *Cumq; planxissent eum, dixit ad filios suos: Cùm mortuus fuero, sepelite me in sepulchro, in quo vir Dei sepultus est, iuxta ossa eius ponite ossa mea. Profectò enim veniet sermo, quē prædixit in sermone Domini contra altare, quod est in Bethel, & contra vniuersa phana excelsorum, quæ sunt in vrbibus Samariæ.* Iniquus ille, & pessimus idololatra, & præcipuus ex ijs, qui in Bethel adolebant incensum Ieroboami vitulis, sciens prophetias iusti defuncti veras esse contra idola Bethel, & contra vniuersos idolorum Sacerdotes: quid inde educit? Textus ait: *Sepelite me in sepulchro, in quo vir Dei sepultus est, iuxta ossa eius ponite ossa mea. Profectò enim veniet sermo, quē prædixit contra altare, &c.* Si veniet sermo eius contra altare, cur non magis caues ab altari adeò periculoso? Cur nō magis times in idololatria persistere? Cur non dicis filijs tuis, quòd & te, & sese eripiant imminenti iræ diuinæ, benè viuendo, amplectendo virtutes, & iustorum hominū imitationes? Sanè impius homo nihil de iustorū vita in se amat, imò quidquid in sanctorū vita videt, expuit, abominatur; abiecta iusta vita, iustorū mortis solùm amat fieri participem. Se mortuum coniungi mandat viro Dei defūcto, vt de extremis eius aliquid participet, cuius prorsùs refugit participē fieri vitę. Totus iusti Vatis defuncti morti inhiat, vbi ait: *Iuxta ossa eius ponite ossa mea.* Sed quia, quod facilè posset, nō vult iuxta vitā eius ponere vitā suā, nullā

Gregor.
Nu. 23.
Bernar.
3. Re. 13

Auguſ. ſibi, & ſuis venientem calamitatem vitat.

§. XIV.

Carnales homines plus moueri conſueuerunt ad inanes, & apparentes ſolum repræſentationes, quàm ad ſolida, & vera.

VEhemētiſſimos, & duriſſimos cruciatus in veritate ſuſtinēs miſer epulo, de ardore linguæ, qui ſolùm erat apparenter in apprehenſione, maximè queritur: ait enim: *Refrigeret linguam meam, quia crucior, &c.* Quam linguam, miſer? Anima non habet linguā, nec vlla alia membra; ſunt autem hæc membra in damnatorum animis ſolùm apparēter, in apprehenſionibus elicitis ex priſtinis vitæ ſpeciebus. Cur ergo relictis duriſſimis tormentis, quibus in veritate miſera anima torquetur, de apparentibus ſolùm linguæ ardorib. queritur, pro iiſq; dolet vehementiùs? Hæc eſt ſemper carnalium, & impiorum animorum naturā, quòd magis moueantur ad apparentias, & mendatia, quàm ad ſolida, & vera. Hinc pulchrè Gentiles *Minut.* mordebat Minutius Fœlix in ſuo Octauio fatus: *In ludibus curulibus quis non horreat populi rixantis inſaniam? In gladiatorijs homicidij diſciplinam: in ſcenicis etiam nō minor furor, turpitudo prolixior. Nunc enervis hiſtrio, amorem dum fingit, infligit. Idem Deos veſtros, induendo ſtupra, ſuſpiria, odia dedecorat. Idē ſimulatis doloribus lacrymas veſtras vanis geſtibus, & nutibus prouocat. Sic homicidium in vero flagitatis; in mendacio fletis.* Quid pulchrius? Componite modò inter ſe de Romanorum ludis, & arenam gladiatorum, & ſcenarum theatris. Sunt in arena duo neruoſi iuuenes, qui ſeſe petunt ſtrictis gladijs, vterque de alterius vulnere laborat ſibi rapere populares plauſus. Ambo in rixa furunt, ambo ſe miſerè feriūt; interea populus gaudet, robuſtiori applaudet, & plauſilibus vocib. hominē hortatur, vt abrupta mora inſiſtat, feriat, mactet: nulluſq; eſt, qui in cæde victori non arrideat, mactatori non applaudat. Sed iam adeſt in ſcenarum theatro hiſtrio amatoriam agens fabulam, dumq; Amaſiæ fauoribus fruitur, hoſtiles incidit in manus, reptat miſer, emētitis vulneribus ſanguineum præmonſtrat vultum, lacrymabilem vocem, ſuſpiria crebra, & dum inter Amaſiæ brachia videtur quaſi exhalare animam, quis ſiccis oculis videt miſerum ſpectaculum? Quis non doleat, & fleat? Quid agitis, ò carnaliſſimi Romani? Sic *homicidium in vero flagitatis; in mendacio fletis.* Sic ad vera mala obduratis animos, & valdè commouemini ad apparentia, & falſa. Vndè monebat Paul. ad E-phef. 4: *Hoc igitur dico, & teſtificor in Domino, vt iam non ambuletis, ſicut, & gentes ambulant in vanitate ſenſus ſui, tenebris obſcuratum habentes intellectum.* *Eph. 4.* Quaſi hoc ſit proprium gentium carnaliū, non iuxta veritatem rerum, ſed iuxta vaniſſimi ſenſus fictionem, & apparētias ambulare; ſic Paulus, & monet, & conteſtatur ſuos aſſeclas, ne in hanc deueniant vanitatē. Ne moueantur inani rerum fictione, ne vehementiùs currant ad apparentias inanes, ne magis agitētur mendacijs. Hoc relinquatur gentibus; hoc carnalibus hominibus proprium præbeamus, quòd ipſi nō in veritate, ſed in vanitate ſenſus ſui ambulent, in vero inſenſibiles, in mendacio turbati. De ijs *Chryſo.* Chryſoſt. in præſenti ait: *Talia quadam inania, & mendacia multo cum timore, magnaque cum mentis perturba-*

turbatione metuunt. Quæ verò meritò timenda eſſent, illa non timent: ſed quemadmodum pueri, qui dum à nutricibus baiulantur, in ignem quidem, ac lucernam ardentem temerè, & cũ audacia manus immittunt, virùm verò, qui ſacco indutus ſit, exhorrent, ita & Græciſte, &c. (Bernard.) Laruа timori eſt puero, non verus ignis; hũc prçterit puerilis animus, ad illam totus expauet, & vociferatur. Sic gentes, ſic homines carnales circa vera, & ſolida ferè nullum ſenſum habent, circa mentis fictiones, & apparentias falſas ardentiùs conciтantur. Huc referri poſſunt dicta tomo. 3. lib. 15. cap. 1. §. 11.

Luc. 16. **Et dixit illi Abraham; Fili recordare, quia recepiſti bona in vita tua, & Lazarus ſimiliter mala; nunc autem, hic conſolatur, tu verò cruciaris. Et in his omnibus, inter nos, & vos, Chaos magnũ firmatum eſt, vt hi, qui volunt hinc tranſire ad vos, non poſſint, neque inde huc tranſmeare.**

§. XV.

Spes bonorum æternorum reddit animos ab omni moleſtia liberos, conſolatione plenos.

APud inferos erat adhuc Lazarus; nigro illo Limbi carcere detétus, nullis æternæ vitæ fruebatur bonis, ſed ſolum illorum certam ſpem tenebat: & quia in ſinu illo ſpes hæc vigebat, nulla ibi triſtitia, nullus mœror de ſubterraneo loco, de anguſtia carceris; ſed & gaudium magnum, & conſolatio erat: ait enim prorsùs verò: *Hic autem conſolatur*; hic, qui adhuc apud inferos, qui adhuc ſub terra, qui adhuc quaſi nigro eſt in carcere, tamen conſolatione eſt plenus, quia certò ſperat. Hinc Zacharias, cap. 9. ſanctos Patres in ſinu Abrahæ quieſcentes, non dubitat vocare vinctos, & incarceratos; quippè ait ad Ieſum: *Tu quoque in ſanguine teſtamenti tui emiſiſti vinctos tuos de lacu, in quo non eſt aqua. Conuertimini ad munitionẽ vincti ſpei.* (Zac. 9.) Zacharias putat, ſanctos in Limbo vinciri, & incarcerari; Abrahã publicat eoſdem ibi conſolari, aiens: *Hic autem conſolatur.* Qualis conſolatio in vinculis, in carcere? Quos vinctos, & incarceratos audiſti gloriari de conſolatione, de gaudio? Notanter deſignat Propheta, dum ait: *Conuertimini ad munitionem vincti ſpei:* vinctos vocat, ſed qui certa bonorum æternorũ ſpe potiuntur; qui autem hac nutriuntur ſpe, vel in vinculis habẽt conſolationem maximam. Quis neget, triſtiſſimum fuiſſe carcerẽ Noemi arcam? Genel. 7. *In articulo diei illius ingreſſus eſt Noe, & Sẽ, & Cham, & Iaphet filij eius in arcã: ipſi, & omne animal, &c.* (Gen. 7.) Nullus carcer obſcurior, nec anguſtior excogitari potuit; ibi claudebatur vir iuſtus cum paucis animabus; inibi erant vniuerſa mundi animalia; vt arca videatur, & carcer, & ſtabulum; & iuſtum affligebat intùs aſpectus carceris, carentia lucis, pedor ſtabuli, & extrinſecus lamentabiles gemitus pereuntium, horrificus fluctuum ſonitus iuſtũ vexabat. Quis inter hæc non triſtitia abſorberetur? Sanè ille ſolus qui medijs ijs malis ſpem diuinam

in ſinoſuo fouebat , ſuſtentabat ,
hæc ſola potens erat ab omni mo-
leſtia hominem liberum conſeruare.
Chryſo. Ait D.Chryſoſt.hom.26.in Gen.
*Ego verò admirer , quomodo præ triſtitia non fuerit Noe abſortus , cum
mentem illius ſubiret humani generis
interitus, ſua ſolitudo, & difficilis illa
vita. At cum ſpe paſceretur, nihil triſte
ſentiebat* . Spes abſorbebat omnes
difficultates. Spatium arcæ dilatabat,
anguſtias omnes abſumebat,
nihilq; in corde iuſti permittebat
exire, quod ad conſolationē,
Oſea. 10 & lætitiam non faceret . Propter
hoc monebat Oſeas cap. 10. *Seminate
vobis in iuſtitia, & metite in ore
miſericordiæ.* Vbi Septuag. legunt.
*Seminate vobis in iuſtitia, vindemiate
fructum vitæ.* Aliter in rem præſentem
accomodatiùs legit D.Ber.
Bernar. ſerm. 38. in Cant. *Seminate vobis ad
iuſtitiam, metite ſpem vitæ* . Et quidem
ſpes magis videtur pertinere
ad ſementem, quàm ad meſſem; in
ſemente omnia in ſpe ſunt, in meſſe
autem iam deſinit ſpes, & intrat
poſſeſſio, quę ditat corda humana,
& bonis replet. Cur ergo dicit, metite
ſpem vitæ, quando meſſis non
ſpem, ſed poſſeſſionem importat ?
Planè temporalium ſpes tota pertinet
ad ſementē, nihil habet meſſis
, at æternorum ſpes iam habet
meſſem, iam habet, vndè homines
lætari poſſint , ſicut qui lætantur
in meſſe. Quò ſpectans Dauid Pſ.
121. aiebat: *Lætatus ſum in ijs, quæ dicta
ſunt mihi, in domum Domini ibimus.*
Nondum domum Domini intrauerat,
tantùm data illi fuerat
ſpes illuc eundi, & iam ipſe fatetur,
ſe totum lætitia perfundi. De alijs
Pſ. 121 ait Pſalm. 125. *Euntes ibant , & flebant
mittentes ſemina ſua, venientes
autem venient cum exultatione portantes
manipulos ſuos* . Dum eundū
erat , nihil niſi lachrymas fundebant,
& ſuſpiria; lætitiam, & exultationem
tunc ſolùm habebant, cū
iam finierant viā. Itaque læta manipulorum
meſſis poſt finitam viā
alijs venire ſolet, Dauid autem antè
viam finitā iam lætatus in meſſe,
quia ſpe æternorum hilareſcit. *Bernar.*
Ait D. Bern. ſer. 37. in Cant. *Dauid
non lætaturum, ſed lætatum ſe dixit :
quòd in domum Domini ſe ſperaret
iturum . Nondum vitam tenebat, ſed
ſpem profectò vitæ meſſuerat; atque in
ſemetipſo experiebatur veritatē ſcripturæ
perhibentis , quia non modò remuneratio,
ſed ipſa quoque expectatio
iuſtorum lætitia eſt* . Expende illud :
ſpem vitæ meſſuerat , quia in ipſa ſpe
iam gaudiorū æternorum meſſem
faciebat. Sic lætabatur in ſpe, ſicut
qui lętantur in meſſe, quia ſpes certa
bonorum permanentium ſemētis
labores non ſentiebat , & nouis
gaudijs hominem implebat . Hinc
vbi Oſeas cap. 2. ait iuxtà vulgatā:
Dabo vallem Achor, ad aperiendam *Oſeas. 2*
ſpem. Symmachus ponit: *Ad oſtium
ſpei.* Chaldęus autem reddit: *Ad delicias
animæ* . Quaſi innuat , quòd
vbi ſpes æternorum ſubintrat, iam
anima habet meſſem deliciarum .

§. XVI.

Infernus eſt, quiſquis firmatam diuiſionem inter fratres, & proximos facit .

VT munitiſſimę vrbes profunda,
& lata foſſa cinguntur, vt
aditum aut difficilem reddant, aut
penitus occludant, ſic inter Abrahæ
ſinum , & locum damnatorum
ingens quoddam ſpatium eſt , nimirùm
penè media pars inferni,
quę omni communicationi in bonum
, ſic Deo diſponente , occludit
aditum. Hoc ſibi proprium habet
ingens inferni chaos , quòd ſic
diuidat , & ſeparet ſuos alumnos
ab alijs , vt nulla cum illis in bonum
communicatio permittatur.

nec etiam amicis, nec cognatis. Huc accedant, qui eò incumbunt, vt ſeminatis diſcordijs, diuiſiones efficiant inter fratres, & videant, cuius munere, & officio fungātur, nimirum Chaos ſunt, & inferni hiatus, qui ſolus id munus propriũ habet, ne permittat fratribus communicari fratres. Oſeas cap. 13. *Oſea.13* *Conſolatio abſcondita eſt ab oculis meis: quia ipſe inter fratres diuidet.* Quis eſt ille ipſe, qui inter fratres diuidit? Dixerat paulò antè in Chriſti nomine. *Ero morſus tuus inferne*, & quia infernum nominauit, ſtatim de eius malitia ſtupefactus, hoc dolet in illo eſſe maximũ malum, nimirùm, quòd infernus diuidat inter fratres, irreconciliabileſque ſeparationes cauſet. Id *Hieron.* quod notans Diu. Hier. ibi fatur: *Non valeo conſolari; quidquid mente concepero, dolorem meum non poteſt mitigare; cernentis chariſſima inter ſe nomina morte ſeiungi: ipſe enim infernus inter fratres diuidit. Quidquid igitur ſeparat fratres, infernus eſt appellandus.* Et nomen, & officiũ inferni habet, quiſquis ſeparationes, & diſciſſiones inter fratres cauſat. Parum eſt, quòd ſeminator diſcordiarum inter fratres diabolus vocetur, vt paſſim vocatur; non enim ſolùm diabolus eſt, ſed totus infernus, & ingens eſt inferni hiatus. Hinc lucem capit Pro- *Pro.16.* uerb. 16. vbi dicitur: *Vir impius fodit malum, & in labijs illius ignis ardeſcit.* Ex Hebræo propriè: *Vir Belial fodit malum, & ſuper labijs ſuis, vt ignis ardens*: Apud Chaldæum autem: *Vir calumniator fodit malum, & in labijs eius ignis dat ſcintillas.* Expende, qualis exhibeatur diſcordiarum inter fratres ſeminator, nimirùm & fodiens malum, & ignem iaculans; vt enim qui vrbes inacceſſibiles reddere ſtudent, ingentes, & profundiſſimas foſſas obijciunt, inſuper & flāmantes ignes addunt, qui accedentes arceant. Sic iſti diſcordiarum ſatores, velut ingentes, profundiſſimæque foueæ interponuntur, flammas, ignemque iaculantes, vt penitùs ſimillimi inferni hiatibus appareant, qui nullam charitatis communicationem permittant fratribus.

§. XVII.

Charitati nullum eſſe poteſt impedimentum diſtantiæ, quod non peruadit.

IMmiſericordi diuiti meritò obijcitur magnum chaos interpoſitum, quod minimè poſſit tranſmeari: *Eſt enim* (ait Abraham) *inter nos, & vos chaos magnum firmatum.* Intranſmeabilem enim diſtātiam ad bona ſibi immiſericordia facit, cuius impedimentum ſentire nunquam nouit charitas. Vnicus parentibus ſuis Samuel poſtquam ablactatus eſt, in Silo adducitur, ibique Deo miniſtraturus offertur, poſt quam oblationem ait textus. 1. Reg. cap. 2. *Et abijt Elcana in Ramatha, in domum ſuam; puer autem erat miniſter in conſpectu Domini ante faciem Heli.* *1.Reg.2.* Puer adeò deſideratus, adeò à parentibus expetitus, tàm facilè in Silo relinquitur, & redeunt parentes ſine illo in Ramatha in domum ſuam. Multum eſſet, quòd mater amantiſſima filij permitteret eſſe pueri extra domum ſuam in eadem vrbe; at Samuelis mater non in eadē vrbe, ſed in longè diſtanti oppido patitur eſſe filium amantiſſimum. Cur non magis ſentit abſentiam pueri? Cur non manet ipſa cum illo? Cur non magis veretur diſtantiam domus ſuæ? Sanè diſtabat à filio, interiacente terra, ſed illi erat charitate coniūcta; in quibus autem eſt charitas, nullum ſciunt impedimentum diſtantiæ ſentire.

Pulcher-

Pulcherrimè aiebat Chryſoſtom. homil. de educatione Samuelis, inquiens: *Nec ipſe puer ægrè tulit à matre diuulſus, ſed ad Dominum reſpexit, qui matrem creauerat; neque ipſa mater doluit à puero ſeiuncta, propterea quod uterque ſe alteri commune eſſe exiſtimabat: quemadmodum enim in loco fixa vitis in longum producit palmites, & vna multo interuallo pendens cum radice habet commercium. Itidem & in hac accidit fœmina, quæ in vrbe manens vſque ad templũ extendit ſuum palmitem, atque illic vuam ſuſpendit maturam: nec interuallum illud vllum attulit impedimẽtum, cum charitas, quæ ſecundum Deum eſt, puerum matri copularet.* Non ſentitur impedimentum diſtantiæ, vbi intereſt charitas, quæ diſtantiſſima copulat, & vniuerſa peruadit? Quod interuallum, quod chaos, qui hiatus, aut fouea firmari poteſt, quam non pertranſeat, & tranſuolet charitas? Sanè ait Cant. 8. *Fortis eſt vt mors dilectio, & dura ſicut infernus æmulatio; lampades eius, lampades ignis, atque flammarum.* Habes apud Septuag. *Alæ eius, alæ ignis:* non enim tantum chaos firmare poteſt infernus, vt ſeparationem faciat, quantum tranſuolant alæ charitatis, ne vllũ interualli ſentiant damnum. Vix enim apparet interuallum, vbi eſt charitas. Magnum illud Eccleſiæ caput Petrus præ amoris ardore ſequitur Chriſtum vſque ad domũ Caiphæ, ſed tamen præ humana fragilitate ibi Chriſtum negauit. Quid tunc? Ait Lucas, capit. 22. *Et egreſſus foras fleuit amarè.* Cur foras egrederis? Cur imbecillius factus non magis metuis à forti Ieſu diſtare? Cur non magis expaueſ intereſſe, & Ieſum ponere interuallum? Egreditur ploraturus, ſed nõ egreditur amans; vbi enim pœnitentiæ ictibus charitatem in te incipit excitare, neſcit timere interualli damnum, per charitatem Domino copulatos. Theodoretus orat. de charitate, fatetur: *Neque enim paſſus eſt me agere ſecum animum inducere, vt magiſtrum relinquerem; ſed fleuit quidem amarè, & quòd victus eſſet, ſumma ſua fleuit imbecillitate, nec a ſe ſeiunctus; enim vinculis amoris retentus.* Putabatur egreſſus à Ieſu, vt ploraret; ſed quia amabat Ieſum, etiam dum abeſt, illi aſſidet vinculis amoris copulatus. Nullam nõ præteruolant diſtantiam charitatis alæ. Huc reuoca dicta tom. lib. 6. cap. 6. §. 12.

Chryſo. — Cant. 8. — Luc. 22. — Theod.

Luc. 16. Et ait, rogo ergò te, pater, vt mittas eũ in domum patris mei; habeo enim quinque fratres; vt teſtetur illis, ne & ipſi veniant in hunc locum tormentorum. Et ait illi Abraham; habent Moyſem, & prophetas, audiant illos.

§. XVIII.

Reproborum oratio vt inconſtans, ſic vana, poſſet fructifera inueniri, ſi perſeueraſſet.

VIde inconſtantiſſimam mentem hominis reprobi, ſemel flagitauit refrigeriũ aquæ, & cùm primum non obtinet, ſtatim ab illa ceſſat oratione, & tranſit ad aliã, Semel dixit; *Mitte Lazarum, vt refrigeret linguam meam,* & ſtatim hoc dimittens ait: *mittas eum ad*

domum patris, &c. Sic reproborum orationes vt inconſtantes, ſic euanidæ. Pulchrè illos pingebat. Pro.10. Prouerb. 10: *Deſiderium ſuum iuſtis dabitur. Quaſi tempeſtas tranſiens, non erit impius; iuſtus autem quaſi fundamentum ſempiternum.* Dantur impleta deſideria iuſtis, impijs penitus negantur. Et cur impijs negantur? Ait; *quaſi tempeſtas tranſiēs non erit impius.* Chaldæus legit: *Sicut tranſit turbo, ſic tranſibit impius.* Et inde, & in omnibus ſuis deſiderijs, & in precibus ipſis tranſit impius quaſi turbo; videbis ſæpè obſcuriſſimo nubilo cœlum obduci, quod rapidiſſimo vento turbinis agitatum iam huc trahitur, & omnia exundat aquis, & tēporis momento ſic turbo quieſcit, ſic cœlū rutilat in præſenti clarum, vt vix maneat memoria præteritæ tempeſtatis. Sed intereà aliò & nubilum, & turbo incipit intonare, fulminare. Quid tunc? Sic impius, ſic reprobus animus ad deſideria, ad preces rapitur, quaſi turbo, quaſi tempeſtas, quæ citiſſimè deſijt, & alio tranſit. Ecce reprobi animi Ioā.18. turbinem: Ioann. 18. ingerebat Ieſus Pilato deſiderium noſcendæ veritatis: *Dicit ei Pilatus: Quid eſt veritas? Et cum hoc dixiſſet, exiuit ad Iudæos.* Affectus ad veritatem deſiderio rapitur, pro eius notitia orat, & ſubitò ad aliud tranſit. Cur non magis expectas reſpōſum, miſer? Sanè ſicut tranſit turbo, ſic trāſibit impius; in nulla prece, in nulla oratione ſciunt durare, ſed ad varia deſideria quaſi turbo tranſit. Proh orationes reproborum euanidæ? Vtinam poſſent vel reprobi, vel damnati ipſi in ſupplici oratione perſeuerare; fallar, ſi poſſet illis eſſe chaos firmatum, aut oſtiū clauſum, ne ad cœlum volarent. Luc.11. Ait Dominus, Luc. 11. *Quis veſtrū habebit amicum, & ibit ad illum media nocte, & dicet illi: Amice, commoda mihi tres panes, quoniam amicus meus venit de via ad me, & non habeo quod ponam ante illum: & ille deintus reſpondens dicat: Noli mihi moleſtus eſſe, iam oſtium clauſum eſt, & pueri mei mecum ſunt in cubili: nō poſſum ſurgere, & dare tibi. Et ſi ille perſeuerauerit pulſans: dico vobis & dabit illi quotquot habet neceſſarios,* &c. Dixerat Abraham epuloni: inter nos, & vos chaos magnum firmatum eſt, vt hinc ad vos tranſire non poſſint. Dixerat autem & amicus hic: oſtium clauſum eſt, nō poſſum ſurgere, &c. Vterque videtur æqualem præferre impoſſibilitatē poſtulanti; quid tunc, vbi chaos firmatum, vbi oſtium clauſum eſt, ſperabitur? Sed & pro tunc ait: *Si ille perſeuerauerit pulſans, dico vobis dabit illi,* &c. Non ſic chaos firmatum, non ſic oſtium clauſum impedit, vt orationis impedit inconſtantia; da, vel damnatum poſſe perſeuerare in humiliter pulſando, & dabo tibi poſſe eius precib. æneas cœli portas penetrari, & lapidum Dei cor ad mãſuetudinem inclinari. Aiebat Iob, cap. 29. Iob. 29. *Clamo ad te, & non exaudis me; ſto, & non reſpicis me. Mutatus es mihi in crudelem; & in duritia manus tuæ aduerſaris mihi. Eleuaſti me, & quaſi ſuper ventum ponens, eliſiſti me valide. Scio, quia morti trades me, vbi conſtituta eſt domus omni viuenti. Veruntamen non ad conſumptionem eorum emittis manum tuam, & ſi corruerint, ipſe ſaluabis.* Vide hæc ſpes iuſto viro, quod Deus ſic obduratus, ſic crudelis factus, ſic ad mala omnia inferenda paratus, tādem ſaluabit, & auxilium dabit? Vbi incipit, *Clamo, & ſto, non reſpicis.* Vbi Philippus in Cat. *In clamore* C.gen. *intentio eſt orantis: in ſtando verò perſeuerantia, & indeclinabilis fiducia;* vbi autem orationis erat perſeuerantia, non poterat non ſperari auxilium vel ab obdurato, & obfirmato

mato

mato lapide. Huc ſpectans Gilliabert. Abb. ſerm. 6. in Cant. fatur: *Pertinax oratio pertingit ad finem. Et ſi tibi in initijs ſicca, & ſaxea videatur; oleum tamen gratiarum elicies de hoc ſaxo duriſſimo, tantum ſi perſtiteris.* Nulla eſt duritie, quæ non cedat, & in fontes gratiarum erumpat, vbi quis in oratione perſeuerat. Exemplum eſto mulier illa Chananæa, quæ bis, & ter à Deo repulſa, tandem inſtans orationi audit, Matth. 15. *Fiat tibi, ſicut vis.* De qua D. Ambroſ. libr. 5. in Luc. *Vere hæc regnum coegit, pertinax in precibus. Prætereuntem reuocat, tacentem, rogat, excuſantem adorat, negantem inclinat.* Negantem, imò obduratè negantem emollit, & inclinat oratio, quæ etiam inter repulſas in petendo perſeuerat, & durat. Ille damnatorum comes, qui neſcit in oratione perſeuerare; Saul. 1. Reg. 15. vbi ſe regno priuari audit, ſic orat: *Peccaui: ſed nunc honora me coram populo.* Hæc dixit, & nihil magis curauit; vndè ſapienter eius damnationem expendens D. Ambroſ. in epiſt. ad Rom. cap. 9. ait: *Dauid, & Saul, vterque eorum neceſſitatem paſſus eſt regni. Et quanta fuit Dauid neceſſitas, vt filius eius vellet eum regno priuare? In qua neceſſitate flens, nudo pede iter faciebat, vt per patientiam Deum ſibi propitiũ faceret. Saul autem nec in tali neceſſitate inuentus; inſuper ferens, quia ſemel, & iterum non ſit auditus, cùm eſſet indignus; nec in prece perſtitit, vt meritum ſibi faceret, per quod eſſet dignus.* Cur non pereat, qui in precibus perſiſtere neſcit?

Gillib.

Mat. 15

Amb.

1. Re. 15

Amb.

§. XIX.

Oratio fructuoſa nihil prius requirat, quam id, quod magis vrget, magis neceſſarium eſt cuique.

MIſer epulo ſuos cruciatus præterit, ſuam diſſimulat ſalutem, & de alijs oſtenditur ſollicitus. Ait: *Rogo te, vt mittas eum in domum patris mei; habeo enim quinque fratres, vt teſtetur illis, &c.* Proh ſtulta, & vana oratio, quæ circa extrinſeca alia verſatur, & quæ intima ſunt, & magis propria, & magis vrgentia prætermittit. Quid magis vrgens, & neceſſarium epuloni, quàm à cruciatibus inſtantibus liberari? Sanè ſi ipſe ſaperet, ſi fructiferè oraſſet, hoc vnum & vrgens, & neceſſarium ſibi inſtanter peteret; de alijs nec verbum eſſet. Duo cæci apud Iericho miſericordiam à Ieſu contendebant, Matth. 20. & requiſiti, quid tot clamoribus, tot poſtulationibus repetitis vellent ſibi, hoc vnũ dicunt: *Domine, vt aperiantur oculi noſtri.* Et ſanè ipſi mendici erant, oſtiatimque in dies quærebant victum; & ad potentiſſimum, & magnificentiſſimum Dominum proximi erant, à quo omnium neceſſitatum remedia poſſent obtinere, & ab illo requirebantur, quid ſibi vellent, & vnum poſtulant oculorum viſum. Cur non & paupertatis remedia petunt? Cur hoc vno contenti ſunt? Sapientiſſimi oratores illud, quod primum erat, & maximè neceſſarium poſtulant enixe; omnia alia prætereunt, & diſſimulant, dum id, quod magis vrgebat, & neceſſarium erat, poſsũt habere ſibi. Vndè Diu. Ephrem de panoplia ſpirituali fatur: *Conſidera duos illos cæcos ad eum accedentes, atque clamantes, miſerere noſtri, Fili Dauid. Et quid ad illos Dominus? Quid vultis, inquit, vt faciam vobis? At illi ſecundùm dolorem, & affectũ cordis ſui petierunt, vt aperirentur ſibi oculi. Nunquid petierunt ſibi donari aliquid etiam earum rerum, quibus verè indigebant? Nunquid dixerunt, da nobis veſtimentum quoniam pauperes ſumus? Minimè verò, ſed illud poſtularunt potiùs, quod magis vrgebat.*

Mat. 20

vrgebat. Quapropter, mi frater, quod vrget magis, quaque in omni tempore tibi magis necessaria sunt, ea à Deo postula. Hoc semper attendat, qui fructuosè contendit orare; nimirùm, quod magis vrgentia, & necessaria sibi in primis contendat habere; & dum hæc non habet, nihil curet de alijs. Nunquam enim non erit & stulta, & vana illa postulatio, quæ vrgentia, & necessaria, sibique proxima prætermittens, pro minoribus, & remotioribus, & adiectitijs totam sollicitudinem habeat. Non equidem pro remotis, & sibi superfluis, sed pro vrgentibus, & necessarijs fructuosius exardescit orator. Psalm. 26. *Vnam petij à Domino; hanc requiram, vt inhabitem in domo Domini omnibus diebus vitæ meæ.* Mirabar, quòd tantus Rex, tot hostibus circumdatus, vnam tantùm rem à Deo petere statuat, in illamque acquirédam totus incumbat. Cur vnam tantùm petis, o bone? Cur non plura alia petenda tibi in mentem veniunt? Bonus orator nescit prætermittere, quę magis vrgent, quæ magis sunt necessaria, vt ipse in domum Dei abeat, cætera omnia vt superflua præterit, nec de illis verbum facit: ait enim D. Ambrosius, lib. 1. de Iacob, cap. 7. *Abundat huiusmodi viro ad beatitudinem, & ad possessionem boni, & ideo nihil aliud desiderat: nihil enim quasi nouum expetit, qui omnia habet, nec superfluis delectatur, sed necessarijs.* Eò in primis tendit, vt necessaria habeat, sine quibus infœlix erit, etiã si suppetant alia; & cum quibus fœlicitatem habebit, etiam si cæteris careat. Hanc mentem ebibant, qui reprobę stultitiæ effugiũt maculam, & curent omnes preces suas, eò dirigere, vt sibi acquirant necessaria; stultum enim, & reprobum est necessariorum, & vrgentium in te penuriam pati, & pro superfluis, & remotis nimis sollicitari.

Psal. 26

Amb.

§. XX.

Dona Dei damnabiliter à creaturis emendicantur.

DAmnatus homo dum esset in tormentis, duo maximè dona sibi flagitat; & quòd à cœlo mittatur Lazarus ad refrigerandam linguam suam, & quòd ad fratres suos monendos mittatur. Vtrumque donum & maximum erat, & non nisi Dei potentia absoluta patrandum; verùm ille, vt vtrumque acquirat, nullam Dei mentionem facit, sed vnum rogat Abrahamũ. Quid magis damnabile? Sanè quæ Dei sunt propria dona, damnabiliter non à Deo, sed à creaturis flagitantur. Salomon, lib. 3. Reg. 3. orabat ad Dominum: *Dabis ergo seruo tuo cor docile, vt populum tuum iudicare possit, & discernere inter bonum, & malum.* Expende, quod petat Salomon cor docile, cor sapiens, & sciens bonum, & malum; & quidem huius scientiæ boni, & mali desiderium magna causa fuit damnationis generis humani. Sic Genes. 3. infundebat serpens damnationis venenum: *Quocumque die comederitis ex eo, aperientur oculi vestri, & eritis sicut Dij, scientes bonum, & malum.* Ecce tibi Adamo instillatum venenum, quo vniuersi filij eius damnantur, nimirùm scientia boni, & mali. Quam scientiam Salomon dum exquirit, nullam damnationem incurrit, imò maximè placet. Et cur huius scientiæ desiderium Adamo lethale fuit, Salomoni autem salutare? Salomon vt nouit donum sciẽtię à Deo esse, ibi, & non aliunde, sed ex Deo scientiam boni, & mali obtinere amat. Deum pro illa precatur;

3. Re. 3.

Gen. 3.

Adamus autem non à Deo, ſed à ſerpentis ore, ab vxoris manu requirit fructum, quo ſciat bonum, & malum. Cur non fuerit illi lethale, Dei donum, non à Deo, ſed à creaturis emendicare? Ait D. Ambroſ. adductus in Gloſſa: *Quod* Amb. *enim ſcire, diuinum eſt; à Domino, vt poſſis cognoſcere, promerendum eſt. Si petiſſet Adam, vt petiit Salomon, nequaquam in illos inextricabiles erroris laqueos incidiſſet, quibus omnis eius hæreditas ſtrangulatur.* Non à creaturis emendicandum eſt, ſed à Deo, quod diuinæ poteſtatis eſt, vt largiatur. Vtinam Adam nõ de manu vxoris, non de ſerpentis conſilio ſcientiam vellet habere boni, & mali; ſed illã à Deo poſtularet, & ſapiens eſſet, & eius hæreditas illæſa perſeueraret. Sic Salomon vbi ſcriuit boni, & mali ſapiẽtiam à Deo eſſe, illam à Deo poſtulauit; imò & cũ multis alijs acquiſiuit; iam ex tunc damnans eos, qui Dei dona non à Deo, ſed à creaturis infructuoſè, & damnabiliter flagitant. Hoc patuit in Ochoſia illo infauſto Rege Iſraelis, de quo lib. 4. Reg. cap. 1. *Aegrotauit, miſitque* 4. Re. 1. *nuntios, dicens ad eos: Ite, conſulite Beelzebub Deum Accaron, vtrum viuere queam de infirmitate mea hac. Angelus autem Domini locutus eſt ad Eliam Theſbitem, dicens: Surge, & aſcende in occurſum nuntiorũ Regis Samariæ & dices ad eos: Nunquid non eſt Deus in Iſrael, vt eatis ad conſulẽdum Beelzebub Deum Accaron? Quamobrem hæc dicit Dominus: De lectulo ſuper quem aſcendiſti, non deſcendes, ſed morte morieris.* Et merito mori iubetur, qui, quam vnus Deus Iſrael ſalutem dare poſſet, illam ab effictis idolis quærit. De quo ſapienter Eucher. ait: *Qui à Dei præſidium dereliquit, ſalutis remedium non inuenit.* Et quando inueniretur ſalutis remedium ab eo, qui illam quærit, non eſt Deo vera ſalutis cauſa, ſed ex creaturis, penes quas nec vmbra ſalutis poteſt eſſe? Quæ Dei ſunt dona, quæ non homo quæreret, niſi à Deo, ſi amãt inuenire? Quod monebat Dominus Ioannis 4. ageret Samaritanæ fœminæ: *Si ſcires donum Dei, & quis* Ioan. 4. *eſt, qui dicit tibi: Da mihi bibere: tu forſitan petiſſes ab eo, & dediſſet tibi aquam viuam.* Expende, a quo petiiſſet vt acciperet Dei donum, nempè ab eo, hoc eſt, ab ipſo Deo. Nullus alius dare Dei dona, niſi Deus, & à nullo alio niſi ſtultè, & damnabiliter acquirerentur. Ex 2. Amb. Paralip. 16. ponderat D. Ambroſius orat. de obitu Theodoſij: *Aſa Rex adhuc validus corporis robore, cum regnãdi curricula recepiſſet quadraginta annis regnum in Hieruſalem; quoniam cum Aethiopũ infinita turba gereretur, deque innumerabili multitudine ſperauit à Domino, & in paucis ſe poſſe ſaluari. Vtinam tam fidelis proceſſu, quàm exordio. Nam ſeruatus in paucis, & victor, poſteà à Syris auxilia, relicto Domino, poſtulauit, & medicos adhibuit ad pedum dolorem. Accepto enim tanto indicio diuini fauoris, auxiliatorem ſuum non derelinquere debuit, ſed tenere. Ideò ei nec medici profuerunt, & quaſi incredulus mortem impleuit.* Sic ille, vt caueamus dona Dei niſi à Deo petere.

§ XXI.

Sanctorum verba efficaciſſima ſunt ad ſalutem.

AD Moyſem, & Prophetas remittuntur peccatores, vt ſalutem poſſent ſibi comparare. Ait enim: *Habent Moyſem, & prophetas, audiant illos;* Quaſi ex quo Prophetas, & Moyſem audierint, nihil requirant amplius, ſed in eis habeant, quo poſſint æterna cauere mala. Et quidem adeò valida

ſunt

ſunt ſanctorum verba, quæ, ſi audiantur, feraliſſimos quoſq; poſſint ad ſalutem trahere. Ait D. Paulinus epiſt. 4. *De omnium fidelium ore pendeamus, quia in omnem fidelem Spiritus Dei ſpirat, & neceſſe eſt, a minimo Dei ſeruo vel guttam cæleſtis ſapientiæ diſtillare, quæ ariditatem mei cordis irroret. & mihi ſupra huius ſæculi ſapientum flumina, ad potum vtilitatis exuberet; quia mali quinque verba loqui in lege, quam multa millia in linguis; ſicut vna diem in atrijs Domini viuere, quam millia in tabernaculis peccantium.* Expende illud: *Neceſſe eſt a minimo Dei ſeruo vel guttam cæleſtis ſapientiæ diſtillare, &c.* Quicumq; enim ſeruus Dei, vel minimus, ſi audiatur, eam ſtillabit pluuiam voluntariam, quæ in corde audientium diuites ſalutis ſegetes facit. Nec ſic Rhetorum flumina valent animos fœcundare, vt vel verbulum ex lege diuina prolatum. Quis crederet, in leonis faucibus poſſe inueniri terrā melle & lacte manantem? Et ecce habes Iudic. 14. leonem in via à Samſone percuſſum, & cùm poſt aliquot dies voluiſſet videre leonis cadauer; *Ecce examen apum in ore leonis erat, & fauus mellis.* Quid mirabilius? Et hoc potuerunt apiculæ facere, quæ dum floridi roris guttulas ibi apponunt, de feraliſſimo leonis rictu efficiunt fontem ſuauitatum. Nec, mihi crede, inuenies efferatiorem gētem, quam erat populus nationum; hic meritò, & in tyrannide, & in feritate leoni comparatur. huius tamen in ore humiles Christi apiculæ, nimirum Apoſtoli, non Rhetorum flumina, ſed diuini Verbi rore inſtillarunt; & videres leonem, non leonem, hoc eſt, totam gentiū vaſtitatem, & feritatem conuerſam in terram lacte, & melle manantem. Ad hæc Diu. Paulinus epiſt. 4. ait: *Gentium figuram plerique in hoc leone poſuerunt, quia populus gentiū, qui credidit, corpus feritatis erat antequam Chriſti eſſet, in quo Apoſtoli, velut apes, à rore cœli, & diuinarum floribus gratiarum mella ſapientiæ condiderunt, ut ſicut ex comedente exiret cibus, ita ex forti exiuerit dulcedo; quia prius efferæ à Deo nationes receptum Dei verbum ſi dulcescit de ſumentes, fructum ſalutis ediderunt.* Sanè validiſſimum Dei verbum eſt ad conuertendas animas, quando humiles apiculæ florido inſtillato rore feraliſſimum leonem conuerterunt in ſuauitatem; hoc eſt, humiles, & abiecti piſcatores, verbo Dei inſtillato, vaſtiſſimam, & feriſſimam gentium nationem adduxerunt ad ſalutis paſcua. Mirabar ego verbi diuini ab Apoſtolicis apiculis irrorati efficaciam in trahendis ad fidem gentibus adeò feris & barbaris; & ecce inuenio in omnium barbariſſimum, & feraliſſimum hominem Pilatum; hunc Ieſus vermis factus, & non homo, ſed abiectio plebis, vel verbulo veritatis prolato, ad deſiderium veritatis traxit. Dicebat Ieſus, dum reus ſtaret, dum opprobrium hominum videretur, Ioan. 18. *Omnis, qui eſt ex veritate, audit vocem meam. Dicit ei Pilatus: Quid eſt veritas?* Pulchrè ibi Teophilact. notauit: *Paucis illis verbis Pilatum rapuit, atque ita vt de veritate interrogarit, quid ſit.* Abiectiſſimus tunc Ieſus videbatur, & vnum verbum fecit de veritate, & vel vno verbulo Pilatum rapuit, vt deſideraret venire in cognitionem veritatis. Sic ſunt Dei verba valida. De hoc ſæpè alias.

Paulin.

D. Cyri.

Iud. 14.

Paulin.

Ioan. 18.

Theoph.

Luc. 16.

Luc. 16. At ille dixit: Non pater Abraham, ſed ſi quis ex mortuis ierit ad eos, pœnitentiam aget. Ait autem illi, Si Moyſem, & Prophetas non audiunt, neque ſi quis ex mortuis reſurrexit, credent.

§ XXII.

Gentilicus error fuit corporum mortuorum fidere reſponſis. Quæ fugienda ſunt viuenti in Christo homini, quia noxia, & vana.

STultiſſimus epulo, nec in tormentis fit ſapientior, adhuc illic gentiliter cogitat, dum mortuis totam rationem credit circa ordinem vitæ. Erat hic apud gentes error tantaciſſimus, quod magis fiderent mortuorum nutibus, quam ſapientia plenis viuorũ diſcurſibus: & in pecudum mortuis fibris quærerent, vnde vtiliter homines viui poſſent præcauere ruinas. Quid ſtultius? Pulchrè in hos inuehens D. Chryſol. ſerm. 5. fatur:

Chryſol. *Occidebatur pecus, vt quod viuum nihil ſcierat, diuinaret occiſum: & loqueretur ex fibris mortuum, quod nunquam fuerat ore prolocutum.* Huc vſque dementia gẽtilica peruenit, vt vel pecudi mortuo credat plus, quam viuidiſſimis argumentis pro ordinanda vita. Cuius erroris vanitatem damnãs Dominus dicebat Iſaiæ cap. 8. iuxtà lectionem Septuag.

Iſai. 8. *Et ſi dixerint vobis, requirite vates de terra vocem edentes, ventriloquos, vaniloquos, & qui de ventre loquuntur, nonne gens ad Deum ſuum? Quid conſulitis pro viuis mortuos? Legem enim in adiumentum dedit.* Non poteſt vnquã ab ſtultitia vacare, quod pro viuis inſtituendis à mortuis petamus conſilium, præcipuè cum Dei viuentis ore prolatam habeamus legem, in qua quidquid ad ſalutem ſpectat, poſſimus addiſcere. Sapienter enim aiebat ad hæc Diu. Cyrill. Alex. lib. 1. orat. 5.

D. Cyri. *Quem colorem rationis habet, pro his, qui etiã nunc viuunt, homines in terra iacentes, vel animas, quæ fortè ſunt apud inferos, ſciſcitari? Quin aliòmodo inſulſum & ineptum eſt falſis præſtigiatorum verbis, qui mentem mortuam habent, attendere? Etenim vniuerſitatis opificem ignorant, nec habent in ſe ipſis viuentem Dei ſermonem; imò mortuorum operum cultores, & ſectatores ſunt. Quomodo ergò qui viuunt, qui viuo Dei verbo ditati ſunt, pro illis mortuos cõſulunt? Hac ergò, inquit, dicit: Legem in adiumentum dedit, id eſt, Euangelicam. Præſtat volentibus cæleſte vaticiniũ, per quod ad omnia bona, quaſi pede ducimur. Quæcumque enim futura ſunt, & fieri debent, didicimus.* Quid pulchrius? Sanè non habet colorem rationis, quod credamus mortuis, & in terra, ſiue apud inferos iacentibus inſtitutionem vitæ; quia conuentio lucis cum tenebris, & mortis cum vita? Quod veritatem habet non ſolùm in corporibus mortuis naturalibus, ſed in ſpiritualiter mortuis: nõ ſolùm qui mortuus eſt in carne, & cadauer eſt, ſed, & qui mortuus eſt in ſpiritu, operumque mortuorum ſectator inuenitur, cauendus eſt à viuis, qui legem Dei habent in adiutorium vitæ, & diuina oracula balantia vitam, qua ad omnia bona ducuntur, & ſciunt quidquid neceſſa-

necessarium est de futuris. Vndè adolescentem volentem ire ad sepeliendum patrem defunctum, vt de mortui conspectu perueniret ad sequendam vitam in Christo sic monet Dominus Matt. 8. *Dimitte mortuos sepelire mortuos suos*. Et erat mortuus eius pater in carne, & erant mortui in corde innumeri alij assistentes officio sepulturæ; quapropter adolescentem ab omnibus cauere iubet, vt cui iam suppeditabat verbum vitæ. Qui enim viuit in Domino, caueat necessum est mortuos consulere: quo circà ait D. Pasc. lib. 5. in Matt. *Sine mortuos sepelire mortuos suos. Ac si patenter dicat: Tu qui fide viuis, & mortuus sæculo probaris, nihil tibi cum mortuis, ideò illud consortibus relinque: Tu autem vna cum electis sequere me in vitam; alioquin cum mortuis deputaberis. Hæc non, vt ab officio patris filium reuocet, sed vt à consortio impiorum eum secernet.* Nō credat mortuis institutionem vitæ, qui non vult fieri sicut vnus ex illis; caueat mortuorum in carne, & in spiritu placita, qui agitur fidei vita; mortui enim nihil magis curabunt, quàm facere sibi similes. Ecce vobis Saul mortuum Samuelem cōsulit. 1. Reg. 28. & quid mortuus surgens à terra Sauli? Ait ibi: *Cras autem tu, & filij tui mecum eritis*. Huc sanè tendunt omnia mortuorum responsa, vt secum esse faciant homines viuos; quare nihil cum mortuis habeat, qui nequit reputari cum illis, sed viuida Dei sequatur verba. Ad hæc dabat Ecclesiastes cap. 9. obscura verba inquiens; *Nemo est, qui semper viuat, & qui huius rei habeat fiduciam: melior est canis viuus leone mortuo*. Quæ in rem præsentem elucidat Lectio Venera inquiens: *Ille tamen qui societatem habet cum omnibus viuentibus, habet spem; cum & cani viuo melius sit, quam leoni mortuo*. Nā quam non est vtilior cōmunicatio cum viuis, quàm communicatio cū mortuis; canis viuus vtilior semper est, quā leo mortuus. Sic de viuentibus, licet vilissimi appareāt, emolumentum, & spem bonorum elicies; de mortuis autem vel leonibus, vel præstantissimis nihil elicies nisi fœtorem. Et qui sunt hi viui adeo fructuosi? Viuos vocat eos, qui diuinas leges, diuinaque verba habent præ oculis; de cōsuetudine enim legum diuinarum ad vitam perueniet homo, ad quam omnimè cū deducent de terra surgentes omnes mortui. Chaldæus Cōplutensis ait: *Quicumque vir, qui adhæret omnibus verbis legis, & vt possideat vitam venturi sæculi, est ei spes: quoniam canis viuus melior est leone mortuo.* Da minimum verbū, & contēptibilius diuinæ legis vitam halantis, plùs hoc tibi proderit ad vitam, quàm & præstantissimi mortuorum. Potuit aliquando ab vno leone mortuo fauos melleos educere Samson; sed quod aliquando vnus mortuus leo exhibuit Samsoni; hoc singulis momētis exhibebunt vel contemptibiliores diuini Verbi sententiæ, quarum dulcedine, dum in hoc sæculo permanes, viuere possis.

Matt. 8.

Pasch.

1. Reg. 28

Chald. Comp.

CAPVT II.

De Sareptana vidua, & Naaman Syro.

NOTISSIMÆ sunt duæ historiæ adductæ à Christo Domino, Luc. capit. 4. altera petita ex 3. Regum 17. altera ex 4. Reg. 5. Erat equidem Sareptæ Sidoniorum paupercula vidua, quæ in ex-

in extrema totius regionis fame, adhuc retinebat paulùlùm farinæ, quantum ſemel comedere poſſent ipſa, & filius, quem habebat vnicũ. Pugillus farinæ erat tota ſpes vitæ matri, & filio; quibus tamen Dominus addidit tertium conuiuam, nimirùm Eliam Thesbitem. Quid plura? Farina, quæ in hydria clauſa vix pugnum explebat, & deſignabat prandium diei vnius, cum egẽte diuiſa tot prandia explet, quot fames egit in Iſraele dies. Profuit Prophetæ hoſpitiũ paupercula viduæ; ſed & diues Naaman Syrus nõ minorem gratiam inuenit in Eliſæo Eliæ diſcipulo. Imò qui regio fauſtu tumens Prophetam deſpiceret, humilior factus de Prophetæ conſilio Iordanis aquas leproſus intrat, è quibus exit mundus. Sic pauper fœmina, & diuites Principes, licèt exteri, licèt Gentiles ſint, à Dei Prophetis tanta obtinẽt beneficia, quanta non obtinuerat Iſraelitarum vicinorum vnus.

Luc. 14. Amen dico vobis, quia nemo Propheta acceptus eſt in patria ſua. In veritate dico vobis multæ viduæ erant in diebus Eliç in Iſrael, quando clauſum eſt cœlum annis tribus, & menſibus ſex, cùm facta eſſet fames magna in omni terra: & ad nullam illarum miſſus eſt Elias, niſi in Sarepta Sidoniæ ad mulierem viduam.

§. I.

Veri Domini, & Reges à Deo habere ſolent eum ſpiritum ad bonum annunciandum, quo videantur Prophetæ.

DE ſe locutus Ieſus paulò antè, vt de vero Chriſto, & Rege Iſraelitarum, iam etiam de ſe loquitur, vt de Propheta, excuſans, quòd non fecerit miracula in patria ſua, *Quia nemo Propheta acceptus eſt in patria ſua*. Siquidem tu vnctus es Rex Iſrael, & vt Rex, & Princeps, & verus mundi Dominus annunciaris à Prophetis, cur te Prophetam vocas? Cur Prophetæ appellatione regalem illam, atque dominatricem poteſtatem à patre receptam abſcondis? Minimè quidem abſconditur regia poteſtas appellatione Prophetæ, ſed illuſtratur, ſed proditur; qui enim verus Dominus, & Rex eſt, eum ſpiritum habet ex Deo ad annunciandum, & perſuadẽdum bonum, vt meritò Propheta dici poſſit. Huc traho illud 3. Eſdræ, capit. 1.
Miſit Rex Aegypti ad Ioſiam, dicens: 3. Eſd. 1
Quid mihi, & tibi eſt, Rex Iudæ? Non ſum miſſus à Domino, vt pugnem contra te, ſuper Euphratem enim meum bellum eſt. Feſtinans deſcende. Et non eſt reuerſus Ioſias ſuper currum ſed expugnare eum conabatur, non attendens verbum Prophetæ ex ore Domini. Vnus Pharao Rex Aegypti locutus eſt, conſulens Ioſiæ reuerſionem, & annuncians voluntatem Domini; & dicitur Ioſias non attendiſſe verbum Prophetæ. Cuius Prophetæ? Ibi nulla alia perſona intercedit, ſolus Pharao loquitur, & Ioſias audit, cuius ergo Prophetæ verba

non attendit? An Pharao Rex dicitur Propheta? Ita Lyranus ait: *Ipse Pharao dicitur hic Propheta Domini*: & meritò, qui Rex est, in consulendo bono Propheta dicitur; solet enim venire à Deo cum potestate regia ille spiritus, qui prophetice se habeat in annuntiandis, & consulendis bonis. Vbi tres pueri in fornace Babylonio illæsi conseruabantur, Rex Nabuchodonosor stupefactus rei nouitate, accessit ad os fornacis cum Principibus suis, vt clariùs rem videret. Tunc ait, Dan. 3. *Ecce ego video quatuor viros solutos, & ambulantes in medio ignis, & nihil corruptionis est in eis, & species quarti similis Filio Dei.* Scelestissimus Rex fit videns, fit Propheta, & Filium Dei clara voce annuntiat; & vnde tacentibus ipsis sanctis pueris, & nihil de Filio Dei dicentibus, solus pessimus Rex Filiũ Dei annuntiat, nisi quia & regiæ potestati inserta est vis diuina, quæ necessarias ad vitam veritates & solet præsentire, & illas annuntiat? Proximè huc accessit D. Hyppolytus martyr adductus à nostro Pereyra, in præsenti: *Dic mihi, Nabuchodonosor; quando, & vbi vidisti Filium Dei, vt nunc Dei Filium confitteris? Quibus oculis potuisti tantas has diuitias, velut in speculo prospicere? Cur tibi soli, & nulli præterea tuorum Satraparũ innotuit? Sed quando scriptum est, cor Regis in manu Domini; hæc profectò est manus Domini, vt cognoscens eum in camino, ipsum prædicaret, & glorificaret.* Dixerat, Prouerb. 21. diuinus Spiritus, *Cor Regis in manu Domini*, quasi hoc esset regię potestatis insigne, quòd Regum cordi, & menti singulariter assisteret manus Domini: ex quo præclarè educit Diu. Hyppolitus, natum fuisse, quòd cæteris tacentibus, & nihil videntibus, solus Rex barbarus, & scelestus potuit præsentire, & annuntiare Filium Dei; non quidem quia ipse sanctior, aut perspicacior, sed quia ipse erat Rex; cui peculiaris vis diuina inseritur, vt prænoscat, & annuntiet bonũ. Huic Regi addam Salomonem ob mentis perspicaciam, & veritatum auspicia cantatissimum; de quo dubitari solet apud Doctores, an voluptatibus immersus, vt perdidit fidẽ idololatra factus, similiter & mentis perspicaciam perdiderit? Vel an in ipso idololatra, & voluptuosissimo homine adhuc potuisset perseuerare sapientia illa singularissima in veritate prænoscenda, & annuntianda? De quo sapienter D. Aug. ex veteri testamento, quæst. 18. fatur: *Primum merito suo Salomon accepit spiritum prudentiæ, postea verò quàm mulieribus cæpit vti, & per hoc peccare, si habuit spiritum sapientiæ, regni merito habuit: sicut & Nabuchodonosor regni merito in camino Christum vidit.* Et Salomon, & Nabuchodonosor licèt idololatræ, licèt sceleratissimi, tamen regni merito, hoc est, quia Reges erant, cum ex Deo retinebant spiritum, quo possent diuinas veritates ad bonum vitæ conducentes annuntiare, & præsentire.

Lyran. Dan. 3. Hyppo. August.

§. II.

Diuinæ virtutis honor, & splendor præferendus est carnali cognationi, atque bono.

PEtentibus cognatis, & conciuibus Iesu, vt diuinas efficeret in patria sua virtutes, ijs verbis sese Dominus excusat, inquiens: *Dico vobis, quia nemo Propheta acceptus est in patria sua.* Vel vt Matthæus ait, cap. 13 *Non est Propheta sine honore, nisi in patria sua, in domo sua.* Ratio equidem efficacissima ad ostendendum, quàm necessarium sit, vt contemnatur patria, & cognatio, Mat. 13

gnatio, quando virtutum diuinarum honori conſulitur. Etenim nihil in primis proſpiciendum eſt, quàm quòd ſuus habeatur honor & Deo, & virtuti diuinæ; is habeatur in primis, licet cæteræ omnes neceſſitudines, & patria, & cognatio ruant. Rubenitæ, & Gadditæ, ſtrenuè pugnauerunt contra Gentes pro fratribus ſuis; bello autem finito, Ioſue habẽs illis gratias maximas, cum diuitijs multis auri, & argenti illos in ſortes ſuas dimiſit. Quid tunc? Ait Ioſue, cap. 22. de Rubenitis, & Gadditis: *Cumque venissent ad tumulos Iordanis in terra Chanaam, ædificauerunt iuxta Iordanẽ altare infinitæ magnitudinis. Quod cùm audiſſent filij Iſrael, & ad eos certi nuntij detuliſſent, ædificaſſe filios Ruben, & Gad, & dimidiam tribum Manaſſe altare in terra Chanaam ſuper Iordanis tumulos contra filios Iſrael, conuenerunt omnes in Silo, vt aſcenderent, & dimicarent cõtra eos.* Ecce vobis, vix diſcedunt Rubenitæ in ſortem ſuam, & iam decernitur bellum à fratribus contra illos. Et ſanè Rubenitæ fratres erant Iſraelitarum ab eodem patre Iacob orti, inſuper & amici erãt; & quod magis eſt, pro illis duriſſima obierant certamina aduerſus gentes, nec anteà voluerunt eſſe in parte ſua, quàm cæteri Iſraelitæ ab aduerſarijs manerent liberi. Vix dum hæc præſtiterunt officia in ſortem ſuam redeuntes, altare ædificant, cuius ædificij nuntium vbi acceperunt Iſraelitæ, quaſi obliti & cognationis, & amicitiæ, & recentiũ beneficiorum bellum publicãt aduerſus Rubenitas. Cur non magis conſulunt fratribus ſuis? Cur non magis cunctantur aduerſus cognatos ſuos? Cur tàm citò obliuiſcuntur beneficia accepta, cõſanguinitatem, & teſtatam amicitiam? Vbi audierunt altare erectũ, aliquid ſuſpicati ſunt contra honorem diuinum, pro quo non dubitant obliuiſci, & calcare omnes cognationes, & neceſſitudines. Ioſephus lib. 5. antiquit. cap. 5. *Pro cultura nouorũ Deorum hoc altare erectum credẽtes, erant armati ad vltionẽ, punituri eos pro paternarum ſolemnitatum destructione. Non enim videbatur eis iuſtũ, vt cognationem reſpicerent, aut dignitatem eorum, qui auctores fuerant harum rerum: ſed Dei amplectebantur mandata, & quomodo honorari congaudeat.* Non enim eſt iuſtũ, quòd reſpicias cognationem, aut neceſſitudinem, aut obligationem aliã, vbi intercedit Dei, & virtutis honor, qui debet præferri in omnibus. Aequius eſt, quòd vniuerſi cognati pereant, & omnes tẽporales euaneant obligationes, quàm quòd ſuus non deferatur & virtuti, & religioni honor. Quis neſciat arctiſſimam amicitiam, quã habuit Aſſuerus Rex cum Aman? Illum ſuper omnes Principes exaltauit: vt ſui ſimilem fecit coli, imò adorari, ſibique in omnibus chariſſimũ, & gratiſſimum reperit. Sed tandẽ repentè mutatus, ad Reginæ gratiã tantum amicum ſuſpẽdi fecit. Sic habes Eſther cap. 7. *Suſpenſus eſt itaque Amã in patibulo.* Miraris Regis ferociam, & leuitatẽ, quòd tàm ſubitò in amiciſſimũ caput exarſit? Cur non magis meminit amicitię, & neceſſitudinis? Cur nõ moroſius in clariſſimũ, & gratiſſimum hominẽ proceſſit? Non fuit ſanè barbaricus iſte rigor, ſed prudentiſſimus, ſed debitus, quãdo regius honor, & ſplẽdor nigricare incipiebat ex decreto per Amã extorto in innumerabiles innocentes. Vbi autẽ iuſtitię, & honeſtatis ſplendor in diſcrimine verſatur, omnes neceſſitudines, & amicitię perire debẽt, vt ille conſeruetur. Ait D. Ambr. lib. 3. officior. capit. 15. *Denique quem ſecundum à ſe, ac præcipuum inter omnes amicos haberet, cruci tradidit,* quod

Ioſ. 22. *Ioſeph.* *Eſth. 7.* *Ambr.*

quid de honestate vt sciuus fraudulentis consilijs animaduertisset. Ea enim amicitia probabilis, quæ honestatem tuetur, præferenda sane opibus, honoribus, potestatibus: honestati vero præferri non solet. Nulla est necessitudo, quæ non contemni debeat, vt suus honor virtuti debeatur. Pereat amicus scelestus, pereat patria, pereant cognati, ne virtutis diuinæ turbetur splendor. Quid miraris, quòd necessarij scelesti pereant, ne pereat virtus? Imò & amici sanctissimi, & religiosissimi, & optimi parentes contemni aliquo modo debent, si inde clarior, & præstantior Deo honor exhibeatur. Sanè Ioannes Baptista amicus erat Iesu, & consanguinitate iunctus, & qui non minima Iesu præstiterat obsequia. Hic charissimus, hic sanctissimus Christi amicus, & affinis in vincula coniectus est ab Herode Rege: ait enim Mat

Mat. 14 thæus, cap. 14. *Herodes enim tenuit Ioannem, & alligauit eum, & posuit in carcerem.* Iesus autem, qui sic affectus erat in amicos, vt non timeret ire inter hostes suos Iudæos, iam paratus ad necem, vt amicum Lazarum à sepulchri vinculis erueret. Ioan. cap. 11. Et qui ab Herodis carcere eripuit Petrum, vt ait A-

Act. 12 ctor. 12. *Eripuit me de manu Herodis, & de omni expectatione plebis Iudæorum:* & qui queritur se non requisitum in carcere, Matth. 25. *In*

Mat. 25 *carcere eram, & non venistis ad me.* Nihilominus sciens amicum Ioannem in carcere esse, nec illum inuisit, nec liberat à vinculis, nec pro illo facit verbum, sed tacens permittit illum occumbere manu impijssimi Regis. Cur, Domine, non curas eripere à vinculis amicissimum Ioannem? Cur vt Petrum ab Herodis carcere eripis, vt tuum nomen prædicet, similiter Ioannem non liberas, vt post tuam ascensionem doctrina sua sustentet Eccle-

siam? Accipite singularē Theophilacti opinionem in tertium caput Ioannis aientis: *Opinor autem permissum Ioannis maturari mortem, vt omnis populus paratus ad Christum transiret, & non diuiderentur sententia de Christo, & Ioanne.* Ioannes habebat scholā, & discipulos adeò sequaces magistri sui, vt quamuis ille mittaret eos ad Iesum, tamen ij si & Christianæ scholæ inuidebāt, & passim curabant obscurare discipulatum Christi. Quid tunc? Id putatur à Theophilacto permissionem mortis Ioannis maturauisse; æquius enim erat, vt tantus Dei amicus, & cognatus Iesu tolleretur de mundo, quàm vel tantillum retardaretur augmentū Christianæ virtutis, & Christi scholæ splēdor minùs fulgeret. Hinc adeò placuit Centurio, Matth. 8. qui ardenter cupiens filij salutē, cùm audit Iesum ad domum venientem, humi prostratus ait: *Domine, non sum dignus, vt intres sub tectum meū, &c.* Ijs dictis Iesum à via suscepta impediebat: *Audiens autem Iesus miratus est, & sequentibus se dixit: Amen dico vobis, non inueni tantam fide in Israel.* Sed vndè tantus Centurio ille, quòd omnes præsentes excederet? Sanè inde magnus erat, cùm in ardentissimo desiderio salutis filij, simul cauebat, ne quid indignum, aut indecens Saluator pateretur, & hanc curam curæ de filio præferebat. Ait D. Chrysostomus, ibi: *Nec doloris magnitudo animum eius confudit, vt non philosopharetur. Non enim salutem solum filij respiciebat, sed ne quid ipse minus decenter faceret animaduertebat.* Sic verebatur indecentiam domus in summo salutis desiderio, & omnia sua religioni postponebat. Similiter mulier, quæ sanguinis fluxum patiebatur, similem habuit cautelam, ne pro salute obtinenda aliquid indecorū fieret contra Deum.

Theoph.

Mat. 8.

Chrysost.

Dion. Alex. De illa S. Dionysius Alexandrin. epist. ad Basilidem, ait: *Neq; enim quæ duodecim annorum fluxum habebat, ipsum ad medicinam tetigit, sed solum eius fimbriam.* Sic vel salutẽ postponebat Christianę decentię. Vtinam modò multi Christiani, etiam proprij solatij dispendio emerent, quod in Christi corpore tractando decentia, & honor cresceret.

§. III.

Barbarissimi hominum mores; apud quos ideò vilescunt bona, quia propria; ad externa, & aliena affectissimi.

QVi populus æstimat ciuium suorum virtutes? Sanè verissimè dictum est, *Nemo Propheta acceptus est in patria sua:* eo enim quòd populus suum aliquem videat ciuem, non credit summum. Hęc semper barbaries insita est hominum intimis, vt ex nullo capite priùs vilescat aliquid apud illos, quàm si proprium sit. Nota est Adami historia, quando è latere dormientis educta costa ædificata est in mulierem. Hanc expergefa- *Gen. 2.* ctus vt vidit, ait, Genes. 2. *Hæc nunc os ex ossibus meis, & caro de carne mea. Propter hanc relinquet homo patrem, & matrem suam.* Expende illud, *hoc nunc:* nunc, ait, hoc os ex ossibus meis est, quasi antea nõ fuisset. Sanè & antea hoc os magis tuum erat, tibi adhærebat intimius, & annumerabatur inter costas lateris tui. Cur nunc magis tibi arridet? Cur nunc magis æstimatur vt tuum, & illud nũc tuum magis reputas, & propter illud parentes relinquis? Ideò magis nunc reputat suum, quia minùs est suũ, & magis alienatum est ab illo. D. *Basil. Seleuc.* Basil. Seleuc. orat. 2. ait: *Agnoscit membrum, domum amplectitur: vertit in desiderium, quod costa accidit. Hoc nunc os ex ossibus meis. Hoc, quod nunc verè intueor, non illa priora, quæ cùm in mea essent potestate, eorũ ego visionem minimè desiderabã. Tamen à membra abiunctus philtro vitæ cior, loco seiunctum est, & desiderio coniunctum.* Quid pulchrius? Quid magis expressiuũ barbarissimi hominis? Dum os in sua potestate erat, intra suas costas annumerabatur, nullum habebat affectũ ad illud, nullo illius tenebatur desiderio; vbi seiunctum est os, & ab alienatum ab illo, nunc ardet ossis desiderio, nunc os mille affectib. prosequitur, & tantò magis illud suũ æstimat, quantò est minus suum. Hanc barbariem ebiberunt homines innumeri, apud quos eo solùm nomine villescunt bona, quia propria. Vides hominem, cui est vxor & iuuenis, & pulcherrima, & prudens, & mille alijs naturæ, & gratiæ dotibus insignis; ipse autem minimè in vxore quiescens, ad aliam rapitur, alterius vel conspectum & vigilijs, & pecuniarum dispendio emere procurat. Cur non magis ad vxorem aspicis? Nonne pulchrior? Nonne gratantior? Sed vxor in potestate, & ideò vilis apud illum; & quæ tibi vilescit, quia tua, si aliena esset, deperires illam. Tales sunt homines plures, quorũ bona non alio nomine vilescunt, nisi quia sua. Quò referò illud Ma- *Mal. 2.* lachiæ cap. 2. *Dominus testificatus est inter te, & vxorem pubertatis tuæ, quam tu despexisti, & hæc particeps tua, & vxor fœderis tui.* Loquitur ad pristinos Israelitas, quibus licebat adducere plures in coniugiũ, quorum in potestatem quę primò veniebat, ea primùm despiciebatur. In tantum non erat fœmina despecta ab homine, in quantum non erat sua. Quæ maturabat coniugium, vt puberem maritum haberet, simul maturabat despectionem.

nem suam. Sed cur hoc malum ap-
propriatur à Malachia non tàm
omnibus nuptis, quam illi, quæ in
annis pubertati fuit tradita viro?
Sanè rationem indicant verba il-
la: *Et hæc particeps tua, & vxor fœ-
deris tui:* hæc vt prima erat, sic
magis præcipua inter vxores, &
magis peculiariter, & naturaliter
fiebat vna caro cum marito, & sub
eo, vt capite peculiariùs censeba-
tur: vndè quò magis videbatur
propria viri; necessum erat, vt ci-
tiùs despecta fieret. Est hæc barba-
ries mentibus humanis indita, vt
citiùs propria despiciant. Vndè di-
Hier.2. cebat illa, Hierem. 2. *Adamaui
quippè alienos, & post eos ambulabo.*
Cui videtur succensere Diu. Amb.
lib 4. in Lucam, dicens: *Cur tu fasti-
Amb. dias, quod natus es, appetas quod inde
bitum est?* Genium prorsus barba-
rissimum propria, & propinqua
despicere, ad aliena, & inexperta
toto desiderio currere. Aiebat A-
chab ad Naboth 3. Reg. 21. *Da mi-
3.Re.21 hi vineam tuam accepta pecunia; aut
si tibi placuerit, dabo tibi vineam me-
liorem pro ea.* Fatetur meliorem se
habere, & sciens meliorem esse suā
illam despicit, vt alienam acqui-
Amb. rat. D. Ambr. lib. de Nab. cap. 2. *Di-
ues, quod suum est, quasi vile fastidit;
quod alienum est, quasi pretiosissimū
concupiscit.* Hæc ille. Nunquam
stultus non fastidit sua. Ioseph dū
somniat, quòd adoraretur à Sole,
Gen.37. & Luna. Gen. 37. *Increpauit eum pa-
ter suus, & dixit: Num ego, & ma-
ter tua, & fratres tui adorabimus te?*
Cur increpat pater filium, ex eo
quòd insinuet se adorandum? Ait
D. Ambros. libr. de Ioseph. cap. 2.
*Obiurgatio patris significat duritiem
populi Israel, in quibus Christus se-
Amb. cundùm carnem, quem hodiè Deum
esse non credunt, nec volunt adora-
re, quia ex se natum esse cognoscunt.*
Quia illum suum nolunt filium,
ideò contemnunt, quid stultius?

§. IV.

*Vbi cœlum clauditur, ne gratiæ ro-
rem mittat, nil citius in terra
apparet, quàm orbita-
tes, & mortes.*

ECce verissimum Dei testimo-
nium, nimirùm: *Multæ viduæ
erant in diebus Eliæ, in Israel, quan-
do clausum est cœlum, &c.* Et quidem
quando clausum erat cœlum Isra-
elitis, cur non essent multæ viduæ?
Cœlo enim clauso in terra nil priùs
appareret, quàm orbitates, quàm
mortes, quàm omnis solatij vacui
tas. Exemplum esto facinus illud
in Iordane à Deo peractum, vt po
pulus transiret: ait enim Iosue. 3.
Steterunt aquæ descendentes in loco Iosue 3.
*vno, & ad instar montis intumescen-
tes apparebant procul ab vrbe, quæ
vocatur Edon, vsque ad locum Sar-
than. Quæ autem inferiores erant, in
mare solitudinis (quod nunc vocatur
mortuum) descenderunt vsquequò
omninò deficerent.* Itaque superio-
res aquæ Iordanis steterunt, quasi
conclusæ intra diuini præcepti car-
ceres, ne vllum influxum deorsum
versùs darent. Inferiores autem
aquæ descenderunt, vsquequò de-
ficerent in mare solitudinis, quod
nunc vocatur mortuum. Quibus
illud venit notandum, quod prius
notauit Richardus Victorinus. 1.
part. de extermination. mali, tra-
ctat. 1. cap. 18. nimirùm, quòd tunc
temporis, quando accidit miracu-
lum, mare illud, in quod defluebāt
Iordanis aquæ, non vocabatur ma
re mortuum, sed mare solitudinis
vocabatur: ex quo autem illud mi-
raculum accidit, & influxus Iorda
nis desiuit per aliquod spatium, in
mare ingredi, mare mortuum est
vocatum; quippè ait ille: *Postquā
cœpit influentis inundatio deficere, &* Rich.
commotionis causa perire, cœpit, & Vict.

ipſum mare quaſi mortuum quieſcere, & nomen mutare. Et quidem dũ dulciſſimæ Iordanis aquæ influebant in mare, ſic agitabantur omnes vicinæ aquæ maris, vt viderentur in vitam ſaltare. Verùm vbi ipſe Iordanis fluxus hæſit, ſteteruntque eius vndę quaſi clauſæ, ne prӕterirent diuini præcepti carceres, ſtatim nihil in mari potuit apparere vitale, ſed omnia illius quaſi mortua apparent, vndè incepit mare mortuum vocari. Quid mirum, ſi fontibus cœleſtium influxuum clauſis in terra appareant mortes, appareant orbitates? Potuit vnius influxus Iordanis detentus reddere mortuũ mare; cur totum cœlum clauſum non faciat, vt terrena omnia mortua appareant? Infœlix terra, cui cœlũ clauditur, cui cœleſtis gratiæ influxus ſuſpenditur; mirũ erit, ſi in hac terra maneat aliquid vitale, ſi nõ paſſim, & triſtes viduæ, & miſeræ orbitates videantur. Gen. 1. ait Moyſes: *In principio creauit Deus cœlum, & terram*. Prӕponit creationẽ cœli creationi terræ, quaſi cœlũ terram præcederet in aliqua prioritate: quod quæſtionem fecit multis huiusquaſi apparentis abſurditatis cauſam indagantibus, inter quos Chryſoſtom. ſerm. de Geneſ. & ieiunijs ait: *Cur autem primùm cœlum fecit, deinde terram, antè tectum, quàm ſolum?* Et quidem diuiniſſimus artifex geometricam artem callens probè ſciebat, cẽtrum præponi debere ſphæræ, & ſolum tecto; & reſpectu aliarũ generationum præclarè rerũ naturas obſeruauit, vt terram præponeret herbis, & plantis, & has animantibus. Cur ergo illam non etiam præpoſuit cœlo, quando & natura rerũ, & ars ędificandi non minùs requirebant, quòd centrum, & ſolũ antecederet ſphæram, & tectũ, quàm cæteras generationes animalium?

Gen. 1.

Chryſo.

Cur ſolius cœli reſpectu debita prioritas terræ negatur? Sanè iam tunc in terra creabatur omniũ viuentium matrix, quę ſi abſque cœlo gigneretur, ab eiuſque cõſpectu eſſet ſeparata, iam non viuida, ſed mortua perſeueraret, & nihil in ſe oſtenderet præter orbitates. Huc refero D. Anaſt. Sinait. lib. 3. Exam. vbi fatur: *Quando cum cœlo Deus fecit terrã, non appellabatur arida, frugiferum enim, ac fertilem Deus fecit hominem, & non aridum. Quando autẽ fuit ſuffocata à tenebris, quæ ſuper eam erant, & aquis, tunc facta eſt arida, & mortua*. Vbi terra humana cœleſtibus influxibus patet, cœlumq; ſibi amicũ, & ſocium, & quaſi vterinum fratrem habet, tota vitam halat, nihil oſtendit in ſe non vitale. Sapientiſſimè enim prouidit Deus homini ſuo, vt liberũ cœlum, & amicum potiretur, vt inde totus abiret in partus vitales. Verùm vbi cœlum obducitur, & obtenebratur, & terra quaſi ſine cœlo apparet, tunc fit arida, tunc fit mortua, tunc in ſe ſolas oſtendit mortes, & viduitates. Quis mortẽ fugiat, ſibi cœlum habẽs clauſum? De Ieſu omnium Saluatore dicitur, Matth. 4. *Baptizatus autem Ieſus, confeſtim aſcendit de aqua; & ecce aperti ſunt ei cœli: & vidit ſpiritum Dei deſcendentem ſicut columbam, & venientem ſuper ſe. Et ecce vox de cœlis, dicens: Hic eſt Filius meus dilectus, &c.* Sed & Matt. 17. dum trãſfiguratur; *Ecce vox de nube dicens; Hic eſt Filius meus dilectus, &c.* Vtrobique intonat vox Patris, vtrobiq; Ieſus Dei Filius prædicatur, ſed in Iordane præter hoc additur, quòd cœli aperti ſunt ei. Cur in Thabor tantùm Pater, & vox intonat, in Iordane & Pater, & vox ſonat, & cœli aperiũtur? Quid neceſſum fuit magis in Iordane aperiri cœlos? Magnum ibi venit myſterium notandũ: in Thabor Filius Dei

Anaſt.

Matt. 4.

Matt. 17.

Dei prædicatur, quãdo ipse loquebatur de excessu; hoc est, quando imminens mors præ oculis erat: vbi autem Iesus in Iordane baptizatur, simul aquę viuificatricẽ virtutem accipiebant, quia ex illis nõ mortui in peccato, sed viuidi homines possent regenerari. Vbi autẽ aduersus mortem culpę fontes parabantur vitales, non poterant tũc cœli non ostendi & amici, & parẽtes. Ad hæc D. Basil. Seleuc. orat. 34. *Fluuius Christum circumdedit baptizatum verò supernè caelum familiaris prosequebatur acclamatione, ne spectatores baptizati dignitas lateret, neve ipsum, qui baptismum in Iordanis flumine primum instituit, gratia inopinatum secum detulisse, verbis vrgeat. Ideò Pater cum clamore praconium fecit, Spiritus volatu indicium. Et videre erat rem inopinatam in aquis matrix parabatur, qua cælo ciues pareret. O inaccessa mysteria! aqua pariebat, & cælo ciues adscribebantur: gratia erat, non natura, qua producebat; gratia, nõ qua legibus obnoxia, sed qua cæli tenet regna.* Non potuit cœlum esse clausum, vbi vitalissimi partus gratiæ parabantur: de cœlorum apertione, & amicitia ostenduntur vitalissimi fontes gratię parari, à quibus viuidi homines renascantur. Dum cœlum clausum erat, nõ nisi mors, & orbitas vbique visebatur; vbi iam mors abolebatur, & fontes vitæ cœperant parari, necessum fuit, vt se se iam cœlos apertos manifestarent. Quomodo enim nisi de cœlestiũ beneficio posset mors fugari, & aptari vitæ matrix? Hinc Nazianz. orat. 18. locutus de bono, & diligẽti pastore animarum, qui in animabus viuificandis, non minùs diligens est, quàm fuit Iacob in ouibus, ait: *Perustus sum æstu diei, & nocturna glacie vexatus, inquit Patriarcha Iacob, cuius sunt illæ oues signata, qua in cælestibus canalibus concipere didicerant.* Bonus hic pastor est, qui ouibus suis curat, vt supponant canales cœlestes; de ijs enim vix fieri potest, vt in vitales partus non veniant.

Basil.

Naz.

§. V.

Solus Deus potest corda humana implere, ne famescant.

Vide consequentiam verborum, ait enim: *Quando clausum est cœlum annis tribus, & mensibus sex, cum facta esset fames magna.* A cœli clausura necessum est, quod homines in magnam famem deueniant, quando sola cœlestia, solus Deus potest facere, ne homines famescant. De prima terræ creatione locutus Dominus, Genes. 1. ait: *Terra autem erat inanis, & vacua.* Vndè hæc vacuitas in terra? D. Ambr. lib. 1. Exam. cap. 7. legit: *Terra erat inuisibilis, & incomposita:* & statim subdens rationem huius fœditatis ait: *Sic accipimus inuisibilem terram, quia nondum verbo Dei & protectione visitabatur, quia hominem non habebat, propter quem Dominus respiceret in eam.* Vbi nondum Deus oculos suos ad terram inclinabat, necessum est, quod terra esset omni decore, omni pulchritudine, & ornatu, omni bono vacua. Dum tibi cœli claudatur, dũ Deus tibi non adsit; plenus quibuscũque alijs bonis, vacuus eris, & rabidissima torqueberis fame. Psalm. 101. *Concupierunt concupiscentiam in deserto, & dedit eis petitionẽ ipsorum, & misit saturitatem in animas eorum.* D. Hieron. legit: *Et misit tenuitatem.* Chaldæus posuit: *Misit maciem.* Nec miror; quando enim Deus abest, quando cœlũ est clausum, quæuis bonorum abundantia tenuitas est, & ipsa maior saturitas est fames. Et quæ sunt bona, prę ter Deũ, quæ nõ famescẽtes faciãt? An voluptas? De prodigo illo dicitur. Luc. 15. *Dissipauit substantiam suam,*

Gen. 1.

Amb.

Ps. 102

Luc. 15.

ſuam, viuendo luxurioſe. Et poſtquam omnia conſumaſſet, facta eſt fames valida in regione illa, &c. Ecce tibi miſer adoleſcens, & ſimul immergitur voluptatibus, & rabidiſſimã experitur famem. Quod expendẽs *Bernar.* D. Bernard. apud Trimãnum in allegor. ait: *Vnde huic egeſtas tanta, niſi ex eo, quòd legitur diſſipaſſe bona ſua cum meretricibus, viuendo luxurioſè? Meretrices iſtæ carnis ſunt concupiſcentiæ, cum quibus luxurioſè viuendo diſſipat bona naturæ, qui eis abutitur ad voluptatem. Huic egeſtas pernicioſa ſuccedit, eo quòd non ſatietur oculus viſu, nec auris auditu impleatur.* Nunquam non fameſcit laſciuus inter ipſos cumulos voluptatum; nec fieri poteſt, quòd harum abundantia non faciat rabidam famem in corde humano. Et quãdo voluptatum copia famem facit, an diuitiæ afferunt plenam ſaturitatem? Ecce tibi diues Iſraelitarum Rex Achab inter ſuarum diuitiarũ ſegetes dicit ad Naboth. *3.Re.21* 3. Reg. 21. *Da mihi vineam tuam:* *Amb.1* quæ verba ponderans D. Ambroſ. lib. de Naboth, cap. 2. ait: *Da mihi, hoc eſt, da mihi, quia egeo. Da mihi, quia aliud viuendi ſubſidium habere non poſſum. Da mihi, quia non eſt mihi panis ad victum, nummus ad potum ſumptus ad alimentum, ad indumentum ſubſtantia.* Et fallar, niſi hæ ſint voces in ore diuitum frequentiſſimæ, niſi quia hic ſolam vineam requirit, pro hac habenda incœnatus occumbit; alij mille alia requirunt, & quò plura habẽt, eò rabidiori fame ad alia feruntur. Nec miror, quòd ſic fameſcant, quibus cœleſtia omnia clauſa video, quæ ſola hominum fames tollere ſufficiunt.

§. VI.

Tribulationes, & preſſuræ lucem afferunt hominibus, quæ ſibi neceſſaria clarius videant.

TEmpus adeò nubilum, quãdo cœlum clauſum erat, quãdo multæ viduæ, quãdo magna fames ſentiebatur, vocat Dominus dies Eliæ; quippè ait: *Multæ viduæ erãt in diebus Eliæ quando cœlum clauſum eſt, &c.* Cur non magis dicuntur tempora illa tenebroſa, & obſcura velut noctes, quàm lucida, & clara ſicut dies? An tribulatio non magis pertineat ad noctem, quàm ad diem? Abſit, imò tribulatio, & preſſura lucem addunt clariſſimã, qua homines ſibi neceſſaria vident. Dan. 4. de Nabuchodonoſor dicitur: *Dan.4.* *Ex hominibus abiectum eſt, & fœnum vt bos comedit, & rore cœli corpus eius infectum eſt, donec capilli eius in ſimilitudinem aquilarũ creſcerent, & vngues eius quaſi auium. Igitur poſt finem dierum ego Nabuchodonoſor oculos meos ad cœlum leuaui.* Expende, quos vocet dies, nimirùm illos vocat dies, quibus ſeueriſſimum Dei iudicium ſubiuit; quibus ſub iudicij diuini ſeueritate preſſus, coactus eſt inter belluas viuere. De aduentu ſeueriſſimi iudicis, vt homines puniat locutus, Matth. 25. ait: *Media nocte clamor factus eſt, ecce ſponſus venit:* *Mat.25.* quaſi piguerit diuinæ claritati tempus adeò nubilum, & tenebroſum tribuere. Cur ſimiliter ſeueriſſimi iudicij tempus circa Nabuchodonoſor, non æſtimatur noctis tempus? Cur maluit dies vocare, niſi quia ſeueritatis iudicia in hac mortali vita, vt tenebroſa carni ſunt, ſic lucida, & clara ſunt menti, quam faciunt deuenire in ſalutis remedia. Aiebat ad hæc Richa. Victor lib. 2.

de crud.

de erud. inter hom. part. 1. cap. 45. *Iudicia Dei dies sunt, quia in lumine veritatis, quia in luce rectitudinis fiunt. Talium dierum finis completur, quando diuinæ seueritatis animaduersio in misericordiam commutatur.* Ex quibus illud noto, quòd ad dierum numerum reuocat iudicia Dei seuerissima, quia in lumine veritatis fiunt; imò sic veritatem illuminant, vt nullus sit adeò cæcus, qui ad eam non accedat per tribulationis viam. Vidisti primam mulierem à Deo ædificatam de costa viri, quæ simul vt facta est, pulcherrimum sibi socium sponsum videt, ditissimas auspicatur nuptias cum sæculi dote; in sua enim potestate noscit esse totas delicias paradisi, & cùm tanta recipit, non dicitur in datoris memoriam deuenisse. A tanto statu misere ruit, excluditur à paradiso, iubetur in doloribus parere; accedit ad partum primum, parit Cain, & vix accipit filium, & tota exclamat. Gen. 4. *Possedi hominem per Deum:* quis tibi, ò fœmina, fecit videre datorem præsentis munusculi? Cùm possides pulcherrimũ, & immortalem maritũ, cùm possides paradisum, nõ vides, nec manifestas, à quo ista possideas: cùm autem possides ærumnosi partus fructum, nil citiùs vides, quàm Deum auctorem beneficij. Quæ sic te illuminauit causa? An partus dolores faciunt videre, quod abscondunt deliciæ? Aiebat Basil. Seleuc. orat. 4. *Possedi hominem per Deum, noui meam diuini mandati transgressionem, noui à paradiso excidisse me; ijs, quæ perpessa sum, docta sum: agnosco punitorem, excepi pœnam, quæ mihi magistra, me ab errore vindicat.* Ecce tibi tribulatio quàm illustrat oculos, quàm claros reddit dies, quàm tenebras dissipat, vt veritas cernatur, & ad auctorem bonorum omnium inflexo pede curratur. Præclarè dicebat Eccles. c. 7. *Melius est ire ad domũ luctus, quàm ad domum conuiuij; in illa enim finis cunctorum admonetur hominum, & viuens cogitat, quid futurum sit.* In gem præsentem Chaldæus Cõplutensis ait: *Cùm ibit vir iustus in domum luctus, sedebit, & ponet in corde suo verba mortis, & si est in eo aliquid mali, dimittet illud, & conuertetur ad pœnitentiam in conspectu dominatoris sæculi:* quasi hoc proprium sit luctuosi temporis, quòd nos faciat conspicere dominatorem sæculi.

Rich. Vict. — Tertul. — Gen. 4. — Basil. Seleuc. — Eccl. 7. — Chald. Comp.

§. XVII.

Detrimentosum est apud Deum quòd qui potior debebat esse, is sit minor in diuino obsequio.

MVltæ Israelitæ viduæ reijciũtur à Deo, & permittũtur in fame perire, quando vna Sareptana vidua eligitur, cui Elias subueniat, vt quæ illis præstantior sit, & alacrior in misericordiæ affectu. Ait enim: *Ad nullam illarum missus est Elias, nisi in Sarepta, &c.* Et meritò Israelitæ præ illa relinquuntur, quando quæ potiores esse deberent, minores inueniuntur à Deo. Audio apud Matth. 12. Dominum aliquantulùm seuerum in fratres suos; cùm enim ille in Synagoga concionaretur ad plures, dictum fuit illi de matre, & de fratribus, quòd foris starent, quærentes eum. Quid plura? Statim ait: *Quæ est mater mea, & qui sunt fratres mei?* Nemo ambigit sub ijs verbis aliquid seuerum latere; & cur modo mansuetissimus agnus sit seuerus? In quo potuit prorsus inculpabilis mater, & fratres Iesu seueritatem excitare? Dum alijs audientibus verbum Iesu, mater, & fratres perhibentur foris mane-

Mat. 12.

re, cùm

re, cur Ieſus non ſeuerus exhibeatur? Detrimentoſum enim eſſet, & fratribus, & ipſi matri, ſi in obſequio diuino poſſit ipſa, quæ mater erat, minus præſtare, quàm extranei. Ad hæc fatur Tertull. lib. 4. in Marc. *Tam proximas perſonas foris ſtare extraneis intus defixis ad ſermones eius, meritò indignatus eſt, non tam negauit, quàm abdicauit. Atque adeò cùm præmiſiſſet, quis mihi mater, & qui mihi fratres? Subiungens, niſi qui audiunt verba mea, & faciũt ea, transtulit ſanguinis nomina in alios, quos magis proximos pro fide iudicaret.* Non cenſentur a Deo propinquitates, quas caro, & ſanguis, ſed quas fides, & virtus facit; imò vix tolerat non iratus, quòd qui multis obſtricti titulis potiores eſſe tenebantur, ij tardiores ſeſe exhibeant in diuino famulatu, quàm extranei. Propinquior Deo ſtatus, arctior obligatio tunc prodeſt multùm, quando vt in ijs alios ſuperas, ſimiliter eos ſuperas in obſequio præſtando: caue tibi, ne qui propinquior es in ſtatu, in obſequio remotior videaris; fallar, niſi inde detrimentum patiaris. Videre eſt apud Luc. cap. 7. peccatricẽ fœminam à Deo protectam, cùm repellitur Phariſæus Simon; is ſecum habebat Ieſum recumbẽtem in menſa ſua, eius præſentia, & colloquio fruebatur, & interim peccatrix mulier à tergo ſtans totum ad ſe rapit, & allicit Chriſtũ. Cur, Domine, ſic Simonem hoſpitem relinquis? Cur præfers mulierem peccatricem? Nonne ille te inuitauerat ad menſam ſuam? Inuitauerat iſte, fateor, & hoſpes erat Ieſu, ſed in obſequio exhibendo longè erat remiſſior, quàm fœmina illa. Sic ait Ieſus ad Phariſæum: *Intraui in domum tuam, aquam pedibus meis non dediſti; hæc autem lachrymis rigauit pedes meos, & capillos ſuis terſit, &c.* Quid, quòd propinquior inueniaris corpore, quòd Ieſum habeas in domo tua, ſi præſtantior alia venit in obſequio diuino? Equidem deſpicieris à Deo præ illa. Pulchrè Diu. Paulin. epiſt. 4. inquit: *Quò te miſer Iudæe iactabis? In domo tua, te peccatrix noſtra præuenit, ingreſſa in labores tuos. Tu enim epulabaris, vt ſuperbires: illa ieiunabat, vt ſeruiret. Et quam de vrceis tuis effundẽdam negaueras aquã, illa de ſuis oculis miniſtrabat. Tu pedes Chriſti non linteo; illa crine terſit: quos tu indignè, nec manibus contingere voluiſti, illa oſculis mulcere non deſtitit. At certè tu potius hoc miniſterium in domo tua recepto hoſpiti debuiſſes, ſi vel exemplo Patrum fas hoſpitale ſeruaſſes. Sed ſufficit vobis ad ſuperbiam iactare patrem Abraham; & ideò te illa præuenit quæ affectu fideli ſe potius patris tui filiam comprobauit.* Vnus apud Deum valet titulus, nimirum præſtiti officij, qui in officio exhibito excedit, ille omnes alias propinquitates reddit inutiles; imò propinquitas maior, obligatio prima potiùs detrimentum inducunt, vbi eſt officij exhibitio vltima. Qui, quod poſtulat vel conditio, vel ſtatus, vel munus, non implet, non miretur, ſi reijciatur; vbi ſunt alij, qui præſtent plùs, quàm requiri poterat ab illis. Audio etiam Moyſem Deo familiariſſimum fuiſſe, ſed etiam audio parum abfuiſſe, quin ab Angelo occideretur in via, dũ de mandato Dei deſcendebat in Aegyptum, inde Iſraelitas educturus. Sic enim habes. Exod. 4. *Cumque eſſet Moyſes in itinere in diuerſorio, occurrit ei Dominus, & volebat occidere eum.* Cur, Domine, quem mittis in Aegyptum, occidere vis in itinere? In quo te offendit, qui adeò tuis audiens dictis, vix mandatum accipit, & ſtatim proficiſcitur, vt Iſraelem ab Aegypto educat? Offenſionis cauſam oſtendit

textus.

Tertull.

Luc. 7.

Paulin.

Exod. 4.

textus verbis illis: *Tulit ergo Moyses uxorem suam, & filios suos, & imposuit eos super asinum, reuersusq; est in Aegyptum.* Cùm totus Israel clamabat, vt exiret ex Aegypto, cùm Deus illorum votis annuens, de illorum eductione tractabat; cùm ipse Moyses iubetur, vt nulli Israelitam permittat manere in Aegypto; ipse nihilominùs illò ducit filios suos, cur inde Deum non irritet? Sanè ex Dei familiaritate, ex electione diuina magis tenebatur educere omnes de Aegypto, & cùm alij educendi essent, ipse mittit suos. D. August. quæst. 16. ex veteri testam. ait: *Filios ducere secum ad Aegyptum non debuit, qui cæteros ibat inde educturus.* Meritò offendit, & penè reijcitur etiam familiarissimus, qui patitur suos ire in Aegyptum, quando vel omnes alij erant inde eruendi, & crebris suspirijs contendebant egressionem suam. *August.*

Luc. 4. Et multi leprosi erant in Israel sub Elisæo Propheta: & nemo eorum mundatus est, nisi Naaman Syrus.

§. VIII.

Qui de Deo, & virtute facile magna credit, magna præsumit, non indonatus abibit.

VIdes & Sareptanam fœminam, & Naaman Syrum, & prælatos Israelitis, & donis muneratos diuinis, illam perenni pabulo, hunc lepræ munditie. Et vndè ij gratiam rapuere diuinam? Mulier Sareptana, vt habetur 3. Reg. 17. simplici verbo Prophetæ audito dicentis: *Hydria farinæ non deficiet*, indubitanter credidit, magnum id futurum ex Deo, & misericordiæ virtute, qua persuasione extremum vitę suę & filij sui contempsit periculum, & priùs Prophetæ fecit conuiuium, quàm sibi. Non minor in Naaman fides, is enim ex ancillulæ Hebrææ ore audiuit summi Dei Prophetam Elisæum esse in Israel, qui in nomine Domini morbos eliminabat cunctos, & statim non dubitauit fore, quòd à magno Deo Israel per Prophetas suos salus veniret. Sic habes. 4. Reg. cap. 5. Qui ergo tàm faciles fuerunt, vt de Deo, & virtute tàm magna indubitanter crederent, ad illaque festinarent despectis periculis, vel vitæ, vel longissimi itineris, quomodo non sibi prærriperent gratiam diuinam? Gabaonitæ illæ, Iosue cap. 9. cum dolo, & simulatione extorsere pacem ab Israelitis, ne & ipsi perirent eorum gladijs, vt cæteræ nationes peribant. Et quod maius est, quod Deus ipse voluit, vt pax illa licèt extorta, firma, & stabilis perseueraret. Et cur Deo placuit illa pax? Sanè ad illam extorquendam moti fuerant Gabaonitæ ex fide, qua cum primùm audierunt summi Dei potentiam ad exterminandas nationes, non dubitarunt de Deo credere quid magnũ: aiunt enim: *Venerunt serui tui in nomine Domini Dei tui. Audiuimus enim famam potentiæ eius, &c.* Vt audierunt, sic indubitanter de illa sibi persuaserunt, & statim festinarunt illius acquirere gratiam, quæ vix potuit illis sic credentibus negari. Ad hæc D. August. lib. 6. quæst. 14. *Crediderant enim Deo, quem audierant suo populo promisisse, quòd illas gentes subuerteret, eorumque terram obtineret, & hanc eorum fidem non eos perdendo remunerauit quodammodo.* Non æquum videbatur, *Iosue. 3* *August.*

quòd

quòd prompta fides ad credẽdum de Deo magna, maneret non remunerata: sed qui indubitanter credunt in Dei potestate omnia esse, ab illoque magnum quid suis cultoribus manare, illud in se ipsis experiantur. Ad modum enim crescentis fidei de Deo, & crescit diuinæ beneficentiæ liberalitas. Quò se non prorripit Chananææ fides? Tantum de Iesu beneficentia credebat, vt salutem filiæ à Dæmonio vexatæ, quasi diuinæ mensæ deciduas micas putaret. Hinc meritò Dominus ait, Matth. 15. *O mulier, magna est fides tua: fiat tibi sicut vis.* Mat. 15 Non contentus est illi aliquid donare, sed maluit eius implere, & superare voluntatem, ne quid maneret in fœminæ optatis, quod nõ esset à beneficentia diuina superatum. Et cur hoc? Iam præmisit, dicens: *O mulier, magna est fides tua*; vt ipsa magnitudine, & promptitudine fidei multos alios superabat, sic quasi necessum fuit, vt eius optat diuinis donis Dominus superaret. Pulchrè aiebat D. Basil. Seleuc. orat. 20. Basil. Seleuc. *Totam tibi curationis mensam explico, non vt cani micas, sed vt filiæ panem largior. Tu quidem Iudæos fide vicisti: ego verò dato meo tua postulata. Fiat tibi sicut vis.* Nullum postulatum non manebit à Dei largitate superatum, vbi fides de Deo præcedat, quæ & magnitudine, & facilitate alijs superior appareat. Centurio puerum paraliticum obijciebat Domino, vt salutem impetraret; & vt audiuit Iesum ad suam domum festinare, vt puerum sanaret, humi deiectus sic clamat, Matth. 8. Mat. 8. *Domine, non sum dignus, vt intres sub tectum meum sed tantum dic verbo, & sanabitur puer meus. Audiens autem Iesus, miratus est, & sequentibus se dixit: Amen dico vobis, non inueni tantam fidem in Israel, &c.* Et statim in illa hora sanatus est puer, absq; eo, quòd intraret Iesus domum eius. Sed cur Iesus non magis impleuit, quod promiserat? Promiserat, se iturum ad domum, cur non iuit? Nonne sic humillimum hominem magis honoraret? Quando Ioannes propter humilitatem non volebat Iesum baptizare; Iesus tamen fecit, vt à Ioanne baptizaretur. Cur ergo cùm Centurio propter humilitatem petebat, ne Iesus intraret sub eius tectũ, tam facilè Iesus cessit? Cur non magis intrauit, vt sic eius honorem augeret? Sanè vbi fides Centurionis vniuersos Israelitas vincebat, necessum erat, vt omnia eius postulata vinceret Dominus datis muneribus; sicq; pariter fides Centurionis honorata fuit à Deo, quãdo quodcumque optauit munus, accepit, & salutem pueri, & hanc, antequam limen domus videretur. Ait D. Chrysost. ibi: Chrysost. *Dicit fortasse quispiam, & cuius rei gratia pariter Centurionem Christus non honorauit? Respondebimus pariter, & plusquam pariter, Christum ipsum habuisse honoratum: Primum, quia benignam, & humilem mentem illius declarauit: quod inde maximè apparuit, quòd domum ipsius non adijt, & filium curauit.* Tam superioris fidei postulata inhonorata manerent, si in aliquo non adimplerentur: non debuit vel in minimo frustrari tãta fides, in quo maiorem honorem bonus Centurio accepit, quãdo quidquid optauit, accepit; ne magnitudo fidei eius in aliquo frustraretur. Huc reuoca dicta 1. tom. lib. 1. cap. 8. §. 16.

§. IX.

Dei dona frequentibus petitionibus sunt extorquenda.

MEritò Naaman Syrus præfertur leprosis Israelitis nihil

nihil ex Propheta petentibus, quia ipſe per ſe venit, & humilis remedium poſtulauit; & quidem in Dei donis, & virtutibus præſtandis, id in primis reſpicitur, ſi anxiè poſtulentur. Vanè enim putat ad ſe diuina ventura eſſe dona, qui nullam in illis habendis præſtat diligentiã, ſed nec pro illis vllam orationem attexit. Pulchrè in præſenti aiebat *Amb.* D. Ambroſ. 4. in Luc. *Cur igitur non curabat fratres, non ſanabat ciues, nõ ſanabat Propheta conſortes, cùm ſanaret alienos, ſanaret eos, qui obſeruantiam legis, & religionis conſortium non habebant; niſi quia voluntatis eſt medicina, non gentis, & diuinum munus votis eligitur, non naturæ iure defertur? Diſce, Chriſtiane, rogare, quod cupias impetrare: faſtidioſos viros cæleſtium profectus munerum nõ ſequuntur.* Non naturæ, non cognationis, non ſtatus, non muneris iuri multùm fidat, qui óptat ſibi obuenire Dei bona, ſed poſtulet, & frequenter poſtulet; non enim ſic ad alia attendere Dominus ſolet, vt ad poſtulationes, vt largiatur ſua dona. Samaritanæ di- *Ioan.4.* cebat Ioan. 4. *Si ſcires donum Dei, & quis eſt, qui dicit tibi, da mihi bibere; tu forſitan petiſſes ab eo, & daret tibi, &c.* Expende illud, *tu forſitan petiſſes, &c.* quaſi aſſignet medium neceſſarium ad acquirenda dona diuina, nimirùm quòd præcedat oratio, quòd præcedat petitio, ſi- *Origen.* ne qua nec coniunctiſſimi obtinẽt à Deo donum vllum. Orig. apud D. Thom. in Caten. ait: *Quaſi dogma quoddam eſt, neminem accipere diuinum donum ex non quærentibus illud: ipſum autem Saluatorem iubet Pater poſcere, vt det illi, ſecundum illud pſalmi, Poſtula à me, & dabo tibi gentes hæreditatem tuam.* Quando ipſe filius iubetur poſtulare, vt paterna dona acquirat, quis ſine orationibus, & poſtulationib. præſumet illa acquirere? Sanè qui nihil curat petere, nihil ſibi ſperet dari, quãdo diuina dona magis currunt ad poſtulantes. Habes Luc. *Luc. 18.* 18. Phariſæum, & Publicanum: ille ſic ad Deum ait: *Deus, gratias tibi ago, quia non ſum ſicut cæteri hominum: raptores, iniuſti, adulteri: velut etiam hic publicanus. Ieiuno bis in Sabbatho, decimas do omnium, quæ poſſideo.* Hæc Phariſæus, & nulla alia: Publicanus autem procumbens humi, percutiens pectus ſuũ, clamabat: *Propitius eſto mihi peccatori.* Quid plura? *Deſcendit hic iuſtificatus præ illo.* Et cur hic diuinum donum ſibi rapuit? Cur ille vacuus à Deo diſceſſit, tanta de ſe fatus: hic autem Publicanus plenus abijt? Ille nihil poſtulauit, nihil petijt: hic ex quo intrauit, non ceſſauit poſtulare, ſemel, & ter clamans: *Propitius eſto mihi peccatori;* nec mirum quod diuina dona minimè dentur alij, quam illi, qui enixè, & perſeuerãter poſtulauit. *Gillib.* Ait Gilliber. Abb. ſerm. 33. in Cãt. *Duo quædam in oratione tua, ò Phariſæe, non tàm redolent, quàm fœtent tumor, & tepor. Tumor eſt in eo, quod Publicano improperas: Tepor quidẽ, quia omninò nihil rogas.* Cur dentur diuina dona non roganti, non petenti, præſertim cùm alius ſit, qui non ceſſat poſtulare?

Luc.4. Et repleti ſunt omnes in Synagoga ira, hæc audientes.

§. X.

Quòd Deus alienis, & indignis videatur fauere: in ſuis non tàm iram, quàm ſpem debet excitare.

QVòd Sareptanæ fœminæ, & Naaman Syro dicantur data diui-

ta diuina munera, in iram abeunt Iſraelitæ audientes; quid ſtultum magis? Imò ſi ſaperent, non tàm iram, quàm ſpem in ſe excitare debebant; vbi audirent diuinam beneficentiam etiam ad alienorũ, & criminoſorum pulſare ianuas. Quando magis debet homo ſapiẽs ſuam ſalutem à Deo ſperare, quã vbi noſcit Deum etiam criminoſiſſimis hominibus adſtare? De ſapienti illa peccatrice dicitur, Luc. 7. *Vt cognouit quòd accubuiſſet Ieſus in domo Phariſæi, attulit alabaſtrum vnguenti; & ſtans retrò ſecùs pedes eius, lacrymis cæpit rigare, &c.* Expende, quando mulier prudens ſeſe totam effundit in lacrymas; quando in ſalutis negotio incipit nulli ſumptui parcere, nimirùm vbi cognouit, quòd accubuiſſet Ieſus in domo Phariſæi, vbi vidit miſericordiæ diuinæ pedes etiam limina faſtuoſi, & ſuperbi Phariſæi ianuas intrare. Et quis non ſperaret, ſe poſſe operum diligentia cõparare cœleſtem Regem, qui videtur etiam ad ſuperbiſſimi hominis ianuam pulſare? Acutè D. Chryſol. ſerm. 93. fatur: *Inclinem admiſſeriandum ſupernam didicit maieſtatem, & ideo credidit, quòd eſſet ad veniam ſibi promptus, qui Phariſæi venerat tàm promptus ad menſam.* O fœlix argumentatrix! Non ſibi perſuaſit, poſſe contemni ſuas lacrymas ad veniam ab illo, qui non funditùs contemnebat impietatem Phariſaicam, ſed Phariſæi menſis gratioſus aderat. Non indignè tulit, quòd ſanctus Deus Phariſæo faſtuoſo inuitanti annuerit; ſed magis inde ſeſe ad Deum habendũ excitauit, minimè credens poſſe ſibi laboranti, & pœnitenti deficere, qui Phariſæum recumbentem præſtolabatur. Hinc Paulus cap. 11. ad Romanos lucrum exortum de vocatione gentium ponderãs fatur: *Iudæorum delicto ſalus eſt gentibus, vt illos æmularentur.* Ibi D. Anſelmus: *Illorum delicto ſalus eſt gentibus, vt illos æmulentur Iudæi, hoc eſt, imitentur.* Itaque Deus ſalutem præſtat gentibus, vt ex hoc efficaciùs prouocentur Iudæi in virtutum ſequelam. Sed quantum eſt iſtud mediũ ad trahendos Iudæos? Quare gentium ſalus ſperatur efficacior, vt quærant Deum Iudæi, quàm vt contra Deum exacerbentur? Sanè apud eos, qui ſapiunt, efficaciſſimum debet eſſe, quod videant Deum inclinem eſſe perditis, & deploratis gentibus, ad hoc, vt ipſi ſperent ſimilem poſſe Deũ reddere, & ad eum ſimiliter acquirendum operam impendant. Pulchrè enim ad hæc dicebat Theodoretus: *Hoc autem ſatis eſt ad contradicentes Iudæos excitandos, & ad æmulationem prouocandos, & ſalutis participationem ſibi conciliãdam. Vident enim eos euaſiſſe primos, qui erãt vltimi.* Quantum hoc calcar in animo ſapienti, vt arripiat negotiationem illam, in qua videt pauperrimos, & deſpectos homines ſubitò ditatos, & exaltatos eſſe? Quis non magis operam impẽdat ſeruiendo illi Deo, apud quem nec viliſſimus faſtiditur, nec ſceleratiſſimus ſalutem deſperat, ſi illã negotietur? Sic peccatorum, & ſceleſtiſſimorum hominum ſalus calcar debet eſſe prudentibus hominibus, vt poſt Deum currãt; qui inde exacerbatur, magis inſanus eſt, & omnium ſtultiſſimus. Ex Deut. 32. adducit Paul. ad Rom. 10. teſtimonium illud: *Ego ad æmulationem vos adducam in non gentẽ: in gentem inſipientem, in iram vos mittam.* Quippè augendo gentes vſque modo cæcas, & abiectas, & prò nihilo habitas ea præſtat Dominus, ex quibus Iudæi iris exardent, & rabidiſſimè fragrant. Facit hoc Deus? Faciunt hoc diuina dona gentibus data? Abſit; hoc namque fa-

Margin notes: *Luc. 7.* *Chryſol* *Rom. 11* *Anſelm* *Theod.* *Rom. 10*

quę facit deplorata Iudæorum insania, & stultissima pertinacia. Id quod insinuat D. Hieronym. lect. ad Deuthor. cap. in vltima mansione ad Fabiolam, aiens: *Generatio pessima filij ineruditi: ipsi ad æmulationem me prouocauerunt in eo, qui non erat Deus: irritauerunt me in sculptilibus suis, & ego zelare hos faciam nationes, & contra gentem stultam incitabo eos.* Inuidia, & rabida æmulatione feruntur contra saluatas nationes, cur non magis bona æmulatione? Insinuant illa verba: *Generatio pessima, filij ineruditi:* quia enim Dei sapientiam amiserunt, ideò in iram abeunt ex eo, ex quo sapientes viri maiorem hauriunt spem veniæ. *Hieron.*

Luc. 4. Et surrexerunt, & eiecerunt illum extra ciuitatem, & duxerunt illum vsque ad supercilium montis, super quem ciuitas illorum erat ædificata, vt præcipitarent eum. Ipse autem transiens per medium illorum ibat.

§. XI.

In Christi Domini morte non deiectio, sed exaltatio exprimenda.

COmponite modò Nazarenos ciues, & Hierosolymitanos, vt rabie sua diuinæ sapientiæ seruiunt; vtrique in Iesum inuidia exardescunt, vtrique eum extra ciuitatem educunt, vtrique ad montis verticem Iesum impellunt. Nazareni vt inde deijciant, Hierosolymitani vt in cruce exaltent eum! Illos deludit Iesus, horum furoribus cedit, vt qui sapientiùs insanirent, quando in Iesu morte nihil meditatur deiectum, nec deiectionem, sed exaltationem cogitant, moriente Deo. Ad hæc clamabat Isaias, cap. 13. *Super montem caliginosum leuate signum.* Quasi ciues Nazareos corrodat, & laudet Hierosolymitanos, vel in ipsa insania sapientes. Dum super montē mortis caligine opertum curritis; dum Deum vsque ad verticem montis persequimini, nihil ibi deiectū, nihil demissum cogitetis; non deijcite, non præcipitate, sed leuate signum. Præstantiùs Dei sapientiæ deseruiunt, qui morientis Dei signum super montem eleuant, non dimittunt, quādo in morte Domini triumphalis exaltatio venit exprimenda. Pro quo D. Aelredus in allegorijs Tilmanni ait: *Super montem igitur caliginosum vexillū crucis extollitur, vt sua virtute mundi huius potētiam premat; superbis redemptionis nostræ mysteria concludat, apud mites verò, & humiles omni mundana gloria superemineat.* Hoc meditabatur diuina sapientia, cùm Dei Filium & morti, & cruci permittebat, nō quo Dei Filius deijceretur, sed quo exaltaretur, quo vniuersā mundi potentiam conculcaret, & premeret, & omni mūdanæ gloriæ supereminéret. Huc spectabat ipse Dominus, Cant. 7. locutus de morte sua: *Ascendam in palmam, & apprehendam fructus eius.* Nihil nō sublime, & victoriosum in morte sua suspiciens: vt dicat D. Cyprian. ser. de pass. *Ascēdisti, Domine palmam, quia illud crucis tuæ lignum protendebat triumphum de diabolo, vel de principatibus, & potestatibus, & nequitijs spiritualibus victoriam.* Nihil deiectum in morte Christi, sed omnia ibi sublimia victorias balantia, & triumphos; quidquid *Isai. 13.* *Aelred.* *Cant. 7.* *Cypr.*

Iesu morti deseruire debebat, eam simul debebat habere naturam, quę ingentem exaltationem eius, & gloriam exprimeret. Vndè D. Ambros. in cap. 23. Luc. sic Iesum vocat ad mortē crucis: *Nunc currum suum triumphator ascendat, non arborum truncis manubias de mortali hoste quęsitas, sed patibulo triumphali captiua de sęculo spolia suspendat. Non hic reuinctis post tergum brachijs gentes, nec excisarum vrbium imagines cernimus: sed ouantes populos nationum, quęsitos non ad supplicium, sed ad prœmium, Reges liberis affectibus adorantes, in melius reformatas imagines oppidorum, quas non fucus expresserit, sed deuotio colorauerit, fidei arma, victoriarumq; iura toto orbe currentia, variarum virtutum species non sericis, sed moribus emicantes. Fulget castitas, fides splendet, & induta mortis exuuijs deuotio fortitudinis suum resurgit. Vnius Dei triumphus fecit omnes homines triumphatores crux Domini.* Quidquid sublime est, & victoriosum in cruce Dominica pulchrè delineatur, in qua velut in nouo, & diuino triumphali curru eliminantur omnia, quæ deiectionem, & euersionem sonant, & solùm illa proferuntur quę ad exaltationem, & gloriam, & victoriam faciunt. Videri solent in aliorum triumphis dirutarum vrbium imagines; in cruce Dominica vniuersus orbis apparet instauratus: in alijs captiui populi præcedunt, currunt; in Christi morte nationes antea captiuæ, iam cernuntur ouantes. Cogita magnum, & gloriosum, & exaltatum, id omne protendit crucis palma super verticem montis exaltata; quidquid deiectum est, & imum, vt à Deo alienum, sic non potest à cruce demonstrari; nec decuit Deum aliud mortis genus, nisi illud, quod à terra ostenderet Deum eleuatū, & exaltatum. Quippè sapienter ait Lactantius, lib. 2. capit. 29. *Quicumque sacramentum hominis tuetur, rationemque naturæ suæ nititur obtinere, ipse se ab humo suscitet, & erectamente oculos suos tendat in cœlū; non sub pedibus quærat Deum, neque à vestigijs suis eruat, quod adoret: quia quidquid homini subiacet, infra hominem sit, necessum est; sed quærat in sublimi, quærat in summo.* Iam ex ijs vides, quàm tibi ostēdat arbor crucis Deū, non in imis, non sub pedibus, sed in sublimi, sed in summo, ne quid appareat in morte Dei, quod non eius exaltationi referri posset.

Ambr. | Lact.

CAPVT III.

De Dauid manducante propositionis panes.

PROXIMORVM animabus parantes pabulum Iesu discipuli, adeò proprij corporalis cibi parandi obliuiscuntur, vt cogerentur etiam Sabbathis spicas vellere, quarum rudibus granis possent sustentari. Quid sanctius? Sed tamen patitur accusationem pharisaicam; quam vt refellat Dominus, ob oculos proponit Dauidem famescentem. 1. Reg. cap. 21. & propositionis vescentem panibus, quod non minùs erat lege cautum hominibus laicis, quàm Sabbathi obseruatio. Liceat ergo discipulis Iesu vel propter inediam facere, quod ob eandem causam licuit sanctissimo, & legis obseruantissimo Patriarchæ.

Math.

Matth. 12. Abijt Ieſus per ſata Sabbatho: diſcipuli autem eius eſurientes cæperunt vellere ſpicas, & manducare.

§. I.

Laute conuiuia aptiora perſequendo, quàm ſequendo Chriſto.

EXpende, qualia ſint conuiuia ſectatorum Ieſu; ait enim: *Cæperunt vellere ſpicas, & manducare;* & quidem tenues ſpicarum menſæ, pauper, & vilis cibus Chriſti generat ſectatores, & diſcipulos. De lautis conuiuijs, ſplendidiſq; menſis non Chriſti ſequela, ſed immanis oritur perſecutio. Quis neget, rabidiſſimam fuiſſe perſecutionẽ Ieſu illam, qua comprehenſus à militibus, & traditus Principibus Sacerdotibus, tandem ad mortem fuit ductus? Quòd ſi huius immanis perſecutionis tempus obſerues, illud fuit, quando nulla erat domus in Iſrael, quæ non vacaret paſchali conuiuio. Matt. 26. habes ipſum Dominum cum ſuis manducantem paſcha; & ſanè quando ab omnibus Iudæis manducatur, & vix cœna peracta, & hymno dicto, egreditur Dominus, & ecce perſecutorum cohors, ecce militũ manus miſſa in Ieſum ab Scribis, & Principibus populi tunc temporis cõuiuantibus, quaſi lautę, & ſplendidæ menſæ nihil priùs emittere potuerint, quam in Deum, & Chriſtum eius armatas manus. Aiebat Rupert. in Naum, cap. 1. *In conuiuio, & inter potandum Iudæorum Pontifices iam temulenti, vt potè nocte paſchali cohortem, & miniſtros ad comprehendendum Dominum noſtrũ miſerunt; vndè & præſcius ſpiritus eius in pſal. 68. conquerens inter cætera, & in me, ait, pſallebant, qui bibebant vinum.* Non abſtemij, non ſobrij, ſed largi cœnatores, ſed epulones, ſed temulenti cohortem armarunt, quæ Ieſum perſequeretur; & fallar, ſi aliud in Deum ſuauius conuiuia parturierint. Naum cap. 1. *Sicut ſpinæ ſe inuicem complectuntur: ſic conuiuium eorum pariter potantium.* Abſtemiæ, & ſobriæ fœminæ mẽſam dum extollit Pſaltes, ait: *Filij tui, ſicut nouellæ oliuarum in circuitu menſæ tuæ.* Componite modò conuiuium cum conuiuio, mẽſam cum menſa; hæc menſa oliuas generat, illa ſpinas; ab hac menſa pſalmi non niſi amplexus fraternæ charitatis, ab illa Naum mẽſa ſanguinolẽti, & ferales amplexus parturiuntur, quales ſunt amplexus ſpinarum, ſanguinem, vulneraq; ſemper tractantes. Nec aliud à largis conuiuij, & ſplendidis poſſet ſpectari, quàm mortis ſanctorum, virtutiſq; tractatio. Quod notans ibi Rupert. ait: *Non dixit ſicut ſpinæ ſe inuicem complectuntur, ſic ipſi ſunt; ſed dixit, quod amplius eſt, ſic conuiuium eorum pariter potantium. Nam in conuiuijs, & inter potationes abundantiori loquacitate ſeſe inuicem armare, & incitare conſueuerunt ad necem ſanctorum.* Parum dixit, ad necem ſanctorũ, niſi ibi magis armarentur ad necem Sancti ſanctorum, ad necem Filij Dei, ad necem Chriſti. In conuiuio natalitio Regis Herodis quid tractatur? Habes Matt. 14. *Volo, vt des mihi in diſco caput Ioannis.* Non linguam petit Ioannis, ſed notãter caput. Et cur non contẽta eſt peſſima conuiua, ſi ſolùm peteret, quòd occideretur Iohannes? Si ſolùm ſibi infenſam linguã poſtularet? Cur magis petiuit caput? Non erat petitio ſolius fœminæ, ſed magis diaboli, qui conuiuij

Marginal notes: *Rupert.* (beside "Rupert. in Naum, cap. 1."); *Naũ. 1.* (beside "Naum cap. 1."); *Rupert.* (beside "Quod notans ibi Rupert."); *Mat. 14* (beside "Habes Matt. 14").

uiuij occasionem nactus, iam armabatur in caput omnium creaturarum. Ad hæc D. Chrysol. serm. 174. *Ecce quid pariunt totis noctibus protracta conuiuia: ecce quid generat, quod cum mensura emitur, & sine mensura bibitur vinum: Volo, vt des mihi in disco caput Ioannis: iam tunc auidus draco in serui capite, Domini degustabat sitiens passionem*. Nec miror, quod inter epularum satietates inciperet sitiri Christi sanguis, & immanissimus illius interitus tractari. Quid aliud splendida conuiuia germinarent? Notissima sunt, & pietate plena conuiuia filiorum Iob, de illis sic cap. 1. *Cumq; in orbem transijssent dies conuiuij, mittebat ad eos Iob, & sanctificabat illos; consurgensque diluculo offerebat holocausta per singulos. Dicebat enim: Ne forte peccauerint filij mei, & benedixerint Deo in cordibus suis*. Ex Græco dicit: *Ne fortè filij mei in corde suo mala cogitarint contra Deũ*. Nõ minùs nefas timet in filijs suis vir sanctissimus, quam quòd cõtra Deum insurrexerint, quam quòd ipsi Deo mala inferre voluerint. Et cur in sanctissimis filijs tantam in Deum timet malitiam? Pulchrè Polychron. in Cat. ait: *Verebatur intelligentiæ perturbationem, qua cœnas, atq; conuiuia comitari solet*. Vbi filios videbat largis vacare conuiuijs, totus erat sollicitus, ne perturbata mente dapibus in Deum insurgerent, quando nil aliud citiùs parturiunt longa conuiuia.

Chryso.

Iob. 1.

Polyc.

§. II.

Euangelicis veritatis ministris suspecta sint mundialium delicia, & epula.

FAmescentes discipulos Iesus ad sata ducit, & rudes spicarũ cibos illis permittit, iã tunc ostendens, quales parari debent cibi veritatis ministris: à delicatioribus enim, lautioribusque conuiuijs annuntiatio veritatis nunquam non sibi timet. Hinc de præcursore Domini dicit Matth. 3. *Venit Ioannes Baptista prædicans in deserto Iudææ, & dicens, Pœnitentiam agite: appropinquauit enim regnum cœlorum. Hic est enim, qui dictus est per Isaiam Prophetam dicentem: Vox clamantis in deserto, parate viam Domini, rectas facite semitas eius. Ipse autem Ioannes habebat vestimentum de pilis camelorum, & Zonam pelliceam circa lumbos suos: esca autem eius erat locustæ & mel siluestre.* Quid vilius ad victum, vestitumque parari potuit præcursori sanctissimo? Sanè Ioannes nobilibus, & diuitibus parẽtibus natus erat; cur nec in cibo, nec in vestitu, nec in habitatione aliquid de nobiliũ, diuitumque consuetudine habere permittitur? Ordinabatur iam euangelicæ veritatis præco, qui tàm à mendacio ostenditur alienus, quàm à diuitum cibo, atque vestitu. Aiebat D. Hieron. ad Algasiam, quæst. 1. *Quia omnis prædicatio falsa sectatur lucra, & gloriam quærit humanam: asserit eum camelorum vestitum pilis nulli posse adulationi succumbere: & qui locustis vescitur, ac melle siluestri, nec opes, nec alias delicias quærere, rigidaque, & austera vita aulas vitare palatij*. Itaque vt falsæ prædicationi sese opponat prædicator euangelicus in victu, & in vestitu talem se debet ostendere, qualis nullus vnquam ex palatinis, aulicisque viris erit. Quantùm enim horum mendacia sunt fugienda ei, qui veritatem cupit asserere, tãtùm, & eorumdem sunt cibi, & vestitus cauendi: ille solus potest credi prorsus alienus à mẽdacio, qui in agresti cibo, & in vestitu, austeraq; ac rigida vita alienissimũ sese ostẽdit ab aulis. Inter miseros Israelitas Babylone captiuos,

Mat. 3.

Hieron.

selecti fuere nobilissimi quidam viri, nimirùm Daniel, Azarias, Ananias, Misael, qui Regi placuerunt. (*Dan. 1.*) *Et constituit Rex annonam per singulos dies de cibis suis, & de vino vndè bibebat ipse*. Dan. 1. Quis non æstimet magnam fœlicitatem horum virorum, quod sic grati Regi accedant? An non fœlicitas est, quòd apud illum Regem, apud quem cæteri Israelitæ non nisi catenas inueniebant, & carceres. Daniel, & Ananias inuenirent mensas dapibus fartas regalibus? Fœlicitas hæc esset alijs; at veritatis præconibus, & sectatoribus non fuit nisi magna tentatio. Accipite D. Ephrem (*Ephrẽ.*) ibi fantem: *Honestatis inimicus conspiciens nihil in obsidione sanctæ ciuitatis eos valuisse abstrahere à Domino: neque in via, vt escis se contaminarent, illos inducere potuit. Quare in cor impij Regis sese immittit, suadetque, vt per singulos dies constituat eis annonam de cibis suis, & de vino, vndè bibebat ipse*. Ecce tibi, non fauor erat, quòd sanctis Dei præconibus cibi Regis darentur, sed dæmonis astus, qui, quos tormentis militaribus non potuit, cibis regijs expugnare volebat. Quid tunc? Ait Daniel ad Regis præpositum: *Dentur nobis legumina ad vescẽdum, & aqua ad bibendum, & contemplare vultus nostros, &c.* Agrestia legumina, & aquam præponit Daniel cibis regijs; hos vehementer cauet; illa enixè contendit. An quia auidior erat leguminum? Absit; regia proles erat, & eius socij regali etiam prosapia gaudebant, & regalibus cibis innutriti erant, sed illos meritò nunc cauent, & agrestia legumina petunt, quia apud idololatras existentes sciebant se frequẽter pro veritate tuenda, & annuntianda descensuros in arenam. Et caueat, mihi credat, lautos diuitum cibos, qui diuitibus contrariam veritatem annunciare debet.

Sapienter D. Ephrem, ibi: (*Ephrẽ.*) *Neq; enim, quòd tantopere escam leguminum appeterent, hanc sibi delegerunt diætam; sed quòd pro veritate certamen subirent. Tu igitur discerne mihi gloriam eorum, qui regio cibo, et pretioso vino satiati sunt, & pro veritate laborare noluerunt, ab ijs, qui delicias vitæ huius à se propulsarunt, & labores pro veritate subierunt*. Vbi veritas stabilienda erat, & annuntianda, fugiuntur cibi regij, & rustica, & simplicia legumina petuntur ab ijs, qui pro veritate stare decreuerant. Nec vanus fuit iste ciborum metus, quando è multis Israelitis, qui morabantur in aulà Babylonis Regis, soli ij inueniuntur stetisse pro veritate, qui cibos regios abiecerant, & rusticis leguminibus contenti fuerant. Et quidem delicatorum ciborum compositio, non mirum est, si mendacijs suffragans veritati aduersetur, quæ simplicissima est, & nullam compositionem, aut simulationem exhibet. Vndè Prouerb. 30. saturitatem timebat, vt quæ mater mendacij esset. Ait enim: *Ne fortè satiatus eliciar ad negandum*. Ibi ex Hebræo: *Ne fortè satier, & mentiar*. Septuag. legunt: *Ne saturatus, mendax fiam*. Nihil equidẽ prius quàm mendacia pretiosi cibi germinant.

§. III.

Virtutum propugnatores fortissimi sunt, qui necessitati, non voluptati indulgent in temporalibus.

QVos virtutum Christianarum propugnatores elegerat Dominus, eos per sata ducit, vt de fricatarum spicarum granis pauperem cibũ, sed necessitati sufficientẽ illis apponat. Quid aptius virtutũ propugnatoribus? Fortissimus erit, & inuictissimus, quisquis vni necessitati seruire nouerit.

Hæc habes lege cauta apud Leuit.
Leu. 11. cap. 11. *Omne de volucribus, quod graditur super quatuor pedes, abominabile erit vobis. Quod ambulat super manus ex cunctis animantibus, quæ incedunt quadrupedia, immundum erit.* Cùm hæc legis, reuoca in memoriam cantatissimum Ionathæ facinus, quando solus cum armigero suo ascēdit altissimam stationem Philistinorum, eosque & fugauit, & prostrauit. Dicit enim. 1. Reg: 14. *Ascendit autem Ionathas manibus, & pedibus reptans, & armiger eius post eum. Itaque alij cadebant ante Ionatham, &c.*
1. R. 14 Quando diuina lege immūdum erat, & abominabile volucribus, & animātibus super quatuor pedes incedere, vel super manus ambulare, Ionathæ virtuti datur, quòd pedibus, manibusque reptaret. Sic quod in animantibus immūdum est super terram manibus, pedibusque incūbere, id in homine potuit esse præstantissimum, & clarissimum virtutis specimen? Sanè erit in homine præstantissimum terrenis aliquando inhærere, non prout cupiditas, sed prout necessitas postulabit. Id
Nilus. quod notabat in Ionatha D. Nilus in Asceticosatus: *Non simpliciter immunda dicuntur, quæ super quatuor pedes gradiuntur, sed quæ semper ita gradiuntur. Iis enim, qui in corpore sunt, tempus concessum est, quo seruiant corporis necessitati. Itaque Ionathas cum Naas Ammonita pugnans, super quatuor incedens illū vicit, quoniam soli naturæ necessitati paruit.* Non statim vt terrenis, temporalibusque bonis quis incūbit, censendus est imperfectus, & infirmus, quia cùm ex terra sumus necessariò cogimur aliqualem terrenis rebus impendere curam. Illud autem spectandum, an cupiditati, an necessitati seruimus; qui enim soli necessitati seruit, nec in terrenis plùs amat, quam quæ necessaria sunt ad vitam; is ipse inexpugnabilis acerrimus erit expugnator hostium, & propugnator virtutum. Quò spectans D. Paul. dicebat. 1. ad Timoth. 6. *Est autem* 1. Ti. 6.
quæstus magnus pietas cum sufficientia: nihil enim intulimus in hunc mundum, haud dubium, quia nec auferre quid possumus. Habentes autem alimenta, & quibus tegamur, his contenti simus. Hortatur Paulus, vt sufficientibus necessitati naturali contenti simus, ne de cibis, aut vestibus plus velimus, quàm id, quod necessitati sufficit. Et cur non plus cupiamus, quàm sufficientia? Ait ipse: *Est quæstus magnus pietas cum sufficientia*: vbi pietas, vbi virtus eò deuenit, vt sola sufficientia necessitati requirat, quis eius quæstus, quis eius victorias, & triumphos enumeret? Huc reuocari possunt dicta suprà, libr. 16. cap. 6. §. 6.

§. IV.

Iesus solus est, qui potest nos eò deducere, vbi efficacia æternæ salutis media in promptu habeamus.

NOta & tacitam, & potentissimam Iesu prouidentiam circa suos; nouit, illos famescere, nouit, illos cibis egere, vt possint viuere, & tacitus ducit illos per sata, vbi occurrentes hinc inde spicæ cibos famescentibus præsentabant. Hæc miratus Psalm. 22. ait: *Dominus regit me, & nihil mihi deerit, in loco pascuæ ibi me collocabit.* Nemo alias, nisi solus Iesus sic nos posset dirigere, vt quidquid efficaciter conducit ad vitam æternam, in promptu habeamus. Dum vitalem annonam Elias viduæ Sareptanæ promitteret, ait. 3. Reg. 17. *Hæc* 3. R. 17.
dicit Dominus Deus Israel: Hydria farinæ non deficiet, nec lecythus olei minuetur,

minuetur vsque ad diem, in qua Dominus daturus est pluuiam super faciem terræ. Non tantum modò promittit, non defecturam farinam, sed ad promissionis firmitatẽ præmisit illud: *Hæc dicit Dominus.* Et cur præmisit illud, nisi vt ostenderet rem adeò magnam à solo Dei Filio, diuinaque virtute posse sperari? Ex quo Diu. Ambros. lib. de viduis, ait: *Licèt mos sit ita præfari*
Amb. *Prophetis, tamen hic vera Dei vox est, ideò præmissum est: Quia hæc dicit Dominus. Domini etenim est perpetuitatem sacramentorum spondere cælestium, & non de futuram spiritalis exultationis gratiam polliceri. Largiri monimenta vitæ, fidei signacula, dona virtutum.* Indefectibiles pascuæ salutis, efficacia dona, quibus perpetuò alamur in vitam æternam, à solo Deo venire possunt per Iesum. Solus Iesus verus Deus Israelitas sic potest subdeducere, vt nunquam non sibi parata media efficacia ad vitam æternam inueniant. Quò aspiciebat ipse, Ioann.
Ioã.10. 10. inquiens: *Ego sum ostium, per me si quis introierit, saluabitur, & ingredietur, & egredietur, & pascua inueniet.* Nota phrasim in illis verbis, *& ingredietur, & egredietur:* sic. 2.
2.Re.3. Reg. 3. *Scires exitum tuum, & introitum tuum:* sic etiam. 3. Reg. 3.
3.Re.3. *Ignorans ingressum, & exitum meũ:* quibus vel fœlicitas, vel infœlicitas in omnibus negotijs agendis explicatur. Qui ergo à Iesu ductus in vitam fuerit, fœlix erit, & adeò fœlix, vt siuè ingrediatur, pascua inueniat: hoc est, in omnibus negotijs, etiam in illis, in quibus videatur magis à Deo alienus, & à curriculis vitæ egressus, in ijs etiam habeat in vitam auxiliorum pascua
Cant.5. inueniat. Cantic. 5. ait Dominus: *Veni in hortum meum [illegible] soror mea sponsa.* Mirabar ego, quid sponsa inuitetur ad hortum, in quo ad summum poma sunt, & olera, pe- [illegible] bulo vel propria infirmorum, vel quæ infirmitates gignere solent. Sanè dilectum populum, *adipe frumenti* satiabat, & sponsa pane egebat, quo confortari possit, & quo viuere possit: cur non magis vocatur ad fara, quàm ad hortũ? An arbores frumentum dare poterũt? Equidem vbi Iesus ducit, & vocat, vel de arboribus, de quibus infirmitas oriri solet, faciet parari panẽ, qui confirmet, & roboret in vitam sponsam. Nissen. hom. 10. in Cant.
Nissen. *Poma autem sunt ad esum imbecillioris virtutis, quàm sit panis, quod attinet ad bonam illorum, qui aluntur, habitudinem. Ille verò cùm in suum hortum descendisset, & in id, quod est maius & pretiosius fructuum mutasset naturam; pro pomis efficit, vt arbores panes ferant.* Tantus est dux noster Iesus, tàm potens ad parandà tibi pascua, quibus roboreris, & in æternum viuas; vt vel ab ipsis arboribus faciat, non iam infirma poma, sed salutiferos panes parturiri.

Matth. 12. Pharisæi autem videntes dixerunt ei; Ecce discipuli tui faciunt, quod non licet eis facere Sabbathis.

§. V.

Pessimi, & pernitiosissimi accusatores illi sunt, qui quod reprehensibile in fratribus apparet promptissime attendentes; quod factum excusat, vel commendat, prorsus prætereunt.

FOrsan discipuli Iesu dum stergerent spicas, opera faciebãt, quæ Sabbathis fieri lex Mosaica ca-

nebat;ſed vix ſpicas illis fricant, & ecce accuſatores peſſimi inſurgũt in eos. Phariſæe, vt vides ſpicarum opus Sabbathis fieri, cur non vides extremam hominum famem, qua coacti ad tàm vile currunt alimẽtum? Sanè flagitioſiſſimi accuſatores ſolùm attẽdunt, quod reprehenſibile videtur; prætereuntes cætera, quę ſi aduertãtur, vel prorsùs factum excuſant, vt in præſenti, vel aliquando maximè commẽdant. Dixerat Ieſus apud Cayphã, ſe Filium Dei eſſe, audiuit dictum Pontifex neſariſſimus, audierunt Phariſæi, & blaſphemiæ illum accuſantes ad Pilatum ducunt, cui clamantes dicunt, Ioan. 20. *Nos legem habemus, & ſecundùm legem debet mori, quia Filium Dei ſe fecit.* Et quidẽ ſi homo nudus ab omni alia circumſtantia ſumatur, dignè habetur blaſphemus, quia ſeſe Filiũ Dei, Deumq; dixit. Quid audacius? Quid temerarius? Quid blaſphemius, quam quòd homo terrenus ex limo factus dicat ſe Deum eſſe? At quod homo multarum virtutũ opifex, dum mortuos in vitam vocat, dum cæcos illuminat, dũ abigit omnes morbos, dum propheticis oraculis correſpondet, dicat ſe Deum eſſe, hoc minimè temerariũ eſt, ſed verum, ſed certo certius. Cur ergo neſariè cùm Ieſum accuſas, non omnia illius opera profers in medium? Cur non dicis, quòd Filium Dei ſe dixerit, mortuos exſuſcitans, & innumeras alias virtutes præſtans? Neſariſſimi accuſatores, atque pernitioſiſſimi nudè proferunt, quæ reprehenſioni ſecundùm ſe poſſent ſubiacere; cętera, quæ reprehenſionem tollerent, non curant, ſed prętereunt. Ad hęc Cyrill. Alexand. 12. in Ioan. cap. 19. *Oportebat ſanè, quando Pilato dixiſtis, quia filium Dei ſe ipſum fecit, nũc opera etiam ipſius in medium afferre. Oportebat quatriduò iam mortuum voce ſola in vitam reſtitutum narrare. Oportebat vnigenitum filium viduæ non relinquere. Oportebat Synagogæ Principis puellam nequaquam omittere. Oportebat modum miraculorum etiam non præterire; in altero quidem, adoleſcens tibi dico, ſurge, in altero vero, puella ſurge. Hæc, cæteraque eiuſmodi, quibus verè Deus monſtrari poterat, malitioſè prætereuntes, cauillationibus vtuntur.* Qui ſincerè, & bono animo accuſat fratrẽ, huc conueniat, & notet, quàm nihil debeat præterire eorum, quæ excuſent fratrem, imò ſimul cum opere, aut dicto ſuſpecto, ſimul debet omnes circumſtantias, quæ in bonum faciũt, explicare. Non ſincerus eſt, ſed neſarius accuſator, qui ſola, quæ reprehenſibilia apparent, profert, ad alia vel cęcutiens, vel ſi illa videat, prorsùs tacens. Quod neſariſſimum vitium in hæreticis Chriſtum Dominum purã creaturam aſſerẽtibus carpit Nazianzen. orat. 42. fatus: *At tu ea quidem, quæ minuunt, atque extenuant, profers; quæ autem efferunt, præteris: atque id quidem expendis, quòd paſſus ſit; quòd autem ſponte, non adiungis.* Sic peſſimi fratrum accuſatores, quę fratris virtutem minuunt, quę extenuant, proferunt; quæ ſubleuant, prętereunt; quod apparet erratum, expendunt; quod poſſit tollere erroris notam, non adiungũt. Id quod intendebat D. Iacobus in canonica ſua, cap. 3. inquiens: *Lingua conſtituitur in membris, noſtris, quæ maculat totum corpus, & inflammat rotam natiuitatis noſtræ, inflammata à gehenna.* Expende illa verba, *inflammata à gehenna:* cur nociuæ linguæ ſoli attribuit, quòd gehennali incendio ardeat ipſa, & alios adurat? Propriiſſimũ id eſſe puto in maleuola lingua; vt enim gehẽna ad ſola peccata fertur, ſic maleuoli hominis lingua omnia alia præterit, & diſſimulat: peccata au-

Ioa. 20.

Cyrill. Alex.

Naz.

Iacob. 3.

tem quęcumque apparent, in medium profert inexcusabiliter. Hinc euidentissimè cognoscetur, quali moueatur accusator igne, gehennali, an diuino? Si ad reprehensibilia in fratre circumstantias adiungit, quæ subleuent, & Argos fiat in prospiciendis, & euulgādis ijs, quæ fratris factum excusent, aut commendent; tunc sanè lingua accusantis diuino inflammatur charitatis igne. Verùm si in circumstantijs, siuè adiunctis operibus excusantibus fratrem oscitet, & cæcutiat, reprehensibilia sola expendens, & proferens, is proculdubio gehennalibus flammis coroditur, aduritur.

Matth. 12. At ille dixit eis: Non legistis, qnid fecerit Dauid, quando esurijt, & qui cum eo erāt? Quomodo intrauit in domum Dei, & panes propositionis comedit, quos non licebat ei edere, neque ijs, qui cum eo erant.

§. VI.

Etiam qui videntur errores, diuersissimè colorantur in amicis, & præstantibus viris, non in alijs.

SApientissimè Dominus Pharisæis accusantibus discipulos parantes sibi pabulū ex spicis contusis Sabbatho, obiecit Dauidem vescentem propositionis panibus: vt quam famis excusationē in discipulis non videbant, in Dauide & amantissimo, & cultissimo omnibus Iudæis viro eam dicto citiùs notarent. Quis Iudæus accusaret Dauidem vescentem propositionis panibus? Aut cui Iudæo occultaretur Dauidis fames extrema, quæ permisit illi edere vetitos alioquin panes? Sanè in amico capite non tot capilli, quot excusationes prosiliunt, ob oculosque ponūtur, quibus diuersissimè amicorum facta, ac aliorum colorantur. Audis non amati hominis lapsum, & nihil inuenis, quod non dānes in illo, nulla tibi venit in mentem excusatio: eumdem aut fortè grauiorē lapsum audis amici tui, & statim hinc inde innumerę erumpunt excusationes, quòd homines sumus, quòd infirmi, quòd nequit vita hominis sine næuo inueniri; quòd & dormitāt prudentes virgines; quòd necessitati, imò & coactioni cedēdum est, totque ab affectu fucrapponuntur, vt etiam errores appareant virtutes, vel saltem innocētiæ testimonijs locus amplissimus pateat. Potuit aliquando homo innocens ob obscuritatem causæ damnari à iudice; at homo innocens etiam in causa obscurissima nunquam potuit damnati ab amico. Sic lincei sumus ad videndas excusationes in amicorū facinore. Proponite vobis ob oculos Dauidem iudicantem inter duorum filiorum facinora. 2. Reg. 13. Ammon enim sororē Absalonis Thamar stuprauit, & post stuprum à se summo dedecore abiecit, vt nobilissimæ fœminæ infamia vulgaretur. Quod facinus audiuit eorum pater Dauid: *Noluit contristare spiritum Ammon filij sui, quoniam diligebat eū, quia primogenitus erat eius.* 2. Re. 13 Sed & Absalō sororis suę dedecore affectus & stupratorē, & infamatorem fratrē occidit. Quid tunc Dauid? Vehemēter iratus fugitiuū fecit homicidā, & persecutus est eū tribus annis: *Absalō autē cū fugisset, & ve-*

& veniſſet in Geſſur, fuit ibi tribus annis, ceſſauitque Rex Dauid perſequi Abſalon, &c. Non antea ceſſauit Dauid à perſequendo Abſalone, quam tres integri anni fluxiſſent. Sanè Abſalon ſi quis alius magnam excuſationem habebat ſui facinoris, in ſtupro, & dedecoroſa eiectione ſororis ſuæ: & tamẽ Dauid hunc perſequitur, hunc damnat; Ammoni autem ſtupratori, & infamatori ſororis ſuæ nullum verbum aſperum dixit. Cur tantum Ammonis facinus nulla perſecutione apparuit dignum, & Abſalonis facinus tot colligit Regis iras? Vterque erat Regis filius; vterque in iuuentutis flore; & Abſalon nefariſſimo prouocatus facinore, quod nullus nobilis paſſus eſt in ſorore ſua: & tamen in Abſalone nihil datur impudentiæ ætatis, nihil iniuſtæ iniuriæ, nihil regio ſanguini; quorum vel aliqua Ammonem liberauerant à ſupplicio. Vnde hoc? Textus innuit, quia Dauid *diligebat Ammon, quia primogenitus erat:* diligebatur Ammon, & in dilecti facinore innumera inueniuntur, quæ facinus minuant, & faciant illud apparere

Theod. nullo ſupplicio dignum. Ad hæc ponderanda ſunt Theodoreti verba, quæſt. 29. dicentis: *Dauid Ammoni ne exprobrauit quidem, quòd cum ſorore habuiſſet conſuetudinem, etiam ſi factum illud eum magno dolore affecerit. Abſalonem autem, qui propter hoc ipſum eum interfecerat, & expulit, & fugitiuum reddidit. Nam ille quidem erat primogenitus; etiam ſi laborauerit morbo libidinis; hic autem per multam crudelitatem, & inhumanitatem fratrem occidit.* Expende quæſo, illud de Ammone, quòd *laborauerit morbo libidinis*; de Abſalone, quod *per multam crudelitatem, & inhumanitatem fratrem occidit*. Illius facinus morbus, & infirmitas vocatur: huius autem ira vehementiſſimè prouocata, inhumanitas multa, & crudelitas vocatur. Sed ille amabatur, hic non amabatur, & in amati etiam turpiſſimo, & inhumaniſſimo facinore, inuenitur infirmitas, & morbus laſciuientis ætatis, quæ excuſent. Quid turpius, & facinoroſius, quam regiam puellam, & ſororẽ per vim ſtuprare? Quid inhumanius, & crudelius, quam ſtupratam domo eijcere, media in platea publicis cõſpectibus obiectam relinquere? Forſan nimis offenderet, ſi occidiſſet domi, quãdo ingenuis perſonis plùs decus, quam vita æſtimatur. Et nilominùs inter hæc turpiſſima, & crudeliſſima, morbus ætatis, & infirmitas apparet, & præualet ad excuſandũ, quia amabatur Ammon; in Abſalone autem, qui non amabatur, etiam euidentiſſimæ excuſationes nullum locum habent, ſed ſine vllo reſpectu ætatis infirmæ, aut iniuriæ illatæ, crudelis habetur, & inhumanus. Sic ſanè nunquam erit facinus adeò inexcuſabile, quod ab amico extorqueat damnationis rigorem, nec ſeueritatem. Quod facinus adeò inexcuſabile apparuit, quàm facinus impoſitum Suſannæ? Oſtenditur à iudicibus populi deprehenſa in facinore, ipſi tenent ream, ipſi grauiſſimi, & ſummæ authoritatis viri teſtantur. Ad teſtatorum voces accurrunt famuli; deprehenſam vident; teſtificationem grauiſſimorum iudicum audiunt; quid tunc

iraſcuntur in ream, vt domini ſui Dan. 13

infamatricem? Accipite Dan. cap. 13. fantem: *Poſtquam ſenes locuti ſunt, erubuerunt ſerui vehementer.* Ecce erubeſcunt ſerui ad vxoris domini ſui facinus inexcuſabile; cur non potiùs iraſcuntur in eam? Cur pudibundos magis, quam iracundos, & ſeueritate plenos vultus illi obijcere malunt? Ait Lyra:

Erubue-

Erubuerunt, quia diligebant Susannam: potuit dilectæ fœminæ facinus etiam inexcusabile ruborem famulis imprimere, sed nō potuit in illis iracundiam excitare, nec se ueritatem. Vnde euidenti prorsus ratione conuincit Arnulphus Legionens. Episc. nullam fuisse vel scintillulam charitatis in iudice, qui omnimoda seueritate damnauit fratrem. Ait enim epistol. ad Pap. Alexand. pro Londoniens. Episc. *Videtur de motu magis animi, quàm de charitate processisse, quod factum est, quia totam se protinus ad pœnam irrogandam potentia Præsidentis effudit, nihil reseruans in posterum, in quo vel dispensare prudentia posset, vel misericordia subuenire.* Vane se iactat de charitate in fratrem, qui totum se ad pœnā irrogandam effundit, nihil attendens misericordia dignum.

Lyra. *Arnul.*

Matth. 12. Aut non legistis in lege, quia Sabbathis Sacerdotes in templo Sabbathū violant, & sine crimine sunt? Dico autē vobis, quia templo maior est hic. Si autem sciretis, quid est, misericordiam volo, & non sacrificium, nunquam condemnassetis innocentes.

§. VII.

In misericordia proximis præstita consistunt Christianorum præstantia sacrificia.

QVæ Sabbathorum obseruantia, quę pecudum sacrificia Deo sic placent, vt placet misericordia proximis exhibita? Sanè nō in innocentum agnorum iugulatione, sed in subleuandis proximis Christianorum consistunt sacrificia Domino platitura. Non sic Deum colis, si festum obserues, quàm si proximum à fame, seu periculo liberes; hæc enim proximi liberatio placidissima est Deo victima, & quam Deus vult magis quàm sacrificia. Aiebat Minutius Fœlix in Octauio: *Igitur qui innocentiam colit, Domino supplicat; qui iustitiam, Deo libat: qui fraudibus abstinent propitiant Deum: qui hominem periculo surripit, optimam victimam cædit.* Ecce qualem cultum instruxit Dominus in populum suū, non qui constet tam ex obseruatione festorum, quàm ex acquisitione, & exhibitione virtutum. Tota hostiarum multitudo in innocentia, & iustitiæ cultu sita est; pro opimis victimis proximorum subleuatio sufficit, vt qui fratrem à periculo surripit, censeatur præstantissimam reddere victimam, quæ apud Deum omnem legalem obseruationem superet. Ad hæc Michæas, cap. 6. *Quid dignum offeram Domino? Nunquid offeram ei holocaustomata, & vitulos anniculos? Nunquid placari potest Dominus in millibus arietum, aut in multis millibus hircorum pinguium? Nunquid dabo primogenitum meum pro scelere meo, fructum ventris mei pro peccato animæ meæ? Indicabo tibi, homo, quid sit bonum, quid Dominus requirat à te. Vtique facere iudicium, diligere*

Minut. Fœlix. *Mich.* 6.

in ligere

ligere misericordiam. Ibi Glossa in rem nostram fatur: *O humanum genus, tu quaris, & non inuenis in te, quid dignè possit offerri Deo pro abolitione peccatorum. Ego inueniam sufficientem hostiam, & docebo te, quid boni posteà debeas agere. Vtique facere iudicium, & diligere misericordiam.* Ecce tibi vnam hostiam, & Deo placentem, & pro omnibus legis hostijs sufficientem, nēpè misericordiam in proximos. Vbi egētem proximum alacriter subleuas, vel dolentem curas, vel iniurianti parcis, victimam cędis, hostiam offers, quæ omnium hostiarum pristinarum cultus vincit, & obseruationes. Quò tendebat illa Pauli vox, ad Hebr. 13. *Beneficentia autem, & communionis nolite obliuisci, talibus enim hostijs promeretur Deus.* Et quidem vt misericordia in proximos nobis acquirit Deum; sic & durities in proximos, disponit Dei abnegationem. Compone modò Petrum cum Petro; Petrū in horto, cum Petro in Cayphæ domo. In horto Petrus quam alacer defensor Iesu, stricto gladio totus fertur in Iesu cōprehensores, & percutiens serui auriculam amputat, vt defendat Dominum. Ioann. 18. *Percussit Pontificis seruum, & abscidit auriculam eius.* In Cayphæ domo vel de ancillulæ voce totus trepidus negat, se vnquam Iesum nouisse, nec vidisse oculis. Vndè ad tam cęcam Dei negationem peruenit ille Petrus, qui pro Deo tuendo armatos percutit, & auriculam Malchi amputat? Inde quia Malchi auriculam amputat, peruenit ad negationem; de vulnere namque proximi, quid citiùs nasceretur, quàm abnegatio Domini? Cæsar. Nazianzeni frater, dialog. 4. *Permisit Petrum cadere Dominus propter percussum Pontificis seruum, & amputatam eius aurem.* Hoc solet durities in proximos parere, quòd permittaris in Dei negationem cadere: vt misericordia te Dei cultorem præclarissimis hostijs facit.

Glossa. Heb. 13 Ioan. 18 Cæsar.

§. VIII.

In præstantibus viris non plebeiorū, sed clarissimorum hominum exempla spectanda sunt.

VT discipulorum suorum factum minimè reprehensibile ostendat Dominus, similia proponit, & Dauidis circa panes propositionis, & Sacerdotum circa quotidiana in templo sacrificia; nec voluit nisi de præstantissimorum virorum exemplis suorum discipulorum commendare & opera, & vitam. In ijs enim, qui Christiani orbis erant columnæ, & fundamenta prima, nihil plebeium voluit ostendere, sed vel minimas actiones eorum, non esse aut Dauidis, aut sacrorum Sacerdotum absimiles. De Isaac dicitur Genes. 35. iuxta lectionem D. Ambr. lib. 1. de Abel. cap. 2. *Consumptus ætate mortuus est, & appositus est ad genus suū.* Quibus illud ponderat Ambros. quòd cùm alij, & Reges, & Patriarchæ dicti sint appositi ad populum suum, solus Isaac dicatur appositus non ad populum, sed ad genus suum. Et cur Isaac non dicitur appositus ad populum, sed ad genus suum? Ea erat Isaac vitæ præstantia, vt in se nihil posset ostendere, nec referre populare, sed præstantissimis, & singularissimis viris deberet assimilari. Ait quippè D. Ambros. vbi suprà: *Qui ergo Dei erat generatus promissione, qui ad sacrificium probandæ pietatis electus, qui vnius vxoris, hoc est, solius sapientiæ societate contentus, supernè illius generis, quod vnum est, sibique semper conueniens, non plebeia vilitatis*

Gen 35. Amb.

statis imitator, adstruendus fuit scriptura diuina testimonio. Cauet semper Spiritus diuinus, cauet scriptura sacra, ne electi ad magna, appareant in aliquo plebeiæ vilitatis imitatores, & curat, vt vel in minimis videantur referre præstãtissimos quosque. Hinc illa, quæ se eiectam sentiebat in Dei sponsam, efficaciter vrgebat amatorẽ suum. Cant. 1. *Indica mihi, quem diligit anima mea, vbi pascas, vbi cubes in meridie, ne vagari incipiam post greges sodalium tuorum.* Non equidem decens erat, quod Dei spõsa ad gregalium hominum viueret conditionem; sed quidquid egregium est, & præstantissimum, id haberet præ oculis. Vbi Dominus mandabat diuini tabernaculi ædificationem, statim cauet. Exod. 25. *Inspice, & fac secundum exemplar, quod tibi monstratum est in monte.* De montis cacumine voluit prælucere exemplar diuini tabernaculi, non de populorũ domibus, vt innueret, vndè diuini ædificij præstantia in te surgere possit; nimirùm si nihil in te gregale, nihil vile, & plebeium appareat, sed ad præstantissimum, & egregium, & à vulgo remotum aspicias in omnibus. Aiebat D. Bern. apud Lyppom. *Quid responsum est Moysi, cum fabricaturus esset tabernaculum? Vide, inquit, omnia facito secũdum exemplar, quod ostensum est tibi in monte. Non à saculi hominibus decet fieri tabernaculum Dei cum hominibus. Ipsi, quibus in altitudine mentis ostenditur exemplar domus Dei, ipsi ædificent sibi. Ipsi, quibus sollicitudo interiorum suorum contemptum, & negligentiam indicit omniũ exteriorum, ipsi ædificent sibi formã paupertatis, sanctæ simplicitatis speciem, & paternæ frugalitatis lineamenta.* Qui sese accingit ad cœlestem fabricam, non ad deiectorũ hominum mores, non ad plebeias consuetudines aspiciat, sublimia spectet, & egregia virtutum cacumina speculetur, de quorum exẽplari diuini tabernaculi fabrica & commendari, & exurgere potest. Ex quo monebat D. Ambros. epistor. 6. ad Irinæum, Sacerdotes: *Nihil in Sacerdotibus plebeium requiritur, nihil populare, nihil commune cum studio, atque vsu, & moribus inconditæ multitudinis. Quomodo enim obseruari debet à populo, qui nihil habet secretum à populo? Dispar à multitudine? Quid enim in te miretur, si sua in te recognoscat, si nihil in te aspiciat, quod vltra se inueniat, si quæ in se erubescit, in te, quem reuerendum arbitratur, offendat? Supergrediamur igitur strata quædam gregalis conuersationis, ac detritæ viæ orbitas declinemus, ac vulgaris semitæ solum, quod currit ille, cuius vita leuior cursore, de quo dicitur Iob. 9. Trãsiuit, & non vidit.* Hæc ille, vt ostẽdat, quam alieni à plebeis moribus debeant esse viri egregij.

Cant. 1. Exo. 25. Bernar. Amb.

LIBER DECIMVS OCTAVVS.

DE IESV FAMILIARIBVS COLLOQVIIS, ET DISPVTATIONIBVS.

TENEMVS, Deo dante, euangelicæ nauigationis portum; dum post Iesu vitam, post miracula, post prophetias, post sermones datos populis, post similitudines, & parabolas in ijs adductas, & historias; nos iam vocant familiaria eiusdem colloquia, & disputationes. Hæ vt portum referunt, quia vltimæ tractatus nostri, sic quia difficiliores, & siccis prominentes scopulis.

CAPVT I.

Iesus cum Nicodemo disputat de regeneratione.

EA erant Christi Domini signa, quæ non solùm plebeios homines, sed & de Principibus, & Pharisæis non paucos traherent. Ex his vnus Nicodemus nomine, miratus Christi miracula, etsi nihil diuinum in Iesu suspicabatur, tamẽ illum insignem aliquẽ Prophetam à Deo missum absque dubio putabat, è cuius gremio sic esse posse confidebat, vt nihil mundialis dignitatis perderet, nihil adijceret super veteris legis obseruantiam. Hanc illi persuasionẽ adimit Dominus, ostendens neminem posse venire ad Dei regnum, qui intimiùs non renouetur, & renascatur alter, non quidem carnali natiuitate.

ciuitate, sed spirituali, qualis Spiritu sancto operante fit in baptismi sacramēto. Ibi homo terrenus exuitur, & induitur cœlestis, sic operatoris Spiritus factus æmulus, vt eius in omnibus operationibus gaudeat, & libertate, & secreto. Quis liberior, quàm diuinus Spiritus, qui vbi vult, spirat? Quis manifestior, quàm ille ipse, cuius opera, & voces halantes vitam præ oculis sunt? Quis item secretior, quàm cuius fines nemo nouit? His nititur virtutibus renatus homo, Spiritui sancto genitori respōdēs, & veteris legis, & humanæ infirmitatis seruitutem exuens, insignia virtutum opera proferens, & tamen fines operum soli Deo abscōdens. Quis homo hæc in se humanis oculis vidit? Et quando hæc, quæ apud nos sunt, & terrenis vicina non hauriuntur oculis; quæ remotiora sunt, & diuiniora, & Deo propria, nullus etiam videbit humanus oculus. Quare in his noscēndis, non oculis nitendum, sed auribus; non scientia, sed fide habita ei, qui solus videre potuit. Is est vnigenitus Dei homo factus, positus in signum, quò respiciamus, qui saluari volumus: vt serpentis signum respiciebant Iudæi ob salutem corporis. Fœlices homines, quibus tantus filius datus est, vt ex illo nihil asperum, & durum, sed suauia omnia, & salutaria haurire possint.

Ioan. 1. Erat autem homo ex Pharisæis, Nicodemus nomine, Princeps Iudæorum. Hic venit ad Iesum nocte, & dixit ei; Rabbi, scimus, quia à Deo venisti Magister. Nemo enim potest hæc signa facere, quæ tu facis, nisi fuerit Deus cum eo.

§. I.

Principatus amor rabidissimus animarum carnifex est.

QVàm multi ad Iesum in conspectu Solis accedebant! ingens illum turba per vicos, per plateas, per vias comitabatur; vnus hic Nicodemus non audet in die accedere, sed nocte venit ad Iesum, quem non dubitat Prophetā à Deo Iudæis fuisse datum. Et cur tot audiētibus accedere ad Iesum in conspectu Solis, hic solus accedere non audet? Princeps erat, & amans principatum; amor autem principatus & hominē à Deo detinet, & facilè ei persuadet, etiā animæ ruinam vorare. Ait in præsenti D. Cyrill. Alexandrin. *Conscientia quidem stimulis suis miraculorum magnitudine ad fidem eum pellebat: principatus autem gentis suæ, ne palā Christo adhæreret, facile illi persuadebat, qui principatus detrimentum, calamitatem non paruam existimabat. Vtrumque igitur, & fidem scilicet, & gloriam hominū retinere cupiens, tenebris se commisit.* Vnus principatus amor contra cōscientiæ stimulos valet calcitrare; imò valet conscientiam contemnere; tenebris, & tenebrarum Principibus se dare, dummodo fulgeat in sublimi dignitatis. Quid non fecit Pilatus, vt Iudæis persuaderet Iesu absolutionem? Quid Iudæi non faciunt, vt Iesum damnarent? Iesum examinat Pilatus, & innocentem fatetur; sed vt à Iudæis misericordiam extorqueat, Iesum flagris macerat.

Cyril. Alex.

macerat, spinis confodit, & inter tot tormenta videns eius in concussam magnanimitatem, in illo regium quemdam animum auspicatus, dicit Iudæis, Ioann. 19. *Ecce Rex vester. Illi autem clamabant: Tolle, tolle, crucifige eum.* Dicente, & pronuntiante iudice Iesum esse Regem Iudæorum, Iudæi magis clamant, vt tollatur, & crucifigatur! Cur miseri à sententia iudicis non magis statis? Cur vel iudicis Ethnici testimonium non facit vos venire in veritatem, vt Iesum dimittatis, sed inde magis eius sititi sanguinem? Sapienter D. Thom. in Caten. ex Chrysost. fatur: *Quæ dicta sunt, erant sufficientia, vt facerent eos de cætero abire cessare; sed trepidabant, ne dimissus turbam ducat. Amor enim principatus versutum quid est, & animam sufficiens perdere.* Conuincebantur quidem Iudæi vel Pilati testimonijs, vt crederent, imò vt vellēt Iesum liberandum; sed nihilominùs insistebant contra conscientiam suā, vt perderetur. Et vndè insistebāt? Quia amabant principatum suū, cui à Iesu timebant; amor autem principatus versutum quid est, & animam sufficiens perdere: numquam non nouit amor principatus parere aliud, quàm ruinas, quàm animarum mores. Vndè Ecclesiast. cap. 10. *Si Spiritus potestatem habentis ascenderit super te, locū tuum ne dimiseris, quia curatio faciet cessare peccata maxima.* Quæ verba sic in rem nostram elucidat Cāpensis lector: *Si dominandi cupiditas animum tuum inuaserit, locum priorē ne facilè deserueris; qui enim compescet en huiusmodi cupiditatibus animum suum, multa vitabit, & grauia peccata.* Vbi dominandi cupiditas, vbi amor principatus abest, multa, & grauissima absunt peccata; quia omnia sequuntur ferè ineuitabiliter dominandi cupiditatem. Sapienter enim ait D. Ambr. lib. 4. in Luc. *Sæpè quos vitia nulla deflectunt, quos nulla potuit mouere luxuria, nulla auaritia subruere, facit ambitio criminosos.* Non valent fortè luxuria, nec auaritia, nec vitia alia expugnare animum illum, qui nondum amore principatus tenetur: at vbi dominandi cupiditas animum intrauit, vix vllum est adeo graue, & fœdum peccatū, quod similiter non intret. Dolocum ex 2. Machab. cap. 4. vbi dicitur: *Ambierat Iason frater Oniæ summum sacerdotium: adito Rege, promittens ei argenti talenta trecenta sexaginta, & ex redditibus alijs talenta octoginta, super hoc promittebat, & alia centum quinquaginta, si potestati eius concederetur gymnasium, & ephebiam sibi constituere, & eos, qui in Hierosolymis erant, Antiochenos scribere.* Mirarer in sanctissimi Oniæ fratre tam insolita crimina, & audacia notari; in primis homo Iudæus vocatur Iason, quod nomen vt Ethnicis erat familiarissimum, sic Iudæis prorsùs ignotum; quare homo hic à parentibus vocatus fuerat Iesus, quod nomen ipse fastidiens abiecit, & vocatus est Iason. Testis est Iosephus, lib. 12. antiq. cap. 6. aiens: *Cæterùm Iesus Iasonem se vocari maluit.* Deinde gymnasij, ephebiæque ædificādæ facultatem coemit, vt in gymnasijs meretricum prælia, & in ephebijs masculinæ Veneres exercitarentur, quæ vitia colebantur à gentibus. Rursus Hierosolymæ ciues, non Hierosolymitanos, sed & scribi, & vocari curauit Antiochenos. Quis in Iudæo, & fideli homine, & sanctissimi Oniæ fratre tām nefaria, & abominanda vitia crederet? Vnde sanctissimæ stirpis homo sic Iesu nomen, sic Hierosolymæ vocabulum abominatus est, & omniū turpissimas, & impudentissimas voluptates coemit? Causam non obscurè

Margin notes: Ioā. 19. — D. Tho. — Eccl. 10 — Amb. — 2. Mac. 4. — Ioseph.

obscurè insinuat textus, vbi ait: *Ambiebat Iason summum sacerdotium*: homo enim ambitiosissimus vt Regis gratiam, & sacerdotalem principatum ambiebat, sic vel Iesu vmbram, vel nomen expuit salutis, & impudentissima omnium amplexatur facinora. Quæ vitia non admittat, qui amore principatus incenditur? In hoc fallar, si nomen Iesu luceat.

§. II.

Vanissima aulicorum Principum ambitio, quòd se secreta omnia regalia, abstrusaque Senatus consulta scire fingant.

ADhuc de Principum ambitione in hoc Principe Nicodemo video; accedit ad Iesum nocte, sed non prorsùs relinquit aulicorum mores ambitionem redolentes. Et in quo non relinquit aulæ malitiam? Non humilis interrogat; non discendi curã ostendit, ne aliquid videatur ignorasse, sed quasi omnia percalleat, omnia etiam secretissima teneat, sic ait: *Scimus, quia à Deo venisti*, &c. Expende verbum, scimus; timet aulicus homo alicuius videri secreti ignarus, & hoc studet, vt appareat omnium sciolus. Quis ab aulico Principe extorsit verbum, quo ostendat se regalium secretorũ non esse participem? Propone aulico homini abstrusissimum quodq; Senatus consultum: in promptu est illi responsum; scimus, scimus, iam mihi hoc subolucrat, iam callueram, iam sciueram. Heu falsa ambitionis insania! Sanè in aulicos Principes deuenit hæc vanissima omnia sciendi secreta ambitio à tenebrarũ Principibus. Apud Mat. t. cap. 8. clamant dæmoniaci: *Quid nobis & tibi, Iesu Fili Dei? Venisti ante tempus torquere nos.* Aduertens Baeza in Euang. Tom. IV. Filij Dei ad iudicium, ad torturam dæmonum secretissimus est; sic in diuinis arcanis manet repositus, vt nulla creatura sciat de die illo, an sit propè, vel distet. Quomodo ergo dæmones isti audent asserere tempus iudicij præoccupatum, & Deum ante tempus venisse? An sciebant ipsi secretissima Dei decreta de tempore iudicij, vt querantur de immaturitate supplicij? Absit; de die enim illo non Angeli, non Sancti, non ipse Filius hominis scit; sed ea est Principum tenebrarum ambitio, vt nolint videri ignorare secreta diuina, & ideò sic loquuntur, vt appareant omnia etiam occultissima, etiam quæ nõ dedignatur Angelorum Princeps quoad nos ignorare, ipsi scire. Ait D. Paschas. lib. 5. in Matth. *Venisti, inquiunt, ante tempus, & præscribunt illud, quasi nouerint tempus iudicij: præsumunt enim plùs scire, quàm sciant, non curantes de mendacio*, Dummodo sese ostentent arcanorum sciolos, parui æstimant mendacia mille compingere: hoc vanissimè studunt, vt videantur à secretis diuinis. Quam ambitionem à tenebrarum Principibus ebibere audiui Principes, qui regalium arcanorum scientiam passim mẽtiuntur.

Mat. 8. — Pasch.

§. III.

Malorum abolitio, vnius Dei signum est. Vbi de crucis signo.

EX tot Iesu signis ad hominum mala depellenda peractis, sapienter colligit Nicodemus, Iesu adesse diuinam potestatem. *Nemo, inquit, potest hæc signa facere, quæ tu facis, nisi fuerit Deus cũ illo.* Proprium enim est Dei signũ illud, quo morbi, & vulnera, & mortes, & vitia, & vniuersa mala pellantur. Vbi videris funditùs malũ perdi, & eradicari, puta ibi præsentissimũ

Pp esse

esse signum assistentis diuinitatis. Apud Luc. cap. 13. dum agricola orat ad Dominum pro sterili, & infirma ficulnea, fatur: *Domine, dimitte illam & hoc anno, vsque dum fodiam circa illam & mittam stercora, & siquidem fecerit fructum; sin autem, in futurum succides eam.* Expende, quod non ait agricola, *in futurum succidam eam*; sed succisionem domino permittit, dicens, *in futurum succides eam*. Cur non magis ipse promittit, se succisurum, sed Deo succisionem reseruat? Ostendebatur in ficulnea illa infirmitas, & malitia prolapsi generis humani; hæc autem de medio si tollatur, non hominis, non Angeli, sed Dei opus, & signum est soli Deo reseruatum. Ait D. Ambros. lib. 1. de Iacob, cap. 1. *Meritò ad Dominum retulit, quia excidendæ temporalis prolapsionis potestatem sibi ipse vendicare non poterat sed domino reseruabat.* Non sunt eæ humanę infirmitates, humana mala, quæ funditùs perdi possent ab homine, nisi potestas diuina adsit; Deo soli reseruata est nostrorum malorum & abolitio, & curatio. Malorum refrænatio, & abolitio signum euidentissimum est assistētis diuinitatis. Iam iam tradendus Dominus veniebat Hierosolymā, & non inueniens fructum in ficulnea, fecit, quod agricola postulārat; maledixit ei, *& arefacta est continuò ficulnea.* Matth. 21. Cur sic perdit arborem, & arboris perditione damnat dominum arboris, cùm ipse vadat ascensurus crucis arborem, vt pro ditandis hominibus moriatur? Ficulneæ arboris ariditate agricolam percutit, & statim ipse scandit crucis arborē, vt ostēdatur, quòd si ab arbore crucis nō prosiliant mala, & perditiones in homines, sed potiùs ibi omnis absorbeatur malitia, id euidentissimum signum est non solius hominis, sed & Dei assistentis in illa. Accipite Cęsariū Nazianzeni fratrem dialog. 4. fantem: *Hierosolymam veniens, haud ita longo tempore post, pro nobis crucem spōte sua subit, simul nudo verbo confestim arborem arefacit, ostendens, quod ille ipse sit, qui præcipere possit ligno crucis, vt fulmine feriat se affligentes, quodque patiatur affixus, vt Deus.* Propone tibi ob oculos in ficulnea arescēte damnū agricolæ, in cruce exaltata nullum hominum malum, nullum damnum carnificū, sed potiùs omnium abolitionem malorū nascentem inde. Et cur, vt ficulnea arefacta agricolæ damnum intulit, sic crux non fulmina iacit, non calamitates immittit in vicinos carnifices? Posset equidem, sed patiēs in illa, patiebatur, vt Deus, & omnia mala abolenda erant à cruce, quando crux euidentissimum proponebatur Dei patientis signum. Alię arbores damna inferant; damnorum autem, malorumque abolitio vni reseruatur cruci, vt quæ sit Dei signum clarissimū. Qui ergo voluerit à malis liberari, sub Dei signis fugiat, confugiat ad signum crucis, quæ vel inde in se Deum patientē ostendit, quòd aduersus mala potestatē induat. Vndè clamabat Isaias ad Angelos humana mala curaturos, dicens cap. 13. *Super montem caliginosum leuate signum.* Mirabar, quòd vt montem caliginosum illuminaret, vt omnes calígines expelleret, hoc solū iubeat Angelis, quòd signū leuent. Et quale hoc signum, quod datur pro malorum remedio? Hoc signū crucis est, quod vt est Dei signum, sic nullam caliginem, nullum malum patitur nō aboleri. Ad hæc D. Aelredus apud Tilmānum in allegor. *Ad Angelos, credo, vox ista dirigitur, quos Dominus animarum nostrarū iussit esse custodes, vt cordibus eorū, quos adhuc mundus delectat, vel tentat.*

Luc. 13. Amb. Cæsar. Isai. 13 Aelred.

tentat, recordationē crucis imponant, & singulis vitijs, quæ animã vel vastant, vel impugnant, singulas crucis virtutes opponant. Hi sunt administratorij spiritus, hi se spiritibus immundis opponunt, illecebras mundi suadētibus exemplum Dominicæ passionis obijciunt; mētem ira inflammare volentibus Dominicæ patientiæ benitatem opponunt; elationem illis immittentibus humilitatem humilis Iesu nobis suggerunt imitandam. Sic de crucis mysterijs medelam sumunt aduersus vniuersa vitia, in quorum expulsione manifestat Pater salutiferum hoc Dei signum.

Ioan. 3. Respondit Iesus, & dixit ei: Amen, amen dico tibi, nisi quis natus fuerit denuò, non potest videre regnum Dei.

§. IV.

Ille fœlix, qui non semel, sed & bis, & ter sciuit renasci.

Expende, quos regnum expectet cœleste, nimirùm eos, qui semel nati sciunt denuò nasci; hoc est, sciunt sic denuò intrinsecùs reformari, quasi tunc denuò nascantur. Ad iustorum fœlicitatem respiciens Psalm. 91. ait: *Iustus*
Psal. 91 *vt palma florebit*; vel vt alij legunt: *Iustus vt phœnix florebit*. Cur vt phœnix? Sola hæc auis non contēta est semel nasci, sed frequentibus natiuitatibus curat suam æternare fœlicitatē; sic iusti hominis fœlicitas inde æternatur, quòd non semel, sed & bis, & ter sciuit nasci. Similitudinem agnouit D. Alcimus, lib. de peccato originali. 1. vbi canit de phœnice:

Non contenta suo tantum semel Alcim
ordine nasci,
Longa veternosi renouatur corporis ætas,
Incensaque leuant incendia crebra senectam.

Proh fœlicem iusti hominis conditionem, qui non contentus suo tantùm semel nasci ordine, veteri exuto homine, sic sæpè renouatur, quasi totidem denuò natus videatur. Ex quo enim peccati mors intrauit, non sufficit vna natiuitas, sed multoties nasci debet homo, qui cupit apud Deum regnare. Hinc Matt. 19. aiebat Dominus: Mat. 19
Amen dico vobis, quòd vos, qui secuti estis me, in regeneratione cùm sederit Filius hominis in sede maiestatis suæ, sedebitis & vos, &c. Expende, vbi sedes gloriæ promittitur discipulis Christi, nimirum *in regeneratione*; non in generatione, sed in regeneratione, cùm quis generationi primæ alteram adiecerit. Nullus equidem homo est, qui pluribus generationibus, & natiuitatibus non egeat, vt possit seruari cœlesti regno. Pro quo aiebat D. Bernard. in declamatione ad hæc verba: Bernar.
Quid est, quòd dicit in regeneratione? Aut quæ est hæc noua generatio? Fortè & altera regeneratione opus esse videtur; nec solùm denuò, sed & tertiò hominem nasci, necesse est. Infælix ego homo, & miserabilis casus meus, cui non vna sufficit, cui necessaria est duplex regeneratio. Non contentus sit homo, quòd semel se natum videat; miser erit, si in vna tantùm natiuitate hæreat; nō ea est hominis fœlicitas, quæ vnico parturiatur enixu; bis, & ter, & sæpiùs ad partum veniat, quisquis Dei regnum amat potiri. Huc respiciens Psalm. 101. ait: *Scribantur hæc in generatione altera, & populus, qui creabitur, laudabit Dominum.* Ps. 101

Notanter dixit, in generatione altera, vt innueret, duplici debere gaudere generatione, qui pertinet ad Dominum. Id quod notabat D. Chrysolog. serm. 126. aiens: *Scribantur hæc, inquit, in generatione altera. Altera hæc est generatio quærentium Dominum*. Non simplex est, sed duplex, imò multiplex generatio illius, qui Deum, eiusque beatitudinem quęrit. Pulchrè ad hæc aiebat D. Zeno, lib. 3. serm. 24. *Beatus esse non potest in prima natiuitate persistens: quem æstuantiũ delictorum fax incensa omnibus momentis exurit: qui pędorem sui secum carceris portat: qui carnificem sentit, antequam videat: qui nomen iudicis pertimescit: qui sicundè susurrus ingruerit, se quæri, se existimat inueniri*. Hæc sunt primę natiuitatis propria signa, quæ vsque dum per aliam, & aliam natiuitatem exuantur, non potest homini beatitudo obtingere. Fœlix ille, qui non prima in natiuitate hæret, sed denuò nascens renouatur de die in diem. De hoc dicitur Cant. 4. *Fons hortorum, puteus aquarum viuentium*. Circa quæ verba ait Richard. Vict. part. 2. cap. 30. *Fons est anima deuota, quæ manat, & fluit, semperque noua oritur, quia semper in Deo renouatur. Fons iste non cessat ebullire, & erumpere ad Dei amorem: non enim per torporem veterascit, sed perfectissimè, & ad plenum semper excrescit*. Hæc ibi.

Chryso. *Zen.* *Cant. 4.* *Rich.*

Ioan. 3. Dicit ei Nicodemus: Quomodo potest homo nasci, cum sit senex? Nunquid potest in ventrem matris suæ iterùm introire, & nasci? Respondit Iesus: Amen, amen dico tibi, nisi quis renatus fuerit ex aqua, & spiritu, non potest introire in regnum Dei.

§. V.

Præclaris initijs similes solent fines respondere, & è contrà.

Regnaturo homini meritò paratur noua natiuitas, quæ denuò quasi incipiat esse; solent enim initijs fines respondere, adeò vt vix aliud reperiatur in fine, quàm id, quod fuit in initio inuentum. Vndè eleganter D. Bernardus de gradibus humilitatis loquens, ex initio trahit omnem infœlicitatem humani interitus: quippè ait: *nascimur, morimur, ideòque nascimur morituri, quia prius morimur nascituri*. Vbi vitæ primas mors tenet, quasi necessum est, vt vitæ fines etiam teneat: sub mortis falce nasceris, proculdubio ab illa ipsa falce meteris. Is est progressus, & finis hominis, quod fuit initium eius. De Ioanne Baptista ait Dominus: *Inter natos mulierum non surrexit maior Ioanne Baptista*. Matth. 11. sic Ioannes sese extollit, vt nullus illo videatur maior; vt quicumque magni sunt in regno Christiano, nequeant vnum excedere Ioannem. Et vndè tàm singularis virtutum cumulus accreuit Ioanni? D. Prosper id refert ad citissimam eius regenerationem in gratia; ait enim lib. 2. de vocation. Gent. cap. 11. *Ioannes intra matris viscera Spiritu sancto repletus exultat, & vt nullus inter natos mulierũ maior sit, prius sentit initia gratiæ, quàm naturæ*. Sic initijs viuendi refert totũ progrediẽtis Ioãnis virtutũ culmẽ; qui enim vix habuit, sed, vt meliùs loquar, vix sensit initia naturę, initia terrenę fragilitatis; ab Spi-

Mat. 11 *Prosp.*

ab Spiritu sancto renatus in vtero, similes tanto initio obtinuit virtutum fines. Huc veniant, quicumque ad cœlestia culmina adspirāt, & discant, vndè possint altissimos fines comparare, nimirùm si non ab infimo luto, sed ab alto cœli ducant natales si incipiant non cadendo, non moriendo, sed viuēdo; initium enim in lapsu, & morte, quid nisi labile, & mortale pariat, vt de vitali initio viuidissimi fines exaltantur. Exuenda nobis est terrena natiuitas plena morte, plena lapsibus, & quasi in nouam matricem reducendi sumus, vt quasi denuò vitalissimi nascamur, & ad æternam vitam ascendamus. Hoc terra dare non potest, sed dabunt id aquæ consortæ ab Spiritu sancto; necesse enim est, quod qui nati sumus à limo terræ in mortem, ab aquis in vitam renascamur. Sed illud inuestigādum, cur magis natura aquæ assumpta est, vt homines denuò ad vitam pariat? Cur nō ex terræ puluere, & ex Spiritu sancto fecit Dominus matricē ad homines regenerandos, vt illam fecit ex aquis? Si attendas originem elementorum omnium, aqua est, quæ prius iubetur producere animas. Gen. 1. dicitur terræ: *Germinet terra herbam virentem*: deinde fiunt luminaria, luminare maius, & luminare minus: rursus dixit etiam Deus: *Producant aquæ reptile animæ viuentis*. Non terra, non elementū aliud, sed solæ ab initio iubentur in primis produci animæ, ex quo ostensa fuit natura aquarū aptior, vt assumeretur postmodum ad efficiēdam regenerationem animarum. Ait Tertull. lib. de baptism. *Primus liquor, quod viueret, edidit, ne mirum sit, si in baptismo aquæ animare nouerunt*. Vbi primordia tenuit aqua in generatione animarum, non miremur, quod vbicumque post aliquid magnū ad animarum salutem efficiatur, ad id inueniantur aptiores aquæ. Sēper enim initia fœlicia, & præclara fœlicissimi, & præclarissimi progressus solent comitari. Hinc assumptis ad regenerationem aquis additur Spiritus sanctus; ait enim: *Nisi quis renatus fuerit ex aqua, & Spiritu sancto*. Neque inficior, supernaturales omnes effectus ab Spiritu sancto causari; sed tamen mihi dubium facit, cur præcipuè in baptismo aquæ exprimatur Spiritus sanctus. Cùm sacramentū Eucharistię condidit, licèt totum illud fiat operāte Spiritu sancto, cuius virtute ibi Christus fit, & creatur, vt cū Suario nostro sentit nō parua Doctorum pars, tamen non dicitur, neque exprimitur ibi Spiritus sāctus, sed solùm ait Dominus: *Accipite, & comedite: Hoc est enim corpus meū*. Cur de solo baptismo agens maluit ibi exprimere Spiritum sanctum? Ordinabatur in aquis noua quædā hominum natiuitas, nouum quoddam initium viuendi: vbi autem viuendi initium ordinabatur, debuit exprimi in illo Spiritus sanctus, vt expressiùs doceremur, qualia debeant esse primordia vitæ, quæ ad vltimam perfectionem cōducere valent. Quò respiciens D. Chrysol. serm. 17. fatur: *Hinc est, fratres, quòd virginalem fontis vterum cœlestis Spiritus arcana luminis sui admixtione fœcundat; vt quos origo limosa stirpis pro fuderat sub misera conditione terrenos, cœlestes pariat, & ad similitudinem sui perducat Auctoris*. Facit hoc viuendi initium sub Spiritu sancto, quòd possis ad vltimam perduci perfectionem, in qua Deum videns, Deo perfectissimè sis similis, sicut est ipse.

Gen. 1.

Tertull.

Chrysol.

§. VI.

A terrenis abscedat, qui vitalissimi Dei Spiritus vult in se sentire virtutem.

NOn terris, sed aquis additur Spiritus diuinus; non enim dicit, nisi quis renatus fuerit ex terra, & Spiritu sancto, sed ex aqua, & Spiritu sancto; terra enim non diuinum, sed mundialem, & caducum alit spiritum. Ad Corinth. 1. cap. 15. ait: *Primus homo de terra terrenus, secundus homo de cœlo cœlestis. Qualis terrenus, tales & terreni.* Nullos alios spiritus alit terra, nisi sibi similes: dum terrenus sis ortus, dum terrenis sis præoccupatus, nihil inde sublime, nihil ad vitam conducens hauries. Quò spectabat Tertull. libr. 2. in Marc. fatus: *Quid mirum, si homo redhibitus materiæ suæ, & in ergastulum terræ laborandæ relegatus, ipso opere prono, & deuexo ad terram vsurpatum ex illa spiritum mundi vniuerso generi suo tradidit?* A terra vnus mundialis spiritus hauritur, quo totum genus terrenorum hominũ inficitur; quod diuinum est, quod sublime, quod ad vitam spectat, id non cum terra, sed cum altiori elemento coniungitur. Hinc aquæ, vt super terram feruntur, vt cœlestia diuidunt, sic diuinum sibi adsciscunt spiritum, & hominum genus faciunt æternam aspirare ad vitam. De diluuio, quo terrenorũ hominum nationes deletæ sunt, dicitur Genes. 7. *Multiplicatæ sunt aquæ, & eleuauerunt arcam in sublime à terra.* Ecce tibi, quò magis terra absconditur, quò aquæ magis augentur, eò viuentium arca tollitur in sublimius; vt innuatur, quàm seruiat terræ desolatio, & aquarum accretio ad hoc, vt homo sublimiori agatur spiritu, & æternùm viuat. Rem pulchris verbis tractat D. Chrysolog. serm. 166. inquiens: *Cùm mundus intra generis humani primordia per destenda nefando vitiorum squalore sordesceret, & totus criminum fœteret horrore, ac penè ipso iniquitatis suæ fumo fuscare cœli tantam contenderet claritatẽ: quadraginta diebus, ac noctibus expiaturus terram cœlestis imber effunditur; vt, quia perire sibi mundus, quòd factus fuerat, iam deberet, gauderet tali baptismate se renatum; sciretque, quod est, non se naturæ, sed auctoris sui gratiæ iam debere, ipsamque nostri baptismatis formam terra nostri corporis origo prælibaret; vt quæ antea natos homines producebat ad mortem, hos ad vitam produceret iam renatos.* Ecce tibi, quid terrena ariditas, quid cœlestis aqua pariat: vbi terræ laborãdæ deditur homo, nil inde non sordidum, non squallidum, non tenebris dignum dimanat; vbi autem cœlestis imber diffunditur, & aquæ multiplicantur, ruinam suam cœpit mundus videre, & Dei gratiæ referre, quòd maneat. Iam inde patuit, quid possent aquæ ex virtute Spiritus sãcti; qualiter possent in spem vitę homines ad cœlestia vsque subleuare. Vbi enim Dei Spiritus operatur vitã, eam ostendit operatam de socijs aquis. Cantatissimi illi tres pueri Hebræi vbi missi fuerunt à Babylonio Rege in fornacem flammantem, cùm in cineres redigendi erant, inuenti sunt viuidiores, & hymnos cantantes. De illis ait Daniel, cap. 3. *Angelus autem Domini descendit cum Azaria, & socijs eius in fornacem, & excussit flammam ignis de fornace: & fecit medium fornacis, quasi ventum roris flantem.* Non solum viui tres pueri in fornace conseruantur, sed & miracula multiplicantur, dum inter vrentes fornacis flammas etiam ros introducitur aquæ. Ad quid hæc

1. Cor. 15.

Tertull.

Gen. 7.

Chrysol.

Dan. 3.

multi-

multiplicatio miraculorũ? Cùm possint pueri saluari sine illo rore aquæ, cur maluit Deus eorum saluti rorem addere, nisi vt ostenderet, diuinam virtutem sic proficuã esse saluti humanæ, vt ad eam causandam sibi socias assumat baptismi aquas? Ad hæc ait Diu. Zeno, lib. 2. serm. 30. *Credo diuina prouidentia sacramento Trinitatis, spiritualem quoque numerum illis conuenire. Denique neque irrorati camini eis baptismatis defuit gratia*. Vt illis Deus assuit, qui eos in vitam animabat, sic in rore introducto, baptismatis illis non defuit gratia. quæ diuini Spiritus virtutem, & operationem comitatur.

Zeno.

§. VII.

Baptismi gratia singulariter opponitur lasciuiæ flammis.

EX aquarum gremio per Spiritum sanctum regeneramur, vt ostendatur, quàm parùm possint in Christiana religione lasciuæ flammæ. Quid aquæ, & flammis? Quid luxuriæ, & baptizatis? Sanè vt aquæ aduersus ignem, sic baptismi gratia militat, & triumphat libidinum flammas. De euersione Sodomæ dicitur Genes. 19. *Igitur Dominus pluit super Sodomã, & Gomorrham sulphur, & ignem à Domino è cælo*. Notanter vsus est verbo, *pluit*, vt innueret vnà cum fulminibus igneis iaculatis simul cecidisse copiosam pluuiã aquæ, vt lacus manentes in illarum ciuitatum locis testãtur. Sed cur cum libidinum vltoribus ignibus mittit Deus aquas, nisi vt prænotaret libidinum remedia tandem in baptismi aquis esse paranda? Accinit Claudius Marius, lib. 3. in Gen. fatus:

Gen. 19.

Claud. Mar.

Nec tamen hic occulta vacant mysteria; nam quòd
Vnda hic sunt, vbi flamma fuit; quòd flammea missis
Desuper extinxit lymphis: fortasse notabat
Luxuriæ calidos ignes, fomentaq; primi
Peccato contracta patris, cælestibus vndis
Extinctum quandoque iri.

Iam ex tunc aquæ notabãtur, quæ aduersus libidinum flammas militent, illasque penitùs detriumpẽt. Quæ libido non fugiat, vbi sonent sacrati baptismi fontis gurgites? Vbi baptismi gratia adest, vix inuenitur, quod seruiat libidini. Notissima est Thamar Iudæ Patriarchæ nurus, quæ vsque ad soceri concubitum facta est meretrix; dum autem concubitus pretium, nimirùm hędus ad illam mittitur, non inuenitur. Sic habes Gen. 38 *Misit autem Iudas hœdum per pastorem suum Odollamitem, vt reciperet pignus, quod dederat mulieri: qui, cum non inuenisset eam, interrogauit homines loci illius: Vbi est mulier, quæ sedebat in biuio? Respondentibus cunctis: Non fuit in loco isto meretrix*. Non solùm non apparet meretrix, sed & omnes clamant, nunquam ibi fuisse meretricem. Quì fieri potuit, vt quæ venerat meretrix. Thamar, sic à memoria hominum lapsa sit, vt prorsus negetur eius meretricium? Vbi post meretricium exercitum accepit Thamar à socero annuli pignus pro hœdo mittendo, figura fuit Ecclesiæ Gentium oppignorata à Deo baptismi signo, quod vbi extitit, non potuit ibi inueniri aliquid meretricium. Ait enim D. Zeno, lib. 1. serm. 9 *Denique fornicaria requisita, non est inuenta, quia renatus per aquam, & Spiritum sanctum, desinit esse, quod fuerat*. Nõ potuit non disparere ignis luxuriæ, vbi aqua apparuit sacri baptis-

Gen. 38.

Zeno.

matis. Et meritò in baptismi aquis posuit Deus aduersarium luxuriæ; quando enim de aquarum spuma Venus fingitur ab Ethnicis nata fuisse; decuit in aquis esse clariorem castitatis triumphum, in quibus fuerat anteà voluptatum venerearum officina. Iacob moribundus, Genes. 48. ait ad Ioseph: *Do tibi partem vnam extra fratres tuos, quam tuli de manu Amorrhæi in gladio, & arcu meo.* Expressiùs legit Diu. Ambros. *Do tibi Sichimam præcipuam super omnes fratres tuos.* In Sichimis violata fuit Dina Iacobi filia, ibi dominata fuit carnalis voluptas; cur ergo Iacob terram stupris infamem Iosepho omnium fratrum castissimo attribuit, nisi quia curabat, vt vbi luxuria floruerat, vigeret magis castitatis triumphus? Ad hæc ait Diu. Ambros. lib. de benedict. Patriarc. cap. 3. *Tum præterea immaculatus, & castus, de hoc terreno diuersorio, & impuritatis auctoribus manubias reportauit: locum stupris, & flagitijs vacantem ad incolatum sanctorum verbis cælestibus, & gladio capiens spirtali: vt vbi inhabitatores antè lasciuia, & Principes luxuriæ versabantur, vbi fuerant incentiua libidinis, & fomenta nequitiæ, ibi nunc sancti Sacerdotes magisteria doceant castitatis, & plurima virginalis integritatis exempla velut quodam supernæ lucis fulgore resplendeāt.* Sic Sichima luxuriæ officina ad Iosephum transfertur exemplar castitatis; sic aquæ venereæ voluptatis matrices assumuntur à diuino Spiritu assertore castitatis, vt vbi floruit libido, magis vigeat pudicitia virginalis.

Gen. 38

Ambr.

Ambr.

§. VIII.

Baptismi fons non foris manet, sed quasi intimis inseritur præcordijs, ibique conseruatur, vt fluant inde & pœnitentiæ, & cæterarum virtutum riui.

NOto philosophicè verba illa textus dicentis: *Nisi quis renatus fuerit ex aqua, & spiritu, &c.* particula enim illa, *ex*, non dicit extrinsecam causalitatem, sed intrinsecam, vt quando dicitur homo ex materia, & forma constare; tunc materia quid intrinsecùs penetrans, & constituens hominem est; sic vbi dicitur quis renasci ex aqua, particula, *ex*, denotat baptismi fontem intrinsecùs imbibitum esse, & manere semper ipso in animo, saltem secundùm aliquam cōgruitatem alliciendi diuini auxilij, quo videantur illius fontis intrinseci manentis riuuli pœnitentiæ, lacrymæ, cęteręq; virtutes. De quo D. Lauren. Nouar. hom. de pœnit. *Post baptismum remedium tuum in te ipso est. Itaq; desinat duritia, cesset desperatio: fons nunquam deficit, aqua intus est; ablutio in arbitrio est, remissio in rore lacrymarum. Fons est in homine conseruatus perpetua plenitudo.* Non deficit fontis baptismi scaturigo, etiam si finitus videatur extrinsecùs actus baptismi: intùs in nobis ipsis semper manet fons indeficiens, quatenus baptismi virtus facit pęnitentię lacrymas scaturire. Fōs est in nobis cōseruatus perpetua pœnitudo, vt videātur lacrymę riuuli orti ab aliquo fonte intimo, nempè à baptismi aliquali virtute manēte intrinsecùs. Hinc forsan locutus Dominus de regeneratione ex aqua, & Spiritu sancto, ait Ioan. 4. *Aqua, quam ego dabo ei, fiet in*

Laur. Nou.

Ioan. 4.

fiet in eo fons aquæ ſalientis in vitam æternam. Aqua enim, in qua Spiritus ſanctus venit, non extrinſecùs fluit, ſed in intimis animorum receſsibus manens, & penetrans, ibi fit fons, qui exundans pœnitentiæ lacrymas, nos in vitam æternam agit. Ad hæc aiebat Rupertus, lib. 4. in Ioannem: *Quæ eſt enim hæc aqua viua, niſi illa, quæ in baptiſmo Chriſti percipitur gratia Spiritus ſancti? Aqua hæc Spiritus ſanctus eſt, aqua hæc Deus eſt. Aqua hæc in corde Dei Patris fons vitæ eſt; in ore Dei Filij, gratiæ, & pacis flumen eſt; in beatis Angelis torrens gloriæ eſt; in electis hominibus inundatio vitæ eſt. Quæ à quocumque bibita fuerit, ad matrem ſuam æternæ diuinitatis abyſſum reſilit. Illuc, inquam, reſilit, vndè venit, pariterque bibentis animam, etiam ſi in infernum deſcenderit, ſaliendo in vitam æternam ſuſtollit. Et antequam illuc ſaliat, fons in bibente fit, & per ſignum cordis riuos ſapientiæ, & ſcientiæ diffundit, &c.* Ex aqua Spiritus ſancti renatus, ſic à fonte egreditur externo, vt in intimis præcordijs ferat totum ſalientis in vitam æternam aquæ fontem; nunquam enim baptiſmi vena prorsùs ſiccatur, vel limo vitiorum ſic obducitur, quin aliqua trahat deſuper auxilia, quibus & pœnitentiæ, & aliarum virtutum riuulos emittat. Vndè Niſſenus, lib. de orat. Dominica, ait: *Aquam ad aſpergendum non ex alienis riuis, ſed in nobis ipſis ſcaturientẽ Deus largitur, ſiuè oculorum quis fontes dicat, ſiuè puram cordis conſcientiam, nullum à vitioſitate, atque malitia bonum inuehentem.* Sunt nobis per Spiritus ſancti gratiam fontes intrinſecùs inditi, in pura cõſcientia, vndè virtutum riui ſcaturiũt; & licèt aliquando hi fontes vitiorum limo obducantur, ex baptiſmi vena, & meritò habere poſſunt, vndè iterum fluant.

Rupert.

Niſſen.

Ioan. 3. Quod natum eſt ex carne, caro eſt: & quod natum eſt ex ſpiritu, ſpiritus eſt.

§. IX.

Vbi luxuriæ abſunt opera, per caſtitatis virtutem, fit totus homo ſpiritus.

INter carnis illecebras, non miror, quòd homo totus fiat caro; carnis enim voluptas in carnes trãsfert ipſos ſpiritus. At vbi nihil voluptatis, nihil luxuriæ adeſt; ſed omnia puritate virginea clarent, nec ipſa conceptio, nec partus ipſe aliud quàm puritatem ſapit, inter hæc tota ſpiritus fiet ipſa caro. Meritò ait: *Quod natum eſt ex ſpiritu, ſpiritus eſt*, quod non à carnis illecebris, ſed à diuini ſpiritus hauſtu vitam trahit, nihil in ſe oſtendit carnale, ſed totum in ſpiritum abit. Apud Iſaiam, cap. 26. aiunt iuſti: *Concepimus, & quaſi parturiuimus, & peperimus ſpiritum*. Ecce inter conceptus, & partus inuenitur naſcens ſpiritus: ſed quid ſpiritui, & natiuitati, & partui? Et conceptio, & partus ad ſolam carnem ſpectant; quare dicitur parturiri ſpiritus? Loquitur de conceptione ab omni luxuria libera, qualis mentis conceptio fit, operante diuino Spiritu; per hanc autem conceptionem, quæ fugat libidinem, ipſa caro fit ſpiritus. Pulchrè ad hæc ait Chryſoſt. de Spiritu ſancto: *Stupendus ſermo, at non meus: ille ſermo. Propter timorẽ tuũ, Domi-*

Iſai. 26

Chryſo.

Domine, vterum gessimus, & parturiuimus, & peperimus verbum salutis. Nos qui sumus carnes infirmitatis, peperimus spiritum salutis: quia concepimus hodiè ab excelso spiritum adoptionis filiorum. Vos non carnis voluptates concepimus, sed ijs prorsus abiuratis de Spiritus sancti halitu cæpimus viuere, puri, & casti, etiam cùm carnes simus, concipimus spiritum salutis, & toti simus, & videmur spiritus. Mater illa Samuelis. 1. Reg. 1. ait de se: *Vinum, & omne, quod inebriare potest, non bibi, sed effudi animam meam in conspectu Domini.* Corpus suum coram Deo prostrauerat, & non meminit corpus prostratum, sed effusam animam suam proclamat, quasi solam haberet animam cui similiter aiebat Psalm. 41. *Hæc recordatus sum, & effudi in me animum meã.* Super se animam effudisse fatetur; dum enim corporis fugit voluptates, sic apparet, quasi totus sit spiritus, & anima. Id quod eleganter ponderat Diu. Ambros. lib. de fuga sæculi, cap. 9. *Effundit super se animam suam, vt nihil passioni carnis relinquat, sed vbique anima superefluat. Pulchrè tam effudit Susanna, vt euaporare in eam posset incendia corporis, mortis formidines, vitæ cupiditates. Effusa super ipsam anima, omne restrinxit carnale desiderium, sæculare studium, non mortem plorans, sed castitatis calumniã. Religionis iniuriam plorauit, & effudit super se non corpus, sed animam. Effudisset enim corpus, si carnalibus acquieuisset.* Vt à carnalibus operibus abstinuit, sic quasi tota esset anima apparuit; quemadmodum enim qui super se vnguentum effudit, totus vndique apparet vnctus, & opertus vnguento, sic qui carnales abiurat voluptates, super se effundit animam, vt nihil sui ostendat, quod spiritus non sit, & anima. Hinc est, quòd Elias. 4. Reg. 2. dum adhuc in corpore esset, raptus est in cœlum; ait enim textus: *Ecce carrus igneus, & equi ignei diuiserunt vtrumque, & ascendit Elias per turbinem in cœlum.* Mirabar, quod cum corpore ascenderet Elias in cœlum; ad cœlum enim modo sanctorum euolant animæ, corpora in terra manent: cur Elias etiam in corpore in cœlum rapitur? Qui virginea puritate vigebat, ab omni carnis illecebra extraneus, sic censetur quasi totus anima, totus spiritus, æmulus virtutum angelicarum. Non multùm abest Diu. Ambros. libr. de Elia, cap. 2. fatus; *Meritò illum dignum cœlo diuina iudicauit sententia, vt cum ipso raperetur corpore, quoniam cœlestem vitam viuebat in corpore, ac superna visum conuersationis exhibebat in terris.* Sic viuebat in corpore, quasi expers corporis, cœlestesque ciues æmulabatur, totus spiritus factus, & indè meritò debuit in loco cœlestium spirituum collocari. Nec non veniens in mundum Deus lasciuiæ osorem sibi parauit præcursorem Ioannem, qui vt castitate eminebat, sic spirituum ministerium posset Deo præstare. Ait enim Chrysolog. serm. 89. *Cùm Christus Deus nasceretur in carne, Ioannes Angelus est generatus in terris, vt in terra Deo Angelus, Domino cœlestis ordo obsequij non deesset.* Sic qui à carnalibus illecebris abstinent, quasi incorporei censentur, & toti spiritus facti.

1. Re. 1. — Psa. 41. — Amb. — 4. Re. 2. — Amb. — Chrysol.

Ioan. 3.

Ioan. 3. Non mireris, quia dixi tibi, oportet vos nasci denuò. Spiritus vbi vult, spirat, vocem eius audis, sed nescis, vndè veniat, aut quò vadat: sic est omnis, qui natus est ex spiritu.

§. X.

Vbi in cordis occulto vitia mundialia expugnantur, externi actus facili negotio fiunt conspicui, & praclari: non è contra.

QVisquis notat vel materialis venti, vel Spiritus sancti penè easdem proprietates, non mirũ erit, si persuadeatur posse in homine abolita veteri ostendi nouã natiuitatem. Ventus enim occultissimus oculis humanis est; occultissimus, & prorsùs ignotus eius curriculus, si currentis substantia esset spectanda; sed tamen ex eius sibilo, & voce, eius præsentiam minimè potes ignorare. Similiter Spiritus sanctus in se occultissimus est, menti hominis immittitur, & eripitur, prorsùs homine ignorãte; at verò vbi adest, licèt occultissimus in se; in externo aliquo signo, in voce, seu virtutis externæ operatione nequit ignorari; non possunt ab occultissima etiam diuini Spiritus præsentia, aliqua externa virtutum signa non declarari. Quid plura? Sic interioris hominis interna renouatio, & quasi natiuitas occultissima est, & prorsùs à sensibus remota; quod sæcularia desideria omnia in corde abscindantur, nemo videt, nemo scit: at ijs prorsùs abscissis, & expulsis à corde, nequit id non exteriùs in operationibus manifestari. Vbi enim sæcularia desideria in corde occiduntur ab anima, facili negotio externi actus ad similem diriguntur palmam. Moyses puer à filia Pharaonis receptus, & educatus fuit in palatio, & quasi Regis filius ibi habitus; de illo tamen dicitur Exod. 2. *Postquam creuerat Moyses, egressus est ad fratres suos; viditque afflictionem eorum, & virum Aegyptium percutientem quemdam de Hebræis fratribus suis. Cumq; circumspexisset huc, atq; illuc, & nullum adesse vidisset, percussum Aegyptium abscondit sabulo.* Ecce tibi, qui Aegyptio palatio nutritus fuerat, qui Aegyptij Regis filius habebatur, vbi vidit Aegyptium aduersarium Hebræis, non dubitat, non cunctatur, imò non se continet, quin Aegyptium neci tradat. Vnde Moyses sic fertur in Aegyptij manifestam mortem, & Hebræi liberationem? Pulchrè ad hæc respiciens Diu. Paulus ad Hebræos, cap. 11. fatur: *Fide Moyses grandis factus negauit se esse filium filiæ Pharaonis, magis eligens affligi cum populo Dei, quàm temporalis peccati habere iucunditatem.* Iam corde abnegauerat sanctus vir regalem filiationem; totam illam suam apud Aegyptium Regem adscriptam natiuitatem, etsi plenam temporalibus bonis, etsi delicijs sæcularibus redundantem mente expuerat, eligens præ illa pauperem Israelitarum cognationem, de quibus mentis conceptibus non potuit non exire exterior actus, qui & Aegyptium interficeret, & Israelitem liberaret. Ad hæc Diu. Ambros. lib. de Abel, capit. 4. ait: *Interficit nempè Moyses Aegyptium, & fugax factus est de terra Aegy-*

Exod. 2.

Heb. 11.

Amb.

Aegypti, vt declinaret eius terra tyrannum. Sed non ante illum interfecisset Aegyptium, nisi prius in se nequitia spiritualis Aegyptium interfecisset, & abdicasset regalium luxum honorũ, maius patrimonium æstimans thesauris Aegypti, opprobrium Christi. Priùs fuit, quòd Moyses in animo suo, in mente sua Aegyptias generationes, sæculares glorias, & iucunditates abnegaret, eligens præ illis Christi improperia; nisi hæc priùs in corde fecisset, minimè ad Aegyptij mortem externã exiret; sed vbi priùs illa mente perfecit, iam statim ad externam Aegyptij mortem, & Israelitę liberationem prosiliuit. Nequit equidem vetus, & sæcularis abiurata in corde natiuitas non præmonstrari in actibus extrinsecis: vbi in corde suo homo sæcularia desideria abiecit, veteris hominis natiuitatem abnegauit; nihil vetustum, nihil sęculare ibi permittens, sed omnia noua eligens: facili negotio actus eius externi præclari existent, & conspicui. Verùm si in oculo cordis nihil nouum est, sed omnia vetera; non Deus adest, sed idolum; fallitur, quisquis nititur externa perditionis opera non efficere. Vbi de Iacob loquitur Dominus, Gen. 35. dicit: *Dederuntque ei omnes Deos alienos, quos habebant, & inaures, quæ erant in auribus eorum; at ille infodit eas super therebenthum.* D. Nilus in Ascetico legit: *Abscondit eas, &c.* Itaque Iacob sanctissimus omnia suæ familiæ idola abstulit, & defossa terra, ibi sepeliuit, & abscondit. Sed Deuther. 27. ait Dominus: *Maledictus homo, qui facit sculptile, & conflatile abominationem Domini opus manuum artificũ, ponitque illud in abscondito.* Itaque non solùm est maledictioni obnoxius, qui facit idolum, sed & qui ipsum in abscondito ponit. Quando ergo maledictus est, qui ponit idolum in abscondito, quomodo Iacob laudatur, qui in Sichimis abscondit familiæ suæ idola? Iacob in abscondito ponit idola, & laudatur, & benedicitur à Deo; cur ergo manet obnoxius maledictioni, qui ponit idola in abscondito? Aliud est, ponere idola in abscondito, sepeliendo ea, & perdẽdo ea, vt fecit Iacob idola terræ mandans, & terrenis molibus obruens; aliud est, ponere idola in abscondito, seruando ea integra, vt faciunt multi, qui idola ab aliorum oculis abscondunt, sed ea sibi seruant in secreto cordis. Sanè qui in abscondito perdit idola, ipse vt Iacob mille ex Deo reportabit victorias; at qui in abscondito cordis sibi integra seruat idola, is nihil efficiet, quo eripiatur maledictioni. Rem sic conficit D. Nilus in Ascet. fatus: *Contraria videntur abscondere Deos in Sichimis, & ponere idola in abscondito. Illud enim laudabile est, hoc vitiosum, & execrandum. Neque enim idem est in terra defodere in perpetuum, & in abscondito ponere. Nam quod in terra defossum est, & à sensu remotum, tempore ipso deletur etiam ex memoria. At quod in abscondito positum est, eos fortasse, qui foris sunt, latet, sed cùm ab eo, qui posuit, assiduè cernatur, memoriam sui renouat, & circumfert. Periculosum igitur est ponere simulachrum in abscondito. Cogitatio enim facilè expulsa vitia repetit, & voluptatis lanceam ad terram vsque deprimit.* Væ, cui in mentis secreto sæcularium voluptatum adsunt idola; vix fieri quibit, quod is eripiatur maledictioni. Cui autem ita erepta sunt idola ab animo, vt quasi prorsùs eliminata sint; & perdita funditùs; is facili negotio in facinora exurget præstantiora. Hinc Christi sponsæ victorias externas ab hostibus reportatas tribuit Diu. Fulgent. in- ternæ

Gen. 35.

Nilus.

Deu. 27

Nilus.

Fulgen. ternæ integritati cordis; namque ait epist. ad Probam. 3. cap. 5. *Ecclesia, quæ virgo in fide, & charitate persistens & sapientiam possidet, & virtutem. Et ideò nec seductione decipitur, nec violentia vincitur, quia interna virginitatis integritate fulcitur*. Vbi intrinsecè in cordis secreto omnia sunt integra, nihil deuiat extrinsecùs.

Ioan. 3. Respondit Nicodemus, & dixit ei: Quomodo possunt hæc fieri? Respondit Iesus, & dixit ei: Tu es magister in Israel, & hæc ignoras? Amen, amen dico vobis, quia quod scimus, loquimur, & quod vidimus, testamur, & testimonium nostrum non accipitur. Si terrena dixi vobis, & non creditis, quomodo, si dixero vobis cœlestia, credetis.

§. XI.

Nihil sæculare sic debet ab homine æstimari, quàm scientia de mysterijs, & vijs salutis.

MVlta de Spiritus sancti donis à Iesu dicta audit Nicodemus; nimirùm, quòd ponat in hominis arbitrio, quòd se excutiat à legis, & peccati seruitute, quòd exuat carnales infirmitates, & spirituum virtutes quasi denuo natus induat. Et tamen nullum horum donum petit, sed solùm paulò capacior factus, ignorando interrogat, quasi discere cupiens. Ait enim: *Quomodo possunt hæc fieri?* Cum muliere Samaritana habuit etiam Iesus sermonem de aqua Spiritus sancti sancti, quam qui biberit, non sitiet, sed in se habebit fontem aquæ salientis in vitam æternam. Hæc audiēs fœmina, Ioan. 4. statim clamat: *Domine, da mihi hanc aquam, vt non sitiam, neque veniam huc haurire*. Id procurat fœmina, vt accipiat aquam, qua à molestijs præsentibus possit manere libera, & ideò enixè petit aquam illam. Cur similiter Nicodemus audiens homines ex Spiritu sancto, & aqua nascituros, legis, & peccati molestijs liberos, & exutis carnalibus infirmitatibus, recepturos spirituum virtutes, non amat bona sua, & commoditatem suam, & petit aquam illam tantorum bonorum effectricem; sed nihil petens, hoc scire cupit, quomodo omnia illa fieri possent? Bonus homo etsi imperfectus in Christi doctrina, tamen de eius schola hoc habet, vt nihil carnali cupiditati permittēs, id super omnia temporalia commoda æstimet, si scientiam, & notitiam certa recipiat de mysterijs, & vijs salutis. Hoc enim solum studium, & homini vtilissimū est, & Christianissimū. Deuter. 33. sic pingebatur Dominus: *Apparuit de monte Pharam, & cum eo sanctorum millia, in dextera eius ignea lex*. Ecce tibi, in dextera Dei apparentis liber legis visitur, in sinistra autē quid? Nihil ibi dicitur de sinistra; at Prouerb. 3. ait: *In sinistra eius diuitiæ, & gloria*. Itaque in dexterâ Dei vnus liber legis est, in sinistra autem sunt diuitiæ omnigenæ, sunt gloriæ innumeræ; quid ergo de ijs sumat homo, qui sibi amat consulere?

Ioan. 4. Deut. 33 Prou. 3.

Ad

Ad quam Dei manum ibit, ad dexteram, an ad sinistram, an ad vtrãque, vt sumat & de libro legis, & de glorijs, & diuitijs? Sanè de vtraque manu gloriabatur illa sponsa, Cant. 2. inquiens: *Laua eius sub capite meo, & dextera illius amplexabitur me*. Vtriusq; manus, & sinistræ, & dextrę bonis gaudebat hęc; at qui Deo parenti magis assimilatur, nempè eius filius Iesus, longè aliter gaudet, & solùm ad dexteram currit, vt accipiat librum. Sic Apocal. 5. *Et vidi & ecce in medio throni, & quatuor animalium, & seniorum agnum stantem tanquam occisum, habentem cornua septem, & oculos septem. Et venit, & accepit de dextera sedentis in throno librum*. Non de sinistræ glorijs, & diuitijs accipiendis curat Agnus diuinus, sed totus ad dexteram currit, vt librum accipiat, quo & mysteria aperiat, & salutis vias, quarũ scientia à Christi asseclis æstimari debet supra omnes mundi glorias, & diuitias. Ad hæc Rupert. lib 4. in Apoc inquit: *Cùm in dextera sedẽtis ignea sit lex, quæ est iste liber, in sinistra verò illius diuitiæ, & gloria, valdè notandum, quia veniens Christus in hunc mundum, nihil diuitiarum, aut gloriæ de sinistra; sed tantummodo librum, siuè igneam legem accepit de dextera. Bonum exemplum cunctis præbens discipulis, & credentibus in se, nihil diuitiarum, aut gloriæ voluit, aut quæsiuit in hoc mundo, tantummodo meditari in lege Domini die, ac nocte, tantummodo librum de dextera dignatus est accipere, intendens aperire illum, & soluere signacula eius*. Non ad gloriam, non ad diuitias, sed ad legis diuinæ librum inclinat Spiritus Christi, vt præ omnibus bonis hoc æstimemus vnum, quòd mysteria, & vias possimus scire, & penetrare salutis. Fœlix, qui hac salutis scientia impleri curat, is & Dei addetur triumphis, & singularem prouidẽtiam in se experietur diuinam. Nemo ignorat triumphalem currum ostensum Ezechieli, cuius auriga erat ipse Deus triumphãs de mundo; sed si quæras, qualia erant animalia triumphali in curru posita, quæ & diuinos triumphos exaltarent, & ipsa regerentur à Deo. Ait Ezech. cap. 10. *Et vidi, & ecce quatuor rotæ iuxta Cherubin; rota vna iuxta Cherub vnum, &c.* Pro animalibus Cherubin apponuntur diuinis triumphis; vt enim Cherub significat scientiæ plenitudinem, sic illi, qui salutis implentur scientia, & diuino adduntur triumpho, & Deum peculiarem Rectorem nanciscuntur. Ait Origen. homil. 1. in Ezech. *Vides, qualia sint, quæ regantur à Deo, vt ibi: Qui sedes super Cherubin, appare. Cherubin interpretatur plenitudo scientiæ, & quicumque scientiæ plenus est, efficitur Cherubin, quem regit Deus*. Rectorem habet Deũ, qui salutis scientia impletur, vt possit cum Dauid clamare: *Dominus regit me, nihil mihi deerit*; nihil deesse potest illi, qui à Deo regitur, vt studiosus diuinorum mysteriorum, & diuinæ legis: quin potiùs Salomoni nihil aliud de manu Dei petenti, quàm scientiam, vt ab erroribus abstineret, dicit Dominus. 3. Regum. 3. *Quia postulasti verbum hoc, & non petijsti tibi dies multos, nec diuitias, aut animas inimicorum tuorum; sed postulasti tibi sapientiam ad discernendum iudiciũ, ecce feci tibi secũdum sermones tuos. Et dedi tibi cor sapiens, & intelligens in tantum, vt nullus ante te similis tui fuerit, nec post te surrecturus sit. Sed & hæc, quæ non postulasti, dedi tibi, diuitias scilicet, & gloriam*. Et meritò crescit in donis acceptis, qui præ omnibus diuitijs hoc solùm quæsiuit, & æstimauit, quòd sciret viã salutis. Ait Tertul. lib. 4. in

Margin notes: Cant. 2. — Apoc. 5 — Rupert. — Ezec. 10 — Origen. — 3. Re. 3.

Tertul. in Marc. cap. 15 *Quia permissa sibi optione, noluit ea postulare, quæ sciebat Deo grata, sapientiam; meruit etiam diuitias consequi, quas non magis voluit.* Sane vbi non ad diuitias, & glorias sinistræ attendit, sed solum librum de dextera Dei accepit, omnia meritò consecutus est, & gloriam, & sapientiam. Pro quo aiebat Ecclesiasticus, capit. 2. *Qui timent Dominum, inquirent, quæ beneplacita sunt ei; & qui diligunt eum replebuntur lege ipsius.* Expende illud, *replebuntur lege?* non aliud requirent, quàm legis notitiam, in hac sola quiescent, & plenos se dicent. Et cur non pleni sint, qui solùm amant scire legem vitæ? Ait Psalm. 83. *Etenim benedictionem dabit Legislator, &c.* Chaldæus legit: *Benedictione amicientur, qui insudant, vt discant legem.* Sic ibi.

Eccl. 2.

Ps. 83.

§. XII.

Fides mundiales homines in cœlestes, & diuinos commutat.

SCiscitanti Nicodemo regenerationis modum, quo possit terrenus homo cœlestis inueniri, & regno cœlorum dignus, sic respondit Dominus, vt illi suggerat necessariam fidem. Ait enim: *Amen dico vobis, quia, quod scimus, loquimur; quod vidimus, testamur, &c.* quasi postulet sibi haberi fidē ab eo, qui in se effectum tantæ regenerationis desiderat: quippè aiebat Ioan. epist. 1. cap. 5 *Omne, quod natum est ex Deo, vincit mundum: & hæc est victoria, quæ vincit mundum, fides nostra.* Cum regeneratione diuina semper intelligitur mundialium, carnaliumque desideriorum abolitio; nemo enim nasci ex Deo incipit, qui non incipiat aduersari mundo, qui non incipiat expugnare, & detriumphare mundialia vitia. Et qualia sunt illi arma pro tāto triumpho? *Fides nostra,* in detriumphato mūdo apparet iam ex Deo noua natiuitas, sed quæ nullum agit triūphum nisi ex fide; fides enim est, quæ homines à mundo separat, & asserit cœlesti vitæ. Pulchrè rem notabat Diu. Bernard. serm. in octaua pass. inquiens: *Benè ergo quod natum est ex Deo, vincit mundum, vt sit testimonium cœlestis generationis victoria tentationis Et sicut is, qui filius est per naturam, mundum cum suo Principe triumphauit; sic & nos victores inueniamur, quotquot sumus filij adoptionis. Victores sanè, sed in ipso, qui confortat nos, in quo & possumus omnia, quia hæc est victoria, quæ uincit mundum, fides nostra.* O fidei virtutem charatissimam! Crede, homo, Deo, & senties te incipere regenerari in Dei filium, & nihil mundiale appetere, sed mundialibus calcatis, aspirare in cœlorum sublimia. Cum fidem habes, habes iam regenerationem diuinam, & habes, in quo mundiales insultus detriumphes, & tibi asseras cœlum ipsum. Matth. 16. dicebat Dominus Chananææ fœminæ: *Magna est fides tua, fiat tibi, sicut vis.* Expende illud *fiat tibi, sicut vis:* ad quæ verba sapienter Diu. Chrysostom. ait: *Fides quidem tua, maiora, quàm petis, posset impetrare; verumtamen fiat, vt vis. Hæc vox illi affinis est qua dictum est: Fiat cœlum, & factum est cœlum.* Nec vacat mysterio in arbitrio mulieris magnæ fidei positam esse à Deo vocem illam, qua cœlestes condidit pulchritudines; sed vt ostendatur, quid posset facere voluntas humana informata præstāti fide, potest dicere, fiat lux, & fiant luminaria, & fiat cœlum, & omnia cœlestia ita fient; tanta enim

1. Ioā. 5

Bernar.

Mat. 16

enim fides nihil terrenum, sed Soles, & cœlos spirat. Vide infrà. §. 18.

§. XIII.

Quæ in terris à Deo dantur dona, parua sunt, & vilia, si comparentur cum ijs, quæ sunt in cælestibus.

STo à sententia Diu. Cyril. & Chrysost. putantium, quæ de regeneratione ex Spiritu sancto dicta sunt, vocari à Iesu terrena, cùm dicit: *Si terrena dixi vobis, &c.* Nec miror, nam respectu eorum, quæ in cœlestibus manēt, quæcumque in terris dona à Deo dantur, parua, & vilia possunt nūcupari. Aiebat ille, Matth. 25.

Mt. 25.

Domine, quinque talenta tradidisti mihi, ecce alia quinque superlucratus sum. Cui statim Dominus respondit: *Euge, serue bone, & fidelis, quia super pauca fuisti fidelis, supra multa te constituam.* Et sanè nullus magis à Deo acceperat, quàm quinque talenta; hoc erat donorum diuinorum summum, & nihilominùs hæc dicūtur pauca à Deo ipso? Cur pauca dicantur, quæ sic dantur à Deo beneficentissimo, vt nulli dederit plura? Comparabat illa cum ijs, quæ in cœlestibus manebant; cum ijs autem comparata maxima quæque Dei dona data in terris, non mirum est, si videantur parua, & minima. Ad hæc Chrysostom. inquit:

Chryso.

Pauca sunt admodum. Si quis de magna massa tritici modicam dederit drachmam, aut de magno vase vini modicū dederit gustum; sic de magno thesauro regni cælestis modica nobis per Spiritum sanctum arrha præstatur. Vbi quæ in cœlis thesaurizantur, conspiciuntur, parua videntur, quæcumque ab Spiritu sancto in terris dona præstantior. Solent equidem disparere, & quasi anihilari maxima quæque bona ad comparationem maiorum. De Moyse dicitur Exod. 34.

Exo. 34.

Tenebat duas tabulas testimonij, & ignorabat, quòd cornuta esset facies sua ex consortio sermonis Dei. Septuaginta legunt; *Et ignorabat, quia glorificatus est aspectus, &c.* Itaque sic radiabat Moysis facies; quasi in gloria esset, vt glorificatus videretur. Huc spectans D. Paul. 2. ad Corinth. 3. ait:

2. Co. 3.

Nec glorificatum est, quod claruit in hac parte propter excellentem gloriam. In Exodo dicitur glorificatus fuisse Moyses, & Paulus negat fuisse glorificatum; quomodo, quod Exodus affirmat, negat Paulus? Non negat absolutè, sed comparatiuè ad Christi gloriam, respectu cuius tota illa Moysis gloria, quasi non fuisset, apparuit. Cui fauet Syriaca versio, aiens: *Quandoquidem ne glorificatū quidem fuit quod glorificatum est, in comparatione huius excellentis gloria.* Vbi Theodoretus ait:

Theod.

Tanta est ad ministros gratia reditura gloria, vt meritò neque gloriam quispiā dicat eam, quæ Moysem secuta est, si ad hoc respiciat: siquidē lucerna lux in nocte videtur esse splendidissima; at in meridie occultatur, vt ne lux quidem esse existimetur. Sic in cōparatione maiorum etiam maxima bona disparent, & videntur proxima nihilo; ne mireris, quòd iustorum regeneratio, quæ fit in terris ab Spiritu sancto, habeatur quasi terræ puluis, respectu eorū, quæ in cęlestibus inueniuntur. De Iesu aiebat Psalm. 44.

Psal. 44

Speciosus forma præ filijs hominum. Sed Isai. cap. 53. ait; *Non est species ei, neque decor, &c.* Quem decorem asserebat in Iesu Psalmus, Isaias dicit, nullū prorsùs fuisse. Quomodo id dicere potuit? Pulchre D. Chrysost. homil. 28. in Matth.

Chryso.

Dicit Isaias: Non habebat speciem, neque pulchritudinem; quoniam ad Deitatis suæ ineffabilem

bilem gloriam respexit. Et quidem in comparatione Deitatis, omnis Christi decor, & pulchritudo alia disparebat.

Joan. 3. Nemo ascendit in cœlum, nisi qui descendit de cœlo, Filius hominis, qui est in cœlo. Et sicut Moyses exaltauit serpentem in deserto, ita exaltari oportet Filium hominis: vt omnis, qui credit in ipsum, non pereat, sed habeat vitam æternam.

§. XIV.

Crucis Christi opprobrium sublimiorem, & gloriosiorem thronum super omnes creaturas statuit.

NOn te moueat, quòd infamissimum crucis supplicium vocetur Filij Dei exaltatio; ea enim sunt opprobria pro Deo, & virtute sublata, quæ sublimiorem, & gloriosiorem thronum super omnes creaturas faciãt. De Moyse dicebat Paul. ad Hebræos, cap. 11. *Fide Moyses grandis factus, negauit, se esse filium filiæ Pharaonis magis eligens affligi cum populo Dei, quàm temporalis peccati habere iucunditatem; maiores diuitias æstimans thesauro Aegyptiorum improperium Christi.* Sane improperium Christi erat crucis aridum lignum, omni decore viduatum: sic Moysi ex vna parte obiectum est Aegyptiorum sceptrum auro, gemmisque diues; ex altera parte nuda ligni virgula, qua pauperes captiuos Israelitas in desertum ageret. In sceptro vniuersa Pharaonis erat gloria; in ligni nuda virgula totũ Christi crucis improperium visebatur. Contempsit ille glorias Aegyptiorum; arripuit ignobilem virgam: quid inde? Ignobilior ne ideò factus? Absit; quin potiùs vide Exod. 14. Moysem extendentem manum virga sola armatam super maria, & ecce virgæ ignobili cedunt maria, & iter Israelitis parant. Quando talia præstaret Pharaonis sceptrum? Quando plenæ thesauris manui subijcerẽtur maria, quæ subijciuntur Moysis manui ignobili virga armatæ? Equidem non mundiales thesauri, sed ignobile crucis lignum, sed Christi improperium nouit super omnes creaturas solium exaltare. Ait Ambros. lib. 2. de Iacob. cap. 9. *Opprobrium Christi thesauris Aegypti pretiosius æstimatum est, & ideò Moyses Pharaonis Regis aulam reliquit, & fidei elegit opprobria, cui se opprobrio maria diuidebant.* Non regali chlamide, non aureo, & potentissimo sceptro; sed nudo, & ignobili ligno, sed Christi opprobrio sese subdunt maria; sese subijciunt potentissimi orbis Monarchæ. Hinc aiebat Isaias, cap. 9. *Paruulus enim natus est nobis, & filius datus est nobis, & factus est principatus super humeros eius.* Super huius diuinissimi Filij hominis humeros lignum crucis inuenio, ideò ibi positum, vt à memoria hominum Iesus exterminaretur: qui fieri potest, vt dicatur factus principatus super humeros eius? Dixisses, facta est ignominia, factum est opprobrium, & improperium super humeros eius; quid improperio, & principatui? Quid arido ligno, & aureo sceptro? Sapienter equidẽ in ipso crucis improperio

Heb. 11.

Ambr.

Isai. 9.

dixit principatum fieri, quando crucis opprobria Iesum super omnes principatus mundiales euexerunt. Ait Nazianz. orat. 37. *Paruulus natus est nobis, filius datus est nobis, cuius principatus super humerum eius. Cum cruce etenim extollitur.* Crux pro virtute sublata non facit depressionem, sed exaltationem; non despectum, sed gloriosam æmulationem extorquet à Principibus sæculi. Ad viros illos Hebræos in fornacem coniectos, & ibi illæsos magnus inter sæculi Monarchas Nabuchodonosor totus mirabundus accessit, & eorum virtutum æmulus ait, Dan. 3. *A me ergo positum est hoc decretum, vt omnis populus, tribus, & lingua quæcumque locuta fuerit blasphemiam contra Deum Sidrach, Misach, & Abdenago, dispereat.* Puerorum virtutes, & fidem in Deum æmulabatur Rex, qui talia cauebat; & qua potestate pueri sibi Regem æmulum reddiderunt? An per sapientiam, in qua erant nutriti? An per regiam prosapiam, per ornamenta regia? Absit; omnia hæc infirma sunt ad subijciendos Reges. Per hoc, quòd vnà cum aridis lignis in fornacem missi sunt, vt in cineres redigerentur, infamis hæc pœna pro virtute sublata valuit tantæ gloriæ inuidiosum reddere mundialem Regem. D. Zeno, lib. 2. serm. 36. *Melioratur vita supplicio; non inuideret pueris, si non eos præcepisset ardere.* Quos despexit sublimes, & cum lignis in fornacem coniecit, ibi inter fumantia, & ardentia ligna conspectos suspexit, & sese eorum religioni subiecit, inuidens illis, quòd sic super omnia elementa sublati essent. Huc trahi possunt multa. 1. tom dicta, lib. 4 cap. 4. §. 5. & §. 8. cap. 5. § 2. & §. 36. & tom. 3. lib. 15. cap. 12. & alibi.

Naz.

Dan. 3.

Zeno.

§. XV.

Humilitas, & abiectio crucis Dei filios signat.

Mirabile dictu, quòd oportet exaltari Filium hominis; hoc est, quòd oportet suffigi cruci Filium hominis; sic enim in illa abiectione, & depressione Filius hominis exaltatur, vt inde euiden tissimè signetur Filius Dei. Malè sani Iudæi clamabant ad crucifixũ Iesum, Matth. 26. *Si Filius Dei es, descende de cruce.* Quibus D. Athan. orat. de pass. ait: *Neque descendendo de cruce voluit Filius Dei agnosci, sed ex eo, quòd in cruce permaneret.* Non fuga crucis Filium Dei ostenderet, sed dignatio illa, qua nihil supplicij merens, vsq; ad abiectionem crucis aliorũ causa sponte peruenit, manifestissimè diuinã generationem ostendebat. Apoc. 21. ait Ioan. *Ostendit mihi ciuitatem sanctam Hierusalem descendẽtem de cælo à Deo, habentem claritatem Dei.* Non mirarer, quòd ciuitas hæc videretur à terra in cœlũ ascendens, tunc ostenderetur habere claritatẽ Dei, & esse simillima Deo. Quid enim magis diuinum, quàm super cœlos ascendere? Ait Psalm. 67. *Regna terræ cantate Deo psallite Domino, psallite Deo: qui ascendit super cælum cæli ad Orientem.* Inde cantatur Deus, quia ascendit super cœlum: quomodo ergo non ascendens, sed descendens à cœlo ciuitas sub radijs diuinitatis splendet? Sanè pulcherrimus est hic voluntariæ deiectionis effectus, qui reddit homines filios Dei, suoque simillimos parenti. Aiebat Rupert. lib. 12. in Apocal. *Pulchrè nimirum descendit, quæ in ipso descensu, in ipsa humilitate descensus sui claritatem habet Dei; id est, similis est claritati Dei.* Quis abiectionis descensum con-

Mat. 26

Athan.

Apo 21

Ps. 67.

Rupert

contemnat, quando in ipsa abiectione, in ipso voluntario descensu splendet, vt Deus? Nulla est abiectio, & humiliatio voluntariè, & sponte pro Deo, & virtute sumpta, quæ hominem non faciat splendescere sub radijs diuinis. Vndè aiebat Ioan. cap. 1. *Verbum caro factum est, & habitauit in nobis, & vidimus gloriam eius, gloriam quasi vnigeniti à Patre.* Et quidem Moyses, & Elias visi sunt in gloria, Matth. 17. & Angeli, & Cherubin, Ezech. 10. in magna gloria etiam visebantur: sed de nullius gloria dicitur, quòd visa esset gloria, quasi vnigeniti à Patre, nisi de Iesu gloria. In quo ergo Iesu gloria magis apparuit esse vnigeniti à Patre? D. Chrysost. homil. 11. in Ioan. fatur: *Nec enim miraculorum gratia Christum dum taxat admirantur, sed & passionis, vt cum affixus est cruci, flagellis, & alapis cæsus abijs, de quibus tam benè merebatur: siquidem in ijs ipsis, quæ probri, & ignominia plena esse videbantur; ipsum rursus Verbū clarissimum apparuit, hoc Ioannes gloriam appellauit.* Sic in crucifixo vnigeniti gloria ostēdebatur. Claritatem Dei ostēdit, qui pro Deo, & virtute vsque ad infame sese humiliat supplicium: at qui in hoc supplicio meretur in cruce finire vitam, is aut Filius Dei est, aut Filio Dei simillimus, quatenus in eadem sede, in eodem Dei Filij curru de mundo triumphat. Cùm rapiendus à Deo esset Elias, 4. Reg. 2. *Ecce currus igneus, & equi ignei, &c.* Strenuò enim Dei militi, non miror, quòd splendidissimus pararetur currus, vt in cœlum iret. At vbi Iesus in cœlum ascenderet, dicit, Actor. 1. *Nubes suscepit eum ab oculis eorum.* Fulgentissimus currus mittitur ascensuro Eliæ, & ascensuro Iesu mittitur nubes; cur huic nubes, & illi currus? Nonne gloriosior erat splendidus currus, quàm nubes? Absit; nubes enim erat propria sedes diuinissimi Patris, & ideò mittenda Filio: hinc enim ostenditur, qui tractabatur vt alienus, & qui tractabatur vt filius, quando alieno currus mittitur, Filio autem non alia, quàm Patris sedes ipsissima. Ait D. Chrysost. ibi: *Quando seruus vocabatur, currus mittebatur, vt veniret; & quando filius ascendebat, Dominica sedes occurrebat, nec tantùm Dominica sed & paterna. Nam de Patre eius ait Isaias: Ecce Dominus sedet in nube leui.* Non æquandus erat in triumphi apparatu seruus filio; accedat seruus ad cœlum in triumphali curru, inter flammātes axes coruscus; at filius inde claret, quòd non in alio, quàm in paterna sede ad cœlum ibit. Conueniant huc, qui Petri, & aliorum amant comparare triumphos, comparare martyria; huic enim vt filio non alia, nisi ipsissima Dei sedes præmittitur.

Ioan. 1. Chryso. 4. Re. 2. Act. 1. Chryso.

§. XVI.

In Iesu conspectu maxima sunt posita augmenta salutis.

Sicut serpens exaltatus in deserto sanabat visus; sic exaltatur Iesus, & proponitur omnibus conspicuus; nescit enim non magna præstare augmenta, si visitur. De Zachæo dicitur, Luc. cap. 19. *Quærebat videre Iesum, quis esset, & non poterat præ turba, quia statura pusillus erat.* Meritò notatur pusillus, cum dicitur non vidisse Iesum; qui enim Iesum vident, in bonis omnibus solent crescere. Ad hæc aiebat D. Ambr. ibi: *Vide, ne fortè malitia sit pusillus, aut adhuc in fide pusillus, Nondum enim promiserat, cùm ascēderet: nondum viderat Christum meritò adhuc pusillus. Denique Ioannes magnus, quia & Christum vidit, & spiritum sicut columbam super Chri-* Luc. 19. Ambr.

stum manentē, sicut ipse ait. Vidi spiritum descendētem sicut columbam, & manentem super eum. Ecce vndè censeatur & Zachæi pusillitas, & Ioānis magnitudo, qua natos mulierum superet; hic viderat Christum, ille non viderat. Qui autem frequenti Saluatoris sui Iesu conspectu gaudet, quale incremētum salutis non recipiat? Fallar, si vel viuat, vel sit alius, quàm is, qui prę oculis charum sibi meruit habere Christū. Eccles. cap. 1. *Non est priorum memoria, sed neq; eorum quidē, quæ posteà futura sunt, erit recordatio apud eos, qui futuri sunt in nouissimo.* Itaque de omnium sęculorum hominibus nulla erit memoria, nullus erit, qui illorum meminerit; sic erunt, quasi nunquam fuerint. De illis solis erit recordatio, qui in nouissimo tempore sunt; & quare ij nouissimi in memoria sunt, nisi quia ij conspectu Christi fruūtur? Chaldęus Costi ait: *Ac profectò prateritarum nationū memoria non exstat, neque earū, quæ post futura sunt, recordatio erit ijs, qui temporibus Regis Messiæ victuri sunt.* Fœlices illi, qui temporibus Messiæ nati sunt, quibus datū est, Iesum præ oculis habere, vel ad eius vmbrā aspicere; ij profectò in memoria æterna erunt, & à tanto dilecti Regis conspectu hoc ebibent, vt censeantur ad vitā. Accipite iam verba illius senis Simeonis, qui responsum acceperat, non visurum se mortem, nisi videret Christum Dominum. Tandem vidit, & videns clamat, Luc. 2. *Nunc dimittis seruum tuum, Domine, secundum verbum tuū in pace. Quia viderunt oculi mei salutare tuum.* Expende illud *Nunc dimittis*, vbi promissio facta est, mors exprimitur manifestè; dicit enim textus, quòd respōsum acceperat, *non visurum se mortem:* ecce ibi mors nō siletur: at vbi promissio adimpletur, & Iesus prę oculis ponitur, vel mortis nomē cauetur, solùm dicit, *nunc dimittis*, nō ait, nunc moriar, nūc trade morti, sed mortis vocabulo reiecto, dicit, nūc dimittis seruum tuum, Domine. Et quidē vbi Iesus præ oculis est, mors nō apparet, sed salus, sed vita augetur. D. Ambr. ibi: *Qui vult dimitti, veniat in templum, veniat in Hierusalē, expectet Christū Domini; accipiat in manibus verbum Dei; cōplectatur operibus, velut quibusdā suæ fidei brachijs. Tunc dimittetur, vt non videat mortem, quia viderit vitam.* Nec in ipsa morte mortē videbit, qui Iesu speciosissimum potitur conspectum. Hoc dum expendo, incido in mēbranā, in quā S. Martini canonici regularis vita apud Cœnobiū Legionense sub D. Isidori titulo cōtinetur. Ibi ait S. Martinus, se ex cuiusdam Sacerdotis defuncti animę relatu didicisse, hoc cōcedi animabus in purgatorio igne existētibus, quòd diebus Dominicis, & alijs Christi Domini festis à carcere exeant, & proprij cadaueris sepulchrum conueniant: quòd si in tēplo fuerit, in quo mysteriū Eucharistiæ celebretur, Christi Domini humanitatē sub speciebus Eucharistiæ existentem possint videre. Quantum hoc solatium animabus sanctis erit? Fallar, si tormenta, si carcerem vix meminerint, dū possunt tātum Dominum præ oculis habere. Ex quo hæc legi, mihi aucta est follicitudo, ne peccatis meis merear sepeliri extra templū, vbi non possim tantum bonum tenere.

Eccl. 1. — Luc. 2. — Amb.

Ioan. 3. Sic Deus dilexit mundum, vt Filium suū vnigenitum daret, vt omnis, qui credit in eum, non pereat, sed habeat vitam æternam.

§. XVII.

§. XVII.

Amor, qui ad creaturas extenditur, nunquam non carò stetit amanti.

Qvis creaturas sine ingenti sui dispendio amauit? Ipse diuinus amor, qui intra diuinarũ personarum septa æternùm quiescebat, vbi ad creaturas se extendit, vbi mundum dilexit, statim dilectionis experitur impensas. Filium suum vnigenitum morti dãdo. Ad hæc pulchrè Diu. Bernard. serm. 64. in Cant. fatur: *O suauitatem, ò gratiam, ò vim amoris! Quid violentius? Amor. Quid tamen tàm non violentum? Amor est. Quæ est ista vis, quæso, tàm violenta ad victoriam, tam victa ad violentiam? Denique semetipsum exinaniuit, vt scias amoris fuisse, quòd plenitudo effusa est, quod altitudo adæquata est, quòd singularitas associata est.* Expende, quot sustinet Deus quasi dispendia, vbi cæpit homines amare, & sese exinanit, & quasi euacuat plenitudinem suam, & altitudinem solo exæquat, & à singularitate discedit, vnus è nobis factus. Et vix quiuit amor ad creaturas extensus minori constare, quàm vt se exinaniat, & perdat amans. De ipso Filio Dei aiebat Paul. ad Galatas 2. *Qui dilexit me, & tradidit semetipsum pro me.* Idem in Dei Filio fuit dare habenas amori, vt se vsque ad homines funderet, & sese traderet morti, & cui omnia integra apud Patrem constabant, ex quo amare me cæpit, ipsam suam pretiosissimam vitã perdidit. Ait D. Cyril. Alexand. lib. 9. in Ioan. cap. 23. *Vides nouum, atque inauditum dilectionis modũ. Lex enim fratrem diligendũ esse ait, sicut se ipsum. Christus autem magis nos, quàm se ipsum amauit. Nam aliter nequaquam ad nostram humilitatem descendisset, nequaquam tàm acerbũ pro nobis crucis patibulum sustulisset.* Huc peruenit erga nos Iesu amor, vt se minùs quàm nos diligeret, vt se perderet, vt nos viuamus, quasi non posset sine sui dispendio creaturas amare. Et simul vt in Deo cæpit ostendi creaturarum amor, & cæperũt ostendi ærumnæ, abiectiones, & flagella posse ad Dei tabernacula appropinquare. In quo ergo erit amor hic sine dispendio amantis? Iacob nobilissimi patris filius, vbi incepit amare, cæpit & durissimæ seruitutis iugũ portare. Ait Gen. 29. *Erat Rachel decora facie, & venusto aspectu. Quam diligẽs Iacob ait: Seruiam tibi pro Rachel filia tua minore septem annis.* Expende, qui dixit, *seruiam tibi*, nimirum ille, qui paulò antè audierat ex patre benedictionem suam, in qua dicebatur, Gen. 27. *Seruiant tibi populi, & adorent te tribus: esto Dominus fratrum tuorum, &c.* Cui populorum seruitus, & tribuum adoratio, & principatus in fratres promissus est; is modò seruum profitebatur, & septennij seruitutem durissimam amplectebatur. Vndè tibi in mẽtem venit tàm nouum, & inusitatum seruitium, ò adolescens? Non miror, diligebat sanctissimè, & honestissimè Rachelẽ: & vbi in illo cæpit creaturæ licèt honestissimus amor, non potuit non incipere & seruitus dura, & durissimus seruitutis labor. Huc crediderim respexisse Oseam, cap. 10. vbi loquens de tribu Ephraim ait: *Ephraim vitula docta diligere trituram.* Septuag. legunt, *diligere contentionem.* Alius ponit, *diligere victoriam.* Et quidem nullius triũphi sæcularis dari potest amor, qui contentionibus, & laboribus, & ærumnis amantem non conterat. Vt simul in Deo hominũ amor, & crux apparuit; sic in quolibet homine, in quo creaturarũ amor fuerit, simul & crucẽ subire cogetur.

Bernar. Galat. 2 Cyril. Alex. Gen. 29. Gen. 27. Osea. 10

Mar. 15 Marc. 15. *Et angariauerunt praetereuntem quemdam Simonem venientem de villa, vt tolleret crucem eius.* Quid Simon sub cruce? Sanè in Iesu,& in Simone ostenditur, quid afferat amor sæculi; in Iesu amor ordinatissimus, diuinissimus; in Simone amor inordinatus, qui nusquam est sine cruciatuum expensis. Hieron. Ait D. Hier. ibi: *Simon, qui portat crucem in angaria, ipse est, qui laborat pro laude humana. Cogunt eum homines huic labori, quem non cogit dilectio Dei.* Hæc enim parit quietem, à dilectione mundi numquam non cruces veniunt. De hoc vide etiam pulchra in præsenti cap. vltimo. §. vlt.

§. XVIII.

Dei magna cognitio, & confessio hominem reformat, & infirmam, & stabilem salutem. euehit.

EXpende, quale pharmacum humanæ infirmitati diuinus amor dederit, nimirùm Filiū Dei vnigenitum; vt Deum agnoscamus, & cum fide suscipiamus, & confiteamur, quo solo & reformamur, & in statum salutis æternæ euehimur: sic enim ait: *Vt omnis, qui credit in eum, non pereat sed habeat vitam æternam.* Miraris? Sed propone tibi ob oculos Nabuchodonosorem à regno,& ab hominibus eiectum, cum feris habitātem per septennium, & ferè nihil di-Dan. 4. stantem à feris. Tunc sic Dan. 4. *Igitur post finem dierum, ego Nabuchodonosor oculos meos ad cælum leuaui, & sensus meus redditus est mihi, & Altissimo benedixi. In ipso tempore sensus meus reuersus est ad me, & ad honorem regni mei, decoremque perueni, & figura mea reuersa est ad me, &c.* Qui feris minimè absimilis viuebat, qui à regno eiectus, & ab hominis figurā erat, aperuit oculos, suspexit in cœlum, Deum agnoscit, & confitetur, & benedicit: quid tunc? Totus statim reformatur in hominem, & in splendorem regium. Ad hæc D. Paulin. Paulin. epist. 4. inquit: *Regi Assyrio in solitudinem, feritatemq; damnato luctuosa concretio capitis intonsi, in iubam leonis horruit, vt etiam corporis specie transiret in belluam, qui non solum à regnis suis, sed etiam à sensibus exulabat humanis. Intellecto tamen, tandem Deo, & sensui reformatur, & regno: factus & ipse nobis est exemplar fidei &c.* Vt Deū mente suspexit, & ore confessus est, statim sensui, & regno reformatur: non potuit vitam ferarum non exuere, & reformari in hominem, & restitui in thronum regalem, qui oculos ad cœlum leuauit, nobis exemplar fidei factus. Quando enim fides magna non in fidem viuam abijt? Et quidem qui Deum fide magna, & attenta suscipit, qui fide Filium Dei confitetur, veneratur, in illam reformabitur vitam, quę æternum possit in gloria, & honore durare. Apud Matth. 16. ponitur confessio Petri, de Christo, & præmium pro confessione reportatur; quippè ait: *Respondens Simon Petrus dixit: Tu es Christus Filius Dei viui. Respondens autem Iesus dixit ei: Beatus es, Simon Bar Iona, quia caro, & sanguis non reuelauit tibi, sed Pater meus, qui in cœlis est. Et ego dico tibi, quia tu es Petrus, & super hanc petram ædificabo Ecclesiam meam, & portæ inferi non præualebunt aduersus eam* Petrus fidei oculis Filium Dei vidit, Filium Dei confessus est, & statim firmatur in virtutibus, ad ò vt marmoreus appareat, & permansurus in æternum. Ait enim: *& super hanc petram;* quæ ibi petra erat? Petrus caro erat, non petra; vndè petra apparuit? Ex Mat. 16

quo

quo Filio Dei crediderit, ex quo fidem tantam habuit Filij Dei, illumque confessus, euacuauit quæ erant carnis, quæ erant infirmitatis, & in petræ firmitatem abiens, eam salutis spem consecutus est, quæ in vitam abeat æternam. Vnde aiebat Chrysost. serm. de Pentec. 1. *Super hanc petram, non dixit super Petrum; non enim super hominem, sed super fidem ædificauit Ecclesiam suam. Quid autem erat fides? Tu es Christus Filius Dei viui. Quid est, super petram? Hoc est, super confessionem, super sermones pietatis; confessionem autem pietatis, neque dæmones, neque vlla creatura vincere potest.* Fides Filij Dei, & confessio, sufficiens est infirmos homines, & labiles, in eam virtutum firmitatem conuertere, vt instar marmorum annos æternos æmulentur, nec vlli contrariæ potestati cedant. Hinc Matt. 24. monebat Dominus: *Cum videritis abominationem desolationis stantẽ in loco sancto, tunc, qui in Iudæa sunt, fugiant ad montes.* Mirabar, quod solùm consulat fugam in montes ijs, qui in Iudæa sunt: & cur, Domine, de ijs solùm tibi cura est, qui sunt in Iudæa? Cur de ijs, qui sunt alibi, non curas? Iudæa significat confessionem, & meritò soli, qui in confessione Filij Dei sunt, præmonentur montem ascendere, vt qui de talis confessionis merito habeant, ab omni incursu malo posse defendi. Quippè ait Cæsarius Nazianzeni frater, dialog. 3. *Qui in Iudæa sunt, ad montes confugiant; qui in pietate sunt, ad sublime refugium, nempè Christum respiciant, sub eius confessione custodiri.* Vbi Filium Dei fide respicimus, & confitemur, habemus, quo à malis liberemur, & bonis abundemus. Aiebat Ecclesiastes, cap. 4. *Considerans reperi aliam vanitatem sub Sole. Vnus est, & secundum non habet, non filium, non fratrem, & tamen laborare non cessat, nec satiantur oculi eius diuitijs: nec recogitat dicens, cui laboro, & fraudo animam meam bonis?* Hæc vltima verba sic exponit Catena Græca, dicens: *Priuat animam suam cognitione Dei*; quasi idem sit priuare animam suam Dei cognitione, & illam fraudare infinitis bonis, quibus abundat, qui Deum cognoscit, & fide colit. Vide supra. §. 12.

Chrysost. | Mat. 24 | Cæsar. | Eccl. 4.

§. XIX.

Spiritus diuinus eò tendit, vt facili, leuique diligentia possimus comparare salutem, quam Iesus ingenti sui sanguinis pretio comparauit.

Ecce tibi charitas Dei pro mundo effusa, tradens vnicum Filium diuinum morti, quid spectet, nimirùm, *vt omnis, qui credit in eum, non pereat, sed habeat vitam æternam.* Cur non saltem par ratio fuit, vt omnis, qui credens in eum, crucifigeretur? Nemo equidem admiratus non commendaret Dei amorem, quòd exaltationem, & mortem à seruo posceret pro Filij Dei morte, & exaltatione: & tamen non hoc fecit, sed Filium exaltari fecit in cruce; à nobis autem rem facillimam petijt, nimirùm vt credamus in illum. Ipse quidem moritur in cruce, nos commorimur in baptismo; ipse pendet, nos fide viua in eum respicimus, & sic de fidei viuæ signo æternam requirimus vitam. Aiebat Paulus ad Rom. 6. *Si enim complantati, facti sumus similitudini mortis eius, simul & resurrectionis erimus.* Quibus verbis, vt sapienter notat Tertul. de resur. carnis, cap. 47. non petitur à nobis omni- Rom. 6.

bis mors, vt necessaria ad salutem consequendã, sed vel Christi mortis simulachrum, aut signum: dum enim fide viua sub Crucifixi signo viuamus, vitam nostram in gloria poterimus ęternare. Sed vndè hoc nobis accidit, quòd vel solo signo crucis in viua fide suscepto possimus habere, quam vitam vera crucifixione, vera morte Filius Dei comparauit, & non aliter? Sanè id de Dei charitate in nos effusa venit, de Spiritu amoris diuini manauit, quòd carè à Christo cõparatam salutem illam nos per rem facilem habeamus. Rupert. lib. 2. de sapient. cap. 9. fatur: *Tunc stigmata passionis Christi, signaculũ crucis in fronte sua suscipit homo; & quia patronum habet Spiritum sanctum, quia humilem loquitur veritatem, secundum spiritum, tantùm est illi videlicet signatum esse signaculo crucis, passionis, & mortis Christi, ac si ipse crucifixus, passus, & mortuus sit.* Vide, homo, quanta debeas dilectori tuo Deo; vide, quanta debeas amori diuini Spiritus, quia pro te stat Dei charitas, diuinissimus Spiritus sanctitatis; non ad mortem, & carnificinam crucis necessariò subeundam vocaris, sed solùm ad mortis simulachrum; suscipe fide viua crucem, & habebis vitam, quam obtinuit Filius Dei crucifixus, & passus. Huc respiciebat Psalm. 4. *Multi dicunt, quis ostẽdet nobis bona? Signatum est lumen vultus tui super nos, dedisti lætitiam in corde meo.* Quippè multis fuit hæc sollicitudo de veris bonis quęrendis, & acquirendis; multi inter mundialia mala clamabant, quis ostendet nobis bona? Quis deducet nos in vitam vndequaque beatam? Sed fœlices illi, quos Deus bonus amauit, in quos suam effudit Dominus charitatem, qui Spiritu diuini amoris sunt præoccupati, ij non per multa vulnera, nõ per multas mortes, sed signũ Crucifixi fide viua suscipientes, & in se habentes, in bonorum cumulũ euolarunt. Qui enim Spiritus charitatis diuinæ nobis æterna bona per Iesum Filium Dei procurauit, is ipse Spiritus fecit, quod illa habere possimus, nõ vera crucis perpessione, sed signo tãtùm. Id quod Cassiodorus in hunc Psalmum notabat, aiens: *In crucis impressione lumen est vultus Dei, quia in eis semper noscitur radiare, qui se nõ aliqua eligunt prauitate polluere, sicut dicit Apostolus: Nolite contristare Spiritum sanctũ Dei, in quo signati estis, in die redemptionis.* Expende, quis, & quo pretio nobis ostendit bona, nimirùm Spiritus sanctus Dei, Spiritus diuinissimæ charitatis, nobis per fidem signum crucis impressit; signum, inquam, crucis, quod esset nobis lumen vultus Dei ad videnda bona, ad extirpanda mala; vbi hic Spiritus amoris sic ad nos peruenit, in eo signati sumus; hoc est, nõ in vera crucis perpessione, sed vel in signo eius fide viua suscepto habemus posse ad vitã peruenire. Eò semper spectat diuinus amoris Spiritus, vt per rem facilem nobis ostendat obtinẽdam vitam: quòd autem hæc carò cõparari debeat, vt plurimũ non à Dei Spiritu procedit, sed ab spiritu nequã, & maligno. Propone tibi ob oculos vnguentum illud super Dominũ effusum à muliere, in quo totum sepulturæ suæ mysteriũ ipse Dominus ostendebat, Matth. 26. De illo Iudas fatur: *Potuit vnguentũ istud venundari multo, & dari pauperibus.* Apertiùs in rem nostram Marcus, cap. 14. *Poterat vnguẽtum istud venundari plus quàm trecentis denarijs.* Cur Iudas tam carò æstimat vnguentũ effusum, in quo adumbrabatur salus orbis per Iesu mortẽ? Non minori, ait, venũdari, & emi posset, quàm trecẽtis denarijs vnguentum

Rupert.

Psal. 4.

Cassiod.

Mat. 26

Mat. 14

guentum istud; non enim nisi carissimo pretio passionis Christi medelam haberi posse putabat, & prædicabat miser, vt in quo non loquebatur Spiritus diuini amoris, sed spiritus diabolicus, excessiuo vnguenti pretio auertens homines à medicina läguorum. Pulchrè aiebat ad hæc D. Ambrosius, lib. 3. de Spiritu sancto, cap. 18. *Cur igitur Iudas hoc carius æstimauit? Aut quia in maleuolam animam non intrat sapientia, etiam hoc loquebatur proditoris affectu: carius æstimabat Dominici corporis passionem, vt omnes à fide pretij enormitate reuocaret. Ideoque Dominus gratis se obtulit, ne quem reuocaret à Christo paupertatis necessitas. Isaias dixit: Quicumq; non habetis argentum, venite, emite, &c.* Non se Iudæ insuderat Spiritus sapientiæ, Spiritus diuini amoris; solùm loquebatur de haustu spiritus diabolici, & ideò passionis Dominicæ fructum comparandum prædicabat pretio enormi, vt infirmi deterrerentur. Proh Deum immortalem, quàm alius est tuus Spiritus, qui salutem exhibet penè gratis, ac sine vllo pretio, & commutatione, vt Isaiæ clamant quotidiè voces. *Ambr.*

Ioan. 3. Non enim misit Deus Filium suum, vt iudicet mundum, sed vt saluetur mundus per ipsum:

§. XX.

Supplicium de reis sumptum nunquam penitus malitiam exterminat.

DE aduentu Domini locutus, dicit ipse, non venisse, vt iudicet mundum; hoc est, vt damnet, vt puniat sontes, *sed vt saluetur mundus*; & quidem si iudicaturus veniret, si puniturus reus esset, non saluaretur mundus. Nunquã enim supplicium de reis sumptũ sic exterminat malitiam, vt obicẽ nullum relinquat saluti. Pulchrè rem tractat D. Ambros. de fuga sæculi, cap. 7. inquiens: *Itaq; malitia, quoniam in cœlis locum non habet, hic circuit, hic seuit, seseque infundit, non mundano illo mersa diluuio, non Sodomitano exusta incendio. Denique grauiùs posteà in seminarijs pullulauit.* Et quidem duo meminit vir sanctissimus supplicia de mundo sumpta, quæ viderentur sufficientia, vt explosis de medio reis, maneret sanus mundus. Alterum fuit per aquas diluuij; alterum per ignem super Sodomitas compluitum. Quis non crederet omnem mundi malitiam submersam, vbi mundus omnis apparuit sub inundanti flagello diluuij? Quis præsumeret, posse ampliùs voluptates excrescere in terris, vbi illas tàm horribiliter vidit ardere in Sodomitis, iaculatis cœli fulminibus? tàm ingentia supplicia Sed post grauiùs inde in seminarijs malitia pullulauit; non equidem supplicia valent ad exterminandã malitiam, & expiandum mũdum. Scimus sæpè exerceri à multis latrocinia, eo ipso tempore, quo fures aguntur in crucem. Neç est adhuc populus notus, in quo funditùs extirpata sint vitia, reorum supplicijs. Vndè post diluuiũ aiebat Dominus ad Noe, Gen. 8. *Nequaquam maledicam terræ propter homines: sensus enim, & cogitatio humani cordis in malum prona sunt ab adolescentia sua.* Ecce tibi, cur caueat Dominus à supplicijs inferẽdis vniuerso orbi, nimirùm, qui & post tantũ flagellum videt in hominibus malitiæ seminariũ manere, ex quo noua vitia prodeãt. Ait D. chrys. ibi: *Quia, inquit, incũbit mẽs hominis* *Ambr.* *Gen. 8.* *Chrysost.*

hominis in mala opera ab adolescentia sua; propter hoc, inquit, non vltra adijciam, vt maledicam terræ. Ego, inquit, quod ad me pertinet, semel, atq; iterum exhibui: quia autem video malitiam ita increscere, promitto me non vltra maledicturum terræ. A maledictis, & flagellis inferendis abstinet Dominus, videns inter flagella excrescere hominum malitiam. Iesu item præsentata fuit mulier in adulterio deprehensa à Pharisæis, qui à Iesu intendebant seuerissimam in illam extorquere sententiam. Quid tunc Iesus? Ait Ioan. cap. 8. *Ioan. 8.* *Iesus autem inclinans se deorsum, digito scribebat in terra, &c.* Inclinat se deorsum, vt se inclinem ad misericordiam ostendat. Sed cur Dominus castitatis virgineæ seminator, non magis irascitur in adulteria? Cur non tradit legali supplicio fœminam tantæ turpitudinis ream? In adultera illa recognoscebat Dominus totum Synagogæ statum, quæ inter flagella peior in sceleribus apparebat; sæpiùs flagellata fuit à Deo misera Synagoga, sed in illa supplicium licèt tremendum potiùs videbatur peccata augere. Ideò Iesus maluit à supplicijs abstinere, vt peccatorum fomitem faciliùs depelleret. Rem pulchrè depingit Chrysolog. serm. 115. fatus de Synagoga sceleribus plena. *Chrysol.* *Quam cũ vir tantus* (nempè Deus) *visam iusta indignatione despiceret, & eam procul à sua societate propelleret, atque toto execraretur iudicio grauitatis: illa nec despecta erubuit, nec contempta se correxit, nec resipuit sic repulsa, sed tota præceps ad idolorum lupanaria conuolauit, & maluit subire fornicationis infamiam, atque adulterij crimen incurrere, quàm malè placitis habitus turpitudinem non habere. Vndè & meritò eam Isaias, cap. 1. deplorat, dicens: Quomodo facta est meretrix ciuitas fidelis Sion? Hinc est, fratres, quòd cùm in Euangelio à Scribis, & Doctoribus legis apud Dominum ista accusaretur adultera, auertit faciem suam Dominus, & declinauit in terram, ne crimen cerneret, quod puniret; & maluit in puluere scribere veniam, quàm dare in carne sententiam.* Quid pulchrius? Puniuit Deus sæpè Synagogam veterem sponsam suam; puniuit eam, quando vitulum adorauit; quando initiata fuit Beelphegor; quando carnes concupiuit Aegyptias; & vix permissa est ire post amatores alienos, quin sub durissimo flagello fieret. Nec ideò melior facta fuit, nec ideò ab adulterijs abhorruit, quin potiùs inter supplicia audacior in adulteria ibat. Quod notans Dominus, vbi accusatam videt adulteram, ad terram sese inclinat, quasi metuēs videre, quod puniat, sciens supplicia magis perditioni, quam meliorationi seruire. Hinc aiebat Nazianzen. epist. 81. data Theodoro Tyamensi: *Magnum esse censemus de ijs, à quibus læsi sumus, pœnas sumere; magnum, inquam, nam & hoc ad aliorum vitia corrigenda vtile est: at multo maius, & diuinius est, acceptam iniuriam tolerare. Illud enim impietatem coercet, hoc autem ad probitatem adducit, quod quidem longè præstantius est, & perfectius, quàm à vitio abstinere.* *Naz.* Huc trahi possunt dicta tom. 2. lib. 6. cap. 7. §. 7. & alibi.

Ioan. 3. Qui credit in eum, non iudicatur: qui autem non credit, iam iudicatus est, quia non credit in nomine vnigeniti Filij Dei.

§. XXI.

§. XXI.

Sententia in unum peccatorem lata, omnes similes comprehendit, & ferit.

MIraris, quòd eo ipso, quòd quis non credit in Filium Dei, & non suscipit Saluatorem, dicatur iam iudicatus, iam damnatus. Quando iam damnatus fuit? Vbi primus peccator dānatus fuit à Deo, ibi omnes similes peccatores apparuerunt damnati; quod enim iudicium facit Dominus de vno peccatore, sub eodem intelliguntur iam comprehensi similes alij. Id quod notabat Tertul. libr. de spectac. fatus: *Specialiter quedā pronuntiata generaliter sapiūt. Cum Deus Israelitas admonet disciplinæ, vel obiurgat, vtique ad omnes habet; cum Ægypto, & Aethiopia exitium comminatur in omnem gentem peccatricem præiudicat.* Non is est Deus, qui pondus, & pondus habeat: qui vni graue, alij aut leue, aut nullum supplicium paret, sed omnes æqualiter peccantes æquali sententia percutit, æqualem illis mittit plagam. Quod fuit Adami, Caini, Pharaonis, & aliorum iudicium, simul erat ad vniuersos peccatores futuros præiudicium: iudicabat illos tunc damnans Dominus, sed & cæteros omnes venturos præiudicabat, vt nemo videre posset peccatum, qui iudicium suum, sententiam suam, condemnationem suam non videat in peccatoribus primis. Aiebat D. Petrus. 2. epist. cap. 2 *Ciuitates Sodomorum, & Gomorrhaeorum in cinerem redigens, euersione damnauit; exemplum eorum, qui impie acturi sūt, ponens.* Expende illud, nimirùm, *exemplum eorum, &c.* Primæ enim illæ damnationes, prima illa iudicia erant exemplaria omnium dānatorum; in illis, tanquam in sententiarum latarum exemplis, legebantur supplicia, quæ in futuris recepturi erant singuli peccatores particulares pœnitentiam non agentes. Quod non obscurè insinuabat Saluianus, lib. 1. de prouidentia, fatus: *In præsenti autem illud, quod futurum est, Deus voluit declarare iudicium, quando super impium populum gehennam misit è cælo. Sicut enim Petrus dicit, quòd Deus ciuitates Sodomam, & Gomorrham euersione damnauit, exemplum ponens impiè acturis.* Non aliud iudicium expectent lasciui, & immisericordes, quàm id, quod sustinuerunt Sodomitæ; in horum damnatione exemplaria sunt sententiarum, & damnationis, quę ferit omnes futuros. Hic Dominus locutus de extremo iudicio, Luc. 17. ait: *Et sicut factum est in dieb. Noe, ita erit, & in diebus Filij hominis. Edebant, & bibebant, & dabantur ad nuptias, vsque in diem, qua intrauit Noe in arcam; & venit diluuium, & perdidit omnes. Similiter sicut factum est in diebus Loth: Edebant, & bibebant: emebant, & vendebant; plantabant, & ædificabant; qua die autem exijt Loth à Sodomis, pluit ignē, & sulphur de cælo, & omnes perdidit; secundùm hæc erit, qua die Filius hominis reuelabitur.* Expende illud, *secundùm hæc erit, &c.* quasi hoc intendat Dominus ostendere, quòd iudicium vltimum sit trāsumptum ex Sodomorum, & aliorum veterum peccatorū iudicio. Etenim in re iudiciali, vbi ex prototypis, & exemplaribus decretis regalibus aliquod particulare decretum transcribitur, simul & testimonium Notarij additur, illud transcriptum prorsùs esse secundùm id, quod positum est in exemplari. Ita Dominus memorans iudicium vltimum, sapienter addit illud futurum, secundùm quod in damna-

Marginalia: *Tertull.* — *2. Pet. 2* — *Salu.* — *Luc. 17.*

damnatione Sodomitarum fuit iudicatum; vt hinc discamus nouissimorum damnationes, & sententias originarias, & prototypas esse in primis peccatorib. castigatus; per quarum transumpta nunc etiã supplicia in alijs executioni mandantur. Hoc præ oculis habebat Paul. ad Colossens. 2. fatus de Iesu; *Donans nobis omnia delicta, delens, quod aduersus nos erat chirographũ decreti, &c.* Quale chirographum, & quale decretum erat aduersus nos? D. Ansel. ait: *Chirographum erat perpetratio præuaricationis Adæ. Decretum vero, quod erat contrarium nobis, ipsa fuit sententia damnationis nostræ, quæ erat cunctis hominibus aduersa.* Itaque ex quo primus peccator apparuit paradisi exilio mulctatus, laborandæ terræ addictus, morti subiectus, perditioni obnoxius; huius damnationis decretum, & chirographum aduersus omnes homines manebat in scrinijs diuinæ sapientiæ repositũ. Dum Filius Dei acceptum nõ tollit illud chirographum, necessum est, vt maneat, & ostendat damnatos vniuersos peccatores. Nec putes, vnum solùm esse decretum damnationis humanæ; sed quot primitùs damnationes exercebantur in peccatores, tot decreta, tot sententiæ latæ manebant aduersus eos, qui similibus imbuerentur erroribus. Quod forsan attendens Chrysost. hom. 6. in præsenti sic legit hunc locum: *Condonans nobis omnia delicta, deleto, quod aduersus nos erat, chirographo in decretis.* Nõ vnum decretum damnationis habebant homines, sed tot decreta aduersus nos erant, quot damnationes exercebãtur in primos peccatores. Vnde Dominus recentes peccatores ad antiquos remittebat, vt in illis legerent suas damnationes. Sic. 4. Esdr. 2. *Væ tibi, Assur, qui abscondis iniquos penes te. Gens mala, memorare, quid fecerim Sodomæ, & Gomorrhæ, quorum terra iacet in piceis glebis, & aggeribus cinerum. Sic dabo eos, qui me non audierunt, dicit Dominus omnipotens.* Ecce tibi, ad antiquã suppliciorũ scrinia remittit Dominus peccatores, vt in eis legant decreta damnationis suæ; quæ enim fuit antiquis damnatio, eadem feriet, quoscumque inuenerit similes. Huc spectabat D. Fulgent. serm. in decollat. S. Ioan. Bapt. vbi sic de Herode, & Herodiade loquitur: *Dicite mihi, quid habetis cum Ioanne Baptista Herodes, & Herodias, quos ad consortium adduxit nominum impuritas criminum? An hoc timetis, ne qui vobis vocabulis coniungimini, in luxuria forsitan separemini? Estote certissimi, quia sicut vno consensu caditis in luxuriam, ita vno nomine suscipietis sententiam.* Expende ab illis, *ita vno nomine, &c.* quicumque enim alteri assimilantur in crimine, in illius nomine se putent damnationis sententiã suscipere.

Colos. 2.

Ansel.

Chrysost.

4. Esd. 2

Fulgẽt.

Joan. 3. Hoc est autem iudicium, quia lux venit in mundum, & dilexerunt homines magis tenebras, quàm lucem; erant enim eorum mala opera. Omnis enim, qui malè agit, odit lucem, & non venit ad lucem, vt non arguantur opera eius. Qui autem facit veritatem, venit ad lucem, vt manifestentur

stentur opera eius, quia in Deo sunt facta.

§. XXII.

Non potest humana malitia abesse à pœnis, & debitis suppliciis.

DIuinæ legis refugæ tenebras sibi amplectuntur; & sanè hoc solet esse non paruum impiorum, Deo iudice, supplicium, quòd iubeantur in tenebras exteriores mitti. Cur ergo miser, quæ pro ingenti supplicio sunt tenebræ, eas diligis? Pulchrè causam insinuat textus aiens: *Erant enim eorum mala opera.* Qui malis operibus abundabant, non miror, quòd amplecterentur tenebras sibi; malitia enim nequit longè abesse à pœna sua, & supplicio suo. Sic de primis hominibus dicitur Gen. 3. *Abscondit se Adam, & vxor eius à facie Domini, in medio ligni paradisi.* Expende, quò tendant homines primi, ad arborum vmbras, & latibula confugiunt, putantes ibi Dei faciem posse caueri. Quid stultius? Dei faciem fugitisse, in qua est æterna hominum fœlicitas; ad latebras, ad vmbras, ad tenebras lignorum confugiunt, quæ solùm parantur improbis pro supplicio; sed nequit hominis malitia aliud facere, quàm illum supplicio reddere coterminum, & vicinum. Rem pulchrè, vt assolet, concinit Claud. Mar. lib. 1. in Gen. inquiens:

Gen. 3.

Claud. Mar.

Cuperent, si fortè pateret,
Condere se baratro; vsquè adeo conterminà pœna
Culpa sua est, vt iam miseros mortale pauentes,
Mortis imago iuuet, syluas, vmbrosaque instra
Obtendunt, vanis solatia falsa tenebris.

Non miror, quòd peccator latebras, tenebrasque amet; ipsos etiã inferni hiatus peteret, quãdo malitia eum semper impellit ad vicinium suę pœnę. Expendenda enim maximè sunt illa verba: *Vsque adeò contermina pœnæ culpa sua est*: nunquam culpa, & vitium non nititur supplicio suo appropinquare, & vel in confinio suę pœnę esse. Cùm potestas tenebrarum exercebatur in Iesum, & tota serpentis antiqui malitia effundebatur, dicit Matt. 27. *Plectentes coronam de spinis, posuerunt super caput eius, & arundinem in dextera eius, &c.* Ecce tibi serpens antiquus vt Dei Patris splendorem Iesum eliminet, ad arundinem confugit, quam illius manibus inserit. Et cur in Iesu ludibrio maluit arũdine vti, nisi quia virulenta malitia non potuit in suis actionibus non esse in cõfinio exitij sui, quando serpens in arundineti vmbris perimitur? Sapienter ait Dñs. Athanas. lib. de pass. & cruce Domini, inquiens: *Arundinem Christus accepit, cùm illi à diabolo porrigeretur ignauo, quòd contra se ipsum gladium acueret. Dicitur enim arundo serpentibus lethalis esse, atque inde potissimùm interfici.* Virulenta serpentis malitia pro Iesu ludibrio inclinabat ad arundinem, sub cuius vmbris ipsa periret; nec quit enim esse nisi vicinio pœnæ suæ. Pro quo tibi ob oculos pone miserum illum hominem, quem Lucas cap. 8. depingit; quippè ait: *Occurrit Iesu vir quidam, qui habebat dæmonium iam temporibus multis, & vestimento non induebatur, neque in domo manebat, sed in monumentis.* Cuius in visceribus dæmon erat, & simul illi erat cordi diabolus, & nuditas, & vmbra mortis; nec aliud diuersorium erit diabolicę malitiæ, quàm iuxta

Mat. 27

Athan.

Luc. 8.

mortuos,

mortuos, vt ipsa sibi adiungat iudicij sui pœnam. Quod notabat D. Basil. Seleuc. orat. 25. *Cum ipse dæmonum esset domicilium, pro domicilio habebat monumenta, vt & habitans, & vnà habitatus, mortuos inter habitare cogeretur.* Suos semper alumnos diabolica malitia in mortis vicinium cogit, circa supplicia facit considere. Hinc aleatores in bonorum perditione sūt; luxuriosi vitam dissipant, nullumque videbitur vitium, quod ruinæ, & morti non sese ostendat vicinum. Pro quo Sapient. cap. 1. *Iniustitia autem mortis est acquisitio. Impij autem manibus & verbis accerserunt illam, & æstimantes illam amicam defluxerunt, &c.* Sic omnis iniustitia contendit sibi appropinquare supplicijū, vt meritò dicat Isai. cap. 64. *Allisisti nos in manu iniquitatis nostræ, & peccata nostra abstulerunt nos.* Quasi aduersus peccatores, non alij requirantur carnifices, quàm vitia sua; horum manibus conteruntur, perimuntur. Huc referri possunt dicta tom. 3. lib. 14. cap. 9. §. 15. & tom. 4. lib. 16. cap. 10. §. 5.

Basil. Seleuc.

Sap. 1.

Isai. 64.

§. XXIII.

Deploratus est homo, cui in delitijs sunt sæculares duritiæ.

ECce iudicium, ecce damnationem hominum certissimam, quòd homines magis *dilexerunt tenebras*: quid durius, quàm in tenebris esse? Sanè multum esset ad humanam naturam, si homo sustineret esse in tenebrosa caligine; at non solum sustinere, sed & tenebras diligere, & habere illas in delicijs, id non crediderim pertinere posse nisi ad hominem deploratæ salutis. Notissima est Aegyptiorū extrema perditio, & Israelitarum salus, & libertas; & quidem vterque populus dabat operam construendis ædificijs; vterque occupabatur operibus luti, & lateris, vt Pharaoni seruiret; inter ea tamen opera Israel obtinuit salutem, Aegyptus extremum incurrit exitiū. Vnde ab eisdem luti operibus exitium huic, salus fuit illi? Exod. capit. 2. dicit de Israelitis: *Ingemiscentes filij Israel, propter opera voci ferati sunt, ascenditque clamor eorum ad Deum de operibus. Et audiuit gemitum eorum, &c.* Sub eodem labore, & opere lateritio erant Israelitæ, sub quo erant Aegyptij; sed Israelitæ cum gemitu, & tristitia obscuram illam, & vilem nauabant operā Pharaoni; Aegyptij autem non cum gemitu, sed cum lætitia operi incumbebant vilissimo, obscurissimo, indeque meruerunt extremum exitium. Accipite D. Ambros. lib. de paradiso, cap. vlt. sanè: *Denique Hebræi, qui ingemiscebant in laboribus Aegypti, iustorum gratiam consecuti sunt. Et quia panem in tristitia manducabant, esca donati sunt spirituali. Aegyptij verò, qui talia opera cum exultatione celebrabant, Regi detestabili seruientes, nullam veniam sunt accepti.* Et iusti, & impij multas sustinent vitæ asperitates, multa vitæ incommoda: cogitur iustus pernoctare, simul & aleator, & adulter: cogitur iustus mundi operibus incumbere propter familiæ honestam sustentationem, similiter cogitur & auarus; sed iusti in tristitia seruiunt mundialibus operibus, gementes sæpè sub aquis; at prophani aleatores summo cum gaudio peruigiles noctes agunt; adulteri lætissimi pericula arripiunt, & dissipant substantiam; auari alacriter sese macerāt fame, & in tenebris iacent. Cur hi non pereant? Fallar, nisi perditioni reseruentur, qui sic amant, & in delicijs habent res adeo rationi contrarias, & ipsi naturæ humanę aduersa-

Exod. 2.

Amb.

aduersarias. Hanc maculã Ephraimitis inurebat Oseas, cap. 10. dicens: *Ephraim vitula docta diligere trituram.* Quid turpius, quid sceleratius, quam ipsam contritionem, & dissipationem vitium haberi in amore, & delicijs? D. Gregor. lib. 20. Moral. cap. 16. *Amant peruersi homines mundi glorias, etiã tribulationes, cunctisque pro eis sudoribus libenter seruiunt, & grauium laborum iugo deuotissimè colla submittunt. Quod benè sub Ephraim specie describitur: Vitula Ephraim docta diligere trituram. Vitula enim tritura laboribus assueta, relaxata plerumque ad eumdem laboris vsum reuertitur. Ita prauorum mens, huius mundi seruitijs dedita, & rerum tẽporalium fatigationibus assueta, subesse terrenis sudoribus festinat, vt à iugo mundanæ seruitutis cessare non libeat, etiam si liceat.* Hæc est misera reproborum hominum conditio, qua lætantes arripiunt ea, quę luctu, & gemitu essent prosecuturi. De reproborum ciuitate locutus Isaias. 34. ait: *Erit cubile draconum, & pascua struthionum, & occurrent dæmonia, onocentauris, & pilosus, & clamabit alter ad alterum.* Onocentaurus est animal asino, & boui simile, & in oneribus, & iugis ferendis ostendit asininam, & bouinam stultitiam. Huic in reproborum ciuitate assimilantur stultissimi peccatores, qui sub oneribus vitiorum, & sub mundi iugo gradiuntur lætissimi. De his ait Ansbertus, libr. 8. in Apocal. *Onocentauri ergo sunt, qui subiecti luxuriæ vitijs, inde ceruicem erigũt, vndè humiliari debuerunt. Qui carnis suæ voluptatibus seruientes, expulsa longè verecundia, non solùm se amisisse rectitudinẽ non dolent, sed adhuc etiam de opere confusionis gaudent. Onocentauris autẽ dæmonia occurrunt, quia maligni spiritus valdè eis ad votum deseruiunt, quos de ijs gaudere conspiciunt, qua flere debuerunt.* Illos proculdubio diabolus habet charissimos, & securissimos, qui iuga fletu, & tristitia digna arripiunt libentissimi.

Ose. 10.
Gregor.
Isai. 34.
Ansbe.

CAPVT II.

Cum discipulis agit Dominus de salute abscondita mundi sapientibus.

POST reditum discipulorum Iesu à prædicatione, prosperum prædicationis successum narrantibus ipsis; in summi Parentis laudes Christus exurgit, quòd videat legis sapientes ob propria peccata lumine priuatos, quo Filij Dei aduentum, viamque salutis agnoscerẽt; in quorum cognitionem rudes, & insipientes homines, nimirùm Apostoli, & discipuli ex gratia Dei intrabant. Rursus Parentem laudat Dei Filius, quòd ipse sit hominum Saluator, in propriaque habeat manu omnia illa, quæ pertinent ad dispensationem, & gubernationem salutis humanæ. Quapropter ad se vocat vniuersos, qui salute indigeant, qui si Christo accedant, sub eiusque disciplinæ iugo viuant, præterquam quòd suauissimam vitam agent, ad sempiternam requiem euolabunt.

Matth. 11. In illo tempore, respondens Iesus dixit: Confiteor tibi, Pater, Domine cęli, & terræ, qui abscondisti hæc à sapientibus, & pru-

denti-

dentibus, & reuelasti ea paruulis.

§. I.

Prima, & præstantior virtus in Principe misericordia, & suauitas.

VBi pro iusta superborum sapientum reprobatione, & humilium electione gratias Dominus agit iustissimo rerum Moderatori; nihil in illo prius miratur, quàm paternam misericordiam, & charitatem; vnde antequam Dominum cœli, & terræ prædicat Patrem. Ait enim: *Confiteor tibi Pater, Domine cœli, & terræ, &c.* Prius Pater, quàm Dominus prædicatur, quia misericordia, & suauitas paterna in Principe prior virtus est, & præstantior. Cui sic Theodoricus Rex applaudebat apud Cassiod. 2. variar. 9. inquiens:
Theod. *Inclinari precibus nostra nouit humanitas, nec pro affectu pietatis fines potest iustitiæ custodire. Benigni quippè Principis est, ad clementiæ commodum transilire terminos æquitatis, quando sola est misericordia, cui omnes virtutes cedere honorabiliter non recusant.* Quin potiùs omnes virtutes morales tunc triumphant, quando misericordiæ cedunt primes, vt quæ primum in omnibus locum natura ipsa obtineat. Vndè D. Paul. 2. ad Corinth. 3. comparās Iesu suauitatem cum Mosayco ri-
2. Cor. 3 gore, inquit: *Quòd si ministratio mortis litteris deformata in lapidibus, fuit in gloria, ita vt non possent intendere filij Israel in faciem Moysi propter gloriam vultus eius, quæ euacuatur. Quomodo non magis ministratio spiritus erit in gloria?* Et quidem laudabile est, & gloriosum Principi, quòd leges seueras ferat aduersus rebelles, imò quòd rebelles feriat, & morti aliquando tradat. Hoc quippè gloriosum est Principi, quòd si hoc gloriosum est, vt argumentatur Paulus, gloriosum magis debet esse Principi, quòd spiritum lenitatis habeat, quando lenitas, & misericordia primas inter omnes virtutes ca-
pit. Sapienter hic D. Ambros. fa- Ambr.
tur: *Maior est gloria in salute, quàm in morte: & quamuis iustè damnet, tamen ad laudem magis proficit, si indulgeat, vt possit reus corrigere se.* Semper indulgentia, & paterna charitas pertinet in Principe ad majorem eius gloriam, & laudem. Habes notissimum Phinees zelū, qui Num. 25. arrepto pugione sceleratos scortatores in ipso actu
transuerberauit; sed de illo ait Ps. 105
psalm. 105. *Et stetit Phinees, & placauit, & cessauit quassatio Et reputatum est ei in iustitiam in generatione, & generationem.* Non ait, *percussit Phinees*, sed *stetit*, quasi stetisset coram Deo orans, vt populo parceret; vtrumque cui n fecit vir diuinus, & duos scortatores interemit, & pro reliqua multitudine similiter peccante intercessit apud Deum, vt parceret. Psalmista autem non tàm cantu celebrat interfectionem, quàm misericordē stationem, quando quod misericordiæ est, id primùm debet esse in Principis laudibus. Nazianzen. epist. 81. data Theodoro Tyanensi,
ait: *Zelatoris cognomentum hinc ob-* Naz.
tinuit Phinees, quòd Madianitidem vna cum eo, qui stuprum ipsi inferebat, gladio transfixit, atq; ex Israelitica natione probrum exemit. At maiorem hoc nomine laudem tulit, quòd pro populo in scelus collapso preces fudit. Stemus igitur nos quoque ac placemus, & cesset quassatio, nobisq; istud ad iustitiam reputetur. Laudibus item affectus est Moyses, quòd ex illata Israelitæ iniuria commotus

Aegyptium

Aegyptium obtruncarit; verùm maiorem hinc ſui admirationem concitauit, quòd Mariam ſororem lepra, propter quod murmurauerat, laborantem, precibus ſuis in ſanitatem vindicauit. Sic in omnium virtutũ laude miſericordia, & benignitas tulit primas. Hinc Ioan. 3. dicitur: *Ioan. 3.* *Sic Deus dilexit mundum, vt Filium ſuum vnigenitum daret: Non enim miſit Deus Filium ſuum, vt iudicet mundum, ſed vt ſaluetur mundus.* Quomodo nõ miſit Filium ſuum, vt iudicet mundum? Numquid Filius Dei non iudicaturus eſt mundum? Equidem iudicaturus eſt Filius Dei mundum, ſed in nouiſſimo tempore; in primis enim hoc ſolum curat, vt ſaluetur mundus. Id quod notans Euthymius in præſenti ait: *Euth.* *Neque ſolùm dedit Filium ſuum vnigenitum, ſed & iudicium reiecit, atque in ſecundum eius diſtulit aduentum.* Hoc fecit, vt & iuſtitia, cæteręque virtutes miſericordiæ cederent primas.

§. II.

Apud Deum latiores ſunt fines benignitatis, quàm dominij.

DVo in Deo pręſtantiſſima voluit Dominus decantare, & dominij poteſtatem, qua poteſt ſubiectos plectere; & benignitatẽ, qua poteſt gratias donare. Pro dominij poteſtate vocat Dominum cœli, & terræ; & quale dominium poteſt cogitari latius, quàm quod includit cœli, & terræ ambitum? Pro benignitate vocat Patrẽ, nec addit ampliùs; vbi enim paterna Dei vis oſtenditur, eius termini, & fines ſupra terram, & cœlum ſunt, infinita pertingunt, & increata. O noſtri Dei incomprehenſibilis præſtantia, apud quem, cùm dominium omnipotentiæ nitatur, adhuc benignitatis paternæ longè latiores termini dantur. Reginam Italię ſic extollebat Caſſiodorus. 11. var. 1 *Caſſiod.* *Ecce, præſtante Deo, fœlix domina, quod habet eximium, vterque ſexus impleuit. Nam & glorioſum Regem nobis edidit, & latiſſimum imperium animi fortitudine vindicauit. Quod ſi pietatis eius velimus atria intrare, vix nobis poterũt centum linguæ, centumque ora ſuff. core: cui par eſt quidem æquitas, & voluntas, ſed maior benignitas, quàm poteſtas.* Hęc de Rege terreno ſumma, & incredibilis eſt commendatio; de ſummo omnium, & diuino Rege Deo noſtro ſatis verè dici poteſt, quòd licèt imperium latiſſimum habeat, & ſub dominio ſuo ponat, quidquid omnipotens eius volũtas velit facere, adhuc maior in illo elucet benignitas, quàm poteſtas, & maiora præſtat Pater, quàm Dominus poteſt præſtare. Dominantis opera ſic Gen. 1. claudit: *Gen. 1.* *In principio creauit Deus cœlum, & terram*; nec Dei omnipotentia poteſt excedere fines creaturarũ. At de paterna benignitate ait Ioã. 3 *Ioan. 3.* *Sic Deus dilexit mundum, vt Filiũ ſuum vnigenitum daret.* Vbi Diu. Chryſoſt. homil. 26. ponderat: *Chryſo.* *Vt Filium ſuum vnigenitum daret: Non ſeruum, non Angelum, non Archangelum.* Non enim Dei Patris eſt illa mirabilis benignitas, & charitas, quæ non ſe extendit ad quid omni creatura maius. Accipite D. Cyril. Alexand. lib. 2. in Ioan. cap. 51. tantem: *Cyril. Alex.* *Vt ergo mirabilis ſit hæc Dei Patris charitas, Filius datus non creatura eſſe credatur. Filiũ autem cùm dico qui cùm ex ſubſtantia Patris ſit, Genitori eſt conſubſtantialis, & verus profectò Deus. Nam ſicut vos dicitis, ex ſubſtantia Dei Patris non eſt, non poterit ſecundum naturã Filius Dei eſſe. Ita mirabilis illa charitas Patris nulla eſſe videbitur. Creaturam enim pro creaturis, non verum*

Filium dedit. Expende illud, nimirum, *Charitas Patris nulla esse videbitur, &c.* quasi nequeat mirabilis Dei Patris charitas æstimari, quæ non supra omnes creaturas se extendit, & increata Dei bona præstat. Et quidem dominij diuini latitudo, etsi maxima, etsi asseclа omnipotentiæ, tamen supra creaturas omnes non peruenit; at diuinæ, & paternæ charitatis fines non in creaturis sistunt, sed vsque ad increata perueniunt. Huc spectabat argumentum D. Ambros. quo probat, ab Spiritu sancto vniuersas creaturas fuisse procreatas; quando enim ab illo proditũ fuit summum illud opus benignitatis, nempe Filij Dei incarnatio; necessum est, vt ipse omnes creaturas posset operari. Et cur, qui altissimos, latissimosque benignitatis terminos omnes attigit, incarnationem Verbi operatus, terminos omnes diuinę potentię non attingeret, qui angustiores sunt, vt potè conclusi intra creaturarũ carceres? Ait Ambros. lib. 2. de Spir. sanct. cap. 5 *Accipiant documentum euidens, nihil posse esse, quod Spiritus sanctus negetur operatus, nec de Angelis, nec de Archangelis, nec de Thronis, nec de Dominationibus posse dubitari, quod eius operatione subsistant. Quandoquidem ipse secundum carnem Dominus, Spiritu in Virgine superueniente, generatus sit*. Hæc ille. Qui dedit benignissimè, Dei Filium gigni hominibus, quid merè creabile non faceret? *Amb.*

§. III.

Hoc Patri diuino proprium est, quòd de viliori materia facinora sua educat.

SApientes erant, & prudentes viri in Iudæorũ populo, simul & paruuli, & contemptibiles; & ij, & illi peccatores erant, & merebantur peccatis suis priuari lumine efficaci in salutis viam. Sed ecce vobis sapientes priuantur lumine illo, paruuli illo abundãt, & cur Deus sic sapientes mulctat, sic paruulos ditat, quando ij, & illi merebantur vindictam? Caussam insinuat Dominus, dum opus Patri diuino tribuit, inquiens: *Confiteor tibi, Pater, Domine cœli, & terra, qui abscondisti hæc à sapientibus, & reuelasti ea paruulis*. Vbi enim Pater operabatur, non miror, quòd despectis sapientibus, & prudentibus, magis velit, in paruulis sua elucere munera, quãdo hoc proprissimum est Dei Patris, quòd de viliori materia gloriam suam educat: cum enim illi creatio, & productio ex nihilo per appropriationem tribuantur, & operationes ex vili materia, quæ sunt quasi ex nihilo, illi rectè per appropriationem tribuuntur. Propone tibi ob oculos Deum Patrem se accingentem ad opus; similiter & Spiritum sanctum, cui recreatio, & eleuatio ad gratiam appropiantur, volentem producere opus suum; Pater primum Adamum meditabatur, Spiritus sanctus secundum, nempe Christum. De illo dicitur Gen. 2. *Formauit igitur Dominus Deus hominem de limo terræ*: de hoc ait Angelus ad Mariam, Luc. 1. *Spiritus sanctus superueniet in te, & virtus Altissimi obumbrabit tibi: ideò & quod nascetur ex te sanctum, vocabitur Filius Dei*. Pater limum terræ assumit, vt ex illo hominem suum perficiat; Spiritus sanctus non limum terræ, sed immaculatum, purissimumque sanguinem Mariæ Virginis apponit operi suo: vt meritò dicat Paulus: *Primus homo de terra terrenus, secundus homo de cœlo cœlestis*. Et cur primus homo nõ etiam de cœlo factus est, vel secundus de limo *Gen. 2.* *Luc. 1.*

limo

limo terræ. Seruant diuinæ personæ proprietates suas, vt Pater de abiectiori, & viliori materia opus educens, mirabiliora opera sua ostendat super opera Spiritui sancti, quæ de præstantiori materia fiunt. Pro quo aiebat Rupert. lib. 1. de operibus Spiritus sancti, cap 14. *Ambos istos homines formauit Dominus Deus de limo terræ, sed illum* Rupert. *quidem Dominus de limo terræ insensibilis, & inanimata, istum autē Spiritus sanctus de limo terra, sed animata, id est, de humore carnis virgineæ suæ formauit operaticum. Vtraque formatio mirabilis. Veruntamen istum quidem mirabilem, sed illam dicere nō dubitamus mirabiliorem. Ista quidē formatio venerabilior est, sed illa mirabilior.* Hoc est Patri diuino appropriatū, quod viliori instrumento, aut materia vtens apparet in operibus suis mirabilior, quando vero Spiritus sanctus non procedat ad opus, nisi præstantiorem materiam sibi sumēs. Notissima fuit visio illa exhibita Moysi, Exod. 3 vbi Exod. 3 sic: *Apparuitque ei Dominus in flāma ignis de medio rubi, & videbat, quod rubus arderet, & non cōbureretur.* Vide, quam arborem assumit Dominus, vt omnipotentiæ suæ ostendat miracula, nimirum vilem & abiectum rubi virgultū. Verùm Apocal. 3. vbi tepido Episcopo remedium salutis datur, ait Dominus: *Suadeo tibi emere à me aurum ignitum.* Illic ignis in rubo ostēditur, hic exhibetur ignis in auro: & quæ differētiæ ratio? In rubo ignescente paternæ omnipotentiæ diuina virtus exhibebatur, cuius est propriū per vilia, & abiecta media ingentes salutes præstare. In auro ignito opus est Spiritu sancti, qui non circa vilia, sed circa pretiosa solet operari. Pro quo aiebat Diu. Ambr. Ambr. lib. 1. de Spir. sanct. cap. 16. *Quis est igitur iste ignis Spiritus sancti? Non vtique virgultis vilibus cōmixtus aut stipulas, sylvarū fragosus incendijs, sed ignis ille, qui vt aurū bona facta meliorat, & vt stipulā peccata consumit.* Ignita omnipotētis Patris virtus & humiles myricas assumit, vt inde præstet facinora; Spiritus sancti ignis non sic in humilibus virgultis, vt in auro pretioso solet elucere, & sua ostendere insignia. Cantatissima est illa apud concionatores Ioannis Baptistæ commendatio, quòd fuerit Apostolus æterni Patris; & simul Paulus, & Barnabas dicuntur Apostoli Spiritus sancti. Sed Ioannes adhuc in vtero existens, quasi vilis virgula à summo Patre assumitur, vt nuntiet Christum; at Paulus, & Barnabas non nisi post longa legis studia, cùm pleni essent doctrina, ad pedes Gamalielis instituti, tūc assumuntur à diuino Spiritu. Cui vt videtur propriū pretiosis semper instrumentis vti; sic Patri proprium est, vti vilibus, vt inde eius opera appareant mirabilia.

§. IV.

Præstantissima iudicis æquitas primas in fauoribus, etiam facit primas in seueritate.

MEritò Iesus extollit Deum Patris nomine, in electione paruulorū; sed & nomine Domini extollit ipsum in reprobatione sapientum, & prudentum, inquiens: *Confiteor tibi, Pater, Domine cœli, & terræ, quia abscondisti hæc à sapientibus, & prudentibus, & reuelasti ea paruulis.* Meritò, inquam, laudatur Deus, vt æquissimus, iustissimusque Dominus, penes quem sit gubernatio vtriusque mundi, quando eius seueritas priùs attingit primates sapiētiæ, & prudentiæ, fideliis reipublicæ. Ecce tibi, qui primi erant in honoribus legis, in plausu doctrinæ, in religionis præmijs

nempè Magiſtri, & Principes Phariſæorum, ij primi oſtenduntur mulctati priuatione diuini luminis. Quàm aliter fieri conſueuit apud ſæculares iudices; vbi fauor præſtandus eſt, vbi gratiæ exhibendæ, primates reipublicæ quæruntur, in quibus omnia ſtagnantur honoris, & vtilitatis munera. Vbi autem ſeueritas exhibenda eſt, & iuſtitiæ rigor, tunc primates prorſùs prætermittuntur, & res defertur ad pauperculos, & miſeros. Id facit corruptiſſima mundialis dominatio; aſt vbi integra æquitas manet, eumdem ordinē & in gratijs, & in ſeueritate ſeruat; vt quos primò donis implet, ab ijs primò ſeueritas incipiat. Maximus ille Ioſeph vbi inſcios fratres conuiuio excepit, primos honores detulit ætate primis: ait Geneſ. cap. 43.

Gen. 43. *Sederūt coram eo primogeniti iuxta primogenita ſua, & minimus iuxta ætatem ſuam*. Primates in conuiuio fuerunt primi; & poſtremi, qui erant minimi; idque in omni fauore fit apud mundiales iudices. Sed ecce tibi, res ſubitò commutātur, & accuſantur omnes de furto, imò vas furto ablatum requiritur: ſed ſcire cupis, apud quē inquiſitio fiat, cuius ſaccū priùs examinet lictor miſſus? Ait Geneſ. 44.

Gen. 44. *Quos ſcrutatus, incipiēs à maiorē vſque ad minimum, &c.* A maiori etiā incipit ſeuerū ſcrutinium. O penè ignota æquitas iudicibus! Quos primates habuit in conuiuio, hos & primos habuit in ſeueritate ſcrutinij. Ait D. Ambroſ. lib de Ioſeph,

Amb. cap. 11. *Per ordinem ſingulorū priùs inſpiciuntur ſacculi: docet te moralitatem diuina ſcriptura. Per ordinem antè diſcubuerunt in conuiuio corā eo, primitùs ſecundùm ætatem. Per ordinem iterum requiruntur ſacculi ſingulorum, vt ſcias electum cœleſtis iudicio*. Non equidem mundialis, ſed cœleſtis iudicij res erat, quando in furti inquiſitione, in ſeueritate ſcrutinij non itur ad paruulos, & minimos; nō curritur ad abiectos, ſed in primis itur ad ipſos magnates, & primarios. Res eſt non mundialis, ſed diuinæ æquitatis, quòd ſeueritas ſeruet ordinem, quē ſeruat fauor; & vt primarij homines primi ſunt in accipiendis fauoribus, ſic primi ſint in ſuſtinenda ſeueritate.

§. V.

Terrenis etiam Monarchis illi ſint cordi miniſtri, qui ſpiritu paruuli, & paruis contenti ſunt.

VBi deſpectis ſuperbis ſapientibus paruuli eliguntur in miniſterium, non otioſè vocatur diuinus Elector, *Dominus cæli, & terræ*; ſed vt videant etiam terrarū Monarchæ, quales ſibi miniſtri debeant cordi eſſe. Quippè non ſolùm ad cœleſtem politiam regni æterni, ſed & ad temporalem terreni imperij politiam, multùm intereſt, quòd miniſtri ſpiritu paruuli ſint; hoc eſt, paucis, & paruis inueniri ſoleant contenti. Argumentum hoc nullus prætērijt, qui ſcripſit de mundiali regno. Accipite Saluianum, lib. 1. de gubernatione Dei, ſic fantem de columnis Romani imperij: Salu. *Minimè antiquis illis priſcæ virtutis viris, Fabijs, Fabricijs, Concinnatis, graue fuiſſe exiſtimamus, quòd pauperes erant, qui diuites eſſe nolebant, cùm omnia ſcilicet ſtudia ſua, omnes conatus ſuos ad communia emolumenta conferrēt, & creſcentes reipublicæ vires priuata paupertate ditarent. Non deſpiciebāt tunc pauperes multus, cùm ab aratro arceſſerentur ad faſces, & illis fortaſſe ipſis, quas aſſumpturi erant imperialibus togis madidum ſudore puluerem detergerent. Itaque*

tunc

tunc illi pauperes magistratus opulentam rempublicam habebant: nunc autem diues potestas pauperem facit esse rempublicam. Et quæ, rogo insania est, aut quæ cæcitas, vt egestuosa, ac mendicante republica, diuitias posse credant stare priuatas? Piaculum duxi aliqua horum verborum debere, vt quæ demonstrent reipublicæ fulcra esse illos magistratus, qui paucis, & paruis erant contenti, nec volebant ipsi diuites fieri. Hoc enim euidentissimum est, quod vt cum mendicante republica non possunt durare, & conseruari diu diuitiæ priuatæ; sic cum magistratibus priuatas abiurantibus diuitias, non potest respublica non crescere, & penè in immensum dilatari. Hæc sunt duo fœlicissimi iudicis Gedeonis signa, Iudic. cap. 6. Pro altero sic ait: *Ponã hoc vellus lanæ in area: si ros in solo vellere fuerit, & in omni terra siccitas, &c.* Hoc videns Gedeon expressum signum, nondum quietus mansit, sed ad alterum festinat petendum; ait enim iterum: *Oro, vt solum vellus siccum sit, & omnis terra rore madens. Fecitque Dominus nocte illa, vt postulauerat, & fuit siccitas in solo vellere, & ros in omni terra.* Hic quieuit Gedeon, nec aliud signum expectauit, vt crederet, per manus suas posse reipublicæ prostratæ statum reparari. Cur ergo in hoc secundo signo magis quieuit, quàm in primo? An hoc secundum exprimebat magis modum aliquem particularem reipublicæ reparandæ? Equidem præter mysteria ibi explicata à Patribus, ego duo clarissima exempla contemplor euentuum, qui reipublicæ accidunt per magistratus. Vbi enim magistratus instar velleris, sic rorem cœlestem sitit; sic bona, quæ cœlo auctore proueniunt, sibi, suisque solis accipere amant in omni terra; in omni republica siccitas est, & campi, & areæ vniuersæ flacescunt, & prorsùs arent. Vbi autem magistratus non sitit rorem, non diuitias sibi, & suis amat, sed paucis contentus vitam agit, ros in omni terra est, respublica rigata bonis reuirescit; campi, & areæ replentur vbertate. Cùm videris agricolas rarescere, regni agriculturã deficere, oppida, ciuitates ruinas minari, cur tantæ siccitatis, & ruinę non vides causas? Vide magistratuum vellera rore plena; vide magistratus, in hoc solùm intentos, vt sibi, & suis bona trahant. Vtinam magistratus sicci vellent esse, & aridi: vtinã paucis contenti ingens diuitiarũ augmentum recusarent. O quàm areæ diuites essent cœlesti rore! O quàm vigeret respublica inter aridos magistratus! Ioannes Baptista militaribus Principibus hoc mandabat, Luc. cap. 3. *Cõtenti estote stipendijs vestris:* quasi non velit ab ijs concupisci bona alia, quę super taxata ab Imperatore stipẽdia haberi possunt. Sed quando negotiatoribus omnibus licet, non esse cõtentos mediocri aliquo lucro; sed possunt licitè maiora expetere alia: cur vult Ioannes, vt qui rempublicam defendunt, & muniunt, sint adeò pauperes spiritu, vt recipientes taxata stipendia, contenti sint, & nihil velint accipere aliud? Rẽ pulchrè attigit Ferrandus Diaconus in Parænetico ad Reginum Comitem, regul. 1. fatus: *Hinc autẽ plerumque maximis ciuitatibus afflictio nascitur, hinc grauissima crudelitates, hinc mille artibus lucri exquisita cõpẽdia. Hinc venalitas in iudicijs, hinc remissio in prælijs, hinc totius reipublicæ diminutio. Si Dux cœperit nõ esse cõtẽtus stipẽdijs suis, & super emolumenta publica, priuatis amplificari cõmodis cupiens, vtilitati tantùm suæ curã gerat, salutem verò negligat subditorũ, talis Dux non est circa æquales*

Ind. 6.

Luc. 3.

Ferran.

modeſtus pariter, & ſuauis, ſed litigioſus, & auarus. Non eſt circa inferiores manſuetus, ſed crudelis, perſonarum acceptor, & difficilis. Sanè magiſtratus, qui non eſt liber ab omni ſiti diuitiarum, nunquam non multa mala infert ciuitati. Hæc ſit reipublicæ conſeruatoris vox: ſolum vellus ſit ſiccum, & omnis terra rore madeat; ſolus magiſtratus excludat à ſe habendi cupiditatem, & fallar, niſi arua aſſerant fructus, & campi repleantur vbertate.

Matth. 11. Ita Pater, quoniam ſic placitum fuit ante te. Omnia mihi tradita ſunt à Patre meo. Et nemo nouit Filium niſi Pater, nec Patrem quis nouit niſi Filius, & cui voluerit Filius reuelare.

§. VI.

Seueritas in malos non poteſt diuino Spiritui non eſſe. Nec enim Spiritu Dei agitur, cui non militat & timor, & amor.

REprobationem ſapientum à Patre Deo peractam approbans Ieſus, admirationem nobis faceret, dum in eo ſeuerus & ipſe videretur, qui omnis ſuauitatis, & miſericordiæ fons aduenit. Quid ais, Domine, *Ita Pater*, vt videaris approbare ſeueritatis ſententiam latam aduerſus ſapientes? Nonne tu Deus omnis conſolationis, & omnis bonitatis? Quid tibi cum repulſa ſapientum? Iam ad hæc reſpondent illa verba, ſcilicet, *Omnia mihi tradita ſunt à Patre meo, &c.* Debuit Ieſus, vt Patris diuinitate gaudebat, ſic omnia pro ſtabiliendo bono fieri. Omnia, & quæ ad benignitatem, & quæ ad ſeueritatem ſpectant, debent in promptu eſſe illi, qui diuinum Spiritum ebibit. Quod argumentum conficiens Tertull. lib. 2. in Mar. tandē ait de Deo, vt debeat ſeuerus eſſe. Tertull.
Quis boni auctor, niſi qui & exactor? Quis expugnator, niſi qui & punitor? Sic denique omnipotens, quia iuuandi, & lædendi potens. Sic totus Deus bonus eſt, dum pro bono omnia eſt. Omnia debent eſſe in promptu bono Deo, quæ poſſunt ad exterminationem mali, & boni promotionem prodeſſe. Quid equiti intereſt, quod habeat habenas, quibus equum retrahat à præcipitio, niſi & habeat calcar, quo ad curſum excitet? Tunc ſolus bonus, & perfectus eques eſt, cùm pro equi præſtantia omnia eſt. Tunc te totum bonum, & Deo plenum æſtima, cùm pro Deo, & virtutum bono omnia ſciueris eſſe. Quid, quòd ſciueris eſſe amori, niſi ſciueris eſſe timori? Quid, quòd benignus ſis, niſi ſcias eſſe ſeuerus? Equidem ſi Deo impleris, ſi Deus es, omnia in promptu debes habere, vt te facias amari, ſed & timeri. Deuth. Deut. 10.
10. *Et nunc Iſrael, quid Dominus Deus tuus petit à te, niſi vt timeas Dominum Deum tuum, & ambules in vijs eius, & diligas eum, ac ſeruias Domino Deo tuo in toto corde tuo, & in tota anima tua?* Deus eſt, qui petit, vt timeatur, & qui petit, vt ametur; quaſi neſciat Spiritus Dei eſſe, niſi qui omnia pro virtute eſt. Tertul. lib. 2. in Marc. *Lex vtrumq; definit, diliges Deum, & timebis eum. Aliud obſecutori propoſuit, aliud exorbitatori. Ad omnia tibi occurrit* Tertull.

Deus.

Deus, idem percutiens, ſed & ſanans; mortificans, ſed & viuificans; humilians, ſed & ſubleuans; condens mala, ſed & pacem faciens. Nõ eſt Deus, qui pro bono non eſt omnia; non eſt Dei Spiritus, qui altera gaudet parte ſolùm benignus, vel ſeuerus ſolùm; ad omnia occurrat, neceſſum eſt, ad ſeueritatem, vel ad benignitatem, prout fuerit opus. Hinc Ieſus in pręſenti aiebat: *Confiteor tibi, Pater, Domine cœli, & terræ*. Vbi Patrem vocat, quid neceſſum fuit vocare Dominum? In Patrę benignitatis aperiebat fontes; in Domino ſeueritatis oſtendebat rigorem; nec ſatis diuinitatem eius explicaſſet, ſi benignitati paternæ non admiſceret rigorem. Tertul. lib. 2. in Mar. *Vſque adeò iuſtitia etiam plenitudo eſt diuinitatis ipſius, exhibens Deum perfectum, & Patrem, & Dominum: Patrem clementia, Dominum diſciplina: Patrem poteſtate blanda, Dominum ſeuera: Patrem diligendum piè, Dominum timendum neceſſariè. Diligendum, quia malit miſericordiã, quàm ſacrificium: & timendum, quia nolit peccatum. Diligendum, quia malit pœnitentiam peccatoris, quàm mortem; timendum, quia nolit peccatores ſui iam non pœnitentes*. Nunquam planè Deum ſtatuis, ſi ſepares ab illo ſeueritatem; & ſeueritas, & benignitas perfectum Deum oſtẽdit, qui pro bono, & virtute omnia eſt, tàm in ijs, quæ ſpectant ad amorem, quàm in ijs, quæ ſpectãt ad ſeueritatem. Nec tu aliter velis te habere, cùm Dei Spiritu ageris; ſed nec aliter credas, Deum appariturum tibi, niſi ſub vtraque virtute ſeueritatis, & benignitatis. Vndè monebat Chryſoſt. homil. de proditione Iudæ: *Non ergo videndo meretricem, de tua liberatione deſperes; ſed & Iudam cogitando, non debes eſſe ſecurus: vtrumque enim periculoſum eſt, & confidentia, & deſperatio; nam & confidentia ſtantem euertit, & deſperatio poſt lapſum non admittit exurgere*. Vt enim periculoſum eſt, nimis hærere aut benignitati, vndè oritur confidentia, aut ſeueritati, vndè oritur deſperatio; ſic ſalutare eſt, vtrumque ſpectare; & in amore, & timore noſtram ſalutem operari.

Tertull.

Chryſoſ.

§. VII.

Per Ieſu manus omnia nobis ſalutaria redduntur.

NOn otiosè clamat Ieſus, dicens: *Omnia tradita ſunt mihi à Patre meo*: ſed vt videntes nos omnia in Ieſu manibus eſſe, nihil inde non ſalutare expectamus: quippè ait D. Athan. homil. in hęc verba: *Poſtquam illi tradita ſunt omnia, & factus eſt homo, correcta ſunt omnia, & perfecta terra pro maledictione benedictionem obtinuit; paradiſus reſeratus eſt: infernus ſe metu contraxit: monumenta aperta ſunt, reſurgentibus mortuis: portæ cœli eleuatæ ſunt, vt intraret ille ex Edom*. Ecce tibi, vt creaturæ omnes in manu Ieſu poſitæ, vbi per Ieſum ad nos tranſeunt, quàm ſalutarem conditionem nanciſcantur. Homini dicebat Dominus, Geneſ. 3. *Maledicta terra in opere tuo: in laboribus comedes ex ea*. Septuag. poſuere: *In triſtitijs comedes, &c.* Sic omnis terra plena fuit maledictione, vt vix ſuccus elici ab ea poſſit, niſi mille laboribus, mille triſtitijs plenus. Iſaias autem cap. 12. ait: *Haurietis aquas in gaudio de fontibus Saluatoris*. Ibi cibus datur in triſtitijs, hic potus in gaudio; quando omnis terra triſtitijs manat, vndè exire poſſunt aquæ in gaudio? Iam ipſe dicebat, nimirùm, *de fontibus Saluatoris*.

Athan.

Gen. 3.

Iſa. 12.

Sanè aquæ recipiunt qualitates venarum, per quas tranſeunt; quæ per ferri venas veniunt, ipſæ ferreę, & graues ſunt; quę per ſulphuris venas currunt, & nociuæ ſunt, & peſtilentes. At, quæ aurifodinas tranſeunt, hæ ſuauitatem, & ſalutem halant. Sic vniuerſa mundi bona, vbi de maledicta terra exibant, nihil niſi nociuum referebāt, & malum: at in Ieſum, benedictā, & auream terram, tanquā in fontem translata, & per Ieſum nobis data non poſſunt non generare & ſalutem, & gaudia. Ad hęc pulchrè Imperf. hom. 28. in Matth. *Omnia Ieſu tradita ſunt, cœleſtia, terreſtria, & infernalia. Cœleſtia quidem, vt iā nunquam ſint rebellantia: nec dicat aliquis eorum: Ponam ſedem meam in nube, ſimilis ero Altiſſimo. Terreſtria vt relinquentes idola, & peccata, credant in eum, & obediant eius mandatis. Infernalia, vt vocentur ad vitam, vt in nomine Ieſu omne genu flectatur. Cœleſtia, vt ſint in adiutorio terreſtribus. Terreſtria autem, vt fiāt imitatores cœleſtium. Infernalia, vt iam non expugnatione hominū proficiant, ſed ad probationem Sanctorū.* Sic omnia per Ieſum ad nos profecta nobis fiunt proficua, & ſalutaria, etiā illa, quę erant nociua, & pernicioſa anteà, niſi nos ipſi noſtra culpa velimus ea noxia reddere. Nihil enim, quod per Ieſu ſalutiferas tranſit manus, non ſalutem, & vitam halat. Hinc erat ille propheticus clamor ad diuinum Patrem, Pſalm. 71. *Deus, iudicium tuum Regi da.* Fecerat enim diuinus Pater iudiciū de homine peccatore; ſententiam tulerat, qua nos omni bono ſpoliabat: manebatque hoc iudicium cōſcriptum in diuinis ſcrinijs apud Patrē. Contendit ergo Dauid, vt hoc iudiciū detur Regi Meſſiæ, detur Ieſu filio ſuo. Quid tunc? Quid, quòd iudicium nobis aduerſariū detur Regi Ieſu? Petendum erat magis, quòd deleretur, quòd reſcinderetur, cur nō petit Dauid, quòd reſcindatur, ſed quòd detur Regi? Equidem ſciebat, quòd ſi ſemel Ieſu manibus traderetur ſententia illa, fieri non poſſet, quòd ſuam vim non frangeret, & inde ad nos perueniret non lethalis. Ait D. Athan. homil. in hæc verba, *Omnia tradita ſunt, &c.* in qua fatur: *Ideò in ſeptuageſimo primo pſalmo ad iſtū modum inducuntur loqui, qui ſuper humano genere preces fundunt: Deus, iudicium tuum Regi da, vt & iudicium mortis contra nos, quod hactenus conſtituerat, traderetur filio, ac iam deinde ipſe in ſe ipſo illud aboleret.* Nec dubium, quin à Ieſu manibus nihil ad nos lethale perueniret; imò quæcumque mala, quæcumque nocumenta per Ieſum ad nos tranſirent, ibi omnem vim nocendi amitterent, & nobis ſalutaria exiſterent. Quò ſpectans ipſe Dominus, Ioan. 17. ait: *Pater, venit hora, clarifica Filium tuum, vt Filius tuus clarificet te. Sicut dediſti ei poteſtatem omnis carnis, vt omne, quod dediſti ei, det eis vitam æternam.* Ecce ad quid data ſunt Ieſu omnia in manibus, nēpè vt omnibus faciat halare ſalutem, & vitam. Ad hæc dicebat Imperfectus, hom. 28. in Matth. *Ieſu tradita eſt vita, & mors, vt nec vita ad peccatum ſit homini, nec mors ad pœnam: ſed vt qui viuunt, lucrum iuſtitiæ benè viuentes faciant, & qui mortui fuerint, melius viuant, regnantes in cœlo. Ieſu tradita ſunt diuitiæ, & paupertas. Vſq; nunc enim paupertas blaſphemare cogebat, furtum cōmittere ſuadebat: diuitiæ autem inflabant, nocēdi virtutem præſtabant. Nunc autem Ieſu tradita ſunt, vt paupertas, dum magnanimiter ſuſtinetur, ad gloriam Dei proficiat; & diuitiæ, dum miſericorditer diſpenſantur, ad gloriā Dei proficiant, &c.* Et quidem per Ieſu

Imperf. — Pſ. 71. — Athan. — Ioan. 17 — Imperf.

manus

manus omnia trãseunt in melius. Fœlices nos, quibus contingit, nihil nisi de Iesu manibus habere; de Iesu autem manibus, quid non floridum? Quid non mille suauitatibus plenum? Iesu meo aptare libet epigramma datum à Venantio, libro 6. Childeberto Regi, qui manu propria plantauerat hortum.

Venan.

De cultore trahit mellitum planta saporem.
Forsan & hic tactus miscuit ille fauor.
Regis honore nouus duplicata est gratia pomis,
Suauis odor nari, dulcis in ore sapor.
Qualiter ille hominum potuit prodesse saluti,
Cuius & in pomis tactus odore placet?

Omnia Iesu meo veraciter dixisset, de cuius manibus creata omnia habent plùs proficere, plùs placere; & quando Iesu manus sic vel creaturas insensibiles perficit, qualiter perficiet hominum mentes?

Matth. 11. Venite ad me omnes, qui laboratis, & onerati estis, & ego reficiam vos. Tollite iugum meum super vos, & discite à me, quia mitis sum, & humilis corde, & inuenietis requiem animabus vestris. Iugum enim meũ suaue est, & onus meum leue.

§. VIII.

Vix est liberalitas, nisi qua bona sua egentibus tribuit.

CONueniant huc, quicumque liberalitate insigni amant cognosci, & discant ab omnium virtutum Magistro Domino Iesu, quales quærendi sint receptores suorum munerum. Quos vocat liberalissimus Dominus, & liberalitatis exemplar, vt sua communicet? Sanè ait: *Venite ad me omnes, qui laboratis, & onerati estis, & ego reficiam vos.* Nunquam enim ad liberalem pertinet alijs, quàm egẽtibus sua bona largiri. Præclara est in hanc rem illa sententia Cassiodori, 12. var. 27. *Egentibus visum est, non diuitibus subuenire, fundit potius, qui mittit in plenum.* Quid pulchrius? Et quidem circa diuites omni substantia plenos munerabundos non liberalis erogatio versatur, sed prodigalitas effusa. Aiebat Paulus. 1. ad Timoth. vlt. *Diuitibus huius sæculi præcipe: facilè tribuere, communicare.* Quibus verbis sese iactare possent prodigi homines, quod & ipsi iuxta Apostoli sententiam viuant, dum facilè tribuunt, & bona sua libenter communicant. At explorandum illis erat, quibus tribuant; dum enim nõ pauperibus, sed diuitibus, & plenis tribuunt, non liberaliter tribuunt, sed prodigunt, & effundunt. Sic D. Thom. 2. 2. quæst. 119. art. 2. ad. 2. inquit: *Apostolus monet diuites, vt facilè tribuant, & communicent sua, sicut oportet: quod non faciunt prodigi; quia, vt Philosophus dicit in 4. Ethicorum, dationes eorum non sunt bonæ, neque boni gratia, neque secundum quod oportet; sed quandoque dant multa illis, quos oportet pauperes esse.* Ecce tibi iuxta

Cassiod.

1. Tim. vlt.

D. Tho.

Angeli-

Angelicum Doctorem, donationes, quę offeruntur minimè egentibus, non tàm liberalitatis, quàm prodigalitatis ſapiunt effuſionem. Vndè monebat Dominus, Luc. 14 *Cum facis prandium aut cœnam, noli vocare amicos tuos, neque fratres tuos, neque cognatos, neq; vicinos diuites*. Qui erunt igitur vocandi? Iam ſtatuit: *Voca pauperes, debiles, claudos, cæcos, & beatus eris, quia non habent retribuere tibi*. Vix permittit liberali homini buccellam panis dare diuitibus. Quod ponderans D. Chryſoſt. in epiſt. ad Coloſſ. homil. 2. ait: *Dic, quæſo, ſi inter ſeminandum, alia quidem ſuper petram, alia in terram bonam proieceris, an & ſatis tibi fuerit hoc, vt dicas, quid damni eſt, ſi alia quidem temerè, & inaniter, alia verò in terram bonam proiecerimus? Nam qua ratione non omnia in terram bonam? Et ſi fœnerandum ſit, non dices: quare hæc quidem egentibus, iſta verò diuitibus dabimus? Quin demus illis omnia. Hìc verò, vbi tantum eſt lucri, non reputabis iſtud, & ceſſabis aliquando vanè ſumptum facere, & fruſtrà bona tua perdere*. Pulchrè vir diuinus duobus exemplis ponderat abſurditatem eorum, qui diuites vocant ad prādium, & communionem rerum ſuarum. Alterum eſt ſeminatoris, qui cùm poſſit ſemen ſuum in terram bonam iacere; abſurdè facit, ſi vel minimum iaciat in petras, inter quas fructus perdatur. Sic perditè facit, qui diuitibus præſtat aliquid. Alterum exemplum eſt fœneratoris, qui vbi maius lucrum appetit, diligenter cauet cū diuitibus inire pactum; ſed potiùs ad pauperes abijt, de quorum paupertate fœnus mirum in modum adauget. Sic homo liberalis, qui bona ſua perdere nequit, caueat diuites, adeat pauperes, de quorum ſubleuatione, quis numeret, quanta lucra capiet? Ad hæc ipſe Chryſoſt. homil. 28. in Matth. addit: *Si verò non credis, tenta tu, qui diues es, qui Duces, & Principes vocas, voca pauperes, & ex his imple conuiuium, niſi ab omnibus tibi plaudatur, niſi ab omnibus ameris, niſi omnes vt patrem habeant*. Et quis ex dono diuitibus dato aliud acquiſiuit, quàm doni amiſſionem? Quis ex conuiuio Principibus parato, & diuitibus recepit aliud, quàm ſumptum, & bonorum perditionem? At ex his, quæ pauperi dantur, hoc conſequuntur omnes, vt ab omnibus celebrentur eorum dona, vt maneant in æterna memoria. Vbi enim ad veras laudes hominis cuiuſuis ventum eſt; hoc maximè ſtudent laudatores, ne ſciantur Principis ſui ſumptus facti cum alijs Principibus, & diuitibus; illa ſola publicant, quæ profuerunt egenis, ex quibus penè incredibilem nituntur elicere hominis commendationem.

Luc. 14.

Chryſo.

Chryſo.

§. IX.

Nequit fieri, vt quæ per multorum manus tribuuntur, non defluant cum magna accepturi iniuria.

REfectionem promittit Deus ſuis militibus, quam ipſemet per ſe præſtet, non quam præſtet per alios, & alios miniſtros. Ait enim: *Ego reficiam vos*: non mandabo alijs, non miniſtrorum ſeriem ſtatuam, per quorum manus mea dona currant. Proh Imperatoris mundi ſapientiſſimum conſilium! Vtinam ſic poſſent facere mundiales Principes; verùm quia multis miniſtris vtuntur, quorum alij maiores ſunt, alij minores, alij infimi, per tot manus ſic regales donationes corrumpuntur, vt

nihil

nihil veniat à Rege ſine accipientis iniuria. Mundialis monarchiæ exemplum eſto ſtatua illa Regi Babylonio oſtenſa, Dan. 3. Huic erat caput aureum. Quid pretioſius? Quid pulchrius? Sed capiti aureo brachia, & pectus argenteũ hæret: his venter æneus: huic crura ferrea, quæ tandem excipiunt puluerei, teſtaceiq; digiti. Aurum in ſe & puriſſimum, & pretioſiſſimum eſt; aſt ſi deſcẽdere incipiã, & pectoris argento immiſceatur, iam aliquid eius pretioſitatis minuitur; ſi amplius deſcendere pergat, & per æris, ferrique, & pulueris mixturas decurrat, quis neget plurimùm à puritate, & pretioſitate degeneraſſe prima? Sanè quòd aurum erat in capite, in infimis aut æs redditur, aut puluis. Eſt equidem Princeps caput aureum, nihil non pretioſum, & purum, & lucens cogitans ſuis ſubditis. Sed ſunt Principi affixi argentei miniſtri, nempè viri à Rege ſecundi, hi poſt ſe habent alios inferioris pretij, videlicet inſtar æris, quibus vtuntur. Et poſt hos inueniuntur alij prorsùs valoris infimi, quaſi ferrei, vel nati ex puluere. Regia ergo munera licèt in capite ſint pretioſa, vbi per tot diuerſi valoris miniſtros, etiam per infimos, & teſtaceos diſtribuuntur, quis ſperet minimè corrumpẽda? Mirum erit, ſi non reddantur vicina nihilo. Huc penè ſpectabat Caſſiod. lib. 12. var. 11. *Aurum ipſum cùm ſoluitur in liquorem, niſi* (Caſſiod.) *mundiſſimo caliculo ſuſcipiatur, inficitur: quando puritatem ſui illa ſola cuſtodiunt, quæ nulla ſordium admixtione fuſcantur. Quàm gratum per niueos caliculos riuulos videre currentes? Et ipſam quodammodo natura libera videre puritatem, quando in nullis maculis iniuriata turpatur? Sic dona Regum nulla debent pollutione fuſcari; ſed ſicut ab ipſo exeunt copioſa, ita debent ad ciues peruenire puriſſima: mutant enim quamlibet largitatem rapientium manus. Et ſicut fontis puritas per limoſa corrumpitur; ſic affluentia boni Regis auaris diſtributionibus immutatur.* Deberent auri riuuli per puriſſimos caliculos currere; deberẽt aurea Regis munera per manus tradi puriſſimas; aſt vbi præſto ſunt miniſtrorum turbæ, aliæ alijs inferiores, vſque ad infimos; vt per limoſa currens aureus liquor corrumpitur, ſic vbi per tot officia miniſtrorum, mediocrium, & infimorum decurrunt regia munera, non poſſunt non mutari, & minui cum accipientium iniuria. Ex hoc lucem capit illud Eccleſiaſt. cap. 5. *Si vi-* (Eccl. 1.) *deris calumnias egenorum, & violenta iudicia, & ſubuerti iuſtitiam in prouintia, non mireris ſuper hoc negotio, quia excelſo excelſior eſt alius, & ſuper hos quoque eminẽtiores ſunt alij.* Expende rationem, ob quam non mirandum ſit, quòd iniuriæ, & calumniæ, & iniuſtitiæ fiant, nimirùm, *quia excelſo excelſior eſt alius, &c.* Non adminiſtrantur res per vnum Regem, aut Principem immediatè, ſed eſt miniſtrorum gubernantium quaſi ſcala, in qua alij ſunt ſuperiores, inferiores, & infimi alij; vt ſic iuſtitia per multorum manus, à ſupremo Rege deriuata vſque ad infimum, & viliſſimum miniſtrum, multum de integritate amittat, & vel diminuta, vel corrupta perueniat ad egenos tradita per tot manus.

§. X.

Peccatum maximè deprimit, & grauat.

AD laborantes, & oneratos clamat Dominus: *Venite ad me, qui laboratis, & onerati eſtis*; onerati, inquam, non alio onere, quàm

quàm peccati, quod eſt maximũ onus, & maximè nos deprimens, & grauans. Nautæ illi, qui ſecum ferebant Ionam, vbi viderunt nauim ſæuiſſima tempeſtate agitari, nihil priùs curarunt, quàm nauim alleuiare, immiſſis omnibus oneribus in mare. Ait enim, Ion. 1. Ion. cap. 1. *Miſerunt vaſa, quæ erant in naui, in mare, vt alleuiaretur ab eis, &c.* Sed non alleuiatur nauis, miſſis oneribus; ſeruabatur enim adhuc in naui Iona, qui vt peccati inobedientiæ habebat, ſic deprimebat, & grauabat nauim ſuper omnia onera alia. Pulchrè Diu. Chryſoſ. Chryſoſt. homil. de Iona, fatur: *Nautæ nondum agnita cauſa naufragij nauim aliquantarum rerum iactatione ſubleuari arbitrabantur: & nihilominus nauigium turbabatur. Apud ſe enim peccati ſarcinam retinebant, & magis, magiſque Prophetæ corpore grauabantur, non corporis magnitudine, ſed peccati.* Vanè nitebantur onera nauis tollere, dum non tollebant Ionam, in quo erat onus peccati longè omnibus alijs oneribus grauius, & valens ſubmergere nauem. Vndè Tertullianus, carm. de Iona, ſic nauttis conſulit:

> *Quin date præcipitem cauſam, nauemq; leuantes*
> *Vnum onus hoc magnum pelago iactare volentem.*

Expende verba illa, *Vnum onus hoc magnum*; quæuis enim alia onera, etſi importabilia videantur, onera non ſunt, ſi cum peccati onere comparentur, quod ſolum onus magnum eſt. De fœmina quadam dicitur, Luc. 13. Luc. 13. *Habebat ſpiritum infirmitatis annis decem & octo: & erat inclinata, nec omninò poterat ſurſum reſpicere.* Inclinabatur ad terram fœmina hæc, quaſi qui ſub aliquo ingenti pondere preſſus vergit ad infima. Sed quod pondus ſic illam grauabat, quando ſolùm dicitur, ſpiritũ infirmitatis habuiſſe? An ſpiritus grauare poteſt, aut deprimere. Non ſpiritus, ſed ſpiritualis nequitia latens intùs illam ſic deprimit, & ad terram inclinat. Ait D. Chryſol. ſerm. 105. Chryſo. *Habebat ſpiritum infirmitatis, & erat inclinata: patebat vulnus, ſed auctor vulneris non patebat: languorem videbant cuncti, ſed languoris materiam non videbant; erat in aperto pœna, ſed in ipſa pœna carnifex latebat inclutus: corpus aſpiciebatur incuruum, ſed non aſpiciebatur incumbens corporis pondus. Ars nequiſſimi ſpiritus corporis neceſſitas credebatur.* Vbi nequitia ſpiritualis in fœmina latebat, ibi erat pondus incluſum potens inclinare fœminam ad terram, imò illam penitùs opprimere.

CAPVT III.

Diſputatio cum Martha, de optima parte.

EXCEPTVS Ieſus in caſtellum, non paruam Marthæ quæſtionem abſoluit: querebatur illa, quòd ſola relinqueretur parando tanti hoſpitis conuiuio, cùm interim Maria ſoror quieta ſederet ad pedes Chriſti. Nihil tamen profuit Marthæ querela ſua, quin potiùs eius ſollicitudini prælata fuit à vero iudice Mariæ quies.

Luc. 10.

Luc. 10. Intrauit Iesus in quoddam castellum, & mulier quædam, Martha nomine, excepit illum in domum suam; huic erat soror nomine Maria, quæ etiam sedens secùs pedes Domini, audiebat verbum illius.

§. I.

Misericordi, hospitalique viro nunquam deficiunt clarissimi fratres, & propinqui.

Vix Iesu hospitatrix Martha ob oculos ponitur, & statim subijcitur illud: *Huic erat soror, &c.* quasi iam inde pateat benefici, & hospitalis animi non vulgare commodum, quod nusquam sit solus, sed clarissimam vbiq; potiatur manum fratrum, & propinquiorum.
Zach. 4. Zachar. 4. ait: *Isti sunt duo filij olei, splendoris, qui assistunt dominatori vniuersæ terræ.* Et quidem notãter dixit, duo filij olei, splendoris; qui enim misericordię oleo inungitur, nequit esse vnus, & solus, sed splendidissimis gaudet fratribus, propinquis, & socijs. Solus fugerat Moyses ab Aegypto in Madiam; vbi Iethro filias inuenit, earum greges adaquauit; quod à Iethro cogni-
Exod. 2. tum cùm esset, Exod. 2. ait: *Quare dimisistis hominem? Vocate eum, vt comedat panem. Intrauit ergo Moyses, quòd habitaret cum eo. Accepitque Sephoram filiam eius vxorem.* Hic licet admirari & Moysis, & Iethri fœlicitatem; Moyses solus, peregrinus, à suis remotus, inter barbaros Madianitas agens, ibi per potum præstitum ouibus Iethri, regios, & clarissimos sibi fratres, & cognatos facit. Iethro item barbarissimi populi Princeps, & ipse barbarus virili semine orbus, per peregrini hospitium, & exhibitionem panis, filium nanciscitur, cui obediant maria. Quid de beneficentia, & hospitalitate dicî potest in præsenti clarius, quàm quòd exsuflet solitudinem, & orbitatem, & vel in populo barbaro clarissimos, & splendidissimos fratres, & cognatos nanciscatur? Ad hæc D. Chrysost. homil. 30. in cap. *Chrysost.*
16. ad Rom. *Magnus est fructus hospitalitatis, & vehementer magnus sic & Iethro, tametsi barbarus esset, generum adeptus est, tanta potestate mari imperantem.* Orbitatem, & solitudinem ignorat hospitalitas, cuius proprium est, vndiq; colligere fratres, cum quibus floreat, & gaudeat. De immisericordi homi- *Eccl. 4.*
ne asserebat Ecclesiast. cap. 4. *Vnus est, & secundum non habet, non filiũ, non fratrem, & tamen laborare non cessat, nec satiantur oculi eius diuitijs, nec recogitat, dicens: cui laboro, & fraudo animam meam bonis?* Compone modo hęc verba cum ijs, quę in principio dicebamus ex Zacharia; ibi de misericordiæ filijs ait: *Sunt duo filij olei, splendoris,* in præsenti de auaritię filijs dicitur: *Vnus est, & secundum non habet, neque filium, neq; fratrem.* Ille emolumentis splendidissimæ societatis, & cognationis vbique gaudet; hic nunquam non sentit sordidissimam orbitatem, vnus agens absque fratre, absque propinquo, absque familiari. Sed illud valdè Ecclesiastes miratur, quòd in tàm sordida orbitate positus auarus, non recogitat eam; ait enim:

Non

Non recogitat, dicens: cui laboro? Et quid, ſi recogitaret? An poſſet inuenire modum, quo illam orbitatem exueret, & ſe cognatis amplificaret? Sanè perfacilem inueniret modum, nimirùm, ſi ſolum ſe ſe ad miſericordiam excitaret, nullam ſentiret orbitatem. Quo ſpectans Chaldęus Complutenſis ait: *Eſt vir ſolus, & non eſt ei ſecundus: filium quoque, & fratrem non habet, vt ſit hæres ſubſtantiæ ſuæ, & non eſt finis vniuerſo labori ſuo; oculus quoque eius non poteſt ſatiari diuitijs, & non dicit in corde ſuo: cui ego laboro, & fraudo animam meam bonis? Surgam, & faciam ex eo eleemoſinam, & lætabor in hoc ſæculo cum filijs hominum, & in ſæculo venturo cum iuſtis.* Ideò vnus eſt, & ſolitarius, & omni propinquo orbus, quia nunquam recogitans dicit, ſurgam, & faciam elemoſinam; ſi enim hanc faceret, non ſolitarius eſſet, neque orbus, ſed medijs viueret in filijs hominum, vbique inueniens & propinquos, & fratres, & ſorores. Quo ſpectans Olympiodorus ait; *Vnum hoc loco accipis, qui ſeipſum tantummodo fouet, ac diligit: qui nec habere quidem velit filios, aut fratres. Nam qui deſiderio illorum tenetur, quamuis natura nullos affines, & conſanguineos habeat, quia tamen charitatem ſcrutatur, omnes homines, quamuis externos, eſſe ſibi filiorum loco putat, & fratrum.* Non poteſt non abundare fratribus, atque propinquis, qui ſub ſignis charitatis, & miſericordiæ viuit.

Chald. Comp.

Olymp.

§. II.

Miſericordia in pauperes facit domos, & æternat.

TRes erant fratres Lazarus, Martha, & Maria; & è tribus Marthæ domus appropiatur, de qua dicitur, *excepit illum in domum ſuam*. Nec miror, quòd vni Marthæ domus attribuatur, quando de illa ſingulariter prædicatur virtus hoſpitalitatis; hoſpitalitas enim, & miſericordia & domos hominibus facit, & eas ſola valet æternare. De obſtetricibus Aegyptijs, quę fecerunt miſericordiam Iſrael, ait Exod. cap. 1. *Quia timuerunt obſtetrices Deum, ædificauit eis domos.* Quid eſt, ædificauit eis domos? Crediderim cum Caietano, id & materiale ædificium, & ſimul metaphoricum, quale fit ex progeniei, & poſteritatis perennitate, importare. Sic vulgò domorum erectores vocantur, à quibus familiarum ſplendor in ædificijs, & in longa progenie ortum habuit. Huc ergo conueniant mundiales homines, qui operam nauant domibus illuſtribus erigendis, æternandis, & videant, quibus copijs id præſtare valeant, nimirùm miſericordia, & charitate. Vna miſericordia eſt, quæ domos facit, in quibus æternùm firmetur generis humani claritas. Ad hæc dicebat D. Chryſoſtom. in epiſt. ad Heb. hom. 15. *In hæc igitur ædificia ſtudeamus noſtras euacuare pecunias, nec fabris, nec ſtructoribus, nec operarijs opus habebimus. Manus namque pauperum tales domos ædificant: claudi, cæci, vel debiles iſti, qui domos illas ædificant, & non mireris; eleemoſina quippe artifex magna conſiſtit, & auxiliatrix eorum, qui illam faciunt.* Aeternùm duraturas domus qui ſibi erigere meditatur, non curet alios artifices perquirere; eleemoſina, & miſericordia artifex eſt, de cuius munere venit, quòd domus ſtabiliantur, & nouis in dies augmentis irradient. Vbi noſter dicit Prouerb. 14. *Miſericordia, & veritas præparant bonum:* Legunt Septuag. apud Salazarem noſtrum: *Eleemoſina autem, & fides apud fabricatores bonos;* vt iam non inue-

Exod. 1.

Chryſo.

Prou. 4.

niantur

niantur boni fabricatores domorum, apud quos non sit eleemosyna, & misericordia in pauperes. Pro quo dicebat Ecclesiasticus, cap. 44. *Illi viri misericordiæ sunt, quorum pietates non defuerunt; cum semine eorum permanent bona, hereditas sancta nepotes eorum, & in testamentis stetit semen eorum, & filij eorum propter illos in æternum manent: semen eorum & gloria eorum non derelinquetur.* Expende, qualia ponat virorum misericordium signa, nimirùm diuturnitatem domus in splendore familiæ, filiorũ, & nepotum. Non potest misericordiæ domus deficere; semen enim misericordum, & gloria eorũ non derelinquetur, & filij eorum propter illos in æternum manent. Hinc illa Sunamitis, 4. Reg. 4. cùm absque liberis esset, in pene ruitura domo hospitium Elisæo parat, & eius precibus filium impetrat à Domino. Sed jam duodenis puer in matris gremio moritur. Quid tunc? Peribit domus patens pauperi hospiti? Quid faciet bona mater filio mortuo: vnico fulcro suę domus? Ait textus:

4. Re. 4. *Ascendit autem, & collocauit eum super lectum hominis Dei, & clausit ostium.* Magnum quid cogitabat de cubiculo, & lecto parato hospiti, vt notat Chrysost. & ideò cùm illi præstò esset lectulum filij, ab hoc abstinuit, & sumens cadauer pueri, non in alio lecto collocat, quàm in eo, quod parauerat hospiti, iam tunc sperans non posse non in hospitio exhibito pauperi reparari, imò reædificari lapsam domum cum filio

Amb. mortuo. Pro quo aiebat Diu. Ambros. epist. 12. ad Irinæum, citatus à Glossa in præsenti: *Sunamitis illa magna mulier in superioribus hospitium parauit, & ibi concipiendæ sobolis meruit prerogatiuam. Ibidemque resuscitati pigneris vidit miracula.* Ecce tibi, vbi incepit ædificatio, & reædificatio domus in filijs, & nepotibus; dum parat hospitium pauperi Prophetæ, per hunc affectum misericordiæ accipit, posse sperare diuturnitatem suę domus.

§. III.

Maria Virgo omnes suæ gentis virtutes in se habet.

GRunniunt hæretici, cùm audiunt Marię Virginis ascendentis in cœlum triumphum sub historia duarum sororum euangelio decantari. Quid Marthæ, & Mariæ œconomia cum triumpho ascendẽtis in cœlum Dei Matris? Pulchrè Ecclesia Romana apposuit triumpho Reginæ cœli, quod Roma Ethnica apponebat suis Imperatoribus triumphantibus. Hæc triumphatori iuueni maiorũ etiam addebat fumosas imagines, vt ostenderet in vno omnia prosapiæ veteris facinora renouari. Sic Ecclesia Romana Israelitarũ virtutum imagines, nempè Martham, & Mariam, in quibus hospitalitates, & propheticæ contemplationes veteris testamenti exprimebantur, apposuit triumpho Mariano, vt in vna Dei Matre, quidquid fuit in veteri populo gloriosè ostenderetur renouatum. Propone tibi ob oculos in Martha Patriarchas veteres hospitantes, & Deũ, & Angelos; in Maria Prophetas diuinitatis arcana rimantes, contemplantes, nullam in ijs inuenies virtutem, quę in nostra triumphatrice non appareat. In immẽsum extollit Reginæ suæ virtutes Cassiod. 11. variar. 1. inquiens: *Hanc si parentum cohors illa regalis aspiceret, tanquam in speculo purissimo sua præconia mox videret. Enituit enim Amalus fœlicitate, Ostrogotha patientia, Athala mansuetudine, Munitarius æquitate, Vnimundus* Cassiod.

forma,

forma, Thoriſmus caſtitate. Cognoſcerent hic profectò vniuerſi ſigillatim propria, fœliciter faterentur eſſe ſuperata, quando vnius præconium cum turba ſi poteſt æquare virtutum. Hæc de Regina Italiæ dicebat Caſſiodorus, longè veraciùs dicenda de cœli Regina, quam ſi totius ſuę gentis regalis illa, & prophetalis cohors vellet aſpicere, tanquam in ſpeculo ſua præconia mox videret. Enituit Abraham Dei hoſpitio, Iſaac incruento holocauſto, Iacob obſequio, Ioſeph caſtitate, Dauid victorijs, Salomon pace, Iſaias contemplatione Seraphica, Rachel forma. Cognoſcerent in Maria vniuerſi veterum virtutum exercitus propria, & fœliciter faterentur ſuperata, quando vnius Reginæ gloria cum turba poteſt ſe virtutum æquare. Hinc aſcendentem adſtupent Angeli, Cant. 6. *Quæ eſt iſta, quæ progreditur, quaſi aurora conſurgens, pulchra vt Luna, electa vt Sol, terribilis vt caſtrorum acies ordinata.* Vna fœmina aſcendere cernitur, & in vna caſtrorum apparent acies; quid mirabilius? Qui fieri poteſt, vt vna cùm ſit, admirationem viſarū acierum faciat? Equidem vna erat, ſed ſic vniuerſas virtutum veterum formas referebat, vt ſinguli, qui pro Deo antiquitùs militauerant, apud illam viderentur ſtare. Dum Deum ventris ſuſcipit hoſpitio, & inde abijt in montana, vt propinquum ſuum Ioānem à peccato liberet, & faciat exultare, oſtenditur alter Abrahā de Dei hoſpitio clarus, dum cum trecentis ſeruis abijt conſobrinum Loth de captiuitate liberare. Cùm de Ægyptum diuertit, fugiens Herodis rabiem, Dauidem à Saule fugitiuum, & ad vicinos Reges confugientem [illegible] facit. Cùm apud filium quereretur, quòd maneret quaſi abſconditus Hieroſolymis, eſt quaſi Iacob queribūdus apud Labanem, quòd non Rachelem, ſed ſibi Liā daret. Cum filij cruci adſtat, Iſaac eſt lignis inhærens holocauſti. Sic vna cùm ſit, in illa vna exhibentur vniuerſæ Sanctorum veterum phalanges. Ad quod aiebat Diu. Hieron. homil. de Aſſumpt. *Admiratur autem Spiritus ſanctus, quia omnes de aſcenſu huius Virginis admirātes facit, quòd quaſi noui diluculi aurora rutilans aſcenſu ſuo reſplendeat, multis freta, & vallata Sanctorum agminibus. Vnde dicitur terribilis vt caſtrorum acies ordinata. Siquidem terribilis ſuis facta virtutibus, vt caſtrorum acies admodum ordinata.* Expende, qui dicitur admirationem ſui facere, quòd aſcendat, *multis freta, & vallata Sanctorum agminibus.* Et quanta hæc admiratio? Sanè omnes Sancti notiſſimi erant Spiritui ſancto, notiſſimi erant Angelis; cur ergo admirarentur Angeli, quòd circa Mariam Reginā viderent Sanctorum omnium phalanges? Non equidem erat magna admiratio, quod in ſe Sancti Reginam comitarentur; ſed quod omnem admirationem ſuperat, id erat, quòd non in ſe ipſis, ſed in vna Maria vniuerſæ Sanctorum oſtenderentur phalanges, ita vt vna cùm fuerit, repræſentaretur in ſuis virtutibus, quaſi haberet in ſe, vel quaſi ipſa eſſet ordinatiſſima Sanctorum acies. Circumſpice vniuerſas phalanges virtutum, & nullam requires in Maria, ita vt vna cùm ſit, plurium in ſe ſpeciem exhibeat. Vndè de illa Epiphan. ſermon. de Aſſumpt. dicebat: *Dico enim, illum eſſe cœlum, thronū ſimul, & crucem; extendens enim ſanctas vlnas Dominum portauit. Thronus Cherubicus, cruciformis, & cœleſtis.* Expende illa, *thronus Cherubicus;* & quidem vt alias ex noſtro Alcacare in Apoc. dedi, *Cherub*, juxta nominis

Cant. 6.

Hieron.

Epiph. ſ

minis ethimologiam, idem eſt ac *plures*, vel *pugnans multitudo*. Vocatur ergo Maria thronus Cherubicus, vt in qua oſtenduntur non ſolùm plures, ſed vniuerſæ omniũ Sanctorum virtutes, & fortitudines. Quò etiam ſpectat illud Cant. 3. *Quæ eſt iſta, quæ aſcendit per deſertum tanquam virgula fumi, ex aromatibus myrrhæ, & thuris, & vniuerſi pulueris pigmentarij*. Expende illa, *& vniuerſi pulueris, &c.* Vna enim cùm eſſet, vniuerſas Sanctorum virtutes repræſentabat. Ait Ildeph. ſerm. de Aſſumpt. *Odoramenta virtutum ſpargebat, non qualiacumque, ſed vniuerſi pulueris pigmentarij: ita vt in ea eſſet forma non ſolùm Virginum, verùm etiam omnium Eccleſiarum Dei*. Quaſcumque veneratur Eccleſia virtutes in alijs, eas poteſt in Maria venerari.

Cant. 3.

Ildeph.

§. IV.

Perfectionis ſtudioſus nihil aliud æſtimet, nec noſcat, quàm Deum ſolum. Vbi de Beata Virginis vita morti ſimili.

Fœlix Maria, quę *ſedens iuxta pedes Domini, audiebat verbum illius*, nihil aliud curans, nec reputans niſi Deum ipſum; in tota hoſpitij ſollicitudine, inter ipſam ferculorum præparatiónem nihil ipſa videbat, nihil curabat niſi Deũ vnum. Fœlix, qui ſic componit vitam ſuam, vt in medijs mundi ſollicitudinibus nihil mundiale videat, ſed Deum ſolum ſpectet in illis. Vbi Raab periculum exploratorum Iſraelitarum animaduertit, dicitur de illa, Ioſue cap. 2. *Tollenſque mulier viros abſcondit, & ait, &c.* Quæ verba ſic ex Hebræo redduntur: *Tollenſque mulier viros, abſcondit eum*. De quo multam facit quæſtionem Abul. quæſt. 27. in Ioſue, quomodo ſi tulit viros, vt abſconderet, dicitur, quòd abſcondit eum? Cur non magis dicitur, quòd abſcondit eos? Sed quæſtionem facilè abſoluit D. Paul. ad Hebr. 11. *Fide Raab meretrix non perijt cum incredulis, excipiens exploratores in pace*. Erat quidem opus huius fœminæ, non opus humanæ ſapiẽtiæ, ſed opus fidei, vnum ſolum Deum, quem potentiſſimum nouerat, agnoſcentis. Audierat mulier magnalia Dei Iſraelis, erga quem ſolum rapiebatur, illumque ſolum aſpiciebat, adeò vt in exploratoribus, nõ exploratores curaret, nec exploratores attenderet, ſed Deum; & ſic illos abſcondebat, quaſi non illos, ſed Deum abſconderet. Ita ad vnum Deum erat attenta, quaſi ad alia videnda vel cæca, vel prorsùs mortua eſſet. Hæc erat Maria ſedens ad pedes Ieſu, nihil aliud cernẽs, nihil aliud æſtimans, niſi Deum, mortua prorsùs omnibus reliquis. Accipe ex 4. Reg. 4. de filio Sunamitidis dictum: *Poſuit eum illa ſuper genua ſua vſque ad meridiem, & mortuus eſt*. Feruore æſtus correptus puer matri adducitur, ſuper genua eius poſitus, mortuus eſt. Quid accommodatius Marię? Amoris flammis ipſa correpta ad pedes Ieſu adducitur, & iuxta tanti Parẽtis pedes, ſtatim mortua apparuit mundialibus curis. Sed hoc longè præſtantius erat, videre in Maria Deipara, quę de ſe ait Cant. 5. *Ego dormio, & cor meum vigilat*. Sic Deo adhærescebat intrinsecùs, vt ad externa omnia videretur defuncta, adeò vt non facilè poſſet diſcerni inter eius mortem, & vitam. Vndè ajebat Damaſc. orat. 1. de eius dormitione: *Sacram tuam migrationem, mortem haudquaquam appellabimus, ſed ſomnum, vel peregrinationem, vel (vt aptiori verbo loquar)*

Ioſue. 2

Heb. 11

4. Reg. 4

Cant. 5.

Damaſ.

cum Deo præsentiam. Considerat sanctus Pater Deiparam Deo præsentem, iuxta pedes assidentem diuinos. & considerat eam mortuã; & non distinguit inter hanc mortem, & illam vitam. Sic prorsùs apparebat mortua, vt apparebat, cùm Deo præsentabatur in vita: vbi erat Deo præsens, non alia erat, quàm vbi mortua apparebat proxima sepulchro. Mirabatur aliquando D. Bernard. sanctum Malachiam viuentem adhuc in mundo, & simul eumdem defunctum, & ait in eius vita: *Hac erat gratia corporis eius, & hac gloria vultus eius, qua non euacuatur, neque in morte quidem. Talis quoad vixit, talis & mortuus apparebat viuenti similior*. Sanè nullus similior Malachiæ viuenti, quàm mortuus ipse. Mortui anima cum Deo erat, Deum vnicè aspiciebat, vnicè amplectebatur; corpus autem ab omni mundiali bono iacebat exutum. Quid aliud erat in Malachia viuo? Et tunc mens Deo inhærebat, & corporei sensus nihil mundiale amabant, & æstimabant. Id excellentiori modo videndum erat in Deipara Deo prorsùs affixa: *Talis quoad vixit, talis & mortua apparebat viuenti similior*. Dum mortua erat, nulli rei similior, quàm viuenti sibi: vt non facilè distingueret mens humana inter Dei matrem mortuam, & viuam.

Bernar.

Luc. 10. Martha autem satagebat circa frequens ministerium, quę stetit, & ait: Domine, non est tibi curæ, quòd soror mea reliquit me solam ministrare? Dic ergo illi, vt me adiuuet.

§. V.

Maria Deipara vnica, & sola est post Christum in hominibus regenerandis.

GAudet animus in hac Marthę querela Deiparæ excellentiam notare: quòd ipsa sola, & vnica relicta sit post Iesum in ministerio salutis humanæ. Cui debes, homo, post Christum salutẽ tuam, vt Deiparæ debes? Sanè inter vniuersas creaturas, Deipara vnica est, & sola, quæ nouit optimè humanæ saluti ministrare. Ait enim Andreas Cretensis, hom. 2. de dormitione Mariæ: *O nouas remunerationes! O diuinas permutationes! Produxit natura liberum arbitrium spinis obseptum. Maria contrà produxit eum, qui impleret paternam voluntatem. Peperit natura ex inobedientium mortem voluntariam. Ipsa contrà peperit eum, qui mortem sustulit per obedientiam. Sola enim sola præter naturam fuit electa ad naturam renouandam. Sola seruijt opifici vniuersa natura.* Non est improbabilis illorum sententia, quę asserit, Deum in formatione primi hominis vsum fuisse Angelorum ministerio, ita vt Angeli seruierint summo Opifici, adducentes puluerem de limo, & corporis simulachrum efformantes. Id quod meminit noster Pereyra, lib. 4. in Gen. cap. 2. quæst. 2. At in reparatione generis humani, in regeneratione hominis, non Angeli, non Archangeli, non vlla creatura, sed, vt ait Andreas Cretensis, sola, sola Maria fuit electa, vt ministraret; sola seruijt Opifici vniuersæ naturæ, quæ sola generans Iesum, sola nos in Christo, & cum Christo regenerauit. De se aiebat Paul. 1. ad Corint. 4. *Nam si decem millia pædagogorum habeatis in Christo; sed non multos patres.*

Creten.

1. Cor. 4

patres. Nam in Christo Iesu per Euangelium ego vos genui. Et quidem decem millia habemus pædagogorũ in Christo; habemus padagogiam Angelorum, & Sanctorum omniũ, & magistrorum, sed non multas matres, imò vna nobis, & sola relicta est Mater Maria, cui altiori modo, quam Paulo debemus, quòd simus in Christo regenerati. Ad hæc aiebat Guarricus Abb. serm. 1. de Assumpt. *Si seruus Christi filios suos iterum, atque iterum parturit, cura, atque desiderio pietatis, donec formetur in eis Christus, quanto magis ipsa Mater Christi? Et Paulus quidem genuit eos, verbo veritatis, quo generati sunt, prædicando: Maria autem longè diuinius, atque sanctius Verbum ipsum generando. Laudo quidem in Paulo prædicationis ministerium, sed plus miror, ac veneror in Maria generationis mysterium.* Non vt Maria, Paulus regenerationi nostræ ministrauit; in ministerio verbi forsan multi apparebũt Pauli, sed non multæ matres, sed vna, & sola Dei Mater nos cum Christo, & in Christo parit. Accinit Dominus, Cant. 6. aiens: *Sexaginta sunt Reginæ, & octoginta concubinæ, & adolescentularum non est numerus. Vna est columba mea, perfecta mea; vna est matri suæ, electa genitricis suæ.* In ministerio verbi prædicandi, quid nisi turbas, & multitudines inuenias; at in ministerio salutis à Iesu causatæ, vna, & sola, & vnica inuenietur Mariæ ministratio. Ait enim Guillel. apud Delrium nostrum: *Est enim Maria vnicè electa genetrici suæ; singulariter electa ad ministerium redemptionis, & regenerationis gratia. Insigne quippè, & singulare ministerium gratiæ redemptrici exhibuit in eo, quòd ipsum Redemptorem sibi, nobisque genuit, sibi, nobisque pio lacte aluit, atque ad annos maturitatis perduxit. Quia ergo sola erat, ad hoc diuinitùs prædestinata, & præparata, meritò dicitur, vna matri suæ, & electa genitrici suæ.* Vt inde pateat, quàm vnico, & singulari ministerio Maria sola auctori humanæ salutis seruiuit.

Guarr.

Cant. 6.

Guillel.

§. VI.

Maria Deipara sic præ omnibus alijs creaturis simul iunctis Deo placuit, vt non mirum esset, si Deus habens Mariam, reliquas omnes derelinqueret.

Alicui audax illud Marthę videbitur verbum, quo omnium rerum conditori, & prouisori Iesu dicit: *Domine, non est tibi curæ, &c.* Quid ais, Martha, incuriæ accusas oculatissimum prouisorẽ mundi? Vndè tibi potuit in mentẽ venire, quòd qui curam filiorum coruorum suscipit, non habeat tui laboris, tuæ derelictionis curam? Absit à Martha, quòd putet Deum incurium prouisorem suarũ creaturarum; sed ex quo Mariam apud Iesum videt illi prorsùs affixã, non miraretur, si Deus habens tantæ virtutis fœminam, alias longè inferiores derelinquat. Et quantum hoc ad Mariam, respectu Marthę? Non parua sanè gloria erat illius Mariæ, quòd Deus habens illam, putaretur posse sororem eius derelinquere. Sed id vmbra erat Mariæ Deiparæ, cuius gratia præ omnibus alijs creaturis sic Deum capiebat, vt posset fieri, quòd habens Deus secum Mariam, nõ multùm curaret habere cæteras creaturas, sed potiùs illas derelinqueret. Aiebat Dominus proculdubio Matri suę, Cant. 6. *Auerte à me oculos tuos, quia ipsi me auolare fecerunt.* Quid est, me auolare fecerunt? Ad impiorum mentem loquitur, qui vt Deum non prouidere rebus

Cant. 6.

Iob. 22. aſſererent, dicebant, Iob. 22. *Nec noſtra conſiderat, & circa cardines cæli perambulat*. *Ezech.* Affinis ſententia illi Ezec. 8. *Dereliquit Dominus terram, & Dominus non videt*. Petit ergo Deus à Matre ſua, vt abſcondat oculorum ſuorum pulchritudinem, quæ tanta eſt, vt ſibi illam Deus acquirens, poſſet auolare à cæteris alijs, omneſq; derelictas facere. Non grauabor aurea D. *Amb.* Ambr. verba dare, ſantis de Iſaac, cap. 7 *Auerte oculos tuos à me, & ſi tu perfectas, aliæ mihi adhuc retinendæ ſunt animæ, aliæ fulciendæ. Eleuas enim me videndo; ego autem video deſcendi, vt omnes eleuem. Et ſi ſurrexi, & habeo Patris ſedem, tamen orphanos non derelinquam vos, paterno ſtudio quaſi deſtitutos, ſed præſentia mea vos confirmabo. Vult ergo auertere illam oculos, ne eam conſiderans, quòd iam ad ſuperiora ſequi poſſis, eleuetur, & cæteras animas derelinquat*. Quid pulchrius? quaſi caueret ipſe Dominus in aſcendente ad cœlum Matre, immēſam eius pulchritudinem contemplari, ne videns illam in cœlum aſcendere, illa contentus ſit, & cæteras contemnat animas. Quid non poſſet derelinqui à Deo ſecum Mariā tenente? *Cyril. Alex.* Cyril. Alex. orat. cont. Neſt. ſic Mariam Dei Matrē alloquitur: *Tu enim pretioſa es margarita orbis terrarum*. Quod cū audio, ſtatim recolo illud Mat. 13. *Simile eſt regnū cælorum homini negotiatori, quærenti bonas margaritas, & inuenta vna pretioſa margarita, vēdit omnia, quæ habet, & emit eam*. Hæc Dei optimi maximi proprietas; quòd vnam pretioſam magaritā inueniens, ſic maneat illa contentus, vt pro illa omnia ſua dimittat, & vendat. Vt hinc pateat, quantū miraculū ſit diuinæ benignitatis, quòd habens Mariam pretioſam margaritam, illa contētus, cætera omnia nō derelinquat, & diuēdat.

Ea enim eſt perfectio Mariæ, quæ poſſit prę ſe vna cęteros omnes facere derelinqui à Deo. In cruce erat Ieſus, omnium hominum ſalutē procurans; tunc ait Ioan. cap. 19 *Ioan. 19* *Cum vidiſſet ergo Ieſus Matrem, & Diſcipulum ſtantem, quem diligebat, dicit Matri ſuæ: Mulier, ecce filius tuus*. Quanta hęc cura Ieſu de Matre? Omniū hominum ſalutis negotiū agit, & inter hæc, quaſi omnium obliuiſcitur, & vnius curam *Ambr.* agit Matris. Ambr. lib. de inſtit. ad Virg. cap. 7. ait: *Paulisper publicam ſalutem differt, ne Matrem inhonoratā relinquat*. Ea erat Mariæ perfectio, Mariæ virtus, cui vt Deus proſpiceret, cæterorū omnium ſalutem differre nō grauatur, imò miraculum fuit ſuæ bonitatis, quòd non prorſus deſereret præ illa cæteras animas. Et quid, quòd præ illa cæteras animas derelinqueret; quādo pro illa dereliquit humanitatē ſuā vſque ad mortem in manus car- *Ioan. 19* nificum? Vix Ioan. 19. prouiderat Matri filij, dicens: *Mulier, ecce filius tuus*: & ſtatim eleuata voce cū Patre loquens, Matt. 27. inquit: *Deus, Deus meus, vt quid dereliquiſti me*? Cur à Matris prouidentia, ad oſtēdendā ſuę humanitatis derelictionē in manus hoſtiles recurrit? An hęc derelictio nō fuit pro vniuerſis animabus ſaluādis; cur illā maluit coniungere, cùm Matris cura quaſi particularius pro illa fuiſſet? Equidē vt mūdus ſaluaretur, nō fuit ſimpliciter neceſſaria tāta humanitatis Chriſti derelictio, vt mortē obiret; magis ea neceſſaria videbatur, vt Ieſus oſtēderetur Mariæ Filius, vtpotè in paſſibilitate, & mortalitate ſimilis. Quò ſpectās D. Ildeph. *Ildeph.* ſer. 8 de Aſſ. ait ad Mariā: *Vt te verā Matrem oſtenderet, verū ſe Hominē tormenta patiendo monſtrauit*. Non equidem neceſſariū erat ſimpliciter, quod Ieſus relinqueretur occidēdus à carnificibus; vt ſaluaretur mundus;

mundus; verùm ſic Deus afficiebatur ad Matrem ſuã, vt pro eius maternitatis euidentiori oſtenſione non dubitaret relinquere humanitatem ſuam in manus carnificum, vt mortem obiret. Et quidem temporalis Ieſu vita longè pluris valoris erat, quàm totius mundi æterna vita; & nihilominus illam dereliquit Deus pro gloria Mariæ: cur prę eadem cæteras animas non dereliqueret, niſi miraculum eſſet bonitatis vtriuſque, ſimirum Matris, & Filij?

§. VII.

Mariæ Virgini ſplendidiſſimus, & glorioſiſſimus comitatus.

POtuit Martha queri, ſe ſolam in miniſterio relictam; vox enim eſt hæc non prorsùs fœliciter laborantium, quo deflet ſuam ſolitudinem, & orbitatem. Non ſic quereretur Deipara, cuius comitatus & ſplendidior, & glorioſior, qui conſtat non ex ſorore, ſed ex progenie filiorum innumera. Non enim exterorum, aut fratrũ comitatum requirit, quando ipſa ſibi comites fecit, & parturiuit. Quid hoc ſplendidius? De duobus

Ruth. 1 ſoceris Ruth dicitur cap. 1. *Ipſe vocabatur Elimelech, & vxor eius Noemi, & duo filij, alter Mahalon, alter Chelion.* Hæc dicuntur quando abſcedebant de Iſraele; vbi autem redit Elimelech vxor, ipſa clamat: *Ne vocetis me Noemi, id eſt, pulchram, quia amaritudine valdè repleuit me Omnipotens. Egreſſa ſum plena, & vacuam reduxit me Dominus.* Ecce pulchritudinis, & venuſtatis nomen à ſe depellit Noemi; ſed quando non vult vocari pulchra? Quando vacua, & orba filijs redibat. Vbi patriam ingrediebatur vidua, filijs orbata, nihil in ſe, aut de ſe amat audire, quod ad querelas, & planctus non pertineat. At vbi à patria excedebat comitata viro, comita, & coronata filijs, tunc pleno ore vocatur pulchra; quid enim pulchrius, & glorioſius fœminæ, quàm quod illam filiorũ agmina vndique cingant? Nõ pro

Iſai. 6. parua gloria aiebat Iſaias, cap. 6. *Eris corona gloriæ in manu Domini, & diadema regni in manu Dei tui. Non vocaberis vltrà derelicta, & terra tua non vocabitur amplius deſolata; ſed vocaberis voluntas mea in ea, & terra tua inhabitabitur. Habitabit enim iuuenis cum virgine, & habitabunt in te filij tui.* Nomen derelictæ, nomen deſolatæ prorsùs deletur; ſolùm auditur nomen gloriç, nomen diadematis, nomen regni. Sed qui comites, qui ciues, ſic derelictionem, & orbitatem excludunt, vt ſplendorem coronæ, & regni efficiant? Explicat, dicens: *Habitabunt in te filij tui.* Proh ſplendidiſſimus comitatus, qui conſtat ex filijs! O glorioſa Regina, quàm vt innumeri comitantur exercitus, ſic omnes eius comites ſunt filij. Ad hæc exclamat Guarric. Abb.

Guarr. ſerm. 1. de Aſſumpt. *O Maria, non vocaberis, ait Dominus, vltra derelicta, & terra tua non vocabitur vltra deſolata, vt quia virgo, ideo ſis infœcunda. Sed vocaberis voluntas mea; id eſt, dilectus meus Filius in ea. Habitabit enim iuuenis in virgine, & habitabit in te filius tuus, imò habitabunt in te filij tui. Ipſa enim vnica virgo, & Mater, quæ ſe Patris vnigeniti glorians, eundem vnicum ſuum in omnibus eius membris amplectitur; omnibusque, in quibus Chriſtum ſuum formari agnoſcit, Matrem ſe vocari non confunditur.* Verè hodie Maria pulcherrimã fœminarũ, imò creaturarum debet dici; vera ipſa Noemi in toto pulchritudinis flore eſt, quando è mũdo egrediens, plena egreditur filijs, vndique ſtipata ſanctorũ agminibus, qui in regnum

ratione gloriantur habita per ipſam. Ad hæc Cant. 6. *Viderunt eam filiæ, & beatiſſimam prædicauerunt, Reginæ, & concubinæ, & laudauerunt eam. Quæ eſt iſta, quæ progreditur, quaſi aurora conſurgens, pulchra vt Luna?* Ecce quotquot in Mariæ triumpho laudatores aſſumuntur, filiæ dicuntur; vt enim innumeros Principes ſtipatores habet, ſic nullum in eis videt, cuius mater non ſit. Hinc triumphalis eius pulchritudo commendatur, quòd ſit, vt eſt Lunæ pulchritudo, hoc eſt, in omni ſua plenitudine, quã procul dubio habet, dum aſcendit ſtipata filijs. Ait enim Ailgrinus apud Delrium: *Maria vt concepit, facta eſt Luna plena.* De conceptu habet Maria immenſam gloriæ plenitudinem, quando nullus eſt in numeroſiſſimo comitatu, qui non ſit eius filius. Vndè ſic eius gloriam exaltabat Diu. Ildephonſ. ſerm. 1. de Aſſumpt. *In qua nimirum cœleſti domo hodiè læta introiuit, & ſequuntur illam omnium electorum animæ, quæ ſunt ex parte illius.* Quãtum hoc ad Mariæ gloriam, quòd in copioſiſſimo comitatu nullum videat, qui à ſe fœlicitatis æternæ non ducat originem? Non aliter Eccleſiam extollit Iſaias, cap. 60. quàm hodiè extollitur Maria: *Surge, illuminare Hieruſalem, quia venit lumen tuum, & gloria Domini ſuper te orta eſt. Quia ecce tenebræ operient terram, & caligo populos; ſuper te autem orietur Dominus, & gloria eius in te videbitur. Et ambulabunt gentes in lumine tuo, & Reges in ſplendore ortus tui. Leua in circuitu oculos tuos, & vide, omnes iſti congregati ſunt, venerunt tibi: filij tui de longe venient, & filiæ tuæ de latere ſurgent.* Hæc eſt profectò ſummi Dei gloria, & vnici Creatoris, quòd inter miniſtrãtium exercitus & regios, & innumeros, nullum videat, qui ab alio ſit, ſed vniuerſos à ſe ortos videat. In quo poteſt hæc Dei gloria inueniri? Sanè inuenitur in aſcendenti in cœlum Maria; Surge, ò noua Hieruſalem, ſurge, ò vera mater viuentiũ, & gloria Domini in te videbitur, Dum tu ſurgis in cœlum, & tenebræ, & caligo terram operiunt, ſed tibi aſſiſtunt vniuerſa cœli lumina. Aſſiſtunt omnes Angelorum exercitus, aſſiſtunt vniuerſi iuſti, Reges innumeri; ſed in tanto aſſiſtentium comitatu leua oculos tuos in circuitu, & vide: nullum videbis, qui non ſit tuus filius; qui de longe, hoc eſt, de cœlo veniunt Angeli, filij tui ſunt; qui de latere ſurgunt, hoc eſt, ſancti homines, filij tui ſunt; & ipſe Deus eſt tuus Filius. Quanta gloria eſt, in tanta gloria nullum videre, qui à te ortum non ducat?

Cant. 6. — Ailgr. — Ildeph. — Iſai. 60.

I

Luc. 10. Et reſpondens dixit illi Dominus: Martha, Martha, ſollicita es, & turbaris erga plurima. Porrò vnum eſt neceſſarium. Maria optimam partem elegit, quæ non auferetur ab ea.

§. VIII.

Maria Deipara in cœlis gloriam habet, quam Deus non poteſt dare alteri, quæ mater Dei non ſit.

COncors eſt Patrum ſententia, eſſentialem gloriam Mariæ eſſe ſuper omnes cœleſtes Virtutes; vniq; inferiorem eſſe Dei

Filio;

Filio; ideoq; Mariæ pars in cœlis abſolutè optima eſt omnium de facto creatorum: imò quando nõ reſpectiuè, nec comparatiuè, ſed abſolutè optima dicitur pars Mariæ, crediderim in parte Mariæ aliquam eſſe gloriam, quæ ſic omnes creaturas antecedat, vt nulli alteri communicari à Deo poſſit, niſi illi, quæ fuerit mater ſua. Poterit viſionem Dei tantam, quantam habet Maria, Deus alteri communicare; ſed quòd videat Deum aliqua creatura à ſe orta carne condecoratum, veſtitum; nemo dubitabit id glorioſiſſimum eſſe creaturæ, & nulli poſſe communicari, niſi Dei genitrici. Ad hæc Cant. 3. *Egredimini filiæ Hieruſalem, & videte Regem Salomonem in diademate, quo coronauit eum mater ſua.* Hæc magna pars omnium cœlitum eſt, quòd poſſint Deum videre; imò quòd videant Deum ſub carnis ſplendore deſumpto à Maria. Huc uſque peruenire poſſunt omnes ſpiritus poſſibiles; at in hoc Dei genitrix ſupergreſſa eſt vniuerſos, quæ Deum videt in diademate, quo coronauit eum ipſa; Deumque videt niteſcere ſub ſplendenti carne, quam ipſa parturiuit. Pulchrè Guarricus Abb. ſerm. 4. de Aſſumpt. *Vacate, & videte, quoniam Ieſus eſt Deus. Viſio prorſus ineffabilis gaudij, ſummaque delectationis omnibus, qui diligunt Ieſum, ſed præ omnibus illi, quæ genuit Ieſum. Cui ſicut ſingulariter excepta gratia Deũ generandi ſic & prærogatiua gloriãdi in eo, quem genuit. Omninò ſingularis, atque incomparabilis gloria Virginis Matris, videre Deum Regem omnium, in diademate carnis, quo coronauit eum, vt & Deũ agnoſcat, & adoret corpore proprio; & corpus proprium glorificatum videat in Deo.* Expende ab illo, *Omninò ſingularis, & incomparabilis*: nulla equidem creatura poſſibilis, niſi quæ ſit Dei Mater, huic gloriæ poteſt comparari, quòd Deum videat, in diademate aſſumptæ à ſe carnis, & adoret Deum corpore proprio, & corpus proprium videat in Deo glorificatum. Hæc eſt optima pars Dei Matris, hæc eſt optima pars Mariana. Vt meritò dicat ipſa, Cant. 2. *Dilectus meus mihi*; vbi explicationis gratia addit Beda: *Dilectus meus mihi, non alteri cuilibet*; non equidem alteri, quæ mater Dei non ſit, Mariæ gloriæ poſſunt communicari, vt quæ ſunt illi ſingulares. Pro quo ait Guilielm. apud Detrium, Cant. 6. ex Mariæ voce: *Nulli tantum contulit, quantum mihi. Ego dilecto meo ex carne mea dedi carnis ſubſtantiam, & dilectus meus mihi refudit ſingularem inter homines gloriam. Quid enim inſignius, præclariuſque conferre mihi potuit, quàm vt Mater Verbi fierem, & hoc tam excellenter, vt non tantùm de me, ſed & à me in vſum redemptionis humanæ carnem ſumere dignaretur. Et hoc ipſum ad quantam gloriam mihi ſuo tempore reuelandam?* Sanè quaſi incommunicabilis alteri apparet gloria, quam Mater habet, videns carnem ſuam in Filio vnitam Verbo diuino.

Cant. 3.

Guarr.

Cant. 2.

Cant. 6.

§. LX.

Maria pars optima in reſurrectione, ſi reſurrexit in cœlis.

DVm Mariæ Deiparæ partem contemplor, vndè optima dicatur, eiuſque ad hæc excellentias examino, incidi in eius glorioſam reſurrectionem, quam iam penè fidei dogma teſtatur. Et ecce tibi de hac aliqualis quæſtio in mentem venit; vbi fuerit Mariæ reſurrectio celebrata. An in ſepulchro, deſcendente à cœlis anima

ad corpus, vel in cœlis ſublato corpore ad animam? Hæc mente voluenti adeſt Lauſanenſis Epiſcopus, tùm pius, tùm eruditus Amadeus, homil. 7. de virginea Matre, citatus à noſtro Caniſio, lib. 5. de

Amad.

Maria Deipara, cap. 5. quippè aito *Maria prima poſt Deum ſuper omnes cœligenas in ſede gloriæ collocatur: ibi reſumpta carnis ſubſtantia, & duplici ſtola induta Deum, & hominem in vtraque natura, quantò cæteri clarius, tantò ardentius vniuerſis mentis, & carnis oculis contemplatur:* Expende à verbis illis: *Ibi reſumpta carne;* dixerat enim, quòd Deiparæ anima ſuper omnes cœligenas in glorioſa ſede fuerat collocata; & ſtatim addit: *Ibi reſumpta carne, &c.* Et quidem cœlorum Reginã in throno gloriæ ſedentem magis videtur decuiſſe, quòd non inde deſcenderet, vt carnem à ſepulchro reſumeret; ſed quòd in ſede maieſtatis ſuæ expectaret adducẽdam, & ibi reſumendam carnem ſuam. Non mutauit Regina cœli ſedem, vt Deo ſuam carnem tribueret; quod ponderans D. Epiph.

Epiph.

orat. in Aſſumpt. ait: *Lætabantur Angeli, tanquam ipſi dumtaxat Deũ haberent, quibus ſanctiſſima Virgo ſuperior nata, Deum habitantem in cœlis, concepit in terra.* In hoc ſuperior Angelis apparuit, quòd non iuit in cœlos, vt Filium ſuum faceret Deum, ſuiſq; clauderet viſceribus; ſed in terra manens, in propria ſede morata, tantum peregit myſterium. Cur non magis deceret Reginam cœli à cœleſti ſede, & throno non deſcendere, vt carnis ſuę indueret veſtimentum? Aiebat Pſal. 44.

Pſ. 44.

Adſtitit Regina à dextris tuis in veſtitu deaurato: quẽ veſtitum rectè D. Athanaſ. putat, carnem virgineã eſſe in gloria reſulgẽtem. Nec otioſè virginea caro glorioſa vocatur veſtis Reginæ cœli, ſed vt innuatur, vbi reſũpta fuit, nẽpè in cœlis, quando Reges non in apothecas deſcendunt, vt ſibi ſumant veſtes, ſed in cubiculo regio expectant, vt ſibi adductis induãt, & ſplendeant. Huc videtur reſpicere, qui dicũt, Mariæ corpus à ſepulchro in cœlum translatum eſſe. Sic Metaphraſtes in oratione de vita, & dormitione Mariæ, ait:

Metaq.

Hinc ad ſacratiſſimũ abducitur Gethſemani, & illic ſanctiſſimum corpus mandatur ſepulturæ. Quando enim & ciuis etiam qui erat Deus, eius Filius more hominum ſepelitur? Per ipſum autem ad cœleſtia, & diuina tranſmittitur tabernacula. Adeſt etiam Andreas Cretẽſis, hom. 2. in Aſſumpt.

Cretenſ.

Mota ſunt caſtra Dei à tabernaculis Cedar, ad materia expertia, & rediuiua tabernacula. Hanc excipite candidis veſtibus induti Angeli. Laudate cœli, glorificate terrigenæ. Attollite ciuitatem Dei Regis magni. Plaude terra proſequere laudibus: narra, quæ ſunt glorioſa Virginis partus, faſciæ, ſepulchri miracula, quomodo ſit ſepulta, quomodo tranſlata. Et rurſus infra: *Hi ſunt hymni, & laudationes, quæ celebrantur in deceſſu. Hæc, quæ ante, & poſt ſepulturam fiunt, monimenta, ad proſequendã eam, quæ planè ignoratur, tranſlationem.* His addo Damaſcenum etiam ſic fantẽ, ſermone de dormitione Deiparæ;

Damaſ.

vbi introducit ſepulchrũ eius, aiẽs: *Corpus ſacrum, & ſanctum, relictis ſindonibus, cùm me impertiſſet ſanctificatione, & vnguento, bonoque odore repleuiſſet, & templum diuinũ effeciſſet, abit raptum ſublime, comitantibus Angelis, & cœleſtibus omnibus.* Tunc in eodem ſermone. *Poſtquam è viuis exceſſit, intemeratum eius, & impolutum corpus honorauit Deus tranſlatione, ante communem, & vniuerſam reſurrectionem.* Illud expende in omnibus ſententijs datis horum Patrum, quòd vbi loquuntur de virgineo corpore in ſepulchro exiſtente, & inde educto;

ſto, cauent ibi reſurrectionem nominare, qua ipſum corpus ſurgeret, & in cœlum euolaret; ſed potiùs vt fuit ad ſepulchrum adductum, ſic videntur exiſtimare, inde fuiſſe translatum, & tranſmiſſum in cœlum, imò & raptum. Quæ locutiones minimè poſſunt conuenire corpori glorioſo animato, ſed prorsùs exanimi. Nec aliò videtur reſpexiſſe Eccleſia, cùm diſtinguit inter Aſcenſionis, & Aſſumptionis feſta; vt in Chriſto Domino dicatur Aſcenſio, in Maria dicatur Aſſumptio. Quam diſtinctionem non otioſam notans Petrus Damianus, hic ait: *Intuere mentalibus oculis Filium aſcendentem, & Matrem aſſumptam, & videbis aliquid excellentius in Aſcenſione Filij exhiberi, & aliquid glorioſius in Aſſumptione Virginis demonſtrari.* Sanè in Chriſti Aſcẽſione monſtratur glorioſi corporis animati excellentia, quod poteſt ſua virtute vniuerſos cœlos penetrare, & ſuper omnes aſcendere. Hæc excellentia non monſtratur in Mariæ Aſſumptione; & cur non monſtratur, niſi quia ibi non reſpicitur corpus glorioſum animatum, ſed corpus exanime, quod eget alieno auxilio, vt poſſit ſubleuari? Verùm etſi hæc excellẽtia deficit in Aſſumptione, affuit in illa quid glorioſius, quod nec Ieſus rediuiuus habuit, cuius reſurrectio fuit in terra; at Maria in cœlorum regia induit decorem ſuæ carnis. Accipe huius Deiparæ gloriæ exemplum in prima hominum matre. Factus eſt homo primus ex limo terræ extra paradiſũ; quem iam perfectum tulit Deus, & poſuit, in paradiſo voluptatis. Quid tunc? Adamus eſt in paradiſo, inter vitam balantia ligna, ibi formatur Eua, quæ ſocia primo homini datur. Sic ſecundus homo Ieſus in regeneratione ſua, quãdo eius diuiniſſima anima apud inferos degere fuit dignata; inde egrediens ad ſepulchrum contendit, ibique reſumit ſuam carnem, vt ſic reſurrectionis exemplar hominibus præſtaret, & apud illos aliquãdo ageret. Paucis tranſactis diebus, hic cœleſtis Adamus à terra; in cœlum, tanquam in paradiſum ſe contulit. Ibi erat nouiſſimus Adamus, & ecce tibi anima Mariæ illi adſtat, quæ ſimiliter reſumptura erat ſuam carnem, vt noua, & fœlicior viuentium mater in corpore, & anima ſuam gloriam æternaret. Sed vbi regeneranda erat noua viuentium mater? Quòd extra paradiſum regeneraretur; non id permittebat Euæ figura, quæ fuit in paradiſo generata: vnde apparet, quòd eius corpus in paradiſũ ſublatum fuerit, vt ibi fœlicior Eua regenerationem ſuam cõſummaret. Id quod forſan inſinuabat D. Damaſcenus in præſenti fatus: *Portatur autem corpus Mariæ manibus Apoſtolorum, Rege Regum id tegente ſplendore ſuæ, quæ ſub aſpectũ non cadit, diuinitatis, & emittente, & ſacrificante ſacrificium laudis, donec in ſepulchro, tanquam in thalamo, & per ipſum in delicijs Edem, & in cœleſtibus repoſitum fuit tabernaculis.* Expende ab illis verbis, *in delicijs Edem*: quibus perfectiſſimè manet regeneratio Beatæ Mariæ Euæ generationi aſſimilata: quẽadmodũ enim hæc in Edem orta fuit, ſic Maria in cœlis fuit regenerata. Et dices mihi, at quid neceſsũ fuiſſet, quòd anima Mariæ deſcẽderet à regalibus ſedibus, vt reſumeret carnem? Negat maior Theologorum pars, Chriſtum, & Mariã aliquando à cœleſtibus thronis deſcẽdiſſe, vt apparerent mortalibus; ſed illas apparitiones putant fieri ab Angelis Mariã, & Ieſum repræſentãtibus; quantò ergo magis negandum videtur, quòd cœlorũ Regina thronũ cœleſtẽ relinqueret,

Dam.

Damaſ.

vtè

vt è ſepulchro ſibi corpus copularet? Ieſu anima non deſcendit à throno, in quo nondum erat, imò aſcendit ab inferis, & venit ad corpus ſepultum; quod quidem vnitum erat diuinitati, & ex hac parte æqualis erat perfectionis cum ipſa anima, æqualiterque per ſe æſtimabatur. Ruſſus, reſurgens in terra Chriſtus mirum in modum terram augebat, innumeraſque præſtitit hominibus vtilitates, tamdiu cum illis conuerſatus: Mariæ anima in throno erat regali, longèque præſtãtior erat, quàm corpus in ſepulchro iacens: nec decorum videretur, quòd præſtantior pars relinqueret ſedem gloriæ, vt deſcenderet ad inferiorem partem, quando hæc faciliùs ad illam poſſet tranſportari. Sic pro Ieſu nato, & renato in terra, aliqualis datur cœleſtibus compenſatio, quòd Mariam habeant ſuis in ſedibus regenerantem. Cui ſententiæ ſubſcribit manifeſtè noſter Coſterus in Aſſumpt. Beatæ Virginis, meditatione. 34. vbi ſic ait: *Conſidera igitur ſecundò poſt elapſum triduum, ſacrum corpus Mariæ Matris, iuſſu Filij ab Angelis magna celeritate, ac reuerentia ex ſepulchro in cœlos transferri, in quod anima beatiſſima virtute diuina ingreſſa, nouo ſplendore & corpus, & vniuerſum cœlum illuſtrauit.* Quid clarius? Hæc forſan perſuadere poſſent, hunc fuiſſe honorem cœlicolis, quòd ibi Mariam reſurgentem viderint; niſi aliqui Patres contrarium expreſsè ſuppoſuiſſent; quibus ego ſubſcribo, ne videar de meo aliquid noui moliri etiam in laudem Mariæ, cui credo & noua, & vetera reſeruari à Filio.

Coſter.

CAPVT LV.

Diſputatio de manibus Diſcipulorum illotis.

PHARISÆI rabidiſſimi exploratores Chriſtianæ ſcholæ, Diſcipulos deprehendunt aliquo modo oſcitantes circa nimias illas purificationes, & lotiones traditas à Senioribus: mandarant enim Seniores Iudæi vltra legem Moyſis alia non pauca, quæ licèt ſine peccato omitti poſſent, tamen tunc temporis implebantur religiosè, vt quæ ordinabantur ad accuratiorem obſeruationem mãdatorum: quod nunc etiam fit in multis regulis Religioſorum. Inter hæc erant frequentiſſimæ manuum lotiones, vt ferè poſt ſingula fercula inſtaret lauacrum. Diſcipuli autem Ieſu maioribus aſſueti, & diuinioribus, nihil intereſſe putabant, ſi ſemel loti, aliquas inutiles diſſimularent lotiones, quarum diſſimulatio non peccati, ſed inurbanitatis maculam inurere poſſet. De hoc tamen vehementer accuſantur à Phariſæis; quorum accuſationem refellit diuiniſſimus Iudex duplici ratione: altera oſtendente malitiam accuſatorum; altera manifeſtante inutilitatem frequentioris illius externæ lotionis. Accuſatorum malitia ea erat, quæ in obſeruatione traditionum non reſpiciebat vllum bonum, quando diuina præcepta contemnebat circa parentum curam, vt ſuis inhæreret traditionibus. Vbi enim parentes petebant à filijs ſubſidium lege naturali, & diuina

manda-

mandatum; iuxta traditiones negabatur tale ſubſidium, prætextu offerendi illud Domino. Quid magis impium, & ſceleſtum? Sapientiſſimè ergo refelluntur à Deo iſti peſſimi accuſatores, vt qui camelum in ſe glutientes, culicem fratrum colant. Præterquam quod defectus lotionis manuum nullam maculam afferebat in moribus; maculę namq; quæ inquinant mores, à concupiſcentijs ſunt, quę militant in membris, & exeunt à corde. Hæc apud Matth. 15. & Marc. 8.

Matth. 15. Acceſſerunt ad eum ab Hieroſolymis Scribæ, & Phariſæi, dicentes: Quare Diſcipuli tui tranſgrediuntur traditiones Seniorum? Non lauant manus ſuas, cùm panem manducant.

§. I.

Rabidiſſimi dæmonis eſt ſpiritus, qui relictis, & diſſimulata mundialium nequitia, iuſtorum ſuſcipit impugnatio-nes.

VIde Hieroſolymitanorum Principum ſpicula quos petant ad mortem; quos pungant, & vehementiſſimè mordeant, nimirum Diſcipulos Domini. Erant equidem Hieroſolymis innumeri facinoroſi; erant adulteri, prædones, homicidæ, & pacis turbatores; nullus tamen horum accuſatur, nullus impugnatur à legis ſapientibus, & Doctoribus. Ij namq; eò tendunt, vt illis relictis, ſolos Ieſu Diſcipulos impugnent, qui ſoli apparebant virtutum ſtudioſi. Hinc iam manifeſtatur ſpiritus diabolicus habitans in animis Phariſæorũ, de cuius aſtu venit, quòd deſpecta euidẽti mundialium nequitia, auidè ſuſcipiantur iuſtorũ impugnationes. Malus ille nuntius dicebat ad Iob, cap. 1. *Chaldæi fecerunt tres turmas, & inuaſerunt camelos; & tulerunt eos, necnon & pueros percuſſerunt gladio.* E tot mundialium gregibus, vnus Iobi gregibus, vnus Iobi grex petitur, vnus inuaditur, & percutitur à Chaldæis iſtis, nonne & alij erant innumeri greges, cur vnum Iobi gregem inuaditis, ò Chaldæi? Non Chaldæi ij erant, ſed dæmones, quorum rabies vt alios facinoroſos diſſimulat, ſic præ omnibus nõ ceſſat percutere ſanctos. Ad hæc Origen. fatur, lib. 1. in Iob: *Vniuerſa potentia, atque exercitus, & omnes dæmonum cateruæ ſimul illic conuenerunt, & pariter ſe aduerſum beatum Iob in prælio armauerunt; vniuerſum mundum deſpexerunt, tantum vt Iob ſuperarent.* Deſpiciuntur mundani facinoroſi, diſſimulantur adulteri, raptores, athei; vnus iuſtus vehementiſſimè impugnatur ab omni ſpiritu diabolico. Vt vel hinc ſignum euidentiſſimum habeas impugnantis diaboli, ſi deſpectis alijs, vnus Dei aſſecla impugnationem patitur. Quis vel hinc ignoret prima diaboli ſpicula in Adamum contorta? Vnus erat Adamus inter mundiales creaturas, qui Dei imaginem referebat, Deiq; parebat voluntatis imperio. Hunc adoritur ſerpens veternoſus; aduerſus hunc ſolum armatur aſtutia ſua coluber; cur coluber, relictis alijs tibi ſimilioribus, vbi inſidiaris homini?

Iob. 1.

Origen.

minis? Non coluber, ſed diabolus erat in colubro, qui inſtrumenta ſua ſemper armat in meliores. De quo pulchrè aiebat Philip. Abb. e-

Philip. Abb. piſt. 1. *Nec mirum, ſi homo diaboli fraudibus praeuenitur, quorum ille in principio; iſte verò ſexto die conditus inuenitur; ille feruens malitia iam conſueuerat melioribus inuidere.* Quò melior, & ſanctior apparuit homo in terra, eò citius in ſe excitauit dæmonem inter bruta agentē; cuius feritas eſt, vt deſpectis alijs, ſemper melioribus inſidietur, meliores feriat. Nunquam conſpicui iuſti fœlicitas durare poteſt in infœlici hoc mundo, in quo Principes tenebrarum triumphant; ſed neceſſum eſt, vt impugnationes ſuſtineat. Hinc ſapiens ille ſenex habens Ieſum ſanctitatum culmen,

Luc. 2. ſtatim clamat, Luc. capit. 2. *Nunc dimittis ſeruum tuum, Domine, ſecundùm verbum tuum in pace; quia viderunt oculi mei ſalutare tuum.* Quia videbat ſalutare Dei, petebat abſolui à vita: cur non magis optat tunc viuere, vt tanto bono poſſit diutiùs frui? Nonne ſibi vtiliſſimū eſſet tanti Saluatoris conſpectu gaudere? Cur ſic mori feſtinat? Videbat quidem tūc ſanctum Dei in terra celebrari cantibus: & quò puerum, & ſanctiorem, & fœliciorem videt, eò certiùs præſagit impugnationes in illū vicinas, quas videre maximè formidabat. Aie-

Timot. Hieroſ. bat Timotheus Hieroſol. in præſentis: *Perſpexi omnem ſanctam creaturā præ gaudio exultantem; animaduerti cœleſtia, & terreſtria inter ſe tranſcurrere, pariterque coire. Abſoluar nunc, quæſo, Domine, ne diutiùs hic hæreās, quæ malum aliud videri compellar.* Putabat vir diuinus, quòd ſi diutiùs in terra moraretur, neceſſum eſſet, videre recens natum Ieſum impugnari à Iudæis: non enim fieri poterat, vt creſcens Ieſus gratia, & ſapientia apud homines fœliciter diutius ageret; quò enim eſt maior quis, & ſanctior, eò feſtinatiores in ſe trahit impugnationes. E mundo abeat, qui nolit ſanctiorem ab impijs impeti videre. Huc trahe dicta tom. 3. lib. 14. capit. 9. §. 28. & alib.

§. II.

Religioſioris inſtituti homines, vbi paſſione aliqua inficiuntur, peiores ſunt in iudicando, quam ipſi exleges homines.

NOn otiosè dicuntur accuſatores iſti ab Hieroſolymis eſſe, ſed vt oſtendatur, quam rabidiores ſint in iudicando illi, qui maiori vinculo perfectionis tenentur, vbi aliqua inficiuntur paſſione. Sanè Hieroſolymitæ Phariſæi, & doctrinæ, & ſanctitatis opinione apud omnes Iudæos erant celebriores; ij tamen, quod cæteri non audent, Chriſtianæ ſcholæ fiunt manifeſti accuſatores. Et quam non inferant iniuriam homines perfectioris ſtatus, vbi ducuntur paſſione? Prudens eſt, qui hos fugiens, mauult ſubire iudicium tyrannorum. Actor. 25. vehementiſſimè ac-

cuſabatur Paulus apud Præſidem Cæſareæ, cui ait Præſes: *Vis Hieroſolymam aſcendere, & ibi de his iudicari apud me?* Quid aliud cuperet ex iudice homo Iudæus, quā quòd remitteretur in ſanctiſſimam omnium ciuitatem Hieroſolymam, in qua, & religio, & ſapientia, & vniuerſæ legis virtutes maximè florebant? At Paulus ſapientiori conſilio clamat: *Dixit autem Paulus: Ad tribunal Cæſaris ſto, ibi me oportet iudicari.* Deus bone! Paulus fugit Hieroſolymitanum iudicium; & Romanum amplectitur? Nonne Roma Ethnica erat? nonne Cæſares omnes tyranni, ſine lege, &

Act. 25.

ge, & sine Deo? Cur Paulus mauult subire iudicium tyrannorũ, quàm Hierosolymitarum, qui & pietatis, & doctrinæ fama pollebant? Sciebat Apostolus apud Hierosolymam, non legem, sed æmulationem vigere, & prudentissimè mauult subire iudicium tyrannorũ, quàm iudicium eorum, qui cum perfectioris instituti essent, tamen æmulationis passione corrupti erant. Pro quo eleganter ait Philip. Abb. epist. 9. fatus: *Vis, inquit, ad ciuitatem regiam Hierosolymam proficisci, vt ibi merearis, quod iustum æstimas, planius adipisci; vbi lex tua viget; vbi gentis tuæ Principes conuersantur, qui pondus, & pondus abhorrentes, examen subdolum auersantur: vbi fons misericordiæ, vbi sedes iustitia reperitur? At ille sciens in Hierusalem tale quid non haberi, tam que legis vinculo, misericordia affectu, iustitia perpendiculo non teneri: exhorret, & recusat illius iudicio præsentari, prudenti consilio magis eligẽs apud exteros iudicari. Ad tribunal, inquiens, Cæsaris sto.* Prudentissimè Apostolus, ex quo nouit Hierosolymis non iustitiam, sed æmulationem regnare; eò magis exhortuit eius iudicium subire, quàm iudicium Romanæ tyrannidis, quò sciebat homines perfectioris vitæ, vbi maligno feruntur affectu, immaniores esse quolibet tyranno. De omnium nequissimo tyranno ait Lucas, cap. 18. *Iudex quidam erat in quadam ciuitate, qui nec Deum timebat, nec homines reuerebatur.* Quid peruersius? Quale esset huius iudicium aduersus pusillos, aduersus viduas? Ipse ait ibi: *Etsi Deum non timeo, nec hominem reuereor; tamen quia molesta est mihi hæc vidua, vindicabo illam, ne in nouissimo veniens sugillet me.* Non potuit non apud illum audire benè viduæ causa. Ex quo attende modò Isaiam mirabundũ, 1. cap. *Quomodo facta est meretrix ciuitas fidelis, plena iudicij? Iustitia habitauit in ea.* Septuag. apud Adamum: *Iustitia dormiuit in ea, & nunc homicidæ. Argentum tuum versum est in scoriam: vinum tuum mixtum est aqua. Principes tui infideles, socij furum; omnes diligunt munera, sequuntur retributiones. Pupillo non iudicant, & causa viduæ nõ ingreditur ad illos.* Compone modò fidelem hanc, & plenam iudicij ciuitatem cum iudice illo iniquo. In ciuitate plenitudo erat iustitiæ, veritas, & fidelitas erat in ea; in iudice verò nihil erat virtutis, quin potiùs ille nec Deum, nec homines reuerebatur; & nihilominùs apud ciuitatem causa pupilli, & viduæ funditùs cadit, quæ apud iudicem benè audit. Vndè ergo vidua peius audit apud ciuitatem, quàm apud iudicem prorsùs exlegem, nisi quia iudices perfectioris vitæ, si semel passione aliqua inficiantur, truculentiores sunt, & inexorabiliores crudelissimis, & exlegibus tyrannis?

Philip.

Luc. 18.

§. III.

In negotijs secularibus illæ semper contrahuntur maculæ, quæ debeant mundari.

De crebris lotionibus, & purificationibus traditio erat Seniorum, superstitiosè forsan à recentioribus obseruata, sed sanctè, & vtiliter à maioribus tradita; vt innuerent, quàm difficilè homo posset adire negotia secularia, imò nec creaturam affectu tangere, quin maculam contraheret, quæ egeret lauacro. Id quod adstruebat D. Leo, ser. 4. de Quadrag. aiẽs: *Dum per varias actiones vitæ huius sollicitudo distenditur, necesse est de mundano puluere, etiam religiosa corda sordescere.* Quis tangit picem, & non inquinabitur ab illa? Leo.

Quis

Quis inter puluerulẽtas graditur ſemitas, & non ſordeſcit? Sic omnis, qui ad creaturas reſpicit, vix fieri poteſt, quòd nõ ita ſordeſcat, vt lauacro non egeat. Habes Geneſ. cap. 1. *In principio creauit Deus cælum, & terram; terra autem erat inanis, & vacua, & tenebræ erant ſuper faciem abyſſi, & Spiritus Dei ferebatur ſuper aquas.* Vix terra creatur, & Dei Spiritus iam inſidet aquis; cur immediatè ad terræ creationem Dei Spiritus adiúgitur aquis? Sanè vbi creaturæ apparebant homini dandæ, hoc in primis fuit cordi, diuino Spiritui, nimirũ lauacra parare; nequit enim hominis affectus ire ad creaturas, quin inde contrahat neceſſitatem lauacri. Pulchrè D. Ambroſ. in Exor. lib. 2. de Spiritu ſancto, ait: *In principio fecit Deus cælum, & terram. De Spiritu dictum eſt: Spiritus Domini ferebatur ſuper aquas. Et benè in exordio creaturæ baptiſmi figura ſignatur, per quod habuit creatura mundari.* Simul incipiunt & creatura, & lauacra; vbi enim creatura eſt, & ibi eſt neceſſitas lauacri; nequeunt namque creaturarum negotia fieri, quin ſordes contrahantur, quas neceſſum eſt, vt laues. Hinc ſpectans Iob. cap. 10 ſic ad Deum fatur. *Pelle, & carnibus veſtiſti me; oſſibus, & neruis compegiſti me. Vitam, & miſericordiam tribuiſti mihi.* Non anteà dedit vitã, quàm, & miſericordiam apponeret; nequit enim vita hominis vel gradum facere, quin ſtatim egeat lauacro miſericordiæ. Sic D. Greg. lib. 9 Moral. cap. 29. ait: *Niſi enim miſericordiam ſubroget, ſeruari non vales vita, quam præbet.* Hinc de magnis animarum negotiatorib. dicitur Cant. 5 *Oculi eius ſicut columbæ ſuper riuulos aquarum, quæ lacte ſunt lota, & reſident iuxta fluenta pleniſſima.* Vocat Eccleſiæ oculos, Prælatos, quorum eſt pro animarum ſalute, etiam ſęcularia adminiſtrare: ij autem oculi non cõtenti ſunt eſſe loti, ſed inſuper reſidẽt iuxta fluenta pleniſſima; nec patiuntur abeſſe à lauacris, qui coguntur temporalia adminiſtrare. Pro quo dicebat Guillelmus apud Delrium noſtrum: *Etiam magnis Eccleſiæ Prælatis de conſuetudine vitæ huius, quadam veniales ſordes quotidiè, quaſi furtim ſolent obrepere, quæ negligendæ non ſunt, cùm dicat ſapiens qui modica ſpernit, paulatim decidet; propterea quantalibet quis ſinceritate hic viuat, opus habet, quotidianæ compunctionis lacrymis expiari. Ideò additur, ſuper riuulos aquarum.* Nulla vita adeò pura eſt, dum inter creaturas agitur, quæ non egeat frequentibus lauacris; etiam maximi viri, etiam ſanctiſſimi, qui ſicut oculi in Eccleſia refulgent, in eo ſeſe oſtendunt ſanctiſſimos, quòd nec gradum faciunt, niſi iuxta fluenta pleniſſima, in quibus frequenter ſeſe lauãt, & nitidant. Quò reſpiciebant illa Domini ad Petrum verba, Ioann. 13. *Qui lotus eſt, non indiget, niſi vt pedes lauet, ſed eſt mundus totus.* Quẽ lotum, & mundum totum fatetur, adhuc non eximet à neceſſitate ſe lauandi, ſed illum ait indigeret, vt pedes lauet. Quid eſt, pedes lauet? Nullum gradum faciat ad negotia quotidiana, pro quo non ſumat lauacrum. Ait Rupert. libr. 2. in Ioann. *Pedes lauet, id eſt, quotidiana, vel communia, ſine quibus humana vita tranſigi non poteſt, commiſſa quotidianis remedijs expurget.* Vbi pedes habes, quibus ad negotia temporalia eas, cura etiam in proximo habere lauacrum; nequit enim non eſſe neceſſitas lauandi, vbi ſunt commercia creaturarũ. Hinc Pſalm. 90. *Scuto circumdabit te veritas eius: non timebis à timore nocturno. A ſagitta volante in die, à negotio perambulante in tenebris, ab incur-*

Marginal notes: Gen. 1. — Amb. — Iob. 10. — Gregor. — Cant. 5. — Guillel. — Ioan. 13 — Rupert. — Pſal. 90

ab incursu, & dæmonio meridiano. Ecce tibi, & sagitta, & dæmon ipse tanquam in die splendescit; negotium solum in tenebris ast: potest enim quis cum dæmonis spiculis confligere aliquandiu, quin ab splẽdore vitæ discedat; at non potest esse in negotijs creaturarum, quin aliquo modo obscuretur, & sordidas culparũ tenebras trahat.
Chryso. Chrysostomus in præsenti fatur: *Audi negotia, quæ rationabilia videantur esse Christianis, & sunt tenebrosa: nam omne negotium inter emẽtes, & vendẽtes conficit mendacium. Nam quid dicebat ille? Quia non cognoui negotiationem, introibo in potentias Domini.* A negotijs creaturarum fugiat, qui nolit in aliqua culpæ sorde non nigricare.

§. IV.

In re virtutis, illa in primis curanda, & animo infigenda, quæ solidiora, & necessaria sunt; etiam si præ illis alia minoris momenti dissimulanda sint.

NOn culpa Discipulorum erat, quòd non multùm curarent lotiones manuum traditas à Senioribus, eo præcipuè tempore, quo sollicitè curabant se adstringere Dei Filio. Imò hæc erat Christianæ scholæ, & perfectionis præstantissima disciplina, quòd etiam dissimulatis minoribus, totis contenderent viribus, vt præstantiora, & necessaria virtutum sibi in animis infigerent. Adspiranti ad perfectionem iuueni, regressum ad patris sepulturam vetat Dominus, inquiens: *Sine, mortuos sepelire mortuos suos; tu autem vade, & annuntia regnum Dei.* Posset equidem & patri opus sepulturæ præstare, & regno Dei acquirendo, & annuntiando incumbere: non enim sibi contrariãtur virtutes, sed potiùs connexæ sunt. Quare ergo nõ permittitur hic iuuenis patri sepeliendo adesse, sed totus rapitur ad ministerium diuinum? Quando pluribus intẽtus, minor est ad singula sensus; sapientissimè prouidet Dominus in suis Discipulis, vt in primis ea animo infigant, quæ necessaria sunt, nec multùm æstimat, quòd minora alia relinquãt, dũ illa intimis visceribus infigant.
D. Ambros. lib. 7. in Lucam, cap. 42 *Cùm religiosum humandi caperimus officium; quemadmodum hic paternis quoque funeris sepultura prohibetur: nisi vt intelligas humana posthabenda diuinis? Bonum studium, sed maius impedimentum. Nam qui partitur studium, deriuat affectum, Qui diuidit curam, differt profectum. Ergo prius obeunda, quæ maxima sunt. Nam & Apostoli ne occuparent studium disputandi, ministros pauperibus ordinarunt.* *Ambr.* Hanc ebibant curam omnes Christi asseclæ, vt toto animi conatu, & attentione primùm arripiant illa, quæ diuiniora, & necessaria sunt, etiam si præ illis relinquẽda sint alia minima. Tales enim complures hominum sunt, vt ad leuidensia, & minima auidè currant, pro illisque alacriter decertent, cùm intereà maxima, & necessarissima nec tàm anxiè curent, imò illa habeant suspecta, & inuisa. His iam Dominus respondet, Luc. 10. *Martha, Martha, sollicita es, & turbaris erga plurima. Porrò vnũ est necessarium.* *Luc. 10.* Est equidem leuidensium, & paruorum operum bonorum ingens multitudo, quæ ratione materiæ, incompossibilitatem habent inter se; at præstantissimorum, & necessariorum raritas est, & summa vnitas. Et vix fieri potest, quòd qui nimis hæret leuidẽsibus, & minimis operibus,

ribus, non turbationem incurrat, & malè afficiatur erga maxima, vt Martha erga Mariam. Hinc Nazianz. turbationum suarũ causam deflet, quòd nimis paternæ pietati indulgens, à præstantioribus sese

Naz. remouerit: quippè ait orat. 20. *Me, & pietas erga parentes, & senilis ætatis curatio, & incursantes calamitates, ab illius, nempè sanctissimi Basilij, consortio abstractum tenuerunt, haud rectè id quidem, aut iuste fortasse, sed tamen tenuerunt. Atque haud scio, an mihi hinc quoque omnis vitæ difficultas, asperitasque orta sit.* Sic Nazianzenus vitæ difficultatem suæ tribuit indulgentiæ, qua pro parentũ pietate, à perfectiorum abstinuerat consortio: est enim virtutum minimarum proprium, tribulationes, & difficultates vitæ inducere. Hinc illa Iesu in Discipulos seueritas, qua cauebat, Luc. 10 *Neminem per viam salutaueritis:* non à malis solùm, sed etiam à bonis, & pijs salutationibus illos auertẽs; vt doceat; quantò sit curandum studium circa maiora, & præstantiora: in quo etiã dimissis alijs, sibi complacet Deus. Ait D. Ambro-

Amb. sius, lib. 7. in Lucam, cap. 42. *Neminem in via salutare, Apostolis præscriptum est; non quòd beneuolentiæ displiceret officiũ, sed quòd prosequendæ deuotionis intentio plùs placeret.* Et illa semper sunt attendenda, quę plùs placent Deo, etiam si prę illis alia minora sint post habenda.

Matth. 15. Ipse autem respondens, ait illis: Quare & vos transgredimini mandatum Dei propter traditionem vestram?

§. V.

Pacem, & mansuetudinem etiam inter iniurias cogitantibus, paratum est diuinum, & cœleste præsidium.

CHristi Discipuli carpuntur à Pharisæis, acerbèq; accusantur; qui dum inter accusantium calumnias mansueti, & mites tacent; nec quid durum aduersus accusatores cogitant; hæc obtinent, vt pro se Dominus descendat in ſcima. Et quando qui non vindictam, sed mansuetudinem cogitant, & pacem, Deum, cœlestiaq; omnia in protectionem suã non habent? De Filio Dei aiebat Isaias, cap. 11. *Iudicabit in iustitia pauperes, & arguet in æquitate pro*

mansuetis terræ. Ecce quorum suscipit Dominus patrocinium; nimirùm pro mansuetis terræ stat illosque propugnat, qui etiam lacessiti, nesciunt à mansuetudine deflectere, & inter ipsa spicula iniuriantium, nunquam non cogitant pacem. Ij pro se & Deum, & omnes cœlites protectores habẽt. De Iacob proficiscẽte ad fratrem Esau, à cuius ira fugerat, ait, Gen. 32. *Iacob quoque abijt itinere, quo cœperat, fueruntque ei obuiam Angeli Dei. Quos cum vidisset, ait: Castra Dei sunt hæc, & appellauit nomen loci illius, Mahanaehim, id est, castra. Misit autem & nuntios ante se ad Esau fratrem suum in terra Seir, in regionem Edom; præcepitque eis, dicens: Sic loquimini domino meo Esau: Hæc dicit frater tuus Iacob, &c.* Ibat vir mitissimus Iacob ad infensissimũ hostem suum Esau; non vt factus potẽs, illud debellaret, sed vt cum illo iniret pacem. Quid tunc? Proficiscenti Dei castra, Angelorum exercitus obuiam fuerunt; & vnde meruisset Iacob pro se habere om-

Isai. 11. Gen. 32.

nia

nia cœlitum castra, nisi quia inter iniurias acceptas, nihil aliud cogitabat, quàm habere pacem cum fratre? Aiebat D. Ambrosius, lib. 2. de Iacob, cap. 6. *Castra Dei hæc sunt. Perfectis enim & fidelibus diuina solent adesse præsidia. Perfectus autē, qui cogitabat de reconciliatione fraterna, ita vt humilitate etiam mitigaret: officijs acquireret, muneribus quoque emendandum putauerit. Occurrit itaque fratri cum vxoribus, & pignoribus suis, vt etiam si ipse indignaretur, necessitudinis obsequijs inflecteret.* Cùm iam plures iniurias suscepisset à fratre, & modò alias maiores suspicaretur, nil aliud parat, quàm signa mansuetudinis, & pacis; nihil aliud cogitat, quàm obsequijs obstringere iniuriātem. Cur ergo tàm mansueto iniuriarum condonatori non obuiēt cœlestia omnia castra? Solet equidem cœleste auxilium citiùs adesse ei, qui mansuetè iniurias patitur. Quis nesciat iniurias à Labano illatas? Quis nesciat mansuetudinem Iacob in sustinendis iniurijs Labani? Ait autē Dominus ad Iacob, tunc temporis, quo maiores iniurias patiebatur, Gen. 31. *Leua oculos tuos, & vide vniuersos masculos ascendentes super fœminas, varios, maculosos, atque respersos, & diuersorum colorum. Vidi enim omnia quæ fecit tibi Laban, &c.* Adest Dominus Iacob, eiusque oues promouet, sed eo tempore, quo à Labano malè tractaretur; ait enim: *Vidi omnia, quæ fecit tibi Laban.* Vbi namque Dominus videt suos iniurijs affici, nec iniurijs moueri, sed mansuetos esse, statim ipse aduolat, vt iniuriantes retundat, & suos defendat. Ad hæc ait Chrysost. hom. 57. in Gen. *Quando iniuria nobis fit, nosque mansueti, & mites, ac tolerantes fuerimus, maiori, & largiori auxilio diuino fruimur. Ne igitur obluctemur his, qui nos premunt,*

Amb.

Gen. 31

Chrysost.

& calumniari volunt; sed feramus generosè, scientes, quòd nos omnium Dominus non despiciet. Fœlix, qui scit sibi illatas iniurias dissimulare; qui inter calumniantiū voces nouit mansuetus obmutescere; is pro se habet pugnantem Deum, imò omnia cœlestium castra sibi inueniet adesse.

§. VI.

Pernitiosum hoc vitium est hominibus, quòd sic afficiantur erga humana statuta, vt pro illis tuendis, nulli aduersus Deum pareant delicto.

VTinam soli Pharisæi propter traditionem suam transgressi fuissent mandata diuina; verùm hoc Pharisæis notum vitium, sic omnes homines peruadit, vt vix apud illos aliquod humanum statutū, & traditio seruetur, pro quo tuendo passim non infringantur præcepta, & naturalia, & diuina. Exemplum sit Labanus ille, Iacobi socer; is filiam Rachelem dederat in sponsam Iacobo seruituro septē annis pro illa; & post tēpora finita seruitij, dum vxorem suam Iacob expectat, à Labano Lia non vxor, sed vxoris soror maior introducitur. Quis Labani scelera in sola hac fraude numeret? Numerat illa Saluianus noster in Annal. anno mundi. 2283. Itē Pereyra, in Gen. 28. disput. 4. Peccauit quippè Labanus, quia fit leno suæ filiæ maioris, quam producit in stuprum ei, quē sciebat non esse maritum: fit reus adulterij, qui filiam suā permittit cōiugato viro: incestus quoque, quia Lia affinis erat in primo gradu, vt potè soror veræ cōiugis, nēpè Rachelis. Fiebat & reus pellicatus; Lia quippè extra coniugiū mixta cū Iacob, fiebat eius pellex.

Sed fuit inſuper reus perfidiæ, pa-
ctis, & promiſſa, etiam cum graui
ſeruitutis onere coniuncta violã-
do. Fuit & iniuſtitiæ reus in Ra-
chelem, cui eripiebat maritum, ſi
ipſe deteſtaretur ſecũdas nuptias;
in Iacobum, quem in matrimo-
nium ingratum quemadmodum
cogebat, in Liam, quam amiſſa
virginitate, infamiæ periculo ob-
iecit. Tot hæc crimina in Deum,
& in naturam incurrit Labanus;
& pro qua re tot crimina admiſit?
Gen. 29 Ipſe ait Gen. 29. *Non eſt in loco no-
ſtro conſuetudinis, vt minores antè
tradãtur ad nuptias.* Sic vt loci tuea-
tur conſuetudinem, vt gentis tra-
ditionem obſeruet, & ſtatuta; non
dubitat tot criminibus, & ſceleri-
bus aduerſus Deum ſe obſtringe-
re. Heu hominum pernitioſum
vitium! qui vel naturalis, vel diui-
næ legis fractione comparant ob-
ſeruãtiam minimæ ſuæ traditiun-
culæ. Diſcurre per nationes, per
familias, apud quas ſint ſtatuta ab
hominibus inuenta; & nullum ho-
rum ſtatutum, nullam humanam
conſuetudinem inuenies, quę non
ſeruetur contemptu præcepti na-
turalis, & diuini. Meritò Iſaiæ cap.
Iſai. 29. 29. ait Dominus: *Timuerunt me
mandato hominum & doctrinis. Ideò
ecce ego addam, vt admirationem fa-
ciam populo huic miraculo grandi, &
ſtupendo; peribit enim ſapientia à ſa-
pientibus eius.* Vitio plectendo ver-
tit Deus hominibus, quòd timeãt
Deum mãdato hominum. At Dei
timor etiam ab hominibus impe-
ratus, non eſt virtus. Cur ergo Do-
minus offenditur illo timore, qui
de hominum mandato venit, & il-
lic acerbum minatur iudicium?
Sanè habent hoc quaſi proprium
homines, qui humanis nituntur
ſtatutis, vt vix illa obſeruent ſine
iniuria legis naturalis, & diuinæ.
Quod humanum ſtatutum obſer-
uatur, cuius obſeruatio non pariat
mille legis diuinæ iniurias? Caue-
bat Dominus, Leuit. cap. 18. *Iuxta* Leu. 18
*conſuetudinem terræ Aegypti, in qua
habitatis, non facietis: & iuxta mo-
rem regionis Chanaam, ad quam ego
introducturus ſum vos, non agetis, nec
in legitimis eorum ambulabitis*: In
Hebræo: *In ſtatutis eorum non am-
bulabitis. Facietis iudicia mea, & præ-
cepta mea ſeruabitis.* Erant apud has
nationes conſuetudines, & ſtatu-
ta plurima politica, quæ ad ciuilẽ
pertinebant ſtatum, nec vllam cõ-
tinebant turpitudinem; à quibus
vt arcerentur Iſraelitæ, non tantã
neceſſitas apparet. Suffeciſſet e-
nim, quòd Deus iuberet, vt nõ fa-
cerent Iſraelitæ turpitudines, &
ſcelera nationum; cur nõ ſolùm à
turpitudine, ſed & ab omni, in ge-
nere, conſuetudine, & ſtatuto etiã
non turpi, nec inhoneſto illos ar-
cet, & vnam ſuam legem proponit
ſeruãdam? Sapientiſſimè hanc ho-
minibus ſalutarem mentem vole-
bat Dominus imprimere, quòd v-
nam legem diuinam auidè ſpecta-
rent, in illamque obſeruandã toto
corde, tota mente incũberent; nec
ſic afficerentur erga hominũ con-
ſuetudines, & ſtatuta; quãdo hæc,
licèt honeſta videantur, vix vehe-
menti affectu afficiunt homines,
quin naturæ, & Dei præceptorum
obliuionem faciant. Ego dogmata
fidei aperta vidi ſæpè & verbo, &
calamo defendi à religioſis, & ſan-
ctis viris abſque vlla religioſæ vitę
nota; nec audiui vmquam à ſancto
viro ſtãte pro certa fidei veritate,
iniuriam vllam in proximũ iacula-
tam, nec naturę, nec Dei pręceptũ
perfractum. Vbi autem non fidei
apertum dogma; ſed opinio aliqua
humana alicuius vel Sancti, vel
Doctoris pij ſtatuto defenditur;
quis numeret ſcandala, iniurias
in proximos inde natas? Quis
percenſeat iras, rixas, odia inter
pios alioquin viros æternata?
Vidi

Vidi sæpè à principibus, & iudicibus, qui student legi Dei, & naturæ obseruandæ, iustissima egredi iudicia in malefactores, sine vllo reipublicæ incommodo, imò cum magna vtilitate: verùm vbi aliquid patiuntur humanum, vel minoris obseruantiæ, vel obsequij; Deus bone, quot inde parturiuntur mala, quot clades! Durissimũ bellum inter duos dracones initũ, nimirùm inter rabidissimum Amanum, & Mardochæum exprimitur, vt ait Esther capit. 10. Aman Mardochæum accusabat, totumque populum Iudæorum petebat ad lanienam; & quam ob causam? Ei

Est. 3. ponit cap. 3. aiens: *Cuncti serui Regis, qui in foribus palatij versabantur, flectebant genua, & adorabant Aman: sic enim præceperat eis Imperator; solus Mardochæus non flectebat genua, &c.* Deficiebat Mardochæus in officioso cultu de gentium more, exhibito Principibus; pro cuius obseruatione tutanda, non miror, quòd pax turbaretur, & omnia iura naturalia, atque diuina frangerentur. Id quod eleganter notans

Rupert. Rupertus, lib. 8. de victorijs, cap. 7. sic inquit: *Hæc belli causa, hoc duelli fuit initium; hoc modo duo dracones illi pugnare contra se cœperunt. Nunquam tàm crudeliter, tàm furiosè suum quidem caput erexit draco diabolus.* Et quidem non sic perturbatur respublica, quàm vbi inter Principes, atque iudices agitatur causa violatæ iurisdictionis, vel negati obsequij per homines statuti. Eo namque modo homines afficiuntur ad traditiones suas, & statuta, vt præ illis nihil curent naturalia, neque diuina.

Matth. 15. Nam Deus dixit: Honora patrem, & matrem. Et qui maledixerit patri, vel matri, morte moriatur. Vos autem dicitis: Quicumque dixerit patri, vel matri: Munus quodcumque est ex me, tibi proderit, & non honorificauit patrem suum, aut matrem suam: & irritum fecistis mandatum Dei, propter traditionem vestram.

§. VII.

Crudelitas erga egentes cognatos, præcipuè solet esse causa perditionis: vt è contrà, pietas erga illos inter præcipuas causas numeratur salutis.

MVlta, & grauia erant Pharisæorum crimina; sed Dominus ostensurus illos æterno esse adiudicatos supplicio, vt notat hîc Chrysostomus, vnum hoc illis obijcit delictum, quòd crudeles erga parentes, & cognatos fiant. Nec miror, quòd in ostendenda damnatione Pharisæorum Dominus memoretur præcipuè crudelitatē in pauperes cognatos, quando hæc solet esse vel prima, vel inter primas causas æterni supplicij. Sic inquit Amos cap. 6. *Væ, qui opulenti* *Am. 6.*

eſtis in Sion, & confiditis in monte Samariæ. Optimates, capita populorũ, ingredientes pompatice domũ Iſrael. Qui ſeparati eſtis in diem malum, & appropinquatis ſolio iniquitatis. Qui dormitis in lectis eburneis, & laſciuitis in ſtratis veſtris: qui comeditis agnum de grege, & vitulos de medio armenti. Qui canitis ad vocem pſalterij: ſicut Dauid, putauerunt ſe habere vaſa cantici. Bibentes vinum in phialis, & optimo vnguento delibuti, & nihil patiebantur ſuper contritionem Ioſeph. Expende, poſt tot ſcelerum, & ſuppliciorum cauſas, quã pro ſuprema, & maxima ponat, nimirùm, *nihil patiebantur ſuper contritionem Ioſeph*: hoc eſt, non miſerabantur ſuper anguſtiatum, & in neceſſitate conſtitutum fratrem ſuum. Sanè hoc ſupremum ſcelus videtur, etiam in hominibus facinoroſis, quòd non afficiãtur erga patres, ſeu fratres, ſeu cognatos egentes. Ad hæc Philippus Abbas epiſtola 9. inquit: *Cum Propheta iſte plura enumeraſſet, quorum rei Principes populi tenebantur, & propter quæ illud væ, quòd præmiſit, iuſto iudicio merebantur, ad extremũ intulit: Et nihil patiebantur ſuper contritionem Ioſeph; vt planè oſtenderet, quoniam in hoc ſumma totius nequitiæ conſummantur, quòd minor frater maioris imperio conteratur: quòd illo paſſo, nulla iſte miſericordia moueatur: quòd illo tabeſcente, iſte hilareſcere videatur*. Expende ab illis: *Quia in hoc ſumma totius nequitiæ, &c.* Quippè vix niſi de ſumma totius nequitiæ venire poteſt, quòd homo adeò ſit ferus, & crudelis, vt cognatorum egentium non miſereſcat. Hæc crudelitas ſumma totius nequitiæ eſt; hæc præcipua eſt cauſa cuiuſuis maximæ pœnæ. Hinc Iacob filij dum malè à Protoge Aegypti tractarentur, ad hanc præcipuam cauſam malorum confugiebant, nimirùm Geneſ. 42. aiunt: *Meritò hæc patimur, quia peccauimus in fratrem noſtrum, videntes anguſtiam animæ illius, cùm deprecaretur nos, & non audiuimus, idcircò venit ſuper nos iſta tribulatio*. Et quidem viri iſti multa; & grauiſſima crimina alia perpetrarant: Ruben cubile patris aſcenderat; Simeon, & Leui ex Sichimorum fraude vaſa iniquitatis à parente vocantur, & inſuper omnes apud patrem ſuum fuerant accuſati de crimine peſſimo, per quod fœdiſſima, & turpiſſima luxuriæ crimina ab auctoribus explicantur. Cur ergo dum ſe ſub ſupplicio vident, non ab hæc crimina recurrunt; ſed iis prætermiſſis, vnam meminerunt in fratrem crudelitatem, quia minimè audierant deprecantem; nec cum lacrymis miſericordiam petentis fuerant miſerati? Hæc vna illis viſa fuit vnica, & præcipua omnium malorum cauſa. Ait Philippus Abbas, vbi ſupra: *Cùm Patriarchæ graues in Aegypto moleſtias paterentur; nulla magis cauſa reputant, ſe hæc incommoda promereri, quam quòd fratri minimo noluerint anteà miſereri. Meritò, inquiunt, hæc patimur, &c.* Nec dubites tibi fore omnium malorum, æternique ſupplicij cauſam, quòd videas parentem, aut fratrem, aut cognatum afflictum, anguſtiatum, egentem; & eius non miſerearis, nec ad illius tenereſcas lacrymas. Vndè Matthæus, capit. 3. loquens de Ioanne, ait: *Videns autem multos Phariſæorum, & Sadducæorum venientes ad baptiſmum ſuum, dixit eis: Progenies viperarum, quis docebit vos fugere à ventura ira*: quaſi inter omnes à ſe baptizandos, hos præcipuè notet obnoxios diuinæ iræ, à qua minimè eſſent liberandi. Sed quæ ob crimina ſic illorum deſperat ſalutem? Ipſe ait, dum dicit,

Margin: Philip. Abb. — Gen. 42 — Philip. — Mat. 3.

Progenies

Progenies viperarum, quando hoc eſt viperis commune parentes perimere; ait enim Diu. Iſidorus Pe-

Iſid. Pe. luſ. epiſt. 105. *Viperarum progenies Ioannes Iudæos appellauit, vt improborum parentum improbiores fœtus. Aiunt enim hanc feram, maternum ventrem, cum in lucem editur, abrodere.* Qui ergo in parentes exiſtebant crudeliſſimi, mirum erit, ſi euadant æternam Dei iram, æternumque ſuppliciũ: hæc enim crudelitas in parentes, vel prima, vel præcipua cauſa eſt, quæ homines exponat diuinæ iræ, vt pietas in illos eſt, quæ præcipuè homines primò incipit promouere in vitã.

Epheſ. 6 Ait enim Paulus ad Epheſ. 6. *Honora patrem tuum, & matrem, quod eſt præceptum primum in promiſſione.* Sane in Decalogo non primu præceptum eſt, quod iubet honorari parentes; quomodo ergo dicitur primum à Paulo? Chryſoſtomus putat, primum eſſe eorum, quæ ſunt circa capeſſendam virtutem: alia enim præcepta videntur data ad fugienda vitia; vt non habebis Deos alienos; non aſſumes nomen Dei tui in vanum, non mœchaberis, &c. At inter illa, quæ non fugam conſulunt vitiorum, ſed potiùs petunt operationes poſitiuas virtutum, primum præceptum dicitur à D. Chryſoſtomo hoc, quod eſt de parẽtibus honorandis, quaſi hæc pietas ſit tanquam baſis, & fundamentum virtutum. Pulchrè

Chryſo. Diu. Chryſoſtomus, homil. 21. ibi: *Non dixit illud ordine, ſed promiſſione primum eſſe. Illis quidem, quæ de malis, ſeceſſuque à malis poſita præcepta ſunt, non eſt adiecta merces; illis verò, quæ de bono ſunt, lucri etiam addita eſt promiſſio. Et vide, quam admirabilem virtutis profectui baſim poſuerit, honorem ſcilicet, & reuerentiam erga parentes.* Eſt pietas ergà parentes, & cognatos baſis non contemnenda, quæ mirum in-

modum deſeruit virtutum profectibus. Huc reuoca dicta tom. 1. lib. 3. cap. 5. §. 14. & alibi.

§. VIII.

A Dei Spiritu ille ſolus habetur honor, qui in vera munerum exhibitione conſiſtit.

CVm iuberis à Deo honorem exhibere parentibus; ne credas, Deum ſic eſſe de inanibus verborum officijs, ac de veris munerum largitionibus ſollicitum; non enim apud Deum cẽſetur honor, qui per inania verba exhibetur, ſed qui in vera donorum exhibitione conſiſtit. Hinc Paulus 1. ad Timot. 1. Ti. 5.
5 *Qui benè præſunt presbyteri, duplici honore digni habentur; maximè qui laborant in verbo, & doctrina. Dicit enim ſcriptura: Non alligabis os boui trituranti.* Merito vt probet honorem deferendum presbyteris, adducit teſtimonium de cibandis laborantibus; nõ enim agnoſcit Dei Spiritus alium honorem, niſi illũ, qui oſtenditur in dono exhibito. Ait enim D. Hieron. in cap. Matt. Hieron.
13. *Honor in ſcripturis non tam in ſalutationibus deferẽdis, quam in eleemoſinis, ac munerum oblatione ſentitur.* Abſit honor ille à Dei Spiritu, qui inbalneatra verba promit: tunc Dei dignum honorẽ exhibes, quando officioſis verbis addis dona, addis munera, quibus ditetur accipiens, & conſpicuus fiat. Hinc Pſ. Pſ. 28.
28. clamat Dauid: *Afferte Domino filij Dei: afferte Domino filios arietũ: afferte Domino gloriam, & honorem.* Expende, quando petat afferri honorem Deo, nimirum quando præmiſerat, quod illi afferrent Dei filij filios arietum. Nunquam, mihi crede, apud Dei filios

cenſetur honor ille, qui non conſtat muneribus. Quò reſpiciens D. Chryſolog. ſerm. 10. ait: *Videtis, quia cæleſtis Pater ſentit amorem donis, datis affectum, probat muneribus charitatem. Et re vera, fratres, naturam negat, ingratus eſt patris, qui auctorem vitæ ſuæ non obſequijs placat, non deuincit cultu, munerib. non honorat.* Totus honor debitus à Filio Spiritum Dei habente deficit, vbi deficiunt munera Patri exhibenda. Ille ſapiens, qui neſcit honorem exhibendũ egenti à muneribus, & donis diſtinguere. Numer. 22. Rex Barach ſic refertur dixiſſe Balaamo: *Ne cuncteris venire ad me: paratus ſum honorare te.* Vbi noſter poſuit, *honorare*, eſt in Hebræo, *Chabal*, quod & onerare ſignificat: pro quo ex Hebræo vertit: *Onerando, onerabo te, ſcilicet diuitijs.* Et meritò ſub eodem vocabulo, & honor ſignificatur exhibendus, & diuitiarum largitio; quando verus ille honor eſt apud Deum, & homines cordatos, qui non verbis ſolis, vel ſcriptis, ſed rebus veris, & largitionibus ſubſiſtit.

Chryſol. Nu. 22. Oleaſt.

Matth. 15. Hyppocritæ, benè prophetauit de vobis Iſaias, dicens; Populus hic labijs me honorat, cor autem eorum longè eſt à me; Sine cauſa autem colunt me, docentes doctrinas, & mandata hominum.

§. IX.

Non ſic curanda, & æſtimanda ſunt externa, ſeu oris, ſeu operis facinora, vt animi virtutes interna.

ET laudatores ſuos, & cultores ſuos malè accipit Dominus, & arguit velut hypocritas; quãdo inter externos cultus, & voces laudatorias, omni virtute deſertum erat cor eorum. Et quidem nõ ſic, quæ extrinſecùs apparent, vt quæ intrinſecùs ſunt animi virtutes, æſtimationem habent apud Dominum. Matth. cap 3. de Ioanne fatur: *Venit Ioannes Baptiſta prædicãs in deſerto Iudææ, & dicens: pœnitentiam agite, appropinquauit enim regnum cælorum. Hic eſt enim, qui dictus eſt per Iſaiam Prophetam dicentem: Vox clamantis in deſerto parate viam Domini, rectas facite ſemitas eius. Ipſe autem Ioannes habebat veſtimentum de pilis camelorum, & zonam pelliceam circa lumbos ſuos; eſca autem eius erant locuſtæ, & mel ſiluestre.* Cuius vox ſonorior in laudem Dei ſonuit? Cuius opera de mundi voluptatibus clariorem reportarunt victoriam? Ad hæc aiebat D. Lucas, cap. 3. de eodem: *Factum eſt verbum Domini ſuper Ioannem Zachariæ filium in deſerto. Et venit in omnem regionem Iordanis, prædicans baptiſmum pœnitentiæ in remiſſionem peccatorum; Sicut ſcriptum eſt in libro ſermonum Iſaiæ Prophetæ: Vox clamantis in deſerto, Parate viam Domini, rectas facite ſemitas eius, &c.* Hæc tantummodo inquit Lucas; nihil de veſtitu, nihil de cibo, nec de potu locutus eſt Ioannis. Itaque Matthæus aſperitatem vitæ Ioannis externam, eiuſque voces pro Deo ponit: Lucas hæc prætetit, & tantùm ait: *Factum eſt verbum Domini ſuper Ioannem,*

Ma. 3. Luc. 3. Luc. 3.

nem, quod Matthæus tacuit. Et cur Lucas hoc addens, cætera prætermiſit? Sapienter equidem vbi Ioannes vt vox clamantis prædicabatur, eiuſque vitæ aſperitas viſebatur, ne tantarum virtutum ſplẽdor in ſolo tinnitu vocis putaretur conſiſtere, recurrit Lucas ad verbum Dei Ioanni factum; in verbo quid internum eſſet in mente Ioannis deſignans: maiorem eius gloriam ratus, ſi de internis animi ſplendoribus illum commẽdaſſet. *Amb.* Diu. Ambroſius, libr. 2. in Lucam, ait: *Factum eſt verbum, vox ſecuta eſt; Verbum enim prius intus operatur, ſequitur vocis officium. Vnde & Dauid dicit: credidi, propter quod locutus ſum. Prius credidit, vt loqui poſſet. Bene itaque ſanctus Lucas compendio vſus eſt, vt tantummodo declararet Prophetam, dicens: Factum eſt verbum Domini ſuper Ioannem, & aliud non addere; vnum dixit, & omnia declarauit.* Adde quod intùs erat, illuc primùs recurrit Lucas, cætera externa prætermittens, ratus hæc ſine internis nulla eſſe; vbi autem internæ animi virtutes oſtenduntur, omnia ibi videntur, quæ ad commendationem faciunt. Ex ijs D. Iſidorus Peluſin. libr. 2. epiſt. 162. *Iſidor. Peluſ.* ſatum: *Ad numeras omnes religioſæ vitæ abſoluendos, Ioannis cibus ac potus, & cubile minimè ſufficit: verùm ad perfectionem adipiſcendam Ioannis quoque animus requiritur. Quocirca ſi frugalitatem noſtram, ac victus tenuitatem laudas, lenitatem conſequi ſtude, quæ improbitatem omnem vitat.* Et quidem nec Ioannis abſtinentia, nec externæ virtutes, nec clariſſimæ voces pro Dei laude æſtimari adeò valuerũt, donec eius internæ fuerunt oſtenſæ virtutes animi: hæc Ioannem ſublimarunt; has præ alijs exquirat, qui glorioſiores, & ſplendidiores triumphos amat reportare.

Nunquam enim non laudabilior eſt, & glorioſior, qui internũ cordis affectũ Deo mactat, quàm qui cum innumeris viſibilius hoſtib. pugnare audet. Dum Bethlehem confertiſſimis hoſtium cuneis ſcateret, tres Dauidis milites. 2. Regum. 23. *2. R. 23* audent per medias hoſtiles phalanges ad ciſternam peruenire, ex qua concupitam aquã Dauidi adducant. Quam aquam accipiens Dauid, *noluit bibere, ſed libauit eam Domino.* Vter auſus glorioſior? An auſus trium militum, qui confertiſſimos hoſtium exercitus non timent, ſed in illos irruunt, vt hauriant aquam Dauid; an ipſius Dauidis, qui concupitam aquam Domino libat? Sanè illi cum externis hoſtibus, & periculis confligunt; Dauid cum ſola ſui cordis confligit cupiditate, cum interno appetitu; & inde laudabilior, & glorioſior, qui affectũ cordis Deo litat, quàm qui mille externas difficultates ſuperat, infinitos hoſtiũ externorum ſubit conflictus. Pulchrè Diu. Ambroſius, libr. 1. de Iacob, cap. 1. inquit: *Amb.* *Laudo viros, qui erubuerunt deſiderium ſui Regis, & maluerunt ſiue eius verecundia proprio periculo afferre. Sed plus laudo eum, qui erubuit in ſuo deſiderio alienum periculum, & aquam dubiæ ſortis pretio quæſitam.* Nunquam equidem non laudabilior eſt, qui de internis deſiderijs, quàm qui de externis hoſtibus triumphat. Nunquam non glorioſior eſt, qui interna Deo ſubiecta, & tranquilla exhibet, quàm qui millenos externos hoſtes oſtendit deuictos. Ad Philippenſos. 4. dicitur: *Phil. 4.* *Pax Dei, quæ exſuperat omnem ſenſum, cuſtodiat corda veſtra, &c.* Meritò bonũ pacis, quod ſplendet extrinſecùs, non commẽdat; ſed illud, quod in corde tenetur intrinſecus; quando interna cordis longè omnia externa ſuperant. Ad hæc inquit D. Ambroſius, libro 2. de Iacob, ca. 6. *Ambr.*

Iſtius pacis fructus in nobis eſt, quæ eſt in mentibus ſingulorum: quæ tenetur affectibus. Iſtius pacis maior eſt fructus, quo ſpiritualis nequitiæ tentamenta, quàm quo arma hoſtilia repelluntur. Iſta pax ſublimior, quæ corporalium paſſionum excludit illecebras, perturbationeſque mitigat; quàm ea, quæ barbaricos ſedat incurſus. Plus eſt enim clauſo intra te, hoſti reſiſtere, quàm remoto. Tunc glorioſiorem victoriam te reportare puta, cùm interna cordis & libas, & mactas Deo.

Matth. 15. Et conuocatis ad ſe turbis, dixit eis: Audite, & intelligite. Non quod intrat in os, coinquinat hominem; ſed quod procedit ex ore, hoc coinquinat hominem.

§. X.

Lingua malitia potens eſt homines inficere.

NOn eſt, cur Phariſæi adeò ſibi timerent à manibus illotis Diſcipulorũ Chriſti; manus enim ſordens cibos ori miniſtrans, nullam maculam homini imprimit. Vtinam magis ſibi cauerent Phariſæi à lingua ſua; quæ enim à lingua venit lues, non ſolùm inquinat, ſed & totum hominem, imò & totos homines inficit. Præclarè Dominus oris fœditatem timentibus ex manuum ſordibus contrahendam, oſtendit certiorem cauſam infectionis in ore ipſo, nimirum verba malitiæ, verba proximos corrodentia, quæ & infectionem halant, & virus. Vndè ait Pſalm. 1. *Beatus vir, qui non abijt in conſilio impiorum, in cathedra peſtilentiæ non ſedit.* Quæ eſt cathedra peſtilentiæ, niſi in qua lingua erexit malitiam? Nunquam enim lingua vbi ſonat, & contagioſum, & peſtilens virus non inſtillat. Quod reſpiciens Tertullianus, libro de ſpectacul. ait: *Nunquam ergo fugies ſedilia hoſtium Chriſti, illam cathedram peſtilentiariam, ipſumque aerem, qui deſuper incubat, ſceleſtis vocibus conſtupratum.* Quis ſecurus à maledicorum contagio, à quo nec aer vicinus manet liber? Ea eſt equidem maledicorum vox, vel aer ab illa percuſſus fugiendus ſit tibi, niſi velis eius contagio totus infici. Hinc D. Baſilius, in regulis fusè diſputatis, regula. 51. ſic monet: *Animi vitia ſanet, veluti inanem gloriam, abiectioribus exercitijs: murmurationem, à reliquis ſeparatione, vt videlicet, neque ex fratribus quiſquam vnà cum ipſo eſſe in opere velit: neque opus, quod ipſe elaborauerit, cum reliquijs reliquorum miſceatur.* Expende, quæſo, quale contagium putet eſſe à murmurantis lingua, quando ſic murmuratorem à reliquorum conſortio ablegat, vt neque opus ab illo tactum permittat ab aliis attingi; quaſi omnia illius & virus, & contagium adſpirent. Hinc adoleſcenti petenti facultatem ſepeliendi patrem ſuum, ait Dominus, Luc. cap. 9. *Sine, mortuos ſepelire mortuos ſuos.* Mortuo parenti non permittit adeſſe, imò nec ad momentum permittit mortuorum hominum meminiſſe. Sed qui ſunt ij mortui, qui prorſus relinquendi ſunt mortuos ſepelire? Si qui alij, illi ſunt præcipuè, quorum os ſepulchrorum inſtar, nihil ſciuit voluere niſi morticinium. Horum vel memoria prorſus cauenda ab illo, qui non vult infici. Sic D. Ambroſius,

lib. 7.

Tertull.

Baſil.

Luc. 9.

Ambr. lib. 7. in Lucam, inquit: *Quia ſepulchrum patens guttur eſt impiorum, memoria eorum abolenda præſcribitur.* Ne mireris, quòd impiorum illorum non permittaris meminiſſe; guttur namque eorum velut ſepulchrum eſt, nihil vitale admittens, ſed omnium morticina, & fœtida, & corrupta ſemper tractat, à quibus neceſſum eſt, vt quàm longiſſimè ſepareris, niſi ſimilem labem velis incurrere. Huc reuoca dicta tom. 2. lib. 6. cap. 8. §. 13.

Matth. 15. Tunc accedentes Diſcipuli eius, dixerunt ei; Scis, quia Phariſæi, audito verbo hoc, ſcandalizati ſunt. At ille reſpondens ait: Omnis plantatio, quam non plantauit Pater meus cœleſtis, eradicabitur. Sinite illos, cæci ſunt, &c.

§. XI.

Qui vni Deo primò nititur, ille firmus, atque penè immutabilis eſt.

QVę planta Dei manum ignorat, & non eradicatur? fœlices illi, qui vni Deo nituntur, qui neſciunt ali primò hærere, quàm Deo; ij ſoli eam in bonis firmitudinem habent, qua penè immutabiles videantur. Mirabar ſæpè ſanctorum Angelorum in bono firmitatem, & reproborum in quouis ſtatu inconſtantiam. Illi cœleſtia nacti ſemel in cœleſtibus, vſque in æternum durabunt; ij à cœleſtibus eradicati, mundi obtinuerunt principatum, in quo non diu manſerunt, ſed & ab illo per Ieſum fuerunt deturbati: etenim Ioannes ſic inquit: *Et Princeps huius mundi eijcietur foras.* Et vndè ij adeò mutabiles videntur; illi autem perpetua gaudent firmitate? Rationem pulchre attigit Philippus Abb. epiſtola. 1. inquiens: *Pars Angelorum altera ſtatim Deum voluit, quem ſuum Creatorem & nouit, & amauit; pars verò altera ad volendum aliud declinauit. Et illa quidem in propoſito confirmatur; & ab eo, quem voluit, accipit gratiam firmitatis; vt quæ erat mutabilis per naturam, pro eo ſcilicet, quòd de nihilo facta eſt, iam non poſſit mutari per gratiam, quia bono incommutabili voluntate ſpontanea coniuncta eſt. Pars autem altera ad ſe ipſam mox conuerſa, eam perdidit, in qua facta fuerat, dignitatem: & quia ſibi, non Deo peruerſe voluit adhærere, nec in eo, quod erat, potuit permanere. Lapſa igitur, &c.* itaque vbi primus angelici cordis greſſus ad Deum directus eſt, Deumque pro primo, & vnico ſui affectus ſcopo ſuit amplexatus; qui tàm firmū ſuppoſuit fundamentum, ipſius Dei ebibit firmitatem, à qua vix poteſt deturbari. Miſer ille, qui in primo illo conatu non Deum, ſed ſe ſpectat, de infirmo fondamēto, & arenoſo non poterit niſi ruinā capere, & inconſtantiam. Nequit fieri, quòd non cadat, qui nō Dei manibus, ſed rebus nititur creatis: cuius prima germina non per Deum, ſed per creaturas incipiunt pullulare. Herodes vt totam Chriſti fabricam deſtrueret, Matth. 2. *occidit multos pueros,* non adulta germina Matt. 2.

natu-

naturæ, ſed prima illa vix à terra ſurgentia puerorum agmina inuaſit. Quid hæc? Sanè communis hoſtis tunc totam Chriſti fabricam caſuram putat, ſi paruula illa, & prima virtutum conamina, quæ de Dei manu incipiunt eminere, ipſe vel ſuffocet, vel ad ſe trahat. Aiebat enim ſapienter D. Leo, ſerm. 5. de Epiphan. *Herodis quoque in diabolo fremit, & auferri ſibi iniquitatis regnum in iis, qui ad Chriſtum tranſeunt, ingemiſcit. Vndè ſi paruulos interficiat, Ieſum ſibi videtur occidere. Quod vtique facere ſine ceſſatione molitur, dum primordiis renatorum Spiritum ſanctum tentat eripere, & quamdam teneræ fidei infantiam extinguere.* Expende illa, *Primordiis renatorum Spiritum ſanctum tentat eripere*: Vbi enim prima mentis humanæ conamina de Spiritu ſancto germinãt, & erumpunt, mirum in modum fulcitur Chriſtiana vita; at ſi hæc prima non de Spiritu ſancto, ſed de creatis bonis pullulant, facili impulſu, vel leui turbine totum ædificium abit in ruinam. Hinc volens Deus hominem æternare in deliciis, Geneſ. 2 dicit: *Tulit ergo Dominus Deus hominem, & poſuit eum in paradiſo voluptatis, vt operaretur, & cuſtodiret illum.* Non Angelis commiſit, vt ponerent hominem in paradiſo, ſed ipſe Deus per ſe ipſum hominem tulit, & in paradiſo poſuit, vt illum cuſtodiret. A quo cuſtodiret, quando nullus hoſtis erat, nec malus incurſus? A proprio affectu ſuo, ne quid extra Deum admitteret; quo & ſtatus, & loci mutationem incurreret. Ait D. Auguſtinus, de Gen. ad litteram: *Cuſtodiret eumdem paradiſum ipſe ſibi, ne aliquid admitteret, quare inde mereretur expelli.* Tota equidem illa plantatio maneret æternata Adamo, & filiis, niſi ille aliud præter Deum in ſe admitteret: Dum ſolum Deum habuit vectorem, & plantatorem, non potuit homo non apparere firmiſſimus. Vtinam hoc ſemper haberet, hoc ſemper cuſtodiret, ne aliud præter Deum admitteret; nam vbi hoc in affectu admiſit protinus ruit. Hoc cuſtodi, homo, quiſquis amas ruinæ timorem omnem excludere; ſic tibi Deus ſit vnicus, & primus in affectu, vt nullus tuus inueniatur affectus, aut non radicatus, aut non terminatus in illo. Angelus Gabriel mittebatur ad Mariam, nuntiaturus aduentum Filii Dei in illam; ingreſſus autem Gabriel, Luc. 1. ait: *Aue gratia plena, Dominus tecum.* Aduentum Dei nuntiaturus, Deum videt nuntium præueniſſe, & iam cùm Angelus adeſt, eſſe in Maria. Cur, Angele, Deus ſic præuenit tuum ingreſſum, & nuntium, & ante te conuenit Mariam? Ne Maria timeret in tanta fœlicitate ruinam, in illa Deus voluit exiſtere prior omni creatura, prior Angelo ipſo. Ad hæc Philippus Abbas in Cantic. cap. 1. *Putabam, ait Angelus, mittentis imperio præpuntium me venire, ſed Imperator nuntium mihi viſus eſt præuenire; fortè quia Virginem ſolam prior voluit inuenire, ne videret ſine ipſo ipſam rudem, & timidam conuenire.* Itaque niſi prior omni creatura Deus eſſet in Virgine, non poſſet non inueniri ſub metu: at vbi in illa prior eſt Deus, de tam inconcuſſibili fundamento penè omnem excludit timorem ruinæ.

Huc trahe dicta tom. 1. lib. 1. cap. 9. §. 12. & alibi.

Leo.

Gen. 2.

Auguſ.

Luc. 1.

Philip.

Matth.

Matth. 15. At ille dixit: Adhuc & vos sine intellectu estis? Nonne intelligitis, quia omne, quod in os intrat, in ventrem vadit, & in secessum mittitur? Quæ autem procedunt de ore, de corde exeunt, & ea coinquinant hominem: de corde enim exeunt cogitationes malæ, homicidia, adulteria, fornicationes, furta, falsa testimonia, blasphemiæ. Hęc sunt, quæ coinquinant hominem. Non lotis autem manibus manducare, non coinquinat hominem.

§. XII.

Non extrinsecus, sed ab intimis cordis erumpunt sordes, quæ homines inficiunt, & perdunt.

QVæ à corde exeunt sordes, caueat ille, qui sic infici videtur, vt possit effugere perditionem: à solo enim cordis intimo erumpunt sordes, quę perdant homines. Hinc Abacuch, cap. 1. aiebat: *Ecce ego suscitabo Chaldæos gentem amaram, & velocem, ambulantem super latitudinem terræ, vt possideat tabernacula non sua. Horribilis, & terribilis est: ex semetipsa iudicium, & onus eius egredietur.* Expendo illud, *ex semetipsa, &c.* non aliunde trahet mala, quibus pereat; sed hæc tantùm ex intimis illius procedent. Ait Rupertus ibi: *Onus gentis huius amaræ ex semetipsa egredietur; id est, spontanea cor eius impietate grauabitur, & totus in malum erit conatus eius.* In proprio cuiuscuius corde sita est omnimoda radix malitiæ, & turpitudinis, qua homo inficiatur, grauetur. Non ab extrinsecis, sed ab intimis animi sunt mala, & sordes, quæ perditione ij negotiantur ex Deo. Vbi splendentibus inuitatis omnes nuptiarum regalium plenæ sedes erant, à Matth. cap. 22. *Intrauit autem Rex, vt videret discumbentes, & vidit ibi hominem non vestitum veste nuptiali.* Vnus inter tot discumbentes inuentus est sordidus veste; & hic inuentus est non à ministris, sed ab ipso Rege. Multi ministri conuiuio intererant, multi circumcursabant; & nemo illorũ dicitur vidisse illius miseri conuiuæ sordes, sed vnus Rex illas vidit. Cur Rex solus, & non ministri valuerunt videre hominis sordes, nisi quia sordes, quibus homo perditè inquinatur, non ab externis, sed ab intimis erumpunt animi, qui soli Deo patet? Ait Pasch. lib. 10. in Matth. *Quia malos in conscientia intus intelligere, non omnium est, ideò hunc malum solus Deus terribilis, & Rex magnus inuenit.* Ne mireris, quod solus Deus, & non ministri videant sordentem hominẽ, quando offensiuæ sordes ab intùs fiunt, ab hominis animo, qui soli Deo manifestè claret. Et quidem animus hominis est, qui hominem aut sordescere, aut splendescere facit. Gen. 8. ait: *Aedificauit Noe*

Abac. 1

Rupert.

Mat. 22

Pasch.

Gen. 8.

altare

altare Domino: & tollens de cunctis pecoribus, & volucribus mundis obtulit holocauſta ſuper altare. Odoratuſque eſt Dominus odorem ſuauitatis. Ex carnibus concrematis dicitur ille odor exiiſſe, qui Deo fragrantiſſimus, & ſuauiſſimus erat. Sed Iſaiæ cap. 1. ait Dominus populo

Iſai. 1.

ſuo: *Ne offeratis vltra ſacrificium fruſtra: incenſum abominatio eſt mihi.* Chryſoſtom. legit: *Thymiama in abominatione mihi eſt.* Expende modò, Thymiama fit Deo abominatio, & ſemiaremata caro fit odor ſuauitatis; vnde hęc diuerſitas tam notanda, niſi ex offerentium animo, qui ſolus vel inquinat, & deturpat hominem, vel ſuauiat? Ita Diu. Chryſoſt. homil. 27. in Geneſ.

Chryſo.

Chryſo.

Animus offerentis fumum, & nidorem, & omnem, quæ inde naſcitur, in ſuauitatem multa fragrantia implebat. Et poſt pauca: *Iuſti virtus fumum, & nidorem fecit odorem fragrantia: ſic apud illos offerentium nequitia benè olens thymiama in abominationem conuertit.* Non aliunde, quàm ab animo vel fit homo Deo placidus, vel abominabilis. Sit animus bonus, fit Deo gratus; & vel fumus, vel nidor, vel quæuis aliæ ſordes vertuntur in floridas ſuauitates. Verum vbi animus malus eſt, nil non ſordidum, & turpe inde hauries. Hinc Iſaias 52. monebat: *Solue vincula colli tui, captiua filia Sion.* Solent in collo virginis, non vincula, ſed monilia aptari, ſic ſponſæ ſuæ ait Dominus, Cant. 1. *Collum tuum ſicut monilia.* In filię Sion vincula eius deturpant pulchritudinem; in Dei ſponſa monilia mille addunt pulchritudini gratias. Sed vndè, quæ ornamenta erant, ſunt turpia vincula facta? Intimum cordis ſic ſolet omnia turpare: ait Philippus Abb. Cant. 7. *A collo tuo non iam aurum rutilat, non monile ſed illud deturpant mens corrupta, carnis actus, deſiderium iuuenile; ſolue quaſo, vincula, vt quod ſordet inconceſſa turpitudini proſtitutum, tergatur forti manu, honeſtatis reddatur abſolutum. Illa ſorde huius noſtra Virginis collum non ſorduit, non ceruice obſtinata non indomito corde obdurauit; ſed illud molli manu ſponſus defricuit, defricato, leuigato onus leue, & ſuaue iugum impoſuit.* Sic vbi mens corrupta, ibi vincula, ibi ſuppliciorum materies, ibi turpitudo, & ſordes, ſub quibus perit homo; vbi autem cor rectum, & animus purus; nihil apparet ſordidum; ſed omnia abeunt in pulchritudinem, & decorem.

Iſai. 52.

Cant. 1.

Philip.

CAPVT V.

De cæleſti ſigno.

DVM Phariſęi, & Sadducæi ſignum de cœlo à Ieſu petunt, ſapienter illos Dominus confundit, docens, ſerenitatem quidem, aut tempeſtatem ex cœleſti matutino, vel veſpertino rubore dignoſci poſſe; aduentum autem veri Saluatoris non ex cœli facie poſſe dignoſci. Sua tamen ſigna habet & euidentiora, & certiora aduentus Saluatoris, quibus ſine grandi piaculo non credit, qui pro ſerenitate, vel tempeſtate eminenti credit cœleſti rubori. Sic Dominus carpebat fermentum Phariſæorũ; inter quæ diſcipuli, dum fermentum audiunt, putant ſimul ſuam incuriam reprehendi à Domino, vt qui obliti fuerant panes ſibi emere in alimoniam. At non de pane, ſed de doctrina dicit Dominus ſe locutum, quando is erat, qui paucis panibus ingentem bis ſatiauerat hominum multitudinem.

Matth.

Matth. 16. Accesserunt ad eum Pharisæi, & Sadducæi tentantes: & rogauerunt eum, vt signum de cœlo ostenderet eis.

§. I.

Non ab alto sublimitatis, sed ab humilitatis imo petendum signum salutis.

MIseri Pharisæi semper euanescunt in cogitationibus suis, nihil non altum, & sublime volunt sapere: vtinam humilia respicerent, fallar, nisi de terræ imo citiùs non illis germinaret signum salutis. Hierem. Threnor. 3. ait: *Bonum est viro, cùm portauerit iugũ ab adolescentia sua; ponet in puluere os suum, si fortè sit spes.* Legitur apud Paschasium: *Dabit in sepulturæ fossuram os suum, & tamen est spes patientia.* Expende, vndè adolescit sub Christi iugo sapiens vir; nimirùm inde, quòd dabit in sepulturæ fossuram os suum, cineres, & fabillas sui finis contemplabitur; hoc solùm aspiciet, quod ad pulueris spectet vilitatem. Et quid de tam puluerulento conspectu? *Et tamen est spes,* quò magis oculos ad terrã dimittit, eò exurgit spes maior. De quo eleganter D. Paschas. lib. 3. in Thren. ait: *Principium est nostræ professionis in puluere os ponere, & momentis singulis, quòd cinis, quòd pulnis sumus, cogitare; ex quo rursus spes nobis germinetur, ac dilatetur charitas.* Numquam non crescit salutis spes, & refloreſcit ex imo puluere nostræ vilitatis considerato. Non altitudo, neque affectata sublimitas, sed pulueris vilitas in nobis facit spem salutis crescere. Hinc Isaias, cap. 45. *Rorate cœli desuper, & nubes pluant iustum: Aperiatur terra, & germinet Saluatorem.* Expende, quid petas de cœlis splendescere, nimirùm iustum; verùm de terræ visceribus Saluatorẽ germinari expectat: in sublimitatibus enim vix effugitur iustitiæ rigor: à terræ autem humilitate numquam non mille salutis signa proueniunt. Id quod videtur expressisse Pagnini lectio, inquiens: *Stillate cœli desuper, & cœli stillent iustitiam. Aperiat se terra, & fructificet salus.* Sed ad rem clarius Septuag. *Lætetur cœlum desuper, & nubes spargant iustitiam. Germinet terra, & proferat misericordiam.* Cœlestia omnia, vniuersæ sublimitates vix aliud procedebant homini, quàm seueritatem iustitiæ, quàm firmatum gladium, quo homo transfigeretur. At vbi non ad sublimitates spectat homo, sed ad terram, terræ humilitas mille hominis salutis signa germinat. Huc spectabat Psalm. 66. *Deus misereatur nostri, illuminet vultum suum super nos, & misereatur nostri. Vt cognoscamus in terra viam tuam, in omnibus gentibus salutare tuum.* Hoc amat magis Dauid, vt cognoscamus vias Domini in terra, non in cœlo; & cur nõ magis in cœlo? Amabat cognoscere Dei vias, & salutare eius; salutem autẽ non germinat cœlum, sed terra; non enim sublimitas maiestatis in cœlo exaltata, sed maiestas vsque ad terram humiliata hominibus prebet signa salutaria. Quò spectans Philippus Abbas, lib. 1. in Cant. cap. 9. dũ expendit, quòd Dei salutare nomen dicatur oleum effusum, ait: *Oleum clausum in vase, vel conclaui cœlorũ Angelos sanctos seruat, oleum verò effusum dispersos electorum hominũ manipulos concerbat; & misericordia*

Thre. 3. *Pasch.* *Isai.* 45. *Pagn.* *Psal.* 66 *Philip.*

qua

ſua ad protegendum ſanos intra cæli ſanctuarium ſe abſcondit, inclinato vaſe ad ſanandos ægrotos homines ſe effundit. Domine, ait, inclina cælos tuos, & deſcende. Qui ſtantibus Angelis plenum miſericordia vas propinat, ad medendum in terra ægrotis hominibus vas inclinat. Neceſſum fuit, vt Dei maieſtas ſeſe inclinaret ad terram, ſeſe exinaniret, vt hominibus ſalutem propinaret: dum enim de cœlis ſplendebat, non hominibus, ſed Angelis oſtendebatur ſalutaris; vt inde docerentur homines, non de ſublimitate, ſed de inclinatione, & abiectione ſalutis ſuæ ſigna expectare.

Matth. 16. At ille reſpondens ait illis: Facto veſpere dicitis; Serenum erit, rubicundum eſt enim cœlum. Et manè: Hodiè tempeſtas, rutilat enim triſte cœlum. Faciem ergo cœli dijudicare noſtis, ſigna autem temporum non poteſtis ſcire?

§. II.

Ex quo Ieſus in paſſione rubuit, ille ſolus nobis manſit pro totius fœlicitatis ſigno.

Mira cæcitas Iudæorum, quæ ex cœli rubore ſerenitatem, aut tempeſtates nouit præſagire; verùm ex Ieſu rubenti in paſſione nihil ſibi vtile prænoſcere ſciuit. Et quidem ex quo Ieſus in paſſione rubuit, non cœlum, non aſtra vlla manſerunt in temporum ſigna, ſed ipſe ſolus Ieſus manſit, qui omnia proſpera hominibus deſignet. De Ieſu iam crucifixo locutus Matth. cap. 27. ait: *Mat. 27* *A ſexta autem hora tenebræ factæ ſunt ſuper vniuerſam terram vſque ad horam nonam.* Addit Luc. 23. *Et obſcuratus eſt Sol.* *Luc. 23.* Cœli luminaria magna id deliquium paſſa ſunt, vt Dioniſius Areopagita magnus Aſtrologus Athenis exiſtens putaret, tunc temporis extremam imminere orbi diſſolutionem. Cur ergo luminaria illa, quæ data fuerant in ſigna, iubentur tunc temporis abſcondi, niſi vt conſtaret, quòd ſolus Ieſus in cruce rubens ex tunc maneret pro ſigno fœlicitatis omni homini. Ad hæc enim ait D. Athan. homil. ad illud: Omnia mihi tradita ſunt, &c. *Athan.* *In ſalutifera paſſione non apparuit Sol, indicans finem prioris creaturæ adeſſe, & principium alterius ſuperuenire, quæ diluculum ſuum, & exortum in Saluatore conſecuta eſt.* Non à Sole, non ab aſtris, non à militia, & ſplẽdore cœli, ſed à Ieſu ſolo noſtra debemus auſpicari bona, ex quo ille in cruce rubuit pro nobis. Hoc notans Sol tunc defecit, vt inde oſtenderentur iam futuri, qui non egerent aſtris, habentes Ieſum, à quo ſolo ſibi præſagirent omnia bona. Hinc ſponſa, Cant. 2. *Cant. 2.* *Dilectus meus mihi*: poſuit Beda. *Beda.* *Dilectus meus mihi & non alius.* Et cur non alius? Cur à ſolo dilecto bona ſua præſagit? Ait Cant. 5. *Cant. 5.* *Dilectus meus candidus, & rubicundus, electus ex millibus*: quaſi dicat, ſi rubor cœli ſolet eſſe hominibus cauſa diuinandi ſerenitatem, vel tempeſtatem; meliùs, & gratiùs omni cœlo rubet Ieſus in paſſione ſua, in cruce ſua, vt ab illo ſolo debeam meam diuinare fœlicitatem. Ad hæc

Richard.

Richar. Vict. Richar. Victorin. part. 2 in Cant. cap. 36. fatur: *Dilectus meus rubicundus, quia in passione sanguine suo perfusus, in qua non erat species, neque decor, vt decoram me faceret, & sanguis eius genas animæ meæ ornaret, & deformatam me reformaret. Idcircò dilectus meus mihi*. Vbi sic rubuit Iesus, non libet, non licet respicere ad alia, sed ab illo solo auspicium trahere omnis fœlicitatis, vt se quisq; homo persuadeat, nihil se alij debere posse; quàm Iesu in cruce purpurato. Actus erat Iesus in cruce inter duos alios crucifixos; & post emissum spiritum ait Matt. 27 *Ecce velum templi scissum est in duas partes à summo vsque deorsum, & terra mota est, & petræ scissæ sunt, & monumenta aperta sunt, & multa corpora Sanctorum, quæ dormierant surrexerunt. Et exeuntes de monumentis, post resurrectionem eius, venerunt in sanctam ciuitatem, & apparuerunt multis. Centurio autem, & qui cum eo erant, custodientes Iesum, viso terræmotu, & his, quæ fiebant, timuerunt valdè, dicentes: Verè Filius Dei erat iste*. Tres erant præ oculis Crucifixi; & tamen circumstantes Ethnici miracula visa, & creaturarum motiones vni Iesu crucifixo tribuunt. Cur magis ea Iesu, quàm alijs crucifixis simul tribuunt? Ea erat vis effusi sanguinis diuini, vt ipse positus præ oculis nō fineret putari, ab alio, quàm à se posse euenire, quidquid accidit in natura. Chrysost. homil. 84. in Ioannem: *Crucifixi tres erant, claruit vnus Iesus; vt intelligas eius virtute omnia prouenisse, atque tribus crucifixis miracula patuerunt: nemo tamen vllum alteri latronum attribuit, sed soli Iesu*. Post Iesum crucifixū, post eius emissum spiritum, in omni creaturarum siue ruina, siue resurrectione vnus Iesus claret; nulli alteri tribuendum est, quàm Iesu, quidquid euenerit, de eius passione exanthlata diuinandæ sunt omnes hominis fœlicitates. Dum scyphus Iosephi requiritur in sacculis fratrum, ait procurator, Genes. 44 *Scyphus, quem furati estis, ipse est, in quo bibit Dominus meus, & in quo augurari solet*. Qualis scyphus est iste, siue calix, in quo & bibere, & augurari solet Dominus, nisi calix passionis eius? Equidem Dominicæ passionis calix vnus inuentus est, non solùm ad bibendum, sed & ad augurandum, vt ab illo solo auspicium humanæ fœlicitatis possimus capere. Inde sponsa speculabatur siue ventura incommoda, siue venientem pacem: sic illi fatur Dominus, Cant. 7. *Nasus tuus sicut turris Libani, quæ respicit contra Damascum:* vbi legit D. Ambros. serm. 5. Psalm. 118. *Naris tua sicut turris Libani, respiciens faciem Damasci*. Erat turris in Libano posita, quæ Damascenos incursus, & venientia incommoda tempora, siue pacifica speculabatur: sic Dei sponsæ quidquid venturum erat, subolebat; & vndè subolebat? Ex eo quòd erat respiciēs Damascum: est enim Damascus apud Georgium Venetum in Armon. cant. 3. ton. 7. cap. 13. *Osculū sanguinis, vel bibens sanguinem, vel propinans sanguinem*. Hic est Iesus, qui dum osculum accipit, traditur effusurus sanguinem: dum vltimò cœnat, suum sanguinem pretiosum & potat, & porrigit potandū; dum in cruce agit, nec guttam sanguinis seruat, quam non propinet pro salute generis humani. Ad hæc respiciens anima, turris fit speculatrix, quæ ventura omnia odoratur. Ait Diu. Hieron. epist. 140. *Verè turris candoris, & Libani, quæ prospicit faciem Damasci, sanguinem videlicet Saluatoris*. Ex quo enim anima ad Iesu respicit sanguinem, quasi nequit fieri,

Marginalia: Mat. 27 — Chryso. — Gen. 44. — Cant. 7. — Ambr. — Venet. — Hieron.

quòd

quòd non ventura omnia odoretur, siue bona, siue mala. Nuntiata Thomæ fuit Domini resurrectio. Ioan. 20. Ille autem dixit: *Nisi videro in manibus eius fixuram clauorum, & mittam digitum meum in locum clauorum, & mittam manum meam in latus eius, non credam.* Quis ad resurrectionis, & vitæ signum peteret lethalia vulnera? Vbi nuntiatur vita, consequenter causæ mortis renuntiantur abolitæ; cur tu de tota resurrectionis gloria, dotibus quatuor prætermissis, clauorum locũ solùm requiris? Chrysolog. serm. 84. *Quæsiuit ista Thomas non solùm cordis sui, sed omnium hominum curans incertum. Certè prophetia magis, quàm cũctatio fuit.* Nõ miror, quò qui spiritu prophetico agebatur, non glorias, sed vulnera Iesu requireret, quando quot vulnera, tot certitudinis fulcra erant ad præsagiendum. Vndè Diu. Hilar. 3. de Trinit. Thomæ dictis maximè nititur, vt quæ nitantur vulneribus Iesu missis; ait enim: *Credo Thoma, non nisi contrectatis Christi vulneribus crediture.* Hæc ille.

Ioã. 20.

Chrysol.

Hilar.

Matth. 16. Generatio mala, & adultera signum quærit, & signum non dabitur ei, nisi signum Ionæ Prophetæ. Et relictis illis, abijt.

§. III.

Humanitatis Christi humilia erant manifestissima signa diuinitatis.

NOn omninò negauit signum Iudæis, sed potiùs illis signũ illud ostendit, quod in Iona repræsentatum, & in se verè apparuit exercitum, quando vt Ionas in vẽtre ceti, sic ipse Iesus iacuit in corde terræ. Hoc, quod non supra hominem erat, sed humanitati proprium signum ostendit: & meritò, quãdo quod humillimum erat in Christi humanitate, manifestũ fuit factum signum Deitatis eius. Cupienti Moysi videre, & faciem Dei, & gloriam, ait Dominus, Exod. 32. *Est locus apud me, & stabis supra petram. Cumque transibit gloria mea, ponam te in foramine petræ, &c.* Ille visionem gloriæ cupiebat, & solùm conceditur ei foramẽ petræ, ex quo prætereuntem Deũ cernat. Quale hoc foramen ad tantam visionem? Sanè, vt ait Paulus, *Petra autem erat Christus*, cuius sacræ humanitatis vel rimulæ manifestissima signa sunt Deitatis ostentatiua. Ait enim Damascen. orat. de Transfig. *Iam Moysis Deitatis gloriam liquidò perspicit* (loquitur de Moyse vidẽte Iesum in Thabor) *sub petra foramine coopertus; quæ quidem petra Christus est incarnatus, qui carnis suæ tanquam per exiguam quamdam rimam strictim aperuit, immensoque lumine adstantium oculos perstrinxit.* Vel rimula humanitatis Christi immensum lumen iaculat, quo diuinitatis excelsa videantur. Quò respiciẽs senex ille apud Luc. cap. 2. de Iesu puero dicebat, quod esset *lumen ad reuelationem gentiũ*; hoc est, lumen, quod veram Deitatem gentibus reuelaret. Et vndè reuelauit, nisi quando se ipsum humana sustinentem ostendit? Sic ait D. Cyrill. lib. 3. de recta fide ad Reginas: *Quomodo lumẽ ad reuelationem gentium, nisi Deus sit verè, & solus Filius, natura quidẽ ex Patre Verbum: ex Virgine autem idem secundùm carnem? Qualis reuelatio facta est gentibus? Nonne in ipso agnouerunt, quòd Deus sit, & seruiendo ei, liberati sunt à crimine &*

Exo. 32.

Damasc.

Luc. 2.

Cyril.

quòd

quid non fecerunt Deo diteri, quam omni? Expende illa, *in ipso agnouerunt, &c.* Ipsa Christi humanitas in se ipsa considerata potens erat præferre facem, quæ diuinitatem manifestaret. Hinc accipiens recens natum Iesum Simeon in manibus aiebat, Luc. 2. *Nunc dimittis seruum tuum, Domine, secundùm verbum tuum in pace: quia viderunt oculi mei salutare tuum, &c.* Tremẽtem infantem videt in manibus, & nulla alia signa spectat; ratus in illo infante habere sufficiens lumen, sub quo eius videat celsitudinem Deitatis. Ambrosius serm. 10. de tempore, ait: *Multùm iste senex fuit ad audiendum serus, sed ad videndum maturus. Non expectauit, vt Christum audiret loquentem, quoniam videbat infantem.* Non expectauit, non requisiuit euidentiora signa, qui habebat puerum illum præ manibus; humilitas enim illa infantilis suffecit, vt ostenderet seni latentem diuinitatem. Hinc Dominus, Cant. 2. dixit: *Ascendam in palmam, & apprehendam fructus eius.* Quæ verba tractans Philippus Abbas in Cantic. cap. 24. per palmam intelligit Virginem Mariam, de cuius virginitate sublimis Iesus ad Diuinitatis suæ notionem omnes trahit: quippè inquit: *Ascendam in palmam, visibilis apparebo: ascendam in Virginem, per eam cæteris me monstrabo, per assumptam eius carnem mundi Principem triumphabo, Profundum mea Diuinitatis erat hominibus inaccessum, quorum amore ductus ascendam in excelsum; vt cùm à profundo, & occulto inuisibilis fuero visibiliter exaltatus, ad me traham omnia, trahendi efficacia non fraudatus.* Hæc ille: ex quibus constat, quàm efficax sit Christi humanitas, vt Diuinitatem latentem hominibus persuadeat.

Luc. 2.

Amb.

Cant. 2.

Philip. Abb.

Matth. 16. Et cùm venissent Discipuli eius trãs fretum, obliti sunt panes accipere. Qui dixit illis: Intuemini, & cauete à fermento Pharisæorum, & Sadducæorum. At illi cogitabant intra se dicentes; Quia panes non accepimus.

§. IV.

Non nimis vetustati adhærendum.

HOc maximè amat Iesus, quòd caueant à fermento Pharisæorum: & non simpliciter dixit, cauete à Pharisæis, vel, cauete à doctrina Pharisæorum, sed notanter dixit, cauete à Pharisæorum fermento; hoc est, à nimia vetustatis conseruandæ sollicitudine. Fermentum enim massa vetusta est, quæ nouis inditur conspersionibus, cuius similitudine rectè explicatur Pharisæorum mens, quæ nimis adhærescens vetustati maiorum, nihil vltra illud vetustum probat. Theophilact. in præsenti fatus: *Quemadmodum fermentum amarum est, & vetus, ita & Pharisæorũ doctrina mordet animas, veteres seniorum traditiones introducẽs.* Offendunt equidẽ plurimùm, qui nimia proteruia ita solis veteribus adhærescunt, vt nihil noui audire velint: vt offenderẽt, qui ablatis nouis conspersionibus cogerẽt homines solo fermento veteri. *Sanè* ij nimij vetustatis amatores vitãdi sunt, & cauendi, qui dispereũt

Theoph.

vel audito verbo nouo. Vndè monebat Dominus, Matthæi capit. 9. (Mat. 9.) *Nemo immittit commiſſuram panni rudis in veſtimentum vetus: tollit enim plenitudinem eius à veſtimento, & peior ſciſſura fit. Neque mittunt vinum nouum in vtres veteres: alioquin rumpuntur vtres, & vinum effunditur, & vtres pereunt.* Cauendi ſunt ſemper vtres veteres, qui nec ad modicum vini nouitatem ſuſtinent, ſed ſtatim illa rumpuntur, & abeunt in mille ſciſſuras. Sic cauendi homines nimis vetuſtati adhærentes, qui vbi aliquid ab illa vetuſtate alienum vident, non ſuſtinent, ſed inexaminatum abijciunt. De ijs pulchrè Diu. Iſidor. Peluſ. lib. 1. epiſt. 57. (*Iſidor. Peluſ.*) *Eos, qui in vetuſtate computruerunt, nouamque gratiam receperunt, vtres veteres Dominus appellauit, vt qui frangerentur, ac nouum regni ſermonem effunderent. Quo in genere fuiſſe Cayphas deprehenſus eſt: nam cum à Domino audiſſet, Filius Dei ſum, fregit veſtimenta. At verò Petrus, qui ſpiritus vitæ legem acceperat, non modò cum doceretur, non renuit, verùm etiam ad ſolam interrogationem confeſſus eſt.* Compone tibi Caypham, & Petrum; ille ad nouam vocem diuini Filij incarnati expreſſiuam, grauiter offendit, & totus rabidus ſcidit veſtimenta ſua: hic vix tactus & Filium Dei confeſſus, & totis viſceribus amplexus eſt. Vndè hæc differentia? Sanè vt notat Iſidorus, Cayphas vter erat vetus, totus vetuſtati adhæreſcens, nec potuit percipere nouitatis factæ in terra voculam, quin ſtatim diſrumperetur. Vtinam hoc vitium in Caypha finiretur: ſed ſunt plures nimij vetuſtatis zelatores, qui rumpuntur ad ſolidiſſimæ etiam nouitatis ſpeciem, vanè credentes, nihil nouum poſſe eſſe melius. Quo ſpectans Sidonius Apollinaris, lib. 3. epiſt. 8. inquit: (*Sidon. Apol.*) *Veneror antiquos, non tamen ita vt coæquæuorum meorum virtutes, aut merita poſtponam. Neque ſi Romana reſpublica in extremam hanc miſeriarum defluxit, vt ſtudioſos ſui nunquam remuneret; non idcircò Brutos, Torquatoſque non pariunt ſæcula mea. Quorſum iſta hæc? De te, ad te mihi ſermo eſt, vir efficaciſſime, cui debet reſpublica, quidquid de ſupradictis ſolum laudat hiſtoria. Quapropter ignari rerum temeraria iudicia ſuſpendant, nec perſeuerent ſatis, aut ſuſpicere præteritos, aut deſpicere præſentes.* Meritò vocat temeraria iudicia ea, quæ ſic vni vetuſtati inhærent, vt nihil putent poſſe eſſe eximium, ſi ſit recens. Quam vanitatem ſapienter repellit Arnobius, libr. 2. aduerſus gentes, vbi obijcientibus Gentilibus nouitatem Chriſtianiſmo, ſic reſpondet: (*Arnob.*) *Noua res eſt, quam gerimus; & quandoque & ipſa vetus fiet. Vetus, quam vos agitis; ſed temporibus quibus cæpit, noua fuit, ac repentina. Religionis autem auctoritas non eſt tempore æſtimanda, ſed nomine: nec colere qua die, ſed quid cæperis, conuenit intueri.* Sic ille.

Matth. 16. Sciens autem Ieſus, dixit eis: Quid cogitatis intra vos modicæ fidei, quia panes non habetis? Nondum intelligitis, neque recordamini quinque panum in quinque millia hominum, & quot cophinos ſumpſiſtis? Neque ſeptem panum in

qua-

quatuor millia hominum, & quot ſportas ſumpſiſtis. Quare non intelligitis? Quia non de pane dixi vobis: Cauete à fermento Phariſæorum, & Sadducæorum? Tunc intellexerunt, &c.

§. V.

Infœlix ingenium, quod non dulcedo excitat, ſed aſperitas, & pœna ſemper.

TVnc, inquit, intellexerunt; non quando panum beneficio pleni, ſed quando increpati, & vehementiſſima acrimonia reprehenſi, vt ait D. Chryſoſt. ipſa panũ beneficia recolunt. Infœlix ſanè ingenium, quod non per beneficia manſuetudinis, ſed per acrimoniã reprehenſionis trahitur ad cognitionem, & ſcientiam. Huius ingenij duritiem, & ruſticitatem increpat Paulus in multis Iudæorum. 2.
2. Ti. 3. ad Timoth. 3. dicens de illis: *Semper diſcentes, & nunquam ad ſcientiam veritatis peruenientes.* Diſcebant equidem aliquid de Deo, de Ieſu Saluatore; & tamen non putabantur habere veritatis ſcientiam. Et quando de Saluatore Ieſu, de Deo Patre diſcebant aliquas, quæ ſcientia veritatis illis deerat? Quomodo videbantur adeò infœlices, & rudes, quaſi nullam ſcientiam veritatis haberent? Diſcebant quidem, ſed non per beneficia ſuauitatis; ſed diſcebant acrimoniæ, & flagelli vi, quo minimè videbantur ad veros ſapientes pertinere. Pro quo ait Philippus Abbas, epiſ. Philip. Abb.
4. *Veritatis eſt ſcientia, Deum ſcire, & ſciendi beneficio illum plenius & ſentire: non ſicut dæmones, qui ſciunt eum, ſua ſcientia torquebantur, ſed ſicut beati Angeli, qui ſciendi merito Cherubim appellantur.* Expende ab illis, *ſciendi beneficio, &c.* Illa enim vera cenſetur Dei ſcientia, quam pariunt exhibita beneficia, vt in Angelis euenire ſolet, non quam extorquet vis torturæ, vt in dæmone. Deum norunt Angeli, norunt dæmones; ſed Angeli Deũ norunt innumeris beneficijs tracti ad ſcientiam: dæmones autem torturis ſuppliciorum coacti, & Deum ſcire, & fateri ſolent. Vt hinc iam pateat, quàm ſimile ſit infœlicibus illud ingenium, quod non excitant, niſi flagrorum acrimoniæ. Vide infœlicium ſcientiã
Matthæi capit. 8. clamabant enim Mat. 8.
dæmones: *Scimus, quis ſis ſanctus Dei. Veniſti ante tempus torquere nos.* Non aliter noſcunt, nec fatentur Ieſum Filium Dei, niſi ſentientes in ſe eius ſeueritatis acrimoniam; at ſapientiſſimi illi Cherubim, qui à plenitudine ſcientiæ habent & nomen, non ex pœnarum acore, ſed ex beneficiorum guſtu ſapiunt Dominum. Vt ergo Cherubicum ingenium fœliciſſimum eſt, quod pulſatum beneficijs reſpondet; ſic etiam durum, & infœlix eſt ingenium dæmonum, quod non niſi flagris excitatur ad Dei memoriã.
Ait Philippus Abbas, epiſ. 4. *Sciunt* Philip.
ergo Deum diaboli, ſciunt & Cheru- Abb.
bim; ſed illi, vt ſentiant iratum punitorem, iſti vt gratum protectorem. Doleo vicem hominum, qui in agnoſcendo Deo potius diaboli genium, quàm Angelorum repræſentant, dum ſola punitionis acrimonia ducuntur ad Dei laudes, & confeſſionem. Fallar, ſi inter hos adeo Dei gloria effloreat; quippè
ait Canticor. 2. *Ego flos campi.* Et Cant. 2.

cuius campi dicitur flos Dominus noſter? Cur non magis dicitur flos paradiſorum? Sanè in paradiſis cultæ areolæ inueniuntur, nihil ibi obſcurum, nihil ſordidum; at verò in campo omnia ſordida eſſe ſolent. Accipite Ezechielem, cap.
Eze. 27 37. fantem: *Dimiſit me in medio campi, qui erat plenus oſſibus*. Quid ſordidius campo iſto? Et tamen amat Deus dici campi flos; an quia plùs potuerunt placere Deo oſſa ſordida campi, quàm paradiſi pulchritudo tota? Et vndè magis placuerunt oſſa? Pulchritudo paradiſi minimè exurgit, niſi poſt expertam acrimoniam ligonis, nihil enim floret, vel viret in paradiſo, cui non præcedant mille ligonis ictus, mille terræ vulnera, & ſciſſuræ. At oſſa illa, etſi ſordida ad ſolam Dei vocem, ad ſolam fœcundiſſimam auram ſeſe in vitam recipiendam componunt. Vndè aiebat Philippus Abbas, libro. 1. in Cantic. capit. 24.
Philip. Abb. *Diues eſt campus iſte, ſuper quem videt Ezechiel oſſa multa, ſiccaque vehementer, quæ auditu ineffabili verbum Dei perceperunt, & neruos; carnes autem iunctura mirabili receperunt, tandemque à quatuor ventis, vemente ſpiritu, reuixerunt*. Cur non magis floreat Dei gloria in campo iſto, in quo vel oſſa arida, ſic benefico Deo reſpondent, vt vel ad leuiſſimum diuinę auræ balitum, & carnes faciant, & ad vitam ſe componant?

CAPVT VI.

Diſputatio cum fratribus, & cognatis Ieſu.

DECLARATAM Iudæorum rabiem fugiens Dominus in Galilæa delitescebat, quod minimè gratum erat cognatis eius, nec propinquis; qui licèt non omninò Ieſu crederent, amabant tamen de eius facinoribus celebriores fieri. Quo animo à Ieſu petunt; vt à latebris exeat, obſcuramque, & humilem Galilæorum prouinciam derelinquat, Hieroſolymam aſcendat, ibique virtutum ſuarum glorias manifeſtet. Propinquorum petitis minimè aſſentitur Ieſus, vt qui apprimè callebat abſconſionis ſuæ, vel publicationis tempus; & dum paulisper latet, occaſionem præbet, quòd multitudo adſtantium Hieroſolymis varijs opinionibus ſcinderetur. Alij Ieſum latentem rabidè carpebant, laudabant alij, ſed magis ſummiſsè, ne à Phariſæis Ieſu laudatores inuenirentur.

Ioan. 7. Poſt hæc autem ambulabat Ieſus in Galilæam, non enim volebat in Iudæam ambulare, quia quærebant eum Iudæi interficere.

§. I.

§. I.

Præclara Iesu virtus, & firmissima est, quod sciat cedere hostilibus iris.

DVm furunt Iudæi Hierosolymis in Iesum; ipse placidissimus in illos, eorum furorem declinans loco cedit, & quasi exilio se mulctat, si fortè hostes leniores interea ebibant spiritus. Quanta hæc Iesu virtus? Sanè fœlicissimus est, qui sic nouit cedere hostilibus iris; fallar, nisi hic talis vel dormiens possit tenere virtutum sublimia. Notissimus est furor Esau armatus, imò strictus in fratrem suum Iacob; Iacob autem de matris consilio, nihil prius cogitauit, quàm cedere furenti fratri; & vt cedat fratri domum paternam, maternas delicias fugit, per desertum errat, nocturnisque præpeditus tenebris, aliquantisper dormiturus solo cubat. Quid tunc? Gen. 28. *Dormiuit in eodem loco, viditque in somnis scalam stantem super terram, & cacumen illius tangens cælum: Angelos quoque Dei ascendentes, & descendentes per eam, & Dominum innixum scalæ, & dicentem sibi: Ego sum Dominus Deus Abraham patris tui, &c.* Hæc ostensa sunt Iacobo dormienti, vt & dormiens sibi cerneret paratos cœlos, & scalas facilè ascendendas, & Angelos adiutores, & Deum maiora promittentem. Vnde potuit dormiens tanta videre, nisi de animi lenitudine, qua loco cessit, & non dubitauit in deserto delitescere, dum frater occasionem haberet iram extendi? Ita Diu. Ambrosius, lib. 2. de Iacob, cap. 1. *Parratum itaque parricidium Iacob declinauit exilio voluntario, eoque fratri salutem quæsiuit, fratri innocentiam donauit. Meritò itaque eum diuina vbique comitata est gratia, vt & cùm dormiret, beata vita munus acquireret.* Qui cœleste nō acquirat ille, qui sic loco cedere nouit, vt eius conspectu non haberet occasionem magis irascendi frater? Qui talem medelam quæsiuit fraternæ iræ, vt vel proprio incommodo emeret eius lenitatem, non mirum, si gloriosè dormiat & securè; vel si etiam dormiens cœlestia potiatur, in quibus æternam possideat tranquillitatem. Audio Dauidem, vt furenti Sauli cedat, in spelunca delitescere, 1. Regum. 24. ibique latentem quiescere. Sed & Saulem ignarum audio in eamdem speluncam intrasse. Ait enim textus: *Erat ibi spelunca, quam ingressus est Saul, vt purgaret ventrē: porro Dauid, & viri eius in interiore parte speluncæ latebant. Et dixerunt serui Dauid ad eum: Ecce dies, de qua locutus est Deus ad te: Ego tradam tibi inimicū tuum, &c.* Quid pulchrius? Dum furori cedit Dauid, dum latens quiescit cum suis, ibi in manus traditum habet & hostem, & coronam, qua potiatur. Rem hāc pulcherrimè attigit Diu. Chrysostomus, homilia. 1. de Dauide, & Saule, inquiens: *Saul, qui statuerat inuadere nudus, & inermis, omnibusque destitutus auxilijs, non aliter, quàm captiuus in manus inimici traditus iacebat: Dauid verò dum cedit, & vbique dat locum, sine machinis, sine armis, sine equitatu hostem in potestatem accepit, & quod est omnium maximum, Deum erga se beneuolentiorem reddidit.* Sic vel quiescens omnia conficit, qui nouit cedere fratri irato. De Iacob dicitur, Genes. 32. quod cùm rediret in patriam: *Fuerunt ei obuiam Angeli Dei. Quos cùm vidisset, ait: Castra Dei sunt hæc.* Sic Angelorum exercitibus cingi-

Gen. 28.

Ambr.

1. *Re.* 24.

Chryso.

Gen. 32.

cingitur Iacob rediens in patriam; inter quos cùm irati fratris ſui recordaretur, id ſecum meditabatur, quomodo illum non offenderet, ſed magis placeret, ne iratus exurgeret ille in turpe aliquod facinus. Quæ dū meditatur Iacob, ſomno etiam traditur; ait enim textus: *Cumque dormiſſet ibi nocte illa, &c.* dum armatum fratrem, & iratum iam iam appropinquantem expectat, nihilominùs ſomno ſe tradit, quia decernit eius cōcordiam muneribus comparare. Qui autem ſic afficitur erga iniurium ſibi fratrem, nil quod timeat, habet: vel dormiens omnia propellet, & fœliciſſimam habebit tranquillitatem. Ait Diu. Ambroſius, lib. 2. de Iacob, cap. 6. *Denique petiturus à fratre concordiam, dormiuit in caſtris. Perfecta virtus habet quietis tranquillitatem, & ſtabilitatem.* Dormiat ſecurus, & tranquillitatem poſſideat, qui hoc ſtudet, vt cōcordiam comparet etiam cum fratribus ſibi infenſiſſimis. Sanè inter Imperatorum victorias, illa non ignobilis eſt, quæ auro, non ſanguine ciuium comparatur. Sic ille ſe glorioſiùs de hoſte vindicat, qui non iniurijs, ſed beneficijs illū deuincit. Pulchrè etenim ait Diu. Valerianus, homil. 13. de pace: *Qui inimicum diligit, ſe diligit: ſibi enim pepercit, qui latrocinantis dexteram magni muneris præda compeſcuit. Nam parte conſtat eſſe victoria prælium oblato auri pondere redemiſſe.* Non ignauiæ, ſed ſapientiæ diuinæ, ſed virtuti maximæ tribuendū eſt, quod hoſtiles animos occupes, non ferro, ſed auro; quòd iniuriatorem tuum munerib. vincas. Iacob diſpoſita munera ad efferū fratrem præmiſit. Geneſ. capit. 32. *Et manſit ſolus: & ecce vir luctabatur cum eo vſque manè.* Manus conferit cum Deo, & quaſi parem luctatorem Deum nanciſcitur, qui iniurium fratrem ſtudet muneribus mollire. Sic ait D. Ambroſius, lib. 2. de Iacob, cap. 7. inquiens: *Itaque Iacob, qui cor ſuum ab omni ſimultate mundauerat, vt pacificum affectum gereret, poſtquam præceſſit omnia ſua, ſolus manſit, & luctatus eſt cum Deo. Qui enim ſæcularia negligit, ad imaginem, ſimilitudinemque Dei propriùs accedit.* Proh fœlix, & glorioſum duellum, in quo homo victor apparet ſimillimus Deo; cū non effundit ſanguinē, ſed aurum; non ferro, ſed muneribus deuincit rebelles.

Amb. | Valer. | Gen. 32. | Amb.

§. II.

Sub beneficiorum titulis, & nominibus maiora odia ſolent apud feraciſſimos homines excitari.

IEſus cauerat Iudæam, quia Iudæi volebant eum interficere; & quid aliud mundi ſalus, mortuorum vita, Ieſus ipſe de feralibus hominibus compararet, quam rabiē lethalem ſibi? Sanè ſalutiferum, beneficentiſſimumque nomen potens vel lapides emollire, in feralium hominū cordibus duriſſimè, & odioſiſſimè accipitur. De Paulo aiebat Dominus, Actor. 9. *Vas electionis eſt mihi iſte, qui portet nomen meum coram gentibus, &c.* Quæ verba ſic legit Diu. Ambroſius, lib. de Ioſeph, capit. 10. *Vade, quoniam vas electionis eſt mihi iſte ad ſufferendum nomen meum coram gētibus, &c.* Expende illud, *ad ſufferendum nomen meum, &c.* Vbi enim ſalutiferum, beneficentiſſimumque nomen aſfulget, magna inde exoritur occaſio ſuſtinendi, ſufferendique iniurias pro beneficijs. Nihil priùs cōparat beneficiorum titulus apud feros homines, quàm acerbiora odia, quàm rabidiores iniurias. Id quod in ſe meditatus Philippus Abbas,

Act. 9. | Amb.

Philip. Abbas, epist. 9. ait: *Si denudati Noe verenda nequaquam nota feci; sed in modum Sem, & Iaphet eis pallium superieci; quare mihi maledictio Chã irrogatur? Si cùm Saul ventrem purgaret, super eum gladium non extraxi, sed in eum irruentes reuocaui milites, & retraxi: quare idem Saul grauat, & persequitur me pusillum? Vt vobis fatear, non liquet, quare factus sim odiosus, nisi quia, vt potui, factus sum fructuosus: iuxta quod, vt quasi per somnium recolo, quidam Ethnicus pulchrè dicit, qui fructiferam arborem loquentem introducit:*

Nil ego peccaui, nisi si peccasse vocetur,
Annua cultori poma referre suo.

Hæc est potissima odiorum causa apud homines feros, quòd quis beneficus sit, & illis fructuosus euadat: quò fructuosior, quò beneficentior es, eò truculentiores excitas hominum rabies. Hinc Iesus donaturus vitam defuncto Lazaro, Ioan. 11. *Lacrymatus est.* Amplexatus crucem, non lacrymatur; sustinens durissimos clauos, nullas fundit lacrymas; & cùm ad vitam dandam accedit, tunc lacrymatus est. Et quæ inter dilargita dona apparere potuit causa lacrymarum? Sanè præsentes aderant innumeri Pharisæi, de quorum cordibus beneficia, & dona illis facta non aliud nouerunt extorquere, quàm maiorem duritiam, maiorem causam lacrymarum. Hinc Augustin. serm. 104. de tempore, ait: *Propter Iudæorum flebat incredulitatem, quia nec resurgente Lazaro, Christo Domino fuerant credituri.* Dona Iesu de Iudæis non fidem, non beneuolentiam, sed incredulitatem, & lacrymarum causas valuerunt extrahere. Id quod notans Ioannes ibidem dicit, post excitatum Lazarum: *Quidam autem ex ipsis abierunt ad Pharisæos, & dixerunt eis, quæ fecit Iesus. Collegerunt ergo Pontifices, & Pharisæi concilium, & dicebant: Quid facimus, quia hic homo multa signa facit? Si dimittimus eum, sic &c.* Audiunt Iesu munera; vident ciuium vitas à Iesu venire; & concilium cogunt, vt benefactorem suum citiùs morti adiudicent. Rem stupet D. Basil. Seleuc. orat. 3. *Erant in oculis densissima miracula curationum, maria omni genere bonorum pro fluentia; sed ex beneficentia luctu conficiebantur. Paralyticus solidabatur; oculi cæco reficiebantur; mortuus ob illatam inferno cladem gestiebat, & medicus in crimen vocabatur. Adserebantur in libertatem à diabolica potestate, & rursum lamentantium voces inculcant: Quid facimus? Communis naturæ pernities sunt Iudæorum mores.* Et meritò vocantur illi naturæ pernities, in quorum cordibus vel beneficia maiorem excitant rabiem, & acrimoniam.

Ioan. 11 · *August.* · *Ioan.* · *Basil. Seleuc.*

Ioan. 7. Erat autem in proximo dies festus Iudæorum, Scenopegia. Dixerunt autem ad eum fratres eius: Transi hinc, & vade in Iudæam, vt & discipuli tui videant opera tua, quæ facis. Nemo quippè in occulto quid facit, & quęrit ipse in palàm esse: si hæc facis, manifesta te ipsum mundo.

§. III.

In creaturarum affectu nulla stabilitas.

AFfectum suum erga Deum ab Aegypto liberatorem ostendebant Iudæi celebrato festo Scenopegiorum; hoc est, tabernaculorum: egressi enim à domibus suis, sub tabernaculis morabantur in agris, dum durabat celebritas tanta. Et cur non in domibus, sed in tabernaculis permittuntur morari, istius tempore celebritatis? nisi vt ostenderetur, in creaturarum affectu nihil posse esse durabile, nec stabile? Sanè vt tabernacula mobilia sunt, & iam huc, iam illuc transferuntur; sic affectus humani passim mutantur, nec diutiùs in eodem statu manent. Non creatura, sed Deus sit, cuius affectus & perpetuitatem habent, & perennitatem. Hinc aiebat Paulus ad Romanos capit. 5. *Spes autem non confundit, quia charitas Dei diffusa est in cordibus nostris per Spiritum sanctum, qui datus est nobis.* Expende, vnde colligat firmitatem, & stabilem plenitudinem spei nostræ Apostolus, nimirùm ex eo, quòd charitas à Deo in nos veniat, non per Angelum, non per Archangelum, sed per Spiritum sanctum. Ex quo D. Ambros. aduersus hæreticos colligit, Spiritum sanctum non creaturam, sed Deum esse, quando facit Dei charitatem in hominibus perennare: quippè ait lib. 1 de Spiritu sancto, cap. 7. *Charitas Dei effusa est in cordibus nostris per Spiritum sanctum: vt intelligamus, non esse opus Spiritum S. qui diuinæ arbiter, & fons profluus charitatis est.* Et quidem non potest esse creatura, sed Deus, cui indeficiens, & perennis est charitatis fons, ne vnquam affectus siccetur vena. Ideò monebat Dominus apud Lucam, capit. 14. *Cùm facies prandium, aut cœnam, noli vocare amicos tuos, neque fratres tuos, neque cognatos tuos, neque vicinos diuites, sed voca pauperes, debiles, claudos, & cæcos.* Cur non vocet etiam amicos, & vicinos diuites? Nonne bonum est homini, si amicos sibi conciliet? Nonne salutare est, si vicinos diuites sibi beneficijs obstringat? Cur ergo non permittitur homo alios inuitare, quàm pauperes? Cùm in pauperibus inuitetur Deus, præclarè docetur homo, vni Deo fidere, à quo solo potest venire firma, & stabilis beneuolentia; à creaturis enim nullus nascitur amicitiæ affectus, qui non decidat, & arescat. Ait enim Diu. Chrysost. homil. 1. in epist. ad Colossens. *Amicum si vocaueris ad vesperam durabit ista gratitudo. Propterea consumitur ista amicitia velocius, quàm qualibet temporum, ac momentorum exordia. Pauperem sanè, & mutilum si vocaueris, nunquã peribit gratitudo. Nam debitorem habes Deum, qui perpetuò reminiscitur, & nunquam obliuioni tradit.* Vanus est, qui in creaturis stabilitatẽ gratitudinis, & affectus expectat; non est creaturarum affectus tantus, qui durare, & permanere possit diutiùs. Id solùm pertinet ad affectum diuinum, vt dicat Ioan. cap. 13. de Dei Filio: *Cùm dilexisset suos, qui erant in hoc mundo, in finem dilexit eos.* Quod ponderans Diu. Thom. in Cat. ait: *Hos ergo suos, qui erant in mundo, mansit amans continuè, & tandem perfectam amicitiam circa eos ostendit.* Et cuius amor maneret continuè, nisi Dei amor in suos? Deus est solus, in cuius affectu permanẽtiam, & stabilitatem possumus inuenire. In creaturarũ autem affectibus nulla est permanentiæ securitas. Matth. 12. aiebat Dominus: *Ita erit Filius hominis in corde*

Rom. 5. Ambr. Luc. 14. Chryso. Ioan. 13 D. Tho. Mat. 12

corde terræ? Ex quo educit celerem inde reſurrectionem Chryſoſtom. quia datur Ieſus non manibus, non poteſtati terræ, ſed cordi; in corde autem terreno nihil æternùm durare poteſt. Chryſoſt. ſerm. 5. in feria. 5. Paſſion. *Non dixit, in poteſtate, ſcilicet terræ, ſed dixit, in corde: vt terra ſuum ſentiret, agnoſceret, tremeret, ſed non teneret auctorem.* Nihil enim ſciunt ſtabiliter tenere affectus creati cordis. *Chryſo.*

§. IV.

Carnales affectus nunquam non conijciunt hominem in grauiora, & difficiliora pericula.

AVſcultare, quid moneant Ieſum carnales eius propinqui, nimirū, *tranſi hinc, & vade in Iudæam*; in Iudæa enim erant validiſſimi Ieſu oſores; ibi hoſtiles Phariſæorum animi; ibi rabidior inuidia; ibi armata malitia, inermis iuſtitia, contempta virtus. Huc ire Ieſum monebant carnales propinqui; & quando cuſpidibus adnatare non monent hominē carnales affectus? Accipite Dauidem iuſtiſſimum, & prudentiſſimum hominē; de illo ſic dicitur 2. Reg. 23. *Et Dauid erat in præſidio; porrò ſtatio Philiſtinorum tunc erat in Bethlehem iuxta portam. Deſiderauit ergo Dauid, & ait: O ſi quis mihi daret potum aquæ de ciſterna, quæ eſt in Bethleem iuxta portam.* Sanè præ manibus erant Dauidi mille fontes aquarum, mille ſtagna, imò & maria dulciſſima, ex quibus poſſet facili negotio vſque ad ſatietatem aquam capere; ſed omnes aquas præteriens, illam deſiderauit, quæ erat in porta Bethlehem. An quia illa cęteris dulcior, & ſuauior? Minimè; ſed quia carnali, & animali affectu ducebatur, qui ardentiùs inclinat ad ea, quę magis ſunt plena periculis, & alea. D. Ambr. lib. 1. de Iacob, cap. 1. *Cùm alijs defuiſſe aquam non inueniamus in tanto exercitus numero; cùm vtique multò minùs Regi deeſſe potuerit ex cæteris fontibus aqua; irrationabilem quamdam concupiſcentiam paſſus deſiderauit eam, quæ erat hoſtium circumfuſione vallata; vndè ſine maximo periculo non facilè potuiſſet deferri.* Et quidem neſcit alio, quam in ſummū diſcrimen impellere concupiſcētia carnalis. Væ tibi, homo, cui imperant carnales affectus, mundiales concupiſcentiæ; fallar, niſi pręceps agaris, niſi ad ſumma diſcrimina feſtinatiſſimè feraris. Dum Machabæi pro patria, & religione decertant, initū erat cum ingenti multitudine hoſtium certamē; & tunc ſic dicitur lib. 1. cap. 6. de Eleazaro: *Et vidit Eleazar filius Saura vnā de beſtijs loricatam loricis Regis: & erat eminens ſuper cæteras beſtias. Et viſum eſt ei, quòd in ea eſſet Rex: & dedit ſe, vt liberaret populū ſuum, & acquireret ſibi nomen æternum. Et cucurrit ad eam audacter in medio legionis, interficiens à dextris, & à ſiniſtris, & cadebant ab eo huc, atque illuc. Et iuit ſub pedes elephantis, & ſuppoſuit ſe ei, & occidit eum, & cecidit in terram ſuper ipſum, & mortuus eſt illic.* Non contentus eminùs pugnare, dum videt elephantem, à quo mille ſtrages ſuorū veniebat, ſub pedes elephantis ipſius iuit; quale hoc diſcrimē? Sanè euidentiſſimum erat, & ſummū periculum vel elephanti approximari; at de ſub pedibus, non tàm periculum quàm euidens, & certa videbatur ruina. Quis ergo impulit ſtrenuum Eleazarum, vt ſic feſtinaret ad ruinam, atque ſibi duelli partem eligeret, in qua prorſus occluſum erat omne effugium? Ait textus: *Dedit ſe, vt acquireret ſibi nomen æternum*: famæ amor, validiſſimus quidem carnis, affe-

2. Re. 23 *Ambr.* *1. Ma. 6*

affectus, ſic hominem egit, vt non contentus eſſet, niſi ſumma, & ineuitabilia amplexaretur diſcrimina. Sic ſemper feruntur, qui feruntur carnalibus affectibus, qui neſciunt niſi per grauiſſima pericula, & diſcrimina homines ferre. Magna illa Suſanna, Dan. 3. dum à laſciuis ſenibus circumuenitur, ait: *Anguſtiæ ſunt mihi vndique*: dum anguſtias nominat, intrinſecum animi dolorem ſignificat, nõ corporis pœnam vllam. Et mirabar, quòd anguſtiata mulier nullum in corpore incommodum inferret ſibi: ſolent enim fœminæ in anguſtijs faciem percutere, lacerare, euellere crines, & alia efficere, quibus maximè in corpore feriuntur. At Suſanna anguſtijs ſuis animam vehementer affligit; corpori autem ſic parcit, vt nec capillum de capite patiatur perire: Et cur ſic parcit corpori in tanta anguſtia? Non acquieſcebat carnalibus affectibus, ſed ferebatur diuinis; carnales enim affectus nulli permitterent eam parcere periculo, ſed & animam, & corpus in extremo conſtituerent diſcrimine. Ad hæc Ambroſ. lib. de fuga ſæculi, cap. 9. ait: *Suſanna effudit ſupra ſe, non corpus, ſed animam: effudiſſet enim corpus, ſi carnalibus acquieuiſſet*. Fallar, ſi carnales affectus illam non cogerent, nulli parcere periculo; ſed potiùs impellerent in duram ſui corporis carnificinam: & facerent in Suſanna, quod fecerunt in caſtiſſima illa Lucretia, quæ proprijs manibus interfecta occubuit. Hanc lanienam ſuggeſſerunt Lucretiæ carnales affectus dominati illius; quos quia repulit Suſanna, omninò exiuit victrix.

Dan. 3.

Ambr.

§. V.

Non adeò celſum, & remotum locum teret pes euangelizantis, quò non perueniat manus hominis temporalis.

SAnè venerat Ieſus, vt faceret ſalutem in medio terræ; vt nimirùm Hieroſolymis myſteria regni & faceret, & annuntiaret. Sed & fratres eius temporalis gloriolæ cupidi eumdem monent, vt Hieroſolymam vadat. Quò non perueniat cupiditas temporalis? Nullò, mihi crede, accedet pes euangelizantis Dei regnum, euangelizantis æternam animarum ſalutem, & pacem; quò non perueniat vel priùs, vel ſimul cupidorum hominum manus Aiebat Ioan. Apocal. 10. *Et vidi alium Angelum deſcendentem de cœlo, amictum nube, & iris in capite eius, & facies eius erat vt Sol, & pedes eius tanquam columnæ ignis, & habebat in manu ſua libellum apertum; & poſuit pedem ſuum dextrum ſuper mare, ſiniſtrum autem ſuper terram, &c.* Ecce tibi miniſtrum euangelicum velociſſimum in annuntiando, & aperiendo ſcripturarum libro, veſtitum nube, & totum roſcidum, vt doctrinæ pluuia poſſit terram fœcundare: cuius pedes nõ ſolùm terras, ſed & remotiſſima maria calcant. Quod mare non dextro pede calcat miniſter euangelicus? Sed & audio Pſalm. 103. *Hoc mare magnum, & ſpatioſum manibus*. Angelici miniſtri pedes maria remotiſſima calcant; & manus inueniuntur currere per maria. Pedes, vt ferant pacem; manus, vt rapiãt bona temporalia; nullò enim accedit pes nuntians ſalutem, quò non perueniat manus cupiditatis, perua-

Apo. 10

Pſ. 103

peruadens etiam remotiſſima maria. Quippè ait Diu Baſil. Seleuc. orat. 35. *Vectigalium redemptio ad vtraque elementa maris, & terra inexplebilium publicanorum manus diuidit*. Non eſt terra adeò inacceſſibilis, non eſt mare adeò impenetrabile, quò perueniat pes euangelizantis ſalutem, quò non peruenerit Publicanorum auariſſimæ manus, vt inde bona temporalia rapiant. Cantic. 5. ait Dominus ſponſæ ſuæ: *Oculi tui ſicut columbæ ſuper riuulos aquarum*. Sed & Eſdras, lib. 4. cap. 11. ait: *Et vidi ſomnium, & ecce aſcendebat de mari aquila, cui erant duodecim alæ pennarum, & capita tria. Et vidi, & ecce expandebat alas ſuas, in omnem terram*. Meritò Chriſti ſponſæ oculi, nimirùm miniſtri euangelici dicuntur columbæ, cuius volatum non retardant maris aquæ, imò ipſæ ſunt ſuper omnes aquas; quocumque aquæ feruntur, eò & feruntur oculi columbarum. Verùm & ſimiliter dicitur de aquila, quòd ſurgit de mari, quòd ſeſe eleuat de marinis aquis. Quid aquila cum aquis, ſuper quas volitant columbæ euangelicæ? Ait Philippus Abb. lib. 4. in Cant. cap. 19. *Aquila videt longè diſtrictiùs & acutiùs ad rapinam; columba innocentiùs ſignans mitem, & ſimplicem diſciplinam*. Et quidem non anteà columba euangelica penatrauit maria, vt ſalutem, & diſciplinam nunciaret animarum, quam mundiales aquilæ ſuos eò protenderent volatus, vt inde ingentes raperet theſauros. Huc ſpectat illud Iſaiæ, cap. 18. *Ite Angeli veloces ad gentem conuulſam, & dilaceratam; ad populum terribilem, poſt quem non eſt alius*. Vbi lectio Pagnini habet; *Ad gentem tractam, & depilatam*. Iubentur ire velociſſimi prædicatores ad vltimos mundi populos, vt inibi prædicetur ſalus. Sed licet remotiſſimi populi eſſent, & in vltimis oris conſtituti; tamen nõ priùs ſenſerunt pedes velociſſimos euangelizantium, quàm rapaciũ auarorum manus, adeò vt exinde apparerent depilati. Ad vltimos iubentur ire Angeli veloces, ſed iam depilatos, ne velociores prædicantium pedes ad ſalutem nunciandam appareant, quàm temporalium rapacitas ad populos depilandos.

Baſil. Seleuc. — *Cant. 2.* — *Eſd 4. 11.* — *Philip.* — *Iſai. 18*

§. VI.

Ieſus ſiue in manifeſto, ſiue in latebris, eodem modo hominibus eſt ſalutaris.

INſcienter Ieſum velut infructuoſum carpunt fratres eius, quod in Galilæa, quaſi in occulto ſit, nec ſibi perſuadent, poſſe aliquid magnum effici ab homine latente: quippè aiunt: *Nemo in occulto quid facit, manifeſta te ipſum mundo*. Meritò de his dicitur, quod non credebant Ieſum; ſi enim crederent, quòd Ieſus eſſet Dei Filius, non dubitarent, Deum tàm latentem, quàm manifeſtum eſſe hominibus proficuum, & ſalutarem Iſaias cap. 45. aiebat: *Verè tu es Deus abſconditus*. Sponſa verò Cant. 1. *Oleum effuſum nomen tuum, ideò adoleſcentulæ dilexerunt te nimis*. Expende, quàm manifeſtum eſt oleum, quod non intra vas tenetur, ſed extra effunditur, tàm patens, tàm manifeſtus exponitur Deus, quò hominum animos detriumphet, & mille accendat in ſingulorum cordibus amoris pyras. Hæc Deus effuſus, & manifeſtus facit; cur ergo magis amat abſcondi, quàm effundi; magis amat occultari, quàm manifeſtari? Cur, quem ſponſa extollit manifeſtum, Iſaias celebrat abſcon-

Iſai. 45 — *Cant. 1.*

ſconditum? An poteſt in abſcondito manens eſſe æquè fructuoſus, & proficuus? Ait Pſalm. 30. *Abſcondes eos in abſcondito faciei tuæ, à conturbatione hominum.* Psal. 30 Sanè vt manifeſtus animas incendit, ſic abſconditus eaſdem defendit, vt tam abſconditus, quam manifeſtus oſtendatur hominibus proficuus. Aiebat Philippus Abb. lib. 1. in Cantic. cap. 11. Philip. Abb. *Quem Iſaias dicit abſconditum, effuſum tanquam oleum iam videmus cunctis expoſitum: expoſitum quidem, vt ſanatiuum ægrotis oleum effundit; abſconditum, vt ſanatos in faciei ſuæ abſconditos nos abſcondat.* Non minùs in abſcondito, quam in manifeſto facit Ieſus opus humanæ ſalutis; non minùs eſt nobis fructuoſus: quando enim homo neceſſe habet & ſanari, & abſcondi; dum manifeſtus eſt Dominus, ſanat homines, quos ſimiliter protegit, & defendit in ſuo abſcondito. Timentem ab hoſtibus puerum vt conſolaretur Eliſæus. 4. Reg. 6. rogauit Dominum, 4. Re. 6. vt ſe illi oſtenderet defenſorem: *Et apertis oculis, vidit puer currus, & equos.* Quod notans D. Hieron. Pſalm. 75. ait: *Videte, quid videat; Hieron. currus, & equos. Nemo hominum erat ſuper ipſos; ſed erant ſoli currus, & equi. Aſcenſor autem erat Dominus.* Itaque aſcenſor equorum, & curruum erat Dominus, qui tamē non videbatur, ſed prorſus manebat abſconditus; ſoli equi, & currus verſabantur ob pueri oculos. Et cur, oſtenſis curribus, oſtenſis equis, non ſeſe oſtendit Dominus, ſed maluit manere occultus, & abſconditus? Sanè vt puerum Eliſæi, imò vt ſalutem omnium defendat Dominus, non intereſt, quòd abſconditus, aut manifeſtus ſit; vel in abſcondito ſuo eſt æquè proficuus nobis, & fructuoſus. Norant id illi, de quibus D. Luc. Luc. 4 cap. 4. *Cùm autem Sol occidiſſet, omnes qui habebant infirmos varijs languoribus, ducebant illos ad eum.* Non ſub luce exiſtentem, ſed ſub tenebris obnubilatum adeunt, vt ab illo extorqueant infirmorum ſanitatem. Et cur expectant ad id Solis occaſum, niſi quia ſciebant, à Ieſu abſcondito, & occulto eadē, & fortè maiora beneficia ſolere cauſari. Ad hæc D. Hieron. in Matth. cap. 8. Hieron. *Omnes non manè, non meridiè, ſed ad veſperam curantur: quādo Sol occubiturus eſt, quando granum tritici in terra moritur, vt multos fructus afferat.* Vt granum in terra abſconditur, vt fructus pariat; ſic Deus dum abſconditur, dum videtur magis occultari, tunc ſalutares nouit fructus parere. Latente Ieſu in vtero matris, ait ad matrē eius Elizabeth. Luc. cap. 1. Luc. 1. *Ecce vt facta eſt vox ſalutationis tuæ in auribus meis, exultauit infans in vtero meo.* Ad quæ verba ſic D. Auguſt. ſerm. 13 de tempore: *O omnipotentia naſcentis, ò magnificentia de cœlo ad terram deſcendentis. Adhuc in vtero portabatur, & ex vtero matris à Ioanne ſalutabatur.* Nec totum vteri latibulum potuit impedire Chriſti magnalia.

§. VII.

Felix ille, cuius vel occultiſſima opera poſſunt ſine formidine manifeſtari.

IAcentem, & ſeſe occultantem in Galilea Ieſum ſic vrgent fratres eius, vt velint, quòd eius ibi occulta, & abſcondita opera manifeſtè mundo pateant. Nec verentur, ſed amant, quòd ignotæ, & occultæ Ieſu operationes in lucem, & conſpectum omnium proferantur. Sic enim clamant: *Si hæc facis, manifeſta te ipſum mundo.* Quid fœlicius, talem te in occulto gerere, vt nullo familiæ tuæ pudore.

pudore, imò magno eius honore
poſſit luminibus præſentari? Aie-
Cant. 3. bat ſponſa, Cant. 3. *In lectulo meo*
per noctes quæſiui, quem diligit ani-
ma mea. In noctium latibulis, in te-
nebrarum abſcondito nihil aliud
agit, quàm quærere Dominũ. Quid
inde? Pſal. 138. *Nox illuminatio mea*
in delicijs meis. Nox illi vertitur in
lucem; latibulum fit repentè cla-
rum, nec in totis tenebris aliquod
factum inuenitur, quod timeat
euulgari. Id quod ſtupẽs Gillibert.
Gillib. Abb. ſerm. 1. in Cant. fatur: *Vtinam*
ego tales poſſim mihi noctes numera-
re, tam latebroſas, & tam luminoſas.
Et quis noſtrum gloriabitur, omnes
ſe tales noctes habere? Quiſquis eſt,
fœlix eſt, cui omnes noctes in vſum
talem decurrunt, qui in occulto ſuo
nihil agit occultatione dignum. Hęc
eſt maxima hominis laus, & fœli-
citas, quòd eius opera, etiam in
receſſibus, & abſconditis facta,
poſſint glorioſè prodire in lucem.
Non ſint illi latebræ ad occaſionẽ
turpitudinum, ſed ad ſtimulum,
quo magis appetantur lumina.
Pſ. 138 Quò reſpiciens Dauid, ait Pſalm.
138. *Non eſt occultatum os meum à te,*
quod feciſti in occulto; & ſubſtantia
mea in inferioribus terræ. Talia erãt
Dauidis opera, quæ oſſium nomi-
ne intelliguntur, vt etiam in oc-
culto, & in ſpeluncis facta, potue-
rint coram Deo ſubſiſtere. Sed ad-
Hieron. huc pulchriùs in rem noſtrã Hie-
ron. legit: *Non eſt occultatum os meũ*
à te, quod feciſti in occulto, imagina-
tus ſum in nouiſſimis terræ. Expen-
de illud, *imaginatus ſum in nouiſſi-*
mis terræ; hoc eſt, imago pulcher-
rima factus ſum in nouiſſimis ter-
ræ. Latebras quærit pictor, & ſe-
cretiſſimos domus receſſus; & quę
pariunt latebræ pictoris? An pa-
riunt illa dedecora hominis, quæ
debeant abſcondi, ſummiſque te-
nebris ſepeliri? Abſit; imò pictor
quò magis latẽter, & ſecretè ope-
ratur, eò illas imagines perficit,
quæ citiùs petant in diem, lucem-
que prodire. Sic bonus, ſic fœlix
homo in nouiſſimis terrę, in abſcõ-
ditiſſimis receſſibus, vbi alij Dei
imagines turpant, vel prorſus de-
lent, ipſe ſic ad imaginem Dei &
politur, & viuit, vt nunquam mi-
nùs occultatione dignus videa-
tur, quam vbi operatus in occul-
to. Equidem Dauid in occulto
erat, in tenebroſa ſpelunca latens;
vbi nactus inſenſiſſimum hoſtem
Saulem, & inermem, & ſolum, &
inſcium periculi, maluit eius vitæ
parcere; & poſtquam cohibuit
ſuos, ne inimicum interficerent
in latebris, ait textus. 1. Reg. cap.
24. *Saul exurgens de ſpelunca, per* 1. Re 24
gebat cœpto itinere. Surrexit autem
& Dauid poſt eum, & egreſſus de ſpe-
lunca, clamauit poſt tergum Saul, di-
cens: Domine, mi Rex, &c. Expen-
de, quæſo, quid fecerint latebræ in
Dauide; antea Dauid conſpectum
Saulis fugiebat, nec poterat eius
oculis apparere: nunc ab ſpelun-
ca egreſſus, talis egreditur, vt non
dubitet ſeſe regijs obtutibus dede-
re. Vndè hæc audacia Dauidi? Sa-
nè hæc eſt Dauidis fœlicitas, quòd
in abditis terræ ſpelæis, in abſcon-
dito ſpeluncarum, vbi alij latronũ
ſæuitiam, & turpitudinem exer-
cent; ille ſic ſe geſſit, talia opera
perpetrauit, quæ minimè paterẽn
tur latere, ſed in lucem edi. Quod
miratus Chryſoſt. hom. de Saule, &
Dauide, inquit: *Egreſſus eſt Dauid* Chryſo.
ab ſpelunca geſtans coronam iuſtitiæ.
Egreſſus eſt amictus humanitate, na-
turã humanam ſuperante quod pallium
eſt quauis ſtola magnificẽtius. Egreſſus
eſt ſpelunca tanta cũ gloria, cũ quanta
egreſſi ſunt tres pueri de camino ar-
denti. Quid glorioſius? Quid fœli-
cius? Sanè in occulto nihil egit
Dauid occultatione dignum; ſed
de latebrarum facinoribus meruit
extolli, & nobilior fieri.

Ioan. 7. Dicit ergo eis Ieſus: Tempus meum nondum aduenit, tempus autem veſtrũ ſemper eſt paratum. Non poteſt mundus odiſſe vos; me autem odit, quia ego teſtimonium perhibeo de illo, quòd opera eius mala ſunt. Vos aſcendite ad diem feſtum hũc, ego autem non aſcendo ad diem feſtum iſtum, quia meum tempus nondum impletum eſt.

§. VIII.

Vni ſibi taxans tempus honoris, & gloriæ Dominus, honorem ſine vlla taxatione, & præſcriptione temporis hominibus ſuis impertitur.

ASſentior D. Auguſtino, qui putat in præſenti ſermonẽ eſſe de tempore honoris, & gloriæ; quod ſibi negãs adueniſſe Dominus Ieſus, affirmat, id ſemper paratum eſſe ſuis propinquis. Vbi enim ſibi taxatum, & determinatum honoris tempus oſtendit in mundo, propinquis ſuis ſine vlla temporis taxatione honores definiuit. Nõdum humanum tempus cernebatur, nondũ homo vel primum agebat diem, & iam Deus circa eius perfectionem oſtenditur ſollicitus: quippè ait Geneſ. 1. *Faciamus hominem ad imaginem, & ſimilitudinem noſtram, & præſit, &c.* Nondum primus dies hominis venerat, nondum prima hora vitæ humanæ videbatur, & honoris, & principatus eius tituli iam parabantur, ne vllum eſſet tẽpus non paratum a Deo honori hominum, vel ante hominum conditionem. Id notans D. Baſil. Seleuc. orat. 1. ait: *Nondum formatus homo à conditoris conſiderantia, & Dei cõſilijs commendationem, & pretium accipit: Faciamus, inquit hominẽ ad imaginem noſtram. Antiquiorem conditione ſua honorem ſuſcipit.* Nulla temporis taxatio eſt ad præſtandum honorem hominibus, vel ante tempus vitæ humanæ, eius honoris tempus à Deo paratur. Et qui ſibi honoris tempus in mundo determinat, & præſcribit, ſine vllius temporis præſcriptione, imò vel ante tempus honorem hominibus largitur. Hanc Dei mentem ebibe, Chriſtiane; & tibi in re honorum cùm ſis parciſſimus; proximis tuis te oſtende largiſſimum. Ad tuum honorem tempus determina, præfige; ad cęteros honorandos omne tempus ſit opportunũ, & in tempore, & ante tempus cura honorem cæteris largiri. Ioan. cap. 2. ad nuptias venit Ieſus, in quibus matri oſtẽdenti defectum vini reſpondet, quoad nos aliquantiſper duriuſculè. Ait enim: *Quid mihi, & tibi, mulier? Nondum venit hora mea.* Et quæ hora non venerat Ieſu? nempè hora, & tempus glorificationis ſuæ per miraculorum effectionem: nõ erat adhuc tempus glorificandi ſe; & iam erat tempus aſſidendi pauperculorum nuptijs. Cur, Domine, cùm nuptiis aſſideas, negas tuũ adhuc veniſſe tempus? In negato tempore loquebatur de ſuæ glorificationis, &

Gen. 1.

Baſil. Seleuc.

nis; & honoris tempore, quod in mundo non niſi taxatum, & determinatum ſibi decreuit. Nuptijs adeſt, vt naſcituris prouidens pararet benedictionem, & honorem ſua præſentia. Et ad præſtandum alijs honorem, nullum tempus non paratum, & opportunè reputat;

Cyril.

etiam ante ipſam cōditionem humani tēporis. Cyrill. lib. 2. in Ioan. cap. 22. *Opportunè etiam ad ſignorum initium accedit. Nam honeſtè celebratis nuptijs, tàm mater, quam ipſe cū diſcipulis inuitatus adeſt: ad hac vt natiuitatis noſtræ principium, quantum ad carnem attinet, ſanctificaret. Oportebat enim, quoniam totam naturam hominis ad melius reſtaurabat, non ſolum natis viam hominibus benedicere, verùm etiam naſcituris gratiam præparare.* Vt homines benedictionibus, & gratijs impleat, non expectat eorum natiuitatum tempora; ſed nuptijs ipſis parentum adeſt, omne tempus reputās opportunum, & paratum; vt alios honoret, & cumulet gratijs, vel ante eorum natiuitatem, vni ſibi honoris tempus præſcribit, & taxat. Huc ſpectabat illud Eccleſiaſtæ,

Eccl. 11

cap. 11. *Mane ſemina ſemen tuum, & veſpere non ceſſet manus tua.* Et meritò non in metendo, ſed in ſeminādo inceſſabilitatem amauit; ſed vt oſtendat; quòd ad metendos nobis honores, etſi parci ſimus, & tempora taxata, & definita habeāmus; ad ſeminanda beneficia in alios, nulla temporis taxatione vtamur; ſed omnia tempora putemus opportuna, atq; parata eſſe.

§. IX.

Mundana gloria ad diuina gloriæ præſentiam euanet, diſparet.

SApienter Dominus ait, ſuæ glorificationis tempus nondum veniſſe, quando hominū mundialium gloriolæ tempus ſemper paratum erat. Et quidem poſſent minimè ſimul eſſe gloriola mūdialis, & gloria diuina: ad huius enim præſentiam neceſſum eſſet, vt diſpareret illa. Hieremias ca. 17. ait:

Hie. 17.

Sana me, Domine, & ſanabor; ſaluū me fac, & ſaluus ero; quoniam laus mea tu es: & diem hominis non deſideraui, tu ſcis. Ecce vbi de ſolo Deo gloriatur, vbi laudem à Deo expectat, vt hęc veniat, nihil prius in ſe oſtendere cupit, quàm plenū humanæ laudis, & gloriolæ faſtidium. Quippè ait: *Diem hominis nō deſideraui*: quaſi dies hominum non poſſint ſtare ſimul cum diuino die: ſed vbi hic apparet, neceſſum ſit illos abire. Pulchrè ad hæc inquit Gillibertus Abbas, ſermone 1. in Cantica, aiens:

Gillib.

Neſcio, quo pacto ſibi aduerſantur, & alterutros ſe obſcurant dies Domini, & dies hominis. Siquidem dum alter exoritur, alter reconditur. Diem, inquit, hominis non concupiui; hoc eſt, humanum fauorem, hominum gloriam, & inter reliquos, imò præ reliquis ſpectabilis videri. Rectè hanc diem Propheta abiurat. Non patitur dies Domini eſſe ſimul cum humano die; hic totus eſt in laudibus aucupandis humanis, in expiſcanda mūdiali gloriola, qua præ cæteris fulgeat; ille ſolam Dei gloriam ſpectat, quam qui reſpicit, & in ſe habere contēdit, neceſſum eſt, vt mundialium gloriarū diem abiuret. Nequit nec ad punctum diuina gloria ſimul cum mundiali, & inani conſiſtere. Hinc petentibus Diſcipulis cœleſtem conſeſſum, Matth. 20. reſpondit Dominus:

Mat. 20.

Sedere autem ad dexteram meam, vel ad ſiniſtram, non eſt meum dare vobis. Et ſanè ipſe Dominus eſt, qui arbitrio ſuæ diuinitatis, & ſuæ paſſionis merito dedit illis, & omnibus Apoſtolicis viris, quòd ſedeant ad dexteram

ſuam;

ſuam; cur ergo tunc negat ſuum eſſe, illam præſtare gloriam ſuis Diſcipulis? An tunc temporis erat ipſe minùs potens ad largiendã gloriam diuinam? Abſit; ſed Diſcipuli dum inani gloria laborabant, faciebant, ne ad illos poſſet gloria peruenire diuina; quæ nec ad punctum poteſt cum inani, & mundiali gloria ſubſiſtere, ſed illam prorſus excludit. Iuxta quod ait Diu. Cyrill. Alexan. lib. 10. theſaur. cap. 5. *Inani gloria moti à dextris, & à ſiniſtris meis ſedere concupiſtis: id autem dare meum non eſt. A b inani ergo Zebedæi filios gloria, improbaque ambitione deterret.* Nemo ſperet cum mundiali gloria gloriam diuinam coniungere; neque enim id poteſtas Dei ordinaria valet efficere, ſed vt gloriam veram cælitus trahit, illamque parat infundere, id ſatagit, vt abſcedat prorſus mũdialis gloria, nullumque mũdi idolum maneat, vbi diuinæ gloriæ inferuntur. In. 1. Regũ. 5. gloria Dei, nimirùm eius arca introducta fuit in templum Dagonis. Quid tunc? *Dagon ſolus truncus remanſerat;* ſtatim cecidit ab ara Dagon, & ita confractus eſt, vt ſolus truncus remaneret. Eucherius legit: *Dagon ſolum dorſum remanſerat:* ex quo arca Dei apparuit, ſic euanuit Dagon, vt ſolùm eius dorſum poſſet monſtrari. Cur ſolum dorſum? Ait Eucherius ibi: *Dorſum illius ſolum inuenerunt, fractis omnibus eius membris. Dorſum quippè fugam ſignificat. Quicumque enim fugiunt, perſequentibus dorſum dant.* Eodẽ prorſus modo ad diuinæ gloriæ conſpectum ambitioſa idola fugam arripiunt, ſolumque dorſum mundialium gloriarum confugientiũ conſpiciendum datur: quippè inquit Pſalm. 67. *Si dormiatis inter medios cleros, pennæ columbæ deargentatæ, & poſteriora eius in pallore auri.* Nihil de columbæ pectore, nihil de ore, nihil de oculis, ſed de ſolo dorſo dicit. Cur non magis explicat, quale ſit pectus columbæ, quale os, quales oculi? Cur ſolius dorſi explicatur pallor? Loquitur ad eos, qui in limine iam æternæ, & ſolidæ gloriæ quieſcunt: ab ijs autem ſic euolant, ſic fugiũt omnes gloriæ mundiales, vt ſolùm earum dorſum videndum poſſit dari, & id inſtante iam fine pallidum.

Cyrill. Alex.

1. Re. 5.

Eucher.

Pſal. 67

§. X.

Qui Dei magnalia noſcit, & ſperat, facili negotio infima hæc mundi deſpicit.

MVndialia feſta, & gaudia mũdanis relinquit Dominus dicens: *Vos aſcendite ad feſtum hunc, ego autem non aſcendam, &c.* Quid enim de gaudijs mũdi ſumeret ille, cui cordi erant gaudia diuina? Ait enim D. Cyril. in præſenti: *Ego verò, cui vmbra iam cordi nõ ſunt, non aſcendo ad feſtũ hunc, quia per figuras celebrare iucundum non eſt: expecto autem vera ſolemnitatis tempus.* Sanè qui ſolida cœli gaudia videt, facili negotio à ſe abijcit, quidquid gaudij habet mundus. Ioannis pater Zacharias templi ſancta ingreditur, multa bona à Deo petiturus pro populo. Luc. cap. 1. *Apparuit autem illi Angelus Domini ſtans à dextris altaris incenſi. Et Zacharias turbatus eſt, &c.* Angelus apparet, & Zacharias nil poſtulans, totus turbatus obmutuit. Cur non magis poſtulat? Cur non magis preces pro pace populi, pro terræ prouentibus fundit? Sanè qui cœleſtium ciuiũ ſpectat in Angelo gloriam, infima hæc mundialia petere, imò & velle faſtidit. Ait Chryſologus, ſerm. 86. *Non eſt mirũ, ſi turbatur Sacerdos, ſi ſtupet Doctor, ſi patefecit antiſtes, ſi tacet minima, cum videt maxima.*

Cyril.

Luc. 1.

Chryſol.

Ad

Ad maximorum conspectum quis non abijciat minima? Ad æternorum gaudiorum vel odorem, quis transitoria gaudia non fastidiat? Dicebant Iesu propinqui in hoc 7. Ioannis capit. *Manifesta teipsum mundo*: cupientes ex Christi miraculis humanam gloriolam ipsi expiscari. Et addit Ioannes: *Neque enim fratres eius credebant in eum*: nihil diuinũ credebant esse in Iesu. Et cur hæc addidit Euãgelista? Cur cùm propinqui Iesu amabant honorari de eius miraculis clam factis, publicat de illis Ioannes, quòd nihil in illo diuinum, nihil credebant maximum? Vt ostenderet radicem, qua illi mundanam gloriolam venerabãtur; necessum enim fuisset, quòd minimarum harum rerum cupiditatem abijcerent, si vel sub fidei vmbris aliquid eximium, & diuinum in Iesu viderentur conspicari. *Miracula videntes occultius ab eo fieri in Galilæa, inanem gloriam hortantur. Addit autem necessariò Ioannes, nõdum etiam illos in Iesu credidisse, ne tam friuola, desellaque verba credentes dicere viderentur*. Sic Cyrill. Alexand. lib. 4. in Ioan. cap. 32. Non poterat esse cum fide speculante aliquid magnum, & diuinum in Christo cupiditas, & æstimatio rerum friuolarum deiectarum. Fides enim diuinarum rerum non nisi a magnis oritur, & circa magna, & illustria versatur, deiecta, & humilia creaturarum maximè auersatur. De inæstimabili Dei erga homines charitate locutus Ioan. cap. 3. aiebat: *Sic Deus dilexit mundum, vt Filium suum vnigenitum daret: vt omnis, qui credit in eum, non pereat*. Expende, quam dilectionem Dei erga homines proposuit Dominus credẽtibus, nimirum, dilectionem, quæ vnigenitum, & consubstantialem Filium Dei pro hominibus traderet. Poterat ne alia Dei dilectio, quæ non Dei Filium, sed creaturã aliquam offerret pro mundo, credentibus persuaderi? Absit; fides enim, quæ circa Dei magnalia versatur, vbi odorum diuinitatis sentit, nihil æstimat omnia creata: quippè ait D. Hilar. lib. 6. de Trinitate: *Ad ea, quæ ex nihilo sunt substituta, redimenda, eum, qui ex nihilo substitit, prabuisse: non facit magni meriti fidem vilis, & spernenda iactura. Hinc dilectionis, & charitatis fides est, mundi saluti & Filium, & suum, & vnigenitum præstitisse*. Nescit fides æstimare quid nisi magnum, & diuinum: tunc credit dilectionem diuinam, & charitatem erga suos alumnos esse, cùm vnicum Dei Filium videt tradi pro illis; cætera omnia dona creata, si adsint sine illo, æstimat nihili.

Ioan. 7. Hæc cùm dixisset, ipse mansit in Galilæa. Vt autem ascenderunt fratres eius, tunc & ipse ascendit ad diem festũ, non manifestè, sed quasi in occulto. Iudæi ergo quærebant eum in die festo, & dicebant: Vbi est ille? Et murmur multum erat in turba de eo. Quidam enim dicebant, quia bonus est: alij autẽ dicebant, non, sed seducit turbas: nemo tamen palàm loquebatur de illo propter metũ Iudæorum.

Ioan. 7. *Cyril. Alex.* *Hilar.* *Ioan. 3.*

§. XI.

Securitatis propriæ prætextus non deterreat ab animarum negotiatione eos, qui perfectioni student.

MAnsio in Galilæa & tranquillior, & securior erat Iesu; nihilominus Galilæam deserit, & Iudæam petit Dominus ad festum, in quo & hostium rabies, & scelerum malitia exundat. Cur ergo, Domine, securitati præfers pericula? Hoc est perfectissimæ mentis studium, quod animarum instet saluti, prætextu propriæ securitatis deuicto. Luc. 5. videns Petrus ingentem piscium capturam, & Iesu admirans virtutem, clamat ad illum: *Exi à me, Domine, quia homo peccator sum.* At Iesus peccatorem videns exit ne ab illo? Absit, sed peccatori adstat, donec illum & nauim subducat ad littus. Et cur non magis sibi consulit Dominus? Cur non magis à peccatorum contagione fugit? Docebat quidem, qualiter debebat vinci prætextus propriæ incolumitatis ab studiosis perfectionis circa quærendam animarum salutem. Ex quo D. August. lib. 2. quæst. euang. capit. 2. ait: *Non enim recessit ab eis Dominus, sed eos subductis nauibus, ad littus perduxit: significans in bonis, & spiritualibus viris, non esse oportere hanc voluntatem, vt peccatis turbarum commoti, quo quasi securius, tranquilliusque viuant, munus ecclesiasticum deserant.* Munus equidem salutis animarum quærendæ non dimittendum est, prætextu quasi securioris, & tranquillioris vitæ. Quid perfectius extra Deum, & quid tranquillius, quàm procuratio animarum salutis? Qui hoc amplexatur studium, quo vincit prætextum propriæ securitatis, vt pretiosas animas à peccatorum fæce educat, fallar, nisi securissimus transeat, & quasi Deus omnia aduersa fugiat. Hierem. capit. 15. dicitur: *Si separaueris pretiosum à vili, quasi os meum eris: conuertentur ipsi ad te, & tu non conuerteris ad eos.* Fœlix, qui huic incumbit officio separandi pretiosas animas à vili fæce vitiorum, quasi os Dei erit faciens lumina in medijs tenebris: nec torrente vitiorum ipse rapietur, sed magis ipse dulcissimas sibi venas faciet scaturire de vitiorum torrente. Ad hæc aiebat Diu. Chrysostomus, orat. 5. aduersus Iudæos. *Quid huic poterit æquiparari? Quod neque ieiunium, neque humi peracta cubationes, neque peruigilia, neque aliud quippiam potest efficere, efficit fratris procurata salus.* Non vtique ieiunia, non heremus, non claustrum, non humi cubationes, non similes aliæ virtutes, quæ circa creata versantur, sic hominem reddunt diuinum, & penè inexpugnabilem, vt proximorum procurata spiritualis salus. Sanè carnis vniuersæ macerationes, & afflictiones non tàm inter diuina, quàm inter humana opera computantur, vt de Iesu patiente dicat Isaias, cap. 5. *Verè languores nostros ipse tulit, infirmitates nostras ipse portauit:* dum enim patitur, non se tam Deum, quàm hominem demonstrat. At verò negotiatio animarum non humanũ opus, sed diuinissimũ est. Vndè lex cauebat, Exod. 20. de die Sabbathi. *Omne opus tuum non facies in ea:* ex quo eleganter elicit Tertul. non vetari opus circa salutem animarum, quia hoc opus non opus hominis, sed opus est Dei: quippè ait lib. 4. aduersus Marc. cap. 12. *Dicẽdo tuum, de humano opere definit, non de diuino. Opus autem salutis, & incolumitatis nõ est hominis, sed Dei proprium; sicut & rursus in lege: Non facies, inquit, omne opus in ea, nisi quod fiet*

Luc. 5. August. Hier. 15. Chrys. Isai. 5. Tertull.

ſit omni anima, id eſt, in cauſa animæ liberandæ, quia opus Dei etiam per hominem fieri poteſt in ſalute animæ. Et ſanè quoties homo animarum acquirendæ ſaluti ſtudet, non facit humanum opus, ſed diuinum, ſeque maximè protegit ab ira diuina. Pro quo licet perpendere illud Iſaiæ, cap. 2. *Dies Domini exercituum ſuper omnem ſuperbum: Et*
Iſai. 2. *per omnes naues Tharſis:* quibus videtur Propheta diuini iudicij irã nauibus opponere: ſed & Pſal. 106.
Pſ. 106 ait: *Qui deſcendunt mare in nauibus facientes operationes in aquis multis: ipſi viderunt opera Domini, & mirabilia eius in profundo.* Ecce tibi naues apud Iſaiam expoſitę apparent ruinis, iriſque diuinis, & furoribus: & apud Dauidem inter Deitatis opera ſecuriſſimè diſcurrunt. Ex quo potuerunt naues iris expoſitę tantam trahere ſecuritatem, vt & diuinis operibus, profundiſque Dei mirabilibus appropinquarent? Sanè ex quo homines per naues ſignificati operationes faciunt in aquis multis, hoc eſt, in populis multis; nullam operationem, quantumuis temporalem, & fluxam faſtidientes; quia poſſint animas lucrari, & Dei operibus ſeſe interferunt, & ab ira protecti profundiſſima Dei myſteria ſpeculantur. Ad hæc ſapienter, & veriſſimè fatur Procopius in Iſaiam:
Procop. *Neque ijs nauibus metuenda Domini dies eſſe poteſt, quæ ſenſus facultate deſtituuntur; ſed ijs qui in corporibus huius vitæ, tanquam maris tempeſtatibus agitantur, quas facile contemnunt, qui in carne viuentes, eius imperantis caſtra non ſequuntur, ſed in aquis multis operationes faciunt, ideoque ad vitæ commoda ſeſe dimittunt, vt eorum, qui in profundo demerſi ſunt, aliquos lucrentur: vnde opera Domini vidiſſe, id eſt, rei geſtæ mercedem, diuinorum operum, rerumque in profundo mirabilium cognitionem percepiſſe dicuntur.* Non ſolùm in montium aſcenſu, ſed in deſcenſu, & condeſcenſu inueniunt Apoſtolici viri & protectionem, & ſecuritatem, & diuini operis exercitium. Etiam dum populis ſe interſerunt, & ad exercitia vitæ temporali commoda ſeſe dimittunt; dum Grammaticam, dum Phyſicam, dum Mathematicam docent; vt eorum, qui ſolis temporalibus immerguntur, lucrentur aliquos, ibi opera exercent, & vident diuina, & abſtruſarum diuinitatum cognitionem pro illis percipiunt. Non multùm ſapit, qui religioſos viros, ſeu religioſum ordinem inde claudicare in perfectione putet, quòd vt omnes lucretur, omnibus omnia fit, & Grammaticus, & Phyſicus, & Mathematicus. Niſi velit, quòd & Paulus inferior fuerit cæteris Ieſu Diſcipulis, quòd inter lucrandas animas ſcenofactoriam artem exercuit, vt liberiùs ſaluti animarum incumberet. Sic equidem in omni religioſorum ordine multi viri, & paruis, & temporalibus deſtinati officijs, nec ideò minùs perfectus eſt monachalis ordo, quòd cocos habeat pro parandis cibis, procuratores pro colligendis, atque diſpenſandis fructibus, quando hi requiruntur, vt firmiùs teneatur finis religioſi inſtituti. Sic in mendicantibus ordinibus, quorum eſt animas Deo acquirere; non oſtendunt ſummam illorum perfectionem temporalia munera, quæ à multis ſumuntur, vt media, quibus poſſint animas Deo acquirere. Quod ſanè opus diuiniſſimum eſt, niſi dicas, quòd diuiniùs ageret Ieſus in deſerto perpetuò agens ſolitarius, & ieiunans; quàm Publicanorum menſis accumbens; & ſedens ſupra fontẽ, aquam ex Samaritana requirens. Sanè ſi perfectius eſſet ieiunium, & eremus, quàm pro acquirendis

animis sudor, nunquam mihi persuaderem, in religiosissimis mendicantium familijs, & strictissimis, potuisse ex instituti norma esse dispensationes, circa parcitatem victus, & aliorum, concionatoribus, & magistris. Neque etiam crediderim, potuisse euenire euangelicis sudoribus tantam diuinorum mirabilium lucem: quantam in dies videmus scaturire diuulgatis libris. Sed verissimum est illud Procopij dictum: *Qui se ad vitae commoda dimittunt, vt eorum, qui in profundo demersi sunt, aliquos lucrentur; opera Domini vidisse; id est, rei gestae merceaem, diuinorumque operum, rerumque in profundo mirabilium cognitionem percepisse dicuntur.* Haec ille.

Procop.

CAPVT VII.

Disputatio Iesu cum Iudaeis in festo Scenopegiorum.

POSTQVAM occultè Iesus Hierosolymam venit, mediante iam festo, hoc est, quarto die Scenopegiorum, palàm, & conspicuus in templum venit; vbi doctrinam caepit effundere coelestem. Mirabundi concurrunt Iudaei, qui si saperent, non solam admirationem, sed fidem elicerent diuinitatis illius, qui sic doctus apparebat, cùm nusquam sciretur didicisse. Erat quidem doctrina Iesu talis, qualis est doctrina, quae à Deo Patre accepta venit, non qualis in proprio hominis cerebro confingitur. Quod rectè in illa perciperet, quisquis non garrulis vocibus instaret, sed multo virtutum opere praeceptis diuinis implendis incumberet. Et planè vel ex hoc euidenter ostenditur qualitas doctrinae; quae enim ex proprio cerebro confingitur, eò spectat, vt humanos plausus, & auram popularem vel mendacijs sibi acquirat; quae autem doctrina à Deo venit, Dei solius gloriam quaerit; mendacium respuit; iniustitiam secum non admittit. Hanc in se doctrinam, & innocentiam ostendit Iesus; ex quo probat, quam nequiter expectetur ad mortem à Iudaeis Moyacae legis obseruatoribus, quae suis cultoribus vetabat aliquem innocentem, & iustum perimere. Certum erat, Iesum expeti ad mortem à Iudaeis, ex quo sanum fecerat paralyticum piscinae Sabbathi die. Hoc vnum Iesu opus illorum rabiem excitauit primò, vt illum decreuerint interficere, & id summa iniuria, & malitia. Quando enim lex permittebat hominem die Sabbathi circumcidi; quomodo non vellet, & amaret, quòd totus homo erigeretur in salutem, si Iudaei vellent esse iusti iudices? Intereà Hierosolymitani non pauci mirantes Iesum ad mortem expetitum, liberè loquentem, & indemnem; parùm abfuit, quòd sibi persuaderent illum à Principibus populi habitum esse Christum, nisi Iesu parentes notos sibi putarent; parentes autem Christi ignotos futuros dicerent. Itaque ipsi Iesu osores nihil in illo inueniunt, quod non pertineat ad verũ Christum, nisi quòd eius parentes populis haberentur conspicui. Quã persuasionem depellit Iesus, osten-

oſtendens ſe à Patre Deo veniſſe in mundum, qui vt Pater Ieſu penitùs ignorabatur à Iudæis, non ab amantiſſimo Filio, qui verum illum Patrem ſciebat, & amabat, à quo in terram fuerat miſſus. Ad hæc multi de turba crediderunt in Ieſum, putantes, ſolum Chriſtum poſſe in tam mirabilia opera exurgere. Quod præcauentes Phariſæi, miniſtros mittunt, qui Ieſum quærant, & vinciant; non id permittit Ieſus, vt qui comprehenſionis ſuæ tempora, & momenta haberet ſtatuta: quinimò vltimo die feſtiuitatis, magnis clamoribus omnes inuitabat ad ſe venire, tanquam ad fontem vitæ.

Ioan. 7. Iam autem die feſto mediante, aſcendit Ieſus in templum, & docebat. Et mirabantur Iudæi, dicentes: Quomodo hic litteras ſcit, cùm non didicerit?

§. I.

In mundialium gaudiorum declinatione, & occaſu tunc propior apparet Ieſus.

QVi occultus acceſſerat ad feſtum, mediante iam feſto, ſeſe omnibus manifeſtat; & quidem nuſquam propior, & manifeſtior apparet Ieſus, quàm vbi mundialia gaudia declinant. Sic propinquis rogantibus, vt aſcenderet Hieroſolymam, reſpondit

Ioan. 7. Dominus, Ioan. cap. 7. *Ego enim non aſcendam ad diem feſtum iſtum, quia meum tempus nondum impletũ eſt. Hæc cùm dixiſſet ipſe, manſit in Galilæa. Vt autem aſcenderunt fratres eius, tunc & ipſe aſcendit ad diẽ feſtum.* Si tempus ſuum aſcendendi nondum impletum erat, quomodo ſtatim aſcendentibus illis, & ipſe aſcẽdit? Aut ſiquidem ipſe aſcendit ſtatim, quomodo nõ erat adimpletum aſcendendi tempus? Non equidem erat adimpletum tunc tempus, quo Ieſus aſcenderet in feſtum, quia adhuc erat feſtum in initio, adhuc primo gaudiorum ſplendore vigebat, in quo magis Ieſus offenditur; qui tunc apparet magis, & ſeſe oſtendit, quando feſtorũ gaudia declinant, & deferueſcunt. Ait Theophylactus ibi: *Principio quidem aſcendere detrectabat, vtpote feruentibus furore Iudæis. Poſt hæc autem cùm feſtum ſoluendum eſſet, aſcendit, quando & inſaniam eorum veriſimile erat, mitigatam eſſe.* Etenim dum gaudia feruent mundialia, feruet etiam Dei offenſio, qui ſeſe gratiorem oſtẽdit, & propinquiorem in gaudiorum declinatione, & defectu. *Theoph.*

Vndè ſic cauebat Exod. 31. *Cuſtodiant filij Iſrael Sabbathum, & celebrent illud in generationibus ſuis. Pactum eſt ſempiternum intèr me, & filios Iſrael, ſignumque perpetuum. Sex enim diebus fecit Deus cœlum, & terram, in ſeptimo, ab opere ceſſauit.* Expende, cur Sabbathum detur pro ſigno fœderis Dei cum hominibus, nimirùm quia illo die opera Dei mundum fabricantia ceſſarunt. Cur non magis, Domine, tibi eligas primam diem, in qua oſtendis ab ore tuo lucis pulchritudinem progredientem? Cur non magis tibi eligis alteram, in qua cœli illa pulcherrima luminaria ab alto rutilant; vel in qua flores terram ornant, aut pictæ aues aera implent? Cur præ iis diebus tibi Sabbathum placidius apparuit? Deo ſemper placent magis fines temporalium pulchritudinum; vt in quibus æternorum *Exo.* 31 H

nouitas soleat exoptari. Ait Diu. *Athan.* Athanasius, homil. ad illud, Omnia tradita sunt, &c. *Vt cognoscatis quod in hac die requieuit Dominus Deus vester ab operibus, quæ cœperat facere. Volebat autem cognito istius creationis fine, initium quærere nouæ creaturæ.* Nunquam quæ in Christo est noua creatura, sic se manifestat, sic apparet, quam in defectione, & fine omnium pulchritudinum creaturarum. Mundialia gaudia abeant, & ecce noua creatura in Christo adest. Ioann. *Ioan. 20* cap. 20. *Cum ergo serò esset die illo, vna Sabbathorum, & fores essent clausæ, venit Iesus, &c.* Vbi pulchrè *Gillib.* Gilibertus Abbas, sermon. 44. in Cantic. inquit: *Illud ostium maximè aperitur Iesu, quod ab alijs omnib. negotijs clauditur.* Vespertinis vmbris addebatur vmbraculũ clausi ostij, nec tamen id impedimẽtum fuit Iesu ingredienti; quin potiùs quò magis clauditur ostium mundialibus luminibus, eò clariùs manet Iesu accedẽti apertum. Apud *Mat. 8.* Matthæum, cap. 8 dicitur; *Vespere autem facto, obtulerunt ei multos dæmonia habentes, &c.* Cur aduesperascente die salutes ex Iesu quærunt, nisi quia nunquam Iesus ipse gratiùs adest, nisi quando mundialia lumina declinant, atque obte-*Hieron.* nebrantur? Ad hæc inquit D. Hieronymus in Matthæum: *Omnes non manè, non meridie curantur, sed ad vesperam, quando Sol occubiturus est.* Declinationem mundialium hominum expectat Dominus, vt citiùs salutem proferat suis affectis: quod enim ostium clauditur mundialibus, id Iesu accedenti apertum manet.

§. II.

In Dei templis sic stes, vt aperta facie possis esse. Vbi de reuerentia in templis.

IAm non occultus, sed manifestus venit in templum Dominus; suprà enim Ioann. 7. dixerat de illo: *Tunc & ipse ascendit ad diẽ festum, non manifestè, sed quasi in occulto:* *Ioan. 7.* Cum ad festum ascendens Hierosolymam venit, non manifestè, sed quasi in occulto venit; & occultus mansit diebus tribus: die autem festo mediante, nimirùm quarto die ascendit in templum, non iam occultè, sed manifestè. Cur ergo, qui cauebat Hierosolymis sese manifestare, vbi ad templum accedere decernit, se manifestat? Cur non etiam quasi in occulto ingreditur templum? Apage hoc à Christo spiritu, qui sic suos amat in templis esse, vt qui in luce sint, & facie aperta. Non capit templum Dei amicula; locus, in quo Deus apparet, non sustinet eas, quæ ibi nequeunt esse, nisi velatæ, & opertæ. Aiebat sponsa, Cantic. 1. *Indica mihi, quem diligit anima mea, vbi pascas, vbi cubes in meridie, ne vagari incipiam post greges sodalium tuorum.* *Cant. 1.* Septuag. legunt: *Ne fortè efficiar sicut adoperta super greges sodalium tuorum.* Expende, quid timeat fieri, & quid petat; timet fieri sicut fœminæ illæ, quæ adopertæ virorum gregibus sese immiscent, vt de operculi beneficio maiorem habeant impudentiam. Timet ergo sponsa illis opertis fœminis adsimilari, & ideò petit, vt sibi ostendatur locus, vbi Deus pascit, vbi quiescit. Quale hoc remedium ad vitandum opertarum ingenium? An licet in loco sit, vbi Deus pascit.

scit, non poterit ibi, & esse sicut operta inter virorum greges? Absit ab anima Christiana tantū nefas, quod in Ecclesia Dei, vbi Deus sacramentorum pascuam osten dit, vbi cubat Dominus, ibi possit esse sicut operta, ibi operculo egeat, quo dissimulet impudentiam. Sane quæ ad opertarum genium viuit in Dei templo, non Christiana est, sed prorsus diabolica, & æterno destinata letho. Apud Esther, cap. 6. post tyrannidem Amani reuelatam in conuiuio, dicitur de Rege Assuero: *Qui cùm reuersus esset de horto nemoribus consito, & intrasset conuiuij locum, reperit Aman super lectulum corruisse, in quo iacebat Esther, & ait: Etiam Reginam vult opprimere, me præsente, in domo mea. Necdum verbum exierat de ore Regis & statim operuerunt faciem eius.* Equidem operiunt faciem eius, vt ait Carthus. *tanquam proximè condemnandi, & iam quasi condemnati ad mortem.* Sed cur in eo, quòd operiretur facies Amani, signatur eius proxima damnatio, & irremediabilis pœna? Alij alios gentium mores prætendāt; mihi sufficit videre, quòd in regio cubiculo, vbi regium conuiuium bis, & ter celebratum fuerat, inter adhuc calentia vini gaudia, nō poterat esse Aman, nisi opertus, vt eius credam condemnationem, & ruinam in proximo esse. Caue, fœmina, adsis templo Dei, loco diuini conuiuij, penetrali Regis, ea impudentia, qua nec velis, nec possis esse, nisi operta, fallar, nisi inde tuam æternam damnationē auspiceris. Regis enim diuini cubiculum minimè sustinet eos, qui operculis, & tenebris indigent, easque amant. Mariæ corpus sibi Dei Filius in templum aptauit, in quo esset, & adoraretur à Ioanne. De quo ait Cant. 3: *Egredimini, & videte filia Sion Regem Salomonem in diademate, quo coronauit eum mater sua in die desponsationis illius.* Ingressus Dei in vterum Mariæ vocatur desponsationis dies, & meritò quando vbi Deus est, nihil tenebrosum, nihil nocturnum, & occultum esse admittitur. Ex quo Philippus Abbas, lib. 4. in Cant. cap 6. ait: *Quidquid in Virgine agitur, noctem nescit, cui Regem carne coronanti dies infunditur, lux splendescit, splendore diurno, vel magis diuturno matris spiritus hilarescit.* Sic vbi in Maria Deus clauditur, quidquid in illa agitur, noctem nescire debet, & in luce esse, vt sciamus, quod cum Deus claudatur in templis, in illis nihil nisi lucidum, & manifestum agi debet.

Esth. 6. *Carth.* *Cant. 3.* *Philip.*

Ioan. 7. Respondit eis Iesus, & dixit: Mea doctrina nō est mea, sed eius, qui misit me. Si quis voluerit voluntatem eius facere, cognoscet de doctrina, vtrùm ex Deo sit, an ego à me ipso loquor.

§. III.

Non Dei spiritus sed humani, & diabolici proprium est, sapientiam non velle acceptam alteri referre.

NVnquam Dominus non ostēdit suam diuinitatis plenitudinem, siuè loquatur, siuè operetur; cùm loquens auditur, meritò de illo dicunt: *nunquam sic locutus est homo*, quia supra hominem est, qui tam sapienter, tam dulciter præ-

prædicat. Verùm hodiè, cùm ſuam doctrinam mirabilem patri refert acceptam, non ſolùm ſupra hominem eſt, ſed ſeſe Deum manifeſtat. Ait enim: *Mea doctrina non eſt mea, ſed eius, qui miſit me*. Quid diuinius, quàm velle in ſapientia alteri cedere? Id ſolus facit ſpiritus Dei, non ſpiritus miſeri hominis, qui vel ex hac proprietate cognoſcitur, quòd velit nulli in ſapientia cedere. Hoc fuit venenum penè adnatum hominum generi, nimirùm Gen. 3. *Eritis ſicut Dij, ſcientes bonum, & malum*: ex hoc ſic infecti ſunt vniuerſi filij hominum, vt nulla ſit res adeo vilis, cuius ſapientia vel homuntiones non velint alios excedere. Rem pulcherrimè definit D. Bernardus, ſerm. 4 de Aſcenſ. fatus. *Peſſimus mons inflans ſcientia eſt, in quem aſcendebat, qui voluit eſſe ſicut Deus ſciens bonum, & malum, quem vſque hodiè filij eius accumulant, & eleuant, nihil inuenientes tam vile, vndè non vellent montem eleuare ſcientiæ. Videas alium litterarum, alium mundialis curæ, illum ſeruilis cuiuslibet artis iàm vehementer affectare ſcientiam, vt laborem non reputet, tantummodò vt poſſit aliquibus doctior reputari. Sic ædificant Babel, ſic putant ad Dei ſe peruenturos ſimilitudinem: ſic concupiſcunt, quod non expedit, quod expedit omittentes.* Deus ſit, neceſſùm eſt, quiſquis hac lue non apparet infectus, qua velit in aliqua vel rei infimæ ſapientia ſuperiorem non habere, ſed eſſe. Nec miraret, ſi hoc ad ſolos ſapientes, & litteratos homines pertineret; ſed nullus eſt homuntio, nulla muliercula, quæ in aliqua ſcientia nolit nõ doctior alijs apparere. Quæ fœmina nõ inflatur nendi ſapientia, vel curandæ faciei, vel torquẽdarum criniũ dexteritate? Qui Grammaticus cedat alteri in ſcientia loquendi? Quis faber alteri acceptũ

Gen. 3.

Bernar.

referat, quòd ipſe ſcitè tractat artis ſuæ memoriam? Sanè vna eſt omnium hominum cõſpiratio ad palmam ſcientiæ conſequendam, vt quiſque alijs videatur in ſuo modulo doctior eſſe: Id quod præcauens Dominus, Geneſ. 2. ait: *De ligno ſcientiæ boni, & mali ne comedas*. Nec vnquam deſinunt admirari multi interpretes, quod primum præceptum poſitũ ſit de non edendo fructu ſcientiæ boni, & mali. Cur non magis poſitum fuit præceptum de edendo fructu ſciẽtiæ? Sanè æquè liberum erat Deo præcipere edi fructũ ſcientiæ, vel non edi; æqualiter ſe homo exhiberet obſequentem, ſi ederet, ac ſi non ederet iuxta præceptum. Nonne modò iubemur edere panem vitæ, & in eius eſu maximè iungimur Deo? Cur etiam tunc nõ iuſſi ſunt homines potiùs edere, quàm non edere de ligno ſcientiæ? In præcepto illo imponẽdo ſpectabat Dominus illa iniungere, ad quæ non humanus ſpiritus, ſed obſeruandi diuini præcepti affectus impelleret. In prærripienda autem ſcientia cuiuſque rei, etiam viliſſimæ, etiam prorſus malæ, & indecentis, ſic humanus ſpiritus omnes impellit, vt nihil inde Dei, nihil præcepti reuerentiæ oſtẽderetur. Ad hæc ait Hugo Victorinus in Caten. Lyppomani: *Quare, quod prohibuit nõ præcepit comedere, quod homini eſſet facilius, & æquivalens obedientia ad meritum? Non præcepit comedere de ligno ſcientiæ boni, & mali, vt obedientia pura eſſet. Cauſaretur enim diabolus, dicens, non propter præceptum hominem comedere de ligno ſcientiæ boni, & mali.* Et quidẽ non agnoſceretur Dei ſpiritus in homine circa ſcientiã boni, & mali prærripiendã, quando hominis natura, præcipuè à diabolo infecta, ſic capitur ſciendi præcellentia, vt potiùs fræno, quàm calcaribus

Gen. 2.

Hugo Victor.

caribus

caribus egeat. Exemplum esto prima fœmina, quæ vniuersas paradisi arbores præteriens, ad vnam scientiæ arborem subsistit, ibique
Gen. 3. diabolicô spiritu plena. Gen. 3. *Tulit de fructu illius, & comedit, dedit que viro suo:* Ad quæ non parùm argutam quæstioné facit D. Athanas. Sinaita, lib. 11 Examer. *Cur au-*
Athan. *tem non ambo simul comederunt, sed mulier primùm?* Sanè in re sciendi mulier diabolo plena nesciuit alteri cedere, sed sibi primatum tenuit. Non ea est natura hominis à diabolo infecta, quæ velit fructum scientiæ alteri acceptum referre. Insuper notáda est ipsa forma præ-
Gen. 2. cepti, quæ sic habet, Gen. 2. *Ex omni ligno paradisi comede, de ligno autem sciētia boni, & mali ne comedas.*
Ambr. Iuxta D. Ambrosij lectioné sic est legendum: *Ex omni ligno paradisi comede, de ligno autem, quod est scientia boni, & mali, non edetis.* Ecce in primo singulariter dixit, *comede*; in secundo autem pluraliter posuit, *ne edetis*. De quo Ambrosius, ibi: *Qua ratione vbi præcepit ex omni ligno edendum, singulariter dixit, edes; vbi autē de ligno scientia boni, & mali pluraliter, edetis, dixerit, non otiosa quæstio.* Non quidem otiosa quæstio ea est, sed quæ iam ex dictis clarescat; non enim tantam hominum frequêtiam circa alia bona acquirenda vidit Deus, quantam vidit circa sapientiam præripiendam, & ideò de hac pluraliter loquens, quasi innuit, circa sapientiæ palmam, nullum in hominibus futurum consensum, nullam concordiam, sed omnes in bello esse, ne in sapientia alteri cedant, sed sibi præripiant eam.

§. IV.

In re sapientiæ, & doctrinæ salutaris, vt periculosum est, proprijs niti, sic de acceptis splendescere, gloriosum.

Maluit Dominus doctrinam suam Patri Deo acceptam referre, quam ostēdere propriam suam, dicens: *Doctrina mea non est mea, sed eius, qui misit me:* vt inde innueret, quam periculosum sit in re salutaris doctrinæ proprijs niti, & quàm gloriosum acceptis splendescere. De perditis sapien-
tibus aiebat Paulus, ad Romanos. 1. *Qui euanuerunt in cogitationibus suis, & obscuratum est insipiens cor eorum: dicentes enim se esse sapientes, stulti facti sunt.* Nota periculum, scilicet, *euanuerunt in cogitationibus suis*: non in Patrum excogitationibus, sed vbi proprijs inuentis adhærere cœperunt, in summum barathrum deuenere stultitiæ. Ex quo eleganter D. Prosperus aduer-
sus Collatoré ait: *Neque enim ignotum est quàm Græca schola, quàm Romana eloquentia, & totius mundi inquisitio circa inueniendum summum bonum acerrimis studijs, & excellentissimis ingenijs laborando, nihil egerunt, nisi vt euanescerent in cogitationibus suis, & obscuraretur cor insipiens eorum, qui ad noscendam veritatem semet ipsis ducibus vtebātur.* Ex quo aliorum spretis doctrinis, proprijs tuis cogitationibus vteris pro ducibus pro magistris, à veritate declinas, & in turpissimos errores incidis. Non est simul & veritas, & propria spiritus humani excogitatio: etenim ait Hiere-
mias, capit 23. *Nolite audire verba Prophetarum, qui decipiunt vos: v sionē*

Rom. 1.

Prosp.

Hier. 23

visiones cordis sui loquuntur. Expende, vndè deceptio, vndè error fit; *visiones cordis sui loquuntur*; quasi propriæ excogitationi annexa sit falsitas. Pro quo eleganter aiebat Philipp. Abb. libr. 4. in Cant. cap 29. *Prophetæ, qui merentur vera, & vtilia non videre, prophetant suo spiritu*. Nunquàm sanus veritatis indagator proprio spiritui fidit; vbi enim non acceptum, sed tuum profers, tantùm non indignitas veritatis, & vtilitatis ruina adest. Non enim, mihi crede, ornatur sapiens tàm de proprio, quàm de accepto, in cæteris fortè fœdant habentem aliena; at in sapientiæ re & securiorem, & ornatiorem hominem constituunt. Vndè Hieronym. epist. ad Heliodor. de Nepotiano aiebat; *Ingenuo pudore qui ornabat ætatem, quid cuius esset, simpliciter confitebatur: Atque in hunc modum eruditionis gloriam declinando, eruditissimus habebatur. Illud, aiebat, Tertulliani, istud Cypriani, hoc Lactantij, illud Hilarij est, &c.* Expende illud, *ornabat ætatem*, maximè enim ornat sapientem hominem, quòd doctrinam suam alteri acceptam referat, & in hoc solùm videatur stultescere, quod nihil sapientiæ suum ostendat, cùm omnium omnia teneat. Ex quo lucem affero verbis Ecclesiastæ, cap. 10. vbi sic: *Pretiosior est sapientia, & gloria parua & ad tēpus stultitia.* Vbi Chaldæus Zamorensis ait: *Quàm gloriosus, & decorus est, magis quàm sapiētia sapientium, & diuitiæ diuitum vir, cuius insipientia est parua, & modica.* Quibus in decore, & gloria extollitur super omnes sapientes ille vir, qui aliquam paruam, & modicam insipientiam habet. Et quæ est parua hæc insipientia, quæ sic hominem super omnes sapientes extollit, nisi insipientia hæc, qua quis omnia sapientum noscens, nihil in sapientia suum norit. Sanè hæc parua est insipientia, quæ maximè pertinet ad ornatum hominis. Quod callens Diu. Ennod. lib. 1. epist. 4. sic se furti in re sapientiæ accusarum defendit: *Tobias huiusmodi commissoribus occurrit, & diuina voce testatur, aiens: Non licet nobis aliquid manducare furtiuū. Cùm dixit manducare, non dixit nobis aliquid lectitare furtiuum. Iosias, vt narrat historia 4. Reg. 22. surrepto papyrus instruxit. Ego homuntio hæc non facerem, quem vos contra ingenij vires ad scientiam diligendam verborum stimulis foditis?* Sic sanctus vir censet in re sapientiæ non indecorum, sed gloriosum, & vtile esse homini vestiri alienis.

Philip. Abb.

Hieron.

Eccl. 10

Ennod.

§. V.

Fœlicissimum est, & diuinum in domesticis & tuis habere quidquid necessarium habes ad virtutum doctrinam.

EXpende iam maximam Iesu excellentiam, & fœlicitatē diuinissimam; fatetur, doctrinam suam non esse suam, sed illam à patre acceptam haberi; non equidē necessum fuit Iesu ab alijs, & diuersis naturis emendicare doctrinā, quidquid veritatis, quidquid virtutis, quidquid est doctrinæ, in patre habuit, & accepit ex illo. Antiquissimæ familiæ Deciorum filium indè maximè extollit Cassiodo. lib. 3. var. 6. inquiens: *Respice certè iuuenem, per formæ gratiam meritis pulchritudine plus placentem. Refert facie sanguinis decus, proditur animi natura per vultum, & serenitate corporis nubila quæque mentis abstergit. Vtrùm hæc natura bona litterarum decorauit insignibus, vt cote magistrarum artium detersis mentis penetralibus plus luceret. In libris veterū Decios cognouit antiquos, nobilemque progeniem gloriosa mortis beneficio vincentem.*

Cassiod.

viuentem. Fœlicissimus profectò studiorum labor, cui priscorum carmen contigit discere per parentes, & de auita laude primordia teneri pectoris erudire. Nihil ad mores, nihil ad doctrinam pertinēs non bibit nobilis hic adolescens in suis atauis, & auis, & parentibus; quid fœlicius? De parentum suorum gloria in illum, & eruditio, & moralis doctrina veniebat. Si fortitudinis, si beneficentiæ, si iustitiæ, si prudentiæ, si continentiæ erat disciplinis imbuendus, non eas ab extraneis emēdicare opus habebat, sed à suis maioribus illas licebat haurire. Et quis dubitet, Iacobi fœlicitatem longè præstantiorem esse fœlicitate fratris Esau? Hic benedictionem perdidit, ille acquisiuit; alter primatum vendidit, quem alter emit: sed Esau dicit pater suus, Genes. 27 *Sume arGen. 27 matura, pharetram, & arcum, & egredere foris. Cumque venatu aliquid apprehenderis, fac mihi inde pulmentum, &c.* Ad Iacob autem dicebat mater: *Nunc ergo, fili mi, acquiesce consilijs meis, & pergens ad gregem, affer mihi duos hœdos optimos, vt faciam ex eis escas, &c.* Itaque Esau mittitur ad externa, vt inde cibos venetur: Iacob autem non ad externa, sed ad ipsos paternos greges remittitur. Cur Iacob ad paterna, & non ad externa remittitur, nisi vt iam eius explicaretur fœlicitas, qui statim benedicendus, quidquid ad sapientiam, quidquid ad doctrinam, quidquid ad beatam vitam comparandam necessarium erat, in domesticis suis, & paternis copiosè inueniret. Pro quo ait D. Ambrosius, lib. de fuga sæculi, cap. 8 *Nec immeritò* Ambr. *domesticos cibos detulit Iacob: quia de domesticis seminis sui sapientiæ sibi acquisiuit copulam.* Fœlix sanè homo est, cui datum est, omnes veræ sapientiæ, & morum posse ebibere disciplinas, si vel ad sola domestica, & paterna respiciat.

§. VI.

Veram Dei doctrinam ille percipit; qui benè operatur, & viuit.

Ecce vobis, qualia media proponat Dominus ad percipiēdam diuinam & veram doctrinā; non quidem proponit longas elucubrationes, elaboratas disputationes, diuturnos scholarum cursus; sed solùm proponit præclaras actiones vitæ. Ait enim: *Si quis voluerit voluntatem eius facere, cognoscet de doctrina, vtrùm ex Deo sit.* Fac, vt benè agas, benè viuas, & habes, vndè non fallaris in doctrina, sed & veram, & diuinam facili negotio percipies. Vt dicat Psalm. Ps. 110 110. *Intellectus bonus omnibus facientibus eum.* Non deficit intellectus ad percipiendam doctrinam Dei illis, qui operantur, qui faciūt bona: imò, vt ait Iob, cap. 36. de Deo, *In manibus abscondit lucem:* Iob. 36 non equidem in argumentis, & syllogismis, sed in manibus lucem abscondit veræ sapientiæ, vt operationes manuum illam manifestent. Apud Isaiam, cap. 49. dicit Dominus ciuitati Sion, id est, Ecclesię: *Ecce, in manibus meis descripsi* Isai. 49. *te: muri tui coram oculis meis semper.* Et qui sunt Ecclesiæ muri? Memini aliàs me dixisse, muros Ecclesię esse scholasticas disciplinas de Deo, & virtute, artes differendi, & inuestigandi veram sapiētiam: quæ artes vt veram sapientiam demonstrent, & falsitatem repellant, in manibus fundari debent, hoc est, in bonis actionibus, & rectis. Ait Procopius ad cap. 2. Isaiæ, Proc. vers. 15. *Murus enim artis est ipsi disserendi, eos, qui dogmata dirripere, & dissoluere conantur, propulsans.*

Inde

Inde & vrbis Hierosolymitanæ muri in Domini manibus descripti esse dicuntur. Lapidei muri in rupibus fundentur; at muri scientifici non in rupibus, sed in manibus, à quarum rectis operationibus habent, vt veritatem conspiciant, falsitatem declinent. Multùm enim fallitur, qui putat se veram Dei sciētiam callere, dum nihil sollicitus est de bonis operibus efficiendis. Apud Oseam, cap. 6. sic ait Dominus: *Volui scientiam Dei, plus quàm holocausta. Ipsi autem sicut Adam transgressi sunt pactum*. Expende, quid opponat scientiæ Dei, nimirum pacti transgressiones: requirebat quidem Dominus à populo suo non holocausta, sed scientiam Dei; hoc vno contentus, quòd populares optimè scirent, & noscerent Deum. Et vndè demonstrat, hanc scientiam Dei non fuisse in populo? Quid illi oppositum, & contrarium inuenit? Ipse ait: *Ipsi autem transgressi sunt pactum*: quasi ex eo, quod in illis fuerint pacti transgressiones, rectè concludatur, non fuisse illam Dei salutarem scientiam. De hoc pulcherrimè Philippus Abbas Præmonstratensis, epistola. 3. inquit: *Rectè, qui sicut Adam prudenter peccare, pactumque transgredi non verentur, scientiam non habere perhibentur, sed inscitia laborare; cùm augmentum sciendi sit, non si qui de scripturis multa, & varia volubiliter eloquuntur, sed si percepto earum sensus consensu morum affectuosius obsequuntur*. Hoc est medium, quo peruenimus ad veram Dei, & salutarem scientiam; quo diuinam doctrinam percallemus, si operam nauemus bonis operibus.

Osea. 9.

Philip. Abb.

Ioan. 7. Qui à semetipso loquitur, gloriam propriam quærit. Qui autem quærit gloriam eius, qui misit illum: hic verax est, & iniustitia in illo non est.

§. VII.

Vt Deo, & veritati æqualitas ad omnes & iustitia nutritur, sic proprietas & partialitas mendacijs nititur.

CVi Deus est pro gloria, & verax est, & iniustitia in illo non est; & pulchrè id dictum est, quādo Deus, & veritas iustitiam, & æqualitatem ad omnes seruant, inæqualitatem, & partialitatem abiurant. Propone tibi ob oculos piscinam illam probaticam, in cuius commotione sanabatur vnus, teste Ioanne cap. 5. Sanabatur equidem vnus è plurimis infirmis; sed ille vnus, qui hominem habebat, cuius niteretur auxilio. Huc accedit Iesus, & infirmi voluntatem sollicitans, vt sanari vellet; respondit ipse infirmus: *Hominem non habeo*; quasi ad salutem obtinendam, hominem expectaret, hominem requireret. Sed quando in piscina Angelus erat mouens aquas, & parans salutem; Angelum habens infirmus, cur adhuc salutarem sibi hominem requirit? In Angelo illo salutaris hominis signabantur vmbræ: quare meritò infirmus vmbras præteriens, verum salutare requirebat, æstimans se non

& non posse manere infirmum, si veritas adesset, cuius est propriũ salutem æqualiter, & iustè per omnes diffundere, quandoq; in vmbris non nisi partialitas apparet, & iniustitia. Pulcherrimè D. Ambrosius, lib. de ijs, qui initiantur, cap. 4. *Denique paralyticus ille expectabat hominem, quem? Nisi illum Dominum Iesum, cuius aduentu iam non vmbra sanaret singulos, sed veritas vniuersos.* Expende, quid vmbra, quid veritas efficeret: sub vmbris non æqualitas erat, non iusta diuisio salutis, sed singularitas, sed partialitas vigebat; vnus sanabatur, & ille vnus, qui viribus pollebat, & humano auxilio; semper enim partialitas, & inæqualitas sub vmbris, & apparentijs viret. Veritas accessit; & ecce tibi disparet omnis partialitas, & iniustitia: *Veritas vniuersos sanat*; æqualitatem ad omnes seruat, partialitatem abiurat. Nullus est tam remotus, tàm destitutus auxilio, quem à Deo, & veritate salus non pertingat. A Dei veri spiritu, non quæritur proprium, sed facere æqualitatem multis. Psalm. 138 *Quò ibo à spiritu tuo? Et quò à facie tua fugiam? Si ascendero in cœlum, tu illic es; si descendero in infernum, ades. Si sumpsero pennas meas diluculo, & habitauero in extremis maris: etenim illuc manus tua deducet me, &c.* Quibus verbis probatur multis Spiritum hunc esse verum Deum, vt in quo summa inueniatur ad omnes æqualitas, adeò vt nullum ibi singularem locum adscribat, sed omnibus inueniatur propitius. Videndus est D. Ambrosius, lib. 1. de Spiritu sancto, cap. 7. inquiens: *De quo hoc Angelo scriptura dicit? De qua dominatione? De qua potestate? Cuius inuenimus Angeli virtutem per plurimos esse diffusam? Angeli enim ad paucos mittebantur; Spiritus autem sanctus populis infundebatur. Quis igitur dubitet, quin diuinum sit, quod infunditur simul pluribus nec videtur?* Vna diuinissima, & vera dominatio, & potestas hoc habet, vt neminem indonatum prætereat, vt æqualiter ad omnes beneficia distribuat. Creatæ potestates, & dominationes, vt tãtùm sunt vmbræ veræ dominationis, sic non ad omnes, sed ad partem inclinant, & amant videri erga suos partiales beneficentissimæ. Vis homo, scire, quo agaris spiritu, diuino, an creato, vero, an adumbrato? Inde tibi manifestus erit veritatis spiritus, & diuinissimus, si æqualitatem seruans ad omnes, non videri amat, & partialitatem abiurat, quæ est forma iniustitiæ. Quò respiciens Dominus. Psalm. 88. ait: *Neque nocebo in veritate mea*: quasi id sit proprium spiritus veritatis, quòd iniuriam vitet, & omnibus cum iusta æqualitate prospiciat.

Ambr.

Ps. 138.

Ambr.

Ps. 88.

Ioan. 7. Nonne Moyses dedit vobis legem, & nemo ex vobis facit legem? Quid me quęritis interficere? Respondit turba, & dixit: Dæmonium habes; Quis te quærit interficere?

§. VIII.

Aliorum censores omni debent carere culpa.

TVrpissimè damnabatur Iesus de legis violatione ab ijs, qui nullam legem non violabant: quibus sapienter proponit Dominus eorum ex legem vitam, vt doceat, quàm

quàm longè debeant eſſe ab eo affectu, quo de legis violatione accuſent filiũ hominis. Careat enim neceſſum eſt omni culpa, qui culpas velit caſtigare aliorum. Cupienti Dauidi ædificare templum Dei 1. Paralyp. 22. dicit Dominus *Non poteris ædificare domum nomini meo, tanto effuſo ſanguine coram me.* A templi ædificatione amouetur Dauid propter ſanguinem hoſtium profuſum; & cur ſanguineæ manus Dauidis illum à tanto opere remouerunt? Notabantur ibi homines, qui humanos mores corrigere, & reparare præſumunt; à quo opere meritò prohibentur, ſi ipſi in ſe opera exhibeant ſanguinea, & maculoſa. Pro quo eleganter D. Iſidorus in 2 Regum, cap. 1. ait: *Vir ſanguinum templum Dei ædificare prohibetur: quia qui adhuc actibus carnalibus incubat, neceſſe eſt, vt inſtruere ſpiritualiter Eccleſiam non præſumat, quia nequaquam purè maculam in membro conſiderat oculus, quem puluis grauat, & ſuperiectas ſordes tergere non valet manus, quæ lutum tenet.* Priùs ſuas mactet culpas, quiſquis alios caſtigare diſponit: nunquam non impudens eſt, & temerarius zelus illius, qui cùm ipſe peccatis abundet, crudeliter fratrum perſequitur errores. Iſraelitæ illi agnum manducaturi ſic armabantur à Domino, Exod. 12. *Sic autem comedetis illum, Renes veſtros accingetis, & calceamenta habebitis in pedibus, baculos in manibus.* Nõ prius baculus eorum manibus permittitur, quàm fuerint circa renes accincti; ne qui diſſoluti sũt in affectibus ſuis putent ſibi licere alios ob crimina fuſtè percutere. Rupert. ait lib. 2. in Exod. cap. 13. *Prius præcipimur renes accingere; poſtmodum baculos tenere, quia illi debent curam paſtoralem ſuſcipere, qui iam ſuo corpore ſciunt fluxa luxuriæ domare, vt cum alijs fortia prædicant, ipſi deſiderijs mollibus enormiter non ſuccumbant.* Turpiſſimũ enim ſemper cenſebitur, quod quis fratres ſuos mactet pro culpis, quibus ipſe abundat: & quod præteriens trabalia ſcelera ſua, pro minutiſſimis feſtucis proximos crudeliter percutiat. Hinc quicumque armantur ad caſtigandos errores aliorum, nihil prius illis iniungitur, quàm de vitæ propriæ innocentia fama integra. Dũ Gedeon ſibi eligit belli ſocios. Iudic. 7. *Diuiſit trecentos viros in tres partes, & dedit tubas in manibus eorum, lagenaſque vacuas, ac lampades in medio lagenarum, &c.* Expende, qualiter vir ſapiens armet eos, quos elegit ad percutiendos Dei hoſtes, nimirùm armat eos tubis, lagenis, lampadibus. Cur non magis armat eos gladijs, & ſecuribus ad feriendum? Sanè armabantur ibi vniuerſi ſcelerum vindicatores, qui non priùs gladio ad feriendum debent armari, quàm virtutum operibus, & ſplendenti rectè factorum opinione. Ad hæc aiebat Philippus Abbas Præmonſtratenſis, epiſt. 29 *Vt video in tubis, & hydrijs, & lampadibus ſtat pugnantium fortitudo; quia in tubis figuratur vox hortatoria, & ſonora prædicatio Prælatorum; in confractis hydrijs carnis caſtigatio, & depreſſio motuum leniorum: in oſtenſis lampadibus bona opinio, & forma benè lucens, & illuminans oculos ſubiectorum.* Hic ſit ornatus illius, qui ſe vindicatorem ſcelerum oſtẽdit, nimirùm, quòd in illo nihil carnale appareat non confractum, & emortuum, quòd integra vigeat inculpatæ vitæ opinione. Hinc aiebat Paulus. 1. ad Timoth. 3. *Oportet ergo Epiſcopum irreprehenſibilem eſſe: filios habẽtem ſubditos cum omni caſtitate.* Circa quod pulchrè in rem præſentem diſſerit D. Anſelm. in epiſt. ad Titum, cap. 1. *Qui libertate alienos filios*

1. Para. 22.
Iſidor.
Exo. 12.
Rupert.
Iud. 7.
Philip. Abb.
1. Tim. 3.
Anſel.

filios

filios corripere, & docere possumus, quæ recta sunt, cùm nobis statim possit, qui fuerit correptus, ingerere, antè doce filios tuos? Aut quâ fronte extraneum corripio fornicatorem, cùm mihi conscientia mea ipsa respondeat, exhæreda ergo filium fornicantē, atque filios tuos vitijs seruiētes? Cùm autem filius nequam tecum maneat, tu audes de alterius oculo festucam detrahere? Sic ibi, vt sua, suosque castiget, qui velit aliorum crimina succensere. Vide infra, cap. 8. § 6. & 32.

§. IX.

Nunquam à Deo, sed à solo diabolo veniunt semper iudicia, quæ fratrem inexaminatum, & inauditum damnant.

IGnara turba suorum Principū nequitiæ iam damnantis capite Iesum, diabolico spiritui tribuit, quod dicat Iesus, se iam ad mortem expostulari. Et cur id tribuerent diabolo, nisi quòd à solo diabolo potest venire illud iudicium, quod damnat, & pœnam statuit homini, quem sciunt inauditum adhuc esse, & inexaminatum. Solus creditur diabolus potuisse putare Iesum ad mortem quæri; vt solus diabolus tale iudicium facit, quo damnet, & mactet hominem inauditum, & cuius error à solis accusatoribus probatur. Et quidē popularis vox non decipit omninò, sed multùm sapit in eo, quod putat, nunquam à Deo, sed a diabolo posse euenire, quòd inauditus homo appareat damnatus. Cōstantius Imperator petebat à Lucifero Episcopo, vt damnaret D. Athanasium; cui opponit sanctissimus Antistes illud Exod. 18. quod dixit Moyses Iethro socero suo, nimirùm: *Venit ad me populus quærēs* Exo. 18 *sententiam Dei*. Et qualis hæc responsio Episcopi ad imperatorē? Fateor, quòd Episcopi esset ferre sententiam Dei; hoc postulabat Imperator, vt Lucifer credens multis alijs Episcopis accusantibus, & damnantibus Athanasium, & ipse illum sententia Dei feriret, & damnaret. Nonne hoc posset præstare iuxta Dei sententiam iudicans Lucifer Episcopus? Absit: accusatus enim erat Athanasius absens, non erat auditus, & ideò iuxta Dei sententiam nō poterat damnari, sed iuxta sententiam solius diaboli. Ait ipse sanctissimus Lucifer, lib. 1 pro Athanas. ad Constantiam: *Venit ad me, inquit Moyses, populus quærens iudicium à Deo. Igitur si iudicium Dei antistitum tā decet esse iustum, quòd Dei esse dicatur iudicium determinatum. quomodo tu inauditum iubebas damnari à nobis? Itaque hoc tuum præceptum, quod prolatum est à te, non est veniēs de lege Dei, sed est planè ex voluntate firmatum diaboli.* Nunquam, mihi crede, Deus patietur, quòd inauditum proximum damnes; nō enim rarò contigit, quòd etiam manifestissima crimina, audito eo, qui habebatur reus, vel prorsus euanent, vel multùm minuuntur propter declaratam circumstantiam, ab accusatoribus vel malitiosè dissimulatam, vel inuincibiliter ignoratam. Vndè non à Deo, sed à diabolo solo potest venire, quòd homo damnetur inauditus. Primi illi peccatores, Genes. 2. *Cùm audissēt vocem Domini Dei ambulantis ad auram post meridiem, abscondit se Adam, & vxor eius à facie Domini Dei in medio ligni paradisi, &c.* Quis impulit peccatores fugere à facie venientis iudicis, nisi serpēs ille, qui vetitum suaserat cibum? Sanè fugam eis etiam suasit serpēs antiquus, non quòd putaret, eos posse latere Deum, sed vt iudiciū

Lucif.

Gen. 2.

in eos

in eos absentes ferretur, & inauditos: vt iam semper pateret, ex quo auctore veniat, quòd absentes, & inauditi damnationē mortis incurrant. Quo posito sic ad Constantium Imperatorem fatur idem sanctissimus Lucifer, vbi suprà: *Cumque omnium Christianorum bono te hoc opus dixeris aggressum, vtique inspecta opera tua, datur intelligi, serpentem te illum esse imitatum; cupiens enim Dei mandatorum fieri transgressores, dedisti præcepta, damnandum esse inauditum, absentem, negandamque esse audientiam purgare posse se de crimine obiecto proclamanti.* Expende ab illis: *Inspecta opera tua datur intelligi, serpentem te illum esse, &c.* Quippè prætextus Imperatoris optimus videbatur, proponebatur Ecclesię Christianæ pax, & bonum totius Christianitatis, & inter tàm nobilem prętextum, tàm sanctum finē, si opera Imperatoris inspiciatur, serpens antiquus in illo habitans apparet, quando iubet absentem, & inauditum damnari. Nullus certè finis, nullus prætextus non ostendit latentem diabolum, vbi inauditus aliquis, qui fortè possit suæ culpæ aliquam excusationem afferre, condemnatur: vt metuant homines perniciosa iudicia de fratribus facere, & publicare; vt quæ soleant venire à diabolo. Pro quo S. Damasus Papa, epist. 6. ait: *Per sapientiam Salomonis dicitur: Antequam scruteris, non reprehendas: intellige prius, & tunc increpa: antequam audias, non reprehendas.*

Lucif.

Damas.

Et habetur apud Gratianum 12. quę. ft. 3. cap. 73. corum.

Joan. 7. Respondit Iesus, & dixit eis: Vnum opus feci, & omnes miramini. Propterea Moyses dedit vobis circumcisionem: (non quia ex Moyse est, sed ex Patribus) & in Sabbatho circumciditis hominē. Si circumcisionem accipit homo in Sabbatho, vt non soluatur lex Moysi: mihi indignamini, quia totum hominem saluum feci in Sabbatho? Nolite iudicare secundum faciem, sed iustum iudicium iudicate.

§. X.

Ad fœlicitatem hominis pertinet, quod prima virtutum eius semina tentationes consequantur.

VNum opus virtutum Iesus facit in Sabbatho, & ecce tibi vniuersi Iudæi turbantur, & in Iesum excitantur: & quanta hæc fœlicitas hominis Christiani, quod vel in primo virtutis gressu tentationes, & nubila, & tempestates patiatur? Sanè sic florent arua, sic fructificant, sic messes ditantur,

nimirum de nubilis, de tempestatibus, & de niuibus, de gelu supra prima semina iactis. Ait Moyses, *Deu. 32.* Deutheronom. 32. *Audiat terra verba oris mei: Concrescat in pluuiã doctrina mea; fluat vt ros eloquium meum, quasi imber super herbam, & quasi stilla super gramina.* Legit D. *Ambr.* Ambros. ampliùs: *& sicut nix super fœnum.* Ecce tibi & verbi Dei semen in populorum cordibus inseritur, & illis pluuiæ, & imbres, & niues desiderantur. Cur Moyses diuini verbi sator, virtutibus cultor, non magis soles desideras recenti virtutum semini iacto? Cur imbres? Cur niues optas magis? Bonus cultor cordis humani scit idem accidere humanis cordibus, quod agris, quibus rigores niuium prosunt, officiunt Solis radij. Sub Solis temperie præpropera erumpunt seminum caules, luxuriant pampini, & flores arborum; sed qui æstum, aut gelu sustinere non valent, sed sub illis euanet. At sub rigoribus niuiũ detinentur in terra semina, & radices mittunt; viriditas arborum absconditur, sed seruatur, & in ampliores segetes cunt arua. Sic virtutum semina, quæ in nouali cordis humani fauentibus euanescunt auris, sub tẽtationis asperitate in maiores messes seruantur. Ex quo D. Ambros. *Ambr.* lib. 7. in Luc. ait: *Vtinam, Domine Iesu, mens mea pluuia tua humore virescat; vtinam terram meam niuis istius candore respergas, ne præpropero calore corporis arua luxurient, sed potius fotu niuali semina verbi cœlestis pressa fecundent. Nix cùm cadit, aues cœli vbi inhabitent, non habent, & lætior solito trutici prouentus exuberat.* Sub niuali rigore semen & est protectum à cœli auibus, & ita radicatur, vt postmodùm in vberiores segetes exurgat. Fœlix anima, quæ vel in recenti virtutum nixu patitur tentationum niues; equidẽ inde certiores poterit sperare fructus. Hinc sponsa, Cant. 4. *Cant. 4.* *Surge Aquilo, veni Auster, perfla hortum meum, & fluent aromata illius.* Sto à sententia eorum, qui putant, vtrumque ventum, & Aquilonem, & Austrum in præsenti vocari ad hortum sponsæ. Quòd Auster vocetur, nulli dubium est, sub huius enim auris lenibus terra incipit emolliri, & flores erumpunt; sic per benignam Spiritus sancti auram incipiunt humana corda specimen præbere virtutum. Benè ergo petitur aduentus Austri, vbi ad flores virtutum præparatur humanus ager. Sed quid cum Austro Aquilo? Aquilonis flatus frigidissimus est, nil nouit nisi hiemes, & niues parturire, sub quibus nil floridum, & succulentum foris apparet, sed tenetur intùs. Cur sponsa Austrum vocat, & Aquilonem simul? Cur non magis sine Aquilone veniat Auster? Scit optimè arua & fœcundari, & conseruari à niuibus: scit ex niuali fotu, ex aspero tentationum mentis campos exurgere in segetes multiplices. *Cassiod.* Pulchrè ad hæc Cassiod. *Sciens Dominus, qui est Sponsus, & Redemptor Ecclesiæ, ipsam Ecclesiam persecutionibus multiplicandam, ipsam quodã modo iubet venire persecutionem.* Iubet venire Aquilonem, sub cuius niuibus virtutum semina radicantur, defenduntur ab auibus, & multiplices messes agunt. Ex quo Gillibertus Abb. serm. 38. in Cant. ait: *Gillib.* *Ergo surgat Aquilo, sæuiat, quantumlibet fremat, dummodo occasionem, & quasi vim præstet flatibus Austri; fortè vbi abundauit Aquilo, superabundauit & Auster.* Semper niualis hiemis rigor fœcundiores auras ad messem verno tempore parit, vt pateat, quàm fœlix ille animus, cuius non est virtutum semina iacere, quin Aquilonis niues, tentationum rigores patiatur.

§. XI.

Totum quod homo potest requirere, id in nullo alio, quam in Iesu habet.

NOn Moyses, non Patres, non quiuis alius, sed vnus Iesus totum hominem sanum facit; & Moyses, & Patres circumcisionē inuenerunt, qua primordia hominis sanarentur; sed Iesus nihil reliquit in homine, quod non sanaret. Hic illius titulus singularis est: *Totum hominem saluum feci*: nihil saluti aptum reseruauit, omnia effudit remedia, ne quid ex defectu illius in homine ægrotaret. Hinc
Cant. 1. Cantic. 1. *Oleum effusum nomen tuū*: & quale nomen, nisi nomen salutis, nomen Iesu? Sic putat D. Bernard. & communiter alij Patres: opus habebat homo salute, & salute magna; diuinissimus autem medicus vt ad hominem accessit, nihil salutis sibi decreuit reseruare, sed omnia effudit super hominem salutum vasa, ne quid hominis maneret non sanum. Huc spe-
Philip. ctans Philippus Abbas, libr. 1. in Cant. cap. 9 ait: *Qui stantibus Angelis plenum misericordiæ vas propinat, ad medendum in terra ægrotis hominibus vas inclinat: & quod in eo teneri videbatur, manu larga, vel prodiga iam effundit, & multum miserandis multam misericordiam superfundit.* Non erat maior ægritudo, quam superfusa sanitas; multæ miseriæ multam dedit salutem; nō decurtauit manum; non doni mēsuram diminuit, sed larga manu totum effudit vnguentum, vt totus appareat homo sanus. Ait D.
Basil. Seleuc. Basil. Seleuc. orat. 14. *Sani nihil erat in hominis natura. Vbique idola, Deus inter eos nullibi: sed vulnera, Christi medicinam non erant emiltura.* Vanus erit homo, si alium respiciant quam Iesum, in quo vno omnem medelam, omnia bona habet. Prouerb. 5. monebat Salomon:
Prou. 5. *Cerua charissima, & gratissimus hinnulus; vbera eius inebrient te in omni tempore; in amore eius delectare iugiter. Quare seduceris, fili mi, ab aliena, & foueris in sinu alterius?* Prima
Ambr. huius loci verba sic legit D. Ambr. *Ceruus amicitiæ, & pullus gratiarum conuersetur tecum. Amicitia autem præcedat te, & vna sit tecum in omni tempore.* Et qui ceruus amicitiæ, qui pullus gratiarum, nisi Deus homo Christus, toties à sponsa vocatus sub isto nomine? Is vnus homo sit nobis amicus, is nobiscū moretur, & nos moremur cum illo, in quo solo habebimus omnia. Quod pulchrè tractans Ambro-
Ambr. sius. lib. 1. de Iacob, cap. 7. inquit: *Nihil aliud quærit perfectus ille, nisi hoc solum, & præclarum bonum. Vnde & dicit: Vnam petij à Domino, hanc requiram, vt inhabitem in domo Domini omnes dies vitæ meæ, & videam delectationem Domini. Neque vero eum tanquam angustum, inopemque fastidias quia vnius hominis velut solitaria societate contentus sit. Huius enim amicitia circumdatus plurimus erit: Abundat enim huiusmodi viro ad beatitudinem, & ad possessionem boni, & ideò nihil aliud desiderat. Nihil enim quasi nouum expetit, qui omnia habet.* Expende ab illis: *Neque vero eum tanquam angustum, &c.* Poterat enim contemni Dauid, vt qui vnum hominem solum amabat, & eius cohabitatione, & amicitia contentus erat. Quid angustius, quam vnum solum amicum habere, vnico protectore, & familiari gaudere? Sed ille vnus homo expetitus à Dauide, erat Dominus, erat Iesus, vltra quem non habet, quid desideret homo: Iesu amicitia circumdatus plurimus eris; in illo omnibus bonis abundabis; nulla erit salus, nul-

lum

lum bonum, quo egeas. Sanè nemo non prædicat Mariam, vt immensis bonis, & diuitijs plenissimam; sed & illud certum est, omnia illa Mariæ bona accepti referri vni Iesu. Cant. 3. *Ferculum sibi fecit Rex Salomon de lignis Libani*. Ferculum pacifici Regis Maria est, sed de qua materia accepit, vt tanto splendesceret sub munere? Ait *de lignis Libani*, hoc est, de mũdissimis virtutibus Christi; non enim de philosophia, non de Platone, non de Aristotele; sed in vno Iesu habuit Maria quidquid bonũ, quidquid splendens exhiberi potest in vita. Ait Philipp. Abb. lib. 4. in Cant. cap. 5. *Ex lignis Libani asserunt sodales ferculum fabricari, vt rectè videatur opus à materia commendari, quia sanctitas Virginis ex Christi virtutibus est compacta*. In vastissimo illo virtutum, & gratiarum mari, quod fuit Maria, nihil splendidum, nihil pretiosum non fuit à Christo.

Cant. 3.

Philip.

§. XII.

Nunquam non errauit in iudicando, qui solas personas intuetur.

ET suum factum in homine curato die Sabbathi, & Moysis facta in circumcisis puerulis eodẽ die curatis proponit Dominus ob oculos Iudęorum; & simul monet, ne solas intueantur personas, nisi velint incidere in errorem. *Nolite iudicare secundùm faciem, &c* Respicite ad opera, respicite ad verba, ne totus respectus feratur ad personas; id enim solùm fit à iudice erroneo. Hinc enim totus error Iudæorum manauit, quòd solam viderent personam. Exod. 34. dicitur: *Cumq; descenderet Moyses de monte Sinai, tenebat duas tabulas testimonij & ignorabat, quòd cornuta esset facies sua ex consortio sermonis Domini. Videntes autem Aaron, & filij Israel cornutam Moysi faciem, timuerunt propè accedere, &c.* Expẽde, quid Israelitæ vident, quid reuereantur in Moyse; an Dei verba scripta? An tabulas testimonij? Minimè ad id attendisse dicuntur, sed solùm ad splendentem faciẽ Moysi; vndè factum est, vt semper iudicarent erroneè. Ait D. Ambros. lib. 7. in Luc. cap. 9. *Vidit populus in gloria faciem Moysi, sed velamen accepit, sed in montem non ascendit. Et ideò errauit, quia solum Moysem vidit, Dei verbum simul videre non potuit*. Qui nihil aliud attendit, quàm splendentem faciem Moysi, non Dei verba, non aliquod aliud opus, cur non biberet, vt aquas, errores? Quisquis non errare cupis, caue, ne respicias splendentes personas solas; dissimula, præteri splendentes vultus; respice opera; perpende verba, & liber eris ab errore. Et quidem sanctissimus Iob vbi tot de se errores ab amicis cõceptos, & prædicatos audit, non putat, potuisse hoc illis euenire, nisi ex illo vitio, quòd alicuius potentis respicerent faciem: quippè ait cap. 13. *Numquid Deus indiget vestro mendacio, vt pro illo loquamini dolos? Numquid faciem eius accipitis?* Et quidem tot mendacia, tot errores aduersus deiectum, & vilificatum Iobum non possent affingi, nisi ab illo, qui alicuius potẽtis respectu alicuius vilis, respiceret faciẽ? Amici erant Iobi omnes illi, facundi alioquin, & boni viri, qui vbi iudicare voluerunt inter Deum, & Iobũ solas personas respicientes, sic verecundati sunt potentissimum Deum, & contempserunt Iobũ, vt pro victoria tantę personę in millia aduersus deiectum descenderent mendacia Ait Auctor Cat. Græc. *Theodotio interpretatus est, An personam eius accipitis? Hebræus autem dixit, Verecundamini,*

Exo. 34

Ambr.

Iob. 13.

Cat. Græc.

damini, id est, veremini contra Deum dicere, ideircò ad gratiam loquimini. Cùm enim mea sint vobis minimè ignorata, quadam tamen alia falsò affingitis. Veritatis enim specie assimulata, pro Deo dicitis. Non Dei amor vos facit sic pro Deo stare, sed acceptio personæ, quando augustissimam eius faciem, amplissimamq; potestatem humano more reuerentes, non potestis stare in veritate, sed ad mendacia, & simulationes conuolatis, quasi is sit Deus, cuius causa figmentis debeat agitari.

Joan. 7. Dicebant ergo quidam ex Hierosolymis: Nonne hic est, quē quærunt interficere? Ecce palàm loquitur, & nihil ei dicunt. Numquid verè cognouerunt Principes, quia hic est Christus? Sed hunc scimus, vndè sit; Christus autem cùm venerit, nemo sciet, vndè sit.

§. XIII.

In Curia nullum studium, nulla litteræ, nulla sanctitas æstimatur ab aulicis, nisi qua Regi placet.

IEsu sapientia, & doctrina, & virtus prorsus censebatur mirabilis; nihil in illo apparebat, quod non verum Messiam euidētissimè referret. Cur ergo non vt Messias adoratur? Quid in illo requiritis, Iudæi? Nonne potentiam ostendit in virtutibus, sapientiam in doctrina, in vita sanctitatem? Cur hæc videntes, & fatentes, adhuc inquiritis, vtrum Principes illum Christum iudicauerint? Sanè Hierosolymitani erant isti, & curiales, imò & aulici, quibus nulla virtus, nulla sapientia, nulla gratia probatur, æstimatur, nisi quæ Regi placet: quippè ait textus: *Dicebant ergo quidam ex Hierosolymis. Nonne hic est, quem quærunt interficere? Ecce palàm loquitur, & nihil ei dicunt? Numquid verè cognouerunt Principes, quia hic est Christus?* Quid temporalius? Potentiam Iesu prædicant, qua rabidè petitus ad mortem, securus, & intrepidus agit inter hostes, & tamen illum non adorant, sed Principum iudicium de illo explorant. Proh miseram curialium conditionem, etiam in Deo, & virtute æstimanda Regi gerentē morem! Ad hæc D. Chrysost. hom. 49. in Ioan. *Cur ex Hierosolymitanis dixit? Vt ostenderet Euangelista, quòd qui multa & magna videbant miracula, hi miserabiliores erant. Qui maximum Diuinitatis signum acceperant, perditorum Principum iudicium sequebantur.* Equidem non otiosè ponuntur hic Hierosolymitani, sed vt explicentur curialium, aulicorumque mores, qui euidentissimis virtutibus visis, adhuc iudicium Regis de illis explorant, id solùm æstimantes bonum, quod est Regi conforme. Notissima est historia aulici Pincernę; is dū esset in carcere, nactus Iosephum somnij interpretē, auspicium cœpit suæ in Regis gratiā restitutionis. Quid plura? Restitutus in aulā est, vidit euidentissima prophetici spiritus in Iosepho existētis signa; nil tamē de illo, nec pro illo locutus est. Tandē dū Rex somniat, nec est, qui regij somnij afferat explicationem, iam putās interpretē suum Regi placiturū, sic loquitur Gen. 41. *Confiteor peccatum*

Chrysos.

Gen. 41

tatum meum: Iratus Rex seruis suis, me, & magistrum pistorum retrudi iussit in carcerem principis militum; vbi vna nocte vterque vidimus somnium; præsagium futurorum. Erat ibi puer Hebræus eiusdem ducis militum famulus, cui narrantes somnia audiuimus, quidquid postea rei probauit euentus, &c. Sane notissimus fuerat spiritus propheticus Iosephi Pincernæ isti, & tamen per totum biennium nihil de illo fatur; nunc autem illum prædicat, & extollit, & se peccasse in tanto silentio fatetur. Cur hæc modò? An ex animi gratitudine erga benefactorem suum? An ex pœnitentia ingratissimæ obliuionis suæ? Minimè; sed ex eo, quod exploratum habet, illum Iosephi spiritum modò posse Regi probari. Pulchre D. Ambr. lib. de Ioseph, cap. 7. ait de

Ambr. hoc Pincerna: *Beneficij auctorem oblitus est diu: aliquando tamen, vt Regi prouideret interpretem, nō quasi gratus, sed quasi callidus insinuauit seriem rei gestæ.* Huc solùm spectāt omnia curialium studia, vt Regis nutum sequantur, eiusque venentur gratiam: nec sapientiam, nec prophetiam, nec miracula, nec virtutes æstimant, nisi quā, & quando videntur Regi posse accidere grata. Quidquid loquuntur bonū, quidquid admittunt religiosum, & prædicant, non id faciūt ex prudentia vera, sed ex calliditate ad fauorem regium venandum. Hinc est, quod cupiens Rex Achab capere Ramoth Galaad 3. Reg. 22.

3. Re. 22 *Cōgregauit Rex Israel Prophetas quadringentos circiter viros, & ait ad eos: Ire debeo in Ramoth Galaad ad bellandum an quiescere? Qui responderunt: Ascende & dabit eam Dominus in manu Regis.* Ecce tibi, quadringenti viri, qui habebantur Prophetæ, vnanimiter bellum Achabi Regis prosperum, & Deo gratum prædicant; quod falsum fuisse rei monstrauit euentus. Sed vndè tot viri, nimirùm quadringēti sic vnanimiter concurrere, vt falsum annuntiarent pro vero? Non prophetabant ex Dei spiritu, sed ex proprio; palatini autem omnes proprium spiritum sequētes nihil aliud spectant, nisi quod gratum putant Regi. Vndè Philippus Abbas, lib. 4. Philip.
in Cant. cap. 30. *Prophetæ, qui merētur vera & vtilia nō videre, prophetant suo spiritu, quidquid Regi nouerunt cōplacere. Seducti ergo illi seducunt Achab.* Hic est proprius spiritus Prophetarum curialium, quod solùm æstimēt, & prædicent, quod sciūt gratum Regi. Et mirum erit, si in curia vel vnus inueniatur Propheta, adeò spiritus diuini plenus, qui non vereatur prædicare Regi molesta. 1. Reg. cap. 15. de Samuele annuntiaturo mala Sauli, dicitur:
Ait autē Samuel ad Saul: sine me, & indicabo tibi, quæ locutus sit ad me Dominus nocte. Expende illud, *sine me;* 1. Re. 15
quasi teneretur regio cōspectu, regijque supercilij metu, ne posset dicere, quæ erant tristia Regi. Ibi Procop. in Glossa: *Quamquam Propheta sit, tamen Regē allocuturus liberè, copiā loquēdi petit.* Totus diuini spiritus habitus, quasi hærebat in Propheta, vbi tristia renuntianda erāt Regi; nec audet tantus Vates ea fari, nisi petita priùs, & obtēta copia loquēdi. Non solū sit Propheta, sed & hominē exuat, necesse est ille, qui velit tristia dicere Regib. Procop.
Ionæ c. 3. *Cœpit Ionas introire ciuitatem itinere diei vnius, & clamauit, & dixit. Et peruenit verbum ad Regem Niniue, &c.* Peruenit verbū, hoc est, iuxta aliquorū interpretationem, peruenit ipse Ionas, faciens verbum euersionis Regi; quod putans D. Ephræm in præteritum fatur. Ion. 3.
Non pertimescit Ionas ad Regē properare, & ei suos morbos aperire. Non veretur vel ipsi austeritatis pharmacum propinare. Et cur, cum Ephr.

de eodem Iona introeunte ciuitatem, & Regis aulam locutus, vbi de ciuitatis introitu loquitur, dicit; *Capit Ionas introire:* verùm de introitu ad Regem, solùm dicit: *Peruenit verbum ad Regem*. Sanè qui Regi dura nuntiaret, sic hominem exuerat, vt nihil in illo hominis appareret, nisi verbum tantùm. Et quis ausus est Herodi Regi scelus coram carpere, nisi ille, qui de se aiebat: *Ego vox clamantis in deserto?* Quòd si aliquid hominis in te manet, præter vocem, difficilè non geres morem Regi.

§. XIV.

Diuinitatis notio inde sumitur, quòd abscondita sit humanæ cognitioni.

CHristi diuinitatem satis ostendunt illæ voces horum Hierosolymitarum, nimirùm, *Christus autem cùm venerit, nemo scit, vndè sit:* tantum non dixere, Christus cum venerit; Deus ostenderur, quando diuinitatis notio ea est manifestissima, quòd sese prophanorum eripiat oculis, imò & disertorum superet præsumptuosam indagationem. Pro quo aiebat Arnob. lib. 3 contra gent. *Vnus est hominis intellectus de Dei natura certissimus, si scias, & sentias, nihil de illo posse mortali oratione depromi.* Quis credat Deum, cuius perfectiones & lingua, & oculi humani metiuntur? Ille satius Deum ostendit, qui ineffabilem & inexplicabilem monstrat. Ad Christum Dominum aiebat Isaias, capit. 45. *Tantùm in te est Deus, & non est absq; te Deus. Verè tu es Deus absconditus, Deus Israel Saluator.* Vbi Deus absconditus dicitur, legunt Septuag. *Deus, & nesciebamus:* quasi ex nullo magis clareret Dei notio, quàm si ab hominibus nesciatur, & illis

Arnob.

Isai. 45

possit occultari. Hinc Paulus, Actor. 17. dicit Atheniensibus: *Præteriens vidi simulacra vestra, inueni & aram, in qua scriptum erat, IGNOTO DEO. Quod ergo ignorantes colitis, hoc ego annuntio vobis.* Vbi Chrysostom. legit: *Quem igitur ignorantes benè colitis, hunc ego annuntio vobis.* Expende illud, *benè collitis:* & quomodo Iesus dici potest bene ab Atheniensibus coli sub titulo ignorati, & incogniti Dei, nisi hæc esset proprissima diuinitatis Iesu notio, quòd se subtrahat infirmis hominum oculis? Ad hæc aiebat Arnob. lib. 1. cont. Gent. loquens cum Deo: *Vt intelligaris, tacendum est, atque vt per vmbram te possit errans inuestigare, suspicio, nihil est omnino mutiendum. Da veniam, Rex summe, tuos persequentibus famulos: & (quod tuæ benignitatis est proprium) fugientibus ignosce tui nominis, & religionis cultum. Non est mirum, si ignoraris; maioris est admirationis, si sciaris.* Et quidem & sanctè, & sapienter sentiunt de altitudine Dei. Et adhuc dicit eodem libro: *Derideatis, licet ex more, atque in lasciuiam dissoluamini cachinnorum, Iesus Deus sublimis fuit, Deus radice ab intima, Deus ab incognitis regnis:* quasi ea non vulgaris Dei notio sit, quòd incognitum quid præseferat.

Act. 17

Chrys.

Arnob.

Ioan. 7. Clamabat ergo docens in templo Iesus, & dicens: Et me scitis: & vndè sim, scitis, & à me ipso non veni, sed est verus, qui misit me, quem vos nescitis. Ego scio eum: & si dixero,

quia

quia nescio eum, ero similis vobis mendax. Sed scio eum, quia ab ipso sum, & ipse me misit. Quærebant ergo, &c.

§. XV.

Dei ignoratio in crimen, imò & in supplicium vt vocatur.

ECce vobis iratus Dominus, & in clamores exurgens, quale crimen obijcit Hierosolymitanis: *Est verus, qui misit me, quem vos nescitis*. Magnum quidem scelus est hominum, qui inter Dei opera, & miracula nutriti sunt, Dei, diuinarumque perfectionum esse prorsus ignaros. Nec puto tantũ hoc nefas inultum manere, præcipuè cùm Minutius Fœlix loquens de pœnis inferni in Octauio fateatur: *Pœnale illud incendium non damnis ardentium patitur, sed inexcessa corporum laceratione nutritur: eòs autem meritò torqueri, qui Deum nesciunt, vt impios, vt iniustos, nisi prophanus, nemo deliberat: cum parentem omnium, & omnium Dominum non minoris sceleris sit ignorare, quàm lædere*. A quo creati sumus Parente, in quo viuimus, mouemur, & sumus, & sine quo nihil perficere possumus, quis impunè ignoret? Quis absque magno piaculo, imò & supplicio despiciat Parentem omnium, & omnium Dominum noscere, eiusquè excellentias frequenter meditari? Ait Isaias, cap. 1. *Cognouit bos possessorem suum, & asinus præsepe domini sui: Israel autem me non cognouit, & populus meus non intellexit. Væ genti peccatrici, populo graui iniquitate, semini nequam, filijs sceleratis, dereliquerunt Dominum, blasphemauerunt sanctum Israel; abalienati sunt retrorsum. Super quo percutiam vos vltra, addentes præuaricationem? Omne caput languidum, omne cor mœrens. A planta pedis vsque ad verticem non est in eo sanitas, vulnus, & liuor, & plaga tumens, &c.* Quæ scelera, quæ strages, quæ mortes non afficiunt, & perdunt miserum populum? Sanè eius concludat perditionem; factus est populus ille & scelere, & supplicio, *quasi Sodoma, & Gomorrha*. Et vndè ad tàm miserabilem peruenit statum? Ipse Propheta indigitabat, dicens: *Israel autem me non cognouit, populus meus non intellexit*. Ex quo Parentem omnium, & omnium Dominum Deum despexit cognoscere populus, nihil mali est, nil sceleris, nil plagæ, quod in illo non videatur; illum passim pessundant & libidines Sodomæ, & flammæ. Pro quo fatur Procopius in capit. 1. Isaiæ: *Ait enim Isaias; Israel autem me non cognouit, & populus me non intellexit. Quo fit, vt populus Gomorrhæ, Sodomorumque Principes euaserint.* Hanc putat bonus iste auctor sufficientem causam, quæ possit & fulmina, & sulphureas flammas, & omnigena mala trahere; si nimirùm Dominus Deus noster non cognoscatur. Et ab hac penè Dei ignoratione crediderim prouenire scelestissimos illos, & barbarissimos mores, qui grassantur in non parua parte populi Christiani. Nihil enim boni quæras in eis, in quibus aut nulla, aut parua cognitio Dei est. Oseas capit. 4. *Audite verbum Domini, filij Israel, quia iudicium Domino cum habitatoribus terræ. Non est enim veritas, & non est misericordia, & non est*

Minut. Fœlix. | Isai. 1. | Proc. | Ose. 4.

ſcientia Domini in terra. Propone tibi ob oculos vniuerſam terram, & vix in aliquo apparet veritas; mēdacium, & fallacia vbique præualet; in raro apparet opus dignū diuina miſericordia, ſed omnia fulminantem Dei iuſtitiam excitant; vndè hæc mala? *Et non eſt ſcientia Dei in terra*; vix ex millibus dabis vnum ex nobilibus, ex diuitibus, ex iuriſprudentibus, qui det operā cognoſcendo Deo, qui non parui æſtimet Dei cognitionem; qui ergo ſic deſpiciunt noſſe Deū, cur & veritatis, & miſericordiæ non deſtituantur bonis? Theodoretus in præſenti ait: *Veritate, inquit Oſeas, & miſericordia priuamini, Dei notione deſtituti*. Quando vos non multum curātis Deum noſcere, nil mirum, quòd tradamini mendacijs, imò & tradamini ſeueriſſimo, & abſque miſericordia iudicio Dei. Is enim eſt Deus, qui dicat, Oſeæ cap. 6. *Volui ſcientiam Dei pluſquàm holocauſta*; quippè agnitio Dei ſaporat, & condit alias omnes virtutes, adeò vt ſine illa propè nihil illæ ſint apud Deū. Rem pulchrè tractat Lactantius, lib. 6. de vero cultu, cap. 9. *Huius legis caput eſt, primum ipſum Deum noſſe, illi obtemperare, ſolum colere. Non poteſt enim rationem hominis obtinere, qui parentem animæ ſuæ Deum neſcit, quod eſt ſummum nefas.* Et quia ſibi obiecerat, poſſe eſſe homines moraliter bonos, qui Deum non norint, addit ſtatim: *Putemus fieri poſſe, vt aliquis naturali, & ingenito bono veras virtutes capiat: qualem fuiſſe Simonem Athenis accepimus, qui & egentibus ſtipē dedit, & pauperes inuitauit, & nudos induit. Tamen cùm illud vnum, quod eſt maximum deeſt, agnitio Dei, iam illa bona omnia ſuperuacua ſunt, & inania, vt fruſtra in ijs aſſequendis laborauerit. Omnis enim iuſtitia eius ſimilis eſt humano corpori caput non habenti; in quo tametſi membra omnia, & locis ſuis conſtent, & figura, & habitudine, tamen quoniam deeſt id, quod eſt omnium principale, & vita, & omni ſenſu caret. Itaque membra illa formam tantummodo membrorum habent, vſum non habēt; tam ſcilicet, quàm caput ſint corpora; cui ſimilis eſt qui cùm Deum non ignoret, viuit iniuſtè. Id enim ſolum habet, quod eſt ſummum, ſed fruſtrà, quoniam virtutibus, tamquam membris caret. Itaque vt ſit viuum, & ſenſibile corpus, & agnitio Dei neceſſaria eſt, tamquam caput, & omnes virtutes, quaſi corpus. Ita fiet homo perfectus, ac viuus. Sed tamen ſumma omnis in capite eſt, quòd quamuis conſtare non poſſit ſine omnibus, ſine quibuſdam tamen poteſt. Et erit quoddā animal vitioſum, ac debile, ſed tamē viuet, ſicut & is, qui Deum nouit, & in aliqua re peccat. Dat enim veniam peccati Deus*. Quid pulchrius? Agnitio Dei etiam peccatori proficit ad obtinendam veniam; qui autem Deum minimè noſcit, eſt quaſi ſine capite corpus, & non faciet, vndè veniam efficaciter obtinere poſſit.

Theod. | Oſe. 6. | Lact.

Ioan. 7. Miſerunt Principes, & Phariſæi miniſtros, vt apprehenderent Ieſum. Dixit ergo eis Ieſus: Adhuc modicum tempus vobiſcum ſum, & vado ad eum, qui miſit me.

§. XVI

§. XVI.

Famulorum discrimina, qui subeat, vnus Dominus Deus adest: mundiales enim domini, & principes quidquid discriminis est in proprijs seruandis lucris, in famulos reijciunt.

QVando non semel Iesus furentium hostium manus reliquit inanes, res erat discriminis, & verecundiæ, in illum iterum manus inijcere, tẽtare; quare Principes Iudæorum metuentes sibi à Iesu, ministros mittunt ad comprehendendum illum. Et quando mundiales Principes in famulos non remittunt, quidquid discriminis est in adimplendis proprijs cupidinibus? Pulchrè ad hæc aiebat Theophilactus in præsenti: *Miserunt autem, sed non ipsi venerunt, metuentes turbam, ne tumultuarentur: & propterea ministros mittunt, seipsos subducentes, ne quid periculi suboriretur, illos autem furori populi exponentes*. Hic est genius mundialium principum, mũdialium dominorum, qui famulos hostilibus furoribus, & ingruentibus periculis exponunt, & vt ipsi vel libitum perficiant, vel lucra acquirant, se subducentes labori, nulli parcunt famulorum discrimini. Obuiantem Esau cum quadringẽtis armatis viris timuit Iacob. Quid tunc? Ait Gen. 33. *Diuisitque filios Lia, & Rachel, ambarumque famularum: & posuit vtramque ancillam, & liberos earum in principio, Liam vero, & filios eius secundo loco, Rachel autem, & Ioseph nouissimos*. Ecce tibi, vbi constituuntur famulæ in phalangis fronte; vt primæ exciperent hostiles impetus, & Iacob de famulorum sanguine dilectis filijs pararet salutem. Hostium furori exponuntur famuli, discrimina subeunt, proprio corpore frangunt hostiles iras, vt mũdialis princeps quietus viuat; vnus enim est verus Dominus Deus noster, qui famulorum ipse subit discrimina, illorumque subit pœnas, vt illi quiescant, & triumphent. Hinc apud Matt. cap. 11. clamabat Dominus: *Omnia tradita sunt mihi à Patre meo. Et nemo nouit Filium, nisi Pater; neque Patrem quis nouit, nisi Filius, & cui voluerit Filius reuelare. Venite ad me omnes, qui laboratis, & onerati estis, & ego reficiam vos*. Ex quo omnia sibi accepit à Patre, in suumque reduxit famulatum, quid egit? An nos hostibus, vulneribus exposuit, vt de famulorum sanguine regna sibi instauraret? Absit; non is est spiritus veri Domini, quin potiùs sic se exponit laboribus, vt nullum famulum permittat laborare; sic se telis hostilibus exponit, vt famuli vix aliud, quàm quietem experiantur. Aiebat D. Athan. hom. in hæc verba: *Ad emendationem autem tradi illi omnia decuit, vt homo fieret, & in ipso omnia renouarentur: eo enim ipso, quòd homo erat, humanitas nostra viuificabatur. Nam ideò coniunctum est Verbum homini, ne maledictio vlterius vim suam in hominibus haberet. Istud enim etiam ipse significans, dixit in Psalmo 87. In me confirmatus, defixusque est furor tuus; siquidem iram aduersus nos conceptã ipse gestauit*. Ipse, ipse Dominus pro seruis se obiecit, & in se inimica excepit iacula, ne nisi confracta, & remissa ad seruulos penetrarent. De differentia inter seruos Dei, & mundialium principum multa, & pulchra habes passim, præcipuè 1. tom. lib. 2. cap. 8. §. 9. & lib. 3. cap. 5. §. 4. & §. 16. & sæpè alias.

Theop. — Gen. 33. — Mat. 11 — Athan.

§. XVII.

§. XVII.

Aegrè, & difficulter adducitur Iesus, vt etiam mille iniurijs repulsus, ab hominibus abscedat.

HOstibus suis, & persecutoribus eum à mundo eliminare cupientibus, quale responsum præbet Iesus? Ioan. ait: *Dixit ergo eis Iesus: Adhuc modicum tempus vobiscum sum.* Quid ais, Domine, cum ijs, qui te ad mortem petunt, adhuc morari vis, adhuc cum illis esse satagis? Cur non magis fugis? Cur non magis illos relinquis, & abis? Is est Dominus, qui nec iniurijs petitus ab hominibus abscedere amat, sed illorum saluti cupit instare. Ex illius ore fatur in præsenti Theophylactus: *Etiam si persecuti fueritis, etiam si abnegaritis, ego adhuc vobiscum sum; hoc est, pro vobis curam gero, & loquor ea, quæ ad salutem vestram spectant.* Non iactatæ iniuriæ, non persecutiones tantùm possunt, vt Iesum valeant prorsus fugare; qui vel iniuriatorum, vel persecutorum saluti instar procurandæ. Paul. 1. ad Cor. 10 ait: *Nolo vos ignorare, fratres, quoniam patres nostri omnes sub nube fuerunt, & omnes mare transierunt, & omnes in Moyse baptizati sunt in nube, & in mari: & omnes eamdem escam spiritalem manducauerunt, eumdem potum spiritalem biberunt: (bibebant autem de spiritali consequente eos petra; petra autē erat Christus) sed non in pluribus eorum beneplacitum est Deo, nam prostrati sunt in deserto. Hæc autem in figura facta sunt nostri, vt non simus concupiscentes malorum, sicut & illi concupierunt, neque idololatræ efficiamini, sicut quidam ex ipsis: Neque fornicemur, sicut quidam ex ipsis fornicati sunt, & ceciderunt vna die viginti tria millia. Neque tentemus Christum, sicut quidam eorum tentauerunt, & a serpentibus perierunt. Neque murmuraueritis, sicut quidam eorum murmurauerunt, &c.* Quis populus sic in Deo rebellis, & impius dari potuit? Populus sanè fuit in deserto concupiscentia plenus, idololatria infamis, Deo rebellis, fornicator, Dei tentator, querulus, murmurator, & inter tot iniurias Deo illatas, illud maxima admiratione notandum venit, quod *bibebant de spiritali consequente eos petra, petra autem erat Christus.* Illi concupiscebant, idolis immolabant, fornicabantur, Deum tentabant, murmurabant; & petra Christus illos adhuc expectabat, imo illos in via sequebatur, comitabatur. Neque iniurijs, neque murmurationibus fugabatur Iesus, sed adhuc illorum saluti acquirendæ incumbebat. D. Ambr. in Psal. 36. ait: *Illos igitur querulos, illos murmurantes, illos prævaricantes, tamen non deserebat Dominus, sed sequebatur.* Quasi nulla iniuria accepta, potuisset Deus dimoueri à salute hominum quærenda, sic adhuc inter iniuriatores, inter rabidissimos persecutores degit. Non aliter. Exod. 32 vbi Israelitæ vitulo sacrificia parabant, ait Dominus Moysi: *Vade, descende, peccauit populus tuus, quem eduxisti de Aegypto. Recesserunt citò de via quam ostendisti eis, feceruntq; sibi vitulum conflatilem, & adorauerunt, atque immolantes ei hostias dixerunt, isti sunt Dij tui Israel, qui te eduxerunt de terra Aegypti. Rursumque ait Dominus ad Moysem: Cerne quod populus iste duræ ceruicis sit, dimitte me, vt irascatur furor meus, &c.* Expende illud, *dimitte me*; iniurias sibi inferri videt, audit blasphemias contra se iaculari, & non abscedit iratus, sed moras nectit, & quasi minimè cupiat abire, sic rogat dimitti.

Theoph. Amb. Exo. 32

mitti.

misti. Quid rogas, Domine, dimitti? Cur non magis abscedis? Cur & moras, & impedimenta nõ abrumpis? Non sic facilè Dominus abscedit ab homine suo, etiam iniurijs, vel ipsis calcibus impulsus adhuc moratur, nec amat à salutis opere desistere. Diu. Cyrill. Hierosol. Cathec. 2. *Etiam si vniuersus populus peccet, non superabit diuinam benignitatem. Vitulum populus fabricauerat, sed non destitit Dominus Deus à benignitate: Negauerunt Deum homines, sed Deus se ipsum non negauit. Isti sunt Dij tui Israel, & tamen pro more suo Deus seruabat illos.* Is est Deus, qui vel fustibus, vel calcibus eiectus, adhuc moretur, & instet procurandæ eijcientium saluti.

Cyril. Hieros.

§. XVIII.

Homines neque ad modicum possunt esse, nisi cum eo qui sciat peccata dimittere.

NOn solùm promittit Iesus, se ad modicum tempus adfuturum Iudæis, sed insuper addit illa, *Et vado ad Patrem*, scienter innuens, nunquam non posse non esse molestissimam, & incomportabilem hominibus præsentiam illius, qui semper iudicem, & nunquam patrem ostendat; qui semper vlcisci, & nunquam sciat dimittere. Et quis hominum ferat vel ad modicum secum esse illum, qui nunquam patrem exhibeat? Exod. 33. Deus promittit Moysi, quòd ipse mittet Angelum suum, qui ducat populum, & introducat eum in terram promissionis, & sit ibi cum illo. Cui Moyses respondit: *Si non tuipse pracedas, ne educas nos de loco isto.* Cur Moyses non contẽtus est cum Angelo ductore, & assistente populo suo? Cur Angeli præsentiam, & ducatum refugit, nec vult gradum facere, nisi ducat, & adsit Deus ipse? Equidem in Angelo non nouit patrem, nec potestatem dimittendi delicta, sed vindices iras vidit: at in Deo nouit patrem, nouit affectum paternum potentem peccata dimittere; & putauit intolerabile, & omninò molestum humano populo, vel ad momentũ esse, vel gradum facere cum eo, qui semper iudicem, & nunquam patrem in peccatis dimittendis exhibeat. Ait Procopius in capit. 6. Isaiæ: *Quamobrem Angelus displicet? Quia nimirum sceleratus populus peccatorum remissione, quam Angeli præstare nequeunt, opus haberet. Peccata enim vlcisci quidem, sed nõ item possunt remittere. Vnde & aliũ superius quem mitteret, verum illum scilicet legislatorem, qui vnus potest salutem dare, vnus item peccata remittere, proferendum dicebat.* Quid facerẽt peccatores homines cum solo scelerum vindice? Fallar, si vel ad modicum possent viuere, nisi sub eo, qui & patrem sciat ostendere, & peccata possit paternè dimittere. Perit homo cum vindicante; æstimat esse cum eo, qui misericordiam nouerit impertiri. Iacob filij vbi nouerunt, se apud Patrem de crimine pessimo accusatos, Iosephum accusatorem vẽdunt Ismaelitis, ait enim Gen. 37. *Vendiderunt eum Ismaelitis viginti argenteis.* In Euangelio venditur Iesus triginta; quippè ait Matthæus, cap. 26 *At illi constituerunt ei triginta argenteos.* In vtraque vẽditione vendebatur Christus, in Genesi vendebatur in typo; in Euangelio vendebatur in veritate. Cur ergo quando vna in vtroque spectatur venditio, tantum est in pretio discrimen? Cur illi vendunt viginti; hi autem emunt triginta? Illi vendebant scelerum vindicẽ, hi autem emebant Redemptorẽ, & vt

Procop.

Gen. 37.

Mat. 26

& vt vendatur, & alienetur scelerum vindex, nullam patiuntur moram, sed vel vili pretio illum abijciunt; vt autem habeatur ille, qui scit peccata dimittere, nulli pretio parcitur, vel maximo pretio illum habere festinant. Quò spectans D. Ambros. lib. 3. de Spiritu sancto, inquit: *Viginti aureis in veteri testamento venditur, triginta in Euangelio. Pretiosior enim typo veritas, largior gratia, quàm disciplina.* Et quidem disciplinæ rigorem quis peccator sustineat? Vt mercator inutiles sibi, & periculosas merces secum morari non desinit, sed vel vilissimo accepto pretio illas à se abijcere festinat. Sic qui Iosephum typum Christi vindicis, & accusatoris vendebāt, nec ad modicum secum morari permittunt, sed vili accepto pretio, illum à se abijciunt, & tradunt Israelitis. At qui Redemptorem peccatorum emebant, nulli pretio parcunt, vt mundo acquirant illum, qui peccata sciat, & velit remittere. Ambr.

§. XIX.

Qualis fuerit vita Christiani, talis & mors erit.

NOn pauci interpretes expendunt, quòd loquens Iesus de abitione sua per mortem post tempus futuram, nihilominùs de præsenti loquatur, dicens: *Adhuc modicum tempus vobiscum sum, & vado ad eum, qui misit me.* Non ait, & ibo, sed *& vado*: quasi præsentis vitæ gressus ijdem essent, ac gressus mortis futuræ, nec in nullo possent distingui. Et quidem sapientissimè id est dictum; vitæ enim præsentis gressus, aut ijdem, aut similes sunt gressibus mortis futuræ; qualis graderis in vita, talis prorsus gradieris in ipso mortis puncto; nunc in præsenti ostendis gressus, quos habebis etiam moribundus. Cant. 2. ait de se Dominus. *Ego flos campi, & lilium conuallium.* Et quod miteris magis, id referunt multi expositores Christo Domino, quando in Caluarij monte crucis stipiti apparuit affixus. Tūc Iesus verus flos apparuit, tunc maximè in se & pulchritudinem, & naturam floris monstrauit. Quid tunc Christo, & flori? De Iesu crucifixo audio Matth. cap. 26. *Iesus autem iterùm clamans voce magna emisit spiritum. Et ecce velum templi scissum est in duas partes à summo vsque deorsum, & terra mota est, & petræ scissæ sunt & monumenta aperta sunt & multa corpora Sanctorum, qui dormierant, surrexerunt.* Quid hæc ad naturam floris? Multum per omnem modum; floris enim natura est, eumdem semper vel in ipsa succisione seruare odorem. Sic Iesus, qualis fuit in vita, talis prorsus ostenditur in morte; in vita scripturarum velamina explicabat, terrenos animos, saxea peccatorum corda percutiebat; monumenta aperiebat; vitam defunctis præstabat. Nonne id prorsus facit & moriens, dum templi velū scinditur, dum terra quatitur, rumpuntur saxa, & vita defunctis communicatur? Hoc facit etiam Christus in suis Christianis, qualis fueris in vita, talis prorsus in morte esse monstraberis. D. Ambros. lib. 2. de Spirit. sanct. cap. 5. ait: *Flos odorem suum seruat succisus, & contritus accumulat, nec auulsus amittit, Ita & Dominus Iesus in illo patibulo crucis, nec contritus emarcuit, nec auulsus euanuit, sed illa lanceæ punctione succisus, sacro speciosior fusi coloris aruore vernauit, mors ipse nesciens, & mortuis æternæ vitæ munus exhalans.* Quos spargebat odores in vita Christus, quos vitas halabat, eas & in morte halat; verus

Cant. 2. Mat. 26 Ambr.

campi flos, qui & luccisus prorsus sui similis extitit, prout in viuida racide vernabat. Quam verè hoc accidit Christianis? Rarus inuenitur in morte dissimilis sui, prout in vita fuit: quales viuunt, tales moriuntur ferè omnes homines. Vitę gressus, mortis egressus similes penè infallibiliter futuros designant. Psalm. 89. *Posuisti iniquitates nostras in conspectu tuo, sæculum nostrum in illuminatione vultus tui.* Vbi noster, & Septuag. posuerunt, *sæculum nostrum:* ponit D. Hieron. in epist. ad Cyprianum, *negligentias nostras:* & quinta editio legit: *adolescentiam nostram.* Et miratur Hieronymus, quòd pro erroribus adolescentiæ positum fuerit sæculum à Vulgata, & Septuaginta. Cur vbi legendum erat de erroribus adolescentiæ, maluit noster legere, sæculum nostrum? Equidem in adolescentia clarè ostenditur totum sæculū hominis, totius vitæ nostræ monstratur curriculus; qualis enim fuerit quis in vita, qualis adoleuerit, talis inuenietur esse vel in ipsius vitæ consummatione. Quò spectans Hugo Cardinalis allatus à nostro Magallanes, cap. 1. Iudicū, sect. 1. annotat. 6. inquit: *Rarò videmus, quempiam benè mori, qui malè vixerit. Num leonem vidisti aliquando ouina cauda præditum? Fallitur adolescens, qui ætatis suæ flore confisus effusam sequitur peccandi licentiam.* Planè nullū animal & in cauda, & in capite non est sui simile; & penè vllus homo est, qui nō assimiletur sibi, & in morte, & in vita. Vndè Iob de homine impio locutus, cap. 20. *Ossa eius implebuntur vitiis adolescentiæ eius, & cum eo in puluere dormient.* Septuag. breuiùs dixerunt: *Ossa eius impleta sunt iuuentute eius:* quasi nihil aliud appareat in homine iam moribundo, iam in ossa, & puluerem redigēdo, quàm id quod apparuit in eodem

Psal. 89

Hieron.

Hugo.

Iob. 20.

Septu.

iuuene, & adolescente. Erit homo iam magis cadauer, quàm corpus; erit ossium congeriei proximus; & illa ipsa mortis moles ossea in affectibus, in cupiditatibus prorsus sibi similis erit, prout erat in iuuētutis flore. Tota illa iuuentus effrænis occupabit ipsum exitū mortis. Proponite vobis ob oculos diuitem illum purpuratum, de quo Lucas, cap. 16. iam erat sub falce mortis, imò iam erat demessus à morte, & quid tunc cogitat? Quid tunc petit? *Mitte Lazarum, vt intingat extremum digiti sui in aquā, vt refrigeret linguam meam.* Cur, miser, de Lazari guttulis vis impleri? Cur non magis vel in mortis tormento constitutus, satagis de tuis bonis pauperes, & Lazarum implere? Cur non magis agis cum Abraham de tua substantia eroganda pauperibus? Diues miser non potuit esse sui dissimilis vel in morte: ea est vita diuitum, vt de substantiolis pauperum ipsi ditentur; & ea debuit esse diuitis mors, vt etiam velit tunc de pauperis guttulis impleri. Necnon & de Moyse mortuo dicitur, Deutheronom. 34. *Et non cognouit homo sepulchrum eius vsque in præsentem diem.* Cur Moyses mortuus sic absconditus est ab oculis omnium viuentium? Putabatur superfluū, quòd videretur mortuus ille, qui viuus patentissimus omnibus fuit; cuius enim vita patet, & mors etiam patens est, quæ nequit esse vitæ dissimilis. Vndè aiebat Diu. Ambros. lib. 1. de Abel, cap. 2. *Nemo ergo scit sepulturam Moysis, quia vitam eius omnes nouerunt:* & iam ex vita cognita poterant elicere, qualis erat futurus vel in sepulchro.

Luc. 16.

Deu. 34

Ambr.

Ioan.7. Quæretis me, & nõ inuenietis; & vbi ego sum, vos non potestis venire. Dixerunt ergo Iudæi ad semetipsos: Quò hic iturus est, quia non inueniremus eum? Numquid in dispersionem gẽtium iturus est, & docturus gentes? Quis est hic sermo, quẽ dixit; Quæretis me, & non inuenietis; & vbi ego sum, vos non potestis venire?

§. XX.

Iesus post mortis plagam, vt perfidis occultior, sic patentior fidelibus, & amabilior.

VBi per mortem crucis sese Dominus ad Patrem recepit, quis illò ibit? Quis, etsi quærat, inueniet? Ait ipse: *Vado ad Patrem meum. Quæretis me, & non inuenietis; vbi ego sum, vos non potestis venire.* Sic omnibus eripit Christum mors inimica? Absit; ad perfidos Iudæos hæc solùm dicuntur, quibus sanè, vt per mortem crucis magis occultatur Iesus, sic fidelibus clarior apparet, & amabilior. Clamabant Iudæi, Matth. *Mat.27* 27. *Sanguis eius super nos, & super filios nostros.* Sic petunt sanguinẽ Christi, quasi gladium petant, sub *Apoc.1* quo necessum sit illos perire. Sed Ioan. Apocal. 1. ait: *Qui dilexit nos, & lauit nos à peccatis nostris in sanguine suo.* Ecce eadem Christi mors, idem sanguis illis accidit vt gladius, nobis vt lauacrum lucidissimum: illi sanguinem Iesu desuper venientem, vt malum imprecantur; nos præ manibus habemus illum, quo lauemur, & acuamus lumina. Vndè hæc differentia oritur, nisi ex eo, quòd perfidi illi, nos fideles sumus? Et quidẽ mors, & sanguis Christi, vt fugit perfidos, sic fideles diligit: vt perfidis Iesum occultiorẽ, & difficiliorem reddit, sic fidelibus illum & manifestiorem reddit, & magis benignum. Accipite D. Chrysostomũ, *Chrysost.* homil. de cruce, & latrone, fantẽ: *Sanguis Christi illis ad mortem, nobis ad vitam. Non est enim sanguis Christi deterior Babylonio igne. Ille scit Sanctorum in camino honorare corpora, & Chaldæos comburere, quãtò magis sanguis ille pretiosissimus scit perdere incredulos, & saluare fideles? Decuit enim splendorem crucis obcæcare infideles, & illuminare credentes: sola enim Christi crux est, quæ dissoluit tenebras, & regnum dæmonum dissipauit; crux nobis Sol iustitiæ facta est.* Ecce tibi à cruce Christi & mors, & vita, & caligo oritur, & lux Solis fulgentissima. Nobis credentibus lumina indidit, imò lumen præfert, quo agnoscamus, & videamus, & teneamus Dei Filium; perfidis autem, & rebellibus crucis occasione, & maior cæcitas, & densiores tenebræ oriũtur, sub quibus omni bono vacuati desperent. Et quidem Babylonius ignis fidelibus pueris Filij Dei societatem clariorem dedit; perfidos Chaldæos in cineres redegit. Cur crux Christi eadem non præstet? Babylonico camino præstãtior est Saluatoris crux; si sapis, si rectè mores tuos composueris; si auratas mundi imagines repuleris; à Saluatoris cruce, & morte, mille tibi

tibi Soles fulgebunt, qui Filiũ Dei tibi demonstrent, & amabilem socium præbeant. Væ tibi, si desipis, si manibus mundi imaginibus inhias; mortem sanè solam, & caliginem, & exteriores, & interiores tenebras culpa tua ex morte Saluatoris percipis. Præclarè Paulus. 1. ad Corinth. 1. *Nos autem prædicamus Christum crucifixum, Iudæis quidem scandalum, Gentibus autem stultitiam, ipsis autem vocatis Iudæis, atque Græcis Christum, Dei virtutem, & sapientiam.* Ecce vobis vt in cruce Domini perfidi, & vitiosi stultescunt, fideles autem, & homi sapiunt, nihilque in illo nõ inueniunt, quod ad maiorem amorem excitandum possit esse. Vndè aiebat Diu. Augustinus. Psalm. 44. *Christus crucifixus Iudæis scandalũ, Gentibus stultitia: nobis credentibus vbique sponsus pulcher occurrat: pulcher in cœlo, pulcher in terra, pulcher in vtero pulcher in manibus parentũ, pulcher in miraculis, pulcher in flagellis, pulcher in ligno, pulcher in sepulchro, pulcher in intellectu.* Expende illa, *nobis credentibus vbique sponsus pulcher occurrat:* occultatur equidem perfidis post mille scandalorum petras, post mille stultitiæ nebula, quæ ipsi sibi excitant, ne malè cupitum bonum inueniant. Verum vbi fidelis quis apparet, vix facit gressum post crucem, & ecce tibi vbique sponsus pulcher occurrit, vbique specie sua, & pulchritudine sua manifestata præuenit.

1. Co. 1.

August.

Ioan. 7. In nouissimo autẽ die magno festiuitatis stabat Iesus, & clamabat, dicens; Si quis sitit, veniat ad me, & bibat. Qui credit, in me, sicut dicit scriptura, flumina de ventre eius fluent aquæ viuæ. Hoc autem dixit de spiritu, quem erant accepturi credentes in eum: nondum enim erat Spiritus datus, quia Iesus nondum erat glorificatus, &c.

§. XXI.

In Christo crucifixo, & mortuo omnium bonorum fontes aperiuntur, manifestantur.

IN nouissimo, & vltimo die magno festiuitatis clamat Iesus, & ait: *Si quis sitit, veniat ad me, & bibat.* Et cur ante suos fontes non aperit, sed in nouissimo die? Sanè vt innueret, quod cùm vita eius vltimarit, horaque crucis accesserit, sub qua vltimas imposuerit manus saluti, & gaudijs humanis, tunc in se omnium bonorum fontes incipient manifestari. Similiter Matt. 18. dicitur: *Vespere autem facto, obtulerunt Iesu multos dæmonia habentis:* & Marcus, cap. 1. addit: *Vespere autem facto, cùm occidisset Sol, afferebant ad eum omnes malè habentes.* Cur ij afferuntur ad Iesum non anteà, sed ad Solis occasum? Sanè de occasu suo habet Sol iustitiæ Christus, patentiores ostendere fontes omnium bonorum, & sanitatum. Quò spectabat D. Hieron. in cap 8. Matth. fatus: *Omnes non manè, non meridie, sed ad vesperam curantur, quando Sol*

Mat. 18

Marc. 1.

Hieron.

do Sol occubiturus est: quando granum tritici in terra moritur, vt multos fructus afferat. Aperiuntur equidem sanitatum fontes, omniũ bonorum scaturigines; quãdo Sol iustitiæ, sub occasu apparet; quando granum tritici in florido virginitatis agro natum, & morti, & terræ se tradit. Quod desideres, quod sitias bonum, & pretiosum, quod de fontibus crucifixi Saluatoris non habeas? Dicitur Genes. 13. de Abraham: *Ascendit ergo Abraham de Aegypto, ipse, & vxor eius, & omnia, quæ habebat, & Loth cum eo ad Australem plagam. Erat autem diues valdè Abraham in possessione auri & argenti: Sed & Loth, qui erat cum Abraham, fuerunt greges ouium, & armenta, & tabernacula.* Omnia splendida, & pretiosa habet Abraham, cùm dicitur diues in possessione auri: Loth autem nihil splendidum, neq; pretiosum habet; omnes eius diuitiæ ex pecoribus censentur, non ex auro. Et cur, cùm simul fuerint Abraham, & Loth, & simul negotiarentur; ille ex auro totus splenderet aureus; hic ex pecore totus bubulus pecuinus apparet? Nonne ambo iusti, ambo pij in Deum, ambo in homines hospitales, ambo hospitio excipiunt Angelos? Cur ille plenus auro, iste auro vacuus? Vltra percensitas virtutes, aliud inuenio in Abrahã, quod sanè illum pretiosis omnibus impleuit, ditauit: dum enim filium suum vnigenitum Deo litat, diuini Filij passionem delineabat; ex passione autem Filij Dei innumeri scaturiũt riui aurei, & pretiosorum omniũ fontes reuelantur. Aiebat D. Ambros. lib. 2. de Abraham, cap. 5. *Non habebat Loth aurum, quod habebat ille, qui vidit Christi posteriora. De qua scriptum est: Et posteriora eius in pallore auri: Vidit illum Abrahã, sicut testatus est Dominus, dicens: Abraham diem meum vidit, & gauisus est. Ideò auri speciem habere meruit, & possidere.* Et quid non habeat, qui Christum crucifixum habet? Quot vulnera passionis Christi, tot aperiuntur, & scaturiunt riui aurei, qui de pretiosissimis rebus valeant omnem habẽdi cupiditatem in hominibus exsatiare. Quis post apertos Christi fontes in cruce aliquid mundiale sitiat, habens inde quidquid dulce, quidquid suaue, quidquid diues, & pretiosum potest esse ad vitam? Sitienti Iesu in cruce oblatum est à perfidis vas aceto plenum: tunc ait Ioan. cap. 19. *Et cùm accepisset acetum, dixit, Consummatũ est.* Quid est, quod potato aceto, omnia Iesus consummat, omnia implet, nisi quod de passionis acerbitate bibita, hoc resultat, quòd nulla vacuitas, nulla ampliùs sitis sentiri debeat in hominibus? Quod sanè meditabatur D. Ambros. libr. 1. de Spir. sanct. cap. vlt. inquiens: *Bibit Iesus calicem, hoc est, passionem illam tuorum criminum redemptricem; vt tu sitim istius mundi sacri potus cruore restringuas.* Nihil mundiale debet sitiri ab hominibus, ex quo habent apertos fontes Christi crucifixi, de cuius vulnerum riuis pretiosissima quæque, & suauissima acquirunt, ne quid egeant emendicare à creaturis.

Gen. 13. Amb. Ioan. 19 Amb.

§. XXII.

Mundiales Principes quàm dissimiles à Iesu, nihil ab illis accipiunt, nisi brachiati viri, & multo nitentes auxiliantium suffragio.

Ecce tibi diuinissimi Iesu indolem in bonis suis communicandis; ait enim: *Si quis sitit, veniat ad me:* nullum arcet, nullum fastidit; tantum in te sit sitis, & habes.

habes, quo possis ex Iesu bona quę uis accipere. Væ tibi, quantis alijs egeres, si quid accipiendum esset à mundiali Principe; quot tibi essent opus brachia, quot auxiliatores, quot munera, quot ossa, quibus caninas ianitorum fames eliminnes? Apud Iud. cap. 9. Abimelech rebellat in fratres suos, & vt exercitum faceret, *conduxit sibi viros inopes, & vagos, & secuti sunt eum.* Quid tunc? Post millia prælia, post victorias mille, expugnanda erat altissima turris in ciuitate Thebès, ad quam confugerant omnes Principes ciuitatis, clausa firmissime ianua. Tunc ait textus: *Accedésq; Abimelech iuxta turrim, pugnabat fortiter, & appropinquans ostio, ignē supponere nitebatur.* Multus exercitus erat cū Abimelech, & tamen de nullo tanti exercitus milite dicitur, quod accesserit ad expugnandam turrim, & capiendam eam de manu Principum; solus Abimelech accedit, solus ostio appropinquat, solus supponit ignē, & flammas excitat, & fumos. Cur solus Abimelech; cur non magis aliquis alius de exercitu miles? Sanè erant Abimelecho conducti milites viri inopes, & adumbrabātur ibi pacis bella, quę quotidiè fiūt in palatijs mūdialium Principum, pro obtinendis dignitatibus, & sedibus sublimibus; ad hæc non habēt accessum inopes, & pauperes; sed solus Abimelech, brachiatus homo, qui possit ianitores corrūpere, & obcęcare munerū, & largitionū fumo. Pro quo ait Tilman. in alleg. *Accedēs Abimelech iuxta turrim pugnabat fortiter, & ignem supponere nitebatur ostio. Pauper enim, qui nullū habet accessum, non ambit Episcopatū; sed diues qui per amicos vel aliquo modo acc[illegible] ille appropinquat, & oppugnat fortiter, & ignem cupiditatis nititur supponere, [illegible] fumus oculos [illegible]. Ecce vbi* bis, qui aggrediuntur dona mūdialium Principum; non equidē pauperes, quibus omnia sunt inaccessibilia; sed diuites, sed potentes, sed brachiati viri, cui mille brachia sunt, vt ianitores vel palpationibus demulceant, vel muneribus excæcent, & corrumpant. Nemo carens auxiliorum brachijs speret aliquid obtinere à mundiali Principe. Accepturus erat Iosephus per Dei decretum splendidissimā dignitatē à Rege Aegypti, & quid necessum fuit, vt Ioseph accessum haberet ad Regē? An sufficit illi, quòd ingenti polleret sapientia? Quòd omni esset ornatus virtute? Quòd singularem industriam rerū amministrādarum haberet? Quòd incredibili fulgeret venustate, & pulchritudine? Absit; captiuus enim erat, & pauper in Aegypto, & cum ijs omnibus donis potiùs in carcerem, quām in aulam iuit. In carcere ergo dū est, duos aulicos Principes nācilcitur, alterum eorū secundis præsagijs demulcet, & acquirit. Is postmodū videns Regem anxiū de somni interpretatione, dixit, Gen. 41. *Erat ibi puer Hebræus, eiusdē ducis militum famulus: cui narrātes somnia audiuimus, quicquid postea probauit euētus: Protinus ad Regis imperiū eductum de carcere Ioseph totōderunt, ac veste mutata obtulerūt ei.* Ecce tibi Ioseph ad Regē introducitur, imò à Rege dignitatē accipit; sed mihi crede, minimè id per se obtinuisset Ioseph, nisi ad honestissimas suas virtutes, adhiberet etiā Principis Pincernarū brachia. Quo spectans D. Chrys. hom. 53. in Gen. ait: *Vide quāta dispēsata sūt, ut res Iosephi cōpleretur. Nā postquā sū[illegible] illud certamē certasset [illegible] scelesta illius Aegyptia [illegible] effugisset, & in carcerē cum cō[illegible] esset [illegible], ut præfectus Pincernarū [illegible] in carcerē mitteretur & [illegible] somniorū discerent viri sapientiā, vt [illegible] tempe-*

Ind. 9.

Tilm.

Gen. 41.

Chrys.

tempeſtiue memor eius in medium ducat. Non anteà Ioſeph potuiſſet vel repere ad aulam, vel à Rege aliquid extorquere magnū, quàm beneficio affectum, & deuinctum ſibi palatinum Principem Pincernarum pararet. Non ſapientia, nō virtutes, ſed potentium brachia, acceſſum præbent ad obtinendas, ex Regibus mundialibus dignitates. Brachia hæc tibi adſint, & licèt in ſapientia, & virtute minimus ſis, attinges maxima; & cum omni ſapientia, & virtute nihil habes, ſi deſint brachia. Hoc non obſcure monebat Prou. 30. *Stellio manibus nititur, & moratur in ædibus Regum.* Stellio quidem minimum animalculum, turpiſſimum, moroſiſſimum, viliſſimum, & tamen tenet Regum aulas, in altiſſimiſque turribus ſolet morari. Vndè hæc aſcendit ſtellio? Pulchrè ait: *nititur manibus*: vbi Galfrid. *Non alij in eo pedes, non alia manus*: non habet pedes, quibus currat, quibus nitatur, fateor; ſed habet manus, habet brachia, quibus ſanè cedunt fortiſſimæ valuæ palatij. Non nihil gratiæ addit Theodor. legens: *Manibus tractans, & moratur in domibus Regum.* Non valet pedibus ad currendum, non valet alis ad volandum, non valet ore ad cauſas, & negotia ſua tractanda; ſed valet manibus ad largiendum, valet brachijs, quibus nitatur, & ijs ſolis tractat, & conficit apud mundiales Reges, quæ nec ſapientiſſimi, nec diſertiſſimi auderent ſibi excogitare.

Pro. 30

Galfr.

Theod.

§. XXIII.

Beneficia ſpiritualia eò magis creſcunt in vnoquoque, quò ipſe citius illa alijs communicat.

POculum offert Dominus aſſeclis ſuis, dicens: *Veniat ad me, & bibat*: & ſtatim ſubiungit, quòd flumina de bibentis ventre exibūt, aiens: *Et flumina de ventre eius fluēt aquæ viuæ.* Si poculum accepit, quomodo ſtatim manat fluminibus? Erat equidem poculum illud ſpiritus; quod autem ſpiritus in nobis eſt, exinde penè in immenſum creſcit, ex quo incipit ad alios fluere. Ait Philippus Abb. epiſt. 13. *Sic certum eſt, ſpiritualia beneficia ſe habere, vt cùm alteri alter ea contulerit non ſe tamen per hoc videat indigere; imò quò eis largiori animo proximum fœcundauerit, eò eis gratius, & feraciùs abundabit.* Nihil nō creſcit tibi ſpirituale, quod proximo communicas: de largitate tua erga proximos creſcūt ſtatim omnia dona ſpiritualia, & diuina; adeò, vt quæ in te vel roris guttis poſsēt aſſimilari, vbi ex te ad alios fluunt, iam appareant vel in ipſo fonte quaſi flumina. Minimè ſis auarus, homo, in communicandis bonis ſpiritualibus proximo tuo; non enim in hoc defraudas animā tuam, ſed mirum in modum illam auges, & ditas. Heliſæus 4. Reg. 2. dicebat Eliæ: *Obſecro, vt fiat ſpiritus tuus duplex in me.* Qui ſimplex erat Eliæ ſpiritus, petebat Eliſæus, vt in ſe creſceret, & fieret duplex; nonne videtur audax, imò quaſi auara nimis hęc Eliſæi petitio? Sed non erat audax, nec auara, ſed charitatis plena, vt qui vellet de largitate ſua erga proximos duplicari, & augeri ſpiritum. Sciebat enim Eliæ ſpiritum eſſe ſimplicem, quē vt petit non ſibi retinendum, ſed alijs communicandum, ſcit nec eſſum eſſe, quòd ſic augeatur, vt duplo maior fiat. Ait Galfridus in allegor. Tilman. *Duplicem petit ſpiritum, Magiſtri ſuſc. pturus officiū, vt quam ſibi primo acceperat gratiam, nunc acciperet proximis erogandam.* Ex quo intendit acceptam gratiā proximis communicare, illā vocat dupli-

Philip.

4. Re. 2.

Galfr.

duplicem, vt qui sciat spiritualia bona communicata crescere, non minui. Numer. cap. 11. ait Dominus ad Moysem: *Congrega mihi septuaginta viros de senibus Israel, quos tu nosti, quod senes populi sint, ac magistri: & duces eos ad ostium tabernaculi fœderis, facietque ibi stare tecum, vt descendam, & loquar tibi: & auferam de spiritu tuo, tradamque eis, vt sustentent tecum onus populi.* Expende illa, *Auferam de spiritu tuo, tradamque eis*: Cur non potiùs Deus de spiritu suo communicat aliquid illis? Cur mauult de spiritu Moysi auferre aliquid, quod illis communicetur? Intendebat Deus, ne Moyses propter additos socios Prophetas, & duces populi minor videretur, sed quòd maior appareret, & ideò Moysi spiritum communicandum illis asserit; quę enim spiritualia dona alijs cõmunicantur, semper crescunt, & maiora in se apparent. Ad hæc Abulens. in præsenti, quæst. 43. fatur: *Vt videretur Moyses semper manere vt maior in populo ideò non dixit, dabo eis de spiritu meo, ne per hoc intelligeretur, quòd dabat eis aliquem nouum spiritum, vel maiorem, quàm esset in Moyse; sed dixit, auferam de spiritu tuo, hoc est, tu eris principalis, quia de tuo illi accipient.* Quasi non clariùs ostenderetur Moyses principalior, & maior omnibus esse in populo, quàm si spiritus eius alijs communicetur, quando spiritualia dona communicata crescunt. De Iesu dicebat Ioan. cap. 1. *De plenitudine eius omnes accepimus*: & statim cap. 3. subdit Baptista: *Illum oportet crescere, me autem minui.* Si tanta erat eius plenitudo, vt omnibus communicata sufficeret, quomodo vlteriùs posset crescere? Sanè & quia cõmunicabatur plenitudo eius, quando in se non posset, saltē quoad nos necessum erat, vt maior, & maior appareret. Ambros. lib. de bened. Patriar. cap. 11. *Illum oportebat crescere, quia per illius salutare, perfectumque nomen cumulata est in hoc mundo, & abundauit gratia.* Non enim poterat nõ ostendere mirum in modum auctum fontem suum gratiarum riuus communicatus cæteris.

Nu. 11.

Abul.

Ioan. 1.

Ambr.

CAPVT VIII.

Disputatio Iesu de adultera, & alijs.

MVLTIPLICITER congrediuntur Iudæi cum Iesu; in adultera damnata illi seueritatis notam volunt inurere, quæ odiosum illum reddant populis, & gentibus. Sed cùm adultera lapidanda tradatur nocentibus, metuentes omnes, ne sua cuiusque peccata diuulgentur, infecta causa, discedũt. Sed ecce alius instauratur congressus mendacij, suspicionem attribuens Iesu, quòd ipse suas excellentias testetur. Suas quidem excellētias testabatur Iesus, quia nullus hominum illas scire poterat, vt ipse eas sciebat; nec solus Iesus de se testimonium dicebat, verùm & Pater cœlestis eidē testimonio subscribebat, quando Iesu opera ea erant, quæ à Patre Deo venire viderentur. Filius ergo Dei erat Iesus, per quem à seruitute possent & Iudæi liberari, si vellent. Quod indignè audiētes, patrem suum ostendunt, de cuius ingenuitate sese minimè seruos, sed prorsus nobiles, & ingenuos profitentur. Nec abnuit Iesus, eos Abrahamides esse, si carnalis generatio spectetur; at si eorum opera proferantur in mediũ, verissimè illos filios diaboli cen-

ſet, qui quærunt interficere innocentem, & totius veritatis primicerium. Innocentem dixit, neque immeritò, quando nec ipſi rabidiſſimi hoſtes in eo manifeſtum peccatum, quod conuincere poſſent, non inueniunt. Et nihilominùs nec a perſecutione deſiſtunt, nec veriſſimis, & euidentiſſimis Ieſu dictis credunt; ſed quomodo credant diuinæ veritati, qui nihil Dei in ſe habere oſtendunt, imò nihil Abrahami parentis, quando hic nihil magis amabat, quàm Ieſum vel à longè videre.

in. 8. Adducunt autem Scribæ, & Phariſæi mulierem in adulterio deprehenſam, & ſtatuerũt eam in medio, dicuntque ei: Magiſter, hæc mulier modò deprehenſa eſt in adulterio: in lege autem Moyſes mandauit nobis huiuſmodi lapidare: tu autem quid dicis? Hæc autem dicebant tentantes eum, vt poſſent accuſare eum.

§. I.

Qui in veritate vult rempublicam corrigere, non tàm in vilibus hominibus corrigendis, quàm in nobilibus, & potentioribus occupatur.

NOlo non ponderare in præſenti, quàm alius ſit ſpiritus Chriſti, etiam in ſeueritate, & correctione populorum, ab ſpiritu Phariſæorum, & iudicio mundialium. Reſpice euangelium, & videbis Ieſum flagello bis armatum, 11.
ſed aduerſus ditiſſimos mercatores: ſæpè voce tonantem, imò fulminãtem, ſed aduerſus Phariſæos, & Principes Synagogæ; aduerſus viles, plebeioſque homines, etiam adulteros, nullum à Ieſu inuenies aſperum verbum prolatum. Phariſæi autem, & mundiales iudices vbi iuſtitiæ zelum arripiunt, mulierem ſine nomine, è fœce plebis eductam, adulterorum pœnis expoſitam in medio ſtatuunt. Proh iuſtitiæ ſpiritus, quã alius in Chriſto, & in Phariſæis! Ille potentes, & nobiles ferit, plebeios præterit; hi nobiles, & potẽtes prætereunt, plebeculos, & viliſſimos mactant. Et quidem hi, vt non in veritate, ſed apparenter quærunt ſalutem, & correctionem ciuitatum; ſic ſolos viles homines ad iuſtitiam cogere ſatagunt. Qui autem amat in veritate ciuitatũ, imò & prouinciarum reformationem, & ſalutẽ, parùm de plebeiorum erroribus videtur curare, eò intendẽs, vt nobiles, & potentes reformẽtur, corrigantur; quibus reformatis, tantùm non oſtenditur tota reſpublica ſana. Hinc eſt, quòd vbi naſcitur Ieſus in Betheleem inter cœleſtia lumina, inter Angelorum cãtus, inter paſtorum adorationes, ſecurus agit. Paſtores adorant puerulũ, & diabolus non multùm ſollicitatur: veniũt poſtmodùm Magi, offerũt puero theſauros, & ſtatim
Matt. 2. *Ecce Angelus Domini apparuit ſomnis in Ioſeph, dicẽs; Surge accipe puerũ, & matrem eius, & fuge in Aegyptũ, & eſto ibi vſque dũ dicã tibi: Futurũ eſt enim, vt Herodes quærat puerũ ad pdẽdũ.* Vix Magi rapiũtur in morũ correctionẽ, in adorationẽ Dei, oblatis auro, & theſauris; Matt. 2.

& ecce

& ecce quàm furit diabolus, quàm excitat Herodem tyrannum, qui quærat puerum, & perdat! Cur, ô male, non anteà sic irascebaris? Nonne patentissima fuit pastorũ correctio, & adoratio? Cur tunc non excitasti tyrannum? Cur illũ modò excitari mauis? Sanè in correctione, & melioratione vilium pastorum nihil sibi timebat magnum diabolus: at cùm videt Principes, potentesq; viros corripi, & thesauris priuari, & ad Deum trahi, tunc iam incipit timere, fore, vt totus mundus corrigatur. Pulchrè ad hæc Chrysolog. fatur, ser. 150. *Herodes quærebat, sed quærebat diabolus per Herodem, qui videbat Magos sibi, quos habebat in erroribus suis Principes, aufugisse. Sentiebat, quòd Christus doctrinis, virtutibus vitam mox repararet, & mundum totum, qui adhuc vagiens ipsum, quod erat mundani verticis, occuparat.* Expende ab illis, *repararet & mundum totum*; vbi enim bonus iustitiæ assertor tenebat suis pedibus obuolutos, non tàm plebeculos reos, quàm Principes, quàm potentes homines, quàm prouinciarum capita, non malè suspicatur, & timet diabolus, ab illo mundum totum esse reparandum. Video sæpè reos criminum maximorum ad pedes iudicum trementes: & non video respublicas reformari, sed omnia in peius ire, & scelera exundare. Vndè hoc? Quia qui pedibus iudicum sistunt trementes, viles quidam homunciones sunt; ij tenentur, ij trahuntur, comprehenduntur: vtinam tenerentur nobiles flagitiosi; vtinam curuarentur ad pedes vindicum potentissimi scelerum vertices, & fallar, nisi tota respublica, imò totus mundus esset sanus. Putet iudex tunc se tenere verticem aduersus omnia vitia, cùm nobiles, & potentes viros vel vinctos trahit ad virtutẽ; quo-

Chryso.

rum correctionis exemplo tota corripitur, & emendatur respublica. Apud Leuit. cap. 10 dicitur: *Arreptisque Nadab, & Abiu filij Aaron thuribulis, imposuerunt ignem, & incensum desuper, offerentes coram Domino ignem alienum, quod eis præceptum non erat. Egressusque ignis à Domino deuorauit eos, & mortui sunt coram Domino. Dixitque Moyses ad Aaron: Hoc est, quod locutus est Dominus, sanctificabor in ijs, qui appropinquant mihi, & in conspectu omnis populi glorificabor.* Expende, ad quid referat Moyses istorum Principum supplicium, nimirùm refert illud ad Dei decretum, quo decreuerat ab omni populo glorificari: sic enim ait: *In conspectu omnis populi glorificabor.* Et quidem vbi non solùm populares, sed & nobiles, & primarij viri plectuntur, omnis populus, vniuersa respublica in laudem, & gloriam Dei exurgit. Ad hæc aiebat Saluian. lib. 2. de prouid. *Porrò ex hoc consulere Deus voluit nostræ correctioni per censurã salubris exempli; vt omnes laici intelligerent, quãtum iram Dei timere deberent, cùm à præsenti pœna filios Sacerdotis nec meritum parentis eriperet nec mysterij sacri priuilegium vindicaret.* Et meritò tàm nobiles personæ corripiuntur à Domino, vbi ipse omniũ intendit facere correctionem.

Leu. 10.

Salu.

§. II.

Lasciui solent prælibare grauissima supplicia, quæ adhuc alijs imminent.

NOn otiosè in delicto suo apprehensa proponitur adultera, quando hæc est misera lasciuientium omnium conditio, quòd supplicia alios expectantia, illis præcurrant, vt prælibent ipsi, quæ alijs imminent.

Quis neſciat famoſiſſimas Sodomitarum luxurias, quib. & in Angelicos Lothi hoſpites inſaniebãt? Et quis neſciat illis præcurrentia ſupplicia? Ait Geneſ. 19. *Igitur Dominus pluit ſuper Sodomam, & Gomorrham ſulphur, & ignem à Domino de cælo.* Gen. 19 Sulphureus ignis omnibus peccatoribus in inferno imminet; illic prædones, latrocinantes, ebrios, homicidas, & alios expectat flamma ſulphurea. Cur modo flamma hæc viuorum ſæculum expectare docta, ad viuos Sodomitas præmittitur? Cur non magis expectat eos deſcenſuros ad abyſſum? Solent equidem pœnæ, quæ alios expectant, luxurioſis præcurrere, qui ſæpiùs ſupplicia alijs imminentia prælibant. Saluian. lib. 4. de prouidentia, fatur: Salu. *Diu profectò flagitioſiſſimus ille populus Sodoma ignem illum accenderat, quo peribat. Et ideò completis iniquitatibus ſuis, arſit flammis criminum ſuorũ. Tam male enim de Deo meruit; vt gehennam, quæ in futuro iudicio datur, etiã in hoc ſæculo ſuſtineret.* Præcucurrit infernus, præcucurrit mortuorum reproborum ſuppliciũ, vt vel anticipato tormento exundãtes luxuria præureret. Sic inter omnes peccatores luxuriæ mancipia præcurrentibus pœnis apprehenduntur, & ſupplicia prælibãt. Quò ſpectans Diu. Petrus. 2. epiſt. 2. ait: 2. Pt. 2. *Et multi ſequentur eorum luxurias, per quos via veritatis blaſphemabitur: & in auaritia fictis verbis de vobis negotiabuntur. Quibus iudicium iam olim non ceſſat, & perditio eorũ non dormitat. Si enim Deus Angelis peccantibus non pepercit; ſed rudentibus inferni detractos in tartarũ tradidit cruciandos, in iudicium reſeruari. Et originali mundo non pepercit, ſed octauum Noe iuſtitiæ præconem cuſtodiuit, diluuium mundo impiorum inducens. Et ciuitates Sodomorum, & Gomorrhæorum in cinerẽ redigens, euerſione damnauit, exemplum eorum, qui impiè acturi ſunt, ponens, &c.* Propone tibi ante oculos omnia antiqua luxuriæ mancipia vel primæuos filios hominũ, qui exarſerunt in cupiditatem fœminarum, vel Sodomitas priorũ æmulos, nonne ſcis omnes iſtos inter ipſas luxurias ſuæ malitiæ pęnas luiſſe? Numquid reſeruati sũt in futurum ſupplicium, in futurã pęnam, & ignem? Minimè; ſed ad illos & pœna, & ignis, & infernus præcucurrit, vt illos delicijs vacantes præoccuparet. Sic prorſus erit omnibus, qui veteres luxurias ſequuntur; *quibus iudicium iam olim non ceſſat, & perditio eorum non dormitat.* Non equidem olim exercitum iudicium in luxurioſos priſtinos, in illis ceſſat, & ad modernos luxurioſos magis dormitabit, pigritabit, tardabit, ſed æquè, citò, & præproperè ad vniuerſos tranſit. Heu quoties hodiè videmus luxuriantes inter ipſas voluptates corripi, & abſumi infernalibus flammis, & à diuina iuſtiçia apprehendi, & caſtigari! Pulchrè D. Bernar. Bernar. de conuerſione ad clericos fatur, cap. 29. citatus à Lyppom. in Cat. cap. 19. Geneſ. *Ecce ergo quomodo ciuitates illa ſpurcitia Sodomitica matres diuino prædamnatæ iudicio, & incendio ſunt deleta. Ecce quomodo gehennalis flamma moram non ſuſtinens, execrabilem illam præuenit tollere nationem, quod ipſius ſpecialiter eſſent peccata manifeſta præcedentia ad iudicium. Ecce, & quomodo ipſam conſciant tantæ confuſionis tellurem abſumpſit ignis, ſulphur, & ſpiritus procellarum. Amputata ſunt hydræ capita ſeptem, ſed eò innumera ſurrexerunt. Quis reædificauit vrbes flagitij, quis turpitudinis mœnia dilatauit, quis extendit propagines virulentas? Væ, væ, inimicus hominũ ſulphureæ illius incendij reliquias infœlices circumquaque diſperſit.* Non

ceſſat

cessit equidem iudicium iã olim circa luxuriosos. non tardat, non pigrescit, non dormitat perditio eorum. vt dantur luxuriæ mancipia, sic vel ante iudicium prædamnantur, & coguntur æternas prælibare pœnas. Vt turpitudinum conuentus, & vrbes visuntur hodiè, sic & infernalis flamma morã non sustinet, nõ morosè intra specus suos expectat, sed præcurrit, & prçuenit tollere has nationes peruersas. Vbique inimicus luxuriæ mœnia reædificat, vt vbique videãtur immatura sulphuris incendia luxuriosos præuenire, vt dicat Prouerb. 7. de iuuene currente ad meretricem: *Statim eam sequitur, quasi bos ductus ad victimam, & quasi agnus lasciuiens, & ignorans, quod ad vincula stultus trahatur, donec trãsfigat sagitta iecur eius; velut si auis festinet ad laqueum.* Itaque cum lasciuis gressibus festinãtissimi, imò pennatissimi, & laquei, & laniena sunt: vix enim laniena, & luxuria vocabulo distinguũtur. Ait enim D. Pet. 2 epist. 2. *Et multi sequẽtur eorum luxurias:* Vbi legit Oecumenius: *Plerique sequentur eorum exitias:* in omnibus enim concurrunt & luxuries, & exitiũ, ne sine hoc percipiatur illa. Hinc oritur illa festinatio lasciuientium Sap. 2. *Venite ergo fruamur bonis quæ sunt, & vtamur creatura, tanquam in iuuentute celeriter: vino pretioso, & vnguentis nos impleamus, ne prætereat nos flos temporis. Coronemus nos rosis antequam marcescant, nullum sit pratum, quod non pertranseat luxuria nostra.* Et cur tanta festinatio, tanta in lasciuiendo, & luxuriando celeritas? Sic concurrit cum lasciuia exitium, vt nisi festinatissimè lasciuiæ gustent mella, futurum necesse sit, vt exitiorum absinthio præoccupentur.

Prou. 7.

2. Pet. 2

Sap. 2.

§. III.

In ipso sceleris puncto extensa est diuina iustitia manus ad capiendum, & puniendum præcipuè lasciuum.

DEprehensam in adulterio fœminam statuũt in medio; & magis miror, quòd adultera in ipso adulterij actu aliquãdo nõ comprehendatur, quando sic vniuersis peccantibus instat seuerissima iustitia Dei, vt dum illi nefario operi incumbunt, extensa sit iustitiæ diuinæ manus ad illos capiendos, & puniendos. De filijs Aaron dicitur, Leuit. 10. *Offerentes coram Domino ignem alienum, quod eis præceptum non erat. Egressusque ignis à Domino deuorauit eos.* In ipso culpæ actu, diuina ira exurgente, miserè pereunt, cœlestiq; immisso arripiuntur incendio. Cur Deus non magis expectat? Cur non moratur vsque ad consummationem sceleris? Cur non ad iudicium priùs vocat reos? Pulchre Saluianus, lib. 1. de prouidentia, inquit: *Extensam super nos dexteram suam, & imminentem iugiter gladium velut ostendere, qui errorem supradictorum statim in ipso opere puniunt: nec peracta priùs penè est facinus peccantium, quam vlcisceretur pœna peccatum.* Vide, mihi homo, quanto discrimine cæcè sceleribus committis; sceleri operam das, & tibi præsentissima adest Dei irati dextera stricto armata gladio, vt statim feriat, & vlciscatur delictum. in nullo distas à seuerissimo iudice, & iniquitatum vindice, vt tu nefario præcipuè lasciuiæ operi manũ extendis, simul super te stringitur gladius, & extenditur dextera diuina; heu comprehendere te potest in ipso facinore, & interficere: quid vana spe deluderis? Hoc explica-

Leuit. 10

Salu.

plicabat Dominus, Apoc. 2. aiens: *Angelo Pergami Eccleſiæ ſcribe. Hæc dicit, qui habet rompheam ex vtraque parte acutam.* Et quid dicit hic romphea armatus? *Habeo aduerſus te pauca, quia habes illic tenentes doctrinam Balaam, qui docebat Balach mittere ſcãdalum coram filijs Iſrael, edere, & fornicari.* Non hic oſtenditur Dominus romphea armatus aduerſus alios, ſed aduerſus Balaami diſcipulos, nimirum fornicarios, & laſciuos homines, vt benè notabat Rupertus in præſenti. Vbi ergo aduerſus laſciuos iſtos accedit, expende, qualem ſeſe oſtendit, nimirùm inquit: *Hæc dicit, qui habet rompheam ex vtraque parte acutam.* Nota illud, *qui habet rompheã, &c.* Et quidem Iſaias, capit. 7. de Deo vindicaturo in peccatores, aiebat: *In die illa radet Dominus in nouacula conducta in his, qui trans flumen ſunt, in Rege Aſſyriorum caput, & pilos pedum, & barbam vniuerſam.* Et vbi aliquid ſeuerius oſtenditur in Deo, dicitur Sap. 5. *Accipiet armaturam zelus illius, & armabit creaturam ad vltionem inimicorum. Induet pro thorace iuſtitiã, accipiet pro galea iudicium certum: acuet autem diram iram in lanceam.* Apud Iſaiam ſic ſe inermem oſtẽdit, vt ad feriendum promittat, ſe conducturum nouaculam: apud ſapiẽtiam non iam conducturum nouaculam; ſed tamen minatur, ſe aſſumpturum arma, vt expugnet. Vbi autem ad Pergami Angelum loquitur, non dicit, quòd conducet, nec quòd gladium aſſumet de futuro, ſed de præſenti, fatur: *Hæc dicit, qui habet rompheam, &c.* Et cur, qui illic expectat conducere gladium, vt feriat, vel illũ aſſumere, & ſtringere, hic ſemper ſe gladio armatum oſtendit, & illũ ſtrictum, & exacutum ſe habere dicit? Sanè hic res erat cum adulteris, cum fornicarijs, cum laſciuis, aduerſus quos præcipuè armatus ſic incedit Dominus, vt neque ad punctum ſine gladio, & ſtricto, & extenſo velit exiſtere; ne opus nefarium aggrediantur, quin ſimul ſciant Deum imminentem ſibi, habentem gladium ſtrictum, quo ſtatim percutiat. Vndè monebat Prouerb. 5. *Quare ſeduceris, fili mi, ab aliena, & foueris in ſinu alterius? Reſpicit Dominus vias hominis, & omnes greſſus eius conſiderat. Iniquitates ſuæ capiunt impium, & funibus peccatorum ſuorum conſtringitur, ipſe morietur, &c.* Miſera ſeductio eſt hominis, qui nihil aliud memorans, blanditijs meretricis incũbit; intereà enim Deus adeſt habens extenſam ad illum rompheam acutam, quo accidit, ſæpiſſimè, vt medijs laſciuiæ actibus conſtrictus homo animã agat, æternamque mortem incurrat. Quis hoc non audiuit ſæpè, præcipuè de luxuriæ mancipijs, qui à ſinu meretricis rapti ſunt ad æterna ſupplicia.

Apoc. 2. — Iſai. 7. — Sap. 5.

§. IV.

Scelerum inuita manifeſtatio apud magiſtratus peccatorem impellit ad lapides: at voluntaria ſcelerum confeſſio apud Sacerdotes, de lapideis peccatoribus, Dei filios facit.

SAnctiſſimè lex iubet lapidari hominem, cuius adulteria magiſtratibus manifeſtantur; nihil enim aliud apud iudices obtinet adulterij manifeſtatio, imò & confeſſio, quàm pœnam tanti peccati, quam inter lapides duriſſimos animam agere. Quàm alios euentus habet voluntaria ſcelerũ confeſſio apud Sacerdotes? Hæc lapidaſcentes etiam peccatores

emollit,

emollit, & de lapidis duritie in filios Dei transfert. In Iordane erat Ioannes baptizans, in ea parte, vbi visebantur duodecim lapides positi à Iosue in signum, quòd Israelitę transiuerāt siccis vestigijs per alueum Iordanis. Quos lapides cernens Ioannes, vt mauult Diu. Anselmus, & Diu. Remigius, ait
Mat. 3. Matthæus, cap. 3 *Potens est Deus de lapidibus istis suscitare filios Abrahæ.* Non loquitur de quibuscumque lapidibus, iuxta prædictos Patres Anselmum, & Remigium, sed loquitur de illis determinatè, qui stabant in testationem miraculi transeuntis populi per Iordanem. Et cur de istis determinatè loquitur Matthęus? Habebant ne isti lapides aliquid particulare, per quod clarius ostenderentur, posse per diuinam potentiā in filios Abrahę transmutari? De istis dicitur, Iosue cap. 4. *Dixit Dominus ad Iosue: Elige duodecim viros, singulos per singulas tribus, & præcipe eis, vt tollant de medio Iordanis alueo, vbi steterunt pedes Sacerdotum, duodecim durissimos lapides, &c.* Expendè, vnde tollantur lapides isti, nimirùm ait: *Tollant de medio Iordanis alueo, vbi steterunt pedes Sacerdotū, lapides, &c.* Et quidem ad pedes Sacerdotum vel durissimi lapides si ponantur, confitentes peccata sua, certum est, quòd inde non solùm in filios Abrahæ, sed in filios Dei exurgēt. Lapidibus durissimis durior fit homo, & obduratior in vitijs, si tamen pedibus obuoluitur Sacerdotis, dignè confitendo peccata sua, non dubitet, ex Sirtum, saxorumque propagine subitò fiet Dei Filius. Et quis obduratior in sceleribus, quam prodigus ille, qui dissipauerat omnem substantiam suam, viuendo luxuriosè? Is, Luc. cap. 15. in se reuersus
Luc. 15. aiebat: *Surgam, & ibo ad patrem meum, & dicam ei: Pater, peccaui in cælum, & coram te.* Mirabar, quòd Patrem Deum toties audeat vocare, qui erat voluptatum mancipium, qui adhuc conuiuebat porcis, & cupiebat saturari de siliquis. Vndè homo adhuc in cæno luxuriæ positus, sic de cœlesti Patre præsumis? Cur, cùm nec inter seruos mercenarios numereris, iam patrem vocas, ac si esses filius? Expende verba illa: *Dicam ei, pater, peccaui, &c.* Ex quo sua delicta confiteri decernit, iam de luxuriæ mācipio incipit spiritum Dei Filij ebibere, & Patrem sibi vbique occurrentem videt. D. Nissenus, lib. de oratione Dominica, ora. 2. inquit: Nissen.
Etiam huiusmodi confessionis meditatio aditu facilem ei patrem efficit, adeò vt etiam accurreret ad eum, & osculo collum appeteret. Quid plura? Vel solum animi decretū, quòd ad pedes Sacerdotum iret, ibi que omnia sua delicta confiteretur, iam illi facilem aditum ad patrem ostendit, cuius fruatur hæreditate, & delicijs. Plura habes de confessione. 1. 2. & 3. tomo: quære ibi.

Ioan. 8. Iesus autem inclinans se deorsum, digito scribebat in terram.

§. V.

In terra, elementorumque sordenti, & sterilescenti specie, qualia sint futura peccatoribus supplicia leguntur.

Adulteræ fœminæ sceleratissimis accusatoribus iratus Dominus, inclinans se deorsum, sententiam aduersus peccatores digito scribebat in terra, &

credi-

crediderim terræ sordentem, sterilescentemq; speciem omni charta clariùs in peccatores præferre imminentem sententiam. Quid turbatur Balthasar ad notas impressas parieti? Videant mundi Principes, videant Reges, videant homines, quàm clariori scripto clamet terra sterilescens. Nutriendis seminibus vix imbrium copia est; non frugibus torrendis Solis tanta fragrantia, nec sic verna de temperie sua sata lætantur; nec adeo arboreis de fructibus autumna ditescunt. Minùs de effossis, & fatigatis montibus eruitur metalli; minus argenti, aurive circũ mittitur, pauperes venæ breuiantur in dies singulos: deficit in agris agricola, in mari piscator; commercia stupescunt. In tanta ergo terræ spoliatione, quis non videat, & legat scriptam futurorum suppliciorum aduersus peccatores sententiam? Sanè tanta terræ nudatio, & spoliatio legenda offert horrendissima supplicia peccatoribus imminentia. Fratricidæ illi Iacob filij.
Gen. 37 Genes. 37. mortem Iosepho puerulo intentantes, arripiunt eum; *Miseruntque eum in cisternam veterem, quæ non habebat aquã*. Sed cur rabidissimi illi homines nõ antea interimunt odiosum fratrem? Cur malunt illum in cisternã veterem mittere? Non aliter facere permittebat Deus, cuius iustitia eos fratris mortem cupientes, in cisternam veterem impellebat, vt in vetustate contrita cisterna, & inutili, & inani, possint legere immanitatem suppliciorum sibi ob tale facinus imminentium: quãdo enim sterilitas, & contritio soli, nõ proponit legenda futura supplicia aduersus peccatores in Deum rebelles?
Amb. Accipe D. Ambros. lib. 2. de Abel, cap. 8. *Ioseph in lacum mittitur siccum. Iustum igitur natura est impertita indicium, ea loca, in quib. erat futurum parricidium, muneris sui dote priuando: vt ex innocentis soli quadam damnatione ostenderet, quanto forent noxiora futura supplicia.* Vbi terra ostenditur muneris sui dote priuata, facta vt sterilis puluis, quem proijcit ventus, omni fructu vacuata; quid in hac terræ spoliatione, & nudatione aliud legas, quàm insolens, & horrẽdum peccatis tuis futurum suppliciũ? Heu miser peccator, vbi Deus se inclinat, & in terra scribit sententiam! Sanè damnata terra sterilitate, grauiorem in futuris damnationem peccatoribus imminẽtem proclamat. Scio, quod Iesus in crucem actus inclinauit caput, & spiritum exhalauit. Quid tunc? Ait
Matth 27. *Et ecce velum templi scissum est in duas partes à summo vsque ad deorsum; & terra mota est, & petræ scissæ sunt, & monumenta aperta sunt.* Mat. 27 Lucas, cap. 23. addidit: *Et obscuratus est Sol.* Expende, quæso, qui modo post diuini capitis inclinationem, in terra, & in cœlo appareant sterilitatis, & cõfusionis exarata signa. Quid enim aliud portendit defectus ille Solis, & terræ motus, & petrarum quassatio, quàm seuerissimam sententiã imminentem Deicidis? Sic Diu. Leo, Leo.
serm. 4. de pass. cap. 4. *Cùm ad tantã Diuinitatis inclinationem totius mũdi compago quateretur. Cùm facinus impium omnes sui confusione creaturæ damnarent, & manifestam in reos sententiam elementa proferrent.* In creaturarum confusione, in elementorum turbatione, in terræ tremore, in defectu Solis exarabatur, & publicabatur manifesta aduersus Deicidas sententia. Sic modò cùm imbres, aut Soles deficiũt terræ prouentibus, cùm arua fructibus orbantur; cùm agricolæ rarescunt; cùm bonorum fontes siccantur; in terra, in elementis sui muneris dote priuatis, legamus

horribi-

horribiliorem nobis imminẽtem sententiam. A qua enim scriptura hæc euidentius monstrabitur, quàm à nuditate, & spoliatione
Hier. 22 terræ? Pulchrè Hier. cap. 22. *Terra, terra, terra, audi sermonem Domini. Hæc dicit Dominus: Scribe virũ istum sterilem.* Vatablus legit, *orbum*. Symachus vertit, *vacuum*. Septuaginta ponunt, *abdicatum*. Aquila vertit, *noncrescentem*. Sed cur sententia sterilitatis, orbitatis, abdicationis, & reprobationis mandatur terræ scribenda? Sanè terra omni scripto clariùs, dum ipsa sterilescit, orbatur, ostendit omnium peccatorum sentẽtiam. Vndè vides Italiam armis turbatam, plenam ferro, vacuatam pacis fructibus propter Cadaloi ambitio-
Dam. nem, eius in terræ ruinis legit sententiam Petrus Damianus, libr. 1. epist. 20 *Cur per ambitionem adipiscendi culminis inaccessibilisque fastigij totum ferè mundum in condemnationis tuæ sanguinem concitasti? Vt illud Hierem. exclament: Terra, terra, terra, audi sermone Domini: scribe virum istum sterilem, virum, qui in diebus suis non prosperabitur.* Et quidem in terrâ alterata, & oppressa, & muneris sui dote viduata, à fortiori legant peccatores suã damnationem exaratam. Huc trahi possunt dicta tomo. 2. libr. 7. cap 2. §. 14.

Joan. 8. Cùm ergo perseuerarent interrogantes eum, erexit se, & dixit eis: Qui sine peccato est vestrum, primus in illam lapidem mittat. Et iterum se inclinans scribebat in terram. Audientes autem hæc, vnus post vnum exibant, incipientes à senioribus.

§. VI.

Rationalem hominem, qui prorsus non abijt in imprudentiam bruti, maximè deuincit proprij sceleris conscientia, ne similia scelera proximorum pungat.

Vide seuerissimos accusatores obmutescentes, imò vide illos abeuntes, & ab accusatione cessantes; cur iam accusare, imò & damnare desistunt? Cur muti abeunt? Dixerat illis Iesus: *Qui sine peccato est vestrum, primus in illam lapidem mittat*; & simul eorũ conscientias excitans, fecit eorũdem turpitudines, & adulteria mente recoli, & viuidissimè sciri. Et quis non prorsus brutus, sed adhuc rationalis homo, cõscius proprij sceleris, similia alia in proximis persequatur, & acriter vindicet? Num. cap. 25. dicitur: *Et ecce vnus de filijs Israel intrauit coram fratribus suis ad scortum Madianitẽ* Num. 25. *vidente Moyse, & omni turba filiorũ Israel, qui flebant ante fores tabernaculi. Quod cum vidisset Phineas filius Eleazari, filij Aaron Sacerdotis: surrexit de medio multitudinis, & arrepto pugione, ingressus est post virum Israelitam in lupanar, & perfodit ambo simul: virum scilicet, & mulierem in locis genitalibus. Cessauitque plaga à filijs Israel.* Ecce vobis, Moyses videt turpitudinis facinus, & tacet, nec zelo rapitur ad illum vindicandum: Phineas autẽ tacente Moyse, Dei zelo inflammatur.

matur, & ſcelus vindicauit. Cur Moyſes taces? Cur non ſtringis gladium, vt Iſraelitam ad alienigenam Madianitem ingreſſum trãſfodias? Nonne Exod. 32. Dei zelo armatus arrepto gladio idololatras iugulaſti? cur modò taces, & non curas vindictam, vt infirmus ad oſtiũ tabernaculi lacrymaris? Sciebat Moyſes, ſe etiam duxiſſe Madianitem vxorem, & inde quaſi vinctus hæret, ne quid audeat aduerſus illum, qui Madianitidis concubitum procurabat. Ait Abulenſ. ex aliorum opinione, quæ. 7.

Abul.

Moyſes non fuit hic motus Zelo contra iſtum Zambri, nec contra alios peccatores, ad puniendos eos ſicut fuit motus in monte Sinai, occidendo viginti tria millia pro adoratione vituli; quia viderat ſe anguſtiatum, vel quaſi concluſum ex argumento Zambri contra ſe pro vxore Madianitide, vt ſupra dictum eſt. Ideò Phineas filius Sacerdotis Eleazari, loco eius executus eſt. Vinctus hærebat Moyſes, & quaſi concluſus, memorans proprias nuptias cum Madianitide, ne auderet ſcandeſcere contra eos, qui currebant ad Madianitida ſcorta. Sic enim vincit rationalem hominem vel vmbra facti in ſe cogniti, vt vix queat exurgere in facinora manifeſtiora proximorũ. Hinc mulier Thecuitis parabolam proponit Dauidi de filio ſuo, quem propter fratricidium volebant interficere propinqui. Rẽ audit Dauid, & iratus in accuſatores fratricidij, iurat, ſe non permiſſurum, quod præualeant illi aduerſus filium ſuum Quid tunc mulier ſapiens? Sic eleganter Dauidem conuincit. 2. Reg. 14. *Dixitque mulier Regi: Quare cogitaſti huiuſcemodi rem contra populum Dei, & locutus eſt Rex verbum iſtud, vt peccet, & non reducat eiectum ſuum?* Quaſi rem impoſſibilem proponit, quòd Rex permittens filium proprium

2. Re. 14

Abſalonem exulare, non permittat propinquos inſurgere in filiũ mulieris viduæ, occiſorem fratris ſui. Quomodo enim dicere Rex poteſt, quòd coget propinquos, ne aſperè tractent fratris occiſorem, viduæ filium, quando ipſe nullo amoris vinculo cogitur, nec malũ velit Abſalomo filio ſuo fratricidæ? Non equidem ſperandum eſt àb homine rationali, quòd alium vexet pro re, in quam & ipſe incurrit. Sic Theodor. quæſt. 29. mulieris ſententiam enodat: *Quaſi dicat ad Regem: Quomodo potes filium meum liberare à cæde, non reducens filiũ tuum?* Vix eſt poteſtas in homine rationali ad cohibendum in alijs facinus, quod facit ipſe. Si Dauid non veretur contriſtare populum Iſraelitam, procurans malum filio ſuo ob occiſionem fratris, quis ſperet fore, vt ille vereatur, ne contriſtetur vidua à propinquis petentibus ad mortem filium eius ob ſimile fratricidium? Huc trahã pulchrum conſilium datum iudici à Caſſiodoro, lib. 6. var. 21. *Eſto vita continens, vt poſſis in alios eſſe iudex. Prima æquitas eſt, à ſe præſules inchoare, vt debeant criminoſi metuere quem nequeunt ſimilem reperire. Nullas enim in ſe culpas timet reus, quas habere reſpexerit cognitorem; quando agenti male niſi bonos mores non æſtimat diſplicere. Suos actus nullus damnat in altero, quia natura eſt humani animi, vt nitatur potius vindicare, quod ſe cognouerit amiſiſſe.* Quid pulchrius? Expende, iſtud: *Quia natura eſt humani animi, &c.* quaſi in hoc etiam ſeſe natura hominis à belluis oſtendit diſtinctã, quòd illud ſolùm nitatur vindicare, cuius ſe prorſus agnoſcit liberam: nec vult in altero actus damnare ſuos. Vide ſupra cap. 7. §. 8. & infra. §. 32.

Theod.

Caſſiod.

Ioan. 8.

Ioan. 8. Et remansit solus Iesus, & mulier in medio stans.

§. VII.

Carnalis concupiscentia non tàm à supplicij metu, quàm ab halitu Iesu vincitur.

ABeuntibus seuerissimis accusatoribus vnà cum legis rigore, manet sola adultera in præsentia Iesu; & quidem vt adulterium exuatur, vt carnalis tollatur concupiscentia, & vera induatur pudicitia, non tàm venit de metu supplicij, quàm de halitu Iesu. Absit licèt omnis causa metus, vnus non desit Iesus, & in vno Iesu habes, quidquid necessum est ad carnalem concupiscentiam tollendam, & retinendam veram carnis continentiam, & pudicitiam. Et quæ carnis concupiscentia nõ extinguitur, vel de halitu Dei Filij? Concupitam aquam Dauid accepit. 2. Reg. 23. *Et noluit bibere, sed libauit eam Domino.* Quis potuit facere, quòd Dauid sic concupiscentiam carnalem reprimeret? Ecce remediũ appositum ab illo, *Libauit aquam Domino:* vnum Deũ spectauit, de cuius solius halitu potuit venire, vt ardentissimam carnis concupiscentiam reprimeret. Aiebat D. Ambros. lib. 1 de Iacob, cap. 1. *Repressa victor cupiditate, profudit aquam Domino, vt ostenderet, quòd concupiscentiam suam Verbi consolatione restingueret.* Fallar, si præsentissimum omnium remedium non sit vnicus Dei Filius, cui res concupitas libes, ad extinguendas carnis concupiscentias flagrantissimas. Ardeat, licèt fornax libidinis, concupiscentiæ flammis rapiaris præceps in rem concupitam; gehennam potes obliuisci, honoris discrimen, & quæuis alia media salutaria, vnum si tibi proponas Iesum, cui res optatas sacrifices, incendia statim disparent, & victor exis. Noui hominem, qui raptatus concupiscẽtiæ æstibus, quando ij magis ardebant, dicebat ille: Fateor dulce opus libidinis, plenum delicijs, vacuum omni periculo; sed illud sacrifico Iesu, & propter Iesum amatum ab illo abstineo. Quantũ hoc carmen? Et mentis nubila, & concupiscentiæ fulmina statim abibant in nihilum, & tranquillum, & serenum veniebat pro illis. Huc spectans Paulus, 2. ad Corinthios. 1. *Despondi enim vos vni viro, virginem castam exhibere Christo.* Vt carnalis concupiscentia tolleretur, & introduceretur in mundo virginalis pudicitia; quid facit Apostolus? Quot media procurat? Quot custodes apponit castitatis? Ipse ait: *Despondi vos vni viro Christo*, sic totam Ecclesiam solam despondit vni viro Iesu, & de Iesu viro vno statim in Ecclesia albicant castissimæ, & purissimæ virgines. Ad hæc aiebat D. Paschasius in Psalm. 44. inquiens: *Quia omninò Christus vir Oriens appellatur, ex cuius latere, & virtute formatur Ecclesia desponsata, iuxta Prophetam à Christo per charitatem. Hinc quoque generaliter omnis Ecclesia iure virgo, quia de viro Christo Iesu sumpta est, appellatur.* Ab hoc vno viro Iesu veniunt virgines carnalium cupiditatum victrices, ab illoque solo habent, quo possint carnales æstus, & concupiscentias extinguere. Vndè Diu. Ambrosius in exhortatione ad virgines, sic eas monet: *Vinea enim quidã fructus virginalis est. Non veniat ergo in vos Achab, qui concupiscat vineam*

1. Reg. 23

Ambr.

2. Cor. 1

Pasch.

Ambr.

vineam vestram delere, & extinguere. Nec veniat in vos Iezabel, vanũ illud, & sæculare profluuium, hoc enim significatur vocabulo, vana, & vacua redundantia. Sed veniat Nabuthe, qui venit à Patre, sicut significat nominis ipsius significatio, qui vineam sanguine defendat suo, & pro ea mortem offerat. Infœlix erat vinea Nabothi, quando ab Achab, & à Iezabel procurabatur, qui illam amabant perdere funditùs, vt olerum hortos facerent ex illa. Sed fœlix erat, cùm vnius Nabothi addicta erat dominio, à qua & diues conseruabatur, & secura. Sic virginitatis flos, sic vinea Christianæ pudicitiæ sub alijs tyrannidem carnalium concupiscentiarum experitur à solo Iesu, eiusque sanguine, & tutelam, & diuitem fœcunditatem inuenit. Et quæ carnalis redũdantia non fugit à vinea cordis nostri, quam afflat Iesu spiritus, de cuius sanguine non possunt non virere castitatis pampini? Vndè ad sponsam aiebat Cant. 1: *Pulchra sunt genæ tuæ sicut turturis.* Ex Græco sic: *Quàm pulchra facta sunt genæ tuæ sicut turturis.* Sic miratur pulchritudinem in genarum pudicitia, quasi anteà non fuisset tanta pulchritudo. Et quidem sub rigore legis vix sese ostendit hæc pulchritudo, quæ de solo Christi Domini halitu refloruit, reuixit. Ait Origenes, homil. 2. ex quatuor: *Obserua quia non dixit, quàm speciosæ sunt genæ tuæ; sed quàm speciosæ factæ sunt; vt ostendat prius quidem, nõ eas ita fuisse speciosas: sed postquã suscepit oscula sponsi, & ipse affuit, & mundauit sibi ipsi Ecclesiam, & fecit eam non habere maculam, neque rugam, & agnitionem sui præstitit, & tunc factæ sunt speciosæ genæ eius. Tũc enim castitas, & pudicitia, & virginitas quæ priùs non fuerat per Ecclesiæ genas, specioso decore effusa est.* Non de rigore legis, sed de vno Iesu benignissimi halitu venit, quòd prorsus extinguantur æstus libidinis, & campi Ecclesiæ albicent de floridis exercitibus virginũ. Hinc in præsenti capite dicit Iesus adulteræ liberatæ à Iudæorum rabie: *Nec ego te condemnabo; vade, & iã ampliùs noli peccare.* Indamnatam dimittis, & vis, vt à lasciuia abstineat? Nonne meliùs curaretur, si percuteretur supplicio? Absit; est enim Iesus, qui eam abire iubet, de cuius hálitu venit, vt introducatur castitas in corde lasciuo, quam mille pœnæ non introducerent. Ait Diu. Ambrosius, libr. 9. epist. 76. *Quid est ergo, vade amodò, vide ne pecces? Hoc est, ex quo te Christus redemit, corrigat gratia, quam pœna non emendaret, sed puniret.* Nullus pœnæ rigor emendatum ostendit lasciuum, quem emẽdat halitus Christi.

Cant. 1. — Orig. — Amb.

Ioan. 8. Erigens autem se Iesus, dixit ei; Mulier, vbi sunt, qui te accusabant, nemo te condemnauit? Quæ dixit, nemo Domine. Dixit autem Iesus; Nec ego te condemnabo; vade, & iam ampliùs noli peccare.

§. VIII.

Qui fragilia, & vilia humanæ conditionis cementa perspexit, non mirabor, si magnis etiam hominis sceleribus impendat veniam.

QVi ad terram inclinatus Dominus in puluere digito suo scribebat,

scribebat, inde se erigens adulterã ab accusatoribus relictam nõ condemnat; quin potiùs hanc profert in eius fauorem sententiam, *Nec ego te condemnabo*. Sic omnis castitatis assertor adulteræ miserescit? Cur non magis nefarissimum facinus castigat, & vel flammis vltricibus plectit? Erigit se à terra modò, in quam scribebat, & qui terram hominibus vilem, & fragilẽ originem aspexerat, & adhuc præ oculis habebat, nullis humanis sceleribus negabit veniam, ab omni damnationis sententia in homines se monstrabit alienum. Post nefarissima hominum crimina visa à Deo, quando ipsi filij Dei in filias hominum exarserunt. Ait textus, Genes. 6 *Dixitque Deus: Non permanebit spiritus meus in homine in æternum, quia caro est*. Ex Hebræo sic leguntur hæc verba: *Non iudicauit spiritus meus homines istos in sempiternum, quoniam caro sunt*. Ecce tibi, qualiter ex cognitione humanæ fragilitatis decernat Deus abstinere ab hominum damnatione in perpetuum. Et quis damnet fragilissimum puluerem, quod feratur à vento? Sanè Deus, quantum est ex se, magis propendet ad condonandum, ex quo nouit homines instar pulueris esse. Aiebat ad hæc Diu. Hieronymus in quæstionibus Hæbraicis: *Non iudicauit spiritus meus homines in sempiternũ, quoniam caro sunt: hoc est, quia fragilis est in homine conditio, non eos ad æternos seruabo cruciatus, sed hic illis restituam, quod merentur*. Cognitio humani pulueris, & fragilitatis sedare iram Dei solet, & misericordiam eius in homines excitare; non enim elongat Deus misericordiam ab eo, quem scit, fragilissimis, vilissimisque pulueris cemẽtis constare. Aiebat Iob, cap. 10. *Memento, quòd sicut lutum feceris me, & in puluerem reduces me. Nonne sicut lac mulsisti me, & sicut caseum me coagulasti? Pelle, & carnibus vestisti me, ossibus, & neruis compegisti me. Vitam, & misericordiam tribuisti mihi*. Catena Græca legit: *Vitam, & misericordiam posuisti iuxta me*. Expende diuini Fabricatoris artem; lutũ assumit, ex quo hominem faciat; lutea membra connectit, & dum ex luteis membris videt exurgere fabricam, non potest morari, sed statim vitam, & misericordiam iuxtà ponit, vt innuat, quòd lutea hominis fabrica dum viuit, misericordiam diuinã & vicinam, & annexam habet. Ad hæc Diu. Gregorius, libr. 9. Moral. cap. 28 ait: *Sicut lutum itaque homo est conditus: quod sanctus vir benè pietati iudicis obijcit, cum postulans dicit: Memento, quæso, quod sicut lutum feceris me. Ac si apertè dicat: Infirmitatem carnis considera, & reatum iniquitatis relaxa*. Non posset esse non veniabilis fabricæ lapsus apud artificem, qui fecit illam consistere in cemento luteo, & fragili: nec Deus potest suam elongare misericordiam ab homine, quem scit ex pulueris fragilitate à se fuisse compactum. Pro quo dicebat Psalm. 102. *Quomodo miseretur pater filiorum, misertus est Dominus timentibus se, quoniam ipse cognouit figmentum nostrum; recordatus est, quoniam puluis sumus*. Pulueris humani recordatio Deum misericordem in proximos statuit.

Gen. 6.

Hieron.

Iob. 10.

Gregor.

Ps. 102.

§. IX.

Peccatoribus cautela in posterum, & emendatio maximè procuranda.

A Tanto criminine liberatam adulteram sic monet Dominus: *Noli amplius peccare*: & quidẽ peccatoribus omnibus id est maximè procurandum, quòd sibi diligenter

genter caueant, ne iterum in scelera prolabantur. Villicus ille sapiens vbi debitores domini sui conuocat, & singulorum pensat debita, sic aiebat singulis, Luc. 16. *Accipe cautionem tuam, & sede, citò scribe, &c.* Nihil aliud mandat debitoribus, quàm vt cautionem accipiant; non debita reposcit, nõ debitorum vsuras; hoc vnum dicit, vt cautione præmuniantur, quasi maximè sit id procurandum peccatori, vt cautus fiat, ne iterùm debitum incurrat. Rupert. libr. 8. de operibus Spiritus sancti, ca. 21. *Singulis dicit: Accipe cautionẽ tuam, quod est diceret: Tantùm tibi caueas, vt de cætero emendes.* Nulla potior sit cura peccatori, quàm ea, quòd nimirùm iterum ad eadem redire caueat peccata. Qui minor in hac cura est, nihil æstimet se esse in alijs facinoribus maximum, sed putet penè suam esse salutem deploratam. Omnes norunt Sansonis facinora, quòd leonis catulum inter brachia suffocarit, quòd in mandibula asini exercitus hostiles prostrauerit; sed & eius pericula omnibus patent. Iudic. cap. 16. dum in sinu Dalidæ dormit Sãson septem neruiceis funibus ad mortem illigatur; sed facto clamore expergefactus, se ligatum videns, *rupit vincula, quomodo si rumpat quis filum de stupa tortum sputamine cùm odorẽ ignis acceperit; & non est cognitum, in quo esset fortitudo eius.* Hæc vix ligamina, & vincula lætus euasit, & ecce iterum ad blanditias accedit Dalida, & iterum ipse auscultans somno capitur, & nouis funibus ligatur. Sed vix intonat voce fœmina, & excusso somno sic nouos funes rumpit Sanson, *quasi fila telarum.* Quis iam fœmineis blanditijs credat? Quis vel tertiò ligatus ad mortem in sinu Dalidæ, non caueat amplius illigari? Sed Sanson semel, & bis, & tertiò sese ligandum tradit, vsque eo deceptus, in quo non possit rumpere vincula, nec liberari. Heu hominis misera conditio! qui leones fortitudinis virtute superabat, dum in cautela minor apparet, & ter euadẽs pericula, ter se periculis tradit; tãdem irreparabili ruina cadit. Diu. Ambrosius in Proœmio ad libr. 2. de Spiritu sancto, ait: *Meritò Sanson fortior cæteris habebatur, quia eũ Spiritus Domini dirigebat; quo duce solus nunc alienigenarum fugabat populos, nunc leonem morsu inuiolabilis, fortitudine insuperabilis discerpsit manibus diuidebat. Vtinam tàm cautus ad seruandam gratiam, quàm fortis ad superandam bestiam.* Non minor eius cautela in fugiendis periculis, & insidijs debuit esse, quã erat virtutum in eo splendor, & præstantia. Sed quia semel, & bis vincula rumpens, adhuc vincula non cauet, nec in posterum fuit cautior; nihil ei profuit virtutum præstantia, vbi minor in cautela apparuit. Aiebat Iesus, Lucas. 11. *Cùm immundus spiritus exierit de homine, perambulabat per loca inaquosa quærens requiem: Et non inueniẽs dicit. Reuertar in domum meam, vndè exiui. Et cùm venerit, inuenit scopis mundatam, & ornatam. Tunc vadit, & assumit septem alios spiritus nequiores se; & ingressi habitant ibi. Et fiunt nouissima hominis illius peiora prioribus.* Itaque status hominis reincidentis ad peccatum, reuertentis ad vomitum, peior fit priori statu peccatoris. Eccur necessum est, quòd relabentis status peior fit? Nonne potiùs esset peccatum reincidentiæ minus priori? Cur ergo quando minùs peccare potuit, dicitur absolutè, & in omni casu, sine vlla exceptione statu relabẽtis esse peior prior? Quæstionem & excitauit, & acu eã resoluit maximus Ecclesiæ Theologus Diu. Gregorius Nazianz. orat. de ba-

Margin notes: Lu. 16. — Rupert. — Iud. 16. — Amb. — Luc. 11. — Naz.

de baptismo 40. *Fient nouissima primis deteriora. Tunc enim spes emendationis, cautiorisque viuendi rationis erat: nunc autem perspicua & manifesta est prauitas, per boni fugam malum attrahens, ob idque firmior iam, & stabilior est habitatori possessio.* Expende, quid priorem statum, etsi peccatis plenum faciat non adeò desperatum, sed multò melioris conditionis; nimirùm: *Tunc erat spes emendationis, cautiorisque viuendi rationis.* Vbi enim emendatio, & cautela speratur, etiam grauissima delicta momenti videtur esse leuioris: at in reincidẽtia, quia spes cautionis euanet, sic etiam minora crimina possunt facere statum longè peiorem. Quid sapientius? Sanè peccatoris malũ vel acerbatur, vel lenitur ab spe cautionis, & emendationis. Si hęc adsit, maxima crimina apparent leuia; si desit, etiam non adeò grauia censentur omnibus grauiora in ordine ad certitudinem damnationis.

§. X.

Non tàm timenda peccata, quæ ex fragilitate, quàm quæ ex malitia, & data opera fiunt.

NOn dicit Dominus adulteræ, ne pecces, sed notanter dicat, *Noli peccare*; hoc est, ne ex affectu, & voluntate pecces, & allicias peccatum; alioquin vt sapiẽter in præsenti notat noster Salmeron, non est homo, qui non peccet; sed illud peremptorium est, & ægre sanabile peccatũ, quod non tàm nascitur ex infirmitate, quàm ex affectu, & voluntate peccandi: Caino de sacrificij repulsa contristato, ait Dominus, Genes. 4. *Nonne si benè egeris, recipies: si autem malè, statim in foribus peccatum tuum aderit? Sed sub te erit appetitus* Gen. 4.

eius, & tu dominaberis illius. Et quidem peccati appetitus subiectus est homini voluntati, quæ domina est, & Regina respectu omniũ affectuum, vel illos cohibens, vel illos exire permittens. Tunc autẽ voluntas penè insanabile incurrit vulnus, cùm in tota plenitudine suæ potestatis, suique dominij cõsistens, non vt captiua trahitur, sed vt domina ex affectu currit ad crimen. Quo spectans lectio Diui Ambrosij, sic modò penè insanabilem ostendit Cainum. *Peccasti? Quiesce. Ad te conuersio eius, tu princeps es illius.* In peccato tuo primo offerendi peiora Deo, non quasi fragilis seruus raptatus fuisti, vel ab occasione peccandi, vel à persuasore maligno, sed tota illius facinoris culpa tota in te fuit. *Tu princeps es illius,* non vt seruus tractus, vel reptatus, vel impulsus, aut coactus, sed vt Princeps, in tota plenitudine tuæ potestatis constitutus, sciens, & prudens in tantum facinus prorrupisti. Quis te liberabit à Dei ira? Ita D. Ambrosius, libro 2. de Abel, cap. 7. inquit. *Tu ergo Princeps operis tui, tu dux criminis. Non te inuitum, non imprudentem error traxit, sed voluntarius reus iudicio, non lapsu fecisti dolum, quo te diuinæ iniuriæ reum esse conuincis.* Et quidem reprobi Caini ęmuli sunt, qui non infirmitate, sed iudicio eligunt vitijs seruire. Qui non coactè adducuntur in opera carnis, sed in tota suæ potestatis plenitudine constituti ad illa currunt. His non absimilis Chanaam, maledictus Noemi filius, dè quo ait Oseas, cap. 12. *Chanaam in manu eius statera dolosa, calumniã dilexit.* Nullis verbis potuit nobis aptiùs proponere perditissimos populi mores; dilexit ille calumniam, dilexit iniustitiam; & quomodo dilexit? An aliqua necessitate coactus? Minimè, sed habens in

Ambr.

Ambr.

Ose. 12.

manu stateram, & diligenti examine ponderans, & noscens, quid sit mala facere, pleno, & deliberato animo elegit peccare. Hoc in reprobato Chananæorum populo significat statera posita in manu, iuxta quam calumnia diligatur: quò spectans Ruffinus inquit: *Vbi enim talis anima versatur affectus, vt non impetu aut negligentia, sed cum deliberatione, quasi suspensis ab vtraque parte ponderibus, nefanda committat, dicitur peccasse sub trutina.* Et consequenter dicitur esse Chanaam populus deploratæ salutis; gens, quæ à domo Domini arcetur. Ait enim Zacharias, cap. vltim. *Non erit Chananæus vltrà in domo Domini.* Et meritò à Dei domo arcetur, qui non infirmitate, sed iudicio peccare elegit.

Ruffin.

Zach.

§. XI.

Peccati publicati verecundia patienter tolerata, non parua pœna peccati est.

ABsoluit Iesus adulteram, in paceque iubet abire eam, nullam illi imponens peccati pœnam: nec ideò aliquis malè colligat, nullam esse peccatori imponendam pœnitentiam. Absit hoc ab animo fideli; quin potiùs putet, maximam ab hac adultera toleratam esse pœnam, quando publicati peccati verecundiam patientissimè fuit perpessa. Cur benignissimus Iesus noua pœna affligeret eam, quam sceleris publicatione coram infamari cernebat? Pulchrè aiebat Euthymius: *Satis erat talis diuulgatio, & coram tot aduersarijs erubescentia pro supplicio.* Fœminæ non prorsus perfrictæ frontis, & impudenti non poterat esse pœna, & supplicium leue, quòd eius peccatum diuulgaretur, sub cuius diuulgatione & ipsa patientissimè erubescebat. Hoc quis paruum supplicium æstimet? Numer. 12. Maria, & Aaron fratres murmurarunt aduersus Moysem; *Et ecce Maria apparuit candens lepra, sicut nix.* Maria, & Aaron facinus murmurationis committunt, & Maria sola supplicium lepræ sustinet, dum Aaron murmurationis particeps, lepræ supplicij visitur immunis. Cur & Aaron non similiter lepra afficitur? Cur etiam non & ipse mulctatur? An quia & vir, & sacerdos est, liber erit à peccati supplicio? Absit; Mariam enim dum afficit lepra, peccatum Aaronis publicat, nec minori supplicio afficitur Aaron peccati publicati confusione, & verecundia, quàm Maria dum lepra percutitur. Saluianus, lib. 1. de prouidentia, inquit: *Coercitio lepra huiusmodi non Mariam tantum, sed & Aaronem humiliauit: quia etsi deformari lepra summum Antistitem non oportuit & ipsum tamen Dei flagellatio castigauit: nec solùm hac in pœna, quam Maria patitur, Aaron etiam quasi culpæ particeps coercetur; Maria enim supplicio afficitur, vt Aaron confusione mutetur.* Non impunè abit, qui confusionis, & verecundiæ publicati sceleris subit pœnam.

Euth.

Num. 12.

Saluian.

Ioan. 8. Iterum ergo locutus est eis Iesus, dicens: Ego sum lux mundi, qui sequitur me, non ambulat in tenebris, sed habebit lumen vitæ.

§. XII.

§. XII.

Christi spiritus facit occultissimam quamque cordis malitiam manifestissimè cerni, cognosci.

VT se cœlestium, diuinorumque arcanorum manifestatorem Dominus ostenderet, suffecisset, quòd se cœlestium lucem nominaret; cur ergo non dicitur lux cœli, sed se mundi lucem vocare maluit? In cœlestibus solæ virtutes sunt; in mundo autem sub tenebris vitia latent, & innumera peccata. Is est ergo Iesus, qui vt splendidissima lux, non solas cœlestes virtutes manifestat, sed & de eius munere venit, quòd nihil insidiale, nihil malitiosum, nihil sceleratum in corde admissum nos lateat, sed manifestissimè omnia malitiæ pabula proponantur. Exod. 3. dum Moyses greges soceri sui ducit ad pascuam: *Apparuit ei Dominus in flamma ignis de medio rubi, & videbat quòd rubus arderet, & non combureretur.* Ecce tibi, splendidissimus ignis diuinus rubo insidet, nec vllum rubus inde patitur damnum; & quando ignis rubum non comburit, quid in rubo facit aliud, quàm illuminare, & vniuersas rubi malitias propalare, ne vel minima spicula rubi sub tam ingenti luce non pateant. Cur ergo Dominus igneus, & splendens ad rubum accedis? Imò cur, cùm à combustione rubi abstines, non etiam abstines à manifestatione illius spinarum? Sanè hæc est Dei accedentis ad animum proprietas inseparabilis, quòd nihil senticosum, nihil spinosum, & sceleratum non statim propalet. Ait D. Ambrosius, lib. 1. de Spiritu sancto, cap. 15. *Vox ergo de flamma, & in rubo flamma, & flamma non noxia. Vrebatur enim rubus, & non exurebatur, eo quòd illo mysterio Dominus figuraret, quia illuminaturus spinas nostri corporis adueniret.* Longè à Dei spiritu abest ille, quem proprij cordis spinæ latent; quando ad Dei lucidissimam præsentiam in anima, quidquid ibi spinosum, quidquid offensiuum, sic proditur, vt vel minima spicula in lucem prosiliant. Qui per annum ferè, aut ampliùs in adulterio fuerat, nec suam malitiam nouerat Dauid, iam ait Psalm. 50. *Ampliùs laua me ab iniquitate mea, & a peccato meo munda me. Quoniam iniquitatē meam ego cognosco, & peccatū meum contra me est semper.* Vndè habuit Dauid, peccata sua videre, quæ per tot menses minimè cognouit? Ex eius ore ait Vrbanus. IV. Pontifex maximus: *Et illo tantillo spiritu, quem in me Dei visitatio reseruauit, cognosco iniquitatem meam.* Non equidem hominis spiritus, sed Dei spiritus aliquo modo iam in Dauide habitans, omnia illi nota fecit sua peccata. De spiritu enim Dei venit, quòd ad errores nostros dignoscendos non cæcutiamus, sed vniuersos præ oculis habeamus. Accipite Isaiam, cap. 6. huic Deus præsens ostenditur super excelsum thronum eleuatus, Seraphinis clamantibus, & adorātibus cinctus. Quid tunc Isaias? *Ipse statim clamat: Væ mihi, quia tacui, quia vir pollutus labijs ego sum, & in medio populi polluta labia habentis ego habito.* Nunquam talia de se dixit Isaias; sed omnem suam efficaciam ostenderat in reprehēsione populi sui, Iudæorum numerans comessationes, ebrietates,

Marginal notes: Exod. 3 — Ambr. — Ps. 50. — Vrban. — Isai. 6.

adulteria; in se nec minimam vitij speciem notarat. Vndè modò sic in suis labijs hæret? Vndè vidit sua polluta labia? Hoc fecit Dei præsentia; vbi enim assumitur, vt Dei gloriam in throno spectaret, sic de proximitate Dei illuminatur, vt omnes suos errores, & maculas manifestissimas sibi habeat. Siquidem ait D. Greg. Nazianz. orat. 7. *Isaias priusquam Domini gloriam conspexisset, nihil huiusmodi loquitur, nec animo languet, nec metu concutitur: verùm in Israelitas quidem magno clamore inuehitur, sibi autem parcit, atque à se tanquam ab insonte abstinet. Posteà verò quàm hæc vidit, ac vocem illam sanctam, & arcanam auribus vsurpauit, tunc demum velut seipsum magis agnoscens: Me miserum, inquit, quia compunctus sum. Nam quemadmodum Sol oculorum imbecillitatem prodit, eodem modo Deus animæ morbum aduentu suo indicat.* Lux est Deus, qui in nobis adueniens, quascumque animi sordes, quascumque labes manifestas facit, & publicat: ne quis Deo plenus in proprijs erroribus valeat cæcutire. Naz.

§. XIII.

Nemo ab alijs hominibus amatur, quàm ab ijs, quibus proficuus est.

NOn prætereunda est Diui Thomę obseruatio in Caten. quòd nimirùm Iesus non dicat, ego sum lux Angelorum, nec ego sum lux cœli; sed tantummodò dixit: *Ego sum lux mundi*: & quidē qui à mundi incolis & suscipi, & amari volebat; hoc solùm ostēdit, quod est illis proficuum. Id enim solùm amant homines mūdi, quod sibi salutare noscunt, & experiuntur: cætera vel suspecta habent, vel inutila. Hæc est vox Mariæ, Cāt. 1. *Filij matris meæ pugnauerunt contra me*: nec ignotum est bellum aduersus Iesum excitatum, vbi cæpit ostendi Mariæ solus Filius. Quis non contrarius erat Iesus? Quis in Iesu non aduersabatur Mariæ? Sed & dixerat ipsa Virgo loquens ad Filium: *Oleum effusum nomen tuum: ideò adolescentulæ dilexerunt te.* Modò impugnatus, modo dilectus? Qui pauló anteà impugnabatur, quomodo tàm citò incepit diligi? Anteà solius Mariæ dicebatur Filius, & quasi in Maria sola stagnata habebat Dei Filius sua beneficia; sed cæpit inde in alios effundi, cæperunt alij sibi etiam salutarem experiri illum, & quotquot salutarem sibi putant, etiam diligunt. Pulchrè Philippus Abbas Præmonstratensis, libr. 1. in Canticor. capit. 11. ait ex ore Mariæ: *Me autem repleta, ad eas, quæ iuxta sunt, oleum hoc effusum, vt capi valeat, adolescentulis est effusum: & quod infusum mihi, cùm non possent capere, neglexerunt, effusum sibi feruente spiritu dilexerunt.* Non inuenies creaturam, quæ sciat diligere, & æstimare ea, quæ sibi non sint proficua; sis quantalibet sapientia præditus, omnibus virtutibus ornatus, si nulli es proficuus, diligeris, æstimaberis à nullo; quin potiùs omnibus eris & odio, & ludibrio. Quæ te incipient sibi sentire fructuosum creaturæ; eædem, & non aliæ te colent, atque summa animi alacritate seruient tibi. Ait Psalm. 18. *Cœli enarrant gloriam Dei, & opera manuum eius annunciat firmamentum. Dies diei eructat verbum; & nox nocti indicat scientiam.* Cant. 1. Philip. Ps. 18.

Non

Non ſunt loquelæ, neque ſermones, quorum non audiantur voces eorum. In omnem terram exiuit ſonus eorũ, & in fines orbis terræ verba eorum. Et cœlum, & diem, & noctem, & terram nominat; & de ſolis cœlis dicit, quòd ſeſe effundant in laudes diuinæ gloriæ. Non aliæ creaturæ in præſenti dicuntur narrare Dei gloriam, niſi cœli; ij non ceſſant à Dei laudibus, incredibili in eum ardentes amore. Et cur præ omnibus alijs cœli ſic erga Deum afficiuntur; niſi quia magis ſibi prę alijs experiuntur Deum proficuum, & fructuoſum? In cœlis Deus ſuã ſedem habet, in cœlis manifeſtat ſuam gloriam; nec miror, quòd cœli plùs ament, quem ſibi plùs ſalutarem norunt. Philippus Abbas, libro. 1. in Cantic. cap. 16. inquit: *Cæleſtia, quia & cælum, vel cæli non incongruè nominantur, quia domus, vel habitatio locus, ſedes, ſolium Domini præparantur, ipſum re vera Dominum, & ſeſſorem affectu ſis deſiderijs amplexantur, nec poſſunt non diligere quem in ſe principari fortiter, regnare ſuauiter contemplantur.* Expende ab illis verbis: *Nec poſſunt non diligere, &c.* Ex quo enim in ſe creatura regnum Dei experitur, ſic exardeſcit flammis amoris diuini, vt vix poſſet ab amore deſiſtere. Quo ſpectans ſponſa, Canticor. 2. ſic ait: *Dilectus meus mihi, & ego illi.* Non prius ipſa ad ſponſum currit, quàm ſponſi in ſe ſentiat, & experiatur beneficia. Prius ſponſus illi, & deinde illa ad ſponſum alacriter currit. Hæc eſt creaturarum conditio, quòd minimè excitantur ad amorem illi prius in ſe præguſtato amoris lucro.

Philip.

Cant. 2.

§. XLV.

Cognitio Dei ſecum trahit omnes operationes virtutum.

De mundi illuminatione ſe commendat Ieſus, qui certiſſimè venit, vt homines trahat in virtutum vias. Fateor, o Domine, quòd lux mundi es, quòd mundum illuminaſti, vt Deum noſcat: & veri Dei, & iuſti Dei mundo infudiſti doctrinam. Quid hoc intereſt, vt reformetur mundus? Quid hoc, vt homines ament virtutes, & honeſtatem arripiant? Multùm per omnem modum; nam lucida Dei notitia, ſi ipſa ſit, proculdubio potens eſt trahere ſecum omnes alias virtutes. Vtinam lucem mũdus habeat, qua ſciat Deum, ſallat, niſi frequentes appareant homines in virtutum vijs. Canticor. cap. 2. ait ſponſa: *Dilectus meus mihi, & ego illi.* Et quid dilectus ſponſæ dedit, quo tàm citò ipſa rapitur in bonam frugem? Crediderim hoc fuiſſe datum à dilecto ſponſæ, nimirùm, lucem, notitiam diuinitatis ipſius. Pulchrè enim ait Philo Carpatius in præſenti factus: *Ipſe mihi ſapientiam dedit, ego illi cor dabo. Ille mihi de cœlis ſapientiam, ego verò illi de gentibus, fidei, ſpei, & charitatis fructus rependã.* Non plus tardauit mundus in reddendis operibus virtutum, quàm in accipienda luce, & vera diuinitatis notitia. Vt hæc data eſt mundo, & mundus cor ſuum effudit, vt ſeruiat Deo per omnes virtutum vias: Potentiſſima enim eſt notitia Dei veri, vt faciat homines ſeſe ad bonam frugẽ reducere. Hinc viſo Ieſu exclamat Simeon, Luc. 2. *Viderũt oculi mei ſalutare tuũ. Quod paraſti ante faciẽ omnium populorũ.*

Cant. 2.

Philo Carp.

Luc. 2.

Lumen ad reuelationem gentium. Expende, quod vocatur Ieſus ſalutare Dei miſſum mundo; inſuper vocatur lumen ad reuelationem gentium. Quid lumen habet cum medicina? Lumen manifeſtat occulta; medicina autem morbos pellit, imbecillitates corroborat, virtutes acuit, vt fœlicior agatur vita. Quid ad hæc præſtaret lumē? Sane lumen, quod Deum verum hominibus manifeſtat, neceſſum eſt, vt eo ipſo homines trahat in ſalutem, quando veri Dei notitia ipſa potens eſt, & impellere, & rapere animas in virtutum vias. Quippè ait Cyrillus Alexādrinus, lib. 3. de recta fide ad Reginas: *Qualis reuelatio facta eſt gentibus? Nonne in Ieſu agnouerunt, quod Deus ſit, & ſeruiendo ei liberati ſunt à crimine.* Dei cognitioni adiuncta eſt libertas à crimine, libertas à peccatis, atq; delictis. Qui nos Dei veri clariſſimo ſub lumine poſuit, is à nobis fugat vitia, & trahit in virtutes. Vndè non ceſſat Arnobius libr. 1. contra Gentes, Ieſum exaltare, ex eo, quòd nos fecerit Deum verum ſcire. *Honoribus quantis afficiendus eſt nobis Ieſus, qui ab erroribus nos magnos inſinuata veritate traxit? Qui velut cæcos paſſim, ac ſine vllo rectore gradientes, ab abruptis, ab deuijs, locis planioribus reddidit. Qui, quod frugiferum primò, atque humano generi ſalutare, Deum monſtrauit, quid ſit, quis, quantus, & qualis: qui profundas eius, atque inenarrabiles altitudines (quantum noſtra quiuit mediocritas capere) & intelligere permiſit, & docuit. Qui, quo autore, quo patre, mundus iſte ſit conſtitutus, & conditus, fecit benigniſſime ſciri.* Hanc autem de Deo lucem, & clariſſimam, & præſtantiſſimam vnus Ieſus mundo effudit: quod nullus dubitabit & frugiferum, & ſalutare fuiſſe mundo, quando poſt hæc diuinæ cognitionis beneficia frequentiſſimas videmus hominibus ſalutis vias.

Cyril. Alex.

Arnob.

§. XV.

De ſolo Ieſu venit, quod homo à tenebris, & imperfectione in lumen abeat.

NOn qui mundiales ſcientias, mūdiales haurit facultates, ſed qui Ieſu adhæret, tenebras exuit, & in lumen abit. Verum enim eſt, quod dicit Ieſus: *Qui ſequitur me, non ambulat in tenebris, ſed habebit lumen vitæ.* Da quemuis verū ſectatorem Ieſu, & dabis illum illuſtrem, clarum, vt qui vni adhæret fonti totius illuſtrationis, & claritatis. Luc. cap. 9. *Facta eſt dum oraret, ſpecies vultus Ieſu altera: & veſtitus eius albus, & refulgens: & ecce duo viri loquebantur cum illo. Erant autem Moyſes, & Elias viſi in maieſtate.* In qua maieſtate videbantur Moyſes, & Elias? Aut quā poterāt humiles homines coram conditore ſuo oſtentare maieſtatem? Nonne Moyſes Ieſu ſeruus erat, quomodo ſeruus poteſt eſſe coram Domino ſuo in maieſtate? Ideo Moyſes in maieſtate apparet, quia vt ſeruus Ieſu illi adhærēs apparet, quando à Ieſu ſolo venit, quòd homo illuſtrior appareat, & clarior. Id quod notans D. Damaſcenus, orat. in Trāsfigurat. fatur: *Hodie adeſt legiſlator Moyſes in monte Thabor, et Chriſto ſeruiens in modum tanquam hero aſtat, atque humanitatis ab eo aſſumptæ cognitione illuſtratur.* Non cum legum in manibus poſuit Moyſes, ſed cum Ieſu ſe ſubdit, Ieſu cognitione illuſtratur, glorioſamque exhibet maieſtatem. Numquam enim ab alio, niſi à Ieſu veniet ad homines perfectus ſplendor, & virtutum claritas. Audio Exod. 34. Moyſis venientis cum legis tabulis faciem glo-

Luc. 9.

Damaſ.

glorioſis

rioſis radijs illuſtrari, ita vt non poſſit ab Iſraelitis conſpici; ſed & Exod. 4. audio de Moyſis manu, Exod. 4 *quam cum miſiſſet in ſinum, protulit leproſam inſtar niuis.* Sed & manus Moyſis habet legis tabulas; cur de beneficio legis non magis ſanatur, illuſtratur? Cur non lepram exuit, & infirmitatem; vt habens legem glorioſa appareat manus? Nō lex, non aliquis alius, niſi ſolus Ieſus eſt, à quo habeant homines, ab infirmitate conualeſcere, & claritudinem virtutum iterare. Origen. Orig. homil. 12. in Exod. fatur: *Quia ergo ex operibus legis nullus erat iuſtificandus, nec aliquem ad perfectum adducere poterat lex, idcircò manus Moyſis leproſa fit, & in ſinum reconditur, tanquam nihil perfecti operis habitura; facies autem eius glorificata eſt, quia ſermo eius habet ſcientiæ gloriam.* Habebis equidem ex Moyſe, ex lege, ex philoſophia aliquid lucidum, quo ſplendeas, & illuſtreris ex ore; quò autem illuſtreris, & ſplēdeas ex manu, ex operibus, ab alio non habebis, niſi à Ieſu. Leproſæ ſunt, & infirmæ omnes creatæ manus; nullum ab illis recipies perfectum, & ſplendidum opus. Quæcumque creaturarum ſplendida ore tenus ſunt; verba ſunt cōpoſita: vbi ad earum manus ſpectes, vt aliquid accipias; inde omnia ad infirmitatem veniūt, nihil ad ſplendorem. Et quidem veriſſimum illud eſt de omni creatura, Ioan. 1. quod Ioannes de Moyſe ait, cap. 1. *Lex per Moyſem data eſt, gratia, & veritas per Ieſum Chriſtum.* Splendent ore creaturæ, vt ſplendebat Moyſes, dant bona verba: ſi ad earum os ſpectes, quid non lucidum audias ibi, & ſplēdidum? Si autem manus quæras, operum veritatē, gratioſum aliquod donum ſperes, proh dolor! In Moyſis manibus, in creaturarum manibus ſolam lepram, ſolam infirmitatem videbis, quando & gratia, & veritas omnis perfecti operis à Ieſu venit. Vndè incarnatam ſapientiā præmonſtrans Sapiens, cap. 6. ait: *Clara eſt ſemper, & nunquam marceſcit ſapientia, & facilè videtur ab ijs, qui diligunt illam, & inuenitur ab his, qui quærunt illam, præoccupat eos, qui ſe concupiſcunt, vt illis ſe prior oſtendat.* Ex quo monebat Pe- Sap. 6. trus Damianus, lib. 6. epiſt. 17. *Illam ergo ſapientiam quære, illam totis viſceribus ardenter amplectere, ex qua non modò valeas ſapere, ſed & viuere, ac per eam ſine fine gaudere.* Damia. Et quidem ea eſt incarnata ſapientia Chriſtus Ieſus, de cuius claritate venit, non ſolùm vt radiet lingua in verbis, ſed magis vt radient manus in operibus vitæ. Habebis forſan à mundi ſapientibus, quòd poſſis lucidè, & ornatè ſapere, imò & dicere; verùm quod lucidè, & ornatè viuas, id ex vno habebis Ieſu fulgentiſſimo claritatis iubare.

§. XVI.

Vnus Ieſus indeficiens lumen eſt hominibus: cætera omnia creata deficiunt.

ACutè Auguſtinus agnoſcit diſcrimen inter Ieſu lumē, & alia quæuis mundialia lumina; qui Ieſum ſequitur, non ambulat in tenebris; qui mundialia lumina ſequuntur, neceſſum eſt tenebras incurrere. Solem ſi ſequaris, tandem ille te in noctis tenebris derelinquet; ſic vniuerſi mundi ſplendores, vniuerſa bona mundi ſuos ſectatores deludūt, & in tenebras mittunt. Qui Ieſum ſequuntur, qui ad cœleſtium conditionem viuit, niſi ipſe faciat caſum, nunquam in Ieſu ſentiet occaſum. Luc. 4. ait Luc. 4. Dominus: *Multæ viduæ erant in diebus Eliæ, quando clauſum eſt cœlū,*

annis tribus, & menſibus ſex: cum facta eſſet fames magna in omni terra, &c. Recole hiſtoriam ex 3. Regũ 17. & 19. vbi inuenies ab Elia clauſum cœlum, ne quid roris ſuper terram mitteret; ex quo rabidiſſima fames increuit, quæ in luctu, & ſqualore vniuerſam terram tenebat: ſolus Elias alimentum habebat, curãtibus cœli auibus, ne quid deficeret Eliæ. Quo poſito expendendum eſt, quòd dicatur cœlum clauſum in diebus Eliæ. Si clauſum erat cœlum, quomodo erant dies illi? Dies conſtituuntur ex lucida, & aperta facie cœli, ex proſpera, & albeſcenti hominum fortuna. Non dies eſt, ſed nox, quæ notatur nigro lapillo; cui cœlũ clauditur, in qua ſoli audiuntur gemitus, & ſuſpiria. Quando ergo hæc erat facies mundi tunc temporis, quomodo vocantur dies illi? Vocantur dies, ſed dies Eliæ: qui vnum Deum ſpectanti, & ſequenti, non potuit lux, nec dies abundantiæ deficere. Ait enim D. Ambroſius in Pſalm. 36. *In diebus Eliæ, quando clauſum eſt cœlum, nox erat perfidis, ſed Eliæ lumen erat: clauſum erat perfidis cœlum, ſed Eliæ patebat. Fames erat perfidis, ſed Eliæ vbertas. Neque enim eſurire poterat, cui cibũ cœleſtia miniſtrabant!* Omnia deficiebant perfidis, & ingratis hominibus, qui ſequebantur creaturas: & lux, & ros, & eſca deficiebat illis: at Eliæ vnum Deum, & conditorem cœli ſpectanti, nihilque æſtimanti, niſi quæ à Conditore cœli poterant venire, nihil potuit deficere. Et quid deficeret ſequenti Deum, cui totum cœlum ſeruiebat? Mihi crede, homo, ſpecta cœlum, ſpecta Deum vnum, & quando alijs omnia deſint, nihil tibi deficiet. Compone modò Tobiam iuniorem cum Noemi ſocru Ruth: vterque à patria exijt; vterque in alienis peregrinabatur, vterque poſt tempus ad patriam reducitur. Sed Tobias gratias agens ductori ſuo dicit, cap. 12. *Me duxit & reduxit ſanum, pecuniam à Gabelo ipſe recepit; vxorem ipſe me habere fecit, dæmonium ab ea ipſe compeſcuit, gaudium parentibus eius fecit, me ipſum à deuoratione piſcis eripuit; te quoque videre fecit lumen cœli; & bonis omnibus per eum repleti ſumus.* Hæc ductori ſuo accepta refert Thobias, quàm alia ſunt, quæ de ſe narrat Noemi, Ruth. 1. inquiens: *Egreſſa ſum plena, & vacuam reduxit me Dominus.* Ille vacuus egreditur, & redit plenus bonis cunctis; hæc egreditur bonis plena, & abundans, & redit vacua omnibus illis. Sed hæc cùm redit, præſtantiſſimum reductorem habet Deũ ipſum, quippè ait: *Vacuam reduxit me Dominus.* Sed cur hæc habens Deum reductorem, tantam vacuitatem experitur; quando ille reductus à Dei Angelo, adeò bonis plenus inuenitur? Sanè Thobias eumdem ductorem, & reductorẽ ſortitus, nec gradum fecit, quin in omnibus ſequeretur ductorem diuinum; ait enim: *Me duxit, & reduxit*, & inde nullum defectum, ſed omnium abundantiam meruit experiri. Noemi non à Domino ducitur, & reducitur; ducitur quidẽ [illegible] temporalibus, ducitur à mundi creaturis, timens enim bona ſua, & filios amittere in patria propter temporis anguſtias, ſequens temporales commoditates, omnibus ſuis bonis, & filijs plena à Dei populo diſcedit, & abit in terram Gentilium, vbi adorabantur creaturæ, & ſic quæ temporalem plenitudinem ſolam ſequebatur, omnium temporalium defectũm experitur. Egreſſa eſt plena, non Deum ductorem ſequens, ſed plenitudinis temporalis conſeruationem ſolam inquirens: & inde vacuam reducit eam Dominus,

nus, vt

3. Reg. 17 & 19.

Ambr.

Tob. 12.

Ruth. 1.

mus, vt oſtendatur ille ſolus poſſe defectus, & vacuitates fugere, qui vnum Deum ſequendum proponit ſibi. Tota hæc res pulchrè deſcribitur iuxta communiorem ſententiam. 1. Paralip. cap. 4. vbi Sela filij dum recenſentur, dicitur: *Et qui ſtare fecit ſolem; viriquè mendacij, & ſecurus, & incedens, qui Principes fuerunt in Moab, & qui reuerſi ſunt in Iaem*: vel vt ex Hæbræo Hieronim. *& quæ reuerſa ſunt in Iaem*. Ecce tibi de tota Noemi familia hæc dicta ſunt; vir eius Elimelech, qui ſtare fecit ſolem, in quo Caietanus non miraculum aliquod particulare eſſe putat, ſed viri præſtantiſſimã explicari proſperitatem, & diuitias, vt qui ſolem, & aſtra ſibi adſtantia haberet. Quid tunc? *Viriq; mendacij, & ſecurus, & incedens, qui Principes fuerunt in Moab*. Duo Elimelech, & Noemi filij de adſtante patri ſuo ſole, & aſtris ſecuri, & incedentes ibant à populo Dei ad nationes alienigenas; ibique illuſtri matrimonio exaltati ſunt. Sed quo magis ſibi promittebant de fortuna patris, quam ſequebantur, & magis apparebant viri mendacij: quando ſoles illi, & proſperitates verſæ ſunt in mendacia; vbi omnia illis defecerunt, & ipſimet defecerunt, adeò vt & Noemi mater, & vxor Ruth vacuæ prorſus in Bethleem reuerſæ ſint. Nil aliud, mihi crede, inuenies in mundi luminaribus, quam mendacia, quam vmbras, quam fallacias. Aiebat Dauid Pſalm. 36. *Nouit Dominus vias immaculatorum*. Ex Græco habes: *Nouit Dominus dies immaculatorum*. Et impiorum dies nonne etiam cogniti ſunt à Domino? Cur non ſimul dicitur Deus nouiſſe dies tã iniuſtorum, quàm iuſtorum? Sane impij homines, qui temporalia ſequuntur, nihil habent, præter vmbras, non diem, non lucem, ſed omnia illis deficiunt, quorum plenitudo ſolos iuſtos implet. Ait Diuus Ambroſ. ibi: *Nouit Dominus dies immaculatorum; quia immaculata innocentiæ gratia eius; & plenitudo miſeretur: non miſeretur errantibus. Iſti non habent diem, quia lucem fugiunt; de quibus pulchrè dictum eſt, dies eorum ſicut vmbra prætereunt*. Qui poſt creaturas errant, nihil habent, nec diem, nec lucem; omnia, quæ putabantur ſtabiliſſima deficiunt illis, & prætereunt ſicut vmbra. Vera, & indeficiens plenitudo eos ſequitur, qui per immaculatam viam ſequuntur Chriſtum.

Pſ. 36. Ambr.

§. XVII.

Vbi peccatorum tenebræ abſcedunt, adeſt Ieſus.

QVi Ieſum ſequitur, meritò dicitur, quod non ambulat in tenebris; non poſſunt eſſe tenebræ cùm lucidiſſimo Ieſu; ſed vt vitiorum tenebræ prorſus diſcedunt, nunc apparet in anima fulgentiſſimus Ieſus. Num. 3. *Ex quo percuſſi primogenitos in terra AEgypti, ſanctificaui mihi, quidquid primò naſcitur in Iſrael*. Tenebroſa AEgyptij primogenia extincta prius ſunt, vt ſaluator appareret in ſibi dicatis primogenijs; non enim anteà primogenia fulgerent ſaluatoris luce, quàm extincta fuerit malitia in primogenijs. Rem ita fundat Diuus Ambroſ. libr. 2. de Abel, capit. 4. *Cùm interficitur impius, Chriſtus infunditur. Et vbi abominatio abolétur, ſanctificatio cumulatur, quia Dominus dixit*: In die qua interfeci omne primogenium AEgypti, ſanctificaui mihi omne primogenitum in Iſrael. Ambr.

Quod

Quod non ad vnum tempus referes, ſed ad omne tempus. Cùm enim renũtiatur improbitati, ſtatim adſci ſcitur virtus. Egreſſus enim malitiæ virtutis operatur ingreſſum; eodemque ſtudio, quo crimen excluditur, innocentia copulatur. Id ipſum tardas in recipiendo Ieſu fonte virtutis, & ſanctitatis, quod tardas in abijciendis ab anima peccatis. Hæc abeant, & Chriſtum habes, & virtutem, & ſanctitatem habes. Sapiens ille Centurio, Matth. 8. dicebat: *Dico huic vade, & vadit, & alij veni, & venit.* Coniuncta eſt abitio mali, & allectio boni; vt facis à te malum abire, non dubito quin trahas fontem bonorũ. Niſſen. homil. 10 in Cantic. *Cùm ei dixiſſet, vade, & vadit, dicit ſe alium accerſere. Nulla eſt enim ſocietas luci, cùm tenebris: ſed neceſſe eſt omnino, vt ſi tenebræ receſſerint, ſit lux, quæ pro eis cernitur; & ſi vitium fuerit amandatum, pro eo virtus introducatur.* Non inuenietur cor hominis vacuum; eo ipſo quod vitium, & peccatum miſſum facit, acceſſit ſanctitatem. Vnam expectat expulſionem peccati Dominus, & ſtatim ipſe cùm virtutibus adeſt. Apud Lucam, cap. 19. Zachæus in arbore ſublimis apparuit, vt Ieſum videret, ait illi Ieſus: *Zachæe, feſtinans deſcende, quia hodie in domo tua oportet me manere.* Quid neceſſum fuit tàm feſtinanter ire Ieſum ad domum Zachæi? Viderat Dominus hominis cor; ab eoque vitia expulſa; & rapinas è domo eius eliminatas, nec ampliùs moratur, ſed ad illum feſtinat. Ait Diu. Ambroſ. lib. de Abel, 2. cap. 4. *Meritò videns ſtudium eius, quòd in arborem aſcendiſſet, dicit ei Dominus: Feſtinans deſcende, quia hodiè in domo tua me oportet manere. Et deſcendit feſtinans, & excepit illum gaudens. Sed excipiendo Chriſtum, excluſit auaritiam; relegauit perfidiam, renuntiauit fraudibus.* Omnia hæc dum excluſit, ſtatim meruit in domo ſua habere Chriſtum.

Mat. 8.

Niſſen.

Amb.

Ioan. 8. Dixerunt ergo ei Phariſæi: Tu de te ipſo teſtimonium perhibes; teſtimonium tuum nõ eſt verum. Reſpondit Ieſus, & dixit eis; Etſi ego teſtimonium perhibeo de me ipſo, verum eſt teſtimonium meum. Quia ſcio, vndè veni, & quò vado; vos autem neſcitis, vndè veni, & quò vado.

§. XVIII.

Extremæ infœlicitatis eſt, ſub Chriſto nullum recipere guſtum ſalutis, ſed maiorem erroris caliginem.

MIſeri Phariſæi nacti ſunt Ieſum Doctorem, & oſtendentem manifeſtiſſimam ſuæ diuinitatis lucem; adhuc ipſi in tenebris manent, imò in maiorem errorũ deturbari caliginem, eius teſtimonium repellunt, dum dicunt: *Teſtimonium tuum non eſt verum.* Quid infœlicius? In medium procedente meridiana luce, deplorati homines magis inclinãtur ad errorum vmbras. Cant. 2. ait ſponſa: *Dilectus meus mihi, & ego illi, donec aſpiret dies, & inclinentur vmbræ.* Cùm dies iam occaſui appropinquat, & parat

Cant. 2.

parata terris abire, tunc inclinantur vmbræ. At dum dies adhuc adſpirat, adhuc in vigore lucis eſt, vix tantula apparet vmbra. Quales ergo ſunt illæ vmbræ, quæ adſpirante adhuc die inclinantur? Sane infœliciſſimæ reproborum hominum vmbræ, quæ de ſalutis, luciſque fonte Ieſu nihil volunt accipere, imò quò magis eius viget claritas, eius miſericordia adſpirat, illæ in maiores tenebras, & inextricabiliores ſe coniiciunt. Pulchrè ad hæc aiebat Philippus Abbas, lib. 3 in Cant. cap. 17. *Infœlices vmbræ, quæ die adſpirante coguntur inclinari, ceruice conquaſſata, pœnis infernalibus aggrauari.* Totas inferni tenebras in ſe iam habeat, neceſſum eſt, quiſquis inter adſpirantes Ieſu luces, adhuc tenebroſus manet, imò in longiores errorum vmbras inclinat, vnamque in ſe oſtendit perditionis caliginē. Non otioſè Ioannes proponit nobis reprobum Iudam inter euidentiora Chriſti benignitatis ſigna obfirmatum fuiſſe in caliginoſa ſua malitia: quippe ait cap. 13. *Cùm ergo accepiſſet ille buccellam, continuò exiuit; erat autem nox.* Quanta hæc Iudæ infœlicitas? Inter Ieſu epulas conſtitutus, ſanum illum corporis Chriſti participans, quo illuminātur oculi cœleſtium Principum, ipſe ad perditionis vmbras inclinat, & ſeſe dat in extremam ſcelerum caliginem. Vndè hoc? Ait Euangeliſta: *Erat autem nox:* in ſe totam inferni noctem habebat, qui adſpirāte per buccellam Chriſto, maiores oſtendit ſui ſceleris vmbras. Pulchrè D. Ambroſ. libr. 2. de Abel, cap. 4. inquit: *Non ſolùm exiuit, ſed continuò, & nocte exijt. Nec mirum ſi noctis tenebras habebat, qui Chriſtum deſerebat.* Totas æternarum noctium tenebras in ſe præhabere oſtēdit, qui ad lumen Chriſti tenebreſcit, & nullo guſtato tanti fontis ſalutis fructu, mauult vitiorum ſuorum inhærere caligini. Pro quo meritò clamat Ioan. cap. 3. *Hoc eſt autem iudicium, quia lux venit in mundum, & dilexerunt homines magis tenebras, quàm lucem.* Hoc quippe eſt ſeueriſſimi iudicij exercitium, quòd homines inter lucidiſſimas Chriſti lampades, auidiores ad tenebras currant: hoc qui faciunt, æternas in ſe oſtendūt perditionis caligines.

Philip. — Ioan. 13 — Amb. — Amb.

§. XIX.

Mendaces homines eò temeritatis, & impietatis veniunt, vt Deum ipſum putent mentiri.

NOn cunctantur Phariſæi iſti, vt ſanctiſſimo veritatis Magiſtro mendaciū attribuant; quippè aiunt: *Teſtimonium tuum non eſt verum.* Nec miror, quod mendaciloqui homines mendacium Ieſu attribuant, quando eò deuenit impudentia, & impietas hominum, qui frequenter mentiuntur, vt neminem, neque Deum ipſum putet à mendacio liberum. Apud Matth. cap. 7. dicit Dominus de reprobis hominibus: *Multi dicent mihi in illa die: Domine, Domine, nonne in nomine tuo prophetauimus, & in nomine tuo dæmonia eiecimus, & in nomine tuo virtutes multas fecimus? Tunc confitebor illis: Quia nunquam noui vos, &c.* D. Chryſoſtom. legit: *Tunc iurabo illis, quia numquam noui vos:* non ſolùm dicit, ſe confeſſurum, ſed addit, ſe iuraturum, quia numquam nouit eos. Sed ad quid neceſſum eſt, quod Deus iuramentum adhibeat? Nonne ſufficit ſimplex Dei verbum, vt putetur verùm dictum? Equidem ſufficit ſimplex Dei teſtimonium, vt nimis credibile videatur iuſtis hominibus; ſed tunc loquetur Deus cum his, qui diligunt vanitatem, & quærunt menda-

Mat. 7. — Chryſoſ.

mendacium: & ideò dictis addit iuramentum, ſciens eò impietatis peruenire homines mendaces, vt à nemine, neque à Deo ipſo putent; poſſe veritatem dici. Sapienter Diu. Chryſoſtom. homil. 19. in Matth. ait; *Iurat autem Chriſtus, nõ vt ſuam veritatem commendet, ſed vt illorum incredulitatem condemnet. Non enim ſi non iurauerit Chriſtus, mentitur, ſed vt illi amplius confundantur firmiori reſponſo. Quoniã qui mendax eſt, neminem putat dicere veritatem, neque ipſum Deum.* Quid impius? Tales ſunt mendaces homines, vt pro nihilo æſtiment putare, Deum poſſe mentiri, ſicut ipſi mentiuntur. Imo mendaciſſimi ipſi eamdem conſequenter maculam mendacij Deo non dubitant inurere. Quò ſpectans Ioan. 1. epiſt. 1. ait: *Si dixerimus, quoniam non peccauimus, mendacem facimus Deum.* Expende, quid ex noſtro mendacio naſcatur, non enim ſufficiens erit, quòd nos turpiter mentiamur, negantes peccata noſtra; ſed inde in maius quid deuenimus facinus, ne ſcilicet vereamur Deum mendacem facere. Quid turpius? Ait Oecumenius: *Si impudenter dicimus; nos non peccaſſe, duplex operabimur malum, & nos ipſos oſtendentes mendaces, & Deum, qui excedit omnem veritatẽ, de mendacio calumniantes.* Quò non aſcendat mendacijs hominis malitia, quando non veretur Deum ipſum veritatis auctorem de mendacio calumniari? Hinc ille diuini honoris zelus, qui vexabat Paulũ dicentem ad Romanos. 9 *Optabam enim ego ipſe anathema eſſe in Chriſto pro fratribus meis.* Et cur Paulus ſic cupiebat Iudæos adiungere Chriſto, vt dum illi adiungerentur, mallet ipſe Chriſto priuari? Cupiebãt id Paulus propter Dei honorem, ne Deus ſeparatus à Iudæis, ſuſpicionem apud viros mẽdaciſſimos incurreret minùs veracis in promiſſionibus ſuis Iudæ factis. Non enim dubitaret mendax homo vidẽs ſe priuatum promiſſis, Deum ipſum æſtimare mendacem. Ait Theodolus aliò datus: *Anathema quærit fieri, vt Iudæi Chriſto accedãt, ne videatur Deus in ſuis promiſſionibus minùs eſſe verax.* Quid aliud magis timeret mali auitis mendaciſſimis Deo ſuo parari, quàm vt eum mendacem in dictis æſtimarent? Hinc Beat. Iſaias Abbas, orat. 8. monebat: *A mendacio abhorre; expellet enim abs te timorem Dei.* Qui enim mendacijs deditur, nulla dicta nec Dei ipſius putat non mendacia, & ſic nil quod timeat, habet.

Chryſoſ. — *Oecum.* — *Rom. 9.* — *Theod.*

Ioan. 8. Vos ſecundùm carnem iudicatis; ego non iudico quemquam. Et ſi iudico ego, iudicium meum verum eſt, quia ſolus non ſum, ſed ego, & qui miſit me, Pater. Et in lege veſtra ſcriptum eſt, quia duorum hominum teſtimoniũ verum eſt. Ego ſum, qui teſtimonium perhibeo de me ipſo, & teſtimonium perhibet de me, qui miſit me, Pater.

§. XX.

Accusationi, seu damnationi proximi carnalibus ducta principijs, vix potest non subesse falsum.

AGebatur de testimonio Iesu an esset verum; ostendebat ipse Iesus testimonium suum esse verissimum, & subijcit statim; *vos secundum carnem iudicatis; ego non iudico quenquam*, nimirum secundum carnem. Quid hoc cum re, quæ tractabatur? Quid quod iudicet, vel non iudicet, arguat, vel non arguat, adhoc vt eius testimonium sit verum, omni carens falsitate? Multum sanè: sapientissimè enim probat suam infallibilem veritatem Dominus, ex eo, quod non iudicet, non damnet, non arguat aliquem secundũ carnem: quando iudicio hominis siue in damnando, siue in accusando secundum carnem vix potest non subesse falsum. Ad hæc aiebat Diuus Chrysostomus in Psalmis 7. *Quis est autem, qui non fratrem contumelia affecit? Qui mulierem non aspexit impudicis oculis? Qui non inuidit? Qui non inani gloria laborauit? Qui non loquutus est verbum otiosum? Quis te accusauit, nec mentitus est?* Hæc ille; & sapienter inter illa vitia, sine quibus aut rarus, aut nullus inuenitur, posuit accusatoris mendacia; non enim minus impossibile videtur Chrysostomo inueniri hominem, qui nullum otiosum verbum dixerit, quàm, qui fratrẽ accusans non promat mendacium. Apud Leuit. cap. 19. ait dominus: *Non eris criminator, nec susurro in populo. Non stabis contra sanguinem proximi tui.* Vbi noster posuit *criminator*, legit Caietanus; *non eris explorator*, & explicat de eo, qui facta fratrum explorat, vt arguat vt accuset. Ex Hebræo autem legit Oleaster: *Non ibis fraudulenter in populo tuo*. Et septuag. posuere: *Non ambulabis dolo*. Quæ omnia noster eleganter simplici vocabulo explicuit, vbi dixit, *non eris criminator*: qui enim fratrum crimina in examen vocat, vt iudicet, vt accuset, vix fieri potest, quod omnis fallaciæ, & doli sit immunis. Facilius mihi crede non accusabis fratrem, non damnabis crimine proximum; quàm si damnas, si accusas, effugies mendacium, effugies dolum, & fallaciam. Hinc Ioseph cum esset iustus videns Mariam prægnantem, & mysterium ignorans maluit ab illa discedere, quam accusare. Ait enim Matth. 1. *Ioseph cum esset iustus, & nollet eam traducere, voluit occulte dimittere eam*. Quo circa D. Ambros. Serm. 7. in Psalm. 118. vers. 5. ait: *Non solum ab vltionis atrocitate; sed etiam ab accusationis seueritate, iusti aliena persona est: potiusq; ducit suam remissionem accusari, quod non iudicauerit, quam alienum crimen arguere*. Hoc est iusti hominis, qui vt fugit mendacium, sic debet fugere accusationem fratrum facere. Non equidem est hominis in iudicio, & accusatione cauere mendacium. Hinc dominus in præsenti aiebat: *Si iudico ego, iudicium meum verum est, quia solus non sum, sed ego, & qui misit me pater*. Vbi Euseb. Emissen. *Ideo inquit, verum est iudicium meum, quia solus non sum, quia homo solummodo non sum: omnis enim homo mẽdax*. Quisquis non Deus, sed homo est, humanisq; ducitur affectibus ad iudicandum fratrem, non id faciet, quin succumbat mẽdacio. Id enim manifestissimum est signum Deitatis, quod quis in omni iudicio proferat veritatem. Vnde Ezech. 9. iubentur nonnulli iusti veritatis sequaces signari Thau, quod notans

Chrysost. Leuit. Caiet. Mat. 1. Amb. Euseb. Emiss.

notans Origen. in Pſalm. 4. relatus in Cat. Græc. ait: *Omnem ſuper quē videritis Thau, ne occidatis. Et quæſo, quænam eſt ſignificatio à Deo data religioſis, & pijs viris, vel ſignum illud, quod frontibus eorum impreſſum eſt, qui veritatem diligunt, & propter populi tranſgreſſionem lugēt; niſi communicatio diuinitatis?* Et quidem qui veritatem diligit, nec accuſat, ſed luget tranſgreſſiones fratrum, iam inde habet in fronte ſcriptum ſignum patens diuinitatis. Quò ſpectat illud Apoc. 14. vbi de ijs, qui in fronte habebant ſcriptum nomen agni, & nomen Patris eius, dicitur notanter. *Hi empti ſunt ex hominibus primitiæ Deo, & Agno, & in ore eorum non eſt inuentum mendacium.* Quaſi inde ſub diuinitatis nominibus clareant, quod longe ſunt à mendacio.

Origen.

Apo. 14

Joan. 8. Dicebant ergo ei: Vbi eſt Pater tuus? Reſpondit Ieſus; Neque me ſcitis, neq; Patrem meum; ſi me ſciretis, forſitan & Patrem meum ſciretis. Hæc locutus eſt Ieſus in Gazophilatio, docēs in templo, & nemo apprehendit eum, quia nec dum venerat hora eius.

§. XXI.

In Trinitatis diuiniſſimæ notitia ſumma eſt bonorum ad vitam ſpectantium abundantia.

DE ſe, vt Dei Filio, & de diuino ſuo Patre locutus Ieſus, non otioſe dicitur locutus in Gazophilatio, hoc eſt, iuxta arcam, in qua pro pauperibus, & viduis ſuſtentandis collatæ à fidelibus pecuniæ reponebantur. Sed cur de ſe, & Patre locuturus adit Gazophilatium, adit pro pauperibus repoſitos theſauros, niſi vt oſtendat in notitia diuiniſſimæ Trinitatis eſſe eam bonorum abundantiam, quæ poſſet implere theſauros ad vitā hominum ſuſtentandam? Huc ſpectabat homo ille, qui habens amicum, Luc. 11. *Vadit ad illum media nocte, & dicit illi: Amice, commoda mihi tres panes, &c.* Media in nocte conſtitutus, tenebris obrutus, ad amicum abit, quærens tres panes, quaſi ſi notitiam diuiniſſimæ accipiat Trinitatis, tātam bonorum recipiat abundantiā, quanta poſſit nocturnos omnes labores ſuperare. Ait Diu. Auguſt. in Diu. Thomæ Caten. *Amicus ad quem venitur media nocte, vt accōmodet tres panes, vtique ad ſimilitudinem ponitur, ſecūdum quam quis rogat Deum in tribulatione conſtitutus, vt ei tribuat intelligentiam Trinitatis, qua præſentis vitæ conſolētur labores.* Pro laboribus ſublenandis meritò quæritur notitia Trinitatis, quæ ſic abundat bonis, vt vix ſinat homines penuriam pati eorum, quæ ſunt ad vitam neceſſaria. Vndè mirabar aliquando, quòd homo iſte habens hoſpitem, ſolùm ſollicitus inueniatur pro quærendis tribus panibus: quippe ſolùm ait: *Commoda mihi tres panes, quoniam amicus meus venit de via ad me, & non habeo, quod ponam ante illum.* Non habet, quod ponat ante hoſpitē, & ſolum quærit tres panes. Si non habes, quod ponas, non ſolùm deficit panis, ſed & alia deficiunt vitæ neceſſaria, ſalutem enim deficit potus, ſine quò impoſſibile eſt vitam agere. Cur ergo non quæris & alia? Cur non quæris potum?

Luc. 11.

Auguſt.

Cur

Cur contentus es quærere tres ſolos panes? Equidem ſi ipſe notitiam habeat Trinitatis, & cum illa habebit cætera neceſſaria, quibus indefectibilem vitam agat. Au
Auguſ. guſt. in Car. D. Thomæ: *Cum perueneris ad tres panes hoc eſt, ad cibũ, & intelligentiam Trinitatis, habes, & vnde viuis, & vnde paſcas. Ne timeas, ne finias; non enim panis ille finietur, ſed indigentiam tuam finiet. Diſce, & doce; viue, & paſce.* Quid homo requirat ad vitam, quod nõ habeat in diuiniſſima, & ſibi nota Trinitate? Ex quo viuificæ Trinitatis notitia inſignitus homo eſt, mala depellit, & nociua, habens vnde fortunatiſſimè, & æternùm
Gen. 38. viuat. Thamari a Iuda hœdus promittitur, Gen. 38. & pro hœdi arrhabone dantur illi tria, nimirum annulus, armilla, & baculus, intereà dum illi hœdus mittitur. Quid tũc? Acceptus tribus pignoribus, ipſa hœdum noluit expectare, ſed ſtatim diſceſſit. Cur non magis expectat hœdum ſibi promiſſum? Fidelis Eccleſiæ typum ferebat Thamar, quæ vbi in tribus pignoribus, diuinæ Trinitatis pignus recepit, non vult ampliùs cum hœdis, ſed cum agnis fœlicibus in loco paſ-
Zeno. cuæ diuinæ reperiri. Sic Diu. Zeno, ibi; *Hædum ei promittit Iudas, id eſt, qua ſit peccatori peccati merces, oſtendit. Quam accipere deuitauit, quia inter agnos venturo tempore, non inter hædos deputatur, qui pignus Trinitatis accepit.* Sub ſanctiſſimæ Trinitatis pignore infœlicem cauet paſcuam hœdorum; & cum agnis ſibi promittit fœliciſſimam.

Ioan. 8. Ego vado, & quæretis me; & in peccato veſtro moriemini. Quò ego vado, vos non poteſtis venire. Dicebant ergo Iudæi; Nunquid interficiet ſemetipſum, quia dicit, quò ego vado; vos non poteſtis venire.

§. XXII.

Aut nullus, aut rarus eſt adeò perditus homo, qui Deum non inuocet, ſed prorſus neget.

OBduratiſſimos, flagitioſiſſimoſque Phariſæos allocutus Dominus, illis dicit: *Quæretis me*; quis enim ſic ob ſcelera ſua deſipit, vt Deum non quærat, Deum non inuocet, ſed prorſus neget? Sanè nec de perditiſſimis hominibus eò malitiæ deueniunt plures, ſed aut rarus, aut nullus. Vbicumque plures ſint, etiam perditiſſimi, puta ab illis inuocandum Deũ; nunquam enim Deum prorſus negat multitudo. Nullos errores diabolus non dicit, & perſuadet quotidiè populis, & nationibus; at vbi ad errorem de Deo tollendo ventum eſt, ait Dauid Pſalm. 13. *Dixit* Pſa. 13.
inſipiens in corde ſuo, non eſt Deus. Hoc eſt ſemel aliquando in corde ſuo, & non in frequentijs populorum, nec in turbis ciuitatum auſus eſt diabolus ſic ſtulteſcere, vt negaret Deum. Id equidem ſemel auſus fuit, ſed ex tunc nõ ampliùs audet; ſed ſi cui id forſan in ſecreto ſuggeſſit, ſtatim ſepeliuit eum, ne tam immanis ſtultitia etiam in perditiſſimis videretur. Accipite Diu. Chryſoſtomum pulchrè de Chryſoſ.
hac re diſſerentem, ibi: *Dixit inſipiens in corde ſuo; non dicit, dicit; ſed dixit: ſemel auſus eſt, & dixit.*

Et quo.

Et quoniam cum dixiſſet, eiectus eſt è cœlis tanquam ſuperbus inſurrector, non amplius per ſe dicere auſus eſt. Quoniam enim ſemel tantùm dixit: Ponam thronum meum ſuper nubes, & ero ſimilis Altiſſimo, & Deum negans, Deum expertus eſt, ex alto deturbatus, & in imo ab hominibus conculcatus, non amplius auſus eſt dicere: Non eſt Deus. Quia ergo ſemel dixit dogma impium, non amplius auſus eſt dicere. Dixit in Pharaone, non noui Dominum, & curauit, vt profundum maris eſſet ei ſepulchrū. Mirabar, quod qui tot in dies loquitur, & dicit blaſphemias diabolus, tot prædicat errores, & illos populis, & nationibus perſuadet, cur etiam non dicit, & perſuadet populis, Deum non eſſe? Cur, qui tot dicit Britannis mendacia accepta viris, accepta fœminis, accepta prouincijs, & regionibus; non dicit illis Deum non eſſe? Sanè non tāta eſt dæmonis audacia, & temeritas, vt putet, poſſe accipi à populis, à multitudine mendacium tantum. Semel illud auſus fuit dicere, ſed non populis, non ciuitatibus, imò nec vni hominum; ſed ſolùm in corde ſuo dixit, audiente, & ſubſcribente nullo hominū, quòd non erat Deus. Ex tulit prorſus tacuit, quòd ſi forſan auſus eſt illud dogma iterū dicere; non populis, nec popularibus hominibus, ſed vni Principi viro, vni Pharaoni id dixit, ſtatim illum maris vndis ſepelire curauit: *Dixit in Pharaone, Non noui Dominum; & curauit, vt profundum maris eſſet ei ſepulchrum.* Aut nullus ſanè, aut rarus, & citiſſimè obruendus tenebris eſt, qui accipiat dogma de Deo negando. Eliu amicus Iob capit. 35. *Propter multitudinem calūniatorum clamabunt: & eiulabunt propter vim brachij tyrannorum. Et non dixit, vbi eſt Deus, qui fecit me?* Expende illa, nimirùm, *clamabunt, & eiulabunt, & non dixit:* vbi enim affectus humanos aduerſus homines depingit, non dubitauit loqui de plurali numero, ſciens plures eſſe, qui ſe odijs, & iris aduerſus alios dedant: at vbi de Deo non memorato, imò potiùs obliuioni tradito, quaſi non eſſet, agendū erat; ſtatim à numero plurali abſtinuit, & in ſingulari poſuit, *& non dixit, vbi eſt Deus?* putans Deum, ſic quaſi non eſſet, ignorari non poſſe, niſi ab aliquo vel inter ſceleratiſſimos rariſſimo.

Iob. 35.

§. XXIII.

Scelus immediatè aduerſus Deum poſt ſe ſolet trahere catenata cætera omnia ſcelera, vſque ad impœnitentiam extremam.

EXpende verba illa, & conſequentiam, nimirùm, *Quæretis me, & in peccato veſtro moriemini:* qui enim Deum odio quærit, vt Deum ipſum, quantum eſt in ſe, perimat, vix fieri poteſt, quòd à peccatis vitæ humanæ, dum viuit, ſe expediat. Vix fieri poteſt, quod alicui peccato pareat, quin potiùs cætera omnia catena trahet vſque ad impœnitentiam extremam. Quis neſciat ingratum illud Deo ſacrificium Caini? Ait Geneſ. 4. *Factum eſt poſt multos dies, vt offerret Cain de fructibus terræ munera Domino.* Ecce tibi Cain per munera quærit Dominum, inuocat Dominum: ſed per quæ munera? Per munera Deo odioſa, quæ Deum offendunt immediatè, diuinoſque feriunt oculos, ne poſſint reſpici à Domino. Quæ dum Cain offert, ſtatim ſequitur: *Et iratus eſt Cain vehementer, & concidit vultus eius:* nec id ſolùm de illo dicitur, *Sed conſurrexit Cain aduerſus fratrē ſuum Abel, & occidit eum.* Rurſus hæc

Gen. 4.

hæc est illius vox: *Maior est iniquitas mea, quàm vt veniam merear. Ecce eycis me hodiè, &c.* Quæ res sic Cainum in desperationem impellit; imò præcipitat? Vndè ad tot flagitia peruenit, vt inuideat fratri, vt irascatur vehementer, vt homicida fiat, vt tandem se venia indignum censeat, & non æstimet carere diuina venia? Hoc fuit primum eius scelus, quòd Deum vilibus muneribus inhonorat, quòd impiè Deum inuocare non veretur: vbi autem impius hominis affectus aduersus Deum immediatè insurgere non timet, nulla non patrabit alia scelera, in quibus pereat. Ad hæc Diu. Ambros. lib. 2. de Abel, cap. 7. ait: *Etenim impietas ad Deum mater est delictorum, & qui grauiora peccauerit, in cætera facilè prolabitur. Quomodo enim potest ab humanis temperare, qui diuina violauit; & hominibus bonus esse, qui Deum læsit? Atrociorem scelerũ nexum vitia reliqua sequuntur, quoniã quò flagitiosiora propenderint, eò inclinant cætera.* Expende illa, nimirùm: *Quomodo potest ab humanis temperare, qui diuina violauit, & bonus esse hominibus, qui Deum læsit?* Cuius eò rẽdit audacia, vt non vereatur Deum inhonorare, Deum probris afficere, & quæcumque Dei sunt immediata, turpiter contemnere; rarum, & diuinæ omnipotentiæ opus erit, si non cæteris omnibus sceleribus, quæ ad creaturas spectant, pertinaciter adhæreat. Vix fieri potest, vt à carnalibus, & humanis vitijs abstineat, quinimò per omnia præcipitatus ad finalẽ impœnitentiam perueniat. Hoc propriũ habet impietas erga Deũ, quòd catenata omnia alia trahat vsque ad finalem impœnitẽtiam. Hinc Dominus post perditum irreparabiliter Angelum, vbi hominem creat, in paradisoque constituit, præceptum illi proposuit circa fructum scientiæ, ne quid arbori eriperet, vt comederet: quippè ait Genes. 2. *De ligno autem scientiæ boni, & mali ne comedas.* Et cur in tam vili materia proposuit præceptum? Cur non magis diuiniora alia imperauit, nimirùm vt sacrificia offerret, vt litaret? Vel cur nõ maluit hominem degere sine præcepto positiuo? Nonne Angelum condidit, & sine vllo simil. præcepto positiuo degere fecit? Cur similiter hominem non fecit sine hoc præcepto? In homine cauebat Dominus, ne fieret irreparabilis lapsus eius, vt lapsus Angeli irreparabilis extitit; & ideò proposuit præceptum circa materiam creatam, ne haberet præ manibus homo occasionem aduersus Deum immediatè insurgendi, quo penè irreparabilem ruinam sustineret. D. Chrysost. hom. de Adam, & Eua ait: *Deus noster faciens hominem ad imaginem, & similitudinem suam, dedit præceptum in creatura, idest, in arbore, eligens, vt per transgressionẽ in creaturam peccaret quàm sine mãdato in creatorem offenderet. Et sicut Angelus, qui sine præcepto creatus cecidit, ita & homo, si præceptum non acciperet, æquè & ipse diceret: Ponã sedem meã in Aquilone, & ero similis Altissimo; & caderet irreparabiliter.* Hæc fuit benignissimi Dei erga hominẽ cautela, vt occasio peccandi longè à diuinis poneretur, ne si accideret peccatũ, irreparabile penè videretur. Peccatũ enĩ, quod immediatè aduersus Deũ rẽdit, sic ad cętera omnia impellit, & illis facit hominẽ adherescere, vt vix fieri possit, quòd in illis nõ pereat. Caueant, qui Deũ temerarijs iuramẽtorũ vocibus inhonorã; qui inter diuina templorũ occasiones latẽ mẽdi quęrũt, quas ibi Deo immediatè iniurias fecerunt, forsan neque in morte ab illis sese expedient. Aiebat Dñs, Mat. 12. *Qui autem dixerit*

Ambr.

Gen. 2.

Chryso.

Mat. 12

verbum contra Spiritum ſanctum, non remittetur ei, nec in hoc ſæculo, nec in futuro. Ex quo ſapienter colligit D. Ambroſ. Spiritum ſanctum non poſſe numerari inter creaturas, vt hæretici volebant; ſed debere numerari inter perſonas diuinas omninò, quando non quod ſit aduerſus creaturas peccatum, ſed quod ſit aduerſus Deum immediatè, quaſi annexam ſibi habet finalem impœnitentiam. Ait D. Ambroſius, lib. 1. de Spiritu ſancto, cap. 3. *Quomodo igitur inter creaturas audet quiſquam Spiritum computare? An quis ſic ſe obligat, vt ſi creaturæ derogauerit, non putet ſibi hoc aliqua veniam laxandum? Qui non confitetur Spiritum ſacrilegij reus ſine venia damnatur: vtique hinc æſtimari poteſt, non inter omnia, ſed ſuper omnia eſſe Spiritum S. cuius iniuria æternis ſupplicijs expiatur.* Hanc habent quaſi proprietatem peccata immediata in Deũ, quod ſine veniæ remedio maneant; hoc eſt, quod ęgrè, & difficulter poſſint curari. Num. 12. murmurat contra Moyſem ſoror eius Maria, & ſtatim percutitur lepra. Sed & Iob amici murmurant contra idolum, & non percutiuntur, quin potiùs Deus, Iob 42. oſtendit illis modũ, quo veniam poſſint impetrare. Et cur, quando & ij, & illa murmurant contra iuſtum, illa plectitur, ijs veniæ locus datur? Nicetas ait in Cat. Græca: *Quid eſt, quòd cum Maria Moyſi obtrectaſſet, lepra infecta eſt? Ibi verò amici nihil mali ſunt paſſi: nimirum, quia illa non tantùm Moyſem, ſed Deum etiam Moyſis laudatorem voce violauit. Hi verò cùm Dei dignitatem, & laudem extulissent, hominem tantummodo in vituperationem adduxerunt.* Hæc ibi.

Ambr.

Nicet.

§. XXIV.

Ille ſolus, in quo eſt Dei amor, Chriſtum crucifixum ſuſpicere poteſt, & praſſio penetrare quemcumque locum, ſiue paſſionis, ſiue gloriæ.

PErgebat Dominus ad paſſionem, pergebat ad crucem; vnde meritò dicit oſoribus ſuis: *Quò ego vadam, vos non poteſtis venire;* qui cùm nec minimam diuini amoris ſcintillulam habebant, minimè poſſent ſuſpicere, & recipere crucifixum Dominum. Præmiſerat Dominus illud, *quæretis me;* hoc eſt, iuxta D. Auguſtin. tractat. 38. in Ioan. *Quæretis me, non deſiderio, ſed odio:* ex quo ergo affectu odij, quidquid diuini amoris erat in cordibus Phariſæorum, extinxerat, millies perire mallet, quàm crucifixo appropinquare. Ille quidē ſolus crucifixo appropinquat, qui currit pedibus charitatis. Marc. 15. poſt Ieſum crucifixum: *Venit Ioſeph ab Arimathiâ nobilis Decurio, qui & ipſe erat expectans regnum Dei, & audacter introiuit ad Pilatũ, & petijt corpus Ieſu.* Ab vno Ioſepho audio peti, & accipi crucifixi Ieſu corpus: vnus hic eſt, qui audacter ad Pilatum ingreditur, apud quem ſtetit Ieſus & damnatus, & accuſatus; & quis impulit nobilem virum, vt damnati Ieſu corpus curet accipere, niſi ardens in corde ipſius Dei amor? Ait Damaſcenus, homil. in Paraſceue: *Condonatur autem Ioſepho corpus. O inuictam animi audaciam, libertatemque ipſius ſingularem, quam fides, ac numinis amor excitarat.* Non equidem auderet homo fidelis ad Ieſu crucifixi corpus accedere; imò illi adeſſe non poſſet, niſi impelleret illum calcar diuini amoris. Hinc Petrus,

Auguſ.

Mar. 15

Damaſ.

&

& Ioannes vbi à Magdalena accipiunt Iesu corpus ereptum sepulchro; statim cum nuntiatrice viã arripiunt, currunt ad inane sepulchrum, & vt perueniunt, & cernũt vacuum, non illic morari audent. (Ioan. 20) Ait Ioan. 20. *Abierunt ergo iterum discipuli ad semetipsos: Maria autem stabat ad monumentum foris plorans.* Discipuli ad semetipsos abierunt, non manere possunt ad Iesu monumentum; sola Maria Magdalena ibi manet, sola etiam mortui Iesu sepulchro aderat, quia sola tunc cæteros superabat Dei amore. Ad hæc Origenes in præsenti (Origen.) fatur: *O Maria, quid spei, quid consilij, aut quid cordis erat tibi, vt sola stares ad monumentum, discipulis abeuntibus? Sapiebas plus illis, aut diligebas plus quàm illi, quia non timebas vt illi? Certè nihil modò sapiebat Maria, nisi diligere.* Vt tota præ omnibus erat in amando Domino, sic omnes vincebat adhærens sepulchro mortui. Pro mensura amoris venit affectus adstanti Iesu mortuo; qui sub timoris gladio lãguentem habebant amorem, ad mortui monumentum stare non possunt, sed festinatissimi recedunt; quæ flammantes amoris diuini prunas in corde tenebat, nihil veretur, sepulchro instat, imò nullum non penetraret locum, vt inde Iesu posset accipere corpus. Huc spectant illa Magdalenæ verba ad putatum hortulanum, (Ioan. 20) Ioan. 20. *Domine, si tu sustulisti eum, dicito mihi, vbi posuisti eum, ego eum tollam.* Vnũ cupit, nimirum vt sciat locum, vbi sit Domini corpus, licèt locus difficilis sit, licèt periculosus, licèt mortis caligine occlusus, licèt planè insuperabilis, tamen non dubitat, sed promittit, se adituram locum, vt inde Iesum asportet. Quis hanc audaciam mulieri daret, nisi amor Domini? Pulchrè Origenes in præsenti tractat hunc locum, dicens: (Origen.) *Maria noctem non præstolatur, nec Pilatum veretur, sed audacter promittit, dicens: Ego eum tollã. O Maria, si corpus Iesu fortè positum est in atrio Principis Sacerdotum, in quo Princeps Apostolorum calefaciebat se ad lumen, quid factura es? Ego eum tollam. Et si ancilla ostiaria interrogauerit te quid factura es? Ego eum tollam. O ineffabilis huius mulieris amor, nullum locum excipit, nullum anteponit sine timore dicit absolutè promittit; Dicito mihi, vbi posuisti eum, & ego eum tollam.* Si sit homo, in te Dei amor, & nullus erit locus, vnde Deum non habere possis: qui amore ducitur, lustrabit omnia, penetrabit omnia. Siuè Iesus sit in atrio Pilati, siuè in Caluarij loco, siuè in sepulchro, inde audebit sibi præripere Iesu corpus; licèt in cœlo sit, & in sublimi Patris considear throno; si amas, ad Iesum venis, & pedibus eius obuoluèris. Amor est, qui ad Iesum facit homines accedere, vbicumq; Iesus fuerit positus. Quis nesciat dæmones clamasse ad Iesum; *Iesu fili Dauid*; & similiter: *Scio quod sis sanctus Dei*; & repelluntur à Domino; semel ait Petrus, Mat. 16. *Tu es Christus Filius Dei viui, &c.* Et statim (Mat. 16) audit ex Domino: *Beatus es Simon Bariona, &c.* D. August. homil. 17. (August.) ex Quinquaginta ait: *O Domine, hoc tibi dixerunt & dæmones, quare illi non sunt beati? Quare? Quia dæmones hoc dixerunt timore; Petrus amore.* In quo nil Dei amoris inuenitur, non miror, quod repulsa inueniatur, & occlusus illi fiat aditus ad Dominum; amor enim Dei fidelissimum agit ostiarium, si amore ducaris, & Iesu lustrabis passiones, & eiusdem tenebis glorias.

§. XXV.

Idem videtur esse in Deo, posse à suis auertere oculos, & posse desinere esse.

VBi Iesus dicitur abire, desereréque suum populum; hæc dubitatio excitatur in animis auditorum: *Num interficiet semetipsum, quia dicit, quò ego vado, vos non potestis venire?* Quasi idem sit, aut saltem duo maximè connexa, quòd Iesus abeat, oculósque auertat à populo suo, illum prorsus deserens, & semetipsum perimere. Et quidem si nostri Dei bonitas spectetur, & nimius ad suos affectus, non miror, quòd idem videatur esse in illo, quòd à suis oculos auertat, & quòd esse desinat. Antiquus fuit insipientium hominum error, qui nullum Deum affirmabant esse, Psalm. 52. *Dixit insipiens in corde suo, Non est Deus.* Plures alij Deum esse affirmabant conditorem, & creatorem omnium rerum; sed qui vbi res vniuersas condidit, statim illas omnes deseruit, ab earumque cura, & prouisione oculos prorsus auertet. Psalm. 93. *Et dixerunt, Non videbit Dominus, nec intelliget Deus Iacob.* De ijs dubitari potest, an fuerint duo diuersi errores; alter, qui Deum esse neget; alter, qui Dei prouidentiam, & suorum curam tollat? Pulchrè Saluianus, lib. 4. de prouident. putat hos errores in vnum, atque idē reincidere; quando non magis credi potest de diuina bonitate, quòd creaturas à se cōditas non aspiciat, non eis prouideat, sed prorsus oculos auertat, quàm quòd esse desinere possit. Ait enim: *Non videbit, inquiunt, nec intelliget Deus Iacob. Ad quos vtique illud referri potest: Dixit insipiens in corde suo, Non est Deus. Nam qui nihil à Deo aspici affirmant, propè est, vt cui aspectum adimunt, & substantiam tollant; vt quem dicant omnino nihil esse* Idem, aut valdè connexa sunt; quod à Deo adimas oculos suis creaturis prouidentes, & quòd adimas ei substantiam, dicens, Deum nihil esse. Non enim videtur magis possibile, quòd Deus sua pignora deserat, nec velit illa intueri, quàm quòd desinat esse. Substantiā Dei tollat, necesse est, qui ab illo tollit sciētiam, qua suis creaturis adest, & prouidet illis, quando & vita Dei inde censetur, si misericordiā præstet suis creaturis Sapien. 12. *O quàm bonus & quam suauis est, Domine, spiritus tuus in omnibus.* Græcè dicit: *Incorruptibilis spiritus tuus est in omnibus. Ideoque eos, qui exerrant partibus corripis, & de quibus peccant, admones; & alloqueris, vt relicta malitia, credant in te, Domine.* Expende, quid nascatur ex Dei incorruptibilitate, immortalique spiritu, nimirùm, quòd quia immortali spiritu gaudet, ideò res peccantium hominum curet; illis adsit, vt reuocet ad bonam frugē; quasi nequeat Deus aliter viuere. Nec miror; nam tunc maximè quoad nos intelligitur Deus percuti, deicidasque pati manus, vbi ab illo tollitur hæc cura suæ creaturæ. Psalm. 72. *Iniquitatem in excelso locuti. Posuerunt in cœlum os suum, &c.* Apollinaris ex Græco: *Perniciosis Altissimum contumelijs feriebant.* Sed quomodo Deus poterat feriri? Addit Psalm. *Et dixerunt, quomodo scit Deus, & si est scientia in excelso?* Feritur Deus, & quasi interimitur, vbi ostenditur deserere, nec curare suas creaturas. Saluianus, de prouiden. lib. 4. ait: *Non sufficiunt falsitates, non sufficiunt periuria, non sufficiunt denique cuncta ista, nisi blasphemia furiosarum mentium manus inyciant etiam in Deum.*

Ps. 52. Ps. 93. Salu. Sap. 12. Ps. 72. Apoll. Salu.

Poſuerunt enim in cælum os ſuum; *& dixerunt: Quomodo ſcit Deus, & ſi eſt ſcientia in excelſo.* Idem puta in Deo eſſe, quòd dicatur ſuos deſeruiſſe, & quòd Deicidas manus ſuſtineat, quibus vitam amittat, ſi
Pſ. 76. ſic loqui liceat. Vndè Pſalm. 79. clamat: *Excita potentiam tuam, & veni, vt ſaluos facias nos.*
Hieron. Hieronymus legit: *Suſcita fortitudinem tuam;* quaſi dum noſtræ ſaluti nô incumbit Dominus, mortuus ſit; ſic ſuſcitari poſtulat, & idem ſit Deo viuere, & noſtram curare ſalutem.

Ioan. 8. Et dicebat eis: Vos de deorſum eſtis, ego de ſupernis ſum. Vos de mundo hoc eſtis, ego non ſum de hoc mundo. Dixi ergo vobis, quia moriemini in peccatis veſtris; ſi enim non credideritis, quia ego ſum, moriemini in peccato veſtro.

§. XXVI.

Diuinitas nunquam, niſi ab alto, & ſublimi affulget.

QVomodo diuinitas Chriſti poterat innoteſcere Iudęis, qui nihil niſi terrenum meditabãtur, & imum? Quæ imis, & deorſum labentibus rebus mens tota inhæret, non mirum, quòd Ieſu diuinitatem non percipiat; diuinitas enim nunquam niſi ab alto, & ſublimi præfulget. Vndè obijciebat Iudæis errantibus Dominus: *Vos de deorſum eſtis, ego de ſupernis ſum:* vt enim ima non attingunt ſuperna; ſic mens imis inhærens, fieri nequit, vt diuina pertingat, quæ ſolùm radiant de ſublimi. Quò reſpiciens Lactant. lib. 2. de *Lactan.* origine erroris, cap. 19. inquit: *Quicumque ſacramentum hominis tueri, rationemque naturæ ſuæ nititur obtinere, ipſe ſe ab humo ſuſcitet, & erecta mente oculos ſuos tendat in cœlũ; non ſub pedibus quærat Deum, neque à veſtigijs ſuis eruat, quod adoret: quia quidquid homini ſubiacet, infra hominem ſit, neceſſe eſt. Sed quærat in ſublimi, quærat in ſummo: quia nihil poteſt homine maius eſſe, niſi quod fuerit ſupra hominem. Deus autem maior eſt homine: ſupra ergo, non infra eſt. Neque in ima potius, ſed in ſumma regione quærendus eſt.* Qui deorſum ſpectant, imiſque rebus toti immerguntur, non mirentur, ſi nihil diuinum ſentiant; in ſublimi, in ſummo quærẽdus eſt Deus: deſpicienda ſunt omnia ima, vt diuinitatis radius poſſit ſentiri. Apud Geneſ. cap. 46. dicitur: *Profectuſque Iſrael cum omnibus, quæ habebat, venit ad puteum iuramenti, &* *Gen. 46* *mactatis victimis Deo, &c.* Quę ver- *Ambr.* ba ſic legit D. Ambroſius: *Et eleuãs ſe Iſrael, & omnia ſua, venit ad puteum iuramenti, immolauitque hoſtiam, &c.* Expende, quòd antequã Deo immolaret hoſtiam, dicitur, quòd ſe eleuauit: neceſſum enim erat, vt qui Deum ſpectare, & prę ſentire vellet, cui hoſtiam immolaret, non imis hæreret, non deorſum vergeret, ſed magis eleuaretur, quando diuinitas ſolùm de ſublimi poſſet affulgere. Ait D. Ambroſius, lib. de Ioſeph, cap. 14. *Me-* *Ambr.* *ritò eleuatur, qui feſtinat ad Chriſtum. Prius ſe eleuauit, poſtea immolauit. Ille enim benè immolat, qui cognitionem diuinitatis inueſtigarit.* Pro eodem poſuit in homine,

quòd ſe eleuet, & quòd diuinitatē inueſtiget: ridendus enim eſt, qui ad ima deiectus, terrenis ſepultus, & caducis, velit diuinitatis radios præſentire. Ima deſerat prius, & in alta ſe eleuet, & ſic diuinitatis radios percipiet. De Verbo diuino aiebat Ioan. cap. 1 *Illuminat omnē*
Ioan. 1. *hominem venientem in hunc mundū.* Expende, qui homo illuſtretur luce diuina, nimirum homo, qui minimè immixtus ſit mundo, ſed qui ſuperueniat mundo: qui cum mūdi creatura non natus ſit, ſed materialem, & brutam abiuret originem.
Amb. Pulchrè D. Ambroſius, Pſalmus 36. *Ipſe illuminat omnem hominem venientem in hunc mūdum: hoc eſt, illum qui ad imaginem, & ſimilitudinem Dei viuit; illum, qui ſe hominem eſſe cognoſcit, vt refugiat equorum libidinem, adhinnientem ferarū rabiem, lepuſculorum formidinem, vulpium fraudem, rapinam luporū. Illum hominem, qui ſic agit, quaſi in hunc mundum ſuperuenerit: qui non ex ſanguine, neque ex voluntate carnis, ſed ex Deo natus ſit. Veniſti ergo, noli remanere, noli hærere terrenis.* Mundi beſtialem creaturā exuat, ima deſpiciat, ſublimem omni terræ, omni mundo mentem præſeferat, qui vult radiare lumine diuino. Non equidem deorſum vergēs, ſed meditans ſublimia præſentit in ſe homo diuinitatis lumina.
Pſal. 83. Quò ſpectans Pſalm. 83. ait: *Beatus vir, cuius eſt auxilium abs te; aſcenſiones in corde ſuo diſpoſuit.* Non antea percepit auxiliatricis diuinitatis lucem, quàm ima relinquere, & aſcendere ad ſuperna diſpoſuit in corde ſuo. Vt dicat Nazian-
Naz. zenus, orat. 39. in ſancta lumina: *Poſtquam anima noſtra omni cuſtodia ſeruata eſt, atque aſcenſionibus in corde diſpoſitis, ſcientia lumen in nobis excitauerimus, tunc demum abſconditam Dei ſapientiam loquamur.* Nunquam equidem, niſi in aſcendenti, & ſublimi corde excitari ſolet diuinum lumen.

§. XXVII.

In Chriſto Ieſu omnium noſtrorum bonorum habemus plenitudinem.

NOn dicit Dominus Iudæis, quòd in peccato morituri eſtis, ſi non credideritis, quia ego ſum lux, vel quia ego ſum vitis, vel panis; ſed notanter ait: *Si non credideritis, quia ego ſum,* nullum ſe eſſe bonum in particulari determinans, vt vel ſic omniā eſſe in illo bona credantur. Qui lethalem finem cauere cupit, credat, quia Ieſus eſt, non vnum, aut aliud bonū, ſed omnia bona ſimul, omniumq; bonorum plenitudinem, & ſperet,
& quærat ab illo. Cantic. 5. *Veni in* Cant. 5
hortum meum ſponſa; meſſui myrrā meam cum aromatibus meis; comedi fauum cum melle meo. Symmachus legit: *Depaſtus ſum ſyluā meā.* Septua. poſuere: *Comedi panem meum cum melle meo.* In horto arbores ſunt plenæ pomis, cur ad arbores inuitat horti, & panem oſtēdit? Quid pani, & hortis, pani, & arboribus? Cur non magis inuitat ad poma arborum propria? Meritò arbores oſtendit, & non poma, ſed panē offert, vt innuat, quàm verum ſit, quòd Chriſtus ſit omnia, & quòd per Chriſtum vel ex arboribus pa-
nem colliges. Ait Niſſenus homil. Niſſen.
10. in Cantic. *Pro pomis autem effecit, vt arbores panem ferant mixtum cum melle ſuo. Et ſic explicetur propheticum illud, quod eius mel, & cætera pulchra, ac bona, & vinum, ab ipſo ſumitur contemperatum lacte eius. Ex ipſo enim, & per ipſum, & in ipſo ſunt omnia.* Quid in Ieſu arbore vitæ requiras? Dum arbor dicitur, putas ab illo poſſe ſola expectari poma? Abſit hoc à meo Ieſu;

non

non ea planta eſt, quæ vnum aliquod in particulari fructum proferat, ſed ab illo, & in illo ſunt omnia. Et arbor eſt, quæ panem, & area eſt, quæ poma offert; nihilque in illo requires, quo in vitam abire poſſis. Hæc erat rabidiſſimorũ Iudæorum in Ieſum vox, Hiere. 11. *Hie. 11.* *Mittamus lignum in panem eius:* in qua voce, vt in Cayphæ voce iam ſpiritus Domini operabatur, vt oſtenderet, nihil inde in Ieſu requiri poſſe, in quo vel ligna panes proferãt, & de illius ligno, & pane omnem abundãtiam ad ſatiandos homines fore. Vt dicat Diu. Ambroſius, Pſalm. 35. *Amb.* *Dominus in Christo carnem iunxit, & lignum, vt fames antiqua ceſſaret, vita gratia redderetur. Beatum lignum Domini quod omnia peccata cruc fixit; beata caro Domini, quæ victum omnibus miniſtrauit.* Quando in Chriſto ligna carnem, & panem proferunt, quid requiramus in Chriſto? Sanè in illo vno omniũ bonorum habemus plenitudinem, quæ nihil aduerſarium admittat. Nequam ſpiritus, *Mat. 12* Matth. 12. veniens ad domũ priorem; *Inuenit eam vacantem, & ſcopis mundatam, & ornatam. Tunc vadit & aſſumit ſeptem alios ſpiritus nequiores ſe, & ingreſſus habitat ibi.* Cur vacua inuenta eſt a diabolo domus illa, niſi quia non habebat in ſe Chriſtum? Equidem ſi Chriſtum haberet, tanta in eo eſſet bonorum omnium plenitudo, quæ minimè diabolum admitteret. Nazianzenus, orat. 39. in ſancta lumina, ait: *Naz.* *Sunt qui ad vitij fugam virtutis cultum adiungunt, totum Chriſtum vel certè quàm maximè, in animi domicilium admittentes, ne praua poteſtas vacuũ aliquid offendens, domum rurſus impleat.* Vnus Ieſus contra omnes noſtri cordis vacuitates ſufficit, quod ſic implet, vt non relinquat aditum nequam ſpiritui; nec homo extra ſe ſum habeat, quod requirat. Vndè Diu. Auguſtinus, ſerm. 43. ad fratres in eremo, inquit: *Auguſ.* *O vos mundi amatores, qui terrena ſapitis, & pro terrenis honoribus, & pompis diſcurrere non deſiſtitis tranſuolantes montes, & Alpes, inueſtigare volentes alta cæli, & lata terræ, profunda maris in calore, & frigore, fame, & nuditate, cur Chriſtum non quæritis, in quo hæc omnia, & maiora perfectè reperiuntur?* Nihil eſt, quod non habeas in vno Ieſu; quẽ ſi perdas, omnia perdidiſti, nihilque vltra manet, quod perdere timeas. Ioã. 20. *Ioã. 20.* venerunt Petrus, & Ioannes, & Maria Magdalena ad Ieſu ſepulchrum, à quo ſublatum inuenerũt Ieſu corpus. Quid tunc? Diſcipuli metu Iudæorum redierunt ad ſua: Magdalena *autem ſtabat ad oſtium monumenti foris plorans.* Cur non magis ipſa timet? Putabat Ieſu corpus furto eſſe ſublatum, & ex quo putat, quòd Ieſum perdidiſſet, nullam aliam perditionem iã timet. Ait Origenes, ibi: *Origen.* *Petrus, & Ioannes timuerunt, & ideò ibi non ſteterunt: Maria autem non timebat, quia nihil ſuſpicabatur ſibi ſupereſſe, quod timere deberet.* Facta Chriſti iactura, nihil reſtare putabat quod timere poſſet, quando in Ieſu omnia perdidiſſet.

Ioan. 8. Dicebant ergo ei: Tu quis es? Dixit eis Ieſus; Principium, qui & loquor vobis. Multa habeo de vobis loqui, ac iudicare; ſed qui miſit me, verax eſt; & ego, quæ audiui ab eo, hæc loquor in mundo.

do. Et non cognouerunt, quòd Patrem ſuum dicebat Deum.

§. XXVIII.

Prima naturæ humanæ perfectio in Ieſu.

MEritò Ieſus meus dicitur etiam iuxta humanitatem aſſumptam eſſe principium, quo innuitur in illo eſſe omnia naturæ humanæ prima; nec ante Ieſum fuit, qui reſpectu illius fulgeret perfectione humanæ naturæ. Pau-

1. Co. 13 lus. 1. ad Corinthios. 13. de reſurgentium ad gloriam ſtatu locutus, ait: *Primitiæ Chriſtus, deinde alij.* Quæ verba notantes nonnulli Patres, ex illis conficiunt congruentiſſimam rationem, qua decuit Chriſtum glorioſè aſcendere ad Patrem; nimirùm, vt in cœleſti templo primitias Deo offerret naturę humanę. Sed Chriſtus non eſt primus homo, quomodo humanæ naturæ primitias in ſe portauit? Cur non magis Adamus raptus in cœlum eſt, vt hominum primitias Deo repræſentaret? Nonne Adamus primus eſt? Nonne magis eſt Adamus primitiæ? Abſit; primitiæ enim non fiunt ex primis vtcumque fructibus, ſed ex primis perfectiſſimis, & abſolutiſſimis: vndè fit, vt ſolus Ieſus poſſit in ſe repræſentare Deo primitias humanæ naturæ. Ait Diu. Chryſoſtomus

Chryſoſ. ſerm. de Aſcenſione: *Si primitiæ ſunt, primus homo factus debuerat eleuari. At primum, quod pullulat, non eſt hoc primitiæ: nam imbecillis fructus nullus eſt, ſed fortis, & validus, ipſe debet offerri. Quia igitur ille fructus peccato fuerat alligatus, & peccati crimine tenebatur; ideò Adamus non leuatus eſt, licèt prior factus eſſe videatur; ſed is Ieſus, qui poſtea factus eſt.* Non Adamus, non alij primitiæ ſunt, licèt primi nati fuerunt, qui magna ex parte claudicauerunt in hominis perfectione; vnus Ieſus primitias Deo repræſentat, vt qui primam, & abſolutiſſimam perfectionem humanę naturæ in ſe habet. Quò ſpectans Sapientia ipſa incarnata, ait, Pro-

Prou. 8. uerb. 8. *Dominus poſſedit me in initio viarum ſuarum.* Septuaginta legunt: *Dominus creauit me initium viarum ſuarum in opera ſua.* Symmachus ponit: *Dominus creauit me principium viarum ſuarum, ante opificium ſuum.* Quod ſi Deus homo in præſenti loquitur (vt ſapientiſſimorum Patrum ſententia eſt) quomodo Deus homo factus dicitur principium? Nonne ante Ieſum multi, & ſanctiſſimi, & religioſiſſimi viri fuerunt? Cur magis non dicitur Ieſus finis, quàm principium. Meritò illis prætermiſſis, Ieſus Dei facinora initiat, illorúmque dicitur principium, vt cui ſoli perfectiſſima virtutum ſeruata ſunt. Aiebat Diu. Ambroſius, lib.

Ambr. 2 de interpellat. cap. 2. *Soli Chriſto ſeruabatur magnarum prærogatiua virtutum: quia ipſe eſt virtutum principium, ſicut dixit, Dominus creauit me principium viarum ſuarum.* Quæ prima, & præſtantiſſima ſunt in perfectione humanæ naturæ, in nullo alio poſſunt reperiri, niſi in meo Ieſu, in quo inhabitat omnis perfectionis plenitudo. Hic Apocalypſ. 1. voca-

Apoc. 1. tur Ieſus: *Primogenitus mortuorum, Princeps Regum terræ.* Cur non magis vocatur primogenitus viuentium omnium? Cur magis voluit dici primogenitus mortuorum? In glorioſa regeneratione ex

mortuis

mortuis dabitur perfectissimi homines, imò veri homines, qui de Dei viuant amore. Quod in tribus Adami filijs, nimirùm Abel, Seth, Enos, qui cœpit inuocare Dominum, ponderauit D. Isidor. in Genes. cap. 12. *Abel luctus, Seth resurrectio, Enos homo; quia post luctum resurrectio, de resurrectione homo inuocans Deum.* Meritò ergo inter illos veros homines Deum habentes, in regeneratione ortos vocatur Dominus primogenitus mortuorum, vt qui in perfectione hominis primas ferat omnibus. *Isidor.*

§. XXIX.

In virtutum negotio nunquam finias, sed vel finis ipse à te fiat initium ad alia.

VOcatur Iesus principium; cui nullum virtutis opus vltimum est, sed ex eo, quod videtur vltimum, ipsi fiat maioris alicuius virtutis principium. Quis neget in Abrahamo, in Isaaco, in Moyse, & alijs Prophetis summa virtutum extitisse? Sed hæc summa Patrum, & Prophetarum virtus in Iesu meo apparuit primum limen virtutis, quando sic semper in altiora nitebatur, vt vltima in illo viderentur principia. Repetã illud Prouerb. 8. ex lect. Septuag. *Dominus creauit me initium viarum suarum.* Quæ sunt istæ viæ, in quibus Dominus Iesus apparet principium? Hierem. capit. 6. aiebat: *State in vijs, & quærite semitas Domini sempiternas; & cùm didiceritis, quæ sit via eius, ambulate in ipsa, & inuenietis munditiam animarum vestrarum.* Ex quo tàm Cyrillus Alexandrinus, quàm alij putant, vias dici antiquos Prophetas, & legislatores omnium virtutũ verarũ opere, & doctrina magistros. *Prou. 8.* *Hier. 6.*

Harum viarum dicitur Iesus principium; non quia ipsi fuerint Iesu posteriores, sed quia, quæ in illis erant summa, & postrema virtutum, in Iesu non summa, sed prima apparuerunt virtutum lumina, vt cui omnium vltimum opus, fiat præstantioris principium. Ad hæc pulchrè Diu. Cyrill. Alexand. lib. 5. thes. 5. *Creauit igitur, inquit, me; hoc est, feci me super legem, & Prophetas initium, hoc est, potestatem, vt non in verbis illorum sistere faciam, sed ad opera meliora traducam.* Hic est spiritus Christi, qui in nullo virtutum culmine sistat, sed semper ad altiora festinet, vt vltima, & summa sint prima in illo: & de postremis aliorum ipse faciat ad sublimiora principium. Fœlix, qui hunc ebibit Christi spiritum; cui finis operis virtuosi principiũ alterius est: nec vnquam inueniatur posuisse operi manus vltimas; quæ potiùs appareant semper primæ, & ipsa aliorum culmina sint illi principia. Quod persuadere nitebatur Ecclesiastic. capit. 18. inquiens: *Cùm consummauerit homo, tunc incipiet.* Hæc regula sit fœlicis hominis, quòd nunquam attingat vltimum virtutis finem, sed vltima sint illi prima. Vndè Diu. Gregorius apud Hugonem sic fatur: *Nescit mens per torporem vetera scere quæ semper studet per desiderium inchoare.* Quidquid virtutis attigeris, si summum in alijs videatur; sit in te ad alia principium, vt semper inchoare videaris, nunquam finire. Regulo iacenti ad pedes ait Iesus, Ioannis capit. 4. *Vade, filius tuus viuit.* Præstantissimum est, & clarissimum signum vitæ, si non hæreas, sed semper ad alia vadas, imò & statim festines. Ad hæc eleganter ait Theophilactus, ibi: *Vide, quid dicat ad illum Dominus: Vade, filius tuus viuit, hoc est, ne sis immobilis* *Cyril. Alex.* *Eccl. 8.* *Gregor.* *Ioan. 4.* *Theoph.*

ad bo-

ad bonum: sed vade, & inaccessibilem motionem ostende ad bonum. Tunc enim filius tuus vinet. Si autem quieueris non ambulans morietur planè mens tua eo quòd ad bonum tenò promoueris. Nullum sibi statuat finem in re virtutis, sed semper ad altiora se stinet, qui cupit viuere. Apud Ioannem, cap. 4. dicit Iesus Samaritanæ: *Si scires donum Dei & quis sit, qui dicit tibi, Da mihi bibere, tu forsan petijsses ab eo, & dedisset tibi aquam viuam.* Expende, quæ aqua sit Dei donum, nimirùm aqua viua, quæ nouis fluctibus semper incoet scaturire. Ait Theophylactus ibi: *Porrò aquam dicit non stantem, qualis est in puteis, & lacubus, putrix, & corrupta: sed viuam, hoc est scaturientem, & quæ moueatur. Nam gratia Spiritus semper agilem ad bonum facit animam, ascensiones semper disponentem. Talem aquam bibit Paulus, cum obliuisceretur eorū, quæ post se erant, & ad anteriora se extenderet.* De his plurima, sæpissimeque dicta sunt, tàm in præsenti, quàm in alijs tomis.

Ioan. 4.

Theoph.

Ioan. 8. Dixit ergo eis Iesus; Cùm exaltaueritis Filium hominis, tunc cognoscetis, quia ego sum. Et à meipso facio nihil, sed sicut docuit me Pater, hæc ego loquor. Et qui misit me, mecum est, & non reliquit me solum, quia ego, quæ placitura sunt ei, facio semper. Hæc cùm dixisset, multi crediderunt in eum, &c.

§. XXX.

Nulla res sic discernit, & probat veros diuinitatis cognitores, & adoratores, quàm Christi passio.

AD crucis tempus remittuntur Iudæi, quo Christi Domini cognoscant diuinitatem; ait enim: *Cùm exaltaueritis Filium hominis, tunc cognoscetis, &c.* Et cur non antea, sed post crucem erectam, & ob oculos positam in Dei existentis in Christo cognitionem Iudæi abeunt? Sanè crux Christi validissima est, vt veros diuinitatis cognitores discernat, & falsos ableget. Accipe huius rei mysterium in Gedeone figuratum, de quo ait Iud. cap. 6. *Venit autem Angelus Domini, & sedit super quercu, quæ erat in Ephra; & pertinebat ad Ioas patrem familiæ Ezri: cùmque Gedeon filius eius excuteret, atque purgaret frumentum, &c.* Ecce tibi, Gedeon ab Angelo eligitur, & designatur Israelitarum saluator, qui fidelem populum congreget, & alienigenas infideles quatiat; sed expendendum est, quando in tantum opus saluatoris designatur; nimirùm tūc designatur, quādo in paterno agro iuxta quercū, triticum excutit à paleis. Et quid quercus, & discussio tritici cum saluatoris Israelitici negotio? Planè iam tunc adumbrabatur, quàm vnicè valeat crucis arbor, & Christi passio, ad discernendos veros fideles ab inanibus. Ait D. Ambrosius in procemio. 2. libr. de Spiritu sancto: *Ierobaal cùm sub arbore quercu tritici messem virga cederet, accepit oraculum, vt à potestate alienigenarum*

Iud. 6.

Amb.

narum in libertatem Dei populum vindicaret. Nec mirum, si est electus ad gratiam, cùm sub vmbra iam tunc sacra crucis constitutus, feracis segetis sensibilia de latibulis frumenta produceret, electionemque sanctorum à purgamentis inanis paleæ sequestraret. Non mirum, quod ad saluatoris negotium repræsentandum designetur Gedeon, quãdo sub quercus vmbra triticum à palearum latibulis secernit; id enim erat nostri Saluatoris mysterium, cuius sub vmbra crucis sensibilia frumẽta, quæ verè sentiant Deum, & ad æternitatis horrea pertineant, à latibulis, & intermixtione palearũ secernuntur. Triticum excutit à paleis Gedeon sub quercus vmbra constitutus: nec vlla res sic vera æternitatis frumenta à paleis secernint, à falsis fidelibus distincta sic trahit, & designat, vt vel vmbra Crucifixi. Christus patiens ob oculos positus non patitur esse confusionem, sed è latibulis facit prominere veros, & electos fideles, falsos dimittens, vt paleas ad ignem.
Isa. 13. Isaias cap. 13. *Super montem caliginosum leuate signum.* Victoris Saluatoris nostri signum inter altas iubetur leuari mundi caligines. Cur non magis leuetur inter Soles, inter lucidissima sydera? An volunt tantum signum à tenebris cõculcari? Absit; imò volunt, quòd signum lucẽ à tenebris distinguat; tenebras det conculcationi, lucidissimos fidelium probet oculos. Nec potest, mihi crede, inueniri res, quæ sic vt signum crucis valeat inter mundiales caligines secernere, & probare eos, qui ad lucem pertineant: exterioribus tenebris alios conculcandos relinquere.
Aelred. Ait D. Aelredus citatus à Tilmanno in allegor. *Super montẽ igitur caliginosum vexillum crucis extollitur, vt sua virtute mundi potentiam premat; superbis redemptionis nostræ mysteria claudat; apud mites verò, & humiles omni mundana gloria supereminent.* Ecce, quam secernit, quam diuidit signum crucis inter mundi caligines; superbi, & fastuosi homines, vt paleæ excutiuntur, nec à crucis ligno permittuntur ingredi in salutem; qui autem mites sunt, & ad vitã pertinentes, ij etsi sint mille caliginibus obnoluti, tamen à cruce extrahuntur, & sic ornantur, vt omni gloriæ mundanæ supereminẽat.

Joan. 8. Quis ex vobis arguet me de peccato? Si veritatem dico vobis, quare non creditis mihi?

§. XXXI.

Nullum malum sic cauendum est, vt cauendum est homini peccatum.

QVi sese paupertati, nuditati, fami, conculcationi, imo & morti dedit; nec vllum pœnæ malum sustinere vitauit; ecce quàm alacer, quàm multus est hodiè in depellenda à se vel suspicione peccati, quippè hostilibus turbis ait: *Quis ex vobis arguet me de peccato?* Conculcationem, & mortem ab illis illatam patienter sustinet, sed minimè sustinet in se vel vmbram peccati, quod solum vt malorum omnium summum maximè cauet. Neoest, mihi crede, aliud malũ, quod sic cauere debeamus. Elias audita Iezabelis ira, fugæ se dedit, & per inuia, & inaquosa currens tandem ad iuniperi vmbram consedit. 3. Reg. 19. *Et petiuit animæ suæ, vt moreretur, & ait: Sufficit mihi,* 3. R. 19.

mihi, Domine, tolle animam meam. Si mortem petis, Elia, cur iram Iezabelis fugis? Quod aliud malum tibi à Iezabele times, quàm mortem? Mane apud illam, ibique inuenies mortem, quam optas; cur fugis ab illa timens mori, & mortem postulas? Nō fugit Elias mortem, sed peccandi occasionem; tolle occasionem peccati, quod fugit, vt omnium summum malorum, & nihil durii inuenit in morte, neque in alijs laboribus. Ait Diu. Ambrosius, lib. de fuga sæculi, cap. 6. *Vtique non mulierem fugiebat Propheta tantus, sed sæculum: nec mortem timebat, qui se obtulerat requirenti, & qui dicebat ad Dominū: Tolle animam meam; sed fugiebat sæcularem illecebram, & conuersationis maculosa contagionem, & impiæ, ac præuaricatricis nationis sacrilegia.* Vnum malum sibi æstimat Propheta tantus sibi totis viribus fugiendum, & toto conatu depellendum, nimirùm peccati contagium, non labores, non famem, nō infamias, non mortem. Hæc omnia facilè amplectitur vir sapiens, & iustus, dum peccati contagium absit, quam longè Psalm. 105. locutus de rebellibus Israelitis ait: *Et dixit, vt disperderet eos; si non Moyses electus eius stetisset in confractione in conspectu eius.* Ecce tibi, ex vna parte ira Dei disperdens scelestissimos homines, illos tradens internecioni; ex alia Moyses dolore confractus inter seuerissimum supplicium peccatorum. Quid doles, o bone, in tam iusta vindictâ malorum? Quid doles in perditione, in morte nequissimi seminis? Non sic confractus dolore dicetis, vbi affligi in Aegypto vidisti populum, cur modo tam anxiè doles? An te, quem nullum periculum trepit, modo potest frangere mors sceleratorum? Non dolet Moyses suorum mortes, sed peccata, sed culpas, quarum debitas pœnas soluunt. D. Chrysostomus serm. de Atcensione, fatur *Ideò, inquit Moyses, doleo, ideò deprecor, quia dignè cruciantur, qui meritò puniuntur.* Tolle demerita peccatorum, & in summis pœnis non inueniet Moyses, quod doleat. Vnum solum imprecantur malum sapientes viri, nimirum peccatum: vbi hoc adest, ibi dolor, ibi lacrymæ Sanctorum: vbi illud abest, vix manet alia causa doloris, sed gaudij, & exultationis. Ioan. cap. 16. promiserat Dominus, post mortem suā se missurum Spiritum paracletū, id est, consolatorem omnis gaudij, & consolationis auctorem: *Si enim, ait, non abiero, Paraclitus non veniet ad vos. Si autem abiero, mittā eum ad vos.* Sed & post passionem bis audio datum Spiritum sanctū; semel in ipso die resurrectionis, quando discipuli erant congregati ob metum Iudæorum. Tunc Ioan. 20. ait Dominus insufflans super eos; *Accipite Spiritum sanctum; quorum remiseritis peccata, remittuntur eis.* Secundò post quinquaginta dies, vbi factio de cœlo sonitu tāquam spiritus vehementis, in specie linguarum ignearum descēdit diuinus Spiritus, & repleuit totā domum, vbi Apostoli erant sedentes. Sed illud inuestigandum est, an in vtraque communicatione Spiritus sancti, communicatus sit iuxta promissionem Christi Spiritus paracletus, hoc est, spiritus gaudij, & consolationis? Pro quo sapienter ait Rupert. lib. 3. de operibus Spirit. sanct. cap. 10. *Primo dato, remissionem peccatorum acceperunt, secundo, fortes, & zelo bono feruentes, scientes atque sapientes, eloquētes, & miraculorum potentes effecti sunt. Sine dubio paraclesis, id est, consolationis, vel gaudij causa præcipua in primo dato est.* Multa, & diuinissima munera, & dona in die Pentecostes

Amb. Y Ps. 105. Chrysost. Ioan. 20. Ioan. 20. Rupert.

cestes receperunt: verùm in die resurrectionis expressiùs audiunt peccatorum abolitionem, quæ sapientibus hominibus inter omnes alias, præcipua causa est gaudij, & exultationis, etiam si alioquin instent ineuitabiles aliorum causæ mœrorum. Vna sanè, & sola causa doloris est peccati conscientia, & singularis gaudij causa abolitio est peccati. Dan. 3. audita accusatione, & damnatione sua Susanna, *exclamauit voce magna.* Et cur honesta fœmina, quæ maluit mori, quàm fœdari, sic medijs turbis exclamat? Cur sic modò soluitur in lacrymas? Ambros. lib. de fuga sæcul. capit. 9. ait: *Plorauit Susanna, cùm crimen obijceretur; non mortem deplorans, sed castitatis calumniam.* Non animum illius tangebat mors, sed vel apparentia peccati, quæ sola potest magnos viros impellere ad lacrymas. Sed & de eius parentibus dicitur eodem capite: *Elchias autem, & vxor eius laudauerunt Deum pro filia sua, &c.* Vbi D. Hieron. *Parentes Susanna dignè laudant Deum, non quia filia liberata est de manu presbyterorum, (hoc enim non satis laudabile est, nec magni discriminis, si non esset liberata) sed quia non est inuenta in ea res turpis.* Hæc tota gaudij illorum causa, quòd non mansit suspicio peccati.

Amb. Dan. 3. Amb. Hieron.

§. XXXII.

Peccati vindex non potest esse, qui eiusdem in se peccati est conscius.

NOn solùm Dominus aduersarijs suis suam propriam innocentiam proponit, quæ euidentissimè repellit omnes accusationes; sed & sceleratos mores illorum, à quibus minimè sinuntur vindicare etiam veros aliorum errores. Quò spectans Dominus ait: *Quis ex vobis arguet me de peccato?* Quasi diceret, quis ex vobis potest non solùm me innocentissimum, sed etsi nocens fuissem arguere de peccato, cum sitis scelestissimi omnes? Sanè etsi Dominus reus peccati fuisset, quod implicat, nullus illorum posset esse peccati vindex; quando qui peccatis scatet, male insurgit in peccatores. Non multùm absimilis erat vox Iob capit. 24. *Quod si non est, quis me arguere poterit esse mentitum, & ponere ante Deum verba mea?* Casum dat, in quo res verbis suis non respondeant; & tamen in nullo casu asserit à nemine se reum mendacij dici posse: cur ò bone, sic præsumis, quod etiam dum vera non loqueris, non possis habere mendacij accusatorem? An putas mendacium non ex se esse dignum iudicio, & damnatione? Absit; scit sapiens homo mendacia digna esse supplicio, digna esse accusatione; sed scit omnes homines mendaciorum esse reos, & ideò meritò præsumit, non posse esse mendacij sui vindicatores. Ait Diu. Gregorius, lib. 17. Moral. capit. 7. *Iustus namque etsi quid vnquam delinquendo loquitur, dignum non est, vt ab iniustis, & prauè viuentibus iudicetur. Vnde sanctus vir amicorum superbiam deprimens, non solùm si ita est, verùm etiam si non est, vt protulit, nequaquam se reprehendi posse confidit, quia nimirum illi velle redarguere falsa possunt, qui falsa agere nesciunt.* Scit Iob, se in verbis innocentem esse, sed etsi nocentissimus extitisset, adhuc putat, à nemine accusari, damnarivè posse; quando nullus est, qui sit à peccati noxijs multiplicibus liber. Nec putat fieri posse, quòd quis peccatorum suorum conscius audeat alio-

Ioan. 8. Iob 24. Gregor.

aliorum mores, & vitam corripere. Sanè vbi Iesus odiosissimi sibi adulterij vindicatores statuit, sic illos imponit, Ioan. 8. *Ioan. 8.* *Qui sine peccato est vestrùm, primus in illam lapidē mittat.* Quid ais, Domine, vt odiosissimum tibi facinus plectas, conditiones morosas in vindicatores requiris? Cur non magis festinas ad supplicium? *Amb.* Diu. Ambrosius, lib. 9. epist. 76. *Quid tam diuinū, quàm ista sententia, vt is peccata puniat, qui exors ipse peccati sit? Quomodo enim feras alieni vltorem, & proprij criminis defensorem? Nonne se magis ipse condemnat, qui in alio damnat, quod ipse committit?* Suum crimen vel in alijs damnare æquè veretur quis, ac dānare seipsum; nec ratio permittit, quòd homo damnet in proximo, quod facit ipse. Hinc Dominus, Ioan. 8. post accusatorum fugam dicit adulteræ mulieri: *Ioan. 8.* *Vbi sunt, qui te accusabant? Nemo te condemnauit? Quæ dixit: Nemo, Domine. Dixit autem Iesus: Nec ego te condemnabo: Vade, &c.* Id vnum intendebant accusatores Pharisæi, nimirùm vt Iesus absolueret adulteram, vt hinc ipsi occasionem sumerent accusandi Iesum tanquam reum legis diuinæ plectentis adulteros. Quam occasionem fugiens Dominus, ne ipse aliquo prætextu accusaretur, liberationem adulteræ differt vsque dum accusatores abirent: quibus abeuntibus, statim pronuntiat, *Neque ego te condemnabo.* Sed & modo datur illis occasio accusandi Iesum? Nonne cùm ipsi audiant adulteram fuisse à Iesu dimissam, tunc & damnabunt Iesum, tanquā reum legis diuinæ? Nullomodo; nam tunc Iesus nihil facit, quod non fecerint ipsi priùs: priùs ipsi dimittunt adulteram; priùs abstinent à damnatione illius; & post illos Iesus sententiam indemnitatis pronuntiat. Et quomodo possint iam accusare, quòd ipsi effecerunt? Diu. Ambros. lib. 9. epist. 76. *Amb.* *Quid ergo quærerentur, qui priores à persecutione criminis, & ab executione supplicij destiterunt?* Dum cohibentur ipsi priùs abstinere à damnatione adulteræ: illis obstruitur os, ne possint damnare Iesū, quod illam liberam dimittat. Quis damnet, quod facit ipse? Vide in præsenti, cap. 7. §. 8 & cap. 8. §. 6. & in alijs concus passim.

§. XXXIII.

Deus, & veritas prorsus inseparabiles sunt, nec vnus inuenitur sine alio.

ECce euidens testimonium Dei habitantis in Iesu, cui nullus potest refragari, nimirùm, quòd Iesus veritatem loquatur: & meritò, vt inexcusabiles ostendat Iudæos, dicit: *Si veritatem dico vobis, quare non creditis mihi?* Fieri enim nequit, vt Deus non sit, in quo veritas numquam nō inuenitur. Vbicumque veritatem inueniri præsumpseris, hoc pro certo habe, quòd si illa adfuerit, de diuino venerit inibi adstante numine. Ipse Dominus apud Isaiam, cap. 8. quærebat testes fidelissimos, in quorū *Isai. 8.* ore absque dubio veritas splendesceret: & qui fuerunt isti testes à Deo quæsiti, & inuenti? Ait ibi: *Et adhibuit mihi testes fideles Vriam Sacerdotem, & Zachariam filium Barachiæ.* Sed illud maximè examinandum est, vnde adeo certū sit, quòd Vrias iste, & Zacharias sic fideles sint futuri in testanda veritate hominibus? In eorum nominum explicatione datur eorū veritatis fides, quando Vrias significat splendorem Dei, & Zacharias memoriam Dei significat. Cui enim præfixus cordi Deus est, statim in veritatem ibit; nec enim Deus sine ve-

ſine veritate; nec veritas ſine Deo inuenitur. Aiebat Procopius ibi: Procop. *Quis autem teſtis fide dignior, qui ſit diuino ſplendore illuſtratus, qui ſit memoriam Dei conſecutus?* In nullo certius veritas inuenietur, quam in eo, cui Deus præ oculis aſſiſtat: neſciunt enim hæc duo, Deus, & veritas non ſeſe inferre mutuò; vt & veritas Deum ſibi aſſiſtentem prædicet, & Deus ſibi ſociam veritatem inſinuet. Ioan. 8. ſic minabatur Dominus; *Ego vado, & quò ego vado, vos non poteſtis venire.* Itaque ſe abiturum minabatur, vt miſeros homines ſua abſentia grauiter puniret. Quis ergo effugiet hanc Dei iram? Quis retinebit Deum abeuntem? Ille, qui veritatis ſemina habuerit in corde ſuo. Fac, vt in corde tuo, in labijs tuis veritas ſit, & ne metuas Dei abſentiam, qui quaſi neſcit veritatis iugum effugere. D. Thomas in Cat. ex Origine D. Tho. fatur: *Præſens autem verbum minatur Chriſti receſſum; ſed quando ſeruamus ea, quæ animæ noſtræ ſunt inſita veritatis ſemina, nequaquam recedit à nobis verbum Dei.* Ecce tibi, quo Deum detineas, ne abeat, ne diſcedat: veritatis ſemina ſerua, nunquã recedat veritas à corde tuo, à lingua tua. Quãdiu enim in te veritas durat, & Deus durat. Oſeas. 4. Vndè dicebat Oſeas, cap. 4. *Non eſt veritas, non eſt miſericordia, non eſt ſcientia Dei in terra.* Vbi erat veritas, erat Deus: ſed cùm veritas abfuit, nihil Dei manſiſſe videtur, neque miſericordia, nec ſcientia Dei. Ex quo monebat Theophy- Theoph. lactus, ibi: *Qui mendacis diuitias amat, & vanas opes, & fraudulentam gloriam veritatem non habet: vnde neque miſericordiam à Deo ſuſcipit, neque agnoſcit ipſum in die reuelationis.* Videant homines, quanto diſcrimine ſeſe mendacibus temporalitatis bonis immergunt; vix fieri nequit, vt de horum bonorum vſu ipſi veracitatem à ſe non expellant, & dum veritatem non habent, conſequenter nec Dei miſericordiam, nec ſcientiã habebunt; quando Deus cum veritate ſtat, & mendacium perſequitur. Notiſſima ſunt mendacia illa, quibus armati Iſraelitæ ſenes aduerſus Suſannam mortis tulere ſententiam. Quid tunc? Ait Daniel, cap. 13. Dan. 13 *Cumque duceretur ad mortem, ſuſcitauit Dominus ſpiritum ſanctum pueri iunioris, cuius nomen Daniel: Et exclamauit voce magna, Mundus ego ſum à ſanguine huius. Et conuerſus omnis populus ad eum, dixit: Quis eſt iſte ſermo, quem tu locutus es? Qui cùm ſtaret in medio eorum, ait; Sic fatui filij Iſrael, non iudicantes, neque quid verum eſt cognoſcentes, condemnaſtis filiam Iſrael?* In tot ſenibus, atque prudentibus viris Iſraelis, non eſt inuentus vnus, qui veritatem attingeret, & mendacium expueret; ſolus puer Daniel inter omnes pro veritate ſtetit, & ſeſe aduerſus mendacium muniuit, quia in illo ſolo ſpiritus Dei excitatus fuit. Vbi enim ſpiritus Dei adfuit, ſtatim veritatis aſſertio apparuit, & mendacij ruina; quia nõ poſſunt veritas, & Deus ſimul exiſtere. Quò ſpectans D. Ambroſius, Amb. libr. 3. de Spiritu ſancto, cap. 7. inquit: *Daniel quoque niſi accepiſſet Dei ſpiritum, nunquam potuiſſet deprehendere mendacium fraudis.* Semper enim à Dei ſpiritu & veritas aſſeritur, & mendacium traducitur.

§ XXXIV.

Veritatis vis validiſſima eſt, vt homines in bonam frugem traducat.

MEritò Dominus miratur, quòd deſeminatæ ſe veritati increduli Iudæi reſiſtant: qui enim

enim fieri poteſt, vt corda humana veritati deſeminatæ repugnēt, quando veritatis vis ea eſt, quæ vel totum mundum trahere poſſit in bonam frugem? Vtinam qui loquerentur veritatem, eſſent in mūdo; fallar, niſi ad virtutes facili negotio conuerteretur totus mundus. Malach. ait cap. 2. *Lex veritatis fuit in ore eius, & iniquitas non eſt inuenta in labijs eius, in pace, & in æquitate ambulauit mecum, & multos auertit ab iniquitate.* Ecce tibi, vnam ſtabiliuit in mundo veritatis legem, quod nimirùm veritas vndequaque ſplendeſceret, in cœtibus, in conuentibus; & dum ſic propagatur per hominum ora veritatis vſus, exulant vitia, & multi amplexantur virtutes. Et fallar, niſi per veritatis vſū, ablatis vitijs, poſſint res hominum inſtaurari. Apoc. 21. *Et dixit, qui ſedebat in throno. Ecce noua facio omnia. Et dixit mihi, ſcribe, quia hæc verba fidelissima ſunt, & vera.* Vt renouaret omnia, & ad bonam frugem reduceret, quid facit Dominus? Quid ſcribendum mandat? Hoc ſolum ſcribit, *Quia hæc verba fideliſſima ſunt, & vera:* & vtinam verborum veritas introduceretur in mundo, quia totus ipſe in nouitatem abibit vitæ. Philippus Abbas, libr. 1. in Cant. cap. 17. *Noua facit Deus, cùm manu miſericordiæ tergit noſtram vetuſtatem: cùm errore deterſo mendacij, loqui dat cum proximo veritatem, ſucum eiuſdem veritatis infundit lenius voluptatem.* Expende, qualiter Deus renouat, imò reſtaurat omnia; nimirùm mendacium amandans, & dans loqui cum proximo veritatem, eiuſdemque veritatis guſtum infundens. Vtinam hanc homines à Deo ebibant mentem, vt mendacijs non adgaudeāt, ſed veritatis guſtum percipiant; eiuſque ineſcati ſuauitate veritatem loquantur cum proximo ſuo, non mirum erit, ſi hinc feſtinēt ad vitæ nouitatē. Dum veritas ſplendeat in mundo, minimè deficient, quos metat Ieſus in horrea ſua. Aiebat ſponſa, Cant. 2. *Dilectus meus mihi, & ego illi, qui paſcitur inter lilia.* Vnde lilia ſufficient ad paſcuā faciendam tanto Deo? D. Bernar. ſerm. 70. in Cant. ait: *Bonum lilium veritas, candore conſpicuum, odore precipuum. Lilium planè quod ad nouam benedictionem terra noſtra produxit, & parauit ante faciem omniū populorum, lumen ad reuelationem gentium.* Ne Dei paſcua deficiāt, ſed omnes populi, vniuerſæ gētes cedant Domino, ſpargitur lilium veritatis ſuper terram, & dat Deus, quòd terra veritatem germinet, veritate floreat. Et veritas florens, & populos, & gentes ducit ad Dominum. Vnde Pſalm. 44. *Specie tua, & pulchritudine tua intēde, proſpere, procede, & regna; propter veritatem, & manſuetudinem, & iuſtitiam, & deducet te mirabiliter dextera tua.* Tres proponit virtutes, propter quas Dominus dicitur dominaturus nationum; ſed illarum prima veritas eſt; vbi enim veritas in mundo floret, regnum Chriſtianum extollitur, & facili negotio in ſalutem capiuntur à Deo homines. Ex quo dicebat Diu. Antiochus, homil. 66. *Veritatem quiſquis cuſtodit, ac tuetur, citra difficultatem vllam poteſt ſibi emereri vitā bonitam. Ab ipſa enim protegitur veritate, nec vnde talem adortatur, & vrgeat quidpiam mali.* Facile quidem eſt, quòd germinante in terrā veritate, copioſæ meſſes in horrea æterna metantur.

Margin notes: Mal. 2. — Apo. 21 — Philip. — Cant. 2. — Bernar. — Pſal. 44 — Antioc.

Joan. 8. Qui ex Deo eſt, verba Dei audit; proptereà vos non auditis, quia ex Deo non eſtis.

XXXV.

§. XXXV.

Verbum Dei fructuosum est in ijs, qui Dei ductum sequuntur, eiusque operatione præparantur.

QVis Dei spiritu agitur, Deúmque sequitur, & verba Dei in se cum fructu audita non monstrat? Sanè in quo Dei apparent operationes, quibus præcordia mouentur, arantur, verbum Dei cum non minimo fructu apparet.
Cant. 5. Cant. 5. ex D. Nisseni lectione aiebat Dominus: *Aperi mihi soror mea, propinqua mea, columba mea, perfecta mea*. Priùs soror Dei, & propinqua, & columba fit, tandem perfecta est; sed scire cupis, vndè singula hæc sponsæ acciderunt? Pulchrè in rem præsentem
Augus. D. August. tractat. 57. in Ioannem fatur: *Aperi mihi de sanguine meo soror mea, de accessu meo proxima mea, de spiritu meo columba mea, de sermone meo, quem plenius ex eo didicisti, perfecta mea*. Expende, quòd priùs ex sanguine effuso, & participato fiat Dei soror; deinde ex appropinquante Deo fiat propinqua Dei; rursus Dei spiritus impulsu agitata volat, vt columba; tandem diuinum sermonem audit, qui illam reddit perfectam. Et semel, & ter voluitur terra sub agricolæ manu, vt fœcundum excipiat semen, quod diuites parturiat segetes; & semel, & ter homo fiat Dei, cuius spiritu agitetur, & tunc de verbo Dei penè summum accipiet perfectionis augmẽtum.
Mat. 20 Matth. 20. dicitur de Verbo incarnato, & mortuo in cruce: *Et tertia die resurget*. Quod transferens ad verbum veritatis Imperfectus, acutè expendit, quàm debet præparari, & coli terra cordis humani, vt in illa verbum Dei non euaneat. Vbi enim semel, & ter fuerit homo sub diuina manu, triumque personarum diuinarum operationes exceperit, ex harum ductu, & cultura habet, quòd de Dei verbo multiplices virtutum fructus pariat. Ait enim Imperfect. homil. 35. in Matth. *Post tres dies resurget in animabus credentium sibi verbum veritatis, cum tres dies fuerint consummati in eis. Prima dies Pater, secunda dies Filius, & Spiritus sanctus tertia dies est quoniam ijs tribus illuminantur corda credentium. In quibus ergo trium istorum scientia fuerint consummata, in eis veritatis verbum resurgit, & viuit, & operatur*. Imperf.
Non vacuum, & inane manet Dei verbum in ijs, in quibus diuinarum trium personarum præcedit operatio; adsit tibi Pater, & Filius, & Spiritus sanctus, cuius spiritu agaris, cuius nutum spectes; & post hoc veritatis verbum in te resurgit, viuit, & operatur. Semen est verbum Dei, tunc fructificat, quando in corda cadit, quę de Dei cultura parata sunt, & Dei spiritu aguntur, & eius nutum spectant.
Quò respiciebat Oseas, cap. 10. Ose. 10.
Ephraim vitula edocta diligere trituram, & ego transiui super pulchritudinem colli eius: ascendam super Ephraim; arabit Iudas, confringet sibi sulcos Iacob. Seminate vobis in iustitia, metite in ore misericordiæ, innouate vobis nouale: tempus autem requirendi Dominum est cum venerit Saluator, qui docebit vos iustitiam. Expende, quò tendat totum illud rusticanum negotium arandi, proscindendi, metendi, noualia faciendi; nimirùm eò tendit, quòd tempus est requirendi Dominum, qui doceat nos iustitiam. Et quid exercitium agriculturæ cum iustitiæ Doctore? Pulchrè D.
Hieron. Hieron. *Reddit causas, cur arent, cur seminent, cur metant, cur lata noualia innouent: Tempus, inquit, requirendi Dominum est; cùm venerit Saluator, qui docebit vos iustitiam*.

Et quidem vbi Dei verbum intonandum eſt, & perſuadendum hominibus; vbi inſtat hora audiendi verbi diuini cum fructu; ſic ex Deo aſſiſtente præcedat, æquum eſt, omne agriculturæ exercitium, vt humani cordis terra exarata, & proſciſa, & in lætum nouale compoſita appareat, quo veritatis verbum diuites ſegetes parturiat. Quando enim viuidum frumenti ſemen de inculto, & rudi monte fructificet? De verbi Dei efficacia, & virtutibus multa manent paſſim dicta.

Ioan. 8. Reſponderunt ergo Iudæi, & dixerunt ei: Nonne benè dicimus nos, quia Samaritanus es tu, & dæmonium habes? Reſpondit Ieſus: Ego dæmonium non habeo, ſed honorifico Patrem meum. Et vos inhonoraſtis me; ego autem non quæro gloriam meam, eſt, qui quærat, & iudicet.

§. XXXVI.

Non parua Christi paſſioni pars à verbis contumelioſis deſcendit.

QVi apud Hierem. cap. 11. ad lignum crucis confugiunt, vt opprimant Ieſum, dicentes: *Mittamus lignum in panem eius, & eradamus eum de terra viuentium*: nunc ligno prætermiſſo, ad contumelias & conuitia deſcendunt, vocantes Ieſum dæmoniacum, & Samaritanum infidelem, non quidem eius parcentes dolori, ſed maiorem inferentes. Quando enim conuitium non durius eſt omni plaga, vt concutiat animum ingenuum? Iob poſt bonorum amiſſionem, poſt mortem filiorum; poſt incredibiles plagas corporis, hanc emittebat vocem, Dominus dedit, Dominus abſtulit, ſic nomen Domini benedictum. Verùm vbi ad probra, & contumelias audiendas accedit, ſic clamat cap. 19: *Vſquequo affligitis animam meam, & atteritis me ſermonibus?* Septuaginta legunt *& deſtruitis me ſermonibus?* Cùm pereunt bona omnia, cùm corpus totum putreſcit, adeò vt teſta ſaniem raderet, ſui deſtructionem non meminit; vbi autem ad contumelias ſubeundas accedit, tum ſe putat in deſtructionem vergere. Pulchrè Origen. in Cat. Græc. *Sæpenumero qui corporis cruciamen tolerauit, non paſſus eſt verba contumeliam enim perferre magni eſt viri. Sed Iobus eſt athletarum fortiſſimus, in cuius libro nihil ita eminet, vt eius fortitudo, ac patientia; labores tamen ſentit, quos ex eorum duro ſermone, qui ad eum viſendi cauſa veniebant, hauriebat. Quamobrem, ô amici ait, ad corporis dolorem, moleſtiam etiam animi adhibetis, dum me magis verbis quàm dolore corpus concidistis?* Non tota plagarum phalanx ſic Iobum conterebat, vt contumelioſa amicorum verba; hæc omni tormento duriora ſunt animis ingenuis. Sic Iudic. cap. 16. vbi Philiſthijm habebant Samſonem obcæcatum, & vinctum, eum è carcere educunt, vt opprobrijs ſaturent. Ait enim textus: *Qui adductus è carcere ludebat ante eos, feceruntque eum ſtare inter duas columnas.* Septuaginta poſuere: *Vocauerunt Samſon de domo cuſtodiæ, & illude-*

Iob. 19.

Origen.

Iud. 16.

Hier. 11

illudebant ei, & steterunt eum in medio duarum columnarum. Expende illud, *illudebant ei, &c.* Iam non ferro oculos eius petunt, non opprimunt molæ pondere, sed verbis res agitur; contumelias iaculantur, conuitijs affligunt. & qui molæ pondus sustinuit, qui obcœcatus tacuit, ad cõtumelias, & irrisionis verba sic afficitur, vt ex tunc non dubitauerit se cum Philistæis perimere. Ait D. Amb. epist. 70. *Grauibus in eum insultabant conuitijs, quod durius, & vltra ipsam captiuitatis speciem viro ingenua virtutis conscio tolerabatur. Nam viuere, & mori, natura functio; ludibrio esse, probro ducitur.* Nulla mors, mihi crede, accidere potest ingenuo viro, quæ illi nõ videatur tolerabilior, quàm contumelia, quàm conuitium. Quò adducenda sunt dicta. 1. tom. lib. 4. cap. 4. §. 10. & tom. 2. lib. 10. cap. 9. §. 7. & alibi.

Ambr.

§. XXXVII.

Peccatum omni dæmone horribilius est, nec sic lucet virtus in eyciendo dæmone, vt lucet in peccato eyciendo.

EXpende, quàm acris sit Dominus in tollenda à se omni suspicione peccati, dicens: *Quis ex vobis arguet me de peccato?* Et quàm lenis est in tollẽda à se suspicione dæmonij inhabitantis, inquiens: *Ego dæmonium non habeo.* Cur non magis te opponis? & ais? Quis ex vobis arguet me de dæmonio habito? Cur mauis leniùs agere, vt solùm dicas, ego dæmonium non habeo? Sanè non sic horribile est viro iusto dæmonium habere, ac peccatum; hoc omni dæmonio horribilius est, & multò magis vitandum. Matt. 15. Chananæa mulier sic ad Iesum clamat: *Miserere mei, Domine, fili Dauid, filia mea malè à dæmonio vexatur.* Quæ verba quotidiè pro se ipsis à peccatoribus dicenda esse monet Chrysost. sed peccatores nec dæmoniũ habent, nec malè à dæmonio vexantur, quomodo ergo orabunt, dicentes, se à dæmonio vexari? Vexantur quidem à peccato, quod horribilius est omni diabolo. Ait Chrysost. homil. 79. ad popul. *Sicut illa dicebat: Miserere mei, filia mea malè à dæmonio vexatur. Dic & tu, Miserere mei, anima mea malè à dæmonio vexatur. Magnus enim dæmon peccatum est. dæmonium habens, misericordiam inuenit, odio peccans habetur.* Non odiosus est Deo dæmonium habens, & valdè odiosus Deo est, lethale peccatum habens; nec sic malè affectus est, qui omnia inferni dæmonia in se sustinet, vt malè afficitur, qui peccato inquinatur. Hinc gaudentibus, lætantibusque discipulis, quod multa dæmonia eijcerent, ait illis Iesus, Luc. 10. *In hoc nolite gaudere, quia spiritus vobis subijciuntur.* Et cur non gaudeant sancti videntes dæmonia ab humanis habitaculis fugere? Cur non gaudeant videntes hominem diabolica vexatione, ac tyrannide liberari? Erat adhuc alia longè maior tyrannis, nimirùm, tyrannis peccati, quæ dum non tollebatur, parum erat, quod fugarentur diaboli; & tunc licebat homini gaudere, cum de maiori hac peccati tyrannide liberabatur. Rupert. lib. 3. de oper. Spirit. sanct. cap. 10. *Apostoli ante Christi passionem dæmonia eiecerunt & non erat illis gaudendum, nisi fieret, o. per Christi passionem primam & præcipuam consolationem, primum, & præcipuum paracleti datum, idest, remissionem acciperent peccatorum.* Nulla censetur victoria reportata ex dæmone, dum peccatum viget, nec permittimur gaudere, quod liberemur ab obsidione dæmoniorum,

Mat. 15

Chrysost.

Luc. 10.

Rupert.

eum medullitus manent animo peccata infixa. Hæc peiora omni dæmone sunt, non tàm in dæmonis, quàm in peccati eiectione nobis insudandum est, & tunc quasi de insigni, & miraculosa victoria gaudere licet, cum peccatum à nobis eiecerimus. Vndè D. Chrysostom. homil. 33. in Matth. ait: *Quod si velis, etiam signa videre, extermina abs te omne delictum, & vidisti, quod cupiebas. Magnus enim dæmon peccatum est, quod si abs te abieceris, maior eris, mihi crede, quàm qui dæmonia eijciunt.* Non ille magnus, qui à se, & à mundo dæmonia eiecit, qui se à peccato enodat, hic canet triumphum, vt qui expulerit omnium dæmoniorum pessimum inimicum. Parum est, quod diabolus abeat; si peccatum manet intus, quod solum ingentem faciet tui ruinam. Audio diabolum ingressum in cor Iudæ ibi peccati, nempe proditionis semen reliquisse; hoc diabolus fecit; Iudas autem solius peccati conscius, quid fecit? Ait Matth. 26. *Abiens laqueo se suspendit.* Proh peccati venenum, & laqueos, & tortores, & carnifices, & rem totam suspendij ministrans! D. Ambros in Psal. 35. *Se ipse proprio ore egit in mortem. Quantos putamus in ipso fuisse tortores, vt sibi ipse tam grauis pœna exactor incumberet, & semetipsum strangularet?* Quid non parturiret peccatum cordi infixum? In quo peccatum est, in eo, & tortores sunt, & carnifices; nec egent dæmonia ibi esse, vt extremæ nascantur ruinæ. Vndè Luc. 10. dicitur, quod miser homo: *incidit in latrones, qui etiam despoliauerunt eum, & plagis impositis abierunt semeuiuo relicto.* Nulli dubium est, quin latrones ij dęmones sint, qui hominem gratia spoliant peccato immisso; sed cur spoliatum adhuc semiuiuum relinquunt? Sanè vbi homo nudus gratia est, & peccato vulneratus, non curant iam dęmones multum de illius extrema ruina, quàm peccatum manens potest perficere. Quò spectans Origen. hom. 34. in Luc. dicit: *Latrones, qui spoliauerant, & vulnerauerant eum, non assident nudo.* Non diabolus requiritur, vbi gratiæ nuditas, & peccati est vulnus, quæ peiores diabolo sunt ad causandam extremam ruinam. Non nouerat Cain diabolum, sed nouerat peccatum suum, & aiebat Genes. 4. *Ero vagus, & profugus in terra; omnis igitur, qui inuenerit me, occidet me.* Pro quo D. Ambros. in Psalm. 35. *Cum adhuc à Domino pœna cessaret, torquebat eum suorum conscientia peccatorum, aiebat miser tremens, & timens, & cum adhuc percussor deesset, ipsa sese iniusti vita cruciabat. Acceperat signum, ne eum aliquis occideret; meruerat quidem vt percussor inhiberetur, sed sine vlla intermissione ipse sibi suus carnifex erat, & percussor.* Non aliunde exterminatorem expectat, qui peccatum in se admittit; quando peccatum in corde fixum sufficiens est ad omnia bona dilapidanda, ad causandas extremas ruinas. Quod si adhuc scire cupis, quam sit dæmone peius vitium in corde admissum, propone tibi ob oculos Saulem dæmonem liberatum, & lancinantem Dauidem: de quo vide tom. 2. lib. 12. § 4.

Chryso. | Mat. 26 | Ambr. | Luc. 10. | Origen. | Genes. 4

§. XXXVIII.

Dæmonium est, qui sic superbit, vt facinorum, virtutumq; honorem sibi præripiat.

Efficaci ratione depellit Dominus dæmonij in se habitantis suspicionem fatus: *Ego dæmonium non habeo, sed honorifico Patrem*

Patrem meum. Et quidem tunc dæmonium te non eſſe verè oſtendis, quando non tuam, ſed Dei gloriam venaris; ille enim minimè à dæmonio liber eſt, qui ſibi præripere gloriam intentat, propriamque exaltationem quærit. Quam maculam vbi inuſſe Chriſto Domino intrebant Iudæi, ex hoc præſuppoſito errore, ſatis conſequenter dicebant a: *Nonne benè dicimus nos, quia dæmonium habes.* In quo fundant, quod benè dicant; quia in Ieſu eſt dæmonium? In clariſſimo errore, quo putabant à Ieſu præripi Dei honorem, propriamque & non Dei exaltationē quæri: ſuppoſito autem quod quis ſic elatus probetur, benè concluditur in illo dæmonium eſſe. Elias Cretenſis in orat. 4. Nazianz. *A dæmonio Chriſtum obſeſſum aiunt, quod in more ſit dæmonijs debitum honorem Deo in ſe ſe transferre: ſineq; verecundia Dei gloriā rapere, quod ipſum à Chriſto fieri putabant, cum ſe, qui eſſet homo, in Dei ſedem, quaſi collocaret ijs verbis. Qui ex Deo eſt, verba mea audit.* Turpiter errant dum Ieſum præſupponunt hac macula aſpergi, quod non Dei, ſed ſuam exaltationem quærit: verùm hoc benè exiſtimant, quod dæmonium ſit in eo, qui Deo debitum honorē ſibi præripit, & de illo effertur. Nunquam enim elatio vana in homine dæmoniorum proprium affectū non oſtendit. Iſaias, capit. 2. ait: *Dies Domini exercituum ſuper omnem ſuperbum, & excelſum, & ſuper omnem arrogantem, & humiliabitur. Et ſuper omnes Cedros Libani ſublimes, & erectas.* Superbos, & arrogantes homines, cum Cedris Libani miſcet, & confundit in die furoris Domini. Et cur ſic miſcet ſuperbos, & arrogantes cum Cedris Libani? Libanus idololatriam ſeruabat adeo, vt quot Cedri, tot idola, & tot dæmonia in illo eſſent;

Elias Cret.

Iſai. 2.

benè ergo cum idolis, & dæmonijs iungit, & miſcet arrogantes, & elatos homines: dæmoniacū enim ſapit elatio omnis. Pulchrè ad hæc Procopius: *Præterea, cur iſtos arrogantes, Libani Cedros eſſe dixit? Primum quoniam dæmoniacum quiddā omnis habet elatio. Erat verò omni idololatria refertiſſimus Libanus, hinc & quæ in eo vagabantur, malas poteſtates, Cedri ſignificant, quæ nequitia faſtigia aduerſus Dei notitiam ſunt attollere ſolita.* Expende illud, *ſiquidem dæmoniacum quiddam omnis habet elatio;* quiſquis rapto ſibi honore, effertur ſuper alios, putet hanc elationem inhabitantis ibi dæmonis ſignum eſſe. Non longè à dæmonio diſtat; qui ſic euanet, ſic ſuperbit, vt ſibi honorem virtutum arroget, propriamque gloriā quærat. Ait enim D. Chryſoſtom. hom. 43. ad Pop. *Nullum itaq; malum par elationi, hominem reddit dæmonem:* dæmonibus æquat hominem elatio. Quod cauebat Paul. 1. ad Timoth. 3. monens: *Oportet Epiſcopum irreprehenſibilem eſſe::: non neophytum, ne in ſuperbiam elatus in iudicium incidat diaboli:* quia elatus non poſſit in omnibus diabolo non aſſimilari. Hinc Eccleſiaſtes, cap. 1. *Vidi cuncta quæ fiunt ſub ſole, & ecce vniuerſa vanitas, & afflictio ſpiritus.* Septuag. legunt; *& præſumptio ſpiritus.* Quod ad ſuperbiam, & elationem, quibus mundialium hominum opera plena ſunt, refert D. Auguſt. homil. 1. de ſerm. Dom. in monte. Et quæ plena elationis, & ſuperbiæ Auguſtino ſunt; de illis loquens D. Greg. Neocæſarienſis, ait: *Spiritu prodigioſo, & execrando omnia hæc inferiora plena ſunt;* Quaſi eo ipſo, quod quis elatione, & arrogantia miſcetur, iam plenus nequiſſimo, & execrando ſpiritu, imò à diabolo poſſeſſus videatur.

Procop.

Chryſo.

1. *ad Ti. 3.*

Eccleſ. 1

Gr. Ne.

§. XXXIX.

Impiorum hominum eſt eos inutiles, & prorſus inanes putare, in quibus nihil vitioſum, nihil diabolicum apparet.

VBi Ieſus negat ſe dæmonium habere, ſtatim ſua explicat magnalia, dicens: *Sed honorifico Patrem meum*. Patrando, videlicet, miracula, ignaros docendo, ſeque & omnia omnibus præbendo, vt inde pateret, quam ad omnia vtilis, & proficuus, qui dæmonium non haberet. Solent equidẽ impij, & mundiales homines inutilem, & fruſtraneum putare illũ, in quo nihil vitij, nihil dæmonis partem ſpectans apparet. Sit vir nobilis Deo intentus, abſtinens prorſus ab omnibus operibus diaboli, à comeſſationibus, ab ebrietatibus, à theatrali luxu, & ecce à mundialibus habebitur, quaſi ad nihil valeat, quaſi homo fruſtraneus. Aiebat Dominus Ioann. 14. *Venit princeps huius mundi, & in me non habet quicquam*. Ambr. legit: *Et in me inuenit nihil*, qui fieri poteſt, vt in omnium bonorum fonte nihil inueniatur? In Ieſu omnis diuitias inhabitabat corporaliter; illi data erat omnis poteſtas in cœlo, & in terra, in eius veſtimenti fimbria ſalutem mulier ſibi acquiſiuit. Quomodo ergo in quo tot bonorum ſegetes erant, nihil inuenit princeps huius mundi? Nõ erat in Ieſu vel veſtigium peccati, non erat illi pars cum diabolo, & quando nec peccati vmbra inuenitur in viro iuſto, quaſi nihil aliud ſit, cenſetur à ſpiritu mundi. Ait D. Ambr. libr. de Fuga ſæculi, cap. 4. *Quomodo nihil inueniri potuit in eo, in quo plenitudo diuinitatis habitabat corporaliter, de quo virtus exibat, & ſanabat omnes? Quomodo nihil inuenire potuit in ſoliditate virtutis, vbertate ſapientiæ, integritate iuſtitiæ? Non ergo tu vacuus, ſed ille cæcus, & inanis princeps iſtius mundi, qui neſcit niſi ſua cernere, neſcit niſi ſua inuenire.* Hic eſt impius, & mundialis ſpiritus, qui vnum æſtimat, vnum videt, vnum reputat, quod ſuum eſt, videat in te aliquid ſuum, videat aliquid faciens ad peccatum, faciens ad vitia, tunc te æſtimat, & prædicat plenum, etiam ſi ſummo inanis, & vacuus exiſtas. At dum in te ſuum non reſpicit, licèt in tè bonorum omnium ſit plenitudo, ſic te æſtimat quaſi in te nihil ſit, quaſi valeas ad nihilum. Hæc erat vox impiorum aduerſus Ieſum, Sap. cap. 2. *Circumueniamus ergo iuſtum, quoniam inutilis eſt nobis, & contrarius eſt operibus noſtris*. Et quidem vt notat Hugo Card. Ieſus vtiliſſimus erat, populo ſanando omnes, docendo omnes, vnde potuit apparere inutilis? Iam ipſi inſinuant illis verbis: *Contrarius eſt operibus noſtris*; vbi ab omni opere malo abſtinebat, vbi quidquid prophanum, & vitioſum erat, cauebat, & carpebat, in nulloque conueniebat cum impijs, neceſſum erat, vt haberetur ab illis, quaſi homo fruſtraneus, & inutilis. Quorum impudentiam exprimit Iob, cap. 22. *Qui dicebant Deo; Recede à nobis; & quaſi nihil poſſet facere omnipotens, æſtimabant eum*. Ipſam Dei potentiam, eiusque virtutis præſtantiſſima opera, reputant impiiſſimi homines nihil eſſe, dum prorſus alienum vident à ſuis fecibus. Quæcumque enim ad laſciuiam non pertinent, putat homo laſciuus nihil eſſe.

Ioan. 14

D. Ambr.

Sap. 2.

Hugo.

Iob. 22.

§. XL.

§. XL.

Laudabiliorem vitæ curriculum agit in hoc ſæculo, ſi ius dicas nemini.

NOn otioſè diſſimulat Ieſus in præſenti poteſtatē iudicandi homines, cum ait: *Ego non quæro gloriam meam, eſt qui quærat, & iudicet*; quaſi dicat, eſt Pater, qui iudicat in præſenti, ego autem nō iudico in hac mundiali vita. Nec immeritò rex regum, & dominus dominandi Ieſus, dum noſtrā mortalem vitam agit, declinat exercitium iudicandi, ſed vt oſtendat, quàm laudabilior poterit eſſe vita illius, qui in præſenti ius dixerit nemini. Gothorum nobilitas, dum ſubijcit Romanos populos, querebatur de rege ſuo, quod ius dicendi munus relinqueret Romanis deuictis, & nullius illorum iudex Gothus crearetur. Quibus ſapienter reſpondet Athalaricus Rex, apud Caſſiod. lib. 9. var. cap. 14. *Ordinarijs iudicibus adminiſtrationum ſuarum poteſtas illibata ſeruetur. Cognitores ſuos legitima turba comitetur. Obſeruationum illarum non moueaRIS inuidia. Gothorum laus eſt ciuilitas cuſtodita. Tota ad vos fama confluit, ſi vos rarus litigator obſeruet. Vos armis iura defendite, Romanos ſinite regum pace litigare.* Expende illa triumphatoris hominis ornamenta, nimirum; *tota ad vos fama confluit, ſi vos rarus litigator obſeruet*: ſanè laudabilem ille rem præſtat, qui detrectat ſubire munus ius dicendi, qui hortet litigatores auſcultare: qui alios iudicandi poteſtatem alijs integram remittit, ſeſeque prorſus ab illa in hac vita mortali expedit. Hinc hominis fœlicitatem commendans, Pſalm. 1. ait: *Beatus vir, qui non abijt in conſilio impiorum, & in via peccatorum non ſtetit, & in cathedra peſtilentiæ non ſedit*. Impiorum, peccatorumve conſortium, qui abiurat, beatus eſt etiam exiſtens in mortali hoc corpore; inſuper & beatus eſt, qui nō ſedit in cathedra peſtilentiæ, qui nunquam pro tribunali ſedit, qui forenſia negotia non tractauit, qui ius dixit nemini. Vt enim vix vllus eſt, qui inter hæc munera iudicandi non inficiatur de eorum peſte; ſic qui ab illis fugit, beatam ducit vitam, & prorſus quietam. Ait D. Hilar. ibi: *Tertius quoq; hic obtinendæ beatitudinis ordo eſt, in cathedra peſtilentiæ nō ſedere. Cuius itaq; cathedræ ſeſſionem exiſtimabimus peſtilentem? Illa erit peſtilens, cuius contagium Pilatus manus abluendo deuitat. Publicarum enim cauſarum ordo, manere iudices volentes, in legis ſanctitate non ſinit.* Peſtilens eſt D. Hilario iudiciaria ſedes; cuius adminiſtrationem, qui deuitat, in ordine beatitudinis obtinendæ merito conſtituitur. Vt dicat Pſalm. 70. *Quia non cognoui literaturam introibo in potentias Domini.* Literaturam vocat forenſeſq; leges, & totam adminiſtrationem fori, cuius fuga ſpem ſacratioris, diuinioriſq; poteſtatis importat. Bene Hugo Cardin. *Introibo ergo in potentias Domini cæleſtes, quia illiteratus, & idiota potentias terrenas non ambiui, ſed deſpexi.* Sic deſpectis iudiciarijs ſedibus, ſperat diuiniores apud Deum potentias.

Caſſiod.

Pſal. 1.

D. Hil.

Pſal. 70

Hugo.

Ioan. 8. Amen, amen dico vobis, ſi quis ſermonem meum ſeruauerit, mortem non videbit in æternum. Dixerunt ergo Iudæi: Nunc cogno

uimus, quia dæmonium habes. Abraham mortuus eſt, & prophetæ, & tu dicis; ſi quis ſermonem meum ſeruauerit, non guſtauit mortem in æternum? Nunquid tu maior es patre noſtro Abraham, qui mortuus eſt, & Prophetę mortui ſunt? Quem te ipſum facis? Reſpondit Ieſus: Si ego glorifico me ipſum, gloria mea nihil eſt.

§. XLI.

Propriſſimum dæmoniorum officium eſt inſtantiam mortis ab hominum memoria longè facere.

QVæſtio in præſenti celebris eſt, cur iſti Phariſæi nunc maximè ſe ſe certiores factos oſtēdant, quod Ieſus dæmoniaco ſpiritu agatur? Vbi enim Ieſus hanc ſermonis ſui obſeruati virtutem prędicat, quæ mortem in æternum abigit, ſtatim illi; *Nunc cognouimus, quia dæmonium habes*. Cur perfidi homines nunc id magis cognoſcitis? Quid nunc ſingulare in Ieſu videtis, quo magis perſuadeamini ad aſſerendum illum dæmoniaco ſpiritu agi? Sanè audiunt Ieſum, dicentem de morte per ſuum ſermonem eliminata, quod male intelligentes de morte hac temporali; quaſi per euidentem conſequentiam deducunt, verba illa non poſſe à diuino, ſed à diabolico ſpiritu manare. Et quidem dum in hac via ſumus non Ieſus, ſed ſolus diabolus nititur inſtantiam mortis ab humana cogitatione longè facere. Hęc fuit diaboli vox in primis mundi cunabulis, Gen. 3. *Nequaquam moriemini*: quàm etiam modo inter frequentiſſimas, & propinquorum, & amicorum mortes imprudentiſſimus inclamat; nihil magis curans, quàm perſuadere nobis, vel diſtantiſſimam, vel nullam eſſe mortis plagam. Ad hæc *Baſ. Se.*
D. Baſil. Sel. orat. 3. *O ſententiam execrabilem, & plenam audaciæ vocem! Deus mortem tranſgreſſoribus ſtatuit, & diabolus vitam contra legem agentibus ſpondet*. Diabolus eſt, qui à cogitatione adulteræ diſtrinctum coniugiis ſeparat gladium; diabolus eſt, qui auaris hominibus longiſſima vitæ ſæcula proponit; diabolus eſt, qui nec ſignum inſtantis mortis ob oculos peccatorum eſſe patitur. Vbi arca
Dei captiua apud Philiſthęos erat, *1. Re. 5.*
1. Reg. 5. *Fiebat pauor mortis in ſingulis vrbibus, & grauiſſima valde manus Dei*. Quid tunc? Philiſthijni augures ſuos, & diuinos ſuos conſulunt, qui reſpondent, quod Dei arca imponatur plauſtro, & relictis bobus, vt ipſi arcam ducant, permittant illam ferri ad Iſraelitas: quod & factum eſt; nullo enim ductore mouente, imò natura bobum reluctante bobes ipſi impoſitam plauſtro arcam deducunt eam vſque in Bethſames. Id quòd ſapienter putat Origenes diaboli arte diſpoſitum per miniſtros ſuos augures; & propria ipſius virtute applicata peractum eſt. Quippe
ait homil. 16. in Num. *Quis ergo in his, ſi diligenter inſpiciat; præſcientiam hanc, quæ de boum directione prædicta eſt, vel fortuitam dicat.* *Origen.*

dat, vel aliqua arte compoſitam, & non operatione quadam dæmonum miniſtratam? Sed cur dæmones tanta diligentia curant, vt arca Dei à Philiſthinis abeat? Cur diabolus fit auriga, qui Dei arcam deferat à populis Philiſthinorum? Sanè, vt ait textus dum arca Dei manebat apud Philiſtheos, *fiebat pauor mortis in ſingulis vrbibus:* nihilque magis proprium diaboli, quàm à peccatoribus eliminare vniuerſas cauſas; quæ poſſint memoriam mortis excitare. Hoc proprium munus, hoc ſingulare dæmonis officium eſt, quod mortis inſtantia longè ab humanis mentibus ſeparetur. Diues erat iam in occaſu vitę conſtitutus, iam iam à viuis eripiendus. De quo ait Luc. capit. 12. *Et dixit hoc faciam, deſtruam horream ea, & maiora faciam, & illuc congregabo omnia, quæ nata ſunt mihi, bona mea, & dicam animæ meæ; Anima habes multa bona, poſita in annos plurimos, &c.* In limine erat mors, & multa aderant, quæ mortis memoriam excitarent; vel deſtructio horreorum excogitata, vel nocturnum tempus illi mortis inſtantiam poterant intimare. Sed inter hæc ille, nullam memoriam mortis habet, quin potius longa vitæ ſæcula in mente voluit, dicens: *Habes multa bona poſita in annos plurimos.* Cur hac ipſa nocte arripiendus non magis cogitas dierum paucitatem? Quis te facit mortis inſtantis ſic obliuiſci? Quis tibi pollicetur plures annos? Pulchrè Chryſol. ſerm. 104. *Erat in illo alter, quia ad eius penetralia, iam diabolus poſſeſſor intrauerat.* Ne miremur, quod tota mortis memoria abigatur; erat enim in illo diabolus, qui minimè permittit ſuis ad mortem ſpectare. Nec ab alio, quàm à malo poteſt ſine mortis memoria longæua vita excogitari. Pro quo Diu. Baſil. in præſenti, ait: *Longa tibi vitæ tempora præfixiſti: & profectò vitam hoc ſibi modo polliceri, non bonitatis, ſed malitiæ eſt indicium.* A malo venit quod vitam tibi longam ſtatuas, quod plurimos tibi viuendi præfigas annos. Miſeri illi dæmonis verberones in ſepulchris habitabant, Matth. 8. & videntes Ieſum clamabant: *Quid nobis, & tibi Ieſu fili Dei, veniſti ante tempus torquere nos?* Immaturum, & nimis properum putant aduentum Saluatoris, qui iam in ſepulchris ipſis claudebantur, ſed homini exiſtenti in ſepulchro, quomodo potuit Ieſus aduentus videri fuiſſe ante tempus? Quantum tempus poterat expectare, qui iam in ſepulchro erat? Sanè non hæc vox ab homine, ſed à diabolo veniebat, qui etiam à penè enectis, ab ipſis ſenio confectis, & prope ſepulchra exiſtentibus longiſſima vitæ tempora facit ſpectari. Chryſol. ſerm. 16. *De tempore cauſatur nequitia ſæculi indurata.* Indurata diaboli malitia, etiam in penè enectis immaturam mortem reputat; quæ oſtendatur venire aliquando; tota enim diaboli aſtutia eo tendit, vt nunquam mors prope cernatur. Aiebat Dominus Luc. 12. *Ignem veni mittere in terram, quid volo niſi, vt accendatur.* Cur ignem venit mittere? Chryſol. ait: *Ignem venit mittere in terram, vt ſuo cinere ſaginata pingueſceret.* Ignis diuinus hoc habet, vt ſuos cineres terræ ob oculos ponat; de quorum vel proſpectu ipſa ſaginetur. Sed de diabolo locutus Iob cap. 41. ait: *Halitus eius prunas ardere facit.* Deus ignem mittit, diabolus inſufflat prunas; conueniunt ergo diabolus, & Deus in officio? Abſit, Deus enim dicitur ignem mittere, vbi autem ignis eſt, & cineres ſunt; verum diabolus non

Luc. 12. Chryſo. D. Baſ. Matt. 8. Chryſo. Luc. 12. Chryſo. Iob. 41.

dicitur

dicitur ignem mittere, ſed prunas exſufflare, hoc eſt, illas prorſus à cineribus excutere; prunæ enim ſi relinquantur, vndique cinere circum voluuntur, & ſub cinere conſeruantur viuidæ; vbi accedit, qui prunas exſufflet, totum excutit, & exſufflat cinerem. Dei ea cura eſt, vt ignem accendat; qui faciat cineres, & terræ ob oculos ponat illos; aſt diaboli officium eſt exſufflandi prunas, ab illisque excutiendi totos cineres, ne quid cinereū, & mortale poſſit ſentiri. Quo re-

Abac. 3 fero illud Abacuc, capit. 3. *Deus ab auſtro veniet, & ſanctus de monte Pharam. Semper operuit cœlos gloria eius, & laudis eius plena eſt terra. Splendor eius, vt lux erit, cornua in manibus eius; ibi abſcondita eſt fortitudo eius. Ante faciem eius ibit mors, & egredietur diabolus ante pedes eius.* Vt Deus oſtendatur mundum detriumphans, merito ante eius faciem mors præmittitur; ſed vix mors præmittitur, & ecce tibi diabolus ante pedes eius egreditur, ne vel gradum faciat mors, quin diabolus ponatur ante, illam relinquens à tergo, vt minimè poſſit videri. Miraris hoc? Sed accipe quod

Matt. 8. æquè mireris Matth. 8. *Cum veniſſet Ieſus trans fretum in regionem Geraſenorum, occurrerunt ei duo dæmonia habentes, de monumentis exeūtis, ſæui nimis, ita vt nemo poſſet tranſire per viam illam.* Equidem in via erāt multa ſepulchra mortuorum, quando mos erat Iudæis in vijs ſepelire mortuos ſuos; dæmoniaci autem iſti ſic ad monumenta illa inhabitanda properabant, vt nullis poſſent detineri vinculis

Marc. 5. in vrbe. Quippè ait Marcus, ca. 5. de famoſiori: *Neq; catenis iam quiſquam poterat eum ligare: quoniā ſæpe compedibus, & catenis vinctus, dirupiſſet catenas, & compedes comminuiſſet, & nemo poterat eum domare, & ſemper die, ac nocte in monumentis erat.* Nullis compedibus, nullis catenis poterant detineri in vrbe, ſed catenas vniuerſas rumpentes feſtini abibant in ſepulchra; hoc illum intendētes, vt ſepulchrorum vias inacceſſas redderent hominibus; vt ait enim Matth. *De monumentis exeuntes ſæui nimis, vt nemo poſſit tranſire per viam illam.* Eò

Idem. tendebat dæmonum ſæuitia, & aſtutia habitans in ſepulchris; vt nemo ſepulchrorum vias auderet pertingere; & ſic quidquid mortis erat, ab hominum oculis longè fieret.

§. XLII.

Quo minus aliquis ſuam exaltationem quærit, eo nobilius quid eſt.

IN eo ſita eſt hominis gloria, quod ipſe non ſe ipſum glorificet; ait enim Ieſus; *Si ego glorifico me ipſum, gloria mea nihil eſt;* tunc creſcit homini honor, cum minimè ab homine quæritur. Mulieri Chananææ petenti ſalutem filiæ:

Mat. 15 reſpondit Ieſus, Matth. 15. *Non eſt bonum ſumere panē filiorum, & mittere canibus.* Cui appellationi illa annuens, ait: *Etiam Domine, nam & catelli edunt de micis, quæ cadunt, &c.* Ad hæc Ieſus: *O mulier, magna eſt fides tua.* Paulò ante canem appellabat, depellebat vt canem; iam non canem, ſed magnæ fidei mulierem compellat. Vndè Dominus cognoſcit eam tantæ fidei eſſe mulierem, quam paulò ante vt canem repellebat? Aut in quo ad honorem humanæ appellationis peruenit, quæ modò expellebatur quaſi catellus? Admiſit ipſa catelli appellationem, & tantum abfuit, vt filiorum gloriam ſibi præſumeret, quod inter ipſos catellos numerari vellet, quo apud Deum ad honorem hominis peruenit.

D. Auguſt.

D. August. serm. 74. de temp. *O mulier, magna est fides tua; tu te agnouisti canem, ego te iam agnosco hominē.* Tūc apud Deum creuit mulier in humanam gloriam, cum ipsa se se inter canes annumerat, nihil ex se reputans habere nisi vile, & pecuinum; & æstimans gloriosiora quęque venire à Domino. Sic suam gloriam exaltabat ille Rex, Dan. 4. *Nonne hæc est Babylon magna, quam ego ædificaui in domum regni, in robore fortitudinis meæ, & in gloria decoris mei?* Sic se barbarus glorificabat, non Dei, sed suam gloriā ostentans; *Et ex hominibus abiectus est, fœnum vt bos comedit, & rore cæli corpus eius infectum est: donec capilli eius in similitudinem aquilarum crescerent, & vngues eius quasi auium. Igitur post finem dierum ego Nabuchodonosor, oculos meos ad cælum leuaui, & sensus meus redditus est mihi, & Altissimo benedixi, & viuentem in sempiternum laudaui, & glorificaui, &c.* Compone hominem, cum homine; Nabuchodonosorem cum Nabuchodonosore; dum suam gloriam ostentat, ab omni exulat sensu hominis, annumeratur inter boues. Dum autem inter belluas annumeratus, nihil in se videns, nisi vile, & pecuinum, ad Deum leuat oculos, Deūque agnoscit solum dignum gloria, iam nō amplius bellua, sed statim apparet regius homo D. Paulinus epist. 4. *A regnis suis, etiam & sensibus exulabat humanis; coma tristi Leonem; vncis vnguibus vulturem; sensu & pabulo, bouem referens. Intellectu tamen tandem Deo, & sensui reformatur, & regno* Tandiu exulauit ab homine, quandiu sibi præripiebat Dei esse, & Deo retulit, omnia ad humanos, imò & diuinos fuit eleuatus honores. Isaias 6. de Deo sedenti super excelsum thronum, ait: *Et ea quæ sub ipso erant, replebant templum.* Ad templum Deo soli sacratum admittuntur ea, quæ sub ipso Deo sunt, vt intelligant homines, qua via possint etiam diuinos percipere honores, nimirum, si sese Deo subijciant, eiusque & non suā quærant gloriam. Ex quo D. Bernard. sermon. 2. in Isaiæ verbis ait; *Propterea sanè dixi, humiliare sub potenti manu Dei, vt exaltet te in tempore visitationis. Vide, vt sub ipso inueniaris, alioquin non esse poteris cum ipso.* Vt de te impleatur templum Dei, in cuiusq; gloriam intrare possis, sic te debes componere, vt semper sub Deo inueniaris, omnia Deo cedens gloriosa, nihil sibi assumens honoris. Hinc claudicare visus fuit magnus ille Moyses, de quo dicitur Numer. 20 *Tulit igitur Moyses virgam, quæ erat in conspectu Domini, sicut præceperat ei, congregata multitudine ante petram; dixitque eis: Audite rebelles, & increduli. Num de petra hac vobis aquam poterimus eijcere? Cumque eleuasset Moyses manum percutiens virga bis silicem, egressa sunt aquæ largissimæ, ita vt populus biberet, & iumenta. Dixitq; Dominus ad Moysem, & Aaron, quia non credidistis mihi, vt sanctificaretis me coram filijs Israel non introducetis hos populos, &c.* Non facilè inuenitur, qui fuerit Moysi error in ijs verbis, aut in quo non sanctificauit Dominum, vt sic puniretur, & munere excluderetur. Quod fuit Moysi verbum sic aberrans, sic cōtrarium Domino? Ego in illis verbis errorē inuenio, quibus dicit. *De petra hac, vobis aquam poterimus eijcere.* Sic se ostendens, quasi & ipse sit, qui aquam de petra eijciat, & non solus Dominus; *poterimus*, enim ait, saltem partē miraculi sibi assumens, non integram illius gloriam referens Domino: vnde meruit priuari principatus honore, & tradi morti. Quod insinuat Christianus Druthmarus.

D. Aug. Dan. 4. 3. D. Pau. Isai. 6. D. Bern. Nu. 20.

marus, ad illa verba Matth. 5. *Attendite, ne iuſtitiam veſtram faciatis*, &c. vbi inquit: *Sic Moyſes oſtendit ad aquas contradictionis retorquendo in ſe virtutem Dei, dicendo. Num de petra hac poterimus educere vobis aquam, cum Dei eſſet virtus, quæ fiebat, & non hominis per quem fiebat*. Ne miremur, quod vitam Moyſes amittat propriam, cum Dei ſibi arrogat gloriam in extinguenda ſiti populi. *Matt. 5.*

Ioann. 8. Eſt Pater meus, qui glorificat me. Quẽ vos dicitis, quia Deus veſter, & non cognouiſtis eum. Ego autem noui eũ, & ſi dixero, quia non ſcio eum, ero ſimilis vobis mendax, ſed ſcio eum, & ſermonem eius ſeruo. Abraham pater veſter exultauit, vt videret diem meum, & vidit, & gauiſus eſt. Dixerunt ergo Iudæi ad eum: quinquaginta annos nondum habes, & Abraham vidiſti? Dixit eis Ieſus: Amen dico vobis, ante quam Abraham fieret, ego ſum. Tulerunt ergo lapides, &c.

§. XLIII.

Ille in veritate Chriſtum videt, qui miſericordiæ operibus incumbit; qui enim miſericordiam neſcit, & neſcit Chriſtum.

NOn otioſe relictis alijs Patriarchis, & Prophetis, de vno Abrahamo dicitur, quod exultaret, vt videret diem Chriſti, & quod vidit; quãdo enim Abraham in hoſpitalitatis, & miſericordiæ celebritatis ſingularis fuit, non mirum quod ſingularis exultat in cognoſcendo, & prævidẽdo Chriſto, quem ille in veritate videt, qui operibus miſericordiæ incũbit, Geneſ. 18. Tres viri peregrini apparuerunt Abrahamo, qui iuxta D. Gregor. Pap. in præſenti, & Bedã, & alios plures, ideo apparuerunt illi, vt facerent, quod Abraham videret diem Chriſti. Et viſis tribus peregrinis, ait Abraham; *Afferã pauxillum aquæ, & lauentur pedes veſtri, & requieſcite ſub arbore. Ponamq; buccellam panis, & confortetur cor veſtrum poſtea tranſibitis; idcirco enim declinaſtis ad ſeruum veſtrum. Qui dixerunt; fac, vt locutus es. Feſtinauit Abraham ad tabernaculum ad Saram, dixitq; ei: Accelera, tria ſata ſimilæ commiſce, & fac ſubcinericios panes. Ipſe verò ad armentum cucurrit, & tulit inde vitulum tenerrimum & optimum, deditque puero, qui feſtinauit, & coxit illum. Tulit quoq; butyrum, & lac, & vitulum, quem coxerat, & poſuit coram eis, ipſe verò ſtabat iuxta eos ſub arbore. Cumque comediſſent*, &c. Ecce miſericordiæ plenum Abrahæ facinus, ecce pientiſſimum officium exhibitum diuinis peregrinis: ſed quando peregrini homines non erant, nec vtebantur humano cibo; cur ad Abraham diuertentes. *Gen. 18.*

tentes.

gentes ? vt faciant illum videre Christum, necessitatem cibi præfecerunt? Cur permittunt occupari tantum virum in parando hospitio, in exhibendo cibo, minimè egentibus illo? Cur non magis illum faciunt attendere ad videndum in domo sua existentem Christum, quàm ad paranda prandia peregrinis? Sanè, quia visurus erat Christum, ideò operibus misericordiæ permittitur incumbere, quando per has manifestissimè quisque videre potest Christum. Pulchrè ad hæc Chrysolog. serm. 131. inquit: *Sic ad Abraham Deus venit hominis in forma, se ostendit hospitis in figura: lassi visceris in morem accepit pedibus suis aquam: sed & inuitatis ad mensam vituli, & panis appositione saturatur. & ita se totus humano credit, & committit obsequio, vt ipso tactu, & visu verum hominem videatur explere, & hoc eo tempore, quo verus Deus sterilitati extremæ senis sobolem largiturus aduenit.* Expende illa, nimirùm, *vt ipso tactu, & visu, &c.* quippè vt Deus verus, & homo, hoc est, Christus, visu possit percipi, prius omnia pietatis, & misericordiæ opera permittit exhiberi, quasi hæc sint, quę faciunt, vt homines apertius Christum possint videre. Ex quo sapienter D. Gregor. in præsenti, ait: *Tunc quippè diem Domini Abraham vidit, cum in figura Trinitatis, tres Angelos hospitio suscepit.* Vbi hospitium peregrinis exhibuit, clarissimos habuit oculos, vt diem Christi videret. Non vidit, non nouit Christum, qui pauperem, & peregrinum nescit, qui super egenos non intelligit. Luc. 19. paruus homuncio Zachæus ascendit arborem, vt prætereuntem videret; quem iubet Iesus festinanter descendere, & hospitium parare: *Zachæe, festinans descende, quia hodie in domo tua oportet me manere.* Cur Domine tam festinanter iubes hominem descendere ab arbore, ad quam desiderio te videndi ascenderat? Cur non permittis magis ibi esse, vt oculos suos pascat tuo conspectu? An non placet tibi hominis desiderium? Absit: imò quia placet, illi ostendit ex quo citius, & clarius possit Christum videre, quam ex arbore; nimirùm, si incumbat hospitio, & cibo parando egenis. Non cum altissimos ascenderis vertices, sic Christum videbis, vt illum videbis, si incubueris misericordiæ operibus. Hinc grauissimè nos monet Nazianz. orat. 40. *Zachæum imitare, illum heri publicanum, hodie animi magnitudine, & liberalitate præditum, facultates tuas omnes ingredienti Christo offer, vt licet corporea ætate paruus: animo tamen eucharis, Christum egregiè conspicatus.* Expende hæc vltima verba: *Christum egregiè conspicatus*; non equidem Zachæus de arboris beneficio, sed de hospitij, & misericordiæ exhibitæ beneficio habuit, vt Christum egregiè conspicatus fuerit. Vanè quærit videre Christum, qui eum non videt in misericordia exhibita pauperi. Luc. 2. Simeon habens puerulum Iesum in manibus, sic cecinit: *Nunc dimittis seruum tuum in pace. Quia viderunt oculi mei salutare tuum.* Quæ verba quotidie à nobis posse dici verissimè testatur Beda. Sed quomodo possumus dicere, quod viderunt oculi nostri Dei salutare? Eo ipso, quod misericordiæ exhibendæ incumbamus, id ipsum possumus de nobis verissimè canere. Ait Beda ibi: *Ideò nos à peccatorum scandalo absoluens tamen in pace reconciliatos, passibus amoris propinquare cœlestibus facis: qui fidei oculis salutare tuum Christum Dominum in membris eius intueri, eiúsque operibus, amplecti meruimus.*

Chryso. D. Gre. Luc. 19. Nazia. Luc. 2. Beda.

Et qui-

Et quidem ille egregie Chriſtum intelligit, qui intelligit ſuper pauperem. Huc trahe dicta 1. tom. lib. 3. cap. 2. §. 24. & lib. 5. capit. 3. §. 3.

CAPVT IX.

Diſputatio in feſto Encæniorum.

DIe vigeſſimaquinta Nouembris, qui apud Iudæos erat menſis nonus, feſtum illud celebrabatur inſtitutum, 1. Machab. 4. in memoriam illius temporis, quando altare à gentibus prophanatū, à Machabæis mundatum, & renouatum eſt. Et ex renouationis Græco vocabulo, nimirum, cœno, dicebantur hæc feſta Encæniorū, quibusdum adeſt Dominus, & in porticu Salomonis deambularet, à Iudæis circuncinctus, eorū fraudes ſapientiſſimè cauet, & multa diuina illos docet. Teſtimonium ſuæ diuinitatis, vt ex operibus à ſe peractis manifeſtum oſtendit; ſic minimè acceptum ex Iudæorum malitia euidētiſſimè ſtatuit. Quid plura? Ex lege vocante ſæpe Deos, humanas poteſtates conuincit Ieſus; quod & ipſe poſſit impune filius Dei dici; quo & inimicorum armatam lapidibus rabiem deludit, & ab eorum manibus euadit liber.

Ioan. 10. Facta ſunt autem Encænia in Ieroſolymis, & hyems erat. Et ambulabat Ieſus in templo in porticu Salomonis.

§. I.

In ſalutis negotio nunquam finiendum eſt, ſed noua ſemper inſtauranda ſunt opera.

VBi ad feſtum Encæniorū ventum eſt, non ſemel renouare altare veteres cōtenti ſunt, ſed nouis feſtis eādem renouationem inſtaurant, & meritò, ſalutis enim negotium, quod in altari agebatur, nunquam debet vltimas manus videre, ſed quotidie progredi in opus nouum. Dicitur Geneſ. 2. *Compleuitque Deus die ſeptimo opus ſuum, quod fecerat, & requieuit die ſeptimo ab omni opere, quod patrarat.* Gen. 2. Sed & Ioannes capit. 5. ait Dominus: *Pater meus vſq; modo operatur, & ego operor.* Ioan. 5. Illic dicitur Deus ab omni opere requieuiſſe, hic dicitur vſque modo operari; qualiter ſi requieuit ab opere, operatur, vel ſi operatur, qualiter requieuit ab opere? Ab opere quidem mundano, quo creatura huius mundi ſeneſcentis fiebat, iam dudum requieuit Dominus, vltimaſque illi impoſuit manus: in illo tamen opere ſemper manet, quo deterſa omni vetuſtate, noua creatura in vitam, & ſalutem æternam renaſcitur. Hinc diſcant homines mundanæ vetuſtati finem imponere, opera virtutum, quæ ad æternam ſalutem pertinent, ſemper augere. Ambroſ. lib. 7. in Luc. ait: D. Ambr. *Deus ab operibus mundi quieuit, non ab operibus ſalutis, cuius ſempiterna, & iugis operatio eſt, ſicut filius ait; Pater meus vſque modo operatur, & ego operor; vt ad ſimilitudinem Dei ſacra, ſua noſtra opera non religioſa ceſſarent.* Non ceſſet in nobis operatio religioſa, qua in ſalutem quotidie debemus

debemus inſtaurari; ſed hoc ſit ſtudium, hæc fidelium omnium cura, vt nihil religioſum, nihil operis ſalutaris ad finem vergat, quin potius quotidie nouitio ſplendore naſcatur. Nec ab hoc myſterio alienū eſt, quod Sabbathi ille dies ſanctiſſimus Iudæis, penitus è Chriſtianorum ſolemnitatibus expungatur: nihil enim voluit Deus in noua lege eſſe, quod ceſſationem operis virtuoſi ſapiat. Pro quo ele-
Athanaſ. gantur D. Athanaſ. hom. ad illud: *Omnia mihi tradita ſunt*, ſic philoſophatur. *Priorem igitur creationē cum abſoluiſſet Deus, quieti ſe dedit. Ac propterea Sabbatum in die ſeptimo obſeruabant homines generationis illius. Cæterum ſecunda ætas, ſine creationis finem non habet. Ideòque neq; quietem aſſumpſit, ſed vſq; in præſens operatur: Ideo enim priori populo Sabbatum iniunctum eſt, vt cognoſceret finem, & principium creaturæ. Cæterum noua creatura non præcepit obſeruationem Sabbati, vt initium quidem in Dominica die agnoſceret, ſed tamē inſinibilem eſſe, & nunquam deſituram gratiam certum haberet.* Expende illud: *noua creatura non præcepit obſeruationem Sabbati*, non permittitur noua creatura videre finem operationis, vt quæ inde noua ſit, quod infinibile operis exercitium habeat. Neſcit lex gratiæ vltimas in operando manus, ſed quandiu tempus eſt, tandiu eius operatio ad ſalutem inſtauratur: Ad ſpon-
Cant. 1. ſum ſuum dicebat illa Cant. 1. *Oleū effuſum nomen tuum, ideò adoleſcentulæ dilexerunt te nimis*. Et quod mirere magis, adoleſcentularum nomine ſignificantur primi illi Chriſti dilectores, Apoſtolici viri, qui primitias ſpiritus receperunt, & per quos adoleuit Eccleſia Chriſtiana. Et cur clariſſimi viri, & validiſſimi vocantur adoleſcentulæ? Eſt hæc in adoleſcētulis cūra, quæ validiſſimos quoſque Chriſti athletas poteſt deſignare; nimirum, quod à pulchritudinis ſuæ exornādæ opere neſciant ceſſare, ſed quotidie denuo idem agrediantur. Nō paucas horas conſumpſit hodie puella ad ſpeculum, intortos colligit crines; criſpanteſque flagellos ad aures vſque aptat; frontem læuigat, genarum cādori minium admiſcet; labij purpuram excitat: tota roſa; tota Venus. Nec vllus in iis finis, ſed quoties nouus ſoloritur, noua parantur pigmenta, & nouiter ad ſpeculū accedit. Quod ſic ponderat in rē præſentem Phi-
lippus Abbas, lib. 1. in Cant. ca. 12. Philipp.
fatus: *Adoleſcentulæ dum vota ſine deſiderant obtinere, eis, quos diligūt, ſtudent curioſius complacere: & vt ſeſe reddant illorum conſpectui gratiores, nituntur ſummo ſtudio ſummatenus videri pulchriores. Dantes ergò vel conſeruandæ, vel acquirendæ operam ſpeciei appoſito ſibi ſpeculo, ſtatum ſuæ conſiderant faciei: & aggaudentes bonis, quæ ſibi adeſſe perpendunt à natura, quod illa minus cōtulit vigili ſupplent cura.* Nulla die in puellis nō inſtauratur ſtudium adornandæ, expolliendæque ſpeciei; quem conatum vtinam Chriſti athletæ in animæ pulchritudine æmulentur: nec ſit dies, in qua de nouo addito virtutum decore non ſplendeant. Proh Deus immortalis, quam ſic placebunt ſpōſo diuino imò quam certò illum tenebunt! In præſenti ait: *Facta ſunt Encænia, & ambulabat Ieſus in*
porticu Salomonis. Pro quo monet D.Tho.
D. Tho. in Cat. ex Theophylacto, aiens: *Satagas tu quoque ſpirituales encænias tui templi celebrari; ſemper renouando te ipſum, & aſcenſiones in tuo corde diſponens; tunc Ieſus erit præſto tibi in porticu Salomonis, pacificum ſtatum tibi tribuens ſub tegmine proprio.* Vix pugnam noſcet per Ieſum, qui quotidie renouat, & inſtaurat virtutum opera. Vide

in hoc,

in hoc; & alijs tomis plura de renouatione hominis.

§. II.

Vix tibi non pariet diuinos honores locus ipſe, in quo obſequium Deo præſtitiſti.

IEſus oſtenditur in porticu Salomonis; non ſolum quem Salomò ædificauit, ſed magis, in quo Salomò adorabat Dominũ. Quippè ait Ericus hom. in præſ. *Porticum Salomonis dicit, in qua rex ille quondam potentiſſimus ad adorandũ ſtare ſolitus erat, atque ideò ex eius nomine cognominari cœperat.* Ecce tibi porticus deſtinatus Salomonis precibus, Ieſum in ſe deambulantem oſtendit, & quicumque locus à te diuino fuerit deſtinatus obſequio, nunquã non tibi oſtendet, & pariet honores cœleſtes. Potuit Salomon è viuis abſcedere; ſed locus, in quo Deum adorauit, & ad Deum fudit preces, non potuit illi auctorem æternæ ſalutis non exhibere. Ioann. 20. de Magdalena ſic loquitur; *Maria autem ſtabat ad monumentum foris plorãs. Dum ergo fleret, inclinauit ſe, & proſpexit in monumentum, & vidit duos Angelos in albis, ſedentes, vnum ad caput, & vnum ad pedes, vbi poſitum fuerat corpus Ieſu.* Angeli Mariæ perſeueranti apparent, vt illam conſolentur, lætumque de Ieſu nũtium referant; ſed cur apparet alter ad caput, alter ad pedes diuiniſſimi corporis? Cur non magis vterque ad pedes, vel vterque ad latus diuiniſſimi corporis apparet? Pulchrè ait Galfridus apud Tilmannum in Alleg. *Meritò proinde duos vidiſſe Angelos, ad caput vnum, & ad pedes alterum perhibetur. Nam & ad pedes Domini vnguentum fuderat, & ad caput & pedes aliquando fleuerat.* Nota eſt Magdalenæ hiſtoria, quando ſtans retro ſecus pedes Ieſu lacrymis cœpit eos lauare. Luc. 9. & quando vnguenti libram effudit ſuper Ieſu caput. Ioan. 12. ne miremur, quod pedum capitiſque locus exhibeat Mariæ cœleſtia gaudia, quando in loco pedum, & capitis Ieſu ipſa, & lacrymas, & vnguenta effuderat in obſequium diuinum. Iud. cap 2. etiam habes: *Aſcenditq; Angelus Domini de Galgalis.* Nimirum, dum Iſraelitæ effuſi eſſent in idololatriam per varia loca, nec vllam penè veræ religionis memoriam haberent, de Galgalis aſcendit Angelus Domini, qui illis apparuit, vt ad viam veritatis reuocaret. Et cur non magis dicitur hic Angelus veniſſe de cœlis, quàm erupiſſe de Galgalis? Nonne cœli credi poſſent facilius poſſe proferre Angelos hominib. ſalutares, quàm Galgala? Ea loca Galgala dicebantur, in quib. Iſraelitæ ſub Ioſue, ſe ſuoſque filios Domino per circunciſionem conſecrarunt. Ait enim cap. 5. Ioſue: *Poſtquam autem omnes circunciſi ſunt, manſerunt in eodem caſtrorum loco, donec ſanarentur: : Vocatumque eſt nomen loci illius Galgala, vſque in præſentem diẽ.* Locus ergo tanto Iſraelitarum erga Deum obſequio illuſtris, nõ miror, ſi própior inueniatur ad proferendos Angelos eiſdem ſalutares, quam cœleſtia ipſa. Ad hæc Theodoret. quæſt. 6. in Iud. *Aſcendit Angelus Domini à Galgalis. Galgala verò dictus eſt præputiorum locus. Inde mittit Angelum refricans illis puerorum circunciſionem.* Inde Angelus erumpit, vbi tanta in Dei obſequium celebrata eſt circunciſio; nec vllo magis clarent diuina obſequia in loco aliquo exhibita, quàm ex auxilijs, & bonis, quæ exinde ab illo loco ſcaturiunt. Iam Geneſ. 28. habes Iacob peregrinantem, & iuxta Luzã pernoctantem

Ericus. Ioã. 20. Galfrid Luc. 9. Ioã. 12. Iud. 2. Ioſue 5. Theod.

in

in monte; in quo vbi obdormit: ecce illi apparet ſcala aſcendens à terra, vſque ad cœlum: *Angelis quoque Dei aſcendentes, & deſcendentes per eam, & Dominus innixus ſcalæ, &c.* Non prius deſcendunt Angeli, vt aſcendant; ſed prius dicuntur aſcendentes, deinde deſcendentes, quaſi talis ſit locus ille, quod ipſe proferat Angelos, & præmittat in cœlum. Vndè euigilans Iacob, & totus paueſcens, ait: *Quam terribilis eſt locus iſte!* De quo Rupert. lib. 7. in Geneſ. cap. 23. *Notandum, quod non ipſum Dominum, ſed locum paueſcit, & dicit, terribilem eſſe.* Ex tanta viſione hoc deducit, vt loco exhibeat reuerentiam, & in illum conferat cauſam tanti boni, quod emittantur Angeli, quod ſcala pariatur cœleſtis, quod Deus ipſe adſtet dormienti. Sed vndè huic loco hæ virtutes venerunt? Quid locus ille ſingulare habuit, propter quod ipſe videatur cauſa tantorum bonorum eſſe? Cum Lyra, & Carthuſ. & Caiet. reſpondet Vatablus ibi: *Hic locus erat vbi Abraham obtulerat filium ſuum.* Et quidem locus tanto Abrahami ſacrificio illuſtris, non miror ſi Angelos parturiat, & ſcalam, & Deum ipſum exhibeat protectorem Abrahamidum generi. Quo accedit, & illud Iud. 1. *Domus quoque Ioſeph aſcendit Bethel, & fuit Dominus cum eis, &c.* Erat Bethel locus vbi Abraham litauit filium Deo, iuxta ſupra dictam ſententiam; vbi ipſe Abraham de Dei iuſſu conſtruxit altare Deo, Geneſ. 12. vbi Iacob erexit lapidem, & votum vouit, nec potuit ille locus Ioſepho tantorum Patriarcharum filio non exhibere Deum propitium.

Gen. 8.

Rupert.

Lyra. Carth. Caiet. Vatabl.

§. III.

Huc tendat omne ſtudium, & ſciendi ardor, vt manifeſtius capiatur Deus.

IN porticu Salomonis deambulabat Ieſus, oſtendens ſapientiſſimi, eruditiſſimi cuiuſq; laboris illud eſſe proprium, & ſingulare lucrum, quod adquirat, & habeat in ſe Dominum. Quò ſpectans Oſeas, cap. 6 ait: *Sciemus, ſequemurque, vt cognoſcamus Dominum.* Expende, quo fine ſcire voluit, quẽ ſcopum proponat ſibi, in ſcientia acquirenda, inueſtiganda, nimirùm; *vt cognoſcamus Dominum.* Ex quo monet amicum Philippus Abb. de Præmonſtrato, epiſt. 4. *Te quoque eo intuitu volo ſcire, multam literis diligentiam impertire, vt literarum adminiculo Deum ſcias plenius, & ſequaris, & ſequendi inſtantia facie ad faciem cognoſcere merearis. Vtinam omnes, qui mancipantur ordine literario, ſic ſtuderent, vt ſcilicet oculus eorum interior infuſſo ſcientiæ collirio mundaretur, & ad videndum Deum promptior, & defæcatior redderetur.* Hic ſit ſtudioſi laboris ſcopus, vt in primis habeatur Deus, vt mentis puluis excuſſus literarum ludo cum ſit, faciliùs ad diuina habenda animus extollatur. Et hoc vnum tolle à ſcientijs etiam prophanisſimis, ne temporalia nimis quærant lucra, & fallar niſi te ipſæ ad Dei cognitionem, & poſſeſſionem deducant. Deuteron. 21. ſic cauet lex: *Si videris in numero captiuorum mulierem pulchram, & adamaueris eam, volueriſque habere vxorem, introduces eam in domum tuam; quæ radet cæſariem, & circumcidet vngues, & deponet veſtem, in qua capta eſt, ſedenſq; in domo tua: erit vxor tua.*

Oſeas 6.

Ph. Ab.

Deu. 21.

Mulier prophana adamnata accipi in Iſraelitidem permittitur, dũ & cæſariem radat, & vngues circuncidat, nec inepta putatur ad Dei cultum quæ retia crinium, & vngues reliquerit. Quid plura? Id ſapientiæ ſtudioſo dicitur, poteſt enim contingere, quod homo fidelis capiatur pulchritudine literarum prophaniſſimarum, à quibus cum retia, & vngues prorapiendis bonis temporalibus ſuccidat, ne quid temporale magis quærat, ſed magis Deum exquirat, non damnum, ſed lucrum maximum ex illarum ſtudio percipiet. Quò accedit Diu. Hier. epiſt. ad Pamach. inquiens: *Sin autem adamaueris captiuam mulierem, id eſt ſapientiam ſæcularem, & eius pulchritudine captus fueris, decalua eam & illecebras crinium, atque ornamenta verborum cum mortuis vnguibus ſeca: & multos tibi fœtus captiua dabit, ac de Moabitide efficietur Iſraelitis.* Sunt prophanæ literæ plenæ vnguibus ad capienda temporalia lucra; poſſis tu ab illis hos vngues tollere, has temporalitatis cupiditates ſuccidere, vt ſola, vel præcipuè amentur diuina, & ſapientia gentilis efficietur inter Iſraelitis Deũ manifeſtius videns. Hinc Pſalm. 70. *Quoniam non cognoui literaturã, introibo in potentias Domini: Domine memorabor iuſtitiæ tuæ ſolius.* Expende quas literas expuat Dauid, vt potentias Domini intret; non expuit literas, ſed literaturas expuit; nimirùm, venales aduocatorum literas plenas vnguibus ad capienda lucra temporalia; nec miror, quod expuat has hamatas literas, quibus ſitibundi argenti aduocati iuſtitias litigantium tractant, prorſus immemores Dei iuſtitiæ. Ait Hugo Card. in præſenti: *Maximè hoc intelligitur de literatura aduocatorum, quæ multos trahit, ne ſaluentur; & ipſa propriè dicitur literatura. Hæc literatura non placet Domino, quia eſt negotiatoria. Vndè alia editio habet, non cognoui negotiationes.* Tolle à literis vngues, tolle negotiationes lucrorum; & memor eris iuſtitiæ Dei ſolius; literæ enim, quæ negotiatoriæ ſunt, & hamatæ ad tradenda lucra, & animabus ſunt perditioni, & orbi. Oſeas cap. 11. non ſic timet vallum machinarum æreaſ ignes, plumboſque fulminantium, vt timet negotia togatum: quippè ait; *Circundedit me Ephraim negotiatione ſua, & in dolo domus Iſrael:* quæ ad negotia ſori trahit Hugo vbi ſupra; quaſi hæc hoſtilius vallent, & expugnent vrbes, quam vllæ aliæ machinæ bellicæ.

D. Hie. · Pſal. 70 · Hugo. · Oſeæ 11

§. IV.

Templorum irreuerentia maximè cauenda.

NOn in templi interiori parte, ſed in porticu exteriori deambulat Ieſus, ne dum ab hoſtibus petitur, aliqua per illos fiat Dei templo irreuerentia. Sic religioſum eſt, ſic diuinum, vt quis caueat, ne fiat irreuerentia templis, in quibus Dei præſentia hominibus exhibetur. Luc. capit. 2. vbi Mariæ partum meminit, ait; *Peperit filium ſuum primogenitum, & pannis eum inuoluit, & reclinauit eum in præſepio, quia non erat eis locus in diuerſorio. Et paſtores erant in regione eadem vigilantes, & cuſtodientes vigilias noctis, ſuper gregem ſuum. Et ecce Angelus Domini ſtetit iuxta illos,* &c. Non miror modò quod Deus naſci voluerit in ſtabulo, & conſtitui in præſepio; ſed illud maximè mirandum venit; quod nato Domino in ſtabulo, & poſito in præſepio, nulli prius eius natiuitas ab Angelo nuncietur, quam paſtoribus. Cur

Luc. 2.

non

non prius nuntiatur Simeoni? Cur non prius Annæ propheti ſſæ? Nonne hi ſanctiores, & illuſtriores erant in lege, & in gratia? Cur ergo ijs dimiſſis, Saluatoris natiuitas nuntiatur prius paſtori? Nõ fecit hoc paſtorum meritum, ſed ſtabuli in quo erat Deus reuerentia: quippe vicini paſtores de more ad illud ſtabulum ſe ſe recipere ſolebant, ne autem inueterata cõſuetudine modo accederent, ideò vt qui propriores ad accedendum erant, prius monentur de loci maieſtate accepta à tanti regis præſentia, vt iam non conſuetudine, ſed debita reuerentia illuc accederent. Pulchrè in hanc rem fatur Eucher. hom. de Nat. *Ea cauſa eſſe videtur, vt prius paſtoribus hac verba Angelus nunciaret, ne quaſi incauti ſtabulum intrarent, & in præſepe adire tentarent, in quo puer poſitus erat*. Monitis paſtoribus, cauetur ſtabuli ingreſſus, ne incautè fiat, & irreuerenter; locus enim in quo Deus proponi ut irreuerenter attingi minime debet. Et quidem nunquam non curant Angeli, vt ſacris locis exhibeatur debita reuerentia. Iſaias, cap. 6. & ſiſtitur Dei throno, & luget labiorum ſuorum immunditiem, & interea, ſic ait: *Et volauit ad me vnus de Seraphim, & in manu eius calculus, quem forcipe tulerat de altari. Et tetigit os meum*. Cur neceſſum fuit, quod Seraphim de altari tumeret forcipe prunam? Cur cauet eam manu accipere? An timet vri? Abſit, ſed vbi prunam in altari vident; indeque tollere illã eſt neceſſe, forcipe vtuntur, manum cauent, vt maiorem exhibeant reuerentiam. Ait Procopius, ibi: *Propheta purgationi ſubſeruit vnus de Seraphim, qui carbone de altari forcipe accepto, honorem, quem altari exhibet aperte ſignificat, cum manu tangere non audet*.

Eucher.

Iſai. 6.

Procop.

Huc veniant, qui ſacra loca, res ſacras nullam ſciunt præſtare reuerentiam; & diſcant à Deo, diſcant à virtutibus Angelicis, quàm debeant ſacra omnia reuereri.

Ioan. 10. **Circundederunt ergo eum Iudæi, & dicebant ei. Quouſque animam noſtram tollis? Si tu es Chriſtus, dic nobis palam.**

§. V.

Horrendum eſt, quod vel ſub templi maieſtate miſeri homines ad bonam frugem non excitentur.

Meritò Iudæi iſti ſeſe effingunt homines animæ ſuſpenſæ, aut penè emortuæ, quando Ieſum circundantes in porticu templi, vel ſub ipſa templi maieſtate, eque manent lapides in ſalutis ſcientia. Meritò dum in templi porticu Ieſum circundant malitioſe, & clamant: *Quouſq; animam noſtram tollis?* Neſcio enim an quid horribilius, & detrimentoſius animæ hominis eſſe poſſit, quàm vel in templorum aditis Deum in malitiæ proſecutione non vereri. Nota eſt Iacobi hiſtoria, Geneſ. 28. quando exul à paterna domo pernoctat in deſerto, lapidem capiti ſupponit, & ibi cubans, dum dormit, ſcalam vſque ad cœlos extentam proſpicit, Angelos aſcendentes, & deſcendentes, & Deum

ipſum ſcalæ innitentem. Quid plura? Expergeſit, & totus pauens, ait: *Terribilis eſt locus iſte*. Cur locum Angelis ſcatentem, Deo plenum: ſibi acceſſibile cœlum oſtendentem vocat terribilem? Cur non magis dicitur ſuauis, delicijſque plenus talis locus? Quomodo poteſt putari terribilis, & non magis amabilis locus, qui ſcalas ad cœlos extenſas oſtendit; qui Deũ cœleſtia dona offerentem proponit? Sanè, terribilis eſt locus iſte illi homini, qui inter hæc omnia bona ſomno ſtertit; qui ſimul mẽte tractat, & ſpectat Angelos, ſcalas cœleſtes, acceſſibilia cœleſtia, Deum clementem, & ipſe ſomno ſepultus lapideus hæret, quem ſic hæc omnia afficiunt, ac ſi ſolum eſſe ſomniorum ſpectra. Non longè ab ijs Rupert. lib. 7. in Gen. cap. 23. *Quid nam pauoris, vel quid terroris ſecundum ſe locus iſte poterat habere? An quia Dominum in loco iſto in ſomnis vidit? Nempe in alijs locis tam huic, quàm patribus eius multoties idem Deus apparuit*. Non in alijs locis, ſed in loco iſto, & locus, & Deus terribilis redditur; & vna quidem ſola res ibi erat maximi pauoris, maximèque terroris, quod illic Deus, & cœleſtia omnia oſtenderentur dormienti, ſtertenti, lapidaſcenti, & non magis ad Angelos, ad ſcalas, ad Deum, quam ad inſomnia attendenti. Sunt in templis Angeli, ſunt ſacramenta velut ſcalæ ad cœlum porrectæ, eſt Deus ipſe in altari exiſtens, eſt ibi patentiſſimum cœlum; hæc in templis vident plurimi, & mente ea credunt, nec tamen excitantur, ſed maiori ibi voluptatum ſomno ſtertunt, & prorſus vitijs adhærent, ad illa omnia quaſi lapidei dormientes, & non magis attendunt. Eu loci terribilitas pauenda! Eu maximi terroris res! Timeat, paueat, horreat, qui templis accedit, ſic ſepultus vitiorum ſomno; vt non maioris efficaciæ, quàm inſomnia, in illo omnia diuina videantur eſſe. Nec miror, quod huic ſacer locus, quid pauendum incoñet, & horrendum: lapidaſcere enim in vitijs, in tantorum ſacramentorum conſpectu, res eſt penè incredibilis malitiæ; quando hæc ſacra, vel ab ethnicis hominibus conciliant ſibi reuerentiam. Hinc Iſaiæ cap. 60. ad Chriſti Eccleſiam ſatur: *Gloria Libani ad te veniet, abies, & buxus, & pinus ſimul ad ornandum locum ſanctificationis meæ, & locum pedum meorum glorificabo. Et venient ad te curui filij eorum, qui humiliauerunt te, & adorabunt veſtigia pedum tuorum*. Græcè legitur: *Et reges aſtabunt tibi*. Vbi maximè expendendum, quod prius Eccleſiæ templa precioſis lignis, lapidibuſque ædificanda, & ornanda dicat, in quibus veſtigia diuinorum pedum exiſtant, & tunc ſtatim addat: *Venient curui*, &c. vel iuxta Græcos, *reges aſtabunt tibi*, tanta enim erit ſacri ornatus religio, & maieſtas, vt vel à mundialibus regibus adorationem ſibi concilièt. Id quod Alexandri Magni exemplo confirmat Procopius in præſenti, ſatus, ex Ioſepho lib. 11. Antiq. cap. 8. *Alexander vbi ſacrum ſacerdotis amictum eſt intuitus, iram ſtatim, qua fuerat accenſus in adorationem commutauit*. Ira maxima dicitur exarſiſſe Alexander in Ieroſolymitanos, quorum vrbem feſtinabat demoliri; at dum has iras mente tractat, in pontificem ſacris indutum veſtibus ſibi obuiantem incidit. Quid plura? Sacrum intuitus amictum, abiecit iram, & ſeſe ſacerdoti Dei ſupplex inclinat. Hæc potuit in ethnico, & ferociſſimo iuuene, & mundi domitore, ſacer amictus ob oculos propoſitus; quis es tu, qui

Rupert. Iſai. 60. Procop.

ad tan-

ad tantorum ſacramentorum conſpectum augeas vitiorum furias? Fallar, niſi peior es homine gentili; niſi penitus hominem exuiſti. Oſea, 6. Oſeas, cap. 9. ait: *Speculator Ephraim cum Deo meo; propheta laqueus ruinæ factus eſt ſuper omnes vias eius, inſania in domo Dei eius.* Hæc verba Theop. vltima ſic apud Theophylactum ſonant: *Inſaniam in domo Domini affixerunt*; & quidem quæ alibi videntur eſſe peccata hominis infirmi, vbi in domo Dei peraguntur, non niſi ab inſano, & prorſus rationis experte profecta putantur. Idem. Theophylact. ait: *In templo Dei exe crationes infixerunt, has enim nominauit inſanias, ſeu à dementia, inſania, & ſtupore factas.* Inſanus eſt, & longè ab humana ratione factus, qui in templo Dei peccata operatur. Huc trahe dicta, tom. 3. lib. 15. cap. 7. §. 1. & alibi in hoc tom. 4.

§. VI.

Summa hominis miſeria eſt, quod dæmoni mancipatus, & vitijs vitam agat laborioſiſſimam.

VIde Iudæorum miſeriam vltimam: anguſtas Dei vias fugiunt, Ieſum perſequuntur, vt ſe ſe voluptatibus, vitijſque ſubijciant, & tamen inter hæc clamãt: *Quouſq; animam noſtram tollis?* Se oſtendentes, quaſi in anxietate, & duriſſima, intolerabilique ſuſpenſione viuant. Quid miſerius? Crediderim iſtam eſſe miſeriam vltimam, quod quis ſit dæmoni mancipatus, & vitijs, & ærumnoſam, & anxiam, & laborioſam agat vitam. Luc. 8. ſic extremam miſeriam hominis explicat: Luc. 8. *Qui habebat dæmonium iam temporibus multis, & veſtimento non induebatur, neque in domo manebat, ſed in monumentis.* Quanta hæc miſeria? Dæmonis erat domicilium iam temporibus multis, & interea, nec domum, nec veſtem habebat, ſed mortuis habitabat vicinus. Huc conueniant voluptatum mancipia, qui vt vitam agant luxurioſam, ad voces ſurdeſcunt diuinas, & malunt morem gerere tenebrarum principi. Quid tunc? Domicilia ſunt dæmonum annis multis, & nec veſtem habent, nec domum, nec valetudinem, nec vires, ſed quaſi cadauera putrida iam penè ſunt in ſepulchris. Sapienter ad hæc Diu. Baſil. Seleuc. Baſ. Sel. orat. 23. inquit: *Ærumna altera, altera grauior. Nam cum ipſe dæmonum eſſet domicilium, pro domicilio habebat monumenta, vt & habitans, & vna habitans mortuos inter habitare cogeretur.* Quid magis ærumnoſum? Sanè hæc eſt extrema hominis miſeria, quod ſe ſe dæmoni, vitijſq; tradat, & laborioſiſſimus, & ærumnoſiſſimus in perpetuis curis, & anxietatibus viuat. Quam miſeriam, vt extremam aptat Oſeas, cap. 12. rebelli, & idololatræ Oſee, 12. Ephraimo; ait enim: *Ephraim paſcit ventum, & ſequitur æſtum: tota die mendacium, & vaſtitatem multiplicat.* Expende quid paſcat, & quid habeat; paſcit, inquam, ventos, ſuauiſſimis voluptatum, diuitiarum, gloriæque temporalis auris aucupandis totus traditur, rectoribus aeris huius fit paſcua, fit domicilium: ſic ex Græco Theodoretus Theod. *Ephraim autem peſſimi ſpiritus plenus*. Itaque & ipſum huius aeris rectorem, & omnes temporalium iucunditatum nouis indies obſequijs capit, & paſcit. Quid inde? *Sequitur æſtum.* Pro auris captatis, quibus afflatus proſperè mundi maria tranet, æſtum habet, ſub quo omnia germina ſalutis, & iucũditatis cadãt. Quid miſerius? D. Hie. Ait D. Hieron. *Spiritu peſſimo plenus ſequun-*

ſequuntur ariditatem, ſiue ventum vrentem; qui contrarius floribus eſt, & germina cuncta diſperdit. Quis hanc non reputet extremam hominis miſeriam? Quod rectori aeris huius ſeruias, quod vel tua ipſa ſubſtantia paſcas ventos; & ſolum æſtum obtineas, ſub cuius venti flatu marceſcas, decidas, & areſcas, nonne hæc miſerrima cõditio hominis eſt? Accedant huc illi, qui Sapient. 2. clamant: *Coronemus nos roſis; nullum pratum ſit, quod non pertranſeat luxuria noſtra. Nemo veſtrum exors ſit luxuriæ noſtræ; vbique relinquamus ſigna lætitiæ; quoniam hæc eſt pars noſtra, & hæc eſt ſors noſtra.* Hanc partem ſuam, & ſortem ſuam reputant omnes, qui paſcunt ventos, qui ſub ſignis rectoris aeris huius degunt, nimirum, quod floridi ſint, quod in dies germinet illis noua lætitiæ materies. Vbi autem pro ſuauibus auris, pro floridis annis, pro lætitiæ germinibus, vnus venit æſtus, contrarius floribus, & qui omnia profert corrupta, & perdita; fallar niſi hæc ſit calamitas extrema.

Sap. 2.

§. VII.

Impij, & deplorati peccatores, abſque vllo ſtudij, vel laboris pretio, volunt Deum habere, non aliter.

Ecce deplorati peccatoris vox: *Si tu es Chriſtus, dic nobis palam:* hoc eſt; dic apertiſſime, vt nullo ſtudio, nullo labore poſſimus percipere. Non aliter deplorati peccatores volunt Deum habere, niſi ablato omni ſtudio, & labore quærendi illum: vndè meritò perduntur! Propone tibi ob oculos Ethnicos Magos ab Oriente venientes, vt quærant Ieſum; & Iudæorum principes Ieroſolymis exiſtentes; nec gradum facientes pro inueniendo Chriſto, ſed ſolum expectantes Chriſtum. Magi inquirunt de Chriſto nato, audiunt natiuitatis locum Bethleem eſſe, arripiunt viam Matth. 2. *Et inuenerunt puerum, & Mariam matrem eius.* Iudæi audiunt natum Chriſtum; explicant natiuitatis locũ, & domi manentes fruſtra expectant Chriſtum. Et cur Magis idololatris, nihil de Chriſto curãtibus reuelatur, & datur Chriſtus; & Iudæis expectantibus Chriſtum, aufertur Chriſtus? Sanè illi peregrinantur, laborant, ſciſcitantur, vt inueniant Chriſtum: & quamuis peccator, & perfidus ſis, ſi laboras vt quæras Chriſtum, inuenies illum. Hi autem expectant Chriſtũ, ſed domi: quaſi ſedentibus, & non laborantibus occurſurus ſit Chriſtus, vndè Chriſtum amittunt, & ſpem ſalutis. Ex quo monebat D. Auguſt. ſerm. 43. ad fratres in Eremo. *O Chriſtiane caue, ne quæras Chriſtum cum Iudæis, ſed cum paganis regibus perquirere non deſiſtas. Pagani veniendo ad Chriſtum laborant, ſed Iudæi quieſcendo Chriſtum ignorant.* Expende illud: *quieſcendo Chriſtum ignorant*; quiſquis ſit licet idololatra, licet vitiorum omnium mancipium, ſi operam dat quærendo Chriſto, inueniet procul dubio viam ſalutis, quia quærit cum regibus laborando. Sed ſunt perditiſſimi homines, qui cum Iudæis volunt Chriſtum, nihil faciendo, ſed prorſus quieſcendo: ſunt, qui expectant Chriſtum, qui expectant cœleſtia bona; & quomodo expectant ea? Vt Iudæi expectabant domi ſedentes Chriſtum; expectantes, quod abſque diligentia ſua, abſque labore ſuo, abſque ſtudio ſuo, abſque inquiſitione ſua, Chriſtus illis ſit occurſurus. Eu perditiſſimorum hominum expectatio! Iudæus reprobus, & de-

Matt. 2.

A. Auguſt.

ploratus

ploratius eſt, qui ſic cœleſtia expectat, & diuina, vt nihil, aut parum pro illis habendis efficiat. Et quid magis deploratã vitam Chriſtiani oſtendit: quam quod iuxta ſit occaſio ſalutis, Bethleem, ſeu domus panis, & ipſe nec gradum facit, nec manum porrigit, vt accipiat, quo poſſit viuere? Oſeas cap. 6. inquit: *In domo Iſrael vidi horrendum: ibi fornicationes Ephraim: contaminatus eſt Iſrael. Sed Iuda pone meſſem tibi.* Quæ verba ſic apud Theodoretum leguntur: *In domo Iſrael vidi horribilia, ibi fornicationem Ephraim, contaminatus eſt Iſrael, & Iuda dimiſit meſſem ſuam.* Inter horribilia crimina, & deplorata Iſraelitarum; illud ponitur, quod Iuda *dimiſit meſſem ſuam*, & quantum hoc crimen erat, quod reliquerit meſſem? Sanè in ciuilibus ſummum eſſet detrimẽtum, quod quis ita otio, & inertiæ ſe dederit, vt meſſem iam collectam, & inſtãtem dimiſerit, ne aliquo modo laboraret in metenda illa. Et in ſpiritualibus dubitabit nemo ſummum eſſe deplorati ſceleris indicium; quod vbi cœleſtium fructuũ meſſis inſtat, vbi perſtrepent diuini frumenti ſpicæ in Euchariſtia; cæteraque gratiarum ſacramenta exundant, tempus, & locus inuitat; & ſalus prope ob oculos poſita arrideat; adeo quis pigriret; vt nec pedem moueat, nec manum porrigat, ſed expectet ſibi otianti, & ſedenti, imo ſtertenti ſalutem obuenturam. Pulchrè ad hæc Theodoret. ibi: *Quod vero ſceleratiſſimum eſt, eo tempore cum metendi eſſent, & percipiendi diuinorum promiſſorum fructus, tunc meſſem non collectam reliquit, at otia, & inertia poſt habita ſunt à Iuda.* Hoc ſemper ſceleratiſſimum eſt, quod inſtanter occaſiones metendæ ſalutis contemnas, nec manum porrigas ad opus, laborem fugiens, expectans tibi otianti, & nihil boni agenti omnia cœleſtium fœlicitatum genera obuentura. Et ſanè ſine labore, & iuſtitiæ operibus poſſent magna aliqua Dei dona haberi, at nec minima ſpes ſalutis poteſt eſſe adultis ſine illis. Apud Lucam multæ perſonæ introducuntur plenæ diuinorum muneribus, & nulla earum, vocatur expreſsè iuſta; vbi autem ad Simeonem ventum eſt, cap. 2. ſtatim ait: *Et ecce homo erat in Ieruſalem, cui nomen Simeon, & homo iſte iuſtus, & timoratus, expectans conſolationem Iſrael.* Dicitur paulo ante: ecce virgo concipiet, & non dicitur, quod virgo erat iuſta; dicitur Elizabet in ſenectute parere, & Ioannes in vtero exultare, & Zacharia prophetare, & paſtores Angelos videre, & nullus iſtorum dicitur eſſe iuſtus, quamuis omnes ſanctitate pollebant. Simeon autem non nominatur, quin ſtatim dicatur iuſtus; & timoratus; & cur neceſſum fuit Simeonem magis exprimere iuſtum, quàm omnes alios dictos? Cæteri magna quidem, & glorioſa Dei munera excipiebant, ſed quæ poſſent haberi ſine operibus iuſtitiæ; at Simeon hoc recipiebat, vt expectaret conſolationem Iſrael, nimirum, redemptionem, & animarum ſalutem; cuius nec minima ſpes, poteſt eſſe ſine operibus iuſtitię. Pulchrè D. Amb. ibi: *Virgo generat, ſterilis parit, mutus loquitur, Eliſabet prophetat, Magus adorat, vtero clauſus exultat, vidua confitetur, iuſtus expectat.* Cum ſalutis ſpe non potiur non exprimit opus iuſtitiæ; turpiter enim expectat ſalutem, qui non laborat, & operam nauat acquirendæ illi. Componite adhuc iuſtum hunc ſenem, cum ſenioribus Ieroſolymitis: de hoc dicitur Luc. 2. *Homo iſte iuſtus, & timoratus expectans conſolationem Iſrael.*

Oſea. 6.

Theod.

Luc. 2.

Theod.

Ambr.

Luc. 2.

ſt quintum ariditatem, ſiue ventum vrentem; qui contrarius floribus eſt, & germina cuncta diſperdit. Quis hanc non reputet extremam hominis miſeriam? Quod rectori aeris huius ſeruias, quod vel tua ipſa ſubſtantia paſcas ventos; & ſolum æſtum obtineas, ſub cuius vrenti flatu marceſcas, decidas, & areſcas, nonne hæc miſerrima cõditio hominis eſt? Accedant huc illi, qui Sapient. 2. clamant: *Coronemus nos roſis; nullum pratum ſit, quod non pertranſeat luxuria noſtra. Nemo veſtrum exors ſit luxuriæ noſtræ; vbique relinquamus ſigna lætitiæ; quoniam hæc eſt pars noſtra, & hæc eſt ſors noſtra.* Hanc partem ſuam, & ſortem ſuam reputant omnes, qui paſcunt ventos, qui ſub ſignis rectoris aeris huius degunt, nimirùm, quòd floridi ſint, quod in dies germinet illis noua lætitiæ materies. Vbi autem pro ſuauibus auris, pro floridis annis, pro lætitiæ germinibus, vnus venit æſtus, contrarius floribus, & qui omnia profert corrupta, & perdita; fallar niſi hæc ſit calamitas extrema.

Sap. 2.

§. VII.

Impij, & deplorati peccatores, abſque vllo ſtudij, vel laboris pretio, volunt Deum habere, non aliter.

Ecce deplorati peccatoris vox: *Si tu es Chriſtus, dic nobis palam:* hoc eſt, dic apertiſſime, vt nullo ſtudio, nullo labore poſſimus percipere. Non aliter deplorati peccatores volunt Deum habere, niſi ablato omni ſtudio, & labore quærendi illum: vndè meritò perduntur. Propone tibi ob oculos Ethnicos Magos ab Oriente venientes, vt quærant Ieſum; & Iudæorum principes Ieroſolymis exiſtentes; nec gradum facientes pro inueniendo Chriſto, ſed ſolum expectantes Chriſtum. Magi inquirunt de Chriſto nato; audiunt natiuitatis locum Bethleem eſſe; arripiunt viam Matth. 2. *Et inuenerunt puerum, & Mariam matrem eius.* Iudæi audiunt natum Chriſtum; explicant natiuitatis locũ, & domi manentes fruſtra expectant Chriſtum. Et cur Magis idololatris, nihil de Chriſto curãtibus reuelatur, & datur Chriſtus; & Iudæis expectantibus Chriſtum, aufertur Chriſtus? Sanè illi peregrinantur, laborant, ſciſcitantur, vt inueniant Chriſtum: & quamuis peccator, & perfidus ſis, ſi laboras vt quæras Chriſtum, inuenies illum. Hi autem expectant Chriſtũ, ſed domi: quaſi ſedentibus, & non laborantibus occurſurus ſit Chriſtus, vndè Chriſtum amittunt, & ſpem ſalutis. Ex quo monebat D. Auguſt. ſerm. 43. ad fratres in Eremo. *O Chriſtiane caue, ne quæras Chriſtum cum Iudæis, ſed cum paganis regibus perquirere non deſiſtas. Pagani veniendo ad Chriſtum laborant, ſed Iudæi quieſcendo Chriſtum ignorant.* Expende illud: *quieſcendo Chriſtum ignorant*; quiſquis ſit licet idololatra, licet vitiorum omnium mancipium, ſi operam dat quærendo Chriſto, inueniet procul dubio viam ſalutis, quia quærit cum regibus laborando. Sed ſunt perditiſſimi homines, qui cum Iudæis volunt Chriſtum, nihil faciendo, ſed prorſus quieſcendo: ſunt, qui expectant Chriſtum, qui expectant cœleſtia bona; & quomodo expectant ea? Vt Iudæi expectabant domi ſedentes Chriſtum; expectantes, quod abſque diligentia ſua, abſque labore ſuo, abſque ſtudio ſuo, abſque inquiſitione ſua, Chriſtus illis ſit occurſurus. Eu perditiſſimorum hominum expectatio! Iudæus reprobus, & de-

Matt. 2.

A. Auguſt.

ploratus

ploratius eſt, qui ſic cœleſtia expectat, & diuina, vt nihil, aut parum pro illis habendis efficiat. En quid magis deploratã vitam Chriſtiani oſtendit: quam quod iuxta ſit occaſio ſalutis, Bethleem, ſeu domus panis, & ipſe nec gradum facit, nec manum porrigit, vt accipiat, quo poſſit viuere? Oſeas, cap. 6. inquit:
Oſea, 6. *In domo Iſrael vidi horrendum: ibi fornicationes Ephraim: contaminatus eſt Iſrael. Sed Iuda pone meſſem tibi:* Quæ verba ſic apud Theodoretum leguntur:
Theod. *In domo Iſrael vidi horribilia, ibi fornicationem Ephraim, contaminatus eſt Iſrael, & Iuda dimiſit meſſem ſuam.* Inter horribilia crimina, & deplorata Iſraelitarum; illud ponitur, quod Iuda *dimiſit meſſem ſuam,* & quantum hoc crimen erat, quod reliquerit meſſem? Sanè in ciuilibus ſummum eſſet detrimẽtum, quod quis ita otio, & inertiæ ſe dederit, vt meſſem iam collectam, & inſtãtem dimiſerit, ne aliquo modo laboraret in metenda illa. Et in ſpiritualibus dubitabit nemo ſummum eſſe deplorati ſceleris indicium; quod vbi cœleſtium fructuũ meſſis inſtat, vbi perſtrepent diuini frumenti ſpicæ in Euchariſtia; cæteraque gratiarum ſacramenta exundant, tempus, & locus inuitat; & ſalus prope ob oculos poſita arrideat; adeo quis pigritet; vt nec pedem moueat, nec manum porrigat, ſed expectet ſibi otianti, & ſedenti, imo ſtertenti ſalutem obuenturam. Pulchrè ad hæc
Theod. Theodoret. ibi: *Quod vero ſceleratiſſimum eſt, eo tempore cum metendi eſſent, & percipiendi diuinorum promiſſorum fructus, tunc meſſem non collectam reliquit, at otia, & inertiam poſt habuit ſuis à Iuda.* Hoc ſemper ſceleratiſſimum eſt, quod inſtanter occaſiones metendæ ſalutis condemnas, nec manum porrigas ad opus, laborem fugiens, expectans tibi otianti, & nihil boni agenti omnia cœleſtium fœlicitatum genera obuentura. Et ſanè ſine labore, & iuſtitiæ operibus poſſent magna aliqua Dei dona haberi, at nec minima ſpes ſalutis poteſt eſſe adultis ſine illis. Apud Lucam multæ perſonæ introducuntur plenæ diuinorum munerum; & nulla earum, vocatur expreſsè iuſta; vbi autem ad Simeonem ventum eſt, cap. 2. ſtatim ait: Luc. 2.
Et ecce homo erat in Ieruſalem, cui nomen Simeon, & homo iſte iuſtus, & timoratus, expectans conſolationem Iſrael. Dicitur paulo ante: ecce virgo concipiet, & non dicitur, quod virgo erat iuſta; dicitur Elizabet in ſenectute parere, & Ioannes in vtero exultare, & Zacharia prophetare, & paſtores Angelos videre, & nullus iſtorum dicitur eſſe iuſtus, quamuis omnes ſanctitate pollebant. Simeon autem non nominatur, quin ſtatim dicatur iuſtus; & timoratus; & cur neceſſum fuit Simeonem magis exprimere iuſtum, quàm omnes alios dictos? Cæteri magna quidem, & glorioſa Dei munera excipiebant, ſed quæ poſſent haberi ſine operibus iuſtitiæ; at Simeon hoc recipiebat, vt expectaret conſolationem Iſrael, nimirum, redemptionem, & animarum ſalutem; cuius nec minima ſpes, poteſt eſſe ſine operibus iuſtitiæ. Pulchrè D. Amb. ibi: *Virgo generat, ſterilis parit, mutus loquitur, Elizabet prophetat, Magus adorat, vtero clauſus exultat, vidua confitetur, iuſtus expectat.* Cum ſalutis ſpe non ponitur, non exprimitur opus iuſtitiæ; turpiter enim expectat ſalutem, qui non laborat, & operam nauat acquirendæ illi. Componite adhuc iuſtum hunc ſenem, cum ſenioribus Ieroſolymitis: de hoc dicitur Ambr.
Luc. 2. *Homo iſte iuſtus, & timoratus expectans conſolationem Iſrael:* Luc. 2.

Et venit in templum. Et cum inducerent puerum Ieſum parentes eius, & ipſe accepit eum in vlnas ſuas, & benedixit, &c. Hic expectabat conſolationem Iſrael; ſed & ſeniores Ieroſolymitani expectabant Meſſiam; ille autem, vt expectabat, ſic primo ſpiritus impulſu viam arripit; venit in templum, puerum manibus tractat, & ſacro pondere premit ſceneſcentes vlnas ſuas, & expectabant, & audiunt natum clamantibus Magis, & locum indicant, & manent domi, & nec pedem, nec manum mouent, vt vel exiſtentem in ianuis attingant. Et quidem ſceleſtiſſimus eſt, qui expectat, & manet, nihil laboris, diligentiæ adhibens nihil; ille fœlix, qui expectat, & vadit, & manibus rem tractat, incumbens operibus iuſtitiæ. Vnde extollit Simeonis acceſſum D. Thom. in Cat. ex Nyſſeno, inquiens: *Quam beatus ille ſacer ad ſacra introitus, per quem ad vitæ terminum maturauit. Beatæ manus, quæ verbum vitæ palpauerunt, & vlnæ quoque quas ad ſuſceptionem parauit.* Para pedes, para vlnas, vt des operam iuſtitiæ, quiſquis velis Ieſum noſcere, deque eius meritis habere ſalutem; quæ nulli ſine ſtudioſo proprio labore inter adultos obtingit.

S. Tho.

Ioan. 10. Reſpondit eis Ieſus: Loquor vobis, & non creditis. Opera, quæ ego facio in nomine Patris mei, hæc teſtimonium perhibent de me. Sed vos non creditis, quia non eſtis ex ouibus meis, oues meæ vocem meam audiunt. Et ego cognoſco eas, & ſequuntur me, & ego vitam æternam do eis, & non peribunt in æternum. Et non rapiet eas quiſquam de manu mea. Pater meus, quod dedit mihi, maius omnibus eſt. Et nemo poteſt rapere de manu Patris; Ego, & Pater vnum ſumus.

§. VIII.

Paternæ virtutes, in quibus quis natus, & altus eſt, ſemper præ oculis habendæ ſunt, vt quæ validiſſimæ ſunt ad hominem firmandum in bono.

EXpende verba illa, nimirum, *Opera, quæ ego facio in nomine Patris mei.* Quid eſt, *facio in nomine Patris mei?* quaſi in omnibus operibus ſuis, paternum nomen reſpiceret, paternas glorias, paternaſque virtutes, patri ſemper acceptum referens, quidquid illuſtre perficeret. Sic Ericus in præſenti: *Suorum operum omnem gloriam Deo Patri adſcribit, cum ea in eius ſe nomine facere aſſerit.* Nec miror, quod adſcribat patri, quæ paternum nomen & virtutem intuens ipſe facit; virtutes enim paternæ, in quibus quis natus eſt ſi præ oculis ponantur, validiſſimæ ſunt, vt filium in virtutes, glorio-

Eric.

ſaque

vtque facinora trahant. Dauid
Psal. 38 Psalm. 38. sic ad Deum clamat: *Aduena sum apud te, & peregrinus sicut omnes patres mei.* Et Abrahami, & Iacobi peregrinationes, in quibus ipse natus, & educatus fuerat, mente voluebat, nec hoc sine lucro, quin imo ex hoc eius virtus creuit in miraculum. Quippe ait
Chryso. Diu. Chrysostom. homil. 65. in Matth. *Mirabilis Dauid factus est: maiorum enim suorum virtutes præ oculis ponebat. Aduena, inquit, ego sum, & peregrinus, sicut omnes patres mei. Neque is solum, sed omnes ei similes, non peccatores, sed virtutibus coruscantes tenaci mente versabant.* Et Dauid, & Dauidi similes inde in virtutum, & facinorum miracula surrexerunt, quod maiorum suorum virtutes, non vitia tenaci mente voluebant. Et quidem validissimæ sunt paternæ virtutes, in quibus quisque natus est, & educatus, vt vel præcipites in vitia filios, in præclara facinora trahant. Id quod speculabatur D. Ambros. in viridante illo filio à columba, post diluuium allato: ait enim Genes. 8. de columba:
Gen. 8. *Venit ad eum ad vesperum, portans ramum oliuæ virentibus folijs.* Et quando omnes arbores diluuij tempestate perditæ sunt, quomodo tam cito potuit inueniri virens ramulus? Fractæ sunt arbores omnes, & perditæ dilubij tempestate, sed viuida, & integra permansit oliuæ illius radix; vbi autem bona radix fixa manet, non mirum quod rideat diluuia, & ramos virentes agat. Quid plura? Vbi radicis virtus, vbi paternæ gloriæ nobis in mente fixæ manent, fallar, si in exitium eamus, si non magis in virtutum virore
Ambr. contineamur. Ad hæc pulchrè D. Ambros. lib. de Noe, capit. 19. *Hoc oliuæ rami interpretatione Noe collegit; quia Dominus, Deus noster, quamuis acerbis iniquitatis nostra offensus sit erroribus, tamen antiquæ nobis prosapiæ, patriæque virtutis, semen aliquod, vel exiguum reseruaret, ne penitus op. ris, & creaturæ suæ omne circa humanum genus amputaretur insigne. Vnde & Isaias ait; nisi Dominus Sabaoth reliquisset nobis semen, sicut Sodoma facti essemus.* Expende, quod semen in nobis à Deo relinquatur, ne in vitia, & damnationem penitus abeamus; nimirum *antiqua prosapia, patriæq. virtutis semen*, hoc est, memoria virtutum paternarum, in quibus nati fuimus, & educati; hæ namque fixæ in animo manentes adeò validæ sunt, vt possent nos vel à perditione reuocare, & in bonam frugem trahere. Hinc monet Prouerb. 6. *Conserua fili mi præcepta patris tui, & ne dimiseris legem matris tuæ. Liga ea in corde tuo iugiter, & circumda gutturi tuo.* Quasi nihil sic valeat ad continendum, sine instaurandum filium, quam iugis recordatio paternarum virtutũ, sub quarum præceptis prima vitæ alimenta sumpsit. Hinc & Iesus, dum Matth. 12. accusatur, quod permiserit Sabbato à discipulis legi spicas, statim respondet: *Non legistis quid fecerit Dauid, &c.* Vbi D. Athanas. homil. de sement, inquit: *Qui ex Dauide est, Dauidem meminit:* nec aliud pro se quisquã melius testimonium adducet, quam si ostendat, semper præ oculis sibi esse paternas virtutes. Prou. 6 Mat. 12

§. IX.

Thesaurum æternæ salutis, nisi tu dederis, nulla contraria vis tibi eripiet.

Ecce vobis fœlicitatem Christianarum ouium: *Non rapiet*

piet eas quiſquam de manu Dei; niſi ipſæ ſe dedant, à nulla poteſt illis eripi theſaurus ſalutis. Petro audienti, & confitenti Dei filium, ait

Mat. 16

Ieſus Matth. 16. *Beatus eſt Simon Bariona, quia caro, & ſanguis non reuelauit tibi, ſed Pater meus, qui in cœlis eſt. Et ego dico tibi, quia tu es Petrus, & ſuper hanc petram ædificabo Eccleſiam meam, & portæ inferi non præualebunt aduerſus eam.* Quid mirabilius? Portæ inferi, vniuerſæ contrariæ poteſtates aduerſus fundatos in Chriſto inſurgunt, nec præualent: acriter eos impugnant, ſed non expugnant; occidunt, mactant, perdunt corpora, ſed nihil ſibi præripiunt mentis. Marmoreum ne, aut æneum eſt tanti ædificij fundamentum? Non marmoreum, ſed Chriſtianum eſt; quando ſola Chriſti confeſſio ſic reddit ſuos inexpugnabiles, vt vel perditis omnibus externis, theſaurus ſalutis integer maneat. Pulchrè

Chryſo.

D. Chryſoſtom. ſerm. de Pentecoſte, ait: *Nec enim eſt inſenſibilis iſta ædificatio, quod ſi talis eſſet, ſolueretur tempore, confeſſionem autem pietatis neque dæmones neque vlla creatura vincere poteſt. Teſtantur martyres; quorum latera radebantur, ſed fides non frangebatur. O nouarerum materies! Paries effoditur, & theſaurus non aufertur. Etenim ſuper hanc petram ædificabo Eccleſiam meam, & portæ inferi non præualebunt aduerſus eam.* Expende illud; *paries effoditur, & theſaurus non aufertur*; poſſunt equidem contrariæ poteſtates parietem effodere, hoc eſt, corpus ſecare, torrere, mactare, euiſcerare, ſed ſalutis æternæ theſaurum inibi abſconditum, minimè poſſunt auferre, niſi ipſe qui patitur prorſus liberè, & ſpontaneè dederit. Huc accedit illud

Rom. 8.

Pauli ad Roman. 8. *Quis nos ſeparabit à charitate Chriſti? Tribulatio? an anguſtia? an fames? an nuditas? an periculum? an perſecutio? an gladius?* Ecce tibi vt omnes aduerſarias poteſtates vocat in certamen, & ſtatim: *Certus ſum enim, quia nec mors, nec vita, neque Angeli, neque Principatus, neque virtutes, neque inſtantia, neque futura, neque fortitudo, neque altitudo, neque profundum, neque creatura alia poterit nos ſeparare à charitate Dei, quæ eſt in Chriſto Ieſu Domino noſtro.* Qui in Chriſto eſt fundatus ſalutis theſaurus omnes ridet creatas poteſtates, quæ poſſunt quidem multa damna homini Chriſtiano inferre, ſed minimè poſſunt theſaurum eripere, niſi dante ipſo. Vndè ſapienter D. Bernard. ſerm. de dupli- D. Ber.

ci baptiſmo, ad hæc fatur: *Attende quanta enumerauit Apoſtolus, minimè tamen adijciens, nec nos ipſi. Nimirum, hæc eſt libertas, qua Chriſtus nos liberauit, vt nulla penitus creatura auellere nos, aut vim facere poſſet. Soli id deſerere poſſumus propria voluntate abſtracti, & illecti à propria concupiſcentia. Præter hanc enim nihil eſt quod timeamus.* Dum nos volumus, theſaurus ſalutis prorſus eſt inacceſſibilis; à nullo poteſt aduerſario minui; noſtra ſola voluntas poteſt perdere illum. Quod probè callens hoſtis noſter, vbi Ieſum impugnaturus accedit, non militares admouet machinas, quæ vel æneos muros comminuant, ſed ſolum quaſi orator accedens, inquit Matth. 4. *Mitte te deorſum*; Matt. 4

vbi D. Paſchaſ. ait: *Mitte te deorſum, ait, in quo ſatis admodum infirmitatem ſuam nobis demonſtrat, malitiamque deſignat, quod nemini poſſet nocere, niſi ſe homo infelix prius deorſum miſerit.* Dum nos in protectione Paſch.

altiſſimi volumus eſſe, dum non inde nos liberè, & ſpontaneè deijcimus, ficulnea ſunt omnia inimici tela; quæ poſſunt parietem fodere, corpus occidere, ſed non poſſunt theſaurum eripere.

§. X.

§. X.

Felix ille, cuius anima omnia hæc mundialia supergreditur, & vni Deo nititur.

TOta hæc fælicitas hominis est, quod eius anima se se mundo eripiat, & in Dei manibus constituat; de manu enim Dei nullus est, qui possit animam eripere. Sic enim ait Dominus: *Et nemo potest rapere de manu patris.* Et quod malum pertinget eum, qui in Dei manibus solis nititur? De Susanna aiebat Dan. 13. *Erat cor eius fiduciam habens in Deo:* cor Susannæ non in diuitijs, non in cognatis, non in pulchritudine, non in proprio corpore erat, sed in solo Deo figebatur, & inde habuit nullo posse tentationum ariete feriri. Ait enim Diu. Ambr. lib de Fuga sæculi, cap. 9. *Pulchrè animam effudit Susanna, vt in eam non possent euaporare incendia corporis, mortis formidines, vita cupiditates.* Sapienter pia fœmina cor suum, animam suam, & sibi, & mundo eripuit, illamque in Deum totam effudit, quo factum est, vt nihil corporis, nihil mundi illam pertingerent. Fœlix qui sic se mundo eripit, & se super astra constituit; non timebit sibi à terrę vaporibus, non à formidinibus hostium, non ab illecebris mundi; sed omnia secura habebit, & firma in Christo. Infelicissimus ille seruus dum thesaurum ab hoste abscondit, perditionem incurrit, Matth. 25. & cur qui tam anxie abscondit thesaurum, perditionem inuenit? Ait ipse: *Timens abij, & abscondi talentum tuum in terra*: abscondit in terra, cur non periret? Vtinam absconderet in Christo, & haberet omnia in tuto, Philipphus Abb. libris in Cant. cap. 15 *Longè iste fœlicior, si labori huic operam non dedisset: si terram lutulentam molli negligentia non fodisset; si auaro domino duplicato fœnore respondisset, & abscondi sic in petra meruisset.* Hæc tota fœlicitas, quod in petra Christo absconderet thesaurum suum; in quo solo haberet omnimodam firmitudinem; quando extra Iesum quidquid est, labile est, & ruinæ labat addictum. Hinc Matth. 27. vbi Iesus crucifixus erat: *Prætereuntes blasphemabant eum, mouentes capita sua.* Et meritò mouebant capita sua, ostendentes, quàm iam labarent ad ruinam, qui abalienabantur à Christò, in quo tota est hominis securitas. Vt dicat D. Augustin. Psalm. 41. *Ideò enim, & caput agitabant, quia vero capiti non inhærebant.* Soli qui Iesu inhærent, ij minime timent firmitudini suæ. Huc trahe dicta, 1. tom. lib. 4. cap. 1 §. 17 & alibi.

Dan. 13 · Ambr. · Mat. 25 · Ph. Ab. · Mat. 27 · Augus.

Ioan. 10. Sustulerunt ergo lapides Iudæi, vt lapidarent eum. Respondit eis esus: Multa bona opera ostendi vobis ex Patre meo, propter quod eorum opus me lapidatus? Responderunt ei Iudæi, de bono opere non lapidamus te, sed de blasphemia, quia tu homo cum sis, te facis Deum. Respondit eis Iesus, nonne scriptum est in lege vestra,

ego dixi, dij eſtis? Si illos dixit Deos, ad quos ſermo Dei factus eſt, &c.

§. XI.

Hoſtilis, diabolicique furoris eſt, etiam de magnis, euidentibuſq; proximi virtutibus, parum, aut nihil videre.

MVlta dicũtur opera bona à Ieſu facta, & Iudæis oſtenta; Iudæi autem lapidibus armati clamant: *De bono opere non te lapidamus, ſed de blaſphemia*; de bono, inquiunt, opere, non de bonis operibus; licet enim multa eſſent à Ieſu bona oſtenſa; ipſi quaſi de vno ſolo facto opere loquũtur, dicentes in ſingulari, de bono opere nõ te lapidamus. Et quando multa erant à Ieſu virtutum opera facta, cur, ô Iudæi, non magis dicitis de bonis operibus, non te lapidamus? Maniſeſtiſſimus in illis apparet diabolicus furor, hoſtilis affectus, cuius proprium eſt, aut diminutas, aut nullas proximi virtutes videre. Accipe ex Iob, cap. 1. *Dixit Dominus ad Sathan: Nunquid conſideraſti ſeruum meum Iob, quod non ſit ei ſimilis in terra, homo ſimplex, & rectus, ac timens Deum, & recedens à malo? Cui reſpondit Sathan, ait: Nunquid Iob fruſtra timet Deum?* Expende Dei verba, & verba diaboli circa eundem Iob; Deus Iobum commendat à ſimplicitate, à rectitudine, à timore diuino, ab innocentia, à ſingularitate in ijs omnibus; ait enim: *Non eſt ſimilis ei in terra, homo ſimplex, & rectus, timens Deum, recedens à malo.* Has tot virtutes euidentiſſimas; & ſingulariſſimas Deus in Iobo pandit. Quid ad tantas Iobi virtutes diabolus ipſe ait: *Nunquid Iob fruſtra timet Deum?* Non ſimplicitatem, non rectitudinem, non innocentiam, non ſingularitatem meminit, ſed tantum timorem adducit, vt infamet. Pulchrè in præſenti, ait Catenæ Grecæ auctor: *Verba profectò hæc diaboli*; nec maligni ſpiritus, hoſtiliſque furoris poſſent dari euidentiora verba, aut ſigna magis clara; quando de tanta virtutum ſegete, quod minimum poterat eſſe timoris ſeruilis, illud ſolum clamat, nihil videns amplius. Hugo Cardin. *Non fecerat Iob malum, quod argueret Sathan, bonum eius diminuit.* Huc vſque peruenit ſemper hoſtilis animus, vt vel notiſſimas proximi virtutes diminuat, & diminutas eſſe oſtendat, vel prorſus putet nullas. Ioan. 5. paralyticus homo poſt triginta & octo annos conſumptos in infirmitate, Chriſti Ieſu opere ſalutem accepit adeò robuſtam, vt poſſet grabatum ſuum humeris portare. Erat autem Sabbatum cum portabat grabatum; in cuius rei excuſationem miraculoſum ſalutis opus ipſe proclamabat, aiens: *Qui fecit me ſanum, ille mihi dixit: Tolle grabatum tuum, & ambula.* Qui Iudæi ſtatim: *Quis eſt ille homo, qui dixit tibi, Tolle grabatum tuum, & ambula?* Expende, quæſo; duo enim de Ieſu clamabat paralyticus; & opus ſalutis ſuæ ab illo perfectum, & ſublationem grabati ab illo imperatam. Iudæi autem nihil de bono ſalutis opere loquuntur, miraculoſam ſanitatem non vident; ſolum grabatum in Sabbato portatum attendunt, quod poſſent calumniari. Sic Iudæi, ſic hoſtiles animi ad etiam euidentiſſimum opus bonum proximi ſui ſiunt talpæ, qui

Iob, 1.

Hugo.

Ioan. 5.

pa; qui linceiſunt ad malum. Ait *Athan.* D. Athanaſ. homil. de ſemente, ſacus: *Ille ſurgens, tulit grabatum ſuũ, & ambulabat; erat autem Sabbatum. At Iudei non viderunt miraculum factum in Sabbato, ſed eum qui grabatum ſuum baiulabat.* Ecce tibi hoſtilis affectus proprietatem, linceus eſt ad videndos deffectus, vel ex vmbra; ad videnda autem præclara facta prorſus eſt talpa, minimè videns etiam euidentiſſima virtutis documenta, quæ præ oculis habet. E contra verò, in quo non hoſtilis, ſed amicus affectus eſt erga proximum; remotiſſima quæque proximi ſui bona facta callet, & in lucem trahit. Poſt Iobi *Iob, 2.* plagam enarratam, ait cap. 2. *Igitur audientes tres amici Iob omne malum, quod accidiſſet ei, venerunt ſinguli de loco ſuo, Eliphaz Themanites, & Baldad Subites, & Sophar Naamathites: condixerant enim, vt pariter venientes viſitarent eum, & conſolarentur. Cumque eleuaſſent procul oculos ſuos, non cognouerunt eum, & exclamantes plorauerunt, &c.* A longè vident eum, & non cognoſcunt, & tamen eius vicem plorant; ſi non cognoſcunt eum, cur plorant? Cur ſic afficiuntur erga eum, ac ſi hominem cognouiſſent, & clariſſimè vidiſſent? Planè non cognoſcunt ex facie, ſed cognoſcunt eius virtutes; potuit Sathan ſic deformare hominem, vt penitus redderetur ſuis ignotus; at non potuit facere, vt vel in tanta deformitate, & perditione externæ figuræ; interiores eius virtutes non olfacerent amici etiam remotiſſimè poſiti. Ait Origen. *Origen.* hom. 3. in Iob: *Videntes eum de longè, non cognouerunt eum. Vultum non agnouerunt, ſed conſcientiam agnouerunt. Faciem non agnouerant, ſed ſinceritatem agnouerunt.* Proh quam oculata eſt amicitia, vt videat virtutes ſui proximi; in deformato penitus amici vultu, vel à longè recognoſcunt virtutum formas!

CAPVT X.

Diſputat. de matrimonio, & cœlibatu.

MATRIMONII facilem diſſolutionem cupientibus Phariſæis oſtendit Dominus eius perpetuitatem ex ipſis naturæ humanæ primordijs, vbi vni viro, vna fœmina creata fuit, quaſi iam ex tunc horrens natura, quod vir ab vna ad aliam tranſire poſſet. Naturæ ſubſcripſere diuinæ voces clamantes: *Erunt duo in carne vna*, ne putaretur facilior matrimonij diſſolutio, quàm eſt diuiſio vnius indiuidui hominis. Qui vero hanc legem condidit Deus per Adamũ; illam diſpenſauit per Moyſem Iſraeliticis populis quaſi coactus duritie eorum. Sed vbi abundantior ſpiritus hominibus datus eſt, cum legis Moſaycæ abolitione primæua apparuit indiſſolubilitas matrimonij, vt vel hinc virginitatis, continentiæve flores eſſent hominibus iam gratiores.

Matth. 19. Acceſſerunt ad Ieſum Phariſęi, tentantes eum, & dicentes: Si licet homini dimittere vxorem ſuam quacumque ex cauſa?

§. I.

§. I.

Libido omnem modum abiurat.

NOn eſt cur multum laboremus in quærenda occaſione propoſitæ quæſtionis, cum notiſſima ſit voluptuoſa Phariſæorum libido, cuius fax nullis nuptijs extinguitur, ſed ſemper ad alias feſtinat. Iſti ergo voluptuoſi Phariſæi, vt erant pleni libidine, ſic nil aliud mente voluebant, quam ſi cauſam inuenirent, qua nouas facerent nuptias, prioribus dimiſſis. Et non contenti cauſis à lege aſſignatis, adhuc alias inueſtigant, & ſic volunt rem diſponere, ne vnquam cauſa deficiat, vt ſic ſemper pateat locus nouæ libidini. Chryſoſtom. homil. 32. in Matth. *O effrenata laſciuia Phariſæorum. Interrogauerunt, ſi ex omnibus cauſis licet dimittere vxorem, ſcientes, quia modũ neſcit libido: ſed quanto magis exercetur, tanto magis accenditur, non leniter, nec infra terminos vnius coniugij capit libido.* Quo plus epotæ, plus ſitiuntur libidinoſæ aquæ; nullus modus, nullus terminus non tranſgreſſioni patet, vbi ardet libido. Nemo ſe fallat, & putet ſe in obtenta aliqua voluptate poſſe quieſcere; inſaturabilis eſt carnalis appetitus, & vbi rem potitur, ad aliam feſtinat. Prouerb. 30. *Tria ſunt inſaturabilia, & quartum quod nunquam dicit, ſufficit. Infernus, & os vului, & terra,* &c. Septuaginta legunt: *Infernus, & amor mulieris,* &c. Qui laſciuum amorem habet, quid habet gehennæ par, & ardentiſſimæ fornaci, quæ in appetendo finem non faciat. Ex quo Diu. Cypria. lib. de ſingul. clericorum, ait: *Quantò magis antè prouidenda eſt omni prouiſione calamitas fœminarum, cuius cupido ſi admittitur incipere, nunquam prorſus accipit finem?*

Chryſo.

Pro. 30.

D. Cypr.

Cuius comparationem Salomon explicat dicens: Infernus, & amor mulieris, & terra, quæ non ſatiatur aqua, & ignis non dicit, ſufficit. Inter inſaturabilia ponitur libidinis affectus inferno proximus, vt oſtendatur, quàm in nullo ab inferno diſſet laſciuus, qui de inferni flammis habet, nunquam conſumi, nec terminum ſibi vllũ præfigere, ſed ſemper noua appetere, & ab ijs ad alia tranſilire. Dum ad fontem Iacob ſederet Ieſus, Ioann. 4. dicebat mulieri Samaritanæ: *Omnis qui biberit ex aqua hac, ſitiet iterum*: quam proprietatem recognoſcens Diu. Auguſt. in illa meditatur, quid recipiant homines ex percepta voluptate. Quippe ait lib. quæſt. 83. quæſt. 64. *De terrena conuerſatione hauriunt homines voluptatem, qua percepta iterum in eius appetitum inardeſcunt, ſicut de aqua illa, qui biberit, ſitiet iterum*: pari hydropeſi tenentur homines ex aqua, & voluptate, vt hydropicus non ſatiatur aqua, ſic voluptas nunquam affert ſacietatem, ſed ſitim acuit. Vndè monebat Eccleſiaſticus, cap. 9. *Auerte faciem tuam à muliere compta, & ne circumſpicias ſpeciem alienam. Propter ſpeciem mulieris multi perierunt; & ex hoc concupiſcentia quaſi ignis exardeſcit.* Expende ſequelã illam; multi dicuntur ſe ſe perditè tradidiſſe mulieribus, & ex hoc cõcupiſcentia quaſi ignis exardeſcit: expectabam, quod qui ſe perditè tradiderit laſciuiæ, aliquando ſatiatus hæreret; ſed contrariũ prorſus accidit, quia nimirum ex hoc appetitus creuit, & ardentius cœpit noua appetere. Hinc monebat diuina lex Deuteron. 17. *Non habebit vxores plurimas, quæ alliciant animum eius.* Septuaginta in rem præſentem ſignificantius poſuerunt: *Vt non diſcedat cor eius.* Et quò poterit diſcedere cor hominis traditi pluribus fœminis? Cur

Ioan. 4.

D. Auguſt.

Eccl. 9.

Deut. 17.

non

non magis dicitur, vt non in illis penitus & irreuocabiliter adhęreſcat: Non equidem tam timetur, quod laſciuum cor traditum pluribus fœminis, ibi penitus quaſi in ſalebra hæreat; quàm quod protinus inde ad alias diſcedat. Quò refero illud D. Hieronymi, lib. 1. aduerſus Iouinianum: *Non hic de meretrice, non de adultera dicitur, ſed amor mulieris generaliter accuſatur; qui ſemper inſatiabilis eſt, qui extinctus accenditur, & poſt copiam rurſus inops eſt.* Vt de copioſis pabulis ignis accenditur, & in immenſum creſcit, vt maiori pabulo egeat, vt non ſolum vicinia, ſed etiam longè diſſita petat; ſic mulierum amor, de maiori pabulo maius excitat incendium, quod minimè prioribus ſit contentum. Hieron.

Matth. 19. Qui reſpondens ait eis: Non legiſtis, quia qui fecit ab initio, maſculum & fœminam fecit eos? Et dixit: Propter hoc, dimittet homo patrem, & matrem, & adhærebit vxori ſuæ: & erunt duo in carne vna. Itaque iam non ſunt duo, ſed vna caro. Quod ergo Deus coniunxit, homo non ſeparet.

§. II.

Deus diſtinctionem poſuit maris, & fœminæ; laſciuia omnia confundit, & vniuerſos facit eſſe fœminas.

SVmmus rerum creator vbi hominis opificium aggreditur, quales putas homines condidiſſe? Ait textus: *Maſculum, & fœminam fecit eos:* maſculos fecit Deus eſſe, virilique robore, & virtute pollentes; at vbi laſciuia intrauit, ſic vniuerſam naturam effęminat, ſic viros ipſos conuertit in fœminas, vt vix diſcerni poſſent, vel nominum differentia. Matth. cap. 14. Ioannis Baptiſtæ paſſionem tractans, ſic eius tyrannos meminit: Mat. 14
Herodes enim tenuit Ioannem, & alligauit eum; & poſuit in carcerem propter Herodiadem vxorem fratris ſui: Dicebat enim illi Ioannes, non licet tibi habere eam. Ecce duo luxuriæ mancipia armantur in prædicatorem caſtitatis, nimirùm Herodes, & Herodiâs: nec putes caſu factum eſſe, quod vtrique nomina adeò ſimilia, & pene vna dantur; ſemper enim laſciuia ſuos alumnos ad fœminarum, & nomina, & naturam trahit. Pro quo D. Fulg. ſerm. 7. de Ioann. ſic ad hos fatur: *Dicite mihi, quid habetis cum Ioanne Herodes, & Herodias; quos ad conſortium nominum adduxit impuritas criminum?* Vitæ impuritas, laſciuus animus ſic poteſt validiſſimos etiam viros effœminare, vt nec vocabulis à fœminis diſcernantur. Rideat hic Iuſtinus lib. 1. ſuum Sardanapalum inter ſcortorum greges, purpuram colonentem, & muliebri habitu omnes fœminas ante euntem. Rideat Seneca in Hippolyto cantatiſſimum Herculem, monſtris, & feris terribilem, D.Fulg. Senec.

bilem, tandem vbi libidinis flammis ardere cœpit:

Natus Alcmena poſuit pharetram
paſſus aptari digitis ſmaragdos;
Et dari legem rutilis capillis,
Crura diſtincta religant auro,
Luteo plantas cohibent ſocco.

Quid plura? Rideantur vniuerſi gentiles, quos ſic laſciuia euirauit, vt dicat D. Athanaſ. de illis, orat. contra idola: *Viri quoque abdicato ſexu, nec ſe amplius mares eſſe ferentes, mulierum naturam affectauerunt, tanquam ita honorifica, grataq; matri deorum facturi eſſent.* Et vtinam hæc potuiſſet laſciuia in ſolis gentibus facere, at vereor ſimilia perfecta eſſe in hominibus fidelibus. De principibus, & magiſtratibus Ieroſolymitanæ vrbis loquebatur, iuxta Forer. Iſai. cap. 3. *Eleuatæ ſunt filiæ Sion, & ambulauerunt extento collo, & nutibus oculorum, ibant, & plaudebant, ambulabant, & pedibus ſuis compoſito gradu incedebant.* Magiſtratus carpis, & de fœminis ſermonem facis? Equidem ait Forerius, tales ex laſciuia redditi erant magiſtratus, & principes, vt nec in ornatu, nec in cultu, neque in inceſſu, neque in nomine poſſent à fœminis diſcerni. Quàm fœditatem a laſciuia dilapſam in orbem Romanum miratus Saluian. lib. 7. de gubern. ait: *Quis credere, aut audire etiam poſſit, conuertiſſe in muliebrem tolerantiam viros, non vſum ſuum tantum, atque naturam, ſed etiã vultum, inceſſum, habitum, & totum quidquid penitus, aut in ſexu eſt, aut in vſu viri? Adeo verſa in diuerſum omnia erant; vt cum viris nihil magis pudori eſſe oporteat, quam ſi muliebre aliquid habere videantur, illic nihil viris quibuſdam turpius videretur, quam ſi in aliquo viri viderentur.* Huc poteſt peruenire hominum laſciuia, vt non ſolum effœminentur, ſed & pudeat illos, viros apparere. Sic laſciuia prorſus mutat homines in fœminas. Oſeæ cap. 4. *Ipſi cum meretricibus conuerſabantur, & cum effœminatis conuerſabantur.* Qui erant ij effœminati? Qui ex meretricum conuerſatione mutabantur in fœminas. Vndè Aquila legebat: *Et cum mutatis conuerſabantur.* Vbi D. Hier. *Mutatos, dicens, hoc oſtendere voluit, quod ſuam naturam mutauerint, & de viris facti ſint fœminæ.* Sic per laſciuiam viri effœminantur!

Athan. | Forer. | Salu. | Oſea, 4. | Aquil.

§. III.

Omnipotentiæ diuinæ præcipuum facinus eſt, quòd homines caſto amore in vnum conueniant.

MEritò Creatoris opus dicit, quod caſtè, & ſincere duo iungi in carne vna, duo natione etiã diuerſi ſic inter ſe conueniant, quaſi è duobus in vnum penitus confluxerint. Hinc Paul. ad Epheſ. 5. notans præfata Dei verba, inquit: *Propter hoc relinquet homo patrem, & matrem ſuam, & adhærebit vxori ſuæ, & erunt duo in carne vna. Sacramentum hoc magnum eſt. Ego autem dico in Chriſto, & Eccleſia.* Quod duo in vnum confluant, magnum putat abſtruſæ virtutis, & poteſtati opus; & quàm magnum opus eſt? *Ego dico in Chriſto, & Eccleſia*; quaſi dicat: tam magnum illud opus eſt, vt videatur præcipuum, & præſtantius, quod per Ieſu poteſtatem factum eſt, dum ex omnibus mundi plagijs ſibi collegit Eccleſiam. Et quidem non ſic ſplenduit diuinæ poteſtatis opus in reuocandis hominibus à ſepulchro; vt ſplenduit in trahendis pluribus diuerſis in vnum. Sed præſtat in rem præſentem audire Nazianzenum, orat. 42. *Quamuis*

Ad Ep. 5. | Naz.

per multa illius temporis miracula fuerint; sol obscuratus, & rursus inflammatus, velum scissum, sanguis, & aqua profluentes ex latere, terra tremore concussa, petræ prærupta, mortui resurgentes, signa partim ante sepulchrum edita; quæ quis est, qui pro dignitate laudare queat? Nullum tamen cum salutis meæ miraculo conferendum est; in quo exigua cruoris gutta orbem vniuersum instaurarunt, atque idem quod lactis coagulũ hominibus præstiterunt, in vnum nos coniungentes. Ecce tibi præstantissimum diuinæ potestatis opus, quod dissidentes homines in vnũ coniunxit. Mortuos in vitam reuocauit, salutes ex ipsa impossibilitate traxit, lumina cœcis indidit; quantula hæc, si cum eo comparentur opere, quod multos, & diuersos homines fecit esse vnum? Sanè qui hoc perficit, vt dissidentes in vnitatem trahat, maius opus facit, quam si mortuis vitam daret. Pacis enim, & vnitatis seminatio adeò diuinum opus est, vt nequeat ab omnipotentia diuina separari. Hinc est, quod vbi omnipotens Dei sermo descendentes à regalibus sedibus in terram prosiliuit, statim vox Angelorum auditur dicentium, Luc. 2. *Gloria in altissimis Deo, & in terra pax hominibus:* cur non antea hæc vox auditur, nisi quia pacis seminatio non potuit nisi cum Omnipotentis aduentu venire simul? Diu. Bernard. serm. 1. de Annunt. ait: *Venturum regem, misericordia, & veritas præuenerunt, sicut scriptum est: Misericordia, & veritas præcedent faciem tuam. Iustitia thronum præparat, secundum illud: Iustitia, & iudicium præparatio sedis tuæ. Pax enim rege venit, ut propheta fidelis nuntiatur, qui dixerat: Pax erit in terra nostra, cum venerit.* Et quidem potuerunt ante Omnipotentem Regem venire, & inueniri in terris misericordia, & veritas, & iustitia, aliæque præstantissimæ virtutes, quæ ab illo missæ, non adeò coniunctã propinquitatem habebant cum explicita, & manifesta præsentia illius. Verum pacis seminatio non potuit à præsentia Omnipotentis Regis separari, sed vnà venit, & apparuit cum illo; vt hinc appareat, quod sit Omnipotentis opus proprissimum, illique coniunctissimum; imò crediderim in nullo virtutum externarum opere, sic gaudere Dominum, vt gaudet in pacis, & vnitatis facinore. Vndè ad multa alia facientem Marthã, ait Dominus Luc. 11. *Turbaris erga multa. Vnum porrò est necessarium.* Vbi D. Bernar. serm. in Assumpt. 5. *Erga hæc plurima turbaris, sed vnum est necessarium. Nisi enim opus tuum in vnitate feceris, Deo, qui vnus est, acceptum profectò nõ erit.* Vant alia multa opera virtutum implere satagis, si vnitatis, & concordię opus relinquis; hoc maximè procura; sine quo cætera omnia, & si maxima, & splendida, æstimantur nihili. Ioel cap. 2. clamat: *Sanctificate ieiunium, vocate cœtum:* non fidens ieiunijs, & virtutibus, quæ concordię, & vnitati non sunt coniuncta. Id quod eleganter põderat D. Bernar. serm. 4. de orat. & ieiunio, inquiens: *Sanctificate, inquit, ieiuniũ, vocate cœtum. Quid est enim cœtum vocare? Vnitatem seruare, diligere pacem fraternitatem amare. Superbus ille Pharisæus ieiunium habuit, ieiunium sanctificauit, quia nimirum, ieiunauit bis in Sabbato, & gratias egit Deo. Sed non vocauit cœtum dicens: Non sum sicut cæteri hominum; ideoque ala vna nitens ieiunium eius non peruenit in cœlum. Vos ergo charissimi lauate manus vestras in sanguine peccatoris; & soliciti estote, vt alas duas habeat ieiunium vestrum, sanctimoniam, scilicet, & pacem, sine qua nemo videbit Deum, &c.*

Luc. 2.

D.Bern.

Luc. 11.

Ioel, 2.

D.Bern.

Et ieiunia, & psalmi, & omnes virtutes eo spectent, non vt diuisionem, & separationem à proximis faciant, sed vt eos sibi magis coniungant, & arctent; ieiunia enim, & psalmi apud Deum, nihil valent sine vinculo pacis, & vnitatis.

Matth. 19. Dicunt illi: Quid ergo Moyses mãdauit dare libellum repudij, & dimittere? Ait illis: Quoniam Moyses ad duritiem cordis vestri permisit vobis dimittere vxores vestras: ab initio autem non fuit sic. Dico autem vobis, quia quicumq; dimiserit vxorem suã, nisi ob fornicationem, & aliam duxerit, mæchatur; & qui dimissam duxerit mæchatur.

§. IV.

Deus maximè consulit fœminis coniugatis à seuitia virorum.

QVi stabile coniugium statuerat Deus, vbi ad populum Israeliticum peruenit, legem tulit per Moysem, vt viri datis caussis possent vxores suas dimittere. Et cur qui sic stabilitatem coniugij amabat in omnibus, in populo suo illam dispensauit, nisi vt fœminarum consuleret vitæ? Ait enim: *Propter duritiam cordis vestri permisit vobis dimittere vxores.* Nouit Dominus durissima Hebræorum corda, & quod facile in necem vxorum ruerent; vndè, & si stabilitatem amaret coniugij, tamen dispensauit in populo suo, vt daretur libellus repudij, ne vxores passim timerent vitæ suæ. Ait D. Hieronym. *Cum videret propter desiderium secundarum coniugum primas, vxores interfici, maluit indulgere discordiam, quam odia, & homicidia perseuerare.* In sæuissima, & durissima natione non esset cõsultum fœminarum vitæ, nisi permitteretur libellus repudij: vndè Deus maluit esse diuortia, & coniugiorum dissolutiones, quàm homicidia. Nunquam enim Deus nõ curat eripere bonas fœminas maritorum sæuitiæ, nec patitur in maritis esse prętextum vllum, quo insidientur vxorum vitis. Iepte ille cantatissimus Israelitarum dux hoc votum facit Iud. 11. *Quicumque primus fuerit egressus de foribus domus meæ, mihique occurrerit reuertenti cum pace à filijs Amon, eum holocaustum offeram Domino.* Hoc eius erat votum; & reuertenti illi prima occurrit vnica, & virgo filia: quam voto stulte coactus Domino litat. Mirabar, quod prior filia virgo extra fores domus patri occurrat, & non potius vxor? Virgines filiæ in domus penetrali occultiori teneri a matribus solent custoditæ; matres familiæ, vt omnia tractant, sic propinquiores sunt, & exteriores audiant rumores, & expeditiores, vt maritis venientibus occurrant. Cur ergo vxor non prior occurrit Iepte, quam filia? Cauit hoc Deus ne vxor prior exiret, eius consulens vitæ, ne inde venturi mariti exemplum sumerent, quo prætextu sacrifici, & obsequij diuini vxores occide-

Hieron.

Iud. 11.

occiderent. Huc accedit D. Auguſtin. quæſt. 49. in Iudic. inquiens: *An ille coniugem cogitauit: & vt hoc fieret Deus noluit, & vt hoc ne maneret impunitum, ne quis poſtea id auderet*, &c. Cogitarat forſan Iephte vxorem ſibi primo occurſuram, quam litare Deo deſtinauit; ſed Deus non id permiſit, quinimò vitę coniugis conſulens exire fecit vnicam filiam, vt eius morte caſtigaretur malus affectus patris in vxorem ſuam, & poſteri non auderent vota vouere vxorum vitis inſidiatricia. Et niſi Deus ex tunc fœminarum proſpiceret vitæ, quot inuenirentur mariti, qui vellent ſacrificare Deo vxores ſuas? Quot qui vxorum ſanguine famam religionis compararent ſibi? Abſit, tantum piaculum à veri Dei diſciplina; qui & ſi aliquando petiuit filium vnicum à parente ſibi occidi, quem tamen morti erat erepturus; tamen nec iſto modo petijt, vnquam vxorem occidi à marito, neque id paſſus eſt manere impunitum.

Aug.

§. V.

Caſtus amor inconcuſſibile fundamentum matrimonij.

MEritò deſignat Dominus fornicationem, quæ poſſit eſſe cauſa diuortij, quo ſeparentur coniuges, & viuat alter ſine altera; quippè ait: *Dico autem vobis, quia quicumque dimiſerit vxorem niſi ob fornicationem*, &c. Laſciuia ſola eſt, quę facit etiam firmiſſima matrimonij vincula, ſi non prorſus cadere, ſaltem labare. Quando laſciuia, vel ſecuta, vel præmiſſa eſt matrimonio, & ipſum non diuortia fuit minatum? Huc conueniant coniuges, qui ſunt, & qui ſe coniugio deuouent, & maximè caueant ſibi à laſciuo affectu, à fornicationis malo; ſolus enim eſt caſtus amor, qui ex Deo poſſit omni ex parte inconcuſſum vinculum matrimonij ſundare. Quò reſpiciens Paul. 1. ad Corinth. 7. ait: *Si dormierit vir eius cui vult, nubat, tantum in Domino*. Vnum petit in nuptijs maximè obſeruandum, vt nimirùm, ſint in Domino, hoc eſt, fundamentum ſupponatur ſanctum, ne fundamentum ſit appetitus voluptatis. Pro quo ait Diu. Baſil. de Vera virgin. *Non vtcumque nubere debet, ſed tantum in Domino. Quid eſt autem in Domino nubere? Non vt vile mancipium voluptatibus carnis ad concubitum pertrahi; ſed iudicio, & commodioris vitæ ratione nuptias eligere. Ita fiunt honorabiles nuptiæ, quando rationem coniugij non præit obſcœna voluptas; ſed iacto ſancto fundamento, matrimonium neceſſario ſequi voluptas ipſa concubitus, vnamque carnem duos facere deprehenditur. Sin autem ita ſe res habet; coniugium illi peccatum reputabitur, quia peſſimum fundamentum voluptatem fecit.* Expende modo, vnde nuptiæ habeant ſuum inconcuſſum decorem, nimirùm, ex fundamento illis ſuppoſito. Si obſcœna voluptas, ſi laſciuus appetitus tota cauſa eſt, & fundamentum nuptiarum, ex puluereo, & limoſo, & lutulento fundamento, quid citius orietur, quam ruina, quam ſciſſiones? Rarò videbis ſuppoſitam laſciuiam pro fundamento coniugij, in quo non videas quam primum, & ſciſſiones, & diuortia, & mille peccatorum occaſiones pullulare. Sit autem nuptiarum fundamentum affectus caſtus, is valet ex Deo & nuptias æternare, & æternum honorabiles facere. Et quidem affectus caſtus fundamen-

1. Cor. 7

D. Baſil.

tum stabile est, & firmissima vasis nuptialis perfectionis, & castitatis.
Luc. 11. Luc. 11. *Sint lumbi vestri præcincti, & lucernæ ardentes in manibus vestris & vos similes hominibus expectantibus Dominum suum, quando reuertatur à nuptijs.* Ecce tibi in nuptiarum celebratione, quid in primis mãdetur, vel ipsis nuptiarum famulis, nimirùm; *sint lumbi vestri præcincti*, quasi ad stabiliendam, & confirmandam in omnibus fœlicitatem, nullum fundamentum sit potius, quam fundamentum castitatis. Ait enim Philippus Abb.
Ph. Ab. lib. in Cant. cap. 16. *Prudens iste artifex discreta rectitudinis ordinans munimentum, primò velut vasi imponit, iacit operis fundamentum: motus fluxus restringere forti cinctorio castitatis, vasis quadam est solida, & initium sanctitatis.* Firmissimum sanè, & solidissimum est fundamen affectus castus, pro quolibet virtutis, & fælicitatis ædificio æternùm sustentando, quin in eo, vel scissura pateat, vel ruina timeatur.

Matth. 19. Dicunt ei discipuli eius, si ita est causa hominis cum vxore, nõ expedit nubere. Qui dixit illis; Non omnes capiunt verbum istud, sed quibus datum est. Sunt enim eunuchi, qui de matris vtero sic nati sunt, & sunt eunuchi, qui facti sunt ab hominibus: & sunt eunuchi, qui se ipsos castrauerunt propter regnum cœlorum. Qui potest capere, capiat.

§. VI.

Castitatis propositum, non nisi de magna pugna in perfectum ex Deo ducitur.

QVod ad castitatis propositũ attinet, non omnium est, sed illorum, qui à Deo habent magnos in primis de vitijs reportare triumphos, magnas in se ex Deo ostendere virtutes. Perfectum in mundi stadio, vbi hominem video in corporis substantia, statim audio, quod Deus *inspirauit in faciem eius spiraculum vitæ.* Gen. 2. Et cur Gen. 2.
in faciem hominis spiraculũ mittitur diuinum, nisi vt ostendatur, non humanarum esse virium, sed diuini halitus, quòd homo sensus habeat ab omni impuritate immunes? Ait D. Ambr. enarratione Ambr.
in Gen. ad Sabinum: *Nunc intelligo, quæ causa Dominus Deus insufflauit in faciem hominis. Ibi enim sensus omnis, ibi sedes, atque illecebra delectationis, in oculis, naribus, auribus, atque in ore, vt sensus nostros aduersus delectationẽ fortiores faceret.* Armabatur homo aduersus voluptatem; & sic habuit necesse prius ebibere diuinos halitus, quorum fortitudine, de multiplici virtutum triumpho, coronam sibi poneret castitatis. Vix enim ad castitatis coronã accedit, nisi qui penè innumeras Christi virtutes in se priùs ostendit per victorias vitiorum transformatas. Castissimæ Sponsæ Cant 4.
dicunt Cant. 4. *Odor vestimentorum tuorum super omnia aromata:* & non multò post additur: *Odor vestimentorum tuorum sicut odor Libani:* & quidem Libanus idem est, ac candidatio, ne putetur aliquis posse in se ostendere candidum castitatis, nisi priùs omnibus virtu-

virtutibus aromatibus, quibus ſepultus fuit Chriſtus; & ipſe vitijs moriatur. De quo pulchrè ait D. *Ambr.* Ambr. lib. 1. de Virg. *Odor, inquit, veſtimentorum tuorum ſuper omnia aromata. Et odor veſtimentorum tuorum ſicut odor Libani: Vide, quem nobis tribuas virgo proceſſum. Primus enim odor tuus ſuper omnia aromata, quæ in Saluatoris miſſa ſunt ſepulturam; & emortuos corporis motus, membrorumque redolet obiiſſe delicias. Secundus odor tuus ſicut odor Libani; Dominici corporis, integritatem virginea florem caſtitatis exhalat.* Non prius à caſto corpore floridæ exoritur odor caſtitatis; quam in illo præcedant victoriæ ab omnibus mundi delicijs reportatæ. Mortificationis aromata à Chriſto mortuo, & ſepulto in te deſcendant, quibus & tu Chriſto commoriaris, & tūc iam tibi paratur corona caſtitatis, quæ non venit, niſi poſt mille *Pſal. 44* victorias partas. Hinc Pſalmi 44. titulus iuxta verſionem Aquilæ ait: *Vincenti pro lilijs*; quaſi nuſquā floreant lilia caſtitatis, niſi vbi priùs multæ fuerint in nobis per Chriſtum victoriæ reportatæ. Venit enim à Chriſto, vt in illo, & per illum hoſtes vincamus, & exinde floridi in caſtitate reddamur. Ex quo D. Paſchaſ. in præſenti mo- *D. Paſc.* nebat: *Multa, dilectiſſima, fortiter ferris, quia ſurſum, vbi Chriſtus eſt, radicem cordis fixiſtis: quoniam aliæ ſunt roſæ, quæ Chriſti ſanguine intus pingueſcunt, & rubricantur, vt ſemper floreant: aliæ, quæ in terra radicantur, vt citò floreant: & poſt modum areſcant. ſectamini ſemper virtutes Chriſti, vt vireant florida, augeantur que lilia caſtitatis.* Expende, quid moneantur in primis lectam, vt ad lilia perueniant caſtitatis; priùs Chriſto inhærere debent, de cuiuſque pinguedine roborati ſeiuſque virtutes aduerſus vitia in ſe oſtendere ſemper viuidas, ſemper florentes, quo abſque dubio caſtitatis lilijs apparebit coronatus. Venit enim pudicitiæ mirum in modum aucta corona, vbi præceſſit ex Chriſto victorioſus conflictus aduerſus omnes corporeas voluptates. Gen. 43. in cōuiuio Ioſeph: *Maior pars venit Benjamin, ita vt quinque partibus excederet.* Vn- *Gen. 43* dè augmentum tantum Benjaminicæ partis? D. Ambr. lib. de Ioſeph, cap. 10. *Ideò in conuiuio pars eius* *Ambr.* *quintupliciter maior effecta eſt, quod haberet ſuperioribus anteferri, non ſolum mentis prudentia, ſed etiam militia corporis, & gratia caſtitatis.* Expende, quam ponatur vltimo loco poſt prudentiam mentis, poſt militiam corporis gratia caſtitatis, cuius præmium ſit quintupliciter auctum. Etenim vbi aduerſus corporis voluptates fortiter dimicaueris, multaſque in te virtutes ex Chriſto oſtendentis, iam peruenies ad auctiſſimam coronam caſtitatis.

CAPVT XL.

Diſputatio cum Petro, de ſedibus.

QVÆ ad perfectionem obtinendam facienda Dominus adoleſcenti fuggeſſerat, ea à ſe, ſuique condiſcipulis facta proponens Petrus quid præmij in cœlis reſpondeat, ſollicitus quærit. Et quid erit præmij omnia relinquenti, & Chriſtum ſequenti, niſi vt qui ſequutus eſt in via ſequatur in ſede maieſtatis, qui ſequutus eſt peregrinantem, ſequatur in gloria ſedentem?

Igitur ſedebit Ieſus in glorioſa nube, vt iudicet nationes, quæ à mortuis ſurrexerint; & ſimul Apoſtoli in nubibus ſedebunt ex ſuis laboribus conuincentes reprobos, quod digne mereantur pœnam, qui Apoſtolicis ſudoribus non reſponderunt.

Matth. 10. Tunc reſpondens Petrus dixit ei; Ecce nos reliquimus omnia, & ſequuti ſumus te, quid ergo erit nobis?

§. I.

Apoſtolicæ bonorum omnium renunciationis præmium ſupra hominem eſt, & diuinitati proximum.

PAulo antè audierat Petrus Dominum promittentem cœleſtes theſauros homini, qui omnia reliquiſſet, cur ergo modo dubitat, dicens; *Quid erit nobis?* Cur nõ magis ipſe auditum præmium explicat cæteris Apoſtolis? Crediderim hanc dubitationem, non tàm de infirmitate Petri, quàm de præmij magnitudine fuiſſe exortam; quando Apoſtolicæ renunciationis præmium humanam ſuperat cogitationem, ſupra hominẽ eſt, & Deitati proximum. Apud Lucam, c. 6 dicitur de Ieſu: *Et ipſe eleuatis oculis in diſcipulos ſuos, dicebat: Beati pauperes ſpiritu,* &c. Expende, quod ipſe filius altiſſimi, & ipſe altiſſimus dicitur oculos ad diſcipulos ſuos leuare: vndè in tanta potuerunt eſſe Apoſtoli altitudine, vt Ieſus ad illos videndos oculos leuaret? Ipſe ait, dum dicit: *Beati pauperes ſpiritu,* &c. Ex quo enim Apoſtoli relinquentes, & abnegantes omnia mundialia, Chriſtianam paupertatem ſunt amplexati, ſic ſe ſupra homines erexerunt, ſic altitudini diuinitatis approximarunt, vt vel filius hominis non videat illos, niſi oculis leuatis. Aiebat enim Philippus Abbas, lib. de iuſtitia Clericorum, cap. 42. *Et ſi huius beatitudinis arcem, ait Ieſus, vel non vult, vel non poteſt turba apprehendere; vos tamen, ò diſcipuli mei, & velle, & poſſe video, quorũ ſicut ordo, ita & ſanctitas ſingularis, qui ſpatioſam viam deſerentes, diſtrictionem tenetis viæ, & vitæ regularis; vnde & ad videndum eos, oculos depono, quos conſtat in ima demorari, ad videndum vero vos, oculos eleuo, quos in cœlis gaudeo conuerſari.* Abnegatio bonorum, paupertas Chriſtiana ſic eleuat homines, & ſupra homines facit, vt ex ea in cœleſtibus, imò Deitati ipſi approximari videantur. De Iacob dicitur Geneſ. 32. *Traductis omnibus, quæ ad ſe pertinebant, manſit ſolus, & ecce vir luctabatur cum eo vſque mane.* Hic vir, qui luctabatur, filius Dei erat, vt receptiſſima tenet ſententia Patrum; ſed vnde Iacob audet cum filio Dei conſerere manus? Cur non magis timet, ſe ſe Deo quaſi æquare? Omnia abiecerat bona, ſolus ipſe remãſerat, ex quo eam aſſequutus eſt magnitudinẽ, qua videretur poſſe Deo approximare. Ait D. Ambroſ. libr. 2. de Iacob cap. 6. *Poſtquam Iacob præmiſit omnia ſua, ſolus remanſit, & luctatus eſt cum Deo. Quicumque enim ſecularia negligit ad imaginem, ſimilitudinemque Dei propriùs accedit.* Crede mihi, quo te munus temporalibus dedis, eo magis exaltaris ſupra te, & Deo accedis. Non facit inopem, & mendicũ Chriſtiana paupertas, ſed potius ditiſſimum oſtẽdit, & proximum Deo. Apud Luc.

Luc. 6. (margin)

Ph. Ab. (margin)

Gen. 32 (margin)

D. Ambroſ. (margin)

cap. 12. *Ait autem ei, quidam de*
Luc. 12 *turba: Magiſter, dic fratri meo, vt diuidat mecum hæreditatem. At ille dixit ei: Homo, quis me conſtituit iudicem, aut diuiſorem ſuper vos?* Hominem vocat, & hæreditatem diuidendam a ſe negat; cur Dominé non filium, non fratrem, ſed hominem mauis vocare eum, cum illi hæreditatem negas? Sanè oſtendit, quod qui homo eſt in appetenda hæreditate, in eius abnegatione
D. Aug. poſſit ſimilis Deo fieri. Pulchrè D. Auguſt. in. ſerm. 196. *Homo, ait, qui pro magno habet iſtam hæreditatem, quid es niſi homo? Volebat illum facere plus, quàm eſt homo. Quid plus volebat illum facere; cui volebat auaritiam tollere? Ego dixi, dij eſtis: ecce quid eū volebat facere, inter Deos numerare, quia auaritiam non habent.* Vbi cupiditas habendi tollitur ab homine, ſimul quidquid hominis eſt, exuitur, & manet quis in ea altitudine, qua fit Dei proximus.

§. II.

Confuſio eſt, & perditio, non lucrum, quòd velis Deum, & mundum habere ſimul.

BEnè omnia mundialia relinquunt Apoſtoli, vbi Deum ſequuntur; quippè aiunt: *Reliquimus omnia, & ſequuti ſumus te:* quod enim quis ſimul, & Deum velit habere, & mundum, ad perditionem pertinet, & confuſionem, non ad
D. Ber. lucrum. Ex quo dicebat D. Bern. in declamation. *Eſt interdum videre nonnullos, qui relictis omnibus abrenuntiare ſeculo diſponentes, cum rectè offerre velint, nolunt diuidere rectè, ſolliditate humana totos ſe ſe diuino committere timent formidantes, ſed reſeruantes neſcio quid fermenti, vt totam maſſam corrumpant.* Et quidem quidquid mundiale reſeruatur cum Deo, ad corruptionē, & perditionem omnium maximè inclinat. Et Dei, & mundi non ſolet fieri vtilis commixtio, ſed nociua; vnde cauebat Dominus, Gen. 2. *De ligno ſcientiæ boni, & mali ne*
comedas. In quacumque enim die ex eo Gene. 2.
comederis ex eo, morte morieris. Sed Adam multorum bonorum ſcientiam habebat, an non ſciebat animalium naturas, quibus nomina imponebat? An non ſciebat Deū naturæ auctorem? An non ſciebat leges coniugij, cum ait: *Propter hoc relinquet homo patrem, & matrem, & adhærebit vxori ſuæ?* Hæc, & alia plura bona ſciebat Adam, cur ergo non permittitur comedere de ligno ſcientiæ boni, & mali? Quid timeat à ligno ſcientiæ boni, qui tot, tantaque cum ingenti lucro ſciebat bona? Nō negatur Adæ ſciētia boni; ſed hoc negatur ne ſimul miſceat boni ſcientiam, & ſcientiam mali; quando permixtio boni, & mali, magis pertinet ad confuſionem, & perditionem.
D. Seuerianus in Cat. Lypom. ait:
Eſto malum vitauit, vt quid bonum? Deus enim ſcientiam boni minimè D. Seue.
prohibuit, illam namque Adam habebat. Non cognitionem boni prohibet Deus, ſed cognitionem mali vna cū cognitione boni, haud quaquam eſſe vult: Itaque ait Paulus: Non poteſtis bibere poculum Domini, & dæmoniorum? Nunquid duo prohibuit? Et ſeruatur: Non poteſtis Deo ſeruire, & Mammonæ. Ita Deus cognitionē mali Adam percipere noluit, ne cognitioni boni permiſceretur. Suſpecta eſt Deo; imo & inuiſa permixtio mali, & boni; quæ frequenter ſolet vergere in perditionem. Ex quo lumen affero cantatiſſimo, Apocalyp. loco c. 3. *Scio opera tua, quia*
neque frigidus es neque calidus: Vtinam frigidus eſſes, aut calidus: Sed Apoc. 3
quia tepidus es, & neque frigidus, neque calidus, incipiam te euomere. In tepido mixtio eſt frigoris, & caloris;

ris; in quo notatur ille, qui ſic amat habere Deum, vt nolit ſe vitijs prorſus exuere; ſed & habens Deum velit ſeruire mundo, & miſcere vtrumque; quæ mixtio celeriorem, & ineuitabiliorẽ ſolet afferre ruinam. Notiſſimus eſt Dei fauor, in parando cœleſti pabulo Iſraelitis, Numer. capit. 11. ſed & prouidentia qua murmur eorum compeſcuit, offerens illis coturnicum carnium, vſque ad ſatietatem. Vtrumque meminit Pſalm. 77. *Pluit illis manná ad manducandum, & panem cœli dedit eis. Panem Angelorum manducauit homo; cibaria miſit eis in abundantia. Et pluit ſuper eos ſicut puluerem carnem: & ſicut arenam maris volatilia pennata. Et manducauerunt, & ſaturati ſunt nimis, & deſiderium eorum attulit eis, non ſunt fraudati à deſiderio ſuo. Adhuc eſca eorum erant in ore ipſorum, & ira Dei aſcendit ſuper eos. Et occidit pingues eorum*, &c. Expende, quod vbi male expetũt, & accipiunt carnes; non differtur Dei ira ſuper illos, ſed vel habentes in ore cibum occiduntur. Et grauius quidem crimen fuit idololatriæ ab illis peractum, vbi relicto Deo caput adorauerunt vituli, vt habes Exod. 32. & nihilominus, minimè inter adorandum perimuntur; quin potius lætis acclamationibus, feſtiſque ludis, ingenti populi lætitia res idololatriæ perficitur, nec de illa ſupplicium ſumitur, niſi veniente Moyſe, poſt multos tranſactos dies. Cur ergo idololatriæ ſupplicium differtur; & non differtur carnium male expetitarum ſupplicium, quin potius in ipſa gula, cum adhuc eſcæ in ore ipſorũ eſſent, ira Dei aſcendit ſuper illos? In vituli adoratione factus eſt populus omnino frigidus? prorſus à ſe Dei cultum abiecit, & elegit adorare vitulum. In appetitione carnium tepidus oſtendebatur, non penitus abijciens Deum; non penitus cœleſtes fauores abijciens, ſed ſimul habere volens, & Deum, & mundum; & cœleſtem panem, & carnales delicias; quæ permixtio ſic Deo inuiſa eſt, vt vix differat eius ſupplicium. Ait ad hæc Saluianus, lib. 1. de Prouid. *Quia quotidiè manná edens explere ex illecebris ventris cupit ingluuiem, optata quidẽ cupiditate ſaturatur, in ipſa tamẽ ſaturitate torquetur.* Intolerabilis planè videtur mixtio boni, & mali; quod timeas æquè Deũ, ac carnales illecebras perdere; quod vel inter edẽdũ cœleſtem panem, aut habendum Deum, velis, & mundum ſimul habere; habebis forſan, ſed vt perdaris; confuſio enim, & perditio eſt, velle Deum, & mundum permiſcere. Eccleſiaſt. cap. 24. *Tanquam balſamum non mixtum odor meus.* Quæ verba ſic in rem præſentem elucidat Gillibert. Abb. ſerm. 17. in Cant. *Si tu virginitatem oles, ſi orationum inſtantiam, ſi ieiuniorum abſtinentiam; benè oles, & balſamum oles. Si verò impatientiæ adhuc morbo laboras, ſi vaniloquium ſi leuitas, ſi ardor explendæ propriæ voluntatis, ſi horum aliquod vnum in te nominatur, mixtus eſt iam odor tuus & non purum balſamum ſpiras. Modica enim ſtilla admixtionis peregrinæ totam balſami maſſam contriſtat. Periculoſa, & peſſima mixtura cuiuſlibet eſt, quando vitium virtutis mentitur ſpeciem, & Angelus Satanæ in Angelũ lucis ſe transfigurat & quaſi venenum facit balſ.mũ ſpirare.* Caue mixturam mundi, & Dei, vitij, & virtutis in te velle, quiſquis cauere cupis perditionis pericula. Nunquam enim non abominabile erit, quod Deum, & mundum in te velis habere ſimul. Vnde Ezechieli dicitur, cap. 16. *Fili hominis notans fac Ieruſalem abominationes ſuas.* Et quas abominationes ſuas?

Psal. 77

Salu.

Eccl. 4

Gi. Ab.

Eze. 16

Quando

Quando natus es, in die ortus tui non eſt præciſus vmbilicus tuus. Per vmbilicum infans dum eſt in vtero de ipſo matris pabulo ſibi capit, quo poſſit ſuſtentari: vbi in lucem editur, iam per proprium os, non matris, ſed ſuum ſolum proprium cibum ſumit. Erat Iſrael in vtero matris, cum erat ſub parentibus, & auis gentilibus; & tunc, eiſdem veſcebatur, quibus patres eius, vt infans, qui per vmbilicum matris alimento ſuſtentatur. Verum vbi à Deo in lucem fidei vocatus eſt, tunc natus eſt Iſrael, imò in meliorem vitam, & diuiniorem renatus; ſed vide eius nequitiæ ſummitatem; iam in diuiniorem vitam renatus, & cœleſtium nutritus pabulo, adhuc nõ habebat præciſum vmbilicum, vt ſimul ore cœleſtia traheret, & tractaret, & per vmbilicum ſimul paternas, & auitas ſuggereret iniquitates, & idololatrias Aiebat Theodor. ibi: *Non eſt præciſus vmbilicus tuus, hoc eſt, hodie quoq; ab vtero materno impietatis attrahis alimentum.* Nullum excludebat cibum; & dæmoniorum cibum per parentes acceptum trahebat, & Dei cibum ſibi traditum obſeruabat, quo in ſummam veniebat iniquitatem. Nec negarim iniquitatem eſſe deploratam; qua cum malitia, & nequitia permiſcere vis Dei ſanctitatem. Nequiſſimus ille Ieſu proditor, in eo ſuã perditionem oſtendit, quod cum nequitia proditionis miſcere voluit ſigna charitatis, dum Ieſum fuit oſculatus. De quo ait D. Ambr. Pſalm. 35. *Quid de Iuda proditore loquar, qui quæſiuit auaritiam, & inuenit ſacrilegium, dicens: Quid vultis mihi dare, & ego eum vobis tradam? Neque expletus pauperum ſpolijs, ad plenitudinem criminum grauiſſimorum crimina ferendo peruenit, pia miſcens charitatis ſacramenta flagitijs, cum diceret: Quemcunq; oſculatus fuero, ipſe eſt, tenete eum.* Expende, vnde ſumma eius deploratæ malitiæ ſit, nimirùm, quia pia *miſcens charitatis ſacramenta flagitijs*, vbi cum malitia voluit ſanctitatem miſcere, & omnia protinus perdidit.

Theod.

Ambr.

§. III.

Quæ à Deo venit in magnos viros præmia, non in præſentibus, ſed in futuris ſunt poſita, & quàm grandi comparanda ſunt expectatione.

RElictorum omnium bonorum præmium non in præſentiarum, non ſtatim requirit Petrus, ſed contentus eſt illud in poſterum expectare: ait enim. *Quid ergo erit nobis?* Non quid ſit, ſed quid erit, ſpectat: & laborum, abnegationiſque impenſas iam faciens, non præſentes fructus requirit, paratus illos, vel in longiſſimũ tempus expectare. Et cur non magis ſollicitus eſt de aliquo præſenti præmio accipiendo? Cur etiam non inquirit, quid eſt nobis? Sanè, quæ à Deo pro magnis laboribus parantur præmia, non in præſentibus, ſed in futuris ſunt poſita, vt habeantur poſt longam expectationem. Vtinam ſic omnes fideles ſaperent; quorum præcipua virtus eſt, poſt exanthlatos labores infracta quædam, & longanimis præmiorum futurorum expectatio; Thren. 3. *Bonum eſt viro præſtolari, cum ſilentio ſalutare Domini.* Ecce tibi præſtantiſſima viri valentia, quod ſciat præſtolari; non enim menſuratur animi magnitudo ex poſſeſſione, ſed ex expectatione: quãdo quod ex Deo eſt ſingulare præmium magnis viris, non datur in præſentiarum, ſed reſeruatur in poſterum. Ad hæc ait D. Bern. ſer. 67. in Cant. *Patientem pro iuſtitia*

Thr. 3.

D. Bern.

vult

vult me expectare mercedem in poſterum, non recipere in præſenti; quod iuſtitia merces ſalutare non ſæculi, ſed Domini ſit. Expende cauſam, cur iubeantur magni viri expectare iuſtitiæ ſuæ mercedem in poſterum, nimirum: *quod iuſtitiæ merces ſalutaris non ſæculi, ſed Domini ſit*; Si enim Dominus eſt iuſtitiæ redditurus mercedem, non de præſentibus, ſed de futuris bonis illam retribuit, quæ veniant poſt longam expectationem. Gen. 13. dicit Dominus Abrahamo: *Omnem terram, quam conſpicis, tibi dabo, & ſemini tuo vſque in ſempiternum.* Sic promittebat Deus iuſto viro poſſeſſionem terræ in præſenti; at ſi rei exitum ſpectes, nec minimum terræ illius poſſedit Abraham, ait enim Act. 7. *Et non dedit illi hæreditatem in ea, nec paſſum pedis, & repromiſit dare illi eam in poſſeſſionem, & ſemini eius poſt ipſum.* Si promiſit eam illi, cur non dedit hæreditatem in ea, nec paſſum pedis? Promiſit quidem Deus Abrahamo quaſi carnali homini terrenam poſſeſſionem; quem videns iuſtitia, & ſanctitate inſignem minime permiſit donatum videri à Deo terrenis, ſed maiora futurorum bonorum præmia illi retribuit. Ait D. Chryſoſt. homil. 23. ad Hebr. *Dixit eis, quia dabo vobis præſentia, quoniam videbat eos; magis autem, quia exhibuerunt ſe ipſos maioribus dignos, non eos permiſit ea accipere, ſed illum maiora eis tribuere nobis volens oſtendere, quia maioribus digni ſunt. Etenim propter eanepotes eorum terram accipiunt, illi quippe erant terra digni.* Vbi Deus agnouit magnanimos viros, à præſentibus dandis abſtinuit, ſed quæ in futura aſſeruantur maiora retribuit; non enim à Deo veniunt præmia in magnos viros, quæ in præſentibus ſint, ſed quæ maxima aſſeruantur in futuris. Sed nec magnanimi viri æſtimant bona ex Deo, quæ nulla expectatione acquirantur. Paul. ad Hebr. cap. 11. ait: *Fide Abraham demoratus eſt in terra repromiſſionis, tanquam in aliena, in caſulis habitando cũ Iſaac, & Iacob cohæredibus repromiſſionis eiuſdem. Expectabat enim fundamenta habentem ciuitatem, &c.* Promiſſam ſibi terram, vt alienam terens, malens aliam expectare, quam promiſſam poſſidere; non curans præſentia ad futura contendebat, ea expectans alacriter: vt dicat Diu. Chryſoſt. hom. 33. in præſenti; *Illi quidem promiſſionibus in terra factis non attendebant, ſed futuram ciuitatem requirebant.* Quaſi illud ex Deo accipere æſtimarent, quod longa expectatione poſſent emere. His addendus venit Dauid, qui nactus Saulem ſibi hoſtem in dormientem, a quo & vitam, & regnum facilè eripere poſſ. . . 1. Reg. 26. *Propitius ſit mihi Dominus, ne extendam manum meam in Chriſtum Domini.* Quo non magis æſtimat occaſionem præripiendi regnum ſibi promiſſum? D. Ambroſ. Apologia 1. cap. 6. *Debitum ſibi imperium diu diſtulit, quod ſciebat Deo auctore deberi. Quo ſolo docuit omnes homines, non præripiendum regnum, etiam ſi debeatur, ſed expectandum, vt ſuo tempore deferatur.* Hanc imbibant mentem vniuerſi viri, nec nimis properi, ac præcipites ſint in accipiendis honoribus proprio labori debitis, ſed ſciant dilationem ſuſtinere, ſciant expectare; quando quod Deo auctore debetur, expectatione emitur. Nunquam mihi crede, magnum quid niſi expectare ſcientibus aduenit. Pro quo aiebat Diu. Ambroſ. lib. 2. offic. cap. 22. *Delicati, & ambitioſi eligerunt honorabilia, & grata ad tempus, & incommoda. Vbi autem parua proceſſit dilatio, non potuerunt tolerare, ac ſuſtinere.*

Gen. 13

Act. 7.

Chryſo.

Ad He. 11.

Chryſo.

1. Re. 26

D. Ambr.

Idem.

Tale

Tale eſt delicatorum, & ambitioſorum ingenium, quod ad præſentia rapitur; futura etſi maxima paruipendit, & ſub expectatione perit.

Matth. 19. **Ieſus autem dixit illis: Amen dico vobis, quod vos, qui ſecuti eſtis me, in regeneratione, cum ſederit filius hominis in ſede maieſtatis ſuæ, ſedebitis, & vos ſuper ſedes duodecim, iudicantes duodecim tribus Iſrael. Et omnis, qui reliquerit domum, vel fratres, aut ſorores, aut patrem, aut matrem, aut vxorem, aut filios, aut agros propter nomen meum; centuplum accipiet, & vitam æternam poſſidebit.**

§. IV.

Fieri nequit, vt Dei, quem colis, & ſequeris forma & habitus in te non effulgeat.

ECce quales futuri ſunt, qui corde, & animo ſequuntur Chriſtum: *Cum ſederit filius hominis in ſede maieſtatis ſuæ, ſedebitis, & vos*, &c. Non ſane abſimiles erunt duci ſuo, quam ille ſedem habuerit, quam maieſtatem in ſe oſtenderit, proportione ſeruata oſtendent illi, nunquam, mihi crede, alia forma videbitur in homine, niſi forma Dei, quem ipſe corde, & animo fuerit ſequutus. Hinc illa Ieſu patientis vox Pſalm. 21.

Pſal 21

Circumdederunt me vituli multi, tauri pingues obſederunt me. Et tauros, & vitulos vocat Iudæos perſecutores ſuos, vt volunt Theodor. Euſeb. Didym. in Cat. Græca. Et cur vituli habentur, niſi ex quo Pſalm. 105. *Fecerunt vitulum in Oreb, & adorauerunt ſculptile?*

Pſ. 105.

Equidem non poterat eadem morum forma non videri inter adoratores, & adoratum numen. Nõ abeſt Auguſtin. ſerm. 97. de temp. inquiens: *Præcedebat in eremo populum carens ſpiritu vitulus figuratus, vt tali duce demens populus vteretur qualis erat & ipſe delictis effectus.*

Auguſ.

Et quid aliud ſignaret vitulinus Deus, niſi quod tales erant ſui cultores? Nequit enim fieri, quod in numine adorato non appareat forma, & figura adorantium, & ſequentium illud. Nota eſt illa apud Matth. cap. 20. parabola, in qua depingitur Deus operarios vocãs in vineam ſuam. Quid tunc? *Circa vndecimam vero exijt, & inuenit alios ſtantes, & dicit illis. Quid hic ſtatis tota die otioſi?*

Mat. 20

Hi, qui ſtantes inueniuntur in foro, putantur fuiſſe gentiles, idolorum cultores, nondum efficaciter vocati in vineam Chriſti. Sed cur hi ſtantes, & immobiles proponuntur, niſi quia adorabant Deos ligneos, & lapideos, ex quibus hoc trahere neceſſum habebant, quo & ipſi efficerentur lapidei? Pulchre D. Paſchaſ. lib. 9. in Matth. *Eos tota die otioſos ſtetiſſe dicimus, quia non in labore legis fuerunt, non in aliqua Dei cultura, ſed male ſtabant otioſi ſuis moribus decertantes, erecti contra*

D. Paſc.

Deum

Deum ne crederent. Stabant autem, ac ſi lapides erecti, quos adorabant in Deos. ſimiles eis facti. Adoratores
lapidum, eorum repræſentabant
immobilitatem; non poterant e-
nim nõ videri immobiles lapides,
qui lapides adorabant. Fœlices,
qui veram Dei adorant maieſta-
tem; ipſam ebibent maieſtatem,
glorioſiſque ſe ſecum glorioſo in
cœleſtibus ſedibus repræſentabũt.
Sequere homo verum Deum Ie-
ſum, & Ieſu aſſimilaberis, vbi glo-
ſus ille ſederit, & tu ſedebis, nec ab
illo abſimilis videaris. Aiebat Sa-
Sap. c. 4. piens, capi. 4. *Senectus venerabilis
eſt non diurna. nec annorum numero
computata. Cani autem ſunt ſenſus
hominis. & ætas ſenectutis vita im-
maculata.* Mirabar ego vnde pote-
rat eſſe, quod vita immaculata ca
nos etiam in iuuene faceret; dum
Dan. 7. incido in cap. 7. Danielis, vbi de au
ctore omnium virtutum huma-
narum dicit: *Aſpiciebam, donec
throni poſiti ſunt, & antiquus dierũ
ſedit: veſtimentum eius candidum
ſicut nix, & capilli capitis eius quaſi
lana munda, thronus eius flamma
ignis,* &c. Et quidem vbi Deus no-
ſter ſenex proponitur, & plenus
canis, non mirum eſt, quod eum
colentes adoleſcentes cani effici-
antur, & in numero ſeniorum ap-
pareant. Quod meditatus Ruper.
Apoc. 1. ait in cap. 1. Apocalypſ. *Illud tan-
dem ſciendum, quia quiſquis corã iſto
cano capite aſſurgit, & candidis eius
capillis reuerentiam facit, id eſt, ver-
ba eius digne ſuſcipit, propter hoc ip-
ſum quod verba eius ſuſcipit, & me-
ditatur, ipſe quoque caneſcit, & ſenex
meretur appellari, monſtrante ſapien
tia cum dicit: ſenectus venerabilis
eſt, non diurna neque annorum nume
ro computata. Cani autem ſunt ſenſus
hominis, & ætas ſenectutis vita im-
maculata.* Fœlix, qui ad antiquum
dierum reſpicit, eiuſque adorat
maieſtatem, deque illius verbis

alitur; vel in media iuuentute, mi-
nime iuuenis reputabitur, ſed in-
ter ſeniores mundi, inter ſenato-
res terræ apparebit collocatus.
Quis enim de diuini Numinis cul
tu, & propinquitate ſimilitudinẽ
in ſe non trahit? Huc refer dicta
1. tom. lib. 2. cap. 3. §. 1.

§. V.

*Perfecta Chriſti ſequela in cœleſtibus
ſedes parit curules, quibus ge-
ſtentur perfecti aſſeclæ
Chriſti.*

SEctatoribus ſuis dicit Domi-
nus: *In regeneratione ſedebitis,
& vos ſuper ſedes duodecim,* &c. In
quibus verbis non ſolum iudicia-
rios thronos, ſed etiam ſedes curu
les ſuſpicor, quibus ſenatores, &
Principes vehebantur, ne, ad præ-
ſtantiæ, & nobilitatis inſigne, vel
gradum pedites perficerent. Hinc
præſtantiores ſenatorum dignita-
tes vocabantur curules, vt videre
eſt apud Amb. Calep. quoniã, qui
curulem magiſtratum, hoc eſt ma
iorem honorem gerebant, hono-
ris gratia in curiam vehi ſoliti e-
rant curru, in quo ſella erat ebur-
nea, ſupra quam conſiderent. Igi-
tur in cœleſtibus perfectis Chriſti
aſſeclis, vt præſtantiſſimos mundi
ſenatores decet, ſellæ curulis da-
tur inſigne. Et meritò, qui repta-
runt in mundo, vt Chriſto Domi-
ni tenerent veſtigia, glorioſis in
cœlo geſtantur curulibus, nec iam
viles pedites viſuntur. Quo reuo-
co illud Eccleſiaſt. cap. 10. *Vidi ſer-* Eccl. 10
*uos in equis, & Principes quaſi ſeruos
ambulantes ſuper terram.* Quæ mu-
tatio in regeneratione oſtendetur
candidiſſimè: vbi, qui modo cum
Ieſu non miniſtrari, ſed miniſtrare
eligunt, religioſamque amplectun
tur ſeruitutem, & ſuper terram
repunt; tunc ſublimes curulibus

inter præſtantiſſimos ſenatores videbuntur. Paul. 1. ad Theſſalonicenſ. cap. 4. dicebat: *Quoniam ipſe Dominus in iuſſu, & in voce Archangeli, & in tuba Dei deſcendet de cælo, & mortui, qui in Chriſto ſunt, reſurgent primi. Deinde nos, qui viuimus, qui relinquimur: ſimul rapiemur cũ illis illi in nubibus obuiam Chriſto.* Expende illud, *ſimul rapiemur*, in quibus verbis non nemo ſuſpicatur aliquid ſimile raptui Eliæ, quãdo hic propheta igneo curru in cœlum raptus eſt. Cui ſubſcribit Pſalm. 44. dicens de virginibus: *Adducentur regi virgines poſt eam.* Et quomodo adducentur virgines Regi? Sanè, vt Apoſtoli rapientur, non quidem pedibus ſuis, vt plebei deduci ſolent, ſed vt nobiliſſimos ſenatores, & regni æterni primates decet, viuidis Angelorum curribus, & lecticis, ſelliſque curulibus. Id quod notabat Euſebius, in Cat. Græca, fatus: *Conſiderabis vero, quomodo hoc dictum ſit de virginibus Apoſtolica ſententia in conſiliũ adhibita, qua dicit rapiemur in nubibus in occurſum Domini in aera, & ſic ſemper cum Domino erimus. Non enim ibunt ad regem virgines, ſed deducentur alijs eas ducentibus, nimirum, ſanctis Angelis, qui eas ſublimes ferant, & in altum euehant.* Virgineus flos, Apoſtolicus puluis, perfecta ſequela Chriſti curulis inſigne in cœleſtibus parturiunt. Qui ſuper terram ambulant in præſenti ſerui Chriſti, niueoque pede mundialia decora conculcant; in regeneratione non ibunt pedites, ſed curulibus, lecticiſque viuidiſſimus deducentur ſublimes. Sic Luc. 16. *Factum eſt, vt moreretur mendicus, & portaretur ab Angelis in ſinum Abrahæ. Mortuus eſt autem diues, & ſepultus eſt in inferno.* De vtriſque ſic in rem præſentem philoſophatur Chryſoſtom. homil. 1. de diuite, vbi ait: *Vtrique mortui ſunt, illum Angeli, iſtum pœna ſuſcipiunt: ille portabatur in humeris Angelorum. Tanta pœnæ repente delicijs commutantur, vt portaretur ab Angelis, & adduceretur, ne ſaltem ambulans laboraret. Gaudet vnuſquiſque Angelorum tantum onus tangere, libenter talibus oneribus prægrauantur.* Sanè vniuerſi Angelici ſpiritus, in currus, in lecticas, in thronos efformantur, vt perfecti Chriſti aſſeclę, non pedibus ſeruorũ more ambulẽt, ſed in cæleſtibus, vt ſenatores decet ſellis curulibus ſublimes cõſpiciãtur. Sunt equidẽ Angeli geſtatores Chriſtianorũ pauperum; vndè Exod. 25. poſt fabricationem arcæ, ſubditur ſtatim: *Facies quoque vectes de lignis ſethim:* qui vectes ſunt Nyſſeno Angeli, à quibus vehimur ſublimes, fælices Chriſti pauperes, qui fuerimus in patria. Ait enim Nyſſenus lib. de vita Moyſi: *In illo tabernaculo veri vectes noſtri, & habitant, & ſunt, qui ad miniſterium mittuntur propter ſalutis futuros hæredes.* Sunt in cœleſtibus, quot Angeli, tot vectes, tot curules eburneæ, tot lecticæ, tot currus, quibus Chriſti aſſeclæ ſublimes vehantur, vt decet ſenatorum, principumque cœleſtis regni præſtantiam.

1. ad Th. 4.

Pſ. 44.

Euſeb.

Luc. 16

Chryſo.

Exo. 25

Nyſſen.

CAPVT XII.

Diſputatio concilij de Ieſu damnando.

ECCE tibi diuiniſſima Chriſti miracula, quid lucrentur ex Primatibus Ieroſolymitanis: conueniunt omnes, & Pontifices, & Phariſæi, & vt plura noſcunt facinora Chriſtiana, magis propriam accuſant tarditatem in Ieſu

in Ieſu perdendo, metuentes, ne dum miraculorum vi doctrinam ſuam omnibus perſuadeat, rebellio aliqua oriatur aduerſus Romanos, quorum armis, & templum, & populus Iudæorum extremam incurrat calamitatem. Nihil hi Pontifices metunt à Ieſu veræ religioni, nihil metuunt pietati, aut ſaluti animarum; nec horum recordantur, ſed quidquid de his ſit, ſolum pręoculis habent temporalem reipublicæ ſtatum, quem vehementer timent caſurum auctore tantorum mirabilium ſtante. Quid ſtultum magis? Interea Cayphas anni illius Pontifex Maximus, ex ſe nefariſſimè Ieſu inſidiās ſanguini ea verba profert, quæ ab Spiritu ſancto fuerunt etiam compoſita, vt mors Chriſti oſtenderetur expedientiſſima ad filios Dei à qualibet mundi ora trahendos, & in ſalutis ouile congregandos. Quid plura? Statutum hinc manet, quòd Ieſus interficiatur.

Ioan. 11. Collegerunt ergo Pontifices, & Phariſæi concilium. Et dicebant; Quid facimus? Quia hic homo multa ſigna facit.

§. I.

Vbi malitia multorum vna ſit, à ſolo Deo poteſt deprehendi.

Pontificum, & Phariſæorum in Ieſum conſpiratio fit, quæ nihilominus ab Euangeliſta collectio concilij vocatur; & cur ſub honeſto, & ciuili concilij vocabulo proponitur inhumana, & fœdiſſima aduerſus Deum Pontificum coniuratio? Nonne patentiſſima erat Chriſtiani ſanguinis ſitis? Nonne clare conſtabat diuinorum facinorum contemptus? Cur ergo horum conuentus non dicitur, & æſtimatur coniuratio, ſed adhuc dicitur pro bono religionis concilium? Equidem valet hoc multorum adunata malitia, ne facilè poſſet ab hominibus conuinci; vbi enim multorum malitia fit vna, ſolus Deus poteſt deprehendere illam. Nota eſt parabola Regis facientis nuptias filio ſuo. Matth. 22. exhibitum iam fuerat nuptiale conuiuium, admiſſi aderant vniuerſi conuiuæ, & tunc: *Intrauit Rex vt videret diſcumbentes, & vidit ibi hominem non veſtitum veſte nuptiali*, &c. Mirabar, Mat. 22 quod vnus homo ſine nuptiali veſte ingreſſus fuiſſet, & magis mirabar, quod inter tot conſpicuos, & fulgentes conuiuas à nemine dicatur ſordidus iſte viſus fuiſſe, niſi à ſolo rege intrante in locum conuiuij. Non laterones aſſiſtentes, non circum agentes miniſtri, ſordidum conuiuam notant, ſed ſolus rex conſpicit illum. Et quomodo potuit latere tot miniſtros, tot ſocios conuiuas ſordidus vnus? Erat vnus non vnitate indiuidua, ſed collectione multorum. Ait enim Hieronym. *Vnus iſte, omnes* Hieron. *qui ſociati ſunt, malitia intelliguntur*. Vbi autem multorum malitia, & ſordida vita fit vna, non mirum eſt, quod poſſit hominū oculos fugere, & quod nequeat deprehendi niſi à Deo ipſo. Huc ſpectās D. Paſch. lib. 10. in Matth. finit: Paſch. *Quia malos in conſcientia intus intelligere non omnium eſt; quoniam humana ſimplicitas difficilè fraudulentiam ſimulatæ mentis poteſt deprehendere, idcirco hunc malum cœtum peccantium, quorum non erunt*

peccata

peccata obtecta, solus Deus terribilis, & Rex magnus inueniet. Expende illa, nimirum: *hunc malum cœtum*, &c. Non enim singularis homo, sed malus hominum cætus erat, qui à solo Deo potuit deprehendi. Quis noscat multorum adunatam malitiam? Quis partialitatis cætus deprehendat in Republica? Non homo sed Deus sit, qui adunatas partialitates possit peccati coniungere. Propone tibi ob oculos Iobi tres amicos, de quibus dicitur cap. 2. *Condixerant enim se, vt pariter venientes visitarent eum*, &c. Sic inter se adunati, & confœderati venerunt, & audientes Iobum se innocẽtem prædicantem, pro iusto iudice Deo aduersus Iobum acriter decertant. Quid tũc? Ad illos tandem Dominus, ait capit. 42. *Postquam autem locutus est Dominus verba hæc ad Iob, dixit ad Eliphaz Themanitem: Iratus est furor meus in te, & in duos amicos tuos.* Septuagint. posuere: *Pecc. st. tu & duo amici tui*. Non Angelus, non homo, sed Deus manifestat; & cõuincit amicorum peccatum; & cur necessum fuit, vt Deus illud peccatum per se ipsum ostenderet? Cur non alius, sed Deus ipse illos de peccato arguit? Pulchrè Auctor Cat. Græcæ, ait: *Namq; hominum opinione præclarè fecerunt amici, qui Dei sunt causæ patrocinati. Verum tamen diuino incorruptoque iudicio secus est visum*. Vnum solum Dei iudicium potuisset in amicis confœderatis, & Dei causæ patrocinantibus peccatum deprehendere. Vbi tantus Dei causæ defendendæ prætextus erat, tantaque amicorum erat adunatio, hominum censura prorsus euanescebat, quin potius pro illis erat totus humanus plausus. Duo senes conuenerant in libidine, & amicitia, Dan. 13. & confœderati inter se sententiam mortis ferunt in Susannam. Illa innocens ad mortem ferebatur, tunc *excitauit Dominus Spiritum sanctum pueri iunioris, cui nomen Daniel. Et exclamauit voce magna: Mundus ego sum à sanguine huius.* Erant multi sapientes viri in populo, & nullus, nisi puer iste valuit cognoscere duorũ coniurationem in Susannam. Cur, quod tot sapientes latuit, vnus puerulus cognouit? In puero fuit Spiritus sanctus, cuius soli diuinissimi oculi potuerunt videre duorum confœderatorum insaniam. Diu. Ambros. lib. 3. de Spirit. sanct. cap. 8. *Cum Susanna presbyterorum coniurationibus appetita, inflexam populi mentem videret contemplatione seniorum, & omnibus destituta subsidijs, sola inter hostes pudicitiæ suæ conscientia Deum arbitrum precaretur: excitauit Dominus Spiritum sanctum pueri. Qui nisi accepisset Dei Spiritum nunquam potuisset deprehendere adulterium libidinis, mendacium fraudis.* Non posset nisi à Deo deprehendi malitia adunata, quæ populares sibi trahit animos. Et quando multorum malitia adunata apud homines non se facit excusabilem? Iob capit. 41. de Leuiatani squammis dicitur: *Vna alteri adhærebit, & tenentes se nequaquam separabuntur*. Sept. legunt. *Vir fratri suo agglutinabitur, coniunguntur, & non auellantur.* Circa quæ verba D. Gregor. lib. 33. Moral. cap. 24. *Peruersos vnitas corroborat, dum concordat, & tanto magis incorrigibiles, quanto vnanimes facit. Tenentes enim se, separari nequeunt; quia eo ad defensionem tuam vicissim constr. Eti sunt quo se sibi per omnia similes esse meminerunt.* Ecce partialium insigne præclarism: *ad defensionem suam vicissim constricti sunt;* in cuiusque amici, & defensionem errorum, & prædicationẽ virtutum, sic vniuersi vnanimiter exsurgunt, vt vel aquilinos oculos fallat

Margin notes: Iob, 2. — Iob, 42. — Lxx. — Au. Gr. — Dan. 13 — Ambr. — Iob. 41. — Lxx. — D. Gr.

fallat eorum malitia. Sed non fallet diuinos, à quibus deprehenditur, ait enim 1. Reg. 2 *Deus scientiarum Dominus est, & ipsi præparantur cogitationes.* Vbi Symmacus legit. *Non sunt apud eum prætextus, & excusationes.* Possunt poni ab adunatis, & confederatis prætextus, & excusationes, quæ valeant apud homines, sed Deus ridebit illos, apud quem nullus prætextus, nec excusatio habet valorem.

1. Re. 2.
Symma.

§. II.

Dum mutua malorum concordia, & adunatio viget, non potest viuere iustus.

1.

Ecce tibi hostiles Iudæorum machinæ, quæ parantur aduersum Iesum; nimirum ait: *Collegerunt ergo Sacerdotes, & Parisæi concilium*, nec sic infestæ sunt iusto viro hostiles phalanges, vt est infesta reproborum concordia, & adunatio Quò respiciens D. Gregor. lib. 34. Moral. cap. 4. aiebat: *Reproborum quippe vnitas bonorum vitam tanto durius præpedit, quanto eis per collectionem durior opponit.* Nusquam non aduersus iustorum vitam datur collectio, & vnitas impiorum; vbicumque videris duos, aut tres in scelere congregatos, puta ibi exquiri sanguinem iustorum. Psalm. 7. dicit: *Zelaui super iniquos, pacem peccatorum videns:* in verbo pacis, intelligit Apollinaris concordiam, vnitatem peccatorum, vt dicat: *Pacem videns improbitatis sociorum.* Hanc igitur videns Dauid concordiam, & vnanimem societatem impiorum, & iram, & zelo exardet aduersus eos. Sic enim ait Hieronym. *Æmulatus sum contra iniquos.* Et cur non magis metuit, quod iniqui non exorbitent à pace? Cur non magis gaudet illos, & concordes, & pacificos esse? Nunquam equidem bonus propheta de iniquorum concordia, & pace nō suspicatur multa oritura esse aduersus iustos mala. Vndè D. Ambros. in præsenti: *Refugiamus ergo pacem peccatorum: conspirant enim aduersus innocentes, coeunt, vt iustos opprimant, viduam exterminent, vel expugnent eius pudorem.* Huc tendunt omnes impiorum conuentus, vt nullus iustus stare possit: & quo alio tendere posset impiorum collecta manus, quam vt iustum adoriatur? Iob 1. *Chaldæi fecerunt tres turmas, & inuaserunt Camelos*, &c. Ecce tibi conglomerata Chaldæorum agmina de mul[ti]s aliorum gregibus, vnum Iobi gregem petunt, & mactant; & cur vnum Iobi gregem mactant? In Chaldæis illis omnes mali spiritus erant adunati, & cōfęderati, à quorum confęderatione vnus iustus timet, non est cur timeat alius Pulchrè Origen. libr. 1. in Iob, fatur: *Vniuersa potentia, atque exercitus, & omnes dæmonum cate[r]uæ, simul illic conuenerunt, & pariter se aduersum beatum Iob armauerunt, vniuersum mundum despexerunt, tantum vt Iob superarent, vtpotè, quia non erat ei similis alius in toto mundo.* Vbi collecta impiorum omnium malitia, & adunata visebatur; non miror, quod solus iustus requireretur ad mortem, nullus ex toto orbe, nisi Iob iustus, qui viam virtutis in offenso pede terebat, ad mortem petebatur, vbi simul conueniebāt impiorum exercitus armati. Nec aliter melius iusti vitæ cōsulitur, quàm si impiorum colligationes diuidātur. Hinc Paulus in Iudæorum cōcilium vocatus, vt de Christiana prædicatione se purgaret, Act. 23. *Sciens, quia vna pars esset Sadducæorum, altera Pharisæorum exclamauit in concilio, viri fratres: Ego Pharisæus sum filius Pharisæorum, de*

D. Greg.
Psal. 7.
D. Hier.
D. Ambr.
Iob, 1.
Origen.

spe, &

ſpe, & reſurrectione mortuorum ego iudicor. Et cum hæc dixiſſet, facta eſt diſſenſio inter Phariſæos, & Sadducæos, & ſoluta eſt multitudo, &c. Nec aliter iuſtus viueret, niſi in concilio impiorum diſſenſiones diſſeminaret. Pro quo eleganter D. Gregor. lib. 34. Moral. cap. 4. ait: *Cum in duas partes tumultuantium multitudo diuiditur, Paulo via ereptionis aperitur, quia quem turba perſequentium vnita conſtrinxerat, diuiſa laxabat. Eripiuntur ergo iuſti, dum diuiduntur iniuſti; & electorum vota ad perfectum perueniunt, dum reproborum agmina per diſcordiam confunduntur*. Tunc latus applaudit viro iuſto, cum malignantium adunata phalanx diuiditur, & ſcinditur: ex quo volens Daniel ſanctiſſimæ Suſannæ ſeruare vitam, hinc incipit, cap. 13. *Separate eos ab inuicem procul, & indicabo eos:* quaſi oſtenderet, quòd vix poſſet ſaluari vita iuſti, niſi intercedat malignãtium diuiſio. Dum enim malignãtes vniti ſunt, iam in ianuis eſt interfectio iuſti. Apud Lucam, cap. 23. *Spreuit autem Ieſum Herodes cum exercitibus ſuis, cumq; illuſiſſet, indutum veſte ſplendida remiſit ad Pilatum, & facti ſunt amici inter ſe ſe Herodes, & Pilatus in eadem die*. Et quæris quis medius interceſſerit, vt Pilatus, & Herodes fierent amici? Quis eorum animos ſic pacauit, ſic concordauit? Diabolus fuit, qui hanc fecit amicitiã, ſciens nullam machinam aptiorem poſſe inueniri, quæ perimat Ieſum iuſtum, quàm ſi impij homines iungantur amicitia. Ait Theophylactus ibi: *Vide quam diſcrepantia congreget diabolus, ſolùm vt Chriſto mortem preparet. In vnam enim conſpirationem copulat, & conciliat inimicos.* Hanc diabolus manum armat, nimirùm, malignantium amicitiam; qua poſita putat, minimè poſſe iam Chriſtum viuere.

D. Greg. · Dan. 13 · Luc. 23. · Theoph.

§. III.

Non magni æſtimanda eſt multorum iudicum auctoritas in damnatione proximi, in quo ſola, quæ damnentur, exquiruntur.

SAcerdotum, ſapientumque concilium colligitur; quis tantorum hominum iudicium, ſententiamque non ſanctam exiſtimet? Qui viderit illos remiſſioni, & veniæ omnem aditum occludere, & ſolùm quod damnationis erat, velle audire. Huc ſpectant verba illa: *Quid facimus?* quaſi omnia remiſſa, & temperata vellent à cauſa Ieſu excludere, vndè Diu. Auguſtin. tract. 49. ait: *Plus miſeri homines cogitabant, quomodo nocerent, vt perderent*. Omnis veniæ locus interdicebatur; quidquid poterat facere ad remiſſionem ſuſpectum habetur, & prorſus dimittitur, illud ſolum admittitur, quod poteſt perditioni deſeruire. Iudicium hoc licet à ſacerdotum, ſapientiſſimorumque hominum cenſura veniat, habendum eſt iniquum; quæ enim ſapientum multitudo probari poteſt, omnem remiſſionis locum prorſus excludens? Præclarè D. Bernard. epiſt. 257. Pontificem Max. Eugenium affatur in cauſa cuiuſdam Philippi, ſine vlla remiſſione damnati à pluribus iudicibus. *Philippus noſter, cum ſe exaltauit, humiliatus eſt, cum ſe humiliauit, non eſt exaltatus, quaſi vtrumque pariter Dominus non dixiſſet. Rigor eſt, ſed ſine diſpenſatione. Iudicium ſed ſine miſericordia. Multi (quod negandum non eſt) ſic menſurauerunt; ſed nullus ita ſibi voluit menſurari.*

Auguſ. · D. Bern.

Capax eſt veſter Apoſtolatus rei vtriuſque: & Zeli, ſcilicet, & miſerationis. Et honor quidem maieſtatis iudicium diligit; ſed abſit, vt ad præiudicium manſuetudinis. Non negat ſanctus pater iudicium illud de multorum, ſapientiſſimorumque iudicum calculo, & ſententia veniſſe, ſed tunc non magni æſtimanda eſt multorum ſententia; quando nullus eſt, qui in ſe non haberet illam iniquam. Da mihi vel vnum hominem, qui iniquum non putet ſibi omnem remiſſionis locum intercludi; qui dum minimè datur, nihili æſtimanda eſt plurimorum auctoritas in ferendo abſque omni pietate iudicio. Et meritò Bernardus humanitati mauult ſtare, quàm multorum auctoritati. Sanè Achitophelis ſapientia in dandis conſilijs cantatiſſima erat: hic conſilium dedit Abſaloni aduerſus Dauidem, ne permitteretur viuere, ſed ſtatim perderetur, quod conſilium, & Abſalon, & omnes ſenes Iſrael probauerunt. Dicit enim textus 2. Reg. 17. *Placuit ſermo eius Abſalon, & cunctis maioribus natu Iſrael.* Huc peruenerat Dauidis calamitas; à regno pulſus ſolus, vel cum paucis deliteſcebat. Qui eum ſpoliauerat Abſalon potentiſſimus degebat in throno; ingenti exercitu circumdatus, habens & ſapientes, & fortes Iſraelitas ſecum; quorum calculo Dauidis mors petebatur. Inter hos vnus Chuſai pro Dauide ſtabat, de quo ibi dicitur: *Et dixit Chuſai ad Abſalonem: Non eſt bonum conſilium, quod dedit Achitophel hac vice.* Vnde hic audet Achitophelis conſilium ſic infamare, præcipuè cum ſciat illud, & Regi, & maioribus natu probatum? Cur non magis veretur occurrere tantorum virorum auctoritati? Cur non magis æſtimat ſententiam à ſapientiſſimis latam, pro qua totus Iſrael erat in armis? Sed & cur non diſcerptus eſt à tanto milite, vbi ſic audet venerandum omnibus conſilium carpere? De illo pulchrè D. Chryſoſt. in Pſalm. 7. fatur: *Cum Chuſai ſtaret, non vbi multitudo hominum, ſed vbi erat virtutis præſidium, auxilium Dei ad ſe traxit. Id dico, vt nos quoque & ſi ſint imbecilli, à quorum parte ſtat ius, illorũ partes tueamur, licet ſint potentes, qui faciunt iniuriam, ſocietatem illorum fugiamus. Vitium ergo, etſi ſecum habeat vniuerſum orbem, eſt omnium maximè imbecillum.* Non dubitauit Chuſai ſapientiſſimorum, fortiſſimorumque conſilium contemnere, & reprobare; vt ſuus locus daretur humanitati; & quia non multitudini ceſſit, ſed pro virtute decertauit, Dei auxilium ad ſe traxit. Vt hinc diſcamus nos ſtare pro virtute, etiam ſi vniuerſus orbis contra reclamet. Non auctoritas, non ſapientia, non multitudo damnantium æſtimanda eſt; ſed ſententiæ virtus, & humanitas: vbi hæc non inueniuntur, cætera nihil valent.

2. Reg. 17.

Chryſo.

Ioann. 11. Si dimittimus eum ſic, omnes credent in eum, & venient Romani; & tollent locum noſtrum, & gentem.

§. IV.

Præcipua ad trahendos homines eſca non in vita, ſed in morte Ieſu erat.

STultiſſimi ſcripturarum interpretes, plurimum valere putabant.

tabant, quod Ieſus viuus, & immunis maneret, vt omnes in Ieſum crederent. Non equidem ſi dimitteretur, ſed ſi non dimitteretur; ſed occideretur, hoc efficeret, vt in ſui fidem omnes impelleret. Dicebat ipſe Ioann. 12. *Ego ſi exaltatus fuero à terra, omnia traham ad me*. Nulla eſca placidior, & gratior, & efficacior ad trahendos homines poſſet inueniri, quam ſi pro eis appareret Ieſus occiſus. Senis Iſaaci affectum capere cupiens Rebecca vocat filium Iacob, & ait Geneſ. 27. *Nunc ergo fili mi acquieſce conſilijs meis: & pergens ad gregem, affer*, &c. Dum patris imperio Eſau ibat ad campum, vt aliquid venaretur patri; Iacob à ſapientiſſima matre, & conſultiſſima in greges mittitur, vt inde adducat, vnde patris affectum ſibi citiùs acquirat. Sed cur dum venatio expetitur, de manſuetis gregibus prætendit Iacob gratiores parari parenti cibos? Miſterium erat venturi Chriſti, qui ſicut ouis ductus ad victimam, & occiſus humanos erat affectus capturus ſibi. Pro quo D. Ambroſ. lib. 2. de Iacob, cap. 2. inquit: *Acceſſit ad oues Iacob, & attulit innocentia partus, vel ſacra prophetiæ munera: quia Patriarcha cibum nullum credidit dulciorem eſſe, quam Chriſtum qui ſicut ouis ad occiſionem ductus eſt, & ſicut agnus ad victimam*. Non ſic dulceſcit Ieſus palato hominum, vt dulceſcit pro nobis occiſus; dum ſic proponitur ad ſe vehementiſſimè allicit humanos guſtus. Quod vt explicaret, aiebat Matth. 13. *Simile eſt regnum cælorum grano ſinapis*, vt enim ſinapis granum, dum conteritur, obtuſos hominum guſtus acuit, vt ferantur auidius ad cibos; ſic Ieſus contritus, & conciſus faſtidia depulit humana, & ſe maiori auiditate ab omnibus fecit inquiri. A quo non longè abeſt Chryſolog. ſerm. 98. inquiens: *Chriſtus velut granum ſinapis in hortum virginei corporis miſſus, orbe toto crucis in arborem creuit, ac tantum dedit fructus ſui ſaporem, cum teritur paſſione, vt quidquid eſt vitale, ſuo ſaporaret, & condiret attactu*. Nec eſt facile inuenire, qui noſcens Chriſtũ crucifixum, ad illum auidè currere faſtidiat. Sic ſe condiuit paſſione, ſic condiuit Dominus omnia ſua, vt nihil videatur gratius, nihil perſuaſibilius, quàm Chriſtus occiſus. Hinc aiebat Sponſa, Cantic. 2. *Sicut malus inter ligna ſyluarum, ſic dilectus meus inter filios*. Quæ verba ponderans Diu. Ambroſ. de malo pendenti à ligno, ſic ait ſerm. 5. in Pſalm. 118. *Chriſtus ergo affixus ad lignum, ſicut malum pendens in arbore, bonum odorem mundana fundebat redemptionis, qua peccati grauem deterſit fœtorem, & vnguentum potius vitalis effudit*. *Tanquam malum, inquit, in lignis ſyluæ, ita conſobrinus meus in medio filiorum, eo quòd ſuper prophetas intima corda hominum verborum ſuauitate mulcebat*. Nullus propheta, nullus vates, nullus orator ſic ſuauitate orationis mulcebat hominum corda, trahebatque; vt Ieſus affixus ad lignum. Quot plagæ, tot ora ſuauiſſima ad perſuadendum, quot plagarum ora, tot hami ad capiendum, tot retia ad verrendum mare mundi, & congregandos humanos piſces. Occiſus eſt Ieſus, & totus mundus vadit poſt ipſum, & omnia illi ſubijciuntur. Aiebat Iſaias, cap. 10. *Suſcitauit ſuper eum Dominus exercituum flagellum iuxta plagam Madian in petra Oreb & virgã ſuam ſuper mare, & leuabit eam in via Ægypti*. Expende, qualia retia tendat in mari, vt omnia ſibi ſubijciat, nimirum, *virgam ſuam ſuper mare*; hoc eſt, crucem ſuam ſuper mare exaltauit, & omnia terræ mariſque ſubiecit ſibi, D. Aelre-

Ioan. 12. — Gen. 27. — Ambr. — Mat. 13 — Cant. 2. — Ambr. — Iſai. 10.

D. Ael. dus, apud Tilmamni allegorias, inquit: *Gratias tibi Domine Ieſu, qui exaltaſti virgam tuam ſuper mare, proſternens crucis tuæ virtuti ſuperbiam ſæculi, Principatus, & poteſtates ei ſubijciens: Vere crux tua premit fluctus ſæculi, perſecutionum ſedat tempeſtates, & mitigat tentationum procellas.* Nunquam ſe efficaciorem oſtendit Ieſus ad omnia ſubijcienda, quam vbi apparuit ſuffixus cruci.

§. V.

Suſpecta eſt æternæ ſaluti ſapientia, quæ tota terrenis bonis comparandis inhæret.

ECce tota ratio timoris, quo tenentur ſapientiſſimi, & prudentiſſimi iſti Moſaicæ legis magiſtri, videlicet; *venient Romani, & tollent locum noſtrum.* Nullū illis ſtudium, nulla cura, de religione, de animarum ſalute, de vita æterna, de abolitione peccatorū; ſed totum ſtudium erat, de locis, de oppidis, de hortis, de vinetis, ne miremur, quod ſapientia adeò inhærens terrenis bonis, in mille animarum præcipitia decidat. Aiebat Eccl. 2. Eccleſiaſtes, cap. 2. *Sapientis oculi in capite*, per hoc explicans inſigne veræ, & ſecuræ ſapientiæ, quod eius oculi non in calcaneum, non in terram, ſed in capita, in ſublimia ferantur, & æterna. E contra de reproba ſerpentis prudentia Gen. 3. dicit Gen. 3. *Tu inſidiaberis calcaneo eius*. Compone modo mundi ſapientiam, & cœli ſapientiam vtraque oculos habet, illa quos figat in capite, quos figat in altis, & æternis bonis: hæc quos figat in calcaneo, quos figat in imis & terrenis, & quid de calcaneo eliciat; niſi dogmata contraria vitæ æternæ? Huc pulchre aſpicit D. Niſſenus, hom. 5. in Eccleſiaſtem fatus; D. Niſſ. *Vides iſtos acres in hac vita verſatos, ac verſatiles, quos nos vocamus iuris peritos: quam facile efficiant, vt liceat facere iniuriam, teſtibus, patronis, libellis, iudicum obſeruantia, vt & malum faciant, & ſumant ſupplicium? Quis non eorum miretur ſubtilitatem, & verſatile ingenium? Sunt tamen illi cæci, ſi conferantur, cum illo oculo, qui ea, quæ ſupra ſunt, aſpicit, qui eſt in capite eorum, quæ vere ſunt. Plane ſunt cæci, qui ſuum ornant calcaneum: propterea enim, quod ea, quæ infra ſunt, aſpiciunt, ſibi ipſis imprimunt dogma peccati.* Vix aliud hauritur commodum ex terrenis bonis, vbi mens tota circa illa verſatur, quàm dogma peccati. Quantalibet ſit ingenij perſpicuitas, & acies, dum tota imbibitur temporalibus tractatibus; dum circa terrena componenda, & cōparanda toto conatu verſatur, nequit fieri, quod ad diuina, & animæ ſalutaria non obtenebretur, & in dogmata veniat ſaluti æternæ contraria. Hinc Eccleſiaſtici, cap. Eccl. 27 27. *Homo ſanctus in ſapientia manet ſicut Sol, nam ſtultus ſicut Luna mutatur*. Propone tibi ob oculos Solem, & Lunam, in quorum lucis diſcrimine manifeſte videbis cauſam, vndè veri ſapientes ſapientiores fiant, & prorſus ſtulteſcant ſapientes mundiales. Sol omni parte lucidus, & ſurſum, & deorſum ſuæ lucis mittit radios, vt neſciat terrena illuminare, quin ſimul cœleſtium ſublimia luce tangat. E contra Luna minime ex omni ſplendet parte, quin potius pro parte ſuperiori totius expers lucis facie ad terras conuerſa, indè ſic ſplendet, vt ſolas terras illuminet. Quo factum eſt, vt ſæpe penitus obſcuretur,

& nigris

& nigris immergatur ſub vmbris. Quid plura? Ecce tibi veri ſapientis, reprobæque ſapientiæ diſcrimen; ille & ſurſum, & deorſum lucidus, & Sol manet in perpetuas æternitates: hic de parte ſuperna nullum exhibens lumen, ſed totus ad terram conuerſus neceſſum eſt, quod patiatur, & tenebras, & obſcurationem Lunæ. Pro quo eleganter D. Auguſt. epiſt. ad Ianuarium, cap. 5. fatur: *Quis eſt ergo ille ſtultus, qui tanquam Luna mutatur, niſi Adam in quo omnes peccauerũt? Anima quippe humana recedens à Sole iuſtitiæ, ab illa ſcilicet interna contemplatione incommutabilis veritatis, omnes vires ſuas in terra conuertit, & eo magis, magisq́; obſcuratur in interioribus, ac ſuperioribus ſuis: & lux illa ingenij ad inferiora vergit, mutaturque in deterius, ad exteriora progrediens terrena ſapiendo.* Et quidem, qui omnes vires ſuas ad terrena conuertit, non miror, quod indè tenebras ſibi trahat, & obſcuritatem. Adamo hæc fuit antiquitus ſententia Gen. 3. *In laboribus comedes ex terra cunctis diebus vitæ tuæ:* quaſi diuina ſententia illum obligaret, vt laboraret terram, circaque terrenos labores verſaretur: ex quo educit acute Tertul. lib. 2. in Mar. totam pene infirmitatem generis humani. Ait enim: *Quid mirum. Si homo redhibitus materiæ ſuæ, & in ergaſtulum terræ laborandæ religatus, ipſo opere prono, & de vexo ad terram, vſurpatum ex illa ſpiritum mundi vniuerſo generi ſuo tradidit?* Ad terram deiectus, quid ex terra traheret, niſi illum ſpiritum terrenum, & obſcurum, quo totum genus ſuum infirmaret.

D. Aug. *Gen. 3.* *Tertull.*

§. VI.

Qualis quis eſt in alios, tales putet inueniendas ſibi creaturas.

STulte ſibi metuunt Iudæi à Romanis, ſi dimittant Ieſum viuere; non enim ſi dimittant, ſed ſi mactent Ieſum, timere debent Romanorum iram; quando qualis quis eſt in alios, talis ſolet cæteras creaturas, ſibi inuenire. Propone tibi ob oculos ex Dan. cap. 14. Danielem ipſum, & Satrapas Chaldæos; hi crudeliſſimi in Danielem, omni conatu eius internecionem procurant: ille manſuetiſſimus nihil mali aduerſus hoſtes ſuos molitur. Quid tunc? Manſuetiſſimus Daniel opera Satraparum ad famelicos leones mittitur; *Et ecce Daniel, ſedens in medio leonum.* Sed & ipſi hoſtes eius ad eoſdem leones mittuntur, ait enim: *Porro illos, qui perditionis eius cauſa fuerant intromiſit in lacum, & deuorati ſunt in momento coram eo.* Ecce tibi leones apud Danielem manſueti degunt, apud Satrapas Chaldæos ferociſſimi; illi parcunt, hos perdunt: & vndè tantum hoc in feris diſcrimen? Quis fecit eaſdem feras in vnum manſuetas, in alios rabidiſſimas? Hoc fecit, & Danielis manſuetudo, & Satraparum rabies, fiunt enim tales creaturæ cuique, qualis eſt ipſe. Quo expectans Diu. Chryſoſtom. homil. 57. in Geneſ. *In Daniele imitabantur ouium manſuetudinem, & natura obliuiſcebantur; in iſtos autem ferociam ſuam declarabant.* Equidem, vel ferocientes, vel manſueſcentes leones declarabant, quid erat in ſingulis, nimirum in Daniele, & Satrapis: in Daniele manſueto, parcenti hoſtibus ſuis.

Daniel. *Chryſo.*

suis, leones mansuescebant, & parcebant cibo: in Satrapis crudelibus, sitientibus sanguinem iusti, ferociebant leones ipsi, & illos festinarunt glutire. Caue homo tibi, tales enim tibi fient vniuersæ creaturæ, qualis tu inuenieris fuisse. Genes. 49. *Igitur Dominus pluit super Sodomam, & Gomorrham sulphur, & ignem à Domino de cælo.* Expende, quod dicatur Dominus pluisse ignem; sane pluuia solet ignem extinguere, & datur à Deo pluuia in ardoris refrigerium, in remedium ignis. At Sodomitæ miseri, dum ardent, pluuiam inueniunt, sed in pluuia prorsus contrariam pluuiæ inueniunt naturam; quando ab illa non refrigerantur, sed magis accenduntur. Sed non miror, pluuia enim naturæ suæ obliuiscitur aduersus illos, qui obliti fuerunt propriam naturam, vt abirent in libidines. Ex quo dicebat D. Chrysost. hom. de Adam, & Sodomitis: *Erat autem iusta retributio his, qui naturæ subuerterant legem fœminas in masculis quærentes, vt inuertatur, & eis naturæ ordo, & fiat eis naufragium ex igne, quasi ex aqua. Fiebat enim ignis eructans imbrem, imber caminum manans, flamma in flumen soluebatur, & pluuia flamma reaccendebatur.* Qui contrarij extiterant naturæ in nullo non offendebant mutatam creaturarum naturam, vt medijs talibus contrarietatibus citius perirent.

Gen. 19

Chryso.

§. VII.

Non vera fides, sed perfidia defectionem à Principe parit.

Vane metuunt Iudæi ne credẽtes in Christum defectionem faciant à Romanis, quo tota Iudæa pereat sub Romanorũ armis. Huc spectant illa Iudæorum verba: *Omnes credent in eum, & venient Romani, & tollent nostrum locum, & gentem.* Omnes, aiunt, credent in eum, & defectionem à Cæsare molientur: hic erat Iudæorũ prætextus, hic metus, ne per fidẽ Christi, defectionis suspicio daretur Romanis. Sed numquam, mihi crede, vera Christi fides defectionem à Principe suasit; hoc non fidei veræ, sed perfidiæ manifestum insigne est, quæ nescit vereri vllã potestatem. Accipite ex Ioann. 7. perfidos Iudæos de Christo Iesu philosophantes. *Nunquid vere cognouerunt Principes, quia hic est vere Christus? Sed hunc scimus vnde sit, Christus autem cum venerit, nemo sciet, vnde sit.* Expende, quod hi se ipsos ostendunt persuasos, quod Principes cognouerint Iesũ esse verum Messiam. Quid inde? An cum videant Principes Iesu subscripsisse, quiescunt, & Principum difinitionem amplexantur? Minime, quin, & contra Principũ sententiam rationes proponunt, & à Principibus deficere parant. Pulchre ibi Diu. Chrys. hom. 49. in Ioan. ait: *O malitiam! O pertinaciã! Non sequuntur Principum sententiam, sed aliam corruptam afferunt propriæ stultitiæ consentaneam. Scimus hunc, inquiunt, vnde sit.* Huc conueniant Principes, & notent, qui sint, qui audeant Principũ sententias contemnere; non sane, qui veræ Christi fidei operam nauãt, sed quid inscitiæ propriæ nitentes, non in fidem, sed in perfidiam abeunt. Non à veris fidelibus, sed à perfidis contemnuntur sententiæ Principum, & defectiones parturiuntur. Do vnicum D. Amb. in prologo ad 1. lib. de Spiritu Sancto aientem: *Etiam Constantinopolis iã Dei verbum recepit, & euidentia meruit diuini documẽta iudicij. Etenim quando venena Arrianorum suis fouebat*

Ioan. 7.

Chryso.

D. Ambr.

fouebat incluſa viſceribus, bellis finitimis inquieta, murus armis circum ſonabat hoſtilibus. Poſtea vero, quàm fidei exules abdicauit, hoſtem ipſum, quem ſemper tremere conſueuerat, deditum vidit, ſupplicem recepit, morientem obruit ſepultum poſſidet. Ecce tibi, quid pariat aut fides, aut perfidia Reipublicæ; perfidiæ comites ſunt arma hoſtilia, defectiones ciuium, bella duriſſima: vbi autem vera fides Chriſti accedit, abeunt omnia illa, pax alma viget, & obedientia Principum. Quam obedientiam perſuaſit Ieſus mundo adhuc in vtero exiſtens: de quo ait Luc. cap. 2 *Exijt edictum à Cæſare Auguſto, vt deſcriberetur vniuerſus orbis::: & ibant omnes, vt profiterentur ſinguli in ſuam ciuitatem. Aſcendit autem & Ioſeph à Galilæa vt profiteretur, cum Maria vxore prægnante.* Non patitur Ieſus, quod parentes morentur in exhibendo obſequio Cæſari Auguſto, vt hinc pateat, quàm ſit proprium Chriſtianæ fidei obſequium præſtare Principibus. Ex quo dicebat Diu. Iſidor. Peluſ. lib. 1. epiſt. 48. *Deſcriptus eſt Dominus, cum vtero geſtaretur, & cenſum Cæſari pependit: hinc videlicet velut lata lege nobis indicens, vt ei, qui imperium tenet, obediamus, modo nihil ad pietatem detrimenti afferat. Quæ igitur ipſe Deus noſter, ſubita per diſpenſationem & conſilium paupertate, docuit, candido animo imitemur, nec pauperum obtentu tributum pendere detrectemus.* Hæc docet fides Chriſti, non vt deficiamus, ſed vt obſequium exhibeamus, etiam Ethnicis Principibus.

Luc. 2.

D. Iſid.

§. VIII.

Romana Eccleſia à cruce, & morte Chriſti. Vbi quod ſola crux valeat cohibere regales animos.

MAle etiam putabant Iudæi, quod ſi dimitteretur Ieſus liber, venirent Romani in locum ſuum; non enim ſi dimittitur Ieſus, ſed ſi morti datur, ſi cruci afficitur, Romani Synagogæ locum occupant, quando Eccleſia Romana in Chriſti viuifica cruce nititur. In cruce erat Ieſus Ioann. 19. & videns Mariam, & Ioannem aſtantes cruci, dicit Mariæ: *Ecce filius tuus,* & ſtatim dicit etiam diſcipulo, *ecce mater tua:* nec ſolum ijs verbis dabat Dominus Mariæ filium, & Ioanni matrem; ſed inſuper oſtendebat, vndè fidelium mater Romana Eccleſia ſurgeret, & ſub quo ſigno tantæ matris filij parturiuntur, nempè ſub ſigno crucis. Ex quo eleganter D. Ambr. lib. 7. in cap. 9. Lucæ, inquit: *Dicat & tibi de patibulo crucis Chriſtus, ecce mater tua. Dicat & Eccleſia, ecce filius tuus. Tunc enim incipis eſſe filius Eccleſiæ, cum in cruce victorem videris Chriſtum. Nam, qui crucem ſcandalum putat, Iudæus eſt, Eccleſiæ filius non eſt. Qui crucem ſtultitiam putat, Græcus eſt ille. Eſt autem Eccleſiæ filius; qui crucem triumphum putat, qui crucem Chriſti triumphantis agnoſcit.* Non ſic radiauit Roma ſub Aquilis, vt Romana Eccleſia radiat ſub cruce: crux eſt, quæ veram Eccleſiam Synagogæ ſuffecit, & Synagogam contriuit. Quo reſpiciens Cant. 8. Dominus dicit Eccleſię ex gentibus crediturę: *Sub arbore malo ſuſcitaui te, ibi corrupta eſt mater tua, ibi violata eſt genitrix tua.* Quæ verba ſic Eccleſiæ aptat Diu. Iuſtus Orgilitanus:

Ioan. 19

D. Ambroſ.

D. Iust. *Sub arbore malo, ô Ecclesia, suscitaui te. In odorifero crucis patibulo, ubi ego occubui, illic te à peccatorum interitu suscitaui, quando te credentem signo crucis prænotare præcipio. Ibi corrupta est mater tua. Vbi tu per meam mortem suscitari meruisti, ibi per suam impietatem Synagoga capta est, quando, crucifige, clamabat.* Crux Christi erigitur, & ecce suscitatur Ecclesia Romana, totius orbis mater, & Synagoga contrita cadit. Et quidem sola crux Christi posset sistere impietatem Romanam. Hoc signum maternæ gloriæ agnoscat Romanæ Ecclesiæ filius, & præ oculos habeat, si velit à cupiditatum præcipitio, à peccatorum morte suscitari, & in gloriam
Zach. 14 eleuari Zachar. cap. 14. aiebat: *In illa die erit, quod supra frænum equi est, sanctum Domino.* Quam prophetiam refert D. Ambrosius ad Helenæ facinus; de qua dicitur, quod inuenta cruce Christi clauũ eius apposuit fræno equi imperialis Constantini tunc tenentis clauum Orbis Romani. Sed cur Christi clauus fræno imperialis equi infigitur? Vt ostenderetur Principum appetitus, & libidines nullo alio posse detineri, & coerceri, nisi proposito, sibi ob oculos Passionis Christi simulachro. Pulchrè
Ambr. D. Ambr. de Obitu Theodosij circa finem: *Sed quæro, quare sanctum super frænum, nisi vt Imperatorum insolentiam refrænaret, comprimeret licentiam tyrannorum, qui quasi equi in libidines adhinnirent, quod liceret illis adulteria impune committere? Quid ergo aliud egit Helene operatio, vt fræna dirigeret, nisi vt Imperatoribus sancto dicere spiritu videretur: Nolite fieri, sicut equus, & mulus: sed in chamo, & fræno maxillas eorum comprimeret? Prona enim potestas in vitio ferebatur, & more pecudum vaga se libidine polluebant, restrinxit eos crux Domini, & reuocauit à lapsu impietatis.* Vna Christi passio ob oculos posita posset potentes homines ad continentiam reuocare.

Ioan. 11. Vnus autem ex ipsis, Caiphas nomine, cum esset pontifex anni illius, dixit eis. Vos nescitis quicquam, nec cogitatis, quia expedit nobis, vt vnus moriatur homo pro populo, ne tota gens pereat.

§. IX.

Eo deueniunt peccata, & perfidia hominum, vt cæcitatem faciant, quæ saluti necessaria non videantur.

MErito in salutis rebus ignorantiæ accusantur sapientissimi Hierosolimitani, quibus dicit Caiphas, *vos nescitis quicquam, &c.* Solet enim, & perfidia, & peccata in eam cæcitatem, etiam sapientissimos trahere, qua minime videãt, sibi ad salutem necessaria. Hinc 4. Reg. 6. Syrorum exercitus petebat Samuelem sanctum ad necem, qui orauit ad Dominum, vt percuteretur exercitus cæcitate, qua percussus sequabatur Eliseum, donec introiret totus in hostilem, & sibi infensissimam ciuitatem, in qua sese iam mactandos cogitarent. Vndè potuit tanta cæcitas obuenire hominibus, vt ipsi sese in ciuitatem hostilem darent? Sanè

Sanè hęc cæcitas est communis, & perfidis, & peccatoribus hominibus, qui videntes non vident, nec sibi cauent ab hostilibus iaculis. D. Ambr. de Obitu Theodosij, ait: *Rogauit Elisaus, vt percuteret Deus eos cacitate, & percussi sunt, & introierunt in ciuitatem, quo ingrederentur, nequaquam videntes. Audistis certe, quia vbi perfidia, ibi est cacitas. Merito ergo cacus erat exercitus infidelium.* Nescit perfidia non parere cæcitatem; vt qui à veritate recedunt, sic cæci fiant, vt nullum caueant periculum perditionis æternæ; nullum videant salutis suæ remedium. Et vtinam hæc cæcitas in solis inueniretur infidelibus, sed, quod indignius est, etiam fidelem hominem peccata sua eò cæcitatis impellunt, vt communẽ omnibus salutis fontem prorsus nesciat. Apud Iudic. cap. 2. dicitur: *Surrexerunt alij, qui non nouerunt Dominum, & opera, qua fecerat cum Israel.* Ex Hæbræo sic: *Surrexit alia generatio post illos qua Dominum, & opus, quod fecerat Israeli, non cognouit.* Origines autem legit: *Surrexit generatio alia, qua non cognouit Iesum, & opera, qua fecit magna.* Et quidem Iesu filij Naue opera præstita Israelitis adeò clara erant, adeò illustria, vt viderentur in nulla generatione posse obliterari. Sed & opera nostri Iesu filij Dei, quod sanguine suo nos redemit, quod ad regnum vocauit, quod salutis viam patentissimam fecit; hæc, inquam, Iesu opera, quis nesciat? Et tamen surgit in nobis generatio, quæ penitus nos cæcet, ne Iesum, ne tantum salutis fontem videamus. Et quæ est ista generatio? Hæ sunt cogitationes malæ, peccata ipsa, quæ nos faciunt obliuisci vniuersi remedij salutaris. Ait Orig. homil. 2. super Iud. *Generatio illa, qua non cognouit Dominum Iesum, ista est malarum cogitationum, & pessimarum cupiditatum, qua procedit ex corde. Ista est generatio, qua non recognoscit Dominum Iesum neque opus magnum, quod fecit in Israel. Vides, quia peccatores eo vsque perueniunt, vt & opus illud magnum, & praclarum, quod fecit Dominus obliuiscantur, quod crucifixus est pro peccatis nostris.* Huc potest peruenire malitia peccati, vt tantam afferat menti humanæ cęcitatem, quæ vetet meminisse operis tanti. Eò homines impellunt peccata quotidiana, vt videantur prorsus obliti esse, quod Christus Iesus pro illis crucifixus est, quod omnem suum effudit sanguinem, vt illos à peccatis lauaret.

Ambr.

Iud. 2.

Origen.

Origen.

§. X.

Vt plectantur homines, omnes faciunt creatura; vt saluentur homines, vnus facit Iesus.

NOn à Caipha, sed à Spiritu Sancto illud verissimum dicebatur, nimirum, *Expedit nobis, vt vnus moriatur homo pro populo, ne tota gens pereat.* Et quidem vnus est homo Deus Iesus, qui pro hominibus possit stare, qui salutaris nobis sit; qui autem homines perditioni dedant, multi sunt, sunt creaturæ vniuersæ. Apud Isaiam dicit Dominus, cap. 63. *Torcular calcaui solus, & de gentibus non fuit vir mecum:* Quod manifeste apparuit, vt notat D. Athan. vbi fugientibus discipulis ipse solus in mortẽ ibat pro mundi salute. Quippe ait, Athan. quæst. 110. *Est vero omnino solus. Nam solus ipse Christus pro nobis mortuus est, non Angelus, vel*

Isai.

Athan.

vel senex aliquis, sed ipse Christus seruauit nos, Petrus namque Christũ negauit, & ipso passionis tempore cæteri quoq; Apostoli debere se in fugam. Ecce tibi, vt omnes Apostolos permittit à se fugere, & ipse solus in crucem pergit ob mundi salutem. Longe aliter Matth. 19. facit, tunc enim Apostolis dicit. *Cum venerit filius hominis in sede maiestatis suæ sedebitis, & vos iudicantes duodecim tribus.* Quin & Sapient. 5. dicit: *Induet pro thorace iustitiam, & accipiet pro galea iudiciũ certum sumet scutum inexpugnabile æquitatem: acuet autem diram iram in lanceam, & pugnabit cum illo orbis terrarum contra insensatos.* Vbi in iudicium venit, secum admittit vniuersas creaturas, nullum deesse patitur discipulum, vbi autem ad saluandos per mortem homines accedit, solus ipse manens, Apostolos omnes abire permittit. Cur Domine tot vocas socios, vt iudices, & vt salues, sic solus existis? Ad puniendos homines, quævis apta est creatura, & sic vniuersæ assumuntur: ad saluandum nulla valet creatura, solus id potest Iesus verus Dei filius. Propone tibi ob oculos mulierem adulteram adductam ad Christum accusantibus vniuersis Pharisæis, vbi autem loquitur Iesus: nescio, quid misericordiæ significans Ioann. 8. *Audientes, vnus post vnum exibant, incipientes à senioribus. Et remansit solus Iesus, & mulier in medio stans.* Vbi iudicium legis expetebatur, multi aderant accusatores, multi iudices; ad verbum Iesu omnes discedunt, & solus Iesus voluit relinqui. Et cur solus voluit relinqui? Non agebatur iam res iudicij, sed veniæ, sed salutis; vbi autẽ venia danda reis, & salus peccatoris procuranda erat, ne periret, nullus alius dignus, qui interueniret, nisi solus Iesus, vt qui solus fecit, ne homines in perditionem irent. Diu. Ambros. lib. 7. epist. 58. *Denique discedentibus illis remansit solus Iesus, & mulier in medio stans. Donaturus peccatum, solus Iesus remanet, sicut ipse ait. Ecce venit hora, & iam venit, vt dispergamini vnusquisq; in sua, & me solum relinquatis Non enim legatus, neque nuntius, sed ipse Dominus saluum fecit populum suum Solus remanet, quia non potest hoc cuiquam hominum, cum Christo esse commune, vt peccata condonet.* Punire norunt creaturæ, & plectere, & accusare; vbi ad veniã, & salutem dandam venitur, non creaturæ, sed Iesus est, qui solus nouit tanto operi incumbere. Dan. 7. ait: *Aspiciebam, donec throni positi sunt, & antiquus dierum sedit, vestimentum eius candidum, quasi nix, capilli capitis eius, quasi lana munda:: millia millium ministrabant ei, & decies millia centena millia assistebant ei, iudicium sedit, & libri aperti sunt.* Hęc dum meditor, statim incido in illa, Apocal. 4. vbi dicit Ioannes se vidisse obsignatũ librum: *Et nemo poterat in cœlo, nec in terra, neq; subtus terram aperire librum, neque respicere illum. Et ego flebam multum, quia nemo inuentus est dignus aperire librum, nec videre illum Et vnus de senioribus dixit mihi, ne fleueris. Ecce vicit leo de tribu Iuda aperire librum, &c.* Ecce tibi apud Danielem, libri aperiuntur absque vlla difficultate; vbi enim sedenti in throno millia millium ministrant, statim forsan ab illis apparent aperti libri: verum apud Ioannem liber obsignatus est, quẽ nullus potest apperire, nisi solus agnus occisus. Cur Danielis libros omnes aperiunt, & Ioannis librũ, nemo valet aperire, nisi agnus Christus? Qui liber erat iste? Rup. lib. 4. ibi: *Nemo illorum poterat sperare de semetipso, quod tantum, tamq; diuinum posset exiqui salutis mundi*

Marginalia: *Mat. 19* — *Sap. 5.* — *Ioan. 8.* — *Ambr.* — *Apoc. 4.* — *Rupert.*

mundi negotium. Ioannis liber pertinebat ad ſalutem mundi, quàm exequi nemo alius poterat, niſi agnus occiſus, niſi ſolus Ieſus Chriſtus; Danielis libri pertinebant ad iudicium, & peccatorum ſupplicium, pro quo præſtando validiſſimæ, etiam ſunt creaturæ.

Ioan. 11. Hoc autem à ſemetipſo non dixit, ſed cum eſſet Pontifex anni illius prophetauit. Quod Ieſus moriturus erat pro gente, & non tantum pro gente, ſed vt filios Dei, qui erant diſperſi, congregaret in vnum.

§. XI.

Chriſtus Dominus per mortem ſuam arctiori vinculo hominum animas traxit, & ſibi vniuit.

ECce tibi, quò ſpectabat mors Chriſti, nimirum; *vt filios Dei, qui erant diſperſi, congregaret in vnum*, vt ſibi humanos animos aggregaret, vniret. Nunquam enim efficacius traxit homines, nec arctius, ſibi vniuit Chriſtus, quam vbi apparuit moriens pro illis. Id quod notans D. Greg lib. 6. Moral. cap. 12. inquit: *Cum Sacerdotes populi mundum post Ieſum ire cernerent; vt ab illo vim tantæ concurſionis abſcinderent, finire eius potentiam morte conati ſunt dicentes: Expedit, vt vnus homo moriatur, ne tota gens pereat: Sed redemptoris mors ad coniunctionem ſui corporis, ideſt, Eccleſia valuit, non ad ſeparationem.* D. Gre. Stultus erat conatus, qui morti tradebat Ieſum, vt percuſſo paſtore, diſpergerentur oues eius, & in diuerſa irent. Non enim ad diſpergendum, ſed ad magis congregandum ſuum gregem Chriſti Domini mors valuit. Accipe legem Leuit. cap. 1. *Si autem de auibus holocauſti oblatio fuerit Domino: de turturibus, & pullis columbæ offeret eam ſacerdos ad altare: & retorto ad collum capite, ac rupto vulneris loco, decurrere faciet ſanguinem ſuper crepidinem altaris: veſiculam vero gutturis, & plumas proijciet prope altare ad orientalem plagam, in loco, in quo cineres effundi ſolent. Confringetq; aſcellas eius, & non ſecabit, neque ferro diuidet eam.* Leuit. 1. Itaque ad oblationem ſecari guttur auiculæ præcipitur, non penitus abſcindi, quinimò maxime cauetur, ne quid in ea penitus diuidatur, abſcindatur. Nec immerito id cauebatur, quādo illa oblatio figura erat Ieſu occiſi, à quo etiam mortuo membra eius non ſeparabantur, ſed magis illi coniungebantur; & ipſe illis adhærebat amplius. De quo Diu. Gregor. lib. 6 Moral. capit. 12. ait: D. Gre. *Per legem turturi in figura noſtri ſacrificij, ſecari guttur præcipitur; & non penitus abſcindi, vt & poſt mortem corpori caput inhæreat, quia mediator Dei, & hominum, ideſt, caput noſtrum, & vere mediationis hoſtia, vnde pro nobis mortem pertulit, inde nobis verius inhæſit.* Vinculum fuit Chriſti Domini Paſſio, quo pene inſeparabiliter, & Deus hominibus alligatur, & homines Deo. Quò ſpectans Dominus aiebat; Cant. 7. *Dixi; Aſcendam in palmam, & apprehendam fructus eius*: Expēde illud verbum, *apprehendam*; hoc eſt, non leuiter, & perfunctorie capiam palmæ fructus, ſed apprehendam, vt qui fortiter tenet fugien- Cant. 7.

gientem, ne possit elabi. Sic ex quo Iesus crucem ascendit, ita fortiter tenuit electos suos, vt nequaquam ab illo possint in æternum abscedere. Ante mortem etiam suos tenebat, sed exsufflanxib. passionis ventis, Matth. 26. *relicto eo fugerunt*; vel parum reflante turbine, à Iesu longa facti fuere. Verum vbi Passio Christi intercessit, ait vnus eorum ad Rom. 8. *Quis nos separauit à charitate Christi? tribulatio? an angustia? an fames? an nuditas? an periculum? an persecutio? an gladius?* Qui vel leui turbine antea exsufflabantur à Christo, post eius crucem, sic agglutinati sunt illi, vt nulla tempestate, nulla vi possint diuidi. Quòd notans Diu. Athan. hom. de semente, ait: *Fugerunt quidem à vino, sed ita vt pro eodem crucifixo mortem oppetant*. Sic illos sibi adstrinxit glutem Dominicæ crucis, vt non permitteret amplius illos seiungi.

Mat. 26

Rom. 8.

Di. Athan.

CAPVT. VLTIM.

De tributo, de mandato maximo, & Resurrectionis statu.

TER Confligit Dominus, cum inimicis suis, ter triumphat de illis; primò ex imagine, & Inscriptione numismatis conuincit pendendum Cæsari tributum, vt dependi Principi, etiam Ethnico obedientiæ debet à fidelibus, in ijs, quæ Deo non contradicũt. Ad hæc obmutuere Pharisæi, & Herodiani, hoc est, Herodianæ fautores ambitionis: sed insurgunt Saducæi vanissimi, & resurrectioni mortuorum irridentes mulierem septem virum in medium producunt, & cui è septem in statu resurrectionis copulãdam viro perquirunt? Hos secundo etiam de triumphat Dominus, vt qui nihil non carnale sapiant, nec magnalia Dei percipiant, qui minime Deus Abraham, Deus Isaac, & Deus Iacob vocaretur, nisi sanctorum horum spiritus modo fœlices viuerent. Et quis credens animarum æternitatem, corporum resurrectionem ambigere? Vna erat antiquitus circa animarum æternitatem, & corporis resurrectionem difficultas, & sic per illam, hanc euidẽter Dominus ad hominem (vt aiunt dialectici) confirmat. Vt certum est, quod manent hominum spiritus post hanc vitam, sic certum est, quod homines resurgent non amplius morituri, & inde sicut Angeli prorsus erunt à nuptijs liberi. Non enim aliter Deus ad suæ gloriæ titulos, hunc adderet, quod vocaretur Deus Abraham, Deus Isaac, Deus Iacob, quando quidem funditus perditi, & redacti ad nihilum subditi, non gloriam, sed calamitatem ostenderent in Principe. Vix hæc confirmat Dominus, & ecce tertium certamen insurgit, de mandato maximo, & de Christo, mãdatum maximum in dilectione Dei constituitur, & Christus Dauide superior esse conuincitur.

Matth. 22. Pharisæi consilium inierunt, vt caperent eum in sermone. Et mittũt ei discipulos suos, cum Herodianis, dicentes.

dicentes. Magiſter ſcimus, quia verax es, & viam Dei in veritate doces, & non eſt tibi cura de aliquo, non enim reſpicis perſonam hominum. Dic ergo nobis, quid tibi videtur: licet cenſum dari Cæſari, an non?

§. I.

Palatini, Aulicique, eò ſpectant, vt auſcultent, quæ deferant, & geſtent verba, quaſi delationibus, ſuſurriſque viuant.

VBi Phariſæi nituntur Ieſum capere in ſermone, mittunt diſcipulos, cum Herodianis, vt interrogent de ſoluendo tributo; nunquam antea videbis Phariſæos Herodianis vſos, niſi cum volunt capere in ſermone Chriſtum; quia ad ſermones expiſcandos, deferendos aulici, & palatini viri omniũ ſunt præſtantiſſimi. Quis cogeret Herodis Regis laterones, & veneratores ad Chriſtum ire, niſi ineſcati eſſent captura ſperata ſermonis, quem geſtarent, & ſolicite deferrent Principi? Sanè hæc eſt aulicorum conditio, & natura, eò aduolare, vbi auſcultent, quod deferant, & delationibus viuant. Ad

Eccl. 7. hæc aiebat, Eccleſiaſtes capit. 10. *In cogitatione tua Regi non detrahas, & in ſecreto cubili tui ne maledixeris diuiti: quia aues cœli portabunt vocem tuam: & qui habet pennas, annuntiabit ſententiam.* Expende quam periculoſum ſit de trahere Regi; etenim *aues cœli portabunt vocem tuam:* quæ cœli aues ſic erunt verborum auſcultatores, & geſtatores, niſi aulici homines? Ij magis garruli, quam aues, eò ſemper aduolant, vndè verba geſtare, & deferre Regi poſſent. Apud Dan. cap. 4. Rex Babylonius ſui imperij effigiem in arbore magna, & procera vidit delineatam: *Et in ramis eius conuerſabantur volucres cœli:* Dan. 4. ecce Regiæ arboris extenſiſſimos ramos volucres cœli tenent, hoc eſt, garruliſſimi aulici, & palatini, qui auibus loquatiores, & velociores huc, illucquè diſcurſant, vt auſcultatis ſermonibus incumbant delationibus. Ait enim ſapienter Lyra in præſenti: Lyra. *Per volucres intelliguntur garruli, & mendaces ad alta tendentes, quia tales ſolent eſſe Principibus laterales.* Quæ auis magis garrula, quam viri aulici? Qui & in aere volitant, & altitudini inſidiantur, & mendacijs paſcuntur, & delationibus hinc indè collectis vitam agunt. Proh miſeri Reges, qui harum infeſtarum auium, & garritus obſeruatis, & volatus! De Manaſſe Rege dicitur. 4. Reg. 21. quod inter multa alia mala, quæ fecerat, *& obſeruabat auguria:* Quòd refert 4. Re. 21 Tilmannus in allegorijs ad auiũ volantium obſeruationem: vel quod idem eſt, ad leuiſſimorum aulicorum adulationes. Quid magis ridiculum, quam totam fortunam imperij conſtituere in auiũ garritu, dextro ſiniſtrove volatu? Ridemus ſane totum Romanum auſpicium fœlicitatis ab auibus volantibus, garrientibusve deſumptum; ſed non ſolis hæc vanitas fuit Romanis; cuncti mundi Principes, & Chriſtiani aruſpices ſunt, dum aulicorum leuiſſimos obſeruant garritus, & eorum fidunt delationibus, & mendacijs. Quid vanius in Principibus?

Sunt

Sunt enim infeſtiſſimæ, & ſiniſtræ aues iſtæ, numquam non mala audiunt, numquam non mala nuntiant. De eorum auribus pulchrè
Tacitus. dicebat Tacitus relatus à noſtro Pineda, in Eccleſiaſtem, capit. 10. quod *inſtar cucurbitularum peſſimū à carne humorem educentium, peſſimos aliorum ſermones ad ſe trahunt. Sicut quibuſdam in urbibus portæ quædam nefandæ, & triſtes ſunt, per quas educuntur, qui à carnifice necandi ſunt, & ſordes, atque piacula, nihil autem caſtum, & ſacrum per eas intrat, aut exit.* Et vtinam ij hoc ſolum haberent, quòd nihil non malum viderent, & nuntiarent; ſed inſuper habent hoc peſſimū, quod in eorum ore ſemper mala maiora, quam ſunt, apparent. Accipe de Niniue pœnitentia famam ad
Ion. 3. Regem delatam; ait enim, Ion. 3. *Peruenit verbum ad Regem Niniue, & ſurrexit de ſolio*: Nihil explicatur Regi narratum, ſed ſolum dicitur perueniſſe ad illum verbum;
2. R. 13. porro quia peruenerat ſimplex rei, vt erat, narratio. At 2. Reg. 13. vbi Amnon primogenitus Dauidis occiditur: *Fama peruenit ad David, dicens: percuſſit Abſalon omnes filios Regis: & non remanſit ex eis ſaltem vnus.* Ibi ſimplex verbum rei, vt erat ad Regem, peruenit: hic ſic creſcit fama, vt vnius occiſio, non vnius, ſed multorum videatur; quia ibi virtutes, hic crimina narrabãtur, & fallar, ſi quando crimina non multo maiora, quàm ſunt, Principibus, iudicibuſque deferantur. Vndè nolo debere illud prudentiſſimum conſilium,
Dion. quod præbet Imperatori Dion. libr. 52. *Quoniam auſcultatores & exploratores habere te oportet, quorum ope omnes imperij tui res cognoſcas, ne quid cuſtodia, aut emendatione indigens te fallere poſſet, memento non omnino ſtatim, quæ ab eis referuntur, credenda: ſed diligentem conſiderationem adhibendam eſſe::: Quod ſi enim tardius fidem adhibueris, nullo tuo magno id fiet damno, feſtinandò autem fieri poteſt, vt peccatu aliquod irreparabile admittas.* Nunquam non damnoſa eſt facilitas credendi proximi crimina, quãdo etiam prudentes, & religioſos delatores poſſunt latere circunſtantiæ plurimæ, quæ proximum excuſent.

§. II.

Ille ſolus verax debet haberi, qui nihil aliud reſpicit, quam Deum.

EXpende conexionem propoſitionum, nimirum, *verax es, viam Dei in veritate doces, non eſt tibi cura de aliquo*: quaſi cum ſollicitudine, & cura de aliquo, quod non ſit Deus, nequeat inueniri homo verax, qui viam Dei in veritate doceat. Et ſane, vt materialis oculus, cum eſt aliquo humore in pupilla infectus nequit res repræſentare, vt ipſæ in ſe ſunt, ſed iuxta humoris, quo pupilla inficitur, colorē; ſic homo cupiditate temporali infectus minime ſincerum, & verum iudicium feret de rebus, ſed in omnibus cupiditati ſeruiet: Omnes exuat affectus, omnes curas de temporalibus exuat, & vno impleatur Deo, qui verax cupit eſſe, & viam Dei in veritate docere. Componite modo Petrū Chriſti Apoſtolum, cum ipſo Petro: nimirum Petrum ancillæ reſpondentem Matth. 26. cum Petro Ieſu reſpondente Ioann. 21. Vbi ancillæ *Mat. 26.* reſpondet, quam intrepide mentitur, & negat ſe nouiſſe Ieſum: *At ille negauit coram omnibus, dicens; neſcio quid dicis.* Verum vbi Ieſu reſpondit, te ipſum cauens ait: *Domine tu omnia ſcis, tu ſcis, quia amo te*: & interrogatus, ſi amaret plus alijs, de alijs prorſus ſiluit.

ſiluit. Vndè Petrus, tam cautus in ſermone? Vnde ſic hæret, ne quid neſciens dicat, qui antea ſolebat, tam intrepide mentiri? Sane modo nihil in corde ſuo, in deſiderio ſuo habebat, niſi ſolum Deum, niſi ſolum Ieſum, & ex quo ſolum Deũ reſpicit, habet veritati ſequendæ cautiſſimè inſiſtere. Ait D. Aug. ſerm. 24 de Sanctis: *Noluit iterum eſſe mendax, ſufficeret ei teſtimoniũ perhibere cordi ſuo, non debuit eſſe index cordis alieni. Verax ergo Petrus, an verax in Petro Chriſtus? Quando autem voluit Dominus Ieſus Chriſtus deſeruit Petrum, & inuentus eſt homo Petrus; quando autem placuit Domino Ieſu Chriſto, impleuit Petrum, & inuentus eſt Petrus verax.* Expende, quid fecit Chriſtus, vt veracem redderet diſcipulum: ait ibi, *impleuit Petrum*, ſic ipſe impleuit Petrum, vt nihil aliud caperet Petrus, quam Chriſtum, ex quo verax inuenitur. Niſi enim quis adeo ſit Deo plenus, vt non capiat in ſe reſpectum aliquẽ temporalem, non poterit verax denotari. Vndè ſapienter Ioan. de verbo Dei ait, cap. 1. *Vidimus gloriam eius, gloriam quaſi vnigeniti à Patre, plenum gratia, & veritatis.* Prius eam plenitudinem diuinarũ gratiarum aſſeruit, quæ omnẽ excluderet temporalitatem, vt ſic addere poſſet, & plenitudinem veritatis. In illo inueniri poteſt plena veracitas, qui Deo plenus nihil curat, imò nec capit aliud. In quo autem mundiales curæ ſunt, & affectus temporalitatis, nec notitia inuenietur veritatis. Pilatus homo mundialis, nil minus reſpiciens, quàm Dum ait Ioan. 19. *Quid eſt veritas?* Vbi Theophilatus ait: *De veritate interrogauit, quid ſit? Fermè enim inter homines abolita erat, & ignorabatur ab omnibus.* Deũ enim homines ſeruiũt affectibus, & cupiditatibus temporalibus, quaſi neceſſum eſt, vt longiſſimè ab illis veritas abſit. Huc reuoca dicta tom. 3 lib. 15. cap. 8. §. 13. & lib. 24. cap. 2. §. 7.

D. Auguſt.

Ioan. 1.

Ioã. 19. Theoph.

§. III.

Solam veram religionem comitatur ſtudium circa licitas actiones cognoſcendas diſtinguendas.

IN ijs peſſimis Phariſæis aliquid oſtenditur, quod in ſolis veræ religionis ſectatoribus cernitur; nimirum quæſtio illa propoſita circa licitum in tributi inueniendum; quærunt enim à ſapientiſſimo magiſtro: *Licet cenſum dari Cæſari, an non?* Nunquam enim quæſtiones hæ, de licitis inueniendis in actione humana agitantur ab eis, qui extra veram religionem degunt. Vel ex hoc capite mihi euidentiſſime patet vera Romana religio, in qua ſimiles quæſtiones crebeſcunt, an liceat, hoc, vel illud; nihilque fieri ab homine poteſt, quod diligenti examine non exaretur, perque doctiſſimos magiſtros ad amuſſim tractetur. Et Catholicorum hominum tenax liciti conſcientia, & indagatrix recti, tot quotidie libros extorquet à Magiſtris, vt pene orbem repleãt. Sanè in Anglia, & Holandia, & Germania Luterani ſunt mercatores ditiſſimi, ſed qui quærat, & diſputet, de contractibus licitis, de reſtitutione facienda, nec vllus inuenitur, nec magiſter, nec plebeius. Audiui à ſapientiſſimo Patre noſtro in Germania agente, nullum vnquam Luteranum hominem quæſiuiſſe de licito alicuius actionis; nullus eſt apud has peſtes magiſter, qui de moralibus curet doctrinam, nec de cauendis illicitis ſit ſolicitus. Pulchrè de Manichæis matrimonium abiurantibus atc-

bus aiebat D. Gaudentius, tract. 8.
D.Gau. *Quod Manichæis perditis adeò displicet matrimonium constitutum: illis ego ob immunditiam suam puto, non vtiq, rem nuptiarum displicere, sed legem, quæ non multas fœminas vni viro neque vnam fœminam multis viris, sed etiam vnam fœminam vni viro coniungit.* Non persequebantur Manichæi matrimonium propter amorem virginitatis, sed propter odium honestæ temperantiæ, quàm afferebat matrimoniū Christi. Sic similiter de omnibus hæreticis dici potest, quòd persequuntur Ecclesiam Romanam, & omnia sacramenta diuina, nō propter amorem veritatis, sed propter odium moralis disciplinæ. Et vna cum Romana Ecclesia omne studium, & curam in quærendo, quid liceat in singulis actionibus,
Luc. 6. abijciunt. Luc. 6. antequam Dominus hominis manum aridam curaret, ait ad Scribas, & Pharisæos: *Interrogo vos, si licet Sabbathis benefacere, an male? Animam saluā facere, an perdere?* Et Marcus, cap.
Marc. 3. 3. ait. *Illi autem tacebant.* Ecce tibi garrulissimi aliàs homines, vbi ad quæstiones accedunt de licitis operibus faciendis, prorsus obmutescunt. Quòd notans D. Athanas.
D. Ath. hom. de semente, ait: *Cum nugandum est, magnas nugas dicunt; cum calumniandum, altissime vociferantur: tolle, tolle, homo iste hac, & illa designauit: cum autem quæritur, bene, ne an male facere liceat, silent.* Hoc est hæreticorum ingenium; pro Grammaticorum particulis, pro struendis calumnijs, contentionibus altissimè vociferantur: cum autem quæritur, bene, ne, an male facere in conscientiæ foro liceat, prorsus silent: quasi ad illos nulla honestatis cura pertineat.

Matth. 22. Cognita autem Iesus nequitia eorum ait. Quid me tentatis hypocritæ? Ostendite mihi numisma census. At illi obtulerunt ei denarium. Et ait illis Iesus; cuius est imago hæc, & superscriptio? Dicunt ei, Cæsaris. Tunc ait illis: Reddite ergo, quæ sunt Cæsaris, Cæsari; & quæ sunt Dei Deo. Et audientes mirati sunt, & relicto eo abierunt.

§. IV.

Parua Dei ira peccatoribus in præsenti exhiberi solet, quæ nisi proficiat, ingentem, & ineuitabilem furorem pariet.

QVi flagello sumpto mensas nummulariorum in templo subuertebat, nunc in subdolos tentatores, & insidiatores eius vitæ iratus, solum ait; *Quid me tentatis hypocritæ?* Non gladio, non fulmine, non flagello, sed verbulo solo ferit eos, quos noscit suæ vitæ rabidissime, impudentissimeque insidiari. Cur Domine non magis irasceris in homines pessimos? Cur cum tibi cognita est adeò magna illorum malicia, in eos ostendis iram adeò paruam? Parua quidem

ostenditur

oſtenditur Dei ira, ſed quæ niſi
proficiat, & magnam, & prorſus
incomportabilem iram trahet. Sic
paruæ iræ diuinæ, cum non profi-
ciunt, in duriſſimas, & ineuitabi-
les iras commutantur. Exod. 7. di-
Exod. 7. cit: *Tulitq; Aaron virgam coram
Pharaone, & ſeruis eius, quæ verſa
eſt in colubrum*. Expendi quale te-
lum aſſumat Aaron aduerſus po-
tentiſſimum, & nefariſſimum, &
obduratiſſimum Pharaonem, ni-
mirum *tulit Aaron virgam*. Sim-
plici, & parua virga armatur ad-
uerſus Pharaonem: & quid me-
tuat nefarius Rex virgam aduer-
ſus ſe ſtrictam? Cur non magis ei
igneus gladius oſtenditur? Eſt in
parua illa virga, non paruum ma-
ximi damni argumentum: quan-
do non proficiens virga ſecũdum
ſe, in horribilem draconem con-
uertitur, qui effugi nequeat. Ad
D. Br. hæc D. Bruno, apud Tilmannum,
in Allegorijs fatur: *Venit Moyſes ad
Pharaonem non cum gladio, ſed in
virga. Vnde ſi pœnitere voluiſſet, fa-
cilem ad ignoſcendum Deum per hoc
cognoſcere poterat. Sed quia pœnitere
noluit, in colubrum virga conuerti-
tur, vt maioribus dignus ſupplicijs,
maioris correctionis tormenta ſe ex-
pectare intelligat. Et ideo, qui virga
non corrigitur, draconi, id eſt, Diabo-
lo traditur*. Huc peruenit ira Dei
parua à peccatoribus contempta;
virga mutatur in draconem, & le-
uis calamitas, quæ leui manu po-
terat amoueri, ſi non amoueatur,
eam calamitatem excitat, quæ
funditus miſeros perdat. Aiebat
Pſal. 17 Pſal. 17. *Aſcendit fumus in ira eius,
& ignis à facie eius exarſit, carbones
ſuccenſi ſunt ab eo*. Expende diuinæ
iræ præludium, nimirum *aſcendit
fumus in ira eius*: non ignis, non
flamma vorans, ſed fumus aſcen-
dit perterrefaciens: ſed quantum
malum eſt, quod fumus aſcendat?
Sanè parua ira eſt aſcenſio fumi, ſi
ſecundum ſe conſideretur: at ſi
aſcenſio fumi contemnatur, deſpi-
ciatur, horrenda, & irreparabilia
poſt ſe affert incendia. Amica eſt
perturbatio à fumo aſcendente or-
ta, dum non contemnitur, at con-
tempta flammarũ vortices offert
nullo modo effugiendos. Rem ad-
huc illuſtro militari exemplo; ſo-
lent vigiles, & ſpeculatores, vbi
hoſtiles exercitus aduentare cer-
nunt, fumos excitare, quibus com-
monefaciunt ſuos de periculo im-
minenti. Cùm fumi aſcendunt, cõ-
mouentur vniuerſi, turbantur, ſed
de turbatione fumi, hoc educunt
emolumentum, quod ad arma cõ-
fugiunt, & fortiter hoſtiles incur-
ſus propellunt. At ſi dum fumus
aſcendit, deſpiciunt ſignum rati
nihil eſſe præterea, quid tunc? Ho-
ſtes accedunt, æra tonant, & ful-
gurant, imò ardentibus plumbis
fulminant vniuerſa. Eu quàm dam-
noſe fumi ſignum contemnitur,
cui neceſſum eſt, vt horrenda ful-
mina ſuccedant. Aſcendit equi-
dem fumus in ira Dei; eam Domi-
nus aduerſus nos calamitatem ex-
citat, quæ non magna eſt, ſed par-
ua; verum nulla calamitas à Deo,
vt parua contemnenda: ſunt enim
paruæ calamitates fumoſa ſigna
eleuata à Deo, poſt quę, ſi contem-
nantur, innumeri malorũ exerci-
tus venient, qui nefariũ peccato-
rem in carbones, & fauillas cõuer-
tant. *Sic aſcẽdit fumus in ira eius*, &
poſt hęc; *ignis à facie eius exarſit, car-
bones ſuccenſi ſunt a Deo*. Poſt fumũ
contemptum ineuitabiles reſtant
flãmæ: & tota magnitudo integra
pœnarũ. Quò aſpiciens Pſ. 74. ait.
Calix in manu Domini, vini meri, ple- Pſal. 74
*nus mixto, & inclinauit ex hoc, in
hoc, veruntamen fæx eius non eſt exi-
nanita*. Ecce tibi irę diuinæ calix in-
clinatur, & aliquid ſui effundit, ſed
tamẽ, quod acerbiſſimũ eſt, hoc nõ
exinanitur, imò integrum ſemper

manet in omni acerbitate sua. Et cur dum aliquid effunditur iræ, maior acerbitas conseruatur integra, nisi vt sciatur, quia contemptor paruæ iræ, totam irarum plenitudinem in se recipiet? Ait Diu. Nazian. orat. de Plaga grandinis: *Ex seueritate quidem gratiam ijs inclinat, qui metu erudiuntur, & ex parua calamitate concipiunt, ac morum correctionem parturiunt, facem autem, hoc est, id quod in ira extremum est, asseruat, vt eam totam in illos effundat, qui benignitate minime sanantur, imò obdurantur.* Qui ex parua calamitate morum correctionem parturiunt, gratiam inueniunt, & inclinationem diuinam; vbi autem ex parua calamitate nihil proficiunt, quod extremum est, & summum in diuina ira, sibi asseruatum patiuntur. Væ qui ad paruam Dei iram non expauescit, nihil enim grauius est, quàm vel in paruis imminentia magna non præsentire. Vt dicat Nazian. vbi supra: *Grauia quidem hæc sunt, ac plusquam grauia, quandiu præsentia sola molestiam afferunt, nec atrocioris plagæ sensus mœrore adhuc animum pulsat.* Plusquam graue est nullo atrocioris plagæ imminentis sensu pulsari, quandiu huius temporis leuioribus molestijs afficimur: & quod in leui molestia, non discamus cauere magnam, quæ imminet.

Naz. | Naz.

§. V.

Regius splendor inde commendatur, quòd tributa non sint nimia, & excessiua.

NOn otiose, vt notat D. Chrysost. in re tributi vsus est Dominus verbis illis: *Reddite quæ sunt Cæsaris, Cæsari*, non ait, *date*, sed notanter dixit, *reddite*: vt innueret, vndè magis debeat commendari regius splendor, nimirum ex eo, quod ad debiti mensuram tributũ velit exigere. Ne quid excessiuum, aut nimium expectet, sed iuxta id quod ipse præstat Princeps, speret reddi, sibi à subditis. Illa erat Nabuchodonosoris gloria Dan. 4. *Magna arbor, & fortis, & proceritas eius contingens cælum: aspectus illius erat vsque ad terminos vniuersæ terræ. Folia eius pulcherrima, & fructus eius nimius; &c.* In folijs arboris laudatur pulchritudo, in fructu non laudatur, cur cum Regiæ arboris folia pulchra dicantur, eiusdem fructus minime dicitur pulcher, sed nimius? Arboris Regiæ fructus, sunt vectigalia, & tributa à populis reddita, quæ vbi nimia sunt, & excessiua nullum regium decorem desinunt perseuerare. Ad hæc Theodoretus fatur: *Folia vocat decus illud quod conspiciebatur in veste, & throno & Regijs & scutatis hastatis satellitibus, ac stipatoribus corporis. Fructum vero, tributum, quod vndiq; ei afferebatur. Idcirco autem, multum fructum, non autem pulchrum dixit, neq; enim iuste impositum erat.* Non pulchritudo, sed dedecus apparuit, vbi tributa non ad mensuram debiti exigebantur; vt vectigalia Principi soluta excessiua sunt, nec iure debentur, sic accipientem deturpant; quandò tota Regia pulchritudo in eo stat, quod vltra, sibi debita non requirat amplius. Hinc de Rege Christo aiebat Psaltes: *Dominus regnauit, decorem indutus est, induit Dominus fortitudinem, & præcinxit se.* Ante fortitudinem Regiam, decorem, & pulchritudinem induere Rex noster curauit, & vt fortis ad debellandos hostes, sic decorus, & pulcer ad alliciendos animos apparuit. Sed vndè sic pulcer, vt fortis ad debellandos hostes, nisi quia nihil iniuste accepit; nihil vnquã supra mensuram debiti, sibi tyrannice

Chryso. | Dan. 4. | Theod.

nice poſtulauit? D. Auguſtinum, in Pſalm. 44. pulchre ſantem: *Pulcher ergo Rex noſter in cœlo, pulcher in terra, pulcher in vtero, pulcher in manibus parentum, pulcher in miraculis, pulcher in flagellis, pulcher inuitans ad vitam, pulcher non curans mortem, pulcher deponens animam, pulcher recipiens. Ibi illum non videbis pulchrum, vbi deprehendes iniuſtum.* Cum iniuſte ablatis cadit tota pulchritudo Regis: quæ tunc ſtat, cum nihil à ſubditis exigit, niſi ad debiti menſuram, quæ in Principibus ſumitur, non pro pompa regalis familiæ, ſed pro indigentia vera communis muniminis. Vnde Habacuc aiebat Principibus, cap. 2. *Sic erit vir ſuperbus, & non decorabitur: qui dilatauit, quaſi infernus animam ſuam: & ipſe quaſi mors, & non adimpletur: & congregauit ad ſe omnes gentes, & coaceruauit ad ſe omnes populos. Nunquid non omnes iſti ſuper eum parabolam ſument & loquelam ænigmatum eius; & dicetur, va ei qui multiplicat non ſua? Vſquequo & aggrauat contra ſe denſum lutum?* Hæc poſteriora, ſic locuant ex Græco apud Theophilactum: *Et ſolide ponderoſum reddit colli ſui ornamentum.* Expende in primis illud ſuperbiſſimi Regis, & gentes, & populos ſub ſe habentis inſigne; *non decorabitur:* à nationibus à populis adoratus, totus inter frequentiſſima Regna aureus effectus, nullum decorem exhibebit, nullam pulchritudinem. Quin potius in illum populares blaſphemiæ, dicteria, ſatyræ, carmina famoſa vndique inſurgent. Cur hoc? Quia multiplicat non ſua, quia non iuxta menſuram debiti exigit tributa, ſed ſolide ponderoſum reddit colli ſui ornamentum; exigit non pro debiti muniminis Regnorum, ſed pro ambitioſi ornatus ſui, & ſplendoris cumulo. Theophilactus, ait: *Hæc canent lamentantes Babylonium: va qui nihil ſe decentibus manum inijcit: & colli ſui ornamentum, ſiue onus imperij ſui grauius conſtituit ſubditis ſuis quod grauia tributa, & vectigalia imponat.* Quot Satyras, quot famoſa poemata, quot turpes inſcriptiones, quot libros plenos iniurijs excitat in ſe, qui nulli decenti operi pro Regni munimine manus imponens, ornatus ſui ambitionem extollens noua indicis vectigalia, noua indicit tributa? Quàm regaliter aiebat Athalaricus Rex Præfecto Siracuſano apud Caſſiod. 10. var. 24. inquiens: *Prima fronte pro reparatione murorum pecuniæ diuerſis prouincialibus dicuntur extortæ, cum tamen nulla ex inde ſurrexerit promiſſa conſtructio. Hoc ſi conſtat admiſſum, aut muri exinde pro eorum munimine conſtruantur, aut vnuſquiſque recipiat, quod eſt probatur incompetenter ereptum. Nimis enim abſurdum eſt, ſpondere munitiones, & dare ciuibus execrabiles vaſtitates?* Quæ mens regalior? Quæ conſideratio Regis dignior?

Auguſ. *Habac.* *Theoph.* *Caſſiod.* *Theoph.*

§. VI.

Dei ſpiritus non effigiebus, & adumbratis imaginibus, ſed veris, & ſolidis virtutibus nititur.

MErito Dominus à Dei donis, Cæſaris donaria diſtinguit, quia hæc de Cæſaris adumbrata imagine valorem videbantur recepiſſe. Non enim, quæ Deo debentur, de adumbratis figuris, & imaginibus, ſed de veris, & ſolidis virtutum operibus valorem accipiunt. Mundialibus tyrannis dentur figuræ, dentur imagines, & apparentiæ; at qui velit dare

Deo, quodſuum eſt; omnes ablegetà ſe apparentes figuras, veriſq; & ſolidis inſiſtat virtutibus. Iacob Gen. 31. ſententia mortis damnat domeſticum ſuum apud quem idolorum Labani inueniæ fuerint imagines? Quid tunc? Labanus tota ſedulitate in Iacobi domo ſuorũ idolorum perquirit figuras, quæſitas nullas inuenit, *ſic deluſa ſollicitudo quærentis eſt*. Vane enim in domo Iacob quæruntur imagines, quando, qui Dei impletur ſpiritu, non figuris, non imaginibus; ſed veris, & ſolidis virtutibus nititur. Ait Diu. Ambr. lib. de fuga ſæculi, cap. 4. *Virtutibus velut gradibus; quibuſdam mens Iacob aſcendit in cœlum, & Dei ſecreta cognouit, & confirmatus eſt, & repletus, vt Laban ſcrutans domum eius, nihil apud eum inane, nihil vacuum reperiret, nulla ſimulacra, nullam effigiem vanitatis. Non enim apud eum erat imago; ſed veritas: non effigies ignaua. Sed ſolida forma iuſtitiæ, & vera virtutis expreſſio intelligibilis*. Hoc ſolum inueniri debet in domo iuſti, quod veri, ſolidique eſt expreſſiuum; quidquid in ſola imagine, in ſola apparentia tranſit, longe abeſt ab homine pleno Dei virtute. Cauebat lex diuina, Deuth. 33. apud Ambr. in exortation. ad virgines: *Date Leui veros eius, date Leui ſortes eius*: quaſi ab eis, qui Deo, & Ieſu Sacerdotum Principi ſacrati ſunt, prorſus excludat quidquid fictum, & apparens ſit: & ſolum permittat eſſe ſolidum, & verum. Date, ait, Leui veros eius; quaſi dicat, non fuco aliquo, ſeu apparenti ſimulacro, ſed vera, & natiua forma virtutum vigeat, qui ſummo ſacerdotum Principi Ieſu offerendus eſt. Sic D. Amb. ibi: *Date ergo vero illi Leui, illi ſacerdotum Principi, vero Aaron, vero Melchiſedech veros eius, quales ipſe condidit, non quales ſæculi huius vſus efficit; vt opus ſuum in vobis integrum recognoſcat*. Nihil Deo, & huius mundi figuræ commune: in mundo quidquid præterit figura eſt, imago eſt inanis, apud Deum ſoliditas, & veritas in pretio ſunt: euanidas fugiamus figuras, & ſolidas, & veras Deo offeramus virtutes, quales ab illo in nos profectæ ſunt. Hinc enim cenſentur, qui habent in ſe Dei ſpiritum, Prouerb. 11. dicit: *Impius facit opus inſtabile: ſeminanti autem iuſtitiam merces fidelis*: Ex Hæbræo legitur: *Impius facit opus mendacij: ſeminanti autem iuſtitiam merces veritatis*. In impio nihil ſolidum inuenitur, nihil non apparens, & mendax: in iuſto autem iuſtitiam colente, ad Deum ſpectante, ibi merces veritatis, vt qui ſolis veris, & ſolidis nititur. Ex quo Caietanus ibi fatur: *Experientia quotidiana teſtatur, quod impij operã falſitatis plena ſunt, vtpote fallacia fraudis, & doli capſam ſecum ferentia. Contra vir ſeminans iuſtitiam verbis, & factis, ſtipendium ſibi, & alijs parit veritatis*. Nec vana eſt hominis iuſti notio, quod vmbras abigat, quod minime in ſe admittat inanes verò imagines, ſed ſolum ſciat in ſe repræſentare veritates. Quò reſpexit Dominus Cant. 5. oculos ſponſæ aſſimilans columbis, *quæ lacte ſunt lotæ*. Et cur lotæ lacte? Rem tradit notiſſimus in hac re Niſſ. hom. 13. in Cant. *Res omnes, quæ humida natura ſunt, ad ſimilitudinem ſpeculorum ob lauitatem ſuperficiei faciunt, vt inſpicientium in eas viciſſim ex ipſis imagines reluceant. In ſolo autem lacte huiuſmodi ſimulacrorum expreſſio locum non habet. Quo fit, vt hæc oculorum Eccleſiæ ſit laus, quod nihil, quod non ſubſiſtat, nihil vanum præter ipſam rerum veritatem repræſentent*. Sic ablegantur à iuſtis omnes euanidæ imagines, & ſolum quod verum eſt & ſolidum in illis com-

Gen. 31 — Ambr. — Deu. 33 — Ambr. — Prou. 11 — Hebr. — Caiet. — Niſſen.

commendatur. Ad hæc addenda sunt dicta tom. 3. lib. 14. cap. 17. §. 11.

§. VII.

In mundialibus nihil solidum, & verum, sola apparentia bonorum, & euanida imagines.

CÆsaris imagines in denarijs notatas, Cæsari tradi iubet Dominus, vt cui proprium erat, nihil habere, nihil possidere in veritate, sed in imagine. Quidquid enim apud mundiales auditur, aut visitur non solidum bonum est, sed inane, & velut boni quædam efficta imago, ex inscriptione nota, non ex veritate. Omnes illæ vrbanitates, & nobilium cultus, quibus præstantes viri extolluntur, prædicantur, nihil de veritate habent, sed de pictura, & ambientium arte. Hinc Dominus aiebat
Luc. 22. Luc. 22. *Qui testatem habent benefici vocantur.* Expende, non dixit, quod benefici sint, sed quod benefici vocantur quidquid enim de illis prędicatur: non de veritate, sed de
D. Ber. fictione venit ambientium, & adulantium. D. Bern. ser. 3 de Ascens. *Quam pauci euadunt, quibus non dominandi libido dominetur? Hinc est, quod benefici vocantur, qui potestatem habent; hinc quod laudatur peccator in desiderijs animæ suæ. Potentibus siquidem omnes adulantur.* Beneficentia Principum non veritas est, sed fictio adulantium; est meretricia quædam prodigalitas cum beneficentiæ inscriptione afficta ab illis, qui ambiunt. Solum sunt in mundialibus spectra quædam, & simulacra bonorum, cum virtutum inscriptionibus profectis ab
Abac. arte adulandi. Dicebat Abacuc, cap. 1. *Et facies hominis, quasi pisces maris.* Non absimiles sunt homines piscibus in profundissimo pelago habitantibus, sed merito piscibus assimilantur homines; de illis enim ait Nazianzen. Carm. ad
virgin. Naz.

Vt Sol in nitidis, Phœbiq; & sidera Lymphis,
Piscibus irradiant, quamquam non illa sed vmbras,
Vanaq; prospiciunt veri simulacra remoti;
Letanturq; vmbris, & imagine lucis inani.

Videmus quidem cœlestia astra in aquis, tanquam in speculis repræsentari, adeo vt mare secum videatur habere Solem, Lunam, & stellas, ad quas currunt pisces tanta astrorum pulchritudine delectari: & imaginibus, simulacrisque astrorum, altiora, veroraq; ignorantes prorsus gaudent. Sic homines in mundiali pelago, velut pisces nantes ad solas currunt imagines, & simulacra, nihilque lucidum, & pręclarum in illis apparere, quod verum sit, & solidum, sed inane verorum simulacrum. Merito dicebat Paul. 1. ad Cor. 7. *Præterit figura huius mundi*: quidquid 1. Cor. 7
enim in mundo visitur, figura solum est, & inane simulacrum; quod mundialissimus Regum Salomon fassus fuit illis verbis Eccle- Eccl. 1.
siast. 1. *Vanitas vanitatum, & omnia vanitas.* Ex quibus ait D. Chrysostom. epist. ad Eutropium: *Hunc* Chryso.
versiculum, si saperent, qui in potestate sunt, in parietibus omnibus & in vestibus scriberent, in foro, in domo, in ianuis, in ingressibus & ante omnia in conscientijs suis, vt semper eum oculis cernerent, & corde sentirent; quoniam quidem multæ sunt rerum facies, multæ imagines falsæ, quæ decipiunt incautos. Imagines sunt, & inania simulacra,

quæcumque ad gloriam faciunt mundanam. Vnde ſapiens Rex Dauid, Pſal. 38. clamabat: (Pſa. 38.) *Notum fac mihi Domine finem meum, & numerum dierum meorum, qui eſt, vt ſciã, quid deſit mihi.* Sic sãctiſſimus Rex ſolicitus erat, vt ſciret numerum dierum vitæ temporalis. Abſit: imò ſciens in temporalibus nihil eſſe ſolidum, nihil verum, ſed omnia in imagine tranſire, notanter petit ſcire *numerum dierum, qui eſt*: hoc eſt, qui vere ſit, qui nõ in imagine pertranſeat, ſed in veritate maneat, & exiſtat. De temporalibus iam nouerat, quod in potentatibus octuoginta anni ſoleant pertercurrere, ſed quia eos non tam dies, quàm dierum imagines putat, illum diem ſcire cupit æternitatis, qui & vere eſt, & vere exiſtit. (D. Ambr.) Adhæc D. Amb. lib. 1. officior. cap. 48. *Dies illos requirit vitæ æternæ, qui ſunt, non qui prætereunt, vt cognoſcat, quid ſibi deſit, quæ terra ſit repromiſſionis, perpetuos fructus ferens, quæ prima apud Patrem manſio, quæ ſecunda, quæ tertia, in quibus pro ratione meritorum vnuſquiſque quieſcit. Illa ergo nobis expetenda, in quibus perfectio, in quibus veritas eſt. Hic vmbra, hic imago, illic veritas.* Miſerere fallitur, qui in mundialibus aliud, quàm vmbras, quã imagines putat eſſe; tantùm tollantur laruàlia bonorum ſimulacra, & nihil prorſus remanebit. Vnde erat ille clamor propheticus, Pſal. 72. (Pſa. 73.) *Domine in ciuitate tua imagines illorum ad nihilum rediges.* Non dicit ipſos deſtruendos tyrannos, & a gloria eliminandos, ſed tantum eorum imagines, quia ſi mundialibus laruales figuræ auferantur, nihil eorum manet. A mundo fugiat, & ad Deum confugiat, qui à laruali figura amat recurrere ad (Pſa. 36.) veritatem. Pſalm. 36. *Spera in Domino, & fac bonitatem, & inhabita terram, & paſceris in diuitijs eius.* Vbi Hieron. *Et Paſceris veritatem*. De Deo enim ſolum venit, quod (Hier.) homo, & veris, & ſolidis paſcatur. Vide lib. 17. §. 14.

Matth. 22. In illo die acceſſerunt ad eum Saducæi, qui dicunt non eſſe reſurrectionem, & interrogauerunt eum, dicentes: Magiſter, Moyſes dixit, ſiquis mortuus fuerit, non habens filium, vt ducat frater eius vxorem illius, & ſuſcitet ſemen fratri ſuo. Erant autem apud nos ſeptem fratres; & primus vxore ducta defunctus eſt; & non habens ſemen, reliquit vxorem ſuam fratri ſuo. Similiter ſecũdus, & tertius, vſque ad ſeptimũ. Nouiſſime autem omniũ, & mulier defuncta eſt. In reſurrectione ergo, cuius erit de ſeptem vxor? Omnes enim habuerunt eam.

§. VIII.

§. VIII.

Spes praemij, & supplicij metus continent homines in virtute.

AVdaciores, & impudentiores apparent Sadducaei isti, quam Pharisęi fuêre: illi per se tentare Iesum erubescentes, & discipulis, & Herodianis rem committunt, Sadducaei autem nihil erubescunt, sed ipsi audacissime accédunt; in quibus enim non erat resurrectionis, nec immortalis vitae fides, non miror, quod impudentiores, & audentiores inuenirentur: quando spes aeterni praemij, vel supplicij metus solet homines in virtute continere. Matth. 13. *Simile est Regnum caelorum sagenae missae in mare, & ex omni genere piscium congreganti.* Nec immerito euangelica praedicatio sagenae cóparatur, vt homines ad caelestes virtutes trahat, & extrahat ab amarissimo mari peccati. Sunt enim in sagena duo funes; alter inferius quasi reptat; superius secus supernatat: quibus gubernata sagena, orbet piscibus mare, & littora facit piscibus redundare. Quid plura? Dum ij quasi duo funes tendantur, alter, qui ima tangat, nimirum metus suppliciorum aeternorum; alter, qui de sublimi feratur, videlicet spes caelestis thesauri, fallar, nisi homines ad virtutes sequendas, & amplectendas capiantur. Aiebat D. Paschas. lib. 7. in Matth. *Trahitur hac sagena duobus conexa funibus per medium hoc mare; à summo vsq; deorsum extensa sursum siquidem spe super omnes fluctus saeculi vehementer erecta, & firmata: deorsum vero vsque ad ima timore diuini iudicij demersa.* Quis sagenam Dei fugiat ijs timoris, & spei aeternorum funibus tractam? Vel quis, & supernam coronam, & infernam flammam vidés non in virtute contineatur? Oseas 14. aic Dominus: *Ero quasi ros Israel, germinabit sicut lilium, & erumpet radix eius, vt Libani.* Duo ponit, quae maxime faciebant ad commendationem Israelis, & quę illi accidebant ex gratia diuina, nimirum quod instar lilium sese attolleret versus caelum, & quod sicut radix procerę arboris Libani, sese in ima deprimeret. Dum enim homo ad caelestes coronas videndas attollitur, & in ima suppliciorum demergitur, & in fructu, & in securitate procerissimas arbores aemulatur, quae iacto ad caelum vertice, & radicibus in ima iactis, fructuum plenae rident tempestates. Ad haec D. Hieron. in praesenti aiebat: *Cum creuerimus in domo Domini, mittimus radices sicut arbores Libani, quae quantum in auras consurgunt vertice, tantum radicem in ima demergunt, vt nulla tempestate quatiantur, sed stabili mole consistant.* Et vertex in astra sublatus, & radix inferne demersa conferunt arbori aduersus tempestatem firmitatem; sic homo vbi spectet superna, timeatque inferna immobilis à virtute manebit. Liceat hanc similitudinem ex Virgilio etiam mutuare, qui Aeneid. 4. fatur.

Mat. 13 · Ose. 14. · D. Paschas. · D. Hier. · Virgil.

Et veluti annosam validis cum robore quercum
Alpini Boreae, nunc hinc, nunc flatibus illinc
Eruere inter se certant: it stridor, & alte
Consternunt terram concusso stipite frondes,
Ipsa haeret scopulis: & quantum vertice ad auras
Aethereas, tantum radice ad Tartara tendit.
Haud secus, &c.

Itaque radix ad Tartara tendens, & vertex ad AEthera faciunt arborem sic hærere immobilem, vt nulla violentia possit deturbari; ne minorem immobilitatem à virtute putemus esse in homine, qui simul scit hæc duo in se repræsentare, nimirum quod & alta cœlestium præmiorum mente teneat, & simul quasi radicem mitat vsque ad Tartara, damnatorum supplicia contemplatus.

§. IX.

Resurrectionis certissima fides coniugijs debet ponere modum.

DE septenis imperatis nuptijs à diuina lege arma sumunt aduersus resurrectionem inimici resurrectionis, nec miror quod homines ignorantes, & carnalissimi impingerent adhunc scopulū; & quod toties iteratæ nuptiæ à male sanis oculis absconderent lucidissimum diem resurrectionis. Fides enim resurrectionis ex se, & nuptijs, & coniugali licentiæ solet ponere modum: imò incorruptum, & virgineum statum repræsentare. Nullis fere verbis exprimitur resurrectionis status, quæ incorruptibilitatem non sonent, & nuptias ablegent. Ait D. Petrus, in 1. epist. 1. *Benedictus Deus, & pater domini nostri Iesu Christi, qui secundum misericordiam suam magnā regenerauit nos in spem viuam per resurrectionem Iesu Christi ex mortuis. In hæreditatem incorruptibilem, & incontaminatam, & immarcescibilem, conseruatam in cælis in vobis.* Ecce resurrectio Christi gloriosa, nobis communicanda, quid proferat, nimirum hæreditatem incorruptibilem, incontaminatam, & immarcescibilem; quasi nihil sit in fœlicissimo illo resurrectionis statu, quod virgineum decus non afferat. Adhæc D. Hieron. lib. 1. aduersus Iouinian. ait: *Vbi incorrupta prædicatur hæreditas, & immaculata, & immarcescibilis, & præparata in cælis, & in tempus nouissimum reseruata, & spes vitæ æternæ, quando non nubent, neq; nubentur, ibi alijs verbis virginitatis priuilegia describuntur.* Totum sane, quod est illius gloriosissimi resurgentium status, puritatem, integritatem, & virginitatem halat; nec vix finitur mēs humana pudicitiam, & integritatem non meditari, vbi resurrectionis statum præ oculis habet. Quod idem Petrus asserebat epist. 1. cap. 1. aiens: *Qui per Iesum fideles estis in Deo, qui suscitauit eum à mortuis, & dedit ei gloriam, vt fides vestra, & spes esset in Deo: Animas vestras castificantes in obedientia charitatis, &c.* Expende ad quid dicat nobis propositam Iesu à mortuis resurrectionem, nimirum, vt spes nostra esset in Deo, animas castificantes; quasi castitas interna in primis veniat in mentem omnibus spectantibus, & sperantibus statum resurrectionis. Quo etiam spectas Ioan. epist. 1. cap. 3. *Scimus quoniam cum apparuerit, similes ei erimus, quoniam videbimus eum sicuti est. Et omnis qui habet hanc spem in eo, sanctificat se, sicut & ille sanctus est.* D. August. ibi tract. 4 legit: *Et omnis, qui habet hanc spem in eo castificat se, sicut & ille castus est.* Quæ est tanta spes, qua homo se castificat, & in castitate curat assimilari Iesu? Illis verbis explicat, *cum apparuerit, similes ei erimus*: quæ Tertul. lib. de resurrect. carnis explicat de apparitione gloriosa Christi in regeneratione, quam Christo similem omnes beati consequentur. Et quidem quicumque hanc spem habet, quod vbi Christus gloriosus apparuerit à mortuis excitatus, similiter, & ipse apparebit; nil

prius

D. Hier.

1. Pet. 1

Ioan. 1.

August.

prius intendit, quam caſtificare ſe ipſum, vt incorruptionem, & integritatem corporis illius fœliciſſimi ſtatus æmuletur. Reſurrectionis gloriam promittens diſcipulis

Mat. 26. ſuis dicebat Dominus Matth. 26. *Non bibam de hoc genimine vitis, donec bibam illud nouum vobiſcum in regno patris mei.* Ecce vobis promittit nouum vinum bibendum in regno patris: & quale hoc vinũ nouum erit? Proh Deus immortalis vinum nouum propinas tuis diſcipulis? In vino eſt luxuria, vt teſtatur Salomon; cur ergo vinũ tuis promittis? Vide quale vinum

Auguſ. promittat, ait enim Auguſt. quæſt. in Euang. 43. *Quid enim aliud nouum vinum, niſi immortalitatem renouandorum corporum intelligere debemus? Quod cum dicit vobiſcum bibam: etiam ipſis reſurrectionem corporum ad induendam immortalitatẽ promittit.* Non qualecumq; vinum promittit, ſed vinum quod referat corporum reſurrectionem, vbi autem in vino corporum reſurrectio exprimitur, non luxuriam, ſed caſtitatem, ſed puritatem, ſed virginitatem generat tale vinum. Huc refero verba D. Hier. lib. 1. ad

D. Hier. Iouin. *Hoc eſt vinum quod cum ebria uerit adoleſcentes, & puellas, ſtatim virginitatem ſitiunt, & in crapulam caſtitatis eructant, & expletur illud vaticinium Zachariæ: Quid eſt bonũ eius, & quid pulchrum eius, niſi frumentum electorum, & vinum germinans virgines?* Sane de calore noui huius multi expreſſi in prælo crucis, quod corporum renouationẽ, & immortalitatẽ figurat, quiſquis habet, & caſtimoniam, & virginitatem ſitit: quod ſi nuptiali thalamo virginitas fuerit amiſſa, ſtatus reſurrectionis maxime contradicit ſecundis nuptijs. Quod argumentum bene attigit Tert. in malo lib. de Monogamia: vbi inquit:

Tertul. *Si autem in illo æuo, neque nubent, neque nubentur, ſed erunt æquales Angelis; non ideo, non tenebimur coniugibus defunctis, quia non erit reſtitutio coniugij. At quin eo magis tenebimur, quia in meliorem ſtatum deſtinamur, reſurrecturi in ſpiritualẽ conſortium agnituri, tam nos metipſos, quam noſtros.* Tenetur quis ab alio coniugio abſtinere, vbi ſcit coniugem, & viuum, & diuitem ab Indis rediturum, & non probrodem, quod ſciat quis coniugem in cœleſti Regno inueniendum quatuor dotis gloriæ inſignem, & nihilominus det operam nouis nuptijs?

§. X.

Duriſſima ea lex, quæ cogit in ſecundas nuptias.

MOyſis legem adducunt, iſti tanquam præſtantiſſimã, quæ defuncto marito ſine liberis, cogebat vxorem in ſecundas fratris defuncti abire nuptias. Quid durius? Sane incomportabile iugũ putabatur ab Apoſtolis lex Moyſis, & vel ſolo ex iſto capite incomportabile iugum erat. Quis non durus, & ferreus abſolutum à vinculis cogat iterum ire in vincula? Quis alligatus catena vna, amet alligari pluribus? Iacob præſtantiſſimus vir dum ſub patrui Labani ſeruitio premitur, ſolius Rachelis amabat nuptias, ſed circumuentus à Labano prius Liæ nupſit, Gen. 29. vt poſtmodum etiam traheretur in Rachelis amplexus expetitos. Ecce prudentiſſimus vir fit bigamus: ſed hoc illi accidit nõ ex propria electione, ſed ex dolo, & circumuentione Heri duriſſimi. Ex quo ſapienter Diu. Hieron. lib. 1. aduerſus Iouinian. in-

D. Hier. quit: *Si autem duas bigas vxorum, & con-*

& concubinarum habuit Iacob, & non vult aduersarius acquiescere, lippientem Liam deformem, atq; fatossam Synagogæ typum prætulisse. Rachel vero pulchram, & diu sterilem, Ecclesiæ significasse mysterium, sciat eo tēpore hoc fecisse Iacob quando erat inter Assyrios & in Mesopotamia Labani durissimo Domino seruibat. Expende quando Iacob trahitur ad duplices nuptias, quando Laban durissimo domino seruiebat: nisi enim de durissimi domini tyrannica circumuentione prudens homo non cogeretur secundas nuptias experiri. Sed & Iacobo maior Abraham auus eius, & fide, & iustitia insignis, sed etiam duabus nuptijs; de eius fide dicitur

Gen. 15 Gen. 15 *Credidit Abraham Deo, & reputatum est illi ad iustitiam*. Quāta fides hæc Abrahami? quanta iustitia? Et tamen hic tantus bis accessit ad nuptias, sed expende, quid cum secundis nuptijs accipiat. Equidem post prædicatam viri fidem, & iustitiam, cap. 15 statim cap. 16. dicitur, quod Sara dixerit marito suo, quòd acciperet ancillam in coniugem secundam. Quid tunc? Vix secundas amplexus est nuptias Abraham, & statim, cum illis accipit præceptum de circum

Gen. 17 cisione durissimum, sic habes Gen. 17 *Circumcidetur ex vobis omne masculinum, &c.* Ne quis sit probus, qui cum secundis nuptijs durissimam non incurrat seruitutem. Ex quo non male ponderabat Tertul. lib. de Monogamia: *Quando credidit Abraham Deo, & deputatum ei in iustitiam? Opinor adhuc in Monogamia, quia in circumcisione nondum. Quod si postea mutatus est in vtrumq; & in digamiam per ancillæ*

Tertul. *concubinatum, & in circumcisionem per testamenti signaculum si posteriorem Abraham patrem sequeris, vt digamum; recipe, & circumcisum.* Non est separabilis in Abraham durissima lex de circumcisione, & secundæ nuptiæ; dum non intelligitur circumcisus, nec intelligitur secundo nuptus: quia non poterant secundæ nuptiæ venire, nisi vel de præcepto durissimo, vel cum illo.

Matth. 22. Respondens autem Iesus ait illis Erratis, ne scientes scripturas, neq; virtutem Dei. In resurrectione enim, neque nubent, neque nubentur, sed sunt sicut Angeli Dei in cœlo. De resurrectione autem mortuorum non legistis, quod dictum est à Deo, dicente vobis. Ego sum Deus Abraham, & Deus Isaac, & Deus Iacob? Non est Deus mortuorum, sed viuentium. Et audientes turbæ mirabantur in doctrina eius.

§. XI.

Non ab vna sola, sed à multiplici virtute Deus in nobis exprimitur.

MInus videtur de beatis asserere Iesus, quam asseruerat Ioannes eius discipulus; Iesus dicit,

cit, quod in resurrectione erunt *sicut Angeli Dei*: Ioannis asserit, quod erunt sicut Deus, quippe ait: 1. epist. 3. *Cum apparuerit, similes ei erimus?* Cur ergo Dominus vult à Ioanne vinci in extollendis beatis, illos Angelis, & non Deo comparans? Nonne potuisset de illis dicere, quod erunt sicut Dij? Cur hoc præteriens Angelis solum illos facit similes? Agebat Dominus de vna tantum beatorum virtute, nempè de abstinentia à coniugio, in vna autem sola virtute non Deus exprimitur, sed in virtutum segete multiplici. Moysi dixerat Dominus Exodi, cap. 7. *Ecce constitui te Deum Pharaonis*; Moysem adhuc in vita mundi constitutum Deum facit vero, & ineffabili Deo assimilat, & beatitudinis, immortalitatisq; candidatos, non Deo, sed Angelis vocat similes? In ijs vnam virtutem ponderabat, in Moyse multiplicem attendebat virtutem, de cuius multitudinis vbertate Deus constituitur, Diu. Ambros. lib. 1. de Abel, cap. 2. ait: *Etenim victor passionum omnium, nec vllis captus sæculi illecebris, qui omnem istam secundum corpus habitationem cælestis puritate conuersationis obduxerat, mentem regens, carnem subijciens, & regia quadam auctoritate castigans, nomine Dei vocatus est: ad cuius similitudinem se perfectæ virtutis vbertate formauerat.* Expende ex quo ad Dei similitudinem in se formandam peruenit, qua Deus diceretur, nimirum *perfecta virtutis vbertate*, non enim singularitas, sed vbertas virtutum facit, quod quis ad similitudinem Dei efformetur. Huc spectat illud Apoc. 14. vbi sic: *Et vidi, & ecce agnus stabat supra montem Sion, & cum eo centum quadraginta quatuor millia habentes nomen eius, & nomen patris eius scriptum in frontibus suis::: Hi sunt, qui cum mulieribus non sunt coinquinati, virgines enim sunt. Hi sequuntur Agnum, quocumq; ierit.* Non solum contentus est dicere de hoc glorioso choro, quod non sunt coinquinati, quod virgines sunt, sed insuper illud ad magnam illorum virtutum vbertatē ostentandā, quod *sequuntur agnum, quocumq; ierit*. Nulla ad virtutem via arrepta fuit ab Agno, in qua hi aliqualem non fecerint gradum. Et cur necessum fuit hoc de purissimis, & minime coinquinatis virginibus explicare? Dictum fuerat de illis, quod nomen agni, & nomen patris agni haberent scriptū in frontibus suis, adeò vt vel ex nomine Deo prorsus viderentur assimilari, ideo necessum fuit illos non ab vna, sed à multis virtutibus commendare. Pro quibus cecinit Nazianz. de lauro virginitatis.

Exod. 7

D. Ambros.

Apo. 14

Ac chorus ingens
Carpere quem nequeas, regem latissimus ambit
Cælestis, studioq; omni Deus esse laborans,
Christifer, atq; crucis seruus, mundiq; ruentis
Contemptor, tota meditans cælestia mente. *Naz.*

Itaque ingens virginum chorus, dum Deus esse laborat, & Deo assimilari, omne suum studium impendit, nec contentus est virgineo candore radiare, sed insuper purpuram crucis amplectitur, mundialiaque omnia abijcit, menteq; tota ad cælestia fertur. Ex quo D. Pascas. in Psal. 44. ait: *Vndè necessum est respondeat virgo dotis titulo, respondeat moribus sponso, mente atq; allia afferat cælestam vitam per naturam, quam consequuta est per gratiā, & sequatur agnum, quocumq; ierit. Sequitur autem virgo agnum quocumq; vadit, ita tamen si concordiam virtutum teneat. Quoniam Christus* *D. Pasc.*

Dei

Dei virtus, & Dei ſapientia, principium eſt omnium virtutum. Ideo qui poſt eum ire feſtinat, & ſequi vult, quocumq; abierit, debet primum mentes in corruptione ſeruare, atq; carnis, deinde cæterarum virtutum vias ingredi, charitatiſq; membra omnia conſtituere. Nec ſibi quis blandiatur de ſimilitudine agni, niſi multiplici virtutum vbertate radiet. Vnde

D. Zeno D. Zeno Veronenſis, ſerm. de Pudicitia, latuit: *Deum patrem vos, & habere, & poſſidere monſtratis, cum pudicitiam, in qua Deus habitat, non dicam, diligitis: ſed luculentis moribus adornatis.* In quo non ſola pudicitia, ſed alijs virtutibus adornata irradiat, in ipſo patet diuina proſapia. Huc trahe dict. 3. tom. lib 15. cap. 11. §. 17.

§. XII.

Quò quis à curis carnalibus ſeparatior, & alienior, eo magis quietam, & ſuauem ducit vitam, vt poſſit dici angelica.

VBi à nuptijs prorſus dicuntur homines abſtinere, ne nubeant, neq; nubeantur, ſtatim illud ſequitur, *ſed ſunt ſicut Angeli Dei*: hoc eſt vita eſt illis dulciſſima, ſſiſſangelica. Aiebat Diu. Amb. in

Ambr. Exhortatione ad virg. *Quæ non nubunt, & qui vxores non ducunt, ſicut Angeli in terris ſunt, vt tribulationem carnis non ſentiant, ſeruitutem ignorent, à mundanæ cogitationis abſtineantur contagio, diuinis rebus mentem intendant: vt tanquam exuti corporis infirmitate, non quæ hominis ſunt, ſed quæ Dei ſunt, cogitent.* Hæc ſunt prærogatiua illorum, qui à carnis operibus ſe alienant, quod ſeruitutes ignorent, & tribulationes, & perpetua ſuauitate perfuſi degant, quaſi angelicam ſuauitatem in vita æmulentur. Cant. 5.

Dilectus meus candidus, & rubicundus: & poſt alias eius enumeratas Cant. 5.
perfectiones, tandem ſic definit: *Guttur eius ſuauiſſimum, & totus deſiderabilis.* Et Vnde tantam ſuauitatem in guſtu compararet, niſi ex eo quod puriſſimo virginitatis candore pulchreſceret? Ait Diu. D. Hier.
Hieron. lib. 1. in Iouinian. *Fratruelis meus candidus in virginitate, rubicundus in martyrio. Et quia rubicundus, & candidus, guſtus eius dulcedines, & totus concupiſcentia.* Vbi rubori additur candor; vbi martyrio apponitur virginitas nihil in guſtu apparet inſuaue, nihil non dulce, & deſiderabile. Vix eſt vnde poſſit aliud ſentire, quam ſuauitatem guſtus virginei. De virginibus eſt illud elogium Apocal. cap. Apoc. 14
14. *Hi ſequuntur Agnum, quocumq; ierit.* Et quo ibit Agnus, niſi ad vbera matris, à quibus candidiſſimas hauriat dulcedines, quarum virgines participes erunt? Aiebat Aug. Auguſ.
lib. de Sancta Virginitate: *Quo putamus Agnum ire? In quos ſaltus, & prata? Vbi credo ſunt gramina gaudia; non gaudia ſæculi huius vana, nec gaudia qualia in illo Regno Dei cæteris non virginibus, ſed à cæterorum omnium gaudijs ſorte diſtincta, gaudia virginum Chriſti.* Neſciet Agnus ducere virgines ſuas ad vana gaudia, ad gaudia communia, ſed ad lectiſſima gramina, ad dulciſſima vbera ducet, à quibus innumeras ſuauitates poſſint haurire. Meritò ait Pſal. 44. *Adducentur* Pſal. 44
Regi virgines poſt eam proximæ eius afferentur tibi. Afferentur in lætitia, & exultatione: quaſi hoc ſit proprium ſtatus virginei, quòd in illo, nec gradus fiat, niſi in exultatione, & lætitia. Quocirca Diu. Chryſoſtom. in præſenti fatur: Chryſo.
Vide hic dictum Apoſtolicum reſplendere, & illam enuntiationem oſtendi etiam in propheta. Quænam autem id eſt?

id est? Tribulationem carnis habebunt, quæ nubunt. Quemadmodum autem illa afflictionem, ita hæc lætitiam, & exultationem. Illa enim filios, & maritum, & domum, & famulos, & cognatos, & generos, & soceros, & nepotes, liberorum multitudinem, eorundemq; vel defectum, vel orbitatem curare coguntur. Virgo autem crucifixa, & à præsentibus liberata, & curis ad hanc vitam pertinentibus effecta superior, & Euripo traiecto in cœlum quoties suspiciens, fruitur gaudio spiritus, perfunditur exultatione. Omnes amaritudines vanæ vt in nuptijs erumpunt, sic longissime effluunt à virginibus; quæ nihil nisi dulce, & lætum nouerunt haurire. Bene D. Amb. lib. 1. de Virg. aiebat: *Digna virginitas, quæ apibus comparetur: sic laboriosa, sic pudica, sic continens: Rore pascitur apes; nescio concubitus, mella componit. Ros quoque virginitatis est sermo diuinus; pudor virginum est immemorata naturæ. Partus virginis, fætus labiorum, expers amaritudinis, fertilis suauitatis.* In toto virginitatis, siue otio, siue negotio, nihil videbis non suaue, non floridum: vt & virginum; sicut apicularum labores in dulcedine compingenda sunt positi.

§. XIII.

Virginitas promptissima est ad omnia Dei obsequia percurrenda.

QVi à nuptijs prorsus abstinent, iam *sunt sicut Angeli Dei*, & prompti, & veloces, vt sine impedimentis currant, quocumque Deus vocat. Habes de virginibus, Apocal. 14. *Hi sequuntur Agnum quocumq; ierit.* Hoc de solis virginibus asseritur, quod current, quod huic, quocumque Deus vocet. Sed etiam de alijs, & sanctissimis, & promptissimis id dici non potest? Respondet Diu. August. lib. de sancta virginit. *Sequuntur Agnum cæteri fideles, qui virginitatem corporis amiserunt, non quocumq; ille ierit, sed quousque illi potuerint.* In cæteris ad vocem Dei sequendam, spectari debet, quid ipsi possint iuxta impedimentorũ rationem, in virginibus, eo ipso, quod virgines sunt, non dubitatur de eorum & potestate, & promptitudine, & facilitate ad omnia. Vt à se omnia impedimenta virginitas ablegat, sic de se non permittit dubitari, quod expeditissime potest currere ad quæcumque munera obeunda, ad quæ Deus vocarit. Moysem euntem ad visionem ardentis rubi vox impedit dicens Exod. 3. *Ne appropies huc: solue calceamentum de pedibus tuis.* Solutio enim calceamenti, apud antiquos Israelitas ritus erat renunciandi debitis ex lege, nuptijs: neque Moyses potest peruenire, quo vocabat eum magna Dei visio, nisi prius quasi nuptijs renunciet. De quo D. Hieronym. lib. aduersus Iouinian. 1. ait: *Moyses cum vidisset visionem magnam, & Angelum, siue Dominum loquentem in rubo nequaquam valuit ad eum accedere, nisi soluisset corrigiam calceamenti sui, & abiecisset vincula nuptiarũ.* Nuptijs renunciet, & iacteš virginitatis viam arripiat, qui velit facilis, & expeditus omnia Dei obsequia obire. Isaias cap. 19. *Ecce Dominus ascendet super nubem leuem, & ingredietur Ægyptum.* De quo D. Amb. in Exort. ad virg. *Nubem itaque Mariam dixit, quia carnẽ gerebat, leuem, quia virgo erat.* Nescit virgo salubri leuitate non pollere, qua facilis, & prompta sit, vt vel à minimo Dei flatu excitata currat ad obsequium diuinum.

Quòd

Ambr.

Augus.

Exod. 3

D. Hier.

Isai. 19.

Ambr.

Naz. Quòd in nube leui explicabat Isaias, id explicat Nazianz in naui leui satus in Carmine de laudibus virginitatis.

Vtq; perexiguam venti vis paruula puppim
Incitat, expansis velis maria alta secantem,
Aut etiam remis pulsa, per æquora cursu
Fertur: at ingentem non fert leuis aura carinam,
Quæ nisi pergrauibus ventis agitata quiescit.
Sic etiam innupti, quoniam leuioribus æuum
Traijciunt pedibus, leuiore videntur agere
Numinis æterni auxilio, afflatuquè minore.

Propone tibi ob oculos ingentem Lusitaniæ nauem Indicorum opibus grauem, & nuntijs ferendis aptam, & expeditam nauiculam: illam ventorum furor vix mouet: hanc vel minimus auræ sibilus citissimam, in quem voluerit portum defert. Sic innupti, sic virgines adeò expediti sunt, adeò à terrena grauedine liberi, vt vel ad minimum Dei afflatum, totum mundi fretum transcurrant, & in altũ virtutum sese deducant. Ad virginem sponsam erat vox illa Cant. 4. *Veni de Libano sponsa mea, veni de Libano*: circa quæ verba D. Amb. in Exortation. ad virg. ait: *Virgo est illa, quam vocat Iesus, cui & dixit: Ades huc à Libano sponsa, ades huc à Libano, transibis, & pertransibis. A principio fidei non solum transit virgo, sed etiam pertransit, quæ festinat ad sponsum. Transit sæculum, pertransit ad Christum.* Expeditissima est virginitas, & ad omnia virtutum decora facile excitatur, & facile currit.

Cant. 4.

Ambr.

§. XIV.

Virginitas, & castitas, ipsa sibi, & alijs tutela est, & defensio.

NOn grauabor tandem credere innuptos Angelis similes in eo quod & ipsi tutelam exhibeant: est castitas pro muro, & defensione sui, & alijs cæterarum virtutum. Paul. ad Galat. cap. 5. ait: *Fructus autem spiritus est: Charitas, gaudium, pax, patientia, benignitas, bonitas, longanimitas, mansuetudo, fides, modestia, continentia, castitas.* Expende quo loco castitas ponatur, nempe in fronte ipsa, quasi pro defensione, & tutela cæterarum, vt dicat D. Hieron. lib. 1. aduersus Iouinian. *Omnes spiritus virtutes, quasi solidum fundamentum, & sublime culmen, continentia sustentat, & protegit.* Et quanta sit hæc castitatis tutela, & protectio, testatur Susanna, quam nudam, & solam in horto duo procacissimi iudices aggrediuntur; potestate erant ipsi armati, & Susanna nuda, nec tamen potuit ab illis deuinci, vt testatur Dan. cap. 13. Sed vndè tenera puella tam dira potestatis, & mortis tela euasit immunis? Videbatur bona fœmina in congressu, & sola, & nuda, sed erat inexpugnabili castitatis muro munita. Quippe ait D. Zeno Veronen. serm. de Pudicitia: *Susannam cum aduerterent muro castitatis in paradisi solitudine circumseptam aggrediuntur.* Erat Susanna nuda, & sola, sed eius castitas extitit pro muro, quo vndiquè circumsepta à rabidissimis hostium incursibus euasit libera. Murus est castitas, quæ hostium conatus exsibilet. Hinc Cant. 4. *Hortus conclusus soror mea sponsa, hortus conclusus fons signatus.* Sed cupis scire, quàm sit con-

Ad Galat. 5.

D. Hier.

D. Zeno

Cant. 4.

conclusus, hortus iste; cui assimilatur sponsa? Conclusus sane est non leui aliqua sepè, sed muro castitatis, vbi enim castitas est, & murus est, qui protegat, & defendat virtutes alias. Diu. Ambr. ibi: *Hortus clausus, quia vndique vallatus est muro castitatis. Habet igitur murum suũ virginitas aduersus mundi huius turbines, & ideò septo diuinæ munita protectionis, nullis sæculi flabris inquietatur.* Vix potest intelligi castitas, quæ non sit pro inexpugnabili muro ad se, & alias virtutes tutandas. Floreat in te castitatis amor, & custodiam, & tutelam, & murum habes, sub quo vix poteris expugnari; imò arma habes, quibus hostes vsque ad internecionem persequaris. Cant. 3. dicit: *En lectulum Salomonis sexaginta fortes ambiunt ex fortissimis Israel: omnes tenentes gladios, & ad bella doctissimi, vniuscuiusque ensis super fæmur suum.* Expende, validissimæ lectuli Salomonici custodiæ ex quo comendentur, nimirũ ex ense super fęmur posito; in quo est gladius ad carnis illecebras amputandas, ipse & fortissimus custos, & defensor est Dei populi. Audio enim Iudic. 3. suscitatum à Deo sui populi saluatorem Aod, de quo aduersus pinguissimum Englon insurgente dicitur: *Extendit Aod sinistram manum, & tulit sicam de dextro fæmore, infixitque eã in ventre eius.* Vix gladius positus super fæmur aduersus voluptuosas illecebras scit vacuus esse, quin hostes prosternat, virtutes defendat. Vndè aiebat Diu. Hier. aduersus Iouinian. lib. 1 *Qui in circuitu Salomonis sunt, gladium habẽt in fæmore, sicut Aod ille iudex, qui interfecit hostem pinguissimum, & totum carni deditum, omnes amputans voluptates.* Quasi tota protectio, & defensio virtutum populi, non tam ab alio, quam ab amore castitatis descenderet. Id quod notans Diu Ambr. in exortat. ad virg. ait. *Multas fæminas scriptura diuina in lucem euexit, palmam tamen publicæ salutis solis virginibus dedit. In veteri testamẽto terra, ac mari clausum populum Hebræorum virgo per maria pedes perduxit. In Euangelio auctorem mundi virgo generauit.* Stat ergo virginitas, & castitas pro cõmuni salute, vt quę Dei populum, & populum virtutum ab hostibus protegat, & faciat esse liberum.

D. Ambr.

Cant. 3.

Iud. 3.

D. Hier.

D. Ambr.

§. XV.

Bona funditus perdita non gloriam, sed deiectionem, sed calamitatem ostendunt in possessore.

NVlli dubiũ esse potuit, quod ad commendationem gloriæ suæ Dominus Exod. 3. dixerit: *Ego sum Deus patris tui, Deus Abraham, Deus Isaac, & Deus Iacob.* Ex quo euidẽti ratione proponitur à Christo Domino resurrectio mortuorum. Etenim si Abraham, Isaac, & Iacob, funditus essent consumpti, qualis esset diuinæ gloriæ cômendatio, quod diceretur Deus eorum? Quis Rex vnquam gloriosos titulos, sibi affixit ex perditis Regnis? Sanè perditorum bonorum memoria non gloriam, sed calamitatem ostendunt in possessore. Notissimum perspice Adami Principatum, & gloriam, cum & sui, & paradisi erât Dominus. In immensum eius augebât gloriam subiecta animalia imperio, subiecti appetitus rationi, totus hic dominatus euanuit, in nihilum prorsus abijt. Quid tunc? Ereptus paradisus, dominatus funditus perditus potuit inde ad gloriam Adami reuocari in memoriam? Absit; quin imò nihil illi calamitosius, quam recordari fuisse illorum dominum.

Exod. 3

dominum. Pulchre canebat Claudius Marius, lib 2. in Gen. Cla. Ma.

Heu quibus hæc spectant oculis, quo pectore cernunt,
Quorum animis Paradisus inest, quæ causa doloris
Vna subest, dum cunctorum iam plena malorum
Se pandit facies longe tristissima, post tot
Delicias paradise tuas, & amœna locorum
Gaudia fertilium; quorum vanissima præsens
Semper adest, tristesque animos idæa fatigat.

Amissi, & funditus perditi boni idæa, quem non fatigat? Vanus esset, & ridiculus Princeps, qui inter inanes idæas amissorum Regnorum iactaretur, & de perditis rebus ostentaret solos gloriarum titulos. Titulus enim sine re, & idæa sine substantia nõ gloriæ, sed calamitatis efferunt signa. Hinc Ezechiel. 28. dicit: *Leua planctum super Regem Tyri, & dices ei. Hæc dicit Dominus Deus. Tu signaculum similitudinis, plenus sapientia, & decore. In delicijs paradisi Dei fuisti; omnis lapis preciosus operimentum tuum, sardis, topazius, & iaspis, chrysolitus, & onyx, berrillus, & saphirus, &c.* Quis ditior, quis fęlicior, hoc Rege? Omnia preciosa, & pulchra illi attribuuntur, & paradisus, & preciosi lapides, & diuitiæ vniuersæ ostenduntur apud illum, & nihilominus iubetur Propheta illum flere, & lamentari tanquam omnino calamitosum, & infœlicem? Et cur lachrymis dignus, qui tot bona habebat, qui tot fruebatur paradisi delicijs? Nota ipsa verba, & lamenti rationem facile percipies: quippe ait; *In delicijs paradisi Dei fuisti*; non modo es, sed fuisti: bona, autem quæ fuerũt, Eze. 28.

& non sunt, calamitosum designant possessorem, & infęlicem. Similiter enim calamitatem suã lugebat ille apud Virgilium, *Fuimus troes, fuit Ilium, & ingens gloria Teucrorum.* Lugendus semper, & non prædicandus ille, cui bona fuerunt, dum cogitur manere, sine illis. Virgil.

§. XVI.

Quo quis Deo iunctior, eo magis viuentibus inclinatur.

NOn est Deus mortuorum, *sed viuentium*, nec vult alicuius mortem, sed omnium vitã; adeo vt vel ex hoc singulariter appareant Dei propinqui, qui eius gaudent spiritu, si gaudeant magis in creaturis viuis. Duorum primorum fratrum ingenia, dum nõtat, scriptura ait Gen. 4. *Fuit Abel pastor ouium, & Cain agricola.* In Abel Dei spiritus, in Cain spiritus reprobi mundi vigebat; hic totus incepit meditari agriculturã, quo modo semina sepeliat in terra, & ipse sepeliatur cum seminibus. Abel in viuis gregibus positus, nihil meditabatur, quod non halaret vitam, quod pulchre cecinit Claudius Marius, lib. 2. in Gen. vbi sic inquit. Gen 4. Cla. M

At vino gaudere lucro, dignissimus Abel
Collibus in nudis, & sicce germine campi
Innocuas pascebat oues.

Mortua semper abnuit spiritus Dei, & in quocumquè sit illum facit magis gaudere viuis. Vnde ad adolescentem, qui diuino iam plenus spiritu in sequelam Iesu ire volebat, sic ipse præcipit Christus. *Sine mortuos sepelire mortuos suos.* Matth. 8. Mortuos vocat eos in Matt. 8.

quibus

quibus vita extincta erat, & eos in quibus diuinæ fidei spiritus erat nullus. Ij vt Dei spiritu carent, sic mortuorum incubunt sepulchris, & qui Dei spiritu cæpit impleri, mortuos caueat, & sola meditetur viua. Adhæc D. Hilar. canone 9. in Matth. in fine: *Mortua mortuis officia sunt relinquenda, vt mortui sepeliantur à mortuis, quia per fidem viuos viuo oportet adhibere.* Non meminerit mortuos, qui in Dei fide viuit, sed vt totus impletus viuido spiritu, sic solis gaudeat viuis. Quid Dei spiritui, & mortuo? Puto quod vt ex viuorum consortio Dei spiritus, sic ex mortuorum amicitia ostendatur spiritus maligaus. Et quidem Luc. 8. dicitur: *Occurrit vir quidam è ciuitate, qui habebat Dæmonium iam multis temporibus, & vestimento non induebatur, neque in domo manebat, sed in monumentis.* Ecce tibi vbi maneant, qui maligno impletur spiritu, nimirum, *in monumentis*, semper spiritus nequam amat mortis vicinia, & propriæ malignitatis coactu ad mortuos festinat. Aiebat D. Basil. sel. orat. 23. *Cum ipse esset Dæmonum domicilium, pro domicilio habebat monumenta, vt & habitans, & vna habitatus, mortuos inter habitare cogeretur.* Mortuorum socius est aduersarius spiritus, vt diuinus spiritus totus fertur ad vitam.

D. Hila.

Luc. 8.

D. Basi.

Matth. 22. Pharisæi autem audientes, quod silentiũ imposuisset Sadducæis, conuenerunt in vnum, & interrogauit eum vnus ex eis legis doctor, tentans eum; Magister, quod est mandatum magnum in lege?

§. XVII.

In quo est dolus nulla est pars Dei.

SApienter ab Euangelista dicitur hic legis Doctor, *vnus ex eis*, nimirum vnus ex eis, qui conuenerant aduersus Deum, & aduersus Christum eius, qui enim in dolo accedebat, vt tentaret, omnia in se ex Dei aduersarijs habebat, nihil quod ad Dei partem veniret. Et quæ esse posset conuentio Dei cum dolo? Sap 1. *Spiritus Sanctus disciplinæ effugiet fictum*, vel sicut legit D. Hieron. ad cap. Isaiæ 63. *Sanctus spiritus disciplinæ fugiet dolum.* Non potest inueniri, & dolus, & Dei spiritus; da hominem dolosum, fraudulẽtum, simulatorem, & nihil in eo dabis, quod ad Deum pertineat. Ad simulatorem accedentem ad se dixit Iesus, Luc. 9. *Vulpes foueas habent, & volucres cœli nidos vbi requiescãt: filius autem hominis non habet, vbi caput suum reclinet.* Expende connexionem, *vulpes habent foueas, & filius hominis non habet, &c.* Non equidem potest esse, quod vbi vulpiũ sunt foueæ, vbi vulpinæ astutiæ, & doli, & simulationes, ibi aliqua sit pars Christi. Quod notans D. Ambr. libr. 4. in Luc. ait: *Etenim dominante versutia cum simplicitatis nullus sit locus, nulla potest in affectibus singulorum diuinitatis esse possessio.* Dum totus in simulatione, & versutia, & dolo es, misere falleris, si putas te aliquid habere, quòd possit in Dei partem venire; nulla potest esse diuinitatis possessio, in quo dominatur versu-

Sap. 1.

D. Hier.

Luc. 9.

D. Ambr.

tia. Vt dicat Prou. 14. *Filio doloso* Pro 14. *nihil erit boni:* nihil erit cum doloso animo, quod vere bonum sit, quod ad Deum bonitatis auctorem pertineat. Vnde Ecclesiastici, cap. 2. *Væ duplici corde, & labijs* Eccl. 2. *scelestis, & manibus malefacientibus, & peccatori terram ingredienti duabus vijs.* Non sine væ, & maledicto habetur duplex cor, ex quo incipis habere cor, & cor, incipis exponi maledictis. Et cur duplex cor sequitur pene irreparabilis maledictio? Vbi in te incipit esse cordis duplicitas, incipis in toto à August. Diabolo possideri, in nullo à Christo. Id notabat D. August. tract. 7. in Ioannem, inquiens: *Væ duplici corde, qui in corde suo partem faciũt Deo, partem faciunt Diabolo. Iratus Deus, quia fit ibi pars diabolo, discedet, & totum diabolus possidebit.* Nũquam duplicitas cordis alium Dominum nouit habere, nisi Diabolum, nihil in illa inueniri potuit, quòd veniat ad partem Domini, cui placet sola candidissima simplicitas. Aiebat enim Salomon. 1. 1. Par. 29. Paralip. 29. *Scio Deus meus, quod probas corda, & simplicitatem diligas. Vnde & ego in simplicitate cordis mei lætus obtuli vniuersa hæc.* Vt Deo accederet, illud in primis curauit, nimirum duplicitem animi, simulationem omnem exuere, & candidam simplicitatem induere, Deus enim non ponit partem suã, nisi in candidissimis, & simplici- Cant. 1. bus, Cant. 1. *Ego flos campi;* de quo D. Ambr. D. Ambr. ait: *Ecce alium locum in quo solet dominus diuersari, imò non in uno, sed in pluribus. Ego, inquit, flos campi: quia patentem simplicitatem puræ mentis frequentat.* Vbi simplicitas est, & omnis simulatio abest ibi, & Dei frequentia cernitur. Qui ad dolosos, & fictos, ne- Isaia 1. que vt eos puniat, venit, Isaiæ, capit. 1. *Væ Assur; virga furoris mei, & baculus ipse est in manu eorum in-*

dignatio mea. Ad gentem fallacem mittam eum, & contra populum furoris mei mandabo illi, &c. Sic ibi Dominus, verum Gen. 18. ad Abra- Gen. 18. ham, dum ipse Dominus iret castigaturus Sodomam dicit: *Clamor Sodomorum, & Gomorrhæorum multiplicatus est, & peccatum eorum aggrauatum est nimis. Descendam, & videbo, &c.* Expende, quod ad Sodomam non veretur Deus descendere, imò ipse illo accedit, & ad populum furoris sui, ad populum Israelitem peccantẽ minime vult accedere, sed Assyrios aduersus illum mittit. Cur Domine, qui ad Sodomitas, illos castigaturus accedis, ad populum tuum rebellẽ, non accedis, sed carnifices mittis? Ipse explicabat dicens: *Ad gentem fallacem mittam*, vel vt Chaldæus dicit; *Ad cætum hypocriticum, &c.* Adeò est execrabilis Deo fallacia, & simulatio præ omnibus alijs sceleribus; adeò sunt illi exosi fallaces, & simulatores, vt neque ad supplicium velit esse apud illos. Huc respicit illud Hierem. Thren. 4. *Maior facta est iniquitas filiæ po-* Hier. 4. *puli mei peccato Sodomorum, quæ subuersa est in momento, & nõ ceperunt in ea manus.* Idest, non creatæ manus cæperunt in ea, sed Deus ipse eius supplicio instabat, quia Sodoma non subdole, & simulate peccabat, Iudæi autem, vt pulchre notat D. Thomas, simulatores, erãt, D. Tho. & dolosi, ex quo Sodomis fuere Deo magis execrabiles.

§. XVIII.

Non tam sapientes, quam simplices Deo probantur.

NE putes magnum, quod legis doctor Iesum conueniat, & illum vocet Magistrum, & de maximo mandato interroget; omnia hæc simulate, & duplici animo faciebat:

ciebat: & vbi ſimulatio eſt, & du- *Luc. 2.* plicitas, totus Doctoratus ſplendor vileſcit, non enim ſapientes, ſed ſimplices ſunt Deo in pretio. Luc. cap. 2. *Paſtores loquebantur ad inuicem: tranſeamus vſque Bethleē, & videamus hoc verbum, quod factum eſt, ſicut Dominus oſtendit nobis.* Verbum diuinum Patris, paſtoribus exhibetur, non mundi, nec legis Doctoribus, quia non ſapientia, ſed ſimplicitas eſt, in qua viget Dei verbum. Id quod nota- *D. Ambr.* bat D. Ambr. lib. 2. inquiens: *Non gymnaſia choris ſapientum referta, ſed plebem dominus ſimplicem requiſiuit, quæ phaleſare audita, & fucare neſciret. Simplicitas enim quæritur, non ambitio deſideratur.* Tota ſcholarum ſapientia, tota Doctorum pompa à Deo reijcitur, vbi in ijs ſimplicitatem non inuenit. Non ſic ſapientiæ ebibendæ incumbat, vt ſimplicitati acquirendæ, quiſquis amat Deo eſſe gratus, & propinquus. Pro quo D. Petr. 1. epiſt. *D. Petr.* cap. 2. clamabat, *Quaſi modo geniti infantes rationabile, & ſine dolo lac concupiſcite.* Clemens Alex. legebat, *verbale lac*, putabat enim ibi vocari homines ad Verbi diuini participium. Sed qui vocantur ad tantum verbum hauriendum? An ſapientes mundi? Soli vocantur infantili ſimplicitate inſigniti, nō quaſi modo in ſapientum album relati, ſed quaſi modo geniti infantes omni dolo expertes ad lac incitantur, vt vel ex ſimplicitate vocatorum demonſtretur in lacte illo propinari Verbum diuinum. Vix Dei verbum apparuit noſtra mortalitate indutū, & vt ſe Deum oſtenderet, vel in ſtabulo, permittit ſibi offerri infantium innocen- *Matt. 2.* tium victimas. Ait enim Matth. 2. *Herodes mittens occidit multos pueros, &c.* Pro nato paruulo puero multi pueri litantur, quis non credat Deum puerum illum, cuius primæ victimæ ſelectiores, & chariſſimæ, non tam ab alio, quàm à ſimplicitate commendantur in- *D. Ambr.* fantili? Aiebat D. Ambr. libr. 2. in Luc. *Deinde infantes occidi iubet. Cui alij niſi Deo tales victima debebatur?* Satis Deus eſſe monſtratur. Deique verbum puſio ille ſtabulum implens vagitibus, quando in propinquioribus ſibi victimis, nihil magis, quàm infantilem ſimplicitatem requirit.

§. XIX.

Fraus, & dolus non poteſt abſcondi.

AD Ieſum legis Doctor accedit, non paruum religionis, & pietatis præſeferens ſpecimen, dum Magiſtrum vocat, dum de æſtimatione diuinorum mandatorum quærit, & nihilominus dicitur à Matthæo, quod acceſſerit tentans. Quomodo inter tot externa ſigna religionis potuit ſubdolus Doctoris animus patere; niſi quia hæc eſt natura doli, & fraudis, quæ abſcondi nequeat? Prou. 10. dicitur: *Qui ambulat ſimpliciter, ambulat confidenter: qui autem de-* *Pro. 10.* *prauat vias ſuas, manifeſtus erit.* Septuag. *Qui autem detorquet vias* *Septua.* *ſuas, cognoſcetur.* Qui in dolo, & tortuoſe agit, non poteſt non manifeſtus patere; multa ſimulet, pietatis magna ſigna prætendat, tamen fraus, & dolus internus cognoſcetur. Vafriſſimum, & calliſſimum Iulianum in religionis rebus nemo non nouit; dum imperium ambiebat, multis pietatis operibus, etiam conſtructis martyrum templis, ſe pium, & religionis amatorem ſimulabat. Quid tunc? De illo Nazian. orat. 3. *Nec* *Nazia.* *impietatis fraudem prorſus ſecum ipſe ſolus meditari poterat. Quin potius, quemadmodum ignem in mate-*

via latentem, etiamſi nondum in luculentam flammam attollatur, emicantes tamen ſcintillæ quadam, aut fumus è profundo ſubindicant, &c. Nullus, mihi crede, eſt qui ſubdole agat, vt alium ſupplantet, qui ſecum ipſe ſolus poſſit continere doli meditationem: non ſic tormentarius puluis per ſecretos cuniculos iniectus, dum accenditur, omnia rumpit, & in ruina murorum ſeſe prodit; vt dolus, & fraus ſe ſe nititur prodere in victoria. Quis doloſus, & vafer adeò ſui compos extitit, quod non amauerit plauſus ex acumine, & proſperitate ſupplantationis? Ex quo vel omnibus eius membris loquentibus maniſeſtiſſimus omnib. manet animus fraudulentus, & doloſus. Et quando ipſe tacuerit, ipſe ſe dolus prodit mille ſignis: vt ignis, qui ſub multo ligno abſconditur, licet non in flammam exurgat, tamen nunquam non fumat, & vel ſcintillulam proijcit, vndè ſe ſe in manifeſto ponit. Hanc Nazianzeni mentem explicatius ponit Elias Cretenſis ibi: *Dolumque apud ſe premere, ac ſuſtinere non poterat, verum quemadmodum ignis in imis lignis occultatus, etſi nondum in ingentem rogum attollatur, vt omnibus conſpicuus fiat, tamen poſt fumum, ac ſcintillas eas, quæ illinc emittuntur ſe ſe ſuboſtendit.* Mirum erit, ſi aliquis doloſus, & fraudulentus aliquando latere ſciuerit; ſi doli, & fraudes non ſe ſe manifeſtè prodiderint. Ait Pau. 1 ad Corint. 3. *Sapientia huius mundi ſtultitia eſt apud Deum. Scriptum eſt enim: comprehendam ſapientes in aſtutia eorũ.* Vocat aſtutiam, calliditatem ſapientiam huiuſmundi, & hanc dici, haberi, & reputari apud Deum ſtultitiam. Et cur tota calliditas, & aſtutia humana vocatur à Deo ſtultitia? Iam aſſignat rationem; nimirum, quia *ſcriptum eſt, comprehendam ſapientes in aſtutia*, quia certum eſt, quod nulla aſtutia, nullus dolus, nulla vafricies erit, quæ non deprehendatur, & manifeſta ſit. Quæ ergo ſapientia ſtultior, non ſolum apud Deum, ſed & apud homines, quam illa, cuius technæ, & laberinti patentiſſimi ſunt, & peruij omnibus paſſim hominibus? Et ſanè quos noui in calliditate, & vafritie nominatiſſimos, hos à prudentibus viris vidi propter notos dolos, habitos ſtultiſſimos. D. Cyprianus, lib. 1. epiſt. 3. ait: *Hæc eſt frater vera dementia non cognoſcere, & neſcire, quod fallacia non diu fallunt.* Non ſolum ſtultus, ſed & amens à Cypriano habetur, ille, qui putat dolos poſſe diù occultari.

Eli. Cre. — 1. Co. 3. — D. Cyp.

Matth. 22. Ait illi Ieſus. Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo, & in tota anima tua, & in tota mente tua. Hoc eſt maximum, & primum mandatum. Secundum autem ſimile eſt huic. Diliges proximum tuum, ſicut te ipſum. In his duobus mandatis vniuerſa lex pendet, & Prophetæ.

§. XX.

§. XX.

Verus Dominus nil sic æstimat, sibi dependi à subditis, quam amorem.

SVmmi Dei, veriquè Domini lex nil prius, & principalius debebat requirere à suis subditis, quàm amorem. Hoc est primum, & præcipuū in vero Domino studium, quod ametur à subditis. Pro quo aiebat D. Chrysost. serm. 6. de Passion. *Deitatis autem non est voluntas hæc noua, Antiquæ legis prima vox hæc quæsiuit. Diliges, inquit, Deum tuum ex toto corde tuo, ex tota anima tua: quia vera dominatio est ipsa, quæ amore imperat, non timore: quia per affectum sibi, & corpora subdit, & corda, quæ amando non inuitam, sed voluntariam sibi instruit seruitutem.* Expende ab illis verbis; *Quia vera dominatio est illa, quæ amore imperat, &c.* In nullo sic ostēditur verus Dominus, quàm in eo, quod primus, & præcipuus sui imperij scopus eo tendat, vt alliciat sibi amorem subditorum. Magnus Abraham, cum vixisset apud Hetheos, sic ad illos loquitur Gen. 23. *Aduena sum, & peregrinus apud vos, date mihi ius sepulchri vobiscū.* Cui statim viri responderunt, *Audi nos Domine, Princeps Dei es apud nos.* Septuaginta legunt: *Rex à Deo tu es in nobis.* Sanè vt pulchre notat ibi Chrysost. Abraham, nec palmum terræ illius possidebat, sed peregrinus, & extraneus erat, & tamen terræ illius incolæ Abrahamum, vt Regem suspiciebant. Vndè conijciunt Regem ibi à Deo constitutum esse illum, qui extraneus erat, & totius dominij terreni apparebat expers? Sic Abrahā tenebat omnium corda, sic in singulis eorum sui amorem incitabat, vt ex hoc capite solo, quamuis alia deerant, verus Princeps, & Rex videretur, vera enim dominatio, & naturalis illa est, non quæ ceruices ad iugum, sed quæ corda hominum amore trahit. Et qui sic animorum dominatur, etiam inter extraneos, quasi proprius rex habetur, vt è contra qui non amatur, sed timetur, inter suos habetur quasi extraneus. Id quod pulchre asserebat Ferrandus Diaconus, in Parænetico ad Regnum; regul. 7 fatus: *Gubernationi autem, reipublicæ securitati, saluti concordiæ plus prospicitur quando dux optimus amari eligit non timeri. Dux amabilis munus est patriæ. Qui vero metuendus apparet, omnes subditos facit infideles, facile timet proditionem, facilius patitur; extraneus viuit inter suos.* Nullus magis naturalis Princeps, etiam si sit inter extraneos, quàm qui amorem sui allicit: vt nullus magis extraneus, licet inter suos agat, quàm qui magis timeri gaudet. Huc reuoca dicta tom. 8. lib. 6. cap. 7. §. 7.

Chrysost.

Gen. 23.

22.

Ferrand.

§. XXI.

Qui in cauenda legum transgressione, non Dei amore nititur, sed respectu aliquo alio temporali, ipse tandem ad legum transgressionem deuenit.

ECce tibi fulcra firmissima, quibus nitaris, si leges obseruare cupis: in amoris diuini flammas euola, & à nulla transgressione legis time. Fortissimi illi Salomonici lectuli custodes, aduersus omnes timores gladio armabantur, dicitur enim Cant. 3. *Vniuscuiusq; ensis super femur suum propter timores nocturnos.* Et qualis ensis timores expelleret, nisi ensis amoris? Equidem datum est fortissimis hominibus, quod sub Dei amore viuant;

Cant. 3.

uant: quo muniti liberi à lapſibus
Richar. pretercurrunt. Ait Richard Vict. *Deſuper famur habent milites Chriſti amoris gladium, propter timores nocturnos, id eſt, propter occultos peccandi lapſus, quia ſi non amant propter ignorantiam, & cæcitatem in multis delinquunt*. Nequit non delinquere in multis, qui Dei amore ad obſeruantiam non trahitur; ex hoc amore habet homo, quod poſſit præcauere lapſus, quod longe ſit à tranſgreſſione legali. Vbi enim amore diuino duceris, valde à lapſu confirmaris; ſi autem non Dei amore, ſed quouis alio temporali affectu, & reſpectu ducaris, fallar, niſi turpiter labi relinquaris. Quis ignoret zelum Regis Saulis aduerſus Magos, & Ariolos? Sic. 1.
1.R.28. Reg. 28. *Noſti quanta fecerit Saul, & quomodo eraſerit magos, & Ariolos de terra*. Hoc virtutis facinus fecit Saul in ſacris literis cantatiſſimus: ſed qui ſic magos iuſto zelo perſequebatur, tandem eò deuenit, vt magam ipſe perquireret, quam conſuleret, ſic enim ait hoſtium metu perterritus: *Quærite mihi mulierem habentem Pythonē, & vadam ad eam, & ſciſcitabor per illam*. Quid miſerius? Magorum perſecutor, ad magam fœminam ipſe confugit, reſponſum ſalutis quæſiturus. Vndè ad tantam miſeriam deuenit, quod Magorum fiat ſocius, & amicus, qui illorum erat acerrimus perſequutor? Cur Deus permiſit Saulem ſociari Ariolis, quando illius ope vſus omnes exterminarat Ariolos? Exterminarat Saul Magos, & Ariolos non ex Dei amore; ſed ex amore temporali, quem habebat, ad conſeruationem regni ſui: & ideò merito permittitur deuenire in malum, quod non Dei amore, ſed tēporalis commoditatis vitauerat ſtudio. Ait Iuſtinus martyr, in re-
Iuſtin. ſponſione ad quæſt. 52. *Inſtituit autem Saul ventriloquas, vt ea ratione Deum ſibi reconciliaret, quo ſententiam abrogaret, qua Saulem regno abdicauerat; non ille quidem ventriloquarum impietatem odio proſequens, ſed regnum amans. Et quia non admiſit Deus intentionem eius, cum deſeruit, vt ageret eas, quas non bona ſententione ſuſtulerat*. Huic conueniunt, qui in cauendis legum traſgreſſionibus, fugiendiſq; peccatis, temporali prætextu, reſpectuque feruntur, & timeant ad illa eadem peccata, & legum trāſgreſſionem deuenire, quæ non fugiunt, quia Deum amant, ſed quia amant ſua. A Dei enim amore pendet legum obſeruatio, adeò vt ſi ab hominis corde abſit Dei amor, vix poſſint ibi conſiſtere aliæ virtutes. De quo habes tom. 5. lib. 15. cap. 7. §. 7.

§. XXII.

Cordis affectus vix poteſt ire ad creaturas, ſine damno.

NIhil cordis, aut animæ permittitur alio, quàm ad Deū ire, dum iubememur Deum diligere, *ex toto corde & in tota anima*: totum cordis affectum Deo debemus, qui volumus quietam ducere vitam: qui enim, vel paruus, affectus it ad creaturas, nunquam non magnas moleſtias incurret. Abrahamo dicebat Dominus Gene- Gen. 22
ſ. 22. *Tolle filium tuum vnigenitum, quem diligis Iſaac, & vade in terram viſionis: atq; ibi offeres eum in holocauſtum, &c.* Immolandus Iſaac ex patre petitur, & cum immolandus petitur, ſimul explicatur, quod ſit vnigenitus Abrahamo filius, & quod eum diligat. Quid neceſſum eſt dilectionem patris erga filium exprimere? Cur inter tot dolores explicatur, quod Abraham filium immolandum diligat, niſi vt notetur, quod vbi di-

lectio

lectio est tendens ad creaturas, nō possunt, non vehementissimi dolores venire? Orig. hom 8. in Genes. ait: *Esto Domine quia commemoras de filio patrem addis, & charissimum, quem præcipis singulari. Sufficiat hoc ad supplicium patris. Addis rursus, & quem diligis. Sint, & in hoc parentis triplicata supplicia.* Quot ostenduntur amoris paterni ad filium accessiones, tot supplicia, tot augmenta dolorum ostenduntur, implicat enim, quod affectus cordis feratur ad creaturas, & quod omni tormento maneat immunis. Siquis affectus prorsus liber à pœna posset ire ad creaturas, maxime est affectus cordis diuini. Sed accipite, quid de diuino amore tradat Ioann. Apoc. 1. *Dilexit nos, & lauit nos in sanguine suo.* Lauit, inquam nos, non aqua, sed suo precioso sanguine, & vitam, & sanguinem profudit, vt nos lauaret. Vndè hoc necesse fuit? Potuissemus faciliori mundari lauacro, quis fecit, vt Iesus sibi adeò damnosum lauacrum nobis applicaret? Insinuant verba præposita, *dilexit nos*, ex quo suum amorem Dominus extendit ad creaturas tot vitæ suæ traxit damna. Pulchre aiebat Chrysost. hom. 6. de Pass. *Christus intrat carnis iniuriam, subit contumelias passionum, pœnarum genera percurrit, mortem suscepit per amaram: quia damnari voluit, qui, quod fecerat, sic amauit.* Qui Deum æternaliter summo in gaudio dilexit (dilexerant enim se personæ diuinæ ab æterno immensis exundātes gaudijs,) vbi ad creaturam suam amorem extendit, pericula statim, & labores voluit exantlare; damnari, puniri, mori voluit, qui, quod fecerat, sic amauit. Nescit amor, qui ad creaturas tendit, dolorum, & afflictionum non trahere tempestates. Hoc in se Dei filius expertus, similiter affirmat de suo patre, Ioan. 3. fatus. *Sic Deus dilexit mundum, vt filium suum vnigenitum daret.* Idem fuit in patre diuinō amorem suum ad creaturas extenderé, & quasi pati filij orbitatem. Quod notans Diu. Ambr. libr. 1. de Iacob cap. 6. ait: *Pulchro verbo vsa est scriptura, vt Dei patris erga te pium propositum declararet, qui morti pro te totum obtulit. Quod in patre fuit, nihil sibi ipsi reliquit; totum pro te obtulit. Considera affectum patris. Quod pietatis est, quasi morituri filij suscepit periculum, quasi orbitatis hausit dolorem, ne tibi periret fructus redemptionis. Tantum fuit Domino studium tuæ salutis, vt prope modo de suo periclitaretur, dum te lucraretur. Ille propter te dispendia nostra suscepit.* Vt amorem ad creaturas habuit, & simul dispendia suscepit; quippe nescit amor creaturarum, vel in Deo esse, sine imagine damni. Quando autem amor iste temporalis in corde corruptibili ardet, quis numeret dispendia eius, quis percenseat, quæ glutit mala? Sichem pro amata Dina, sic ad fratres eius dicebat Gen. 34. *Augete dotem, & munera postulate, & libenter tribuam, quod petieritis, &c.* Vbi D. Chrysost. ait. *Vide iuuenem prōpte omnia promittentem, vt puella potiretur. Hæc enim perniciosa affectio omnia suscipienda capto persuadet, donec in inferni profundum ducat.* Nec miror, quod infernus glutiatur, vbi affectus temporalis in corde creaturarum exurgit. Isaias. cap. 14. de Angelo ait: *Qui dicebas in corde tuo, in cœlum conscendam super astra Dei exaltabo solium meum, sedebo in monte testamenti, in lateribus Aquilonis. Ascendam super altitudinem nubium, similis ero altissimo. Verumtamen ad infernum detraheris in profundum laci.* Altitudinem appetiuit, & ima inferni tenuit, quod dolendum esset, si illi

Orig. — Ioan. 1. — Chryso. — Ioan. 3. — D. Ambros. — Gen. 34. — Chrysos. — Isa. 14.

si illi

si illi inscio accideret tantum malum: sed quod mireris magis, vbi cæpit amare altitudinem, simul vidit præcipitium, sed amor temporalis totum illud præcipitium fecit glutiri. D. August. quæst. 113. de vtroque ait: *Quoquo enim modo desiderium suum implere vult, & damnari: furore enim plenus minus putat damnari esse, quam non explere auiditatem erroris.* Proh rabidissimum affectum creaturarum; qui dum non cesset, etiam inter omnia tormenta inferni velit vincere.

D. August.

Hæc de Christo Domino selectiora ex Testamento Nouo collegi, vtinam ei gloriosa, & animabus vtilia cedant; ego autem ne mens, nec animus, nec calamus, aliud, quam Christum cernant, hoc deinceps curabo, vt celebriores eius imagines ex Veteri Testamento legam, quibus pro Iesu tropheis Christianas etiam virtutes appendam.

LAVS DEO, VIRGINIQVE MATRI, ET PARENTI IGNATIO.

Digitized by Google

LEGATORIA A. PANDIMIGLIO - ROMA
Digitized by Google